

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

8. I. e. 6.

ADRIANI TVRNEBI

ADVERSARIORVM TOMI III.

Auctorum loci, qui in his sine certa nota appellabantur, suis locis inserti, auctoribusq; suis adscripti sunt.

Additi INDICES tres copiosissimi: Unus rerum & verborum Latinorum: Alter Græcorum: Tertius Auctorum qui explicantur aut emendantur.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

BASILEAE
Per Thomam Guarinum
MDLXXXI.

C. V. MICHAELI HOSPITALI Franciæ Cancellario Adrianus Turnebus S. D.

BIBLIOTECA ...

OMNES ferè qui nostra memoria politioribus delectantur studijs, & literas humaniores amplectũtur, velut antiqui operis nobilia toreumata & signa, obseruationes aliquas elegantis & vetusti sermonis, quas in legendis bonis auctoribus animaduerterunt atq; perceperunt, in apertum protulere: multiq; ex eo magnam gloriam consecuti sunt, & bonam laudabilemq; operam studiosis nauasse sunt existimati. Huius cõsuetudinis quidam velut æstus me absorbuit, & ad vsitatum solitũq; morem scriptionis me traxit: sed bonis tamen quietisq; temporibus, cùm omnibus reip. ocium tranquillitasq; placebat, literæq; hîc florebant, pauca quædam è scriptoribus leuiter tantùm selegeram, & in aduersaria retuleram. Deinde cùm exitiali huic imperio furore & vesania effrænati ciues arma rapuissent nefaria, omniaq; belli ciuilis fragore personarent, & homines vbique trucidarentur, tantaq; esset ferri licentia & impunitas, vt grauius & capitalius esset pecudem iugulare, quàm ciuem: cùm omnes vndique finitimi populi & principes, quorum, vt opinor, intererat nos interire, nec saluos esse, classicum nobis non solùm canerent, sed etiam militum auxilia vesanis mitterẽt, & suo multi exitio & patriæ calamitate magis tũ lætarentur, quàm secundis vnquã rebus suis aut cõmunibus exultarãt: patriæ tũ fata gemens & lugẽs, cùm animi angore cõficerer, medicinã leuationẽq; doloris mihi è literis petendã esse duxi. Sed cùm seria tũ studia animus ob molestias cõmunium temporũ et patriæ cadentis interitũ refugeret & aspernaretur, per scriptores elegãtiores vltro citroq; cursitare, vel volitare cœpi: & vt quẽq; librũ prehenderã, quicquid ex tẽpore subitoq; in mentẽ veniebat, tumultuaria scriptura cõprehẽdebã: interdũ repetita memoria, quæ in diuersis auctorib. legerã, vnũ in caput congerebã: nonnunquã è chirographis editiones falsi cõuincebã: modò in corrigẽdo cõiecturę dabã, et ei impẽsius liberiusq; indulgebã: quòd errores eo tẽpore existimarẽ audacter tolli posse, quo homines impunè sciebã necari: interdũ oblitus quid antè annotassem, illud idẽ in alia charta iterabã, omnia quidẽ ferè velut folia Sibyllę nõ in numerũ digesta, sed nullo delectu ordine-

que descripta (quod & ipse de se liber vel me tacente indicabit) temerè inconditeq; scribebam, &in puluerem situmq; abijciebam:qua tamen in re hoc semper religiosè cauteq; seruaui, ne mihi per cuiusquam iniuriam viderer vnquam famam quærere voluisse:eam enim verecundiā pudoremq; adhibui, vt homines doctos sæpenumero laudauerim, & honorificè appellauerim, nunquam reprehenderim aut vituperauerim. Hęc opera etsi leuis est & indigna, quæ tuo nomini dicata nuncupataq; sit:tamen vel virtutis tuæ admiratio, vel meritorū in patriam tuorū magnitudo, vel doctrinæ incredibilis copia, ita me obstupefecerūt, vt te mihi quocunq; modo & munusculo possem, colendum esse & obseruandū putarē. Nam & Apollinis adflatu eos pangis versus, qui nō ab homine mortali, sed à Deo scripti esse videantur: & literas ita exornas, vt ad summum honoris gradum ipsas euexeris:& nuper cùm omnes cæco furore acti & exagitati se remq; publicam perditum irent; & ciuili bello confligendum & depugnandū censerent, tu solus paci, tranquillitati, quieti, otio seruiendum putasti: & quantū potuisti festinātia patriæ fata distulisti. Vt igitur si quis præcipitantem patriam impulisset in ruinam, suæ impietatis in parentem pretium iure ferret, animoq; angeretur, et conscientię cruciatu:ita tu pro tuo in remp. officio, beneuolētia, studio, & pietate, etsi melioribus nostris rebus tuam fidem perspectam probatamq; malles, tamē gaudere meritissimò debes, & à tuis ciuibus, omnibus laudis & gloriæ ornamentis affici, quòd patrię nunquā opera & consilio defuisti. Quinetiam cùm tanta perturbatio rerum, & tam vesanus furor hominum in exitium certum erupturus videretur, cùm iā multi mortales in acie vtrinq; cæsi animos hominum vtrinq; magis irritassent & accendissent:tu tamen auctoritate, vel potius maiestate tantum motum tumultumq;, quātus vix vnquam extitit, penè verbo composuisti, atque sedasti, homines que efferatos, & immanitate belluis pares, velut quodam carmine, ad mansuetudinem humanitatemq; reduxisti. Ita nunc quòd viuimus, quòd liberum spiritum ducimus, quòd patriam, coniuges, liberos incolumes videmus, quòd fortunas & facultates reliquas saluas habemus, tibi id totum vni acceptum referimus. Hunc igitur librum pretio & æstimatione paruum, sed ab eo homine profectum, qui se suaq; omnia tibi pro tuis in remp. promeritis consecrata putat, accipe & boni consule, existimaque non voluntate, sed facultate me impediri, ne maiora & potiora tibi offeram atq; donem. Vale, Lutetiæ Parisiorum Idibus Quintilibus, anno CIↃ.IↃ.LXIV.

AD C. ET AMPLISS. VIRVM MICHAELEM HOSPITALEM FRANCIÆ Cancellarium Adriani Turnebi Silua, qua hos libros ei dicat.

I manibus poßem spirantes fingere ceras,
De pario similes si scalpere marmore vultus,
Si viuo possem tabulas animare colore,
Ducere si facili viuentes ære figuras:
Exprimeret te cera, color, lapis, atq; metallum:
Omnibus inque locis tua ciues ora viderent:
Et pacatorem te Gallia tota sacraret:
Ac titulis laudum legeret monumenta tuarum.
Nostra manus sed enim est rudis atque indocta, probamq;
Materiam fœdare potest, non arte polire.
Attamen egregia est nostra & propensa voluntas,
Quæ gestit quocunq; potest se munere gratam
Exhibuisse tibi, male formauitq; dolatum,
Quo te nunc veneratur opus, numenq; salutat,
Quo submißa tuum, & votiuam dedicat illi
Informem velut effigiem scabramquè rudemquè.
Rusticus indocta simulachra exculpta figura
Sic posuit diuis, truncoq; simillimus Hermes
Sic statuebatur: durús sic stipes in aruis
Numinibus sacratus erat pietasq; placebat.
Sic dabat & Veneri luteas virguncula puppas:
Et laribus suspensa pila est, gratéque recepta.
Si meritis æquata tuis tua munera velles,
Pieriis tentata modis musáue pedestri:
Te solus caneres, in cœlum & carmine ferres:
Qui tantus scribis carmen virtutibus æquum:
Aequiparas & facta sonis, & laudibus acta.
Cœlitibus sed grata diis est sola voluntas
Obsequio testata pio cultuq; probata:
Sic studium nostræ tibi commendabile Musæ
Officio, acceptum cupimus gratumq; videri.
Tellenas nugas & gerræ vana Sicanæ
Nomina fac superent quæ mittimus atq; dicamus:
Tu pretium pones animo votóque dicantis,
Non nebulis, ventisque datis & inanibus auris,
Quas tibi conclusas nouus Aeolus vtribus offert,
Extenuare tibi non amplificare paramus
Nostra, nec orandi consueta extollere lege:
Verba damus, verbosum & opus nunc mente mouemus:
Qualia quæ balbi dictantur voce magistri
Cirratis pueris, nec iam cantantur ephebis.
Nos obelis etiam quædam configimus, in quo
Auctores vereor ne nos iugulasse iocetur
Rhinoceros aliquis, non confodisse veruti
Errores, esset cum tanta licentia ferri
Omnibus, & paßim iugulare impune liceret.
Nos etenim fermè, quo tempore tristis Erinnys
In ferrum ciues odijs furialibus egit,
Scripsimus hæc subito nimis indigesta labore:
Confusumq; chaos glomeratámque agmine turbam,

Atq; iteratarum nugantem murmure vocum,
Immemor interdum quas mens reuocauit, ineptè
Miscuimus. Nam cum studijs grauioribus esset
Mens aliena, malis patriæ communibus ægra:
Auxilium nobis, animiq; leuatio mœsti,
Peruolitare fuit doctrinæ scripta politæ:
Atq; notare manu si quid succurreret, & mens
Suggereret. modò chirographis contendere pressa
Et falsi damnare, leuis sed semper opella.
Sic charæ clades patriæ & mala publica tandem
Hoc peperere malum schedium sic vendito nostrum.
Nec tamen ærumna lector se existimet vna
Defunctum, restare aliam sibi sentiet hydram,
Cui linguæ tot & ora sonant, tot surrigit aures,
Bissenoq; trahit sinuosa volumine terga.
Ergo facem, clauamq; paret spoliumque leonis,
Vt monstrum tutus plaga flammaq; sequatur.
Auctio si fiat, preconia deferet omnis
Hinc mihi, qui solus venalem extrudere mercem,
Et possum emptores inducere solus hiantes.
Quid faciam? loquor ex animo quod sentio verum.
Nec catulum possum melitæum efferre molossum:
Magnificis nugas nec possum extollere dictis:
Præmia nec laudis censemus nostra mereri:
Nec laus his petitur, votorum ex summa meorum est:
Excusanda bonis non accusanda putentur,
Et veniæ credi non culpæ affinia possint.
Quæ sacrata tibi sic sunt & vota Michael,
Certa salus patriæ, iuris, antistes & æqui,
Vt famiæ diuis capides vel fictilis vrna.

Εἰς Ἀδριανὸν Τόρνηβον.

Ὡς πνοιῆς λιγυρῇσι διασκίδνησιν ἀνύδρους
  Τὰς νεφέλας δονέων Θρηϊκίπνοος Βορέης.
Ὡς τὰ ματαιολόγων καὶ σητόβρωτα γραφόντων
  Ἐς τὰ χυνὰς ἔῤῥει βιβλία ληθεδόνα.
Ἀλλὰ θεοφραδέων ἀέθλων τῶν ἀγλαοφήμων
  Παντοδαπῆς διδαχῆς ἔργα ποθεινότατα,
Οὔποτε χειμέριος διασείσεται ὄμβρος ἐπακτὸς,
  Οὐ φλὸξ ἐμπρήσει τοῦ μαλεροῖο πυρός.
Μηδὲ διαφθείσει λάβρος στρατὸς, οὐδὲ λαφύξει
  Ὁ χρόνος, οὐ δαμάσει πανδαμάτωρ Ἀΐδης.
Τοῖον ὁ Τόρνηβος γέρας ἔλλαχεν ἰσόθεος φὼς,
  Ἑλλαδικῆς μούσης, Αὐσονίης τε κλέος.
Εὔστοχος, ἠδυεπὴς, μέλος αἰὲ πνείων Ἀθηνῶν.
  Πειθὼ καὶ σειρὴν χείλεσι τοῦδ' ἐνέφυ.
Ὅς ποτ' ἰῶν κορυφαῖος ἀνακτορέοιο θοώκου
  Ἤρατο παντοίης ἆθλα διδασκαλίης.
Γήραος ἐν προθύρῳ, φεῦ, τοῦτον μοῖρα κραταιὴ
  Ἥρπασε κυκνείῳ φθεγγόμενον στόματι.
Ἠύτε δυσσόμενος πάλιν ἀντέλλων μερόπεσσι
  Δέρκεται ἠέλιος νύκτα διασκεδάσας.

Ὡς ὅδ' ἐγχεσιφαὴς μετὰ πότμον πυρσὸν ἀνάψας,
Ἡμῖν ἠγλάϊσεν τὰ πρὶν ἀδηλότατα.
Χαῖρε μάκαρ Τόρνεβε, καλὸς πόνος ὅ σε γεραίρει
Ἐν φθιμένοις κεῖσθαι δυσκλέα, σπευδόμενον.
Οὐρανόθι ζώεις σὺ πανόλβιος· οὐδὲ τὸ ἄμμι
Τοὔνομα σοὶ μαρανεῖ πᾶς χρόνος ἐσσόμενος.
Ν. Γυλώνιος.

LEODEGARIVS A' QVERCV ADRIANO TVRNEBO Collegæ ſuo S.P.D.

I virtus, ſtudium, ingenium, & rerum omnigenarum,
Cognitio conſummatiſsima, laudib. amplis
Efferri, aut etiam digna mercede beari,
Debent (Turnebe ornamentum & gloria noſtræ
Gentis, & Europæ flos delibate) paranda
Ambroſia, & nectar tibi, ſumptu publico, in arce:
In medioq́ foro ſtatuenda inſignis imago,
Cui caput auricomum vireat Parnaſide lauro.
Nam ſi albo diuûm rectè eſt adſcriptus Apollo
Quòd perhonorificè de ipſis mortalibus eſſet
Promeritus, tibi quis ſacram non extruat aram,
Plura tuo Genio quam Phœbo holocauſta reponens,
Cùm Phœbum à tergo meritis, atq; arte relinquas?
Ille olim Admeti lætos armenta per agros
Graminibus pauit, tu magnanimi atque potentis
Gallorum regis ciues præſtantibus ornas
Artibus: ille medebatur vibicibus, alphis,
Vulneribus, morbisq́ hominum: tu trunca reſarcis
Membra libellorum, & luxata, & tabida, & atra,
Et ſpurca illuuie, terges, reddisq́ue nitori.
Ille planetarum princeps, tu hominum: ille ſonoram
Barbiton à Maia genito cepiſſe putatur,
Tu verò à muſis artes: oracula fudit
Ille, ſed obſcuris ambagibus, & Labyrinthis
Intricata, quibus torſit reſponſa ferentes:
Tu tripode ex certo promis folia ipſa Sibyllæ,
Tu vatum nodos, tu legum ænigmata ſoluis,
Tu ſphingi Oedipodem te offers, tu peruia reddis
Quæ ſalebris, ſpinisq́ue ſcatent. Ille omine dextro
Marſiam in arguto cantus certamine vicit:
Tu doctos omnes ſuperas omni arte decora.
Illum Cyrrha colit, Parnaſſus, Chryſa, Terapne,
Cryneum, Tenedos, Cynthus, Delos, Rhodos. At tu
Percoleris toto orbe frequens, tu nomine totum
Orbem imples, & bellè de toto orbe mereris.
Quare vtinam Parcæ meritis pro talibus annos
Tam longos tibi nere velint, quàm longa futura
Fama tua eſt, quàm longus honos, quàm gloria longa.

Deo gloria & gratia.

EIVSDEM AD LIBRVM Prosopopœia.

CVM punctum omne ferat liber disertus
Iucunda vtilibus, seuera blandis
Qui miscet, dubium haud potest videri
Quin sis augurijs bonis iturus
In lucem, quoniam author ille scitus
Qui te pumicibus canis poliuit,
Qui longè superat, vel aequat arte,
Et virtute viros, quot aut fuerunt,
Aut sunt, aut alijs erunt in annis,
Te cum mirifica adprobatione
Facundorum hominum, dicauit illi
Qui solatiolum omnium sophorum
Et censetur, & est. Placebis ergo
Aequè, plausibili dicatione.
Vt gaza varia, venusta, honesta,
Quæ tam magnificè beas legentes:
Vt tot millia læta basiorum
Figant Palladij viri, quot optat
Ferre à Lesbiola sua Catullus.

Deo gloria & gratia.

FVSCIANI CLERICI IN LIBRI commendationem, Epigramma.

QVisquis scriptorum cæca caligine mussas
Desistis studio sollicitare pio:
Lux tibi discussis aderit manifesta tenebris,
Propositum quando legeris istud opus.
Parturiens etenim dulcissima dogmata, tandem
Explicat obscuros (hinc via plana) sinus.
Collectum membris igitur depelle soporem:
Ocyus auctorem, nec mora, quenque lege.
Quæ te terruerant, iam sunt sublata, nec vllo
Amplius apparent turpia monstra loco.

ADRIANI TVRNEBI ADVERSARIORVM
LIBER PRIMVS.

a

CAPVT I.

Vinum doliare, vinum diffusum, vinum defusum, vinum de dolio, vinum de cupa, propala, vinum defundere, Amphoræ notis signatæ & titulis, de meliore nota.

Vinũ doliare.

INVM doliare omnes ferè apud Vlpianum l. prima §. si doliare. ff. de peric. & cõm. r. vend. exponunt, quod in dolio conditum est, ad vini pendentis discrimẽ, præsertim cũ vinum pendens, ipsas vuas significet, & vindemiam nondum collectam: Nam vinum pro vuis dici, locus ille Plauti in Trinummo, Sc. Minus quindecim dies. clarissimè indicat:

Tum vinum priusquam coactum est, pendet putridum.

Vinũ diffusum.

Ego potius putem vinum doliare dici ad discrimen vini diffusi: cuius rei ecquem locupletiorẽ citare testem possum, quam Proculum Iurisconsultũ? l. vinum. §. ego. ff. de tritic. vin. & ol. legat. Is enim: Ego (inquit) *etsi dolia in vasis vinarijs non sunt, tamen non concederem Trebatio, quod in dolijs esset, id est, quod in vasis non esset, legatum: illud verum esse puto, cui vinum legatum cum vasis erit, ei amphoras & cados, in quibus vina diffusa seruamus, legatos esse.* Vinum autem doliare, vinum est nouum, quod quia vetustatem non habet, quæ diffuso quæritur, & vino maturitatem & suauitatem affert, ideo minoris erat pretij. Vinum de dolio appellat Cicero, vt in Bruto: *Num igitur qui hoc sentiat, si is potare velit: de dolio sibi hauriendum putet?* Appellat & vinum de copa, vt in Pisonem: *Panis & vinum à propala & de cupa.* Sic in bonis libris lego: Nam propala est qui merces propalam velut ante palum, aut de palo pendentes habet, & vendit: quam vocem in propolam deprauarũt, cum apud Græcos (quorum vocabulum videri volunt) hæc vox proxenetam significet, venditionísque conciliatorem, vt scribit Pollux lib. 7. cap. 2. Ea integra hodiéq; apud Varronem de re rust. lib. 3. c. 14. remanet, sic scribentem: *Denique ipsæ exruminantes ad propalam vitam diu producũt:* id est apud propalam. Quo sanè in Varronis loco non dubitẽ ruminantes emendare refragantibus libris omnibus, in quibus exruminãtes legitur. Cocleas enim dicit apud propalam ruminando suo sibi succo, & exiguo cibo vitam diu producere. Apud Nonium denique in Primiter. Lucillius ipso syllabæ modulo satis indicat vocabulũ Latinum esse, cuius verba sunt:

Vinũ de dolio.

Vinũ de cupa.

Propala.

Vt cum primitijs ficos propala recenter
Protulit, & pretio ingenti dat primitus paucos.

Quod si cui testimonium illud Proculi fortè nõ satisfacit, veniet in numerum Plutarchus, qui vinum de dolio nouum esse ostendet, cuius verba sunt, [illegible] id est, Isti veteri & miti vino reiecto, durum & immite de dolio bibimus culicum turba perstrepens. Vinum autem diffusum est quod in amphoras & cados apothecatum ad asseruandum fusum est. Plinius lib. 14. cap. 14. *Apothecas fuisse, & diffũdi solita vina anno* DCXXXIII. *vrbis apparet indubitato Opimiani vini argumento.* Apud Catonem tamen (Catul. de re rust. c. 147.) doliare vinum pendenti opponitur, apparẽtque eius ætate nondum frequẽter solitum esse vinum diffundi in Italia. De diffuso vino ita scribit Horatius: lib. 1. epist. 5.

Vina bibes iterum Tauro diffusa. Et Iuuen. Sat. 5.

Ipse capillato diffusum consule potat.

Vinũ defundere.

Vinũ defusum.

Defundere autem vinum, est de dolio in craterem, aut de cratere in pateram fundere. In Horatio igitur rectè coniicit vir doctissimus Lambinus scribendum, lib. 2. sat. 2.

Et nisi mutatum parcit defundere vinum.

Id enim est in pateram, vel trullam fundere, & bibere. Et libro 2. de Finibus: *Quibus vinum defusum sit è pleno Oenophoro.* id est, deorsum in pateram aut poculum fusum. Et apud Maronem lib. 4. Georg.

Hæc ait & liquidum Ambrosiæ defudit odorem.

Amphoræ notis signatę et titulis

Amphoræ autem & cadi in quibus vinum erat conditum, notis signabantur & titulis: vt indicat Iuuenalis sat. 5.

—cuius patriam, titulúmque senectus
Deleuit multa veteris fuligine testæ.

Proinde Cicero in Bruto scribit: *vt si quis falerno vino delectetur, sed eo nec ita nouo, vt proximis Coss. natum velit, nec rursus ita vetere, vt Opimium, aut Anitium cons. quærat. Atqui hæ notæ sunt optimæ: credo: sed nimia vetustas nec habet eã quam quærimus suauitatẽ, nec est iam sane tolerabilis.* Itaque cum aliquem commendasse nos dicimus de meliore nota, quo genere loquendi est vsus doctissimus & elegãtissimus poeta Catullus ad Mal. & Curius in epistola ad Ciceronem libro septimo epistolar. famil. nisi fallor, translationem à vino ducimus, in quo melior, & optima nota dici solet: quod & ab eruditissimo Lambino est obseruatum.

De meliore nota.

CAPVT II.

Angustus clauus, Tribunus angusticlauius & laticlauius, arctum lumen purpuræ apud Papinium.

NEminem esse existimo in Gallia paulo humaniorem, cui Georgius Buchananus non sit notus, non solùm eximius poeta: verùm etiam vir omni liberali eruditione non leuiter tinctus, sed penitus imbutus: Inter nos de literis nuper cùm sermo incidisset, ac de Tranquillo in Octau. August. ca. 73. loqueremur, qui vitas Cæsarum pari licentia ac illi egere, scripsit, dixit non solùm magno errore receptum esse patrem eius Augusti clauium fuisse: verũ etiam magna hominum molestia, in eo explicãdo miserè se cruciantium: quorum quid, inquit, attinet ineptias commemorare? sese autem opinari dicebat angusticlauium scribi debere, vt laticlauium: quòd esset tunica Angusti claui, vt Lati. Atque huius sententiæ suæ astipulatorem adscriptoremq; producebat Ouidium, cuius libr. quarto Trist. hi sunt versus:

Angusticlauius.

Curia restabat: claui mensura coacta est,
Maius erat nostris viribus illud onus.

Se enim in Equestri ordine substitisse dicit Ouidius: & Suetonius patrem suum nondũ adeptum fuisse latum clauum significat. Etsi autem tam clarè id à Buchanano probatũ esse confido, vt dubitandum nullo modo cẽseam: tamen quo id testatius & confirmatius sit, addam Paterculi testimonium de Mæcenate, qui in Equestri ordine semper mansit, sic scribentis. 2. volum. *Quippe vixit angusto clauo pene contentus, nec maiora consequi non potuit, sed non iam optauit.* Accedet velut supernumerarius testis (re satis illis iam testimonijs cõfirmata) Lampridius in Alex. Seue. cuius verba sunt: *Tum fatus esse constituit, vt Equites Romani à Senatoribus claui qualitate discernerentur.* In eadem etiam esse sententia Lambinum collegam meum animaduerti. Hæ me auctoritates mouent vt in Pap. lib. 4. Syluarum ad Septimum, sic hos versus legam, & de angusto clauo intelligam.

Hic paruus inter pignora curiæ
Contentus arcto lumine purpuræ
Crescis.

Arctum lumẽ purpuræ.

Vbi refragante versus lege Raro hodie scribitur in omnibus, quæ quidem viderim exemplaribus. Arctum enim lumen purpuræ, angustum clauum purpureum accipio, quo is, quamuis Senatoris filius, contentus erat. Tribuni autem militum quidam angusticlauij erant, quidam laticlauij: hique maioris dignitatis, illi minoris. Patrem quidem suum Tribunum, angusticlauiũ fuisse Othoniano bello Suetonius in Othone cap. 10. dicit: vapulasse Neronem à quodam laticlauio etiam narrat, vt existimo non Tribuno militum laticlauio, sed Senatore. Nam à Dione in Othone, is Iulius Montanus nominatur, & Senator appellatur.

Tribunus angusticlauius.

Laticlauius.

CAPVT III.

Comperendinatio, altera actio.

QVid inter comperendinationem, & ampliationem apud Cic. in Verr. intersit, quæri plerunque animaduerto: qua de re neque recentiorum sentẽtia mihi probatur, nec veteris interpretis Asconij expositio satisfacit: quam (ne prolixior sim) adscribere nõ decreui. Potius Ciceronis locum subiiciã 3. act. in Verrem, & ex eo coniecturam captabo, & (si potero) verum eliciam: Eius verba hæc sunt, *Ademo enim comperendinatum, quod habet lex in se molestissimum, bis vt causa dicatur: quod aut mea causa potius est constitutum, quàm tua, aut nihilo tua potius, quàm mea. Nam si bis dicere commodum est, certe vtriusque commune est. Si cum, qui posterius dixit, opus est redargui, accusatoris causa, vt bis ageretur, constitutum est. Verùm, vt opinor, Glaucia primus tulit, vt comperendinaretur reus: antea vel iudicari primo poterat, vel amplius pronuntiari.* Istis ergo Ciceronis verbis persuasus huc labor, vt putem ampliationem fuisse in iudiciis, cum parum iudicibus liquebat: comperẽdinationem lege Seruilia in iudicium repetundarum introductam, vt etiam si prima actione iudici liqueret reum damnandũ esse, tamen ei cõdemnare non liceret. Lex enim Seruilia induxit comperendinationem, ne primò iudicaretur: id est vt bis causa diceretur: ac comperendinatio, altera, id est, secunda est actio. Bis enim iudicium exerceri voluit de pecuniis repetundis: nec, si constaret iudici prima actione damnãdum esse reũ, licere voluit damnare ante secundam actionem. Sic Cicero act. 3. in Ver. Verrem velut lege Seruilia comperendinatum fingit ad iudicium adesse & respondere: ac cõperendinationem alteram actionem appellat, his verbis: *Neminem vestrum ignorare arbitror iudices, hunc per hosce dies sermonem vulgi, atq; hanc opinionem Populi Romani fuisse, C. Verrem altera actione responsurum*

Ampliatio.

Comperẽdinatio.

non fuisse, neq; ad iudicium adfuturum. Hanc tamen explicationem attigit (ne quid dissimulem) Asconius 3. act. in Verrem cum scripsit: *Comperendinatio vtriusq; partis recitatio est.* Id est (vt interpretor) cùm iterum à præcone citantur vt adsint, qui priore actione citati fuerant.

CAPVT IIII.

Melici, Dithyrambici, μελοποιός, μέλη lyrici, numeris fertur lege solutis quid.

EXtat Ciceronis libellus de optimo genere oratorum, quem scripsit, cùm in Latinam linguam conuertisset aduersarias Æschinis & Demosthenis orationes, quas & Diuus Hieronymus vidit. Eius libelli principium multos suboffendit: nam cum ita scribat: *Oratorum genera esse dicuntur tanquam poetarum: id secus est. Nam alterum est multiplex. Poematis enim Tragici, Comici, Epici, Melici etiam, ac Dithyrambici, quod magis est tractatum à Latinis, suum quoduis est diuersum à reliquis genus.* Permirum sibi videri dicunt illud à Cicerone genus scribi à Latinis magis tractatum fuisse, cuius hodie in literis Latinis nullum extet vestigium. Ego verò illam Ciceronis orationem aliam in sententiam interpretor, atque affirmo Ciceronem dicere multa poematis genera, & exempla proferri posse, præsertim cum poema magis à Latinis tractatum sit. Itaque verius esse puto, quod in libris scriptis reperitur *Quo magis*: etsi *Quòd magis*, eodem sensu legi potest. Non assentior ijs qui *minus* hic legunt contra omnium Bibliothecarum auctoritatem. Quærût autem quid inter Melicos, Lyricos, & Dithyrambicos

Melici. intersit: Ego Melicos qui cantilenas scribebant ferè in numero Lyricorum reposuerim:

μελοποιοί. Nam Simonidem Suidas nunc μελοποιόν, nunc Lyricum vocat, & Platoni μελοποιοί canticorum scriptores & Lyrici sunt: & Sapphus, Alcmanis, Anacreontisque, qui Lyrici numerantur,

μέλη μέλη nominantur. Ausonius Melicos & Lyricos modos nominans distinguere paulum videtur, & pangi melos potest quod non ad Lyram canatur, latiusque interdum pateat: nisi fortè idem bis locutus est, quod non est in poetis rarum. certè iidem Galeno sunt in fine de vsu partium scribenti παρὰ τοῖς μελικοῖς ποιηταῖς, οὓς οὗτοι λυρικοὺς ὀνομάζουσι. Lyricos autem à Dithyrambicis, & materia, & lege carminis differre puto. Materiam Lyricorum complexus est Horatius de arte poetica, cùm scripsit:

Musa dedit fidibus diuos, puerosq; Deorum,
Et pugilem victorem, & equum certamine primũ,
Et iuuenum curas, & libera vina referre.

Dithyrambici. Dithyrambicorum argumentum erat Liber pater: eorúmque Chori Cyclici dicebantur, ad discrimen Tragicorum & Comicorum Chororum, qui erant quadrati. Lege carminis differebant, quòd in Lyricorum plerunque carminibus erant Strophæ, Antistrophæ, & Epodi: In Dithyrambicorum non erant, sed velut vna, perpetuaque comprehensione sine vllis Stropharum, & Antistropharum legibus & interuallis, varios versiculos contexebant. Id ex Aristotele cognosci potest, qui ita in Rhetoricis lib. 3. scribit, τὴν δὲ λέξιν ἀνάγκη εἶναι ἢ εἰρομένην καὶ τῷ συνδέσμῳ μίαν, ὥσπερ αἱ ἐν τοῖς διθυράμβοις ἀναβολαί· ἢ κατεστραμμένην, καὶ ὁμοίαν ταῖς τῶν ἀρχαίων ποιητῶν ἀντιστρόφοις: id est, Dictionem autem necesse est aut tractam esse, & coniunctione vnam, vt Dithyrambicorum cantica: aut côuersam, & similem veterum poetarum conuersionibus. Id etiam Aristoteles in Problematis scribit sectione 19. problemat. 15. nã cum quæsisset, Διὰ τί οἱ μὲν νόμοι οὐκ ἐν ἀντιστρόφοις ἐποιοῦντο, αἱ δ' ἄλλαι ᾠδαὶ χορικαί: id est, Quamobrem nomi sine conuersionibus à poetis scribebantur, cum cantica chororum per conuersiones componerêtur, subiicit: eadem sectio. & problem. Διὸ καὶ οἱ διθύραμβοι ἐπειδὴ μιμητικοὶ ἐγένοντο οὐκ ἔτι ἔχουσιν ἀντιστρόφους, πρότερον δὲ εἶχον: id est, Proinde & Dithyrambi posteaquam imitatores esse cœperunt, conuersiones non habent, ante habebant. Quocirca quia versus rumentes libero impetu texunt, nec cantica certo flexu recurrentia certa lege carminum includunt, Horatius scripsit quarto carminum od. 2. de Dithyrambis Pindari:

Seu per audaces noua dithyrambos
Verba deuoluit, numerisq; fertur Lege solutis. Numeri lege soluti.

Contra de eius Lyricis certo ambitu comprehensis, scribit Papinius lib. 4. silua. 3.

—Qua lege recurras Pindaricæ vox flexa Lyræ.

CAPVT. V.

Cicero emendatus, scriptura, decuma, portorium.

ETsi plenum est periculi & aleæ, coniecturæ confidere suæ in tractãdis auctoribus, multis tamen in rêbus sola coniectura nititur, quam & in te capitali nostra medicus aucupatur. Id eo dico, quia cûm Cicero scribit pro lege Manilia: *Cum Publicani familias maximas, quas in salinis habent, quas in agris, quas in portubus:* augutor pro salinis, siluis esse legendum. Cuius rei hæc ratio est: Vectigalia populus Romanus capiebat ex agricultura. Agri enim vectigales decumas frumẽti Pop. Rom. pendebant: hoc frumentum militibus admetiebantur, sed & vrbanæ plebi, modò semissibus, modò trientibus: Tandem tamen lego Clodia semisses, & trientes sublati sunt, gratisque admensum est plebi vrbanæ frumentum: interdum etiam vendebant. E pecore, quod vectigal, scriptura dicebatur. Hinc Plautus Truculento, Sc. Ad fores auscultato.

Cicero emẽdatus.

Decuma. Scriptura

Nam aduersum legem à me ob meam scripturam, pecudem accepit.
A. Ferè idem quod tu facis, faciunt rem malè gerentes:
Vbi non est scripturam vnde dent, incusant publicanos.

Nam qui in publicis siluis pascebant, quas redemerant publicani, numerum capitum sui

pecoris apud publicanum profitebantur, numerumque in commentarium referebat publicanus,& in singula capita certam pecuniã pro pastione exigebat. Proinde *scripturius ager*, vt ait Festus lib.17. *ager publicus appellatur, in quo vt pecora pascantur certum æs tributur: quia publicanus scribendo conficit rationem cum pastore.* Tertiũ vectigal è mercatura erat si quid vel importaretur vel exportaretur, quod Portorium appellabant. Dicet aliquis: nondum video cur *Siluis* legendum sit, potius quam *Salinis*. Imò verò ex ijs quæ posui id satis notum, & planum est: in siluis enim pecora pasci constat. Et Cicero pro lege Manilia (nisi hallucinor) quater tria illa vectigalia attigit, vt cùm dixit: *vt & vbertate agrorum, & varietate fructuum, & magnitudine pastionis, & multitudine earum rerum, quæ exportantur.* Rursum, ibidem: *Tamen pecora relinquuntur, agricultura deseritur, mercatorum nauigatio conquiescit. Ita neq; ex portu, neq; ex decumis, neque ex scriptura vectigal conseruari potest.* Postremò hoc in loco. nam salinæ aliud vectigal significarent, de quo nulla in ea oratione mentio est. In siluis autem pasci pecora satis pastor Virgilianus docet eclog.1. canens:

Portoriũ.

Formosam resonare doces Amaryllida syluas.

Sed & ipse Maro: lib.11. Æneid.

——Et egressus syluis, viema coegi,
Vt quamuis auido parerent arua colono.

CAPVT VI.

Aratores, aratio.

Admonet me locus superior, vt quì à Cicerone aratores vocentur, explicem, neque enim satis intelligi qui sint, vulgò video. Ager aliquis Decumanus qui arabatur, eorum à quibus colebatur proprius non erat, sed publicus populi Romani censebatur, ac decumarũ conditione, & pensitatione agricolis erat attributus, qui aratores dicebantur, agrique quos colebant Arationes: sed & omnis ager vectigalis & decumanus, qui arabatur frumentariusque erat sic vocabatur. Cicero in Verrem act. 5. *Pulsos aratores esse dico, agros vectigales vexatos, atq; exinanitos à Verre.* Iterum ibidem, *Magni & naui aratores agros latos ac fertiles desererent, totásque arationes derelinquerent.* Plautus Truculento, Sc. Ad fores auscultato.

Aratores.

Aratio.

Male vertit res pecuaria mihi apud vos, nunc vicissim
Volo habere aratiunculam pro copia hic apud vos.

Ager Campanus cum publicus populi Romani esset, qui Capuæ eum colebant & decumas pensitabant, aratores erant. Itaque scribit in Rullum 2. act. Cicero, euersam non fuisse Capuam à maioribus, vt esset domicilium aratorum. Eius verba sunt: *illi Capuam receptaculum aratorum, nundinas rusticorum, cellam atque horreum Campani agri esse voluerunt.* Nec verò aratores domini erant, nec domini censebantur: eósque à dominis Cicero in Verrem act. 5. perspicuè distinguit, sic scribens: *Tamen in colonis numerus manebat dominorum, atque aratorum.* Certè qui agros vectigales colebant, verè domini non censebantur. Non me latet tamẽ aratoris vocem latius etiam patere, & agricolam significare: sed & aratorem agri vectigalis interdum dominum vocari. De Aratione à Varrone libr. 4. de ling. lat. etiam scribitur, *ager aruus & arationes, ab arando.*

CAPVT. VII.

Catulli versus explicati de Arsinoe, Zephyrium, Zephyritis, Hippia Arsinoe.

Elegantissimi sunt versus doctissimi, & politissimi poetæ Catulli, de coma Berenices, sed obscuri, nec satis intellecti, quos è Callimacho conuertit.

Catulli versus explicati

Abiunctæ paulo ante comæ mea fata sorores
Lugebant, cùm se Memnonis æthiopis
Vnigena impellens nutantibus aera pennis
Obtulit Arsinoes Chloridos ales equus:
Isq; per ætherias me tollens aduolat auras,
Et Veneris casto collocat in gremio.
Ipsa suum Zephyritis eo famulum legarat,
Grata Canopeis incola littoribus.

Quos hinc intelligi posse spero: Arsinoen Philadelphi vxorem Ægyptij consecrarant, Veneremque & Zephyritin appellarant, eique templum in Zephyrio promontorio ædificarant: eandem vt Zephyri vxorem Chlorin vocarant. Neminem enim ferè latet Chlorin vxorem Zephyri à poetis dici, quæ & Flora Latinis est. Fingit & Callimachus vt vnigena est autoræ Memnon: ita Memnonis vnicum esse filium equum Chloridis. Video etiam legisse in editione quadam (nisi memoria fallit) *vnigena impellente natantibus*, quam sequenti scripturam non perinde mihi probatam sensum nasceretur, alitem equum Chloridis venisse exoriente aurora quæ vnicum filium Memnonem genuit. Sed vt in iudiciis in quibus de facto quæritur testes producendi, tabulæ proferendæ sunt: Ita auctores adhibendi sunt huius rei tanquam astipulatores. Hoc igitur dicet pro testimonio in epigrammate ipsemet Callimachus apud Athenæum.

Κόγχος ἐγὼ ζεφυρῖτι παλαίτερος, ἀλλὰ σὺ νῦν με
Κύπρι σεληναίης ἄνθημα πρῶτον ἔχεις.

In his versibus sine controuersia & Venus & Zephyritis appellatur, præsertim cùm paulo post sequatur:

Σοὶ τὸ περίσκεπτον παίγνιον Ἀρσινόη.

Idem & Posidippus in Epigrammate, quod scripsit in Venerē quę in Zephyrio colebatur.

Τοῦτο καὶ ἐν ποταμῷ καὶ ἐπὶ χθονὶ τῆς φιλαδέλφου
Κύπριδος ἱλάσκεσθ' ἱερὸν Ἀρσινόης,
Ἣν ἀνακοιρανέουσαν ἐπὶ ζεφυρίτιδος ἀκτῆς,
Πρῶτος ὁ ναύαρχος θήκατο Καλλικράτης.
Ἣ δὲ καὶ εὐπλοΐην δώσει, καὶ χείματι μέσσῳ
Τὸ πλατὺ λισσομένοις ἐκλιπανεῖ πέλαγος.

Stephanus, de vrbibus Zephyrion. *καὶ Ζεφύριον ἄκρα τῆς αἰγύπτου, ἀφ' ἧς ἡ ἀφροδίτη καὶ Ἀρσινόη ζεφυρῖτις, ὡς Καλλίμαχος.*

Zephyrium. Zephyritis. Hippia Arsinoe.

καλλίμαχος, id est, *Et Zephyrium promontorium Aegypti, à quo Venus & Arsinoe Zephyritis, vt Callimachus vocat.* Sed & Hippia vocabatur Arsinoe, credo, quod in cœlo equum habere crederetur. Hesychius. ἱππία Ἀρσινόη ὁ τῦ φιλαδέλφου γυνή. Cum præsertim dum viueret, equos studiosè alere solita sit, & ad Olympica certamina mittere, vt è Callimacho scribit Higinus lib. 2. astronomicôn poetic.

CAPVT VIII.

Abuti operam, Faciunt ne intelligendo? apud Terentium.

VErbum Terentij in Andriæ prologo est (quod omnes æquè ac suos vngues tenêt, neque ferè quisquam tamen intelligit) *Nam in prologis scribundis operam abutitur, non qui argumentum narret.*

Abuti operam.

Hic Abuti omnes io recepta & solita significatione accipiunt pro malè vti: Ego abuti operam interpretor esse operã impendere, & consumere, hoc sensu: in prologis poeta operam non ponit, nec consumit in argumenti narratione, sed in calumniæ & maledictorum depulsione. *Qui* aũt valet *Vt*, hoc modo, Non operam ponit vt argumentũ narret. Sic Aburi Plautus vsurpat in Asinaria: Sc. vnum istorum quodque verbum. *Vbi sunt quæ dedit? C. Abusa.* id est ea consumpsi, ea consumpta sunt. Quidam in Terentiano versu, Andr. prologo, ad ruinam carminis fulciendã legũt (vt ne id quidem prætermittam) *Nam in prologijs scribundis.* Nam prologium pro prologo veteres vsurparunt, vt à Grammaticis annotatur. Planè pronũtiare non verebor in eo prologo:

Faciunt ne intelligendo.

Faciunt ne intelligendo, vt nihil intelligant? cum interrogatione legendum esse, hoc sensu: an non dum intelligentes & docti hac in re videri volunt, planè hoc consequuntur, vt nihil intelligant? NÆ affirmantis præponi non subiici solet. nec officit quod reperitur, *Aedepol ne ego sum miser.* Nam post iusiurandum de integro inchoatur oratio.

CAPVT IX.

Euocati.

CÆsar libro tertio de bello ciuili scribit: *Cum horum omnium ratio haberetur, ad duorum millium numerum ex Pompeianis concidisse reperiebamus, euocatósque & centuriones complures.* Et libro primo: *Militibus in concione agros ex suis possessionibus pollicetur, quadragina in singulos iugera, & pro rata parte centurionibus euocatisq́;.* Non est exprimenda longior oratio in recitandis aliorum scriptorum testimoniis: Hic quærendom videtur qui sint euocati, quos & à militibus & à centurionibus Cæsar distinguit.

Euocati.

Euocari autem sunt homines militia perfuncti, & emeritis stipendiis, qui tamen rursus militatum euocantur. Id declarat Dio, sic scribens: ἐκ τούτων δὲ ἐκ τῶν ἀνδρῶν καὶ τὸ τῶν ἀνακλήτων σύστημα (οὓς ἀνακλήτους αὐτοὺς ἐκάλεσαν, ὅτι πεπαυμένοι τῆς στρατείας ἐπ' αὐτὴν αὖθις ἀνακέκληνται, ἐποιήσατο) συνεστήσατο. id est, Ex his hominibus euocatorum numerus constitit, quos ἀνακλήτους, id est, reuocatos Græcè vocare posis, quòd militia perfuncti ad eam rursus reuocarentur. Euocatorum autem honestus erat ordo in re militari, & in multis inscriptionibus: Euocatom Cæsaris aut Augusti fuisse ambitiosè incisom videmos. Hoc ideo scribendum putaui, quo eos qui vocem hanc parum notam habêt certiores facerem, quæ sit huic verbo vis & potestas subiecta.

CAPVT X.

Secundarij, statariæ comœdiæ, statarij histriones, tertiarij, strigmenta gymnasij, Valerius emendatus.

SCribit Cicero 1. in Ver. *Vt in actorib. Græcis fieri videmus, sæpe illum qui secundarum, aut tertiarum partium, cùm posset aliquanto clarius dicere quam ipse primarum, multum summittere, vt ille princeps quã maxime excellat:* His verbis expressit, quos Græci δευτεραγωνιστὰς, & τριταγωνιστὰς vocant, sed vno verbo illos secundarios, hos tertiarios appellare potuit, vt in Bruto: *Quod idem faciebat Q. Arrius, qui fuit M. Crassi quasi secundarius.*

Secũdarij.

Est enim translatio ducta ab actore secundarum partium: neque rarò à fabulis transferre solet, velut in eodem Bruto: *Sed eos etiam quos statarios appellant.* Nam statariæ quædam diceban tur comœdiæ vel auctore Terentio: & statarij histriones, qui minus actuosi erant, & ad eas fabulas magis quam motorias accommodari habebantur.

Statariæ comœdiæ. Statarij histriones.

Iterum in eodem Bruto, *Nunc quoniam totum me non næuo aliquo aut crepundijs, sed corpore omni videris velle cognoscere:* Ex argumentis dixit comœdiarum, in quibus expositiij, vel è corporis næuo, vel è crepundijs, quibuscum expositi fuerunt, postea agnoscuntur. Tertiarium dixit Valerius libro 9. capite 15. sed in eo perperam retiarius, & affectarum legitur: eius verba sunt: *Sed alter ex quodam secundarum cognomen Spintheris traxit: alter, nisi Nepotis à moribus accepisset, Pamphili tertiarij, cui similimus esse ferebatur, habuisset.*

Tertiarij.

Hæc veterum librorum scriptura etiam Plinij auctoritate lib. 7. c. 12. confirmatur, atque comprobatur, à quo sic scribitur: *Sicut Spinther secundarum, tertiarumq́; Pamphilus, collegio Lentuli & Metelli Coss.* Atque ne sine corollario hoc caput abeat, in eodem apud Valerium capite de formæ similitudine lib. 9. cap. 15. pro *gymnicorum seruo stramenta gymnasij colligenti* lego strigmenta gymnasij. Sic enim sordes appellabantur, quæ destringebantur & deradebantur de athletarum corpore, quæ quòd medicatam vim haberent, diligenter colligebantur, magnoq́; venum ibant.

Strigmenta gymnasij.

CAPVT XI.

Colonia, coloniæ Latinæ, coloniæ Italicæ, municipium, præfectura, forum, conciliabulum, Varro explicatur.

LEgi Coloniarum deducendarum (Vario. auctor. de limit. in L. Mamil. Roscia, Peducea, Aliana, Fabia (adscriptum sæpe legimus: *Quæ Colonia hac lege deducta, quódue municipium, præfectura, forum, conciliabulum constitutum erit.* Quæ verba celeriter nostras aures præteruolare sanè non debent, sed diligenter attendenda, & animaduertenda sunt. Nam inter se omnia differunt, etsi discrimen à paucis obseruatur.

Colonia.

Erant ergo Coloniæ, cum coloni aliquem in locum deducebantur, aut veteribus incolis adscribebantur, vel veteribus colonis noui addebantur. Hæ duorum erant generum, quædam Latinę, quædam Italicæ:

Coloniæ Latinæ.

Latinis ius erat ciuitatis & suffragij & magistratus capiẽdi, si in sua colonia magistratum gessissent. Idem ius colonijs Trãspadanis dedit, quãvis colonos in iis non collocasset Põpeius Strabo (Asconius in oratio. Cic. contra Pisonem) Proinde scribit ad Atticum lib. 1. epist. 1 Cicero: *Quoniam videtur in suffragijs multum posse Gallia.*

Colonię Italicæ.

Italicis aũt colonijs ius ciuitatis & suffragij nullum erat: sed qui in colonias illas deducebantur, ius ciuitatis omnino quidem amittebant, immunes tamẽ erant, nec tributum aut stipendium pendebant. Itaque extra Italiam coloniæ iuris Italici, immunes erant, cùm prouinciarum solum tributarium, & stipendarium esset. Tandem tamen paulò ante Strabonis ætatem tota Italia ciuitate donata est: & deniq; Antonini imperatoris tempore, quicunq; ex orbe Romano esset, vt Iurisconsulti scribunt.

Municipium.

Municipia vrbes erant iure ciuitatis Romanæ donatæ, in quas si coloni deducerentur, in coloniæ conditionem transibant, & cùm antè sui iuris essent, legẽ à deductore coloniæ accipiebant. Hinc veretur Cic. ne Rullus municipia Cãpaniæ colonis occupet. Eodẽ modo coloniæ in ius municipij trãsibant, vel beneficio Senatus, vel eius qui coloniã deducebat, vt ex legis verbis quę recitaui apparet. Puteolos coloniã fuisse scribit Liuius li. 14. Scribit & Paterculus priore vol. Paulò ante consulatũ Cic. in municipij conditionẽ mutati fuerant, vt ex his verbis oratio duæ in Rullum apparet: *Puteolos verò qui nunc in sua potestate sunt suo iure, libertateq; vtuntur, totos nouo populo atque aduentitijs copijs occupabũt.* Pro Cœlio: *Nam quod est obiectum municipibus esse adolescentem non probatum suis: nemini vnquam præsenti Puteolani maiores honores habuerunt.* Itaq; quod tantoperè se hęsitare Asconius confitetur, quid sit quod coloniam Placentiam Cicero in Pisonem municipium appellarit, hinc nullo negotio solui diluiq; potest.

Præfectura.

Præfecturæ erant, in quibus ius dicebatur, & nundinæ agebantur: eratque quędã earũ Resp. cùm tamẽ magistratus suos non haberent: sed in eas ex vrbe præfecti, qui ius dicerẽt mitterẽtur: Earũ genera fuisse duo scribit Fest. lib. 14. in lit. p. vnum earũ in quas solebant pręfecti quatuor sexve mitti, q Pop. suffragio creari erant: Alterum earum in quas Prætor vrbanus quotannis mittere solebat, q ius dicerent. Sunt & præfecturę cum colonię territorio, quod colonis nõ sufficiat, ager aut agri pars attribuitur: vt Campus Mantuanus, Cremonensi colonię contributus est. Proinde scribit in Bucolicis Verg. eclog. 9.

Mantua, væ, miseræ nimium vicina Cremonæ.

Et in 2. Georg.

Et qualem infelix amisit Mantua campum,
Pascentem niueos herboso flumine cygnos.

Mirum autem fortasse cuipiã videbitur quòd Arpinum, quod municipium erat, & Puteolos, pęrfacturas vocet Festus li. 14 in littera p. Sed potuerunt aliquando in præfecturæ conditionẽ mutari: & curatoris agrarij, deductorisq; coloniarum, velut ex verbis quæ recitaui apparet, ea interdum potestas, & ius erat. Id Senatus etiam & populus interdum decernebat.

Forum.

Forũ, locus erat nũdinationis & negotiationis, vbi etiam ius dicebatur: vt forum Flaminij, forum Iulij, forum Licinij, de eorũ nominibus, qui ea fora constituenda curarũt. Quare cùm scribit Varro de re rustica lib. 1. c. 2 *Eiusdem gẽtis C. Licinius Tribunus plebis cùm esset post Reg. exactos annis CCCLXV. primus populũ ad leges accipiendas in septena iugera forensia è comitio eduxit:* significat assignata fuisse viritim à Licinio septena iugera in eo foro quod ipse cõstituit, forumque Licinij vocatum est. Municipia autem coloniis præferebantur: coloniæ præfecturis: præfecturæ foris: fora conciliabulis.

Conciliabulum.

Nam conciliabula cum loca essent in quibus ius diceretur, & in conciliũ conuenitetur: tamen foris inferiora erant. Interdum tamen in Municipij ius ascendebant. Frõtinus de limi. agr. *Hoc conciliabulum fuisse fertur, & postea in municipij ius relatum.* Cùm aũt Frontinus dicit conciliabulum fuisse (interprete Vrbico de lim. agr.) intelligit locum quẽdam coloniæ fuisse, & quandam coloniæ partem, vbi conuenticulum esset iuridicum. Eius verba sunt: *Sunt autem loca publica coloniarum, vbi prius fuere conciliabula, & postea sunt in municipij ius relata.* Cæterùm in conciliabulis ius dictũ fuisse ostendit antiqua lex in Vario. auctor. de limi. in L. Mamil. Roscia, Peducea, Aliana, Fabia. cuius (si quis fortè dubitat) hæc sunt verba: *Cùm curator hac lege non erit, tunc quicunque magistratus in ea colonia, municipio, præfectura, foro, conciliabulo, iuri dicundo præerit, eius magistratus de ea re iurisdictio, iudicisq; datio, addictio esto.* Liuius tamen per fora, & conciliabula, omnia quæ extra vrbem erant, maiora & minora oppida, castella, loca intellexisse videtur, in quib. essent conuentus aliq iuridici: Eius sunt verba, *Decemuiri supplicationẽ in biduum valetudinis causa in vrbe, & per omnia fora, conciliabuláque edixerunt.* Iterum ibidem: *Vltra decimum lapidem per fora, conciliabuláque C. Menio*

priusquam

priusquam in Sardiniam prouinciam traijceret, decretâ. Cùm dixerim meliore conditione, & iure mu nicipia fuisse, quàm colonias, sciendum tamē Cæsarum imperio multos contrà existimasse, quod à Gellio libro 16. capite 13. relatum legimus.

CAPVT XII.

Pæanem citare, citare minuritionem.

AD illum Ciceronis de Orat. lib. I. locum: *Qui & annos complureis sedentes declamitant, & quotidie antequam pronuncient, vocem sensim cubantes excitant, eandemq; cum egerunt, sedentes ab acutissimo so no vsq; ad grauissimum sonum recipiunt, & quasi quodammodo colligunt. Hoc nos si facere velimus, antè condemnentur ij quorum causas receperimus, quā toties, quoties præscribitur, pæanem, aut munionem citarimus.* cùm scripsissem aliquando mihi videri legendum esse *minuritionem citarimus*, quòd dicerem mihi videri interpretata à Cicerone verba Græca παιανίζειν & μινυρίζειν, magnam ea de re famam sermonemque manasse intellexi hominum innentum meum improbantium. Hi tamen reperient in Græcorum commentarijs μινυρίζειν esse tenui & deducta voce canere: & consuetudinem phonascorum reperient apud Alexandrum Aphrodiseum in excitandis molliendisque arterijs diligenter paucis verbis explicatam, in eoque verbum παιανίζειν, quod Cicero pæanem citare reddidit. Verba sunt Aphrodisei καὶ οἱ φωνασκοὶ δὲ παιανίζοντες προμαλάττουσι τὰς ἀρτηρίας, id est, Phonasci pæanem citantes arteriaa præmolliūr. Videtur autem pæan contentionis vocis esse, minuritio remissionis. Etiá phonascorum consuetudinem ita lib. 5. de sanitate tuenda Galenus attingit, καὶ τὰς καλουμένας ὑπὸ τῶν φωνασκῶν ἀναφωνήσεις παραλαμβάνειν, id est, & quas phonasci vocis excitationes vociferationesq; appellant, adsumebam. Iterum, ὅτι δὲ καὶ ἀναφωνήσεις ἐν μεγέθει τε καὶ τῷ κατ' ὀξύτητα τόνῳ τῆς φωνῆς ποιεῖσθαι χρὴ, οὐκ ἄδηλον, id est, vocis autem excitationes & vocis magnitudine & acuminis contentione instituendas esse in his non obscurum est.

Pæan.
Minuritio

CAPVT XIII.

Vdones, cudones, holoberæ vestes.

IN titulo de auro & argento legato, l. argumento. §. alia causa est. ff. de aur. & arg. lega. hæc verba Vlpiani Iurisconsulti sunt, *Alia causa est vdonum, quia vsum calceamentorum præstant.* Hanc vocem vdonum hominibus doctis plurimum negotij exhibuisse animaduerto cùm alij odonum, alij vndonum, alij etiam cedorum legăr. Itaq; cur non mihi quamuis iuris ciuilia imperito post ista commenta venia sit, quid mihi videatur ista de re scribendi? Ego vdones lego, & puto calceamenta esse ex hircinis pilia rexta. De vdonibus Martialis libro 14. epigram. 140. scripsit,

Vdones.

Non hos lana dedit, sed olentis barba mariti.

Putaui aliquando vnam abesse literam propter antegressum elementum, r, verbi Est, cui in libris manu scriptis ita simile est, c, vt plerumque internosci non possit, & legendum censui Cudonum, vel Codonum. nam vtroq; modo scriptum reperio. Sunt autem Cudones è pellibus operimenta capitis, quæ & pedibus indui posse credebam: quod commentum mihi vehementer displicet. Nam apud Silium lib. 8. Cudo significat galeā pelliceam, vt quæ κυνέη ab Homero dicitur, & κτιδέη, verba sunt Silij,

Cudones.

——caput his cudone ferino
Stat cautum.

in quo qui *codone* legunt, deducunt à κωδίον. Sed vt aliud ex alio, quæritur etiam à Iurisconsultis, quæ sint holoberæ vestes. Hic non auderem mediusfidius meam interponere sententiam, nisi censendi ius esse cuiuis viderem post tam ridicula interpretum somnia. Quas Latini vestes, birros appellant, Græci βήρους vocare solent, id est, beros: vt holoberæ vestes sint, quæ totæ birri sint. Nam birri honestiorum & palatinorum erant, vt in concilio Gangrensi, in canonibus Apost. καταφρονείτω τῶν τοὺς βήρους φορούντων: & clarius apud Euagrium, βήρους τι χρυσοῦς ἐβάλλοντο. Sunt igitur holoberæ vestea birri toti verè serici, & toti conchyliati, velut è capitibus illius tituli, in quo earum mentio est, libro vndecimo Cod. titulo 8. coniicere licet. Nam illæ vestes totæ dicuntur, ex breuitate & compendio sermonis, cum purpuræ aut serici, aut conchylij nomen subaudiendum sit. Zonara & Balsamon interpretantur texta holoserica.

Holoberæ vestes.

CAPVT XIIII.

Profundum, Aqua manibus & pedibus, Martulus, filicata opera.

SI quid expiscari possumus, quod vsquam velut in alto profundoque lateat, magna lætitia exultamus. Itaque, scrutamur omnia grammaticorum vada, sinus, maria, non minus quàm gula, quæ elementum tam immitenon sinit quiescere, sed eius omnes gurgites sollicitat. Apud Caprum Grammaticum reperi profundum significare ventrem, nec iniuria, cùm eodem sensu gurges vsurpetur: ac exemplum vt ex antiquo sermone profert: quod eo dico, vt plus auctoritatis hæc vsurpatio obtineat. *In profundum*, inqui, *nummi, vel in arcam conduntur*, Quod est vel in ventré mittuntur vel in arcam. Illud quoq; attendendum apud eundem, aquam, qua manua initio cœnæ vel prandij lauamus, vel pedes abluimos, aquam eleganter pedibus & manibus à veteribus appellatam fuisse, vt reor, quòd aquam pedibus cùm poscerent, & manibus, tantum dicere solerent, *Aquam pedibus, aquam manibus*, nullo adiecto verbo. Hæc loquendi genera quodammodo vetustatis aucupio & lenocinio

Profundum.

Aqua manibus & pedibus.

illiciunt, capiuntq́; eoa, qui orationis nitidæ & elegantis studiosi sunt. Ex eodem intellexi male ex Plinio lib.7. cap.56. excudi marculum pro martulo, quod mallei nomen vernacula lingua retinet: sed vt error iste hominibua eripiatur, antiqui grammatici testimonium proferamus. *Martulus*, inquit, *à marte, non marculus*: hodie tamen contra antiquitatis auctoritatem, semper marculom dicimus: qood si quis mattulum, aut martellum dicat, ia nostris homioibus gallicè non latinè loqui videatur. Idē quæ sint filicata opera, declarat, quo filicatæ apud Cic. in Parad. pateræ melius aliqoanto intelligantur: *filicem*, inquit, *non felicem dicendum, vnde & filicata opera priores dixerunt, celata: à filice, quam ita credo dictam quòd sit minus fœlix arms.* Caper cuipiam fortasse filicata opera, vt felici & nobili celatura insignita videatur interpretari, aliter tamen Pompeius lib.6. in litera f. qui filicata vocat, non vt felicata: eius verba sont, *Filicata patera dicta est, quòd ad filicis berbæ speciē sit celata.* igitur in Capro lego *celata à filice.*

Martulus

Filicata opera.

CAPVT XV.

Cynica cœna, digna sacris Hecates, quid distent æra Lupinis, aurum comicum, nebula linea, ventus textilis, lenta manu trahere, commouere labra, suauium, Petronius explicatus.

VERSVS est in primis elegana Petronij Arbitri,

Ipsi qui Cynica traducunt tempora cœna.

Cynica cœna.

Quo quidem eos significari puto, qui miserè viuunt, vt siliquis, & leguminibus, quique vilissimis cibariis se tolerant, atq; sustentant: nam talis erat Cynicorum philosophorū victus, quod è Luciano in dialogo mortuor. intelli potest, ita scribente de Cynico, ἐν ᾅδου δὲ Ἑκάτης τὸ δεῖπνον φαγόντα, καὶ τὰ ἐκ τῶν καθαρσίων ὠὰ, πρὸς τούτοις τε σηπίαν ὠμὴν, ἀπέθανεν. Et aliò loco, ἡ πήρα δέ σοι θέρμων ἔστω μεστή. Cœna igitor Hecates & ouis lustrationom, vt mendici, & sepiia crudis viuebant, inde & digna sacris Hecates apud eundem dicitur Hecale mulier paupertima, qoòd cœna Hecatæ sacra à pauperibua rapercrur. Aristophanes in Pluto,

Dignasacris Hecates.

Παρὰ δὲ Ἑκάτης ἔξεστιν τοῦτο πυθέσθαι
Εἴτε τὸ πλουτεῖν, εἴτε τὸ πεινῆν βέλτιον· φησὶ γὰρ αὕτη
Τοὺς μὲν ἔχοντας καὶ πλουτοῦντας δεῖπνον κατὰ μῆν' ἀποπέμπειν,
Τοὺς δὲ πένητας τῶν ἀνθρώπων ἁρπάζειν πρὶν καταθεῖναι.

Nisi si quis Hecalen dignam Hecates sacerdotio fuisse interpretetur. qua de causa ad eorum respiciens miseram viram, potest videri dixisse Horatius lib.1. epist.7.

——*Quid distent æra lupinis.*

Quid distent æra lupinis.

Vt virum booū dicat intelligere quid donet, æs ne an lupinum, vile & Cynicum cibarium: atque ita quidem mihi videbatur, sed Marcus Antonius Muretus ingeniosissimus & disertissimus, eam excogitauit interpretationem, quæ propè geometricæ meam seotentiam refelleret. Lupinos enim aurum ait esse comicum, vt Plaut. in Penolo, Sc. Iam tenes præcepta. loquitur, quo macerato pascuntur boues. Vt igitur in Comœdia pro aureis nummis annumerantur Lupini, sic & pueros Lupini grana pro nummis solitos esse habere, atq; numerare, & inter æs & Lupinum parum distinguere. Atq; idem hodieq́; in Italia lositanres pueros emētiri & æmulari Lupinis nummos ait. Idem Petronios, quod annotatione dignū censui, nebulam lineam, pro tenui amiculo lineo, quòd nec panni crebritatem nec relę densitatem, sed nebulæ tenuitatem æmuletur pellucidam posuit,

Palàm prostare nudam in nebula linea.

Nebula linea.

Idem ventum textilem vestem ventosam & tenuissimā, æquantemq́; propemodum subtilitate veotos appellauit, dicens,

Aequum est inducere nuptam ventum textilem.

Ventus textilis.

Lenta verò, apud eundem, traxit manu: nam Petronius hanc operam ad calcem perducet, est traxit manu tenaci & hærētc, vt apud Flaccum epod. ode 15.

Lenta manu trahere.

Lentis adhærens brachijs.

quod est sequacibus, inhærentibus. At apud Flaccum lib.1. satyr.9.

Et pressare manu lentissima brachia.

valet pigra, tarda, surda, segnia, nihil commota meo pressu, vt ab Ouid. epist.1. scriptum est,

Aut vbi lentus abes.

Veteres tamē interpretes pro lētissimè, quod erit, tenacissimè & pressissimè audiunt, nomine aduerbij vicario. *Et quia*, inquit Arbiter, *considerantium bæsrant vultus, quicquid à spectaculo vacabat, commouebat obiter labra, & me tanquā furtius subinde oculis verberabat*: hic commouet labra, qui lasciui oris motu ad amorem allicit, & sic conformat os, vt basiati velit. Nam & talis oris habitus suauium dicitur, cùm ita figurator labris promissis, aut lingua prolata, vt cùm mulieres suauiantur amatores. Vnde & Plaut. in Asin. Sc. Agendū istū ostend. scripsit,

Commouere labra.

Basium.

——*Ne sic tussiat,*
Vt cuiquā linguam in tussiendo proferat.

Iterum ibidem, *Tu labellum abstergeas,*
Potius quam cuiquam suauium faciat palàm.

Id est, quàm sic os comparet & formet vt ad basiandum aliqoem inuitet. quod tamen Petronius scribit, esse videtur potius signū ionoentis, & inuitariuncolam amoris significantis, quàm ab basium vocantis. Ait idem,

Nomen amicitiæ si quatenus expedit hæret,
Calculus in tabula nobile ducit opus.

Petronius explicatur.

Horum versuum hæc sentēria est, si amicitiam vtilirare potius meriri quàm honestate volomus, hominum profectò vita similis erit ludo calculorum, & calculi inter se amare videbuntur: nam in ludo tabulæ sic diuisi sunt calculi in duas factiones, vt inter se quidam velut amici siot, quidam hostes, vnde & Martialis libro 14. epigr.20. scripsit,

Gemmeus iste tibi miles & hostis erit.

Quatenus autem vtile est ludo, istam calculi amicitiam

amicitiam seruant fœderati inter se. igitur si emolumentis amicitiam ponderamus, amicitiam, cuius tanta dignitas est & pretium, putemus exercere calculos in tabula, & eos nobile opus tuendæ amicitiæ ducere. Hæc cursim ex illo scriptore enodata huic chartæ commendauimus.

CAPVT XVI.

Sinus, orariæ naues, aurea barba, ludi palatini, iactare manus, χειρονομεῖν.

HIC peristroma Babylonicum varietate imiramur, & Phrygiones æmulamur: vt illi multa pingunt acu, sic nos huc multa & varia cuiusque generis, vt in mentem quicque veniet, cumulabimus. quem Græci δῖνον vocant (eo autem nomine vas intelligitur ventris tumidioris, & rotūdioris formæ, vt conijcio, Latini appellant sinum, vt Maro eclog. 7.

Sinus.

Sinum lactis, & hæc tibi liba Priape quotannis
Expectare sat est.

Idem nomen & in Gurgul. Plauti, Sc. Quò te hoc noctis dicam. extat: syllabæ certè proceritas in vtroque coniecturæ fauet, & vocabuli similitudo, tantum vereor ne mutatio literæ d, in s, insolentior esse videatur: sed cùm σινόω & δινόω dicatur etiam ab ipsis Græcis, vt σινὰ & δινὰ, quid mirum est ab alienigenis eam esse permutationem factam, qui omnia solent ore suo, vel corrumpere, vel aliquantum contaminare? Quæritur quæ sint apud Plinium lib. 10. epistol. Quia confido domine. oratiæ naues, cùm in epistola ad Traianum scribit: *Nunc desit no partim nauibus orarijs, partim vehiculis prouinciam petere.* Ego actuarias & paruas esse suspicor qui bus secundùm oram nauigatur: nam maioribus pelagus tentatur: neque enim paruo nauigio quisquam se magno committere mari audet, sed littus legit. Proinde Cicero ad Atticum lib. 16. epist. 30. scribit, *Cogitaremus corbita ne Patras, an actuariolis ad Leucopetram Tarentinorum.* nam si traijciendum fuisset mare, corbita ac oneraria, id est magna naui fuisset opus: sin ad Leucopetram eundū, ac secundùm littus nauigandum fuisset, ei nauigationi commodiora fuissent nauigia parua, & actuariola. sed & nauibus longis commodior erat littoralis nauigatio, quàm pelagia. Philo, καὶ μάλιστα τὰς πλοί-ας ναῦς ἐπαγόμενος μακρὰς, ἀλλ' ἐχ ἀκάτους, ὡς ὁ παρὰ γῆν πλοῦς ἀσφαλέστερος. Quæsitum item est, quid sibi illud Persianum satyr. 2. velit, ænigmati simile, nobis vtique qui propter antiquitatis inscitiam, cuius mores hodie non agnoscimus in humana vita, plæraque in auctoribus mirari potius quàm intelligere possumus:

Orariæ naues.

Aurea barba.

Præcipui sunto, sitq; illis aurea barba.

Suspicor autem eo ipso significari summorum deorum, vt Iouis ac Neptuni, insignia, & ornamenta: vt pari honore qui vera miserint somnia heroes & semidei afficiantur, ac supremus Iupiter. Suetonius id videtur indicare, sic scribens in Caligula, capite 52. *Plerunq; verò aurea barba fulmen tenens, aut fuscinam, aut caduceum, deorum insignia.* Sed ne prodigaliter omnia variemus, inepiorum poetarum more, ac pictorum, è diuersis sumentes cuncta, in eodem Caligula, cap. 56. ludi palatini, cùm scribitur, *Cum placuisset palatinis ludis spectaculo egressum meridie aggredi.* qui sint quæritur, qui velut adductis habenia lectorem inhibent properantem: sed ita ludi vocabantur, qui in Palatio fiebant in honorem Cæsaris, qui primus Romæ imperauit, vt ab Iosepho scribitur libro decimonono: tum tamen, vt idem scribit, cùm occisus est Caligula, in honorem Augusti celebrabantur. Sed ne promissis nostris desimus, qui Babylonicum pollicitii hoc capite sumus, è Iuuenale satyra 5. hoc etiā distinguemus, scribente,

Ludi palatini.

A facie iactare manus.

Iactare manus.

in quo adolatoris gestus describitur, manuum iactatione, & motu, ac gesticulatione adblandientis, & propè histrionico more gestum agentis: vnde & nationem dixit comœdam. In eo autem imitatus est Græcos, qui χειρονομεῖν, hoc etiam dicebant. Philo, ἐπεὶ ἐχειρονόμει, ἀνεχόρευε, τὰς τοῦ θεοῦ ἀναφέρων ἐπωνυμίας ἐπιφημίζων αὐτῷ. sic igitur nobis iste tapes absolutus sit.

Χειρονομεῖν.

CAPVT XVII.

Stationes, capillamentum, capillare vnguentum, capillata arbor, vertere se ad lapidem, vnctus lapis, votum signare, genua deorum incerare, epipedos apud Plinium, anancitis, synochitis, Borsycitis.

EMblemata vermiculata, vel Tessellata, sectiliaque pauimenta, è varijs & discoloribus crustis, quodam musiuo opere commissa, & coagmentata, hoc quoque caput imitabitur. Equidem etiam vereor ne quis dicat esse Horarianū illud de Arte poet. *Humano capiti.* scribit igitur Iuuenal. satyr. 11.

—Stationes, omne tribunal De Rutilo.

Stationes.

Hic igitur si quis me roget, dic amabo, quæ sint illæ stationes? Respondesm, in foro Romano fuisse monicipiorum stationes, quas hic significari suspicor à poeta satyrico. huius rei auctor est Victor, de Vrbis Rom. region. in describenda fori Romani regione. Sed & Plinius libro 16. cap. 44. *Radices, ait, eius in forum vsq; Cæsaris per stationes municipiorum penetrant.* In Caligula autem apud Tranquillum, capite 11. cùm scribitur: *Et ganeas, & adulteria capillamento celatus, & veste longa noctibus obiret.* quispiam credat esse capillamentum non quamcunque appositam comam, sed prolixiorem, longiorem, similemque propè fœmineæ. Nam capillus est coma paulò longior, vt cùm virilis etiam promittitur. Iuuenalis satyra 5.

Capillamentum.

Ille capillato diffusum consule potat.

Vestem igitur longam gessisse Caligulam censeret, vt stolam mulier solet ad pedes demissam, ne agnosceretur, & capillameorum sumpsisse

ſumpſiſſe virili longius, ſimileque muliebri, aut Maurorum, & Hiſpanorum promiſsis crinibus. Nam hi populi capillati erant: ſic capillare vocat vnguentum, quo capillos vngunt fœminæ, Martialis lib. 3. epigr. 40. & capillata arbor, apud Plin. lib. 18. cap. 24. ad quam capillus veſtalium ferebatur. vt ſit capillamentum velut *τρίχωμα*. Petronius tamen oſtendit eſſe addititiam comã iu viris, vt corymbion in fœminis: nam ſic de raſo ſcribit: *Euocatumq; me non minus decoro exornauit capillamento.*

Capillare vnguentum. Capillata arbor.

—Velatum, autem, *vertier ad lapidem.*

Vertere ſe ad lapidẽ.

apud Lucretium lib. 5. eſt ad ſimulachrum ſe vertere religionis cauſa: nam in ſalutandis & precandis diis, dextrouorſum ſe vertere ſolebant, vt dicit Plautus Gurg. Sc. Quo te hoc noctis. Sic & lapidem Arnobius vſurpat libro 8. *Vt tam luculento die in lapides cum patiaris impingere, effigiatos ſanè & vnctos & coronatos.* Quòd autem vnctos dicit, id verò facit, quòd ſimulachra ſolebant oleo, aut vnguentis perfundere. Philoſtratus, *τὸ δὲ ἄγαλμα τοῦτο ξύλινον μὲν καὶ νεώς, τὸ γὰρ τῆς βασιλείας σχῆμα, πρέπει ἱδρῦσθαι δὲ ναὸν ἀρχῆς, περιβέβληται δὲ αὐτὸ ὁ χρόνος καὶ τὸ δῖα οἱ ἀλείφοντες τι καὶ οἱ ἐπιρρηγνύμενοι τὰς εὐχὰς, ἐξηλλάχασι τὸ εἶδος.* quo quidem è Philoſtrati loco intelligimus quid ſit ſignare vota: quod Plinius libro 10. epiſtol. ſcribit in epiſtola ad Traianum hunc in modum: *Solennia vota pro incolumitate tua, qua publica ſalus continetur, & ſuſcepimus domine pariter, & ſoluimus, precati deos, vt velint ea ſemper ſolui, ſemperq; ſignari.* Votum enim ſuum nuncupatum, & in cartha conceptum conſcriptumque, deorum genibus cera obſignatum adfigebant: quod è ſitu vetuſtatis erutum patefaciet Iuuenalis verſum, ſatyra 10.

Vnctus lapis. Votũ ſignare.

Propter quæ fas eſt genua incerare deorum.

Genua deorum incerare.

Incerabat enim deorum genua, qui votum ſuſceptũ ſignabat, & ſe voti reum conſtituebat. Apud Plinium in hiſtoriȩ naturalis calce libro 37. cap. 12. appellatur figura quædam gemmarum Clypeidos, cùm ita ſcribit: *Poſtea Clypeidos & rotunda*, quo de vocabulo neutra lingua, vt credo, litigabit, potiusque vtraque eierabit, & abdicabit, vt alienum & inauditum. Ego de vitio locum ſuſpectum habeo, & ſcripturam eorum librorum, quos informis ſitus premit, non tam in Bibliothecis, quàm condirorijs, & ſepulchris, in quibus ſcribillatur *clyteidos*: ego *epipedos* rectum, verumque puto, quique ita ſentit, Ioue, vt opinor, ſentit æquo. Alia eodem libro, capite 11. contaminata vocabula, vt *gemite*, cùm ſcribendum ſuſpicer *gamite*, vel *gamitide*, velut à nuptijs, quarum argumentum erant manus candidæ inter ſe complexæ: niſi ſi cui *gemitis*, quòd plena ſit, dicta fortè eſſe videatur. *Anancitis*, libro 17. capite 11. ſic enim ſcribi debet, nomen adepta eſt à neceſsitate, quæ deos cogebat, eorumq; euocabat imagines: vt ſynochitis à continendo: quia ea euocatæ inferorum tenebantur vmbræ: quin & borſycitis quaſi boroſycitis dicebatur.

Epipedos. Anãcitis. Synochitis. Borſycitis.

CAPVT XVIII.

Horatius explicatur, archiaci lecti, & Sothericilecti, ilignis pedibus, grandis patina, modica patella, cœna terreſtris.

IN epiſtola Horatij ad Albium Tibullum, libro 1. epiſt. 4. quod ſcribitur,

Horatius explicatus.

An tacitum ſyluas inter reptare ſalubres,
Curantem quicquid dignum ſapiente bonoq; eſt?

ſub ipſo verborum tectorio ſanè vulgari ſententiam occultat multitudini non ſatis apertam: Et vt ſub putamine nucleus latet, ita quoque ſub ipſa velut nuce, quæ frangenda eſt, quiddam tanquam ſalubre, eduleq; reconditur. Puto autem ſenſum Epicureum eſſe: exiſtimat enim dignum eſſe ſapiente & bono, amœnitate & ſalubritate ſeceſſus frui, potius quàm rem familiarem auidè augere, prudentiæque eſſe indulgere ſibi ambulationum ſpatia delicatarum conficientem, quales in Pedana regione Tibullus habebat, qui tamen videbatur eſſe parcior. Tu enim, inquit, qui ſapis, profectò iſta vitæ gaudia libenter vſurpabis, præſertim qui abundes, vt tibi quæſito non ſit opus, & ſcias quemadmodum ſumptum facere oporteat, & ea præditus ſis (deorum munere) corporis forma, & dignitate, vt corpori inſeruire debeas indulgentius, & liberalius. Illa enim forma curam meretur, dignaque eſt quȩ bonis potiatur. Nihil eſt, inquit, quod maius optare alumno dulciſsimo chariſsima poſsit nutricula, quam formam & diuitias, & artem fruendi, cùm iam ſapit, & eloquens eſt: inſipienti enim, & indiſerto atque infanti facundiam, & ſapientiam nutrix ante omnia optare fortaſſe deberet: nunc vtraque tibi ſupereſt. præterea gratia, fama, valetudo, diuitijs & diuitiarum fructui & vſuræ eſſent anteponendȩ, quæ tibi abundè contigerunt. Cùm igitur iſtum ſenſum eliciam, velut lomento quodam, & nitro detergendam puto maculam, quæ in Horatio eadem epiſtola 4. lib. 1. inſedit. ſcribi enim video,

Quam ſapere, & fari poßit quæ ſentiat, & cui.

Ego autem emendandum cenſeo,

Cùm ſapere & fari poßit.

Sic & Muretus libro 1. de Legibus emendauit, *qui conſuluntur, cùm eſt neceſſarium.* Addit porrò, cùm in humana vita quotidie ſperetur, timeatur, curatũ moleſtijs & iræ feruore hominum pectora ſolicitentur, cumque his crucientur perturbationibus homines potiſsimùm ob opes & copias, fortunas & facultates, inter iſtos animi morbos & æſtus, quem præſentem degis cumque diem, eum tibi vltimum putato: ſic fiet vt & non iniucundè eum traducas, nec elabi ſinas, ſed hilariter potius trãſigas, quàm intentus rei, in miſeria & ærumna trahas: & gratior erit poſterior ætas, quam tibi nõ promittebas, nec tibi, vt in futurum incumbenti, & diuitijs inhianti, præſentis diei peribit voluptas. Frui enim voles paratis, ſi breuem tibi vitam

tam spondes, nec ei tempori, quod non tibi polliceberis, viaticum, & opes congeres. Sed vt aduentitio caput crescat, Archiacos lectos proxima epistola arbitror esse humiles, paruos, inelegantes, non sumptuosos, ab Archia artifice sic vocatos, vt Seneca apud Aul. Gell. lib. 11. cap. 2. vocat lectos Sotherici, de artificis nomine, rudes, impolitos, inelegantes, antiquos. At in Terentij Adelph. act. 4. sc. 2. lecti ilignis pedibus ob firmitatem ilicis fiunt. vnde [illegible] duri & solidi, & [illegible] durum significat. In sole autem, quòd Athenis vere interdũ & æstate sub sole & dio cænare solebãt.

Archiaci lecti. *Lecti Sotherici.* *Ilignis pedibus.*

Nec modica cœnare times olus omne patella.

dixit Horat. li. 1. epist. 5. ad Torq. quòd magnifici ciues grandes haberent patinas, vt in Persio satyra secunda,

Modica patella.

—Sed patinæ grandes, tucetaq; crassa.

Grandis patina.

Sed & olerum & heluellarum cæna, erat pauperum & plebeiorum, quam appellat terrestrem cœnã Plautus, quia olera terra nascuntur, ideoq; terra nata à Cic. lib. 5. de Finib. bon. & mal. nominantur. Ita autem comicus in Captiuis, Sc. Aduer. animum. facetè iocatur,

Ac. terrestris cœna. E. sus terrestris bestia est.

Ac. multis oleribus. E. curato ægrotos domi.

Terrestris cœna.

Vina autem, *bibes iterum Tauro diffusa* cùm ait, ea indicat non esse admodum vetusta, cùm non multis ante annis secundum consulatum Taurus gessisset,

Sin melius quid habes, accerse, vel imperium fer.

valet, si meliorem habes cœnam, voca me conuiuam, vel pare mihi vocanti, si nõ habes. Sed profectò pudet me plura in Horatio persequi, quem sciam diligentis, & eruditione nostri Lambini ita illustratũ, vt qui præterea lucem ei afferre velit, soli fœnerare lumen eadem opera velle debeat: omnia enim ille, præter admodum pauca, quæ satis intelligi sine sua ope existimauit posse, excusit, & declarauit diligentissimè.

CAPVT XIX.

Proseucha, Iselastica certamina, εἰσελαύνειν, μεσογράφοι, mesolabum, analemma.

NON mihi satis probant grammatici, quod adferunt ad illum Iuuenalis locum, satyra quinta,

In qua te quæro proseucha.

mihi potius quærẽdum est, si quid ex antiquis scriptoribus exculpere potero, quod ad illustrandum locum pertineat. Proseuchæ igitur fana Iudæorum erãt, vt Alexandriæ & Romæ, & in alijs vrbibus, sic nomẽ adepta, quòd oracula quædam essent, vel vt Christiani loquuntur, oratoria. Philo de proseuchis quas Romæ Iudæi habebant: [illegible]. De Alexandrinis, [illegible]: atq; adeò sæpius to-

Proseucha.

to in Gaium libro. Cùm autem ad eleemosynam Iudæi dandam essent propensissimi, eo ceu mendicorum conuentus corbat: sed & Iudæi, & ipsi mendici, & inuisi erant omnibus: & mendici ea loca, quòd domicilia non haberent, diuersores interdum occupabãt, in eisq; cubabant, ideoque proseuches nomen in contemptũ abierat. Cleomedes Epicuri ineptias in philosophia illudens dicit, [illegible]. Vox etiã græca est in epistolis Plin. lib. 10. epist. Athletæ domine ea. explicanda, quæ sint certamina iselastica: sunt autem, vt existimo, quę à Græcis ἀγῶνες εἰσελαστικοὶ vocantur: de quibus Sibylla [illegible]. Eorũ autẽ ludorũ & certaminũ victores triumphantium more in patriam inuehebantur, & vectigal de publico accipiebãt. Vitruuius in præf. lib. 9. *Nobilibus athletis qui Olympia, Pythia, Isthmia, Nemea vicissent, Græcorum maiores ita magnos honores constituerunt, vti non modò in conuentu stantes cum palma & corona ferant laudes, sed etiam cùm reuertantur in suas ciuitates, cum victoria triumphantes, quadrigis in mœnia, & in patriam inuehantur, èq; publica perpetua vita constitutis vectigalibus fruantur.* Cùm igitur quadrigis inuehebantur, dicebantur εἰσελαύνειν. Iustinus Martyr, [illegible], dixit ad eum morem respiciens. Vitruuius etiam lib. 9. capite 4. quandam vocat mesolabi rationem organicam, quid id sit quæri video: Ego mesolabum instrumentum fuisse arbitror ab Eratosthene excogitatum ad mediarum linearum inuentionem, quibus solent mathematici figuras augere, vt duplicare: eas lineas μεσογράφους vocat in Marcello Plutarchus sic scribens, [illegible]: sed & Eratosthenes ipse de suo mesolabo apud Eutocium scribens, [illegible]. Eius autem ratio ab Eutocio explicatur. Etiam apud Vitruuium libro nono, capite 4. 17. & 18. analemma ratio quædam est descriptionis ex obseruatione vmbrarum & verticis elatione supra finitorem, & circulorum aliorum notatione ad horologia comparanda, & alia quædam in mundo accommodata. Theon, [illegible]. Hæc ego verba excutienda mihi leuiter putaui, vt eorum notio aliqua ex parte ingenuis adolescentibus esset comperta: etsi enim sunt qui hoc subsidio meo non indigent, tamen non deesse arbitror, quibus iucundius sit ista à me scripta fuisse, quàm prætermissa & tacita.

Iselastica certamina. *εἰσελαύνειν* *μεσογράφοι.* *Mesolabum.* *Analemma.*

CAPVT XX.

E Plinio quædam emendata, Sitanium, sacculo seri, granatum, faba refrina, flauidus.

OScitantis more & aliud agentis quædam ex Plin. lib. 18. cap. 1. hic adponã, ad veterum

Plinius emendatur.

veterum & situ obsirorum librorum fidé execta, in quibus reperio, cap. 1. *quoniam tamen ipsa materia accedit intus ad reputationem eius parientis & noxia*: vt sit in interiore libro, non tautum in operis initio rotius: qui bellissimus est sensus, sed *accendit* summutauere, quod etsi è sua non eiicio decuria, tamen alterum etiam decuriandum puto. mox, *Limentą; cornua Elephanti & vri*, hoc vocabulum in publicis desideratur libris sed à me reponitur pro *& duri*, quod vitiosè in puluerulentis bibliothecis exaratur. Lego etiam, cap. 2. *inter illos Acca Larentia nutrice sua genitos*: hoc vltimum vocabulum, cum abiit ab omnibus editionibus, sensum immutauit. etiā cap. 3. *agerentur cum aratro* haud peulò libétius, quam *cum aratur*, legerim. Et, *maiorē eaæstatr messem quàm antecedentibus.* nomen messis subductū ex editionibus seutétiam obscurauit, & à me è pluteis vetustis, in quorum libris *esse* reperitur erutum, mirificè sensum illustrauit. & ex entiquorum etiam scriniorum chartie, cap. 5. *Aquam, viam, vicinum* deprompsi: cum publicatum sit, *aquarum vim & vicinum*, minus, vt opinor, eccommodatè. Quinetiam cap. 6. *vsque ad detrectationem hæredis*, è sorulorum libris priscis expiscatus sum, cum ad detractionem, per exemplaria propagatum sit, commodiore illa dicedi ratione, cum significet hęredem detractasse & recusasse hæreditatem. Et ibidem, *humidiorem agrum fossis concidi atq; siccari*: hodie *fossione* non tam apte editum céteo cap. 7. pro *trimenon Græci vocant, sitanion* etiam reperi: ac certè

Sitanium

sitanium trimestre frumentum Græcis est: & quanquam trimenon trimestre significat, tamen sitanion propriè triticum sic eppellant, vt propensior in hanc vocem sim quam in alteram, & centuriandam potius putem, alterá edecuriandam. Et cap. septimo. *hordeum sacculo feri dicunt*, non vt euulgatum est *sarculo*, quod non cibariis, vt triticum, sed loculis fetatur, forasque vendatur. Et ibidem, *si non excocta maturitate tollatur* hodie *exacta* obtinet: sed excoctū vtique, si quis est iudicij intelligentis, eptius multo putabit. etiam cap. 10. *aliją; & tota Bæotia*, non vt receptum est, *& tota Bætica*: quod & Theophrasti auctoritate facilè probabitur. Etiam cap. 11. lego, *cum semilaginis heminis*, non vt inolouit, *cum semilagine feminis*, inepto & insulso sensu. Ne quis eutem à me potius hoc inuentum, & exeogitatum putet, quā aliunde sumptum: testificor in antiquis entigraphis scribi, *cum semilagine feminis*, sed literam, f, auulsam, dictioni superiori edglutinaui, & veram reconcinnaui, nisi fallor, scripturam. Ibidem, *ex zea fit pulchrius quàm ex tritico granatum*, non vt hodie *granum*. Nam granatum pulmentum è grano tritici cocto vocari potest, vel frumétecea ptisana. Plinio quiddam est alicæ simile: imo aliçę vitium, vt ipse declarat. Etiam ca. 12. lego, *quæ ideo refriua appellatur*, non *refrina*. Nam refrina à referendo dicitur, quia è segete domum referebatur. Et cap. 13. *flaudorum quoq;, & in horreis enecatorum*, hodie *flaccidorum* editur: & tamé

Saccule feri.

Granatū.

Faba refriua.

quemadmodum è flacco fleccidus, è rauo rauidus, quidni è flauo flauidus, deriuari possit? Constat autem repacia, vt & frondes, arescétie fleuescere, cum enté virerent. Hactenus è Plinio.

Flauidus.

CAPVT XXI.

Quædam ex Cicerone emendata, digamma tuum videram, soli non dicere.

Libro nono Epistole 4. ed Atticum, vt in eo leuiter aliquid expungem, mallem equidem legore, *Minucia* quàm *Numicia*: nam Numicius epud Maronem, cæterosque poetas secundam producit, vt in Horatio lib. 1. epist. 18 legendum sit,

Cicero emēdatur.

Brundusium Minuci melius via ducat, an Appi?

Qui quidem syllabæ modulus apud Ciceronem eandem etiam vocem constituit. si enim epud Flaccum constat de scriptura, apud Tullium non dubitabitur. Eodem in libro inspectis epicibus veteris scripturę propius & diligentius, erui legendum videri, epist. 6. *Quæ mihi quiddam quasi animę à te instillarunt*, vel, *quasi animatæ instillarunt*. Dicit enim, vt non planè recreetum se illis literis, ita nescio quid snimatum esse, cum antè despondens animum desperaret, inópsque consilij iaceret & stuperet. Quòd eutem ait epist. 11. *festino enim simili vrus decurro*: valet, festiue similitudine & imegine, quis me vrum decurrentem dicere potest: de quo Maro 2. Georg.

Sylvestres vri assiduè capreæq; sequaces illudunt.

qui sic rura peragro, animeli inepto & stupido & illepido & tardo persimilis. Verus tamen editio, *festino similimus*, probare studiosis conetur. Quod eutem in eodem libr. epist. 14. obscurè per ænigme scribitur, *Neq; solum Romæ, sed etiam Deli tuum digamma videram*, significat eum non esse prædiorum emptorem, sed fœneretorem, cuius in vocabuli literatura, prime collocatur, f, quæ digamme est: Deli auté cum celeberrimus esset mercatus, vt à Strabone lib. 14. scribitur, ibi etiam fœnus mercetus temporibus exercebat Atticus. Huic sententiæ conueniunt, quæ antecedunt, *sciebam enim de quoto anno, & quantum in solo solere quærere*, quod est, sciebam te quęrere quot annos quis fœnebrem pecuniam renere vellet, & quam in diem mutuaretur, & vt optimè cauta pecunia esset, quantum is in solo possideret, beno vt collocatum fœnus esset sponsorib. prædijs. quid quòd epist. 12. pro *fugámne fidam, an moram defendam?* Legēdum videtur *fugamne fœdam, an moram nefandam?* nisi si quis pro *defendam*, *defædam* legendum suspicetur, eugendi significatione, vt in demortuo & demiror. sed hoc nō solum esset scripturam librorum, sed etiā linguam Latinam, velut fidiculis quibusdam miserè torquere. Ne illud quidem prætereundū videtur, epist. 18. etsi leue, vt quam iactat ventus stipulam, & per auras differt: *Sed qui soli non dicat.*

Digāma tuum uideram.

Soli non dicere.

dicat. Eum enim esse dicit, qui eloquentia ad vnum vti nolit sed coronam circulúmue quęrat vt multi audiant: edunt, *sed quis vlli non dicat?* non æquè iucundo fortasse, nec arguto sensu: etsi intelligi potest non esse difficile apud vnum dicere. In epistola proxima sequenti veterem scripturam, pro *Trebatio* in mêtem facilè vaniet legendum videri, T. *Rauillium. Trebatiũ* tamen loco mouere non ausim. Etiam, *quæ Ægypta attulit*, mallem, quàm *quæ descripta attulit.* Lego etiam epist. 21. *Sed quid præripui? statim ad te perscribam omnia.* Non vt passim *præripi*. Hoc sensu: sed quid anticipas & ante tempus quid aues ista scire, quæ posteaquam conuenero Cæsarem, ad te perscribam? *Catacis* autê epist. 22. eleganter supplera syllaba catacrisis est à Victorio facta. nam [illegible] æquè non placet, quanquam ne displicet quidem. nos quoque hic, vt alios, lusisse iuuet, etsi [illegible], ita mihi probatur, vt aliud non putem quærendum: quia tamen fortasse, quod diuinabimus, aliis magis quàm nobis ipsis acceptum esse poterit & probatum, vt dixi, nos hic tanquam ludentes aliquid experiri iuuet. quid igitur, si [illegible] legamus? vt sic clausula: sed hoc, vt dixi, nec probare cuiquam, nec commendare volumus.

CAPVT XXII.

Ouidij Versus explicati & emendati.

VErsus tres sunt apud Ouidium lib. 15. Metamorphoseou, in quibus crucem fixisse videtur, de qua penderent grammatici, vel fidiculas, & eculeum posuisse, vbi torquerentur, atq; cruciarentur. eos subscribam.

Liquit Iapigiam, leuisq; Amphisia remis
Saxa legit, dextra prærupta Celennia parte.
Romechiumq; legit, Caulonaq;, Naritiamq;.

Fuere tamen, qui se supplicio facilè liberarint, velut tenedia quadam securi, & has tres infœlices arbores succiderint, & euerterint bipenni: sed ruina quęsita salus & euersione nõ placet. Alij malo nodo malum adhibuerunt cuneum, & amphrysia Cerauniaque scripserunt, ita vt se cõmodè extricare non possent, ac nomina nota pro ignotis substituisse satis haberent, nullo sentêtiæ respectu. quid enim ad Italicum littus pertinêt Epiri montes aut Thessaliæ flumina? Littus enim Italiæ legitur, cuius prætemauiganti quædam dextra sunt, quædam læua. Ei enim qui prætereuehitur Siciliam versus aut fretum, læua sunt remiganti Septentrionalia, dextra Meridiana: si è naui frontem littoris spectes: quæ cùm ita sint, facilè adducor, vt eos sequar qui Amphissia legunt, vt promontorium Locrorum intelligatur. Nam cùm Locri Italiæ populi è Locris Græciæ oriundi sint, & constet Amphissam in Græcia Locrorum oppidum esse, ex eorum originibus & natalibus, iurè poetarũ repetita adiectio est, quam qui poetas peruolutant, facilè agnoscunt: cùm præsertim multò longius ducta appellatione, Sibylla vates Amphrysia à Marone libr. 6. Æneid. vocetur, quòd instinctu Appollinis afflaretur, qui aliquando ad Amphrysum armêtum Admeti pauerat. In Celenijs tamen miserè pendêtes hęrebimus, nisi facinore audaci & nobili nos liberemus. Igitur Columnia legendum puto, vt significetur columna Rhegia, quæ à Strabone στυλίς, id est Columella vocatur: aut igitur dicitur columnium, vt intercolumnium, aut potiùs per adiectionê saxa columnia pro columna ponuntur. Sed enim Romechium illud Caucasus est grammaticorum, vbi aquila eorũ viscera semper epulis rimatur. Scio fuisse qui Rumentum scriberent, eo nomine Rhegium intelligentes. sed non tam distat Chius à Coo, quantum Romechium à Rumento. nam vt præcipiunt Rhetores oportere verecundam esse translationem, sic mutationem vocum inuerecundam arbitror in auctoribus esse non debere, quo vitio laborat, qui dissonum quiddam & discrepans reponit. Sed nos faciles omnibus in rebus reprehendendi partes non censendi suscepisse videbimur, nisi aliquid nostrum afferamos. Libentissime igitur (ne dicam dolo) legerem *Remigioq; legit*, vt sit remigatione: quanquam nec *remigiumq; legit* à sensu abhorret, vt remiges significentur vel remigatio, & hac quidem stabimus sentêtia, dũ meliorê vel didicerimus vel inuenerim⁹.

CAPVT XXIII.

Venti hominum internuntij, Ceruus surgens in cornua, fulminei apri, formosior seipso, flexipedes ederæ.

VEntos existimasse videntur antiqui, interpretes & internuntios esse, & nostras preces votaque ad deorum aures deferre, nostraque in summa verba omnia: hinc illa poetarum, vt Maronis, Eclog. 3. *Venti hominum internũtij*

Partem vtinam venti diuûm referatis ad aures.

& Ouidij 10. Metamorph.

Detulit aura preces ad me non inuida blandas.

Quæ autem vota non eueniebant & irrita cadebant, ea ad deos non esse perlata à ventis, sed vel dissipata, vel procul in regionem longinquam auecta arbitrabantur: hinc illud Tibulli, lib. 1. Eleg. 5.

—Quæ nunc eurusq; notusq;,
Iactat odoratos vota per Armenios.

Denique quicquid euenire nolebant, aut auersabantur & abominabantur, vento differri, disiicique optare solebant, aut eius pernici cursu procul amandari & asportari iubebant, vt Tibullus lib. 3. Eleg. 4. somnia:

Hec, inquit, *Deus in melius crudelis somnia*
vertat,
Et iubeat tepidos irrita ferre notos.

Huius tamen mihi obseruatiunculæ auctor fuit locus ille Ouidianus, quem citaui è decimo Metamorphoseou, quo è libro, quid apud

Maronem 10. Æneid.

Ceruus surgẽs in cornua.

Et surgentem in cornua ceruum,

nullius negotij est declarare, & Ouidij interpretatione fretum, aliud sentientium supercilium non formidare tanti magistri fiducia, eandem enim sententiam ita eloquitur,

— Aut celsum in cornua ceruum.

Fulminei apri.

Ex eodem etiam libro, homini non tardo facile est coniicere, quamobrem fulmineos dixerint apros antiqui Poetæ: cùm enim exertas habeant minaces dentium eminentium sicas, velut cuspidem fulminis imitantes, & eius impotentem præcipitemque in vulnerando impetum referentes, à tali quadam cogitatione veterum & sensu fulmen eis tributum arbitror: vt quemadmodum Iupiter trisulco armatus telo, & manubijs suis ferire solet, sic apri obuia suis dentibus tanquam fulmine vulnerent: leones enim & pleræque feræ exertos forasque eiectos dentes non habent, vt apri.

Fulmen habent, inquit, *acres in aduncis dentibus apri.*

vel potiꝰ quòd afflatu calido oris veluti igne fulminis adurere videntur: Ouid. Metam. 8.

— Dentes æquantur dentibus Indis.

Fulmen ab ore venit, frondes afflatibus ardent:

Et ab impetu,

Fertur vt excussis elisus nubibus ignis.

Quod eodem in libro scriptum est,

Formosior seipso

Iam iuuenis, iam vir, iam se formosior ipso,

Græcorum olet sermonem, qui dicunt, *καλλίων ἑαυτοῦ*, & *κάλλιστος ἑαυτοῦ*, cùm quem in eo esse pulchritudinis suæ flore significant, vt nulla postea parte ætatis parem formæ dignitatem habiturus sit Quod autem scribitur eodẽ libro,

Vos quoq; flexibiles hederæ venistis,

non tam bellum nec concinnum est, ac quod in libris forulorũ arcanorũ non editis patet,

Vox quoq; flexipedes.

Flexipedes ederę.

Cùm enim hedera flexuosis & errabundis flagellis per humum serpat, veluti; pedibus flexis & curuis erret, flexipes accommodatissimè dicta est, vt & *λιμνὸς* à Græcis appellatur. velut in epigram. lib. 1.

[illegible]

Reperi etiam hũc locum aliter exaratum manu, quàm forma excusum:

—Tuq; o confixa figuræ

Infœlix Lethæa tuæ.

Quod est, tu ô Lethæa, quæ cum tua figura & forma in lapidem obriguisti & induruisti: quã sententiam quia non possum improbare, eius etiam scripturam è puluere eruere non dubitaui: nec tamẽ à me reiicitur ea scriptura quæ publicum meruit,

—Tuq; o confisa figura

Infœlix Lethæa tua.

Tantum admoneo, quam nunc proferimus, non incommodam neque ineptam esse, neque indignam, quæ ab Ouidio scripta esse videatur.

CAPVT XXIIII.

Multa è sermone Horatij, Vnde & quo Catius? explicata, Ponere signa, conchylia lubrica, promulsis, Antecœna, cœna, cœna piscium, cœna auium, molle Tarentum, Tarentinæ oues, stare, cœna pomorum, toral.

CVlinaria Catij Epicurei philosophia ab Horatio lib. 2. saty. 4. scitè irridetur, qui non sapientiæ doctrinam, sed voluptatis indulgentiam profitetur, & non tam intelligendi quàm cœnandi scientiam & artem docet. Is igitur conuiuium suum à promulside incipit: sic enim eos cibos vocabant, quibus ante primum haustum vescebantur, quem è mulso ducebant, quòd vacuis & inanibus venis initio dulcem esse potionem putarent infundendam. Itaque ex austero vino mulsum conditum reprehenditur.

Promulsis.

Aufidius, inquit, *forti miscebat mella falerno,*

Mendosè. alij *promulsidem* interpretãtur, quod vice mulsi conuiuis ad appetentiam prouocandam dabatur. Ponere autem signa, est literis signare & cõscribere. Instituerat enim hæc literis mandare Catius, sed tamen ante mauult Horatio ea reddere & narrare, vt quæ accepit recomminiscatur, cùm vereatur, ne quid è memoria excidat: id enim est quod scribit,

Ponere signa.

Quin id erat curæ quo pacto cuncta tenerem.

Et tibi narrando, inquit, memoriæ infigã meę tenacius & firmius. Promulsidem aũt, quam Macrob. etiam li. 3. Satur. c. 13. antecœnam vocat, appellare videtur festiue prãdium, quòd quam propriè cœnã vocabant, antecedat. primam enim illam mensam æstate terminari salubriter moris ait,

Antecœna.

——ille salubres,

Æstates peraget, qui nigris prandia moris

Finiet: Nisi quis censeat æstate nihil vltra mora prandendum esse, abstinendumq; tum pulmẽto & alio obsonio: quod & verius videtur. Cũ aũt breue lapathum dicitur, intelligo rumicẽ minorem, vt oxylapathũ, & oxalida, ad maioris rumicis, quem hippolapathũ vocãt, distinctionẽ. Lubrica conchylia dicuntur, intus polita, leuia, nitida, etsi quędã foris scabra sunt, & aspera, vt ex his, quæ subiicit Flaccus, apparet: alioquin sunt politæ foris conchę, & quędam ab historicis vocãtur liostrea, quod eorũ sit leuigatior, & æquabilior foris testa. *Molle* autẽ *Tarentum* cùm dixit, si Macrob. li. 3. Satur. c. 8. credimus, errasse videri potest: qui etymologiam respiciens, idem esse Terẽtum, & Tarentum, crediderit. Nã quæ dicuntur oues Tarentinæ, eas Terentinas dici debere credit, q. Terentum Sabinorum lingua sit molle: Sed Flaccus potius ad populi fortasse mores, quã vocis notationem respexit *Nec sibi*, inquit, *cœnarum quiuis temerè arroget artem.*

Lubrica cõchylia.

Molle Tarentum.

Tarẽtinæ oues.

Ecce, quę adhuc dixit & memorauit, antecœnam esse putat, quæ sequuntur cœnę fercula censet. Nam & Macrob. cœnã, & antecœnã distinguit

Cœna

Cœna piscium. Cœna auium.

ſtinguit: ſed & miſſus piſcium, cœna piſcium: miſſus auium, cœna auium dicebatur. *Ignarum* quod ait, *quibus ius aptius*, de patinarijs piſcib⁹, qui in patina iure merſi apponebantur, dicit.

Eum, inquit Comicus Aſinarin. Sc. vnum iſtorum quodq; verbum. *quouis pacto condias, vel patinarium, vel aſſum.* Si, inquit Flaccus, Surrentino vino falernum fęcatum, & turbidius miſceas, aut ei fæcem vini falerni, vt eius ſaporē combibat, & vt iucundior potio temperetur, addas, ſine colo vinario defæcare vinum poteris ouo columbino. Nam fæcem deuoluet vitellus: hodie tamen, qui limpidas, defæcataſque reddunt potiones, decocta, & diluta, albumine potius, quam vitello ſolent vti. At,

Stare.

Coriciòque croco ſparſum ſtetit, eleganter dixit. Nam quæ liquidiora erant, & humidiora, vt aliquam adepta ſunt coquendo concretionem, ſtare dicuntur. Hinc deſcribit ſecundam menſam, quæ & menſa pomorum dicitur.

Cœna pomorum.

Picenis, inquit, *cedunt pomis Tiburtia ſucco.*

Scobem porrò à Catio credo imperari, vt ſi in pauimento lacuna ſit facta effuſo humore, inſperſa protinus ſcobs humorem exiccet. Toralibus autem lectorum, veſtes ſtragulæ, aut conchyliatæ, aut purpureæ, aut Babylonicæ à locupletiſsimis patribus familias circūdabantur: ſed tam honeſta veſtis parum decebat, ſi toral, quod ſubeſſet, turpe & ſordidum, aliqua parte non opertum, vel retectum appareret. Toral enim inuolucrum erat thori, id eſt, congeſtæ plumæ, vel herbæ, vel arundinis operimentum, quod & elegantiore rurſus ſtragulo obducebatur, conuiuij cauſa, aut feriarum. Ouidius libro octauo Metamorph.

Toral.

—In medio torus eſt de mollibus vluis,
Impoſitus lecto, ſponda pedibusq; ſalignis,
Veſtibus hunc velant, quas non niſi tempore feſto.
Sternere conſuerant.

CAPVT XXV.

Vltrotributa, monopodia, plagulæ, viuum ſulphur, ἄπυρον, magiſter ſacrorum, facta formulæ Theſſalorum, tacitum ſignum, inædificata, immolita.

Vltro tributa.

DE cenſura Marci Porcij Catonis & Valerij Flacci, ita ſcribit Liuius li. 39. *Vectigalia ſummis pretijs, vltrotributa infimis locauerunt.* vbi ambigi video, quid iſta inter ſe differant: eadem enim ſi eſſent, ijſdem pretiis locata oportuit: ſed vectigalia omnibus nota confido, vltrotributorū ignoratio ſententiæ cognitioni officit. Ego vltrotributa eſſe puto, impenſas & attributiones operum publicorum faciendorum, & ſartorum tectorum pręſtandorum, mancipibus & redemptoribus certa mercede locatorum. ita vectigalia, quibus reditus & fructus populi Romani conſtabat, quantū potuerunt, cenſores auxerunt: vltrotributa, quibus impenſæ ſumptusque, & erogationes pecuniæ publicæ ex ærario hauriebantur, quantum potuerunt, pretija diminuerunt, & ad minimam ſummam perduxerunt. huic aūt noſtræ ſentētiæ, ſi adſtipulator quæritur, pręſto Plutarchus erit, in Cat. Cenſor. qui non aliter Liuium quàm nos explicabit. Nam de eadem cenſura Liuium ſecutus ita ſcribit, *συνέκοψε δὲ τοὺς μισθοὺς τῶν ἐργολαβιῶν. τὰ δ' ὤνια τοῖς πράσεσιν ἐπὶ τὰς ἐσχάτας ἐλάσας τιμάς.* Itaq; iſtud lib. 43. *Qui publica vectigalia, aut vltrotributa conduxiſſent:* in eandem ſententiam accipiendum etiam arbitror. Quocirca eleganter à Seneca lib. 4. c. 1. de beneficiis ſcriptum eſt. *Cùm virtutem, nec lucrum inuitet, nec damnum abſterreat, adeoq; neminem ſpe, ac pollicitatione corrumpat, vt cuncta in ſe impendere iubeat, ac ſæpius in vltrotributis ſit.* ſignificat enim ſumptum magnum, impenſasq; virtutis cauſa ſæpe eſſe faciēdas. Sed vt illius libri, in quo de Catonia cenſura Liuius ſcripſit, tanquam cuiuſdam ambulationis ſpatia conficiamus, & emetiamur, ſcribit: *Monopodia, & abacos Romam adduxerunt*, vbi monopodia menſæ ſunt, quæ vno pede ſuſtinentur, quæ ea tempeſtate pulcherrimæ lautiſsimæque cenſebantur. *Plagulæ* autem ibidem, vela ſunt & textilia, quibus lecticæ & lecti intendebantur aut inuoluebantur, vt apud Tranquillum in Tito capite decimo, *Lectica dimotis plagulis.* Nonius plagas interpretatur grandia linthea, & toral, & lecticariam ſindonem, vnde per diminutionem *plagulæ*, inquit, dicuntur. Viuum autem ſulphur eo in libro, ſulphur eſt, Plinio auctore, libro trigeſimoquinto capite decimoquinto: quod ignem non eſt expertum, *ἄπυρον* Græcis vocatum: nam reliqua genera coctione parantur, hoc gleboſum, ſolidumque effoditur, auidiſsimeque flammam corripit. Cum autem ſcribit, *Ne quis magiſter ſacrorum, aut ſacerdos eſſet*, magiſter videtur velut princeps, & ſacri ipſius pontifex, aliiſque ſacerdotibus maior. Apud Capitolinum quoque ſcribitur in Antonini vita, de Saliorum ſacerdotio, *Fuit in eo ſacerdotio, & præſul, & vates, & magiſter.* Et in inſcriptione antiqua legitur, *Salius Albanus, idem magiſter Saliorum.* Etiam illud elegans eſt, & obſeruandū, *Nullo iure Theſſalorum formulæ factam*, quod eſt iniquè iuris Theſſalorum factum, credo à formulis iuris tranſlatione ducta, aūt formulis fœderum, ſocietatum, pactionum. *Silentio*, inquit Liuius, *noctis tacito ſigno exercitum abduxerunt.* Hic tacitum ſignum accipio, non vocale, quod tuba, aut claſſico, aut cornu dari ſolebat, ſed mutum, clandeſtinumque ſine vllo ſono, ſtrepituque, ne hoſtis exaudiret. *Quæ*, inquit Liuius, *in loca publica inædificata, immolitáue priuati habebant*: inædificata ſunt, quæ aliquo in loco ædificata ſunt: ſed cùm *in loca* dixit, ſignificauit ædificia è priuato in publicum procurrētia, & aliquid loci publici occupantia, Plutarcho teſte, in Cat. Cenſor. cuius verba ſunt, *ἀνέκοψεν δὲ καὶ κατασκευὰς ὅσα προέβαλλον εἰς τὸ δημόσιον οἰκοδομήματα.* Immolita autem ſunt quæ quis vſpiam molitus eſt. ſi

Monopodia. Plagulæ. Viuū ſulphur. ἄπυρον. Magiſter ſacrorum. Tacitum ſignum. Inædificata. Immolita.

quis igitur priuatus ante ædes suas in publico podium posuisset, aut menianum proiecisset, eum id demoliri, & diruere tollereq; Cato iubebat.

CAPVT XXVI.

Argumentum primæ Maronis Eclogæ, & quædam in ea explicata: frondator, Vites arbustiuæ, Ambo, En Vnquam, Regnum.

Vergilij locus explicatus.

PRimæ Maronis Eclogę argumentum hoc esse arbitror. Cùm Maro agrum vicinum Cremonæ amisisset, Romam venit, & carminibus Mæcenati commendatus, & per Mæcenatem Augusto, agrum recuperauit. Sic enim Martialis lib. 8. epigr. 55.

Iugera perdiderat miseræ vicina Cremonæ,
Flebat & abductas Tytirus æger oues:
Risit Thuscus eques, paupertatemq; malignam
Reppulit, & celeri iussit abire fuga.
Accipe diuitias, & vatum maximus esto:
Tu licet, & nostrum, dixit, Alexin ames.

Quanquam & Quintilij Vari etiã opera ad id vsus esse dicitur. ea de re poema cõpositurus, fingit se Maro seruũ, qui libertatis cupiditate ductus, Romã profectus sit, & ea tandẽ sit potitus in senectute: vbi imaginem seruorũ adumbrauit, qui in vltima ætate & senectute si frugi erant, & attenti, suo peculio libertatẽ à dominis volentib. emebant, aut dominorũ liberalitate cõsequebantur. Itaq; quanquã Maro iuuenis erat, de se tamen vt sene loquitur, quòd ferè non nisi ineunte senectute ad libertatem serui peruenirent. Ergo hac posita specie, enodatu facilia sunt ista.

Libertas, quæ sera, tamen respexit inertem,
Candidior postquam tondenti barba cadebat:
Respexit tamen, & longo post tempore venit,
Postquam nos Amaryllis habet Galathea reliquit

Cùm enim contubernalẽ habebat Galatheã, nihil admodũ peculij colligere poterat, vnde se tandem liberaret: Amaryllidẽ nactus attentiorem & diligentiorẽ, dimissa Galathea, quę dissolutior & negligentior in re peculiari augenda erat, tandem aliquando libertatem adept^9 est. Huic interpretationi cõgruit illud,

Fortunate senex, ergo tua rura manebunt
Et tibi magna satis, quamuis lapis omnia nudus
Limosoq; palus obducat pascua iunco.

Quo ex loco apparet, Maroni dũtaxat eam agri partem fuisse recuperatam, quæ quòd sterilior esset, assignari non potuerit. nec enim campus frumentarius esse poterat, cùm esset lapis nudus: nec pascua aut prata cõmoda erant, cùm omnia obducta essent & limo & iũco: quę aũt huius generis erant subsecivis annumerabantur, nec militi assignabantur.

Bis senos cui nostra dies altaria fumant.

Valet, cui quot mensibus rem diuinam facio, vt magnis dijs Iunoni & Ioui Respub. & optimates solent: nõ enim semel vt alijs dijs quotannis. *Hinc alta sub rupe canet frondator ad auras.*

Frõdator. Frõdator est arbusti putator, de quo dixerat,

—Ipsa hæc arbusta vocabant. Intelligo autem vites arbustiuas, i. arboribus maritas. Vites arbustiuæ.

Nec tamen interea raucæ tua cura palumbes.

Fingitur huius eclogæ argumentũ æstiuo tẽpore, vnde ad captandum frigus, æstumq; detendẽdum, Tytirus sub patulæ fagi tegmine recubat. Idem tẽpus hic indicatur palumbiũ gemitu. Plin. lib. 18. c. 28. *Palumbium vtiq; exaudi gemitum: transisse solstitium caueto putes, nisi cum incubantem videris palumbem.*

Ante pererratis amborum finibus exul. Ambo.

Apparet amborũ hic esse, quod Græci ἀλλήλων dicunt, vt pererret Germanus Parthorũ, Parthus Germanorum fines.

En vnquam patrios longo post tempore fines.

En vnquã, valet, Voquamne, estq; archaismus En unquã

—Mea regna videns,

Dixit, vt Cicer. lib. 1. de Oratore, statim in initio, *Nisi in tuo regno essemus.* suas enim possessiones, suos fundos homines lepide iocantes regna vocare solent, quod imitatus est. Regnum.

CAPVT. XXVII.

Quædam è Vitruuio emendata et declarata, harpaginetuli, thomices, numidæ, catacecaumene.

Harpaginetuli.

QVærunt doctissimi viri, qui sint io Vitruuio lib. 7. c. 5. *harpaginetuli striati*: & sedulã nauant operã in eruenda vocis obscurę significatione: parùm proficiunt tamen. ad sacram anchoram decurreodum in rebus perditis, & prope desperatis, i. ad libros veteres, in quib^9 legitur, *apagmæ oculi striati*: ex his vestigijs emendo, *aperimæ oculi striati*, vel *aperimæ coliculi*: oculos enim, & in arundinib. & stirpibus dici nõ est ignorũ: eos pro fastigio poni, id est quod Vitruuio reprehendeorũ videtur. Non magnopere hanc emendationem vendito, ad auctoris tamen sensum propius quàm recepta scriptura accedit. Eodem autem etiam in loco legendum crediderim, præsertim antiquorum codicum testimonio fretus, *vti inertia mali iudicis conniuerent artiũ virtutes*, non vt profertur, *coniueant*. Quid quod *sedentia sigilla* quàm *sidentia* elegantius non iniuria arbitror, & proprium magis in hac quidẽ re qua de loquitur? Quod autem theatrum appellat ἐκκλησιαστήριον Vitru. lib. 7. cap. 1. id Græcorum consuetudine & instituto facit, qui plerumque conciones de Re publ. in theatris habebant. Itaque Trallibus ille locus populi illicium vocandi & de Republica deliberandi erat. *Thomices* autem ex sparto, restes sunt è sparto tortæ, quas Græci θώμιγγας vocant. Itaque verbum est, vt Flaccus de arte poetica loquitur, Græco fonte detortum, & in Latinam formam effictum. Thomices.

Numidarum nomen Latinis, non eos tantum populos qui certam Africæ partem Numidiam vocatã tenuerunt significat, qui quòd initio pastoritiam vitam colebãt, hoc nomen obtinuerunt: verumetiam alios populos, qui pecuarij erant. Ac Numidiæ vox est è Græco Numidæ.

deflexa,

deflexa, hi enim populi *νομάδες* dicuntur. sic etiam Vitruuius lib. 8. cap. 3. Arabes vocat his verbis, *Item Ioppæ in Syria, Arabiaq; Numidarum, lacus sunt immani magnitudine.* Nicander Alexiphar. *τὼ μὲν γυγαίοις νομάδων χαλκήρεας αἰχμάς.* Ferè adducor vt in eodem scriptore legam, *sed animaduertimus apud insulam Lesbon vinum prodromum, Ioniam Catacecaumeniten.* Nam Catacecaumene regio

Catacecaumene.

in agro Ephesio erat, qui Ioniæ pars est. Nec tamen hæc sic accipi velim, quasi aliquid de nomine & fama eorum decerpere velim, qui Mæoniam legunt & Protropon. Ea enim reponunt quæ & proxima sunt deformatis vocibus, & quæ nemo inficiari possit, quin accommodata sint. pro *regno Cotti*, in veteribus libris *Crobi* legi constanter animaduerto, cui assimile esset si *Orobi* legeremus, vt de Orobiis Liguribus intelligeremus: sed amplius pronunciandum, quoniam Orobium illic regnasse nondum legimus, vt Cottum, secundum quem libenter litem darem & Cottum legerem. Etiam emendare locum conabor Vitruuij eodem capite, *Eorúmque*, inquit, *inter se coherentes naturali significatione ex generum discriminibus efficere qualitates.* Quis non videt *coherentis* non *coherentes* legendum esse? Accedit veterum librorum auctoritas. hæc ego carptim vellicatimq; hinc inde collegi, vt in mentem quicque veniebat huic allinens capiti. sic enim mihi capita crescunt, varia tanquam consarcinando, vt centonum imitari videar surelam. sed hoc genus scriptionis iam olim pro suo iure sic varia consuere consueuit: quod & nos aliorum exemplo si facimus, culpa vacamus.

CAPVT XXVIII.

Manum de tabula, Catomum, proscribere venale inter senes coemptionales.

AEnigmatis præ se fert speciem illud Ciceronis, lib. 7. epist. famil. epist. 27. *Sed heus tu, manum de tabula: magister adest citius, quam putaramus.* nec tamen ita istud de industria obscurat, vt non appareat eum de Cæsare loqui.

Manũ de tabula.

Gallus Catonis laudationem Vticensis scribebat, quod sine Cæsaris offensione fieri non poterat, cuius hostis Cato fuerat. monet igitur Gallum, vt desinat scribere laudationem Catonis, cùm reuertatur in vrbem Cæsar. Est autem translatio, vel à tabula litteraria, in qua pueri literas discebant: in qua absente magistro ludere manu ducendis, non literis, sed lineamentis, vt pueris vsitatum est, solebant: deinde subito præceptore redeunte, alter alterum monebant, vt manum de tabula tollerent: vel à pueris pictorum, qui absente magistro pulcherrimis interdum illudunt tabulis, & illinunt temerè pigmenta. Manum de tabula dixit Apelles Protogenem pictorem tollere nõ posse, nimiam eius & anxiam in pingendo curam reprehendens. veriorem tamen suspicor priorem interpretationem: nisi si vt de pictore loquatur, in hanc sententiam: Tu Catonem laudibus pingere & exornare, expolireque pigmentis orationis niteris: sed vide ne argumentum picturæ non probetur magistro officinæ, id est, Cæsari dictatori: nam pictores non ferunt æquo animo in suis tabulis alia, quàm quæ probant argumenta, depingi: atque hoc sane sensu incommodior non fuerit translatio, neque inscitior quàm superior, ac mediusfidius etiam fortasse probabilior. *Ne in Catomum Catonoi.* quod ait ead. epistol. insolentia vocis *Catomum*, est obscurum, quæ vinculum, & catenam significat, vt legi in quodam in Iuuenalem scholio. Vsurparur & à Laberio apud Gellium libro decimosexto, capite septimo in versu catalectico, *Tollet bona fide vos orcus nudas in catomum.* Illud verò denso caliginis nimbo inuolutum est. *Ergo fructus est tuus, mancipium illius: quod quidem si inter senes coemptionales venale proscripserit, egerit non multum.*

Catomũ.

Etsi aũt perdifficilis est informatio, & cogitatio veri sensus, qui latet in antiquitatis aliqua cõsuetudine, & imagine, tamẽ nihil vetat aliquid, non illiteratum, nec indoctum commodè excogitare ad enodãdam loci difficultatem. Videtur igitur hic ꝓscribere venale inter senes coemptionales, esse in tabula auctionis proponere se rem hac conditione venditurum, vt proprietas tãtum penes emptorem sit, nec res tota proscribatur & alienetur: quod si Atticus, inquit Curius, facerer, non multum suis rebus adderet, quod magni pretij mancipium non sit.

Proscribere uenale inter senes coemptionales

Senes autẽ coemptionales dicit, qui ad coemptiones libenter accedunt, & libenter emunt. Plautus Bacchid. Sc. Attridæ duo fratres, &c. *Coemptionalem senem vendam ego.* Iurisconsulti etiam, vt ad interimenda sacra rationes quasdam excogitaueranr, & ad liberãdas tutela mulieres: sic ad perimendum in seruitiis vsumfructum coemptionem quandam senum fortassis inuenerant. Cur aũt senes adhibebãtur? an quòd ob eorum ætatem, res plus auctoritatis habitura esset? an ob priuilegium & vacationem ætatis? an quòd à senibus emptiones & coemptiones potius moribus Romanis tractarentur, quã à iuniorib. quòd plus vsu rerum saperent, minusq; deciperentur: & si quid in mancipio contra ius fieret, callidi veteratorésq; ita obtegerent, ne in fraude deprehẽdi possent? An deniq; ob aliam causam? parum, vt ne quid dissimulem, mihi compertum est, & alijs quærendum relinquo.

CAPVT XXIX.

Horatius emendatur, prunæ batillus, tempus notabatur magistratuum nominibus.

IN itinerario sermone Horarij libro 1. sat. 5. nónne, obsecro, multo accommodatius legetur, *Græcorum linguæ doctissimus*, quàm quomodo est promulgatum, *Græcorum longè doctissimus*? Nam Rhetori linguæ cognitio cõue-

nit, summa doctrina non itē: nec tamē meum hoc inuentum est, sed antiquorum librorum scriptum. Quod autem ait,

Ora manusq; tua lauimus Feronia lympha,

religione quadam & ceremonia factum esse existimo, vt se vina sacraq; Feroniæ aqua lauarent, purificarentque cùm in conspectum eius fani venissent. Nā se flumine viuo abluere in parte religionis ponebant, vt è Marone 2. Aeneid. & poetis alijs est notissimum.

Millia tum pransi tria repimus,

quàm *repsimus* malo, cùm mox sequatur *subimus*, atq; ita Lambinus legit.

Fundos Aufidio Fusco prætore libenter
Linquimus:

(inquit) hic venustè Aufidium ridet, qui cùm Fundis in oppido exiguo præturā gereret, insana arrogantia & animis elatis fastuq; insolenti & inaudito erat, & insignib. magistratus consules Romanos superabat, cùm tamen Romæ tantū scriba esset, qui ordo vilis & vulgaris erat, patebatque hominibus libertinis, vt in eodem sermone,

—Scriba quòd esset,
Deterius nihilo dominæ ius esse.

Itaque prætextam & latum clauum, vt Prætor aut Consul Romanus gerebat, æquare studēa amplitudinem, & dignitatem fastigij Romani. Ignis autem ei præferebatur (id enim est, quod scribit,

—Prunæq; batillum) Prunæ batillus.

quod supra humanam prope conditionem erat, & diuinum religiosumq; habebatur. Sic Imperatoribus Romanis & eorum vxoribus, interdum sororibus, ignis præferri solebat. Herodianus in Ant. Cōmodo, de sorore commodi Imperatoris, καὶ αὐτῇ τὸ πῦρ προεπόμπευεν. Videtur autem Horatius, cùm ait,

Fundos Aufidio Fusco prætore:

in eo iocari, quòd sic tempus notare solebant magistratuum nominibus: vt si diceres, Veni Romam Cicerone consule. at, Tempus notabatur magistratuum nominib.

Conuiuas auidos cœnam seruosq; timentes,
Tum rapere, atq; omnes restinguere velle videres.

etiam iocosè dictum accipio: nam primum auidi conuiuæ ex incendio & flamma rapiebant cœnam, & serui, qui si cœna vreretur, timebant, ne ab heris verberarentur: quo facto cœnaq; in tuto posita, tum deniq; cum omnibus ignem cœperunt restinguere, cùm epulis potissimum timerent ne perirent.

LIBRI PRIMI FINIS.

ADRIANI TVRNEBI ADVERSARIORVM LIBER SECVNDVS.

CAPVT I.

Apud Horatium flumen hibernum, χειμάῤῥους, fertur quo rara securis, vocare cucullum.

Petrus Gallādius (cuius ego tum eximia liberalitate & beneficētia semper adiutus, tum opera & labore absens ad cathedram regiam, nihil tale vel cogitans vel expectans, sum vocatus) multo plus in literis videbat, quàm eius calumniatores & obtrectatores existimari volebant: ita enim eum negotiis, quæ multa amplectebatur, obrui dicebāt, vt professionis muneri negarent parem esse posse: sed profectò ignorabant, quanta in eo homine vis ingenij esset, quanta diligentia, quàm omnium rerum capax natura: quam ita facilè regebat & versabat, vt quicquid ageret, vnum illud curæ habere tractareq; putaretur. Sed nūc eius laudes cōmemorare non decreuimus, quas nec oratione sequi possemus. Eū aliquando quendam Horatij locum explicātem audiui ita acute & ingeniose, vt omnes cum eo comparati, plumbei stupidique esse videremur. Sed verba Horatij proferamus. ex lib. 1. satyr. 7. —Ruebat

Flumen vt hibernum, fertur quo rara securis: Flumē hibernum.

Hic sensum esse dicebat Gallandius, cui & assentior, tam concitata oratione & veloci rapidaque decurrisse, quam torrens hibernus deuolui & præcipitari solet per loca abrupta & abscissa, quò rarò solent lignatores accedere, propter arduam & erectam inaccessarum rupium montiumque eminentiam. Flumen autem hibernum, est torrens, qui & Græcè, quòd hyeme fluat, æstate siccetur, χειμάῤῥους χειμάῤῥους. vocatur:

vocatur de torrēte enim hyemis aquis abundante Ouidius Amor.lib.3.eleg.5.scribit,

Fontis habes instar pluuiasq; niuesq; solutas,
Quas tibi diuitias pigra ministrat hyems.

Addit Horat.lib.2.cap.7.

Tum prænestinus salso multumq; fluenti
Expressa arbusto regerit conuitia.

Arbustū fluens. Arbustum dicitur multum fluere, quod multum vini fundit: sed per allegoriam, hoc ad dicacia vinitorum & vindemiatorū retulit conuitia, quibus vel lacessunt prætereuntes, vel prouocati vlciscuntur, & remordēt. Ergo vindemiatorijs probris & dictis petulanter ei Rupilius respondit,

——*Cui,* inquit, *sæpe viator*
Vocare cucullum. *Cessisset, magna compellans voce cucullum.*

viatores solebāt cultores & vinitores serò colentes, appellare cocullos, in desidiæ probrū: Plinius lib.18. cap.26. *Dum sciat inde natam exprobrationem fœdam putantium vites per imitationem cantus alitis temporariæ, quam cucullum vocant: dedecus enim habetur, opprobriumq; meritum falcem ab illa volucre in vite deprehendi, vt ob id petulantiæ sales, etiam cùm primo vere laudantur, auspicio tamen detestabiles videantur.* Ausonius quoque in Mosella istius petulantiæ ita meminit:

——*inde viator*
Riparum subiecta terens, hinc nauita labens,
Probra canunt seris cultoribus.

CAPVT II.

Præbet aquam, apud Horatium, cogemus in hanc concedere turbam.

Præbet aquam. QVOD ab Horatio lib.1. satyr.4. dicitur, *Præter eum qui præbet aquam*. Grammatici eruditissimi vix concoquere possunt: mirum enim eis videtur conuiuatorem aquæ præbitorem appellari. sed Dionysius Lambinus, alijs hic caligantibus, primus lucem dispexit, viditq; conuiuatorem solitum balneum præbere conuiuis: quam eruditissimi viri interpretationem nemo reprehendere, nisi improbus, vel indoctus potest, licet tamen in antiquis auctoribus præter aliorum sententiam, iusque est & fas interdum aliquid excogitare, modò probabile sit. Quid igitur, si dicam hominem tam esse procacem & petulantem in iocando, vt nec conuiuis, nec ministris abstineat vllis, quin eos perstringat, præter eum, qui ipsi pocula miscet ministratque aquam? ait enim Martial.lib.1.epigr.12.

Iam defecisset portantes calda ministros,
Si non potares Tongiliane merum.

Sed omnino præstiterit locum per allegoriam interpretari, inflexione verborum & inuersione ducta à lusu, quo aliquo in situla aut vrceo nobis aquam ministrāte, alios ea aspergimus, aut perfundimus per lasciuiam, quod cùm facimus, eo qui aquam nobis præbet interim abstinemus. Aquæ igitur præbitori similem voluit esse Flaccus conuiuatorem. huic inuersioni *aspergere* & *aqua* fauere videntur: & hac tanquam constituta allegoriæ imagine nobis diu quærendum non putabimus, cur conuiuatorem aquæ præbitorem dixerit. Cogitationem enim ad lusus speciem referemus, vnde genus dicendi tractum prononciabimus. In eodem sermone non est facile, quod ita scribitur perquam venustè,

Multa poetarum veniat manus, auxilióq;
Sit mihi: nam multò plures sumus: ac veluti, te,
Iudæi cogemus in hanc concedere turbam.

Puto autem perfacetè ab Horatio dici, si poeticum tibi displicet studium, & poetæ tibi inuisi sunt, vt vulgò Iudæos omnibus hominibus videmus, nos poetæ, qui plurimi sumus, exercitumq; conficere possumus iustum, pertinacesque, vt Iudæi in religione sua & ceremonijs, ita in studio poetico & proposito sumus, non modò nō de sententia deducemur, sed te vltrò ad poetas traducemus, & vnum è turba poetarū, quamuis inuitum, reddemus, vt illud studium, quod improbas, posthac celebraturus culturusque sis, & carmina scripturus. Interim autem multitudinem eorum qui versus scribebant, lepidè illudit more suo. malim autem, vt & reperi in antiquis libris, *auxilióq;* legere adposita coniunctione, quam pro vocabulo adiuncto *auxilio que*: quanquam non magni refert, nec id magni momenti est, cùm vtroque modo sensus idem explicetur. Cogemus in hāc concedere turbam.

CAPVT III.

Aesculapium in Vitruuio ἀσκλήπιον, sessimonium, statumen, rudus, nucleus, maraxa, abacorum diuisiones & speculorum.

AEsculapium apud Vitruuium libro 7. in præfatione, est templum Æsculapij, græca imitatione: nam Graijs ἀσκλήπιον in neutro genere illius dei templum est. Cùm aūt exemplum illud prope singulare apud Latinos viderem, admonere lectorem placuit, qui fortassè oscitans, aliudq; agens non animaduertisset. Mineruium tamen, & Dianium apud Latinos similia ei sunt: sed locum Vitruuij adscribamus: *Item,* inquit, *Argelius de Symmetrijs Corinthijs, & Ionico Trallibus Aesculapio, quod etiam ipse dicitur sua manu fecisse.* Eodem in lib. Sessimonium est templum & sedes, deduciturque à sessu vel sede sessimonium, vt à merce mercimonium. Ita enim scribit, *Suspectius habent in deorum sessimonio*, id est, in deorum ædificandis templis, & sedibus statuendis: ac sessimonium dici videtur, vt ἵδρυμα Græcè. Verbis autem Budæi, quæ in Memmiani codicis margine manu Budæi scripta inueni, liber explicare statuminationem & rudrationem Vitruuij in pauimētis. Sic igitur scripsit Budæus, Statuminatio, vt hic apparet, fit lapidibus & cementis libralibus & manualibus sine calce & arena: Ruderatio verò statumini superinducitur cum calce aut arena, aut rudere nouo aut rediuiuo, id

Aesculapium. Sessimonium. Statumē. Rudus.

est, ex vetere ædificio sumpto, nō nuper effosso, quod constat è cemento, vt hic apparet, ad differentiam nuclei, qui è testa contusa cōstat, & tertio loco inducitur. Hæc doctissimi hominis oratio non tam docet, vt intelligamus, quàm manu propè ducit, vt quid ista sint apud Vitruuium penè palpemus. Sic autem Vitruuius ait, *Tunc insuper statumenetur, non minore saxo, quàm quod possit manum implere: statuminibus inductis rudcretur.* & mox, *Insuper ex testa nucleus inducatur.* Cùm autem eodem lib. cap. 3. à Vitruuio scribitur, *& mataxæ tomice ad iustam longitudinem vna crassitudine alligationibus temperentur.* eodem Budæo velut Mercurio interprete, mataxæ sunt manipuli & fasciculi cannarum, quos Vitruuius tomice alligari iubet. *Ipsaq́;*, inquit Vitruuius, *tectoria abacorum, & speculorū diuisionibus circa se prominentes habent expreßiones.* hic non assentior ijs, qui abacos sessiones, vel scabella ad sessum habilia, aut podia esse censent: sed Æmari Ranconeti sententiam approbo, existimantis abacorum diuisiones formas esse quadratas in tectorio prominentes: speculorum autem diuisiones, formas esse rotundas. Istas ab interitu interpretationes duorum doctissimorum nostra ætate virorum volui vindicare: malui tamen ingenuè ipsis eas reddere, quàm improbo furto clàm eas interuertere, cùm potius si quid possum, de meo eorum memoriæ liberaliter elargiturus sim, quàm quicquam per fraudationem eis adempturus.

Nucleus.

Mataxa.

Abacorū diuisiones.

Speculorum diuisiones.

CAPVT IIII.

In Catapultæ descriptione quædam apud Vitruuium explicata, tonus quid, hemitonium, brachia, plinthium, syrinx, epitoxis, manulea, plinthis, capreoli, antefixa, subiectio, trachelı.

PLacet tentare quarundam in catapultæ descriptione apud Vitruuium vocum explicationem, maximè cùm inciderim in quædam schedia Ctesibij, vel Heronis (nam dubia inscriptio erat) tormentū idē declarantia. ait Vitruuius lib. 10. cap. 15. *Eius nonæ partis fit foraminum in capitulis magnitudo, per quæ tenduntur nerui torti, qui brachia continere catapultarum debent.* hic foramina sunt, quę Græci τρήματα appellant, quibus inseruntur nerui torti, quos Græci τόνους appellant. In instrumentis autem παλιντόνοις, quę lapides mittunt, vt ballistæ: dimetiens foraminis, quod pondo lapidē mittunt, tot centenorum digitorum multiplicatione, eiusq́; lateris cubica sumptione, & lateri decimæ partis adiunctione constabit. vt si lapis sit 80. librarum, centies multiplicari hæc summa debet: sic in assem octo millia fient, quorum latus cubicum sunt 20. quibus decumam addo 2. ita dimetiēs foraminis erit viginti duorum digitorum. in εὐθυτόνοις quæ sagittas mittunt, sumitur è nona parte sagittæ dimetiens foraminis: eo enim maius foramen esse oportet, quo moles est maior, vel magnitudo lapidis aut sagittę: cùm oporteat brachia, quæ ἀγκῶνας Græci vocant, crassioribus, robustioribusque neruis intendi. neruos autem non solùm τόνους, sed etiam ἡμιτόνια appellabant. Vitruuius libro 1. capite 1. *In capitulis enim dextra ac sinistra sunt foramina hemitoniorum.* id est, vt interpretor, neruorum. Hero, λείπεται δὲ τὰ μὲν συνέχοντα τοὺς ἀγκῶνας τόνια, τόνος, ὅπου δὲ ἀνάτονον, ὅπου δὲ ἡμιτόνιον. ait Vitruuius libro 10. capite 15. *Tabulæ quæ sunt in summo & imo capituli:* & mox, *Parastatæ dextra ac sinistra.* hæc vt intelligantur quoquo modo, sciendum est, huius instrumenti corpus esse laterculum, Græcis plinthium appellatum, ita atrectariæ tabulæ dextra & sinistra vocantur parastatæ: transuersariæ tabulæ in imo & summo positæ sunt: Græci parietes quatuor appellant. Transuersi autem isti parietes περίτρητα appellantur, habéntque, vt ait Vitruuius, tabulas parallelas. parastatæ incumbit brachium catapultæ: parastatæ antistates adhæret compaginatus qua est, (vt Græci loquuntur) ipsius brachij πτέρνα, id est, calx: in parastatæ medio excauatur sinua in semicirculum. Cardines parastatarum Græci στρόφιγγας appellant, quos esse in parastata duos præcipiunt & [illegible] vocāt, inquit Vitruuius libro 10. capite 15. *Canaliculi, qui Græcè strix dicitur.* Hoc falsum: neque enim sic Græcè appellatur, sed σῦριγξ. Nulla autem inuidia sit opinor legere *securiclatis cardinibus fixa.* nam fixam accusandi casu meritò accusare licet. scribitur in Vitruuio ibidē, *crassitudo scutulæ*, sed Budæi manu in libro Memmij Suculæ emendatum reperi, cuius sententiæ refragari pudet. Epitoxis est cauus, qui sagittam recipit. *Item*, inquit Vitruuius, *chelo sine macula dicitur*, puto χηλὴ legendum esse, cùm præsertim ita in Herone siue Ctesibio legā, [illegible] χεὶρ διπλῆ γίνεται, [illegible] πρὸς τὸ μεταξὺ τῆς χηλῆς [illegible] χον. manulea autem in editionibus antiquis extat, vnde & manuleatæ tunicæ sunt. Basis sedes est, in qua statuitur columella, quæ machinam sustinet. columellæ autem basis, sic enim lego, in solo latior est: plinthis autē, id est, laterculus, quadratum est superius ipsius basis, qui laterculus, qua accipit columellam, quæ στυλίσκος vocatur suo cauo, eam habere debet quam dicit latitudinem. Capreoli, qui à Græcis σφηκίσκοι appellantur, tigilla sunt fastigata, & in columellam suis capitibus nitentia, eamque hinc inde firmantia ne nutet aut vacillet. addit Vitruuius, *antefixa latitudo foraminis*: antefixa Festo libro 1. sunt quæ ex opere figlino tectis adfiguntur sub stillicidio: sed hic antefixa videtur columella quędam anterior, quæ etiam sustinet plinthium, & antefixa viderut vocari, quòd sit ante columellam illam, quam antè explicauimus. adfixa est autē plinthio catapultæ, vnde & nomen. potest esse & tanquam fibula, quæ ab interiore plinthio perueniat ad columellam. Est & posterior columna, quæ antibasis dicitur, sustinetq́; etiam catapultam. *subiectio*, inquit, *foraminum duodecim.*

Tonus quid.

Hemitho|niū quid.

Plinthiū.

Brachia.

Syrinx.

Epitoxis.

Manulea.

Plinthis.

Capreoli.

Antefixa.

Hîc mihi videtur subiectio legendum, vt sit tanquam ὑπόθεμα & basis, aut ὑπόβασις, aut ὑπόθε-σις (certè ὑπόθεμα vocatur à Philone) aut subie-cta, vt suprà antefixa dicebatur. nam talia pro substantiuis plerunque Latini habent. *Car-*
Trachcli. *chcli*, inquit, *fucularum*. Hîc tracheli, id est, col-li fucularum legendum auguror, collum au-tem est, qua sunt graciliores. *Quo*, inquit Vi-truuius, *est mollior conus*, id est, vt interpretor, neruus, qui tum est prolixior. Dodrantes au-tem quadrati & rotundi interpositi sunt ab hominibus, qui vel se multis vini doliorti-bus proluerant, vel lectoribus voluerant mo-lestiam creare. Hæc omnia magna ex parte diuinaui: itaque veniam peto, sicubi, quod necesse est, in re tam obscura, erraui. nam Græ-ca quæ vidi, & mutila erant, & dissimilia: tan-tum in quibusdam adiuuêre, in alijs coniectu-ræ indulgendum fuit.

CAPVT V.

Quædam in descriptione ballistæ apud Vitru-uium explicata, περίτρητον, scutula, toni, epizygis, modioli, χοινικίδες, χηλή, mensa, climacis, pteryx, eschara.

EXperiamur & ipsi ecquidnam in fabrica ballistæ explicare apud Vitruuium libro 10. capite 17. possimus, partim coniectura, par-
περίτρητος tim auxilio Græcorum schediorum? *describa-*
Scutula. *tur*, inquit Vitruuius, *scutula, quæ Græcè περίτρητος appellatur*. hæc scutula est in summo & imo ca-pitulo, dextra & sinistra: atque inde nomen habet Græcum, quòd multis locis pertusa & perterebrata est. Itaque & perinfirma est, sed laminis ferreis, & regulis, & clauis confixa
Toni. continetur, firmaturq́;. in ea est foramen quo renduntur toni, id est, nerui, qui brachia balli-starum continent. Insunt & foramina, quibus induntur cardines. Melius autem fortasse le-geretur & commodius, *longitudinis sexta parte*, & mox, *quarta parte*, quam accusandi casu, idque ita placebat Æmaro Ranconneto, vt & non multò pòst, *sexta parte* scribitur. Inquit Vitru-
Epizygis uius: *quantam epizygis habet crassitudinem*: sic vo-catur axiculus, vel, vt Vitruuius vocat, cuneo-lus, qui neruos vertit & rendit. Ctesibius, siue etiam est Hero, τὰ ἐπιζυγίδα τὴν πλευρὰν ὑπάλληλον ἐπιζυγίδας. quod sequitur, sic ferè legendum su-spicor: *cùm deformatum fuerit, circum leuigentur ex-trema, vt habeat curuaturā molliter circumactam*. Nam *circum diuidatur extremam*. non satis quid sibi ve-lit possum attendere, & nisi erro, quod quidē est facile, præcipit vt foramen poliatur læue-turq́;, vt absque scabritia & asperitate sit. *Con-*
Modioli. *stituantur*, inquit, *modioli foraminum duo*: modioli
χοινικίδες sunt, qui à Græcis appellantur χοινικίδες, suntq́; formæ rotundæ & turbinatæ, induntúrque fo-ramini: idque perspici potest è sequenti Vi-truuij capite, in quo ita scribitur, *Tum verò mo-dioli ærei in ea capitula includuntur, & in eor cuneoli ferrei, quos ἐπιζυγίδας Græci vocant, collocantur*: ego ὑποζυγίδας scribendum esse puto, non ἐπιζυγίδας. Nam Ctesibius sic scribit, ὅταν οὖν βουλώμεθα ἐντεῖναι ὅσοι τὰ τῷ παλιντόνῳ ὅμοια, ὁ τὸ ἀνδροῖον, τὸ πλινθίον συνα-ρμόσαντες, ὡς προείρηται, εἶτα παραστάδα καὶ ἀντιστάτην, καὶ τὰ δύο περίτρητα, καὶ προσθέντες τὰς ὑποζυγίδας μεταλαμβάνομεν ἐπὶ τὰ πρὸς διαπήγματα. Parastatæ quales sint, & qui, in catapulta exposuimus. addit Vitru-uius, *Regulæ, quæ in mensa, longitudo foraminum octo*.
Mensa interior est, & media inter duas hinc & inde scutulas, constatque regulis diape-gmatis, & tabula, inter regulas & diapegma-ta collocata: estque in summo & imo capitu-lo, vt & peritreta. Ctesibius vel Hero, καλεῖται δὲ τὸ πῆγμα τὸ συγκείμενον ἐκ τῶν κανόνων, καὶ τῶν διαπη-γμάτων, καὶ τοῦ σανίδος, τράπεζα. inquit Vitruuius, *Climacidos scapi longitudo foraminum tredecim*. Cli-Mensa.
macis ea est quæ in catapulta vocatur σύριγξ, id est canalis. nam in ballistis nomē mutat, pro-Climacis.
pter amplitudinem & latitudinem, & κλιμακίς, id est, scalula vocatur. Ctesibius, ἡ δὲ σύριγξ, ἐν ᾗ ἔσται ὁ διώστρα, καὶ τὸ χελωνάριον, καὶ ἡ χηλή, ὥσπερ ἐπὶ τῶν εὐθυτόνων, σύριγξ καλεῖται, ἐπὶ δὲ τῶν παλιντόνων κλιμακίς, ἐπειδὴ πλάτος πλεῖον ἔχει, καὶ διαπήγμασι συνέχεται πλείοσι, καθάπερ καὶ ἡ βάθρα. γίνεται δὲ ἡ κλιμακὶς οὕτως· διάπηγμα κατα-σκευάζεται ἐκ τεσσάρων κανόνων συμπηγνύς, ὧν δὲ τὸ μέσον λαβὼν κατά τε πλάτος ἄλλας κανόνας πηγνύντας ἐπὶ τῶν κατὰ τὸ μῆκος κανόνων, ἵνα ᾖ τὸ γινόμενον κλιμακίς. Ex his, in-quit, *dentur duæ partes ei membro, quod Græci χηλὴν* χηλή.
vocant. hic, vt & superiore capite lego, χηλήν, quo modo etiam Ranconetus emendarat. in-quit Virruuius, *plentigomatos foraminis*: ego prio-rem dictionem non intelligo. quid si ptery-gomatos, vel πτερύγωμα? præsertim cùm totum instrumentum pteryga vocari legamus. Cte-Pteryx.
sibius, καλεῖται δὲ τοῦτο αὐτὸ τὸ ὄργανον ὅλον. securicula est πτερύγιον, vt securiclara, πτερυγωτά à Græcis vocantur: ea est inclusa & insita, operiturque chelonij puluino. basis hic, quæ sustinet, & in qua sedet instrumentum, vocatur, ait Vi-truuius, eschara: additur & antibasis, vt & ca-Eschara.
tapultæ. Hæc ego pauca annotaui ex obscu-rissima & molestissima Vitruuij descriptio-ne, adiutus Græcis scriptoribus Bitone, He-rone, Ctesibio, quorum scripta quædam die-culas aliquot mihi tractare contigit, quibus si frui diutius potuissem, huic fortasse loco ma-iorem lucem attulissem. ea autem scripta mi-hi videre magis licuit, quàm inspicere: quæ etiam qua me parte adiuuare maximè debue-runt, deseruêre, vel temporis iniuria violata, vel hominum improbitate lacerata.

CAPVT VI.

Respondet imago gloriæ quid, in lucem edi-ti & suscepti, conturbatus oculus apud Cice-ronem, ταραξις.

NON est publici gustus nec palati senti-re, quæ sit huius loci Cic. libro 3. Tuscul. in præfatione, & quàm dulcis sapor de gloria: *ea vir-*

Imago gloriæ respondet.

ea virtute resonat, vt imago gloriæ. itaque vltimo nomine multi, vt acido & inuiso offensi, *voci* scripserunt: qui mihi videntur nimium iuris sibi sumere, si ius dici debet licentia. Ego *gloriæ* nomen in suo domicilio suisque penatibus retinendum esse existimo: & locum sic interpretor: gloriam virtuti sic solere resonare, vt imago solet gloriæ: id est, vt plausui & significationibus & gratulationibus, quibus populus voce læta & mirabunda & hilari aliquem celebrat, respódet Echo, quæ Latinè dicitur imago. huius gloriæ hoc exemplum apud Flaccum lib. 1. ode 20. extat,

—Datus in theatro,
Cùm tibi plausus,
Care Mecænas eques: vt paterni
Fluminis ripæ, simul & iocosa,
Redderet laudes tibi Vaticani
Montis imago.

Non est autẽ, vt opinor, in controuersia, quin legendum sit eo in libro Ciceronis, *haud erat sanè quod quisquam rationem ac doctrinam requireret: Ratione* tamen & *doctrina* editur corruptissimè: nam philosophiæ artem præceptionemq; intelligit. quòd autem ait, *simul atq; in lucem editi & suscepti sumus.* de vtroq; parente intelligendum

In lucem editi & suscepti.

puto. edit enim mater, quæ parit: suscipit pater qui tollit. Terentius in Andria, act. 2. sce. 3.

Puerum autẽ ne resciscat mihi esse ex illa cautio est:
Nam pollicitus sum suscepturum.

& iterum act. 3. scen. 1.

Nam quod peperisset iussit tolli.

vbi mater tollit, & ab ea sublatum pater etiam suscipit. Eminens autem effigies, dici potest pictura ita expressa, vt extare & eminere videatur: sed exculptum simulachrum potius sit, cùm paulò pòst rem solidam dicat: nam adumbrata est [illegible], id est, primis lineis ducta & delineata. Leue esset monere legendum videri, *& ægrotum animum quem appellarunt insanum*: nisi *quam appellauerunt insaniam*, errore non ferendo per omnia propagatum exemplaria esset. nihilo secius lego *his rebus mentem vacuam appellarunt insaniam*: hodie insaniam perscriptum est inuita, vt opinor, Minerua. quod autem ait, *itaque non est scriptum, si insanus, sed si furiosus esse incipit.* pro interpretatione legis erit, cuius ita ad Herennium libro primo concepta verba sunt, *Si furiosus existit*, id enim est, esse incipit.

Conturbatus oculus.

Conturbatus autem oculus est, qui caligat, & confusius videt, laboratque ophthalmia. Scribonius, *ad conturbationes & epiphoras oculorum scio multa collyria, etsi tardè, magnos tamen effectus habere.* Iterum, *hoc maximè probo ad recentes epiphoras, & conturbationes oculorum, tumoresq; & dolores.* vocat & perturbationes. *Collyrium psorium ad caliginem & ad aspritudinem oculorum siccamq; perturbationem sine tumore, quam* ξηροφθαλμίαν *appellant.* Propriè tamẽ est conturbatio minor ophthalmia, & τάραξις Græcè vocatur, definiturque oculorum tumor cum rubore & calore ex causa obortus externa, vt fumo, sole, puluere, oleo, leuisque ophthalmia appellatur.

τάραξις

Lego etiam *omnem enim abstinentiam, omnem innocentiam*, quod quidem necesse est, vt à tanto scriptore & oratore remoueatur solœcismi fœditas & deformitas.

CAPVT VII.

Exponitur epigramma quoddam Maronis, natio madens pingui, adipata dictio, scholasticus, cymbalum iuuentutis, mittere vela ad portus beatos.

IVcundum est epigramma, quo dimittit rhetoras Maro in Priapeijs, & ad philosophos se confert, si modò Maro is est, ac non alius quispiam: sed interueniunt, vt gemmis nitentibus nubeculæ quædam earum splendorem nubilo fuscantes, sic ei vitia nitorem lædentia. nã primus statim versus syllaba curtior est.

Maronis epigramma.

Ite hinc inanes Rhetorum manipli.

quæ supplebitur repetito initio *Ite*, hoc modo,

Ite hinc inanes Rhetorum manipli, ite
Inflata rore non Achaico verba.

non satis assequor, & commodius scribi posse putarem,

Inflata rore non Achaico turba.

vt Latinorum significet rhetorum eloquentiæ transmarinæ rudium auditores inanes & indisertos. Ac rorem Achaicum dixit, vt ad cicadas fortasse respiciens, quæ rore vesci feruntur, canoræque sunt & stridulæ, vt illi loquaces & garruli. Sed & cicadis disertos Troianorum principes Homerus comparauit.

Et vos, inquit, *Scluquati, Arquitiq;, Varroq;*

putem scribendum,

Et vos Seli, Cati, Arquitiq;, Varroq;.

vt nomina propria sint Selius, Catius, Arquitius, Varro,

Scholasticorum, inquit, *vario madens pingui.*

Natio madens pingui.

Natio madens pingui legendum puto: vt Rhetores illos Græcæ facundiæ ignaros, vt hebetes & obtusos, pingui madere dicat irridens.

Adipata dictio.

adipatæ dictionis genus Cicero in Oratore dixit genus pinguis elocutionis & insuauis & inconcinnæ, ab adipatis cibis translatione ducta, id est, adipe vnctis & opimatis. Iam rhetores & declamatores Seneca in epistola 155. & 156. & Quintilianus non rarò Scholasticos appellant: apud Synesium tamen, & in Hesychij antibole scholasticus causarum est actor.

Scholasticus.

Cymbalũ iuuẽtutis.

eos iuuentutis cymbalum ignominiosè vocat, vt cymbalum mundi Appion Grammaticus vocatus à Tiberio Cæsare fuit. (Plinius in præf. Natur. histor.) quòd ad aures iuuentutis streperent loquaciter & inaniter, vt Gallorum in matris Idææ sacris cymbala crepabant: habebantur autem omnium vilissimi & abiectissimi mortalium, molles & castrati illi Cybelæ & matris Idææ ministri.

Mittere vela ad portus beatos.

Nos, inquit, *ad beatos vela mittimus portus.* id est, ad philosophiã pergimus, quæ nos suis præceptis fœlices beatosque reddet, & omni liberabit perturbatione & molestia. addit,

Ite

Ite hinc Camœnæ, vos quoq; limite fæuæ,
Dulces Camœnæ, animum fatebimur verum,
Dulces fuistis.

hæc bonam non interpretantur sententiam, verùm audemus, si veram non possumus scripturam reddere, probabilem saltem comminisci, quæ commodum sensum eloquatur.

Ite hinc Camœnæ, vos quoq; hinc leues ite,
Dulces Camœnæ: nam fatebimur verum.

etsi vos nunc inhumanius & asperius eijcio: tamen nō tam improbus ingratusq; vnquam ero, quin semper fatear vos mihi dulces & iucundas fuisse: & quanquam vos nunc exigo, attamen meas chartas reuisitote, sed prudenter & rarò. Quibusdā etiā videtur dicere, vos mihi antea dulces fuistis, nūc molestę, &, vt verum proloquar, ad alia me accingo studia vobis dimissis: & tamē quamuis vos dimittam, reuisitote me aliquādo, verū prudēter & rarò.

CAPVT VIII.

Apud Ciceronem Vecors Oenei partu edita, τίκτειν moles gigantum, Clepse dolo.

MIHI quidem verba Ciceronis 2. Tusc. inspicienti, & apud me exigenti, fere venit in mentem existimare ex ijs Ennianum integrari suis iustis modulis posse,

Philosophandum est mi paucis: nam omnino haud placet.

Itaque, vt omnes qui diuinant, aut somnia sibi fingunt, sibi placent in suis ludibrijs: ita mihi quoque vsuvenit, neque teneri potui quominus id huic chartæ mandarē, etsi vanissimum fortasse somnium est. Non longè, vnius absentia præpositionis, desiderio sui sentētiam malè perdit. sic enim editur, *Magna habere possit auxilia reliquorum philosophorum etiam disciplinis*, vox auxilia absorbuit hausitque, à, quod interserendum est, vt orationem fulciat vacillantem. *Refellere autem sine pertinacia, & refelli sine iracundia*, ideo defendimus, nec mutari patimur: qđ tamen homines magnæ in literis auctoritatis conari videmus, quia & paulò ante dixit, eos, qui certis destinatisque sententijs addicti, & tanquam consecrati sunt, iniquo animo pati solere se refelli, cùm contra se id æquo animo esse patienterq; laturum ostendat: & alij quoque philosophi suis decretis magnopere confidentes, neque de eis vllo modo dubitantes, pertinacissimè aliorum placita oppugnāt, & omnibus modis euersum ire conantur, quod Academici leuius multò minusque obstinatè faciunt, probabilia tantum eis opponentes, quibus tamen nec ipsi multum fidei tribuunt. Est autem leue monere legēdum esse, *in manus sumit.* &, *commendari lectioni*: cùm hodie, *manu & lectione* edatur: &, *nec si id munus*: *munus* enim peruersissimè edunt multi. In versibus autē Iambicis, quos è Trachinijs conuertit, *corpore exanclato* est corpore fatigato & ærumnoso exhaustoque, etsi non desunt, qui *exanclata* malunt, & tolerata & perpetrata explicant. *Vecors Oenei partu edita* Deianira est Oenei filia, dolosa & astuta, hic vecors dicitur, cum [illegible] à Sophocle Trach. vocetur. Partus autem hic etiam viris tribuitur, more Græcorum, apud quos etiam τίκτειν de viris vsurpatum repetitur. nam apud Homerum extat [illegible]. Id etiam obseruauit Fabius libro decimo apud tragicos, quorū hic sermonem imitatur Tullius: sic enim scribit, *Et apud tragicos, & iam leo pariet, at pater est.* *Moles gigantum* est multitudo. nam Græcè scribitur [illegible]. *Nec me occidentem*, lego, non *ne me*. Libenter quoque scripserim, *corpori inflixit meo*: etsi vix *infixit*, summouere audeo.

Hæc dextra Lernam tetra mactata excetra,

lego. Nam quòd *terram* alij malunt, improbo: *tetram* etiam nō incommodè legi posse video. Echidnam vertit hydram Cicero, cùm Hyginus scribat è Typhone & Echidna, hydram natam fuisse: ante hydram appellārat excetram. Addam & huic capiti periclitatam emendationem magno discrimine & audaci facinore.

—cum dictus Prometheus
Clepse dolo pœnasq; Ioui expendisse supremo.

Fato enim illud, qđ interponitur, fatale huius loci malum videtur. Mihi quidem doctus, id est, astutus & solers placeret, sed cum Expendisse non bene cohæreret.

Vecors Oenei partu edita.

τίκτειν.

quem immortali peperit ipse

Moles gigantum.

Clepse dolo.

CAPVT IX.

Sublime auolans, adulat sanguinem, κολακεύω, θωπεύω, adulari, ex quo liquatæ, apud Ciceronem.

VErsus transtulit Cicero 2. Tuscul. è Prometheo Æschyli, vt teot [illegible], sanè quā eleganter & disertè, vt hominem facundiæ Latinæ vnicū & singulare prope exemplum decebat: nonnusquam tamen est cur in eis hæreas, quòd partim ab interpunctionibus laborant, partim temporis iniuriā senserunt. nam,

—nauem vt horrisono freto
Noctem pauentes timidi adnectunt nautæ:
Saturnius me sic infixit Iupiter,
Iouisq; numen Mulcibri adsciuit manus.

vt vna circunductione comprehensum, & vna similitudine comparatū, sic & interpunctionibus notandum arbitror, secus q̄ in editionibus extat. Quod autem scribitur 2. Tusc.

Clangorem fundit vastum & sublime aduolans.

in vitio est, nisi me transuersum amentia rapit in errorem: puto enim cùm aquilę aduolatum ante scripserit, auolatū eius nunc narrandum esse. Ergo nulla tot editionum & mysticorum librorū verecūdia ductus, veluti perfricta fronte *sublime auolans*, legendū esse adseuerabo. Cæterùm, *pinnata cauda nostrum adulat sanguinem*, Græciam olet: vt enim κολακεύω, & θωπεύω cum accusationis declinatu Graij iungunt, sic & Latinè fecit, secutus auctorem Actium, cuius versum è Prometheo mutuatus est à Nonio in Adul. prolatum,

Sublime aduolās.

κολακεύω, θωπεύω.

Pinnata

Adulat sanguinē.

Pinnata cauda nostrum adulat sanguinem.

Tragici igitur audaciam non est veritus æmulari. sed quo tandem sensu hic adulat dicitur? Et audini qui adulare per diminutionem pro adorare dictum crederet, & interpretaretur sanguinem expotit, eique caudæ motu blanditur: non deest, qui lambit exponat. Ego tamen aliter interpretor: cùm enim blandimen

Adulatio

tum caudæ adulatio sit, & auolans aquila soleret tractu caudæ sanguinolenta Promethei vulnera perstringere, cruorisque aliquid detergere, eleganter & venustè tactum caudæ attingentis, & tanquam palpantis sanguinem, adulationem esse appellatum censeo, quòd adulari propriè caudæ sit. In iisdem versibus pro palæstra grammaticos exercet,

Ex quo liquatæ.

Ex quo liquatæ solis ardore excidant
Guttæ, quæ saxa assiduè instillant Caucasi.

mihi aliorum sententiam nec reprehendere, nec approbare animus est, sed quod mihi videatur in medium afferre: puto enim dici è Promethei visceribus laniatis, & solis ardore tepefactis, & tabefactis, saniosas delabi in Caucasi cautes guttas: idque eò audacius affirmo, quòd sciam auctores Græcos ex ea sanie oriri tradere herbā medicatā, & veneficijs aptam, qua vnctum à Medea Iasonem flamma taurorum æripedum nihil fuisse læsum, nec satis hydri dentibus terrigenarum ferro violatum. meminit & Seneca in Medea, ita scribens:

Quæ fert opertis hyeme perpetua iugis
Sparsus cruore Caucasus Promethei.

Ex quo igitur ad Promethei corpus censeo referendum, non ad tempus.

CAPVT X.

Columbus dioneus, suauiari oculos, sacculus plenus aranearum.

CAtullum appellari doctum ferè scimus ab alijs poetis, credo quòd literis elegantioribus penitus imbutus erat, & suo poemati aspergebat multa, imitabaturque ex antiquis sumpta aut efficta præsertim Græcis: eorum exemplum vnum & alterū proferam. Epigr.

Colūbus dioneus.

27. *Vt albulus columbulus dioneus.* videtur ex Alexide sumptum, cuius Athenęus lib. 9. dipnos. capite 16. refert hunc versum,

ὁ λευκὸς ἀφροδίτης εἰμὶ γὰρ περιστερός.

Nam & columbum potius, quàm columbam, & Albulum & Venerium, vt Alexis dixit, penè versu ad versum expresso. Epigr. 9. ait,

Suauiari oculos.

Iucundum os oculosq; suauiabor.

vbi versum Homericum propè conuertit ex Odyssea π.

κύσε δέ μιν κεφαλήν τε καὶ ἄμφω φάεα καλά.

Plenus sacculus aranearū.

Sic cùm scripsit, *Plenus sacculus est aranearum*, imitatum Homerum esse censeas, qui eodem libro scripsit,

—ὀδυσσῆος δέ που εὐνὴ
χήτει ἐνευναίων κακ' ἀράχνια κεῖται ἔχουσα,

Nam araneis obsidentur & opplentur, quæ insnia solaque sunt, vt loculi dicuntur iocose aranéosi, & cubilia Homerus dixit, vidua & deserta.

CAPVT XI.

Aduersaria, ὑπομνήματα, laudare testem, exire è potestate, natura latrat, immune, Natalis Mercurij & salutis.

Aduersaria.

ADuersaria quę M. Tullius pro Roscio nominat, videntur libelli fuisse & commentatioli & chartæ, quæ homines aduertebant, & (vt ita dicam) memoralia erant, ne res aliqua eis excideret. eos enim commonefaciebant, & memorię ipsorum subsidio erant. Demosthenes videtur appellare ὑπομνήματα, sic cōtra Aphobum scribens, ἐν οἷς τὰ γράμματα ταῦτα ἦν τὰ πάντων, καὶ τὴν ἀπόδειξιν αὐτῶν ἀγών. mox subijcit, νῦν δ' ἴσασι μὲν παρακαταθήκας μὲν ὀφείλουσιν, οὐδὲ πολλὰ τῶν καταλελειμμένων ἐν ἐγγράφοις· ὑπομνήματα δ' ἦν, id est, aduersaria erant. Sed hîc huius capitis finem nō faciemus, multaq; alia præterea miscebimus, vt in mentem venient.

ὑπομνήματα.

Laudare testem.

Laudare testem, quod est nominare, credo ex eo ductum esse, quòd quem quis testem nominabat, vnà & laudem quoque eius commemorabat, ne indignus cuius auditetur testimonium videretur. Idem è Fabij declamat. 9. intelligi potest, vbi scribitur, *Si ab vniuersis tamen ad singulos vocamur, & tyrannum testem dabo: illum quidem neque ego laudo, sed ipsa vitia, ipsa scelera facient huic rei auctoritatem.* M. Tullius de Inuent. & lib. 3. Tuscul. insanos, furiosos, iracundos, exisse dicit è potestate: hoc lo-

Exire è potestate.

quendi genus ex eo natum suspicor, quòd qui furiosi erant, agnatorum & gentilium potestati permittebantur, & domini rerum suarum esse vetabantur. Ita exierant è potestate sua. rationem enim loquendi, quæ postea manauit latius, hanc originem, hunc fontem habuisse auguror. Nam & filij qui parentum potestati subiecti erant, tamē quibus in rebus suæ sponte & arbitrij erant, suæ potestatis dicebantur esse. Quintilianus declam. 9. *Filios verò quis dubitauit vnquam esse plerunque suæ potestatis?* Cicero autem 3. de Inuent. & 3. Tuscul. quæst. eleganter dicit furiosos exisse ex potestate dici, quia nō sunt in potestate mentis, cui regnum totius animi à natura tributum est. *Nil aliud sibi naturam latrare*, cùm Lucretius lib. 3. scribit, vertur Enniano verbo, quod interprete Festo lib. 10. in litera l. apud Ennium est poscere: & fortasse ille sit versus Ennianus, qui citatur à Varrone lib. 6. de ling. lat.

Natura latrat.

—Animus cum pectore latrat.

vt sit, animus cū pectore poscit: etsi quispiam fortasse etiam aliorsum interpretari possit. Profectò in Trinummo Plauti, Sc. Nę amicum castigare. legendum est: *Immune est facinus.* vt ele-

Immune.

gantes vir huius memoriæ politissimus, & doctissimus vtriusque linguæ Ioachimus Camerarius emendauit, cuius ego sententiam confirmo, auctoritate Festi, qui ita scribit lib. 9. in

litera

lit. I. Immuni vacans munere, aliquoties pro improbo ponitur, vt apud Plaut. Immune est facinus. Ita tanti grãmatici approbatione sibi de emendatione sua meritissimo gratulari Ioachimus debet,

Maiæ Mercurium creastis idus.

cùm à Martiale scribitur, libro 12. epigram. 68. haud equidem reor eo die natũ fuisse Mercurium: quanquam eum sensum ea verba præ se ferunt, sed eo die ei dicatum templum: templi autem dicatio natalis erat numinis. Id vt credam & Liuius libro 2. facit, & Festus libro 9. in litera I. cuius verba sunt, *Maiis idibus mercatorum dies festus erat, quòd eo die Mercurij ædes esset dedicata*: nisi si quis eo die ædem dedicatam conijciat, quo natus fuerat. Cicero quoque prima epistola lib. 4. ad Attic. natalem Salutis dicit, quo die Saluti fuerat dicatum templum. Sed ne plures præterea libros hoc capite compilem, ei verbum amplius non addam.

Natalis Mercurij.

Natalis Salutis.

CAPVT XII.

Natura solo subest apud Maronem, loca nullius trita solo, & consistere vitam apud Lucretium, Insistere viam, è portis occurrere, delibata numina, diuidere cœlum, hiatus, chasma, præscripta candida calcis, imber pluuiæ & grandinis.

CVR stirpes syluestres lætæ fortesq; proueniant causam reddens Maro, sic canit libro 2. Georg. *Quippe solo natura subest:* quæ verba quam vim habeant, vt oraculorum ambages, quæri solet. Sed ego (vt soleo) prætermissis aliorum sententijs, quid sentiam eloquar: nunquam enim eorum mihi placuit studium & institutum, qui tempus refutandis aliorum sententijs terunt, & improbè ex aliorum contumelia laudem venantur. Existimo igitur hic *solum* radicem esse, cuius in siluestribus viuida & animosa est natura, ad eliciendum è terra succum, & concoquendum, totiq; plantæ dispensandum: radicem aũt hic *solum* dici puto, vt plantã & pedẽ arboris: nam apud Lucr. lib. 4.

Natura solo subest.

Auia Pieridum peragro loca, nullius ante
Trita solo.

Loca nullius trita solo.

valet nullius pede calcata. Et quia hanc tanquam telam Lucretius Maronem interpretãs, exorsus est, is eam pertexat. Igitur libro sexto scribit,

Et per quem possent vitam consistere tutam.

Consistere vitam.

vbi consistere à veteri scriptore nouè vsurpatum est pro constituere & reddere, vt & Terent. Phorm. act. 1. scen. 4. —*Quam insistam viam?* pro quam instituam viam, scribit. Et Liuius libro 1. ab Vrbe cond. *subsistere feras* pro excipere & sustinere. Consistere igitur dixit, vt si Græcè [illegible] dixisset. Idem eod. lib. scribit,

Insistere viam.

Et quibus è portis occurri cuiq; deceret.

E portis occurrere.

Quod exprimit prouerbium Græcum ab Aristotele positum libro quarto [illegible]: nisi quod Aristoteles id de foribus domorum dixit, Lucretius, de portis vrbium aut castrorum, quibus in hostem eruptio fit & ei occurritur. Epicurei ad stabiliendam suam impietatẽ firmandámque, imprimis hoc ponebant, nihil admirandum esse. Lucretius,

Si tamen interea mirantur qua ratione
Quæq; geri possunt, præsertim rebus in illis,
Quæ supra caput ætherijs cernuntur in oris.

Et Horatius lib. 1. epod. 6.

Nil admirari propè res est vna Numici,
Solaq́; quæ possit facere & seruare beatum.

Lucretius iterum,

Delibata deûm per te tibi numina sancta
Sæpe aderunt,

Delibata numina.

(id est, contaminata, diminuta, violata, non ea integritate, qua sunt & placida pace: vt in Rhetoricis ad Herennium, *ille nulla voce delibans insitam virtutem.*) Lucretius,

Nec de corpore quæ sancto simulachra feruntur,
In mentes hominum diuinæ nuntia formæ,
Suscipere hæc animi tranquilla pace valebis.

imagines ex dijs effluere, quæ mentẽ nostram lacessant, & notitiam Dei afferant Lucretius dicit. Cicero lib. 1. de Nat. deor. & 1. de Finib. eas ad deos affluare, in quas mentem nostram intentam deorum intelligentiam capere, vt Velleius Epicureus apud eum disserit. Lucret.

Ne trepides cœli diuisis partibus amens.

Cœlum peruolitãtes fulgetræ diuidere videntur, & fulmina, de quibus id Lucretius canit: etiam hiatus, quod chasma dicitur, vt apud Maronem 9. Æneid.

Diuidere cœlum.

Hiatus, chasma.

—*vnde hæc tam clara repentè*
Tempestas? video medium discedere cœlum
Pallentesq́; polo stellas. Lucretius,
Tu mihi supremæ præscripta ad candida callis
Currenti, spatium præmonstra callida musa.

Præscripta candida calcis.

Putẽ potius *calcis* legi debere, vt à M. Tullio 1. Tuscul. *Nunc video calcem, ad quem cùm peruentũ sit.* Ex eo autẽ sic curriculi finis vocatus est, quòd creta, aut etiã calce notaretur: quod & Lucretius annotauit, cùm *præscripta candida* dixit, intelligens præscriptum velut cretatum finem. Seneca lib. 19. epist. 109. *deinde transit ad ea, quæ consuetudo seculi mutauit, tanquam quod ait Cic. Quoniam sumus ab ipsa calce eius interpellatione reuocati: hanc, quam nunc in circo cretam vocamus, antiqui calcem dicebant.* Imber, pluuiæ est aut grandinis lapsus & agmen, vnde imber pluuiæ & imber grandinis dicitur: Lucretius,

Imber pluuiæ & grãdinis.

Nec cohibere niues gelidas, nec grandinis imbres.

Cic. in Topicis, *vt aqua pluuia vltimo genere ea est, quæ de cœlo veniens, crescit imbri.* Nimbus etiam ferè tale quiddã dicitur. Liuius lib. 40. *subito coorta tempestas cum magno fragore tonitribusq́; tam denso regem operuit nimbo.*

CAPVT XIII.

Farris libra, camelaria, sagariam & saccariam facere, curiosus, glandem legere, optio fabricæ, optio carceris, manceps carceris, prærogare, instituere vineam.

VEteres frumentum nó solùm metiri, sed & appendere solebant, quod nunc quoq; in panificio obseruamus. hinc illud Horatianum lib. 1. sat. 5.

— Cui satis vna

Farris libra.

Farris libra foret, tenui sic tamq; pusillo.

Et Liuius lib. 4. ab vrb. cond. *Frumentarium diuitem bilibri farris sperasse libertatem se suorum ciuium emisse.* Iterum, *selibrisne farris gratiam seruatori relaturum.* In lege xij tabul. (Gell. lib. 2. cap. 1.) *Si volet suo viuito, ni viuit, qui eum vinctum habebit, librã farris in dies dato.* Farris autem nomine etiam farina intelligitur. Itaque apud Iurisconsultum l. 7. §. 1. ff. ad legem Iuliam repetund. legendum censeo, *Frumentum ve publicè dandum, præbendum, appendendum*, non vt vulgò, *apprehendendum*, aut vt quidam emendant, *approbandum*: quibus nec assentior illud Iurisconsulti l. desertorem. §. is qui in exploratione. ff. de re milit. mu-

Fossatum

tantibus, *aut qui à fossato recedit*: nam fossatum recentiores scriptores vocauerunt castra, quia fossa cingi solebant: Capitolinus in Gordianis, *Castra omnia fossato circuibat.* Quin & apud Suidam hoc vocabulũ reperitur, & apud Leonem Imperatorem. Crediderim verò in titulo

Camelaria.

de muneribus, l. 1. & l. munerum. ff. de muner. & honor. pro camelasia camelariam non iniusta circunscriptione locum sibi vendicare pos-

Sagariam & saccariã facere.

se. Cur enim nó vt sagaria, & saccaria dicitur, substantiuis, vt sagariam facere, facere saccariam, vocabulis, & camelaria dici possit? Qui

Curiosus.

autem in Codice Iustiniani lib. 12. tit. 21. curiosi vocantur, eorum, vt apud Suidam refertur, in vita diui Ioannis Chrysostomi erat mentio his verbis, [illegible]

Glandem legere.

Iuriscósultis glandis appellatione omnis fructus significari videtur, in xij. tabul. l. vnic. ff. de gland. leg. non assentiente Plinio lib. 16. cap. 5. cuius ideo verba adscribam, vt quantum intersit inter consultorum interpretationem, & viri doctissimi explicationem, intelligatur: *Cautum est*, inquit, *præterea xij. tabul. vt glandem in alienum fundum procidentem liceret colligere.* ac mehercule crediderim veram esse & sinceram Plinij interpretationem: sed prudentissimos iuris intelligentiam longius, & significationẽ porrexisse, vt iuris eadem valeret auctoritas in omnibus fructibus, cùm de glande tamen di-

Optio fabricæ.

sertè tantùm lex cauisset. Optio fabricæ apud eosdem, l. vlt. ff. de iure immunitatis. esse videtur, qui Imperatoriæ fabricæ, à qua fabricenses vocantur, aut fabricis legionum scutarijs & loricarijs custos præest, vt & custos carce-

Manceps carceris. Optio carceris.

ris à Prudentio περὶ στεφάνων manceps carceris, & à D. Ambrosio, optio carceris appellatur: sic enim scribit, *neque Paulus & Silas tempus distulerũt, quo optionem carceris baptizarent cum omnibus eius.*

Prærogauit.

Prærogauit, apud Iurisconsultũ l. sed addes. §. si quis cum. ff. locar. & cond. est prærogauit. vt in illo loco, *qui pensionem integram prærogauit.*

Instituere vineam.

In ijsdem Iurisconsultis instituere, est vel arbores, vel vineas in aliquo loco ponere, vt l. Dominus. §. in conducto. ff. locat. & conduct. *In conducto fundo si conductor sua opera aliquid necessariò, vel vtiliter auxerit, vel ædificarit, vel instituerit.* Iterum l. colonus. ff. eod. *Colonus cùm lege locationis non esset comprehensum, vt vineas poneret: nihilominus vineas instituit.* Cicero 2. in Rullum, *vtrum hæc lex est, an tabula Neratianæ auctoritatis? in qua scriptum fuisse aiunt, Iugera CL. in quibus oliuetum fieri potest: Iugera CCC. vbi institui vineæ possunt.*

CAPVT XIIII.

Virgatis lucent sagulis apud Maronem, virgatæ vestes, ducere sacra, sacra ferre, vigilem ignem sacrare apud Maronem, studio anili celerare.

SOLET interdum in literis nimia diligentia grammaticos in errorem auferre, vt in illo Maronis versu 8. Aeneid.

Virgatis lucent sagulis, tum lactea colla.

Virgata sagula.

virgata sagula non acquiescunt grammatici, vt ea tantum intelligamus quæ discoloribus tanquam currentibus regulis colorum & ductibus, varia cernuntur: etiam aiunt ad Gallorum respectum esse linguam, quibus virga purpuram significat, vt virgata sint purpurea. Ego intellectu simplici & Latino virgatum ῥαβδωτὸς significare puto, quod virgas quasdam in longum aut latum varia serie, & colore porrectas habet, vt in concharum genere sunt virgulatę, id est, ῥαβδωταί. Valerius certè Flaccus 2. Argon.

Virgatæ vestes.

Thracum mulieribus virgatas vestes tribuẽs, purpureas non intellexit, sed barbarorum situ discolores, & veluti virgatis segmentis contextas: eius sunt versus,

Iam veniet durata gelu, sed me quoque pulsam
Fama viro: nostrosq; thoros virgata tenebit.

Nos & aliud Maronis doctissimi poetæ explicemus 8. Æneid.

Ducere sacra. Sacra ferre.

— Castæ ducebant sacra per vrbem,
Pilentis matres in mollibus.

ducere sacra & ferre sacra dicuntur, qui res sacras, & quæ ad sacrum vtilia sunt, remq́ue diuinam ferunt. Sic & apud Ciceronem 6. in Verrem, *quæ manibus sublatis sacra quædam more Atheniensium virginum reposita in capitibus sustinebant, canephoræ ipsæ vocantur*: nam canephoræ canistra ferebant, in quibus ea erant posita, quæ ad quinquatria, aut cerialia pertinebant. Horatius libro 1. satyra 8.

—vt Attica virgo
Cum sacris Cereris, procedit fuscus hydaspes.

Idem libro 1. satyra 3.

— Sæpe velut qui Iunonis sacra ferret.

Varro li. 4. de sacra via, *qua sacra quot mensibus feruntur in arcem.* Ferunt & sacra sacerdotes, id est, res sacras, aut sacris vtiles & dijs consecratas dedicatasq́ue, dijsq́ue sacrificant. Maro libro 2. Georgic.

Me verò primùm dulces ante omnia Musæ,
Quarum sacra fero ingenti percussus amore.

Matronæ autem honestæ apud Romanos in publicis sacris vehiculis vehebantur, in quibus sacra ferebant: quo respexit Maro. Liuius lib. 34.

lib.34. de lege Oppia, *neu iuncto vehiculo in vrbe oppidóue aut propius inde mille passus, nisi sacrorum publicorum causa veheretur.* Iterum libro 5. *honoremq́; ob eam munificentiam ferunt matronis habitum, vt pilento ad sacra, ludosq́; carpentis festo & profesto vterentur.* Ne illud quidem Virgilij 4. Aeneidos tacitum prætermittendum est,

Vigilem ignem sacrare.

Centum aras posuit, vigilemq́; sacrauerat ignem.

vt enim in prytaneis Græciæ peruigil erat æternusque ignis: sic & in templo Iouis Ammonis, vel Plutarcho teste, qui in libro de defectu oraculorum sic scribit, [illegible]. Non est igitur illud à poeta ex illa poeticorum figmentorum & mendaciorum licentia & impunitate excogitatum, sed ex fide historiæ commemoratum. Etiam illud 4. Aeneid. quod non ita obscurum prima specie videri potest, tamen interiorem sensum occulit, declaremus,

Studio anili celerare.

Sic ait, illa gradum studio celerabat anili.

videtur enim dicere, illa vt anuum sedulitas est properabat: vide tamen ne significet eius studium sine effectu fuisse, cùm studeret properare, sed anile studium esset, neque vero succederet conatus: ac ne me in alienis venditē, hunc sensum Donatus in Terentij Eunucho act.5. scen.3. audit in versu Virgiliano: sic enim ait in hūc Eunuchi locū, *Video sed nihil promoues. Hinc est illud Virgilianum,*

Illa gradum celerans studio properabat anili.

scilicet non re celerabat, sed studio.

CAPVT XV.

Naturæ deus, patinarij pisces, si vos & liberi valetis, colocynthæ, Sesostres.

Naturæ deus.

OBseruasse videor ab antiquis illis scriptoribus, naturæ deum appellari, non eum qui vniuersæ naturæ ac summæ rerum administrationem curamque gerit, quique cœlo, mari, terræ præest: sed qui naturam hominis cuiusque, aut hominum regit, fouet, tuetur, curat, sanat: estq́; quidam hominis genius. extat in Bacchid. prologus non ille quidem à Plauto scriptus, qui tamen antiquitatem olet, in quo genialis deus Silenus, naturæ deus dicitur: sic enim scribitur,

Naturæ deus sum, Bromij altor maxumi.

& apud M. Actium in Menæchmis, scen. Bene obsonaui.

Nunc ipsi naturæ deo mihi responde adolescens.

expressius Horat. lib. 2. epist. 2.

Scit genius natale comes qui temperat astrum,
Naturæ deus humanæ, mortalis in vnum
Quodq́; caput.

Piscis patinarius qui sit apud eundē Plautum in Asinaria, Scen. Vnum istorum quodque. in quæstionem vocatur: ego eum puto, qui non assatur, nec elixatur, sed in patina è iure coquitur: id ex Horatio intelligi potest, ita scribente, lib. 2. satyr. 2.

Si quis eum seruum, patinam qui tollere iussus
Semesos pisces tepidumq́; ligurrierit ius.

Patinarij pisces.

Nam si malè non conijcio, pisces patinarios è iure paratos intellexit. Sed à cœna ad bella, & imperia transibimus. Quicquid enim in buccam venit, effutimus. Imperatores qui præerant exercitui in prouincijs, resque gerebant, cùm ad Senatum scribebant, aut Magistratus, præscribere literis solebant, Si vos liberiq́; vestri valetis, bene est, ego exercitusq́; valemus: quod in epistolis Ciceronis sæpe legimus.

Si vos liberiq; valetis.

Eam consuetudinem sic annotat, & obseruat in Adrian. Dio, [illegible]. Hæc quæ Ciceronem illustrant, etsi Tellenis nugis leuiora, tamen quòd prodesse alicui possunt, non indigna putaui, quæ in hac collocarentur charta. In Aelio autem Spartiano referuntur libri Adriani imperatoris obscurissimi, nomine Catacriani, vel vt in veteribus libris reperiri annotarūt diligentissimi librarij catacannas: quorū ego librorum, cùm informare nulla coniectura appellationem potuerim, & eam Inscriptionē vtrobique velut vermiculosam & teredinosam, vt ita loquar, suspicer, adducor Dionis auctoritate in Adriano, vt colocynthas scribendum putem. nam eo nomine scriptum ab Adriano librum scribit, [illegible]. diu etiam multumq́; quæsiui, apud quem veterum scriptorum Vexoris regis Aegypti à Trogo nominati, mentio fieret: sed cùm apud omnes silentium esset maximum, & Areopagiticum, vel Pythagorica quædam taciturnitas, nomen suspectum habere cœpi, & cùm res, quas ab eo gestas Trogus (Iustin. lib. 1.) commemorat, eas esse Sesostris apud Herodotum lib. 2. reperiam, pro Vexore Sesostrem legendum contenderim. coniecturam confirmat vetus scriptura *Suexores*, quæ ad Sesostrem propius accedit.

Colocynthæ.

Sesostres.

CAPVT XVI.

In Horatio aurei currus, currus triumphalis, punicum sagum.

AVREI in Horatio currus leuiter audiuntur, auresque penè nostras præteruehuntur aliud agentib. nec attendimus tales triumphantium Augustorum fuisse currus. Sic autem scribit in Epod. ode 9.

Io triumphe tu moraris aureos
Currus & intactas boues.

Mihi nolo credi, sed Philostrato in Dionis vita, quod dixi, tradenti hunc in modum, [illegible]. Etsi autem certa quędam erat triumphalis currus formā, tamē eā imperatori ornatior & pretiosior,

Triumphalis currus.

quàm alijs ducibus parabatur: forma autem eius neq; bellico currui, quo Heroicis temporibus Troiani & Thebani belli, homines vsi sunt, vt barbari Britanni & Belgę Couino: neque currui circensi, quo Romæ ludis equestribus quadrigarij vtebātur & agitatores Olympiæ, sed rotundæ turri assimilis erat, vt Zonaras scribit, cuius & verba adpotui, τὸ δ' ἅρμα οὔτε ἀγωνιστηρίῳ οὔτε πολεμιστηρίῳ ἐῴκει, ἀλλ' ἐς πύργου περιφερῆ τρόπον ἐξείργαστο. Illud eiusdem odes etiam illustrandum est,

Terra mariq; victus hostis punico
Punicum sagum. *Lugubre mutauit sagum.*

Nam apud Romanos qui exercitibus pręerāt, coccinis vtebantur sagis militiæ, vt & Lacedęmonij omnes militantes sagulis rubris, *φοινικίδας* Græci vocāt, partim, vt inquiunt Grammatici Græci, q, color ille insignis viros præcipuè decere videatur, partim quòd sanguineus ille color consuefaciebat fusum cruorem contemnere. nec desunt qui ea veste Lacedæmonios tradant vti solitos esse, ne hostis si quem sauciasset, sanguinem eius videret, colore sanguinem manantem suffurante. Quin & militaris habebatur chlamys Phœnicis, vt apud Aristophanis interpretem scribitur, *φοινικὶς, χλαμὺς πολεμική*. Sed quod de Romanorum ducum veste diximus, auctoritate confirmemus. Plutarchus in Bruto ita scribit, *νεκρὸν δὲ Βρούτου ὁ Ἀντώνιος εὑρὼν τεθνεῶτα, τὸ μὲν σῶμα τῇ πολυτελεστάτῃ τῶν ἑαυτοῦ φοινικίδων περιβαλεῖν ἐκέλευσεν, ὕστερον δὲ τὴν φοινικίδα κεκλεμμένην αἰσθόμενος ἀπέκτεινε τὸν ὑφῃρημένον.* Ideo enim Imperatoris Bruti iacentis corpus induit sago punico, quod & honorificū & imperatorium putaret vestimentum. Quòd autem Horatius fecisse fugientem victumq; canit Antonium, punico sago lugubre mutasse, Plutarchus quoque in Pompeio victum, fugientemque Pompeium ex acie pharsalica scribit fecisse, posuisseque imperatoriam vestē & imperij insignia.

CAPVT XVII.

In Cicerone, ea res agitur, anapestum, Iambus, caput cœnæ.

QVÆ nos mala mens impellit, vt antiquitatis elegantia imbutum dicendi genus in libris ferre non possimus, & quod in mentem venit in chartis hærere malimus? Qua quidem in re sic interdum ementimur scripturam, vt nemo propè deprehēdere mendacium fucumq; possit: ita quod corruptum est, sinceri verique germanitatem imitatur. vt initio libri 2. de Finib. sic euulgatum est, *Omnis autem in quærendo, quæ via quadam & ratione habetur oratio, præscribere primùm debet, vt quibusdam in formulis ea res agatur, vt inter quos disseritur, conueniat quid sit id de quo disseratur.* Quis hîc vllum hærere vitium suspicetur? at vt in sanctioribus & iutatioribus libris scriptum est, multò & incorruptius & sincerius esse audacter affirmauerim, hunc in modum: *præscribere primū debet vt in quibusdam formulis: ea res agitur.* nam iudicibus à Prætore cùm dabantur formulæ iudiciales, interdum præponebatur quod eos admoneret quid quæreretur, vt quid in iudicando sequi deberēt, non ignorarent, nec ab eo aberrarent. Idque formulæ etiam pro titulo præscribebatur, & ei formula, de qua iudicarent, subscribebatur, aut primo in versu formulæ notabatur. Ea res agitur. Censeo etiam legendum in illo anapestico versu eiusdem libri,

Omnes Danai atq; Mycenenses Attica pubes.

Aut, enim si scribatur, vacillabit numerus. Anapestum autem, cùm scribit, *Reliquiq; Græci qui hoc anapesto citantur*, appellat carmen scriptum anapesticis versibus, vt in tertia Tusculana, *nec siletur illud potentissimi regis anapestum, qui laudat senem, & fortunatum esse dicit.* Sic & Iambus in epistolis ad Atticum libro 16. est ecloga, aut carmen iambicis versibus compositum: *Aristophani*, inquit, *optimus iambus Archilochi videtur qui longissimus*. Sed & partem parabaseos Aristophanes in Nebulis anapestos vocat versibus anapestis modulatam. Caput autem cœnæ cùm scribit, *Sed cedò caput cœnæ*, est præcipuus missus, præcipuumque ferculum cœnæ: hic sermo bonus & lepidus, quo conuiuæ melius & iucundius quàm epulis pascūtur & fruuntur, caput cœnæ dicitur. Idem genus loquendi est in quinta Tusculana, *Vbi quum tyrannus cœnauisset Dionysius, negauit se iure illo nigro, quod cœnæ caput erat, delectatum.*

Anapestū. Iambus. Caput cœnæ.

CAPVT XVIII.

Peccare supernè apud Horatium, neruis alienis mobile lignum, νευροσπαστεῖσθαι, teres atque rotundus.

IN varios trahitur sensus ab hominibus eruditis, quod ab Horatio scribitur, lib. 2. sat. 7.

Non habitu mutátue loco, peccátue supernè.

Nam illud peccare supernè in varias deducitur interpretationes: quæ fortasse & vna crescent, si quis nostram fortè aliquo in numero habere dignabitur. hic ergo peccare supernè dicitur, qui quòd insignis aut nobilis, aut dignitate præditus est, in sublimi eminet, vt proinde eius flagiria nullo modo latere possint, cùm in specula quadam constitutus alta & ardua, vt è superiore loco, ita ex ea peccet, vt eius probra omnibus pateant. Nam de eo loquitur, qui proiectis insignibus & annulo equestri & toga, è iudice selecto, dum libidini lacernatus seruit, se abijcit infra libertinos damas. mulieris autem vt vulgaris aut libertinæ aut plebeiæ & vilis, minus notū est & peruulgatum opprobrium. In eodem sermone verbum Græcum elegantissima circuitione expressum animaduertisse videor,

Peccare supernè.

Duceris vt neruis alienis mobile lignū. Id eīn Gręci dicūt *νευροσπαστεῖσθαι*. vt, inquit, fidiculis neurospasta mouentur, sic tua libidine, vt neruis aut fidicula traheris. Verbū aūt illud Græcū in ea re frequenter vsurpabatur à philosophis, præsertim

Neruis alienis mobile lignū

tim Stoicis. Antonius Imperaror do vita sua, *ὅτι πρᾶόν τε καὶ ἀμεταπείστως ἔχειν ἐν αὐτῷ τὸ τὰ πάντα ποιεῖν, καὶ καθάπαξ τὸν τετραγωνιζόμενον.* & Simplicius

τετραγωνισθέν.

in Epictetum, *ὅταν μὴ ἑαυτὸν ἐνδῷ τοῖς σώμασι, καὶ τοῖς ἀλόγοις καὶ τοῖς σωματικοῖς κινήμασι, καὶ αὐτὸ τετραγωνιζόμενον καὶ ἀδεές.* Quid quod

Teres atque rotūdus.

—In se totus teres atque rotundus.

est totus in se conuersus & ex se pendens, non è fortuna, nec foras spectans & vergens? Nam figura rotunda in se tota collecta est, nihilque in ea angulis eminet, quod fortunæ & iniuriæ sit obnoxiom, & in quo quicquam externum hærere possit, in læui & conglobata conuexitate. quiddam autē tale etiam per parodiam ex Empedocle scripsit Antoninus, *ποιήσῃς τε σεαυτὸν οἷος ὁ Ἐμπεδόκλειος σφαῖρος, κυκλοτερὴς μονίῃ περιηγέι γαίων*, Hoc quidem, etsi ex adytis non fuit & penetralibus eruendum, tamē vel vt nostram de eo aperiremus sententiam, vel vt hoc caput extenderemus, curtum futurū, adscripsimus: quod si cui non placet, vel è suo codice deleat, vel in nos iram erumpat, qui aliorum incommodo & malo verbosi sumus, dū capita producere malumus, quàm tempestiuè tacere.

CAPVT XIX.

Ex Horatio, aut erit aut non, ante larem gustare, Quinte puta aut Publi, prænomine & cognomine salutare, Pingui tentus omaso apud Horatium.

Aut erit aut non.

O *Laertiade quicquid dicam, aut erit aut non.* Ita apud Horarium lib. 2. sat. 5. vulgò accipi video, quasi vates illudantur: Sed, nisi fallor, stultissimus esset Tiresias, si vltrò sibi fidē detraheret. Potius opiner eum dicere, se non esse alijs vatibus similem, qui diuinorum nomen ementiuntur, hominesque fallunt: idcircoque ambagibus, ne in mendacio deprehendantur, sua responsa inuoluunt, & draconem nescio quem vel aquilam ænigmate inexplicabili loquuntur, nec res suis appellant nominibus: quod se contra facturum Tiresias polliceetur, seque sine figura & anfractu locururum, id quod erit aut non erit, cùm & sibi ab Apolline diuinandi ars data sit, quę vulgaribus istis non sit tributa vatibus. Proinde apertè & sine vlla figura captatoris Nasicæ & Corani nomē elocutus est: nec Nasica aut Coranus aliud quidquam, quàm quod rectò nudoque sermone sonant, significant. In eodem sermone,

Ante larem gustet venerabilior lare diues.

ex antiquorum pietate superstitiosa dictū est, qui vt de cœna lari libare solebant, ita & fructuum primitias ei sacrabant, libabantque.

Quīte puta aut Publi.

Quinte puta aut Publi: quod Horatius ait, expressit mores Romanorum, qui cùm aliquem honorificè, vt liberum aut ingenuum appellabant, prænomine salutabant. Nam salutare co gnomine familiaris erat, vt apud Ciceronem in epistol. *Cæsar Pulchro:* & Polybius in historia semper superiorem Africanum honoris credo

Prænomine aut cognomine salutare.

gratia, Publium appellat, & apud Persium satyra 5. scribitur salsè & venustè,

Marco spondente, recusas. &

——Has signa Marce tabellas.

& satyra 1.

Ingentes trepidare Titos.

& quasi dignitas ingenuorum in prænomine tora posita sit, quo serui carebant, scribit idem satyra 5.

Verterit hunc dominus, momento temporis exit
Marcus Dama.

Potest tamen & in eo interdum quiddam familiaritatis latere. At verò, *——Seu pingui tentus omaso.* ad contemptum dicitur de eo, qui obsonijs se saturat vilibus, vt alio loco, libro 1. epistola 15. *—Tabulas cœnabat omasi.*

Pingui tētus omaso.

Qui autem è Romanis testamenta faciebant, tabulas his quos vel legato vel parte hæreditatis prosequebantur, interdum ostendebant, vt postea obsignatas reponerent, nec nisi ipsis mortuis aperirentur: quibus autem ostendebantur, inspicere abnuebant & recusabant, ne hæredipetæ & captatores viderentur. Horatius tamen monet oculis limis primę ceræ secundum versum saltem percurrat captator, ne illudatur vana spe. nam qui testantur, & vltrò inspectandas offerunt tabulas, cùm putēr negaturum, recusaturumque inspicere verecundè captatorē, cui simulant se aliquid reliquisse, vana spe lactant, nihilque interdum relinquunt: quod deprehensum in Nasica est, cui impudenter captanti, tabulas testamenti sui Coranus gener ostendit, legereque sæpius renuontem, tandem coegit: qui intellexit nil sibi legatum, sed frustra sibi euenisse captatorias artes. Ne igitur qui in testamento aliquid sibi relictum credit fallatur, vt Nasica, obliquo oculo celeriter rapiat quid scriptum sit in prima cera, ne ludibrio habeatur.

CAPVT XX.

Auctorati, auctoramentum, auctorare, apud Horatium auctoratus eas, Gladiatoria lex & cautio, gladiatorium sacramentum.

IN apocolocynthosi à Senoca luditur, *& proximo munere inter nouos auctoratos ferulis vapulare placet.* In quo ambigitur à nostris literatis, qui sint auctorati. quòd si in eorum tanquam senatulo dicendæ sententiæ mihi ius est, eos existimo qui suam ad gladium operam mercede locarāt, & qui se ludo gladiatorio ad depugnandum mercede addixerāt: quod & à veteribus grammaticis in Horatium in sat. 7. lib. 2. scriptum esse recordor, vt Helenio Acrone & Porphyrione, qui tradunt eos, qui se vendunt ludo, auctoratos appellari, quæ quidem significatio bellissimè conuenit Senecæ loco. Nam & auctoramentum merces est, vt apud Paterculum poster. volum. *In ea iugulati ciuis Reipubl. constitueretur auctoramentum.* Id est, constitueretur merces, & præmium ei, qui proscriptum trucidaret.

Auctorati.

Auctoramentum.

trucidaret. Iterum, *auctoramentoq; funebri ad conseruatoris quondam Reipubl. tantiq; Cos. irritãdo necem.* Hîc auctoramẽtum funebre propositum præmium funestum significat ei, qui Ciceronem iugularet: & auctorare pro præmium mercedemq; sibi quærere idem vsurpauit, vt de Perpenna Sertorij interfectore: *Romanisq; certam victoriam, partibus suis excidium, sibi turpissimam mortem pessimo auctorauit facinore.* id est, mortem veluti mercedem sibi quæsiuit & arcessiuit vt debitã. Auctorari quoq; dicuntur milites & exauctorati, illi sacramento militiæ & stipendio obligati, hi tanquam ære diruti & sacramento soluti. quin & auctoramentum etiam in artibus mercenarijs & opificijs obligatio quędam est interposita mercede contracta. inquit enim Tullius 1. Offic. *Merces ipsa in mercenarijs auctoramentum est seruitutis.* His ita explanatis, quod in Horatio lib. 2. satyr. 7. salebrosum est, & interpunctionibus librariorũ tenebrosum, æquatum ad planitiẽ reddetur, & distinctione commoda internotatum lucem accipiet. Nam sic vulgò distinguunt,

Auctorare.

Quid refert vri virgis ferroq; necari?
Auctoratus eas, an turpi clausus in arca,
Quo te demisit peccati conscia herilis,
Contractum genibus tangas caput.

Auctoratus eas.

Ego sic interpuncta collocanda contẽdo, *quid refert vri virgis ferroq; necari auctoratus eas?* Hoc sensu, quid refert vtrum te ludo gladiatorio obligatis & vendideris hac lege, vt ius sit te virgis cædere & ferro interficere? Construi enim sic debet, *auctoratus eas vri.* Etiam grammatici veteres post *vri* distinxisse videntur, & coniunxisse duo sequentia, *virgis ferroq; necari.* Legem enim Gladiatoriam & cautionem fuisse referunt, vt vrerentur, virgis secarentur, ferro necarentur. Hunc Horatij locum adscripsi, vt sensum elegantem incuria scripturæ conturbatum atque confusum digererem atque ordinarem. Concipitur & apud Petronium iurisiurandi formula, huic, quam grammatici narrant, persimilis, & ad Horatianam legem composita, quæ & gladiatorium sacramentũ quale fuerit, ostendit. *In verba Eumolpi sacramentum iurauimus vri, vinciri, verberari ferroq; necari, & quicquid aliud Eumolpus iussisset, tanquam legitimi gladiatores domino corpora animosq; religiosissimè addicimus.* Scribendum tamen potius in Petronio videtur, *virgis ferroq; necari.* Hęc ego è Petronio Memmij V. C. descripsi, quem domi sub sera & claustro habet, ne quẽ foris obscœnus & lasciuus scriptor impura sua petulantia contaminet.

Gladiatoria lex & cautio.

Gladiatorium sacramentũ.

CAPVT XXI.

Apud Maronem Tritõ exterret freta, Xanthum reddere & Simoenta, Mantua diues auis, dixerat ille aliquid magnum, reducta hasta.

Poeticam sæpenumero credidi, vt Grammatici loquuntur, esse phantasiam, cùm à Marone cantatur libro 10. Æneidos,

Hunc vehit immanis Triton, & cærula concha
Exterrens freta.

Triton exterret freta.

Sensum enim mari rei surdæ & inanimæ tribui Poetarum iure credebam, quasi tam ingens Tritonis esset buccinantis sonus, vt maria terrefacere videretur: nunc in alia sum sententia, existimoque id ex opinione veterum & religione interpretandum, credentium buccinatorem Neptuni Tritonem canoro immanique tubæ clangore solitum aquas increpare, & tanquam auritas, vt audacter & poeticè loquar, vocare, quæ & imperio solitæ sint parere. Itaque in carmine Ætneo ex ea susione scriptum est,

Nam veluti resonante diu Tritone canoro
Pellit opes collectus aquæ victusq; mouetur
Spiritus, vt longas emugit buccina voces.

& libro 1. Metamorph.

Cæruleum Tritona vocat, conchaq; sonanti
Inspirare iubet, fluctusq; & flumina signo
Iam reuocare dato.

Præterea ex eodem libro decimo edisseremus id quod ambiguum visum esse intelligo antiquis criticis.

—Xanthum & Simoenta
Redde oro miseris, iterumq; reuoluere casus
Da pater Iliacos.

Xanthũ & Simoẽta reddere.

Puto enim sedes certas coloniamq; peti, quæ antiquę patriæ effigiẽ imaginemq; habeat, vt ex locorum, portarum, fluuiorũ admonitione idem nomen habentium, veniat in mentem colonis antiquæ patriæ excidijque Troiani & belli. Xanthus enim & Simois ad quos bellatum est, & Troia vetustæ Troiæ simulata, in memoriam redigeor eis belli Iliaci conditionem atq; fortunam. Etiam in recessu sensum occultat istud,

—Tum libera fatis,
Classem conscendit iussis gens Lydia diuûm.

Ego autem auguror significari, liberè licuisse militatum ire Etruscis nihil refragantibus fatis, cùm Æneæ externo duci commissi essent: nã duce Etrusco ne militarent in Mezentium, vatum effatis antè moniti fuerant. Quinetiam *Mantua diues auis* dicitur, quòd olim potens fuerit ea vrbs, cùm Virgilij ætate plurimum amisisset de antiqua dignitate & pristina magnitudine, essetq; inferior multis Etruriæ vrbibus, quæ iuuene etiam Marone agri parte mulctata ob vicinitatem Cremonæ penè pessum ierat. In illo autem,

Mantua diues auis.

Dixerat ille aliquid magnum, vimq; adfore verbo
Crediderat, cœloq; animum fortasse ferebat.

Dixerat ille aliquid magnum.

significat infestam fortasse fuisse ei Nemesim, aduersari solitam superbis, eiusque insolentiam prouocasse deorum inuidiam, quæ ei exitij causa fuerit & pestis. At verò illud libro decimo Æneidos,

—ille reducta
Loricam clipeiq; ingens onus impedit hasta.

explico, hasta Æneæ transuerberatũ fuisse clipeum, & ita penetratã loricã, vt in ea hæreret.

Ita

Ita lorica & clipeus impediebatur. quod autẽ reducta ait, id nimirum facit, quia lacertos retro reducunt hastam mittere parantes.

CAPVT XXII.

Hydraulicorum explicatio apud Vitruuium, scalaris forma, modioli, ancones, delphini, ναῦς δελφινοφόρος, Pnigeus, pleuritides.

Hydraulica.

HYdraulicorum instrumentorum comparatio & ratiocinatio operosi laboris est, & magnę obscuritatis, si libros de ijs conscriptos, vt Vitruuij, legas. Quod si ad obscuritatem accedat locorum, vt assolet, depravatio: tum verò res desperata videtur, neq; faciliùs intelligi quàm Sibyllæ folium potest. Compacta apud Vitruuium libro decimo capite 13. basis est de materia, in qua ex ære fabricata arca collocatur: sed in Vitruuio pro *arca*, *ara* legendum puto, cùm ab Herone *βωμίσκος χάλκεος* scribatur. Illa autem ara aquam continet, quę hydraulico organo nomen dedit. Collocãtur dextra & sinistra regulæ scalari forma, id est, in scalarum formam inclinatæ, non autem in rectum statutæ. Id enim est, quod Heron scribit regulam, ad alteram quæ recta destituta sit, oportere *κηλωνειδῶς*, id est more celonij transuersam & deuexam sitam esse & collocatam. *Æreí modioli* sunt quas Heron pyxides vocat. Funduli modiolorum sunt ambulatiles, qui deduci & reduci, qui impelli & depelli possunt, cùm ancones eos interdum extollant, interdum deprimant. Ancones autem ferrei & anconisci (nam sic etiam Heron vocat) sunt in cubitum flexi è ferro stipites, vel stili, vel regulæ. *proximè in verticulis sunt ærei delphini*: ea pondera videntur delphini forma ex ære, vt delphini in nauibus, vnde *δελφινοφόρος ναῦς* Thucydidi: & apud Oppianum de piscatu libro quarto

Scalaris forma.

Modioli

Ancones.

Delphini

Ναῦς δελφινοφόρος

Δελφὶς μολιβδίνεος κατὰ τέμνα δέξατο νῆσον.

Nam delphinus suo pondere, cùm deducuntur funduli modiolorum deprimit cymbala, & ea in modiolos calcat, vt in libro vetere, quem Ioannes Furdinus amicus meus perdiligenter contulerat, scriptum erat: vel chalat, id est laxat. Lego igitur *delphini pendentia habent cathenis cymbala ex ære infra foramina calcata, vel chalata*, vt Budæus probat: antiquæ editiones, *infra foramina modiolorum celata* exhibent, quod & veriùs censeo. Infrà tamen scribitur, *Delphinique qui sunt in verticulis* (verticulis autem eum vectibus coniunguntur ancones) *inclusi calcantes in eos cymbala*. Idque sincerum puto, quidam tamen chalantes scribunt me vehementer improbante, sunt autem cymbala sua rotũditate & latitudine foraminum modiolorum opercula. Quod sequitur sic legendũm crediderim: *Intra aram, quo loci aqua sustinetur, inest pnigeus, vt infundibulum inuersum.* eum sustinent taxilli, librantque spatium imum inter ima labra pnigeos, id est furni & clibani, & aræ fundum. Sed & coagmẽtatam arulam quàm arculam malim, hoc solo adductus, quòd, vt suprà dixi, *βωμίσκος* ab Herone dicitur. ergo super inuersi pnigeos ceruiculam coagmentata est arula, ibique ponitur canon musicus, id est regula transuersa, in cuius longitudine sunt canales, foraminaque habet in transuerso respondẽtia naribus quæ sunt in tabula. Lego autem *epitonia sunt inclusa manubrijs ferreis collocata, quæ manubria cùm torquentur, ex ara patefaciunt*. regulæ autem quæ propelluntur & reducuntur, ituque & reditu suo aliàs obturant, aliàs aperiunt foramina organorum, id est tiblarum, quæ in hydraula sunt, mouentur pinnis musici manu tactis: vocantur autem regulæ illæ pleuritides, id est laterales: in antiquissimis tamẽ editionibus plinthides repetio, id est laterculares. *hæ regulæ habent ferrea choragia*, libentissimè legerem, *cnodacia* quibus regulæ & pinnæ retinaculis coniungantur atque teneantur. *è modiolis autem, sunt fistulæ continenter coniunctæ ligneis ceruicibus*: cùm fistulæ hoc loco sint *σωλῆνες*, id est canales, non dubito quin pro ligneis sit legendum *pnigeos*, quod & ceruicis nomen satis indicat: quanquam paulò antè ceruiculam diminutiuè extulit: sed & infra similis occalluit error, *per quas in lineas cõcurrit*, cùm etiam in *pnigea*, nisi malus sum coniector, legendum sit. sed hæc tota descriptio, nisi subiecto sub oculos exemplari vix intelligi potest.

Pnigeus.

Pleuritides.

CAPVT XXIII.

Violans, Iantis, ἴον, Hyantes Bœotiæ populi, Hyantea aqua, Horæum, Vacuna, stolo, Lucumo, placesse.

TErentianus Maurus scribit, quem Iolaũ Græci vocant, eum Violantem à Cicerone vocatum esse, hoc versu, *Et iolans ille, violans, crede, M. Tullio*: huius auctoritate adductꝰ, haud dubitem affirmare, quam Iantida nympham Martialis Stellæ nupsisse dixit, eam esse vxorem eius Violantillam (eius certè, & Stellæ nuptiale carmen Papinius libr. 1. sylu. canit) quæ nymphæ persona poetico integumento inuolucroq; velata dissimulatur à Martiale, lib. 6. epig. 21. qui

Violans.

Iantis.

Perpetuam (inquit) *Stellæ dum iungit Iantida vati*
Læta Venus dixit, plus dare non potui. Iterum,
Nympha mei Stellæ, quæ fonte domestica puro
Laberis, & domini gemmea tecta subis.

Aquam enim Stellæ tecta subeuntem iantida appellarunt Gręco verbo, quod violantillam exprimeret, cùm sit, *ἴον* viola. fuerunt & Hyantes populi Bœotiæ, vnde & hyanteam aquam alicubi, pro Hippocrene legisse me recordor. sed, cùm vt sæpe testor, nos errones in diuersa rapiat diuersoria quidam animi impetus, & in varios portus æstus appellat, nũc alio feremur. Cùm igitur in Plinio libro 21. capite 11. scribitur, *Tritum pelamidum generis ma-*

ἴον.

Hyantes populi.

Hyantea aqua.

gni,ex eo vrea cybia fiunt: Legendum arbitror ex Atheneo lib.3.dipno.cap.19.horęa cybia fiũt.

Horęum.

Horæum enim vocabatur genus sallamenti è pelamide, vt Athenæus refert:horæa autẽ vocantur non à tempestiuitate, vt quibusdam placere video primariæ eruditionis hominibus, sed à veris tempore, quòd tum salsamentum istud fieret, cuius & mẽtio est apud Plautum in Captiuis, Sc.Iupiter supreme. *horæum. scombrum, trygona.*

Vacuna.

Vacuna antiquorum obsoletum & ridiculum numẽ non videtur tantum fuisse vacantium & otiosorum dea, sed etiam eorum qui vel crimine, vel calumnia, contumelia denique & maledicto vacui reddebantur:eam facio coniecturam ex eo, quod Ausonius scribit epist.21.

Totam trado tibi simul Vacunam,
Nec iam post metues vbiq; dictum.

Id est, vacuum te iubeo esse, liberum & immunem ab omni dicto & contumelia. in illa autem eadem Ausonij epistola, quod non temerè quisquam alibi vspiã legisse se liquido adiurauerit,

Stolo.

stolo pro stolido vsurpatur: & certè à stolone stolidi nomen ortum esse videtur, vltroque originem profitetur suam.

Sed iam non potes ò stolo doceri:

nisi si quis pro veteri & antiquo, & sene positum putet, adiuncta tamẽ etiam significatione stoliditatis & stultitiæ. Illic etiam lucumo stultus & furiosus est:

Anticyramq; bibas Samij lucumonis acumen.

Nam insani se purgabant helleboro. Hæc vox à Pompeio lib. 8. cap.17. etiam obseruata est.

Lucumo.

ait enim, *Lucumones quidam homines ob insaniam dicti, quòd loca, ad quæ venissent, infesta facerent.* Elegati verò pisces qui sint illa in epistola, nescio: sed ferè suspicer *elacati* scribẽdum, vel vt apud Columellam lib.8. capite 17. *elacatæ. Tum scombri*, inquit, *carchariæq;, & elacatæ ventriculos*. vocatur & auctore Festo, lib.5. in littera c. elacarena. versus Ausonij est,

Vrentes thynni & male sperna tecti elegati.

Mox etiam scribens,

Platessæ

Carrocho lethalisq; trygon mollesq; platessæ,

nomine platessarum latos intelligit pisces, passeres & rombos: *carrocho* qui sit, nescio, nisi *carchara*, pro carcharias legatur: quanquam mutare non ausim.

CAPVT XXIIII.

Magni amici, magnus dies, magnæ animæ, Horatius duobus locis explicatur, quales animæ, quale perunctum nardo.

Magni amici.

VEteribus magni erãt amici homines potentes, qui ab inferioribus, vt clientibus patroni, obseruantia omni & officio necessitudinis & obsequij colebantur. Curius ad Ciceronem, lib.7.epist.10. *Sed amice magne noli hanc epistolam Attico ostendere.* Iuuenalis sat.6.

—calcas
Coniugis vrinam magnos visurus amicos:

Id est, dum salutatum is homines potentes.

Magnus dies.

Tacitus, in vit.Iul.Agric. magnum diem, fœlicissimæ & lætissimæ victoriæ diem, quo bellum erit totum confectum nullis superstitibus eius reliquijs appellat. *Transigite*, inquit, *cum expeditionibus. imponite quinquaginta annis magnum diem.*

Magnæ animæ.

appellat idem & magnas animas, excellentium & præstãtium virorum animos & manes, cũ ita scribit, *si, vt sapientibus placet, non cũ corpore extinguuntur magnæ animæ.* Atq; vt quẽadmodum in prouerbio est, linum lino nectã, vbi animas pro hominibus posuit Horatius, lib.1.sat.5. genere dicendi cùm vsus sit, quod concoquere literatorum quorundam stomachus non potest, id explicare conabor, hominesque his velut plagis, aut cassibus implicatos liberare. sed eius verba proponenda sunt.

Animæ quales.

Occurrunt animæ, quales, neq; candidiores
Terra tulit, neq; quis me sit deuinctior alter.

extat etiamnum & locus geminæ similitudinis in Epodis od.5.

Nardo perunctum, quale non perfectius
Meæ laborarunt manus.

Quale perunctũ nardo.

Ego ne diutius teneam lectorem, si quis modo adhæc oculum adiicere dignabitur, arbitror illud *quale* valere cuiusmodi, cuius generis: vt dicat, eo deliburum vnguẽto Nardino, cuius generis, nunquã ipsa melius perfectiusque elaborauerit. vt quidem, & indignissimũ sit, Varum eiua vnguentis perfusum circum aliarum amicarum hostia vagari ipsa contempta. Sic & homines dicit, cuius generis non sint candidiores neque meliores: erant enim docti, qui plerunque inter se inuidere & liuere solent:neque semper literis mores respondent. Perfusus igitur ille tali erat vnguento, quale eiusdem generis nunquam melius eo fecerat: & illæ tales erãt animæ, quales, id est, cuiusmodi nunquam terra candidiores his tulerat. Scio visum iri interpretatiunculam hãc paulò coactiorem, sed quo te pacto hinc extrices, nisi ita accipias, nõ video. Nam quale pro quali reddere, & quales pro qualibus, id verò sit stribiliginem flagitiosam accuratissimo, & diligentissimo poetæ attribuere, & eum hominum ludibrio exponere, qui se censorem aliàs acrem & aliorum venustum derisorem libenter pręstare soleat. Quare ab auctoritate grammatici primarij Prisciani lib.17. de constructio. discedere malo, & vtcunque possum dictionum ordinem conseruare, quàm in nobili poeta tam fœdam culpam hærere confiteri. vidi & qui per admirationem *animæ quales:* legeret.

CAPVT XXV.

Libratores, colligere & protendere hastam, oraculo vti, χῦαδ;, occanere, auctores rerum, viginti viri.

NON quadrantaria, nec diobolaris, nec in quadriuijs vsitata est quarundam vocum

Libratores.

cum elegantia pullatæ ignotarum turbæ: vt libratores sunt apud Tacitum, libr. 2. non qui in hostem missilia vibrant mittúntve manu, sed qui è tormentis excutiunt. subscribam eius verba, *remotisq; paulatim legionibus, funditores, libratoresq; excutere tela, & proturbare hostem iubet: missæ è tormentis hastæ.*

Colligere hastam. Protendere hastam

Colligere apud eundem hastam, est hastam reducere, quam antè protenderas, vt hostem ferires: atque hæc contraria sunt protendere & colligere hastam: sic enim scribit, ibid. *cùm ingens multitudio arctis locis prælongas hastas non protenderet, non colligeret.*

Oraculo uti χρᾶσθαι.

Dixit & Græcorum more vti oraculo, pro oraculum consulere. illi enim dicunt, χρᾶσθαι, ac mihi videtur exoticum illum Græcorum sermonem imitari voluisse, nouitatis aucupio gratiam elocutioni quærens. Sic enim scribit, *Appellitq; Colophona, vt Clarij Apollinis oraculo vteretur.* Nec verò solùm nouator est historicus ille, sed verborum antiquorum & propè obsoletorum reuocator atque renouator: vt qui occanere, quàm occinere malit dicere: sic enim loquitur,

Occanere

Tum Sentius occanere cornua tubasq;, & peti aggerem, erigi scalas iussit. Id autem æmulatione & studio Sallustij facit, quem præcipuè videtur rerum scriptorem coluisse. Nam referente Prisciano lib. 10. ita scripsit Sallustius, *iussu Metelli cornicines occanuere*: sic enim loqui, quàm occinuere maluit. Is tamen ab exemplari videtur discessisse, cùm auctorem rerum historiæ scriptorem vocauit, qui Sallustio est rerum administrator gestorque, vt Imperator qui bella gerit. Nam ita Tacitus scribit, libro tertio,

Auctores rerum.

matrem Antoniam, non apud auctores rerum, non diurna actorum scriptura reperio vllo insigni officio functam: at Sallustius aliter in Catilinario vsurpat, ita scribens, *ac mihi quidem, tametsi haudquaquam par gloria sequatur scriptorem & auctorem rerum.* Nam Imperatorum maiorem esse gloriam intelligit, quã historiæ scriptorum: nisi si quis putet eundem esse & scriptorem & auctorem rerum in Sallustio, verborum quadam congeminatione eundem sensum exprimentium: itaque intellexisse in eo Tacitum autumet. sed siue ita quis ipse putet, siue censeat Tacitum censuisse, ego in alia sum sententia, discedoque in alia omnia. Scribitur & ab eodem, libro tertio, *vtque munere capessendo vigintiviratus solueretur.*

Vigintiuiri.

Viginti autem viri erant, vt hoc declaretur, Triumuiri capitales, Triumuiri monetales, & Quatuor viri curatores viarum vrbis, & Decemuiri, qui hastam centumuiralem cogebãt. Dio libro quinquagesimotertio, huius rei auctor est, cuius auctoritate & fiducia freti, hoc de viginti viris affirmare non temerè, credo, tutoque possumus.

CAPVT XXVI.

Sinus in Veste.

Sinus.

SIC à Tranquillo in referenda nece Cæsaris scribitur, *Toga caput obuoluit, simul sinistra manu sinum ad ima crura deduxit*: quibus in verbis, quid sinus sit quærendum est. Sic enim pars quædam vestimenti videtur appellata fuisse, quod si ignoretur, necesse est animus quoque hallucinetur, & erret, & ista ita legat, vt non intelligat. videtur igitur fuisse pars quædam laxior, & tanquam excurrẽs in dextra lacinia vestis, vt cùm corpus toga amictum inuolutumque esset, à dextra in sinistrum humerum reiiceretur, & è sinistro humero in brachium plerunque descenderet, aut statim principio brachio sinistro exciperetur, aut ipsum inuolueret. tum enim sic sibi togam iniiciebant, vt & in humorum sinistrum sibi sinum reiicerent: quem Iulius Cæsar cùm sibi moriendũ videret, ne quid è corpore renudaretur inhonestè, deduxit ad crura sinistra manu, qua eum fortasse tum gerebat. Id autem quod diximus esse sinum, ostendamus è Quintiliani instit. Rhetoricarum libro vndecimo, capite tertio, cuius hæc verba sunt: *illud verò non ferẽdum, quod quidam reiecta in humerum toga, cùm dextra sinum vsque ad lumbos reduxerunt.* hic Quintilianus eos improbat, qui ad lumbos vsque sinum reducunt reiecta in humeros illa parte togæ. Nam non debet tam alte descendere sinus, neque tam deprimi, vt ad lumbos detrahatur. Iterum. *Nam veteribus nulli sinus, perquàm breues post illos fuerunt*: de veterum togis loquitur, quæ eam non habebant laxitatem vltra humeros expatiantem. Rursus, *procedente verò actu, iam pene ab initio narrationis, sinus ab humero rectè velut sponte delabitur: & cùm ad argumenta & locos ventum est, reijcere à sinistro togam, deijcere etiam si hæreat, sinum, conueniet.* Rursum, *dextra, cùm iam incipiendum erit, paulum prolata vltra sinum, gestu quàm modestissimo.* hic sinum vocat quicquid vestis ante pectus natat, brachioque vel humero innatat. Nam vltra eum sinum humero & brachio læuo iniectum, paulum proferenda dextra est. Rursum, *sinum verò in dextrum humerum ab imo reijcere solutum ac delicatum.* Romanorum moribus erat soluti & delitiis diffluentis sinum, qui in sinistrum humerũ reiici solebat, in dextrum reiicere. Est & sinus quæcunque vestis laxitas, hæc & dilucidam quandam perspicuitatem Fabio afferunt, & clarissimam lucem Tranquillum legentibus ostẽdunt, veluti è Pharo nauigiis ad cursus dirigendos ignes nocturni.

CAPVT XXVII.

Pallium, palliati, Sagum, sagati, Togati, Serui peculiares, pecora sacra, ζῶα ἄφετα, testatio, consignatio, Nonius quæstor.

TRanquillus Iulium Cæsarem *duobus assiduè triclinijs per prouincias epulatum* scribit, *vno quo sagati palliatique, altero quo togati cum illustrioribus prouinciarum discumberent.* hic quos sagatos vocet quæritur. Nam palliati iuris controuersi non sunt, cùm constet pallium habitum

Pallium. Palliati.

Græcorum

Græcorum fuisse: igitur vt palliatos Græcos intelligimus, sic sagatos Gallos libentissimè intellexerim. sagum enim Gallorum vestis erat. Strabo lib. 4. Geograph. σαγοφοροῦσι δὲ καὶ κομοτροφοῦσιν: sic & togatos pro Romanis posuit, è vestitu gentem indicans. Et quòd asperior esset sagorum lana crassiorque, eoque pinguior & inornatior vestitus, Martialis scripsit libro 6. epigramm. 11.

Sagum.
Togati.

Vis te purpureum Marce sagatus amem?

Serui peculiares.

Idem Cæsarem ait *seruos peculiares* præposuisse monetæ, publicisque vectigalibus: vbi peculiares seruos, seruos Cæsaris proprios intelligit (nam & serui erant publici) hoc autem ipso multorum offensionem contraxit Cæsar, quòd monetæ, cui triumuiri monetales præerant, seruos suos præfecerat, & vectigalibus pro publicanis & mancipibus. Superlationis esse putatur poeticæ, & extra veritatem longo tractu spatioque excurrentis iumentis lachrymas tribuere, quod Homerus facit, & æmulus eius Verg. 11. Æneid.

— Positis insignibus Æthon
It lachrymans guttisq; irrorat grandibus ora.

Id tamen in historia scribit Tranquillus mendacis opinionem æquè formidans, ac impostoris & plani. Nam ita scribit, *equorum greges, quos in flumine Rubicone traijciendo consecrarat, ac vagos sine custode dimiserat, comperit pertinacissimè pabulo abstinere, vbertimq; flere.* Atque, vt hoc non intactum relinquatur, è veterum religione id dixit Tranquillus, equos consecratos vagos esse dimissos: quæ enim animalia sacrabant dijs, ea è manu dimittebant, mancipioque suo abiudicabant, ac ea suo iuri libertatique reddebant, quæ & ἱερὰ ἄφετα à Græcis ideo vocabantur. equos etiam cõsecratos Mineruæ puto fuisse quatuor illos lib. 3. Æne. niuali candore currum velut quadriiugum Mineruæ aliquando subituros, aut etiam simulantes. Inquit enim,

Pecora sacra.

ἱερὰ ἄφετα.

Quattuor hic primum omen equos in gramine vidi,
Tondentes campum latè candore niuali.

Ait rursum Tranquillus, *Cum quid per iocũ testãdi gratia signarent.* Testationes hic intelligit, quæ erant quędã pręscriptiones & tabulę testificãdi gratia factæ & obsignatæ. Quintil. l. 12. c. 3. *Itaq; eum nec inutilem, si ad horam forte constiterit, nec in testationibus faciendis esse imperitum velim.* Cicero pro Quintio, *Testificantur isti Publ. Quintium non stitisse, & se stitisse: tabulæ maximè signis hominum nobilium consignantur.* Consignationes etiam vocasse videtur Fabius lib. 12. cap. 8. *promittit enim, inquit, litigator omnia, testem, populum, paratissimas consignationes.* Nouius autem quæstor apud eundem, non est qui pecuniam publicam tractat, sed qui iudicium publicum exercet, & quæsitor sæpius dicitur, apud quem nominari maiorem potestatem, vt prętorem (id enim est compellari maiorem potestatem) non oportuit.

Testatio.

Consignatio.

Nouius quæstor.

CAPVT XXVIII.

Ora commentari: absque te esset, panicula tectoria, latera lorea, os columnatum, poeta barbarus, lex barbarica.

HAud nihil est interdum genera dicendi verbis elata non obscuris, sed de medio sumptis, explicare: quin ea interdum plus negotij uobis exhibent, quàm reconditę voces, & ex vltima repetitæ origine linguæ Latinæ. Id adeò mihi vęnit in mentẽ, ex eo quòd Plautus scribit in Menæchmis, Sc. per ego vobis deos atque, &c. his verbis, *Nimis autem bene ora commentaui, atq; ex mea sententia.* Ex quibus nõ ita procliue est sensum elegantem elicere, mihi saltem, qui in his diutiùs hæsi, dum sententiã indago. Puto autem ad eos qui fingunt comicum respexisse, qui cùm os alicuius statuæ, ita vt volunt adfabrè & graphicè expresserunt lineamentis omnibus emendatissimis, gaudent: quod quidem se fecisse dicit Messenio, contuso pugnis ore, & in aliam formam mutato eorum, qui Menæchmum comprehenderant. sese enim dicit pulchrè ora velut statuarum commentatum esse. Sic Amphitruone, Sc. Qui me alter est audacior.

Ora commentari.

Alia forma esse oportet, quem tu pugno legeris.
Illic homo me interpolabit, meúmque os finget denuò.

Mox autem in Menæchmis lego, *Nam absq; te esset, hodie nunquam ad solem occasum viuerem:* loquutio enim antiqua est, eaque perelegans, qua & Terentium vsum obseruaui in Phor. act. 1. Sc. 4. *Nam absque te esset, rectè ego mihi vidissem.* In Milite autem glorioso, Sc. Curate vt splendor. *quod nam est paniculum tectorium?* ego paniculam potius tectoriam legerim: vt paniculæ leuissimæ arundinis, qua integi villaticæ domus solent, intelligantur. Plinius de arundinibus, *Tegulo, inquit, earum domus suas Septẽtrionales populi operiunt.* nec multò post subiicit, *Cæterùm gracilitas nodis distincta, leui fastigio tenuatur in racemma crassiore paniculæ coma, neq; hæc superuacua.* scio equidem esse apud Plinium lib. 16. c. 36. mentionem penicillorum tectoriorum, quibus in tectorio aliquid pingitur, sed non conuenire huic loco crediderim: Sed & legendum mox suadet lex versus, *vnum epityrum apud illum esuriens insane edam,* vt enim versus hodie legitur perturbatis numeris, ad mensionem senarij non quadrat. Lego & mox, *Dum talem facies, qualem adhuc, assiduo edes:* hoc sensu, Dum talem me prædicabis, qualem adhuc prædicasti, tibi quod comedas non deerit, semper enim te mea mensa cõmunicabo. *Latera* autem *vestra lorea faciam,* quod senex dicit, significat se corium eorum verberibus conscissurum in lora. *illud sis vide,* credo in eo poeta eaque fabula, Sc. Mihi ad enar. scribendum pro *illic sis vide.* Quid si paulò ante legamus? *quo nemo nisi ipse inferret pedem:* vt sit ea ipsa. Nã *ta se,* alienius aliquãto est, quod si quis probat, inferret subaudien-

Absque te esset.

Panicula tectoria.

Latera lorea.

audiendum erit. Illud verò ænigmari persimile est. *Nã os columnatum poetæ inesse audiui barbaro, cui bini custodes semper totis horis accabant*: quod & à Donato io Phormione citatur, noo explicatur tamẽ: hoc autem cùm vt malum omen auersetur senex, labor vt credam de Næuio ea dici, qui ob linguæ petulantiam in ciuitatis principes, in carcerem à triumuiria coniectus fuerat, vbi & fabulas etiam duas Ariolum & Leontem scripserat, vt Gellios refert, lib. 3. c. 3. Sed is in scribendo commentandoque, solebat manum mento suffulcire velut columnã, vnde iocans columnatum eius os fuisse dicit. non enim putem columnatum dici, quòd vinculis de columna religatis, capitique annexis in carcere, adpositis etiam binis per vices custodibus seruaretur. Poeta porrò barbarus, in Milite, Sc. Ni hercle. Latinus est: vt Asinar. in prolog. *Marcus vertit barbare*, id est Latinè, & Captiu. Sc. Miser homo, &c. lex barbarica, Romana est.

Os columnatum.

Poeta barbarus.

Lex barbarica.

CAPVT XXIX.

Deûm virtute, Fartores, Elephanti corio circuntegi, fictores, præcantatrix, coniectrix, patrica, patricè, sermones serere, amphôra nardini, capite sistere, casare, hams, puhecium, Sp. nturnicium, apud Plautum.

NEmo vt opinor, ita errores purgabit è Plautinis codicibus, vt non supersit aliorum industriæ negotiũ: ac vellem mediusfidius qui eis emendandis operam nauarunt, quibus in locis dubitarunt, nobis veterẽ scripturam repræsentassent, vt coniecturæ nostræ sagacitatem & ingenij vim experiremur. Nũc quia eam non retulerunt in codices suos, sed fiducia constitutæ à se scripturæ freti, exulem extorremque fugarunt, de mendo interdum suspectare libros, verùm emendare non possumus: quibus quidem in locis eam conseruaront, aliquid oon incommodè comminisci fortasse possumus: velut in Milite, Sc. Ni hercle desregeritis talos. vbi scribitur, *Tibi ego dico, an heriatus nescis?* reponendum suspicamur, *Tibi ego dico, an heri ius nescis?* Hoc sensu, Nescis hero licere loris te cædere virgisque variare? Nisi quis *heriatus* pro herilibus imperijs accipiat, ea forma qua centuriatus & decurionatus dicebant, sed heratus profectò dici deberet, vt dominatus, non heriatus. & heriatus quidem in libris dicunt veteribus extare, sed *ancaritatus* excudunt, quod non magis intelligimus, quàm magorum susurros. Eadem scena, *Lucet hoc inquam*, valet, Dies iam lucet, cœlumq; sub aoditur, vt apud Terentium, Heautont. act. 1. Sc. 1. *Lucescit hoc iam*. Eadem scena, *Herus meus elephanti corio circuntectus est, non sao*: Sensus est, Herus meus nihil sentit. nam cùm elephanti corium durissimum sit & crassissimum, proinde fit, vt elephanti minus sentiant. Ibidem: *Incipis, & magna munis mœnia*, paulo post legẽdum propè affirmaoerim. Sc. Nisi quidem ego hodie. *Mirum est lolio victitare te tam vili tritico*, valet cum tam vile sit triticum, vt Trinum. Sc. Quo illic homo se penetrauit. *pudere quam pigere præstat, totidem literis*, id est, cùm totidem sint literæ. formæ enim istæ loquendi absolutę sunt sine participio. Sc. Cohibere intra linẽ. *Tamen deûm virtute transeuntem hospitio accipi apud me est comitas.* genus hoc orationis est, quo grati & memores diis accepta bona sua ferebãt, & se eorum ope beneficio & munere ea adeptos profitebaotur: sic in Trinummo, Sc. Quo illic homo se. *Deûm virtute dicam pater, & maiorum, & tua. multa bona bene parta habemus.* Eadem scena, *Da qui faciat, da qui condiat*, valet, Da mihi fartorea, da coquum fartor enim facit, coquus condit. Truculento, Sc. ad foris auscultato. *sæpe de nostro edunt quod fartores faciant*: nisi, *qui farciat*, legas. sunt & fictores qui liba operaq; dulciaria faciunt. Ennius apud Varr. lib. 4. de ling. Lat. *Libaq;, fictores, argeos, & tutulatos.* Præcantatrix autem, ibi est mulier quæ cantionib. vtitur, id est carminibus & incantamentis, quibus plurimum superstitiosi veteres tribuebant: vt coniectrix, quę interpretatur significationem somniorũ: apparetque viros coniectoribus, mulieres cõiectricibus vsas fuisse, ac sexibus officia artiũ distincta fuisse. Eadem scena, *Tum patricam clementer non potest hinc quia manerem*: ferè existimauerim patriciam emendãdum. plebeiæ enim mulierea patricijs mulierib. dona certis diebus missitabant, vt plebeij viris patricijs. Quanquam & patrica patricia erit, vnde & patricè pro magnificè & splendidè in Casina dixit, Sc. Vide fur vt sentis. *atat cesso magnificè patriceq; amiceq;, ita hero meo ire aduorsum.* Eadem scena, *Quæ huius similes sermones serunt*, legendum cẽseo: atque hæc loquotio est vsitata Plauto, sermonem serere: & à serendo sermonem declinatum esse Varro lib. 5. de ling. Lat. censet. Sic & in Curculione, Sc. Placidè egredere. dixit, *Quod quidem mihi pollatam virgis seruos sermonem serat?* Sc. Quantas res. *dimisit nardini amphoram cellariæ*: vinum nardinum est, quod vel nardo; vel vnguento nardino cõditum est. veteres enim, vt Theophrastus auctor est, vnguẽtum miscebant vino, idque nonnulli in compotatione ipsa subito faciebant, alij autem iam ante sic medicatum & curatum habebant. Eadem scena: *Huic illecebroso capite sistebat cadum*. Sistere capite, est capite prębere, & in caput inuergere, & inclinare cadum, cuius quidem caput illecebrosum erat, quod est ad potandum illiciebat. Est & capite sistere, in caput cadere: vt in Curculione, Sc. Date viam mihi. *Quia cadat, quam capite sistat.* Eadẽ scena: *Non hercle tam istoc validè quassabant cadi*: quia eos capite sistebam, nõ tam validè cadebant, quod fecissent, cùm sic illic lubricus locus. Itaque casare non quassare scripsisse comicum puto: vt & apud Varr. ex antiqoo poeta. Eadem scena: *Risi egomet casabũdum ire ebrium*: quod Varro à cadendo interpretatur. Ibidem: *Bacchabatur*, inquit, *auis, casabant cadi,*

Plauti quidã loci in Milite declarantur.

Elephanti corio circuntegi.

Deûm virtute.

Fartores.

Fictores.

Præcantatrix

Cõiectrix

Patrica.

Sermones serere.

Amphora nardini.

Sistere capite.

Casare.

cadi, quid vetat emendare hama? quod vas aquarium est. Iuuenalis sat. 4. *Dispositis prædiues hamis*, de homine dicit, incendium metuente, & vasa aquaria contra incendium parata habente. Hic cùm inuerterentur cadi, & tota vinaria, magna erat aquæ copia opus, adeò, vt hamæ baccharentur. fortasse etiam vino implebantur.

Pitheciũ. Spinturnicium.

Sc. volupe est quod agas. *Pithecium, hæc est præ illa, & spinturnicium.* fœdæ sunt simiæ, & spinturnix, incendiaria auis, deformis, & inauspicata. Inde per diminutionem, simiolã Græco verbo effinxit, & eius similitudine paruam spinturnicem, spinturnicium appellauit, quæ forma etiam Græcanica est.

CAPVT XXX.

Scaphium, insigne, corona plectilis, cœna viatica & aduentitia, præligatum pectus, Apollo vicinus, symbolum, domum cupiens, domuitio, impensius, vtrum velis licet, gymnasij præfectus, cincticulus, factiosus.

Scaphiũ.

PRO *galea scaphium, pro insigni sit corolla plectilis*, inquit in Bacchidib. Plautus, Sc. Quid si hoc potius. vbi scaphium non videtur vas illud esse, cui solent immeiere mulieres: Apagesis. de quo Iuuen. sat. 6.

Et ride positis scaphium cùm sumitur armis.

Nec ornamentum capitis meretricij videtur, quod forma scaphæ & rotunditate colligeret capillum. Scribunt & grammatici Græci genus esse tonsuræ meretriciæ. hic poculum est oblongioris figuræ laterumque in scaphæ similitudinem flexorum. Plautus in Persa, Sc. Omnem rem inueni.

Apullam, strigilem, scaphium, soccos, pallium,

Habet autem aliquã similitudinem eius forma cum galeæ figura, vt pro ea indui posse videatur.

Insigne. Corona plectilis.

Insigne autem, crista est quæ in galea figitur: corona plectilis, quæ ex herbis odoratis plectitur, non conseritur neque suitur. Itaque à sertis floribus & sutilibus coronis differt.

Cœna uiatica & aduentitia.

Ego, in eadem scena, inquit, *sorori meæ cœnam hodie dare volo viaticam*, viatica cœna est aduentitia. Nam peregrè redeuntes, solebant cõuiuio excipere amici, *Saluos* inquit Sc. Reddidi patri omne aurum. *cùm peregrè aduenis, cœna detur*. Id & de epistola Martialis in epist. libro duodecimo præposit. dixit, *Vt familiarißimas mihi aures tuas exciperem aduentoria.*

Præligatũ pectus

Sc. Iamdudum Pistoclere tacitus, O *præligatum pectus*, puto esse, ô insanum pectus: ab his qui veneficijs ceu vinculis ligati videntur, & illecebris quibusdam velut defixi tenentur. Sc. Herilis patria salue.

Apollo uicinus.

Saluto te vicine Apollo, qui ædibus propinquus nostris accolis, venerorq́; te: Apollinem prostaterium intelligit, quem veluti præsidem, in vestibulo domus Athenienses colebant: Bacchides autem Athenis agi finguntur. Sc. Ibo in Piræum.

Symbolũ

Quid? vbi ei ostendit symbolum? vt in Palliata hic etiam loquutus est. Solebãt enim Græci in pactis conuentis tesseris quibusdam vti, quæ σύμβολα vocabantur, quæ loco tabularum & syngrapharum erant, atque ex his ius dicebatur. Aristoteles, ἐὰν οἱ τῶν δυνάμεων μετέχοντες ὦσιν, ὅτι καὶ δίκην ὑπέχειν καὶ διδόναι. τοῦτο γὰρ ὑπάρχει καὶ τοῖς ἀπὸ συμβόλων κοινωνοῦσι. Meminit & Demosthenes in Philippicis. Sc. Ibo in Piræum.

Domũ cupiens. Domuitio.

Domum cupientes, fortè vt adsedi in stega: domum cupere est in patriam reuerti velle, vnde & domuitio. *Iam domuitionem reges Atridæ parant*, apud Cornificium. libr. 1. ad Heren. simile est illud Ciceronis pro Ligario, *Tum Ligarius domum spectans, & ad suos redire cupiens, nullo se implicari negotio passus est.* Eadem scena: *Id mihi aut vtrum velim licere intelligo*, id est mihi haud istud liberum esse video, ac nauigare cogor. vis enim & sentẽtia ista est huius loquutionis.

Vtrũ uelis licet

Cicero in Vatinium, *Teq́;, cùm tibi vtrum velles liceret, dictitarii causam dicere maluiße.*

Impẽsius.

Sc. Multimodis. *Ingrato homine nihil impensius est*, id est nihil quod minus pensi habeat, quodque incogitantius & imprudentius fit. Sc, Nunc experiar.

Gymnasij præfe.

Gymnasij præfecto haud mediocres pœnas penderes. præfectum gymnasij gymnasiarcham intelligit, qui in adolescentes animaduertebat, vt ex Axiocho intelligi potest, vbi scribitur, καὶ γυμνασιαρχία, καὶ ῥάβδοι, καὶ κακῶν ἀμετρία.

Cincticulus.

Cincticulo mox *præcinctus* scribitur, quòd discinctum esse solutorum & fluentium morum videretur, cinctũ esse disciplinæ modestæ: sed & adstrictus zona togæ cinctus nihil è corpore nudari turpiter sinebat. Sc. Reddidi patri omne aurum.

Factiosus

Lingua factiosi, inertes opera, cùm Plautus scribit, homines intelligit qui lingua prompti ad promittẽdum sunt se aliorum causa lubentißimè esse facturos, qui tamen cùm ad rem ventum est, opera inertes sunt, neque fidem & diligentiã amico promissam præstant. hæc velut libantes inter legendum è comico excerpebamus, annotabamusque, & alijs transmissa voluimus.

LIBRI SECVNDI FINIS.

ADRIANI TVRNEBI ADVERSARIORVM LIBER TERTIVS.

CAPVT I.

Ostendere, locus, Tricala, Pulchra-acta, antiquior locus sententiæ dicendæ, lex censoria, acta, anchoræ, orā soluere, myoparones.

Ostēdere.

NON est Ostendere tātùm, id quod in cōsuerudine frequenter significat, demonstrare: sed quod verbi potius compositio prę se fert. obtendere & opponere interdum. cuius significationis testimonium apud Ciceronem 7. in Verrem, in promptu occurrit, *Sed quædam mihi magnifica, & præclara eius* Locus. *defensio ostēditur*. Ibidem Locus, materiā quandam significat, & tractatum disputationemq; quandam. *Noui locum, video vbi se iactaturus sit Hor*Tricala. *tensius.* Multi in ea oratione Tricalinum mutsndum cēsent esse in Triocalinum, adducti Silij auctoritate, lib. 14.

Et mox seruili vexata Triocala bello.

Tricalinum tamen quidni retineam, cùm in Stephano, si auctor citandus est, reperiam? Itaque vt illud alterum non improbo: ita istud cur expungendum sit, non video. Aristodamus autem Appollonieusis, ciuis illius Apolloniæ existimandus est, quæ in Sicilia Leontinis propinqua, & Pulchræ-actę erar, vt Stephanus de vrb. in Apollo. prodidit: Pulchræ Pulchra acta. autem actæ etiam mentio apud Diodorū est libro duodecimo. Halicyensis autem ex eodem Stephano, non Haliciensis scribendum est, ab Halicyis vrbe Siciliæ. Ludos cùm sibi dicit Ioui, Iunoni, Miueruæ, esse faciendos: numina quæ cellas in capitolio habebant nominat. medium enim templum Iouis erat: hinc & inde Iunonis & Mineruæ cellæ. tres hi dij tutela vrbis erant, quos & intelligit in gripho Ausonius, cùm ait,

Trina in Tarpeio fulgent consortia templo.

Antiquior locus sententiæ dicendæ. Antiquior locus sententriæ dicendę est honestiot, quàm vel quæstoribus, vel quæstorijs, Lex censoria. vel Senatoribus, qui honores non gesserant. *Lex* autem *censoria* est conditio illa pactumq; Acta. quo censores agros publicos, vel vectigalia fruenda locabant. *Tot in actis dies*, cùm scripsit, Siculorum Græco sermone est vsus, vt & Maro 5. Æneid. de eadem Sicilia loquens, *At procul in sola secretæ Troades acta.* quo nomine littus intelligitur: sed quibus interim nominibus res aliena in lingua vocsntur, ijs à nobis appellantur, cùm de exteris loquimur rebus vel locis. Cùm autē *præcidi anchoras* scribit, ancho- Anchoræ. rslia significatione anchoræ etiam complexus est, vnde anchora pendet. Ar oram solue- Oram soluere. re, vt hoc interea inrerponam, quod variè exponi, & pto suo cuique captu declarari snimaduetto, non aliud quicquam esse credo, quàm è litrore nauigare, ipsumque littus & oram liberare & soluere. vt enim ab Horatio, epod. od. 10. scriptum est, *Mala soluta nauis exit alite*, quòd antè in litrore retinaculo esset teligata: sic cùm eodem retinaculo ora ipsa æquè ac nauis ligara sit, eo sublaro cùm incipit nauigatio, solui merito ora dicitur, vt & nsuis. Vtraque enim ante vincta erat. Sed vt è diuer- ticulo redeam, myoparones lembi sunt pirati- Myoparones. ci nomen adepti à Paro insula, & Myunre vtbe. nsm & Paron nauigij genus est, & composito nomine Myopsron. Multo plura potuissem ex ea orarione huc conferre, sed his contenrus sum, velur inde libstis primitijs dicatisque: reliqua & ab inrerpretibus erudiris iam ante dicta sunt fœlici musarum alite, vt poericum sermonem imirer, & quondam ab alijs, si quid reliqui restat, in eandem incumbentibus operam interprerandi Ciceronis dicentur: nos scripta peruolitamns apum more, & leuiter eorū veluti flosculis insidemus.

CAPVT II.

Anaurus apud Lucanum, Enipheus, Ionus, Itonus, Qualis vbi hibernam Lyciam, apud Maronem.

VIdetur in Lucsnū censoria destringi meritò virgula debere, cum lib. 6. scribit,

Quiq; nec humentes nebulas, nec rore madentem
Aera, nec tenues ventos suspirat Anauros. Anaurus

Anaurus enim ab eo vr Thessaliæ fluuius recenserur: & rsmen, quod sciam, nec Strabo, nec Plinius eum nominat in Thessalia reddenda. Vnde igitur ingeniosissimo poeræ natus iste fluuius est, qui à diligentissimis Geographis prærermissus est? videtur eum in errorem induxisse Apollonius libro primo Argon. cuius versus est,

Χειμερίοιο ῥέεθρα κιὼν διὰ ποσσὶν Ἀναύρου.

Sed eo nomine non perennis nec iugis fluuius, sed torrens & hibernus intelligitur, vel eius interprete autore: cuius hæc verba subscripsi, ἄναυρον λέγει τὸν χειμάῤῥουν, οἱ γὰρ δὴ ὕδωρ συνεστάμενοι ποταμοὶ οὕτω καλοῦνται. quin & ex eo nomen habere videntur, quòd nullas gignant auras. Lucanum tamen inscitiæ (non enim in tam doctum poetam cadere potest) magnis testibus absoluere possumus: Hesychio, cuius interpretatio est, ἄναυρος ὄνομα ποταμοῦ: & Callimacho. hym. in Dianá, cuius versus est.

ῥιὸν ἱσταμένοιο μελαμψήφιδος ἀναύρου.

Cuius interpres ait, ποταμὸς θεσσαλίας ὁ ἄναυρος. Ergo Geographorum potius notanda est incuria, quàm poetæ eruditissimi insimulanda diligentia. quòd si fluuius perennis non esset, tamen cùm certò quotannis hibernis mensibus alueo ex eminentissimis illis iugis decurrere rapidus soleret torrens, culpari poeta iure non posset. Fluuius autem iste Anaurus si nullas gignit auras, vt nominis confessio indicat, verum non est quod de Nilo à multis refertur, cuius hoc proprium esse credi volút.

Enipheus

In eo autem poeta Enipheus pro Enipeo scribitur, more Latinis celebrato, vt plerunque P Græco aspirationem adiungant. Itaque etsi scio à multis Latinorum Enipeum scribi, tamen Enipheũ illa Latini sermonis consuetudine etiam defendẽdum existimo. Sed cùm scribit,

Primus Thessaliæ rector telluris Ionos,
In formam calidæ percussit pondera massæ:

Ionus.

Vereor ne non Ionos, sed Iolcos legendum sit. Iolcus enim Iolco vrbi Thessaliæ nomen dedit. fuit & Itonos heros Deucalionis filius, à quo, vt ait interpres Apollonij, vrbs Thessaliæ nomen habuit: sed quod de Iolco & de Itono modò dixi, tale opto esse, vt in eo albũ prætoris corrupisse non videar. quanquam, si à vero aberramus, præstare nolumus: atq; vt in quibusdam alienationibus, istud mancipio, nec datur, nec accipitur, ne de euictione fortè teneamur. Sed ad supplementum huius capitis, vt è poeta aliquid addam, nobilis illa Maronis 4. Æneid. comparatio:

Itonus.

Qualis ubi hibernam, &c.

Qualis vbi hibernam Lyciam, Xanthiq; fluenta
Deserit, ac Delum maternam inuisit Apollo:

sumpta est ex Apollonij lib. 1.

Οἷος δ' ἐκ νηοῖο θυώδεος εἶσιν Ἀπόλλων,
Δῆλον ἀν' ἠγαθέην, ἠὲ Κλάρον, ἢ ὅγε Πυθώ.

quod quia luculentum mihi videbatur & insigne, idcirco dignum censui de quo iuuentutem admonerem. habet enim & nonnihil eruditionis attendere, quid è quo poeta aut scriptore bonus auctor sit imitatus.

CAPVT III.

Munimentis insistere apud Tacitum, constat ratio, dare famæ, flamines, augustales ludi, mißionem dari, exauctorari, subsignani, pagi, vici, pagani, pagatim habitare, centuriones primorum ordinum.

VT si in Erythræo littore gemmas pellucentes legerem, ita quoque mihi visum est quędam legere è primo annali Taciti, quę huius sint scriptionis & instituti: quædam etiam nitori suo reddere & tergere, quæ sordibus inquinata sunt, nec gemmatum nitorem præ se ferunt. *Sed quo pluribus*, inquit, *monimentis insisteret*: emaculabitur hic tanquam vnio, si *munimentis* scribamus, cùm ista se ratione magis muniisse dicat. Constare autem ratio dicitur, quod genus dicendi vsurpat, cùm quantum impensæ quibusque nominibus fiat, nó ignoratur. Seneca, *fatebor ingenuè quod apud luxuriosum, sed diligentem euenit, ratio mihi constat impensæ*: quod est, scio quantum impendo. Hinc traducto genere dicendi aliam in sententiam perquam eleganter dixit Tacitus, *eam esse conditionem imperandi, vt non aliter ratio constet, quam si vni reddatur*. quo significat, non aliter bene imperium geri & administrari, quàm si vni ratio administrationis reddatur. Illa tanquá gemma polienda est, quæ scabritia quadam & rubigine sordescit. *ne læti excessu principis, neu tristior primordio lachrymas.* quis enim non videt loquendi rationem sensumque non postulare tantùm, sed etiam flagitare, *neu tristiores primordio*. sed verendum est ne quis nos algam & vluam, aut vmbilicos & calculos legere cauilletur, pro lapillis preciosis. *Dabat*, inquit, *& famæ*: id Græcorum more dictum suspicor, præsertim Atticorum sic loquentium, vt Euripidis, ἰδ' ἀδονῇ διδε: quod dicendi genus, vt dixi, Atticæ est eloquentiæ. Q. autem *Vedij Pollionis luxus*, à me hic legi debere non diceretur, nisi non tam lapillus videretur gemmeus & pellucidus, quàm scabrum & putre rudus libros occupasse. Perpoliendum & illud, *grauius domui Cæsarum nouerca*, non multa lima, *grauior* enim concinnum erit. Quod autem ait *effigie numinum per flamines & sacerdotes coli*, velut flaminum nomine principes sacerdotum, & antistites intelligit, quibus sacerdotes parebant. Flamen enim erat augustalis, cui sacerdotes augustales subiecti erant. sacerdotium etiam augustalium sodalium postea institutum fuit, vt Tacitus refert. Illud autem non pro gemma habendum, sed pro topho rudi aut molari: *mox celebratio annuum ad prætorem translata*: sed gemmæ fulgorem & nitorem recuperabit, insignietque locum, si *augustalium ad prætorem*, expoliendo exculpas. radendum & illud lima, *præcipua in Aufidienum Rufum*: *Nasidienum* enim ad politionem erit accuratum, vt apud Flaccum, li. 2. sat. 8. *Nasidieni qui iuuit te cœna beati.* ait idem, *mißionem dari vicena stipendia meritis, exauctorari qui sena dena fecißet.* quid hic ergo interest inter missionem dare, & exauctorare? missio nimirũ ijs datur, qui penitus dimittuntur. Exauctorantur, qui soluũtur stipẽdio, nec tamen dimittuntur, sed habentur sub vexillo, non sub aquila, aut signis legionis. neq; iam legionarij

Monimẽtis insistere.

Ratio cõstat.

Dare famæ.

Flamines

Ludi augustales.

Missionẽ dari.

Exauctorari.

sunt,

sunt, retinentur tamen, donec emerita soluantur, aut agri assignentur. Sed & qui sub signis habebantur, à legionarijs distinguũtur, & sub signani vocantur, quia non sunt sub aquila: Tacitus lib. 17. *Pœnino itinere subsignanum militem, & graue legionum agmen hibernis adhuc niuibus traduxit.* ait idem, *reliqui omissis pagis vicisq;*: quid hæc duo differunt? nempe pagi villæ sunt, vici autem multæ iunctæ domus. Et in libro de moribus Germanorum, *eliguntur in iisdem concilijs et principes, qui iura per pagos, vicosq; reddant.* atq; ex eo regio quæ sic pagatim incolitur, pagus vocatur. quin etsi vrbes insunt & vici, quòd origo à pagis, id est villis. Sunt & qui à Græcis δῆμοι vocantur, vnde pagatim habitare Liuio. lib. 22. & alibi. Erant & pagi castella quædam & munitiones iuxta Romam in locis editis, quo se plebs rustica hoste in agrum Romanũ incursiones faciente, recipiebat: & in certos pagos erat contributa, vt Dionysius scribit. Cicero etiam pro domo sua, in plebe Romana paganos & mõtanos numerat. Regio Heluetiorum in quatuor pagos erat diuisa, id est in quatuor partes. Plutarchus regionem quã Romani septem pagos vocabant, appellat ἑπταχώριον, aut ἑπτάμιον. Sueuorum apud Cæsarem lib. 1. & 4. de bel. Gall. plusquam centum sunt pagi: eorum enim regio & ditio in eas partes diuisa erat. Illud Græcæ facundæ etiã est, *vt quibusq; bellum inuitis aut volentibus erat*, quod est ὡς ἐν ἑκάστῳ ἢ βουλομένῳ ἢ ἄκοντι πόλεμος. Centuriones autem primorum ordinum, cùm scribitur, *ac primorum ordinum centuriones*, sunt centurio primi pili, primus princeps, primus hastatus, quorum maior erat dignitas in legione. Iterum eodem libro, *Iustusq; Catonius primi ordinis centurio.* *Proruũt* autem *fossas*, nauseam mouet, cùm hoc loquendi genus puteat. Igitur lego, *Igitur orta die proruunt, fossis ingerunt crates.*

Subsignani. — Pagi. Vici. — Pagatim habitare. — Pagani.

CAPVT IV.

Myrmillo, d in l mutari, fides, Semurium, statua palmaris, Consules designati primi omnium in Senatu sententiam rogabantur.

Myrmillo.

MYrmillo in amphitheatralibus spectaculis Gallica erat armatura: vox autem de Græco deflexa, vt quæ in aliud solũ transplantata sunt, ingenio loci & cœli mutantur, leuiter quoque mutata est. Nam quòd ea armatura fortissimorum erat hominum, quales opinione hominum fuerant antiqui Myrmidones Achillis milites, & habebantur Romanorum sententia Galli, Myrmillonesque de Gręca illa fortissima natione appellabantur: idcirco gladiatoribus hoc nomen hæserat.

D in L mutari.

Nam d in l mutati Vlysses perspicuè ostendit, qui est Græcè Ὀδυσσεύς, ne plura commemorem. hæc sic venit in mentem mihi inuestigare legenti in 6. Philippica, *Etiámne ab hoc Myrmillone Asiatico senatus mandata, legatorum verba audientur?* qua quidem in oratione illud, *ô fides!* *hoc enim opinor Trebellium sumpsisse cognomen*: elegantissimam habet cum illusione coniunctã dissimulationem, velut ironicè exclamantis: ô bonum solutorem! Nam creditis in pecunijs fidei nomen plerunque ponitur: & quasi fidei vocabulo fingit cognominatum Trebellium, qui malum tamen nomen, & malus solutor, & fraudator, inficiatorq; erat. *iis quoq;*, inquit, *diuisit Semurium*, sic vocabatur ager quẽ post excessum suum populo Romano reliquerat Larentia. Turacem enim Semutiũ, Lincerium, Solonium Pop. vt à Macrob. li. 1. Satur. cap. 18. scribitur, legauerat testamẽto. subijcit, *Sed illa statua palmaris.* Palmarem aũt hic statuã accipio, nobilissimam, maximeq; insignem: vt quæ victori palmamq; adepto honoris ergo statuitur: quemadmodum victoribus Olympiæ ponebantur: atq; hic non leuiter perstrinxit Lucium Antonium orator, vt gladiatorem, sed atrociter oratione vulnerauit. *Primus*, inquit, *in hoc ordine, quoad Magistratum iniret, sententiam dicere.* Solebant enim Consules designati primi omnium in Senatu sententiam rogari, vt & apud Sallustium in Catilinario his verbis scribitur: *Tum Decius Iunius Sillanus primus sententiam rogatus, quòd eo tempore Cõsul designatus erat, de iis qui in custodijs tenebantur.* Ænigmatis autem inuolutum & implicatum continere sensum videtur, *nequitia est scelere*: quod hanc cõplectitur, vt existimo, sententiam, rectè facere scelere, nequitia est. vt cùm quis per scelus partas opes nequiter prosuseq; disperdit, rectè facere videtur. quam quidem interpretationem cum hac exceptione accipi volo, si incolumis eius loci & salua integritas est. Nam vt addubitem, facit Muretus, qui paruam quandã in libris vetustis ibi patere lacunã affirmat.

Semuriũ. — Statua palmaris. — Primum sentẽtiam dicere.

CAPVT V.

Ennam, En vnquam, En iam, Enubro, Inebræ aues, Nyctegresia, anclabria, egeria, cistophorus, endsæon, enema, clyster, exterricinctus, expretus, explicatus Plautus, sumptum exercere, erctum citum.

COmpendium Festi in Verrium legens, incidi in literam E, cuius vocabula percurtens, quædam quæ occurrebant, mihique non indigna attentione & hominum cognitione videbãtur, velut aliud agens enodabã. Scribit igitur, *Ennam* esse etiámne, videlicet, vt en vnquam pro vnquam ne. Maro, Eclog. 1.

En vnquam patrios, longo post tempore fines.

mihi videbatur Plautus in Penulo, Sc. Negotij sibi. ennam vsurpasse prima statim specie hoc in versu,

Neq; vnquam lauando neq; fricando scimus facere ennam.

sed in membranis peruetustis reperi, en iam: quo quidẽ verba exprimuntur eorũ, qui aliquo perfuncti negotio sunt, ad finẽq; rei peruenerũt: En iã perfeci, En iam laui. *Enubro*, inquit Festus, *inhibenti*. alio loco *inebras aues* dicit,

En nam. — Enunquã. — Enubro. Inebrę aues.

quæ in augurijs prohibent, ac omnia tardanria & remorantia inebra vocari. sic E & I hic sine discrimine ponuntur, itemque V, & E. Egeria. *Egeriam dictam esse scribit, quòd aluo cõceptum egerat:* aluo enim legendum censeo, non aluum: & Anclabris *anclabris ex qua in sacrificando dijs anclatur.* velabra eo in libro, quod annorandnm & attendendum diligenrer est, legimus venrilabra esse, proinde quasi vocabulo imminuto curtatoq; extrita videlicet syllaba. Nyctegresia. Nyctegresia, ea Homeri rhapsodia vocatur, qua maximo metu perculsis omnibus & consternatis ob offensionem pugnæ, noctu in castris ab Agamemnone excitantur è straris duces, & ad conciliũ vocanrur. Denarius Romanus parum aberat quin duplo superaret æstimarionẽ Cistophorus. Cistophori Asianorum nũmi, sic appellati, quòd in eo cistiferi essent sculpti, qui sacrorum mysticorum cistis inclusorum arcana ferebant, vt in Cybelæ mysterijs, Bacchi orgijs, Cereris initijs. quatuor enim denarij septem cistophoros cum semisse valebant. Festus, *Euboicum talentum numo græco septem millium & quingentorum cistophorũ est, nostro quatuor millium denarium.* Endiæon. *Endiæon*, inquit, *lineum filum est, quod Medici in extremo clysterio relinquũt, per quod clysmos emittitur.* sic Græci foramen vocãt in naui, per quod emittitur sentina: vnde & per trãslationem, vt opinor, medici in clysterio, id est instrumento, quo al Enema. nus perluitur, sic vocarũt. Aliud enim enema, quàm clyster & clysterium. illud, id quod inijcitur: hoc instrumentum quod inijcit. Exterricineus. *Exterricineus*, inquit, *est qui ante tempus natus, vel potius eiectus est.* Is ergo est qui à Græcis ἔκτρωμα vocatur, qualem fuisse Euristhenm Homerus cani Expretus t. *Expreta*, inquit, *antiqui dicebant, quasi ex peritia habita*: hinc illud Bacchidum Plauti, Sc. Nunc experiar. explicandum est,

It magister quasi lucerna, expretus vnctolintheo:

id est expertus: experimur enim lucernas vncto lintheo, quam bene luceant, accenso ellychnio: non me latet tamen quosdam emendare in Festo *experta*: *Exiles & ilia à tenuitate inarum* in Festo lego. *Exercirent*, inquit, *id est sarcirent*: hinc in Terentij Heautont. act. 1. Sc. 1. scribendum aliquando credidi, quod & quibusdam video persuasum:

Qui opere faciundo sumptum exercirent suum,

id est *sarcirent*. Verùm Diuus Ambrosius libro secundo officiorum scribens, *sed dereptione alicuius & amißione patrimonij in eam recidere iniuriam, vt sumptum exercere non queat.* Exercere sumptũ. Exercere sumptum vsurpat, Terentium imitatus, nisi mendum in eo quis putet: quod non censeo. nos igitur sumptum exercirent non ita amplectamur, vt exercerent sumptum damnemus: præsertim cùm dicatur, vt à Græcis ὧν ἐφράσθαι, ἐφράσθαι τὰ [illegible], *Exerciontm, exercitum*: emendandum reor sic, *exercitionem, exercitationem*: & *equo publico merere*. *Erctum, citum*, inquit, *inter consortes, vt in libro legum Romanarum* Erctum citum. *legitur*. Id autem valere arbitror patrimonium diuisum, diuisam hæreditatem. scribit enim Seruius in iure esse scriptum, *ercto non cito*, quod interpretatur patrimonio vel hæreditate non diuisa. *Exsilatum, excritum*, lego, *quòd scilicet omnes exerto brachio sint exsilati, id est extra vestimentum filo contextum.*

CAPVT VI.

Collecta, ἔρανος, repotia, παιδοτρόφια, amphidromia, initiare.

Libro de oratore secundo videtur apud Ciceronem collecta, esse pecunia quæ exi- Collecta. gitur, cùm ita scribitur: *Ego verò*, inquit ille, *quoniam collectam à conuiua, Crasse, exigis.* Posset & eo nomine etiam censeri symbola, id est, collatio quæ à conuiuis in cœnam aut prandium confertur, siue pecuniaria, siue penuaria sit. est etiam collecta, cœna quæ Græcis ἔρανος vocatur, vt sodalium epulæ, & accu- ἔρανος. bario epularis iuuenum, vt terradistarum symbolam conferentium. Ausonius in epistola ad Paulum,

Aut parasitorum collectas Plautinorum.

Ad conuiuiorum classem etiam pertinent repotia, de quibus Horatius libro secundo sat. Repotia. secunda.

—Licebit
Ille repotia, natales, aliòsve dierum
Festos albatus celebret.

Festus quoque Pomp. li. 36. *repotia postridie nuptias* interpretatur, *cùm apud nouum maritum cœnatur, quia quasi reficitur potatio*: affertque exemplum Pacuuij, *ab hoc depulsum mamma pædagogandum accipit Repotialis liber.* Et interpretantur Grammaticorum tribules, septimum à nuptijs diem, quo iterum epulabantur: alij secundum, quo virgo in muliebrem habitum componebatur. Sed crediderim etiam repotia celebrari solita liberis natis, & cùm maritis noua quotannis propè soboles nascatur, vt renouanda sit epulatio, idcirco ea cõuiuia repotia appellata: cui interpretationi Pacuuij exemplum non repugnat. nec verò Auidieni personæ conuenit nuptiale conuiuium: ea, nisi me fallit augurium, dicere voluit Acro Grammaticus, in 2. sat. lib. 2. Horat. παιδοτρόφια παιδοτρόφια. Græcè vocari, velut sublaris & susceptis liberis, & parentibus eos alere decernentibus. Nam in Græcorum potestate erat liberos exponere, nec alere. vt autem ita repotia interpreter, mihi persuadet Ausonius sic scribens:

Coniugioq; dapes, & sacra repotia patrum.

Ecce eorum epulas dicit, qui susceptis liberis facti sunt parentes. tum autem etiam serui & liberi munera dabant, quod Terentius significauit cùm in Phormione act. 1. Sc. 1. scripsit,

Porrò autem Geta ferietur alio munere vbi hera pepererit.

Dabant & nuptialia & natalia. Amphidromia quoque, vt Grammatici Græci referunt, Amphidromia. dies erat familiæ festus, quo natum puerum circum

circum focum ferebant, propinquiq; & amici familiares dona dabant, quas ferias Terentiũ in palliata fabula intellexiſſe crediderim. æquè è Græcorum moribus, *vbi initiabunt*, intelligendum arbitror: non de Edulia Potica & Cuba. Nam Athenienſes ſuos liberos Cereri & Liberæ initiare ſolebant, quod ita notum eſt omnibus, qui mediocriter in literis Græcis verſati ſunt, vt teſtimonijs confirmare velle, ſit rebus non dubijs fidem quærere.

Initiare.

CAPVT VII.

Parma, palma, palmularius, ſquaror, ſqualor, hydromylæ.

NON temerè eſt aſſentiendum illis etiam auctoribus, quibus in linguæ Latinę caſtitate & integritate primæ omnium iudicio deferuntur. vel Varro ipſe quàm interdum in vocabulorum veriloquijs abſurdus eſt? cui enim perſuadere poſsit, ne alia cõmemorem, quę quidem ſunt huius generis non pauca, in vite palmam dici, quaſi parilemam? lib. quarto, de lingua Latina. cùm potius, vt omnes mihi aſſenſuros facilè confido, à ſimilitudine humanæ palmæ nomen inueniſſe videatur: argumento ſunt palmites, qui in ea digitos palmæ referre reddereque videntur. quòd ſi origo palmæ quærenda eſt, à parma deductã crediderim. Itaque quæ in remis palmulę vocantur, in maioribus etiam parmæ appellantur. Vitruuius libro decimo capite 8. *Etiam remi circa ſcalmos ſtruppis religati, cùm manibus impelluntur & reducuntur, extremis progredientibus à centro parmis in maris vndis, ſummam impulſu vehementi protrudunt porrectam nauem.* Sic in chirographis ſcribitur: veteres tamen editiones *palmis* ſcribunt, quod & doctis magis probari videmus: *parmis* tamen non improbamus. equidem puto à parma palmam deduci: qui etiam à Latinis in ſpectaculis arenæ parmularius vocatur, à Græcis ſæpenumero παρμουλάριος appellatur. parma autem ſcutum erat breue vndique par: vt autem ex parma palma deducitur, ſic ex ſquarore ſqualor, ex furuo fuluum. Sed quoniam in Vitruuio nomen propè retinuimus, quod omnes ferè eruditi in palmulam, aut palmam commutant: aliud quod in eo regnat, vitioq; & inauſpicato in eo collocatum eſt, extrudemus, & in priſtinum locum veram vocem reducemus. ſic enim ſcribit eodem libro, capite decimo, *Eadem ratione etiam verſantur hydraulæ, in quibus eadem ſunt omnia, præterquam quòd in vno capite axis habent tympanum dentatum, & incluſum*: cùm hydraulæ ad ſymphoniam Muſicorum pertineant, & modulos cantuum, quis non ſtatim ſubolfacit alienam vocem & temerariam huc furtim irrepſiſſe? cùm autem molas aquarias deſcribere velit, Æmaro Ranconero videbatur, quod & mihi quoque mirificè placet, legendum eſſe, *verſantur hydromylæ*, id eſt molæ aquariæ. ac mihi quidem decretum eſt in hac permanere ſententia, dum vel meliorem inuenero, quod vix ſperare poſſum, vel doctior aliquis probabiliorem attulerit, quod deſperare non debeo.

Palma. Parma. Palmularius. Squaror. Squalor. Hydromylæ.

CAPVT VIII.

Adorati imbres, Spartio, Craſsienus, bona fide, tetracolum, pinnirapus.

REprehenditur à Seneca libro 3. declamat. Muſa, vt affectatè & putidè loquutus, cũ ſiſones dixit cœlo repluiſſe, & ſparſiones odoratos imbres vocauit: ſed cur obſecro odoratos imbres vocauit? an quòd odorati liquores vnguentaque & aromata ſpargerentur? vt Martialis epigr. 3. Amphitheat. ait,

Et Cilices nymbis hic maduere ſuis.

Et verùm fortaſſe quis putet, conueni tamen qui adoratos legeret, quòd ſparſionem populus adoret imbrem ſimulantem. Statius lib. 1. Syluarum, de ſparſione,

Adorati imbres.

Hunc rorem veniens profudit Eurus:
Quicquid nobile ponticis nucetis,
Fœcundis cadit aut iuges idumes:
Quod ramis pia germinat Damaſcus.

ſubijcitque,

Non tantis hyas inſerena nymbis,
Terras obruit, aut ſoluta pleias:

& paulò poſt.

Dum noſtri Iouis hi ferantur imbres.

Iterum,

Diues ſparſio quos agit tumultus?

Itaque *adoratos*, id eſt populo optatos & ſalutatos ſupino & ſuſpicienti, iubilantiq;, libentius legerim. Eodem in Senecæ loco ſcribitur de Oſcio ad contumelias omnibus inurendas nato: *ille Paßieno prima eius ſyllaba in Græcũ mutata obſcœnum nomen impoſuit.* Non leue tormentum multorum ingenijs locus ille admouit. nomen enim Græcum quod obſcœnum ſit quærunt, ac miſerum in modum ſe quærendo fatigantes, laborem & operam ludunt. Ego legendum ſuſpicor: in cra commutata, vt Paſſienum ab eo Craſsienum appellatum fuiſſe, vt craſſum hebetem & tardum intelligamus. nec enim obſcœnum in libidine tantum dicitur, ſed etiam in omni turpitudine. Turpe autem eſt alicui tarditatis maculam illini & ſtuporis, quod illa deprauatione fiebat. Addit Seneca, *bona fide ſcholaſticus erat*: Id valet ſine diſsimulatione. eum enim ſcholaſticarum declamationum non pœnitebat, genuſq; dicendi declamatorium non diſsimulabat, nec forenſe affectabat, atq; ſimulabat, quod ſophiſtæ alij faciebant. *Nulli non*, inquit eodem in loco, *poſt primum tetracolum præferendus*: hic primum tetracolum per tranſlationẽ vocat Seneca quatuor primi nominis declamatores. ſunt autẽ tetracola conuerſiones quatuor membris cõprehenſæ, vt tricola tribus: quæ tum ſunt elegantiſsima & argutiſsima, cùm paria paribus relata habent. idem libro 5. Controuerſ. 25. & libro nono, declamatione ſecunda. *& illud tetracolo: ſeruiebat forum cubiculo, prætor meretrici,*

Spartio. Craſsienus. Bona fide. Tetracolum.

carcer conuiuio, dies nocti. Iterum, ibid. lib. 1. controu. & 9. declamat. 2. declam. *hanc ideo sententiã retuli, quia & in tricolis, & in omnibus huius generis sententiys, curamus vt numerus constet, non curamus vt sensus.*

Pinnirapus.

Pinnirapi cultos iuuenes iuuenesq; lanistæ,

cùm scribit Iuuenalis, sat. 1. ænigmata loqui videtur, cùm minimè intelligatur quis Pinnirapus sit: ad eius verbi enodandam notionem, illud fortasse Senecæ valebit è lib. 3. Declamationum: *& quidam sic cum schema componi cupiunt quomodo est aliti*: sic enim in eo legẽdum est, nõ *scena nec alteri.* quidam igitur gladiatores auis quadam figura & schema in arenam prodibant, quibus cum Pinnirapi componebantur. Rectè tamen Pinnirapus exponitur retiarius, qui pinnam & summitatem galeæ myrmillonis appetebat, & se piscem, qui in ea erat, petere clamabat.

CAPVT IX.

Municipalis, principia, quadruplatores, auspicandi gratia, sistere templum, subsidia.

VT municipales homines pro veris ciuibus non habebant, etsi donata ciuitate omnia municipia erant: sic & equites municipales pro ignobilibus equitibus ponere solebant, quòd eorum non esset tantus splendor, nec tãtæ diuitiæ, quãtæ vrbanorum equitũ. Iuuenalis sat. 8. *municipalis eques*, de Cicerone: & Tacitus libr. 4. municipalem adulterum pro ignobili & obscuro dicit. Eius verba sunt, *seq; ac maiores & posteros municipali adultero fœdabat.*

Municipalis.

Principia

Eodem in Taciti libro, principia ea castrorum loca sunt, vbi tendebant magistratus, erantq; signa legionũ. ἀρχεῖα vocat Plut. in Gal. καὶ διαφθείρας, inquit, ἐν τοῖς ἀρχείοις, ἃ πραιτώρια καλοῦσι Ῥωμαῖοι. Varro lib. 1. de re rust. cap. 4. *ego verò*, inquit, *vt aiunt, post principia in castris, id est, ab his potius incipiẽdum temporibus, quàm superioribus.* Nam in castris metandis principia primùm designabantur, vt prætorium & tabernacula tribunorum militum & legatorum, postea reliqua castra, vbi milites & equites tenderent: principiaq; quod latus occupabãt, primum muniebatur parabaturq;: sed & principes etiam principia dicebantur. Marcellinus, *præsentibus Iouianorum & Herculianorum principiys & tribunis causas vehemẽtius æquo bonoq; spectauerunt.* Iterum, *Cùm Arbetionem semper & ambiguum & prætumidum his quæstionibus præfecisset, alijs specie tenus cum principijs legionum præsentibus.* Cùm in Eunucho Terentius scribit velut in acie & procinctu, *hic ero post principia*: Donatus scribit, *ambigunt multi an in extremo agmine sit hic locus, an in medio.* Sed videtur vltimus dici locus, cùm Romano more primi in acie essent hastati, quos sequebantur principes Triarijs aciem claudentibus. Locus igitur Triariorum à Terẽtio significari videtur. Eodem in libro à Tacito scribitur, *tres vrbanæ, nouem prætoriæ cohortes*: qui locus Papinio lucem facemque præfert in soterijs Etrusci libr. 3. syluarum scribenti.

Post principia.

Ergo alacres quæ signa colunt vrbana cohortes.

Quadruplatores.

Vnde quadruplatores sint nominati, & vox ipsa vltro profitetur, & Grammaticorum Iurisperitorumque non cessat declarare industria: locum tamen Taciti luculentum, qui ad eius vocis explicationem pertinet adscribam. *Cos tra M. Lepidus quartam accusatoribus secundum necessitudinem legis.* Igitur ab illa quarta, quam lex accusatori pro præmio tribuebat, nomen inuenere. Legimus in Tranquillo, in vita Iulij, ca. 19. quem locũ alibi attigimus, prouincias minimi negotij mandatas consulibus fuisse syluas & calles: syluę autem illæ & calles ferè in Apulia & illo Italiæ tractu erant. Callium autem nomine, saltus intelligo vbi pascere pecora solebant. Nam in saltibus sunt calles, à callo pedis pecudum appellati. Id è Tacito intelligere promptum: *Et erat*, inquit, *in ijsdem regionibus Curtius Lupus quæstor, cui prouincia vetere ex more, Calles euenerat.* Solebant veteres primo die, quo honorem inibant, munus magistratus sui auspicari, aliquidque in speciem agere. Tacitus, *cæterum postulandis reis tam continuus annus fuit, vt feriarum Latinarum diebus præfectum vrbis Drusum auspicandi gratia Tribunal ingressum, adierit Calpurnius Saluianus in Sextum Mariũ.* sic auspicabantur artes suas anni initio omnes. Ouidius 1. Fastorum.

Auspicandi gratia.

Tempora commisi nascentia rebus agendis,
Totus ab auspicio ne foret annus iners.
Quisq; suas artes ob idem delibat agendo,
Nec plus quàm solitum testificatur opus.

Sistere templum.

Vt apud Festum lib. 17. in litera S. sistere fana, est in oppido loca futurorũ fanorum constituere. ita apud Tacitum sistere templum, est templum constituere. differt autem hic fanum à templo, quòd illud area sit templi & solum, templum ędificium. verba Taciti sunt, *Cùm diuus Augustus sibi atque vrbi Romæ templum apud Pergamum sisti non prohibuisset.* Reperi in eodem Taciti libro subsidia pro locis in quibus nauigia subsidere possunt, & stare & suffugia habere. Ita subsidium simile quiddam est portui & stationi, etsi minus: eius verba sunt, *quoniam importuosum mare, & vix modicis nauigijs pauca subsidia*: hæc subsidia Græci videntur ὑφόρμους appellare.

Subsidia.

CAPVT X.

Præsiderare, sidus confectũ, conceptis verbis iurare, præiuratio, Neptunus Aegæus, simulatrices, simpulatrices, compilare, pica, picari, anclare, arferia, blennus.

COnfusam quandam verborum syluam hoc caput complectetur, nec ordinis & connexionis rationem habebit, sed perturbationis & distractionis. *Præsiderare* dicit esse Festus, *cùm maturius hiberna tempestas mouetur & ante sideris tempus*: similis est apud Plinium libro decimo octauo capite 25. prochimasis, cui contraria

Præsiderare.

traria epichimasis est: in illa enim præcurrit tempestas, in hac pôst venit: atq; vt illud præsiderare est, sic hoc postsiderare dici posset: etsi Festus id in hyeme, Plinius in anni tempestatibus accipit. Quòd autem à sideribus oriri videantur tempestates, cùm hæ præteriêre, redditaq; cœlo est sua serenitas, confectum sidus dici solet, vt idem Plinius auctor est. *Confectũ sidus.* conceptis verbis iurare ad discrimen dicitur eius iurisiurandi, quod sermoni subinde nostro inteximus & inserimus, vt cùm mediusfidius, mehercule, ita me Iuppiter amet, ædepol, dicimus, aut vltrò sponteque sacramentum fidei, aut adseuerationis religiosæ, addimus. *Conceptis verbis iurare.* verbis enim côceptis iuratur, id est, verbis certa comprehensis formula. Nam concipere comprehendere est. Hoc iusiurandum multò religiosius erat, quàm reliqua: huius generis erat & præiuratio, cùm quis ante côceptis verbis iurabat, post quem alter in eadem verba iurans, tantummodò dicebat, idem in me. *Præiuratio.* huic igitur præiurationi, quæ species est iurisiurandi conceptis verbis, addebatur, vt apparet, execratio. eam enim verbum, Idem in me, continet. Iusiurandum autem sanctius, & habens execrationem, caputque iurantis, si contrà faxit deuouens, apud Sallust. etiam hoc est in Catilina, *cùm ad iusiurandum populares coniuratis adigeret, humani corporis sanguinem pateris circuntulisse: Inde cùm post execrationem omnes degustassent.*

Neptuno Aegæus.
Nereidum matri, & Neptuno Aegæo,

à Marone libro 3. Æneid. scribitur, Ægæusque appellatur, vt opinor, Neptunus, quòd magna veneratione Aegis, quod oppidũ est Eubœæ, coleretur. Eius rei locupletem dare auctorem possum Homerum, qui, vt reor, auctoritatem non defugiet, cùm scribat Iliados ν. de Neptuno,

—Τὸ δὲ τέτρατον ἵκετο τέκμωρ
Αἰγάς, ἔνθα δέ οἱ κλυτὰ δώματα βένθεσι λίμνης,
χρύσεα, μαρμαίροντα τετεύχαται, ἄφθιτα αἰεί.

Mulieres quæ olim alios erant solitæ expiare, vt eos qui ad dementiam delapsi erant, simulatrices vocabantur, opinor quòd multa simularent, & simulatis pro veris vterêtur, quod & in sacris facere solebant. *Simulatrices.*

Sparserat, inquit Maro lib. 4. Æneid. *& lati ces simulatos fontis auerni.*

Erant & simpulatrices mulieres rebus diuinis deditæ, à simpulo ita vocatæ. Picæ apud Festum lib. 14. in lit. p. sunt Sphinges: vnde & apud eum picati: quanquam & pici, ex se picatos propagare possunt, qui Latinis sunt auidæ illæ volucres feræ gryphes vocatæ, aurum è cauernis penitus egerentes. *Picæ. Picati.* Pilare & compilare dubium non est, quin à verbo Græco deducantur Æolico πιλατὴς, id est fur, qui φηλήτης ab Hesiodo vocatur: sed Æolum est aspirationes in tenues mutare, vt & in superiore vocabulo, pro σφὶγξ, Doricè φὶξ, & Æolicè πὶξ, vnde Latinum verbum pica & picatus. *Compilare.* Multi censent anclare & exanclare, dicendum esse antlare & exantlare, à verbo Græco ἀντλεῖν. à quibus dissentio, & anclare puto esse anculare, id est, haurire, & ministrare: vnde & ancillarum nomen. *Anclare.* Liuius Andronicus apud Festum lib. 1. *florem anculabãt liberi ex carchesiis.* quod si ab ἀντλεῖν deducitur, vt Festo videtur, certè litera mutatur. arferia aqua quæ à Festo vocatur, ab adferendo nomen habet: nam Prisci præpositionem ad in ar sæpenumero mutabant: vnde & arcesso, & aruehо apud Catoné de re rustica, capite 135. est igitur arferia, velut adferia. *Arferia.* Blenni qui dicuntur, sic vocantur, vt mucosi, id est, βλεννώδεις: balathrones Gallicum peperêre verbum, paulùm tamen luxatum. *Blenni.* Nam bellitrones dicimus: vernacula enim nostra dictio, balathronem potius sapit, quàm bliteum.

CAPVT XI.

Pasceolus, iudicem collocare, molucrum, mola, picus Martius, picus Feronius, œsus, pullaria, clauator, calones, Camellæ Virgines, Celsus, festus dies hominis, profestum facere, mollestræ.

CAPVT hoc se comitem præbebit superiori, passibus, vt Poeta dicit, æquis. Qui dicitur pasceolus, à verbo Græco φάσκωλος & φασκώλιον deducitur: quod verbum Festus lib. 14. retinuit, qui scripsit, phascola esse, quas alij vocant peras. *Pasceolus.* Iudicem collocare, est inter iudices ponere. Festus, *in iudice collocando si alium procat.* *Iudicẽ collocare.* Sic arbitrum collocare diuus Vigilius dixit, *Possumus & rei inexpertæ arbitrum collocare.* Molucrum inter cętera illud mulierum vitium significat, quo earum intumescit vterus, vt fœtu grauidarum: *Molucrũ.* Alij scriptores molam vocant, sed Afranius apud Festum molucrum appellat. *Mola.* Vulgò in picorum generibus Martium audimus, veteres etiam picum Feronium nõ tantum Martium numerauêre, vt in oscinibus refert Festus: *Picus Martius, Feronius.* *At quid erit quod extra magistratus cœrator besus sit*, inquit 3. de Legibus Cicero: vbi emendandum censeo œsus sit, pro vsus sit. *Oesus.* nam Prisci non raro pro u, œ posuerunt, vt pro munire, mœnire: pro mutuus, mœtuus: pro murus, mœrus: pro vti, œti. Festus lib. 14. *Ex ponderibus publicis, quibus hac tempestate populus œtier solet.* Martianus tamen putat esse oisus scribendum. Nam de litera i disputans, *i copulatur*, inquit, *O literæ in nomine Iouis, & Oinone: oisus etiam dicitur. Sic enim veteres vsum dixêre.* Pullariam dicit Festus à Plauto appellatam fuisse manum dextram, opinor à tentandis palpandisq; pullis, id est, pueris, qualis erat pædiconum proteruorum manus, qui pullariam facere dicebantur. *Pullaria.* Quæ osculana pugna à Festo appellatur, & prouerbij loco numeroque refertur, de ijs qui victi vincunt, ea Asculana potius dici debere videtur, nam ad Asculum ea depugnata pugna fuit aduersus Pyrrhũ, si Plutarcho credimus, quanq̃ apud Festum ordo seriesq; verborum osculanã tuetur. Plaut. Pœn. Sc. Ita me dij

Vinceretis ceruum, & grallatorem gradu. sic in exemplaribus hic versus legitur, & a Festo libro 7. profertur: quod tamen in membranis peruetustis reperi, non indignum visum est memoratu. **Clauator.** Et *clauatorem gradu*: est autem clauator, qui claua vtitur, qui κορυνήτης Græcè vocatur: sed à **Calones.** Romaois calones, qui ligneas clauas militum gerebant, sic vocabantur. magnum autem eorum gradum fuisse certum est. quid autẽ vetat vtranque lectionem reperiri in exemplaribus, & defendi, cùm Festus lib. 7. & 16. grauastellus modò legat in eodem versu, modò rauistellus? **Camellæ virgines.** Camellæ virgines apud Festum sunt, mutatione g, in c, γαμήλιοι θεαί.

Celsi prætereunt austera poemata Rhamnes.

accommodata equiti attributione vocabuli **Celsus.** dictum est ab Horatio in Arte poetica. Celsus enim, vt ait Festus à Græco κέλης deducitur, quo vocabulo significatur qui singulari equo vehitur. Celsos etiam Iudices Marcellinus dixit libro 28. *& iudicibus celsis, itidemq; minoribus.* sic fortasse Celsi Rhamnes magni sunt equites, aliisque ditiores & potentiores. Quod scribit Festus, *desertiones esse patrimonij diuisiones inter consortes*, veriùs putarem disortiones, vt consortioni opponantur. **Festos dies hominis.** Festus dies hominis apud Terent. Eunuc. act. 3. sce. 5. mira quadã & noua dicendi ratione, pro fausto homine & auspicato & optato dicitur, translatione ducta à **Profestũ facere.** diebus festis: contrà profestum facere, referente Festo, dicebatur, qui ferias vitiabat, & profanabat inauspicatasque reddebat & profanas. **Mollestræ.** *Mollestræ*, inquit Festus, *erãt pelles ouillæ, quibus tergebantur galeæ.* Sic Latini vocabulum Græcum deprauarunt, & è μηλωτῇ Mollestram interpolarunt.

CAPVT XII.

Supremam dixit, male, interbibere, doliaris, suffarcinatus, igitur, Vxor Vsuraria, ni pro ne.

QVicquid argutum est in poetis, ferè ignorata antiquitate nesciri necesse est, & si vspiam corruptum, farciri non potest. Id adeò venit in mentem mihi ex quodam Plauti versu in Asinaria, Sc. Cur me retentas. in quo condimentum illud Romani saporis desideratur, vetustatis inscitia. Sed versum proponere è re fuerit.

Supremã dixit. *Mater supremum mihi tua dixit, domum ire iussit.*

hic supremum si legamus, quod exemplaria occupauit omnia, nihil vt opinor, elegans eliciamus: sed suspicio non leuis animum sollicitat, supremam legendum, atq; è Iudiciorum id consuetudine à comico dictum esse. Nam posteaquam præco supremam dixerat, dimittebatur Iudicum consessus, vt à Donato in Andria Terent. act. 3. scen. 1. annotatum est, quod hic Plautus imitatur. Mater, inquit, supremam dixit tempestatem, & ilicet pronunciauit, domumque ire iussit. Sed vt hic cognitio antiquitatis, subsidio fuit, & adiumento, non ad explicandum solum locum, verumetiam ad farciendum: ita in alio eiusdem comici loco vtilitati erit ad exponẽdum intelligentia antiquorum verborum. **Malè.** Nam, Malè, alio plerunque sensu, quàm hodie vsurpabant. hinc illud comici Plauti in Amphit. Sc. Qui me alter est.

Hæc nox scita est exercendo scorto conducto malè.

Hic, malè, est magno precio: quòd si quis interpretatiunculam hanc sublestæ fidei esse putat, patronũ habebit Donatum in Eunuchum Terentij, act. 4. scen. 4: qui, vt opinor, auctoritatem non defugiet, & facilè eam hominibus probabit. **Interbibere.** Sic interbibere, pro bibere, vel etiã totum bibere, antiqua dicendi ratione Plautus eodem, quem iam sæpius appello, Donato auctore act. 1. sce. 1. in Eunuch. dixit in Aulularia, Sc. Nimium libenter audiui.

——præterea tibicinam

Quæ mihi interbibere sola, si vino scatit,

Corinthiensem fontem Pirenen potest.

Nos quidem emendicamus ex eius commentario, vnde parietem istum dealbemus, quòd quæ in eo reperimus renouãda esse credimus, & vsui commendanda, vt ex obseruatione tanti doctoris & traditione, loci illi Plautini commodius posthac enarrentur: quibus addemus & eundem Donat. in And. act. 4. scen. 5. **Doliaris.** doliarem anum in Plaut. Pseud. Sc. hi loci sunt. in illo versus membro,

Doliarem claudam, crassam.

exponere suffarcinatam, & præpinguem, tumidamq́ue & obesam, & tanquam suffartam, credo de ventre doliorum tumidiore. nam à Paulino suffarcinatus & intelligitur & vsurpatur, sic scribente, *Suffarcinatos arcta non capiunt.* **Igitur.** Igitur, pro deinde in eodem comico ex archaismi obseruatione exponit homo idem literatus in Amphitr. Sc. Qui me alter est.

Sin alter sient animati, neq; dent quæ petat,

Sese igitur summa vi, virisq; eorum oppidum

Expugnassere.

Vxor vsuraria. Vxor autem vsuraria in Amphitr. argum. mulier ea est, qua quis vtitur, quamq; accipit velut mutuatitiam: vt pecunia vsuraria, quæ ad vsum accipitur mutuo: & puer vsurarius apud eundem, in Curcul. Sc. Beatus videor. catamitus quo quis vtitur. Sic de Hebudibus scribẽs Solinus, Regi negat vxorẽ esse suam, sed vsurpatitiam, & mutuo sumptam. *Nulla*, inquit, *datur fœmina propria, sed per vicissitudines in quancunque commotus fuerit vsurariam sumit.* quem ego locum insignem nactus & accommodatum sensui Plautino admonitionis causa annotare decreui, vt qui vellet librum consuleret, & rem consideraret. **Ni pro ne** Illud verò propè inauditum, ni pro ne positũ ab eodem comico in Menæchmis. Sc. ni mala, ni stulta. *Ni mala, ni stulta sis.*

Quod quidem affirmare Donatus in Eunuch. Terent. audet, & quis tanta fiducia est, vt contra tanti Grammatici auctoritatem non ita esse pertinaciter pertendat? quanquam si cum subiunctiuo connecteretur, rectè cohæreret hunc in modum sententia,

Ni stulta sis, quod viro esse odio videas,
Tute tibi odio habeas.

Sed tanto auctori non placerio pendenti loquutiooem esse, eam membratim sisteoti carpentique mioaciter.

Ni mala, ni stulta sis, ni indomita inopiq; animi.

CAPVT XIII.

Collocare nuptam, alternus, alternos gressus cunctari & niti, olla legit olera.

E flāma cibum petere.

QVOD è flamma cibum petere Terētius Eunuch. act. 3. sce. 2. dixit, id equidem ad dapes referendum suspicor, quæ pro inferijs in rogum mittebantur: vnde Catullus epigr. 55. scripsit,

Vidistis ipso carpere è rogo cœnam.

Quod quidem in illum poetam Muretus politissimus & eruditissimus interpres animaduerrit, Donaro nō satis perspectum. Cœna autem quæ à Catullo dicitur, ea est, quæ appellatur à Persio satyr. 6. funeris cœna:

—Sed cœnam, inquit, *funeris hæres*
Negliget iratus.

Æquè illud in eundem Carullum pereruditè & percallidè est ab eodem Murero perceptū, fuisse pronubarum officium nouam nuptam in lecto collocate, cùm scripsit in epithalamio Iulij & Manliæ,

Collocare nuptam.

Vos vnis senibus bonæ
Cognitæ bene fœminæ,
Collocate puellulam.

Nam & ad illum Terentij locum in Eunuch. act. 5. scen. 5. vt maiorum auctoritate confirmatum sit quod ille scripsit,

Deinde illam in lecto illæ collocant.

dicit Donatus, *Vide an aliquid deest legitimis nuptijs. Nam & ipsum verbum collocant proprium est, & adscribitur pronubis. Alternum*, autem, *hoc sanctæ fœdus amicitiæ*, epigram. ad Lesbiam, est mutuum fœdus inter nos: atque præter cætera significara, non infrequenrer ira accipi alrernum videor obseruasse: at verò 11. Æneid.

Alternus.

Vix hostem alterni si congrediamur habemus.

Id est, secundus quisque: sic ibidem,

Alternos gressus niti.

Alternos longa nitentem cuspide gressus

dixit, pro passus alterius vulnerari pedis hasti li sustenrantem & sulcientem: alter enim pes, qui saucius nō erat, sine adminiculo firmos & liberos meriebarur gressus: dixit eleganter & Maronis imirarione Valer. Flac. lib. 2. Argon.

Cunctari.

Alternos ægro cunctantem poplite gressus.

Nam quo pede ægrotabat, eo cunctantius deteriusq; incedebat. Cæterùm, *ipsa olera olla legit.* epigr. de menrula, prouerbij speciem habet, in eos qui quod se facere oporret, faciunr, vt cùm libidinosus & salax, scortarur & mœchatur, ebriosus potat. olera enim in olla coquuntur, quæ cùm eis repletur, ipsa legere viderur, id est, colligere. Mamurra igirur Formianus adulrer & neqoā, cū mœchabatur, id faciebat qđ mentulam facere oportebat: sic eū ad infamiam eū appellat. Quin etiā illud de Lesbia,

Olla legit olera.

O dij reddite mi hoc pro pietate mea.

Ex anriquorum consuetudine dictom attendi, qui sæpe à dijs pieratis suę in ipsos, pręmia mercedemque perebant, quòd æquum esse videretur, à dijs eos facilius aliquid impetrare, qui numina piè colerent, venerarenturque. sic apod comicum Plautum in Ruden. Sc. nimio pol hominum fortunæ.

Hanccine ego partē capio ob pietatem præcipuam?

Et cùm in aduersas res, & calamitares inciderant, se deos læsisse arbirrabantur, & offendisse: exemplorum pleni sunr poetarū libri. Iam verò, *omnia sunt ingrata*, cùm dicit, epigr. In ingratum, intelligit gratum hominibus nihil esse, nec ab eis grato animo quicquam accipi, vt apud Plaorum in Amphit. Sc. Qui me alter est.

Quoniam bene quæ in me fecerunt, ingrata ea habui atque irrita.

Quid quod, *qui vestrum exercet amorem*, (epigr. ad amicum.) esse viderur qui vsurpat & colit illū amorē, qui tuus est: hic ergo minuri literatoris munere functus sum, q ea rradidi, quę vel balbi ludimagistri facilè explicateot: sed nos mysteria nō enunciamus, neq; in arcanis recondita cistis orgia euulgamus, sed in triuijs iacentia tollimus.

CAPVT XIIII.

Bissenos dies altaria fumantia, equæ, omina nuptiarum, minæ murorum, maior pars diei.

VELVT in aliquibus opportunis diuersorijs, io nonnullis Virgilij locis morabor, & vt qui iter faciunr non propinqois consistuot, sed longè distantibus hospitijs, sic ego in disiunctis inrerquiescam, his & illis velut domicilijs & mansionibus. Quod igitor scribit, ecloga 1.

Bissenos cui nostra dies altaria fumant.

Bissenos dies altaria fumāt

in magna religione velur numinis potentissimi & præsentissimi, dictū est. Nam menstrua sacra dijs maximis celebrari solebant, atq; eæ erant feriæ religiosissimæ, cùm solennibus & anniuersariis non saris esse putarent defungi sacris, sed memoriā culrus quot Calendis aut Idibus renouandam putarent: ea sacta Græci vocanr ἔμμηνα. Sophocles in Electra,

Ταύτῃ χορὸς ἵστησι, καὶ μηλοσφαγεῖ
Θεοῖσιν ἔμμην' ἱερὰ τοῖς σωτηρίοις.

Ne illud quidem sine Græcorum imiratione, vt aliò diuertam, à Marone 1. Georg. dictū est,

—Eliadum palmas Epiros equarum.

Sæpe enim Græci equos solenr equas appellare, vr vel eodem Sophocle auctore paret. Is enim cùm ita de Oreste in Electra scripsisset,

Equæ.

Κἀκεῖνος ἐν τούτοισι Θεσσαλὰς ἔχων
Ἵππας ὁ νικηφόρος: paulò pòst scribit,
—δεξιὸν δ' ἀνεὶς
Σειραῖον ἵππον, εἶργε τὸν προσκείμενον.

Ira cùm antè equas dixisset, mox funalem dextrum subiunxit: quanquam inrerdum eriam ad Olympicum certamen mirtebantur equæ. Celebratur enim Phidolæ Corinrhij equa, quæ sine sessore palmam meruit. Et Epiri

equas

equas celebrat Gratius Maronem imitatus,

—quis Chaonias contendere contra
Ausit, vix merita quæ signat Achaia palma?

Prima (inquit Maro 4. Æneid.) *& tellus & pronuba Iuno,*
Dant signum.

[Omina nuptiarũ] Non temerè est, quòd signorum & prodigiorum in nuptijs mentionem facit. Nam superstitiosa illa priscorum natio, cùm in alijs, tum in coniugijs vel maximè, omina obseruabat: vnde illud 1. Æneid.

—primisq; iugarat Ominibus.

& nuptijs auspices adhibebantur. Papinius quoq; 2. Theb. describẽs infaustas filiarũ Adrasti nuptias commemoratis prodigijs, addit,

—cunctos tamen omina rerum
Dira mouent, varijsq; metum sermonibus augent.

Sed quasi in via mihi aliquid exciderit, vestigia relegens mea, quod ante in eodem libro est apud Maronem explicabo,

—Iacent opera interrupta, minæq;
Murorum ingentes.

[Minæ murorum] Hîc minæ significant partes illas murorum, in quibus sunt propugnatores, hostibusque minantur, quæ ad emissionem telorum fenestratæ sunt. ἐπάλξεις ferè à Græcis vocantur. Ruffinus in Iosepho, *Et desuper tam minæ quidem binis, propugnacula verò ternis cubitis ambiebant.* Iterum, *In summo autem propugnaculis minisq; erat ornata.* Rursus, *Et minas quidem binis cubitis, propugnacula verò ternis habebat.* Hinc longè proficiscẽti occurrit, quò deflectendum sit, & diuertendum.

[Maior pars diei] *Nunc adeò melior quoniam pars acta diei:*

Virgil. 9. Æneid. vbi meliorem partem diei esse censeo, maiorem, quæ cùm transacta est, inclinat dies in occasum. Maior autẽ pars è duodecim horis septem primarum est, non supremarum, quæ cùm exactæ sunt, maior & melior pars acta est: sed multo magis cùm exactę sunt octo, vel nouem, vel decem horæ, vt cùm aduesperascit: quod tempus Turnus significauit: tamen exacta septima hora maior pars acta est, vel teste locupletissimo Iurisconsulto Paulo, qui ita scribit, l. 1. ff. de verb. sign. *Cuiusq; diei maior pars est horarum septem primarum diei, non supremarum.*

CAPVT XV.

Infectum, corruptus, gignentia, altitudo ingenij, plerusque exercitus, affinis.

Animaduertisse mihi videor quædam in Iugurtha Sallustij nõ vulgaris, nec triuialis monetæ, quæ admonendæ aduertendæq; iuuentutis gratia, inde excerpta, hinc transtuli, & velut semina in alium transplantaui hortũ, malè tamen pastinatum. Igitur, ne longius faciam, [Infectum] Infectum nouo quodam modo, non qđ factum non est, sed fieri non potest, dicit: eius verba sunt, *Sed Rex iam nihil infectum Metello credẽs.* id est, nihil esse putans, quod non efficere Metellus posset. Non video enim quæ alia in eo loco sit vis & notio eius vocabuli. Eodẽ modo [Corruptus] & Corruptus ab eo vsurpatur in oratione Lepidi: *ne alius alium principem expectantes antecapiamini, non opibus eius, quæ futiles & corruptæ sunt, sed vestra socordia, quam captum iri licet.* id est, vt ita dicã, corruptibiles, quæ corrumpi facilè possunt. [Gignẽtia.] Idem etiam gignentia appellat, insolito quodam more, non quæ gignunt, sed quæ è terra gignuntur, stirpes & arbores. Ac ne quis semel illum ita loquutum putet tantum, exempla duo proferam: *Nam vbi,* inquit, *per loca æqualia & nuda gignẽtium.* Iterum, *& fortè in eo loco grandis ilex coaluerat inter saxa, paulùm modò prona, deinde inflexa atque aucta in altitudinem: quo cuncta gignentium natura fert.* Apuleius Sallustij exemplo gignentia vocat, quæ oriuntur nascunturque, in libro de dogmate Platonis, his verbis, *Gignentiumq; omnium instar ceræ, formas & significationes ex illis exemplorum figuratione signari.* [Mare magnum.] Idem mare magnum, quod intumescit inflaturque tempestate, in altumque euehatur appellat. *Nam vbi mare,* inquit, *magnum esse, & sæuire ventis cœpit.* [Altitudo ingenij.] In eodem libro altitudo ingenij non est, quę à Cicerone lib. 2. de Offic. animi altitudo dicitur, scilicet quædam animi excelsitas & magnitudo in magnis rebus gerendis, & incommodis capiendis & fortiter ferendis: sed eleganti nouitate, est profundus quidam, alteque demersus animi sensus, neque alijs patens, notúsue, sed penitus reconditus, quę, ni fallor, etiam à Græcis βαθύνους dicitur. Sic autem loquitur, *ad simulanda negotia altitudo ingenij incredibilis.* Est & illa velut vetusti saporis loquutio gustatu suauis. *Quæ postquam gloriosa modò, neq; belli patrandi cognouit.* quo quidem in genere non est infrequens Sallustius, cùm in oratione Lepidi eodem modo loquatur. *vt nihil,* inquit, *gloriosum nisi tutum, & omnia retinẽdæ dominationis honesta æstimet.* quem ego locum non protulissem, nisi Iugurthinum mala manu lacessitum intellexissem: homines enĩ liberales & largi, de suo *copiam* ei adiecerunt: quasi ista orationis antiquę potius supplementa, quàm dehonestamenta haberi debeant, eum quod scriptor noluit infarcis, & inculcas. [Exercitus plerusq;.] Plerunque exercitum, pro magna exercitus parte idem dixit, sed plerunque in editionibus desideratur, vt intelligas emendatores librorum non tantum largitores esse, sed etiam plerunque fures. Verbum enim hoc subduxerunt. *Exercitum,* inquit, *plerunq; in ijsdem locis operiri iubet.* [Affinis.] Affines vocat, qui finitimos, & coniunctos possident agros: ea quoq; vox placita nõ est, & confines conscribere maluerũt, quod vocabulum, etsi in Republ. Romana natum & vernaculum est: tamen nõ minus Affinis natalibus Romanis se extollit. Sic autem scribit, *interea parentes, aut parui liberi militum, vt quisq; potẽtiori affinis erat, sedibus pellebãtur.* Ista quæ negligentem laterent, non fallerent diligentem, non indigna credidi, quæ subitariis istis commentarijs adscriberem.

CAPVT XVI.

Tacita indicia, idonei homines, thrax conductus ad cædem, compunctus notis threicijs.

INTER-

INTERDVM cùm magno ambitu honores petebantur aperta largitione, ob candidatorum contentionem, disciplinę, & institutis patrijs legumque iussis repugnantem, populiq; tribus & centurias corrumpentem, Senatus decernebat, vt iudicium fieret tacitum in candidatos, quo vel antè damnarentur ambitus, vel eorum comitijs ratio nõ haberetur, quòd more maiorum petisse non viderentur. De hoc genere iudicij sic ad Atticũ lib. 4. epist. 3. Cic. loquitur, *Senatus decreuit, vt tacitum iudicium ante comitia fieret, ab ijs consilijs, quę erant omnibus sortita in singulos candidatos: magnus timor candidatorum.* hinc meridiana luce clarius illud redditur, qđ intempestæ noctis vmbra videbatur obductũ apud Ciceronem libro 2. Officiorum, *Quamuis enim demersę sint leges alicuius opibus, quamuis tremefacta libertas, emergunt tamen hæc aliquando aut iudicijs tacitis, aut occultis de honore suffragijs.* hic tacita iudicia, non arbitror alia esse, quàm quæ ex epistola ad Atticum eruta & in apertum prolata, ad declarationem huius loci accommodaui. sed operæprecium fuerit ex eodem Officiorum libro totum detexere caput. Idoneos eo in libro homines vocat, locupletes & diuites, cùm scribit: *Et sæpe idoneis hominibus indigentibus de re familiari impertiendum, sed diligenter atq; moderatè.* Atque ita, ne quis fortè me diffidat sententiæ, hoc Lactantius interpretatur, qui & stili sui acumen in hæc Ciceronis verba distringit, cùm benignitas non sit, sed fœneratio quædam, & mercatura, largiri diuitibus, à quibus parem expectes gratiam, & vicem beneficij. Nam ea demum benignitas est & beneficentia, quæ gratuita non conducta beneficia colloeat. Sed Lactantij verba subscribere, è re fortasse fuerit. Sic igitur ait libro 6. capite 11. *Quid est idoneis? nempe ijs, qui restituere, & referre gratiam possint.* Deinde subdit, *Non enim idoneis hominibus largiendum est, sed quantum potest, nõ idoneis.* Iterum, *eodem modo rursus errauit, quo tum, dum idoneis esse diceret largiendum.* At verò quòd ait largitionem fundum non habere, id est quod vulgò vsurpare solemus, abyssum quandam esse. Nam abyssus ex eo nomen inuenit, quòd fundo careat. scribit idem Cicero 2. de Offic. *tamẽ ad eam dem epulis in cubiculum venient, barbarum, & cum quidem (vt scriptum est) compunctum notis threicijs, districto gladio, iubebat antè ire.* hic mihi videtur non satis habuisse, barbarum dixisse, nisi adderet compunctum notis threicijs: non quo eum seruũ intelligeremus, sed vt in immani barbaria natum. Nam Thraces tales habebantur. proinde in Pisonem scribitur, *Consulem vestrum tanquam aliquem Thracem ad cædem faciendam conduceret.* Hoc autem obiter dicendum est, vt Romani Impp. prætorianis militibus & centurionibus ad cædem vti solebant: sic olim tyrannos Thracibus earum rerum ministris & satellitibus vsos fuisse. Hesychius *βάλλαι, ὅτας ἐκκλησιάστε μεθοφίζει θρᾷκες, τοὺς βασιλεῦσιν οἱ τὰς φονικὰς χρείας ὑπηρετοῦντες.* Thraces autem, vt & aliæ quædam nationes barbaræ, se stigmatis notabant,

Tacita iudicia.

Idonei homines.

Compunctus notis Threicijs.

Thrax cõductus ad cædem.

vel, vt Cicero libro 2. de Officijs, loquitur, notis compungebant. Strabo libro septimo, *καταστίζονται δ' ὁμοίως καὶ τοῖς ἄλλοις Ἰλλυρίοις καὶ Θρᾳξί.* Phanocles etiam canit irrogatam à viris eam esse pœnam mulieribus in Thracia corporis notis pungendi, & scribellandi, ob Orphei necem, vt sceleris recordarentur. Inquit enim,

Αἱ δὲ χατ' ἔτι νῦν, ἵν' σὺ χρεὶ εἴματ' ἔχουσαι
Κυανέα, στυγεροῦ μὴ λελάθοιντο φόνου.
Ποινὰς δ' ὀρφῆι κταμένῳ στίζουσι γυναῖκας
Εἰσέτι νῦν, κείνης εἵνεκεν ἁμαρτίης.

CAPVT XVII.

Vrbicus, exodium, trechedipna, sermo rotatus.

PLERAQVE sunt, quæ nec ab acerrimis quidem & intelligentissimis interpretibus attenduntur in auctoribus, sed propter vocabula non recondita prætereuntur, quale illud est Iuuenalis satyra 6.

Vrbicus exodio risum mouet Atellanæ,
Gestibus Antonoes.

Vrbicus.

Quòd enim vrbis & vrbici nomen passim strepit in verbis non abditis, nihil quoq; clausum latere putant. At ego vrbicum existimo actoris quoddam genus significare, & certum quoddam poetarum genus. Vt enim Satyræ Græcis Tragœdijs interponebantur, ita Tragœdijs Latinis ad exhilarandum spectatorem Atellanarum exodia interserebantur: nec histrionibus earum actus committebantur, sed honestis iuuenibus: quanquam fortasse tandem aliquando à mimis alijs & histrionibus fabulæ illæ actæ sunt: erantque hæ fabulæ vrbanissimæ, & vrbis iocos, eleganriamque imitabantur, & ab vrbe Atella nomen erant adeptæ. Itaque earum actores vrbici, vt in eo, quem protuli Iuuenalis loco,

Vrbicus exodio risum mouet Atellanæ.

& earum auctores vrbici vocabantur. Martialis libro epigr. 9.

Quod non optimus vrbicus poeta.

Hinc & illud Fulgentij libro 2. Mythologic. quidni enim eius adhibeamus testimonium ad eruendam antiquitatis notitiam? *Deniq; Bratumus augur dicere solitus erat, diuersarum vrbium honores similiter peragi vrbicario mimologo.* Hic quòd mimis essent persimilia exodia Atellanarum, ad mimos eam rem transtulit. Atellanæ autem non totæ, sed earum actus aliquis Tragœdijs interponebantur è scena digressis Tragœdis: ita quòd extra Tragœdiæ argumẽtum digressis Tragœdis agerentur, exodia vocabantur. Hinc exodiarius. Marcellinus libro 28. *vt in omni spectaculo, exodiario, venatori, aurigæ, & histrionum generi omni.* In hanc velut coloniam adscribam quoque illud eiusdem satyrographi, satyra 3.

Exodiũ.

Rusticus ille tuus sumit trechedipna Quirine,
Et ceromatico fert niceteria collo.

Hîc alia quidem omnia in procliui est verba explanare: tantùm trechedipna molestum habent explicatum. Nec verò qui trechedipni à Græcis

Græcis dicuntur, magnopere ad sensum adiumenro sunt indagandum, nec quæ interpretes afferunt, qui vestes parasiticas accipiunt, quæ notio non conuenit vel nicetetijs, vel ceromatieo eollo. Ego gymnasticas intelligo vestes, quæ à cursu nomen habent, & cœna, vt perstringat rusticos Romanos acriter, qui tam dediti fuerint gymnasticis, & Græcanicis exercitationibus, vt ijs propè vitam, & spiritũ ducere viderentur, ad easq; tanquam ad cœnam currerent: qua veste etiam esuritores fortasse græculi ad cœnam cursitantes vti solebant. Quare rrechedipna, hic iocoso vocabulo Endromiden appellari reor, de qua satyra sexta sic scribit,

Endromidas Tyrias & fœmineum ceroma.

Ecce hic Endromiden, & ceroma coniunxit, vt modo trechedipna, & ceromaticũ collum copulabat: vt vtrobique eandem sententiam, nõ ijsdem tamen verbis expresserit. Etiam appendiculam adiungam ex eadem satyra,

Sermo rotatus.

—Et curtum sermone rotato
Torqueat enthymema.

Hic sermonem rotatum esse arbitror, orationem conuersione conclusam, atque comprehensam ambitu: quod genus dicendi à Cicerone in Partitionibus versum, ab Aristotele συνεστραμμένον appellatur: quo genere loquendi contorta oratio est, ideoq; breuior, quã sponte naturæ fusa.

CAPVT XVIII.

Principium galeatum, sestertium, ocellata.

Prologus galeatus.

DIVVS Hieronymus libria sacris prologum anteposuit cognomento galeatũ: Id perconiatione de viro clarissimo Æmaio Ranconeto, cùm quærerem quid esset, respondit explicari à Sulpitio Victore, cuius hæc verba subscribam: *Vulgare* (de exordijs loquitur) *si tale sit, quale esse posßit in omnibus caußis, nihil propriũ personarum aut rerum, de quibus agitur. Quod idem & galeatum à quibusdam vocatur, quoniam ita cõmune esse posßit, vt in omnibus caußis, quemadmodum galea seu galeatum, omnibus indigis posßit esse cõmune.* Sed & ipse Hieronymus id satis explicat, cùm ita scribit, *Hic prologus scripturarum quasi galeatum principium, omnibus libris, quos de Hebræo vertimus in Latinum, conuenire potest.* Intelligit enim hoc principiũ tanquam omnium librorum communem esse galeam communeque prooemium, vt galeatum præsidiũ omniũ cõmune est, & galeati omnes tuentur. Tranquillus in August cap. 81. scribit, Augustum cùm se exerceret, in extremis spatijs decurrere solitum, sestertio vel lodicula inuolutum: hic sesterrium quid sit, à Grammaticis quæritur, nec exponitur, sed quiduis aliud inducitur. Ego sesterrium retineo, & eo nomine significari puto, operimentum duûm omnem in partem pedum & semissis. Paruum enim operimentum fuisse, è lodicula suspicari licet. vt enim pes as dicitur interdum (Nam dupondius, qui duos asses valet, apud Columellam lib. 4. cap. 2. duos pedes significat) sic erit sestertius duorum assium & semissis, id est, duorum pedum & semissis: sed & sestertium interdum locum siguificat duorum iugerum & semissis, quod iugerum sit as. Plutarchus in Galba, dicit Galbæ caput datum Patrobij & Vitellij seruis, ab illis proiectum eum in locũ fuisse, vbi qui à Cæsaribus interficiuntur, plecti solent, qui locus sestertium vocatua sit: opinor de spacij modo. subijcit Tranquillus, Augustum solitum esse cũ pueris minutis ludere ocellatis nucibusq;. de ocellatis, diuersa Grãmatici sentiunt, & vt in re ignota emendationẽ comminiscũtur, ac modò castellatis, modò oscillis, modò oscillatis, vel osiculatis, vel osiculis, ingeniosè, quis negat? reponũt. & quid nõ ariolantur & diuinant? Sed ocellatis probo, & in possessione esse iubeo: eo verbo veniunt auellanæ nucularumque genera, quæ ocellorũ quandam præ se speciem & rotunditatem ferunt: quanquam id nõ affirmo, & amplius pronuntio, quòd nondum mihi liquet. Hanc vocem mutuo sumpsit à Varrone Tranquillus, vt existimo. Nam Varro, auctore Nonio in Margaritũ, scripserat in Marcipore,

Sestertiũ.

Ocellata.

Altera exorat patrem libram ocellatorum.
Altera virum semodium margaritarum.

CAPVT XIX.

Pugna Cannensis, ex Cannensi caterua, imminutio, stagnum, acclinis, feles pullaria, in cubiculo nola, myobarbum, cisthus.

CÆDEM illam & proscriptionem Syllanam, quæ vrbi Romanæ funestissima fuit, & calamitosissima, propter ciuium necẽ, videntur appellasse pugnam Cannensem veteres. Cicero pro Roscio, *Te pugna Cannensis accusatorem sat bonum fecit. Multos cæsos non ad Thrasimenum lacum, sed ad Seruilium vidimus.* sed & oratorea ex Cannensi caterua, ignobiles vocabant, qui eo tempore multis cæsis, & facundioribus interfectis, aut mortuis, repentè extiterũt, & ad causas & iudicia accesserunt. Fortunatianus, *Quæ dicentem profectò Minutium, aut aliquem ex Cannensi caterua, nemo ferret.* sed exodiarij nostro more sumus, & alienos actus nostræ fabulæ inserimus. Imminuere pudicitiã Plautus dixit in Cistell. Sc. Tum ante hac amaui. pro auferre: proinde in cenrone nuptiali Ausonius imminutionem vsurpauit pro primo cõgressu cum vxore, quòd tum virginitas imminuatur. Græci poetæ nõ rarò mare & Oceanum appellant λίμνην. id est, stagnũ, quod & ab Hesychio obseruatum est: eorum exemplo scripsit libro decimo Maro,

Pugna Cãnensis.

Cannensis caterua.

Imminutio.

Stagnum

Cùm pedes incesßit medij per maxima Nerei
Stagna viam scindens.

Eodem libro legendum censeo, *Arboris acclinis trunco*, potius quàm *acclinis*, quem eundem errorem præclarè emendauit apud Horat. cap. 2. satyr. 2. collega meus vir eruditissimus Lambinus. Nam Virgilio hoc loco, acclinis, est qđ

Acclinis.

Cæsari

Cæsari libro 6. de bello Gallico, acclinatus: eius verba sunt, *Atq; ita paulum modò acclinatæ quietem capiunt.* Iterum, *huc cùm se consuetudine acclinarunt.* malè vtrobique reclinarunt excudi reor, contra auctoritatem veterum librorum, velut eodem loco haud paulò melius legetur veterum librorum fiducia, *aut incidunt arbores tantùm.*

Felis pullaria.

Inscribitur epigramma Ausonij in Marcum pullariam, sed integrior esset titulus in Marcum pullariam felem, vel ipso auctore Ausonio epigr. 73. qui ita scribit,

Quid Marcus? feles nuper pullaria dictus.

Nam vt feles virginalis à Plauto in Rudente, Sc. Exi è fano. dicitur virginũ raptor à felis rapacitate: siç feles pullaria raptor est puerorũ, & corruptor. Nam veteres pueros etiã pulloa vocabant: hinc pollipremo, compressor puerorũ & pę dico, quod velut epithetum adiecit Locillius subuloni, id est, perrusori, & veluit subula perforanti. subulam autem partem intelligo eam per translationem, quæ honestè nominari non potest. Cùm autem Ausoniua epigr. 74. de fœdissima venere scribit,

Et quam Nolanis capitalis luxus inussit.

In cubiculo nola.

satis indicat in illo ęnigmate, In triclinio coa, in cubiculo nola: obijci Clodiæ oris obscœnitatem, & omnem infandam libidinem, qua notati sunt Nolani: vt cùm libidinosa & lasciua esset in conuiuio, & quædam Venus Coa, in cubiculo à nulla obscœnitate abhorreret.

Myobarbum.

Myobarbum porrò quid sit apud Ausonium in Lemmate epigrãmatis tricesimi, plurimos anxios habet: ego à mure putem verbum compositum & barbo, quæ vox significat mystrũ, id est mensuram liquidorum sescunciam pendentem, vt sit tanquam muris cyathus. Inest autem & latet in mure mysterij significatio, & barbo, quo in mysteriis Cereris legiferæ vtebantur. hoc igitur lemma significat mystica Liberi patris nomina, & mysticam potestatem. Epigram. 112. scribit Ausonius,

Cisthus.

Dum Cysthon costumq; putat communis odoris.

In quo allusit ad mulieris fortasse genitale, quod etiam Græcè dicitur κιϛθ@, cùm alioqui etiam cisthos sit frutex, ex quo, vt ex proximo epigrammate apparet, salgama fiebant, quæ nõ exhalant iucundũ odorem, cùm salsamenta referãt: sub eo frutice hypocisthis nascitur.

CAPVT XX.

Tergemini honores, arma ancilia, factio, munitare, protinus, lyræ lyræ, eiuno, meus deus, lamea tracta, cras credo hodie nihil.

Tergemini honores.

CERTET *tergeminis tollere honoribus*. initio carminum scribit Flaccus, nec grammaticorum expositio ferè cuiquam est ignota, facileq; est eam è libris cognoscere. Ego meam ista de re sententiam dissimulare nõ possum: honores enim tergeminos pro maximis & amplissimis interpretor: vt cùm populus ingentem tollit plausum aliquem honorans. nam sæpe in hac notione hoc verbum à poetis tritum animaduerti: Martialis libro 5. epigrammate 93.

—tergeminum mugiat ore sophos.

id est maxima voce succlamet sophos. Tibullus lib. 4. carm. 1.

Illum tergeminæ nantem confinia mortis.

id est ingentis & multiplicis. hinc adeò id factum suspicor, quòd quæ tergemina sunt, eadem ampla, & magna sunt. hæc, vt opinor, interpretatio haud paulò ad poetę sensum accommodatior est, quàm interpretum expositio: sed nos more nostro alia sectabimur, & hoc caput implebimus multa congerendo.

Arma ancilia.

Arma ancilia pro ancilibus dixêre veteres. Valerius Maximus libro 1. capite 1. *Sex lictoribus præcedentibus arma ancilia tulit.* Sosipater lib. 1. Gram. *Sed quòd quinquatrus antiqui dictum dicebant, à quinquando, id est, lustrando, quòd eo die arma ancilia lustrari sint solita.* Ac sanè apparet hoc genus dicendi solemne, vsitatumque fuisse.

Factio.

Factio interdum consensio quædam est, & amicitia. Cato apud Sosipatrum libr. 2. Grammat. *vtrinde iram, vtrinde factiones tibi pares.* id est, iram & amicitiam tibi pares.

Loqui nec rectè.

Loqui nec rectè, est maledicere. Plautus in Bacchid. Sc. hunc hominem.

Chrysalus mihi vsquequaque loquitur, nec rectè pater.

Sic nec rectè dicere vsurpatur in Pseudolo, Sc. Viso quid rerum. Summatim ex eo dictum est, quod summas ipsas, non omnia æra legimus & subducimus. Semitatim valet per semitas. Titinius apud Sosipat. libro 2. *ita semitatim effugi, & effugi patrem.*

Munitare

Munitare, pro munire cupere, sine frequentationia significatione apud Ciceronem non indiligens, nec oscitans lector obseruabit in oratione pro Roscio, *Nunc quam viam munitet, & quod iter affectet.*

Protinus.

Protinus interdum pręse, & ante se & prorsum significat. Virgilius ecloga 1. *—Protinus æger ago.* id est, præ me, & ante me ago, & prorsum ago. Cicero libro 1. de Diuinit. *præcepissetq; vt pergeret protinus: quid retro atque à tergo fieret, ne laboraret.* id est iret prorsum.

Lyræ lyræ.

Lyræ lyræ, quæ vox effutitia est, pro nugis, & friuolis veteres posuerunt: Plautus in Pœnulo, Sc. Sæpe ego res multas.

Gerræ germanæ, atq; ædepol lyræ lyræ.

Scio magnos huius ætatis viros aliud sentire, sed nihil afferunt, quod me de sententia demoueat. Iunones & genios sibi (inquit Plinius libro 2. capite 7.) hominea adoptant, sed iunones mulierum sunt. Iuuenalis satyra 2. de viro molli, quique pro muliere possit haberi,

Et per Iunonem domini iurante ministro.

Eiuno.

Sed & mulieres iurabant, vt ait Petronius, Iunonem suam. Sosipater libro 2. Grammat. eiuno, vt eccastor: geniua virorum est. hinc illud Terentij in Phormione, act. 1. scen. 1. *Suum defraudans genium.*

Meus deus.

Sed & deus meus cùm dicebant, genium suum intelligebant: Terentius,

Memini relinqui me deo irato meo.

Mediusfidius nõ iurabant olim mulieres. erat enim eis religio hoc iusiurandum proferre: proinde Titinius adolescentem qui in fœmi-

nam degenerarat, hoc iusiurandum non aude re eloqui dicit. Nam cùm vulgus hæc verba imminueret, & deprauaret, & pro medius medi diceret, facit eum dicere pro medi edi: *An quia, inquit, pol, ædepol fabulare, medi edi.* Tracta lanea pro laneis licijs vel laneis pannis vel potius pro lanæ glomis reperimus. Varro apud Noninm, *etiã suis manibus lanea tracta ministrasset insectori.* Tripales viri dicebantur, quæ tribus palis sustinebátur: Varro apud Nonium, *Quid tu? non vides in vinetis, quòd tria pala habeant, tripales dici?* Proficiem vsurpauerunt pro profectis, id est pro extis sectis, quæ aris inferuntur. Varro apud Nonium, *proficiem extorũ, vel in mensam proijcere.* Varronis satyra apud Nonium in Fastidiliter, erat inscriptione, vt pleræque eius, prouerbiali: *Cras credo, hodie nihil,* ab hominum sermone ducto titulo, qui in præsentia se negant credere, sed cras facturos dicunt. Folliculum pro corpore Lucilius apud Nonium posuit, his verbis, *Ego, si qui sum, & quo folliculo nunc sum indutus, non queo.* Varro etiam corticem, *sic mutata natura anima corporeum corticem facilè relinquit.* hæc hinc & inde carptim collecta sunt.

Tracta lanea.

Cras credo, hodie nihil.

CAPVT XXI.

Syrpe, tocullio, sublingio, fasciæ crurales, & pedales, Megabacchus, cistophorus, cistiger.

Scribit in epistolis ad Atticum libro 2. epistola 4. Cicero, *Clodius ergo vt ais ad Tigranem? vellem Syrpiæ conditione.* qua de re si mihi ius censendi est, sic sentio. Aliquando propter vbertatem & diuitias Syriæ, legendum esse existimaui, *vellem Syriæ conditione,* hoc sensu, vellem ad Tigranem iret, vel ea cõditione, vt Syriam prouinciam obtineret: neque me eius interpretationis pœnitet: verùm posteaquam è doctissimis Manutij commentariis cognoui in Bessarionis libro scriptum esse, *vellem Syrpe conditione,* eam scripturam vt verisimam, & eloquentia Ciceronis dignissimam aliquandiu amplexus sum. Est enim syrpe pars quædam silphij. Nam & Priscianus eius mentionem facit, & comicus Plautus in Rudente, Sc. Proh Cyrenenses populares. his verbis, *Si speras hoc anno multum futurum syrpe & laserpitium, eamque euenturam exagogam Capuam salvam & sospitem.* Ea res magnæ æstimationis & precij erat. Quare dicit calumniator apud Aristophanem in Pluro, εἰ μὴ ἀποδώσεις μοι τὸν πλοῦτον αὐτὸν καὶ τὸ βάττου σίλφιον. id est, non si mihi donaueris Ditem ipsum, & Batti laserpitium: quod est, harũ rerum conditione & opinione nõ facerem. Sed & syrpe videtur appellari ipsum laserpitium, voce à Græco nomine Silphij degenerante: Solinus capite 30. *apud Cyrenenses preterea syrpe gignitur, odoratus radicibus, virgulto herbido magis quàm arbusto.* Syriæ tamen magis rursum probo, cum quòd opulentissima erat prouincia: hinc Catullus epigram. 42.

Syrpe.

Mauult quàm Syrias Britanniasq́.

rum quòd syrpe aptoton esse oporteret. Scribitur in iisdem ad Atticum epistolis, libro 2. epistola 1. *neq; te in tocullionibus habebam.* quo quid significetur magna quæstio est. Ego more institutoque meo quid aliis placeat, nõ referam, potius quid sentiam dicam, nõ quin aliorum sententiæ mea potiores sint, sed quòd eas omnibus patere arbitrer, neq; eis referendis scriptionem producere velim, nimis alioqui prolixam futuram. existimo igitur nomẽ esse formarum à diminutiuo Græco τοκύλλιον: vt apud Plautum à σκέπαρνον scepamio: eodem modo Latini turpionem dixêre, & Plautus in Pseudolo, Sc. Forum coquinum qui sublingionem à sublingendo, hoc versu, qui mirum in modum deprauatus est,

Tocullio.

Iam hic quoque scelestus est coqui sublingio.

Sublingio.

Pro quo subiiciunt, coquir sub linteo: inepta & stolida sententia. Tocullionem igitur accipiamus minutũ fœneratorem: nonnulli emendant, loculionibus, quàm bene ipsi viderint. ego receptam scripturam loco nõ moueo. Epistola proxima Epicratem interpretatur Pompeium: ego hominem Græcum fuisse suspicor: nominatur Epicrates Bidinus 4. actione in Verrem, & Epicrates princeps Atheniensium in epistolis dicitur, à quo accusari potuit Valerius: Epicratis lasciuiam reprehendit, quòd eius caligæ & fasciæ cretatæ essent. fasciæ autem cretatæ, fasciæ sunt albatæ creta & candidatæ: fasciis veteres crura inuoluebant, vt nos tibialibus & femoralibus: Vlpianus l. argumento. ff. de auro argent. mund. legat. *fasciæ crurales pedalesq́;, item impilia vestis loco sunt.* Caro apud Nonium, *mihi puero modico fuit vna tunica, & toga, sine fasciis calceamentum equum, sine ephippio.* Eodem modo libro 2. ad Atticum. epist. 7. Megabacchum Pompeium accipiunt: ego iuuenem fuisse scio socium filij Crassi, & ætate parem, qui sibi bello Parthico manus attulerit: eũ Plutarchus μεγάβακχον appellat, in Crassi vita. Sed quo tandem sensu illud Ciceronis ad Atticum, libro 2. epistola 6. & 7. dicitur, *& quæ spes sit denarij: an cistophoro Pompeiano, iaceamus?* qđ sic interpretor, quæ sit spes pecuniæ ab vrbe, (denarius enim pecunia Romana erat) Nam Cistophorus Pompeianus est, vel quòd magnas pecunias Pompeius fœnore occupatas in Asia haberet, vt scribit Cicero infrà, cùm de Ariobarzane loquitur: vel quòd Asia magnam vim pecuniæ Pompeio à Mithridatico bello reuertenti ob aurum coronarium, & alia numerasset, & cõtulisset, & postea debuisset. eius nummi æstimationem diximus antè, & precium, & ex eo Cistophorum appellatum coniecimus, quòd in eo celata erat eorum species & forma, qui sacra arcana in cista gerebant. Tibullus lib. 1. eleg. 7.

Fasciæ cretatæ.

Fasciæ crurales.

Megabacchus.

Cistophorus.

Et leuis occultis conscia cista sacris.

cistigeros appellat eos homines Martialis libro 5. epigr. 17. qui & pro contemptissimis & despicatissimis habebantur,

Cistiger.

Dum te posse negas nisi lato Gellia clauo
Nubere, nupsisti Gellia cistigero.

ἀνέκδοτον autem Cicero ad Atticum libro secundo, epistola sexta, appellat librum quem contra nobilitatem scripserat, nec tamen edidit, quod ei Calenus obijcit contra Dionem.

CAPVT XXII.

Quædam in Tranquillo declarata, calles, saltus, forma, luminibus extinctis, tertia deducta, bene emere, bonum factum.

MIHI vitam Iulij Cæsaris apud Tranquillum strictim attingēti, & velut per transennam inspicienti, hæc statim occurrerunt, quæ obseruatione non indigna existimaui. scribit capite 19. prouincias minimi negotij syluas, & calles decretas consulibus: quo sanè existimo significari, syluarum publicarum administrationem, & saltuum publicorum, in quibus professi pecoris sui capita pecuarij pa-

Callis. scebant, scripturamque soluebant. Nam callis, de quo & nonnihil ante iam scripsimus, ex eo appellatur, quòd pecudum callo calcetur, estque via à pecore durata: sed & loca quæ pecudes calcant. Varro libro 2. de re rustica, capite 10. *& vtrosque horum firmiores, qui in callibus versentur, quam eos qui in fundo quotidie ad villam redeant.* Item libro 2. capite 9. *Quod accidit ijs, qui per calles syluestres longinquos solent comitari in æstiuis & hybernis.* Cicero pro Sestio, *Atque æstatem integram nactus, Italiæ calles & pastorum stabula prædari cœpisset.* Cùm autem interdum à Senatu, cui ius erat ordinandarum & decernendarum consularium prouinciarum lege Sempronia, consulibus mandarentur syluæ, ideo Maro ecloga 4. canit, vt quidam censent,

Si canimus syluas, syluæ sunt consule dignæ.

A quibus dissentio. Nā *syluæ sint consule dignæ*, in eo legendum censeo, idque veriùs est, vt dicat, si carmen Bucolicum canimus & syluestre, sit tamē dignum consule Pollione. Scribit Tranquillus ca. 20. *campū Stellatem maioribus consecratū*, à Cæsare diuisum fuisse, in quo existimo eum dicere, maiorum opinione sacrum fuisse Stellatum agrum, cùm tamen iam illa tempestate, qua diuisus est à Cæsare, pro sacro non haberetur. Atque id ex commentarijs quibusdam reconditis, aut annalibus eruit Tranquillus, Cicero nescijt: alioqui contra Rullum, huius consecrationis meminisset. *Saltus Pireneus*, capite 25. montes Pireneos significat, vt apud Li-

Saltus. uium libro 36. Saltus Graius, alpes Graias.

Ad prærupta durunt saltumq; demonstrant.

Plinius libro 8. capite 32. de ceruis, saltum dicit, cubile & lustrum eorum intelligens, quod in editis habere solent: ςαθμὸν, id est, mansionem, scripsit Aristoteles de natura animalium

Forma. libro 6. capite 29. & libro 9. capite 5. *Formam, qua ludum gladiatorium erat ædificaturus, considerauit.* cùm dicit simulachrum, significat & adumbratam vel effictam speciem (ichnographiam vocat Vitruuius, cap. 2. atq; orthographiam) qua ludum erat ædificaturus gladiatorium. Cicero libro 4. Epistol. famil. *vt ex tuis literis cùm formam Reipublicæ viderim, quale ædificium futurum sit, scire possim.* est & forma ad quam calceus conficitur. Horatius libro 2. satyra 1. *si scalpra & formas non sutor.* *Cum luminibus extinctis decessisset via.*

Luminibus extinctis. cùm scribit capite 31. verum dicit Cæsarem faces habuisse ardentes in itinere, quæ extinctæ sint? Et sunt qui non putent, cùm eum dicat occultissimum iter ingressum esse: & cū pars noctis proxima crepusculo, luminibus accensis dicatur, quam περὶ λύχνων ἁφὰς Græci vocant, Latini primam facem: censent etiam luminibus extinctis appellari cōcubium noctis, cùm extinctis lucernis omnes cubant, tenebræque intensiores sunt. Veriùs tamen videtur viatores noctu gerere faces solitos esse: Varro libro 1. capite 14. de re rustica, *quod habet radices viuæ sepis, ac viatoris prætereuntis lascini non metuet facem.* Tranquillus in Augusto, capite 29. *per nocturnum iter lecticam eius fulgur perstrinxisset, seruumq; prælucentem exanimasset.* *Ludis*, inquit capite 39. *Decimus Laberius eques Romanus mimum suum egit, donatusque quingentis Hs. & annulo aureo, sessum in xiiij. è scena per solium orchestram transijt*: in quo ostendit Laberium à scena, in qua egerat mimum, per solium, id est per suggestum Cæsari positum in orchestra, & per orchestram transiisse sessum in quatuordecim ordines: sed ex antiquo libro solium delendū esse vt sensum conturbans existimo. In ioco Ciceronis apud Macrobium libro 2. Saturnalium, capite 2. *quo melius emptum sciatis tertia deducta est.* ambiguitate

Tertia deducta. quæsita est vrbanitas, cum quòd ad Imperatorem deduxerit Seruilia filiam suam Tertiam, cum quòd tertia pars deducta esse & detracta intelligatur. nam cùm lege Cæsaris, creditoribus debitores satisfacere iuberentur per æstimationem possessionum, quanti quasque ante bellū ciuile comparassent, deducta summa æris alieni si quid vsuræ nomine numerassent, aut perscripsissent, in tanta vilitate prædiorum Seruiliæ addictorum talem quandam deductionem factam esse alludens Cicero dixit: quæ tamen in illis hastæ auctionibus locum habere non potuit. Melius autem eme-

Bene emere. re est emere carius. Martialis lib. 8. epigr. 10. *adeò bene emit, inquis, immò non soluit.* Capite 52. *Quæ scire M. Martium*, malè in eo scriptum lego, pro C. Matium, qui Cæsaris familiaris fuit, & doctissimus habebatur, ad quem quædam extāt Ciceronis epistolæ: citatur & à Gellio libro 10. capite 24. in Mimiiambis, & à Varrone proferuntur eius versus. Sed & à Suetonio capite 52. Ennoen, pro Eunem etiam male scriptum esse existimo. Helius etiam Cinna pro Heluius, capite 56. & Pompeium Marcum, pro Macrum, capite 50. & Salutioni pro Saluitoni, qui etiam apud Plinium libro 7. capite 12. inoleuit error contra fidem librorum veterum & auctoritatem. Idē Sueton. in Iul. cap. 77. *Syllam, dixit Cæsar, nesciuisse literas, qui dictaturam deposuit.* in quo allusit ad literatores & grammaticos, qui dictant quomodo sit scribendum, quomodo

ADRIANI TVRNEBI ADVERSARIORVM LIBER QVARTVS.

CAPVT I.

Collyræ, Iurea, apud Plautum, ampulla.

SENATVS à Grammaticis indictus fuit, non de summa Republica, sed de annona quadam veterum exponenda, quam multorum stomachus concoquere non poterat: sunt autem Plautinæ collyræ, sic enim scribitur in Persa, Sc. Omnem rem inueni. *Collyræ facite madeant.* Itaque Senatusconsultum in hanc sententiam factum est, Collyras videri paruulos panes mūdos, sed & genus fictorum farinaceorum, quæ vt lagana, interdū in sartagine frigantur, interdum cocta per se edantur, interdū ex iure comedantur, vt tabellas paniceas in sorbitiuncula plerunque esitamus, frigi solitas docēt Grammatici Græci, qui *ἄρτον πλακουντώδη* interpretantur, & *κολλυρίζειν*, explicant, *λαγάνας τηγανίζειν*, id est, lagana in sartagine frigere, & *κολλύρια* exponunt *λαγάνια*: in Plauto autem satis constat illud panificium etiam sumi ex iure: subijcit enim, — Collyræ.

Tum nisi cremore crasso est ius collyricum.

Ius enim collyricum ecquodnā aliud ius esse potest, q̄ ex quo collyræ eduntur? atque illud crassius, & vnctius esse parasitus postulat.

Quasi (inquit ibidem) *iuream esse ius decet collyricum.* — Iurea.

Sic enim nō suæ tantùm Germaniæ, sed etiam totius nostræ Europæ decus & ornamentum, Ioachimus Camerarius edidit, vbi iuream intelligo, tanquam placentam, quæ è iure tota constet, vt ius collyricum non liquidum sit, neque macrum, sed tam crassum & concretum, quàm si è iure placenta fieret. Iurea igitur cùm dicitur, placenta subauditur: vt apud Marcum Catonem de re rustica, capite 81. sphærita tacito placentæ quidem nomine, intellecto tamen. Recensetur & in eadem scena supellex pauperum & Cynicorum, quibus similes esse eos debere, qui probè parasitantur, parasitus dicit,

Cynicum esse egentem oportet parasitum probe,
Ampullam, strigilem, scaphium, soccos, pallium, — Ampulla
Marsupium habeat, mihi paululum præsidij.

Vbi ampulla vas olearium est, quo in balneis ad vnctiones vti solebant, vt & strigilibus ibi se defricabant, destringebantque: vnde & *αὐτολήκυθοι* à Græcis vocabantur pauperes, qui sibimetipsi ab balneas ampullam ferebāt, cùm seruos ampulligeros non haberent. At verò scaphium est vas potorium. de reliquis non est consulendus Grammaticorū senatus, cùm obscura non sint, neque nunc à nobis de his in literas quicquam mittetur, ne in scirpo nodum quæsijsse videamur, aut in facili opus quærere velle, nostramque operam in nugis approbare conari.

CAPVT II.

Duo Sophistarum genera, concertatio & captatio verborum apud Ciceronem, impenso precio vendere, conuenit vt vespu, moneta.

CICERO in Partitionibus de vitijs agēs quę assimulatione quadam & vicinitate virtutem æmulantur, eiusque personam induunt: *disputandi*, inquit, *prudentiam imitatur concertatio, captatioq; verborum.* hic, nisi malè conijcio, vt sæpe, concertationem appellat, *τὴν ἐριστικήν*. duo enim genera Sophistarum fuerunt olim, vnum simile Oratoribus, qualis Gorgias Leontinus fuit: alterum simile Dialecticorum, eorum qui Eristici vocabantur, vnde *ἐριστικοὶ λόγοι* apud Aristotelem in Topicis & in Elenchis, à quibus Eristicis dialectica profecta videtur, si Laertij auctoritas id vt credamus meretur. quod mihi quidem videtur. is enim in Euclide libro 2. sic scribit, *καὶ οἱ ἀπ' αὐτοῦ μεγαρικοὶ προσηγορεύοντο, εἶτ' ἐριστικοί, ὕστερον δὲ διαλεκτικοί*. hos autem Sophistas, qui concertationes consectabantur, in libello contra Sophistas insectatur Isocrates, sed & alteros quoque, qui ciuiles orationes amplectebantur. Sed vt me desultorem agnoscatis, aut auis ritu me volitare homines loquantur: aliò transiliam, & transuolabo. scribit Liuius libro 2. *salis quoque vendendi arbitrium, quia impenso precio venibat in publicum, omni sumptu ademptum priuatis.* hic impensum precium pro magno Liuius dixit, vnde & impensè aduerbium, quod est valde & vehementer. hoc loco eruditissimi viri velut in luto hæserunt, nequicquam plantam euellere conantes: cumque nescio quid sententiæ abesse suspicarentur, addito supplemento, omni sumptu adempto concessum priuatis legerunt: ego saluam & incolumem ar-

Concertatio & captatio verborum.

Impenso precio vēdere.

bitror esse sententiam, si aliter distinguatur: interpunctio enim non posita loco à sensu aberrare facit. sic igitur distinguo, *venibat, in publicum omni sumptu, ademptum priuatis*, ad emerendam enim & eblandiendam voluntatem plebis, dicit salis vendendi arbitrium, & potestatem ademptam priuatis, qui eum magno vendebant, & de publico datum plebi, sumptu illo & onere in Rempublicam recepto. omni igitur sumptu in publicum absolutè dicitur sine participio, quod apud veteres non rarum nec infrequens est. Id autē valet, vt is omnis sumptus esset Reipublicæ & impensa. Transgredior ad Probę carmen, in quo prouerbiale est, conuenire vt vespis. vespæ enim pro suis latibulis velut cooiuratæ magno consensu dimicant, petunt propè accedentes & aculeis fodiunt. Suspicor autem, vt in templo Concordiæ fuit nidus ciconiarum, sic in fano monetæ fuisse examen vesparū. carmen subscribam.

Conuenit vt vespis.

> *Conuenit vt vespis, quarum domus arce monetæ*
> *Turbat agens strictis per lutra corpora telis.*

Moneta.

Quòd autem illic essent, qui nummos percutiebant: idcircò monetariorum nomen habuêre: & vbi nummi feriebantur, monetæ dicebantur. Ausonius de Mediolano,

> *Templa, palatinæq; arces, opulensq; moneta.*

Et Sidonius de Narbone,

> *Delubris, capitolijs, monetis.*

CAPVT III.

Fidiculæ, eculeus, vngulæ, laminæ, rota, infelix arbor.

Fidiculæ.

FIdiculæ quæ in tormentis numerantur, mihi videntur lasciuia quadam ioci nomen inuenisse, quòd vt in fidibus nerui, item quoque vt nerui hinc & inde multis funibus homines distendebantur. sed & illa machina funes multos vt neruos habebat.

Eculeus.

Eculeus autem stipes erat cui velut equo, imponebantur, ac variè torquebantur, cruciabantur, & distendebantur. id è Prudentio apparet: cùm enim περὶ στεφ. hym. 10. in diui Romani martyrio scripsisset,

> —— *iusserat*
> *Euiscerandum corpus eculeo eminus*
> *Pendere, & vncis vinculisq; crescere:* subijcit,
> *Iubet amoueri, noxialem stipitem.*

Vngulæ.

Vngulæ autem ferramenta erant bifida, & vt animalium vngulæ bisulca, quibus latera & pectora laniabantur. Prudentius id docet, hoc versu,

> *Costas bisulcis execandas vngulis.* Iterum,
> *Non vngularum tanta vis fodit latus.*

Catastam idem Prudentius vocat machinam & pegma, in quo reus supplicium pendebat,

> *Emitto vocem de catasta celsior.*

Laminæ.

Laminæ, quarum mentio est apud Marcum Tullium, ferreæ velut crustæ erant, quæ candefactæ admouebantur noxiorum corpori. Prudentius,

> *Nec sic inusta laminis ardet cutis,*
> *Vt febris atro felle venas excoquit.*

Rota.

Apud Græcos in supplicijs rota numerabatur, vt scribit M. Tullius 5. Tusc. Nam in rota districti distendebantur & cruciabantur. Plutarchus in Nicia, ὡς τὸν τροχὸν καταδήσαντες ἐστρέβλουν πολὺν χρόνον, ἕως ἐπῆλθον οἱ τὸ πᾶν κακόν, ὡς εἶχεν, ἀπαγγέλλοντες. Aristophanes in Pluto, ὡς ἐπὶ τοῦ τροχοῦ γ' ἂν δεῖ σ' ἐκεῖ στρεβλούμενον, εἰπεῖν ἃ πεπανούργηκας.

Infelices arbores.

Quæ sint infelices arbores, è Macrobio libro 3. Saturnalium, capite vltimo, & Plinio libro 16. capite 26. & libro 24. capite 9. est notum: cùm tamen à Liuio & Cicerone pro Rabirio Posthumo scribitur, *lictor colliga manus, infœlici arbori suspendito*, infœlicem arborem intelligo stipitem & furcam, de qua sontes suspenduntur, ac sic explicandum esse reor. neque enim vlla arbor aut vllum lignum infœlicius est. itaque arbor ibi lignum est. Neque verò ferendum est, quod à nonnullis tentati video, vt arbor tollatur, restis inducatur: legunt enim Infœlici reste suspendito: ipsi suo arbitratu loquantur, antiquis auctoribus ne præeant præscribantque quid loquantur. Furca autē lignū erat, vt Plutarchus in Coriolano refert, plaustri quod temoni subijciebāt, quasi Græcè diceres ὑποστάτην & στήριγμα, quam furcam malefici gerebāt serui: in furca etiam, sed alia, suspendebantur, & alia ad supplicium trudebantur ignis. Prudentius,

> *Et iam retortis brachiis furca eminus,*
> *Romanus actus ingerebatur rogo.*

Sic ista, quid significarent & qualia essent, ex auctoribus rimabamur: vt cùm occurrent lectori, nostra ista opella aliquam eorum verborum notioné informaret: si modò aliquid attulimus, quod ad intelligendum studia iuuenum adiuuare possit. Nos enim fortasse in his hallucinamur, & à vero aberramus, aliosq; in eundem errorem trahimus. quod sanè inuiti facimus, cùm ista ex animi nostri sententia scribamus, nec aliud alijs persuadere velimus, quàm quod ante nobis persuasimus.

CAPVT IIII.

Quadruplex iudicium, duplex iudicium, petere secretum.

INTER euoluendum antiquos scriptores, plerunque ea inuenimus, quæ facem aliorum scriptis tanquā præferant, & veluti tenebras illuminēt, vt in epist. Plin. lib. 1. epist. 5. cū legissem, *paucos pòst dies ipse me Regulus conuenit in prætoris iudicio, illuc me persecutus, secretū petit.*

Secretum petere.

quod quidem est: postulauit, vt secreto mecum loqueretur: venit ilicò mihi in mentē hoc illud esse quod à Tranquillo in Calig. capite vigesimotertio, significatur: neq; tamen satis intelligitur, *Auiæ Antoniæ secretum petenti denegauit*, id est petenti vt secretò cū aliquo loqueretur. Ita vt viatorib. fax in nocturno itinere prælucet, viamq; ostēdit: sic tenebras Tranquilli Plinius aperit, discussa caligine, seque ex eius verbo.

vt ait

vt ait poeta nobilis, nubes in seta purgat apertum. sed epistolæ illæ, vt lumen accenderunt Tranquillo, ita lucem quodam in loco desiderunt caliginosiore: sic enim lib. 1. epist. Scribis te præteriturum. scribitur, *Et eram acturus adolescentulus adhuc, eram in quadruplici iudicio.* ego quadruplex intelligo quod coactum est è quatuor iudicum consilijs & decurijs, quæ in basilica Iulia sedebant. Nam in ea quatuor erant tribunalia. Fabius lib. 12. cap. 5. *Certè cùm in basilica Iulia diceret, primo tribunali, quatuor autem iudicia, vt moris est, cogerentur, atque omnia clamatoribus fremerent, & auditum eum & intellectum, & quod agentibus cæteris contumeliosum fuit, laudatum quoque ex quatuor tribunalibus memini.* sunt & apud Fabium duplicia iudicia libr. 11. cap. 1. *succurret etiam, inquit, si apud alios iudices agatur, vt in secunda assertione, aut in centumviralibus iudicijs duplicibus parte victa.* in duplicibus iudicijs duo consilia ad vnam cogebantur hastam, vnumq; tribunal: in quadruplicibus quatuor. mutuo igitur auxilio stant auctores, neque potest enodis apud eos esse sensus, nisi plerunque adminiculo adiutus alieno læuigetur: sic è locorum comparatione, licet plerunque indagare feram, in cubili suo latitantem, denso opertam fruticeto. sed & Plinius ita scribit lib. 4. Epistolarum, *Proximè cùm apud centumviros in quadruplici iudicio dixissem, subijt recordatio egisse me iuuenem æquè in quadruplici: processit animus, vt solet, longius, cœpi reputare quos in hoc iudicio, quos in illo socios laboris habuissem.* posset fortasse & centumvirale iudicium quadruplex dici, propter quatuor hastas quatuorq; tribunalia, idque veriùs putem. In illo autem libro epistol. 5. *δυσκαθαίρετον*, quia malè video exponi, cùm pertinacem esse glossemata Grammaticorum adnotent, vt communi succurram errori explicabo. Nam cùm Regulũ dicit *δυσκαθαίρετον*, ad deijciendũ euertendumque difficilem intelligit, cum magnæ eius essent opes & factio, quibus munitus & subnixus, non facilis ad euertendum esset. hanc tenuem opellam boni cõsulat bona iuuentus, sibi sudantem; & in tenui laborantem, & tenuem quoq; mercedem quærentem, si numina læua sinunt, & audit non inuitus Apollo.

Quadruplex iudicium.

Duplex iudicium.

CAPVT V.

Rubrica, leguleij, formularij.

SCribitur à Persio, sat. 5.

Excepto si quid Masuri rubrica notauit.

quod de Iuriscõsulto Masurio Sabino est intelligendum. etsi autem Iurisconsultorum officium consumebatur potissimum in iure ciuili & priuato enucleando, tamen ijdem ius publicum in legum sanctionibus positum explicabant, quod Rubricæ nomine hic intelligendum videtur esse. Nam quamuis Iurisconsulti hodie ob miniata capita sui iuris, rubricas in ore habeant in quocunque iure, tam priuato quàm publico, tamen veteres in publico legitimoq; rubricas posuisse videtur, vt maiestas legibus accresceret capitibus earũ sinopide aut cinnabari notatis, & insignitis, & sanguineum quiddã & cruentum fortasse etiam minantibus. Itaque à Prudentio contra Symach. lib. 2. scriptum est,

—— Dicant cur condita sit lex
Bis sex in tabulis, aut cur rubrica minetur,
Quæ prohibet peccare reos? quod ferrea fata
Cogunt ad facinus.

Fabius quoq; Quintil. non de iure prætorio, sed de xij. tabulis rubricas intelligit, non tamen tantum vbi criminib. minantur pœnas, cùm credibile sit omnia earum capita milto picta fuisse: verba Fabij sunt, lib. 12. c. 3. *Quorum alij se ad album ac rubricas transtulerunt, & formularij ac (vt Cicero ait) Leguleij quidam esse maluerunt.* Ecce hic albũ pro prætorio iure dixit, rubricas pro iure ciuili, quod xij. tabulis continebatur: vt & formularios ad prætoris retulit formulas, leguleios ad xij. tabularum leges. Leguleius autem diminutionis formam habet, vt equuleus, hinnuleus. Fortasse etiam miniata cera in Cic. libris, quæ improbabat Atticus, ex ea consuetudine notabat. nam eius se miniatulam ceram timere in epistolis ad Atti. lib. 15. epist. 8. & lib. 16. epi. 6. Cic. dicit. At Democritus grauissimus physicus contrà, quæ expertus erat, consignata rubra cera annulo impressa, commentarijs cõmittebat. Vitruuius, lib. 9. c. 3. *admiror etiã Democriti de rerũ Natura volumina, & eius commentariũ, quod inscribitur χειροτονητόν, in quo etiam vtebatur annulo signans cera ex milto, quæ esset expertus.* Deniq; vt quod sentiam semel loquar, ad ornatũ ita miniate solebant leges, & ad auctoritatẽ: nec in minacibus tantũ criminumq; vindicantibus id facere, sed in omnibus. Rubrica quoq; illustrabat & insigniebat Imperatorum sacra scripta. Idem in iure prætorio non fiebat, nec in eo iure quod à prudentium interpretatione profluxerat, vt suspicor. hæc enim cõiecturis omnia nituntur erutis ex auctorum lectione.

Rubrica

Formularij Leguleij.

CAPVT VI.

Platycerotes, pernæ comacinæ & sequanicæ, insula Calamina & saltuaris.

HIC dictata fideliter, vt in ludo puerili soleni, reddam, neq; committam, vt in furto deprehendi malim, quam ingenua verecundia profiteri, cuius magisterio profecerim, & cuius depositũ seruem. Loca aliquot in Varrone de re Rustica diuinitus emendatis, vir ille nunquam satis laudatus Gulielmus Pellissetius Monspessuli episcopus mihi ostẽdit. scio hominem eius esse candoris, vt beneficia sua quã latissimè manare velit: neq; pro improbo & nefario ab eo haberi, qui quæ ex illo audierit, euulgare ausit, velut si mysteria enunciet: ea enim bonitate est, vt non liueat, & sua propagari velit: cùm etsi virtutem ita colat, vt nullam eius mercedem nullumque

prætendendo, id est ante tendendo & præsidendo dictæ, tanquam quædā castra sint ante tendentia, vel stationes ante tendentes. Proinde diuus Ambros. scribit, *& tanquā in procinctu positus præludit prælium, & velut coram posito prætendit hoste.* Iterum, *talia debemus agere quæ placeant Deo, & vt prætendat in nobis virtus Christi, & ita simus probati nostro imperatori.* Rursum, *Fortis ergo est viri non dißimulare, cùm aliquid immineat, sed prætēdere, & tanquā explorare de specula quadam mentis.* Quas aūt Marcellin⁹ vocat stationes agrarias, Vegetius lib. 5. c. 8. & 26. mihi videtur agrarias appellare: etsi in eius libris angarias exsusum videmus, sed librorum veterum auctoritatem testor, in quibus agrarias reperi: quáquam & in vno non satis exploratæ fidei, angarias: sed angariæ aliud sunt, vt amplius pronuntiandū non sit, sed decernendum agrarias in eo legi debere, præsertim cùm in imperij Romani notitia scriptum sit, *vigilijs in his & agrarijs exercendis.* agrarias igitur legendum pronunciabimus.

Agrariæ.

CAPVT VIII.

Ex omnibus pagis colligere, pseudulus Apollo, casceale, eritius militaris.

Cicero in Epicureos illudens, vt indoctos & ineruditos, sic scribit, lib. 2. de finibus, *Itaque vt maiores nostri ab aratro abduxerunt Cincinnatum illum, vt dictator esset: sic vos de Pelasgis omnibus colligitis bonos illos quidem viros, sed certè non perquam eruditos.* Verus huius loci literatura Pelasgorum nomen iuris cōtrouersi & dubij reddit: ea est, *de pelagis*: ego quantum augurari possum, vel de plagis, vel potius de pagis legendum puto: sic enim appositissimè respondebit similitudini, vt quemadmodum ab aratro ad dictaturam vocatus Cincinnatus est, sic isti de pagis omnibus paganos & indoctos sectæ asciscant suæ. Non me latet quæ de Pelasgis summa cura & ingenio conquisita doctissimi homines afferūt: sed cùm ea non æquè congruere videamus, non tam eorum sententiam sequi, quàm iudicium nostrum defendere debemus. Sed noa, vt inquit ille, auia pieridū peragramus loca. nam de via deflectimus, & huc & illuc temerè vagamur. Dij olim medicinā faciebant, in his Æsculapius, sed & Serapis. Varro apud Non. in Precant. *Ego medicina à Serapi vtor: quotidie precatur.* intelligo rectè *scriptum esse Delphis* [illegible]. hoc ideo adscripsi, tum vt superstitio antiquorum nostris hominibus nota esset: tum vt ille Varronis locus aliquot deformatus mendis suo nitori redderetur. sed & pecunia medicinam factitabat Serapis, & auxilium eius stipe emebatur: qua de re distichum elegans Varronis subijcere libuit,

Ex omnibus pagis colligere.

Hospes, quid miras nummo curare Serapin?
Quid? quasi non curet tantidem Aristoteles.

Alij legunt *animo curare*, vt Serapis pretio non curet, sed animo, id est, si colatur. Varronis erat fabula à Nonio citata nomine Pseudulus Appollo, ὁ περὶ [illegible], opinor ex eo inscripta, quòd aliquando Admeto seruisset Apollo, nec agnitus fuisset deus: sed hāc inscriptionem fœdatam in chartis excusis videre licet. apud Columellam essale doctissimi quique, honos auribus, latrinam interpretantur, quibus etsi plurimum meritissimo defero, tamen vera ratio plus apud me, quam eorum auctoritas valet. Nam Casceale scripsisse Columellam libro secundo capite 15. extra controuersiam est. & eo nomine significari locū, vbi & conficiuntur & reponuntur casei, qui ob setum & eluuiem sæpe emundandus est:

Pseudolus Apollo

Casceale.

Ratio enim hercle apparet, argentum [illegible],

legendum in Pisonem: nam quòd argentum decoctum quidam libri habent, carminis senarij lege coarguitur. *In quo*, inquit Varr. apud Non. *nobilius est philippeum, quod accipimus, quàm quod bibimus: Cùm alterum addamus in bulgam, alterū in vesicam.* Posteriore loco hic philippeum videtur eruditissimis, potionis genus esse: à quibus dissentio. vt enim dicimus, malo pecuniā, quam in loculos condam, quàm quā in œnopolio bibam: quòd illa asseruatur, hæc perit: sic se malle philippeum in bulgam, quam in potionem dixit. Verba Sallustij apud Non. in Verut. de Eritio militari sic lego: *Saxaq; ingentia, & axe vincti orbes per pronum incutabantur, axibusq; eminebant in modum eritij militaris veruta binum pedum.* Est autem Eritius, machina, vel potius munitio militaris infestis vndiq; horrens telis, vt aculeis echinus.

Philippeum.

Eritius militaris.

CAPVT IX.

Fraudatis lucernis apud Flaccum, deijcere è saxo, naso suspendere, Læuinus, in propria pelle quiescere.

QVID est apud Flaccum lib. 1. sat. 6. *N* [illegible] *n quo fraudatis immundus nacta lucernis.* Non enim, vt opinor, oleum intelligit è lucerna sumptum. Nec enim in ea satis olei est ad vnctionem: deinde, quis è lucerna quàm ampulla sumere mallet? Ego genus quoddam olei lucernarium fuisse appellatum lego, quòd vile & rancidum esset, & ad lumina relegarum: quo tamen inopes, & sordidi vngere se solebant, cùm Horatius optimo oleo primæque notæ vteretur. Nam qui oleo se vngit eo quo solent lucernæ accendi, is lucernam defraudat alimento suo, suoque fomento. Aetius, [illegible]. Illud autem eodem loco:

Fraudatis lucernis.

Deijcere è saxo ciues, aut tradere Cadmo,

ab eo dicitur, quia Tribuni Tullij ante mētionem fecerat: hoc aūt ius tribuni violentiores & importuniores interdum sumebāt, vt sine iudicio indictaq; causā è saxo Tarpeio ciuem deijcerent: vt tentatum à tribuno in Metellum Macedonicum apud Plinium lib. 7. cap. 44. reperimus, aut carnifici traderent, cū legitimo iure à carnificis pœna immunes essēt

Deijcere saxo.

ciues

auctorata legione, sub vexillis habebantur, dum præmia emerita acciperent, aut in agros deducerentur: quod, etsi antè nos dixisse recordamur, tamen hic iterari nihil prohibet, cùm similia potius, quàm eadem scripturi simus & exemplis pluribus probaturi. Itaque quod interdum diutius ducerentur, & lentiores essent in soluendis præmijs, ea sibi repræsentari volunt milites libro primo apud Tacitum, nec sub vexillis teneri: eius verba subsignabo. *Vt singulos denarios mererent, sextusdecimus stipendij annus finem afferret, ne vltrà sub vexillis tenerentur, sed ijsdem in castris præmium pecunia solueretur.* Iterum, *Exauctorari qui senadena fecissent, ac retineri sub vexillo cæterorum immunes, nisi propulsandi hostis.* Iterum, *Veteranique nuper missi sub vexillo hyemabant*: quod indicat eos iam in legione non fuisse, sed exauctoratos, vt dixi. Itaque qui exauctorari volunt, apud eundem historicum vexillum flagitāt: *Et nocte*, inquit, *concubia vexillum in domo Germani situm flagitare occipiunt.* Rursus Tacitus, *At in Cauchis coeptauere seditionem præsidium agitantes vexillarij discordium legionum.* Ibidem inquit Cicero, *Quid? eundem in septemviratu nónne destituisti? interuenit enim, tum metuisti, credo, ne saluo capite negare non posses.* Sententiam horum verborum hanc esse puto, Cùm septemvir esses creatus agris assignandis, pecuniamque patruo deberes, nónne flagitantem destituisti? tum enim interuenit, & pecuniam petiuit: sed tu veritus, ne saluo capite negare non posses, hominem iurgio excepisti, & pro pecunia probra & contumelias turpissimas ei persoluisti. destituere enim dicitur, qui quod promisit non præstat, vt qui promissam pecuniam non soluit. Cicero pro Quintio, *Destitutione illa perculsus Quintius, à Scapulis paucolos dies aufert.* Verius sit Septemviratum petijsse Antonij patruum, eumque in petitione ab Antonio non solum destitutum fuisse nec adiutum, verumetiam contumelijs multis affectum. Cicero ad Atticum, *Quid Arrius narret, quo animo se destitutum ferat?* Alij septemvirum creatum Antonij patruum dicunt: quo etiam modo constabit sententia.

Destituere.

CAPVT XII.

Populus fundus factus, pro Balbo.

Populus fundus factus.

QVispiam existimaret, quæ Marcus Tullius pro Corn. Balbo. disputat de populo fundo facto, nó tam vero affinia esse, quàm causæ Cornelij Balbi seruire: Si quis tamen propius inspiciat, M. Tullium intelliget verè sincereque id argumentari sine vlla captione verborum fraudeque. *populus enim fundus*, inquit Festus libro sexto, *dicitur esse rei, quam alienat, id est auctor*: & apud Plautum in Trinumm. Sc. Modo me Stasimus: *fundus pater est auctor*, vt doctissimè docuit Budæus. ex quo intelligimus fundum populum fieri, qui auctor fit: vt fundus denique auctor fit. nunc Cicero negat in mutanda ciuitate opus esse populi auctoritate, cùm ita cuique sua constet libertas, vt ex vrbe cuius est ciuis, si velit demigret, alioque domicilium sedemque conferat & collocet. &, si in ciuitatem aliquam adsciscatur, ei se dicare possit relicta germana patria: quod idem iuris Romanis esse comparatum. Nam Roma relicta, si quis se alicui ciuitati dicasset, ciuitate mutatum fore sine populi Romani suffragio & auctoritate: huius enim rei populum Romanum fundum fieri non oportere. si deniq; quis vertat solum, & alio habitatum se conferat, pro ciueque se gerat illius ciuitatis, ciuitatem Romanam eũ sine tabella populi Romani amisisurum. negat igitur Cicero in mutãda ciuitate, ei rei locum esse. Nam etsi fundus factus latius patet, ac auctoritatem omnem significat, tamen in legibus & ea re de qua agebatur, de populo dicebatur in eam rationem atque sententiam, vt si quid iuris Romæ sancitum esset, id si socij approbarent & adsciscerent, ea lege tenerentur, & fundi facti dicerentur. id ex Gellio apparet sic de municipibus scribente, libr. 16. cap. 13. *municipes suo iure vsos, neque vlla populi Romani lege adstrictos esse, cùm nunquam populus eorum fundus factus esset.* Sed quia in Oratione pro Cornelio Balbo versamur, quid vetat admonere legendum videri, *qua lege videmus satis esse sanctum, vt ciues Romani sint ij.* Nam *videamus* & *sancti*, quæ per exemplaria propagata sunt, litura egent, vt mendosa. Cicero autem hoc genua dicendi, *populus est fundus factus*, ex eo dictũ putat, quòd cùm legem aliquam Romanam adsciuit & approbauit, videatur in eo populo, vt in fundo resedisse: proinde quasi lex vtbem Romam, in qua lata est, pro ciuitate habeat: populũ illum, à quo est adscita, pro fundo quodam suo, vt in eo sedem ponat. Ita per translationem ea dicendi ratio auctoritatem significare cœpit: nisi quis putet, quòd fund⁹, cùm in solo sit, optimus sit sponsor & auctor, ex eo tractam esse trãslationem: vnde Plinius, li. 19. c. 4. *n sponsor est in solo*, dicit, sed enim idonea magis & accommodata est Ciceronis deductio & explanatio. hoc igitur valebat in cõmodis & beneficijs populorum, publicumq; erat, de priuatis hominibus non intelligebatur. Itaque priuatus aliquis Neapolitanus lege Iulia poterat ciuis esse Romanus, populo Neapolitano non facto fundo, modò ipse vel let: populus Neapolitanus non poterat, nisi approbaret: idque est quod scribit Cicero, *Ipsa denique Iulia, qua lege ciuitas est socijs ac Latinis data, qui fundi populi facti non essent, ciuitatē non haberent.* Ac magna ista de re cõtentio fuit Heracliensium & Neapolitanorum lata lege Iulia, cùm deliberarent, an ciuitatē Romanam acciperent sibi lege Iulia concessam: erant enim multi Heracleæ, multi Neapoli qui ciuitatem Romanam recusandam putarent, & libertatem suam suumque ius retinere mallent. hæc mihi veniebant in mentē, quæ de po-

de populo fundo facto dicerem: si quis à me dissentit, me non facto fundo, ei pro suo iure licet.

CAPVT XIII.

Polentam pransitare, græca fide mercari, rescribere, perscribere, schasteria.

Dubitari video ab eruditis hominibus de hoc Plauti versu in Asinaria, Sc. Sicut tuum vis.

Polentam prãsitare.

Vbi flent nequam homines qui polentam pransitant.

Nam contra literas omnes & tabulas, probè iurati contendunt, pinsitant esse scribendum, cùm præsertim sequatur,

Vbi sit polenta te fortasse dicere.

Sed omnibus monumentis derogare fidem, falsique notare, vix hic fortasse ferendum est. Videamus igitur, quid pro tabulis dici possit, quando illi contra eas dixerunt. ego putem molitores seruos non pane, sed polenta nutritos fuisse in pistrino: vel porius miseros illos pistores seruos, inter agendas molas, cùm famelici essent, furtim solitos esse de polenta, id est de hordei farina esitare: quæ causa frequentationis Plauto fuit, vt prãsitare potius, quàm prandere diceret: ut desiderandi potius videri possit, vt sit pransitare, prandere cupere. sed & machina quædam nomine pausicape inserebatur collo molentium seruorũ, ne polentam comederent, neu manus ori admouere possent. Pollux, lib. 7. cap. 4. τὸ γὰρ μὴν τοῖς οἰκέταις τοῖς ἀλετρεύουσιν ἐπὶ τῷ μὴ ἐσθίειν τῶν ἀλφίτων, περιτιθέμενον, παυσικάπη ὀνομάζεται, βοσκηδὶς μηχάνημα ἐν τῷ τραχήλῳ περικείμενον, ὡς ἀδυνατεῖν τῷ στόματι τὰς χεῖρας προσάγειν. In eadem fabola, eadem scena, *quàm me hunc scipionem contui,* more dictũ est Atheniensium. omnes enim Athenis qui erant natu grandiores & iudicabant, scipiones habebant: vnde Aristophanes scripsit in Pluto,

βακτηρίας ἔχοντα καὶ βιβλία.

Græca fide mercari.

At *Græca mercamur fide,* &c. Vnum istorũ quodq;. est optima, repræsentata pecunia: vt in palliata atque adeò Attica comœdia, quasi Græci nunquam fallerent, sed nec coactore opus esset ad redigendam pecuniam vt in Italia, quã præsentem persoluerent. Græci Græcis fauẽt, & bene de gente sua & existimant & prædicant: quod in palliata seruatum à Plauto est. nam Græcos si vituperasset, eorumque fidem fluxam dixisset, à decoro recessisset. Sc. Vbi ego nunc Litanum.

Verbis velitationem fieri compendi volo.

Facere cõpendij.

Facere compendij, vt facere lucri, Plautus dicit: itaque facere compendi velitationem verbis, est, volo hoc verbis commodum lucrumque afferre, ne in velitatione altercationeque de suo quicquam impendant. non enim fine eorum impendio fieri potest. Sc. Quid hoc sit negotij.

Adducit domum etiam vltro, & rescribit nummos.

Scribere nummos.

Scribere nummos, est nummos non præsentes soluere, sed pro his in certum diem soluẽdis apud Trapezitam se obligare, & per argentarium in certam diem cauere redditum iri nummos, qui debeantur. queritur enim pro pecunia præsenti cautionem soluendæ per mensam pecuniæ apud argentarium factam: & antè dictum erat, eadem scena,

Nam vidi huc ipsum adducere ad trapezitam Exerambum.

Itaque apud Terentium in Phormione, act. 5. Sc. 7. *illud mihi argentum iube rursum rescribi,* valet, Caue mihi à mensa redditum iri: Et apud Horat. lib. 2. sat. 3.

Putidius multo cerebrum est, mihi crede, Perilli Dictantis quod tu nunquam rescribere posis,

Rescribere.

valet, quod tu nominibus ad mensam factis, nõ possis ei per argentarium postea renumerare: sic in Phorm. act. 5. sc. 8. *Quódne ego perscripsi porrò illis, quibus debui?* est, quod ad trapezitam attuli, & totum scripsi quibus dinumeraret certa die, vt nihil iam mihi reliquum sit, atque ita expunxi nomina quibus debebam. Sc. Neque eon' ego te interdictis.

Perscribere.

Quum polst, repostui remum sola ego in Casteria.

verbum hoc casteria pro Latino deferri in cẽsum non potest, nisi in ascriptitijs ciuibus numeretur: originem certè fatetur Græcam, nõ tamen ingenuam, sed adulterinam, vt hybrida haberi possit. sed vt suis restituatur natalibus, ego schasteria lego. Hesychius, σχαστηρία ὁρμητήριον καὶ μέρος τι τῆς νεώς. Ita censet partem nauis esse. ea autem erat, vbi interquiescente remigatione reponebantur remi. Nam σχάσαι κώπην est remum agendi finem facere. Machinarum etiam auctores & automatum schasterias vocant, quæ tensa laxant & remittunt sui laxatione, principiumq; motus afferunt. Sc. Cur me retentas.

Schasteria

Fac proserpentem bestiam me, duplicem vt habeam linguam,

id est insere tuam linguam in meum os, quod genus osculi est, vocaturq; à Græcis καταγλώττισμα, vnde & infrà, Sc. Agedum istum ostende. scriptum est, *—Ne sic tußiat,*

Vt cuiquam linguam in tußiendo proserat.

Ne quem scilicet osculari velle videatur: sequitur enim mox,

Potius quam cuiquam suauium faciat palam.

Pauca ista cursim raptimque ex Asinaria Plauti non magna certè nec anxia & conquisita cura in hoc caput retuli. Nos enim quæ in summo natantia statim apparẽt videmus fortasse, altius descendere ne mergamur non audemus. Quare alia, quæ ex imis velut gurgitibus quærenda sunt, Delijs natatoribus relinquimus.

CAPVT XIIII.

Niger Galesus, mitra, ψυχομαντεῖον, somni portæ, vrere cedrũ, agger tumuli, atra fax.

Locos

LOcos quosdã Maronis breui interpretatiuncula perstringere placet: sed ita, vt quisque in mentem veniet. neque enim historiam scribimus, vt ordinem nobis necessariò conseruandum putemus. 4. Georg.

Niger Galesus.

Qua, inquit, *niger humectat flauentia culta Galesus.* hîc niger profundus est & altus: solet enim aqua profunda nigrum colorem ducere: vnde & κρήνη μελάνυδρος, ab Homero dicitur fons aqua abundans. Ibidem:

Mitra.

Mæonia mentum mitra crinemq; madentem
Subnixus.

id est, sub mitra crinem mentumq; subiectum habens. Mitram autem gestasse viris turpe & molle censebatur. Lucianus, ἐκ λυδῶν καὶ θηλυμίτρην ... τῇ μίτρᾳ τὰς κόμας ἀναδούμενος. Et Iuno Ioui Bacchi mollitiem obijciens apud eundẽ ait, μίτρᾳ ἀναδεδεμένος τὴν κόμην: quin & θηλυμίτρης per probrum illic vocatur. Et 9. Æneid.

—Et habent redimicula mitræ.

Lydorum tamen & Phrygum tegmen capitis erat, parum virile habitum. Cùm esset in Auerno lacu illoq; tractu ψυχομαντεῖον, vt à M. Tullio scribitur, 1. Tusc. & Appius νεκυομαντείᾳ illic facere soleret: ea, vt existimo, Maroni causa fuit fingendi Æneam per Auernum ad inferos descendisse, quòd esse crederentur illic Plutonis spiracula animas remittentia magico ministerio, & retro recipientia: eam tamen vanitatem coarguit Augustus loco aperto excisia siluis. Sed & Hom. νεκυίᾳ odys. λ. eo in loco multi fuisse fingunt, & Vlyssem ea in loca venisse ferunt ad necyomanteon, vt à Strabone libro 5. narratur. Æneid. 6.

ψυχομαντεῖον.

Sõni portæ.

Sunt geminæ, inquit, *somni portæ*:

ferè putem somni dictum pro somnij, vt dicatur somniorum duę portę: moueor auctoritate Homeri, qui ὀνειρείῃσι πύλῃσι scripsit, id est somniorum portis: cuius qui negauerit imitatorem Maronem, is eadem licet opera affirmet, nihil intra oleã, nihil extra in nuce duri esse. quanquam Hesychius & somnij portas, & somni etiam accipi posse confitetur, cùm presertim inter dormiendum visa somniorum nos lacessant, vt somni portis emitti videantur. Aeneid. 7. *Vrit odoratã nocturna ad lumina cedrum.*

Vrere cedrum.

Hoc antiquorum consuetudine dictum videtur, quod ex Homero sumptum est. Ignitabulum enim vel focum in medijs ædibus habebant, in quo tædas vrebant luminis causa, vt narrat Hesychius in vocabulo λαμπτῆρ, his verbis: λαμπτῆρες, πυρσεύγεϑ, φῶς, λαμπάς, λυχνία, ἐφ' ὧν ἔκαιον εἰς τὸ φαίνειν αὐτοῖς ξηρὰ ξύλα καὶ δᾶδα. At verò illud eo. li.

Agger tumulum.

Aggere composito tumuli,

dictum est ex Græcorũ consuetudine, qui τάφον χώννυσθαι dicunt. Lucianus, καὶ τάφον ἐχώσαμεν οἱ ἀμφ' αὐτόν. exaggerare autem terram solebant, quoq; altius educebatur, eo honorificum magis erat: atq; à tumore illo moleq; terræ Latinum nomen tumulis partum est. Homerus quoq; eodem modo σῆμα δ' ἔχευαν, &c, χεύαντες δὲ τὸ σῆμα, dixit. Æneid. 10.

Quid face Troianos atra vim ferre Latinis.

Atra est infesta, dira, noxia, peruersa, iniusta, quòd niger color infaustus sit. sic apud Flaccũ libr. 4. od. 11. *minuentur atræ carmine curæ.* sic Homerus μελαίνας ὀδύνας dixit.

Atra fax.

CAPVT XV.

Expedire rationes, conturbare, velatis manibus, nullus hoc meticulosus æquè, crepuit foris, poppysma, malum obiectum, mala manu, menses decem, in superiore habitare cœnaculo, cispellere.

QVædam semper inter legendum bonos auctores occurrunt neq; vulgaris notæ, neq; publicæ monetæ, quæ enodamus & libantes carpẽtesq; nostris inserimus scriptis: vt ex Amphitruone Plauti, in pręsentia faciemus, quod & aliàs nos facere etiam recordamur, & fortasse sæpius facie mus: semper enim peruolutanti aliquid recõditum eruitur, prominturque, & literis non indignum putatur. Quòd igitur scribit in prologo,

Et vt res rationesq; vestrorum omnium
Bene expedire vultis.

Expedire rationes. Cõturbare rationes.

Explicat contrariam dicendi formam, conturbare rationes apud Terẽt. in Eunuc. act. 5. Sc. 2. & conturbare, apud M. Tulliũ pro Planco. & cur à Martiale libr. 7. epig. 26. conturbator aper dicatur. qui enim nõ sunt soluendo, neque se extricare nominibus possunt & ære alieno, illi conturbant: nec enim eorum rationes explicari & expediri possunt. Sic in epigramm. apud Suet. de Catone grammatico,

Omnes soluere posse quæstiones,
Vnum non facilè expedire nomen.

Et apud Cicer. pro Sestio scribitur, *malis domesticis impediti.* Iterum, *Aut qui propter implicationem rei familiaris communi incendio malunt quàm suo deflagrare.* At verò futura sunt quædam infinitiui modi vsitata Priscis, nobis insolita: vt pro amaturum esse, amassere, pro expugnaturũ esse, expugnassere, quæ eò putaui notanda, quòd à Grammaticis præterita neglectaque intelligam. Plautus in Amphitruone, Sc. qui me alter est audacior.

Expugnassere.

Sese igitur summa vi virisq; eorum oppidum
Expugnassere:—— id est expugnaturum esse. Insolentissimum porrò est eadem scena, illud dicendi genus,

Sed fugam in se nemo tamen conuertitur:

quod quidem poeticè dictum accipio, agnoscoq; pro fugam in se nemo conuersam inclinatamq; habet, vt, *Nuda genu*: Et, *Lachrymis oculos suffusa nitentes.* Velatis autem manibus, est cum velamẽtis & vittis, vt 2. Æneid. *Præferimus manibus vittas, & verba precantum*: vel ramis oleæ lana inuolutis: ἱκετηρίας Græci vocant & στέμματα. Sc. Qui me alter, *Nullus est hoc meticulosus æquè*: valet, nullus est hoc meticulosior: proinde est eadem constructionis ratio conseruata, cùm significationis & sentẽtiæ sit eadem vis. Ibidem: Pugni dant ventri victum, qui grassatores nutriunt verberibus spoliatorum. Ibid.

Velatis manibus.

Nullus æquè meticulosus hoc.

In ſoporem collocare, eſt plagis malè mulctatos, & ictibus ſopitos, propeq; exanimatos ſternere: ſic Martialis lib.5.epig. 66.

—Collocat haſta ſues.

Eadem ſcena: *Vltro iſtic qui exoſſat*, eſt procul à me exoſſator iſte hominum ſit. Ibidem: *Sibi malam rem arceßit iumento ſuo*, valet, quærit ſibi malum, quod iumento imponat ſuo, cùm potius ſi quod malum & iniquum onus ſit, alienis iumentis, quàm noſtris imponere ſoleamus, ne eo opprimantur, & rumpantur. ſuo igitur iumento, eſt abſolutè dictum, pro cùm ſuum ſit iumentum: intelligit autem eum ipſum. malum enim ſibi quærit quod geret, cuiuſque iumentum erit: niſi ſi quis ſibi, & iumento ſuo, per appoſitionem interpretetur: alterum tamen concinnius videtur, quanquam nec hoc quidem ſine gratia. melius eſt *ſuo ſibi iumento* explicari, pro ſuo proprio iumento, id eſt ſibi. Sc. Bene propereq; hoc.

Crepuit foris. *Orationem comprimam, crepuit foris:*

hoc more Attico dictum, vt & apud Terentiũ: in Adelp. Act.2. Sc.3. Nam quia Athenis fores in publicum aperiebantur, qui domo exibat, ne quem eas aperiendo fortè prætereuntem læderet, eique fores impingeret, crepitum eas feriens antè edebat. Sic apud Ariſtophanem *ψοφεῖ τὴν θύραν*, ſcribitur, de eo qui foras exire vult. Sc. Bene vale Alcmena. *Verùm quod erit natum tollito*: hoc è moribus & inſtitutis veterum eſt: aliquando enim liberos tolli nolebant, & iubebant exponi. qui enim ali volebat, depoſitum humi infantem tollebat, vnde & dea quædam Leuana dicebatur, vt ſcribit Diuus Auguſtinus. eodem modo apud Terentium in Andr. act.1. Sc.3. quòd antè poſuimus,

Quicquid peperiſſet decreuerunt tollere:

& in Heautontimorumeno, Act. 4. Sc.1.

Si puellam parerem, nolle tolli.

Laudari videntur Iudæi hoc nomine à Tacito parum aliàs eis æquo, lib.21. quòd natos omnes liberos tollerent. Cæterum palpo percutere, ead. ſc. eſt blando manus plauſu tangere, & velut poppyſmo, vt de equis Maro dixit, Georg.3. *Et plauſæ ſonitum ceruicis amare.* & Iuuen. ſat.6. *—Frontemq; manumq;*

Poppyſma. *Præbebit vati crebrum poppyſma roganti,*

id eſt, metopoſcopo & chiromanti roganti ſibi manum oſtendi & frontem, vt facere ſolent, præbebit crebrum popyſma, quod eſt adulabitur, & adſentabitur, captãs eius beneuolentiam, vt ſibi fata ſua canat, & eum propè adorabit. Apud Ariſtophanem in Veſpis. ſenex morbo iudiciali laborans ſe à diuitibus popyſmis, vt fulgetras dicit adorari: *ἂν ἀστράψω*, inquit, *ποππύζουσι*. vel potius, præbebit manum & frontem vati petenti & rogãti ſe pro diuino obſeruari & haberi, & dum fata loquetur, cum admiratione & veneratione me ſuq; popyſmis excipi frequẽtibus. Quod aũt Plinius lib.28. c.2. ait popyſmis adorari fulgetras, id eſt, eas adorari leuiter comploſis manibus cauis, velut ad deliniẽdum Iouem iratum. manus enim cauæ comploſæ popyſmũ efficiũt, quæ vox fictitia eſt ad ſoni expreſsionem. Eadem ſcena, *Faciam vt æquè diſparet*, eſt, faciam vt quantum acceſsit noctis diuturnitati & prolixitati, tantum de die decedat. Sc. Age tu. *Neſcio qd mali eſt mala obiectũ manu*, eſt, Neſcio quis veneficus eius mentem excantauit: nam in veneficijs non tãtùm eſt carmini locus, ſed etiam manui, id eſt ijs, quæ fiunt manus opera: vt cùm adhibentur herbæ, medicamenta, mala venena, etiam quædam interdum vincula. Maro Æneid.7. Malũ obiectum.

Spargere qui ſomnos cantuq; manuq; ſolebat.

Sc. Satin parua res eſt. *Ad aquam præbẽdam commodum aductus decimo poſt menſe.* mirum pleriſque videtur eſſe, cur olim decimo menſe mulieres parerent, cùm hodie nono ſoleant: ſed ita ſe res habet, breuiores erant veterum menſes, quàm noſtri, cùm ad lunæ curſum eos metirentur, nõ ſolis. Itaq; ex Hippocratis libro de fœtu, vbi ſumma dierum ſubducitur exactorum menſium, quiuis intelligere facilè poterit, ita ſe rem, vt dixi, habere. ergo Virgilianũ illud, eclog.4. Menſes decem.

Matri longa decem tulerunt faſtidia menſes,

de lunæ mẽſibus explicandum proculdubiò eſt. Eadem ſcena, *Quin tu iſtam iubes pro cerrita circumferri*, Hic circũferri eſt purgari & luſtrari propterea quod qui luſtrant, eum, quem luſtrant, ſæpe aliquid circumferentes, circũeunt, vnde & luſtrare, circuire eſt: quod & alibi attingimus. Inde *περιαγνίζειν* apud Græcos, & *περιφαίνειν*, & *περιμάττειν* dicuntur. Sc. Ego ſum ille Amphitruo. *In ſuperiore qui habito cœnaculo.* In ſuperiore habito cœnaculo. ſic perlepidè iocatur pauper hiſtrio, q perſonam Iouis ſuſceperat pro Amphitruone ſubditi: ſe enim pauperculum dicit cœnaculariũ, qui habitet in ſuperiore domus cœnaculo ad tegulas, non in inferiore in prima contignatione, ſed in ſuprema. Sc. Cõcedite atq; abſcedite. *Inde optimè, ſic ciſpellam, virum.* Ciſpellam eſt, aſpellam, repellam, non ſinam vltrà progredi, reijciã: etiam cis pro vltra vſurpari notat Marcellus: eſt etiam cis interdum intra, vt in Moſtellaria, Sc. Exi è culin. *Cis paucas tẽpeſtates Tranio*, Id eſt, propediem: & in Truculẽto, Sc. Piſces ego credo. Ciſpellere

Vt nulla faxim, cis dies paucos ſiet.

CAPVT XXI.

Quædam in Plinio emendata, ſapinus, Vaccinia mancupijs ſata.

NON ſolùm in verborum enodatione poſita eſt auctorum explicatio, & illuſtratio, ſed etiam in locorum emendatione, quorum corruptela ita ſenſui plerunque officit, vt nihil probabile ſalubreque elicere poſsis. Hic igitur locos aliquot Plinij emendare nitar. ſic autem ſcribit libro decimoſexto, c.4. Naturalis hiſtoriæ: *Poſtquam ex publico in priuatum magis, ſingulisq; ciuiũ quæri, & ſacroſancta omnia profana fecere*: hic ego & in priuatũ agi legendũ

eſſe

esse assero, & profana facere, cùm antecedat cepere. quid quod & sacrosancti legimos in autiquis monumentis, vt de tribunis intelligamus, qui omnia suis seditionibus profanauere? eius vt opinor punctum feret hæc scriptura, Qui animi & iogenij non est tardioris nec stolidi. Ego quoq; illam esse scripturam eodem cap. vindicandã reor, è sanctuarijs bibliothecarum deprõptam: *clarè professi, ne serui quidem hominẽ fas esse, lucri causa:* etsi autem eundem facit sensum editio, hæc tamen scriptura vt elegãtior, situ & tenebris dãnanda nõ fuit: sed nec in veterno iacere finemus, quod admonitione veterum librorũ coniecimus, in quibus cùm exaratũ inuenerimus, *primoq; cen scaptes fruticis paruæ aquifoliæ ilicis,* (lib. eod. c. 8.) vndè temerè & inconsideratè scapus fabricatus & edolatus est ab emendatorib. nos scabies legendum esse affirmamus. quinetiã c. 11. *cõtiditur ad cribrum in minuta,* potius quàm ad cribri minuta, nõ inuitus partim animi augurio, partim librorum testimonio asseruerim. quid quod c. 12. eiusdẽ libri, *sapium* arborẽ orbi terrarum ignotam, in sapinum mutandam esse

Sapinus.

Vitruuij lib. 1. c. 2. auctoritate freti non dubitamus scribere? quam Plinius ibid. feri nucleis scribit: nam, *in nucleis,* quod euulgatum est, mẽdum olet. etiam nunc superest sinceritas scriptoræ in annosis libris. Ibidẽ, *Sapini autem materies cæsa regenerata fit sicuti docebimus.* quid? cap. 16. eiosdem libri, *haud dubiè præferetur cedro,* diutius labem hærere sinemus, nec si possumus eluemus secuti volumina cõditiua, in quibus *citro* legitur? quis autem nescit citreas mensas in pretio & dignatione priscis fuisse? cap. 18. eiusdem lib. *item corbium sportis* in Plinio editũ est: sed refragantur pluteorum archanorum libri veternosi, in quibus cortis scribitur, vnde suspicio oritur, costis emendandum. *Item,* inquit ibidem Plinius, *vaccinia italiæ mancupijs sata,* quo in loco scripta & excusa nihil discrepant: sed

Vaccinia mancupijs sata.

cùm quæ sint ea aucupia non intelligam, & sciam Galeno, Aetio, reliquis medicis, mangonio vaccinij corporũ pubertatem tardari, quod venaliciarijs vtile plerunq; erat, mancupijs, si cui sagax hæc coniectura videri potest, non illibẽter legerim: hic tamẽ Piniũ mirari subit, qui vaccinium, id est hyacinthum, in arborum classem & sensum retulerit: legẽdum autem planè est, cap. 18. eiusdem libri, *Galliæ verò etiam purpuræ tingendæ causa ad seruitiorum vestes.*

CAPVT XVII.

Ponderibus librata terra, melior natura, melior mundus, magna parens, tu non inuenta reperta es, apud Ouidium.

VErsus est Ouidij 1. Meta. etiam atque etiam considerandus:

Nec circumfuso pendebat in aere tellus,
Ponderibus librata suis:

Terra librata põderibus.

Cui enim non incredibile videatur tellurem suo pondere suspẽsam teneri, cũ suo pondere potius in præceps, & abruptũ ire debeat: sed nec pondere, verùm ponderib. dixit. existimo eo significari ita in medio vniuersi cardine pẽdere terram, vt cùm tantundẽ vndiq; ponderum habeat, nulla propensio ei in hanc vel in illam cœli partem, nullaq; inclinatio sit: quã & quietis terræ causam Plato existimat esse, & ἰσοῤῥοπίαν Græci vocant: nã sic vndiq; examinata ponderib. suis, neq; in mediæ noctis metam, neq; in medij diei punctum fertur, nutu ponderum æqualiter vtrinq; resistente. obnituntur enim & repugnant: nec in ortum vel occasum propendebit, cùm tantundem ponderis retrahẽtis vtrinque sit. Itaq; si in ortum inclinetur, repugnabunt pondera eius in occasum vergentia. Eiusdem versus est,

Hanc deus & melior litem natura diremit:

explanationis indigens, sed ne cõmemorem aliorũ de eo sententias, & vt paucis quod sentio cõplectar, meliorẽ naturam appellari eam puto, quæ corpora perturbata in chao, & illo confuso rerũ aceruo exemit, & in hanc, quam videmus, descripsit & distinxit speciẽ. Nã deterior erat natura, quæ res in confusione mixtas, vnoque indistinctas vultu tenebat. sic ab eodem,

Melior natura.

Ille opifex rerum mundi melioris origo,

dicitur, quòd ante istum rerum ornatũ deterior esset in confusione mundus. Ibid. scribit,

Mundus potior.

Ossaq; post tergum magnæ iactate parentis:

& non multò post:

Magna parens terra est.

cùm magnus pater Latinis sit auus, maior pater proauus, maximus abauus, magnã parentẽ reor dici Tellurem antiquam & primam humani generis procreatricem: eodem fortasse modo & patria magna parens vocari posset, quam Cicero in libris de Republica appellat antiquiorem parentem: Sic enim scribit, *Sed quoniam plurima beneficia continet patria, & est antiquior parens, quam si quis, vt aiunt, curauerit, maior ei profectò, quàm parenti debetur gratia.* At verò illud,

Magna parens.

— Tu non inuenta reperta es,

quem sensum efficit? Nam inter Grammaticos (Vallam lib. quinto eleg. capite secundo, & Alexand. ab Alex. libro primo capite trigesimo primo) de eo litem esse natam audio, & quosdam ex hoc loco nescio quam eruere distinctionem inter inuenire & reperire: ego ne quid improbem, sed vt more instituto que meo animi mei sensum declarem, non inuentam interpretor quæ inueniri non potest, id est, vt ita magis significem quod volo, veniam verbi præfatus, non inuenibilem. Te, inquit, quæ in iuuencam mutata es, reperi inueniri non posse, cùm speciem formamque puellæ apuleris. Sic inuictus est (vt ita dicam) inuincibilis: & indissolutus apud Ciceronem in Timæo, indissolubilis, & illaudatus apud Maronem 3. Georg illaudabilis est: vel, etsi te quæsiui per omnes terras, ita tandem tamen te in buccula reperi, vt non inuenerim natam meam.

Tu nõ inuenta reperta es.

CAPVT XVIII.

Fertilitas barbara, porticus, siquidem homo esset, ferrum recipere, apud Ciceronem.

VOX est ita trita, vt vsu proprè & ministerio detrita sit, fertilitas, quæ tamen nescio quid aliud quàm in quotidiano ministerio & domestico vsu nobis apud Ciceronem ostendit secunda Tusculana: locum ipsum proferam, *illi autem voluerunt nihil horum simile apud Lacænas virgines, quibus magis palæstra, Eurotas, sol, puluis, labor, militia in studio est,* Fertilitas barbara. *quàm fertilitas barbara*: ego hic fertilitatem puto delicias ornatus luxumque significare, quibus Troianorum & Medorum nurus, & virgines ornatæ magnificè comptæque erant, vt quemadmodum fertilitas in solo feraci & fœcundo dicitur frugum copias gerente: ita fertilitas dicatur in illis quæ cultum vestitumque eximium gestant, gemmisque & margaritis, torquibus & cathenis aureis ornatæ sunt. Ac putem illud acroteleucium, *fertilitas barbara*, ex antiquo Porticus. sumptum esse poeta. Porticus eadem disputatione etiam tentorium, vel tabernaculum significat, quod admonendum duxi, quia fortasse multi id animaduersuri non essent, quos quid admonere & aduertere prohibet, sic enim scribitur, *Namque Æsculapi liberorum saucij opplent porticus.* loquitur de Podalirio & Machaone, qui ad Troiam tendebant & tabernacula habebant. Legendum autem ibidem censeo, *ô Patrocle?* nam versus octonarij modulus hanc scripturam Siquidem hõo esset. postulat: & non ita longè, *Abducet Patroclus credo.* at verò, *Siquidem homo esset*, valet, hoc quidem faceret Patroclus si quid humanitatis haberet: *Sed*, inquit, *nihil vidi minus*, id est, nec collocat in cubili, nec obligat ei vulnus. *Quiesce igitur & vulnus alliga: etiam si Eurypilus non posset, posset Æsopus*: in calamo scriptis voluminibus reperio, nec condemno, hoc sensu: Etsi Eurypilum virum fortem puderet Patroclo dicere, quiesce desineque interrogare me, quo loco res Græcorum sit, vulnusque meum alliga: non tamen Æsopum Tragœdum id puderet proloqui. Igitur Eurypilus effari, & narrare incipit laborem, & inclinationem aciei Græcorum in dolore. Etiam in illis libris secus quàm in editis lego, *Si satis his factum non sit, se velle decumbere*: quod cùm optimam eloquatur sententiam, cur supprimere obsecro debui? scio & sine negatione sensum explicari non incommodè, vt in editionibus extat: sed quod non commentus sum, sed reperi, sine fraude, vt opinor, me reperisse testificari possum. *Quis*, inquit, *cùm decubuisset, ferrum recipere iussus, collum contraxit?* ferrum recipere est iugulum aut latus ferro præbere: non Ferrũ recipere. se contrahere, non manus non lacertos opponere, non pedem, non ictum declinare. Iubebantur autem interdum, qui decubuerant, à populo iugulari. Eodem genere loquendi pro Roscio est vsus: *quòd non*, inquit, *totum telum corpore recepisset.* qui autem telum recipiebant, fortiores habebantur, quam qui collum contrahebant: vt Maro in clausula libri decimi de fortissimo duce Mezentio mihi dixisse videatur,

Hæc loquitur, iuguloq; haud inscius accipit ensem.

Ego in peroratione lego, *& tibi hoc video non posse deberi.* particula enim aduersatrix, sed, obscurat confunditq; sensum: ait enim crastino disputationem ad constitutum fore ad clepsydram, præsertim cùm auditor cogat sibi rem solui & repræsentari, neque deberi differrique sinat.

CAPVT XIX.

Corymbium, capillamentum, lues, stator, equestria.

EPigramma non est perelegans, perq; scitũ Petronij, de eo qui antè crine decorus, caluitio postea deformi pulchritudinẽ amiserat.

Infœlix modo crinibus nitebas,
At nunc leuior ære vel rotundo,
Ridentes fugis & times puellas:
Phœbo pulchrior, & sorore Phœbi:
Orti tubere quod creauit vnda,
Vt mortem citius venire credas:
Scito iam capitis perisse partem.

Sed existimo tepere & planè frigere eius gratiam, quòd sensus vitio transpositorum versuum conturbatio est: Nam mihi quidem sic eorum texendus videtur ordo,

Infœlix modo crinibus nitebas,
Phœbo pulchrior, & sorore Phœbi:
At nunc leuior ære, vel rotundo
Orti tubere quod creauit vnda,
Ridentes fugis, & times puellas.

Ita enim sensus vrbanorum & disertorum versiculorum enitescet, vt caluus cõparetur æri, & tuberi ortorum rotundo, nullaq; lanugine villoso. Inquit Petronius,

Corymbioq; dominæ pueri adornat caput. Corymbium.

Sic redimiculum muliebrium comatum, vt crobylus virorum, scorpius puerorum intelligitur: à Grammaticis Græcis implicatio comarum in acutum desinens explicatur.

——Crines nodantur in aurum.

cùm Maro canit, Aeneid. 4. Seruius crobylon interpretatur. Sed hic comæ sunt adpositiriæ, quales flauas plerunq; mulieres merito decore formam quærentes præsertim in aulis sibi adijciunt. Nam cui circũponitur corymbion, is rasus nouacula fuerat. & mox sequitur: *Encatumq; me non minus, Decoro exornauit capillamento.* Capillamentum. Is quoq; rasus fuerat, cui capillamentũ est inditum. Vt aũt corymbion fœminarũ diximus, ita capillamentum virorum affirmamus. Non dixit aũt Petronius calcare versum ꝑ terere,

vt à

vt à via trita traoslatio ducta sit, quæ eadem calcatur. Nam & dixit Aristophanes in Auibus, *οὐδ' αἰσχύλον πεπάτηκας*, id est, Æschylum non calcasti, qood est, eum noo triuisti, nec diligenter frequeoterq; peruolutasti: sed quòd quę seoticosa suot & spinosa aculeisque horrentia, vestigio premere timemus. sic enim inquit, *Cæteri, aut non viderunt viam qua itur ad carmen, aut versum timuerunt calcare.* lego autem,

Ac sese pictum laudabat miles in vnda.

Et mox,

Hinc Numidæ accurant, illinc noua vellera Seres.

Lues. Lues est illi soluta aqua, vt cùm niues in tabē aquamq; liquatæ sunt.

——Vincta fluctus stupuere pruina:

Et paulò antè lues, iam concidenda iacebat:

ait enim aqoas, quæ antè labebantur solutæ, repentè in pruinam coocreuisse & glaciem, vt ferro earum rigor frangendus esset. Ait idem, *Qųædam enim fœminæ sordibus calent, nec libidinem concitant, nisi aut seruos viderint, aut statores diutius cinctos:* (Statores.) disciočtos puto legendum, ac statores seruos esse puto aut liberros, qui prope herum aut patronum stanr, & ei præstò sont, & si qoem quærat, arcessunt sistuntque. eleganter, de muliere, quæ amatoribus plebeijs & vilissimis delectatur, scripsit, *ex hac nota est mea domina, vsque ab orchestra quatuordecim transilit, & in extrema plebe quærit quod diligat.* (Equestria) Equestria pro locis theatralibus equitum, & modificatis verbis, pro equitiboa vsurpauit, cùm scripsit, *nunquam tamen nisi in equestribus sedeo*: id verò est, nunquam est mihi res, nisi cum illis qui sedent in quatuordecim ordinibus.

CAPVT XX.

Fistula apud Plinium vorticis genus declarata.

CVI noo tandem mouet admirationem illud Plinianum lib. 2. cap. 49. *Ex eodem genere & in longam veluti fistulam nubes aquam trahit.* (Fistula.) Qoid enim fistulæ rei est cum vorticibus & turbinibus, alijsque repentinis procellarum generibus; Deinde, qua obsecro machinatione potest fistula illa sorbere aquā è mari? oisi fortè interpres & inuestigator oaturæ, vulgi sequutus est errorem, existimantis Iridem sui discoloris arcus cornibus, in nubes aquam trahere velut tollenone è fluminibus & mari haurientem: itidem & ipse fistulatam aliquā nubem censuit posse sursum elicere aquam, & in excelsum sorbere. Equidem existimauerím istam fistulam vorticem esse, neque à vortice separandam. Nam ita rotarus & vibrarus suo turbine impetuque in mare inrerdum impingitur & illiditur, & reuerberarus repercussusq; retro reijcitur cum aquæ rapina: vnde à nauticis sipho appellabatur, quem Plinius fistulam interpretatus est Non debuit tamen fortasse nouam speciem flatus ex vocabulo nautico Plinius procreare: nisi si hac ex parte excusandus sit, quòd cùm in mari non omois vortex id facere soleat, meritò qui id faciat notari & distingui debuerit: ac mediua fidius bac æquitate & benigoitate interpretationis booos scriptores potios leuare, quàm per calumaiam iniquam opprimere & circūuenire, candidi nec maligni animi, nulloque liuore suffusi fuerit. Nos tameo interea fistulam esse vorticem doceamus, nequis oos putet ariolari atq; ineptè cornicari. sic igitur scribit Olympiodorus io Aristotelis Meteora, *οἱ ναῦται δὲ τοῦτον σίφωνα καλοῦσι, διὰ τὸ σίφωνι ἐοικέναι, φέρεται δὲ σίφων, διὰ τὸ ἕλκειν σίφωνος ἀναπέμπειν τὸ ὕδωρ τῆς θαλάσσης.* Ecce Olympiodorua vorticē à nautis dicit appellari siphonem, id est fistulam, quia in modum fistulæ trahat è mari aquam, quod, vt aiuot geometræ, oportebat ostendere.

CAPVT XXI.

Ionicus, cinædicus, staticuli, versus, orbis saltatorius, bibere pro summo.

EXplicanda sont verba Plauti illa è Sticho, Sc. vlt. *qui Ionicus, aut cinædicus, qui hoc tale facere possū?* hic cinædici nomen non esse iosamis, (Cinædici.) nefandiq; probri, à Nonio est annotarum, sed in saltatore poni: vt & mox, *cinædus contrà staticulis stare nobis non magis potis est, quam fungus imbri:* tamē & eneruem fractumq;, & velut exossem tripudiatorem, eo nomine intelligi crediderim, cùm in Aulolaria, Sc. Redi quo fugis nūc. scribatur, *ita fustibus sum mollior magis, quàm cinædus.* Sed & cantionem cinædicam vocat proteruiorem libidinosioremque, pruritumque excitantem. io Stich. Sc. Morem vobis geram. *Suauem cantionem occipito cinædicam, vti perpruriscamus vsq; ex vnguiculis.* Ionicum quoque, saltatorem ferè molliculum & effœminarum delicatiusq; se mouentem interpreter: (Ionicus.) vt apud Horatium, lib. 3. od. 6. *Motus doceri gaudet Ionicos*
Matura virgo.
tum q, Ionum mores & saltatiooes lasciuiores & teneriorea petulantioresq; erant, tum quòd (si id è propinqua reperi insula placet, nec in Asiam nauigari) Siculi saltationē quandam, vt reor, blandam & voluptuariam, in honorem Dianę celebrabant, Ionicam vocatam. Pollux lib. 4. onom. cap. 14. *τὸ δὲ ἰωνικὸν Ἀρτέμιδι ὠρχοῦντο Σικελιῶται μάλιστα.* Cùm autem, vt à Plutarcho scriptum est in symposiacis, tres sint saltationia partes, *φορά, σχῆμα*, & *δεῖξις*, id est motus, gestus & demōstratio: staticulos ad quietem (Staticuli.) quæ in gestu & statu est & in demōstratione, pertinere crediderim, nec (vt opinor) iniutia: vorsus ad morū. (Versus.) sic enim in Sticho Sc. vlt. scribitur, *Si istboc vorsu me viceris, aliò me prouocato.* Est eoim versua & orbis saltatorius, (Orbis saltatorius.) species quædam mot⁹ cuius mulra genera tripudiarores frequentant. sed ijdem etiā sæpe se versanr, in orbemq; rotāt. De saltatorio orbe sic in Pisonem scribit Cicero, *Cùm illum suum saltatoriū versaret orbem.* De staticulis Cato apud Macrobiū, lib. 3. satur. c. 14. *inde staticulos dare, ridicularia fun-*

dere. Iterũ, *voces demutat, ſtaticulos dat*. Vidi autem qui noo dubitarẽt in eadem fabula inficationem in affirmationem mutare: *volo ego noi pro ſummo bibere, nulli relerimus poſtea*: nõ vt ſcribitur, *nolo ego*: hoc ſenſu, Volo nos pro ſummo bibere, vt modum quem dicemus, ne ſuperemus, iſq; ſit cyathorum ſummus modus in potádo: vel potius, hoc ſummum ſit & vltimum quod bibemus, nulliq; poſtea relinamus è cado, ſed finem potãdi faciamus. Fortaſsis aurem ſumma potio decem cyathorum erat, quib. ſe inuitarant, & Græcam cantionem cecinerant: quioq; bibe, tres bibe, & ſemiquatuor: quæ ſumma decem cyathorũ eſt. Sed *nolo* perplacet, hoc ſenſu, Nolo nos bibere immanibus hauſtibus: nulli poſtea relinamus cadum, aperiamusq; ſummis hauſtibus bibituro. *ſubito enim cadus verti poſſet*, vt ait, quod eſt, exhauriri, ſi tam magnis nos poculis ingurgitaremus, vt apud Horat. lib. 2. ſat. 8.

Inuertunt Aliſanis vinaria tota,

ĩd eſt exhauriunt. Nam cadus qui inanitur, inuertitur. Bibere autẽ ab ſummo, aliud quiddam erat, de quo ſuo loco dicemus. At verò illud, Sc. Agite ire foras. *vter demutaſſit, pro culpa multabitur*, legendum ferè cenſuerim, non vt in ſemioarijs editionum publicarum, *procul demutaſſit*, vel potiùs, vt Ioachimus Camerarius vtraque lingua doctiſsimus emendat, poculo multabitur.

Bibere pro ſummo

CAPVT XXII.

Nitens taurus, myrtus, Getæ, inferiæ, Anius, tremere omnia viſa repentè, habitabant vallibus imis, nigrã hyemi pecudem, in partem vocare, lentare remum: apud Maronem 3. Æneid.

Virgilius lib. 3. Æneid. ſcribit,

—Superoq; nitentem
Cœlicolum regni mactabam in littore taurum:

vbi nitentem opimum interpretor. nam quæ ſaginata ſunt nitere dicuntur. Sequitur ooo longo ioteruallo,

Nitẽs taurus.

—Et denſis haſtilibus horrida myrtus:

hoc mihi è conſuetudine Græcorum doctiſsimus poeta finxiſſe videtur, qui tumulis & buſtis, cum alia virgulta, tum myrtum imponere ſolebant, quod eruditiſsimus vir Victorius anootauit. myrtum aũt petebat Aeneas, vt ad rem diuinam verbenas haberet. verius ſit tameo hæc finxiſſe Maronem, quòd è corno & myrto haſtas facerent antiqui, quibus ait confixum Polydorum fuiſſe. Eodem libro,

Myrtus.

Gradiuumq; patrem, Geticis qui præſidet aruis.

hic Getica arua, arua Thraciæ ioterpretor, cuius partẽ olim tenuerunt Getæ, vt ſcribit Thucydid. lib. 2. ſed inde demigrauere. nã noo eſt infrequens gentiũ migratio in alias terras. Igitur Æneas in Thracia cùm eſſet perculſus illo monſtro, precari Gradiuum patrem cœpit, qui Thraciæ imperat. Iterum,

Getæ.

Inferimus tepido ſpumantia cymbia lacte.

Inferiæ.

Inde inferiarum nomen ortũ eſt, quòd mortuorũ ſepulchris inferuntur. χοαὶ à Græcis vocãtur. ſundebant aũt lac, mel, aquam, vinum, oliuas, flores etiam ſpargebant. Æſchylus,

Βοός τ' ἀφ' ἁγνῆς λευκὸν εὔποτον γάλα,
Τῆς τ' ἀνθεμουργοῦ στάγμα παμφαὲς μέλι
Λιβάσιν ὑδρηλαῖς παρθένου πηγῆς μέτα,
Ἀκήρατόν τε μητρὸς ἀγρίας ἄπο
Ποτὸν παλαιᾶς ἀμπέλου γάνος τόδε,
Τῆς τ' αἰὲν ἐν φύλλοισι θαλλούσης βίον
Ξανθῆς ἐλαίας καρπὸς εὐώδης πάρα,
Ἄνθη τε πλεκτὰ παμφόρου γαίας τέκνα.

ibid. Virg. *—Animamq; ſepulchro Condimus*: è veterũ opinione poeta dixit, qui ſepulchrũ mortuorum domiciliũ credebant, & portum corporis appellabant. Cicero,

Neq; ſepulchrũ quo recipiat, habeat portũ corporis,
Vbi remiſſa vita corpus requieſcat malis. Ibid. Virg.
Rex Anius rex idem hominum Phœbiq; ſacerdos.

Anius.

Anium Delo imperaſſe cómemorat Dionyſ. li. 1. antiquit. Róm. & Troiaoos duce Æoea in illo errore claſſe Delũ applicuiſſe: ἐν δὲ πλάνῃ, inquit, ... *αὐτοῦ ἀνίε.*

Vix ea fatus eram, tremere omnia viſa repentè
Liminaq; lauruſq; dei.

Tremere omnia ui ſa repẽtè.

aduentante Apolline ſic omnia mouebantur,

Οἷον ὁ τὠπόλλωνος ἐσείσατο δάφνινος ὅρπηξ,
Οἷα δ' ὅλον τὸ μέλαθρον,

inquit Callimachus in Apollin. cuius interpres ait, hoc fieri ἐπιδημοῦντος τοῦ θεοῦ, id eſt aduentante deo, tumq; vera reddi oracula, vt eo abſente, falſa. Particulam autem *que*, vel Homerico more produxit ſequẽte liquida. his enim literis ſequẽtibus plerunq; breues Homerus produxit, vt Iliad. 1. αὐτὰρ ὁ ἔγνω ᾗσιν ἐνὶ φρεσί: quo modo Perſianum *melos* in præfat. defendi poteſt, niſi ſi quis ſeruato æquè incolumique numero legat, *Cantare Pegaſeium melos credas*. quod nonnullis placuiſſe video: vel terminationis cauſa, vt grammatici ſcribunt.

—Nondum Ilium & arces
Pergameæ ſteterant, habitabant vallibus imis,

cùm dixit, Homeri locũ illũ Iliad. υ expreſsit.

Habitabãt ualub. imis.

Κτίσσε δὲ Δαρδανίην, ἐπεὶ οὔ πω Ἴλιος ἱρὴ
Ἐν πεδίῳ πεπόλιστο, πόλις μερόπων ἀνθρώπων,
Ἀλλ' ἔθ' ὑπωρείας ᾤκεον πολυπίδακος Ἴδης.

quibus in verſibus plurimum Maro ab explanatione Platonis & Strabonis recedere fortaſſe videatur: illi enim ſcribunt, poſt diluuiũ primùm homines ſumma montium inſediſſe cacumina metu aliarum eluuionum: deinde paulatim terra iam ſicciore in montium deſcendiſſe radices, ibique ſibi domicilia paraſſe, eas enim eſſe ὑπωρείας: poſtremò campos occupaſſe & ſecũdum fluuios ſedes ſibi legiſſe. at Maro ὑπωρείας valles imas interpretatus, nõnihil à poetæ Græci ſententia deflexit, vt quis putaret: exiſtimo tamen ſignificari ab eo mõtium radices, vt Homerus ſcripſit.

Taurum Neptuno, taurum tibi pulcher Apollo:

verſus eſt Homeri ad verbum redditus,

Ταῦρον Ἀπόλλωνι, ταῦρον δὲ τῷ Ποσειδάωνι.

Nigram

Nigram hyemi pecudem.

Nigram hyemi pecudem immolari Maro facit, vt & Flaccus ei agnam, cùm esset Tempestas ritu Romano dea. ait enim Flaccus in Epodis ode 10.

Libidinosus immolabitur caper,
Atque agna tempestatibus.

Aristophanes in Ranis,

ἄρν' ἄρνα μέλαιναν παῖδες ἐξενέγκατε,
τυφὼς γὰρ ἐκβαίνειν παρασκευάζεται.

Ita etiam ritu Græco Tempestati agna nigri velleris immolabatur.

Plena per insertas fundebat Luna fenestras.

Insertas interpretor, quæ ædibus insertæ & interpositæ erant, vt apud Lucret. libro 2.

Inserti fundunt radij per opaca domorum.

Inserti enim radij sunt, qui per domos inseruntur, & in eas subeunt, solisq; lumina spargunt.. *Velatasq; comas*, exponi rectè video vittatas, vt & velatis manibus est apud Plautum in Amphitruon. Sc. Qui me alter. & velamenta apud Liuium libro 29. & lib. 15. supplicum vittæ sunt. Virgilius lib. 1. Æneid. *—Ipsumq; vocamus*

In prædam partemq; Iouem.

In partē vocare.

In partem vocare, iuris verbum est, pro participem facere, & partiarium admittere: Cicero pro Cecinna, *Mulieres in partem vocatæ sunt.* Nam & de præda diis immolabant, & partes etiam quasdam eis interdum suspendebant de tholo & consecrabant, vt Dianæ aprorum capita & ceruorum cornua. Maro 7. eclog.

Setosi caput hoc apri tibi Delia paruus,
Et Ramosa Mycon viuacis cornua cerui.

Item libro 9. Æneidos,

—Si qua ipse meis venatibus auxi,
Suspendiue tholo, aut sacra ad fastigia fixi.

Nemorosa Zacynthos, est quod ab Homero Odys. 1. dicitur, *ὑλήεσσα Ζάκυνθος*, verbum ex verbo expressum. Virgil. lib. 3. Æneid.

Effugimus Ithacæ scopulos, Laertia regna.

ad contemptum & irrisionem scopulos ac regna vocauit, ac Ciceronem imitatus est, qui de Vlyssis patria sic libro 1. de Oratore scribit, *Vt Ithacam illam in asperrimis scopulis ceu nidulum affixam sapientissimus vir immortalitati anteponeret.* Virgilius libro 5. Æneidos,

Ante & Trinacria lentandus remus in vnda.

Lentare remum.

id est, in Siculo mari nauigandum. cùm enim remiges magnis viribus remigant, lentant, id est, curuant & flectunt pandantq; remos: qui & ea de causa lenti à Catullo in nupt. Pelei appellantur, cuius versus Virgiliani carminis explanatio erit,

Quiue fugit lentos incuruans gurgite remos?

CAPVT XXIII.

Ometides, segmenta, discrimen, purum caput, tres numeros iactare, subire & vocare, apud Ouid. 3. de arte.

Conueniunt, inquit Ouidius lib. 3. de arte amandi, *tenues scapulis ameletides altis:*

Angustum circa fascia pectus eat.

Natio Grammaticorum in ameletidibus explicandis frustra sudat, nihilque proficit. Ego enim contra librorum auctoritatem affirmauerim legendū esse ometides. vt sint tanquam scapulares vel humerales fasciæ: quis enim nescit ad dissimulandam scapularum altitudinem tenuibus fasciis vtendum, ne si crassioribus & plenioris fili aliqua vtatur, magis vitiū extet & appareat? Recordor equidem Grammaticos primi ordinis, analectides legere, & intelligere tanquam puluillos ad constipandas puellarū scapulas, quibus subscriptorem præstare non possum.

Ometides.

Quid, ait ibidem, *de veste loquar? non iam segmenta requiro,*
Nec quæ bis tyrio murice lana rubet.

Segmēta.

Ego hic segmenta esse puto purpuræ vel aurei panni virgas, vnde & segmentatæ vestes nomen habuerunt. Nam sunt & segmenta virgæ quædam aureæ & zonæ, quæ vesti inseruntur ad ornamentum, velut instiţ quædam, & limbi: quibus interdum versicolor vestis redditur. Valerius, *permisit quoque ijs purpurea veste, & aureis vti segmentis.* Isidorus libro 19. Etymol. capite 22. *segmentata vestis zonis*, inquit, *quibusdam, & quasi præcisamentis ornata.* Idem Ouid. 3. de arte aman.

Longa probat facies capitis discrimina puri.

Discrimē. Purum caput.

discrimen hic vocat, cùm in medio sincipite in diuersum coma discernitur. Purū caput dicitur, pars capitis anterior ad discrimen nulla re ornata nulloq; nodo constricta, cùm in aurum nō sunt ea parte nodati crines, nec in reticulum collecti: per translationem de terra in orto dixit Columella libro 10. de cult. hort.

Inde sibi puro discrimine pectita tellus.

Idem Ouid. eod. lib.

Ecce tibi similis, qui quondam Phrixon & Hellen
Diceris inops eripuisse dolis.

quem hic vestis colorem significat Ouidius? ac putem intelligi vestem coloris fului, qualia erat color velleris aurei. id ex eo apparet, quod eodem in libro scribit,

Dictaq; Varroni fuluis insignia villis
Vellera germanæ Phrixe querenda tuæ.

Hanc, inquit, *decet ornari testudine Cyllenæa.*

existimo significare alterius in fastigium testudinatum esse comę suggestum rotundandum, vt ille comarum ornatus testudinis à Mercurio inuentæ figuram referat. Ibidem Ouidius,

Et modò tres iactet numeros: modò cogitet aptè,
Quam subeat partem callida, quamq; vocet.

Tres numeros iactare, subire, vocare.

apparet eam lusus rationē significari, qua quis iactis numeris in tesserarū ludo, vnū ex eis sibi eligit, quo redeunte lucretur: vnum subit, quo reuertente perdat. vocamus enim quod euenire optamus, subimus quod ferre cogimur: vt alterum voti sit, alterū necessitatis. sed ea conditio est, vt legamus eum numerum, quem potius rediturū putemus, eum subeamus, quem minus rediturum speremus, vt auguremur nobis potius lucrum, quā iacturam ominemur. Nam & in hac cōiectura inest calliditas, suisq; rationibus aduersaria sit, quæ eum numerum, qui sæpius redit, subire malit, quàm vocare.

ADRIANI TVRNEBI ADVERSARIORVM LIBER QVINTVS.

CAPVT I.

Cognituræ, spintria, aureus, miliarium, quid mihi cum longis tibijs, mota ancilia, scambus: in Suetonio.

VTVLENTVM, vt ita dicam, & cænosum arbitror illum Suetonij in Vitellio capite 2. locum, in quo de eius maioribus disserit: *Cuius*, inquit, *filius sectionibus & consuturis vberius compendiū nactus*: quę enim, malum, sunt istæ consuturæ? nisi fortè eum censet vt patrem, fuisse futorem veteramentarium: sed vt arbitror, sutor & sector non fuisset. illud accommodatius, &, vt opinor, longè verius, cuius assertores sunt libri veteres: *cuius filius sectionibus & cognituris*: cogni-

Cognituræ.

turas enim dicit procurationes, cùm hominum in foro esset cognitor & procurator. cognitiones non dixit, sed cognituras, ne de iudice loqui videretur. Ibidem, vulgaris mulier est, quę sui copiam facit, seque vulgat, quomodo & à Iurisconsultis vsurpatur. Quid illud est cap. 3. *& ipse perpetuò spintriæ cognomine notatus*. Ego spin-

Spintria.

triam eum accipio, qui muliebria patitur, seq; aliis abutendum præbet: certè pro spintria Dionis compendium πεπορνευμένον dicit, id est prostitutū & stuprum passum: sed & spintrias à patientia nominatos Tacitus lib. 5. ostendit his verbis: *Tuncq; primum ignota antè vocabula reperta sunt, sellariorum & spintriarū, ex fœditate loci & multiplici patientia*. Nam loci fœditatem ad sellarios refero, multiplicem patientiam ad spintrias. Quare cū effœminati essent, in eis spinter effœminatur, & spintriæ vocantur: vnde origo appellationis. In eadem vita cap. 14. scribit, *nullis tamē infensior quàm vernaculis & mathematicis*. scio omnium librorum consensu hanc lectionem testatam esse: putem tamen diuinaculis commodiùs aliquanto quàm vernaculis hic scribi posse. Æstimatio autem aurei Romani, qui &

Aureus.

solidus dicebatur, cognosci potest ex comparatione locorum duorum Suetonij & Taciti: Nam de Othone scribit Suet. cap. 4. *quoties cœna acciperet principem, aureos excubanti cohorti viritim dabat*. Tacitus lib. 17. *Cohorti excubias agenti viritim centenos nummos diuidebat*. aureus igitur Romanus centū nummis taxatur. Miliarium vaa est

Milliariū.

longum & angustum ad similitudinem milij. Palladius de re rustica lib. 5. cap. 4. *Vas*, inquit, *aeneum miliario simile, id est altum & angustum*: eo ad balnea vtebantur. Etiam miliarium aureum, Romæ in foro columna erat, in quam omnes viæ Italiæ competebant & desinebant: quod ita vocabatur, q ab eo miliariorum numerus, quibus itinera metiebantur, incipiebat. nam lapides in viia, quibus miliaria notabātur, miliaria etiam vocabantur. Plutarchus in Galba, ὁ χρυσοῦς ἀνεῖται κίων, εἰς ὃν αἱ τετμημέναι τῆς Ἰταλίας ὁδοὶ πᾶσαι τελευτῶσι. de eadem re Suet. in Othone, cap. 6. *vt se in foro sub æde Saturni ad miliarium aureum operirentur*. τί μοι καὶ μακροῖς αὐλοῖς, prouerbium esse dicit Dio in Othone, de iis qui quid sibi nou vtile faciunt, quod & paulò aliter effert, τί γάρ μοι ἔδει μακροῖς αὐλοῖς αὐλεῖν. puto hoc dictum, vel ex eo

Quid mihi cū longis tibiis.

q, ad rem diuinam & puluinaria adhiberent tibicines, qui tibiis canebant longis, vt præcentoriis & thurariis: cùm tamē interdum sacrificium sibi non profuisse censerent, vel ex eo q, qui tibias tractare cōmodè paruas cū posset, vt puellatorias, quas Græci παρθενίους vocāt, aut gingrinas quę breues erant, magnas longasq; sumeret, quas commodè non posset inflare. Quid est? *sed & motis, necdum conditis ancilibus*. (in Othone capite 8.) Solebāt qui bello gerendo

Mota ancilia.

præficiebantur, vt inquit Seruius in princ. 8. Æneid ingredi Martis sactarium anciliaq; primum mouere, deinde simulachri hastam, dicentes, Mars vigila. Tacit. lib. 17. *fuêre qui proficiscenti Othoni moras religionemq; nondum conditorū ancilium afferrent*. promebantur autem indicto bello ancilia, vt mouerentur: ac profectionem suscipere ante, quàm condita essent, ominosum & religiosum habebatur. Idem Suet. de Othone, cap. 12. *fuisse*, inquit, *traditur & modicæ staturæ, et malè pedatus caluusq;*. Cùm caluitium nec ad corporia habitum pertineat, nec officiat in rebus gerendis, quis meritò hunc locum dubiæ ambiguæque fidei non censeat? Consului exemplaria scripta, in quibus reperi, modo *campus*, modo *cambus*: quo fit, vt legendum censeam *scambus*, quo nomine vocatur, cuius crura sunt deprauata & curua. Is enim σκαμβὸς à Græcis appellatur: quam vocem quo minus vsurparet Suetonius quid obesse potuit? cùm eum tanta libertate scribendi videamus vti: & hāc appareat vocem Latinis vsitatam fuisse, cùm

Scambus.

in anti-

in antiquioribus Nonij voluminibus reperiã, *Strabones sunt, quos scambos nunc dicimus*: videlicet à deprauata oculorum acie.

CAPVT II.

Quædam è Suetonio emendata, præcipuum, notare, Vexillationes.

ARborem instituere, pro arborem in terra statuere & pangere, dixit in Galba cap. 1. Suetonius his verbis, *Arborem ab eo institutam elanguisse*. Non est absimile illud Ciceronis in Rullum, antè à nobis animaduersum annotatũmque, *Vbi institui vineæ possint*. In origine nominis Galbæ, galbeum remedia lana inuoluta interpretatur Suetonius. Festus libro 3. galbeas armillas explicat, quibus triumphantes vterentur, & milites virtutis ergo donarentur. *καὶ σὺ τέκνον τῆς ἀρχῆς ἡμῶν παραψήξεις*, quod loquuntur Suetonij codices in Galba, cap. 4. corruptum est, sed ex Dione & Tacito *παραγεύσῃ* emendandũ: nam ita Tacitus lib. 5. scribit, *Et tu Galba quandoque degustabis imperium*. mihi tamen veterum librorum notas à librariis malè effictas scrutanti, videbatur scriptum fuisse, *τῆς ἀρχῆς ἱκανῶν παραγεύσῃ*. sed quæ fide Taciti & Dionis retulimus, verissimum esse confidimus. Legatum quoddam per præceptionem à Iurisconsultis l. 25. §. vlt. ff. famil. hercisc. & l. 90. §. quæ marito. ff. de legat. 2. & Instit. tit. de legat. §. sed olim. nominatur, illud etiam præcipuum vocatur: Suetonius in Galba, cap. 5. *Namque quingenties HS cùm præcipuum inter legatarios habuisset, quia notata nõ perscripta erat summa*. Hic porrò notare est notis quibusdam & compendiis literarum aliquid breuiter perstringere, non omnib. literis integrum perscribere, vt apud Fabium libro 1. in Procemio, *Quantum notando consequi potuerant*. Capite 6. pro *A. Cato certè ludis substitutus*. reperio in bonis libris, *lycijs substitutus*: non tamen desunt docti viri, qui, Getulico substitutus, verũ esse & sincerum contendant. *Igitur*, inquit in Galba, capite 10. *cùm manumissioni vacaturus conscendisset tribunal*. hæc ego verba ex Romanorum consuetudine explicanda censeo. Nam cùm Magistratus, vt scribit Theophilus (eo enim appellando me liberaueto) conuentus agebat, vltimis conuentuũ diebus manumissionibus operam dare solebat. Eodem capite pro *Alexandrina nauis detorsa appulit*, sine controuersia emendatè in libris veteribus legitur, *Dertosam*, quod oppidum Hispaniæ est. Capite 13. *Venitio simus à villa*: non intelligo, verùm legendum arbitror, *venit io simus à villa*. vel, *venit io venit simus à villa*. Io autem interiectio exultantis est omnibus notissima. Lego & illud cap. 20. hunc in modum, *per hæc prope omnibus ordinibus offensis*. non vt circunferunt exemplaria, offensus. Capite 20. *excepta Germanitiorum vexillatione*, quo in loco vexillationem intelligimus cohortẽ militum, qui confectis & emeritis stipendiis sub vexillis etiamnum habebantur, vsque dum commoda & agros acciperent. Nam hæ vexillationes dicebantur. Tacitus libro 1. *ne dimissis quidem finem esse militiæ: sed apud vexillum retẽtos alio vocabulo eosdem labores perferre*. Alæ etiam equitum, Vegetio lib. 2. cap. 1. vexillationes dicuntur.

Præcipuũ.

Notare.

Vexillationes.

CAPVT III.

Belli portæ, domitus Pollucis habenis, alternum pedẽ facere, Anienus, puberibus folijs.

MARO lib. 1. Æneid. scribit de templo Iani ab Augusto clauso, pace terra mariq; parta, *Claudentur belli portæ*. & apud Flaccum de iisdem portis lib. 1. sat. 4.

——postquam discordia tetra
Belli ferratos postes portasq; refregit.

id sic explicandum è Plutarcho est, Iani templum portas habuisse bifores, vocatamq; esse belli portam. Eius verba sunt in Numa, *ἔστι δὲ καὶ αὐτοῦ ναὸς ἐν ῥώμῃ δίθυρος, ὃν πολέμου πύλην καλοῦσι*. Alio apud Maronem loco 3. Georg. scribitur,

Talis amyclæi domitus Pollucis habenis
Cyllarus.

vbi interpretes Pollucem, qui pugil erat, pro Castore equorum domitore Maronem dixisse putant: sed non censuerim, sic pugillatus studiosum fuisse Pollucem, vt nunquam in equo sederit: & Cyllarus alternis Polluci & Castori seruiit. Papinius lib. 1. Syluar.

Et pauet aspiciens Ledæus ab vrbe propinqua
Cyllarus: hic Domini nunquam mutabit habenas
Perpetuus frænis, atq; vni seruiet astro.

Nam equum Domitiani vni seruiturum astro dicit, non duobus, vt Cyllarum. Alternum pedem facere apud Papinium, quem modò citaui, esse videtur claudicare: nam sic de elegia, cuius alter versus longior, alter breuior, dixit libro 1. Syluar.

Quas inter vultu petulans elegia propinquat
Celsior assueto, diuasq; hortatur & ambit,
Alternum factura pedem.

sic Æneam ex vulnere claudicantem,

Alternos longa nitentem cuspide gressus.

dicit Maro lib. 12. Æneid. vt nos antè annotasse recordamur. Verisimilius tamẽ sit, alternum hic pedem ob Elegiacos versus dici, qui alterni breuiores & longiores sunt & claudicant, vt à Cicerone 1. Tuscul. dicitur epigramma alternis versibus longiusculis. Nam pes interim versus est, vt apud Flaccum de Arte poet. *hunc socci cepere pedem*, id est versum iambicum. Vt Tiberinus deus erat, qui Tiberi præerat: ita apud Papin. lib. 1. Sylu. animaduerti Anienum deum esse, qui Anieni. Papinius lib. 1. Sylu.

Ipse illis antris Anienus fonte relicto
Nocte sub arcana glaucos exutus amictus.

Sic enim legendum censui, nõ Anieni, neque Anien. & fortasse sic mox Tiburnus nomẽ dei est, qui Tiburi colebatur, & lucum habebat Horatio nominatum.

—Illa recubat Tiburnus in vmbra.

Horatius libro 1. ode 7. *& Tiburni lucus*. Apud Propertium quoque Anienus dei nomen est, lib. 4. eleg. 7. *Accessit ripæ laus Aniene tuæ.*

Belli portæ.

Domitus Pollucis habenis.

Alternũ pedem facere.

Anienus.

sed

ſed ad Maronem reuertor, cuioa aliquid è Papinio quiſpiam interpretaretur. Quod enim de dictamo ſcribit 12. Æn. *Pauperibus caulem folijs,* Adultis, Grãmarici qui familiam ducũt, quorumq́oe ſententia prima eſt, exponont: ſed Papinius accepiſſe videtur pro florentibos: ſic enim Maronem æmulans ſcribit eodem libro,

Puberib. folijs.

—Idæa profert quam Creta ſub vmbra
Dictami florentis opem.

hoc tamen alio loco aliter expono. Quod autem mox Papinianus addit,

—quóque anguis abundat Spumatu.

de ſaliua anguium Aeſculapij ioterpretor, qui lingendo ægros ſanabant ſua ſpuma. Ariſtophanes in Pluto,

Τὼ δ' ὑπὸ τὴν φοινικίδ' ὑποδύνθ' ἡσυχῇ,
Τὰ βλέφαρα περιέλειχον.

—Piſæumq́; domus non æſtuat annum,

Papinios ibidē nouè dixit: vt ſi æſtoat æſtum, quis diceret. Paris eſt audaciæ Perſianō illud, ſatyra prima,

Iratum Eupolidem prægrandi cum ſene palles.

pro, pallorē ſtudendi in Eupolidis libris palles, vel pallorem ſtudio & aſsidoitate legendi Eopolidis comœdias contractum palles. Ius ſuum poetæ tenent, vt licenter multa loquantur, ac ne proſcriptione fortè excludantur, ea vſurpant ad retinendam poſſeſsionem.

CAPVT IIII.

Scena verſatilis, aulæum ſcenicum, centum miſſus circenſes, Gangaridæ & Gandaridæ, volentes, áquilo ab hyperboreis, lucus Dianæ.

HVIVS eſt profeſsionis & ſenſus carptim locos hinc inde bonorum enucleare auctorum, quod lubenter ſequimur, noo aſſequimur tamen, & volontati facultas non reſpondet: perſeuerabimus tamē in inſtituto noſtro, pro re ſtudiom lectoribus noſtrum perſoluturi. Scribit Maro lib. 3. Georg.

Scena verſatilis.

Vel ſcena vt verſis diſcedat frontibus.

hic exiſtimo ſignificari ſcenam, quæ periactos habet, vbi verſatiles ſunt machinæ, auctore Vitruuio lib. 5. cap. 7. & Polluce lib. 4. cap. 19. quę verſatæ, quę extra vrbem aut quę in vrbe erãt, oſtendebant: nam & dextra & ſiniſtra eraot.

Aulæum ſcenicum.

Purpurea, autem, *intexti tollant aulæa Britanni,*

ideo ait, qoia in ludis ſcenicis aulæum tendi ſolebat. Cic. pro Cælio, *deinde ſcabella concrepant, aulæum tollitur.* Apuleius, *aulæum tragicum remoueto.* his autem verbis Maro ludos ſcenicos & theatrales ſignificat, vt antè gymnicos & palæſtricos. Eſtque phantaſia, nam cùm tollitur aulæom leuaturque perſona ei intexta, ipſum leuare videtur. Ouid. 1. Metam.

Sic vbi tolluntur feſtis aulæa theatris,
Surgere ſigna ſolent, primumq́; oſtendere vultus.
Cætera paulatim, placidoq́; educta tenore
Tota patent, imoq́; pedes in margine ponunt.

Meminit etiam Maro libro 3. Georgic. gentia Romanis armis nondũ ſubactæ, ſed vt optat, & aoguratur, ab Aoguſto vincendæ, cùm ait,

In foribus pugnam ex auro ſolidoq́; elephanto
Gangaridum faciam.

& de Gandaridis Indiæ populis victoriam & laudem optat Aoguſto, quos inuictos, & exterorum armis ſemper intactos fuiſſe conſtat, vt res Augoſti aliorum facta ſuperent. Cæterùm illi populi Indiæ à Ptolomæo lib. 7. Gangaridæ, ab aliis Gandaridæ vocantur. Diod. lib. 3. *ἀντιταξαμένων δὲ τὸ πέραν μέρος τὸ ἔθνος τὸ τῶν Γανδαριδῶν, πλεῖστον ἰσχὺν καὶ μεγίστους ἐλέφαντας· διὸ καὶ τῆς χώρας ταύτης οὐδεὶς πώποτε βασιλεὺς ἔπηλυς ἐκράτησεν.* Eorom etiam regio à Strabone lib. 15. Geogr. Gandaritis appellatur. Valerius autem Flaccus Gangaridaa populos Scythiæ commemorat 5. Argonaut. hoc verſu,

Gangaridæ, Gandaridæ.

Miſit in arma Darabs, acies quem Martis curru
Gangaridum.

Hic inſititium qoiddam è Suetonio eadem opera addam: ſcribit enim in Domitiano, cap. 4. *Circenſium die, quo facilius centum miſſus peragerentur, ſingulos à ſeptenis ſpatijs ad quina corripuit.* centũ miſſus circenſes ſunt, inquit Seruius, vnius diei: centum enim curtus mittebantur, quare Maro ſcribit,

Centum miſſus Circenſes.

Centum quadrijugos agitabo ad flumina currus.

Vltimus autē miſſus ærarius vocabatur: quanquam & centum pro multis, poetarum conſuetudine accipi poſſent. Eodem libro,

Ipſa autem macie tenuant armenta volentes,

Volentes.

id eſt, de induſtria: eſt & volens, beneuolus, vt in deorum precationibus. Cato de re ruſt. cap. 141. *Mars pater, te precor quæſoq́; vti ſies volens propitius mihi, domo, familiæq́; noſtræ.* Liuius lib. 1. *pacem precibus expoſcunt, vti volens propitius ſuam ſemper ſoſpitet progeniem.* Ait Maro 3. Georg.

Qualis hyperboreis Aquilo cum denſus ab oris.

Aquilo ab Hyperboreis.

quod contra Græcorum opinionem & vocabuli notionem dictum eſſe videtur: cùm enim trans Aqoilonem Hyperborei incolant, ſi modò vlli ſunt, inde eum oriri Maro facit: niſi ſi quis dicat è ſinibus eorum, citra tamen, eum oriri. Sed videtot Maro parũ curare eam, qoam retulimus Græcorum opinionem. Ait ibidem,

—Aut ſicubi nigrum
Ilicibus crebris ſacra nemus accubat vmbra.

accubare nemus ſacra dixit vmbra, cùm vmbra potius ſacra accubet in nemore, ac ſub arboribus iaceat, vt & antè loquutus eſt,

Speluncaſq́; tegant, & ſaxea procubet vmbra.

ex his qoæ hic Seruius dicit, apud Horatium in Arte poetica, cùm ſcribitur,

—cum lucus & ara Dianæ.

Lucus Dianæ.

ita debere intelligi videtur, non tantùm quòd Aricię nemus & ara Dianę eſſet: ſed quòd omnis lucus Dianæ ſacer ſit, etiamſi aliis nuncupatus ſit diis. Seruius in 3. Georg. *nam, vt dicimus, et omnis quercus Ioui eſt cõſecrata, et omnis lucus Dianæ,*

CAPVT V.

Commoda, libra, forma, ne, conuexa ſidera, formido, linea.

IN

Commoda. IN re militari commoda dicebaotur, vel munera, vel præmia, vel agri denique, qui dabantur miliribos. Ouid.1.de Arte amandi,

Romule militibus scisti dare commoda solus.

& iterum,

Hæc mihi si dederis commoda, miles ero.

Sed oos nullam sequemur viam, & varia diuersaque vndiq; adscribemus vt quicque succurret. Libra. Libra iorerdum altitudinem & fastigium significat, propter perlibrarionẽ aquarum. Frontious de Aquæductibus.lib.1. *aquæ omnes diuersa in vrbem libra perueniunt.* id est, diuersa altitudine. Ibidem, Opus arcoarum dicitur, quod arcus & fornaces habet, nõ solidam con Formæ. structionem. Ibidem, Formę sunt interdum rerum aliquarum imagines, & deformariones ac picturæ. Frontinus ibidem, *formas quoque du-* Ne. *ctuum facere curauimus.* Ne pro nõ à veteribus positum oon rarò legimus: vt apud Plaurum in Trinum. Sc. Neque fuit, neq; erat. *nisi tu ne vis.* & apud Terent. in Eunoch. act.2. scen.3. *Quid ne es alacris?* pro, cur non es alacris? Virg.1. Æoeid.

Conuexa. *—Conuexa polus dum sidera pascet.*

quo sensu ab eximio poeta dictũ accipimus? nam astra conuexa non videntur, cùm globosa porius & rotunda sint: ego conuexa dici astra ioterpretor, nõ singula, sed vniuersa: conuexitatem enim eandem, quam cœlum, efficiunt, toto obsita & dispersa cœlo vndique in orbem. sed ecquónam modo polus ea pascit? censeot Stoici sidera, cũ igneæ sint & feruẽtis naturæ, pasci humore: quo sanè factum est, vt hic Palus à doctissimis viris legereur: sed nihil censeam esse causæ, cur hic nouitatis studiosi simus: nam cùm cœlum verset astra tanquam palantia & errantia, & tanquam alimentum sequentia dum voluuntur, fit deinde vt tanquam pastor ea pascere videatur: hoc si sensu accipias, qui (vt reor) & probabilis est, nec indignus poeta, nihil profectò habeas cur quic-Formido. quam hic nouandum putes. Formido in venatione lineam significat vario plumarum nexu discolorem, qua terrentur apri, vulpes, lupi, vt si, sed potissimùm eerui. In ea alternus textus plumarum, sed vulturis & cygni præcipuè laudatur: sed & interdum sandice fucabatur. Meminit formidinis Maro, ne alios commemorem, 3. Georg. hoc versu,

Puniceæue agitant timidos formidine pennæ.

Linea. dicitur & lioea. Nemesianus lib. Cyneget.

Linea quinetiam magnos circundare saltus
Quæ possit, volucresq; metu concludere prædas,
Digerat innexas non vna ex alite pennas.

Eam etiam lib.4. de venatione Oppianus ἀπαμήλω μήρινθον, id est lineam formidolosam appellat, & λίνα ποικίλχροα, id est formidioem multicolorem.

CAPVT VI.

Amphitheatrum, renes, numeri eburni, tali, Vulturius & basilicus apud Plautum, Venus, versus rhopalici.

AMphitheatrum in qoo & veoationes & gladiatores dabantur, tanqoam duplex theatrum erat: velut enim è duobus theatris, quorum forma semicirculum reddebat, è regione commissis & coniunctis confectum erat, eiusque forma rorunda ouum referebat. Calphurnius eclog.7. Amphitheatrum.

Et geminis medium se mollibus alligat ouum.

Nam duobus theatris ouum alligari, & rotondari amphitheatrum dicit: sed nos hic etiam varietati studemus, & indulgemus. Renes pro lumbis in consuetudine vsurpamus, sed & antiquos sic loquutos reperimus, vt Ausonium, & eo antiquiorem Nemesiaoum io Cyneget. Renes.

Renibus ampla satis validis, diductaq; coxas.

Io tesseris aotiquorum vt nostris, scripti erant tantùm numeri, vnde iactare numeros pro iacere tesseras dixit Ouid.2. de Arte amandi, Numeri eburni.

Seu ludet numeroq; manu iactabit eburnos,
Tu male iactato, tu bene iacta dato.

Ac cùm senûm sint laterum, plures numeros, qoàm tali, qui quaternûm sunt, habebant: vnde & numeros fortasse appellasse putabitur Ouid. aut potius quod tali eriam sine punctis & numeris fierent. Nam in talis erant aliquibus fortasse numeri, vt senio: sed & canis numerus erat vnitatis, ideo damoosus. Ouidius ibidem, Tali.

Seu iacies talos, victam ne pœna sequatur,
Damnosi facito stent tibi sæpe canes.

Aliqui tamen interdum fiebaot, qui pro numeris effigies animalium habebant, vt vulturum aut regulorum: sed & ipsum tali latus, quod & verius, sine punctis & numeris notatis, senionem aut vnitatem significabat. Nam, vt ait Pollux lib.9. cap.7. ipsa casus figura & facies in talo pro numero erat. Igitur, vt reor, sine nomeris notatis erant tali, quos notatos habebant tesseræ: vnde numeri sunt vocatæ. De vulture io talo ait Plautus in Curcul. Sc. Date viam. *Iacit vulturios quatuor:* id autem iosœlix erat. Erat & basilicus, *Herculem, iacto basilicum,* inquit Plautus, ibid. qui iactus fœlix. At Venus erat, cùm nullus eodem vultu stabat talus, qui fœlicissimus erat iactus. Versos rhopalici apod Ausonium Edyl.1. sunt, quorum singula verba frequentia singulis syllabis priora exuperant, vt, Vulturius. Basilicus. Venus. Versus rhopalici.

Spes deus æternæ stationis conciliator.

Sic vocati suot, quòd claoæ more qoibosdam gradatim surgunt toris & nodis. Ausonij de Narbone versum quem subscribaoi, labe quadam inquinatum puto, quæ eluenda est.

Vsque in Tectosagos primæuo nomine Belgas,

vel vt in aliis scribitur,

—Paganaq; nomine Belgas.

Ego & Tectosagos & Volcas scribendum esse arbitror, & ita emaculandum eum locum. nihil enim est cũ Tectosagis commune Belgis. nec minus illud eiosdem de Burdegala,

—Quantus in anne rumor.

in eo, vt è syllabæ tempore perspici potest, violatum est, cùm *rumor* incorruptæ integritati restituendum sit. Sed & in sapientium ludo, vt

multa

multa prætermittam alia, quis non putet, qui quidem numeros iambicos teneat, eorumque modulos, esse legendum, *Breuitate nota quâ Lacones vtuntur*. Nam quod editum est, *vsi sunt*, versus lege damnatur.

CAPVT VII.

Auguria duorum generum, accipio omen, Acheron, debere cælestibus, tum geminas vestes: apud Maronem.

Auguria duorũ generum. AVguria duorum erãt generum, quædam oblariua, quędam impetratiua: Impetratiua petebantur à diis, nec in imperrantis erat potestate, ea vel accipere vel non accipere, vel agnoscere vel non agnoscere. Quæ vltrò nobis non petentibus facta & oblata erant, in potestare nostra erant. nam non agnoscere vel agnoscere licebat, qđ & in omnibus obseruabatur: vnde in historiis, accipio omẽ legimus.
Accipio omen. Maro tamẽ, velut in oblatiuo augurio, de impetratiuo dixit, 12. Æneid.

Hoc erat, hoc votis, inquit, quod sæpe petiui:
Accipio, agnoscoq́; deos.

id & in funeribus valebat: nam non inquinabatur funere, nõ inquam funestabarur nec polluebarur, qui funus non agnoscebat. Liuius libro 2. de Horatio Puluillo, *Nihil aliud ad cum nuntium à proposito auersus, quam vt cadauer efferri iuberet, tenens postem precationem peragit, & dedicat templum.* ita funus non agnouit, nec ad se pertinere significauit, sed ad alios, cùm dixit, efferte, quasi ipsorum cadauer esset. alij eum respondisse dicunt, vt refert Seruius in 12. Æneid. cadauer sit. sed nos miscellanea scribimus & ad alia transimus.
Acheron. Acherõtem legimus inferorum fluuium esse: sed apud veteres Latinos inferos plerunque significat, non fluuium: vt apud Plautum in Trinum. Sc. Minus quindecim. *In nostro agro ostium est Acherontis.* id est inferorum. & apud Maronem 11. Æneid.

—Qui solus bonos Acheronte sub imo est.

& aliis multis locis, quos adscribere supersedi, ne copia onerem lectorem.
Nihil debere cælestibus. Qui viuunt, obnoxij sunt superis diis, morrui extra eorum ditionem sunr, & in aliorum ius conditionémque concedunt: qui autem alicui obnoxius est, qui alicuius imperio patet, is ei aliquid debet: ex eo Maro nihil debentẽ cælestibus cùm scripsit, mortuum intellexit, hoc versu eiusdem libri,

Nos iuuenem exanimum, & nil iam cælestibus vllis
Debentem, vano mæsti comitamur honore.

Vereres veste vna corpus induebanr, altera, qua amiciebantur, etiam interdum inuoluebant caput, quo factum est vt duas vestes mortuo Pallanti iniiciat Æneas, vt vna corpus, altera caput teganrur.

Tum geminas vestes.
Tum geminas, inquit, *vestes ostroq́; auroq́; rigẽtes*
Extulit Aeneas. sequitur enim mox,
Harum vnam iuueni supremum mœstus honorem
Induit, arsurasq́; comas obnubit amictu. sic & li. 3.
Purpureo velare comas adopertus amictu.

& Varro lib. 4. de ling. latin. vestes in indurum & amictum diuidit: *prius*, inquit, *indutui, tum amictui quæ sunt, tangam.* More Græcorum pactis aliquot dierum induciis militiæ cadauera ad sepulturam petebantur: atque id etiam victi impetrabant, quod ex Thucydide percipi potest, qui sæpe νεκροὺς ὑποσπόνδους esse daros refert: id etiam ex Homero notum est: quod quidem libro 11. est imitatus Maro, *Velati ramis oleæ* cùm scripsit eo libro, ἱκετηρίαν de qua iam aliquid diximus, intellexit: ea enim dicitur esse ramus oleæ lana inuolutus, quod etiam septimo libro significauit,

Præferimus manibus vittas, & verba precantum.

Illam enim lanam, infulas, vittas, velamenta, tum in poetis, tum in historicis Latinis vocari reperiemus.

CAPVT VIII.

Miror laborum, decurrere, decursio circa rogum & sepulchrum, custodia, columnæ Protei, subsidere, subsessor apud Maronem.

QVemadmodum Græci dicunt, θαυμάζω σε τῆς ἀγνοίας, in quo subaudiunr ἕνεκα: ita huius eleganriæ imitaror dixir Maro 11. Æneid.

Iustitiæ ne prius mirer belline laborum? Miror laborum.

Vbi subauditur, causa, estque sermo, si figuram spectes, merè Græcus. In funeribus clarorum virorum decursiones militares fieri solebant: Decurrere. Decursio circa rogum & sepulchrũ.
milires enim suis instructi armis & tanquam in procinctu, gradu militari & exercirarione quadam ludicra decurrebant. Tacitus, *Princeps ipse cum legionibus decurrit.* Suetonius in Claud. cap. 1. *Cæterùm ei exercitus honorarium tumulum excitauit, circa quem deinceps stato die quotannis miles decurreret.* Id Virgilius 12. Æneid. in funere Pallantis imitatus est,

Ter circum accensos cincti fulgentibus armis,
Decurrere rogos.

Sed læuos orbes agere, circumq́; in sinistram decurrere primùm solebant: deinde vt expiarent contagionem funeris, in dexrram decurrebant. Papinius lib. 6.

—Lustrantq́; ex more sinistro Orbe rogum.

Deinde subiicit,

—hic luctus abolere, nouiq́;
Funeris auspicium, vates, quanquam omina sentit
Vera, iubet dextro gyro & vibrantibus armis,
Hàc redeunt.

Milites aurem, cùm in armis ordinem seruantes pleno passu incedebant, aut currebant, decurrere dicebantur. Seneca lib. 2. epist. 19. *Miles in media pace decurrit sine vllo hoste, vallum iacit, & superuacuo labore lassatur, vt sufficere necessario possit.* Sed nos miscelliones sumus: quicquid enim mens suggerit, sine delectu scribimus. Custodia. Custodia sæpe est reus, qui custodirur, aut in carcere, aut à militibus seruatur. Seneca lib. 1. epist. 5. *Quemadmodum eadem cathena & custodiam & militem copulat.* Itaque miror Seruium in 11. Æneid.

hæc scribere: *nam vt hi qui custodiuntur, custodiæ dicantur, vsurpatum est, vnde male in vsu custodiæ audiuntur.* Nam custodias à magistratu auditi, elegantissimè dici, ex eo quē protuli Senecæ loco non est obscurum. Cùm Menelaum in Ægyptum aduectum esse lib. 11. Æneid. Maro significat, & scribit,

Columnę Protei.

> *Atrides Protei Menelaus ad vsq; columnas*
> *Exulat:*

ad fines Ægypti peruenisse intelligit: ex eo quòd in confiniis columnæ, quæ dirimerent terras, ponerentur. Pollux lib. 9. Onomast. [illegible] vocat. Ibidem, [illegible]. Cùm inter Peloponnenses & Iones esset de finibus controuersia, in Isthmo columnam posuêre, quæ litem discerneret, regionesque definiret & terminaret. Strabo libro 3. [illegible]. Subsessor dicitur, qui clàm domi subsidet, insidiaturque ad adulterium obeundum. Valerius libro 2. capite 1. *nulli enim tunc subsessores aliorum matrimoniorum oculi metuebantur.* Proinde scripsit 11. Æneid. Maro, *—deuicta Asia subsedit adulter.* quo significat, subsessorem non defuisse Agamemnoni adulteriorum vindici & Asię victori. Subsedit igitur, est, clàm substitit, & in insidiis ad stuprum delituit. Quod si,

Subsessor. Subsidere.

> *—Deuictam Asiam subsedit adulter,*

legas (quod in quibusdam exemplaribus extare refert Seruius) sententia erit, victorem Asiæ excepit insidiis & interfecit adulter. Nam & subsessę dicuntur hostium doli in insidiis subsidentium. Sic loquutus est Marcellinus vt & ita legisse videatur, libro vigesimooctauo, *Subsident alij curiosos homines, senes aut iuuenes, orbos vel cœlibes.* *Qui scripserunt*, inquit Seruius in 11. Æneid. *de arte militari, dicūt summū genus esse dimicandi, quoties calcato vmbone aduersarij, se in hostilem clypeum erigit miles, & ita contrà stantis vulnerat terga.* Quadrigarius apud Aul. Gellium lib. 11. cap. 11. etsi animo magis quàm arte confisum Manlium cum Gallo pugnasse scribit, tamen eo ferè genere pugnandi vsum esse refert, *Scutum*, inquit, *scuto percußit, atq; statum Galli perturbauit.* Ibidem, *Manlius iterum scutum scuto percutit, atq; de loco certo hominem iterum deiecit: eo pacto ei sub Gallicum gladium succeßit, atq; Hispanico latus hausit.*

CAPVT IX.

Transenna, Vestis triumphalis.

Transenna.

VERBA Nonij Marcelli, quibus transennam apud Ciceronem & Sallustium explicat, subscribam, *Transenna nō, vt quidam putant, transitus, sed fenestra est. Cic. de Orat. lib. 1. Nunc pete à Crasso vt illam copiam ornamentorum suorum, quam constructam vno in loco, quasi per transennam prætereuntes, strictim aspeximus. Sallustius histor. lib. 2. transenna demissum Victoriæ simulachrum, cum machinato strepitu coronam capiti imponebat.* A Nonio Seruius dissentit, qui hoc in Sallustij loco transennam extentum funé interpretatur, cū explicat lib. 5. Æn. *—& volucrem traiecto in fune columbam.* ac veriorem equidē esse Seruij sentētiam arbitror. Nā Valerius eadē de re loquēs lib. 9. cap. 1. scribit, demissas esse lacunaribus coronas aureas. quod profectò factum esse funibus existimandum est. Idque adeò magis intelliget, qui totum Sallustij locum à Macrobio lib. 3. Saturn. capite 13. perscriptum perleget. Sed & Plutarchus nullum nobis relinquit dubitādi locum, qui Sallustij interpres scribit in Sertorio de Metello, [illegible]. Nam epidromum funem esse constat, & in venatione sic eum appellant, qui est summus & imus in retibus, quoque intenduntur. Plinius libro 19. capite 1. *vt annulum hominus cum epidromus transirent.* Fauet & Seruij interpretationi Isidorus lib. 19. Etymol. capite 1. qui transennam scribit esse extentum funem. Nunc quispiam putaret, vt in Sallustio, sic & in Cicerone per transennam præterire eos, qui machina quadam, vt assolet in ludis fieri, celerrimè transeunt per funem tensum in theatro, id est, per funem feruntur & prætereunt theatri spacium. Itaq; cùm scribit Horatius lib. 2. epist. 1.

> *Ille per extentum funem mihi posse videtur*
> *Ire poeta.*

esse potest transenna, id est, extensus funis, quē veluti perambulet funambulo poeta rerum miraculo persimilis. videtur tamen in Ciceronis exēplo esse transenna transitus, quasi transienna: transitum autē intelligo paruum spacium inter conclauia, cubicula, aut cœnationes: si enim per transennam præteriens in vestiario per fores eius videres vestem pulcherrimam constructam & compositam, non acquiesceres in tam breui aspectu. sic vsurpat transennam Paulinus in epistola ad Seuerum, *hæc*, inquit, *basilica, in basilica memorati confessoris aperitur trinis arcubus paribus perlucente transenna, per quam vicißim sibi tecta ac spacia basilicæ vtriusque iunguntur.* Iterum, *intra ipsam verò transennam, qua breue illud, quod propinquas sibi basilicas potius discludebat, interuallum continuatur.* Est enim transenna funis, vt in Sallustij exemplo. Itaque cùm ad illaqueandum aues intendantur funes,

> *Nunc à transenna hic turdus lumbricum petit*

Plautus dixit in Bacchid. Sc. nimio illhæc res. nam in auium pedicis funiculus est, [illegible] vocari dicit Pollux. eum funiculum atque adeò pedicam totam Plautus transennam vocauit. Est & vt ait Isidorus libro 19. Etymol. cap. 1. in traiectu fluuiorum, qua pontones sunt, traiectus funis, quem ait transennam vocari. quomodo apud Marcellinum libro 25. accipi videtur, cùm ait, *tanquam è transenna simul emißi, spe citius ripas occupauēre.* melius tamen sit intelligere velut pedicis & laqueis emissos. Nam eis aues liberatæ celerrimè auolant, & feruntur ocyssimè. Eádem autem de Metelli vanitate & insolentia scribens Valerius, Metellum ait cum palmata veste conuiuia celebrasse. Sallustius apud Macrobium libro 3. Saturnal. capite 13. ei

Vestis triumphalis.

plerunque

plerunque accumbenti togam pictam amiculo fuisse: ita apud eos intelligimus eandem esse vestem palmatam & pictam, quæ triumphalis vestis erat, vt Plutarchus ait, [illegible]

CAPVT X.

Consulatus ordinarius, sportulæ, persuasoriæ assertiones, parmularius, cornicularius: apud Suetonium in Domitiano.

Ordinarius consulatus.

SCribit in Domitiano cap. 2. Suetonius, *In sex consulatibus non nisi vnum ordinarium gessit.* In quo quæritur, quis ordinarius sit consul: eum sic appellatum reor, ex cuius nomine anni supputatio ordinabatur, id est, cuius nomen in literis & instrumentis, & in fastis scribebatur, qui deinque Calendis Ianuariis honorem inibat. Nam ætate Imperatorum, annus in multos diuidebatur consules: sed soli, qui anni initio inibant honorem, ordinarij censebantur, honoratioresque erant. Seneca, *Consulem me fecit, sed non ordinarium.* Id à Dione libro 41. etiam scribitur. Cùm autem in eodem Domitiano capite 2. scribitur, *relictum sit principem imperij*: videor non temerè facturus, si & sensu, & veterũ librorum fiducia *participem* emendem. Iam 4. cap. doceo *psilocitharistas* non *psallocitharistas* in Domitiano legendum, quos & ibi expono. Addo scribendum ibidem, *etiam virginum certamini præsedit*, quod è breuiario Dionis intelligi potest. sed &, *purpurea amictus toga Græcanica*, perspicuè & sine controuersia verum est, cùm more præfectorum sacris certaminibus in Græcia, tum Domitianus amictus præsideret. Eodem capite, *Septimontiali die senatui, & equiti panariis, plebi*, sic enim legendum censeo, *sportellas cum obsonio distribuit.* ab hac consuetudine dandi in sportulis obsonij, aut cœnæ in sportulis ferendæ, sportulæ nomen ortum videtur esse, quòd obsonij & cibi loco pecunia donaretur in victum, quę cùm cœnam ementiretur, & cœnæ loco daretur, rectæ cœnæ opponebatur, quòd recta sit cœna, cùm clientem lautè accipimus & pascimus: non recta cœna, sed in locum cœnæ, asses cœnæ causa numerati, id est, sportula data. *sportulas*, inquit capite 7. *publicas sustulit, reuocata cœnarum rectarum consuetudine.* Quę sunt apud Tranquillum persuasoriæ assertiones in eodem Domitiano, capite 8. *recuperatores ne se persuasorijs assertionibus accommodarent.* olim qui in libertatem vindicabantur, cùm serui essent, nec pro se iudicio liberali experiri possent, assertorem quærebant. In causis igitur liberalibus monuit recuperatores, ne tametsi fauorabilis libertas est, sequerentur in iudicio assertiones vel prece, vel precio, vel persuasione eblanditas contra ius dominorum. Iurisconsultorum tamen princeps Cuiacius, persuasoriis legendum censet, & vt legit, in antiquissimo libro reperi, pudetque dissentire. *Patremfamiliâs*, inquit capite 10. *quòd Threcem myrmilloni parem munerario imparem dixerat, detractum à spectaculis in arenam canibus obiecit cum hoc titulo: Impiè locutus Parmularius.* hic ego pro munerario aliquando libentissimè retiarium legissem. Nam persæpe retiarius cum myrmillone componebatur: vt, cùm tum esset comparatus myrmillo cum Thrace, comparari etiam optauerit cum retiario: sed Thraci cùm faueret Domitianus, ægerrimè tulerit, eum dici imparem retiario, cùm retiariorum factioni & armaturæ non faueret. Nunc munerarius mirũ in modum placet, vt Imperator intelligatur, qui gladiatoriũ munus dabat, infestusque ita erat armaturæ Thracum, vt penè cum eis pugnare videretur: quare ei imparẽ dixit paterfamiliâs ille Thracem, parem tamen aduersario myrmilloni. Cùm autem Imperatores penè pro diis colerentur, & Domitianus tantos spiritus gereret, vt diuino fastigio parem se putaret, impietatem interpretatus est arrogans Imperator in patrefamiliâs, quòd à studio & voluntate sua dissentire ausus esset, eumque arripi ad supplicium iussit. Parmularius autẽ hic est, qui Threcum vel Thracum armaturæ fauet. Thraces enim parmam gerebant. Antoninus Imperator in vita sua, [illegible] hic Prasinianus est qui Prasinæ factioni fauet, Venetianus qui Venetæ, parmularius qui Thracum armaturæ. Thracum autẽ eam fuisse armaturam ex Aristophane constat, qui in fabula quæ inscribitur [illegible], de Thracibus ita scribit,

[illegible]

Parmularius.

pelta enim parma est. Parma autem breue scutum est, quo qui armati erant in arena, quòd eius breuitate nõ satis essent tecti, sæpe vincebantur. Martialis lib. 14. epigr. 213.

Hæc quæ sæpe solet vinci, quæ vincere raro
Parma tibi scutum pumilionis erit.

In puluinar suum capite 13. dixit Domitianus vocatam vxorem, superbè se deum faciens: puluinaria enim diis sternebantur. Formalem epistolam vocat Tranquillus eodem capite, formatam epistolam, qua aliquid Imperator edicebat, & publicè imperabat, aut publicè ad aliquos scribebat: vt ex eius stilo & forma & exemplari, similes scriberentur. Nam cùm habent eam formam, quam instrumenta publica & edicta habent, formales epistolæ dicuntur, vt in eodem Domitiano, capite 20. *Epistolas orationesq; & edicta alieno formabat ingenio.* itaq; epistola formalis, alia est quàm familiaris. *Vt cuidam*, inquit idem, capite 13. *Græcè inscriptum sit aream & caluitium*: in veteri libro reperi, *Græcè inscriptum sit* [illegible], quod verbum Tollare significabit, & verisimile est verba Græca esse posita à Tranquillo: quanquam me non fallit aream significare defluuium capillorum: in aliquo alio reperi [illegible], in alio [illegible]: idque maximè omnium placet, vt satis illi multos arcus extructos esse dicat. Trabeati equites capite 14. à trabeis vestibus dicuntur, quæ tanquam quasdam discolores habẽt pannorum trabes: inde

Cornicularius.

enim nomen. *Saucium*, inquit capite 17. *ac repugnantem adorti Clodianus cornicularius & Maximus*: vt in exercitu & acie dicitur cornu, ita in cohortibus Tribuni militum corniculum, & fortasse in ordioibus centurionum: à quo cornicularius qui corniculo Tribuni militum præest. Valer. Maximus lib. 6. cap. 1. *Libidinosi centurionis supplicium. M. Lectorij Mergi Trib. militaris æquè similis fœdus exitus sequitur: cui Cominius Tribunus plebis diem ad populum dixit, quòd cornicularium suum stupri causa appellasset.* Tranquil. lib. de clar. Gram. de Orbilio, *primò apparituram fecit Magistratibus, deinde in Macedonia corniculo, mox equo meruit.* Cap. 18. scribo, *hoc etiam illum simul, seq; consolans inseruit*, ἐξ ἀρχῆς ... κἀγὼ ἐλθὼν τι μέγας τι.

CAPVT XI.

Amanuensis, sequius, quæstoris vice, inciuile, amphitheatrum, apud Tranquil. in Tito.

Amanuenses.

TITVM scribit Tranquillus in eius vita, cap. 3. cum amanuensibus suis per ludum iocumque certare solitum: vbi amanuenses serui sunt à manu, qui excipiuot & scribuot: at serui ad maoum, vt antè diximus, alij sunt, vt apud Cic. lib. 3. de Oratore, *quem seruum sibi habuit ille ad manum.* & apud Liuium lib. 7. ab vrbe cond. *Inde ad manũ cantari histrionibus cœptum.* Nam ad manum significat, quod præstò est, quod in promptu, quod paratũ est. *Sed nõ deerant*, inquit idem scriptor in Tito, cap. 5. *qui secus interpretarentur*: ibi lego in vetere libro, sequius, quod deterius valet & secius. Itaque quanquam mihi altera scriptura probata est, tameo hæc dissimulanda non fuit. Lego in eodem, cap. 6. *Orationesq; in Senatu recitaret etiã quæstoris vice*: nam officium erat quæstorum, orationes Imperatorum in Senatu recitare: de quæstoribus enim illis, qui candidati principis erant, sic refert Vlpianus l. vnica. ff. de offic. quæst. *hi etenim soli libris principalibus in Senatu legendis vacabãt.* Quid est ibidem, *egit inciuilius?* nempe violentius, asperius, acerbius, sæuius, & tyranni more. Ciuilis enim dicitur, qui sæuus nõ est, sed moderatus, parique cum cæteris iure viuit: inciuilis qui se pro principe & Imperatore non gerit, sed superbus & arrogans est & tyrannus. Tacitus libro 1. *nam iuueni ciuile ingenium, mira comitas, & diuersa à Tiberij sermone & vultu arrogantibus & obscuris.* Ibidem, *Non tamen fidem faciebat ciuilis animi: nam legem maiestatis reduxerat.* Cap. 7. amphitheatrum quod Titus ædificandum curauit, breuiarium Dionis appellat τὸ θέατρον τὸ κυνηγετικόν, id est theatrum venatorium, quòd venationũ causa extructum esset: vt & thermas βαλανεῖον: in quo pro quinque millibus feratum à Tranquillo scriptarum referuntur nouem millia.

Sequius. — Quæstoris vice. — Inciuile. — Amphitheatrũ.

CAPVT XII.

Castaneæ molles, pressi copia lactis apud Maronem, caseus manu pressus.

Castaneæ molles.

QVÆ fiot apud Maronem 1. eclog. castaneæ molles, inter grammaticos quæritur & certatur, ac quorum sententia probabilissima est, maturas explicant: oam immaturæ & acerbæ aliquaotò duriores sunt, quæ eædem cùm mitescunt, etiam molliuntur: oec enim hanc explicationem improbare aut velim aut possim: oon ab re tamen fuerit earum certum genus intelligere, quod facere videmur posse, cùm interpres Nicandri quoddam genus earum μαλακὸν appellet. sic enim scribit, τῶν δὲ κασταναίων τὸ μὲν σαρδιανόν, τὸ δὲ λόπιμον, τὸ δὲ μαλακόν, τὸ δὲ γυμνολόπιμον. Pressi autem *copia lactis*, cùm dicitur, circumlocutiooe poetica à Marooe significatur caseus, qui & coagulo cogitur & premitur: sed & ipsa manu interdũ premitur, formatur, atq; figuratur. Tranquillus in Octauiano, cap. 76. *& caseum bubulum manu pressum.* Columella lib. 7. cap. 8. *illa verò notissima est ratio casei faciendi, quẽ dicimus manu pressum.* Premitur etiam auctore Columella, ne sit fistulosus, quod ei accidit, qui laxius remissiusque in formis suis habetur, nec satis cogitur.

Pressi copia lactis.

CAPVT XIII.

Cumera frumenti apud Horatium, granariũ, benignè, scruta, dicenda tacenda loqui.

INquit Horatius libro 1. epistula 7.

Repserat in cumeram frumenti.

Cumera.

vbi cumera vas est vel vimineum, vel fictile reponendis idoneum frugibus, κυψέλη à Græcis, nisi fallor, dicitur. Aristoph. in Pace, ὑπερβάλωμεν κυψέλην ἀνοίγων: vbi eoarratot scribit, κυψέλη ... ἀγγεῖον ὃ μέχρι ... ἐπὶ ... ἐστι ... κυψέλαι, ἀλλὰ καὶ ... In eis autem triticum aut hordeum recondere pauperes solebant, vt diuites in granariis: oam granaria interdum loca sunt in horreis, tabulis septa, ad fruges seruandas suo cuique generi disclusa: atq; ita ab Iaboleoo in titulo actiooum empti & venditi vsurpatur, sic scribente, *Granaria quæ ex tabulis fieri solent, ita ædium sunt, si & stipites eorum in terra defossi sunt.* eodẽ etiam modo ab Horatio lib. 1. satyr. 1. positum in illo versu recordor,

Granariũ.

Cur tua plus laudas cumeris granaria nostris?

Etiam *cumeram*, vt ait Festus libro tertio, *appellabant antiqui vas quoddam, quod opertum in nuptijs ferebant, in quo erant nubentis vtensilia, quod & camillum dicebant, eò quòd sacrorum ministrum κάσμιλον appellabant*: sed vt ad eandem epistolam Flacci reuertar, cùm in ea scribitur, *benignè respondet*: aduerbium illud est blandè recusantis: est eoim perinde ac si diceret, excusatum me habeas: vt apud Aristophanem in Ranis, κάλλιστ᾽ ἐπαινῶ, quod est laudo, renuentis est: & apud Terentium in Hecyra, actus 3. scena 2. *rectè.* Itaque illud eiusdem epistolæ in eundem accipiẽdum sensum esse arbitror,

Benignè.

—At tu quantumuis tolle: benignè.

vt hoc respondẽtis sit, & bellè recusantis. Scruta autem quæ dicit, esse videntur quæ γρύτη Græci

Scruta.

Græci & γρυτάρια vocant, quæ sint friuola & vilia, & parua vasa, quæ qui vendit [illegible] & [illegible], id est scrutarius & friuolarius vocatur: vnde & friuolariæ nomen datum Plautinę fabulæ, quæ ætatem ferre non potuit, nec perennare: ῥωποπῶλαι iidem appellabantur ex venditione sordidatum mercium. Ita fit vt à Latinis huic verbo præpositus sit sibilus, qui in Græco non stridet. eo autem nomine omnia censentur veteramēta, quæ per vias & rudera scrutando eruimus, vt multi censent, qui originis Latinæ verbum volunt: alij coriacea omnia & scortea opera vetera propriè eo significari credunt, vt quasi scorta intelligantur, quæ notio latina postea patuerit, & ad omnem vilem & veterem supellectilem pertinuerit. *Dicenda*, porrò, *tacenda loquutus*, sic intelligi debet, vt familiariter eum in cœna loquutum intelligamus & amicè, vt qui omnem pectoris sui sensum aliis ingenuè facileque aperiunt, nihilq; celant, nec sermones eos refugiunt, freti amicitia & bonitate eius, quo cum sunt, qui si eliminarentur, capitales interdum auctori forēt.

Dicēda tacenda loquutus.

CAPVT XIIII.

Quædam in Plinio emendata, pexa vestis, pexitas telæ.

NVnquam expiscari potui probabilem sententiam ex his Plinij verbis libro 11. cap. 24. *Luporum minimi non texunt, maiores in terra cauernarum exigua vestibula præpandunt.* Itaq;, quod assolet, ad antiqua exēplaria mihi confugiendum putaui, nullum in eis adulterium scripturæ arbitratus esse. Hanc igitur dictionē illinc deportaui, quā mediusfidius parentem agnitorum Plinium confido pro nata. *Luporum minimi non texunt, maiores internæ cauernæ exigua vestibula præpandunt.* In eodem autem capite pexitas telæ aranearum est villosa quædam in ea & lanuginosa filorum natura, quæ in rara eorum textura non perinde apparet, verùm in densa: Ex quo non longè hinc scribit, *Et contra frigora quanto villosior*: vnde & pexę vestes, vt apud eundem lib. 8. cap. 48. *pexis aliena vestibus.* & Martialem lib. 2. epist. 58.

Pexitas telæ.

Pexæ vestes.

Pexatus pulchrè rides mea Zoile trita.

Vestes enim illæ pexæ sunt, in quibus nec stamen nec subtemen apparet, eminente & operiente villo: nam in quibusdam licet numerare licia, vt in quibus texris & tramis lana est pilo propior, vt istrianis. In summo autem orbe telæ ea subtilitas & raritas est, vt subtemina oculos fallant, suique conspectum furentur, vt eam partem ab araneo suspicari liceat lasso pertextam non esse, sed derelictam. quo fit vt Pliniana illa libro 11. capite 24. sic legenda censeam auctoribus etiam libris veterum tabulariorum: *derelicta lasso prætendi summa parte arbitrari liceat: illa difficile cernuntur, atque vt in plagis lineæ offensæ præcipitant in sinum.* Nam quod in editionibus *prætenti* excusum est, sententiam vitiat, vt &c. *arbitrari licet*, &c. *præcipitantur in sinum*: sinus autem in cassibus & plagis venatorum etiam à Grario in libro de venatione nominatur,

Ingrati, inquit, *maiora sinus dispendia sument.*

Vnum etiam addam mendosum locum ex eodem libro, capite 14. cùm de melle loquitur. Sic enim vitiosè scribitur, *præterea solstitio, cùm thymum & vua florere incipiunt*, reperio hic pro, *solstitio*, in libris sanctæ antiquitatis atque venerandæ, *soliti*, quam verissimam esse scripturam certum habeo. solitum enim mel vocat, quod è floribus colligitur, cui alterum accedit, non ita solitum, quod exuberat ea tempestate, magnorum siderū exortu ex aere in stirpes cadēs.

Solitum mel.

CAPVT XV.

Chinæa specula apud Catullum.

PEntameter Catulli epigr. in Ianuam,

Brixia chinææ supposita speculæ.

in quo cùm chinęæ domo Græcum esse videatur, incessit animo suspicari vna curtum literæ esse, quam facilè modulus versiculi absorbuerit: adducor igitur ad existimandum Echinææ scribendum esse, ab Echino, vt hoc monti nomē ab asperitate inditum esse credamus: sic Echinades, vel ab Echinorum copia, vel ab asperitate nomen sortitæ dicuntur, auctore Stephano de Vrbib. & Echinus nomen erat vrbis Acarnaniæ. Idem nomen Brixiani montis fuisse nō leuis animo irrepsit suspicio, vocabulum consideranti vnius literæ supplemento integratum, & ad versus legem accommodatum, & monti aspero, qualem impositum esse Brixiæ narrant, consentaneum & conueniens. si quis secus censet, quando nulla in re tam liberæ sunt sententiæ quàm in hoc genere literarum, id verò fecerit me non multum repugnante, præsertim cùm de nudo vocabulo disputatio sit, quæ rerū naturam nullo modo immutat. Nam qui aliter senserit, non tamen idem protinus nullum hic montem esse decreuerit: certè si Chinææ probatur, tamen pro Echinææ dictum erit, vt ructo pro ἐρεύγω, suppresso e, & [illegible] à Græcis pro [illegible].

Chinæa specula.

CAPVT XVI.

Commune sepulchrum, hæredes monumentum non sequitur, apud Horatium.

CVM olim qui locupletes erant, in suis fundis aliquid loci sepulturæ ponerent, & priuata haberēt ibi sepulchra sibi familiæq; suæ, aut hæredibus, plebs, quæ agris fundisq; carebat, in loco aliquo communi sepulturæ destinato humabatur: sepulchrumq; commune vocabatur, vbi sepeliebatur. ex quo scripsit Horat. lib. 1. sat. 8.

Sepulchrū commune.

Hoc miseræ plebi stabat commune sepulchrum.

Et elegantissimus poeta Catullus fata fratris sui deplorans, apud Troiam mortui & condi-

ti, vbi tot quoodam heroes belli Troiani tempore ex Asia & Europa occubuerant, & compositi fuerant, eam vrbẽ commune sepulcbrũ appellat Europæ & Asiæ.

Troia, ioquit, nefas commune sepulchrum Europæ Asiæq;.

Et oprimus poeta Locretius terram mortuos omnes omniaque senectutis situ cariosa & putrida æuoque fessa, suo sinu gremioque receptantem, commune sepulchrum eodem modo appellat lib. 5.

Omniparens, ioquit, *eadem rerum commune sepulchrum.*

Lepidè autẽ iocatur Horatius, vt interpretator, ex illa nota inscriptione sepulchrorum, *Hoc monumentum hæredes non sequatur*: cùm in exquilini busti cippo scriptum fuisse lib. 1. satyr. 8. dicit, *monumentum hæredes ne sequeretur*. nam alio sensu deflexum, quã intelligi soleret, accipit: sepulchrum scilicet illud esse pauperum & exhæredatorũ, & bonis euersorum. Hoc, inquit, monumentum non est hæredum, sed hominum tenuium, & oullũ hæredium habentium, nullamque agri perticam, vel decempedam possidentium. Cæterùm, ne hoc prætermittam, commune extra exquilias sepulchrum Varro puticulas nominat: *Puticulæ*, inquit lib. 4. de lingua Latina, *quòd putescebant ibi cadauera proiecta, qui locus publicus extra exquilias*. Festus libro 14. puticulos vocat.

Hoc monumentũ hæredes non sequitur.

Puticulæ.

CAPVT XVII.

Appiades deæ, appiada appellabo, appietas.

HAS *Venus è templis multo radiantibus auro Læta videt lites, Appiadesq; deæ.* inquit Ouidius libro 1. de Arte amandi. Quæsitum est à Grammaticis, quę sint illæ deæ Appiades, exponuntq; ferè Venerem, Pallada, Pacem, Concordiam, Vestam, quas prope Cæsaris forum constructis templis, ab aqua Appia, qoę in idẽ forum deducta esset, sic appellari censent. mihi non videtur satis esse causæ in aquæ ducto, vt tot vicinorum templorum numina inde nomen mutuẽtur. sed nec Venos in Appiadibus numeranda videtur, cùm ab iis disertè à poeta separetur. Nec verò tantùm in plurali Appiades vocat, sed & in singulari, quanquam de pluribus semper loqui videtur: vt cùm lib. 2. de Remed. amor. scribit,

Appiades deæ.

Turpe vir & mulier iuncti modo, protinus hostes: Non istas lites Appias ipsa probat.

Ego putem còm eo in loco saliret aqua Appia, ac sub Veneris templo eius lacus ac saliens esset: vel musarum, vel nympharum potius, quę in aquæ ductibus solent ore & mammis aquã euomere, vel aliarum certè dearum, quarum nomina nescimus, signis aquę ductum illic ornatom fuisse. Cùm autem Venus præsit fœderibus amorum, Appiades autem illæ deæ sub templo Veneris positæ essent, eas quoque velut Veneris contubernales & eiusdem templi consortes, amorum fœderibus ceu feciales præesse voluisse Ouidiũ nec talia iurgia litésque probare dixisse. Id autem ita se habere, vt dixi, apparet è versibus Ouidij libro primo de Arte amandi,

Subdita, qua Veneris facto de marmore templo Appias expressis aera pulsat aquis.

Hic locus fidem facit sub templo Veneris fuisse aquæ Appiæ salientem: illudque Appij monumentum, vt credibile est, dearum signis, & vt reot nympharum ornatum erat, quæ Appiades deæ sunt. Sed nec illud quidem Ciceronis libro 3. epist. famil. epist. 1. scrupulo caret: *Idq; me, quoniam tu ita vis, puto non multa Minerua esse facturum, quam quidem ego, si fortè de tuis sumpsero, non solùm Pallada, sed etiam Appiada nominabo.* Ego (inquit) eximius ille Mineruæ cultor, & qui eam in exilium iturus in Capitolino templo dedicaui, hac inscriptione, Palladi Romæ custodi: si signum Mineruæ mihi à te missum de tuis sumpsero, noo tantùm Pallada, vt antè feci in calamitosa mea profectione, sed etiam de tuo nomine Appiada, quòd à te mibi dono data fuerit, eam nominabo. Illud etiam lib. 3. epist. famil. epist. 7. multò magis omnes vrit, & malè habet, *Vllam Appietatem, vllam Lentulitatem valere apud me plus, quam virtutis ornamenta, existimas?* ego suspicor, Ciceronem more & consuetudine Stoicorum nomina fabricatum esse, quæ Appij & Lentuli factum & exemplum & auctoritatem significarent. Nam cùm Stoici ex habitu cuiusq; & qualitate nomina licenter fingerent, & virtutes ferrent, earum quoddam examẽ peperêre, vt ioquit Plutarchus io comment. Stoicarum repugnant. de Chrysippo, ὡς γὰρ παρὰ τὸν ἀνδρεῖον ἀνδρείαν, καὶ παρὰ τὸν πρᾶον πρᾳότητα, καὶ δικαιοσύνην παρὰ τὸν δίκαιον· οὕτω παρὰ τὸν χαρίεντα χαριεντότητα, καὶ παρὰ τὸν ἐσθλὸν ἐσθλότητα, καὶ παρὰ τὸν μέγαν μεγαλότητα, καὶ παρὰ τὸν καλὸν καλλότητα, ἑτέρας τε τοιαύτας ἐπιδεξιότητας, εὐαπαντησίας, εὐτραπελίας, ἀρετὰς τιθέμενος. Obseruauit & doctissimus Budæus io eruditissimis suis commentariis linguæ Græcæ, Lentulitaris & Appietaris taoquam fabricam Graiorum exemplo nouatam.

Appiada nominabo.

Appietas

CAPVT XVIII.

Locus purgatus, traiectiones stellarum, duo genera diuinationis, fissum familiare & vitale, caput, dij perflabiles & pellucidi: apud Ciceronem.

QVOD ait Cicero libro de Diuinatione secuodo, locum de finibus bonorum & malorum à se perpurgatum esse, in eam sententiam intelligo, vt quemadmodum hortus herbis noxiis liberatos & sarritus purgatus esse ab olitore dicitur: sed & qui dumis & spinis horret, eruncatus purgatus appellatur: porrò stremò alueus fluuij, q ruderib. limo arena oppletus est, iis eiectis purgatus esse dicitur: eodem quoq; modo eũ philosophię locũ multis obsitũ spinis, multisq; molestiis & difficultatibus

Locus purgatus

tibus impeditũ, Ciceronis opera apertum & liberatum, omnique difficultate extricatum interpretemur. Sed cur in recensione suorum librorum commentarij de Legibus non meminit? credo quòd quamuis eos libros ante bellum ciuile scripsisset, non tamen eis summam manum imposuerat, neceos elimarat. Itaque non arbitror eos à Cicerone editos, sed in eius scrinijs, vel pluteis repertos, post eius mortem publicatos fuisse. eodem fortasse modo vulgatæ sunt Partitiones in eius forulis repertæ, quas tamen eo tempore ab ipso scriptas perspicuum est, cùm in Reipublicæ administratione occupatissimus erat ante bella ciuilia, filio puero. Quæ est eo in libro stellæ traiectio? an ea est, cùm stellæ è cœlo præcipites labi videntur? Græci *διάττοντας* appellant: atque ita quidem libro secundo bis traiectiones stellarum appellari censent: nec libro primo de diuin. aliter accipi debere putant multi, cùm Assyrios traiectiones motusque stellarum obseruasse dicit: eos enim disciplinam quandam aiunt instituisse è lapsu facium, & sulco flammarum è cœlo cadentium. Ego tamen existimo & libro primo & secundo significari *παρόδους*, id est transitus stellarum errantium, quod & propius vero est: cum fortasse Assyrij non horam natalitiam cuiusque obseruarent notarentque, è traiectione tamen & situ siderum prædictiones effari solerent. Eodem libro duo genera diuinandi ponit, vnum artificiosum, alterum naturale, quorum & partes enumerat è decretis Stoicorum vel teste Plutarcho, qui sic in Homeri vita scribit, *μαντικῆς δὲ τὸ μὲν τεχνικόν φασιν εἶναι οἱ στωικοί, οἷον ἱεροσκοπίαν, καὶ οἰωνούς, καὶ τὸ περὶ φήμας καὶ κληδόνας καὶ σύμβολα, ἅπερ συλλήβδην τεχνικὰ προσηγόρευσαν· τὸ δ' ἄτεχνον καὶ ἀδίδακτον, τοῦτ' ἔστιν ἐνύπνια καὶ ἐνθουσιασμούς.* Cùm ex diuinitate dicit nos animos libatos aut haustos aut acceptos habere, attingit quod à Stoicis relatum est, animum humanum esse *ἀπόσπασμα θεοῦ*, id est, quiddam è Deo tractum & sumptum. extispices in extis consulendis partem eorum inimicis, partem nobis assignabant: atque ex vtriusque partis habitu, colore, plenitudine, tabe, quid aduersarijs, quid nobis euenturum esset, ariolabantur. Lucanus libro primo de bell. ciuili,

Cernit tabe iecur madidum, fibrasq; minaces,
Hostilis de parte videt:

Quare scripsit Cicero, *Quæ pars inimici, quæ pars familiaris esset. Fissum familiare, inquit, & vitale tractant*, ap parat duplex fissum fuisse, vnum familiare, vt opinor in iecore, alterum vitale, vt opinor, in alijs extis, vt pulmone: de quo Lucanus, *Paruusq; secat vitalia limes.*

Fissum etiam vnum erat nostrum, alterum hostium & aduersariorum: eratque, vt coniicio, linea quædam & limes qui fibras in extis, vt iecore medio, bipartitò diuidebat, secabat & dirimebat. Erat & duplex in iecore caput, vnum nostrum, alterum aduersariorũ: Lucan.

Ecce videt capiti fibrarum increscere molem:
Alterius capitis pars ægra & marcida pendet.

Lego autem mox, *vt si qui impetrire velit*, vnde & impetritum apud Valerium, lib. 1. c. 1. & Plin. lib. 28. ca. 2. de quo alio loco dicam. Quod ais deos Epicuro esse pellucidos & perflabiles, id eò facit quòd soliditatem eis non attribuebat Epicurus, nec cõcretionem, nec corpus, sed pellucidam quandam leuitatem & lineamentorum quandam adumbratam effigiem. Nam quæ pellucida sunt & perflabilia, vt aer, nihil firmum, nihil solidum, nihil concretum habent. Ioue tonante & fulgente comitia haberi nefas erat, vt Cicero ibidem refert. Idem à Græcis obseruatum videtur: nam apud eos pluuia & tonitrua comitia dirimebant. Aristophanes in Acharn. *διοσημία 'στι, καὶ ῥανὶς βέβληκέ με.* Iterum, [illegible] *Quid enim, inquit, profecit, cùm in medium mare fulmen iecit? quid cùm in altissimos montes, quod plerunq; fit?* His argumentis Epicurei vti plerunque solebant, vt è Lucretio constat, sed & ante Epicurum natum alij. Aristophanes in Nebulis, *ἀλλὰ τὸν αὑτοῦ γε νεὼν βάλλει, καὶ Σούνιον ἄκρον Ἀθηνέων, καὶ τὰς δρῦς τὰς μεγάλας, τί μαθών;*

CAPVT XIX.

Fauere linguis, fauere faucibus cantu, auium congestus, congerere, silentium, sortes Fortunæ monitu tolli, τὸ πᾶν, *Omne, contorquere, flexiloquus.*

FAuere linguis non tãtum est tacere, quod & olim pascere linguã dicebatur, verùm etiam fausta loqui, id est *εὐφημεῖν*. Quare fauere faucibus cantu, pro canere, Ennius de Gallis gallinaceis dixit: *qui silentio*, inquit apud Cicero 2. de diuin. *noctis fauent faucibus russis cantu, plausuq; premũt alas*. Versus Homericos, 2. Ilia. de passerum ostento, quos draco deuorarat, Cic. ab Agamãnone pronunciari facit insigni memoriæ lapsu, cùm eos Vlysses loquatur.

Edidit hæc Calchas quæ iam matura videtis.

id est, quæ videtis instare & propinqua esse. Auium congestus est, cùm aues ad nidum cõstruandum festucas, herbas, floccos, aliaque congerunt. Nam congerere est nidum conficere. Virgilius, *——Namq; notaui*
Ipse locum, aeriæ quo congessere palumbes.

Peritum autem, inquit ibid. Cic. *esse necesse est eum, qui silentium quid sit intelligat.* silentium est augurale vocabulum, cùm in augurio vitium non est, Nam vitium ijs, quæ auspicata sunt & augurata, opponitur: vt vitio creati magistratus sunt, qui creati sunt contra auspicia. Legendum autem arbitror ex libro priore & vetustis exemplaribus, *& prærogatiuam omen comitiorum*. Sortes dicit Cicero fortunæ monitu tolli: an quod fortuna Prænestina quæ sortibus præerat, oraculo iuberet tolli sortes, (nam ei oraculum tribuit Strabo libr. 5.) an quod res ista tota fortuita cùm esset, fortunæ

Traiectiones stellarum.

Duo genera diuinationis.

Fissum familiare et uitale.

Caput.

Dij perflabiles & pellucidi.

Fauere linguis.

Fauere faucibus cantu.

Auium congestus.

Cõgerere

Silẽtium.

Sortes fortunæ monitu tolli.

monitu & impulsu fieri videretur? Procles autem & Euristhenes Aristodemi filij, ex Herodori monumentis libr. 6. nominari debent, itaque Proclus è Cicerone 2. de diuin. facessat.

τὸ πᾶν. Omne.

Quod autem Græci τὸ πᾶν appellant, quo vocabulo summam rerum complectuntur, Cicero ibidē Omne vocauit cùm scripsit, *vidésne Epicurum (quem hebetem & rudem dicere solent Stoici) quemadmodum quod in natura rerum omne esse dicimus, infinitum esse concluserit?*

Contorquere.

Contorquere Ciceroni est oratione non recta, sed tortuosa vti, quo genere solebant plerunque suas contextæ argumentationes Stoici. *Deinde* (inquit) *contorquent & ita concludunt: non igitur sunt dij, nec significant futura.* Nam esset recta oratio, si igitur sunt dij, significant futura. Ea contortio orationis in repugnantium conclusione est vsitata. Acrostichis, cuius Cicero ibidē meminit, etiam nunc visitur in quibusdam Sibyllinis de Iesu Christo versibus apud diuum Augustinum, & in argumentis Fabularum Plautinarum: prætexuntur enim argumentorū versus nomine comœdię: sed & in versibus Sibyllinis fuisse, vt Cicero declarat, Dionysius libr. 4. ait his verbis, ἐλέγχονται δὲ ταῖς καλουμέναις ἀκροστιχίσι.

Flexiloquus.

Quæ sunt oracula flexiloqua? nempe quæ inuersis verbis & flexis, id est tropo mutatis aliquid obscurè, & quodam anfractu & ambage significant, vnde & λοξίας Apollo à Græcis vocatus est, & Aperta à Latinis, quòd minimè sit apertus. Duo sunt apud Ciceronem 2. de diuinat. ænigmata, vnum de coclea, alterum de testudine: *terrigena, herbigrada, domiporta, sanguine cassa:* & *quadrupes tardigrada, agrestis, humilis, aspera, capite breui, ceruice anguina, aspectu truci, euiscerata, inanima cum animali sono:* quibus duo apud Græcos respondent non absimilia de coclea, quā Anaxilas apud Athenæum lib. 2. dipn. cap. 24. φερέοικον, id est, domiportam vocauit, ὀπισθόγονος, ἀνάκανθος, ἀναίματος, ὑγρόκελευθος. &, ζῶον ἄπουν, ἀνάκανθον, ἀόστεον, ὄμματα δ' ἐκκεκλασμένα προβλήματα κεκτημένον. Eodem libro narrat Cicero, Alexandro somno consopito Draconem, quem Olympias mater alebat, visum esse ostendere radiculam, qua sanaretur Ptolemæus. Solebant, vt scribit Lucianus in Pseudomāte, mulieres Pellæ Dracones alere, eosque æstate frigoris causa collo circūdare. Strabo lib. 15. ait, vulnerato in Oritis Ptolemæo sagitta venenata, quendam Alexandro secundum quietē visum esse, qui radicem qua Ptolemæus sanaretur ostenderet: draconis nihil meminit. Eodem libro patrocinium somniorum Cicero tradit susceptum esse à philosophis imprimis acutis, & consequentia & repugnantia videntibus: in quo Stoicos intelligit Dialecticæ perstudiosos, & argumentationum leges consecutionesq; & repugnantias intelligentes.

CAPVT XX.

Communia iura migrare, bestiæ, grandescere fœtu, magnum ad columē, fixum & signatum tempus, auguria coacta, diræ: ex Cic. lib. 1. de diuinatione.

INuasit in Ciceronis librum priorem de Diuinatione, insignis nec dissimulandus error, vbi scribitur, *Quam verò Græcia misit Coloniam in Ætoliam, Ioniam, Asiam:* ego pro Aetolā, Aeoliam corrigendum censuerim: cùm præsertim notum sit eam regionem ab Aeolibus Grecis nomen habuisse, & colonijs Græcorum frequētatam fuisse: sed & dictare hanc nobis emendationem propè videtur nomē finitimæ prouinciæ, Ioniæ. Quin & antè sic crediderim integritati verborum & sententiæ consulendū, *Quaq; proximè ad deorū vim natura mortalis possit accedere.*

Cōmunia iura migrare.

Quid quod infrà non *communi iure migrare,* sed *communia iura migrare,* id est violare, transilire, deferere, est legendum?

Bestiæ.

Quæ θηρία Græci vocant, quo nomine veniūt venenata animalia, Cicero bestias vocauit: *Mirari licet,* inquit, *quæ sint animaduersa à medicis herbarum genera, quæ radicum, ad morsus bestiarum.* Illud & censura eget: *Sed inest mire & ranunculis:* ego verò vindicibus libris scriptis lectionem veram reduco in suū domicilium, *sed inest in re vis, & ranunculis natura.*

Grādescere fœtu.

Lentiscum, autem, *triplici grandescere fœtu,* pro Terquotaonis fructu augeri, dicit, ea dicendi ratione, qua aliquem augeri liberis dicere solemus. Nomen Cicero Aristolochiam dicit ex inuentore inuenisse: in quo dētem calumniæ vitare non potuit. Clamant enim odiosè esse herbæ nomen inditum ex eo, quòd puerperis sit salubris: sed quid vetat & salubrem esse puerperis, & ab inuentore Aristolocho nomen habuisse? Equidem puto id Ciceronem in aliquo, qui hodie non extet, scriptore legisse, non de suo commentum esse. Sed & Aristoteles à muliere inuentam esse scripserat, vt Nicandri interpres refert, cuius verba sunt, ταύτην δὲ φησιν Ἀριστοτέλης γυναῖκα εὑρηκέναι, adeò de inuentoribus rerum inter auctores non conuenit, vt alij alia prodāt: in quo auctoris fides desideranda est, non eius culpanda diligentia, qui alienā sequutus fidem retulit. hæc enim ex Chrysippo exscribebat Cicero, & in Latinum traducebat. Scribo autem mox, *in secundo de consulatu Vrania musa pronuntiat.* &, *Concursusq; graui stellarum ardore micantes.*

Magnū ad columen.

Cum autem facem belli nunciam flammato ardore scribit volasse magnum ad columen, facem intelligo volasse instar columnæ, & ad colūnæ magnitudinem, quod ex Iul. Obsequente lib. de prodig. coniicimus, qui eadem de re ita scribit, *Trabs ardens ab occasu ad cœlum extenta.* Species generata Nattæ, est statua nata & facta Nattę, id est, in eius honorem facta.

Fixum & signatum tempus.

Fixum & signatum tempus est temporis momentum, quod punctum temporis dicitur, & à Lucretio lib. 2. & 4. punctum tempus.

Auguria coacta.

Auguria Romana Cicero dicit coacta esse, quòd augurarētur è pullis in cauea ante fame enecatis, & quòd ex offa cadere aliquid oporteret, vt tripudium solistimum

liſtimum fieret: contrà libero vtebatur augurio Deiotarus, qui liberè volantes aues aperto cœlo, non clauſas cauea ſpectabat. legendum autem puto, *aui tripudium fieri*: & *nuptiarum auſpices declarant*. Dio lib. 19. non C. Ætbeium, ſed C. Attium vocat, quod & verius, atque hiſtoricus ille non Ciceroni ſed Appio adſtipulatur, & ex neglecta dirarum obnuntiatione putat calamitatem accidiſſe. Diræ. Diraa autem hic execrationes & deteſtationes accipio. eodem auctore lego, *etenim diræ*. &, *in regiones diſtributa*. Hæc ego pauca carptim ex eo lib. libata adſcripſi leui defunctus opera: alia quæ maiora ſunt, aliorum induſtriæ reliqui.

CAPVT XXI.

Sortes, ſors, & quædam in Cicerone emendata.

EX lib. 1. de Diuinatione duo genera oraculorum fuiſſe cognoſcimus, vnum quod à furêtibus profundebatur, vt à Pythia numine Apollinis correpta: alterum quod æquatis Sortes. & paribus ſortibus è ſitella vel vrna ducebatur. habebant enim ſortes certis quibuſdam ſententijs, obſcuris tamen, notatas: quarum quædam fœlicitatem, quædam calamitatem denuntiabant, aut alia eiuſdem generis. hæc Sors. poſteriora oracula dicit Cic. quæ æquatis ſortibus ducuntur. vnde & ſors pro oraculo vſurpari conſueuit: vel quia certo ordine ſorte ducta reddebantur: Æſchylus, [illegible]. Intereſt autem inter ſortem & ſortes, quòd ſortes velut teſſellæ quædam aut taleolæ lineæ inſcriptæ fuerant, ipſaque ſortis inſtrumenta: Sors autem ipſa ſortitio. Cic. *& ſortes ipſas & cætera, quæ ad ſortem erant parata, diſturbauit*. Quæ, inquit idem, *Lacedæmonijs, quæ Taygetis, quæ Argiuis, quæ Corinthijs reſponderit, quis ignorat?* lego Tegeatis ex Herodoto: his enim oracula reddita apud eum ſcriptorem referûtur. Eodem libro: *Cognata, tibi ſunt ante gerendæ ærumnæ*. hic *cognata* à patre filia vocatur, quòd cum alijs liberis eius nata eſſet: vel ô gnata legendum eſt. Ibidem, *Ex fluuio fortuna reſiſtet*: id dicit propterea quod ad ripas ſe ſomniarat ſolam deſertam: proinde ex fluuio curſum ſuum inhibituram fortunam auguratur, neque vltrà perrecturam, vt eam exagitet & vexet. doctiſſimè autem, vt alia plurima, Sigonius vir eximiæ & ſingularis doctrinæ, *in Numerij Fabij Pictoris Græcis annalibus*, legit, non vt vulgatum eſt *in numerum*. Lego mox, *De quo in Bruto Accij loquitur ipſe*: nec multò pôſt, *Rex quæ in vita vſurpant homines*: non vt per exemplaria eſt propagatum, *res*. Lego item, *commutationem portendit fore perpropinquam*.

CAPVT XXII.

Tempeſtas, ſuperſtitioſus, galeotæ, iamidæ, glutidæ, apud Cic. lib. 1. de diuinat.

Tēpeſtas. TEmpeſtas diem in illo Cic. verſu lib. 1. de diuin. ſignificat,

Tertia te Pthiæ tempeſtas læta locauit.

Id verſus Homericus docet quem expreſsit:

[illegible]

Animus ſeuocatus à ſocietate & contagione corporis eod. lib. nihil quicquã aliud eſt, quã animus à coniunctione, conſortio & cõtactu corporis ſeparatus. Nã contagio pro cõtactu non rarò vſurpari conſueuit. Appulſus autem deorum acceſſus eſt, cùm in lib. 1. de Nat. deo. appulſui abſceſſum opponat, vt ipſe ſui interpres ſit. Eod. lib. *vbi illa paulò ante ſapiẽs et virginali modeſtia?* hoc in trochaico & *illa* priore breui, niſi *vbi* finis verſus ſit, & *modeſtia* tribus primis correptis legendũ eſt, vt cõſtet mẽſio: nec qui in comicis verſibus verſatus fuerit, id vt inſolens mirabitur. Sed cùm tragœdia non tantã vſurpet in verſu licentiam, quantã comœdia, ſi virginis modeſtia legamus, verſus penè legitimi iuris fuerit, idq; verius puto. Ibid. ſuperſtitioſæ ariolationes, vaticinationes ſunt diuinæ & fatiloquæ. Superſtitioſus. Nam ſuperſtitioſus pro fatiloquo non infrequens eſt veteribus, in his Plauto in Curcul. Sc. Beatus videor. Fata fanda ſunt fata dicẽda & canẽda. fatis igitur fandis, id eſt, ad fata canenda & eloquẽds. Ibid. *Virgines verò æquales, patris mei, meûm factûm pudet*: ſic hunc verſum vt poſui, diſtinguendũ reor: ſed & *med obeſſe, illos prodeſſe*: interpoſito d, qđ in poetis antiquis frequens eſt, huc inducendum arbitror. illud eod. lib. mirãdum magis, ſed neceſſariũ tamen, vt lex trochaici conſtet, *adeſt* poſteriore breui, vt in modeſtia tertiam à fine ſyllabam notaui:

Adeſt adeſt fax obuoluta ſanguine atq; incendio.

quod ipſum vulgi pronuntiatione trãſigitur & ſubleuatur. nam ſic appellabatur *adeſt*, vt duplex litera nõ audiretur, verùm altera ſupprimeretur: ita corripiendi occaſio erat: niſi fortè, quod & melius cenſeo, *heu adeſt fax*, vel, *ah adeſt fax*, ſcribatur. Ibid.

Multos annos latuit, ciues ferte opem & reſtinguite.

trochaicus etiã eſt, quod annoto, quia video in duo membra diuerſorũ verſuũ diſtractum eſſe. Ibid. pro, *vt cùm ille in agro Nolano*, lego *vt cũ Sulla*. Ælianus autem lib. 2. oſtentũ quod Dionyſio factum eſt equo in voragine demerſo, narrat: vbi & Galeotarum vatum meminit: Galeotæ. quos Stephanus genus in Sicilia vatum fuiſſe tradit. Plutonia quę eod. lib. dicit in Aſia eſſe, ſpecus ſunt tetrum & peſtiferũ halitum euomentes, omniaq; accedentia animalia ſtatim enecantes, vt ad Hierapolim Plutonium deſcribitur à Strabone lib. 13. & 14. & Charoniũ ad Thymbriam vicum Cariæ: ſpiracula Ditis Maro 7. Æn. vocat, vt quodam loco dicimus. Helenum dicit Cic. augutijs diuinaſſe, vt Caſſandram mentis incitatione & furore: ita ſola auguria Heleno tribuere videtur, cui Maro omne propè diuinationis genus his verſibus concedit 3. Æneid.

Troiugena interpres diuûm, qui numina Phœbi,
Qui tripodas, Clarij lauros, qui ſidera ſentis,

Et vo-

Et volucrum linguas, & præpetis omina pennæ.

Iamidas.

Eodem Cicer. loco, *Quid Polyidum Corinthium?* lego, nó *Polybum*, ex Homero: sed & Iamidas, non Ianudas lego. sic enim familia Aruspicú ab Iamo filio Apollinis nominabatur, quorú vnus Thrasybulus è canum extis vaticinabatur, vt scribit Pausanias lib.2. Eliacon, quod & à Victorio eruditissimo viro traditú est.

Glutidæ.

Idem quos Cicero glutidas vocat, clutidas appellat. sic familia aruspicum vocabatur à Clutio filio Alcmeonis.

CAPVT XXIII.

Omen comitiorum, cedere, eluuio, rudentis explicatio, sortes, sortilegi, fallax circus, ex lib.1. de diuinatione.

Omen comitiorú.

SCribit Cicero libr. priore de Diuinatione maiores voluisse, *prærogatiuam omen esse iustorum comitiorum*: quod hoc sensu dictum esse interpretor, Romanos tantùm posuisse in suffragio prærogatiuæ centuriæ, vt eú semper consulem declararint, qui ab ea factus esset. Ita omen in consulibus rogandis erat, vox prærogatiuæ & suffragium. Scribo autem ibid.

Quam mox emittat pictis è faucibus currus:

qua circunlocutione carceres circi significauit Ennius.

Cedere.

Cedunt de cœlo ter quatuor corpora sancta,

id est veniunt, accedunt: vt apud Plautum in Aulul. Sc. Narraui amicis multis. *Crdit miles, æs petit*, id est venit. Eodem libr. *Stabilita scamna solumq́;*: hic solum solium significat. vnde & solaria, quod alio loco annotare me memini.

Tarquinio dedit imperium simul & sola regni:

Festus explicat terram, vt cùm sola terrarum dicimus. Ibidem, *vt aquarum fluxiones & deflagrationem futuram*: explicat duo verba Græca κατακλυσμὸν & ἐκπύρωσιν, id est mundi diluuium & incendium, quæ euenire Stoici existimaut longinquis temporum interuallis, Deo notis & naturæ, hominibus ignotis: proinde libentius legerim *aquarum eluuiones*, quàm fluxiones.

Eluuio.

Iugis puteus in Cicerone est puteus aquam habens perénem. Nam putei etiam sine aqua esse possunt,

Eheu videte iudicauit inclytum
Iudicium inter Deas tres aliquis, quo iudicio
Lacedæmonia mulier furiarum vna adueniet.

Tres iambici versus sunt in editionibus conturbati, in ijs *Deas*, monosyllabum est, & *iudicio* & *adueniet* trisyllabum, quanquam aduenet legi posset, vt Nonius in Ennio aduenat pro adueniat, obseruat.

Rudentis explicatio.

In traductione temporis farum quandam rudentis explicationem efficere ait ibid. Cic. vt proxima quæq; replicet & reuoluat: vt enim rudens in spirá conuolutus & complicatus, si explicetur, singuli orbes suo ordine explicabuntur, initio primi, deinceps proximi quique: sic curricula annorum explicant suos orbes, & tanquam conuolutos reuoluunt, & rerum seriem nexumq́ue.

Sortilegi. Sortes.

Sortilegos contemnit Quintus qui solebant in triuijs sortibus ductis, non tam futura prędicere, quam ad quæstum suum mentiri. sortes auté illæ versabantur & educebantur manu pueri: Tibullus lib.1. Eleg.3.

Illa sacras pueri sortes ter sustulit, illi
Rettulit è triuijs omina certa puer.

Sed & sortilegus dicebatur æquè Apollo, q, sortibus æquaris oracula interdum vaticinaretur, etsi etiá furore adflata Pythia: certè sortes etiam oracula dicuntur, & simia in Dodoneo templo, vt Cicero 2. de diuin. scribit, sortes dissipauit. sortes oracula esse ex eo apparet quòd, *Sortilegis*, inquit Flaccus de arte poetica, *non discrepuit sententia Delphis*. *Non habeo nauci*, est, non facio flocci, prorsusq; contemno. *Non Aruspices vicanos, non de circo Astrologos*: Vicani Aruspices sunt, qui in vicis & pagis aruspicinam exercebant, qui vanissimi & mendacissimi erant. In circo Romano erant Astrologi: Iuuenalis sat.6.

Consulit antè Phalas Delphinorumq; columnas:

Fallax circus.

nec alia de causa quam propter diuinaculos, circum fallacem dicere videtur Horati⁹ lib.1. sat.2. hoc versu,

Fallacem circum, vespertinumq; pererro
Sæpe forum.

Illic autem multos diuinos fuisse liquet è Iuuenale ita scibente sat.6.

Si mediocris erit, spacium lustrabit vtrunq;
Metarum, & sortes ducet, frontemq; manumq;
Præbebit vati crebrum poppysma roganti.

Lego ibidem *coniectores, interpretes somniûm*, postulante versu: &, *non enim sunt hi aut arte diuini aut scientia*. mox item lego, *malitia exclusa*:

CAPVT XXIV.

Frangere saxo, lapide lapidem terere, præcurrere, inane Vacuum, ex Lucretij lib.1.

EFfugere & elabi plerunque nobis sensus solet, clamque surripi quodam furto in antiquis auctoribus, nisi propius inspicimus & attendimus, etiá cùm verba de medio sumpta sunt. Quod quidem mihi accidit in illis Lucretianis versibus, quos subijciam, & ne alijs idem vsuueniat, etsi nihil in eis magnopere latebrosum est, tamen lucidiorem aliquanto clarioremque eorum sententiam teddam. Scribit igitur, lib.1.

Frangere saxo.

Conueniebat enim fruges quoq; sæpe minacis
Robore cùm saxi franguntur, mittere signum
Sanguinis, aut aliquid nostri quo corpora aluntur:
Cum lapidi lapidem terimus, manare cruorem

hic cùm de aliméto Lucretius loquatur, quid est loci lapidi, & cur cùm teritur postulat, vt ex eo cruor manet? hic puto duas rationes molendi indicari, vnam cùm suspensa mola fruges frangimus, vt in faba fresa, & in polenta crassiuscula, quam Græci κρίμνον vocant: & ex eo Aristophanes in Nebul. κριμνώδη appellat,

lat, quæ crassa sunt. Et Maro dixit 1. Æneid.

Et torrere parant flammis & frangere saxo,

quod est vtcunque molere atque adeò molere. Aliquando autem non suspenduntur mole, sed lapis lapidem terit, id est mola molam, cùm tenuior farina & minutior elicitur. cùm igitur franguntur in grandiusculam farinam fruges, debebant signum aliquod sanguinis elisæ ostendere: sed cùm in minutissimum pollinem & similam friantur & comminuuntur, tum verò ex eis manare sanguis, non tantum ostendi debebat, si, vt Anaxagoras ait, omnia sunt in omnibus: posteriorem rationem molendi significari puto, cùm Lucretius dicit,

Lapide lapidem terere.

Cum lapidi lapidem terimus.

atque inde comica quadam lasciuia & lusu, seruus apud Plautum in Asinar. Sc. Sicut tuû vis vnicum. pistrinum circunloquitur ex genere molituræ:

Non me illuc ducis, vbi lapis lapidem terit?

Ita etiam liquidius & clarius apparet ioci venustas scenici. In eodem Lucretij libro præcurrere est vsurpatum pro præoccurrere, præoccupare, quod Græci προκαταλαμβάνειν dicunt: ac mediusfidius verbum illud explicare Latinè videtur voluisse:

Præcurrere.

Illud in quit, in his rebus ne te deducere vero
Possit, quod quidam dicunt præcurrere cogor.
Omne, autem, quod est spatium, vacuum constaret inane,

Inane vacuum.

cùm dicit, mirum videtur, quod inane vacuũ dicat: quasi timendum sit, ne sit inane plenum: & certè. nam aer à Latinis plerunque inane dicitur: ad eius igitur discrimen vacuum addidit, vt spatium acciperemus omni vacans corpore: aut certè sic loqui abundante quadam oratione veteres poetæ solebant, etiam in aere, quia nostris oculis inania & vacuus occurrit. Maro, 11. æneid.

Tum lapis ipse viri vacuum per inane volutus.

Sed & inane repletum est, quod corpus obsidet & occupat: hinc Lucretius,

Non per inane meat vacuum.

Est & apud eum stringere, detrahere, distringere,

Sed quæ sunt rerum primordia, nulla potest vis
Stringere.

id est, nulla vis de eis quicquam potest deradere, dettahere, distringere quicquam, nec ea lædere.

CAPVT XXV.

Aureus funis, apparere, animi tactus, manu ducere, barbarica vestis, barbaricarius, figura, ferus Centaurus: apud Lucretium.

Negat aureo fune de cœlo mortalia secula Lucretius (sic enim loquitur) in terrã esse demissa: in quo subijt quærere, cur aureũ funem nominarit: sic enim scribit lib. 2.

Aureus funis

Haud, vt opinor enim, mortalia secla supernè
Aurea demisit de cœlo funis in arua.

sed hoc tanquam æs alienũ ab Homero sumptum suspicor, apud quem Iliad. 8. autem catena, vel funis, vt interpretatur Lucretius, de cœlo teligatur.

Σειρὴν χρυσείην ἐξ οὐρανόθεν κρεμάσαντες.

Plato autem in Theæteto aureum apud Homerũ funem interpretatur solem esse, vt etiã eruditissimo viro Lãbino placere animaduerti. In eo Lucretij libro pro *aptaret*, Illo versu,

Aptaret spatium cœli domus altaq; tecta:

non est iuris ancipitia, melius esse, quod proferunt putres membranæ, *apparret*, vt sit acqreret spatium & amplitudinem cœli domus, & augesceret. Illud verò mirandum cuipiam videatur esse, quòd animi tactum dixerit hoc versus eiusdem libri,

Apparere

Atq; animi tactus liber quo peruolet ire.

apsgesis enim illud quod scabie quadã libros fœdauit *tractus*. sed tactus animi non aliud quam est, quàm eius sensus: nam duplicẽ posuerunt Philosophi tactũ, exteriorem omnib. notum, etiã belluis, si loqui possent: interiorem sequestrũ & arbitrum voluptatis & doloris. Cic. in Lucull. *quid de tactu? & eo quidem quẽ philosophi interiorem vocant, aut doloris aut voluptatis.* Lego etiam eod. Lucretij libro, *nam tibi vemẽter* vt apud Flaccũ li. 2. epist. 2. *vemens & liquidus*: q. si vehementer & vehemẽs legere vis, vocales duæ per synecphonesin in vnam coibunt & coalescent. Expressit autem verbum Græcũ Lucretius, cùm dixit,

Animi tactus.

Sed magis ipsa manu ducunt.

id enim est χειραγωγεῖν, vt & Cic. lib. 1. de Nat. deorum, qui locus ꝑ mutilo & curto stellarus est in libris editis, *sed etiam sic tractat vt manu ducat, eam esse vim & naturam deorum.* Nam hinc *doceat* pro reijculo remouendum: tẽtauit enim χειραγωγεῖν quod est manu ducere, Latinè enuntiare. Putriẽ sũ autem in nobili poeta, lib. eod. putet, & lege carminis reijcitur: sic igitur versum legendũ conijcio, *Molli lenta, fragosa putri, caua corpore raro.* In illo autem versu,

Manuducere.

Iam tibi barbaricæ vestes, melibæaq; fulgens:

barbaricæ vestes Phrygiæ intelligendæ sunt, vnde & barbaricarij in iure ciuili: nam barbarum pro Phryge dici est frequentissimũ. Phryges autem acu pingere instituerunt. Apud eundem etiã hoc versu atomi, id est indiuidua corpuscula, vocantur figuræ, propterea quod quædã angulatæ sunt, quædã hamatæ, quædã vncinatæ, quædam quadratæ. Sic apud Arist. Democriti sententiam referentem sæpe vocantur σχήματα: inquit Lucretius,

Barbaricæ uestes. Barbaricarij. Figura.

Dicere enim possis cœlestem fulminis ignem
Subtilem magis, & paruis constare figuris.

cùm autem ferum Cẽtaurum dixit illo versu,

At contra tetra absinthi natura, feriq;
Centauri:

Ferus Centaurus.

intellexit Centaureũ, quod Latini vocant fel terræ, & feritatia cuiusdã nomẽ ei tribuebant, vt è Dioscoridis codicibus perspici potest, in quibus vocari dicitur à Romanis *feri*, & *vua fera*, quę verba eluxata vidẽtur è fero, & vua fera: certè

ra: certè quamuis deprauata sior, ostendunt tamen oo leuiter impressa feri vestigia, quod nomen ei tributum fuisse, non solum ob feritatem Ceotaurorum, à quibue nomeo habebat, existimo (nam & φῆρες ab Homero appellantur) sed etiam ob amaritudinem saporis. Iam qui magnificeotissimi & splendidissimi erant, pro lychnuchie & candelabris statues in ædibue habebant, pueros prælucentes, thedamq; aut lampada ferentes, qui suot λυχνοῦχοι & λαμπαδηφόροι, imitantes.

Si non, inquit, *aurea sunt iuuenum simulachra per ædes*
Lampadas igniferas manibus retinentia dextris.

CAPVT XXVI.

Catenæ, penes æterna, omnituentes; apud Lucretium lib. 2.

VT moribue antiquis stabat ree Romana, sic Romana lingua stat antiquis exēplaribus, à quibus cùm recedunt editiones, meritò doctis suspectæ sunt, & propè falsi cōdemoantur. Etsi enim aliquid pletunque nō incommodè fingunt, nouitium tamen id est & nuperum, non cana ille vetustate venerandum. Itaque etiam cùm minus fidem facit antiquitas, tamē eam quoquo pacto possumus, interpretari & retioere malum⁹, quèm quicquem innouare: velut in Lucrerij quibusdam locis, vt lib. 2.

——inter se fortè catenas

Catenæ.

Ludunt, in numerumq; exultant sanguine leti.

hodie *cateruæ* perum fideliter excudunt omnes: sed cateoas quid vetat intelligere choreae catenatim consertas, vt illoe fanaticoe se gladijs lacerantes & cruentantes in suo exultesse & lusisse sanguioe, & pernices agitasse choreas accipiamus? quod & à toto poetarū choro mediusfidiue concinitur, vt nemo dubitare debeat. Suot & editiones falsariæ in illo quoque versu,

Aere atq; argento sternunt iter omnia circum.

cùm in sanctioribus exemplis scribatur,

——sternunt iter omne viarum.

corruptum & illud ibid.

Ne vt putes æterna parum residere potesse
Corpora prima.

Libri clandestini &, vt ita dicam, mystici,

Neve putes æterna penes:

Penes æterna.

Ac, ita me deus amet, fateri malim me nescire quid hæc verba significent, quèm ea audecter stilo confodere: sentio tamen oon incoucinnam in eis latere seotētiam, non residere nec remanere in æternis textis corpora prima, sed ea plerunque fluitare in summis rerum oris, & res interpolare subinde alies atq; alies, vt quædam in ortu natalibusque morientur suis; tantum abest vt æternitas esse possit iu his, quę prima corpora procreant & integrát. Testatur & illud vetera exemplerie:

Posse ea non sensu sensus mutabilitate.

Aut aliquo tanquam partu, quod proditur extra.

Id autem multo aliter diuulgatū omoes sciunt. Ego eutem *ea* non puto esse vt quidam censereot, ea ratione & eo modo, vt eádem sæpenumero epud Plautum, pro eadem via: quanquam neque aliene à Lucretio esset illa synecphonesis, quæ subleuando versui necessaria foret ob productionem vltimæ syllabæ: sed *ea*, vermes & oua quæ animantur. sic ibid.

Aëre, fluminibus, terris, terraq; creata,

proferunt foruli priscorum voluminum: hodie, *flammaq; creatis*, scribitur licenter, ne dicam stultè: nam de flamma nihil nascitur: sed cùm dixisset flumina & terras, oomineque terrarū significasset hanc & illam terrę partem, hoc et illud rerrę genus, quod quotidie gigoitur aut sarcitur, vt quotidie gigouotur flumine: tandem vniuersam elemeoti molem complexue est, initio rerum crearam. Non in commodè *terraq; creatis*, etiam legeretur, & de stirpibue acciperetur. Proximos versus ita legeodos ex antiquie libris puto,

Non congressa modo vitales conuenienti
Contulit inter se motus, quibus omnituentes
Accensi sensus animantem quanq; tuentur.

sed tamen ne quid dissimulem, ex, *omne tuentes*, *omnituentes* feci, quam vocabulorum iūctorum ratiooem cogooscet Lucretiaoam, qui eum poetam legerit, apud quē *æditueutes* multo ioıolentius reperiet. In eo etiem lib. 2. versu, *pœniceusq; color*, lego porius ex eotiquie libris, quā phœniceus: solet eoim pleruoque v, io œ mutare, munire mœnire, munera mœnera, puoibat pœuibat, sic puniceus pœniceus.

Omnituentes.

CAPVT XXVII.

Radix saxi, quod superest, nónne videre, ne, abrupti ignes, tantum quod, proporro, ali, omne magnum contulit: apud Lucretium libro secundo.

RAdix sexi à Lucretio dicitur translatè, veluti si diceres stirpem saxi, sed & Græci terram [illegible] non inelegantet solent dicere, eam stabiliter hærentem fundatamque dicere studentes. *Quod superest*, apud eundem plerunque est deinceps, postea, in reliquum, igitur, postremo: vt quod Græci λοιπὸν dicunt, vt libro secuudo,

Radix saxi.

Quod superest.

——Neq; nobilitas neq; gloria regni.
Quod superest animo quoq; nil prodesse putandum:

id est, [illegible]. Ibidem,

Omnimodis expertus eris quam quisq; det ordo
Formarum speciem totius corporis eius:
Quod superest, si fortè voles variare figuras:

id est deioceps, postea, λοιπὸν: Rursum,

——Neq; quod superest procrescere, aliq;,

id est, [illegible], id est deioceps, in reliquum, postea. Quid plura commemorare attinet, neque tam exemplie certa coofirmare,

quàm

quàm lectorem copia onerare atque fatigare? Illud autem,

Nonne uidere.

—Nonne videre

Nil aliud sibi naturam latrare?

indignantis est & stomachantis, vt & Maronis illud, 1. Æneid.

Mene incœpto desistere victam?

sed & *—Nisi vt qui*

Corpore seiunctus dolor absit:

per archaismum dictum est, *qui*, quod est quomodo, redundante, vt apud Terent. in Andr. act. 1. Sc. 1. alio tamen quodam modo,

Ita tum discedo ab illo, vt qui filiam

Neget daturum.

aut, *vt qui* erit vt aliquo modo, aliqua ratione.

Ne. NE archaismo quodam non iniucundo, pro non etiam idem poeta posuit.

Illa quoq; in Solis quæ lumine cernere quimus,

Ne quibus id faciant plagis, apparet apertè.

id est, non apparet apertè: ac hærere aliquam in scriptura fraudem putarem, nisi apud comicum Plautum eadem vsurpatio vocis eodem in sensu reperiretur, vt in Trinum. Sc. Neque fuit. *nisi ne vis*, pro nisi non vis: & apud Terēt. in Andr. act. 1. Sc. 1. *mihi qui ne detur*, id est, vt non detur, Donato interprete. At verò

Tum vacuum tempus linquunt,

id est, vacuum animum, qui in capite est: tempus sic numero singulari dicit Comificius li. 4. ad Heren. *percutit tempus*. Proporro etiam vsurpatur, vt Græci solent congeminare *προπρο-κυλινδόμενον*.

Proporro

Ipsaq; proporro paulò maiora lacessunt.

Abrupti ignes.

—Abrupti nubibus ignes,

eodem libro sunt vt Græcè *ἀπορρῆγες*, id est, à nubibus erumpentes & tanquam abscissi. apud Maronem quoque libro tertio Æneidos, *abruptis nubibus ignes*, legitur, quòd fulmen eas diuidat & rumpat. *Tantum quod*, etiam pro vt solummodo, Lucretius posuit.

Tantum quod.

Tantum quod nomen mutatum dicere possis.

Cic. in Verrem. 2. act. dixit *tantum quod*, pro nisi, *tantum quod hominem non nominat*: id est, nisi quod hominem non nominat. Cùm autem scribit,

Aeraq; quæ claustris restantia vociferantur:

ea significat fortasse, quæ Græci *ῥόπτρα* & *κορώνας* appellant, quibus pulsantur fores, & intus homines euocantur: sed credo eum esse circunlocutione vsum, quòd vox Latina ei deesset: quanquam potuit comicem more Græcorum ob garrulitatem appellare. Vidi qui de cardine aheno intelligeret, vt apud Maronem 1. Aeneid.

—Foribus cardo stridebat ahenis.

nam cùm ianua clauditur, vociferatur renitens cardo. Iterum 7. Aeneid.

—Aperit stridentia limina consul.

Atque hanc interpretationem meliorem puto. Sudor pro humore, ab eo etiam nouo more vsurpatur, *sudor vti maris est*: etsi enim non me fallit sudorem esse suapte natura salsum, & à quibusdam mare existimatum sudorem quendam esse, quod ab Aristotele relatum est: tamen puto sudorem maris hic nihil aliud quàm, quàm humorem esse. Eleganter autem & scitè illud scriptum est,

Sudor.

Ne tibi dent in eo flammarum corpora fraudem:

quod est, caue ne te ignis fallat. ex *in eo*, fecerunt *timeo*, bono quidem sensu, sed illud alterum suauius multo est & elegantius. Ali non est apud eum nutriri plerunque, sed altum & adultum euadere. Itaque crescunt apud eum res: deinde aluntur. Nec verò præpostera ordinis perturbatione videri potest id dicere, cùm perspicuè in ea notione quam dixi verbum illud ab eo vsurpetur, vt

Ali.

Donec alescendi summum tetigere cacumen.

Iterum, eod. lib.

—Neq; quod superest procrescere aliq;.

Rursum, ibid.

Quæq; sua de materia grandescere aliq;.

Numen in eo etiam nutus est, vt

Numen.

Terrificas capitum quatientes numine cristas:

scio ad numen magnæ matris referri posse videri, sed perspicuè nutus motusque capitis significatur, quem sequitur & nutus cristæ, vt apud Homerum Iliad. 7.

δεινὸν δὲ λόφος καθύπερθεν ἔνευεν.

Legendum autem eod. lib. arbitror,

Præterea quoniam non certis certa figuris:

non vt scribitur *nisi*, quod sensui ita repugnat, vt contrariam voluntati Lucretij sententiam afferat: atque ita doctissimus Lambinus emendat. figuras autem pro atomis ponit. At illud eiusdem libri,

—Quæ magnum iaculando contulit omne.

Omnem a gnum cōtulit.

cùm ait, ab immenso illo vniuerso, quod omne vocat & interdum summam summarum, corpuscula conferri dicit, quibus mundi huius elementa constent & augeantur, mundusque crescat & amplificetur. Hæc, quæ admonitionis loco esse poterunt ijs, qui aliud agentes ea fortasse non animaduerterent, malui attingere, quàm operæ parcendo non iuuare studia iuuentutis, sæpe in tenui laborantis.

CAPVT XXVIII.

Collegium Capitolinorum & Mercurialium apud Ciceronem, ferre calumniam.

ROMÆ collegia quædam erant, in his Mercurialium & Capitolinorum, vt ex epistolis ad Q. Fratrem cognoscim⁹: sed quinam erant illi Capitolini? Id enim è libris eru tum, Ciceronis epistolas legentibus prælucebit: etsi enim nostra non magnopere refert hos intelligere, tamen quia eum scriptorem meritò docti & studiosi peruolutant, in quo si quid minus intelligunt offenduntur, excutiendum mihi esse credidi. Erant igitur Capitolini collegium hominum Capitolium & arcem incolentium, ludosq; capitolinos celebrantium. Sed quia in hoc scribendi genere, non Oratorum artificiola fide, sed auctorum

Collegiū Capitolinorum.

literis omnia probantur: quod à nobis positom est, ex eorum velut tabulario & instrumēto depromendum est. Liuius igitur libr.5.ab vrbe condita, ita esse, vt retulimus, his verbis planum facit, *Ludi Capitolini fierent, quòd Iupiter optimus maximus suam sedem atq; arcem pop. Rom. in re trepida tutatus esset, collegiumq; ad eam rem M. Furius dictator constitueret ex his, qui in Capitolio atq; arce habitarent.* Mercurialium autē collegium mercatorum fuisse crediderim: ac ne leuis coniectura putetur, quæ probabilitate subnixa sit eius dei, qui mercaturæ præest: quanquam si alia desint argumenta, satis hoc verisimilitudinis ad credibilitatem satisque ponderis habeat: ex ipsi9 velut tablino Liuij testimoniū proferemus. is ergo lib.2. ab vrb. cond. ita scribit, *Certamen consulibus inciderat, vter dedicaret Mercurij ædem: Senatus à se rem ad populum reiecit, vtri eorum dedicatio iussu populi data esset, eum præesse annonæ, Mercatorum collegium instituere, solemnia pro Pontifice iussit suscipere.* Sed quia è Cicerone omnis hæc nata est oratio, supplementum capitis ex eodem scriptore addam. Qoid est igitur in eius lib.8.fam.epist. in epistola Cælij, calumniam ferre? sic autem scribitur. *Scito Sempronium Rufum, mel ac delitias tuas, calumniam maximo plausu tulisse.* Id mihi videtur esse calumniosum quiddam & astutum dolosumq; excogitare & afferre, & obtinere fortasse, quod tum fecit Rufus, qui accusatorem suum postulauit lege Ploria, vt hoc extraordinario reo causam non diceret. Sic & in Sallustium Cicero scripsit, *sed est quædam calumnia quam vnusquisq; nostrum testante animo suo fert de eo, qui falsum crimen bonis obiectat:* vbi hoc scilicet significat, eos improbari tacito hominum iudicio, qui falso crimine alios calumniantur: ita in hoc posteriore exemplo, à prioris sententia aliquantum deflectitur vt existimo.

Collegiū Mercurialium.

Calumniā ferre.

LIBRI QVINTI FINIS.

ADRIANI TVRNEBI ADVERSARIORVM LIBER SEXTVS.

CAPVT I.

Delibitari, arca, sutorio atramento absolutus, malis onerari: apud Ciceronem.

VOBVS in locis epistolarum Ciceronis ad Pætū vel auctoritatem veterū exemplarium aduersus editionès tueri conabimur, vel aliam ab vsitata scripturam eliciemus: sed veteris tamen scripturæ fides penes Victorium sit, quo tradente hoc scribimus. Ergo lib.9.epist. Delectauerūt. vbi excusum est, *solebam enim antea delectari oleis & lucanicis tuis*: in veternosis, vt ita dicam, & vteris libris reperit, *delibitari*, quod mediusfidius non improbādum est, hoc sensu: tu me tua promulside antè delibabas, ac meam famem diminuebas illis primis ferculis, quam tibi integram & illibatam ad omnia cœnæ fercula afferam, neque primis illis missibus, & primo gustu eam perdam & consumam, ac delibabo, sed vt integer & rècens ad reliqua fercula veniam, principio cœnæ abstinebo. vt autē ab appello appellito, à cœno cœnito deducitur, quidni pari ratione à delibo delibito deriuari possit? nullus est, vt puto, Grammaticus, qui non genus hoc deductionis agniturus sit. Alter locus eod.lib.epist. Dupliciter. sic scribitur vulgò, *Nos iam ex arcis tantum habemus, vt Verrium tuum & Camillum, qua munditia homines! qua elegantia? vocare sæpius audeamus.* Equidem scio, *ex arcis* dici posse pro, è frugibus & messibus nostris, vt apud Varronem lib.4. de ling. Lat. *rura largiũtur ad arcam*: sed in aliquot extat libris *ex artis*: quare puto *ex arcis* scribendum esse leui mutatiuncula & ferenda. Arcam autem habere dicebatur, qui bene nummatus erat: cui nihil nummorum erat, is arcam non habere dicebatur: sed multò ille pecuniosior, cui arcæ plures, vt hic numero multitudinis loquutus est. Catullus epig.21. de paupere, *cui neque seruulus neq; arca.* Et Cicero ad Attic. lib. 1. epist. Nimium raro. *confidito arcæ nostræ.* Assuemus indidem & pannos. *Dedifcendæ*, inquit idem libro 9. epist. ead. *tibi sunt sportellæ et artolagani tui*: dicere eū puto vitiles sportellas, quib. artolagani & bellaria ferebātur. Sed & interdū sportulis obsonia cœnarū ferebantur, cùm ad aliquē cœnatū ibant: & in

Delibitari

Arca.

& in cœnationem domesticam portabant. Nam & apud Pollucem lib. 10. c. 23. sunt *λίναι ἐλαφίζει* & *ἐπιχειρίδες*. Ego autem putem artolaganos in parabilibus & vulgaribus cibis fuisse numeratos. Rursum eod. lib. epist. 21. *Iam pater eius*, inquit, *accusatus à M. Antonio sutorio atramento absolutus putatur*: puto per ænigma significari absolutum crimine eum fuisse fœdissimis sordibus & maculis iudicum, qui ignominioso iudicio & turpi eum liberassent, per corruptelam, quem grauissimis sententijs condemnare debuerant. Nam sutorũ atramentum, quo ligulæ solearum & corium calceorum denigratur, nigerrimas ducit maculas. Itaq; atramentum sutorium maculosum iudiciũ & infame vocauit. *Spurina quidem*, inquit eod. libr. epist. 24. *cùm ei rem demonstraßem, & vitam tuam superiorem exposuißem, magnum periculum summæ Reipublicæ demonstrabat, nisi ad superiorem consuetudinẽ tuam, cùm Fauonius flaret, reuertißes.* imitatus est festiuè responsa hariolorum & aruspicum, qui aliquando solebant diem præfinire, antequã nisi quid fieret, mali aliquid esset euenturum. Terent. in Phor. act. 4. Se. 4. *gallina cecinit, interdixit hariolus, aruspex vetuit ante brumam aliquid noui negotij incipere.* Ait etiã ibid. *Me autem à te, vt scurram velitem, malis oneratum esse non molestè tuli.* malis oneratur qui malè mulctatur & vapulat oneratusq; plagis. scurram autem velitem, dicit scurram tironem, non veteranum, grauis armaturæ: vt enim si veles cum armato milite cõgrederetur malè acciperetur, sic vt velitem scurram se verberatum esse iocatur à Papirio dicacissimo & accerrimo scurra.

Sutorio atramento absolutus.

Malis onerari. Scurra ueles.

CAPVT II.

Qualis in Eurotæ ripis, apud Maronem.

Poetæ Latinorum principis verba sunt primo Æneid.

> *Qualis in Eurotæ ripis, aut per iuga Cynthi*
> *Exercet Diana choros.*

Qualis in Eurotę ripis.

quibus Homeri Odys. lineamentis tabellam saltantis Dianæ choreasque ducentis expingit: qua quidem in tabula picta Momus veluti reprehendendi animo quæreret, quid ita visum sit vtrique poetæ potius eam in ripis Eurotæ tripudiantem statuere, quam alicuius alterius fluminis. Nam de iugis Cynthi propter natalẽ Delon nihil habuerit Momus aut Zoilus quod carpat. vt igitur à calumnia, qua nihil hominum generi iucundius est, vt quam etiam in Deum aliquando destringant, in eius consilia & facta malignè inquirentes, vtrumque poetam liberemus: hoc existimo ab eis cõsilio scriptum esse, quòd Taygetus mõs Eurotæ imminens, esset Dianæ sacer, vt verisimile sit eam, in loco sibi dicato sacroque & grato, in numerum cum Nymphis saltare libenter solitam, non propter aquæ riuum, sed fluuium potius amœnum. sed tabellari nobis est opus suffragio, quod nobis non denegabit elegans & concinnus poeta Callimachus, qui in Dianæ hymno his verbis ei charissimum esse dicit Taygetum:

> *Νήσων μὲν Δολίχην, πολίων δέ τοι εὔαδε Πέργη,*
> *Τηΰγετον δ' ὀρέων.*

Equidem credo etiamnũ defuturos, qui mirentur quid ita deam illam puerperiorum, venationumque præsidem, tripudiatricem saltatricemque inducant: sed mirari desinent, vbi intellexerint, ita animis hominum religionem illam sectantium insitum fuisse, vt eã semper in montibus, nisi venaretur, saltare existimarent. Argumento est prouerbium, *ποῦ' ἄρτεμις οὐκ ἐχόρευσε*; quando Diana non saltanit? & quòd, vt poeta idem Callimachus canit, saltatriculas comites ab Ioue poposcerit sexaginta nymphas.

> *Δὸς δέ μοι ἑξήκοντα χορίτιδας Ὠκεανίνας.*

Sed & Oreades eam sequuntur glomerantúrque, cùm choros exercet, quia montes omnes in potestate Dianę sunt: & omnes nymphæ montium eius familiares, & propè contubernales habebantur. Nam apud Callimachum sibi poscit ab Ioue montes omnes donari: sic enim scribit,

> *Δὸς δέ μοι οὔρεα πάντα,*

hæc, vt opinor, quæ exposui, haud parum addent gratiæ versibus Maronis, quæ necesse est surdo velut palato non sentiatur, nisi eorũ quæ asperfi, gustu commendetur.

CAPVT III.

Turricula, fritillus, dare, reuocare.

Inter esse non crediderim inter turriculam & fritillum, quibus veteres vtebantur in tesseris lusorijsque tabulis, nec nostri Grammatici inter ista distinguunt, neque internoscendi vllam afferunt notam. mihi autem videtur fritillus vasculum buxeum longum & teres fuisse, è quo mitterentur tesseræ vel tali in tabulam. Id ex eo apparet, quod apud Senecam condemnatur Claudius alea ludere pertuso fritillo: sic enim frustrà talos colligebat, cùm semper caderent nullo retenti fundo. verba sunt Senecæ de mort. Claud. *Tum Aeacus iubet illum alea ludere pertuso fritillo: & iam cœperat fugientes tesseras quærere & nihil proficere.*

Turricula. Fritillus.

> *Nam quoties missurus erat resonante fritillo,*
> *Vtraq; subducto fugiebat tessera fundo.*

Idem & pyrgus siue turricula erat, vt è Martiale constat: lib. 14. epig. 16.

> *Quærit cõpositos manus improba mittere talos:*
> *Si per me misit, nil nisi vota facit.*

Nam vasculum illud oblongum & teres imaginem & effigiem rotundæ turriculæ præbebat. ne igitur improba fallacique manu bolos quos vellent aleatores veterani iactarent, aliosque fallerent, excogitatum fuerat ad fraudem tollendam, vt per pyrgum mitterentur tali: intus autem pyrgus excauatus erat gradatim exculptusque, vt agitati concussiq; tali, in graduum offendentes supercilia, volutarentur, incertiorq; iactus esset: Ausonius

in commemorat. professor. Burdegalens.

Vidimus & quondam tabulæ certamine longo,
Omnes qui fuerant enumerasse bolos:
Alternis vicibus, quos præcipitante rotatu
Fundunt excussi per caua buxa gradus.

Bolos porrò in eo ludo vel dabant vel reuocabant: vnde & hodie tesserarum ludus, datorũ ludus vocari solet: Ausonius eodem loco, (Dare. Reuocare)

Narrantem fido per singula puncta recursu
Quæ data, per longas quæ reuocata moras.

Quod idem in duodecim scriptorũ ludo vel calculorum fiebat. Cicero in Hortensio, *Itaq; tibi concedam, quod in xij. scriptis solemus, vt calculum reducas, si te alicuius dati pœnitet.* qui enim calculum mouit, & in aliqua sede lineáve collocauit, dedit: qui si se malè collocasse putat, reducit calculum.

CAPVT IIII.

Albæ sententiæ, Dama, cæcus fluctus.

(Albæ sententiæ.) ASinius Pollio apud Senecam lib. 4. controuers. Alburij sententias, quæ apertæ erãt & faciles, non obscuræ, nõ tenebricosæ, appellat albas, quòd quæ alba sunt nihil atrũ, nihil caliginosum habeant, sed clara quadam luce suffusa pelluceant: eius verba sunt, *Sententiæ, quas optimè Pollio Asinius albas vocabat*: id Græco more factum esse suspicor, cùm præsertim apud Eusebium sæpenumero legamus [illegible], pro clarissimo & facillimo. Sed quod non trãsiri temerè & inattentè debuit, ex eo mox Senecæ loco perspici potest, cur ab Horatio lib. 2. sat. 5. scriptum sit,

Visne tegam spurco Damæ latus?

(Dama) Nam cùm Dama diminutionis forma à Demetrio deductum sit, nomen seruile est, & in Horatio libertini hominis, quales multi ad opes perueniebant, etsi pro vilissimis & sordidissimis semper habebantur. Adscribam Senecæ verba, *Idem res dicebat omnium sordidissimas, acetum & puleium, & Damam, & Phileroten, laternas & spongias.* Cùm igitur Horatiani mihi loci in mentem inter legendum venisset, in articulo opprimendum putaui, & huic schedulæ inserendum, cùm ei nonnulla lux è Seneca affulgere videatur. Æquè & quiddam Græcanicum olet illud Liuij apud Senecam libro 1. Controuers. de Ciceronis morte, *vnde aliquoties in altum prouectum, cum modo venti aduersi retulissent, modo ipse iactationem nauis cæco voluente fluctu pati non posset*: illud enim *cæco fluctu*, est quod ab Homero scriptum est κύματι κωφῷ, quod & ante Liuium ita Latinè Sisenna explicarat, vt apud Nonium reperimus. Nec mediusfidius alienum & inscitum fuerit verba Sisennæ subiungere: *subitò*, inquit, *mare subhorrescere, cæcósque fluctus in se prouoluere leuiter cœpit.* cæcum autem fluctum Nonius idem interpretatur occultè malum, latentẽ, & tacitum: Grammatici Græci explicant fluctum sine vento ortum, nec murmurantem sonantemque. Liuius quidem intelligere videtur fluctum vento silente, aut non strepente excitatum, cùm scripsit, *partim ventis reflantibus relatum sæpius in littus, partim cæco fluctu iactationem nauis pati non potuisset* nec aliter sentit Sisenna. Ac cæcus dicitur fluctus, cuius non sentitur nec apparet causa, vt cùm venti quiescunt. quæ enim præter ventum excogitari potest maris frementis & fluctuantis causa? quo horescente & aere quieto, meritò fluctus cæcus dicitur: id autem plerunque fit ante ventos coortos, vnde & Maro scripsit libr. 1. Georg. in prognosticis venti, (Cæcus fluctus.)

Principio ventis surgentibus, aut freta Ponti
Incipiunt agitata tumescere.

CAPVT V.

Flamen furinalis, falacralis.

FLamen est apud Varronem lib. 4. de ling. Lat. furinalis, diuæ, vt ait ille, Furinæ, sed quæ sit ista diua Furina, sollicitè anxieq; quærunt antiquarij, qua ignorata, nec eius quidem flamen cognoscetur. ego si potero istum scrupulum eis eximam: ego enim diuam Furinam arbitror Erinnyn esse, & furiam: quod duorum locorum comparatione constituere & confirmare posse videor: atque hoc genus argumenti imprimis firmum certumque est, cùm alterius loci aut scriptoris interpretatione, obscuritas & caligo detergetur. Sic ergo in libro de viris illustribus scribitur de Graccho, *Et Pomponio amico apud portam trigeminam, P. Lectorio in ponte sublicio persequentibus non resistente, in lucum Furinæ peruenit.* Idem istud sic Plutarchus scribit in vita Gracch. [illegible]. Ita Plutarchus Furinam interpretatur furias, cui sententiæ nec intercedere possum, neque quicquam diffindere, vt inquit Flaccus, cur non ei assentiar. (Flamẽ furinalis.)

Est & in Varrone eodem libro falacralis flamen à diuo Falacre dictus, sed deus iste in vasto quodam latere obscuroque & caliginoso chao videtur tacitus & ignotus, neque cuiquam qui sit, proditus: eruere tamen eum conabimur è tantis tenebris in lucem, si nostræ aspiret coniecturæ fortuna. nam præter coniecturam afferre nihil possum: quæ si in grauioribus rebus interdum boni consulitur, hic aspernãda non est. Igitur vt diua Palatua dea erat, quæ Palatio præerat, cuius flamen Palatualis vocabatur, & Volturnus fluuius, cuius flamen Volturnalis: item crediderim diuum Falacrẽ deum fuisse, qui loco cuidam, qui falacer aut falacrinus vocabatur, præerat: sunt enim cognomines & gentiles locorum dij, vt Clitũnus & fontis & dei fontis præsidia nomen erat. Falacrinus autem locus recensetur ab Antonino in itinerario Italiæ non procul Roma: quispiam fortasse etiam existimet à phalis circi nomen habuisse, sed alterum credibilius videtur. Hęc mea est in hũc locum symbola, qui quid melius conferre poterit, non modò non offensurus est me, vt gratiam vltrò sim ei habiturus, quòd me errore liberauerit: etsi non multum errat ille, qui suæ non multum confidit coniecturæ, cuius (Flamẽ falacralis.)

vt ve-

vt verisimilem fidem, ita dubiam lubricamq́; sententiam intelligit.

CAPVT VI.

Auida pars, fortuna gubernans, mœnia mundi, tremor clarus, pennipotentes, plumbi potestas.

AVidos homines auaros plusque semper appetentes insatiabili qoadam cupiditate intelligimus, à qua notione non deflexit Lucretianum illud lib. 5. quod quadam nouitate insigne, neq; vulgaris palati neque publici saporis, obseruandum fuit:

> *Principio,* inquit, *quantum cœli tegit impetus ingens,*
> *Inde auidam partem montes syluæq́; ferarum*
> *Possedere,* ——

Auida pars.

Hic auidam partem, si quid iudicare possum, appellat magnam, quòd auidi sit plus appetere, nec paruo contentum esse. vt autem Romæ erat Fortunæ obsequentis. Fortunæ respicientis templum: sic cùm Epicurei fortunæ arbitrio omnia sursum deorsum temerè ferri in hac rerum summa censeant, vniuersoq́; reginam & Imperatricem præficiant omnia regẽtem, ritu Romano cognomentum ei imposuit, gubernantemque appellauit hoc versu ex eodem libro deprompto,

Fortuna gubernãs

> *Quod procul à nobis flectat fortuna gubernans:*

Quanquam & eò respexisse videtur, quòd vetustas non vnum tantum sed duo fortunæ gubernacula tribuit: vnde à Plutarcho li. de for. Roman. scriptum est de ea ex Pindaro, [illegible]. Est & ab eo natura gubernans eodem modo vocata: neq; vt à politissimo & doctissimo interprete Lambino scriptum est, desunt libri in quibus pro, fortuna gubernans, natura, scriptum extet. Illud singulare & nusquam locorum ab vllo præterea (quod equidẽ recorder) vsurpatum, *ambẽs* pro ambedens, quod & erroris insimularem, nisi carminis lex calumniandi fiduciam eriperet & auferret: nam in prosa oon dubitassem sine vlla religione audacter ambedens huc inferre. Proinde autem quasi hic mundus vel vrbs quædam sit, mœnibus vndiq; septa & circundata, aut locus munitione circunuallatus & clausus, cœlum mundi mœnia vocare consueuit: vt eodem libro,

Mœnia mundi.

> *Lunamq́; efficerent & magni mœnia mundi,*

id est cœlum. Idem etiam pereleganter & è proprietate luminis stellarum tremuli, cuius etiam rei causam philosophi inuestigare conantur, cœlestium illorum ignium splendorem, tremorem vocat,

Tremor clarus.

> *Dum tremor est clarus, dum cernitur ardor eorum.*

ex quo & Maro doctissimus poetarũ 7. Æne. dixit de luna, *Splendet tremulo sub lumine pontus.* & de Solis etiam luce Lucret. eod. lib.

> *Sub terris ideo tremulum iubar hæsitat ignis.*

Pennipotens.

Pennipotentes etiam egregio vocabulo aues appellat, ex eo quod pennis potiantur: nam potens, est etiam potiens, vt apud Horat. lib. 1. od. 5. ——*Potenti vestimenta maris deo,* id est Neptuno maris potienti. *Quadrupedum,* inquit Lucretius, *membris & corpore pennipotentum*: qoanquam non me latet etiã Neptuno dici posse permissam maris potestatem, eoque potentem maris appellari, & pennipotentes quæ pennis valeot & nitũtur vocari: vt autem à Marone 4. Æneid. *canum vis,* pro canibus & à Lucretio quoq; dicitur: eodẽ etiam modo & plumbi potestas hoc versu,

> *Et simul argenti pondus plumbiq́; potestas.*

Plũbi potestas.

& rursum,

> *Ex alienigenis membris compacta potestas.*

Cùm autem canit,

> *Et ferro cœpere solum proscindere terræ,*
> *Exæquataq́; sunt creperi discrimina belli:*

significat, vt ferro arare cœperunt, sic & peræquè ferro instituisse pugnare, & ferro committere aleam præliorum.

CAPVT VII.

Libatis dapibus, noster ludos spectauerat, vna luserat in campo: apud Flaccum.

Labatis dapibus.

QVID sit apud Flaccum lib. 2. sat. 6. *Libatis dapibus pascere,* non tam facilè fortasse reperias, qui tibi explanet, quàm vel in littore algam, vel iu sentibus spinam inuenias. proinde operam mihi hanc sumendam putaui, vt eos edocerem, qui facilius à vero aberrarẽt, quàm rectã viam instarent: sic aũt scribit,

> *Ante larem proprium vescor, vernasq́; procaces*
> *Pasco libatis dapibus.*

Ego hoc crediderim referendum ad antiquorum pietatem, qui partem cœnæ lari dijsquo donabant, & in focum mittebant lari sacrum, vt constat: id enim erat libare dapes: ex ea cõsuetudine, vt arbitror, scribit Varro, vt à Marcello citatur, *quocirca oportet bonum ciuem legibus parere, & deos colere, in patellam dare* [illegible]: & Cicero secundo de Finibus, *atqui reperiemus Asotos primum ita non religiosos, vt edant de patella,* id est, vt edant ea, quæ dijs è cœna libata sunt: sed ritus ille optimè intelligetur è Plutarcho, ita in libello de Fortuna Romaoorum scribente, [illegible]. Ea igitur se castitate & sanctimonia ruri dicit cœnare Horatius, vt dapibus nisi ante Deo piè libatis, vesci non soleat. Inde & dij patellarij à Plauto io Cistel. Sc. Credo ego. festiuè iocante sunt dicti, quibus in patella libabatur, non magna sacrificia fiebant. Tales dij erant in larario domestici penates & lares. Quid? noo & illud eadẽ sat. negotium facessit?

> ——*Noster ludos spectauerat, vnà*
> *Luserat in campo.*

Noster ludos spectauerat. &c.

non tamen operosè velut è cuniculo latebroso effodiẽdus est sensus. Imitatur enim sermonem hominũ sibi inuidentium, & mirantium

tam prosperam secundamq; fortunam suam. Horatius, inquiũt, nostri ordinis & loci erat, & in vltima cauea nobiscum spectabat ludos inter pauperum cuneos, in campo Martio nobiscum sese exercebat, qui fortunæ filius nũc videtur, tantis auctus successibus est. Nam Senatores ludos theatrales spectabant ex orchestra: è quatuordecim ordinibus equites, & plebeiorum lautiores & ditiores commodius sedebant, pauperiorum deterior vt conditio, sic & in cauea locus: in campo quoque generosi cum generosis se exercebant, pauperes cum pauperibus. Ergo iuuenem Horatium olim sui fuisse ordinis dicebant, qui fortunæ indulgentia ad amicitiam Mæcenatis opesq; peruenerit, & fortunæ beneficio prouectus sit ad tantam fœlicitatem.

CAPVT VIII.

In secunda Horatij oda quædam explicata, sacras iaculatus arces, Ilia vltrix necis Cæsaris, pater & princeps.

MIHI videtur Horatius secundo carmine libri primi commemorare prodigia mortem Cęsaris secuta, offensionem deorum & iram ostendentia, & augurium ciuilium deinceps bellorum euentumque portendentia. Cùm autem solerent prodigia & portenta procurari & expiari, iraq; deorum obsecrationibus & precibus placari, vtrunq; in ea oda reperiemus. Ostentum autem erat dirum & funestum, cùm sacræ ædes de cœlo tangebantur: ex quo scripsit, —*Et rubente*

Sacras iaculatus arces.

Dextera sacras iaculatus arces
Terruit vrbem.

sic M. Tullius 1. de diuin.

Nam pater altitonans stellanti nixus olympo,
Ipse suos quondam tumulos ac templa petiuit,
Et Capitolinis iniecit sedibus ignes.

& Horat. lib. 1. od. 13.

Tu parum castis inimica mittes
Fulmina lucis.

Iam quod rubentem dextram dixit, id verò fecit vt tertiam manubiã significaret, quæ ignea est, & minax, & ab Ioue de consilio deorũ superiorum mittitur, aduritq; & magnã significationem habet statumq; mutat, vt à Verrio apud Fest. libr. 11. scribitur. Iliam aũt vltricem

Ilia vltrix necis Cæsaris.

esse necis Cæsaris dicit, quòd Iulia familia ab Iulo esset, qui & Ilus erat, dum res stabat Ilia, vt poeta scribit: ab Ilo autem Ilia erat oriũda, vt & reges Albanorũ. Eam vxorem Tiberis ait Horatius, cùm alijs fuerit Anienis, quod ex eo fictum est, quòd in Anienem ceciderit. Ouid. 3. amor. eleg. 5.

Nec te prætereo, qui per caua saxa volutus
Tiburis Argæi spumifer arua rigas:
Ilia cui placuit.

Ibidem Ouid.

Atq; ita se in rapidas perdita misit aquas:
Supposuisse manus ad pectora lubricus amnis
Dicitur, & socij iura dedisse thori.

Silius libro 12.

Ad genitorem Anio labens sine murmure Tibrin.
Hic vt signa ferox dimensaq; castra locauit,
Et ripas tremefecit eques, perterrita pulsis
Ilia prima vadis sacro se coniugis antro
Condidit.

Veruntamen quia mox in Tiberim euehitur Anio, quid ui huic nupsisse videri eodem modo potsit, cùm fortasse in confluentem se abiecerit? Porphyrio in Horat. narrat Enniũ scripsisse iussu Amulij in Tiberim præcipitatam fuisse: quod si est, iustius vxorẽ & verisimilius etiam eam finxit Tiberis. Proteus autem phocas Neptuni pascit, vt Enalus eius equos. Sed & *columbas* cùm dixit, palũbes intelligit, quæ in arboribus sedent, non item villaticæ. Expiationem prodigiorũ & portentorum optat mãdari dijs Romano amicis populo, vt Apollini, qui Romanis Troianorum progeniei fauet. nam vt ab Ouid. 1. Trist. eleg. 2. scriptũ est,

Iuppiter in Troiam, pro Troia stabat Apollo:

& alioqui religiosissimè Romæ & augustissimè colebatur, additis ad religionem etiã magnificentissimis Apollinaribus ludis.

Nube candentes humeros amictus,

dixit Horat. vt Homerus Iliad. 5. *νεφέλῃ εἰλυμένος ὤμους*, & libr. 1. *[illegible]*. quòd scilicet dij cùm veniunt, tamen à nemine videntur. Venus autem vt Æneæ mater, Romani generis erat parens & *Aeneadum genitrix* à Lucretio li. 1. vocatur. Mars verò conditoris pater, atq; ei etiam vindicata Cæsaris nece, templũ cognomento Vltori condidit Augustus. Augusto postremò assentatur, quem scelus cædis Cæsarianæ dicit expiasse cæsis interfectoribus, Mercurium hominia specie celantem, & deũ inter homines gerentem. Mercurium porrò etiam vltorem & expiatorẽ cupit, quia Troianis per Maiam cognatus erat. Quòd aũt ait,

Hic ames dici pater atq; princeps:

Pater & princ.

ideo dicit, quia Augustus pater patriæ appellatus fuit, atque etiam ante hoc cognomen Senator erat, & nomine principis Rempublicam sub ditionem accepit suam. Tacitus lib. primo, *Lepidi atq; Antonij arma in Augustum cessere, qui cuncta discordijs ciuilibus fessa nomine principis sub imperium accepit*. Nomen autem istud sumpsit eorum imitatione, qui principes, vt reor, Senatus legebantur, aut quòd Senatores principes dicerentur.

CAPVT IX.

Arma ad postem Herculis fixa, soluere operam, coleata cuspis, mina ouis, naphtha, viuum oleum, viuus lapis, maltha, malthinus.

APparet ad gladiatorios ludos fuisse Herculis ædem aliquam, vel ædiculam, aut etiam ludos ei dicatos fuisse: aut cur scripsit Varro apud Nonium? *Ex his atq; huiusmodi institutis & vita, vel ad Herculis athletæ facti erant:* &c,

Vrianus

Arma ad posté Herculis figere.

Veianius armis Herculis ad postem fixis,

ab Horatio lib. 1. epist. 1. dictum est, pro relicto ludo gladiatorio. qui enim artem aliquã desinebant, eius instrumenta diis suspendebant, sacrabantque: Maro eclog. 7.

Hic arguta sacra pendebit fistula pinu.

Potissimum tamen artis præsidibus eum honorem habebant, vt è 6. Epigram. libro constat. sic & gladiatores, qui se virtutem Herculis æmulari censebant, cùm erant rude donati, arma Herculi sua dicabant, quod furtim fecit Veianius rude nõ donatus. Sed nos varia consectamur, similesque venatoribus diuersas feras agitantibus vno in saltu, vno capite multa mouemus. Operari, in rebus sacris est frequentissimum: sic & soluere operam, est interdum sacra facere, & soluere rem diuinam, quæ debebatur: vt apud Afranium, *soluo operam Dianæ.*

Soluere operam.

Liber erat M. Terentij Varronis nomine Pseudulus Apollo, ex eo quòd Apollo vel Laomedonti vel potius Admeto seruisset, à quibusdã tamen Pseudoapollo inscribitur. Pseudulus autem à falso mendacioque nomen habuit, eiusque inscriptionis iam meminimus, vt & comici Plauti Pseudulus seruus è mendacio totus falsoq; concretus nomen inuenisse videtur.

Coleata cuspis.

Coleata cuspis apud Noniũ à Pomponio dici videtur pars illa, qua viri sunt, nec honestè potest nominari: *conspicio,* inquit, *coleatam cuspidem.*

Mina ouis.

Mina ouis à Marco Varrone de re rustic. lib. 2. cap. 2. vocatur, quæ ventre non est lanato, sed glabro: sed origo nominis quæritur, quam à minus deduci puto, vt sit quæ minus habet lanæ: argumento est quod apud Festum libro 11. Ælius minam esse dicit vocitatã mammã alterã lacte deficientem, velut minorem factam. quod igitur hic in mamma, illic dicitur in lana: eadem tamen vocis vtrobique potestate.

Naphtha

Naphtha, inquit Plinius lib. 2. cap. 105. *appellatur circa Babyloniam & in Austagenis Parthiæ profluens bitumini liquidi modo:* quod idem ferè è Dione Xiphilinus his verbis scribit, [illegible] Huic, inquit Plinius, *magna cognatio ignium, transiliuntq; protinus in eam vndecunque visam. Ita ferunt à Medea pellicem crematam, postquam sacrificatura ad aras accesserat, corona igne rapta.* Hæc Plinij verba plurimum afferent lucis, ac veluti prælucebunt Horatio Epod. ode 5. sic scribẽti,

Hoc delibutis vlta donis pellicem
Serpente fugit alite.

etsi iocatur allio non naphtha imbutam fuisse coronam.

Oleum viuum.

Appellare videntur Latini hoc genus bituminis liquidi, oleum viuum: Gratius,

Vulcano condicta domus, quam subter eunti
Stagna sedent venis, oleoq; madentia viuo.

Lapis viuus.

Sic & Latini lapidem Græcis pyriten dictum vocant lapidem viuum, vt idem Gratius,

Et viuum lapidem & circa meliuensia nectunt
Coralia.

Maltha.

Maltha est Iulio Polluci libro 8. Onomast. cap. 4. cera qua tabella iudicum illinebatur, & interprete Festo, pix erat cum cera mixta: similis est quam 1. in Verrem Cicero ceram legitimam vocat, qua tabellæ iudiciales incerabantur: Hesychio, cera mollis est. Est & maltha mollis, ex eo quòd mixtum è cera & pice molle erat: inde Horatianus Malthinus, lib. 1. sat. 2. mollis est & effœminatus,

Malthinus.

Malthinus tunicis demissis ambulat:

qui Mecœnas videtur fuisse, si credimus Senecæ ita scribenti lib. 10. epistol. 115. *Non statim hæc cùm legeris hoc tibi occurret, hunc esse qui solutis tunicis in vrbe semper incesserit?* At Plinio lib. 2. cap. 104. Maltha limus est stagni in vrbe Comagenæ Samosata, qui flagrans, cùm quid attigit solidi, adhæret, præterea tactus sequitur fugientes: sic defendêre muros oppugnante Lucullo, flagrabatque miles in armis suis: aquis etiam accenditur, terra tantùm restingui docuêre experimenta. Hic me quispiam nõ temerè dixerit pharmacopolę quandam tabernam instituere velle, qui tam multas species materiæ medicamentorũ cõmemorauerim, & varietate quadam luserim: etiã quę ad medicamentarios nihil pertinent præterea inseruerim. sed illa nihil illusione offendar, factumque agnoscam meum, meque etiam copiæ potius verborum explicandorum, quàm delectui consuluisse vltrò profitebor.

CAPVT X.

Tali, Ianus, falces ahenæ, spumans in herbas
Luna, venefica spumans veneno.

Tali.

PLuribus talis ludebatur olim, quàm tesseris: quatuor enim ludebatur, vnde & Martialis lib. 14. epigr. 15. scripsit,

Non sum talorum numero par tessera.

In talis figura laterum pro numero erat, quod & antè obseruauimus: Pollux lib. 9. Onomast. cap. 7. [illegible] In tesseris erat numerus, vnde & numeros eburnos Ouidius tesseras appellat, vt 2. de Arte amandi,

Seu ludet numerosq; manu iactabit eburnos,
Tu bene iactato, tu bene iacta dato. & lib. 3.
Et modò tres iactet numeros, modò cogitet aptè
Quam subeat partem callida, quamq; vocet.

Atque, ne hoc quoq; prætermittam, subire hic & vocare contraria sunt. Nam subit ille eã partem, quã si referat tessera vincitur: vocat quam partem quemq; numerum optat reduci vt vincat. Itaq; qui iactat tesseras, optionem dat collusori subeundi vel vocandi: qui non iacit, is è iactaris deligit quos subeat, & quos vocet, quod quidem & antè attigimus, sed in tumultuaria opera qualis hæc est, fieri vix potest quin quędam repetantur bisq; scribantur. sed hęc opera Babyloniorũ acũ imitetur, varieq; pingat.

Ianus

Qui puteal ianumq; timet celeresq; calendas,

cùm Ouidius scribit 2. de Remed. amo. vtrùm de Iani templo, an de iano, id est de transitione quadam, quę ad puteal Libonis esset intelligendum est: nihilo secius illud Hor. li. 2. sat. 3.

—postquam omnis res mea Ianum
Ad medium fracta est.

Nam & in fori Romani regione legimus fuisse Iani templum, & prope puteal ianos duos celebrem mercatorum locum auctore P. Victore. Ego igitur de templo non crediderim accipiendum: eorum autem alter superior dicebatur, alter inferior, eodem Victore auctore: vnde & ab Horatio libro 1. epistola 1. scriptum suspicor,

—hæc ianus summus ad imum Perdocet.

quod est, superior ad inferiorem vsque: ac medium eorum spacium Ianus medius dicitur, vt suspicor, ab Horatio, & à Cic. lib. 2. Offic. *à quibusdam viris optimis ad medium Ianum sedentibus.* non desunt qui ibi tres Ianos fuisse scribant. esse etiam Ianus cuipiam videretur in Ouidio pars portæ peruia, vt si duos in ea, discrimine interposito postis medij, Ianos diceres. inquit enim 2. Fastorum,

Carmentis portæ dextro est via proxima Iano:
Ire per hanc noli, quisquis es, omen habet.

Et Liuius lib. 2. *infœlici via e dextro iano portæ Carmentalis profecti*. proinde quasi vetus illa Carmentalis porta continuò duas haberet in proximo vias suis adiunctas ianis: dextram quæ scelerata est appellata ob calamitatem trecentorum Fabiorum, & alteram sinistram: sed his in locis de templo Iani proximo Carmentali portæ verba accipienda sunt, auctore Festo, cuius hæc verba sunt lib. 16. *Religioni est quibusdam porta Carmentali egredi, & in æde Iani, quæ est extra eam, Senatum habere.*

Falces ahenæ.

Falcibus & messæ ad lunam quæruntur ahenis
Pubentes herbæ.

Non est de nihilo à Marone 4. Æneid. dictum. Nam & vim æri medicatam inesse credebant, vt ahenis potius falcibus à venefica secarentur herbæ quàm ferreis: nisi poeticè æs pro ferro ponitur. Ouid. 7. Metam.

—& plantas partim radice reuellit:
Partim succidit curuamine falcis ahenæ.

Spumans in herbas luna.

& ad lunæ lumen lectas herbas efficaciores veneficiis credebãt, quòd lunam veneficiis præesse censerent, & herbas sua quadam spuma & saliua inficere: Lucanus lib. 6.

Donec suppositas propior despumet in herbas.

& Valer. Flaccus lib. 6. Argon.

Quamuis Atbracio lunam spumare veneno Sciret.

Eodem modo & de venefica scripsit 8. Argon.

Venefica spumans veneno.

Contrà Tartareis Colchis spumare venenis.

Itaq; in ea re vim maiorem lunæ plenæ etiam credebant: Ouid. 7. Metam.

—postquam plenissima fulsit,
Et solida terras spectauit imagine luna.

Apud Maronem quoque sacra inferis magica se facturam simulans Dido, est

Vnum exuta pedem vinclis in veste recincta.

videlicet è ritu & consuetudine nocturnorum sacrorum & veneficiorũ, vt & apud Ouidium libro 7. Metamorph.

Egreditur tectis vestes induta recinctas,
Nuda pedem, nudos humeris infusa capillos.

Apud Horatium tamen libro 1. satyra 8. venefica succincta est:

Vidi egomet nigra succinctam vadere palla
Canidiam:

sine calceis tamen & capillo passo:

—pedibus, inquit, *nudis passoq; capillo.*

vt & apud Ouid. lib. 7. Metam.

—passis Medea capillis.

Quod autem addit Horat. lib. 1. satyr. 8.

—scalpere terram
Vnguibus, & pullam diuellere mordicus agnam.

eò facit, quòd veneficæ solebant in scrobe sacra facere diis inferis, vt apud Ouid. lib. 7. Met.

Haud procul egesta scrobibus tellure duabus
Sacra facit.

quod quidem & ab Homero Odyss. λ. cantatur. Quæ in hunc veluti fasciculum illigaui, si malè quis coniuncta putet, vinculum fasciculi enodet, & pro scopis dissolutis habeat.

CAPVT XI.

Dij patrij, consistere, lymphatici nummi, caput, de loco superiore, munus recipiendorum hospitum, bibere Græco more.

OBseruatiunculas quasdam in legenda in Verrem oratione tertia, pluma & ramento leuiores, in hac collocare charta non sum grauatus. videor igitur obseruasse vt apud Maronem dij patrij sunt, non patriæ vrbisque custodes, sed patrûm, familiæ & generis præsides: vt cùm scribit 2. Æneid.

Dij patrij.

Dij patrij seruate domum, seruate nepotes.

Ita apud Ciceronem patrios deos, esse eos, qui pietati præsunt patrûm in liberos, & liberorum in parentes, cùm scribit, *Rapiunt eum ad supplicium dij patrij, quòd iste inuentus est, qui è complexu parentum abreptos filios ad necem duceret*. non consistere eius mentem dicit, qui furore & vecordia percitus est: qui enim furiosi sunt, iactantur & agitantur, neque vel corpore vel animo conquiescere possunt. *Consistere*, inquit, *cùm animum sinit furore atq; amentia non sinunt.* Et in Antonium Philip. 1. *Nec verò te vnquam neque vigilantem, neq; in somnijs credo mente posse consistere.* hinc & iocus ille Plautinus in Pœnulo, Sc. Negotij sibi qui volet.

Consistere.

A G. *Sunt mihi intus nescio quot nummi aurei lymphatici.*
M. *Defertò ad me, faxo actutum constiterit lymphaticum.*

Lymphatici nummi.

significat se nummos habere, qui exire gestiãt, nec consistere queant, sed lymphatici sint atq; furiosi: seruus pollicetur medicinam, seq; effecturum, vt si ad se deferantur lymphatici nummi, consistant, quietique reddantur, sanato furore & lymphatico morbo. Caput est summa: *quod*, inquit, *aliquot nominibus de capite, quantum commodum fuerit, frumenti decumani detraxerit*. Locus superior, rostra: *cùm agam beneficio populo Romano de loco superiore*. Homo sui iuris, qui alteri non paret, nec morem gerit, nec seruit, nec in alterius

Caput.

Locus superior.

potestate

potestate est, sed sinus est, & sententiam sequi- cursuam, non alienam, nec precibus flecti po- est. *quòd, inquit, eos in iudicando nimium sui iuris sen tentieq; cognosceret.* Brutus in epistola 19. ad Ci- ceronem de libertate Reipublicæ dixit, *an vt esset sui iuris & mancipij Respublica?* Est enim sui iu- ris, quod alterius non est subiectum manui & potestati vllo iure: est sui mancipij, quod non est alieni mancipij & dominij. Expugnare est pugnando & contendendo obtinere & impe trare: vt, *quibus allegationibus illam sibi legationem ex- pugnauit:* sic efflagitare, flagitando impetrare: *an, inquit, istà Dolabella efflagitasset.* Erat in op- pidis Græciæ munus quoddam recipiendorū hospitio senatorum, legatorū, magistratuum, quod προξενία dicebatur: quiq; eos recipiebant, qui hospitio publico cum ciuitate erant con- iuncti, πρόξενοι dicebantur: hoc munus significat Cicero cùm scribit, *ostendit munus illud suum nō esse: cùm suæ partes essent hospitum recipiendorum, tum ipsos tamen prætores & consules, non legatorum assectas recipere solere. Fit, inquit, sermo inter eos & inuitatio vt Græco more biberetur: hortatur hospes: poscunt maio ribus poculis.* dictum Anacharsidis magnam affe ret huic Ciceronis loco lucem. is enim repre- hendebat (vt à Laertio in eius vita relatū est) Græcos, quòd cùm initio minoribus poculis biberent, postea iam satuii & vuidi se maiori- bus prouocarent: verba sunt eius, *καὶ θαυμάζω, πῶς Ἕλληνες ἀρχόμενοι μὲν ἐν μικροῖς πίνουσι, πλησθέντες δὲ ἐν μεγάλοις.* hæc ego talis araneorum per ae- rem volitantibus leuiora, & pappia carduorū, tamen ista subitaria & tumultuaria scriptura non putaui indigna, supercilium hominum seueriorum, & nihil nisi graue postulantium facile contempsimus semper, & potrò con- temnemus.

CAPVT XII.

Depalationes dierum apud Vitruuium, & quædam in eo emendata.

LIBRO Vitruuij 9. cap. 8. dierum breuita- tes & depalationes reperimus: & priora quidem vocis ceu magisterio, posteriore incte menta dierum significari magis suspicamur, quàm certò scimus, cùm cur depalatio, dierū accretio dicatur, dispicere non possimus. Ego ex horologiorum ratione vocem esse istam vsurpatam puto. Nam cùm eis cuneos modò adiicerent modò detraherent, diminutionēq; dierum conuenitet adiectio cuneorum, incre- mento detractio, depalationē seu cuneorum remotionem, amplificationem dierum signi- ficare existimo. Vitruuius cap. 9. *Quarum breui- tates aut crescentias cuneorum adiectus aut exemptas in singulis diebus & mensibus perficere cogit.* Ibidem, *item autē cuneorum adiectionibus & detractionibus corre ctiones dierum aut crescentiæ nō probabantur.* Eodem cap. cùm formæ horologiorū ab antiquis in- uentæ commemorantur, quædā efferuntur iis verbis, vt intelligi nullo modo possint: vt cū scribitur, *vti gonarchen, engonaton, antiboreum.* quis has voces vlla in Grammaticorum aut Astrolo gorum schola vnquam audiuit? quia denique Græcus agnoscit, etsi nescio quid Græcani- cum balbutiunt & strepunt? Equidem non spero me ita fœliciter diuinaturum, vt quod scripserit Vitruuius, me velut ab Apollinis cortina monitum profari posse iactem: tamen quod hariolabor nihilo istis vocabulis dete- rius erit, & de eorum ineptiis & nugis fortas- se commendationem adipiscetur & triumpha bit. Quid igitur si dicam Vitruuium scripsisse? vt ὡρολογεῖς, ἀνάγω τὸ αὐτιζ..., vel ἀνάγω τῶν αὐτοφόρων. has quidem voces quis non vendibilio- res fallacibus illis mercibus putet? nec tamen ab earum sono & vestigiis longè recedunt: ne- que istæ appellationes parum quadrare horo- logiis videntur. Sed hic fortasse vatem suum fefellit augurium, alterum locum corruptissi- mum parum abest quin glorier à me verè re- stitutum. Nam cùm eodem capite scribit, *item aquarum expressiones αὐτόματα, porrecti rotundationis- que machinas:* quis est ita cæcus, quin videat hic porrecti rotundationisque alieno loco men- tionem inductam? Certè in antiquissimis edi- tionibus hæ voces nusquam comparent, sed in eis ita editum est, *automato pictasque machinas:* è quibus integranda vna vox est. αὐτοματοποιητικάς, sensusque perbellè sese habebit, & conueniet his, de quibus disputatio instituitur. Scribit non longè hinc Vitruuius, *insilens aqua sublenat scaphum inuersum:* ad quem locum Budæi manu in editione antiquissima (cuius mihi copiam vir & humanissimus & doctissimus Memmius fecit) cùm emendatum inuenerim sca- phium, tanti hominis iudicio, cui parem no- stra sæcula nec tulerunt, nec ferent, nō dubita- bo pronunciare scaphiū scribendū esse videri.

CAPVT XIII.

Spiritus redundantia, sabulo masculus, lique- scere, Vitruuius & Plinius emendati.

APVD Vitruuium libro 8. in præfat. spiri- tus redundantia esse videtur aeria quæ- dam reciprocatio, impetus & vnda. *Namq;, in- quit, corpora sine spiritus redundantia non possunt ha- bere vitam, nisi aer influens cum incremēto fecerit auctus & remissiones continenter.* hoc ita explicandum vt dixi puto, & vt scripsi excudendum. Nam nūc quidem ne apertè intelligi possit, velut quo- dam sæpiæ atramento oblinentes obscuran- tesque, *sine spiritu redundantia,* excudunt. In eo- dem libro, cap. 1. sabulo masculus, est sabulo non tam tenuis solutusque, sed paulò crassior concretiorque: eum enim soluto opponit, ve- luti interpretatione sua scripta declarans. sed verba eius subiicere operæpretium fuerit. ne- scio quomodo enim testatiora videntur om- nia, quæ cana illa antiquorum fide probata sunt. *item, inquit, sabulone soluto tenui.* non lon- gè hinc subiicit, *item sabulone masculo, arená- que & carbunculo certiores:* ecce disertè sabuloni soluto

Spiritus redundantia.

Sabulo masculus.

ſoluto maſculum oppoſuit. Eodem capite liqueſcere eleganter, pro colari & dilabi dixit, quòd quæ liquida ſunt, ſic diffluere ſolent. ita enim loquitur de aquis, *Rubro ſaxo & copioſæ & bonæ, ſi non per interuenia dilabantur & liqueſcant*: id eſt, modò per interuænia non diffluant transcolenturque ac diſperdantur. Eodem libro, capite 3. ſcribit Vitruuius, ſed vt excuditur, verè atro & nigro atramento: nec enim commodè intelligi poteſt duntaxat, ſi verba ſequaris. ſcribit igitur, *Ruunt in ſummo ſpiritus aquæ bullitus*. Ego inuitis omnibus libris aquę bullitu legam, putoq; ſibilum aduerbij *ſimul* continuò excipientis adhæſiſſe tergo prioris vocis cum ſententiæ diſpendio. ſcio iſtud quibuſdam friuolum viſum iri, neque ſcriptione dignum: ſed vſque adhuc tamen exibilari illud nō potuit, & omnibus negotium exhibuit: & ipſe mihi quoq; conſcius ſum friuola me quidem paruaq; conſectari, quæ tamen fortaſſe aliquem iuuabunt, vt ſcribere non pigeat. Ibidem æque illud moleſtum eſt & odioſum, *in quo natat inſuper oleum odore vti ſcobe citreo*: legendū *vti ſcobs citrea*. etiam Plinius deprauauit Vitruuium, ſi deprauaſſe videri poteſt, qui antè ipſe per ſummam iniuriam corruptus ab indoctis fuit. Nam in Plin. lib. 31. cap. 2. ita ſcribitur, *Necare aquas Theopompus & in Thracia apud Cychros dicit*: at apud Sotionem aliter populus ille nominatur, & vt opinor, melius, in referenda Theopompi ſententia, cuius verba ſubſignabo, Θεόπομπος ἱστορεῖ λίμνην ἐν Χρόβοις τῆς Θρᾴκης, ἧς τοὺς λουσαμένους παραχρῆμα μεταλλάσσειν. Et apud Vitruuium hoc cap. in antiquis editionibus nomen integrum conſeruatum erat hoc modo, *Chrobſi Thraciæ lacus, ex quo non ſolum qui biberint moriuntur, ſed etiam qui lauerint*: vbi animaduertendum eſt aduerbium è gentis nomine à Vitruuio Graiorum nomine Chrobſi elatum eſſe. Sed, vti dixi, Plinij iniuria Vitruuio calamitoſa fuit: nūc Sotion erit ambobus ſalutaris, & vtrique, quod ademptum eſt, reddet, iniuriamque illorum ſarciet.

Vitruuius emendatus.

Plinius emendatus.

CAPVT XIIII.

Autumnus, vites fundi, ſereſcere, glacies æris, omnimodis, decepta nō capiatur, flammæ flos: ex lib. 1. Lucretij.

QVÆ rerum eſſe vocabula plerunque credimus, ea rerum imagines ſignificāt, nobisque illudunt falſa quadam ſpecie & ludibrio, vt apud Lucretium lib. 1.

Vites Autumno fundi ſudante videmus.

Autūnus

vbi partem anni accipimus, cùm Autumni ſimulachrū pictum ſignificari credam. Autumni tamen tempus per inuerſionē intelligi cenſeam: nam Autumnus ita pingebatur, vt aut è vitibus vinū colligeret, aut vuas calcaret, vel ab earum calcatione ſordidus eſſet: Ouidius lib. 2. Metam.

Stabat & Autumnus calcatis ſordidus vuis.

pingebatur & pomis capite redimito: Flaccus Epod. ode. 2. *Vel cùm decorum mitibus pomis caput,*

Autumnus aruis extulit.

Fundi autem vites dicuntur, quæ vinum fundunt: vt arbuſtum dicitur fluere, quod vinum profundit. Cæterùm ab eo poeta libro primo, hoc verſu,

Vites fundūtur.

Denique fluctifrago ſuſpenſæ in littore veſtes:

Fluctifragum littus dicitur, propterea quòd littora fluctum ſibi illiſum franguut, vt apud Horat. lib. 1. ode 11.

Quæ nunc pumicibus oppoſitis debilitat mare.

ἀκτὴ quoq; Græcis à frangendo dicitur littus. At mox,

Diſpanſæ in ſole ſereſcunt:

per ſyllabæ detractionem curtatum, velut ſereneſcunt & ſiccantur. ſignificare & hoc verbum poteſt, in ſerum abire mutarique, quę tenuiſsima pars lactis eſt: vt ſi lac ſereſcere diceres, qua notione accipi in veſte non poteſt: niſi ſi quis vt caſeus exeunte ſero ſiccatur, ſic exeunte humore ſiccari veſtem diceret: quam tranſlationem vix probauerim. probabile eſt à ſero priore correpta ſerenum deductum, à quo & ſereſco: ſed & ſerum caſei eſt eius ſiccatio, & tanquam ſerenum cùm exit foras.

Sereſcere.

Tum glacies, inquit ibidem, *æris flamma deuicta liqueſcit.*

Glacies æris.

Hic glaciem æris dixit audacia in loquendo penè temeraria, pro ſoliditate, rigore, & duritie, quòd talis glacies ſit, vel potius Græcos imitatus eſt, quibus πάγος, id eſt glacies, etiam ſaxum ſignificat ſolidum & durum, ſed & frigus. Cùm autem ait, *Ignis enim foret omnimodis:* intelligit quacunque ratione, ſitu, poſitu, collocatione, raritate, denſitate, adiectione, detractione rem mutaret in procreando, ſemper ignem fore, nec rem aliam: eſtque omnimodis antiquum aduerbium, vt & multimodis. Illud autem ibidem,

Omnimodis.

Carmina quinetiam diuini pectoris eius

Vociferantur, & exponunt diuina reperta:

ob grandiloquum Empedoclis poema à Lucretio dicitur, quod vocale propè animatúmque erat, nec humili ſono deductoque verſu ſtrepebat, ſed contenta altaque voce profabatur vociferabaturque. Quod autem ait,

—deceptaq; non capiatur:

Decepta non capiatur.

tractum eſſe videtur à feris, auibus, piſcibus: nam fouea, pedica, naſſa, area, eſca decipiuntur atq; capiuntur, in damnumque & incommodum incidunt: non tamen pueri, qui epoto amaro abſinthij poculo conualeſcunt. Donatus paulò aliter accipit, & capere decipere interpretatur. ſic enim in Eunuchum act. 1. ſce. 3. ſcribit, *Quia eſt & bonus dolus, quo à medentibus falli ægros, non tamen decipi, Lucretius poeta teſtatur.* Illud verò tranſlatione pulcherrima exornatum eſt,

Donec flammai fulſerunt flore coorto:

Flammæ flos.

quod eſt, donec arbores ramos inter ſe terendo, tandem expreſſo igne coruſca flamma micare fulgereque cœperunt. flos autem flammæ elegantiſsimè dicitur, nec multò ſecus

videri

videti poteſt dixiſſe Æſchylus, *τὸ εἶς γὰρ αὐτὸν πανσίχορον κρείσ εἶναι.*

CAPVT XV.

Arbor aſſita, dignitas, præterea.

NOS ex noſtra inſciria alios fingimus & exiſtimamus, improbè fortaſsè: ſed profectò ea nobis cauſa eſt ſcribēdi sralaritia multa: quæ quòd diu ignorauimus, aliis eriā multis ignora credimos: volut eſt illud quod apud Hac.lib.2.epiſt.2. hic exponimus, quod, vt dici ſolet, in ore eſt omni populo,

Aſsita arbor.

> *Sed vocat vſq; ſuum, qua populus aſſita certis*
> *Limitibus vicina refugit iurgia.*

Diu puranimus adſitam populum eſſe, in limite & confinio plantatam iuxra vicini poſſeſſiones: cuius ſententiæ non me pœniter, aut piget: quia ramen plus ſcriptoribus antiquis fidei habeo quàm mihi, ſenrentiæ incipio diffidere meæ, ac labaſco paululum. Nam adſiram interpretatur Agretius mariram, iuxra vitem ſaram. eius verba proferam, *inſita*, inquit, *eſt arbor, cui inſciſſæ alienum germen includitur, aſſita cui incolumi aliquid quod ſuſtineat adiungitur*: locúmque Horatianum quem protuli nominat,

> *—Qua populus aſſita certis:*

quippe, inquit, *quæ vitibus maritatur*. Huius Grammarici ſententiam perſcribere volui, & facilè ſum paſſus me ignoraſſe videri, quod ille, cui plus videre in literis datum eſt, parſpexit: non ramē omnino quod credideram inſulſum inſcitumque eſt. legi & qui præpoſitionis rationem non haberer, & aſsitam pro ſata intelligeret. apertius autem multò Catullus in epithalamio Iul. & Manl.

> *Lenta qui velut aſſitas*
> *Vitis implicat arbores.*

In eodem Grammatico locupletiorem auctiorem que vna voce ſcriprutam reperio quàm in voluminibus Ciceronis Cælianæ orationis. ſic enim ſcribit: *pulchritudo formæ in viris dignitas: vnde Cicero pro Cælio, Quis non poſſit huic ætati atque*

Dignitas.

huic dignitati petulanter, etſi ſine ſuſpicione, at non ſine argumento maledicere? nomen dignitatis indignis modis ex omnibus expulſum libris nuſquam comparet, credo quòd nō ſatis huic loco conuenire videretur, cùm dignitas hominibus deterioris ſeculi in hac notione ignorareror. Idem apud Salluſtium in Carilina *præterea* exponit pro præterito rempore & anteacto, non couſueta ſanè ſignificatione: ſic enim ſcribit, *præterea præteriti temporis: Salluſtius, Nunquam Hiſpanos præterea tale facinus facere auſos.*

CAPVT XVI.

Tempeſtiuum conuiuium, et intempeſtiuum.

Conuiuiū tempeſtiuum.

COnuiuium ſæpe rempeſtiuum dici in antiquis ſcriproribus legimus, vt Cicerone 5. in Verrem, *Statuitur Lollius in illo tempeſtiuo gladiatorum conuiuio.* & de Senectute, *ego propter ſermonis delectationem conuiuijs tempeſtiuis delector.* Apuleius 2. apol. *Nuptiæ ne illæ fuerunt, an aliud celebratum officiū, an conuiuium tempeſtiuum?* Sed & intempeſtiuum conuiuium dicirur ei contrarium.

Conuiuiū intempeſtiuum.

Cicero pro Murena, *Neq; in conuiuio moderato atq; honeſto: intempeſtiui conuiuij, amœni loci, multarum deliciarum comes eſt extrema ſaltatio.* Ego rempeſtiuū conuiuium puto eſſe, quod nō ſit de die (nam id turpe & nequam & inrempeſtiuum habebatur, de die conuiuia agitare) neque in multam noctam producitur; ſed quod tempori ſit. Nam à Varrone apud Gellium libro 13. cap. 11. conuiuiū conſtare ex rebus quaruor dicitur, quod omnibus ſuis ſit abſolutum numeris, ſi belli homunculi collecti ſunt, ſi lectus locus, ſi tempus lectum, ſi apparatus non neglectus. Ad tempeſtiuum quoque conuiuium fortaſſe pertinuerit diebus potius certis, quàm aliis conuiuas vocare, vt diebus potius feſtis quàm profeſtis, & quibuſdā profeſtis potius quàm aliis, vt neſaſtis. Cùm autam Cato in libro de Senectute ait ſe delectari conuiuiis tempeſtiuis, nō in eo plus latere ſignificationis, quàm explicaui, è Plutarcho oſtēdam, qui de eodem homine & de eadem re ita ſcribit: *ἦν δὲ καὶ τὸ δειπνεῖν ἐν τῷ ἀγρῷ δαψιλέστερον, ἐκάλει γὰρ τῶν ἀγρογειτόνων καὶ περιχώρων τοὺς συνήθεις, καὶ συνδιῆγεν ἱλαρῶς οὐ τοῖς καθ' ἡλικίαν μόνον ἡδὺς ὢν συγγενέσθαι καὶ ποθεινὸς, ἀλλὰ καὶ τοῖς νέοις.*

CAPVT XVII.

Vitrum herba, luridus color, lucumo ſamius, Eubœa cœla.

CÆSAR commentariorum libro 5. *Omnes verò ſe Britanni vltrò inficiunt*: hodie glaſto excuſum eſt. ſed veterem ſcripturam repræſentaui. Pomponius Mela de iiſdem Britannis, libro 3. capite 6. *incertum ob decorē, an ob quid aliud, vltro corpora infecti*. his in locis ab hominibus doctiſsimis emendari video, *luteo*, quibus cur non aſſentianrur nonnulli, hæ ſunt cauſæ: luream vocat auroram Maro, non vt ceruleam, ſed croceam: & eclog. 4.

> *—croceo mutabit vellera luto*

dicit, non vt ceruleo: ſed illi hoc peccare aliis videntur, quòd cùm huius herbæ ſucco inficiatur ceruleus & viridis color, tamen flores melini ſint & crocei. hi autem vitrum eam herbam appellari ſuſpicantur, & de veſtigiis antiquæ ſcripturæ, & quòd Oribaſius helxinem herbam à Romanis virraginem vocari dicat, quaſi vitrum harba quædam ſit, non tantùm Vtrū herba. quæ in conſuetudine conflatione efficitur materia pellucidi nitoris. Quod ad me attinet, equidem cenſeo virrum ſcriptum fuiſſe à Mella, Cæſare, Vitruuio, quod vitrum in eis reperitur, eoque magis permoueor Vitruuij ſcriptis, quod in antiquis eius editionibus ſic reperio, libro 7. capita. 14. *Item propter inopiam coloris Indici, cretā Selinuſiam aut anulariam vitro, quod Græci iſatin appellant, inficientes, imitationem faciunt coloris Indici.* Iſatin aūt ſcribendum in Vitruuio eſt, qđ

qui

qui ignorauêre, ὕαλον fecerunt magno flagitio. Accedit auctoritas Oribasij sic scribentis, *Isatis, quam infectores herbam vitrum vocant*. Sed & isatin Plinius libro 20. cap. 7. glastum appellari dicit, quod vitrum Germanorum lingua significat. Cùm autem Vitruuius ibidem scribit, *herba, quæ lutum appellatur*: herbam aliam intelligit, quæ luteo croceoque colore inficit, mihi non notam, vt & violæ sunt luteæ & calthæ. Nec officit, quod ea fit inuectiua Chrysocolla, quæ est coloris viridissimi: luteum enim ceruleo mixtum, temperatione viriditatem gignit. Vitruuius, *herba quæ lutum appellatur, ceruleum inficiũt*. Plinius lib. 33. cap. 5. *luteam putant à luto herba dictã, quam ipsam ceruleo subtritam pro chrysocolla inducunt*. Sed nostro more ad alia hospitia diuersabimur.

Luridus color. Luridum colorem existimauerim esse appellatum, à similitudine coloris luræ, id est, vtris coriacei, atque adeò à similitudine corij.

Alternis dicetis, amant alterna Camœnæ:

ex eo à Marone eclog. 3. dictum arbitror, quòd Homerus 1. Iliad. musas apud Iouem in Olympo finxerit amœbæo quodam carmine alternis cantare, respondẽtes Apollini: his verbis, *μουσάων θ' αἳ ἄειδον ἀμειβόμεναι ὀπὶ καλῇ*: quod & iisdem verbis in Apollinis hymno scribitur: perstudiose enim imitabatur veterum poetarum sententias. Nam quod Hesiodus etiam dixit in Theogonia,

Ἀρχόμεναί θ' ὑμνεῦσι θεαὶ, λήγουσί τ' ἀοιδῆς.

nónne id est, quo suas exorsus est epistolas Horat. lib. 1. epist. 1.

Prima dicte mihi, summa dicende Camœna.

quod enim in Iouis honorem poeta Græcus facere musas prædicat, idem illud se Mæcenati facturum dicit Horatius. In Ausonio, Lucumonem quo sensu accipi debere suspicaremur, diximus: sed quis est ille Samius Lucumo? cùm epist. 21. scribit,

—Samij Lucumonis acumen:

quo significat hominem Samium hebetem parumque ingeniosum & parum acutum. ac videtur Pythagoras intelligi, quẽ Samium constat fuisse: sed is elleboro se purgasse non legitur, qđ quidem sciam. Quid igitur si legamus,

—Assij Lucumonis acumen:

vt Cleanthes intelligatur, quem tamen ne id quidem fecisse legimus. probabilius est id ab Ausonio de Pythagora scriptum, quod de Carneade in literas missum accepimus, qui aduersus Zenonem disputaturus, eiusq; scripta refutaturus, se elleboro antè purgauerit. In Valerio Maximo libro 1. cap. 8. scribitur, *Carystumq; Chalcidico freto vicinam interiacens, cellæ Eubœæ nomen obtinet*.

Eubœæ cœla. Ibidem, *Eubœæ cellam obtinebis*. scribendum vtrobiq; è Strabone, *Eubœæ κοῖλα*: ita enim ea pars vocabatur. Hoc caput è multis velut panniculis vtcunque consarcinatum est.

CAPVT XVIII.

Dominatio, accusator de via citur, tolleno, pilum Græcũ, iusiurandum Iouis, aptus pinnis.

Dominatio. Dominationem dici obseruaui, cùm filius familiâs ius patriæ potestatis exit, suiq; dominij & iuris, paterq; familiâs efficitur. Id quia rarum est, idoneum censui, quod his conjectaneis insererem. Festus libro 19. *Regalia exta appellantur, quæ potentibus insperatum honorem pollicentur: priuatis & humilioribus hæreditates: filio familiæ dominationem*. cùm dixisset Festus actorem & reum rei nomine censeri: etiam eo nomine accusatorem intelligi subiecit ibidem, hoc modo, *Itemq; accusator de via citur more vetere & consuetudine antiqua*: quod, vt opinor, valet accusatorem reum citari de via, & rei nomine contineri.

Accusator de via citur. scio *de vi accitur* in Pompeio hodieque legi, sed malè coniuncta ius est distrahere. *Riuus*, inquit ibidem, *vulgò appellatur tenuis fluor aquæ, non spe conflliône factus*. hic quidã *ære consiliône* emendant: ego legendum crediderim *non specu incilióne*. In faba refriua legendum auguror, *vt domum datantes reuertito ad rem diuinam faciendam*: vel potius, *te vindico ad rem diuinam faciendam*: imò verò inprobatis his somniis legendum reor, *è tritico ad rem diuinam*. Virgo tempestiua ab eodem dicitur, quæ matura viro est & nubilis & formosa, velut ὡραία: *auctoritate*, inquit, *virginis cuiusdam tempestiuæ nomine Romes*. Reciperationẽ esse dicit cùm inter populos lex conuenit, quomodo res repetantur recuperenturque. Σύμβολα, si credimus Suidę, appellat Demosthenes 7. Philippica, quæ pacta conuenta sunt ciuitatum inter se, quibus iura ciuibus vltrò citroq; redduntur. In Astraba Plauti crediderim legendum, *quasi tollenonem aut pilum Græcum reciproces plana via*:

Tolleno. tolleno κηλώνειον est, quod sursum deorsum hinc inde tollitur more oscilli, & alternis hinc & inde suspicit & despicit. Basilius de eo qui non ducebat rectos scripturæ sulcos, *ἐκ τῶν ἀνατείνειν καὶ κατατείνειν, ὥσπερ τὰ κηλώνια τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν ἀναγινωσκόντων*.

Pilũ Græcum. Pilum quoque Græcum in pinsendo tritico, vna deprimitur parte, altera attollitur more celonij: de eo loquitur Hesiodus libro 2. ἔργων.

ὅλμον μὲν τριπόδην τάμνειν, ὕπερον δὲ τρίπηχυν.

Taurus in pudendis pars est quædam, vnde & Lastauri dicti. solitaurilia ab hac parte nõ desunt, qui appellata censeant: quod innuit Festus, cùm scribit lib. 17. *atq; harum hostiarũ omnium sunt inuiolati tauri*. Ancum Martium regem magni fecisse veteres vidẽtur, & dignum immortalitate credidisse: Horatius lib. 1. epist. 6.

—Numa quo deuenit & Ancus.

Lucretius libro 3.

Lumina sis oculis etiam bonus Ancus reliquit.

Ennius apud Festum lib. 17.

Postquam lumina sis oculis bonus Ancus reliquit.

Iusiurandum Iouis. Ex Næuio affertur apud Festum libro 17. *Ius sacratum Iouis iurandum sagmine*: quod intelligo iusiurandum Iouis sacratum & sanctum confirmatumque sagmine & verbenis. Nam illa cerimonia verbenarum sanctius reddebatur iusiurandum, quod Iouis erat: vt apud Ciceronem libro 3. de Offic.

Aptus pinnis.

O fides alma, apta pinnis, & iusiurandum Iouis.

vbi

vbi non prætermittam exponere dici fidem aptam pinnis, quæ pennata est & pinnigera. Nam & Apuleius, verba quę Homerus solemni & propè perpetua adiectione πτερόεντα appellat, pinnis apta dixit, 2. apol. *Si verba*, inquit, *vt poetæ aiunt, pinnis apta vulgò volarent*. *Hostum oculissimum*, in Plaut. apud Festum lib. 13. est hostium quod oculus maximè est, id est, quod est charissimum, vt oculus: in quo obseruandum superlationem à substantiuo formatam, vt ab Ipse ipsissimus. Hoc capite multis è locis aliquid degustauimus, sic nauseæ & fastidio occurrentes nostro: vtinam idem apud Lectorem hæc varietas scitamétorum & epularum efficiat: quanquam id potius optare possim, quàm sperare ausim.

CAPVT XIX.

Panotij populi, Plinius & Mella emendati.

SVNT in Pomponio Mella libro 3. populi auriculatum patularum prolixitate totum corpus tegentes, nomine Satmali, de quibus, vt suspicor, prodigiosa illa fabula ficta est, quia toto corpore pelliti & bracchati erant, vt cùm hinc inde penderét pellium prægrandes alæ, aures viderentur. Pomponij verba adscribam, *Et Satmalos, quibus magnæ aures, & ad ambiendum corpus omne patulæ, nudis alioqui pro veste sunt*. in veteri libro Sannalos lego. eadem in Plinio libro 4. capite 13. fabula est, sed alio populi nomine. *Fanesiorum*, inquit, *aliæ in quibus nuda alioqui corpora prægrandes ipsorum aures tota contegant*. ego suspicor hoc mendacium à Græca vanitate ortum, Græco etiam vocabulo signatum fuisse: nec

Panotij populi. Fanesios, sed Panosios scribendum esse, vt totos auritos. natus hinc videtur literaturæ error, quòd veteres Latini p tenuem in aspiratam sæpe mutabant. Ita è Panoriis, Phanorij, & denique Fanesij tandem corrupti sunt. Sed ne cómentum me quis ista putet, adscribã auctoritaté Isidori. *Panotij*, inquit lib. 11. Etym. cap. 3. *apud Scythiam esse feruntur, tam diffusa aurium magnitudine, vt eis omne corpus contegant. Pan enim Græco sermone, omne: otia, aures dicuntur*. Panotios igitur in Pomponio & Plinio legendum esse arbitror. Suspicatus aliquando sum hos populos à Tacito Fennos vocari: sed propensior sum, vt credam Hellusios esse, de quibus ita scribit, libro de morib. German. *Cætera iam fabulosa, Hellusios & Oxionas ora hominum vultusq;, & corpora atque artus ferarum gerere*. Pomponius enim & Plinius cum Oobiis Fanesios vel Satmalos coniungunt: vt proinde in Tacito scribendum etiam putem Panotios, vel Hollotios & Oobios, si quis Oonas probat, emptores ouorum intelligat. Æquè illud eodem in tertio Pomponij, in libri calce, falsum arbitror & deprauatum: *hinc iam lætiores agri amœniq; saltus. Terotæ & Berimi ebore abundant*: legendum suspicor, *terebintho arbore abundant*: ex vestigiis veteris scripturæ, *Terotheberimio*. Non minus & illud eodem libro corrigendum crediderim, *an exhausta fructu sine fine Africa se extenderet*. nõ enim illud *exhausta fructu* satis aut conuenit, aut intelligitur: melius omnino & cõmodius ad sensum, *an inexhausto tractu*: præsertim cùm in vetustis exemplaribus, *an inexhausta fructu*, legamus. *Sunt*, inquit ibidem, *miræ aues cornutæ tragopomones, equinis auribus & Pegasi*. Rectè Hermolaus suspica- Mela & Plinius emendati.
tur vel in Plinio vel in Pomponio esse vitium: nam Plinius libro 10. cap. 49. tragopanadem vocat: quam veriorem scripturam suspicor. cùm enim Pan deus cornutus sit, vt antiquitas credidit, ab eo aui cornutæ nomen tributum existimare nõ stultæ coniecturæ fuerit: ita tamen vt in Plinio tragopana nõn tragopanadem legamus, hoc modo: *equidem & tragopana, de qua plures affirmant maiorem aquila. Apud hos plus auri quàm Persis est*, scribit eodem loco Pomponius: vbi legendum *quàm æris est*. Et libro 1. de Æthiopia, *ripæ potius sunt, quàm littora*, vbi lego, *rupes potius sunt, quàm littora*. nihil secius mox lego, *verum & hanno*: &, *sed commeatu defecisse retulerat*. Sed quid ago? qui Augiæ stabulum purgare velim. Plures enim & fœdiores sunt in Pomponio mendæ, quàm vt in transitu possint corrigi, & iustam operam, non hanc perfunctoriam desiderant. quòd si otium nobis suppeditarit aliquando, fortasse alia in eo maiora vlcera curabimus: quanquam ne interim quidem forsitan omittemus his libris quædam eius vulnera fascia quadam obligare.

CAPVT XX.

Pes aquæ, pes, cortina, cæli palatum, quæ homines arant, nauigant, ædificant.

SOLENT poetæ humori fluenti pedem tribuere. Pes aquæ.
id ex eo credo, quod etiam currere aqua dicatur, quod sine pedum officio fieri non posse videtur: ac certè ius suum poetæ tenent, vt translationibus vtantur audacius. Itaq; scripsit Horatius Epod. ode 16.

Leuis crepante Lympha desilit pede.

& Lucretius lib. 5.

Qua via secta semel liquido pede detulit vndas.

& Virgilius in Ætna,

Ipse suo flueret Bacchus pede:

id est, aurei sæculi tempore, vinum sua sponte fluebat, vinique flumina erant, non vt nunc, coactum & expressum calcantium pedibus Pes.
manat. Significat & pes apud rei rusticæ scriptores, cumulum vinaceorum brisæ, subiectorum prelo torcularis: Columella libro 12. capite 19. *& sereno siccoq; die vuas quàm maturissimas legemus, quibus proculcatis, mustum, quod defluxerit, antequam prelo pes eximatur, statim de lacu in vasa defrutaria deferemus*. Theatri capacitatem conuexam & sinuosam, idem Maro in Ætna, vnde illud citaui, cortinam appellat, Cortina.

Carmineq; irriguo magni cortina theatri
Imparibus numerosa modis canit arte regentis.

Nam id de vasis, quæ in theatro ἠχεῖα vocaban-

tur, non tá dici crediderim, quàm de tota eius structura: quæ sic exædificata est, vt numerosæ voces ad spectatoré perueniant, cō sit musicis designationibus modificata, vt lib.5.c.3. Vitru uius scribit. Cortiná etiá pro hemisphærio cœli dixit Ennius, Varrone autore li.6. illo versu,

Corpore ceruleo caua quæ cortina receptat.

vt iam non sit mirandum, eum ingentes cœli fornices scripsisse: quam tamē translationem Cicero libro tertio de Oratore reprehendit: vt minus veniam ei dare debuerit 2. de natura deorum, *cœli palatum* appellanti: quod tamen, vt diuersum hominum palatum est, Varroni Ennius probat: idque eò magis, vt reor, quòd Græcè palatum οὐρανίσκος, velut quoddam cœlum vocetur. Illud etiam Catonis *bene vestire & bene pascere*, pro, magnam habere seruorum familiam, & magnos greges & armenta: vt eleganter dictum est, ita & propè poeticè: vt & illud Sallustij in bell. Catil. ferè eiusdem generis & notæ, *Quæ homines arant, nauigant, ædificant, virtuti omnia parent*: id valet: agros, maria, vrbes, virtuti parére, & in eius ditione esse: quæ dicendi figura nec obuia est, & nouitate quadam non nimis accersita nec nimis affectata, etsi audaci, lectorem delectat intelligentem & studiis humanitatis imbutum.

Cœli palatum

Quæ homines arant, &c.

CAPVT XXI.

Locus pontificalis, locus cōsularis, locus medius, bibere ab summo, cadentia sidera, sacrata iura, omina repetere, acta testudo.

LIBRO 2. Æneid. scribitur,

Inde thoro pater Aeneas sic orsus ab alto:

Locus pōtificalis.

vbi altum thorum summum locum interpretatur Seruius, quem locum dicit pontificalem fuisse: attamen in conuiuiis auctore Festo supra omnes sacerdotes accubabat Rex sacrorum, post eum flamē dialis, deinde Martialis, mox Quirinalis, inde pontifex maximus. potuit tamen sic locus vocari è dignitate pontificis maximi cæteris pontificibus imperantis. Plutarchus in Symposiacis apud Romanos dicit honoratissimum fuisse locum vltimum secundi lecti, ac consularem vocatum fuisse dicit. nam fortasse alius olim fuerat honestior locùs: id enim Plutarchus de sua ætate scribit. Seruius quidem domini locum medium esse ait in illum Maronis 1. Æneid. locum,

Locus cōsularis.

Locus medius.

—Mediamq́; locauit: atque è Sallustio exemplum affert, *Igitur discubuére Sertorius inferior in medio, super eum Tuscius Fabius Hispaniensis Senator ex proscriptis: in summo Antonius, & infrà scriba Sertorij Versius, & alter scriba Mæcenas in imo: medius inter Tarquinium & Octauium Perpenna.* Nam Perpenna Sertorium conuiuio accipiebat. cùm autem magna lætitia conuiuium agitabatur, lege quadam cōuiuali, si quis qd peteret, id ab summo omnibus dabatur: vt ab summo ad infimum vsq;, omnibus vini cyathi in pocula certo numero dabantur. Plaut in Asin. Sc. Ain' tu meū.

Bibere ab summo.

Da puere ab summo: age tu interibi ab infimo da suauium.

Iterum in Menech. Sc. Iuuentus.

Standum est in lecto, si quid de summo petas.

at in Sticho, Sc. Agite ite foras.

Nolo ego nos pro summo bibere:

aliud quiddam est, vt iam exposuimus. Sequitur in illo Maronis libro:

—Suadentq́; cadentia sidera somnos:

cadunt sidera diluculo albescēte cœlo, exorto auroræ, exacta propè nocte: sic 8. Ænei. scribit,

Cadentia sidera.

Ergo age nate dea, primisq́; cadentibus astris

Iunoni fer rite preces:

id est sub auroram, cùm astrorum aduentante sole hebescit acies & fulgor obscuratur. Æneas igitur cùm id libro 2. dicit, significat propè transactam noctem esse.

Hoc Ithacus velit, & magno mercentur Atridæ:

ex Homero Ilia. 1. imitatū est, in quo scribitur,

ἦ κεν γηθήσαι Πρίαμος, Πριάμοιό τε παῖδες.

Eodem lib. *—Si omnes vno ordine habetis Achiuos*: putem esse, si omnes Græcos eodem loco & numero ducitis, & pro hostibus habetis. at, *Composito rumpit vocem*, Græcum est: Aristophanes in Nebulis,

Οὐρανομήκη ῥήξατε κἀμοὶ φωνήν. Eodem libro,

Fas mihi Graiorum sacrata resoluere iura.

Sacrata iura.

hic ius sacratum dicit, quod sacramenti militaris religione teneri videbatur. nam iureiurando sacrabatur, id est fide. Cic. lib. 3. Offic.

Cuiusq́; princeps iurisiurandi fuit,
Quod omnes scitis, solus neglexit fidem:
Furere adsimulauit, ne coiret instituit.
Quod ni Palamedis perspicax prudentia,
Istius percepsset malitiosam audaciam:
Fide sacratum ius perpetuò falleret.

Eodem Virgil. lib. *Omina ni repetant*— legendū perspicuè est, id est auspicia. Legimus enim sæpe duces è prouincia & exercitu auspiciorum repetendorū causa Romam aduolasse. Liuius lib. 8. ab vrb. cond. *namq; Papirius dictator à pullario monitus, cùm ad auspicium repetendum Romam proficisceretur, magistro equitum denuntiauit, vt sese loco teneret.* Sed & ibidem, *—ita digerit omina Calchas* Seruius legisse videtur, nō vt diuulgatum est, *omnia*. Ibidem,

Omina repetere.

Quales mugitus, fugit cùm saucius aras
Taurus, & incertam excussit ceruice securim.

etsi hanc similitudinem Virgilius adhibuit, vt clamores horrendos taurorum exprimeret: tamen non improbum factu credidi, si annotarem Romanos piacularia auspicia appellasse, quæ sacrificantibus tristia portendebant: vt si hostia ab ara profugisset, aut percussa mugitū dedisset, aut in aliam partem corporis, quàm oporteret, decidisset. cùm autē suos casus non sibi adscribebant, sed diis, dicere solebant, Sic visum superis, vt Horat. lib. 1. ode 33.

Sic visum Veneri, cui placet impares
Formas atq; animos sub iuga ahenea
Sæuo mittere cum ioco.

Sic Virgilius hoc libro, *Dijs aliter visum.* & in 3.

Postquam res Asiæ, Priamiq; euertere gentem
Immeritam

Immeritam visum superis.

Acta testudo.

Cernimus, inquit 2. Æneid. *obsessumq́; acta testudine limen:*

Diodorus [illegible] ab heroibus inuentũ fuisse bello Troiano scribit, ad Homericum illud Iliad. ν. opinor respiciens,

[illegible]

idq́ne Philippum ait imitatum Macedonica phalange: aliud tamen id, quàm testudo est. cuius ratio Romanę militiæ erat, non Græcæ, cùm Romani summisso genu subsidebant clypeis protecti, à tergo proximi eorum capita suis scutis tegebant, vt & horum alij: vt ea species tecti imbrices referret, vt Plutarchus in Antonio scribit.

CAPVT XXII.

Sartoris vsus, Gygæ annulus, trimodia.

NISI me fallit animus memoriæ vitio, Plinius Mydam pro Gyge in naturali historia scripsit. Nam cùm à Platone lib. 2. de Republica, mandatum literis sit, & à Cicerone lib. 3. de Offic. relatum, Gygem annulum habuisse, cuius pala in palmam versa à nemine cerneretur: id de Myda his verbis scribit, lib. 33. cap. 1. *Mydæ quidem annulum, quo circumacto habentem nemo cerneret, quis non etiam fabulosiorem fateatur?* Sed eo in Plin. cap. lego, *æqua fortuna triumphantis, & serui coronam sustinentis*: parem quippe triumphantis & serui publici fortunam Plinius dicit, quòd triumpharet in annulo ferreo, quod gestamen seruorum erat. nec enim seruis aureos gerere annulos licebat, ac ne ingenuis quidem omnibus. Sequitur non ita longè locus suo pristino asserendus iuri contra impotentiam emendatorum: *Quod si impedimentum potuit in ea aliquod intelligi etiam sartoris vsus, argumentum est maius in leua fuisse, qua scutum capitur.* hic *consertorem* emendant omnes vno consensu, quod non tam facilè probandum, si sensus educi è veteri scriptura potest: & potest fortasse qualiscunq;. Quid enim vetat Plinium dixisse, impedimentũ potuisse in annulis esse si dextra gererẽtur: quòd ei inserti impedituri fuerint sartorũ operam, non tam facilè obligata annulo manu, quàm libera & nuda, arte sua vsurorum. nescio quid tale Plinium voluisse dicere ferè auguror. nam si in leui etiam artificio sartorum, impedimentum futurum fuit gestato dextra annulo, quantò maius est, inquit, cùm sinistra eo onerata tractatio clipei impeditur? Cùm autem eodem cap. dixit, *etiam sartoris vsus*, perinde est ac si dixisset, non solùm in maximis, verùm etiam in minimis rebus annulum nocere. Lego mox è sanctuariis optimorum librorum, *Nec ignoro M. Crassum duo millia pondo auri rapuisse suo & Pompeij tertio consulatu.* Et non longè hinc, *neque enim aliter potuisset trimodia illa annulorum Carthaginem ab Hannibale mitti.* Nam trimodia fœminino genere à Columella lib. 12. cap. 50. vsurpatur, & in castigatissimis Plinij libris hic legitur. nos hoc

Gygę annulus.

Sartoris vsus.

Trimodia.

etiamnum vocabulum hodie retinemus in eo infundibulo, quod in moletrinis frugea molæ transmittit: tremodiam enim vocamus: nomẽ factum est à mensura trium modiorum. hoc nomine offensi emendatores fœminino genere epuncto, neutrum formauẽre, vel deformauẽre potius sinceram scripturã: proinde quasi ad arbitrium omnia mutare & fingere, id demum sit integrè & castè in auctoribus versari. tantùm autem bonis libris tribuo, vt libẽtius eorum fiducia errem & peccem, quàm correctorum licentiam amplexus bonos census consecter.

CAPVT XXIII.

Crates ficariæ, sculponeæ, granatui serere, bouerum iuga, spongia effingere, patibula: in Catone.

CATO de re rust. cap. 48. præcipit seminario imponi crates ficarias: sed ficariæ crates quæ sint, in quæstionem venit. ego eas intelligo quibus fici dum siccantur acclinatis in testudinis morem aduersus iniuriam pluuiæ roremq́ue noctis defenduntur, de quibus Columella scribit libro duodecimo, capite 15. sed & in cratibus stratæ ficus siccantur in sole, quod [illegible] Græci vocant. Digitum transuersum eo in loco Cato vocat digiti latitudinem vel crassitudinem: nihil enim interest vtrum dicas, modò intelligas id quòd longitudini opponitur. sic enim scribit, *Eo terram cribro incernito altam digitũ transuersum.* eodem modo apud Plautum in Aulul. Sc. Exi inquã. intelligi debet. Sculponeæ apud Catonem capite 59. in genere calceamentorum, mihi nomen habere vidẽtur à sculpo vel scolpo. nihil enim differt, cùm u & o, propter soni vicinitatem sæpe alternis commutentur. scolpus autem fictitio verbo, sonum significat, qualem ipsum nomen repræsentat. *præterea*, inquit cap. 60. *granatui videto vti satis viciæ serat*: granatui seritur, quod nõ seritur, vt viride pabulum iumentorum subsecetur, sed vt ad granum perueniat & frugem: & sic in Catone interpretandum reor. Cap. 61. rem pecuariam quàm amplissimam habere, magnosq́ue pecoris greges & iumentorum armenta, in re familiari quã maximè expedire Cato putauit, vt Cic. lib. 2. Officiorum dicit: Id enim est quod ille dixit, primum esse bene pascere. secundas etiam in re familiari tribuit mediocri rei pecuariæ vel pastioni: id enim valet quod dixit, satis bene pascere secundum esse. tertias tribuit familiæ & numero seruorum cùm dixit, tertium esse bene vestire. quartum putauit arare, quod est agriculturam & arationes sequi. at huius quarti etiam eodem capite gradus facit. *Quid est*, inquit, *agrum bene colere? bene arare. Quid secundum? arare, tertiò stercorare.* Primũ esse voluit, vt quam diligentissimè solum verteretur: secundum vt verteretur etiam si nõ diligentissimè: tertium

Ficariæ crates.

Sculponeæ.

Granatui serere.

Boucrum iuga.

vt ſtercoraretur. *Quot iuga bouerum*, cap.62. legi cenſeo: ſic enim veteres loquebanrur, & ita in optimæ noræ exemplaribus Varronis hodiéque ſcriptũ exrat. Lego auté non multò poſt, *in aratrum ſubiugia lora*, non vt excuditur *lorum*. *Fi*

Spongia effingere.

ſcmas, inquit capite 67. *ſpongia effingat*: quod valet tergeat, vt apud Ciceronem pro Sextio, *ſanguinem ſpongijs effingi* legit Seruius: vbi mendoſè hodie *effundi* ſcribitur. *orbes*, inquit capite 68 Cato, *fibulas, veſtes, ſcutulas*: ego *ſucculas* legendum crediderim, quibus, vt è Carone perſpicuum eſt, in torculari veteres vti ſolebanr. Cæterùm

Patibula.

in Catone eodem capite patibula ſuut inſtrumenta & machinamenta duo ſcalata è diuerſo in axiculum vnum capitibus ſuis coniuncta, diuaricatis ad imum cruribus. his in vindemia arbuſti poriſsimùm opus eſt & altioribus iugis, hodieque in pergulana vite vti homines noſtri ſolent: non deſunt tamen qui feram interpretentur.

CAPVT XXIIII.

Ligellum, puteus, Apollo ſubueni, me ſeruauit Apollo, Plautus emendatus.

GRammatici ſummi in eruditione cenſus apud comicum Plautum in Aul. Sc.

Ligellum

Poſtquam obſonauit herus. *de ſuo ligello fumus ſi qua exit foras*: ligellum tuguriolum explicant, & eorum fidem ſequuti gregarij doctores explanationem eam comprobant. Ego etſi libenrer auctorirati vererum faueo, tamen huic interpretationi ſubſcribere non poſſum. Nam mihi vocis huius originem perſcruranti venit in menrem eſſe vocabulũ diminutionis formam quandam adumbrans. poſtulat autem proportio, vt quemadmodum à tigno tigillum & tigellum deducitur: vnde & Tigellij nomen: ſic à ligno ligillum & ligellum deriuetur. paruũ igitur lignum intelligo, quod in foco vrarur, fumumque reddat. Cæterùm in eadem fabula vlceroſum illud Donato Grammarico credimus: *is quando moritur, ita auido ingenio fuit*: cùm quidem ille in prolog. Adelph. Terentij, *quoniam moritur*, agnoſcat & legat, eſtque archai-

Puteus.

ſmus, cùm *quoniam* pro *cum* accipiarur. *in puteum condite*, inquit in eadem fabula, Sc. Tace nunc. non exiſtimo dici iu puteum perennem, ſed ſuffoſſa quædam hypogea, quæ Athenienſes habebant, & λάκκους vocabát. Etiam barathrum erat puteus. Iterum, Sc. Curare.

Niſi vnum hoc faciant, vt in puteũ cœnam coquant.

Sc. Volui animum tandem.

Apollo ſubueni.

Apollo quæſo, ſubueni mihi atq; adiuua.

Apollo ſagittis confodere credebatur, idemq; malorum depulſor habebatur, & eo cognomine indigitatus colebatur, cùm ἀλεξίκακος diceretur: hinc illud Horatianum lib.1. ſatyr.9.

Me ſeruauit Apollo.

—Sic me ſeruauit Apollo.

nam qui mala depellit, ſeruat: & idem Horatius de Apolline lib.1. ode 21.

Hic bellum lachrymoſum, hic miſeram famem,
Peſtemq; à populo & Principe Cæſare, in
Perſas atq; Britannos
Veſtra motus aget prece.

Scio illud Horatianum de ſeruatore Apolline longè repetita iam inde vſque ab Iliacis temporibus auctoritate explicari, cùm conſtet Apollinis ope Æneam hoſtibus ereptum fuiſſe: ſed ad religionis opinionem libentius retulerim, officiumque dei illius, exiſtimari malis auerruncandis depellendisque mortales iuuare. Eadem fabula, Sc. Narraui.

Aut manulearij, aut myrobrecharij:

Plautus emendatus.

hæc poſterior vox mendum olet, eò magis, quod longè deuertit ab antiqua ſcriptura *marobatharij*: ego *aromatarij* redundante primo elemento, & *b* in locum *m* inrroducto, vt non rarò, legendum eſſe exiſtimo. Sc. Hoc eſt. *citus*, inquit, *quadrigis citius properet perſequi*: citas opinor quadrigas eum appellare, vt quæ curſitabát in ſpacio circi maxima concitarione curriculi: ac eos ſic loqui & appellare ſolitos eſſe arbitror: quò & Maro reſpiciens 8. Æneid. dixerit,

At procul inde citæ Metium in diuerſa quadrigæ
Diſtulerant:

Grammatici tamen tritas ſignificariones plerunq; prætereunres, & remotas quæreutes, *citas* ſeparatas & diuiſas interpteranrur.

CAPVT XXV.

Tabulas cœnare, Vilis agnina, ſolium Cyri, mala ſcabies, Horatius emendatus.

APVD Horatium libro 1. epiſtola 15.

Tabulas cœnare. Vilis agnina.

—tabulas cœnabat omaſi, vilis & agninæ,

ita puto enucleandum, vt tabulas paropſides intelligamus more Græcorum, qui πίνακας vocant. agninæ aurem porius quàm agnini vt legam, & auctoritate librorum reredine exeſorum facio impulſus, & opinione auriquorum, qui agninam deſpicatui habebát & viliſsimam ducebant. indignè fert & ſtomacharur Plaurinus paraſitus in Capt. Sc. Iupiter ſuper me ſeruas. à laniis vendi agninam pro arietina.

Tum lanij autem, inquit, *qui concinnant liberis orbas oues,*
Qui locant cædundos agnos, & duplam agninam danunt.

atq; arguit eorum dolum, quod pro vna arietina oſſa duplam venderent clàm ſuppoſitam pro ea fallaciter agninam, aut porius, quod & aperrè agniná venderent, & rurſus pro arietina agninam ſuppouerent. Apud Philonem quoq; in presbeutico agninæ carnes vt inſuaues illuduntur à Caligula: ſic autem ſcribitur, [illegible]. Eiuſdem & illud libro 3. ode 2.

Cyri ſolium.

Redditum Cyri ſolio Phraatem:

quo ſignificat reſtirutũ in Parthorum vel Perſarum imperium, quod Cyri ſolium vocauit: quia cella regia in qua ſedebát Perſarũ reges, Cyri ſella dicebatur. Plutar. in Alex. [illegible]. Ait idé Horar. de arte poet. (eius enim poema tanquam hæc & illa luſtrátes curſim & raptim peruagamur)

Vt mala

Vt mala quem scabies & morbus regius vrget:

Mala scabies. hic ego malam scabiem interpretor feram, quam Græci ψώραν ἀγρίαν vocant, credebantque veteres Romani contagione ad alios transire: de ea sic Philo, φθινάσι νοσήμασι, ψώραν ἀγρίαν, ἰκτέρους, σφακελισμὸν ὀφθαλμοῖς. Celsus de scabie lib. 5. cap. 28 *itaq; eam, quæ talis est, ἀγρίαν, id est, ferã Græci appellant.* quanquã & scabies omnis mala est, infestaq; est plerunque pueris redundantibus & malè temperatis, vnde & Persius sat. 2. scripsit,

—namq; est scabiosus & acri
Bile tumet.

Horatius emendatus. In eodem poeta lib. 1. satyr. 1.

—eia Quid statis, nolint

sine vlla dubitatione legendum est, pendente è superioribus sententia: ait enim, si quis deus dicat, Iam quod vultis faciam, nolint. hęc cùm ego scripsissem, admonuit me summus meus & intimus amicus Leodegarius à Quercu, eandem constitui à Britannicô lectionem: in quo mirificè lætatus sum, me in vestigiis doctissimi viri pedem posuisse, etsi eius commentarium non euolueram.

CAPVT XXVI.

Faxim sit vilior, rapacidæ, coruus ab leua cantat, ludij.

Faxim sit vilior. PRISCA quidem illa est, non iniucunda tamen, nec inamœna loquendi ratio, Faxim sit vilior, pro, eueniet vt sit vilior: sed velut obsignatis tabellis & testationibus probanda. Plautus in Aulul. Sc. Narraui.

Ego faxim, muli qui precio superant equos,
Sint viliores gallicis canterijs.

Et in Persa, Sc. Veterem atque.

—Ne isti faxim vsquam appareant,
Qui hic albo reti aliena oppugnant bona.

In eadem quoque Aulularia, huius enim pompæ fercula inde instruentur, Sc. Curate ergo.
Rapacidę rapacidæ imitatione patronymicorum homines rapaces appellantur ioco comico ficti, vt Æacidæ dicuntur ab Æaco:

Rapacidarum, inquit, *vbi tantum siet in ædibus.*

At illud, Sc. Fidei censebam.

Nam quod dedit tam diu quàm per dium:

Sphingis gripho nodosius est, nec nisi gladio & ferramento solui potest, vt nodus Gordianus. Interpretandũ enim non tam istud quàm secandum, aliudque inducendum, quo res tota erit aperta:

Nam quod edit tam duim quàm perduim.

tria enim ista verba subiectionis sunt, veteribus vsurpata pro edam, dem, perdam. Idem, Sc. Non temerè.

Coruus ab latere cantat. *Non temerè est quòd coruus cantet mihi nunc*
Ab Leua manu.

vanitas augurum auspicia coruorum fausta à dextra, à læua infausta iactabat. itaq; cùm partes mundi ab ortu auguribus Romanis læuæ essent, Horatius scripsit lib. 3. ode 27.

Oscinem coruum prece suscitabo
Solis ab ortu:

vt scilicet cantu suo iter institutum dirimat. A dextra autem suadebat coruus, vt in Asinar. Sc. Hercle verò.

Picus & cornix est ab læua, coruos porrò ab dextera:
Consuadent.

Hinc apparet contrariam in cornice fuisse obseruationem: quod & à Cicerone scriptũ est, cuius verba sunt 1. de Diuin. *cur à dextra coruus, à sinistra cornix faciat ratum.* sinistra tamen cornix Maroni eclog. 1. inauspicata est,

Sæpe sinistra caua prædixit ab ilice cornix:

vbi augurium malum etiam adiuuat arboris vitium. Sc. Dromo desquama pisces.

Glabriorem reddes quàm volsus ludius est.

Ludij. Ludij, inquit Dionysius Halicarnasseus, adolescentes erant tuniculis induti insignes, galeati & ensiferi peltatique, qui omnibus circensibus & theatralibus pompis in versum incedebant, ipsis velut pompæ duces saliis similes, ludij ex eo vocati, quòd à Lydis hoc genus ludicri inuentum videretur. si qui eorum igitur essent grandiusculi & iam vesticipes, vellebantur, glabriq; reddebãtur. verba Dionysij sunt: μάλιστα δ' ἐν τῇ περὶ τὰς πομπὰς τάς τε ἐν ἱπποδρόμῳ, καὶ τὰς ἐν τοῖς θεάτροις γινομένων. ἐν ἁπάσαις γὰρ αὐταῖς πρόσωποι κόροι χιτωνίσκους ἐνδεδυκότες ἐμπορπάτους, κράνη τε καὶ ξίφη καὶ πάρμας ἔχοντες, στοιχηδὸν πορεύονται, καί εἰσιν οὗτοι τῆς πομπῆς ἡγεμόνες, καλούμενοι πρὸς αὐτῶν ἀπὸ τῆς παιδιᾶς τῆς ὑπὸ Λυδῶν ἐξευρῆσθαι δοκούσης λυδίωνες, εἰκόνες, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, σαλίων. Hic potius industria nostra leuamus aliorũ laborem, ne ista quærant, quàm aliquid conferimus æstimatione dignum. nos quoque huic merci nullum precium statuimus: sed hanc veluti stipem spargimus gratuitam.

LIBRI SEXTI FINIS.

ADRIANI TVRNEBI ADVERSARIORVM LIBER SEPTIMVS.

CAPVT I.

Bene nosse apud Ciceronem quid, Cicero emendatur.

QVÆDAM sunt in auctoribus Latinis è Græcis imitata: quę aliud significant quàm statim ostendunt: nec facilè ea quisquam assequi potest, nisi qui literis Græcis multum operæ dedit. Licet id perspicere è Ciceronis loco in Lucullo, vbi scribitur, *Bene autem nosse Carneadem Stratoniceus Metrodorus putabatur.* Illud enim nosse aliud est, quàm præ se fert. significat enim Carneadis eum discipulum fuisse: Græci autem plerunque solent discipulos appellare γνωρίμους, quod quidē apud eos tam frequens est, vt id exēplis cōfirmare velle, sit lucē Soli fœnerare velle. in re igitur nota exemplis & testimoniis nō necessariis supersedendum. In eam autē sententiam illud *nosse* accipiendum esse atq; adeò significare, à Metrodoro perdiligenter auditum fuisse Carneadē, è lib. 1. de Orat. cōfirmamus: sic enim scribit Cicero, *Erat etiam Metrodorus, qui cum illis vnà ipsum illam Carneadem diligētius audierat.*

Bene nosse.

Qui autem in eo Luculli loco Melonthius nominatur, Melanthius transnominandus est, qui quidem Æschinis Neapolitani præceptor fuit. Hegesinus etiam aspiratè scribi debet, non Egesinus tenuiter: vt ex Eusebio apparet, in quo sic scribitur, ἡγησίνας δὲ ἐκδεξάμενος παρ' ἐγασίνου. duos istos philosophos malè appellari in libris editis libuit adscribere, & ab errore adolescentes vindicare ista admonitione. Illud verò quod sententiæ refragatur non est prætereundum, ἀκατάληπτον scribi, vbi καταληπτόν locandum est. *Cùm enim*, inquit in Lucullo, *ita negaret, quicquam esse quod comprehendi posset, (id enim volumus esse ἀκατάληπτον.)* liquet mihi affirmare à Cicerone ibidem explicari, id quod comprehendi potest: id autem est καταληπτόν. Igitur è regione Græcum cum Ciceronis voluntate pugnat, quod dissimulanter ferre non debui. Aperiendum & illud ex eodem libro videtur, quod etsi non ita obscurum est, tamen sub eo aliquid aliud latet, quàm quod primo aspectu nobis obiicit. sed Ciceronis verba antè proponam, *Et in ipso bello: in quo ita magna rei militaris esse occupatio solet, vt non multum Imperatori sub ipsis pellibus otij relinquatur.* pelles hîc tabernacula vocat militaria hibernaculorum: sensus est igitur, ne hiberno quidem tempore multum otij Imperatori relinqui, cùm interquiescunt tamen bella.

Cicero emendatur.

CAPVT II.

De chartis, Plinij quidam loci libro 13. capite 12. emendati.

DE chartis quę è papyro fiebant differens libro decimotertio, capite duodecimo Plinius, primam dicit olim fuisse Hieraticam, è qua religiosi tantùm sacrique libri scriberentur, eamque ab adulatione Augusti nomen accepisse: secundam Liuiam, ab eius coniuge: vt in tertium locum descenderit Hieratica, quæ olim prima erat. Hic nescio quid inquinatum esse sentio, libidine emendatorum in bonos scriptores semper grassante, fideliusque existimo quod in antiquis exemplaribus reperi, *quæ ablutione Augusti nomen acceperit.* Augustea enim & regia charta candidior erat quàm Hieratica, vt & Liuiana: nam Hieratica subcolorata erat, vt scribit Isidorus libro sexto Ethymol. capite decimo. abluendo igitur candorem chartæ acquirebant. Erat & amphitheatrica, & Memphitica, cuius Lucanus meminit lib. 4.

Chartæ.

Conficitur bibula Memphitis charta papyro.

Erat & Saitica, ab oppido Sai, & Teneotica à loco quodā Alexandriæ appellata: & Fanniana ab interpolatore nomē habens: sed & Corneliana à Cornelio Gallo, qui Ægypto præfuerat, nomē adepta est: erat & Emporeurica, vel potius Emporica (sic enim in Plinio emendandum arbitror:) ea mercatorum vsui seruiebat, & inuolucris & integumentis mercium dicabatur, scripturæ inutilis: *Texuntur*, inquit Plinius ibidem, *omnes tabulæ madentes Nili aqua*, emendo, *texuntur omnes tabula madente Nili aqua.* Quis huic emendationi auctor? non solùm libri veteres, sed etiam Romana editio. nam in tabula chartę ponebātur, in qua turbida Nili aqua glutinabatur. hodieq; quę è concerpto

Plinius emendatur.

comminu-

comminutoq; linteo chartæ cōficiuntur, earum plagulæ ope glurini cohęrescunt. Proinde mox etiam lego, *cùm primo supina tabulæ scbida allinitur.* &, *resegminibus vtrinq; amputatis*: cuius emendationis, quàm multos veteres libros testes laudare possumus? qui etiam vno consensu, *transuersa deinde crates peragit*, ostendunt. Illud etiam sic emēdo, *lituræ metum afferebat ex auersis, & alias indecoro visu per translucida.* pellucebat enim ob tenuitatem illa charta, & si quid in auersa scriptū fuisset, metus erat lituræ. Nihilo secius quod mox sequitur, in pristinam restitui integritatem posse reor, *igitur è secundo corio statumina facta sunt è primo subtemina.* Chartam, inquit, Claudius duplicauit, & tanquam bilicē fecit, eiusq; tanquam stamen fecit, è secundo papyri libro, è primo corio subtemen. Lego etiam infrà, *sed omnia secunda.* Lentiginosæ autē maculæ oculis in Charta deprehēduntur fungosæ tęniæ litera fundente le: sed pro *fungo* in veteribus libris *iunco* lego, nam & ante, extremum papyri sirpo simile dixit, id est iunco.

CAPVT III.

Cohibere brachium toga apud Ciceronem, Custos, Sodalitas lupercorum.

MEmioi aliquando à me adolescentes optimis & honestissimis studijs non leuiter tinctos quærere, quis esset illius è Cæliana oratione loci sensus: *Nobis quidem olim*
Cohibere brachium toga. *annus erat vnus ad cohibendum brachium toga constitutus: & vt exercitatione ludóque campestri tunicati vteremur*: quibus tantùm tum respondi mihi videri eo anno quo sumpta virilis toga fuerat, modestiam etiamnum & pudorem ab adolescentibus postulatum fuisse æquè, ac cùm in puerili erant prætexta. quòd si tum magistris liberati, & suæ tanquam tutelæ facti, visi essent eo anno proteruiores aut petulantiores, de eorum pudicitia malè existimatum fuisse. qui enim brachium vel profert vel exerit, minus esse modestus & verecundus videtur, quàm qui toga brachium cohibet & continet. & Æschines contra Timarchum priscorum oratorum pudorem & modestiam laudans, eos ait perorasse manus intra pallium continentes. scribit enim, [illegible]. Eodem etiam illo anno nefas eis erat corpus in campo Martio nudare, ne corporis nudatione impudenti amatorem quęrere velle viderentur. itaque tunicati in campo se exercebant: *eademque*, inquit, *erat, si statim mereri stipendia cœperamus, castrensis ratio atque militaris.* Seruius in 5. Æneid. ait Ciceronem scripsisse anno stipen-
Custos. dij primo solitos esse dari custodes adolescētibus militaturis, qua ex consuetudine Maronem 5. Æneid. scripsisse,

Custodem ad sese comitemq; impubis Iuli
Epytidem vocat, & fidam sic fatur ad aurem.

sic in Marone Epytides scribi debet, vel Homero auctore, in quo Iliad. ρ. scribitur,

Κήρυκ' Ἠπυτίδῃ, ὅς οἱ παρὰ πατρὶ γέροντι.

nam Periphantem intelligit Maro, Epiti filium. illud institutum declarauit Plautus in Mostellaria, Sc. Recordatus multum.

Ad legionem cùm itant, adminiculum
Eis danunt tum aliquem cognatum suum.

Sed quæ est in illla Ciceronis oratione soda- Sodalitas Lupercorum.
litas Germanorum lupercorum? eorum, vt opinor, qui Fabiani & Quintiliani dicebātur, vt nōnulli censent, à præpositis suis: priorū etiā meminit Propertius, lib. 4. eleg. 1. cū dicit,

Vnde licens Fabius iura Lupercus habet.

Vtrosq; nominat Ouid. 2. Fast.

Risit, & indoluit Fabios potuisse Remumq;
Vincere, Quintilios non potuisse suos.

Germani aūt erāt isti Luperci, velut agrestem pastoriciamq; quandā sodalitatem colentes, qualis fuerat Lupercorum Romuli & Remi: his tertia de Cęsaris nomine addita sodalitas est Iulia: atq; id est quod Tranquil. in Iul. c. 76 refert, Cæsarem sibi passum esse decerni maiora fastigio humano, in quib. enumerat Lupercos, & Luperci Iuliani in 2. Philip. nominantur, quib. ablatum vectigal cōqueritur Antonius. Dion li. 44. [illegible]. Illæ igitur duæ sodalitates veteres pastoritię & feræ erant, legibusq; ob religionem permissæ: coierant tamen in sodalitates lupercorum nomine cœtus aliqui fortasse adulterini & irreptitij, vt ex hoc Ciceronis loco cōijcere licet. sodalitates autē legibus ambitus vetabantur.

CAPVT IIII.

Pilicrepus apud Senecam, ludere datatim, expulsim, raptim, furam dare.

EXTRA controuersiam esse reor in epist. 57. Senecę legendum esse, *quoties veterum spiritum remiserunt*: non vt irrepsit in omnia volumina, *recentem*: sed & mox, *& hac plebeia vnctione contentum*: non vt vulgò *functione* percrebuit. Plurimum operæ sumimus in emendandis libris, isque hoc tempore solemnis est labor eruditorum, vt olitorum malas purgare herbas. Sed quis tandem est pilicrepus? quem Philicrepus.
Seneca ait, si superuenerit & plus numerare cœperit, actum esse. sic enim in eo lego, non pelicrepus, nec pilas. eum interpretantur in hoc labore excutiendi & enodādi voces abstrusas in auctorib. primi homines subsellij, qui pilas in vaporatiū conijciat: à quibus dissentio, atque eum interpretor qui pilas crepat, aut pila crepante lusitat (nam pila crepitum facit) quod facere solebant paulò ante balneum, vel dum hypocausta & sudationes calescerent. Martialis lib. 14. epig. 161.

Redde pilam, sonat æs thermarum: ludere pergis?
Virgine vis sola lotus abire domum. quo etiam sensu illud Pap. li. 1. Sil. in Baln. Etru. accipio.

Quid nunc strata solo referam tabulata crepantes
Auditura pilas, vbi languidus ignis inerrat
Aedibus, & tenuem voluunt hypocausta vaporẽ?

In mittenda autem & remittenda pila, cùm pilicrepus plures quàm essent manus & vices numerarat, maximus excitabatur clamor ab aduersarijs.

Datatim ludere.

Datatim ludere, vt hoc addam, erat pila ludere, propterea quòd dabatur. vnde quidam datores dicebautur in lusu pilæ, qui pilam dabant: alij autem factores, qui faciebant, id est qui feriebant & ludebant, quique in factiones erant diuisi, id est, vt dicimus in consuetudine, in partes. Plautus in Curcul. Sc. Date viam.

Tum isti qui ludunt datatim serui scurrarum in via:
Et datores & factores omnes subdam sub solum.

Inde illa translatio Ennij apud Isidor. lib. 1. Etym. cap. 25. de muliere, quæ sui copiam faciebat, cùm etiam alioqui mulieres impudicæ dare dicerentur (vt ex Martiale notũ est)

——Quasi in choro pila
Ludens datatim dat se & communem facit,
Alium tenet, alij nutat, alibi manus
Est occupata.

Raptim ludere.

Genera autem ludendi fuisse videntur datatim, raptim, expulsim. Nonius exodio, *in molis non ludunt raptim pila, datatim morso*: lepidè indicat seruos solere inter molendum de polẽta rapere, & inuicem alium alij dare: raptim autem ludi in harpasto solet. Varro apud Nonium, *purgatum scito, quia videbis Romæ in foro ante lanienas pueros pila expulsim ludere.*

Expulsim ludere.

Videtur autem purgatum dicere, cùm locus vacuus est & absque hominum frequentia. In ludo porrò puerili pilæ, qui peccauerat suram dabat, quam cùm Lentulus quæstor, Sylla rationes pecuniæ publicæ ab eo reposcente, se paratum esse dare diceret, atque ita ratioonum relationẽ eluderet, Sura appellatus est, vt ait Plutarch. in Cicerone: qui enim commiserat in lusu, crus prolatum pila feriendum dabat.

Suram dare.

subijcit Seneca, *adijce nunc sordalum & furem deprehensum.* Epistol. 84. scordalum appellat, quam veriorem scripturam esse reor. *Tullius*, inquit, *Cimber & minius erat in vino, & scordalus.* scordalum interpretor velut scorodalum, id est hominem alliatum & illuuie squaloreque fœdum & fordidum & impurum, vt de quodã seruo apud Plautum in Mostel. Sc. exi è culina. dicitur,

Germana illuuies oboluisti allium.

Talis enim cùm balneas inibat, & in elegantes lautosq; inciderat, magno clamore & vociferatione excipiebatur: nisi fortè ab immũditia & fœtore excrementorũ alui nomen habet. hoc verbum etiam extat in V. C. Memmij Petronio, *ego autem nactus occasionem vindictæ, Eumolpum excludo, redditaq; scordalo vice, sine æmulo scilicet & cella vtor & nocte.* vt tamen verũ fatear, scardalus in Petronio scribitur, vt existimo, perperã. Est & hodie Græcis scordalus morbus in oculis equorum, in angulo crescente caruncula. Lego mox, *Iam libarij varias exclamationes.* sic vocatur qui liba vendit.

CAPVT V.

Petigo, porca, die vendere, porci serarij apud Catonem.

APVD Catonem de re rust. cap. 157. legimus, frustra tamen, quia non intelligimus: *deinde petigini parcè braßicam opponito: sanam faciet.* ego ex vestigijs veteris scripturæ emendo, *de petigine porcæ: braßicam opponito.* si quis *deinde petigini* mauult, non repugnabo acriter contumaciterque, tantùm tamen dicam alterum mihi probatum magis esse, & antiquã scripturam referre.

Petigo.

at verò opponere, antiquo dictum more est pro apponere: vt & impetiginem, petiginem vocat. Ex Varrone autẽ nemini ferè, qui quidem literas colat, ignotum est, porcam naturam appellari, qua mulieres sunt: cùm etiam pars illa quæ honestè nominari non potest, apud Græcos χοῖρος vocetur.

Porcam.

cùm idem Cato cap. 150. differit qua lege fructus ouiũ veneat, exigitque eius lactis quod ferijs mulsum erit, dimidium non caseum, id eo fieri intelligo, quòd ferijs nefas sit caseum premere, & quod lacte ad rem diuinam vti solerent. mox sic interpungo & lego eodem illo capite: *hisce legibus agnus diem & noctem qui vixerit, in fructu: Cal. Iunijs emptor fructu decedat. Si intercalatum erit, Cal. Maijs.* Nam quia olim alternis annis solidus intercalabatur mensis, ideo anno intercalari maturius mense toto decedendum est fructu. Quid est, *die lanam & agnos vendat?* veretúrne Cato, ne noctu id fiat? minimè gentium, sed præcipit vt tempori vendat, vt certo idoneoque tempore commodè potius vendantur quàm incommodè & alieno tempore: ita plus quæstus erit, quàm si vendat in vilitate.

Die vendere.

die igitur, est quo tempore bene ista vendi possunt. *Menses decem à coactore releget*: hic locus ostendit eos non esse solitos ista vendere præsenti pecunia. sed lenæ Plautinæ, cuius manus oculatæ sunt credunt que quod vidẽt, nihili est coactio, cùm tãto post relegenda sit & redigenda pecunia. Quidam hic legẽdum putant, *Mense decimo ab coactore releget*. *Porcos serarios in oues denas singulos pascat.* qui porci sint serarij quæsitũ est.

Porci serarij.

Ego eos intelligo in isto Catonis capite, qui sero ouium nutriuntur. deneq; enim oues sero lactis sui porcos singulos pascere possunt. In fructus lege ponit, vt conductor duos menses pastorem præbeat, qui, donec domino conductor vel satisfecerit vel soluerit, domino pignori sit. In capite autem 141. quod de villici officio Cato scripsit, sic lego: (nam ne hanc quidem breuem accessiunculam huius capitis omittam, sed adscribam) *villici officia quæ sunt? quæ dominus præcepsit*: quod quidem valet, quæ dominus præceperit, vt capsit pro ceperit à veteribus est sæpe vsurpatum.

CAPVT

CAPVT V.

Forma regia, valga suauia, geraria, ad exta adducere, meo remigio rem gero, admutilare, succida.

Forma regia.

APVD Plautum in Milite, Sc. Cutate vt. forma regia, corporis est dignitas egregia & superás atq; augusta, qualis regé decet: ná versus ille Eurip. apud Porphy. in 5. vocib. notissimus est, Πρῶτον μὲν εἶδος ἄξιον τυραννίδος sic Priamus Iliad. 3. Agamemnoné miratus eiusq; corporis maiestaté & dignitaté, etsi quis esset mortalis nesciebat, tamen regi similé dixit: scribit enim Hom. —βασιλῆϊ γὰρ ἀνδρὶ ἔοικεν.

Dentire.

In eadem aút scena, dentes dentire dicuntur esuritorú. Vt enim pueri dicútur dentire cùm eis primú oriuntur: sic quib. cessaut à terendo cibo, quia non deteruntur, grandescere vidétur, atq; déntire populari ioco dicútur. At verò Sc. Ni hercle. latera lorea sunt, latera virgis cęsa & lacerata, quòd corium sic vapulátium in lora scindi videatur. nam lora coriú in corrigias scissum significát. Perinde igitur est ac si diceret, è vestro corio scindá lora virgis.

Latera lorea.

Valga porrò suauia, Sc. Mihi ad enar. obtortiones sunt oris, ad derisioné. nam suauiú interdum est conformatio oris & labrorum ad suauiandum. meretrices aút dum gloriosum militem ad osculandú labijs ductabant & inuitabant, per illusioné os obtorquebant valgumq; reddebant, eú ex animo non basiantes, atq; ludificantes. Sc. Cohibete intra limen. *illis fortito fuam*, valet nisi me coniectura à vero diuersum trahit, ne mala quadá forte fim absés eis. Ibid. *Iampridé, inquir, quia nihil abstulerit, succenset ceraria*: hic ego gerariá legi debere suspicor, vt sit puetolorú gerula: atq; vt onerariá nauim gerariam vocauit, irē quoq; infantium gerulam appellauit gerariá. scio non deesse accerrimi homines & eruditissimi iudicij, q cellariá deposito pignore scribendú contendant, sed illi si ita eis placet legant, suumq; pignus auferát. Ibid. ait, *tum patricá clementer non potis est hinc quin munerē*. hic patritá vidi qui legeret, quod verbú cócinit versus modulo, cùm patrica dissonet: eo aút nomine veniet ancilla à patre data. vt enim auita dicuntur quæ ab auo obuenerút, sic patrita quę à patre, quod haud parum ingeniosè excogitatú arbitror. recordor me etiam patricá pro patricia explicauisse, alterius loci adductú auctoritate: sed tum ad fulciendú versum scribendú, *qn ego munerē*. Sc. Cohibete.

Valga suauia.

Geraria.

Ad exta adducere.

Ad ducūt ad exta: sacrificiorú exta intelligir. quæ & exta lustralia Maro vocat, 8. Æn. quorú partē dijs reddebát, parté in epulationecomedebát & consumebant. sacrificijs porrò adhibebantur charissimi. Quod aút ait eadé scena, *meo remigio rem gero*: hunc sensum cótinet, illis velint nolint parendum est, cùm mei sinę. alijs enim fortasse remigib. imperare quod véllé inuitis non possem: núc verò meis remigib. & seruis rem gero, q mihi dicto audientes esse coguntur. Ibid. dimidiatim appetút, est appetút gędes bolos, propè dimidiantes quod appositú ferculum est. non enim manú ad buccea inijciunt, sed vt dimidiú auferant. Ibidē admutilari militem dicit, quod est tonderi, perelegáter, p falli & sycophátia versuta deludi. Ibid. *Lautam vis, an quæ nondú sit lauta*? Id valet, vis admodum puellá & adolescentulam terrioremque, quæ nondú balneis vtatur, an gradiusculam & matroná nupramq; & virum sæpe expettam, quæ iam publicè lauet. *Siccam*, inquit, *succidá*: volo, inquit, quę noudú lauet, sed sicca sit, quę tamé sit succuléta & bene habita: hoc auté eò est lepidius, quòd allusum est ad laná, quæ illota succida est: laura, iam non succida. Sc. Quantas res. *Dimisit nardini amphorá cellarius*: ita loquitur, quòd, quemadmodú in libro de Odorib. à Theophrasto scriptum est, solebát antiqui vinum interdum aromatis & vnguentis coodire: quod quidem & alio recordor loco me dixisse. Farrago hæc quædam est ex vna segete collecta.

Meo remigio rē gero.

Admutilari.

Succida.

CAPVT VII.

Barbarius Philippus.

Barbarius Philippus.

BArbarius Philippus, inquit Vlpian. l. 3. ff. de offic. prætor. *cùm seruus fugitiuus esset Romæ præturam petijt, & prætor designatus est. sed nihil ei seruiutem obstitisse, ait Pōponius, quasi prætor non fuerit. atqui vera etiam prætura cum functum*. hæc ego cùm legissem, historiam mihi esse quærendam putaui, & tempus quo id factum fuisset. Reperi autem triumuiralibus hoc accidisse temporibus, atque hunc Philippum vnum è sodalibus & compotoribus Antonij triumuiri fuisse. quod verba declarant nescio cuius antiqui scriptoris à Suida relata, quæ & subscripsi: Βαρβάριος φιλιππικός, ὅτε ἐπὶ τῶν τριῶν τυράννων ἦρχε· δήμαρχος δὲ ἦν τῶν τριῶν καὶ κοσμικός, καὶ μάλιστα καὶ τοῦ περὶ Ἀντώνιον θιάσου ἐκκριθείς, καὶ τὴν στρατηγικὴν ἀρχὴν ἦρχε τὴν ἐκείνου χάριν. τούτῳ δὲ ἐν τῇ τῆς σελήνης περιφορᾷ τῇ τιμῇ, καὶ ἐν ἀγορᾷ τῇ ῥωμαίων ἐνελθὼν διάγοντα καὶ δικάζοντα δεσπότης αὐτοῦ γνωρίσας [illegible] καὶ ἐκδεχόμενον, καὶ σὺν τῇ ἀρχῇ [illegible]. καὶ [illegible] ὄνομα προσθεὶς τὸ ἀρχαῖον δὲ καὶ δίδωσι. καὶ ἐκεῖνος [illegible] Ἀντωνίου γνωρίσας, καὶ αὐτὸς σιωπᾷν. καὶ δεῖ τὰ εἰκότα λέγειν, καὶ [illegible], ἵνα μὴ τοι ἑαυτὸν [illegible] καὶ αἰδοῖ Ἀντωνίῳ τῷ [illegible] ἀργυρώνητος. [illegible] τύχοι μὴ [illegible] τὴν [illegible]. ferè censeas ista ab Æliano scripta esse memorabilia & varia exempla colligente. Fugitiuú auté eum fuisse à suo agnitú hero cùm sublimis in foro Rom. ius diceret, & lacinia togę prehensum fuisse narrat, & tanquá ei manú à dño iniectá ad vindicandú máciplum: eum tamen à Philippo precib. eblandiiú siluisse, remq; tacitá habuisse: & domú ductum magna pecuniæ vi numerata in manú, libertaté indulsisse fugitiuo. Antonius aút, quanto suffusus fuisset, si id rescijuisset, pudore tátæ maculę & flagitij? an nó obsecro, iussisset, vt se quáprimú homo ille ære emptus magistratu abdicaret?

An non

An non de ſaxo Tarpeio ſtatim eum præcipitandú curaſſet? cùm præſertim vna ratio purgandæ ignominiæ eſſet, re comperta hominé eo magiſtratu quem dedecorabat, abire iubere, & ſupplicio afficere: verùm empto ſilentio tota res ignorata fuit.

CAPVT VIII.

Iuno lucina, nixij dij, pares, Bona copia, Bubaſtis.

Iuno Lucina. A Parturientibus Iuno Lucina olim inuocabatur, quæ & Ilithyia à Græcis appellabatur:

—*Vocabis,* inquit Ouid. 9. Met.
Præpoſitam timidis parientibus Ilithyiam.

Nixij dei. Inuocabant etiam, vt opinor, & nixios deos, nixuum in puerperio adiutores. Feſtus lib. 12. *nixij dij appellantur, tria ſigna in Capitolio ante cellam Mineruæ genibus nixa, velut præſidentes parentium nixibus.* hæc ego Feſti verba animo penitus comprehenſa cùm memoria tenerem, facilè mihi probaui quod in bibliothecis vetuſtis reperi apud Ouid. 9. Metamorp. verius & ſincerius eſſe, quàm quod in recentibus patet,

—*tendenſq; ad cœlum brachia, magno*
Lucinam, nixuſq; pares clamore vocabam.

pro quo editum eſt *Lucinam ad partus nexos.* nixus enim patea partui inuocaſſe videtur, vel Nixus pares. nixios deos implorans, vel ab eis nixus ad puerperium precibus petens. venerabantur & matronæ opigenam Iunonem, quòd ferre eam opem laborantibus in partu crederent. Bona copia. Eſt in eodem libro Bona copia abundantiæ dea quæ cornu Amaltheæ vel Acheloi gerit: eaque dicitur ratione, vt bonus euentus: & apud Catonem & Plautum bona ſalus, quæ ad euphemiſmum ſic ficta ſunt. nam & à Flacco ſcribitur, lib. 2. ſat. 2.

—*Mala copia quando*
Aegrum ſollicitat ſtomachum.

Ouid. autem ita ſcribit 9. Metamorph.

—*Diueſq; meo eſt bona copia cornu.*

(quanquam & copia ſine additamento dicitur, vt cornu copiæ) ſic eiurare bonam copiá qui ſoluendo non erant ſolebant, ne nectерentur, cùm iureiurãdo affirmabant ſibi non eſſe vnde æs alienum diſſoluerent. Cùm auté de Iſide, quæ in ſomnis erat obuerſata Telethuſæ vxori Lycti, Ouidius ſcribit, in eius co-Bubaſtis. mitatu numeratur *ſancta Bubaſtis*, quo nomine cenſetur vrbs Ægypti: ſed cùm habeat nomen, vt auctor eſt Stephanus, à fele, & Ægyptij inter ſuos prodigioſos deos feles etiam colerent, haud equidem cunctabor ælurum deum intelligere: ælurum autem fuiſſe Ægyptijs deum, ex Herodoto lib. 2. licet cognoſcere, & Iuuenale ſat. 5.

Illic Aeluros, hic piſcem fluminis:

ſic enim Brodeus vir eruditus legendum cenſebat, non ceruleos, ſi quis ei aſſentiẽdum putet. ſed & in comitatu Iſidia erat, cùm vt ſcribit Plutarchus lib. de Iſide & Oſiride, in ſumma ſiſtri apſida ſculptus eſſet. eius verba ſunt: τῇ δ' ἀψῖδι τοῦ σείςρου κατὰ κορυφὴν ἐντορεύουσιν αἴλουρον ἀνθρώπου πρόσωπον ἔχοντα. Puto tamen deum potius ælurum, vt & Anubin & Apin, quàm illam ſiſtri ſculpturam ſignificari. Cùm autem addit Ouidius,

Plenaq; ſomniferis ſerpens peregrina venenis:

aſpidem intellexit Ægypti indigenam, alijs terris peregrinam, vt Cretæ, & inſolitam. hypnalis enim aſpidis genus eſt, homines ſomno altiſsimo enecans. nec enim approbare poſſum eorum interpretationem, qui in pompa ſacrorum Iſidis geſtari ſerpentem dicunt, qui dormire videretur. Hæc ego qualiacunq; ſint, malui ſcribere, quàm prætermittendo alicui relinquere illis in locis vllius erroris cauſam aut obſcuritatis.

CAPVT IX.

Venerata Ceres, mutatum vinum, Græcari, prima tellus: apud Flaccum lib. 2. ſat. 2.

QVæſitum de me aliquando recordor, quid apud Horatium libro ſecundo ſat. ſecunda eſſet,

Et venerata Ceres, vt culm o ſurgeret alto, Venerata Ceres.
Explicuit vino contractæ ſeria frontis.

& vt verum fatear, nó ſatis in præſentia quicquam ad enodandum tam implicatũ ſenſum ſuccurrebat: tamen ſimilis illis qui nulla in re hærent, & celeritate reſpondendi ad omnia, emunt doctrinæ famam, ego quoque ex tempore aliquid garrij & effutij: nunc re apud me diutius & accuratius exacta & excogitata, ſéſum euoluere è ſuis tegumentis, quibus velut obductus eſt conabor. Significari igitur libationem puto, qua antiqui poſt epulas vti ſolebant. Nam pateram tenentes, ex ea aliquid in honorem Dei, vt hic ruſticus in honorem Cereris, venerantes precanteſq; fundebant, deinde bibebant, inuitatioque fiebat. hic ergo colonus ait ſecum ſuis conuiuis veneratú Cererem, vinum poſt cœnam bibiſſe, & contractæ frontis rugas vino explicaſſe. *Culpa* verò *potare magiſtra*, excogitatum erat ludi genus poſt cœnam, quo non magiſtri imperio ad bibendum cogebantur, ne nimium ebrietati indulgeretur: ſed vt ea coerceretur, nemo niſi qui qua in re peccarat, calicem ducebat: vt bibere pœnæ & dedecoris eſſet, non inuitationis aut magiſterij. Plauto in Sticho, Sc. Agite ite. qui peccat poculo multatur.

Vter, inquit, demutaſsit poculo multabitur.

Legitur & in Flacco cuppa, quod vas eſt potorium: vernaculæ linguæ etiam vſurpatum pro patera, & in epigrammate, *Sunt cuppæ, calices, cyathi*: quam ſcripturam ingenioſiſsimus & doctiſsimus interpres Lambinus ſequitur. vt libertatem bibendi accipiamus poculo imperante, non bibendi arbitro. poculum enim non cogit niſi volentem, cùm magiſter inuitum

tum potare cogeret: cuppam etiā Porphyrio videtur agnoscere. In eadem ecloga,

Mutatū Vinum.

Ac nisi mutatum parcit diffundere vinum

cùm dicit, vinum à Græcis [illegible] vocatum & [illegible] circumloquutus est. ita autem intelligitur vinum vapescens & degenerans exolescensque, & in acetum aut vappam transiens.

Græcari.

Ibidem Græcari esse reor Græcanicis exercitationibus disci & pilæ alijsq; Græcorum nationi vsitatis vti. Eas enim militiæ Romanæ opponit, id est militaribus exercitationibus. scribit enim,

—vel si Romana fatigat
Militia assuetum.

mox duas Græcorum subiungit exercitationes, discum & pilam,

—seu pila velox, Seu te discus agit.

id est, siue delectatis lusu pilæ seu disci. Ibidē,

Cui Canis ex vero ductum cognomen adhæret.

hunc arbitror propter sordidam immundamque vitam esse canem appellatum. sed & Cynici, non tantùm quia obuios allatrabant, sed etiam ob vitam illiberalem ab humanitate remotam & munditia, appellabantur in Græcia. Cùm autem ait,

—tellus me prima tulisset:

Prima tellus.

cuipiam fortasse videatur significari tellus illa, quæ antiquiorum ætate erat, non tellus seculi Horatiani. nec culpari fortassis is sensus possit. Sed tellus prima videtur esse, quæ è chao prima ante elementa omnia, etiam ante cœlum (si Hesiodo in Theogonia credimus) extitit. Sic 4. Æneid. Maro,

—prima & tellus & pronuba Iuno
Dant signum.

& libro primo Georgicôn,

—tuq; ò cui prima frementem
Fudit equum tellus magno percussa tridenti.

etsi enim in Attica hoc factum fuisse legimus, quam antiquissimam terram indigenarum altricem audiuimus: tamen absolutè de terra accipiendum existimamus, cui primatus originis tribuitur. At libro tertio Æneid.

—quæ vos à stirpe parentum
Prima tulit tellus,

aliter exponitur, & rectè: posset tamen etiam eodem sensu commodè conseruari.

CAPVT X.

Poscere membranam, scalprum, consulere & respondere licebit, fasciolæ, cubital: apud Horatium lib. 2. sat. 3.

Poscere membranam.

POscere membranam ille videtur, qui ea scripsit, quæ in membranam efferenda sint, nec retinenda in aduersarijs aut palimpsesto, nec delenda sint, sed edenda, & hominum lectioni committenda. Sic inquit Damasippus apud Flaccum lib. 2. sat. 3.

—Raro scribis, vt toto non quater anno
Membranam poscas scriptorum quæque retexēs.

Reprehendit enim Horatium, quòd quæ scribebat retexebat omnia, aut delebat: neque quicquam eorum dignum membrana putabat, & hominum lectione. scribitur eadem ecloga,

Dum ne quid simile huic, esto vt lubet:

in quo obliquè quidem & acriter tamen perstringitur Damasippus vt insanus: vt & hoc loco, *—qui tibi nomen,*
Insani posuere:

quo cognomine vulgò notabatur, vt apparet cùm inquit,

Dixerit insanum quis me, totidem audiet.

Morsum autem persensit, Horatiumque vlciscitur, & de stultitia insaniaque differit. *Si scalpra*, inquit, *& formas.* scalpra sunt, quas Græci σμίλας vocant, ferramenta sutoria primore parte curua, & à flexu procurrentia acie recta, quibus corium secant: sed & à similitudine in falce vinitoria pars illa quæ sic acie est recta post sinum curuum scalprum vocatur à Columella libro quarto, capite vigesimoquinto, *quæ*, inquit, *à flexu procurrit, scalprum.* nomē adeptum est à scalpendo. eo enim commodius sic post flexū procurrente quàm directo scalpi potest. Ibidem,

Scalpra.

Ac potius folijs parcus vescatur amaris.

puto hic significari olera agrestia, quæ amariora sunt quàm vrbana: vt omnia siluatica. nam cultu & irrigatione proficiunt atque mansuescunt.

Non est periurus, neq; sordidus: immolet æquis
Hic porcum laribus.

Si, inquit, non est auarus (nam auari studio rei augendæ, quacunque ratione peierant & sordidissimè viuunt) rem diuinam dijs laribus porco faciat, qui ei talem insaniam non immiserunt. nam à laribus laruæ, à laruis furiosi insanique vocantur. nomen iurisiurandi etiam veteres posuisse in execratione videntur: vt Seruius Oppidius hic execrans natos, si præturam aut ædilitatem peterent, eos se dicit obstringere iureiurandô. Ita autem scribitur, *—Iure*
Iurando obstringam ambo, vter ædilis fuerit, vel
Vestrûm prætor, is intestabilis & sacer esto.

concipi tamen videtur iurisiurandi formula, in quam iuraturi erant eius filij: & iureiurando execratio addi solebat, vt dira detestatione sanctius redderetur.

Ergo consulere & mox respondere licebit.

Cōsulere & respondere licebit.

hic Flaccus imitatus est venustè iurisconsultos, & eorum consultores: qui enim ad eos adibant, dicere solebant, Licet consulere? Cicero pro Muræna, *itaque non modo beneficij collocandi spem, sed etiam illud quod aliquando fuit, Licet consulere, iam perdidistis.*

Hunc circumtonuit gaudens Bellona cruentis:

valet, hic insanus & furiosus est, ἐμβρόντητος ὤν, vt Græci dicūt, id est, attonitus est. nam tonitru homines de statu mentis & prudentia deijciuntur.

—ponas insignia morbi,
Fasciolas, cubital, focalia:

Fasciolæ. Cubital.

hoc

hoc ego explano de hominibus, qui morbo laborarunt, quo liberati refocillatis recuperatisq; viribus, ponunt fasciolas quibus crura obuoluebant, ponunt & cubital, quod est brachiale, Græcis [illegible] appellatū: vt enim fasciolæ crurum sunt, ita cubitalia tegmenta sunt brachiorum. absque morbo enim fascijs crura pedesq; inuoluere, viris indecorū erat, molleque & muliebre censebatur. Cicero in Clodiū apud, Non. *Tunc cùm vincerētur pedes fascijs, cùm calanticam capiti accommodares.* Focalia autem operimenta colli & faucium sunt. Plutarchus de Demosthene, [illegible]. Fabius lib. 11. c. 3. *Palliolum, sicut fasciæ quibus crura vestiuntur, & focalia & aurium ligamenta, sola excusare potest valetudo.* Apud Fabium autem, vt interim hoc dicam, aurium ligamenta esse videntur, quæ à Græcis [illegible] appellantur: sed in Græcia pugilibus tribuebantur & luctatoribus. Obseruandum autem arbitror esse, Flaccum in percontatione particulis sua sponte interrogantibus, quis & quantus, addere ex superuacuo etiam interrogatricem particulam, ne: vt, *Quóne malo mentem concussa?* id est, quo malo: & *quantane?* id est, quanta?

CAPVT XI.

Populus tributus, tribulis, iocculariter, tergeri, stingui, Lucretius emendatur.

Licenter errabimus per scriptores hoc capite, & quæ memoria ex illis suggeret adscribemus: quo si quis errore fatigatus vsquequaq; sequi recusabit, in proximo diuersorio moretur. scribit libro secundo satyra prima, Flaccus,

——aqui
Primores populi arripuit, populumq; tributim.

quo versu significat summos & infimos à Lucillio stili satyrici acerbitate vulneratos fuisse: sed cùm primores dixerit, & plebem significare proximo cæso debuerit, haud inuitus scripturę accedo, quam in quodam exemplari reperi, *populumq; tributum*, tribus enim ignobiliorum erant. qui sensus etiam efficietur *tributim* legenti, etsi non tam commodè respondebit. Vtraq; certè scriptura patronos habet, vna Porphyrionem, altera Acronem. Ego sic illud tributum amplector, vt tamen tributim non omnino asperner nec improbem. Plinius quoque vt quodam loco docemus, tribus pro pauperioribus dixit libr. 19. cap. 4. & eadem notione à Flacco conuiua tribulis appellatur, non diues, lib. 1. epist. 13. Vbi M. Tullius in somnio Scipionis ita scribit, *homines enim populariter annum tantummodo Solis, id est vnius astri reditu metiuntur:* eruditi homines. quique diligentem nauarunt sedulamque operam in emendandis editionibus vitiatis, aiunt in chirographis fugientib. extare scriptū: *homines enim ioculariter annum:* quod vocabulum flocci nō est, & puritatem orationis Latinæ castitatemque contaminat. sed cùm ferè in vicinum quendā sonum deerrare solerent librarij scribæ, ariolari subijt à Cicerone scriptum fuisse, *homines enim iocculariter:* vt dicat nec veram, nec seriā, nec accómodatam, sed fictam & iocularem & ineptam esse anni vertentis ab hominibus excogitatam & receptam definitionem. quod quidem perbellè, nisi me meum somnium ludit, sensui conueniet, & illusionis non illepidam habebit speciem. Locus iste quendam Lucretianum è 4. lib. in memoriam redegit, in quo cùm planè & explicatè non esset *tergeri*, sed *tergeri*, manum literas malè effugientem sequutum est correctorum ineptum commentum, *iaculari*. Nam sic versus ille vulgò editur:

Nam certè iacere ac iaculari multa videmus.

ego corrigo,

Nam certè iacere ac tergeri multa videmus.

tergeri autem est, quod Græcè [illegible] dicitur: quo illud modo ab Aristotele scribitur, [illegible]. Simile est & illud eiusdem, [illegible]. Tergeri igitur illa dicuntur à poeta, de quibus detrahitur, tollitur, libatur, deraditur, recedit, effluit aliquid: idque more Græcorum dixisse Lucretium, vt alia multa, crediderim. Retro ad primum recurrendum librum, in quo *massare* verbum infandum Lucretio, neque ei vnquam eloquendum adscripserunt, cùm *musare* reperissent in manuaria scriptura: *stingui* quoq; violatum, & in *stringi* deprauatum est, contra testationem codicum antiquorum: scribendum itáq; est,

Quod si forte vlla dicunt ratione potesse
Ignes in cœtu stingui, mutareq; corpus:

hoc sensu, si dicant ignem densatum & concrescētem, solidioraque corpora ex sese procreātem extingui, & mutari, neq; iam ignem esse, hanc accipient plagam, principia funditus interire & ad nihilum occidere, & ex nihilo res creari & oriri. Quod autem vir eruditissimus collega meus & omni liberali doctrina ornatus Lambinus obseruat in priscis libris scribi,

Scilicet ex vlla facere id si parte reparcent:

quod & ipse quoque reperi, (nisi de mendo suspectæ sunt editionum origines) reparcere, vt recludere, dicetur ex contrario sensu, id est non parcere: sed cum Baptista è veteribus bibliothecis *reporcent* proferat, si *reposcent* huc inducamus, fortasse non culpabimur, cùm præsertim duci in libris antiquis plerunq; longiusculo crusculo r soleat sibilantem literam æmulantem. non malè tamen *recepient* editur. non me latet etiā porcere veteribus esse prohibere, quæ notio hic non conuenit: fortasse etiam illud reporcent in reportent mutari potest. hîc elicere malumus aliorum sententias quàm nostram sine dubitatione pronunciare.

CAPVT

Ioculari tur.

Tergeri.

Lucretius emendatus.

Populus tributus.

Tribulis.

CAPVT XII.

Quod te postules, tragulam decidere, versis gladijs pugnare, versis armis, percidere os, catulus, cor lienosum.

TRISTITIA studiorũ, lectione fabularum & tanquam spectaculo ameno leuáda & discutienda est. Inter legendum igitur animi causa Casinam Plauti hæc annotaui. in prologo non Clerumene. sed Clerumenœ arbitror scribendum, cùm sortientes interpretetur, qui κληρούμενοι Græcè vocátur: quin & Clerumenœ libri antiqui planè integreque exaratum habent, Dorica consuetudine, cui Latinũ os assueuerat in multis. Sc. Non mihi. reperi, *post autem nisi ruri tu aceruum ederis*: quod est, nisi vt mures de frugum aceruo viuas rodendo. Eadem Sc. *aut quasi lumbricus terram, quod te postules gustare quicquam*: breuitate orationis dicitur è populari sermone Comico vsurpata: vbi *nõ est* subauditur: quo eodem supplemento in Milite opus est, Sc. ni herclè. cùm scribitur, *quòd ille gallinam aut columbam se sectari aut simiam dicat*: sentẽtia est, non est quòd ille dicat, ne hác accipiatis excusationem. erat & hoc genus loquendi iuris formulis & edictis vsitatum: Cicero 4. in Verrem, *Quòd ciuis cum ciue agat, domi certet suis legibus: quod Siculus cum Siculo non eiusdem ciuitatis, vt de eo prætor iudices sortiatur.* Ibidem, *Quod priuatus à populo petit, aut populus à priuato, Senatus ex aliqua ciuitate, qui iudicet, datur.* id est, si quid priuatus à populo petat, si ciuis ciui actionem intendat. Sc. Vt illum dij. *ego istam aliquouersum tragulam decidero*: hoc ductum est ab illis tragulis, quæ tormentis mittuntur, & atrociter sauciant, ac plerunque scutum aut corpus transuerberant: vnde & tragularij dicti, qui eas è tormentis iaciunt, apud Vegetium libro 2. capite 15. Ea igitur vbi corpus transuerberauit, quomodo extrahatur, sæpenumerò dubitatur: ac plerunque non tam retrahenda est metu magni doloris & profusionis sanguinis, quàm hinc vel inde decidenda, vt è vulnere sic cum minore noxa recipiatur. quanquam & de tragula quę manu mittitur etiã accipi potest. At verò, *versis gladijs depugnare*, Sc. Vna ædepol. est micáribus & rotatis ensibus dimicare. Obseruant & literati, versis armis pugnare esse mutatis armis: Caper Grammaticus, *inuersis armis pugnasse gladiatores non est dicendum, sed versis, id est transmutatis: sic non inuersis pãnis agitasse aurigas, sed versis.* Sc. Face Chaline. *percide tu os* legendum, quod est, batue, tunde. nam *præcide* aliud est, & turpitudini affine: imò verò obscænissimum: sic *os tibi percisum* in Martiale lib. 2. epigram. 72. legendum est, non vt obtinet *præcisum*. Canem autem ferre, eadẽ scena, est vinctum esse: sic catulum vel catellũ ferreum alio loco dixit per diminutionẽ: eodem modo Gręci σκύλακα vocant. Pollux lib. 10 Onom. cap. 19. δεσμοὶ μὲν τοῖς σιδηροῖς καὶ σκύλαξ. Cor porro *lienosum* ead. scen. comicè & ilocaliter ridiculeque dicitur pro morboso: cùm tamen morbo lienis cor tẽtari non possit. sed quem corporis esse scimus, eundẽ cordi etiam morbum adsciuit. in Mercat. Sc. Ex summis. lienẽ dicit seditionem facere, pręcordia occupauisse, nisi fallor: quod & ad hunc locum enodandum pertinet. Acheruntem aduerbium ád locum esse, in eadem Casina, Sc. Sine modò. cõperi: *hunc Acheruntem præmittam prius*. vt Acherunti, in loco: vt in Captiuis, Sc. Vidi. *quæ Acherunti fierent*. Sc. Sine modo. loliguncula hordeias senex rusticus, q pulchrius nihil frugibus censeret, pro pulchris ineptè dixit & putidè: quo in vocabulo mox à seruulo reprehenditur: *imo*, inquit, *triticeias*. accedit quòd ipsa verborũ forma idiotismum rusticum sapit: triticeas enim formandum erat, nõ triticeias, & hordearias, non hordeias. Sc. Face Chalin. *cur vituperat mihi omen*, esse videtur, cur vitiat & inauspicatum reddit conseruum pulsando. Sc. Sine modo rus. *nostro omine it dies*, est prosperè & auspicatè feliciterq;: omen est nostrum & auspicium, non aduersariorum: vt & apud Maronem, 4. Æneid.

Me si fata meis paterentur ducere vitam
Auspicijs, & sponte mea componere curas.

has quisquilias colligebam & friuolas gerras è comica scena, quas, vt non fructui crediderim, ita certè voluptati lectorib. optarim potius esse, quàm sperarim.

Quod te postules.

Tragulã decidere.

Versis gladijs depugnare.

Versis armis.

Percidere os.

Catulus.

Cor lienosum.

CAPVT XXIII.

Omentum in sacris, mola salsa, exta, exta lustralia.

VEterum ea in sacrificijs consuetudo erat atq; ritus, vt quas hostię partes adolerẽt, eas omento & adipe operirent, vt facilius arderent, pinguitudine ignẽ alente. Itaq; id est quod ab Homero Iliad. 1. scribitur, κατά τε κνίσῃ ἐκάλυψαν, quod est, adipe operuerũt & obduxerunt: & quod subdit δίπτυχα ποιήσαντες, enarrant, διπλώσαντες τὴν κνίσαν, [illegible]. Ita de omẽto interpretantur. hinc sole clarius efficitur illud Persij, sat. 2.

Tot tibi cùm in flãma iunicum omenta liquescant.

& Catulli epig. in Gell.

Omentum in flamma pingue liquefaciens.

Omentũ in sacris.

Molam salsam, qua ante sacrificia hostia conspergebatur, interpretãtur ferè omnes fruges molitas: atq; ea est Festi sentẽtia verissima li. 11. Græci tamen fruges integras nec fresas nec molitas aspergebant hostiæ. argumẽto est q̃ οὐλαὶ à Græcis & οὐλοχύται vocantur, quæ erãt hordei integræ fruges cum sale mixtæ. Horatius expressit cùm lib. 1. od. 13. scripsit,

Farre pio & saliente mica: quod est salis grano saliẽte, & farre, sed molito tamẽ & Mar. 12. Æneid. *Dant fruges manibus salsas.* Græci aũt, vt Theophrastus scripserat, hordeo non molito in sacris in priscæ memoriã vitæ vtebãtur, in qua homines nondũ molere fruges, sed solidis vesci solebãt. Est igitur mola salsa tanquã molitura salsa, vt molæ qua frumenta frangũ-

Mola salsa.

rur nomen molitofarri tribuatur. In sacrificijs primùm hostię patrem adolebant, & exta coquebant, eisq; vescebautur: deinde ex alijs visceribus postea epulabãtur, id quod ex Hom. perspici facilè potest, ita scribente Ilid. α.

Exta.

—νέοι δὲ παρ᾽ αὐτὸν ἔχον πεμπώβολα χερσί.

nam quincuplex illud veru craticulę simile tenebant exta torrentes. sequitur enim mox,

Αὐτὰρ ἐπεὶ κατὰ μῆρ᾽ ἐκάη, καὶ σπλάγχνα πάσαντο.

quo quidem significat exta tum cocta fuisse, et comesa esse cùm coxæ in deorum aris vrebantur. Reliqua postea viscera assabant ad reliquã dapem: Homerus,

Μίστυλλόν τ᾽ ἄρα τ᾽ ἄλλα, καὶ ἀμφ᾽ ὀβελοῖσιν ἔπειραν.

In Herculis sacro idem Liuius lib. 1. declarat à Romanis fieri solitũ, cui Gręco ritu res diuina fiebat, his verbis, *Fortè ita euenit, vt Potitij ad tẽpus præstò essent, iisq; exta adponerẽtur, Pinarij extis adesis, ad cæterã venirent dapẽ.* hæc tñ Maro 8. Æneid. de eodẽ Herculis sacro loquẽs cõfudit, non tam vt reor volũtate, quàm carminis lege, qua coacti interdum poetæ res & tempora non satis distinguunt: sed adscribamus eius versus,

Vescitur Aeneas simul & Troiana iuuentus
Perpetui tergo bouis, & lustralibus extis.

Cùm autem extorum Maro mentionem fecit, hoc ipso participes sacrificij intellexit & significauit: nam qui à sacris arcebantur, ijs de extis gustare nefas erat, vt homicidis: Aristophanes, [illegible]. Sed cur lustralia appellauit Maro? vtrùmne quod pinguia: cùm peracto lustro censores opimas & pingues eximiasque victimas immolarent? an verò quòd de quinquennali essent boue? Ego has interpretationes exquisitiores quàm veriores crediderim: ac lustralia dicta putauerim, vel quòd primus Hercules post Caci cædem ad aram maximam facto sacro se purgauerit & lustrauerit: vel potius q, cùm omnia nos sacra lustrent & purgent, extorum esu id maximè consequimur, & sacrificiorũ participes sumus, à quibus impij arcentur. itaq; solemnia omnia exta eam vim habere putabantur. quæ autem hic lustralia exta Maro dicit, Liuius solemnia nominat, ob solemne sacrificium.

Exta lustralia.

CAPVT XIV.

Natalitium, Aeæa Circe, fruges libare, sacrum crinem pascere, indigenæ Fauni.

OLIM die natali dona missitari solebãt ab amicis & notis: inde Persius scribit, sat. 1. *Et natalitia tandem cum Sardonyche albus.* Et Cẽsorinus suum de die Natali librum, quẽ ad Cerelium ipsius natali mittit, natalitiũ vocat: *quodcunq;*, inquit, *hoc libri est meis opibus comparatum, natalitij titulo tibi misi*: quo quidem natale munus se misisse intelligit. sed vt quicque in buccam veniet, huic capiti mandabimus. Vnde Ææa Circe dicatur à Marone 3. Æneid. nostri Grãmatici exponunt, nec tamen quod afferunt satis mihi probant, ego Maronem Homeri exemplo eam ita vocasse puto. Homerus enim scribit,

Natalitiũ

Aeæa Circe.

ὡς δ᾽ ὅτε [illegible]
[illegible].

Erat igitur Æa ad Phasin amnem peninsula, vt Græci scribunt, metropolis Colchorum, vt sit Ææa Colchica: atq; eiusdem nominis etiã erat insula Circes. Ææ Colchorum sic Herodotus meminit lib. 1. καταπλώσαντας γὰρ μακρῇ νηὶ ἐς Αἶάν τε τὴν Κολχίδα, καὶ ἐπὶ Φᾶσιν τὸν ποταμόν.

Et quodcunq; mihi pomum nouus educat annus,
Libatum agricolæ ponitur ante deum:

Fruges libare.

Tibullus cum ait, libro primo eleg. prima, ex antiquorum pietate dixit, qui frugum & fructuum primitias dijs immortalibus libare cõsueuerant, nec ante gustare, quàm dijs consecrassent. Censorinus, *Itaque cum perceperant fruges, antequam vescerentur dijs libare instituerunt.* Virgil. septimo Æneid.

Te lustrare choro, sacrum tibi pascere crinem:

Sacrum crinẽ pascere.

hanc enim operam talorum esse putes casum, aut aleæ iactum varia iacientium: sed tamen quod Maro ait eam Baccho crinem sacrasse & nutrisse, id ex antiquorum superstitione dictũ est, qui hoc dijs facere instituerant, pro sospite secundaque valetudine. Cẽsorinus, *Quidam etiam pro cætera bona corporis valetudine, crinem deo sacrum pascebant.* quidni enim Maronem interpretari videatur cùm eius verba vsurpet? à Varrone liber erat compositus de numeris nominе articulus, ex eo quod veteres manuum articulis computare consueuerant, cumque digitos decem habeamus, qui & articuli interdum vocãtur, nõ temerarium est quod Arithmetici numerum qui decurijs continetur, articulum vocant. id enim ratione faciunt. Virg. octauo Æneidos,

Hæc nemora indigenæ Fauni Nymphæq; tenebant.

Indigenæ Fauni.

Etsi hoc de dijs illorum locorum dicitur, cùm tamen eos indigenas dicat, ad eorum sententiam respexit qui autochthonas, id est aborigenes & terrigenas se censebant, vt Athenienses, Argiui, Arcades, Thessali. Censorinus hoc confirmat: *Denique*, inquit, *hoc etiam vulgò creditũ est, vt plerique genealogiæ auctores sunt, quarundam gentium, quæ ex aduentitiis stirpe non sint, principes terrigenas esse, vt in Attica & Arcadia, Thessaliaq;, eosq; autochthones vocitari. vt in Italia, poeta cecinit, Nymphas indigenasq; Faunos nemora quædam tenuisse, non difficilè rudis antiquorum credulitas recepit.*

CAPVT XV.

Habete cum porcis & fiscina, hospes Zacyntho, lares viales, fortuna hera, lien seditionem facit: apud Plautum in Mercatore.

SI quis me fortè roget, quid apud Plautum in Merc. Sc. Ad patrẽ. ille sibi versus velit,

Iam obsecro vobis hercle habete cum porcis cum fiscina:

Habete cũ porcis, cũ fiscina.

respondeam mihi videri eum lusisse vt in scropha, quam vel abalienamus sæpenumero, vel credimus cum suo fœtu, & fiscina, qua sordea & ster-

& ſtercora haræ efferimus : ac proinde perinde eſſe ac ſi nihil quicquam ille ſibi reliqui faceret,ſed omnia cederet ſine exceprione.ſic igitur figuratè cauillarur in amica quæ ſigoificatur, quamque adeò alijs tranſcribit à ſe amandarsm. Item illud ex eadem fabula. Sc. Diuôm atque. *hoſpes reſpondit Zacyntho ficos non fieri malas*,quam ſententiam hsbet? opinor dici vt fici, qoæ acerbæ immaturæque inſuauitarem babent, percoctæ tandem ad ſuauirsrem & dulcedinem miteſcont : ſic eiua iuuẽtutem acerbam eſſe etismnum & indomiram , quæ ætate emanſueſcet & domabitur. Sic enim obliqua figura ſermonis adoleſcens perſtringitur.Hoſpes porrò Zacyntho hoſpes eſt Zacynrhius,vel è Zacyntho , vt Ζακύνθιος dicitur, &, vnde domo. Lares autem viales in eadem ſcena, vt ſuſpicor, dij ſunt, qui viæ præſunt, vt ſint θεοὶ ἐνόδιοι, quos inuocare ſolent qui peregrè proficiſcuntur & ad viam ſe accingunt: quo etiam cognomento colebatur Mercurius: erat & Apollo ἀγυιεὺς, ſed is à Vijs vrbis nomen habebat. eodem modo θεοὶ τεράστιοι qui à Græcis vocantur, à Latinis dij prodigiales appellantur, vt apud Plautum Iupiter prodigialis nominarur. τερατώδης aurem Apollo vel ἀγυιεὺς ſignificatur in hac fabula, Sc. Quoniam à viro. cùm ſcribitur,

Hoſpes Zacyntho

Lares viales.

Apollo quæſo te vt det pacem propitius.

Fortuna hera.

Spectstrix atqoe hera hominum fortuna cenſebatur ab soriquis, inde illud Enoiaoum apud Cic.lib.1.Offic.

Vóſne velit an me regnare hera.

& apud Plautũ,in hac fabula,Sc.Dioôm atq;.

Diuôm atq; hominum quæ ſpectatrix atque hera eadem es hominibus.

Qui iudex erat olim captua vel datua , is ſibi qui in conſilio eſſent aduocabat,verius & melius vt de re & cognoſceret & iudicaret: ex illa conſuetudine eſt à Plauto facetè ſcriptum, Sc.Miſeriot.

De iſtac ſum iudex captus. Po.captus? iam ſcio,
Nunc tu in conſilium iſtam aduocaſti tibi.

At verò illud , Sc. amice. *generis Græci eſt* , propter oues Grææas dictum eſt, quæ & Tarentinæ vocabantur, pellitæque & tectæ paſcebantur, propter lanæ pretioſum vellus , vt apud Varronem de re ruſtica, libro ſecundo capite 2.eſt ſcriptum. Sc.Homo me.

Impleantur meæ fores elegiorum carbonibus.

ſolebant veteres , ſi quis erat formoſus aut ſi qua formoſa,in foribus ſcribere , vt apud Ariſtophanem in Veſp. de Demo filio Pyrilãpis ſpecioſiſsimo, καὶ νὴ Δί' ἤν γ' ἴδῃ γέ που γεγραμμένον τὸν Πυριλάμπους ἐν θύρᾳ Δῆμον καλόν. nec verò tantũ nomẽ , verùm etiã sliquid laudia cauſa adſcribebant carbonib.pingentes:eas laudea formoſarũ & ſcripruras hic carbones elegiorũ sppellar.Ab elegio autẽ nomen elogij nonnihil deflexum manaſſe ſuſpicor,quod in vtranq; partem accipitur: vt & elegij nomen tam laudi q̃ vituperstioni ſeruit. slij eclogium ab ecloge deduceodum arbitrantur eſſe, & elogium tameo ſcribendum.Sc.Ex ſummis.

Seditionem facit lien,occupat præcordia:

Seditionẽ facit lien.

lienem potius noxæ eſſe quàm bono credebant antiqui,arque its plerunque eſt , præſerrim cùm intumeſcir:& aliorum viſcerum loca etiam occupare velle interdũ videtur,cùm ita creſcit,&cordis regiooem inuadere.ſic in Caſina,Sc.Face Chaline. *cor lienoſum,opinor,habeo.*

CAPVT XVI.

Stellatus,qua arte conſideret,rota, digito attingere,Caucaſus,ius nigrum.

QVOD ait M.Tullios lib.5.Tuſcul.diſputationum,*Nec ſtellatus Cepheus* : luculenter & eleganter eſt dictum , pro,inter ſidera relatus,& ſidus factus,ſed Græcorum modo, quibus hoc ſignificat ἐξαστερισθεὶς, vt qoi mediocriter Græcorum literis tinctus eſt, nouit. Interdum è re eſt Græca comparare, quæ Larinè expreſſa ſunt:ita enim Latinorum oratio, maximè cùm inrerpres eſt & internuncia alieni ſermonis vt in fabulis Græcia , intelligirur, declararurque voluntas ſcriptoris , & vocum notio:vt in eo quod mox ſequitur,*Quæſiuiſſe ex eo,qua maximè arte conſideret*: quod eſt, ἐπὶ τίνι μέγα φρονεῖς aut σεμνύνει,vt apud Xenophonrem in cõuiuio , λέγω ὑμῖν ἐφ' ᾧ μέγα φρονῶ: & iterum , ἐπὶ ποίᾳ ἐπιστήμῃ μέγα φρονεῖς.Illud igitur eſt,qua srte fretus eſſet, & cuiua artis fiducia niteretur.In eodem ſcribitur libro : *In eo etiam putatur dicere,in rotam (id eſt genus quoddam tormenti apud Græcos) beatam vitam non aſcendere*.Hoc affici cruciatu, τροχίζεσθαι dicebatur, erstque rota ioſtrumentum, in quo diſtento corpore homines torquebsntur: dicitur à Græcis τροχὸς βασανιστικὸν ὄργανον διατεῖνον τὰ σώματα τῶν βασανιζομένων. Apud Ioſephum in Maccabæia, eiua ſupplicij crebra mentio eſt: vt, *illigari igitur mole pedibus appenſa , atq; innecti rotæ iubetur Maccabæus:ita etiam in gyrum circuli porrectus,vt ſolutis hinc inde viſceribus,veniſq; diſtentis dolores ipſius & pœnæ creſcerent.* Iterum,*& vt erat affixus rotæ,igni in cataſta obijcitur.* Rurſus , *rotæ poſtmodum affigitur, nec tendi magis iam poterat,quia & partes & fruſta corporis horrendiſſimo pependere aſpectu.* Meminit & Ariſtophânes, ἐπὶ τοῦ τροχοῦ γὰρ ... [illegible]. Acoon dubito quin libro 6. Æneid. hoc tormentum intellexerit Latinorum poeta,cùm ait,

Stellatus.

Qua arte cõſideret.

Rota.

——radijsq; rotarum
Diſtricti pendent.

Ait idem eodem libro, *Lælius ſi digito quem attigiſſet , pœnas dediſſet*, id eſt , ſi vel leuiſsimè tetigiſſet:ira enim leuiſsimum , & penè nullum tactum exprimere ſolebant : vt in epigrammate veteri apud Gel.lib.19.cap.9.

Digito attingere.

Si digito attigero,incendam ſiluam ſimul omnem.

id eſt , ſi vel leuiſsimè tetigero. ar apud Terenrium in Adelphis, actu ſecu odo ſcena 2. ſine digito,

Si attigiſſes, ferres infortunium.

Ait idem,*nudi æſtatem agunt & Caucaſi niues hyema-*

lemq; vim perferunt sine dolore. Hic non est ille Caucasus io Scythico exurgeos solo mons, sed in Indico confinio se attollens Macedonum armis (vt scribit libro vndecimo Strabo) Orientem subigentibus prioris Caucasi nomen adeptus: huius etiam mentio est in Thyanei vita apud Philostratum, libro tertio capite 1.

Ius nigrū. Ius autem nigrum, quod ait in Lacedæmoniorum phiditijs cœnæ caput fuisse, à Græcis dicitur esse, quod in consuetudine αἱματία vocabatur. Ex quo suspicamur sanguine vel mixto vel incocto attum colorem iuris illius redditum fuisse: cuiusmodi ius botulorum videmus. Hoc autem ius in mensa Lacedæmoniorum erat præcipuum, vt senes eo cibo acquiescerent plerunque, vt ait Plutarchus, nec obsonium aliud desiderarent.

CAPVT XVII.

Cantus rescripti sonis, puluinaria deorum, ex animo expectorat: apud Cic. 4. Tusculana.

Rescripti cantus. SCribit Cic. 4. Tuscul. cantus rescriptos fuisse sonis: vbi quid sit rescribere ambigi video: mihi quidem, quod Græci ἀναγράφειν dicunt, significare videtur, vt dicat Cicero ea tempestate iam cantus fuisse notatos & scriptos suis sonis, &, vt Græci loquuntur, μέλεσιν, nec antiquis defuisse musicam. Solet autem persæpe Cicero verba Græca exprimere Latinè, quod quidem eum fecisse arbitror cùm rescribera hic dixit. sed velut è carceribus emissi librum percurramus, vel eius saltem aliquam partem decurramus.

Puluinaris deorū. Puluinaria deorum cùm dixit eodem libro, epulum significat, vel interprete Flacco, qui scribit lib. 1. od. 37.

—nunc saliaribus
Ornare puluinar deorum
Tempus erat dapibus sodales.

Vt autem rei diuinæ tibias, sic dapibus deorum & puluinaribus adhibebant fides, imitari, vt opinor, veterem poetam, apud quem Ioui epulāti Apollo fidibus canit. Nemo autem est, qui non Ciceronem oblitum disciplinæ quam æmularur existimet, qui Pythagoræ & Platonis descriptionem sequatur animum in duas partes diuidentium, alteram rationis participem, alteram expertem. hoc enim non est vllo modo consentaneum Stoicorum decretis quæ sequitur. nam perturbationes in ratione ponunt, & quæ ratione carent animantes perturbationis aliquid similė habere prædicant, non tamen perturbari. Denique hoc doceamus è Plutarcho, qui ita in libro de virtute Morali scribit, καὶ νομίζουσιν οὐχ ἕτερον εἶναι τὸ παθητικὸν καὶ ἄλογον διαφορᾷ τινὶ καὶ φύσει ψυχῆς τοῦ λογικοῦ διακεκριμένον, ἀλλὰ τὸ αὐτὸ τῆς ψυχῆς μέρος, ὃ δὴ καλοῦσι διάνοιαν καὶ ἡγεμονικὸν, δι' ὅλου τρεπόμενον, καὶ μεταβάλλον ἔν τε τοῖς πάθεσι καὶ ταῖς καθ' ἕξιν ἢ διάθεσιν μεταβολαῖς, κακίαν τε γίνεσθαι, καὶ ἀρετὴν, καὶ μηδὲν ἔχειν ἄλογον ἐν ἑαυτῷ. In quo & Stoici à Galeno doctissima animaduersione & censura acerrima in libro de placitis Hippocratis & Platonis notantur. Ciceroni igitur instituta Stoicorum sectanti hoc libro dissimilem rationem & quidem repugnantem interponere, nónne fraudi esse debet, vt dissentanea & aliena & parum Stoica scribenti? Sed ius suum tenuit, opinor, meminitque se Academicum esse, vt impunè possit quæcuoq; velit è diuersis philosophorum familijs decerpere atq; miscere. At in versu,

Exanimo expectorat. *Tum pauor sapientiam mihi omnem exanimo expectorat,*

valet exanimato. nam qui duobus verbis ex animo scribunt, ridiculam reddunt translationem: cùm ex animo expectorare non minus risum commoueat, quàm si quis vicissim ex pectore exanimare dicat: vtrunque certè inuenustum & ineptum est. quod autem scribitur, *Est autem quædam animi sanitas quæ in insipientem etiam cadat, cum curatione medicorum conturbatio mentis aufertur*: vereor ne Ciceronia mandata non fideliter perferat. Quis enim nescit omnibus hominibus posse mentia insaniam oboriri, & medicorum literis eius morbi curationem tradi? Verisimilius sit Ciceronem de sapiente hoc quàm de insipiente scripsisse, quem Stoici fatentur ludi interdum visis & delirare. Diogenes Laerti⁹, προσπεσεῖσθαι μέντοι περὶ αὐτῷ φαντασίας ἀλλοκότους διὰ μελαγχολίαν ἢ λήρησιν, οὐ κατὰ τὸν τῶν αἱρετῶν λόγον, ἀλλὰ παρὰ φύσιν. hæc cùm ita sint, sic restituendum Ciceronis locum puto, *Est autem quædam animi insanitas quæ in sapientem etiam cadat.* Nos Ciceronem cursim legentes ista attendebamus, quæ huc retulimus, vt quæ nos fecimus iuuentutis causa, alios eadem etiam facere doceamus, qui plus in literis vident.

CAPVT XVIII.

Quædam in Cicerone 4. Tuscul. emendata, mandare malis.

Cicero emēdatur. DE gladiatore Placideiano iracundè depugnaturo, ex Lucillio hoc affert Cicero 4. Tuscul.

Quàm gladiū in stomacho, sura, ac pulmonib. sisto: vbi omnes in vocabulo sura, vt scopulo offendūtur, nec iniuria: cur enim à stomacho ad suram repentè tam longè transitur? deinde cùm interficere velit parem, nec lethalis plaga sit suræ, cur ibi sistere gladiū & defigere postulat potius, quàm immergere iugulo aut iecori? quid igitur si fibrā scribimus? nam & vox non longè abludet, & significatio iecori cōueniet. poetæ enim iecur sæpenumero fibram vocāt. mihi quidē vel Areopagitarum iudicio videtur non damnatū iri vocabulum istud in sedē deterioris inquilini introductū. Ego aliquādo etiam lura legendū credidi, vt os ventriculi, qui ceu vtris vel culeus quidam est, intelligeretur, vnde & lurcones vocātur. Illud quoque eod. lib. in vitio videtur esse, itaq; *bene adhibita ratio cernit, qd optimū sit, neglecta multis implicatur erroribus.* hic habita legere commodius omnino fuerit. nā bene haberi dicitur, quod diligenter seduloque curatur & colitur, neq; negligitur: quomo-

quomodo rationem censet esse excolendam. id cùm sit bene habere, vt intelligunt qui Latinè sciunt, virio, vt opinor, nō vertetur ei nec crimini, qui ita legendum censuerit. Ne illud quidem sensui satisfacit, quod ita scribitur, *Venerem vnam excludit vt iniquā*: nam cùm sequatur, *eamq; præ libidine negat curare quicquam*: quo tandē modo libidinosæ & lasciuæ, & flagitiosæ deæ congruet iniquitas? Ego, quasi ariolum, consului librum antiquum, in quo *nequam* reperi, & mediusfidius ei locum istum adiudicaui: nequitiam enim Veneris tantam esse censet, vt precanti opem non sit latura, voluptatibus auocata atq; capta. Maculosus est etiā versicul⁹ antiqui poetæ, ab eo citatus ex Atreo.

Impius hortatur me frater vt meos malis
Miser manderem natos:

Mandare malis. ego mandem rectum puto. nam mandare malis, est malis committere & comesse, vt apud Lucretium, lib. 2.

Ne Saturnus eum malis mandaret adeptus.

Est igitur vetus loquendi formula, quam & mensura versus postulat, & proinde non incallido nec inerti nec somnianti eam etiā dictat. sed & collegæ meo Lambino viro erudito ita videri mirificè lætor. Ego etiam quod mox sequitur, *eorum viscera adponit*, ex eodem poeta esse arbitror, & versiculi inchoati clausulam existimo, verborum structura tamen mutata: versus autem integratur hunc in modum,

Mandem natos, eorum adponit viscera.

Puto & versum esse trochaicum antiqui poetæ, qui tamen non aduertitur, *Ob scelera animiq; impotentiam & superbiloquentiam*. nam & mensura conuenit, & verba oratoria non sunt, sed poetica. at cōtra versus numeratur, *Semper Aiax fortis*: cùm oratio sit soluta: mox tamen in altero octonario,

Summam rem perfecit manu:

legendum crediderim, nō *manus*. quod autem sequitur, *Prælium cùm restituit insaniens*: ab alia dici persona tragœdiæ arbitror, vitupe rante vel eleuante facinus Aiacis, at per insaniam admissum: quod tamen alia laudauerat antè persona. Et cùm excurrat longius versus, verisimile est non debere hoc pro clausula agglutinari cæsuræ superiori, sed reglutinari, atque separari. Odiosum autē illud omnino est, *ex qua cogitantur perturbationes*: non enim cogitandi vsitata significatio est. Ergo vel coagitātur legēdum, si quis hoc verbum ferre possit, vel cogitantur pro coguntur & colliguntur & comparantur dixit, multi etiam agitantur reponunt.

CAPVT XIX.

Sesquipedalia verba, stans pede in vno, purgare, culigna, ô fortunatam natam.

Sesquipedalia verba. VT quicq; in buccam veniet, ita hoc capite scribetur. Sesquipedalia verba apud Flaccū in Arte, non tam intelligo longa & extensa, quàm turgida & inflata ac prætumida. Nam ab architectis esse translationem sumptā puto, apud quos sunt tigna sesquipedalia, ma teries crassior: ita loquitur nō rarò Vitruuius. inde igitur Horatium explicandum arbitror cùm ait,

Proijcit ampullas & sesquipedalia verba:

ampullarumq; figura, quæ tumidæ sunt, huic congruit interpretationi: quanquam si de longis quis accipiat, qualia sunt dithyrābica, non repugnabo, præsertim cùm dicat li. 7. Epig. 13. Martialis, etsi hoc obscœnius est,

Mentula cui nondum sesquipedalis erat.

—stans pede in vno, Stās pede in vno.

apud eundem Flaccū lib. 1. sat. 4. est facili conatu & opera sine contentione & nixu. nam vno pede qui stat, aduersarium se nullum vel non fortem habere credit. cùm enim vno pede nos sustinentes pendeamus & vacillemus, securus esse videtur, aduersarijq; vires contēnere, qui sese nō vtroq; pede firmat stabiliter. vnde & omni pede standum Quintilianus li. 12. c. 9. vsurpat, pro omni contentione totisq; viribus. Ergo illud,

—in hora sæpe ducentos,
Vt magnum versus dictabat stans pede in vno:

significat Lucillium temporis momento solitū vena facili plurimos effundere versus. Purgare est interdum inane & vacuum reddere, Purgare. id est purum: nam purus locus interdum dicitur, in quo nemo homo est, & qui nulla re occupatur, vt elegāter apud Flaccum lib. 2. epist. 2. emendauit politissimi & doctissimi iudicij vir Dionysius Lambinus: *—verum*

Puræ sunt plateæ nihil vt meditantibus obstet.

sic & purgare dixit pro Sestio Cicero, *cædem maximam faciat: forū purget?* cùm enim homines interficiuntur, alij cæde perterriti fugiunt, & locum purgant. & Varro apud Non. *purgatum scito*. quod quidem & aliàs attigimus. Qui calix Latinè dicitur, Græcè vocatur κύλιξ, & à priscis Latinis propius ad vocem Græcam accedentibus, culigna. Varro apud Noniū, *mensæ ante ponebantur cum culigna & vino, quò quæ veniebant ad fœtam amicæ gratulatum, dijs mactabant*. hic, vt & illud Culigna. adijciam, fœtam puerperam appellat, vt & in libris de re rustica. Versus ille Ciceronis, qui obtrectatorum eius & inuidorum virulentos morsus excitauit in ipsum,

O fortunatam natam me consule Romam: O fortunatam natam.

hanc opinor sententiam continet, fœlicem illo Reipub. statu Romam fuisse, quam constituerat confirmaratque in consulatu. optimatum enim potestatem & Senatus auctoritatē stabilierat, & cum principibus coniunxerat equites. Roma igitur, non illa quæ ante eius consulatum malè temperatis maleque conciliatis ordinibus, populo nimium insolescente, & tribunatu nimium insultante viguerat, fœlix habenda erat: sed quæ ipso consule demum exorta est, principis ordinis cōsilio Repub. permissa, eique cæteris obtemperantib⁹.

neq; verò est cur vel à Quinril.lib.9.c.4. vel Iuuen.sat.10. versus irrideatur ob iteratione͂ earundem syllabarum:hoc enim veteres in delicijs habebant:vt Cic.de Amicitia,*Etenim eo loco locati sumus.* & Maro,3.Æneid.

— tales casus Cassandra canebat.

Hanc figuram posteritas fastidijt, & ex suo fastidio ea quæ de industria,vt venusta, affectauerant antiqui, aspernata est. quæ tamen multis in rebus ineptius multò & putidius lasciuijt & lusit, vt meritò in quibus se circunspicit, interdum à serijs & intelligentibus irrideri queat.

CAPVT XX.

Toga,aries,oscillum, Tisamenus, cactus,cataclista, patagium, stricul͂us,fullones,caliendrum:apud Septimium Tertull.duplici panno apud Flaccum,Muræna, quædam in Tertulliano emendata.

SEPTIMIVS Florens erat ille quidem omni liberali eruditione imbutus, verùm de industria orationem asperat, & horridum quiddam affectat & consectatur,proinde quasi parum virilem eam eloquentiam putaret, quæ concinnior & elegantior esset.eius ego librum de pallio sanè luculentum & eruditum, sed iniuria temporis multis locis maculosum hisce diebus cùm in manus sumpsissem, hæc in transcursu properans annotaui. Quod in eo scribitur,*nec intra genua inuerecundè, nec brachijs parce*, cùm non satis intelligam, errorem ferè subesse odoror:ac in hoc libello velut in hotto irriguo herbæ, sic errores sanè vbertimi succreuerunt: emendandum fortasse sit, *nec brachijs parce*: sententia correctionem istam dictate. Nihilominus & illud sic lego, *at cùm secularium fortium variauit vrna.* quis enim nescit fortes solitas esse mitti in vrnam,in qua manu versabantur & educebantur?Itaque quod alij supponunt,*secularium fortium domina fortuna*:nõ perToga. inde probo. Ius datum togæ Carthaginiensibus apparet tum cùm à Statilio Tauro deducta Colonia est muro cincta, Ælio Saturnino vel augure vel pontifice eam Coloniam inaugurante,& solemne carme͂ effante: non enim ius erat cuiuis eius togæ vsurpandæ. proinde scribit,*cùm concordia iuuat,toga oblata est.* Cùm dixisset Carthaginienses tunicam cinctu arbitrante suspendisse & pallium tabulata congregatione fulcisse:subijcit, *si quid vel dignitas vel temporalitas vestit*,vbi libe͂ter *vertit* scriberem, quod haud paulò ad sententiam esset accommodatius. Togam tradit à Pelasgis ad Lydos, à Lydis ad Romanos venisse. Græci quendam Temennum Arcadem togæ Romanæ inuentore͂ prædicant,qui primus id genus vestis gesserit, & sinum Ionicum naui ingressus in Italiã venerit,& vestimentum propagarit: vnde & rogam τήβεννον appellatam fuisse scribuot de inAries. uentoris nomine. Cùm autem scribat arietem machinam oppugnatoriam, inuentum fuisse à Carthaginiensibus,id Vitruuius lib. 10. c.19. in oppugnatione Gadium factum esse scribit: Plinius lib. 7. cap.27. bello Troiano ab Epeo muralem machinam, cui olim equus nomen fuerit postea aries,inuentam esse refert. Dicit Septimius Florens , *in oscillum penduli impetus armatum*, sanè perleganter: nam quamuis oscilOscillũ. la sint parua sigilla in effigiem humanam arte simulata,vt scribit Macrobius lib.1.Satur.c.11. & oscilla quoque sint imagunculæ quæ iotantibus præbentur ad lusum: tamen oscilla etiam dicebantur αἰώρα,id est, pensiles quędam gestationes de arboribus suspensæ, in quibus homines per lusum iactabantur, atque ea iactatio oscillatio dicebatur: nam homines eo genere lusus se iactantes impositi transuerso tigno de arbore suspenso, alternis se mutuoque subiectabant deprimebantque. quod genus lusus per sex feriarum Latinarum dies celebrare solebant, in memoriam & imaginem vitæ humanæ, in qua altissima interdum in infimum deijciuntur, infima in altum efferuntur & euehuntur,ita memoriam redintegrantes initio acceptæ vitæ illis diebus: per oscillationem motus cunarum: per lactatam potionem qua tum vtebantur, lactis alimentum significabant.nam lac Latinis ferijs adhibebatur etiam in sacrificijs:Cic.1.de diuin.

— & leto mactasti lacte Latinas.

Virgilius 2.Georg.oscillationem etiam Liberalibus,vt existimo,fieri dixit:

Oscilla ex alta suspendunt mollia quercu:

in quo tamen φαλλόν multi interpretantur:nam & obscœnæ etiam partis simulachrum oscillũ vocari posse censent. Inde igitur per translationem oscillum in ariete murali dixit Septimius, propterea quòd malo statuto tanquam trutina,al tet transuersus suspendebatur,eode͂ modo de mundo ex axe pendente in libro de Anima dixit, *initium enim omnium commentatus animum, & vniuersitatis oscillum de illius axe suspendens.* In eo de pallio libello lego, *sic & terram si recenseas,temporstim verti variantem,propè posses eandem negare.*Et non ita multò post,*nulla iam Delos, Arene, Samos,& illa,si non mendax Plato, in Atlantico Libyam & Asiam adæquans,nunc quæritur*: nam in mari Atlantico mersam ingentem insulam scribit Plato in Timęo. Tractatur & idem locus io Apologetico,c.19. alijs tamen locorum nominib. locum subijciam,vt lectori sit existimandi copia: *legimus Hierapolin & Delon & Rhodum & Con insulas multis cum millibus hominum pessum abyssse:memorat & Plato maiorem Asia & Africa terram Atlantico mari ereptam.* pro Arene autem propè affirmare ausim Rhene legendum esse,quæ erat insula exigua Delo vicina, vt auctor est Stephan⁹. Emendo etiam,*Nam & primitijs maiore ambitu terra cassa*:&, *Scythæ exuberant in Persas*:vel certè,*exuperant Persas*: illud alterum magis placet. &, *Chaldæum semen in Aegyptum educitur*, non vt vulgò , educatur. pro Temeno pariter, mihi affirmare liqueret verissimè scriptum iri, *Tisa-* Tisamenus.

meno

meno pulso, qui Orestis filius fuit, nisi Pausanias [Cactus.] refragaretur. Et mox, *Sic & Iones Nelei comites.* Cactus autem, quē paulò post cum rubo coniungit, herba est spinosa & aculeata, quæ, vt Plin. libro 30. cap. 16. ait, in Sicilia tantùm nascitur. Itaque eius Theocritus meminit in quodam edyllio. ea folio est lato & spinoso, vt describitur a Theophrasto. carduum eum qui cinara dicitur putat esse Athenæus libro 2. [Catadita.] Cataclita eodem libro accubita sunt, quibus ad accubendum vtebantur: ea molli pluma implebantur, vt ex Lampridio in Heliogabali vita notum est. [Patagiū] Patagium est quod ad summam tunicam assui solet, velut instita quædam inaurata: est & patagus vitis morbus, vt obiter istud addam, qui passalus malè in Theophrasti libris scribitur à quibusdam. Marcello patagium vestis est aurea. Ibidem eodem, *exuuijs ibidem relictis nouum se explicat*: mox, *audaciam & gratiam nominis*: mox, *vix se à terra suspendit.* nec multò post, *delibasse ouiculam.* &, *queis muscosæ lanositatis.* &, *proinde si nectaris animata iā flamma euolues.* Vbi scribitur, *patiens certè iam vstriculus*, docti emendant, vstriculas: quæ si idonea scriptura est, vstriculæ fuisse videntur, quæ erumpentem malarum lanuginem aut aliarum partium adurerent: [Stricului.] sed striculus potius legerim. ita enim iam grandiusculi pueri vocabātur, à stricta quadā corporis soliditate & duritie. Arnob. lib. 5. *fieri sumere habitū puriorem, & in speciem leuigari nondum duri atq; striculi pusionis.* Nouiani fullones apud Nonium à Nouio poeta dicti, qui fabulā citatam [Fullones] à Grammaticis Fullones inscripserat, quo in verbo inest infanda obscœnitas. sic puer apud Comicum Plautum in Pseud. Sc. Quoi seruitorem dij. sibi potandum dicit fructum fullonium: fœdissimam patientiam significans. Lentulus mimographus fuit, quem & Septimius in apologetico cap. 15. appellat. is Catinenses à Carina vrbe Siciliæ appellarat homines molles, qui se pumice leues & glabros redderent. Iuuenalis satyra 8.

—attritus Catinensi pumice lumbum.

Sarabara vestis erat medica fluxa: alij interpretantur crurum operimenta & indumenta. Baxea calceus philosophicus, philosophica crepida, quam, si purpuratus est philosophus, Tyriam & purpureā esse oportet. In adyta cloacinarum detulisset, dixit, pro in cloacas misisset, à Cloacina dea, quæ cloacis præerat: eam in cloaca repertam consecrarat Tatius. Lego ibidem, *Censoriæ intentionis episcynio disperso*, quo verbo Græci supercilium significant. & non multò post, *crepidulam & caliendrum*: [Caliendrum.] atque hoc vocabulum quod operimentum capitis significat, à Græco [illegible] duci videtur. vsurpatur & ab Arnobio lib. 6. *fasciculæ, claues, caliendra, fomites, talaris*: & à Flac. lib. 1. sat. 8. *- altum Saganæ caliendrū*: apud quem sunt qui appositiitiam comam interpretentur. Mox lego, *& armillis quas.* lego, *crepidæ cretatæ*, id est candidæ, vt fascias cretatas ad Atticum lib. 2. epist. Primum vt. dixit Cicero. duplex erat Cynicis pallium vt Crateti & Diogeni, quod Septimius iodicat: vnde Horatius lib. 1. epist. 17. scripsit,

Ast hunc quem duplici panno patientia velat. [Duplici panno.]

nam de illo duplici pallio existimo esse interpretandum versum Horatij, eoque Cynicum philosophum intelligi, quorum professio patientia erat & æquanimitas. Instituit autem Diogenes pallium duplicare: Laertius in eius vita, [illegible]. Mox lego, *de qualibet imagine vel ara*: &, *quingentis millibus nummum*: &, *suprascriptis fortasse mensis.* Tertulliano non conuenit cum aliis scriptoribus [Murænā.] in Muræna: nam alij dentatam & truculenti morsus esse dicunt: Septimius edentulam, vt eius Muræna videatur esse nostra lampreta. eius verba sunt, *noua scilicet sæuitia delectato, terrenæ bestiæ exedentulæ, & exunguis & excornis.* numerorum arenarius vocatur, qui in schola tanquam in arena numeros exercet, & docet, à circensi arena & amphitheatrali translatione profecta, nisi quis potius putet ratiocinatorem & numerarium ita vocari quadam veri superlatione, quasi arenam numerare possit: vt apud Flaccum scribitur lib. 1. ode 28.

Te maris & terræ numeroq; carentis arenæ
Mensorem—

Hæc ego transcurrens & festinās è multis pauca sanè delibaui. nam liber ille maiorem diligentiam, nō operam tumultuariam, iustumq; laborē desiderat, quē his libris nō pollicemur.

CAPVT XXI.

Latini Iuniani, improlis, Iliensis Minerua.

LATINI Iuniani in libertorum numerum [Latini Iuniani.] inducti fuerant, similitudine eorum qui socij Latini & Latini colonarij dicebantur, qui in Latinas colonias deducti fuerant. Lex sociis nominis Latini dabat, qui stirpem ex sese domi relinquerent, vt ciues Romani fierent. Hæc apud Liuiū lex extat lib. 43. ab vrb. cond. à qua profectam esse primum rationem eam qua ius Quiritiū consequerētur Latini liberti existimo, vt prole: proinde improlus vel im- [Improlis.] prolis, inquit Festus, dicitur, qui nondum est adscriptus in ciuitatem: quod de Latino eum scripsisse reor. beneficio etiam principis ius Quiritium consequebātur, vt Plin. li. 10. epist. suis Latinis ius Quiritiū à Traiano petit. & ite ratione, Plin. li. 7. epist. 16. *Spero, imò confido facilè me impetraturū, vt ex itinere deflectat ad te, si voles vindicta liberare, quos proximè inter amicos manumisisti.* & naui, Suet. in Claudio, cap. 17. & 18. *& naues mercaturæ causa fabricantibus magna commoda constituit pro conditione cuiusq;, ciui vacationem legis Papiæ Poppeæ, Latino ius Quiritium, fœminis ius quatuor liberorū: quæ constituta hodie seruantur.* & aliis modis, qui ab Vlpiano in Institutis, titul. 1. de libert. referuntur: quo in Vlpiani libro censeo statim initio, censum lustralem, quo lustrabantur ciues quinto quoque anno, acto censu, ad discrimen census equestris, senatorij, aut eius census, qui in prouinciis agebatur, appellari:

lustralisque dicitur à lustri spatio, vt si quinquennalis census diceretur: sed & tit. 2. de statulib. *sed si plus donatum sit* lego: &, *mortisue causa donatum prohibet capere*. &, *nam quamdiu horum quid datum sit*. &, *aut nolit accipere*. &, *Orcinus sit libertus*, potius quàm Orcinus. &, *fœmina viripotens*. Capiti autem quinto post illud, *ita si concessum sit*, inserendum est, quod cap. 7. extat, *In potestate parentum sunt etiam ij liberi, quorum probata est, per errorem contracto matrimonio inter dispares conditionis personas*, & quæ sequuntur. Cæterùm quæ est illo

Iliensis Minerua.

in libro Meliensis Minerua? ego vitiatum nomen puto, legiq; debere Mineruam Iliensem: nam apud Virgilium & Homerũ Iliades eunt in templum non æquæ Palladis peplumque ferunt. Cum igitur Romani originem agnoscerent suam Troianam esse, Iliensi Mineruæ hoc quoque ius tribuerunt, vt ei legari posset. Iam quis non videt, tit. 11. de tutelis, tutorem cessitium, non cessicum esse appellandum? &, tit. 10. Qui in potestate mancipiove sunt, &c. *si pater filium ter venundabit*, non vt obtinuit contra omnium Grammaticorum iura, *venundauit*. Sed quamobrem tandem liberi post nonum diem quàm nati sunt amissi parentibus adiiciunt decimam? equidem existimo quòd vt ciues Romani iam nomen habeant: nam puellæ octauo, pueri nono die nomen accipiebant, lustrabanturque: vnde & lustricus dies dicebatur à Romanis, ab Atheniensibus *ἀμφιδρόμια*. Hæc ego carptim vellicatimque velut aliud agens collegi, quæ si cui fortè vix lucubratione anili digna videantur, is me aliquando & hallucinari & aberrare à seriis sinat.

CAPVT XXII.

Apud Catonem quædam cap. 10. explicata, semunciæ, ferrea, fistula farraria, rutabulum, foculus, labrum, eluacrum, molile, tela iugalis, pila fullonica.

IN explicando fundi instrumẽto, verba sunt apud Catonem, cap. 10. quæ lectorem, vt existimo, veluti scopuli quidam, morantur, nec cursum tenere sinunt. Eorũ ego quædam enarrabo, reliqua aliorum operæ relinquam. Bubulcos tres imperat, vt existimo, ad arandum, singulosque singulis boum paribus præficit: boues enim trinos in ea reperio formula, qd' interpretor tria boum paria, vt in instruenda vinea boues binos lego, & expono duo boum paria. cùm ad tres asinos asinũ præterea vnum addit, eum molarium interpretor, vt tres illos clitellarios ad stercus vectandum. Vasa olearia instructa iuga v. quinque trapeta vel prela olearia intelligo cum suo omni instrumento: quo etiam modo alio loco exposui, & sequenti de vinea instruenda capite intelligendum censeo. Vncos ferreos inuentario suo adscribit, vt vel ex vrceis aliquid extrahatur, vel potius vt vrcei de iis suspendantur, vel iis gestentur. Infidibula ab infindendo nomen sunt adepta, quibus tanquam infinduntur vasa angusti oris, vt vrcei, vel dolia per tectorium, vt humor aut vinum infundatur: ea melius censeo infundibula vel infudibula appellari. Labellum pollulum est labellum paruulum, id est paululum: labello autem & duabus amphoris totidem vncos ferreos tribuit. Vrna quinquagenaria est quæ quinquaginta sextarios capit. Trullæ de situlis aquã hauriunt, & de ahenis aut labris. Nasiterna, vt suspicor, vas aquariũ, inde nomen inuenit, quòd tres nasos habeat: alij à nassa deducere malunt. Cuiq; iugo boũ & pari binos vomeres describit, & bina ornamenta: sic autem ea vocantur, quibus ad arandum ornantur, vt strata & subiugia. Semuncias interpretor sirpeas minores, & tanquam semisirpeas: vt sirpea loco vnciæ sit. Sic cinctus dicitur & semicinctium: ille enim est latior, hoc multò arctius & angustius: sic funis & semifunium: funis enim crassior est & maior: semifunium tenuius & gracilius. Ferramẽti nomen generale est, ad ferreasq;, sarcula, palas, rastros pertinet. Ferrea dicitur tacito furcæ vocabulo. Falces stramentariæ sunt, quibus post messem stantia in segete stramẽta desecamus. Arborariæ, quibus arbores putamus. Fistula farraria, ad far pinsendum vsui est: quod ex Plinio libro 18, capite 8. cognoscere cuiuis licet. Forcipes & rutabulum ad focum ignemque pertinent: nos vulgò tenaces vel tenaculas & palam vocare solemus. Foculus est in quo ignis accenditur, vt cibus coquatur: eos enim habebant ferreos, vt ignitabula. Cicero pro domo, C. *Atinius bona Quinti Metelli consecrauit, foculo posito in rostris adhibitoq; tibicine*. *ἐσχάραν* Græci appellant. Labrum Lupinarium est, in quo aqua lupinus maceratur, vt eius amarities eluatur. Labrum eluacrum est, in quo aliquid eluitur & lauatur quod sordidum est. Molæ trusatiles ad discrimẽ asinariarum dicuntur: ab hominibus enim truduntur. scapus autem vel manubrium quo mouetur mola, molile, vt suspicor, vocatur, vt à libra librile: vel potius à moliendo. Itaq; tria hic molilia sunt, vt & molæ. Fullonicam pilam explico, qua tunduntur vestes & panni vt poliantur, quod hodieque opera totarum aquariarum sublatis pilis fieri videmus. Telam iugalem, iugo impositam in quo texatur, esse puto, ad aliarum telarum discrimen, quæ pinguntur acu, texuntur radio, pectine, aut alio genere, sine iugo tamen. De iugo telarum Ouid. 6. Metam.

Semũciæ. Ferreæ. Fistula farraria. Rutabulum. Foculus. Labrum eluacrũ. Molile. Pila fullonica. Tela iugalis.

Tela iugo iuncta est.

Pilas subiicit duas, fabariam & farrariam: illã ad fabam fresam, hanc ad pinsendũ far: ac pila eis sua priuaq; tribuit. Addit & seminariam pilam, ad cernendos seminum nucleos. Culcitæ autem lectis imponuntur, culcitis instragula, quibus incubãt homines operimẽtis obducti.

CAPVT XXIII.

Explicantur quædam apud Catonem, cap. 11.

Vrnæ

Vrnæ sparteæ, per corbem metiri, flos, armarium, promptuariũ, falculæ ruscariæ, lintres.

IN vinea instruenda apud Catonem, cap. 11. salictarius est qui salictũ curat, & ex eo materiam salignam viti pedandæ iugandæq; parat. Vasa torcula trina, sunt in torculari vno tria pressoria, vt eodem tempore, tribus, vt loquitur, torculis vasis vinum prematur. pro, *dolia* V. lego, *dolia vbi vindemiæ esse possint culeũ DCCC.* dolia condẽdis vinaceis, acinatitia vocat Varro. vrnas sparteas & amphoras sparteas ad vinum metiendum parari reor. nam si fictiles essent, tractando sæpe, vt in metiendo fit, frangerentur. Sic per corbem metiuntor ionsconsulti, qood nos per hostam dicimus. *Fecundum,* inquir Vlpianus l. si vioum. ff. de peric. & com. rei vend. *quod veteres putauerunt, per corbem vendi-torem mensuram facere & effundere: veteres enim propter hoc mensuram susceperunt, si quanta mensura esset, non appareat: videlicet vt appareret quantum emptori vini perierit.* *Cola qui florem demant* cùm scribit Cato, florem vini intelligit, quo vinũ intelligimus primæ noræ, quique primum fluit: sic florem salis, nitidum, candidum, optimum salem intelligit cap. 88. vt sordidum & vulgarẽ salem, popularem vocat. hoc capite molile ad orbẽ mouendum, vt molam, paratum videtur. Armarium promptuarium est, è quo promitur cibus: Plaut. in Capt. Sc. Diespiter.

Vrnę sparteæ.

Per corbẽ metiri.

Flos.

Armariũ promptuarium.

Cellas refregit omnes intus, reclusitq; armarium.

Sportæ fecariæ sunt, quibus inclusa fex prelo supponitur, vt vinom fecatum exprimatur, id cap. 135. declaratur. Falces sirpiculæ sunt, quibus sirpabantur & alligabantur dolia veterũ, quæ fictilia erant, tum cùm erant fracta. falculas vineaticas lego, nõ faculas. Sed & falculas ruscarias, quas interpretãtur aliqui rusticarias vel rurales, in Varrone rustarias reperio, lib. 1. cap. 22. de re rust. sed ruscarias in vtroque fince rum esse defendo, interpretorq; falculas quibus rubi sentesq; secanrur, vt alio loco doceo. antè falces posuit, hic falculas quæ minores sunt, adscribit. Quala satiaria sunt, quibus ad ferendum opus est, id est ad sementem: vt lintres vindemiæ vsui sunt, quæ & nauiæ, vt opinor, vocantur Festo libro 12. à similitudine lintrium nomen habent: nos cuppulis balneatoriis quòd similes facimos, idcircò balneatorias vocamus. Aluei sunt, quib. in lintres portantur collectæ vuæ.

Falculæ ruscariæ.

Lintres.

CAPVT XXIIII.

Epidromum apud Catonem, lecti strati, lecti subtenti, centumpondium incertũ & certũ.

EPidromum apud Catonem cap. 13. numerandum arbitror in opere funario, eoque intelligendum funem quo lectus subtẽdarur, in qoo lectuus cubat: nam lecti subtenti, stratis opponuntur. Centumpondium incertũ, pondus suspicor vna mole centum libras pendẽs: certis ponderibus opponitur, quæ distincta partitaq; sunt, non in vnum pondus confusa. *æquum centupondium* apud Plaut. in Asin. Sc. Vbi ego nunc. æquom est & iustum centum librarum pondus. conchis aotẽ opus est ad oleum deplendum & decapulandum, qoas maiores & minores describit: spongias ad tergendum vasa adscribi odoror. lego in proximo, de villa ædificanda, capire: *in tegulas singulas N.* vt manuprerium fit minus, id est merces operæ sine mareria, quę semissis accessionem facit. Qoaremox scribitur pretium in singulas tegolas N. S. nam manuprecium & materia numeratur. Confidenter igitur continuò restituã: etenim quo alio nomine hanc audaciam temerariam vocem? *ex sing. nu. manuprerium erit.* quod enim, *ex signo*, inueterauir in exemplaribus, non facilem intelligẽtiam habet, & videri possunt verba duo compendio notata in vnũ coaloisse. Quis enim non videt *ex sing. no.* coniunctis syllabis & comprehensis *ex singno* effici? deinde de signo derracta litera? Hæ me suspiciones permouerunt, vt audacter contracta distraherẽm, & suæ breuirari redderẽ, sensum integrũ exhibenti, quem contractio corrumpit. Mihi tamen hõc precio percharæ videntur tegulæ, sed libri tam non emendandi quàm deintegro scribendi essont, si ad diminutionẽ sommę longè à literatura vetere recederetur.

Epidromum.

Lecti strati. subtenti. Centumpondium certũ & incertum.

CAPVT XXV.

Torcularium in Catone, quadrina vasa, prelum, lingula, arbores, succula, porculus, vectes remissarij.

IN torculario Catonis cap. 18. qood non tam Grammarici literatura q̃ architecti eiosque ingeniosi opera, vt intelligatur, indiget, pauca quædam libando annotaui, quæ æquus lector obsecro boni consulat: ab aliis reliqua deposcar. Torcularium locus est vel ædificium in quo sun- torcula vasa & trapeti. Torcularium quadrinis vasis, non quadrariis lego, vt alio loco quinis vasis. quadrina vasa sunt quadrina torcula. Ibidem lego, *vn contraria sint*, non vt receprum video: vult enim bina è regione collocati, quem etiam sensum illud *contra ora*, potest vtcunq; reddere. Arbores cum cardinibus, intelligo arbores cum suo pede, quo tenuiore infiguntur suæ basi, suoque fundamento inseruntur. Infrà pedicinum vocare videtur, qua forma amicinum dicitur, vt sit ...., id est vt sit pes gracilis edolatusque, quo arbor statuitur, inseriturque foraminis fundamenti. eius verba sont, *ibi foramen pedicinis duobus facito: ibi arbores pedicino in lapide statuito.* quid si paulò antè, *foramina tria longa p. s.* —— emendemus? quanquam culpam præstare nolumus: quare qui id faciat, suo se periculo non nostro facturum sciat. nos enim coniecturam mouemus, non definimus. Exculpta verò foramina intelligo, cauara, quo sensu & Varro libro 1. de re rustica vsurpat. Prelum trabs est torcularis ad premendum

Torcularium.

Quadrina vasa.

Prelum.

Lingula. premendum, in quo lingulam interpretor nouissimam partem, quæ inter duas arbores inseritur: eam pedes duos & semissem longam esse vult, & ita inter arbores conuenire debere proximo capite describet, vt digitũ pollicem laxamẽti habeat, quò facilius prelum moueatur, quàm si arctius inuegeretur. Infrà æquè, *vasis quadrinis*, legendum confirmo. moxque, *inibi lapide silice totum forum*. quid autem forum sit alibi me explicare memini.

Arbores. Arbores autẽ in torculari Cato vocare videtur, quas vulgò gemellas posteriores solemus dicere, vt stipites anteriores gemellas, ni fallor: hæc enim omnia coniectura quadam vacillante & infirma à me diuinantur. Atq; hæc quidem Cato præcipit de torculario oleario: quòd si quis vinarium facere velit (vasa vinaria Cato vocat) is, vt proximo capite scribitur, stipites & arbores binis pedibus altiores faciat.

Succula. Succulam autẽ in torculari velut scrophæ similitudine vocatam auguror: vt enim scropha vel succula porculos habet, vt comicus Plautus in Rudente, Sc. Cupio ædepol. scribit,

I directa cum succula & porculis:

eodem etiam modo suum hæc machina porculum habebat. nam in media circiter succula batillus aut vncus, qui figebatur vt teneret funem, quo dum versabatur succula, circumplicabatur, porculus vocatur.

Porculus. Cato cap. 19. *porculum in media succula facito*. Ibidem, *vbi porculum figere oportebit*.

Vectes remissarij. Remissarij vectes suntne quibus remittitur non tenditur prelum, an verò qui remissioris & minoris longitudinis? si me roges, hoc verius putem. vt autem hi remissioris sunt longitudinis, sic etiam remissius premũt, minusq; astringunt, vnde & nomẽ. nam aliàs maiore conatu & constrictione est opus, aliàs minore nixu & pressione, præsertim in oleo faciendo: interdum etiam in vino. Scio equidẽ me præteriisse multa, sed qui nisi satur discedere non vult, abdomini nimium seruit: nos homines non pascere, sed quodam gustu eorum palatũ studemus excitare: reliqua atque adeò omnia, illis relinquentes, qui & doctrina superiore præditi sunt, & ocio maiori abundant.

CAPVT XXVI.

Somnium Vestæ narrare, faces ardentes Dianæ, compita, Maro, quædam in Propertio emendata.

Somniũ Vestę narrare. PRopertius libro 2. elegia 30. scribit,

Ibat & hinc castæ narratum somnia Vestæ,
Neu sibi neue mihi quæ nocitura forent.

Veteres ad depulsionẽ malorum somniorum, quam viderant speciem narrabant diis, ac sæpenumero domesticis, vt Vestę, & Græci Apollini προφαίνειν, vt apud Sophoclem Clitæmnestra in Electra: sed & Soli idem facere solebãt: Sophocles,

Τοιαῦτά τε παρόντ@, ἡνίχ' ἡλίῳ
Δείκνυσι τοὔναρ, ἔκλυον ἐξηγουμένου.

Soli autem ideo narrabãt, quòd quemadmodum sua luce tenebras fugat mundumq; illuminat: ita noctis species somniaq; discutere & irrita reddere putabatur: nox enim somniorum parens habebatur, cui radiatus & lucidus Sol contrarius est. Eodem lib. eleg. 33.

Cùm videt accensis deuotam currere tædis
In nemus, & Triuiæ lumina ferre deæ.

Faces ardẽtes Dianæ. Mulieres voti damnatæ & compotes ab vrbe ardentes faces in Aricinũ nemus, vbi religiosissimè colebatur Diana, ferebant illius deæ feriis, vt Ouid. 3. Fast. scribit,

Sæpe potens voti frontem redimita coronis
Fœmina lucentes portat ab vrbe faces.

Venatores (nam venationibus Diana præest) sæpenumero faces spicatas accensas eò ferebant, & canes suos morbo aut scabie affectos infulis velatos diis sistebãt, omneq; instrumẽtum venatoriũ ante eam collocabãt. Gratius,

Spicatasq; faces sacrum ad nemorale Dianæ
Sistimus, & solito catuli velantur honore:
Ipsaq; per flores medio in discrimine luci
Strauêre arma, sacris & pace vacantia festa.

sed & Diana, quæ venari ferasq; agitare & sagittis configere antiquorum opinione censebatur, illis ipsis feriis suis, quę Idib. Augusti celebrabantur, emeritos canes quietosq; à venatione & immunes habere credebatur, ipsaque etiam feriari: Papin. 3. Sylu. —*ipsa coronat*

Emeritos Diana canes, & spicula tergit,
Et tutas sinit ire feras.

Sed quoniam in illum Gratij locũ incidi, non prætereo ex eo intelligi non tantùm compita in vrbe fuisse, verùm etiam in lucis vbi colebantur dij. scribit enim, Compita.

Idcircò aerijs molimur compita lucis.

sed & in agris, quod Cic. 2. de Legib. significauit, cùm scripsit, *Lucos in agris habento, & larum sedes*. Larum enim sedes est in compitis. Sequitur mox in Propertio,

Flumina sopito quæq; Marone cadunt: Maro.
Et leuiter lymphis tota crepitantibus vrbe,
Cùm subito Triton ore recondit aquam.

opinor in aquæductu, qua saliebat aqua, fuisse statuam Maronis, siue ille poeta fuerit, siue Maro Homericus, eo habitu positam, vt susurro eius sopitus videretur. Credibilius omnino tamen est in aquæductu statuam fuisse prisci illius Maronis oprimi viniroris, comitis expeditionum Osiridis, quem ætate prouectum, vt Diodor. lib. 1. scribit, in Thracia reliquerit, Maroneæq; conditorẽ monumenta antiqua produnt: atq; argumentũ nõ inelegans insciũmque fuerit, vitigeni potus optimum cultorẽ, peneq; inuentorẽ pro vino hominibus aquas ministrasse. Cùm autem quadam in vrbis parte Triton magnam aquæ copiam ore profundens, epitoniis versis aquam recondiderat, & fundere destiterat, illa mutato flexoque cursu magno impetu crepitans ad porticum Pompeij tendebat per tubos, qua sopiti erat statua Maronis, & tanta cadebat mole, vt cùm leuiter in reliqua vrbe aqua susurraret, illic flumen videretur iustum esse. Eleg. 35. eiusd. lib.

Propertius emendatur. *Aut quid Cretæi tibi prosunt carmina lecta?*

Cretæum

Critæum illum qui nouerit nondum conueni dexnquam: aut igitur pro Epimenide Crete dictum est, vt à Beroaldo traditum est. constat autem eum scriptorem carminum fuisse: aut Lucreti legendum est, cuius elegantißima carmina de rerum natura hodieque extant. Fortasse enim ea perstudiose Lynceus legebat, cùm & ipse poetas amaret, & versus scriberet, & ex illius ætatis secta se ad Epicuri sententiam propensiorem & dociliorem præberet. Ea enim philosophia tum in amoribus & deliciis erat: &

Nil iuuat in magno vester amore senex:

de Epicuro dictum accipi poterit non incommode: probabilior tamen Beroaldi sententia videtur.

LIBRI SEPTIMI FINIS.

ADRIANI TVRNEBI ADVERSARIORVM LIBER OCTAVVS.

CAPVT I.

Ocnus, dextra iuba, saltre medio foro, pergula, quædam in Propertio declarata.

Quędam in Propertio declarata.

VERSVM Propertij libro 4. eleg. 3. alioqui non facilem Politianus Miscellan. capite 81. aperuit, quem subscribam,

Dignior obliquo funem qui torqueat Ocno,
Aeternusq; tuam pascat aselle famem.

Pictus enim fuerat, vt Plinius lib. 35. cap. 11. scribit,

Ocnus. *à Socrate piger qui appellatur Ocnos, spartum torquens, quod asellus arrodebat* Quis autem non videt magnæ pigritiæ fuisse in torquendo sparto laborare, nihilque proficere, rodente quicquid tortum erat asino, nec tamen abigendi asini laborem suscipere? Sed alium in sensum dici videtur à Propertio, de eo qui supplicio nō dissimili Danaidū pœnę afficitur, aut qui in ignem lanam trahit, qui scilicet perpetuò sine effectu laborat: quomodo apud inferos Ocnum puniri opinio erat, vt existimo. Videtur, vt hoc addam, Aristoteles existimare hunc Ocnum in erodij genus omnium pigerrimum mutatum fuisse. sic enim scribit lib. 9. hist. anim. cap. 18. ὁ δὲ ἀστερίας ὁ ἐπικαλούμενος ὄκνος μυθολογεῖται ἐκ δούλων γεγονέναι τὸ ἀρχαῖον· ἔστι δὲ κατὰ τὴν ἐπωνυμίαν τοῦτον ἀργότατος. Eadem elegia,

Seu voluit tangi parca lucerna mero.

apparet cùm auguria & omina caperent è lucerna, si quid diri denuntiare eius lumen videretur, mero id solitos expiare, tacta scilicet vino lucerna. Eleg. 4.

Sæpe illa immeritæ causata est omina lunæ.

opinionē commemorauimus fuisse, somniorum matrem esse noctem: ea à Luna nunc immitti scribit Propertius, cuius in nocte dominatus est, vt Solis interdiu obtinet potestas. solebant autem omina noctis expiare & lustrare perenni aqua. Ibidem,

Cui Tatius dextra collocat ipse iubas.

hîc ego, vt in quibusdā codicibus reperimus, malim dextras. hoc enim veteres operam dabant, vt equorum iubæ in dextrum armū pronæ caderent: Virgil. 3. Georg.

Densa iuba, & dextro iactata recumbit in armo.

Propertius eleg. 5. eiusdem lib.

Murrheaq; in Parthis pocula cocta focis.

Murrhina pocula hic significātur, quę Propertius fictilia fuisse videtur existimasse, cū in Parthorum caminis coqui ea scribat, dissentiente Plin. lib. 37. ca. 2. qui humorē putat sub terra concrescere, densariq; calore, eumq; lapidem erui, & in vasa celari. Tantam nobilißimorū scriptorū in re frequētißima dissensionē, quis nō annotatione dignā existimauerit? Eadem eleg. *Aut quorum titulus per barbara colla pependit,*

Cælati medio cùm saltere foro. Sa'l-e me dio foro.

nec eos quidem, inquit, amatores asperneris & refugias, quos titulo de collo pendente venales in foro hastæ suppositos, vel ad lapidem præconis, vt vænum irent non solùm stantes, verùm etiam, quod fieri assolet, cùm grex venalium venditur, saltantes in foro seruiliter videris: quos quidem ad speciem omni mangonio pingere, & cælare omni lenocinio solent vænaliriarij: alij occultare intelligunt. In foro saltare ingenuo turpe erat, quod seruitia cùm væniebant, faciebant. Ibidem,

Atq; animam in tegetes putrem expirare paternas,
Horruit algenti pertica curta foco.

Hæc emendatio viri omnium facilè doctisſimi Beroaldi eſt, cuius ego auctoritate nó permoneor, vt vererem ſcripturam negligam,

Horruit algenti pergula tecta ſico.

quam ego in ſuos penates reduco. nam pauperes quibus cella nó erat nec domus, interdum in pergulis habitabant, in quibus etiam viliſſima ſcorta & omniũ libidini proſtituta merebant. Plautus in Pſeud. Sc. Exire hinc.

Pergula.

Te ego ipſam culleo cras faciam deportere in pergulam.

Sic & Craſsitius libertinus pauper Grammaticus, cui per inopiam habẽdæ in ædibus ſcholæ poteſtas non erat, docuit in pergula. Suetonius de illuſtr. Grammat. *hic initio circa ſcenam verſatus eſt, dum mimographos adiuuat: deinde in pergula docuit, donec commentario Smyrnæ edito adeò inclaruit, vt hæc de eo ſcriberentur.*

CAPVT II.

Spica ciliſſa, arcanæ ſaliuæ, lanuuinus draco, ſtrigare.

Ambigitur cur lepidiſsimus & nitidiſsimus poeta Propertius lib. 4. eleg. 6. croeum ſpicam ciliſſam vocarit: nec enim ſpicam crocus proferre videtur, & flos ille odorariſsimus eius à ſpicę ſpecie vt quidam cenſent alieniſsimus eſt. Cur igitur ab eo poeta ſcribitur?

Spica ciliſſa.

Terq; lauet noſtras ſpica ciliſſa comas.

& ab Ouid. lib. 1. Faſtor.

Et ſonet accenſis ſpica ciliſſa comis.

ſunt qui credunt ſpicas in radice eſſe. nam eorum quæ bulboſa radice conſtant in nucleos diuidua, nuclei ſpicæ vocantur, vt ſpicæ allij, & ſpicæ croci, vt inquiunt: ęgo tamen ſpicam fila illa croci longa croceaque eſſe credo. Propertius lib. eod. eleg. 7.

At mihi non oculos quiſquam inclinauit euntis:

Vnum impetraſſem te reuocante diem.

ſuſpicet alteram lectionem eſſe meliorem, *inclamauit euntis*: cùm animam, inquit, agerem, nemo præſtò fuit, qui me inclamaret ne migrarem è vita, quod quidem ſi tu feciſſes, vno die vitam mihi producere potuiſſem. *inclinauit* autem, erit clauſit, quod facere morientibus chari vel propinqui ſolebant. Ibidem,

Arcanæ ſaliuæ.

Aut Nomas arcanas tollat verſuta ſaliuas:

Dicet damnatas ignea teſta manus.

ſenſum horum verſuum putem, Quæſtionem habe de Lygdamo, aut de Nomade, quæ te amatorio veneficio nunc deliniuit. ea ſi arcanas ſuas remouerit ſaliuas, quas clàm ad incantandum mentem tuã cibo immixtas tuo adhibet, & ignea teſta vratur, de ſcelere veneficij perpetrati confitebitur. Ibidem,

Lanuuinus draco

Lanuuium annoſi vetus eſt tutela Draconis:

Hic vbi tam raræ non perit hora moræ.

moram vt opinor raram dicit, quòd raró ſpectaculum hoc videre licuerit. Lanuuij autem draco colebatur, vt in parallelis ſcribit Plutarchus, cuius verba, quòd ad explanationẽ Propertij magno adiumento futura ſunt, hic attexam, ὁ ζῆνα ἐλάσασα δάμαλιν ὑπέδειξεν, καὶ αὐτὴν [illegible] εἰς λαμβάνειν, καὶ ἰδόντες τὸ σύμπτωμα παρ' αὐτοῖς ἀγάλματ' ἀνέθηκαν. Eleg. 8.

Siriga, nam taceo Volſi carpenta nepotis,

Atq; armillatos colla moloſſa canes.

hic legendum crediderim *Striga, nam taceo*: quidam etiam capto pro taceo legunt. Eſt autem ſtrigare in ſtrigam equos vel mulos iunctos agere, & rectà dirigere, ne diuerſi abeant, hi in hanc, illi in illam partẽ. eo verbo vſus eſt qui parodiam venuſtiſsimam epigrammatis Catulliani luſit in Ventidium mulionem,

Strigare.

Et inde tot per orbitoſa millia

Iugum tuliſſe, læua ſiue dextera

Strigare mulæ, ſiue vtrunque cœperat.

Quod autem Propertius ait eum immundę ſaginæ ſara venalia daturum, vbi eraſas eius genas vicerit barba pudenda, hũc ſenſum habet: vbi glaber eſſe vulſusq́ue non poterit, nec in eradendo pudendam eius barbam nouacula ſuperarit, nec proinde mulieribus amabilis fuerit, operam arenæ locare cogetur, & in familia gladiatoria merere, vt habeat vnde ſe turpiſsimo genere viuẽdi ſaginet: Prudentius lib. 2. contra Symmachum,

—& vulnera vendita paſtu Spectatura oculis.

CAPVT III.

Capſis, procum, & quædam è Cicerone.

Sæpenumero mihi mirari ſubiit, cur M. Tullius verbum capſis è tribus conflatum crediderit. Nam tria verba in duas coiiſſe ſyllabas, nónne prodigij ſimile eſſet? Eius autem hæc verba ſunt in Oratore ad Brutum, *tam in vno capſis tria verba ſunt*: ea eſſe ſuſpicor cape, ſi, vis. At quanto veriſimilius eſt M. Tulli, præteritum eſſe antiquum pro ceperis? vt apud te libro 2. de Legib. *ſacrum ſacróue commendatum ſi quis clepſit rapſitue, parricida eſto*: pro rapuerit & clepſerit. Et Catullus epigr. 41.

Capſis.

Nefaria ſcripta Sexti recepſo

pro recepero dixit. & lib. 3. Offic. Accius in armorum iudicio,

Quod ni Palamedis perſpicax ſolertia

Iſtius percepſet malicioſam audaciam:

id eſt percepiſſet. Quod autem in eo Ciceronis libro non hinc longè ſcriptum eſt, crucem hominibus doctis defixit, in qua ſuffixi pendent: quid enim procum ad tabulas cenſorias pertineat, quærunt: & vt aſſolet, ad ſubſtitutionem aliorũ verborum confugiunt. qđ quidem tum facimus, cùm inopes cõſilij aliunde opem circunſpicimus. eius locum adſcribam, *Iam, vt cenſoriæ tabulæ loquuntur, fabrûm & procûm au deo dicere, non fabrorum & procorum.* in cenſoriis tabulis erant deſcripti qui è collegio fabrûm erant, & alioqui cum ſarta recta locarent cenſores, perſcribebant in ſuis tabulis, quæ cum fabris & redemptoribus pacti eſſent. in procis quod ait, eſt obſcurius: ſed procos iam inde à

Procum.

Seruio Tullio vocabât in classibus, proceres: quod verbum censores retinebant in tabulis. Festus lib.14. *procûm patricium, in descriptione classium quam fecit Seruius Tullius, significat procerum. ij enim sunt principes.* Sequitur mox, *Quæ mulier vna duûm virûm*, cui lucus libro 9. famil. epist. Amo verecund. nonnullam lucem affert, in qua scribitur, *Quæ mulier vna? quid iniquũ est, vsurpata duplex cubile.* & epistolę vicissim ille aliquid lucis reddet: atque sese mutuò illustrabunt. Quòd autem eodem in libro scribitur, *Texitur exitium examen capiti*: è libro priore de Diuinatione perspicuè emendandum est: *texitur, exitium examen rapit.* Illud autem, *scripsêre alij rem*, ex Ennio est, & in Bruto Ciceronis positum est, de Næuióque intelligitur. *Quomodo enim vester Axilla*, scribit ibi Cicero, propterea quòd Brutus, ad quẽ scribebat, genus à Seruilio Ahala ducebat. Latini nulli erant ita rustici, qui, inquit Cicero, nollent vocales coniungere. cùm enim vocalis vocalem excipiebat, in pronunciando altera supprimebatur, ne distractio & hiatus fieret. Itaque, *ego omni officio*, pronunciabant; *eg' omn' officio*: quæ causa est vt in poemate non soleant diduci nec distrahi, vt *multum ille & terris*, quod pronunciandum est, vt si scriptum esset *mult' ill' & terris.* Itaque perquam raro in poemate Latino verba hiant, quod apud Græcos frequentissimum est. legit Victorius, *quin vocales nolit*, eleganter.

CAPVT IIII.

Sponsio, hysterica, mechanici, petauristæ, leuconica, bipenna, apud Martialem lib. 11.

QVID vetat attingere festiuissimi poetæ Martialis lusus, atque in his operam hâc ludere? nõ semper supercilia adducenda sunt, & ludus plerunq; sibi dandus est, & remissione contentio studiorum relaxanda. Scribitur igitur lib. 11. epigr. 1.

Vadas & redeas irreuolutus.

sed titubat pedum gressus: legendum igitur existimo, *ineuolutus*, nõ *irreuolutus.* id autem erit non explicatus, non lectus. Ibidem,

Sponsio. *Sed cùm sponsio fabuláq; lassæ*

cùm dicit, sponsiones populi depositis pignoribus aut pecunia, de alicuius agitatoris victoria factas intelligit. Septimius Florens, *aspice populum ad id spectaculum iam cum furore venientem, iam tumultuosum, iam cæcum, iam de sponsionibus concitatum.* Scorpus autem nobilis agitator fuit & Incitatus equus, quem tanti fecit Caligula, vt ei destinarit consulatum, teste Suetonio in Caligula, capite 55. Eodem lib. epigr. 7.

Permittis puto pileata Roma.

Romani Saturnalibus pileum gerebant, aliis diebus nudo capite erant, aut caput veste velabant. Itaque veteres nullæ Romanorum statuæ cum pileo visuntur: Eustathius libro 1. Odysseæ de Latinis, *ἔοικε δὲ κατὰ τὸ πάλαι ἡρωικὸν ἀσκεπάστως ἔχειν*: differit enim fortasse eos nudi capitis consuetudinem à prisca Græcia duxisse, cùm apud Homerum nec pilei nec causiæ vlla mentio sit, & heroico seculo videantur ea capitis operimenta hominibus vsitata nõ fuisse. Eodem lib. epigr. 8.

Dicet & ictericam se forsitam altera mœcha.

Iterum epigram. 72.

Ictericam vetulo se dixerat esse marito:

Hysterica. proculdubio vtrobiq; *hystericam* emendãdum, vt morbus vuluæ intelligatur, qui libidine plerunque leuatur. Epigram. 22.

Quam rota transmisso toties impacta petauro.

hic petaurus tignum vel tigillum est, quod à petauristis per rotam transmittebatur ei impactum: impacta tamẽ rota dicitur hic, cui impactum id est: quanquam & petauro quoq; rota impingebatur, itaque transmittebatur per eam: atque id verius est. transmissione autem multa & frequenti rota laxior reddita erat. tigno autem illo & rota vtebantur, per hanc machinam saltantes & gestus dantes: sed & tignum aliquando altius suspendebant, & inde saltus ad stuporem spectantium varios dabãt. Lucillius apud Festum lib. 14. (Petauristæ. Mechanici.)

Sicut mechanici ex alto exiluêre petauro.

Martial. eod. lib. epig. 57.

Linconicis agedum tumeat tibi culcita lanis.

ego & hic & in epigr. 22. in apophoretis in codice scripto reperi *Leuconicis*, quæ tomẽta sunt, ita vocabantur à Leuconico loco. hoc eò audacius scribo, quòd intelligam Sipontinum in eadem sententia esse. Nc illud quidem indictum prætermittam, in eodem Epigrammate In veteribus chartis legi, *Et teges & cimex*: ita postulante syllaba prima cimicis, quæ longa est: hodie *atque cimex* legimus, & ei vim afferimus. Sed & pro purpura texta, *purpura pexa* reperi. quod prætermittere piaculum committere fuisset. quin & *dactyliothecam* lego epigram. 60. non dactylothecam, & versu hoc cogente, & verbi significatione adigẽte, cùm annulorum repositorium intelligatur, qui *δακτυλιοθήκη* Græcè vocantur. Illud verò eodem libro, epigram. 59. obscœnum quidem est, sed tamen vt ab errore epigramma vindicetur adscribendum honorem præfatis, *tentumq; Telesphore sentis*: hodie *tecum* excuditur. & nefandus ille, quem epigrammate 62. stigmate famosi inurit, *Manneius* non *Maneius* vocandus, quod veteribus credimus libris, eosque fideiussores obligamus. Epigr. 73. (Leuconica.)

Draucí nata sui vocat pipinnam. hoc vocabulũ plurimum Grammaticis hominibus exhibuit negotij. pipinnam à pipillando nonnulli hallucinantur: alij vepenem, & paruum intelligunt penem. ego vt sententia quoque nostra procedat in numerum, sequor antiquos libros, & bipennam, vel quod idem est, bipinnam lego, cùm pinna & penna dicatur: sic autem vocatur pars ea qua viri sont hoc loco, malè crassa, quæ duarum pennatum tubos vel cannas duplicis pennæ, amplitudine, id est, crassitudine non superet. sic vt opinor, tueri veterem scripturam præstat, quàm Martialem non in- (Bipenna.)

terpretari, sed imaginario & falso vocabulo submisso nouum epigramma scribere.

CAPVT V.

Cesena, ferre oculis, verberationem dare, ruta, pulegium, quadrimus Cato: apud Cic.

Cesena.

QVintus Cicero in epistola familiarium vltima ad Tironem, vt ignobile oppidum nominat Cesenam, quum scribit: *Nam isti duo vix sunt digni, quibus alteri Cesenam, alteri Cossutianarum tabernarum fundamenta credas.* Quod ita visum est doctis mirabile, vt de mendo locū suspectum habuerint, & aliud quidpiam substituendum crediderint. Ego verò credam libenter vt humile & ignobile oppidum, Cesenam per ludibrium positam esse, adductus auctoritate Sidonij Apollinaris, sic lib. 1. epist. 8. scribentis: *Et tu isthæc nobis Cesenatis furni potius, quā oppidi verna deblateras?* Quædam oppida olim minima & frigidissima, hodie florent & amplissima sunt, nec ex eorum huiusce temporis magnitudine qualia olim fuerint æstimandum est, cùm vt in hominibus, sic & in illis magna vis fortunæ sit in vtramq; partem, eoq; magis quò diutius q̄ homines, quorum vita breuis est, iniuriæ & fortunæ libidini patent. At verò Cossutianæ tabernę Cossutiorum foêre, aut etiam Cossutiæ, quā sibi prætextato despōsatam Cæsar, vt à Suet. in eius vita, cap. 1. relatū est, dimisit. dicuntur autē vt & cæditiæ tabernæ apud Festum. At verò in eadem illa epist. *te ferro oculis*, valet, te ita amo, vt semper mihi te obuersari corām putem: itaq; te non tantùm animo & mente, sed oculis etiā videre videor.

Ferre oculis.

Quod autē in eadem prima scribitur, *mirificam mihi verberationem cessationis epistola dedisti*, in eo dare verberationē valet vtiq; verberare, vt apud Lucret. lib. 6. dare sonitum pro sonare, & dare crepitum pro crepare, & dare fragorem pro immanem sonitum edere, quæ genera loquendi sæpe frequentat ille poeta, & Maro tenet.

Verberationē dare.

Verumenimuero quid illud tandem est quod Tullius ad Tironem scribit, *puto vtrunq; ad aquas fenias, quid egerint.* folium hoc quidem Sibyllæ est: nam nec fenię nec feniæ ab vllo, qd' sciam, memorantur. nihil moram vt non quod hic commentus sum, adscribam, in quo etsi mihi placeo, & mihi bellus videor, vereor tamē ne me traducam. nihil quicquam ita ad vnguem finxerit artifex è cera, vt æquè sibi placeat, ac se circunspiciat, ac qui nescio quid friuolum in literis sibi bellè finxisse videtur & excogitasse. sed cur ego tempus tero, nec promissa apparent? Ego igitur elemento vno extrito, legendum censeo, *et mas quid egerint*: hoc sensu, si quid egerint illi scire de me vis, officio id aliquo tibi emendum est, aliàs nescies, nisi ista mercede. dubium autem mihi non est, quin nomen aquas de suo, s literam vocabulo proximo largitum sit. Quid? illa eodem lib. *Etenim ad cuius rutam pulegio mihi sermonis tui vtendum est:* non-

Ruta. Pulegiū.

ne quòd condimenta hortorum è suo domicilio per metaphoram in aliam migrarunt significationem, efficiunt orationem obscuram, & propè ænigmati similem? His autem non assentior, qui herbas esse putant rutam & pulegium somno aptas, cùm potius suo calore & siccitate insomniam afferant. Lepta autem vir erat doctus & acris ingenij, qualis in condimentis ruta: sed & pulegium, quod rutæ reponit, acumen & eruditionem Tironis significans. Quod verò de quadrimo Catone velut cimeriis tenebris inuolutum scribit, intelligendum esse suspicor de quodam loco laudationis Catonis Vticensis, in quo scripserat aliquid factum à puero quatuor annorum Catone, eius laudes & decora à prima vsque infantia ducens. Nos ista explicare conati sumus, nec fortasse tamen quod voluimus sumus assequuti: quod si non videmur, operam lusisse putemur.

Quadrimus Cato.

CAPVT VI.

Vasa torcula, prela temperata, mediponti, capistra, fibulæ, aluei, rutrum.

DVodecimum caput Catonis de re rustica hic explicare in animo est: etsi perdifficile est cogitatione informare, quid multa apud eum scriptorem vocabola significēt, quæ cùm rustica sint, aut fabrilia, nec auctoribus trita, aut à veteribus Grammaticis enucleata, relinquitur nobis suspicio tenuis & coniectura exilis, quæ vereor ne interdum nos fallat. *Quomodo*, inquit, *vasa torcula v. iugerum instruere oportet*: emendo quinque iugorum. Vasa enim torcula appellat torcularis instrumēta, vt prela, funes, quæ quidem singulorum generum quinque vult esse, vt quinq; prela, quinq; funes. Eodem modo suprà dixit vasa olearia instructa iuga quinque. vasa em̄ sentit illic quibus oleum fit & premitur. Ait ibidem, *in torcularium quæ opus sunt vasis quinis?* quod per interrogationem elatum existimo. mox enim respondet, *prela temperata quinque, supernacanea tria.* Torcularium locus est, in quo sunt torcula vasa, vt prela & reliqua.

Vasa torcula.

Prela temperata vocat, quæ apta sunt & accommodata ad torquendum & premendum: superuacanea ociosa supersunt, nihil agentia & cessantia, quæ si illa superiora deficiant, aut vitium agant, operosa esse possint, & in vicem succedere. Eodem modo vult succulas esse quinque operosas, vnam superuacaneam, si qua è quinq; laborarit. Succula aūt dicitur à sue, qua forma dicitur à boue bucola. nam & in media succula figitur paxillus nomine porculus cui funis annectit', vt instrumentū hoc tractoriū scropha videat' esse, q̄ porculos habeat, qd' & iam antè attigimus. eius vsus est in torculari ad premendū. Funes loreos poscit quinque Cato, vt singulis prelis suos sit, vt sua succula: horum vsus est ad premendum. addit subductarios totidem, qui subducunt & tollunt prelum ope succulę additis polyspastis, q̄ trocleas

Prela temperata.

trocleas Græcanicas Cato suprà capite 3. vocauit. *Medipontos* V. scribunt hic quidam melipontos: vtrunque proho, quomodo melicæ gallinæ & medicæ dicuntur. Mediponti autem in instrumento funario erant, & Medi id est Xerxis pontem, quam σχεδίαν Herodotus libro 7. appellat, imitabatur: funium enim pon te Xerxes Hellespontum coniunxerat. cuius tamen vsus essent in torculari non facilè dixerim, nisi si ad traducẽdum fortè habeterur, aut potius crassissimi funes essent ad vehementissimè premendum. Trocleas quinque ad ducendum vel subducendum adhibet. Capistra quinque, id est, quinque retinacula, quibus quinque prela tanquam frenis captẽtur, cùm ducenda sunt & torquenda, aut potius subducenda. *Asserculaquinque vbi prela sita sunt.* tot vult asserculos quot prela operaria, vbi prela sita sint. asserculis alligatur scopę virgeæ ad detergẽda dolia, vt auctor est Cato c. 152. Setias vult tres esse, vt opinor, vbi dum vindemia est, potus sit operariorum: vectes quadraginta, quibus traiectis succula onera sua & prelum molitur operariis nitentibus, & eam versantibus ope vectium. Fibulas imperat totidem: sunt autem vincula & velut claui, quibus vel tigna inter se vel arbores connectuntur. Confibulæ sunt tanquam duplices fibulæ, quæ si quando quid hiet & aperiatur, ad constringendum vtrinque & comprimendum adhibetur, interpositis & intercalcatis etiam cuneis, quos desiderat sex: trapetos quinque postulat, in quibus olea teratur, quibus deseruiunt cupæ, quæ trapeto vtiles sunt, vt Cato capite 21. declarat. Alueis portantur ad trapetum oleę, aut. aliquid capitur: palis aliquid sumimus, iacimus, mouemus, eruimus, molimur, etiam fodimus ferratis: Colum. lib. 10. de cult. hort.

Tum mihi ferrato versetur robore palæ
Talis humus.

Rutris ruimus & iacimus: à ruendo nomẽ habent, Nonius à radendo putat: Lucilius,

Frumentarius est, modium hic secum atq; rutellum
Vna affert:

proinde quasi instrumentum sit hostorium ad æquandam mensuram & radendam: cùm tamen significari possit instrumentum quo fruges corruuntur in modium, id est coniiciuntur. Varro apud Nonium, *Cui Celer* διὰ τῆς λέγματος λέξεως *Antipatri Stoici filius caput rutro displanat.* Erant enim ratiocinationes quædam Stoicis κανονικώτεραι, id est vnius sumptionis.

Medipōti *Capistra.* *Fibulæ.* *Aluei.* *Rutrum.*

CAPVT VII.

Ante aliquem ferram ducere, tabella dimidiata, macellarij: apud Varronem.

Temperare mihi non possum quin quædam Varronis loca tractem, in quibus operam fortasse lusurus non sum. nam & ipse exquirendo discam, & aliorum studia vel adiuuabo, vel excitabo: vt mihi vel protectus sui gratiam habituri sint, vel diligentiæ. In numerum igitur procedat quod lib. 3 de re rust. cap. 6. scribit. *De pauone,* inquit, *liberè licet dicas, quia discessit Fircellius, qui secus si quid diceret de vt, gentilitatis causa ante eum ferram duceret.* quidam locum explicant de ferra militari, Festi & Vegetij auctoritate freti. nam serra pugnari dicitur, cũ subinde acceditur ad hostem & receditur. Veget. lib. 3. cap. 19. *item,* inquit, *serra dicitur, quæ ab strenuis directa ante frontem opponitur hostibus, vt reparata acies reparetur.* verùm hanc expositionem semper ingeniosiorem quàm veriorem credidi, cùm existimem Varronem dicere, Fircellium Pauonem propter nomen commune & gentilitatem, quæ ei cum pauonibus intercedebat, si quis de eis secus, id est, malè loqueretur, strepitum & odiosum puraturum fuisse, neque libentius hominem eum auditurum, quàm stridentem & obstrepentem serram, cuius argutia auribus molesta est. Lucret. lib. 2.

Ne tu fortè putes serræ stridentis acerbum
Horrorem constare elementis leuibus æquè.

legitur in antiquis libris *antè conduceret serram* eleganter: pro, mallet cõducere serram, vt eius insuauem strepitum audiret. Scribit lib. 3. cap. 2. Varro (quod Victorij fide è libris veteribus, non excusis referimus) *vis potius villæ publicæ vtamur vmbra, quàm priuati candidati tabella dimidiata ædificemus nobis?* quo loco hoc significari sentio: vis ingrediamur potius villam publicam, quàm in angustum tabernaculum candidati nostri nos constipemus? Nam dimidiatam tabellam dixit exiguam tabernaculi partem multis hominibus referti: ædificat autem sibi, qui tanquam ædificium sibi parat & locũ. Varro ibid. *Et nõ pluris tu è villa illic natos verres lanio vendis, quam hic apros Macellarios Seius?* in quo emendo *macellario Seius:* Sunt enim macellarij, qui obsonia venduntlautiora. Cap. 6. eiusdem lib. *excusos pullos refert in testabilem eam in qua pauones habet.* legendum censeo, *refert in stabilem eam,* id est in stabulum. multa enim aliis generibus veteres, quã consuetudo postea tulit, emendarunt.

Ante aliquem ferram duce re. *Tabella dimidiata.* *Macellarij.*

CAPVT VIII.

Impectere apud Varronem, capiuntur sequi, nutrices, bugonia.

Placet & in Varrone quædam excutere & emendare. Scribo igitur lib. 3. cap. 9. *pauonimis ter noueni.* Ibidem, *in ijs ijdem aiunt, cum ad lumen sustulerit, quod perluceat, id esse obmane.* & illud cap. 10. *migantur in flumẽ aut piscinam.* & νεοσσοτροφεῖον: & illud duobus verbis, *nõ in fino sex angulis cellas* id est sex habẽs angulos: vulgò perperam vno editur vocabulo, *sexangulis.* Ibidem lego versum Græcum hunc in modum,

[illegible]

Additur & alter versus qui Nicãdri est in Theriacis, videturq; redundare. Iam ex veteri scriptura legendum videtur: *itaq; impectentes à se ij cum fucos.* nam pectere pro impectere & verbe-

Impectere.

rare, à Comicis sæpenumero teritur: vel potius, impectantes, pro pectere & verberare cupientes, desiderandi forma, vel frequentandi pro sæpe pectentes atque pungentes. Nam vt fictum pro fixo à Varrone dicitur, & à veteribus Grammaticis obseruatur: quidni eodem modo pectum pro pexum ab eodem dicetur, à quo pecto pectas: cùm præserrim pro pexus pectitus à Colum. dicatur, lib. 10. de cult. hort.

Inde vbi se pure discrimint pectita tellus.

Sic à lego lecto dixit Horatius, à scribo scripto. Infectanres tamen non ineptum est, sed quam Victorius lectionem vetere refert, eam interpretabamur. Lego apud eundem libro 2. capite 4. *cùm creuerunt, capiuntur sequi matrem pastũ.*

Capiũtur sequi. Nutrices.

Nam illud *capiuntur*, valet cupiunt, expetunt, desiderant. Item, *vt desiderium possint ferre nutrices:* id est, matres quæ eos nutricant. sic mammas nutrices appellauit Carullus, & μαστὸν, id est mammam, nutricem contrà appellauit Callimachus. Item, *narr isti*, inquit, *eadem qui sermones sint habiti*, id est, eadem via & opera: quomodo sæpe loquirur Plautus. Rursum lib. 2. cap. 5. *& hinc Plautium loquutum esse Latinè, cùm Hirrium prætorem renunciatum Romam in Senatum scriptum habere. Sed bono animo es: non minus satisfaciam tibi, quàm qui bugonism scripsit.* vbi legendum censeo, *in Senatu scriptum autres.* Varro Hirrium senatorem in Senaru scriptum esse optabat, quẽ ordinem assequebantur Ædiles & Prætores, aliique magistratus. Cùm eum audisset prætorem renunciatum Plaurius, Varroni dixit, mulsa ribi affeto, affero tibi optabilem nuncium: tam ribi satisfaciam, quàm qui bugoniam, id est apiariũ, aut qui de apibus scripsit.

Bugonia.

Mel erat antiquis in deliciis, vnde meum mel, mihi est melliuæ. & illud Plauti in Pœnul. Sc. Negotij qui. *mulsa loquitur.* Sed & apum iucunda & dulcis ob mellificium eis memoria erat. Plautus in Curcul. Sc. Quo te hoc.

Egon' apiculsrum opera congestum non feram?

Quoniam autem bugonia verbum Græcum, sit, tamen id in Latina posuit oratione Plaurius, qui bugoniam scribere dixit, qua forma Iliadem Homerum scripsisse dicimus. Mel, inquit, qni tibi daret gratior & iucundior non esser, nec tibi magis satisfaceret, quàm in præsenria faciam. nuncio enim ribi Hirrium prætorem esse renunciatum. Vel etiam Varro renunciatum prætorem Hirrium in actis scribi primo quoque die optabat, idque cupiebat in acta referri, qua in re se eius desiderio satisfacturum, seque qrod ei iucundissimum sit, facturum pollicetur Plaurius. hanc posteriorem sententiam etiam non puto contemnendam.

CAPVT IX.

Careum, Murrhea, enthecæ, asinus machinarius, pædagogia, focaria, canteria.

VT sæpenumero mare tentamus, quamuis incolæ terræ simus, aut ad exteroa è patria excurrimus: ita mihi quoque vsuuenit, vt in iuris ciuilis quosdam titulos euagarer, & aliquid enodarem. In titulo igitur de penu legata, carreum quod scribitur, careum est scribendum. carum enim & careum semen exiguum est, stomacho iucundum, cibo gratum, quod oxyporis miscebatur: quidam carenum legunt.

Careum.

Murrhea autem vasa sunt, quæ myrrina etiam vocantur, vt è Propertio iam antè disseruimus.

Murrhea.

Promercium in Paulo, dicitur ea ratione, qua commercium. Illo autẽ verbo continentur ea, quę paterfamiliâs promercalia habet & venalia, id est quæ non suæ vsioni & penori, vt consumat, seruat, sed vt pecunia muret. Cùm Q. Mutius disputat eo penore, quod paterfamiliâs vsus sui causa paratũ habuisser, *accipiendum esse & amicorum eius & clientium, & vniuersorum quos circa se habuit, non etiam eius familiæ, quam neque circa se neque circa suos habuit: puta si qui sunt in villas deputati, quos Q. Mutius sic definiebat, vt eorum cibaria contineri putet, qui opus non facerent, materiam Seruio præbuit notandi, vt textorum & textricum cibaria diceret contineri.* id ex eo notauit Seruius, quia antiqui in villis textrinum aliquando instituebant. Varro lib. 1. c. 2. *vt si habeas plures in fundo textores atq; institutos histonas, sic alios artifices.* Sedularia in sedilib⁹, vt cathedraria in cathedris numerantur. Dotes, inquit Papinian. *prædiorum, quæ Græco vocabulo enthecæ appellantur:* sunt Enthecæ supellex, quæ in prædio posita est, & penus annonaque, tanquam eius dos. sic Isidorus interpretatur hoc vocabulum, *Enthecam Græco sermone repositam rei copiosam substantiam appellamus.* huc pertinet illud Sidonij affectatissimè & ineptissimè dictum, *quicquid Helicon verbalibus horreis enthecatum possederat.*

Enthecæ.

Focaria est quæ focum colit & culinaria est. nam μαγειρίσσας diuus Hieronymus Focarias Latinè reddidit. Asinus machinarius, est molendarius, qui molit, id est, qui molam machina quadam inclusam voluit & torquet, quam & machinam frumentariam vocat Iurisconsultus. Sic machinalia pondera vocat Ausonius epistola 7. pistrinalia pondera:

Asinus machinarius.

Qui, inquit, *machinali saxa voluunt pondere.*

Sic amica de machinis empta à Q. Cicerone libro de petit. consul. fortasse dicitur, id est de pistrino vel molettrina. Est & carasta machina, de qua emi potuit: sed in singulari numero loquendũ videretur. Videntur & machinę quædam fuisse, quibus serui in ergastulo aut alibi continerentur & coercerẽtur: etiam liberi interdum. Plin. lib. 35. cap. 10. *paucis diei horis pingebat, id quoq; cũ grauitate, quòd semper togatus, quanquã in machinis. Carcer eius artis domus area fuit* Iurisconsultus cũ specularia & pegmata dicit, pegmatũ nomine antepagmẽta videtur intelligere, quæ valuarũ sunt ornamẽta affixa antis. Pædagogia sunt puerorũ cœtus, i. seruitia puerilis ætatis: nos hic pueros nobilium ministros pagios velut pędagianos pueros, vt Marcell. nominat, vulgò solemus appellare.

Pædagogia.

Serui supellectiarij, qui supellectilẽ curãt: eo etiã nomine veniunt

Focaria — ueniunt qui eam faciunt. Fornacator seruus est, qui fornacem balnei caminumq; succendit. Cauteria — Cauteria sunt quibus pictores olim ceris pingentes picturam tabulatũ inurebant. Hæc hinc inde in hoc capùt velut in horreum congesta sunt è Iurisconsultorum latifundiis, aut ex eorum supellectili instructa.

CAPVT X.

Heraclea pocula, patella, patera, crustæ, emblemata, Netum, proagorus.

Heraclea pocula. — NOminat Cicero pocula Heraclea, sexta in Verrem, quo sanè in loco aliquando thericlia ex Athenæo substituebam, nunc me substitutionis illius pœnitet & piget. Heraclea autem vasa ab Hercule nomen habuerũt, fueteque magna & capacia, quæ tauti herois sitim extinguere & satiare possent. nam Hercules in potoribus numerabatur maximis. eorum poculorum etiam apud Athenæum libro 11. cap. 1. mentio est. Pro, *reclamat tota Sicilia*, quid ni freti bonis libris audacter *res clara tota sicilia* scribimus? *equitabit*, inquit ibidem, *in his equuleis*: quod est, se ostentabit, se iactabit: qua in significatione verbo equitãdi, nisi me memoria fallit, vtitur Arnobius: & Horatius Epod. ode 17. pro insultabo, dixit, *vectabor humeris tunc ego inimicis eques*. Turibulum, patellam & pateram fuisse dicit in omnibus ferè locupletibus ædibus Siculorum Cicero: Patella. — in patella diis apponebantur epulæ, cùm res diuina aliis penatib. laribusque fiebat, aut de cœna eis libabatur: Patera. — patera vinum libabatur, turibulo thus adulebatur, vaporabaturque. Mox scribo, *pereque proportione cætera*, non *peræqua*. *Cn.* inquit ibidẽ, *Pompeius est Philo, qui fuit Tyndaritanus*. Philo iste Siculus erat, qui à Cn. Pompeio ciuitate donatus, nomen bene meriti patroni, vt tum fieri solebat, sumpserat. is adeptus ciuitatẽ Romanam, iam Tyndaritanus nõ erat: homo enĩ Romanus alterius ciuitatis esse non potest, Calactinus à Calacta oppido Siciliæ dicitur; cuius mentio est apud Ptol. li. 1. cap. 4. Quod ait Cic. *argentum illi ceterum purum apposuerat*: hoc sensu dicitur: cùm intelligeret quàm esset Verres cupidus emblematum, vasa puri argenti, quò minus accenderetur eius auiditas, apposuerat: tantùm adiunxerat vasa duo cũ emblematis. Nam his exceptis reliquum erat argentum purum appositum, ne hospes omni suo spoliaretur argento. Crustæ. Emblemata. — Crustas & emblemata nominat Cicero vasorum ornamenta: inter quæ videtur interfuisse, quòd crustæ tectoria quædam erant, & tanquam bracteæ quædam illitę & laminæ inductæ inauratæque: emblemata preciosiora erant, & operis exquisitioris, exemptilisque erant, cùm illigata essent vel adfixa. crustæ autem, etsi reuelli poterant, tamen firmius inhærebant. *Attalus*, inquit ibidem, *homo pecuniosus nec vulgò Lilybæi*: vetus liber, *Attalus homo pecuniosus Neti: Lyso Lilybæi*. Netum. — nam vrbis nomen perspicuè desiderabatur: ea Nectum à Ptolomæo libro 3. capite 4. vocatur, à Silio Italico lib. 14. de bel. Pun. Netum,

Et Netum & Micite, pubesq; liquentis Acheti.

quare Neti scribendum reor. Mox, *Archonides Helori, dies me citius defecerit*. Nec multò post, *ad se et ad Selenem*. nam ea mulier lunæ vocabatur nomine, vt Antonij filia. sed & suprà, *hoc denique quod concedit*, legendum sine dubio, non concepit. Proagorus autẽ est Dorica ratione, quam Latini æmulantur, & Siculorum lingua erat, qui ab aliis Græcis [illegible] dicitur, qui princeps est, & ante alios verba facit. — Proagorus. Oculis captus sæpe dicitur, qui nihil videt: & mente captus, qui non sapit. quorum enim oculi capti sunt, & manu pressi, cernere nõ possunt: etiam oculis captus dicitur, qui rei alicuius specie captus est & allectus, vt eam vehementer concupiscat, & habere ardeat. Cicero in eadem oratione, *tametsi ne oculis quidem captus in hanc fraudem tam sceleratam ac tam nefariam decidisti*.

CAPVT XI.

Sutrium ire, flos libycus, canina scæua, bona scæua: apud Plautum in Casina.

QVOD in Plauti Casina legitur. Sc. Nunc amici.

Sed facito dum memineris versus quos cantat colax:

Longe aliter descriptũ in antiquis reperi schedis, & annotatu obseruatuq; dignum duxi,

Sed facito dum Mæoni aper versus quos cantat colax:

è quo etsi obscurus, ramen aliquis sensus elicitur non inanis: si autem colax legatur, assentator erit, qui aliqua in fabula id cecinerit: vt & si Mæoni, legamus. Quid si, Mæonia per versus, legamus, vt vel de aliquibus iu fabula sic cantari intelligamus, vel ab Etruria, quę à Mæonibus, id est Lydis originem ducebat: in Festo libro 11. legitur *merula* claudicante versu: Et potuit quiddam tale merula vocalis canere, quod & festiuius erit. Eadem Sc.

Cum cibo, cum quiqui vt veniant facito, quasi eant Sutrium. — Sutrium ire.

esse hoc à re militari tractum videtur. sæpe enim, cum properato est opus, & in expeditionem est miles rapiendus, imperatur vt cibaria secũ ferat: vt cùm rapidè fortasse Sutrium duxit exercitum Camillus. Gallico tumultu ait libro 17. Festus edictum esse vt legiones Sutrij præstò essent cum cibo suo: & Sutrium ire in prouerbiis numerat. & nonnunquã & trium dierum cibaria impetabantur. Aristophanes,

[illegible] Iterum,

[illegible]

Eadem in fabula, Sc. Vt properarem. reperi,

Non ecastor vilis emptus est,

non vili: & significat carum esse salem, & vicinum proinde sibi non emisse insulsumque ac fatuum esse. Eadem Sc.

Operam vxoris polliceor foras quasi catulis, tum flagitium hominis.

in omnibus editur carillatum, nec à me damnatur, sed illud alterum indicatur, vt si cui arrideat sequatur. hunc enim locum iudicio hominum & arbitrio existimandũ relinquimus, nostrã sententiam non interponimus. Sc. Nulla, nulla sum.

Flos libycus.

Nisi hæc meraclo se vspiam percußit flore libyco.

sic hic versus à doctißimo viro Ioachimo Camerario vtriusque linguę nostra ætate antistite, restitutus est, & in illis, quas appellaui hoc capite schedis reperi. Flos autem libycus, vinum est Mareoticum literarum monumentis non incelebre: etiã versu Maronis in 2. Georg. clarum, Mareotidibus vitibus in optimo genere numeratis. Mareotis autem Libye à Plinio lib. 5. cap. 6. recensetur Ægypto contermina. Meraclum est meraculũ. Erat & Sc. Vade fur vt sentis. planè & literatè perscriptum, *Debo μέγα λακεῖν*. hodie *καὶ λακεῖν* percrebroit. Noua nupta olim non solùm nõ contingebat pedibus limen domus in quam deducebatur, sed nec eius è qua exibat: Plautus in Casina, Sc. Sensim super.

Sensim super attolle limen pedes noua nupta.

Illud autem à multis obseruatur, hoc nõ item. Sc. Vbi tu nunc es. pro, *hac ibo,*

Caninam cœnam spero meliorem fore,

Canina scæua. erat probè & planè scriptum, *caninam scæuam*, quod auspicium significabit, quod canibus plerunque infœlix & infaustum est, cùm & cædantur, & malè accipiantur: vel potius latratum canis dicit auspicium caninum, cùm sæuios & asperius latratura sit vxor. Varro lib. 4. de ling. Lat. *quòd puerulis turpicula res in collo quædam suspẽditur, ne quid obsit, bonæ scæuæ causa*. & Plautus in Pseud. Sc. Malus & nequam.

Bona scæua.

Bene prædatus ibo, bona scæua est mihi.

ea dicta ab scæua, id est sinistra, quòd quæ sinistra sunt, bona auspicia existimantur. Legendum autem suspicor in fabulæ clausula,

Eaq; nubet Euthynico nostro berili filio.

Nam Teuthynico quod editur, ex eo deprauatum est, quòd vltima litera verbi *nubet* antecedentis geminata est, & ad sequens attracta nomen. hæc cursim & properanter è vetusta eruebamus charta, & bonæ iuuentuti transmittebamus.

CAPVT XII.

Ennæa Ceres, Temenites Apollo, forum ornatum, & quædam in Cicerone act. 3. in Verrem emendata.

QVam Cicero 6. in Verrem, & Valerius Maximus lib. 1. cap. 1. vocant Ennæam Cererem, Ætneam appellat Claudianus libro 1. de raptu Proserpinæ,

Ennæa Ceres.

Atnææ Cereri proles optata virebat Vnica.

in quo tamẽ Ennææ legere malim, cùm præsertim Valerius scribat ex ea ciuitate sacra eius orta fuisse, & Arnob. lib. 5. fabulam Ennæam vocet. quanquam cùm ex Ætna raptam Proserpinam sint qui tradant, Ætnæam fortasse nõ deerit qui defendat. In illa autem Ciceronis oratione legendum puto è clancularijs & reconditis libris: *ita verò ab omni aditu*. & mox, *letißimiq; flores*. Infulas porrò & verbenas cùm dicit, significat *ἱκετηρίας*, aut *ὄρχας*: vnde & *κλαδηφόροι καὶ θαλλοφόροι*: præstò enim eos fuisse cum ramis & velamentis dicit, velut supplices: non enim hîc verbena nomen herbę est, sed potius ramum oleæ significat, vt & cuiusuis arboris & plantæ, cùm religiosè fertur. Nõ dubito autem quin ibidem è sanctuariis antiquorum codicum restituẽdum sit, *purum à cæde seruatum est*: non vt inoleuit, *à plurima cæde*. est omnino illud Ciceronis elegantia dignius. Qui Apollo Thesmotes excuditur in eadem oratione, in antiquariorum libris, Temoites scribitur: vnde & corrigendi bella occasio est. legendum itaque reor Temenites. nam de Syracusis loquitur, quibus adiunctæ Epipolæ erant, queis locus nomine Temenos suberat: vnde, vt coniicio, Temenites Apollo vocatus fuit. Stephanus, *τέμενος τόπος Σικελίας ἐπὶ τὰς Ἐπιπολὰς πρὸς τοὺς Συρακούσιους*. mihi & loci propinquitas & vocis, facilè persuasit vt hanc coniecturam amplecterer, quam vt equidem aliis probatã cupio, ita non sic commendo, vt si quid melius excogitent, non ipse vltro recepturus sim. Meæ etiam fauet & suffragatur sententiæ Suetonius in Tiberio, cap. 74. ita scribẽs, *Supremo natali suo Apollinem Temenitem, & amplitudinis & artis eximiæ, aduectum Syracusis, vt in bibliotheca noui templi poneretur, viderat per quietem affirmantem sibi non posse se ab ipso dedicari*. Reperi etiam ibidem inter blattas, *nullas vnquam vllo templo fuisse*, cùm hodie *tempore* edatur, quod etsi non ausim eiicere, tamen quod illi controuersiam faceret, indicare volui. *Spectet*, inquit eadem oratione Cicero, *eorum ornatum, si quid iste suorum ædilibus accommodauit*: ego vnius literulæ mutatione, *forum ornatum*, lego: ludis enim forum ornari solebat, antequã theatrum esset à Pompeio ædificatum & dicatum: & interdum postea: Cicero 3. in Verrem, *vidi simul cum pop. Rom. forum comitiumq; adornatum ad speciem magnifico ornatu*. Illa verò 6. act. in Verrem, ex antiquis libris commemoratione & perscriptione nõ sunt indigna, *quid arbitramini Rheginos, qui iam ciues Romani sunt, merere velle, vt ab ijs marmorea Venus illa auferatur?* hodie *ne auferatur*, receptum est: & continuò, *quid Tarentinos, vt Europam in Tauro sedentem amittant?* hodie, *vt ne Europam*. hoc enim significat, quàm magnam pecuniæ vim pro illis signis peterent? non longè hinc, *mirum quendam dolorem accipere eos*. hodie, *accidere ijs*, quod equidem etiam laudo. &, *non modo lenitudine*: hodie *modo* abest. &, *nam principum sententiæ perscribi solent*: hodie *principum solet*. &, *quoniam ex tota prouincia soli sunt*: hodie excuditur, *qui ex tanta prouincia*: mox, *vt ea quæ rogati erunt*: hodie desideratur præpositio, quæ non videtur inanis esse nec ociosa. has è veteribus libris scripturas in suos codices retulerat Petrus Gallandius, cuius obitu & aca-

Apollo Temenites.

Forũ ornatum.

& academia magnam iacturam fecit, & ego amico ſiogularis exempli, & patrono de me bene merito orbatus ſum.

CAPVT XIII.

Lumen, luminaria, Cicero & Cato declarantur.

IN opuſculo de optimo genere Oratorum, libet vnum atq; alterum locum explicare. in eo cùm ſcribitur, *Sed earum omnium rerum vt ædificiorum memoria fundamentum eſt, lumen actio*: vulgò parum attendunt lumen eo loco feneſtras ſignificare, qoibus in ædes lumen admittitur: cum tamen in hac ſignificatione non rarò à ſcriptoribus vſurpetur, vt à Catone cap. 14. apud quem etiam luminaria foriculas feneſtrarum ſignificant & ſpecularia: eius verba ſont, *Lumina ſex, ſcamna tria, ſellas quinq;, telas iugales duas, luminaris ſex*. alia non proferam exempla, ne in re nota videar mioimè neceſſarijs teſtimonijs vti. In verſibus Lucillianis qoos adhibet Cicero, parum emendatum mihi videtur, quod ſic legitur, *cum Pacidiano hic componitur*: verius puto & incorruptius, *cum Placideiano*, vel Horatio auctore, qui de eodem gladiatore agens libro 2. ſat. 2. ſcribit,

Lumen.

Luminaria.

Aut Placideiani contento poplite miror
Prælia rubrica picta aut carbone.

quanquam ſi ſola adductus coniectura ſic corrigerem, à me faceret ſyllaba, quæ in *Pacideiano* producta eſt, in *Placideiano* breuia & verſui accommodata.

CAPVT XIV.

Aeraria ratio, ratio ad denarium, ad ſeſtertium, ad Caſtoris.

IN Quiotiana noo parum obſcuritatis habere, lucemq; interpretationis deſiderare verba illa videtur, *Hoc eò per te agebatur, quòd propter ærariam rationem non ſatis erat in tabulis inſpexiſſe quãtum deberetur, niſi ad Caſtoris quæſiſſet quantũ ſolueretur. decidis ſtatuisq; tu propter acceſſitudinẽ, quæ tibi cũ Scapulis eſt, quid ijs ad denarium ſolueretur*: qua quidẽ de re quid ſentiam, homines non celabo, vel eo potiſsimum nomine, vt aliorum ingenia acuam ad verum inueſtigandum. Rationẽ ærariam arbitror dici, cùm in aſsium numerum ſomma redigitur: vt verbi gratia, ſi cẽtum millia æris deberi dicam. fac igitur centum millia æris debita fuiſſe Scapulis ex æraria ratione, eam ſummam ſibi in ære numerari nolebant, in argento optabant. nemo eſt enim qui non magnam ſummam in argento, quàm in minuto ære habere malit. non recuſabant debitores, ſed aliquid deduci volebant, ſi ad deoariũ ſoluerent. Erat enim denarius argenteus, & in argento ratio vel ad denarium fiebat, vel ad ſeſtertiũ. Voluſius, *Quare ſi ad denarium rationem conficies*: & paulò poſt, *cùm ad denarium ratio conficeretur*. Rurſum Voluſius, *ſi prius inſpexeris ad quẽ modum ſeſtertiaria ratio conficiatur*. Igitur propter illã deductionem, quã debitores eo nomine petebant, ad Caſtoris eſt ventum, quo homines ſæpe de ſuis negotijs & controuerſijs cum aduocationibus veniebant, vt aduerſarijs aliquid denuntiarent, aut cum eis tranſigerent & deciderent. Cicero in Verrem, *Auſum eſſe in æde Caſtoris celeberrimo clariſſimoq; monumento, quod templũ in oculis quotidianoq; aſpectu populi Romani eſt poſitũ, quo ſæpenumero Senatus conuocatur, quo maximarum rerum frequentiſſimæ quotidie aduocationes fiunt, in eo loco in ſermone hominum, audaciæ ſuæ monumentum æternum relinquere*. his ex locis arbitror nonnihil illuſtratam Ciceronis ſententiam eſſe.

Aeraria.

Ratio ad denariũ. ad ſeſtertium.

CAPVT XV.

Trabs Cypria, Vitrea Circe, Fauni fiſtula: apud Horatium.

HÆC opera deſultoriæ cuiuſdã leuitatis eſt: huc enim & illuc tranſilit, carpitq; hinc & illinc delibat, variaq; colligit, vt interdum nec pes nec caput vni reſpõdeat formæ. Venire video in controuerſiam, quæ ſit apud Horatium trabs Cypria, initio carminum hoc verſu, *—vt trabe Cypria*

Trabs Cypria.

Myrtoum pauidus nauta ſecet mare.

Ego prætermiſsis aliorum ſententijs, quid exiſtimẽ proferre non cũctabor: equidẽ poeticè ſic intelligo ſignificari nauim, præſertim cùm Cyprus omni materia ad nauium ædificationem ſic abundaret, vt ab ima carina, ad ſummum carcheſium, ſine ſubſidijs aliarũ regionum totam oauim abſolueret, & omnib⁹ armamentis eam inſtrueret. Quis huic rei teſtis? Marcellinus, cuios hoc teſtimoniũ eſt lib. 14. *tanta autem tamq; multiplici fertilitate abundat rerũ omnium eadem Cyprus, vt nullius externi indigens adminiculi viribus, à fundamẽto ipſo carinæ ad ſupremos vſq; carbaſos ædificet onerariam nauẽ, omnibusq; armamẽtis inſtructam mari committat*. Multi etiam ambigunt, cur vitream Circem appellarit lib. 1. od. 17. his verſibus,

Vitrea Cyrce.

Dices laborantes in vno
Penelopen vitreamq; Circem.

Ego pro aquarum accola & maritima accipio, & tanquam aqoarum nympha, cùm aquarum color vitreus ſit, & Nymphæ apod Maronem lanificium huius coloris exerceant: verſus enim eius eſt 4. Georg.

Carpebant hyali ſaturo fucata colore,

id eſt vitri. Glaucus etiam & ceruleus color, qui vitro proximus eſt, tribuitur fluuialibus & maritimis dijs: Virg. 8. Æneid. de Tiberino,

—eum tenuis glauco velabat amictu
Carbaſus, & crines vmbroſa tegebat arundo.

Paterculus, *cùm ceruleatus & nudus caputq; redimitus arundine, & caudam trahens, genibus innixus Glaucum ſaltaſſet in conuiuio*. nam ceruleatum dicit, ceruleo indutum amictu. In eo autem carmine cùm Horatius ſcribit.

Vtcumq; dulci Tyndari fiſtula
Valles, & Vſticæ cubantis

Fauini fiſtula.

Leuia personuere saxa.

Fauni fistulam interpretor, ex priscorum opinione, qui loca vocis imaginem referentia, à Faunis & Satyris incoli credebant, vt conuallem suæ villæ Horatius: sed & eos modò tibia modò fistula canere credebant, vt ex Lucretio cognosci potest, lib. 4.

Hæc loca capripedes Satyros Nymphásq; tenere
Finitimi fingunt, & Faunos esse loquuntur:
Quorum noctiuago strepitu ludóq; iocanti
Affirmant vulgò taciturna silentia rumpi,
Chordarúmq; sonos fieri, dulcesq; querelas,
Tibia quas fundit digitis agitata canentum:
Et genus agricolûm latè sentiscere, cùm Pan
Pinea semiferi capitis velamina quassans,
Vnco sæpe labro calamos percurrit hiantes.
Fistula siluestrem ne cesset fundere musam.

Vtcunq; autem prò vbi cunq; Horatius vsurpauit. Nã & vt pro vbi dicitur: Catullus, epig. 17.

Verum totius vt lacus putidæq; paludis
Liuidißima maximeq; est profunda vorago.

id est, vbi profundissima vorago est: eodem modo in Arato Cicero,

——Vt prius altæ Chelæ,

pro vbi. Nam Græcè est, ὄχι θ' ἄκραι χηλαί. Sed quia ad eam antiquorum de Faunis & Satyris opinionem Melæ verba lib. 3. pertinent, ea adijciam. *inde visuntur patentes magis campi, quàm vt prospici poßint. Panum Satyrorumq; opinio hinc causæ fidem cœpit, quòd cùm in his nihil culti sit, nullæ habitãtium sedes, nulla vestigia, solitudo in diem vasta, & silentium vastius, nocte crebri ignes micant, & veluti castra latè iacentia ostenduntur: crepant cymbala & tympana, tibiæq; audiuntur sonantes maius humanis.*

CAPVT XVI.

Oleaster apud Maronem, per hastam iurare, per sceptrum.

Oleaster.

Scribit Maro 12. Æneid.

Fortè sacer Fauni folijs oleaster amaris
Hic steterat, nautis olim venerabile lignum,
Seruati ex vndis vbi figere dona solebant
Laurenti diuo, & votas suspendere vestes.

Id ego non temere Virgilium scripsisse existimaui, sed ex situ priscæ superstitionis, præcipuè Græcorum, qui ante fana in oleastris suspendere dona solebãt & affigere illius enim arboris viuacitas tanta est, vt si multis configatur clauis, nihil tamen lædatur. Aristophanes in Pluto,

ὥσπερ ἐκ κοτίνου προσπατταλεύσω τουτωί.

id est, ceu oleastro adfigam isti. Ad eam consuetudinẽ respiciens dixit Theoph. lib. 5. c. 4. ὥσπερ καὶ περὶ τὸν κότινον συνέβη τὸν ἐν Μεγαροῖς τὸν ἐν τῇ ἀγορᾷ, ὃ καὶ ἐκκοπτόμενος λίθων ἦν ἀχύρων καὶ ἀναρτημάτων τῶν ἄλλων, ὥσπερ ἐγένετο ἐπὶ Ἀμαλθείᾳ, ἐν τούτῳ γὰρ διαμεμενηκότα ἐπιφερόμενα ὀφθῆναι καὶ ἄλλ' ἄττα τῶν ἀναθημάτων, ἃ πάλαι τὸ πρῶτον ἐγκατεκλείσθη. Ad eum allusisse Græcorum ritum Maronem existimem, cùm perstudiosus Græcorum imitator sit. Sic cùm scribit 7. Æneid.

Præferimus manibus vittas:

ad supplicum velamenta respexit & Homeri versum, Iliad. 1.

στέμματ' ἔχων ἐν χερσίν.

Illud verò eiusdem 12 lib.

— nunc ô nunquam frustrata vocatus
Hasta meos:

imitationem Græcam perspicuè præ se fert. nam apud Æschylum Parthenopæus, quod amentis est & impiæ superbiæ, per hastam iurat, & eam colit pro deo. eius verba sunt,

Per hastã iurare.

Ὄμνυσι δ' αἰχμὴν, ἣν ἔχει, μᾶλλον θεοῦ
Σέβειν πεποιθὼς, ὀμμάτων θ' ὑπέρτερον.

Hasta Cænei etiam prouerbio celebrata est, quam ille à ciuibus & viatoribus coli, & cuius nomine iusiurandum concipi cogebat. Sed & per hastam antiquis iurare visitatum & solitum fuit. nam Iustinus libro 43. id ostendit, eamq; sceptrum fuisse dicit. Ita apud Maronem per sceptrum iuratur, vt apud Homerum, & apud Valerium Flaccum per hastã eodem modo.

Per sceptrum iurare.

Hanc ego magnanimi spolium Didymaonis hastã,
Quæ neque iam frondes virides, neque proferet vmbras,
Vt semel est auulsa iugis, ac matre perempta,
Fida ministeria & duras obit horrida pugnas,
Testor.

CAPVT XVII.

Quædam obseruata & emendata in Arateo carmine Ciceronis.

Ciceroe mẽdatur.

Cicero admodum adolescens in Latinum conuertit Arati poema, cuius hodieque magna pars extat, sed multis tamẽ locis vitiata & inquinata fœdis erroribus. Interpretationem Latinam cùm alternã cum versibus Græcis leuiter cõpararem, obiter & velut in transcursu hæc, quæ subieci, in oculos incurrentia enotaui, quæ partim integritatẽ versibus reddunt, partim quædam satis inuoluta & obscura euoluunt & illustrant.

E quibus hanc subter poßis cognoscere fultum:

emendo, *cominus hanc subter*, vt intelligatur esse sub Andromedæ zona. Nam fultum positum dixit: Græcè est ἐρήρεισται.

Tum pectus quod cernitur Orionis,

mallem quà cernitur, obseruandumque ab eo eleganter στῆθος pectus conuerti. *Nam non minor illis*, puto, *namq; est minor illis*: cùm scribat Aratus, ὁ δ' οὔ τι νέον. non enim eis assentior, qui ex Cicerone emendandum censent in Arato ὁ δ' οὔτι φύει.

—atq; etiam vehementius illi Pisces:

sine controuersia legendum est *illo*.

——Aquilonis tangitur alis.

hic legi, qui emendaret auris. *Atq; horum & caudis*, rectum est *è caudis*.

Quam veteres soliti cœlestem dicere nodum.

Cicero in Arato non videtur legisse ὑπουραῖον, sed vel ὑπουραίων vel ὑπουραῖον, vt & Germanicus & Hi-

& Higinus lib. 3. Astron.

Andromedæ læuo ex humero si qua excre perges,
At positum poteris suprà cognoscere piscem.

lege, — *si quærere perges*, *Appositum*, vel vt veteres loquebantur, *si quæsere perges*, quod Ciceronem scripsisse ex vestigijs auguror. *Et pedibus vatum*, equidèm legendum censeam, *è pedibus varum*, nec tam legisse videtur Cicero γονάτων, quam ἐναντίον. *Qua summa ab regione*, puto verum esse, *quem summa ab regione*. Proximos versus sic legendos & distinguẽdos arbitror.

Diuersosq́; pedes vinctos talaribus aptis,
Puluerulentus vti, de terra lapsu' repentè
In cœlum victor, magno sub culmine portat.
At propter læuum genu:

Genus lego, genus enim pro genu veteres dixerunt, quod Priscianus libro sexto hic notat. sic infrà lego,

Quæ genus ad læuum.

Rursum,

Atq; inter flexus genus —
Propterea quòd & æstatis primordia claret.

corrigo *clarat*. Nam clarare pro declarare antiquis vsitatum fuit: nec properanti testimonia quærenda sunt aut circunspicienda. vnum tamen ex ipso Cicerone libro primo de diuinatione adijciam,

Iuppiter excelsa clarabat sceptra columna. In illo,
Inde fides leuiter posita & conuexa videtur:
Mercurius paruus manibus quam dicitur olim
Infirmis fabricatus in alta sede locasse.

equidem putem emendandum, *leuis adposita & connexa*: & *paruis*, sed &, *in cunis*, præsertim cùm Græcè scriptum extet, καὶ παρὰ λίκνῳ. Nam *infirmis*, absurdum est, & alienum à sensu.

Ipse autem labens multis equus ille tenetur
Piscibus, hinc ceruix dextra mulcetur aquari.

mutis substituo, quis enim nescit pisces mutos esse? qui & ex eo ἐλλοπες à poetis Græcis vocãtur. duo autem pisces multitudinem efficere non possunt: sed & *huic ceruix*, lego. *mulcetur* valet tangitur.

Sertus hæc obitus terrai iussit equinis:

suspicor scripsisse Tullium, *visit equi vis*, id est, equus, genere loquendi poetis vtriusque linguæ vsitato.

Brumali flectens contorquet tempore cursum:

duobus vocabulis lego, *cùm torquet*. Cicero autem in proximis versibus bis *labi* pro nauigare vsurpat.

Nam non lõginquum spatium labere diurnũ. &,
Sed tamen anni iam labuntur tẽpore toto. Ibid.
Atq; etiam supero naui pelagoq; vagato
Mense sagittipotens solus tum sustinet orbem.

scribe, *haud supero naui pelagoq; vagator*, & *cùm*. sagittipotens autem est sagittarum compos, sagittas habens, id est sagittarius. *Nam iam cum minus exiguo*, lege,

Nam iam tũ nimis exiguo lux tempore præsto est.

Emendant & nonnulli, *Nam iam comminus*. Lege, inquit, littus nec pelagus sequere, cùm breuis dies sit. *Iam propè præcipiti*, malim, *nam propè præcipiti*. *Hic missi iacet vna sagitta*. sic huius versus hiatum & lacunam eleganter Morellius expleuit, cùm in Aldi editione reperisset, *hic misso reuocans*:

Hic missore vacans fulgens iacet vna sagitta.

Est autem missor sagittarius. mox autem, *nitẽs penna*, dicitur pro eo quod est volans.

Tum magni currens capricorni cornua propter.

sanè hic obseruo Cic. πολλὸν legisse videri in Arato, non vt excusum circunfertur πολιόν. scribitur etiam, *tum magni curuus*. *Illæ quæ fulgent luces*: his in versibus aut indulsit ingenio suo Cicero, & à formula & præscripto interpretis recessit, aut exẽplar sequutus est vberius nostro & versib. numerosius. *Quẽ qui suspiciet in cœlum*, lege, *suspiciens*. *Cætera se speret*, lege, *cætera ne speret*.

Hunc tegit obscuris circum præcordia vesper,
Ver toto spirans rabido de corpore flammam.

Emendo, *obscurus*, &, *venter*, &, *nec toto*.

Hæc augens anima vitali flamina mulcet:

lege, *vitali flamme mulcet*.

Hunc propter subterq; pedes quos diximus antè

lege, *quem diximus antè*.

Præcipitantem agitãt, oriens iã denique paulum,

Corrigo, *orientẽ denique*. — *Serpẽs prælabitur Argo*: emendandum censeo, *perlabitur*, vel potius *prolabitur*.

Sed conuersa retro cœli semper loca portat:

repono, *se per loca portat*:

— ad cœlum sine lumine malum,

celsum haud dubiè legendum, non cœlum.

— canis vestigia condit:

legendum videtur, si Arati sententiam sequaris, *condunt*. *Cerula vestigat pistrix*, marina cerula hic dicitur, vt pisces cerulei sunt marini: Iuuenalis sat. 4.

Illic ceruleos, hic piscem fluminis.

Brodæus tamen, vt antè nos dixisse recordamur, hic Ælucos legendum esse multis persuadebat. Finita, sitam & locatam significat.

— & scamnosi corpore pisces, scammoso lego.

— in parte locatum
Cœli funestum magnis cum viribus amnem.

distingue locatum cœli: magnis autem cũ viribus funestum, pro magnopere funestũ dicit. *Hic vna stella vertuntur*, emendo *nectuntur*. — *formas Has ille astrorum custos*. In Cicerone hic astrorum custos est astrorum obseruator & inspector. — *nota clarere figura*. scribe vt supra clarare. *E multis tum his*, scribo, *E multis tamen his*. Videtur autẽ Cic. in Arato legisse ἀδμήτοις, non vt nũc excuditur, ἀδμήτου. — *delapsum lumine fontis*, scribo, *flumine*: flumen autem est χύσις, id est fluxus, fluxio. *Inde nepæ*: nepam scorpium Cicero interpretatur, infrà tamen terga nepai dicet, cancrum intelligens. *Quæ lumina tempore tranat*, limina malim.

Arcturo magnum spatium supra dedit orbem.
Iuppiter hunc paruum —

lego, *spatio supera dedit orbem Iuppiter, huic paruum*. *Atq; arani tenui*, tenuis alij legunt. *Metuenda Fauoni*, Fauonium pro Euro dixit verbo abusus. — *Inferni de partibus*, scribe, *infernis*. *Hoc caput atq; oculos*, scribo, *hæc caput*: ac sauè hoc in

versu

versu cancrũ nepam interpretatur, suprà scorpium. *Conuexoq; sinu*, scribitur & *connexo*. spiram reddit sinũ. *extrema nitens*, lege *extremam* vel *extremum*, id est, *sinum*. *Antecanem*: antecanis lego vno vocabulo, vt προκύων Græcè dicitur. *Per bis sex signorum labier orbes*. emendo *orbem*: Zodiacũ enim intelligit. *Quia quæ faciunt vestigia cursu*, repono, *quo faciunt*. *Sic malunt errare vagæ*, lego, *sed malunt errare vagæ*. *Hic nimio fulgens candore notatur*: scribo *vocatur*, & paulò antè, *Superarit lumine Lunã*, non superaret. puto & suprà scribendum, *Magnos edicam gentibus orbes*, vel *cantibus*.

Hic non perpetuum detexens conficit orbem,

detexere pro texere dicit. Quod autem loquitur, etsi verum est, non tamen in Arato quicquam tale reperio.

Ora petens geminorum illustratum genu ardens:

emendo, *illustria, tum genus ardens*. *In sese retinens auriga*, sine controuersia aurigæ emendandũ est. *Hunc supra leua*, Cicero scripsit *sura*. *Ad Andromedem hic dextra*, sine vitio fuerit *at Andromedæ*. *Anguitenens humeris connititur*: propius ad Arati sententiam accederet *conuertitur*. *Subtersecat hic Capricornum*: fortasse verius *subter secat hinc Capricornum*.

Condens postremum tangit rota feruida solis,

puto *cedens* legendum: Rota autem solis elegãter à Latinis poetis appellatur rotundum solis corpus, δίσκος à Græcis vocatur. Lucretius, libro quinto,

Nam neq; tum solis rota cerni lumine largo.

Sequitur in Arato Cic.

— hinc orbi quinq; tributæ
Nocturnæ partes supera, tres luce dicantur.
Hasce inter, medium in partem retinere videtur.

si vllus sententiæ respectus est, planè legendum, *huic orbi*, & *partes supera tres luce dicantur*. & *hosce inter mediam partem*. *Tantus quantus erit*, magis sententiæ conueniet *erat*.

Hydra tenet flexu crateram coruus adhæret:

Cratera & coruus, restituo. *Et paucæ chelis stellæ* proculdubio, *& paucæ è chelis* Cicero scripserat. *Aequo spatio deiunctos*. quid si *deiunctos*? quãquam illud alterum etiam placet *— diuino lumine flexi*, mallem, *diuino numine*. Paulò post sic lege & distingue,

Sed tantùm supera terras semper tenet ille
Curriculũ, obliquè inflexus tribus orbibus vnus.

Hoc adeò moneo, quòd intelligam à quodam tria vltima verba expuncta, quòd sensum non attenderet, cùm hic curriculum sit spatium, & dicat Cicero, Zodiacum tribus circulis obliquè & per transuersum incumbere.

Qua Lunæ conuexum cœli contingimus orbem,

pro cœli, oculis lego. *Collucet Aquarius orbem*, puto *orbi* scribendum.

Exin scammiferi serpentes ludere pisces,

quid si *pergentes ludere*, vt paulò antè, *Capricornus vadere pergit*? Sed *serpentes* placet, & *ludere* eleganter dictum est, & Terentius congrum in aqua ludere dicit in Adelph. act. 1. sc. 1.

Hæc sol æterno conuestit lumine lustrans,

equidem mallem, *conuertit*: præsertim cùm Græcè scribatur ἐφῆπται. *conuestit* tamen scio eleganti translatione dici. *Tantundem patens*, puto tantũdem parens, pro apparens: vt in actioonum formulis, si paret. alij versum fulciunt *ille* interponentes. *Tot cœlum iussus*, puto tot cœlum iuxta, non malè etiam, iussu. suprà autem lego,

Signifero ex orbe & signorum ex ordine fultum.

— de tegmine sumes, lego sumens. *omnes cognoscere possit*, scribo *possis*. *— quæ tempore eodem Præcipitent obitum*, scribo *præcipitent, obitum*. *— vt supero*, scribe *supera*: quod pro supra veteres dicebant, & antè multis locis vsurparat Cicero. verùm in *supra* ab hominibus huius rei ignaris vbiq; imminutum est. *Partem, etiam supera atq;*, distinguo, *partem etiam supera, atq;*. *— cancrumq; recondit*. ego vt in quibusdam reperi, *clarumq; recondit*, lego. nam qui cancrum legunt, perspicuè cum sententia pugnant.

Hæc obscura tenens conuestit sydera tellus:

emendo, vt supra, *conuertit*. *— simul vis maior aquai*, Equidẽ puto cùm scribatur Græcè αἰθὴρ, reponendum esse, *Iouis ales aquai*. vel io vndaa vel in altum, id est in mare, quod poetis est pro finiẽte orbe: vel potius, vis magna aquilai.

— ac flexo confident corpore nisus iam supero,

lego *considens*: & consideos à consido: Græcè enim scribitur, ὀκλάζ[illegible]. *Sed læuum genu*, scribe *genus*: & mox, *linquit*, non liquit: *— illustria lumina virgo*, castigo, *illustri lumine*. *— per cœli numina*, culmina aot limina legendum. *Totaq; iam supera*: Græcè est ὁ μάλα πᾶσα, Cicero οἱ μάλα legisse videtur. *Nondum tota latet*, scribo *patet*, quod est oritur: quod nõ solùm postulat, verùm etiam flagitat sententia. *— non caudam contegit vmbra*: neminem esse puto qui non intelligat legẽdum, *— nam caudam contegit vmbra*. *— exoriens conabitur arcum*. non dubito affirmare Ciceronem arcus scripsisse nominandi casu.

Latè fusa volans per terras vnda vagatur.

per terras autem vagari hoc loco, occidere est: vt paulò post, *— commendat corpora terris*. videtur autem versus nescio quis in Cicerone desiderari. *— defixa in gurgite Echines*: Chios hic conueniret, nisi repugnatet syllaba. nam Chius cùm est insulæ nomen, priore syllaba corripitur, cùm incola Chius dicitur, priore est producta: quòd duæ vocales in vnam coeant, Chiius Chius. Existimaui tameo aliquando à Cicerone in insulæ nomine priorem esse productam: sed cùm etiam Chia, vt ait li. 5. cap. 13. Plinius, dicatur, quod nomen ex adiectione factum videtur, fortasse Chia non malè legeretur: Echinis tamen seruetur potius, vt in eius saxis vadisque echinos marinos stabulari multos intelligamus. *Brachia quam viridi*, emendo, *Bacchus quam viridi*: scio alios emendare, *Brachia quæ viridi*, sed meum istud probabilius puto. non inuitus etiam legerim, *Bacchica quam viridi conuestit tegmine vitis*.

Oenopionis auens epulas cœnare nitentes.

Legisse videtur io Arato Cicero [illegible] [illegible]. *— subito perculsa Dianæ*, scribo, *percussa*. *— post humeros euersa sepe*, putem *post humeris*

humeris euersâ sede refertur. Institit et mergit nisi caput. *instat & emergit*, restituo. — *toto cum corpore*, malim, *toto tum corpore.* *Emergunt alite lapsum,*

Et terris volucris, existit clara sagitta.

scribo. *emergunt alite lapsu*

E terris volucres, existit clara sagitta:

Hæc ego veluti per transennam strictim aspiciēs animaduerti: si quis propius & acrius intueatur, non dubito quin multa sit alia obseruaturus, & in Cicerone fortasse fidem & diligentiam aliquando desideraturus.

CAPVT XVIII.

Crotalistria in Petronio & Propertio, crepitans Concordia nido, apud Iuuenalem.

VErsus sanè quàm amœni & elegantes extant Petronij Arbitri de Ciconia, sed qđ inter nos dicere liceat, coralistria in eis quid sibi velit, nullo modo assequor: eos subscribā,

Ciconia etiam grata peregrina hospita,
Pietaticultrix, gracilipes, coralistria,
Auis exul hyemis: titulus tepidi temporis,
Nequitiæ nidum in cacabo fecit meo.

Ego isti subditi fidens voci vt corruptæ & degeneri, animum variè distrahens & versans, tandem aliquando existimaui crotalistria legendum esse à crotalis, quorum strepitum imitatur *crepitante ciconia rostro*, vt poeta Ouidius 6. Met. scribit, & Iuuenalis sat. 1.

Crotalistria

Quæq; salutato crepitat Concordia nido.

Crepitat Cōcordia nido.

nam etsi mihi non placent eorum inuēta, qui à Politiano c. 67. Miscel. dissentiunt: cornicem enim concordiæ imaginem Politianus cēset: tamen ausim affirmare à Satyrico poeta ciconiam intelligi, vt illi interpretantur. existimo autem ætate Iuuenalis, in fastigio templi Cōcordiæ nidum ciconiarum fuisse, vt & hac ætate in quibusdam templis aliquando Lutetiæ vidimus: nec sensum aliquem exquisitiorē & subtiliorem hoc in versu latere censeo. Ita cùm obuiam sentētiam non amplectimur, in auia auferimur & rapimur, multumque nobis molestiæ creamus. Videte autem quorsum prorumpat audacia mea. audeo enim affirmare in Propertio etiam coralistria malè scriptū esse, pro crotalistria, libr. quarto, elegia nona, hoc versu,

Nile tuus tibicen erat, coralistria Phyllis.

hoc tamen sic affirmo, vt facilè sententiam mutaturus sim, si quid probabilius vel inuenero vel audiuero.

CAPVT XIX.

Antecessor, dupondij, lytæ, prolytæ.

Antecessor.

IN edicto Iustiniani, quo iuris auctoritas cōfirmatur, antecessores homines legum peritos & iuris, etiamsi non sint professores, existimo, ab honore, quòd alijs qui ius non didicere antecedant: sic Apostolorum principes Tertullianus antecessores vocat, vt lib. 5. aduersus Marcionem, *quàm Paulus sciret se non in vacuum cucurrisse, quàm dexteras ei darent antecessores.* & lib. 1. *tunc primum cum antecessoribus Apostolis conferebat.* Nec verò eos laudo qui antecensores esse legendum contendant, quæ vox Latinis hominibus insolens & inaudita est. Nam Hesychium, in quo ἀντικήνσορες scribitur, non satis locupletem & idoneum testē arbitror, cùm præsertim verba Latina ore Græco plerunq; corruptius concipi sciam. In ea constitutione dupondij appellatur auditores primi anni, quāobrem in controuersiam venit. ego, vt aliorū sententias omittam, sic eos appellatos existimo ridiculè, quòd nō essent magni precij, sed duorum assium: vt si triobolares aut diobolares auditores diceres. nam dupondius duos asses significat, vel xxiiij vncias, vel xvj sescuncias, ac pro pecunia parua ponitur. Cicer. pro Quintio, *si dupondius tuus ageretur Sex. Næui, si in paruula re captionis aliquid vererere.* In eadem constitutione lytas solutos interpretantur quidam, magno sanè flagitio: λυταὶ enim nō λύται dici debuerunt. ego solutores interpretor, qui iā tantos progressus habent in iure, vt de eo respondere propè possint, & quæstiones soluere: atque ij erant, qui responsis prudentum & quæstionibus operam dabant. eos propè expressisse Iuuen. sat. 8. hoc versu videtur,

Dupōdij.

Lytæ.

Qui iuris nodos, legumq; ænigmata soluat.

Idem est in prolytis error, quos tanquam præsolutores interpretor, quòd etiam solutoribus, qui lytæ dicuntur, antecellant.

CAPVT XX.

Definitio iustitiæ, iustitiæ præcepta, iurisprudentia.

Prolytæ.

ANimaduerti Vlpianum in iustitię definitione Stoicorum æmulum esse: illi enim vitium inconstantia, virtutem constantia metiuntur: ac perturbationibus, quas omnes vitiosas arbitrantur & inconstantes, tres opponunt constantias, quas laudi ducunt. hinc igitur adductus pronunciauit iustitiam esse perpetuam & constantem voluntatem ius suum cuiq; tribuentem. Cùm autē ius in cognitione & actione versetur, ac sciētia sit iurisconsultorum, actio & officium omnium: vtrumque cōplexus est Vlpianus. præcepta enim ad officiū & actionem pertinent, Iurisprudentia ad sciētiam. Sic pars philosophiæ moralis παραινετικὴ dicebatur (Seneca præceptiuā interpretatur epist. 96.) quæ in præceptis versatur, quam in officijs Cicero pertractat. Ita enim scribit, *Omnis de officio duplex est quæstio: vnū genus est, quod pertinet ad finem bonorum, alterum quod positum est in præceptis.* Rursum, *quorum autem officiorum præcepta traduntur*, &c. Cùm etiam definit Iurisprudentiam, rerum diuinarum & humanarum notitiā, nónne ambitiosè affectat sapiētiæ munus, & eius ornamento arti suæ decus quærit? nam sapientia rerum diuinarum & humanarum cognitio dicitur, & causarum quæ res eas efficiunt & continent. eam scientiam libenter philoso-

Iustitiæ definitio.

Iustitiæ præcepta

Iurisprudentia.

philosophis adimeret, suis attribueret Vlpianus: qui etiã mihi videtur in philosophorũ inuidiam & contumeliã appellasse Iurisconsultos iustitiæ sacerdotes, quasi deæ cuiusdã cultores, propterea q; philosophi Stoici suum sapientem solũ verè sacerdotem profitebantur, cùm Vlpianus assimulatam non veram nec sinceram eorum philosophiam prædicet.

CAPVT XXI.

Gessoriacum.

OPpidum est Belgicum in Morinorum finibus munitissimũ & firmissimum, quod Audomari fanum dicitur, situ in humili & lata planitie, laterib. cliuo penè fallente assurgentibus: ea planities reducto intimoq; recessu vi cum attollit Soiacum: incolę hodieq; portum Soiaci vocãt. quod si audias, mirabere profectò portum dici locũ tam longo à mari spacio disiunctum. sed ita se res habet, loci facies in sicco, sinus imaginem præ se fert, & tota illa vallis olim æquore inundata cedantib. aquis terræ accreuit. Cuius rei hæc etiam sunt argumẽta. Fani municipes oppidum suum non modò nouum fatentur, verum etiã prædicant & narrant locum mari mersum fuisse, & ab aratorib. terram vertentib. exaratas aliquando ancoras esse. Gessoriacũ, quod vbi terrarũ fuerit quærimus, mihi reperisse videor: vnde olim traiectus in Britanniã esse solebat. ausim enim affirmare Soiacum esse. eius meminit Sueton. (ne multos testes adhibeã) in Claud. c. 17. his verbis, *Quare à Massilia Gessoriacum vsq; pedestri itinere confecto, inde transmisit.* verùm hęc cui probantur, nolim accepta mihi ferat, sed Petro Galladio amico meo singulari his proximis annis mortuo, cui ego primus hæc accepta fero.

Gessoriacum.

CAPVT XXII.

Calumniatorum notata frons, decemprimi.

CICERO pro Roscio Amer. sic scribit, *Crura quidem vobis nemo suffringet, sed si ego hos bene noui, literam illam, cui vos vsq; eo inimici estis vt etiam omnes oderitis, ita vehementer ad caput affigent, vt postea neminem aliũ nisi fortunas vestras accusare possitis:* hæc verba ab omnib. de condemnationis litera, quã scribit Asconius in 3. Verrin. accipi animaduerto, ego tamen potius de inusta & inscripta frõte calumniatorum & delatorum hæc intelligã, vt puncta & stigmata frontis Erutio minetur. ea aũt pœna olim interdum affectos fuisse delatores, ex Plinij panegyrico notum est, cuius verba sunt, *neq;, vt antea, exanguẽ illam & ferream frontem nequicquam conuulnerandam præbeant punctis, & notas suas rideant: sed spectent paria damno premia.* Nota aũt illa alicuius literæ insigne habebat, in delatore fortasse D, in calũniatore C. sed & illudens Cicero literarũ ignaros appellat eos, qui accusationes factitabant, & odio literæ illius, qua notantur frontes de calumnia damnatorũ, reliquas omnes eis literas inuisas iocatur. Decẽprimi in ea oratione qui sint quæritur. ego putẽ decuriones eos esse qui decẽ erant primi in albo decurionum. Nam quorũ erat maxima in municipio dignitas, quiq; magistratus gesserant, primi, vt Vlp. l. 1. ff. de albo. scrib. docet, scribebantur. Decẽprimos aũt ad imperatorem Syllam Amerini miserunt, more instituto q; Rom. cùm sæpe decem legatos Romani mitterent. Eodẽ modo 5. in Verr. quinqueprimi sunt quinq; viri, qui principe in Senatu locũ habebãt. quinqueprimi aũt & decẽprimi munerib. quibusdã & functionibus obnoxij erant, vt Iurisconsulti tradunt.

Calũniatorũ frõs notata.

Decẽprimi.

CAPVT XXIII.

Pastinaca, verbenaca, virgæ sanguineæ, flagellum sanguineum, hasta sanguinea.

NOmina sunt in Latinis scriptorib. nõ rara, pastinaca, securidaca, scandulaca, verbenaca: quæ qua ratione formata sint equidẽ non video. ac mihi quidẽ pastinaca piscis, nomen ex eo inuenisse videtur, quòd telum quasi pastinum habeat: pastinaca herba, quòd pastinum referat, & tanquã habeat. Atqui vt falces dolabratas & variculatas dicimus, quæ dolabram & vericulũ habẽt: certè postulat ratio, vt pastinata eodẽ modo dicatur. Nã quod ad securidacam attinet, constituere non possum quæ sit ista nominis forma, cũ præsertim Grecè πελεκῖνος à securi vocetur, & à securi tale nomen oriri non possit. ego cõtra fidẽ omniũ librorũ securiclatam scribi debere contẽdo, id est securiculatam, à securicula. Idẽ de scandulaca statuo, quã scandulatam vocari debere cõfirmo, quasi scandulas habeat. ea herba strangulat frumenta ac orobanche videtur esse. Idẽ de verbenaca sentio, & verbenatã dici debere prædico, cùm præsertim verbena gramen ex arce cũ sua terra euulsum significet, quod gramen sacrum putabant, & ἱεροβοτάνην id est verbenatam, sæpe sumeretur, & verbena fieret, & vt ita dicam, verbenaretur, quo factũ est vt verbenata etiã verbena diceretur, cùm verbena propriè omnem herbã sacram significaret: sed & ramos quibus aras ornabãt, aut religiosis causa gerebant, aut adolebant: Virg. eclog. 8.

Verbenasq; adole pingues, & mascula thura.

Verbenas etiã sagmina vocabant, vt Plin. lib. 22. c. 2. scribit. Portulaca etiã portulata dici deberet, quòd folijs portulas imitetur, & portulas habere videatur. atq; hoc quidẽ ratio postulat, nec exẽpla quorundã antiquorum voluminum desunt, in quib. & securiclatã & pastinatam reperi: tamen vt lorica pro lorata dicitur, nam initio è loris fiebat, sic arbitror securiclacã & verbenacã pro securiclata & verbenata dictum esse: vt alterũ ratione, alterum consuetudine defendi possit. Cęterùm, quandoquidem de verbena sagminibusq; aliquid diximus, hic non possum dissimulare eorũ errorem, qui apud Modestinũ ad legẽ Pompeiã, parricidas volunt verberari virgis sagmineis. Nam atro-

Pastinaca

Scandulaca.

Verbenaca.

citas

citas criminis tanta tantumq; ſcelus herba vapulare non debet: deinde nunquam cõmiſiſſent Romani vt herbam ſacram impio parricidatum corpore contaminarent, idq; nefas nõ leui piaculo luendum cenſuiſſent. Conſenſus librorũ non eſt reſpuendus, virgis ſanguineis exhibentium: de quibus ſic Plinius ſcribit lib. 16. cap. 32. *ſiquidẽ & geniſtæ & populi & vlmi, & ſanguinei frutices.* Idem lib. 24. cap. 10. *nec virga ſangui-*
Virgæ ſãguineæ. *nea fœlicior habetur. Cortex eius mie ior cicatrices, quæ perſanauere, aperit.* Rurſum lib. 19. c. 10. *ſunt qui ſanguineis virgis tangant ea quæ nolũt his obnoxia eſſe.* Aut igitur è ſanguineis fruticibus virgę erant, quibus cædebãtur, vt terror ineſſet in cruento earum colore, aut ad horrorem, vt exiſtimo, cruentabãtur: ſic de Bellona ſcribit 8. Æn. Maro,

Flagellũ ſanguineum. *Quam cum ſanguineo ſequitur Bellona flagello.*

Haſta ſanguinea. & fetialis haſta ſanguinea & cruenta bellum indicabat: Liuius lib. 1. *vt fetialis haſtam ferratam, aut ſanguineam præuſtam ad fines eorum ferret.*

CAPVT XXIV.

Quædam apud Ciceronem ad Atticum emendata & explicata, informata cogitatio, hermathena, hermeracles.

CVM prima ad Atticũ epiſtola Cic. de petitione ſua loquatur, ſunt tamen magni in literis nominis viri, qui eum nondũ petere, ſed prenſare putent, quòd prenſatio petitionẽ antecedat: ego prenſationem petitionis partem eſſe puto, vel Cicerone auctore, qui lib. 1. de Oratore ita ſcribit, *Equidem cùm peterem magiſtratus, ſolebam in prenſando dimittere à me Scæuolam, cùm ei ita dicerem, me velle eſſe ineptum, id erat petere*
Cicero emẽdatur. *blandius, quod niſi ineptè fieret, bene non poſſet fieri.* In ea prima epiſtola de Catilina ſcribitur, *ſi pronuntiatum erit meridie non lucere.* vetus eſt ſcriptura, ſi credimus Petro Victorio, *non licere,* vnde *lucere* à quibuſdam factum eſt. quid igitur ſi legamus? *ſi pronuntiatum erit pridie nonas licere,* id eſt ſi abſolutus ſit nec iam reus. nam vt Salluſtius ſcribit, reus Catilina intra legitimos dies non potuit ſe conſulatus competitorem profiteri: vel ſi pronuntiatum erit licere petere poſt legitimum tempus, quod erat pridie Nonas. Vidi qui legeret, *rationem haberi licere*: vt in Bruto ſcribitur *in pretura conſul factus eſſet, ſi rationem eius haberi licere iudicatum eſſet:* ſed nimium multa hęc emendatio de ſuo ſupplementa addit. Cæterùm cùm more maiorum petere Galbã dicit, niſi fallor ludit, ac eum ſignificat prenſatorem optimum nõ eſſe, ſed petitorem ineptum, qui fucos & fallacias nõ adhibeat, ſed ſimplex & rudis ſit, vt veteres. nam petere hic more maiorum, eſt tanquam petere ἀρχαϊκῶς ſine artificio & dolo. Eodem modo illudens Aquilium, dicit morbum iuraſſe, ne cogeretur conſulatum petere, vt homines morbum iurabant, ne militarent, ne in Senatũ venirent, ne aliquo munere fungi cogerentur: iuſta enim morbi excuſatio erat. quaſi verò homines ad conſulatum cogerentur, ac non per ferrum & flammã eo tempore ad eum magiſtratum contenderent. ludens igitur dicit eum morbum iuraſſe, qui ad cõſulatum nullo modo aſpirare poſſet, eo etiam tẽpore valetudine deteriore eſſet, hominibusq; vulgò diceret, ea de cauſa ſe conſulatum non petiturum. Oppoſuit & regnum ſuum iudiciale Aquilius, quòd iudex ſæpe à prętore daretur, vel à litigatoribus ſumeretur: conſul enim vel magiſtratus iudex eſſe nõ poteſt. Vbi ſcribit in eadem epiſtola, *nunc cæteri cõſuli acciderim:* cùm Paulus Manutius homo & diligentiſſimus & doctiſſimus, ſcribat in libris antiquis ſcriptum extare *muniteri,* fortaſſe non inuita omnino Minerua ſic locus reſtituetur, *quæ cùm erit abſoluta ſanè facient eum: lubenter munitori conſuli acciderim.* hoc ſenſu, vellem Cæſar conſul fieret, libenter enim ei viarum curatori & monitori ſupplex eſſem in mea petitione, mallemq; me ſupplicem quàm competitorem haberet. Nam accidere, eſt ad genua alicuius ſe demittere. Informata cogitatio quęnam in ea epiſtola eſt? ego putem coniecturam eſſe, præſertim cùm initio epiſtolę Cicero ſcribat, *quod coniectura prouideri poſſit.* nam cogitatio informa- Informata cogitatio.
ta, eſt cogitatio in animo formata, & quædam informatio, quæ eſt φαντασία, quam vulgò imaginationem vocant. Itaq; perinde eſt ac ſi dixiſſet, [illegible]. Manũ in eadem epiſtola cùm dicit, comitiali verbo vtitur, vt ex Aſconio cognoſci poteſt, qui de Antonio Ciceronis collega ſic ſcribit, *Antonius pauculis centurijs Catilinam ſuperauit, cùm ei propter patris nomen, paulò ſpecioſior manus ſuffragata eſſet quàm Catilinæ.* Hermathena epiſt. 8. eiuſdem lib. Hermathena.
ſignum erat in vna baſi cõmune Mercurio & Mineruæ: poſuit autem iſtud ſignum Cicero in gymnaſio ſuo, id eſt in Academia villæ Tuſculanæ (non enim in villa quæ academia dicebatur) propterea quòd Mercurius deus eſt omnium gymnaſiorum communis, tam eorũ quæ animi ſunt, quàm eorum quæ corporis. Minerua autẽ ſingularis & propria erat gymnaſij, quod inſtituerat ad cultũ animi tantùm, & ad diſputationes commemorationesq; de philoſophiæ ſtudijs, cùm liberalium artium præſes ſit. Vt autem hermathenæ fiebant, ſic & hermeraclæ. Ariſtides, [illegible], id eſt, ſed & nunc Mer- Hermeracles.
curij & Herculis cõmunia ſigna ſunt. Sed cur dicit gymnaſium eſſe [illegible], quo ſignificat ſoli dicatum videri? equidem cenſeam eum reſpexiſſe ad Rhodiorum coloſſum, & locum in quo collocatus erat, cui gymnaſium eius, ita poſita hermathena, ſimile videretur. nam coloſſum dicatum Soli fuiſſe hoc epigramma Græcum oſtendit, lib. 8. epig.

[illegible]

[illegible]

LIBRI OCTAVI FINIS.

ADRIANI TVRNEBI ADVERSARIORVM LIBER NONVS.

CAPVT I.

Comessator coniurationis, pastoritia fistula, faba mimus, Cæciliana fabula, Næuianus laudator.

MARCVS Tull. li. 3. de Orat. eam improbat translationẽ, quæ aut maior est quàm res postulat, vt tẽpestas comessationis: aut minor, vt comessatio tẽpestatis: libro tamen primo ad Atticum epist. 11. penè in hoc præceptum commisisse videtur,

Comessator coniurationis.

cùm scribit, *vt nostri isti comessatores coniurationis barbatuli iuuenes illum in sermonibus Cn. Ciceronem appellent*: sed potius reliquos & seros dicit coniuratos, vt qui post cœnam comessatum veniũt, imò verò coniuratos intelligit non tam ad pugnandum, quàm ad comessandum aptos. Sed quæ tandem est pastoritia fistula, cùm ibidem

Pastoritia fistula.

scribit, *mirandas* [illegible] *sine vlla pastoritia fistula auferebamus*? ego putem dicere Ciceronem, eximias significationes & gratulationes populi auferebamus, & consequebamur sine vllo sibilo. sæpe em̃ pastorib. sibilus loco fistulę est, ac sibilo oris vt fistula canũt: Plut. in Othone [illegible] id est, cum in theatro visus esset Otho, illudẽs populus exibilabat: equites insigni plausu excipiebant: sed rursum populus sibilos augebat. In eadem sententia politissimi hominem iudicij Antonium Muretum esse video. In eadem epistola Faba mimus quid sibi vult? ego Fabam inscriptionem mimi fuisse existimo, vt titulus mimi est libr. 3. de Orat. Tutor: ita diuinus ille & præclarus cõsulatus in mimum ignobilem relabetur. Quòd si verũ est in veteribus libris scribi Faba Mimũ, vt Vi-

Faba mimus.

ctorij optimi & eruditissimi viri fide referimus, fortasse emendari posset, *fabæ mimum*, quod est hilum. Non deest, qui *non fabulam, sed mimum* corrigat, ex Oratione pro Cælio, in qua scribitur, *Mimi ergo est iam exitus non fabulæ*. Ego si loco obscuro sententiam & iudicium mihi interponere meum licet, existimem *fabam Mimum* veram esse sinceramque scripturam: vel *fabulam aut Mimum*. Non dubium est autem quin in eadem epistola illud vitiosum & corruptum sit, *Quare, vt opinor*, [illegible], *id quod tu facis, & istos consulatus non flocrifacteon*. sed mihi huius scripturæ vestigia sedulò rimanti, succurrit emendandum videri, *non flocci*, [illegible], hoc sensu: philosophandum est, contemnendique sunt isti consulatus, qui flocci non sunt. Præterea in eadem epistola, *At vereor ne Lucullus, quoniam Græcum poema condidit, nunc ad Cæcilianam fabulam spectet*, vereor

Cæciliana fabula.

ne non satis integrum sit, ac *Lucullum* sit emendandum, cuius res gestas Archias versibus Græcis illustrarat, qui & Cæcilij Metelli facta pangere parabat, quam Cicero appellat Cæcilianam fabulam, ad Cæcilium comicum alludens. Cicero pro Archia, *Mithridaticum verò bellum magnum atque difficile & in multa varietate terra marique versatum, totum ab hoc expressum est, qui libri non modò L. Lucullum fortissimum & clarissimum virum, verùm etiam populi Romani nomen illustrant*. Sed vt rursum prorsum vadimus, in eadem epistola illud, quod in plerisque libris circunfertur, *nosti caluum ex Nannianis illum laudatorem meum*: sanè mendum subolet, tectumque videtur *ex Næuianis*. respexit enim Cicero ad versum Næuij, cuius ita meminit epistola vndecima famil. libro quinto, *lætus sum laudarier me, inquit Hector, opinor apud Næuium, abs te pater laudato viro*. M. inquit, Crassus laudator ille meus, quem irridens caluum appellat, & laudatum virum similemque Næuiano laudatori, negotium transegit & confecit. Retro regredere & cancrum imitare: ac hunc locum, vt veteres libros testatus reperit Victorius, etsi non probauit, lege: *Tribuni non tam ærati, quàm vt appellantur, ærarij*: hoc sensu, Tribuni non tam nummati erant (hoc enim modo hic æratus interpretor) quàm nummarij & corrupti: ærarius enim in ea notione & forma, qua nummarius, dici cur non possit, nihil causę video. Vt nunc quidem excusus circunfertur locus, incolumi sententia defendi non potest: nam æratum pro obærato accipere, est vim vocabulis afferre.

Næuianus laudator.

CAPVT

CAPVT II.

Quod in solum venit, varrones, apud Cicer.

Quod in solum uenit.

IN vltima Ciceronis a d Pœtum lib. 9. fam. epistola scribitur, *ibi loquor, quod in solum, vt dicitur.* eo de loco si quid existimamus, nõ video cur fraudi nobis esse debeat nostram ostendere sententiam, etiamsi improbanda videatur: qui enim studio iuuandi aliquid suscipiunt, etiamsi quod volunt minus assequuntur, tamẽ vel ipsa voluntate laudandi sunt. Ego quæ dicam certa & vera non præstabo, sed quid mihi videatur proferam. vt enim ea demum nobis esse videntur, quæ sensibus comprehẽdimus, velut quæ vel tangimus vel cernimus: sic cùm omnia propè ferat solum, id solum esse existimamus, quod in eo videmus, & omnia quæ sunt in rerũ natura, eo sustineri putamus: proinde *quod in solum*, valet, quicquid est, quicquid accidit, quicquid sese offert, quicquid euenit. In eandem sententiam libro primo de natura deorum dicit, *hinc quodcunq; in solum venit, vt dicitur, effingis atque efficis*, id est, quicquid est in rerũ natura. Varro apud Non. hoc prouerbium etiam vsurpauit, *Libet mi epigrammata facere, & qui nomina non memini, quod in solum mihi venerit ponam*, id est, quodcunque nomen sese mihi obtulerit, & in buccam venerit. Diuersum est hoc Afranij à Grammaticis antiquis citatum, *orbitatem senectuti tuæ malam metui, quod insolum non venit cæco ac dementi.* Rursum, *ne veniret quod non agitur insolum.* Hic veteres *insolum* insolitum interpretantur, à quibus vix recedere licet. Illud in eadem epistola difficilius est, *ille baro te putabat quæsiturum vnum'cœlum esset, an innumerabilia?* Ego, vt in quibusdam libris reperi scriptũ

Varrones

lib. 2. de finibus, *hæc cum loqueris, nos varrones stupemus*, integrum & incorruptum poto. Nam vt longurio pro longo & inepto, voce à longurijs deducta, ponitur, pro vecordi & amente vacerra, quæ vox stipitem significat: ita pro stupido & bardo, varro vocabulo à varris deflexo, qui perricas significant, vsurpabatur. Lucillius apud Festum in voce squarosus, *Varronum ac rupicum squarosa incondita rostra.*

CAPVT III.

Lecythi apud Ciceronem, ampullæ, Teucris.

Lecythi.

VERBA sunt M. Tullij lib. 1. epist. 9. ad Atticum, *totum hunc locum, quem ego in Aristocratia variè in meis orationibus, quarum tu Aristarchus es, soleo pingere, de flamma, de ferro (nosti illas ληκύθους) valdè grauiter pertexuit.* ea Plinius accipit de oratione amœna, & pigmentis orationis perpolita: sic enim lib. 1. epist. 2. scribit, *non tamen omnino Marci nostri ληκύθους fugimus, quoties paulum itinere decedere non intempestiuis amœnitatibus admonebamur.* Horatius de oratione tumida & magnifica interpretatur: eadem enim qua Cicero translatione dixit in art. poetic.

Ampullæ

Proijcit ampullas & sesquipedalia verba:

quod est, orationis amplitudinem & superbiam omittit. & lib. 1. epist. 3.

An Tragica desæuit & ampullatur in arte?

Sed orationis elegantia & amœnitas cum magnificentia & grauitate plerunque coniungi solet. hoc certè cõstat, à tumore ampollarum, quæ λήκυθοι Græcè dicuntur, hoc genus translationis profectum esse. hinc & Strabonis illud lib. 13. Geogr. multis obscurum existimatum arbitror explicandum, ἀλλὰ λίαν ληκυθίζει. In eadem epistola rectè Victorius animaduertit legendum esse Græcè [illegible], non vt passim excuditur. addo in epist. 4. scribendum esse χειροτονητά, non vt in omnibus libris χειροτονητῶ circunfertur. Cur Teucris eadẽ epist. & alibi Antonius Ciceronis collega vocatur? opinor quòd ariolaretur & vaticinaretur, id est falsis promissis sæpe Ciceronem, cui pecuniã promiserat, decepisset. Cassandra autem satiloqua, sæpe ab aliquo vate Teucris appellata fuerat. Scribit Manutius calcem epistolæ sic scribi in veteribus libris, *valde petitur ire, nauabo operam*: quo fit vt corrigẽdum putem, *video hominem valde petiitur ire, nauabo operam*: significat enim Luceium desiderare reconciliationem & reditum in gratiam.

Teucris.

CAPVT IIII.

Sacrificium propter viam, bene ferre ætatem, consul λογοθεώρητος.

APVD Macrobium 2. Satur. cap. 2. Catonis iocus commemoratur his verbis, *sacrificium apud veteres fuit, quod vocabatur proteruia, in eo mos erat, vt si quid ex epulis superfuisset, igne consumeretur. hinc Catonis iocus est. namq; Albidium quendam, qui sua bona comedisset, & nouissimè domũ, quæ ei reliqua erat, incendio perdidisset, proteruiam fecisse dicebat, quod comesse non potuerit, id combussisse.* In nomine proteruiæ nescio quid maculæ videtur esse conceptum, quod eluetur si *propter viam* legatur: Festus lib. 14. *Propter viam fit sacrificiũ, quod fit proficiscendi gratia Herculi aut Sanco, qui scilicet idẽ est Deus. alij profecturi viam, Herculi aut Iano sacrificabant.* vóunde Festi auctoritas satis causæ habet, cur lectionem esse mutãdam putemus? In medium præterea Plautus veniat, qui id etiam testetur, eius sunt hæc in Rudenre, Sc. & vos. verba, *S. vt mea est opinio, propter viam illi sunt vocati ad prandium. D. quî? S. quia post cœnam credo lauerunt.* Libet & iocos quosdam illius apud Macrobium loci explicare. Cõuiuator apposuerat nouum vinum, quod peruetus & quadraginta annorũ esse mentiebatur: Cicero cùm gustasset, ac durum & immite sensisset, bene ferre ætatem dixit, quòd nondum maturuisset, neque vetustatem sentiret, quæ lenitatem vino adfert. homines autem, quos longa non lædit frangitq; ætas, quique, quàm videntur, seniores sunt, bene dicuntur ætatem ferre, vnde metaphora ducta. C. Seruilius vno die Consul fuisse illic dicitur. ego *Caninius Rebilus* vel *Reuilus* legendũ censeo, quem & Cicero Consulem λογοθεώρητον

Sacrificiũ propter uiam.

Benè ferre ætatem.

Consul λογοθεώρητος.

fuisse dicit, verbo philosophorum vsus, qui νοητικώτερα vocant ea quæ ratione & intelligentia cõprehenduntur & percipiuutur, non sub sensum cadunt, vt à philosophis ponũtur ἀρχαὶ νοηταὶ principia rerum sensum fugientia, vt atomi & materia: sed & sapiẽs Stoicorum, qui nũquam fuit, nec futurus est, νοητικώτερος etiam dicitur, vt & Caninius diei vnius Consul, quẽ proter breuitatem diecul æ vnius, cogitare homines potius consulem fuisse quàm cõsulem videre potuerunt.

CAPVT V.

Purpura Tænensis apud Plinium, conchyliata & purpurea, Plinius emendatus.

Purpura Tęnięsis.

GENVS quoddam purpuræ à Plinio lib. 9. cap. 37. Teniense appellatur, iu Tenei maris ora, vt inquit, collectum: sed Teneum illud mare, vbi locorum sit, cùm esse neminem qui sciat puιem, suspicio non leuis animo incessit, hic emendatores, vt in deletili charta & palimpsesto lusisse, & deleuisse quæ non placebant, quæ voluerunr scripsisse, non quæ Plinius literis cõsignarat, edidisse. denique prouocatum est ad vermiculatos & erosos libros, in quibus reperimus, in *Tenei maris collectum*. arbitror autem *in tænijs maris collectum* scribẽdum esse. Sunt autem tæniæ in mari candicantes cautes longo tractu fasciam imitantes, à quibus Tænienses purpuræ vocantur, quę in illis degunt locis. Est & purpuræ in eo genus dialutense, quod originem Græcam, sed formationem Latinam præ se fert. nam vt è Græco & Latino compositum esse videatur, non assentiar, vt si Amminei vini & Chij nota mixta esset: libri tamen antiqui refragantur editionibus, quod tam frequens est, vt quandocuuque aliquid obscuritatis in eo auctore est, ferè semper dissensio reperiatur: & lubentius plerunque secundum veteres tabulas litem dedecm. in illis autem ita scribitur, *mirè aptum conchylijs, & longè optimum purpuris dialucense, id est vario genere soli pastum*. dialutense retenta superiorum generum forma erit tãquam solutum & vagans, neque eidem adhærens sedi: at dialucense, per salsum æquor repens, & vario ea de causa genere soli pastum, ex præpositione διὰ & λύειν quod est salsum. hoc genus aptum conchylijs dicit, id est conchyliatæ vesti, vt apud Iuuenalem sat 3.

Horum ego non fugiam conchylia:

id est non profugiam Roma, cùm videam in ea Græculos tam locupletes & diuites esse, vt conchyliata veste abundent. Inter coochyliata autem & purpurea interest, quòd purpureũ inficitur purpuræ flore & buccini succo, certo quodam temperamento: in conchyliatis non miscebatur buccinum, vt Plinius lib. 9. c. 39. scribit, sed ita obscurè & mendosè, vt intelligi non magis possit, quàm si alienigena vteretur sermone. *in conchyliata veste cætera eadem sine buccino, prætereà ius temperatur aqua pro induiso humani potus excremento, dimidia & medicamina addũtur.*

Conchyliata. Purpurea.

Inuiso tamen pro *induiso* malunt emendatores, semper nõ intellecta mutare solemni insania consueti: in veteribus *induisum* reperio, & *ius tem peratura*, & *quæ*. sic igitur lego, *prætereà; cum temperatura, & quæ pro induiso humani potus excremento remedia & medicamina adduntur.* Nam inficiendis conchylio velleribus, cùm humanum admisceretur lotium, vt eius odoris fœditas emendaretur, medicamenta quædam & remedia adhibebantur. miscebatur & lotium tingẽdæ purpuræ: vnde & induiusum dixit, quod & in purpura, vt iu coochylio tingẽndo, adderetur. quare de grauissimo & teterrimo odore dixit Martialis lib. 4. epig. 4.

Quod bis murice vellus inquinatum.

CAPVT VI.

Caudam trahere, Platona stipare Menandro, togam componere apud Flaccum.

VT cùm de Repub. Senatus habetur, nõ idem videtur omnib. patribus, sed aliud alijs placet, aliamq; alius sententiam dicit sine fraude: item nobis grãmaticis vsuueuire solet in nostra Repub. id est in auctorũ interpretatione. nam à principibus, nõn tribulib. Grãmaticis, vt sępe antè feci, nũc quoq; dissentiã, in illo Horatij loco lib. 2. sat. 3.

—— nihilo vt sapientior ille,
Qui te deridet, caudam trahat.

Caudam trahere.

nec tamen aliorum sententiam cõmemorabo, ne leguleiorum more atq; etiam iam philosophorum, præpostera ambitione alijs refellendis & deprimendis me attollere plus æquo videar, & opinionem doctrinæ aliorum iniuria quærãm. hic ego caudam trahere esse puto magnificè superbeq; incedere, vt qui talari toga palláve ornati longo syrmate verrũt terram. Horat. de art. poetic.

—— traxitq; vagus per pulpita vestem.

id est magnificè incessit saltans. oam ad syrma allusum esse puto, quod à tractu nomen est adeptum: aut, quod non æquè placet, rractum erit ab auibus, vt gallis gallinaceis & pauonibus, qui sua insolescere videntur cauda, vnde

—— & picta pandat spectacula cauda,

Horat. lib. 2. sat. 2. scripsit. Trahit igitur caudam, qui sibi placet, seque sapientem, &, vt Varronis verbo vtar, saperdam putat. Sic & Persius dixit 4. sat.

Ante diem blando caudam iactare popello.

Apud Paterculum autem Plancus saltans marinum deum Glaucum, qui in pilcem desinebat biformi specie, hominem ore præferens, ab aluo caudam piscis rrahens, trahere caudam dicitur: sed tamen sine vlla translatione: subijciam eius verba, *Cùm ceruleatus & nudus, caputq; redimitus arundine & caudam trahens genibus innixus Glaucum saltasset in conuiuio.* In eadem Flacci ecloga *stipare Platona Menãdro*, est tanquã stipato-

Stipare Platona Menãdro

stipatorem & comitem Platoni Menandrum adiungere: quòd non philosophandi tantùm causa, sed etiam sermones scribendi in villam secessisset, cùm in sermonibus imitari soleret lepôres salesq; Menandri, Eupolidis, Archilochi. Ibidem cùm ait,

Audire atq; togam iubeo componere,

attentionem postulat, vt in vera & longa reprehensione. qui enim se comparat ad audiendum attentius, togam primùm colligit & circum se componit ne defluat & soluta laxaque aliqua parte decidat, qui etiam ad dicendum aggrediuntur, togam solent cõponere: Quintilianus lib. 11. cap. 4. *ergo cùm iudex in priuatis, aut præco in publicis dicere de causa iusserit, leuiter consurgendum: tum componenda toga, vel si necesse erit, etiã ex integro iniicienda. Sanctarum* autem *inscitia legum* lib. 2. sat. 1. est ignoratio earum legum, quæ sanctè aliquid eogunt aut vetant metu pœnæ, quæque supplicia pœnasque sanciunt & irrogant. Itaq; sancta lex est, quę aliquid cogit aut vetat fieri, nocentiq; & sonti minatur. Cornificius ad Herennium libr. 2. *Infirma erit eius defensio, qui negabit se fecisse, quòd cogeretur, cùm altera lex permitteret: plus enim valet sanctio permissione.*

CAPVT VII.

Phalanx, facere phalangem, pagi, materis.

Phalanx. GRæcis & Macedonibus phalanx erat pedicum stabile agmen grauis armaturæ, vt ferè Romanis suæ legiones. Iulius tamen Cæsar & Germanis & Gallis phalãges tribuit lib. 1. ita scribens, *ipsi confertissima acie reiecto nostro equitatu, phalange facta, sub primam nostram aciem successerũt.* Ibidem, *milites è loco superiori pilis missis, facilè hostium phalangem perfregerunt.* Rursum, *ac Germani celeriter ex sua consuetudine phalange facta impetus gladiorum exceperunt.* sed his in locis phalangem facere esse arbitror, quod Græci dicũt

Phalangẽ facere.

συνασπίζειν, cùm iunctis scutis aut clipeis, vel in hostes inuaditur, vel hostium impetus excipitur, quòd sic consertis clipeis Macedonũ phalanx pugnare soleret. Ita autem apud Cæsarẽ intelligi ex eo patet, quod ita scribit, *Reperti sunt complures nostri milites, qui in phalangas insilirent, & scuta manibus reuellerent, & desuper vulnerarent.* est igitur ibi phalanx συνησπικυῖα: ac Philippus Rex Macedoniæ sequutus Heroicum illum belli Troiani cuneum, de quo poeta Iliad. 5. scribit, ἀσπὶς ἄρ' ἀσπίδ' ἔρειδε, phalãgem composuit Macedonicam vmbonum velut perpetuo textu consertam.

Pagi. Pagi autem apud eundem scriptorem sunt regiones vniuersę & populi alicuius partes, vt tota regio Heluetiorum, quæ ab eo appellatur ciuitas, in quatuor partes erat distributa, quas appellat Cæsar pagos, nõ quòd tantum pagatim incoleretur (nam & habitabatur oppidatim, cùm scribat duodecim oppida in ea fuisse, & pagos ad quadringentos) sed quòd vniuersus eorũ ager in quatuor partes, & tanquam præfecturas, esset diuisus. Eodem modo libr. 4. scribit Sueuorum centum pagos fuisse. cùm enim longè lateque in Germania regionem amplissimam haberent latissimosque fines, in centum partes regio distributa erat. sic ager Romanus à Numa Pompilio in pagos distributus fuerat, vt scribit lib. 2. Dionysi᷑ his verbis, διελὼν τὴν χώραν ἅπασαν εἰς τὰς καλουμένας πάγους: tractus enim quosdam & partes regionis ita vocauit, quod quidem & Plutarchus in Numa scribit, εἰς μέρη τὴν χώραν διεῖλεν, ἃ πάγους προσηγόρευσεν. Pagis autem illis præerant pagorum magistri. Nos quidem antè de pago diximus, sed tumoltuariorum commentariorum est, æstu quodam scribendi eodem sæpenumero relabi.

Materis. *Materas* autem *subiiciebant* in Cæsare lego. ita autem vocabatur iaculum lingua Gallorum, vt scribit Strabo lib. 4. Georg. καὶ ματαρὶς παλτοῦ τι εἶδος. videri potest nomen gallicum, quo sagittam capitatam hodie appellamus matellatam per diminutionem, inde ortum esse.

CAPVT VIII.

Caleti, Velocasses, Aesia, testudo.

POpuli duo sunt apud Cæsarem lib. 2. comment. belli Gal. nostris hominibus non lãtis noti, qui tamen hodieque nomen retinent antiquum: hi sunt Caleti & Velocasses.

Caleti. Caletos autem hodie ferè omnes eos putant, qui his proximis annis auspicijs Heurici regis de Anglis recepti sunt, hoc ipso adducti, quòd eorum oppidum Calisium vocetur, in Morinensi diœcesi. Sed Caletos populos esse contendo in superiore Normania vltra Rhotomagum ad ostium Sequanæ, quos hodie Caletenses appellamus, quorum oppida sunt Deppa, Portus, nuper de Anglis receptus què per bellum ciuile interceperant, Iuliobona, quam villam bonã appellamus. Pro me testimoniũ dicet Strabo, qui in eo quem scripsi tractu Caletos collocat lib. 4. Georg. Vt autem vltra Rhotomagum sunt Caleti, ita citra Rhotomagum sunt hodie Velocasses, etiam olim Rhotomagum eis attributum erat, quos hodie Vilcasinẽses appellamus, qui & bipartiti hodie sunt in Normanos & Frãcos.

Velocasses. Veloeasses Normani inter Andelam & Heptam siti sunt, vbi oppidum est Gisortium, Castellum Andeliacum, charissima mihi patria. Velocasses Franci incolunt inter Eptam & Æsiam: sic enim Vibius Sequester appellat fluuium Galliæ, quem hodie Isaram appellamus, à quo & oppidũ Pons Isaræ nomen habet, vt Vibius Sequester loqueretur, Pons Æsiæ. sic isti duo populi antè ignorati, hominum notitiæ restituti sunt.

Aesia. Mendosè autem in eo Cæsaris libro scribitur, *Germanosq; qui ripas Rheni incolunt.* loquitur enim de Germanis qui in Gallia sedes collocarant, & prope Rhenum & satis procul à Rheno, quos appellat nominatim infrà Condrusos, Eburones, Cæresos, Pæmanos. ex antiquis igitur libris lego, *Germanosq; qui cis Rhenum incolunt.* Quod

m 3

autem ait, ad insignia accommodanda defuisse tēpus: insignia interpretor vel lupinas exuuias, quibus pilani suas galeas ornabant, aut pro galeis vtebantur, vt Polybius libr. 7. scribit, vel pennigeras coronas, & pennas puniceas aut nigras, quibus cubitalis longitudinis suas galeas hastati, principes & triarij decorabant, vt idem scribit. Illud Porrò eod. libro, *testudine facta portis succedunt*: de ea testudine intelligo, quam faciebat exercitus se tegumētis scutorum vndique operiens, vt testudo suo obducta est putamine, eaq; specie referebat tectum ædificiorum: sic autem se operiebāt crate perpetua clipeorum aduersus sagittas Parthorum, & aduersus omnia missilia supernè cadentia, cùm vrbem oppugnabant. hinc Maro 2. Æneid. scribit,

Testudo.

——obsessumq; acta testudine limen.

quod de machina videtur Seruius intelligere, cui interpretationi *acta* conuenire videtur. sed *acta* pro *facta* hic dictum crediderim. Plutarchus in Antonio, de clipeorū testudine sic scribit: αὐτοὶ δὲ καθέντες ἐς γόνυ προὐβάλλοντο τοὺς θυρεούς. οἱ δὲ ὄπισθεν ὑπερέσχον αὐτῶν τὰ ὅπλα, ἐκείνων ὁμοίως ἔχοντες. τὸ δὲ σχῆμα παραπλήσιον ὀρόφῳ γενόμενον, ὄψιν τε θεατρικὴν παρέχει, καὶ τῶν προβλημάτων στεγανώτατόν ἐστι πρὸς οἰστοὺς ἀπολισθαίνοντας. διὰ τὴν τε χελώνην ὑπερβαίνειν συνασπισμὸν ἐπιέναι, καὶ τὰ γόνατα σφῶν ἀπερείδω πρὸς τὴν γῆν ἔμενον.

CAPVT IX.

Iupiter currum agens per purum, Iupiter elicius.

Iupiter currum agens per purum.

VEterum opinio erat Ioué, cùm tonabat & fulminabat, in nubem eam, vnde fragor ille tumultuabatur, miscebatur & fremebat, & iactus fulminum cadebat, currum agitantem descendisse, vt inde velut ictum destinaret, & agitatione currus sonitum excitaret. Hinc illud Horatianum lib. 1. od. 12.

Tu graui curru quaties Olympum. & od. 34.
——namq; diespiter
Igni corusco nubila diuidens
Plerumq; per purum tonantes
Egit equos celeremq; currum.

his enim versibus Horatius significat curru Iouis fremitum tonitrus excitatum esse. Ea autem maximè diuina tamen tonitrua & fulmina putabant, quæ sereno cœlo mittebantur, vt ex hoc Horatij loco patet, & eo Ciceronis 1. de diuin. quem proferam,

Aut cum terribili percussus fulmine ciuis,
Luce serenanti vitalia lumina liquit.

Et lib. 7. Hellenicôn apud Xenophontem scribitur, ὡς αἰθρίας ἀστραπὰς καὶ βροντὰς λέγουσι αἰσίας αὐτῷ φανῆναι. *per purum* igitur Horat. dixit, velut δι' αἰθρίας. sed vt ad rem redeam: quòd è nubibus fulminum manubias mittere Iupiter crederetur, scripsit 1. Georg. Mantuanus poeta,

Ipse pater media nimborum in nocte corusca
Fulmina molitur dextra:

Itaque quòd tum descendere, vt dixi, existimaretur ab illa antiqua, & vt ita dicam, casca hominum natione, καταιβάτης à Græcis Iupiter ob tonitruum, fulminum & pluuiarum tempestates vocabatur, id est descensor, quem Elicium Latini dicunt: quo fit vt ad eam opinionē cognominationemq; poetarum Latinorum illa reuocanda sint, quæ à nobis surdis auribus nō audiuntur, nominatimq; citanda sunt & suis adscribenda auctoribus, ne quem posthac fallant, quę subijciam. Maro ecloga vij.

Iupiter Elicius.

Iupiter & læto descendet plurimus imbri.

Ab eadem mente & illud manauit li. 2. Georg.

Tum pater omnipotens fœcundis imbribus æther
Coniugis in gremium lætæ descendit.

quod tamen ex Euripidis etiam versibus imitatum & effictum est. Horatius quoq; in Epodis 13. od. non alia de causa scripsit,

——& imbres Niuesq; deducunt Iouem.

nam tum Iupiter de cœlo deducitur priscorū superstitione & sententia, cùm in imbres descendat. Salmoneus quoq; ille impius tyrannus opinionis diuinę & maiestatis affectator, quadrigis equorum & curribus & lampadum quassatione iactuque, Iouis fulmen & tonitru imitabatur: quæ fabula spondet testimonium eius opinionis antiquorū quam cōmemoraui de Salmoneo versus sunt Maroniani 6. Æn.

Quatuor hic inuectus equis & lampada quassans,
Per Graium populos mediæq; per Elidis vrbem
Ibat ouans, diuumq; sibi poscebat honores,
Demens, qui nimbos & non imitabile fulmen
Aere & cornipedum cursu simularat equorum.

Higinus quoque de eo ita scribit, *Salmoneus Aeoli filius Sisyphi frater, cùm tonitrua & fulmina imitaretur Iouis, sedens in quadriga, & faces ardentes in populum mitteret & ciues, ob id ab Ioue fulmine ictus est.*

CAPVT X.

Saga mens in Plauto, architectus omnibus, cunabula, cunæ, circumferre.

IOachimo Camerario viro optimo & eruditissimo facilè iniurato quiduis crederem. Itaque ei fidem habeo scribenti in vetustis Plauti exemplaribus in Amphit. Sc. Dapes atque opes. exaratum esse, *hæc sola saccam mentem gestat meorum familiarium*: ex quo quidam sartam sarserunt, alij, non inuita mediusfidius Mineruа, sanā concinnarunt. sed mihi verbum istud circunrodenti diutius, rimantiq; quidnā verisimile sit à Plauto pro sacca scriptum esse, & vt ferè in vicinum deflexionibus detorquentur deprauata, cogitanti num aliquod verbum idoneæ huic sensui notionis significationisq; è vicinia ꝓxima accesisi posset: mihi istud diu multumq; agitanti mecum versanriq;, succurrit, videri sagam in saccam scribentium temeritate deuertisse. sagam enim mentem pro prudentem & sagacē dixit antiquitas, cùm Cicero 1. de diuin. scribat anus sagas vocari, quòd multa sciant. In eadem fabula in prolog. *Quæis beneficiis meus pater deûm regnator architectus omnibus*, sic dictum accipio, vt istud 7. Æn. *ipse quirinali lituo*: & 6. Æn. *melle soporatam & medicatis frugibus*

Saga mēs

Architectus omnibus.

gibus offam. Nã, *queis benefactis meus pater*, valet quę sint eius beneficia in omnes, cùm omnium sit architectus, non tantùm principum, & tam multa opera rectè & ratione sæpe architectatus sit. mihi enim videtur iocari in eũ histrionem, qui personam Iouis erat acturus, qui pauper erat, vilisque architectus, & in superiore habitabat cœnaculo, vt alio loco dicit alludens, atque ita quidem, vt in histrione. sed ambigui etiam subolet nescio quid in personam Iouis relato sensu, velut sine artificis suspicione: intelligit enim poeta comicus & significat omnibus esse mortalibus architectum Iouem multis benefactis, quod significat illum præpotentem Deum & imperatorem omnibus hominibus auctorem esse multorum beneficiorum & bonorum.

Cunabula. Cunabula autem in eadem comœdia, Sc. Dapes atque oues. sunt fasciæ & panni, quibus pueri in cunis inuoluuntur, inuolucraque eorum vno verbo lanea & lintea. sic enim scribitur, *neq; cum quisquam quiuit colligare in cunabulis.* Nam in cunis pueri incunabulis inuoluti colligãtur, vt eadem scena, *Ego cunas recessim rursum versum trahere.*

Circumferri. Illud etiam, Sc. Satin' parua res. *quæso quin tu istbanc iubes pro cerrita circumferri?* dictum est pro, lustrari & lustratione curari. qui enim id faciebant, certum carmen insusurrabãt, & theda, scilla, ouis, sulphure, aliisque circumpurgabant, quod περιαγνίζειν Lucianus dicit, ita scribens in necyomantia, *ἐκάθηρέ τέ με καὶ ἀπέμαξε, καὶ περιήγνισε δᾳδί, σκίλλῃ, καὶ ἄλλοις πλείοσιν, ἅμα καὶ τὴν ἐπῳδὴν ἐκείνην ὑποτονθορύσας.* Idem etiam περιμάττειν Græci dicunt: & ἀπομάκτης est περιμακτρὸς, qui circumlustrat & circumpurgat: quod, quia res certæ certaque februa circumferebantur, circumferre Latini vocauerunt. Itaque apud Maronem, circumferre vnda, est vnda purgare, 6. Æneid.

Idem ter socios pura circumtulit vnda.

CAPVT XI.

Paragaudæ vestes, monolores, dilores, trilores.

NON solùm inter Grammaticorum cathedras, sed etiã inter Iurisconsultorum pulpita persæpe in controuersiam adductum est, quæ sint, vt ipsi loquuntur, in eorum iure paragaudæ. Ego verò etsi imi subsellij sum etiam inter infimos literatores, vt iis qui in triuiis docẽt meritò annumerari debeam, tamen audebo quid de iis sentiam adscribere. Si enĩ in Iurisconsultorum pulpitis & libris de eis & loqui & scribere nõ dubitarunt, quos etsi conscientia inscitiæ tacere iubebat, gloriolæ tamen & existimationis studium temerè & ineptè loqui cogebat, cur non ego eorum exemplo ad audaciã prouocatus aliquid effutiam?

Paragaudæ vestes. Ego igitur paragaudas arbitror fascias fuisse vel aureas vel sericas auro ornatas, quæ vestibus intexerentur, non vt institæ adsuerentur. id satis ostendit Imperatorum Gratiani, Valentiniani & Theodosij rescriptum his verbis, *nemo auratas habeat aut in tunicis, aut in lineis paragaudas.* At in Valentis, Valentiniani & Gratiani rescripto, *auratas & sericas paragaudas auro intextas viriles priuatis vsibus contexere conficereq; prohibemus:* vestis potius ipsa paragaudis distincta & insignita significatur. nã & paragauda vestis ipsa etiam dicebatur: Vopiscus in Probo, *interulas paragaudias duas:* & in Aureliano, *paragaudas vestes ipse primus militibus dedit, cùm antè non nisi rectas purpureas accepissent.* qui locus prætexturam quandam vesti paragaudæ fuisse intextam significat, cùm paragaudæ vesti purpuream rectam opponat, quæ nec clauata nec prætexta erat. Pollio Trebel. in diuo Claud. *albam subsericam paragaudem vnam.*

Monolores. Dilores. Trilores. Harum quædam monolores erant quædã dilores, aliæ trilores, aliæ etiam pentalores: ego autem suspicor monolores fuisse paragaudas vestes, quibus vna tantùm paragauda intexta esset: quibus autem duæ, quæ sua latitudine lora æmulari viderentur, dilores: quibus tres, trilores: nam quòd illæ tanquam fasciæ lori æquarent latitudinem & simularent speciem, ideo suspicor ab historicis, & à populo olim sic vocatas fuisse. Vopiscus in Aurel. *& quidem alijs monolores, alijs dilores, trilores alijs, & vsque ad pentalores, quales hodie lineæ sunt.* haud me tamen animi fallit eruditos esse homines, qui monocores, dicores, tricores, pentacores hic scribendum asserant, & vestes intelligant semel bis ter quinquies purpuræ aut muricis fuco satiatas: sed nihil afferunt, cur in eorum sententiam auctoritas tanquam senatusconsulti perscribenda sit. paragauda autem, vt & hoc ad extremũ ponam, verbum esse videtur è Græco & Latino compositum, vt quoddam ornamentum & gaudium vestis intelligatur. aliquando etiã, quòd limbo paragauda & margini vestis esset vicina, velut paracaudam, id est iuxta caudam & extremitatem & oram vestis interpretatus sum.

CAPVT XII.

Ignis admouebatur ijs qui ad aras confugerant vt eas relinquerent.

NEfas erat eos, qui ad alicuius dei aram confugerant, & in loci sacri præsidium se receperant, violari, aut per vim inde extrahi, ne crimen non tam in deorum supplices, quàm in deos ipsos immortales admissum esse videretur: nihil tamẽ ius & fas tam sanctum constituere potest, quod nõ, si non vi opprimatur, falsi ẽ iuris aliqua specie & simulatione eludatur. ignem enim reperio solitũ eis, qui aras amplexi tenebãt, admoueri, vt nõ ab hominibus per iniuriam inde extrahi viderentur, sed incendij metu & ardoris inde fugere cogerentur. proinde quasi non ab hominibus id ablatum, sed velut fortuitò natum foret: nec id hominum esset maleficium aut scelus, sed ignis violentia & impetus. Itaque apud Euripidem Hermione minat' se Andromachæ quæ in templum confugerat, ignes adhibiturã, & inde incendio loci eam excitaturam atq; fugaturam:

verba autem sunt Euripidis, *πῦρ σοι προσοίσω.* vbi notat enarrator, *ἔθος ἦν τοῖς βωμῶν καταφεύγοντας πῦρ προσφέρειν.* hinc profectò intelligetur cur in scenis Plautinis & spectaculis Rudentis, leno ignem sibi poscat, vt ancillas suas, quæ ad aram Veneris perfugerant, locum deserere cogat. sic autem scribitur Sc. Exi è fano. L A B. *Vulcanum adducā, is Veneris aduersarius est.* mox rursum scribit, L A B. *Ibo hercle aliquò quæritatum ignem.* Iterum, *ignem magnum hic faciam.* Etsi enim dicit, *hasce ambas hic vt in ara viuas comburam:* tamen hominē auarissimum & impurissimum ea conditione se eas combusturum minitari debemus suspicari, ni vellent locū relinquere, cuius fiducia herile contemnebant imperium, & sui ius corporis adimere lenoni volebant, seque in libertatem vindicare conabantur. nam ius in eas & potestas ei sanè omni vltione potior erat.

Plauti locus illustratus.

CAPVT XIII.

Gratiæ solutis zonis, cululli, barbitus, Iuuentas comes Veneris.

QVOD scribit Horat. lib. 1. ode 29.

Icci beatis nunc Arabum inuides Gazis,

ex historia petitum est: constat enim ea tempestate Augustum in animo habuisse Arabiæ & Parthis bellum inferre, eiusque belli causa delectum habuisse: vnde Horatius ode 35. eiusdem libri scribit,

—& iuuenum recens
Examen Eois timendum
Partibus, Oceanoq; rubro.

& Maro lib. 7. Æneid.

Siue Getis inferre manu lachrymabile bellum,
Hircanisue Arabisue parant, seu tendere ad Indos,
Auroramq; sequi, Parthosq; reposcere signa.

Et Propertius lib. 2. eleg. 11.

Iam negat Euphrates equitem post terga tueri
Parthorum, & Crassos se tenuisse dolet.
India quin Auguste tuo dat colla triumpho,
Et domus intactæ te tremit Arabiæ.

Gratiæ solutis zonis.

Solutis autem Gratias zonis Horatius lib. eodem, ode 30. dicit, quòd ita fingi pingique solebant. Seneca lib. 1. de benefic. capite 3. *Quare tres Gratiæ, & quare sorores sunt, & quare manibus implexis, quare ridentes, quare iuuenes, & quare virgines, solutaq; & perlucida veste?* Ideò etiam fortasse suprà, ode 24. nudam gratiam vocauerat, quòd perlucente veste, tanquam nuda esset: vt lib. 1. satyr. 2. *—Cois tibi penè videre est Vt nudam.*

Iuuentas.

At verò Iuuentas apud eundem poetā ode 30. dea iuuenturis est, quæ Græcè dicitur *ἥβη*, & eū Venere ab Homero iungitur, vt hic ab Horatio, *ἥβη τε Διὸς θυγάτηρ τ' Ἀφροδίτη.* Exiccet autem *culullis*, lib. 1. ode 31. est, exiccet & epotet poculis. cululli enim pocula erant per diminutionem elata, à culleo deducta: etsi enim culleus primam producit, tamē vt assolet, in diminutione corripit, vt mamma mamilla. Acron autē, quòd putat fuisse fictiles pontificum calices culullos, quibus & vestales virgines vterentur, vereor ne culullos pro capedunculis acceperit. Cæterùm ode sequenti,

Cululli.

—Lesbio primum modulate ciui

cùm ait, significat primùm Alcæum barbito vsum, quod citharæ genus est grauius aliquantò sonantis: quasi enim *βαρύμιτον* dicitur. ab Alcæo etiam Sapphicum carmen inuentū fuisse, non desunt qui scribant. Hephæstion, *ὅτι γὰρ καὶ παρὰ Ἀλκαίῳ, καὶ ἄλλων ἐστὶν ἰδεῖν σχῆμα, ὃ καὶ σαπφικὸν καλεῖται.* Alcæus porrò cum Atheniensibus bellum gessit, & cum tyrannis, expulitque Pittacum Mitylenis. Gratam antè dicit epulis Iouis testudinem, in quibus Apollo cithara canit, vnde illud, *αὐτὰρ ὁ Φοῖβος Ἀπόλλων ἐγκιθαρίζει.* Illud autem, *Plerumq; per purum tonantes Egit equos,* cùm scribit ode 34. eod. lib. colligit verum esse Iouem tonare: vnde & eius cognomen, quod Epicurei negant. nam si puro serenoque cœlo tonat, falsa est & insana Epicureorum sapientia, qui id semper fieri densis nubibus obducto cœlo prædicāt, & vt est apud Manilium libro 1. astronom.

Barbitus.

Eripuitq; Ioui fulmen viresq; tonanti.

Tonitru autem puro cœlo & sereno fremens, certissimum numinis argumentum esse, & aliquid certissimum portendere censebant, vt suprà cap. 9. è Xenophōtis exemplo docuimus.

CAPVT XIIII.

Clauus trabalis apud Horatium, seuerus Vncus, liquidum plumbum.

HOratius lib. 1. ode 35. anteambulatricem fortunæ dicit esse necessitatem, fortunæ dominatum & potentiam constituens, quód quicquid ei collibuerit, nulla vis tanta sit, vt impedire possit. Clauos autem trabales pereleganti fictione & conceptione ibidē tribuit necessitati, quibus omnia figat firmetq; & retineat. Sunt autem grandes claui, quibus trabes configuntur. At trabale telum 12. Æneid. instar trabis magnum est. non existimo autem de tormētis & cruciatibus ista explicanda esse, quod videtur interpretibus. Cuneis quoq; insertis ad aliquid astringendum vtebantur. Cicero 1. Tuscul. *Hos ille cuneos fabrica fideli inserēs, perrupit artus.* Plato in Timæo, *οὐ τοῖς ἀλύτοις, οἷς αὐτοὶ συνείχοντο δεσμοῖς, ἀλλὰ διὰ σμικρότητα ἀοράτοις πυκνοῖς γόμφοις συντήκοντες.* quod de Vniuers. Cicero vertit, *crebris tanquam cuneolis illiquefactus.* Et in Phædone, *ὅτι ἑκάστη ἡδονὴ καὶ λύπη, ὥσπερ ἧλον ἔχουσα προσηλοῖ καὶ προσπερονᾷ αὐτὴν πρὸς τὸ σῶμα.* At verò, vncus seuerus, hamus est & ansa ferrea coagmenta rerum tenaciter & asperè retinēs, liquido plumbo addito. Vitruuius lib. 2. cap. 8. *ansis ferreis & plumbo frontes vinctæ sint.* nam ad nexus firmitatem sæpenumero ferreos vncos plumbo illiquefacto ad perpetuitatem hæsuros tenaciter operibus & fabricis adiiciunt. De illo plumbo scripsit Euripides,

Clauus trabalis.

Vncus seuerus.

Liquidū plumbū.

Κάθησ' ἑδραία, καὶ γὰρ εἰ πέριξ σ' ἔχοι
Τηκτὸς μόλυβδος, ἐξαναστήσω σ' ἐγώ.

Inquit

Inquit Horatius lib.1.ode 35.

Te spes, & albo rara fides colit
Velata panno.

quod ita accipio: fortunam antecedit necessitas, sequitur & comitatur spes & fides, nec vnquam deserunt, quocunq; se conferat, quamuis veste mutata sese dissimulet: non tamen vt fides & spes affectatrices tuæ perpetuò sunt, item vulgus amicos perpetuò sequitur, quos mutata semper fortuna deserit. Cæterùm quidam putant conseruandũ quod sequitur hone in modũ, Amici pariter dolosi diffugiunt iogũ ferre, vel pariter iogum ferre, id est, nolunt esse consortes aduersæ fortunę vt secundæ: ego putem dici dolosos pariter iugum ferre, qui non sincerè se consortes præbent, neque bona fide, ideoque in rebus aduersis deserunt: estq; translatio à iumentis. Porrò in carminis clausula quod accinitur, *diffingis refusum*, valet, aliter fingas. At in proximo carmine,

Actæ non alio rege puertiæ,
Mutatæq; simul togæ,

cùm scribit, eos æquales esse dicit, qui in pueritia eundem habuerint magistrum, ad eundemque ludum iuerint, simulque togam virilem sumpserint. Magistrum autem regem appellat tralatitio nomine. recedebát autem ab imperio magistrorum & pædagogorum, sumpta virili toga. At illud ode 37.

Contaminato cum grege turpium
Morbo virorum

cùm dicit, morbum impudicitiam intelligit, vt & Catullus epigr.53.

Morbosi pariter gemelli vtriq;.

Spadones autem hoc genere morbi erant infames, quos habebat plurimos Cleopatra: vnde in Epod.9. scribitur,

Romanus (eheu posteri negabitis)
Emancipatus fœminæ
Fert vallum & arma miles, & spadonibus
Seruire rugosis potest.

Classe autem *cita reparauit oras*, libro 1. ode 37. est, repetiuit, requisiuit, recuperauit: vt enim parare est quærere: sic reparare, requirere, recuperare.

CAPVT XV.

Ius Italicum, Oea, Zama.

POsteaquam Italiæ solum immune factum est, prouinciale autem tributarium, multæ ciuitates ius Italicũ in prouinciis impetrauêre, vt coloniæ quæ iuris erant Italici, quas plurimas Iurisconsulti commemorant in Censi-
Ius Italicũ bus. Itaque ius Italicum, nihil aliud est, quàm immunitas à tributis: tributorum autem duo genera erant, vnum agris impositum, alterum capitibus: sed quibus esset ab Imperatore remissum tributum capitis, eorum etiam immune non solum esse factum Imperator Titus interpretatus est. Eo in tit. Naponensis colonia legitur, de qua nihil vnquam alij scriptores fando audiêre. ego legendum putem *Neapolis &* *Oeensis coloniæ*, ad quam emendationem quàm Oea.
proximè veteres libri accedunt, si quis eorum scriptoram inspiciat & scienter compendium interpretetur. Sed & mox libenter legerim, *Zamensis quoq; eiusdem iuris est*, vel, vt reperi, *Zama* Zama.
Getula. Nam vel vrbs est Getuliæ, vel Getuliæ proxima, & ei fortasse aliquando contributa. Equidem scio aliam obtinuisse scripturã. sed vbi locorũ vu qoã eius quæ recepta est appellationis ciuitas condita fuerit, nemo facilè dixerit. Ac procliuius sit Aristophanis nephelococcygias, qua inclinatione mundi conditæ fuerint, dicere. In eodẽ autẽ tit. Phœnicia pro phœnice, contra vtriusq; linguæ auctoritatem improbè receptum est. sed & quod in libro peruetusto scriptum extat disertè, *à duodecimo fœminæ vsq; ad sexagesimum annum tributo capitis obligantur*: dissimulandum non putaui. nam etsi dubium nõ est quin de capitatione Vlpianus loquatur, tamen nõ puto inanem esse vocem capitis, quam in aliis suppressam codicibus videre licet. Nam ista supplementa, quæ lectoris animum ad sententiam dirigunt, auctores plerunque liberaliter de suo adscribunt, ne qui legunt, ambiguitate captiosa fortè fallantur. In huius tit. calce lego, *In Africa Carthago, Vtica, Leptis magna, à diuo Seuero & Antonino iuris Italici factæ sunt*. est enim probabile à Seuero iure Italico illas Africæ ciuitates donatas esse, cùm præsertim ipse Afer esset.

CAPVT XVI.

Bucculari, politores, Tribularij.

BVccularios in iure ciuili, l. vlt. ff. de iure Bucculari.
immunit. quos tandẽ accipimus? meritò enim baculariòs, vt vocem nihili, quámque hac in re nõ agnosceret Iurisconsultus, explosam reor. Ego eos esse interpretor, qui galeas faciunt, ex ea galearum parte, quæ buccula dicitur, imposito nomine: buccula autem à bucca per diminutionẽ nomen sortita est. Eodem illo in loco politores pro polionibus & lego Politores.
& defendo, eoq; nomine intelligo eos, qui arma, gladios, galeas poliunt. Qui autẽ sunt nicostrategi in tit. de Muneribus? subest mendi suspicio, quòd nullum tale apud Græcos verbum est, cùm tamen Græcam mentiatur originem: ego putem viarum stratarum & pistrinorum curatores legendum, & agnoscendum crediderim. Non tamẽ quæ sum hic commentus ita recipi volo, vt contradici recusem. in iure vario & controuerso hoc si numeretur, præclarè mecum actum putabo. nam nisi boni consulam meam sententiam numerari nec explodi à Iurisconsultis, iure hominum nõ risum sed iracundiam à me non deprecabor. Legendum putaui tribularij, vbi tubarij excudi- Tribularii
tur in titulo de Iure immunitatis, quo nomine venirent qui tribulos & murices faciunt, quibus equorum configantur pedes, sed melius tubarij legitur.

CAPVT

CAPVT XVII.

Saccularij, Dardanarij, directarij.

Saccularij

AMbigunt viri huius memoriæ facilè doctissimi, qui sint saccularij in titulo de Extraordinariis criminibus, cùm scribitur, *saccularij, qui vetitas in sacculos artes exercentes partem sub ducunt, partem subtrahunt.* Scribit Asconius, equestrem ordinem pro Cinnanis partibus contra Syllam stetisse, multasq; pecunias abstulisse, ex quo equites sacculatios appellatos fuisse. Saccularij igitur pecuniæ sunt fures Asconio, sed Iurisconsulto fures sunt, qui malefica & magica arte credebantur sacculos, in quibus homines pecuniam gerunt, incantare & nummos subducere. nam sacculus crumena est. Catullus epigr. 13. *—nam tui Catulli*

Plenus sacculus est aranearum.

Martialis libro 11. epigr. 4.

—nescit sacculus ista meus.

Veteres autem magnam vim esse magiæ putabant, vt & eius vi messes aliò traduci posse censerent excantatis segetibus, quo nomine & legibus iudicia constituebantur. ab ea opinione crediderim eos, qui annonam onerant & premunt, Dardanarios fuisse vocatos, quòd eorum tanquam maleficiis & veneficiis magicis crederent annonam auerti in ipsorum horrea, & in meriendo mensuram imminui, eiúsque modo subtrahi: aut quòd ad cõtumeliam & probrum magos eos increparent, Dardanarios vocarent, cùm esset odiosissimum magiæ & infame vocabulum. Certè Dardanarij à Dardano habere nomen videntur, quem magum fuisse constat. Tertullianus, *vt istis iam vocabulis vtar, quibus auctrix opinionum istarum magica sonat: ostentantes, & Typhon & Dardanus & Damigeron & Nectabis & Berenice.* Sed & Dardaniæ artes Columellæ lib. 10. magicæ sunt,

Dardanarij.

Aut si nulla valet medicina repellere pestem,
Dardaniæ veniant artes.

Dardanus etiam ab Apuleio inter insignes magos nominatur. Vt autem arcarius, buccularius, tignarius dicitur, quæ formatio in multis artificum vocabulis obseruatur, ita, vt in opificio & artificio aliquo, Dardanarius eadem proportione dicitur. Nec verò in annona tantùm, sed & in aliis mercibus Dardanarij eodem Iurisconsulto auctore dicebantur. Qui se in aliena cœnacula dirigũt furãdi animo, diætarij vocantur, quòd cœnaculum diæta etiam non malè vocari possit, cùm in diæta sit. est enim eorum diæta, qui in cœnaculis habitant. Euariant tamen libri, & in quibusdam directarios legimus, quæ lectio manasse è Iurisconsulti oratione videtur, quòd eos se ad aliena dicat cœnacula dirigere, in quam etiam lectionem propensior sum, vt quemadmodum transuersaria tigna & arrectaria dicuntur, transuersariique & arrectarij asseres, item directarij dicantur, qui directè in cœnacula eunt arte malefica: illud tamen alterum obelo confodere nullo modo ausim.

Directarij.

CAPVT XVII.

Cicero prima Tusculana explicatus, ope barbarica, potitur fatorũ, exequi, nequicquam, Atticus ibi loquitur.

NON satis mihi perspexisse videntur viri non solùm doctissimi, verùm etiam ingeniosissimi, sententiam alterni cuiusdam sermonis in prima Tusculana. Itaque quod assolet, personas mutarunt, vt ad ipsorum sensum dictio quadraret. Ego si omnia propiùs inspiciantur, vices sermonis probam sententiam habere comperio. Sed satius sit locum perscribere, mox explicare. *hæc fortasse metuis, & idcircò mortem esse censes sempiternum malum.* A. *Adeòne me delirare censes, vt ista credam?* M. *An tu hæc non credis?* A. *Minimè verò.* M. *Malè hercule narras.* A. *Cur quæso?* M. *Quia disertus esse possem, si contra ista dicerem.* A. *Quis enim non in eiusmodi causa, aut quid negotij est, hæc poetarum & pictorum portenta conuincere?* dolet hic Marco, quòd auditor, quæ de inferis narrantur, esse neget. nam velut contra ista poetarum figmenta & pictorum paratus ad dicendum venisset, ægrè se ferre simulat, locum sibi ademptum, in quo eloquentiam ostendisset suam, & sibi campũ esse clusum in quo splendidè spaciari & inequitare magnificè potuisset. Subsequitur alter, & ait, non esse magni ingenij in eo eloquentem videri, quòd poetarum portentis & pictorum nugis confictum esse videatur, vt nulla sit in eo refellendo opera magnopere ponenda. Sed vt huic tanquam obsonio sua, vt prisci loquebantur, mantissa addadatur, aliquid ex eodem lib. 1. adiiciam, in quo cùm ex antiquo poeta affertur, *astante ope barbarica*, barbaricum interpretor Phrygium, vt sit stante Phrygum imperio. Sic apud Horatium libro 1. epistola 2.

Cicero explicatus.

Ope barbarica.

Græcia barbariæ lento collisa duello,

id est Phrygiæ: & apud eundem epod. ode 9.

Sonante mixtum tibijs carmen lyra,
Hac Lydium, illis barbarum,

id est Phrygium: & apud Maronem 2. Æneid.

Barbarico postes auro spolijsq; superbi,

id est Phrygio. Phryges enim opibus & auro abundabant, opinioque Græcorum erat eos opulentos fuisse, vt & Persas. Itaque vt barbarus ætate Demosthenis dicebatur Persarum rex: sic barbaros qui de bello Troiano scripsêre, aut tragœdias illius argumenti attigêre, Phryges intellexerunt: quanquam latius barbari nomen patet. Quòd autem hæc duo regna opulentissima fuerunt, inde barbaricum aurum dixit Maro. & vetus poeta apud Cic. 2. Tuscul. *quibus magis palæstra, Eurotas, sol, puluis, labor, militia in studio est, quàm fertilitas barbara*, id est quàm barbarorum deliciæ & copiæ. In eadem 1. Tuscul. scribitur,

Euthynous potitur fatorum numine leto:

Potitur fatorum.

quod sic interpretandum censeo: Euthynous fatorum potitur mortuusque est, quæ quidem mors propitio & læto numine & Deo ei accidit. scribitur & *munere leto*, vt munere læto fatorum

totum eum potitum audiamua. est qui & per adpositionem accipiat & legat, *fatorum munere, letbo.* In eodem libro *exequi*, pro funerare vsurparur: vnde exequiarum nomé, qood inde natum est, quòd multi cadauer eius, qui efferebatur, sequebantur.

Exequi.

At qui labores morte finisset graues,
Eum omnes amicos laude & letitia exequi.

Nequicquam.

Nequicqaam pro *non quicquam* ibidem etiam ponitur, vt veteres *ne vis*, pro *non vis* dicebant. *Secernere autem à corpore animum nequicquã aliud est quàm emori discere.* Sæpe autem quæri animaduerti, quis in ea disputatione cum Cicerone loqueretur: ac omnes propè in hanc sententiam vadunt, vt auditor sit: refragante tamen Lactantio, qui Atticum putat. sic enim lib. 1. Institut. scribit, verba Ciceroois adhibens, *Quare quorũ demonstrantur sepulchra in Græcia: reminiscere, quando es initiatus, quæ traduntur mysterijs: tum deniq; quàm hoc latè pateat, intelliges. Testatus est videlicet Attici conscientiam ex ipsis mysterijs intelligi posse, quòd omnes illi homines fuerunt, qui coluntur.*

Tuscul. 1. interlocutor.

CAPVT XIX.

Catinus porri & lagani, pocula duo cum cyatho, echinus.

Catinus porri, lagani.

QVOD Flaccus ait lib. 1. satyr. 6.

Ad porri & ciceris refero laganiq; catinum,

de parabili cibo intelligendum frugique mensa arbitror: nam porrum pro oleribus posuit, quæ vilissima sunt cibaria, & cicer legumen est, quo pauperiores vescebantur. Itaque vilas homines & abiectos, fricti ciceris emptores libro de Arte poetica vocat. laganum etiam, qđ fictum erat farinaceum, quod in sartagine ex oleo frigebatur, in parabilibus escis numeratum existimo. Id autem Galenus duorum generum scribit, vnum [illegible] appellat, alterum [illegible]. Eadem satyra, *— & lapis albus*

Pocula cum cyatho duo sustinet.

Pocula duo cũ cyatho.

veteres solebant delphicam mensam multis onerare poculis, numeroq; semper pari: duobus contẽtus est Horatius, & cyatho, quo modum potionis metiebãtur, & certis cyathis vini certos aquæ cyathos miscebant, quod qui faciebat, ad cyathum stare dicebatur. Nam cyatho hauriebant vinum & aquam è vasis, & in pocula fundebant, quod [illegible] Græci appellant, noto Marcelli ioco apud Plutarchum in eius vita, cuius naues machinis Archimedis leuatæ in puppim aut proram, deinde illisæ mari, aqoam cùm plurimam haurirent, aut grauibus libramentis depressæ acciperent aquam, ludens dixit Archimedem suis nauibus pro cyathis vti. solitos autem esse veteres paria pocula in delphica ponere, declarat Agrerius sic scribens: *Cicero, iubeo promi vtrosq; binos vt habeam: quia in delphica comparia vasa semper sunt, vnde ipse Cicero dicebat, scyphorum paria complura.* Horatius ibidem, *—astat echinus Vilis.*

Echinus.

echinus Hesychio vas coquinarium est, sed & patalla. interpretibus est vas æneum, in quo calices lauantur, quod etiam trisilla vocatur. trichilam puto scribi debere, vt in Copa epigrammate quod Maroni adscribitur:

Et trichila vmbrosis frigida arundinibus:

Et apud Columel. lib. 10.

— sub trichila manantem serpit ad vndam.

alij vitream ampullam, alij scorteam explicãt: ego hic vas aquarium rotundum lagenæ simile aut ampullę crediderim, vt guttũ vinarium, vt Varro de lingua Latina libro 4. docet. patera autem ad libandum vtebantur, & interdum post libationem ad bibendum. hoc mihi in mentem veniebat, quod de hoc loco dicerem, quem echino spinosiorem & aculeatum magis esse & ipse sentio, & intelligo multis videri. sed nec illud omittam, Porphyrionem perspicuè legere *echino*, cùm explicet, propter echinum allat vilis guttus: qui & echinum vult hic vitream esse ampullam, vt aquarium vas existimasse videatur: aquam enim lympidam nitido vitro perlibenter infundimus. nomen habere videtur à rotunditate echini se in pilam colligentis.

CAPVT XX.

Scansoria machina, anisocycla, nitor olei, tela.

Scansoria machina.

SCansoriæ apud Vitruuium lib. 10. cap. 1. machinæ, etsi satis apertè definiuntur, non tamen à quibusuis intelliguntur. hæ sunt quæ à Græcis aerobaticæ appellantur, vt multi censent, quòd in altum homines tollant, & in aerem sublimes leuent, ego acrobaticas appellari existimo, quòd in earum summum speculandi causa ascendatur: de iis autem sic scribit, *Scansorium autẽ est, cùm machinæ ita fuerint collocatæ, vt ad altitudinẽ tignis statutis & transuersarijs colligatis sine periculo scandatur ad apparatus spectationem:* his ego verbis existimo genus quoddã bellicarũ machinarum describi, quæ altissimis tignis in terra statutis, & ad eam altitudinem, quæ vrbis muros superet, erectis, speculatorem aut exploratorem ita attollunt in fastigium scandentem, vt velut in specula collocatus, ex editro spectet in obsidione quid oppidani aduersus obsessores parent: quod quidem fit transuersariis & plexis colligationibus & tignis ad tigna in longum adiectis ad altitudinem augendam. hoc enim genus audaciæ mox dicit esse, non artis. Recordor in membranis Græcis auctorum, qui de re militari scripserunt, exemplaria me earum machinarum vidisse. Cùm autem distinguit organa à machinis, in exẽplo numerat Anisocycla, quæ organa suspicor fuisse multos orbes habentia, quosdam maiores, quosdam minores, vt facili nisu maiorũ impulsione reliqui orbes mouerentur, & molitio rei alicuius fieret, aut expulsio. quo enim maior est apsis & rotũditas circuli, eò minore conatu & opera mouet. Sed suspicionẽ tantũ meã perscribo. Budæus singulare

Anisocycla.

huius

huius vrbis ornamentum, cuius si quando manum in aliquo libro cognoscimus, ita veneramur & admiramur, vt quod ludens scripserit, aliorum seriis scriptis anteponere non erubescamus, in quodam Vitruuio, quē mihi Memmius vir & humanissimus & doctissimus commodauit, scripserat, Anisocycla vocat Vitruuius organa inæqualium circulorum, quæ maximi sunt momenti. tanti auctoris sententiam si prætermisissem, nónne ei similis fuissem, qui se comitiis Catonis rationem habiturum esse pernegaret? Nec verò omittam eleganter quidem à Vitruuio eod. cap. sed tamen animaduertentibus paucis, nitorem olei, pro olei pinguedine, id est, pro oleo ipso per circuitionem dici: verba subiiciam, *Neq; olei nitorem, neq; vitium fructum habere potuissemus*. nitent Latinis quæ bene habita & obesa sunt: nitoremque in oleo dixit Vitruuius propter eius pinguitudinem.

Nitor olei.

Admonebo & *telorum* in eo, pro *telarum* eodem capite legendum esse. nam & apud Tibullum libro 1. eleg. 6. doceo instrumenta, quibus tela texitur, tela appellari: & ita apud Lucretium lib. 5. legendum esse, Lambinus eruditissimus vir mihi assensus est. igitur sine cunctatione sic Vitruuium emendandum esse reor, *vt vestitus quemadmodum telorū organicis administrationibus connexu staminis ad subtemen non modò corpora tegendo tueantur, sed etiam ornatus adiiciant honestatem*. Hæc ego malui qualiacunque iuuentutem docere, quàm Pythagoricorum ritu alto pressa silentio tenere.

Tela.

CAPVT XXI.

Potio vincea, inter cuneos ferreos, graphicus mortalis, domesticū augurium, & quædam alia ex Plauto declarata.

LVdimagistri hic officio fungar, & quædam è Plauto glossemata, quæ festinātem Lectorem iniecta manu retardarent, immorarique cogerent, explicabo. In Stich. Sc. Tene tu hoc, educe.

Prostibili est stantem stanti suauium dare.

hic prostibili, est prostibuli, id est meretriculæ vilissimæ & prostantis. quanquam *prostibuli* fortasse legendum. Quorsus asinus calcitrat regredimur. Sc. Agite, ite foras.

Ohe, iam satis, nolo obcædes, Catuli vt ludum nunc volo.

Nolo hic quicquam, inquit, tragicum & cruentum quodque cædes imitetur: malo ludum catellorum, qui inter se lasciuè lusitant. sed membranæ morticinæ, *Catali vt ludum* habent: ac ita lasciuus quidam & delectabilis ludus Catalorum populorū significabitur. nam tales quosdam habuēre populi suos ludos, & in inscriptione Tergestina hoc erat incisum, VTI CARNI CATALI'QVE ATTRIBVTI A DIVO AVGVSTO PIO REIPVBL. NOSTRAE. obcædes autem iuncto verbo, vt concædes dicuntur. Eadem scena,

Nolo nos bibere pro summo, nulli relerimus posita.

nolo immani nos poculo & oppleto quantumque quis ducere potest, bibere, vt facere solent interdum, qui ita prouocāt & poscunt, quasi vltimùm sint poturi, neq; postea cadum aperturi, vinumq; hausturi, sed postrema inuitatione vsuri: sic enim plerunque fit, vt subitò exhauriatur totus vini cadus. id quidem & antè nos etiam explicare conati sumus. Retrorsum vt cancri cedimus.

Bibere pro summo.

Nosmet, inquit ibidem, *inter nos ministremus monotrophe.*

Stichus Sagatinum appellat monotrophum, quòd solus sit, nec contubernalem habeat ancillam nec vicarium: qui enim talis est ipse sibi minister esse cogitur, solusque vescitur. Sc. Sed ita quod occœpi.

Monotrophos.

Nam mihi iam intus potione vincea onerabo gulā:

lepidè, ita me Deus amet, laqueum potionem vocat vinceam, ac potionē quidem, quòd cùm potum guttur soleat transmittere ipsi inditū, inditur & induitur ei laqueus, quasi transmissuro: vinceam autem à vinciendo venustè deflexit, & ad potionem vineam vel vinaceam interim eleganter allusit, quòd laqueo collum vinciatur: est vincea continēs Festu Pompeio. Ibidem Plautus, *vel inter cuneos ferreos*, id est vel in arctissimo potero accumbere loco, qualis est inter cuneos, quibus aliquid duobus simul inditis & adactis magis adstringitur, vel durissimum lignum finditur & discluditur. tum enim inter duos sic adactos patet tantū tenuissima rima. Sc. Ita me dij. *Postea ibo lauatum in pilum.* hic quid pilum sit equidem comminisci non possum, nisi sit insigne balnearum, vt malum punicum apud Suetonium in Domit. capite 1. insigne domus est: vidi qui intelligeret coactilia, quasi intelligeret coactilibus se muniturum & foturum, eaque sibi pro balneo fore. sensum vtrunque proposui, arbitrio intelligentium relinquēs vtrum sequi malint: neutri enim interpretationi hic præiudicare certum est. *Graphicum*, inquit ibidem, *mortalem Antiphonem*: sic bellum & elegantem hominem vocat, quales scilicet pingi solent. nam in tabulis pictis hominū sunt insignes species. id ita esse vt explicaui apparet, quòd in eadem fabula, Sc. Famem fuisse. scribit,

Potio vincea.

Inter cuneos ferreos.

Pilum.

Graphicus mortalis.

At satin' vt facetè atq; ex pictura astitit?

Sc. Libro inspexi.

Certum est mustellæ posthac nunquam credere.

hoc genus augurij domesticum erat, cùm vel serpens, vel mustella visa erat, vel gallina cecinerat, aut canis ater ædes ingressus erat. hoc auspicium inuentum fuerat à Telegono. Suidas, [illegible]. Terentius in Phorm. act. 4. scen. 4.

Domesticum augurium.

Introiit in ædes ater alienus canis,
Anguis per impluuium decidit de tegulis,
Gallina cecinit.

Sc. Quom bene re gesta.

Ut hác secundùm vos me, ego hanc lacero diem.

vos,

vos,inquit, secundum me hac ite. traiectione hac quadam verborum perturbata est oratio, quæ sic in ordinē restituitur, vt dixi, Nimium diu loquor,diei sum molestus in vesperum festinanti & præcipitanti, quem excrucio & lacero,sic remorans & retardans garriendo: vel, Nimium diu loquor, & verbosus diei molestiam creo, atque ita stultè garriendo,eum excrucio & lacero.

CAPVT XXII.

Respondere, eclogarij, ecloga, & quædam alia ex epistolis ad Atticum.

IN epistolis ad Atticum, quòd præcisè scribuntur quædam & nimium breuiter, ideo nos celant quid sensus occultent: vt lib. 16. epistola 1. *sed stomachari totum diem licet*, quod est, nos lo hîc in epistola irasci, potero enim solus totum diem stomachari. mox verò, *nihil vide*, vt opinor, hanc continet sententiam, Imprudens fui, qui mutauerim consilium, nec abire decreuerim. fortasse autem pro ἐνδημεῖν, scribendū est ἐκδημεῖν, vt se dicat fugere ex Italia velle quamprimùm. ductus sanè literarum veterum, malè à librariis Latinis expressi, adumbrant talem quandam scripturam. *Quod si*, inquit ibidem, *verum est, video sine bello ciuili seruiendum*. Illud *sine bello ciuili*, hoc declarat, præter quam quod bellum ciuile habebimus: quod è Græco videtur expressum: nam Græci χωρὶς τούτου dicunt inter-
Perscribere.
dum, pro præter hæc. *Quod perscribi oportet*, inquit epistola 2. eiusdem libri, id non repræsentati, sed per scripturam mensæ ad soluendum certo die constitui, obligareq; se, & creditori cauere. Nam apud argētarios ferè perscriptiones istas conficiebant. vt autem appellari dicitur debitor, cùm flagitatur vt soluat, ita cùm
Respondere.
soluere se dicit, respondere dicitur: Cicero in eadem epistola, *fit sæpe, vt ij qui debent, non respondeant ad tempus*. Heraclidium autem quod dicit, obscurè & ænigmaticè librum significat Heraclidis Pontici æmulatione scribendum, cuius hodie quædam eclogę de Rebuspub. reperiun
Eclogarij.
tur, & in Homerum allegoriæ: & eclogarios homines eruditos appellat, qui olim quicquid ferè legebant librorum, ex iis excerpe-
Eclogæ.
bant breuiarium quoddam. sic eclogæ repe riuntur è Diodoro, è Polybio, è Ctesia, è Theophrasto, è Strabone: vnde & poemaria imitata eclogæ vocantur, vt Bucolica Maronis è Theocrito: ac proinde etiam sine imitatione poemaria, quòd imitatorum breuitatem & similitudinem habeant: sed & loci insignes ἐκλογαὶ vocantur, quòd excerpi notarique potissimum soleant, vt in vita Æschyli, διὸ ἐκλογαὶ ... αὐτῷ τῇ κατασκευῇ ... ἂν εὕροις.
Græci ludi.
Græcos porrò ludos vocat, quibus dantur doenturque Græcæ fabulæ. *scis enim*, inquit epist. 1. *quid ego de Græcis ludis existimem*. Epistola 5. eiusdem libri scribit, *& ais μετ' ἀμύμονα, tu verò ἀμύμων; ille quidem ἄριστος*: vbi mihi videtur ad Homeri versum respexisse,

Τῶν ἄλλων Δαναῶν μετ' ἀμύμονα Πηλείωνα.

innuebat autem Atticus Nepotem epistolam ita elegāter scribere, vt secundùm Ciceronem facilè omnes vinceret. nam μετ' ἀμύμονα, quod de Achille dixit Homerus, de Cicerone Atticus intellexit. Eum autem honorem Cicero agnoscere noluit, potiusque Attico detulit optimè epistolam scribenti, simulque laudem non inuidit Nepoti, quem diuinum quendam & immortalem scriptorē pronunciauit, prolixè liberaliterque eius indulgens commendationi. Vt qui vmbilicos & calculos in littore ludentes colligūt, otium suum fallunt, ego quoque velut ludens & aberrans à feriis rebus & studiis, hæc colligebam calculis & vmbilicis similia. vereor etiam ne quis algis & vluis dicat & iis eiectamentis ac purgamentis, quæ mare foras in littus expuit. quod si quis his delectetur, abundè mihi precium operæ persoluerit: si offendatur, tum verò vel ea de causa excusabor, quòd imprudens noxam commisero: nunquam enim offendere mihi deliberatum fuit.

CAPVT XXIII.

Apophoreta apud Martialem libro 14. & quædam explicata.

QVÆRI interdum animaduerto, quæ sunt apud Martialem apophoreta: ego Apophoreta.
eo nomine existimo significari munera, quæ conuiuis dantur, vt ea domum referant, vnde & nomen adepta sunt. sed quis huic sententiæ est auctor & fundus, vt veteres loquebantur? nam sat scio nobis non crederetur: nec iniuria, cùm plurimi nostri errores meritò suspectam redderent nostram fidem: sed de nobia alij viderint, certè Martialis ipse sic apophoreta intelligere & accipere videtur, cùm lib. 14. epigram. 1. dicat,

Præmia conuiuæ det sua quisq; suo.

hic enim versus apophoreta explicat. Sed luculentissimè omnium D. Ambrosius in exhortatione ad virgines ita scribens, *Qui ad conuiuium magnum inuitantur, apophoreta secum reportare consueuerunt. Ego ad Bononiense inuitatus conuiuium, vbi sancti martyris celebrata translatio est, apophoreta vobis plena sanctitatis & gratiæ reseruaui*. & in epistolam ad Romanos, *ad quod omnes inuitati, apophoreta duplicia consequuntur*.

Diuitis, autem, alternas et pauperis accipe sortes, Martialis explicatus.
eodem epigrammote, sic intelligo, quòd alternis plerunq; scribat in lemmatis Martialis diuitis dona & pauperis: vt pugillares citreos diuitis, quincuplices pauperis: pugillares eburneos diuitis, triplices pauperis: pugillares membraneos diuitis, vitellianos pauperis: chartas maiores diuitis, chartas epistolares pauperis: loculos eburneos diuitis, ligneos pauperis: atque ita deinceps in plerisque omnibus: quòd si interdum plura lemmata vnius

ſorris continuentur, ſubiiciuntur tamen diuerſa, alremanrurque diuirum & pauperum ſortes. Etſi autẽ quincuplices, quę πεντάπτυχα Græci vocant, vt duplices δίπτυχα, rriplices τρίπτυχα, cerati honorem ſummum interdum nuntiabãt, vt triumphum: tamen in pretioſis non numerabanrur, cũ tabellæ eſſenr ligneæ ceratæ, non eburneæ aur citreæ. Eodem lib. epigr. 16.

Non ſum talorum numero par teſſera,

dicir Martialis, quia tribus talis & ſępius quatuor, duabus teſſeris ludebatur. vnde mox ſcribit Martialis,

Hic mihi biſſeno numeratur teſſera puncto.

nam in rabula luſoria ludebatur reſſeris, ludebatur & calculis, id eſt larrunculis, & quod malè ceciderat caſu teſſeræ, arte corrigendum erat. Epigr. 24.

Tama ne madidos violet bombicina crines.

legendum eſt, non vt euulgarum eſt perperàm improboque ſenſu. Epigr. 26.

Cauſtica Teutonicos accendit ſpuma capillos,

id eſt rutilat & ruffat: ſapone enim ad ruffandos crines vtebantur. rutilus aũt color igneus & ardens viderur eſſe. Martiacas autem pilas, epigram. 27. interpretor ſaponis quoddam vile genus. ſapo Gallorum erar inuentum, & Gallicus probabarur, idcircò Trallianus ſcribit, καὶ γαλλικὸν σάπωνα ἀναλύσας ἐν τῷ χειρί. apud Germanos maximo in vſu erat, vt Plinius lib. 28. capite 12. ſcribir, cùm eo etiam viri crines rutilareut. Epigram. 30. venabulum diuiris, eſt culter venatorius pauperis. parazonium itidem diuitis, cùm dignum ſir cingere tribunirium latus: pauperis pugio. quis nõ videt etiam diuitis eſſe lucernam, candelam pauperis, & lucernam polymyxam itidem diuitis, cereum pauperis? ſic pauperis eſt candelabrũ ligneũ, Corinthium diuitis. Epigram. 48.

Sapo.

Hæc rapit Antæi velox in puluere draucus:
Grandia qui vano colla labore facit.

Draucus

de Phæninda, id eſt de harpaſto hoc ſcribirur. quidam credunt non tam draucum Antæi dici debere, quàm poſira diſtinctiuncula ad Antæi, id ad colla referẽdum eſſe, quale illud Iuuenalis eſt, ſatyra 3,

—ceruicibus æquat
Herculis Antæum procul à tellure tenentis.

ſed hic epigrammatum obſcœna licenria dici draucus Antæi, velur eius ſubactor hominis, qui cùm mollis ſit, fortis videri velit, & vano labore fruſtràque collum procẽrum facere conetur in eo luſu, vt Hercules, cùm Antæum luctã deuicit. Draucus igirur eſt fortis & validus vir, quẽ prætextata inuerecundaq; & canina oratione draucũ Antæi appellat, i. ſubactorẽ.

CAPVT XXIIII.

Quædam in Martiale lib. 16. declarata, Thais amica fuit, puſula, tomentum circenſe, non alienus eques.

Martialis explicatur.

IN lemmate Martialis, quod ientacula inſcriptum eſt, libro 16. epigram. vltimo, teperio in veteribus libris, adipara, quibus forraſſe, vt vnctis & ganeatis cibis vtedantur olim in ienraculo. neſcio quid huius generis etiam legiſſe Domitius videtur. ſed & ibidem, epigr. 221. craticula abſque veru, quod tamen excuſum paſsim eſt. Ibidem epigram. 259. cor bubulum, non corculum, vr in Aldino. Cùm autem epigr. 214. ſcribir,

Non erit in turba quiſquam μισούμενος iſtas
Sed poterit quiuis eſſe δὶς ἐξαπατῶν:

ſententiam eſſe ſuſpicor. Tam formoſi & amabiles ſunt pueri iſti comœdi, tamque vix ex animo eorũ deſiderium deponi poteſt, quòd vehementer penitusque medullis inhæreat, vt ſi μισούμενος, id eſt perſona eius qui inuiſos ſit, agenda ſit, vt vſuuenire ſoler in comœdiis, non ſit in rurba quiſquam, qui eam agere poſſit, ſed qui eam perſonam δὶς ἐξαπατῶν poſsit: hócque eò venuſtius & facetius eſt, quòd his nominibus erant Menandri comœdiæ. Diſexapothi quidem Fulgentius libro 3. Mytholog. his verbis meminit: *Nam & Menander ſimiliter in diſexapotho comœdia ita ait.* μισούμενον Alciphrõ, ὅτι δαί δας, ὅτι μισούμενον, ὅτι δεισιδαίμονα, ὅτι ἐπιτρέποντας. non rantùm, inquir, eſt ars coqui ſeruire palaro & guſtui, verùm etiam ſcire quæ quis libenter voret, & quibus gulam vel profundam libenrer expleat: quædam enim guſtu ſuauia, tamen vltra vnam & alteram bucceam non attingimus, & dulces matryas deguſtamus potius, quàm auidè ligurimus. non igitur tantùm quæ iuuanr palatum, ſed quibus ſe libenter obſaturant domini, coquus ſcire debet. id enim eſt quod Martialis libro 14. epigrammate 20. ſcribit,

Non ſatis eſt ars ſola coquo ſeruire palato:
Namq; coquum domini debet habere gulam.

legi tamen in veteri libro,

Non ſatis eſt ars ſola coquo: ſeruire palato,
Atq; coquus domini debet habere gulam.

vt culinariam artem nõ ſatis eſſe coquo dicat, niſi accedat eò vt palatum domini & gulam teneat, ſciatq; quibus oblectetur. Epigr. 113.

Hæc quæ ſæpe ſolet vinci, quæ vincere rarò:

parmularij quòd breue ſcutum haberent, nec ſatis tecti eſſent, in amphitheatri commiſsionibus perſæpe vincebantur, rarò vincebant. Epigram. 187.

Nec Glycere, verè Thais amica fuit,

ſic interpretor. Glycere erat Menandri poetæ amica, quòd ex Glyceræ Græcis ad eum epiſtolis, quæ hodieque extant, cognoſcimus. Thais tamen ab eo ſic in comœdiis introducta frequenter & celebris reddita eſt, vt ipſa videatur non Glycere Menandri amica fuiſſe. Epigram. 167.

Thais amica fuit.

Feruida ne trito tibi pollice puſula ſurgat,

cùm in edirionibus publicarur, næuo deformarur elegans poera. puſula enim legi debet. qui enim nudis digitis, & abſq; plectro citharam pulſat, ſæpenumero digitum oblędit, qui & puſtula ſurgente, quæ & puſula dicitur, intumeſcit & dolet. Epigram. 160.

Puſula.

Tomentum

Tomentũ circense.

Tomentum concisa palus circense vocatur: intelligit arundinis panniculas, quas pauperes pro tomento culcitrarum emebāt. Circense autem tomentum hoc vocabatur, quòd fortasse initio circensibus spectaculis sibi substernere solerent. Strabo de hoc tomento sic scribit lib. 5. Geogr. [illegible]. Epigr. 218.

Nobilius villosa tegant tibi lintea citrum:
Orbibus in nostris circulus esse potest.

mantilibus, inquit, tibi villosis & gausapa opus est, vt nobilis tua citrea mensa vindicetur ab inquinamento maculæ: mea vilis mensa, quæ maculam nō reformidat, & in qua potest esse circulus rotundaq; labes, quam repositoria & paropsides sæpe faciunt, nihil indiget vindice mantili. Epigr. 122.

Antè frequens, sed nunc rarus nos donat amicus:
Fœlix cui comes est non alienus eques.

Non alienus eques.

antè dicit solitos esse diuites mulris censum equestrem supplere, annulosque aureos dare, qui equitum erant gestamina, quod ætate sua rarum queritur: veruntamē fœlicem dicit, qui comitem habet equitem nō alienū, sed suum, id est, quem ipse sua liberalitate equestri censu donato equitem fecerit. Epigr. 96.

—sed nasus longior ille fuit.

puto dictum in hunc sensum. Cùm haberet nasos aliquot calix, vnum aliquem ex his curratum immiuutumque fuisse. Iuuenalis satyr. 5.

Tu Beneuentani sutoris nomen habentem,
Siccabis, calicem nasorum quattuor.

CAPVT XXV.

Atarnites, parum stabile carmen apud Ouidium in Ibin, Lycorides.

Carmen in Ibin, vt vltrò Ouidius ipse fatetur, plurimū haber noctis, inuolurūq; est historiis cæcis: in his hanc numerauerim,

Aut vt Acharnides infutus pelle iuuenci
Turpiter ad dominum præda ferare tuum.

Atarnites.

sed prior mihi versus næuosus videtur, legendumq; crediderim, *Aut vt Atarnites.* nam de Hermia Atarnæ tyranno intelligitur, Aristotelis necessario & perchàro, quod & annotarum à vetere interprete fuerat, cuius scrinia alij interpretes compilarunt, & scripta, etsi mendosa, vnde tamen multa odorari poteramus, suppresserūt. Hermiam, qui à rege Persarum id est domino defecerat, Mentor dux regis Persarū circumuenit, vt Diod. lib. 16. scribit, in potestatemque redegit. Epigramma Aristotelis apud Diog. Laertium in Aristotel. à rege Persarum interfectum conquerirur perfidia deceptum. quòd si quis *Acharnides* defendat, is fuerit Hermias Acharni filius: sed illud alterum prætulerim. verùm nos cæcas historias aliis relinquimus. vt in velitatione, minore contentione nos vtimur, & alia quædam minora quærimus: vt,

Quiq; tenet pontem, qui tibi maior erit.

videbatur enim dicendum, qui te maior erit. sed significat, qui in tuis maioribus numerabitur, vt tu in eius minoribus: vel potius, qui iudicio tuo in maioribus numerabitur, & quem præ te magnum dices, quamuis aliis sit infimus & abiectissimus. His ego nunc conterus sum, quę minus obscuritatis habent. nam multis nondum satis intellectis opus esset maiore labore, vel potius ærumna: nos autem licer labutiosos & ærumnōsos aliquis nō putet. Ibid.

Comicus vt liquidis periit dum nabat in vndis.

hunc versum de Menandro intelligit verus interpres, vt aliorum relatione cognoscimus, (nam illum interpretem desideramus) qui comicum Atheniensem dum in Pireæi portu nararet, submersum fuisse dicit, de quo & à Callimacho epigramma scriptum fuisse: sed quid vetat de Eupolide intelligere, quem constat bello Peloponnesiaco in Hellesponto naufragio periisse ex Suidæ collectaneis. Ita postea quam in vndas cecidit depressa vel fracta naui, natando inrernt. Ibidem,

Vtq; parum stabili qui carmine læsit Athenas.

Parū stabile carmen.

viderur de Hipponacte hoc intelligi, qui claudicante & parum stabili versu, id est scazonte, in Bupalum & Athenin inuectus est Atheniensis: quo in carmine ne Athenis quidem pepercerat. quid tamen si pro *Athenas*, *Athenin* scribamus, quē ab eo probris oneratum accepimus? ne hanc quidem lectionem improbarem: etsi alteram delere non ausim. Ibidem,

Stella Lycoride cùm fuit æqua viro.

Lycorides.

proculdubiò de Simonide locus est explicandus, quē Lycoridem virum, vt opinor, vocat, vt & melicum poetam, & Apollineum. nam vt Amphrysia vates Sibylla dicitur, quia ad Amphrysum pauerat pecus Apollo: quidni & ab Apolline, qui λυκωρεὺς vocatur, vt apud Callimachum in eius hymno, λυκώρειος αἰὲν φοῖβε, Lycorides dicatur? fortasse etiam à Lycoreo, qui Delphis vicum cōdidit, genus ducebat, quod & verius puto.

CAPVT XXVI.

Spumare in herbas, lauatio matris deûm, dij geniales, somni cornu & virga.

Spumare in herbas.

Donec *Thessalicas despumet succus in herbas,* in veneficio & incantatione versus Lucani est, lib. 6. sed & Apuleius Lunam despumari dixit. opinor stultas quasdam veterum animis incessisse de veneficiis opiniones: credebant enim à veneficis herbas legentibus lunam deripi de cœlo, cogique eam in herbas spumare & saliuam quandam suam spargere, vt eius saliuæ spuma venenatius earum esset virus & efficacius: tale quiddam suspicari necesse est, vt ex illis coniicere locis licet. Ex qua opinione dixisse Val. Flaccum lib. 8. Argon. censeo, quod & antè attigimus,

Contrà Tartareis Colchis spumare venenis,
Cunctaq; Lethæi quassare silentia rami. Et lib. 6.

Quamuis Atbracio lunam spumare veneno Sciret.

Galli sacerdotes matris Idææ sese cruentabât ad Phrygios modos, vt Ouid. in Ibin scribit,

Attonitusq; seces, vt quos Cybeleia mater
Incitat, ad Phrygios vilia membra modos.

Iterũ, *Cedunt iactatis vilia membra comis.*

id Aprili Mense megalensibus faciebant vsq; dum in Almone matrem Idęam lauissent: tum Lauatio matris deûm. enim dea deposito squalore & sordibus hilaris videbatur, & ipsi eandem coocipiebant lætitiam. Val. Flaccus 8. Argon.

Sic vbi Mygdonios planctus sacer abluit Almo,
Lętaq; iam Cybele, festæq; per oppida thedæ:
Quis modò iam sæuos adytis fluxisse cruores
Cogitet? aut ipsi qui iam meminere ministri?

id autem cùm fiebat, lauatio deûm matris dicebatur: Arnob. lib. 7. aduer. Gent. *Lauatio deûm matris est hodie.* Sed nos hoc tanto capite vagamur & erramus, vt soliuagæ feræ. Quod igitur est apud Cic. 1. Tusc. ex Ennio, *Ex hac opinione famæ assentiens scripsit Ennius,*

Romulus in cœlo cum dijs agit æuum.

qood apud eũ curtum mutilumq; est carmen, integrum profertur à Seruio lib. 6. Æneid.

Romulus in cœlo cùm dijs genitalibus æuũ Degit.

Dij genitales. Dij autem genitales, in eo Ennij verso videndentur esse quibusdam dij geniti, id est indigetes, qui homines fuerunt. nam genitale, quod & genitabile dicitur, non tantũ actionis est, vt genitales causæ, sed & perpessionis ioterdũ, vt Lucretius apud Varronem lib. 4.

Aetheris & terræ genitabile quærere tempus:

id est qoo geoitus est æther, qoo genita terra. atq; hoc videtur verbô ab Ennio quodammodo nouatum: Cic. lib. 3. de Orat. *sed sæpe vel sine coniunctione verba nouantur, vt ille Ennius dij genitales,* pro quo, *indigenitalis*, exprimitur ab omnibus editionibus: deos tamen genitales esse puto æternos omnium rerum parẽtes & auctores, vt alio loco ostendo. Scribit lib. 6. Æneid. Seruius, Somni cornu. somnum solitũ esse pingi cum cornu, ex qua consuetudine Val. Flac. scripsit 8. Argon.

—somne omnipotens te Colchus ab omni
Orbe voco, inq; vnum iubeo nunc ire draconem,
Quæ freta sæpe tuo domui, quæ nubila cornu.

& Seneca in apocolocyothosi,

— & obscuri crescebant cornua somni.

quòd tum cresceret nox. Tribuitur etiam ei virga, vt à Papin. lib. 5. Syluar. 4.

—Extremo me tange cacumine virgæ.

Maro libro 5. Æneid. ei tribuit ramum Lethæa madidum aqua,

Ecce deus ramum Lethæo rore madentem,
Viq; soporatum Stygia super vtraq; quassat
Tempora. Apod eudem 1. Georg.

—& cereale papauer Tempus humo tegere

cùm scribitur, papauer ea attributione exornatur, quòd simulachra Cereris manu papaoer gestare solebant: sed & eius aotistitæ, cùm Cereri sacrum esset. Callim. in Cereris hym. *γεῖνο ἢ χερὶ Στίμμαλα ἢ μάκωνα.* alias afferuot interpretes causas, quâs comminiscuntur. ego sacrum Cereri libenti animo interpreter.

CAPVT XXVII.

Venus marina, arbiter Adriæ, corripere gradum, Venus choros ducit imminente luna, Fauno immolare, Plutonia domus exilis.

QVispiam locum non putabit fuisse inuocandæ Veneri fortasse in nauigatione, cũ tamen Horat. lib. 1. ode 9. ita scribat,

Sic te diua potens Cypri:

còm ea porius amorum fœdera quàm nauigationom pericula curet: sed vt in versu Ooidij in epist. Sapphus,

Venus orta mari mare præstat eunti: Venus marina.

& Venus cognomento marina colebatur: Horatius lib. 3. ode 16.

Læuum marinæ qui Veneris latus.

& Venus Pontia cognominata apud Pausaniam libro 2. legitur. Quòd autem ibidem Notum arbitrũ Adriæ dicit, id ex eo facit, vt reor, Arbiter Adrię. quòd Austro flante, vt Aristoteles scribit in naturalibus quæstionibus, maiores concitantur in mari fluctus. Nam velut ex imo oriatur, attollit vndas, quas ex alto ingruens premit Aquilo. At verò eadem satyra mortis gradus, eius est ingressio, accessus & aduentus, qui interdom formidabilior est & truculentior, interdum clemẽrior: sed qui nauigationi se commisit, & mare turgidum tentauit, nullum mortis quantumuis immanem impetum videtur reformidare. At verò corripere gradũ, est gra- Corripere dum raptim facere & carpere: vt 1. Æneid. *corripuere viam interea:* & 6. Æneid. *corripiunt spatia.*

Iam Cytheræa choros ducit Venus imminente luna, Venus choros ducit imminente luna.

cùm dicit ode 4. eiusd. lib. ad id respexit, quòd Venerem vere reuerti censebant: Lucret. lib. 5.

—it Venus & Veneris prænuntius ante
Pennatus Zephyrus.

Imminente autem luna, quod est ex cœlo illucescente, præsultrix Venus choros ducit: quia noctu remotis arbitris terra grata numinibus est, cùm cerni nolint: *cùm superis terrena placent,* inquit lib. 1. Papinius Syluar. 1. Ibid. Horat.

Nunc & in vmbrosis Fauno decet immolare lucis. Immolare Fauno.

ait ex consuetudine antiquorum, qui Fauno rem diuinam faciebât, & ouilia lustrabant veris ioitio, antequã pecus, quod hyberno tempore in septis villæ stabulatum erat, in agros pabulatum educerent. Calphurnios 5. eclog.

—tu cespite viuo
Pone focum, geniumq; loci Faunumq; laremq;
Salso farre voca: tepidos tunc hostia cultros
Imbuat, atq; etiam dum viuit ouilia lustra.

Iam illud ibidem, æquo pulsat pede, est æquè ingreditur: nam fores pulsare solemus, vt aperiantur, & domos ingrediamur: vnde translatio sumpta. Cur ibidem dicitur domus exilis Domus exilis Plutonia. Plutonia? nempe quòd inanis & vacua sit, vt apud Maronem 6. Æneid.

Perq; domos Ditis vacuas & inania regna.

Sic & Flaccus lib. 1. epist. 6.

Exilis domus est, cui non & multa supersunt.

Illud autem ode 5.

Qui te nunc fruitur credulus aurea:

valet,

valet, qui te fruitur charissima sibi, multúmque amabili & optata, & sibi instar auri cupita, vt longè charissimum hominibus aurum est, nullumq; pluris est metallum. Sic auream mediocritatem libro secundo, ode 10. dixit, quòd ea hominibus charissima, optatissima & preciosissima esse debeat, & tanti æstimanda, quanti est aurum, vt & reuera nonnullis est experenda maximè. Liquidos autem odores hoc loco vnguêta vocat, ad diapasmatum discrimen, quæ odorata quidem, non tamen liquida, sed sicca sunt. Sed quis vnum assem istis interpretatiunculis ponere velit? has tamen minutias exemplo Grammaticorũ consector, & aduersus vituperatores satis eorum exemplo tutus esse possum: nec fumos vendi tare possum videri, qui mercê meam æquo ferè precio æstimo, neque pluris quàm est facio.

CAPVT XXVIII.

Inuidia, Fascinus deus, depellentia fascinum, oculus inuidus, Cunina.

Inuidia. INuidiæ magnam vim ad nocendum antiqui putabant, cùm eam sola voluntate, & ipso afflatu & contagione maleficam & venenatam esse, & hominibus quibus malè vellet, obesse grauiter censerent: hinc illa Horatij libro 2. satyra 1.

Inuidiam placare paras virtute relictâ?

leniendum enim & demulcêdum hoc vitium quòd crederêt, ira loquutus est. Rursum libro 1. epistola 14.

Non istic obliquo oculo mea commoda quisquam
Limat, non odio obscuro morsuq; venenat.

Catullus epig. 7. basia conturbat, ne quis malus inuidere possit, & ne mala fascinare lingua. Discidium sibi euenisse quadam suspicatur inuidia lib. 1. eleg. 11. Propertius,

Inuidiæ fuimus, an me deus obruit, an quæ
Lecta Prometheis diuidit herba iugis?

Commemorat rerum gestarum Augusti magnitudinem 3. Georg. Maro tantam esse, vt inuidia suum liuorem in eas non sit ausura exprimere.

Inuidia infelix furias amnemq; seuerum
Cocyti metuet.

Sed & ad eam repellêdam de collo puerorum suspendebant amuleta. Varro lib. 6. *Pueris turpicula res in collo quædam suspenditur, ne quid obsit, bonæ* Fascinum *scæuæ causa.* hinc fascinum vocatur pudendum virile, quòd fascinum depelleret: est enim ea turpicula res, quæ de collo puerorum suspendebatur. Sed & Fascinus erat deus eius depul- Fascinus deus. sor: *& Fascinus*, inquit libro 28. cap. 4. Plinius, *Imperatorum quoque nô solum infantium custos, qui deus inter sacra Romana à Vestalibus colitur, & currus triumphantium sub his pendês defendit medicus inuidiæ, iubêt-* Depellentia fascinum. *que eosdem recipere.* Hortos & fores contra inuidentium effascinationes dicare, vt Plinius refert lib. 19. cap. 4. solebant, & in remedio erant satyrica signa: etiam satyrion inuidiam depellebat. nam quæ turpia erât & ridicula, ad auertendam illâ pestem accommodata credebantur, obtutu & aspectu inuidentium ex obscœnitate & miraculo turpitudinis auocatis, vt refert Plutarchus. nocebat autê teneris fascinus magis quàm puberibus: hinc Maro eclog. 3.

Nescio quis teneros oculus mihi fascinat agnos.

facilius enim mali sensus & noxa oculo transmittebatur, quem ὀφθαλμὸν βάσκανον Plutarchus appellat, causamque & ipse & Alexander Aphrodiseus quærunt, scriptumque est ab Alciphrone, ἀποσβέσει καὶ βάσκανος ὁ τῶν γειτόνων ὀφθαλμός, φθονερὰ ἡ πονηρία. In Africa, teste Plin. lib. 7. cap. 2. familiæ erant effascinantium, quarum laudatione interibant probata, arescebant arbores, emoriebantur infantes: vnde illud Maronianum ecloga 7.

Aut si vltra placitum laudarit, baccare frontem
Cingite, ne vati noceat mala lingua futuro.

Erant in Triballis & Illyriis qui visu effascinabant & interimebant quos diutius intuebantur iratis præcipuè oculis, eosque binas pupillas in singulis oculis habuisse dicunt. In Ponto quoque erât Thebij eiusdem naturę: sic enim in Plinio legendum & Plutarcho auctore & Stephano, qui de his ita scribit, Θίβεις ἐν αὐτῷ δὲ Θίβεις ἔθνος. οὗτοι δ' ἦσαν βασκανικοὶ καὶ φθοροποιοί, θανατοῦν δ' τὸ πνεῦμα αὐτῶν εἰς ὃ πνευσαίη, καὶ τὰ σώματα αὐτῶν φέρεσθαι εἰς θάλασσαν οὐ καταδυόμενα. Cunina etiam dea fascinum depellebat: Lactan. lib. 1. c. 20. *& Cunina, quæ infantes in cunis tuetur, ac fascinũ submouet.* Etiam monilia conserta sacris conchis, & lucifugæ meles, & viui lapides cũ corallis iuncti, & herbę magico cantu adiutæ, vt inquit Gratius, ad depellendum fascinum prosunt.

Oculus inuidus.

Cunina.

Nam sic affectus, oculiq; venena maligni
Vicit tutela pax impetrata deorum.

CAPVT XXIX.

Cantor apud Horatium, omen parræ canentis.

Cantor. QVIS ille obsecro apud Flaccum de arte poetica, cantor est, qui dicit, plaudite: sic enim scribitur,

—donec cantor vos plaudite dicat.

quid? erat illud cantico aliquo dicendum? & non videtur sanè debuisse dimitti populus vnius vocis modulatione. Denique *dicat* dicit, non *cantet*, cui æquè liber erat in versum aditus. sed nugamur & stulti sumus, qui sic argutamur & ratiocinamur. quin vno expêdimus verbo potius cantorem hic histrionê esse vel actorem fabulæ: neque nostra interpretatio ista erit, vt nobis præstandum sit eius vitium, sed antiqui poetæ Prudentij, qui in eam sententiam accepisse videtur, cùm libro 2. contra Symmachum scribit,

Vt tragicus cantor ligno tegit ora cauato,
Grande aliquod cuius per hiatum crimen anhelet.

Quærendum etiam esse visum est, cur Flaccus inauspicatum cantum parræ dicat, cùm lib. 3. ode 27. canit,

Impios parræ recinentis omen Ducat.

Quod & Prudentius æquè scribit,

Cur Cremeræ in campis cornice vel oscine parra
Nemo deûm monuit perituros Marte sinistro
Tercentum Fabios?

Ego eam fuisse superstitiosam veterũ opinionem crediderim, quòd eius auis sit iniucundissimus cantus, vt in oscinibus augurij sit ideo infausti: cantus autẽ insuauitatem & propè diritatem eius auis satis indicarit versus iste Ausonij epistola 14.

Si confers fulicas cygnis, & aedona parræ.

Cantus quoque cornicis iniucundè crocitantis malum auspicium erat aliquid incipienti, malumque portendebat: Virg. eclog. 1.

Sæpe sinistra caua prædixit ab ilice cornix.

Erat etiam cantus eius faustus & auspicatus: vt in epigr. Maronis,

Tarpeio quondam quæ sedit culmine cornix,
Est bene non potuit dicere, dixit erit.

Omẽ parræ canentis.

Cornix quoque & parra apud Plautum secunda sunt auspicia, non tamen cantu, sed loco: *Picus*, inquit Sc. Hercle verò Litane. *cornix est ab leuâ, coruus parra ab dextera: consuadent.*

CAPVT XXX.

Soccus, pigri, Venus, noster Mars, sui dij.

Soccus.

VT cothurnus, sic & soccus Romanum nõ videtur fuisse calceamentum, sed Græcum: vtroq; autem Romani vtebantur in palliatis comœdiis & tragœdiis. itaque homini dabatur vitio soccum gestare: atq; vna etiam hæc nota Caio principi inuritur, vt in exoticum alienumq; cultum, & hominibus Romanis insolitum demigranti: vnde à Seneca scribitur 2. de benef. cap. 12. Qui *excusant eum, negant id insolentiæ causa factum: aiunt socculum auratum imò aureum margaritis distinctum ostendere eũ voluisse.* Ibidem apertiùs, *parum enim fœdè furiosẽq; insolens fuerat, qui de capite consularis viri soccatus audiebat, nisi in os Senatoris ingessisset imperator pigros suos.* indignũ facinus videri vult Seneca, sedisse in iudicio calceatum soccis Imperatorem, vt nõ vsitatis publicè nec forensibus sed alienigenis & domi, vt & synthesis solebat, sumendis: sed nec fortasse tam exterum calceamentum intellexit & reprehendit Seneca, quàm parum virile muliebreque. socci enim Romæ mulierum videntur fuisse. Suetonius in Vitellio, cap. 2. *à Messalina petijt vt sibi pedes præberet excalceandos, detractumq; socculum dextrum inter togam tunicasq; gestauit assiduè.*

Pigri.

Illud animaduertendum, quos appellet pigros Seneca: & mihi videtur ioculari vocabulo pedes appellare. cùm enim illi quocunque nos ferant, in desidibus & pigris officio videntur deesse suo quadam ignauia, & pigri pigros & segnes reddere, vt in strenuis & gnauis contrà videntur gnaui & strenui esse & prompti ac parati ad viam. Eodem è libro didicimus, Venerẽ nõ tantùm amoribus præesse existimatam fuisse, sed etiam hominum commendationi & conciliationi, vt facilius aliquid impetrarent ab aliquo, & in amicitiam influerent, & gratiam emererentur. *ille,* inquit eod. lib. cap. 28. *non est mihi par virtutibus nec officijs, sed habuit suam venerem.* hoc valet, sed ei fauit Venus, quæ gratiam quandam ei commendauit, qua placuit, & facilè beneficium impetrauit: vt & apud Flaccum lib. 1. epist. 6.

Et bene nummatum decorat Suadela Venusq;.

sunt enim hæc duarum dearum nomina, quæ facilè homines, quibus fauẽt, suis muneribus beneuolentiæ & amicitiæ aliorum tradunt. Quispiam explicabit fortasse suam venerem, suam venustatem & gratiam, neque præterea quicquam esse quærendum putabit: quam interpretationem, vt nõ condemno, ita alteram meliorem puto. dij enim nostri dicuntur esse, qui nobis fauent: vt apud Maron. 12. Æneid.

Sin nostrum annuerit nobis victoria Martem. Et,

— nec dij texere Cupentum Aenea veniente sui,

qui scilicet ei propitij erant, fauebantque.

CAPVT XXXI.

Cupressum simulare, ponere, cinctutus, iambus, Horatius explicatus.

Cupressum simulare.

FOrtaßè *cupressum scis simulare*, in aliam sententiam ab Horatio libro de art. poet. dictum interpretor & fortasse fallor, quàm interpretes, cùm putem ab eo significari malum & rudem pictorem, qui tabulam depingere nõ possit, sed tantum parerga, quæ rudimenta erant artem pingendi discentibus, & ornamenta tabularum delineare. eis persimiles sunt, qui magnũ carmen condere instituunt, cùm tamen descriptiones tantũ amœnas fluuiorum & nemorũ, poetices initia & progymnasmata explicare possint, quas idcircò non suo loco adhibẽt, & poema fucãt & adulterãt intempestiuis ornamẽtis. tale illud est Persianũ satyr. 1.

Ecce modo heroas sensus afferre videmus
Nugari solitos Græcè, nec ponere lucum
Artifices, nec rus saturum laudare.

Ponere.

Quia ponere totum nesciet, more Græco dixit, pro facere. nam in eo sensu sæpenumero ποιεῖν ab Homero vsurpatur. Sic lib. 4. ode 8. Flaccus,

Solers nunc hominem ponere, nunc deum:

Cinctuti.

id est, facere. Cinctutos autem Cethegos, veteres intelligo. Nam veteres cinctu vti loco tunicæ solebant, qui ætate Horatij exoleuerat, eratque vestis infra pectus, corpus comprehendens, similis subligaculo, Græcè ζῶμα & ζῶσμα dicitur, quo nomine Græcè etiam tunica intelligitur. vt autem cinctus erat virorum, sic cincticulus puerorum. Plaut. in Bacchid. Sc. Nunc experiar.

Cincticulo præcinctus in sella apud magistrũ assideres.

Horatius explicatus.

Cethegos autem ait, propter Cethegum oratorem antiquum, quẽ Ennius suadæ medullam eximia laudis abundantia appellauit. At verò,

Signatum præsente nota producere nomen,

vocabulum est innouare, ea tanquam forma monetæ percussum, quæ in vsu est: vt cùm armatura diceretur ab armo, vectura à veho.

Terentius

Terentius curaturam eadem forma dixit à curo, in Eunuch. act. 2. Sc. 3. Plautus cursuram à curro in Bach. Sc. Quid si hoc. atq; hoc est signare & cudere velut nummum vsitata & recepta forma. Ibidem *Auctor promissi carminis*, poeta est qui initio sui carminis profitetur promittitque se poema scripturum, vt Maro primo Æneid. *Arma virúmque cano:*
Et infrà apud Flaccum,

Fortunam Priami cantabo, & nobile bellum.

sequitur enim continuò,

Quid dignum tanto feret hic promissor hiatu?
Archilochū aūt proprio rabies armauit iambo,

hunc sensum complectitur, Archilochum ad maledicta & conuitia vsum esse suo iambo, id est versu iambico Archilochio. nam sunt Iambici Hipponactei & Alcaici. Iambum itaque pro versu posuit, vt mox, *hunc socci cepere pedem*, id est versum. Est & Iambus ecloga, aut idyllium, aut carmen, aut poematium ex iambis: Cic. lib. 1. epist. 16. ad Att. *mihi, vt Aristophani Archilochi iambus, sic epistola longissima quæque optima videtur.* Iambicum autem Archilochium adsciuit comœdia & tragœdia, quòd aptus sit diuerbijs & colloquijs personarum.

LIBRI NONI FINIS.

ADRIANI TVRNEBI ADVERSARIORVM LIBER DECIMVS.

CAPVT I.

Inanes, ne mihi Polydamas, iecur, fibra, in vdo est Mænas.

Inanes.

INANES à Latinis plerunq; intelliguntur homines ieiuni animi & laudis ambitiosi & honoris cupidi: quòd eñ ijs carere videantur & vacui esse, anidè quo carent consectari putantur. nam si laude & gloria satiati plenique essent, non tanto ad eam animi sitim explendam studio raperentur: Tacitus, *Dein postquam inanem animum spe & cupidine impleuerat*: hic inanis est, qui auidus & cupidus est. & Horat. lib. 1. sat. 4. de his qui poematum recitatione gloriā quærunt, *inanes hoc iuuat.* & Persius sat. 1. de ijs qui scribenda oratione soluta aut cōdendo carmine famam ingenij stultè ambiunt, aut ineptè eloquentiæ & eruditionis nomen captant, & à vera laudis via aberrant,

— ô quantum est in rebus inane.

ac mediusfidius vt vtrumq; poetam declararem, id de inani subijt perstringere. Cæterùm apud posteriorem, ead. sat.

Ne mihi Polydamas.

Ne mihi Polydamas & Troiades Labeonem
Prætulerint: sumptum est ex Hom. Iliad. 22. apud quem Hector Troianarū mulierū & Polydamātis reprehensionē sese vereri dicit:

αἰδέομαι Τρῶας καὶ Τρῳάδας ἑλκεσιπέπλους,
Πουλυδάμας μοι πρῶτος ἐλεγχείην ἀναθήσει.

quod eleganter per parodiam vsurpauit Persius, quæ tamen intercidit gratia, quo allusum sit ignoranti. Ibid. *— rupto iecore exerit caprificus*, eleganter & perfacetè dixit: vt erūpere solent è parietinarum & monumentorum veterum commissuris steriles ficus. Iecur porrò dixit, quòd in eo etiam, non tantùm in corde, sensa animi collocata & affectus crederent eamque animi sedem domiciliumque existimarent. ideo dixit ead. satyra,

Iecur.

— neq; enim mihi cornea fibra est.

& satyra quinta:

Quod latet arcana non enarrabile fibra:

& in epigrammate lepido scribitur,

En cor Zenodoti, en iecur Cratetis.
Iratum autem *Eupolidem prægrandi cum sene palles,*

hac satyra audacter dictum est pallere Eupolidem, vt si diceres pallere pallorem, quod est, qui palles quòd tam impensè illis poetis operam impenderis, vt decolorem cōtraxeris insano labore vultum. eodem modo, sed alio sensu dixit Horatius lib. 3. od. 27.

— & scatentem
Belluis pontum mediasq; fraudes
Palluit audax, pro timuit.
— Summa porrò *delumbe saliua*

In udo est Mænas.

Hoc natat in labris, & in vdo est Mænas & Atys, cùm ibidem ait Persius, mollem & teneram cum affectatione pronuntiationem, & liquatam delicatamque reprehendit. si enim viriliter pronuntiarent, non primore lingua & labris verba effœminarent molliter expressa, & in summa natantia saliua quæ in primam vsq; linguam exuberat illuc permanans, sed medio ore firmam conciperent & robustam vocem, non fractam & eneruem delumbarent. In vdo est igitur Mænas, id est humida & tenera lingua, quæ saliua & humore scatet, pronũtiatur molliter & teneriter, nec impressione sicci plectri valida signatur & feritur. Mænas quoque & Atys ad argumẽta pertinent & materiam carminis mollioris.

CAPVT II.

Masculum thus, mascula Sappho, temperat Archilochi musam, apud Horatium.

Masculũ thus. MAsculum thus, quod rotundum est, vt Plinius & Dioscorides lib. 1. cap. 70. scribunt, ab his qui rebus sacris operari ad eblandiendum deorum fauorem omni cura & industria cupiebant, focis sacris adolebatur: sed & ab his qui magico sacro & amatorijs carminibus februationibus & lustrationibus alicuius mentem mutare, aut deos placare propensioresque reddere conabantur, vt apud Maronẽ pharmaceutria facit.

Verbenasq;, inquit, *adole pingues & mascula thura.*

Et apud Alciphronem sic scribitur, *καὶ καθαροῖς τινα δεῖ περικλίσαι τὴν γυναῖκα, καὶ καταχρισθῆναι τινα ζῷα ἢ φάσμα, καὶ λιβανωτὸν ἄῤῥενα, καὶ τέρμινθα μακρά, καὶ σμήγματα σελήνης, καὶ ἄγρια φύλλα τῶν αἰγείρων*. Plinius autem sic de thure masculo scribit, lib. 14. cap. 12. *quod ex eo rotunditate guttæ pependit, masculũ vocamus, cùm aliàs non ferè mas vocetur vbi non sit fœmina, religioni tributum, ne sexus alter vsurparetur.* Masculũ aliqui putant à specie testium dictum. Sappho autẽ masculã cur lib. 1. epist. 19. Horatius vocet, pau-

Sappho mascula. ci animaduertunt. non desunt etiam, qui obscœnius interpretentur, quod mihi faciẽdum non videtur esse. Nam cum ait,

Temperat Archilochi musam pede mascula Sappho:

masculam intelligit, quæ tam audaci & virili animo fuerit, vt de Leucade petra præcipitem dare se ausa sit, quod à Papinio libro 5. siluarum ita canitur:

— saltusq; ingressa viriles

Non formidata temeraria Leucade Sappho.

Tẽperat Archilochi musã. Atque vt Horatium eo in loco satis obscurum illustremus: vt mihi videtur, ait in Carminum libris se Alcæum & Sappho imitatum esse, in libris Epodon Archilochum, cùm præsertim à Grammaticis liber Epodon Archilochi citetur, & in libro eiusdem nominis Flaccus plurimum Iambicis Archilochijs, & eo genere versuum vtatur, quos frequentasse Archilochum nouimus, & in Epodis vsurpasse Grammatici declarant.

CAPVT III.

Vehemens, de lapide emptus, lapis, ager prouincialis, fermentum: apud Columellam libro tertio.

LIBRO Columellæ 3. cap. 2. non solita frequentique significatione vehemens in luxuriante exuberanteq; ponitur, vt cùm ab eo scribitur, *terræ densæ vehementem multaq; materia frondentem*. nam ei opponit vitem rari sarmenti. Iterum lib. eod. 4. cap. 10. *vnde etiam materiæ vehementissimæ reperiuntur, aut in capite vitis, aut in cruro vicino radicibus.* hic vehementissimas materias dicit luxuriantes, & maximas, in quibus & prolixissima dixit esse flagella & productissima sarmenta. fortasse etiam non dissimili notione & significatu Horatius dixit de nitido elegantique vis, lib. 2. epist. 2. Vehemẽs

Vehemens & liquidus puroq; simillimus amni: quòd ferax sit & fœcundus in producendis rerum vocabulis, semperque aliquid aduehat, & vt amnis vehemens exundet. nam quòd vehementem & liquidum dicit & purum, à fluuio transtulit magnum aquarum limpidarum agmen vehente: quod nonnulli ad poetam com modius quàm ad vsum referri posse censent, quibus non assentior. Eodem libro cap. 3. de lapide noxium appellat, seruum de lapide emptum, non frugi bonæ, sed qui noxæ deditus sit, ideoque venditus: verba eius sunt, *vel de lapide noxium posse comparari putat*. Lapis autem locus eminens erat, & tanquam suggestus, vnde præco prædicabat atque vendebat. Pollux lib. 3. cap. 25. *ἐπὶ λίθου, πρατὴρ λίθος καὶ πωλητήριον.* Inde emptos de lapide tribunos vt seruos venales dixit contumeliosè Cicero in Pisonem & Plautus in Bacchid. Sc. constringe. De lapide emptus. Lapis.

In eo ipso astas lapide, vbi præco prædicat.

sic & Athenienses interdum suggestum vocabant, vt apud Aristophanem, *τοῦ λίθου προσέταττε.* Illud ex eodem capite est obscuræ intelligentiæ. *cùm sola ea res omnem impensam terreni pretio suo liberet, si modò non prouincialis sed Italicus ager:* id autem eò existimo ipsum dicere, quòd Italicus ager nec vectigalis nec tributarius erat: ita fructus solidos & integros sine diminutione & impendio tributi domino reddebat: cùm contrà vectigalis esset prouincialis ager, solumq; tributarium haberet: vnde decedebat fructui, nec prouenius dominum tantùm ditabat, sed etiam publicanum, & fiscum. Etiam tacitum indictumque præteriri non debet, quid in fermentum congerere sibi eodem in libro cap. 11. velit, cùm scribitur, *parum quod superest inferioris soli rastris licet effodere, & in fermentum congerere atq; componere.* hic fermentum intelligit, compositum solum laxum solutumq;, &, vt libro 4. cap. 1. ait, quodam velut fermento intumescens. Ager prouincialis. Fermentum.

ſcens. At verò Varro lib.2. cap.9. ſolum pedis fermeotatum dicit quod nec durum nec corneum eſt, ſed tumidum & molle. Plinio lib 17. cap.2. tellus niue fermenteſcit, quę niue tabeſcente diluitur & remolleſcit, putriſque redditur & ſoluta, quod antè à Theophraſto fuerat dictum: vt à Galeno atra bile rerram fermenrari, quæ acore ſuo eam ſoluit: neque aliud eſt, inquit lib.1.cap.2. Columella, colere, quàm reſoluere & fermentare rerram.

CAPVT IIII.

Multigenera, picantium modo apud Plinium quid, & quædam in eo emendata.

CHirographa inrerdum non conſenriunr excuſis, cùm tamen vtraque probabilia ſint, nec falſi inſimulari meritò poſsint: tamen hæc conficta quodammodo emendatorum iudicio, illa auctoritate ſcriptorum niti videntur, vt libro vndecimo cap. primo Naturalis Hiſtor. Plinij editiones ita promulganr, *multa hæc & multigena*: ita bonis verbis & bono ſenſu, vt culpare nemo poſsit. at in ipſis, vt ita dicam, antiquitatis ſanctuarijs legimus, *multa hæc & multigenera*, quod qui non probat, illud etiam Plaurinum è Captiuis, Sc. Aduerte animum. improbet,

Multigenera.

Mulis & multigeneribus eſt opus tibi.

Plinius emẽdatur.

In his quæ paulò poſt ſequuntur, licet vtraque exemplaria accuſare perfidiæ: neque enim placet, *aliquibus verò non tota inciſura eas ambiente rugas*: nec, *aliquis verò non tota inciſura eam ambiente rugas.* quid igitur ſequimur? nempe vt legamus *aliquis*, vel, quod idem eſt, *aliquibus verò non tota inciſura eam ambiente ruga.* Et mox: *imbricatis flexili vertebris*: quod eo audacius facimus, quia reconditi libri, & *eam* & *flexili* conſtanter & fideliter exhibent: & qui tractant monumenta verera, nou ignorant ſæpe in eis literas primores verborum ſequentium, eriam adhæreſcere vltimis ſyllabis anregreſſorũ: vt hic, *rugas ſed in aluo.* ille enim ſibilus in fine ſtrepit vocabuli ruga arceſsitus è coniunctione. Sed ne illud quidem diſsimulabitur, capite quarto huius libri, in eo quod publicatum eſt, *in reliquis partibus ſiccius verius quàm durius*, diſcrepare ſtirpem à propagine. Nam ſtirps hæc eſt, *in reliquis partibus ſiccius ferè quàm durius.* hac lectione ab omnibus reiecta lectorem tamen fraudare noluimus, ſi quid ex ea fortè elicere poſſet: *iſtius* tamen in libris ſcriptis eſt: & animaduertir cum *t* coniunctum in eis ita effingi non rarò vt *ſt*, ſi quis *birtius* puter. Multa autem ſupplementa ioculcauere in duas compreheuſiones, vt id quod ſentiebant potius exprimerenr, quàm quod Plinius voluerat: ſic enim capite ſexto ediderunt, *adeò non ad veris initium, vt dixere, nec, vt quiſquam in Italia de alueis exiſtimat. ante fabas florentes nõ exeunt ad opera & labores.* hęc ſie reperio in ſanctiore inſtrumento, *adeò non ad veris initium, vt dixere, nec quiſquam in Italia de aluis exiſtimat. ante fabas florentes, exeunt ad opera & labores.* Sine controuerſia autem eod. libro capite 7. legendum eſſe arbitror. *piſſoceros ſuper eam venit picantium modo ceu dilutior cera è vitium populorumque mitiore gummi*: ac picantium modo interpreror proinde quaſi apes ipſæ fauos picare eo velint: qui autem picant vaſa, picem diluere ſolent, vr liquidior inhæreſcat lateribus vaſorum, quod non facerer, dura ſi eſſet. Liquatam autem picem igneque ſolutam ad picandum imitatur piſſoceros, nec tam pix videtur ramen, quàm dilurior cera.

Picãtium modo.

CAPVT V.

Acetum mel, Plinius emendatur.

NON abs re nobis eſt plerunque ſuſpecta fides publicorum librorum, qui eam cõſarcinant ſcripruram, quam captus caſtigarorum excogitare potuit, non auctor prodidit: & cùm eſt copia librorum condiriuorum, vr ita dicam, eos ſæpe conſulimus libenter, vt & fecimus, cùm in Plinij libro vndecimo capire decimoquinto, ita editum reperiſſemus: *in omni melle quod per ſe fluit, vt muſtum oleumq́; appellaturq́; acetum, maximè laudabile eſt.* è quibus hanc retulimus ſcripturam, *in omni melle quod per ſe fluit, muſtum oleumq́; appellatur, acetum maximè laudabile eſt.* acetom autem eſſe ſuſpicor quod Græci ἀκετὸν dicunt, & oprimum Græci grammatici inrerpretanrur: quo in verbo latet notio medicamenti, vt mel illud eſſe credam, quod exortu nobilis ſideris, aut incumbente cœleſti arcu, non ſequutis imbribus gignitur dono quodam cœleſti, medicatum & ad plurima mala ſalutare, vt malis hominum ſanandis vim quandam diuini nectaris præſtet. vr tamen ipſe adſcribam, quid de eo loco aliquãdo ſenſerim, non acetum legendum, ſed Atticum perdiu exiſtimaui, nec piget ſenrentiæ. Sequitur mox in edirionibus, *æſtiuum omne rutilum, vt diebus confectum ſiccioribus. aptiſsimum exiſtimatur è thymo*, quis non crederet ſincerè & bona fide editiones voce Plinij loqui? at alius ſermo in illis libris, quos amanuenſes ſcripſere, inuenitur, *eſt etiam omne rutilum vt ſiccioribus aptiſsimum in æſtimatus hetuno.* in alijs, *eſt iam.* equidem miror tam diſcrepare ab origine ſua exemplaria popularia, & qua ratiooe impulſi ſint caſtigarores, vr ſomnia ſua ſequi mallent quàm ſcripta verera: quæ etſi falſa ſunr, in eis tamen veritas apparet. legendum igitur puto, *etiam omne rutilum: vt vlceribus aptiſsimum in æſtimatu eſt è thymo.* hoc & ab Ariſtotele ſcribitur libro 9. hiſtorię animalium, cap.40. & infra lib.11. cap.36. à Plinio his verbis, quæ tamen in veteribus libris non reperio, *album mel non fit, quod è thymo eſt, ſed oculis & vlceribus aptiſſimum exiſtimatur.* Eriam eiuſdem capitis illud aduertit me, vt oracula, vt ſic dixerim, vetuſtarum bibliothecarum adirem: *huic vindemiæ*

Acetum mel.

Plinius emẽdatur.

Attici

Attici signum dedere initium caprificialem diem Vulcano sacrum. parum mihi videtur emendata oratio, nedum elegantia Plinij digna. reperi autem in bibliothecis antiquis, *dedere initium caprificiali diem*, vt non dubitanter legendum sit *dedere initium Africi, alij diem Vulcano sacrum*: significat enim eo tempore vindemiam illam mellis esse faciendam, castrandasq; aluos, cùm incipit Africus ventus flare.

CAPVT VI.

Inscripti maleficij actio, inscriptæ merces, inscriptum pecus.

Actio inscripti maleficij.

APVD declamatores actio quædam proponitur, è qua eorum quædam oriuntur causæ, inscripti maleficij: vt apud Senecam libro quinto Declamat. 1. *Inscripti maleficij sit actio.* ea vt opinor maleficij erat legibus nominatim diserteque non comprehensi neque cauti, cuius tamen actio dabatur. Quæ quidem moribus Græcorum videtur comparata fuisse, nõ Romanorum: apud quos scholasticum hoc & declamatorium erat, non in Repub. vsitatum. huius rei mentio est apud Hesychium & Suidam. sic enim scribunt, ἄγραφα ἀδικήματα. περὶ ὧν νόμος οὐ γέγραπται. ex his intelligetur nullo negotio iocus & frustratio Senecæ, Cestium declamatorem irridentis, qui se eloquentiorem tamen & disertiorem Cicerone putabat. eum enim ludens Seneca repertum in foro postulauit inscripti maleficij, quæ iure Romano actio prodita non est. Ille, qui in declamationibus semper versatus esset, in quibus ea actio iactabatur, æstuare & timere cœpit, & foro non assuetus aduocationem postulauit. Ita qui se Cicerone facundiorem putabat, patrono egere visus est. sed verba Senecæ subscribam ex lib. 3. declamat. 1. *deinde libuit Ciceroni de Cestio in foro satisfacere: subinde nactus eum in ius ad prætorem voco. & cùm quantum volebam iocorum conuitiorumq; effudissem, postulaui vt prætor nomen eius reciperet lege inscripti maleficij. Tanta illi perturbatio fuit, vt aduocationem peteret. Deinde adultum prætori dixi, & ingrati postulaui.* Ecce iterum peruenustè illudit Seneca, qui ingrati postulet ingenuum, cùm ea tamen prodita sit Romano more in libertos ingratos actio: sed fretus inscitia Cestij hominis scholastici, sic impunè iocabatur, cùm ille stuperet, nec quicquam hiscere posset, qui sibi tamen Ciceronem parem esse negare solebat. vt autem inscripta dicebantur quædam maleficia: sic & scripta, quæ nominatim legibus appellata cautaque erant. Quintil. 1. declam. *igitur & scriptum maleficium: & aduersus eum cum quo agitur.* certum significat esse crimen & legum sanctionibus & animaduersionibus vindicari solitum. Inscriptæ autem merces sunt, quas in portu apud publicanum mercator aut institor non est professus, ideoque in scriptura publicani non sunt perscriptæ, in commissumq; incidunt. Lucillius apud Non. *facit idem quod illi, qui inscriptum ex portu exportant clanculum, ne portorium dent.* sic & inscriptum pecus dicebatur, quod pascebatur in saltibus publicis, nec in ratione publicani scriptum erat, & lege censoria committebat. Varro de re rust. libr. 2. cap. 1. *ne si inscriptum pecus pauerint, lege censoria committãt.* Posset aliquis multò plura ex auctoribus exẽpla conquirere & ijs ista magis illustrare, sed operæ peperci meæ, satisque habui, quæ occurrebant vltro, adscribere, & modicè genus loquendi declarare: sic & aliorum industriæ aliquid relinquetur, & iuuentutis studijs pro mea parte non videbor planè defuisse.

Inscriptæ merces.

Inscriptũ pecus.

CAPVT VII.

Murranus, Ilus, rumpuntur pectora, pro aris & focis, cedet Iulus agris: apud Maronem.

LATET apud Maronem in proprijs nominibus interdum multum ingenij, vt lib. 12. interfici dicitur Murranus antiqua Regũ nobilitate generosus. nam Murrani reges Latinorum dicebantur, vel quòd murrs vnguentisque oblinerentur, vt apud Maronem 12. Æneid. scribitur,

Vibratos calido ferro murraq; madentes:

nam à murra murranus, vt à minio miniamus diceretur: legimus enim Iouem minianũ apud C.c. 9. fam epist. 16. minio oblitum, & à phecasijs phecasianum apud Iuuenal. sat. 3. pro phecasiato, id est phecasijs calciato: vel quòd oppidis muro clausis & cinctis præessent, vt murrani quasi murani dicantur. vel potius de nomine Regis alicuius nobilissimi & fortissimi. Illi alter mox ex aduersa parte reponitur quadam compensatione, qui velut pari stemmate regioq; nomine celebris occiditur, Ilus que ab Ilo Troianorum rege appellatur. itaq; aspirari non debet, sed exiliter tenuiterq; proferri. *Ille ruenti Ilo*, non vt editur, *Hilo*. Quòd autem ibi scribitur,

Murranus.

Ilus.

—rumpuntur nescia vinci Pectora,

ex consequenti antecessio accipienda est, vt magna incendi & intumescere ira audiamus, vt inflata pectora, & distensa penè in periculum rumpendi veniant. videtur autem,

Rumpuntur pectora.

—& vanis sese occulat vmbris,

quadam reciprocationis abusione dictum esse, cùm de Ænea dici videatur, & ipsum latinitas postulet: sed aliquantò hac in re liberiores fuerũt Latini veteres, etiam Cicero. Quod autem legimus plerunque, pugnandum esse pro aris & focis, etsi de aris templorum & priuatis tectis accipiendum plerunq; videtur, tamen auctoritatem Maronis sequutus interdũ de fanis & delubris exponẽdum iudico. Nam pars quædam aræ in qua accenditur ignis, focus dicebatur, ceu ignitabulum, & aræ focus imponebatur: vt eodem libro, *Crateraq; focosq; ferunt.* Itaque ijdem propè interdum esse videntur foci & aræ: Ibid.

Pro aris & focis.

In medioq; focos & dijs communibus aras.

sæpe

sæpe tamen foci pro tectis priuatis intelliguntur: Cicero pro Sext. Rosc. Amerin. *eijcere aliquem nudum domo atque focis patrijs dijsq; penatibus præcipitem exturbare*. Pro domo sua, *focos, deos penates esse subiectos libidini tribunitiæ*. Etiam videtur illud singulari artificio & propè adulatorio excogitatum, quòd non tam Æneæ quàm Iulo quæri Italia significatur, vt Iuliæ familiæ, quæ rerum potiebatur Virgilij ætate, gratia quæratur, ad quam deorum fatis imperium delatum sit. sic enim scribit, *cedet Iulus agris*: & quarta Æneid.

Cedet Iulus agris.

Ascanióne pater Romanas inuidet arces?

Apud Lucanum quoque libr. 1. penates patrij quos Æneas in Italiam classe vexerat, & è Lauinio Albam transtulit Iulus, à Cæsare gentis Iulææ dicuntur esse: verba subscribam,

Phrygijq; penates Gentis Iuleæ. proinde quasi Iulij hæredes familiæ & successores sacrorũ Iuli essent. Nam & Halicarnassens Dionysius libro primo, Iulo tradita dicit sacra fuisse quæ deinceps familiæ Iuliæ prodita sint, & ab ea possessa. eius verba sunt, ἱερῶν δ' αὐτῷ τῆς βασιλείας ἱερά τις ἐξουσία προσετέθη, καὶ τιμὴ, ἣ ἔτι καὶ εἰς ἐμὲ τῷ ἀπ' αὐτοῦ γένει ὑπῆρχε, Ἰούλιοι ἐκλήθησαν ἀπ' ἐκείνου. Multa eiusdẽ generis apud Maronem latent ingenij & eruditionis magnæ pignora atque moonumenta, quibus explanatis multò magis poematis dignitas & elegantia apparet, non explicatis, de admiratione eius & gratia multum decedit.

CAPVT VIII.

Obbrutesco apud Lucretium, brutum, liquidus ignis.

LIBARE semper hinc inde aliquid ex aoctoribus solemus, & leuiter degustare, & eadem tamen libamenta eundemque gustum lectori communicare, vt eius potius cupiditatem excitemus, quàm famem satiemus: quod & nunc faciemus. Cùm à Lucretio libro tertio scribitur,

Obbrutescere.

An contracta suis è partibus obbrutescat.

quid *obbrutescat* sit lippis non est notũ, ne multis quidem qui sibi oculei toti, vt Argus, videtur. Ego obbrutescere esse puto, sensum amittere & vitam, & interire. Nam brutum est nõ sentiens: Lactantius lib. 7. cap. 12. *Corpus enim, quia è terra est, comprehensibile est, temporale, brutum atq; tenebrosum est. anima verò, quia è cælo est, tenuis, æterna sensibilis, illustris est*: hic apertè brutum, id est, non sentiens, sensibili id est sentienti opposuit. Ibidem Lucretius de Tyrio loquens, cuios immortale fecundumque iecur adunco rostro rimatur epulis & tundit vultur, sic ait,

Brutum.

Aut alia quauis scindunt torpedine curæ:

quo io versu illud *torpedine*, ne quid dissimulem, non exprimit sententiam quam desidero, & quam velle videbatur poeta eloqui. scio equidem dici posse anxiam eius animo perpetuò inhærere curam, quæ vulture eiua fibris assiduè immorante significetur, & torpedo curę vocetur, sed Lucretius curam amoris, quæ cupiditatis est, videtur explicare voluisse. Itaque legendum puto,

Aut alia quauis scindunt cuppedine curæ.

in qoam emendationem eò sum propensior, quòd maxima harum vocum affinitas est in litteratura, & quòd 6. libro vbi cuppedo perspicuè scribendum est, in libris quibusdam torpedo reperitur,

Et finem statuit cuppedinis atq; timoris.

torpedinis enim *atq; timoris* In exemplaribus quibusdam editur. Mirum autem viderur non solùm nobis quòd liquidum ignem dixerit, sed etiam doctissimo viro Macrobio libro sexto Saturn. capite 5. quę tamen adiectio ita Maroni adrisit, vt sunm bucolicum carmen hac tanquam gemma ornandum sibi pararit. sic autẽ scribit Lucretius,

Liquidus ignis.

Hac etiam fit vti de causa nobilis ille
Deuolet in terram liquidi calor aureus ignis.

Maro autem eclog. 6.

— & liquidi simul ignis.

liquor enim, qui aquæ & humoris proprius videtur, quo tandem pacto ardori rento siccitatique conuenire potest? sed liquidum etiam appellatur quod defecatum, quod purũ, quod non turbidum, quod clarum, quod sincerum, à vino colis defecato ducta translatione: qua notione liquidum ignem dici reor, purum, nõ admixtum, neque inquinatum fumo. Sic liquidum lumen à Lactantio lib. 6. cap. 11. dicitur, *aliud verò*, inquit, *ille à nobis exigit lumen, & quidem non fumidum, sed, vt ait poeta, liquidum atq; clarum, mentis scilicet*. In eodem nomen est ionctum purricauum, quod & poetæ nitorem lædit, & modulo syllabę versum claudicantem reddit, libro secundo:

Mollia, lenta, fragosa, putricaua, corpore raro.

sed dirimendum est quod malè coit, scribendumque *fragosa putri, caua corpore raro*. Quinetiã, videte quò progrediatur temeritas mea, ferè labor, vt putem legendum,

Molli lenta, fragosa putri, caua corpore raro.

vt mollitudini lentorem, fragori putredinem, raritati caua corpora accepta ferat: vt hoc tamen, etsi probabile est, affirmare non ausim, ita alterum paratus sim tueri duobus vocabulis legendum esse.

CAPVT IX.

Quædam emendationes viri docti in Plinium expensæ.

NON esse temerè cuiusquam auctoritati credendum auctores emendanti suo arbitrio, è quibusdam locis Plinij ostendam, in quibus corrigendis, nisi fortè fallor, vir præstantissimæ doctrinæ, non tamẽ hic vbi reprehenditur nominandus, labitur: sed falsum induci veritate oppressa, nõ est ferendũ, nec dissimulandũ. Quod ergo in Plinijs publicis eleganter scribitur libro 9. capite 35. *non illos curru detractos*

Plinius castigatur.

detractos quàm in hoc viciße maluit: ita mutat, *non illos currus detractos, quàm huius CCCCHS malit:* non tam commoda sententia, nec tam cẽsoria nec acri castigatione, cùm dicat, satius fuisse Curium & Fabricium non triumphasse, quàm locupletatam eorum victorijs posteritatem ad tam immanem luxum peruenire. præstitisset igitur, inquit, eos bellorum victores non esse, quàm eorum bellica gloria & imperatoria laude & amplificatione imperij, sic glisere & adolescere luxuriam. Paulò antè quoque *perditi nepotatus* legit, cùm *perdito nepotatu* in chirographis pateat antiquißimis emendatißimè scriptum: nec satis *id fecere*, in *illisere* mutat suo concessu nullius suffragio, cùm perbellè legatur, *subeunt luxuriæ eius nomina & tædia exquisita perdito nepotatu: siquidem cùm id fecere, crotalia appellant.* illud enim, *cùm id fecere*, est cùm binos aut ternos vniones ex auribus suspendere procerioresque & fastigiata figura in pleniorem desinentes orbem. eidem non placet *candorem conspici*, & *candore conspici* scribit, quod etsi elegans est, tamen non videtur summutationi isti locus esse, cùm optimè consistere recepta scriptura videatur. Improbat & istud, *non rectè recipit hæc nos rerum natura nisi nudos*: probat, *num ruè recipit nos hæc rerum natura nisi nudos.* sed quid in hoc argutiæ & ingenij latet, si alter sensus torporis & tarditatis plenus est? Nam pronuntiatio rantùm in interrogationem mutata est. Dicit enim non esse fucandas nostras vestes cõchyliorum marinorum sanguine, nec in vestiendo corpori tingenda esse vellera, cùm hoc elementum nudare potius quàm vestire debeat, quod nos nisi nudos recipere non solet. qui enim in mari natate vult, vestes exuit. hic sensus cui non placet, mirum profectò sit, si alter, quem ille constituit, nihiloque plus significat, aliquid ei sapere poßit. Idem emendat, *esto, sit tanti ventri cum eo societas:* at ego, *esto, sit tanta ventri cum eo societas* congruere magis sententiæ affirmo. Rursum ille legit, *parum sit, nisi quis vesciniur periculis vestiamur*, ego verò, quod in cellularijs & arcanis libris reperi, *parum est, nisi qui vesci mur periculis, etiam vestiamur*, tectißimum & amussitatum esse existimo. Eidem non placet *L. Plãcus*, probatur *Munacius Plancus*: ista ratione M. Cicero dici non debebit, sed Tullius Cicero. Lucius autem Munatius Plancus ille vocabatur. Ita ex vno Plinij capite satis ostensũm arbitrer sustinendam & cohibeudam sententiam esse in his, quæ emendatores nouant & interpolant: nec leui credulitate sequacique eis fidem statim adiungendam esse.

CAPVT X.

Copta, coryceum, lora, cisthus, Adoneus.

IN Martialis apophoretis lib. 14. epigram. 68. lemna est, copta Rhodia, cum his versib.

Peccantis famuli pugno ne percute dentes.
Clara Rhodos coptam, quam tibi misit, edat.

Copta.

hoc genus panificij fuisse videtur, cui quędam quæ tunderentur, vt ipsum vocabulum confiteetur, miscerentur, vt nuclei pinei, amygdalę: sed omnino durißimũ adferebatur Rhodo, vt è Martialis ioco intelleximus. Coptæ meminerunt medici, vt Trallianus Alexander libro 11. ca. 14. his verbis, τῇ δὲ μαγμάτων συμμιξία μάλιστα τὰ κόπτα κατακλείων, μετὰ καρύων, ἢ στροβίλων, ἢ ἀμυγδάλων ἐσθίειν, ἀλλὰ μηδὲ πλακούντων, ἢ κοπτῶν. Iterum libro 7. cap. 14. κοπτὸν πρὸς ἐνδαγίαν στομάχου. deinde eius confectionem subijcit. Rursus lib. 7. cap. 8. ἀμυγδάλων ἢ λαμβανέτωσαν ἢ πιστακίων ἢ σταφίδων, ἢ στροβίλων, καὶ τὰς ἐκ τούτων συντιθεμένας κοπτάς. Et Oribasius κοπτάριον purgans facit è simila, nucleis pineis, dacrydio, pipere, melle despumato: & alterum è simila, scammonia, nucleis pineis, pipere, melle. sed quoniam non historiam cõteximus, sed varia consarcinamus, quidnã est, quod Vitruuius lib. 5. cap. 11. corticeum appellat de palæstris his verbis loquens? *sub dextro corticeum, deinde proximè conisterium.* hic partim coriceum emendari video, vt locus sit vbi puellæ fese exercere solitæ essent: sed coreum potius dici deberet: partim coureum, vt sit tonstrina. Ego coryceum, vel quod idem est, coruceum lego, vt locus sit in quo coryco ludere solerent: de qua exercitatione scribitur ille apud Aristotelem iocus libro secundo Rhetoricõn, ὥσπερ φιλάμμων ζυγομαχῶν τῷ κωρύκῳ. inde & κωρυκομαχία apud Cæl. Aurelianum lib. 15. Chronicõn ca. 12. *tum volutatio*, inquit, *in palæstra varia, quam Græci celudiam atq; corycomachiam vocauerunt.* exercitationem Coryci & pilæ memorat 2. de sanit. tuend. Gal. κώρυκον autem sacculum significat, vt pugillatorij follis ludus ferè videatur. his ex locis satis arbitror liquere qđ coryceũ apud Vitruuium sit. Sed, vt testari non cesso, per libros & literas erro, & quocunque vel tẽpestas vel æstus rapit, inde istis commentarijs aliquid venor. scribit in periocha lib. 10. Odyß. Ausonius, *socijq; eius opes aliquas in lora inesse existimantes*: quo verbo quidam offensi, in scorto sub ijciunt: sed non oportet iudicta causa exturbari domicilio veram dictionem. ego enim lorã vel luram legendum contendo. nam cùm lorũ sit funis è corio, lora vel lura vtris est: Festus libro 10. *lura os culei, vel etiam vtris.* hinc, vt opinor, dicuntur luridi, ab vtris & corij colore. Eodẽ autem in Ausonio, cùm epig. 122. scribitur,

Coryceũ.

Lora

Dum cisthon costumq; putat communis odoris:

latere obscœnitatem puto, ex ambiguitatis ioco. Nam & cisthus in materia medica frutex est adstringentis naturæ, cuius in radicibus nascitur hypocisthis: & cysthos etiam mulieris naturam significat, vt Grammatici Græci annotant, idque quodam me loco iam scripsisse recordor. Apud eundẽ poetam epig. 30. vbi varia Bacchi, quem in Lucaniaco fundo dicarat, nomina dimetris intexuntur, *Arabica gens Adoneum*, non vt semper edi animaduerto, *adoneum*, scribendum est. Constat enim ex Macrobio libro 1. Satur. cap. 18. & 21. Liberum patrem esse solem, eundemque Adonin esse. Adonin porrò vete-

Cisthus.

Adoneus

rò veteres Latini Adoneum appellare soliti sunt, quorum sermonis æmulus est plerúque Ausonius. Plautus, *Vbi aquila catamitum raperet, aut Venus Adoneum.* nemo autem ignorat Adonin ab Assyrijs & Phœnicibus pro numine adoratum sanctissimè esse, & vt existimo à vicinis Arabibus.

CAPVT XI.

It mare proruptum apud Maronem, primis ominibus, componet Vesper, media testudine.

MVLTI mirantur fluuium à Marone mare appellatum fuisse, 1. Æn. hoc versu,

Vnde per ora nouem vasto cum murmure montis
It mare proruptum.

It mare proruptū

hi mirari desinent cùm idem à Nicandro factum intellexerint, qui in Theriacis scribit.

[illegible]
[illegible]

Eodem autem in Maronis libro scribitur,

——veniet lustris labentibus ætas,
Cùm domus Assaraci Phthiam, clarásq; Mycenas,
Seruitio premet, ac victis dominabitur Argis.

de Mummio victore Achaiæ Seruius interpretatur, prærogatiuamque Grammaticorum primæ classis meruit: ego tamen potius de Paulo Æmilio intellexerim, à quo victa Macedonia, Thessalia patria Achillis, quæ Macedonum regno parebat, venit in ditionem Romanorum, & Græcia subactia Macedonibus sub imperium Romanum ferè videtur concessisse, etsi antè à Flaminio libertate donata: atque hac quidem in sententia videtur esse Propertius, quod ad patriam Achillis attinet, cùm ita scribat libro quarto elegia duodecima,

Et Persen proaui simulantem pectus Achillis,
Quiq; tuas proauus fregit Achille domos.

quo etiam loco confirmatur nostra de illo Horatij loco od. 9. Epod. sententia,

Cui super Carthaginem
Virtus sepulchrum condidit:

ibi canente Propertio,

Sub quorum titulis Africa tonsa iaces:

Sed & in Marone,

Iulius à magno deductum nomen Iulo,

de Augusto, quàm de Iulio Cæsare dictatore accipere malim, præsertim cùm sequatur,

Hunc tu olim cœlo spolijs orientis onustum
Accipies:

quod si historiæ fidem habemus, Iulio non potest conuenire, Augusto potest.

Claudentur, inquit, *belli portæ, furor impius intus*
Sæua sedens super arma, & cētum vinctus ahenis
Post tergum nodis, fremet horridus ore cruento.

his versibus Maro videtur adúbrasse bellum ab Apelle pictum, restrictis post tergum manibus, quam tabulam Augustus in suo foro dicauit: Plinius lib. 35. cap. 10. *item belli imaginem restrictis à tergo manibus, Alexandro in curru triumphante, quas vtrasq; tabulas diuus Augustus in fori sui partibus celeberrimis dicauerat.*

——vel qualis equos Threissa fatigat Harpalicē.

Harpalyce puto scribendum, eam celeriter manu coacta patrem à Getis captum recepisse scribunt: fuit & Harpalyce, an hæc nescio, virgo, quæ Iphiclum ardētissimo amore cùm deperiret, spreta dolore animi confecta interijt, à qua & canticum quoddam harpalyce dicebatur. *——primisque locarat Ominibus:* Primis ominibus. olim solebant in nuptijs omina captare, itaq; prima omina, primas nuptias intelligit. Cicero lib. 1. de diuinat. *cùm vellet sororis suæ filiam in matrimonium collocare, exiisse in quoddam sacellum ominis captandi causa, quod fieri more veterum solebat.*

——sed summa sequar fastigia,

id est, summa sequar capita.

Ante diem clauso componet vesper olympo, Componet uesper

vt de die mortuo dicitur: nam componi mortui dicuntur. Horatius lib. 1. sat. 9.

Omnes composui. felices: nunc ego resto.

Ibid. Virg. *Aspice bis senos lætantes agmine cygnos.* odium inter aquilas & cygnos est intestinum: ita tamen vt cygni tantùm aquilas inuadētes repellant, non aggrediantur. Ælian. libr. 1. var. hist. [illegible] Est & alioqui cygnus felicissimum nautis augurium.

Crinibus Iliades passis, peplumque ferebant,

ex Homeri sumptum est libro ζ.

Tum foribus diuæ media testudine templi:

puto in medio templo fores fuisse, non tantùm in primo, & quodam septo disclusum diuæ sacrarium fuisse interioremque cellam. & iuxta eam in medio templo reginæ tribunal: in medio autem templo numinis erat simulachrum, cui templum erat dicatum: 3. Georg.

In medio mihi Cæsar erit, templumq; tenebit.

Apuleius lib. 11. de As. aureo, *nanque in ipso ædis sacræ medullio, ante deæ simulachrum constitutum tribunal ligneum iussus superstiti.* eodem modo dixit Sedulius lib. 3. cap. 44.

Dumq; sui residens media testudine templi.

Ibidem Virg.

Non metus, officio ne te certare priorem
Pœniteat,

libentius legerim, quàm, *nec te certare*: vt dicat, haud equidem vereor, ne te pigeat, pœniteatque in nos officia aliqua contulisse.

CAPVT. XII.

Numeri, innumeri, Opicus magister, aretalogus, apalaria, sociorum garum.

IN epitaphio comici Plauti apud Gellium lib. 1. cap. 24. quod scribitur,

Et numeri innumeri simul omnes collacbrymarunt, Numeri innumeri

si quis acrius attendat, vocem innumeri aliud valere quàm in consuetudine solet, reperiet: mihi quidem significare videtur orationem,

quam prosam dicimus, Apuleius prorsam appellat. sententiam enim esse puto, illius poetæ occasu & interitu non tantùm numeros, id est, versus, sed etiam innumeros, id est, solutam orationem lachrymas profudisse. Id vt censeam facit Ausonius, in quo innumeros ita accipi reperisse videor in protreptico ad nepotem, —*in flexu & acumine vocis*

Innumeros, numeros doctus accentibus effer.

Opicus. Cato apud Plin. lib. 29. cap. 1. dicit, *nos quoq; dictitant barbaros, & spurcius nos quàm alios Opicos appellatione fœdant*: quæ tandem in Opici verbo spurcities latet, quod dedignatur Cato? fuere populi Italiæ Opici inhonesti & obscœni, vt in vitium nomen abierit. itaque Eunum liguritorem Ausonius Opicum magistrum vocat.

Aretalogus. Aretalogus nó tam videtur à virtute dici, quæ ἀρετὴ vocatur, quàm ab ἀρεστὸν, id est gratus & placens, qui narrationes & fabellas acroamataq; auribus auditorum grata loquitur. proinde & nugatores eo etiam nomine & garruli censentur, cùm vsuueniat persæpe vt scurræ illi nugentur & garriant. ἀρεταλόγον etiam legisse me ita recordor in Ausonio, vt hoc verbum ab Arete vxore Alcinoi deduci videatur, quæ explicationem illam longissimam errorum Vlyssis, quem Iuuenalis sat. 15. etiam aretalogum vocat, *Mo‸ erat vt mendax aretalogus.* audierat, nisi de mendo suspectus sit Ausonij locus epistola decimanona,

Ῥωμαίων ὕπατος ἀρεταλόγων γ' ἐποιητής.

sed fortasse emēdandum, *ῥωμαίων ὕπατός τ' ἀρεταλόγος ἠδὲ ποιητής.* Sed quoniam in mentionem Ausonij incidimus, quænam sunt apud eum

Apalaria. apalaria epist. 7. hoc versu,

Maiorum mensis, apalaris succus inundet.

ego epularia lubentissimè legerim, & vasa escaria intellexerim, quæ solebat inundare garum: de garo enim loquitur quem & liquoré sociorum ait appellari eo in loco, vt & Plin. lib. 31. cap. 8. *nunc è scombro pisce laudatissimum in Carthaginis spartariæ cetarijs: sociorum id appellatur.* Hermolaus apuarum emendat, quòd ex eo pisciculo garum fieret: sed cùm è garo oua parari condirique soleant, & oua hapala in Apicio lib. 7. cap. 17. legamus, quid si hapalaria, vasa intelligamus, in quibus liquamine oua cōdiuntur? sic enim scribit, *In ouis hapalis piper, ligusticum, nucleos infundes: suffundes mel, ac acetum: liquamine temperabis.* Igitur hapalaria in sua sede securum manere iubeo. *Vitium huic est*, inquit lib. 31. cap. 8. Plinius, *alex imperfecta nec colata fex.* Id

Sociorum garum. clarius explicat auctor, quicunque tandem ille est, γεωπονικῶν lib. 20. his verbis: cùm enim intestina piscium & omne genus pisciculorum saliri dixisset, diutiusque ad tabem insolari, scribit, [illegible] Ita ex his verbis garum & liquamen idem esse intelligimus, reliquam fecem alex. Quod autem Cic. 2. Antoniana scribit, *Quid erat in terris, vbi in tuo pedem ponere, præter vnum Misenum, quod cum socijs, tanquam Sisaponem tenebat?* ad garum minimè referendū est, sed ad miniaria metalla Sisaponensium, quæ societates publicanorum exercebant: dicit enim Antonium non vnum possessorem Miseni fuisse, sed possessionis socios habuisse multos. Quod dixi de Sisaponensibus miniarijs, Plinij est, qui ita scribit lib. 33. cap. 7. *celeberrimum in Sisaponensi regione in Bætica.* deinde subijcit, *sed adulteratur multis modis, vnde præda societati.*

CAPVT XIII.

Explicatur, Nec fonte labra prolui caballino.

Persij prooemium explicatur. VERSVS illi, quos suis satyris procemij loco Persius prætexuit, verbosissimis & diffusissimis explicati commentarijs, non satis tamen mihi enucleati videntur. plerique enim putant Persium obscurè innuere sese paupertate ad poema condendum adactum esse: ego contrà non putem eum in tam tenui re natum fuisse, vt ad emendicandam annonam placandamque ventris famem, ei carmé scribere fuerit necesse. Excusare igitur mihi potius videtur, cur non poema aliquod heroicum & graue de rebus heròum gestis pangat, sed satyram ludat, quæ in poematis huiusmodi, ac ne poematis quidem propemodum numeranda esse videatur. nam se poetam esse negat, sed semipaganum dicit: non enim se bibisse aquam Aganippes, nec in Parnasso dormijsse, vt repentino afflatu correptus vates subitò prodiret, quo se pacto extitisse poetas, quidam mentiti sunt: seque prædicat musas relinquere & cedere illis poetis, qui digni imaginibus habiti sunt hedera coronaris, quique suorum principio operum earum simulant instinctum & furorem, vt Statius qui sic exorditur,

Fraternas acies, alternaq; regna profanis
Decertata odijs, sontésque euoluere Thebas
Pierius menti calor incidit: vnde iubetis Ire deæ?

Satyram se scribere profitetur, quæ nihil eget aduocatione Musarum, nec Apollinem è Parnasso solicitat: & tamen ait idem Persius, quodam satyrico morsu poetas perstringens, Ipsi illi poetæ, qui Apollinis furorem tam bellè simulant, non tam eo correpti sunt, quàm rerū necessariarum inopia ad carmen condendum coacti. Atque eis carmen expediuit famelicus venter, vt psittaco sermonem humanum extudit: ac mediusfidius venter eis non Apollo magister artis fuit, eosque numeros fundicare docuit. Itaque si vsu veniret, vt poetis, inquit, non modica annona tantùm ad victum daretur, sed liberale aliquod pecuniæ honorarium proponeretur, poetas coruos & poetrias picas videremus cantus Pierios fundere. Sanè quod Polit. li. 12. epist. scribit pro melos se reperisse nectar, ego quoq; suprascriptū reperi, sed ita tamen vt qui suprascripserat, de suo

de suo id fecisse videretur offensus titubante versu: & vt verum fateamur, titubat, quãtumuis proferamus illud Homericum Iliad. 1.

—[illegible]

sed & illud Maronis 3. Æneid.

Liminaq; laurusq; dei.

quantumuis immutabiles apud Homerũ vim producendæ syllabæ habeant: hæc enim non faciũt, vt putẽ apud solum Persium *melos* produci. sed nec illud *nectar* mihi satis probatur, nam ἄκυρον videtur, cãtare nectar æquè, ac cantare ambrosiã. quòd si immutare ordinem verborum liceret (quod profectò sine poetę incõmodo saluisq; omnib. verbis facile est) legerem *Cãtare Pegaseium melos credas*. Sed de syllaba, id est penè de nihilo rixari minimè velim, & malim laboret versus quàm sensus.

CAPVT XIV.

In rate vehi, multa aduersa reuertens, natura vitis sustinetur: apud Cic. in 1. Tuscul.

CORriguntur antiquę editiones ab eruditis hominibus, quæ tamen interdum nihil emendationis indigent, velut in 1. Tuscul. cùm olim legeretur, *itaq; dubitans, circunspectans, hæsitans, multa aduersa reuertens, tanquam in rate in mari immenso nostra vehitur oratio.* de qua oratione, vt existimo, nemo conqueri potest, quin perbellè quod vult eloquatur & exprimat: corrigunt tamen contra auctoritatem veterum librorum publicorum & capsariorum, *tanquam ratis*: sed cùm in rate nauigare in vasto mari sit periculosum nec tutum, quid habent, quod in antiqua scriptura culpare possint? quid quòd hoc è Platone sumptum est, in quo ἐπὶ σχεδίας, quod est *in rate* scribitur? ita ad exemplar, vnde transcripta est, ista oratio exacta, asseritur & vindicatur à censorum nota. Platonis verba sunt in Phædone, ὥσπερ ἐπὶ σχεδίας κινδυνεύοντα διαπλεῦσαι τὸν βίον. *Multa* autem *aduersa reuertens*, rationem quandam loquendi priscam & poeticam olet. demonstratur autem æstus hac loquutione eorum, qui eo sæpius, vnde degressi sunt, redeunt sua per vestigia, quòd eos cœpti itineris aut viæ pœniteat. itaque retro aduersique reuertuntur. *Multa* igitur intelligo, vt & in Enniano apud Ciceronem lib. 1. de diuinatione, versu,

In rate uehi.

Multa aduersa reuertens.

Quanquam multa manus ad cœli cærula templa
Tendebam lachrymans.

loquitur enim Vestalis, quæ sæpe se dicit tetendisse manus ad cœlum. Quare multa aduersa reuertitur oratio, quæ retro redit sæpe, & aduersum se fertur, pedemque in contrariũ refert, contraque id quod affirmauit sequutaque est, pronuntiat atque aduersum tendit, & mutat sententiam in diuersum. Eadem quæstione, *Per ipsum animum*, inquit, *si nihil esset in eo nisi vt per eum viueremus, tam natura putarem hominis vitam sustentari, quàm vitis & arboris*: vbi per animum ipsum iurantis & sanctè affirmantis esse credo, vt si diceret, Iuro eum ipsum animum, de quo nunc disserimus. Stoicorum autem doctrinam sequutus, natura sustineri arbores dixit. nam eis animam non tribuebant Stoici, & medici eorum verba sequuti, partem eam animalium, qua nutriuntur, in iecore collocata, sed & toto animante diffusa, naturalem appellare solent. Scribitur eadem disputatione, *Is autem animus, qui si est horum quatuor generum, ex inflammata anima constat*: cuius orationis hanc esse explanationem existimo. Si animus est ex elementis compositus, non è terra humoreque constat. hæc enim elementa nimium crassa, nimiumque concreta sunt & ponderosa, cùm animi mirifica sit subtilitas atque leuitas: quo fit, vt si ex elementis coagmentatus est, ex ardore & anima constitutus sit, id est ex igne & aere, quæ & leuia sunt & tenuissima. Infrà quoque Cicero ista de causa animum dicit iunctum ex anima tenui & ardore solis temperato ignibus insistere, neque se altius efferre, compositum illum intelligens ex aere & igne.

Natura uitis sustinetur.

CAPVT XV.

Arcere, columbar, escit, adorat, perorat, permanare

IN Festo (nam ex eo hæc fiscella texetur) nouam quandam verbi *arcere* notionem inueni. nam significat repetere & arcessere, quasi arciere, id est, adciere: *sagmina*, inquit lib. 17 *vocantur verbenæ id est herbæ puræ, quia ex loco sancto arcebantur*, id est, vt interpretor, petebantur. & lib. 12. *nouerca dicitur, quam quis sublatis liberis nouam vxorem ducit, arcendæ familiæ gratia*: vbi tamen videtur interpretari coercere Festus. ab illo autem arceo arcesso deduci existimo. Ibidem Festus inquit, *columbaria in naue appellantur ea, quibus remi eminent*: sic enim foramina, per quæ traijciuntur remi, nominantur: vetus est scriptura, *rem geminent*: vnde natus error, i litera diuulsa & cum vocali e coniuncta, g sonum reddente. Ibidem Fest. *non ego, inquit Plautus, te noui naualis scriba in columbari impudens?* de vinculo colli accipi posset: sed & naualis scriba dici amare posset is, qui aliquando socius naualis & nauta fuisset, & insolesceret postea, quòd scriba esset factus: interpretatur tamen Festus de columbari nauis, id est foramine, quia traijcitur remus in triremi: foramen autem illud ascoma operiebatur muniebaturque. Suidas, ἀσκώματα τὰ ἐν ταῖς κώπαις σκεπάσματα [illegible], οἷς χρῶνται ἐν ταῖς τριήρεσι, καθ' ὃ τρῆμα ὁ κώπη ἐμβάλλεται. Melius ergo sit, vt socij nauales, qui in classe militabant, infimi erant ordinis: sic nauales scribas infimos & contemptissimos sui ordinis intelligere. Legendum autem ferè censuerim, *Columbar impudens*. Legis autem duodecim tabularum particulam è vestigijs

Arcere.

Colũbar.]

·innis sic lib. 12. legendam puto, *ast ei custos nec escit.*

Escit

escit enim pro erit veteres dicebant, & *sup*[illegible] pro, [illegible] in Ennio obseruat Festus lib. 17 hoc versu,

Dum quidē & vnus homo Romæ totæ superescit.

& in Lucrerio escit etiam reperitur, vt lib. 1.

Ergo inter rerum summam minimamq; quid escit?

Antonius autem Augustinus apud Fest. lib. 12. rectissimè & ingeniosissimè dicit in ea lege

Adorat.

xij tabul. *si adorat furto quod nec manifestum erit*, adorare esse agere: sed & perorare pro agere etiam videntur vsurpasse decemuirales tabulę:

Perorat.

cùm perorant ambo præsentes, id est cùm ambo pręsentes agunt, petunt, postulant. Nam & oro tecum precibus, ea de causa dicere solebant, pro ago tecū precibus: Ennius, apud Fest. li. 13.

Tu face verò quod tecum precibus pater orat.

sic & oro tecum, non infrequenter Plautus di

Duonum

cit. duooum in verbis Marcij vatis apud Festū in negumate, est bonum, vt duellum bellum. Ita duonum negumate, est bonū negate. Versus autem Ennianos apud Festum lib. 12. de venatico cane perquam elegantes sic legendos arbitror,

Veluti quando vinclis venatica velox
Apta silet canis, forte feram si ex nare sagaci
Sensit, voce sua nictit vlulatq; ibi acutè.

Nundinalem coquum videtur Festus apud Plautum, quantum è ruderibus & tanquā parietinis eius conijci potest, velut noueodialē interpretari, qui nono demum die coqueret, vt à Plauto iocante dicitur seq; explicante in

Permanare.

Aulularia, Sc. Postquā obsonauit. Permanare apud Lucretium lib. 1. peruenire significat eodem interprete,

Quo neq; permanent animæ, neq; corpora nostra.

nam antiquis, manare venire interdū erat: id è Festo apparet li. 11. scribente, *manalē lapidem ostiū orci esse putatum, per quod animæ inferorum ad superos manarent*, id est vt opinor, venirent: sed & manare eis erat adducere, allicere, attrahere, vt cùm Festus manalem lapidem ait ibidem ex eo vocatum, quòd propter nimiam siccitatem in vrbem protractus aquas manaret. In voce marspedis quod ibidē legitur, *Imprecaticie solita vallium*, emendandum puto, *in precatione solitaurilium*. & *Saturnalium* vidi qui putaret: sed alterum illud approbo, istud non perinde amplector.

CAPVT XVI.

Carmadas, maior vis, Hectorem secunda longa: apud Ciceronem in 1. Tusculana.

PRIMA Tuscul. in commemoranda memoriæ præstantia nominatur Carneades publicè in omnibus libris, sed antiquæ tabu-

Carmadas.

læ Carmadas habent, qui & à Plinio li. 7. c. 24. traditur tam felici memoria fuisse, vt libros bibliothecarum propè legentis modo, quos quis requireret, repræsentaret: nimirum philosophi Carneadis nomen clarissimum offecit Carmadæ luminib. & eius famam obscurauit, & laudem in se trāsmouit. Igitur in Cicerone sic legendum censeo, vt Carmadam rursus, vt poetæ loquuntur, in dias luminis oras rediuiuum excitemus, *quanta nuper Carmadas*. Malè e-

Maior uis

tiam in Plioio Carmidas scribitur. Maior vis in eadem quęstione, est impulsus & instinctus Dei, & maior quædam quàm hominum vis & potestas. *aut*, inquit, *eloquentiam sine maiore quadā vi fluere abundantem sonantibus verbis vberibusq; sententijs*. Est & vis maior, horridior quædam & vehementior interdum tēpestas. paruum quidem dictu, sed admonendum tamen, ibi legendum: *sed reminiscendo recognoscere*, non vt excuditur cognoscere: *&* *caliginem depulit*, non vt hodie, dispulit. Illud autem obscurum, *cumq; nihil esset, vt omnibus locis à Platone disseritur*: circunductio autem longa est, sed non tam ambage sua difficilis, quàm tribus primis statim verbis implicata: cuius hunc esse sensum aliquando suspicatus sum: animus si mortalis esset, si nasceretur & moreretur, si mutationi & vicissitudini obnoxius esset, profectò nihil esset. nam ea non putat esse Plato, quæ mutantur, sed quæ semper eodem statu, & vniusmodi sunt: ipse autem cùm eodem statu non esset, tam multa cognoscere nō posset. Sed Ciceronem puto dicere, scientiam esse eorum, quæ sunt: ea autem demum Platoni sunt, quæ sempiterna sunt: animus autem in rerum scientia & cognitione viget: sed hic nihil est: omnia enim hic mutabilia, fluxa, & caduca labuntur. hic igitur non potuit rerum scientiam notionesq; comprehendere & percipere, sed comprehensas & cognitas huc attulit. Hoc autem, quod nescio quibus insitiuis impeditum est particulis, *si* & *id*: ita legendum puto, *nos qui sumus, num aut cornibus caremus, aut pennis, sit qui dixerit* hoc etiam scriptum reperi, *nisi cùm sic tanquam in febri, qua carere iucundum est, dicitur, alia quadam notione verbi*: editiones hic minus copiosæ sunt, cùm ab eis absint hæc verba, *qua carere iucundum est*.

Hectorē priore longa.

Hectorem autem curru quadriiugo raptarier, antiquorum more dictum est, qui media longa, vt in vocibus Latinis, Hectorem & Nestorem pronunciabant: Fabius libro primo capite quinto, *Inde Castorem media syllaba producta pronuntiarunt*. hoc eo moneo, quia video hoc mutari à quibusdam, scribique *curru Hectorem*, vitij metu. At cùm ait, *nos verò si quid tale acciderit, vt à Deo denuntiatum videatur, vt exeamus vita*, interpretatur & sentit illis à Deo denuntiari, quibus necessitas moriendi affertur, vt qui sine dedecore, aut turpitudine, aut salua libertate & existimatione vitam cōseruare nequeunt, quos vim sibi putat afferre debere.

CAPVT XVII.

Cauum ædium, impluuium, compluuium, deliciæ.

SIC

Cauum ædium.

SIC in cauis ædium à Vitruuio ſcribitur, libro 6. cap. 3. *Tuſcanica ſunt, in quibus trabes in atrij latitudine traiectæ habent interpenſiua & colliciæ ab angulis parietum ad angulos tignorum intercurrentes.* ferè quæ de architectura ſcribuntur, quòd oculos aduocatos deſiderent, nec auditione ſatis intelligantur, verborum habent obſcurum explicatum, & exemplaria deſiderant, quæ traduntur oculis ſubijcientia: ſed hoc maximè loco. verùm exiſtimo hoc cauum ædium tectum habere vnam tantum in partem faſtigatum & deuexum, vt à diſpluuiato diſferat: eius autem ita trabes à pariete ad parietẽ traijciuntur, vt vltrà excurrant, & interpenſiuis excurrentes extra parietem earum partes onerentur tectum ſuſtinentibus deuexum & incumbens, quod & extra interpenſiua euehitur: nec ſatis, aſſeres etiam extremo tecto adijciuntur, vt longius pluuia in mediũ compluuium deijciatur. cauum porrò illud ædiũ impluuium habet intus quadratum. ex quo efficitur ipſum angulos habere. In angulis igitur tecti cauædij colliquiæ collocantur aquã pluuiam etiam deijcientes, perguntque ab angulis parietum ad angulos vſque tignorũ interpenſiuorum, quæ extra parietem, tanquam quædam ſuggrundia efficiunt: interpenſiuaque appellantur, quòd inter trabes, vt exiſtimo, & inter tectum iacentia pendent, cùm pariete non ſuſtineantur, nec ei inuehãtur, ſed capitibus trabium. Extra parietem autem efferri trabes apparet è Corinthio cauædio, in quo capita earum ſuſtinentur columnis, trabibus tamẽ, & compluuijs eodem modo collocatis, vt in Tuſcanico, queadmodum Vitruuius ſcribit. At verò diſpluuiatum cauum ædium, tectum habet vtranque in partem deuexum, vnde & nomen eſt adeptum, quòd tanquam diuortio quodam diuersè pluuiam huc & illuc diuidat. Cæterùm quamuis à Varrone lib. 4. ſcribatur, quod & veriſsimũ eſt, *ſi relictum erat in medio vt lucem caperet, deorſum quò implucbat, impluuium dictum: ſurſum quà compluebat, compluuiũ:* quibus è verbis ſuperiorem partem compluuium eſſe diſcimus, inferiorem impluuium: tamẽ in Vitruuio etiam compluuium eſt ea pars tecti in cauædio, quæ pluuiam deijcit, vt eodem capite, *cum iiſdem rationibus trabes & compluuia collocantur.* id enim dicit de excurrente parte tecti, & aſſeribus longius proiectis. Iterum, *quòd compluuia eorum recta non obſtant luminibus tricliniorum*: compluuia vocat hic extra parietem non exeuntia, ideoq; luminibus non officientia. Vt Varro, loquutus eſt Vitruuius cùm ſcripſit, *item aſſeribus in medium compluuium deiectus.* At verò cùm ait, delicias arcam ſuſtinere, intelligit tectum vtranque in partem decliue & deuexum, cuius tigna delicias appellat, à deliquãda aqua, vel deorſum elicienda propter deuexitatem, vt & colliciæ vocantur tegulæ cauæ aquam (vt earum origo intelligatur) collicientes more canalium & colligentes demittentesque. Non me fallit ab eruditiſsimis viris interpẽſiua aliter, quàm interpretatus ſum explicari: ſed mihi (opinor) fraudi non erit, ſomnium meum (ita enim appello) retuliſſe. itaque ſi cui non probabitur quod narro, nõn dormitaſſe, ſed planè dormijſſe me putet.

Impluuiũ. Compluuium.

Deliciæ.

CAPVT XVIII.

Stringere oleam, ſtrictores, leguli, oleam facere, vaſarium, præconum, vinacei illuti, vinum ſæcatum, oleum viride & vulgare.

NON eſt ludicræ operæ, pleraque in lib. Catonis de re ruſtica interpretari. ego igitur pro mea virili in eo libro aliqua explanare conabor. Cap. 144. inquit, *oleam ne ſtringito.* ſtringitur olea quæ manu legitur, vt cùm digitabulis preſſa decerpitur, itaque læditur, aut ex arbore nuda manu detrahitur. Varro de re ruſtica lib. 1. cap. 55. *Quæ manu ſtricta, melior ea quæ digitis nudis legitur, quàm illa quæ cum digitabulis.* leguli autem manu legunt caducam & verberando decuſſam: ſtrictores digitabulis & manu decerpunt ex arbore, vnde Cato legulos à ſtrictoribus diſtinguit. *legulos*, inquit, *quot opus erunt præbeto, & ſtrictores.* Quòd autem nimio orationis compendio dicit, *ſi non erunt*, ſubaudi in eo, redditæ ſcalæ. vnde ſequitur. *reddet equus.* Iam pro *reſoluto*, eſt mulris illic in locis legendum *rem reſoluito*, vt è Plauto apparet in Curculione, Sc. Non. ego.

Stringere oleam.

Leguli. Strictores

Tibi res ſoluta eſt rectè, bellator vale.

Iterum: Sc. Beatus videor.

Pugnis rem ſoluant, ſi quis poſcat durius.

Itaq; in Aſinaria, Sc. Quid hoc ſit negoci. legendum puto,

Ecquis pro vectura oliui rem ſoluit? Li. ſoluit.

cùm præberi vult legulos quot opus erunt & ſtrictores, id de redemptore intelligit, qui redemit oleã colligendã. Eod. c. *oleam puram metietur modio oleario*: puram, non ſordidam, non inquinatam, ſine termite & fronde. ita autem locum arbitror diſtinguẽdum, ſecus quàm in editionibus. Quas autem dicit acceſsiones, nequicquã aliud ſunt, quam quæ legulis præter precium accedunt, vt quinq; modij oleæ ſalſæ, ad veſcendũ, pondo nouẽ olei puri, ſine vlla amurca. præterea ſeſtertij quinq;. itaq; ſi ſalſam non acceperint oleam, in modios ſingulos dabuntur ſeſtertij ſuprà ſcripti, id eſt quinq;. ſic enim explicandæ ſunt illæ in Catone notæ. Oleã porrò facere, ca. 145. eſt ex ea oleum facere: ſic lanam facere, eſt lanam operi impendere, & ex ea aliquid facere: ſic aurifex dicitur qui aurũ facit, id eſt qui ex auro opus facit. ſex iuga vaſa, vaſa ſunt torcula, in quibus olea premitur. nã in torculari vno plura erant fora, vbi torquebatur vel oleitas vel vindemia, vt in trapetis frangitur. quia autẽ plus erat laboris in faciendo oleo viridi, quàm vulgari & maturo, cùm ex acerba premeretur olea, accedit vaſarium, quod eſt quoddam

Oleam facere.

Vaſariũ.

factorum præmium & merces, nomine ducto à vasis torcularibus, quibus premitur oleum. victo- Præconiū riatos autem vasarij nomine eis tribuit duos. Sic præconium sequenti capite merces est præconis. *præconium*, inquit, *præsens sestertij quinquaginta.* Vinacei illuti. At verò cap. 147. vinaceos illutos vocat, è quibus non est facta lora. lora enim fit Vinū fæcatum. vinaceis aqua perfusis, quod est lotis. Fæcem porrò relinqui imperat, vt ex ea vinum fiat fæcatum. nam cùm è dolijs non multò post vindemiam in alia vasa transferebatur vinum, residebat in doliorum fundo fex, qua in fiscinas fæcarias coniecta torquendo vinum fæcatum exprimebatur, aut sine prælo sponte fluebat. Oleū uiride & uulgare. Oleum Romanicum cap. 146. vocat oleū vulgare, quod è caduca fit oleo & matura: viride quod è strictiua & immatura. In pabulo hiberno vendendo, id est in vendenda hiberna prati herba, ait c. 149. *quá fini vendat dicito*, quod est, quousque, ad quod vsque tempus, ad Februariúmne vsque an Martium. Mox inquit, *pabulum frui occipito ex Calendis Septembribus*: scilicet qui emit hibernū pabulum, collecto iam fœno post calend. Septembris, frui incipiat. *prato sicco decedat vbi prius florere cœperit*, id est vbi arbores incipient florere vere primo, quia tū arboribus vernantibus conatus naturę herbam parturiunt. non desunt qui *vbi pirus* legant, neque id inuita Minerua. *Super autē inferq; vicinus*, est superior & inferior. In emptionis autem lege recipitur, vt liceat domino binos domitos boues & vnū canterium pascere ibi cum pecore emptoris pabuli hiberni. adijcitur in lege, vt si quid controuersiæ sit, iudicium fiat Romæ, non in municipio, nec in præfectura. nam ciuis Romanus mauult in suo litigare foro, quàm in alieno & manicipali.

CAPVT XIX.

Aluus superior, in sereno, arteriæ, lienes, pulmones, Vncta brassica, Sal Romanensis.

EST vt longa iam maturitate vietorum fructuum ac conditaneorum ipsa temporis diuturnitate rugosorum iucundissimus succus, ita vetustissimorum scriptorum suauissimus gustus, haberque, vt vinum vetus gratam palato saliuam, sic antiquitas saporem quendam intelligentibus suauem. Itaque inter legendum Catonem, libuit quædam annotare, quæ non arbitror insuauia fore his, quorum non est Abderitanum pectus, aut auris Batava, aut fatuum palatum. Superior aluus. In eo igitur obseruaui superiorem aluum esse ventriculum, cùm ita scribit cap. 156. *Aluum si voles deijcere superiorem.* Idem *exugere* pro succum exprimere vsurpat, quod verbum alijs scriptoribus hac in re non perinde vsitatum tritumque est, quo tamen In sereno. in loco non desunt, qui *exurgeto* scribant. Quid quod apud eum *in sereno* valet *sub dio*? quod genus dicendi lingua frequentat gallica. sed testarò agendum, verbisq; non, vt Iurisconsulti loquuntur, præscriptis, sed subscriptis. *Postea*, inquit, *ponito pocillū in sereno noctu*, id est, nisi me fallit augurium animi, sub dio. Idem laborantes dysuria dicit, quibus ægrè lotium it: & strāguriam petelegāter substillum appellat, quod stillatim cadat vrina in eo genere valetudinis. *Nunc de illis*, inquit ibid. *quibus ægre lotium it, quibusq; substillum est.* Solent & Latini quædam efferre interdum non inscito rusticoque sermone numero multitudinis, quę frequentius singularia sunt, vt arterias pro arteria aspera dicunt, lienes pro liene, pulmones pro pulmone: Arteriæ. Cato: cap. 157. *& si lienes turgent, & si cor dolet, & si iecur, aut pulmones.* Tranquillus in Nerone, cap. 25. *nisi astante Phonasco, qui moneret, parceret arterijs.* Cornificius ad Heren. libr. 3. *ictus enim fit, & vulnerātur arteriæ acuta. atq; attenuata nimis acclamatione.* Vncta brassica. Vncta brassica adeo dicitur oleo condita, cùm cap. 157. scribit, *verùm assam brassicam & vnctam caldam, salis paulum, dato homini ieiuno.* & Persius satyra sexta, *vnge puer caules.* Sed & vnctum obsonium est conditum, vt, *cœnare sine vncto*, id est, obsonio condimentis persuso. &

Si verò est vnctum rectè qui ponere possit:

Horat. de art. poet. opinor, quòd pinguia ferè condimenta sunt. Iam idem articulos experiri, pro articulos mouere, & his vti, eleganter posuit cap. 157. *si voteris, omnes articulos poteris experiri*: dicit enim morbum articularium, vsu brassicæ purgari & persanari, quod tum denique fit, cùm membris nostris vti possumus. Nec tantùm è re fuerit in eo quædam explicare, emendare etiam interfuerit sententiæ. ergo in excantando luxu, vbi legitur, *incipe cantare in alio S. F.* scribo, *incipe cantare L. Manlio Sexti filio*, Infrà quoque cap. 160 *cantato L. Manlio Sexti filio.* id enim significant notæ illæ duæ. M. autem Cato sæpe antè in exemplis posuit nomen Manlij, quo adductus sum, vt audacius ita corrigerem. Sed & pro *dissunapiter vsque dum coeant*, legendum vel *dic vnà pariter*, vel potius *dic vna partes vsq; dum coeant*. Quod autem addit, *ferrum insuper tactato*, ridiculum est: sed minaciter tamen fit ad territandum calamum: quasi verò minas sentiat res surda. Sal Romanensis. Sal autem Romanensis, in Catone cap. 172. est qui è salinis quas Romani, vt apud Liuium est, lib. 1. ab vrbe condita, iuxta Hostiam habebant, Romam afferebatur, Romaq; in alia loca exportabatur. *Salis*, inquit, *Romanensis moliti in singulas semodius.*

CAPVT XX.

Quædam emendata in Plinio, camillus, pneumatica organa, camela.

VT inter nitentia culta sæpenumero infelix lolium dominatur & steriles auenæ: sic & in cultissimis scriptorum noualibus serpunt velut herbæ quædam nocentes, verba aliena, sensum corrumpentia. Plinius emēdatur. Plinius libro 19. capite 1. in lineo enarrando scribit, *Similiter in Italia ratione alia inter Padum Ticinumq; amnes.* ego illud

lud *ratione alia* tollendum censeo, elidendumq́; eius omnes fibras: in eiusque locum pangendum *regione Aliana*. Nam Aliano lino tertiam palmam tribuit, secundam Retouino, quod in vicino Alianis linis nascebatur. Itaque quæ subscribit Plinius, emendationem approbant meam, attestante & codice scripto, in quo *regione aliena* scribitur. Eodem in libro cap. 4. vbi de sparto disseritur, sic scribitur, *vulsum fascibus in aceruo adunatum biduo, triduo resolutum spargitur in sole*. Ego illud *adunatum* Plinianum verbum haudquaquam crediderim esse, etsi eo Iustinus vtitur: in veteribus libris *vmmatum* scribitur: sed sic præscribatur, & è posteriore *m*, *v* & *l* fiat, cumulatum prodibit: qui autem libros manu scriptos versant, quàm sæpe istæ commutationes à librarijs scribis committantur, intelligunt. Iam fungos quosdam pezicas eod. lib. cap. 3. legimus adulterina voce: pezitas enim existimo vocandos esse. Illud verò cap. 4. *flminum è puteo pertica organisve neumaticis, vel tollenonum haustu rigandos*: mendosum sonat: scribo, *flminus è puteo rota organisve pneumaticis*: pneumatica enim organa quadam machinatione & molitione constructa aquā sursum eructant, cuiusmodi & apud Vitruuiū & Heronem visuntur. Quòd autem in eo, cap. 5. scribūt in cucumerū generibus scytalicum, equidem auctoritatem Theophrasti libr. 7. capite 4. ex quo exscribit pleraque Plinius, sequutus, scytaliam malim. Inquit lib. 19. cap. 8. Plinius, *cùm priores eam minimè ob religionem commanducarent*: his discrepat quod in puluerulentis librorum conditorijs reperi, quæ pro sanctuarijs multi habent: *cùm priores cameli religionum die omni manducarent*. Camillos autem scimus equidem fuisse sacerdotum ministros, quibus lactucæ esus fortasse præscribebatur: sed & apud Ouidium 4. Fastor. camela quoddam vas est, quo in quibusdam sacris solebant vti,

Pneumatica organa

Camilli.

Camela

Dum licet apposita, veluti cratere camela,
Lac mundum potes purpureamq́; sapam.

CAPVT XXI.

Vnctus cruore non expiato, nullus argento color est, oculus irretortus, decipi, cespes fortuitus in Flacco.

ASinius Pollio historias de bello ciuili scripsit, vt & ex Horatio facile coniectu est, lib. 2. od. 1.

Motum ex Metello consule ciuicum. & rursum
—mox vt publicas Res ordinaris,

id est vbi bellorum ciuilium historiam pertexueris: & è Tranquillo, qui ita scribit in Iulio, cap. 30. *quod probabilius facit Asinius Pollio, Pharsalicâ acie cæsos profligatosq́; aduersarios prospicientem hæc eum ad verbum dixisse referens*. Idem Pollio poeta erat: Maro 3. eclog.

Pollio & ipse facit noua carmina.

& tragœdias scribebat: Flaccus lib. 2. sat. 1.

Paulum seueræ musa tragœdiæ Desit theatris,

vult enim aliquandiu ab eo tragœdiarum cōfectionem omitti, & bella fideliter referri ciuilia. Iterum Flaccus lib. 1. sat. 10.

—Pollio regum Facta canit pede ter percusso:

quòd Iambicis senarijs tres habentibus mensiones, regum calamitates tragicè caneret. hęc eò scribo, quò totus ille locus lib. 2. Horatij illustretur. Illud autem,

Nondum expiatis vncta cruoribus: Vnctus cruore.

è prisca consuetudine ductum, qua qui cędem perpetrarant, non antè eius cruorem eluebant, quàm ab aliquo expiati essent. Itaque & manibus non puris inde dicebantur: Herodotus lib. 1. [illegible], [illegible]. & Orestes apud Æschylum, manibus sanguine manantibus Pythiam territat. Sed enim color lib. 2. od. 2.

Nullus argento color est auaris Nullus argento color est.
Abdito terris, inimice lamnæ
Crispe Sallusti, nisi temperato
Splendeat vsu:

videtur esse quædam species & pulchritudo, vt lib. 1. sat. 1.

—quid habet pulchri constructus aceruus?

vel potius speciosa quædam causa & prætextus. quid enim causæ afferre, quid prætexere possunt qui suam pecuniam humi defodiunt? Inimicum autem Sallustium dicit pecuniæ illi, quæ non temperato splendet vsu. Nam hoc extremum, ad sensum est accōmodatius ad Sallustium referri, quàm ad argētum. Non enim erat inimicus simpliciter laminæ: sed ei demum, quæ vsui non seruiret. Ait ibidem Flaccus, *Redditum Cyri solio Phraatem.* Phraates sæuissimus & crudelissimus Parthorum rex à suis in exilium pulsus, Scytharum tandem opibus regnum recuperauit, vt Iustinus est auctor. Ibidem,

Quisquis ingentes oculo irretorto Oculus irretortus.
Spectat aceruos:

id est, quisquis non est auarus, nec aspectu pecuniæ magnopere mouetur: nam qui pecunię est auidus & studiosus, ad eius aceruos subinde retorquet oculos, ac penè strabus efficitur, nec sic ab ea auelli potest, quin oculos sæpenumero reflectat, vt eam respiciat. eum igitur dicit, qui pecuniæ aspectu oculos non deprauat, nec strabos reddit, quod magnæ auiditatis est argumentum. Hinc & eos qui alicuius rei nimia cupiditate tenebantur, strabones fieri dicebant: Varro apud Non. *multi enim, qui limina intrarunt integris oculis, strabones facti sunt: habet enim quiddam* [illegible] *prouincialis formosula vxor*. Lucillius apud Non. *nulli me inuidere, non strabonem fieri sæpius delitijs me istorum*. At verò illud ode 11. eod. lib. *Dulci laborum decipitur sono*, non credo accipiendum esse vt vulgò auditur, sed, decipitur dulci sono laborum Alcæi: ac *decipitur* erit [illegible], non sentit ærūnas, non sentit pœnas. legi in duob. optimis libris, *dulci laborē decipitur sono*, vt sit Grçcanica loquutio, decipitur laborem, [illegible], atque ita Porphyrion videtur legisse. Ode 15. Decipi.

Cespes fortuitus.

Nec fortuitum cernere cespitem
Leges sinebant.

cùm dicit, sentit ex eius terræ cespite, quę cuique fortè obtigerat, qui non ædificasset ductis lateribus, aut etiam crudo ipso cespiritio solo minimo sumptu, legũ pœnis obnoxium fuisse, cùm sumptuosam ædificationem publicorum in oppidis operũ, & solidam è saxo quadrato structuram templorum, nõ priuatorum ædificiorum esse vellent.

CAPVT XXII.

Splendet in mensa salinum apud Flaccum, Parca non mendax dedit, trabes hymettiæ, cygnus Dircæus.

NEcesse est de gratia poetarum multum pereat antiquitatis rudibus, cuius intelligentia & facem præfert eorum notitiæ, nec latere sinit elegantiam: vt in illo Horatiano libro 2. ode 16.

Splendet in mensa salinum.

Splendet in mensa tenui salinum:

sensus insulsus penè videatur, nisi quis intelligat salis fuisse quandam in mensa religionẽ, vnde ἱερὰς ἅλας Græci dicunt, & appositus sal mensam consectare videbatur: vnde & Arnobius scripsit lib. 2. *sacras facite mensas salinorum appositu, & simulachris deorum.* Sed tamẽ potissimùm tenuem & parcum, pauperemque victum Horatius significat hominum pro obsonio salem lingentium, quod pauperes olim faciebant, vt apud Persium satyra 5.

Varro regustatum digito terebrare salinum
Contentus perages.

Illud eiusdem cantici pendet etiam è veteri ritu, *Parca non mendax dedit.* nam vltima hebdoma dis die, qua quis in lucem editus erat, fata vocabantur, quæ scriberentur, quòd eo die viderentur Parcæ in rotam statuere vitam, qua fortuna futurus quis esset. Tertullianus, *dum per totam hebdomadam iunoni mensa proponitur, dum vltima die fata scribẽda aduocãtur.* hinc illud Mar. 4. eclog.

Parca nõ mendax dedit.

Talia fata suis dixerunt currite fusis.

ode 18. eiusdem libri,

Trabes hymettię.

Non trabes hymettiæ Premunt columnas.

trabes hic nõ è materia, sed marmore sunt, imponebanturq; columnis. Id eò dico, quòd mirum videri quibusdam intelligo è lapide trabes fieri: Plinij tamẽ id confirmabimus auctoritate, qui lib. 36. cap. 8. ita scribit, *Circa Syenem vero Thebaidis Syenites, quem antè pyrrhopœcilon vocabant. Trabes ex eo fecère reges quodam certamine obeliscos vocantes.* Illud porrò ode 19.

Pacis eras, mediusq; belli,

valet, in media versabaris pace medioque bello, atque eras ad vtrunque tempus accommodatus. Dicitur autem medius belli, vt in sanctissimo Euangelio μέσος τις ὑμῶν ἐστί. Cæterùm cùm ῥοῖκος Græcè vocetur quidã è Gygantum numero, haud dubitãter affirmauerim esse in Horatio Rœcum non Retum legendum. In proximo autem cantico, cùm se in album alitem, id est in cygnum mutari dicit, id eo facit consilio, quòd olores in Apollinis tutela sint, & de illius canoræ auis modulis poetę olores vocari interdum soleant: vnde & de Pindaro lib. 4. ode 2. cecinit,

Cygnus Dyrcęus.

Multa Dircæum leuat aura cygnum.

Respexit tamen potissimum ad mutationes Pythagoricas à Platone celebratas. Nam eos censent, qui numeris delectati poeticis sunt, alterius exordio vitæ in olores mutari. Plato lib. 10. de Rep. ἰδεῖν μὲν γὰρ ψυχὴν ἔφη τήν ποτε ὀρφέως γενομένην κύκνου βίον αἱρουμένην. Apud eundem etiã Thamyræ animus luscinię vitam deligit. Denique persuasio erat Pythagoreorũ, aues canoras in cantores & poetas renasci, & cantores & poetas in aues musicas verti.

CAPVT XXIII.

Quædam in oratione pro Rabirio obseruata, postumus, dare partes, populus seruatus, cataplus.

CAius Rabirius cognomento Postumus, natura C. Curtij (Curtius enim in Cicerone non Curius legendum) filius, adoptione Rabirij, repetundarum accusatus est, aduentitio quodam iudicio & subsidiario, quod dicebatur, quò ea pecunia peruenisset: hoc genus iudicij proditum erat in alios, cùm de alicuius rei repetundarum bonis summa litium æstimatarum non poterat redigi, ad quos ea peruenisse videbatur, vt ex ea oratione & epistolis ad Atticum apparet: maiestatis tamen crimen obiectum Rabirio dicit Tranquillus, quòd Ptolemæum sequutus esset. *Referens*, inquit in Iul. Cæsare, cap. 16. *maiorum temporibus Rabirio Postumo Ptolemæum Alexandriam crediti ferendi causa sequuto, maiestatis crimen apud iudices motum.* sed illud maiestatis crimen accessiuncula quædam & appendicula iudicij potius est, quàm summa quæstio causæque cardo. Postumus autem vocatus est, quòd post mortem patris Curtij natus sit. quare scribit Cicero, *quamuis patrem suum nunquam viderit.* solebant enim sic omnes appellari, qui post mortem patris nascebantur. testes sunt Iurisconsulti rit. de libet. & postumis testis Plautus in Aulul. Sc. Velim te arbitrari.

Cicero illustratur.

Postumus

Post mediam ætatẽ mediam qui duxit vxorẽ domũ,
Si eam fortè senex anum grauidam fecit,
Quid dubitas quin puero sit nomen Postumus?

Porrò in ea oratione dare partes, est munus aliquod & administrationẽ rei cuiuspiam committere: *dare partes, augere, sustentare.* Sic eripere partes in Vatinium dixit, *eripuerisne partes illo tempore carißimas partim à Cæsare, partim à publicanis?* Habere etiam partes dicit, pro Rab. Postumo, *magnas partes habuit publicanorum.* Dedit autem se regibus, est, impertiit, permisit, vt in Orat. *vt se Crasso daret*: genusq; loquendi est & elegãs & forense, & è populi sumptum sermone. Legendum aũt in ea oratione suspicor, *quò ille, qui accipiebat,*

Dare partes.

accipiebat, tũ ſumeret quærere: ſed & in veteri exemplari, cui quantum tribuendum ſit, lector viderit, pro, *nec ex bonis quanta ſumma litium fuiſſet, populus recepit*: legi, *nec ex bonis populi ſeruati*: quaſi populi, quibus condemnatus fuit Gabinius, antè eius furtis & peculatu perditi, recuperata litium æſtimatione ſeruati ſint. At pro Flacco Iudæi ſeruati dicuntur, quorũ elocata ſunt publicanis vectigalia, & populo Romano ſeruata. itaque non ſunt liberi dimiſsi Iudæi, ſed ſerui facti, vt ſint in ditione populi Romani & vectigalibus. Idem pro Rabir. Poſt. *Quòd in Gabinium iudex eſſes nihil Gabinio datum, cùm in eum lites æſtimarentur*: ſententia eſt (ſi modò iſta incorrupta ſunt) eo capite tenetur Poſtumus, quòd in Gabinium iudex fueris. nam iidem iudices in repetundarum erant quæſtione, & iudicij appendice. iudicabas autẽ an Gabinio nihil eſſet datum, pecuniaſq; non conciliaſſet, vt ipſe dicebat. Nam ex æſtimatione litium, redundat reus Poſtumus, ad quem pecunia peruenit, quæ de bonis Gabinij non potuit redigi. Demetrium autem cùm dicit ex Republ. id ad Platonis & Calliſthenis diſtinctionem facit, qui Rempubl. non attigerant: non ſolùm autem Rempubl. Athenis geſſerat Demetrius, ſed etiam præclarè ordinauerat, & quoſdam magiſtratus conſtituerat, vt Cicero 2. de Legibus ſcribit: idque eſt quod hîc *optimè digeſſerat* Cicero ait: eleganter tamen in antiquo libro *geſſerat* ſcribitur, non *digeſſerat*. Decumæ porrò Imperatorum, ſunt decumæ imperatæ pecuniæ. Lego, *qui laudant, iiſdem teſtibus, & quidem non productis, ſed dictis teſtium recitatis, quaſi præiudicata res ad has cauſas afferri ſolet*. iſta enim interpunctio turbidum ſenſum eliquabit. Lego etiam, *dicere audiebamus Alexandriam, nunc cognoſcimus*: hoc ſenſu, audiebamus eſſe loquaces & dicaces Alexandrinos & leues, id nunc recognoſcimus: & pro, *nummorum argumenta*, mimorum è veteri libro lego: quam emendationem, & vicinitas vocabuli, & ſignificatio argumenti propè ſine codice dictabat. Sed & pro *vitro*, libentius *nitro* quidam legũt, quòd hoc genus mercis, vt chartæ & lintea, afferri ex Ægypto ſolebat: ſed *vitro* cur retineam facit Martialis, qui libro 14. epigram. 115. in lemmate calicum vitreorũ, ex Ægypto oſtendit hãc mercedem ſolitã afferri,

Aſpicis ingenium Nili: quibus addere plura
Dum cupit, ah quoties perdidit auctor opus.

Ductæ, inquit ibidem Cicero, *naues Poſtumi, Puteolis ſunt auditæ viſæq; merces, fallaces quidem & fucoſæ chartis, linteis, & vitro delata*: dicit ductas in Ægyptum fuiſſe Puteolis, quod erat emporiũ Romanorum, viſas & auditas merces, ſed fucoſas merces vitro & linteis eſſe Puteolos delatas ad crimen pecuniæ diſsimulandum: *quibus cùm multæ naues refertæ fuiſſent, vna non patuerit parua arctata*, id eſt referta & plena pecunia. verùm in ſcripto libro extat, *potuerit*: quia non potuerit referciri charta & linteis, quòd onuſta eſſet multa pecunia eã deprimente ſed in antiquitatis monumentis, *ductæ naues Poſtumi Puteolis ſunt* reperio perbono ſenſu. audiui qui pro *arctata* legeret *acatus*, audacter nimis: etiam qui *ærata*, quod nec mihi probatur. ſed aliquid fortaſſe nõ incommodè hîc comminiſcar: legendum enim puto, *vna non patuerit paruus, cataplus ille puteolanus*, vt apud Martial. lib. 12. epigr. 71.

Populus ſeruatus.

Cum tibi Niliacus portet cryſtalla cataplus,

id eſt nauigatio & appulſus.

Cataplus.

CAPVT XXIIII.

Quædam è Pœnulo emendata, migdilibs, bilingues, merulea.

MAnum admouebo quibuſdam Plauti vlceribus, ſalutarémne an contrà, docti exiſtimabunt. Is in Pœnulo, Sc. Si ego minam non. ſcribit,

Deglupta mæna, ſarrapis ſementium,
Maſtruga, hals agoras bama, tum autem plenior
Alli vlpiciq; quam Romani remiges.

Plautus emendatus.

hos verſus, qui in exemplaribus ſic ſcribũtur, vt non intelligantur, excudendos ſic curaui vt reperi. mænam appellat, vt & allecem, ex viroſo & graui ſalſamentorum odore & gari vitio, ac liquaminis. Deglupta verbum eſt turpiſsimum, vt ψωλὴ Græcè, cuius ſcilicet renudata eſt pudendorum glans. hic Sarrapis eſt, qui Serapis dicitur Ægyptiorum deus, cuius imagini ſenis formam comparat: vt autem ſuſpicor, per ſementes Serapis à ſuis ſacerdotibus per pagos ad ſtipem colligendam circunferebatur, vt meſsis vberrima proueniret eius numine: nam agriculturæ præerat. congeminata porrò eſt litera r, ad productionem primę ſyllabæ. eſt & ſarapis Perſica tunica, inquit Heſychius. Sed profectò diſſocianda eſſe puto elementa, quę malè adiuncta ſunt non ſuis verbis, legendumque,

Deglupta mænas, arra piſa ementium.

mollem enim virum ſic contumelioſè appellabit baccham, & obſcœnum intelliget, & qui pro arra dari poſsit vilis mercimonij. Maſtruga autem, quę veſtis ſcortea eſt, peſsimè & grauiſsimè olet. maſtruga Sardi vtebantur, vt alio doceo loco: ſed & barbari Septentrionales qui pelliti erant. Prudent. 2. lib. contra Symm.

Maſtruga.

Tentauit Geticus nuper delere tyrannus
Italiam, patrio veniens iuratus ab Iſtro,
Has arces æquare ſolo, tecta aurea flammis
Soluere, maſtrucis proceres veſtire togatos.

Cæterùm vt ſalſamenta odore offendunt, ſic & in foro ſtrues ſalis. In ſequenti ſcena pro, *aduerſum quidem*. lego. *haud verbum quidem*. *Merulea* porrò, Sc. Si ego minam. ea eſt quæ, vt merula, tota nigra eſt: etſi *morula* alij legunt, quod eſt maurula, à Maurorum colore. Quid quod in antegreſſa ſcena pro, *ſperate ſalue*, legendum eſt mutata perſona *ſperata ſalue?* nam ſperata dicebatur quam procus ſperabat ſpõſam ſuã fore. Sed & Sc. Quis pultat. vbi ſcribitur, *cocleæ ſunt è teſta, vt ſe ſuſtolli ſolent*, nõ dubitãter legerim, *Græcæ ſunt hæ columnæ, ſuſtolli ſolent*: erant enim Græ-

cæ co-

cæ columnæ Romanis in pretio & studio. solent autem columnæ, vt operi accommodentur, erigi & sustolli, ad quam similitudinē respexit. Sed & Græcæ in alta basi collocabantur, & in loco aperto patenteque hominum oculis, ne tale domus ornamentum lateret. Illud verò, Sc. Ain' tu tibi dixisse. obscurum est & corruptum,

Qui huc aduenisti nos captatum magdalia.

ego in peruetustis membranis reperi, quod q̃ proximè ad verum accedit, *micdilix*: puto enim Migdilibs. scribendum *migdilibs* pro migdilibys, vt Libs ventus est Africus. erit autem migdilibs, mixtus Libys, vt illum mixti generis significet, & Bilinguis. bilinguem, id est *δίγλωττον* & *μιγάδα*, quales erāt Carthaginenses. Maro 1. Æneid.

Quippe domū timet ambiguā Tyriosq; bilingues.

nam Carthaginenses & lingua Tyriorum & Afrorum vtebantur. duplici autem lingua qui vtuntur, infideles & veteratores improbique habentur. Itaq; Hanonem vt bilinguem dicit esse bisulca lingua quasi proserpentē bestiam. Ibidem Plautus,

Facies quidem ædepol punica est, guggast homo:

in iisdem membranis exaratum: ab omnibus tamen editionibus expunctum. Gigantes autem Stephano populi sunt Libyæ, Herodoto Zigantes vocantur: quanquam in Herodoto Stephanus Gigantes potius legisse quàm Zigantes videtur. *Gugga est homo*, Plautus videtur scripsisse. hanc veluti mendarum decumam illius fabulæ, neq; enim omnes persequi consilium fuit, huc coniicere non inscitum credidi.

CAPVT XXV.

Summa summarum, neque censeat, iecit rete, postpartores, mutuamur, ar me: apud Plautum. dum moliuntur: apud Terentium.

IN Truculento Plauti in prologo, auferre cum puluisculo, est nihil quicquam reliqui facere, sed omnia conuertere, ac minimam etiam scobem ac ramentum pulueremq; rapere. Summa summarū. Summa summarum ibidem, Sc. Non omnis ætas. est, cùm in rationibus multa nomina & capita in vnam summam rediguntur, ac sic multis summis factis, omnia tandem in vnum consummantur: nam vt capita in summam, sic summæ in summam summarum rediguntur. in Lucretio autem lib. 5. summa summarum immensitatem ipsam vniuersi significat. Iecit rete. Plautus ibidem, *Sin iecit rete*, valet, si pisces inclusit & cepit, quod est [illegible]: vnde & [illegible]. Postpartores. Ibidem, *Vnde anteparta demus postpartoribus*. id est, nostris successoribus & hæredibus, qui post nos nostra adepti bona possident. Ibidem,

Neq; censeat. *Accipiat illicò expensa neq; censeat,*

valet, si quid expensi tulit, mox ferat, neq; tam diu desideat in argentariis, quasi censum agat & accipiat, & census tabulas censoris more conficiendas curet. Sc. Ad fores ausculto.

Vt diu essem incolumis voiis.

videor non temerè nec confidēter affirmaturus *vobis* legi debere. Ibidem, *vt in æstu mutuamur*, Mutuamur. quod est, vt in æstu alternamur, reciprocamur, mutamur, quod est *ἀλλαττόμεθα, ἀμειβόμεθα*. mutuum enim à mutatione nomen habet: nam quòd aiunt ex eo dici, quia ex meo tuum fiat, bellè magis & scitè, quàm verè dictum arbitror. Sc. Quis illhic. clusinum pecus pro clurino fortasse legendum: in quo iocus ab vrbe Clusio, vbi non admodum egregia erant fortasse pecora, & ex ambiguitate à cludendo: clauduntur enim meretriculæ quæ clàm habentur, & pecora morbida. non desunt qui larinum legant: alij ælurinum, id est felinum pecus, à felium turpitudine: etiam quidam lurinum, id est coriaceum. Ibidem, *ar me aduenias*, antiquè Ar me. dictum pro, ad me aduenias videtur. Ibidem legendum suspicor,

Mancupium qui accipias gesta tecū penos annuos:

quomodo loquutum Plautum annotat Priscianus. sic quidem & modulo versus, & sententiæ lepôri consuli videtur. quid si tamen legamus,

Mancipium qui accipias gesta tecū me, nos annulos.

vt illum seruum, & se seruam indicet: vel potius, *ahenos annulos*, vt fugitiuū perstringat, qui retrahendus sit catenis, cùm etiam ferrei annuli seruitiorū essent, & æris nomine veniat ferrum. sanè cùm eadem scena, *Lauiniæ hic sunt*, scribit, ad Lauiniam Latini filiam respexisse videtur. Hamaxari est plaustrum trahere. Bos parulus, qui patētibus est in diuersum supra modum cornibus: tales enim & plaustris & aratris apti. Ibidem,

Non enim ille meretriculis moliendis rem coegit.

valet, mouendis aut potius deliniendis: in Terent. Heaut. act. 1. sc. 2.

Dum moliuntur, dum comuntur, annus est: Dum moliuntur.

valet, dum surgunt, dum se mouent.

CAPVT XXVI.

Vasa, superstitio, oscedo, lymphatici, telum, tolles, strenæ.

VASA etiam omne instrumentum significant, vt venatoriū quoq; apud Gratium, Vasa.

——nec sibi turbam
Contraxit comitem, nec vasa tenentia latè.

eo nomine supellex Liuio intelligitur cùm lib. 1. ab Vrb. cond. scribit, *vasa comitesq; meos*. sed nos hic acu pingimus, & velut belluata conficimus Babylonica, varietatique studemus. Veteres signis interdum solebant imponere concham, eaque contegere: Aristoph. in Vespis,

[illegible]

Priscianus libro 5. *Claxendix quod significat conchā, qua signum tegitur: Plautus in Vidularia, Apposita est claxendix, at ego signi dicam quid sit.* Cùm Lucretius libro 1. scribit ex Epicureorum impiorum sententia, de religione,

Horribili super aspectu mortalibus instans:

significare videtur superstitionem esse appellatam, Superstitio.

latam, q, superstet & supernè impendeat nobis: quæ quidem est sententia nõ mea, sed Isidori sic hunc locũ intelligẽtis.

Oscedo.

Oscedo Gellio lib.4. cap.20. vitium est quo sæpe oscitamus, osq; diducimus: verùm Sereno significat potius oris vlcuscula, cùm cap.14. scribit,

Hinc oscedo fugit, linguæ quoq; vulnera cedunt.

Oscedo, inquit Isidorus lib.4. etym. cap.8. *est, qua infantium ora vlcerantur:* vt existimo aphthas medici vocant.

Lymphatica.

Lymphatici sunt plerunq; homines mente commoti & laruati: eo etiam nomine intelliguntur hydropici: Serenus cap.27. de hydrope loquens,

Helleboro quoq; purgatur lymphaticus error.

Sed & lymphatici etiã Isidoro li.4. ca.6. sunt, qui à rabioso cane morsi aquã metuunt: adscribam eius verba, *vnde & Latini hunc morbũ ob aquæ metum lymphaticũ vocant.*

Telum

Telum lateris dolor, inquit ibid. Isidorus, *dictum autem ita est à medicis, quòd dolore corpus transuerberet, quasi gladius.* hęc lucem afferent Sereno scribenti cap.22.

Est ea vis morbi, quod telum commemoratur,
Cùm subitò dolor insanus furit incitus ictu.

Tolles

Scribit idem Isidorus lib.11. ca.1. *tolles Gallica lingua dici, quæ vulgò per diminutionem tonsillæ dicantur, quæ in faucibus turgescere solent.* hæc verba falsi conuincunt hanc Sereni scripturam, cap.16.

Quos autem vocitant colles, attingere dextra
Debebit, qua gryllus erat pressante peremptus.

scribẽdum enim arbitror, *quos aũt vocitant tolles,* vt hæc curatio tonsillarũ sit.

Strenæ.

Strenarum origo, qua felicem ominamur annũ ipsius auspicio & initio, à Tatio rege manasse dicitur, qui primum Romuli hostis, deinde collega in regno Romano fuit. hoc, quia & strenę ne hoc quidẽ tempore exoleuerũt, literis mandare volui, vt & antiquitatẽ rei intelligamus, & quem auctorem eius moris habeamus, sciamus. Si quis autem quo auctore ista loquar quærit, laudare Symmachum possum, q li.1. epist.4. sic scribit, *Ab exortu penè vrbis Martiæ strenarum vsus adoleuit auctoritate Tatij regis, qui verbenas felicis arboris ex luco Streniæ anni noui auspices primus accepit,* D.D. *imperatores: nomen indicio viris strenuis hæc conuenire ob virtutem.* sed receptum hoc Babylonicum satis distinctum variatumque est.

CAPVT XXVII.

Si trulla inuerso, municipalis arena, parapsis, in consilio esse, exodia, dij phecasiani, sportula, caligatus: apud Iuuenal. satyr. 3.

S*vbsistit ad veteres arcus*, quod apud Iuuenalem saty.1. legimus, de arcubus aquæductuum, qui illic erãt, interpretandum putamus. Ibid.

Hic vbi nocturnæ Numa constituebat amicæ,

valet, vbi ad constitutum illi denuntiabat, vnde & venire ad constitutum dicimus. Ibidem,

Et præbere caput domina venale sub hasta.

valet, qui se etiam vendi sub hasta in auctione pati possunt.

Municipalis arena.

Municipalem autẽ arenam dixit ad contemptum, q, in muneribus gladiatoriis municipiorum non vrbis operam locarint.

Si trulla inuerso.

Si trulla inuerso crepitum dedit aurea fundo:

id est, si trullam vini ebibit ita, vt & fundum inuerterit, & epoto toto vino labris sugens crepuerit & strepitum dederit.

Parapsis.

—quàm multa magnaq; paropside cœnat.

ferè in veteribus exemplaribus semper parapsis legitur, & Hesychius non tantùm paropsidem appellari, sed etiam parapsidẽ obseruat: quod ideo noto, vt intermortuũ vocabulum in libris repullulet.

In consilio esse.

Quando in consilio est ædilibus?

Magistratus de re aliqua cogniturì aut consultaturi, sibi aduocabant quos in consilio haberent: Cic. de Amic. *Cùm ad me qui aderam Lænati & Rutilio coss. in consilio deprecatũ venisset.* Eadẽ satyr.

—tandemq; redit ad pulpita notum Exodium.

Exodia.

Exodia in Attellanis fabulis diuerbia vocabantur, quòd tragœdis scena egressis ad recreandum spectatorem è pristina modestia subiiciebantur.

Rusticus exodio risum mouet Atellanæ,

inquit satyr.6. & Cic.9. famil. epist.16. ad Pætum, *quando tu secundum Oenomaum Accij, nõ, vt olim solebat Attellanum, sed, vt nunc fit, mimum introduxisti.* hoc liquidò monstrat secundũ tragœdias ioci & risus causa Attellanarum exodia induci solita fuisse: quod quidẽ exodij vim & notionem declarat, & iam antè attigimus: hinc & exodiarius, qui etiam quadam similitudine dici quibusdam videtur in aliis spectaculis apud Marcellinum libro 28. *vt in omni spectaculo, exodiario, venatori, aurigæ, histrionum generi omni.* Ead. saty.

Phecasiani dij.

Phecasianorum vetera ornamenta deorum:

vt minianus Iupiter pro miniato à M. Tullio dicitur 9. famil. epist.16. item hic phecasianus pro phecasiato, id est phecasiis calciato. Phecasium interpretatur calceamentum rusticũ Hesychius: apud Plutarchum calceus est Græcanicus. Deorum igitur Græciæ & templorum ornamenta Iuuenalis significat. nam in templis erant tabulæ pictæ atque signa. Ibidem, *Si vocat officium*: significat si ad officium nuptiarũ diues vocatus est, aut ad aliam celebritatem, pompam, deductionem: in his enim persæpe nomen officij poni solet.

Sportula.

Nónne vides quanto celebretur sportula fumo?
Centum conuiuæ: sequitur sua quemq; culina.

hic sportulam non intelligo centum quadrantes, sed cœnam, quæ, quòd initio in sportula dabatur, inde nomẽ meruit: vnde & à Græcis [illegible] vocatur, id est cœna in calatho.

——Et sonat vnctis
Striglibus, & pleno componit lintea gutto,

in archetypis reperio libris: in quibusdam, *strigilibus & pleno*, vt proceleusmaticus sit.

Vt sint contentæ patulas defendere peluis:

quod est deorsum fundere: in excusis *effundere* est, sed illud exemplarium est antiquorũ: vt & *flammarum & ahenea lampas*, in quibus per dissimulationem conniuendum non fuit.

Caligatus

Adiutor gelidos veniam caligatus in agros:

id est, velut audax miles adiutor satyrarum veniam, nisi illas mei pudet auxilij.

LIBRI DECIMI FINIS.

ADRIANI TVRNEBI ADVERSARIORVM LIBER VNDECIMVS.

CAPVT I.

Ductus, succus orationis, aræ gramineæ, cespes, probatio hostiarum, Sila, Acca, salue & vale.

QVÆ Græci Rhetores *ἐσχηματισμένα*, id est figurata vocãt, de quibus apud Quintilianum lib. 9. cap. 2. reperire licet, sed & causidicorum figuras dicit Suetonius in Vespasiano, cap. 13. in his etiam

Ductus. Latini posuisse videntur ductus, quod & è Fortunariano patet, & è Seruio ita scribente in 12. Æneid. *ductus est, vt diximus suprà. pollicetur enim se singulari certamine dimicare velle, cùm nolit.* Nominant & Grammatici succum orationis, vt Do-

Succus orationis natus in Phorm. Terent. act. 2. sc. 1. *bono*, inquir, *ornatu addidit in se, cùm & sine hoc plenum videri possit, & hic est quẽ Cicero succum orationis appellat.* Omnes, inquit 2. de Orat. Cicero, *retinebant illum Periclis*

Aræ gramineæ. *succum.* Aras gramineas (nos enim hîc ludibria somniorum varia narramus) Maro intelligit libro 12. cespititias, quales in castris excitabantur, & vt tribunalia: quanquã & è cespite subitas etiam sibi alias aggetabãt aras, & cespitem pro ara habebant: Horat. lib. 1. ode 19.

Positusq; carbo in cespite viuo. Iterum,
Hic viuum mihi cespitem, &
Verbenas pueri ponite:

Cespes. sed & cespitem interdum Romano ritu aræ imponebant, vt Seruius notat. Prudent. hymno 5. *περὶ στεφάνων*,

Aut ara, thure, & cespite
Precanda iam nunc est tibi.

Velati limo, multi in Virgilio 12. Æneid. legunt. nam limus vestis erat ab vmbilico ad pedes, ad pudenda poparum tegenda. Higenus de limit. agrot. limum cinctum ideo dicit vocatũ, quòd purpuram transuersam habeat: habebat enim in extremo purpuram limam. Olim an-

Probatio hostiarũ. te immolationem hostiæ probabantur farre & sale & cultri notatione ducti à capite ad caudam: Plutarchus, *δεῖ γὰρ τὸ θύσιμον τῷ σώματι καὶ τῇ ψυχῇ καθαρὸν εἶναι, καὶ ἀσινὲς καὶ ἀδιάφθορον. μὴ πάνυ δὲ τὸ σῶμα κατιδεῖν, οὐ πάνυ χαλεπόν ἐστι. τὴν δὲ ψυχὴν δοκιμάζουσι τοῖς μὲν ταύροις ἄλφιτα, τοῖς δὲ κάπροις ἐρεβίνθους παρατιθέντες· τὸ γὰρ μὴ γευσάμενον, ὑγιαίνειν οὐκ οἴονται. τὴν δὲ αἶγα διελέγχει τὸ ψυχρὸν ὕδωρ· ὁ γὰρ ἄνευ ψυχῆς κατὰ φύσιν ἐχούσης τὸ πρὸς τὴν κατάβρεξιν ἀπαθὲς καὶ ἀκίνητον.* hæc de probatione corporis & animi hostiarum Plutarchus: sed & Pollux lib. 2. Onomast. cap. 1. ait oportuisse hostias esse membris omnibus & artubus integras, non mutilas, non læsas, non distortas. hæc eò scripsimus, quòd multis in locis ad explicationem poetarũ vtilia fore speramus. Cùm in dialogo Bruto apud Cic. scribitur: *Nam cùm in sylua sua ita facta cædes esset, notiq; homines interfecti*: quod proculdubio inquinatũ est: fortasse scribendum est, *cùm in sylua Sila facta cædes esset.* non me latet alios emendare, cùm in sylua Scantia. mons autem Sila erat: in quo sylua. Maro 12. Æneid. Sila.

Ac veluti ingenti Sila summóue Taburno:

Vbi Seruius, *Sila*, inquit, *mons est syluæ Lucaniæ: Sal lustius de fugitiuis, in sylua Sila fuerunt.* Non temerarium est, quod Maro sodalem attribuit Camillæ Accam, cùm 11. Æneid. ait,

Tum sic exspirans Accam ex æqualibus vnam
Alloquitur.

nam & Acca Larentia Romanorum superstitione consecrata erat: & Accæ nomen à poetis aliis positũ legimus, vt à Sueuio apud Macrobium lib. 3. Saturnal. cap. 18. hoc versu,

Admisce tu Acca basilisca, hæc nux partim,
Partim persica.

Apparet Amphitheatrum venationum causa ædificatum fuisse, quod proinde Dio vocat venatorium theatrum: eius verba sunt, *ὅτι κυνηγετικῷ τινι θεάτρῳ τὸ ἔργον ἐοικέναι ὡς μικρὰ μεγάλοις εἰκάσαι, ἰσόκυκλον.* Æneid. 11.

—salue æternùm mihi maximè Palla, Salue & vale.
Aeternumq; vale.

Salue dicimus in salutatione matutina, & cũ aliquem adimus: vale, cùm discedimus: verum que Virgilius posuit. Suetonius in Galba capite 4. *vt liberti seruiq; bis die frequentes adessent: ac mane saluere, vespere valere sibi singulari dicerent.* hæc verè loquendi farrago est & scribendi, è multis confusa, quæ nemini fortasse magis quàm auctori displicebit.

CAPVT II.

Hermodorus in Vitruuio legendum, Chersiphron. Varicus, Capreolum, scamillum, scotia: in Vitruuio.

Venit

VEnit in mentem locos aliquot è tertio Vitruuij his annotationibus intexere. ita igitur cap. 1. scribit, *quemadmodum est in porticu Metelli Iouis Statoris Hermodi:* suspicor legendum esse Hermodorus. *Hermodori*, qui non tantùm hanc porticum Romæ fit architectatus ad finem circi Flaminij, verùm etiam in circo Flaminio ædem Martis. Nepos apud Priscian. lib. 8. *Aedes Martis est in circo Flaminio architectata ab Hermodoro Salaminio.* hũc crediderim Hermodorũ esse, qui cum Philone architecto Athenis contẽdit de armamentario faciẽdo, qua in contẽtione, vt minus eloquens victus fuit. Cic. lib. 1. de Orat. *nec si huic M. Antonio pro Hermodoro fuisset de naualium opere dicendum, non cùm ab illo causam didicisset, ipse ornatè de alieno artificio copiosèq; dixisset.* nisi si fortè de naualibus vrbis Romæ hîc agitur, quę fortassè ædificauit Hermodorus: idque verisimilius arbitror. Fortasse eodem capite pro *amnestæ*, scribendum est *à Mnesteo*, vt nomen sit architecti, de quo amplius quætendum. Iam qui nominatur *Ctesiphon* architectus templi Dianæ Ephesiæ, à Strabone lib. 14. *Chersiphron* appellaChersiphron. tur, vt citra controuersiam mendum sit vel in Vitruuio, vel in Strabone: etsi verisimilius, in Græco artifice minus vitiosos esse Græcos auctores. Itaque Chersiphron videtur appellari debere. In aræostylis dicit Vitruuius capite 2. ipsam ædium speciem esse barycam, barycephalam, humilem, latam. hic barycam vocem nullus Græcorum agnosceret, neque ea est assis vnius, vel verius nihili est. quid igitur si Varicus. *varicæ* legamus? vt enim varicus dicitur, qui longè diuaricat crura, metiturque grandes passus: Ouidius 3. de arte amandi,

Illa velut coniunx Vmbri rubicunda mariti
Ambulat ingentes varica fertq; gradus.

sic laxitas illa columnarum efficier, vt ædes varica videatur. nec verò secus sentio de voce barycephalę, legendumque suspicor *varicæ phalæ*, vt varicarum phalarum quædam species appareat: ideò verius puto, quod nihil hic agitur de grauitate columnarum. non desunt qui in Vitruuio alterum nomen deleant vt superuaCapitoliũ caneum, scribantq; *species sunt barycephalæ.* Pompeianum autem Capitolium in eo cap. quodnam esse suspicamur? opinor illud fuisse, quod erat Pompeiis in Campania. nõ enim tantùm Romæ, sed etiam Capuæ, Narbone, Pompeiis Capitolium erat, & in multis municipiis & coloniis, imitatione Romanorũ. de Narbonensi Sidonius Carm. 23. *delubris, Capitolijs, monetis.* & in vita sancti Apollinaris, *statuit ante Pontifices Capitolij Rauennatis.* fuit & Tolosæ: Sidonius de sancto Saturnino, *gradu summo Capitoliorum præcipitatum.* vnde hodieque quidam magistratus Scamilli. illic Capitolini vocantur. *Adiectionem per scamillos impares* cùm Vitruuius capite tertio scribit, significat per paruula scamna. vt enim à mamma mamilla diminuitur, sic à scamnum scamillum, auctor Priscianus libro 3. de diminut. qui & illud affert, *verum infirma scamillorum obice fultæ fores;* alij scabillorum legere malunt. Quod scotiam ibidem dicit à Gręcis trochion appel Scotia. lari, vide ne τράχηλον potius scribendum sit, vnde & nunc gula vocatur: quanquam trochilos dici à similitudine orbiculi trocleę potest: nec proinde mutandum. est autem scotia verbum Græcum, quod Hesychius triglyphum dicit significare: eius verba sunt, σκοτία μέρος τι παρὰ τοῖς ἀρχιτέκτοσι προσαγορευόμενον τρίγλυφον. *Tunc ab summo*, inquit ibidem, *sub abaco inceptum in singulis tetrantum actionibus:* è veteribus libris hic scribendum reor *tetrantum anconibus*. Ibidem, *cauus autem interfectionis* excuditur: in scripto libro *canus exaratum* est. *Simæ quas ἐπιτιθίδας dicunt*, legendum crediderim ἐπιτιθίδας, veluti supermamillaria. hæc ego pauca perstrinxi, cùm doctissimi interpretis opera in eo auctore enucleando nihil propè aliis reliqui fecerit.

CAPVT III.

Vitruuius emendatus, parapegma, betaceus, maluaceus, Lyde.

LIbro Vitruuij 9. capite 7. veterum astrolo- Vitruuius emendatur. gorum nomina commemorantur: sed ita nonnulla, vt cùm eorum inuentis lucem cœlum illustratum acceperit, vetustas eorum nomina penè obliterarit. sic igitur scribitur: *Eudoxus, Eudemon, Callisthus, Melo.* Æmarus Ranconetus, qui nuper magno literarum incommodo de crimine falsò suspectus in carceris pædore è vita excessit, legendum credebat *Euchemon, Callippus, Meto:* quæ illustrium astrologorum nomina à mortuo Ranconeto nunc vitam posteritatisq; memoriam accipiunt, ęternis propè tenebris damnata quorundã inscitia omnia deprauantium. Callippi etiam & Metonis apud Ptolemæum mentio extat. hos autem astrologos scribit Vitruuius parapegmatorũ Parapegma. disciplinas inuenisse: sed quę sint parapegmata, quæstionis est. ego eo nomine censeo significari instrumenta astronomica, vt astrolabum, & quæ eiusdem generis sunt, quibus ratio cœli cursusq; siderum & regiones sedesq; eorum cognoscuntur. Suidas, παράπηγμα, inquit, λευκὼν, καὶ ὅλως τι ὄργανον ἀνεγραμμένον. sed & verbo παραπεπῆχθαι in Axiocho, quicunque eius auctor tandem est, etiam vsus est: καὶ τὰ τῶν ἄστρων παθήματα παραπεπῆχθαι εἰς τὸν αἰῶνα. Scribit libro 3. in capite de diminutiuis Priscianus (nos enim aliò excurrimus) quædam esse diminutiua, quæ genere discrepant a sua origine, *vt beta*, inquit, *malua. hic betaceus, maluaceus* mirum mihi videbatur Betaceus. esse, hæc in substantiuis numerari diminutiogis, cùm adiectionis nomina videantur: sed betaceus absolutè dicitur, cùm pes intelligatur: ita tacito substantiuo in substantiuum migrat, cumque paruulas betas significet, in diminutionum nominibus censetur. pedum betaceorum mentio est apud Varronem libro primo de re rustica, capite 2. & de lingua Latina: sed & apud Apicium libro 3 cap. 2. de betaceis Varronis mentio est in cibis qui ex olculi-

Maluaceus. bus parantur. de maluaceis idem censeodum arbitror. Centones mihi vel farcire vel consuere videor: ita panniculos omnium colorum assuo, & quandam Iri syothesin texo. scribit Ouid. 1. Trist. eleg. 5.

Lyde. *Nec tantum Clario Lyde dilecta poetæ.*

hic versus illustratione indiget, quam à Plutarcho mutuabitur, ita in Consolatione scribente, *ἐχρήσατο δὲ καὶ τοιαύτῃ ἀγωγῇ καὶ Ἀντίμαχος ὁ ποιητής. ἀποθανούσης γὰρ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Λύδης, πρὸς ἣν φιλοστόργως εἶχε, παραμύθιον τῆς λύπης αὐτῷ ἐποίησε τὴν ἐλεγείαν τὴν καλουμένην Λύδην, ἐξαριθμησάμενος τὰς ἡρωϊκὰς συμφοράς, τοῖς ἀλλοτρίοις κακοῖς ἐλάττω τὴν ἑαυτοῦ ποιῶν λύπην*. id est, eadem vsus est ratione Antimachus poeta. Nam cùm mortua esset eius vxor Lyde, quam egregiè animo charam habebat, elegiam, qua mœrorem solaretur, sibi fecit nomine Lyden: ac enumeratis heroicis calamitatibus & infortuniis, malis alienis animi ægritudinem sibi minuit. hæc verba, nisi erro, aliquantum lucis Ouidio afferunt, vt adscripsisse me non pigeat. Atque hæc huius capitis sit coronis, quod vix emendicatis hinc & inde hostiatim particulis absoluimus: ac quasi auctor vnus suppeditare ei nec instruere satis posset, circum multos cucurrimus. sed verecundi videlicet fuimus, qui maluimus è multis parcè sumere, quàm ex vno largiter.

CAPVT IIII.

Encarpa, embater, replum, Vitruuius emendatus.

Encarpa QVænam sunt apud Vitruuium libro 4. capite 1. encarpa, cùm scribit? *& cymatiis & encarpis pro crinibus dispositis frontes ornauerunt*. ego existimo esse ornaméta capituli columnarum palmites aut ramos cum suo fructu habentia: aut etiam arbusculas fructuosas, quę vocantur *δένδρα ἔγκαρπα* à Græcis, aut frondibus & ramis implexos innexosque fructus. sunt & *ἔγκαρπα* Hesychio segetes triticeæ sectæ messæque. Ex *his*, inquit ibidem, *pars vna erit modulus qui Græcè ἐμβάτης dicitur*. Legendum est, *ἐμβάτης*, vt libro 1. ca-

Embater. pite 2. *aut etiam embatere*. Hesychius, *ἐμβάτης παρὰ τοῖς ἀρχιτέκτοσι τόπος*. Eodem libro, capite 4. pro *strigium cauis*, in veteribus libris, *striglium* reperio, quod est veluti strigilum, quòd imitentur

Replum. strigilum cauos tubos. *item replum*, inquit capite 6. *de impage dimidia & sexta parte*: legendum ferè crediderim *peplum*, vt tanquam ornamẽtum & vestimentum esse videatur: alioqui replum quid significet, critici consulendi sunt, quorum in tabulariis & monumentis nulla talis vox extat. Libro 10. cap. 17. explicatur operimentum, quod & coniecturam exauget: *chelonii*, inquit, *replum quod est operimentum*. nos autem ab hac voce manus abstinebimus. Capite 7. in Tuscanicis ædium sacrarum rationibus præcipit, vt stillicidium tecti absoluti tertiario respondeat, quod sic interpretandum censeo, eò vsque stillicidii proiecturam esse faciendam, vt in ea insit tertia pars tecti; vt si, verbi gratia, latus tecti totius duodecim pedum sit, quatuor tribuantur stillicidio, vt procul à structura & parietibus imber cadat. tertiarium enim tertiam partem significat, vt & quartariũ quartam partẽ. *Nemori Dianæ* cùm ibidem scribitur,

Vitruuius emendatur. de Diana Aricina intelligo & Aricino nemore: vnde & rex Nemorensis apud Tranquillum. Ac Budæus hunc locum sic legebat, *item Aricino nemori Dianæ*. Sed quid ibidem est? *vt vti reliqua existona*. ego vocabulo hoc deformari puto ædificationem Vitruuii. itaque demoliendum, aliudq; substruendum in eius vicem puto. igitur emendatum fore credo: *sed & vti reliqua ex his omnia, quæ solent esse in frontibus ad latera sint translata*. nihil enim mihi nunc quidem venit in mentem, quod accommodatius ad hũc locum esse possit. quod autem à me nunc tanquam inædificatur in Vitruuio loco purgato suo rudere, sic stare velim, vt se pari ruinæ obnoxium censeat, si quis quid commodius iouenerit: quod cùm contigerit, libenter locum cedat, & se dolabra deiici ne molestè ferat. Nolim aũt videri de cuiusquam laude quicquam voluisse decerpere, si per Vitruuium errans & vagans, vnum & alterum locum, qui humanitus summos viros latere potuerunt, erucrimi nec id mihi magnæ laudi attribui velim, vt ouationem aut triumphum mereri velle videar: procul à me abest hæc ambitio: sed in partem iuuare literas volui, & eodem animo eademque voluntate, qua illi, etsi non pari conatu nec facultate oec opera, ad bene merendum & de antiquis auctoribus & nostra iuuentute ingressus sum. faueant igitur illi studio meo, qui suo labori æqua hominum iudicia optant: neu in me acerbi sint, cùm in se acerbitatem nullius iudicis seuerioris ferre vellent: & patiantur à me dici quæ non arbitror eos ignorasse, sed prætermisisse, & velut è segete tertili viatori & pauperi vnam & alteram stipulam reliquisse.

CAPVT V.

Aequimanus, lunaticus, internecida, internecidium, præuarum, holophanta.

Aequimanus. Q*Vis myrmilloni contenditur? æquimanus thrax:* versus est Ausonii in monosyllabis: in quo ambigitur, qui sit æquimanus. Atque is videtur esse, qui ambidexter à nonnullis dicitur, qui scilicet vtraque manu æquè vtitur: nos enim sinistram immunẽ & propè mancã inutilemq; gerimus. quibusdam vtraq; est munifex & operosa. Isidorus lib. 10. etym. ca. 1. *æquimanus appellatur, qui vtraque manu gladio incunctanter vtitur*.

Lunatici. Eodem auctore lunatici in Euãgelio sunt, qui comitiali morbo laborant. opinio enim veterum fuit, eam valetudinem ad lunæ curricula recrudescere & mitescere, velut illius syderis contagione quadã alumnam: eius verba sunt lib. 10. cap. 3. *caducus à cadendo dictus est, id est lunaticus, eò quòd certo lunæ tẽpore patiatur*. Artemidorus quoque

quoq; eum morbum lunę acceptũ ferri ait his verbis, [illegible]. Fornix. Fornix est appellatus, vbi prostitutæ pudicitiæ mulieres erãt, à locis arcuatis, inquit idem Isidorus: vnde & fornicariæ mulieres in auctoribus Ecclesiasticis. Internecida. *Internecida*, inquit lib. 10. cap. 9. Isidorus, *est qui falsum testamentum fecit, & ob id hominem occidit.* Internecidium. Inde internecini actio in iure ciuili, quę ab Isidoro internecidij vocatur, ab internecida: *Internecidij iudicium in eũ* (inquit lib. 5. cap. 26.) *dabatur, qui falsum testamẽtum fecerat, & ob id hominem occiderat, accusatorem eius bonorũ possessio sequebatur. Internecidij autem significatio, est quasi hominis quædam enecatio. Nam præpositionẽ inter, præponebant.* In decimaquarta autẽ in Antonium, bellum internecinum dicitur non testamentum: sic enim scribitur: *quæ sunt vrbanarum maledicta litiũ, nõ iustæ belli internecini notæ: testamenta credo subijciunt.* Hostia cùm libamentis persundebatur & cumulabatur, macta esse dicebatur: Isidorus lib. 10. cap. 10. *quoties enim thus aut vinum super victimam fundebatur, dicebãt mactus est taurus vino vel thure: hoc est, cumulata est hostia & magis aucta.* etiam de Deo dicebatur, cui res diuina fiebat, vt apud Cat. de re rustic. cap. 141. *macte hisce suouetaurilibus lactentibus esto.* sic & mactare vsurpatum inuenimus. Hilum esse dicunt Grammarici atq; etiam Varro nigrum illud pusillum, quod in summa faba adhæret: idem tamen Varro hilum, referente Isidoro lib. 10. cap. 13. significare censuit medullam eius ferulæ, quæ asphodelus vocatur, ac sic apud Latinos nihilum dici putauit, quomodo Græcis familiare est dicere, οὐδὲ γρῦ. Præuarus. Annotat idem Isidorus lib. 10. cap. 15. in præuaricatoris explicatione Ciceronem præuarum, pro valde varo posuisse, cuius sanè Ciceroniani loci nunc in mentem mihi non venit, neq; dicere possum vbi locorũ apud eum scriptorem extet: tantũ suspicor si hodie extat vspiã, non præuarum, sed prauum scriptum esse: ex Isidoro autem emendandum sic legente, *quid enim tam præuarum!* Multa ab antiquis scriptoribus aliter prolata reperimus, quàm hodie excusa pateant: vt holographum Isidoro libro 5. cap. 24. appellatur testamentum quod totum manu testatoris scriptum & subsignatum est: Holophãta. ita quoque holophantam crediderim fuisse, non eum qui ob ficus duntaxat calumniam faceret, sed ob omnia homines deferret: sed cũ apud Latinos immutata sit sycophantæ significatio: nam sycophanta Græcis est calumniator, Latinis est impostor: sic & holophanta in omni re impostor, vel (vt ait Fest. lib. 8.) qui omnia mentitur. Suspicor igitur codices Latinos falsarios esse, qui halophantam pro holophanta exhibent: nonnulli etiam halopantã. ego tamen crediderim verbum imitatione sycophantæ factum & amplificatione, vt non vnius rei delatio in eo verbo notaretur, sed omnium insimulatio contineretur. qui autem halopanta scribunt, leui nituntur coniectura, quòd omnia mentientem Pompeius explicet: ego illud *omnis* inesse in holophanta dico, & cùm Plautus scribit in Curg. Sc. Ædepol nugatorem. *holophantam an sycophantam hũc magis dicam nescio.* vicinitas nominum, & soni allusio, & sensus amplificatio ab ea quam scripsi literatura stant sine controuersia. si quis tamen pertinacius repugnet, equidem ei potius morem geram, quàm contrà tendendo hominem ad insaniam adigam. Pleraque in hoc doctrinæ genere quod tractamus, huiusmodi sunt, vt sine Reipubl. detrimento secus sentire & liberè dissentire liceat.

CAPVT VI.

Agger, albatæ mulieres, vertere pollicem, ducere sacra in pilentu, sentus, panis gradilis.

Agger. Q*Valis sæpe viæ deprensus in aggere serpens,* inquit Maro 5. Æneid. viæ autem publicæ, vt quæ militari labore erant munitæ, exaggerabantur, vt imber defflueret, minusque lutulentæ redderẽtur: proinde agger etiam pro via vsurpatur: Sidonius Carm. 24.

Antiquus tibi nec teratur agger:
Cuius per spatium satis vetustum
Nomen Cæsareũ viget columnis.

Iterum libro 1. epist. 5. *Vel certè peruij pontes, quot antiquitas à fundamentis advsque aggerem calcabili silice crustarum crypticis arcubus fornicauit.* id est adusque viam: & sæpe sic in prosa etiam loquitur. Versus Horatij libro 1. satyra 2. est satyricæ obscœnitatis,

—mirator cunni Cupennius albi,

explicandus tamen. mihi videtur ex pudenda parte mulierẽ intelligere, ex albo ingenuam. in ingenuis autem stupra legibus vindicabantur, non item in libertinis. Mulieres albatæ. Ingenuę autem mulieres albatæ erant, libertinæ atratæ, nobiliores purpuratæ. Artemidorus, [illegible]. sic enim coniicit somnia ista & visa Artemidorus, quòd his essent solitæ vestibus vti ingenuæ, libertinæ, & nobiles. Cùm scribit Prudent. lib. 2. contra Symm.

Spectant æratam faciem, quam crebra tridente
Impacto quatiant hastilia, saucius & quam
Vulneribus patulis partem perfundat arenæ,
Cùm fugit, & quanto vestigia sanguine signet.

intelligi arbitror pugnam retiarij, qui rete & fuscinam gerebat, & secutoris qui retiarium insequebatur. Vt premere pollices est fauere, vt Plin. ait, lib. 28. cap. 2. & hoc versu,

Fautor vtroq; tuum laudabit pollice ludum,

scribit poeta nobilis lib. 1. epist. 18. quo etiam pertinere videt illud Glyceræ ad Menandrũ, [illegible]. Pollicem vertere. ita pollicem vertere damnãtis erat, quod & à Politiano Miscell. cap. 42. præclarè explicatum fuisse recordor: & in muneribus gladiatoriis, qui eum, qui succubuerat aduersario, occidi iugularíq; volebat, pollicem vertebat, vt mu-

nerarius: Iuuenal.sat.3. —*& verso pollice vulgi*

Quemlibet occidunt populariter.

& Prudent.lib.2.contra Symm.de Vestalibus, quæ gladiatores Romæ in eminēti podio spectabant, quod decus & honos pro perpetua eis virginitate tribuebatur.

—*pectusq́; iacentis*
Virgo modesta iubet conuerso pollice rumpi:
Ne lateat pars vlla animæ vitalibus imis,
Altius impresso dum palpitat ense secutor.

Ducere sacra in pilentis.

Virgil.8.Æneid.—*castæ ducebant sacra per vrbem*
Pilentis matres in mollibus:

matresfamiliás intelligit, quę sacerdotiis pręerant. nam sacerdotes & virgines etiam Vestales pilentis ferebantur: Prudent.ibid.

Fertur per medias vt publica pompa plateas
Pilento residens molli.

Artemidorus περὶ ἀρμάτων τιθέντι ita scribit, ῥαιδὴ ἀγαθὴ ἐλευθέραις γυναιξὶν ἅμα καὶ πλουσίαις, τὸ διὰ πόλεως σχῆμα ἐλαύνειν. ἀγαθὰς γὰρ ἱερωσύνας αὐταῖς περιποιεῖται.

Sentus.

Sentus apud Terent.in Eunuch. act.2. sc.2. dicitur horridus, à sentium horrore & spinis. sentus igitur est tanquam senticosus & spinosus & horrens. Prudentius ibidem,

Extirpamus enim sentos de pectore vepres.

sequitur enim mox,

Ne frugem segetemq́; animæ spinosa malorum
Impediat sentis.

Gradilis panis.

estque superioris quædam declaratio. Gradilis panis, vt & alio loco doceo, quibusdam in gradibus plebi Romanę diuidi viritim quotidie solebat: ad huius rei confirmationem duo Prudentij testimonia addam luculenta: vnum lib.1.contra Symmachum,

Et quem panis alit gradibus dispensus ab altis.

Alterum lib.2.contra Symmachum,

Quæ regio gradibus vacuis ieiunia dira
Sustinet? aut quæ Ianiculo mola nota quiescit?

de pane enim hîc gradili loquitur, & molis pistrinorum, vbi pinsebatur. hęc mea capita multi iocabuntur esse monstra Horatiana, portentosa varietate membris vndique collectis conflata: nec inficiabor me id de industria fecisse. malui enim multa infercire & inculcare etsi male cohærentia, quàm studiosorum spem vacuis eludere auenis. Nunc video plerosq́; qui idem genus scriptionis instituunt, magnifica singulis capitibus vestibula excitare & præponere, quæ nullum ædificium sequitur, sed area nuda. Ego mihi potius copiæ inseruiendum putaui, vt maiore beneficio demererer bonos iuuenes, quàm de ordine laborandum, quem alioqui hoc genus librorum, velit nolit, relinquere cogitur & negligere: aliorum enim huius generis libros singulos puta in vnum caput contractos & redactos, meis capitibus similes reddes.

CAPVT VII.

In Plauto quædam explicata, facere mutuum, nocturna ora, polluctus virgis, lura, summanare, vertere, Leucadia.

Plaut. explicatur.

FAbulam Plauto docente spectator sui. inter spectandum Curculionem hæc annotaui: Sc. Quo te hoc. ostium oculissimum, ab eo vocari charissimum & gratissimum, quod tanquā oculus, quo nihil iucundius nobis est, planè censeatur. nam ex oculo finxit superlationem, vt ex ipso ipsissimum. Non me tamen fallit, in libris antiquis occlusissimum reperiri: sed auctorem alterius lectionis laudare possum Festum lib.13. Sunt qui oculeissimum legant versu modulatiore, sequunturq́; Priscianum lib.1. cui etiam oculeus est ocellus per diminutionem. Eadem scena, *ego autem cum illis facere nolo mutuum. P A. Quid ita? P H. Quia proprium facio.* Parum illi videtur mutuum facere, quòd in mutuo ius nostrum remanet: proprium facit, vt iam alieni iuris id sit, & totum ad alium transeat dominium. Ibid. *quid antepones Venerio ientaculo?* nō iniuriā crediderim esse legendum, vt infrà, Venerius libellus dicitur. nam *Veneri à ientaculo* inscitum est, & iniquè per vimq́; huc importatum. Ibidem,

Facere mutuum.

Quasi tu lagenam dicas, vbi vinum solet
Chium esse.

iocatur ex eo q. cùm vino Græco ferè aqua maris admixta esset, Chio tamen non addebatur, sed meracum erat: Horat.lib.2.satyr.8.

Alcon Chium maris expers.

Sc. Flos veteris vini.

De paulo paululum hoc tibi dabo haud lubenter.

de poculo pleno quod erat potatura, paulum Veneri libat, id est, in honorem Veneris effundit. sic enim libare solebant, quod vel in aram faciebāt, vel in mensam quæ loco aræ erat, vel in focum qui sacer habebatur, vel in mare in honorem deorum marinorum: Ouid.11.Met.

Isq́; deos pelagi vino super æquora fuso,
Et pecoris fibris & fumo thuris adorat.

& 5.Æneid. —*extaq́; salsos*
Porriciam in fluctus & vina liquentia fundam.

vel alium etiam in locum. Sc. Placidè egredere. nocturni oculi sunt deformes, noctuq́; non interdiu ostendendi. Nam deformitas minus apparet noctu: sic dixit nocturna ora Plaut. in Pœnul. Sc. Negotij qui sibi.

Nocturna ora.

Quæ habent nocturna ora noctu sacrificatum ire
occupant.

mihi autem etiam deformes significare videtur velut mali ominis, similesq́; nocturnis auibus, quæ & ipsæ tantùm noctu visuntur. Sce. Placidè egredere. *persolæ nugæ*, non sunt vt quidam primi in literis ordinis censent, persicæ, sed solæ & meræ, vt,

—*oculum effodito persolum mihi.*

in Menæchmis, Sc. Ni mala. Plautus idem scribit: erat enim qui loquitur luscus. Sc. Placidè egredere. *polluctus virgis*, est virgis expositus, vt in polluctо Herculis omnia exponebātur obuiis. Ita in Plauti Rudēte, Sc. Quis est qui. scribitur, *Non ego sum polluсta pago*: id est communis & publica pago. Eadem scena,

Polluctus virgis.

—*auro contra cedo modestum amatorem,*

valet, date mihi pari & æquo auri pondere repensum;

pensum: ego enim tantundem auri dederim: vt in Epidico, Sc. Honoris causa. *non carus est auro contra.* Sc. Migrare certum.

Radices cordis pereunt, ehiræ omnes dolent.

Hiræ. hiræ lego (vnde diminutio hilla) id est, intestina: etsi eo nomine ieiunum intestinum intelligit propriè Festus lib. 8. Sc. Palinure quid. *Namq; incubare te satius fuerat Ioui:* hunc locum lib. 7. Æneid. sic explanat Seruius, *Incubare propriè dicuntur, qui dormiunt ad accipienda responsa: vnde est, ille incubat Ioui, id est dormit in capitolio, vt respõsa possit accipere.* Sic in Æsculapij templo dormire ad remedia per somnum accipienda solebãt. Sc. Date viam mihi.

Quin cadat, quin capite sistat in via de semita.

de vis nobis isti semitam faciunt, ita viam angustam nobis reddunt: sed in caput cadent à me prostrari, & via aperietur & laxabitur illis deiectis: Plautus in Milite, Sc. Quantas res.

Huic illecebroso capite sistebas cadum.

legitur in quibusdam exemplaribus, *de via in semita.* Eadem scena,

Obsecro hercle facite ventum, vt gaudeam:

ambiguè dictum est, vel facite ventum, vel facite vt gaudeam ventũ, id est me venisse: Plautus in Cistellaria, Sc. Tum ante hac amaui.

Ventum gaudeo ad te ecastor.

itaque mox subiicit, vt ventum gaudeam. Eadem scena, *iacit volturios quatuor.* & mox, *Herculem iacto basilicum.* quædam erat talorum species in quibus effigies quædam sculpræ vel pictæ erant, vt vulturis, Herculis, & aliarum rerum. Vulturis autem iactus infelix erat: Herculis basilici, id est regij, faustus & felix. ergo qui eum iecit, vicit. Herculem autem basilicũ accipio, non qui vt in laboribus exantlandis leonis exuuiis esset vestitus, sed qui omnibus perfunctus ærumnis, cultu regio esset ornatus. Sc. Beatus videor. *quia vestimenta, vbi obdormiuit ebrius, summano:* Summanus deus est manium summus, id est Pluto, qui omnes auarissimè rapit in suum thesaurum: inde summanare, pro auidè rapere & furari Summani more, finxit lepidus poeta. Sc. Aedepol nugatorem. *vel qui ipsi vertant, vel qui alijs subuersandos præbeant.* id est qui fallant, vel fallendos præbeãt: à piscibus qui dum assantur, vertũtur: Plautus in Asinar. Sc. Vnum istorum. *Vorses quo pacto lubet.* Sc. Ædepol nugatorem. *Apud Leucadiam Oppiam:* suspicatus sum diu Leucadiam Oppiam mulierem fuisse libertinæ conditionis, eandemque meretricem, ad quam plerunq; damnosi & nequam mariti diuertebant. eandem opinabar Oppiorum libertã. Sed in antiquis voluminibus *operiam* scribitur, vt nõ dubitem pronunciare Leucadiam Leucadiorum fuisse in foro Romano stationem. verùm hæc nimis multa fortasse videri queant, & huic capiti iam finis est.

Summanare. Vertere. Leucadia

CAPVT VIII.

Fluuius proles Iouis apud Valerium Flaccum, pater, omnituens sol, Mars vigila, obuertunt pelago proras, Apollo interficit.

ATtributionem quandam Homerus fluuiis & perennibus & torrentibus addit plerunque, διιπετέας vocans: ac in iugibus quidem Grammatici & torrentibus, aquis cœlestibus increscentes interpretantur, præterquã in Nilo, quã neque ningit neque pluit, vt censent. tum igitur valere putant lympidum & clarum. Val. Flac. lib. 5. Argon. in Phasi prolem Iouis eleganter interpretatus est his versibus:

Tunc tibi fœcundi proles Iouis, orte niuali
Arcados axe deæ.

Fluuius proles Iouis.

Magnos fluuios poetæ patres, velut aliorum parentes, honorisque causa vocare solent, vt quidam censent: ego vt deos sic vocari arbitror. Valerius ibidem,

Et pater aurato quantus iacet Inachus antro. Pater.

Euripides in Hecuba, ἔνθα τὸν καλλίστων ὑδάτων πατέρα φασὶν ἀπιδανὸν πεδία λιπαίνειν: quanquam hic potius patrem Euripides aquarum generatorem pulchrarum dicit. Cùm ab Homero, ὃς πάντ' ἐφορᾷ, scribatur, eius vestigiis insistens Valerius de eo scripsit,

Hæc tibi fatorũ genitor tutela meorũ Omnituens. Omnituens sol.

Cùm sibi opem alicuius dei precabantur, interdum sic loquebantur, vigila. itaque in bellum exituri duces dicebant Marti, Mars vigila: & apud Plaut. in Curcul. Sc. Placidè egredere. seruus qui vapulat, fidem Veneria implorans, dicit: *tuam fidem Venus: noctu vigila:* & Valerius Flaccus ibidem scribit, *Excubias Gradiue tene.* Nautę ad littus appulsam nauim in proram conuertebant, non solùm vt ad reditum, & aliam nauigationem parati essent, verumetiam id sibi ominantes: Valerius ibidem,

Mars vigila. Obuertũt pelago proras.

—atq; illi dextra sine versa magistri
Protinus in proram rediit ratis omne certo.

Virgil. lib. 6. Æneid.

Obuertunt pelago proras:

nam longius erant progressuri ad agrum Laurentem. Homerus, vt aliam linguam verbaq; tribuit diis quàm hominibus, vt Iliad. ξ. Chalcidem à diis, ab hominibus Cymidin vocari scribit, & Iliad. υ. Xanthum à diis, ab hominibus Scamandrum. quod & imitatus est Ouidius 14. Metam.

—& priscum pariter cum corpore nomen
Mutat, Oramq; vocat.

Iterum lib. 1. Metam.

Hunc Icelon superi, mortale Phobetora vulgus
Nominat.

Ita & alium incessum, vt in Neptuno,

ἴχνια γὰρ μετόπισθε ποδῶν ἠδὲ κνημάων
ῥεῖ' ἔγνων ἀπιόντος, ἀρίγνωτοι δὲ θεοί περ.

Et eius imitatione Maro 1. Æneid.

Et vera incessu patuit dea.

Homerus occidi facit ab Apolline & Diana qui morbo moriuntur, præsertim vehementi & acuto, vt ab Heraclide Pontico scriptum est: hinc illud eius,

Apollo occidit.

ἐλθὼν ἀργυρότοξος ἀπόλλων ἀρτέμιδι ξὺν

[illegible Greek line]

Idem æmulatus ſtudioſè Valerius Flaccus libro 3. Argon. —*Triuiæq; potentis*

Occidit arcana genitrix abſumpta ſagitta.

à diis enim illis immitti mortem exiſtimabant, præſertim velocem, & mortis eos auctores putabant.

CAPVT IX.

Proximus lictor, primus lictor, libertus verna, Seuir, libertus primus, collegium magnum, allectus.

Proximus lictor.

IN officio magiſtratuum lictores quidam dicebantur proximi, qui quàm alij chariores magiſtratui erant, eiq; ſemper præſtò erant, & apparebant ante alios ſui ordinis: vt in inſcriptione peruetuſta, L. VALER. ACHILLEVS LICTOR PROXIMVS LAVRENS.

Primus lictor.

Cicero etiam lictorē primū in epiſt. 1. ad Q. Fratrem ſcribens vocauit, de Octauio loquens: *apud quem*, Inquit, *primus lictor quieuit, tacuit acceuſus.* niſi ſi quis proximū primo adiunctum putet & ſecundum, quod verum non putem. Salluſtius quoque eodem loquutus eſt modo in bell. Iugurth. *ſed Hiempſal in oppido Thumida fortè eius domo vtebatur, qui proximus lictor Iugurthæ charus acceptusq, ſemper ei fuerat.*

Libertus verna.

Non ſolùm ſerui domi nati vernæ dicebantur, ſed & liberi qui ſerui vernæ fuerant, etiam vernæ liberti dicebantur: quod vt nouum, etſi ab antiquitate repertum, perſcribere volui. ſic enim in veteri inſcriptione reperi, FORTVNATVS AVGVSTI LIBERTVS VERNA: ille ſcilicet Fortunatus adſcripſit laudi ſuæ, q; in ædibus Auguſti natus eſſet. Sex erant Romanorum equitum decuriæ, Rhamnenſes, Tatienſes, Luceres, primi ſecundiq; : erant enim primi Luceres, & ſecundi, ac ſic quoq; Tatienſes & Rhānenſes geminati erant.

Seuiri.

his qui præerant Seuiri vocabātur: ac in inſcriptionibus antiquis Seuirum equitum Roman. repetimus: vt in hac, TRIB. MIL. LEG. VII. GEM. FELIC. VI. VIRO EQVIT. ROM. & in illa. X. VIRO STLITIB. IVDIC. VI. VIRO EQVIT. ROM. TVRM.

Libertus primus.

Recordor annotare me nudis verbis, ordinem quendam libertorum fuiſſe, vt quidā primi, quidam ſecundi & tertij dicerentur: nunc id cautionibus & teſtationibus cōfirmemus veterū inſcriptionū, quarum in vna reperio, SOFRONIA CL. TERTIA SIBI ET P. SEXTILIO PRIMO ARVSPICI. & in illa, SE VIVO FECIT SIBI ET PETIÆ CL. PRIMÆ VXORI.

Collegiū magnum

Erat & ordo quidā & dignitas etiam collegiorum, ac quoddam magnum dicebatur, vt aliis dignius & amplius: vt in inſcriptione, VIATORI COLLEGII MAGNI.

Allecti.

Solebant Impp. quibuſdam hoc deferre honoris, vt quāuis vel quæſturā, vel tribunatū non geſsiſſent, tamen eos inter illos qui quæſtores & tribuni eſſent adlegerēt, eiuſq; ordinis eſſent, cuius q bonoribus illis erāt functi: id quoq; ex inſcriptionibus cognoſcimus, vt ex hac, ADLECT. INTER TRIB. AB IMP. ADRIANO: & in illa, ADLECT. INTER QVÆSTOR. ADLECT. INTER PRÆTOR. Quaſdam cognitionis cauſas ex Suetonij Nerone intelligimus, quæ ad Cæſarem pertinerent: Cæſar autem plerunq; vice ſua alios qui de his cauſis cognoſcerent eligebat, vt ex inſcriptionibus eſt notum, vt hac, ELECTVS AD COGNOSCENDAS VICE CÆSARIS COGNITIONES: & ex illa, ELECTVS AD COGNOSCENDAS VICE CÆSARIS COGNITIONES, PROCOS. PROVINCIÆ AFRICÆ. nos inter legendum iſta obiter ex inſcriptionibus antiquis notabamus, & in mediū conferebamus.

CAPVT X.

Flamen diuorum omnium, II vir quinquennalis, ædilis quinquennalis, ſcriba quæſtorius.

Flamen omnium diuorum.

TRitum & vulgatum eſt ſuos pleriſq; diis fuiſſe flamines, vt Ioui, Quirino, Marti: vnde flamen Dialis, Quirinalis, Martialis: ſed illud rarius, quoſdam omnium deorum fuiſſe: quod cùm in auctoribus non ferè legamus, tamen in antiquis inſcriptionibus municipiorum, quorū auctoritas calcanda non eſt, repetimus: vt in hac, PATRON. COL. FLAMINI DIVOR. OMNIVM: & in iſta, II VIR. QVINQ. FLAM. DIVOR. OMNIVM. & in illa, II VIRO QVINQ. DIVOR. OMNIVM. Illud quoq; cognoſcere è re fuerit, duumviros fuiſſe municipales magiſtratus, qui ius dicebāt. Itaq; cùm duumviros dicebant, illi intelligebantur. Interdum iuri dicūdo addebāt: vt in tit. illo. II VIR. I. D.

Duumviri quinquennales.

Erāt & in municipiis alij duumviri quinquennales cognominati, in integrum creati quinquennium, cenſus triburiq; cauſa, vel potius quibus iuris dicendi cauſa in quinquennium ob ſpectatam virtutem is honos mandabatur, cū aliis annuus eſſet, quod verius puto: aut in quinquenniū continuabatur prorogabaturq;: vt in hoc tit. II VIR. QVINQ. BIS OB MERITA. aut etiam legibus & inſtitutis in quinquennium is magiſtratus creari ſolebat. Erant & quatuor viri in quibuſdā municipiis credo maiorib. qui & ius dicebant præerantq; decurionibus, vt duumviri in aliis. proinde & quatuor viri erant etiam quinquennales, quibus ob virtutem & merita magiſtratus ille in quinquennium in municipiis mandabatur: vt in illo titulo, IIII VIR. I. D. QVINQ. Nam interdum tantùm quatuor viri iuri dicundo dicebātur: vt in illo titulo, IIII VIR. I. D. & in illo, IIII VIR. I. D. IIII. VIR. QVINQ. Diuinaculi capillum promittebāt, vnde & Plaut. ſcripſit, *promittā capillum optimum eſt*, in Rud. Sc. Intelligo. quod & religionis cauſa facere ſolebāt. indicio eſt vetus titulus iſte:

RELIGIOSO A MATRE MAGNA CAPILLATO. Vt duumviri, ſic & ædiles fuiſſe videntur quinquennales quidam in municipijs interdum, quibus luſtralis honos is eſſet. nam vt colonis agros ſuos in luſtrum locabant: ſic & interdum in luſtrum continuabant magiſtratum. id indicat inſcriptio, ÆDIL. Q. IIII. VIR. I. D. Sed & alimentarij fuiſſe videntur ædiles in municipijs, qui alimenta prouidebant, vt ſuſpicor, alimentarijs pueris, vt in hoc titulo, ÆDIL. Q. ALIM. Decuriæ erant ſcribarum, ſed pro dignitate magiſtratuum, quibus ſcriptum faciebant, ipſis honos accreſcebat. quæſtorius enim ſcriba inferior ordine, quàm ædilitius aut prætorius, cenſebatur: atque ea ſibi elogia adſcribere ſolebãt, quibus magiſtratibus ſcribæ fuiſſent. indicio ſunt veteres tituli: vt hic, SVLPICIANO SCRIBÆ QVÆSTORIO & ille, CAPITONI SCRIBÆ ÆDILIC. Reperimus & lictores quoſdam curiatos cognomento fuiſſe, qui, vt ſuſpicor, triginta erant, curiarum triginta illarum lictores, in quibus ſacra fiebant. indicio eſt titulus iſte, LICTOR CVRIATVS QVI SACRIS PVBLICIS POPVL. ROM. QVIRITIVM. & ille, LICTOR CVRIAT. VIAT.

Aedilis quinquennalis.

Scriba quæſtorius.

CAPVT XI.

Tentores, viatores, ſuccondіtor, procurator dromi, morator, factionarius.

IN priſcis titulis, quæ ad factiones circi & ludos circenſes nomina pertineant, multa reperimus, auctoribus tamẽ quod ſciam non frequentata. Nam cùm tãto ſumptu & ſtudio ludi illi committerẽtur, dubium non eſt quin in miniſterio & inſtrumento multæ fuerint nomenclaturæ, quæ ætatem ferre non potuerũt. quaſdam igitur ſemiſepultas reliquias effodiam, & in lucem apertumq; proferam. Illic ergo fuere tentores, qui, vt ſuſpicor, equos & currus tenebant, antequam vices ſorteſque eorum curſus veniſſent: & viatores, qui miniſtri curſitabant huc illuc vltro citro iuſſu agitatorum, ſi qua fortè re egerent, ac illis præſtò ſemper erant: fuere ſuccõditores, illi, vt ſuſpicor, ſub currum & iugũ ſeſe condebant, ſi fortè malè iuncti eſſent equi, aut loris ſe impedirent. horum mentio eſt in Epigrammate iſto, M. VISPANIO FVLLONI TENTORI. quid ſi tinctori? M. VISPANIO MIGNIONI VIATORI. M. VISPANIO QVARTINO SVCCONDITORI. M. VISPANIO EROTI AVRIGATORI. M. VISPANIVS RVFINVS MEDICVS FACT. VENETÆ OLL. IIII. DD. Erat & procurator dromi, quem ego credo eius loci procurationem geſſiſſe, vbi equos ſuos Veneti aut alia factio exercere ſolebant. dromus enim locum hic ſignificat, vt in hippodromo: eſtque planè hippodromus: vt in illa epigrapha, PROCVRATORI DROMI FACTIONIS VENETÆ. eſt & dromus ambulatio frequenter Græcis auctoribus. Erãt & moratores, qui, quantum coniectura conſequi poſſum, quadrigarios & bigarios morabantur, ne ante tẽpus aut non ſuo ordine currerent, & vt inter miſſus interualla eſſent. eorum eſt mentio in illo titulo, Q. RAPIDIO Q. F. I. EM. MVLIONI MORATORI LVDI CIRCENSIS. Factionarij vocabantur qui ex factione erant, puta vel Veneta, vel Ruſſata, vel Albata, vel Praſina: vt in illo epigrammate, PRIMO ET SOLO FACTIONARIO. Erant & primi factionũ agitatores, qui erant videlicet in illo panno præſtantiſsimi: vt in hac epigrapha, DIOCLI AGITATORI PRIMO FACT. RVSSAT. Erant & domini factionũ & magiſtri: quod ex illa cõſtat inſcriptione, MAGISTRO ET SOCIO DOMINO ET AGITATORI FACTIONIS PRASINÆ. & in illa, POLYPHEMO DOMINO ET AGITATORI FACTIONIS RVSSATÆ.

Tentores. Viatores.

Procuratordromi.

Morator.

Factionarius.

CAPVT XII.

Cadaueroſa facies, fodere latus, tecum oro, crepuerunt fores, capiti atq; ætati illorum.

CAdaueroſa facies apud Terẽtium In Hecyra, act. 1. Sc. 4. declaratur variè, vt vndique ſolemus aliquã aucupari veriſimilitudinis auram, cùm liquido nobis non conſtat qd vel in re vel in verbo inſit. Alijs igitur ſubliuida eſt, & perſonata rubore & liuore: alijs pulpoſa & craſſa, quaſi carnoſa, cùm caro propriè ſit quæ anima caret. his & tertia accedet noſtra: ac meritò tertia. non enim eam illis præponere auſim. Ego cadauerosam faciem, fœdam & turpem interpretor. dixerat enim hominem eſſe magnum, criſpum, craſſum, cæſiũ: cæſios autem oculos oderant, vt fœdos, quos in Catilina Salluſt. notat. & rubicundus hic vt cruentus odio eſt. Cadauer autẽ quòd pollueret & funeſtaret, etiam auerſabantur. hinc cadauerosa facies fœda, inuiſa, auerſanda. Nihilo ſecius & illud è communi ſermone ſumptum, in eodem non vulgò intelligitur, in eadem fabula, act. 1. Sc. 5. *dic iuſsiſſe te.* P H. *noli fodere: iuſsi.* quo in loco fodere, eſt latus alicuius manu vel pungere vel tundere, quod facimus monendi gratia & ſuggerendi & impellendi: vt apud Horat. lib. 1. epiſt. 6.

Mercemur ſeruum, qui dictet nomina, læuum
Qui fodiat latus.

Quid? quòd act. quarto ſcena quarta, leui interpunctiuncula orationis antiquitas corrupta eſt in hoc verſu,

Egi atq; oraui tecum, vxorem vt duceres.

Archaiſmus enim eſt, tecũ oraui, pro te oraui:

Cadauerosa facies

Fodere latus.

Tecũ oro.

in quo genere dicendi non infrequens est comicus Plautus. Cùm quis exit foras, plerunq; comici scribunt, crepuerunt fores: vt in Hecyra act.4.sc.2.*sed ostium concrepuit*. id verò est quod Attici ψοφεῖν dicunt, quod Græci grammatici à κόπτειν differre tradunt, quòd illud exeuntium sit, hoc ingredientium. posterius etiam istud Latini comici pulsare fores dicunt aut pultare. quòd autem Athenis fores aperirentur foràs in viam, ideo eas aperire parátes, ne quem foris eis pellerent, crepitu digitorum se velle exire significabant. Æquè illud act.3. scen.1. explicationem desiderat,

Crepuerunt fores

> *Aliquid tulisse comminiscentur mali,*
> *Capiti atq; ætati illorum, morbus qui auctus siet.*

in quo illud *capiti atq; ætati illorum* malè precantis arbitror, & diras malasque preces interponentis, vt sit, quod illorum capiti eueniat, vt apud Aristophanem in Acharn. *εἰς κεφαλὴν σοί*, & apud Maronem 8. Æneid.

Capiti atque ætati illorum.

> *— dij capiti illorum generiq; reseruent.*

Quibusdam etiam se implicant atq; induunt tricis Grammatici optimi in illo fabulæ eiusdem loco, act.2. scen.2.

> *Hanc Bacchidem amabat, vt cùm maximè tum Pamphilus.*

sed in eo mihi videntur dum nimium intelligunt, nihil intelligere. ego enim in oratione defectum esse arbitror, cuius supplementum sit verbum *amabat* iteratum. Sensus enim est, hanc Bacchidem tum amabat Pamphilus vt cùm maximè amabat. quod est, nunquam magis quàm tum amauerat.

CAPVT XIII.

Herba macta apud Catonem, fortax, luna silens, sitiens, artire, digiti primores & crassi, glutus, mateola.

CATO cap.37. *Ex segete vellito ebulum, cicutam, & circum salicta herbam actam, vluámque.* conuentus egêre grammatici, vt quæ sit herba acta decernerent, & ad conuentuum illorũ vadimonium medici adsuêre: sed nondum constitui quid esset potuit, atque non in perendinium, sed in laxiorem diem id dilatum est. Ego *herbam mactam* legendum crediderim, vt adulta grandisq; herba, quæ inter salicta prouenit, nec fenisecem metuit, intelligatur. huic scripturæ adstipulantur vetera Plinij exemplaria. *Facito*, inquit Cato cap.38. *fortax totam fornacem infimam complectatur*. vt à fornice fornax, ita à fortitudine fortax dici videtur: quo verbo censetur totus imus camini gyrus & soli tegumentum pauimentatum & saxeum. θαῤῥὸς à Græcis vocari videtur: Hesychius, θαῤῥὸς λίθος ὁ λάινος τεθεμελιωμένος ἐν τῷ ἰπνῷ ἐν τοῖς μεταλλευτικοῖς. Lego autem non multò pôst, *latere summam statuito*, non, vt editum est, *lateres*. *Vel materia quernea viri sicca alligato*, scribit ibidem Cato, quæ verba de mendo suspecta mihi sunt: ac si diuinare licet (qđ equidem iam pro meo iure videor facere posse, præsertim qui iam toties diuinationẽ vsurpatim, vt vsu meam fecerim) legendum crediderim, *vere sicca alligato*, vel *viridi sicca*, vt sicca dolia viridi materia alligentur. quidam sic legũt, *non sicca*, sed omnino melius sit legere, *viridi colligato*. Cap.40. *Vites inseri oportet luna silenti*: Luna silet cùm in coitu est: Plinius lib.16.cap.39. *Inter omnes verò cõuenit vtilissimè in coitu eius sterni, quem diem alij interlunium, alij silentis Lunæ appellant.* Lunam etiam sitientem dicit his verbis Plin. lib.17.cap.9. *fimum miscere terræ plurimum refert fauonio flante, ac luna sitiente*. Cato cap.40. *surculum aridum præacutum inter librum & stirpem artito primores digitos duos*. hic primores digiti tenues intelliguntur, quòd digiti primore sui parte minus crassi sint: vt quodam in loco etiam exponere me memini. Itaque Cato his crassos opponit, ita scribens, *stirpem oblinito digitos crassos tres*. Artire autem ibidem apud Catonem est demittere, adigere, inserere, immittere: vt, *surculum aridum quem artiueras eximito: eo artito surculum, quem inserere voles*. Iterum cap.41. *eo surculos præacutos artito*. Vitis Catoni interdum est palmes vel flagellum vitis: vt cùm ibidem de insitione sic loquitur, *Si vitis vitem continget, vtriusq; vitem teneram præacuito, obliquo inter sese medullam cum medulla libro colligato*. Capite 45. ait, *locus bipalio subactus sit, benéque terra tenera sit, benéque glutus fiet*: Festo libro septimo, glitus locus dicitur tener & subactus: vèl ita in Catone legendum sit, vel vtroque modo dicatur, vt maxumus & maximus. *Malcolo*, inquit capite 45. *aut mateola adigito*: aut mateola fustis est, aut legendum, vt ferè crediderim, *materiola*: id est ligneo fuste. moueor tamen constantia exemplarium Plinij & Catonis, in quibus mateola disertè planeq; legitur, vt contrà si sentiam, velut tabulis refelli facilè possim: tamẽ quasi materiola intelligat.

Herba macta.

Fortax.

Luna silens.

Luna sitiens.

Primores digiti.

Crassi digiti.

Artire.

Glutus.

Mateola.

CAPVT XIIII.

Impilia, mison, ceraunium apud Plinium.

PRudentis esset nihil nisi firmum & perspectum, modisque omnibus exploratum in medium afferre potius, quàm leues coniecturas sectando magnam hominibus calumniæ cupidis occasionẽ reprehẽdi præbere: sed me iuuat ex periculo coniecturas captare & scribere, potiusque periclitando aliorum sententiam elicere, quàm taciturnitatem silendo fouere. Locus est in Plinio lib.19.cap.2. vlcerosus & mala non tangendus manu, sed quem vel sanabo vel irritabo. sic autem scribitur, *Theophrastus auctor est esse bulbi genus circa ripas amnium nascẽs, cuius inter summum corticem eamq; partem qua vescantur, esse laneam naturam, ex qua mapalia vestesq; quædam conficiantur.* Quis vnquam obsecro audiuit ad mapalia opus esse lanea natura potius quàm cementis aut materia? hoc autem cùm è Theophrasto sumptum sit, videamus ecquid mapalia eius sententiam attingant. sic ergo scribit lib.7. histor. plant. cap.13. ὑφαίνεται δ᾽ ἐξ αὐτοῦ καὶ πίλια, καὶ ἄλλα ἱμάτια. Theodorus Gaza togas & vestimenta

Impilia.

menta ex ea texi vertit: ego in Theophrasto legendum credo πιλίον, eoque nomine pedum tegumenta intelligo, quæ ex coacta lana fiebant. Pollux lib. 2. Onom. πιλῖα τὰ περὶ τοῖς ποσὶ πίλοι. cùm autem, quod vnicum in rebus desperatis remedium reliquum esse videbatur, libros Plinij veteres consuluissem, partim reperi mapilia, partim impilia: vnde consarcinata mapalia. Igitur scribendum conijcio *impilia*: impilia autem significabunt coactilia, qualia pedibus inuoluendis calceandisque adhibebantur. Hæc vox apud Vlpianum l. argum. ff. de aur. & arg. legat. extat, qui impilia vestis loco esse dicit: & apud Hesychium qui σωκκὰ esse refert. σωκκὰ, inquit, τὰ πίλια καὶ τὰ ὑποδήματα. hæc sic inuoluunt pedes, vt vesti cedant. nam tegendis obuoluendisque pedibus è coacta lana fiebant. Latius tamen patere videtur posse, Hesychio auctore, quàm vt tantùm pedum operimenta complectantur. Hęc cùm scripsissem, animaduerti in eadem sententia esse Iuriscon sultorum facilè principem Iacobum Cuiaciũ, & vt verum fatear, amare me cœpi, quòd quæ tam acutus ingeniosusque interpres viderat (quid enim ille in literis non videt?) ea me hominem tam stupidum & hebetem non fefellissent. Sed vt hoc caput non sine corollario abeat, eod. lib. cap. 5. lego è bonæ fidei libris, *Inula ne minus quàm ternorum pedum*: non vt in exẽplaribus propagato errore celebratur, *nullàne*: quod Plinij sententię non videtur conuenire. Capite tertio eiusdẽ lib. quod Plinius in Cy-

Mison. renaica prouincia tradit vocari misy, mison appellari scribit Athenæus libro secundo, his verbis, ἐν τῇ Κυρηναϊκῇ τόπῳ γίνεται ἅμα καὶ φύσει. οἷον τὸ ὕδνον καὶ τὸ γεῶδες περὶ Κυρήνην, ὃ καλοῦσι μίσυ. Sed

Ceraunium & quod mox Plinius ceraunium in Thracia dicit vocari, iston Athenæus appellat libro secundo, his verbis, λευκὰ δὲ ὕδνα σκληρὰ τὴν ὄψιν, καὶ τὴν ὀσμὴν ἔχειν κρεώδη, καὶ τὸ ἐν τῇ Θρᾴκῃ γινόμενον ἰστόν. Cùm autem Plinius misy carnosius esse dicat quàm tubera, Athenæus odorem carnium habere, non tubere carnosius esse scribit. Cæterũ vera lectio melior sit, eáne quæ publica est in Plinij exemplaribus, an quam Athenæi codices proferunt, illi statuant quos in amplissimo gradu doctrinæ Minerua collocauit.

CAPVT XV.

Quædam libro primo Propertij explicata & emendata, Ascanius, Pege.

TAnta versuum Propertij iucunditas & amœnitas est, vt eos dictantibus Gratijs à poeta exceptos censeas: Tantùm optarem ad aliam potius quàm amatoriã materiam beatam illam & candidam ingenij venam contulisset, vt iuuẽtuti tutius legi posset. Locos paucos ex eius libr. 1. in numerum malè peritura-

Propertius illustratus. rum chartarum referre, & versus immortalitate dignos nostra ex parte mortalitate damnare decreui. Eleg. 2. ait,

Pollucem cultu non Elaira soror:

sic editiones pleræque habent: Ilaira tamen, vt à Beroaldo diligentissimo ad anxietatem Grammatico legi animaduerto, defendo, cùm ita ab interprete Lycophronis appelletur. Eleg. octaua,

Vt te felici vectam per cerula remo.

librum manu scriptum vidisse me recordor, in quo scriptum disertè planeq; erat,

Vt te felici præuecta Ceraunia remo.

quam videtur Beroaldus scripturam sequutus esse, nec contemnenda est: nec tamen hoc à me in eam partem dicitur, quòd alterá summouendam putem. Eleg. 11.

Et modo Thesproti mirantem subdita regno
Proxima Misenis æquora nobilibus.

haud scio an vlli sint in Propertio versus qui lucem interpretationis magis quàm hi desiderent. eorum istam esse sententiam crediderim, Nobiles quidam Romani magnificas habebant ad Misenum villas, molesque nonnulli in mare iecerant: æquor certè proximum villis suum fecerant: ijdem illi etiam Thesprotiam totam suis possessionibus occupabant & tenebant, Thesprotique regna sua fecerant: ita cùm ipsi Thesprotiæ reges essent, & marè ad Misenum occupassent, illud suo regno subiecerant: vt si Gallus imperaret Insubriæ, eam Galli regno subditam diceremus. Thesprotiam autem totam in paucorum Romanorum ditione fuisse, atque adeo Epirũ, cuius pars Thesprotia est, ex hoc Strabonis loco lib. 7. Geogr. intelligimus, ἀλλ' ἐστρατεύσαντο αὐτοῖς Ῥωμαῖοι τοῖς ἐνοῦσι κατακτησάμενοι τὰ αὐτῶν ἀπαντα. quod & è lib. 2. de re rust. Varronis etiam coniectu perfacile est. In Surrentina etiam plaga Papinius Ambraciæ, quæ Thesprotiæ attribuitur, mentionem facere quibusdam videtur libro secundo silua secunda, in his versibus,

—patrij Letum quinquennia lustri
Cum stadio iam pigra quies, canusq; sederet
Puluis, ad Ambracias cõuersa Gymnade frondes,
Trans gentile fretum, placidi facundia Polli
Detulit.

sed potius tamen videtur de ludis Ambraciæ & fortasse Actiacis dicere, qui trieterici erant: sed eo anno ita fortè accidit, vt sequerentur quinquennales ludos Neapolitanorum. fortasse etiam Propertius ait proximas numerari Thesprotiæ prædijs & æquori, & subijci tamen maritimas ad Misenum possessiones, & proximi maris amœnitatem, Cinthia admirante & vix putante quicquã pulchrius & amœnius vsquam terrarum esse posse. atque hanc in sententiam sum propensior. In Epiro autem ad Thyamin pulcherrimam & amœnissimam villam Atticus habebat: & Cicero ad Atticum libro 4. epist. de illorum locorum amœnitate ait, *hoc scito, Antium Buthrotum esse Romæ*. Eleg. 13.

Crudelis Minyis dux erit Ascanius, Ascanius.

pari obscuritate caliginosum est: sed è Strabone

bone facem præferre lectori prælucereq́; possumus, qui Ascanium lacum & regionem duplicem esse scribit, in Phrygia & in Mysia, quibus ab Ascanio duce nomē inditum est. Ascanius igitur, à quo & lacui in Mysia & regioni nomen est, talis calamitatis dux & auctor Minyis rapto Hyla & adempto Hercule erit, id est Ascania regio. Eleg. 19.

Hic erat Arganthi Phlegræ sub vertice montis.

Ad Prusam mons erat Arganthonius, vt Strabo inquit, lib. 12. & Apollonius: eum Orpheus Arganthum nominat, vt & Propertius. in *Phlegra*, quæ nusquam illis in locis fando audita est, hæretur. ego Pege legendum censeo. hoc enim nomine fons erat in quem Hylas cecidit. Apollonius lib. 1. [Pege.]

αὐτὰρ ὅγε κρήνην μετεκίαθεν, ἣν καλέουσι
Πηγὰς ἀγχίγυοι περιναιέται.

CAPVT XVI.

Thyamis, Brimo, Cicero & Propertius emendantur.

TITVS Pomponius Atticus in agro Buthrotio prædia habuit, vt notum esse cōfido ex lib. 7. epist. Cic. ad Attic. Buthrotum autem coloniam amnis Thyamis alluebat, vt omnes vno ore geographi describunt, ne eorum testimonijs citandis tempus frustra terā. hæ me rationes non leuiter permouent, vt cū à Cicerone 2. de Legibus scribitur, *sed tamē huic amœnitati, quam ex Quinto sæpe audio, Thebanus Epirotes ille tuus nihil opinor concesserit*: labeculam inesse aliquam puté: cùm enim videatur de fluuio loqui, quem cum Fibreno comparet, nomenque Thebani, fundi potius quàm fluminis sit, nec illis in locis vllus fluuius Thebanus memoretur: luxatam fuisse scripturā crediderim, & in Thebanum pro Thyami degenerasse. legendum igitur crediderim *Thyamis Epirotes ille tuus*. Ita Amaltheum fundus erit Attici, quem alluebat fluuius Thyamis, vel, vt alij libri habent, Æmathium. Cicero li. 7. epist. 2. ad Atticum, *Q. Ciceroni obsisti non potuit, quo minus Thyamin videret*. Videtur & in Propertio (miscellam enim scribimus, & cinnum è diuersis tanquam liquoribus & aromatis miscemus & temperamus) vnius elementi mutatione conclamatus & propè desperatus esse, li. 3. c. 2. [Thyamis] [Cicero emendatur.] [Propertius emendatur.]

Mercurioq́; Sais fertur Bœbeidos vndis
Virgineum primo composuisse latus.

Antonius Muretus vir disertus & diligens mēdum horum versuum primus animaduertit, hominesque ad emendandum excitauit, & impulit. is monuit in veteribus libris nō Sais, sed Sanctis legi: sed cùm in istis tenebris lucē nullam dispicerent interpretes, ex eo verbo Sais fecerant, quæ Minerua est, eamque & castissimam & innubam, Mercurio tamen prostituerant & substrauerant. sed istam interpretationem mores Mineruæ aspernantur, & priscorum religio damnat. Ego ex primo Brimo faciendum existimarim, legendumq́;,

Mercurio & sanctus fertur Bœbeidos vndis
Virgineum Brimo composuisse latus. [Brimo.]

Βριμὼ, inquiunt grammatici Græci, ἡ Περσεφόνη. φασὶ δ' Ἑρμῆν ἐρασθέντα, ἐπὶ κυνηγεσίαν ἐξιοῦσαν θελῆσαι βιάσασθαι μιχθῆναι· ἡ δ' ἐνεβριμήσατο αὐτῷ, διὸ φοβηθεὶς ἀπέστη. ista grāmatici Græci scribunt, qui & negant Mercurio cum ea stupri consuetudinem fuisse: quod nec planè dicit Propertius, etsi id fortasse significat. in quo vt puto alios auctores secutus est: nam Grammatici Græci ab ea perterritum fuisse narrant Mercurium, cùm vim ei inferre vellet. Audiui qui dicerent Propertij sententiam quatuor versibus absoluēdam esse, & Ischomachiæ suspicarentur, de qua Lapithis & Centauris cruenta pugna fuit, primū à Mercurio pudicitiam imminutam fuisse. illi autem *Mercurio sanctis*, sine coniunctione legendum contendebant. quorum sententiam magis adeo ne prætermitteremus, quam quòd magnopere probaremus, in medio proponendam esse censuimus: pro suo tamen quisque sensu alterutram velit sententiam vel approbet vel improbet.

CAPVT XVII.

Hasta sanguinea, soli fidei solemne, ille dies Iupiter, & quædam alia in Liuio lib. 1. expensa.

HAstę sanguineæ sunt quę factę sunt è sanguineo frutice vel è sanguinea arbore vt multi censent, quæ quòd coloris erant cruenti. ideo & ijs ad bellum inducendum fetiales vtebantur. nollem huc sagmineam homines mutandorum verborum magis cupidi quàm polypi colorum induxissent. Liuius lib. 1. *vt fetialis hastam ferratam, aut sanguineam præustam ad fines eorum ferret*. nam etsi pura & sine ferro ea hasta erat, tamen quòd sanguinei erat coloris, etsi non ferro præpilata, belli cruēti significationem habebat. sed crediderim eam hastam, cuiuscunque ligni hastile haberet, sanguine cruentatam fuisse, vt cruentum atroxque bellum minaretur. id alio etiā loco me recordor iam attigisse. Sed quia Liuij facta mentio est, in eo *Numicum* & *Numicium* legi posse crediderim, cū vtrunque dicatur: hoc Dionysio, Zonara, Ouidio auctoribus: illud Marone, Silio (etsi in eis quodammodo ambiguum est) Seruio, & Vibio asserentibus. Tiberinum autem Ouidius 14. Metamorph. qui, [Hasta sanguinea.]

——regnum Tiberinus ab illis Cœpit,

scribit, sine controuersia defendit: & *Tiberinum* nō *Tiberium* in Dionysio legit Zonara. Eodem Liuij libro, *dextra autem Hercules data*, constanter defendendum est. nam dextra Euandro data Hercules se omen diuinitatis accipere dixit, & se fata, id est, ea quæ Nicostrata cecinerat, impleturum, aramque maximam cōditurum & dicaturū. nam ei omen diuinitatis Euander fecerat, ea memorans quæ de matre Carmenta fatidica muliere audierat, Ibid. *qui creari patres*

tres possent, etiã aduersus doctissimos criticos meritò defendimus. etsi enim patricij erant, q ciere patrem poterant: tamen nõ ex eo efficitur vt ciere pattem hîc legamus, cùm patres à patricijs distinguat: & patres ab honore dicat vocatos, patricios autem eorum progeniem. Sed & *Talassius* ibid. melius gemino sigma scribitur, quam vnico, vt Talassionem geminato sibilo apud Martialem legimus: nec Græcorum hîc plus auctoritati ad veriloquia linguæ suæ & originem ista referẽtibus defero, quàm Latinis hominibus & versibus credo. Nihilo secius &, *in vado statuit*, retinẽdum censeo. Sed &, *locis circa densa obsita virgulta obscuris*. nam densa valet densè, vt apud Maronem 2. Geor. *densa fere*: qui autem *ob sita* duobus vocabulis legunt, & præposterè collocatam præpositionem putant, fidem mihi nondum faciunt, cur ita legendum censeam. Iam, *soli fidei solemne*, quidni probemus, vt ei non cum alio deo cõmune sacrum institutum fuisse communemq; rem diuinam, sed soli seorsum intelligamus? sed & cùm in antiquis monumentis legatur, *Tum ille dier Iupiter*, crediderim legendum, *tum ille diespiter*. *Ille* enim ad amplificationem dicebant, & simul oculos in cœlum attollebant, vt apud Plautum in Amphitru. Sc. Qui me alter. *quod ille faciat Iupiter*. quod à me alio etiam loco docetur. Quòd scribit ibid. Liuius, *si patres auctores fierent: hodie quoq; in legibus magistratibusq; rogandis vsurpatur idem ius vi adempta, priusquam populus suffragium ineat in incertum comitiorum euentum patres auctores fiunt*: hanc habet, opinor, sententiã, olim solitum fuisse patres auctores fieri post populi comitia, vt & Cicero scribit pro Plancio. tum enim magistratum non gerebat is, qui suffragio populi ceperat, si patres auctores non erant facti: at verò postea vsurpatio quædam retenta est huius rei, non vt comitijs factis patres probarent vel improbarent, sed vt ante comitia in incertum tamen euentum auctores fierent. neque enim plerunque quod censuerant, populus decernebat: interdum etiam vi facta ne auctores quidem fiebant.

Soli fidei solemne.

Ille diespiter.

CAPVT XVIII.

Socij nauales, coniurati, Eleusis, Hercyna, & quædam in Liuio lib. 45. emendata.

VEniant in partes & quædam è 45. Liuij, quæ solita nostra perstringamus breuitate & excutiamus. Principio quòd summi Grãmatici pugnant, *incertæ rei gaudium*, non vt perscribitur in codicibus, *certè rei*, equidem probare non possum, quia animo populus Romanus lætitiam conceperat velut è re certa & indubitata: res enim incerta gaudium non facerer, sed spem quandam metu suspensam & anxiam. gaudium igitur tanquam certæ rei euanuit. nam rem certam & exploratam populus crediderat, & magno gaudio incesserat, resedit tamen omen, & augurium remansit in animis victoriæ, è præcepta lætitia, quæ iam euanuerat. Vt coniurationem vocare solebant genus quoddam militiæ à sacramẽto diuersum: ita à militibus coniuratos seiunxit Liuius, vt milites sint qui sacramento dixerunt, coniurati qui vnà iurarunt simul, non singuli sacramento dixerunt, quibus quis iustũ militiæ sacramentum deerat, proinde nec iusti milites censebantur. sic añt scribit, *vt consul quot præter milites sociosq; nauales coniuratos haberet, dimitteret*. sc socij nauales erant, qui propter census exigui tatem non ad terrestria bella legionesq; centuriabantur, sed in classe belloq; nauali militabant. Polybius, πλὴν τῶν ὑπὸ τὰς τετρακοσίας δραχμὰς τετιμημένων, τούτους δὲ παριᾶσι πάντας εἰς τὴν ναυτικὴν χρείαν. Eodem Liuij libro, *Conferta tota vrbe deorum immortalium templa*, sine supplemento verbi *adierũt* sententiam absoluere animaduerto. Pro, *pullo amictus illo Perseus ingressus est castra*, legendum suspicor, Pullo amictus villo, vel, pullo amictus filo Perseus, id est, pulla veste amictus. & pro, *ad Leusinem transgresso*, ad Eleusinem: sic enim vicus in Ægypto vocabatur, vbi Grãmaticam etiam docuit Callimachus. Suidas in eius vita, πρὶν ἢ συσταθῆναι τῷ βασιλεῖ, γράμματα ἐδίδασκεν ἐν Ἐλευσῖνι κωμυδρίῳ τῆς Ἀλεξανδρείας. Eodem porrò libro crediderim legendum, *gratulariq; senatui iuberent, & indicare*. Quid? an non pro, *aduertæq; gladijs regnum in dubium adductum esse*, legẽdum est *apertè*? nam non possum adduci vt *aduertam* proprium nomen esse credam. Quòd autem Hercynæ meminit Liuius, ne quis insolentia nominis hominibus Latinis vix fando vnquam auditi moueatur, ea virgo fuit, Proserpinæ comes, à qua & fluuius Hercyna nomen consecutus est. in templo consecratum virginis illius simulachrum anserem manibus gerebat. Atque vt nonnulla prætermittam, non enim omnia purgare decreui, & erroribus Liuij exhauriendis bonam fidelemque nauauit operam vir eruditissimus Carolus Sigonius, quem ego & antiquitatis peritissimum, & bonorum scriptorum intelligẽtissimum, & eruditissimum nominare meritissimò possum, vt si quid reliquum sit in Liuio, perexiguum videri debeat, in quo leui paruaque opera alij defungantur, ego tamen magna, qui & ingenio & eruditione destitutus, in procliui laboro & facili. sed tamen vt nonnulla prætermittam, pro, *victimas quas traducendas in triumpho vindicauit*, libenter legerim, & prope ambitiosè, *in triumphum dicauit*: & pro, *Igitur vtam Iguuium*: Sed quid plura commemoro, ac non ea potius relinquo alijs, quæ restant? strictim enim & per transennam omnia aspicimus: & innatantia eminentiaque & de industria ab alijs omissa, quòd neminem fallere possent, nobis minorum tanquam gentium Interpretibus relicta sunt.

Coniurati

Socij nauales.

Eleusis.

Hercyna.

CAPVT XIX.

Tibi

Tibi nomina mille apud Maronem, inanitas, aeris campi, quædam alia in Marone explicata.

Tibi nomina mille.

TIBI *nomina mille, Mille nocendi artes,* non sine causa & ratione à Marone 7. Æneid. dictum est. nam in precationibus, cuius numinis potentia magna erat, eius vires commemorabant, & pro officijs nomina attribuebant, quorum enumeratione dignitas dei crescere videbatur. sed & in quadam inscriptione legimus, ISIDI MYRIONYMAE SACRVM. & Cic. in Timæo: *mundus igitur & cælum, siue quo alio nomine gaudet, hoc vocatus esto.* & in euocatione deorum apud Macrobium libr. 3. Saturn. cap. 9. *Dis pater, siue iouis manes, siue quo alio nomine fas est vocare.* Nos verò & alia in Marone explicare conabimur.

——Sic tota paßim regione vagantur
Aeris in campis:

Aeris in campis

sic Maro scribit libro sexto, an quòd inanis tota illa plaga sit corporibus carens, animasque & vmbras aerias eorum vice habeat, & aere vacuo diffusa sit & obsessa? aerem enim inane appellari non est inusitatum. Quin inanitas de mari etiam dicitur: Plinius lib. 6. cap. 1. *Non fuerat satis Oceano ambiße terras, & partem earum aucta inanitate abstulisse.* Nam malè immanitate scribitur. an verò quòd in ditione sunt Ditis regiones atræ & caliginosæ, id est, aeriæ: poetæ autem Græci ἀέρια quoque κέλευθα, id est vias aerias appellant, quæ ad Orcū ferunt. Æneid. 3.

Inanitas.

Terra procul vastis colitur Mauortia campis,
Thraces arant, acri quondam regnata Lycurgo,
Hospitium antiquum Troiæ.

Maro hic imitatus est Euripidem, qui in Hecuba scribit de Polymestore,

ὃς τὴν ἀρίστην χερσονησίαν πλάκα
σπείρει, φίλιππον λαὸν εὐθύνων δορί.

Maro enim, vt & Euripides, gentem Martiam dicit, & campos frumētarios. vasti enim campi, sunt magni campi, qui quòd arabantur & serebantur, frugiferi intelligi debent. Eo autē in libro Maro ab Euripide dissentit. scribit enim Polydorum iaculis cōfossum multis fuisse, quæ & in sepulchri aggere viridanti silua fruticata sint: contrà Euripides eum ab hospite & educatore Polymestore cæsum clàm, & in mare proiectum fuisse. nihilo secius & ab eo discrepat in Polixenæ cæde. nam Maroni cæsa ad bustum Achillis fuit, & in Troade. scribit enim eod. libro,

O felix vna ante alias Priameia virgo,
Hostilem ad tumulum Troiæ sub mœnibus altis
Iussa mori.

Euripides eam in Cherroneso scribit ad inanem & honorarium Achillis tumulum immolatam fuisse. Philostratus in Heroicis eam dicit vltrò ad sepulchrum Achillis sponsi sui gladio incubuisse. Æneid. 4.

Nam quia nec fato, merita nec morte peribat,

quòd dicit Maro, sic declarandum arbitror. mors est quædam naturalis, cùm fatalem annorum summam confecimus, vt cùm morimur in senectute profunda: mors est etiā merita, vt quam bellorum casus, & morbi intemperantia & cruditate quęsiti, aut scelera & crimina afferūt. meruit enim mori, qui in aciem prodijt: hinc illud Æneæ 2. Æneid.

——& si fata fuissent
Vt caderem, meruisse manu.

Is quoque mortem lacessit, qui luxuriosè intemperanterque viuendo valetudinem labefactat. at nec fato nec merita morte Dido occidebat, sed morte immerita, vt subito furore correpta. Itaque fatali morti & naturali, quæ contingit cùm quis non moritur ante diem:

Sed misera ante diem subitoq; accensa furore,

Virgilius opponit, idque nos alio loco etiam declaramus.

CAPVT XX.

Dicis causa, Persica, Pecunia dea, maletractatio, postulationes, Sermones & epistolæ Horatij.

DICIS causa quod apud Lucret. 2. lib. vsurpatur, est ἴσην ἀφοσιώσασθαι, id est leuiter & defunctoriè & vtcunque agere: tractum ab his, quæ vt religione defungamur, vtcunque facimus, cùm simulata olim in ea pro veris haberentur, & qualiacunque ferè pro optimis dicarentur. Deducitur autem nomen istud non à verbo dico dicis, sed à verbo dico dicas: estque tanquam dicationis causa. Persica dea erat à perficiendo appellata, quæ obscœnæ libidini patrandæ præerat. Persica etiam natura à Lucretio lib. 2. vocatur, quæ procreationi & perfectioni rerum præest,

Dicis causa.

Persica

——ad extremum crescendi Persica finem.

etsi aliter scio hunc locum antea excusum fuisse in exemplaribus: quod tamen in exemplari peruetere & ꝓpè carioso reperi, ex quo quæ descripseram eruditissimo viro Dionysio Lābino impertiueram, testatum relinquo, & verum sincerumque puto. Sed & hic, vt antè ferè semper, varietati studemus, & quicquid in buccam venit, garrimus.

——Etsi funesta pecunia templo
Nondum habitas, nullas nummorum ereximus aras,

Pecunia dea.

scribit Iuuenalis: constat tamen pecuniam in deorum numero repositam fuisse, vel Arnobio auctore: scribit enim lib. 4. aduersus Gentes. *quis ad extremum deam Pecuniam eße credat, quam, velut maximum numen vestræ indicant literæ donare aureos annulos, loca in ludis atq; in spectaculis priora, honorum suggestus summos?* Quæ mala tractatio à multis dicitur: ea maletractatio vno vocabulo ab Arnobio eodem libro dicitur, vt cùm apud Rhetores actionē malæ tractationis legimus, vno verbo intellexisse videatur: locos proferam, *Et tolerari forsitan hæc maletractatio posset.* Iterum, *immunes tamen à deorum maletractatione nec sic estis*

Maletractatio.

sic esse. Status capitis est apud eundem libertas. nam soli liberi caput habere, serui sine capite esse in ciuitate censentur: eius verba sunt, *Vbi status capitis, & conditio seruitutis, vbi vulnera, cædes, cruor?* Postulationes vocantur cùm ob monstrum, ostentum, prodigium, errorem in ceremonia, sacrificium vel expiationem postulare dij videntur: hoc verbo vtitur M. Tullius de Aruspic. responsis. sed & Arnobius ita dicto libro scribens, *in ceremonijs vestris rebusq; diuinis postulationibus locus est, & piaculi dicitur esse contracta commissio*. Epistolas Horatij in satyris numerat Sidonius car. 9. cùm canit,

Postulationes.

Epistolæ & sermones Horatij.

Non quod per satyras epistolarum
Sermonumq; fides.

quod annotare visum est: quia etsi licenter, vt à poeta nouitatis aucupe, dictum videri potest: tamen etiam est in eis satyricum quiddã, vt satyræ Horatij in epistolas & sermones non incommodè diuidi queant. Scribit idem, Ciceronis verbum esse essentiam, & indoloriam: essentiam tamen alijs Grammatici & Rhetores attribuunt, & in Ciceronis libris (3. Tusc. 2. de offic. & 2. de finib.) indolẽtiã nõ indoloriam reperimus. Sed verba Sidonij in epist. ante car. 14. subsignemus, *Lecturus es hic nouum verbum, id est essentiam: necnon indoloriam nominauit, addens: licet enim nouis rebus noua nomina imponere: & rectè dixit. Nam sicut ab eo quod est, verbi gratia, sapere & intelligere, sapientiam & intelligentiam nominamus, & ab eo quod est esse, essentiam non taccamus.*

CAPVT XXI.

Spice in Plauto, & à via educier, manstutor, manubiarius amicus, tintinaculi, quædam in Plauto emendata.

PLAVTI Truculentus, vt Virbius, Æsculapij medicina & manu, vt saluti restituatur postliminio & vitæ, indiget. perijsse enim puto, io quo ferè nihil integrũ & sanũ restat. Ego manes illius comœdiæ quibusdam velut inferijs lenire & placare enitar: in eaque aliquid è cineribus & reliquijs velut in vrna cõponã. in ea igitur scribitur, Sc. Eo mihi amare.

Supplicium ad te hanc minam fero auri, si mihi ride spice.

Spice.

vbi legendum suspicor, *si mihi rides, spice*, id est cerne. id enim erat antiquis spicere, eoq; verbo Plautus in Milite, Sc. Cohibete. vtitur, ne quis hic insolens putet. Non longè abieris, sequitur,

Non enim possunt militares pueri & à vio educier:

A uia educier.

vbi scribendum conijcio, *& à via*. canes enim, verbi gratia, nõ tantùm de domini culina, sed & à via pascuntur. errantes enim quicquid reperiunt vorant per vias, non item, inquit, pueri militares. Perscribendum quoq; ibidem suspicor, *nisi ino ego aliqui gaudeo*. nam in quod per exemplaria peruasit, sententiam non explanat, sed perturbat. Est autem non immodestũ, vt reor, nec audax, vnius elemẽti adscriptione supplementum orationi & sententiæ idoneũ comparare. *Esse* mox è versu quodam abest, cuius adminiculo & integritati versus, & sententiæ bonitati consulitur, si legas, *mortuum her clè me esse satius*. vt & mox, *nisi si te mea manu vis in machæra & hunc mori*. Quid quòd pro, *fiat vt rem gratam intelligo*, restituendum videtur, *vt rem gnatam*, id est natam? quod genus loquendi tam frequens est, vt testimonio confirmandũ minimè sit. Sc. Blittea & lutea.

Video eccũ qui manstutorem med adoptauit bonis. med enim ibi pro me scribendum est, vt hiatus obstruatur, qui versum violaret. Ibi, vt manceps est qui manu capit: ita manstutor, qui manu tuetur & tenet, quidq; possidet. Amicus aurè ibi est manubiarius, qui manubias & exuuias afferr & spolia. Sc. Egon' tibi maledicam. qui sunt tintinaculi viri? nempe carnifices, qui tintinabula habent, ad sumendum de aliquo supplicium. nam qui ad supplicium ducebantur tintinabula gerebãt: Zonaras, τοῖς γὰρ ἐπὶ τινι ἀτοπήματι θανατουμένοις δεσμὸν περίαπτε κωδωνοφόρον, ἵνα μηδεὶς βαδίζοντι αὐτῷ ἐγχρίμπτοιτο, μιάσματος ἀναπιμπλάμενος. posset & non ineptè sic eos quispiam appellatos existimare, propter crepitum plagarum sonitumq; verberum. *Per tua obsecro genua* scribit ibidem, quòd in genibus sit misericordiæ sedes, atq; ea, qui suppliciter precabãtur, amplecti solebant: exempla apud Homerum multa sunt. An non etiam illud, Sc. Lepidè efficiam. *restitrix bis præsidebo*, excudendum videtur? vt sit, hic resistam & manebo custos. nam illud quidem *restitrix* lectu est facilius, quàm intellectu procliuius. Quid? non illud ead. scena, *Nam ea refert non musset intus bolot quos dat*: qui sagaci nare est odoratur, sic esse redintegrandum?

Mãstutor
Amicus manubiarius
Tintinaculi.

Nam ea refert nummos, & intus bolos quos dat.

ita sensus existet non illepidus, qui nunc nullus est. Sed interpositis personis illud lucem accipiet, *Vols interim illa itidem cõmentari. D. Quid? AST. Rem accipere identidem.*

Sed ista tam parua, quid iuuare possunt depositam & perditã & propè demortuã & cõclamatã comœdiã? rediuiua mcẽtè vitæ non reddent, cuius rei vel 10 codicibus antiqs, quos desidero, spes aliqua est, vel nulla reliqua.

CAPVT XXII.

Minerua apud Maronem quid? pugna Cannensis, Tarentinus versus, Sybaritana præda, vis Lucilij, pinus matris deum.

CVI *tolerare colo vitam tenuiq; Mineruã*, Maro scribit 8. Æneid. Homeri imitatione: vbi Mineruam pretium Seruius explicat, quod à Varrone li. 1. de re rust. cap. 2. minerual appellatur: ego potem potius lanificium signi ficari, quod tenue est, nec valde quæstuosum: vt & 7. Æneid. de lanificio intelligitur,

Minerua.

——non illa colo calathisq; Mineruæ
Fœmineas assueta manus.

q

interdum tamen etiam filum est. Arnobius li. 5. aduersus Gentes, *pro aquis Neptunum, Liberum patrem pro vino, Cererem pro pane, Mineruam pro stamine.* Nos, vt soliti sumus euagamur, & huc & illuc rapimur. *Te pugna Cānensis sat bonum accusatorem fecit*, inquit pro Roscio M. Tullius: in quo vel eodem Arnobio lib. 5. interprete significatur figuratè Syllana proscriptio: ita enim scribit ad hunc locum respiciens, *potest quidem proscriptio (quemadmodum Tullius ludit) pugna dici appel-*

Pugna Cānensis. *lariq; Cannensis*: quod equidem Arnobio credo & assentior, itaque locum explicandum arbitror. qui aliud sentit suum complectatur commentum: nos & nescio quid eiusdem generis antè explicauimus. Sed aliò ferimur. Æneid. 2.

Tum pater ipse deûm fœcundis imbribus æther
Coniugis in gremium lætæ descendit, & omnes
Magnus alit magno commixtus corpore fœtus.

quod ait Maro, & idem à Lucretio luculentis versibus scriptum, ex Euripide sumptum est sic scribente,

Ἐρᾷ δ' ὁ σεμνὸς οὐρανὸς πληρούμενος
ὄμβρου, πεσεῖν εἰς γαῖαν Ἀφροδίτης ὕπο·
ὅταν δὲ συμμιχθῆτον εἰς ταὐτὸν δύο,
φύουσιν ἡμῖν πάντα καὶ τρέφουσ' ἅμα.

Arnobius lib. 5. *itaq; qui dicit, cum sua concubuit Iupiter matre, non incestas significat aut propudiosas Veneris complexiones, sed Iouem pro pluuia, pro tellure Cererem nominat.* Striculus ab Arnobio vsurpari videtur pro duriusculo, & tanquam strigoso: vt cum scribit, *facit sumere habitum puriorem & in speciem leuigari nondum duri & striculi pusionis.* quod, vt conijcio, vocabulum etiam vsurparat Tertullianus in libro de pallio, sed in vstriculum vel vstriculam est immutatum: sic enim eum scripsisse ariolor, *Patiens certè iam striculus, certè iam virum alicuius clanculum functus, adhuc sustinet stolam fundere.* idque nos quoque sic antè legendum esse monuimus.

Tarentinus versus. Tarentinum versum pro molli & lasciuo ibidem posuisse Arnobius videtur, vbi de sabazijs agit, cùm scribit: *tum illum citabimus Tarentinum notumq; senarium, quem antiquitas canit dicens,*

Taurus draconem genuit, & taurum draco.

Sybaritana præda. Sit & Sybaritana præda Varroni apud Nonium est laura & elegans, quam conuenire Tarentinis dicit. sic enim scribit, *Ad Sybaritanam prædam, in qua sunt tripodes, cratere, anancea, popopulo nobilium Tarentinarum. Tunc sancta & feruentia numina vim vomuisse Lucillij*,

[illegible]is Lucillij. cùm Arnobius ibidem scribit, fœdum humorem, qui libidine profunditur intelligit, quem in satyris ita Lucillius appellarat. Sed & extat apud Varronē lib. 4. de ling. Lat. hoc Lucillij carmen,

Vis est vita, vides, vis nos facere omnia cogit.

et [illegible] aliam hoc sententiam, quàm Arnobianum illud, dictum est.

Pinus matris deûm *Pinea silua mihi multos dilecta per annos:*

apud Maronem li. 9. dicit mater deûm. in Ida autem mõte, vbi sanctissimè colebatur, pinus abundabat, & ei pineus ibi lucus sacer erat: Claudianus 1. de rapt. Proserp.

—densis quam pinus obumbrat
Frondibus, & nulla lucos agitante procella.

ac pinus erat Cybelæ sacra, quòd, vt Ouidius 10. Metamorph. ait,

—Cybeleius Attis
Exijt hac hominem, truncoq; indurnit illo.

sed & Arnobius scribit, *pinus illa solenniter, quæ in matris infertur sanctum deæ, nónne illius imago est arboris, sub qua sibi Attis virum demessis genitalibus abstulit?* Iterum, *Quid enim sibi vult illa pinus, quam semper statis diebus in deûm matris intermittitis sanctuario?*

CAPVT XXIII.

Ambubaiæ, balathro, tirones, vestis demissa discinctius, cauda salax, cantat & apponit: apud Horatium lib. 1. sat. 2. & quædam in eo emendata.

QVAS Horatius libr. 1. sat. 2. Ambubaias appellat, eas equidem esse nomen adeptas existimo, quòd circum Baias, quarum lauacra calida delicatis hominibus studio & voluptati erant, versarentur, fuisseq; mulieres lasciuas & impudicas arbitror, quæ Romam vsque tandem permanarint, ibique cœtus habuerint. *Inter scortorum vrbis ambubaiarumq; ministeria*, in Nerone Tranquillus dixit, cap. 27. *Ambu* autem pro *an*, quod est circum, dixisse veteres, vt *indu* pro *in*, existimo. inde fortasse ambarualis & ambedo. videtur etiam, vt ab ἄμφω ambo, sic ab ἀμφὶ ambu deduci posse. non assentior ijs qui è Syria vsque hanc vocem repetunt. At balathrones, vel à barathro nomen habent: nā r illud virile & strepetum in lambda balbū sæpe effœminatur & emollescit: vel à blatheis, vt Verrio videtur. nam sunt balathrones & blatheæ bullæ luti ex itineribus, aut quod de calciamentorum soleis deraditur. Nos integrum propè hoc vocabulum nostra retinemus vernacula lingua. belithrones enim appellamus homines non bonæ frugi & nihili nequamque: Varro de re rustica lib. 2. cap. 5. *videbo vorsum*, inquit, *balathrones: & huc afferam meū coniū & flagella.* Cùm autem ait ibid. Horatius, *Sub patribus duris tironum*: eum significat fœnus exercere contra leges, quæ vetabant filijsfamilias & minorib. xxv. annis fœnerare. Plautus in Pseudolo, Sc. Pseudole non audis.

Ambubaiæ. Balathro. Tirones.

Tum me perdit lex vicena quinaria.

& in Mercatore, Sc. Duas res.

Omnes tenerent mutuitanti credere.

Tirones autem appellabantur, qui sumpserāt togam virilem, idq; tirociniū vocabatur: Tranquillus in Caligula, c. 10. *vno atq; eodem die togam sumpsit barbamq; posuit, sine vllo honore, qualis contigerat tirocinio fratrum eius.* Meliusculè autem in eadem Horatij satyra, 5.

— maxime quis non Iupiter exclamat,

legitur: cum *exclamet* hodie excudi semper soleat. In primo quoq; sermone, quod animi esset nimium dissoluti & negligentis prætermittere, hanc in antiquo libro scripturam reperi;

Plenior vt si quos delectat copia cornu.

cùm

cùm hodie *iusto*, & quidē perbellè edatur. sed illud alterum extra numerū iacere aut pro reiiculo esse fortasse non debuit, cùm sententiæ non malè conueniat: nam copia cornu plenior, erit copia quæ cornu abundātiore & bonis opulentiore refertioreque est. Quin quod ibidem scribitur,

——ne se maiori pauperiorum
Turbæ comparet

in eo, *meliori pauperiorum*, scriptū comperi, quomodo meliorem partem pro maiore dicere vsus obtinuit. Sed ad secundam reuertor. Malthini nomen pro molli finxit Horatius à maltha, vnde & μαλθὸς græcè dicitur mollis & effœminatus. Demissæ autem tunicę, sunt tunicæ talares, quæ non viriles, seu ceu fœmineæ censebantur: vt infrà,

Demissæ uestes.

Ad talos stola demissa & circundata palla.

Iterum ibidem,

Cætera ni Catia est demissa veste tegentis.

attamen elegantiæ cultusq; studiosi tales gerebant: Propertius lib. 4. eleg. 2.

Mundus demissis institor in tunicis.

Cumq; tunicam cinctura colligeret & suspenderet, discinctū fuisse probro dabatur, vt Mæcenati. Itaque in eius epicedio id excusatur his verbis,

Discinctus.

Quòd discinctus eras animo quoq;, carpitur vnū:
Diluitur nimiæ simplicitate tuæ.
Sic illi vixere, quibus fuit aurea virgo:
Quæ bene præcinctos postmodo pulsa fugit.
Inuide quid tandem tunicæ nocuere solutæ?
Aut tibi ventosi quid nocuere sinus? Iterum,
Et tibi securo tunicæ fluxere solutæ. Rursum.
Lydia te tunicas iussit lasciua fluentes
Inter lanificas ducere sæpe suas.

Laxius quoque cingi, neque satis sinum tunicæ adstringi, vitio dabatur, vt Iulio Cæsari. Caudam autem salacem venustè hic dixit Horatius & expresius quàm Græci, quos imitatus est. nam illi virile pudendum κέρκον, id est, caudam interdum vocāt, & οὐρὰν. Ibidem, *Hunc perminxerunt calones*, valet, huic pudicitiam eripuerunt: vt & in eclogæ clausula, *Ne nummi pereāt, aut pyga*, id est, ne stupretur. Sed & quod in quodam reperi perbono exemplari, contemnendum non duxi, cùm aliquantò sit apertius & clarius quàm edititia scripturā,

Cauda salax.

Nec magis huic inter niueos viridesq; lapillos
Sit licet, hoc Cherinthe tuo tenerum femur aut crus
Rectius.

vt dicat, gemmato quàm inornato non esse delicatius femur. puto tamen non adulteratū esse & verum, *nec magis hinc*: &, *hoc Cherinthe tuum*: vt dicat, non hinc femur hoc tuum est tenerius, quòd sit gemmatum & vnionibus distinctum. Reperi etiam,

——Chlorim tibi penè videre est *Vt nudam*:

sed nescio quomodo velut cēturiatis magnisque comitijs omnium ordinum suffragia *Cois* meretur: in his etiam meum, si fortè hac accessiúcula lætetur. Chlotin tamē si quis tueatur, nomē erit meretriculæ. Sic & ista distinguo,

——leporem venator vt alta
In niue sectetur, positum sic tangere nolit,
Cantat: & apponit, meus est amor huic similis.

Amator, inquit, cantat vt venator sectetur in niue libenter leporem, sic appositum in ferculo nolit tangere: & mox addit (hoc enim est, apponit) suum amorem esse similē. *sectetur* autem non *sectatur* legendum est, quod & veteribus credimus libris, & grammaticorum rarioni ita flagitanti assentimur. Mox reperio, *hiscine versiculis*: & cùm versiculos dicat, satis indicat, versus superiores pro cantico accipi debere, vt explicaui. Lego etiam ex antiquis libris, *Si interdicta petes, vallo circundata: nam te*

Cantat & apponit.

Hoc facit insanum, multæ tibi dum officiunt res.

id est, si interdictam & vetitam petas matronatum venerem, ea veluti castra quædam, vallo circundata est, & magna difficultate expugnanda: quæ res tamen ad insaniam te adigit & furorem. placet etiam vt editur,

——vallo circundata (nam te
Hoc facit insanum) multæ tibi tum officient res.

si venerem matronarum appetas, ita vndique obuallatam atque munitam, quæ tamen res te ad amorem vehementer impellit & incendit, multa tibi obijcientur incommoda & impedimenta.

CAPVT XXIV.

Plutei, vineæ, tigna, trabes, testudines, musculi, quædam in Cæsare lib. 2. bell. ciuil. explicata.

SI operam sumpsero in explicāda quadam apud Cæsarem fabrica in obsidione Massiliæ, vt opinor de iuuentute non malè merebor, quę in legendis auctoribus nihil molestius reperire solet, quàm architecturæ descriptiones. Nos igitur turrim latericiam, quæ secundo belli ciuilis commentario extruitur, explicemus. Milites Romani in obsidionibus opera facere solebant tecti pluteis aut vineis: inter quos intererat, quòd plutei, vt quidam volunt, erant similes illis appendicibus quas ædificijs applicamus, & tectum in vnam partem deuexum habebant, vt & plutei, in quibus scribimus: vineæ in vtranque partem deuexitatem tecti habebant. Apollodorus in Poliorceticis, vineas minores & leues appellat testudines. sic enim scribit, [illegible] δὲ χελῶναι ἐλαφραί, αἳ καλοῦνται ἄμπελοι [illegible] λέχεσθαι [illegible] ἵνα [illegible] χελώνη. Vegetio plutei è vimine contexuntur, cratibusque & cilicijs proteguntur, formamque apsidis habent: vineæ machinæ sunt è

Plutei. Vineæ.

lignis leuioribus, longæ magis quàm altæ, quarum tectum munitione duplici tabulatis cratibusque cõtexebatur. His igitur pluteis & vineis tecti milites aduersus missilia & tormenta oppidanorum, parietem ducebant latericium, quem vbi ad contabulationem perduxerunt, transuersa tabulationem sustinentia sic imposuerunt tigna, vt eorũ capita foris non apparerent: super hanc contignationem & contabulationem parietem latericulis porrò adstruxerunt, eousque dum pluteis & vineis per tectum, quod non erat admodum altum, ad struendum vti poterãt. vbi iam altior assurgebat structura, quàm vt è vineis attingere eam possent, pluteos & vineas remouerunt: sed supra parietem, quem vltra primam contignationem erexerant, tigna transuersa iniecerunt, quibus suspenderent & sustinerent eam contignationem, quæ turri integumento futura esset: tignis trabes transuersas iniecerunt vltra parietem procurrẽtes (tigna pullitras nostra lingua vocamus, trabes soleas) vnde præpenderent demissæ storiæ & tegumenta, quæ milites à telis defenderent, parietem sub contignatione secunda erigentes. vbi autem vsque ad tegumentum turris opus perduxerant, tegumenti contabulationem subleuabant altiusque tollebant: quod Cæsar sic scribit, *turris tectum per se ipsum prehensionibus ex prima contignatione suspendere ac tollere cœperunt: tantum autem eleuabant, quantum storiarum patiebatur demissio.* quæ verba hanc sententiam continent: milites ipsum per se tectum sine vineis & pluteis prehendisse, & leuasse quanta prolixitas erat pendentium storiarum, ne si altius erigerent, interlucente spatio storiis nõ operto, nudi paterent telis oppidanorum. sic deinceps facta contignatione eleuato tecto storiisque præpendentibus minuti tectique opus expediebant. Ei adiunxerunt musculum, qui à testudine differt paruitate. hæ enim machinæ ab animalibus per similitudinem nomen traxerunt, minoresque musculi, maiores testudines vocatæ sunt. Collocat in musculo duo longa tigna in solo crassitudinis bipedalis, in eis columellas defigit vtrinque, quas capreolis fastigatis coniungit, nostra lingua nomen capreoli retinet: capreolis imponuntur tigna perpetua tecti longitudine, quibus inuehuntur trabes transuersę à fastigio ad extremum musculi tectum. his infiguntur regulæ, quas lingua nostra latas appellare consueuimus. Ita firmissimum ad omnem iniuriam & põdus tectum comparabatur.

Tigna.

Trabes.

Musculi. Testudines.

CAPVT XXV.

Ascaulæ, pythaulæ, neurobatæ, cancellarij, cellæ suppositoriæ, plumarij, in plumam.

QVærunt, nec profectò iniuria, grammaticorum tribus, qui sint apud Vopiscum in Carino camptaulæ. vox enim ipsa minus vsitata, & à Græcis oriunda, imò verò planè Græca, ne à Græcis quidem ipsis agnoscitur. mihi quidem falsa videtur esse & irreptitia, legendumque *ascaulæ*, vt sint vtricularij. Sed & mox in eadem vita pythaulas legimus, quorum armamentum musicum imitatur, vt quidam censent, dolium, vt illorum vtriculum. Ita aliorum erat rotundius & tumidius, minus tamen: aliorum oblongius & teretius, maiusque instrumentum. ego verò pythaulas esse legendum contenderim, vt sint tibicines, qui Pythia canerent: Higinus Mythologicõn cap. 171. *hi quoque ludis pythaulæ, qui Pythia cantarunt.* Horatius de arte,

— qui Pythia cantat
Tibicen, didicit prius, extimuitq; magistrum.

Quid quòd non minus grammaticorum decurias angit, quod ab eodem scribitur? *nam & neurobatem, qui velut in ventis cothurnatus ferretur, exhibuit.* hic quoniam ventorum mentio est, sæpenumero existimaui anemobaten legendum: nunc in alia omnia discedo, ac legendum suspicor, sed tamen suspicor tantùm, *qui velut in neruis*. nam magni miraculi est, velut neruis, non iustis funibus cothurnatum ferri. Cùm enim *velut neruis* dixit, minutos intellexit funiculos. Quòd si quis est qui ventorum vocabulum retinendum putet, atque immutandum neget, is fateatur necesse est anemobaten scribendum, qui velut ventos scandat. Illic etiam cancellarij sunt qui precea supplicesque libellos, omniaque, scripta, quibus princeps subscribere nolebat, cancellabant, id est, ductis cancellatim lineis vitiabant & inducebant, fortasse è notariorum numero: tandem tamen in maximum togatorum fastigium euecti cancellarij sunt, & apud reges hodie secundas ferè tenent: cancellarij autem non erant Carino imperante eius ordinis & dignitatis, vt ad præfectum vrbis vocari solerent: quam tamen vni mandauit, frementibus omnibus ob indignitatem rei: nam senatori alicui aut illustri suo comiti tantum mandare honorem debuerat. *Balneis*, inquit ibidem, *ita frigidis vsus est, vt solent esse cellæ suppositoriæ, frigidarijs semper niualibus.* hic, nisi me fallit animi coniectura, cellæ suppositoriæ vocatæ sunt, quæ suppositæ sunt, id est subiectæ: sunt enim frigidissimæ. quæ subiectæ sunc niuali frigidario: id ita loquitur, non tamen eleganter eloquitur, vt diceret studiosus quispiam stomachi Ciceroniani. Latina tamen ista credo, & non dedignanda. Lego autem in eadem vita, *vt reti flauo & pallio aurato*, non vt eulgatum est, *rete fluuiæ pallio*, nullo, quem quidem ipse elicere possim, sensu. Quòd autem scribit, *plumandi difficultate pernobiles*, exponi tur texendi à quibusdã, ab alijs acu pingende exponitur: & sanè videri potest pro acu pingere interdũ accipi, vt à Diuo Hieronymo: species tamen quædam propriè est acu pingẽdi, cùm claui,

Camptaulæ.

Pythaulæ

Neurobatæ.

Cancellarij.

Cellæ suppositoriæ

claui, aut patagia, aut segmenta, aut scutulæ, aut tessellæ siçaliæ alijs in veste superassuuntur, vt plumam auium referant: vnde & plumariorum & plumandi nomen ortum est per similitudinem traductum: aut cùm sine assumento acu pingendo, plumæ auium referuntur: id indicat Prudentius in Hamartig. his versibus, *Plumarij.*

—hunc videas lasciuas præpete cursu
Venantem tunicas, auium quoq; versicolorum
Indumenta nouis texentem plumea telis.

& Maro lib. 11. per similitudinem, etsi de arte plumariorum non scribens, ait,

—quem pellis ahenis
In plumam squammis auro conserta tegebat. *In plumis.*

& Sallustius apud Seruium in 11. Æneid. *equis paria operimenta erant, quæ lintea ferreis lamnis in modum plumæ adnexuerant.* & Papinius Theba. 12.

Quà malè iam plumis imus tegit inguina thorax.

In eadem vita conciliator turpe verbum est, qui conditiones scilicet alteri conciliat, quique interpres amorum & internuntius est & conciliator, & amoris fœdera sancit & percutit. Hoc caput prodigij simile est, cùm è tantilla vita mihi integrum prodierit, qui interdum vix vndique hostiatim mendicatis frustillis capita expediam.

CAPVT XXVI.

Medi, fronti præponere oliuam, Albunea, populea corona, acutum gelu, Tibullus explicatur.

SOLENT Græci, præsertim Attici, Persas appellare Medos, quòd à Medis ad Persas imperium translatum sit: sed cùm Orientis & Persarum opes in Parthorum tandem concesserint ditionem, Atticorum imitatione Flaccus, vt equidem existimo, Parthos appellauit Medos, cùm ait lib. 1. od. 2. *Medi.*

Neu sinas Medos equitare inultos
Te duce Cæsar. Et lib. 3. od. 3.
Roma ferox dare iura Medis.

Atq; id etiam antè, vt recordamur, perstrinximus. Nos & ex eodem poeta hanc coronam nectemus, nec ex alterius horto flores libabimus: ait ergo lib. 1. od. 7.

Vndiq; decerptam fronti præponere oliuam: *Frôti præponere oliuam.*

qui versus multos sollicitos habuit, vsq; adeo vt bono desperato sensu creditum sit, esse *decerptæ frondi* legendum. Itaque hæc iam scriptura obtinet, & velut à prætore contra tabulas in possessionem missa est. vetus tamen ex edicto restituetur, si bono sensu ius suũ approbarit. Puto igitur dici aliquos esse, qui in quocunq; argumento & materia aliquid loquuntur in laudem Athenarũ, easq; semper in ore habẽt, & cõmemorant editionem oliuæ à Minerua productæ, vt vrbi nomẽ imponeret: & in poemate ita canunt, vt eblandiente loco excurrentes victores Panathenæorum dicant è pacali, vt ita dicam, Mineruæ oliua, aut ex eis quæ ab illa propagatæ sunt, & moriæ appellatæ, publicè coronari: vel denique ipsi se dicãt in cantico libenter oliua redimitum caput habere. est igitur, *vndique decerptam fronti præponere oliuam,* ex omni loco & materia & argumento veluti colligere oleagineum termitem, & ex eo coronã nectere: quod est, vbiq; & in omni argumento de Athenis & olea Mineruæ narrare, cuius felici festaq; fronde coronantur homines. Similis est ferè ratio & figura in illo primæ odæ loco,

—me gelidum nemus,
Nympharumq; leues cum satyris chori
Secernunt populo.

significat enim è locis nemorosis & solis, quibus delectantur poetæ, se delectari poetices studio. Nam vt ad Florum scribit, lib. 2. epist. 2.

Scriptorũ chorus omnis amat nemus et fugit vrbes
Rite cliens Bacchi somno gaudentis & vmbra.

Libro primo od. 7.

Quàm domus Albuneæ resonantis.

Albunea Nympha fuit, cui sacer erat fons altissimus, & nemus pulcherrimũ iuxta Tibur: *Albunea.* ea Nympha fuit Sibylla italica: Lactantius de Sibyllis lib. 1. c. 6. *Decimam, inquit, Tiburtem dicũt, nomine Albuneam, quæ Tiburi colitur vt dea, iuxta ripas Anienis, in cuius gurgite simulachrum eius inuentum esse dicitur, tenens in manu librum, cuius sacra senatus in Capitolium transtulerit.* Eam videtur Albanam appellare Tibullus lib. 2. eleg. 6.

Quæq; Albana sacras Tiberis per flumina sortes
Portarit, sicco perlueritq; sinu. *Tibullus explicatur.*

Librum autem quẽ portauit puto sortes fuisse, quas etsi aqua perluebat siccas & sicco pectore gesserat. Tiburti autem lucus nõ minus emendatè quàm Tiburni legi posse suspicor, quòd vrbis illius Tiburtinæ conditor Tiburtus & Tiburnus diceretur. Solinus c. 8. *à nomine Tiburti fratris natu maximi vrbẽ vocarunt.* vnde verò quæso Tiburtinus nisi à Tiburto? Virgilius Æneid. septimo,

Tum gemini fratres Tiburtia mœnia linquunt,
Fratris Tiburti dictam cognomine gentem.

Seruius, *de Græcia tres fratres venerunt in Italiam, Catillus, Coras, Tiburtus vel Tiburnus.* Ibidem,

Tempora populea fertur vinxisse corona,

cùm Horati⁹ canit, quæritur, cur populo Teucer se potius coronarit, quàm alia fronde: an quòd ea arbor sit Herculi sacra, magnis ærumnis laboribusq; perfuncto? nec id sanè est improbandum: an potius quòd ad bacchantium coronas & genio indulgentium respexit? & probabilius est, vt lætitiam præ se ferret, & ostenderet, aliosque bene sperare iuberet. Demosthenes pro Ctesiphonte, τοὺς ἐστεφανωμένους τῷ μαράθῳ καὶ τῇ λεύκῃ, vbi Grammatici annotant, ἐστέφοντο ἐν τοῖς βακχικοῖς τελέσμασι τῇ λεύκῃ διὰ τὸ χθόνιον [illegible] τὸ φυτὸν, χθόνιον [illegible] ἀγωνίζονται [illegible] τὴν δὲ λεύκην [illegible] φασὶ περὶ τῷ ἀχέροντι, ὅθεν καὶ Ἀχερωΐδα [illegible] αὐτὴν [illegible]. Cur autem obsecro Horatius gelu acutum vocauit in nono carmine eiusdem libri? *Populea corona.*

—geluq;
Flumina constiterint acuto, *Acutum gelu.*

lignis leuioribus, longæ magis quàm altæ, quarum tectum munitione duplici tabulatis cratibusque cótexebatur. His igitur pluteis & vineis tecti milites aduersus missilia & tormenta oppidanorum, parietem docebant lateritium, quem vbi ad contabulationem perduxerunt, transuersa tabulationem sustinentia sic imposuerunt tigna, vt eorū capita foris non apparerent: super hanc contignationem & contabulationem parietem laterculis porrò adstruxerunt, eousque dum pluteis & vineis per tectum, quod non erat admodum altum, ad struendum vti poterat. vbi iam altior assurgebat structura, quàm vt è vineis attingere eam possent, pluteos & vineas remouerunt: sed supra parietem, quem vltra primam contignationem erexerant, tigna transuersa iniecerunt, quibus suspenderent & sustinerent eam contignationem, quæ turri inregumento futura esset: tignis trabes transuersas iniecerunt vltra parietem procurrétes (tigna pullitras nostra lingua vocamus, trabes soleas) vnde præpenderent demissæ storiæ & tegumenta, quæ milites à telis defenderent, parietem sub contignatione secunda erigentes. vbi autem vsque ad tegumentum turris opus perduxerant, tegumenti contabulationem subleuabant altiusque tollebant: quod Cæsar sic scribit, *turris tectum per seipsum prehensionibus ex prima contignatione suspendere ac tollere cœperunt: tantum autem eleuabant, quantum storiarum patiebatur demissio.* quæ verba hanc sententiam continent: milites ipsum per se tectum sine vineis & pluteis prehendisse, & leuasse quanta prolixitas erat pendentium storiarum, ne si altius erigerent, interlucente spatio storiis nó operto, nudi paterent telis oppidanorum. sic deinceps facta contignatione eleuato tecto storiisque præpendentibus minuri tectique opus expediebant. Ei adiunxerunt musculum, qui à testudine differt paruitate. hæ enim machinæ ab animalibus per similitudinem nomen traxerunt, minoresque musculi, maiores testudines vocatæ sunt. Collocat in musculo duo longa tigna in solo crassitudinis bipedalis, in eis columellas defigit vtrinque, quas capreolis fastigatis coniungit, nostra lingua nomen capreoli retinet: capreolis imponuntur tigna perpetua tecti longitudine, quibus inuehuntur trabes transuersę à fastigio ad extremum musculi tectum. his insiguntur regulæ, quas lingua nostra latas appellare consueuimus. Ita firmissimum ad omnem iniuriam & pódus tectum comparabatur.

Tigna.

Trabes.

Musculi. Testudines.

CAPVT XXV.

Ascaulæ, pythaulæ, neurobatæ, cancellarij, cellæ suppositoriæ, plumarij, in plumam.

QVærunt, nec profectò iniuria, grammaticorum tribus, qui sint apud Vopiscum in Carino camptaulæ. vox enim ipsa minus vsitata, & à Græcis oriunda, imò verò planè Græca, ne à Græcis quidem ipsis agnoscitur. mihi quidem falsa videtur esse & irreptitia, legendomque *ascaulæ*, vt sint vtricularij. Sed & mox in eadem vita pythaulas legimus, quorum armamentum musicum imitatur, vt quidam censent, dolium, vt illorum vtriculum. Ita aliorum erat rotundius & tumidius, minus tamen: aliorum oblongius & teretius, maiusque instrumentum. ego verò pythaulas esse legendum contenderim, vt sint tibicines, qui Pythia caneant: Higinus Mythologicôn cap. 271. *his quoque ludis pythaulæ, qui Pythia cantauerunt.* Horatius de arte,

— qui Pythia cantat
Tibicen, didicit prius, extimuitq; magistrum.

Quid quòd non minus grammaticorum decurias angit, quod ab eodem scribitur? *nam & neurobatem, qui velut in ventis cothurnatus ferretur, exhibuit.* hic quoniam ventorum mentio est, sæpenomero existimaui anemobaten legendum: nunc in alia omnia discedo, ac legendum suspicor, sed tamen suspicor tantùm, *qui velut in neruis.* nam magni miraculi est, velut neruis, non iustis funibus cothurnatum ferri. Cùm enim *velut neruis* dixit, minutos intellexit funiculos. Quòd si quis est qui ventorum vocabulum retinendum putet, atque immutandum neget, is fateatur necesse est anemobaten scribendum, qui velut ventos scandat. Illic etiam cancellarij sunt qui preces supplicesque libellos, omniaque, scripta, quibus princeps subscribere nolebat, cancellabant, id est, ductis cancellatim lineis vitiabant & inducebant, fortasse è notariorum numero: tandem tamen in maximum togatorum fastigium euecti cancellarij sunt, & apud reges hodie fecundas ferè tenent: cancellarij autem non erant Carino imperante eius ordinis & dignitatis, vt ad præfecturam vrbis vocari solerent: quam tamen vni mandauit, fremenribus omnibus ob indignitatem rei: nam senatori alicui aut illustri suo comiti tantum mandare honorem debuerat. *Balneis*, inquit ibidem, *ita frigidis vsus est, vt solent esse cellæ suppositoriæ, frigidarijs semper niualibus.* hic, nisi me fallit animi coniectura, cellæ soppositoriæ vocatæ sunt, quæ suppositæ sunt, id est subiectæ: sunt enim frigidissimæ, quæ subiectæ sunt niuali frigidario: id ita loquitur, non tamen eleganter eloquitur, vt diceret studiosus quispiam stomachi Ciceroniani. Latina tamen ista credo, & non dedignanda. Lego autem in eadem vita, *vt reti flauo & pallio aurato*, non vt e-uulgatum est, *rete flauiæ pallio*, nullo, quem quidem ipse elicere possim, sensu. Quòd autem scribit, *plumandi difficultate pernobiles*, exponi tur texendi à quibusdā, ab alijs acu pingende exponitur: & sanè videri potest ꝑ acu pingeri interdū accipi, vt à Diuo Hieronymo: species tamen quædam propriè est acu pingēdi, cùm claui,

Camptaulæ.

Pythaulæ

Neurobatæ.

Cancellarij.

Cellæ suppositoriæ

clavi, aut patagia, aut ſegmenta, aut ſcutulæ, aut teſſellæ ſic aliæ alijs in veſte ſuperaſſuuntur, vt plumam auium referant: vnde & plumariorum & plumandi nomen ortum eſt per ſimilitudinem traductum: aut cùm ſine aſſumento acu pingendo, plumæ auium referuntur: id indicat Prudentius in Hamartig. his verſibus, — Plumarij.

—hunc videas laſciuas præpete curſu
Venantem tunicas, auium quoq; verſicolorum
Indumenta nouis texentem plumea telis.

& Maro lib. 11. per ſimilitudinem, etſi de arte plumariorum non ſcribens, ait,

—quem pellis ahenis
In plumam ſquammis auro conſerta tegebat. — In plumã.

& Salluſtius apud Seruium in 11. Æneid. *equis paria operimenta erant, quæ lintea ferreis laminis in modum plumæ adnexuerant.* & Papinius Theba. 11.

Quã malè iam plumis imis tegit inguina thorax.

In eadem vita conciliator turpe verbum eſt, qui conditiones ſcilicet alteri conciliat, quique interpres amorum & internuntius eſt & conciliator, & amoris fœdera ſancit & percutit. Hoc caput prodigij ſimile eſt, cùm è tantil la vita mihi integrum prodierit, qui interdum vix vndique hoſtiatim mendicatis fruſtillis capita expediam.

CAPVT XXVI.

Medi, fronti præponere oliuam, Albunea, populea corona, acutum gelu, Tibullus explicatur.

SOLENT Græci, præſertim Attici, Perſas appellare Medos, quòd à Medis ad Perſas imperium tranſlatum ſit: ſed cùm Orientis & Perſarum opes in Parthorum tandem conceſſerint ditionem, Atticorum imitatione Flaccus, vt equidem exiſtimo, Parthos appellauit Medos, cùm ait lib. 1. od. 2. — Medi.

Neu ſinas Medos equitare inultos
Te duce Cæſar. Et lib. 3. od. 3.
Roma ferox dare iura Medis.

Atq; id etiam antè, vt recordamur, perſtrinximus. Nos & ex eodem poeta hanc coronam nectemus, nec ex alterius horto flores libabimus: ait ergo lib. 1. od. 7.

Vndiq; decerptam fronti præponere oliuam: — Frõti præponere oliuam.

qui verſus multos ſollicitos habuit, vſq; adeo vt bono deſperato ſenſu creditum ſit, eſſe *decerptæ frondi* legendum. Itaque hæc iam ſcriptura obtinet, & velut à prætore contra tabulas in poſſeſsionem miſſa eſt. vetus tamen ex edicto reſtituerur, ſi bono ſenſu ius ſuũ approbarit. Puto igitur dici aliquos eſſe, qui in quocunq; argumento & materia aliquid loquuntur in laudem Athenarũ, eaſq; ſemper in ore habẽt, & cõmemoranr editionem oliuæ à Minerua productæ, vt vrbi nomẽ imponeret: & in poemate ita canunt, vt eblandiente loco excurrentes victores Panathenæorum dicant è pacali, vt ita dicam, Mineruæ oliua, aut ex eis quæ ab illa propagatæ ſunt, & moriæ appellatæ, publicè coronari: vel denique ipſi ſe dicãt in cantico libenter oliua redimitum caput habere. eſt igitur, *vndique decerptam fronti præponere oliuam*, ex omni loco & materia & argumenro veluti colligere oleagineum termitem, & ex eo coronã nectere: quod eſt, vbiq; & in omni argumento de Athenis & olea Mineruæ narrare, cuius felici feſtaq; fronde coronantur hõmines. Similia eſt ferè ratio & figura in illo primæ odæ loco,

—me gelidum nemus,
Nympharumq; leues cum ſatyris chori
Secernunt populo.

ſignificat enim è locis nemoroſis & ſolis, quibus delectantur poetæ, ſe delectari poetices ſtudio. Nam vt ad Florum ſcribit, lib. 2. epiſt. 2.

Scriptorũ chorus omnis amat nemus et fugit vrbes
Rite cliens Bacchi ſomno gaudentis & vmbra.

Libro primo od. 7.

Quàm domus Albuneæ reſonantis.

Albunea Nympha fuit, cui ſacer erat fons altiſsimus, & nemus pulcherrimũ iuxta Tibur: ea Nympha fuit Sibylla Italica: Lactantius de Sibyllis lib. 1. c. 6. *Decimam, inquit, Tiburtem dicũt, nomine Albuneam, quæ Tiburi colitur vt dea, iuxta ripas Anienis, in cuius gurgite ſimulachrum eius inuentum eſſe dicitur, tenens in manu librum, cuius ſacra ſenatus in Capitolium tranſtulerit.* Eam videtur Albanam appellare Tibullus lib. 2. eleg. 6. — Albunea

Quæq; Albana ſacras Tiberis per flumina ſortes
Portarit, ſicco perlueritq; ſinu. — Tibullus explicatur.

Librum autem quẽ portauit puto ſortes fuiſſe, quas etſi aqua perluebat ſiccas & ſicco pectore geſſerat. Tiburti autem lucus nõ minus emendatè quàm Tiburni legi poſſe ſuſpicor, quòd vrbis illius Tiburtinæ conditor Tiburtus & Tiburnus diceretur. Solinus c. 8. *à nomine Tiburti fratris natu maximi vrbẽ vocarunt.* vnde verò quæſo Tiburtiuus niſi à Tiburto? Virgilius Æneid. ſeptimo,

Tum gemini fratres Tiburtia mœnia linquunt,
Fratris Tiburti dictam cognomine gentem.

Seruius, *de Græcia tres fratres venerunt in Italiam, Catillus, Coras, Tiburtus vel Tiburnus.* Ibidem,

Tempora populea fertur vinxiſſe corona,

cùm Horati⁹ canit, quæritur, cur populo Teucer ſe potius coronarit, quàm alia fronde: an quòd ea arbor ſit Herculi ſacra, magnis ærumnis laboribusq; perfuncto? nec id ſanè eſt improbandum: an potius quòd ad baccbantium coronas & genio indulgentium reſpexit? & probabilius eſt, vt lætitiam præ ſe ferret, & oſtenderet, aliosque bene ſperare iuberet. Demoſthenes pro Cteſiphonte, *τοὺς ἐστεφανωμένους τῷ μαράθῳ καὶ τῇ λεύκῃ*, vbi Grammatici annotant, *ἐστέφοντο δὲ τὰ βακχικὰ τελούμενοι τῇ λεύκῃ διὰ τὸ χθόνιον μὲν εἶναι τὸ φυτὸν, χθόνιον δὲ καὶ τὸν τῆς Περσεφόνης Διόνυσον· τὴν δὲ λεύκην πεφυκέναι φασὶ περὶ τὸν Ἀχέροντα, ὅθεν καὶ Ἀχερωίδα καλοῦσιν αὐτὴν παρ᾽ Ὁμήρῳ.* Cur autem obſecro Horatius gelu acutum vocauit in nono carmine eiuſdem libri? — Populea corona.

—geluq;
Flumina conſtiterint acuto, — Acutum gelu.

equidem acutum dici reor Græco more pro acri & vehementi, grāmatici enim Græci obseruant ὀξὺ significare plerunq; magnum & vehemens: eodem modo dixit Horatius,

Expediunt peracuta belli:

vt Græci ὀξὺν ἄρεα dicunt. Dionysius autem Lābinus vir omnibus literis egregiè doctus, & Græcè & Latinè imprimis eruditus, & nunc linguæ Græcæ professione Parisiense gymnasium ornans, eleganter & sagaciter obseruauit gelu acutum esse ab Horatio dictum, vt à Pindaro χιὼν ὀξεῖα dicitur.

CAPVT XXVII.

Clypeus, scutum, antepilani, pilani, pars familiaris, pars hostilis, ordo, vexillum, Liuius lib. 8. explicatur.

IN Liuio sunt animaduertenda hæc verba quæ scripta sunt lib. 8. *Clypeis autem Romani vsi sunt, deinde postquam facti sunt stipendiarij, scuta pro*
Clypeus. Scutum. *clypeis fecere*: hic nisi clypeum à scuto distinguamus, necesse est à sensu aberremus. sed & Liuius lib. 1. primæ classi imperatum dicit esse clypeum cum galea, ocreis, lorica: secundæ pro clypeo scutum, & præter loricam eadem omnia. vbi Dionysius Halicarnasseus libr. 4. ant. Rom. pro clypeo ἀσπίδας græcè scribit, pro scuto θυρεούς. Igitur clypeus rotundus erat, vt Virgilio auctore intelligi potest qui 3. Æneid. prægrandem Cyclopis oculum comparat clypeo Argolico: oculi autem figura rotūda est,

Argolici, inquit, clypei, aut Phœbeæ lampadis instar.

scutum formæ oblongæ maiusq; clypeo. Itaque pro clypeo secundæ classi datum scutum est, quòd sine lorica essent, vt scutum & clypei & loricæ loco esset, & totum corpus protegeret. 8. Æneid.

—Scutis protecti corpora longis.

hinc & θυρεὸν Græci vocant, quòd referat similitudinem forium, quę longiorea quàm latiores solent esse. Stipendiarij hic in Liuio sunt, qui stipendia merent. dicit enim Romanos scutis vsos esse, ex quo stipendium militibus constitutum fuit. antea enim sine stipendio militabant. Mox idem appellat quosdam milites antepilanos: *hoc*, inquit, *10. manipulorum ag*
Antepilani Pilani *men antepilanos appellabant*. sic autem vocabant hastatos & principes in legione, quòd essent ante triarios, qui pilani vocabantur, vt & M. Varro 4. de lingua Latina docet: sic enim scribit, *hastati dicti qui primi hastis pugnabant: pilani, qui pilis: principes, qui à principio gladijs, & post commutata re militari, minus illustres sumuntur. pilani triarij quoq; dicti, quòd in acie tertio ordine extremis subsidio deponebantur.* & Ouid. 3. Fast.

—hastatos instituitq; decem.
Et totidem princeps, totidem pilanus habebat
Corpora, legitimo quiq; merebat equo.

Non multò post est in Liuio, *Decio caput iecinoris à familiari parte cæsum aruspex dicitur ostendisse.* hic & caput & pars familiaria verba sunt aru- Pars familiaris. Pars hostilis.
spicinæ: quæ quidem ars cùm ob vanitatem & superstitionem meritò desueta sit & improbata, nobis obscura sunt & ignota. Sed conijcere licet caput, fibratum in iecore initium fuisse: cumque iecur in duas partes diuiderent, familiarem & hostilem, & è familiari sua euenta augurarentur, ex hostili hostium fata, duo capita erant, vnum hostile, alterum familiare: de familiari hic Liuius loquitur, de hostis parte Lucanus lib. 1.

Cernit tabe iecur madidum, venasq; minaces
Hostili de parte videt.

Cic. 1. de diuin. *fissum familiare tractant.* de vtroq; capite familiari & hostili ibidem Lucanus,

Ecce videt capiti fibrarum increscere molem,
Alterius capitis pars ægra & marcida pendet.

Cùm autem scribit Liuius, *quæ sub signis iam alij quindecim ordines locabātur, ex quibus ordo vnusquisq;* Ordo. Vexillum
tres partes habebat, earum vnamquanq; primum pilum vocabant. tribus ex vexillis constabat. vexillum 186. homines erant. aut pro quindecim scribendum nouē aut in vexilli numero error sit necesse est. Nam cùm in vexillo dicat esse centum octoginta sex homines, hi tres efficiunt ordines sexagenum hominum cum suis centurionib. nam in ordine duo erant. si ceteria vexilla efficient nouem ordines, non quindecim, ex quibus acies postrema constabit, qua ordinem vnum ex illis effici dicit, cuius pars vna primū pilum dicebatur, id est vexillum triariorum: vt proinde legēdum esse suspicer, *nouem ordines locabantur: ex quibus ordo vnus, qui tres partes habebat, earum vna quam primum pilum vocabant, tribus ex vexillis constabat.* Nam nisi ita legatur, vix est vt ordinum numerus cum vexillis cōuenire posse videatur. hæc tamen adminitioni ita sunt, vt non sine cautione lector amplectatur.

CAPVT XXVIII.

Lupata, lupi, Thaliarchus, Vt melius pati, Vina liques.

ETiuuat & melli est Horatij quosdam locos excutere: quod iam sæpe fecimus, & sæpe etiam posthac libris sequentibus fortasse faciemus. In lib. 1. carminū od. 8. scribit,

—Gallica nec lupatis Temperet ora frænis.

Hic Gallica ora pro equis dicit gallicis, vt nominat Plautus Gallicos canterios in Aulularia, sc. Nartaui.

Faxim, inquit, muli precio qui superant equos,
Sicut viliores Gallicis canterijs.

Fræna autem lupata, quæ & lupata etiam sine Lupata.
additamento dicuntur, fræna sunt lupos habentia, & duriora asperioraque: vt currus falcati dicuntur, qui falces habent: secures dolabratæ, quæ habent dolabram: falces vericulatæ, quæ vericulum. est autem lupus ferreū Lupus.
instrumentum vncum, simile dentium luporū: Liuius li. 28. *in alios lupi supernè ferrei iniecti, vt in periculo essent ne suspensi in murum extraherentur.*

λύκος

λύκος eodem modo Græcè dicitur ferrũ quoddam fræni, vnde lupatum: atque hinc λυκοσπάδες equi à nonnullis explicantur. Ouidius ex parte totum frænum significauit, cùm dixit,

——duros accipit ore lupos.

Est & lupus ferrula manubriata apud Palladium: fræni autẽ lupati ad os equi quantumuis ferocis temperãdum domandumq́; aptissimi sunt. Thaliarchum in Horatio ode 9. eod. lib. aspiratè & anhelatè prima syllaba scribendum censeo, vt nomẽ proprium sit, in quo insit significatio magistri & domini conuiuij, qui & symposiarchus vocabatur. nam thalia conuiuium etiam Græcis significat. At verò diota (scribi enim iota debet non ypsilon) est amphora, ex eo nominata, quòd vtrinque ferri posset, cùm vtrinque sit ansata, vnde ἀμφορεὺς & ἀμφιφορεὺς à Græcis appellatur, & explicatur ἀγγεῖον κεραμεοῦν ἀμφοτέρωθεν φέρεσθαι, ὅτε δίωτον. Horatius lib. 1. ode 1.

Thaliarchus.

Voce formasti catus & decoræ
More palæstræ,

de Mercurio, ad eius officia id referens: vnde & cognomina apud Græcos inuenit, vnum vt λόγιος ab eloquentia dicatur, qui orationi præest: alterum ἀγώνιος à certaminibus, quòd palæstræ præsit & gymnasiis. Idem erat & nuncius deorũ, vnde κῆρυξ & διάκτωρ vocatur: etiam ab aurea virga χρυσόῤῥαπις. quæ quidẽ prætermittere nolui. Ode 11. Leuconoes nomẽ Græcum est, à mentis candore: quanquam candidam mentem Græci pro mala etiam dicunt. nam Hesychius λευκῶν φρενῶν explicat κενῶν φρενῶν: nisi sit potius καλῶν φρενῶν legendum, vt reor. Illud autem ibidem,

—vt melius, quicquid erit, pati

est, ὡς ἄμεινον ὂν πᾶν τὸ ἐσόμενον φέρειν. Illud enim participium ὂν nequeunt exprimere Latini, & plerunque in eorũ oratione desideratur: vt mox,

Vt melius pati.

—Et spatio breui Spem longam reseces.

id est, cùm vitæ spatium sit breue, βραχέος ὄντος τοῦ δρόμου καὶ τοῦ διαστήματος, id est cùm breue sit curriculum vitæ. Est igitur, *vt melius*, absolute dictũ, pro vt meliore, vt ita dicã, existente. Ibidem, *Vina liques*: id ex antecedente consequẽs significat, id est, vinum bibas & tibi indulgeas: ex antiquorum consuetudine, qui vinum vt desecarent & liquidius redderẽt, minusq́; nocens fractis velut viribus, antequam biberent, colo transmittebant: Tertullianus, *Conquirtio altilium enormem saginam, defecato senectutem vini.* Erant & niuaria cola, quibus & niues attenuabantur, vt Martialis scribit lib. 14. epigr. 103. Verùm cur ode 12. acrem tibiam dixit Horatius? nempe cùm lyræ sonus dulcissimus sit, tibiæ vehementior est & acutior & vlulantior, magisque tinnulus. Idcirco acris tibia dicta est, cuius epitheti proprietatem & Fabius libro 8. cap. 2. in Flacco obseruauit. Ibidem,

Vina liques.

Vnde vocalem temerè insecutæ Orphea syluæ.

temerè, valet vulgò, passim: lib. 2. ode 11. valet fortuitò, negligenter: vt,

Cur non sub alta vel platano, vel hac
Pinu iacentes sic temerè.

temerè est sine arte: Liuius lib. 21. *itaq; ingens vis coacta nauium est lintriumq́; temerè ad vicinalẽ vsum paratarum.* è montibus autem siluosis arbores Zonen vsque Orpheum erant secutæ: illic autem in amphitheatri orbem Orpheum canentem audientes cinxerant. vnde & loco nomen.

LIBRI VNDECIMI FINIS.

ADRIANI TVRNEBI ADVERSARIORVM LIBER DVODECIMVS.

CAPVT I.

In Catullo quædam animaduersa, laneum latus, anseris medulla, Aquinius.

Catullus emendatur.

DVLCISSIMVS omnium poetarum & politissimus Catullus epigr. 30. ait,

Amabo mea dulcis Ipsitbilla,

in quo quidem versiculorũ suauissimo nomen Ipsithillæ iucundum illud quidem sonat, sed tamen neque merè Romanum, neq; verè Græcum ingenua sua sibi indole videtur. ego si quis ignoscere in animum inducat audaciæ meæ, quæ facinoroso grassatur per auctores impetu. Hospitilla lubentissimè legerim: & cur, afferre possim. primùm ferè Romanis vtitur nominib. propriis, quæ ad blandimentum lepidè sciteque diminuere interdum solet, vt epigram. 42. *septimillum* vocat, qui Septimius est. sic hic hospitillam, quæ est hospita. Deinde facilis & lubrica fuit literarum traductio, & eleměti vnius immutatio. postremò hospitam Romę habuisse verisimile est Veronensem poetam vrbis incolam. In eodem epigram. vereor vt illud satis emendatum sit,

Quod si iusseris, illud adiuuato.

quodam enim animi studio efferor ad legendum, *illud & iubeto*: aut, si quis fortè tale verbũ patientibus feret auribus, *illud adiubeto*, quod erit, illud pręterea iubeto. nam adiuuato, quod erit, in illo adiuuato, etsi Latinè eleganterq; dicitur, non tamen ita procliui natiuoq; versiculorum & elocutionis cursu incitatur. Legendum in eo etiam poeta epigr. 27. puto,

Paterna prima lancinata sunt bona,

non *primùm*: tum quòd ex iambis solis contexitur versus, tum quòd subiicitur,

Secunda præda Pontica, inde tertia Ibera.

nulla vt causa sit, cur non eodem tenore & habitu tota oratio pergere & formari fingiq; debeat. Sed & cùm Britannia ab antiquissimis scriptoribus nisi singulari numero efferri non soleret, nisi in certo quodam loquendi genere, vt epigram. 4.

Mauult quàm Syrias Britanniasq;.

Nam ne Syriam quidem multitudinis numero solemus eloqui: Britannias enim dici posteriorum Imperatorum ætate solitum est: scribendum arbitror 27. epig. *timet Britannia*, non *timent Britanniæ*. & vt iambos cœptos epigrammati reddamus perpetuos, libēter *timentq; Galliæ hunc*, pro *hunc Galliæ timent*, legerim. nam in hoc toto epigrammate huoc vnicum spondæum reperias pedem. non est autem verisimile Catullum perpetuare iambos studuisse, & sui tamen oblitum tandem in fine epigrammatis gradibus pernicibus & leuibus pedem tardum inseruisse, grauemq; mensionem. nam quod tribrachyn vnum intexuit, id etiam incitat velocitatem versus & procliuitatem: quanquam si *opulentißimæ*, quo modo fortasse scripsit, legas, conseruabitur perpetua iamborum connexio & series. Illud autem elegans, quòd latusculum laneum appellat, quod est molle. sic apud Macrobium Saturnal. cap. 8. dij dicuntur habere laneos pedes, quòd fœtus qui vtero contioetur, decimoque mense foràs erumpit, mollibus naturæ vinculis colligatus tenetur. Ne, inquit Catullus, *laneum latusculum manúsmollicellas.* adiectio sumpta est à mollicie lanæ. Quod autem addit, *vel anseris medullula*, & in obscæno quoque est carmine positum, *quidam mollior anseris medulla.* id aliquando sum suspicatus de mollissima anserum pluma accipiendum, quæ interior est, & corpori proxima: sed cùm intelligam anseres in deliciis Romanis olim fuisse, quos altiles sagiuatosque tenerioris ætatis apponere solebant, quorum tenerrimis pulpis etiam tenerior multis partibus esset medulla: inducor vt credã, anseris medullam pro mollissima & tenerrima re vsurpari solitam esse, cùm Romanorũ iudicio teneritatem carnis longè superaret mollitudo medullæ. Epigram. 14. *Cæsios, Aquinos*, malè scriptum arbĩtror, pro *Cæsior, Aquinior*: etsi in modulando versu vocales coniungendæ sunt, vt earum cœtu vna comprehendantur syllaba. Aquinium enim malum poetam fuisse, è Cicerone cõstat. Nam quinta Tusculana sic scribit, *adhuc neminem cognoui poetam, & mihi fuit cum Aquinio amicitia, qui sibi non optimus videretur.*

Laneum latus.

Anseris medulla.

Aquinius

CAPVT II.

Fœnicularius campus, ego fructum puto, Cicero emendatus.

Libro

Libro Epistolarum ad Atticum 12. obscuritatem quandam & nubẽ ænigmatis continet quod ita scribitur epistola 9. *Scribe quæso quid referat Celer egisse Cæsarem de candidatis: vtrum ipse in fœnicularium, an in campum Martium cogitet.* puto autem venustè & iocularitet significari, vtrum ipse à Cæsare impetrauerit eum candidatis vt comitia fiant, vt in campum Martium candidatus ad petendum veniat, & magistratum petat: an verò hoc ab eo non obtinuerit, nec comitia futura sint, vt ad fœnicularium se recipere cogatur, quod est ad fœnus exercendum desperato magistratu: nam fœniculatij eadem quæ fœnoris origo, iidem natales. résque tota eò venustior est & iucundior, quòd & campus erat fortasse aliquis nomine Fœnicularius, & vt non fuerit, tamen prata eo nomine vocari possunt, eoque vocem illam retulit. Est & breuitate nimia illud non minus nodosum epist. 1. *Verùm si quæris, homini non rectæ sed voluptuariæ quærenti nónne ἀβίωτον: tu interea dormis. Iam explicandum est πρόβλημα, si quid acturus es. Si quæris quid putem, ego fructum puto.* hic quidem perbellè ludit, voluptuarios homines sibique indulgentes viuere dicens, quæ est Epicuri sententia, cuius cùm esset æmulus Atticus, tamen dum pecuniam congerit, & negotia gerit seq; studiis rei familiaris implicat, eũ voluptates prætermittere nec viuere iocatur. tu, inquit, interim dum illi beatè viuunt, dormis & stertis, cessasque, nec iucunditatem vitæ sectaris vllam. Est autem iam tempestiuum, si hoc acturus es, incipere. Est enim tibi tandem aliquando statuendum quid de finibus bonorum sentias: virtutisne an lætitiæ causa omnia facienda sint? hoc problema explicandum tibi est. Iocatur autem perlepidè, cùm præsertim sciat, quid hac de re Atticus sentiat: qui tamen voluptatis sectam opinione magis, quàm vita & factis sequebatur. quòd si, inquit ludens, ego quid sentiam scire vis, ego fructum puto, & commodis vitæ fruendis beatitudinẽ metior. ἀβίωτον autem de iis qui genio indulgebant, dici solebat. Seneca libro 1. epistola 12. *Pacuuius, qui Syriam vsu suam fecit, cùm vino & illis funebribus epulis sibi parentauerat, sic in cubiculum ferebatur à cœna, vt inter plausus exoletorum hoc ad symphoniam caneretur, βεβίωται.* Est & quiddam intempesta nocte eodem libro, epistola 5. atrius, sed meridiano sole splendidius & lucidius erit, si falsum scripti corrigatur. sic autem editum est, *quod autem osim hanc rem, ἔρανον à te.* ego legendum puto, *quod autem os in hanc rem?* hoc sensu, qua fronte, & quo ore audebit à te petere pecuniam mutuam? Huic emendationi eò magis confido, quòd Petrus Victorius nunquam sine laude nominandus, in antiquis libris *osin* extare affirmat, vt tantùm distrahenda fuerint, quæ temerè cohæserant. Illud etiam epistola 6. clarum non est, nec liquidum, *Insula Arpinas habere potest germanam ἀποθέωσιν: habere videatur:* [illegible] *est.* loquitur de Tulliæ consecratione, cui fortasse accommodatam putasset Atticus insulam Arpinatem in Fibreno sitam, sibi tamen eam placere negat Cicero, loci solitudinem causatus. sese enim ait in celebri frequentique loco eam consecrare velle, vt in ortis suburbanis. puto igitur Græcè scribendum, αἰγινόμος est, hoc sensu, locus est solus & desertus, & caprarum pastioni quàm hominum celebritati aptior. regio autem illa tota erat asperior & montosa, cuiusmodi capris in deliciis esse solet, & αἰγίβοτος vocatur.

Fœnicularius campus.

Ego fructum puto.

Cicero emẽdatur.

CAPVT III.

Sed tamen, Veruntamen, copo, quatenus id facit, inuersus annus.

ETSI qui iocantur plerunque mentiuntur, & mendacio gratiam quærunt, tamen iocantem Horatius nihil putat vetare verũ proloqui, cùm lepos & venustas ioci pro inuitamento & illecebra plerunque sit, & sermonem verum condiat & perfundat iucunditate sui, vt dulciario opere pueri & crustulis ad literas discendas quodam blandimento inducuntur, idq; est quod Horat. lib. 1. sat. 1. scribit,

—vt pueris olim dat crustula blandi
Doctores, elementa velint vt discere prima.

Est igitur plerunque iocus poetis pro crustulo & bellario verique condimento. Cùm autem ibi ait Flaccus,

Sed tamen amoto quæramus seria ludo:

sed tamen vacat: sed eo solent interdum vti Latini, cùm inchoatum sensum & longo tractu productum, aut interpellatum interiectione & distractum, reuocare & continuare volunt: Cicero 2. Tuscul. *Etenim si orationes quas nos multitudinis iudicio probari volebamus: popularis est enim illa facultas & effectus eloquentiæ audientium approbatio. Sed si reperiebantur nonnulli, qui nihil laudarẽt, nisi quod se imitari posse confiderent, quémque sperandi sibi, eundem & bene dicendi finem proponerent, quid futurum putamus, cùm adiutore populo, quo vtebamur antea, nunc minimè nos vti posse videamus?* Sic & *veruntamen* solet ad reuocationem & continuationem sententiæ, non aduersantis iure vsurpari: Cicero in Verrem, *atque ego plus oneris habeo, quàm qui cæteros accusarunt (si onus id est appellandum, quod cum lætitia feras & voluptate) veruntamen hoc ego amplius suscepi, quàm cæteri:* Sic & *igitur* interdum eleganter ponitur, vt & apud Aristotelem sæpenumero ἐπεὶ & δὲ in redditione. Quòd autem ibidem Flaccus scribit, *perfidus hic copo*, non de his tantùm quidam intelligunt, qui statam habẽt in vrbibus cauponam, sed de copiariis etiam, qui magistratibus præbenda & eorum familiæ præstabant publicè conducta, qui peregrinantes principes & magistratus sectabantur, vinum cibariaque vendentes: in quinta vtiq; satyra apertissimum est de iis intelligi, qui certam statamq; vspiam habent coponam,

Differtum nautis, cauponibus atq; malignis.

malignitatem enim eorum accusat, qui malignè & illiberaliter victum ferè præbent. In Q.

Sed tamẽ.

Veruntamen.

Copo.

Cic.

Cic. dubium magis videatur esse, & de copiariis intelligi etiã fortasse nomen coponis possit, nisi *omnes* vniuersitatis particula efficeret, cùm ita scribit in commentario de petitione consulatus, *in petitione autem cõsulatus copones omnes compilare per turpißimam legationem maluit, quàm adesse, & populo Romano supplicare*. erant & in eis parochi, qui lignum etiam salemque præbebant. Iam illud eadem satyra,

—iubeas miserum esse libenter

Quatenus id facit,

Quatenus id facit.

ita accipiendum arbitror, qui insanabilis est, nec deduci de auiditate studioq; nummorum accumulandorum potest, eum cùm videas in maxima versari miseria, iubeas eam, quantamcunque auaritia affert, libenter iucundeq; ferre. esse enim puto *quatenus id facit*, ad quam vsq; studium lucri miseriam perducere solet. miseria autem magna est in quærenda omni labore pecunia, & diligenter custodienda, furibus cauendis, saccis indormiendo, nummis vt sacris parcendo & abstinendo, fame se enecando.

Annus inuersus.

Annus verò inuersus, annus est brumalis, vt si [illegible] diceretur. Nam τροπαὶ à Græcis reuersiones solis vocantur, à Latinis bruma & solstitium.

CAPVT IIII.

Quædam lib. 12. ad Atticum explicata, sol assus, sol nitidus, lætaster, formaster.

Cicero explicatur.

LIbro epistol. ad Atticum 12. epist. 4. *Nicasionum archetypa*, per scirpum significant fœneratorum calendarium, vel quòd Nicasio fœnerator fuerit, vel quòd in Nicasione fabula à Cæcilio nescio quid tale scriberetur, vel certè q; proprium nomen, quod Græcum est origine, quadam lasciuia, ad interpretationem Romanam, ad quam alludit, reuocaretur, quasi Nicasio à nicando, id est necando dicatur, vt eneco & enico dicitur: fœneratorum autem crudelitas homines trucidare enecareq; videtur: vel quadam etiam alia ioci luxuria, quasi hominum sint victores, ex etymo Græco. Hoc idem vsuuenit mihi, quod Epicuro in Meteorologicis philosophanti, quorum nõ vnam causam, sed omnes, quæ probabilitatem habeant aliquam, esse commemorandas putat.

Sol assus.

Assum autem solem epistol. 5. intelligit aridum, torrentem, calidum, æstuosum, siccum, sine vnctione, quam Græci ἡλίωσιν appellant:

Sol nitidus.

solem verò *nitidum & vnctum*, cœnam opiparam & lautam post ambulationem in solario, aut sub dio. solebant etiam vncti in sole nudum corpus calefacere, & tanquam torrere: Persius sat. 4.

At si vnctus cesses, & figas in cute solem.

Quod eodem libro, epist. 6. scribitur, *Si quid habet collis ἐπιδήμιον*, intelligo, si collis Quirinalis, vbi tu habitas, insalubrior est, & in eo solet hominum valetudo tentari. ἐπιδήμιον enim è notione ἐπιδημίας, id est morborum popularium hoc loco censeo explanandum esse. scribit & hunc in modum eodem lib. epist. 9. *Tantùm rogat de S.C. vt corrigas. hoc quidem fecisset etiam si Ravio admonitus esset.* ita hunc locum hodie excudunt: sed Petrus Victorius in capsariis vetustarum bibliothecarum libris, se reperisse prædicat *rario*: cui si syllabæ vnius supplementum addas, fiet ærario. Notum est autem morem fuisse senatusconsulta ad ærarium deferẽdi. si, inquit, ærario admonitus fuisset, hoc etiam fecisset, & eum, ærarium vt hoc faceret admonere potuit, quo deferendum erat senatusconsultum & antè corrigendum. Illud mox, *Si verò à Faberio recedit*: de pecunia intelligo, si à Faberio pecunia recedit, nummusque mouetur, & mihi soluit quod debet. & vt coniecturas nostras aliàs indicemus, eodem libro, epist. 14. vbi scribitur, *si qua etiam iactura facienda sit in repræsentando, quod possum adducito*: legendum arbitror, *quoad possunt, adducito*: vt de suis nominibus & debitoribus loquatur, vt eos Atticus adducat eò, quoad possunt repræsentare. legi enim posset, *quoad possum*, hoc sensu, quoad possum iacturã facere. Est & locus epist. 35. ab interpunctionibus sensus perditi, &, vt ita dicam, insani, qui tamen, vt spero, sic sanitati restituetur: *Quæris à me quod summum pretium constituam, & quantum anteire istos hortos Drusi: accessi nunquam. Coponianam villam & veterem & non magnã noui.* cùm autem *quantum anteire* dicit, audiendum est *constituam*, quod antecessit. negat autem se posse id constituere, cùm eò nunquam accesserit. Epist. 24. lego, *Philotimus negat Cn. Pompeium teneri*. quod sequitur, *est fuluaster*: id verò est, imitatur Fuluium Pompeianorum studiosum, rumoresq; falsos, q; de secundis Cæsaris rebus feruntur, esse prędicantem. sic ille antiquus apud Festum versiculus, *Aut hic formaster aut lætaster paruulus*, explicari videtur de eo, qui formosum aut calentem hominem (nam formus est calidus lingua antiqua, vnde & formosus) & lætum imitaretur, talemq; ostendere se vellet & fingeret.

Formaster. Lætaster.

CAPVT V.

Costa, desuper venire, antiqua patria, silentia lunæ, cauus, amplecti postes, salutare limen: apud Maronem 2. Aeneid.

COstæ Latinis interdum sunt ea statumina & firmamenta, quibus tabularũ compages connectitur: vt in equo Troiano canit Maro,

Costa.

—sectaq; intexunt abiete costas:

id est, statumina tabulas connexura intus intexunt ei operi. sic *costa ratis lacera*, à Persio saty. 6. appellatur. Quòd autẽ de machina illa Troiani equi dicit Maro,

—venturaq; desuper vrbi,

Desuper

id est, vrbi superuentura, & eam oppressura: vt quæ ex alto ingruunt, & suo casu grauitateq; subiecta premunt & onerant, & ruina sua inuoluunt & obruunt: ea quoque tempestas impotentior & atrocior infertur, quæ tanquam à vertice deiecta, incumbit: Maro 2. Georg.

Præsertim

Præsertim si tempestas à vertice siluis Incubuit.

At illud 2. Æneid.

Antiqua patria.

Nec mihi iam patriam antiquam spes vlla videndi,

non mihi videtur tantùm occultare mysteriorum, quantũ nonnulli comminiscuntur. poetam enim persuadere conantur id ob antiquitatem Argiuorum dixisse: ego verò existimo cùm transfugam simulet, qui iam solum mutarit, & patriam velut nouam nouasq; sedes exilio quæsierit: eũ appellare patriam antiquam, patriam pristinam, cuius solum verterit, & cuius amiserit ios, qui se in aliam velut dicarit, priore deserta. est enim antiqua patria, à qua demigratum vel à colonis, vel exulibus, vel transfugis: sic Tyrus Didûs antiqua patria dicitur lib. 4. Æneid.

Namq; suam patria antiqua cinis ater habebat.

Ibidem, *—& Troia antiqua maneret:*

erat enim euersa, & alias quærebat sedes Æneas. Aras autẽ illas solennes, ad quas taurum Neptuno immolat Laocoon, in litore fuisse suspicor. nam & Neptuno apod Homerum in litore sacra facit Nestor, & Deo marino litoralia sacra videtur conuenire, & prodigiosæ anguium narrationi hoc quoque consentaneum erit.

Silentia lunæ.

Etsi autem Luna silere dicitur, cùm intermenstrua est, neque lucet: tamen hic *tacitæ amica silentia lunæ* Maro dixit, nocturnũ eius lumen intelligens, quòd noctem silere dicerẽt: vt Catullus epigr. 7.

Aut quàm sidera multa cùm tacet nox.

id est, cùm est nox. dies enim inquietus & clamosus est, nox tranquilla & tacita: & à Flacco eleganter scriptum est epod. 5. od.

—o rebus meis
Non infideles arbitræ
Nox & Diana quæ silentium regis
Nocturna cùm fiunt sacra.

nam & ad tacitæ lunæ silentium nocturnum respexit, & ad silentium sacrorum, in quibus imperari solebat, vt linguis faueretur, ne qđ ominosum verbum excideret quod sacra vitiaret. atq; id quod dixi de silentio lunæ apud Maronem eò verius puto, quòd sciam à Petronio Arbitro scribi captam Troiam fuisse plena luna, quæ pernox solet lucere: sic enim scribit,

Iam plena Phœbe candidum extulerat iubar,
Minora ducens astra radianti face:
Cùm inter sepultos Priamidas noctes & mero
Danai relaxant claustra, & effundunt viros.

Cauus.

Maro eodem lib. vt & aliis quoq; locis, cauum appellat, quod solidum non est, sed inane:

—nox, inquit, *atra caua circumuolat vmbra.*

Et libro 6.

Ni doceat volitare caua sub imagine formæ.

Illud autem, *—postesq; sub ipsos Nituntur gradibus:* argumentũ habet, in edito ianuam fuisse, gradibusq; ad eam aliquot ascendi solitum, quod hodieq; fieri videmus in optimatum ædibus, regiisq; principum. Sed & ibidem cùm ait,

—penitusq; cauæ plangoribus ædes,

cauædium intelligit, quod post atrium erat, explicaturque à Varrone libro 4. de ling. Lat. & Vitruuio libro 6. capite 3. Inquit Maro,

Amplecti postes.

Amplexæq; tenent postes, atq; oscula figunt.

hoc vt opinor è Romaoorum moribus dictum est, qui religionis aliquid liminibus & postibus tribuebant.

Salutare limen.

Apod Plautum in Mercat. Sc. Limen superum. limen superum & inferum quadam religione salutatur: & apud Tibullum libro 1. elegia 2. liminibus oscula dantur, vt hîc apud Maronem postibus: & qui ædem dedicabat, postem tenebat, ad deorumq; placandam iram poste caput tundebant. Tibulli versus sunt,

Non ego si merui, dubitem procumbere templis,
Et dare sacratis oscula liminibus.
Non ego Tellurem pedibus perrepere supplex,
Et miserum sancto tundere poste caput.

Et apod poetas amatores dant postibus serta. Quod si non satis religionis opinionem confirmat: at certè verisimile eandem posti quam limini reuerentiam & cerimoniam tributam. igitur amplectuntur postes & osculantur, eorum religiooe se tutas fore, & immunes ab hostium iniuria existimantes.

CAPVT VI.

Gladius, parazonium, trabea Remi, & quædam alia in Papinio explicata.

POtestas animaduertendi in facinorosos, meri imperij est, vt iurisconsulti scribunt, idq; gladij ius est: quod quidem ex ea tractum est consuetudioe, quòd principes Romani præsidibus & præfectis prætorio, iisque quibus hoc imperium esse volebant, gladium dabant.

Gladius.

Id facile est coniicere è verbis Papinij sic scribentis, lib. 5. silu. 2.

Felix qui magno iam nunc sub præside iuras,
Cuiq; sacer primum tradit Germanicus ensem.

Sed & Imperatoris gladius vnius erat curæ commissus, præfecti scilicet prætorio, cùm Imperator etiam multò magis merum imperium haberet, quàm quibus eam potestatem in prouinciam euntibus mandabat. Philostratus, [illegible], vt autem maioribus illis potestatibus gladius eiusque potestas dabatur: sic tribunis pugio, quod [illegible] dicitur.

Parazonium.

Martialis libro decimoquarto, epigram. 32.

Militiæ decus hoc & grati nomen honoris
Arma tribunitium cingere digna latus.

Dio Traianum scribit dixisse, cùm parazonium Suræ cingeret, Hoc pro me, si rectè imperaro, vtaris: sin secus, in me. Ita in his meritum honorum distinguebat magnitudo ferri, ac gladio accingebantur imperatores, duces, præsides: pugione tribuni. vt autem in honoribus mandandis his armis accingebantur: ita cùm ignominiosè mittebantur, & honoribus priuabantur, discingebãtur, cuius rei multa passim in iure aliisque scriptoribus extant exempla. verùm quando è Papinio locũ adduximus,

ximus, in ea præterea silua vnde deprompsimus, aliquid explicemus.

Trabea Remi.

—non, inquit, sanguine cretus
Turmali, trabeaq; Remi, sed paupere clauo
Augustam sedem & Latij penetrale senatus
Aduena pulsasti.

ea vetus lectio horum versuum est, alij *trabeq; & remis*, emendant. sed si constare sensus potest literaturæ veteri, cur nó asseratur? non tu, inquit, equestri natus es loco, & sanguine turmali: trabeati autem erant equites Romani cùm transuehebantur, vt Valerius scribit. trabeam autem Remi dicit, quòd Remus & Romulus trabea vsi sunt: vnde & trabeatum Quirinum vocat Ouidius 1. Fast. Equestris autem ordinis clauus erat angustus, vt latus clauus senatorij. non enim placet de clauis caligaribus id intelligi. Nam eum dicit nunquam angusticlauium fuisse, sed statim tunicam lati claui induisse. sequitur enim,

Trabeati.

Primaq; patruta clausit vestigia luna:
Mox Tyrios ex more sinus tunicamq; potentem
Agnouère humeri.

In ea silua legendum crediderim,

—quanquam vestita viderent Arma.

vetus enim est scriptura *vectita*, pro qua supposuere Nemeæa: ego módesta ferendaque mutatione nó incommodè *vestita* inseri posse video. Vt puerorum prætexta purpura circúdara erat: sic rironum vestis pura, candida, sine vlla purpura: tirones autem eos dico qui togam virilem sumebant, qui & eodem die in forum deducebátur, qui dies tirocinium dicebatur. de prætexta & veste pura, hęc apud Papinium eadem silua legimus, quæ notanda esse putsuimus,

Vestis pura, prætexta.

Nec saltem teneris ostrum iuuenile lacertis
Exuit, albentiq; humeros induxit amictu.

Fiebant in castris tribunalia duci cespititia, vnde ius dicebat, & milites alloquebatur. hinc illud Papinij eadem silua,

—hoc cespite turmas Affari.

Sed & ex armamentario principis centurionibus, præfectis, tribunis, alarum præfectis, enses diuidebantur: Papinius,

Diuidere enses.

Præterea fidos dominus si diuidat enses,
Pandere quis centum valeat frenare maniplos,
Intermissus eques, quis præcepisse cohorti:
Quem deceat clari præstantior ordo tribuni:
Quisnam frenigeræ signum dare dignior alæ.

CAPVT VII.

In secunda ecloga quædam explicata, incondita, herbas contundit olentes, resonant arbusta cicadis, percurrere labro calamos, Pallas quas condidit arces colat.

Incódita

IN 2. Maronis eclog. *—ibi hæc incondita solus Montibus & siluis studio iactabat inani:* sic declarandum existimo, vt non condita versu ea profudisse Corydonem dicat, quę postea ipse in versum incluserit. Etsi enim Corydon versus iactat suos, tamen per illam amoris insaniam & querelam ex tempore carmina non effundebat. Itaque Maro quæ ipse condiderit versibus postea, tum eum dicit sine numero querentem declamasse.

Thestylis & rapido fessis messoribus æstu,
Allia serpillumq; herbas contundit olentes,

Herbas contúdit olentes.

cùm dicit Maro: significat messores genus hominum laboriosissimum, tamé interquiescere propter æstum, prandereq; moretum, quo genere edulij allio & herbis olentibus nó tam conditi quàm infecti, messores & rustici illa tempestate vescebantur, vt è Moreto Virgilij intelligimus.

At mecum raucis, tua dum vestigia lustro,
Sole sub ardenti resonant arbusta cicadis.

hic Maro è cicadarum cantu maximú æstum significat, perinde ac si diceres, at nunc meridiano tempore solis vapore omnia torrentur, quod arbusta cicadis resonantia ostendút. per æstum enim cicadę vehementius canunt: Virgilius lib. 3. Georg.

Inde vbi quarta sitim cœli collegerit hora,
Et cantu querulæ rumpent arbusta cicadæ.

Resonant arbusta cicadis.

Iam non esse dubitandum nec quęrendum puto, quid vaccinium sit, de quo tanta contentione inter doctos est disputatum: hanc enim totam litem Maro diremit, qui quod scripsit Theocritus, καὶ τὸ ἴον μέλαν ἐντί, καὶ ἁ γραπτὰ ὑάκινθος, 10. eclog. verrit,

Et violæ nigræ sunt & vaccinia nigra.

proinde quod hic dicit,

—vaccinia nigra leguntur,

de hyacintho intelligamus: expetebatur autem tingendo purpureo colori vaccinium.

Mille meæ Siculis errant in montibus agnæ:

id imitatione Theocriti à Marone dictum est, cuius in Bucolicis æmulus est. Theocritus autem Syracusanus scenas edylliorum suorum in Sicilia ferè pingit.

Pan primus calamos cera coniungere plures
Instituit, Pan curat oues, ouiumq; magistros:
Nec te pœniteat calamo triuisse labellum.

Percurrere labris calamos.

vetus fistula septem compacta cicutis vel auenis cera iunctis erat, quarum series imitabatur organorum vel hydraularum fistulas: habebat autem vnaquæq; cicuta sonum suum ab aliis discrepantem, ita vt septem calami septem vocum discrimina redderét. eas, vt hodie castratores suum fibilarium, labris percurrétes cantus dabant: vnde Lucretius lib. 5. scripsit,

Et supra calamos vnco percurrere labro.

Iterum Lucretius lib. 4. de Pane loquens,

Et genus agricolum latè sentiscere, cùm Pan
Pinea semiferi capitis velamina quassans
Vnco sæpe labro calamos percurrit hiantes.

Vnde & terere labellum dixit Maro. Ordo autem is erat cicutarum, vt deinceps, quod ab Ouidio libro 8 Metamorph. scribitur, decresceret arundinis ordo. Nam cùm paris essent crassitudinis, vocum mutatio quæ rebatur longitudine & breuitate.

Eheu quid volui misero mihi! floribus Austrum

Perditus

Perditus, & liquidis immisi fontibus apros.

Austrum hic aliquando non ventum intellexi, sed vas quo aqua hauritur: cùm etiam auster ab hauriendа aqua à grammaticis dici scribatur: qui autem vas floribus immittit, vt imprudentes sæpe olitores, flores opprimit & cóculcat. nunc credo illud subtilius quàm verius excogitatum esse: & de vento Austro interpretor, cuius aura calida & æstuosa statim languescũt flores pulcherrimi. Stat.lib.3.sil.3.

Pubentesq; rosæ primos moriuntur ad Austros.

Val. Flaccus 6. Argon.

Lilia per vernos lucent velut alba colores,
Præcipuè queis vita breuis, totusq; parumper
Floret honor: fuscis etiam Notus imminet alis.

Pallas quas condidit arces. Eclog.2. —*Pallas quas condidit arces, Ipsa colat:* Minerua ædificiorum, vt Oppianus scribit, inuentrix fuit: & proinde ex ædificiis, vrbium. vrbes ergo quas condidit, ipsa incolat: ipsa etiam πολιοῦχος & πολιὰς & ἐρυσίπτολις cognomento, vt vrbium tutela colebatur, quarum & præses est, & in arce templum Athenis habebat. sed Oppiani verba nostram sententiam confirmantia proferamus, ex lib.2. ἁλιευτικῶν,

δῶρα ϑ' ἡ Παλλὰς ἀϑήνη, ἀνεφύσατο μηλέης,
φῆνέ τ' ἀνθρώποις μέγαν ἄστεα λαοῖσι,
Παλλὰς ἐπιχθονίοις πολιάρχος.

Arcium tamen meminit Maro, quòd in ea vrbium parte ei solebant templa fieri. Furnutus de ea, ἵδρυται ϑ' ἐν ταῖς ἀκροπόλεσι μάλιστα. Declarat quoque ei templum in editissimis locis & arcibus solitum poni Vitruuius lib.1.cap.7. *Aedibus verò sacris, quorum deorum maximè in tutela ciuitas videtur esse, & Ioui, & Iunoni, & Mineruæ in excelsissimo loco, vnde mœnium maxima pars conspiciatur, areæ distribuũtur.* Hic, vt hoc interim moneam, trium illorum deorum mentionem fecit Vitruuius, qui vrbi Romæ censebantur præsidere. Hęc ego pauca huc congessi, quæ bonorum iuuenum studiosorumq; doctrinę causa mihi non supprimenda existimaui.

CAPVT VIII.

Durum vinum, molle vinũ, typi, Thyonianus apud Catullum, dulce dedit apud Ouid. caluus Nero.

Durũ vinum. Vinum durum est asperum, & adhuc insuaue, neq; potui tempestiuum maturúmque. sic de vino, hoc durũ est pater, à Terentio scribitur in Heaut. act.1. sce.1. ei opponitur vinum

Molle vinum. molle, quod maturum est potui, mitemq; adeptum est saporem: Maro 1. Georg.

Tunc agni pingues, tunc sunt mollissima vina.

Sic Græci, vt Theophrastus & Athenæus, σκληρὸν & μαλακὸν οἶνον dicunt. Sed emansores sumus, & licentes vagamur, similesq; Scytharum statam sedem non habemus, hucque & illuc ferimur, non corpore, sed cogitatione, cuius celeritatem nihil æquauerit. *Typos tibi mãdo*, inquit

Typi. Cic. ad Attic. lib.1. epist.8. qui sunt igitur isti typi? non, vt puto, imagines solũ & simulachra, nec sigilla hominũ: sed insculptæ etiam aliarum rerum variarum effigies & formæ, quarũ distincta varietate in tectoriis delectabantur: ita vt variæ quadrę & crustæ variis celatæ speciebus viderentur: D. Lucas, τοῖς τύποις, οὓς ἐποιήσατε προσκυνεῖν αὐτοῖς. & illud, ὑμεῖς λαβὼν τὸν τύπον εἰς αὐτὴν τοῦ ἐκπλαστεῖν. Atq; hæc mea ista de re sententia est, si nihil scriptura mentitur falliitq;. nam Muretus vir ingenij singularis & iudicij tubos legendum affirmat: quod si ita est, intelligã imitationẽ aquęductus: vt & putealia sigillata imitationem putei in tectorio ostendent: aut immissa per illos tubos tectorio inclusos & labẽs aqua in putealia, puteum efficiet. sed priorem sensum meliorem puto. Quæsitum est, qui sint apud Germanicũ in Phænomenis, antistoche & antisceptæ: sæpiusque ampliata causa nihil pronunciatum. hic conabimur nõ interloqui. existimo legendum antœci & antiscij, vt eos populos intelligamus, qui in distantissima orbis terrarum plaga contrarias nobis sedes habent, & vmbram in diuersum mittunt. Apud Catullum, vt ẽm quicq; sub acumen stili subit huc coniicimus, numero magis q̃ delectui cósulentes. apud Catul. igitur epig.24. scribitur,

Thyonianus. *Hic merus est Thyonianus.* quo versu significat meraca Bacchi pocula per transnominationem: rediuiuus enim Bacchus matriq; fulminatę superstes, Thyonianus vocatus est: vel potius illum dilaceratũ reducẽ sospitemq; vitæ redditum hoc nomine sacra canebãt arcana: Auson. edyl.16. *Ne in sacris et fabulis aut Thyonianũ mireris aut Virbium, illũ de Dionyso hũc de Hippolyto reformatum.*

Dulce dedit. *Dulce dedit, tosta quod coxerat ante polenta,* cùm ait Ouid.5. Met. significatur κυκεὼν, quem Cic. de Orat. vertit cinnum. ei potioni conficiendæ miscebatur polẽta, id est farina ordeacea, vt è libro Hippocratis de diæta constat, & Homero Odyss.10. apud quẽ etiam cinno irraditur caseus. sed &, vt Hippocrates refert, interdum mel ei admiscebatur. quo factum est vt dulce vocarit Ouid. in neutro genere, quod ait coctum cum polenta fuisse. qui enim grammatici polentam hîc neutrius generis faciũt, in pollinariis & pistoribus potius q̃ grammaticis numerandi videntur. Didym. in Odys.10. cyceona dicit esse potionẽ ex vino, melle, polenta, aqua, caseo temperatã, qualem etiam Circe miscebat, veneficio tamen prȩterea medicatã.

Caluus Nero. —*et caluo seruiret Roma Neroni*, scripsit satyr.4. Iuuenal. satyrico felle, è populi tamen sententia & sermone. Nam cùm Domitianus sæuitia Neronem vel exæquaret vel superaret, ac Nero alter esset (iam enim nomẽ Neronis de Domitio successore Claudij in crudelitatis famã & inuidiam concesserat) idemq; caluus esset, vt à superiore Nerone distingueret, Nero caluus maledictis populi appellabatur. Ausonius de Cæsaribus,

Et Titus imperij felix breuitate, secutus
Frater, quem caluum dixit sua Roma Neronem.

Vadimonium. Vadimonium à vade ductum est, vt mercimonium à merce: & quanquam eo nomine propriè censetur obligatio sistendi se iudicio, tamen omnis sponsio & promissio eo interdum

vocabulo continetur, vt è dicto Thaleris Milesij cognosci potest, ἐγγύα, πάρα δ' ἄτα, quod Ausonius vertit,

Mileti fugisse Thales vadimonia alumnus.

alio loco conuertit, *—sponde, noxa tibi prestò est.* γηγενεῖς terrigenæ dicuntur à Latinis, vt gigantes: αὐτόχθονες eodem terrigenarum oomine etiam intelliguntur, vt Athenienses: Ausooius de clar. vrbib.

Nunc è terrigenis patribus memoremus Athenas.

CAPVT IX.

Delegare deos, suspensa bona, libellos deijcere, Fabius Persicus, dare in antecessum, linguarium: in Seneca lib. 4. de beneficijs.

CVM peruolutandi mihi librum 4. Senecæ de benef. nata esser occasio ex eo q. vltrotributorum in eo exemplum quęrerem, de quibus aote disserui, quę obiter attendi, his lectorem iogenuum uō fraudabo. Cap. 11. *Debitores*, inquit, *nobis deos derogat, precaturq; vt illi pro se gratiam referant*: ego haud dubitem quin Seneca

Delegare deos.

scripserit, *Debitores nobis deos delegat*: delegat enī debitorem, qui alium pro se, qui soluat, substituit, quod verbū familiare iurisconsultis cùm sit, & eorum sermone Seneca libros sæpe suos oroet, deniq; hoc verbū sentētia non postulet tantùm, verùm etiam flagitet, cur nō audacter secundū ipsum deceruimos & causam damus?

Suspensa bona.

Suspensa bona dixit cap. 12. quæ venalia pendeut in tabula proscripta, vt Tranquillus in Claud. cap. 9. *Lege prædiatoria in vacuum pependerit.* Seoecæ verba sunt, *& suspensis amici bonis libel-*

Deiicere libellos

lum deijcio, creditoribus eius me obligaturus. Deiicere autem libellos is solebat, qui creditoribus se obligare pararus erat, vel soluere parabat, vel deniq; eum, cuius boua proscribebātur, defendere volebat: Cic. pro Quintio, *Libellos Sex. Alphenus procurator P. Quintij familiaris & propinquus Sex. Næuij deijcit.* Cap. 23. *In numerum & discrimē dierum* equidē legere malim, quàm quomodo placet viro sane doctissimo, hic tamen mihi non

Fabius Persicus.

hominaudo, vbi repreheuditur. *Fabius Persicus*, quem impurissimum & obscœnissimum omnium mortalium describit Seneca 10. cap. & perpetuis iourit stigmaris, is planè est quē Iuuenalis perstrinxit satyra 8. cùm scripsit,

Cur Allobrogicis & magna gaudeat ara,
Natus in Herculeo Fabius lare.

ac Seneca poetæ facem præfert, & prælucet sententię. Vt aliquid in solutum dari dicimus,

Dari in antecessum.

ita eleganter dicimus, dari in antecessum, qđ quidem est, dari & solui antequam dêberi incipiat aut peti possit, quod nos ante manum dari dicere cousueuimus: eo genere dicendi aliquoties Seneca vtitur & iurisconsulri, nos verò libri 4. loco contenti erimus. Ego, inquit cap. 32. *quid cui debeam scio: alijs post longam diem repono, alijs in antecessum, aut prout occasio & rei facultas tulit*, id est, aliis etiam anrequā debeam soluo.

Linguarium.

Cap. 36. *ecce, vt doleat tibi, vt posthac consideratius loquaris, quod dicere solemus, linguarium dabo.* Linguariū hic appellat Seneca tanquam liogoarum thecam & repositorium, in quo se dicit linguam conditurum, ne temerè promittat. natum est hoc verbum è ioculari vulgi sermone, quo & nos plerunq; iocantes vtimur. Cap. 39. *& appellare debitorem possum, & si foro cesserit, portionē feram*: hæc verba ad eam actionem pertinent, quam Iurisconsulti tributoriam vocant, qua creditores pro portione de peculio serui capiunt, & ad eam, quæ quasi Seruiana vocatur. *Quingenti*, inquit ibid. *denarij sunt: illud, quod dici solet, in morbo consumat*: verba sunt hominū malè precantium illis, quibus de suo aliquid erogauêre ingratis, aut improbis soluere coacti sunt: hac, inquiunt, pecunia noo sanus & valens fruatur, sed valetudinarius io morbo vtatur.

CAPVT X.

Color mustellinus, extrema linea, propinare, commendare se in clientelā, in oculis gestare.

Color mustellinus.

REprehendi intelligo à Grammaticis Terentium in Eunuch. act. 4. sce. 4. quòd eunuchum dixerit colore mustellino, quem γέροντα γαλεώτην Menander (referente Donato io eo Terentij loco) appellauerat, de leotiginoso stellionis colore. Nā, vt inquiunt, γαλῆ, quæ mustella est, à stellione plurimū distat. Sed non facilè patior doctos scriptores insciriæ insimulari, & si potero Grammaticorum calumnię pro Terentio respōdebo. Equidem existimo γαλεώτην non tantū stellionem significare, sed etiam mustellam. constat enim pisces nō raró à similitudine terrestrium animantium nomē tulisse. Nunc qui mustellini sunt generis, γαλεοὶ & γαλεῶται vocantur: vt non dubitandum esse videatur, quin eo oomine mustella censeatur. γαλεώτης, inquit Hesychios, ἀσκαλαβώτης, καὶ ἰχθῦς, καὶ ζῶον χερσαῖον. piscis autem ille, vt opinor, est mustella, cuius pellis fœdi coloris est & iohonesti. & apud Aristophanem in Nebulis,

ἥσθην γαλεώτῃ καταχέσαντι Σωκράτους,

de mustella vel fele, quàm de stellione, quicquid grammatici & Latini & Græci perstrepanr, inrelligere malim. Sed hoc textum è Terentij velut penso factum erit. In eadem fabu-

Extrema linea.

la, act. 4. sc. 2. *Certè*, inquit, *extrema linea amare haud nihil est*: amare extema linea, est amare impensissimè, docta translatione à curriculis vel stadiis, in quibus prima linea cursus erat in carceribus, vltima in fine, quæ & calx dicebatur, q. scilicet calce vel creta notaretur. Vltra aotem calcem nihil superest, quò cursus tendatur, spatiaque palæstrarum & curriculorum lineis erant inclusa. Tertullianus aduersus Hermogenem, *Adijciam & ego propter nō intelligentes, quorum Hermogenes extrema linea est.* Tertullianus etiam in iisdem lineis dimicare dicit, pro, in eodem gradu: quia sic interdum collato pede pugnabatur, vt lineæ doctæ pedem semper insistere oporteret, nec inde referri, hocq; genere exercitationis vtebantur. Act. 5. sce. 9.

Propinare.

Hunc vobis comedendum & deridendum propino:

valet,

valet, hunc vobis do, ab antiquorum consuetudine Regum, qui phialas interdum compotoribus propinabát, quas illi auferebant. Suidas, *προπεπωκότες, ἀντὶ τοῦ παραδεδωκότες. ἐκ μεταφορᾶς δὲ εἴρηται. προπινομένων γὰρ παρὰ τὴν συνουσίαν πολλὰ μὲν ἀργυρώματα τῶν προκειμένων, πολλὰ δὲ χρυσώματα τῷ προπίνειν.* quiddam etiam tale apud Demosthenem & Athenæum reperire licet. Bene autem *libenter victitas*, eadem scen. desiderãdi significatione quidam accipiunt: bene, libenter, hilarem in modum viuere & epulari cupis: sed frequentationem epulandi non malè declarabit. Ibidem,

Commendare se in clientelã.

Thais, inquit, *patri se commendauit in clientelam & fidem.*

hoc more & instituto Atheniensium, apud quos, qui ciues nõ erant, sed inquilini, patronum aliquem sibi optabant, quod *προστάτην νέμειν* dicebant. qui autem patronum non habebat, in ius eo nomine vocabatur, appellabaturque illud iudicium *ἀπροστασίου δίκη*. Act.3.scen.2.

—*debeam*, inquit,

Credo isti quicquam furcifero, si id fecerim:
Præsertim cùm se seruum fateatur suum.

id dictum accipio è 12. tabularũ sanctionibus, & Atheniensium legibus, apud quos qui liberum hominem pulsauerat, ære mulctabatur. seruo se igitur impunè facere posse dicit. Credo autem temerè in ea fabula act.3. sce.1. *gestire* consedisse, pro gestare, in illo loco,

In oculis gestare.

G. Rex *te ergo in oculis*. T. *scilicet*. G. *gestire*.

Nam gestare in oculis credo Latinè dici, vt ferre & gerere: gestire autem minus hic cõuenit. Ar vincto pectore esse, act.2.sc.3. est esse pectore gracili & castigato: vnde & Fest. Pompeius lib.19. ait, *vinciæ dicebātur continentes*. credo quòd tales gracilioris & renutoris sunt abdominis, quàm incontinẽtes, quibus propendet squali culus. Non est aũt dubium, quin eadem scena Donarus legerit, *qui illum flocci fecerim*, nõ vt nũc peruulgatur, *non flocci*: quod etsi leue est, tamen non indignum admonitione credidi. Sed extra lineas penè capiũs excutrimus: verbũ igitur non amplius addam, vt inquit ille.

CAPVT XI.

Parenchiresis, encænia, emendatus Fabius.

EST apud Quintil. lib.7. cap.1. quædam capitis præscriptio de diuisione seu parenchiresi, quod verbum posterius quia non streepit vulgò in quadriniis, vixq; vnquam in scholis auditur, explicãdum esse videtur, ne si quis in ipsum fortè incidat, eius nouitate & insolentia perturbetur & circum Grammaticos vagetur, quid significet quæritans. Arbitror igitur esse parenchiresin, cùm vel præter orationem vel declamationem, huius tamen vel illius causa, vel orator vel Rhetor de ordine capitum, diuisione causæ, collocatione & dispositione apud se exigit & peruestigat, aut discipulos instituendo quæstiones & capita docet, & vltra eos qui idem argumentum tractarunt, excogitare aliquid conatur. Quòd em̃ id præter vel orandi vel declamandi officium & munus sit, & aliquid præter alios excogitandi labor suscipiatur, parenchiresis vocatur, velut conatus quidam & aggresſio præter legitimũ opus; atq; in ea capitũ & quæstionum peruestigatione & ordinatione septimus Quintil. liber consumitur. Est & parenchiresis, cùm argumentum & negotium ab alio tractatum alius sibi scribendũ sumit, vt apud Cic. ad Attic. lib.15. epist.1. de oratione Bruti, *prorsus contendis committere, tam multis verbis agis. egóne vt eam causam, quam is scripsit? ego scribam non rogatus ab eo? nulla παρεγχείρησις fieri potest contumeliosior*: hic parenchiresin vocat scriptã à Bruto causam scribere. Eodem modo & Themistius elegans & nitidus scriptor, non tantùm doctus philosophus, in præfat. in poster. analyt. Aristotel. parenchireseis appellat, cùm quid secus quàm alij dicimus, aut prætermissum scribimus, *τὸ, παραμείζων ἔσικα παρεγχειρέσεων, ἐπεὶ λόγου καταβαλλομένων πραγματείας, ὅμοιον τῷ τὴν Ἀθηνᾶς βάδισιν μιμουμένῳ τὴν φύσιν, ὅτι τὰ ὄνομα τὸ ἐγχείρημα ὑπὸ ἀμάθου πείσονται.* Et *ἀπαρεγχείρητον* Timæo est perfectum. Occurrit & in Quintiliano verbũ hyperoargus: sic enim lib.9. cap. 4. scribitur,

Fabius emẽdatur.

Hyperoargus sceptra mi liquit Pelops:

Sed è Seneca lib.11. cap.81.

En impero Argis, regna mi liquit Pelops: legendum est, ne in vocabulo inandito & monstroso homines postea obstupescant. At lib.8. cap.6. aliud est truculentũ multò magis, & pro terriculamento homines mente propemodum alienans: censeas è magico esse susurro ad euocandos manes: *in Græcis obelisco colubumo*: ego, etsi istas laruas & lemures vix abigere possim è bono scriptore, tamen pro ista velut empusa terrirante Grammaticorum cohortẽ, suspicer non incommodè legi *obeliscolychnio*, quod verbum apud Aristotel. de part. animal. lib.4. ca. 6. extat. videtur tamẽ Fabius vnius vocis exẽplo contentus nõ fuisse, vt fortasse vox aliqua etiam desideretur. Illud verò eiusdem lib.7. ca. 2. scitum & venustum, *neminem non aliquando cœpisse peccare, nec per encænia ducẽdum scelus primũ*: hic autem latet nescio quid argutum & eruditũ, quod è verbi proprietate puro eruendum: encænia enim ferias significant, quæ nouo operi facto dicandoq; consecratę sunt: sic publicè bibliothecæ dedicabantur, ædes sacrę, opera publica, etiam statuæ: Papin. lib.1. silu. de equo Domitiani, *Cæterùm hos versus indulgentissimo imperatori postero die quã dedicarat opus, tradere iussus sum*. Encænia autẽ illa publicè palamq; magno hominum conuẽtu agitabãtur celebrabanturq;: at verò maleficia, & scelera clàm perpetrãtur: nihilq; in his æquè ac conscios & testes oculos homines reformidant: ea certè per encænia non ducunt nec publicant.

Encænia.

CAPVT XII.

Latè rex, connubium stabile, maturare fugã, currus secundus, premere habenas & dare, fessi rerũ, premere ceruũ: apud Mar. 1. Aen.

PArua quidem sunt, nec nego, quæ dicā, sed cùm non omnino rudem possent fallere, quid ea breuiter moneotis potius, q̄ docentia modo prohibet attingere? Apud Maronem libro 1. Æneid. *—& spumas salis ære ruebant,*

Naues rostratæ.

sine controuersia de nauibus rostratis est intelligendum, quę æreo rostro in prora armatæ erant: vnde & æratæ dicuntur lib. 10.

Quot prius æratæ steterant ad littora puppes.

& lib. 5. *Conuulsum remis rostrisq; tridentibus æquor:* eadem de causa dicitur. Eodem libro populus latè rex dicitur Homerico exemplo, tanquam [illegible], qua attributione sæpenumero exornatur Agamemnon. *Connubio iungam stabili*, de firmo certoq; coniugio, nec diuortio fortasse vllo vnquam dirimendo dicitur: Cic. 2. in Antonium, *Curio te in matrimonio stabili ac certo locauit:* sed, vt opinor, ita appellabant, velut quodam omine stabilitatem & firmitatē matrimonio augurātes, cùm præsertim nemo nuptias contrahat, nisi spe permansionis & diuturnitatis. Ibidem, *—imis Stagna refusa vadis.*

Connubium stabile.

hinc intelligimus domicilium deorum marinorum esse in imis gurgitibus & vadis, vt lib. 4. Georg. ostenditur: Neptunus enim sensit, commotam esse tempestatem, mari ab imis vadis agitato & euerso. In eo autem quod ait, *Maturate fugam*: non agnosco illam subtilitatem, quam asserunt veteres Grammatici (Gell. lib. 10. cap. 11. Macrob. lib. 6. cap. 8.) esseq; festinatè discedere atq; properatè existimo, vt dicere solebant, maturat ab vrbe proficisci: & Cic. pro Cluentio dixit, maturare mortem, eodem modo. Ibidem,

Maturare fugam.

—currúq; volans dat lora secundo,

Currus secundus.

significat, dat lora & laxat equis suis Neptunus habenas celeriter currentibus, eos sequente curru. Premere habenas, & adducere, est equos à liberiore retinere coercereque impetu & cursu: dare habenas & immittere, est equis liberum campum cursumque permittere.

Premere & dare habenas.

—Geminiq; minantur In cælum scopuli,

id est, in cœlū vsq; minaces illi scopuli videntur attolli & eminere. Nympharum autem domus, est locus sacer nymphis, quem & incolere credebantur, vt numina sua templa. Antra autem nymphis sacrari solent.

Ac primum silici scintillam excudit:

id est, è silice excutit. Nam *silicis* gignendi casu probare non possum. *Fessi rerum*, sunt fatigati naufragij calamitate & tempestatis iactatione: sic dixit, *sunt lachrymæ rerum*, id est calamitatum, & rerum aduersarum. Itaque paulò pòst scribet, *Tum victu reuocant vires. Rapuitq; in fomite flammam*: hic attribuitur Achatæ, quod fomiti nutrimentoque ignis tribuendum fuit. fomes enim flammam corripuit, sed cùm eam in fomite excitasset Achates, meritò in eo dictus est ipsam rapuisse quam in eo quærebat, eleganti figura orationis. *Tergora* porro *deripiunt*, non *diripiunt*, lego, vt sit, corium detrahunt. *Implentur veteris Bacchi*, Græcanicum est: apud enim Græcos gignendi casum [illegible] exigit.

Fessi rerū.

Aut spumantis apri cursum clamore prementem.

premere verbum est venatorium, vt & agitare & excitare: Maro 3. Georg.

Premere ceruum.

Ingentem clamore premes ad retia ceruum.

Hæc properata lectione festinantes interim obseruabamus, & aliis communicāda censuimus, quibus maiorem tamen eruditionem optamus, quàm vt huius opellæ studio & subsidio ad intelligendum indigeant.

CAPVT XIII.

Flexus, efflorescere, dies curiæ, apud Ciceronē.

EGregia est & insignis translatio libro 1. de Oratore à curriculo circóque ducta, *decursu honorum & ætatis flexu constitisset.* Nam circi & stadij spatium decurritur, cùm ad metam ventū est, pars ea flexus dicitur, Græcè [illegible]. Aristoteles lib. 3. Rhet. [illegible]. Eadem translatione dixit pro Cælio, *in hoc flexu quasi ætatis fama adolescentis paulùm hæsit ad metas.* Non minus distinguit & exornat orationem nobilis illa translatio eiusdem libri, *Etenim ex rerum cognitione efflorescat & redundet oportet oratio.* à floribus autem foras erumpentibus est sumpta: sed aliud tamen valet, quàm vulgò creditur. Nam oratio ex rerum cognitione efflorescit, quæ è rerū cognitione & copia emanat & existit, & tanquam flos exoritur & enascitur: vt & in Partitionum peroratione, *Expositæ sunt tibi omnes oratoriæ partitiones, quæ quidem è media illa nostra Academia efflorueruut*, Id est exierūt & emanarunt. Nihilo secius & quod ait, *redundet*, translatè dictum est, quòd ex illa rerum cognitione & sciētia effundi oratio debeat. nam quæ redundant, superfluunt & effunduntur. Verùm enimuero cùm dicitur eo libro, *tantáque esset in homine iucunditas, & tantus in iocando lepos vt dies inter eos curiæ fuisse videretur conuiuium Tusculani:* etsi scio à doctissimis hominibus, diem curiæ, diem senatus exponi propter grauitatem superioris orationis, quo profectò sermone non perinde vsi videntur esse homines illius seculi: tamen quodam animi impetu eò vehor, vt diem curiæ, diem quo curiales rem diuinam in curia sua faciebant, hilariterque epulabantur, accipiam: mœstus enim & tristis sermo inde exulabat, & inauspicatus infaustusque habebatur, & à re diuina alienus. Quod eò magis mihi probatur, quòd in ea sententia sciam esse elegantissimum & grauissimum poetam Georgium Bucchananum. nec commodè dies senatus significari videtur posse, cùm proximè antecedat lepos, & quæ sequuntur, ad eum, non ad tristitiam superioris sermonis referenda sint. de sacris curialium & epulis sic scribit Dionysius Halicarnasseus libro 2. antiquit. Roman. [illegible], &c. Tertullianus in apologetico, *tot tribubus & curijs, & decurijs ructantibus acescit aer.* Erat quoque apud Græcos epulandi in cu-

Flexus.

Efflorescere.

Dies curiæ.

io curijs consuetudo, vt ex Athenæo constat, qui [illegible] lib. 5. nominat, atq; cùm eis nomen thiasi tribuit, quanta in eis hilaritas & iucunditas inesset intelligi vel solo eo nomine potest: si quis tamen pertinaciter contendit diem curiæ diem senatus esse, me potius habebit approbatorem quàm altercatorem. At in eo libro contra auctoritatem editionum obtinendum est modis omnibus legendum esse, *quem tu adolescentulus perculisti*: euersum enim à Crasso adolescentulo Carbonem fuisse dicit. hæc ego quæ facilia sunt, tamen multis fortasse minus eruditis obscura videri & difficilia possunt, malui attingere & annotare, quàm prætermittere & negligere, ne si eruditorum, qui nostro auxilio non egent, rationem mihi habendam esse tantùm putarem, alijs quibus opitulandum potius est penitus deessem.

CAPVT XIIII.

Inter alta propugnacula apud Horatium, æstiua & hiberna pecoris, & quædam alia explicata.

IPSVM statim Epodon, vt ita dicam, vestibulum negotium exhibet literatis,

Ibis Liburnis inter alta nauium
Amice propugnacula.

Alta propugnacula. amicum autem sine controuersia Mæcenatē vocat, vt li. 1. serm. 6.

——*iubesq; Esse in amicorum numero.*

Et principes primoresq; Romani ab inferioribus clientibusq; suis & familiaribus amici magni vocabantur, vt alio loco iam diximus. Cùm igitur Mæcenas classi Liburnarum præesset, vtrúmne inter aliarum nauium, vt triremium & quadriremium propugnacula & turres ibat in bellū: an inter alta suæ classis propugnacula & turritas moles. Priorē sensum, vt verum fateamur, verba recipiunt: posteriorem Prudentius agnoscere videtur, qui eadē de re 2. contr. Symmach. ita scribit,

Fluctibus Actiacis signum symphonia belli
Aegypto dederat, clangebat buccina contra:
Instiuerant tenues cymbæ, fragilesq; faselli:
Inter turritas Memphitica rostra Liburnas.

Et Propertius lib. 3. eleg. 11.

Baridos & contis rostra Liburna sequi.

At cùm ait Flaccus,

Non vt iuuencis illigata pluribus
Aratra nitantur meis.
Pecúsve Calabris ante sidus feruidum
Lucana mutet pascua,

se militaturū libenter nullius latifundij, nullorumq; saltuum mercede nec opum spe, in Mæcenatis solius gratiā, prædicat: sic od. 15. Epod. dixit,

Sis pecore & multa diues tellure licebit.

Aestiua & hiberna pecoris. qui autem ditissimi erant, suo pecori saltus hibernos & æstiuos habebant: pecuarij quoq;, qui non possidebant saltus, tamen pecus profitentes, alioqui lege Censoria commissuram, & scripturam soluentes publicano, in alijs æstiuis & hibernis pecus pascebant: Varro 2. de re Rust. c. 1. *Itaq; greges ouiū longè abiguntur ex Apulia in Samnium æstiuatum, atq; ad publicanum profitentur, ne si inscriptū pecus pauerint, lege cēsoria cōmittant.* Iterum, *quod accidit ijs, qui per calles siluestres longinquos solent comitari in æstiua & hiberna.* Hinc *æstiua Lycei*, in Marone 3. Georg. lego, pro pascuis, in quibus pecus æstiuat. Cùm autem suburbanę villæ in maximo pretio essent, magisque quæ præclarè magnificeq; ædificatæ erant, & amplitudine plurimum loci spatijq; occupabāt, scripsit per hyperbolen,

Nec vt superni villa candens Tusculi,
Circæa tangat mœnia.

Illud verò od. eiusdem. ——*haud parauero*

Quod aut auarus, vt Chremes, terra premam,
Discinctus aut perdam vt nepos:

hanc continere sententiam videtur: modicæ diuitiæ, quæ benignitate tua iam mihi suppetunt, quæq; satis sunt vsui, me delectant, vltrà nihil desidero: diuitias naturæ finibus & vsu termino, quicquid diuitiarū extra naturalem vsum quæritur, vel auaritiæ, vel luxuriç est instrumentum, cùm hæc nequiter profundat, at illa terræ infodiat.

CAPVT XV.

Horatius in Epodis emendatus & explicatus.

LIcet homines dicant me perfricuisse frontem, & gnauiter impudentē esse, qui nulla tot editionum verecundia, nulla tot pluteorum, audeam in Horat. Epod. 2. od. legere,

Horatius explicatur & emēdatur.

Quod si pudica mulier in partem iuuans
Domum atq; dulces liberos:
Sabina qualis, aut perusta solibus
Pernicis vxor Appuli:
Sacrum vetustis extruat lignis focum.

Scio ego *iuuet* vbiq; extare, sed cùm participiū desideretur, & subiungat mox participia Horatius, parē orationis tenorem persequēs, denique participij sensus, qui nobis vim affert faucesq; premit, flagitet, *iuuans* legere non cunctabor, atq; in hoc periculum me conijciam.

Si *quos*, inquit ibid. *eois intonata fluctibus*
Hyems ad hoc vertat mare:

quod est, si tempestate fluctus ab ortu excitatus & coortus, & in occasum prouolutus & impulsus, in Italicum mare raros illos & peregrinos pisces aduehat.

Vel agna, inquit, *festis cæsa Terminalibus.*

Vt Siculus Flaccus ait, termini in terra collocabantur consecrabanturque, cæsa immaculata hostia à dominis, qui confines agros possidebant, & vt opinor, quotānis Terminalibus agnas cędebant, iucundeq; epulabantur. Proxima autem ode cùm ait,

Vt Argonautas præter omnes candidum
Medea mirata est ducem:
Ignota tauris illigaturum iuga,
Perunxit hoc Iasonem:

Significat allium esse veneficiũ omnium certissimum & præsentissimum, non cibum, Medeamque veneficam nullas potiores herbas ad veneficium habuisse, cùm vel charos serua re & liberare periculis vellet, vel inimicos vlcisci & perdere. Ita venustè & lepidè fingens iocatur poeta: quod etsi absque ope mea omnes intelligere potuerunt, tamen mihi dicendum esse credidi, vt si alijs, quod dici solet, nõ canerem, mihimetipsi certe cecinisse viderer.

CAPVT XVI.

Oleum decumanum, modus scenatilis, vocis suscitabulum, quadrinæ molæ, angina, sagestre, ab orbita, Hercules Socraticus.

QVædam ex auctoribus, quos desideramus, afferre Grammatici antiqui solét, quæ nobis quodam sui tanquã gustu amissorum desiderium augent scriptorũ: ex his non nulla collecta adscribã. Vt triticum hodie decumanum, quia miscellum est, vinum etiam decumis collectum, deterius est: sic Lucillius apud Non. oleum decumanum, pro deteriori dixit his versibus,

Olei de cumanũ.

Quæ Gallam bibere ac rugas conducere ventri
Farre aceroso, oleo decumano pene coegit.

Modus scenatilis.

Modum scenatilem pro versu scenico, vt Iambico, quo in comœdijs & scena poetæ solent vti, etiam positum, vt nequaquam vulgariter, sic & eleganter poeticeq́; legimus à Varrone in Modio:

Sed ô Petrulle ne meum taxis librum,
Si te pigebit hic modi scenatilis.

nam versus iambicos, quibus hoc compoſuit, innuit iucundo circuitu orationis. Sũt & perbelli Varronis senarij, quibus argutus quidã & canorus, se alios ad cantum suscitare iactat, ac cantantium se gallum gallinaceum dicit, quòd galli suo cantu totum diem lacessũt: se quoq; idem ait esse phœnicis vocis suscitabulum. Est enim, vt è Plinio li. 10. c. 2. & Lactãtio in Phœnice cõstat, phœnicis modulatissimus cantus: etsi pro phœnice, lego etiam *fornicis*, vt meretricularum blandæ & melleæ voces intelligantur, versu tñ claudicante. Idem Varro,

Vocis suscitabulũ.

Phœnicis, inquit, adsum vocis suscitabulum,
Cantantiumq́; gallus gallinaceus.

Quadrinæ molæ.

Trapeta quædam & torcularia fuerunt quadrinis vasis, vt apud Catonem ca. 18. legimus, quæ plus olei viniq́; premebant: sic quadrinæ molę plurimum farinæ in pistrinis faciebant: hinc illud Pomponij apud Non. in pistore: *Nã plus quæsti facerem, quàm quadrinas si haberem molas.* Anchoras in Nonio legimus vincula esse, quibus antennæ tenentur, vt apud Lucillium,

Funis enim præcisus citò atq; anchora soluta.

sed vel, vt apud Isidorum est lib. 10. Etym. ca 2. anquina scribi debet, vt in Cinnæ versu,

Atq; anquina regit stabilem fortissima cursum:

Angina.

vel, vt suspicor, vtrobique angina: quia enim ille funis angit & adstringit, ideo, vt conijcio, angina dicebatur, quod iuuere videtur Isidorus, qui funem interpretatur quo antenna cõstringitur. Sagestre videtur esse operimentum crassum, vt sagorum erat crassior pannus: Lucillius, *Penula, si quæris, canterium, seruus, sagestre.* etsi segestre hic qui legant non desunt. Ab orbita Varro dixit, quod non alienum est à via & instituto, sed ex consuetudine & via: eius verba sunt de vita populi Rom. *neq; id ab orbita matrumfamilias instituti, quòd ex pectore ac lacertis erant apertis, nec capitia habebãt.* Erat Varronis satyra nomine Hercules Socraticus, titulo peringenioso, vt omnium ferè illius scriptoris satyrarum. Cùm enim Socrates patientiam tolerantiamque præcipuè coluisset, Cynicique ab eo oriundi eam cum æquanimitate æmularentur, & se domitores vitiorum Herculisq́; imitatores ferrent, inde, vt existimo, scitè Socratici Herculis titulum excogitauit. Lucianus de Diogene, ἀγ. ζηλοῖς δὲ τίνα; ΔΙΟ. τὸν Ἡρακλέα. & mox sequitur, στρατεύομαι δὲ ὥσπερ ἐκεῖνος, ἐπὶ τὰς ἡδονάς, οὐ κελευστός, ἀλλ' ἑκούσιος, ἐκκαθᾶραι τὸν βίον προαιρούμενος. Citatur hæc Varronis satyra à Nonio.

Sagestre.

Ab orbita

Hercules Socraticus.

CAPVT XVII.

Columnarij, ademptus est bonum, exactus es hanc rem, mala orbiculata, quò ea pecunia peruenerit.

LOCVS est libro octauo famil. 5. epistol. Cælij, in quo vt in luti voragine omnes hæserunt: *Sane tanquam in quodam illuceo omnia adhæserunt.* hic & ipse hæreo: sed vt hic satagunt omnes, sic impeditus & implicatus ipse annitar potius me expedire, quàm exoluam. Legendum ergo puto *in quodam cilicio.* Nam per cilicium & coactilia aliquando liquorem aliquem transmittimus, vt in iis ramenta auris adhærescant aqua transfusa. coniecturam adiuuat, quòd in vetustis libris cilicia legitur, vt Victorio credimus. Eodem libro epistola decima, columnarij sont homines vilissimi, obærati & decoctores, qui sæpe ad columnam Meniam in ius vocabantur, quam intelligit pro Sestio Cicero scribens, *oris alieni in freto ad columnam adhæresceret.* Cælij verba sunt, Nolo, inquit, *te putare Fauonium à columnarijs prætentum esse, optimus quisque eum non fecit.* Illud verò insolens est Cælij, *ne quod furore Pauli ademptus esset boni:* sic enim constituendam scripturam arbitror, non *adeptus.* est enim Græcè locutus, ἀντὶ ἀγαθοῦ τι ἀφῃρημένος ὤν, vt in Trinummo Plauti, Sc. Minus quindecim dies.

Colũnarij

Adeptus est bonũ.

Quas sponsione pronuper tu exactus es.

Et apud Gellium libro decimoquinto capite decimoquarto, in Metelli oratione. *sese maximas pecunias exactor esse*: & apud Cæcillum, referente ibidem Gellio, *Ego illud nihilominus exagor portorium.* *Nunquam tibi,* inquit epist. 15. Cælius, *oculi doluissent, si in repulsa Domitij vultum vidisses.* veteres ei dicebant oculos dolere. qui, quod nollet, videret: Terẽtius in Phormione, act. 5.

act.5.sc.9. *Vin' primùm hodie facere quod ego gaudeã Nausistrata, & quod tuo viro oculi doleant.* Epist. 16. scribit Cælius, *nunc tibi nostri milites, qui durißimis & frigidißimis locis teterrima hyeme bellum ambulando confecerunt, malis orbiculatis esse pasti videntur?* hic mala orbiculata pro delicatis cibis poni intelligo, quæ in delicijs erant lautissimis hominibus vrbanis. mala enim deteriora edebant milites: Iuuenalis sat.5.

Mala orbiculata.

Virro sibi, & reliquis virronibus, illa iubebit
Poma dari, quorum solo pascaris odore:
Qualia perpetuus Phæacum autumnus habebat,
Credere quæ posis surrepta sororibus Afris:
Tu scabie frueris mali, quod in aggere rodit,
Qui tegitur parma & galea.

Ait Cælius epist.8. *neq; Laterensis prætor, postulante Pausania, nobis patronis, quò ea pecunia peruenisset recipere voluit.* dicit, cũ postularet Pausanias per me patronum, vt iudicium in eos daret prætor, ad quos pecunia peruenisset, recipere noluit prætor postulationem. Lege tamen Iulia omnes ad quos pecunia peruenisset, tenebãtur: Cicero pro Rabirio, *Est enim hæc causa, quò ea pecunia peruenerit, quasi quædam appendicula causæ iudicatæ atq; condẽnatæ. sunt lites æstimatæ A. Gabinio, nec prædes dati, nec ex bonis eius, quanta summa litium esset populus recepit. Lex æqua est. Iubet lex Iulia persequi ab ijs ad quos ea pecunia, quam is ceperit, qui damnatus sit, peruenerit.*

CAPVT XVIII.

Cicero emendatur, ludi Osci, Via Græca, manus gypsatæ, græcula cautio, more Romano.

EGO more chirurgorum vulnera quærere mihi videor: ea tamẽ multò sæpius, quàm velim, inuenio in aucturibus, tantùm vereor ne ab alijs persanata & cicatrice obducta à me exulcerentur. Sed vt ad rem veniam, in epistola ad Marium lib.7. famil. quiddam vlcerosum est, cùm scribitur, *Stabianum perforasti & patefecisti Seianum.* Victorius hic è veterib. libris nobis repræsentat, *patefecisti sinum:* scribamus igitur *sinum*, vt factis fenestris in sinum maris Campani, vt Puteolanum, apertum fuisse amœnum prospectum scribat. Sed qui tandem in eadem epistola sunt ludi Osci? quidam putant, quibus Atellanæ dabantur: Atella enim oppidum Campaniæ fuit: vnde earum nomẽ. Osci enim populi Cãpaniæ fuerunt. Sed Osci ludi vt existimo, & fabulæ Oscæ & mimi lingua Romana non fiebãt, Romanis tamen intellecta. Etsi enim ea gens deleta erat, tamen etiamnũ vigebat sermo, & comœdiæ agebantur Romæ Osca lingua. Strabo lib.5. τῶν γὰρ Ὄσκων ἐκλελοιπότων, ἡ διάλεκτος μένει παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις, ὥστε καὶ ποιήματα σκηνοβατεῖσθαι, κατά τινα ἀγῶνα πάτριον, καὶ μιμολογεῖσθαι. Alium quoq; Romanorum quam Oscorum sermonẽ fuisse ex illo versu Titinij apud Festum lib.13. paret,

Cicero emendatur.

Ludi Osci.

Qui Oscè et Volscè fabulantur: Nam Latinè nesciũt.

Sed in eadẽ epistola est obscurius, quæ sit via Græca: ac eam equidem esse credo, quam Hercules octo stadiorum aggere in Lucrino munijt. cùm enim Hercules Græcus fuerit, Græcæ viæ meritò nomen dedisse videri potest. In epistola porrò 6. eiusdem libri ad Trebatium, quæ sunt gypsatæ manus: ego, vt commenrũ ipse quoq; proferam meum, & sententiarum numerus crescat, per gypsatas manus barbaram mulierem significari puto: nam barbaræ mulieres manus sibi pingere solebant, vt Valerius Flaccus scribit: &, vt opinor, etiam ad candorẽ gypsare. Flacci versus est li.2. Argon.

Via Græca.

Gypsatæ manus.

Picta manus, vstoq; placet sed barbara mento.

gypso enim ad se candefaciendas vsas mulieres esse ex epigrammate Rufini constat, vbi scribitur, Ἀντὶ δέ μοι πάλλευκον ἀλείψω χρῶτα, ἔχει γε χρίσματα, καὶ φύσει αὐτὸς ἐπανθίδιον.

In eod. lib. epist. 5. ad Cæsarem, *vel Leptæ delega*, sic obscurum est visum, vt cùm in hac caligine nullam dispicerent lucem, fecerint *Leptæ legatum:* sed *Leptæ delega*, bono mihi sensu scriptum videtur, vt dicat iocans, tam diuitem fore pro pediem eum hominẽ ipsum, vt creditori suo Leptę Cicero, qui soluat, delegare possit: id enim est delegatione soluere. Nam is, qui tua causa à me ditatus fuerit, tibi debebit, vt tuũ æs alienum soluere debeat. aut dicit, nisi hoc faciam, eũ delega & cõmenda non mihi imperatori, sed Leptæ. Græcula autem cautio chirographi in eo lib. epist. 18. existimatur epistola esse Græca ad Cæsarem. sed potius crediderim epistolam esse eam ipsam Latinam quam ad Trebatium mittit cum chirographo scriptam, quam Græculam cautionem vocat propter Græcam fidem, de qua apud Plautũ in Asinaria, Sc. Vnũ istorum. *Græca mercamur fide.* & apud Ausonium epist. 8. *mutuatur ad Græcã fidem.* Iterum, epist.2. *non Pœna, sed Græca fide.* Vt enim Græca fides certa est, sic Græca cautio certa firmaq; intelligenda est. Nam in cautionibus nostram obligamus fidem, vt & Cicero suam ea epistola obstringit, cùm promittat Trebatium multa assecuturum. More Romano, pro verè, & ex animo à Cicerone in illo epistolarum libr. vsurpatur: *Ego te, inquit epist. 18. Balbo, cùm ad vos proficiscetur, more Romano commendabo.* Iterum epist.5. *sed more Romano, quomodo homines non inepti loquuntur, probiorem hominem, meliorem virum, pudentiorem esse neminem.* Est & more Romano, vt homines Romani sentiunt, vt epist.16. *Id verum Romano more locutus sit, bene nummatum te futurum: an quomodo Stoici dicunt, omnes esse diuites, qui cœlo & terra frui possunt, postea videro.*

Græcula cautio.

More Romano.

LIBRI VNDECIMI FINIS.

ADRIANI TVRNEBI
PHILOSOPHIAE ET GRAECARVM LITERARVM REGII PROFESSORIS,

ADVERSARIORVM

TOMVS SECVNDVS.

AD C. V. ERRICVM MEMMIVM, supplicum libellorum in regia magistrum.

BASILEAE, MDLXXX.

C. V. Errico Memmio supplicum libellorum in regia magistro

Adr. Turnebus S.P.D.

Vodecim Aduersariorũ libros subita & repentina opera confectos, & pene immaturo abortu, antè in lucem editos, quàm satos atq; conceptos, ausi sumus consecrare ampliss. & doctiss. non tantùm huius ætatis viro, sed omnibus superiorũ memoriæ, & consequentis æui, qui honorib. & literis excelluerunt, aut excellent, cõparando, quos ille tanto fauore prosecutus est, tantaq́; beneuolentia cõplexus, vt nisi iam antè animo quanti essent percepissent, iudiciũ corrũpere meum potuerit, efficereq́;, vt alicuius æstimationis esse censerem: sed cum & in iis scribendis inornato genere dicendi mihi vtendum esse putassem, neq; stilo indulgendũ censuissem, ne viles tanquã personas purpura coccoq́; vestirem, & intelligerem obseruatiunculas leues, tritas, vsitatas, de medio sumptas, in eos cõmentarios à me relatas esse, tanti viri auctoritate nihil deprauatus, non pluris istam (vt ita dicam) mercẽ quàm quanti est feci, quam & à me inornatã & vilem esse profectam sciebam, & nonnihil aliorũ etiam culpa inquinatam atq; vitiatã. Nam præterquã quòd non satis liberata mendis & purgata in apertum prodierunt Aduersaria, tum eum imprudente me, ignaro, inscio, eis præscripserunt titulum, qui arrogantiæ sui & stultitia, me perpetua traduceret apud omnes ordines infamia: vt non tantũ meorum peccatorum, quæ illis in libris nimis multa scimus esse, culpa præstanda esset, sed etiam alienæ stultitiæ & temeritatis luenda pœna. Eum ego titulũ vt legi, deum immortalem, quàm acerbè grauiterq́; tuli? vt propè animum despondi, vitæq́; renuntiaui? & tamen cùm eo nomine apud tanti mali auctores conquererer, vltrò iniuriam expostulabant, quòd ingratus essem in eos, à quibus laudatus & ornatus essem. Vos, inquam, istam laudẽ ducitis, qua qui afficitur, turpius fœdiusq́; se cõtaminari putat, quàm vlla censoria nota? ne multa, ita sibi in ea inscriptione belli videbantur, vt vix tandem summis precibus et obsecrationibus impetrare potuerim, vt de libri principio tam fœda macula labesq́; tolleretur. Sed tamen, si in his offensionibus & incommodis liber ille nihilominus summi viri suffragio & fauore dignus est existimatus, qui nomen suum epistolæ appellatione conqueri debuit cõtaminatum, audebo profectò te hac quoq; epistola Memmi affari, quem æque sciam literarum qualiacunq; monumenta gratè libenterq́; accipere solere: nec postulabo vt huic abiectissimo & vilissimo scripto locũ in nobili illa tua bibliotheca vllum assignes. hunc certè librũ non tanto honore dignamur, vt in tãto lumine & splendore inter omnia omnis æui ornamenta & decora ponatur, cùm tenebras & caliginem tinearum & blattarum potius incolere debeat, aut ad salsamentarios amandari, & vt inquit Flaccus,

> Deferri in vicum vendentem thus & odores,
> Et piper, & quicquid chartis amicitur ineptis.

Sed vt eum rus ableges, vt habeas, cùm rusticaberis, quod videas, & intelligas mihi potius ornandi tui facultatem deesse quàm voluntatem. Nam cùm tu mihi pro tua singulari liberalitate quibuscunq; rationibus potes, cõmodare soleas, ingrati animi notam effugere nõ possem, nisi gratæ saltem voluntatis significatione & testificatione beneficia tua & promerita agnoscere viderer. Huius autem scriptionis instituendæ hæc ferè caussa mihi fuit: vt verni sunt quidã, quidam æstiui, aut autũnales fructus, sic sæcula quæq; proprios literarum & doctrinæ peculiares fœtus & fructus parere solent. Nostra autem ætate nemo paulò diutius in humanitatis studiis versatus non sibi hac ratione scribendi ludendũ esse existimauit, nemo sibi non ex hoc tãquam mustaceo laureolã esse petendam putauit. Cuius me cõsuetudinis quidã tanquam æstus rapuit & absorbuit, diutiusq́; ferè quam quenquã alium nugari delirareq́; coegit. Explicari autẽ verbis nõ potest, quàm qui has obseruationes in auctorib. animaduertunt, & literis mandant, sibi præ aliis sapere videantur, quàm præ se alios omnes soleant contemnere & despicari, quàm sibi beati & fortunati videri, & alter alterum oppugnatum libenter ire. Itaq; in re lubrica, & diuersos plerunq; sensus & explicatus notationesq́; recipiente, si quid alicui titubasse videaris aut vacillasse, præstò continuò est, qui labantem impellat, & iacentem calcet, nec tibi parcat, aut peccatum dissimulet, sed errorem tuum vituperet, & incessat, & de te, vt de iusto hoste, triumphet: qui & ipse mox se aliis aut tibi triumphandum præbet. Nam quod de poetis dixit Flaccus, quanto verius de scriptoribus obseruationum vsurpari potest?

> Cædimur, & totidem plagis consumimus hostem,
> Lento Samnites ad lumina prima duello,

Sic alijs alios oppugnantib. & in hoc genere superare contendentibus, innumerabiles libri proseminati sunt: morbiq́ contagio ad iurisconsultos quoq; peruasit, qui relicto penè iure & vadimonijs, se totos in hac ludicra palæstra consumunt & conterunt: quanquam hic eos plus diligo, quàm in litibus: mallemq́ de vocabulis inter Grammaticorum cathedras disputarent, quàm in subsellijs tribunalium ius venditarēt, Romanorum præsertim, quod non solum plebem, sed & nobilitatem cōtra æquum & bonum multis hominibus vectigalem reddit & obnoxiam, atq; his legibus obstrictam tenet, quarum scientiam discere nunquam possit, ab alio semper emere cogatur. Ego autem reprehensionibus adeo non indulsi, et nomini aliorum ita semper peperci, nemo vt meritò conqueri possit, se tecta aut aperta insimulatione à me lacessitū esse: sed similis viatoribus, qui quò profecti sunt, quàm citissimè peruenire student, nec ad diuerticula deflectunt, rectum semper quantum potui iter tenui, nec vnquā de via declinaui, vt in alicuius nomen famamq́ grassarer, improbum ratus ex aliena infamia & ignominia iniquè gloriam laudemq́ captare: quanquam quæ gloria comparari potest ex emendatiunculis & nuda verborum enodatione, quæ mihi videtur infima literarum esse prouincia: qua tamen in re ita nonnulli sibi placent, seq́ circumspiciunt, vt si vnum forte aut alterum in auctoribus locum cicatrice obduxerint, decem vlcerarint, se dignos arbitrentur vel ouatione vel triumpho. atq; huius laudis aliqui non satis illi quidem eruditi, non tamen omnino indocti, ita studiosi cupidiq́ sunt, vt nō suas sed furtiuas obseruatiunculas, quas clà malis artibus sublegerunt, aut ex alijs didicerunt, suo nomine publicent, per sceius famam ingenij quærentes, laudem animi ingenui amittentes. Non deest, qui cùm ipse scribere non possit, sterilioŕq; sit quàm platanus, instruat aliquot locorum explicatione alios, & subornet, à quibus canatur, alij vituperentur. Quod ad me attinet, neq; mea magnopere venditaui, neq; aliena mihi adscripsi, sed suis auctoribus, ne furtum facerem, reddidi. Huic tamē libro magna interuenit calamitas. Nam cùm exemplar eius subitum et tumultuarium multis esset locis deletum, inculcatum, transpositum, malè scriptū, operæ librarij in transcribendo sæpenumero manum meam adsequi non potuerunt, & ferè toto eo tempore, quo excusus est liber aut exscriptus, lenta quadam morbi tabe me miserum in modum excrucianti, ac ne nunc quidem dimittenti laboraui: quo factum est, vt qui aliquas mendas aliorum auctorum delere voluerim, vltro segetem errorum in scriptis meis obseuerim. Quo æquius est lectorem in plerisq; ignoscere mihi, veniamq́ dare, & culpam in operas morbumq́ conferre, qui emendationem impedierit. Quod si quis tam iniquus est & iniustus, vt seueritatem in nos censoriam distringat, nec excusandos putet, rubiginosum eius dentem, æruginosumq́; liuorem non tanti faciemus, vt propterea, vt inquit ille, sine vncto cœnandum nobis putemus: & animi tui candore, Memmi, freti succum nigræ lolliginis facilè eluemus, quem patronum nobis non defuturum existimamus, librìq; huius, qualiscunq; est, defensorem fore speramus clientis tui. In clientelam enim & fidem tuam se confert multis iustisq; de causis. Nam & cùm tu de literis ita bene meritus sis, vt nemo ferè huius ætatis melius, mihiq; et collegis meis re tam sæpe profueris, & imposterum prodesse velis, bibliothecámq; omni librorum egregiorum copia refertissimam instruxeris, & tāquam Musarum & Apollinis ædem construxeris, idem etiam in omni disciplinarum liberalium & honestarum genere excellas, cuinam potius quàm tibi se in clientelam commendaret, auctoris sui & literarum patrono & benemerito? Hunc igitur librum ne iam meum, sed tuum putes esse, & ab obtrectatorum, quos multo plures quàm laudatores nostrum seculum tulit, malignitate defendere velis & vindicare. Vale. Lutet. Parisiorum, 5. Kalend. Maias, Anno Domini 1565.

ADRIANI TVRNEBI ADVERSARIORVM LIBER DECIMVS-TERTIVS.

CAPVT I.

Ficus duplex, ager metatus, Iunonis sacra ferre, Io bacchæ.

Ficus duplex.

AMBIGITVR quę sit apud Horatium lib. 2. sat. 2. duplex ficus in hoc versu,

Et nux ornabat mensas cum duplice ficu.

& plerique sunt in hac sententia vt censeant duo genera ficus significari: ego verò ficum puto significari maiorem, vt quæ marisca vocabatur. Vt enim Maro scripsit 1. Georg.

——duplici dentalia dorso,

& 3. Georg.

Duplex agitur per lumbos spina:

cum & crassum dorsum dentalis, & latam spinam equi demonstrare vellet: sic duplicem ficum ab Horatio appellari suspicor, quæ maior est & vberior, quæq; formæ amplioris est. Sed ad testimonium veniendum, &, vt ita dicam, tabellare scriptorum suffragium. Vegetius lib. artis veterinariæ primo, *Addisq; nouem duplices ficus.* Iterum, *ficus duplices viginti, rutæ fasciculum.* Plin. natur. hist. lib. 20. cap. 6. *Diocles hydropicis cum cētaurea, aut in duplici fico.* Marisca autem ficus vilior erat saporisque fatui. Martialis libro 7. epig. 24.

Infanti melimela dato fatuasq; mariscas.

Sic vilioribus bellarijs explicatam fuisse mensam secundam Horatius demonstrat. Est nihilo secius & in eadem ecloga intellectu difficile quod ita scribitur:

Metatus agellus.

Quam nunc accisis videas: metato in agello
Cum pecore & natis fortem mercede colonum.

hic intelligo Ofelli agrū diuisum & asignatum fuisse Vmbreno, ipsumque eius agri, cuius antè dominus fuerat, factum esse mercenarium colonum. Nam in agrorum diuisione & asignatione, modum metiebantur, quod est metari: sed & metis & limitibus solebant centurias & agrorum formas includere. vnde & metationem hac in re his verbis nominat Siculus Flaccus, *Et quamuis vna res sit forma, alij dicunt perticam, alij centuriationem, alij metationem, alij limitationem, alij cancellationem, alij typon, quod, vt supra diximus, vna res forma.* & Maro in Diris,

Pertica quæ nostros metata est impia agellos.

Huic capiti agglutinabo & illud eiusdem poetæ, sat. 3. lib. 1.

Iunonis sacra ferre

——persæpe velut qui Iunonis sacra ferret:

vbi quibusdam *quæ* legendum videtur. Nam & Athenis virgines sacra canistris in capitibus reposita ferebant, & à virginibus id fieri in Iunonis sacris religionis ritus postulabat, non à maribus, vel Ouidio teste libro 3. Amorum eleg. 12. ita scribente,

More patrum sanctæ velatæ vestibus albis
Tradita supposito vertice sacra ferunt.

Sed animaduerto *qui* retineri commodissimè posse, vt ad Tigellium suauissima vrbanitate & similitudine referatur, qui tam lento passu tardoq; incedebat interdum, vt Iunonis sacra ferre videretur. Consociabo & illud ex eodem sermone,

Io bacchæ

Vsq; ad mala citaret io bacche.

In quo io bacchæ per diphthongum legi debere non iniuria nec ineptè suspicor, cùm & mensio syllabæ id flagitet, & imitatio videatur fanaticæ exclamationis Liberaliū ad bacchas, aut etiam ipsarum inter sese baccharum furore correptarum vociferatio. Plautus in Casin. Sc. Vbi tu es. *St. Bacchæ ergo hercle vxor. Cl. Bacchæ? St. hercle vxor. Cl. quid est? Au. Nugatur sciens. Nam eccastor nunc Bacchæ nullæ ludunt. St. Oblitus fui, sed tamen bacchæ.*

CAPVT II.

Explicatur Cicero lib. 6. de Rep. Veterum opinio de lacteo circulo.

VERBA sunt Ciceronis lib. 6. de Repub. in somnio Scipionis, *Ostendebat autem Car-*

vocabulo continetur, vt è dicto Thaletis Milesij cogooſci poteſt, ἐγγύα πάρα δ' ἄτα, quod Auſonius vertit,

Mileti fugiſſe Thales vadimonia alumnus.

alio loco conuertit, —*ſponde, noxa tibi præſtò eſt.* Γηγενεῖς terrigenæ dicuntur à Latinis, vt gigaotes: αὐτόχθονες eodem terrigenarum nomine etiam intelliguntur, vt Athenienſes: Auſooius de clar. vrbib.

Nunc è terrigenis patribus memoremus Athenas.

CAPVT IX.

Delegare deos, ſuſpenſa bona, libellos deijcere, Fabius Perſicus, dare in anteceſſum, linguarium: in Seneca lib. 4. de beneficijs.

CVM peruolutandi mihi librum 4. Senecæ de benef. nata eſſet occaſio ex eo q. vltrotributorum in eo exemplum quęrerem, de quibus ante diſſerui, quę obiter attendi, his lectorem ingenuum nō fraudabo. Cap. 11. *Debitores*, inquit, *nobis deos derogat, precaturq́; vt illi pro ſe gratiam referant*: ego haud dubitem quin Seneca

Delegare deos.

ſcripſerit, *Debitores nobis deos delegat*: delegat enī debitorem, qui alium pro ſe, qui ſoluat, ſubſtituit, quod verbū familiare iuriſcooſultis cùm ſit, & eorum ſermone Seneca libros ſæpe ſuos ornet, deniq; hoc verbū ſentētia non poſtulet tantùm, verùm etiam flagitet, cur nō audacter ſecundū ipſum decernimua & cauſam damus?

Suſpenſa bona.

Suſpeoſa bona dixit cap. 12. quæ venalia pendent in tabula proſcripta, vt Tranquillus in Claud. cap. 9. *Lege prædiatoria in vacuum pependerit.* Senecæ verba ſunt, *& ſuſpenſis amici bonis libellum deijcio, creditoribus eius me obligaturus.*

Deiicere libellos

Deiicere autem libellos is ſolebat, qui creditoribus ſe obligare paratus erat, vel ſoluere parabat, vel deniq; eum, cuius bona proſcribebātur, defendere volebat: Cic. pro Quintio, *Libellos Sex. Alphenus procurator P. Quintij familiaris & propinquus Sex. Næuij deijcit.* Cap. 21. *in numerum & diſcrimē dierum* equidē legere malim, quàm quomodo placet viro ſane doctiſsimo, hic tamen mihi non

Fabius Perſicus.

hominando, vbi reprehenditur. *Fabius Perſicus*, quem impuriſsimum & obſcœniſsimum omnium mortalium deſcribit Seneca 10. cap. & perpetuia inurit ſtigmatis, is plaoè eſt quē Iuuenalis perſtrinxit ſatyra 8. cùm ſcripſit,

Cur Allobrogicis & magna gaudeat ara,
Natus in Herculeo Fabius lare.

ac Seneca poetæ facem præfert, & prælucet ſententię. Vt aliquid in ſolutum dari dicimus,

Dari in anteceſſum.

ita eleganter dicimus, dari in anteceſſum, qđ quidem eſt, dari & ſolui antequam deberi incipiat aut peti poſsit, quod nos ante manum dari dicere conſueuimua: eo genere dicendi aliquoties Seneca vtitur & iuriſconſulti, nos verò libri 4. loco contenti erimus. Ego, inquit cap. 32. *quid cui debeam ſcio: alijs poſt longam diem repono, alijs in anteceſſum, aut prout occaſio & rei facultas tulit*, id eſt, aliis etiam antequā debeam ſoluo.

Linguarium.

Cap. 36. *ecce, vt doleat tibi, vt poſtea conſideratius loquaris, quod dicere ſolemus, linguarium dabo.* Linguariū hic appellat Seoeca tanquam linguarum thecam & repoſitotium, in quo ſe dicit linguam conditurum, ne temerè promittat. oatum eſt hoc verbum è ioculari vulgi ſermone, quo & nos plerunq; iocantea vtimur. Cap. 39. *& appellare debitorem poſſum, & ſi foro ceſſerit, portionē feram*: hæc verba ad eam actionem pertinent, quam Iuriſcooſulti tributoriam vocant, qua creditores pro portione de peculio ſerui capiunt, & ad eam, quæ quaſi Seruiaoa vocatur. *Quingenti*, ioquit ibid. *denarij ſunt: illud, quod dici ſolet, in morbo conſumat*: verba ſunt hominū malè precanrium illis, quibus de ſuo aliquid erogauēre ingratis, aut improbis ſoluete coacti ſunt: hac, inquiunt, pecunia non ſaous & valens fruatur, ſed valetudinarius in morbo vtatur.

CAPVT X.

Color muſtellinus, extrema linea, propinare, commendare ſe in clientelā, in oculis geſtare.

REprehendi intelligo à Grammaticis Terentium in Eunuch. act. 4. ſce. 4. quòd eunuchum dixerit colore muſtellino, quem γυμνὰ γαλεώτην Menander (referente Dooato in eo Terentij loco) appellauerat, de leotiginoſo ſtellionis colore. Nā, vt inquiunt, γαλῆ, quæ muſtella eſt, à ſtellione plurimū diſtat. Sed non facilè patior doctos ſcriptores inſcitiæ inſimulari, & ſi potero Grammaticorum calumnię pro Terentio reſpōdebo. Equidem exiſtimo γαλεώτην non tantū ſtellionem ſignificare, ſed etiam muſtellam. conſtat enim piſces nō rarò à ſimilitudine terreſtriom animaotium nomē tuliſſe. Nunc qui muſtellini ſunt generis, γαλεοὶ & γαλεῶται vocantur: vt non dubitandum eſſe videatur, quin eo oomine muſtella cenſeatur. γαλεώτης, inquit Heſychius, ἀσκαλαβώτης, καὶ ἰχθύς, καὶ ζῷον χερσαῖον. piſcis autem ille, vt opinor, eſt muſtella, cuius pellis fœdi coloris eſt & inhoneſti. & apud Ariſtophanem in Nebulis,

ἥσθην γαλεώτῃ καταχέσαντι Σωκράτει,

Color muſtellinus

de muſtella vel fele, quàm de ſtellione, quicquid grammatici & Latini & Græci perſtrepant, intelligere malim. Sed hoc textum è Terentij velut penſo factum erit. In eadem fabula, act. 4. ſc. 2. *Certè*, inquit, *extrema linea amare haud nihil eſt*: amare extema linea, eſt amare impenſiſsimè, ducta tran ſlatione à curriculis vel ſtadiis, in quibus prima linea curſus erat in carceribus, vltima in fine, quæ & calx dicebatur, q. ſcilicet calce vel creta notaretur. Vltra autem calcem nihil ſupereſt, quò curſus tendatur, ſpatiaque palæſtratum & curriculorum lineis erant incluſa. Tertullianus aduerſus Hermogenem, *Adijciam & ego propter nō intelligentes, quorum Hermogenes extrema linea eſt.* Tertullianus etiam in iiſdem lineis dimicare dicit, pro, in eodem gradu: quia ſic interdum collato pede pugnabatur, vt lineæ ductæ pedem ſemper inſiſtere oporteret, nec inde referri, hocq́; genere exercitationis vtebantur. Act. 5. ſce. 9.

Extrema linea.

Hunc vobis comedendum & deridendum propino:

Propinare.

valet,

valet, hunc vobis do, ab antiquorum consuetudine Regum, qui phialas interdum compotoribus propinabāt, quas illi auferebant. Suidas, παρεγχειρήσεις, ἀντὶ τοῦ παραδιδωσθεῖς, ἐκ μεταφορᾶς: ἀπὸ δώρων. παρεγχειρέω δὲ παρὰ τὴν συνήθειαν πολλὰ μὲν ἀγγογόμενα τὰ προαγορευόμενα, πολλὰ δὲ χρονόμενα τῷ προσίῳ. quiddam etiam tale apud Demosthenem & Athenæum reperire licet. *Bene autem libenter victitas*, eadem scen. desiderādi significatione quidam accipiunt: bene, libenter, hilarem in modum vinere & epulari cupis: sed frequentationem epulandi non malè declarabit. Ibidem,

Commendare se in clientelā. *Thais, inquit, patri se commendauit in clientelam & fidem.*

hoc more & instituto Atheniensium, apud quos, qui ciues nō erant, sed inquilini, patronum aliquem sibi optabant, quod προστάτην νέμειν dicebant. qui autem patronum non habebat, in ius eo nomine vocabatur, appellabaturque illud iudicium ἀπροστασίου δίκη. Act. 3. scen. 2.

—*debeam*, inquit,

Credo isti quicquam furcifero, si id fecerim:
Præsertim cùm se seruum fateatur tuum.

id dictum accipio è 12. tabularū sanctionibus, & Atheniensium legibus, apud quos qui liberum hominem pulsauerat, ære mulctabatur. seruo se igitur impunè facere posse dicit. Credo autem temerè in ea fabula act. 3. sce. 1. *gestire* consedisse, pro gestate, in illo loco,

In oculis gestare. G. *Rex te ergo in oculis*. T. *scilicet*. G. *gestire*. Nam gestare in oculis credo Latinè dici, vt ferre & gerere: gestire autem minus hic cōuenit. At vincto pectore esse, act. 2. sc. 3. est esse pectore gracili & castigato: vnde & Fest. Pompeius lib. 19. ait, *vinciæ dicebātur continentes*. credo quòd tales gracilioris & tenuioris sunt abdominis, quàm incontinētes, quibus propendet aquali culus. Non est aūt dubium, quin eadem scena Donatus legerit, *qui illum flocci fecerim*, nō vt nūc peruulgatur, *non flocci*: quod etsi leue est, tamen non indignum admonitione credidi. Sed extra lineas penè capitis excurrimus: verbū igitur non amplius addam, vt inquit ille.

CAPVT XI.

Parenchiresis, encænia, emendatus Fabius.

EST apud Quintil. lib. 7. cap. 1. quædam capitis præscriptio de diuisione seu parenchiresi, quod verbum posterius quia non frequens in libris, neque vulgò in quadriuiis, vixq; vnquam in scholis auditur, explicādum esse videtur, ne si quis in ipsum fortè incidat, eius nouitate & insolentia perturbetur & circum Grammaticos vagetur, quid significet quæritans. Arbitror igi-
Parenchiresis. tur esse parenchiresin, cùm vel præter orationem vel declamationem, huius tamen vel illius causa, vel orator vel Rhetor de ordine capitum. diuisione causæ, collocatione & dispositione apud se exigit & peruestigat, aut discipulos instituendo quęstiones & capita docet, & vltra eos qui idem argumentum tractarunt, excogitare aliquid conatur. Quòd em̄ id præter vel orandi vel declamandi officium & munus sit, & aliquid præter alios excogitandi labor suscipiatur, parenchiresis vocatur, velut conatus quidam & aggressio præter legitimū opus; atq; in ea capitū & quæstionum peruestigatione & ordinatione septimus Quintil. liber consumitur. Est & parenchiresis, cùm argumentum & negotium ab alio tractatum alius sibi scribendū sumit, vt apud Cic. ad Attic. lib. 15. epist. 1. de oratione Bruti, *prorsus contendis committere, tam multis verbis agis. egòne vt eam causam, quam is scripsit? ego scribam non rogatus ab eo? nulla παρεγχείρησις fieri potest contumeliosior*: hic parenchiresin vocat scriptā à Bruto causam scribere. Eodem modo & Themistius elegans & nitidus scriptor, non tantùm doctus philosophus, in præfat. in poster. analyt. Aristotel. parenchireseis appellat, cùm quid secus quàm alij dicimus, aut prætermissum scribimus, τὸ, τὰ μὲν ἐπιζητοῦν σύμπαν παρεγχειρήσειν, ἀπολογεῖ ἐκκαλύλλυθαι πραγματείας, ἥπερ τῷ τὸν Ἀλβινοῦ βιβλίον μεταποιοῦν τὴν φράσιν, ὅτι τὸ δεινὰ τε λεγωνίδας ὑπὸ ἀμαῦρον ποιοῦν. Et ἀπαρεγχείρητον

Timæo est perfectum. Occurrit & in Quintiliano verbū hyperoargus: sic enim lib. 9. cap. 4. scribitur, Fabius emēdatur.

Hyperoargus sceptra mi liquit Pelops:

Sed è Seneca lib. 11. cap. 81.

En impero Argis, regna mi liquit Pelops: legendum est, ne in vocabulo inandito & monstroso homines postea obstupescant. At lib. 8. cap. 6. aliud est truculentū multò magis, & pro terriculamento homines mente propemodum alienans: censeas è magico esse susurro ad euocandos manes: *in Græcis obelisco coludumo*: ego, etsi istas laruas & lemures vix abigere possim è bono scriptore, tamen pro ista velut empusa territante Grammaticorum cohortē, suspicer non incommodè legi *obelisco lychno*, quod verbum apud Aristotel. de part. animal. lib. 4. ca. 6. extat. videtur tamē Fabius vnius vocis exēplo contentus nō fuisse, vt fortasse vox aliqua etiam desideretur. Illud verò eiusdem lib. 7. ca. 2. scitum & venustum, *neminem non aliquando cœpisse peccare, nec per encænia ducēdum scelus primū*: hic Encænia. autem latet nescio quid argutum & eruditū, quod è verbi proprietate puto eruendum: encænia enim ferias significant, quæ nouo operi facto dicandoq; consecrataę sunt: sic publicè bibliothecæ dedicabantur, ædes sacrę. opera publica, etiam statuæ: Papin. lib. 1. siln. de equo Domitiani, *Cæterùm hos versus indulgentissimo imperatori postero die quā dedicarat opus, tradere iussus sum*. Encænia autē illa publicè palamq; magno hominum conuētu agitabātur celebrabanturq; at verò maleficia, & scelera clàm perpetrātur: nihilq; in his æquè ac conscios & testes oculos homines reformidant: ea certè per encænia non ducunt nec publicant.

CAPVT XII.

Latè rex, connubium stabile, maturare fugā, currus secundus, premere habenas & dare, fessi rerū, premere ceruū: apud Mar. 1. Aen.

PArua quidem sunt, nec nego, quæ dicā, sed cùm non omnino rudem possent fallere, quid ea breuiter monentis potius, q̃ docentia modo prohibet attingere? Apud Maronem libro 1. Æneid. —*& spumas salis ære ruebant,*

Naues rostratæ. sine controuersia de nauibus rostratis est intelligendum, quę æreo rostro in prora armatæ erant: vnde & æratæ dicuntur lib. 10.

Quot prius æratæ steterant ad littora puppes.

& lib. 5. *Conuulsum remis rostrisq; tridentibus æquor:* eadem de causa dicitur. Eodem libro populus latè rex dicitur Homerico exemplo, tanquam *εὐρυκρείων*, qua attributione sæpenumero exornatur Agamemnon.

Connubium stabile. *Connubio iungam stabili*, de firmo certoq; coniugio, nec diuortio fortasse vllo vnquam dirimendo dicitur: Cic. 2. in Antonium, *Curio te in matrimonio stabili ac certo locauit:* sed, vt opinor, ita appellabant, velut quodam omine stabilitatem & firmitaté matrimonio augurátes, cùm præsertim nemo nuptias contrahat, nisi spe permansionis & diuturnitatis. Ibidem, —*imis Stagna refusa vadis.* hinc intelligimus domicilium deorum marinorum esse in imis gurgitibus & vadis, vt lib. 4. Georg. ostenditur: Neptunus enim sensit, commotam esse tempestatem, mari ab imis vadis agitato & euerso.

Maturare fugam. In eo autem quod ait, *Maturate fugam*: non agnosco illam subtilitatem, quam asserunt veteres Grammatici (Gell. lib. 10. cap. 11. Macrob. lib. 6. cap. 8.) esseq; festinarè discedere atq; properatè existimo, vt dicere solebant, maturat ab vrbe proficisci: & Cic. pro Cluentio dixit, maturare mortem, eodem modo. Ibidem,

Currus secundus. —*curruq; volans dat lora secundo,*

significat, dat lora & laxat equis suis Neptunus habenas celeriter currentibus, eos sequente curru.

Premere & dare habenas. Premere habenas, & adducere, est equos à liberiore retinere coercereque impetu & cursu: dare habenas & immittere, est equis liberum campum cursumque permittere.

—*Geminiq; minantur In cœlum scopuli,*

id est, in cœlū vsq; minaces illi scopuli videntur attolli & eminere. Nympharum autem domus, est locus sacer nymphis, quem & incolere credebantur, vt numina sua templa. Antra autem nymphis sacrari solent.

Ac primum silici scintillam excudit:

id est, è silice excurit. Nam *silicis* gignendi casu probare non possum.

Fessi rerū. *Fessi rerum*, sunt fatigati naufragij calamitate & tempestatis iactatione: sic dixit, *sunt lachrymæ rerum*, id est calamitatum, & rerum aduersarum. Itaque paulò pòst scriber, *Tum victu reuocant vires. Rapuitq; in fomite flammam*: hîc attribuitur Achatæ, quod fomiti nutrimentoque ignis tribuendum fuit. fomes enim flammam corripuit, sed cùm eam in fomite excitasset Achates, meritò in eo dictū est ipsam rapuisse quam in eo quærebat, eleganti figura orationis. *Tergora* porro *deripiunt*, non *diripiunt*, lego, vt fit, corium detrahunt. *Implentur veteris Bacchi*, Græcanicum est: apud enim Græcos gignendi casum *πληρόω* exigit.

Premere ceruum. *Aut spumantis apri cursum clamore prementem.* premere verbum est venatorium, vt & agitare & excitare: Maro 3. Georg.

Ingentem clamore premes ad retia ceruum.

Hæc properata lectione festinantes interim obseruabamus, & aliis communicāda censuimus, quibus maiorem tamen eruditionem optamus, quàm vt huius opellæ studio & subsidio ad intelligendum indigeant.

CAPVT XIII.

Flexus, efflorescere, dies curiæ, apud Ocerone.

Flexus. EGregia est & insignis translatio libro 1. de Oratore à curriculo circóue ducta, *decursu honorum & ætatis flexu constitisset.* Nam circi & stadij spatium decurritur, cùm ad metam ventū est, pars ea flexus dicitur, Græcè *καμπτήρ*. Aristoteles lib. 3. Rhet. [illegible]. Eadem translatione dixit pro Cœlio, *in hoc flexu quasi ætatis fama adolescentis paulùm hæsit ad metas.*

Efflorescere. Non minus distinguit & exornat orationem nobilis illa translatio eiusdem libri, *Etenim ex rerum cognitione efflorescat & redundet oportet oratio.* à floribus autem foras erumpentibus est sumpta: sed aliud tamen valet, quàm vulgò creditur. Nam oratio ex rerum cognitione efflorescit, quæ è rerū cognitione & copia emanat & existit, & tanquam flos exoritur & enascitur: vt & in Partitionum peroratione, *Expositæ sunt tibi omnes oratoriæ partitiones, quæ quidem è media illa nostra Academia effloruerunt*, id est exierūt & emanarunt. Nihilo secius & quod ait, *redundet*, translatè dictum est, quòd ex illa rerum cognitione & sciētia effundi oratio debeat. nam quæ redundant, superfluunt & effunduntur.

Dies curiæ. Verùm enimuero cùm dicitur eo libro, *tantáque esset in homine iucunditas, & tantus in iocando lepos vt dies inter eos curiæ fuisse videretur conuiuium Tusculani*: etsi scio à doctissimis hominibus, diem curiæ, diem senatus exponi propter grauitatem superioris orationis, quo profectò sermone non perinde vsi videntur esse homines illius seculi: tamen quodam animi impetu eò vehor, vt diem curiæ, diem quo curiales rem diuinam in curia sua faciebant, hilariterque epulabantur, accipiam: mœstus enim & tristia sermo inde exulabat, & inauspicatus infaustusque habebatur, & à re diuina alienus. Quod eò magis mihi probatur, quòd in ea sententia sciam esse elegantissimum & grauissimum poetam Georgium Bucchananum. nec commodè dies senatus significari videtur posse, cùm proximè antecedat lepos, & quæ sequuntur, ad eum, non ad tristitiam superioris sermonis referenda sint. de sacris curialium & epulis sic scribit Dionysius Halicarnasseus libro 2. antiquit. Roman. [illegible], &c. Tertullianus in apologetico, *tot tribubus & curijs, & decurijs ructantibus acescit aer.* Erat quoque apud Græcos epolandi in cu-

in curijs consuetudo, vt ex Athenæo constat, qui [illegible] lib. 5. nominat, atq; cùm eis nomen thiasi tribuit, quanta in eis hilaritas & iucunditas inesset intelligi vel solo eo nomine potest: si quis tamen pertinaciter contendit diem curiæ diem senatus esse, me potius habebit approbatorem quàm altercatorem. At in eo libro contra auctoritatem editionum obtinendum est modis omnibus legendum esse, *quem tu adolescentulus perculisti*; euersum enim à Crasso adolescentulo Carbonem fuisse dicit. hæc ego quæ facilia sunt, tamen multis fortasse minus eruditis obscura videri & difficilia possunt, malui attingere & annotare, quàm prætermittere & negligere, ne si eruditorum, qui nostro auxilio non egent, rationem mihi habendam esse tantùm putarem, alijs quibus opitulandum potius est penitus deessem.

CAPVT XIIII.

Inter alta propugnacula apud Horatium, æstiua & hiberna pecoris, & quædam alia explicata.

IPSVM statim Epodon, vt ita dicam, vestibulum negotium exhibet literatis,

Ibis Liburnis inter alta nauium

Amice propugnacula.

amicum autem siue controuersia Mæcenatẽ vocat, vt li. 1. serm. 6.

Alta propugnacula.

——iubesq; Esse in amicorum numero.

Et principes primoresq; Romani ab inferioribus clientibusq; suis & familiaribus amici magni vocabantur, vt alio loco iam diximus. Cùm igitur Mæcenas classi Liburnarum præesset, vtrùmne inter alia rum nauium, vt triremium & quadriremium propugnacula & turres ibat in bellũ: an inter alta suæ classis propognacula & turritas moles. Priorẽ sensum, vt verum fateamur, verba recipiunt: posteriorem Prudentius agnoscere videtur, qui eadẽ de re 2. contr. Symmach. ita scribit,

Fluctibus Actiacis signum symphonia belli
Aegypto dederat, clangebat buccina contra:
Instituerant tenues cymbæ, fragilesq; faselli:
Inter turritas Memphitica rostra Liburnas.

Et Propertius lib. 3. eleg. 11.

Baridot & contis rostra Liburna sequi.

At cùm ait Flaccus,

Non vt iuuencis illigata pluribus
Aratra nitantur meis.
Pecúsve Calabris ante sidus feruidum
Lucana mutet pascua,

se militaturũ libenter nullius latifundij, nollorumq; saltuum mercede nec opum spe, in Mæcenatis solius gratiã, prædicat: sic od. 15. Epod. dixit,

Sis pecore & multa diues tellure licebit.

Aestiua & hiberna pecoris.

qui autem ditissimi erant, suo pecori saltus hibernos & æstiuos habebant: pecuarij quoq;, qui non possidebant saltus, tamen pecus profitentes, alioqui lege Censoria commissuram, & scripturam soluentes publicano, in alijs æstiuis & hibernis pecus pascebant: Varro 2. de re Rust. c. 1. *Itaq; greges ouiũ longè abiguntur ex Apulia in Samnium æstiuatum, atq; ad publicanum profitentur, ne si inscriptũ pecus pauerint, lege cẽsoria cõmittant.* Iterum, *quod accidit ijs, qui per calles siluestres longinquos solent comitari in æstiua & hiberna.* Hinc *æstiua Lycei*, in Marone 3. Georg. lego, pro pascuis, in quibus pecus æstiuat. Cùm autem suburbanę villæ in maximo pretio essent, magisque quæ præclarè magnificeq; ædificatæ erant, & amplitudine plurimum loci spatijq; occupabãt, scripsit per hyperbolen,

Nec vt superni villa candens Tusculi,
Circæa tangat mœnia.

Illud verò od. eiusdem. *——haud parauero*

Quod aut auarus, vt Chremes, terra premam,
Discinctus aut perdam vt nepos:

hanc continere sententiam videtur: modicæ diuitiæ, quæ benignitate tua iam mihi suppetunt, quæq; satis sunt vsui, me delectant, vltrà nihil desidero: diuitias naturæ finibus & vsu termino, quicquid diuitiarũ extra naturalem vsum quæritur, vel auaritiæ, vel luxurię est instrumentum, cùm hæc nequiter profundat, at illa terræ infodiat.

CAPVT XV.

Horatius in Epodis emendatus & explicatus.

LIcet homines dicant me perfricuisse frontem, & gnauiter impudentẽ esse, qui nulla tot editionum verecundia, nulla tot pluteorum, audeam in Horat. Epod. 2. od. legere,

Horatius explicatur & emẽdatur.

Quod si pudica mulier in partem iuuans
Domum atq; dulces liberos:
Sabina qualis, aut perusta solibus
Pernicis vxor Appuli:
Sacrum vetustis extruat lignis focum.

Scio ego *iuuet* vbiq; extare, sed cùm participiũ desideretur, & subiungat mox participia Horatius, parẽ orationis tenorem persequẽs, denique participiũ sensus, qui nobis vim affert faucesq; premit, flagitet, *iuuans* legere non cunctabor, atq; in hoc periculum me conijciam.

Si quos, inquit ibid. *eois intonata fluctibus*
Hyems ad hoc vertat mare:

quod est, si tempestate fluctus ab ortu excitatus & coortus, & in occasum prouolutus & impulsus, in Italicum mare raros illos & peregrinos pisces adueha.

Vel agna, inquit, *festis cæsa Terminalibus.*

Vt Siculus Flaccus ait, termini in terra collocabantur consecrabanturque, cæsa immaculata hostia à dominis, qui confines agros possidebant, & vt opinor, quotãnis Terminalibus agnas cędebant, iucundeq; epulabantur. Proxima autem ode cùm ait,

Vt Argonautas præter omnes candidum
Medea mirata est ducem:
Ignota tauris illigaturum iuga,
Perunxit hoc Iasonem:

Significat allium esse veoeficiũ omnium certissimum & præsentissimum, non cibum, Medeamque veoeficam nullas potiores herbas ad veneficium habuisse, cùm vel charos seruare & liberare periculis vellet, vel inimicos vlcisci & perdere. Ita venustè & lepidè fingens iocatur poeta: quod etsi absque ope mea omnes intelligere potuerunt, tamen mihi diceodum esse credidi, vt si alijs, quod dici solet, nõ canerem, mihimetipsi certè ceeinisse videret.

CAPVT XVI.

Oleum decumanum, modus scenatilis, vocis suscitabulum, quadrinæ molæ, angina, sagestre, ab orbita, Hercules Socraticus.

QVædam ex auctoribos, quos desideramus, afferre Grammatici antiqui solẽt, quæ nobis quodam sui tanquã gustu amissorum desiderium augent scriptorũ: ex his non nulla collecta adscribã. Vt triticum hodie decumanum, quia miscellum est, vinum etiam decumis eollectum, deterius est: sic Lucillius

Oleũ decumanũ. apud Non. oleum decumanum, pro deteriori dixit his versibus,

Quæ Gallam bibere ac rugas conducere ventri
Farre aceroso, oleo decumano pene coegit.

Modus scenatilis. Modum scenatilem pro versu scenico, vt Iambico, quo in comœdijs & scena poetæ solent vti, etiam positum, vt nequaquam vulgariter, sic & eleganter poeticeq́; legimus à Varrone in Modio:

Sed ô Petrulle ne meum taxis librum,
Si te pigebit hic modi scenatilis.

nam versus iambicos, quibus hoc composuit, innuit iucundo circuitu orationis. Sũt & perbelli Varronis senarij, quibus argutus quidã & canorus, se alios ad cantum suscitare iactat, ac cantantium se gallum gallinaceum dicit, quòd galli suo cantu totum diem lacessunt: se quoq; idem ait esse phœnicis vocis suscitabulum. Est enim, vt è Plinio li. 10. c. 2. & Lactãtio in Phœnice cõstat, phœnicis modulatissimus cantus: etsi pro phœnice, lego etiam *fornicis*, vt meretricularum blandæ & melleæ voces intelligantur, versu tñ claudicante. Idem Varro,

Vocis suscitabulũ. *Phœnicis*, ioquit, *adsum vocis suscitabulum,*
Cantantiumq́; gallus gallinaceus.

Trapeta quædam & torcularia fuerunt quadrinis vasis, vt apud Catonem ca. 18. legimus, quæ plus olei viniq; premebant: sic quadrinæ

Quadræ molæ. molę plurimum farinæ in pistrinis faciebant: hinc illud Pomponij apud Noo. in pistore: *Nã plus quæsti facerem, quàm quadrinas si haberem molas.* Anchoras in Nonio legimus vincula esse, quibus antennæ tenentur, vt apud Lucillium,

Funis enim præcisus citò atq; anchora soluta.

sed vel, vt apud Isidorum est lib. 10. Etym. ca 2. anquina scribi debet, vt in Cinnæ versu,

Atq; anquina regit stabilem fortissima cursum:

Angina. vel, vt suspicor, vtrobique angina: quia enim ille funis angit & adstringit, ideo, vt cooijcio, angina dicebatur, quod innuere videtur Isidorus, qui funem interpretatur qoo antenna cõstringitur. Sagestre videtur esse opertmentum

Sagestre. crassum, vt sagorum erat crassior pannus: Locillius, *Penula, si quæris, canterium, seruus, sagestre.* etsi segestre hic qui legant non désunt. Ab orbita Varro dixit, qood non alienum est à via

Ab orbita & institnto, sed ex consuetudine & via: eius verba sunt de vita populi Rom. *neq; id ab orbita matrumfamilias instituti, quòd eæ pectore ac lacertis erant apertis, nec capitia habebãt.* Erat Varronis satyra oomioe Hercules Socratieos, titulo peringenioso, vt omnium ferè illius scriptoris satyrarum.

Hercules Socraticus. Cùm enim Soerates patientiam tolerantiamq́ue præcipuè coluisset, Cynicique ab eo oriundi eam eum æquanimitate æmularentur, & se domitores vitiorum Herculisq; imitatores ferrent, inde, vt existimo, scitè Socratici Herculis titulum excogitauit. Lucianus de Diogene, ἀγ. ζηλοῖς δὲ τίνα; ΔΙΟ. τὸν Ἡρακλέα, & mox sequitur, στρατεύομαι δὲ ὥσπερ ἐκεῖνος, ἐπὶ τὰς ἡδονάς, οὐ κελευστός, ἀλλ᾽ ἑκούσιος, ἐκκαθᾶραι τὸν βίον προαιρούμενος. Citatur hæc Varronis satyra à Nonio.

CAPVT XVII.

Columnarij, ademptus est bonum, exactus es hanerem, mala orbiculata, quò ea pecunia peruenerit.

LOCVS est libro octauo famil. 5. epistol. Cælij, in quo vt in luti voragine omnes hæserunt: *Sane tanquam in quodam silice omnia adhæserunt.* hic & ipse hæreo: sed vt hic satagunt omnes, sic impeditus & implicatus ipse annitar potius me expedire, quàm exoluam. Legendum ergo puto *in quodam cilicio.* Nam per cilicium & coactilia aliquando liquorem aliquem transmittimus, vt in ijs ramenta auris adhæreseant aqua transfusa. coniecturam adiuuat, quòd in vetustis libris cilicia legitur, vt Victorio credimus. Eodem libro epistola decima, columnarij sunt homines vilissimi, ob-

Colũnarij. ærati & decoctores, qui sæpe ad columnam Menism in ius vocabantur, quam intelligit pro Sestio Cicero scribens, *æris alieni in freto ad columnam adhæresceret.* Cæiij verba sunt, Nolo, inquit, *te putare Fauonium à columnarijs præteritum esse, optimus quisque eum non fecit.* Illud ve-

Adeptus est bonũ. rò insolens est Cælij, *ne quod furore Pauli ademptus esset boni:* sic enim constituendam scripturam arbitror, non *adeptus*. est enim Græcè locutus, πρὸς ἀγαθόν τι ἀφῃρημένος ὤν, vt in Trinummo Plauti, Sc. Minus quiodecim dies.

Quas sponsione pronuper tu exactus es.

Et apud Gellium libro decimoquinto eapite decimoquarto, in Metelli oratione. *sese maximas pecunias exactos esse:* & apud Cæcilium, referente ibidem Gellio, *Ego illud nihilominus exigor portorium.* *Nunquam tibi*, inquit epist. 15. Cælius, *oculi doluissent, si in repulsa Domitij vultum vidisses.* veteres ei dicebant oculos dolere, qui, quod nollet, videret: Terẽtius in Phormione, act. 5.

act.5.sc,9. *Vin' primùm hodie facere quod ego gaudeã Nausistrata, & quod tuo viro oculi doleant.* Epist. 16. scribit Cælius, *nunc tibi nostri milites, qui durißimis & frigidißimis locis teterrima hyeme bellum ambulando confecerunt, malis orbiculatis esse pasti videntur?* hic mala orbiculata pro delicatis cibis poni intelligo, quæ in delicijs erant lautissimis hominibus vrbanis. mala enim deteriora edebant milites: Iuuenalis sat.5.

Mala orbiculata.

Virro sibi, & reliquis virronibus, illa iubebit
Poma dari, quorum solo pascaris odore:
Qualia perpetuus Phæacum autumnus habebat,
Credere quæ poßis surrepta sororibus Afris:
Tu scabie frueris mali, quod in aggere rodit,
Qui tegitur parma & galea.

Ait Cælius epist.8. *neq; Laterensis prætor, postulante Pausania, nobis patronis, quò ea pecunia peruenisset recipere voluit.* dicit, cũ postularet Pausanias per me patronum, vt iudicium in eos daret prætor, ad quos pecunia peruenisset, recipere noluit prætor postulationem. Lege tamen Iulia omnes ad quos pecunia peruenisset, tenebãtur: Cicero pro Rabirio, *Est enim hæc causa, quò ea pecunia peruenerit, quasi quædam appendicula causæ iudicatæ atq; condẽnatæ. sunt lites æstimatæ A.Gabinio, nec prædes dati, nec ex bonis eius, quanta summa litium esset populus recepit. Lex æqua est. Iubet lex Iulia persequi ab ijs ad quos ea pecunia, quam is ceperit, qui damnatus sit, peruenerit.*

CAPVT XVIII.

Cicero emendatur, ludi Osci, Via Græca, manus gypsatæ, græcula cautio, more Romano.

EGO more chirurgorum vulnera quærere mihi videor: ea tamẽ multò sæpius, quàm velim, inuenio in auctoribus, tantùm vereor ne ab alijs persanata & cicatrice obducta à me exulcerentur. Sed vt ad rem veniam, in epistola ad Marium lib.7.famil. quiddam vlcerosum est, cùm scribitur, *Stabianum perforasti & patefecisti Seianum.* Victorius hic è veterib. libris nobis repræsentat, *patefecisti senum*: scribamus igitur *sinum*, vt factis fenestris in sinum maris Campani, vt Puteolanum, apertum fuisse amœnum prospectum scribat. Sed qui tandem in eadem epistola sunt ludi Osci? quidam putant, quibus Atellanæ dabantur: Atella enim oppidum Campaniæ fuit: vnde earum nomẽ. Osci enim populi Cãpaniæ fuerunt. Sed Osci ludi vt existimo, & fabulæ Oscæ & mimi lingua Romana non fiebãt, Romanis tamen intellecta. Etsi enim ea gens deleta erat, tamen etiamnũ vigebat sermo, & comœdiæ agebantur Romæ Osca lingua. Strabo lib.5. τῶν γὰρ ὄσκων ἐκλελοιπότων, ἡ διάλεκτος μένει παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις, ὥστε καὶ ποιήματα σκηνοβατεῖσθαι, κατά τινα ἀγῶνα πάτριον, καὶ μιμολογεῖσθαι. Alium quoq; Romanorum quam Oscorum sermonẽ fuisse ex illo versu Titinij apud Festum lib. 13. patet,

Cicero emendatur.

Ludi Osci

Qui Oscè et Volscè fabulantur: Nam Latinè nesciũt.

Sed in eadẽ epistola est obscurius, quæ sit via Græca: ac eam equidem esse credo, quam Hercules octo stadiorum aggere in Lucrino muniit. cùm enim Hercules Græcus fuerit, Græcæ viæ meritò nomen dedisse videri potest. In epistola porrò 6. eiusdem libri ad Trebatium, quæ sunt gypsatæ manus? ego, vt commentũ ipse quoq; proferam meum, & sententiarum numerus crescat, per gypsatas manus barbaram mulierem significari puto: nam barbaræ mulieres manus sibi pingere solebant, vt Valerius Flaccus scribit: &, vt opinor, etiam ad candorẽ gypsare. Flacci versus est li.2. Argon.

Via Græca.

Gypsatæ manus.

Picta manus, vstoq; placet sed barbara mento.

gypso enim ad se candefaciendas vsas mulieres esse ex epigrammate Rufini constat, vbi scribitur, Ἀντὶ δέ μοι πάλιν ἄδηλα χροιῆς, ἀντὶ γύψου Χρίσματα, καὶ φῦκος αὐτὸς ἐπεισόδιον.

In eod. lib. epist. 5. ad Cæsarem, *vel Leptæ delega*, sic obscurum est visum, vt cùm in hac caligine nullam dispicerent lucem, fecerint *Leptæ legatum*: sed *Leptæ delega*, bono mihi sensu scriptum videtur, vt dicat iocans, tam diuitem fore propediem eum hominẽ ipsum, vt creditori suo Leptæ Cicero, qui soluat, delegare possit: id enim est delegatione soluere. Nam is, qui tua causa à me ditatus fuerit, tibi debebit, vt tuũ æs alienum soluere debeat. aut dicit, nisi hoc faciam, eũ delega & cõmenda non mihi imperatori, sed Leptæ. Græcula autem cautio chirographi in eo lib. epist. 18. existimatur epistola esse Græca ad Cæsarem. sed potius crediderim epistolam esse eam ipsam Latinam quam ad Trebatium mittit suo chirographo scriptam, quam Græculam cautionem vocat propter Græcam fidem, de qua apud Plautũ in Asinaria, Sc. Vnũ istorum. *Græca mercamur fide.* & apud Ausonium epist. 8. *mutuatur ad Græcã fidem.* Iterum, epist.2. *non Pœna, sed Græca fide.* Vt enim Græca fides certa est, sic Græca cautio certa firmaq; intelligenda est. Nam in cautionibus nostram obligamus fidem, vt & Cicero suam ea epistola obstringit, cùm promittat Trebatium multa assecuturum. More Romano, pro verè, & ex animo à Cicerone in illo epistolarum libr. vsurpatur: *Ego te*, inquit epist. 18. *Balbo, cùm ad vos proficiscetur, more Romano commendabo.* Iterum epist.5. *sed more Romano, quomodo homines non inepti loquuntur, probiorem hominem, meliorem virum, pudentiorem esse neminem.* Est & more Romano, vt homines Romani sentiunt, vt epist.16. *Id vtrum Romano more locutus sit, bene nummatum te futurum: an quomodo Stoici dicunt, omnes esse diuites, qui cœlo & terra frui possunt, postea videro.*

Græcula cautio.

More Romano.

LIBRI VNDECIMI FINIS.

ADRIANI TVRNEBI
PHILOSOPHIAE ET
GRAECARVM LITERARVM
REGII PROFESSORIS,
ADVERSARIORVM

TOMVS SECVNDVS.

AD C. V. ERRICVM MEMMIVM, supplicum libellorum in regia magistrum.

BASILEAE, MDLXXX.

C. V. Errico Memmio ſupplicum libello-
RVM IN REGIA MAGISTRO
Adr. Tvrnebvs S.P.D.

Vodecim Aduerſariorũ libros ſubita & repentina opera confectos, & pene immaturo abortu, antè in lucem editos, quàm ſatos atq; conceptos, auſi ſumus conſecrare ampliſs. & doctiſs. non tantùm huius ætatis viro, ſed omnibus ſuperioris memoriæ, & conſequentis æui, qui honorib. & literis excelluerunt, aut excellent, cõparando, quos ille tanto fauore proſecutus eſt, tantaq; beneuolentia cõplexus, vt niſi iam antè animo quanti eſſent percepiſſent, iudiciũ corrũpere meum potuerit, efficereq;, vt alicuius æſtimationis eſſe cenſerem: ſed cum & in ijs ſcribendis inornato genere dicendi mihi vtendum eſſe putaſſem, neq; ſtilo indulgendũ cenſuiſſem, ne viles tanquã perſonas purpura coccoq; veſtirem, & intelligerem obſeruatiunculas leues, tritas, vſitatas, de medio ſumptas, in eos cõmentarios à me relatas eſſe, tanti viri auctoritate nihil deprauatus, non pluris iſtam (vt ita dicam) mercẽ quàm quanti eſt feci, quam & à me inornatã & vilem eſſe profectam ſciebam, & nonnihil aliorũ etiam culpa inquinatam atq; vitiatã. Nam præterquã quòd non ſatis liberata mendis & purgata in apertum prodierunt Aduerſaria, tum eum imprudente me, ignaro, inſcio, eis præſcripſerunt titulum, qui arrogantiæ ſui & ſtultitia, me perpetua traduceret apud omnes ordines infamia: vt non tantũ meorum peccatorum, quæ illis in libris nimis multa ſcimus eſſe, culpa præſtanda eſſet, ſed etiam alienæ ſtultitiæ & temeritatis luenda pœna. Eum ego titulũ vt legi, deum immortalem, quàm acerbè grauiterq; tuli? vt propè animum deſpondi, vitaq; renuntiaui? & tamen cùm eo nomine apud tanti mali auctores conquererer, vltrò iniuriam expoſtulabant, quòd ingratus eſſem in eos, à quibus laudatus & ornatus eſſem. Vos, inquam, iſtam laudẽ ducitis, qua qui afficitur, turpius fœdiusq; ſe cõtaminari putat, quàm vlla cenſoria nota? ne multa, ita ſibi in ea inſcriptione belli videbantur, vt vix tandem ſummis precibus et obſecrationibus impetrare potuerim, vt de libri principio tam fœda macula labeſq; tolleretur. Sed tamen, ſi in his offenſionibus & incommodis liber ille nihilominus ſummi viri ſuffragio & fauore dignus eſt exiſtimatus, qui nomen ſuum epiſtolæ appellatione conqueri debuit cõtaminatum, audebo profectò te hac quoq; epiſtola Memmi affari, quem æquè ſciam literarum qualiacunq; monumenta gratè libenterq; accipere ſolere: nec poſtulabo vt huic abiectiſſimo & viliſſimo ſcripto locũ in nobili illa tua bibliotheca vllum aſſignes. hunc certè librũ non tanto honore dignamur, vt in tãto lumine & ſplendore inter omnia omnis æui ornamenta & decora ponatur, cùm tenebras & caliginem tinearum & blattarum potius incolere debeat, aut ad ſalſamentarios amandari, & vt inquit Flaccus,

Deferri in vicum vendentem thus & odores,
Et piper, & quicquid chartis amicitur ineptis.

Sed vt eum rus ableges, vt habeas, cùm ruſticaberis, quod ideas, & intelligas mihi potius ornandi tui facultatem deeſſe quàm voluntatem. Nam cùm tu mihi pro tua ſingulari liberalitate quibuſcunq; rationibus potes, cõmodare ſoleas, ingrati animi notam effugere nõ poſſem, niſi gratæ ſaltem voluntatis ſignificatione & teſtificatione beneficia tua & promerita agnoſcere viderer. Huius autem ſcriptionis inſtituendæ hæc ferè cauſa mihi fuit: vt verni ſunt quidã, quidam æſtiui, aut autũnales fructus, ſic ſecula quæq; proprios literarum & doctrinæ peculiares fœtus & fructus parere ſolent. Noſtra autem ætate nemo paulò diutius in humanitatis ſtudijs verſatus non ſibi hac ratione ſcribendi ludendũ eſſe exiſtimauit, nemo ſibi non ex hoc tãquam muſtaceo laureolã eſſe petendam putauit. Cuius me cõſuetudinis quidã tanquam æſtus rapuit & abſorbuit, diutiuſq; ferè quam quenquã alium nugari delirareq; coegit. Explicari autẽ verbis nõ poteſt, quàm qui has obſeruationes in auctorib. animaduertunt, & literis mandant, ſibi præ alijs ſapere videantur, quàm præ ſe alios omnes ſoleant contemnere & deſpicari, quàm ſibi beati & fortunati videri, & alter alterum oppugnatum libenter ire. Itaq; in re lubrica, & diuerſos plerunq; ſenſus & explicatus notationeſq; recipiente, ſi quid alicui titubaſſe videaris aut vacillaſſe, præſtò continuò eſt, qui labantem impellat, & iacentem calcet, nec tibi parcat, aut peccatum diſſimulet, ſed errorem tuum vituperet, & inceſſat, & de te, vt de iuſto hoſte, triumphet: qui & ipſe mox ſe alijs aut tibi triumphandum præbet. Nam quod de poetis dixit Flaccus, quanto verius de ſcriptoribus obſeruationum vſurpari poteſt?

Cædimur, & totidem plagis conſumimus hoſtem,
Lento Samnites ad lumina prima duello,

ADRIANI TVRNEBI ADVERSARIORVM LIBER DECIMVS-TERTIVS.

CAPVT I.

Ficus duplex, ager metatus, Iunonis sacra ferre, Io bacchæ.

Ficus duplex.

MBIGITVR quę sit apud Horatium lib. 2. sat. 2. duplex ficus in hoc versu,

Et nux ornabat mensas cum duplice ficu.

& plerique sunt in hac sententia vt censeant duo genera ficus significari: ego verò ficum puto significari maiorem, vt quæ marisca vocabatur. Vt enim Maro scripsit 1. Georg.

——duplici dentalia dorso,

& 3. Georg.

Duplex agitur per lumbos spina:

cum & crassum dorsum dentalis, & latam spinam equi demonstrare vellet: sic duplicem ficum ab Horatio appellari suspicor, quæ maior est & vberior, quæq; formæ amplioris est. Sed ad testimonium veniendum, &, vt ita dicam, tabellare scriptorum suffragium. Vegetius lib. artis veterinariæ primo, *Addisq; nouem duplices ficus.* Iterum, *ficus duplices viginti, rutæ fasciculum.* Plin. natur. hist. lib. 20. cap. 0. *Diocles hydropicis cum cẽtaurea, aut in duplici fico.* Marisca autem ficus vilior erat saporisque fatui. Martialis libro 7. epig. 24.

Infanti melimela dato fatuasq; mariscas.

Sic vilioribus bellarijs explicatam fuisse mensam secundam Horatius demonstrat. Est nihilo secius & in eadem ecloga intellectu difficile quod ita scribitur:

Metatus agellus.

Quam nunc accisis videas: metato in agello
Cum pecore & natis fortem mercede colonum.

hic intelligo Ofelli agrũ diuisum & assignatum fuisse Vmbreno, ipsumque eius agri, cuius antè dominus fuerat, factum esse mercenarium colonum. Nam in agrorum diuisione & assignatione, modum metiebantur, quod est metari: sed & metis & limitibus solebant centurias & agrorum formas includere. vnde & metationem hac in re his verbis nominat Siculus Flaccus, *Et quamuis vna res sit forma, alij dicunt perticam, alij centuriationem, alij metationem, alij limitationem, alij cancellationem, alij typon, quod, vt supra diximus, vna res forma.* & Maro in Diris,

Pertica quæ nostros metata est impia agellos.

Huic capiti agglutinabo & illud eiusdem poetæ, sat. 3. lib. 1.

Iunonis sacra ferre

——persæpe velut qui Iunonis sacra ferret:

vbi quibusdam *quæ* legendum videtur. Nam & Athenis virgines sacra canistris in capitibus reposita ferebant, & à virginibus id fieri in Iunonis sacris religionis ritus postulabat, non à maribus, vel Ouidio teste libro 3. Amorum eleg. 12. ita scribente,

More patrum sanctæ velatæ vestibus albis
Tradita supposito vertice sacra ferunt.

Sed animaduerto *qui* retineri commodissimè posse, vt ad Tigellium suauissima vrbanitate & similitudine referatur, qui tam lento passu tardoq; incedebat interdum, vt Iunonis sacra ferre videretur. Consociabo & illud ex eodem sermone,

Io bacchæ

Vsq; ad mala citaret io bacche.

In quo io bacchæ per diphthongum legi debere non iniuria nec ineptè suspicor, cùm & mensio syllabæ id flagitet, & imitatio videatur fanaticæ exclamationis Liberaliũ ad bacchas, aut etiam ipsarum inter sese baccharum furore correptarum vociferatio. Plautus in Casin. Sc. Vbi tu es. *St. Bacchæ ergo hercle vxor. Cl. Bacchæ? St. hercle vxor. Cl. quid est? Au. Nugatur sciens. Nam eccastor nunc Bacchæ nullæ ludunt. St. Oblitus sui, sed tamen bacchæ.*

CAPVT II.

Explicatur Cicero lib. 6. de Rep. Veterum opinio de lacteo circulo.

VERBA sunt Ciceronis lib. 6. de Repub. in somnio Scipionis, *Ostendebat autem Car-*

Lacteus circulus.

thaginem de excelso & pleno stellarum & illustri loco: quibus adumbrare mihi videtur circulum lacteum, qui eximio candore multarum stellarum collucet, vbi visus sibi est Scipio Æmilianus cum Africano maiore colloqui, & vnde sibi putauit ostendi Carthaginem. Id ego hac de causa à Cicerone fictum & excogitatum arbitror, quòd antiquitas crederet, animos fortium, sapientum, iustorum & piorum emeritis vitæ stipendijs in eum locum recipi solere: cuius opinionis cognitionem ad Ciceronem intelligendum cùm maximi esse momenti intelligerem, auctoritate confirmandam constabiliendamque credidi. Sic igitur scribit Manilius lib. primo, de lacteo circulo loquens,

An fortes animæ dignataq; nomina cælo,
Corporibus resoluta suis terraq; remissa,
Huc migrant ex orbe? suumq; habitantia cælum
Aethereos viuunt annos cæloq; fruuntur?
Atq; hic Aeacidas, hic & veneramur Atridas:
Tydidemq; ferum, terraq; marisq; triumphis
Naturæ victorem Ithacum, Pyliumq; senecta
Insignem triplici.

nec multò post,

Quiq; animi vires, & strictas pondere mentes
Prudentes habuere viri quibus omnis in ipsis
Census erat, iustusq; Solon fortisq; Lycurgus,
Aethereusq; Platon, & qui fabricauerat illum,
Damnatusq; suas melius damnauit Athenas.

Damascius credidit lacteum baltheum viam esse animorum Orcum cælestem peragrantium. Orcus autem ille cçlestis quis tandem est, nisi fœlicium animorum regio, sedes & domicilium? nam Ioannes Grammaticus eius referens sententiam ita scribit, φασὶ γὰρ ἐκεῖνον ἰδεῖν εἶναι ψυχῶν τὸ γάλα τὸν ἄλλον τὸν ἐν οὐρανῷ διατριβόντων. Iterum, ἰδὲ φησί, ἰδεῖν τὸ γάλα τῶν διατριβόντων τὸν ἐν οὐρανῷ ἄλλον. Illic etiam animos purgari censuit: sed & eo ascendere & inde descendere: Vnde & Grammaticus scribit, eius sententiam refellens, ὁ δὲ αὐτὸς ἀεὶ τῶν ψυχῶν καὶ εἶναι αὐτοῖς τι καὶ ἀνάπαυσις. Figmentum autem Ouidij vel pueris notum est, hanc esse viam qua ad Iouis ædes eatur. sic enim inquit, lib. primo Metamor-phoseos,

Est via sublimis cælo manifesta sereno,
Lactea nomen habet, candore notabilis ipso:
Hac iter est Superis ad magni tecta tonantis.

non est hoc commentum absimile Aristophanis ioco, bellè & lepidè cauillantis traiectiones stellarum, quas interdum cælo sereno videmus, esse laternas stellarum à cœna redeuntium.

CAPVT III.

Furca expellere, extrudere furcilla, pellis, lasanum portantes & œnophorum, λασανοφόρος.

QVIS non habet in ore versum illum Horatianum epistola 10. lib. 1.

Naturam expellas furca, tamen ipsa recurret.

Furca expellere.

non tamen vt notus omnibus versus est, ita & vis eius perinde intelligitur, nec perinde eius gratia sentitur. Id eo fit quia non animaduertunt, furca expellere esse vi maxima eijcere & exturbare, vt & epigrammate bello Catulli in Mentulam,

Mentula conatur pimpleum ascendere collem:
Musæ furcillis præcipitem eijciunt.

Sed & Dionysius Lambinus vir eruditissimus, qui propediem emendata à se opera Ciceronis emittet, libro decimosexto epistola 2. ad Atticum planè aperteque scribi in antiquo libro mihi ostendit, *Sed quoniam furcilla extrudimur, Brundusium cogito.* id vt alia multa Græcis acceptum ferendum est. Nam Aristophanes in pace, furcis quoque eiectam ab Atheniensibus pacem queritur. ejus verba subscribam,

Furcilla extrudere

τὴν δὲ μὲν δικροῖς ἐώθουν τὴν θεὸν κεκραγότες.

& eruditus interpres ita explicat, δικροῖς, δικράνοις. ἐκάλουν δὲ οὕτω ξύλα δικραῖα· τουτέστι δίκρανα. & alia interpretatio: ξύλοις ἀπωθοῦσι τὴν εἰρήνην καὶ ἐξέβαλον. & apud Suidam ex historico quodam affertur, ἀφανισάντων δὲ καὶ δικράνοις, ὥστε ἀπωθεῖσθαι τὴν τῶν λεγομένων σκαλῶν προσαγωγήν. Est igitur expellere furca, non manu sola eijcere, sed magno conatu sumpta furca extrudere. Hic & alius à me locus explanabitur aliquando fortasse leuiter tactus. Libro primo satyrar. sexta ait Flaccus,

Cum Tiburte via prætorem quinq; sequuntur
Te pueri, lasanum portantes œnophorumq;.

hic sordidus & nimis parua comitatus & inelegante immundaque familia, & indignus præturæ honore significatur, qui velut mercator, quo minorem sumptum faceret, domesticum vinum secum portabat, vasa quoque coquinaria, ne pro his quicquam soluere, aut à coponibus quicquam sumeret. mercatores autem, qui ad quæstum sunt attentissimi, peregrè proficiscentes suis pueris imponebant œnophorum: Persius sat. 5.

Lasanum & œnophorum portâtes

Iam pueris pellem succinctus & œnophorum aptat.

Atque, vt interea hoc dicam, pellem dicit Persius pro mantica & inuolucro vestis, supellectilis aliorumq; vtensilium & sarcinarum. Id intelligi potest è Petronio viri clarissimi Memmij, in quo ita scribitur, *Ego vos in duas iam pelles coniiciam, vinctosq; loris inter vestimenta pro sarcinis habebo.* vel potius qui nullos sautiores in comitatu haberet, quàm vilia seruitia & sordidissima mancipia. neq; enim honestis & lautis seruis œnophorum imponebatur, minus etiam lasanum quo venter exoneratur, quem qui ferebat, λασανοφόρος à Græcis vocabatur. etsi interdum etiam lasanum podium ollæ significat, quem chytropoda etiam dicebant, vt ait Aristophanis enarrator, quo sensu si quis acciperet, etiã sordes hominis agnoscat: & primo ita acceperam, deinde discessionem in alterã & receptiorem significationem feci, vt alio subseruiar.

Pellis.

CAPVT

CAPVT IIII.

Spadices equi & glauci apud Maronem, & serta procul apud eundem, & quis caneret Nymphas.

ILLVD à Vergilio est multò breuius quàm facilius dictum, 3. Georg.

—honesti Spadices glaucíq;,

cùm generosorum equorum notas & colores demoustrat. neque enim si quis eius coloris sit, protinus sit probandus. sed mihi videtur hoc Maro dixisse ex illorum locorū seminio, in quibus illius coloris præstantissimi equi nascebantur, vt Mycenis & Pellæ. vt enim ad Clitumnum boues eximiæ formæ hique candidi nascebantur: ita Mycenis equi glauci nascebantur egregiæ dignitatis, & Pellæ spadices insignis formæ. atq; illorum equorū species iactanrior & formosior, &, vt Maro dicit, honestior quàm fortior & animosior laborumque toleranrior erat. Vt ita Maronis verba accipi debere putem, mihi Gratius, qui Maronis ferè æqualis fuit, persuasit. nam & de equis ita scribit,

Spadices & glauci equi.

Consule Penei qualis perfunditur amne
Thessalus, aut patriæ quem conspexere Mycenæ
Glaucū, nempe ingens, nempe ardua tollet in auras
Crura: quis Eleas potior lustrabit arenas?
Ne tamen hoc attingat opus, iactantior illi
Virtus, quàm siluas durumq; lacessere Martem.

Iterum,

Spadices vix Pellei potuere Ceraunij,
Et tibi deuotæ magnum pecuaria Cirrhæ
Phœbe decus nostras agere in faeraria thensas.

His è Gratij locis equos ad speciem & pompā potius sacraq; curricula, quàm ad bellicum opus aut venatorium munus à Marone descriptos intelligimus, vel potius signatos. Etiam illud Maronis 6. eclog.

Serta procul tantùm capiti delapsa iacebant:

aliter quàm ab interpreribus, explicādum nobis est. puto euim eum dicere, procul à capite ebrij & somno obruti iacuisse serta, quibus in compotationibus se redimire olim solebant: tantùm tamen capiti fuisse delapsa, alioqoi illæsa & integra, nō rupta, non fracta, nō pressa, etiamsi procul iacebant. Illud autem 5. eclog.

Serta procul.

—& cum solemnia vota
Reddemus Nymphis,

propriè & è ritu dictum est, cùm & Nymphæ rusticorum deæ sint, & rusticæ, & illis in agro res diuina à rusticis fiat. Itaq; apud Euripidem Ægisthus rus exit vt in agro eis rem diuinam faciat, quòd in vrbe earum dearum religioni opera dari non soleret. Cæterùm eclog. 9.

Quis caneret Nymphas? quis humum florentibus herbis
Spargeret? aut viridi fontes induceret vmbra?

Quis caneret Nymphas.

de carmine rustico in honorem Nympharum composito, quibus res diuina exciratis ad fontium capita vmbraculis fiebat à rusticis & pastoribus, atq; adeò de Bucolico cantu dicitur. Et 3. eclog.

Et quo, sed faciles Nymphæ risere, sacello,

Maro cùm ait, rure sacella Nympharum fuisse ostendit, quibus & antra sacrantur.

CAPVT V.

Tument negotia apud Ciceronem, hæresis Vestoriana, delector tumulis prospectúq;, impensum pretiū, impenso, & quædam emendata.

LIbro 14. ad Atticum, vt aliquid in eum librum elucubrem, leui tamē vt soleo opella, epist. 4. Cicero negotia tumere dixit, quę in eo sunt, vt in tumultum aut bellum ērumpāt: vt tumescunt arborū gemmę cùm parturiunt, tument animalia cùm in libidinē turgent, tument terrę cùm párere aut gignere cupiunt vt vere, quod dicitur ὀργᾷν Græcè. *Tument*, inquit, *negotia*. Iterum, *ne deserere viderer hunc tumorem rerum*. Tumorem rerum dicit eum rerū statum eamque conditionem, quæ aliquid perturbationis & belli paritura sit. Sine cōtrouersia autem epist. 5. scribendum est, *quoniam quidem ἠσίτησας, cùm leuiter commotus esses*. adhibuerat enim Atticus inediam ad sanādam commotiunculam febriculæ: hodie ἀπέγευσας scribunt genere curationis inaudito: quin & illud qđ protulimus antiquo in libro scriptum est. Eadem epistola ἀῤῥίπιστα esse existimo, quæ velut flabello quodam ventilata facilè mouentur, & ad tumultuandum impelluntur. neque enim vocabulariis ab Euripo eius originem deducentibus assentior, quę à ῥιπίζω repetenda est. Octaua autem epistola dicit, *Itaq; γῆν πρὸ γῆς cogito*: se longissimè à discordiis ciuilibus, quas gliscere & serpere sentiebat, profugere velle dicit: id enim verbum illud Græcum significat vsurpatum Æschylo, γῆν πρὸ γῆς ἐλαύνομαι. quo fit vt illas editiones probare non possim, quæ *prò* Latinè scribunt: nec verisimile est vnam ob syllabam Ciceronem voluisse bilinguem esse. Lego porrò epist. 9. è vetere libro, *sed non sine inuidia, ne sine periculo quidem*. Obscuritatem penè hoc tempore ænigmatis habet illud eiusdem epistolæ, *Vtrum magis tumulis prospectúq;, an ambulatione ἁλιτενῇ delecter?* quod Attico & omnibus illis Romanis proceribus Ciceronis familiaribus eiúsque villas cognoscentibus expeditum erat & planum. existimo autē hanc sententiam eorū verborum esse, delectérne magis Arpinate villa, quæ tumulos habet & colles, & ex eis vt speculis prospectum: an villa maritima quæ secundùm mare ambulationes explicatas habet? Illud etiam sic explicandum arbitror, *minusculam verò villam vtique Quinto traditurum, vel impenso pretio*. rumorem esse, inquit, scribis me ad lacum quod habeo venditurum: sin minus, omnino tamen me minusculā villam vendíturum: q; eam sibi vt vendam mihi sit Quintus vel immanissimo pretio persuasurus. immane ēm pretium impensum pretium dicitur.

Tument negotia.

Delector tumulis prospectúque.

PArua quidem sunt, nec nego, quæ dicã, sed cùm non omnino rudem posseut fallere, quid ea breuiter monentis potius, q̃ docentis modo prohibet attingere? Apud Maronem libro 1. Æneid. *—& spumas salis ære ruebant,*

Naues rostratæ. sine controuersia de nauibus rostraris est intelligendum, quę æreo roltro in prora armatæ erant: vnde & æratæ dicuntur lib. 10.

Qaot prius æratæ steterant ad littora puppes.

& lib. 5. *Conuulsum remis rostrisq́; tridentibus æquor:* eadem de causa dicitur. Eodem libro populus laté rex dicitur Homerico exemplo, tanquam [illegible], qua attributione sæpenumero exornatur Agamemnon. *Connubio iungam stabili*, de

Connubium stabile. firmo certoq́; coniugio, nec diuortio fortasse vllo vnquam dirimendo dicitur: Cic. 2. in Antonium, *Curio te in matrimonio stabili ac certo locauit:* sed, vt opinor, ita appellabant, velut quodam omine stabilitatem & firmitatẽ matrimonio augurãtes, cùm præsertim nemo nuptias contrahat, nisi spe permansionis & diuturnitatis. Ibidem, *—imis Stagna refusa vadis.*

hinc intelligimus domicilium deorum marinorum esse in imis gurgitibus & vadis, vt lib. 4. Georg. ostenditur: Neptunus enim sensit, commotam esse tempestatem, mari ab imis vadis agitato & euerso. In eo autem quod ait, *Maturate fugam*: non agnosco illam subtilitatem,

Maturare fugam. quam asserunt veteres Grammatici (Gell. lib. 10. cap. 11. Macrob. lib. 6. cap. 8.) esseq́; festinarè discedere atq; properatè existimo, vt dicere solebant, maturat ab vrbe proficisci: & Cic. pro Cluentio dixit, maturare mortem, eodem modo. Ibidem,

Currus secundus. *—curruq́; volans dat lora secundo,*

significat, dat lora & laxat equis suis Neptunus habenas celeriter currentibus, eos sequente curru. Premere habenas, & adducere, est e-

Premere & dare habenas. quos à liberiore retinere coercereque impetu & cursu: dare habenas & immittere, est equis liberum campum cursumque permittere.

—Geminiq́; minantur In cœlum scopuli,

id est, in cœlũ vsq; minaces illi scopuli videntur attolli & eminere. Nympharum autem domus, est locus sacer nymphis, quem & incolere credebantur, vt numina sua templa. Antra autem nymphis sacrari solent.

Ac primum silici scintillam excudit:

id est, è silice excutit. Nam *silicis* gignendi casu

Fessi rerũ. probare non possum. *Fessi rerum*, sunt fatigati naufragij calamitate & tempestatis iactatione: sic dixit, *sunt lachrymæ rerum*, id est calamitatum, & rerum aduersarum. Itaque paulò pòst scribet, *Tum victu reuocant vires. Rapuitq́; in fomite flammam*: hic attribuitur Achatæ, quod fomiti nutrimentoque ignis tribuendum fuit. fomes enim flammam corripuit, sed cùm eam in fomite excitasset Achates, meritò in eo dictus est ipsam rapuisse quam in eo quærebat, eleganti figura orationis. *Tergora* porro *deripiunt*, non *diripiunt*, lego, vt sit, corium detrahunt. *Implentur veteris Bacchi*, Græcanicum est: apud enim Græcos gignendi casum [illegible] exigit.

Aut spumantis apri cursum clamore prementem.

Premere ceruum. premere verbum est venatorium, vt & agitare & excitare: Maro 3. Georg.

Ingentem clamore premet ad retia ceruum.

Hæc properata lectione festinantes interim obseruabamus, & aliis communicãda censuimus, quibus maiorem tamen eruditionem optamus, quàm vt huius opellæ studio & subsidio ad intelligendum indigeant.

CAPVT XIII.

Flexus, efflorescere, dies curiæ, apud Ciceronẽ.

EGregia est & insignis translatio libro 1. de Oratore à curriculo circóue ducta, *decursu*

Flexus. *honorum & ætatis flexu constitisset.* Nam circi & stadij spatium decurritur, cùm ad metam ventũ est, pars ea flexus dicitur, Græcè καμπτήρ. Aristoteles lib. 1. Rhet. [illegible]. Eadem translatione dixit pro Cœlio, *in hoc flexu quasi ætatis fama adolescentis paulùm hæsit ad metas.* Non minus distinguit & exornat orationem nobilia illa translatio eiusdem libri,

Efflorescere. *Etenim ex rerum cognitione efflorescat & redundet oportet oratio.* à floribus autem foras erumpentibus est sumpta: sed aliud tamen valet, quàm vulgò creditur. Nam oratio ex rerum cognitione efflorescit, quæ è rerũ cognitione & copia emanat & existit, & tanquam flos exoritur & enascitur: vt & in Partitionum peroratione, *Expositæ sunt tibi omnes oratoriæ partitiones, quæ quidem è media illa nostra Academia effloruerunt*, id est exierũt & emanarunt. Nihilo secius & quod ait, *redundet*, translatè dictum est, quòd ex illa rerum cognitione & sciẽtia effundi oratio debeat. nam quæ redundant, superfluunt & effunduntur. Verùm enimuero cùm dicitur eo libro, *tantáque esset in homine iucunditas, & tantus in iocando lepos vt*

Dies curiæ. *dies inter eos curiæ fuisse videretur conuiuium Tusculani:* etsi scio à doctissimis hominibus, diem curiæ, diem senatus exponi propter grauitatem superioris orationis, quo profectò sermone non perinde vsi videntur esse homines illius seculi: tamen quodam animi impetu eò vehor, vt diem curiæ, diem quo curiales rem diuinam in curia sua faciebant, hilariterque epulabantur, accipiam: mœstus enim & tristis sermo inde exulabat, & inauspicatus infaustusque habebatur, & à re diuina alienus. Quod eò magis mihi probatur, quòd in ea sententia sciam esse elegantissimum & grauissimum poetam Georgium Bucchananum. nec commodè dies senatus significari videtur posse, cùm proximè antecedat lepos, & quæ sequuntur, ad eum, non ad tristitiam superioria sermonis referenda sint. de sacris curialium & epulis sic scribit Dionysius Halicarnasseus libro 2. antiquit. Roman. [illegible], &c. Tertullianus in apologetico, *tot tribubus & curijs, & decurijs ructantibus acescit aer.* Erat quoque apud Græcos epulandi

in cu-

iu curijs consuetudo, vt ex Athenæo constat, qui [illegible] & [illegible] lib. 5. nominat, atq; cùm eis nomeo thisfi tribuit, quanta in eis hilaritas & iucunditas inesset iotelligi vel solo eo nomine potest: si quis tamen pertinaciter contendit diem euriæ diem senatus esse, me potius habebit approbatorem quàm altercatorem. At iu eo libro contra auctoritatem editiouum obtinendum est modis omuibus legendum esse, *quem tu adolesrentulus perculisti*: euersum enim à Crasso adolescentulo Carbonem fuisse dicit. hæc ego quæ facilia sunt, tamen multis fortasse minus eruditis obscura videri & difficilia possunt, malui attingere & annotare, quàm prætermittere & negligere, ne si eruditorum, qui nostro auxilio non egent, rationem mihi habendam esse tantùm putarem, alijs quibus opitulandum potius est penitus deessem.

CAPVT XIIII.

Inter alta propugnacula apud Horatium, æstiua & hiberna pecoris, & quædam alia explicata.

IPSVM statim Epodon, vt ita dicam, vestibulum negotium exhibet literatis,

Ibis Liburnis inter alta nauium

Alta propugnacula. *Amice propugnacula.* amicum autem siue controuersia Mæcenatē vocat, vt li. 1. serm. 6.

——iubesq; Esse in amicorum numero.

Et principes primoresq; Romani ab inferioribus clientibusq; suis & familiaribus amici magni vocabantur, vt alio loco iam diximus. Cùm igitur Mæcenas classi Liburnarum præesset, vtrúmne inter aliarum nauium, vt triremium & quadriremium propugnacula & turres ibat in bellū: an inter alta suæ classis propugnacula & turritas moles. Prioré sensum, vt verum fateamur, verba recipiunt: posteriorem Prudentius agnoscere videtur, qui eadē de re 2. contr. Symmach. ita scribit,

Fluctibus Actiacis signum symphonia belli
Aegypto dederat, clangebat burrina contra:
Instüerant tenues cymbæ, fragilesq; faselli:
Inter turritas Memphitica rostra Liburnas.

Et Propertius lib. 3. eleg. 11.

Baridos & contis rostra Liburna sequi.

At cùm ait Flaccus,

Non vt iuuencis illigata pluribus
Aratra nitantur meis.
Pecúsve Calabris ante sidus feruidum
Lucana mutet pascua,

se militaturū libenter nullius latifundij, nullorumq; saltuum mercede nec opum spe, in Mæcenatis solius gratiā, prædicat: sic od. 15. Epod. dixit,

Sis pecore & multa diues tellure licebit.

Aestiua & hiberna pecoris. qui autem ditissimi erant, suo pecori saltus hibernos & æstiuos habebant: pecuarij quoq;, qui non possidebant saltus, tamen pecus profitentes, alioqui lege Censoria commissutam, & scripturam soluentes publicano, in alijs æstiuis & hibernis pecus pascebant: Varro 2. de re Rust. c. 1. *Itaq; greges ouiū longè abiguntur ex Apulia in Samnium æstiuatum, atq; ad publicanum profitentur, ne si inscriptū pecus pauerint, lege cēsoria cōmittant.* Iterum, *quod accidit ijs, qui per calles siluestres longinquos solent comitari in æstiua & hiberna.* Hinc *æstiua Lycei*, in Marone 3. Georg. lego, pro pascuis, in quibus pecus æstiuat. Cùm autem suburbanæ villæ in maximo pretio essent, magisque quæ præclarè magnificeq; ædificatæ erant, & amplitudine plurimum loci spatijq; occupabāt, scripsit per hyperbolen,

Nec vt superni villa candens Tusculi,
Circæa tangat mœnia.

Illud verò od. eiusdem. *——haud parauero*
Quod aut auarus, vt Chremes, terra premam,
Discinctus aut perdam vt nepos:

hanc continere sententiam videtur: modicæ diuitiæ, quæ benignitate tua iam mihi suppetunt, quæq; satis sunt vsui, me delectant, vltrà nihil desidero: diuitias naturæ finibus & vsu termino, quicquid diuitiarū extra naturalem vsum quæritur, vel auaritiæ, vel luxuriæ est instrumentum, cùm hæc nequiter profundat, at illa terræ infodiat.

CAPVT XV.

Horatius in Epodis emendatus & explicatus.

LIcet homines dicant me perfricuisse frontem, & gnauiter impudentē esse, qui nulla tot editionum verecundia, nulla tot pluteorum, audeam in Horat. Epod. 2. od. legere, Horatius explicatur & emēdatur.

Quod si pudica mulier in partem iuuans
Domum atq; dulces liberos:
Sabina qualis, aut perusta solibus
Pernicis vxor Appuli:
Sacrum vetustis extruat lignis focum.

Scio ego *iuuet* vbiq; extare, sed cùm participiū desideretur, & subiungat mox participia Horatius, parē orationis tenorem persequēs, denique participiū sensus, qui nobis vim affert faucesq; premit, flagitet, *iuuans* legere non cunctabor, atq; in hoc periculum me conijciam.

Si quos, inquit ibid. *eois intonata fluctibus*
Hyems ad hoc vertat mare:

quod est, si tempestate fluctus ab ortu excitatus & coortus, & in occasum prouolutus & impulsus, in Italicum mare raros illos & peregrinos pisces aduehat.

Vel agna, inquit, *festis cæsa Terminalibus.*

Vt Siculus Flaccus ait, termini in terra collocabantur consecrabanturque, cæsa immaculata hostia à dominis, qui confines agros possidebant, & vt opinor, quotānis Terminalibus agnas cædebant, iucundeq; epulabantur. Proxima autem ode cùm ait,

Vt Argonautas præter omnes candidum
Medea mirata est ducem:
Ignota tauris illigaturum iuga,
Perunxit hoc Iasonem:

Significat allium esse veneficiũ omnium certissimum & præsentissimum, non cibum, Medeamque veneficam nullas potiores herbas ad veneficium habuisse, cùm vel charos seruare & liberare periculis vellet, vel inimicos vlcisci & perdere. Ita venustè & lepidè fingens iocatur poeta: quod etsi absque ope mea omnes intelligere potuerunt, tamen mihi dicendum esse credidi, vt si alijs, quod dici solet, nõ canerem, mihimetipsi certè cecinisse viderer.

CAPVT XVI.

Oleum decumanum, modus scenatilis, vocis suscitabulum, quadrinæ molæ, angina, sagestre, ab orbita, Hercules Socraticus.

QVædam ex auctoribus, quos desideramus, afferre Grammatici antiqui solẽt, quæ nobis quodam sui tanquã gustu amissorum desiderium augent scriptorũ: ex his non nulla collecta adscribã. Vt triticum hodie decumanum, quia miscellum est, vinum etiam decumis collectum, deterius est: sic Lucillius apud Non. oleum decumanum, pro deteriori dixit his versibus,

Oleũ decumanũ.

Quæ Gallam bibere ac rugas conducere ventri
Farre aceroso, oleo decumano pene coegit.

Modus scenatilis.

Modum scenatilem pro versu scenico, vt Iambico, quo in comœdijs & scena poetæ solent vti, etiam positum, vt nequaquam vulgariter, sic & eleganter poeticeq; legimus à Varrone in Modio:

Sed ò Petrulle ne meum taxis librum,
Si te pigebit huc modi scenatilis.

nam versus iambicos, quibus hoc composuit, innuit iucundo circuitu orationis. Sũt & perbelli Varronis senarij, quibus argutus quidã & canorus, se alios ad cantum suscitare iactat, ac cantantium se gallum gallinaceum dicit, quòd galli suo cantu totum diem lacessunt: se quoq; idem ait esse phœnicis vocis suscitabulum. Est enim, vt è Plinio li. 10. c. 2. & Lactãtio in Phœnice cõstat, phœnicis modulatissimus cantus: etsi pro phœnice, lego etiam *fornicis*, vt meretricularum blandæ & melleæ voces intelligantur, versu tñ claudicante. Idem Varro,

Vocis suscitabulũ.

Phœnicis, inquit, adsum vocis suscitabulum,
Cantantiumq; gallus gallinaceus.

Quadrinæ molæ.

Trapeta quædam & torcularia fuerunt quadrinis vasis, vt apud Catonem ca. 13. legimus, quæ plus olei viniq; premebant: sic quadrinæ molę plurimum farinæ in pistrinis faciebant: hinc illud Pomponij apud Non. in pistore: *Nã plus quæsti facerem, quàm quadrinas si haberem molas.* Anchoras in Nonio legimus viucula esse, quibus antennæ tenentur, vt apud Lucillium,

Funis enim præcisus citò atq; anchora soluta.

sed vel, vt apud Isidorum est lib. 10. Etym. ca 2. anquina scribi debet, vt in Cinnæ versu,

Atq; anquina regit stabilem fortissima cursum:

Angina.

vel, vt suspicor, vtrobique angina: quia enim ille funis angit & adstringit, ideo, vt conijcio, angina dicebatur, quod innuere videtur Isidorus, qui funem interpretatur quo antenna cõstringitur. Sagestre videtur esse operimentum crassum, vt sagorum erat crassior pannus: Lucillius, *Penula, si quæris, canterium, seruum, sagestre.* etsi segestre hic qui legant non desunt. Ab orbita Varro dixit, quod non alienum est à via & instituto, sed ex consuetudine & via: eius verba sunt de vita populi Rom. *neq; id ab orbita matrumfamilias instituti, quòd eæ pectore ac lacertis erant apertis, nec capitia habebãt.* Erat Varronis satyra nomine Hercules Socraticus, titulo peringenioso, vt omnium ferè illius scriptoris satyrarum. Cùm enim Socrates patientiam tolerantiamque præcipuè coluisset, Cynicique ab eo oriundi eam cum æquanimitate æmularentur, & se domitores vitiorum Herculisq; imitatores ferrent, inde, vt existimo, scitè Socratici Herculis titulum excogitauit. Lucianus de Diogene, ἀγ. ζηλοῖς δὲ τίνα; ΔΙ. τὸν Ἡρακλέα. & mox sequitur, στρατεύομαι δὲ ὥσπερ ἐκεῖνος, ἐπὶ τὰς ἡδονὰς, οὐ κελευστὸς, ἀλλ' ἑκούσιος, ἐκκαθᾶραι τὸν βίον προαιρούμενος. Citatur hæc Varronis satyra à Nonio.

Sagestre. Ab orbita. Hercules Socraticus.

CAPVT XVII.

Columnarij, ademptus est bonum, exactus es hanc rem, mala orbiculata, quò ea pecunia peruenerit.

LOCVS est libro octauo famil. 5. epistol. Cælij, in quo vt in luti voragine omnes hæserunt: *Sane tanquam in quodam silice omnia adhæserunt.* hic & ipse hæreo: sed vt hic satagunt omnes, sic impeditus & implicatus ipse annitar potius me expedire, quàm exoluam. Legendum ergo puto *in quodam cilicio.* Nam per cilicium & coactilia aliquando liquorem aliquem transmittimus, vt in ijs ramenta auris adhærescant aqua transfusa. coniecturam adiuuat, quòd in vetustis libris cilicia legitur, vt Victorio credimus. Eodem libro epistola decima, columnarij sunt homines vilissimi, obærati & decoctores, qui sæpe ad columnam Meniam in ius vocabantur, quam intelligit pro Sestio Cicero scribens, *æris alieni in freto ad columnam adhæresceret.* Cælij verba sunt, *Nolo*, inquit, *te putare Fauonium à columnarijs prætoritum esse, optimus quisque eum non fecit.* Illud verò insolens est Cælij, *ne quod furore Pauli ademptus esset boni:* sic enim constituendam scripturam arbitror, non *adeptus.* est enim Græcè locutus, κακῷ ἀγαθόν τι ἀφῃρημένος εἶ, vt in Trinummo Plauti, Sc. Minus quindecim dies.

Colũnarij. Adeptus est bonũ.

Quas sponsione pronuper tu exactus es.

Et apud Gellium libro decimoquinto capite decimoquarto, in Metelli oratione, *sese maximas pecunias exactor esse*: & apud Cæcilium, referente ibidem Gellio, *Ego illud nihilominus exigor portorium.* *Nunquam tibi*, inquit epist. 15. Cælius, *oculi doluissent, si in repulsa Domitij vultum vidisses.* veteres ei dicebant oculos dolere. qui, quod nollet, videret: Terẽtius in Phormione, act. 5.

act.5.sc.9. *Vin' primùm hodie facere quod ego gaudeã? Nausistrata, & quod tuo viro oculi doleant.* Epist. 16. scribit Cælius, *nunc tibi nostri milites, qui durißimis & frigidißimis locis teterrima hyeme bellum ambulando confecerunt, malis orbiculatis esse pasti videntur?* hic mala orbiculata pro delicatis cibis pooi intelligo, quæ in delicijs erant lautißimis hominibus vrbanis. mala enim deteriora edebant milites: Iuuenalis sat.5.

Mala orbiculata.

Virro sibi, & reliquis virronibus, illa iubebit
Poma dari, quorum solo pascaris odore:
Qualia perpetuus Phæacum autumnus habebat,
Credere quæ poßis surrepta sororibus Afris:
Tu scabie frueris mali, quod in aggere rodit,
Qui tegitur parma & galea.

Ait Cælius epist.8. *neq; Laterensis prætor, postulante Pausania, nobis patronis, quò ea pecunia peruenisset recipere voluit.* dicit, cũ postularet Pausanias per me patronum, vt iudicium in eos daret prætor, ad quos pecunia perueoisset, recipere noluit prætor postulationem. Lege tamen Iulia omnes ad quos pecunia peruenisset, tenebãtur: Cicero pro Rabirio, *Est enim hæc causa, quò ea pecunia peruenerit, quasi quædam appendicula causæ iudicatæ atq; condẽnatæ. sunt lites æstimatæ A. Gabinio, nec prædes dati, nec ex bonis eius, quanta summa litium esset populus recepit. Lex æqua est. Iubet lex Iulia persequi ab ijs ad quos ea pecunia, quam is ceperit, qui damnatus sit, peruenerit.*

CAPVT XVIII.

Cicero emendatur, ludi Osci, via Græca, manus gypsatæ, græcula cautio, more Romano.

EGO more chirurgorum vulnera quærere mihi videor: ea tamẽ multò sæpius, quàm velim, inuenio in auctoribus, tantùm vereor ne ab alijs persanata & cicatrice obducta à me exolcerentur. Sed vt ad rem veniam, in epistola ad Marium lib.7. famil. quiddam vlcerosum est, cùm scribitur, *Stabianum perforasti & patefecisti Seianum.* Victorius hic è veterib. libris nobis repræsentat, *patefecisti sinum:* scribamus igitur *sinum*, vt factis fenestris in sinum maris Campani, vt Puteolanum, apertum fuisse amœnum prospectum scribat. Sed qui tandem in eadem epistola sunt ludi Osci? quidam putant, qoibus Arellaoæ dabantur: Atella enim oppidum Campaniæ fuit: vnde earum nomẽ. Osci enim populi Cãpaniæ fuerunt. Sed Osci ludi vt existimo, & fabulæ Oscæ & mimi lingua Romana noo fiebãt, Romanis tameo iotellecta. Etsi enim ea gens delera erat, tamen etiamnũ vigebat sermo, & comœdiæ agebantur Romæ Osca lingua. Strabo lib.5. τῶν γὰρ Ὄσκων ἐκλελοιπότων, ἡ διάλεκτος μένει παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις, ὥστε καὶ ποιήματα σκηνοβατεῖσθαι, κατά τινα ἀγῶνα πάτριον, καὶ μιμολογεῖσθαι.

Cicero emẽdatur.

Ludi Osci.

Alium quoq; Romanorum quam Oscorum sermonẽ fuisse ex illo versu Titinij apud Festum lib. 13. patet,

Qui Oscè et Volscè fabulantur: Nam Latinè nesciũt.

Sed in eadẽ epistola est obscurius, quæ sit via Græca: ac eam equidem esse credo, quam Hercules octo stadiorum aggere in Lucrino munijt. cùm enim Hercules Græcus fuerit, Græcæ viæ meritò oomen dedisse videri potest. In epistola porrò 6. eiusdem libri ad Trebatium, quæ sunt gypsatæ manus? ego, vt commentũ ipse quoq; proferam meum, & seorentiarum numerus crescat, per gypsatas manus barbaram mulierem significari puto: nam barbaræ mulieres manus sibi pingere solebant, vt Valerius Flaccus scribit: &, vt opinor, etiam ad candorẽ gypsare. Flacci versus est li.2. Argon.

Via Græca.

Gypsatæ manus.

Picta manus, vstoq; placet sed barbara mento.

gypso enim ad le candefacieodas vsas mulieres esse ex epigrammate Rufini constat, vbi scribitur,

Ἀντὶ δέ μοι πάντων ἀδίνη χροιὴ, ἥγεν γύψα
Χρίσματα, καὶ φύσις αὐτὸς ἐνεποίησεν.

In eod. lib. epist. 5. ad Cæsarem, *vel Leptæ delega*, sic obscurum est visum, vt cùm io hac caligine nullam dispicerent lucem, fecerint *Leptæ legatum:* sed *Leptæ delega*, bono mihi sensu scriptum videtur, vt dicat iocans, tam diuitem fore pro pediem eum hominẽ ipsum, vt creditori suo Leptæ Cicero, qui soluat, delegare posit: id enim est delegatiooe soluere. Nam is, qui tua causa à me ditatus fuerit, tibi debebit, vt tuũ æs alieoum soloere debeat. aut dicit, nisi hoc faciam, eũ delega & cõmendanoo mihi imperatori, sed Leptæ. Græcula autem cautio chirographi in eo lib. epist. 18. existimatur epistola esse Græca ad Cæsarem. sed potius crediderim epistolam esse eam ipsam Latioam quam ad Trebatium mittit suo chirographo scriptam, qoam Græculam cautionem vocat propter Græcam fidem, de qua apud Plautõ io Asinaria, Sc. Vnũ istorum. *Græca mercamur fide.* & apud Ausonium epist. 8. *mutuatur ad Græcã fidem.* Iterum, epist.2. *non Pœna, sed Græca fide.* Vt enim Græca fides certa est, sic Græca cautio certa firmaq; intelligenda est. Nam in cautionibus nostram obligamus fidem, vt & Cicero suam ea epistola obstringit, cùm promittat Trebatium multa assecuturum. More Romano, pro verè, & ex animo à Cicerone in illo epistolarum libr. vsurpatur: *Ego te*, inquit epist. 18. *Balbo, cùm ad vos proficiscetur, more Romano commendabo.* Iterum epist.5. *sed more Romano, quomodo homines non inepti loquuntur, probiorem hominem, meliorem virum, pudentiorem esse neminem.* Est & more Romano, vt homines Romani sentiunt, vt epist.16. *Id vtrum Romano more locutus sit, bene nummatum te futurum: an quomodo Stoici dicunt, omnes esse diuites, qui cœlo & terra frui poßunt, postea videro.*

Græcula cautio.

More Romano.

LIBRI VNDECIMI FINIS.

ADRIANI TVRNEBI
PHILOSOPHIAE ET GRAECARVM LITERARVM REGII PROFESSORIS, ADVERSARIORVM

TOMVS SECVNDVS.

AD C. V. ERRICVM MEMMIVM, *supplicum libellorum in regia magistrum.*

BASILEAE, MDLXXX.

C. V. Errico Memmio supplicum libello-
RVM IN REGIA MAGISTRO
ADR. TVRNEBVS S.P.D.

Vodecim Aduersariorũ libros subita & repentina opera confectos, & pene immaturo abortu, antè in lucem editos, quàm satos atq; conceptos, ausi sumus consecrare ampliss. & doctiss. non tantùm huius ætatis viro, sed omnibus superiorũ memoriæ, & consequentis æui, qui honorib. & literis excelluerunt, aut excellent, cõparando, quos ille tanto fauore prosecutus est, tantaq; beneuolentia cõplexus, vt nisi iam antè animo quanti essent percepissent, iudiciũ corrũpere meum potuerit, effecereq;, vt alicuius æstimationis esse censerem: sed cum & in iis scribendis inornato genere dicendi mihi vtendum esse putassem, neq; stilo indulgendũ censuissem, ne viles tanquã personas purpura coccoq; vestirem, & intelligerem obseruatiunculas leues, tritas, vsitatas, de medio sumptas, in eos cõmentarios à me relatas esse, tanti viri auctoritate nihil deprauatus, non pluris istam (vt ita dicam) mercẽ quàm quanti est feci, quam & à me inornatã & vilem esse profectam sciebam, & nonnihil aliorũ etiam culpa inquinatam atq; vitiatã. Nam præterquã quòd non satis liberata mendis & purgata in apertum prodierunt Aduersaria, tum eum imprudente me, ignaro, inscio, eis præscripserunt titulum, qui arrogantiæ sui & stultitia, me perpetua traduceret apud omnes ordines infamia: vt non tantũ meorum peccatorum, quæ illis in libris nimis multa scimus esse, culpa præstanda esset, sed etiam alienæ stultitiæ & temeritatis luenda pœna. Eum ego titulũ vt legi, deum immortalem, quàm acerbè grauiterq; tuli? vt propè animum despondi, vitæq; renuntiaui? & tamen cùm eo nomine apud tanti mali auctores conquererer, vltrò iniuriam expostulabant, quòd ingratus essem in eos, à quibus laudatus & ornatus essem. Vos, inquam, istam laudẽ ducitis, qua qui afficitur, turpius fœdiusq; se cõtaminari putat, quàm vlla censoria nota? ne multa, ita sibi in ea inscriptione belli videbantur, vt vix tandem summis precibus et obsecrationibus impetrare potuerim, vt de libri principio tam fœda macula labesq; tolleretur. Sed tamen, si in his offensionibus & incommodis liber ille nihilominus summi viri suffragio & fauore dignus est existimatus, qui nomen suum epistolæ appellatione conqueri debuit cõtaminatum, audebo profectò te hac quoq; epistola Memmi affari, quem æquè sciam literarum qualiacunq; monumenta gratè libenterq; accipere solere: nec postulabo vt huic abiectissimo & vilissimo scripto locũ in nobili illa tua bibliotheca vllum assignes. hunc certè librũ non tanto honore dignamur, vt in tãto lumine & splendore inter omnia omnis æui ornamenta & decora ponatur, cùm tenebras & caliginem tinearum & blattarum potius incolere debeat, aut ad salsamentarios amandari, & vt inquit Flaccus,

Deferri in vicum vendentem thus & odores,
Et piper, & quicquid chartis amicitur ineptis.

Sed vt eum rus ableges, vt habeas, cùm rusticaberis, quod rideas, & intelligas mihi potius ornandi tui facultatem deesse quàm voluntatem. Nam cùm tu mihi pro tua singulari liberalitate quibuscunq; rationibus potes, cõmodare soleas, ingrati animi notam effugere nõ possem, nisi gratæ saltem voluntatis significatione & testificatione beneficia tua & promerita agnoscere viderer. Huius autem scriptionis instituendæ hæc ferè causa mihi fuit: vt verni sunt quidã, quidam æstiui, aut autũnales fructus, sic sæcula quæq; proprios literarum & doctrinæ peculiares fœtus & fructus parere solent. Nostra autem ætate nemo paulò diutius in humanitatis studiis versatus non sibi hac ratione scribendi ludendũ esse existimauit, nemo sibi non ex hoc tãquam mustaceo laureolã esse petendam putauit. Cuius me cõsuetudinis quidã tanquam æstus rapuit & absorbuit, diutiusq; ferè quam quenquã alium nugari delirareq; coegit. Explicari autẽ verbis nõ potest, quàm qui has obseruationes in auctorib. animaduertunt, & literis mandant, sibi præ aliis sapere videantur, quàm præ se alios omnes soleant contemnere & despicari, quàm sibi beati & fortunati videri, & alter alterum oppugnatum libenter ire. Itaq; in re lubrica, & diuersos plerunq; sensus & explicatus notationesq; recipiente, si quid alicui titubasse videaris aut vacillasse, præstò continuò est, qui labantem impellat, & iacentem calcet, nec tibi parcat, aut peccatum dissimulet, sed errorem tuum vituperet, & incessat, & de te, vt de iusto hoste, triumphet: qui & ipse mox se aliis aut tibi triumphandum præbet. Nam quod de poetis dixit Flaccus, quanto verius de scriptoribus obseruationum vsurpari potest?

Cædimur, & totidem plagis consumimus hostem,
Lento Samnites ad lumina prima duello,

ADRIANI TVRNEBI ADVERSARIORVM LIBER DECIMVS-TERTIVS.

CAPVT I.

Ficus duplex, ager metatus, Iunonis sacra ferre, Io bacchæ.

Ficus duplex.

MBIGITVR quę sit apud Horarium lib. 2. sat. 2. duplex ficus in hoc versu,

Et nux ornabat mensas cum duplice ficu.

& plerique sunt in hac sententia vt censeant duo genera ficus significari: ego verò ficum puto significari maiorem, vt quæ marisca vocabatur. Vt enim Maro scripsit 1. Georg.

——duplici dentalia dorso,

& 3. Georg.

Duplex agitur per lumbos spina:

cum & crassum dorsum dentalis, & latam spinam equi demonstrare vellet: sic duplicem ficum ab Horatio appellari suspicor, quæ maior est & vberior, quæq; formæ amplioris est. Sed ad testimonium veniendum, &, vt ita dicam, tabellare scriptorum suffragium. Vegetius lib. artis veterinariæ primo, *Addésq; nouem duplices ficus.* Iterum, *ficus duplices viginti, rutæ fasciculum.* Plin. natur. hist. lib. 20. cap. 6. *Diocles hydropicis cum cētaurea, aut in duplici fico.* Marisca autem ficus vilior erat saporisque fatui. Martialis libro 7. epig. 24.

Infanti melimela dato fatuasq; mariscas.

Sic vilioribus bellarijs explicatam fuisse mensam secundam Horatius demonstrat. Est nihilo secius & in eadem ecloga intellectu difficile quod ita scribitur:

Metatus agellus.

Quam nunc accipis videas: metato in agello
Cum pecore & natis fortem mercede colonum.

hic intelligo Ofelli agrū diuisum & assignatum fuisse Vmbreno, ipsumque eius agri, cuius antè dominus fuerat, factum esse mercenarium colonum. Nam in agrorum diuisione & assignatione, modum metiebantur, quod est metari: sed & metis & limitibus solebant centurias & agrorum formas includere. vnde & metationem hac in re his verbis nominat Siculus Flaccus, *Et quamuis vna res sit forma, alij dicunt perticam, alij centuriationem, alij metationem, alij limitationem, alij cancellationem, alij typon, quod, vt supra diximus, vna res forma.* & Maro in Diris,

Pertica quæ nostros metata est impia agellos.

Huic capiti agglutinabo & illud eiusdem poetæ, sat. 3. lib. 1.

——persæpe velut qui Iunonis sacra ferret: Iunonis sacra ferre

vbi quibusdam *quæ* legendum videtur. Nam & Athenis virgines sacra canistris in capitibus reposita ferebant, & à virginibus id fieri in Iunonis sacris religionis ritus postulabat, non à maribus, vel Ouidio teste libro 3. Amorum eleg. 12. ita scribente,

More patrum sanctæ velatæ vestibus albis
Tradita supposito vertice sacra ferunt.

Sed animaduerto *qui* retineri commodissimè posse, vt ad Tigellium suauissima vrbanitate & similitudine referatur, qui tam lento passu tardoq; incedebat interdum, vt Iunonis sacra ferre videretur. Consociabo & illud ex eodem sermone, Io bacchæ

Vsq; ad mala citaret io bacche.

In quo io bacchæ per diphthongum legi debere non iniuria nec ineptè suspicor, cùm & mensio syllabæ id flagitet, & imitatio videatur fanaticæ exclamationis Liberaliū ad bacchas, aut etiam ipsarum inter sese baccharum furore correptarum vociferatio. Plautus in Casin. Sc. Vbi tu es. *St. Bacchæ ergo hercle vxor. Cl. Bacchæ? St. hercle vxor. Cl. quid est? Au. Nugatur sciens. Nam ecastor nunc Bacchæ nullæ ludunt. St. Oblitus fui, sed tamen bacchæ.*

CAPVT II.

Explicatur Cicero lib. 6. de Rep. Veterum opinio de lacteo circulo.

VERBA sunt Ciceronis lib. 6. de Repub. in somnio Scipionis, *Ostendebat autem Car-*

CAPVT IIII.

Spadices equi & glauci apud Maronem, & serta procul apud eundem, & quis caneret Nymphas.

ILLVD à Vergilio est multò breuius quàm facilius dictum, 3.Georg.

— honesti Spadices glaucíq́;,

Spadices & glauci equi.

cùm generosorum equorum notas & colores demonstrat. neque enim si quis eius coloris sit, protinus sit probandus. sed mihi videtur hoc Maro dixisse ex illorum locorũ seminio, in quibus illius coloris præstantissimi equi nascebantur, vt Mycenis & Pellæ. vt enim ad Clitumnum boues eximiæ formæ hique candidi nascebantur: ita Mycenis equi glauci nascebantur egregiæ dignitatis, & Pellæ spadices insignis formæ. atq; illorum equorũ species iactantior & formosior, &, vt Maro dicit, honestior quàm fortior & animosior laborumque tolerantior erat. Vt ita Maronis verba accipi debere putem, mihi Gratius, qui Maronis ferè æqualis fuit, persuasit. nam & de equis ita scribit,

Consule Penei qualis perfunditur amne
Thessalus, aut patriæ quem conspexere Mycenæ
Glaucũ, nempe ingens, nempe ardua tollet in auras
Crura: quis Eleas potior lustrabit arenas?
Ne tamen hoc attingat opus, iactantior illi
Virtus, quàm siluas durumq́; lacessere Martem.
Iterum,
Spadices vix Pellei potuere Cerauni,
Et tibi deuotæ magnum pecuaria Cirrhæ
Phœbe decus nostras agere in sacraria thensas.

His è Gratij locis equos ad speciem & pompã potius sacraq; curricula, quàm ad bellicum opus aut venatorium munus à Marone descriptos intelligimus, vel potius signatos. Etiam illud Maronis 6.eclog.

Serta procul tantùm capiti delapsa iacebant:

Serta procul.

aliter quàm ab interpretibus, explicãdum nobis est. puto enim eum dicere, procul à capite ebrij & somno obruti iacuisse serta, quibus in compotationibus se redimire olim solebant: tantum tamen capiti fuisse delapsa, alioqui illæsa & integra, nõ rupta, non fracta, nõ pressa, etiamsi procul iacebant. Illud autem 5.eclog.

— & cum solemnia vota
Reddemus Nymphis,

propriè & è ritu dictum est, cùm & Nymphæ rusticorum deæ sint, & rusticæ, & illis in agro res diuina à rusticis fiat. Itaq; apud Euripidem Ægisthus rus exit vt in agro eia rem diuinam faciat, quòd in vrbe earum dearum religioni opera dari non soleret. Cæterùm eclog. 9.

Quis caneret Nymphas? quis humum florentibus herbis
Spargeret? aut viridi fontes induceret vmbra?

Quis caneret Nymphas.

de carmine rustico in honorem Nympharum composito, quibus res diuina excitaris ad fontium capita vmbraculis fiebat à rusticis & pastoribus, atq; adeò de Bucolico cantu dicitur. Et 3.eclog.

Et quo, sed faciles Nymphæ risere, sacello,

Maro cùm ait, rure sacella Nympharum fuisse ostendit, quibus & antra sacrantur.

CAPVT V.

Tument negotia apud Ciceronem, hæresis Vestoriana, delector tumulis prospectuq́;, impensum pretiũ, impenso, & quædam emendata.

Libro 14. ad Atticum, vt aliquid in eum librum elucubrem, leui tamẽ vt soleo opella, epist.4. Cicero negotia tumere dixit, quę in eo sunt, vt in tumultum aut bellum erumpãt: vt tumescunt arborũ gemmę cùm parturiunt, tument animalia cùm in libidinẽ turgent, tument terrę cùm pãtere aut gignere cupiunt vt vere, quod dicitur ὀργᾶν Græcè. *Tument*, inquit, *negotia*. Iterum, *ne deserere viderer hunc tumorem rerum*. Tumorem rerum dicit eum rerũ statum eamque conditionem, quæ aliquid perturbationis & belli paritura sit. Sine cõtrouersia autem epist.5. scribendum est, *quoniam quidem ἠσίτησας, cùm leuiter commotus esses*. adhibuerat enim Atticus inediam ad sanãdam commotiunculam febriculæ: hodie ἀσιγανε scribunt genere curationis inaudito: quin & illud qđ protulimus antiquo in libro scriptum est. Eadem epistola ῥιπίσματα esse existimo, quæ velut flabello quodam ventilata facilè mouentur, & ad tumultuandum impelluntur. neque enim vocabulariis ab Euripo eius originem deducentibus assentior, quę à ῥιπίζω repetenda est. Octaua autem epistola dicit, *Itaq; γῆν πρὸ γῆς cogito*: se longissimè à discordiis ciuilibus, quas gliscere & serpere sentiebat, profugere velle dicit: id enim verbum illud Græcum significat vsurpatum Æschylo, γῆν πρὸ γῆς ἐλαύνομαι, quo fit vt illas editiones probare non possim, quæ *pro* Latinè scribunt: nec verisimile est vnam ob syllabam Ciceronem voluisse bilinguem esse. Lego porrò epist.9. è vetere libro, *sed non sine inuidia, ne sine periculo quidem*. Obscuritatem penè hoc tempore ænigmatis habet illud eiusdem epistolæ, *Vtrum magis tumulis prospectuq́;, an ambulatione ἁλιτενεῖ delecter?* quod Attico & omnibus illis Romanis proceribus Ciceronis familiaribus eiúsque villas cognoscentibus expeditum erat & planum. existimo autẽ hanc sententiam eorũ verborum esse, delectérne magis Arpinate villa, quæ tumulos habet & colles, & ex eis vt speculis prospectum: an villa maritima quæ secundùm mare ambulationes explicatas habet? Illud etiam sic explicandum arbitror, *minusculam verò villam vtique Quinto traditurum, vel impenso pretio*. rumorem esse, inquit, scribis me ad lacum quod habeo vendíturum: sin minus, omnino tamen me minusculã villam venditurum: q. eam sibi vt vendam mihi sit Quintus vel immanissimo pretio persuasurus. immane eñ pretium impensum pretium dicitur.

Tument negotia.

Delector tumulis prospectuque.

Boni spē prælucere. IN libro Ciceronis de Amicitia editum est, *quod bona spe prælucet in posterum*: vbi eruditi se in libris vetustis dicūt inuenisse bonam spem: quod ea forma dictum erit, qua apud Plautum in Curgulione, Sc. 1. *Tute tibi luces cereum*, id est, præfers tibi lucentem cereum: vt si lucem lucere diceremus. Sic prælucere bonam spem, erit, velut bonam spem prælucentem & præfulgentem gerere & ostendere. non est igitur illa antiquitatis formula aspernāda, quæ & librorum testimonio & Comici exemplo defenditur. tamen quod receptū est etiam damnandum non est, vt locus iste accusandi & auferendi casui pro controuerso & litigioso relinquatur. Quòd autem eo in libro scribitur, *dirimi tamen interdum contentione luxuriæ, conditionis vel commodi alicuius*: candorem non refert nec nitorem eruditi illius seculi. nam hic luxuriæ nomen significationem quandam ostendere videtur illi ætati ignotam. memini aliquando me in exemplari *vel luxuriæ* legisse, vt putem, in quo vitio frequentissimi sunt libri antiqui, literam disiunctionis vltimam reperirā adhæsisse initio vocis sequentis, qua detracta commodissimè & elegantissimè legetur, *contentione vel vxoriæ conditionis, vel commodi alicuius*. *Vxoria cōditio.* distrahuntur enim amicitiæ adolescentium interdum, cùm eandem vel virginem vel mulierem vxorem proci petūt. conditionem autem in nuptialibus & meretriciis amorum fœderibus poni, tam est omnibus notum, quàm solem lucere.

Fata impendere. *Hæc ita multa quasi fata impendere amicitijs*, ibidem etiam lego: vt amicitiarum calamitates & incommoda exprimat. nam *fato* nescio quid languidius & lentius minusq; significans habet. neq; verò hoc comminiscor, neq; fingo, sed in cellulariis repertum libris, in apertum refero: in quibus etiam C. *Blasius* scribitur planè & dilucidè, vt & apud Plutarchum scribendum, nō βλαῖσος: in Gracchorum tamen vita scribitur apud eundem Βλόσιος, vt & in Ciceronis editionibus. Nam cùm scribit non esse virtutem immunem, significat eam non sibi tantùm consulere, nec sui tantum rationē habere, sed in reliquos homines aliquid munificè solere conferre, & eam sua velut munia facere, beneque de aliis mereri. Vbi porrò scribitur, *quod si in scena, in qua rebus fictis & adumbratis loci plurimum est*: si emendata scriptura est, nō est dubiū quin non de theatralibus spectaculis, sed concionalibus consessibus dictum sit. Sed docti narrant sine vlla varietate legi in obsoletis libris & fugientibus, *in scamna*: nec ineptè profectò sic legeretur, *quòd si in scamna, in quæ rebus fictis*. Scamna autem significarent consessum concionis: illic enim multas sedes, multa subsellia fuisse verisimile est: & Tib. Gracchus concionans fragmentis subselliorum occisus fuit, quòd alia, vt puto, locus ille tela non suppeditaret.

CAPVT VIII.

Pater, mater, salij Herculis, gens truncis nata, Fauni, fatuarij, æternus, honor exors.

PAter nomen diuinitatis plerunque est, vt apud Maronem 2. Georg. *Pater.*

Huc pater ò Lenæe veni.

& lib. 8. Æneid.

Tuq; ô Tybri, tuo genitor cum flumine sancto.

nam de deo Tyberino hoc dicit. & 3. Æneid. *Da pater augurium*: eodem sensu accipio: tametsi Macrobius exquisitius quiddā reconditumq; magis affert. Rursum 8. Æneid.

Et fortia corpora volues Tybri pater?

Est & dignitatis, vt eodem libr.

Cum pater in ripa gelidiq; sub ætheris axe
Aeneas tristi turbatus pectora bello.

Ibidem,

Tum pater Aeneas puppi sic fatur ab alta.

Sic & mater diuinitatis est, vt Lua mater, mater Matuta: & dignitatis, vt ibid.

—castæ ducebant sacra per vrbem
Pilentis matres in mollibus.

significari enim puto senatorias, nobiles, patricias mulieres, quæ sacerdotes erant. & lib. 4. apud Lucretium,

Namq; ibi concessum caueai subter & omnem
Scenai speciem patrum matrumq; deorumq;
Inficiunt.

hic patres & matres coniunxit, & à cauea cuneisque populi separauit, orchestram significans, vnde spectabant senatores & senatorum vxores. Et quia ex 8. Æneid. pleraque huius capitis decerpta sunt, ne aliunde partes mutuemur, quibus hoc perficiamus, agè quæramus cur eodem libro Herculi Salios tribuat, qui tamen erant Martis Gradiui. sic enim scribit, *Salij Herculis.*

Tum Salij ad cantus incensa altaria circum
Populeis adsunt euincti tempora ramis.

constat profectò è veteribus monumentis Saliorum auctorem fuisse Salium Arcadem, qui in Italiam cum Euandro venerat. igitur cùm ante Romam conditā ad aram maximam instituta fuissent ab Euandro Herculi sacra, verisimile est Salium tum ei choros instituisse. vrbe aūt condita, ad Gradiuum Martem eos postea choros Numa, vt opinor, transtulit, Romanæ gentis auctorē. Aliam affert etiam causam Macrobius lib. 1. Saturn. cap. 12. longè repetitam, quam qui volet sequatur. Fuêre porrò Saliorum duo chori, vnus senum, alter iuuenum: Maro ibidem,

Hic iuuenum chorus, ille senum.

At Lacedæmone tres chori erant: puerorum, iuuenū, senum. Cùm aūt eo lib. Maro scribit,

Hæc nemora indigenæ Fauni Nymphæq; tenebant:
Gensq; virûm truncis & duro robore nata: *Gens trūcis nata.*

ad Homericum respicit versum:

Οὐ γὰρ ἀπὸ δρυός ἐσσι παλαιφάτου, οὐδ' ἀπὸ πέτρης.

Vt & Cic. 4. Acad. cùm scripsit, *è saxo sculptus aut robore dolatus*. Primos quoque Italiæ cultores & habitatores Maro intellexit terrigenas fuisse: sed & Aborigines ex eo vocatos aliqui narrant, quòd non aliunde orti sint, deosque putant eorum locorum, & Nymphas ibi natas, & homines quoq; nō aduentitia stirpe ea loca tenuisse, sed ibi editos esse. certè in antiquo lexico Aborigines exponūtur αὐτόχθονες. In nemoribus

Fauni. moribus autem Fauni oracula canebant: Varro libro 6. de ling. Lat. *Fauni dij Latinorum: hos versibus, quos vocant Saturnios, in siluestribus locis traditum est solitos fari.* Faunus tamē à Græco deo qui πὰν nominatur nomen duxit, & pro eo sæpenumero ponitur, vt in poetis obseruare licet: vt in Priapeis,

Fronte & comantes Arcadas vides Faunos.

Fauni autem vxor Fatua fuit, quæ furore correpta futura præcinebat, vnde & fatuarij appellantur qui inspirati futura ariolātur, vt Iustinus libro 43. scribit. [margin: Fatuarij.] Iam æternùm eo libro pro magno atq; adeò immenso posuit Maro, [margin: Aeternū]

Tum pater æterno fatur deuinctus amore.

& Curtius libro 4. eodem modo scripsit, *Abluе corpus illuuie æternisq; sordibus squalidum:* quod forrasse non ita videbitur reconditum, vt notari debuerit. Extra sortem donari honorificentissimum & amplissimum erat: proinde ita libro 8. scripsit, [margin: Honor exors.]

Ducunt exortem Aeneæ, quem fulua leonis
Pellis obit totum. & lib. 5.
— nam te voluit rex magnus olympi
Talibus auspicijs exortem ducere honorem.

& libro 9. *—Ipsum illum clypeum cristasq; rubentes*
Exciperem sorti.

Nam in vulgo videtur numerari, qui pari cum aliis sorte æquatur, & in casum conijcitur: sed cui non fortuna aut sorte, sed iudicio & decreto egregium munus tribuitur, ei demùm eximius honos defertur.

CAPVT IX.

Vncus impactus, fatum, mors fatalis.

IN prima in Antonium oratione scriptū est, impactum fuisse fugitiuo vncum: quo genere pœnæ afficiebantur, qui ignominiosissimo supplicio interficiebantur, & vel in ignem, vel ad Gemonias scalas, aut in Tyberim trahebātur. [margin: Vncus impactus.] Infigebatur autem gutturi, vnde à Iuuenale satyra 1. scriptum est,

— qui fixo gutture fumant.

& à Propertio lib. 4. eleg. 1.

Et bene cùm fixum mento discusseris vncum,
Nil erit hoc, rostro te premet ansa suo.

Vnco autem ad Gemonias trahebantur, aut in Tyberim, vt honore sepulturæ priuarentur, quo carere acerbissimum antiquis erat. Etiam in Barathro vnci erant, & abiecta in id cadauera his adfixa hærebant in Barathro pendentia. Sic enim in Suida scribitur, Βάραθρον· χάσμα τι φρεατῶδες καὶ σκοτεινὸν ἐν τῇ Ἀττικῇ, εἰς ὃ τοὺς κακούργους ἐνέβαλλον, ἐν δὲ τῷ χάσματι τούτῳ ἐπῆσαν ὄγκινοι, οἱ μὲν ἄνω, οἱ δὲ κάτω. Scribitur in eadem oratione & illud, quod multis negotium exhibet, & à Gellio verbosè tractatum est, à nobis facilè aperteque vno verbo prope expedietur. nam cùm ita scribit, *Multa autem impendere videntur præter naturam præterq; fatum:* nihil diuersum naturæ & fati nomine significari puto, sed vnum idemque declarari. [margin: Fatum.] itaque mors naturalis, mors est fatalis, cùm ætate quis confecta extrema senectute moritur. quæ enim mors immatura gladio infertur, nec fatalis est, nec naturalis. Id ex oratione pro Cælio intelligi potest, cuius in peroratione sic scribitur, *Nolite iudices aut hūc tam natura ipsa occidentem, velle maturius extingui vulnere vestro, quàm suo fato.* En disertè morti naturali & fatali opponit mortem vulnere illatam vel pœna irrogatam. Alexander quoque Aphrodisiensis palàm non tam fatetur, quàm profitetur & clamat, fatum & naturam idem esse. sic enim loquitur, λείπεται ἄρα τὴν εἱμαρμένην μηδὲν ἄλλο, ἢ τὴν οἰκείαν εἶναι φύσιν ἑκάστου. Iterum, οὔτε γὰρ εἱμαρμένον τι παρὰ φύσιν ἐστὶ αὐτῷ. Rursus, ταὐτὸν οὖν ἐν τῷ κατὰ φύσιν τὸ καθ' εἱμαρμένην. Rursum, φανερὰ τοίνυν δι' ἀμφοῖν ... ταὐτὸν ὂν τὸ καθ' εἱμαρμένην τῷ κατὰ φύσιν, ἐν τῷ ... Dion quoque fatum luculenta scriptura minimeq; ambigui sensus pro naturali morte vsurpat, ita scribens, ἀλλὰ μὴν ἀπέθανεν οὐκ ... μετὰ τὴν εἱμαρμένην ..., ἀλλὰ τῇ ... χρῆσθαι.

CAPVT X.

Agentes in rebus.

AGentes in rebus, à iurisconsultis memorati & ab historicis, satagere cogunt decurias Iurisconsultorum & literaturæ prudentum: & tamen cùm se cruciarunt, multum diùque quærendo, adhuc quærunt, nec ad verum coniectura euadere possunt. Vnum excipio Cuiacium, qui vt eximius, extra numerum est. Ego non is sum, qui putem aliis caligantibus me Lynceum esse: sed qui libenter in partem pro mea virili literas iuuare studeam. an autē sit irritum studium, malo alios existimare, quàm me meo suffragio prædamnare. quamquam ita de me sentio, vt conatum meum meliorem quàm operam putem, cùm voluntas libenter nitatur ad præclara, quæ præstare non potest industria. Sed vt vnde profectus sum redeam: Agentes in rebus arbitror fuisse in militia palatina, & velut armata, qui per prouincias speciebus annonariis, quæ fisco aut vrbibus prӕstabatur ex canone aut indictione, conuehendis portandisque præerant, vt canoni Romano, canoni Alexandrino, frumento militari, atque eorum etiam officiorum annonis, quæ in Palatino erant comitatu, præsidebant. [margin: Agētes in rebus.] itaque diuus Hieronymus eos interpretatur πυροφόρους, frumentarios & veredarios: & quia locus insignis est, eum subscribam, vt tanti auctoris certa fide potius res stabilita confirmataque teneatur, quàm nostra interpretatione dubia nutet & vacillet. Hoc enim, inquit, *quod LXX. transtulerunt* πυροφόρον, *nos frumentarium vertimus, iuxta antiqui sermonis eloquium. eos enim quos nūc agentes in rebus, vel veredarios appellant, veteres frumentarios nominabant.* Etsi autem erant in Palatinis officiis, vt indicat diuus Ambrosius in epistola ad Marcellum his verbis, *Palatina omnia officia, hoc est memoriales, agentes in rebus, apparitores diuersorum commodorum:* tamen munus eorum etiam in prouinciis erat, cùm & in Imperatoris aula frumentationibus & annonis præessent, & in

prouincia

prouincia eandem rem curarent. quin & à Palatinis in Theodosiano codice distinguuntur his verbis, *Quicunque igitur inter agentes in rebus, vel inter Palatinos militiæ sacramenta fortiti sunt.* Iterum, *Sublimitatem tuam inuestigare præcipimus, an aliqui hæreticorum vel in scrinijs vel inter agentes in rebus vel inter Palatinos, cum legum nostrarum iniuria audeant militare.* Latius tamen eorum fortasse officium munusque patebat: ac si quis de iis plura cognoscere cupit, is Cuiacij Iurisconsulti principis nobilem Commentarium in Codicem legat. In peruetere lexico legi agentes in rebus exponi μαγιστριανῶν. μαγιστριανοὺς autem Suidas explicat καστρισίους, id est, vt opinor, castrenses. atque, vt hoc alienum additamentum adiiciam, in eodem lexico cancellarium inueni ἀντιγραφεὺς exponi, quem contrarotulatorem nostri homines solent appellare. Hæc ego scripsi, non vt me summis Iurisconsultis opponerem, aliud ista de rè sentientibus, sed vt tantùm sententiam meam interponerem, si quem fortè inuenire posset, cui si non vera, saltem verisimilis videretur.

CAPVT XI.

Cœnacula, habitare sub tegulis, tribus scalis habitare, cor, iecur, os pugilis, parastichus.

HOmines Romæ mediocris fortunæ suarum ædium partem superiorem inquilinis locare solebant, imam sibi retinebant: sed & erant qui cænaculariam faciebant. Itaque

Cœnacula.

pauperes cænacula conducebant, cùm in suo non habitarent: Iuuenal. satyr. 10.

—rarus venit in cænacula miles.

Horatius epist. 1. lib. 1.

—quid pauper? ride, cænacula mutat.

Prudentius lib. 1. contra Symmachum,

Omnis qui celsa scandit cænacula vulgus.

Qui autem omnium tenuissimi erant, cænacula tegulis proxima conducebãt: Iuuenal. sat. 3.

Habitare sub tegula.

Vltimus ardebit, quem tegula sola tuetur

A pluuia, molles vbi ponunt oua columbæ.

Suetonius de Orbilio in lib. de illustr. Gram. *Namque iam persenex pauperem se, & habitare sub tegulis quodam scripto fatetur.* Et in epigram. de Valerio Catone grammatico,

Quem tres coliculi & selibra farris

Racemi duo, tegula sub vna

Ad summam propè nutriant senectam.

& Martialis lib. 1. epigr. 162.

Et scalis habito tribus, sed altis.

Habitare tribus scalis.

significat enim se vltimo cænaculo habitare sub tegulis. Cor esse Latinis prudentiam & sapientiam, cognomen Corculi satis ostendit:

Cor.

& versus Ennij apud Cic. 1. Tusc. & 1. de Orat.

Egregiè cordatus homo, Catus Aelius Sextus.

Iecur.

Iecur etiam in eadem significatione poni animaduerti in epigrammatis de eodem illo Catone grammatico, clausula ista,

En cor Zenodoti, en iecur Cratetis.

Sed nec illud in Persio satyra 1,

Neq; enim mihi cornea fibra est.

ab alia origine & mente est, cùm in iecore fibræ sint. Ita alterum ab altero illustratur mutua quadam claritate. In eodem Suetonij libello extat in M. Pomponium Marcellum epigr.

Qui caput ad læuam didicit, glossemata nobis

Præcipit, os nullum, vel potius pugilis:

Os pugilis.

in quo pugillatus ei obiicitur. solent autẽ pugiles, cùm dextra aduersarium petere soleant, caput ab ictu in læuam longius deflectere, ne feriantur: Maro,

Abduxere retrò longè capita ardua ab ictu.

& quia tuber plagis & deformatũ tumidiũsque redditur eorum caput, vt Artemidorus scribit libro 1. interdum etiam sie malè mulctantur, vt exoffetur eius aliqua pars, effodiaturq; oculus, vt scribit Galenus in exhortatione ad bonas artes, & libro 1. epigram. Græcorum lepidè exponitur: idcircò addidit, *os nullũ, vel potius pugilis.* in quo etiam ei obiicitur impudentia & inscitia literarum. Non dubitem autem quin in eo Suetonij aliquoties hoc capite à me appellato libello, vbi differit cognomen Aurelij Opilij ab ipso Opilio per duplex *p* scriptum fuisse, cùm alij per vnam literam *p* scriberent, *Parastichidem libelli* legere oporteat. nam

Parastichus.

Parastichis, quę in oleuit in libris, quid sit, consulendus est Apollo, aut si quis est Apolline vate doctior: mihi quidẽ in eo aqua hæret, vt & in eo quod in eodem libello lego, *Librum etiam cui titulus est Perialogos, edidit, continentem querelas de iniurijs, quas professores negligenter ab ambitione parentum acciperent.* ne tamen inconsultos à me rursus ad Apollinem dimittam, audebo περὶ ἀλόγων scribere magno nominis periculo: vt & pro Sigida Ticida. Ioanni tamen Aurato literarum Latinarum & Græcarum peritissimo videbatur παιδαγωγὸν scribi debere. hoc tanti viri iudicium prætermittere aut supprimere non debui, quòd non solòm sententiæ meæ, sed aliorum multò literatiorum opinioni etiam anteponerem. Succurrebat & non inconcinnè περὶ ἀλγέων legi posse, cùm eo libro conquereretur Orbilius de professorum stultitia, qui negligerent iniurias quas à parentibus acciperent: quem sensum & περὶ ἀλόγως facit.

CAPVT XII.

Genius, Victoria pennata, dracones quibus sacri, hora Lucina.

Genius.

GEnij non solùm erant hominum, sed etiam vrbium, coloniarum, locorum: Maro 5. Æneid.

Incerti Genium ne loci famulumve parentis

Esse putent.

Heroibus autem sacer erat draco, vnde serpentem famulum parentis vocat Æneas eo in Æneidos loco, & locorũ genij vt serpentes pingebantur, sicut ex eo Maronis loco coniectura est, & Persio satyra 1.

Pinge duos angues, pueri sacer est locus, extra Meiite.

Quasi-

Dracones quibus sacri. Quanquam, vt Artemidorus ait, sacer erat draco Ioui venerando, Soli, Cereri, Proserpinæ, Triuiæ, Æsculapio, heroibus, vt eo picto sacrũ ex eo locum augurari possimus, qui tot numinibus sit consecratus. Satyr. 8. lib. 1.

——serpentes atque videret
Infernas errare canes,

dixit Horatius, veluti significans comitatum Triuiæ, vt & apud Maronem 6. Æneid.

——visæq; canes vlulare per vmbram,
Aduentante dea.

nam & Dianæ, quę est eadem Triuia, canes tribuuntur, & noctiuagæ Triuię etiam nocturnę canes, quas furias quidam interpretantur non inscitè. Apollonius quoque eius canes *χθονίους κύνας* vocat. Hecatæ canum mentio quoque est apud Orpheum, [illegible]. & apud Tibullum lib. 1. eleg. 2.

Sola feros Hecates perdomuisse canes.

Sed ad Genium redeo: vrbium erant Genij, vnde Symmachus scribit, *Varios custodes vrbibus mens diuina distribuit.* In quo à Prudentio deliræ religionis propugnator meritò his versibus obiurgatur,

Iam primùm quid sit Genius, vel qui status illi
Competat, ignoro: & quid possit, & vnde oriatur.
Iterum,
At tuus hic vrbis Genius dicas volo, quando
Cœpit adhuc paruæ primum se infundere Romæ?

De geniis multorum etiam locorum sic idem scribit Prudentius,

Quanquam cur genium Romæ mihi fingitis vnum?
Cum portis, domibus, thermis, stabulis soleatis
Assignare suos genios? perq; omnia membra
Vrbis perq; locos geniorum millia multa
Fingere?

Rursus de Genio vrbium & populorum idem ita tradit, *——Fataliter vrbem*

Sortitam quoniam genio proprium exigat æuum.
Cunctis nam populis, seu mœnibus inditur, inquit,
Aut fatum, aut genius nostrarum more animarum,
Quæ sub dispariles subeunt noua corpora sorte.

Victoria pennata. Victoriam deam vetustas pinnatam & aligetam pinxit, vt è cœlo deuolantè ad eos, quos suis ornare successibus vellet. hinc Ausonius epigram. 1.

Tu quoq; ab ætherio præpes Victoria lapsu.

& eodem libro Prudentius,

Marmoreo in templo rutilas Victoria pennas
Explicet, & multis surgat formata talentis.

Id eo scribit, quòd aureæ aut auratæ victoriæ plerumq; ponerentur, quas & quædam etiam simulachra interdũ suis manibus sustinebant: Cic. lib. 3. de nat. deor. *Idem victoriolas aureas & pateras coronasq;, quæ simulachrorum porrectis manibus sustinebantur, sine dubitatione tollebat.* Puella autem formabatur, vt Prudẽtius ait, pennigera, pexo crine, nudo pede suspensa, strophio reuincta, sinu vestis fluitante. Vt Lucina dea est Diana, quæ parientium nixus iuuare credebatur, & partus vitales in lucem producere: ita & per

Lucina hora. adiectionem Lucina hora à Prudentio dicto libro hora lucis & vitæ dicitur,

Et qui Lucinas tribuo nascentibus horas.

quod annotare placuit ipsa nouitate admirandum & insigne. Certum esse senatorum numerum oportebat, consentiẽtium, vt legitimum senatusconsultum fieret. cùm enim ordo infrequens erat, nec numerum legitimum implebat, per infrequentiam senatusconsultum fieri non poterat, aut cùm frequens, nisi ad certum numerum consentirent in vnam sententiam, ea de re ita scribit lib. 1. contra Symmach. Prudentius, qui & trecentorum numerũ definit:

Hic consulta patrum subsistere conscriptorum
Non aliter licitum prisco sub tempore, quàm si
Trecentum sensisse sequi legerentur in vnum.

CAPVT XIII.

Consilium, frumentum semissibus & trientibus, sitellam deferre, cistas deijcere, pœnas parricidarum: apud Cornificium lib. 1. ad Heren.

IN libris Cornificij ad Herẽnium de Translatione, legimus eam in iudicium non venire, sed in senatum, aut ante Imperatorem, & in consilium: proinde solet quæri quod illud consilium sit. ego consilium illud intelligo, quod more maiorũ Imperatori rem militare administranti solebat adesse: Sallustius in bel. Iugurth. de Metello Imp. *Ita more maiorum ex consilij decreto per legatos Iugurthæ imperat argenti pondo ducenta millia.* iterum, *Igitur Rex vt constituerat in castra venit, ac pauca præsenti consilio locutus.* Eodem in libro lex de semissibus & trientibus erat, qua populo in magna vilitate annonæ ex hor reis publicis frumẽti modius triente dabatur: in arctiore & grauiore annona, semisse: vel potius ex lege Gracchi populo modius semper semisse & triente dabatur, id est, non toto asse. Asconius, *vt framẽtum populo quod antè semissibus & trientibus in singulos modios dabatur, gratis daretur.* Quod autem additur, *Saturninus ferre cœpit: Collegæ intercedere: ille nihilominus cistellam deferre:* vereorq; ne legendum sit *sitellam deferre:* vt lib. 1. de natur. deor. *vt igitur T. Gracchum cùm videor concionantem in Capitolio videre de M. Octauio deferentem sitellam.* & apud Asconium in oratione pro Cornelio, *dum sitella defertur.* Sitella enim significatur, qua qui legem ferebat, sortiebatur tribus, vt eas in suffragium mitteret. In cistas autem populus tabellas sui suffragij mittebat p pontes transiẽs. mox ergo scribitur, *Pontes disturbat, cistas disijcit.* multi autem pontes erant multæq; cistæ, cùm multæ essent tribus. Sitellæ in sortiendo mentio est in Casina Plauti, Sc. Tace Chaline. & in vetustæ legis fragmento, cuius mihi fecit copiam Petrus Daniel, *Ad sitellam sorti veniet, is in cã sitellam manum demittito.* Iterum, *Sortem ex hacce lege apertam brachioq; aperto literam digitis opertam.* Multis etiam minacibus senatusconsultis solebat addi ad extremum clausula aduersus eos, qui quod contra decretum summi ordinis tentarent, vt & munitiora eius consulta essent, & deterrerentur audaces & improbi, quæ in eo etiam

Consiliũ.

Frumentũ semissibus & trientibus.

Sitellam deferre.

Cistas disijcere.

etiam loco posita est, *Senatus decreuit, si eam legem ad populum ferat, aduersus Rempublicam videri eum facere.* Sallustius in oratione Cæsaris, *Qui aliter fecerit, senatum existimare eum contra Rempublicam & salutem omnium facturum.* In lege xij. Tabularum quæ ibi refertur, *Si furiosus existet, agnatorum gentiliumq; in eo pecuniaq; eius potestas esto*: Exystet nimis ingeniose & subtiliter nonnulli putant valere quod ἐξίστασθαι Græci dicunt, quod est mente motum esse & de potestate exisse, cùm sit, apparet, incipit esse, quod 3. Tuscul. sic explicatur, *Itaque non est scriptum si insanus, sed si furiosus esse incipit.* Agnati autem sunt, qui sunt eiusdem stirpis, familiæ & cognationis: qui si desint, tum deniq; gentilium & aliorum propinquorum potestas est in eo. gentilitas enim agnationem continet, latiusque patet, & ad alias familias, eiusdem tamen sanguinis & nominis, porrigitur. sic patrisfamiliâs intestato mortui familia pecuniaque agnatorum & gentilium est. Vt illis, qui perduellionis dânati à duumuiris fuerât, caput obnubebatur, ita parricidæ os lupino folliculo obuoluebatur, vt eo in Cornificij libro scribitur, credo quòd indignos censerent, qui communi spiritu luceque fruerentur: lupinum esse folliculum voluerût, feritatem significantes eius, qui necem atrocem & acerbam sua manu parenti obtulisset.

Parricidarum pœna.

Sed & soleæ ligneæ inducebantur parricidarum pedibus, ne communi hominû reliquorum è corio calceatu vterêtur, neu calceamenta quibus homines vti solerent, pollueret si ea pedibus suis calcarent, neu terram tangerent pedibus nudis, omnium parentem communem. sed & sensus expers & omnis humanitatis & durus ac asper vereque ligneus eo ipso significabatur parricida. Licet & adsignificationem quoq; aliquam habere simiam, serpentem, & gallum gallinaceum: neque enim sine causa cum parricida culeo insuebantur. & Cicero pro Roscio pœnâ parricidarum interpretatur: locum petat qui cognoscere cupit: quanquam vix quisquam est cui non sit notus. C. Pompilius à Gallis obsessus, qui eodem scribitur Cornificij libro, videtur esse C. Popilius cognomento Lænas: itaque *Popilius* libentius legerim. Pauca ista velut prætereuntes ex eo libro annotabamus, quæ bonis iuuenibus vtilia esse optabamus magis, quàm fore confidimus.

CAPVT XIIII.

Catullus in epithalamio Pelei explicatus, comitia Vrbana militaria, communia, decuriata, bolones, bolonæ, arulatores, conciones.

Catullus explicatur.

CAtullus epigr. 1. Nepoti Cornelio suum nuncupans libellum, eum dicit tribus laboriosis chartis omne æuum explicasse, quod interpretor de Chronicis Nepotis, quorum Ausonius meminit. in chronicis autem suis etiam Catulli, vt optimi seculo suo poetæ, meminerat. is mêtione sui honorifica delectatus libelli nuncupatione officiose gratiam retulit bene merito. Sed quoniam Catulli mentio incidit, venit in mentê mihi sæpenumero quærere, cur tam operosis & tam numerosis versibus in epithalamio Pelei vestem & eius argumentum descripsisset. mihi enim ridiculum videbatur plus ab eo operæ consumi in accessione operis quàm in opere ipso: cùm nec vestem quidem magnopere ad nuptias pertinere putarem. Sed & mea calumnia Catullum, & me dubitatione omni liberauit Arnobius, apud quem animaduerti, solenne fuisse morisque antiqui, vt nuptiis lectus genialis toga sterneretur, quæ tamen consuetudo eius ætate iampridem exoleuerat. Eius verba sunt libro 2. aduers. gent. *Cùm in matrimonia conuenitis, toga sternitis lectulos, & maritorum genios aduocatis.* quanquâ vestis stragula picta apud Catullum potius describitur. Placet ex arena funem nectere, & supplementum huic capiti ex eo Arnobij loco petere.

Comitia centuriata, militaria, communia, decuriata.

appellat comitia centuriata, militaria, quòd populus more militari centuriatus sit: vrbana, curiata. curiæ enim erant vrbani populi: communia, tributa, quòd ex totius populi tribubus fiebant: erantq; non propria tantum vrbani populi, sed etiam rustici & suburbani. Eius verba subiungam, *Nunquid magistratus per populum creatis? militaria, vrbana, communia quæ sunt comitia scitis?* Apud Priscianû quoque in libro de ponderibus & mensuris, decuriata comitia nominâtur: sed ea esse existimo, quæ largitione & corruptela deprauata sunt, partibus quibusdam populi decuriatis. Iuppiter supremus cùm eo libro dicitur, summus ille deorum imperator qui in arce cœli regnat significatur, ad discrimen Plutonis, qui Iuppiter Stygius vocatur: Maro lib. 4. Æneid.

Sacra Ioui Stygio quæ ritè incepta paraui.

Arnobius libro secundo aduersus gentes, *Iuppiter tam supremus quàm Stygius.* Christum quem Seruatorem nostrum & Saluatorem verbo ecclesiastico cognominamus, Arnobius ibidem sospitatorê appellat. *vt*, inquit, *ante horas quemadmodum dicitis paucu'as sospitator ad vos Christus cœli ex arcibus mitteretur?* Corpusculum hoc, quo tanquam loculo animus inclusus tenetur, non ineleganter ab Arnobio folliculus vocatur, his verbis: *Nec in carunculæ huius folliculo constitutis opis aliquod sponsum est*: id est, in hoc corpore, vt interpretor.

Mucciniū

Muccinium videtur apud eum esse linteum quo exceptarur nasi muccus. vt enim à vacca vacciniû, sic à mucco muccinium deduci videtur. *Mitbra*, inquit, *strophium, fascia, puluinus, muccinium.* quanquam scio non deesse qui succinium, & qui saccinium me refragante vehementer emendent. Quòd sacco vinum veteres eliquabant, quod & saccare dicebant, hinc per similitudinem non inamœnam, in re tamê parum honesta, factum est, vt cùm vesica coli vinarij vel sacci speciem habeat, vrina liquoris transmissi, lotium saccatum diceretur: quod & è libro 4. Lucretij aliâs annotamus, &

Dracones quibus sacri.

Quanquam, vt Artemidorus ait, sacer erat draco Ioui venerando, Soli, Cereri, Proserpinæ, Triuiæ, Æsculapio, heroibus, vt eo picto sacrũ ex eo locum augurari possimus, qui tot numinibus sit consecratus. Satyr. 8. lib. 1.

—serpentes atque videres
Infernas errare canes,

dixit Horatius, veluti significans comitatum Triuiæ, vt & apud Maronem 6. Æneid.

—visæq; canes vlulare per vmbram,
Aduentante dea.

nam & Dianæ; quę est eadem Triuia, canes tribuuntur, & noctiuagæ Triuię etiam nocturnę canes, quas furias quidam interpretantur non inscitè. Apollonius quoque eius canes *χθονίους κύνας* vocat. Hecatæ canum mentio quoque est apud Orpheum, *σκύλαξ χθονίαισι περισσαίνουσα.* & apud Tibullum lib. 1. eleg. 2.

Sola feros Hecates perdomuisse canes.

Sed ad Genium redeo: vrbium erant Genij, vnde Symmachus scribit, *Varios custodes vrbibus mens diuina distribuit.* In quo à Prudentio deliræ religionis propugnator merito his versibus obiurgatur,

Iam primùm quid sit Genius, vel qui status illi
Competat, ignoro: & quid possit, & vnde oriatur.
Iterum,
At tum hic vrbis Genius dicas volo, quando
Cœpit adhuc paruæ primum se infundere Romæ?

De geniis multorum etiam locorum sic idem scribit Prudentius,

Quanquam cur genium Romæ mihi fingitis vnum?
Cum portis, domibus, thermis, stabulis soleatis
Assignare suos genios? perq; omnia membra
Vrbis perq; locos geniorum millia multa
Fingere?

Rursus de Genio vrbium & populorum idem ita tradit, *—Fataliter vrbem*

Sortitam quondam genio proprium exigat æuum.
Cunctis nam populis, seu mœnibus inditur, inquit,
Aut fatum, aut genius nostrarum more animarum,
Quæ sub dispariles subeunt noua corpora sorte.

Victoria pennata.

Victoriam deam vetustas pinnatam & aligeram pinxit, vt è cœlo deuolanté ad eos, quos suis ornare successibus vellet. hinc Ausonius epigram. 1.

Tu quoq; ab æthereo præpes Victoria lapsu.

& eodem libro Prudentius,

Marmoreo in templo rutilas Victoria pennas
Explicet, & multis surgat formata talentis.

Ideo scribit, quòd aureæ aut auratæ victoriæ plerumq; ponerentur, quas & quædam etiam simulachra interdũ suis manibus sustinebant: Cic. lib. 3. de nat. deor. *Idem victoriolas aureas & pateras coronasq;, quæ simulachrorum porrectis manibus sustinebantur, sine dubitatione tollebat.* Puella autem formabatur, vt Prudẽtius ait, pennigera, pexo crine, nudo pede suspensa, strophio reuincta, sinu vestis fluitante. Vt Lucina dea est Diana, quæ parientium nixus iuuare credebatur, & partus vitales in lucem producere: ita & per adiectionem

Lucina hora.

Lucina hora à Prudentio dicto libro hora lucis & vitæ dicitur,

Et qui Lucinas tribuo nascentibus horas.

quod annotare placuit ipsa nouitate admirandum & insigne. Certum esse senatorum numerum oportebat, consentiẽtium, vt legitimum senatusconsultum fieret. cùm enim ordo infrequens erat, nec numerum legitimum implebat, per infrequentiam senatusconsultum fieri non poterat, aut cùm frequens, nisi ad certum numerum consentirent in vnam sententiam, ea de re ita scribit lib. 1. contra Symmach. Prudentius, qui & trecentorum numerũ definit:

Hic consulta patrum subsistere conscriptorum
Non aliter licitum prisco sub tempore, quàm si
Trecentum sensisse senes legerentur in vnum.

CAPVT XIII.

Consilium, frumentum semissibus & trientibus, sitellam deferre, cistas deycere, pœna parricidarum: apud Cornificium lib. 1. ad Heren.

IN libris Cornificij ad Herẽnium de Translatione, legimus eam in iudicium non venire, sed in senatum, aut ante Imperatorem, & in consilium: proinde solet quæri quod illud consilium sit. ego consilium illud intelligo, quod more maiorũ Imperatori rem militaré administranti solebat adesse: Sallustius in bel. Iugurth. de Metello Imp. *Ita more maiorum ex consilij decreto per legatos Iugurthæ imperat argenti pondo ducenta millia.* Iterum, *Igitur Rex vt constituerat in castra venit, ac pauca præsenti consilio locutus.* Eodem in libro lex de semissibus & trientibus erat, qua populo in magna vilitate annonæ ex horreis publicis frumẽti modius triente dabatur: in arctiore & grauiore annona, semisse: vel potius ex lege Gracchi populo modius semper semisse & triente dabatur, id est, non toto asse. Asconius, *vt frumẽtum populo quod antè semissibus & trientibus in singulos modios dabatur, gratis daretur.* Quod autem additur, *Saturninus ferre cœpit: Collegæ intercedere: ille nihilominus cistellam deferre:* vereor ne legendum sit *sitellam deferre:* vt lib. 1. de natur. deor. *vt igitur T. Gracchum cùm videor concionantem in Capitolio videre de M. Octauio deferentem sitellam.* & apud Asconium in oratione pro Cornelio, *dum sitella defertur.* Sitella enim significatur, qua qui legem ferebat, sortiebatur tribus, vt ea qui in suffragium mitteret. In cistas autem populus tabellas sui suffragij mittebat p pontes transiẽs. mox ergo scribitur, *Pontes disturbat, cistas disiicit.* multi autem pontes erant multæq; cistæ, cùm multæ essent tribus. Sitellæ in sortiendo mentio est in Casina Plauti, Sc. Tace Chaline. & in vetustæ legis fragmento, cuius mihi fecit copiam Petrus Daniel, *Ad sitellam sorti veniet, is in cã sitellam manum demittito.* Iterum, *Sortem ex hacce lege apertam brachioq; aperto literam digitis opertam.* Multis etiam minacibus senatusconsultis solebat addi ad extremum clausula aduersus eos, qui quod contra decretum summi ordinis tentarent, vt & munitiora eius consulta essent, & deterrerentur audaces & improbi, quæ in eo

Frumentũ semissibus & trientibus

Consiliũ

Sitellam deferre.

Cistas disiicere.

etiam

etiam loco posita est, *Senatus decreuit, si eam legem ad populum ferat, aduersus Rempublicam videri eum facere.* Sallustius in oratione Cæsaris, *Qui aliter fecerit, Senatum existimare eum contra Rempublicam & salutem omnium facturum.* In lege xij. Tabularum quæ ibi refertur, *Si furiosus existit, agnatorum gentiliumq; in eo pecuniaq; eius potestas esto*: Existit nimis ingeniose & subtiliter nonnulli putant valere quod ἐξίσταται Græci dicunt, quod est mente motum esse & de potestate exisse, cùm sit, apparet, incipit esse, quod 3. Tuscul. sic explicatur, *Itaque non est scriptum si insanus, sed si furiosus esse incipit.* Agnati autem sunt, qui sunt eiusdem stirpis, familiæ & cognationis: qui si desint, tum deniq; gentilium & aliorum propinquorum potestas est in eo. gentilitas enim agnationem continet, latiusque patet, & ad alias familias, eiusdem tamen sanguinis & nominis, porrigitur. sic patrisfamiliás intestato mortui familia pecuniaque agnatorum & gentilium est. Vt illis, qui perduellionis dānati à duumuiris fuerāt, caput obnubebatur, ita parricidæ os lupino folliculo obuoluebatur, vt eo in Cornificij libro scribitur, credo quòd indignos censerent, qui communi spiritu luceque fruerentur: lupinum esse folliculum voluerūt, feritatem significantes eius, qui necem atrocem & acerbam sua manu parenti obtulisset.

Parricidarum pœna.

Sed & soleæ ligneæ inducebantur parricidarum pedibus, ne communi hominū reliquorum è corio calceatu vterētur, neu calceamenta quibus homines vti solerent, polluerent si ea pedibus suis calcarent, neu terram tangerent pedibus nudis, omnium parentem communem. sed & sensus expers & omnis humanitatis & durus ac asper vereque ligneus eo ipso significabatur parricida. Licet & adsignificationem quoq; aliquam habere simiam, serpentem, & gallum gallinaceum: neque enim sine causa cum parricida culeo insuebantur. & Cicero pro Roscio pœnā parricidarum interpretatur: locum petat qui cognoscere cupit: quanquam vix quisquam est cui non sit notus. C. Pompilius à Gallis obsessus, qui eodem scribitur Cornificij libro, videtur esse C. Popilius cognomento Lænas: itaque *Popilius* libentius legerim. Pauca ista velut prætereuntes ex eo libro annotabamus, quæ bonis iuuenibus vtilia esse optabamus magis, quàm fore confidimus.

CAPVT XIIII.

Catullus in epithalamio Pelei explicatus, comitia vrbana militaria, communia, decuriata, bolones, bolonæ, arulatores, conciones.

Catullus explicatur.

Catullus epigr. 1. Nepoti Cornelio suum nuncupans libellum, eum dicit tribus laboriosis chartis omne æuum explicasse, quod interpretor de Chronicis Nepotis, quorum Ausonius meminit. in chronicis autem suis etiam Catulli, vt optimi seculo suo poetæ, meminerat. is mētione sui honorifica delectatus libelli nuncupatione officiosè gratiam retulit bene meritu. Sed quoniam Catulli mentio incidit, venit in mentē mihi sæpenumero quærere, cur tam operosis & tam numerosis versibus in epithalamio Pelei vestem & eius argumentum descripsisset. mihi enim ridiculum videbatur plus ab eo operæ consumi in accessione operis quàm in opere ipso: cùm nec vestem quidem magnopere ad nuptias pertinere putarem. Sed & mea calumnia Catullum, & me dubitatione omni liberauit Arnobius, apud quem animaduerti, solenne fuisse morisque antiqui, vt nuptiis lectus genialis toga sterneretur, quæ tamen consuetudo eius ætate iampridem exoleuerat. Eius verba sunt libro 2. aduers. gent. *Cùm in matrimonia conuenitis, toga sternitis lectulos, & maritorum genios aduocatis.* quanquā vestis stragula picta apud Catullum potius describitur. Placet ex arena funem nectere, & supplementum huic capiti ex eo Arnobij loco petere. appellat comitia centuriata, militaria, quòd populus more militari centuriatus sit: vrbana, curiata. curiæ enim erant vrbani populi: communia, tributa, quòd ex totius populi tribubus fiebant: erantq; non propria tantum vrbani populi, sed etiam rustici & suburbani. Eius verba subiungam, *Nunquid magistratus per populum creatis? militaris, vrbana, communia quæ sunt comitia scitis?* Apud Priscianū quoque in libro de ponderibus & mensuris, decuriata comitia nominātur: sed ea esse existimo, quæ largitione & corruptela deprauata sunt, partibus quibusdam populi decuriatis. Iuppiter supremus cùm eo libro dicitur, summus ille deorum imperator qui in arce cœli regnat significatur, ad discrimen Plutonis, qui Iuppiter Stygius vocatur: Maro lib. 4. Æneid.

Comitia centuriata, militaria, communia, decuriata.

Sacra Ioui Stygio quæ ritè incepta paraui.

Arnobius libro secundo aduersus gentes, *Iuppiter tam supremus quàm Stygius.* Christum quem Seruatorem nostrum & Saluatorem verbo ecclesiastico cognominamus, Arnobius ibidem sospitatorē appellat. *vt,* inquit, *ante horas quemadmodum dicitis pauculas sospitator ad vos Christus cœli ex arcibus mitteretur?* Corpusculum hoc, quo tanquam loculo animus inclusus tenetur, non ineleganter ab Arnobio folliculus vocatur, his verbis: *Nec in carunculæ huius folliculo constitutis opis aliquod sponsum est*: id est, in hoc corpore, vt interpretor. Muccinium videtur apud eum esse linteum quo exceptatur nasi muccus. vt enim à vacca vacciniū, sic à mucco muccinium deduci videtur. *Mithra,* inquit, *strophium, fascia, puluinus, muccinium.* quanquam scio non deesse qui succinium, & qui saccinium me testagante vehementer emendent. Quòd sacco vinum veteres eliquabant, quod & saccare dicebant, hinc per similitudinem non inamœnam, in re tamē parum honesta, factum est, vt cùm vesica coli vinarij vel sacci speciem habeat, vrina liquoris transmissi, lotium saccatum diceretur: quod & è libro 4. Lucretij aliàs annotamus, &

Mucciniū

nunc Arnobij auctoritate magis illustramus, si quis Lucretij emendationē fortè in dubium reuocet: eius verba sunt, *Inter stercoris hos vitres, & saccati obscœnissimas ferias.* Sed qui in eo sint volones, cùm scribit, *Quid bigarios, salmatores, volones?* Scio volones vocatos bello Punico voluntarios milites è seruis, quod exemplum postea retulit Antoninus philosophus. sed ad hunc locum nihil ista notio pertinet. An potius sunt qui vltrò ad gladium ferrumque se locabant? putarem, nisi salinatores antecederēt.

Bolones. quid si *bolones* legamus, à bolis piscium? nam sic tabernæ cetariorum dicebantur. Donatus in Eunucho Terentij, *Cetarij*, inquit, *sunt rete, id est magnos pisces venditant, & bolonas exercent.*

Bolonæ. Reperi & in antiquo Lexico, cuius iuuenis studiosissimus Petrus Daniel mihi fecerat copiam, bolonas disertè explicari μεταπράτας & παλιγκαπήλους, id est propalas. Non admodum dissimilis est arulator vel arilator,

Arulatores. qui μεταβολεὺς explicatur, nomenque habet ab arula, id est foculo, quo cibos coquit, ἰπνευτὴς que & πραγματευτὴς explicatur in Lexico Latinogræco. Dicitur & coctio, à coquendo: nam in antiquo

Cocio. quoque vocabulario cocionem arilatorem exponi reperi. Festo coctio dicitur quasi cunctio, à cunctando, qui cunctanter emit quod postea vendat, vt sit πραγματευτὴς & μετάβολος. Igitur sic & cetarij vocabantur, qui bolos faciebant & venditabant. Sunt & boleones Græcis sterquilinia. Subnectit Arnobius, *Coquos, panchrystarios.* in quo panchrestarios legendum suspicarer, ab vnguento panchresto, nisi iam antè vnguentariorū mentionem fecisset: ego igitur libentius *coquos, panifices, crustarios* legerim. nam à crusto & crustulo crustarius & crustularius artifex eius panificij vocatur. vel panchrestarios medicamentarios & pigmentarios acceperim, qui medicamenta & remedia omnibus valetudinum generibus accommodata conficiunt, splendido & magnifico promisso, si effectus responderet: tales sunt antidoti apud Nicolaum & Galenum. putem tamen potius per similitudinem intelligi artifices operis dulciarij, vt ad omnia vtilis & commodi: Saluianus libro 6. *infantes quoque & omnes ferè paruulos, contumaces, quos morigeros minæ & ferulæ non efficiunt, interdum panchresta atque blanditiæ ad obedientiam trahunt.*

CAPVT XV.

Vocatur in disquisitionem locus Curtij de Lyrnesso, Vmbone propellere.

IN nos acerbos plerunque censores experimur, si quid in antiquitatis literis à nobis humanitus ignoretur: nec nobis venia dari solet, quę tamē præstò est antiquis auctoribus, si quando quid tale eis obrepat. quin & cùm in manifesto errore à nobis deprehenduntur, nihilominus omnibus modis excusantur. Nec verò me ista falsò criminari quis putet: osten-dam enim, vt spero, elegantissimum & nitidissimum scriptorem Curtium grauiter deliquisse, nominis communione & societate deceptum. (Curtius castigatur.) cùm enim Cilicia regio sit finitima Syriç, & altera heroicis temporibus esset propinqua Cariæ ad Caicum vsque, quam postea tenuerunt Adramitteni, Atarnitæ & Pithanei, in qua Homerus Lyrnessum vrbem & Thebas fuisse scribit ab Achille euersas, Curtius eas vrbes in illa altera Cilicia collocat, quæ prope Amanum est, ita libro tertio scribens: *Monstrabantur vrbium sedes Lyrnessi & Thebes* (sic enim scribendum puto, non *rebesti.*) *specus quoque & corycium nemus.* Homerus autem scribit,

Λυρνησσὸν διαπορθήσας καὶ τείχεα Θήβης.

Quòd si quis Curtium ab errato vindicare velit, necesse est culpam conferat in diligentissimum geographum Strabonem. Stephanus Lyrnessum in Troade collocat, Plinius, vbi & Strabo, ad Euenum flumen. (Lyrnessus.) *Flumen*, inquit, *Euenum, cuius in ripis intercidere Lyrnessus & Miletus.* quanquam idem ad Cataractem in Pamphylia Lyrnessum etiam vrbem metatur: quam vereor ne ipse condiderit. Certè non est ea quam scribit Homerus, significatque Curtius: cùm præsertim eam cum Thebis coniungat, quæ sitæ erant in Cilicia Hypoplacia prope Trojam, vt Stephanus & Strabo auctores sunt: & earum vrbium vestigia sedesque ostentatas fuisse Curtius dicat, vt deletarum, & à Plinio libro octauo, capite quinto, vrbem constet vt superstitem tradi. Fabio sententia vitiosa videtur quæ nimia est, vt, de viro forti, bella vmbone propellit: (Vmbone propellere.) parum tamen abest quin eodem genere sit vtus Curtius: sed hoc interest, quòd nec de vno dicit, nec bella propelli scribit, sed aciem. Bellum enim propelli vmbone affectatè dictum est & superlatè, præsertim ab vno. Proinde quod in Fabiano exemplo viruperationem meretur, laudem meretur in Curtio ita libro tertio scribente, *Totam aciem suo pauore fluctuantem vmbonibus posse propelli.* & in Valerio libro 3. capite 2. de quodam Cæsaris milite quod scribitur, *Ad vltimum destricto gladio audacissimum quemque modò vmbonis impulsu, modò mucronis ictu depellens.* & in Martiale libro 5. epigram. 93. *Cunctos vmbone repellet:* meritò laudi ducendum est. Id eò dico, ne quis temerè & ambitiosè, quod mirandum sit, ingenio indulgens suo & ostentationi, reprehendat, & vt intelligant homines me non libentius reprehendere, quàm defendere, cùm vnum accusarim eodem capite, & tres defenderim.

CAPVT XVI.

Ast ego quæ diuûm incedo, firmare omen & augurium, Stant terræ defixæ hastæ.

AST ego quæ diuûm incedo regina, Iouisq;
Et soror & coniunx

(Ast ego quę diuū.)

1. Æn. cū cantatur, semper arbitratus sum plus aliquantò

aliquantò latére, quàm statim à nobis animaduerteretur: tandem autem ex Athenæo cognoui, insigni quadam maiestate incessus veteres existimasse Iunonem procedere, quo respexisse poetam iudicaui. Nam Athenæus *ἥραιον βαδίζει*, id est, Iunonio incessu ambulat, pro grauitate quadam & magnificentia incessus dixit: vt & Propertius lib. 2 eleg. 2.

— & incedit vel Ioue digna soror.

Eum fortasse incessum etiam imitabantur qui eius sacra ferebant: vnde & Flaccus satyra 3. lib. 1. scripsit,

Sæpe velut qui Iunonis sacra ferret:

quod tamẽ propter dignitatem sacrorum tantæ deæ, & propter pompam potius fiebat. Ea porrò sacra ferebant puellæ, vt ait Ouidius libro 3. Amor. eleg. 12.

More patrũm sanctæ velatæ vestibus albis,
Tradita supposito vertice sacra ferunt.

Quanquam & aliàs sacra etiam omnia tardo gressu ferebantur, &, vt ait lib. 1. de Offic. Cicero, fercula pomparum. Subiiciemus & alium Maronis locum, quem & à Grammaticis excussum, quid vetat etiã à nobis explicari, præsertim cùm exemplis idoneorum scriptorum id confirmaturi simus, quod Grammatici nobiles pro suo velut iure sumunt? Omen vnum & augurium non videbatur Romanis hominibus satis habere ad persuadendum fidei. proinde ad confirmationem prioris augurij, secundum poscere solebant: hinc à Marone scriptum est 2. Æneid.

Firmare omen & auguriũ.

—— & si pietate meremur,
Da deinde auxilium pater, atq; hæc omnia firma.

Cicero in Mario, 1. de Diuinat.

Sic aquilæ clarum firmauit Iuppiter omen.

Silius Italicus lib. 4.

Adsis ô firmesq; tuæ pater alitis omen.

Nam in Cicerone antecedit,

Partibus intonuit cœli pater ipse sinistris.

In Marone mox sequitur,

Vix ea fatus erat senior, subitoq; fragore
Intonuit læuum.

Hinc igitur satis intelligi arbitror quid sit firmare omen, quod tamen in Silio videtur esse, nõ alio omine confirmare, nullum enim præterea succedit, sed euentu factisque id quod augurium portendit promisitque, præstare. Ne illud quidem tacitum prætermittendum, *Stant terræ defixæ hastæ*, lib. 6. Æneidos scriptum, quod ex antiquorũ consuetudine intelligendum est, qui posteriorem partem hastæ etiam præpilabant ad defigendum humi, quam *οὐρίαχον* Græci & *σαυρωτῆρα* & *σαυρωτῆρα* appellabant: Homerus *ἔγχεα δέ σφιν ὄρθ' ἐπὶ σαυρωτῆρος ἐλήλατο*. quod Aristoteles sic explicat, *ὄρθα γὰρ τότ' ἐνόμιζον ὥσπερ καὶ νῦν Ἰλλυριοί*. ita Aristotelis ætate iam ille mos exoleuerat: sed poetæ studiosi venustatis & rerum non perinde vsitatarum, ad admirationem talia captant, & in vsum reuocant. Quo fit vt ista diligenter plerunque conquisita à Grammaticis & callidè obseruata, magno labore homines liberent.

Stant terræ defixæ hastæ.

CAPVT XVII.

Ficus pingues, siccæ, luto plantam euellere, cœnæ deum, & quædam in Horatio lib. 2. satyrarum emendata.

MERVS ostentator erat & mendax insolensq; iactator Horatianus ille Nasidienus, qui cùm pessimas adponeret epulas, eas tamen immodicè impenseque laudibus efferebat. Is cùm iecur anseris ficis pasti, quod *συκωτὸν* à Græcis, ficatum à Latinis vocatur, sciret in deliciis haberi, quod apposuerat vt eorum delicias & lautitiem superare videretur, mentiri est ausus non quibuscunque vulgaribus ficis, sed pinguibus saginatum fuisse, Sic enim Flaccus lib. 2. cap. 8. scribit,

Fici pingues.

Pinguibus & ficis pastum iecur anseris albi.

Fici enim pingues & pluris sunt, & succi melioris & abundantioris, de quibus apud Plinium est mentio libro 23. capite 7. his verbis, *Carcinomati, si sine vlcere est, quàm pinguissimam ficum imponi penè singulare remedium est.* Vulgares autem fici & caricæ, siccæ sunt, minorisq; pretij. Siccarum meminit Plinius libro 23. capite 7. his verbis, *Siccæ fici stomachum lædunt.* Et vt ex Horatio sumi hoc caput velut syrma spariosum trabat, cùm satyra præcedente scribit,

Ficus siccæ.

Iam mœchus Romæ, iam mallet doctus Athenis
Viuere:

si sileam quod in araneoso situque pleno legi libro, peculiare videatur, *Iam mallet doctor Athenis*: vt eũ dicat tam inconstantem incertumq; sententiæ fuisse, vt modò mœchari, modò docere vellet. Equidem *doctus* illud non moueo loco, puto tamen mihi fraudi non futurum, quòd aliud quiddã me reperisse dixerim. Vertunnis autem ea satyra legendum arbitror, non Vertumnis, vt Portunnus, Saturnus, Neptunus dicitur. In eadem satyra scriptum est disertè, *ac prior illo*: non vt publicatum est, *illet* nec mehercule inepto sensu, quòd dicetur illi antepoenendus. hoc etiam monentis tantùm non statuentis more dico. Hoc autem satyra 6. eiusdem libri elegantius & verius fuerit, *Romæ sponsorem me rapis*: non *Roma*. etenim quibus Romæ negotiis implicatus & impeditus soleat esse, scribit: quibus ruri quòd careat, se fœlicem & beatum putat. Ibidem etiam pari constantia & adseueratione illud affirmandum,

Ne prior officio quisquam respondeat vrges.

quis enim hoc non malit, quàm *vrge*: neque tamen hoc excogitatum proferimus, sed ex antiquis libris prolatum edimus. Cæterùm cùm satyra 7. ait,

Nequicquam cœno cupiens euellere plantam,

ad prouerbium Græcum allusit, *ἐκτὸς πηλοῦ πόδας ἔχεις*: quod est, extra lutum pedes habes. de his qui alicundè se expedierunt, & è molestia euaserunt. Satyra 6. exclamat Horatius,

Luto plãtam euellere.

O noctes cœnæq; deum:

Cœnæ deũm.

suas frugi modicasque sed iucundas & suaues cœnas comparans epulis, quæ in honorem

deûm in templis Romæ apponebãtur, tenues & parabiles, non ſumptuoſæ, neque ſplendidæ: Dionyſius Halicarnaſſeus lib. 2. *ἐγὼ γοῦν ἐθεασάμην ἐν ἱεραῖς οἰκίαις δεῖπνα προκείμενα θεοῖς, ἐν τραπέζαις ξυλίναις ἀρχαϊκαῖς, ἐν κανοῖς καὶ πινακίσκοις κεραμέοις ἀλφίτων μάζας καὶ πόπανα καὶ ζέας καὶ καρπῶν τινῶν ἀπαρχὰς, καὶ ἄλλα τοιαῦτα λιτὰ καὶ ἀδάπανα, καὶ πάσης ἀπειροκαλίας ἀπηλλαγμένα*. Satyra 5. *ſi cognitor ipſe*, è chirographis exemplis repetitum aliquanto cócinnius erit, quàm vt peruulgatum, *ſis cognitor*: nec verò *ſi* in uſitatum eſt in imperandi modo, eoq́ue comicus Plautus vtitur,

CAPVT XVIII.

In Liuio quædam emendata, munire rupem, ſaxa putreſacere, promuntorium.

Liuius emẽdatur.

EQuidem illud nullo modo concoquere poſſum, quod à Liuio libro 1. de Aſdrubale ſcribitur, eum rem Carthaginienſem auxiſſe, plura conſilio quàm vi gerentem, auſpiciis regulorum magis, conciliandisq́ue per amicitiam principum nouis gentibus, quàm bello aut armis. quid enim veriſimile eſt vel auſpicio vel ductu regulorum eum vnquam geſsiſſe? quid quòd conciliationis & amicitiæ, non armorum neque belli hic ſignificatio poſtulatur? Itaque cùm hoſpitium apud antiquos arctiſsima neceſsitudinis lege homines deuinciret, & pro ſanctiſsimo fœdere inuiolatoque cenſeretur ſine ampliatione primo cœtu primaq́; actione non verebor pronuntiare legendum *hoſpitiis* eſſe: & profectò perfacile fuit in tam vicinam vocem deerrare, vna tantũ eaq́; eiuſdem ſoni ſyllaba differentem. Vrbs autem Helmandica, eodem libro, ea videtur eſſe quæ hodie Salmantica vocatur, quæ gymnaſio celeberrima in Hiſpania floret. Etiam vbi *diruptæ vtrinque anguſtiæ* ſcribitur: *deruptæ* verum ſincerumq́ue puto: atque multis locis penitus inoleuit error iſte, vt *di* pro *de* vicaria quadam opera ſubierit per obreptionẽ. deruptæ autem ſunt deorſum ruptæ. ſic *degreſſos multis* non *digreſſos* integrum incontaminatumq́ue credo, id eſt, de tumulis greſſos. Promuntoria cùm prominentes ſint in mare rupes, vnde per *u* ſcribi hæc vox debet, vt veriloquium demonſtrat: nó enim à monte, ſed à prominendo deducitur: idq́; & libri præferunt antiqui, & me docuit Gulielmus Peliſſerius Montiſpeſſuli epiſcopus: in Liuio tamen eminens & editiſsimum in Alpibus iugum promontorium appellatur. *Prægreſſus*, inquit hoc libro, *ſigna Annibal in promontorio quodam, vnde longè ac latè proſpectus erat, conſiſtere iuſsis militibus Italiam oſtentat.* Illa quoque ſic libentius legerem, *iumentorúmque inceſſu dilapſa, per nudam infra glaciem fluentémque labem liqueſcentis niuis ingrediebantur: tetra ibi luctatio erat*: vt nondum abſoluat *ingrediebantur* ſenſum, ſed porrò tranſmittat pendentem. lego item, *Secabant interdum etiam, dum in firmam ingredientia niuem, & prolapſa, iactandis grauius in continendo vngulis penitus perfringebant*. nam & firmam illam niuem dicit Polybius: ſed & infirmam. itaque vtrunque legi poteſt. Auguror autem, *continere* eſſe ſe a prolapſione in lubrico retinere & cohibere conari. *Secabant* autem eſt, quod *διέκοπτον* Polybius dicit. Lego mox, *inde ad rupem muniendam*, non vt ſolitum eſt, minuendam. Polybius enim ſcribit, *τὸν κρημνὸν ᾠκοδόμει*: & mox *οἰκοδομίαν* appellat. Interpretor autem munire, per rupem viam aperire, viamq́ue in ea munire, & tanquam ſtruere: eam cædere & in ea opere laboreq́ue militari complanare & æquare iter, aut deorſum deprimere & decliue reddere quodam attractu molli. Itaque qui aggerem iaciunt, foſſas aperiunt, vias muniunt militię, munitores vocantur. eſſe autem ita legendum ex eo etiam apparet, quòd non longè hinc ſcribitur, *Et quies muniendo feſſis hominibus triduo data*. Saxa autem putreſacere aceto, eſt aceto ſaxa ſoluere & frangere. Saxorum enim torridorum & candentium infuſum acetum compages & nexus reſoluit & laxat, quod putreſacere appellat.

Promuntoria.

Munire rupem.

Saxa putreſacere

CAPVT XIX.

Buſtuariæ mœchæ, ſemitarij mœchi, deuium ſcortum, Phædrus, aſino pigrior.

CVM à Martiale lepidiſsimo poeta (nec enim illis aſſentior, qui ſcurram ineptũ eum appellant, neque ſatis elegante muſa libros Epigrammatum ſcripſiſſe autumnant) libro 1. epigr. 35. canitur,

Admittat inter buſtuarias mœchas:

Buſtuarię mœchæ.

animaduerto id explicari de mulieribus ad funus deplorandum conductis, quod nequaquã verum eſſe arbitror: cùm potius ſignificari vulgaria & diobolaria ſcortilla exiſtimem, inter buſta atque monumenta penè in propatulo proſtantia: de quibus lib. 1. epigr. 91. ſic ſcribit,

Abſcondunt ſpurcas & monumenta lupas.

Sic à Catullo epigram. 15. ſemitarij mœchi pro ſcortatoribus viliſsimis in agrorum ſemitis ſub dio ſcortilla ſubigentibus dicuntur. contrà deuium ſcortum, non proſtitutum in propatulo omniũ libidini, ſed honeſtius minusq́; vulgare ab Horatio ode 11. lib. 2. dicitur. At verò epigr. 16. eiuſdem libri,

Semitarij mœchi.

Deuium ſcortum.

Meiere vis iterum iam Palinurus eris:

non tam ad nomen Palinuri alluſum eſſe arbitror, vt doctiſsimorũ ſenatus decernit, quàm ad eius caſum. cùm enim Paulinus minxerit ſemel currente carina, auguratur futurum vt ſubmergatur, ſi iterum meiat. Apud Maronem autem libro Æneidos 5. Palinurus ſomno correptus vndis mergitur. Scribit idem Martialis lib. 5. epigr. 95.

In turbam incideris, cunctos vmbone repellet:

id de his dici ſolet, qui velut vmbone clypei, obſtantes reiiciunt niſu corporis aut laterum firmitate. Suetonius in Iulio Cæſare, capite 68. de Acilio Cæſaris milite, *Tranſiluit in nauem*,

vmbone obuios agens. quo sanè in loco de clypei orbe simpliciter accipiendum est. atque hoc genus dicēdi paulò ante attigimus. Idem Martialis lib. 3. epigr. 20.

Phædrus.

An æmulatur improbos iocos Phædri?

hoc ego de Epicureo Phædro, cuius apud Ciceronem mentio non infrequens est, audiendum arbitror, non de philosopho de cuius nomine nobilissimum sermonem inscripsit Plato. Illud autem epig. 25. eiusdem libri,

Veterno resinaq; pigriores:

de mendacio doloq; compertum quidni eradatur? Nam & veterni nomen primam corripit: cùm hac religione phalecum scribat Martialis, vt à proceta semper syllaba incipiat: duę autem in resina literarum comprehensiones quæ antecedūnt, tendi etiam non corripi solent. Itaq; quidam non inscitè remoram subiiciunt. ego propiua ad scripturam antiquam,

Asino pigrior.

Veientone asinoq; vel asinaq; pigriores, scribendum arbitror. Tarditas autem asinatum nota est: & de Veientone scribit Iuuenalis satyra 6.

——hic Sergius idem
Accepta rude cœpisset Veiento videri. & saty. 3.
Vt te respiciat clauso Veiento labello.

erat iste obesior fortasis, aut certè natura pigrior & deformior. In Iuuenale satyr. 8. eodem modo scribendum est, *— quid resinata iuuentus:* non, *quid enim*, ne duæ syllabę natura longæ inuitis omnibus corripiantur.

CAPVT XX.

Circuncæsura, arte madere, in Lucretio libro 4. empenenticam facere in Cicerone.

IN Lucretio lib. 4. vbi amarorum increpatur stultitia in amicarū vitiis cæcutientium, vel ea ipsa extenuātium, aut etiam amplectentium, scribitur in editionibus,

Eromenion.

ἰσχνὸν ἐρωμένιον tum fit, cùm viuere non quit.

sed scriptorum librorum antiqua literatura vtique placet, *ἰσχνὸν ἐρωμένιον*, vt sit amicula tenuis & gracilis: vt enim à Glycera fit per diminutionem Glycerium, sic ab *ἐρωμένη* quæ est amica, eromenion blandimento diminutione accersito: quod & Lambino viro imprimis erudito placet. Eodem autem in loco iampridem emendatum fuerat *χαρίτων μία*: & eodem libro iampridem obseruaram, circumcæsuram esse,

Circumcæsura.

quam Græci *περιφοράν* vocant, id est formam, figuram, circunscriptionem, vt & apud Arnobium libro 3. *Et quod indignius multò est, terrenorum corporum circuncæsura finitis.* Emendandum quoque eo libro reor, *quocunque obuertimus æris*. nam è Plinio & Aristotele scimus antiquorum specula ærea fuisse. Illud etiam sic lego,

Fit quasi vt ad tornum saxorum structa tuantur:

quod antiquis libris acceptum ferimus.

Arte madent.

Scilicet arte madent simulacbra & docta vagantur: in integris librorum monumentis conseruatum reperimus, nō vt in degeneribus editionibus, *arte valent*: vt enim arte imbui dicimus, sic & arte madere, honesta eademque translatione Romanos veteres dixisse defendimus. Sed vt illud Gręcum in Lucretio verbum subsidio librorum vetustorum emendamus: ita in græco quodam apud Cælium reponēdo coniecturæ nōstrę liberius indulgebimus: tantum precamur, vt venia tribuatur audaciæ. Ideò dicimus, quis vt coniecturam nostram nobis velut inuitis foras erumpentem retinere non possumus: ita ei non perinde confidimus. scribit igitur Cælius epist. 1. lib. 3. famil. *Ego quid scirem Qu. Pompeium Baulis embeneticam facere, & vsque eo, vt ego misererer eius esuriei, nō sum commotus.* huic vocabulo *embenetica* nullus est nec in latina nec in græca lingua locus: etsi græcam refert originem, sed deriuatione falsa. non enim huiusmodi nomina à verbis orta formantur à præsenti: & alioqui hoc sententiæ parum conuenit. Ego igitur vna litera commutata *empenenticam* lego: vt eum dicat esurientem esuritionis artem Baulis facere, & vsq; eo, vt esuriei eius misereatur: vt enim Græce dicitur *ὀψοφαγεῖν* pro *φαγεῖν* attico more, & *ἐμπιεῖν* pro *πιεῖν*, *ἐμφαγεῖν* pro *φαγεῖν*: quidni dicatur etiā *ἐμπεινῆν* pro *πεινῆν*? præsertim cùm etiā in verbo quæsita sit strisio fortasse è vicinitate vocis, quòd non faciat embaricam, sed empenenticam. nos tamen ista foras exire gestientia quodā pruritu titillati potius perscripsimus, quàm vt magnoperè probata nobis, aliis commendata esse vellemus. nos enim cùm videremus Protei ferè modo in varia miracula hunc locum conuerti, multiplices etiam quàm prius species nostro commento reddidimus, ne de aliis queri ipsi possemus, qui plus nobis iuris sumpsimus, quàm alios vsurpasse insimulare possemus. legi etiam posset detracta prima syllaba peneticam. Addam & quiddam, quod perpusillum est, è Cælii epistola, sed quia non obseruatum fortasse rudibus sensus iacturam afferret, leuiter tamē attingendum: scribit igitur epistol. 4. eiusdem libri 8. *Bonos & Senatum mallet, totus vt nunc est hic scaturit*: hoc verbi scaturit desiderandi significatione, vt esurit, intelligendum arbitror, vt sit hic scatere cupit, & cupit in huius ordinis velut campo fluere. Dionysius tamen Lambinus, cuius ego & eruditioni & iudicio plurimum meritissimò tribuo, *senatum* legendum esse putat. dolo non dixi, nec expectationem hominum fefelli: hoc etiam quàm dixeram, minus esse declaratum est.

Empenenticam facere.

CAPVT XXI.

Fundat naues, semina flammæ, circunferre aqua, felix oliua, carpere setas, & alia apud Maronem 6. Aeneid.

QVOD apud Maronem lib. 6. Æneid. anchora fundare naues dicitur, id ita sentiendum est dici, quòd stabiliat nauigia, eisq; pro quodam firmamento subiecta sit, vt fundamenta esse solent, deorsum iacta hoc dicen

Fundat naues.

di genus in epistola posuit Paulinus, *Huius autem in quodam insulæ loco, quem ad pulunos vocant, ne similiter illideretur, anchoris fundare conati sunt.* Atque multa eiusdem generis minuta & friuola persequar. Semina flammæ. semina enim flammæ vocat ibidē Maro, scintillas, quæ excutiuntur, quæ fomentis exceptæ & cremiis flammam excitant, vt meritò eius semina dici debeant. Gregem etiam intactum appellat, quod opus non fecit, neque iugo subiectum fuit. nam tale pecus ad rem diuinam purum esse putabatur: aliter nō putabatur. Procumbunt piceæ, quòd arbor illa pingui abundans resina & pice flammam facilè concipit, & reliquam pyræ materiam facilè succensura sit. Aduoluunt ornos montibus, quòd propter ingentium illarum arborum magnitudinem & pondus ad pyram voluentes trahere cogerētur, cùm ferre non possent. & libro 3. Georg.

Aduoluēre focis vlmos, igniq; dedēre.

Circumferre vnda. Circuntulit autem vnda, est aqua purgauit, vt περιαγνίζειν & περικαθαίρειν Græcè dicitur, & περιφέρειν, quia circumferebantur lustramina ei qui expiabatur. Sed & περίαγνος dicebatur, qui domum aut concionem vrbemque lustrabat, In quo nomine inest & circuitus quædam & ambitus significatio.

Felix oliua. *Spargens rore leui & ramo felicis oliuæ,*

cùm scribitur, à quibusdam explicatur aspergō, ac tum legendum videtur quibusdam, *e ramo felicis oliuæ*: sed sine immutatione, sparsionem aquæ ramō factam intelligemus quo ramo aspergebantur. à quibusdam rosmarinus, vt lib. 2. Georg.

Vix humiles apibus casias roremq; ministrat.

& quanquam ad sensum accommodatius est aquæ asperginem & rorem intelligere: tamen aspergillum partim è rore marino, partim ex oliua felici fuisse factum nō inscitum omnino sit existimare. aspergillum tamen potius è lauro fieri solebat, vt apud Iuuenalem satyra 2.

—lustrari, si qua darentur

Sulphura cum tedis, & si foret humida laurus:

id est, aqua perfusa & madēs ad aspergendum & purgandum. felicem porrò oliuam ad oleastri discrimen, qui infelix est, dicit, vt libro 3. Georgicorum,

Infelix superat foliis oleaster amaris.

ea enim infelix oliua est. aspersione autem aquæ fieri solitam illam purgationem, sic docet Pollux lib. 8. cap. 8. [illegible]. Apud Maronem tamen non tantum aqua mundantur eluunturque, vt quidam censent, sed etiā lustramine februantur, expurganturque, vt theda, ouis, sulphure, aut exuetris: cùm addit, *Lustrauitq; viros.* sed Donatus *lustrauitq; domos*, legit, & aquæ purificationem hominum & domorum fuisse dicit. nam antè Maro de hominibus, *Idem ter socios*, scripserat: & vt, *lustrauitq; viros*, retineas, nihil est necesse nouam purgationem excogitare.

Cùm autem ait, *—frontiq; inuergit vina sacerdos.* id ad probationem hostiæ ritu antiquæ religionis retulit, quæ auctore Plutarcho ita fiebat: [illegible], & reliqua. Rursus, [illegible]. atque hunc locum antea nos adscripsisse recordamur. Quod autem mox sequitur,

Et summas carpens media inter cornua setas: Carpere setas.

id est quod Græci κατάρχεσθαι dicunt, quod est, post immolationem & mactationem, quæ καταρχ[illegible] dicitur, sacrificiū incipere: mox hoc à sacerdote facto, iugulabat hostia à victimariis vel popis: sequitur ergo, *supponunt alij cultros*, id est, iugulant. Hęc leuia annotaui, quæ dupondionon constabunt: aliquos tamen, qui etiam parabilia amant, fortasse delectabunt, quibus hæc opera impenditur.

CAPVT XXII.

Porrò Quirites, laruialis, de Sileno quiddam.

CVM Iacobus Cuiacius iurisconsultorū nobilissimus mihi indicasset apud Tertullianum *Porrò Quirites*, vocem fuisse quiritantium & auxilium populi implorantium, noui tate dictionis perculsus vereri cœpi, ne degener aliqua vox esset ibi, *porrò*, quæ in vicē interiectionis *prob* mendaci larua eluderet: sed cùm in obscœnis versibus genus idem sermonis reperirem, atque in versibus non posset esse suspicio falsi, obsoletū & nostris temporibus ignorum sermonem reuocare volui. sic autem scribit Tertullianus in Valentinianos, *vt etiam exclamauerit in tam [illegible], quasi porrò Quirites, aut fidem Cæsaru.* Auctor obscœnorum versuum, Porrò Quirites.

Porrò (nam quis erit modus?) Quirites.

Sic ab obliuione temporis vindicatur locutio, quæ in ecclesiasticu scriptore suspecta est, in obscœno certa: in quo contra consuetudinem aliorum auctorum, qui larualem dicere solent, non dubitabo laruialem scribere, non Laruialis tantùm flagitante, sed etiā cogente versu. non enim probare possum, quod alij remedium afferunt, qui in eo vocabulo v vocalem reddunt, atq; ita multiplicant syllabarum numerum ad explendum versum. scribo igitur, quod & facilè me puto eruditis probaturum,

Pallorem maciemq; laruialem.

Sic principale à Lucretio principiale effertur, & coniugale ab Ouidio coniugiale. In illis autem opusculis in Copa, exrat vox, quæ nihilo plus hominibus nostris significat, quàm vetba, quibus apud Catonem luxus excantatur. sic autem scribitur, *Huc alibida veni*: & vidi, qui, *Huc ad liba veni*, emendaret: sed cùm subsequatur,

—fessus iam sudat asellus:

& asello vehi pando, vt poeticè loquār, soleret Silenus, eo nomine appellari videtur: exauget Silenus. suspicionē prologus, qui Plauti Bacchidibus prætexitur, non ille quidem à Plauto scriptus, apsgesis

apagesis illum à tam elegante latinoque comico: veruntamen à veteri aliquo scriptore profectus, non recenti memoria natus, in quo Silenus ita de se loquitur:

Assibidam ionij me vocitant greges,
Quòd vecturio senex vehat asinario.

vt ferè vtrobique corruptum vocabulū esse videarur, legendumq́; sit vel asinia, vel multò potius asiniga, ab asino agendo. Sed nec assueta legēti deerit suffragator: quod tamen non ita vltima comperendinatione decernimus, vt à nobis prouocare non liceat. Nos enim tātùm abest, vt nobis hoc arrogemus, vt vel legē Valeriam de prouocatione ad populum contra nos valere velimus. omnes igitur ista de te pro suo arbitrio & sensu & captu statuant sciscantque.

CAPVT XXIII.

Carœnum, carœnariæ, parabolani.

Carcenū NVmeratur in generibus vini dulcis carenum, atque ita vocatur cùm musti vna parte decocta deperditaq́; relinquuntur duæ: sed vocabuli origo ita obscura est, vt à grammaticis nullis sit perscripta, cùm tamen auctores multi huius vocis meminerint, vt Palladius, & Græci rerum rusticarum scriptores, etiam in medicina Nicolaus Myrepsus, & Apitius coquus. ego autem vinum velut caricum esse ferè crediderim: etsi nihil præter coniectu ram afferre possum. nam siue carœnum per œ scribatur, suspicioni nostræ suffragabitur etymologia, siue per e singulare carenum reperitur, quo recentiores scriptores, quorum proxima seculis nomen vini careni narum erat, vtuntur, & melius scribi quidam censent. Cassiodorus in tripartita historia, *Isauriæ quoq; latrones maxima multitudine congregata vsq; ad Carenos & Phœniciam venientes, vrbes & vicos in medio positos populati sunt.* Græcè autem scribitur, μέχρι καρηνῶν καὶ φοινίκης γὰρ ἐν μέσῳ πόλεις καὶ κώμας ἐληΐζοντο. genus ergo tale vini, vt credibile est, primi Cares decoxere, & nomine de se affecere.

Carcenariæ, Carenariæ inde videntur apud Palladium lib. 8, cap. 7. appellatæ cortinæ & vasa, in quibus coquitur carenum. sic autem scribit, *Et diligenter per carenarias diuisum quinq; horarum spatio continuo per muestres pueros curabis agitare vasa ipsa concutiens.* Isidorus lib. 20. cap. 1. carenum à carendo deducit. Quæritur etiam lib. 1. Codicis, qui sint parabolani: & sunt qui à βώλῳ quæ gleba est deducāt, vt tanquam quidam ascriptitij glebæ sint: quā ego interpretationem magis adeo ne prætermitterem, quàm quòd eius vllam ratione habendam esse putarim, cōmemoraui. aliquando existimaui à parabola euangelica nomen habere, in qua quidam à latronibus vulneratus, à Leuita neglectus, à viatore Samaritano fouetur & curatur, præsertim cùm Honorij & Theodosij constitutione sexcenti parabolani curandis debilium corporibus deputentur, quasi æmuli illius Samaritani: neque dum me illius coniecturæ & opinionis pœniter. possint tamen dici parabolani inclinatione Latina vocabuli Græci, homines qui se in periculum maximum conijciunt, vt qui ęgrotos publicè in Alexandrina ciuitate curabant in nosocomijs. grassante enim, vt non rarò assolet, peste, & ipsi rapiebantur, & id muneris contempta vita susceperant. Itaq; à Cassiodoro scribitur historiæ tripartitæ lib. 11. *dum aliquo tempore in amphitheatro Constantinopoleos spectaret, cæpit clamare populus, crudeli bestiæ artifex parabolus pugnet.* quod Gręcè scribitur à Socrate, κυνηγία δὲ ποτε ἐν τῷ ἀμφιθεάτρῳ τῷ κωνσταντινουπόλεως ἐπιτελουμένου αὐτοῦ, ὁ δῆμος κατεβόα ὅτι τῷ ἀγρίῳ παραβόλως μαχέσθω. Nā παράβολος homo est audaciæ proiectæ, & ad pericula adeunda præceps & temerarius.

CAPVT XXIV.

Cestrota, corybantia apud Plinium.

DE cornibus Plinius scribit lib. 11. cap. 37. *nunc tincta, nunc sublita, nunc quæ ceroſtrota picturæ genere dicuntur.* hic ego existimo non magis cerostrota à picturæ genere dici posse, quā lithostrota. nec tamen Plinium culpæ, sed libros falsi insimulare debemus: vel potius primam editionem, quæ ab emendatore corrupta, reliquum gregem emēdatorum, velut ostensus termes oliuæ aut vitis palmes capras, ad se traxit. nam in libris vmbraticia nec in solem prodeuntibus reperio, cestrota: quæ vox vnius syllabæ additamento insincerum reddidit sensum. Cestrota. Quòd si illi librorum mali genij, quid cestrorum esset intellexissent, manua suas à contaminando optimo auctore continuissent. Sunt autem cestrota, quæ cestro, id est vericulo per inustionem picta sunt: Plinius lib. 35. cap. 11. *Encausto pingendi duo fuisse antiquitus genera constat, cera, & in ebore cestro, id est, vericulo.* Ebur autem, vt opinor, non ineptè nec inscitè in cornuum genere reponemus. Est & alter non dissimulandus error eodem libro & capite, vel Plinio vel editionibus adscribendus, cùm ita de oculis scribitur, *Quin & patentibus dormiunt lepores, multiq́; hominum, quod corybantiam Græci dicunt.* Coryban tia. Nunquam, quod sciam, id valere corybantian apud Græcos, quod Plinius dicit, legi, apud quos hoc verbum insanire & corybantas desiderare significat, quod est furere, vt apud Aristophanem in Vespis,

ἀλλ' ἦ παραφρονεῖς ἐτεὸν ἢ κορυβαντιᾷς;

An igitur Plinium inscitiæ accusabimus? minimè gentium: sed emendatorum perfidiam aliud quàm repererunt edentium, cùm in autographis scribatur, *quos corybantia regrediunt*, id est, quos corybantia in pristinum habitum reuocant, & restituunt pristinæ sanitati, cùm esse sani non videantur, qui apertis dormiunt nec conniuentibus oculis. Nec verò quisquā debet offendi hac voce regredio: nam & vsurpata fuerat ab Ennio, & Plinius antiquarum

inrerdum auceps est vocum. Nonius Marcellus, *Regredere, reuocare: Ennius, Achille, Quo nunc incerta re, atq; inorata gradum regredere conare.* Sunt autem corybantia loca sacris & initiationib. corybantum dicata, quæ ea forma dicuntur, qua psychomantia & necromantia: Strabo li. 10. Geogr. Τῇ, τὸ κορυβάντιον τοῦ ἐν τῇ ἀμαξιτίᾳ τῆς νῦν ἀλεξανδρέων χώρας ἐγγὺς σμινθίου. Corybantum porrò sacris multos morbis liberari diuinitus immissis opinio erat itaque apud Aristophanem senex iudiciali morbo insanum in modum laborans, à filio corybantum initiatur sacris. sic enim scribitur in Vespis, κατὰ ταῦτ' ἐκορυβάντιζε. Hæc cùm ita sint, in Plinio potius corybantia, quàm corybantian, legerim. Nec me mouet editionum consensus, nam ab vno erroris capite deriuati sunt omnes riui, vt multarum editionum testificatio, vnius tantùm testimonij auctoritas sit. Nos tamen hæc ita affirmamus, vt doctorum iudicio & censuræ libenter summittamus, quibus plus deferimus multò, quàm nobis arrogare ausimus. quod si insolẽcia vocis regredio homines offendit, quid si *quos corybantian Græci dicunt*, legamus, & corybãtas desiderare intelligamus, à quibus ea valetudine sanentur?

CAPVT XXV.

Raua frumenta in Festo, excodicare, Icadius, rodus, catapiratera, reglescit.

QVidam hac tempestate ita studiosi sunt vetustatis, vt suæ memoriæ suique propè obliuiscantur: & antiquarij illi tam perditè ruinas literarum antiquarum scrutantur, vt si quid ex illis eruere possint, sibi videantur triumphatores & augusti esse. Itaque rudera rimantur auctorum erosorum & vetustate fugiẽrium, & putria saxa & marmora exesa peruestigant, & si quid inueniunt, vrbem aliquã sese bello cepisse subegisseq; existimant. eodẽ fere & morbo ipse laboro, vt vineta egomet cædam mea. Itaq; cùm in manus sumpsissem Festum Pompeium in litera R, sic latebras eius tineosas & lacunas inanes peruestigaui, vt penè cerebrum perdiderim, vixque tandem quicquam repererim: sed quod reperi, sine inuidia communicare alijs malo, quàm sinere vt se in eo, in quo à me fortasse leuari poterũt, miserè conficiant. Vt igitur exclamare solent pueri se in faba midam reperisse: sic in eo in-

Frumẽta raus ueni raua frumenta esse frumenta, arida & sicca. Nam cùm, vt è fragmento suspicamur, declaret raucos ab ariditate vocis & gutturis appellatos, ab eadem ariditate nominatas subiunxerat spicarum aristas. & frumenta raua, nimium sicca, torrida, & arida: nisi quis stramenta legat, eodem sensu: quanquam alterũ magis mihi probatur. In faba refriua, quam referiuam Plinius integro verbo libr. 18. cap. 12. vocat, sic scribitur: *quæ ad sacrificium referri solet domum ex segete auspicij causa, quasi reuocent fruges, vt domum datantes te virtico ad rem diuinam faciendam.* illud *te virtico* homini Latino nihilo plus significat, quàm Æthiopum stridor, aut strepitus aquæ, aut murmur apum: sed putem scribendũ *e trítico*, hoc sensu: cùm obseuerant segetem, quia in agrum fruges tulerant, quòd inauspicatum videbatur domo eas exportasse, vt nõ redituras, solebant è segete aut statim sementi facta aut postea, referre auspicij causa domum pro tritico & frugibus. retulisseque fabam perinde erat ac retulisse fruges, & auspicari earum reditum, ominarique eas domum reuersuras, non in agro semper remansuras. In verbo autẽ remeare videtur ex Afranio senarius afferri cum hemistichio hũc in modũ,

Vetuit me sine mercede prorsum Paucus
Remeare in ludum,

id eo moneo quia quibus vnus esse videtur perpetuus versus, ludum eludunt, aliudque subrogant. In repastinare sic integrabitur Afranij versus,

Repastinare sero tu senex fugis.

Obseruandũ aũt in Festo, excodicari esse arbores & virgulta effodere, cùm in auctoribus rei rusticæ sit circum codices & stipites arborum ablaqueare: *Aut siluester*, inquit, *excodicatur.* At vbi scribitur, *Neq; apse bene meritus rem*: haud equidem dubitem emendare, *bene meritus stem*: ac vt opinor candidum emerebitur calculum ista correctio. Cùm repotia explicat, locum Pacuuij affert, haud sanè repotijs & conuiuio tempestiuo dignum, sed quo pro pedica ferarum venatores, aut laqueo auium aucupes, aut compede Grammaticorum auctores vti possint: sic autem emendandum reor, *Ab hoc* — Excodicare.

Depulsum mamma pædagodandum accipit
Repotialis liber:

Ac repotialem credo vocat qui ad repotia vẽtitare soleret, aut in repotijs liber factus esset. At in Restat,

Impetus haud longè medijs regionibus restat,

credo non malè lectum iri. Sic autem etiã scribitur ex Lucillio nænia penè magica, *Rhonde sicadionq; cùm dixit Lucillius, quo nomina piratarum posuit, tam infestum sibi corpus & valetudinem referent, quàm lenis sed saluti nauigantium.* Ego cùm Icadij latronis mentionem apud Ciceronem esse sciã, & in horum verborum latebra delitescere videam, non dubitabo legere, *Rhondon Icadionq; cùm dixit Lucillius, nomina piratarum posuit, tam infestum sibi corpus & valetudinem referens, quàm illi essent saluti nauigantium.* Rodus autem modò vt adiectio est, vt, *alius saxum rodum*: modò substantiuum, vt & rudus in architectura: & cùm molem, glebam, massam significat, vt, *hinc rapere manibus rodus saxeum grande & graue.* & apud Lucillium in bolidis descriptione, qua vadum maris tentatur, — Icadius. — Rodus.

Hunc catapiraten puer eodem deferet vnctum,
Plumbi pauxillum rodus linique mataxam. — Catapirates.

hic rodus est pondus, & catapirates est, quæ à Græcis καταπειρατηρία vocatur, à pertentandis vadis. Regiescit à Festo exponitur crescit: sed cum

ςum glires indidem nomen habere in fragmẽto significare videatur, reglescit esse scribendũ affirmo, pro reglisćit, à glisco.

CAPVT XXVI.

Rustariæ falces, tertijs diebus, ob vagulationem, aurem capere antestati, antestatus.

Rustariæ falces.

DIV multumque quæsiui quæ sint lib. 1. c. 22. apud Varronem falcea rustariæ: & dici non potest quàm mihi molesta vox ista fuerit: modò ruscarias somniabam à rusco, modò rustarias quasi rusticarias dici fingebam, & vanus ineptusque semper ariolus eram. nunc ad veram tandem euasisse coniecturam videor. cum enim apud Festum reperiam, *rustum ex rubus*, neque amplius præterea quicquam (edax enim illa temporis vetustas reliqua eo in loco consumpsit) haud dubiè rustarias falces interpretabor, quibus ruti secantur rubi, qui per agros serpunt. Cùm autem à Festo explicatur

Tertijs diebus.

res comperendinata iudicium in tertium diem constitutum: magno id adiumento est ad intelligendã & illustrandam duodecim tabularum legem apud Fest. Pomp. libro decimonono, quæ his verbis est concepta, *Cui testimonium defuerit, is tertijs diebus ob portum ab vagulationem ito.* scio equidem hæc à iurisconsultis doctissimis huius memoriæ variè exponi, & magno studio ab illis semisepultas legum earum reliquias erutas: quosdam etiam quadam decemuirali potestate leges scribere & rogare: tentabo tamẽ hac in lege sensum, qui mihi probabilis videatur, explanare. neque verò debeo excludi ab hac interpretatione, quæ velint nolint tota coniecturæ est, vt sagacis sit hominis & mediocriter eruditi eam captare, non solius iurisconsulti. Puto igitur significari, si testis ei defuerit, qui litem habuit, ei licere comperendinationis die, id est die tertio, ante eius ædes liberè conqueri & implorare eius testimonium, conuiriumque recusanti facere. Nam à vagio vagilo & vagulo deducitur, vnde vagulatio, quod conquerentis & plorantis est: nec assentior ijs, qui à vagor deducunt, nec qui obuagulatum legunt, cum vagulationem Festus planè aperteque legat, & interpretetur, sitque ob vagulationem dictum antiquo more pro ad vagulationem. Et quoniam verba duodecim tabularum modis omnibus video interpolari atque mutari, nec per nostram licere eorum sepultis manibus inscitiam quiescere (nam quæ non intelligimus, protinus ad nostrum captum scribimus atque formamus) ipse quoque pari ac reliqui in eas temeritate ac vesania grassabor. Lex est apud Porphyrionem interpretem Horatij, libro primo nona satyra, sed ita balbutiens, vt à nemine intelligatur, & tamẽ loquatur quicquid cuiuis collibuit: *Si vis vocationi testamini igitur rem capito antestari.* Ego eius verba sic concipienda puto, *Si in ius vocat, ni it, antestatus manum iniicito, aurem antestati capito.* &, vt opinor, non

Aurẽ antestati capite.

longè recedunt ista à vestigijs deprauationũ vetustarum. Nam in illo, *mini igitur*, mihi latitare videtur *manum iniicito* cum priore auris syllaba: & nominatim diserteque mouent interpretea proditam lege actionem iniuriarum in eum fuisse, qui sine antestatione manum iniecisset. Etiam alia in lege, *Si pater filium ter venundabit, filius à patre liber esto*: non vt editur, *venundauit*, legendum credo. non enim possum credere, decemuiros *dauit* scripsisse: & animaduerti non insequenter in futuro leges loqui solere. Aliam etiam legem aduersus nos vindicẽ assertoréq; postulare cogamus: ea est apud Gellium, sed valde corrupta: quam sic lego, *Qui se erit testatos libripensve fuerit, ni testimonium fateatur, improbus intestabilisq; esto.* alij pro fateatur, fariatur edunt, alij feriatur, non malè etiam ferat legeretur: testatus autem est antestatus, quo pacto & scribenti non repugnabo: in Gellio, testatior peruersissimè scribitur.

Antestatus.

CAPVT XXVII.

Vindiciæ, tunctum tignum.

Vindiciæ

CVI non dictus Hylas puer, & Latonia Delos? quis non sibi de vindicijs esse dicendum aliquid putat, ex & hoc tãquam mustaceo laureã petit? nos quidẽ semper auditores nõ erimus tantum, aliquando etiam reponemus, & ista de re loquemur. neque tamen ab alijs dicta repetemus omnia, húcq; conijciemus: sed quod in Pompeio animaduertimus scribemus. *Vindiciæ*, inquit, *appellantur res eæ de quibus controuersia est: aut potius dicuntur vindiciæ inter eos, qui contendunt*: sic ferè sensum in eo constituendum crediderim, cùm mihi quid tale proloqui voluisse videatur: & sententiæ nostræ exemplum Catonis conuenit, quod ipse profert, *Prætores secundum populum vindicias dicunt.* sed & vindiciæ dicebantur, quæ ex agro afferebantur in ius vindicandi causa: etiam vindiciam in singulari dicebat rem Seruius, de qua controuersia erat ab eo quod vindicabatur. Vindiciam ferre est sententia decretóque obtinere rem: dicebat enim vindicias iudex: ferebat vindicias qui rem obtinebat: sed si vindiciã ille tulerat qui non debuerat, tribus arbitris datis, duplione damnũ luebat. lex enim erat, *Si vindiciam falsam tulit, rei sive litis arbitros tres dato, eorum arbitrijs fructus duplione damnum decidito.* Significãt & vindiciæ manus correptionem, [illegible] à Clemẽte vocatur, à Charisio [illegible], quòd manus brachiale caperetur, qui carpus dicitur. Id & Gellius indicat lib. 20. cap. 9. scribens, *Vindiciæ correptione manus in re atque loco præsenti apud prætorem fiebant.* Ex eo etiam adsertor [illegible], & adsertio [illegible] vocatur, vt in lexico Latinogræco reperi. Sunt & vindiciæ libertas, Charisio auctore, qui [illegible] explicat. Est & libro decimoseptimo cap. secũdo in Gellio lex, *Ante meridiem causam consicito, cùm perorant ambo præsentes:*

hic

hic ego eis facilè assentior, qui *causam coniicito* legunt: nam hoc fieri lex non vult nisi vtraque parte præsente. neq; tantùm rei causam coniiciunt, sed eam quoq; iudex conijcere dicitur cùm audit. conscire autem causam pro cognoscere Latinè dici non posse reor, vitiosósque Gellij codices arbitror. Nam in Cornificij antiquis libris *coniicito* indubitanter sine vlla vitij aut lituræ suspitione scribitur. *Post meridiem*, inquit, *præsenti litem addicito, si ambo præsentes*: hic lis, res est de qua controuersia est, quæ addicitur alteri, præsente tamen aduersario. nam eo absente non temerè statim adiudicare præsenti rem solebant, sed comperendinabant. Itaq; de Claudio apud Suet. in eius vita, ca. 15. vt nouum scribitur, *absentibus secundum præsentes facile dabat.* legere tamen quidam malunt, *Litem adijcito*, vt eodem die coniectioni lis adijciatur. Quod autem in Gellio additur, *Sol occasus supre ma tempestas esto*: significat post occasum solis cognoscendas causas non esse, nec iudicandum, sed tum iudicium esse dimittendum. igitur occasus solis est supremum tempus diei vltimumque iudicantibus: Alia est lex de iuncto tigno xij. tabularum apud Fest. Pomp. lib. 18. verbo nescio quo concapu contaminata, aut, vt alij emendant, capulo capularis facta: quam ego sic scribendam puto, & fortasse tur pius inquinabo fœdaboque, *Tignum iunctum ædibus vineæq;, copula ne soluito*: vt lex vetet tignum vindicari & extrahi ex ædibus, & vinearum maceria, aut aliquo earum cópluuio aut iugo. nunquam putaui capulos egere tignis: fauet emendationi, quòd iurisconsulti tantum de tigno in vinea & ædibus legem xij. tabularum loquutam scribunt, nec capuli meminerunt, sed nec Festus ipse: verùm quia in antiquis libris partim *concapet*, partim *concapu* reperitur, neque eorum negligenda est auctoritas, fortasse hac formula lex sit edenda, *Tignum iunctum ædibus vineæq; cum capite, ne soluito*: nam capite iunguntur tigna & viueis, cùm alligantur innectunturque vitibus, & ædificiorum parietibus cùm inseruntur induntúrque: vel potius in vinea iunguntur cum aliquo vitis capite: nam capita vitium stirpes dici nó ignorat, qui scriptores rei rusticæ legit. sed & Maro ita vsurpat 2. Georg.

—*super. si deducere terram, Sæpius ad capita.*

atque hanc interpretationem veriorem puto, posterioremque scripturam legis certioré existimo: sed omnium sinceríssimam, *Tignum iunctum ædibus vineæ ve ne vindicato, ne soluito.* huic quidem fauet Vlpiani interpretatio, qua dicit legem duodecim tabularum neque solere permittere furtiuum tignum iunctum ædibus vi ne æve, neq; vindicare. Nó deerit fortasse qui, *Neve capito, neve soluito*, scribat.

Iunctum tignum.

LIBRI DECIMITERTII FINIS.

ADRIANI TVRNEBI ADVERSARIORVM LIBER DECIMVSQVARTVS.

CAPVT I.

Subulo, subuerbustus, subscudes, strigones, sueru, offt sucra.

OBLIVIA, vt Varronis vtar voce, linguæ Romanæ mihi videor tractare, cùm Festi epitomen lego: quia tamen magno adiumento est latinè cupientibus scire: & quo quicque antiquius est fumo fumíque magis, vt in imaginibus nobilitatis, vehementius ad miramur: operæ non parcam meæ quædam interpretari. Libr. 17. luciotillâ vocem tenuem & altam dicit esse: sed origo vocis ignorata enodationi notionis explanationique officit: eam sepultam conabor tanquam effodere: equidem à crotalo, aut voce Græca deductam puto, cum diminutionis formatione, vel certè vt Græca vox est fictitia, sic de sono Latina fuerit efficta. Subulo est Festo tibicen Etrusca lingua: hoc etiam vocabulum soni imitatione esse puto factum, vt sit subulo, tãquam sibilo. Subuerbusta est sub verberibus vsta, licentia & petulantia ce mica vocabulo è multis coagmentato: sic saty. 7. li. 2. *vri virgis ferroq; necari*, dixit Flaccus, quãquam in eo vri per se etiam commodè intelligi, vt antè dixisse me recordor, potest. idem ode 4. Epod.

Subulo.

Subuerbustus.

Epod. *ibericis peruste funibus latus.* Sed & subuerbustum apud Septimium Florentem in libro de Pallio reperimus, sic enim scribit, *Enimuero iamdudum censoriæ intentionis epischynio dispersa, quãtum denotatui passiuitas offert, libertinos in equestribus, subuerbustos in liberalibus, dedititios in ingenuis, rupices in vrbanis, scurras in forensibus, paganos in militaribus.*

Subscudes. Eodem Festi libro in explicãdis subscudibus, quæ sunt cuneatę quædam tabellę quibus immissis tabulæ inter se coniunguntur, puro legendum, *Quia quo immittuntur succuditur.* nam à succudendo, mihi nomen videntur potius habere, quàm à succidendo: etsi enim locus cui inseruntur, excauatur, succiditurque inde aliquid vt immittantur, cùm tamen id fiat cudendo scalpris malleo percussis, & immittantur ictu mallei, non video cur non debeant potius à succudendo quàm succidendo deduci. Quod si Festus à succidendo scripsit, vt & forrasse fecit, nę ab eo libentissimè dissentio. sed & qui *strigores* dicuntur ab eo, explicanturque *densarum virium homines*, vereor ne strigones potius nominandi sint: quanquam hoc in medio relinquo nec affirmo. In strige explicanda versus adhibentur Gręci valdè deprauati, quibus reconcinnãdis prodesset forrasse Hesychius, nisi & ipse pari calamitate læsus esset: sed quid vetat eius audire balba verba [illegible]. Hic profectò nemo dubitabit quin de nocturnis strigibus loquatur, quas & à quibusdam dicit existimari nycticoracas, id est, nocturnos coruos. Forrasse autem vt aliquid conemur, etsi non adspirabit studio forsitan fauens deus, sic versus nõ absurdè restituerur,

> στρίγγ' ἀποπέμπειν νυκτιβόαν, στρίγγ' ἀπὸ λαῶν,
> ὄρνιν ἀνώνυμον ὠκυπόρους ἐπὶ νῆας.
> στρίγγα φλεγίκαμον.

In eas aues credebant mulieres sagas magica cantione mutari: Ouid. 6. fast.

> *Næniaq; in volucres marsa figurat anus.*

Sueris. Offa fuera. In spectili, siue etiam speteile est, sumen sueris legendum arbitror, vt apud Varronem in obsoletis scribitur exemplaribus, *perna, à pede: sueris, à nomine eius.* sed & suera pro suilla dicebatur: Varro in reconditis libris, (non enim in popularibus eodem modo scribitur) *Offula, ab offa minime suera.* Equidem scio ista visum iri multis inepta & falsa: sed si veritas antiquæ linguæ asserenda est, eam existimo integrius sinceriusque seruatam in libris scriptis quàm publicatis: quia qui editionibus præfuerunt, quæ vera iudicabant, aut percipiebant, euulgare maluerunt, quàm quæ vel non intelligebant, vel aspernabantur, edere.

CAPVT II.

Præsepes, falisca, frons occipitio prior, bona salute, cædere frondem, cædere faginam, defrudare segetem.

MVlta sunt in Catone verba, quæ perdiligentem grammatici operam & curam desiderant: neq; is ludat operam, qui in eis explicãdis studium ponat. ne longè abeas, quænam sunt apud eum scriptorem c. 4. faliscæ, cũ scribit, *bona præsepes, faliscas clatratas.* Ego præsepeis apud eum interpretor, vbi pabulũ bobus ponitur quod minutum est, vt hordeum lupinum, eruum, vitia, frons, quę in canali obiicere solemus iumentis: faliscas interpretor, in quibus ponitur pabulum gramineum & herbaceum, vt fœnum, farrago, reliqua: quod quidem præsepis genus rastellarum vulgò vocamus. Itaq; apud Catonem pręsepes hibernę sunt, faliscæ æstiuæ, quia legumine & fronde, quæ in canali ponẽda sunt (non enim faliscis continerentur clatratis) iumenta aluntur hyeme: fœno & reliquo pabulo, quod in clatris ponitur, æstate. non me fallit rameñ vtrunque genus præsepiorũ nomine comprehendi posse, cùm apud alios scriptores præsepeis tantũ & præsepias reperiamus, falisças nõ reperiamus. sed & præsepes stabula significãt. Faliscę autem nomẽne habeant per diminutionem à falis, an quod potius reor à Faliscis populis, nondum mihi satis liquet. Sententia Catonis est instar oraculi, frontem occipitio priorẽ esse: cuius sensus est: præsentiam esse potiorem absentia. nam præsentiæ respondet frons, absentiæ occipitium. *Si quid*, inquit, *bona salute vsu venerit, benignè defendent*: hic *bona salute* quomodo tãdem accipimus? & putem verbum esse quo bonam valetudinem & salutem ominabatur, contrariaque deprecabantur: argumento est quod comicus Plautus in mercatore, Sc. Hera quo me misit. scribit his verbis,

> *Sua quidem salute ac familiæ maxima.*

est enim bona salute, tãquam salute propitia. *Frondem*, inquit c. 5. *populneam, vlmeam, quernean cædito*: ego cædere frondem existimo esse eam colligere, quod cùm faciebant, eam stringebant, & ferramento plerunque velut deradebant ex arbore: & quia fronde faginabatur pecus, existimo comicum Plautum per translationem in Mostellaria, Sc. Exi è culina. dixisse,

> *Este, effercite vos, faginam cædite.*

Cæterum in eo Catonis capite, quid est, *fegetẽ ne defrudet*? defrudare veteres pro defraudare dixerũt: defrudat autem genium suum homo & se, qui sibi non indulget, & miserè viuit, & tanquam demenso suo detrahit: quod idem facit, qui segeti & agro culturam & opera iusta non tribuit, sed vel de aratione, vel lætamine, vel semente deducit: tamen in Plinij codicibus, ne quid dissimulem, lib. 18. cap. 24. segetẽ defrugare non defrudare legitur: quod Budæus de frugibus terrã extenuantib. accipit.

Præsepes. Falisce. Frons occipitio prior. Bona salute. Cædere frondem. Cædere faginam. Segetẽ defrudare.

CAPVT III.

Chrysendeta, vespertilio, viriolæ, viris, admissionum liberti.

CHrysendeta vasa doctissimi viri explicãt crustis aureis illigata & exornata, vt in Martiale

Chysendeta.

Martiale lib.2.epig.43.

Immodici tibi flaua tegunt chrysendeta mulli.

ego vasa gemmata esse puto, quorum gemmæ consertæ & contextæ tenerentur: Plutarchus in Lucullo id satis indicat, [illegible] . Plinius hoc genus vasorum mihi innuere videtur, cùm initio lib.33. sic scribit, *Turba gemmarum potamus & smaragdis teximus calices, ac temulentiæ causa tenere indiam iuuat, & aurũ iam accessio est.* Sed & illud Maronis, 2. Georg.

Vt gemma bibat & sarrano dormiat ostro:

ad chrysendeta referri posset, nisi veteres vasa potoria è gemmis absq; auro etiam habuissent. Verspertilionem viri eruditissimi explicant apud Iurisconsultos, qui interdiu exiliter videt, noctu acri sit acie: ego potius putem eum esse, qui interdiu more vespertilionis latitet, noctu prodeat: quod fugitiuos quosdam fecisse olim non dubium est, ne enim in dominum vel in notos inciderent, interdiu sese abdebant, cùm foras exirent noctu, vt vespertiliones.

Verspertilio.

alijs tamen in libris vespillo legitur. reperi in antiquo lexico vespillonem esse sepulchrorum violatorem, quem Græci τυμβωρύχον vocant, qđ intelligetur per antiphrasin, quasi non sepeliat sed nudet, cùm vespillo funerare soleat. in Latinogræco lexico reperi vispellio & vespillo: vbi etiam exponitur ille νεκροθά-πτης, hic νεκροφόρος. ita ille funerator est, hic cadauera portat.

Vespillo.

Legunt in Plinio lib.13. cap 5. liberalissimis doctrinis ornatissimi viri, *Vxoriæ celticæ, viriles celtibericæ*: ego, *viriolæ celticæ, viriæ celtibericæ*, codicibus Plinianis vindico asseroq;: sunt autem viriæ, armillæ virorum, inquit Isidorus lib.19. cap.30. quanquam mulieres etiam armillæ viriæ appellari cæperunt. Septimius Florens, *vtique sicut vestigia cestuum viria occupauit: ita & endromidis solocem aliqua multitia synthesi extrusit.* Planè in antiquo lexico viriæ, viriolæ exponuntur brachiales. Sententiam probare nullo modo meam possum, qui leui adductus coniectura 3. de nat. deor. pro victoriolis aliquando viriolas legendum credidi. nam victoriæ à simulachris manibus eorum insistentes gestari olim solebant. Cicero 6. in Verrem, *Insistebat in manu Cereris dextra simulachrum pulcherrime factum victoriæ.* Eum autem Plinij locum non leuiter læsum existimo, quantum quidem è libris scriptis conijcere possum. obiurgat enim tristis censor mores. Itaque per concessionem dixerat, *Habeant in lacertis iam quidem & viri*: deinde paulò post, *habeant fœminæ in armillis*: nec multò post, *& in secreto margaritarum sacculi è collo dominarũ auro pendeant*: sequitur mox acerba increpatio, quæ grauiter mores sauciat, *etiamne pedibus induitur?* Quod non longo subiecit interuallo Plinius, vereor vt satis emendatum sit. *fuit*, inquit, *& alia Claudij principatus differentia insolens his, quibus admissionem liberti eius dedissent, imaginem principis in anulo ex auro gerendi.* nec eustriant tamen scripti libri. Hic nisi vanũ augurium meum est, putem Plinium scripsisse, *quibus admissionum liberti ius dedissent*. libertos enim gratiosos principis intelligit, qui homines ad eum admittebant, admissionibusque præerant. Huius me certè coniecturæ noodũ nec pœnitet, nec piget: quanquam sensum aliquem è superiore lectione elici posse non eo inficias, qui si cui probatur, aduersarium me pertinacem non habebit.

Viriolæ

Viriæ.

Admissionum liberti.

CAPVT IIII.

Pelagus, obliquare sinus, solitaurilia, triremis, interior, ambiguum relinquat, cestus, melior victima, flaua oliua, tardus fumus: & quædam alia apud Maronem 5. Aeneid.

VT *pelagus tenuere rates*, inquit Maro lib.5. Æneid. quod explico, vbi altum tenuere procul à littore prouectæ: id enim pelagus est: argumento sunt pisces pelagij, qui opponuntur littoralibus. Ibidem,

Pelagus.

Olli, inquit, *cæruleus supra caput adstitit imber*:

hic crediderim cæruleum Græcorũ more pro atro poni. Homerus 1. Iliad.

ἦ καὶ κυανέῃσιν ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε Κρονίων,

id est cæruleis superciliis, quod valet nigris, consensu Græcorum Grammaticorum: sic 6. Aeneidos,

Ceruleus

—cærulea subuectat corpora cymba:

interpretor, atra & nigra. Obliquare sinus, est velum obliquum tendere quod fecit necessariò Palinurus, cùm transuersi venti flarent: sequitur enim, *Mutati transuersa fremunt.*

Obliquare sinus.

Hic duo rite mero libans carchesia Baccho,

ibi cùm scribit Maro, inferias fundi & mitti significat, quas Græci χοὰς appellant. fundere autem dijs Manibus placamina solebant vinum meracum, mel, lac, aquam, sanguinem, aliaq; eiusdem generis. vt è Persis Æschyli cognosci potest. Anguẽ scripsit Maro exisse è sepulchro Anchisæ, nõ sine antiquitatis significatione. Veteres, vt scribit Plutarchus in Cleomene, attribuerunt & dicarunt heroibus serpẽtes: cuius rei etiam causam afferre conatur. Sacra quædã solitaurilia veteres appellabant ab immolatione suum, ouium, boum. hoc genus sacrificii Maronem putem significasse, cùm scripsit,

Solitaurilia.

—cædit quinas de more bidentes,

Totq; sues, totidem nigrantes terga iuuencos.

Acherontem autem Latinis esse non tantùm inferorum flumen, sed interdum inferos etiã ipsos, quę etiam Acherontia templa vocat Lucretius, & iam antè dixisse me commemini, & hîc non abs re repeto. *Manes enim Acheronte remissos*, animam Anchisæ ab inferis reuersam intelligo.

—Triplici pubes quam Dardana versu

Impellunt, terno consurgunt ordine remi,

Triremis.

cùm Maro dicit, triremem describit, quam tamen nullam belli Troiani tempore fuisse, ex historia notum est, cùm triremes primus ædificauerit, auctore Thucydide, Aminocles Corinthius multis postea seculis: sed poetæ non perinde historiæ fidem exequi solent: & apud

eos

eos crebri sunt [illegible]. Cùm exponeret Seruius illud Maronis eodem libro,

—dum proram ad saxa suburget interior,

Interior.

id est, sinisterior, locum Ciceronis 3. in Verrē affert, *quem omnia intus canere dicebant.* quod est, sinistra carmen peragere: sed interiorem illic crediderim, qui cursu breuiore ad metam tendebat: vt apud Ciceronem in Arato,

Nam cursu interiore breui conuertitur orbe:

cui tamen vt sinister esset eueniebat. etsi non ex eo interior dicitur, sed quia propinquiore spatio & breuiore ad scopulum, qui pro meta constitutus erat, pergebat. Intus autem canit, qui sinistra carpit chordas, tacita quadam musica, nec foris audita, sed artifici tamen intellecta. dextra enim, quæ modos facit, foris auditur, carmenque non tantùm artifici, sed etiam auditori canit, cùm sinistra auditori carmen suffuretur. ita cùm sinistra intus canerent, & ad furtum vterentur (vt ex illo Catulli loco epigram. 12. patet,

——manu sinistra
Non bellè vteris in ioco.)

Cicero citharœdum illum à Verre superatum artificio dicit, quòd Verres melius intus caneret, id est furaretur. Cùm scribit Maro,

Victori chlamydem auratam, quam plurima circū
Purpura Mæandro duplici melibœa cucurrit:

vestem prætextam significat, eandemq; Phrygiam, nam acu pingere Phryges inuenere, vt Plinius lib. 8. c. 48. refert.

Ambiguum relinquere

Transeat, inquit Maro, *elapsus prior, ambiguumque relinquat.*

hic ego ambiguum interpretor parem & ambigentem de cursus palma cum eo & victoria: & relinquere existimo esse præterire: qui enim quem præterit, eum post se relinquit. plus, inquit, si spatij superesset, eum præteriret, qui cum eo iuris in cursu ambigui fuit, cùm simul ad metam peruenerint. Cestus lora erant, quibus pugilum brachia & manus innectebantur, vt si qui hoc tempore pugillatu decertare vellent, chirothecis manus munirent, quò & firmiorem ictum inferrent, neque

Cestus

manum læderent, & sine noxa sustinerent aduersarij petitionem. Cestus ex eo vocatus, quòd, vt opinor, lora illa suta essent, quasi sit [illegible], id est sutile lorum, vt Græci loquūtur, vnde & nomen etiam cingulo Veneris, quòd sutile sit. cestus significat Maro cùm dicit,

Et paribus palmas amborum innexuit armis.

Rursus, *—& cunctis attollat brachia palmis.*

Iterum, *—duroq; intendere brachia tergo.*

Rursus, *——tantorum ingentia septem*
Terga boum plumbo insuto ferroq; rigebant.

Corpore tela modo atq; oculis vigilantibus exit,

id est quod Cicero in Catilinam dicit, *& vt dicitur corpore effugi*: estq; verbum gladiatorium. Cùm prima hostia non litabatur, aut effugerat, & succidaneæ hostiæ immolabantur, ad

Melior uictima.

deos placandos, meliores, vt opinor, dari dicebantur, ad quem ritum Maro respexit, cùm scripsit,

Hanc tibi Erix meliorem animā pro morte Daretis
Persoluo. sic & lib. 12.

Hoc habet, hæc melior magnis data victima diuis.

quo & prouerbium Græcum pertinet, [illegible]. respexit & Maro ad hostias eas quę animales dicebantur, ad consultatoriarum discrimen, vt critici dicunt. Ibidem,

Custodem ad sese comitemq; impubis Iuli
Epitiden vocat:

Epytiden lege, vt suprà Cysseus non Cisseus: huius rei Homerum auctorem laudo: qui Iliados ρ. scripsit,

[illegible]

Ibidem Virgilius

— flauaq; caput nectentur oliua,

Flaua oliua

dixit, Æschyli epitheton secutus: nam in Persis ait,

[illegible]

vbi interpres Græcus flauam dicit oliuam vocari, quòd posterior pars folij videatur porracei esse coloris.

Nullane iam Troiæ dicentur mœnia? nusquam
Hectoreos amnes Xanthum & Simoenta videbo?

Coloni & profugi solebant effingere simulachra patriæ maioris, eiusque nomine vrbem, quam condere & incolere parabant, afficere: sed & amnes eius repræsentare ijsdem nominibus: vt in 3. Æneid.

Procedo, & paruam Troiam, simulataq; magnis
Pergama, & arentem Xanthi cognomine riuum
Agnosco, Scææq; amplector limina portæ.

Iterum 5. Æneid. *—vdo sub robore viuit*
Stupa vomens tardum fumum, lentusq; carinas
Est vapor.

Tardus fumus.

quis est hic obsecro tardus fumus? an amarus & acerbus? vt 2. Georg.

——tardumq; saporem
Fœlicis mali.

Et non putem: an potius qui non celeriter emicat, præsertim densior, & ex materia vda, quique diutius durat cunctaturque & diuturnior est? & verius putem. Sed & vapor, id est ignis lentus erat. nam etsi naues erant vnctæ, tamen vda materia nonnihil officiebat igni. *Iamq; vale, torquet medios:* aduētante die discedit ab Ænea Anchises. noctu enim solēt dij, in quorum numero manes ponūtur, inuisere terras, interdiu relinquere: Papinius lib. 1. silu. 1.

——huc & sub nocte silenti,
Dum superis terrena placent, tua turba relicto
Labetur cœlo. Iterum Maro,

Deponunt animos nihil magnæ laudis egentes:

sic loquitur, quasi onera de nauibus deponantur, & quasi ijs naues exonerentur.

Et tempestatibus agnam,

hoc scribit, quòd, vt ait Cic. lib. 3. de nat. deor. tempestates pop. Rom. ritibus consecratæ erant, tempestarique, vt deæ minori, minor hostia immolabatur, vt fœminæ fœmina: Horatius od. 10. Epod.

Libidinosus immolabitur caper,
Atq; agna tempestatibus.

CAPVT V.

Artopta, artopticius panis, carinarij, onagoi, zamia, semizonarij, artem facere ludicram.

VErsus est in Aulularia Plauti, Sc. Dromo desquama. de quo inter eruditos magna cõcertatione pugnatum fuisse scribit Plinius, an illius esset poetæ,

Ego hinc artoptam ex proximo vtendam peto:

Artopta. Artopta autem vas quoddam fuisse videtur, quo panis torrebatur. tria enim panis erant genera, ex coquẽdi ratione, furnaceus, qui in furno coquebatur: clibanites vel testuaceus, qui in testu aut clibano: artoptitius, qui in artopta assabatur. Artoptitius panis. Pollux libro 10. capite 25. κλίβανον δ' ἂν καλοίης καὶ τὸ σκεῦος, ἐν ᾧ τοὺς ἄρτους ἐνοπτῶσιν, ὅταν κλιβανῖται, ὃ νῦν ἀρτοπτίον καλοῦσι. Itaque artopta à clibano vel testu alia erat, vt in qua tostus panis fieret. Plinius artoptam mulierem intellexisse videtur panificam, vt quidam censent, in Plauto, cùm vas significet, quod cùm in Quiritium ædibus esset, argumentum est ipsos sibi panem coxisse: sic enim li. 18. c. 11. scribit, *ipsi panem faciebant Quirites, mulierumq; id opus erat, sicut etiã nunc in plurimis gentiũ: artoptam Plautus appellat in fabula quã Aululariam scripsit, magna ob id cõcertatione eruditorũ, an is versus poetæ sit illius: certumq; fit Atei Capitonis sententia, tostum panem lautioribus coquere solitos, pistoresq; tantum eos, qui far pinsebant nominatos.* Tostus autem panis, vt auguror, in Plinio est artoptitius, qui lautioribus & delicatis coquebatur in artopta. Artoptitium quoque panem à testuaceo & furnaceo differre auctor est Athenæus lib. 3. his verbis, ὁ ἀρτοπτίκιος ἄρτος κλιβανίτου, ἐσχαρίτου καὶ φουρνακίου διαφέρει. Cæterum in

Carinarij. eadem fabula, Sc. Narraui amicis. qui sint carinarij non desiount grammarici vestigare, nec tamen feram istam in suo cubili reperire possunt: ego eos esse credo, qui cerino colore pannum inficiunt. Nam cera doricè κᾱρὸς dicitur, quæ alijs Græcorum linguis κηρὸς vocatur: libentius autem à Doribus & Æolibus latini mutuum sumunt, quàm ab alijs Græcis, ad quos in mercatum non proficiscuntur

Onagos. Dictionarium. sic in prologo Asinariæ ὀναγὸς, ὀναγὸς à Plauto vocatur, *Huic nomen Græcè est onagos fabulæ.* onagros enim maculatissimè & inquinatissimè edunt. & Sc. præsagibat. *zamia za-*

Zamia. *mia: ibi onerat aliquam zamiam.* Plautus tamen in Epidico, Sc. Atat tacete. cerinum dicit, vt siue carinarios siue cerinarios dicas, tantundem eloquaris, sine vllo vocabuli dispendio. cerinus color significatur apud Ouidium 3. de arte amandi, hoc versu,

Et sua velleribus nomina cera dedit.

In Aulularia aũt, Sc. Narraui. caupones non sunt qui vinum vendunt, sed nomen habent generale à copijs, vt sint mercatores & institores patagiorum, indusiorum, flammeorum, violacei panni & cerini. Itaque ista sic interpretor, vt dicantur caupones petagiarij, caupones indusiarij. Lego autem propalæ non propolæ. At verò semizonarij sunt qui zonulas minus dimidio latas, quàm iusta zona est, faciunt: vt semicinctia dicuntur. Quos autem dicit phylacistas adstare in atrijs, artifices intelligit in atrijs expectantes, vel manupretiũ vel mercis mercedem flagitantes, qui quòd in atrijs diutius expectant & morantur, custodes & phylacistæ adpositi videntur. Sc. Nimirum libenter. lego, *Si vino scatit Cormibiensem fontem Pirenem potest.* nam vulgò legitur *scatet:* scatit pro scateat dictum accipio. Quinetiam Sc. præsagibat mihi. *asini me mordicus scindant, boues incursent cornibus,* lego, non *mordicibus:* neque sanè moror criticorum auctoritatem, cùm modulus vetinum à me sit, si alia destituat aduocatione. Sc. Redi quo fugis nunc. *qui angulos his omnes mearum ædium & conclauium mihi peruium facitis:* è reconditis pluteorum libris lego potius, quàm *peruios,* quod concelebrant omnes editiones. vt enim obuiam aduerbium est: sic & peruiam. Sc. Non temere. *Continuò meum cor cœpit artem facere ludicram:* id est, protinus cœpit palpitare & micare. nam histriones gestum in scena agunt, & mouentur. Sc. Quis hic loquitur. *Is me nunc renuntiare repudium iussit tibi.* hoc ex loco intelligimus cur nuntium remittere pro repudiare, Cicero in Topicis dixerit. nam per nuntium sæpe renunciabát repudium: vbi, vt id quoque in transitu scribam, remittere est auctore Nonio mittere: sed quo huic capiti tandem vt fabulæ plaudatur, hic finem faciat.

Semizonarij. Artem facere ludicram.

CAPVT VI.

Innocentes poetæ comici, locus, & quædam in Cicerone 2. de leg. emendata.

AMbigitur cur M. Tullius poetas comicos innocentes appellarit lib. 2. de legib. cùm de sacris nocturnis & peruigilationibus differit. Ac mediusfidius hoc verbum vngratum, tribu morum est à nonnullis, nocturnis succenturiantibus: ego verò putem, cùm poetæ epici plerunque narrent fœdas libidines, quibus magnos deos irretitos fingunt, etiam ipsum deorum imperatorem Iouem, multaque impiè de dijs immortalibus comminiscantur, existimatos esse moribus nocere, eoque nomine à Platone è sua Repub. Homerum exterminatum, quòd moribus nocere. At verò poetæ comici, qui argumenta explicant è media hominum vita sumpta, præsertimque qui veterem comœdiam satyræ similem exercuerunt: cùm ita flagitia, dedecora, probra insectentur, vt hodie concionatores de superiore loco, aut poetæ satyrici Latini, hoc ipso plurimum prodesse moribus, & ad frugẽ homines officiumque reuocare existimantur. hanc ego causam existimo imprimis grauem, cur eos innocentes vocauerit. possunt tamen & è comicis alij nocentes, alij innocentes esse. Cùm autem eodem libro scri-

Comici innocentes poetæ.

Locus.

pfit, *Et quoniam & locus & fermo familiaris eft legum, legis vocem proponam*: intelligit & rẽ & fententiam, in qua verfatur, effe propriam legum & eas familiarem quendam fuumq; fermonẽ habere, ac proinde legem de religione fe editurũ fermone legum, qui paulò antiquior eft. fic autem plerunque locus vfurpatur, vt 3. in Verrem, *Noui locum*. & hoc libro, *Ita locus vt ipfe notus fit, ex quo ducatur queq; pars iuris*. At verò in illo loco, *Deteftatq; omnia eiufmodi repudianda funt*, fcitè & eleganter vir cùm omni liberali eruditus doctrina, tum etiam fingulari eloquentia præditus M. Antonius Muretus, *deteftataq; omnia*, legendum cenfuit, quem & in commentario fecutus meo fum: poffet tamen fortaffe etiam non incõcinnè legi, verbis paulùm loco mutatis, *omnia eiufmodi deteftanda atq; repudianda funt*. Quid quod eodem libro, pro, *diuinißima aũt dona*, ex antiquo libro, *numinibus dignißima*, vel *diuis dignißima*, legendum videtur? in quo perperam fcribitur diuinibus diuinifsima. fic enim vitia fcripturę plerunque in propinquum deflexa & corrupta, facilè corriguntur in diuerfum reflexa fonoque vicinum verbum. fauet emendationi Plato, in quo fcribitur *ἀνάθημα θεοῖς*. Ego verò etiam pro, *quam iufta facta & corpus cęfus eft*, legerim cupidè & perlibenter, *& corpus eius eft*, id eft, corpus fepulchri factum eft: ex eo *cæfus*, factum eft *incenfum* inuita Minerua. Etiam pro, *credo vel propter ignis periculum*, lego *credo videlicet propter ignis periculum*: in *videlicet* enim particulæ iura non rarò *vel* fuccedit, eiufq; perfonam induit, & locum inuadit.

CAPVT VII.

Suum fibi, ego faciam, profundum, iris, ftrictim tondere & per pectinem, inijcere inuolucrum, Vlmorum acheruns, deruncinatus, latomiæ lapidariæ.

PLautus in hoc velut profcenium iterum prodit, ac nunc quidem tanquam fpectator fabulæ Captiuorum excepi quædam, quæ in hoc capur regefsi. igitur *fuum fibi* valet fuum proprium, vt in prolog.

Suũ fibi

Sed is quo pacto feruiat fuo fibi patri. Iterum,
Sed infcientes fua fibi fallacia. Rurfum
Ita nunc ignorans fuo fibi feruit patri.

Igitur apud Teren. in Adelphis act. 5. Sc. 8. hũc fuo fibi gladio iugulo, eft fuo proprio gladio iugulo. Eft & ratio loquendi feculi prifci, *ego faxim*, & *ego faciam*, pro fier, eueniet: vt in eodem prologo,

Ego faciã

Si erit, ego faciam, vt pugnam infpectet non bonã:

& in Aulularia, Sc. Narraui.

Ego faxim muli pretio qui fuperant equos
Sient viliores gallicis cantherijs.

& in Perfa, Sc. Veterem.

Si id fiat, ne ifti faxim nufquam appareant.

quod genus dicẽdi iam ante etiam attigimus. Verfus autem illos, Sc. aduorte animum. qui legem venditionum, quæ addictione in diem fiunt, eleganter æmolantur, fic diftinguendos collocatis perfonis arbitror,

Aeg. Age fis roga. E. Emptũ nifi qui meliorẽ afferet,
Quæ mihi atq; amicis placeat conditio magis:
Quafi fundum vendens meis me addicam legibus.
Aeg. Profundum vendis tu quidem, haud fundũ mihi.

Parafitum autem gurgitem & voraginem, pro fundum eleganter, ad fundum alludẽs vocat, quafi mare quoddam fit, quo omnia forbeantur & hauriantur. Adijcit idem Ægio, *fed fi venturus tempori*: fi, inquit, venturus cœnatum es ad me, veni tempeftiuè & maturè. Refpondet parafitus, *æmulis iam ocium eft*, fic antiqui libri literati funt. Iam nunc, inquit, mihi otium quidni fit, cùm intelligam æmulos meos huic conuiuali operæ libenter vacaturos? nifi fi quis ita fortè accipiat, æmulis quidem & cupidis epulandi, vt mihi, otium eft. Vidi qui, *hem mulis*, legeret hoc fenfu, meis iam iumentis otium eft, nec vllo occupatus fum opere: qui mediosfidius fenfus non indignus eft Plautino fale, vt parafitus de fe quafi mulione loquatur. Itaq; ne difcedebat quidem, ac eum propè vt difcedat cogit fenex dicens,

Profundũ

Imo, venare leporem, nunc irim tenes:

quære, inquit, & venare tibi lautiorem cœnã, nunc tenes tirin auiculam, quæ galerita dicitur: cui fimilis eft cœna mea pulpamẽtis leporum comparata: alij, *nunc i, rem tenes*, ex *Irim tenes*, faciunt, non improbo fenfu: fed placet vt irim retineamus, vt aromaticam & condimentariam Catoni radicem intelligamus ad commendandam cibi gratiam. nam condimentaria mea cœna eft, cùm fit hortenfis tota ex olufculis & heluellis: vnde addit,

Iris.

Non meus fcrupofam victus commetat viam.

parabilis, inquit, & facilis eft mea cœna, nec fcrupea & afpera captatur via, vt cœna in qua venatio eft. Sc. Iam ego reuertar. fcribit,

Sed vtrum ftrictimne attonfurum dicam effe, an
per pectinem?

ftrictim tondere, eft tondere ad cutem, quod *ἐν χρῷ κείρειν* Græci dicunt: per pectinem, eft paulò longius à cute interpofito pectine tondere: fic Græcis duo tondendi genera funt, *σκάφιον* & *κῆπος*, illud ftrictim, hoc fecus. Sc. Iã ego reuortar. inijcere inuolucrum, eft linteo inuoluere, ne inquinetur veftis capillorum fegmẽtis. Sc. Mifer homo. viri imi fubfelli, viri funt qui non fedent in primis locis, fed in ima parte fubfellij, non prima: fic apud Ciceronem libro 3. epift. fam. 9. res longi fubfellij dicitur, quæ multis indiget qui deliberent. poffunt enim in longo fubfellio multi federe. Cùm autem, Sc. Quo illum nunc hominem. ait, *Væ illis virgis miferis, quæ hodie in tergo morientur meo*: fatis explicat, cur vlmorum Acheruntem alio in loco dixerit, quafi virgarum orcum & necem. Non eft autem difsimulandũ, eadem fcena,

Strictim tondere.
Per pectinem tondere.

Tum igitur ego ærumnatus deartuatus fum mifer.

legi in autographis libris,

Tum igitur ego deruncinatus:

à runcina, quæ ferræ genus eft, vt cenfent cri-

tici, & [illegible] græcè dicitur, verbo oon ioscita trāſlatione sed verè comica vsurpato. At verò illud, *inde porro ibis in latomias lapidarias*, sic accipito, vt oomen latomiarum ambiguum sit, cùm & eo nomine carcer intelligatur, & locus vode lapides exciduntur, quem significauit lapidarias addēdo distinctioois gratia. Veteres cùm vehementios & violentius vel arctius reoebantnr, pellebantur, trudebantur, exclamare solebant, hæc vis est: Plantus ibid.

Latomię.

Vis hæc quidem hercle est, & trahi & trudi simul.

Suetonius in Iulio cap. 28. *deinde clamantem, ista quidem vis est.*

CAPVT VIII.

Catullus emendatus, tabulæ lucelli & dati, Mamurra, liminis tabella, pinguis Vmber, æquinoctialis furor.

Catullus explicatur.

POteſtne cuiquam esse probabile, à Catullo lepidissimo & politissimo poeta speculum esse appellatione imaginosi vocatum, & tersissimum scriptorem huiusmodi nomiuatione vocabuli contra consuetudinem suá vsum esse? nam si speculo eam attributionē adiungeret, certè probari posset: verùm pro rei vocabnlo adiectionem pōsitam vsurpatamq; esse ab eo, credibile non est. quid igitur reliquom est? nēpe, quod frequentissimum io antiqnis libris, vt locum intactum integrumque nō esse suspicemnr, cùm ita epig. 39. scribitnr,

——nec rogare Qualis sit solet hæc imaginosum.

sed in vocabuli huius vicem quá vocem substituemus? non vnam sed dnas, *imago nasum.* irridet enim eo epigrámate decoctoris Mamurrę amicam, quá turpiculo dicit esse naso. si igitur inquit, hæc imago rogaret & cósuleret nasum qualis esset, sibi formosa nō videretur, nec milia decem posceret. Sed ex eodem poeta quędam addemns ad caput pertexendū. Epig. 16.

Vos qui milia multa basiorum
Legistis, malè me marem putastis.

suspicabantur malè virum esse Catullum, qui tantùm basiaret, nec virili libidine vteretur, quasi spado aut eunuchus esset, aur obscœnio re libidine molliorique captus, quam nefas nominare. Epig. 25. cùm inquit,

Tabulæ lucelli & dati.

Ecquidnam in tabulis patet lucelli
Expensum? vt mihi, qui meum secutus
Prætorem refero datum lucello:

hanc vt opinor efficit sentenriam: an non in illis tabulis & paginis, io quibus lucrū perscribitur, pro lncro patet expensnm? vt & mihi accidit, qui lucello, id est, paginis in quas lucellum refertur, scribo datum & expēsum. existimo eoim antiquis tabulas quasdam accepti fuisse vel lucri, & quasdā expensi vel dati, ad quas respexit. Pręfandum hoc quod sequitur,

Mamurra.

Vt ista vestra diffututa mentula:

honos igitur: sed nomine illius partis, quæ nō potest honestè appellari, libidinosissimum & nequissimum Mamurram iotellexit: de quo etiam crediderim illud accipiendum, *mentula mœchatur*: Et *mentula habet instar.* dubium enim noo est, quin figurato nomine quempiam perstringat. is autem qui sit, in hoc in Cæsarem epigrammate declarat, cùm per probrum eodem nomine designet. Lydiæ autem lacus vndæ in epigrammate in Sirmionem idcirco dicuntur, quòd aliquando ea loca Etrusci ditione tenuerint, qui latissimè imperarunt in Italia ante Romanorum imperium & occupatam à Gallis Galliam Cisalpinam, vt è Liuio lib. 5. notum est. At verò epig. 30. liminis tabella fores significat, quæ tabulis & asseribus factæ erant: sic σανίδας πυκινῶς ἀραρυίας non raro dicit Homerus. Epig. 37. *Aut parcus Vmber* malè scribi videretur. Petrus quidem Daniel, iuuenis literarum amaotissimus, sese io antiquissimo reperisse lexico ait locnm ita prolatum, *aut pinguis Vmber.* Persios quoque *desensis pinguibus Vmbris*, dixit satyra 1. eodem modo obesusus Etruscus dicitur, vt & à Marone secundo Georgicorum,

Liminis tabella.

Pinguis Vmber.

Inflauit cùm pinguis ebur Tyrrhenus ad aras.

Epig. 32. *Dianæ sumus in fide*
Puellæ & pueri integri:

Seculare carmen alternis canebatur à pueris, puellis patrimis & matrimis. In Dianæ se fide dicūt & tutela, quòd ope eius quę Lucina vocatur, vitá hauserint: & Artemis dicitur qnòd sanos reddat. puellę etiam ritu Athenienſium initiabanrur Dianę, & [illegible] dicebantur. Epigrammate 34.

Infœlicibus vstulanda lignis,

non abs re dictum est. nam prodigia & portēta, quæque aduersabantur, lignis infœlicibns cremare solebant, vt à Macrobio relatnm est. Epig. 41. cœli furor æquinoctialis ex eo dicitur, quòd æqnoctij sydere, vt à Theophrasto & Aristotelo scriptum est, maximę & fœdissimæ plerunque tempestates concitantur. non enim putem æquinoctialem Zephyrum dici, quod tamē nonnulli mutata distinctione coacti sensu peruincere conantur. Ego verò etiam epig. 51. *plumipedes volatilesq;*, quàm *plumipedas* legerim libentius.

Aequinoctialis furor.

CAPVT IX.

Iberici funes, prima sedilia, silentium regere, suburranæ canes, marsæ voces,

L*VPIS, & agnis quanta sortitò obtigit,*
Tecum mihi discordia est:

inquit Flaccus od. 4. Epod. illud *sortitò* ex eo dictum est, quòd res maximas solebant veteres sorti permittere, vt sortiri solebant tribus, sortiri prouincias. velut igitur naturæ sorte, & vt melius quod volo intelligatur, sortirione quadam mutuas gerant ioimicitias lnpi & agni, quasique eas sortiti siot, *sortitò* Horatius dixit. Ibericos autem funes pro spartieis io eo sdmiramur, cùm ibi ait,

Ibericis peruste funibus latus:

Iberici funes.

at, vt

at, vt Fabius ait, ineptus & ridiculus ille orator fuit, qui pro sparto herbas Ibericas dixit, quod tamen Horatij imitatione fortasse dicebat. adeo aliud orationi, aliud poemati decorum est. Eadem ode,

Prima sedilia.

Sedilibusq; magnus in primis eques.

Equites maioris dignitatis, vt qui tribuni militum erant, aut tribunicij, aut maioris census, sedebant in primis subsellijs quatuordecim ordinum, sed & ditiores propiùs spectabant quàm pauperes è plebis cuneis: hinc illud ab Horatio lib. 1. epist. 1. scriptum esse puto,

Vt propius spectes lachrymosa poemata Puppi.

Propius enim spectat qui in sedilibus primis sedet: etsi de equestri censu accipi potest, quē adepti, cùm in quatuordecim sederent, propius quàm reliqua plebs spectabant. At in proxima oda,

Canidia breuibus implicata viperis Crines,

non tam mulier esse dicitur & fingitur, quàm Acherontis furia. Ibidem,

—spargens Auernales aquas,

dixit, quòd in veneficijs & magicis sacris simulatos latices Auerni spargere solerent, vt apud Maronem 4. Æneid.

Sparserat & latices simulatos fontis Auerni.

Spargitur igitur aqua, vt in sacris, & species magicis accōmodatæ veneficijs, & infœlices arbores inferisque dicatæ, vt cupressi, caprifici sepulchrales, oua rubetarum sanguine imbuta, plumæ strigis, herbæ venenatæ Thessaliæ & Iberiæ, ossa erepta ieiuno cani adolentur quodam sacro. At verò ibid.

Inmori spectaculo, cùm promineret ore,

est mori in spectaculo ore prominente. Ibid.

Interminato cùm semel fixæ cibo,
Intabuissent pupulæ:

valet, cùm desiderio cibi immortuus esset, & contabuisset, eius oculis in cibo antè negato, coràm tamen posito, semper defixis, fame appetitum prouocante & cibo excitante. sic autem cibi desiderio immoriens enecatur puer, vt in eius iecore & medulla maior sit vis amatorij & philtri ex desiderio cibi. Cæterū ibid.

Silentium regere.

Diana quæ silentium regis:

ex ritu sacrorum dictum, in quibus imperabatur à præcone, vt qui aderant, linguam pascerent, id est, tacerent & linguis fauerent: spectatricem igitur & arbitram magici sacri lunam, cui & silentium tribuitur, vt 2. Æneid.

—per amica silentia lunæ.

regere dicit in nocturnis & magicis sacris silentium. Ibidem inquit,

Suburranæ canes.

Latrent suburranæ canes:

hic significat Varum circum cellas meretricū & fornices scortari. nam in Suburra meretrices erant. Persius sat. 5.

—totaq; impune Suburra,
Permisit sparsisse oculos iam candidus vmbo.

Ibid. *—nec vocata mens tua Marsis redibit vocibus:* hanc meo iudicio continet sententiam: non te Marsa nęnia nec cantione ad me reuocabo, nec mens tua mihi restituetur magico carmine: sed maius quiddam parabo, & ex humanis extis amatorio temperato non vsitata potione te insanum amore mei reddam.

CAPVT X.

Stoici libelli iacent inter sericos puluillos, humanam vicem apud Flaccum, exquilinæ alites, & quædam alia.

QVædam sunt, quæ quamuis obscœna flagitiosaque sint, tamen vt intelligantur sunt declaranda, in his præsertim auctoribus quos sæpe tractamus: vt apud Flaccum od. 8. Epod.

Stoici libelli iacēt inter sericos puluillos.

Quid quod libelli Stoici inter sericos
iacere puluillos amant?
Illiterati num minus nerui rigent?

Interpretum sententia in medio est, & multò melior illa quidem quàm nostra, attamē quia nescio quid aliud hic mihi placet, me deridendum propinare non verebor. Puto igitur sententiam esse, Alium tibi quære amatorem, alium subactorem & admissarium, me tam docto & erudito potiri nō potes, Epicureo præsertim & delicato. nam & Stoicorū libri, quorum philosophorum sententia seuerissima & durissima est, tamē inter delicias sericorū puluinorum collocari desiderant: vt inde coniecturam de voluptuarijs Epicureis facias, & alijs doctis hominibus, quàm fastidiosi sint amatores. quare alium tibi amatorem vide, eūque illiterarum: nisi fortè existimas, non satis valentes ad res venereas esse indoctos homines. At superiore quadam oda,

Venena magnum fas nefasq; non valent
Conuertere humanam vicem:

Humanā vicem.

sic interpretor, In veneficijs est quidē magnā vis, sed tantum profectò non possunt illa pro hominibus efficere, vt natura æqui & iniqui, vt fas & nefas, vt ius & iniuria mutentur. hoc hominum causa non possunt pęstare. Atq; id est humanam vicem: vt apud Cic. lib. 1. famil. epist. 9. *nostram vicem vltus est ipse sese.* id est, quod facere debuimus, id ꝓ nobis nostraq; vice fecit. nam debuimus eum vlcisci, qui sese vltus vltrò est. At, *& exquilinæ alites,* cùm 5. od. ait, eas dicit insepultas proiectum iri extra aggerem in exquilinis puticulis, feris & alitibus laniādas erat autem antiqua acerbissimū & ignominiosissimum honore sepulturæ carere, obijci; feris & alitibꝰ, aut in Tiberim trahi, aut in Gemonias scalas. Od. 9. Epod.

Exquilinæ alites.

Ad hunc frementes verterunt bis mille equos,
Galli canentes Cæsarem:

cùm ait, aut verterunt media breui pronunciandum, vt versus non claudicet, aut verterint legēdum. Seruius autem lib. 6. Æneid. scribit duo millia equitum ab Antonio transijsse ad Augustum, per quos victoriam adeptus sit. Ibid.

—cui super Carthaginem
Virtus sepulchrum condidit:

est, cuius sepulchro euersæ Carthaginis titulus subscriptus est. Nam rerum gestarum me-

moria sepulchrorum elogijs inscribebatur: Silius lib. 15.

Hæc Decios stygias Erebi detrusit ad vndas,
Dum cineri titulum, memorandaq; nomina bustis
Prætendit.

& Iuuenalis sat. 6. *—titulo res digna sepulchri.*

CAPVT XI.

Hasta velitaris, destinare, damiurgi, scutale, bendidia, diuortia aquarum, mulsum in triumpho.

QVÆ inter legendum 38. Liuij librum stri ctim attigeram & enotaueram, ea huic etiam schedæ appingam. *Vrbem*, inquit, *ne quam formulæ sui iuris facerent.* vt formula in iure prætorio & ciuili dicitur, cùm certa quadam actione & forma, & verborum certa conceptione aliquid comprehẽditur: ita in ciuitatum imperio & fœderib⁹ iurisdictioneq; & ditione formulã inde traductam posuit sanè quàm elegauter, cùm etiam ista certa cautione & lege certoq; iure non minus quàm priuata constent. *Ad Argos*, inquit Liuius, *amphilochum*: putem, *ad Argos amphilochium*, auctorem scripsisse, sed huc mendum iuuasisse: vt &, *frangi Gallorum opus*, non multò pòst adulteratum crediderim pro *opes. Ingentem vim pilorum, velitarium hastarum.* quæ sunt velitares hastæ? erant iaculatoriæ, id est, quibus eminus iaculabantur, proinde alijs leuiores: de his Ouid. ita scribit in Ibin,

Velitares hastæ.

Vtq; petit primo plenum flauentis arenæ
Nondum calfacti velitis hasta solum:
Sic ego te nondum ferro iaculabor acuto.

Hastam velitarem Polybius videtur γρόσφον appellare: quod enim de velitibus hunc in modum scribit Liuius, *gladijs à velitibus trucidabãtur. hic miles tripedalem parmam habet, & in dextra hastas quibus eminus vtitur, gladio Hispaniensi est cinctus:* Polybius ita Græcè scribit, καὶ τοῖς μὲν νεωτάτοις παρήγγειλαν μάχαιραν φορεῖν καὶ γρόσφους καὶ πάρμην. ἡ δὲ πάρμη καὶ δύναμιν ἔχει τῇ κατασκευῇ, καὶ μέγεθος ἀρκοῦν πρὸς ἀσφάλειαν. περιφερὴς γὰρ οὖσα τῷ σχήματι, τρίπεδον ἔχει τὴν διάμετρον. mox subijcit, τὸ δὲ τῶν γρόσφων βέλος ἔχει τὸ μὲν ξύλον ὡς ἐπίπαν δίπηχυ, τῷ δὲ πάχει δακτυλιαῖον, τὸ δὲ κέντρον σπιθαμιαῖον, κατὰ τοσοῦτον ἐπὶ λεπτὸν ἐξεληλασμένον καὶ συνωξυσμένον, ὥστε κατ' ἀνάγκην εὐθέως ἀπὸ τῆς πρώτης ἐμβολῆς κάμπτεσθαι καὶ μὴ δύνασθαι τοὺς πολεμίους ἀντιβάλλειν. Ita Polybio hasta velitaris hastili est longitudine duûm cubitorum, crassitudine digitali, ferro dodrantali, ita in tenuitatẽ & gracilitatem ducto & spiculato, vt primo statim ictu necessariò inflectatur. à velitari autem & manipulari hasta differebat amentata, quæ grauior erat & maior, & vt maiore impetu torqueretur, habena vel amento media vinciebatur, cui digitus inserebatur ad conatum ictus adiuuandum: D. Ambrosius, *intorquenda est amẽtata illa, non manipularis sententia.* Hoc plura, inquit Liuius, *velut destinatũ petentibus, vulnera accipiebãt.* destinarum hic videtur esse scopus, & destinare scopum, designare est quem petas: Liuius,

Destinare

Non capita solùm hostium vulnerabant, sed quem locum destinassent oris. Est & destinare, quod peris attingere & prendere: Cæsar lib. 7. bell. Gall. *Nã laqueis falces auertebant, quas cùm destinauerant, tormẽta retrorsus reducebant.* Est & mittere, vt tormento aliquo aut arcu: Vegetius lib. 4. c. 18. *Ad maiores ballistas, malleolos vel falaricas cum incendio destinant. Et sub aduentu*, inquit Liuius, *consulis Damiurgis ciuitatum, qui summus est magistratus.* apud Dorienses, inquit Hesychius, qui publica negoria resque ciuitaris administrant, Demiurgi vocantur, qui similes sunt ijs, qui ab Athenien sibus Demarchi vocantur, id est, tribuni. Peloponnesij autem dorici sunt generis, quo factũ est vt Damiurgi doricè Liuius diceret. ἐπιδημιουργοὺς appellat Thucydides li. 1. τούς τε ἐπιδημιουργοὺς ἐκπέμπειν. vbi annotant ἐπὶ redundare, & demiurgos esse phylarchos. sed verius puto, q̃d & Liuius & Hesychius scripsêre. opifices autem ab interprete explicari equidem plerunque miratus sum. Ait Liuius, *sed triplex scutale crebris futuris duratum*: scutale hic existimo coriũ esse, cuius loris habena consutis facta erat, sic appellatum, quòd ex eo genere corij scuta cõficerentur. nam, vt apud Polybium est, exterior scuti facies corio vitulino obducta erat. Inquit Liuius, *Consulatum idibus Martijs cùm inijssent, de Rep. deq; prouincijs & exercitibus senatum consuluerunt.* arbitror, de Rep ub. referre, esse senatum cõsulere quemadmodum Respub. in annum administranda sit, qui in prouincias mittendi, qui reuocandi, qui exercitus cõscribendi, qui dimittendi, quid domi militiæque agendum: quæ videtur relatio frequens fuisse anni principio, consulibus magistratum ineuntibus: Cæsar, *referunt consules de Republ.* Liuius, *Itaque consulibus nouis, quo die de prouincijs & de Republ. retulerũt, senatus vtique prouinciam Ligures decreuit. Romanorum*, inquit, *primum agmen extra sal tum circa templum Bendidium.* Bendis, vt scribit Hesychius, lingua Thracum Diana appellatur, vnde & Bendidia eius feriæ Athenis vocaban tur: nam eius sacra è Thracia adscita Atheniẽses receperant, illisq; ferijs disseruit in Piteæo de optimo Reip. statu Socrates, vt à Platone refertur. *Et cætera*, inquit Liuius, *spolia eius vrbis ante currum laturus? & fixurus in postibus suis?* solebant enim postes Romani spolijs hostium ornare: Polybius, ἐν ταῖς οἰκίαις κατὰ τοὺς ἐπιφανεστάτους τόπους τιθέασι τὰ σκῦλα. Maro 2. Æneid.

Damiurgi.

Scutale.

Bendidia.

Barbarico postes auro spolijsq; superbi.

Et 7. *Multaq; præterea sacris in postibus arma,*
Captiui pendent currus, curuæq; secures,
Et cristæ capitum, & portarum ingẽtia claustra,
Spiculaq;, clypeiq;, ereptaq; rostra carinis.

Sed ne ea quidem ædibus abalienatis licebat emptoribus refigere aut tollere, vt Plinius literis mandat. *Et prope ipsis*, inquit Liuius, *iugis ad diuortia aquarum castra posuisse*: diuortia aquarum iuga sunt, vnde in diuersa aquæ & cœlestes & perennes diuertunt: Lucanus lib. 2.

Diuortia aquarum.

Fontibus hic vastis immensos concipit amnes,
Fluminaq; in gemini spargit diuortia Ponti.

Inquit

Mulsum in triumpho.

Inquit Liuius, *& ad portam Capenam mulsum prosecutis funus dedisse.* veteres Romani mulsum in delicijs habebant, & in triumpho milites ab imperatore eo donabantur: Plautus in Bacchidibus, Sc. Atridæ.

> *Sed spectatores vos nunc ne miremini*
> *Quod nõ triumpho, peruolgatũ est, nihil moror:*
> *Veruntamen accipientur mulso milites.*

Ita eo exemplo & more tum Liuius significat Culleonem in Africani funere renouata memoria triumphi eius pileatum dedisse mulsum, aut triumphi imitatum liberalitatem & imaginem hoc fecisse.

CAPVT XII.

Aues pascunt, andruare, acus, aurum vnde, atta, arbitrium, arbitrarium, ambrices, aquarij, & quædam alia in Festo.

Aues pascunt.

MIHI librum primum Festi percurrenti, quædam in mentem venere ex alijs auctoribus, & è Festo occurrere, quæ commentationi huic insererem. statim initio scribit, augustum locum ab auium gustatu esse dictum quibusdam videri, quia aues pastæ id ratum fecerint. id arbitror de tripudio solistimo intelligi, cùm pullarius auibus offam dabat. nã si pascerentur, bonum augurium erat, si non pascerentur, malum. *Claudius pulcher*, inquit in Tib. Cæs. cap. 2. Suetonius, *apud Siciliam non pascentibus in auspicãdo pullis, ac per contemptum religionis mari demersis, vt biberent quando esse nollent, prælium nauale misit, superatusq; est.* & Asconius in 3. Verr. scribit dici solitum magistratum ineuntibus, aues pascunt: Cicero 1. de diuinatione, *dicito si pascuntur. Affecta*, inquit Festus, *fœmina vel in bonam partem dicitur, velut honesta: vel in malam, quasi ad extremum periculum adducta*: hæc mihi scribere videtur, ad illum Plauti respiciẽs locum, qui in Rudente, Sc. Quis est, extat,

> *Accipiam hospitio si mox venies vespere.*

Item vt affectam. Ambactus, vt ait Festus, lingua gallica dicitur actus: & ambactus, seruus mercenarius, vt circumactus, dicitur. hanc vocem vsurpauit Cæsar commentario sexto, *ita plurimos circum se ambactos clientesq; habet.* Ambacti autem erant apud Gallos, qui se nobilibus in seruitutem dicarant, quòd circum illos acti essent. In lexico Latinogræco, cuius mihi copiam optimus & eruditissimus iuuenis Petrus Daniel fecit, ambactus sic explicatur. Ambactus δοῦλος μισθωτὸς, ὡς οἰκέτης. ita ab Ennio hoc vocabulum Cæsar mutuò sumpsit. *Annus*, inquit Festus, *ex Græco venit, quem illi ἔνον dicunt, & quod nos triennium, illi dicunt τρίενον.* Hæc sic in Festi codice restituenda censeo, *vt & agrum ex græco ἀγρὸν appellatur. Aurum*, inquit, *dictum est, quia præcipuè custoditur. græcè enim αὔειν custodire dicitur*: hanc lectionem videor iure affirmare posse, cùm accommodatissima sit, non quæ obtinuit. Iterum, *andruare est recurrere: à verbo græce ἀναδραμεῖν venit.* id autem erit ἀνδραμεῖν. Cùm acus originem peruestigat, & è Græco ducit, lego,

Aurũ vnde dictũ. Andruare. Acus.

totum autem ex Græco sermone trahitur, quòd sarcire apud illos ἀκεῖσθαι dicitur. sic apud eum lego, *angulus à Græco ἀγκύλον venit, siue ab eo quod est ἐγγύς.* Nõ assentitur Festus Tullio in Topic. nec Varroni, qui inter æditum & æditimum nihil interesse censent: sed & M. Tullius in æditimo timum productionem vocabuli censet: prõ intimo Festus accipit, cuius hæc sunt verba, *Aedituus sacræ ædis tutor, id est curam agens: æditumus ædis intimus.* quanquam non satis apparet an significatione distinguat, quæ notatione diuidit. Lego etiam hunc in modum illud, *attauus quia atta est aui, id est pater, vt pueri vsurpare solent.* Nam quod *tata* scribunt, id verò tale est, vt ex eo tatauus non atauus formari debeat. cùm autem atta auum significet, vt Festus in verbo attin explicat, hanc enim vocem esse iunioris ad seniorem honoris causa tanquam ad auum, refert, tamen pueri attam pro patre dicere solebant. Putant iurisconsulti, nullum esse verbum latinum quo sententia arbitri vocetur. Itaque ipsi verbum cuderunt *laudum*, vt verè dicam, illaudatum. Ego arbitrium posse dici arbitror: quo auctore? nempe Festo, cuius hæc verba sunt, *Arbitrium dicitur sententia, quæ ab arbitro statuitur: Arbitrarium autem cùm adhuc res apud arbitrium geritur.* proinde incerta est & dubia controuersiaque iuris, & in voluntate potestateque & arbitrio alterius: quo factum est, vt Plautus in Amphitr. Sc. 1. certum arbitrario opponeret, quod inuito aliquo & ingratijs futurum esset:

Aedituus Aeditimus. Atta. Arbitriũ Arbitrarium.

> *Hoc quidem profectò certum est, non arbitrariũ.*

Ambrices.

Lego in Festo, ambrices regulas esse non tegulas, id quod sensus ipse declarat, sed & Francorũm lingua, quæ articulo addito tabellas quibus lacunaria texũtur aut ædes obducuntur, lambrices vocat, quod cùm fit, ædes lambricari pro ambicari dicit. *Aquarij sunt*, inquit, *impudicarum mulierum sordidi assecle.* Hinc puto hanc significationem manasse, quòd aquarij dicebãtur qui aquam in ædes portabant, qua plurima egent ad balneum seseq; eluendas mulieres. apud Plautũ in Pœnulo, Sc. Negotij. meretricula dicit, *Aggerundaq; aqua sunt viri duo defessi.* hac occasione amorum internuntijs solebant eis vti: hinc Iuuen. sat. 6. *venit conductus aquarius.* Septimius Florens, *primi erãt lenones, perductores, aquarioli, tum sicarij, venenarij, magi.* Aquarioli autẽ per diminutionem ad contemptum vt in vilissimis & omnium vilissimi ipsi dicuntur: Lampridius in Commodo, *Aquam gessit, vt lenonum ministerijs probrosis natũ magis, quàm ei loco crederes, ad quem fortuna peruexit.* Nos addito m, macarios appellamus. reperi & in lexico Latinogræco aquarium ὑδροφόρον esse, & aquariolum βαλανεῖς sed & baccarionem ὑδροδόχειον.

Aquarij.

CAPVT XIII.

Præfatus diues apud Maronem, territare, alterna fortuna, Camilla, & quædam alia in Marone 11. Aeneid. explicata.

MARO libenter poemati ſuo Romanos mores interſerit, & eis opus diſtinguit ſuum & ornat: ac, vt mihi videtur, decus opimorum ſpoliorum Æneæ tribuit 11. lib. cæſo Mezentio, quæ & Marti Gradiuo dicari facit in trophæo: ſic enim canit,

Mezenti ducis exuuias, tibi magne trophæum
Bellipotens.

Harum rerum obſeruatio & ingenioſum oſtẽdit poetam, & poema eruditione commẽdat. Sic cùm eodem libro ait,

Præfatus diuos.

Præfatus diuos, ſolio rex infit ab alto:

morem antiquorum expreſsit, qui antequam verba in ſenatu vel concione facerent, deos precari ſolebant, vt & qui apud Chriſtianos religioſiſsimi ſunt, facere hodieque ſolent. Nec hoc de antiquis illis exordijs interpretandum cenſeo, quibus orationes auſpicari ſolebant veteres oratores: *Deos immortales iudices precor, deáſque omnes*: ſed de precatione, quam facere antequàm concionarentur, aut in ſenatu loquerentur, ſolebant. Id ex ea concione intelligi poteſt, in qua Gracchus occiſus eſt, de qua ſic lib. 4. ad Herenn. Cornificius ſcribit, *Cùm Gracchus deos inciperet precari: curſim iſti impetum faciunt*: id eſt, cùm antequam populum alloqueretur & concionaretur, deos precaretur. At eo lib. *—& cælum territat armis:*

Territate

deſiderandi ſenſu & ſignificatione audio, vt ſit, cælum deosque terrere velle videtur. Fortuna verò alterna eſt, quæ alternis his & illis fauet, quę varia & incerta eſt, vt ἀλλοπρόσαλλος ab Homero Mars dicitur, quod vocabulum propè eſt vt putetur exprimere Maro voluiſſe. Inquit ibidem Maro,

Fortuna alterna.

—matriſq; vocauit
Nomine Caſmillæ mutata parte Camillam.

Camilla.

ſcio quàm eruditè de Camillæ nomine argutetur Macrobius lib. 3. Saturn. cap. 8. & quàm è recõdito originem eius repetat: ſed mihi verſum Maronis conſideranti longè alia ſententia animo ſurgit & inceſsit. mihi enim videtur Maro innuere, Camillam à Caſmilla deduci, detracta litera: quod cùm ita ſit, Camillam vt Camœnam eſſe exiſtimabo, vt Caſmillam Caſmenam. nam quæ à Latinis poſtea Camœnæ vocatæ ſunt, ante à caſcis priſciſq; Latinis Caſmenæ, vt Varro ſcribit, dicebantur. Muſarum autem & Camœnarum, virgini quamuis bellatrici, non erat indecorum gerere nomen. Cùm autem ait, *—haſtaſque reductis*
Protendunt longè dextris:

habitum hominis in procinctu haſtam tenentis, & manu retrorſum ducta eam librantis parantiſque mittere, ſub oculos ſubiecit: & cùm inquit, *—cælumq; obtexitur vmbra:*

miſsis vndique telis & ſpiculis, æmulatus eſt Laconis dictũ, qui, referente Cicerone 1. Tuſc. cùm Perſes hoſtis in colloquio diceret, ſolem præ multitudine ſagittarum non videbitis: In vmbra, inquit, igitur pugnabimus. At verò Tyrrhenus & Acoteus aduerſis vulneribus ſe confodiunt & interimũt, vt Aruns & Brutus in hiſtoria Romana. nam eoſdẽ gaudet operi ſuo caſus intexere. Herminius etiã apud eum nudus pugnat, vt Gallos olim ſolitos eſſe pugnare à Polybio ſcriptũ recordor. ita velut pictura eſt eius poeſis. & fugiens Camilla Parthorum more in auerſum arcu conuerſo ſagittas mittit. Cæterũ qui Eumenius in omnibus appellatur editionibus, eum Euneum Seruius & Donatus appellant. Hæc inter legendum nobis occurrerunt, quæ & huic paginæ pro depoſito commendauimus, quod nobis aliiſque ſeruaret.

CAPVT XIIII.

Animi agnitio, temeritate fortius, apud Ciceronem lib. 2. de nat. deor.

QVÆSTIONEM de natura Deorũ Cicero pulcherrimã ad animi agnitionem eſſe ſtatim eius diſputationis initio prædicat: ſed cur id dicat, parum attendere plerique videntur. & ſunt qui agnitionem, cognitionem accipiant. quid enim eſt cognitu pulchrius, quàm quid Deus ſit tenere & noſſe. hoc alijs diſplicere animaduerto, vt M. Antonio Mureto, quẽ, vt eius elegantia & doctrina meretur, honoris hic cauſa appello. atque is ſanè quàm eleganter agitationem animi legit. Ego ne, vt ita dicam, aſymbolus ſim, & ipſe aliquid comminiſcar, cui pro ſuo merito pretiũ erit. Quid enim ſi Cicero intelligit, noſtros animos Deorum teneri cognatione, vt & Stoicis videbatur? vt, ſi eorum ſtirps & origo diuina ſit, diſputatio de natura Deorom præclara omnino ſit ad cognoſcendam animi naturam & præſtantiam. nam & lib. 1. de legibus ita loquitur, *Ex quo illud efficitur, vt is agnoſcat deum, qui, vnde ortus ſit quaſi recordetur & agnoſcat*. Legi tamen in veteri libro *ad animi cognitionem*, & vehementer probaui. Sed quid eſt quòd ibi ait, *cauſam, id eſt principium philoſophiæ eſſe ſcientiam*? Conueni aliquando qui hinc abeſſe neſcio quid putaret, & aliquid ſuppleret, in contrariumque ſenſum conuerteret, & *inſcientiam* inſcientiſsimè legeret. Ego ſciẽtiam defendo, & exiſtimo ſignificari, veram philoſophiam non in hominum philoſophorum diſcrepantibus opinionibus poſitã & conſtitutam eſſe, ſed in ſcientia certaq; cognitione, & ſine ea eſſe non poſſe. nam tanta inter eos varietas & diſſentio eſt, vt appareat ſine certa quadam ſcientia philoſopiam extare non poſſe, nec philoſophos eam eſſe artem conſecutos, cuius nomine vocantur. Itaque cùm à ſcientia abſint, ad quam etiam perueniri Academici non poſſe dicunt, & cùm in tanta diſſentione conſtituti ſint, vt quidam ineptiſsimas ſententias de Dijs immortalibus ferant, tanta varietas magnum argumentum habet, ſine ſcientia verique cognitione & comprehenſione philoſophiam eſſe non poſſe, & eos à philoſophia, qui opinionibus nitantur, plurimum diſtare. meritò igitur cùm eſſe ſine

Animi agnitio.

ſcientia

ſcientia philoſophia non poſsit, & ad ſcientiam non poſsit perueniri, Academici ab aſſenſione ſe ſuſtinent & cohibent. Vel potius dicit, omnes ad ſcientiam peruenire conari, & ad eam omni ſtudio eniti, ſed cum diuerſa ſentiant, meritò Academicos ſententiam ſuſtinere ſuam, ne temerè aſſentiantur. nam temerarium eſſet incognito falsóve aſſentiri. Ait autem Cicero, *Quid enim eſt temeritate fortius?* hic fortius puto eſſe inconſideratius & vehementius & impotentius, quodque magis impetu cæco, fortuito turbidoque rapiatur, ſic fors fortuna dicitur, quæ magnam vim imperiumque habet, & temeraria eſt: & à Cicerone 4. Tuſc. ſcribitur, *ſemper Aiax fortis, fortiſſimus tamen in furore*, quòd eſſet eius vehementiſſimus & accerrimus impetus.

Temerita te fortius.

CAPVT XV.

Exceſſere omnes adytis, peplum ferebant, amplecti ſimulachra, Iupiter herceus.

OMNES ferè ſciunt quid ad illum Maronis locum 2. Æneid.

Exceſſere omnes adytis, ariſq; relictis,
Dij quibus imperium hoc ſteterat:

Exceſſere omnes adytis.

de deorum euocatione, quæ ſolemni carmine fiebat Romano more, Macrobius lib. 3. c. 9. ſcribat: ſed cùm ad eam fortaſſe non reſpexerit Maro, quis improbum cenſeat, ſi quis quid poſt veteres auctores conetur afferre, quod nihilo deterius Poetæ ſenſum explicet. Reperio in Græcorum commentarijs, proditum à poetis antiquis eſſe, cùm Troia excidio propinqua eſſet, viſus eſſe deos è ſuis templis ſua exportare ſimulachra. Æſchyli interpres, ὅτι ... ἐν ξοανηφόροις ... Auctorem igitur interpres ille eius rei laudat Sophoclem, qui in fabula Simulachriferis deos induxit ſuis humeris ſua gerentes ſimulachra. Sed & Aeſchylus apertè planeq; dicit, vrbes, quæ capiuntur, à ſuis hominum opinione dijs deſeri: ἀλλ' οὖν θεοὺς τοὺς τῆς ἁλούσης πόλεως ἐκλείπειν λόγος. hæc cùm ſcripſiſſem, animaduerti Muretum eadem ſcribere in lectionibus varijs, & gauiſus ſum, in eadem ſententia illum eſſe. itaq; quod ab eo iam dictum erat, ex hac pagina nolui delere, ratus non mihi fore inde cotum, in his non eſſe me hallucinatum, quæ tam ingenioſus vir vidiſſet. Nam ſi quis me hæc furatum eſſe calumniabitur, conſcientia fretus, talem ſuſpicionem facilè contemnam. Ex eiuſdem poetæ interprete & illud Maronis lib. primo Æneidos declarare nitemur, nõ ſatis ab explicatoribus Latinis enarratum,

Crinibus Iliades paſſis peplumq; ferebant.

peplum ferebant.

quod idem & ab Homero ſcribitur. magnis autem in periculis deos precantes & obſecrãtes, eorumque fidem & opem implorantes, etiam veſtibus ornabant, illo cultu fauorem numinis emere ſe credentes: interpretis verba ſunt, περιτίθεασι γὰρ καὶ πέπλους, καὶ στέφη καὶ κοσμοῦσι τὰ ἀγάλματα. Æſchylus, πέπλων καὶ στεφέων ποτ', εἰ μὴ νῦν, ἀμφὶ λιταν' ἕξομεν. Peplum igitur Troianæ mulieres ferunt, vt ea veſte Mineruæ ſimulachrum induant, & deam propitiam habeant. Solebant & in magno diſcrimine & metu deſperationeque ſalutis amplecti deorum ſimulachra, vt ſecundo Æneidos ſcriptum reperimus,

Amplecti ſimulachra.

——duram implexæ ſimulachra tenebant.

Idem ab Æſchylo etiam eſſe ſcriptum recordor, ... Iterum ... Ait Maro ibidem,

Aedibus in medijs, nudoq; ſub ætheris axe
Ingens ara fuit, iuxtaq; veterrima laurus.

hîc ab eo deſcribitur Iouis Hercei ara, quæ in medijs ædibus in impluuio erat ſub dio, Græcorum more: Athenæus libro quinto, ... Exiſtimo autem in illa ara Hercei Iouis, ad quam Priamus occiſus fuit, ſacratum fuiſſe ignem peruigilem & perpetuum, ideoq; Maronem ſcripſiſſe,

Iupiter Herceus.

Sanguine fœdantem quos ipſe ſacrauerat ignes.

Placet & addere Vegetij ſententiam de quodam libri ſecundi loco à nobis tentato ſuperiore commentario,

Inſpectura domos venturaq; deſuper vrbi:

ſenſit enim eleganter Maronẽ de equo Troiano, vt de machina oppugnatoria, loqui, quę muris vrbis editior ſit, & altior, & veniens deſuper ſit oppidanos oppreſſura: verba ſunt Vegetij, lib. 4. capite 19. *Præterea partem muri ad quam conatur machina accedere, cemento atq; lapidibus, poſtremò tabulatis extruendo faciunt altiorem, ne defenſores mœnium deſuper vrbi ventura poſſit opprimere.*

CAPVT XVI.

Vexillum tollere & proponere, detrahere naues, Berones.

VExillum imperatores habebant penes ſe in tabernaculo: & qui delectum olim habebant, in arce ponebant: cùm prælium erat etiam committendum, proponebatur tollebaturque vexillum, vt in libro de bello Alexandrino, *Quod vbi conſpexit, celeriter vela ſubduci, demitti antennas iubet, & milites armari, & vexillo ſublato, quo pugnandi dabat ſignum, quæ primæ naues ſequebantur, idem vt facerent ſignificabat.* Cæſar libro ſecundo de bello gallico, *Cæſari omnia vno tempore erant agenda, vexillum proponendum, quod erat inſigne, cùm ad arma concurri oporteret, ſignum tuba dandum.* Vexillo igitur pugnandi dabatur ſignum & in repentino tumultu prælij inopinati, ad arma concurrendi. Tollebat & ſignum, quod vexillum erat, qui rapidè celeriterque milites contrahebat: Maro octauo Aneidos,

Vexillum tollere & proponere.

Vt belli ſignum Laurenti Turnus ab arce
Extulit.

Tollitur ſignum ad præſidiũ comparandũ & ſpem

ſpem oſtendendam confirmandoſq; animos: Cicero pro Marcello, *& his omnibus ad bene de omni Rep. ſperandum quaſi ſignum aliquod ſuſtuliſti.* In illo autem commentario belli Alexandrini, detrahere naues eſt è mari in littus eas trahere, quòd mare altius ſit quàm breue littoria vadum, deorſumque ex alto & pelago in vadoſa littora deduci videantur. καθέλκειν tamen Græcè, quod eandem notionem oſtendit, eſt quod Larini deducere dicunt, è littore ſcilicet in mare nauim ad nauigandum detrahere, cui contrarium ſubducere, quod illi ἀνέλκειν dicūt. Verba autem commentarij ſunt, *Quibus de cauſis naues quas potuit Cæſar ad terram detraxit, quem in locum illos ſucceſſuros non exiſtimabat.* eſt igitur in eo commentario detrahere, non è littore in mare trahere, quod deducere dici ſolet, ſed è mari in littus appellere & applicare, quod Græci κατάγειν dicunt. Berones eo in commentario qui ſunt? & nomen eſſe populi Aquitaniæ ferè conuenit: ſed eius populi nulla vſquam mētio eſt. quid igitur ſi Bigerones ſcribamus? Nam prætermiſsio vnius ſyllabæ quā in facili ſit & procliui, norunt omnes. Sed vt hoc caput ſuo fine concludam, neq; diutius leuibus eius obſeruatiunculis lectorem morer, melius in ſerijs rebus horas collocaturum, cùm ſcribitur in eo commentario, *Capta eſt vna hoſtium triremis, depreſſa altera, deinde omnibus epibatis nudatæ*: quod leue ſanè erit, admonebo legendum videri, *duæ omnibus epibatis nudatæ.* Illud enim *deinde* & ſententiam confundit & lectoris mentem conturbat.

Detrahere naues.

Berones.

CAPVT XVII.

Sequius, nihilo deterius, funalis equus, aſtici ludi & attici, tumētes oculi, exercere principem, Thraſcipolis, ſchema, pridie ſortitionē, antlia: & alia quædam apud Tranquillum in Tiberio.

IN Tiberij vita quædam mihi animaduertiſſe videor, quæ etſi leuia ſunt, tamen non indigna iudicaui, quæ hic intexerem, vtcunq; hominibus placitura ſint, qui plerunq; libentius quod malignè carpāt quærunt, quàm quod beneuolè laudent. Cap. 5. in Tiberio, *Multa,* inquit Tranquillus, *multorum Claudiorū egregia merita, multa etiam ſecus admiſſa in remp. extāt.* etſi nihil hic habeo quòd hác dictionem culpem, tamē *ſequius* quod reperi, non poſſum diſsimulare. Sic & Varro apud Non. loquitur, *Non modo abſens quicquam ſequius de te cogitabit, ſed etiam ruminabitur humanitatem.* Nam ſequior pro deterior dici non eſt perinde infrequens, quod à ſequendo reor deduci: deteriora enim ſequi, meliora præcedere ſolēt. proinde etiam poſterior pro deteriore poni etiam alicubi annotamus. Sed & nihilo deterius, quod inſolētius videri poſſit, pro nihilo ſecius apud Aſconiū legi: Ca. 9. *petebat,* inquit, *nihilo deterius conſulatum.* ſequitur, *Pannonico Brencos & Dalmatas ſubegit.* hanc lectionem potius, quàm veterū librorum auctoritatem ſequor, in quibus Brennos lego. Nā Breucos & Plinius aſſerit li. 3. c. 25. & Dio cōfirmat libro 55. Brenhos reperio in Strabone libr. 17. Horatius Breunos nominat, ſed fortaſſe alios, lib. 4. od. 14. *Breunoſq; veloces & arces.* Ca. 2. *Etiam,* inquit, *virgo veſtalis fratrem iniuſſu populi triūphantem.* Cicero pro Cęlio non fratrem, ſed patrem appellat. reperio etiam c. 5. *Lucio Numatio Planco* in vetere libro: Munatiū tamen appellat Dio, quod & verius videtur. Funalis equus ca. 6. dicitur qui extra iugū eſt, & iugali opponitur: is σειραῖος & σειραφόρος à Gręcis dicitur. Pro Actiſcis ludis atticis reperio, ſed & aſticis. Actiaci ludi fiebant in memoriam Actiacæ victoriæ, de quibus Maro 1. Æneid.

Actiaq; Iliacis celebramus littora ludis.

Attici tamen ludi eſſent, vt & aſtici (nam ſatis conſtat Athenas aſtu appellatas fuiſſe. hinc à Plutarcho in Iſocratis vita ſcribitur, διδασκαλίας ἀστικὰς καθῆκεν ἕξ) ſimiles illis, qui olim panathenæis & liberalibus Athenis fiebant. in ludicro aūt Troiæ, cuius hic meminit, turmæ erāt duplices, vna minorū puerorum, altera maiorum: Sueto. *ductor turmæ puerorum maiorum.* *Et tumentibus,* inquit ibidem, *oculis proſequutus eſt*: hæc lectio aſſertione indiget, ꝑpterea quòd in dubium vocatur à doctis. ego tumentes oculos accipio, velut erūpentes è capite & prominētes, quòd in ea penit⁹ defixi eſſent, quomodo ἐκπεφευγότες à Theocrito dicuntur. Lego ſuprà c. 1. *Atta Claudio gentis principe.* Attę aūt vocabantur, qui propter vitium crurum vel pedū plantis inſiſtebant & terrā magis attingebant quā ambulabant. Cap. 16. lego, *quod inter Italiam regnumq; Noricū:* non *intra:* ſed & pro, *vehiculorum onera:* reperio *vehiculatorum onera.* itaq; quamuis illud non improbē, tamen quidni hoc etiam defendere poſsim? præſertim cùm vt nauicularor, ſic etiam vehiculator dici probè poſsit. Ca. 20. pro *Batione pannonio,* Batonē reſtituo, tū veterū librorū adſtipulatione, tum Dionis li. 55. apꝓbatione adductus. Ca. 21. Græca ſic reperio, ἐμοὶ καὶ τοῖς μετ᾽ ἐμοῦ στρατευομένοις. reperio etiā ἄριστε στρατηγῶν, vt ſit, optime imperatorū. mox quoq; pro ἀθυμίαν inuenio non inelegāter ἀπροθυμίαν. Illam autem meritò laudatam & in omnium ore verſari ſolitam Tiberij ſententiam, cap. 32. boni paſtoris eſſe tondere pecus non deglubere, paulò aliter extulit Dion lib. 57. κείρεσθαί μου τὰ πρόβατα, ἀλλ᾽ οὐκ ἀποξύρεσθαι βούλομαι, quod eſt, tonderi pecus meum volo non radi. *Paulatim,* inquit capite 33. *principem exercuit*: aliquantò elegantius eſt, principem exeruit, vt in bonis libris, quod eſt, exeruit vim principatus, & ſe principem oſtendit. non multò poſt, *vxorem pridie ſortitione ductam,* non ſatis intelligo, arbitrorque legendum *pridie ſortitionem,* vt pridie Calendas dicimus: ſignificat enim eum vxorem dimiſiſſe poſtridie quàm ſortitus eſt prouinciam, quam pridie duxerat. nam è ſortitione cùm ampliſsimas ſperaret diuitias, vxoris vt paupe-

Sequius.

Nihilo deterius

Funalis equus.

Aſtici ludi & Attici.

Tumētes oculi.

Attæ.

Principē exercere.

Pridie ſortitionem.

pauperis cõtubetoium deſpicere cœpit. Cap. 57. Traſipolis Thrax, Rheſcuporis à Tacito, Rhaſcuporis à Dione, quod & verius puto, vel Thraſcuporis, Rhaſcipolis ſecũdo Cæſaris de bello ciuili commentario vocatur. Capite 43. pro, *exemplar imperatæ ſcenæ*, lego, imperatæ ſchemæ, nam ſchema ſchemę à Latinis dicitur. hic forma concubitus ſignificatur. Quin & *impetratæ* codices optimi habent, vt forma ea concubitus & complexus ſignificetur, quam à portentoſis illis & extremæ libidinis hominibus impetrarat Imperator: qui hiátibus & auidiſſimis oculis talem impuritatem ſpectabant. Sed & *domum ſe abripuit*, ca. 45. malim, quàm *corripuit*. Ibidem, *vnde nota in atellanico exodio*: in optimæ fidei libro reperi, *mora in atellanico exodio*. atque vtrunq; defendi videtur poſſe, illud quòd notatus infamiæ ſit Tiberius, obiecta oris obſcœnitate: hoc quòd hiſtriones id de Tiberio intelligentes & tractim pronunciantes, aut etiam iterantes, attulerũt moram exodio, quã etiam hiſtrionũ moram ſecuta eſt mirifica populi aſſenſio. Exodia autem quę ſint, explicat Ariſtoteles in arte poet. ſunt enim ea quæ prę ter argumẽtum inſeruntur fabulis. Ergo cùm hiſtriones fabulas Romæ agebant, vt tragœdias, interponebantur ſcenæ quędã extra argumentum, quę à iuuentute agebantur exodiaq; vocabantur, quemadmodum Satyra Græca actioni Græcarum fabularum olim interponi ſolebat, vt ex Horatio de art. poet. notum eſt: ea autem exodia poſtea conſerta, attellanas fabulas fecere. Capite 46. *quam non amicorum, ſed Græcorum appellabat*: quantò melius *gratorum*, vt in veterib. exemplaribus? Gratos enim hic ab amicia diſtingui accipimus, eoſq; intelligimus, quos etſi non in amicis numerabat, iucundè tamen & libenter videbat, cùm eorum conſuetudo ipſi grata eſſet. Ibidem, *vna modò liberalitate ex indulgentia vitrici proſecutus*, cur non hominibus doctis probem? nec multò pòſt, *Quibus tamen interdum & egere & vti ſolebat, regi videretur. Tulit & perindignè actum in ſenatu*. Infrà eſt, *vno ex iis equeſtris ordinis viro, & in latomiam condemnato*. plurimum hinc diuortit vetus ſcriptura, *& in andiam condemnato*, quam repræſentare malui quàm pręter mittere, vt hæc quæ huius loci incubatrix eſt, eiiciatur poſſeſsione: quanquam de Andia nihil quicquam legi, ſed occurret ſagacioribus fortaſſe & doctioribus, ex his tanquam veſtigijs, quod commodè reponant. nã Pandatariæ veniebat in mentem, & Aenariæ, ſed & inſulæ Diæ: ſed his coniecturis errantibus & vagis parum confido. reperi tamen pro andia tandem in alio nobiliſsimo & vetuſtiſſimo libro antliã, quam germanam ſcripturã reor, vt eum in ſentinam nauis damnatum vel hauſtum aquæ intelligamus, quæ antlia trahebatur. Infrà, *relegauit Cinariam*: ea eſt quæ Cyoara à Plinio lib. 4. cap. 12. vocatur, Sporadum vna. Audiui qui Cinyriam vrbem Cypri emendandum, vel Ænariam putarent, qui audiendi non ſunt. reperio in bonis libris, *φιλαγλίαν*, quod haud paulò melius eſt, quàm quod receptum video. Illa etiam ca. 57. ſic lego, *Quid ſcribam vobis P. C. aut quomodo ſcribam, aut quid omnino non ſcribã hoc tempore, Dij me deæq; peius perdãt, quam quotidie perire ſentio, ſi ſcio*. Lego c. 67. *conqueſtio de Lucij Cæſaris morte*, vt nepotis Augusti Lucij Cæſaris deploratam ab eo mortem carmine putemus. Lego Ibidem, *imitatus Euphorionem & Rhianum*: nõ vt vulgò Arrianum. nam Rhianus poeta nominatur à Suida, eiusq; hodie multi extant verſus in Stobæo.

CAPVT XVIII.

Arietinum oraculum, mutitare, cephalea, ſtrues, fertum, ſphærita, præter propter.

ARietinum oraculum refertur à Gellio li. 1. c. 3. vno verſu contextum, — Arietinũ oraculũ.

Peribo ſi non fecero: ſi faxo vapulabo.

id cur Arietinum dicatur, qui quæret, nodum in ſcirpo non videbitur quærere. ego arietinum putem vocatum ob Iouem Ammonem, cuius oracula exploratæ indubitatæque fidei habebantur. Is autem ſpecie arietis, vt ſatis notum eſſe cõfido, colebatur. Cuidam autem oraculum Iuppiter Ammon ita anceps ediderat, vt vtruncunque faceret, malum haberet: peribis videlicet ſi non feceris, ſi feceris vapulabis. *Qui ludis Megalenſibus*, inquit libro ſecundo capite vigeſimoquarto Gellius, *mutitarent, id eſt, mutua inter ſeſe conuiuia agitarẽt*. cur illud *mutitarent*, quod & infrequens & inſolens verbum, & in nullorum ferè ſcriptorum decurſa repertum, id ſignificet, non dubito quin quærant, qui Gellij libros peruolutant. Ego mutuitarent ſcribendum cenſeo, vt mutuitare ſit mutuo conuiuia agitare: minimè audacem & impudentem exiſtimo viſum iri, contraque verecundam & pudentem tam exiguam immutationem. ſic apud Maronem primo Georg. — Mutitare

Mutuaq; inter ſe læti conuiuia curant.

Mutitare tamen quidam retinent, quòd epulas inter ſe mutarent, & viciſsim conuiuia cõuiuijs. Elegi apud Gellium extant antiquiſſimorum poetarum ita dulces, vt mellis ſuauitatem, ita elegãtes, vt delitias orationis Latinæ præ ſe ferant: ſed eò tamen minus hominibus amœni, quòd nonnihil eluxati ſunt. non enim ſatis intelligi commodè poſſe arbitror hunc verſum, lib. 19. cap. 9.

Iſtam non potis eſt vis ſæua extinguere venti.

quòd ſi legas,

Iſtam nam potis eſt vis ſæua extinguere venti:

maculam, qua nitidiſsimi verſus maculoſi & infuſcati ſunt, ſuſtuleris. Non ſatis etiam elucet ſententia in hoc verſu,

Cuſtodes ouium videre propaginis agnum.

qui, vt opinor, genuinæ reddetur ſententiæ & elegantiæ, ſi legas: *Cuſtodes ouium, teneræq; propaginis agnum*. Lego etiam ibid.

Quid ſi non interdixem ac illunc fugitiuum

Mitteret

Mitteret ad se intro.

Capite sequenti in versu Enniano,

Prçter propter.

Incertè errat animus, præter propter vitã viuitur:

quid est præter propter vitam viuere? nimirũ non soli inseruire vitæ sed multa conquirere quæ nõ desiderat vita, sed superuacanea sunt, & voluptuaria, minimeque necessaria: quibus tamen occupati impeditique tenemur, cùm eis plus temporis & studij, quàm rebus serijs & necessarijs, plerunque impendamus. Versus quoque Lucillij cum clausula apud Gellium libro decimo capite 20. in suos artus sic redibit, *Abdomina thynni Aduenientibus priua dabo,*

Cephalça

carmen & cephalæam. vt autem cephalæam dixit Lucillius, ita & Plautus ophthalmiam in Captiuis, Sc. Iupiter supreme. ille carnem capitis intelligit, hic oculis vicinam oculosque. Conturbati sunt etiam libro decimo cap. 17. Laberiani versus de Democrito, quos tamen facilè distinguet, qui modulum senariorum tenuerit: in quibus hos sic lego,

Sic ego splendore fulgenti pecuniæ
Volo elucificare exitum ætatis meæ.

id est, me senem luce priuare, me priuare oculis. Scribit Gellius capite decimoquinto eiusdem libri, *& quod virrica surculum de arbore felici habet.* Idem arbitror hic alijs vsuuenire quod mihi, vt in hoc vocabulo stupeant quòd non intelligant: non multum operæ sumam in ista voce enòdanda, quam nullam in lingua Latina esse puto, potiusque legam, *& quod in rica surculum de arbore felici habet:* vt & paulò antè, *dialis quotidie feriatus est*: non, festatus est, vt inoleuisse video. Ibidem lego, *neq; apud eius lecti fulcrum capsulam esse cum strue & ferto*, non ferro, vt

Strues Fertum.

obtinuit. strues autem genus est libi, cuius in solo tracta farinacea multa, velut toruli aut digiti, ordine structa & serie coniuncta ponebãtur: velut in sphærita sphæræ & globuli multi in solo placentæ ponebantur.

Sphçrita.

fertum à ferendo interpretatur Verrius, quòd ad sacrum ferretur: alij fertum dicunt, vt libi genus sit, quod intus aliqua re farciebatur, quod genus etiam hodie faciunt. *Strues*, inquit Festus lib. 17. *genera liborum sunt, digitorum coniunctorum nõ dissimilia, qui superiecta panniculis continentur.*

CAPVT XIX.

Vitrea toga, impluuiata vestis, luui in præterito, labosus, lanignus.

VEstibus tenuis textus & pellucidi olim vti, censorium penè opus erat: certè probro & infamiæ id dabatur. Eas autem vestes,

Vitrea toga

quòd ritu vitri translucerent, vitreas etiam appellatas fuisse legi. Varro apud Non. in Modio, *istorum vitreæ togæ ostentant tunicæ clauos.* antè vitreum in colore poni dicebamus ceruleo & glauco: hic pelluciditatis non coloris significatio attéditur.

Impluuiata uestis

Nonius impluuiatam vestem apud Plautum in Epidico, Sc. Atat tacete. interpretatur fumoso stillicidio implutam, qui color mutinẽsis dicitur, omnesq; eruditi vno consensu in eam sententiam vadunt. sed mihi diligentius excutienti & inspicienti Plauti locum, ea interpretatio in dubium venit. verba eius subscribam, *impluuiatam vt isthæc faciunt vestimentis nomina Vt impluuium induta erat.* videtur enim significare à similitudine impluuij vesti nomen esse factum. vt enim vitea impluuiata, sic & vestis impluuiata de similitudine impluuiorum dicetur, quæ ea figura est, vt quaternata id est quatuor quadrata lateribus vndique corpus ambiat, quæ forma est impluuiorum in cauædijs. Luo in pçterito non tantum lui, sed etiam, vt apud Nonium reperimus, luui apud veteres faciebat: sic pluui dixere, & multa eiusdem generis, vt fuuit, pro fuit, quod & apud Comicos reperitur: Lucillius,

Luui.

Tantalus qui pœnas ob facta nefantia luuit.

veteres à labe labosum dixerunt: Lucillius apud Nonium,

Labosus.

Præterea omne iter hoc est labosum atq; lutosum.

Ijdem, vt ab abiete abiegnum, à larice larignum, sic à lanio lanignum pro laniónio formarunt: Varro apud Non. *hoc interuallo primum forensis dignitas creuit, atq; ex tabernis lanignis argentariæ factæ.* hæc ex Nonio sumpta sunt.

Larignus

CAPVT XX.

Pares, impares, apud Horatium, naris obesæ, naris acutæ.

CVM Horatius od. 11. Epod. scribit,

Ingrata ventis diuidat
Fomenta, vulnus nil malum leuantia:

puto eum intelligere amoris curas & solicitudines anxias, & suspiria & lachrymas & querelas & obsequia erga amicá, & cogitationes & molestias, quas animo fouebat, quas si virili quadam ira in præcordijs æstuante dimiserit, præsertim ingratas nec vulnus amoris sedantes aut leuantes, cùm eis nihil proficiat, nec amica potiatur:

Desinet imparibus certare summotus pudor.

Impares.

me, inquit, paulò inuerecundius geram, nec ita pudenter summittam amicæ, sed eã aspernabor desinamque sectari imparem neque redamantem, impares enim in amore appellantur, cùm mutuò non amatur, sed alteri amanti alter vicem non reddit, neq; animum mutuũ: contrà cùm mutuò inter se pariter amant, pares dicuntur: Horat. od. 15. Epod.

Pares.

Et quæret iratus parem.

Iterum od. 33. lib. 1.

——cui placet impares
Formas atq; animos sub iuga ahenea
Sæuo mittere cum ioco.

Atque hic locus planè & apertè ostendit vnde pares & impares dicantur. Nam cùm ad aratium iungi parium vitium parisque magnitudinis iumenta armentaque debeant solum vertenti, euenit vt cùm sub iugũ imparia mittuntur animalia, sulcus rectus non ducatur, &

ab altero inmento alterum opprimatur, aratioque inæqualis sit. Ode 12. Epod.

Quid tibi vis mulier nigris dignissima barris?

de anu deformissima dicitur, & turpissima, fœdissimiq; & nigerrimis digna amatoribus, quales erant Romæ Barri: Horat. satyr. 7. lib. 1.

Si fennas Barros vt equis præcurreret albis.

& satyra 4. eiusdem libri,

Barrus inops magnum documentum.

nam non perinde placet de elephanto, qui & barrus Latinè dicitur, intelligi: quod si placet, tot enim interpretū consensum vereri decet, cùm elephas animal sit inconditum, incompositum, informis molis, turpissimum & deformissimum spectaculum, dignam tali defor mitate amatoris intelligemus. Ode 12. epod. ait Horatius, *nec naris obesæ*. qui enim nasi sunt acutioris, melius odorari & sagaciores intelli gentioresque censebantur: vt satyr. 3. lib. 1.

Naris obesæ. Naris acutæ.

—acutis Naribus horum hominum ridere possit.

erat autem mulier fœdissima & hircosa. contrà qui naris obesæ, deterius olfacere, tardiores minusque intelligentes esse putabantur. tradunt enim ista mutuas operas, & inuicem lucem alterum alteri fœnerat. Non fuit magni negotij ista sic explicare: sed tamen minus ingeniosis molestiam fortassis exhiberent. eorum autem potissimum rationem nostris, vt ita dicam, comitiis habemus.

CAPVT XXI.

Horatius in Epodis explicatus, iusiurandum iacto in profundum saxo.

Horatius explicatus.

Pertæsus bella ciuilia Horatius idem lib. 1. Romanis faciendū esse putat, quod à Phocæis factum Herodotus tetulit, vt solum patrium infelix & nefastum perpetuo mutēt exilio, omni spe reuersionis imposterum sublata, & execratione dira penitus adempta. Deligi autem exilio censet oportere insulas fortunatas, quas in Oceano esse commemorauit antiquitas, & aperuit ætas nostra, suo tamen nomini non respondere reperit. sed remotissima & distantissima supra fidem efferre semper solemus, dum vel nobis nostra non satis placent, vel operæpretium fecisse volumus videri, qui longam profectionem suscepimus, ne si con sueta loquamur, de nihilo frustraque peruagati & peregrinari fuisse videamur. Consilium autem migrādi in eas insulas cepit Horatius, ni fallor, è Sertorij consultatione. Nam cùm Sertorius de mercatoribus, qui in Oceano nuper nauigarāt, de illis audiisset insulis, pacem quietemq; desiderans, consilium cepit in eas migrandi secedendiq; procul ab omni tumultu & bello & dominatione tyrannidis: Plutarchus in eius vita, ταῦθ᾽ ὁ Σερτώριος ἀκούσας, ἔρωτα θαυμαστὸν ἔσχεν οἰκῆσαι τὰς νήσους, καὶ ζῆν ἐν ἡσυχίᾳ τυραννίδος ἀπαλλαγεὶς καὶ πολέμων ἀπαύστων. Flaccus ode 16. epod.

Petamus arua diuites & insulas.

addit Flaccus eadem oda,

Quæq; carent ventis & solibus ossa Quirini,
Nefas videre, dissipabit insolens.

Etsi opinio erat Romulum in cœlum fuisse raptum, tamen illis assentitur qui sepultum Romæ post rostra dicebant, aut in suo templo: sepulchra autem violari cineresque eorum dissi pari sceleratissimum omnium putabant: Maro lib. 4. Æneid.

Nec patris Anchisæ cineres manesq; reuelli.

Subiicit Horatius,

Sed iuremus in hæc: simul imis saxa renarint
Vadis leuata ne redire sit nefas.

Sanctissimum olim in Græcia iusiurandum erat, & execratione grauissima deuotioneque confirmatum, cùm se denouebant, suaque capita execrabantur, si sacramentum, quod conciperent, violarent, contraque facerent, priusquam saxa, quę in aquam iaciebant, sponte leuata supernatarent: Herodotus lib. 1. ἐποιήσαντο ἰσχυρὰς κατάρας τῷ ὑπολειπομένῳ ἑωυτῶν τοῦ στόλου· πρὸς δὲ ταύτῃσι καὶ μύδρον σιδήρεον κατεπόντωσαν, καὶ ὤμοσαν μὴ πρὶν ἐς Φώκαιαν ἥξειν, πρὶν ἢ τὸν μύδρον τοῦτον ἀναφανῆναι. Idem & apud Sophoclem fit in Antigone,

Iusiurandū apud Græcos.

ἦμεν δ᾽ ἑτοῖμοι καὶ μύδρους αἴρειν χεροῖν.

eiusque interpres ait, massam ferri sumebant, iubebantque firma fore pacta conuenta, dum ea massa appareret quam in profundum abiiciebant, vt æterna religione iurisiurandi pacta deuincta essent: Callimachus,

Φωκαίων μέχρις κεν ἐῇ μέγας εἰν ἁλὶ μύδρος.

Sed cùm μύδρον massam ferri interpretētur, Horatius vel saxum intellexit, vel pro ferro saxum commutauit.

CAPVT XXII.

Repentini homines, genus dicendi oppidanum, obrussa, citò: apud Cic. in Bruto.

Dictum Antimachi refertur in Bruto, sed cuius è deprauatione obsolescit gratia, vt epularum quæ malo quodam conditæ sunt sapore, aut fœtent. sic ergo scribitur, *Plato enim mihi vnus instar est omnium me illum*: ego non diu suspensum tenebo lectorem, nec meæ sententiæ quicquam præsabor. tantùm dicam, suspicati me legendum, *instar est omnium illorum*. nam nec sine argutia dictum erit, neque frigebit. Non longè hinc scribitur, *aut si auditor omnino tam quam equus non facit*: quod sine omni gratia leporeque dictum videtur, sed & variè explicatur: ego ne quem reprehendam, qui satis ipse pecco, vt censores potius fatigare debeam, quàm in aliis censendis me occupare: puto *facere* verbum esse circense, quod ex eo apparet, quia factiones, quæ à faciendo nomē adeptæ sunt, in circo quatuor erant: & in lusu pilæ factores etiam Plautus dicit. Equum igitur puto non facere, qui autigæ nō paret, nec in curriculo corripit spatium, nec adiuuat in partem ad victoriam, sed segnis & ignauus est, nec sentit stimulos, nec aurigam audit. Eo in libro oppidanū genus dicendi, oratio est non vrbana nec ele-

Facere.

Oppidanum genus dicendi.

uam eſt, qui locus inferioris eſt. nam cùm quicquid agimus ad dextram ferè nos conuertamus, cuius maior eſt habilitas & agilitas quã læuæ, fit proinde vt flexus & gyrus ſit eius minor & interior, à circi conſuetudine, vbi ad metam flectebant in dextram curſum, vnde & dextratio appellata eſt. Ita dexter qui erat, interiore flectebat gyro, vt læuus exteriore: ſed & equus ſiniſterior ampliorem luſtrabat orbem quàm dexterior, itidem & rota: Ouidius lib. 3. Amor. eleg. 2.

Interior comes.

Nunc ſtringam metas interiore rota,

id eſt, breuiore curſu, niſi ſi quis dicat interiorem cuique & proximiorem eſſe dextram partem, exteriorem læuam, indeque exteriorem comitem dici: quod & verius puto. Ouidius dextrum hominẽ, qui in honeſtiore loco eſt, interiorem putauit, cùm qui ad læuam eſſet, exteriorem vocauit, 5. Faſtor.

Et medius iuuenum non indignantibus ipſis
Ibat, & exterior, ſi comes vnus erat.

Auis alba. Veteres pro fœlicisſimo auſpicio & omine aues albas ducebant, ac pro miraculo fauſtisſimo habebant. inde illud Ciceronis in libro 7. epiſtol. famil. 28. *Quod quaſi auem albam videntur bene ſentientem ciuem videre.* contrà Ouidius libro 3. Amor. eleg. 11.

Auis nigra.

Omina non albæ concinuiſtis aues.

ſic Æthiopem inauſpicatum arbitrantur, & ex eo dicit Iuuenal. ſatyr. 5.

Et cui per mediam nolis occurrere noctem.

Prodigus. Prodigus, qui ſua dilapidat & profundit, ex eo appellatus eſt, quòd ſua foras agat, propellat, & protrudat. nam prodigere eſt id propriè: atq; in hac ſignificatione vſurpatum reperimus, quæ eius vis primigenia eſt: inde enim factum vt prodigere ſit conſumere. Scribere notis non eſt compendio quodam literarum verba complecti ad celeritatẽ, ſed quibuſdam fictis ſignis comprehendere: idq; docebantur pueri, non tantùm ſcribere. Caſsianus enim martyr, qui puerorum ſtilis confoſſus Chriſto animam reddidit, notis ſcribere docuit: Prudentius περὶ στεφάνων, hym. 9.

Scribere notis.

—magiſter literarum ſederat,
Verba notis breuibus comprendere cuncta peritus,
Raptimq; punctis dicta præpetibus ſequi.

Iterum,

Fictis notare verba ſignis imbuens.

aliud enim eſſe notis, aliud literis ſcribere oſtendit Manilius lib. 4. cap. 1. his verbis,

Hic & ſcriptor erit felix, cui littera verbum eſt:
Quiq; notis linguam ſuperet curſumq; loquentis.

notis tamen ſcribere opponitur quod dicebãt ſcribere ſermonibus: Varro apud Seruium in 6. Æneid. *in folijs palmæ interdum notis, interdum ſermonibus ſcribebat.* Stilo autem ſcribebant in cerata tabella, cuius ſtili pars, qua ſcribebatur, acumen dicebatur: Cicero 1. de Orat. *Omnis ſub acumen ſtili ſubeant neceſſe eſt:* altera pars erat obtuſa, qua in cera delebant verba, quæ non placebant, ac ceram rurſum complanabant atq; æquabant ad ſcripturam nouam, veteri deleta: Prudentius eodem hymno,

Scribere ſermonibus.

Inde alij ſtimulos & acumina ferrea vibrant,
Qua parte aratis cera ſulcis ſcribitur,
Et qua ſcripti apices abolentur, & æquoris hirti
Rurſus niteſcens innenitur area.

atque inde Horatius ſatyr. 10. lib. 1. ſcripſit,

Sæpe ſtilum vertas, iterum quæ digna legi ſint
Scripturus.

Stylum vertere.

Vertit enim ſtilum, qui cùm antè eius acumine ſcriberet, vertit, & alteram ad delendum partem adhibet. Præcipit ergo Horatius inter ſcribendum eſſe ſæpenumero delendũ, ſi quis hominum lectione digna ſcribere velit.

LIBRI DECIMIQVARTI FINIS.

ADRIANI TVRNEBI ADVERSARIORVM LIBER DECIMVSQVINTVS.

CAPVT I.

Catapulta, scorpio, videlicet, pransum paratum, lacunam facere, elixum calceum facere, menstrua soluere, infans facinus & nefans.

MEDICORVM compositiones hoc imitabitur caput, qui species diuersissimas in vnum miscent medicamentum, vt morbũ profligent, & cum eo iusta acie pugnent collatis signis, qui non vna manu vincererur. Nos quoque hic varia miscebimus. Videntur tormentorum militarium nomina quorundam, etiam eorũ missilibus & sagittis tributa fuisse. animaduerti

Catapulta. enim catapultam nó tantùm esse tormentum: Plautus in Curgul. Sc. Beatus videor.

Nam illæ ad me catapultæ crebræ commeant,

id est, tela. Eadem in fabula, Sc. Argentariis. pilum catapultarium vocat,

Quis ego ex te hodie faciam pilum catapultarium,
Atque ita te neruo torquebo itidem, vt catapultæ solent.

Scorpio. Scorpio tormentum est bellicum, sed telum etiam illius tormenti, id est, quod eo tormento mittitur: Oppius lib. 5. belli ciuilis, *Scorpione accuratius misso, atque eorum decurione percusso, & ad terrã defixo.* videtur enim potius telum quàm tormentum significari: quanquam si quis tormentum velit, nó repugnabo.

Videlicet. Videlicet, quod est, videre licet, vel videas licet, suę originis casum interdum retinet: Plautus in Sticho, Sce. Ita me dij bene ament.

Videlicet parcum illum fuisse senem, qui dixerit.

Iterum,

Videlicet illum fuisse nequam adolescentem.

Pransum paratum. idque est tanquam videre licet. Pransum paratum erat satyræ Varronis titulus velut de epulis paratis, atq; speciem prouerbij præ se fert: ex ea apud Nonium affertur,

Contrà coactus verum latratu canum
Fertur bisulcis vngulis necem videns.

Lacunam facere. Elixum facere. Facere lacunam, est humi aquam fundere. Elixos facere calceos, est calceos madefacere, vt in terra vliginosa & lutosa: interdum etiam in aqua calida, vt & balneator elixus lib. 3. epig. 7. à Martiale dicitur. Varro apud Nonium, *in pauimento sudes facere lacunam, & in humo calceos facis elixos*: id quidam putant de humatione dici, cùm satyræ titulus sit, ταφὴ μενίππου: & calciati mortui lauarentur. itaque in Asconio in Milonianam quidam legunt, *vulgus imperitum corpus nudum calciatum*: melius tamen est caldatum, id est, calda lotum scribere, & Varronem existimo tantùm de calceis aqua madidis id dixisse. Labosus locus dicitur à labe & lapsu lubrico: Lucillius apud Nonium,

Præterea omne iter hoc est labosum atque lutosum.

Menstrua soluere. Menstrua soluere, est sacra soluere, quæ mense quoque debentur. Sallustius, *Conuentum vitantes ad menstrua soluenda montem ascendunt.* Obstrigilator est reprehensor, ductum à strigilibus, quibus cùm vehementius stringimur, etiam plerunque lædimur: Varro, *æmulum illius artis atque obstrigilatorem.* Mœchocinædum verbo composito finxit Lucillius, contumelioso & infando nomine eos appellans, qui & adulteri sunt, & iidem molles: *Imberbi*, inquit, *androgyni, barbati mœchocinædi*. Puellitari verbum, vt multa alia, Laberius finxit, de iis agens qui cum vetulis rem habent, quarum naturam eugium canum vocauit: *Quænam mei quæ delirias vos suppositores facit cum cano eugio puellitari?* Etsi à doctis viris, quæ sint felices arbores quæ infelices, scribitur, tamen præter ea quæ traduntur, infelicem arborem pro furca & cruce veteres posuerũt, vt, *infelici arbori suspendito*, libro 5. apud Liuium, & Ciceronem pro Rabirio. Vt à pluo pluui reperitur, nó tantũ plui: sic à luo luui: Lucilius,

Tantalus qui pœnas ob facta nefantia luuit:

Facinus infans & nefans. quod etsi friuolum est, tamen licet me friuolarium putent, qui fastidiosè omnia contemnere solent. Infans interdũ infandus est: Accius, *priusquam infans facinus oculi vescuntur mei.* sic & modò nefantia pro nefandis Lucilius posuit. veniunt suppetias & proficiscuntur suppetias, locutiones elegantioris sunt seculi & oris: Oppius libro 5. de bel. Afric. *Oppidisq; suppetias profectus est.* Iterum, *nuntiabantur auxilia magna equitatúsque oppidanis suppetias venire.* Sic ex variis velut liciis & discoloribus hæc mihi tela texta est: sed hæc scribimus ludentes, nec pro seriis legi volumus. Remisso mihi animo opus est & hilari & à studiis grauioribus libero, quæ animi contentionem desiderãt: veluti que ludibundum lectorem istis opto, nó supercilij censorij, nec patruum sapientis.

CAPVT

CAPVT II.

Quædam in Cicerone emendata.

QVOD in aliis editionibus prætermissum membrum fuerat in 1. Philippica, à Mureto doctissimo & politissimo viro reprehensum & repositum est: sic enim alij peruulgarant, *sine quo nec beatus nec clarus esse quisquam potest*: ipse, *nec beatus nec clarus nec tutus esse quisquam omnino potest*. fatetur tamē in optimis libris scriptum extare, *nec vnctus esse quisquam omni potestate.* hæc me verba velut properantem gradum sistere coegerūt, cogitationemq; in ipsis defigere, si forte quicquā eruere possem. Puto igitur Ciceronem scripsisse, *nec actus esse quisquā omni po potest potestate*. nam librarius scriba, *potest* alterū præteriit, geminatione offensus, quę tamē necessaria est: & veteribus scriptoribus non insolita est idem sonantium syllabarum duplicatio, quam sequentium auctorum delitię vt inamœnam refugerunt, cùm & voluptati eam antiquos habuisse intelligentibus doctisq; compertum sit. *Sic moles molestiarum*, statim initio de Oratore scripserat, si fides antiquis libris habēda est, exoleuit tamen *moles*, subductum ab audacibus hominibus, & eiusdē soni strepitum horrentibus. In 2. quoque in Antonium, si non fallit coniectorem somnium suum, eo in loco, *qui cùm hoc ipso tempore sint cū gladijs*, suspicor me non malè diuinasse quid Tullius scripserit. nā cùm in veteri libro Muretus repererit, *qui cum hoc ipsumo*: transpositis elementis leuiterq; mutatis, *qui cum hoc pessimo* legendum arbitror, quod mediusfidius mirificè sententiæ conuenit, nisi me ludit animabilis illa insania, qua nostra plus æquo nobis probantur & placēt, vt & simiis sui catuli. Et quoniam hoc capite operam impendimus nō tam illustrandæ obscuritati, quàm emendandis vitiis: quanquam & hoc ipsum vel maximè illustrat, sententiæ bonitate pereunte incommoditate verborum & inconcinnitate: in prima quoque Antoniana locum interductu rectè collocato elegantiæ suæ restituamus, multis molestum, & non satis apertum. nam à quibusdam sic editur, *An si cui quod ille promisit, id erit fixum? quod idem facere non potuit: vt multis multa promissa non fecit*. ab aliis, *an si cui quid ille promisit, id erit fixum: quod idem facere non potuit, vt multis multa promissa non fecit*. hæc Muretus edidit, qui & se negationem traiecisse non dissimulat. ego planiorem fore sententiam, & minus salebrosam existimo, si hunc in modum legatur, *An si cui quid ille promisit, id erit fixum, quod idem facere non potuit? vt multis multa promissa non fecit*. negat enim ea Cæsaris promissa esse debere fixa, quæ ille facere non potuit, nec persoluere. facere enim promissum, est quod promiseris facere & persoluere, fidemq; tuam liberare.

CAPVT III.

Vendere ocyma vernæ apud Persium, & quædam alia.

IN eo ferè profundo puteo, in quo demersam Democritus latere veritatem putauit, horum Persij satyr. 4. versuum sententia occultata videtur celari,

Dum ne deterius sapiat pannucea Baucis,
Cùm benè discincto cantauerit ocyma vernæ.

Vendere ocyma vernæ.

neque eam, vt poetæ loquuntur, in dias luminis auras è tam obscuris latebris proferre posse me venditauerim, sed conatum studiosum & operam gnauam promiserim, quæ si verum attingat, fortunæ potius quàm eruditioni attribuatur, vt si aleator venerem iaceret. Ego autem, vt ad rem accedam, magno ambitu verborum pauca elocutū Persium existimo, vt poetę munifici interdum sunt, & verborum largi & propè profusi: sententiam enim puto, eum nō plus quàm olerariam mulierculam sapere. olitores enim in abiectissimis & contemptissimis habebantur, vt prouerbium indicat,

Sæpe etiam est olitor valde opportuna loquutus.

mulieresq; vilissimæ olera vendebant, & per vrbem promercalia clamitabāt. sic Petronius mulierem agreste olus vendentem dixit, & ab Aristophane Euripidi mater exprobratur oleraria, id est, λαχανοπώλητρια: quin & ipsum σκανδικοπώλην ea de causa appellat, quòd ne hortense quidem olus eius mater, sed agreste venderet. Lepos autem quæsitus est ex dicacitate mulierculārum earum, clamantium se olera venditare dissolutis & nequam seruis, peculiumque intemperanter dissipantibus, quasi eos sint ad frugem & parsimoniam reuocaturæ. speciem enim oleris pro genere posuit. nec tamen ab re fortassis ocymum nominauit, quod μισόδουλον Græci ab odio seruorum appellare solent: Sotion, τὸ ὤκιμον, τοῦτο τὸ λεγόμενον μισόδουλον, εἰς ἰδεῖν ἔχον χλωρὸν. Vt autem, quemadmodum loquitur comicus Plautus, huius capitis inanimento supplementum comparem, illud Persij satyra 4. explicabo:

—quantum non miluus oberret,

quod è natura illius alitis dictum crediderim, vago volatu & ingentes gyros in cœlo secante oberrātis. Illud etiam obscœnum quidem, sed tamen nubilo quodam obductum, aperiendum, eadem satyra,

Si facis in penem quicquid tibi venit amarum.

cuius est sententia, Si quicquid tibi libido suadet suscipis, neque ab vlla obscœnitate abstines. est itaque post *facis* interducendum, vt dicatur, quicquid tibi venit amarum in penem, si id facis: quod est, si cuiuscunque tibi libidinis pruritus molestus est, molestaque velut vrtica, morem geris, vt molestiam nefanda voluptate depellas. sic facilior expeditiorq; sententia fuerit, vt docui, interpuncto collocato.

CAPVT VIIII.

Præmia, præmiatores, glisces, caue canem, de paxillo suspendere, Pellionis supellex, sculponeatus, bigæ cornutæ, simare, sæptuosè.

Præmia.

PRæmia dici apud Tibullum eleg. 1. lib. 1. legimus, quæ nocturni fures & grassatores capiunt. *—aut rapta*, inquit, *præmia vestis petat.*

Præmiatores.

inde eos præmiatores vocatos crediderim à Næuio apud Nonium,

Nam in scena vos nocturnos cœpit præmiatores tollere.

Gliscetas mensas, opimas, opiparas, copiosas, & crescentibus epularum ferculis refertas, à gliscendo dici de Grammaticis didicimus.

Glisceis.

Inde etiam glisceis partem quandam suis vocatam crediderim, quæ in eduliis non contemnendis erat: *Præcisum*, inquit Næuius, *omasum, pernam, callum, glisceis, glandia.*

Caue canem.

Caue canē prouerbij more vsurpabatur à veteribus, cùm quempiam terrere vel arcere volebāt: ac satyra quædam Varronis hac inscriptione erat. Crediderim esse natū hoc prouerbium ex metu canum rabiosorum, vel acrium & mordacium: verba Varronis sunt apud Nonium, *Quòd ea die mea erat prebitio, in ianuam, caue canem inscribi iubeo.* cùm, inquit, eo die conuiuium prębere deberem, vt ab aditu mearum ædium deterrerem, qui ad condictum venturi erant, inscribi iussi ianuæ, caue canem, ne quis ingrederetur. sumptum est à Græcis: nam apud Aristophanem in Lysistrata sic scribitur, [illegible].

De paxillo suspendere.

De paxillo suspendere, à supellectile translatione noctionis ducta, quam suspēdere vbi emimus domi solemus, significat apud Varronem parare: vt cùm Zenonem dicit nouam instituisse sectam, proinde quasi eius secta sit philosophiæ supellex quædam: eius verba sunt apud Nonium, *Vbi dicatur primus Zeno nouam hæresin nouo paxillo suspendisse.*

Pellionis supellex.

Sic apud Plautum supellex Pellionis dicitur palus palo proximus, quòd Pellio pauper esset, & palos nudos sine supellectile haberet. & apud Varronem,

Vt nouum cribrum nouo paxillo pendeat.

nam si quid nouæ supellectilis emimus, & nouum paxillum adfigimus, vnde pendeat. sic apud Pindarum ode 1. Olymp. ἀλλὰ δωρίαν ἀπὸ φόρμιγγα πασσάλου λάμβανε. sed & apud Homerum in Odys.

Simū pecus Nerei

Simum pecus Nerei, pro piscibus, qui quòd naso carent, ea appellatione afficiuntur, dixit Liuius: etsi doctos vidi, qui delphinos intelligerent, quos Plinio auctore scimus simones fuisse vocatos. verba sunt Liuij, *Tum autem lasciuum Nerei simum pecus.*

Sculponeatus.

Sculponeatus, sculponeis calceatus, dicitur à Varrone in Serano, *dum in agro studiosius ruror, aspicio Triptolemum sculponeatum bigas sequi cornutas.*

Bigæ cornutæ.

Bigas autem cornutas hîc intelligo ilocaliter dici boues duos aratores, quos ad aratrum iunxerat Triptolemus, qui frumenti sementem mortales edocuit. Cuuina & Rumina deæ duę obsoletę illius antiquorum superstitionis fuerunt, quarum altera puerorum lectulis & cunis, altera mammis quas sugebāt præerat, à Varrone in Catone, vel de liberis educādis memorabātur, quibus lacte nō vino fiebat, vt inquit. Sunat, quod in Nonio legitur pro deprimit, falsi insimulo, & *simat* lego,

Simauit taxim ad nares delphinus vt olim.

Mouet eam coniecturam & sententia, & quòd delphini simi sunt: vnde & simonis nomine eos gaudere Plinius refert lib. 9. cap. 8. Sepire veteres ambage quadam verborū rem obscurare, & quadam sepe obducere, dixerunt, vt & circūuestire. Vetus poeta apud Cic. 3. de Orat. *quandoquidem iste circumuestit dictis, sepit sedulo.*

Septuosè.

Vnde & septuosè pro obscurè: *Ita*, inquit apud Non. Liuius, *septuosè dictio abs te datur.* Sed satis insigniter variatum distinctumq; hoc caput est vocabulis hinc inde corrogatis: verùm æquè sibi ignosci postulat ac superiora pleraque, quæ in eodem vitio sunt, si vitium est quod ex professo facis, vt aliis plus prosis.

CAPVT V.

Fulmenta lectum scandunt, longè fugit qui suos fugit, rumpitur anguis, forum diadematicum, internundinum, duellus.

Fulmenta lectum scandunt.

FVlmenta lectum scandunt, prouerbium celebre & vetus fuisse è Varrone Nonius tradit, nec explicat tamen. Ego ea adagione existimo significari, quod subesse debet, præesse velle: quod subiici, imperare conari. nā quod lectum sustinet ac fulcit, subiici lecto, non imponi debet: sunt enim fulmenta, fulcimenta & fulcra: sed Nonij verba subiiciamus. *Fulmentum neutro, vt est in prouerbio veteri, quo Varro vtitur sæpius, fulmenta lectum scandūt.*

Longè fugit, qui suos fugit.

Refertur & à Nonio titulus prouerbialis satyrę Varronis, *longè fugit, qui suos fugit*: quæ adagio non videtur abludere à Terentiana, *Ita fugias, ne præter casam*: quod est, ita fugias, vt ne nimium longè. nam ad casam, id est, domum, vbi tutissimum cuique perfugium est, cùm peruenisti, fugiendi finem facere debes.

Rumpitur anguis.

Opinio fuit apud veteres, carmine sic inflari & distendi colubrum, vt disrumperetur: qua ex opinione dixit Maro ecloga 8.

Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.

& Lucilius,

Iam disrumpetur medius, iam vt Marsus colubras
Disrumpit cantu, venas cùm extenderit omnes.

Forū diadematicum.

Forum diadematicum à Varrone appellatum est forum illud pisæum, & iudicium, quo victoribus diademata & coronæ tribuebantur: *Pisis*, inquit, *diadematico foro præstatur virtuti laus: gelu sed multò ocyus segio tabescit.* Fuit & opinio olim lupum armis validum, tergo infirmum esse: Plautus apud Nonium,

Quasi lupus ab armis valeo, clunes infractos gero.

ita vt in prouerbialem propè sententiam, vt ex hoc Plauti loco apparet, abiisse videatur. Vt ex duello bellum factum est, è duelliis bellij:

Duellus.

ita quoque bellus duellus ab antiquis dicebatur: Titinius apud Nonium, *Lenti calido, duella rapula, rumice.* nam duella rapula quid aliud est q̃ rapula bella?

Internundinum.

Internundinum, spatium quod inter nundinas est, veteres Latini vocauerunt: vt intermenstruū quod inter menses: Varro, *quoties priscus homo ac rusticus Rom. internundinum*

ditum barbam radebat. Lucilius, *paucorum atq; hoc pacto si nihil gustat internundinum.* quod Nonius duobus verbis diuisum inter nundinũ legit. Inotum, quod ore caret, poetica dictum est licentia a Turpilio de ostreis. nam ea pars in ostreis nulla cernitur. *In actis,* inquit, *cooperta age inoras ostreas.* In multatione antiqua, qua vel ouis vel bouis impendium pœnaque irrogabatur, dicit Plinius libro 8. capite 3. non omittendam esse legum priscarũ beneuolentiam. Cantum quippe fuisse, ne bouem priusquam ouem nominaret, qui indiceret mulctam. vbi ea beneuolentia legum sit, multi requirũt. ego in eo quòd antè ouis quàm bos nominabatur. quis enim nescit leuius fuisse ouibus quàm bobus mulctari, qui & maioris æstimationis sunt, & aratores in agriculturæ instrumento numerantur. ita parcebatur colonis & patribusfamiliâs, cùm potius oues quàm boues impendere cogebantur, & leuiore pœna defungebantur, armentis & iugis non ablatis aut diiuoctis: & vt ouibus & bobus mulctarẽtur, tamen irrogatio pœnæ à leuiore incipiebat, minorique terrori erat, priore minoris pecoris nominatione.

CAPVT VI.

Lyræ lyræ, per tempus obuiam est, dare nequam, ballista, muriatica, pensiles vua, prima cum, victitare sorbilo.

Lyræ lyræ.

VT in aliis linguis, sic & in Latina verba quędam sunt fictitia, vel effutitia potius, quæ nugatorium quiddam significant. tale est bittubata apud Festum lib. 2. sed & apud Plautum in Pœnulo, Sc. Sæpe ego. lyræ lyræ, hoc in versu Pœnuli,

Gerræ germanæ atq; ædepol lyræ lyræ.

scio quid eruditi horum verborum loco subiiciant: hæc etiam verba exdecuriari ab aliis intelligo, & in albo lacunam patere: sed mihi membranatum quarundam peruetetum auctoritas fidem facit, lyræ lyræ germanum esse & effutitium, vt dixi, quod & antè monni.

Per tẽpus obuiam est.

Ibidem, *Scitum est per tempus, si obuiam est verbum vetus:* vel, vt alij legunt, *si obuiam it,* quo sensu dictum est: opinor significari, verba vetera, id est, prouerbia & sententias, scita esse, cùm tempestinè vsurpantur. verbũ autem vetus est, quòd antè Agorastocles dixerat, deberi ei libertatẽ & grates gratias.

Dare nequam.

Nequam veteres vsurpabant pro nequitia & malo, cùm etiam in homine malo & improbo poneretur: vnde iocus Plautinus eadem scena,

Vin' tu illi dare nequam nunc? A. Cupio. Mi. En me dato.

Ludit enim hic ex ambiguo: cùm dixisset, vin' illi dare malum & incõmodare, vt qui respondet intellexit: quasi tamen de se improbo seruo loquutus, præter expectationem subiecit, en me dato, qui nequã sum. Vt catapulta, quæ in tormentis bellicis numerabatur, etiam interdum tragulam vel sagittam significat, quæ catapulta mittebatur, sic apud Plautum ballista tormentum videri non possit, vt sæpe, sed tormenti telum, in Pœnulo, eadem scena,

Ballista.

Cui iam infortunij intenta ballista est probè,
Quam ego haud multò pòst mittam è ballistario.

quanquam fortasse pro tormento nõ malè accipietur, quod mitti etiã dicitur, cùm mittuntur ab eo tela Ballistarium autem locus est, vnde ballistæ mittebantur. Quæ salsamenta ab aliis vocantur, ea hoc loco muriatica appellat Plautus, *Quasi,* inquit, *salsa muriatica esse autumãtur.* Iterum, Sc. Negotij qui volet.

Muriatica

Sunt muriatica vt macerent.

Limare caput in Plauto coniungere Nonius interpretatur: sed coniungere ex eo significat, quòd qui amatores cum amica caput iungũt, tanquam terunt & limant sese mutuò fricando, dum osculantur in venere: vetus lexicon sociare explicat.

Ac vide sis, inquit, *nunquam cũ illa limaui caput.*

Pensiles vua.

Siquidem, inquit, *tu es mecũ futurus pro vua passa pensilis:* vuæ sæpenumero suspenduntur, vt passæ fiant, etsi alia ratio earum faciendarum est. vnde illud Varronis lib. 1. de re rustica, cap. 68. *pensilia, vt vuæ, sorba, ipsa ostendunt quando ad vsum oporteat promi.* Horat. lib. 2. satyr. 2.

—Tum pensilis vua secundas,
Et nux ornabat mensas. Eadem scena,
Quia non iamdudum antè lucem ad ædem Veneris venimus,
Primæ vt inferremus ignem in aram.

Prima cũ.

in membranis peruetustis reperi, *Prima cum vt inferremus.* vt sit, *prima cum,* pro, cum prima luce, quod genus loquendi apud Nonium in quodam auctore me legisse recordor. In iisdem membranis erat, *—Ego fixo*

Si non irata es ninnium pro te dabit.

sat scio ninnium equuleum interdum Græcis significare: sed puto tamen scribendum esse, *numulum pro te dabit,* id est, te pecunia sua liberabit. sed & illud sic lego,

Impias.

Impias here te, oratorem verberas.

Impias autem valet, impiè facis, & scelere te contaminas.

Victitare sorbilo.

Hem mihi iam video propter te victitãdum sorbilo.

valet, video mihi propter te vapulandum & gemendum, suspiria enim & gemitus vapulantium imitantur spiritum sorbentium. Lego etiam,

Qui bene volunt, bene vis itent.

non vt vulgo, bene visitent,

Atque hic me ne verberet, illum faciat, nisi
Te propitio malè formido.

hanc scripturam asserimus, quę adinuanda est gestu fustuario aut virgis vapulantium. illum enim vapulãtem intelligit, vel herum plagas inferentem & infligentem.

CAPVT VII.

Prosecare exta, funditare, lenullus, clauator, condoctus, nec rectè dicere, secum oro.

QVandoquidem in manus Plauti Pœnulum sumpsi, ex ea etiamnũ fabella huic libro aliquid aspergamus. Sc. Quid nunc.

Maiorem partem minore habitas mea:

sic è veteri membrana lego hac sententia, Tibi licet impunè hasce ædes vendere in auctione. maior enim para tua est, minor mea, vt accessiuncula mea impedire venditionem legemq́; mancipij non possit. Sc. Dij illum.

Profecare exta,

Iratus vetus exta prosicarier.

exta cocta solebant prosecare, vnde & prosecta dicebantur: ac partem adolebant, partem consecrabant, sacerdotibusq́; dabant: partem sibi apponebant: sic lustralibus extis vescuntur apud Maronem 8. Æneid. Tranquillus in Augusto, cap. 1. *semicruda exta rapta foco prosecuit.* Ouid. 6. Fastor.

Inde vbi libauit, prosecta sub æthera ponit.

Arnobius lib. 2. *cùm Romulo Pompil oq́; regnantibus percocta planè & madida concremarentur dijs exta, nonne sub rege Tullo semicruda cepistis, & leuiter animata porricere, prisca obseruatione contempta?* Eadẽ scena,

Lenullus.

Lenulle de illa pugna pentethronnica,

offirmato animo assero ex illa vetusta membrana, aliquanrulum tamen scriptura conturbata. Lenullus autem, Prisciano libro 1. teste, diminutiuum est lenonia: nunc quidem lenullæ, quod excusum extat in quibusdam libris, quis explicat? At ille alter sensus disertus est, & Plautina venustate rinctus. Eadem scena,

Eò præsternebam folia farfari,

lego, non *prosternebant.* id est, antesternebam, ne viscus adhæresceret. Hic mihi non placet Seruij interpretatio in 7. Æneid. qui Farfarum fluuium Italię interpretatur: quasi verò de fluuio ac non dè foliis arboris vel herbæ agatur? Est enim farferium herba, nympheæ non dissimilis, populi folio, sed ampliore, quæ ferranum etiam & farfugium vocatur: Apuleio farfaria est bettonica. in membranis illis *farferi* legebatur. Eadem scena,

Eos volantes iussi funditarier.

Funditare.

funditarier valet, fundis peti: inde etiam illud, Sc. Negotij qui. *tantula tanta verba funditat,* id est, iactat velut funda. mox etiam lego, *cum necabam ilicò.* se enim id, non alios fecisse, id est, se volaticos homines interfacisse dicit. Sc. Ita me dij ament.

Nequicquam hos procos mihi elegi:

procos pro proceribus, vt alio loco annoto, veteres dixère: sed hic irrisionem subesse puto, quòd senes sint, nec ea ætate qua procos quis suis filiabus deligere debeat. Ibidem, *si nec rectè dicis nobis:* nec rectè, pro non rectè veteres dixerunt, quod est malè: exempla passim & apud Plautum & Nonium extant. Ibidem,

Nec rectè dicere.

Vinceretis ceruum cu su, vel grallatorem gradu.

hæc scriptura patrocinio & assertione Festi & Nonij nititur: tantum tamen tribuo illis aliquot membranis, quas aliquando habui, vt earum lectionem testari & interpretari debeam. *vel clauatorem gradu*: sunt autẽ clauatores, qui claua vtuntur, vt qui corynetes est vocatur: sed & calones militum, ligneas clauas ferentes, quod genus hominum & laboriosum & velox est, cursorumque interdum officio fungitur. Is obsecto voa sensus idoneus est, qui cum irrisu explodatur, an potius qui hilariter excipiatur, cùm lepóre comico nihil indignum præ se ferat. Sc. Iam tenes præcepta.

Clauatores

Fac modo vt condocta tibi sint dicta ad hanc fallaciam.

M. Quin ædepol condoctior sum quam tragœdi aut comici.

Condoctus.

sic in vtroq; versu condoctum lego, non conductum, & membranis adstipulantibus, & fauente sensu. Condocti autem comici sunt, qui fabulam quam acturi sunt, vnà fideliter edidicerunt, gestumque agere sciunt. oportet enim histriones periros esse, & fabulam quam acturi sunt simul edidicisse antequam in proscenium prodeant, quo nisi fallor respexit. Ibid.

Hodie iuris coctiores non sunt, qui lites creant.

ridiculum dictu iuris coctiorem pro iuris doctiorem dicere, quod vrbanitate comica conditum protulit, ambigui occasione vsus. nam & ius culinarium coquitur, & coctus ac recoctus dicitur, qui in re aliqua tyro non est. Ibid.

Qui si nihil est litium, lites serunt.

Ego *lites emunt* in sua iura repono. nã quid controuersius & litigiosius esse potest, quàm lites emere? Sequitur,

Vos quidem hercle cum eo, cum quiqui, tamen
Et benè & benignè facitis.

alij pro, *cum eo,* magna animi libidine scribunt, commendo, dum malunt sua somnia quàm poetæ sensa proferre: cùm inquit, qualescunque sitis, tamen benignè facitis.

Et quidem quasi tu nobiscum aduenieus hodie orauerís.

Tecũ orare.

Nobiscum orare, pro, nos orare, archaismus est in Plauto non infrequens, sed ideò notandus, ne eius insolens lector mendi suspicione adductus aliquid moueat loco & deprauet. Sc. Iam istuc ego. *Capiti vestro id quidem,* lego, nõ capite: ac opraotis est. cùm vt aliquid mali in alterius caput expetat desideramus. simile est illud Aristophanis, εἰς κεφαλὴν σοί.

CAPVT VIII.

Hecate vlulata, amor, frons funerea, apud Maronem.

A Nobilissimo poetarum & facilè principe scribitur lib. 4. Æneid.

Nocturnisq́; Hecate triuijs vlulata per vrbes.

Hecate vlulata.

quòd ea dea nocturnis sacris coli soleret, cùm in diis inferis numeretur, quibus noctu sacra facere religio antiquorum præcipiebat. veneficæ itaque ei tum operari solebant in triuiis, cùm ea τριοδῖτις à Græcis ista de causa vocetur, à Latinis triuia: cum vlulatu autem ei veneficæ sacra faciebant: Horatius satyra octaua libri primi, *Cum sagana maiore vlulantem.* Apuleius lib. 11.

lib.11. de Asino aur. *seu nocturnis vlulatibus horrenda Proserpina.* nam Hecate Proserpina censetur. Fiebat & ei sacra in locis solis procul ab hominum celebritate, vt ab Apollonio scribitur. cùm autem ad sua sacra dea aduentabat, aut precibus euocata erat, terra tremere videbatur, audiebatur canes latrantes, thedarum fulgor cernebatur: Apollonius lib.3.

Condoctus

—πέριξ δέ μιν ἐστεφάνωντο
σμερδαλέοι δρυΐνοισι μετὰ πτόρθοισι δράκοντες,
στράπτε δ᾽ ἀπειρέσιον δαΐδων σέλας, ἀμφὶ δὲ τήν γε
ὀξείῃ ὑλακῇ χθόνιοι κύνες ἐφθέγγοντο·
πείρεα δ᾽ ἔτρεμε πάντα κατὰ στίβον.

Maro libro 6. Æneid.

Sub pedibus mugire solum, & iuga cœpta moueri
Siluarum, visæq; canes vlulare per vmbram.

Amor. Amorem 4. Æneid. appellauit Maro philtron, id est, medicamentum amorem concilians,

Quæritur, inquit, *& nascentis equi de fronte reuulsus,*
Et matri præreptus amor.

Amor de fronte reuulsus est philtron, quod hippomanes vocatur: quod tamen, vt multa alia stulta hominum & credula opinione recepta, vanitatis plurimum habet, nihil veritatis. sed poetæ erroris propagatores stultas inhærere vulgo opiniones malunt, quàm eripi. Sed enim hippomanes nô tam ad restinguendum amorem, quod se facere velle Dido simulabat, quàm excitandum inflammandumque valebat: hic igitur fortasse reprehendi iure poeta posset. verùm huic insimulationi facillimum est respôdere: nam hippomanes medicamento adhibitum eam vim habuisset: sed igni mandatum exustumque, amorem penitus aboleuisset. quod quidem erat Dido factura. Cùm autem ait,

Frons funerea.

Intenditq; locum sertis, & fronde coronat
Funerea:

de verbenis intelligit, quas sacris adhibebant: sed verbenæ in sacro nocturno erant funereæ, vt è cupressu, non è læta fronde. Hæc ego, quæ indoctioribus fortasse non venissent in mentem, malui perscribere, vt ad intelligentiam poeæ peruenirent, quàm finere eos in nocturno sacro nocte quadam inscitiæ & tenebris obductos errare.

CAPVT IX.

Horatius explicatur.

HIC tanquã in statera nobis appendendi sunt Grammatici, & Rhetorum præstantissimus Fabius. Illi, Acro, Porphyrio in Horatiano versu, lib.1. satyra 4.

Horatius explicatur.

Cùm flueret lutulentus, erat quod tollere velles:

tollere explicant vno ore, sumere: at Fabius lib.10. cap.1. ita scribens, *Ego quantum ab illis, tantum ab Horatio dissentio, qui Lucilium fluere lutulentum, et esse aliquid quod tollere posis putat*: ibi tollere perspicuè sentit esse rescindere de scripto, auferre, remouere vt superuacaneum: vt & satyr.10. eiusdem libri Horatius ait, *Plura quidem tollenda relinquendis*: quod est, plura remouenda vt redundantia, quàm in poemate relinquẽda. Sed tantum Fabij pondus est, vt terram & maria deprimat, tantùm abest vt illa Grammaticorum leuitate tantum pondus æquo examine posit perlibrari. Venustè autem in medium tanquam producit Crispinum, eodem multa scribendi verbositate & loquacitate, quo Lucilius, morbo laborantem, & fundentem extemporalem & subitam versuum tumidorum & garrulorum copiam, & omnia in celeritate scribendi ponentem,

. Crispinus minimo me prouocat: accipe si vis,
Accipiam tabulas.

Hanc scripturam, vt magis dramaticam & comicam, quàm quę editur, è lucifugis exemplaribus repertam, in apertum referimus, vt melius prouocatoris exprimatur arrogantia. editio est, *accipe si vis, accipe iam tabulas.* Figuratè autem tempôdet Horatius, præclarè secum à diis actum, quòd eorum munere pauca loquatur. nam quæ breuitas non optatior est, quàm tam importuna Crispini in poemate ociosæ orationis profluentia? Quin tanquam poetices nomine inuidiosus sit, extenuandi gratia & de inuidia deonerandi ait, sua scripta à nemine legi: & Fannium nescio quem poetam, cuius libros Romani & armario & capsa, ipsum imagine donarant, præ se felicem prædicat: *beatus*, inquit, *Fannius vltro Delatis capsis & imagine.* vt verum fortasse sit, quod ab interpretibus scriptum est, hunc orbum diuitemq; fuisse, & à captatoribus cum imagine eius carmina dicata fuisse in bibliothecis.

CAPVT X.

Lictor summouet, lictor fœminæ, omine rato.

LIctores olim ante magistratus incedebant nô tantùm honoris gratia, sed ad turbam etiam plebis summouendam: nec tamen vt multitudinem summouere poterant, ita & arcere ac depellere poterant animi curas & molestias. Igitur ad illud lictoris officium credo Horatium libro 2. ode 16. eleganter respexisse, cùm scripsit,

—neque consularis
Summouet lictor miseros tumultus
Mentis.

Lictor summouet.

Quo significat honoribus homines non esse beatiores, cùm felicitas animi tranquillitate censeatur, quam præstare non potest lictor. nam vt summouere posit hominum turbam, non tamen poterit vitiorum & perturbationum tumultum arcere. Huc pertinẽt illa Senecæ verba lib.5. controuers. *maiestatem lesam dixissem, si exeunti tibi lictor à conspectu meretricem non summouisset.* Iterùm, *Summoue, audis lictor, summoue à pretore meretricem.* sed Horatianum illud minus est reconditum: sensus ille Plinij magis latet, cùm scribit libro 9. capite 35. *Cupiuntq; iam & pauperes,*

Lictor fœminæ. *res, lictorem fœminæ in publico vnionem esse dictantes.* eodem tamen modo exponendum arbitror, pauperes fœminas vnionibus gaudere, quòd in publico cùm sunt, ipsis de via decedatur, videanturque diuites: vt margarita sit pro lictore fœminis, turbamque summoueat. Audio doctissimos viros in alia sententia esse, emptoremque & licitatorem exponere. sed & verbis vim afferunt, & pro arguta elegantiq; sententia turpem & inelegantem comminiscuntur. Legendum autem illic puto, *victumq; Antonium* Ominerato. *pronunciauit omine rato*. cùm autē *homine irato* reperissem in quodam peruetusto exemplari, legendum aliquando credidi *omine nato*: sed in peruetustis membranis, quæ in bibliotheca diligentius asseruandæ sunt quàm gemmę in dactyliotheca, disertè planeque scriptum reperi, *omine rato*. nam firmum certumque omen ei factum fuit, ipsum bello Actiaco superatum iri. In iisdem membranis illud ibidem sic lego, *ne triumuiratu suo nimis superbiat Antonius, penè histrioni comparatus, & quidem nulla sponsione ad hoc producto, quo magis refugium fiat*. quo id magis regium erat, est publicatū: & quidem vix est quisquam qui non putet perbellam esse sententiam: mihi planè talis videtur. Itaque tantùm abest, vt eam improbē, vt mirificè laudare soleam: sed alteram è ruderibus antiquorū librorum erutam proiicere iniqui iudicaui esse: & ex ea licet elicere sensum idoneum, sponte nō aliquo coactu Clodium vniones obsorbuisse. sponsione enim interposita libertas animi videtur tolli, neq; vtrumuis licere videtur: & qui sponsione vrgendus cogendusq; fuit, refugit, nec libera animi susceptione fecit. refugisse igitur erit, id quod dixit, refugium factum esse.

CAPVT XI.

Dialectici, in ætate, temeritas, existimare, consequi.

Dialectici. CОrnificio lib. 2. ad Herennium, in amphibologia, Dialectici non alij sunt quàm Stoici, vt & aliàs sæpe apud Ciceronem: nam quòd diligentissimè rationem disputandi callebant, nomen vniuersum proprium suumq; effecerant. Cornificius, *vehementer*, inquit, *pertinere cognitionem amphibologiarū eam quæ à dialecticis profertur*. Argentario autem *tuleris expensum*, superuacaneum erat monere legi debere, nisi ita libros omnes *obtuleris* occupasset, vt alterū illud tuleris velut iniqua quadam rogatione expulsum exularet: quod nunc ope nostra beneficioque ab exilio reuocatur. In ætate. In ætate, apud eum in versibus M. Actij, est interdum, genere antiquo loquendi. *immune est facinus, verùm in ætate vtile*: id est, tamen interdum vtile est, & conducit: proinde, quia hoc conducibile aliquando est, se amicum castigaturū profitetur. *Nam*, inquit, *amicum hodie meum Concastigabo pro commerita noxia*. Sunt, vt è Pacuuio scribit, philosophi qui fortuna negāt miseriam esse vllam, sed temeritate omnia regi: qui in hac fuêre sententia, temeritatem casum esse censuêre, quod Temeritas. Græci τὸ αὐτόματον vocant, quę Epicureorum sententia fuit. Fortunam autem deam quandam cæcam antè illam, qui apud Pacuuium loquebatur, posuerat, quę tametsi inconsideratè omnia permisceret & turbaret, tamen sensu prædita esset: at verò casus incertas quasdam temerariasq; rerum vicissitudines nullo rectore gubernatarum, sed vtcunque res tulit fluitantium cadentiumq; significat. Ita altera sententia nullum imponit mundo rectorem præsidemq;: quæ fortunam tuetur, administrationem numini mandat imprudenti cæcoq;, sed tamen sensum aliquem habēti. Cæterùm cùm eodem libro scribitur, *quæ hoc modo concludentur, aut ex contrario conuertentur*: hoc genus refutandi imprimis firmum intelligit, quod Græci ἀντιστρέφον appellant: de quo, ne longior sumatur oratio, à Gellio lib. 5. 9. & 11. disseritur. Illud autem paruum dictu quidem, verùm obseruandum tamen, quia ab aliud agentibus fortasse præteritetur, existimari pro æstimari à vetere Existimare. poeta in illo versu vsurpari,

Quid eum accusem, qui id parui auditu existimet?

hic enim liquidò *existimet*, est æstimet: vt & apud Salustium scriptorem antiquariū, in oratione Macri Trib. pleb. *Si Quirites parum existimaretis, quid inter ius à maioribus relictum vobis, & hoc à Sylla paratum seruitium interesset*. Illud autem eodem ad Herennium libro notandum, *hæc si, vt conquisitè conscripsimus, ita tu diligenter fueris consecu-* Consequi. *tus*. nam *consecutus*, est perdidiceris, perceperis, quod Græcè [illegible] dici solet. ad perceptionem enim referri ex eo patet, quia mox subiicit, *tuáque perceptione lætaberis, tu scientior eris præceptorum artificio*.

CAPVT XII.

Supponere cultros, quomodo cædebantur hostiæ, Maro & Iuuenalis explicantur.

HOstias solebant veteres primum securi- Quomodo cædebātur hostiæ. bus cædere aut clauis, deinde prostratas soppositis cultris iugulare, idque à ministris popis aut victimariis fiebat, quod ex Halicarnasseo intelligimus, ita scribente, [illegible] σφαγίδας. His Dionysij verbis, vt insertis in fenestras solis radiis totum conclaue illustratur, sic elucescit quod à Marone scriptum est libro secundo Æneidos,

Qualis mugitus fugit cùm saucius aram
Taurus, & incertam excussit ceruice securim.

malè enim impactam securim à ministro deiicere hostiam parante intelligit. Æneid. 6.

Supponunt alij cultros, tepidumq; cruorem
Excipiunt pateris. Supponere cultros.

antè enim securi aut claua prostratam victimam fuisse, postea iugulatam suppositis cultris accipimus. est enim cultros supponere,

quod

quod [illegible] dixit Dionysius, sub collo & iugulo ponere, quod est iugulare: sed iugulare in sacris ne dicerent cauebant, cùm ominis mali verbum sit, & sacra esset vitiaturũ inauspicata voce. sed & quod diximus, hostias antè solitas ferici clauis aut securibus à ministris, indicat satyr.12. Iuuenalis, qui tamen & ipse interim lucem accipit,

Iuuenalis explicatus.

Sed læta ostendens Clitumni pascua sanguis
Iret, & à grandi ceruix ferienda ministro.

tamen heroico ritu ipsi, qui sacrificabãt, etiam hostias cædebant: quod & apud Homerum facit in fœdere percutiendo Agamemnon: sic enim scribitur 3. Iliad.

ἦ, καὶ ἀπὸ στομάχους ἀρνῶν τάμε νηλέϊ χαλκῷ.

quod & in fœdere fortasse etiam ab Ænea factum est & Latino lib.12. Æneid. etsi obscurius id scribitur, nec satis exprimitur. Libro autem 6. apertè dilucideque scribitur,

—atri velleris agnam
Aeneas matri Eumenidum magnæq; sorori
Ense ferit, sterilemq; tibi Proserpina vaccam.

hoc ego notandum breuiter esse putaui, vt ritus veteris notitia sensum poetarũ magis hominibus aperiret.

CAPVT XIII.

Disciplinabile, & quædam in Cic. explicata.

VErsus est Pacuuianus, ex ea fabula in qua reuersionem Græcorum ab Ilio scribebat, lib.3. ad Herennium,

Iam domitionem reges Atridæ parant.

Cornificius explicatur

de memoria Cornificius disputans, quo pacto huius senarij quis meminisse possit, hac imagine depingit: *in loco,* inquit, *constituere oportet manus ad cœlum tollentem Domitium, cum à regibus Martijs loris cædatur. Hoc erit, iam domitionem reges:* sed in hac imagine non satis perspicio quid lora, & illa manuũ in cœlum sublatio adminiculi afferat. Martij omnino reges regum imaginem exprimunt, Domitius domitionem repræsentat: lora autẽ & flagra quid hic adiuuent memoriam, non intelligo, sed puto hoc ipso iuuare, quòd imago ita sit acrior & actuosior, magisque sensum lacessat & commoueat, & memoriam ex eo efficacius exuscitet. Sequitur mox in altero loco, *Aesopum & Cimbrum subornari Iphigeniam, Agamemnonem & Menelaum.* hîc tragœdos interpretor Æsopum & Cimbrum, qui Agamemnonis & Menelai personas sustineãt, atque agant: de illo quidem loco hactenus.

Disciplinabile.

Quæ autem est eodem libro disciplinabilis scientia? nam quòd disciplinabile vsurpat, vocem eo tempore natam, quo nõ homines, sed Musæ Latinè loqui videbantur: & tamen quę est malicia nostra grauidarum fastidio delicatior, quam nostra putaremus intertam scripta esse contaminaturam, vt à peregrino penè vocabulo non Latino offendimur, penedque vt à barbaro abalienamur & refugimus: vt in loquendo religiosiores esse videamur illis, quos linguæ auctores & conditores sequi & imitari studemus. Hic ego disciplinabile esse arbitror, vt si Græcè diceres μαθητὸν, διδακτικὸν, aut μαθηματικόν: non vt hoc posterius ad quatuor illas nobiles disciplinas pertinet, sed ad ea omnia dilatatur quæ disci comprehendique præceptione possunt. Est igitur disciplinabile, quod præceptionibus & institutionibus arteque & ratione aliqua doctrinaq; continetur. Id autẽ quia in alium sensum accipi fortasse ab adolescentibus posset, ne à voluntate scriptoris aberrent, quod non rarò accidit, scribendum esse duxi.

CAPVT XIIII.

Nonæ idus calendæ, Mars Siluanus, præfamino, piaculo, si deus si dea es, polutiones.

CVM in enumeratione menstruorum dierum Nonæ & Idus antecedãt Calendas, eaq; Calendarum conditio sit, vt præter vnum diem reliquæ alterius mensis sint: etsi primus cuiusq; mensis dies vocatur Calendæ, tamẽ in enumeratione trium illarum mensis partium cauebant diligenter Romani, ne ante Nonas & idus Calendas nominarẽt. Itaq; nonas Idus Cal. dicebant, ne si secus nominarent, malè ominosum esset. Cic. tamen 1. in Verrem, Calendis, Nonis, Idibus dixit: in quo annotat Asconius, si modò intelligi quod annotat potest, ita vetustas eum locum delere conata est, *Religioso omine nominat multitudo Nonas, Idus, Cal. Cicero Calendis & Idibus Nonas addit, quamuis hac pronunciatione soluatur, ac temporũ diuisione hoc dici videre possimus.* Apud M. Cat. cap.141. eodem modo in agri lustratione cùm solitaurilia lactentia fiunt, in immolatione porci porcus nominatur. Inest enim in eo vis porrigẽdi, & alioqui porci in deliciis erant Romanis: contrà in mactatione vituli & agni, nominibus eorũ abstinetur. nam in vitulo vis inest, in agno omen non nascendi.

Nonæ Idus Calendæ.

Mars quoq;, etsi Marti Siluano res diuina tum fit, non appellatur, q. belli & vastitatis sit auctor: proinde ita scribit, *Nominare vetat Martẽ, neq; agnum vitulumq;*. Quod autẽ illic scribitur, *tantum Iouemq; vino præfamino*, id valet præfator. ergo quod sequitur, *sic dicit*, delendum est. huc enim ab illis summissum est, qui præfaminũ vinum adiectionis more dici censuére, aut interpretationem adscripsére. Mars autẽ pater illic Siluanus est, vt & cap.83. *Marti Siluano in silua interdius.* Viduitas est calamitas, inquit Fest. lib.19. propterea quod viduare & spoliare solet bonis: quanq̃ cùm Cato paulò pòst calamitatẽ nominet, potius esse videtur sterilitas. Piaculo apud Catonem eo cap. verbũ est, quod expio significat, cùm dicit, *Te hisce solitaurilibus piaculo.* antecedenti adiectiuum: *porco,* inquit, *piaculo facito*, id est piaculari. Subiicit mox, *sic verba concipito: Si deus, si dea es.* hæc verba erant in precibus Romanorum solennia, cùm deos sexu distinctos, vt & homines existimarent: in quo ab Arnobio

Mars Siluanus.

Præfamino.

Piaculo.

Si deus, si dea es.

bio illuduntur meritò & reprehenduntur, cuius hæc sunt verba, *nam consuestis in precibus, Siue tu deus es, siue tu dea, dicere*. Bonas autem preces precor dixit ibi Cato, quòd & malæ preces sunt, vt diræ & detestationes & imprecationes. etiam duis bonam salutẽ idem dixit, quasi sit etiam quædã mala salus, cùm minus commoda est valetudo & sanitas. Partiariò idem Cato fenum & pabulum dicit esse oportere, quod bubus satis sit: cætera omnia pro indiuiso esse debere: id opinor valet, cætera ipsi esse cum domino communia: proinde ab eo non esse vt pabulum & fenũ sumenda. Politor esse videtur, qui agros polit & colit, certam pro mercede frugis partem capiens, vt nonam aut quintam aut octauam, pro conditione agri atque bonitate soli:

Politio.

atque inde politio dicitur illa cultura, quæ pactione talis mercedis fit, atque adeò ipsa mercea. Cato, *politionem quo pacto dari oporteat? in agro casinate & venafro in loco bono parte octaua corbi diuidat: satis bono, septima: tertio loco sexta: si granum modio diuidet, parti quinta, in venafro ager optimus ix. parti corbi diuidat*. Hic autem interest, cùm corbi diuiditor aut cum modio: quòd in corbi messoria sunt spicæ nondum tritæ, in modio granum sine spica purgatum. Quod sequitur, *eam partem in pristinum politor*, sic accipiendum reor, vt absoluta sit sententia, verbo tamen vno destituta, vt mox quod de tritico antè præcepit vel farre, idem in hordeo declarari intelligamus. Hæc si quis leuia putat, à me non dissentit, nec nunc ea mandamus literis, quæ subductum aut contractum hominis postulent supercilium, sed quæ grauioribus studiis pro remissionibus & tanquã laboris condimento siut.

CAPVT XV.

Rupsit, noxit, inguen, sirit, occisit, duona, ob vagulationem, vapula Papiria, vindiciæ, vinulus.

VIdentur veteres Latini in imminutione præteritorum tenores in duplices mutare soliti esse plerunque, vt ceperis capsis, præceperis præcepsis, ruperis rupsis: vt in xij. tabulis apud Festum lib. 18. *si membrum rupsit*, pro

Rupsit.

ruperit: noxis pro nocuerit apud Lucilium,

Noxit

Inguen ne existat, papulæ, tama, ne boa noxit.

Eodem autem in versu, quod oscitanter non fuit prætereundum, videtur Lucilius inguen

Inguen.

pro inguinis tumore posuisse, qui βουβὼν à Græcis dicitur. Rapsis pro rapueris apud Cic. libro 2. de Legibus, *sacrum sacróve commendatum qui rapsit clepsit've, parricida esto*. Non tamẽ id perpetuum:

Siris.

Siris enim apud Comicum & Catonem, pro siueris positum est: Adiuro pro adiuuero initio libri de Senectute: in xij. tabulis occisit pro occiderit: sed & in consonantes duas plerunque mutabant, vt amasso pro amauero, leuasso pro leuauero: idque in coniugatione prima creberrimum. etiam iusso pro iussero apud Virgil. lib. 11. Æneid. At dixis est dixeris, faxis feceris, duplici litera vt superiora:

Dixis. Faxis.

& infinita alia quæ facilius auctores peruolutanti occurrent, quàm mihi cogitanti succurrent. Vt, *plenus sacculus est aranearum*, dixit poeta Catullus epigr. 13. festiuè & venustè: ita pari lepóre apud Festum lib. 18. Afranius, quem videtur imitatus, scripsit, *tamne arcula tua plena est aranearum*. Vt duis pro bis, ita duona pro bona dixerunt veteres,

Duona.

vt & duellũ pro bellum, Duellius pro Bellius. affertur enim à Festo illud, *simul duona eorum portat ad naues*. sunt ista quidem pleraque magis abolita & exoleta quàm prisci nummi, quia tamen interdum occurrunt auctores rimantibus, vt protinus sine mora & molestia intelligantur, operæ non peperci meæ, dum alienæ consulo. Legem xij. tabul. de vagulatione, id est vagitu, clamore & conuitio, apud Festum lib. 19. sic legendum arbitror, (non enim eam proponã vt perscripta extat, sed vt scribi debere mihi videtur) *Cui testimonium defuerit, is tertijs diebus ob portum ob vagulationem ito*.

Ob vagulationem.

tertiis diebus valet, diebus perendinis, vt dicitur tertiis nundinis. ob portum, ad ædes: ob vagulationem, ad quiritandum & conuicium homini faciendum, qui ad testimonium dicendum non venerit. Vapula Papiria ibidem, prouerbium est,

Vapula Papiria.

ortum à quadam ancilla, quæ libertate donata à Papiria hera sua, patronam mox contempsit, ac manumissa & libertate freta mox benemeritam ingratè aspernata est. Ancilla enim illa continuò se libertam salutauit, cùm patronã salutare deberet (qui enim manumissi erant, mox manumissori, salue patrone, dicere solebant) & patronæ dixit per contemptũ, vapula Papiria. Plauti verba sunt apud Festum,

Ideò dico, liberta salue, vapula Papiria.

Squales & scabres, pro squalidus es & scaber, dictum est à priscis: Pacuuius apud Festum,

Squales scabreśq; inculta vastitudine.

Apparet veteres hominum, quos execrabantur, caput velare solitos in pœna sumenda: vnde illud Ciceronis pro Rabirio, *Caput obnubito, infelici arbori suspendito*. Sic & voto vere sacro, qui nati fuerant, & ad adultam ætatem peruenerant, velati extra fines exigebantur. Etiam in re diuina caput velabant, præterquam Saturno, cui non operiebant sed aperiebant caput, cùm sacrificabant. In vindiciis apud Festum libro 19. extat elegans Lucilij, sed corruptum tamen carmen, quod ita legendum suspicor,

Vindiciæ.

Nemo hic vindicias, neq; sacra aut numina retur.

cuius sententia est, Nemo hic ius vllum esse putat, aut vlla sacra aut numina. Nam vindicias partem quandam iuris, pro iure posuit. Vinulus in Asinar. Sc. Verum istorum. mollis est,

Vinulus.

ex vini diminutione: cùm enim vinum quod generosum non esset significare volebant, vinulum & villũ appellabant: vnde adiectiuum vinulus est factum: neq; enim aliud quicquam comminisci possum. meas autem coniecturas quamuis leues nec sagaces eo libentius adscribo, vt

bo, vt doctiorum certiores atque veraciores efficiam. Etsi enim non est magnum damnum in huius vocabuli ignorata origine positũ, tamen quia commodius est eã scire quàm ignorare, eã persequi & peruestigare industriæ potius diligentis fuerit, quàm operæ curiosæ.

CAPVT XVI.

Labarum, patricius, adscriptus glebæ, domestici, comes sacrarum largitionum, comes rerum priuatarum, parochus.

Labarũ. LABARVM genus esse vexilli, nemini paulò humaniori ignotum est: eius est mentio apud Prudentium lib. 1. contra Symmach. hoc versu,

Christus purpureum gemmanti textus in auro
Signabat labarum.

reperi in vetusto lexico etiam laborum dici: ac me hercule sic scribi video apud Hermiam Sozom. lib. 9. cap. 4. [illegible]. Vtitur hoc verbo labari & Ambrosius: sed & Septimius Florens in apologetico ca. 16. scribit, *Sipara illa vexillorũ & labarorum stolæ crucium sunt.* Eadem sententia apud Arnobium lib. 8. extat, his verbis, *Nam & signa ipsa & cantabra & vexilla castrorum quid aliud quàm inauratæ cruces sunt & ornatæ?* Sed quæ cantabra sint, non ita dictu promptum est. videntur esse cãtabra quæ Tertullianus labara vocauit. ego, si capitalis ista fortè audacia nemini esse videatur, vnius literulæ immutatione lubenter cõtabra legerim. nam vt à candela candelabrum: sic à coro contabrum diceretur non ineptè: amplius tamen pronuntiabimus, & non liquere nobis dicemus: vocabula ita rara difficiles habent explicatus. Immo verò calumniam emendationis illam damnabimus, ac legendum affirmabimus, *signa ipsa atq; labara.* cantabrum autẽ est Apicio & Cælio furfur. Alius erat ætate sequẽ-

Patricius. tium Imperatorum patricius, quàm superiorũ & consulum, honos enim erat qui à principe deferebatur, eoq; titulo & merito honoratus pater Imperatoris vocabatur, vt in institutis, de patriciatu loquens Imperator ait, *imperatoriam autem celsitudinem non valere eum, quẽ sibi patrem elegit, ab aliena eximere potestate?* & apud Sozom. lib. 8. c. 7. [illegible]. Claudianus lib. 1. in Eutropium,

——genitorq; vocatur
Principis, & famulum dignatur regia patrem.

Et quarto libro Epigrammatõ, [illegible].

Olim igitur patricij ex eo appellabãtur, quòd patrem cierent, postea quos imperator patres ciebat. quod quidem & reges Franciæ imitati sunt, quosdamq; satrapas patricios vocarunt, quos antiquitatis ignari pares appellant. Ad-

Adscripti glebæ. scriptitij glebæ qui à iurisconsultis appellantur, cum agro vna seruiebant domino. & cum fundis mancipabantur alienabanturque: eorum conditio facilè ex auctore Græco Sozomeno intelligi potest, ita lib. 9. cap. 16. scribente, [illegible]. In imperatoris comitatu erãt milites & equites qui domestici vocabantur, quorum frequens est in Marcellino mentio: sed & apud Sozom. lib. 9. cap. 7. [illegible]. Domestici.

Equuleus. Equuleus tormenti genus est à similitudine nomen habẽs, quasi paruus equus sit. erat autem machina lignea equo similis, cui imponebantur qui torquebantur. eius crebra est apud Marcellinum & Senecam mentio. Sed & [illegible] videtur appellare Sozomenus lib. 5. cap. 21. [illegible].

Comes sacrarũ largitionũ, Comes rei priuatæ. Comes sacrarum largitionum erat quæstor ille, qui thesauris sacris, id est, imperatorijs & augustalib. pecunijs præerat. Comes rei priuatæ, qui patrimonium Cæsaris curabat & administrabat. hæc verba & sæpenumero in iure & in Marcellino leguntur. Eorum autem magistratuum ea quæ posui munera esse, è Theodoreto colligi facilè pòtest, sic lib. 4. eccles. hist. cap. 12. scribente, [illegible].

Parochus. Nõ solum parochi sunt qui præbenda magistratibus redemerunt, verùm etiam equi qui cursus publici causa præbentur, quæ tamen significatio à superiori deducta videtur. Ita fit vt in illa actionis, in hac perpessionis sensus insit: [illegible].

CAPVT XVII.

Cleãthas in accusatiuo, supercilio breuior coma, vexantur leges, porrigo, prurigo, vus liuorem ducit, contingere melle, condita pyxide lyde, apud Iuuenalem sat. 2.

Cleãthas. SCRIBIT Iuuenalis saty. 2.

Et iubet archetypos pluteum seruare Cleanthas,

quo in versu qua ratione sit ille accusatiuus Cleãthas formatus, ambigi potest. neq; enim accusatiuus esse potest quintæ declinationis Græcorum, propter rationem contractionum. est igitur primæ attico more. dicunt enim Attici Socrates in plurali, & Diogenas: eodem dictum modo accipio Cleanthas. Ibidem.

Atque supercilio breuior coma:

Coma breuior supercilio. in Stoicos dicit, qui præ se ferebant magnam in vultu seueritatem, cùm tamen interea clàm fœdis libidinibus dediti essent. hi, quòd alere comam delicatum putarent & parum virile, capillum radebant, & [illegible] erant: quod hic Iuuenalis dicit. Lucianus de Stoicis, [illegible]. Eadem satyra Peribomius non Peribonius, & è veterum librorum auctoritate, & syllabæ modulo legendum est. Sed &, *frontis nulla fides,* in priscis codicibus legitur, etsi *fronti* vulgò

asseritur. vtrumq; de hac sede litigare potest, idque iure. Laronia autem in iisdem modò, modò Latronia reperitur: in Martiale lib. 2. epig. 12. Laronia, quod & verius puto: quanquam nec Lauronia eijcio: sed hoc perleue est. *Quod si vexantur leges*, valet, si negotium est legibus exhibeodum, & si aduocandæ sunt contra vitia. qui enim vocantur vt veniant, eis labor iniungitur, & vexati videntur: & sic in Euágelio Lucę c. 7. scribitur, μὴ σκύλλε. Eadé sat.

Vexantur leges.

Vnius scabie cadit & porrigine porci.

Porrigo.

quibusdam in libris melius prurigine legitur, vt & in Iustino lib. 36. de Iudæis: *cùm scabiem & pruriginem paterentur*. Isidorus in cutis vitijs lib. 4. etymol. cap. 8. *prurigo*, inquit, *vocata à perurendo & ardendo*. Sed porrigo capitis videtur morbus esse, furfuribus & farina quadam obsiti: Serenus cap. 3.

Cùm caput immensa pexum porrigine ningit.

Prurigo.

Prurigo corporis pruritus & asperitas. Serenus cap. 6. pruriginem intelligit cùm scribit,

Pruritus autem salsos leuat humor aceti.

Porrigo quoque apud Lucilium perspicuè capitis est, eius carmé est apud Non. in Porrigo.

Triste & corruptum scabie & porriginis plenũ.

sed & apud Celsum. habere autem potius à porro olere nomen quàm à porrigendo, syllaba originem ostédente, videtur. Eadem Saty.

Vua liuoré ducit.

Vuaq; conspecta liuorem ducit ab vua,

hoc ego de liuescentibus sub vindemiam acinis vuarũ accipio, ex populi opinione dictũ, cẽsentis vbi liuere & nigrescere cœperat vnus vuæ acinus, protinus propinquum eo conspecto velut inuidia quadem similem colorem ducere solitum esse: dum denique tota vua maturesceret & nigra esset. quod autem in aciuo dixi, idem in vuis fieri censebant. vbi enim vuam viderat vua maturescentem & liuidam, eundem colorem ab ea trahi. Ibidem,

——supercilium madida fulgine tinctum.

hic archetypi & antiqui libri *tactũ* habent. Tangere auté veteres pro tingere, imbuere, linere, aspergere etiam dixerunt: Lucretius lib. 1.

Contingere melle.

Contingunt mellis dulcis flauoq; liquore.

rursus, *——croci contacta colore.*

iterum, *——musæo contingens cuncta lepôre,*

id est imbuens, tingens: quomodo & tangere vsurpauit Cato. & Maro 1. Georg. *Et parco sale cõtingunt.* in Lucretio tamen cótingere à tingere, non tangere, multi interpretantur, nec à me reprehenduntur. sed & *contincta* colore, non contacta, legunt. Ibidem,

Nimirum summi ducis est occidere Galbam,
Et curare cutem summi constantia ciuis
Betriaci in campo spolium affectare palati,
Et pressum in faciem digitis extendere panem.

hæc ego plura adscripsi vt doceam quo distinguenda pacto sint. non enim recepta interpunctio tam conuenit sententiæ, quàm quæ à me introducta est. seosus est, Parum cósentaneum esse Galbam interficere & cutem curare: alterum enim viri fortis est, alterũ mollis & fracti: nec cóstanter facit qui acie palatium & imperium affectat, & tueri atq; retinere conatur, & de statione sua dimicat & capite: & q faciẽ mãgonio & lenocinio fucat & expolit. Ibidem,

——siue hic recto cantauerit ære,

legendum est *cantauerat*: quod est, siue esset tibicen. *dictum feliciter*: id ex eo scriptum, quòd omina in nuptijs faustęq; acclamationea adhibebaorur: Papinius in Epithal. Stellæ & Viol.

Vix dum emissa dies, & iam socialia præstò
Omina, iam festa feruet domus vtraque pompa.

Ead. saty. *Segmenta & longos habitus.*

Segmẽta.

hic Seruius in lib. 1. Æn. segmenta, monilia interpretatur: sunt & segmenta vestes quæ velut zonis quibusdam ornatæ & prætextæ sunt, vt Isidorus lib. 19. etymol cap. 22 exponit.

Ibidem, *Et segmentatis dormisset paruula cunis:*

de veste à Seruio explicatur, quód segmentata veste cunæ eius contectæ essent, quæ aurea velut circulis erat distincta, & gemmis in lineam currentibus variata. Segmenta aurea Valerio Maximo vidẽtur esse aurea monilia. Indignissimum porrò censet eum nubere & in mulieré degenerate, qui & nobilissimus & salius Martia esset dei bellicosi & virilis & generosi.

Iterum. *——quod nil animis in corpora iuris.*

sic in veteribus libria, & melius: quanquam Ouidius scribit, lib. 1. amor. eleg. 1.

Quis tibi sæue puer dedit hoc in carmine iuris?

Eadẽ saty. *Turgida non prodest condita pyxide lyde,*

Condita pyxide lyde.

quicquid digladiantur Grammatici, legẽdum è iuratis libris existimo: ac de vnguentaria intelligo, quæ medicamenta promittebat sterilitatem curantia, qualia à medicis referuntur. Lydiæ autem mulieres turgidæ erant: Papinius lib. 1. Syluatum,

Hoc plaudunt grege Lydiæ tumentes.

Non putant, inquit Iuuenalis, esse vllos inferos hodie nisi qui perpusilli pueri sunt: tu tamen inferos esse putato, & illic manes esse Curij & Fabricij, iuuentutisque Cannensis. Cùm igitur ad eos tales descendunt, nonne cupiunt se lustrari & expiari, vt cótaminatos impudicissimorum aspectu? legendum igitur hac interpunctione,

——animæ, quoties hinc talis ad illos Vmbra venit?

Lego etiam *——arma quidem vltra Littora Iuuernæ promouimus*, è scriptia libris sine interrogatione.

CAPVT XVIII.

Nunquid vis, felix cerebri, est paucorũ hominũ, tricesima sabbata apud Flaccum lib. 1. sat. 9.

IN illo elegãtissimo & suauissimo festiuissimoque sermone Horatij, quo graphicè exprimitur importuni scurræ & hominis odiosissimi molestia, *nunquid vis occupo*, more Romano dictum est. sic enim loqui solebat, quę vel discedere ab aliquo, vel aliquem à se dimittere volebat: Terẽtius in Eunucho actu 2. Sc. 3.

Nunquid uis.

Rogo nunquid velit: rectè, inquit, abeo.

Ait Horatius Saty. 9.

Ore

Felix cerebri.

—O te Bollane cerebri Felicem aiebam tacitus.

vbi Græcari videtur. nam illi μακαρίζω σε τοῦ φρονήματος dicunt, subaudiuntque ἕνεκα, vt & hîc subintelligitur causa. Cerebrosum auté fuisse Bollanum indicat, apertæque & ingenuæ libertatis & bilis hominem, qui molestos ferre nullo modo posset, sed eos obiurgaret audacter, & à se contumeliosè dimitteret amandaretque. Sed nec illud omittam, quod leue dictu est: *& totus in illis*, legi in antiquis exemplaribus, cùm ab editionibus exulet cóiunctio, qua quidem scio & sententiam carere posse.

Trans, inquit, *Tiberim longè cubat is prope Cæsaris hortos.*

Iulij Cæsaris horti trans Tiberim erant prope portam Portuensem: de industria autem locum longinquum in vltima vrbis regione situm mentitus est extra Ianiculum, vt assectatorem à se ablegaret atque remoueret.

Vnde venis & Quo tendis, rogat & respondet:

hoc ita interpretor, rogauit me vnde venirem & quo tenderem: & mihi quoque roganti vnde veniret & quo tenderet, respódit: vtrunq; enim miro orationis cópendio cóstrinxit. q.d. inquit, solet rogari vicissim & responderi, vnde venis & quo tendis, rogauit & respondit. *Est*, inquit, *tibi mater? Cognati? quis te saluo est opus?* habésne charos & propinquos qui tuo auxilio egeant, quos à te curari oporteat, quorum negotia à te geri, potius quàm me otiosè comitari, qui nisi te saluo & incolumi salui esse non possint, nec si te careant. Importunus ille & odiosus nebulo se omnes suos sepelisse ait, neque quicquá se negotij habere. Illud porro, *aut valeo stare*, est: cùm homines cogantur stare in iure ante prætoris tribunal, neque ibi sedere liceat aut honestum sit, tandiu ego illic stare non possim, nec te iuuare queam, qui ius nescio. Ait apud Flaccum ille scurra, *paucorum hominum & mentis bene sanæ*, quod est, paucos in amicitiam recipit, neque vulgo ad eum familiariter aditus patet, neque se multis communicat, sed paucis iisque valde prudentibus sanisque. Apud Ciceronem de Fato, (referente Macrobio lib. 3. satur. cap. 16.) acipenser paucorum hominum perfacetè dicitur, ad cuius dapes multi conuiuæ non sunt adhibêdi, quasi acipenser multis cómunicari nolit. Cicero, *nam cùm esset apud se ad lacum Auernum Scipio, vnaq; Pontius, allatus est fortè Scipioni acipenser, qui admodum raro capitur: sed est piscis, vt ferunt, imprimis nobilis. Cùm autem Scipio vnum & alterum ex his qui tum salutatum venerant, inuitasset, pluresq; etiam inuitaturus videretur, in aurem Pontius, Scipio, inquit, vide quid agas: acipenser iste paucorum hominũ est.* Ibidem Flaccus,

Paucorũ est hominum.

—eoq; Difficiles aditus primos habet:

qui se facilè vinci expugnariq; sentiunt, cùm quid ab ipsis petitur, se muniunt aduersus fallacium & audacium hominum postulationes, aditum ad se intercludendo. At verò tricesima sabbata significare videntur neomeniam, vt quidam non ineleganter censent, quæ feriæ tricesimo quoque die, mensis initio repetunt. Nam Iudæorum menses triginta dierum erát, vt menses Atheniensium: ac sabbatum pro festo die hic ponitur, ob sabbati cultum: & neomeniæ tricesima sabbata vocantur, ad discrimen sabbati septimi. Satyricum autem vocabulum est oppedere, honos auribus, ioci causa & risus positum, in seria oratione & honesta & graui te non vsurpandum.

Tricesima sabbata.

CAPVT XIX.

Argumentum vltimæ eclogæ lib. prioris sermonum Horatij, sale defricare, caput fluuiorum, seri studiorum.

SATYRA Horatij cuius principium est, *Nempe incomposito*, vt appendix quędam & accessio libro priori subscribitur, vt Horatiue fingit: hinc illud,

I puer, atque meo citus hæc subscribe libello.

Nam cùm audisset aliquos iniquo animo ferre Lucilij reprehensionem, pro apologia imperat amanuensi suo aut scribæ, vt hunc sermonem, quem dictauit vel scripsit pro clausula adiungat superioribus satyris. Vrbem autem sale defricare in eo venustè & salsè dictú est. nam cùm sal dicta significet & faceta & ridicula mordaciaque, & soleamus interdum marino aut fossitio sale, quo in cibis & medicamentis vtimur, aliquid defricare vt palatum pecoris, qui dictis taceris perstringitur, eum dixit sale defricari: Columella lib. 6. cap. 11. *totumq; eorum palatum sale defricato.* Sic & apoplectici sale defricari solent, vt dolore excitetur sensus, qui torpet.

Sale defricare.

—magnas, autem, *plerumq; secat res*,

significat, res magnas decidit & transigit melius, quàm acris & seuera sentêtia: quasi διαιρεῖν, τέμνειν, διακρίνειν dicat. At verò,

Cùm versus facias teipsum percontor,

præcisè dictum est, senténtiaque sic explenda est: cum versus facis, an decorum putas & concinnum intermiscere Latinis Græca, quod Lucilius fecit, & ludens postea Ausonius, sed sine reprehensione, cùm de industria & opera dedita. *intermiscere petita* igitur, ad duo pertinet per subiunctionem: vel potius quod in versu facis, interrogo te an faceres in causis agêdis, si aduersarium haberes Messalam aut Pedium, essesque orator & patronus causæ durissimæ. Ergo, *cùm versus facias*, est, tu qui poeta es, an in causis id faceres, vt verba foris petita verbis patrijs admisceres oblitus patriæ & patris Latini: *Latinè* tamen antiqui videntur interpretes legisse, & vir politissimę orationis & doctrinę Lambinus elegâter legit. *Seri* autem *studiorum*, sunt indocti, qui serò discunt, aut didicerunt scilicet, neq; sunt παιδομαθεῖς, sed ὀψιμαθεῖς. Fabius lib. 1. cap. 12. *quare qui in sua quidque arte optimè facit, παιδομαθὴς dicitur. Defingit luteum caput*, venustè dixit. nam & caput de fluminibus dicitur, vt Cæsar 4. commentar. Rhenum duobus capitibus in Oceanum dicit effundi, ostia significans: &

Seri studiorum.

Fluuiorũ caput.

capita fluuiorũ etiam dicũt eorum fontes: sed & fluuij humana forma aquam vrna effunden tes pingebantur, fingebanturq́; & fingi dicun tur quæ è materia molli in statuas formantur, vt è luto & cera. At iste malus poeta & inelegans, non tã fingebat quàm velut figmenta deformabat deturpabatq́; : nec tã è cera egregia faciebat opera, quàm è luto fingebat: nam & luteum negotium de vili toreumate dixit Cicero 6. in Verrem. *Garrire libellos* dicitur, vt garrire sermonem, garrire garritum, argutè & dicaciter effundere & eloqui: vt od. 1, Olymp. *γαρύεν ἄεθλα* dixit Pindarus. vnde & garrire ortum videri potest. denique vt dicimus ludere poema. *Cimex* autem *Pantilius*, & ad contemptũ dixit Flaccus, ex insecti nomine fœtoreq́; omnib. inuisi, & q, ab eo roderetur moderetúrq́;.

CAPVT XX.

Sandix, in cauo, notarius, notoria, disci corymbiati, lances pampinatæ, boletare, boletarium, chlamys boni luminis.

VERSVS est Maronis 4. Ecl. imprimis elegans, sed vna in voce tamen ambiguæ & incertæ inter doctos interpretationis,

Sandix. *Sponte sua sandix pascentes vestiet agnos.*

Plinius li. 35. ca. 6. sandicem herbam intelligit, & vt verum fateamur, est concinnior sententia, agnos inter pascendum eius herbæ, quam comedant, succo colorari. Cõtrà tendunt recentiores Grãmatici nec contemnendi: censent enim sandicem esse colorem è sandaracha & rubrica temperatum, quod & Plinius retulit. itaque nihil afferunt cur cõtemni Plinij auctoritas debeat, quæ etsi confirmanda nõ est vllo testimonio, indebitus tamen & non necessarius producetur testis, vt hoc Plinium nõ esse commentũ intelligãt: Hesychius enim ita scribit, *Σάνδιξ δένδρον θαμνῶδες, οὗ τὸ ἄνθος χροιὰν ἔχει κόκκου ἐμφερῆ, ὡς σανδίκινον*. Videtur & de herba loquutus potius q̃ de pigmento: Gratius, cùm scripsit,

Interdum Lybico fucantur sandice pinnæ.

quasi ea stirps in Lybia proueniat: nisi si quis cẽseat metallum illius pigmẽti illic fuisse, aut officinam, quando in factirijs pigmentis erat. sed illud alterũ de planta verius crediderim in Gratio, vt & in Vopisco, cuius hæc verba sunt in Probo, *Dicitur enim sandix Indica talem purpuram facere si curetur.* Sed vt à poeta ad historicum trãseamus, qui nostro more diuersa nectimus, & sertum varium pingimus: cauum in argento poni pro argento vasculario animaduerti, vt apud Trebellium in vita Claudij, *In cauo scyphos*

In cauo. *pondo duodecim.* Iterum, *Item in cauo scyphos & trullas pondo duodecim*: id Græcorum imitatione dictum, sic *κοῖλον* vsurpantium. Eodem in scripto-

Notoria. re, notoria nõ esse videtur epistola notarij manu scripta literarũ compendijs: nam & Imperatores notarios habebant secretorum, vt in vita Aureliani scribitur: & alios præterea notarios, vt è Marcellino didicimus: sed & tribunis ac ducibus notarij dabantur, vt ibidẽ, *Notarium quem refundat vnum.* notarium autem descri- Notarii.

psit Ausonius epigram. 150, cùm dixit, *Puer notarum præpetum.* Et Martial. lib. 14. epigr. 208.

Nondum lingua suum dextra peregit opus.

& Basilius in epistola, *οἱ λόγοι τὴν φύσιν νικῶντες ἔχουσι διὰ τῶν σημείων χεῖρα, ἵνα ἐπιτάχειν αὐτῶν δῆλα τὸ τάχος ὁ γράφων*. sed esse videtur epistola quæ aliquid notum facit & indicat, aut scriptum aliquod. verba sunt Trebellij, *Nihil mihi grauius accidit quam quod notoria tua intimasti.* legi & in antiquo lexico, cuius mihi copiam Petrus Daniel fecit, elogium esse contextum malorum gestorum, quod notoriam dicunt: atque ita in iure ciuili accipitur.

Lenta quibus torno facili superaddita vitis
Diffusos hedera vestit pallente corymbos,

cùm eclo. 3. scribit Virgilius, intelligo celatum fuisse poculum hederæ corymbis, & vitis pampinis inter se mutuo nexu implicatis: sic apud Trebellium disci sunt corymbiati, & lances pampinatæ, & pateræ hederatæ. Addit & Trebellius, *boletare halieuticum.* vbi quidam legunt bolitera, quibus nõ assentior. legi aliquã do pholeterium halieuticon, vt grãdis discus esset, in quo velut stabularentur pisces: vel potius boletera, veluti piscium iactu quodã percussorem & captorem. Sed in Martial lib. 14. epigr. 101. boletariũ reperio vasis nomen, quod & alijs obsonijs quàm boletis seruiebat, — Disci corymbiati. — Boletaria.

Cùm, inquit, mihi boleti dederint tã nobile nomẽ,
Prototomis pudet heu seruio colliculis.

Boletare etiam in Apicio legitur, vt li. 2. *& exinanies in boletari.* Igitur receptam scripturam retineo, boletare halieuticum. *Chlamides veri luminis*, cum ait, luminosi coloris & flagrantis ardentisque intelligit, qualis est puniceus color & coccinus, nisi quis pro vero colore & claro limpidoque ac puro intelligat. Tertullianus de Pallio, *& quidem in fama de subteminis studio, & luminis consilio, & mensuræ temperamento.* Zanchæ Parthicæ quę illic scribuntur à Trebellio, sunt vestes Parthicæ, quas de vestiario suo imperator sumi iubet: estque vetetor zancha Parthi cum vocabulum. hic laneas alij malunt, quod si auctoritate veterum facerent librorum, ego non refragarer: sed cur ego coniecturam potius quàm veterum scripturam sequar? Pro otarijs sarabadenis (quando & meæ coniecturæ etiam mihi interdum non displiceut, vereor etiã ne plus æquo placeãt) non inuitus legerẽ sarapten a ab vrbe Phœnices. lego etiã cucumã cyptiam non cumacũ: & cucullia villosa duo, non cucutia, vt diminutiuum sit à cucullo. — Boletare. — Chlamys boni luminis. — Zanchæ.

CAPVT XXI.

Insolatio, lanitium, dij magni, Pausus, Castores, lepra, inter falcarios.

AT si vsquam cesses & figas in cute solem, scribit Persius saty. 4. Zeno philosophus *ἡλιοκαΐας* gaudebat, & sole cutem veteres curare solebant: hinc illud ejusdem, — Insolatio.

& assidue

—& aßiduo curata cuticula sole.

ἡλίωσιν, id eſt, inſolationem, cùm corpora ſole torreutur, in generibus remadiorum numerāt medici: & Arnobius lib.1. ſcribit, *Nunquid ideo dicenda ſunt nubila inimica obductione pendere, quia libidini non permittitur otioſè rutilare ſe flammis?* heliocaminus id eſt tanquam fornax ſolaria huc pertinuiſſe videtur.

Lanitiū

Si tibi Lanitium curæ eſt,

cùm 3. Georg. Maro ſcribit, non tam curam lanæ ſignificat, quàm lanini pecoris, vt ex Arnobio apparet ſic lib.1. ſcribente, *Nunquid in culpa natura eſt, quòd lanitij extalit importuniſsimā belluam?* Iterum, *Lanitia curent veſtra numeroſis fœtibus multiplicari.* Vt duellum bellum eſt, ſic duellis apud Arnobium hoſtis, qui alijs perduellis eſt, *Cur duelles cùm percunt læuum augurium non ſunt.* Æn.3.

—feror exul in altum

Magni dij

Cum ſocijs natoq; penatibus & magnis dijs.

magnos deos à penatibus diuerſos facit Maro: etſi multi eoſdem cenſent, ſed penates dij penetrales videntur fuiſſe, dijque familiæ: dij magni illi, qui maximum imperium & numē habent publiceque coluntur, vt Iupiter, Iuno. Arnobius lib.1. *non denique dij magni aut fingentes ſe deos genus omne mortalium territant.* Iterum, *hoc ergo dij magni nouerunt, perpetiuntur, ſentiunt.* Deos magnos lares vrbis Romę cēſet eſſe Aſconius: ita enim ſcribit, *Et dijs magnis id eſt laribus vrbis Romæ dati ſunt.*

Pauſus.

Pauſus deus videtur fuiſſe qui pauſam afferret & quietem, quem bellis aduerſarium, repugnantiſque Bellonę poteſtatis fuiſſe ſuſpicamur ex Arnobio ſic ſcribēte, *Qui Faunos, qui fatuas ciuitatumq; genios, qui Pauſos reuererentur, atque Bellonas.*

Caſtores

Caſtor & Pollux Caſtores vocati etiam ſunt ab antiquis: Trebellius in Valeriano, *Cùm ob imperatorias literas in æde Caſtorum ſenatus haberetur.* Capitolinus in Maximinis, *cùm ventum eſſet in ædem Caſtorum.* Arnobius, *Tindaridæ Caſtores vnus equos domitare conſuetus, alter pugilator bonus.* Hydram, quam Latini ſcriptores excetram vocant, appellat ibidem Arnobius natricem quòd ſerpens eſſet aquatilis: *Quòd multiplicium*, inquit de Hercule loquens, *capitū ſuperauit compeſcuitq; natrices.*

Lapis lubricatus.

Lapides quoſdam religioſiſsimè pagani colebāt, & vt ad eorum cultum prætereuntes inuitarent, vngebant: qui fortaſſe lapides diui à quodam Latino ſcriptore appellati ſunt. Tales erant & agrorum termini: Arnobius, *ſi quando conſpexeram lubricatum lapidem, & ex oliui vnguine ornatum, tanquam ineſſet vis præſens, adulabar, affabar.*

Lepra.

Quæ à domino in Euangelio curatur lepra, ea non eſt elephantiaſis, ſed vitiligiuoſæ cutis deformitas: eam certè vitiliginem Arnobius vocat, de domini miraculis loquens, his verbis, *vnus fuit è nobis, cuius fœdæ vitiligines iuſsioni obtemperabant.* Iterum, *vitiligines, querqueras atque intercutes morbos*: de domini etiam miraculis verba faciens. Rurſum, *ille notas albicantiam vitiliginum manu admota deterſit.* Falcarij in Cicerone Catil. 1. videntur eſſe qui falces faciunt: ſignificare etiam hoc vocabulum poteſt eos, qui falces gerunt, vt contarij ſunt qui contos habent: Capitolinus, *Placuerat vt contarij cum eo tranſirent.* quanquam non eò inficias quin & contarius in illa priore ſignificatione poni poſsit. Priſcianus quidem meæ ſubſcribit ſententiæ, & apud Ciceronem venire inter falcarios interpretatur, venire in locum vbi erant falcarij: quod & Attico more dictum putat, vt apud Iſocratem in Areopag. ἐν αὐλητρίσιν, pro, in loco vbi habitabant tibicinę.

Inter falcarios.

Genus quoddam fabularum Mileſiarum fuit, in quo Aſinum ſuum numerare videtur Apuleius, cùm ſcribit ſtatim initio, *At ego tibi ſermone iſto Mileſio.* & Capitolinus in Claud. Albino, his verbis, *cùm ille nænijs quibuſdam anilibus occupatus inter Mileſias punicas Apuleij ſui & ludicra literaria conſeneſceret.* Hæc eſt ſatura lanx, velut varijs obſoniorum generibus condita, dum opiparo magis apparatu volumus quàm frugi cœna lectorem accipere, qui ſi ad epulas aliquas nauſeabit, alijs faſtidium detergeat: & quod ſuo reſpuet palato, relinquat alterius guſtui: alij enim dulcibus, alij acidis delectantur: neque ſolum exquiſitis cibis, ſed etiam parabilibus & vulgaribus multi acquieſcunt, quales multos appono. ſed nō poteſt ſemper à Phaſide auis peregrina peti, nec ex India condimenta quæri.

CAPVT XXII.

Paſſer Catulli, colūba, vehitur paſſeribus Venus, myrtus aſia, Aurunculeia, & quædam alia in Catullo declarata.

Paſſer Catulli

ELEGANTER & delicatè politiſsimus & doctiſsimus Catullus ludit in paſſere amicæ. quod eo facit conſilio, vt cùm amicam Veneris cultricem atque veneratricem ſciat, auem eam ipſi tribuat, quam & veneream & ſalacem eſſe nouerat, quaque Venerem vectari nobiliſsima poetria & decima à Græcis muſa appellata Sappho finxerat, cuius verba ſubſcribam ad Venerem, [illegible]. cui etiam deæ gratas eſſe columbas cenſebant, & in eius tutela putabant: ea quoque de cauſa columbam Ianthidis Stella laudarat.

Venus paſſeribus vehitur

Colūba.

Vehiculum quoque Veneris quadrigis olorum trahi poetarum commentum eſt: Papinius de Venere.

—thalamiq; egreſſa ſuperbum
Limen, Amyclæos ad fræna citauit olores.

quos & amori tribuit Horatius lib.4. od.1.

—purpureis ales oloribus
Comeſſabere Maximi:

vbi vel purpureos dixit olores pulchros de purpuræ miranda pulchritudine, vt & Maro 1. Æneid.

— lumenq; iuuentæ Purpureum.

ita Horatium interpretatur Seruius: vel poetica ad miraculum audacia eſt vſus, vt quem rerum natura non procreat in eo auium genere colorē, eum fucaret. Quęrit autē Catullus cui nouum ſuum libellum expolitū noua pumice

donet: moxque quasi ei Cornelius Nepos statim occurrit, respõdet, *Corneli tibi.* debet igitut in expolito interfisti: quod ex Ausonio palam est, ita scribente in præfat. 15. Edyll. *Dein cogitans mecum non illud Catullianum, Cui dono lepidum nouum libellum: sed ἀμουσότερον non diu quæsiui. Tu enim occurristi.* Sed cùm 10. epigram. ait,

Nec pretoribus esse nec coborti:

illud *pretoribus* cui non scrupulum mouet, præsertim cùm prætor vnus esset non multi, vt & paulò post in eodem dicitur epigrammate? Itaque non inscitè sed bellè illi faciunt, qui quæstoribus legunt: sed cùm amicus sit alter ipse, putemus prætores hic appellari, qui videbantur apud prætorem multum gratia & amicitia valere, eiúsque amici habebantur, vt præfecti, legati, tribuni, contubernales: qui alteri prætores videbantur: vel censeamus pluralem pro singulari positum. Quod autem in eo epigrammate legitur,

At certè tamen, inquiunt quod illic
Natum dicitur,

cùm ab vna puella dicatur, non satis perspicio quo pacto illud *inquiunt* posSit subsistere, nisi pro *vt inquiunt* intelligamus, desiderato supplemento, quod non est frequens: alioqui potius *inquit id* vehementer contenderim esse scribendum. Epigram. 14.

Hic autem merus est Thyonianus:

Bacchus Thyonianus. Bacchus, inquit, iste merus est, non dilutum aqua vinum: sic vocat⁹ est Liber pater posteaquam rediuiuus è laniatione gigantum redintegratus est: Ausonius in præfat. Edyll. 17. *Ne in sacris & fabulis, aut Thyonianum mireris, aut Virbium, illum de Dionysio, hunc de Hippolyto reformatum.* Quòd autem de Volusij annalibus iocolari dicebatur obscœnitate, idem de annalibus Tanusij celebratum fuisse, Epist. 94. lib. 14. refert Seneca his verbis, *Annales Tanusij scis quàm non decori sint, & qui vocentur.* alij Tamusium tamen scribunt non Tanusium: sed Tanusium agnoscunt codices Tranquilli in Iulio, cap. 9. Cæterùm epigr. 39.

Ridere catuli ore gallicani:

est turpiter & latè inter ridẽdum os diducere, vt patulus erat oris rictus canibus gallicis venaticis. Iam verò epigr. 54.

Glubit magnanimos Remi nepotes.

genus obscœnissimæ Veneris significat, vt & apud Ausonium epigr. 74.

Deglubit, fellat, molitur.

Myrtus Asia. Myrtus autem Asia est Lydia, vel quod idem est, Mæonia. Sic autem regio ad Sardis Tmolũ & Caystrum vocatur, vuida & vliginosa & myrteris aptissima. illic & Asium pratũ erat, & Asia palus. Interpres quoque Apollonij scribit principio Lydiam vocatam fuisse Asiam. eius hæc verba sunt in lib. 2. Argonaut. ἀσία γὰρ τὸ πρότερον ἐκαλεῖτο ἡ Λυδία, καὶ [illegible] ἀσίαν ἐν λειμῶνι, καὶ ἡ [illegible] ἀσία λέγεται. In epithal. Iul. & Manl. *Nõ tibi Auruncoleia periculum est*, vir politissimus & in gremio Musarum educatus Muretus in vetustis legi libris affirmat; sic prima syllaba eius nominis à versu antegresso haurietur. Cottæ autem Auruncoleij dicebantur, quorum Auruncoleia Iulia è familia vt suspicor erat.

Auruncoleia.

CAPVT XXIII.

Altè cinctus, discinctus, mures, murinæ pelles.

Altè cinctus. ALTE cinctum antiqui vocabãt strenuũ, fortem, virilem, minimè mollem: credo quòd genus illud cincturæ hominum non esset delicatorũ: nam præcinctura vt fluxior & laxior in Cæsare argumentum habuit mollitudinis: & discincti quoq; effœminati habebantur: demissisque esse vestibus elegantiæ videbatur mollioris. sed è tabularijs eruenda fides est, quando in eo genere scriptionis versamur, quod signatis tabulis ferè confirmandum est. Seneca lib. 14. epistol. 91. de Mæcenate, *Altè cinctum putes dixisse. habuit enim ingenium & grande & virile, nisi illud ipse discinxisset.* Hinc illustrator duobus locis Horatius: lib. 1. sat. 5.

Discinctus.

Hoc iter ignaui diuisimus, altius ac nos,
Præcinctis vnum:

id est, quod vnum esse solet strenuioribus. Iterum, lib. 2. sat. 8.

His vbi sublatis puer altè cinctus acernam
Gausape purpureo mensam pertersit:

id est, fortis & strenuus seruus mensam tersit: βαθυζώνους tamen mulieres Homerus, id est altè cinctas alio sensu dixit. Mures etiam antiqui, quod ex eodem Seneca perspeximus, intellexerunt non tantum domesticas illas bestiolas penori infestas, omniaque rodentes: sed siluestres ferasque bestias minoris formæ, pelle cõmendabiles: quo in genere sunt martes & hermelini, quibus nobiles hiberno tempore pellitas gerunt penulas. eo quoque nomine censeri videntur mustellæ, quæ si veriloquium sequaris, sunt mures longi. Sed à præcone citandi testes sunt: Seneca lib. 14. epist. 91. *non hodieque magna Scytharum pars tergis vulpium induitur ac murium, quæ tactu mollia & impenetrabilia ventis sunt?* Iustinus lib. 2. de Scythis, *Lanæq; vsus ac vestium ignotus, & quanquam continuis frigoribus vrantur, pellibus tamen ferinis aut murinis vestiuntur.* Mastrucas quoque illis Septentrionalibus populis è pellibus tribuit Prudẽtius li. 2. contra Symmach. his versibus,

Mures.

Murinæ pelles.

Tentauit Geticus nuper delere tyrannus
Italiam patrio veniens iuratus ab Istro,
Has arces æquare solo, tecta aurea flammis
Soluere, mastrucis proceres vestire togatos.

id est, vestibus scorteis: & à Claudiano iuuentus pellita eadẽ de causa dicitur: sic enim scribit in Paneg. de quarto cons. Honorij,

Castra cruore natant, moritur pellita iuuentus.

Hodie quoque è Scythia frigidissimisque regionibus lautissimæ pelles murium afferuntur megistanum hiberno cultui. ad hanc classem referendi sunt mures etiam pontici, & mures alpini, de quibus à Plinio in historia naturali relatum est.

ADRIANI TVRNEBI ADVERSARIORVM LIBER DECIMVSSEXTVS.

CAPVT I.

Catullus explicatus, Specula, corruere, saltus.

Catullus explicatus.

ERSVS Catulli de coma Berenic. sunt non perinde faciles ob ignorationem historiæ,

Anne bonum oblita es facinus, quòd regium adepta es.
Coniugium, quo non fortius ausit alis?

Sed quæ offusa est caligo sensui, discussa est ab Hygino Augusti liberto li. 2. de sig. cœlest. hist. his verbis, *Alij*, inquit, *dicūt hoc amplius, Ptolemæum Berenices patrem multitudine hostium perterritum fuga salutem petijsse: filiam autem sæpe consuetam in equum insilijsse, & reliquam exercitus copiam constituisse, & complures hostium interfecisse, reliquos in fugam coniecisse: pro quo etiam Callimachus eam magnanimam dixit.* Idem & Callimachi interpres Catullus hic canit,

Cognoram à parua virgine magnanimam.

Sed & illud non sine quadam nebula est,

Et Veneris casto collocat in gremio.

Eodem Hygino auctore, gremium significatur Arsinoes Zephyritidis: ita enim indigitabatur, & Venus appellabatur. Quid? Illud an sine nubilo est?

Ille quoq; euersus mons est, quem maximū in oris
Progenies Phthiæ clara superuehitur.

Montem autem Atho crediderim significari, quem ducta fossa, admissoque mari continenti abscidit Xerxes. quamquam autem est maximus mons ille, tamen eum gloriæ suę magnitudine & claritate superuehitur & superat Achilles, Phthiæ clara progenies: nisi si dicat, vltra eum mõtem Thessaliam esse, eiusq; partem Phthiam in qua diuinis honoribus colatur Achilles. Sed vt porrò pergam, & ex eodẽ poeta quædam explicare coner, carmen illud ad Ianuam, æquè ac folium Sibyllæ obscurū & tenebricosum, mihi de Clodia intelligi videtur, quæ Cæcilio Metello nupserat. nam Lesbia Catulli sine controuersia Claudia est. Itaq; & in epigrãmate scribitur nominatim,

Non ita Cæcilio placeam cui tradita nunc sum.

Has igitur fores pulsaui & penè aperui, ac facilè ex his, quæ hic posui, fuerit in sensum si non penetralem, aliquousque tamen ingredi. Cùm autem ibid. scribit:

Speculæ.

Brixia Chineæ supposita speculæ,

speculam montem Chinæum vocat. nam ex editis montium iugis prospectus peti potest, & longè lateque illinc licet speculari: sic apud Homerum,

—σκοπιὴν ἐς παιπαλόεσσαν ἀνελθών.

Cæterùm illud ad Mallium,

— & in quo me corruerit genere:

submendosum quibusdam videtur: quod si est, non video quid accommodatius & appositius possit & propinquius populari scripturæ (quandoquidem sæpe euenire solet, vt in vicinum lapsus contingat) reponi quàm *torruerit*. Nec tamen corruere tantùm concidere est, verum etiam deijcere & pessundare, etiam conijcere, vt apud Varronem libro 4. de ling. Latina, *spicæ corruuntur in corbem*: & congregare, vt Plauto in Rudente, Sc. Qui homo. corruere diuitias: quę quidem notiones verbi ex eo manarunt, quòd quæ in corbem deijciuntur, multa simul etiam coniecta sunt atque congregata: sed *torruerit* vtique mihi placet, quia mox adiungitur, Corruere.

Cùm tantum arderem, quantum Trinacria rupes.

quod significationi torrendi non corruendi conuenit. & alio locò,

Cùm vesana meas torreret flamma medullas.

— quæ Themis, inquit hic, *olim*
Antiquis solita est munera ferre pijs.

hic Themis iustitia esse videtur, vel dea iustitiæ custos: quanquam Hesiodus iustitiam Iouis & Themidis filiam in originibus deorum ponit. iustitia autem antequam relictis terris hominum scelere pollutis in cælum subuolasset, mortales omni bonorum fœlicitatisque genere cumulabat, vt seculo aureo & argenteo. Cùm porrò scribit de saltu firmano,

Saltus.

Firmano saltu non falsò mentula diues:

saltum pro magna possessione accipit, vt à Varrone memoratum est li. 4. de re rustica. E lepido igitur concinnoq; poeta hæc quæ annotaremus selegimus, quæ si lectori ingrata futura non sunt, pretium operæ absoluerint: sin ingrata sint, æstimationem alijs scriptoribus, qui in hoc genere collectitij velut æris se

occupant, quæsiuerint, nam horum comparatione meritò pluris erunt.

CAPVT II.

Habuuerit, fluuida, mulcat.

ANimaduerti veteres solitos interdum productionis causa hiatus breuitatem literæ *u* alterius supplemento extendere: sic in præterito pro pluit, etiam pluuit in historicis reperimus, & è consuetudine producendi Habuuerit. habuuerit pro habuerit, apud Plautũ in Asinaria, Sc. Agedum istum ostende.

Tot reddat spurcas, quot puras habuuerit.

Fluuida. Eadem planè formula pro fluido etiam fluuidum extulit Lucretius lib. 2.

Sed quod amara vides, eadem quæ fluuida constant.

Idem quoq; cùm liquida tendit, liquuida duplicato *u* scribendum existimo, vel *u* pro consonante exaudiendum, vt in silua. Idem poeta erit toti huic capiti vectigalis. Obseruasse genus dicendi in eo ipsa raritate insolens mihi videor. Nam vt archaismus priscorum, *omnes homines qui sese student præstare:* efferebat, pro, qui student præstare: & apud Plautum scriptum est,

Atq; ego me id facere studeo,

pro, ego facere studeo. rursus in Casina, Sc. vt illum dij.

Quid velis modo, id velim me scire,

pro velim scire. sic in simili ferè genere, sed adhuc inusitatiore eloquutus est hunc in modum Lucretius lib. 2.

Sed nihil omnino recta regione viai
Declinare quis est qui possit cernere sese?

pro, quis est qui possit cernere. & lib. 1.

Quippe etenim quã multa tibi me fingere possũ,

pro fingere ego possum: sic enim in libris antiquis reperitur, qui si errant, ne in nos culpa cõferatur. Ex hoc poeta etiam intelligimus pleraque neutra, quæ hodie in ar desinunt, antiquo ritu desijsse in are: pugillar pugillare, exemplar exemplare, vt lib. 2.

Exemplare dare, & vestigia notitiai.

quæ in mentum, etiam in men, vt fundamentum fundamen, momentum momen. Ibidem,

Tantum quod momen mutatus dicere possis: id est, momentum mutationis. In illo autem versu,

Prætereaq; solere vias restringere nostris.

pereleganter restringere est aperire, & quod constrictum erat laxare, vt & apud Plautum in Captiu. Sc. Miser homo. restringere dentes, quod irritati canes dum ringuntur faciunt. eodem libro,

——quapropter vbi ipsam
Cernere iam nequeas, motus quoq; surpere debet.

id est, debet surripere & subtrahere motus. sic enim singulari non plurali numero legẽdum auguror. Sed amabo te, cur toties à Lucretio Inane uacuum. dicitur inane vacuum: an quòd inane aliquod sit plenum, à quo distinguat? Inscitum id quidem & delirum sit. an quòd poetico iure adiunctionem addidit non necessariam? ne id quidem credo: sed quòd aeris plagam solent etiam inane appellare latini, discernendi dirimendiq; causa inane vacuum appellauit: vt cùm hoc libro scribit, *per inane meant vacuum.* &, *non per inane meat vacuum.* quòd scilicet per aeris regionem feratur, in qua etsi inanitas est, non tamen omnino vacua, nec sine corpore: idque nos antè recordamur explicasse. Lego autem ibidem, *Quapropter simul inter se tardantur, & extra Officiuntur.* Illud quoq; sic in chartarum veteramentis reperió & amplector,

Illa quoq; in solis quæ lumine cernere quimus,
Ne quibus id faciunt plagis apparet apertè.

ne, hic more prisco est non: vt apud Plautum, in Trinummo, Sc. Neq; fuit. *nisi ne vis*, pro nisi non vis. Ego verò libris araneoso situ squalidis auctoribus versus hos sic lego,

Deniq; multa vides, quibus & color & sapor vna
Religione animum cum turpi tangere parto,
Reddita sunt, cum odore, imprimis pleraq; dona.

tantum ne quid dissimulem, in vetustis libris euariat quod *contingere parato* scribitur: ego *rum tangere parto*, emendo sensu poscere (nos enim sollicitos habet religio cùm contra aliquid quæsiuimus) vel *tum tingere parto*, id est cùm ob turpe partum superstitione tingeris & imbueris: alterum tamen prætulerim. Vsurpat & Mulctare mulctare pro mulcere, quando, auctore Prisciano, mulceo mulsum & mulctum facit in supino: sic enim scribit,

Omnis enim sensus quæ mulctat causa inustq;
Haud sine principiali aliquo læuore creata est.

quidam etiam mulcat legunt, alij multat. verum mulcat apud Tacitum est lædit: & in an- Mulcat. tiquo lexico legó *mulcat, verberat, truciat.* Veteribus tamen libris & Dionysio Lambino assentimur, *mulcet* in Lucretio legendum esse. Sed iã satis hoc caput excreuit, eiusq; hic finis sit.

CAPVT III.

Titiuilitium, eij, culex, remittere sub furca, lingulaca, certamen, exponere cubito, corbita cibi.

PLautinum salem nostris interdum aspergimus studijs, quo fastidium illo velut cõdimento detergamus, vel tædium seueræ musæ leuemus. ex eius itaq; fabellis quæ non inutilia fore lectoribus credimus, interea enotamus, & in has paginas referimus: velut è Casina quædam hic excerpta subsignabimus. Sc. Vna ædepol opera.

Non ego istud verbum emisissem titiuilitio.

Titiuilitium. Titiuilitium hic Festus li. 18. nullius esse significationis scribit, vt apud græcos nullius est *σκινδαψὸς* & *βλίτυρι*: sed auctor non contemnendus Fulgentius Textiuilitium legisse videtur, cùm lib. de voc. ant, ita scribat, *Textiuilitium dici voluerũt fila putrida, quæ de telis cadunt.* hic ergo textiuilitium rem vilissimam interpretor. tametsi autem videtur Festo effutitium temerè vocabulum ad vilitatis & contemptionis significationem, tamen origo ac natales, à quibus deducit

deducit Fulgẽtius, magnam verisimilitudinẽ præ se ferunt. vt enim in textiuilitiũ vilitium inest vilitatis sententia: sic antegressam vocabuli partem sensus expertem de nihilo iactatam esse non est credibile: titi autem cùm sensus nullus sit, & sit texti, textiuilitium dictum putemus. Sed si Fulgẽtium sequamur, in mensione varsus vna erit syllaba supprimenda, dicendumque textiuilitium. In ea autem fabula

Eij

eij scribendum, vt prior syllaba producatur, duobus his locis in prologo,

Senex hic maritus habitat, eij est filius. Iterum,
Sibi istam vxorem is sperat, si eij sit data.

Sc. Omnibus rebus. inquit Plautus,

Culex

Ebo tu nihili cana culex, vix teneor, quin quæ decent Te dicam,

hęc cùm de amasio sene dicantur, sic mihi persuadeo, culicẽ hic figuratè amatorẽ esse, quòd cùm sua promuscide formosorũ & formosarũ cutem culices pertundant, & tanquam quodã siphone sanguinẽ eliciant, amore quodam eorum capti esse videantur. Meleager poeta li. 7. Epigrammatõ, quadã zelotypia æmulatur culices, ac eis malum minatur nisi se Zenophila ipsius amica abstineant. sic enim dicit,

——[illegible]

Idem culici amoris internuncio ad Zenophilam mandata dat. Sc. Sine modo.

Remittere sub furca.

Sine modò rus veniat, remittam ad te virum
Sub furca in vrbem, tanquam carbonarium.

Furca aptati gestabãtur carbones, & furciferi serui sub furca plectebantur, & in exemplũ traducebantur. ærumnæ etiam furculę erant, quibus onera tollebantur ferebanturque. Non dubito autem quin *lingulatæ* legi debeat, non lingulacæ, si analogiam sequamur: sed consuetudinem expugnare difficile est. Itaq; vt nec pastinacam improbamus, sic nec lingulacam explodamus. Eam distinguere videtur Plautus à solea, de qua paulò antè locutus est: sed vt opinor, id tantum risus causa fecit, cùm idẽ piscis sit, qui *βούγλωσσος* Græcè vocatur: aut soleæ certa species erit, linguam bouis propius referẽs. Quòd autem subijcit vxorem esse nimis lingulatam, vel potius vt editur, lingulacam, significat eam esse nimis argutatricem & verbosam & garrulam, & vt dicere solemus, linguacem. Obseruandum autem est, speciem spectamen & certamẽ eiusdem interdum prope significationis esse. nam certamen pugnam & dimicationem non semper significat. Sc. Nunc amici.

Lingula cani.

Certamẽ

Nunc speciem spectitur, nunc certamen cernitur.

Fulgentius catillare in hac comœdia interpretatur esse, catellorum more circum domos ire & girare: Plauti verba sunt, Sc. vt properarem.

Operam vxoris polliceor foras quasi catillatum.

Alij tamen à catillone malunt vim verbi eruere, quàm à catellis deriuare. Reperitur & catillæ in antiquis libris, vt alio loco docemus. Sculponeas idem, quæ calceamenta sunt rustica in Catone cap. 59. & meo etiam iudicio in comico Plauto, idem tamen Fulgentius explicat cestos esse plumbo ligatos: verba sunt Plauti, Sc. Sine modo.

Qui quæso potius quàm sculponeas?

at verò illud, Sc. Memora ordine. *sepit veste id, qui estis*, id est, obducit veste naturam eam qua mulieres sunt, quæque honestè non potest nominari. sic naturam qua mulieres sunt dixit Varro lib. 2. de re Rustica. Sc. Neque quò fugiã. legi in membranulis,

Tanquam senex abs te decumbam,

quod est, quasi essem maritus tuus, qui abs te decubarem, & Veneris furta clam tentarem. Illud, Sc. Vbi tu nunc es. in ijsdem membranulis sic exaratum erat.

—hac ibo caninam scæuam spero meliorem fore.

Canina scæua.

hic scæua omen est & augurium, estque & bona scæua & mala. est igitur canina scæua, cùm canis latrat, aut ringitur. ait enim minus grauem fore seni canis latratum, quàm probra & contumelias & iurgia quibus ab vxore rixosa onerabitur: quod quidem & supra attigimus. Sc. Sensim super. cubito exponere, pro cubito deijcere & prosternere, eleganter dictum est, quod sumptum est ab his, quæ è naui exponuntur, vel mercibus, quæ expositæ sunt. Sc. Nec pol ego. corbitam cibi lego, nõ vt editur, corbitant tibi: verba Plauti sunt,

Exponere cubito.

Ego nouit illas estrices, corbitam cibi
Comesse possunt.

Corbita cibi.

Corbitam autem cibi interpretor onerariam cibo refertam, vt Cicero nauem auri & paleæ dicit. nam corbitare verbum inusitatum & inauditum est.

CAPVT IIII.

Lædere manes in Tibullo, dens clauis, dij magici, Bubastis, cista sacrorum.

VELVT recensionem quandam nonnullorum Tibulli locorum, & explicationẽ leuem & expeditam & succinctam hoc capite instituimus. Eleg. 1. lib. 1.

Tu manes, inquit, ne lede meos:

Lædere manes.

hoc, vt opinor sentit, Noli ipsa tibi manus afferre in meo funere, noli radere tuas genas, dilaniare vestem, scindere comam. hoc enim si facies, me offendes, lędesq; manes meos. Ibid.

Seu reserat fixo dente puella fores:

Dentes in clauibus dicebant: Germanicus in Arateo carmine,

Dens clauis.

Qualis ferrato subigens clauicula dente,
Succutit & foribus reddducit vincula claustri.

hic ergo, fixo dẽte, est, inserta claui. Eleg. 2. li. 1.

Sola feros Hecatei perdomuisse canes:

Hecaten veneficiorum præsidem veneficæ susurro magico eliciunt, canibus comitantibus occurrentem, vt diximus: Horatius,

——serpentes atque videres
Infernas errare canes. Maro,
— visæq; canes vlulare per vmbram.

Tibul. ibidem,

Concidit ad magicos hostia pulla deos.

Dij magici sunt, dij inferi, Pluto, Proserpina, Hecate,

Dij magici.

Hecate, quibus immolabantur hostiæ furuæ. Ibidem, *Sertaq; de sanctis deripuisse focis*, id est, de aris, lego, non *diripuisse*. Eleg. 3.

Quid tua nunc Isis tibi Delia?

sanè Isis multa curabat valetudinum genera, & eius etiam tutelæ commissi erant nauigantes, vt Lucianus scribit: quibus nominibus eius sacra obijt Delia, peregre mari Tibullo profecturo. In eius deæ comitatu ex Ouidio didicimus fuisse Bubastin, quam secuti notationem nominis, ælurum diximus: verùm sic Diana ab Ægyptijs vocabatur: Nicarchus libro 1. Epigramm.

Bubastis.

[Greek verse, illegible]

[Greek verse, illegible] Eleg. 4.

Dum vehet amnis aquas, hoc quadam dicitur phantasia, vt grammatici loquuntur, vel opinione, quasi amnes ipsi animati sint, & aquas portent suas: Curtius, *suas tantum aquas vehentem*. Eleg. 6.

Effluit effuso cui toga lapsa sinu,

vel fortasse *laxa*. qui laxius cingebantur, neq; togam arcto satis nodo adstringebant, & delicati habebantur, & amatores, vt Iulius Cæsar & Mæcenas, qui discinctus, malè præcinctus, & tunicam habere solutam dicebatur. Ibid. *—ducorq; capillis*

Immeritò, proprias proripiorq; vias.

In eam immeritò, cùm innocens sim, rapior viam, qua veni ad amicam, & ab ea capillis correptus in meam retro reijcior viam. Iterũ,

Ducit inops tremula stamina torta manu.

In maximis numerabant malis, colo vitam misere tenuiterq; tolerare: Iuuenal. sat. 2.

Horrida quale facit residens in codice pellex.

Addit & Tibullus, in senectute, vt ex ætate quoq; mala accrescat cumulus ærũnis. eleg. 7.

Frigidus intonsos Taurus alat Cilicas.

hic iutõsos Cilicas vocat, vt existimo, eos qui Taurum incolebant, quæ pars trachea Cilicia dicebatur, montanaq; erat, populos intonsos & feros habens, quos asper mons alebat, non campus frumentarius. Iterum,

Cista sacrorum.

Et leuis occultis conscia cista sacris.

Occultabantur in cistis orgia Bacchi & sacra Isidis & Osiridis, & aliorum deorum arcana mysteria, & secreta mystica. Apuleius lib. 11. de asino aur. *Ferebatur ab alio cista secretorum capax, penitus celans operta magnificæ religionis*. vnde Martialis cistigeros vocat, qui & contemptui erant: eius verba sunt, *— nupsisti Gellia cistigero*. & manasse hinc crediderim vocabulum Cistophori nummi, quòd percussus esset forma cistam ferentis. Eleg. 9.

In cinerem, & rapidas munera vertat aquas.

Parum mediusfidius abest, quin putem Tibullum versum Homericum esse interpretatum,

[Greek verse, illegible]

quod est, vos omnes terra & aqua efficiamini. Hæc ego è libro 1. Tibulli saltuatim collecta, bonorum iuuenum lectioni transmittere volui, quæ etsi magna non sunt aut recondita, tamen vt humiles myricæ interdum, reptantesque per humum lasciui hæderarum pampini, & in tabernarum fronte promptæ merces, nõ in interioribus penetralibus & hypothecis latẽtes, homines delectant: sic bonos iuuenes nec obtrectandi malignitate morbosos tortasse ista delectabunt.

CAPVT V.

Tytirus, auena, seruus ad pedes, pacta conuentaq;, mercatura, venales, rectum libramentum, tuber, foro cedere, spõdere in incertum.

Tytirus apud Maronẽ calamo canit, & vt pastor, & quòd tytiros etiam calamus est, auctore Hesychio: & tytirenus monaulus vel tibia calamina, quæ auena etiam dicitur. Tytirus.

Dum tua multorum vincat auena tubam,

scribit Martialis lib. 8. epig. 3. & Maro eclog. 1. Auena.

Siluestrem tenui musam meditaris auena.

Ad Maronis locũ de calamo agresti respexit Seneca lib. 4. de beneficijs, c. 6. *qui non calamo tãtum cantare, & agreste atq; inconditũ carmen, aliqua tamen obseruatione modulari docuit*. Ex eadem Senecæ officina hoc caput instruetur, quasi liber ille huic capiti præbenda cõduxerit. Ad pedes serui dicebantur, qui ad dominorum cœnantium pedes stabant: Seneca lib. 3. de benefic. c. 27. *Seruum, qui cœnanti ad pedes steterat, narrat, quæ inter cœnam ebrius dixisset*. Martialis lib. 12. epig. 88. Seruus ad pedes.

Dum negligentem ducit ad pedes vernam.

Vnde & argutia illius epigrammatis li. 5. pendere videtur,

Omnia cùm retro pueris obsonia tradas

Cur non mensa tibi ponitur à pedibus?

Pactum est ex parte stipulantium: cõuentum, cùm quæ pepigerunt promissa sunt, de hisq; est conuentum: hac de causa pacta conuenta, & pacta conuentaq; legimus: antecedit enim pactum, sequitur conuentum: Seneca c. 35. eiusdem lib. *nec pacta conuentaq; impressis signis custodirentur*. Veteres mercaturam à mangonio separauere: Plautus in Trinum. Sc. Quo illhic homo. *Mercaturam an venales habuit*. Et lib. 4. cap. 13. Seneca, *mercator vrbibus prodest, medicus ægris, mango venalibus*. Libramentum rectum lib. 5. cap. 5. pro perpendiculo posuit sanè quam alegãter: eius verba sunt, *modo exclusit totius aspectũ, si recto libramento inter solem terrasq; successit*, id est, ad perpendiculum inter vtrunq; interposita fuit. Idẽ lib. 2. cap. 19. *[Greek]* ruber conuertit, *tuber*, inquit, *quidam tyranni gladio diuisit, qui ad eum occidendum venerat*. vomicam Plinius eandem rem, cùm scriberet de Iasone Pheræo li. 7. c. 5. vocauit. Seneca lib. 4. c. 32. *Hic corpore deformis est, aspectu fœdus & ornamenta sua traducturus*. Hinc illustratur Iuuenalis satyra vndecima, Pacta conuentaq;. Mercatura. Venales. Rectum libramentum.

—in qua se traducebat Vlysses Ancipitem.

Foro cedere non aliud esse videtur, quàm æris alieni causa in forum non ventitare, & creditoribus non soluere, quod genus cessionis erat. Itaq; inter creditores bona diuidebantur: Seneca lib. 4. ca. 39. *& appellare debitorem ad diem possum, et si foro cesserit, portionem feram*. id tamẽ de arg entarij Foro cedere.

Spondere in incertū

argentarijs pręcipuè dici solebat, qui mensam in foro habebant. Spondere in incertum ibidem apud Senecam, est non in certam nummorum summam, sed quantumcunque quis debeat fide sua iubere, quæ periculosissima sponsio erat: eius sunt verba, *sed non si sponderis in incertum iubebis, si fisco obligabit.*

CAPVT VI.

Abstit, fullonem cōprimere, annuuit, ninguit, sarpa, hominem exuit, flectere promuntorium,

ANimaduerti multa aliter à Grammaticis veteribus ex auctoribus proferri, quàm hodie edita cernātur: eorum quædam, & nonnulla alia obiter signabo, plura alij notabunt. lib. 11. Metamorph. editum est,

Abstit.

Alcyones lacbrymas, & quæ pars admonet abstit.

vbi Priscianus lib. 9 abstit pro abstitit legit: sed & lib. 2. de Orat. legit, *attendere & aucupari verba oportebit iniquo*: quod hodie secus excusum est. apud Terentium in Phormione, act. 5. Sc. 8.

Tum Antiphonē video ab sese amittere inuitum eā inque,

quod hodie nō item percrebuit. vt apud Plautū in Pseudolo, Sc. Quoi seruiturē. fructus fullonius in obscœnissima re ponitur: ita comprimere fullonem apud Priscianum li. 10. Nęuius dicit in re fœdissima. Itaq; nomen fullonis in obscœnis ponebatur, quod iā antè è Tertulliano annotasse me recordor: verba sunt Næuij,

Fullonē comprimere.

Quando ego plus sapiui, qui fullonem compressi quinquatribus.

legit & lib. 10. in Terentij Adelphia act. 3. sc. 3. à cæpio cæperet,

Prius olfecissem quàm ille quicquam cæperet.

hodie diuersè scriptum est. Lapidibus pluuisse in Liuio lib. 2. 21. & 22. agnoscit, nos pluisse: nam eodem modo annuo anuui in præterito faciebat: Ennius,

Annuuit

Annuuit sese mecum decernere ferro.

Ninguit.

Interea toto non secius æquore ninguit,

in Virgilio 1. Georg. asserit, nos ningit legimus. apud Horatium lib. 3. od. 6.

Non auspicatos contudit impetus Nostris,

in Prisciani scribitur libris: quanquam non constat an ita legerit. hodie in Horatianis exemplaribus Nostrorum editum est. Locus Varronis egregius extat apud Priscianum lib. 10. de Psyllis & ophiogenibus, quem & medius fidius adscribam. *vt*, inquit, *habent Parij qui vocantur* ἑρμογενεῖς, *& in Africa Psylli, quorum Ophiogenes, cùm arbitrantur suppositum esse in stirpe aliquem, si admoueant vt pungat colubra, cùm pupugerit, si de genere sit, viuere, si non sit, mori.* Rursum, *Admota aspis cùm pupugerit, si non occidat, sciat ex Psyllorum genere esse.* In Plinio lib. 36. cap. 7. malè legi censeo *in insula Cypro*, pro, in insula Paro: quomodo & reperi in optimo exemplari. In Varrone de re Rustica, *cùm oblinerunt vasa* legit, non vt hodie. Apud eundem Priscianum extat verbum sarpo, quod est, puto: vnde vineta sarpta. inde nos hodie falcem vinitoriam qua ad putandum vinitores vtuntur, sarpam vocamus, sed fortasse tamen verius sit sarpā ab harpe deduci, & sibilum vt plerunque in densum spiritum exasperari. atque adeo falcem lignatoriā sic vocamus, propterea quod cædit & putat arbusculas. legit & in Propertio l. 1. ad Cynthiā,

Sarpa.

At tibi qui nostro nexisti retia lecto.

quod nunc aliter est. sed & in 1. de oratore Ciceronis, *at Æsopum si paulum irrauserit explodi*: affirmat Priscianus: nos *irrauerit* mutauimus, nihil tanti Grammatici auctoritatem veueriti. *Septima & vicesima Olympiade hominem exiuit*, in Solino cap. 2. recipit: nos *exuit* in eius locum reposuimus. κάμπτειν ἄκρον dicunt Græci, nautica locutione, quod Latini flectere promuntorium: campsare promuntorium more Græcorum apud Priscianum dixit Ennius, etsi à cambio id deducit Charisius. verba sunt Ennij, *Leucatē campsant.* Est autem flectere promuntoriū, circum promuntorium cursum flectere & nauigare: Cicero ad Atticum lib. 5. epist 9. *Sed Leucatem flectere molestum videbatur.* & 2. de diuinatione, *Qui nauigant, in flectendis promontorijs ventorum mutationes maximas sæpe sentiunt.* hæc pauca collegi, quæ exemplo & documēto alijs esse possunt, vt ex antiquis Grammaticis eiusdem generis plurima eruant, quod quidem & perfacile est, & à quibusdam in multis auctorum locis eleganter iam factum esse scio. Legit idem l. 2. de nat. deor. *quo facilius id quod docere volumus intelligi possit*: cùm hodie *volumus* in exēplaribus reperiamus.

Hominē exuere.

Flectere promuntorium.

CAPVT VII.

Repertitius ciuis, reptitius, absque carnificis nomine, ancillaris, in Salustij oratione in Ciceronem legendum.

CIrcunfertur oratiuncula amarissima nomine Salustij in Ciceronem, & Ciceronis in Salustium pari & acerbitate & petulantia vel scripta vel habita: quanquam de auctoribus nostri Grammatici altercantur, & eorū quos nominaui non esse, nullum arbitrium recusantes contendunt. quibus ego fidem haberem, nisi me reuerentia sui in diuersam sententiam Quintilianus traheret, qui ita scribit l. 9. c. 3. *& apud Sallustium in Ciceronem, O Romule Arpinas.* veruntamen in Salustio repertitius appellatur ciuis per contumeliam, qui non est origine ciuis, sed iure, vt in ciuitate receptus, quo iure municipes erāt. Repertitius igitur est qui ortu non est, sed tanquā repertus ciuis & quęsitus. alij tamē *reptitius* legunt eleganter, vt per contumeliam irrepsisse in ciuitatem dicatur: quidam *irreptitius*: non deest etiam qui *repetitius*, quasi is sit, qui cùm se ciuem Romanum ferat, ab alijs repetatur. sed *repertitius*, qđ in veterib. libris perscribitur, vt ingenuum & verū, suo in familiari late libentius retinuerim quàm summouerim. Ibidē, *Vxor sacrilega ac periuris delibuta.* in bonis libris *debilitata* reperio, vt cùm ęgritudine pedū Terentia sæpe laboraret, eā valetudinē ei ob periurij pœnā à dijs immortalibus immissam

Repertitius ciuis.

reptitius ciuis.

Absque carnificis nomine.

immissam inuuere videatur. M. *Crassi viri Consularis*, mallem, M. Crassi viri clarissimi. *Absque carnificis*, autem, *nomine*, est cùm se carnificem nominare deberet. Sed & legis Plautiæ, nó Planciæ legendum arbitror. Et, *alius Tusculanam, alius Pompeianam villam.* Ex M. Crassi familia dicit, & quòd in Crassi domo Cicero habitabat, & quòd quasi ex eius familia esset, Crassi instituto multos infimos, & Remp. sæpe contra nobilitatem, nobilium simultatem negligens defendebat. hoc enim Crassum fecisse è Plutarcho cognouimus. quid tamen si legamus? *ex M. Crassi familiaritate.* Pro *nostrorum omnium*, omnino melius & Latinius est, nostrûm omnium. &, *obliuisce seruitutis turpissimæ*, legendum videtur, cùm in antiquo libro tuæ prius scriptum sit, in quodam etiam suæ. *Egeris oro te Cicero*, valet, sanè

Oro te.

egeris: estque, oro te, non obsecrantis, sed concedentis. *Cui insidias in ciuitate fecisti ancillares?* apparet ex aduersaria oratione legendum esse

Ancillaris.

ancillaris, cum in ea scribatur, *nulli priuatim ancillatus sum*: idque de Pompeio intelligendum arbitror, cui insidiatum Ciceronem fuisse opinio fuit, quod & Pompeium à Cicerone abalienarat, vt ab eo distitutus fuerit, cùm armis pulsus à Clodio est: reuersus tamen ab exilio modis omnibus sibi Pompeium colendum, & ei inseruiendum esse putauit, quod hic ei objicitur. Paulus quoq; Manutius vir eruditissimus & intelligentissimus *ancillaris* legandû censet.

CAPVT VIII.

Absentia, puer Iunonius, ad rudem compellere, adstipulator.

DOlentissimè scripta est epistola ad Octauium, qui optimatibus proditis arma in Rempubli. conuerterat. Eius initio statim reperio in codice manu scripto, *nulla remedia quæ vulneribus adhibêtur non faciunt dolorem, quamuis sint salutaria.* hanc ego scripturam dissimulare non potui, fortasse recepta accommodatio-

Absentia.

rē. In eadé epistola, absentia sunt futura, cùm scribitur, *& absentium sensus significatio.* iam enim de præsentibus & præteritis erat loquutus. Reperio & in scripto libro, *absens pro me expostulem tecum: atque ita dico pro me, si salus mea.* ista secus aliquanto edita sunt, nec tamen hæc quæ protuli, indigna luce & publico credidi: quæ condemnata ab eruditis ad blattas tineasq; lucifugas, denuò reuertentur. Lego autem indubitanter, *aut si nulla ratione publicus.* Reperio in veteribus monumentis, *donabat ciuitates immunitate & nationes, ex cõmentario dictaturam gerebat.* & mox, *prohibebat dictatorem creari, ipse regnabat in consulatu, vnus prouincias omnes concupierat.* Obsecro quis queri poterit per me huic scripturæ publicum videre licere? quis expostulabit meritò, quòd à me ab exilio aut deportatione reuocata est? si restituti o doctis non placet, iterum deportabitur In insulam vltimam. Pro, *vt tunc quidem optimus*, reperio, *vt nunc quoq; optamus*, & pro, *affectam & prostratam*, desperatam & afflictam: &, *immemor beneficij tui*, non vt excusum est, beneficij sui: atque tui aliquanto melius est & Latinius, nisi, vt in quodam libro reperi, accusandi casu legas, ingratum & immemorem. Quis est in eadem epistola Iunonius puer? an felix

Iunonius puer.

& fortunatus, ex eo quòd Iuno felicitatem & diuitias promisit Paridi, si pro se iudicaret? & non putem. an, vt quibusdam videtur, est delicatus & delicijs innutritus? minimè gentium. An potius fortunatus & felix velut Iunonis cęlitum reginę filius: vel qui beneuola & propitia Iunone Lucina natus est, quæ partubus præest? Et verisimile fuerit, præsertim cùm mox aum aureum partum appellet. sic q, Iuno conuubijs præsidet, Virgilius scripsit 4. Æn.

Dijs equidem auspicibus reor & Iunone secunda.

nec enim censuerim esse ad Martē respectum, quem Iunonis filium fuisse fabulę loquuntur. Pro, *quis tanta erit animi facultate*, repono, auctoribus libris antiquis, *quis erit tanta animi facilitate.* est enim hic facilitas credulitas. quis, inquit, tá credulus & facilis erit, vt ista memoriæ propagata & historiæ mandata crediturus sit? dicitur adstipulator hac epistola fuisse pater Au-

Adstipulator.

gusti: adstipulator autem erat, qui stipulanti accedebat, idemque stipulabatur, vt pacta & conuēta essent firmiora, magisque cauta & rata: ac in foro Romano circum argentarias homines erant, qui adstipulandi quæstum exercebant, præstoq; erant stipulantibus & paciscētibus. adstipulator in antiquo Lexico *προσεπερωτητής* exponitur, id est, qui præter stipulatorem interrogat atque stipulatur. Cùm scribit, *Ille tamen exorabat*: multa sunt subaudienda, vt, quamuis enim regnaret Antonius. Pro, *sepulcræ reliquiæ*, quod vehementer approbo, *sepulturæ* reperio, quod etiá non damno, deterius tamen iudico. & mox, *qui proximè in illam æternam domū decesserit.* reperio etiam, *conciliasset eam potentiam, sed forma per dedecus pecuniam & nomen nobile conscelerantum impudicitia dedisset.* objicit enim ei impudicitiam, q, stupri nefandi cõsuetudine adoptionem auunculi & hæreditatem sit meritus. Sed

Ad rudē cōpellere.

quid est ad rudem compellere? nempe est rudis & missionis spe gladiatores congregare, vt compelli pecus dicitur quod congregatur: rude autem donati ferro dimicare non coguntur. hinc illud Ciceronis de opt. gen. orat. *non enim in acie versatur & ferro, quasi rudibus eius eludit oratio.* Charisius lib. 1. instit. Grámar. *Rudis scipio quem lanista liberandis gladiatorib. gerit.* significat igitur Octauianum promissa rude, exercitum è gladiatoribus Iulianis coegisse: at intellexit veteranos, quos è colonijs euocauit Augustus, quos, quòd eorum aliqui gladiatores fortasse fuissent, aut etiam ad contemptū & probrum, gladiatores appellauit, & ad rudem & præmia conuenisse intelligit. dotale autem matrimonium dicit, quasi nupserit Iulio Octauius, eique vt vxori legitimæ imperium Iulius legauerit. Hæc à paupere domino sunt Musis humanioribus libamina sacrata,

CAPVT

CAPVT IX.

Oetum, cici, & quædã alia in Plinio obseruata.

IN amplissimis illis & feracissimis Plinij no ualibus quãta, dij vestrã fidem, succreuit tribulotum, lapparum & lolij copia: sed earum infelicium herbarum purgatio maiorem alicuius agricolæ diligentiam studiumque desiderat, nõ hanc nostram perfunctoriam lenémque operam. Interim si potero locos aliquot perpurgabo è vigesimoprimo libro, quædam etiam declarabo, quædam tantùm comparabo. *manduntur*, inquit cap. 15. de Ægyptiis loquẽs, *& oetum, cui pauca folia minimaq́; verùm radix magna.* Illud oetum quod genus herbę sit quotus quisque sciat? ue ipse quidẽ gloriabor me scire, cùm præsertim herba Ægypto peculiaris sit: sed quid de ea legerim vel suspicer potius, attingam. Oetum esse suspicor, quẽ Theophrastus lib. 1. hist. plant. cap. 1. vingum appellat, his verbis, [illegible]. sed & Hesychium scribit, [illegible]. quanquam in eo [illegible] scribitur & [illegible], quod vtrunque mendosum reor: aut apud Theophrastum [illegible] non [illegible] scribendum. Magnam autem mihi coniecturam mouet viugum esse oetum, quòd vt Theophrastus vingum & arachidnam coniunxit, sic Plinius oetum & arachidnam. *Aphace*, inquit ibidem Plinius, *acinos quam vocant, epipetron.* scribendum reor, *Aphace, cynops: epipetron vocant, quæ nunquam floret.* Theophrastus libro 7. cap. 8. [illegible]: oculum caoinũ vertit Theodorus. Paulò pòst de epipetro scribit, [illegible]. *Celebrant*, inquit Plin. *cucon Italiæ ignotam, ipsis autem oleo non cibo gratam*: crediderim scribendum cici, id est ricinum, vnde cicinum oleum apud Ægyptios exprimebatur, vt, ne testimonia vndique hostiarim corrogem, hunc & illum auctorem appellando, vno ore omnes scribunt. Sequenti capite scribit Plinius, *Cnidos, polyacanthos*: emendandum Theophrasto auctore arbitror *cnecos* pro cnedos, vt & paulò pòst idem verbum nequam & nihili eiiciendum, *vno autem caule nec ramosum cnidos*: legendum enim cnecos. *Anthalium*, inquit cap. 15. *longius à flumine nascitur*: in Theophrasto, [illegible], scribitur libro 4. cap. 10. [illegible]. Capite 17. pro chondrilla Plinij in Theophrasto libro 7. capite 7. legitur [illegible], quod sequitur Theodorus: sed falsi suspecti sunt Theophrasti libri, cùm libro 7. eiusdem libri multo propius ad verum legatur [illegible], vbi chondrillam Plinius scripsit, Chaodraliam vertit Theodorus. Quod Plinius cap. 15. anthriscum appellat, vel potius Plinij libri, [illegible] Theophrastus ibi nominat, & fortasse fidelius. sed & omnibus in locis apud Theophrastum [illegible] legitur, vbi apud Plinium cap. 16. euulgatũ est helxine: sed & vbi in Plinio eo capite editum est, *alteri arenaceum*, in Theophrasto, vnde mutuum sumpsit, [illegible] scriptum extat, quod

Oetum.

Cici.

est sesamaceum. Ibidẽ in ononide sic Plinium emendo, *sequitur arata frugibus inimica viuaxq́; præcipuè*. Sed hæc satis sint libanti præsertim, & eorum conuiuarũ more qui fastidio laborant, aut mulierũ quæ malacia, leuiter degustanti: eadem scitamẽta auidius coniectetur, qui maiore eorum appetentia ducitur.

CAPVT X.

Ille Iupiter, liquidum, liquet, liquidus animus, terram tangere, Herculem inuocare, tam placidus quàm aqua.

CVM Iouis nomine veteres pronomen ille sæpe iungebant, quod aut demonstrando faciebant, vt lucescit hoc iam: cœlum enim ostenditur: vel amplificando: Plautus in Mostellaria, Sc. Iupiter supremus. *ita ille faxit Iupiter*: videlicet, vel qui illic est in cœlo, vel præpotẽs deos. Amphitryone, Sc. 1. *quod ille faciat Iupiter*. Curgulione, Sc. 1. *nec me ille sirit Iupiter*. Turbare & liquare contraria sunt, & in liquore ponuntur, inde ad alia transferũtur: vt, liquida æthra dicitur, quæ opponitur turbido aeri: Plautus in Mostellaria, Sc. Melius hoc anno.

Ille Iupiter.

Liquidũ.

Tam liquidus est, quàm liquida esse tempestas solet.

Liquidus ignis, putus, tenuis clarusque est. inde liquidum auspicium, cùm sereno puroq́; cœlo certum nec dubium auspicium nobis ostenditur. In Epidico, Sc. At ac tacete.

— liquido exeo foras auspicio aui sinistra.

& in Pseudolo, Sc. Dulcia atque.

— aui sinistra auspicio liquido.

Liquet enim, turbido & fecato opponitur. Plautus ibidem,

Liquet.

Nunc liquet, nunc defecatum est.

Hinc animus defecatus, in quo nihil est turbidi, nihilque molestiæ. In Aulularia, Sc. Nunc defecato.

Nunc defecato demum animo egredior domo.

vinum enim defecabatur faecis transmissum, & liquidum è turbido reddebatur, vnde istud translatum: & animus liquidus, modò non perturbatus, ab aeris statu metaphora ducta, vt in Epidico, Sc. Malè morigerus.

Animus liquidus.

Animo liquido es & tranquillo, tace:

modò nõ sollicitus, vt Pseudolo, Sc. Nõ andis.

— bene curassis liquido animo es.

Sed quod dixeram turbare & liquere contraria esse, apparet è Mostel. Sc. Iupiter supremus.

Sicut ego efficiam, quæ facta hic turbauimus,

Profectò vt liqueant omnia & tranquilla sint.

Inde turbare rationes & cõturbare per translationem vsurpari crediderim. In eadem Mostellaria, Sc. Habeo Neptune. editum reperio,

Dij te deeq́; perduaxint cum isto omine.

Sed si legitimos senariorum numeros teneo, si Latinè aliquantulum scio, pro *perduaxint*, *perduint*, non dubitanter reponam. Sequitur non longè, *Tangite vos quoque terram*. genus quoddam venerationis erat & cerimonię superstitionisque, terram tangere: Varro de re rustica lib. 1. capite 2. *hoc ter nouies cantare iubet, terram tangere,*

Tangere terram.

despuere, ieiunum cantare. Macrobius lib. 3. Saturn. cap. 9. *Cùm tellurem dicit, manibus terram tangit*. Simile est illud Ciceronis de Aruspicum respunsis, *aut puer ille patrimus, aut matrimus, si terram noe tenuit*. In eadem scena scribitur, *Atque Herculem inuocabis*: credo quòd à Græcis Hercules cognomento ἀλεξίκακος, id est malorum depulsor coleretur: veterator autem seruus, qui mitis modis herum ludos facit, ad depellendum laruarum & lemurum periculum, herum quem territeuit, vt Herculem inuocet, monet. Sc. Scelestiorem ego.

Herculē inuocare.

Quid tute hominem hominum omnium teterrime,
Venisti huc extentatum,

valet ferè, ostentatum. vt enim ostendere valet tanquam se obtendere, quod est entè: sic extendere est extra modum se tendere. extentatum igitur est extensum vocem tuam. antè enim dixerat,

Euge strenuè. iam appetit meridies.

id non temerè dictum. nam & Deniftæ dixeret seruus, vt circiter meridie rediret, & alioqui post meridiem non ferè quicquam rei Romani incipere solebant, præsertim magistratus, nec pacisci: Plutarchus, [illegible]. Sc. Melius hoc enno. *Quid ille consomniauit*, haud paulò malim, quàm consummauit, vt sit, quid cogitauit, quid somniauit. Sc. Nunc ego illum.

Tam placidus quā aqua.

Tam placida est quàm aqua.

nam aqua dicitur, cùm æquata est, vt in tranquillitate, vnda in tempestate. Sc. Quid tibi.

Vidisse nunquam abiectas edes.

crediderim esse scribendum *abiectas*. abiectas enim dicit vilissimo pretio venditas, vt nō tam venditæ videantur fuisse, quàm proiectæ. Ibidem, *Dij immortales mercimonij lepidissimi*, Græca locutio est, in que subiicetur censa: quod qui Græca primoribus gustarunt labris, quid valeat, intelligunt. Hos tanquam flosculos legens & serrum contexēs, non tamen nimium lepidum, admixtis etiā vrticis, vt lasciui nonnulli solent, quò ludo fruantur, nobis parabemus, quod etiam aliis transmitteremus, quibus si iniucundè fragrabit, operem tamen coronarij gratuitam boni consulere debebunt.

CAPVT XI.

Tryblium, fontinalis, batiaca, bene me bene te, da puer auguris apud Flaccum, Vertitur cadus.

Diuertere in Plauti facetam scenam libet, & eius in theatro fabulam spectare, Stichum, in qua, Sc. Agite ite foras. dicit,

Hoc conuiuium est pro opibus nostris satis commodule,
Nucibus, fabulis, ficulis, oleæ interrupto lupillo.

in his quod postremum est, propè ab ipsa tota cauea exibiletur. Ioachimus Camerarius Germaniæ ornamentum & Europæ decus, qui perbonam huic Comico nauauit operam, in *teriplio* se reperisse in veteribus libris testatur. ego ex eo emendo, *tryblio*, quod verbum Græcum quidem est, vsurpatum tamen à Leti nu Varrone est, & catinum significat. fabulas autem & lupillum pro fabis & lupino dixit per diminutionem. sed & mox, *cum minuto crustulo* libentius duobus verbis quàm vno coniuncto legerim. sequitur non longè,

Tryblū.

Quid istud est prouinciæ. St. vtrum fontali
An libero imperium te inbibere mauis?

ego Fontinali lego, quem deum fontibus præfuisse ex eo coniicio, quòd fontinalia eius sacra dicerentur à Romanis. Itaque & fontinalium nomē & trochaici versus dimensio ferè præstant, quod emendaui rectum & inculpasum esse. Nomina poculorum Græca sunt in eadem fabula, scephium, cantharus, batiole; sed hoc postremum sic appellatum à Nonio, Athenęus lib. 11. batiacam vocat & batiacium. effert enim è Diphilo, [illegible]. & mox subiicit, [illegible]. & libentius assentier Athenæo quàm Nonio, præsertim cùm quędam etiam Plauti editiones *batiocis* hodie exhibeāt. Legem bibendi proponit seruus, vt olim solebant in conuiuiis, vt tot cyathos biberent quot digitos habent in manu, id est quinque: tot enim sunt in manu digiti. Itaque subiicit Græcam cantionem, ἢ πέντε πῖν᾽ ἢ τρία πῖν᾽ ἢ μὴ τέτταρα. quod valet, aut quinque bibe, aut ter bibe, aut ne quatuor. In Athenæo legitur, ἢ τρία πῖθι, id est tria bibe, quod integrius puto: cantionemque interpretatur de vini temperatione, quinque vini cyathorum ad duos aquæ, aut trium ad vnum, quo sensu nō videtur accepisse Plautus: sed ad quinque tantùm cyathos vini retulisse, quibus non duos aquæ cyathos, sed semicyathum misceri iubet. Nam quinq; cyathorum decima est semicyathus. Sequitur autem protinus, *Tibi propino decimam fronte*, quod valet, aquæ decima parte. Solebant autem prisci in bibendo bene sibi & iis quos amabāt aut charos habebant precari: Tale illud ibi, *bene nos, bene te, bene me, bene nostram etiam Stephanium*: ac more Græco velut per infinitiuum ita extulit, subaudito verbo precor, bene nos viuere & valere. sed & propter suos aut amicorum successus bibere consueuerant, vt Horat. lib. 3. ode 19. *Da puer auguris Murenæ*, quod est Græco more dictum, cum se subaudite. id est enim, propter auguratū Murenæ, vel interprete Ausonio, qui in epistola præposita edyl. 17. ita scribit, *in qua propter mediā noctem & nouam lunam & Murenæ auguratū ternos ter cyathos attonitus petit vates*. Inter libeundum etiam bene eodem modo precari solebāt: Ouid. li. 2. Fast. *Et bene nos, bene te patriæ pater optime Cæsar*,

Fontinalis.

Batiaca.

Bene me, bene te.

Da puer auguris.

Dicite suffuso per sacra verba mero. Ead. sce.

Tantè nos efficimus pro nostris opib. nostra mœnia, dicit comicus in serui persona eorū imitatione, q pro suis opibus & facultatibus nō deesse se Reip. prædicant, sed se munere fecere dicūt, & de patrimonio fungēdis muneribus impendere. mœnia enī pro muneribus dixit antiquè,

Scribendum

Scribendum mox crediderim, *amicæ vter vtrubi accumbamus?* Ibidem, *Quǽuis de fubito vel cadus verti potest*, valei exhauriri, quæ enim exhauriuntur vertuntur: hinc versus ille Lucilij,

Vertitur Oenophoris fundus sententia nobis.

& apud Horat. lib. 2. satyr. 8.

Inuertunt Alliphanis vinaria tota.

Hæc ex illis Plauti spectaculis obiter annotabamus, sed aulæum tollemus, & hic finem capitis faciemus.

CAPVT XII.

Fortuna huiusce diei, encrinomenos, probatio athletarum, Simō, Hercules oetæo habitu.

Fortuna huiusce diei. FOrtunam cognomento huiusce diei à Romanis cultam, à Catulo dedicatam è Plutarcho in Mario nouimus: eius & apud Cic. 2. de Legib. mentio est, & apud Plin. lib. 34. cap. 8. duobus locis, sed veluti de cœlo tactis aut sideratis: eos proferam. Quam, inquit, *Romæ Aemilius Paulus ad ædem Fortunæ dedicauit. Item duo signa, quæ Catulus in eadem æde posuit palliata*, scribendum attestantibus veteribus exemplaribus, *ad ædem fortunæ huiusce diei dicauit*. Rursum, *cum signa ad ædē Fortunæ huiusce deæ sunt semnuda*, lego, *huiusce diei sunt semnuda*. Illud quoque sincerum fore ita restitutum crediderim, *Athenis Satyrum, turmam Alexandri, amicorumq́; eius*: non enim satis probare possum genus loquendi, vt Satyrorum turma dicatur. quod si præter rationem linguæ quia etiam testimonium desiderat, is ita habeat, me vt scripsi sic in optimo codice legisse: cuius equidem auctoritatem linguæ Latinæ elegantia subnixam pro nihilo putare non debui. Æquè illud eidem codici acceptū feretur, quod receptum est: *prælium equestre: simulachrum Trophonij ad oraculum*. Idem inquit Plinius, *Catagusam & ebrietatem & Liberum patrem*. quæ est obsecro ista catagusa? verum quæ lunam veneficiis & cantionibus deducit? an potius quæ pensa deducit, vnde & *κατάγουσα*? hoc posterius equidem ad veritatem propensius crediderim. *Alcamenes*, inquit, *Phidiæ discipulus, & marmorea fecit, & æreum pentathlum, qui vocatur encrinomenos*. encrinomenos vocatur, qui athletis adnumeratur, id est,

Encrinomenos. qui in eorum numerum recipitur: vnde & *ἐγκρίνεσθαι εἰς ἀθλητὰς* dicitur: probationem athletarum

Probatio athletarū vocauit Cic. lib. 1. Offic. probabantur enim vt reciperentur & accenserētur. eius verba sunt, *Atqui hoc idem Sophocles si in athletarum probatione dixisset, iusta reprehensione caruisset*. Legendum in eodem auctore paulò antè crediderim, *item stephusam spilumenem oporam*, id est coronantem mulierem fecit, & sordidum autumnū. nam & Ouidius 2. Metam. scripsit,

Stabat & autumnus calcatis sordibus vuis.

Ibidem Plinius, *idem equitem Sarmenem, qui primus de equitatu scripsit*: quis non è libro Xenophon-

Simon tia de re equestri intelligit Simonem esse legendum? *texta*, inquit, *vostra Herculis tunicati, elco habitu Romæ, torua facie sentientiq́; suprema in tunica*. illud *elco habitu* ideò suspectum est, quòd à scriptura recedit antiqua, quæ est, *soleo*, ad augurem aliquem deferenda vel coniectorem: eam ego cùm amico meo viro longè doctissimo ostendissem, *soleo* legendum suspicabatur: ego *oetæo* Plinianū haud dubiè affirmauerim. Oetæus enim habitus illa tunica molesta vocatur à Plinio, quæ tabe veneni imbuta visceribus eius inhæsit, tantosque cruciatus excitauit, vt in pyram ardentem sese coniicere maluerit, quàm tantum dolorem diutius perferre. Hæc tamen mea, quod iam sæpe testatus sum, & nūc repeto, pro senatusconsulti auctoritate haberi minimè velim. tam liberum aliis sit rectè sentire, quàm comminisci impunè mihi licet: hæc enim meorum iudicatura est, hoc pretium, & ab hoc præconio aliis commendata esse velim. Hercules oetæo habitu.

CAPVT XIII.

Sicelides Musæ, si canimus siluas, regnat Apollo, magni menses, menses vertentes, menses lunares, Iouis incrementum, & quædam alia ex 4. ecloga Maronis.

QVibus in locis nobiles poetæ versati sunt, eos posteritas Musis consecratos in suis poematis sæpe appellauit: quòd crediderint excelluisse illos poetas priscos numeris nō potuisse, sine dearum illarum instinctu. Sic Pieria & Libethra propter Orpheum, Helicon propter Hesiodum obtinuerūt, vt illinc Musæ à poetis exordientibus deducerentur, quibus etiā in locis illis ædes fuit. sic ob Theocritum Siculas inuocat musas Maro 4. eclog.

Sicelides musæ paulò maiora canamus. Ibidem, Sicelides musæ

Si canimus siluas, siluæ sint consule dignæ, Si canimus siluas.

sic dictum interpretor, vt si Bucolica cantusq́; pastoritios canit Maro (nam pastores in siluis pecus pascere solent) eum tamen operam dare debere, vt tamē dignum sit consule Pollione. quod enim de siluis prouincia consulum hic solent nugari, à sententia poetæ abhorret. Eusebius autem in Constantini Imperatoris vita existimat quæ à Sibylla de Christo prædicta fuerant, filio Pollionis attributa esse a Marone, quod & verum existimo.

Casta faue Lucina, tuus iam regnat Apollo: Regnat Apollo.

exponi video de Augusto. quod verum nō puto, cùm sensus sit, Faue Diana nascenti puero, qui carmine Sibyllæ prædictus est, cui vaticinationes inspirauit Apollo. nam puero nato regnat Apollo, eiusque præsagia nunc comprobata certaq́; fidem merentur & vigent. Incipit autem principium magni anni, quem cecinit Sibylla, procedere & decurrere consulatu Pollionis, quo nasciturille puer: & procedent magni menses, non Iulius & Augustus, vt stultè multi blaterant, sed menses magni anni. Nam vt magnus ipse annus dicitur, sic eius magni menses. Itaque quemadmodum annus vertēs duodecim tricenū plus minus dierum Magni menses.

menses habet: sic & magnus annus duodecim dimetata & descripta habet mensiū spatia, quę aliquot secula complectuntur. vt autem in anno magno sunt menses magni: ita in anno vertente, menses vertentes, qui à lunaribus differunt. Vitruuius lib. 9. c. 4. *Luna die octauo & vicesimo & amplius circiter hora cœli circuitionem percurrēs, ex quo cœperit signo ire, ad id signum reuertendo perficit lunarem mensem: Sol autem signi spatium, quod est duodecima pars mundi, mense vertente vadens transit.*

Menses vertentes. Menses lunares.

Ille, inquit Maro, *deûm vitam accipiet*:

de Salonino perspicuum est dici, cuius natales inciderunt in principium sæculi aurei, quo homines sublatis sceleris propè vestigiis vitam deorum viuebant: Hesiodus lib. 1. *ὥστε θεοὶ δ' ἔζωον, ἀκηδέα θυμὸν ἔχοντες.*

Natus autem, inquit, Saloninus homines nostræ ætatis heroas quosdam cum diis permixtos videbit. nā in illa probitate & integritate sæculi aurei deos cū hominibus versatos esse credebant, quod rursum futurū gloriatur poeta reuerso eodē sæculo: Catul. in epitha. Pelei,

Præsentes namq; ante domos inuisere castas
Sæpius, & sese mortali ostendere cœtu
Cœlicolæ nondū spreta pietate solebant. At illud,
Aspice conuexo nutantem pondere mundum,

Conuexū

valet rotundo, vt

Conuexa polus dum sidera pascet,

cùm 1. Æneid. ait, globosa & rotunda intelligit, etsi alio etiam modo explicari posse diximus. Orbem Pollionis virtute pacatū rectum iri à Salonino adulatoriè dictum est, vt & hæc omnia. cùm enim fingat Pollionis fastos principium fore reducis aurei sæculi, eius virtute pacatum iri orbem dicit, omni scelere belloq; compresso, quorum vestigia quidem vix reliqua erunt.

At simul heroum laudes & facta parentis
Iam legere:

cùm ait, de hominibus suæ ætatis, vt heroibus loquitur, vt aureo & heroico sæculo reuerso, quorum res & præclara facta leget adolescens Saloninus.

Chara deum soboles magnum Iouis incrementum.

Iouis incrementū

Saloninum vocat Iouis incrementum, vt ab Ioue educatum, à quo reges educari opinio erat, qui ideò *διοτρεφεῖς* ab Homero vocantur. magnum igitur Iouis incremētum, est magnus Iouis alumnus: Apud Apul. lib. 5. de Asin. aur. *nimirum illud incrementum lenam me putauit, cuius monstratu puellam illam cognosceret*: de filio suo Cupidine Venus dicit, vt sit *τοῦτο τὸ θρέμμα*.

Incipe parue puer risu cognoscere matrem:

Arride puer matri, vt & eius elicias risum. ridentibus enim puerulis libenter adrident matres. Nam Vulcanum, cui parentes non adriserunt, nec Iupiter dignatus est mensa, nec Pallas cubili, quod infaustissimum ei fuit. ne igitur tibi idem eueniat, fide vt arrideant. Veram igitur puto Quintiliani sentētiam lib. 9. cap. 5.

—— qui non risêre, parentes
Nec deus hunc mensa, dea nec dignata cubili:

legentis, & vt distinxi, interpungentis, interpretantisq;, Ex his qui nō risēre, parētes deus & dea dignati non sunt hunc mensa & cubili. ita dea nō Minerua intelligitur, sed Iuno, quæ ei lectum non posuerit. alij de Genio & Iunone intelligunt.

Iam noua progenies cœlo demittitur alto:

de Stoicorum sententia dictum est, qui in *ἀποκατάστασιν*, post deflagratiouē cadere de cœlo semina dicunt, quibus hominum instauretur genus: qua de re scribit Cic. 1. de Legibus, & 1. de nat. deor. *semina deorum decidisse de cœlo putamus in terras, & sic homines patrum similes extitisse vellem diceretis, deorum cognationem agnoscerem non inuitus.*

CAPVT XIIII.

Automata, amphielictra, pes porrectus, pes cōstratus, pes quadrat⁹, horologia anaphorica.

DIV multumq; dubitaui, quæ essent apud Vitruuium Engibata, lib. 10. ca. 10. cumq; illius vocis originē neutra in lingua viderem, nec viris doctissimis illis quidē, verùm nullo testimonio sententiam confirmantibus suam, qui censent esse machinas quibus imagunculæ mouentur assentirer: velut ad incitas redactus, ad sacrā confugi anchorā, id est ad quoddam veterum librorum oraculum, quorum ex adytis hæc verba retuli: *aliæ quæ ab eo liquore pressionibus coacto spiritu efferre à natura mutuatos effectus ostenduntur, vt merularum, quæ motu voces atq; angubata libentiaq; tandem mouent sigilla.* Huic si tanquam oraculo vates sagax interpresq; adhibeatur, is ita legendum fortasse censuerit, *Vt merularum aquæ motu voces*: vt hęc verba ad *efferre* referantur. mox, *atq; angulata lebetia, quæ tandem mouent sigilla.* Suspicaretur & quispiam nō inconcinnè legi posse *ansulata*: quanquā anguli extantes & eminentes satis ad ea mouenda accōmodati sunt. sed hæc ego frustra mecum sic deputo & ariolor: cur non potius affirmo legendum *merularū aquæ motu voces, & automata libantia vel bibentia*? In tractoriis machinis cap. 14. eiusdē lib. ab eodē nominatur tympanū quoddam, vt in editionibus extat, *ἀμφιπόνησις* & *περίδρομος*: quæ quidem vocabula adscriptitia & irreptitia sunt, pro quibus in veteri legi exemplari *ἀμφίονες*, vt ita tympanum vocetur, quod rudente inuoluto tanq̄ vestiatur: vt proinde tympanū tanquam vestitura dicatur: & *περίδρομος*, q. ei circumponatur funis. nō extant hodie scripta eorū, qui his vocabulis sunt vsi, & ab architectis mechanicisque excogitata sunt, nec eorū vsus in hac significatione publicus est. si quis *ἀμφίδρομον* legeret priore loco, q̄ proximè ad secundum vocabulum etiam accederet: sed mihi hîc satis est fideliter testari veterum monumentorum auctoritatē. Apud Theonē in pneumaticis idem tympani genus reperio vocari *ἀμφιέλικτρον*, quòd ei funis circunuoluatur: posset & *περιέλικτρον* etiā appellari. Quid autem est ad sacoma adpendere apud eundem auctorem? vel vt in libris veteribus scribitur, ad sacomam? Nā Græca in α neutra, in fœminina mutantur interdū à Latinis,

Vitruuius emendatus.

Automata.

Amphielictra.

sic

sic enim & schemam 'dicunt. Id enim nihil aliud est, quàm ad pondus adpendere, cùm sacoma sit illud pondus, quod per scapum libræ decurrit, & rem pensat. Lib.9.cap.3. in duplicanda Deli ara scribit Vitruuius, *vti aræ eius quantum haberet pedum quadratorum, id duplicaretur.* pedes constrati in plano dicuntur, quadrati in solido & profundo. Festus quadrantal ait amphoram esse, quòd vas pedis quadrati octo & quadraginta capiat sextarios. Frontinus, *in pede porrecto sempedes duo: in pede constrato sempedes quatuor, in pede quadrato semipedes octo.* Duplicatio igitur pedum quadratorum nihil aliud est, quàm cubi duplicatio: erat enim ara Delia cubica. In calce libri 9. lubentissimè legerem, *calculi aut oua proijciuntur*: non vt in libris inoleuit, *aut tona*, nullo tolerabili sensu: & quia audacia prouectus sum, qua intemperanter & insolenter iam dudum sat scio abutor: sed cùm semel faciem perfricueris, bene gnauiter impudentem esse oportet: vt in eadem pertendam licentia & perseuerem, eodem capite in hibernis horologiis, quę anaporica legimus dici, libenter anaphorica legerem. nam & anaphora verbum astrologorum est, & adiectio aspirationis non vsque quaque proiectæ audaciæ videatur esse. De anaphoris autem apud Ptolemæum legere in promptu est libro 2. magnæ compositionis. quo autem argumento anaporica dici debeant, non satis perspicio, & prudentioribus existimandum relinquo. Interim tamen illud testatum volo, quę hic dico, me ea religione nō dicere, qua in tribunali dicerem: sed, vt artes plerunque facere solent, me coniecturam captare, quam neque aliis magnopere vendito, neque mihi satis approbo. non tantum qui ad verum eus sit, laudem meretur in coniiciendo, verùm etiam qui verisimilitudinem tenuit.

Pes constratus, quadratus, porrectus

Horologia anaphorica.

CAPVT XV.

Manubiæ, aliptæ, iatraliptæ, & quædam alia in Cicerone explicata.

AMbigitur cur statim initio epistolarum ad Lentulum Cicero, *Ego omni officio ac potius pietate*, scribat. quę enim pietas Ciceroni erga Lentulum intercessit? Ego hoc nomen ad amplificationé Lentuli erga Ciceronem meritorum positum esse arbitror, cùm officij nomine sibi nō satisfaceret, & grauius aliquod & sanctius sibi vocabulum quærendum putaret, ad testificationem sui erga salutis suæ auctorem grati animi, quem cùm parentis loco ducat & numero, vt in quadá oratione dicit, pietasque in parentes sit, ideò pietatis nomé vsurpauit: Epistol.9. eiusdem libri, *Quibus intellexi te perspicere meam in te pietatem: quid enim dicam beneuolentiam, cùm illud ipsum grauissimum & sanctissimum nomen pietatis leuius mihi meritis erga me tuis esse videatur?* In eadem hac epistola illud, *nostram vicem vltus est ipse sese*, quid valet? sententia est, cùm ipsum vlcisci debuerimus, ipse se vltro vlcus est. nostrā igitur vicem valet, nostra vice: Plautus in Mostel. Sc. Iupiter supremus.

Pietas.

Nostram vicem.

Qui hodie sese excruciari meam vicem possit pati.

sic magnam parté nostrā oratio constat iambis, pro magna ex parte Cic. in Bruto dixit. Eadé epist. *Subductis rationibus summā feci cogitationū*, à calculatoribus est ductum qui æra redigunt in summam, summamque ex iis faciunt. Vt imperatores de prædatitia pecunia, id est, de manubiis, vt templum, porticum, in vrbe ædificabant: ita decretā sibi à senatu ad ædificandam domum pecuniā manubias vocat. Domū auté suā ibidem monimētum, rem augens, ac propter decretam à senatu pecuniam, monimentū senatus dicit. Olim medicina in morbis tantùm profligandis censebatur, & salutis restitutione: in valetudinis conseruatione & virium amplificatione *[illegible]* & aliptæ, id est vnctorea occupati erant: illi quoque quorum officium ex vnctore & medico cōnflatū & mixtum erat, vel potius qui medicorum erant vnctores, qui iatraliptæ dicebantur, vt Celsus libro 1. cap. 1. vocat: etiam nonnulli longos morbos aliptarum officio attribuerunt, vt scribit Cælius Aurelianus. ideò hic Cicero scribit, *sed vellem nō solùm salutis meæ, quemadmodū medici: sed etiam vt aliptæ, virium et coloris rationem habere voluissent.* in quo analepticen, qua è morbis sese recreant & reficiunt ægri & affecti, aliptis etiam tribuere videtur. Iatraliptas Plin. lib. 29. c. 1. vnctores medicorum, & mediastinos eorum seruosque dicit esse, ita scribens, *Prodicus Selymbriæ natus discipulus eius, instituens quam vocāt iatralepticen, vnctoribus quoq; medicorū & mediastinis vectigalia inuenit.* Epist. vlt. lib. 1. dicit Cicero se libenter Valerio gratificari nomē Iurisconsulti & tribuere, vt ille videri & audire cupiebat: idque se eo libentius dicit facere, quòd gaudeat eum iuris potius, quàm iniuriæ studiosum esse voluisse, cùm audaciæ hominum ad iniuriam tanta sit licentia concessa, vt mirū sit quenquam ad ius & sapientiam potius, quàm ad vim & iniuriam propensum esse, & miretur eum Iurisconsultum videri velle. *Vbi numero aliquo sit*, dicit Cicero, pro vbi & alij iurisconsulti sint, non tu solus, vt in Sicilia, ne animos nimiū tollas, quòd solus istic sapias. quanquam, ne nimium tibi arroges & sumas, qui istinc veniunt, non te magnopere consuli dicūt: &, si quando consuleris, non admodum bene respondere. Iocatur autem ex ambiguo Cicero, quòd superbi respondere aliis etiam nō dignentur, & quòd improbi & contumeliosi malè respondeant, quod est contumeliosè & iniuriosè & acerbè. *Neq; in Appuliam tuam accedas*, inquit, *vt possimus saluum te venisse gaudere.* Erat enim insalubris & pestilens Appulia, & verebatur, ne si eò deflecteret, aduersam valetudinem contraheret, morbique lues in ea sic grassata erat, vt absumptis multis mortalibus vix quisquam reliquus esset è Valerij notis & propinquis, cùm interim ignobilem & ignotum cauilletur, cui nullus propinquus sit & affinis.

Manubiæ

Aliptæ.

Iatraliptę

CAPVT XVI.

Defensus Plinius in croco, pernæ, petasones.

Plinius de sensus.

QVÆ Plinius lib. 21. de croco è Theophrasto libro 6. cap. 6. sumpta in literas misit, doctis admirationi sunt: & qui Plinij studiosi sunt, aduersus reprehensionem eum vix satis defendere possunt, cùm in quibusdam sensus Theophrasti nõ agnoscatur: verba Plinij sunt, *Gaudet calcari & atteri pede, pereundoq; melius prouenit: ideò iuxta semitas et fontes lætissimũ.* Ego Plinium aio in Theophr. nõ legisse vt in exemplaribus cuditur, ἐν τοῖς ἐφόδοις, sed ἐν τοῖς ἠγμένοις, quod haud paulò melius est, q̃ quod hodie in sedibus alienis regnat. sed & si atteri pede in Plinio legimus (sunt enim eius codices, in quibus atteri tantum legitur) non dubito quin legisse videatur καταπατούμενος πάνυ δὲ χαίρει, quod aliquãto, quàm ὕδατι accommodatius fuerit: quanquam ὕδατι exterminare nõ ausim. his igitur ita emendatis, neminem esse existimo quem Plinianæ interpretationis pœniteat. Sed vt eundem illum de croco Plinij locũ excutiamus, vbi scribitur, *aliqui Phlegræo secundum locum dedêre*: reperi in vetustis monumentis, modò heræo, modò Theræo: eorum ego librorum auctoritatem non debui contemnere. Dioscorides scribit, ὁ Αἰγαῖος δὲ αἰγυναῖος. itaq; etsi in tanta librorum inconstantia & discrepantia perdifficile est statuere quid legendum sit, tamen ferè adducor, vt Ægæum scripsisse Plinium censeam: vt mirum mihi videatur vnde Phlegræum in Plinium irrepserit, cuius apud Dioscoridem, quẽ è vestigio secutus videtur, nihil tale compareat. Sincerum dicit crocum Plinius imposita manu crepare, veluti fragile: humidum, quod euenit adulteratione, cedere: sed quid si, cùm in vetustis exemplaribus *sedit* hoc loco reperiamus, *silet* scribamus, vt verbo crepat opponatur? etsi enim quæ cedunt non sonant nec crepant, tamen *silent* aptius aliquanto videretur. sed hîc homines moneri se putent, non cogi, neque tanti facio meas cogitationes, vt putem earum velut imperio quædam proscribi, quædam perscribi debere, hoc præsertim in loco, vbi cedendi eadem voluntas & notio propè est ex euentu & consequutione, quæ silendi. Sed, vt in desultoria opera, & quodam animi æstu, quid intersit inter petasonem & pernam, apud Martialem ita in lemmatis scribentem,

Pernæ. Petasones

Cærretana mihi fiet, vel massa licebit
De menapis, lauti de petasone vorent.
Iterum,
Musteus est, propera, caros nec differ amicos:
Non mihi cum vetulo sit petasone nihil.

Ego putem petasonis partem pernam vocari, vel Athenæo auctore, cuius hæc verba sunt libro decimoquarto, καὶ ὁ πετασὼν μετὰ τῆς κωλῆς ... ἣν πέρναν καλοῦσι. non modò igitur non inuito Athenæo, sed approbante & libente sic accipiemus, pernam partem esse petasonis. sunt ergo pernæ suum crura: etiam in hominibus dixit Ennius apud Festum lib. 17.

His pernas succidit iniqua potentia Pœni.

Perna autem & petaso Græcam ostendunt originem, prius à πτέρνα ortum videtur, alterum latitudinis significationem præ se fert.

CAPVT XVII.

Amicam liberare, alliatum, mortarium, gnarures, hornum, sat acceptum, prehendere aurem, substringere aurem: in Mostell. Plauti.

NON ab re à Planto in Mostell. act. 1. dictum est de dissolutis & nequam, *amicas emere, liberare*: quod tamen contra hominum opinionem impius Theodorus rectè fieri disputabat. Si enim, inquit, honastum est amicum liberare, item & amicam: quo audito filius Phocionis lasciuior aliàs & petulantior meretriculam liberauit. verba Plutarchi in Phocione sunt, κατὰ τύχην Θεοδώρου τοῦ ἀθέου παραγενόμενος λέγοντος ἐν Λυκείῳ διαλεγόμενον τοιοῦτον· εἰ τὸ φίλον λύσασθαι μὴ αἰσχρόν ἐστιν, οὐδὲ τὸ φίλην ὁμοίως. εἰ δὲ μὴ τὸ ἑταῖρον, οὐδὲ τὸ ἑταίραν, θέμενος ἂν ἑαυτῷ πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν τὸν λόγον ὡς εὖ ἔχοντα, λύσασθαι τὴν ἑταίραν. Idem comicus non longè hinc scribit,

Amicam liberare.

Sine me alliato fungi fortunas meas.

hîc alliatum interpretor moretum, cui allium admixtum est, atque adeò de cibis omnibus intelligo, quibus allium intritum est, ad quod cibi genus Terentius respexit in Phorm. act. 2. scen. 2. cùm scripsit,

Alliatum

Tute hoc intristi, tibi est omne exedendum.

quod annotat Donatus à rusticis de alliato mortario dici solere: vbi mortarium cibum ipsum, id est moretum vocat, à quo moretarium, pila vbi interitur, & extrita litera mortarium dictum est. In ead. fabul. Sc. Recordatus.

Mortariũ

Simul gnaruris volo hanc rem esse mecum.

sic se reperisse in antiquissimis libris, homo & doctrinæ & fidei plenissimus Ioachimus Camerarius scribit. *Gnaruris* autem accipio accusandi casu multitudinis numero, vt sit gnaros, voce obsoleta & antiquata, qua etiam vsus est in prolog. Pœnuli, *Ad argumentũ nunc vicissatim volo remigrare, vt æquè mecum sitis gnarures*, id est gnari. In Lexico etiam Latinogræco reperi gnarutem, γνώρισμα, & gnarutat γνωρίζει. Ait idẽ Sc. Iampridem. *horno messis magna fuit*: hornum eleganti sermone significat hîc annonam. nam magna messis, annonæ felicissimus prouentus est: sic horno se curare, pro cibo, dictum perelegãter à Varrone quodam à nobis capite obseruatur. illa etiam eadem scena loquendi ratio minimè vulgari nec tralatitia translatione ornata venustatem auget,

Gnarures

Hornum.

Si acceptum sat habes, tibi fore illum amicum sempiternum. Iterum,
Si tibi sat acceptum est, fore amicũ tibi sempiternũ.

Sat acceptum.

Et in Sticho, Sc. Ita me dij.

Satis abs te accipiam, nisi videam mihi te amicum esse Antipho.

Satis acceptum valet, certum & compertum, & firmum, veluti datis fideiussoribus & sponsoribus. satis enim accipit, cui prædes & sponsores dantur. vnde translationes illę sunt profectæ. Ait idem in eadem scena,

Soli gerendum censeo morem, & capiundos crines.

Capere crines.

hic ego capere crines esse suspicor blandiri & assentari, leuiq; capillorum tactu ac mulcente delenire, & amabiliter attingere: sic etiam aures leniter tractabant iis quibus adulabantur, quosque captabāt & admirabantur, & quibus indicabant vel simulabant amorem, & quos osculabantur: Flaccus lib. 2. saty. 5.

— aurem, inquit, *substringe loquaci.*

Plautus in Asinar. Sc. Cur me retentas.

Prehende auriculas; compara labella cum labellis.

Sc. Iampridē. — *speculo,* inquit, *claras clarorē meriū.* hæc ego verba sic intelligo, tam claras esse ædes tamque polita & nitida facie, vt æquor & planities speculi non sit clarior. Itaq; satis ad speculum eas claras esse ait, claroremque merum. speculo igitur valet, vel si speculum ex eis esset faciendum. Hæ tanquam decumæ è Mostellaria Plauti exactæ collectæque sunt.

CAPVT XVIII.

Cicero in Lucullo explicatus, Hicetas, terra Platoni non mouetur, terra penitus defixa radicibus.

Cicero explicatus.

PRuriginosum quiddam, vt ita dicā, & scabiosum videtur inesse in peroratione Luculli, cùm causa academiæ in vtranq; partem disputata, sententia tandem dicitur. cùm autem velle videatur dicere retinendam esse ἀκαταληψίαν, præsertim cùm percipi & comprehendi nihil possit, tollendam tamen ἐποχήν, cùm de omni re assensio sustineri non possit: particulam *per* veluti scabiem quandam exterens, & in eius locum veluti floridam cutem particulam *nec* inducens, lego, *nec* ἐποχὴν *illam omnium rerum comprobans*: quo quidē in loco Carneadem sequitur, qui assensionem relinquebat sublata comprehensione: sapientem enim assentiri & opinari, nihil tamen percipere dicebat. Numenius apud Eusebium lib. 4. euang. præpar. de Carneade loquens ab Arcesila discrepante in epoche, μένειν δ' ἐν τῷ περὶ ἐποχῆς λόγῳ πρὸς αὐτὸν ἔλεγε, φὰς ἀδύνατον εἶναι ἄνθρωπον περὶ ἁπάντων ἐπέχειν. διαφορὰν δὲ εἶναι ἀδήλου καὶ ἀκαταλήπτου, καὶ πάντα μὲν εἶναι ἀκατάληπτα, οὐ πάντα δὲ ἄδηλα. Hanc itaq; sententiam cùm esse etiam Carneadeam & academicam intelligeret Cicero, ait sese eam non aspernari, percontatusque Hortensium, quid ei videatur, ridens ille respondet, tollendam epochen, in quo imprudens academię assentitur, cui tamen aduersarius erat: proinde mox exclamat Cicero eū captum esse, eamque propriam esse academiæ sententiam. sic enim scribit, *teneo te inquam.* Scriptum est & à Cicerone eodem libro, Nicetam Syracusium censuisse cœlum, solem, lunā, stellas, supera denique omnia stare: hic in nomine proprio ferè suspicor aspirationem in literam *n* versipellem esse factam, Hicetamq; scribendum. sollicitat me Laertius, & vt ita credam facit, in Philolao ita scribens, κατὰ κύκλον τὴν γῆν κινεῖσθαι πρῶτον εἰπεῖν, οἱ δ' Ἱκέταν Συρακούσιόν φασι.

Hicetas.

Ait Cicero quibusdam Platonem idem in Timæo dicere videri, sed obscurius, atq; ea sanè Aristotelis sententia est lib. 2. de cœlo: sed eam calumniæ insimulat Simplicius: cū enim Plato scribat in Timæo, τὴν γῆν μόνην ἰλλομένην περὶ τὸν διὰ παντὸς τεταμένον πόλον: illud ἰλλομένην prò κινουμένην & ἑλισσομένην accipit: at Simplicius pugnat esse alligatam, hærētem, vt apud Apollonium, δεσμοῖς ἰλλόμενον, est vinculis adstrictum.

Terra Platoni non mouetur.

Cæterùm quod libro priore ait, *terra penitúsne defixa sit, & quasi radicibus suis hæreat:* è Xenophanis sententia dixit, qui eam in infinitum demissis actisque radicibus hærere censet. Plutarchus, οἱ ἀπὸ Θάλεω τὴν γῆν μέσην, Ξενοφάνης πρώτην εἰς ἄπειρον ἐρριζῶσθαι.

Terra defixa radicibus.

Ibidem, *Nec eo tamen empirici notiora esse illa,* scribendum censeo, non vt per omnes peruasit libros, *Empiricis.* nam Empirici, quod à Galeno scriptum etiam est, contemnebant corporum dissectiones, quòd dicerent aliū habitum coloremq; esse in viuis ac mortuis, in integris ac dissectis. Lego etiam, *sed mihi minores tale visum:* hoc sensu, non respondent maiores & veteres philosophi, vt Aristoteles & alij: sed minores & iuniores, vt Stoici. Hanc paucorum locorum animaduersionem explicationémque gratam esse bonis iuuenibus vehementer optamus.

CAPVT XIX.

Genius, deus natalis, Iuno natalis, pressum quasillo scortum.

Genius.

NAtali die celebrabatur & colebatur genius, vt ex illa Persiana cæsura, satyra 2. planū est, *Funde merum genio.* Colebatur autem à viris: hi enim genium habere censebantur, non à fœminis: deusq; natalis vocabatur: testimonio est Tibullianum illud lib. 4. eleg. 5.

Natalis deus.

At tu natalis quoniam deus omnia sentis Annue.

Iam autem antè deum etiam naturæ vocatum fuisse obseruauimus, & in commentarios hos retulimus. Vt autem viri suo natali genium colebant, sic mulieres venerabantur Iunonem, quæ etiam Iuno natalis dicebatur, vt apud Tibullum eleg. sequenti,

Iuno natalis.

Natalis Iuno sanctos cape thuris aceruos.

Igitur, vt per genium virorū, sic per Iunonem mulierum iurabant. de viro Tibullus elegia 5. eiusdem libri sic scribit,

Perq; tuos oculos per geniumq; rogo.

de muliere idem lib. 2. eleg. 12.

Hæc per sancta tuæ Iunonis numina iuro.

Cùm autē ille politus suauisq; poeta, & quidam Phœbeus olor, lib. 4. eleg. 10. canit,

— pressumq; quasillo

Scortum, quam Serui filia Sulpitij:

Scortum pressum quasillo.

scortillum significat egenum, & se meretri-

cio quæstu malè tolerans, lanificioque miseram trahēs vitam. quæ enim ad extremam redactæ erant paupertatem meretrices & mulieres, lanam demum faciebant, & illa se Mineruа exhibebant. Sed & ibidem,

Sit tibi cura togæ potior,

de mœcha fœda & famosa adultera dicitur, vt apud Martialem lib.2. epigr.19.

Vis mage quæ meruit mittere, mitte togam.

in cuius epigrāmatis clausula *ne credam*, quàm *nec credam*, malim. Ille autem poeta, in quo sincerus esse videtur & ingenuus Latini sermonis sapor, nullo peregrino vitiatus succo, more tamen rituque Græcorum duas negationes vnius vice quibusdam videtur posuisse, lib.4. eleg.7. ita scribens,

Non ego signatis quicquam mandare tabellis,
Ne legat id nemo, quam meus ante, velim.

vt sit, ne legat id quisquam: poterit tamen exponi, vt legat id aliquis, antequā meus. In eodem porrò poeta eleg.1. eiusdem libri legendum crediderim,

Nunc sine me sit nulla Venus, sed lege Dianæ:

hoc sensu, Nunc quia absum, nec tecū venor, nulla tecum puella sit: sed lege castæ Dianæ castus in siluis agites atque veneris. Hæc veluti ramenta pluma leuiora puluisculi more conuerrimus ex illo nitidissimo poeta, quę si quia non probat, reuerrat, vt parasitus Plautinus in Sticho dicit.

CAPVT XX.

Lua mater, Mineruium, Liuius emendatur.

Romanorum erat consuetudo arma de hostibus capta interdum cremare Vulcano, aut Marti, aut Mineruæ, Idque ab Imperatoribus factum reperimus non tarò. Sed libro etiam 45. Lunæ matri id factum scribit Liuius, vt cùm in superioribus numinibus consIet rei causa, hic vacillet & titubet, certè non appareat. quid enim attinet arma in honorem Lunæ comburi? Ego istam lunā capite foras pręcipitem agendam puto, & in hos penates re-

Lua mater. uocandam Luam matrem, vt & lib.8. scribitur, *Armorum vis magna tū inter cæsa corpora hostium tum in castris inuenta est. Ea Luæ matri dare se Consul dixit.* ea dea nomen à luendo expiandoque sortita videtur esse, & præsuisse lustrationibus & lustris. post cædem autem hostium & bellum opus purgamentis & piaculis est. Eodem ve-

Mineruium. rò 45. lib. cùm scribit, *In oppido Mineruio duas portas & muri aliquantum de cœlo tactum*: partem quandam Romæ mihi videtur intelligere, in qua templum Mineruæ erat, quod Mineruium dicebatur, vt Dianium. Varro libro 4. de lingua Latina, *Cerolienſis quarticeps circa Mineruium.* sed & Athenas in Italia collocat quasdam Stephanus, quod vocabulum Latinis auribus Mineruium explicat. Erat & in Campania Athenæū promontorium Mineruæ sacrum, ad verbum Mineruium: cum templo autē aliquid etiam oppidi erat: non enim sine tectis aliis solum desertumque, vt opinor, Mineruæ delubrum procul ab hominum cœtu exulabat. de his igitur Mineruiis melius fuerit intelligere. & quia, vt nostrum seculum corruptum est, sic quoque eadem in libros passim peruasit corruptela, censoria notatione indiget & virgula. In eo igitur libro cùm legitur, *pecuniam illum dare non potuisse, militem honorem non posse*: illud po- Liuius emēdatur.

sterius, *non*, quod in primis editionibus nō extat, fugandum est, & *honorem dare posse* scribendum. qui autem potest honorem dare, penea eum etiam potestas est non dandi. Intelligat igitur Paulus, qui se negat habuisse potestatē dandæ pecuniæ, militem habere potestatem mandandi suffragio triumphi, quem non deferet malè merito. iste sensus & historico dignior est, & argutior, & actior. Nihilo secius & illud subscriptionem notæ censoriæ meretur, *Omnes illas victimas quas traducendas in triumpho vindicauit.* si *in triumphum dicauit* scribatur, & sententiæ satisfiet, & ingenua quædam liberalisque antiquitatis indoles apparebit. Etiam animaduersione indiget illud, *ego qui de illo triumphaui, ab altero funere filij curru ex capitolio ad alterum propè iam expirantem veni.* igitur scribo, *filij in currum*: & distinguo sic, Antequā currum triumphalem ascenderet, alterum se amisisse è liberis dicit, alterū acto iam triumpho, quod consonat historiæ. Illud etiam quiddam habet, quod tanquam tribu mouendum est, *Pullo amictus ille Perseus ingressus est castra.* in cuius locum & tribum inducendum *villo*: vt sit, pullo amictus villo. Quòd si quis filo malit, litigantem me non habebit: alterum tamen magis probantem: sed omnium tamen maximè, *pullo amiculo Perseus*. Has ex illo Liuij libro obseruatiunculas colligebamus, iuuentutis studiis potius quàm nostris sedulò inseruientes.

CAPVT XXI.

Censui censendo, gratiosa missio, auocare concionem, tabularium, adiectiones familiarum & locorum: apud Liuium lib.43.

Mirum fortasse videri potest, cur Liuius scribat 41. libro, Furium & Martienum alterum Præneste, alterum Tibur exulatum abiisse. id enim est propemodum

Exquilias à feruenti migrare Suburra,

vt cum Satyrico loquar. sed enim vrbea erant aliquot Latinorum, in quas exilij causa solum vertere ius erat iam inde ab vltima propè antiquitate, in quibus hæ duæ numerabantur, qđ Halicarnasseus declarat. Sed & ex eodē Liuij libro quædam alia notare non ab re fuerit, vt quod è vestigio sequitur, compellare pro accusare poni solere à bonis scriptoribus: verba Li- Compellare.

uij sunt, *fama erat prohiberi à patronis nobiles ac potentes compellare.* cuius quidem notionis verbi multa apud reliquos extant exempla, quæ rescribere longum esset. Qui ex iis mulieribus suspecti essent

pri essent, quibuscum ius connubij non esset, seruorum in numero fuisse videntur: quidam Latinę conditionis fuisse credunt, quod eo Liuij quem proferam loco probare conantur. sed aut nihil video omnino, aut seruos esse Liuius ostendit: eius verba sunt, *Ex militibus Romanis & ex Hispanis mulieribus, cũ quibus connubium non esset, natos se memorantes supra quatuor millia hominum orabant, vt sibi oppidum, in quo habitarent, daretur: Senatus decreuit, vt nomina sua apud L. Canuleium profiterentur: eumq́; si quos manumisisset, eos Carteiam ad Oceanum deduci placere.* ecce Liuius manumitti eos senatui placuisse scribit, quo significat, ingenuos non fuisse. sed & eam coloniam Latinorum fuisse libertinorumque appellatam esse scribit: quæ firmissima sunt nostræ sententiæ adiumẽta.

Sors cernit. Sors cernere dicitur, cùm eius aleæ aliquid permittitur, vt id disceptet, vt euentus sit, quem diiudicauerit: Liuius eodem libro, *priusquam id sors cerneret, in incertum, ne quid gratia momenti faceret, in vtramque prouinciam, quod res desiderarent, supplementi, decerni.*

Censui censendo. Legem censui censendo dicere, pro censui agendo æstimandisque ciuium fortunis & facultatibus, vetere dicendi formula vsurpauit Liuius his verbis, *Legem censui censendo dicturos esse vt præter commune omnium ciuium iusiurandum hæc adiurarent.* id est, hæc iurarent, aut præterea iurarent: id enim est adiurare: Cicero pro Flacco, *illud quæro sitne ista prædia censui censendo.*

Gratiosa missio. Gratiosa missio præter causariam & ignominiosam & honestam confectis stipendiis, est apud Liuium quæ per ambitionem & gratiam impetrata est: sic enim scribit, *Et quorum ante emerita stipendia gratiosa missio sibi visa esset.*

Auocare concionẽ. Auocare concionem est, concionem à magistratu, qui eam aduocauit, abducere: quod, vt apud Gellium est lib. 13. cap. 14. ius erat aliquibus magistratibus facere; sed à tribuno auocare, vt ex Liuio auguramur, nefas. sic enim dicit, *Eo facto auocatam à se concionem tribunus questus.* Tribunus non tantùm mulctam irrogat, sed etiam crimen iudicat, cùm quem de crimine condemnat: qua de re apud populum post certabatur ex prouocatione: Liuius, *Et vtrique censori perduellionem se iudicare.* proinde Cicero scripsit lib. 2. de Legibus, *Cum magistratus irrogassit iudicassit've.*

Tabularium. Tabularium locus erat Romæ refertus omnibus instrumentis, tabulis, literisq́; publicis, in quibus omnia pascua, prædia, vectigalia, portoria, ciuitates, redemptionesque publicanorum perscripta erant. erat autem in atrio Libertatis: Liuius, *censores extemplò in atrium Libertatis ascenderunt, & ibi signatis tabellis publicis clausoq́; tabulario & dimissis seruis publicis, negarũt se prius quicquam negotij publici gesturos, quàm iudicium populi de se factum esset.* De eo Maro lib. 2. Georgic. sic scripsit,

Insanumq́; forum & populi tabularia vidit.

Certus videtur in coloniis fuisse familiarum numerus, cui iniussu senatus adiicere non licebat:

Adiectiones familiarum locorum. Tacitus, *Emeritensibus familiarum adiectiones.* quem in sensum esse Taciti verba accipienda, quæ tamen nonnullos in errorem induxerũt, ostendit Liuius, sic scribens: *Postulantibus à senatu Aquileiensium legatis, vt numerum colonorum augeret, M. & D. familiæ ex S.C. scriptæ.* Sic etiam adiectione locorum in quadam inscriptione legitur, TRIBVS XXXV. QVOD LIBERALITATE OPTIMI PRINCIPIS COMMODA EARVM LOCORVM ADIECTIONE AMPLIATA SINT.

CAPVT XII.

Patagus, passer marinus, vola curriculo, inicere terram, simulatrices, offerumenta, ora, occentassit, præsentanea porca.

Patagus. Legimus in Festi commentariis libro 14. patagum morbi genus esse, neque præterea quicquam reperimus: quod enim morbi genus sit, nobis cogitandum reliquit vel ipse, vel eius abbreuiator. ferè crediderim morbum esse vitis qui πάταγος apud Theophrastum scribitur: eius verba sunt, κατὰ τὰς [illegible] πάταγον [illegible]: vbi Theodorus πάτταλον legisse videtur, cùm paxillum interpretetur. ac videtur hoc morbi genus esse, cùm sauciatur ligone in ablaqueatione, vt sit patagus plaga & percussio.

Passer marinus. In eodem Festi commentario passerem marinum legimus esse struthiocamelũ, qui cùm ita volare soleat vt à terra se nõ tollat, sed alarum passis velis vnà currens remiget: idcircò Plautus in Persa, Sc. Satin' hæc tibi. scripsit,

Vola curriculo. *Vola curriculo: istud marinus passer in circo solet.*

Marinus autem vocatur passer, vt reor, quòd ex Africa in Italiam mari adueheretur. Eodem libro præcidaneam porcam dicit esse Festus, quę immolabatur ab eo, qui mortuo iusta non fecisset, id est, glebam non obiecisset: hoc intelligo de genere sepulturę, quod per iniectionem glebæ fiebat:

Terram inicere. quod genus sepulturæ omnium infimum erat, vsurpabaturque cùm quis in cadauer insepultum inciderat. nam insepultum relinquere nefas habebatur, quod porca expiandum esset, id est piacularibus sacris soluendum: Horatius lib. 1. ode 28.

— licebit iniecto ter puluere curras.

Ibidem inexpiabilem penè fraudem fuisse id non facere ostendit,

Negligis immeritis nocituram
Post modò te natis fraudem committere: forsan
Debita iura vicesq́; superbæ
Te maneant ipsum, precibus non linquar inultis,
Teq́; piacula nulla resoluent.

Atque eadem erat Græcis opinio, & pulueris iniiciendi religio: Sophocles,

Λεπτὴ δ' ἄγος φεύγοντος, ὡς ἐπῆν κόνις.

Hanc saltem sepulturam postulat ab Ænea naufragus Palinurus, cùm ait Æneid. 6. *Aut tu mihi terram inijce.* Sic etiã apud Halicarnasseum lib. 3. metu piaculi à populo sepelitur Horatia, ἀλλὰ οἱ πατέρες [illegible]

Iam hic non omittam monere, quod C. V. Petro Fabro Regis Consiliario acceptum fero,

cùm

cùm in Festo ipsiusq; breuiario omnis hostia, quæ vel frugũ causa, vel mortui, cui iusta quis non fecisset, immolatur præcidanea vocetur: à Mario Victorino culpari, qui eam ita appellari, cùm præcidaneam dici debere pronunciet, dicatque à præsentanea differre, quæ præsente mortuo, quem conditurі sunt, immoletur. Ergo auctore Fabro in Festo, vbi scribitur mutilatè, *presan... porca dicitur, vt ait, Veranius*, non dubitandum quin legendum sit *præsentanea porca.* adiicitur enim *quòd pars quædam eius sacrificij fit in conspectu mortui.* Eodem in commentario quod legimus, *pedibus obsidum*, improbæ pecuniæ est & subæratæ, cùm *obstitum* legendum sit pro pedicoso. sed & in proximo Lucillij versu scribendum coniicio,

Præsentanea porca

Obtuso ore pugil piscinensisq; reses q;.

Scribit Festus, simulatrices esse mulieres sagas & expiatrices, vel sacerdotes quę expiare sunt solitæ, quod verbũ putem ex eo natum, quòd in sacris multa simularetur, & simulata pro veris haberentur, vt apud Maronem 4. Æneid.

Simulatrices

Sparserat & latices simulatos fontis Auerni.

Alioqui mulieres rebus diuinis deditæ simulatrices dicebantur, sed & simpulatrices. In censoria lege sartorum tectorum scribebatur, *Porticum sartam habeto, prodito*: quod est, habeto & porrò aliis redemptoribus dato. hoc ideò retuli, quòd mendosum in Festo sit, & obscurum. Plorare apud priscos etiam erat, quiritatu & ploratu auxilium petere, & appellare clamareque: Festus, *si parentem puer verbasit, ast olle plorassit parentes, Diuis parentum sacer esto*: sic ferè corrigendum Festum crediderim, in quo *verberit* nõ credo rectè legi: aut potius verberit, erit verberet, vt alio loco vindicit, vindicet. Dignum obseruatu est, cùm Festus palilia dici rectè iudicet, Mario Victorino parilia placere, palilia displicere: sic enim scribit, *Parilia dicuntur non pa ... non à Pale dea, sed quòd eo tempore omnia sata arboresq; & herbæ parturiant pariantq;.* Athenæus quoque lib. 8. parilia nominat, quæ sua dicit ætate Romana vocata, condito vrbis genio & Fortunæ templo. τὰ, inquit, παρίλια νῦν ... In Festo autem pararium æs à paribus, id est, duobus equis nomen habuisse arbitror. Iurisdictio prætoris olim in possessione danda, adimenda, recuperanda, retinenda posita fuit, non dominio & iure rei tradendo: id enim ad legitimas pertinebat actiones non prætorias. indicant id verba Festi quæ subscribam, *Itaque in legũ imis actionibus nemo ex iis possessionem suam vocare audet: sed ad interdictum venit, vt prætoris verbis vtatur, Vti nunc possidetis eum fundum quo de agitur, quod nec vi, nec clàm, nec precario alter ab altero possidetis, ita possideatis: aduersus ea vim fieri veto.* *Penatores*, inquit Festus, *sunt apud Catonem, qui penus gestant.* hac Catonis auctoritate adducti quidam opinatoros in codice Iustiniani in penatores mutandos censent: nos cùm id extra cancellos nostros sit, pedẽ referemus, & iurisconsultis sua relinquemus, eorumque iudicio stabimus: tantùm dicemus in antiquo vocabulario reperisse nos, opinatores esse æstimatores, vel militares. Procos Seruius Tullius in descriptione classium quã fecit, perquã antiquè vocauit patricios vel proceres: ne id quidẽ mendo vacat, quæ mihi causa adscribendi fuit. *Offerumenta sunt*, inquit Festus, *quæ offeruntur*: id ego de iis accipiendũ putauerim, quę in sacris offerebantur: vnde vt suspicor natus est elegans Plauti iocus in Rudente, Sc. Exi è phano.

Offerumenta.

Ni offerumentas habebis plures in tergo tuo.

vbi offerumentas vibices plagarum tergo oblatarum perquam ioculariter appellat. Offucare idem Festus explicat aquam in fauces ad bibendum dare; & hinc putant infucare esse apud Plautum in Cistellaria, Sc. 1. vinum aqua diluere, cùm etiã aqua eius color infuceretur: atque *id merum infucabat*, quàm *infuscabat* malunt, cùm infuscare verius putem, quòd cùm generosi vini nigrior fit color, dilutior mixta aqua fusciorque reddatur. Occasus occasio veteribus fuit, vt Ennius apud Festum libro decimo tertio de Codite,

Hic datus est occasus, Horatius inclutum saltu.

Qui de cœlo tactus erat, Romanorum religione non cremabatur, sed sepeliebatur, Plinio libro 2. cap. 54. auctore, cuius verba sunt, *hominem ita exanimatum cremari fas non est, condi terra religio tradidit.* leges tamen Numæ ne sepeliri quidem volebant, cùm iusta fieri fulminatis nollent: eas proferam ex libro decimotertio Festi, *Si hominẽ fulminibus occisit, ne supra genua tollito.* huius legis hãc esse sententiam existimo, vt si quis Iouis fulmine sit exanimatus, ne ad sepulcrum tollatur. Iterum, *homo si fulmine occisus est, ei iusta nulla fieri oportet.* Occentasit pro conuitium fecerit veteres dicebant, inquit Festus: hinc illa xij tabul. lex, *si quis occentasit, siue carmen condidisset, quod infamiam faceret flagitiumve alteri precaretur.* Ora non solùm extremas partes significat, sed etiã primas: Cecilius apud Festum lib. 13.

Occentassit.

Ora.

Oram reperire nullam quam expediam queo.

Proinde Maroni tota regio est, vt cùm scribit libro 9. Æneid.

Et mecum ingentes oras euoluite belli.

Et ante eum Ennio,

Quis potis ingentes oras euoluere belli.

Bellè enim totum campum & regionem spatiumque intelligunt, id est, bellum ipsum per circumlocutionem: quidam tamen principium accipiunt. In opimis spoliis quæ ab Ope dicuntur, in Festo non leuis residet error, cùm scribitur, *Opem cognominatam esse consitiuir*: vbi piaculum non, vt opinor, commiserit, qui *consiuam* scripserit, quod Opis cognomen fuisse legimus. sed quæ de opimis spoliis scribit, è re fuerit cum Plutarcho conferre, quod & nos aliquando faciemus.

LIBRI DECIMISEXTI FINIS.

ADRIANI TVRNEBI ADVERSARIORVM LIBER DECIMVSSEPTIMVS.

CAPVT I.

Mutitare, manuarium, subidus, insubidus.

T veteris monetæ pretium & æstimatio à nobis plerunque ignoratur, ita & priscorum verborum aut rarorum significatio, quę tamen quia in scriptoribus occurrunt, etsi rarò parceq́ue vsurpata, declaranda sunt, vt leuetur aliorum labor. tria aut quatuor eius generis apud Gellium explicabo. Is ergo lib. 18. cap. 2. ita scribit, *Quam ob caussam patricij Megalensibus mutitare soliti sunt, plebs Cerealibus?*

Mutitare

Ego hic mutitare interpretor, mutuò vicissimq́; conuiuia inter se exercere quasi mutuitare, quòd tanquã mutuarent alij aliis conuiuia, quando qui dederãt vicissim etiam accipiebant: vel potius, tanquam dapes & epulas commutare vicissim. Id etsi suprà attigimus, tamen iterandum ob raritatẽ putauimus. Capite 13. eiusd lib. ait, *Hoc ære collecto quasi manuario cœnula curabatur omnibus*: est manuarium æs, qđ in manibus & vsu habetur, vt monetariũ. sed cùm, vt aliquando à me probatum est scriptorum exemplis, in aleæ lusu manus dicantur, ipsę ludendi vices, haud equidem dubitẽ, quin manuarium dicatur, vel manuarium æs, quod quis in alea lucratur: ac vocabulo inde translato Gelliũ esse vsum, hæc fides sit, quòd ab alea caput exorditur his verbis, *Saturnalibus Athenis alea quadam festiua & honesta lusitabamus*.

Manuarium.

Sic tacitus, subidus, duplo ideò pereo. illud *subidus* nõ est notionis vulgaris: mihi quidem à sue deduci videtur, vt turpis sit, & sui similis & ineptus. Ego tacitus, inquit, & mutus vt sus adsto, neq; explico quid me vrat, quidq́; à te poscam, ita duplo pereo.

Subidus.

In eadem notione & insubidus vsurpatur apud eundem, particula *in* non inficiante, sed potius augente. Locum autem eò libentius adscribam, quòd eo vocabulo velut molesto offensi emendatores substituêre vicariam operam *insipidus*. *Verte enim*, inquit lib. 11. capite 19. *& muta, vt verbes dicas, insubidius nescio quid facies & pinguius*. Iterum libro 12. capite 2. *hæc tamen inepti & insubidi hominis ioca non præteribo*. Ista nos verba damus iuuentuti: quidni enim verum loquamur? nam horum verborum interpretatione hactenus profecimus, vt neque penum, neq; pectus, neq; loculos instruxerimus, sed verba tantùm contulerimus. Atq; hæc tota opera, vt ne qđ dissimulemus, verbosa est.

Insubidus

CAPVT II.

Assiduus labor apud Martialem, molles honores, sidereus colossus, pressura croci, dorica venabula.

NOdosus est iste grammaticis versus Martialis epigram[illegible]em prima specie quia enodem, vt ita dicam, crederet,

Assiduus iactet nec Babylona labor.

Assiduus labor.

Ego, vt adhuc feci, nec reprehendendis aliorum sententiis me venditare decreui, nec immanem aggerare capitum molem ambitiosa ostentatione eruditionis, commemorandis omnium sententiis. Ego igitur existimo dici, non esse tanto labore tamq́; impensè laudandam Babylonem, vt perpetuò in laudatorum ore versetur. is enim est assiduus labor, cũ assiduè laudatur Babylon. Illud quoq; quod e vestigiò sequitur.

Nec triuiæ templo molles laudentur honores:

Molles honores.

non puto exquisitiùs & ingeniosiùs explicandum, quàm vt intelligamus ex eleganti illa & molli & egregia & honesta ionica structura nõ esse tantopere efferendum templum Ephesiæ Dianæ. At verò sidereus colossus epigr. 2. ex eo dicitur, quòd & colossus erat dicatus Soli, & radiatus erat. nam & colossum Romanũ à Nerone factum venerationi Solis consecratum fuisse Plin. lib. 34. cap. 7. dicit: atq; is radiatus erat: Epigr. 18. lib. 1.

Sidereus colossus.

Nec te detineat miri radiata colossi,
Quæ Rhodium moles vincere gaudet opus.

Epig. 3. *Et Cilices nimbis hic maduère suis*, est, croci perfusi sunt vnguẽto, imbria ritu eos aspergine madefaciente quadam expressa machinatione & arte. nam Lucan. lib. 9. scribit,

Vtq; solet pariter totis effundere signis
Corycij pressura croci: sic omnia membra
Emisere simul rutilum pro sanguine virus.

Pressura autẽ croci succus est ex croco expressus, vnguentumq́; è croco. Epigr. 23.

Pressura croci.

Dorica quàm certo venabula dirigit ictu:

Dorica venabula

intelligo Laconica. iuuentus enim Laconum montes venatu assiduè lustrabat, venabula gerens,

rens. nemo autem ignorat eos Dorici generis fuisse, vel potius à Doride, in qua est Pindus mons optimæ ferax materiæ ad hastilia, vnde sunt Dorica vocata venabula. Certè Dorica etiam erat armatura certi cuiusdam suique generis, vt ab Hesychio refertur, & Doricum pro Græco audiri potest. Ibidem,

Ille tulit, inquit, geminos facili ceruice iuuencos.

ab eo dicit duos esse tauros in arena interfectos: sed vel iocosè, Facilè tulit hoc præmiū cæsorum duorū iuuencorum, neq; eo ceruix eius laborauit facili nisu portantis: vel siue ioco, Facilè sustulit & interfecit boues, eorum ceruice ad conficiendum minimè dura & repugnāte, sed facile venabulorū ferro violata: quam quidem posteriorem sententiam veriorem puto, nihil tamē vetat diuersos sensus scribere, quorum intelligentiæ verba repugnare nō videantur. nam quin prior verbis poetæ egregiè significetur, nemo nisi pertinax inficiari potest. nos tamē secundum posteriorem sensum sententiam dicimus, & ita poetā intellexisse non dubitamus. Simile est illud Lucretianū lib. 6.

Præcipitesq; cadunt molli ceruice profusæ.

CAP. III.

Lycurgei, Arpinates aquæ, refractariolus, tocullio, phocis curiana.

Multa sunt quæ verborum ambiguitate duplicem capiunt sensum: sed tamen ea in iis significatio accipienda est, quæ ad intelligendum potior, vt in illo M. Tullij ad Atticum loco, lib. 1. epist. 9. *nosmet ipsi, qui Lycurgei à principio fuissemus quotidie demitigamur*: nō constat satis vtrum à Lycurgo legislatore an ab oratore, qui & Lycurgus vocatus est, Lycurgeum se fuisse dicat: sed cùm se acrem & asperū in Clodium fuisse declarare videatur, facile mihi persuadeo, vt à Lycurgo oratore, qui orator fuit vehemens & acerbus, adiectio illa deriuata videatur. de Lycurgo Cicero in Bruto, *accusationem factitauit vt Athenis Lycurgus*. Sed profectò necesse est ex iis epistolis hanc discellam derexamus. quæ sunt igitur immortuæ reliquię, cùm epistola sequenti scribit? *immortuis reliquiis coniurationis*. an in vrbe mortuę, vt de Lentulo & Cethego & aliis intelligamus, de quibus sumit supplicium? & non putem: sed potius cùm oppressa fuisset coniuratio consilio & virtute Ciceronis, reliquias tamen eius etiamnum quasdam in vrbe superstites fuisse existimo, neque dum mortuas. Tusculanum autem venditat ibidem est, vendere cupit. desiderandi enim verbum est, vt apud Plautum in Mercat. Sc. 1.

Lycurgei. Venditare.

Parcerent mutuitanti credere,

id est mutuari cupienti, vt vir & probus & doctus animaduertit Ioachimus Camerarius. In illa altercatione autem proterua & petulanti epist. 10. cùm dicitur, *Narra inquam patrono tuo, qui Arpinates aquas concupiuit*: patronum malim intelligere Crassum, qui Clodium de polluta religione reum defenderat, quàm Clodiam: nec Arpinates aquas Ciceronem crediderim, cuius nuptias Clodia perierit, verùm Marij aliquod prędium arpinas, quod concupierit in Syllana proscriptione Crassus, nec obtinuerit tamen, in quo aquæ vel calidæ vel frigidæ saltem erant Fibreni, vt non debeat mirum videri Clodio ad Baias & calidas aquas hominem arpinatem fuisse, cùm aquę etiam Arpini essent, vt patronus Clodij, qui eas concupierat, sciebat, Clodius ignorabat, qui marinas solas aquas vt Baianas & Puteolanas nouerat. Sunt qui marinas Marianas explicant, referuntque ad fundum, quem Marius habuit ad Misenum: sed tū Arpinates aquæ dici nō possent, sed Arpinatis: ac tum argutissimus quoque sensus esset. Refractariolum autem lib. 2. epist. 1. iudiciale dicendi genus appellat, velut ἀντιλεκτικὸν vel ἀντανακλαστικόν, quòd in genere iudiciali aduersarij contumaciter repugnent: nec solùm in perpetuis orationibus, quæ alter dixerit refringunt in aduersarium & reiiciunt, sed etiam in altercationibus multò aperrius. At verò, *non habebam te in tocullionibus*, est, non numerabam te in minutis fœneratoribus. nam à τόκος per diminutionem fit τοκύλλιον, vnde & τοκυλλίων diminutiuum fœneratoris, id est fœneratorculus, vt à σκίαγρον fit apud Plautum σκιαγρίων, à παλαίστρα παλαιστρίων. Illud autem epist. 16. eiusdem libri est obscurissimum, *iacet enim ille sic, vt Phocis curiana stare videatur*: nec videtur velle Curium ariolari & diuinare sibique honores polliceri, vt quis eam suspicetur sentētiam ex oraculo Apollinis quod in Phocide erat. Credibilius est, cùm Phocidem Græcam Philippus Macedo euerterit vrbibus deletis & in pagos redacta, dici Phocidem Curianam Curium alestorem fortuuis euersum, qui tamen comparatione Pompeij stare videretur. Nunc quidem nihil in mentem mihi venit quod accommodatius ad eius loci sentētiam putem.

Arpinates aquæ. Refractariolus. Tocullio. Phocis Curiana.

CAPVT IIII.

Dij patrij, ad nationes, pterom.

DII patrij sunt & qui Græcè θεοὶ πάτριοι vocantur, qui in patria colūtur nostra: sunt & πατρῷοι qui à patribus nostris culti sunt, quorumque per manus à patribus religionem accepimus. Cùm à Marone lib. 2. scribitur,

Dij patrij.

Dij patrij seruate domum:

posteriore sensu intelligeret Xenophon, qui de Ænea ita scribit, αἰδεῖσθαι δὲ σώσας τοὺς πατρῴους καὶ μητρῴους θεούς. Nec Higinius aliter apud Macrobium censet lib. 3. Saturnal. cap. 4. Tantum autem superfuit vel diligentiæ vel curę Græcis grammaticis, vt geminos angues, qui suis voluminibus implicatum cū liberis Laocoontem, q hasta violasset equum durium, interfecerunt, conquisierint, & nominibus suis appellauerint Porcen & Charibœan, vt ab interprete Lycophronis relatum est. Igitur,

Ecce

Ecce autem gemini à Tenedo,

cùm ibi à Marone dicitur, duo sunt illi angues iotelligendi: de his & Tryphiodorus & paruæ Iliadis auctor scripserant, atque vt reor lib.2. Maro paruam Iliadem imitabatur, cuius auctorem Homerũ sunt qui putent, sunt qui Leschen credant. De cõsilij autem sententia, ex vno lapide summi artifices Laocoontem & liberos eius dracoonumque mirabiles nexus fecêre, vt scribit Plinius. qui diligẽtissimi Plinius emendatur. scriptoris locus monet me manumque propè inijcit, vt si possim ibidem sordes emaculem. oam lib.36.c.5. sic vitiosè scribitur, *in bonore est & in templo illo Hercules*: ego, *inbonorus est nec in templo vllo*. nam in templo non esse ostendit, cùm eum humi stare aote aditum porticus scribit. Sed ante aditum porticus dicit agnatiooes, Ad nationes. intelligentia vtique difficili. ego *ad nationes fitæ* legendum puto: ac locum fuisse Romæ sic vocatum suspicor, vt &, ad malum punicum, apud Traoquillum in Domit. ca.1. mouet me idem Plinius paulò post scribens, *idem & à Coponio xiiij. nationes, quæ sunt circa Pompeium.* nam, vt conijcio, ob illas nationes quatuordecim, locus ad nationes dicebatur: & facilè fuit hiulca coniungere, & duo verba in voum confundere. Quòd si quis coniecturæ subdiffidit, is sciat me ista in vetere exemplari disiuncta legisse in quo & erat, *Cingitur columnis xxxvj. pteron vocauere*: Pteron. cùm duo hæc verba oon otiosa desiderentur io editionibus. sequitur enim paulò post, *Nanque supra pteron*, vt iam pteron antecessisse videatur in Plinio, cùm describantur quæ supra ipsum sunt. In hoc igitur caput veluti stupem duo auctores cootulêre.

CAPVT V.

Iacula matura, Syrtes, Græca testa, & quædam in seculari Horatij carmine explicata.

RECTE, inquit Lactantius, Flaccus tantam esse dixit iooocentiæ vim, vt ad tutelam sui oon egeat nec armis, oec viribus, quacumque iter fecerit, lib.1.od.22.

Integer vitæ scelerisq; purus,
Non eget mauris iaculis nec arcu.

Maura iacula. Maura autem iacula dicit, quia Mauri optimi iaculatores erant, & his armis vtebaotur: Herodianus li.4. [illegible]. Mauris autem etiam domo proficiscẽtibus iaculis opus erat, ob leones & feras quas Mauritania fert. Cæterum ibidem, cum ait Flaccus,

Syrtes. *Siue per Syrtes iter æstuosas,*
Siue facturus per inhospitalem Caucasum:

Syrtes intelligere non possum arenosos illos in Africo pelago maris tractus, vadis breuibus infestos nauigãtibus: neque enim qui nauigat vel timet feras, vel arcu in eas aut iaculis indiget: & de itinere Flaccus loquitur, non nauigatione. sed tractum terræ illis finibus vicinum intelligo, qui etiam Syrtis nomine vocabatur: Lucanus li.9. *—nam littore sicco*

Quam pelago Syrtis violentius accipit Austrum,
Et terræ magis ille nocens.

Aestuosas igitur interpretor, non reciprocis & efferuescentib. vndis agitatas, sed feruidas & valde calidas. nam ille Africę tractus feruet & æstuat. Quinetiã arenosa illa Lybiæ spatia mediterranea Syrtes appellantur, non tantum littoralis ora: Prudentius in apoth.

Nec responsa refert Libycis in Syrtibus Ammon.

Mox ait se sine metu belluarum amores suos innocentia fretum cantaturum esse in locis & vastitatibus incultis plagarum, frigore & ardore inhabitabilium, si in his collocatus sit, quæ belluis abundant. nam ad septẽtrionem gryphes, alcæ, bisonres, bonasi feruntur esse: ad meridiem tigres, leones, pantheræ. Aduentitium huic capiti lucrũ erit è superiore quodam cantico, in quo canit, *Græca quod ego ipse testa.* Græca testa. hic ego testam dolium interpretor. nam dolia veterum fictilia erãt: vnde prouerbium, figlinam à dolio incipere. Gręcum dolium dicit Cumanum. nam & Cumaná patellam in Lemmatis memorat Martialis li.4. epigr.114.

Hanc tibi Cumano rubicundam puluere testam,
Municipem misit casta Sibylla suam.

& Varro apud Nõ. calices Cumanos. nam ait, *dolia atq; apothecas triclinares, melicas, calenas, obbas, & Cumanos calices.* Cumas autem oppidum Gręcum fuisse à Calcidensibus conditum, è Marone 6.Æn. scimus. Aut dolia Græca dicit quæ facta erant in regione Italiæ illa, quæ Græcia magoa dicebatur. Sed & in illo tractu erant insula Pithecusa, quæ si credimus Plinio, à figliois doliorum nomen inuenit. ita enim scribit li.3.c.6. *Aenaria ipsa à statione nauium Aeneæ Homero in carmine dicta: & Græcis Pithecusa, non à simiarum multitudine (vt aliqui existimauere) sed à figlinis doliariorum.* Addam & supplementum è carmine seculari, quod exacto sæculo in honorem Apollinis & Dianæ cani solebat à pueris & puellis patrimis & matrimis, illis Apollinẽ, his Dianam laudantibus alternis, quòd tempora ducere videantur cùm Apollo annos metiatur, Diana menses lustret: quòd salubritatem & intemperiem, morbos & secundam valetudinem, vbertatem & famem, pestem & eius liberationem afferre putarentur: ac qui morbis ioteribant, eos veteres ab Apollioe & Diana interfici credebant, viros ab Apolline, mulieres à Diana: Homerus,

[illegible]
[illegible]

sic periére Amphionis liberi, horum deorum sagittis confixi.

CAPVT VI.

Sub Antandro moliri classem, desertæ terræ, Aeneadas meo de nomine dico, stans manibus aræ, patriæ aræ.

OB cõpiam & cõmoditatem naualis materię ex Ida mõte Maro Æneã Antandri Sub Antandro moliri classem

classem ædificasse scribit, ac eo certè in loco, plerunq; naues fiebant: Xenophon 1. Hellen. ἐν Ἀντάνδρῳ ναυπηγοῦνται ἐκ τῆς Ἴδης. Iterum, καὶ ἄλλας ἐν Ἀντάνδρῳ ἐναυπηγήσαντο. Ex illius ergo loci opportunitate scripsit 3. Æneid.

—classemq; sub ipsa
Antandro, & Phrygiæ molimur montibus Idæ.

Sed hanc ipsam Antandrum sequetur clasis aliorum eiusdem libri locorum. Nam cur

Desertæ terræ.

—& desertas quærere terras,

dixit Maro? Puto quòd vrbem esset Æneas conditurus: condirur autem in quibus locis antè non erat. sic loca illa sola sunt & deserta, quæ coloni conduot & frequentant: nisi quis explicet ex eo quod scribitur ab eodē poeta,

Hinc Dardanus ortus, Huc repetit. Ibidem,
Aeneadasq; meo nomen de nomine fingo.

Æneam vrbē ab Aenea fuisse conditā dicit l.1. Dionysius in Chersoneso Pallene, à qua Aeneadas dicit vocari Stephanus: ab eadē vrbe Aeneatas appellat Liuius & Dionysius. sed Aenos significari à Marone videtur, quæ vrbs Chersonesi erat, vt ait lib. 4. cap. 11. Plinius, cum Polydori tumulo.

Effigies sacræ diuûm Phrygijq; penates,
Quos mecum à Troia, medijsq; ex ignibus vrbis
Extuleram.

Deorum Patriorum secundùm quietem oblatam speciem Æneę in Italia narrat ex historia vetere Dionysius: vnde & occasio hic Maroni fingendi fuit. nam etsi alio tempore & loco obiectuaros Æneæ deos penates ait, tamen ex prisca historia hoc ipsum hausit.

Et geminas causam lachrymis sacrauerat aras:

videntur veteres manibus honoratorum virorum aras esse soliti consecrare duas, cùm alias etiam manes in diuorum numerum semper referrent, vt hoc è loco patet: quod & in apotheosi facit Maro,

—en quatuor aras,
Ecce duas tibi Daphni, duoq; altaria Phœbo.

Stant manibus aræ.

—stant, autem, *manibus aræ*
Cæruleis mœstæ vittis atraq; cupresso,

cùm dixit: etiā duas saltē significauit, ideoque multitudinis numero locutus est: & 5. Æneid.

Ex quo relliquias diuiniq; ossa parentis
Condidimus terræ, mœstasq; sacrauimus aras.

Patriæ aræ.

Ibid. *Excipit incautum patriasq; obtruncat ad aras.*

quas hic appellet patrias aras, ambigitur. ego vt augeatur scelus sacrilegæ necis, dici puto eum interfectum esse ad publicam & patriam Delphorum aram Apollini cōsecratam, quod & ab Euripide scribitur in Andromacha. Non desunt tamen qui aram Achillis à Neoptolemo Apollini insultante consecratam patri intelligant. audiui & qui patrias Apollineas interpretaretur, non à Patris vrbe Achaiæ, vt Seruius exponit, sed è cognomine Apollinis qui πατρῷος à Græcis vocatur, vt refert in Atticis Pausanias: alij ad Apollinem cognomento Genitiuum, qui Deli colebatur, & eodem fortasse cognomine Delphis, referendum censent: aut si Delphis hoc cognomento non colebatur, fuisse tamen Apollinis hoc cognomē prędicāt. Genitor dicitur à Val. Flacco 5. Argo.

Phœbi genitoris ad aras, Ventum ait.

Athenis quoque, vt scribit Pollux, in Thesmothetarū probatione quærebatur, haberéntne Apollinem patrium & Iouem Herceum. alij quòd pater Apollo sit, vnde & à Marone hoc libro scriptum, *Da pater augurium.* Narycij autē non Narrij scribi debet, à Naryce Locridis vrbe. Ita collatitia quadā libri tertij Maronis stipe caput hoc emendicatum confecimus.

CAPVT VII.

Morbus sonticus, ludibrium Faunorum, Flaccus explicatus, taurus, perduellio, dia dearū, rotunda, sirpi.

Morbus sonticus.

MORBVM sonticū in xij. tab. interpretātur eum qui noceat: sed Plinius eo nomine morbum comitialem intellexit, cùm ita scripsit de lapide gagate, lib. 36. c. 19. *deprehendit sonticum morbum.* Nam Dioscorides scripsit, ἐλέγχει ἐπιληπτικούς. Idē Plinius quem Græci ἐφιάλτην & Latini incubum appellant, ludibria Faunorum vocauit, quòd Fauni veterum opinione dormientibus ista hominibus visa immittere crederentur. verba Plinij sunt l. 25. c. 4. *hæc medetur & Faunorū in quiete ludibrijs*: quod Dioscorides scribit, καὶ πρὸς τοὺς ἐφιάλτας τῶν πνιγμῶν. Li. 3. od. 30. cùm Flaccus scribit *—dum capitolium*

Ludibria Faunorū.

Scandet cum tacita virgine pontifex:

Flaccus explicatus.

opinor id ad sacra Idulia referendum. nam in arcem per sacram viam quotquot idibus sacerdotes ascendere solebant ad sacra facienda, vt à Varrone scribitur. Taurus pars est obscœna, vt apud Festum in solitauribus, *atq; harum hostiarum omnium immolati sunt tauri, quæ pars cæditur in castratione.* inde lastauri dicti. Perduellio nihil aliud olim erat quàm cædes: postea immutata significatio est. nam cum Horatius perduellionis accusatus fuisse dicatur & condemnatus à scriptoribus Latinis, cædis & homicidij, id est, φόνου à Dionysio dicitur postulatus & iudicatus: & Festus eum parricidij accusatum dicit apud duumuiros fuisse. Vt ab Homero δῖα γυναικῶν, sic apud Fest. lib. 17. ab Ennio dictum est eius imitatione,

Taurus.

Perduellio.

Constitit inde loci propter sos dia dearum.

Dia dearū.

Quæ turunda apud Catonem de re rust. c. 157. scribitur, vereor ne rotunda scribi debeat, vel turunda, quando vtroque modo in vetustis reperimus libris. sic autem vocantur μαγδαλιαί. Suspicionem mouet Largus Scribonius, qui lib. de compos. medicament. cap. 201. ita scribit, *Emplastrum manibus subigetur, & redactum in rotundas ampliores, quas magdalidas dicunt, reponetur.* fortasse enim in Catone transpositæ sunt syllabæ, & è rutundis turundæ factæ. Olim in legibus quæ de venditione cauebant pro, *& tradito*, dicebatur *transq; dato*: quod lib. 17. apud Festum extat, quia tamen obscurum est, declarandum obiter putaui. Cur sirpos ænigmata Latini vocent adeo nescire multos

Rotūda

Sirpi.

video,

video, vt ea de causa vocabulum subrogent, scruposque putent ænigmata dici debere: ego quòd multa è firpo vitilia necterentur, vt segetes, nodos ænigmatum firpos dici suspicor. Serilia vetus poeta Pacuuius funes appellauit, veriloquiū & notationem verbi Græci secutus. nam σειρὰ Græce dicuntur à ferendo: vnde & serilia, quòd canabi linoque fierent: quamuis de sparteis illud dixerit, *Nec vlla subscus cohibet compagem aluei: sed suta lino & sparteis serilibus.* Habetis minutal magna varietate conditum, si forte ad gustum facere potest, quod promittere non ausim, boni consulturus si nauseam & fastidium effugero hominum malacia laborantium.

CAPVT VIII.

Rusceus, galbus, galbeus, galbinus, ampiruare, reluuia, reluere, excodicare.

EFFIGIES, inquit Festus lib. 16. in Capitolio ephebi erat rutrum tenentis, & more Græcorum arenas ruentis, exercitationis causa: vt opinor qui athletis adscripti erant, fodiebant arenam, & ruebant pala vel rutro, quod genus exercitationis attigit Theocritus Edyll. 4. sic scribens,

Κὴ χρῆ' ἔχων σκαπάνειον καὶ εἴκατι τουτόθι μᾶλα.

Rusceus. Rusceam faciē pro colore fusceo dixit apud Fest. Cato, qui è viridi rutilus est, aut flauus: *coronas aureas ruscea facie, galbeas lineas, pelles, redimiculas.* legi & in antiquo lexico ruscum pro sordido, cui pro suo merito quisque fidem vel addat vel detrahat. Galbeus Galbeum autē, vt & hoc interim addam, Festo ornamenti genus est. sed & eidem galbeæ, vt hic, armillæ sunt, quibus etiā triumphantes vtebantur, atq; adeo milites donabantur virtutis ergò. galbeum Tranquillus in Galba, c. 1 remedia lana inuoluta interpretatur. vt autē suspicor, a colore nomen Galbus. habuêre galbeæ: nam galbus in Latinogræco lexico explicatur χλωρός: id est viridis, pallidus, flauus: hinc galbula auis, quæ huius coloris erat: inde & galbanus color, & galbinus, vt Galbanus. apud Iuuenalem satyr. 2.

Et galbana rasa.

Vegetius in Veterinaria li. 3. ca. 2. florē eryngij ait esse galbinei coloris, quem herbarius eruditissimos mihi dixit esse coloris cærulei dilutioris & pallescentis. color galbinus dedecere viros censebatur, vt mollior & effœminatior: hinc galbini mores à Martiale li. 1. epigr. 64. dicuntur. Apud Iuuenalem galbana coloris explicant subalbidi & subrufi pellucentisque, de galbani flore. Quam omnib. in libris reduuia appellari legimus, ipsa vocabuli origine adductus contra fidem librorū omnium, Reluuia. & famam, reluuiam libēter appellarem, cùm præsertim à reluēdo reluuia dicatur grammaticis auctoribus, cùm se cutis reluit, quòd est, resoluit circa vngues. quare etsi improbū est aduersus omnium librorum auctoritatē niti, tamen tenere me non potui, quin hoc adscriberem, quod ita accipi velim, vt à me affirmari hoc homines nō putent, sed tantū moneri. Lingua gallica vocabulū habet piruetare, qđ veterem redolet originē. nam ampiruare præsul Saliorum dicebatur cùm in saltatione motus edebat, girumque aut saltum dederat, cui mox alij, qui in choro erant, eodem gestu motus reddebant, quod redantruare dicebant: hinc versus ille Lucilij apud Fest. lib. 16. Ampiruare.

Præsul vt ampiruat, sic vulgus redantruat ipsum.

Lex xij. tabularū extat eod. lib. apud Festum, quam sic legi debere cēseo: est enim fœdè contaminata. *nam in secunda,* inquit, *tabula secunda lege scriptum est. quid horum verū fuit iudici arbitróue reóue, eo die defensus esto:* vel, *si quid horum vnum.* Scio hominibus elegāti doctrinā perpolitis, *Si quid horum vitium fuit iudici, arbitróue, reóue, dies diffissus esto,* legendum videri: sed nondum illi me satis mouent. arbitror enim cùm in possessionē bonorum mitti soleret, si quis vadimonium non obijsset, nec defensus esset, legem cauisse eum defensum videri, si quid eorum, quæ enumerarat, vnum fuisset iudici arbitróue reóue. Vetus est ex astraba Plauti,

Quasi tollenonem aut pilū Græcū reciprocet plana via:

vbi pilum Græcum esse arbitror genus pili, quo in Græcia pinsebatur, quale fortasse ab Hesiodo describitur lib. 2. ἔργ.

Ὅλμον μὲν τριπόδην τάμνειν, ὕπερον δὲ τρίπηχυν.

quanquam illud Plauti pilum, vt tolleno, reciprocabatur: attollebatur enim altera parte depressum pōdere aut viribus hominis, mox remissum deprimebatur, & fruges pinsebat, quod in loco plano fiebat. atq; vt tumultuaria est hæc opera, & immemor plerunque laboris exacti, fortasse hoc antè scripsimus: sed in eadem vestigia veluti per labyrinthum incedentes sæpe reuertimur inobseruabili errore. Reluere Festo resoluere & est repignerare, qua in significatione vsurpatum est à Cicerone in Salustium, vt in optimo codice legi. Reluere. *Vnde tu, qui modo ne paternam quidem domum reluere potueris, repentè tāquam somnio beatus hortos pretiosissimos, villam in Tiburti C. Cæsaris, reliquasq; possessiones parauerit?* Excodicare à Festo vsurpatū reperi pro Excodicare. eo quod est, siluis & codicibus locum liberare & purgare, qđ Galli exserrare vocant, cùm inquit, *siluester locus excodicatur:* quanquam in alia significatione à Palladio li. 2. tit. 1. ponitur.

CAPVT IX.

Iulææ voces, ilia ducere, Atyres, Nanetes.

LActantius in carmine de phœnice, canoros huius auis modulos narrans, Iulæas appellat voces: vnde & cura grāmaticis quærendi, quæ sint Iulææ voces, nata: & cùm Iulū Iulææ voces. constet esse hymnum quendam, inde magno consensu esse voces Iulæas ab illo dictas adsit mēt. ego potius putem à quinquennali certamine Ioui Capitolino instituto. quod triplex erat, gymnicum, scenicum, musicum, vt Sue-

tonius scribit in Domitiano, cap. 4. Nam cùm ab imperatoribus committeretur, qui Iuli à poetis appellantur, vt à Valerio Flacco lib. 1.

—Phrygios prius indignatus Iulos:

Iulæas voces musicas & canoras crediderim, quales musicorum erant in certamine capitolino. sic Martialis Iulçá dixit oliuá, l. 9. epi. 36.

Cuius Iulææ capiti nascuntur oliuæ:

id est coronæ ab imperatore datæ.

Ilia ducere.

Peccet ad extremum ridendus & ilia ducat:

vt de equis circensibus vel curulibus, à Flacco epist. 1. li. 1. dictum est, qui cùm pares non sunt septem circi spatijs, deficiunt exanimati, nec tãto cursui suppetit spiritus & anhelitus: equi autẽ vel suspiriosi, vel densioris spiritus, dum animam ducunt, ilia trahunt: atque ea potissimum parte sentitur, quàm liber & facilis cõmeet anhelitus. Lucanus lib. 4.

Pectora rauca gemũt, quæ creber anhelitus vrget,
Et defecta grauis longè trahit ilia pulsus.

Plinius in verbasco lib. 26. cap. 6. loquens de suspiriosis equis: *Tanta huic vis est, vt iumẽtis etiam non tußientibus modò, sed ilia quoque trahentibus auxilietur potu.* Papiuius lib. 6. Thebaid. de equis curuli certamine fatigatis,

—nec iam integer illis
Impetus, & longi suspendunt ilia flatus.

id de ægris pecudib. etiã Maro dixit. 3. Georg.

—imaq; longo ilia singultu tendunt.

Sed in porta canterius non cadet, nec hic mihi erit huius viæ finis: peregrinabor longius, & euehar, nec in Lucanos tamen excurram, sed ad Lucanum veniam, meliorem vatem quàm vulgo fastidiosi & delicati existimant, quibus nisi quod gracile est & deductum, nihil placet: sanguinem, succum, lacertos & thoros quod habet, tumidum inflatum suffultumque calumniantur, quod non serpit generoseque attollitur, vt exaggeratum nimiumque odêre. is ergo lib. 1. ita scribit,

—tunc rura Nemetis
Qui tenet, & ripas Satyri, qua littore curuo.

Satyri huius fluuij Galliæ nusquam, quod equidem legerim, mentio est: & proinde meritò è Gallia fortasse expungetur: neque verò id religioni esse debet, cùm *s* litera extrita

Atyrus.

Atyri commodè legi possit. Constat autem è Ptolemæo in Gallia nobilem huius nominis fluuium esse in Aquitania è Pyreneis montibus labentem, qui hodieque penè nomen antiquum retinet. Aturnus ab Ausonio appellatur in Mosella, *—Tarbellicus ibit Aturnus.*

Nanetes

Quid quod, *qui rura Nanetis*, legendum etiam videtur, non *Nemetis*: Nemetes enim sunt Germaniæ populi ad Rhenum: Nanetes in Gallia notissimi, qui Ναμνῆται à Ptolemæo vocantur, in quo Ναννῆται scribendum reor. nam etsi Vangiones postea nominat, hic tamẽ Naneras potius putẽ eũ scripsisse, quàm Nemetas. Nihilo secius esse puto corrigendã in Lucani illo versu eiusd. lib. *Et Bituríx, lõgisq; leues Saxones in aruis*, vocem Saxones, & in Suesones notissimos Galliæ populos commutãdam. nulli enim in Gallia Saxones à veteribus memorantur, & codicum vetustorum vacillans incertaque scriptura, modò Axones, modò Saxones, modò etiam Leusones, modò Lausones, interdũ quoq; Suesones scribentium, ad audendũ temerarium facilè impellit, & Suesones inferendum.

CAPVT X.

Redit in rugas, hoc habet, auertentes dij, dij depellentes, ante cœnam, cœna, præminens, syrtes.

IAM *decies redit in rugas*, apud Persium saty. 6. nisi memoria me frustratur, exponi solet, decies crumenam nõ explet, & eam adhuc rugosam necdum distentam relinquit. Ego tamen, vt hunc sensum insimulare ineptiarum non ausim, ita Iuuenalis explicationem opponere & obijcere ausim, qui cùm idem genus dicendi vsurpet, sententiam hanc exprimit, Etiam tanta summa non satiat, sed corrugat & iratum reddit adductumque vultum. sic autem saty. 14. scribit, Redit in rugas.

Hoc quoque si rugam trahit, extenditq; labellum.

Emensores sumus & errones, propeque fugitiui: neque retrahi è fuga possumus, quin huc & illuc cursitemus.

Hoc habet, hæc melior magnis data victima diuis, Hoc habet.

inquit Maro 12. Æneid. illud *hoc habet*, è consuetudine vulgaris sermonis desumptũ, qua etiã summa interdum poemata condiuntur atque commendantur. simile est illud Terentij in Andria sc. 1. act. 1. *certè captus est, habet.* sic enim aliquẽ haud leuiter percussum dicere solemus. hoc imitatus est Prudẽtius in Psychomachia,

Hoc habet, exclamat victrix regina.

Dij auertentes sunt qui ἀποτρόπαιοι à Græcis vocantur, qui auertunt prodigia & portenta: dij depellẽtes etiam & auerrunci vocantur. Tarquinius Priscus in ostentario arborario apud Macrobium li. 3. Satur. ca. 20. *Arbores quæ inferum deorum auertentiumq; sunt in tutela, eas infelices nominant, alternum sanguinem infelicẽ.* veteres à sanguine & cruore abhorrebant, ita arborem cuius lignum cruentum videbatur, sanguine dixit infelicem: his autem arboribus infelicibus portenta & prodigia mala iubebant comburi: atque ita se ea procurare existimabãt. Apud Macrobium c. 14. eiusdem libri Cato scribit, *Descẽdit de canterio, inde staticulos dare, ridicularia fundere:* staticuli sunt saltationes statariæ quædã, non perinde motoriæ, quales erant in eo chori genere, quod στάσιμον à Græcis vocatur: vel staticuli à parte saltationis dicuntur, in qua statur. Nam etiam à saltationis spatijs, vt quidã censent, spatiatorem vocauit idem Cato Cælium: sed satius sit cum Festo erratorem intelligere: quem eundem & fesceninũ à versibus fescenninis obscœnæ lasciuię appellauit. In cœnarum cõuiuijs lautissimis primi ferculorum missus ante cœnã dicebãtur, q & iterabãtur interdũ: secunda fercula, ipsumq; velut solidũ corpus cœnæ

Dij auertentes, depellentes.

Staticuli.

Ante cœnã. Cœna

cœnæ, cœnæ: vt apud Macrob. cap. pręcedēti, *Ante cœnam echinos, ostreas crudas, quantum vellent:* deinde mox, *in cœna sumina, sincipnt aprugnum.* A Iurisconsultis prærogare pro præerogare poni animaduerti, cùm antè expendere significat: quòd scilicet antè erogatur pecunia. sic in alijs solent Latini non raró vocales coniungere, & in vnum confundere: vt in vocabulo

Pręminēs

præminens, pro præeminens: Prudentius hymno 11. Cathemer.

Insignus ipse & præmineas.

Syrtes.

Syrtes non tantum mare breue & vadosum, arenisque & aggeribus infestum nauibus significant, vt in Africa, quod antè diximus: sed etiam squalentes & arenosos solitudinis tractus: quod similitudine quadam credo factum, cùm & Syrtes in Africa arenosæ essent, & arenosam latè longeque desertamque oram porrigerent: Prudentius in hymno 7. Cathemer. de Helia,

Spreuisse tradunt criminum frequentiam,
Casto fruentem syrtium silentio.

Vt à Lucretio lib. 1. scriptum est,

Non radij solis, non lucida tela diei:

Tela diei.

vbi tela diei sunt, ipsius luminis radij, quos cœlum sol & stellæ huc eiaculantur: sic pro radijs solis spicula dixit non inelegaoter Prudentius hymno 2. Cathemer.

Caligo terræ scinditur, Percussa solis spiculo.

Apollini quoque, qui sol est, arcum & sagittas gestamen tribuit antiquitas. Sic ex varijs velut tessellis, hoc emblema vermiculatum est: quæ malè consertæ speciem non arridendam, sed irridendam præbebunt, artificique non applausum, sed explosum parabunt.

CAPVT XI.

Nobis Aquilo ventus erit, ni, excepi tibi, insanit amorem, sitiens luna, sicca luna, pura frons, potens: apud Propertium lib. 2.

HOC merui spectare? dabis mihi perfida pœnas:
Et nobis Aquilo Cinthia ventus erit.

Nobis Aquilo uentus erit.

cur obsecro lib. 2. eleg. 5. Aquilonis, & quam in sententiam mentionem fecit Propertius? Existimant poetam sibi augurari ventum propitium & secundum olim futurum: quod mihi non videtur, cùm obscurè amicę dissidium minetur, vt suspicor. Vt enim Aquilo mare turbat & vertit: sic nostra mens illo tanquam vēto procelloso inflata mutabitur & vertetur, aliamque inueniam quam amem. In eandem ferè sententiam eadem elegia dicit,

Non ita Carpathiæ variant aquilonibus vndæ,
Nec dubio nubes vertitur acta noto.

Elegia 7. eiusdem libri,

Ni.

Ni nos diuideret, quamuis diducere amantes
Non queat inuitos Iuppiter ipse duos:

Ni pro ne posuit, vt Virgilius 5. Æn.

Lethi discrimine paruo Ni teneant cursus.

sunt etiam qui, *ne nos diuideret*, in Propertio legunt. Eleg. præcedenti,

Sic nobis qui nunc magnum speramus amantes:

Sic rectè. magnam enim spem sibi amantes proponere solent. Audiui tamen qui pugnarent esse legendum *magnum spiramus*, pro [illegible]. Græcanicas enim locutiones Propertium affectare dicebant, & Græca plerumque reddere, vt lib. 2. eleg. 27.

Excepi tibi.

Quæq; tibi excepit iam dea Leucothoe,

pro [illegible] & [illegible]. Et eleg. 33. eiusd. lib.

Insanit amorem.

Lynceus ipse meus seros insanit amores,

pro [illegible]. & ibidem,

Ipse meas solus (quod nil est) æmulor vmbras,

pro [illegible]. nihil tamen esse causę puto cur *speramus* improbetur. Lib. 2. eleg. 17.

Barbarus excussis agitat vestigia lumbis.

hoc versu agitare vestigia, est vestigia agere & incedere. barbarum enim amore potitum & victorem incedere magnificè dicit. Elegia proxima,

Sitiens luna.

Nunc licet in triuiis sicca requiescere luna,

ea est quam sitientem Plinius li. 17. c. 9. vocat, *fimum*, inquit, *miscere terræ plurimum refert Fauonio flante ac luna sitiente.* Iterum, *quocunque tempore fiat, curandum vt ab occasu æquinoctiali flante vēto fiat, luna decrescente ac sicca.* Elegia 23.

Pura frōs.

Siue vagi crines puris in frontibus errant.

hoc de puro discrimine est intelligendum, de quo alibi ex Ouidio dicimus, quod nihil attinet iterare, ne eandem cantilenam occinendo molesti odiosique simus, vt aliàs sæpe. Elegia 26.

At nullo dominæ teritur sub limine amor, qui
Restat, & immeritas sustinet aure minas,

Sublimen vno verbo pro fastu hic multi accipiunt: duobus etiam verbis potest legi, Quanuis asperæ fores sint & limē durum, ad quod excubet exclusus amans, tamen eo non teritur amor, qui medullis penitus inhæsit, alteque descendit in venas. Elegia 27.

Nunc admirentur, quòd tam mihi pulchra puella
Seruiat, & tota dicar in vrbe potens.

Potens.

Potens hic, qui amore multum potest, vt qui amatur & potitur: vt apud Catullum in inferijs fratris, *sis in amore potens*, id est, in amore eueniat tibi, vt potiaris: vt eleg. 5.

Cinthia forma potens, Cinthia verba leuis,

excellens, præstansque forma, quæ ad amorem potest inducere. Eleg. 28.

—— illa peræquè
Præ se formosis inuidiosa dea est.

Venus, inquit, omnibus puellis, quæ præ ea formosæ videntur, id est quæ sunt ea formosiores, infesta & iniqua est, & eo nomine malè audit, & in crimen vocatur, inuidiosaque est. vel inuidiosa, pro inuida vsurpatur, quod equidem verius putem.

CAPVT XII.

Ceratonia, Persea, costæ, & quædā in Plinio obseruata.

IVVAT interdum ea, quæ Latini scriptores è Græcis sumpsēre, ad originem suam

reuocare, & inde repetere. Nam & res tota liquidius cognoscitur, & vitia quædam in ijs, quæ aliunde exscripta sunt, animaduertuntur, quæ è suo exemplari emendantur: velut in Plinio quod scribitur libro 13. capite 8. *similis his siliqua, quam Iones ceraunium vocant*: è Theophrasto libro quarto hist. plant. capite secundo, scribo *ceroniam vocant*: Galenus etiam ceratoniam appellat.

Ceratonia

Aegyptus, inquit Plinius, *& persicam arborem sui generis habet*. Hæc à Theophrasto & Galeno persea, non persica appellatur, aliaque longè est à Persica arbore: sed id iuris sibi fortasse permisit, immutare vocabulum.

Persea

Huic, inquit Plinius lib. 4. capite tertio, *pomum differens breuitate & mollitie*: In Theophrasto κοκκύμηλον, id est, prunum scribitur: in veteribus Plinij exemplaribus primû, quod ad prunum quàm proximè accedit. lego igitur, *sed vbi nux illi, huic prunum*: hoc sensu, vbi nux est amygdalæ, huic perseæ, est prunum. *At è diuerso*, inquit, *cuci in magno honore palmæ similis*: in Theophrasto scribitur non cuci, sed κουκιόφορον. Fuluum eius fructum dicit, quem Theophrastus ὑπόξανθον: nomen enim fului variè vsurpari à Latinis obseruare licet, quod interim monui, [illegible] quod Theophrastus dicit, conuertit succo ex austero dulci. *Lignum*, inquit, *intus grandis firmæq; duritiæ, ex quo velares detornant annulos*: ex Theophrasto legendum prima specie videretur *lignum intus grande*. nam [illegible] Theophrastus scripsit: sed sic fortasse leuiter potuit ista deflectere, eundem tamen sensum reddere: *grande* tamen prætulerim. annulos velares, annulos appellat, vnde vela cubilium pendent, vt & pandi reduciq; possint, curraci materia & perpolita: [illegible] appellat Theophrastus. *Ob id*, inquit, *vtilissima nauium costis*: Theophrastus, [illegible]. Interiores in naui ventris partes, quæ latera fulciunt, & fundum intus firmant, vt statumina, costas vocauit Plinius lib. 13. cap. 10.

Annuli velares

Costæ.

Fariæ enim spinæ, folia habet, seu pennas legit in Theophrasto πτερίς, cùm in eo scriptum extet πτερίον. i. filici, sed πτερίδι dicendum videbatur: atqoe hoc in loco plus aliquanto Plinius conuertisse videretur, quàm hodie in Theophrasto inuenitur, & mutilum quis in eo esse putaret locum: sed si quis diligenter ad viuum resecet, & cum Plinio comparet sequentia, etiam vberior Theophrastus apparebit: nisi quod in Theophrasto [illegible] non [illegible] legendum crediderim, vt hoc interim moneam: etsi quantum possum operam do, ne monumenta Græca ambitiosè in hac commentatione attingam, quam dicatam auctoribus Latinis, non æquum accessionibus peregrinis & accersitis locupletare, nisi cùm tanta propinquitas est rerum & scriptorum, vt hinc illuc transilire piaculum non esse videatur: quod & in præsentia accidit. quid igitur vetat etiam admonere in Theophrasto eodem in loco emendandum [illegible] esse? folia enim tacta dicis protinus marcessere & collabi, deinde reuiuiscere: Plinius li. 4. cap. 3. cadere interpretatus est, postea renasci, quasi ex arbore cadant: quod non censeam Theophrastum significasse, cùm συμπίπτειν dixit.

CAPVT XIII.

Bambatæ, Ausonij versus, nutrire vinum, & quædam in Columella emendata.

Bambatæ.

IN aceti scillitici confectione lib. 12. cap. 34. iubet Columella decem bambatas in mustum mitti: eo nomine intelliguntur scillæ quæ aliquo intinctu conditæ sunt. Romani autem cùm Syracusanorum sermone hac in re, vt & in multis alijs, vterentur, potius bambatas, quàm bammatas nominant, quòd Siculi βάμβα pro βάμμα dicere solerent. ideo moneo ne quis verbum adulterinum putet. Versus elegans surreptus est Ausonio ex epistola ad Theonem, in quo mentio est aceti scillitici, quem beneficio Ludouici Rusardi viri doctissimi Ausonio reddam,

Versus Ausonio redditus.

Scillitico decies si corpus verris aceto:
Antiripes viuum famil Lucomonis acumen.

Vbi si *vinum* legatur, vt in veteri Rusardi libro, Anacreon significari videbitur, qui cùm in Samo degeret, etsi inde oriundus non erat, ad carmen pangendum acuebat se meri potu, eum autem Sami degisse, amores Bathylli declarant: alij Pythagoram intelligunt. legitur etiam *Antiripesq; tuo*: sed & *bonum*, circumlocutione vinum adumbrante. Non tollo tamen *Anticyramq; bibas*, quod peruulgatum est. Cæterum mox in Columella legendum crediderim, *sed mustum despuma, vt limpidum sit*: nam *de submissa* monstrum est in vltimas terras deportandum. Eleganter verò eodem libro cap. 30. Columella vinum medicamento curatum nutriri dicit hoc modo, *quanto maior æstus erit, eo sæpius conuenit vinum nutriri refrigerariq; & ventilari*. Iterum cap. 21. *atque ita postero die purgamus dolium & nutritum vinum operimus atque oblinimus*. *Ignis*, inquit eodem libro cap. 43. *in proximo decumano fiat, vt pix ferueat, in qua pediculi vuarum statim demittantur*. vt in assignatione agrorum decumanus limes erat omnium maximus, sic eadem metatione & descriptione in vitibus & agris cuiusque, possessionibusque maioribus limes currebat.

Nutrire uinum.

Non dubitanter illud in eodem libro capite tertio corrigam, *promis quoque & cellariis aliquid attendentibus & metuentibus interuenire*. cui enim nô primo statim aspectu occurrit appêdentibus & metentibus à Columella scriptum fuisse? Lego & in 4. capite, *curam non defuisse Pœnis*: quod & in illibatis exêplaribus meliorisq; notæ agnoscimus. nec multò pôst, *nec minus cellarij diligentiam præceptis suis instituere*: non vt reperio in omnibus codicibus, *diligentius*. Apparet veteres ad purificationem non quauis aqua contentos fuisse, sed viuam & perennem & limpidam desiderasse, non desidem, non stagnantem,

Columella emendata.

non

non stagnantem, non turbidam è lacuna: vt non temerè Virgilius dixerit 2 Æneid.

Flumen uiuum.

——Donec me flumine vino Abluero.

Nam torrens aqua est, sed non viua, nec ad purificandum idonea: quod non in sacris tantum, sed etiam in penore tangendo obseruauêre, tanta castimonia veteres erant. verba sunt Columellæ eodem cap. *Quibus si fuerit operatus vel vir vel fœmina, debere eos flumine, vel perenni aqua priusquam penora contingant, ablui.* Quos, inquit cap. 44. *inscripsit nominibus coci & cetarij & salgamarij*: etsi non me fallit ad instruendas mensas artem cetarij pertinere, tamen haud equidem dubitem *cellarij* legere, cùm præsertim Marium scribat huius libri initio pistoris coci & cellarij diligentiam suis præceptis instituisse: hunc autem Marium crediderim amicum Iulij Cæsaris fuisse, ad quem extant quædam Ciceronis epistolæ. Itẽ, inquit cap. 41. *succus vocatur melimeli*: ego *melomeli* scribendum existimo, vt succi nomen sit è cotoneis malis & melle. nam melimela, quæ in malorum genere numerantur, nomenque ex eo sibi peperere, quòd melleum palato saporem præbeant, nihil ad melomeli pertinent, quod è cotonei succo & mellis sapore temperatum est. Hæc ego satis confusè redegi, vt quodque caput legebam enotans: ita perturbatio lectionis, ordinis perturbationem attulit.

CAPVT XIIII.

Quædam in Plinio emendata.

Plinius emẽdatur.

NIMIS patienter ineptias, sat scio, meas homines iamdudum ferunt: sed iacta alea est: & vbi impudentiæ repagula semel patefeceris, bene gnauiter impudentem esse oportet, & susceptam ad extremum perferre personam. Vt adhuc fecimus, in Plinio & alijs auctoribus audacter bacchabimur, & simili vecordia emẽdationum abutemur. quid enim attinet quicquam dissimulare? Sic igitur locum Plinij lib. 17. cap. 2 interpungo, *Quæ propter iisdem imbribus quædam lædi videas, alia iuuari, & in eodem genere, sicut in piris, alia die hiberna quærunt pluuias, alio verò præcocia, vt pariter quidem omnia desiderent hibernum tempus & ante germinationem: quæ aquilonem austro vitiliorem facit ratio, eadem mediterranea maritimis præfert.* hæc interpunctio si quid turbidum erat eliquat, & hominum intelligentiæ prælucet, cùm densas tenebras offundat editio recepta. Lego item cap. 4. *vites aduri (quod non antea) Aenos sensit.* & cap. 1. *erit igitur hæc optima & operi sacra*, i. operi dicata: vulgo *satior* excuditur, quod minoris est significationis. *Durat*, inquit capite 8. Plinius de terra fullonia loquens, 30. *annis, densior usto cymini modo strangulat solũ*: ego *signini modo* corrigendum contendo, testibus veteribus libris, & sententia postulãte. nam signino opere solum si constratum sit, nullam herbam ediderit. *Reliquias cibi & humorem quem profundimus.* tanta in oratione veteres erant plerunque verecundia, vt ne quid in ea iniucunditatis aut fœditatis inesse videretur, suis nominibus res non appellarent, quod è lib. 2. de Natura deorum cognoscimus, & è Plinio ita capite 9. scribente: *Cæteri auctores consensu humanas dapes ad hoc imprimis aduocant, alij ex iis præferunt humanos potus.* sic alui proluuiem & lotium circumloquitur. non tamen semper hac verecundia & religione eos vti scio solere, tamen plerunque annoto. Capite decimo lego, *interuallo sesquipedum seri. Nam si inter se contingant, præter alia vitia, etiam verminosa fiunt.* Quod ad terrorem Prænestinorum prætoris à Papyrio Cursore Plinius sequenti cap. factum refert, ex historia Liuij sic legendum est, *Excide, inquit, radicem istam Papyrius Cursor imperator ad terrorem Prænestinorum prætoris: destringi secures iussit: est innoxium abradi partes quæ se nudauerint. testas aliqui, aliqui lapides rotundos subiici malunt.* Ego aliquanto plura quàm constitueram adscripsi, inuitatus emendationis aucupio, cùm in proxima verba etiam mendosa incidissem. quod autem in editionibus est, *destringi securim se teste*, quam obsecro sententiam interpretatur, quæ historiæ respondeat? Hæc leuiter à me immutata fidem historiæ reddunt, à qua deprauata deflexerant: vt tamen etiamnum vestigia germanæ scripturæ aliqua compareant. nec tamen ita mihi hac in correctione placeo, nec me circumspicio, vt si quis melius aut probabilius quid afferat, non lubentissimè secuturus sim.

CAPVT XV.

Alexis, galerus, nouo conditi, periculum, antiphates, veretilla, spuria, contectio: ex Apuleio.

Alexis.

IN secunda Maronis ecloga sub Corydonis persona Virgilius latet, sub Alexidis seruus Pollionis, quem Virgilius deperibat, non vt Seruius censet, Cæsar intelligitur. Apuleius apolog. 1. *Quanto modestius tandem Mantuanus, qui ibidem vt ego puerum amici sui Pollionis bucolico ludicro laudans, & abstinens nominum, sese quidem Corydonem, puerum verò Alexin vocat?* Alexin autem nominauit, vt reor, de nomine illius pueri, quem Epigrammate Plato laudarat, cuius initium est, νῦν ὅτε μηδὲν Ἄλεξις. Galerus non tantùm Mercurij erat, sed etiam pontificum: Apuleius ibid. *quod imperatoribus paludamentum, quod pontificibus galerus, quod lituus auguribus.* erat & albogalerus dialium, vt Festus scribit lib. 1.

Galerus.

Nouum dicitur cùm quid nouatur, vt cũ noui coloni mittuntur: vnde & Nouocomenses à nouis colonis sunt appellati, qui adiecti sunt veterib. ciuibus. hinc Apuleius eod. libro scripsit, *ac deincepi & veteranorum militũ nouo cõditi.* Periculum in vtranque partem bonã & malã dicebatur: vnde & bonũ periculum dici reperimus: Apul. *possem quidẽ bono periculo vel his dictis contẽtus perorare.* Quod apud eũ è Lælio legitur,

Nouo cõditi.

Periculũ.

Martialis lib.10.epigr.21. scripsit,

Iudice te melior Cinna Marone fuit.

ego crediderim argumentum eius fuisse de nefandis & incestis amoribus Myrrhæ, quæ deperijt patrem suum Cinyram: eam ego coniecturam facio ex versu vno poematis illius, quem profert Priscianus lib.6.

At scelus incesto Cinyræ crescebat in aluo:

& ex epigrammate in Castritium, in quo vt de puella vel muliere scribitur,

Vni Castritio se nubere Smyrna probauit:
Desinite indocti coniugio hanc petere.
Soli Castritio se dixit nubere velle,
Intima cui soli nota sua extiterint.

nam quæ Myrrha, eadē Smyrna dicitur. Hæc ego satis curiosè scrutatus sum, quamuis non magni videantur studiosorum istud interesse: quia tamen cùm hæc legimus, animo angimur, si nesciamus quæ poematis sententia fuerit, idcirco labori non peperci meo. si quis delicatus & fastidiosus est, prætereat quod ad palatum non facit.

O noctes cænæq; deum, saty.6.lib.2.

Horatius scripsit: eas cœnas è Dionysio exposuimus: sunt tamen qui cœnas deorum interpretantur epulas illas esse, quæ deorū nomine in templis dabantur, aut ædibus sacris: vt epulum Iouis legimus. apparatissimæ autē erant illæ cœnæ & lautissimæ, sed & dijs ipsis sternebantur lecti, quibus similes dicat esse rusticas & frugi mensas Horatius. Citatur & à Prisciano li.6. Cornificius de cœnis deorum. (Cœnæ deum.) Apud Horatium cùm sermonum libro secundo sat.2. scribitur,

——vides vt pallidus omnis
Cœna desurgat dubia?

(Desurgere.) exponitur ab interpretibus optimis, rectè de cœna surgat: legi tamen in lexico Latinogræco interpretationem, quam si negligerem, piacularem me putarem: Constat cruditates & alui profluuia parari epulis dubijs & varijs. expositum igitur reperi, desurgat, in secessum eat ad exonerandam aluum. sic enim scribitur: *Desurgit* [illegible]. Sic desurgere à Scribonio cap.141. vsurpatur, *Tenesmus est irritatio vltimæ partis intestini directi, in quo sæpius libet desurgere sine causa.* Apud eundem Priscianū l.6. id quod non est silentio prætereundum, legimus in Lucilio calces pro calculis, vnde & calculi nomen per diminutionem deductum est. (Calces.) calces enim vocat calculorum ludum, nisi hallucinor, cùm ita scribit,

Naumachiam licet hæc inquam alueolumq; putare, &
Calces, delectes te, hilo non rectius viuas.

(Tympanotriba.) In tympano apud Græcos, homines torquebantur: hinc eum qui sæpe in eo per tormenta cruciatus sit, crediderim à Plauto apud Priscianum tympanotribā vocari: verba sunt Plauti in Truculento, Sc. Ite hac simul.

Tympanotribam amas, hominem non nauci.

Ac videretur à [illegible] formari, vt fictum est [illegible]. vel tympanotribam vocat, qui tympanum pulsabat, vt in sacris Rheæ: & in multis initiationibus & sacris tympana gerebantur, vt è Lysistra Aristophanis constat. Tympanum autem illis in sacris gerere parū virile videbatur, censebaturque muliebre. atque hanc interpretationem meliorem puto. vt autem Græci dicunt [illegible] pro perdere: sic apud Priscianum Næuius, *Vt illum dij terant, qui primum olitor cepam protulit.*

CAPVT XVIII.

Aegæ, durum acetum, far, farreum, saccare.

SAmmonicus medicinam morborum parabilem versibus lepidis conscripsit, quæ fortasse ad morborum sanationem efficacior est, quàm illa confusorum miscellanea compositio magno mortalium & dispendio & damno introducta. Nam veteres medici simplicem quandam curationem secuti sunt: deinceps qui secuti sunt, vt lucrum facerent, multa cuiusque modi miscuerunt, & vt pluris nobis constaret sanitas, eam ex omnibus vndique mundi partibus corrogatis speciebus magno nobis vendunt: quas vbi increbuisse vident, vt orbem semper vectigalem habeant, aliquid innouant & mutant, quo & vitam nobis & loculos exhauriant. nam carò euentus respondet: animaduertique in dysenteriæ populari morbo, in vicis & pagis, qui medicina non vtuntur, mortuos aut nullos aut paucos: in quibusdam vrbibus plurimos elatos à medicis maximo sumptu: sed hæc intelligi velim non de huius vrbis medicis, præsertim cùm nullum ordinē nec eruditiores, nec honestiores viros habere sciam: multosque in eorum collegio esse sciam, quibus multis ciues vitam suam debeant. (Nota) Sed ad Sammonicum redeo: in eius versibus mendas quasdem notasse mihi videor: si cui in emendatione coniectura mea non nimis à vero remota videatur, eam sequatur, &, vt in rebus venalibus solet, meliora qui adferet, pluris vendat. (Sammonicus emēdatur.) Is cap.1. de Æsculapido loquens scribit,

Qui colis Aegæas, qui Pergama, quiq; Epidaurū.

vbi pro Ægæas, non inuitos subdebam Æginam, vbi religiosissimè & sanctissimè colebatur, vel Aristophane auctore, qui in Vespis scribit,

[illegible]
[illegible]

Verùm Ægæas retineo, & Ægas Ciliciæ, vbi fanum erat Æsculapij religiosissimum, intelligo, vbi & medicinam Æsculapius factitabat, vt auctor est libro 1. de vita Apollonij Philostratus. (Durum acetum.) Vt autem annotatum à nobis est, duram muriam dici quæ acerrima & salsissima est, sic durum acetum est à Sammonico cap.3. vocatum, quod acidissimum & acerrimum est, hoc versu,

Furfuribusq; nouis durum miscebis acetum.

Idem

Far. Idem farra farinam vocat, vt cap. 6. cùm ait,

Aut acido Baccho miscebis farra lupini.

Farreum. Proinde & farraceũ & farreũ est farinaceum, vt de porrigine, cap. 3.

Desinet interea glomerari farrea nubes.

cùm enim caput pectitur, velut farinæ quædã nubes è capite cadit. Quintetiam cap. 6. pro,

Illotus sudor vel copia nobilis escæ,

cupidè summurarim, *copia inutilis escæ*. Iã quod sequitur,

Quod facit ex asino siccatus corporis humor:

Saccatus. ex Lucretij & Arnobij locis à me prolatis suspicer saccatus esse legendum, vt lutum sit asini lotio factum: nam vesica, vt saccus vinarius vinum, lotium transmittit. similis incessit Martiali error lib. 2. epigr. 40.

Cecuba siccentur, quæq; annus coxit Opimi,
Condantur parco fusca falerna cado.

cùm *saccentur* & libri antiqui exhibeant, & postulet sententia. dicit enim defæcanda & liquanda esse vina vt potentur. mox pro,

Mox psuidum corpus dextra parente souto:

libentissimè legerim, *mox scabidũ corpus*. Et c. 7. pro *Ceritum sæpe horrendi medicantur odores*, postulante versu, *Cerritum*, id est, insanũ, & Cereris furore percitum. Nos medicum malè habirum his vel fomẽtis lenite, vel medicamentis sanare conabamur: sunt & in eo multa alia vlcera, quibus vel Pæon vel Chiron manum admoueat. maiorem enim opem quàm nostram desiderant. Interim quædam à nobis in eo reduuia curata erit, si modo curata dici possit. nam ne id quidem affirmare ausim.

CAPVT XIX.

Bambalio, facere contumeliam, dignus, indignus.

PATER vxoris Antonij propter hæsitantiam linguæ stuporemque cordis, vt à M. Tullio Philipp. 3. per summam contumeliam probrumque ei obijcitur, bambalio vocatus

Bãbalio. fuisse dicitur. proinde quæritur, quis sit bambalio, à criticis. ego nomẽ per diminutionem ad risum fictum arbitror, vt queadmodum dicitur à scepatnum Sceparnio: sic à βαμβαλίζειν βαμβαλίων. βαμβαλίζειν autem est tremere, & dentibus crepitare, & labijs balbutire: quod & algentibus vsuuenit, & stupentibus quoque & balbutientibus, & ore tumultuantibus, & in loquendo colluctantibus & hæsitantibus: præsertim tamẽ commissione labiorum balbum elidentibus sonum: quod & βαμβακύζειν & παππαρίζειν dicitur: quæ omnia per onomatopœiã sunt efficta: vt, & βαμβαλοβόμβαξ apud Aristophanem, & βόμβος: quæ quidem omnia strepitum quendam & sonum declarant voci suæ consimilẽ. alij apparet hoc insigne cognomentum hæsisse è Dione, cuius verba sunt in Ciceronis oratione, καὶ τὸν βαμβαλίωνα τὸν καὶ ἀπ' αὐτοῦ τὴν ἐπωνυμίαν ἔχοντα ἀγαπᾷ. Et in oratione Caleni bambalionis est mentio, καὶ πάνυ πρέπον καὶ οἱ βαμβαλίωνα γεγονόται, εἴ γέ τις ὁ βαμβαλίων ὅτι ἦν ὁ ποιήσας ἐπιτηδεύσαι

dignus. At verò quod in edicto Antonij reprehendit Cicero & irridet, *an vlla contumelia est quam facit dignus?* sine controuersia dictum est obscurè: se enim nescire ait Cicero quis sit dignus. *Primum*, inquit, *quid est dignus. Nam etiam malo digni multi, sicut ipse: an quam facit is, qui cum dignitate est?* sed reprehensio est nun sine calumnia & veri dissimulatione. puto enim intellexisse Antonium, quam facit is qui dignus ipse contumelia est: ac dignum sic absolutè intelligendum, vt malo aut contumelia dignum intelligerent, dicebant: & cùm antè nomen contumeliæ positum esset ab Antonio, postea tacitum, reuocatu & subauditu perfacile fuit. Illud Salustianum in Bello Catilin. eiusdem generis est, *Sed vbi imperium ad ignaros eius aut minus bonos peruenit, nouum illud exemplum ab dignis & idoneis ad indignos & minus idoneos transfertur.* hic dignos supplicio & malo historicus intellexit. Itaque quod integro sermone dixit Terentius in Eunucho, act. 5. sc. 2.

Facere cõtumeliã.

Nam si ego digna hac contumelia sum maximè,
At tu indignus qui faceres tamen:

Dignus Indignus.

id curtato & diminuto dixit Antonius, *quam facit dignus*. sed & Plautus in Curg. Sc. I tu præ virgo. eodem locutus modo videtur esse, *indignus si maledicitur, maledictum id esse dico: verum si dignus, bene dictũ est, meo quidem animo.* Sed & bonus imprimis Latinitatis auctor Terentius facere contumeliam dixit in Phorm. act. 5. Sc. 8. quod in Antonio exagitauit, vt non Latinũ, Cicero & irrisit. Sic quæ in oratione interdum reprehendunt inimici doctissimi, quia improbè & malignè faciunt, nec tam iudicio & ratione, quàm animi commotione & impetu, pro veris culpis & erratis ducenda non sunt: neque si quid inimico & iniquo non placet, protinus illud pro damnato ab omnibus habendũ videtur. Videtur tamen meritò Antonio obijcere Cicero orationis obscuritatem. nam illud *dignus* omnino obscurum est, & supplemento, vt docui, indiget. Verior est Ciceronis reprehensio in sequenti sententia: *nec timor quem denuntiat inimicus.* est enim & affectatè & propè ineptè dicta prima statim specie, nisi quòd in hanc videtur sentẽtiam dixisse, Quæ minitatur aduersarius, non me terrent: verba enim sunt sine re minacia. solent enim inimici multa minari perperam, & mendaciter denunciare terrorem falsum. ita excusari hæc quoque sententia possit, & propè commendabilis reddi: tantum vitio obscuritatis laborat.

CAPVT XX.

Porca contracta, longæ tibiæ, Spondiacæ tibiæ, Vasfæ bombyces, phthongarium.

SI quis hæc quæ scribimus ita cohærere & coagmentata esse debere credit, vt ædificij partes & membra: aut omnia inter se apta & colligata teneri, vt mathematicorũ præcepta, longè

longè animo fallitur. amœnitates studiorum & blandimenta hæc, quæ molimur, sequuntur & nimium cohærent, quę quamuis difiun ctissima, non tamẽ iniucunda sunt futura nec ingrata ijs, qui istia vetustatia lautitijs delectãtur. huius generis erunt & quę nos hic scribemus, & quæ adhuc scripsimus. Cùm apud Cicero. 2. de Leg. legimus, *quęq; in porca contracta iura sint*, (sic enim iã olim emendauimus, cùm ante *cõfracta* per Cicer. culta tersperet) quia nõ existimaret iura cõtracta dici? nos quidem in ea opinione fuimus, & plurimos esse etiam videmus: sed nescio quomodo antiquis auctoribus in literarum scientia plus semper tribuere consueui quàm mihi arrogare. nam quo propius aberant à nobilissimis scriptoribus, hoc & eorum sensum perspicacius sagaciusque videbant: nos, qui tanto interuallo ab illa antiquitate vltima distamus, oculis, vt ita dicam, lippis aut nocturnis plerunque illa cernimus. Porcam igitur contractam, auctorem laudantes antiquum grammaticum, dici debere libenter agnoscimus. Sic enim Marius Victorinus scribit, *qui iusta defuncto non fecerunt, aut in faciendo peccauerunt, his porca contrahitur, quam omnibus annis immolari oportent, antequam nouam quisq dapem mereant de segete capere. præcidaria dicta, quòd antè cæditur quàm frugem capiunt.* Prætidariam autem contendit appellandam porcam, non præcidanaam, cùm tamen præcidaneam alij grammatici appellent, vt & succidaneam. vocat idem præsentaneam porcam, quæ præsente defuncto immolatur. sed de mendo quis meritò suspectarit codicea, reprehendique censuerit præcidariam ab eo porcam, contendente dici debere præcidaneam, quod & analogia flagitat, & verum certè suspicor. contracta autem porca dicitur, cùm quia aoniuersarium hoc piaculare sacrum peccato contraxit, vt ipsi quorannia soluere id sit necesse, pontificio Romanorum ritu. Sed à Chio ad Coum, quod in Tranquillo in Othone capite septimo scribitur, [Greek], id est, quid mihi est cùm longis tibijs: vt opinor, hanc habet sententiam, Quid me sacris operam dare, & piaculis pacem deûm quærere oportet. nam in re diuina tibijs vtebantur longis: Marius Victorius de spondeo, *dictus à tractu cantus eius qui per longas tibias in templis supplicantibus editur: vnde*, inquit, *spondulæ appellantur, qui huiusmodi tibias inflare assueuerunt.* Fortasse autem, vt hoc quoque addam, spondiauloi val spondauloi, vt fiticinea [Greek], appellabantur: nam velnti segetea rubigo, sic quoque eius nouales multa noxia gramina mendarum enecant. Exanget animum ad suspicandum, quòd præcentoriæ dicebantur tibiæ, quibus ad puluinaria præcinebatur, & thuratiæ quæ eædem Lydiæ, quibus cùm thus in aram indebant, necimmolabant hostias, vtebantur: vt non lectis sit coniectura à libatioobus, quibus præcinebatur, spon-

Porca contracta.

Dignus ladigus

Longę deluæ.

Spondiacæ tibiæ.

daulos fuisse dictos. Pollux quoque libro 4. cap. 10. [Greek] annotat, & pro nobis testimonium dicit. In lõngis tibijs poni debent quæ ab Aristotele [Greek] appellantur [Greek], quas & difficilius dicit inflari. [Greek], inquit, [Greek]. Calamum quoque huic tibiarum generi idoneum appellat [Greek] Theophrastus. Cæterùm quas Solinus vocat vascas, quæ numero foraminum præcentorias præcedunt, eas phonascas esse credo, quibus Phonasci modos vocis & tenores tegebant, qualis erat fistula Gracchi, quam tonorium vocat Quintilianus li. 1. cap. 10. alij phthongarium etiam appellant, vt in pneumaticis Hero. In Latinogræco lexico vascs exponitur [Greek], quòd meę fauet sententiæ. Sipontinus vastas legit: eum qui volet sequatur potius quàm nostram coniecturam, quam quidem non ita probamus, vt eius vllum fore sectatorem putemus.

Vastæ bõbyces.

Phthongarium.

CAPVT XXI.

Aetas mala, delinimenta, velitari labris, acia, foliar, macci, cosmotoryne, triodite trifolio, est modus matulæ.

QVI lauti & opipari volunt esse, conuiuas epulis non exquisitis tãtùm, verùm etiam varijs accipiunt, vt fastidio occurrant. nos eorum lautitiam exquisitam non imitabimur: varietatem ne nimium fecuti fuisse videamur hoc capite, veremur. Malã ætatem veteres, vt à grammaticis obseruatum est, senectutẽ appellabant, quæ cùm grauis sit & onerosa, nec minus tergo nostro ponderosa, quàm baiuli dorso graue põdus, proinde scripsit Plautus in Menæchmia, Sc. Vt ætas.

Vt ætas mala merx mala est tergo.

Ergo enim quod eo loco receptũ est, foras exturbandum censeo. Antiqui deliminenta vocauerunt, quæ [Greek] Græci dicunt: & delinite [Greek]. hoc etiã nomine veniunt veneficia, venena, pocula amatoria: Afranius apud Nõ.

Si possent homines delinimentis capi,
Omnes haberent nunc amatores anus:
Aetas & corpus tenerum & morigeratio,
Hæc sunt venena formosarum mulierum.
Mala ætas nulla delinimenta inuenit.

Sed & delinitus est alienatua mente, quòd hòc venenia efficiatur. Migrare pro transilire dixerunt, vt quod quis harum rerum migrassit: sit & emigrare pro eijcere: Tininius apud Non. *quoi pestes senia & turgia sesemet dubus emigrarunt.* Labris velitari & velificari, pro, verbis contendere & altercari, & inter se rixari dixerunt: Afranius,

Interea verba iactare, & labris
Inter se velitari, velificarier.

Cùm lib. 1. Offic. hodie scribitur, *multorum impunita scelera tulissemus*: cui etiam scripturæ libenter equidẽ suffragium meum defero, non omittam

Mala ætas.

Delinimenta.

Velitari labris.

omittam monere in Nonio legi, *multorum impunitates scelerum.* Varronia Satyra fuit nomine *σὺ δ' ἐννύχιος*, qua inscriptione somniculosos & veternosos homines reprehendebat, eam inscriptionem apud Nonium ferè in Eudæmones degenerauisse animaduerti. Medici olim cùm ægros visebant, non tantum venas, id est arterias tangebant, sed etiam præcordia inspiciebant: Lucilius, *nequam priusquam venas hominis tetigit ac præcordia.* Tagax est apud veteres furax, furunculus Festo, vt apud Lucilium:

Tagax.

Et mutonis manu perscribere posse tagacem.

In Nonio *mufconis* reperio, nec probo tamen. est & mutonium *περίαπτον.* i. amuletum, vt nominis vicinitate adductus hoc dicam. Vt acus, item acia in instrumento phrygionis erat, & filum sciculæ erat, nomenque ab acie habet: Titinius,

Acia.

Phrygio fui primo, benéq; id opus sciui:
Reliqui acus, aciasq; hero atque heræ nostræ.

Celsus lib.5. cap.26. *vtraque optima est ex acia molli non nimis torta, quo mitius corpori insidat.* in lexico vetere Latinogræcò acia explicatur *ῥάμμα*, quin acia & aciela etiam in eo exponitur *ἀνάμμα*. Varronis erat Satyra eleganti nomine Cosmotoryne, *περὶ φθορᾶς κόσμου.* vt enim cochleari, quod *τορύνη* Græcè dicitur, omnia in olla commiscentur: sic eleganter mundi interitum mundi cochlear appellauit, ob perturbationem rerum in antiquum chaos tum redituarum, & in confusionem pristinam. In exemplaribus Nonij hoc nomen semper esse deprauatum ægrè ferendum est. Vt toral dicitur quo torus regitur: ita quo solium, soliar. Varro, *Phrygio qui puluinar poterat pingere, soliar defingebat.* Nonium in Macco citatum inuenimus, qui titulus fabulæ est de nomine mulieris stupidæ & bardæ, hinc Macci vocantur stolidi & fatui: Apuleius apolog.s. *si cum hac vna Rufi fallacia contendantur, macci prorsus & buccones videbuntur.* Hic & boccones homines sunt tardi. legi tamen in lexico Latinogræcò, buccones esse *παράσιτοι.* citari etiã obseruo à grammaticis Pomponium in Macciis geminis. Citatur & Varro in triodite trifolio *περὶ ἀρετῆς ἴσως.* Ego sic censeam inscriptam Satyram, triuiale trifolium, propter triplicem viuendi sectam, voluptuariam, in cogitatione & contemplatione occupatam, & in actione positam: vel potius ob tria bonorum genera, animi, corporis, vitæ. Quis est cocleatus equus quem in Decuma fullonis Pomponius nominat? ego censeam in verbo vitium inesse, & colearum legendum, ad canterij discrimen. Locus Pomponij multis profertur locis etiam mendosiùs, quos præterite constitui. Carere temeto est vinum non bibere: Cicero, *Carent temeto omnes mulieres.* Plautus in Truculento, Sc. Egoo' tibi.

Cosmotoryne.

Soliar.

Macci.

Buccones

Triodite trifolio.

Carere temeto.

Sine subbibit, sine caret temeto.

Satyra Varronis quædam inscribebatur, Est modus matulæ, vel vt alij libri scribunt, Est modus matola, qua inscriptione monebat adhibendum modum compotationi & ebrietati. nam è matula potô significauit, cùm cibum sicciorem in ventrem, liquidiorem in vesicam descendere censeret: Varro alio loco, *Dimittam apothecas chias ad communem reuocat matellam.* Plautus in Persa, Sc. Omnem rem.

Est modus matulæ.

Nolo in vesicam quod erat, in ventrem volo.

Varro, *in quo nobilius est philippeum quod accipimus, quàm quod bibimus: cùm alterum addamus in bulgam, alterum in vesicam.* Inscribebatur & Satyra eius quædam *περὶ ἐξαγωγῆς*, qua differebat, an sibi aliquando sit consciscenda mors. erat & liber nomine Prometheus, de hominum fabrica, qui à Prometheo ficti dicuntur fuisse. Quinquatrus, de Philosophia & medicina. nam quinquatria Mineruæ, quæ scientijs & artibus præest, honori dicauit antiquitas. erat & titulus, vt iam diximus, Longè fugit, qui suos fugit: vbi de Stoicorum sapiente, & de eius mirabilibus disputabat, in quibus ab homine recedere videntur, & se fugere suosque. erat etiam sexagesima & octogesima, vbi de nummis & publicis differebat. scripserat & Meleagros, de venatione. Satyra etiã eius erat *ὄνος λύρας*, id est asinus lyram audit, cuius inscriptionem immutatam esse apud Nonium vehementer dolẽdum est. ex ea affertur,

Varronis Satyræ.

Merentis vt quietus ac demissior, Probandus,
Ἀχαλκος ὀψώνει, ἐπιτηδευμ...

Calui mimi omnibus erant frustratui: vnde Plautus in Casina, Sc. Sequimini. scripsit,

Nam vbi domi sola sum, sopor manus caluitur.

Fritinnire subsilere est: Varro, *& pullos peperit fritinnientes.* Satyram is scripserat quandam Vinalia *περὶ ἀφροδισίων.* nam vinalia tempora veneralia vocata sunt: ex ea Satyra affertur:

——nec enim sic vide,
Vtrum mercedem accipit is, qui meat venit
Segetes vt sarriat, an ego ab illo? sic ego,
Cõptus sum sartor si tu plus laboras quàm ego do.

Geronto didascalus quoque nomen erat Varronis Satyræ, in qua senes docebat, & multa eorum vitia notabat. Ea in fabula tricas tellenas prouerbij more posuit, non vt quidam censent attellanas, propter impedita & intricata & nugatoria attellanarum fabularum argumenta, sed propter antiquam vrbem Tellenam. Erat & eiusdem scriptoris Satyra, *τὸ ἐπὶ τῇ φακῇ μύρον περὶ ἐδεσμάτων*, cuius etiam inscriptio læsa & violata est apud Marcellum: ea in fabula de procreatione liberorum multa differebat, & eis qui parentes esse optimorum liberorum vellent præcepta dabat: ex ea afferunt grammatici, *Quare si diu gens est adamussim, per me licet adsimus, tenes ἀνάγκην.* apparet eam inscriptionem fuisse prouerbialem. nam & à diuo Basilio vsurpatur in epistola ad Libanium, *εἰς ἑωλα ψυχαί, τὸ ἐπὶ τῇ φακῇ μύρον.*

CAPVT XXII.

Squali, Veneriæ conchæ, plagusia, Columella emendatur.

Hæc

HÆC coniectanea esse & haberi volo. itaque huc omnia cuiusque modi temerè conijcio, vt in buccam veniunt. Quidni enim ius suum hic libet teneat, & licentiam alijs qui in eodem genere elaborarunt, concessam vsurpet? Tesca, vel tesqua loca sunt inculta & aspera, vnde apud Horatium squalor & asperitas tescor vel tesquorum appellatur lib. 1. epist. 10. illo versu, vt quidam legunt,

Varronis Satyra.

Exiguæque togæ simulet tesquare Catonem.

Verùm eruditissimo viro Lambino assentior, & antiquis interpretibus, qui *textore* defendunt, hoc sensu, Qui hoc simulet & effingat Catonem, quòd sibi exiguam ipse texat vel texi iubeat togulam. nec illos audio, qui *gestore* legunt, & animo suo morem gerunt scriptura nouanda nimium licenter. Squalus est piscis, cuius nomen ab asperitate fluxit. nam è squatore squalor & squalus originem duxêre. eo nomine apud Plinium censeri videntur omnes cartilaginei pisces longæ formæ, vt cùm scribit libro 6. capite 24. *quo in numero sunt squali quoque, quamuis non plani.* sed locus iste mihi de mendo non iniuria suspectus est, cùm in quodam exemplari *squatiq;* repererim. quid si igitur Plinius Græcam vsurpauit vocem, & galei scripsit, cùm Latinam quæ ei responderet, non haberet? quod quidem & animaduerti Massario placere, quo ad affirmandum sum audacior, eius subnixus iudicio. Sed & cùm capite 51. eiusdem libri scribit Plinius, *spari, torpedo, squali circa equinoctium*: non dubito quin ex Aristotele *squatinæ* sit legendum, vel *squati*. nam in lexico Latinogræco exponitur, *squatus* ῥίνη ὁ ἰχθὺς λα-χνός. Conchæ quædam Veneriæ vocantur ex eo, quòd enata mari Venus concha delata est in Cyprum: proinde in Rudente, Sc. Nunc demum est. scribitur,

Squalus.

Te ex concha natam esse autumant, caue tu harum conchas spernas.

id enim dicit, quia è mari illæ enatarant. eam concham appellat neritem Aristoteles. Iterum Plinius libro 32. capite 11. *veneriæ, vua, xiphiæ.* vbi *vrenæ* inaudito sanè verbo & nihili hodie in omnibus libris scribitur. Venerearum concharũ est apud Senecam mentio libro 15. epistola 96. his verbis, *veneriæ, spondylique, & ostrea eatenus circumcisa, qua eduntur.* Propertius tamen eùm veneream concham scribit, vnionem intelligere videtur, lib. 3. eleg. 3.

Veneriæ conchæ.

Et venit è rubro concha ericina salo.

quomodo & concha interdum vsurpatur, vt apud Tibul. lib. 2. eleg. 4.

—— & è rubro lucida concha mari.

Cùm autem ait Plautus eadem scena,

Caue tu harum conchas spreueris:

ad eas nisi fallor conchas retulit, quæ dono dari puellis solebant, vt ex Ouidio notum est, ita scribente lib. 10. Metam.

Munera fert illi conchas, teretesque lapillos.

nominatur à Plauto è genere concharum plagusiæ in Rudente, Sc. Omnibus modis. quo nomine venire eos existimo, quæ crustam tegumenti latam patulamque habent, quasi πλα-κοῦσαι dicantur. nam à πλακὸς deducitur, quo nomine cùm sit mons Ciliciæ, idem tamen etiam mons Placusius vocatur. Scribit Columella libro 10. de cultu hortor.

Plagusiæ conchæ.

Deletura quidem fronti data signa fucarum.

Focorum hic examussim emendat vir huius ætatis doctissimus Gulielmus Pelisserius. nam stigmata & inustas fronti notas lepidium efficacissimè delet & extenuat, prodestque vt scribit Plinius libro 20. capite 17. cōtra cicatricum vlcera. Idem rectissimè legit hunc versum eodem libro,

Columella emendatur.

Vlpica, quæque habilis beta est fibrilibus escis.

qui ita deformatus est in omnibus libris, vt abdicaturus eum sit, si reuiuiscat, Columella.

CAPVT XXIII.

Mutinini sacellum, Mutinus, tabula tesseraria, Serranus, andabatæ, aborigines, Margopolis, Macronius automedon, cernuus, cernuare.

MVtinini sacellum, vt ait Festus, Romæ fuit, cui velatæ togis prætextatis solebant sacrificare. Ego nomen eum gentilium deum habuisse à tacendo & non tinniendo, puto. nam in eo *mu* valet *ne*. quare conflatum esse nomen ex hac particula, & duobus imperatiuis videtur. Mutunus est Priapus Arnobio, Lactantio, Augustino. Mutunus etiam deus fuisse videtur qui mutiret, efficeretque ne quid emanaret, sed clàm esset & tacitum & occultum: Lucilius,

Mutinini sacellum.

Mutunus.

Sed quid mutino subiectoque huic opus signo?
Vt lurcaretur lardum & carnaria furtim
Patrum conficeret.

Reperio & mœtino in exēplaribus antiquis, vt pro munio mœnio. Sed nostro more ludimus, & varia contexĩmus. Tabulam in qua lusitur talis & tesseris primus Palamedes in bello Troiano inuenit ad Græcorum oblectationem: eum ludum philosophiæ plenum, vt ingeniosi homines sunt in nugis, multi prædicant, ac tabulam quidem referre terrenã istam mundi plagam censent: quo recepto omnia quiduis significauerint: pergunt, duodenarium numerum imaginem esse volunt signiferi. fritillum quem Græci [illegible] βόλιον & βυ-λήριον appellant, & septem eius tesseras simulachrum septem errantium stellarum, turriculam, quam πύργον, (nam illi eam à fritillo distinguunt) altitudinem cœli. ita se putant ista non incallidè comminisci. Erat M. Varronis Satyra nomine Serranus vel περὶ ἀρχαιρεσιῶν: eam ita inscripserat, quòd ex agro euocatus esset Serranus, quem serentem dati honores inuenerunt. erat & Varronis liber nomine Aborigines, in quo de hominis natura & origine primisque illis rudi cœlo natis hominibus loquebatur. erat & Andabatarum titulo, in quo de hominum cæcitate & errore disserebat. Vana-

Tabulæ tesseraræ.

Serranus.

Aborigines.

re erat antiquis vanum reddere & frustra habere: Accius,

Tanta vt frustrando lactans vanans protrahas.

Non solùm de equis canterium veteres dixère, sed etiam de aliis animantibus, vt Pomponius de homine, *magnus manducus camillus canterius*: quanquam hic in quibusdam libris *camellus* etiam scriptum inuenio: camellos autem edaces esse constat, ac fortasse ea literatura verior sit. Vt quem nullius aut exigui pretij esse censebant, non esse assis dicebant: ita & non esse sescunciæ: Pomponius, *Pappus hic in medio habitat senica nō sescunciæ.*

Margopolis. Margopolis titulus erat Satyræ Varronis, insaniam ex professo ciuitatis in comitiis & magistratibus furentis, & honorum studio & ambitione luxuque & ingluuie perditæ & insanæ, acerrimè notās. ex ea affert,

Cui celer [illegible]

Antipatri Stoici filius rutro caput displanat.

Papia papæ. Est & Varronia Satyræ titulus Papia papæ, quod est, papæ patercule, quo immodicos laudatores & assentatores vituperabat, qui in admirationem sæpe solent prorumpere, & assentatoria laude hominibus adulari.

Mæonius Audumedon. Erat & Mæonius Aurumedon, quo nomine significabantur iuuenturis institutores rectoresq;, eam Homeri & poetarum scriptis erudientes. Erat & lex Menia, de coniugio & liberis tollendis.

Cernuus. Cernuus calceamenti genus est apud Festum, in quo tamē vix pellucet huius vocis vestigium: de eo fortasse contra grammaticorum sententiam versum illum Lucilij accipere licet,

Cernuus exemplo plantas conacjlis honestas:

nonnulli cernuum soccum interpretantur fine solo ligulatum.

Cernuare. Cernuare erat labente vestigio in pronum ire, & sæpe etiam labi: quo genere lusus consualibus vti solebant per pelles vnctas currentes, & in caput se iactantes: Varro, *Etiam pelles bubulas oleo perfusas percurrebant, ibiq; cernuabant: à quo vetus est ille versus in carminibus,*

Ibi pastores ludos faciunt cernui consualia.

Idem videbitur esse propemodum, quod Maro libro 2. Georgic. scripsit, *vnctos saliere per vtres*, quod [illegible] Græci dicunt. In Lexico antiquo cernuus & cernulus exponitur petaurista, & cernuere [illegible],

CAPVT XXIIII.

Ancarius, prostomis, lentus, boua.

CEntones mihi sarcire videor aut consuere è diuersis panniculis: sed ea varietate pascor, & huius operis aut nullius propria est. Scribit apud Nonium Lucilius,

Hæc eadem rudet è rostris atq; eiulitabit,
Concursans velut ancarius, clareq; quiritans.

Ancarius. Quem tandē hic ancarium intelligimus? Ancara vrbs Italiæ fuit, in qua, vt reor, vel aliqui patres familias fuerunt operosi & quæstuosi, qui seruorum familias habuerūt, vel vrbs ipsa: quod ex eo suspicor, quòd à familia ancariana lib. 9. cap. 2. Varenum scribit Fabius, nisi hallucinor, interfectum fuisse. Sed & lib. 7. cap. 3. familiæ ancarianæ meminit. serui autem illi opifices & operarij sæpe concursabant, & per vrbem aut agros re aliqua amissa aut vspiam relicta, consternari & quiritabundi vagabantur, quod illis versibus significare voluit, nisi auiua à vero feror, poeta Lucilius. Tertullianus tamen in apologetico, cap. 1. Ancariam Asculanorum deum scribit fuisse, vt ancarios putare possimus esse furiosos, ab illa dea errore immisso correptos. nam vt de furioso loqui videtur Lucilius. Sic in antiquo Lexico bellonarius vocatur Bellonæ furore correptus, id est, [illegible]. posset & ancarius intelligi aliquia è familia Ancariæ sacra. Vt perduellis ab antiquis dicebatur qui postea hostis: sic perduellum quod postea duellum & bellum: Accius,

—— de summa tibi perduellum est.

Prostomis. Postomis imponitur naribus equorū, aut mot sui, ad cohibendam eorum ferociam & tenaciam: eleganter id transtulit ad potores Lucilius, quibus è naribus pocula pendere videntur, hoc versu,

Trulcus postomis huic ingens è naribus pendet.

dicitur autem postomis voce lacessita & læsa, velut epistomis sut epistomium: imò verò tanquam [illegible], id est, additamentum ori adiectum & appensum: atq; ita scribendum videtur. Lentū pro facili Lucilius, quod sanè quàm ratum est, posuit, credo quòd quæ lenta sunt, vt vimina, ea etiam ad opus facilitatē habent:

Lucius Cotta senex Crassi pater huius Paceni,
Magnus trico fuit numarius, soluere nulli Lentus.

Boua. Boua, quam alij boam vocant, papulas toto ebullientes corpore cum rubore significat interdum, vt apud Plinium. sed apud Varronē, *as defraudasse cauponem, bouam luto oblcuisse, tum portitores terram duxe*, cùm scribitur, vas vinarium longum, turgidum, & amplum, bouæque serpenti simile videtur: explicatur & in antiquo lexico boua [illegible].

Bimarcus. Bimarcus nomē Satyræ Varronis fuit, in qua fastum & arrogātiam stolidam & ineptam Romanorum incessebat, quod è Romano prænomine, quo sibi placebant. duplicato indicatur, quasi quis nō semel, sed bis Marcus sit. Sesquivlyssem pro astutissimo & callidissimo in cuiusdam Satyræ titulo posuerat.

Rhinoceros. Rhinoceros Lucilio etiam dicitur qui dente eminente bronchus est: eius versus est, *Bronchus bouillanus dente aduerso eminulo, hic est Rhinoceros.*

Bronchus. Bronchus autem in vetusto lexico explicatur [illegible], qui superiore labro est tumidiore. Horatius libro 1. satyra 4. illudit in Lucilium, quòd verbis Latinis Græca miscuit, quod perstudiosè faciebat, vt è loco quē proferam adparet,

Nunc censes [illegible], [illegible] *illam,*
Non licitum esse vterum atq; etiam inguina tangere mammis?
Compernem aut varam fuisse Amphitryonis [illegible]
Alcmenam, atq; alias: Lædam ipsam denique nolo
Dicere, tute vide, atque disyllabon elige quoduis,
[illegible], *aliquam rem insignem habuisse,*
Verrucam, næuum dictum, dentem eminulum vnū.

Qua

Qua etiam miscella visus est delectari Varro, vt ex inscriptionibus librorum satis apparet: & ex eo quod subiiciam, ne plura persequar, *Quare fit vt lingulacæ obtrectatores tui, iam nunc murmurantes dicant*, κομψότερόν τι μᾶλλον ἢ μωρότερον. Varronis erat Satyra Flexabulorum nomine, in qua de prouinciis administrádia, & tanquam flectendis regendisque prouincialibus disserebat (nam flexabulum instrumentum ad flectendum est) multaque in Magistratuum, vt reor, auaritiam & sordes disputabat. Erat & Hecatombe, in qua de sacrificiis agebat, sumptuosaque sacra reprehendebat, verumque sacrificium esse puræ & integræ mentis precea docebat: ex ea locus elegans effertur, quem ideò adscribam: *Chrysen doulos locat sibi aniculam de lacte & cera Tarentina, quam apes Milesiæ coegerunt ex omnibus floribus libantes, sine osse, & sine neruis, sine pelle, sine pilis, puram putam, proceram, candidam, teneram, formosam.* Dicit autem amicam velut lacteam & ceream. Ceream porrò pro tenera & pulchra dixit, propter cereas imagines, quas in atriis habebant, aliaque opera quæ sequaci & flexibili ceræ natura pulcherrima faciebāt, & mollia erant: vnde & cerea non ab re mollia explicant, qua translatione cerea Telephi brachia lib. 1. ode 13. Flaccus dixit. at ceres lucerna in Martiale est detrita & decolor flauescensq; flore coloris exolescēte, lib. 1. epig. 60. — Cerea.

Cerea si pendet lumbis & trita lacerna.

Erat & Ἐν αὐτῷ περὶ ὡρῶν, in quā de temporibus & negotiis vitæ humanæ tractabat cum hominum semper Satyrica vituperatione. Erat & ταφὴ Μενίππου, id est, sepultura Menippi, vbi, vt reor, hominum illudebat stultam & nimiam sepulturæ & funerum curam.

LIBRI DECIMISEPTIMI FINIS.

ADRIANI TVRNEBI ADVERSARIORVM LIBER DECIMVSOCTAVVS.

CAPVT I.

Veredus, postumus, lar, Promethea iuga, aconitum, Vertagus.

Veredus. PINIO est veredū equum esse qui vehat Rhedam, quę quidem à præceptoribus, & eruditissimis hominum uostræ memoriæ scriptis accepta me in longam ætatem comitata est. Nūc veredum equum puto, qui neq; Rhedam ne cisium trahat, sed vice tamen Rhedæ sit. Id adeò ex Martiale & Ausonio coniicere licet, ne aliis auctoribus testimonium denunciemus. Ille enim lib. 12. epigr. 14. inquit,

Parcius vtaris moneo rapiente veredo
Prisce, nec in lepores tam violentus eat.

Non, vt opinor, qui venabatur, rheda vectabatur. sed & equum esse non rhedam, sequens versus indicat,

Decidit excussus nec rediturus equo.

Ausonius autem apertissimè id etiam indicat epist. 20. his verbis,

Non cisium, aut pigrum cautus conscēde veredum,
Non tibi sit rhedæ, non amor acris equi.

Iterum,

Vel celerem mannum, vel ruptum terga veredum.

vbi in equis viatoriis numeratur veredus. sed & in antiquo lexico exponitur βερίδ: Procopia est equus cursus publici. Isidorus tamen lib. 12. capite 1. veredos esse dictos ait, quòd veherēt rhedas, vel quòd per vias publicas currant, per quas & rhedas ire solitum erat. Postumus, qui post fata parentis natus est, dicitur vulgo: & sanè qui post fata parentis nascebātur, hoc nomine erant: vt Curij filius adoptatus à Rabirio, Rabirius Postumus est vocatus: ac hoc nomen attributum fuisse illis, qui post patris mortem nascerentur ostendit Plautus in Aulularia, Sc. Velim te arbitrari. — Postumus.

Post mediam ætatem, qui mediam ducit vxorem domum:
Si eam senex anum pregnantem fecerit fortuitò:
Quid dubitas quin paratum sit nomen puero Postumus?

Postumus tamen censetur etiam qui post factum testamētum natus est, etiam viuo patrefamiliās: sed & qui post alios liberos vltimúsque gignitur: quomodo libro 6. Æneidos accipiendum censeo,

Siluius, albanum nomen, tua postuma proles.

sequitur enim explicatio,

Quem tibi longæuo serum Lauinia coniunx,
Educet siluis regem regumq; parentem.

Atque haoc sententiam meam confirmat eruditissimus poeta Ausonius epist.14. ac postumum explicat supremum,

Vt quondam in Albæ mœnibus,
Supremus Aenea satus.

Lar. Lar, quod nomen sæpenumero legimus, adeò vt in prænomen abierit, videtur ducem significere vel regem. nam Ausoniua io Monosyl. Viridomarum Gallorum ducē, quē interfecit Marcellos, cuiqoe opima spolia decrexit, Aremoricum lartem, id est gallicum ducem eppellet, ab Aremoricis populis Galliæ, quos multi Aremoticos quàm Armoricos vocare malunt.

Tertia, inquit, *opima dedit spoliatus Aremoricus lar.*

Prometheia iuga. *—an quæ Lecta Prometheis diuidit herba iugis?*

scribit libro 2. elegia 11. Propertiua: quo in loco Promethea iuga vocat Caucasum, vbi nescebatur è cruore Promethei acooitum. etsi enim è vomitu Cerberi prope Heracleam pleriqoe natum ferunt, alij tameo è tabe & sanie Promethei, cuius iecur tundebat aqoila, exortum fabulantur. herbam igitur lectam in Prometheis iugis cùm dicit, veneficia intelligit: Ausonius in Monosyllebis,

Vnde Prometheo de corpore sanguineus ros.
Aspergit cautes, & dura aconita creat cos.

Martialis lib.14. in Apophor.

Non sibi sed domino venatur vertagus acer,
Intactum leporem qui tibi dente refert.

Vertagus. Qois obsecro vos apud Martialem iste vertegus est, & vnde dictus? scimus à nationibus & locis nomine eanibus ioterdum imponi: sed de vertagis populis, aut huiua nominis loco silentium est in literis. mihi quidem vertrahus legendum propè videtur, veluti fertrahus, à fera scilicet trahenda ed dominum. scio ego ioeularem istam visum iri audaciam, & risus excitaturam: sed eam argumento oon leui confirmabo. Grarius poeta vetus vertraham appellare videtur, etsi tempus syllabæ mutat,

Et pictam macula vertraham delige falsa.

Vertagum tamen, vel potiua vertragum tenuerim, & g in vicem elementi b transiisse crediderim, vt in tragola, quam à trahendo nomē habere grammatiei affirmant. sed & tragola retis genua ex eo nomē habet, qoòd trahitur.

CAPVT II.

Solarium, funda, ventrale, adamas supernas, præteritum perfectum penultima breui, laus est publica, intactus grex.

Solarium. SOlarium interdum locus est vbi homines solebant apriceri: fiebat autem in ædibus ad excipiendam aurem & vaporem solis, vnde & heliocaminus quasi solis vaporarium dieebatur: Plautus in Milire, Se. Nisi quidam.

Scio neq; solarium, neq; hortum.

alij putant sectum quoddam fuisse planum & subdiuale. Inde ille festiuus Augusti Imperatoris iocus apud Macrobium libro 2. Saturnalium, capite 4. *quid ergo? vt me populus Romanus dicat bene cultum, in solario ambulaturus sum.* Fundam pro retis genere dici non est ite iofrequens: sed eo nomine cruminam vocari, id verò non passim occurrit: Macrobius, *cumq; accessisset ad sellam, demissa in fundam pauperem manu paucos denarios protulit, quos principi daret, adiecitq;, οὐ κατὰ τὴν σὴν τύχην σεβαστέ, εἰ πλεῖον εἶχον, πλεῖον ἂν ἐδίδουν.* Sed vt rete à similitudine fundæ, qua lapides iactaotur noman hebet: ita quoque loculi peconiarum, quòd specie formaq; fundam referrent. Funda.

Ventrale. In enriqoo qooque lexico scribitur, Venrrale κοιλιόδεσμος, funda. Lepida est Augusti in Mœcenatis affectationem illusio, qua Mœcenatis cacozaliam imitatur venustissimè, sed oon sine obscuritate: *Vale*, inquit, *mel gentium, metuelle, ebur ex Etruria, laser Aretinum, adamas supernas, Tyberinum margaritum, Cilniorum smaragde, iaspis figulorum, berylle Porsennæ.* cùm delieatum alloquatur, delicias rerum gemmarumque loquitur, & locorum Etturiæ nomina, quòd Hetruscus Mœcenas esset, eut virorum qui in ea floruarunt, aut inde oriundi erant commemoratione & appellatione ludos facit. Legendum autem ferè coniicerem, Vale mel gentium Meduliæ, nisi Medulia fuisset Albanorum, vt dicit Dionysius. emendo igitur, mel gentium Velutoniæ. Adamas sopernas, est adamas Etruriæ: etsi non tam supernates Etruriç fuot quàm infernetes. nam qui eam incolunt Apennini plagam, quæ ad inferum mare vergit, quod Tyrrhenum dicitor, infernates dicuntur: qoi latus quod supero mari responder, supernates. sed latius patuit Etruria, & supernares et traoa Appenninum adscripti fueruot, & oppida fortasse quædam Albenorum, vt Medulia. Tyberis in Etruria nascitur. Margaritom igitur Tyberinum: Etruscum Margaritum est. Cilniorum smaragdus dicitur, quòd Cilnij gentiles eraot Mœceoatis. è Cilniorum enim gente stirps eius erat: Tacitus libro 5. Annalium, *Cæterùm Augustus bellis ciuilibus Cilnium Mœcenatem equestris ordinis cunctis apud Romam atq; Italiam præposuit.* Cillinius tameo, ne quid dissimulem, io Tacito legitur. suspicor etism ex Etrurie oriuodos fuisse Figulos, quorum nobilis erat Romæ familia. Adamas supernas.

Steterūtq; media breui. *Steterúntque comæ*, cùm Maro dixit, systolen esse gremmstici dicunt: ego veteres ista præterita sæpe corripuisse reperio. nam & in prologo Eunuchi Terentij in iembiei fioe scriptum disertè est,

—postquam ædiles emerunt.

quo pleriq; omnes offensi emerāt emendant animi libidinē potius quàm veritatē sequentes. Laberius apud Macroblum lib.2. Saturn. capite 7. bis Potuerunt corripuit, *voluerunt multi effugere pauci potuerunt.* Iterum, *etenim ipsi dij negare cui nil potuerunt.* Idem Laberius sic apud eundem scriptorem in mimo loquitur, *Summum ad gradum cùm claritatis veneris, Consistes ægrè, &* ?

quàm

quàm descendas decides. Id ve[illegible] valet, *& potius decides, quàm descendas.* itaq; id quod non dictum est, audiendum tamen est, vt sententia sit absoluta. Sequitur mox, *Cecidi ego: cadet qui sequitur: laus est publica:* id hanc habet sententiam, Laus nulli mancipio datur, nulliusque propria est, sed communis & publica: proinde ad alium subinde transit. Æneid. 6.

Laus est publica.

Nunc grege de intacto septem mactare iuuencos
Præstiterit:

Grex intactus.

id de hostiis iniugibus accipit Macrobius lib. 3. cap. 5. & rectè. impium enim & nefarium esse videbatur, iuuencum ararorem immolare, vt Theon Arati interpres scribit, qua impietate obstringi non videbatur, qui iuuencũ nondomitum nec laboris socium, nec in dominũ munificum mactabat. Sunt tamen qui iam domitas pecudes sacris non puras censent, vt hominum manu & labore rustico contaminatas pollutasque: & fieri potest vt superstitiosa potius quàm religiosa antiquitas vtramque caussam secuta sit.

CAPVT III.

Libertus primus, palmæ lemniscatæ, lemnisci, coronæ lemniscatæ, cædes, Vox liquata, insigne, superum lumen, oræ belli, ansatum telum.

Libertus primus.

MArtialis libro 1. epigram. 4. scribit,

Libertum docti Lucensis quære secundum.

& in quadam inscriptione reperio, FECIT SIBI ET PETIAE COLLIBERTAE PRIMAE VXORI: hæc verba faciunt vt suspicer in patronorũ libertis ordinem quendam fuisse, & quosdam primos quosdam secundos vocatos fuisse, quòd alteri apud patronum priorem locum obtinerent, alteri proximum. ergo primi & secundi dicebantur, vt aliis omnibus potiores: ac fortasse inde factum est vt apud Iurisconsultos tam sæpe nomẽ primi & secundi legamus, quod & attigisse nos ante etiam recordamur, sed tumultuariæ & subitæ scriptiones sæpe eodem reuertuntur. Palmæ victoribus dari solebant, sed in nobiliore victoria lemniscis ornabantur, vt & coronæ: de coronis Plinius lib. 21. cap. 3. *Accesseruntq; et lemnisci, quos adiici ipsarum coronarum honos erat.* hinc à Cicerone dicitur palma lemniscata, pro Roscio, & ab Ausonio epist. 6. scriptum est,

Palmę lemniscatæ.

Et quæ iamdudum tibi palma poetica floret,
Lemnisco ornata est, quo mea palma caret.

Lemnisci Lemniscatæ coronæ.

Lemniscum aut lemniscatam coronam significasse Maro videtur lib. 5 Æneid. cũ ita scribit,

Puniceis ibant cuncti tempora tænis.

est autem lemniscus Syracusanum verbũ, quo stricta angustaq; tænia significatur: Athenæus lib. 9. [illegible]. Vt [illegible] apud Græcos, quod vocabulum cædem significat, sanguis dicitur, ita & apud Maronem lib. 9.

Cædes

—tepidaq; recentem Cæde locum.

id est, tepido sanguine, quod imitatione Græca factum, qui in vtraque lingua versatus est facilè intelliget. Vt apud nos multi perstudiosè nostro sermoni Hispanas & Italas voces admiscent, & de sartagine quadam loquendi inusitata opinionem facundiæ captant: ita & Romani faciebant, qui pro lucernis lychnos dicere solebant, pro lecti pedibus clinopodas. ita illis suarum erat vernacularum vocum fastidium, exterarum & exoticarum iucundus sapor. Lucilius apud Macrobium lib. 6. Saturnalium, cap. 4.

—porrò clinopodaq; lychnosq;
Dicimus [illegible], antè pedes lecti atq; lucernas.

sed in idem ipse vitium incidit, inculcatis subinde Gręcis vocibus, & mixto è Latina & Gręca lingua sermone. In versu Enniano apud Macrobium capite præcedenti, ferrum prępes est ferrum volatile, qualia tela sunt, hastæ, iacula. Ibi autem legendum crediderim, *Aeratæ sonitãt galeæ*, non ærato sonitu. Vox autem liquata in Hostij carmine apud eundem scriptorem videtur esse, quæ liquido gutture diserta claraq; foras editur, quã scilicet guttur ipsum liquat, & liquidam transmittit: atque ab his quæ colo liquantur per translationem id dictum accipio & agnosco. Insigne est id quod in conio galeæ erigitur, vt crista: Ennius apud Macrobiũ lib. 6. Saturn. cap. 1.

Vox liquata.

—inde volans secum abstulit hasta Insigne:

Apicem dicit Maro,

—Apicem tamen incita summum Hasta tulit.

Superum lumen dixerunt veteres lumen è cœlo in terrarum orbem descendens, cuius aura & splendore fruuntur qui viuunt, ad discrimẽ eius luminis, quod arte nobis hic paramus, & quod in infero est hemisphærio, & inferis, quod inferum lumen est: Ennius ibid.

Superum lumen. 6

Cùm superum lumen nox intempesta teneret.

& apud Macrob. lib. 3. Saturn. cap. 9. in carmine deuotionis, *lumine supero priuetis.* Oras pro spatio vsurpauit Ennius, & Maro perdiligenter imitatus est: Ennius libro 6. capite 1. apud Macrobium,

Quis potis ingentes oras euoluere belli.

Oræ belli

id est, tam ingentia belli spatia, quod maximũ & diuturnissimum fuit. Maro 9. Æneid.

Et mecum ingentes oras euoluite belli.

id est, magna belli spatia explicare. Ansatum telum est quod ansam, id est amentum habet: Ennius ibid.

Ansatum telum.

—ansatis concurrunt vndiq; telis. Æneid. 9.

—pinguis vbi & placabilis ara Palisci.

pinguis, valet diues, imitatione Gręcorũ quorum vestigia pedum solo premit libenter Maro. Est enim frequentissimum apud Græcos poetas dici [illegible]. quanquam non me latet aliter explicari à Macrobio, cuius auctoritas veritati præiudicare non debet.

CAPVT IIII.

Thyon, citrus, dij auertentes, prodigia com-

buruntur, lactet ficus, litem suam facere, illatebræ, staticuli, ante cœnam, Iouis manes, gallam subigo, nodus Herculis.

Thyon. Citrus.

THYON, quod apud Homerum est, citrum interpretatur Macrobius: Citrum auté illam crediderim, cuius in Atlante monte nobiles siluę materiam lautis mensarum orbibus suppeditauêre Romanis expetitarum delitiis. Infelices arbores dicit esse Macrobius, quæ sunt in tutela deorum inferorum & auertentium.

Dij auertentes.

auertentes autem deos suspicor velut ἀλεξικάκους καὶ ἀποτροπαίους, qui prodigia portentaque auerruncabant & auerrunci erant, qui & à Persio satyra 5. dij depellentes vocantur. ex arboribus quę sunt eis consecratæ, sunt alaternus sanguine infelix, id est sanguinea & cruenta materia, aquifolium, ruscus, multæ aliæ. his portenta & prodigia mala comburebant. Apud Theocritum quoque in Heraclisco prodigia & portenta aspalatho, paliuro, rubo comburuntur:

Prodigia comburuntur.

at verò purgaméta lustrationis & incantationis post tergum in auersum abiiciebant, & in aquam profluenté mittebant: Maro 8. eclog.

——riuoq; fluenti Tranś; caput iace.

Homerus 1. Iliad.

οἱ δ' ἀπελυμαίνοντο, καὶ εἰς ἅλα λύματ' ἔβαλλον.

Quod in aliis arboribus est flos, id est in ficu lac, id est ὀπὸς, vnde ficus non florere, sed lactere dicitur, vt Macrobius scribit lib. 3. cap. 20.

Lactet ficus. Litem suā facere.

Litem faciebat suam iudex, non solùm qui malè iudicabat, sed etiam qui qua iudicare hora debebat, ad comitium non veniebat: Cincius apud Macrobium, *Inde ad comitium vadunt, ne litem suam faciant.*

Illatebræ.

Illatebras Plautus apud Macrobium à non latendo dixit, *Cuius*, inquit, *ego latus illatebras reddam meis dentibus & manibus*, id est, efficiam dentibus & manibus meis, ne in eius latere quicquam celari possit, ita discerpendo aperiam. Staticulos dare in Catonis oratione apud Macrobium, choream est quandā & saltationem dare non motoriam, sed statariam, qualis erat & in choris γυμνοπαιδικαῖς. *Descēdit*, inquit, *de canterio: inde staticularios dare, ridicularia fundere.*

Ante cœnam.

Cœnæ quædam pars olim ante cœnam vocabatur: ea erat tanquam primi cœnę missus, primusque gustus, & tanquam prima mensa: altera, cœna, quæ erat secunda mensa, in secundis ferculis posita, non tamen in bellariis: Macrobius, *Ex indice Metelli Pontificis cœna hæc fuit: ante cœnam echinos, ostreas crudas quantum vellent.* mox sequitur, *In cœna sumina, sinciput aprugnum, patinam piscium.*

Augustata mensa.

Augustata mensa apud Macrobium est ea quæ augusta facta est, id est, quæ consecrata est: *In templo*, inquit, *Iunonis Populoniæ augustata mēsa est.* Vicarij etiam interdum sunt, qui in vicem aliorum exitio pestique deuouentur, vt in eorum caput expetant ea mala, quę aliis erant euentura, vt in carmine deuotionis, *Eosq; ego vicarios pro me fide magistratuq; meo & pro populo Romano exercitibus legionibusq; nostris do, deuoueo.* Qui Dis pater appellatur & Summanus, id est manium summus, & [illegible]to & Orcus, idem etiam Iouis manes vocabatur, vt in eodem carmine deuotionis, *Dis pater, siue Iouis manes, siue quo alio nomine fas est nominare.*

Iouis manes.

Gallam subigo.

Gallam subigo, in mordaci ioco aduersus Plancum, quod sutor respondit, valet, gallam terq: eam enim sutores tritam atramēto sutorio conficiendo aliis rebus miscent. subest etiam alia turpis significatio ex suspicione & fama, quæ de amoribus Planci & Gallæ manarat. nam Plancus in ea muliere malè audiebat.

Nodus Herculis.

Nodus Herculanus & arctissimus erat, & ita nexus vix vt dissolui posset: vnde & in prouerbium abiit. Noua etiam nupta præcingebatur cingulo laneo nodo Herculis vincto. Is qualis nodus fuerit, qui scire cupit, videat caduceum, in quo angues implexi inter se nodo Herculis deuincti sunt: Macrob. lib. 1. Saturn. cap. 19. *hi dracones parte media voluminis sui inuicem in nodum quē vocant Herculis obligantur.*

CAPVT V.

Astici ludi, Attici, decimæ, elogium: apud Tranquillum in Caligula.

Astici ludi.

ASticI ludi in Caligula càpite 20. non sunt grammaticorum consessui voluptati & oblectationi, vt spectacula principum, sed molestiæ & solicitudini. nam qui sint quærunt: ac plerique Actiacos legunt, & ludos ab Augusto intelligunt institutos in honorem Actiacæ victoriæ, sed sine librorū adstipulatione, in quibus peruetustis partim Attici, partim Astici exaratum reperio. Asticos autem ludos interpretor vrbanos, quòd sint etiam ludi rustici: vel potius Atheniensium ludos, quorum vrbs astu dicebatur. Producitur ab Athenæo lib. 8. in dipnosophistis Charicles περὶ ἀστικοῦ ἀγῶνος.

Attici ludi.

quòd si quis ludos atticos malit, è consuetudine Atheniensium explicabit, qui liberalibus, lenæis, chytris, & panathenæis, id est quinquatribus ludos scenicos dabant. Actiacos tamen ludos ab omnib. interpretibus probatos vix ausim improbare, malimq; legere, cùm præsertim in Italia etiā celebrarentur: Auson. edyl. 9.

Tales Cumano despectat in æquore ludos
Liber, sulphurei cùm per iuga consita Gauri,
Perq; vaporiferi graditur vineta Vesæui:
Cùm Venus Actiacis Augusti læta trophæis,
Ludere lasciuos fera prælia iussit amores:
Qualia Niliacæ classes, Latiæq; triremes,
Subter Apollineæ gesserunt Leucados arces.

Scribit idem Tranquillus in Caligula, cap. 16. *scenicis ludis, inter plebem & equitem causam discordiarum serens, decimas maturius dabat, vt equestria ab infimo quoq; occuparentur.*

Decimæ.

hic ego crediderim decimas esse missilia & tesseras quas spargebat ludis scenicis: atq; ita velut quandam decimam populo Rom. dabat, vt qui decimam bonorum suorum Herculi pollucebant & profanabant: aut qui decimam aliis consecrabāt diis. nam quin ab huiusmodi quadam notione deuerterit significatio in alium deflexa sensum,

haud

haud equidem dubitem. Decimæ quoque ab aliquibus vxoribos dabantur. hinc illa Trachalli inuidiosa exclamatio, *placet hoc ergo? & leges diligentissimæ pudoris custodes decimas vxoribus dari, quartas meretricibus iubent?* Capite 32. *Succinctus,* inquit, *poparum habitu.* popæ, qui victimas immolabant, alio corpore nudo, ab vmbilico ad pedes inuoluti erant veste, quæ limus dicebatur: qui proinde hic succincti dicuntur, & à Propertio lib. 4. eleg. 1. — Succinctus.

Succinctiq; calent ad noua sacra popæ.

Seruius in 12. Æneid. *limus,* inquit, *est vestis qua ab vmbilico vsq; ad pedes teguntur pudenda poparum. Nullus,* inquit Suetonius capite 27. *inspecto elogio:* multis nomē hoc suspecti sermonis est, immò verò peregrinitatis damnatū vrbe Quiritum expellitur, quorum ego iudicio non accedo. in causa est, quod extrita vna litera c, pro eclogio elogium dici animaduerti. Eclogium autem ab ecloge deducitur, hodieque ἐκλογεῖον apud Suidam reperitur. atque hæc sententia haud paulò plus ponderis habet, ratione præsertim nixa, quàm illorum condemnatorum tabella, qui ob ignorationem originis, voces exterminare malunt, quàm Latinam agnoscere: alij quasi ellogium interpretantur, & vnam deperiisse literam censent, & elogium deriuant ab ἐλλέγειν, quòd titulus & testatio sit, oratione cuiusque vel vitia vel virtutes, vel rectè facta vel flagitia & scelera commemorans. hæc cùm probabilia sint, temerè me iudice faciat, qui tantum sibi iuris sumat, vt è tam multis libris vocem tam diu receptam, velut quodam prætoris interdicto eiiciat, nisi meliorem reponat. — Elogium.

CAPVT VI.

Percussit thyrso apud Lucretium, canunt siluæ auibus, alienigena, micæ auri, altè terminus hæret: apud Lucretium lib. 1.

SPEM laudis ambitiosam, qua incensos erat, eleganter ita me deus amet & scite expressit Lucretius lib. 1. hoc versu, — Percussit thyrso.

Percussit thyrso laudis spes magna meum cor.

quem sensum à Bacchi thyrsis traduxit, quorum tacto fanatici & perciti furore reddi homines censebantur, auctore Ouidio scribente in epist. Laodam. ad Protesilaum,

Vt quas Pampinea tetigisse bicorniger hasta
Creditur, huc illuc quas furor egit, eo.

quod Ouidij distichon, literati aut critici vice interpretationē nobis præstat. Eodem in Lucretij libro animaduerti iucūda nouitate continenti attributum esse, quod, vt grammatici loquuntur, contenti proprium est: canunt aues in siluis, aut siluas auibus canere aucupio nouitatis nos delectat. sic igitur scribit, — Canūt siluę auibus

Frondiferasq; nouis auibus canere vndiq; siluas.

eiusdem etiam notæ illud in eodem libro est,

Atq; ideò totum circum tremere æthera signis.

signa enim potius in cœlo tremunt. Solebant in portis vrbium veteres aliqua deorum statuere simulachra, quæ qui vrbes inibant, aut inde exibāt, ritu quodam religionis tacta dextra manu salutare solebant, manumq; ad osculum, vt suspicor, referebant: quod indicat eodem libro Lucretius, his numeris,

— tum portas propter ahena
Signa manus dextras ostendunt attenuari,
Sæpe salutantum tactu præterq; meantum.

Quod quidem breui admonitione duxi notandum. nam exempla quærenti ad probationem suppetent ex auctoribus nō pauca. nunc enim quandam velut obsignationem auctorum nostræ sententiæ fauentium non proferemus, his contenti, quæ probabili coniectura vestigauimus. Etiam non est omittendum alienigena ab eo dici, quæ Græci ἀλλογενῆ vocāt, eamque vocem ab eo belle concinneque Latinè explicatam esse: sic autem ibidem scribit, — Alienigena.

Ex alienigenis rebus constare putetur,
Ossibus & neruis, sanieq; & sanguine misto.

Idem quæ Græci ψήγματα auri, id est minutam auri scobem vocāt, micas auri appellauit non insuauiter, hoc versu, — Mica auri.

Ex auriq; putat micis consistere posse.

Idem quodam antiquitatis sapore condiens suos versus, nō illibenter videlicet pro videre licet aut scire licet vsurpat, quod à Plauto etiā factum annotasse me recordor: sed nihil vetat bis easdem epulas apponere: sic autem scribit, — Videlicet.

Esse videlicet in terris primordia rerum:

quod est, videre licet in terris esse rerū primordia: vt & lib. 2. scilicet pro scire licet,

Scilicet esse globosa tamen, cum squallida constent.

Eiusdem illud lib. 1. 2. & 6. *atq; altè terminus hærēs,* quod de cuiusque duratione & statu ac permansione dicitur, esse traductū auguror à terminis, qui interdum altè defossi depactique sunt: quod cælum video placuisse Maroni, & suę inseruisse poesi à Lucretio sumptum, libro 4. Æneidos, *hic terminus hæret.* Hæc vtcunque carpta è iucundo poemate Lucretij huic illeuimus chartæ. — Altè terminus hęrēs.

CAPVT VI.

Salustius emendatus, deûm virtute, obtentui esse.

INterfecto insidiis Iugurthæ Hyemsale, & Adherbale prælio superato, ita de Iugurtha Salustius scribit, *tum Iugurtha paratis consilijs postquam omnis Numidiæ potiebatur, initio facinus suum cum animo reputans timere populum Romanum.* Hic ego verbum *paratis* subdititium esse, neque quod Salustius sentit, eloqui arbitror, & subrogatum imperitia in locum vicini vocabuli *patratis*. consilia enim iam patrarat, non parabat Iugurtha. quàm autem facilis & procliuis sit error in pretermissione vnius elemēti, quis non videt? sed tamen ne quis hoc inuentū esse meū putet, ita velim omnes existiment, vt maior fiducia verbi sit, me id reperisse in vetustu — Salustius emendatus.

lato & annoso libro, quo fretus & veritare inductus, facilè editiones hic negligo. Sed hic vna peccatum litera est, quæ sensum peruertebat: at verò non longè eodem libro interpunctionibus malè & temerè positis sententia labefactata est. Locus autem sic habet, *si huic imperio fortuna mutaretur, vnà occidendum esse. Virtute ac diis volentibus magni & opulenti estis.* solebant enim res prosperas diis & virtuti acceptas referentes ita loqui, ne sibi eas attribuere viderentur & in deos ingrati esse, neu eorum inuidiam in se commouerent: etsi nonnunquam etiam hominum virtuté tacitam non pretermittebant: Plautus in Trinum. Sc. Quo illhic homo.

Deûm virtute.

Aedepol deûm virtute dicā pater & maiorū, et tua,
Multa bona bene parta habemus.

Idem in Milite, Sc. Cohibete.

Deûm virtute transeuntem hospitio accipi apud me
est comitas. Iterum,
Nam mihi deûm virtute dicā, propter diuitias meas
Licuit vxorem dotatam genere summo ducere.

Obtentui esse.

Quinetiam eodem libro *ostentatui* inoleuit, pro insitiuo, cùm *obtentui* scribēdum sit pro satiuo. sed locum proponam, *Sed quoniam eo natus sum, vt Iugurthæ scelerum obtentui essem.* Simile est illud ex oratione Lepidi, *quia secundæ res mirè sunt vitiis obtentui*: quod è Thucydide tralaticium est, vt ait Seneca 9. declam. lib. cùm præcipua sit in Thucydide breuitatis virtus, ac eum à Salustio victum esse & in suis castris cæsum dicit. *Mutari* etiā duobus locis degenerasse animaduerti: vno in mutuari, altero in multari. scio equidem ista non magnam mereri laudem: & cùm purgantur optimi scriptores, ea opera muneris est laboriosioris quàm honestioris. Verumtamen locos subiiciamus. *Quia*, inquit, *neq; materia in agris, neq; ab Hispanis emendi, aut mutuandi copia erat.* ego exemplaria secutus perantiqua *mutandi* lego, & ad permutationem rerum antiquis solitam vel emptionem refero. nam mutuatio hic non perinde conuenit. Alter est locus, *tamen quia mortis metu multabantur, sicut regi libuerat pax conueniit*. sine controuersia hic omnino quadrat *mutabantur*: nam metus mortis eorum animos mutabat, & ita in antiquis reperitur libris: quia tamen multari hic conuenire non ineptè potest, locus illis duobus verbis controuersus relinquitur. inclinat tamen magis animus in alterum, & libentius secundùm *mutabantur* litem dederim. Vnum æquè iuris dubij apponam, *Et vobis æterna sollicitudo remanebit, cùm intelligetis aut seruiendum esse, aut per manus libertatem retinendam.* in libris antiquæ fidei reperi, *& vobis alterna sollicitudo*, fanè perquam bono sensu. alterna enim sollicitudo est, aut seruiendum aut manu libertatem asserendam: sed hic etiā locus à me vt lutis cōtrouersi positus esto.

CAPVT VIII.

Silena, acutæ Satyrorum aures, Aegipanes.

MIHI Luciani festiuissimi & politissimi scriptoris libellum legenti animi causa, qui inscribitur Deorum concio, quædam occurrerunt, quę ad explicandos & illustrandos auctorum nobilium locos apprimè conducere videbantur. ea ego commendaui huic chartæ. Scribit enim de Sileno, *ὁ δὲ φαλακρὸς γέρων, σιμὸς τὴν ῥῖνα, ἐπὶ ὄνου τὰ πολλὰ ὀχούμενος*: quo illud Lucretianum lib. 4. aperitur, *Simula, silena est.* Nam cùm Silenus compressæ naris & simæ sit, ex eius vitio excogitata est speciosa in amica excusatio deformitatis, quæ eadem in deo sit, vt propè venustum videri debeat & decorū qđ in diis reperiatur, qui omnia labia & turpitudinis expertes habentur. Scribit mox idem, *οἱ δὲ σάτυροι, ὀξεῖς τὰ ὦτα, καὶ αὐτοὶ φαλακροί.* hoc simul atque legi illicò percussit animum, illud esse quod ab Horatio lib. 2. ode 19. cantatur,

Silena.

—& aures Capripedum Satyrorum acutas.

Acutæ Satyrorum aures.

non enim, vt opinor, acutas dicit, acutè & attentè audientes, & Bacchi canticis operā dantes, & arrectas, sed in acumen fastigatas atque collectas. Horatius autem Satyris, vt & multi alij, caprarum tribuit pedes, quos esse Panis potius Lucianus dicit. sic eñ de Pane scribit, *ὁ μὲν κέρατα ἔχων, καὶ ὅσον ἐς ἥμισυ ἐς τὸ κάτω αἰγὶ ἐοικώς.* Ita, vt censet Lucianus, dimidia sui parte caper est Pan: vnde & promptum est intelligere qui apud Melam lib. 1. sint Aegipanes, ita scribētem, *Aegipanum quæ celebratur forma est.* Homines autem ferebantur esse monstrosi & biformes, mixti ex homine & capro. qui autem Panes à Græcis vocantur, eos Latini videntur addita aspiratione faunos vocare: etsi non me fallit, Latinorum vel Aboriginū potius quendam regem Faunum fuisse. Scribit Lucianus, *καὶ ἤδη πᾶς λίθος, καὶ πᾶς βωμὸς χρησμῳδεῖ, ὃς ἂν ἐλαίῳ περιχυθῇ καὶ στέφανον ἔχῃ.* quo quidem ex loco intelligimus eam fuisse veterum superstitionem, vt simulachra religiosè pieq; oleo perfunderent, huncque cultum superis gratissimum & acceptissimum putarēt. quæ cùm ita sint, quis non videt meridiana luce iam clarius esse, quod à Lucretio nō admodū religioso scriptore, nisi me hic tenuissem Impium appellassem, li. 5. canitur, *velatum Vertier ad lapidem.* Eodem illud Philostrati iam à me prolatum pertinet, *καὶ τὸ λίαν ἀλείφεσθαί τε καὶ οἱ ἐστεφανωμένοι τὰς ἀρχάς, ἐξηλλάχασι τὸ εἶδος.* Vt igitur qui in saltu aut silua feras captāt, si non inuita Diana opus mouent, & nemora solicitant, ferinæ aliquid domum reportant: sic nos, si cuipiam idem videri potest, ea fortasse non inuita nec aduersa, ex amœnissimo viuario Luciani, illa quæ præscripsimus, venati sumus.

Aegipanes.

CAPVT IX.

Quædam in x. epistolarum ad Atticum animaduersa, Summarius, suus lectulus.

MIHI librum x. epistol. ad Atticum peruolutanti, loci quidam occurrerū t, properantem morantes, manumq́ue iniicientes diutius vt hæterem, neque qua vellem celeritate

tate chartas versarem. quos igitur velut obices offendi, hic ego eos aliis remouere conabor ne ad eos pedem fortè offendant. Cùm igitur epist. 1. ait, *nisi fortè iste summarius et potest persuadere*: significari puto hominem seditiosum, & belli ciuilis cupidum, atq; adeò paruum quendam Marium. hominem quæstuosum & auarum sordidumq;, non desunt qui interpretentur à summis pecuniarum: sed & nummarium etiam qui legat reperias. nos ita quid sentiremus exposuimus, vt de istis sententiis nihil detractum malignè vellemus. At verò quod in eadem epistola scriptum est, ὑπέρευγε ἐκείνῳ, in vitio est, quod emaculabitur si εὖγε scribatur, quæ exclamatio Græca est loci sententiæ peraccommodata. nam in epistola sæpius Atticus laudans Trebatiũ de Repub. rectè sentientem, factumque Cæsaris damnantem, & partes optimatum probantem, & à Cæsare deficere parantem, εὖγε exclamationem posuerat. Illud alterum multò vitiosius est in duabus epistolis ita literatum, vt legi non posit, epist. 2. ΜΗΤΣΑΧΑ *iam adest*. in epistola penultima lib. 9. *nec expecto quidem* ΑΔΑΤΣΑΧΑΝ *illam tuam*: vel vt alij edunt, ἀλλ' ἀναπλοῦν. Ego verò diu multumque scrutatus quod verbum & ad sententiam aptissimum, & ad scripturæ vestigia propinquissimum esset, ἀναπλεύσιμον scribẽdum esse augoratus sum, vt sit ἀναπλεύσιμα ὥρα vel ὥρα, id est idoneum tempus nauigationi. nam post Idus Martias natalis erat nauigationis, qui spectaculo quodam celebrabatur. at verò certior meliorq; tempestas est à nonis Aprilibus: aut exortum Vergiliarum aut succularum, id est ἀνατολὴ πλειάδος aut ὑάδος iam adesse dicit, cùm non ita longè absit, vt iam iamque nauigandum sit. denique significat sidus aliquod, quod expectandũ esse monuerat Atticus, neq; antè ex Italia soluendum. Sunt & qui ἀναπλεῦσαι legunt, vt sit temporis mutatio & anni. Quin etiam 6. epistolæ scripturam sic constituendam suspicor è vereri libro, *Quod malum scilicet tantũ? denique quid turpius? Anni valde hic in absentes solus tuli scelus, eiusdem cum Pompeio, & cum reliquis principibus non feram?* Ego, inquit, tuli vnius anni scelus in absentes Pompeianos, qui ab Italia absunt: cũ eis coniunctus non potero eiusdem Cæsaris scelus ferre in Græciam cùm venero? quod autem dicit, *ne condamus quidem*, ad absoluendam sententiam rationem reperi desiderat. sed, inquit, ne numerum subducamus, nec rationem condamus: aliter scriptum reperi, *ne condimus quidem, vt possimus*. Illud porrò eadem epistola, *nisi fortè me Sardanapali vicem in suo lectulo mori malle censueris*: in suo, est, in proprio: qua in notione persæpe ponitur. Epistola 9. *& adijcit à Postumia & Seruij filij*, subuitiosum est, *filio*que emendandum, vt in proxima epistola, *Rogor enim ab eius vxore & filio*. Sunt & eadem epistola illa Græca eluxatis locoque emotis elementis non sana, ἦθος ἀκίνητον: ego ἦθος ἀκόλαστον literis transpositis lego. laudat enim indolem & ingenium pueri, mores improbat, quos tamen dicit formari posse, si modò doctrina virtus comparari potest. Illud autem epist. 14. *habes Scytha* ἵππον, prouerbium est, quo significat, Atticum simulare proficisci ab Italia velle, sed retineri & fingere, & prohiberi à Curio. Σκύθης ἵππον ἰδών, prouerbium est à Suida relatum de Scytha, coram aliis auersari se simulante cadauer asini, quibus digressis vesci eo cœpit. Idem initio Iliados ab Eustathio de Scytha equum mortuum coram aliis inspiciente & abominante narratur. Appellat & in epistolis ad Atticum Philotimũ, cuius ipsi suspecta erat in versandis nummis & tractandis rationibus fides, φυράτην elegantissimè, vt rationum conturbatorem. sic in antiquo lexico legi appellari decoctorem & interuersorem, vt interuersionem φύραμα.

Summarius. | Cicero emendatur. | In suo lectulo.

CAPVT X.

Quædam in decimo libro ad Atticum obseruata, fretense mare, fretenses, vtriculus, æquinoctium.

NOVI semper aliquid occurrit dùm veteres libros relegimus, & semper offert sese aliqua occasio de antiquitate bene merendi, & exulantes voces in suũ domicilium laremque restituendi, vel semisepultas eruendi, & in suo fundo retinendi. Scribitur lib. 10. epist. 4. ad Atticum, *Quod mihi mandas de quodam regendo*, ἀρκαδίαν. malui aliquãdo diducta voce ἀρ' ὁ Αἴας legere omnibus elementis seruatis, quàm vel ἀρχαίαν inducere, vel ἀρκαδίαν inferre. ac locum à Cicerone significatum, & Indicatũ putabam ex antiquo aliquo poeta in hanc sententiam, An tibi ô Aiax fidem facit corrigi posse? quasi innuat non posse. sed additamento elementi ἀρσακίαν legere quispiam malit, vt difficilẽ prouinciam indicet, Parthiamque debellandam: vt ab Arsacis nomine vrbs Arsacia regnum Parthorum significet. Fortasse legẽdum ἀραιὰν ἄραν, tenuem terram, quod de irrito labore vsurpabitur non inconcinnè. Cùm tamen reperiam in optimo libro, cuius mihi copiam vir & humanissimus & doctissimus Lambinus fecit, ἀρκαδίαν, labor, vt Arcadiam legam, & allusum putem ad versum,

ἀρκαδίαν μ' αἰτεῖς, μέγα μ' αἰτεῖς, οὔ τοι δώσω.

Vidi qui ἀρκαδικὸν legeret, & Herculis aliquam prouinciam & ærumnam intelligeret. Epistola sequenti scribitur in plutearis veterum bibliothecarum libris, vt Victorij boni & eruditi viri fide referimus, *Adriatico mari Dolabella, fretensi Curio*: sed emendatorum opera duæ voces in vnius sedem irrepserunt, *freto Siciliensi*: ego à superiori mare repetendũ esse reor, vt quemadmodum mare Adriaticum dicitur, sic & mare Fretense dicatur, quod Siculum fretum est. Nam & milites qui ex illa ora deligebantur, Fretenses appellabatur, & in veteribus monumentis legionẽ Fretensem legimus, quæ quidem facilè mihi persuasit, vt contra hominum auctoritatem in scriptoribus rea veluti nouas molientium

Fretense mare. | Fretenses.

molientium antiquæ vocis ius tuerer. Sed & eodem libro, epist. 11. scribitur, *ego verò vehiculo, si nauis non erit, eripiam me ex istorum parricidio*. cùm in Gręciam transmittere Cicero paret, quid ei vehiculo est opus? nisi si Neptuni quadrigas, aut deorum marinorũ hippocampos, aut Nereidum Delphinos, quibus per mare vehatur, intelligit: quod equidem nõ puto. igitur cùm vehiculo non magis in mari locus sit, quàm in terra nauigio, meritò corruptæ vocis suspicio oboriri potest, quam & auget è puluerulentis archiuis & tineariis, vt ita dicam, libris eruta scriptura, quam Victorius retulit: ea est, *vellunt ridiculo*: quas quidem duas voces dum sæpius considero, & quid Ciceronem dicere voluisse verisimile sit expiscor, vocemq́; rimor aliquã, quàm proximè ad literaturam veterem accedentem, tandem sic statui legendum videri, *vel vtriculo*, non inuita, vt opinor, Minerua: vt sit sensus, si nauis copia mihi non erit, vt in Græciam traiiciam, nataturus eo sum. Nã milites plerumque subiectis vtribus incumbentes fluuios transmittere solebant, vt in historiis legimus. Cicero autem qui tanto transmißionis studio teneretur, vel non iusto vtre, sed paruulo vtriculo se mare tentaturum, & tranaturum per superlationem dicit: quanquam nec malè coniiciũt, qui lintriculo legunt. Videor etiam ex eo libro animaduertisse, quod mediusfidius perscriptione dignum existimaui, æquinoctium non tantùm esse illud breue tempus vnius aut duorum dierum, quo æquantur spatia diurna nocturnis: sed longiorem temporis tractum & interuallum, vt ab ipso verno æqui noctio propè ad vergilias. Verba sunt Ciceronis epist. penult. huius libri, *Nunc quidem æquinoctium nos moratur, quod valde perturbatum erat*: atqui hoc Cicero scribit 17. Calend. Iunias.

Vtriculus

Aequinoctium.

CAPVT XI.

Ducere epos, infelicibus lignis Vrere, Viuere rectè, rectè conuiuari, rectus apparatus.

ABerrare aliquando licet, & huc & illuc vagari, cùm & in cœlo nõ certam omnia sidera sedem habeant, sed quædam erronum & nomen & incertas vias habeant. In hunc & illum scriptorem excurremus, vt aliquid huic adornando capiti colligamus. Horatius libro 1. satyra 10.

Fortè epos acer, Vt nemo ducit Varius.

Ducere epos.

quo sensu dictum accipimus? equidem illud *ducere* tralatitium arbitror, vt ex metallo multa dicuntur duci: vnde & ἐλάσματα etiam laminę dicuntur, quia ducuntur. nam cudendo malleis ita aliquando metalli materia ducitur, & informatur in effigiem aliquã: quod quia operose fit, & duta materia est, eoque magis quo maius opus informatur, idcircò de heroico Varij opere dixit,

Fortè epos acer Vt nemo ducit Varius.

Non est tamen supprimenda librorum antiquorum auctoritas, in quibus reperio,

Vt nemo Varius: dictu molle atq; facetum.

Etiam è marmore duci aliquid dicitur, sed æquè translatè, vt apud Maronem 6. Æneid.

——Viuos ducent è marmore vultus.

Illa autem puella Catulli, quæ vouerat se daturam Vulcano lectißima Volusij poetæ carmina, epigram. 34.

Infelicibus vstulanda lignis:

cur obsecro infelicium lignorum in voto meminerat? Equidem id non temerè à poeta scriptum arbitror, & necesse est hoc ignorato de gratia & venustate epigrammatis multum perire. Sciendum igitur veteres solitos esse plerumque prodigia & portenta sic procurare, vt exurerent lignis infelicibus: Macrobius lib. 3. Saturnal. cap. 20. *Arbores*, inquit, *quæ inferiorum deorum auertentiumq́; in tutela sunt, eas infelices nominat*: subiicitque, *quibus portenta prodigiaq́; comburi iubere oportet*. Græci ea spinosis lignis, quæ infeliciora videbantur, comburere solebant, & cinerem in profluentẽ proiicere: Theocritus de anguibus, quos Hercules in cunis eliserat,

Vrere infelicibus lignis.

κάγκανα δ' ἀσπαλάθω ξύλ' ἑτοιμάσατ' ἢ παλιούρω,
ἢ βάτω ἢ ἀνέμῳ δεδονημένον αὖον ἄχερδον,
καίετε δὲ τώδ' ἀγρίω ἐπὶ σχίζῃσι δράκοντε
νυκτὶ μέσᾳ, ὅκα παῖδα κανεῖν τεὸν ἤθελον αὐτοί.
ἦρι δὲ συλλέξασα κόνιν πυρὸς ἀμφιπόλων τις
ῥιψάτω εὖ μάλα πᾶσαν ὑπὲρ ποταμοῖο φέρουσα
ῥωγάδας ἐς πέτρας ὑπὲρ οὖρον.

Ergo Catulli puella, vt malum quoddam prodigium, vouerat se crematuram versus optimos Volusij lignis infelicibus, eaque latet in epigrammate arguta lasciuia. Hanc autẽ consuetudinem paulò antè etiam indicauimus. Solebant & prodigia portentaque in vltimas terras dicere deportanda esse, & in mare deferenda, vt legimus semimares delatos & demersos: quod & prodigiis aliis faciebant: Tibullus lib. 2. eleg. 2.

Prodigia indomitis merge sub æquoribus.

Cœna autem recta in Latinis auctoribus, cœna est lauta, opipara: vnde & rectè conuiuari: Tranquillus in Vespasiano, cap. 19. *sed & conuiuabatur assiduè, nec vnquam nisi rectè & dapsilè*. Sic rectè viuere, pro lautè viuere & opiparè Seneca epist. 123. lib. 22. vsurpauit. inquit enim, *hanc petunt omnes isti, qui vt ita dicam, rectè viuunt*. Apud eundem epist. 111. lib. 19. rectus apparatus est lautus. *Non*, inquit, *magnam rem facis, quòd viuere sine recto apparatu potes*. sed & vnctũ rectè Horatius eadem notione pro apparatè condito cibo dixisse mihi videtur in arte poetica,

Viuere rectè.

Rectus apparatus.

Si verò est, inquit, vnctum rectè qui ponere possit.

CAPVT XII.

Rectus talus, ter crepuit sonum, noualia, caput alli, afflare, tergere palatum.

HOC quoque capite, vt & superioribus, multa cuiusq; modi miscemus. qui enim hoc genere scribendi prodesse plurimùm cupit,

pit, necesse est diuersa colligat, aot chartas perdat. Rectus talus esse videtur eorum qui stant, qui cadunt, eorum non rectus. hinc illæ duorum poetarum, Horatij libr.2. epist.1. & Persij sat.5. elegantes translationes,

Rectus talus.

Securus cadat, an recto stet fabula talo.

Et, *——tibi recto viuere talo Ars dedit.*

Id eò dico, quòd sententia facilius informatur origine translationis non ignorata. qui enim eam indicat, veluti digitum ad fontem intendit. Talus autem in suffragina animalium talum habentium, dum stant, rectus est: Aristoteles lib.2. de histor. animal. cap.1. [illegible]. Sed & in talis lusoriis, cùm ita euenit, vt talus in latera quatuor non cadat, sed in extrema, & tanquam capita, quod perquam rarum est, rectus esse dicitur: Cicero lib.3. de Finibus, *ita iacere talum, vt rectus assistat.* Nihilo secius & illud non habet explicationem satis apertam libro Carminum 2. ode 12. scriptum,

Lætum theatris ter crepuit sonum.

Ter crepuit sonū

Sed existimo in plausu dando veteres solitos esse ter voce significationes lætas dare, & manuum plausu, idq; pro multo existimatū esse. Hinc illud lib.1. ode 1. suprà à nobis expositū,

Certet tergeminis tollere honoribus.

nam perspicuè de populi theatrali plausu accipiendum est: vt & illud Maronianum libro 2. Georgic. *——hunc plausus hiantem*

Per cuneos (geminatus enim plebisq; patrumq;)

Corripuit.

Ex illa ter crepandi plaudendiq; consuetudine est à Propertio lib.3 eleg.10. scriptum,

Et manibus faustos ter crepuère sonos.

Illud Maronianum 1. eclog. quale tandem est,

Nouales.

Impius hæc tam culta noualia miles habebit,

Barbarus has segetes?

hic ipsa meridiana luce clarius est, nouales à segetibus separari. nam segetes terrę satę sunt: nouales terræ quæ cessant, vt nouentur postea & arentur: vt 1. Georg.

Alternis idem tonsas cessare nouales.

Itaque in nouali pecua habebantur & delectabantur, quòd herbosum sua sponte cùm inaratum solum est, reddatur: Columel. lib.6. cap.1. *cùm ille quam maximè subacto & puro solo gaudeat, hic nouali graminosoq;.* hic Columella pastorem ab agricola distinguit, quòd alter subacto, alter nouali gaudeat solo. At verò illud Persianum 5. satyra è superstitione antiqua dictum est,

Caput allii.

Incussere deos inflantes corpora, si non

Prædictum ter manè caput gustaueris alli.

Alliorum enim capita ad multarum noxarum depulsionem valere animis vetustas imbiberat. Columella etiam ouis quæ incubantur, substerni vtiliter aduersus tonitrua putat: eius verba sunt lib.1. cap.5. *Plurimi etiam infra cubilium stramenta graminis aliquid, & ramulos lauri, nec minus allij capita cum clauis ferreis subijciunt, quæ cuncta remedia creduntur esse aduersus tonitrua, quibus vitiantur oua.* & tamen mirum est ab Ægyptiis id imperatum fuisse, vt fingit Persius, quorum religione alliū in diis numerabatur, & per allium iurabatur: vnde & Plin. lib.2. Nat. histor. cap.7. scribit, *per fœtidos cibos & alia similia iurantes.* sed ad Græcorum consuetudinē & Romanorum Isiaci multa accommodabāt. Illud autem Horatianum lib.2. satyr.8.

Canidia afflasset peior serpentibus afris:

Afflare.

ex eo tractum est, quòd quæ alioqui salutaria suo halitu afflauit serpens, venenata redduntur, vt fungi, quemadmodum Plin. lib.22. cap. 22. & 23. scribit, sed & solo afflatu serpētis interimuntur pulli. Colum. lib.8. c.5. *cauendumq; ne à serpentibus afflentur, quarū odor tam pestilens est, vt interimat vniuersos.* At verò lib.2. eiusd. lib. *quam gallina tergere palatū*, sic dictum accipio, quasi quædam in eo sordes eluantur sibi succo & sapore. sic detergeri dicitur fastidium, quasi in palato insideat humor aliquis fastidium patiēs, quo detracto auiditas & appetentia gignatur: Columella, *quæ in auiarijs quoq; desidentium detergēt fastidia, faciūtq; auidiorē volaturā, quod maximè expedit.*

Tergere palatum.

CAPVT XIII.

Rapis vescitur Romulus, ferula vapulare, Diespiter, Athenis dimidium licet Alexandriæ totum, consul pomeridianus.

CRedidisse videntur prisci non tantùm nectare & ambrosia deos pasci, verumetiā vilibus quibusdam cibis, vt Romulum rapis: credo de paupertate illius seculi, quo Romulus vixerat. Proinde quasi in cœlo ijsdem cibis victitet, quibus in terra alebatur. Saneca scripsit in apocolocyntosi, *sit q; è Repabl. esse aliquem qui cum Romulo possit feruentia rapa vorare.* Martialis libro decimotertio,

Romulus rapis vescitur.

Hæc tibi brumali gaudentia frigore rapa

Quæ damus, in cælo Romulus esse solet

Sed eodem in Senecæ lib. scribitur, *& proximo munere inter nouos auctoratos ferulis vapulare placet.* Nouos auctoratos hic dicit, q nuper mercede conducti sunt, vt depugnent, qui pro auspicio ferulis vapulabant, cùm ipsi ferro carerent, & alij gladiatores per ludibrium ferulis eos cæderent, vt pueros ludimagistri. nam aduersus eum qui ferrum habuisset, cuius temeritatis esset ferula batuere? Hinc scripsit Martialis in præfatione lib.2. *Denique videas an te delectet contra retiarium ferula.* Diespiter autem in eo loco filius Nicepotæ dicitur imitatione Romana & Græca. solebant enim cùm quem nominabant, cuius filius esset adiicere. sed Nicepotes iste suboffendit me, & Iaperi legere mallem, vel potius Nicephori. nam, etsi fortè ab Iapero non deducitur Diiouis stemma, tamen sic pro suo iure scripsisse Senecam quispiam crediderit. Hic autem (vt hoc non prætermittam) videtur Diaspiter esse diei & lucis pater, qoique manè regit, quo tempore nummularij res suas gerunt, non perinde post meridiem. In antiquo tamen lexico reperio Diiouem esse [illegible]. Sunt paulò antè quædam

Ferulis vapulare.

Diespiter.

in eo

in eo libello corruptissima, quæ si, vt subscribam, legantur, fine sensu frigida & inepta non iacebunt, *Eius preces non tulissent illum deum ab ioue, quem quantum in illo fuit, damnauit incesto: qui Lucium Sillanum generum suum occidit, sororemq; suam.* quod enim per libros percrebuit, *princeps Oropen*, nec intelligo, & solum Sibyllæ explicatu facilius credo. sed & multò pòst sic lego, *Quare, inquit, quære sororē suam? stulte stude: Athenis dimidium licet, Alexandriæ totū*: hoc sensu, Alexandriæ quiduis facere licet, & Ptolemæi suas sorores incestarunt: Athenis licet dimidium. legimus enim apud Athenienses fuisse sorores in matrimonio fratrum: Cimon enim sororem Elpinicen duxerat vxorem. sed huius incesti maior erat & impunitas & licentia apud Alexandrinos. Aut hoc ait, Quia Athenis vterinas ducere nō licebat, cùm liceret germanas eodem patre natas: Philo, ὁ μὲν οὖν Ἀθηναῖος Σόλων ὁμοπατρίους ἐφεὶς ἄγεσθαι, τὰς ὁμομητρίους ἐκώλυσεν. Contrà Lycurgus in castas nuptias censuit germanarum sororum, vterinarum permisit. sic illi dimidium concessêre. Sed Ægyptij omnium sororum nuptias legitimas habuêre: Philo, ὁ δὲ τῶν Αἰγυπτίων χλευάζων τὴν ἑκατέρων εὐλάβειαν ὡς ἡμίεργα διατεταγμένων ἀφθονίαν εἰς ἀσέλγειαν, τὸ δυσεξάλειπτον ἀνδράποδον κακὸν σώματι καὶ ψυχαῖς ἀκρασίαν, καὶ παρέσχεν ἄδειαν ἁπάσας ἀδελφὰς ἄγεσθαι. Quia, inquit Seneca, *Romæ mures molas lingunt, hic nobis curua corrigit.* Quia, inquit, mures Romæ, quod ipsis solitum est & vsitatum, molas lingunt, idcircò censoriam iste distringit seueritatem, vt curua corrigat. Atq; hic significat genus hoc incesti frequens fuisse Romæ, vt fratres cum sororibus se consuetudine stupri contaminarent. Solent autem mores molas lingere, vnde & apud Homerum λειχομύλης in batrachomyomachia nominatur. Quod deinceps est, hunc sensum præ se fert, Permiseram vobis patres conscripti, vt quod assolet, Claudium interrogaretis: solēt enim & testes & rei interdum interrogari. *Vos mera vapalia fecistis*, id est, vos disciplinam curiæ neglexistis. quod enim fecistis, merum rus est, & Afrorum mapalibus incondirisque casulis, & rudibus pastorum tuguriis persimile, non vrbanum, nec decorum, neque scitum, neque elegans. hic igitur, qualemcunque eum existimare oportet, quid de vobis existimabit, cùm sine disciplina, velut alias res agentes, sic ineptè vos geratis? Ianus pomeridianus est cōsul, credo quòd cùm meridie plenum sit forum (nam hoc tempus πλήθουσαν ἀγορὰν vocant) post meridiem frequentissimo iam conuētu fœneratores æs locabant, quod Romæ ad Ianum fiebat: vel potius, quòd cùm Romani magistratus nihil serium post meridiem inchoarent & agerent, ociosus & superuacaneus esse videatur, & nō necessarius, sed imaginarius & in speciem consul. Immò verò consul potius serò factus, vt omnium senex, iocosè significatur: Seneca libro 3. quæstion. natural. *Nunc verò ad rem seriam, grauem, immensam, pomeridianis horis accessimus*: id est, serò. At diespiter nummulariolus vocatur, & ciuitatulas vendere solet, quòd minutus esset fœnerator, & paruulas ciuitates haberet obæratas, quarum nomina cùm venderet vel delegaret, vendere ciuitatulas dicitur.

Athenis dimidiū. Alexandriæ totū.

Cōsul pomeridianus.

CAPVT XIIII.

Mille passum, scitamenta, persolus oculus, cereales cœnæ, chari mei.

VEL manè etiā *mille passum commoratus cantharū*: versus est Plautinus in Menæchmis, Sce. Ni mala ni stulta. in quo commorandum poetam illum tractantibus & diutius hærendum est in quærenda sententia. ego mille passum more antiquo, pro mille passuum dictum facilè mihi persuadeo, vt & Lucilius apud Macrobium lib. 1. Saturn. cap. 5. est locutus,

Mille passum.

Hinc milli passum qui vicerit atq; duobus.

nam de passo intelligere inscitum esset. Igitur mane mille passum, valet, tantū temporis mane quantū satis est peragrando mille passuum spatio. In eade fabula, Se. Anime mi. scribitur,

Atq; aliquid scitamentorum de foro obsonarier.

Ego vnius elementi adiectione lego *scitamentorum*, vt scita edulia significentur, quo vocabulo & Apuleius non omnino malus auctor, & antiquarum vocum vsurpator vtitur. eius verba sunt libro. 10. de Asino aureo, *bamos, lacertulos, plura scitamenta mellita.* In eadem fabula, Sc. Ni mala ni stulta.

Scitamenta.

Clàm vxorem vbi sepulchrum habeamus, & hunc comburamus diem:

hanc sententiam habet, Vbi mortuo die & exacto genium curemus & epulemur. nam mori diem dicebant: Papinius lib. 4. siluarum,

Dies moritur.

Iam moriente die rapuit me cœna benigni Vindicis.

sed & dies componi vt mortuus, id est sepeliri dicebatur: Maro 1. Æneid.

Antè diem clauso componet vesper Olympo.

Eo autem tempore cœnare veteres solebant, ita ex morte & sepulchro diei cœnandi tempus intellexit, proinde quasi cœna sit eius bustum & sepulchrum. Mox autem lego, *persolum effodito oculum*, ita flagitante atque adeò efflagitante versus modulo. Persolum autē oculum cùm dicit, se luscum esse significat, & particula augendi data est verbo, quod omnis expers est incrementi: Ibidem,

Persolus oculus.

Inde vsque ad diurnam stellam crastinam perpotabimus.

Diurnam stellam vocat eleganter luciferum, vt hesperum noctiferum vocauit Catullus. Scen. Iuuentus,

Cereales cœnas dat, ita mensas extruit.

Cereales cœnæ.

Cereales cœnas appellari suspicor opimas & lautas, & multis ferculis oneratas, quòd Cerealibus populariter solerent genio indulgere, id quod è Marone intelligi potest 1. Georg. sic scribente,

In primis venerare deos, atq; annua magnæ
Sacra refer Cereri lætis operatus in aruis.

Extremæ

Extremæ sub casum hyemis iam vere sereno:
Tunc agni pingues, tunc sunt mollissima vina.

Sed & ante messem ei sacra faciebant, & epulabantur, vt ex eodem Marone intelligimus, educatrixq; hominum Ceres dea erat: inde & auras Cereales, quæ educant & alunt fructus Plin. lib. 15. cap. 19. de caprificatione loquens vocauit, *intus solem primo secum inducunt, Cerealesq; auras immittunt foribus apertis.* *Ni mala* autem *ni stulta sis*, more antiquo cum Seruio dictum esse suspicor, pro, Ne mala, ne stulta sis, quod & antè à nobis est obseruatum. Sc. Iuuentus.

Cari mei.

Domi domitus sui vsq; cum caris meis,

cùm dicit parasitus, ex ambiguo ludit festiuè. nam & chari dicuntur liberi, & cari cibi quibus vesci assueuerat, cùm præsertim se nihil dicat mox comesse, nisi quod carissimum est, vt cùm de charis liberis loqui videatur, cibos tamen perspicuè auditorem, fallens intelligat. Ibidem,

Hi quoq; iam cari qui instruuntur, deserunt,

cùm dicit, se destitui nummis dicit, quibus cibi parantur: vel, *Id quoque*, vt alij legunt, *iam cari qui instruuntur deserunt*: hoc sensu, Id quoque accidit, vt cari cibi qui instruũtur in mensa, & tanquam in acie collocantur, desertores esse incipiant, nec locum teneant. Itaque hanc posteriorem scripturam & concinniorem, & Plautinis facetiis digniorem arbitror. Charos autem liberos dici è Lactantio cognosci potest, ita lib. 6. cap. 12. scribente, *cùm sciat se charos suos deo relinquere, nec his vnquam præsidium defuturum.*

CAPVT XV.

Madere, miluina, viaticatus æstiuè, æstiua supellex, nauales pedes, peniculus, somniare ritu canterino, census capere.

Madere.

VEteres madere pro coqui vsurpasse satis multis docere exemplis possum: vt Maronis 1. Georg.

Et quæ nunc igni exiguo properata maderent.

& Plauti in Persa,

Collyræ facite madeant & colyphia.

& Menæchmis, Sc. omitem.

Iam ego hæc madebunt faxo, nil morabitur.

Rursum, *Madida quæ mihi apposita*, id est, cocta. Id ex eo credo, quòd plerunq; quæ cocta sunt, tenerescere & madescere solent. sed quis iniuriam esse conqueretur, si ex iisdem Plauti Menæchmis quædam huic capiti aspergam? Sc. Anime mi. miluinam appellauit appetentiam, eamque vehementem, credo de milui rapacissimæ & semper famelicæ auis natura. Sc. Nulla est voluptas. *viaticati sumus admodum æstiuè*, dictum est ex eo quòd plura alimenta hybernis solent prouidere milites, quàm æstiuis: & quòd æstate qui iter faciunt, paucioribus diebus quò volunt perueniunt, & de æstatis frugibus inter eundum se interim tolerant, cùm idem hyeme nuda tellure facere non possint, & ea tempestate lagenam & potionem potius quàm cibum & obsonium quærant: nam in lagena est æstiuum viaticum. sic æstiua supellex à Propertio dicitur lib. 4. eleg. 9. de poculis,

Miluina.

Viaticatus æstiuè.

Aestiua supellex.

——vtriq; æstiua supellex,
Et Metymnei grata saliua meri.

Nominatur & æstiua cœna à Tertulliano, sed alio modo & sensu, cũ de Empedocle loquitur in lib. de Anima: *Atq; exinde in illo finita sit metensomatosis, vt æstiua cœna post assum.* Sc. Bene obsonaui.

Nauales pedes.

Asseruatote hæc sultis nauales pedes,

cùm dicit, remiges intelligit (nã Menæchmus lembo aduectus fuerat) qui in naui loco pedum sunt. alij remos intelligũt: remi enim pedes videntur, quibus naues ambulant. Hinc illud Ausonij edyl. 9. in Mosella,

Remipedes certant medio cum flumine lembi.

Quòd autem peniculus spongia sit oblonga caudæ similis, idcircò Sce. Sine fores. ludens scripsit iocülariter,

Peniculus

Quis iste est peniculus, qui extergentur baxeæ?

Sunt autem baxeæ calceamenta indutu facilia: Hesychius, [illegible]. Ead. Sc.

Somniare ritu canterino.

Certè hæc mulier canterino ritu adstãs hic somniat:

locus ex ambiguo est. nam & somniare somnis, est videre inter dormiendum, dormiunt autem equi stantes plerumque (somni autem comes somnium est) tamen canterij magis, qui quòd castrati sunt, mitiores & placidiores somniculosique & dormitantes magis ob torporem videntur. Somniare etiam delirare, nugasque & deliramenta effutire valet: vt in Curgulione, Sc. Non ego nunc. *quos Summanos somnias*, id est, nugaris & blateras. mulierem igitur insanire & delirare dicit. Sc. Sine fores.

Quasi supellex Pellionis palus palo proximus est.

& in tentipellio sunt pali ad distendendas pelles, & de palis multis in taberna merces suspendebantur, & domi supellex. Atque hoc de Pellione homine paupere dicit, cuius supellex præter palos nudos nulla erat. is autem etiam comœdiarum actor, sed malus erat: Plautus in Epidico, Scen. Mirum est. *velut Epidicum, quam ego comœdiam æquè ac meipsum amo: tamen tam agit Pellio.* Vt qui in senatum non venerat, pignoribus captis multabatur: ita qui non venerat in concionem, eum pignoribus captis coerceri vult parasitus: sed pignora capere, census capere dixit: Plautus in Menæchmis, Sc. Plus triginta.

Census capere.

Quæ nisi adsunt cùm citentur, census capiant illicò.

Sc. Potin' vt.

Fecisti funus absenti me prandio.
Cur ausus facere? cui ego æquè ac heres heream.

Heres non repugnat modulis versus, & hæres cœnam funeris præstare, vt Persius ostendit, solebat. sed & Heres maritea dicebatur, quam accepta hæreditate veteres colebant, quæ æquè nõ refragabitur numeris. *Eris* etiam, quod in antiquis libris reperiri doctissimus vir Ioachimus testatur, non omnino displicet. ob prandium enim in nuptiis Pelei, Eris dea, id est, contentio & discordia, quòd adhibita con

uiuio non esset, quas tragœdias excitauit pro-iecto in medium pomo? Hæres tamen omnium optimè, & aptissimè quadrabit, vt se hæredem prandij fuisse dicat, quod maximè probo. Sc. Vt ætas mea.

Oculi virent. *Viden' illi tu oculos virere? vt viridis exoritur color?* Viridis hic color subluteus est, quod argumentum est bilis in oculis, qui per iram & furorem flagrare & scintillare videntur, χλωρὸν Græci vocant, quod & viride & subluteum significat, quam vocem viridi colore exprimere voluit. Sc. Iamne isti.

Atque eccum incedit, mouet formicinum gradum. Gradus formicarũ minutissimus est, qualem dicit ludens incessum senis. Incedere myrmicè & molestè apud Catullum epigram. 29. eodem interpretentur modo: sed non video qui deduci à μύρμηξ tale aduerbium posit, suspicorque legendum *mimicè & molestè*: vt sint mimicus incessus, & ineptus & odiosus meretriculæ illius.

CAPVT XVI.

Quædam in Plinio obseruata, mergus, gauia, larus, æsalo, ardeola.

OBseruasse mihi videor in vno Plinij capite ex Aristotelis libris sumpto, magnam quandam dissimilitudinem interpretis & auctoris, siue codices Plinij inquinati mendis sunt, siue ab Aristotele discedere de industria voluit: quod equidem non arbitror. Quòd ergo lib. 10. cap. 74. scribit, *Coruus & Chlorio noctu inuicem oua exquirentes*: in Aristotele scribitur κόρακα καὶ χλωρεὺς, τὰ γὰρ ᾠὰ κατεσθίουσιν ἀλλήλων. Itaque haud dubitanter affirmarim in Plinio *chloreus* scribendum esse, quæ auis alia est à chlorione: sed & veteres libri vestigia retinent emendationis. *Aquilæ*, inquit Plinius, *& trochilos*: in Aristotele est ἴυγχος non ἴυγγος: sed idem Aristoteles de trochilo scribit, quem ὀρχίλον appellat: quanquam eum non cum aquila, sed noctua inimicitias gerere dicit. In Plinio autem quis ex Aristotele nō putaret esse legendum, *ichneumones vespæ & phalangia aranei*: sed vespæ & aranei nomen delendum censeret: nihil tamen moueo, & declarationis gratia vtrumque adiectum puto. sed & larum Plinius eo in loco vertit gauiam, vt id interea moneam. nam auctoritas veterum in interpretatione vocum in primis sequenda est: eoque magis in alitum & quadrupedum nominibus. *Sorices*, inquit Plinius, *& ardeolæ muticem fœtibus insidiantes*. Aristoteles infesta & inimica mutuò esse dicit ἀνασὲ, grauiam, harpen, & triorchem, rubetam, serpentem: vt Plinius aliter legisse, aut in eo aliquid desiderari videatur. In Aristotele scriptũ est ἴπποψ καὶ ἐρωδιός: piponem conuertit Theodorus, vt mirum sit cur soricem Plinius scripserit. Erodium autem ardeolam interpretatus est Plinius, cùm ex Arato conuertat lib. 1. Georg. Marato, mergum. *Vulpes*, inquit Plinius, *& Nili an-*

Gauia, larus.

Ardeola.

Mergus.

gues. prodiosa quædam hæc odia sunt & inaudita inter vulpes & angues. quid enim illis cōmune & indiuisum, de quo litigare & contendere odiosè inter se possint. In Aristotele scribitur, ἀλώπηξ δὲ καὶ κίρκος, vt suspicer in Plinio emendandum esse, *Vulpes & nisi*: mox, *angues, mustellæ & sues*. nam in Aristotele scriptum est, ὄφει δὲ γαλῆ καὶ ὗς πολέμιοι. Quod autem ait Plinius æsalonem paruam esse auiculam, falsum arbitror, cùm genus quoddam sit accipitris, quod & ostendit Hesychius, in quo ita scribitur, αἰσάλων, εἶδος ἱέρακος. *Formicosam*, inquit, *arborem sorices cauent*. quid obsecro soricibus cum arbore? nisi si sorices aruales intelligamus, qui cubilia sibi fodiunt & nidulantur interdum ad stirpes arborum: aut glires accipiamus, qui in arboribus sæpe latent. Vetus Plinij scriptura est, *vrucæ*. sunt autem vrucæ quæ à Græcis κάμπαι appellantur, vt in D. Germani Latinogræco lexico scribitur, ita vocatę, quòd sata & arbores vrunt. Legendum igitur crediderim erucæ aut vrucæ, vt formicolas arbores molestia & tædio erucarũ liberatas esse dici credamus. *Turtures*, inquit Plinius, de amicitiis animantium, *& psittaci*. id quidem verũ esse, & hodie videmus, & Ouidius poeta in epistol. Sapph. ad Phaonem scripsit,

Æsalus.

Et niger à viridi turtur amatur aue.

In Aristotele tamē est, καὶ τρυγὼν καὶ χλωρίων. quod tamen Plinius scripsit, tantum abest vt murandum censeam, vt verius, certius & exploratius esse intelligam, quàm quod in Aristotele dictum est, atque adeò memorabilius putem. Isti ex vno capite tam multi errores exhausti, nónne de exemplarium Plinianorum fide homines multis locis addubitare cogent? me quidem auctore cum Aristotele & Theophrasto conferent, cùm exemplaris certior fit & antiquior fides, quàm imaginis.

CAPVT XVII.

Ambarualia, Amburbia, embolicæ species, blattium, ballistea, samiata, monetarij.

SACRA Romanis erant ambarualia & amburbia, illa cùm per agrorum fines lustro quodam hostia ducebatur: hinc illud Maronis ecloga quinta,

Hæc tibi semper erunt, & cùm solemnia vota
Reddemus Nymphis, & cùm lustrabimus agros.

Iterum libro 1. Georgic.

Terque nouas circum fœlix eat hostia fruges.

Neque verò id à rusticis tantũ fiebat, sed & à Romanis fines agri Romani lustrantibus, qui inter quintum & sextum lapidem, vt auctor est Strabo lib. 5. erant, quod sacrum Ambaruale, vt inquit, vocabant, quòd vt opinor circũ agri Romani terminos sacrum fieret. Ambarualia describi videntur initio lib. 2. à Tibul. his versibus, quib. & agros & agrestes scribit purgari:

—fruges lustramus & agros,
Ritus vt à prisco conditus extat auo. sublicit aŭt,

Dij patrij purgamus agros, purgamus agrestes,
Vos mala de nostris pellite limitibus.

Amburbia.

At fiebant Amburbia cùm vrbs & pomerium lustrabatur, vt apud Lucanum lib. 1.

Mox iubet & totam pauidis à ciuibus vrbem
Ambiri, & festo purgantes mœnia lustro,
Longa per extremos pomeria cingere fines
Pontifices sacri quibus est permissa potestas.

Interdumque facto amburbio ambarualia in finibus agri Romani fiebant: Vopiscus in Aureliano, *cantata carmina, amburbium celebratum, ambaruala promissa.* Ex eius vita Imperatoris supplendum hoc caput est, vt iustam magnitudinem habeat.

Embolicę species.

Ambolicæ species, quæ sint in ea quæritur cùm scribitur, *Aurelianus nitri, chartæ, lini, stuppæ, atque ambolicas species æternas constituit.* hic doctissimi viri & primæ in literis sententiæ, anatolicas emendant, & orientales intelligunt: ego minima mutatione embolicas crediderim esse legendum, vt in codice sacra embole legitur. sunt autem hę species quibus oneratæ naues quotannis Romam mittebantur ex Ægypto annuo vectigali. Blatteum pallium ibidem est purpureū vel coccineum, à blattis & vermiculis, vt quidam putant, qui è chermes, vt Arabes vocant, & è cocco sanguinei coloris erumpunt. Blattium δριμὺ αἷμα in antiquo lexico explicatum legi, vt sit cruor purpuræ expetitus tingendo velleri Imperatorum.

Blattium

In eodem etiam lexico legi Blattium esse δριμὺ αἷμα τῶν κογχυλίων, id est, concretum conchyliorum sanguinē. Blattium etiam byzantium os naris purpuræ dicit Actuarius esse, vt inde & purpureus dicat color blatteus. Eutropius in Nerone scribit, Neronem piscatum esse retibus aureis, quæ funibus blatteis extrahebat: quod Tranquillus in Nerone, capite 30. dicit, *piscatus est reti aurato, purpura coccoq; funibus nexis.* Iudices pro magistratibus ab eodem Vopisco vsurpantur: *Deniq;, inquit, id tertio factum est, vt per sex menses imperatorem Romanus orbis non habuerit, omnesq; iudices ij permanerent, quos aut senatus aut Aurelianus delegerat, nisi quod proconsulem Asiæ Falconium Probum in locum Aurelij Fusci delegit.* sic iudicis nomen apud Iuriscon. de iurisdictione omnium iudicum accipitur.

Monetarij.

Monetarij duce Felicissimo bellum Imperatore Aureliano excitauerunt. hic eos qui cudendæ pecuniæ præerant accipi doctissimis viris non placet, quibus opponimus auctoritatem Suidæ sic scribentis, Μονιτάριοι οἱ περὶ τὸ νόμισμα τεχνῖται, οἳ ἐπὶ Αὐρηλιανοῦ διαφθείραντες τὸ νόμισμα, καὶ τὸν ἴδιον ἄρχοντα Φιλικίσσιμον ἀνελόντες, ἐμφύλιον ἐγείρουσι πόλεμον. ὃς μόλις Αὐρηλιανὸς χειρωσάμενος [illegible] κατηγωνίσατο,

Ballistea.

Cùm antè scribitur, *Adeò vt etiam ballistea pueri & saltatiunculas in Aurelianum tales componerent*: ballistea cantica quæ saltantur intelligo. nam βαλλίζειν hoc significat, & ballismos tripudium est apud Athenæum libro 8. quod nomen hodieq; gallica lingua retinet.

Samiata

Ferramenta, inquit Vopiscus, *samiata.* Nonius acuta & mucronata explicat: & rectè, quod ex eo credo, quia samia creta polita & nitida detersaque acuerentur. vim enim in ea detergendi esse nouerunt omnes: igitur & detergendo ferramenta acuit, vnde ducta Nonij interpretatio, quę mihi valdè probatur. nam & samiator in vetere lexico ἀκονητὴς exponitur, & in antiqua inscriptione SAMIARIIS DORYPHORION, legitur.

CAPVT XVIII.

Nitrum virginale, matronale, berenicarium, hydrorosata, atramentum sutorium, fæcula, onides.

IN medicorum compositionibus, quarum varietatem vel imitabitur vel superabit hoc caput, reperio varia nitri genera, vt parthenicum, id est virginale, quo scilicet virgines se tergebant. eos equidem errare existimo, qui parthicon emendant, vt è Parthia aduectum.

Nitrū virginale.

quidni enim nitrum sit virginale vt & matronale? hoc apud Marcellum reperitur empiricum: illud apud Nicolaum myrepsum. etiam aphronitrum matronicum, id est, matronale agnoscit Trallianus.

Nitrū matronale.

Reperitur apud Nicolaum & Galenum, etiam nitrum berenicarium, ex vrbis nomine: sed & in confectione pulueris apud Nicolaū legitur nitrum matronicum, quod est matronale: & alio loco matronicum, id est matronale scribi debet, non matriniacon. ἅλες ταριχηροὶ, id est, salis è salsamentis, legendum existimo apud eum.

Nitrū berenicarū.

Medici doctissimi quærunt quæ sint apud Trallianum encatera, buridia menomenia, & membridia: ego hæc vocabula nonnihil deformata existimo, quæ sic interpolata primæ suæq; restituentur oris formæ, elacatena, burynchidia, mænidia, membradia: nisi si quis primum verbum pro salsamētis intestinorum retinendum contendat: reliqua proculdubiò rudiario egent, à quo renouentur, & pristino nitori reddantur, quod pro meo captu facere conatus sum. Quę drosata Nicolaus appellat, ea sunt integro vocabulo, quod curtauit, hydrorosata: inde primùm appellata, quòd in eorū confectionem aqua & rosa mitteretur: deinde longius propagata vox est, vt sirupos significet.

Hydrorosata.

Antidotus, quæ diacomeron appellatur, vocari debere videtur διὰ [illegible]. nam viginti octo partibus constat, idque cùm esset notis scriptum & compendiis, vocabulum mendosum conflatum est, ad quem scopulum pedem offenderent medicinæ studiosi. In Antidoto Michaelis Syngeli cachryos emendandum arbitror, pro carychi, vt semen rorismarini intelligatur. In pulueris cuiusdam confectione apud Nicolaum legitur φάλαι λυχνοφανεῖς. quo nomine intelligo lucernarias blattas, vel papiliones lucernis obuolitantes. nam φάλη & φάλαιναι vocantur à Græcis. Apud eundem, pro æremanicario in compositione collyrij emendandum suspicor, æs monetarium, vel potius æs manuarium. Chalacantha apud Nicolaū, quandoquidem ambigi video quid eo nomi-

ue intelligendum sit, non aliud quicquam est Atramentum sutorium. quàm atramentum sutorium, quod chalcanthum alij vocát: etiam chalachanté interpres Nicandri appellat. Fæcula. Fæcula est fex vini vsta: τρύγινον in Tralliano & Nicolao pro φεκλα malè excuditur. myrianthos nomine ioculari vocatur hominum oletum, id est, ἀνθρώπων ἀφόδευμα. hoc non adscripsissem, nisi in eo perdoctos hæsisse animaduertissem. Phecarinon acetum esse in eodem Nicolao suspicor, quod Latinis fæcarium acetum diceretur. est enim vox corrupta, vt assolet, Latina tamen. nam ex fece exprimi acetum non infrequens est. Asterium in mari inuentum in eodem vnguentario, stella marina videtur, de qua Plinius & alij scribũt. Aphroselinon autem apium est Africanum potius, quàm spumosum: etsi doctissimi viri in hac sententia sunt. in morbis pedum præscribit ceonidas vstas Nicolaus: sed quæ sint, nemo explicat, ac ne explicare quidem potest quisquam: sed fortasse comminisci. ego Onides. onidas, id est, stercus asininum, legendum esse suspicor: sunt qui conidas, id est lendes. Non fere Andromachi theriaca numerosior est, quã hoc caput: sed finis sit, ne nimium ambitiosi in medicinalibus verbis consectandis esse videamur.

CAPVT XIX.

Mullus centuriatus, carrago, tunica russæ, coloriæ, doga.

Carpentũ iudiciale. IN Aureliani Imperatoris vita apud Vopiscum carpentum iudiciale mihi videtur esse vehiculum, quo vectatur magistratus, qui iudicis nomine plerumque intelligitur, vt & antè docuimus, & ex Adriani Imperatoris vita colligi facilè potest. Peluis autem pueri, est in quo pueri lauari à nutricibus solebant: quam veterem consuetudinem è Galeno nouimus. In eodem, *ita vt haberet in latere vno aureum, in alio coronam*, non iniuria lego: etsi sola coniectura, quæ in errorem lubrica est, nitor: sed eam à literis si excludimus vbi minus noxia est, medidico ne relinquamus in capitalibus morbis. *Huius*, inquit Vopiscus, *epistola militaris est ad suum vicarium*. duces suos habebant vicarios, sed & præfecti prætorio: sic legimus vicarios vrbis Romæ, Italiæ, Hispaniæ, Africæ, Septem prouinciarum. Mullus centuriatus. *Mullum*, inquit, *centuriatum comiter curet*. apparet centuriis mullos attributos fuisse, qui publici tamen erant, non priuati, vt equus erat sagmarius. centuriatum itaque vocat, vt centuriatus miles dicitur, qui centuriæ attributus assignatusque est. comiter autem curari præcipit, quòd in publicis rebus minus clementes & comes, quàm in propriis esse solemus, cùm nostra omni cura prosequamur, publica vel negligamus, vel aspectius & durius ha- Carrago. beamus. *Quærere*, inquit, *præterea vbi sit carrago hostium*. barbari sua in orbem castra solebant munimento valloque carrorum obducere: vnde & carrago vocata est, quo verbo censentur eorum castra carris circundata: Marcellinus lib. 31. *vnde haud longo spatio separatum vulgus inæstimabile barbarorum, ad orbis rotundi figuram multitudine digesta plaustrorum, tanquam intramuranes cohibita spatijs, otio fruebatur, & vbertate prædarum*. Iterum, *quæ optimè tum accepta statimq́; incensis malleolis, ad carraginem, quam ita ipsi appellant, alitis velocitate regressa*. *Vexilla*, inquit Vopiscus in Aurel. *bicolora quatuor*: sunt & vexilla pura, & vnius coloris, ad quorum discrimen bicolora reliquaque pluribus distincta coloribus dicuntur. *Tunicas*, inquit, *du-* Tunicæ russæ. *cales russas quatuor*. hæ sunt, quæ à Græcis φοινικίδες dicuntur, quibus qui exercitus ducebant, ferè vtebantur: Plutarchus in Bruto, τὸ μὲν σύνθημα τῆς παρατάξεως τὴν ἑαυτοῦ φοινικίδα προθεῖναι ἐκέλευσεν. Subarmale autẽ profundũ, intelligo crassum sagulum, quod sub armis induebatur, vt eorũ durities minus corpus offenderet, sed profundo excepta tegumento mollius corpori insideret & tolerabilius. Coloriæ dicuntur, non à na- Coloriæ. tiuo aut factitio colore, vt scribi video, sed quæ colore tinctæ sunt, non tamen coccineæ aut purpureæ: nam in his proprium nomen iam coloris fui, vt purpuræ aut cocci, dicitur ob præstantiam, non tantùm in generali voce acquiescunt. id ita esse ex eo apparet quod à Vopisco scribitur, in quo coloriis blattea opponit his verbis, *Vt blatteas matronæ tunicas haberent certas vestes, cùm antea colorias habuissent*. *Facta*, inquit, *erat ratio dogæ cupparum nautum & operũ*. quæ Doga. malùm est ista vox doga? ea quidem nihil vtraque in lingua significare multis videtur, sed huc temeraria irrupisse. Ego aliquando putaui legendum *doliorum*: nam ad viciniratem accedit illius vocis, & congruit cum puppis: nec hic interloquebar, sed planè pronuntiabam ita legendũ videri. nunc dogam retineo, præsertim cùm ita inueniam in antiquo lexico: doga δοχή, dogarius δοχειάριος. videtur autem significare, vt ex interpretatione apparet, cui nomen simile vernacula lingua bucticulam habemus: & alio loco, *Vagns seu cuppa*, δοχὴ μεγάλη, ἐν ᾗ τὸ νέκταρ βάλλει.

CAPVT XX.

Salarium, lucunculi, luminosum, litare.

Salarium SAlarium à sale originem habere, vel ipsius vocabuli sono notum est, accedit auctoritas Plinij verborum non incallidi inuestigatoris. nam libro 31. capite 7. inquit, *honoribus etiam militiæq́; interponitur salarijs inde dictis*. Salaria autem tribunorum militarium & ducum, erant annonæ ipsorum: proinde σιτηρέσια Græci, sic enim recentiores hoc nomen æmulati sua effinxerunt lingua, interpretantur σιτηρέσιον: Vopiscus in Aureliano, *Nam illi Romam venienti salaria sui ordinis sunt decreta*. Deinde ibidem sic scribit, *panes militares mundos sedecim, panes militares castrenses quadraginta, vini mensalis sextarios quadraginta, porcellum dimidium, gallinaceos duos, porcinæ*

pondo triginta, & quæ ſequuntur: è quibus quis non intelligit annonam cuique deſtinatam & aſsignatam ſalarium dici? Et in Probo, *item in ſalario diurno bubulæ pondo, porcinæ pondo ſex, caprinæ pondo decē, gallinaceum per biduū, olei per biduum ſextarium vnum, vini veteris ſextarios decem*, & quæ ſequuntur. Attamen latius patuit hoc vocabulum, ſignificauitq; non tantùm eorum annonam, verumetiam commoda & ſtipendium: Plin. lib. 34. cap. 3. *nec pudet tribunorum militarium ſalarijs emere*. Quod Iuuenalis ſatyr. 3. dicit,

—alter enim quantum in legione tribuni
Accipiunt, donat Caluinæ vel Catienæ.

Deinque à Græcis explicatur [illegible], atque nominatur ab eis [illegible] & [illegible]. In Aſino Apuleij lib. 10. ſcribitur, nos

Lucunculi.

etiam aliò iam vocemur, *Hic panes, cruſtula, lucunculos, hamos, lacertulos, plura ſcitamenta mellita*. lucunculi hic qui ſint, vt ingenuè fatear, neſcio: & ſuſpicor lucunculos legendum. nam ita genus quoddam edulij vel panificij potius Iciti, mihi tamen non ſatis noti, vocatur diminutionis forma: abſque diminutione Lucuns: Varro apud Nonium,

Ac nulla ambroſia ac nectar, non allia ſardæ,
Panis, pemma, lucūs, cibus qui puriſsimus multo eſt.

Idem,

Vinum, pemma, lucuns, nihil adiuuat, iſta miniſtrat.

Afranius per diminutionem,

Piſtori cur non, cur non ſcriblitario,
Vt mittat fratris filio lucunculos!

Itaque illud Papinij lib. 5. Siluarum,

Molles Caioli laguncul iq;,

quod de Lagone puero beneficiis initiato non indoctè interpretantur, fortaſſe ſcribendum eſt, lucunculique. Nos quoque hinc aliò auferimur! Pauci animaduertunt cur in oratione quædā dicat luminoſa Cicero, vt cùm

Luminoſum.

ſcribit, *tum ſunt maximè luminoſæ, & quaſi actuoſæ partes duæ*. Ego tranſlationem eſſe puto à pictura, in qua lumē dicitur, quod vmbræ opponitur. Plinius lib. 35. cap. 5. de pictura, *tandem ſe ars ipſa diſtinxit, & inuenit lumen atque vmbras*. Orationem autem picturæ comparari, & de ea quæ de pictura dicuntur, vſurpari, nō erit nouum ei, qui

Litare.

auctores peruolutarit. Cū ſe litaſſe veteres dicebant, quo verbo grata acceptaq; diis immortalibus ſacra fuiſſe intelligebant, à ſoluendo, ſi Varroni credimus, ita loquebantur: proinde quaſi ſit litare luare, id eſt, luere & ſoluere. tum enim denique ſolutum diis eſſe videtur, cùm acceptum fecêre. Varronis verba ſunt apud Nonium in Lutaui, *Habes qui & cuius rei cauſa fecerim hecatomben, in quo ego (vt puto) quoniam luere eſt ſoluere, lutaui*. Itaque vt maximus & maxumus dicitur: ita lutaui & litaui dici Varro videtur exiſtimaſſe. A lotio, quod abominamur, lotiolentè pro fœdè & lutulentè dicit Titinius apud Nonium his verbis, *Varro lotiolentè flocci ſiet, & cultor gulæ*: hoc aliud agens annotaui, vt latiolentè, quod irrepſitium eſt, expungeretur, ſubſtituto germano verbo.

CAPVT XXI.

In oratione pro Quintio quædam explicata, Victus & veſtitus venditur, Venalis cum ornamentis.

Vendere auctionē.

VEndere auctionē, in oratione pro Quintio ea dicendi forma dictum arbitror, quâ à Cæſare vendere ſectionem, lib. 2. de bello Gallico. Eſtq; vendere auctionem, auctionari, & res in auctione vendere. *Atque imbiberit eiuſmodi rationibus illum ad ſuas conditiones perducere*, valet, inſtituerit, decreuerit, perſeuerauerit: vt & apud Lucretium 6. lib.

—pœnas capere imbibat acres.

Cicero explicatus.

Iam illud, *Quod viri optimi faciunt, ſi qui ſuos propinquos ac neceſſarios charos habeant & honeſtos eſſe atque haberi velint, id Sex. Nævius non faceret?* Quò tandem pertinet? nempe vt doceat, viros optimos, quibus chara eſt ſuorum exiſtimatio & honos, ſi quid cum eis controuerſiæ habeant, alio potius cum eis iudicio experiri, quàm eo quod caput & famam & exiſtimationem eorum læſurum ſit: quod idem faciundum fuiſſe Nævio ait. Quod autem ait, *Ne in ciuitate ſit*, propterea dicit, quòd quorum bona publicè in auctione vendita ſunt, huius ignominiæ ſibi conſcij, vel publico abſtinent, vel vrbem relinquunt, hominum celebritatem conſpectumq; vitantes. *Ac non nemo ignominia affectus, aut iudicio turpi conuictus bonis quidem ſuis vtitur, alterius opes, id quod miſerrimum eſt, non expectat*: ſenſum hunc habet, Condemnatus aliquis, aut ignominioſus, offenſionem tamē iudicij & famæ iacturam ſaluis ſuis & integris quibus perfruitur bonis conſolatur, nec aliunde pendere cogitur, alteriuſque auxilium & opes expectare. Legi etiam non ineptè poſſet *ſpectare*, quod eſſet ad alienum auxilium reſpicere. *Sed etiam victus, inquit, veſtitusq; neceſſarius ſub præcone cum dedecore ſubiectus eſt*,

Victus & veſtitus venduntur.

id eſt, qui totus cum omnibus ſuis rebus & bonis, vt ne veſtis quidē ei reliquatur, & ſi quid ſibi penoris ad cibum parauit, venditur. Sic pro Seſtio, *viuus, vt aiunt, & videns cum victu ſuo, ac veſtitu publicatus*. ſic iſta duo coniungebant, cùm perſonam cum rebus omnibus ſe vendere ſignificabant. vendebant & ſeruos cum ornamentis: Plautus in Sticho, Sc. Famem fuiſſe.

Venalis cum ornamentis.

Venalis ego ſum cum ornamentis omnibus.

id eſt, cum veſtitu, nonnunquam & ſi quid penoris ſibi inſtruxerat: ſed & Plautus ibidem,

Meo cibo & veſtitu rem curo publicam.

dixit, iſta duo copulans. victum & cultum etiam ſæpe coniungi reperies. Sententia ſequitur, quæ in [illegible] propè ineptias, ſi de tanto oratore id dici fas eſt, exceſsit, *Etenim mors honeſta ſæpe quoq; vitam turpem exornat: vita turpis ne morti quidem honeſtæ locum relinquit*. ac ſententia quidem obſcura non eſt, turpem, verbi gratia, Othonis vitam mors honeſta exornauit: vita illa turpiſsima eorum, quorū bona veniêre, non relinquit locum vitæ honeſtæ, cùm ipſa iam mors ſit. quibus enim iſta ignominia infertur,

iis funns, vt ait, ducitur, & infre etiem mortuos amandentur. vt igitur extra calumniem sit hæc lantétia, puteté legendnm, *vita ita turpis*.

CAPVT XXII.

Ad solarium, appellare tribunos, et quædam ex oratione pro Quintio.

Ad solarium. SCribit Cicero pro Quintio, *non ad solarium, non in campo, non in conuiuijs*: id ego de solario intelligo, quod aret in foro inumbratum, secundum quod conuenire solebent hnmines enimi causa, vt & in alias fori partes, vt è Curgulione cognoscimos: eius meminit Verro libro 5. de lingue Latine his verbis, *Solarium dictum, id in quo horæ in sole inspiciebantur, quod Cornelius in Basilica Aemilia & Fuluia inumbrauit.* Sunt qui de mænieuis sccipiunt, quæ soleria vocantor, teste diuo Hierooymo: sed illam verintem & sinceriorem interpretetioné crediderim, cùm hic *ad* propinquitatem significet, & ed solarium connentns homioń eleganrium & otiosorum fieret. Est & solarium locus apricus expositusque soli, & vt helioceminus, qnod ab Harmanopulo [illegible] dicitur. Scribit ibidem, *videtúrne intercesßisse appellatio tribunorum, non more, sed auxilij causa?* eppellantur Tribuni mora & instituto & examplo, cùm eorum intercesßio postuletur, si quid iniquè à Prætore, verbi gratie, decernatur: at cùm auxilij cause appallantur, id verò non fit more in causis: quie qui id facit, de sua causa cognosci non vult: qni antam enxilij ceusa tribunos appellabet in litibus, is se æqno iudicio cetrere non posse clamaber. Obiicit Vatinio Cicero qnòd eppellarit Tribunos, ne ceusam dlceret. Ascnnius Antonium dicit eppellessa tribunos ne cansam diceret, iuresseque ideò se eierare, quòd æqno inre vri non posset. Addit Cicero, *quem tu à puero sic instituisses, vt nobili ne gladiatori quidem hæreret.* Alphenum ait Cicero à Næuio populerem asfa factnm, eb eoque sic ei stndium partium populi insitum fuisse, vt tento flagrarer odio nobilitatis euctore Næuio, vt ne cum glediatore quidem nobili vnquam versaretur. hærere enim est hic cum eliquo esse, & eum seqni: tametsi postea à partibus popnli Næuius trensfuga desciuit. sic igirnr lepidè in Næuium iocaturenm acriter perstringés. Subiicit, *An omnes tu istos vincere volebas: qui nunc, vt tu vincas, tantopere laborant? Aude id dicere non palàm: sed his ipsis quos aduocasti.* An non, ioqnit, eras ipsa popularis? en optebas nobilitatis victoriem? Pelàm id si diceras re nobiliteri fauisse, te mnlrorum conscientia & vox rafelleret. Nunquam, inqnit, inter studium vestrum quicquam interfuit: vterque anim populi partas sequebamini, quas vt afflictes vidisti, ad nobilitaris factionem perfuga transiisti. *Qui cum*, inquit Cicero. *vltrò ipsi deberet.* id verò est, Cùm tantum ebesset vt quicqoem Næuio à Qninrio deberetur, vt vltrò ipse Næuius ax societata debe-

Appellatio tribunorum.

Hærere.

tat: quod è narratione intellectu fecillimnm ast. *Hic ego*, inquit, *si Crassi omnes cum Antonijs.* Oratores duo nobilissimi fuertot, quorum hic bello ciuili vrbe à Mario cepta occisus fuit: ille ante bellum ciuile morbo lateris consumptus occidit. Loqonntur autem in libris oratoriis ad Quintum Fratrem. *Nempe post triginta dies inquit.* nam post triginte dierum possesßionem postuleri poterat indicetum solui. Triginte etiam dies legirimi & iusti debãtur æris cófessi indicaris. Ista nos per eem cursitando orationem, raptim strictimque ettiogebamus, quæ quie cursui nostro moram aliquem obiiciabent, ne in iis elii hærerent, annotare maluimns, quàm præterire. Qnæ si cui leuie videntur, is putet idem me sentire: sed cui nihil leue plecet, grenes opinor sibi cópedes optaret.

CAPVT XXIII.

Pedules, fœnitium, apsides, crocyphantia, semimithra, ancones, topia, opsianus lapis.

VErbe quædam Iurisconsulrorum excutere in animo est, & velut in alieno foro non meo litigare. L. si argumento. ff. de eur. & argen. legato, *Fasciæ*, inqoit Iurisconsultus, *crurales pedulesq; & item pilia vestis loco sunt.* Hic ego pedules intelligo calceos, vt in regule Benedictinorum, *Indumenta pedum, pedules & caligas.* Iterum, *Et pedules & quodcunque est vetustum reddant, dum accipiunt nouum.* Rursum, *tunica, pedules, caligæ.* Raperi in veteri lexicn pedules esse operimentum anterioris partis pedum: in quo & fœnitium eret expositú, fullonnm herbe: si cui fortè hæc explanatio proberi potest. nam antè fœnitium apnd Scribonium explicare potins tentauimus quàm potuimus. Rectè autem in Florentinis, pro item pilee impilie legitur, vt in Plinio lib. 11. cap. 14. ism antè legendnm monuimus, quæ sunt tegumeora pednm è coacta lena. Sine controuersie eutam pro celiculæ, caligulæ legendum: vt enim in viris caligæ, sic in pueris caligulæ dicnntur. da iis eutem eo lôco Iurisconsultus verba facit, quæ ad pnerilem vsum pertinent. inuenio & in antiquo vocebulario aliculem genus vestis esse. Apsides eutem eodem tit. lances snnt rotundæ, qnæ & parapsides atiam dicuntur: snnt & tebulæ in lancinm genere magis létæ & planæ, vt apud Horetium lib. 1. epist. 15.

— tabulas cœnabat omasi Vilis & agninæ.

Sed & eod. ff. *parapsidas, tabulas, trullas*, eliqui legunt, alij ecerebula. Crocyphantie antem ff. eod. ornamenta capiris snnt, & redimicula, quæ tota è subtemine sine vllo stamine contexte sunt, vnde & sppellerioné sunt edepte. [illegible] gremmetici Græci exponunt, quod [illegible], & ab Atticis [illegible] scribunt vocari. in entiquo D. Germani lexico reticulum exponitur, [illegible], [illegible]. Samimithre aotem tanqnem dimidinm mithrę est. est enim minor quędam mithra, vt semicinctium

Pedules.

Fœnitium.

Apsides.

Crocyphantia.

Semimithra.

antè

antè explicauimus. quæ enim similis & geminæ formæ suot, ex proportione parem explicationem desiderant. L. instrumenti. ff. de supellectile legata: seduleria, sedilia videntur esse, eaque multa, vt & cathedraria cathedræ: sicut rosaria rosæ, cibaria cibi: suntque sedularia tanquam sedillaria. Scribit Labeo supellectilis nomen ex eo oarum, quòd in legationem proficiscentibus locari solerent, quæ sub pellibus vsui forent: id est, sub tentoriis, quæ sub pellium nomine hic intelligunrur: vt hybernare sub pellibus est hyemare noo in vrbe, sed in tentoriis. Ego potius nomen supellectilis à lectis origioem habuisse crediderim, vt initio eo nomine censerentur ea, quę super lectos, vel cubiculares vel discubitorios poni solerent: postea longiue latiusque significatione propagata. *Quo citius per hyemem oram legeret*, credo legendum l. prædia. §. affini. ff. de instr. & instr. leg. vt sit, Quo citius multis remigib. impulsa naui ad oram edplicaret.

Ancones.

Ancones ff. eodem. l. tabetoæ. calices fuot non rotundi, sed in cubitum flexi, & angulum habentes, vnde & illis nomen tributum. nam pocula variie formabantur figuris. quædam pocula etiam oasos quatuor habebant, vt Vatiniani calices, vt à satyrographo scribitur. L. instrumento. ff. eodem, topiarij serui ab opere topiario, quod ipsi facere sciunt, vocati sunt.

Topiarũ.

Topiarium autem opus à topiis, quæ à funiculis nomen obtinuerunt, quibus frutices & erbusculæ toosiles io animalium aut rerum historias luculenta varietate assimilatæ, religatę & multis hinc inde distioentur locis, torquentur flectunturque, ad effiogenda quæ luduntur rerum & animantium argumenta.

Opsianus lapis.

Opsianus porrò lapis L. cùm aurum. §. gemmæ. ff. de aur. & argen. leg. optimè in Floretiois scribitur exemplaribus, vt & epud Arrianum, *[illegible]*: quod ideò moneo, quia vt mendosum à plerisque mutatur, cùm adstipulatione Græci scriptoris integritati lectiooie caueatur.

CAPVT XXIIII.

Luna non laborat, regit sol sidera, inane, sidus confectum, sidus, aperiuntur maria.

Luna nõ laborat.

LVNA cùm plena est, inciditque in fastigium vmbræ noctis, extinguitur, cùm laborare olim dicebatur: at verò mensis exitu, etsi eius nullum lumẽ est, tamen laborare non credeberur. Itaq; in Plinio lib. 2. cap. 9. legendum, *Quæ mensis exitu latet, cùm laborare nõ creditur*: quod de lunari Lustrationis mense noo de solari intelligendum est. Sed & in Plinio non ita multò pòst lego, adstipulatiooe veterũ librorum fretus & veritate adductus,

Regit sol sidera.

solis fulgore tam vt reliqua sidera regi: non vt obtinuit, tegi. regit enim & temperat lunæ lomen sol, cùm ipsa suo accessu & recessu modò plenius, modò exiliue luceat. similis est menda cap. 15. eiusd. lib. in canonicis siderum, *Posita radiorum eius contactu teguntur*: cùm è librorum veterum obseruatione, & rei fide, *reguntur* legendum sit. radij enim solis cursum errantium siderum regunt, vt doret Vitruulus, vel cùm inhibeot & stare cogunt vel cùm io summas absides extrudunt, vel in Imas deprimunt. vtranq; emendationem etiam agnoscit Piotienus, etsi non explanat. Ait idem cap. 12. *prædicto solis defectu, qui Astyage regr factus est*: & appellatione antiquorum librorum velut tribunorum, & auctoritate Herodoti subnixi, euxilium feremus huic loco, & *Halyatte* legemus. id enim Halyatte rege factum esse scribit lib. 1. Herodotus. Cap. 26. lib. 2. pro *annumerare posteris stellas ad sidera ad normam expangere*, cui scripturæ vetuste intercedunt exemplaria, reperio, *stellas ad sidera ac nomen expungere*: quæ scriptura hunc sensum facit, Hipparchum stellas ad sidera redegisse, & quot in quoq; sidere essent, numerasse, nomina eis reddidisse.

Inane.

Omne hoc, inquir cap. 37. *quod inani simile vitalem hunc spiritũ fundit.* poetæ inanem aerem plerunq; dicunt: sed & Plin. etiam in mari hoc posuisse videtur in præfat. lib. 6. his vebis, *Non fuerat satis octano ambisse terras, & partem earum aucta inanitate abstulisse.* etsi io peruulgatis exemplaribus *immanitate* legimus.

Sidus confectum.

Cùm tempestatibus, inquit cap. 47. *confici sidus intelligimus.* Sidera quædam tempestatẽ iosferunt, quæ tum confici dicũtur & confecta esse, cùm ea tempestas, vt strictim antè attigimus, sæuir: Oppius de bello Africo, *Namq; Vergiliarũ signo confecto circiter vigilia secunda noctis nimbus cum saxorum grandine subitò est exortus ingẽs.* quod etiem de quacunq; aeris mutatione, rerumq; affectu vi cœli & influxu siderũ euenieote vsurpatur: Plin. lib. 18. cap. 28. *quamobrem eas manibus agricolarum ingessit, vertiq; iussit ipsa die folia, vt esset confecti sideris signũ.*

Sidus.

Est & sidus plaga & inclinatio mundi: Plin. lib. 2. cap. 67. *sub eodem sidere pars tota mundi vergens in Caspium mare pernauigata est.*

Maria aperiũtur.

Maria hyeme cleusa sunt, cœlo tempestaribus fœdo & procelloso, aperiuotur vere: Plin. cap. 47. *ver ergo aperit nauigantibus maria.* ac diem anni quo oauigatiooem auspicabãtur, feriis quidam celebrabaot: Apul. lib. 11. de asin. aur. *diem qui dies ex ista nocte nascetur, æterna mihi nuncupauit religio, quo sedatis hybernis tempestatibus, & lenitis maris procellosis fluctibus, nauigabili iam pelago rudem dedicãtes carinam primitias commeatus mei libant sacerdotes.* Veget. li. 4. cap. 39. *post natalem verò, vt ita dicam, nauigationis, qui solenni certamine publicoq; spectaculo multarũ gentium celebratur.*

CAPVT XXV.

Satisfactio per iusiurandum, nihil duarũ rerũ credas, bona fide, per diũ fidiũ obsecro, resecro.

Satisfactio per iusiurandum.

VEllem hodie tanta esset nobis iurisiurandi religio, quanta veteribus fuit, quorum multò fecilius bonitatem irridere, quàm sanctitatem imitari possumus. si quis quem re aut verbo læserat, interpositione iurisiuraodi, quo

eum qui læsus erat, adiurabat indignum ea iniuria esse, & ei nolle factam, satisfaciebat atq; purgabat. nos hodie in condonanda iniuria tam faciles non sumus, quam natis & nepotibus pro hæreditate legamus. Comœdia exemplum vitæ est, ea fidem faciet verum esse quod dixi: Plautus Amphytr. Sc. Durare nequeo.

Aut satisfaciat mihi, atq; adiuret insuper
Nolle esse dicta, quæ in me insontem protulit.

Apud Terentium in Adelphis, act. 2. scen. 1. negat leno se hanc accepturum excusationem, quod non faceret, nisi ea adhiberi, & homines ea placari soliti fuissent: *Ego vestra hæc nowi, nollem factum, iusiurandum dabitur esse te indignum iniuria hac.* Genus erat & apud eos affirmationis religiosæ, & cuiusdam propè iurisiurãdi, nihil mihi credas diuini & humani: quod est nihil mihi vllius rei credas: Plautus in Asinaria, Sc. Ain' tu meum.

Nihil duarum rerũ credas.

Neq; diuini neq; mihi humani quicquam accreduas,
Artemona si huius rei esse mendacem inueneris.

Eodem sensu illud in Truculento, Scen. Quis isthic est. interpretor, *nunquam ædepol mihi quisquam homo mortalis duarum rerũ creduit.* id est, nihil diuini & humani: ac malè de poeta merentur, qui pro *duarum* adulterant *furum*. Erat sancta etiam affirmatio & iusiurandum, Bona fide: nos tamen hodie nisi appellato numine sacramentum non putamus: Plautus in Captiuis, Scen. Iupiter supreme. *He. dic, bonan' fide tu mihi isthæc verba dixisti. Er. Bona.* nam sequitur mox, *An tu dubium habebis, etiam sanctè cùm iurem tibi?* Erat & iusiurandum per ea quæ chara erant, vt per liberos: Horat. ode 5. Epod.

Bona fide

Per liberos te, si vocata partubus
Lucina veris affuit.

Plautus in Asinariâ, Sc. 1.

Sicut tuum vis vnicum gnatum tuæ
Superesse vitæ sospitem & superstitem:
Ita ted obtestor per senectutem tuam,
Perq; illam quam tu metuis vxorem tuam,
Si quid med erga hodie falsum dixeris,
Vt tibi superstes vxor ætatem siet.

his enim verbis herum ita obstrinxit seruus, vt, si per dium fidium, quod sacramentum sanctissimum erat, rogasset, non magis obstringere potuerit. itaque respondet herus,

Per dium fidium.

Per dium fidium quæris, iurato mihi
Video necesse esse eloqui quicquid roget.

Vt si diceret, istud quidem est rogare per dium fidium. ac vt hoc interim addam: Dius fidius explicat in antiquo lexico, Διὸς υἱὸς, ὅρκιος θεὸς atque vt formulæ res charas inserebant, ita odiosas & inuisas adiiciebant, quod veterator seruus fecit. Quin, vt superstitiosa illa hominum priscorum natio fuit, si quis Obsecro dixerat, eũ quem alloquebatur obstringere obligareque quodam sacramento & iureiurando videbatur: & si ea persona erat, cui pudorem deberet, cuique omnia libere in vtranque partem esse vellet, vt eam religione solueret, subiiciebat Resecro, quo verbo obsecrationem soluebat: Plautus in Aulularia, Sc. Dixi tibi.

Obsecro.

Resecro.

—nunc te obsecro,
Fac mentionem cum auunculo mater mea:
Resecroq; mater quod dudum obsecraueram.

Etiam qui obsecrabatur, ne religione ea obligaretur, resecro dicere solebat: Plautus in Persa, Sc. 1. *To. obsecro. So. resecro.* sic enim legendũ est. Sed & rei in comitiis, cùm populum supplices obsecrarant, continuò resecrabant: Verrius apud Festum, *Resecrare, soluere religione, vt cùm reus populum comitiis orauerat, vt eo periculo liberaretur, iubebat magistratus eum resecrare.* Multò plura eiusdem generis obseruari posse in veterũ monumentis inficias non iuerim, sed mihi temperaui, modumque adhibui, vt occurrerem moroso quorundam fastidio.

CAPVT XXVI.

Rete iaculum, iaculator, Ausonius emendatus, senex recoctus, delphica, & quædã alia.

VLcera quoddam Plauti in Asinaria, Sc. 1. mala attigerunt manu, vel fecerunt potius, qui sana vlcerãt potius & euertãt, quàm vlcerata & læsa cicatrice obducunt. partim enim *reticulo* inducunt, partim *iaculo apros*, partim *rete iaculo*. Ego arbitror legendum *reti iaculo*, sed locum subscribam,

Iubeas vna opera me piscari in aere,
Venari autem reti iaculo in medio mari.

Rete iaculum.

Nemo venari possit in mari, sed piscari: nemo piscari in aere, sed venari & aucupari. Rete autem iaculum dicitur ad verriculi discrimen. nam iaculum iacitur, fundaq; etiam appellatur à Marone, à fundendo, vel à fundo, βόλος à Græcis dicitur, inquit Seruius in 1. Georgic. & rete iaculum vocatur. itaq; in quadam comœdia iaculatorem pro piscatore posuerat Plautus, è qua hoc affert Isidorus, *probus quidem antea iaculator erat.* Verriculum autem non iacitur, sed verritur, id est, trahitur: Plautus in Trucul. Sc. 1. de reti iaculo,

Iaculator.

Quasi in piscinam rete qui iaculum parat.

Alij emendãt, *rete qui iacit vim parat*, quibus non assentior, cùm illud alterum & sententiæ veritate & gramaticorũ interpretatione nitatur. Ausonius etiam iaculum appellat, & à funda separat, in epist. ad Theonem,

Ausonius emendatur.

Et iacula & fundas, & villica nomina lini,
Colaq;, & insutos terrenis vermibus hamos.

Sic beneficio & ope elegantissimi iurisconsulti Rusardi versus hos restitui: ac profectò in ea epistola Carroco, quod legitur, nec intelligitur, fortasse Carro legendum est, vt piscea carro referri intelligamus. Sed hic non præter solitum, vt ait Flaccus, leues voces quasdam ad explendum hoc caput ex antiquis veteris libri noméclatura subtexemus: Decoctor ibi exponit, χρεωκόπος, φυγόχρεως: decemuiri & decuriones, δεκάδαρχοι: decrepitus, ὑπέργηρως, ἐσχατόγηρως. ex quibus intelligitur illud Catullianum epigr. 50. *Suffitio seni recocto*, id est, valde seni: defixiones, κατάδεσμοι, καταδέσμοι. apud Ciceronem quoque & Oui-

Senex recoctus.

Delphica. & Ouidium defigere ad talia accommodatur: delphica ministerium. erat enim ea mensa, vnde ministrabatur: Dupondius, διώβολον: aslecla, παράσιτος: directarius, διορύσσων, ἐπισπαστής. est igitur fur, qui fores aperit, quem & quidam apertularium vocant, & effractarium. Desultor, μεταβάτης, ἀφιππευτής: Dicis causa, τύπου χάριν, λόγου χάριν: digitabulum, δακτυλήθρα: discursor, διαδρομεύς: discusaio, λογοθεσία: diespiter, Ζεύς: dium, ὕπαιθρον: dijouis, Διὸς ἱερὸς ναός: cœnacularius, ὑπερῷος: duplicarius, διμοιρίτης: dulcia, πλακούντια: improlis, ἄπαις, ὁ μήπω γεγεννηκώς: birtus, crassum vestimentum. credideram quodam adductus Isidori loco esse berum, vt & quidam alij: ounc in alia sum sententia. Sed nimirũ longum nimis catalogũ verborũ teximus. hic igitur desinamus.

CAPVT XXVII.

Rota solis, clausum cœlum, porta cœli, Vitale, putres oculi, amystis.

GRÆCI solent interdum ipsum solis orbem appellare δίσκον: haud secus Latini, Solis rota vt reor, dicere solent solis rotam: rora em̃ eius est orbis atque rotunditas. sed obsignatis tabulis agendum est, & literarum auctoritate id confirmandum: Sidonius,

Inde patefecit radijs rota candida cœlum.

id est, sol exortus cœlum noctu clausum aperuit luce sua. noctu enim cœlum claudi censebant: hinc illud Maronis 1. Æneid.

Ante diem clauso componet vesper Olympo.

Ac vt illud *componet* obiter explanem, à cadaueribus ductum esse reor, quorum ossa & reliquię io vrna componebãtur: Horat. lib. 1. sat. 9.

Omnes composui: felices, nunc ego resto,
Confice.

nam de die emerito & exacto, vt mortuo, loqui plerunq; consueuerant: Plautus in Menæchmis, Sc. Ni mala.

Dies quidẽ iam ad vmbilicũ dimidiatus est mortuus.

Iterum,

Clàm vxorem vbi sepulchrum habeamus, atq; hunc comburamus diem.

Rotam solis, vt vnde degressus sum redeam, etiam pro solis rotundo globo posuit Lucretius libro 5.

Hic neq; tum Solis rota cerni lumine claro
Altiuolans poterat, nec magni sidera mundi.

Clausum cœlum. Sed quod in digressiuncula posui, cœlum noctu claudi, interdiu aperiri, impellit me vt idcircò censeam à poetis in cœlo portas fingi: & Seruius Enniano sermone Virgilium libro 10. Æneid. scripsisse refert,

Considunt tectis bipatentibus:

ducta ab hostiis translatione, quæ ab vtraque Porta cœli. parte aperiuntur, vt cœlum ab ortu & occasu patet: (nam & Isidorus duas cœli ianuas dicit, ortum & occasum:) portam tamen Virgilium posuisse pro hemisphærio, id est, semiglobo cœli, arbitror 3. Georg. illo versu,

——quem super ingens
Porta tonat cœli, & scopulis illisa reclamãt Aequora.

Sed & bipatẽs cœlum propter duo hemisphæria dici potest, superius & inferius: quanquam Maro planè, vt existimo, tecta biparentia ab ædium similitudine, quæ fores habent, quæ hinc & inde aperiuntur, vt & bipatens pugillar ab Ausonio dicitur, scripsit, cùm superos in domum conuenisse dixerit. Mediocritatem frugalitatis laudasse videtur in seruo Horatius, cùm libro 2. satyra 7. scripsit,

——amicum Vitale.
Mancipium domino, & frugi quod sit satis, hoc est,
Vt vitale putes:

proinde quasi frugalitas nimis & attentio acrior ad rem diligentiaque noceat: & quamuis qui nequam & dissoluti sunt, perditi profligatique sint, neque vita digni, quos ne salus quidem ipsa seruare posse videatur, cùm contrà viuere videãtur & vitales esse qui sunt frugi & attenti: tamen nimia auiditate & auaritia & nimia parsimonia exitium sæpe acerbum accersitur. Seneca eodem sensu libro 5. epistola 39. scribit, *Magni animi magna contemnere, ac mediocria malle quàm nimia. Illa enim vtilia vitaliáque sunt, at hæc eo quo superfluunt, nocent*: quę verba multum lucis afferunt Horatio nisi fallor. Simile est illud Lactantij libro sexto, *Vnum est enim sapientis & iusti & vitalis viri opus, diuitias suas in sola iustitia collocare*. Sed alterum attingamus Horatij locum lib. 1. ode 36. cuius perspicuus & dilucidus non admodum sensus est,

Omnes in Damalim putres Putres oculi.
Deponent oculos.

non enim placet quod interpretibus credi video, significari oculos vino marcentes & languidos: cùm dicat, oculos putres in Damalim, in Damalis amorem solutos. nam etsi omnes in eius amorem soluti erunt, nemo tamen alius quàm Numida ea potietur, quia qui Damalim deperibunt obdormiscent. id enim, cùm deponere oculos dicit, intelligit: Plautus in Aulularia, Sc. Nimium lubenter.

Vt me deponat vino, eam affectat viam.

& in Curculione, Sc. Date viam.

——ille ebibit, caput deponit.

Translatio autem est ab oneribus, quæ deponi dicuntur: vt nobis dormitantibus caput & oculi oneri sunt. Itaque neq; caput neque oculos sustinere tum possumus. vt antè dixit Horatius, oculos in Damalim putres: sic Persius, satyra 5. *Ille in Venerem est putris*: id est, solutus & profusus, dixit. Putre in terra sæpe dicebatur: Virgil. 1. Georg.

——& Zephyro putris se gleba resoluit.

id est, se laxat & soluit, & soluta & laxa est. libro 2. Georgic.

Et cui putre solum: namque hoc imitatur arando,

quo significatur optimum solum esse solutũ. nam cùm aramus, hoc agimus, vt terram solutam reddamus. Cæterùm in eo carmine Damalim multi meri dixit, vt multi cibi aliquos fuisse legimus, quo edaces intelligimus: vt eam bibacẽ & merobibã fuisse existimemus.

ἄμυστιν

Amyſtis. ἄμυστιν porrò genus erat potãdi, quo ſe magnis & meracis poculis mutuò inuitabant, quod dicebant ἀμυστίζειν, quod cùm facere ſolerent Thraces, idcircò Θρηικίαν ἄμυστιν appellabãt: ſed & ex Scytharũ moribus σκυθιστὶ πίνειν. Huius capitis clauſula diſticho ſanè luculento definet, in quo Amyſtidis Thraciæ mentio eſt,

> Καὶ γὰρ ὁ Θρηικίην μὲν ἀπέστυγε χανδὸν ἄμυστιν
> Ζωροποτεῖν, ὀλίγῳ δ' ἥδετο κισσυβίῳ.

CAPVT XXVIII.

Aſper nummus, antiquarius, atrium, Attellanus.

Aſper nũmus. OLIM qui theſaurum parare ſtudebant, in eo nummum aſperum libẽter recondebant, quem interpretor, bene percuſſum & recentem, non veterem, neq; tritum atq; ipſo vſu læuẽ fugientibus notis, nec forma expreſſa: quo ſenſu illud Perſianum accipi cenſeo ſatyra 3. —*quid aſper Vtile nummus habet.* qui enim pecuniæ amantes erant, in nummis faſtidioſi erant, delectumq; habebant, & nummos perfectiſsimæ & expreſsiſsimæ formæ ſeruabant: ac ne alios quidem recipere volebant, quando & in exactione tributorum plerunque, vt reor, obſeruabatur. Tranquil. in Nerone, cap. 44. *exegitq; ingenti faſtidio & acerbitate nummum aſperum, argentum puſtulatum, aurum ad obruſſam.* Sed & creditores in paciſcendo cauere ſolebant ſibi eo genere nummorum ſolutũ iri, quod è Seneca coniicimus, cuius verba ex lib. 2. epiſt. 19. ſubſcribam: *ſed mouebis mihi controuerſiam, ſi te noui, nec voles quod debeo niſi in aſpero et probo accipere.* ſic enim in Seneca lego. voles, inquit, habere, ac requires aſperum philoſophię nummum, non fugientem, & tritam Mœcenatis monetam. Eodem ſenſu ſcripſit Maro li. 5. Æneid. vaſa perfecta atque aſpera ſignis, quæ ſignis in aſperitatem erant celata. Legi & in vetuſto libro aſpraturam eſſe λιλλάδιον, quòd qui pecuniam permutabat, pro trita aſperam vellet habere: quo & in libro reperi atrienſem exponi διαιτάριον, διαιτάρχην: itaque in 5. libro de officio proconſulis poſitum eſſe: ſed & atrium

Atrium. eſſe μεσαύλιον, περιαύλιον: attellanos, σκηνικούς, ἀρχιμολόγους, βιολόγους, ὡς ἡ ὅλος λόγος ὀρχηστάς, ἀντίπαλοι ἐκ τῶν χορῶν: anrecessum, πρόλημμα, προχώρησιν: antecelloram, προηγούμενον: antiquarium, ἀρχαιογράφον, καλλιγράφον: habe-

Attellani. Antiquarius. bant enim veteres ſcriptores, quorum alij ὡς τὸ ἀρχαῖον ſcribebant, alij ὡς καλλίως, qui antiquarij dicebantur. Hæc ego cùm elegantiæ non vulgaris eſſe animaduerterem, non indigna cenſui quæ hic intexerẽ, quale illa cunque hominum iudicium promeritura eſſent.

CAPVT XXIX.

Plinius emendatus, corona pactilis, ſutilis, plectilis, corollarium.

NON dubitabo inſimulare ſeruitia quaſdam in Plinianum codicem coronas inductas, nullæ enim vnquam tales fuerunt: ſed Ariſtarchi noſtri Plinij tanquam prætoris album corruperunt. ſic enim lib. 21. cap. 2. ediderunt, *Cum verò è floribus fierent ſerta, à ferendo ſeruiæ appellabãtur.* Ego hic puro indicari, coronæ ſpeciem ferrũ eſſe: proinde ſic in vetis & fugientibus libris reperio, *cùm verò è floribus fierent ſerta à ferendo ſeriæ appellabantur.* vt fortaſſe ſatiuæ appellabantur, legendum ſit. in editione Romana, quæ quo vetuſtior eſt, eo minus iniuriã ſenſit, vt ita dicam, iſtorum Telchinum, qui nati ſunt in librorum perniciem, euulgatum eſt, *ſerta à ferendo appellabantur*, altero verbo vel ſuppreſſo, vel diſsimulato, vt non neceſſario. Aliam & ego ſcripturam ex eodem capite expungam, melioremque è chirographis inferam: ſed tamen, ne verboſior ſim & incommodior lectori, vitio tacito, cùm prælertim publicatum ſit, integritatem ſcripturæ ſubtexam: *Primum variari cœptum mixtura verſicolore florum, quæ inuicem odores coloresq; accenderet, Sicyone.* non ambigo, quin ſi quis verè iudicet, ſecundùm hanc integritatem libentius, quàm ſecundùm illam cor ruptelam, quæ libros inuſitat, litẽ daturus ſit. Et cùm omnibus ſint Saliorum epulæ cœnæq; notiſsimæ, fidem ſecutus librorum, vt verbo Enniano vtar, caſcorum, legam eodem libro, cap. 3. *ſummaq; auctoritas pactili coronæ: vt in Saliorum ſacris inuenimus ſolemnes cœnas.* hoc Metamorphoſi quadam Ouidiana, ſutiles Saliorum ſacris immutarunt illi, qui nõ tam emendant libros, quàm ipſi ſcribunt, aut ſcribendo adulterant. nos igitur iſtud tanquam adulterium lege Iulia vindicatum illinc faceſſere iubemus. Pactiles autem coronæ pleriſque videntur compactiles: fortaſſe tamen fuerint, quarum coronamenta in torulo rotundo, vel vſpiam figuntur panguntúrque. ſutiles ſutos habebant flores aut coronamenta: fiebant ferè è mero roſæ folio: Plinius, *Transferre deinde ad roſaria, eoq; luxuria proceſsit, vt non eſſet gratia, niſi mero folio ſutilis.* hinc illud Martialis lib. 5. epigr. 65.

Plinius emẽdatur. Pactilis corona. Sutilis corona.

> *Ornenturq; roſis tempora ſutilibus.*

Plectilis è ſurculis vel ramulis plectitur & innectitur, vt è ramo lauri aut myrti. Corollaria corollæ erant, è lamina ærea vel argentea tenui inaurata: Græci ἀνθοχρύσωμα, vt in lexico D. Germani legi, vocabant. hoc autem lexicon ſemper intelligo, cùm Lannogræcum appello. Plectilem coronã intelligit Horatius, cùm ſcribit lib. 1. ode 38.

Plectilis corona. Corollarium.

> *Simplici myrto nihil allabores*
> *Amplius.*

ſibi enim vult coronam plecti è ſimplici myrteo ramo. nam lemniſcos nihil moratur, nec deſiderat, quos reiicit cùm ait,

> *Diſplicent nexæ philyra coronæ.*

Reperio & in eodem Plinij cap. in membranis vetuſtis, *alias in vſu promiſcuo ne ludiæ quidem e*-*rant:* quam ſcripturam damnare animum inducere non potui, nec ſubticere: *ludicræ* fecerunt emendatores, contactu omnia fœdantes immundo, vt de harpyis Maro canit. cur enim potius

tius illis suum commentum, quàm auctorum scriptum placet: nam vt ludicrę coronæ dicantur commodè, tamen *ludiæ*, quod in libris scriptum patet, non debuerunt improbare. vt enim ista duo vocabula idem valeant, tamen à Plinio positum, quàm ab emẽdatore inculcatum magis probem. Legem autem xij. tabularum de coronis, in vetari instrumento diuarsè scriptam reperio, vnde & corrumpẽdi occasio nata. nam in quibusdam libris scribitur, *virtutis'vc arguitur ei*: in quibusdam, *virtutis've ergo diuiditur ei*: ego scribendum arbitror, *virtutis've ergo, duiditor ei*: vt sentiat lex ei tribuendam coronam in funere, qui eam pepererit vel ludicro circensi vel militari virtute. Forsasse enim *duitor ei* nõ incommodè exararetur. Locum illum Plinianum quodammodo purgaui, atque illustraui: vt enim deprauata sensum obscurant, sic ferè restituta eum illustrant.

CAPVT XXX.

Decies centena, decies, bis decies bibis, binio.

VT sexcenta plerunque ab auctoribus Latinis pro multis poni solent: vt, saxcenta eiusdem generis proferre possum exempla: ita decies centena pro immani & pręgrandi summa, idq; iam inde ab vltima propè antiquitate vrbis. Credo quòd tum ea pecunia videbatur ingens, cùm minor erat nummi copia. proinde Iuuenalem dixisse reor satyra 10.

—ritu decies centena dabuntur Antiquo,

pro immensa dote. Certè postea quàm creuit pecunia, & abundauit Romæ, nihilominus permansit illa antiqua loquẽdi ratio, vt decies centena infinitam pecuniam significarent: Horatius lib. 1. satyr. 3.

——decies centena dedisses,

Huic parco paucis contento, quinque diebus

Nil erat in loculis.

Iuuenalis satyra 6.

Optima sed quare Cesonia tristis marito?

Bis quingenta dedit.

id est, decies centena millia. Martialis libro 2. epigram. 71.

Si dederint superi decies mihi millia centum.

nam decies centena, decies centum millia significant, & valent. Iterum Martialis libro 2. epigram. 65.

Illa illa diues mortua est Secundilla,

Centena decies quæ tibi dedit dotis.

Id & decies breuissimè dicebatur: Plutarchus in Antonio, [illegible]. Seneca libro de consolatione ad Albinam, *beatiores'ne istos putas, quorum pantomimæ decies sestertio nubunt!* Videtur autem ea maxima dos Romę fuisse, legum iussis modum imponentibus pecuniæ dotali, vt fortasse à maxima dote orta sit summæ maximæ æstimatio, & locutio inde celebrata. his adiiciam explicationẽ epigrammatis Martialis in pecuniæ summa positi. lib. 1. epigr. 12.

Cùm data sint equiti bis quinque nomismata, quare

Decies cẽtena.

Decies.

Bis decies solus Sextiliane bibis?

Bis decies bibis.

Mihi quidẽ videtur hoc de sportula accipiendum, cui decem nummi erogabantur, vel centum quadrantes. cùm igitur sportulam decem nummûm vnam Sextilianus accepisset, duas bibebat tamen potor profligatissimus, cùm tantum vini exhauriret, quantũ duarum sportularum pretiũ æquabat. Id eo admonendum duxi, quòd cùm è moribus & institutis Romanorum scriptum sit à poeta, ab interpretibus nimis oscitanter aliudq; agentibus omissum iniuria lectoris & sensus dispendio videbatur esse. Ad pecuniam & illud Hegesippi pertinet libro 5. excidij Hierosolymitani scriptum, *egesserant aliqui biniones aureos, quos absorbuerant cùm adornarent fugam*. hic biniones intelligo, aureos maioris formæ, duplicisque æstimationis, vt formas binarias in Alexandro dicit Lampridius. In lexico quoque S. Germani inuenio biniones [illegible] explicari.

Binio.

CAPVT XXXI.

Megabyzus, Plinius emendatur.

MEgabyzos sacerdotes Dianæ vocatos fuisse ex Hesychij lexico cognoscimus: sed & Appianus scribit libro 5. bellorum ciuil. [illegible]. Hæc explicationi erunt Plinio ita libro 35. capite 11. scribenti, *Ephesi verò est Megabyzi sacerdotis Ephesiæ Dianæ sepulchrum*. Iterum, *pinxit & Megabyzi sacerdotis Ephesiæ Dianæ pompam*. nec enim in Plinio, vt proprium nomen accipiendum videtur, sed vt appellatio omnium sacerdotum Dianæ communis. nam & nomen proprium eis aliud erat: Plaut. in Bacc. Sc. Ibo in Pyreæũ.

Megabyzus.

Nos apud Theotimum omne aurum deponimus,

Qui illic sacerdos est Dianæ Ephesiæ.

sed & mox in comico, *Quis istic Theotimus, Megabyzi filius?* verius & integrius puto quàm *megabuli*, vt alij corrigunt. Quis tamen mihi vitio verter, si suspiciones meas sequutus quiddam in Plinio eodem in capite emandare coner? minimè profectò fraudi assa debat iuuandi studium, quod amplexi obtrectatores contemnimus. scribit igitur, *Vbi fecit nobilem Paralum & Hermionidem, quam quidem Nausicam vocant.* legendum suspicor, nec iniuria, *Hermonidem, quam quidam Naxiam vocant*, vel *naxicam*. Paralua enim & Hermionis, nomina nauium sunt, non hominum. Ibidem lego, *brontem, astrapen, ceraunon vocant*, non ceraunobolon. antè enim totidem nomina Latina posuerat, quibus paria reddidit Græca: ea Latina sunt, tonitrua, fulgetra, fulgura. Emendandum quoque crediderim, *Postea superauit Apelles Cous*: pro quo irrepsit, *consquet*: & paulò pòst, *in pictura sic prouectum*. Nihilominus etiam emendandum crediderim, *sunt & picturæ eius nobilissimæ, hoplites in certamine*. pinxerat enim eos qui armati currebant, quod genus exercitationis in certaminibus Olympicis aliisque sacris edebatur. Quam autem Plinius Campsaspen Alexãdri pallacen appellat,

Plinius emẽdatur.

Ælianus

Ælianus lib.12. Ver.hist. nominat Pencastam. Plus otij qui habeat, plusque curæ qui adhibeat, in illa numeratione picturarum multa, vt suspicor, mendosa reperiet: mihi illa attigisse seltuarim carptimque plus satis est, in veterum præsertim exemplarium inopia, quibus destituta audacia nostra claudicat.

CAPVT XXXII.

Ille, Zephyrus, tridens, ima stagna, antè malorum, exaudiunt vocati, permixtus Achiuis, auersus sol, Iunonia hospitia.

Virgilij poesis omnibus est ille quidem ingenij doctrinæque luminibus & coloribus exornata, verùm ea magis apparent in primo operis vestibulo, dum recentes & integri, ipsa nouitate, quæ blande conciliatrix est, poematis suauites nobis commendetur non præcepta ab aliorum librorum lectione & tanquam præflorata. In eo libro primo legendo oscitanter & segniter quidem, tamen quędam annotaui, & huc adscripsi. Veteres suorum incommodorum causam diis attribuebāt, quos sibi infestos, & suo aliquo merito & noxa læsos opinabantur. ex ea opinione dixit Maro,

—quo numine læso,
Quidue dolens regina deûm?

Simile est illud Tibulli lib.1. eleg.2.

Num furor incestus sedes adiisse deorum?

Papinius libro 5. Siluarum,

—quæ vestra sorores
Orgia Pieriæ, quas incestauimus aras?

Et mox,

Nunquid inaccesso posui vestigia luco?
Num vetito de fonte bibi?

Ille.

Statim autem initio libri cùm ait Maro, *Multum ille & terris*, Ille elegantissimè redundat, vt libro 12. Æneid.

Saucius ille graui venantum vulnere pectus,
Tum demum mouet arma leo.

Item 10. Æneid. *—ceu Sirius ardor,*
Ille sitim morbosq́; ferens mortalibus ægris.

1. Æneid.

Sunt mihi bis septem præstanti corpore Nymphæ,
Quarum quæ forma pulcherrima Deiopeiam.

oratio hæc prorsus imitata est ex oratione Iunonis ad Somnum, Iliad. ξ. qui volet eam legat & mutuum agnoscet. Ibidem,

Vnà Eurusq́; Notusq́; ruunt creberq́; procellis
Africus.

Zephyrus.

Africum hic Maro dixit pro Zephyro: Zephyrum enim Homerus odyss. lib. 5. nominat: vt eum Strabo libro 1. notat, apud Homerum Zephyrus Fauonius nō est, sed is quē dicit nunc Maro Africum. Sic & infrà apud Maronem,

Eurum ad se, Zephyrumq́; vocat,

de Africo est accipiendum, aut, quod incredibile dictu est, ventum nō aurè appellatum nominat. Ibidem,

—vbi tot Simois correpta sub vndis
Scuta virûm.

locus sumptus est ex initio Iliados μ. ne paginam occupem Græcis interponendis.

Ima stagna.

—& imis Stagna refusa vadis,

valet, in imis profundisque vndis refusam aquam, & agitatam: quasi in gurgitibus imis, deorumque domiciliis aqua refusa sit & turbata, & ab imo mare totū euersum. Dij enim Marini in imis pumicibus & speluncis enrtisque maris habitare putabantur: Manil. lib. 5.

—ipsumq́; sub antris
Nerea & æquoreas conatur visere Nymphas.

Ibidem Maro,

Non illi imperium pelagi sæuumq́; tridentem:
Sed mihi sorte datum:

Tridens.

recordor annotasse me, tridētem Neptuni telum esse, quo non solùm mare, verùm etiam terram moueat. itaque mari turbato, Æolus tempestatis illius concitator videtur vsurpasse tridentem.

Hinc atq; hinc vastæ rupes geminiq; minantur:

descriptio potius ex Homero Odyss. 12. sumpta, & ad verbum ferè traducta: quod autem grammatici dicunt Hispaniæ Carthaginis portum esse descriptum, fieri sanè potest vt hæc descriptio eo accommodata fortuna quādam & casu potius, quàm poetæ consilio aut voluntate conuenerit, cùm poeta tamē ad Homeri exemplum properauerit. Nihilo secius & Homeri est,

Ductoresq; ipsos primum capita alta ferentes.

vt &,

Diuidit, & dictis mærentia pectora mulcet, &
O socij neq; enim ignari sumus antè malorum.

Antè malorum.

vbi illud, *antè malorum*, compendio orationis dictum interpretor, velut desiderato articulo aut subaudito; etsi articulorum supplementa Latinus sermo recuset. sed profectò dictū est, vt si Græcè diceres, [illegible]. Id igitur valet, malorum quæ antè perpessi sumus. simile est illud Ouid. 1. Metam.

Frigida cum siccis, sine pondere habentia pondus.

id est, [illegible]. Ibidem Maro,

—nec iam exaudire vocatos:

Exaudiunt vocati.

id est, mortuos esse: ex antiquorum consuetudine sumptum arbitror, qua quos desiderabāt & amiserant, antequam discederent, sæpius vocare soliti erant: Homerus Odyss. 9.

[illegible]
[illegible]

Sed & vocare pro sepultura habebatur in mortuis: Ausonius in mortuis, epigrammate 13. de Deiphobo,

Nec tumulum ipse habeo, nisi quem mihi voce vocantis,
Et pius Aeneas, & Maro composuit.

Ibidem,

Permixtus Achiuis.

Se quoq; principibus permistum agnouit Achiuis,

cùm Maro de Ænea scribit, fortē & strenuum virum manuque promptum significat, qui ita acriter & audacter pugnaret, vt nō aduersariis tantùm se obiiceret, sed in eorum etiam ordinibus versaretur. quod & Homericū est: nam de Diomede lib. 5. Iliad. scribitur,

Τὸ δ' ἀδάλιον δ' ἵππων γοεῖον ποιήσομεν μοίραις,

Auersus sol. Nec tam *auersus equos*, quod ait, in hanc dictum arbitror sententiā, Nō adeo obtusi & hebetes ignarique & stupidi sumus. stupidiores enim sunt, qui longius ab aura solis & tepore incolunt, vt populi Septentrionales. At illud,

Iunonia hospitia. *—Quo se Iunonia vertant Hospitia:*

ex eo dictum est, quòd Carthago Iunoni dicata esset, quæ & Iunonia quoque vocata est.

CAPVT XXXIII.

Mappa, sponsiones, Incitatus, tentores, conditores, alapæ mimorum, fungi, spongiæ, popularia, equestria.

Mappa. MAPPAM *quoque vsitatum circo nomen, Pœni sibi vendicant*, scribit Quintil. lib. 1. c. 5. Quod de mappa ea intelligo, qua prætor signum quadrigis mittebat, vt è carceribus exiteur. Martialis lib. 12. epig. 29.

Cretatam prætor vellet cum mittere mappam.

& Septimius Florens, *Cognosce dementiam de vanitate: misse dicunt & nunciant muttem, quod simul omnibus visum est. Teneo testimonium cæcitatis: non vident missum quid sit, & mappam putant: sed est diaboli ab alto præcipitati figura.* Missus autem quadrigarum sorte mittebantur, & prætor qui ludis præerat, ex vrna educebat quadrigatum missus: Idem Septimius, *Tardat est ille prætor, semper oculi in vrna eius, tum sortibus voluntatur.* Sponsiones autem à spectatoribus fieri solebant, cùm vnus agitatorem illum victorem pignore deposito fore diceret alius eius aduersarium concederet: Idem Septimius, *Aspice populum ad spectaculum tam cum furore venientem, tam tumultuosum, tam cæcum de sponsionibus concitatum.* Martialis,

Sponsiones.

Sed tum sponsio fabulęq; lassę,

Incitatus. *De Scorpo fuerint & incitato.*

Fuit autem Incitatus equus nobilissimus & velocissimus, circensibus curriculis & palmarum frequentia celebratissimus, Caligulæ vique eò amatus, vt ad cœnam vocaret, & ei hordeum aureum obijceret, & vinum aureis pateris propinaret, sancteque adiuraret per salutem & fortunam suam, se eum consulem facturum. Erant & in circo tentores, qui vel equos vel repagula tenebant, antequam ad cursum emitterentur: hi, vt in antiquo lexico legi, Græcis ἀφέται appellabantur. Erant & conditores, qui tanquam bene meriti, auctores & patroni factionis habebantur, vt coniectura est ex hac inscriptione, C. POMPEIO FVSCENO CONDITORI FACTIONIS RVSSATÆ: quod quidem nos etiam aliter explicauimus. vetus liber, quod & verius est, eos interpretatur ἀναλωτὰς ἵππων. Sed quoniam de ludis agimus, paucula quædam etiam ex auctoribus hinc inde libemus. Popularia in theatro dicebantur loca populi vel plebis ad equestrium discrimen, id est, quatuordecim ordinum: Septimus Flo-

Tentores.

Conditores.

Popularia.

rens, *Vias enim vocant cardines balteorum per ambitum, & discrimē popularium per proclium. sic equestria equitū loca erant:* Seneca l. 7. de benefic. cap. 12. *equestria omnium equitum Romanorum sunt.* His etiam vocabulis vtitur Tranquillus in Caligula. Erant in circo oua, delphines, & columnæ seiæ, messiæ, titulinæ. proinde Iuuenalis scripsit sat. 6.

Equestria

Consulit ante phalas Delphinorumq; columnas.

Libro quinto epig. 62.

O quam dignus erat alapis Mariane Latini,

Alapę mimorum.

Te successurum credo ego panniculo:

scribit Martialis. nam mimi in theatralibus spectaculis cùm dabantur, alios mimos ad risum excitandum alapis cædere solebant: quod & Septimus Florēs significat, cùm scribit, *insuper contumeliis alaparum sic obijcit, quasi de præcepto domini ludat.* In quo scriptore repetio, fungum à similitudine in auribus pugilum tuberi prominens appellari ex ictibus cestuum: eius verba subscribam, *Tales enim cicatrices cestuum ad callos pugnorum & aurium fungos à deo cum suo plasmate accepit.* Spongijs ad siccandum vulnerum sanguinem & reprimendum vtebantur: cunque sæpenumero vsuueniret, vt retiarij, qui cum myrmillonibus depugnabant, vulnerarentur, & spongijs egerent, idcirco Septimius de Spectac. spongias retiariorum dixit. neque enim satis aduersus patem suum muniti erant, cùm toti in reti iaciendo intenti essent. verba Tertulliani sunt, *poterit de misericordia moueri defixus in morsus vrsorum, & spongias retiariorum.* Rude gladiatores, & pileo donabantur, cùm & libertate donabantur, & ferro dimicandi necessitate liberabantur, sed tantum baruere rudibus cogebantur. Septimius ibid. *& qui insigniori homicidæ leonem poscit, idem gladiatori atroci petat rudem, & pileum conferat.* Sed qui stultitiā in his rebus veterū nosse cupit, is Tertulliani librum de spectaculis legat, & bene de moribus nostris sperabit, cùm videbit à tali dementia tanto nos interuallo hodie distare, mirabiturque mundum propemodum, qui olim insaniebat, Stoicum quendam sapientem factum esse.

Fungi.

Spongiæ.

CAPVT XXXIIII.

Chalcidicum, nona, decima, parta, mora, lallus, lallare, maxima mamma, tata.

Chalcidicum. CHalcidicum scribit Festus genus ędificij esse ab vrbe Chalcide dictum: huius meminit Vitruuius l. 5. c. 1. his verbis. *Sin autem locus amplior in longitudine, chalcidica in extremis constituantur.* nec pręteremisit Dio: *τό, τε Ἀθήναιον καὶ τὸ Χαλκιδικὸν ὠνομασμένον, καὶ τὸ βουλευτήριον τὸ Ἰουλίειον τὸ ἐπὶ τῇ τοῦ πατρὸς τιμῇ γενόμενον καθιέρωσε.* Nec præterijt Cassiodorus in Consulum fastis. Videor etiam obseruasse Chalcidicum pro cœnaculo poni. quòd enim Homerus scripsit,

ἔρχεο δ' εἰς ὑπερῷ' ἀναβᾶσα σὺν ἀμφιπόλοισι,

conuertit Ausonius periocha 23. Odyss.

Chalcidicum gressu autrix superabat anili.

Sed quoniá vel erronea vel emẽsores sumus, nulloq́; loco sedem figimus, similesque profugis Scythis palamur, per alios auctores nostro more vagati aliquid prædæ abigemus & huc cóferemus. Duæ Parcæ à Latinis, inquit Nona. Decima. l.5.cap.19. Gellius, vna à partu noni mensis nona: altera, ab enixu decimi mensis decima dicebatur: accedebat tertia, quæ Parca dicebatur, Parta. inquit, quasi parta, mutato *r* in *c*. Septimius tamen Florés Partulam deam agnoscit, quæ puerperijs præerat, quę quidem non alia est quàm illa siue Gellij siue Varronis Parca. sed testatò agendum est, & verba Tertulliani audienda, *Hæc æstimando etiam superstitio Romanam Deam finxit Alemonam alendi in vtero fœtus, & nonam & decimam à sollicitioribus mensibus, & Partulam quæ partum gubernet, & Lucinam quæ producat in lucem: nos officia diuina, angelos credidimus*, id est, nos credidimus angelos Dei ministros esse. ita enim officium, vt & in iure ciuili officium iudicis & officiales, accipitur. Est & Latinis mora Mora. vel mœra parca, vt apud Liuiũ Andronicum,

Quando aduenit dies quem profata mora est.

Nato puero tota, inquit idem Tertull. *hebdomade proponebatur Iunoni mensa: vltima die fata scribẽda aduocabantur*: hinc nato Salonino scribit eclog. 4. Maro ex illa consuetudine,

Talia secla suis dixerunt currite fusis,
Concordes stabili fatorum numine Parcæ.

Ibidẽ Maro cùm scribit, *——cui non risere parẽtes,*
Nec deus hunc mensa, dea nec dignata cubili:

ex antiquorum consuetudine sensit: cùm Varro, vt Donatus refert, scripserit veteres olim solitos esse pueros initiare Eduliæ Poticæ & Cubæ, id est, diuis edendi, potandi & cubandi: quod quidem fiebat cum à lacte & cunis transierant. ex his Varronis verbis Maronem Probus interpretabatur, vt nec deus, qui alimento præest, eum pasceret, cui parentes non arrisissent, nec dea cubili foueret. proinde qui nec cibo nec lecto dignus censeretur, vitalis minimè esset. Seruius tamen non ineleganter de Vulcano intelligit, quem nec epulis dignatus est Iupiter, nec connubio Minerua: Vulcano autem non arriserat mater Iuno nato, deformitatem eius auersata. Nos tamen fortasse, vt spero, commodius ex opinione Quintiliani lib. 9. c. 3. locum hunc enucleamus. Lallus. Lallus deus fuisse videtur, qui præesset nęnijs illis balbis, quas nutrices pueris occinunt, & pueros reddere cogunt. nulla enim litera est quam facilius sonant pueri, quàm lambda: quinetiam eius frequẽtia somnũ inducebant. Ausonius epist. 17. de filio Probino,

Nutricis inter lemmata,
Lalliq́; somniferos modos.

Lallare. Inde lallare Persij natum crediderim saty. 3.

—— & iratus mammæ lallare recusas.

Mammam autem in Persio nutricem esse putem, vt & apud Martialem lib. 1. epig. 68.

Maxima mamma. *Mammas atq; tatas habet Afra, sed ipsa tatarum,*
Dici & mammarum maxima mamma potest.

Maxima autẽ mamma dicitur, vt dicitur magnus socer, vxoris auus: maior socer, vxoris proauus: maximus socer, vxoris abauus. ergo maxima mamma est, vt ita dicã, abnutrix. de mamma sic scribit Ammonius, Maxima tata. *τοῦτο μὲν γάρ ἐστιν ἡ τοῦ παιδὸς τροφός, τίτθας δὲ οὗτοι μαίας καὶ μάμμας καλοῦσι*. Simile est illud in epigrammate Græco,

ἀλλὰ δὲ τὴν τιτθὴν, καὶ λέγε πᾶσι τατᾶ,

CAPVT XXXV.

Syrma, Maro explicatur, dextra & sinistra in mundo, vmbræ sinistræ, dextratio, alter orbis, rediuiæ, amplum sestertium.

QVÆDAM nõ ita trita nec peruulgata, vel verba, vel dicendi genera è Solino hinc inde sparsim excerpta memoriæ mandare decreui, vt bonæ iuuentutis laborẽ leuem, & eruditionem adiuuem. *Vestitur*, inquit c. 56. *syrmate*: hic syrma vestis est fluxa & prolixa humumq́; verrens, qualis erat tibicinum & fidicinum, vt apud Flaccum in Arte, Syrma.

—— traxitq́; vagus per pulpita vestem.

eandem & Orpheo tribuit Maro 6. Æn.

Nec non Threicius longa cum veste sacerdos.

eam etiam vestem Tibullus significasse videtur, cùm lib. 3. eleg. 4. cecinit,

Ima videbatur talos illudere palla.

Idem Solinus vocat dextra in mundo septentrionalia, læua meridionalia, cum c. 56. de Taprobanæ incolis, Dextra & sinistra in mundo. *Solem*, inquit, *oriẽtem dextra habent, occidentem sinistra*. Et Lucanus li. 3.

Vmbras mirati nemorum non ire sinistras.

Vmbræ sinistræ. id est, non ire versus meridiem. Solinus ca. 56. *vmbræ quæ nobis dextræ sunt, illis sinistræ*. At apud Liuium libro 1. ab vrbe condita, augur dextras ad Meridiẽ partes, lęuas ad Septentrionẽ dixit. Aristoteli l. 2. de cęlo c. 2. dextra sunt exortiua, læua occidua: Plinio contrà lęua exortiua, dextra occidua, antica ad meridiem, postica ad septentrionem. sic enim scribit l. 2. c. 8. *Omnium autem errantium syderum meatum, interq́; ea solis & lunæ contrarium mundo agere cursum, id est læuum, illo semper in dextram præcipiti*. Iterũ eod. lib. cap. 54. *Læua prospera existimantur, quoniam læua parte mundi exortus est*. Varroni li. 6. quoque sinistra ab oriente sunt in templis effandis, dextra ab occasu, antica ad meridiem, postica ad septentrionem. Terræ duo sunt hemisphæria siue latera: vnum incolimus, nosterque orbis dicitur: alterum, inquit lib. 1. Mela, antichthones, qui sunt in orbe altero. Itaque aliquando orbis alter putata Taprobana est: sed postea compertum insulam esse, non continentem. Alter orbis. Solinus cap. 56. *diu*, inquit, *orbem alterum putatum, & quidem eum quem habitare antichthones crederentur*. Cùm autẽ cap. 47. ait à Ratumenę quadrigia Tarpeium Iouem terna dextratione lustratum fuisse, Dextratio. dextrationẽ pro cursu & gyro equorum in dextram intelligit, quod in gratulatione & lętitia fiebat, vt in luctu cursus in læuum agebatur, vt Papinius li. 6. Theb. scribit,

—— *hic la*

—hic luctus abolere, nouiq;
Funeris auspicium vates, quanquam omnia sentit
Vera, iubet dextro gyro.

antè enim dixerat,

—lustrantq; ex more sinistro Orbe rogum.

Reduuiæ. Reduuias pro reliquijs vsurpat Solinus ca. 35. *ea*, inquit, *dum reduuias escarum affectat.* sic & tegumata reliquiasque concharum vocauit ca. 25. *Reduuiæ*, inquiens, *conchyliorum, & alia multa quæ affatim mari incito expuuntur.* de reduuijs autem antè nescio quid diximus, quas ratio reluuias dici postulat, vsus etiam reduuias. Amplum sestertum, pro magna nummorũ summa posuit, haud vulgari celebrique dicendi formula, credo vel quia sestertium neutrius generis nummus est omnium apud Romanos maximus, vel potius quòd summas ad sestertiorũ rationem reuocare solebant: vnde & centum millia sestertiũ & decies sestertiũ, dicebant: vt proinde amplũ sestertium, pro immensa summa, à posteriore hac causa manasse suspicio sit: Solinus c. 30. *deniq; basilisci reliquias amplo sestertio Pergameni compararũt.* Hęc nos hinc inde è Solino libauimus, floriferis vt apes è saltibus.

Amplũ sestertiũ.

LIBRI DECIMINONI FINIS.

ADRIANI TVRNEBI ADVERSARIORVM LIBER DECIMVSNONVS.

CAPVT I.

Igne probari, vtentior, obsus, & quædam apud Ciceronem emendata.

Igne probari.

VRVM igne optimè probari ecquis est omnium qui ignorat? ita enim maximè probum improbumque explorari in ore est omni populo. nec coticulæ tanta in hac re fides est, quanta ignis: etsi eius ope tradunt scrupulari differentia & discrimine aurũ omnis generis spectari. hinc illa præclara & elegans Ciceronis manauit elocutio l. 2. Officiorum, *Quod in quo viro perspectum sit, hunc igni spectatum arbitrentur.* quã tamen vti monetam adulterarunt, quòd vt suspicor concinnitatem translationis nõ perciperent, & *dignum spectatu* scripserunt, vt ne quid aliud dicam, certè sensu improbando, neque vlla ex parte cum eo quem antea, vt surreptitium ablegarant & emendarant, & nunc assertum & reuocatum in possessionẽ mittimus, conferendo. Sed nos hic assertores quispiam putabit, qui satis præstare non possimus? Ego verò eam assertionem non hominum, sed librorum esse affirmo antiqua virtute & fide: quod qui non credit, me nimis ingeniosum putat qui sine auxilio id excogitare potuerim. Et quando de auro agitur, in prisco dictionario

Obsus. reperi, Obsus τὸ δοκιμάζειν τὸν χρυσὸν ὅταν παρατρίψηται, vt videatur nomen esse deprauatum è Græco ὄβρυζον. In eodem lib. auratores sunt χρυσῶται: auri leguli χρυσοσυλλέκται: auraria & aurifodina χρυσωρυχεῖον. Ego quoque illud eiusdem libri illis antiquis codicibus prędibus & prędijs ad cauendum iuuentuti obigatis sic lego, *sed fac iuuare, vtentior sanè sit.* hodie per exemplaria proseminatum est *potentior*: credo hominibus semidoctis (quo enim alio nomnie eos appellem?) illud vtentior parum placuisse, quo tamen cur sint offensi, certè non video. illud constat potius hic Ciceronem de vsu diuitiarum, quàm de potentia verba facere debuisse. addam & ex eodem libro hoc tanquam ea quæ tabulis pictores parerga adpingunt: *Nec*, inquit Cicero, *illi multa secula expectanda fuerunt*. Scribo, *ne illi*. sequitur enim mox, *modò enim hoc malum in hanc Rempub. inuasit.* quod liquidò ostendit multa ei sæcula fuisse expectanda. *Habitant*, inquit, *gratis in alieno*: ego, idque librorum antiquorum fiducia & sensus, *habitent* lego, vt sit sensus figuratus, habitaréue debent gratis in ædibus alienis? *At vero*, inquit, *hic nunc victor, tum quidem victus*. hodie *noster victor* editiones exprimunt: particula tamen *tum* nostræ emendationi suffragatur, editioni refragatur. accedit incorruptæ & sanctæ antiquitatis non dubia fides, qua fretus hanc cunctanter & indubitanter damnabo publicatorum librorum consensionem & conspirationem in veritatem coniuratam.

Vtentior.

CAPVT II.

Tutela nauigij, pontica pinus, Cyclades, Aegæon, puppi coronas imponere.

IN illa Horatij lib.1.od.14. allegorica naui, quæ auctore Fabio l.8.c.6.Rempub. significat bellis Philippensibus naufragam, aliud ciuile tentantem periculorum mare. nã de Bruto reparante bellum ciuile post Cassij mortẽ qui intelligunt, imperitè faciunt: quo enim pacto vnius noctis interuentu belli reparatio intelligi potest? nã postridie Brutus necẽ sibi consciuit: sed tamẽ in illa naui, vt dicere instiueram, quædam obseruanda sunt, vt illud,

Tutela nauigij.

Non dij quos iterum pressa voces malo.

nam qui sunt illi dij, quos ei dicit deesse? ego existimo ex consuetudine veterũ id scriptum esse, qui in puppi sacrarium quoddam habebant veluti lararium: Persius saty.6.

—iacet ipse in littore, & vnà Ingentes de puppe dij.

Hesychius, πάταικοι θεοὶ φοίνικες, οὓς ἱστῶσι κατὰ τὰς πρύμνας τῶν νεῶν. Hæc tutela nauis erat & insigne: D.Lucas Actor.18. ἀνήχθημεν ἐν πλοίῳ παρακεχειμακότι ἐν τῇ νήσῳ ἀλεξανδρίνῳ παρασήμῳ διοσκούροις. Valerius l.1.

Visa coronatæ fulgens tutela carinæ.

Hic quoque, vt sæpe antè feci, & posthac faciam, appellabo vetus lexicon, in quo scribitur, Tutela, παράσημον πλοίου. Maro lib.10.

—& aurato fulgebat Apolline puppis.

De tutela illud Valerij lib.8.accipio,

Hæserat auratæ genibus Medea Mineruæ.

Puppi coronas imponere.

Ea etiam causa est, cur puppi coronas imponebant, quòd ibi sacrarium nauigij erat: Maro 1. Georg.

Puppibus & læti nautæ imposuere coronas.

Nihilo secius & illud explicationis videtur indigere, *Quamuis pontica pinus,*

Pontica pinus.

Siluæ filia nobilis
Iactes & genus & nomen inutile.

sed ita habendum, fuisse in Ponto optimam materiam naualem, vel Catullo teste epig. 4.

Vbi iste post phasellus, antea fuit
Comata silua: nam Cytorio in iugo,
Loquente sæpe sibilum edidit coma.

Sequitur non longo interuallo,

Interfusa nitentes
Vites æquora Cycladas:

Cyclades.

id esse arbitror, vide ne loca naufragijs infesta tenentes, vbi freto concitato feruet mare, & nauigia subuertit, aut vadis illidit & breuibus. Tale mare est Ægeum auctore Dionysio, qui de eo scribit,

ὃ γάρ τε πάντων σκολιώτατα κύματ' ἐλίσσει.

sed vel maximè quà Cyclades sunt: Maro li.3.

—sparsasq; per æquor
Cycladas, & crebris legimus freta concita terris.

Et lib.4. Epigrammaton,

Πᾶσα θάλασσα, θάλασσα, τί κυκλάδας, ἢ στενὸν Ἕλλης
Κῦμα, καὶ ὀξείας ἠλιὰ μεμφόμεθα.

Aegæon.

Ægæon est Hesychio pelagus circa Cycladas. inquit enim, αἰγαίων ἑκατοντάχειρ θαλάσσιος θεὸς, καὶ τὸ περὶ τὰς κυκλάδας πέλαγος. Papinius li.5. Thebaidos

Dijs pelagi ventisq; & Cycladas Aegæoni Amplexo.

Atque vt hoc quoque addam, quòd Ægæon deus sit marinus, vt Hesychius scripsit, qui etiam addit sic appellari Briareum & Neptunum. ex eo intelligimus cur Ouidius lib. 2. Metamorphoseos Ægæonem in dijs marinis ponat. sic enim scribit,

—balenarumq; prementem
Aegæona suis immania membra lacertis.

Est & Ægon ægæum mare: Valerius 1.Argon.

—& quanto fremitu se sustulit Aegon?

Iterũ li.4. *—nec tantas quãuis Tyrrhenus & Aegon*
Voluat aquas. Papinius 5. Theb.

Pieria innumeris, quas spumifer assilit Aegon.

Illud autem apud Flaccum ead. ode,

Nuper sollicitum quæ mihi tædium,
Nunc desiderium curaq; non leuis:

non crediderim accipiendum de tempore Ipsius sub Bruto militiæ: sed in hanc potius sententiam, Me nuper istius Reip. status tædebat & pigebat, & iniquo animo victores istos ferebam: nunc tamen, postquam periculum iteratur atque renouatur, quod erat antè mihi tædio, nunc incipit esse desiderio: vt magnopere metuam, ne status Reip. mutetur facto naufragio. Sic ista mihi videntur congruenter Fabij sententiæ explicari posse, quam equidem cur veriorem putẽ, quàm eam quam de Bruto alij comminiscuntur, afferre si vacaret possum: sed nos properamus, nec disputationes longas oratione explicamus.

CAPVT III.

Nereus vaticinatur apud Horatium, carmina diuidere, Mars Siluanus, coronati carmina scribebant, vincibilis clangor, vitrea Circe.

QVæsitum esse memini à duobus eruditis viris, quid esset causæ cur Horatius li.1. od.15. fata vaticinantẽ induxerit Paridi, Helenam nauibus in Asiam asportãti, Nereum potius, quàm alium aliquem deum: atque vni ea causa videbatur esse, quòd cùm dij futura sciant, probabilius fuit ea à deo marino cani, quàm alio: alter hic addendum putabat, cùm diuinitus sciant vt dij omnes alij, sic marini, tamẽ inter eius elementi deos veri cognitionem potissimum tribui Nereo, vel Hesiodo teste, qui in Theogonia scribit, — Nereus vaticinatur.

Νηρέα δ' ἀψευδέα καὶ ἀληθέα γείνατο πόντος.

Quam etiam in sententiam propensior sum, atque eam veriorem arbitror. Inquit ibidem Horatius,

Imbelli cithara carmina diuides? — Carmina diuidere.

in quo quæritur, quid sit diuidere carmina cithara. id verò esse videtur carmina per citharæ neruos partiri, quod citharœdi faciunt cùm modulantur. nunc enim hanc, nũc illam chordam carpunt, & de cantilena huic & illi chordę aliquid impertiunt, sic enim per citharam carmina diuiduntur: vel potius cithara carmina canuntur, audientibusq; diuidũtur.

simile est quodammodo illud eiusdem, lib. 1. od. 36. *Nulli plura tamen diuidit oscula:* quod est, impertit, tribuit. Quod autem ait in carmine ab hinc tertio, Faunum amœnum mutare Lycæo Lucretilem, per Faunum intelligit Pana, qui in Arcadia colebatur, vt Faunus in Latio. Credebatur autem Faunus, vt & Pan, fistula delectari, & ea plerunque canere, eiusque modos audiri fides erat, quod & hic Horatius significat cùm scribit,

Vtcunque dulci Tyndari fistula,
Valles & Vsticæ cubantis
Læuia personuere saxa.

hoc enim de Fauni non de pastorum fistola auguror intelligendum esse, vt antè explicaui. delectari aotem eum fistula antiquitatem credidisse sic ex Prudentij hymo. 10. περὶ στεφάνων intelligimus,

Faunos, Priapos, fistularum præsides.

Mars Siluanus. Dij eiusdem generis erant Siluani, qoibus, vt & quibusdam alijs dijs, nomeo Martis tribuebatur: Cato cap. 83. *Marti Siluano in silua interdius.* & vt opinor auis picus Martius ideo dicebatur, quòd ex Pico, vt in fabulis est, Martis Siluani filio, in auem esset mutatus. Siluanus à Græcis exponitur πᾶς ὑλαῖος θεὸς, sed & πᾶς αἰγιπὸς.

Vitrea Circe. Quòd autem quærunt, cur vitrea Circe hic ab Horatio dicatur? id verò sine cótrouersia est. sic enim appellatur vt maritima dea, aut maria accola: is enim marinis dijs color, vt & cæruleus & glaucus, tribuitur. Maro de Nereidibus, 4. Georg.

——milesia vellera Nymphæ
Carpebant hyali saturo fucata colore. Iterum,
——vitreisque sedilibus omnes Obstupuere.

Nos hîc iterum de explanatione versus hoius Horatiani,

Vndique decerptam fronti præponere oliuam,

differemus, vt is locus nihil caliginis nihil nebularum habeat, si modò id consequi poterimus.

Coronati carmina scribebāt. Existimo veteres cùm versus scribebát, solitos esse se corona redimire: nam vt vates & sacerdotes coronati infulatique erant, vt apud Maronem 7. Æneid.

Quin & Marrubia venit de gente sacerdos,
Fronde super galeam, & fœlici comptus oliua.

Et apud Papinium lib. 3. Thebaid.

Huc gemini vates sanctam canentis oliuæ
Fronde comam, & niueis ornati tempora vittis.

Ita poetæ versus condituri, velut auspicatò se fronde corooabant, deos sibi conciliantes hac tanquam religione. Qui igitur de Athenis & Minerua canere parabat, oliua caput suum comebat & ornabat. his etiam illud Horatianum lib. 2. epist. 2. illustratur,

Fronde comas vincti cœnant & carmina dictant.

Et Valerianum lib. 1. Argonaut.

Phœbe faue, si Cumeæ mihi conscia vatis
Stat casta cortina domo, si laurea digna
Fronte viret.

Clarissimus v. Henricus Memmius grauissimos & politissimos poetæ cuiusdam veteris mihi donauit versus, quos multis locis corruptos felicissimè emendauit. Ille poeta res in Hispania gerens ab amico rogatus, vt carmina scriberet de sideribus & astrologia, hoc ita circunloquitur, Indicis vt Phœbi frondea meos succingant crines, & ederæ meas comas inumbrent. sed totum carmen subijcere propter elegantiã pondusq; verborũ & ornamenta placet. Petrus Daniel egregius iuuenis carmen hoc audet Varroni Atacino tribuere.

Tu forte in luco lentus vaga carmina gignis,
Argutosq; inter latices & musica labra
Pierio liquidam perfundis nectare mentem:
At nos coageries obaudit turbida rerum,
Ferrateq; premunt milleno milite curæ.
Legicrepi tundunt, latrant fora, classica turbant:
Extrans oceanum ferimur porrò vsque, ninosus
Cùm teneat Vasco, nec parcat Cantaber horrens.
En quibus indicas vt crinem frondea Phœbi
Succingant, ederæue comas angustius vmbrent?
En quos flammantem iubeas volitare per æthram?
Quum mage pernices aquilas vis pigra elefantum
Præcurret, volucremq; pigens testudo Molossum:
Quàm nos rorifluam sectemur carmine lunam:
Sed tamen incurum per pondera terrea nitens,
Dicam quur fesso liuescat circulus orbe,
Purpureumq; iubar niuei cur tabeat oris.
Non illam, vt populi credunt, nigrantibus antris
Infernas vlulans mulier prædira sub vmbras
Detrahit altiuago è speculo, nec carmine victa,
*Vel rore stygias**
Vincibilemq; petit clangorem. quippe per æthram
Qua citimus limes dispescit turbida puris
Inuiolata meat: sed vasto corpore tellus,
Quæ medium tenet ima polum, dum lumina fratris
Detinet vmbriferis metis, tum sydere casso
Pallescit teres vmbra rotæ dum transeat axem
Aggerei velox tumuli, speculoq; rosanti
Fraternas reparat per cælum libera flammas.
Sed quia mira palàs, cur cùm vis maxima solis,
Bis nonies maior cluat quàm terreus orbis,
Non circumcingat terrestres lumine metas:
Sume ratum rationis opus. namque aspice Phœbum,
Quàm sublimis eat conuexa per aurea mundi,
Quaq; humilem terram conlustret curribus altis:
Hic ingens vt cunque libet vel desuper ignes
Sparserit, obliquo vel cùm radiauerit axe,
In terram radij franguntur, cætera solis
Lumina, qua maior iaculis radiantibus exit,
Nil obstante globo tendunt per inania vasta,
Donec pyramidis peragat victa vmbra cacumen
Per quam cùm Phœbe gelidos agit vda iugales,
Infima vicinis nonnunquam decolor vmbris
Fratre caret, vacuoq; exanguis deficit ore.
Cur autem sola spolietur lumine luna
Nil verò mirum est. quippe illam lucis egentem
Lux aliena fouet, quam cùm pars proxima metæ
Inuidet, expectat radios malè cærula fratris.
At chorus astrorum reliquus non tangitur vmbris:
Et proprium cunctis iubar est, nec sole rubescunt:
*Sed sudum.**
Porro vltra solem rapitur cum vertice cæli.
Iam cur semenstri non semper palleat orbe,

Inflexi præstant obliquo tramite cursus.
Namque vagans errore rato cùm deuia tortos
Colligit anfractus, metam solemnius exit,
Intorquetq; peplum noctis radiatq; sororem.
Hæc eadem ratio est, subitus cur frangitur vmbris
Augusti solis rutilum iubar, indiga lucis
Quando inter terram & solem rota corporis almæ
Luna meat fratrem rectis obiectibus arcent.

His autem in versibus attendendum, eleganter lunam dici rorifluam, quòd noctu cadat ros, quo tempore luna regnat. Sed & Alcman, vt à Plutarcho (li.1.Sympos. & in caussa physic.) & Macrobio (l.7.Saturn.c.11.) scriptũ est, rorem filium lunæ & aeris dixit, [illegible]. Speculum autem lunæ dicitur, quòd lunam speculum quoddam solis crediderint, & vultum qui in ea liuet & nigricat, imaginem quidam magni maris censuerint: Plutarchus in li. de vultu qui cernitur in orbe Lunę, [illegible]. Iterum, [illegible]. At verò vincibilis clangor vlulatus est & strepitus tumultusque hominum laboranti lunæ aduersus veneficia opitulantium, susurrosque magicos superantium. Iacula porrò radiantia dicuntur radij solis, vt à Lucretio lib.1.2. & 6. *lucida tela diei*. peplum noctis, vmbra terræ.

Vincibilis clangor.

CAPVT IIII.

Mensa tripes, concha salis, incrustare vas sincerum, Horatius emendatus.

APVD Flaccum lib.1. satyra 3. nequissimus ille Tigellius, in viuendi ratione dissimilior & inæqualior, quàm æstas hyemi comparata, modò reges atque tetrarchas loquitur, modò subitò mutata voluntate, quasi frugi, ait, *modò sit mihi mẽsa tripes & cõcha salis puri:* vbi mẽsam tripedem interpretor mutilam & claudam vno pede, vt plerunque pauperiorũ supellectili accidit. sic apud Martialem lib.12. epig.32. scribitur, *ibat tripes grabatus*, id est, vno pede claudus. nihil, inquit Hermogenes, moror istorum lautitias; vel tripedem boni consuluerim mensam: nec moueor epulis exquisitis & opiparis, mihi pro obsonio fuerit vel solus sal & merus, quẽ lingam. id enim puto esse quod dicit, *concha salis puri*, præsertim cùm quibusdã obsonij loco esse Plinius scribat l.3. capite 7. Sensum autẽ interpunctio improba in ea ecloga corrupit. sic enim puto distinguendum esse,

Mensa tripes.

Cõcha salis.

Iracundior est paulò, minus aptus, acutis
Naribus horum hominum rideri possit.

Nam hominem iracundũ esse ait, & non aptũ nec appositum nec accommodatum ad hominum aliorũ mores. ac ne me in alieno ostentem, militemque gloriosum imiter, sic distinguũt chirographi libri & interpretes antiqui. Ibidem ait, siquis nobiscum probus viuat, à nobis per contumeliã appellari demissum: si quis tardior, vocari pinguem, quod est nullius ingenij. legendum itaque est,

Tardo cognomen pinguis damus.

Sincerum, inquit, *cupimus vas incrustare*, id est, malo quodã inficere succo: quod dictũ est inuersis verbis accipiẽdum: incrustare autem est tãquam crusta quadam tectorij obducere: Varro de glirario, *Tota leui lapide aut tectorio intrinsecus incrustatur*. Calices etiam succis quibusdam lentis & crassis medicatisque saporibus incrustantur: Scribonius Largus c.115. *calices quoq; eis incrustentur additis quinq; vel sex salis vel farris granis*. Hic autem incrustationem de succo vitiosi saporis, & liquorem inficiente in vas missum interpretandam censeo cum omnibus enarratoribus: vt & apud Lucillium,

Incrustare vas sincerum.

——nam vel regionibus illis
Incrustatus calix ruta caulisq; bibetur.

CAPVT V.

Quædam in tertia Tusculana emendata, scindere comam, Medeai miseriæ.

QVI arroganter de se prædicant, cùm locum aliquem emendant, videri persimiles volunt Herculi domitori monstrorum orbisque pacatori: recordantur & stabulorum regis Augiæ. nos monstra domare non possumus, leues erratiunculas interdum deprehendimus, cùm velut in oculos incurrunt: vt 3. Tusc. malè edi putamus, *quanquam planè disputationis sunt delectationis*: & *plenæ disputationes* à Cicerone scriptum existimamus. hanc emendatiunculam non vendito, quæ attendentem nullo modo fallere aut latere potuit. Sed nec hanc corruptelam eiusdem paginæ vllius ingenij esse puto corrigere ad integritatem, *Aut eorum quæ dixi, si quid extitit, & si singularum rerum sunt propriæ disputationes*. lego enim, *si quid extitit, etiam singularum rerũ sunt propriæ consolationes.* hãc scripturam flagitat sententia, quæ omnia expugnare debet officiẽtia scriptoris voluntati. Sunt & quædam gustus antiqui & saporia obseruanda, vt in illo poetæ prisci versu eodem libro prolato,

Scindens dolore identidem intonsam comam.

hîc enim scindere, laniare est & vellere: vt apud Terentium in Eunucho act.4. sc.3. *Tum ipsam capillo conscidit*. Ita autem scindere accipi hinc apparet, quòd Bionis facetum dictum Agamemnonem irridentis statim proferens ita dicit, *In quo facetum illud Bionis, perinde stultissimum regem in luctu sibi capillum euellere, quasi caluitio mœror leuaretur.* atque, vt interea hoc moneã, puto hic distractas esse particulas quæ cõiungendæ sint in ordinanda syntaxi. nam *perinde quasi* dicendum arbitror.

Scindere comam.

Cælo, autem, *atque terræ Medeai miserias*, In Ennij versu è Medea legendum esse, digitis & aure admonemur. fraudantur enim iusto syllabarum numero, nisi archaismus ille eum

Medeai miseriæ.

expleat

expleat. Iam verò assentior Victorio ibidem legendum hydrauli. nam sat scio, Græcè ὑδραύλην non dixisse in oratione Latina, cùm ei Romana vox non deesset tibia: & acrior est tibiæ sonus, quàm vt mœrore afflictum & ægritudine oppressum delectare aut mulcere possit: hydraulæ autem sonus suauissimus est & dulcissimus. quanquam ὑδραύλην legēti idem sensus existet, cùm in hydraula multæ tibiæ & fistulæ sint. Cæterum cùm sit ibi, *sed & iam decantauerāt*, opinor dicit, iam non decantabant, sed decantare desierant. Corrumpit & pulcherrimum sensum vnius literæ inopia non longè inde, *Atque tolerabilius ferret incommodum*. si aut qui legas, nihil ad sensum desiderabis: vt nunc quidem se verba habent, frigent: &, quando ita hodie moribus receptum est, vt nō tam hominibus quàm scripturis fides habeatur, ita scriptum proferre possum in antiquo libro: in quo etiā reperi, quod nec contemnendum duxi, *quia recentia sunt maiora videntur, non quia repentina*. vox enim *maiora*, atsi arcessi potest è superiori, tamē mihi videtur planiorem explicare sententiam, nec elegantiæ detrahere. de reginis autē Priami cantatur in versu ex Andromacha, *septum altisono cardine templum*: vbi templum domiciliū est, nam ne hoc quidem, quod nebula leuius, indignum ista charta iudicaui.

CAPVT VI.

Quædam in Petronio emendata, satyrion bibere, vitrea fracta, promittere, vesticontuberniam, ad interdictum venire.

ANTIQVI videntur operibus, præsertim dulciariis, & placentis interdum palati gratia sesamū aspersisse. Homerus hoc cōfirmabit, qui in Batrachomyomachia scribit,

οὐ δὲ πλακοῦς τανύπεπλος ἔχων πολὺ σήσαμον ἐντός.

Et Petronius Arbiter, *Et omnia dicta factaque quasi papauere & sesamo sparsa*. In eo autem scriptore, qui venustatem orationis suæ inquinauit spurcissimis amoribus, legendum arbitror, *ad hoc genus exercitationis accessisse video*. huic fauet emendationi liber Memmij viri & clarissimi & eruditissimi, in quo scribitur, *accessisse & ideo*. Mox summam vsurpat pro perfectione & cōsummatione & absolutione. *qui*, inquit, *posita ad summam Thucydidis, quis Hyperidis ad famam processit?* quod nouitas quidem blanda conciliatrice placet intelligenti, non attendenti surdum & inane vocabulum est. Quòd autem in eo scribitur, *Sed ne me putes improbasse studium Lucinianæ humilitatis, quod sentio & ipse carmine effingam*:

Artis seueræ si quis artis effectus:

aut vt in aliis editur, *Lucianæ improbatis*. ego litura dignum arbitror, legendumque *Lucillianæ humilitatis*. nam Lucillius in satyris interdum se ad humilitatem iamborum demittebat, hodieque in grammaticis quidam eius iambici reperiuntur. &, *morè frugalitatis lege pellat exacta*: non *more*, nec *pellat*, mensura versus postulat, nec improbat sententia. mox, *ne potentiam capiet*, lego. *Nec perditus addictus*, Memmij liber sine dubitatione eleganter & integrè scribit. *Iam histrionis addictus*, lego magna fiducia, cùm in Memmiano reperierim, *histrionis*. Addictus autem non participio, sed vocabulum erit. Elegantet autem scribit de anicula, *diuinatio ego putabam*, non vt editum est, *dictaram*. dicit enim se existimasse eam scribere diuinitus. Memmianus hic quoque liber, cuius testationem sæpe hoc capite protulimus, testimonio suo nos adiuuat. Bibisse satyrion, pro, ad libidinem esse incitatum & inflammatum, dictè vi illius herbæ: *adeo*, inquit, *vbique omnes mihi videbantur satyrion bibisse*. Vitrea fracta pro nugis & rebus nihili friuolisque, perquàm scitè dixit. *an videlicet*, inquit, *audirem sententias, id est vitrea fracta?* Martialis lib. 1. epig. 39.

——*sulphurata fractis permutat vitreis*.

Qui professores sunt artium, promittere dicuntur: Petronius, *& ego, ne gressibus tuis obstem, aliquid aliud promittam*: id est aliquam aliam artem pollicebor. Vesticontubernium dicit vestibo iuncto, de iis qui sub eadem veste cubant. *Quid*, inquit, *vesticontubernium facis?* Venire ad interdictum, pro venire in ius ad prætorem, bene Latinè etiam dixit. *Vt*, inquit, *si nollet alienā rem domino reddere, ad interdictum veniret*. Hęc tanquam scitamēta, quę palatū lectoris iuuarent, è scriptore contaminatissimi sensus, inter legendum colligebamus.

Satyrion bibere. Vitrea fracta. Promittere. Vesticontuberniū. Venire ad interdictum.

CAPVT VII.

Lupinus, in controuersiam esse, nocturni, feræ antiquorum, glacie gallica frigidius, myrteus, cœnatoria, gustatio, deliacus.

LVPINOS antè ex Horatio Plautoque docuimus veros assimulare nummos, id apud Petroniū etiā obseruasse videmur, apud quem ita scribitur, *Sed præter vnū dispondiū sicel lupinosque, quibus destinaueramus mercari, nil ad manum erat*. sed tamen non minus falsa est ista scriptura, quàm lupinaria moneta: ac si coniecturæ conceditur venis, legendum crediderim, *vnum dupondium scilicet*. In controuersiam esse, idem perelegaanter Ciceronisque modo, pro, controuersum esse & litigiosum, dixit: *neque enim*, inquit, *res quæ videretur in controuersiam esse, sed longè aliud quæri*. Nocturnus idem pro furibus dixit, quòd & noctu grassantur fures, & atrociores fures nocturni habentur: id de aduocatis dicit, qui testes auertere conabantur. *aduocati tamen*, inquit, *iam penè nocturni, qui volebant pallium lucrifacere, flagitabant vt apud se vtraque deponerentur*. Hoc autem eò est lepidius & vrbanius, quòd iam aduesperauerat, vt ambiguitatis sensus duplici gratia augescat, & aduocatorum nocturnorum & nocturnorum furum. Sic videntur antiquorum feræ fores occlusisse, vt exceptiles essent,

Summa. Lupinus. In controuersiā esse. Nocturnus. Seræ antiquorum.

& quoties fores referarentur, feræ remouerentur, liberarenturque è cathena pendentes, cùm non ita, vt nunc, impagibus hostiorum vncis adfixæ ferreis hærerent: Petronius Arbiter, *Dum loquimur, fera iam sua sponte delapsa cecidit.* Ouid. 1. Am. eleg. 6. *Excute poste feram.* hoc eò admonendum duxi, ne iuuenes, cùm legerent, mirarentur & obstupescerent attoniti, cùm ad veteris, nõ ad huius temporis consuetudinem & memoriam ista reuocanda sint.

Nam sanè & sapiens contemptus iurgia flectit,

bonam non interpretatur sententiam, credo ob scripturæ vitium. Quòd si *cùm tempus* scribatur, nemq vt opinor, de sensu meritò queretur. Extat & apud eum prouerbium non prætereundum, Frigidior gallica hyeme. Gallia enim, quæ ad Septentriones tota penè vergit, horridiorem & sæuiorem experitur hyemem. Ego *autem*, inquit, *frigidior hyeme gallica factus, nullum potui verbum emittere.*

Gallica glacie frigidius.

Myrtea gausapina dicitur à Petronio de colore fructus myrtei maturi. Myrteus etiam color in equis à Palladio lib. 4. cap. 13. numeratur: verba Petronij sunt: *Vltimo cynædus superuenit, myrtea subornatus gausapina.* Isidorus lib. 12. cap. 1. explicat colorem pressum in purpura. Balenatam vocat virgam, quæ, vt opinor, è cartilagine balenæ fit, qualia videmus calatorum ecclesiæ commentacula, vt veteres appellabant. verba Petronij suscribam, *Donec Quartilla balenatam tenens virgam, alteq; succincta iussit infelicibus dari missionem.*

Myrteus.

Cœnatoria.

Cœnatoria eidem vestes sunt, quibus in cœna antiqui vtebantur, vt & apud Martialem lib. 10. epigramm. 87.

Cœnatoria mittit aduocato.

Cœnatoria, inquit Petronius, *repetimus, & in proximam cellam ducti sumus, in qua tres lecti strati erant.*

Gustatio.

Gustatio est ei prima pars cœnæ, gustus alijs. *Iussi ergo*, inquit, *discubuimus, & gustatione mirifica initiati, vino etiã falerno inundabamur.* Inquit idem, *molles veteres deliaci manu recisi*: Deliaci fuêre mercatores, qui Delũm frequentabant, vbi nobilissimus erat mercatus: sic Cicero pro Cornelio scripsit, *neque verò ornamenta ista villarum, quibus L. Paulum & L. Mummium, qui rebus his vrbem Italiamq; omnem referserunt, ab aliquo video perfacilè Deliaco aut Syro potuisse superari.* Fortasse igitur ex ijs molles multi fuerunt: sed verius sit illic etiam venditos fuisse eunuchos & molles. Deliacorum etiam gallinariorum Columella meminit lib. 8. cap. 2. & Cicero in Lucullo, *An tibi quærendus annularius aliquis, quoniam gallinarium inuenisti deliacum illum, qui oua cognosceret.* Sic mihi Petronium legenti in mentem venit illudere huc paginæ.

Deliaci.

CAPVT VIII.

Andabatæ.

CICERONIS locus est in epistola ad Trebatium, qui vnius literæ abundãtia obscuritatem habere videtur: enim ita vt in libris vulgò circunfertur subscribam, *Qui neque in Oceano natare volueris, studiosissimus homo natandi: neque spectare essedarior, quem antea ne andabatam quidem defraudare poteramus.* Ego dictione ea diutius perpensa, excussaque sententia tandem in hanc sententiam discessionem feci, vt purem andabata auferendi casu legendũ esse. dicit enim, vt opinor, Tu, qui ita studiosus eras Romæ spectaculorum Circensium, vt in multam noctem intensasque tenebras spectator sederes, vt andabatas pugnantes in tenebris videres, noluisti in Britanniam traijcere, vt Britannorum videres essedarios, qui andabatis similes sunt è curru pugnantibus. Olim autem post curricula Circensia serò noctisq; tenebris depugnabant interdum homines è curru, Heroum antiquorum more, qui interpolato verbo Græco pro *anabatis*, andabatæ dicebantur à Latinis: duo autem homines sedebant in curru (vt Græci scribunt) auriga & παραιβάτης, qui idem etiam ἀναβάτης, id est, ascensor dicebatur: &, vt plerumque fit, corrupta à Latinis & degenerante voce, andabata. tùm autem noctu pugnarent, nec se propè viderent, vt ludicrum etiam augeretur, interdum oculis clausis dimicare cogebantur. Hæc ego eò adscrisi, quòd eruditissimos viros hac velut in salebra hærere videam, adeo vt non defuerit qui conijceret, populos fuisse, qui clausis oculis pugnare soliti sint. tam amentes habere hostes, vt cæti dimicare velint, nemo est, vt opinor, qui non optaturus sit.

Andabatæ.

CAPVT XI.

Quædam explicata in arte poetica Horatij, inania captat, cinctutus, cyclicus, serpentes geminantur auibus, ærugo, mala scabies.

NON tam intellectu facile est, quàm prima statim specie videtur, quam sententiam complectantur illi duo Horatij versus in Arte poet. qui omnibus ferè in ore sunt,

Horatius explicatur.

Vtiliumq; sagax rerum & diuina futuri,
Sortilegis haud discrepuit sententia Delphis.

hic tempus non teram commemorãdis aliorum interpretationibus, ne verbosus esse videar & infructuosus: potius quid sentiam explicabo. Hoc mihi dicere videtur Horatius, eò vsque progressam esse chori licentiam, vt obscura ambage & inuolucris sententiarum, quæ quidem de vitę prouisione pręcepta continere solent, poetæ vaticinari, & nihil ab oraculis Delphicis penè differre viderentur. atque hoc præceptum ad sententias & res pertinet, vt superior versus ad audaciam insolentem verborum chori,

Et tulit insolitum eloquium facundia præceps.

Illud etiã eiusdẽ libelli illustratione indiget,

Auctoris partes chorus, officiumq; virile Defendat:

qua de re hic sensus est meos, Chorum nonnunquam solere poetam defendere, eiusque officium laudare, quod in parabasi plerunq;

fiebat

fiebat, vt ex Aristophane notum est. Itaque officium virile dici reor, quomodo dicimus, pro mea virili. de officio, inquit, poetæ dissereret chorus, commemorabitq; poetam officio pro sua parte non defuisse, elegantemque fabulam & lepidam dedisse. Explicatur non eleganter in antiquo lexico virile, ἴσον, τὸ κατὰ ἀναλογίαν. Sed & quod subijcit,

—neu quid medios intercinat actus,

Quod non proposito conducat & hæreat aptè: intelligo de choro in diuerbijs cum histrionibus loquente in ipsis actibus: extra actus enim plerunque locos communes chorus canebat à proposito remotos, quos etiam hoc loco mox attingit Horatius, ne longior sim. Sursum autem regredienti locus occurrit sanè obscurus,

Publica materies priuati iuris erit, si

Nec circa vilem patulumq; moraberis orbem.

Publicam materiam vocat argumentum alijs poetis adhuc intactum: quod priuati iuris erit, si quis ita tractet, vt postea nemo vel idem scribere ausit, vel melius possit: quod quidem consequetur, si sententias persequatur non de medio nec è triuio sumptas. Solent enim Græci, quorum sedulus est plerunque imitator Horatius, appellare ἐγκύκλια, id est circularia, quæ vulgaria sunt & obuia, quæque omnibus patent. desiderat autem in bono scriptore ingeniosas & argutas & non vulgarea sententias. Proprium huius scriptionis est nullum seruare ordinem, sed omnia interdum perturbatè permiscere, & quicquid, vt dicitur, in buccam venit scribere. Eodem igitur in libello, quoniam studemus quantum possumus bene mereri de iuuẽtute, ne illud quidem satis intelligitur,

Inania captat.

Aut dum vitat humum, nubes & inania captat:

quod in hanc sententiam accipio, Poetæ quidam præsertim dithyrambici, verborum tumorem & amplitudinem consectabantur, ijdemque plerunque de cœlo, nubibus, aere, maiore cum verborum magnificentia, quàm sententiæ pondere, scribebant: itaque in eos illudẽs Aristophanes in Nubibus scribit, [illegible], Rursum eodem loco, [illegible].

Siluis deducti caueant me iudice Fauni,

Ne velut innati triuijs, ac penè forenses,

Aut nimium teneris iuuenẽtur versibus vnquam,

Aut immunda crepent ignominiosaq; verba.

Personæ Satyræ Græcæ, quæ tragœdijs interponebantur ad discutiendã earum mœstitiam, numina erant siluestria, Fauni, Siluani, Sileni, quibuscum etiam aliæ intexebantur colloquentes personæ. Sed satyricæ scenæ ornabantur in theatro arboribus, speluncis, montibus, reliquisque agrestibus rebus in topiarij operis formam deformatis, vt Vitruuius lib. 7. cap. 5. scribit. Fauni igitur illi satyrici de siluis in theatrum deducti, non ita elegantibus & delicatis versibus ludere debent, vt si in media vrbe nati essent, & vt si diutius in foro, vbi diserti erant oratores, versati essent: & tamen, quamuis rustici & siluestres sint, nõ debent sermone vti sordido & incompto, nec ita illoto & obscœno, vt scurræ triuiales & salarij procaces in vrbis compitis & triuijs. non dubitem autem affirmare mox pro *facti ciceris*, fricti ciceris esse legendũ. Iã verò illud,

Perfectum decies non castigauit ad vnguem,

à marmorarijs ductum esse censent Interpretes, qui iuncturas marmorum vngue explorant: alij à fictoribus, qui primum manu informant rude opus, deinde lineamenta & habitum omnemque speciem vngue fingentes & perpolientes absoluunt: Plutarchus, [illegible], id est, Nam & artes primum rudia & informia fingunt, deinde postea formis quæque exprimunt: proinde Polycletus fictor dixit, tum demum difficilimum opus esse, cùm lutum in vngue esset. Sic l. 1. sat. 5. apud Horatium *ad vnguem Factus homo*, accipiendum est, pro eleganti & polito perfectoq;, eadem translatione. Sed hic finẽ non faciemus, & quandoquidẽ semel cœpimus, multo plura explicare in eo ipso opusculo conabimur. Cùm igitur in eo scribitur,

—vt turpiter atrum Desinat in piscem,

Ater, turpis & fœdus est. Ater etiam non insolita Flacco vsurpatione, est malus & tristis, vt lib. 4. od. 11.

—minuentur atræ Carmine curæ. &c.

—Eripere atris Litibus implicitum.

Serpentes autem *auibus geminentur*, est, Biforme quoddam animal ex aue & serpente componatur incredibili & inaudito & stupendo monstri genere. *Aut flumen Rhenum*: scribitur etiam, *aut flumen Rheni*, sed illud alterum omniũ suffragijs probatum & receptum est. Ait Flaccus, — Serpentes auibus geminantur.

—amphora cœpit

Institui currente rota, cur vrceus exit?

Magnificè eximieq; poema es exorsus, quod & ambitiosis descriptionibus excolere & exornare tentasti: sed nescio quo modo impar oneri succubuisti, & magnum opus aggressus, in opusculum desiisti, amphoramq; amplam fingere auspicatus nobis paruum vrceolum effinxisti. Reperio autem scriptum,

—abdita rerum, &

Fingere cinctutis non exaudita Cethegis

Continget, dabiturq; licentia sumpta licenter. — Cinctutus.

Cinctutos verò dicit, quòd Cethegi antiqui tunicas non gerebant, sed pro tunica cinctum vel campestre ab vmbilico ad pedes, reliquo corpore exerto & nudo, nisi toga in vrbe tegeretur. hinc Lucanus scripsit lib. 2.

—exertiq; manus vesanæ Cethegi.

Cùm autem ait Iambum aptũ alternis sermonibus, eum significat versum aptum esse fabularum dialogis & diuerbijs. cùm populares eum dicit vincere strepitus, indicat versum Iambicum in consessu theatri tãta hominum

multitu-

multitudine ſtrepentis ſibi audientiam facere, & à populo tacente ſtrepitumq; & tumultum comprimente libenter æquoque animo audiri. *—cultorne virentis agelli?*

id eſt, olitor, quod hominum genus veteribus omnium erat & humillimum & viliſsimum, vt prouerbiũ oſtẽdit apud Gell. li. 2. c. 6. *Sæpe enim eſt olitor.*

Vnde pedem proferre:

valet, non in anguſtum ita te locum cõijcies, vt inde vltrà progredi non poſsis, aut ſi coneris contra artem eiusque leges facias. Legi etiam in antiquo libro *referre.*

Vt ſcriptor cyclicus olim.

Cyclicus. hic quæri ſolet qui ſit cyclicus, & multis proprium nomen videtur: ego cenſerem Epicum poetam rhapſodum ſignificari. nam rhapſodi verſus heroicos ſcenæ & theatro dabant, qui fortaſſe vt verſus dithyrambicorum à choro κύκλιον vocato cantabantur, ex quo & cyclij vocabantur, ab Horatio Cyclici. fidem huius rei epigramma Græcum facit, in quo ſcribitur,

Τοὺς κυκλίους τούτους, τοὺς αὐτὰρ ἔπειτα λέγοντας
Μισῶ, λωποδύτας ἀλλοτρίων ἐπέων,
Καὶ διὰ τοῦτ' ἐλέγοις προσέχω πλέον. οὐδὲν ἔχω γὰρ
Παρθενίου κλέπτειν ἢ αὖθις Καλλιμάχου.

Pro, *& concilietur amicè,* reperi, *& conſilietur amicè.* atque illud conſilietur etiam à collega meo doctiſsimo & diſertiſsimo viro Lambino agnoſcitur.

Poſtquam cœpit agros extẽdere victor, & vrbem Latior amplecti murus:

hic fortaſſe Horatius dixerit, nemini ius fuiſſe proferẽdi pomœrij, qui nõ agri aliquid imperio Romano adiecisſet: Vopiſcus in Aureliano, *Pomœrio autem nemini principum licet addere, niſi ei, qui agri barbarici aliqua parte Romanam Remp. locupletauerit.*

—Vinoq; diurno Placari genius:

dicit, vt exiſtimo, Poſtquam licuit, & impunè fuit feſtis diebus de die lautè epulari atque conuiuari, genioque indulgere, quod antè inhoneſtum & probroſum habebatur, opusque cenſorium exiſtimabatur.

—& apertis otia portis,

ait, quòd belli tempore vrbium portæ clauduntur, pacis aperiuntur. Ex eo in antiquo lexico, Panda διανοίγουσα exponitur.

Indoctus quid enim ſaperet, liberq; laborum
Ruſticus vrbano confuſus, turpis honeſto?

quam in ſententiam dicatur, non ſatis conſtat. Ego putem dici, ab vrbanis hominibus & honeſtis, ſcenicam & hiſtrionicam artem, eius varietati & licentię ſtudentibus & fauentibus, amplificatam eſſe, id diſsimulante quamuis ægrè ferret, plebe ruſtica. nec enim muſsitare inter vrbanos eſſet auſa, nec ſapere viſa eſſet, ſi voluptatem illam & laſciuiam luxumque reprehendiſſet. numeri autem ſunt verſus, modi cantus.

—Quibus eſt equus & pater & res.

Equus Pater Rex. id eſt, equites, nobiles & diuites. nam Romæ qui erant patricij & nobiles, à patre nominabantur, & patrem habere cenſebatur, vt verbi gratia, Cn. Domitius, C. filius dicebatur. Equus igitur de equitibus, pater de patricijs, res de diuitibus dicitur: Dionyſius Halicarnaſſæus lib. 2. τιμήσας δὲ τούτων πατρίκιον ὅτι τοὺς μὲν πατρωνίας, ἐκεῖνο δὲ ἔφη τοὺς βασιλεῖ συγκαλῶν, οἱ κήρυκες δὲ ἐξ ὀνόματός τε καὶ πατρόθεν ἀνηγόρευον.

—Magno cum pondere verſus:

verſus dici puto grauitatis plenos & dignitatis, qui tamen ſuos modulos numerosq; non habeant. Sic apud Ciceronem in Arato,

Magno cum pondere nautæ.

etſi alia ſignificatione dictum eſt, pro, magno molimine & conatu: & ab Horatio paulò poſt, *ſine pondere & arte.*

Ingenium miſera quia fortunatius arte,

cùm ait, ſignificat homines Romanos carminum ſtudioſos artem contẽnere poeticam & cognitionem philoſophiæ, ſuoque fidere ingenio, & exiſtimare ſe tum demum optimos poetas futuros, ſi inſanorum morem habitumque, illuuiem & ſqualorem imitentur. in quo lepidè & venuſtè Romanos ſcriptores inſaniæ ludens notat & inſcitiæ. Mox igitur ſubijcit, principium rectè ſcribendi eſſe philoſophiæ cognitionem & pręceptionem.

Aerugo & cura peculi. Aerugo.

Romani, inquit, philoſophiam humanitatiſque artes non diſcunt, ſed artem ſupputandi in pueritia: at vbi adoleuêre, ſe totos occupant, deduntque pecuniæ faciendę congerendæque, cuius rei ſtudium quadam rubigine animos hominum inficit. Ærugo igitur ſordes auaritiæ, ſtudiumq; pecuniæ & æris mihi ſignificare videtur. eam enim ſic vocat, quaſi animi hominum rubiginem quandam & æruginem ducant ex auiditate nummorum & ſordibus auaritiæ, vt loculi, reddi ſolent æruginoſi.

Celſi prætereunt auſtera poemata rhamnes:

Equites Romani iuniores, qui adhuc merent equo publico, ſtipendiaque faciunt, delectari poematis volunt, nec mœſtum carmen perpeti poſſunt. *Fit Chœrilus ille.* nollẽ tam iniquũ Chœrilus eſſe Flaccum in Chœrilum, quem & à Clemente & Euſebio (non enim attinet aliòs nominare & nomenclatorem agere) video non contemni: verſus certè, quos eius afferunt, non mihi tam irriſione digni quàm admiratione videntur: ſed neſcio quo modo, vt in epulis, ſic & in poematis alius alio capitur atque delectatur. Nec verò pigebit aliquot eius verſus proferre, vt homines intelligant eum non eſſe tanta illuſione dignum, quanta Horatius videri vult. ſic igitur ſcribit Euſebius lib. 9. præparat. euangelicæ, Τὸ δὲ ἰουδαίων ἔθνος καὶ Χοιρίλος ἀρχαῖος γενόμενος ποιητὴς μέμνηται, καὶ ὅτι συνεστράτευσαν τῷ βασιλεῖ Ξέρξῃ ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα. λέγει δὲ οὕτως,

Τῶν δ' ὄπιθεν διέβαινε γένος θαυμαστὸν ἰδέσθαι,
Γλῶσσαν μὲν φοίνισσαν ἀπὸ στομάτων ἀφιέντες,
Ὤικουν δ' ἐν Σολύμοις ὄρεσι πλατέῃ παρὰ λίμνῃ,
Αὐχμαλέοι κορυφάς, τροχοκουράδες. αὐτὰρ ὕπερθεν
Ἵππων δαρτὰ πρόσωπ' ἐφόρουν ἐσκληκότα καπνῷ,

Vt ma-

Mala scabies.

Vt mala quem scabies, & morbus regius vrget,
Aut fanaticus error.

Hinc epparer, vt Hebræi vitiliginosos auersebentur: sic & Romanos scabiē, quæ summam cutem, vt vitiligo & lepra, lædit & inficit, ebominatos esse. Fanaticum aurem morbum, &, vt appellat, errorem, vt à dijs immissum hominibus qui numine violassent dijsq; inuisi essent, aut ob morbi diriratem & plagarum metum, etiam auersabātur, & eo correpros fugitabent, vt in Ceptiuis Plauti, Sc. Vt æras mee. Tynderus simulet se fugere Aristophontem, qoòd rebiosus & fanatic⁹ sit, & Menæchmue se insanire esimulebat, vt homines eb se absterreret.

CAPVT X.

Defundere, delibamenta, ludij barbari, præsultor, Plautus explicatus.

LEVE est quod hic scribem, nō tamen indignum notatu. prisci illi, vt alio genere hostiarum rem diuinam inferis quàm superis faciebenr, ita quoque libamenris elijs vtebantur: quæ quòd dijs inferis funderét, & ranquem inferisq; deorsum libarenr, ideo delibamente vocabant, & cùm ee funderent, se defundere dicebant. Id ex Valerio Maximo obserueui, euius hæc verbe sunt lib. 2. c. 1. *Tunc defusis Mercurio delibamentis, & inuocato numine eius, vt se placido itinere in meliorem sedis infernæ deduceret partem, cupid Obaustu mortiferam traxit potionem.* nemi nem eurem esse puto, qui quidē Latinè sciat, quin videat defundere esse deorsum fundere: delibamenta quæ deorsum libantur. Sed æstu quodam animi eliò rapimur, vt plerunque solemus. Quid est quod è comico scribitur in prologo Asinariæ?

Defundere. Delibamenta. Plautus explicatur.

Vt vos item alias pariter nunc Mars adiuuet.

quid histrioni cum Marte? ego ludos & fabularum actiones in religionis perte numereri debere censeo. igitur inijcir spectatori religionem & spem si æquo animo eudienr, futurum vt vincenr, idque optat. Sic in Rudente scribit in prologo,

Valete, vt hostes vestri diffidant sibi.

Et in prologo Pœnuli,

Valete atq; adiuuate, vt vos seruet Salus.

& in Casinæ prologo,

Tantum est, valete, bene rem gerite, & vincite
Virtute vera, quod fecistis antidhac.

Qui sunt tendem apud eundem poetam lydi berberi? cùm scribitur in Curgulione, Sc. Flos vereris. *Fite causa mea lydi barbari.*

Ludij barbari.

Ego modulo versus adductus, qui cretico pede canticum quoddam salrer, ludij barbari lego, id est ludij Romeni. nam in omnibus pompis ludisque circensibus iuuenes ibant, in numerum salranres, & subsilientes, qui ludij & ludiones dicebentur. Præsultor etiā dicebatur, qui in ludis eut sacris præsultabat: explicatur, in antiquo lexico, ὁ ἐν ταῖς ἑορταῖς προορχούμενος.

Præsultor.

CAPVT XI.

Lacia, Quiritius, Salacia, Salmacia, Pales, Molæ, Panda.

IN Romanis comprecationibus, quæ, vt scribit Gellius libro tredecimo, capite 21. ritu Romano fiebant, nominabant Laciam Saturnij, Salaciam Neptuni, Horam Quirini, Iurites Quiritij, Maiam Vulcani, Nerien Iunonis, Molas Martis, Nerienem quoque Martis. Hęc vetusta deorū nomina ex vltima antiquitate repetenda, & priscis pontificum libris, si qui extarent, in quibus sepulta iacerent, eruenda essent, quibus cùm careamus, & vetustas nisi literis consignata ad posteros non perueniat, reliquum est vt, quod his in libris iam sæpius quàm vellemus vel debuimus, fecimus, nostras hisce de rebus coniecturas proferemus. Ego Laciam scribi debere suspicor, à Latio, quod è latebra & fuga Saturni nomen habuit: vt eo nomine Saturni vel filia vel vxor, quod potius reor, intelligerur, Latij dea, quæ eadem Ops fuerit. Est tamen qui censeat Laciam Saturni vxorem fuisse, ab illiciendo nomen consecuram: sed verius omnino sit, vt antiquarij in veteribus libris extare dicunt, legere *Luam*, vt Saturni vel vxor vel potius filia intelligatur. Salacia est quàm poetæ Amphitriten appellant Neptuni vxor. legi & in antiquo lexico, Salmaciam esse ἀφροδίτην, neque supprimendum putaui. Salaciam quoque esse ἀμφιτρίτην, νηρηΐδα. Hora vxor erat Romuli: sed vt Romulo in deos relato nomen mutatum est, sic eius vxori Hersiliæ in cælestium concilium repositæ Horæ nomen factum est, vt Romulo Quirini. Pro *Iurites Quiritij* legendum coniecerim, Curitis Quiritij: Curitis enim Iuno ab hasta vocabatur: vt Quiritius nomen dei sit, cuius in marrimonio indigeretur Iuno quædam Curitis. nomen enim Iunonis multis de causis tribuebetur. conueni qui hic non Quiritij, sed Quirini legendum contenderet, quod ne prætermittendum quidem duxi, vt si cui id probetur, sequatur: à me enim id in medio relinquitur. Existimo tamen, siue Quiritius siue Quirinus legarur, deum aliquem belli præsidem significari, cùm Mars etiam Quirinus vocetur, & in antiquo lexico scribatur, Quirinus ἐνυάλιος. Neries in antiquo libro exponitur ἰσχύς, ἀνδρεία, sed in eo fortesse Nereis scribendum. præstiterit tamen codicum fidem non damnare, & Iurites à iure deorum nomen intelligere, quæ Quiritij vel Quirini filię fuerint. Nerienem Iunonis legendum existimarim, Vt Nerio Iunonis Curitis filia habeatur, vt & Mars Nerienis maritus. Molas Martis filias crediderim, deasque indigitari censuerim de nomine molarum, quòd Mars vt molæ fruges, sic bellis homines frangat & comminuat. Eodem capite hæc carmina Varronis è Gellio li. 13. cap. 21. citantur,

Lacia. Salacia. Salmacia. Quiritius. Molæ.

Thranne

Theanna & Peranna, Pranda, Celato Pales,
Neriene, & Minerua, Fortuna ac Ceres.

In quibua quæ deæ fior Theanna, Pranda, & Celato, quæfitum eft. Ego in Theanna poro duas voces in vnam effe confufas, & ex eo deformatam vtranq;, & velut perfonatam non appatere, nifi feorfum diftrahantur. *Te Anna* enim à Varrone fcriptum fufpicor. Aonam enim à Romanis cultā fuiffe Ouidius, vt alios
Panda. omittam, fcribit l. 3. Faft. Panda quoque, non Pranda, fcribi debet ex antiquis libris: declaratur autem in vetere lexico *ὀγίαι βὰς*, id eft pacis, à pandendis & aperiendis, vt reor, portis. Pro Celato & Pales, quod velut carie læfum putruit, repono, Latona & Pales: nifi quis Varronem fufpicetur effe Græcè loquutum, quod non infolens facit, eumque fcripfiffe Græcè *te Lato* Doricè, vt antiquo libro fcriptū ferunt, pro *te Λατώ*. fic autē Latonam à Græcis nomioari fciunt, qui primis Græcarum lite-
Pales. rarum rudiméris initiari funt. Pales autem pabuli dea cenfetur: alijs dea paftotum & pecoris, à pafcendo nomen adepta: è Tibullo etiam quifpiam eam crederet palatij deā, quæ Palatua dicebatur, quod equidem affirmare non aufim: fic autem fcribit lib. 2. eleg. 1.

Sed tunc pafcebant herbofa palatia vaccæ:
Et ftabant humiles in Iouis arce cafæ.
Lacte madens illic fuberat Pan ilicis vmbræ,
Et facta agrefti lignea falce Pales.

In prifco lexico Pales *νομία* exponitur. Hifce de nominibus, quæ potius diuinarem, quàm ex auctoribus teftata refertem, ifta ferè erant, quæ neque rei iudicatæ, neque fenatufconfulti auctoritatem & pondus habere volo. Denique non folum fi quis quid fecus ex auctoribus depromferit, libeorer à mea coniectura difcedām, verùm etiam fi quis ad verifimilitudinem fufpicando propius accefferit, in eius partes difcefsionem faciam. Ac mediusfidius hæc fcripfi, quò ingeniofōrum hominum fententiam ifta de re elicerem.

CAPVT XII.

Pultifagonides, iurator, fuuerit, cuui, & quædam alia in Plauto emendata.

VOCEM quandam lucifugam ex ipfo velut Acheronte reuocatam luci folique reddere, & fuperis, vt poetæ loquuntur, oris reftituere iam tentauimus: eft illa quidem iofolena, fed cogitare debemus, multa nobis inaudita à veteribus vfurpata fuiffe. fic igitur fcribit Plautus in Moftel. Sc. Recordatus. vt Ioachimi viri & integerrimi & eruditifsimi fide referimus, & iteramus,

Simul gnarures volo effe hanc rem mecum:

quod quidem eft gnātos. Gnatos autem hanc rem, pro huius rei dicit, vt doctos hanc rem dicimus. aliquando io aliquot membranas petuetuftas incidi, in quibus fcriptus erat Pœnulus, cuius in prologo fcriptum erat gnarures, vt antè fcripfi. Horum locorum confenfio meam valde confirmat fententiam, facitque, vt quamuis infolentia vocis labefacter, tamen concordia exemplarium conftabiliar. Etiam in antiquo lexico ignarures pro ignaris teperio. Libet ex eodem Pœnulo explicare, quid fir quod ibidem fcribit,

Latinè Plautus patrum pultifagonides. Pultifagonides.

equidem hoc verbo fignificari Romaoum exiftimo. nam olim noo pane, fed pulte viuebant Itali: atque, vt ait Plinius lib. 18. cap. 8. videtur olim tam puls ignota Græciæ, quàm polenta Italiæ. proinde in Moftellaria fcribitur, Sc. Nunc illum.

Non enim hæc pultifagus opifex opera fecit barbarus.

id eft, Italus. Lubet & ex Pœnuli prologo illud excutere,

Vos iuratores eftis, quæfo operam date. Iurator.

ego iuratores per tranflationem interpreror fpectatores, veluti arbitroa & cēfores fabulæ, cùm propriè eo nomine intelligantur cenfores, qui eum, quem cenfebant, iureiurando adigebant, vt ex ea intelligi poteft formula, Et tu ex animi tui fententia vxorem habes? nam qui iurauit, iuratus dicitur: qui adiurandum adigit, iurator hic dici videtur. Quod autem à cenforibus fit hæc tranflatio ducta, cùm ex eo appatet, quod paulò antè dixit,

Nam argumentum hoc hic cenfebitur:
Locus argumento eft fuum fibi profcenium:
Vos iuratores eftis, quæfo operam date:

tum quod fcribit in Trinummo, Sc. Huic ego dici. his verbis,

Cenfus cum iuratori, fi rectè rationem dedi,
Lesbonicum hic adolefcentem quæro.

Sed & ne à Pœnulo recedam, fufpicor ibidem *fuuerit* fcribeodum in eo duplici v, prodnctionis gratia, in illo verfu. Fuuerit.

Quo genere gnata, qui parentes fuuerint.

& eiufdem obferuationis non pauca, qui attender, in comicis reperiet, nobis in tranfcurfu admonuiffe fatis eft. Quin & in heroo carmine apud Aufoniū cuui pro cui fcribendum eft, vt verfus ruina hoc tāquam tibicine hacque deftina fulciatur, Cuui.

Dinochares, quadro cuui in faftigia cono
Surgit, & ipfa fuas confumit pyramis vmbras.

Apud Lucretium quoq; pro rei reij fcribitur, vt fyllaba tendatur, vt lib. 1.

—neq; funt igni fimulata, neq; vlli Præterea reij.

Sic alias non rarò fcribit, & pro ei, eij dicit. Cicero qnoque, vt Quintiliaons lib. 1. cap. 4. fcribit, aijt aij aijamq; fcribebat. nam io Quintiliano maiam malè fcribitur. Ne illud quidem in eodem prologo prætermittam quod leue eft: tametfi leuia quibufdā molefta fuot.

Nam nifi clamabis, tacitum te obrepet fames.

ftatim pro eo receptum eft: quod reftituimus, haud paulò accommodatius eft ad menfionem verfus. &,

Neu defignator præter os obambulet.

rectè in membranis fcriptum erat: per omnia pro eo exemplaria peruafit *præteriens*. &

in eis item commodè,

Nomen iam habetis, nunc rationes cæteras.

pro quo perperam editum censeo, *nunc orationes cæteras.*

Nec & ipse sitiant, & pueri peritent fame,

illæ quoque membranæ scribebant. peritare autem frequentandi forma vsurpauêre antiqui: hodie *pereant* illic peruulgatum est. Scribo etiam ex earum fide, Sce. Suspendant omnes. *Peregrinum Spartanum, id nunc his cerebrum vritur.* & mox, *Nego, & negando, siquid refert, rauio*: id est, contenta voce ad rauim vsque clamans pernego.

CAPVT XIII.

Scurra, cis, alliatum, exotica Græcia, fartum, hornum, coire, substringere: apud Plautum in Mostellaria.

INTER legendam Plauti Mostellariam, in transcursu quæ ex paucis, vt vocant, scenis obseruaui, huic chartę commendare volui, cuius fide ad alios peruenient, si qui fortè erunt, qui istis legendis operam non tam dabunt, quàm perdent. Scurræ videntur priscis illis fuisse non tantùm qui iocularia & scurrilia loquerentur, sed homines etiam vrbani, non rustici, sed elegantes: Plaut. in Mostell. Sc. 1.

Tu vrbanus verò scurra, deliciæ populi,
Rus mihi tu obiectas?

Et in Epidico, Sc. 1.

T. Scurra es. E. Scio te esse quidē hominē militarē.

scurra hic vrbanus est, non militaris. in Trinummo, Sc. Larem corona. —*neque periurus,*

Quàm vrbani assidui ciues, quos scurras vocant.

videntur autem sic appellati fuisse, qui assiduè in vrbe essent, nunquā in agris, q, sine cura fortasse & opere omni essent. Cis. Cis paucas tempestates, pro intra breue tempus, in eadem scena positum est:

Cis hercle paucas tempestates Tranio.

vt & in Trucul. Sc. Pisces ego. *cis paucos dies.* Sed & cispellam in Amphitr. Sc. Concedite alij. dixit, pro repellam, quòd qui repellitur, citra regredi cogitur, non vltrà progredi permittitur. Simile est illud Næuij apud Nonium, *sed quasi amnis cis rapit.* Capra cō-mixta. Capra commixta, est quæ initur, quæ quidem pessimè tum olet: vnde scriptum ab eodem comico est ibidem, *canis capra commixta.* Alliatum Alliatum ibidem cibus est allio conditus, vt morerum apud Maronem eclog. 2. scribētem,

Allia serpyllum q; herbas contundit olentes,

quo cibo vesci solent rustici,

Sine, inquit, me alliato fungi fortunas meas.

Vnguenta exotica, sunt vnguenta peregrina, vt Græca, quæ pretiosiora: sic in Menæchmis, Græcia exotica. Sc. Nulla est voluptas. Græciam exoticam dixit, Græciam peregrinam intelligens extra Italiam sitam, ad discrimē oræ illius Italiæ, quę magna Gręcia vocabatur. Sic autem scribitur,

Mare superum omne, Græciamq; exoticam, orasq; Italicas omnes. Eadem scena,

Orationis operam compendi face,

valet, laborem & operam orationis lucrare, ne tibi sit necesse verba impendere, quasi in iis sit etiam sumptus. Effercite vos, est distendite & saginate epulis, vt aues saginari solent, quæ farciri dicuntur Varroni, & fartores à Græcis σιτευταὶ vocantur. Sc. Recordatus. *Aedes cùm extemplò sunt paratæ*, Græcum loquendi genus est, [illegible].

Dominus indiligens alias reddere ne volt.

ne volt, pro non volt, apud hunc poetam frequens est. *Fundamentum substruunt liberorum* cùm Plautus scribit, satis nobis indicat quid substructio sit, qua de re à me nonnihil alicubi dictum esse recordor. *Parant sedulo in firmitatem*, legendum duobus verbis crediderim, non vno, *infirmitatem*. Sce. Iampridem. *Non vestem*, inquit, *amatores mulieris amāt, sed vestis fartū*: Fartum vestis Fartum. interpretor corpus, quod vestem facit implétque, id est, ipsam mulierem: Columella lib. 5. cap. 10. *ea res efficit vberiorem fructum, & fartum fici pleniorem & meliorem.* Euentus, inquit ibidem, *rebus omnibus, velut horno, messis magna fuit.* hornum Hornum. hîc annuum prouentum, anniq; fruges significare videtur. dici enim apparet euentum bunum in omnibus rebus esse, quod in anni frugibus est magna messis. *In senecta malè querere*, lego in futuro, non *quærere*,

Soli censeo gerendum morem & capiendos crines.

capere crines est blandè & amatoriè osculandi causa capillos amatoris prendere, vt & aures solebant, quod antè annotasse me recordor. apud Horatium quoq; lib. 2. satyr. 5. *aurem substringe loquaci*, eodem modo accepimus, ve- Substringere. tus tamen magnæque auctoritatis liber, substringe, præbe interpretatur, vt dicat loquaci præbendas aures. Sc. Aduorsum mihi. *quàm illic, vbi lectus est stratus, coimus.* Coire verbum non Coire. est hîc turpe: dicitur enim de cœtu adolescentum & epulis, vt apud Terentium in Eunuch. actu 3. scena 4.

Heri aliquot adolescentuli coimus in Piræo.

Coimus igitur est cœnamus, epulamur, de symbolis edimus. Plautus ibidem, *interim da ab Delphio cito cantharum circum.* dominus conuiuij sic sæpe iubebat ab vno in orbē poculum per alios omnes conuiuas circumagi, quod [illegible] Græci dicebant.

CAPVT XIIII.

Ceruam videre, Daui, initiare, montes & maria, deus meus, calces aduersus stimulum, beneuolens, ciuis Attica: in Phorm. Terentij.

IN Terentij Phor. quod scribitur in Prolog.

Ceruam videre fugere & sectari canes: Ceruam videre.

per allegoriam amica significatur, quam multi depereant amatores: quod genus insaniæ non tam comœdiæ quàm tragœdiæ cùm conueniat, meritò à poeta, vt supra soccum, reprehenditur. Ars autem musica, quam vocat poeta, ea poesis est, & ἀγῶνες μουσικοὶ vocabātur, quibus poetæ fabulas docebant.

Primas partes qui aget, is erit Phormio:

valet, is erit πρωταγωνιστὴς, vt Græci loquuntur. Act.1.scen 1.

Amicus summus meus & popularis Geta.

Qui enim Daci à Latinis vocantur Getis proximi, eos Attici Daos, Latini Dauos vocauerunt. [Daui.] inde, vt scribit Stephanus, nomina seruorum apud Atticos Daui & Getæ. & Philostratus in Imaginib. scribit, χαῖρε γὰρ αὐτῷ ὁ Δᾶος [illegible] ὥσπερ ἡ κωμῳδία τὸν Δᾶον. Popularem igitur vocat, quòd Getæ & Daci finitimi erant, & propè idem populus. Serui autẽ & liberi munera mittere solebant nuptialia, natalitia, in puerperio, quando nomen imponebatur, cùm Cereris sacris suos liberos Athenienses initiabãt, [Initiare.] quod significauit Terentius cùm hic scripsit,

——porrò autem Geta
Ferietur alio munere, vbi hera pepererit:
Porrò alio autem, vbi erit puero natalis dies:
Vbi initiabunt.

ἀμφιδρόμια, inquit Suidas, hoc enim etiam mantissæ loco addam, vocabatur quintus dies à natis pueris, quo quæ obstetricatæ fuerant, aut aliquid eius muneris attigerant, manus purgabant, & puerum currentes circum focum ferebant, & propinqui dona missitabãt, ferè polypos & sepias: quod vt verbosi sumus, iam nõ semel diximus. [Montes & maria.] Sc. 2. *Modò non montes auri pollicẽs,* id est, multũ auri promittens. solent enim Latini montes in magnitudine & amplitudine ponere, vt & maria, vt & Græci θαλάσσας ἀγαθῶν dicere solent: Salustius in bel. Catil. *repentè glorians, maria montesq; polliceri cœpit*, id est, ingentia cœpit promittere. Eadem scena,

[Deus meus.] *Memini relinqui me deo irato meo:*

id est, irato meo genio, vt suspicor. attributum enim antiquitas cuiq; suum quendam deũ custodem credidit, nec Latini tantũ, sed & Græci: & secundas res eo propitio & beneuolo, aduersas irato & infesto euenire existimabãt. [Calcare aduersus stimulũ.] Ibidem, *Nam, quæ stultitia est, aduersus stimulum calces:* adeo, inquit, es inscitus & stultus, vt contra stimulum calcaturus, id est, calcitraturus sis. est enim prouerbium Græcum omnibus notum, πρὸς κέντρα λακτίζειν. qui calces in Terentio nomẽ accipiunt, & prouerbiũ corrumpũt, & subaudiunt, quæ vix à spectatore diuinari potuerũt. [Beneuolens.] *Neq;*, inquit, *illi beneuolens*, more antiquo dixit pro beneuolo, quo sæpe modo loquitur Plautus. [Ciuis Attica.] *Illam ciuem esse Atticam*, sic rectè: neque enim, vt hominem Atheniensem, sic mulierem Atheniensem dicere solebãt, vt annotant grammatici Græci, sed Atticã. *Dij omnes perduint*, nõ perdiunt, legendum censeo. *Tibi scribam dicã*, dixit, vt in palliata: more enim Romano nunq̃ dixisset. sic cũ Siculi Græcè loquerentur, 3. in Verr. act. eorum consuetudinẽ Cicero imitatus, dicam vsurpauit, qđ in causa Romana nunquam fecisset. *Tantum modò nõ addat*, ibidem legere malim, quàm *addas*. Sc 3. *Vt mihi liceat tandiu quod amo frui, iam depecisci morte cupio*. distinguendum sic, vt feci puto, hoc sensu, Vt tandiu amore meo fruar, quandiu tu tuo, paratus sum mortis pactione transigere: vel, Mortis condirione paratus sum pacisci, vt tandem perfruar amica. Horum ex illa fabula locorum quadam tanquam racematione tenues hos commentarios & ieiunos vtcunque farciebamus.

CAPVT XV.

Aduentus Veneris, prænuntius Veneris Zephyrus, canes montiuagæ, efferre laborem, reliquus quadrisyllabum, superignus, & quædam in Lucretio lib. 1. emendata.

LVcretius de rerum natura carmẽ pangens à Venere procreationis prȩside proficiscitur, [Aduentus Veneris.] quam deam veteres verè ad rerũ originem & animalium libidinem incitandam solitam esse terras & maria reuisere, & maritare quotannis eredebant: ex eo scribit lib. 1. Lucret.

Te dea te fugiunt venti, te nubila cœli,
Aduentumq; tuum.

Iterum libro 2. *—te diua tuumq;*
Significant initum perculsæ corda tua vi.

Aduentus autem eius præcursorẽ & prænuntium Fauonium censebant. [Zephyrus Veneris prænũtius.] quare scribit lib. 5.

It Ver, & Venus, & Veneris prænuntius ante
Pennatus graditur Zephyrus vestigia propter.

Sed hanc velut telam ex eodem poemate placet pertexere. Libro 1.

Frondiferasq; nouis auibus canere vndiq; siluas,

pro frondiferis, in fumosis libris reperi, quod rancidam olet antiquitatem, sed Lucretij seculo sic plerunq; loquebãtur. Locus autem ille,

——nempe aer omne necesse est
Inter corpora quod fiat, possidat inane,

sic mihi videtur exponendus: necesse est aer omnem illam inanitatem, quæ inter corpora facta est, possideat & repleat. Libenter autem contra vetustatis tabularia legerem,

Non tam sollicito motu priuata iacerent:

nam *carerent* & *priuata* nescio quid quod Battũ potius quàm Lucretium sapiat, ostendunt. At,

[Canes montiuagæ.] *Namq; canes vi montiuagæ:*

Græcorum exemplo dictum reor, qui hoc genere canes ad venandum efferunt, κύνας [illegible] appellantes: sic, *interfectas frunde quietes* dixit, vt Græci κοίτας, id est, cubilia. Credo autem persuasumque habeo emendandum esse, *res in quo queq; geruntur*: præsertim cùm mox scribat,

Perspicere vt possis res gestas. Et alio loco,
Quæq; geri possint.

[Efferre laborem.] *Quemuis efferre laborem*, lego ibidem. nam quanquam *perferre* mirificè mihi probatur, tamen testimonium librorum antiquæ fidei eleuandum nõ est. efferre autem laborem etiam apud Ciceronem pro Sestio dicitur. Eodem libro Lucretius,

Quod cibus in totas vsq; ab radicibus imis,

dictum est figuratè. nam cùm arbusta posuisset ad arbores, sensum potius quàm vocabulum secutus retulit. Rectè autem & eleganter in antiquo libro legitur,

Collabefi-

Collabefactatus rigor auri soluitur æstu.
est in vetere libro hoc sic exaratum,
Nunquam relicuo reparari tempore posset.
Sic & lib. 4. scribunt antiqua exemplaria,

Reliquus quadrisyllabum.

Rellicuas tamen esse vias in mente patentes,
ita *reliquus* quatuor syllabarum efficitur.
—quod mane queat rerum cohibere:
planè diserteq; in membranis erat priscis exaratum, quod & accommodatum est ad sententiam. Has emendationes non vendito, sed in veteribus libris esse affirmo. quidni autem in suum larem, à quo diutius peregrinatæ abfuerunt, tandem aliquando reducantur? *Ex vno si sunt igni*, affirmo scribendum. nam *ex vero* non ita placet. Manuaria scriptura *ex vro* scribilat, vitiosè, pro ex vno.

Super igni.

—quam totus habet super ignis, haberent.
super, est superior, vt existimo, vt & à Catone super & infer vicinus dicitur. sic,
—nil ab se quod posset mittere raptis,
est, quod nullam ab se vim constrictis & pensatis corruptisque corporibus mittere posset: vt infrà,
—quæ corpora mittere possit Sensibus.
Egregiè verò Ionium virus pro maris Ionij salsedine & amarore dixit,

Ionium virus.

Ionium glaucis aspergit virus ab vndis.
Lego porrò ex antiquis instrumentis, *crescere non possunt fruges*. In iisdem reperio,
—sanieq; & sanguine mixto. &,
Nunc age summai quænam sit finis eorum. &,
—an immensum pateat vastiq; profundum. &,
Nam siue est aliquid quod probeat efficiatq;
probeat, hic prohibeat conflatis in vnum literis, valet. *hec sic pernosces*, si tamen sensui melius côuenire docti censent. hos ego locos, vt omnes studiosis approbare non laboro, ita affirmo bona fide de veterib. libris descriptos esse.

CAPVT XVI.

Cinctuti luperci, Suadela Venusq; apud Horatium, Lucretius explicatur, producere, ferreus somnus.

F*Ingere cinctutis non exaudita Cethegis,*
cùm Flaccus in Arte poetica scribit, & nos antè, vt opinor, non malè explicauimus, Porphyrio cinctutos dicit esse vocatos à cinctu, qui tunicæ aptatus esset infra pectus: sed eo cinctu videntur, vt subligaculo, pudéda etiam tecta fuisse. certè luperci, qui nudi lupercalibus per vrbem currebant, subligaculis subcincti quòd essent, vt reor, cinctuti ab Ouidio dicti sunt, lib. 5. Fastorum,

Cinctuti luperci.

Semicaper coleris cinctutis Faune lupercis.
Plutarchus in Romulo, περιτρέχουσι δὲ νῦν οἱ τοῖς Λυκαίοις γυμνοὶ διαζωσάμενοι τοῖς περιζώμασι. hoc autem sacrum solenne institutum fuisse Pani refert Plinius lib. 34. cap. 5. sed qui Pan à Græcis, is Faunus à Latinis vocatur. Epist. 6. lib. 1.

Suadela Venúsq.

—tenet hunc Suadela Venusq;
ab Horatio è moribus Romanorû dictum est. Nam quosdam deos esse nuptiarum præsides & præfectos censebant, in iis Suadelam & Venerem: quod è Plutarcho docemus, qui ita in Problem. scribit, ὅτι πέντε δεῖσθαι θεῶν τοὺς γαμοῦντας νομίζουσι, Διὸς τελείου, καὶ Ἥρας τελείας, καὶ Ἀφροδίτης, καὶ Πειθοῦς, ἐπὶ πᾶσι δὲ Ἀρτέμιδος.

Lucretius explicatur.

Quod patrio princeps donarat nomine regem.
nos enim velut in prato varios decerpimus flores, & pancarpiam coronam nectimus: non sine causa libro 3. à Lucretio dictum putamus. nam primogenitis magna tribuebatur prærogatiua, à quibus primis patres vocabantur: Æschines in Demosthenem, τὴν μόνην ὁ δειλαῖος καὶ πρώτην αὐτὸν πατέρα προσαγορεύσασαν ἀπώλεσεν: nisi eorum moribus esset primogenitis magnus honos delatus, nunquam id orator tam inuidiosè Demostheni obiecisset: Maro 9. Æneid.
—nec te tua funera mater
Produxi, pressiue oculos.
oculos claudere mortuorum solebant proximi, filij, mater, aut pater: Homerus,
—οὐδ' ἄρα τῷ γε πατὴρ καὶ πότνια μήτηρ
ὄσσε καθαιρήσουσι,

Producere.

Producere autem quod dicit, id est προτίθεσθαι, quod est, ante ædes mortuos ad exequias proponere. Æneid. 10.

Ferreus somnus.

Olli dura quies oculos & ferreus vrget Somnus:
ex Homero sumptû est, qui mortem somnum ferreum, id est, ὕπνον χάλκεον nominauit: quod ad duritiam retulisse videtur Maro, cùm duram quietem scripsit, veluti interpretans somnum ferreum: cùm Plutarchus ad sensus orbationé & amissionem referendum crediderit, ita in consol. ad Apollon. scribens, πάλιν τί καὶ φησὶ τὸν θάνατον ἄρα χάλκεον ὕπνον, τὴν ἀναισθησίαν ἡμῖν δηλῶσαι παρόμενος. Hic nos vndique hostiatim emendicata hanc in peram coniecimus velut frusta cibarij panis, mundam annonam & siligineam alij locupletiores patres familias sibi prouidebunt, & conuiuis suis apponent: nos in parabili & corrogato penore acquiescimus.

CAPVT XVII.

Secare crinem, secare viam, posuit templa apud Maronem, floret vinum.

S*Vbtiliter quidem & acutè animaduertit* Macrobius in his lib. 4. Æneid. versibus,

Secare crinem.

Nondum illi flauum Proserpina vertice crinem
Sustulerat, stygioq; caput damnauerat Orco.
&, *—hunc ego Diti*
Sacrum iussa fero, teq; isto corpore soluo:
æmulum Maronem horum ex Alcestide Tragœdia Euripidis versuum fuisse,
στείχω γ' ἐπ' αὐτήν, ὡς κατάρξωμαι ξίφει·
ἱερὸς γὰρ οὗτος τῶν κατὰ χθονὸς θεῶν,
ὅτου τόδ' ἔγχος κρατὸς ἁγνίσῃ τρίχα.
Sed quæ causa vtrumq; poetam ad secandum crinem impulerit, non quæsiuit: ego id eos à ritu sacrificiorum sumpsisse crediderim. qui enim moritur, cùm tanquam quædam Orci victima sit, non illepidè comminiscetur, qui quę

Immolationis & sacri sunt, ad hominum mortem traduxerit. antequam autem pecudes in sacris immolarentur, capitis earum setæ ferro secabantur: Homerus,

ἀρνῶν ἐκ κεφαλέων τάμνε τρίχας.

& Maro lib. 6. Æneid.

Et summas carpens media inter cornua setas,
Ignibus imponit sacris libamina prima.

Inde autem hoc sumptum esse significat Euripides, cũ sacrificali verbo vtitur κατάρξομαι. Eodem libro, *Ille viam secat ad naues*, vt supplementum huic comparemus, Maro dixit etiam, vt Euripides in Phœnissis,

Secare vias

Ὦ τέμνε ὁδὸν θεσσαλὸν ἱερὸν πόρον.

Cùm à Marone scribitur lib. 6. Æneid.

—posuitq; immania templa. conditor templi Cumani & ædificator Dædalus dicitur, aucto re Ausonio, qui in Mosella ita scribit,

Ponere templa.

Non hoc spernat opus Gortynius aliger ædis
Conditor Euboicæ, casus quem fingere in auro
Conantem Icarios patrij pepulêre dolores.

Eodem in lib. *—& te sulcos Serane serentem*, scribendum puto. sulci enim, vt opinor, rectè & eleganter dicuntur seri. Vt Latini in iureiurando plerunque inter præpositionem & eius casum aliquid interponunt, vt Æneid. 4.

Per ego has lachrymas dextramq; tuam te:

item & Græci q Latinis exemplo fuêre: Eurip.

καὶ πρός σε τῶν σῶν δεξιᾶς ἀντιάσω. Iterum,

ὦ πρός σε γονάτων, καὶ πρός σε γενειάδος.

Horat. lib. 3. od. 26. *Lævum marinæ qui Veneris latus.* Non ab re Veneri, vt alias tractamus, hoc epithetum attributũ est ab Horatio. nam in diis numerabatur, qui mari præerant, cùm ipsa è mari orta esset. sic ab Euripide ποντίαν appellat,

Venus marina

μῆτερ σὺ μοι Διώνης ποντία κόρα.

Veteres cùm in cellis vina tentabantur, quod cùm alias, tũ etiam contagione quadam, vt refert Theophrastus, fieri solet vite florente, ea tum etiam florere dicebant: Ouid. 5 Fastor.

Vina florent.

Vina quoq; in magnis operosè condita cellis
Florent, & nebulæ dolia summa tegunt.
Tristia Leucadio sacra peracta modo,

cùm ibidem scribit Ouidius, nihil aliud quicquam significat, quàm homines in aquã præcipitatos, vt è Leucade quidam sese præcipitarunt, quemadmodum à Strabone lib. 10. relatum est, eoq; è Leucade saltu existimabãt amorem curari. proinde id se facturam Sappho apud Ouidium dixit.

—secumq; boues Erithyidas vltor.

non Erythreidas in eodem Fastorum lib. scribendum censuerim. quædam spinę etiam serpunt in Propertio, vt, *Lynceo Castor ab ense*: vbi *lyncea perfossa hasta*, legendũ suspicor: cùm Lynceus Castorem interfecerit. Hoc caput velut pallium censeas è diuersis pannis consutum.

CAPVT XVIII.

Sulcos oblimet inertes, amellum, volema pira, Rhœcus, & quædam in Valerio Flacco emendata.

HOC *faciunt nimio ne luxu obtusior vsus*
Sit genitali aruo, & sulcos oblimet inertes.

Sulcos oblimet inertes.

Ista rei inhonestæ quadam honesta verborum ambage & circuitione descriptio 3. Georgic. à multis laudata, aliunde, vt pleraque Maronis, mutuò sumpta est. nam Maro quantus quantus est, imitatione & iudicio euasit. Ac cũ plerique imitatores putidi & inepti sint, & penè ridiculi, solum Maronem imitari nunquã dedecet. Id enim tam aptè & accommodatè facit, vt sua afferre non aliena vsurpare videatur. sed, vt vnde digressus sum, redeam, eadem figura vsus erat Euripides in Phœnissis,

μὴ σπεῖρε τέκνων ἄλοκα δαιμόνων βίᾳ.

id est, ne feras sulcum liberorũ inuitis diis. Id Virgilius vberius aliquanto fecit, qui non tantùm sulcum appellauit, verumetiam honestè verecundeq; aruũ genitale nominauit. Apud eundem poetam cùm 4. Georg. scribitur,

Est etiam flos in pratis cui nomen amello:

Amellus.

quærunt critici, quis iste sit flos, quæ herba. Ego, qui materiam medicam non tractaui, respondere non possum: tantùm testabor me in antiquo lexico reperisse, amellum μελίφυλλον esse. huic interpretationi fidem adhibeat vel detrahat pro suo quisque sensu: talis tamen est, vt eam scriptam quàm tacitam esse maluerim. Eodem in lexico reperi & volema pira, quæ à Marone 2. Georg. celebrantur, esse ὑπερμεγέθεις ἀπίους, credo de magnitudine & amplitudine cucurbitæ. Quod καταφλέγουσι Græci dicunt, aut διαφλέγουσι, peragit eorum imitatione dixit Valerius Flaccus lib. 2.

Volema pira.

Val. Flaccus emendatur.

Ardenti peragit clarum Antora quercu.

Cùm autem in eo ibidem legitur,

Rhœtus & Athrasia subitæ de virgine pugnæ:

an nõ melius obsecro Rhœcus legeretur? nam Ῥοῖκος lib. 13. histor. variæ appellatur ab Æliano, in quo integriorem esse scripturam opinor. Idem error etiam in aliis poetis hæret, qui eodem exemplo est corrigendus. In eodem,

—manifesto in limine Fauni,

quàm *in lumine*, libentius multò legerim, quod est interdiu: cùm noctu potius hominum fugientes conspectum, id facere soleãt. Eod. lib.

—dabit auratis & cornibus igni Colla pater.

cũ scribit, eximias significat hostias, vt taurum egregium, quibus cornua inaurabant: Homer.

ἀλλ' ἄγ' ἐπεὶ τὰ βόε ἱερεύσομεν χρυσὸν κέρασιν περιχεύαντες.

Illud verò, *Tum iuuenem tranquilla timens*, vitium olet, videturq; scriptum à poeta fuisse, *tranquilla tuens*: quod ad sensum accommodatius mihi videtur. Sed & libro secundo eiusdem Valerij quod scribitur,

Templaq; Pisææ mergunt obliqua Dianæ.

mendosum tinnit, cùm ex Apollonio sit emendandum *Tisseæ*: quanquam Pisæam in Orpheo legimus. Ego similis muscis, quæ vlcera quærunt quibus insidant, ad hæc menda, tanquam vlcera sedi, non vt lamberem, sed si possem, persanarem, aut vt sæpe declaro, alios admonerem, vt in emendando operam ponerent & elaborarent.

CAPVT XIX.

Plautus, Plancus, pedo, scaurus, strata, antes, postes, tango aras, acredula.

VELVT acetarium quoddam hoc capite variis condiam herbis, è multorum scriptorum horto hinc inde collectis in vnam paropsidem. **Plautus.** Plauti nomen legisse videor à planis pedibus appellatum, à quorum planicie ploti & plauti dicantur: ego crediderim è Græco per antistœchum esse deductum, à calcei genere, qui ab illis βλαύτη & βλαυτίον dicitur, quod sandalium est: sed & à Latinis soleæ dimidiatæ, quibus vtebantur in venando, quò planius pedem ponerent, semiploria dicebantur: quod est tanquam ἡμιβλαύτια. In antiquo tamen lexico **Plancus.** plancus exponitur πλατύπους, à pedum latitudine plancas imitantiū: plautus [Greek illegible], ab aurium latitudine: & in Festo scribitur, *Plauti appellantur canes, quorum aures languidæ sunt & flaccidæ, & latius videntur patere.* **Pedo.** pedo quoque πλατύπους declaratur: **Scaurus.** vt scaurus, [Greek illegible], [Greek illegible]. Apud Frontinum de limit. agror. quæsitum est quæ **Mœsilea.** sint mœsilea, cuius hęc verba sunt, *Similiter locorum religiosorum, quibus secundum cautiones modus restituendus: habent enim & mœsilea iuris sui, hortorum modos circumiacentes, aut præscriptum agri finem*: quæ ferè verba apud Vrbicum reperiuntur. ego significari cēseo sepulchra, quæ à scriptoribus aliis mausolea sunt appellata: atque mausolea, non mœsilea esse scribēdum puto. cùm enim Frontinus de religiosis locis loquat, facile est coniectu mausolea significari, hoc nomine nō tantum principū sepulchris vindicato, sed etiam aliorum tumulis communicato. **Strata.** Quam stratam fœminino genere vocant Itali, strata plurali dixit Lucretius lib. 1. qui ei nomini fœminino occasionem dedisse propè videtur:

> *Strataq́;*, inquit, *iam pedibus populi detrita viarū*
> *Saxea conspicimus.*

Antes. Postes. Vt antica & postica opponuntur, sic & in ianua antes & postes. illi enim antè sunt, hi pòst: quod & ab Isidoro lib. 15. cap. 7. relatum est, vnde explicandum illud Maronis lib. 2. Georg.

> *iam canit extremos effœtus vinitor antes.*

sunt enim in ingressu, qui & finis est laboris cùm ad eū peruētum est. In lexico autem Græcolatino D. Germani, quod tam sæpe testor & appello, antica appellantur μεσημβρία, id est meridies. Antes στίχοι ἀμπέλων, id est ordines vitium. postes [Greek illegible], παράθυρα, [Greek illegible]. Cùm Cicero lib. 2. de Oratore dicit Lælium & Scipionem in Caietæ littore solitos esse repuerascere, legereque conchas & vmbilicos, Valerius Maximus vmbilicos calculos interpretari videtur lib. 8. cap. 8. in eiusdem rei narratione, tamen vmbilici cochleæ quædam marinæ sunt, quæ speciem vmbilici mentiuntur, & nomen inde consecutæ sunt.

Tangere aras.

> *Tango aras mediosq́; ignes, & numina testor,*

libro vltimo à Virgilio doctissimo poeta ex antiquitate repetitum est. nam cum ad aram bellum in Titanas suscepturi dij iurassent, obtinuit vt postea religio iurisiurandi eius, tactu & ignis testatione sanciretur: verba sunt Theonis in Aratum de ara illa loquentis, [Greek illegible] ... μαρτύριον τὸ πῦρ. Quæ ab Arato ὀλολυγὼν appellatur, ea à Cicerone acredula Latinè dicitur in prognosticis, id est, in eius libri interpretatione qui à Græcis in Arato Διοσημεῖα nuncupatur, **Acredula**

> *Et matutinos exercet acredula cantus.*

acredulam tamē interpretatur Isidorus lib. 12. cap. 7. lusciniam. at in lexico vetusto strix explicatur ὀλολυγὼν & [Greek illegible].

CAPVT XX.

Iris, hirundo, ariolus, magnum mare, pontem indignatus Araxes.

IRIS deorum nuncia per arcum versicolorem in terras descendere censebatur. **Iris.**

> *Illa viam celerans per mille coloribus arcum,*

inquit 5. Æneid. Maro. Ouid. 11. Metam.

> *—— & redijt per quos modò fecerat arcus:*

qui etiam arcus iris dicitur, auctore Aristotele, aliisque: Hieronymus, *consuetudo autem Græci Latiniq́; sermonis irim vocat, quæ per multicolorē arcum ad terras descendere dicitur.*

> *—— Quid enim contendat hirundo Cygnis?*

lib. 3. Lucretius scribit: solebant autem veteres hirundinem pro barbaro & infante ponere indisertoque, ducta ea opinione ab illa fabula, qua in auēm in Thracia mutata fuisse dicitur, quæ barbara regio erat. **Hirundo.** Aristophanes in Ranis, χελιδόνων μουσεῖα. Æschylus, ἀλλ᾽ εἴπερ ἐστὶ μὴ χελιδόνος δίκην ἀγνῶτα φωνὴν βάρβαρον κεκτημένη. vbi interpres notat, hirundinem barbaram auem esse, & ad fabulam refert quam dixi. Liber qui παιδείας λόγοι vocatur, (quo enim nos tempestas rapit, ferimur) à D. Hieronymo de Cyri insantia appellatur: eius verba sunt, *Quod quidem & Xenophon de Cyri maioris scribit infantia.* Aruspices diuinabant ex inspectione extorum, potissimum tamen iecoris: vnde à Græcis ἡπατοσκόποι, vt & σπλαγχνοσκόποι vocantur: considerabant tamen etiam cor: sed omnium maximè vt dixi iecur. Aruspices etiam Latinè dicuntur arioli. **Arioli.** nam arioli nomine non tantùm censetur, qui per furorē futura præfatur, sed extorum inspector: denique in vetere lexico scribitur, ariolus προφήτης, [Greek illegible], [Greek illegible], [Greek illegible]. Viuarium locus est cōclusus, in quo viua sunt animalia: Hieronymus, *lxx.* inquit, περίβολον *transtulerunt, quod nos viuarium vel conclusum locū dicere possumus.* In Iuriscōsulto, quænam est salix munda, cùm scribit l. Caius Seius. ff. de annu. legat. *& salicis mundæ annua librarum singula millia?* ego eam existimem, quę omni spurcitia & frondibus liberata & purgata est, aptaque est ad viendum & alligandum: vt cùm ex harundine iuga fiunt, aut pedamenta adminiculaq́; vitium. Qui à Græcis æther vocatur, meo iudicio commodissi-

mè & elegantissimè à M.Tullio lib.1. de nat. deor. ardor & feruor (vtroque enim verbo vtitur) appellatur: quæ significationé verbi Græci efficacissimè reddunt & plenissimè, refragante tamen Aristotele. His duobus modis ab eo vocabulum Græcum explicari comperiet, qui non oscitanter leget. Quem Neptunum putat ibidem Tullius à nando dictum, alij à nubendo, id est, à regendo dictum credunt, quòd nubat, id est, tegat mare terram: ac eorum fortasse probabilior est sententia. In illo apud Cic. 1. de diuin. antiqui poetæ versu,

Ardor & feruor.

Iamq; mari magno classis cita texitur:

Magnum mare.

significatur mare mediterraneum, quod magnum à Latinis vocabatur. Isidorus lib. 13. cap. 16. *mare magnum est, quod ab occasu ex Oceano fluit, & in Meridiem vergit, deinde ad septentrionem tendit: quod inde magnum appellatur, quia cætera maria in comparatione eius minora sunt.* Plinius libro 9. capite 15. *intrant è magno mari pontum verno tempore gregatim.*

—Donec me flumine viuo Abluero:

dixit Maro lib. 2 Æneid. de purificatione quæ aquam viuam desiderat, non pluuiam aut stagnantem, aut torrentem: & fluuius duplex dicitur, torrens & iugis ac perennis, qui idem viuus vocatur. Æneid. 8.

—& pontem indignatus Araxes,

Pontem indignatus Araxes.

non ab re dictum est à Marone. Nam, vt refert Isidorus lib. 13. cap. 21. cùm Alexander eũ transgredi vellet ponte fabricato, tanta vi inundauit, vt pontem dirueret. Seruius in 8. Æneid. notat id Xerxem conatum fuisse facere. Hos è paniculis vndique collectis centones consuebamus, quibus si purpurati offenduntur, iuuabuntur sagati & malè vestiti: vt huic vesti cum calceo lunato non conuenit, ita familiaritas erit cum perone & socco.

CAPVT XXI.

Donatiuum, lallare, thus quomodo adolebatur, bustum, Hippocratis iusiurandum.

Donatiuum

DOnatiuum, stipendium est non debitum militi, sed liberaliter donatum, vt ob victoriam, aut adoptionem Cęsaris, aut auspicia imperij: dabatur, vt apparet, & auctoratis in ipso tirocinio, vt militaturis: Hieronymus, *Ecce donatiuum quod militaturus acceperas, hostilia castra suspirant.* idem Hieronymus eadem epistola in Persio satyra 3.

Lallare.

—& iratus mammæ lallare recusas,

lallare accipere videtur de nænia nutricum, quam infantibus occinunt, potissimùm cùm somnum eis concilianr, vnde lalli somniferos modos Ausonius epist. 17. dixit, vt antè dixi. verba Hieronymi sunt, *Forsitan & laxis vberum pellibus mater, arata rugis fronte, antiquum referens mammæ lallare congeminet.* ista enim congeminatio nequicquam aliud est, quàm eiusdem carminis iteratio. alij vocé esse qua nutrix ad lactandum inuitet aiũt: nobis Gallis inde *la* vox adhortantis est. Ritus is erat in thure adolendo,

Thus quomodo adolebatur.

vt duobus digitis in arę flammam imponeret: Hieronymus, *Non est tantum in eo seruitus idoli, si quis duobus digitulis thura comprehensa in bustum aræ iaciat:* bustum autem aræ vocat eius focum vbi ignis accendirur: pars quoque quædam aræ vocabatur altare, quæ ei imponebatur, à Græcis θυλήματα exponitur. Aristophanes in Vespis de thure adolendo,

Bustum.

—ὥσπερ λιβανωτὸν ἐπιτιθεὶς λυχνίῳ.

Lactantius lib. 1. cap. 20. *Colunt enim thure ac summis digitis, quæ sensibus intimis colere debuerunt.* Scylaceum renidens ab Hieronymo, vt ab Aristophane, [illegible] dicitur. nã quia scylaceum naufragiis periculosum erat: vnde & nauifragum scylaceum dictum est à Marone lib. 3. Æneid. ita diuus Hieronymus est loquutus, in quo tamen commodius legeretur scyllæum à Scylla. *Vnde*, inquit Hieronymus, *& sapiens vir Græciæ Themistocles, cùm expletis centum & septem annis se mori cerneret, dixisse fertur se dolere, quod tunc egrederetur è vita, quando sapere cœpisset.* Quod de Themistocle scribit, alij de Theophrasto commemorant. itaque vel memoria vacillauit, vel Codex nominis alterius summutatione falsus est, quod libentius crediderim. *Scitum est*, inquit Hieronymus, *illud oratoris Domitij, cur ego te, inquit, habeam vt principem, cùm tu me non habeas vt senatorem?* defecisse videtur Hieronymum in personæ nomine memoria. omnes enim hoc dictum Crasso oratori, non Domitio attribuunt. Orarium in diuo Hieronymo, multis videtur esse linteum quo ori fauemus, vt & apud Vopiscum in Aureliani vita. Hieronymi verba sunt, *aliòqui ridiculum & plenum dedecoris est, referto marsupio, quòd sudarium orariúmque non habeas, gloriari.* σιμικίνθια, inquit Hesychius, [illegible]. ita ei est semicinctium, vt & D. Ambrosio de sancto Geruasio & Protasio scribenti, *quanta oraria iactitantur?* quam sententiam veriorem puto. Iusiurandum quod libris Hippocratis pręposítum est, quo pertineat, sic à D. Hieronymo scribit, *Hippocrates adiurat discipulos suos, antequam doceat, & in verba sua iurare compellit, extorquet sacramento silentium: sermonem, incessum, habitum, moresque præscribit.* Eadem de re sic & Largus scribit, *Hippocrates conditor nostræ professionis, initia disciplinæ ab iureiurando tradidit, in quo sanctum est ne pregnanti quidem medicamentum, quo conceptum excutitur, aut detur aut demonstretur à quoquam medico, longè præformans animos discentium ad humanitatem.* Has ego vt vberrimis segetibus arentes spicas vellebam, & in subsidiariis istis Grammaticorum libellis, velut horreis reponebam: si quis est subducti supercilij, qui nihil nisi graue & serium probet, aliis seriam suam grauitatem & seueritatem pascat, hæc non attingat.

Hippocratis iusiurandum.

CAPVT XXII.

Trans caput iacere, cor facit histrionem, necte tribus nodis, calta, mergus, fulica, ardea.

Trans caput iace.

FER cineres Amarylli foras, riuoq; fluenti
Transq; caput iace, ne respexeris.

nó temerarium est, quòd illa sic Maro in Pharmaceutria scripsit, sed ex antiquorum ritu, qui purgamenta & februa abiiciebant, nec respicere solebant: Æschylus, [illegible]. Euripides quoque eò in Andromacha respiciens dixit, vt Maro, [illegible]. Ea februa etiam interdum in profluentem abiiciebant, vt apud Homer. Iliad. 1. in mare, in lustratione exercitus,

[illegible]

Inferimus tepido spumantia cymbia lacte:

Cor histrionium facit.

mortuis inferias defundebant sæpenumero lac: Æschylus, [illegible]. Vt cor histrioniam facit, dixit Plautus, quod est, gestit, mouetur: ita Æschylus eodem modo, [illegible], id est, saltat cor metu, quod est mouetur.

Necte tribus nodis.

Necte tribus nodis ternos Amarylli colores,
Necte Amarylli modo, et Veneris dic vincula necto.

ex antiqua veneficiorum & cantionum consuetudine id scriptum est. nam in his numerabant nodos, vincula & necessitates: Synesius, [illegible]. Quærunt grammatici apud Maronem, quod coronamentum sit calta, cùm 2. eclog. scribitur,

Calta.

Mollia luteola pingit vaccinia calta.

& conuenit è Plinio lib. 21. cap. 6. esse violæ genus, quod tamen non perinde notum est: ego sicut de meo vix quicquam inuenire possum, sic possum de alieno hunc in locũ aliquid conferre. nam reperio in antiquo lexico Caltam esse buphthalmon, cuius luteum esse florem omnibus ferè constat. eo in libro etiam reperi vaccinium, de quo iam liquet, esse anchysan & hyacinthum. sed nos alia consectabimur. Summis auctoribus aliquando parum inter se conuenit in explanatione & conuersione verborum Græcorum: quod ex Arato perspici potest. quod enim scribit,

[illegible]

id Virgilius 1. Georg. scribit,

Cum medio celeres reuolant ex æquore mergi.

Cicero,

Cana fulix itidem fugiens è gurgite ponti.

Mergus. Fulica.

ita Erodius Maroni mergus est, Ciceroni fulica, Plinio lib. 18. cap. 35. vt & Auieno in Arat. & aliis ardea. Sed & in eo quod sequitur, [illegible], Maro 1. Georg. vertit,

—notasq; paludes
Deserit, atque altam supra volat ardea nubem.

Auienus,

Mox picturati conuertit pectoris artus
Sturnus edax, premat vt tenues vis obuia plumas.

Ardea.

ita cepphus Maroni est ardea, Auieno, quod mihi permirum videtur, sturnus, aliis fulica, quæ larus est Charisio, vt larus aliis gauia. Cùm autem ibidem Virgilius, *In sicco ludunt fulicæ*, ait, [illegible] significat, quam mox nominat Aratus, alij mergum malunt vertere. Nunc operæ non est plura persequi, & hæc alios admonere possunt, & pleraque alia, vt libros Latinos diligenter ad exemplar Græcum exigant atque comparent.

CAPVT XXIII.

Hama, Iuuenalis explicatur, sipo ad incendia, locusta.

Hama.

IN titulo præfecti vigilum solet quæri, quæ sit hama, cùm scribitur, *Sciendum est autem præfectum vigilum per totam noctem vigilare debere, & coerrare calceatum cum hamis & dolabris*: ego hamas vasa aquaria rotundioris formæ, & ventris globosioris interpretor, quibus ad extinguenda incendia solebant vti. forma intelligi potest è versu Columellæ lib. 17. de cult. hortor. de cucurbita,

siue globosi
Corporis, atq; vtero nimium quæ vasta tumescit,
Ventre leges medio: sobolem dabit illa capacem
Narycia picis, aut Actæi mellis hymetti,
Aut habilem lymphis hamulam.

hamulam tamẽ in libris Regum interpres pro [illegible] reddidit. Plin. quoq; lib. 10. epist. aduersus incẽdia hamæ meminit: *Et alioqui nullus*, inquit, *vsquam in publico sipo, nulla hama*. apud Iuuenalem quoq; saty. 14. *Dispositis prædiues hamis*: metu incendij scriptũ existimo. Sed hic fortasse roget quis, cur siponis mentionẽ fecerit Plinius? ac

Sipo ad incendias.

aliquis putet salientem aquę ductus significari: quod non existimem, sed potius instrumentum aduersus incendium comparatum. nam vrbem aquá habuisse verisimile est: sed defuisse compescendo incendio instrumenta. eam interpretationem mihi persuasit Hero mechanicus, qui in lib. [illegible] rationẽ & fabricam docet siphonũ aduersus incendia. nam siphones conficiebant, & in vrbibus habebant, qui altissimè in ipsa quoq; ædium fastigia aquam exprimebãt & eiaculabãtur. subscribit & huic sententiæ Hesychius, his verbis, [illegible]

Locusta.

sed & locusta dicebatur, vt in lexico antiqui critici, in quo scribitur, *locusta* [illegible]. Cæterùm aduersus incendia Augustus septem cohortes vigilum constituit, quarum singulis binas vrbis regiones attribuit: hæ autem cohortes è libertinis erãt, vt scribit Strab. li. 5. Geog. & vt relatum est ab Vlpiano. Qui sex annis inter vigiles Romæ militauerat, ius Quiritum consequebatur lege Visellia: qui tribus annis, etiam postea senatusconsulto, si quis fortè inter illos vigiles libertinus Latinus esset. Quod ait Iurisconsultus, debere præfectum vigilum errare cum dolabris, id interpretor ad diruendas & demoliendas domos, vt ruina aliquarũ incendium reprimatur, ne longius euagetur. Sic apud Salustium minatur Catilina se incendium sua ruina extincturum, ad consuetudinem respiciens hominũ, qui sæpe demolitione & ruina magnum incendium compescũt.

CAPVT XXIIII.

Manales lapides verrere, Orci ostium, mundus lucens, mapalia fecistis, mullei calcei, alutacinati,

Manales lapides.

Ostium orci.

MAnalem lapidem scribit Festus existimatum orci hostium. nam veteres cùm animas ad inferos omnes descendere putarent, multis locis ostium orci esse putabant, vt quà spiracula erant, quæ odoris fœditate & grauitate animam adimebant & extorquebant. Sic in Auerno lacu ostium esse orci credebát: Cic.1.Tuscul. è vetere poeta,

Inde in vicinia nostra Auerni lacus,
Vnde animæ excitátur obscura vmbra, aperto ostio
Alti Acherontis, falso sanguine mortuorú imagines.

scio equidem vulgò in Cicerone scribi *salso sanguine*: sed salsum sanguinem à poetis antiquis dictum cùm repererim, contra medicorum rationem, qui dulcem credunt, vt & reuera est, plus apud me poetarum auctoritas, quàm vitium scripturæ receptæ valuit: Ennius apud Macrobium lib.6.cap.2.

Neq; miseræ lauère lachrymæ salsum sanguinem.

Sciendum autem veteres illis in locis, in quibus ostium Acheruntis esse crederent, solitos potissimum necromantia vti, quòd inde excitati animas Acherunte, & huc redire crederét. Sed & in locis pestilentibus ostium orci esse dicebát: Plaut. in Trin. Sc. Minus quindecim.

Acheruntis ostium in nostro est agro.

Lucretius libro 6.

Ianua ne puteis orci regionibus illis
Credatur.

Dicebatur & manium postis, vt alio docemus loco. Erant & lapides manales, qui trahebantur pluuiæ causa: Fulgentius de vocib. antiq. *Fibræ iecoris sandaracei coloris si fiant, manales tum verrere opus est petras, id est, quas antiqui solebát in modum cylindrorum per limites trahere pro commutanda pluuiæ inopia.* Mundus interdum terra est, qui quidam est mundus inferior, vt cùm veteres mundum patere dicebant: quin & tum terræ partem inferiorem patere censebant, vt mundus potius subterraneus intelligeretur, qui alio tempore clausus esset, vt maria clausa esse dicuntur & aperta. Mundus etiam cœlum est, qui mundus est superior, & à Cicerone in Timæo appellatur mundus lucens. Mapalia eodem in libro casas punicas explicat Festus, in quibus quis nihil est secreti, solet solutè viuentibus obiici hoc vocabulum. hæc Festi verba magno possunt esse ad explanandum Senecæ locum de morte Claud. Cæs. adhuc hominibus Latinis obscurum, *Ego*, inquit, *P.C. interrogare vobis permi feram, vos mera mapalia fecistis*: quod est, vos dissoluti fuistis, & à disciplina recessistis, incondi teque & perturbatè omnia egistis. magalia autem & mapalia antiqua vocabula ria *καλύβας* interpretantur. Eodem libro Festus mulleos calceos regum Albanorum, deinde patriciorum fuisse dicit, quos à mullando, id est suendo appellatos refert. Quid tamen si vocati sunt à rubro mulli colore, cùm purpurei essent. Id equidem verius putem, & ab Isidoro scriptum est, cui fauet Dio, qui rubros calceos vocat. ná de iis sic in Iulio scribit, *καί τι γὰρ ἐσθῆτι χειριδωτῇ ἐν πᾶσιν [illegible], καὶ τῷ ὑποδήματι, καὶ μετὰ ταῦτα [illegible] καὶ [illegible] κατὰ τοὺς βασιλέας τοὺς ἐν τῇ Ἄλβῃ ποτὲ γενομένους, ὡς καὶ προσήκων σφίσι διὰ τὸν Ἴουλον, ἐχρῆτο.* hic Dio regum Albanorum calceos fuisse dicit, gestarosque à Cæsare, quòd ad Albanorum regum genus stemma familiæ per Iulum referret. Qui magistratum curulem sumpsisset, inquit Cato calceos mulleos alutacinatos gessisse, cæteros perones. alutacinatos autem participium fictum à verbo, quod in vsu non sit, formato ab adiectiuo alutacinum existimo. vt em dicitur ab vncus vncinus, vncinatus, quidni ab aluta alutacinus, alutacinatus diceretur? denique vt ab albus albatus, sordidus sordidatus, ater atratus? Alutatos alij censent emendandum. Scribit ibidé Festus, mollestras esse pelles ouiles, quibus galeas extergebant. si quid veniæ viri æqui darent audaciæ & temeritati, affirmarem esse legendum melotas: *μηλωτὰς* enim Græci vocát ouium pelles. In dictione autem mœnia, quæ affert è Neruularia Plauti, ea extant in Sticho.

Mundus lucens.

Mapalia fecistis.

Calcei mullei.

Calcei alutacinati.

CAPVT XXV.

Hysginum, Byssus.

Hysginũ.

DE hysgino video quæstionem esse nó leuem inter doctissimos viros, cú alijs herba videatur esse, aliis tincturę genus. Ego quid de eo repererim, hîc perscribere nó grauabor. Igitur & herbam & tincturam esse puto, cùm ex ea herba color purpureus fucetur atque tingatur. Hesychius scribit *ὑσγινὴ βάμμα τι*, neque præterea quicquam. interpres Nicandri, *τὸ ὕσγινον*, inquit, *[illegible] χρώματι, ἴσγη καὶ ὑσγινοβαφὲς τὰ ὑπ' αὐτοῦ βεβαμμένα.* Ita tinctura est Hesychio, interpreti Nicandri herba vnde pannus inficitur. esse autem tincturam & plantam cognomines, quid vetat? Suidas hysgen herbam esse dicit, vnde & hysginum tingatur. Fuunt, inquit Vitruuius lib.7. cap.14. *etiam purpurei colores infecta creta rubiæ radice & hysgino, non minus & ex floribus alij colores*. Plinius lib.15. cap.6. *causa est quòd hysgino maximè inficitur, rubiamq; cogitur sorbere*. Et libro 21.cap.26. *Hyacinthus in Gallia eximiè prouenit: hoc ibi hysginum tingunt*. Hæc Plinij verba indicát hysgen, hyacinthum esse, vnde factitius color fucabatur, quem hysginum vocabant. Apud Pausaniam in Phocicis esse videtur coccus. sic enim scribit, *τῆς δὲ ἀμπέλου [illegible] ὀρνιθίων [illegible]*. Byssum autem interpretantur linum tenue, rufum, coloremque auri imitans, & splendorem atque fulgorem: reperitur & in pinna marina mollissimæ lanuginis tenuissimæque & delicatissimæ. Reperio etiam byssum colorem purpureum esse, & byssinum esse hysgi-

Byssus.

esse hysginum: Hesychius, ὕσγινον, χρῶμα ποιὸν [illegible] παραπλήσιον.

CAPVT XXVI.

Litem suam facere, tesseræ.

Litem suā facere. IVDEX, inquit Vlpianus in titulo de iudiciis, l. si filius. ff. de iudic. *tunc litem suam facere intelligitur, cùm dolo malo in fraudem legis sententiam dixerit*: tunc autem, vt idem tradit, veram litis æstimationem præstare iudex cogitur. videtur tamen etiam litem suam fecisse, qui ad constitutum tempus in comitium non venerat, cùm iudex esset datus, aut sumptus. Id ex oratione C. Cincij apud Macrobium libro tertio Saturnalium, capite decimosexto cognoscitur, cuius ego verba eò libétius adiongam, quòd ipso Latinæ orationis incorruptæ & inaffectatæ gustu suauissima hominibus fore credam. *inde*, inquit, *ad comitium vadunt, ne litem suam faciant: dum eunt, nulla est in angiporto amphora, quam non impleant.* Eo igitur tempore iudex, qui ad causam iudicandam non venerat in comitium, litem suam faciebat, quod est, vt opinor, mulctabatur & condemnabatur iis cuium erat negotium. In eodem titulo, l. sed esse. §. si liberis. scribit idem, *si libertis suis tesseras frumentarias emi voluerit*: id ego sic interpretor, certus erat Romæ hominum numerus, quibus frumentum dabatur de publico, vt è Tranquillo intelligi potest, qui ita in Iulio scribit, capite quadragesimoprimo, *atque è viginti trecentisque millibus accipientium frumentum è publico, ad centum quinquaginta retraxit.* Iulius igitur numerum eorum, quibus frumentationis ius erat, diminuit: ex iis autem, quibus frumentariæ tesseræ erant, aliqui eas vendebant. Erant

Tesseræ. porrò tesseræ olim frustilla lignea quadrata, certa ignita & notata forma. quę dabantur iis, quibus ius petendi erat frumenti publici. Tesseram enim à verbo Græco τέσσαρα dictam esse puto. Scribit Plinius libro decimosexto, capite decimooctauo, tesseris aptissimum ligustrum. lignum enim eius molle & tractabile eis accommodatum erat. Polybius de tessera militari scribens, πλατεῖον appellat, quòd taleola esset vel tabella lata inscripta: sed & ξυλήφιον ab eodem vocari videtur: itaque, quanquam mutata forma & interpolata multis fortasse modis, nomen tamen retinebat. sed & eo verbo tandem figùra senûm laterum censeri cœpit, quæ cubus dicitur. quin & tesseras, quas spargebant Imperatores, σφαίρια, id est, globulos vel pilulas, Dion in Nerone & in Tito appellat: vsque adeò à prima figura recesserāt. Idem denique interdum σύμβολα vocat, quòd signa quædam impressa ad aliquarum rerum significationem haberent. Inueni & tesseram declarari [illegible], vt tessellatum λιθόστρωτον, quod de pauimento accipiendum est.

CAPVT XXVII.

In Daphnide vro, mola, fragilis, verbenæ, flamma in sacris orta, bonum sit: apud Maronem eclog. 8.

MARO scribit octaua ecloga,

Daphnis me malus vrit, ego hanc in Daphnide laurum: In Daphnide vro.

& Ouid. 7. Met. *—quid in hospite regia virgo Vreris?* id est, quid succensa es eius amore? vterque de industria affectauit locutionem Theocriti, ἐγὼ δ' ἐπὶ Δέλφιδι δάφναν αἴθω. quod equidem obseruatione dignum putaui.

Sparge molam, & fragiles incēde bitumine lauros, Mola.

idem Maro è Theocrito vertit, ac molam ἄλφιτα appellauit: propriè tamen est hordeum torrefactum frictúmve. exponitur enim ab antiquo critico ἄλφιτα πεφρυγμένα. fragiles autē lauros Fragilis. credo ex eo vocauit, q. inter vrendū fragorem & crepitum edunt. nam in ea significatione fragilis interdum ponitur, vt à Lucretio lib. 9.

Et fragiles sonitus chartarum commeditatur.

& nulla æquè magno sonitu res crematur ac laurus, quod & Theocritus, è quo interpretatus est Maro, dixit; χ' ὡς αὕτα λακεῖ μέγα καππυρίσασα, nam cùm quę franguntur, crepent, fit proinde vt & fragor interdum sit sonus, & fragilis sonans. Si quis tamē fragiles, quę facile franguntur vel ob siccitatem, vel ob gracilitatem, esse contendat pertinaciter, potius in partes me trahet suas, quàm vapulem, præsertim cùm à Marone eodem scribatur loco,

Iam fragiles poteram à terra contingere ramos.

Verbenas autem *adole pingues* Maroni nihil aliud Verbenæ. significat, quā, adole vel frutices, vel virgas & ramos pingues, vt flammam ignemque facilè concipiāt, quales sunt pineæ, myrteæ, laureæ, oleagineæ virgæ. nam verbenæ nomen in sacris ita accipiebatur, vt nō tantum herbam significaret certam, sed omnem frondem & ramum. Deniq; antiquus criticus in suo lexico verbenam δάφνην interpretatur. Ibidem,

—quæ nunc ego limine in ipso Terra tibi mando.

hoc accipiendum esse arbitror de vestibus Daphnidis, quas venefica terrę se sub limine infodere ad Daphnin pelliciendum dicit: atq; ego putarim significari limen ipsius Daphnidis, cùm & id veneficium postulet: quid enim in alio limine exuuię defossę aduersus Daphnin possent? & Theocritus cuius imitatorem Maro profitetur, idem scribit, de floribus tamen, non de vestibus, vt quidam censent, τὰ θρόνα τοῦθ' ὑπόμαξον τᾶς τήνω φλιᾶς καθυπέρθεν. Ego tamen Maronē sequor, & θρόνα vestes pictas Cypriorum lingua esse censeo.

Aspice, corripuit tremulis altaria flammis
Sponte sua dum ferre moror cinis ipse, bonum sit. Flamma in sacris orta.

sic loqui solebant, cùm bonum optabant euentum, quod & Pharmaceutria precatur. sic & Persius 4. satyr.

Ingemit, hoc bene sit: tunicatum cum sale mandens
Cæpe, & farratam pueris plaudentibus ollam.

Igitur

Bonū sit. Igitur bonum sit & bene sit, dicere solebant, secundum aliquid & prosperum optantes & ominantes. Cæterùm cùm subitò vel sponte flamma in sacris & libamētis exiliebat, & sursum altissimè se efferebat, felicissimum erat augurium: Maro lib. 4. Georg.

Ter liquidò ardentem perfudit nectare vestam:
Ter flamma ad summum tecti subiecta reluxit.

Ouidius lib. 10. Metam.

Flamma ter accensa est apicemq; per aera duxit.

Cùm autem ait idem Maro,

—nihil hic nisi carmina desunt:

puto intelligi ab eo significari omnia ad magicum sacrificium parata esse, tantum cantiones ipsas & carmina magica deesse.

CAPVT XXVIII.

Quædam in Varrone emendata, cœna auium, vindex honori.

NEminem arbitror meliori fide & religione ac diligentia maiore in antiquorum scriptorum emendatione versatum esse, quàm Victorium. nam quandocunque vspiam hæret, ne antiquitati præscribat veterē scripturā velut subscripta testatione repræsentat, & rem iudicio hominum relinquit: in quo ea pudoris ingenuitate est, vt de existimatione malit amittere, quàm per fucum hominibus os sublinire, & dum famę consulit, verum opprimere. Ego igitur è vestigiis illis antiquæ scripturæ quædam rimatus mihi videor, quæ non indigna censui hac charta malè conciliata. Ergo apud Varron lib. 3 de re rusti. cap. 1. pro, *cùm ad immidium hospitem*, lego *ad Numidium*. vt & lib. 1. Vitruuij reor emendandum. Rursus capite 5. eiusdem libri pro, *in hoc tecto caueaq; tabulata habeant ad perticæ supplemētum*, lego, *in hoc tecto caulis, quæ caulis habeat tabulata, aliquod apportāt supplementum*. vt enim è Græco αὐλὴ facta est caula: sic è Græco αὐλὶς, facta est caulis, qđ constum quoddam paruū est. mouet coniecturam ita legendum vetus scriptura *caniis*, & creber error scribarū, i in vicem l commutantium, quod haud rarò notat Victorius. Caulis autem tanquā per diminutionem caulæ elatum erit. Cap. 9. pro, *potius vetulis quàm pullastris*, è veteris scripturæ, quæ pullitris habet, reliquiis mendosis & næuosis, coniicio legendum *pullinis*. nam à pullo pullinus deducitur: nosque hoc nomen in vernacula retinemus lingua. quippe pullos equinos pullinos appellamus: vt & à pullicie pullicino. apud historicos reperimus, quod & nomē nostra retinet lingua expressum: nā pullos gallinaceos pullicinos vocamus. Item pro *hæ nouissimæ in triclinium genanium introierunt*, coniicio scribendum *in triclinium cœnæ auium*, quod & salua boni scriptoris sententia audere possumus pudenti medius fidius mutatione & lubrico scriptorum lapsu c & g alternis plerunq; commutantium. nam genanium & ginauium, quod in antiquis libris reperit Victorius, nugatoriæ sunt & nihili voces, sine vlla vt scindapsus & blityri significatione, neque vnquam fando auditæ. quod autē introductum eorum loco ganearum est, in ganeum procul à candore Varronis ablegandum est, & lautitiis tricliniorum. Cæterùm cœnam auium explico, (Cœnæ auium.) auium missus & fercula. Item pro, *& lux pinguitudini inimica*: lego *pinguitudinis vindicta*, quod est, ea res pinguitudini officit, eamque lædit, & tanquam adimit. nam vindicta, vitio pœnaq; est, & noxa atque detrimentum. Sic M. Actius in Trinum. Sc. Contra illicò. *vt tu honori maiorum vindex esses*, quod est, eorum honorem contaminares & violares & tolleres. (Vindex honori.) quod sumptum ab his, qui quid vindicant suumque asserunt, & manum iniiciunt, proindeque alteri auferunt: nisi quis vindictam pinguitudinis pro liberatione accipiēdum censeat, à vindicta qua serui manumittuntur, & apud Plautum, honori vindex fieres, exponat, honorem manumitteres & liberares, ne tuis tanquam addictus seruiret, & in familia esset: qui sensus in Plauto nec insulsus est, nec à significatione alienus, & fortasse verior. Legendum etiam lib. 3. cap. 10. suspicor, *Saliunt in aqua, migrnitur in flumen aut piscinam.* Item cap. 15. pro, *quibus in tenebris cùm cumulatum positum est in doliis*, lego, cùm hilar impositum est. ἱλαρ vocabulū est Græcum, quod, vt mihi videtur, hic operculum doliorum significat eorum in quibus glires saginantur. vetus lectio est, *cum vlar impositum est*, quæ quàm proximè ad eam quam centuriamus, accedit: vt vel sine iniuria, vel certè cum venia in hunc velut militarem manipulum adscribi possit. Non deest qui *cum molare* legat, quod ne prætereundum quidem existimaui: sed nec qui *ollare*, vt operculum ollæ. Atque hæc quidem ex antiquæ lectionis vestigiis coniecta potius q̄ affirmata censeantur.

CAPVT XXIX.

Maro explicatur, auenæ. Delus materna, arma, annus inuersus, equina libido, nodus Gratiarum, agger tumuli.

TEmperare mihi non possum, quo minus quædam vel plumis vel subere leuiora his adiungam: sed hoc si faciam, ab huius libri instituto non recedam, sed vt de fortuna dici solet, constans in leuitate mea ero. (Maro explicatur.) *Dii patrii indigetes*, apud Maronem lib. 1. Georg. continuata scriptura legimus: at ego eam esse arbitror interpunctione distrahendam, *Dii patrii, indigetes*: quod equidem ex meo sensu pronuntiare nō auderem, sed locupletis auctoris fide id facere posse meritò videor. Is Symmachus est, qui in epist ad Valent. Theod & Arcad. hunc Maronis locum æmulatus sic scribit, *Ergo à diis patriis, à diis indigetibus pacem rogamus.* Sunt autem dii indigetes, qui à Græcis δαίμονες vocantur: Fulgent. lib. 1. Mytholog. *Dæmones dicti sunt, ideò & apud Romanos indigetes.* Æneid. 4.

Delus materna.

—Et Delum maternam inuisit Apollo,

non de nihilo dixit Maro. nam vt scribit interpres Pindari in Pythia, adulta Diana Dicten in Creta occupauit, Apolla Lyciam: Delon, in qua oati erant, matri Latonæ concesserunt. his ego meis friuolis magnum nó pono pretium, sed otium fallẽs & animi molestiam ista, vt in mentem veniunt sub acumen calami subeuntia, chartæ illino. Georg. 1.

Auenæ.

Expectata seges vanis elusit auenis:

valet, vanis elusit culmia, & stipulis frugem non habentibus. Diuus enim Ambrosius sic exponit, cuius hęc sunt verba è libro de pœnitentia, *Atque vtinam hanc stipulam in messe, hoc est inanem auenam fructus mei non abijciat.* Cùm tamen ibi scribit Maro, —*& steriles dominentur auenæ:* herbam segetes oecantem Symmachus intellexit, ita scribẽs, *Nec rubigo segetibus obfuit, nec auena fruges necauit.* Pro his nauci non daret suum Afranius, nec ciccum Plautus, si in sigillaribus venirent. Æneid. 5.

Arma.

Colligere arma iubet, validisq; incumbere remis,

imitatione Græcorum à Marone dictum est, qui armenta velaque ἴελα etiam vocant: Theocritus, [illegible].

Annus inuersus.

Quæ simul inuersum contristat aquarius annum,

vt Horat. lib. 1. satyr. 1. dixit, sic Theocritus [illegible]. sed Horatius brumam intellexit, Theocritus ver. Aratus quoque scripsit, [illegible]. Horatius etiam Græcorum imitatione dixit lib. 1. od. 25. de lasciua & amante, iecur vlcerosum, quòd eam partem Cupido ferire censeatur: vnde Theocritus in Hyla, χαλεπὸς γὰρ ἔσω θεὸς ἧπαρ ἄμυσσεν. Sed & Seruius in lib. 1. Georg. è Varrone ita scribit, *Nam propriè rubigo est, vitium obscœnæ libidinis, quod vlcus vocatur.* Egregiè autem, vt nihil suprà, de libidine effrenata & immoderata ibidem scripsit, —*& libido*

Quæ solet matres furiare equorum.

nam libidinem equinam, furiosam & immensam & incitatissimam vocare solebant: Prudentius lib. 1. contra Symmachum,

Equina libido.

Aduena quos profugus gignens, & equina libido,
Intulit Italiæ: Thuscis namq; ille puellis
Primus adhinniuit simulato numine mœchus.

Hinc elegans illa in Pisonem translatio, *sic ad illius hanc orationem adhinniuit.*

Segnesq; nodum soluere Gratiæ,

dicitur ab Horatio lib. 3. ode 21. quòd inter se semper coniunctæ & implexæ sunt. sic apud

Nodus Gratiarũ.

Maronem Æneid. 8. *corripit in nodum*, est, manibus complexus constrictum tenet. sic D. Ambrosius in lib. de Virginibus scripsit, *videres piam matrem stringentem nodo manus.* Iterum, *& religiosum quem strinxerat nodum nec morte laxabat.* Seneca lib. 1. de benefic. cap. 3. de Gratiis, *quare tres Gratiæ, & quare sorores sint, & quare manibus implexis.* Iterum, *quid ille consertis manibus in se redeuntium chorus?* Ego ista scio non pluris esse, quàm nænias: sed hinc aliorũ merci pretium cõstabit suum. Æui maturus Aletes apud Maronem Æneid. 9. est senex. Ausonius,

Maturus æui nec rudis dijudicem.

Ambrosius de Virgin. *hæc iunioribus conuenère annis donec mens æui matura canesceret.* solet enim pius ille scriptor libenter ex Horatio & Marone aliquid vsurpare, vnde quo sensu poeta dixerit, intelligimus. Æneid. 7. *Aggere composito tumuli,* non ab re dixit Maro: nam prisci tumulos honoratorum multum exaggerabãt, id mortuorum honori accedere existimãres, vt apud Æschylum, πολύχωστον ἂν εἶχες τάφον διαποντίου γᾶς. Apud Græcos quoque, χῶμα, τάφου χῶμα exponitur, id est, sepulchri agger: & [illegible]. Hic tandem istarum huius capitis tricarum finem faciam, quas si quis ad censorem in censum deferret, censui censendo esse planè negaret.

Agger tumuli.

CAPVT XXX.

Bis per omnes, diatessaron, septem discrimina vocum, summa & ima chorda, aliquid sufferti canere, infringere digitos lyræ.

PRouerbium Græcum, quod è fidium harmonia sumptum est, δὶς διὰ πασῶν, video explicari, bis per omnia: cui ego interpretationi non possum vllo modo assentiri. puto enĩ esse bis per omnes, vt chordas subaudiamus. sic διὰ τεσσάρων est, per quatuor chordas, quarum tria interualla continent proportionem sesquitertiam, quæ est quatuor ad tria. tria interualla sunt, sesquioctaua, sesquioctaua, & defectio, vel vt Cicero vertit in Timæo, relicta particula, id est λῆμμα, quę proportionem efficiunt sesquitertiam, vt docent musici: & in diatonico genere sunt, tonus scilicet, tonus & semitonium. quę tamen proportio, vt Psellus præclarè docet, non è tonis, sed è chordarum longitudine vel crassitudine sumi debet. sic diapente per quinq; chordas, quę quatuor habent interualla, proportionemq; efficiũt sesquialteram, quæ non è tonis aut sesquioctauis spatiis sumi debet, sed, vt dixi, è chordis. διὰ πασῶν per omnes, id est, per octo chordas: nam octo chordarum erat olim musica, quæ octo discrimina efficiebant vocum, & septẽ interualla: ac δὶς διὰ πασῶν, bis per omnes, id est, bis per octo, quod est per sedecim chordas, quę perfecta complexio est omnium concentuũ, eiusq; sunt quindecim interualla. Apud Horat. systema est tetrachordum, cùm scribitur in lib. 1. sat. 3.

Bis per omnes.

Diatessaron.

— modo summa

Voce, modo hac resonãs, quæ chordis quattuor ima.

ὑπάτη autem ab eo summa vocatur, νήτη ima: ac Latinis, quàm Græcis vocibus vti maluit: etsi, quòd studium musices in Græcia florebat & eorum literis mandatum erat, obtinuerat vt omnia ferè in musica Gręcis appellarentur vocabulis. Lyra autem heptachordos erat: vnde fortasse à Marone 6. Æneid. scriptum est,

Chorda summa, ima.

Obloquitur numeris septem discrimina vocum.

quod tamen aliter explicat Fulgentius lib. 3. Mytholog. cuius & explicationem subiiciam, *Habet igitur musica partes septem, id est, genera, diastemata*

Septẽ discrimina vocum.

mata, systemata, phthongos, tonos, metabolas, & melopœias: vnde & Vergil. in 6. ait,

Obloquitur numeris septem discrimina vocum.

Ac in lyra septem intensas fuisse chordas de numero stellarum errantium multi censent: sed tamen in ea heptachordum duo tetrachorda efficit, cùm media pro indiuiso sit vtriusq;. in his autem neruis vnus λιχανὸς vocatur, ab indice digito nomen adeptus, qui neruos citharæ sollicitat. Ex heptachordo tamē lyra à Mercurio inuenta, tandem octachordos est facta à Pythagora, vt multi auctores sunt, quorū ista fide scribimus. itaque si quis fideiussorem desiderat, illi fide sua esse iubebunt. Aliquid sufferti canere apud Tranquillum in Nerone, capite 20. à musica sumptum est. in ea enim soni quidam dicuntur ἄπυκνοι, alij πυκνοί: eorumque alij βαρύπυκνοι, alij μεσόπυκνοι, alij ὀξύπυκνοι. sufferctū enim, est subdensum, & tanquam ὑπόπυκνον, vt alio me loco recordor dixisse: sed vt eandem fabulam reponere licebat olim Liberalibus, & poetæ argumenta ab aliis iam poetis carmine comprehensa tractabant, quid vetat idem me interdum dicere. & idem aliis rationibus & auctoritatibus confirmare? Cùm autem genus quoddam modulationis appelletur chromaticum, quæsitum est à plerisque, vnde ei nomē illud sit positum? quid enim coloribus cum musica? sed ita se res habet: quemadmodum inter nigrū & candidum interiecti sunt alij colores medij: ita quoque hoc genus inter diatonicum & enharmonium esse videtur interpositum. nonnulli vt fuscum inter album & nigrum positum esse, sic chromaticum inter illa duo genera censent: sic enim sæpe vocabula ab alicuius rei similitudine asciscuntur & translatitia imponuntur, non è proprietate naturæ ipsorum quæsito nomine. Adde quod & colores, id est χρώματα, etiam à musicis in cantibus ponuotur, vt non tantum vna in re coloris nomine sint vsi mutuaro. Apud Horatium lib. 1. ode 15. *Imbelli cithara carmina diuides.* musico hic dictum nō est vocabulo diuidere, vereor, sed translato: quia qui canunt percurrendo chordas & psallendo, etsi velut per eas partiuntur carmen, tamen id potius audientibus diuidunt, vt antè diximus. at vero musico, vt credo, verbo in Achilleide, infringere digitos lyræ dixit Papinius. pro digitos flexibiles & faciles dociles q; modo rū lyræ reddere.

Aliquid sufferticanere.

Chromatica modulatio.

Infringere digitos lyræ.

CAPVT XXXII.

Dimachæ, cestri, sicilæ & sicila, camara, rydali, cydari, Gellius emendatus.

VT architectus dicitur, sic obseruaui veteres architectonem dixisse: quod ne quis vitiosum existimaret, annotandū putaui. scio enim multos suspicaturos esse propter Græcorum consuetudinem, loca illa interpolanda esse, cùm Græci architectona appellare soleant, non Latini. sed eam librorum constanciam falsi insimulare nec possim, nec velim: Varro apud Nonium, *harū ædium summa atria consutabant architectones.* Plautus in Mostellaria, Sc. Melius hoc. vt in veteri exemplari reperi,

Nam sibi laudasse hasce ait architectonem.

Neque verò nouum aut insolens Latinis ab vsitatis linguæ suæ verbis discedere, sed & Græcis vti, & ea sæpenumero interpolare. sic γρῦπας gryphes, atq; adeò picos magis immutato verbo, Nilum Melonem, Atlantē Telamonem dixerunt. sexcenta sunt eiusdem generis quæ memorari possunt, in quibus Latini non nihil à Græca formula recesserūt, & nonnihil voces luxarunt. veruntamen non putem tantum eos sibi permisisse, vt dimichas pro dimachis dicerent, quæ vox turpiter deformata est in historiis Q. Curtij Ruffi. sic autem vocabantur milites duplici genere pugnę habiles, vt & ex equo & pedibus pugnare possent. ex eo enim nomen inuenêre. hi enim & διμάχαι vocabantur. sic enim de iis grammatici Græci scribunt διμάχαι οἱ λεγόμενοι ἀμφιππεῖς, οἵτινες ἐπὶ μὲν πεζῶν, ἐπὶ δ᾽ ἐφ᾽ ἵππων μάχονται. Nec in Gellio lib. 10. cap. 25. rectè legitur ruministor, cùm emendandum censeam runæ cestri. cestrus enim Græcis verutū significat, cuius teli etiam apud Liuium libro 42. mentio est. Sic in eodem Gellij capite legendum censeo mesancyla: sic enim à Græcis iacula vocantur, ex eo appellata quòd in medio hastili amentum habeant, quod verbum etiam in Pompeio deprauatum est, in eo enim mesancilum legitur, interpretaturque genus teli missilis. In eodem Gellio *sibynæ* lego, non *scibones*: genus enim hastæ est Græcis. eo verbo vsus erat Ennius apud Festum lib. 17.

Dimachę

Cestri.

Illyrij restant sicis sibynisq; fodentes.

Sunt & sicilices apud eundem hastę habentes spicula lata: Festus hunc Ennij versum affert,

Incedit miles vulgo sicilicibus latis.

in antiquo lexico sicila exponit σμίλη, ἀξίνιον, σμίλη χαρακτηρική: sicilū ξυρὸν σκυτικόν: quę ego adscripsi ob affinitatem vocis. Sed & eodem Gellij loco pro climaculis lego clunacula. clunaculum autem, vt inquit Pompeius, culter sanguinarius vocabatur, vel quòd eo clunes hostiarum diuiderent, vel quòd ad clunes penderēt. in eo malè clunsdum legitur pro clunaculo. Et quoniam hunc Gellij locum attigi, accedet huic loco quædam indebita pensio de nominibus nauium, quæ in eo corrupta censeam: quanquam perquàm vellem subsidio essent antiqua exemplaria, in quorum inopia, quid mihi aliud relinquitur, quàm coniectura exilis & lubrica? hęc igitur quæ dicam, pro certis non affirmabo, sed vstum similis hariolabor. pro renunculis legerē libentissimè lenunculi. Cercuri naues sunt, quæ nomen habuerunt à Corcyrensibus. vt grammatici Græci suspicantur. sed &, *quæ Græci vocant* πλοῖα, putauerim legeodum, non ἰκίαια. moxque, *vel* ἐπακτρίδας. rursum *horiolæ, stlatæ.* de caris enim nihil quicquā vnquam legi: erat autem stlata nauis piratica: Caper de Orthographia, *stlataria sine c litera scribendum*

Sicila.
Sicilæ.

Gellius emendatur.

Stlata.

bendum est, *à stlata rate piratica.* in antiquo lexico scriptum extat, Stlata, *ὑπηρετικὸν σκάφος ἄδου.* hinc fortasse stlataria purpura dicitor à Iuuenale, hoc versu,

Spondet enim tyrio stlataria purpura filo.

purpurea vestis, velut piratica & latrocinans, cuius splendore spoliantur & falluntur venditores, diuitem censentes, qui eam gestat: vel potius fallax & deceptrix, & irridens exponetur, quòd eo vestimento homines decipiantur. stlatarius enim in antiquo lexico exponitur *ὑγύμνωρ.* In mareplacidis animi pendeo, parumque abest, quin putem Salustium à Gellio malè intellectum. videtur enim Salustius dicere cohortem, quæ fasello vehebatur, à prædonibus, cùm mare placidum esset, exceptam fuisse: Gellius intellexisse videtur mareplacidam à prædonibus circumuentam fuisse. Salustij verba sunt apud Non.è l.3. historiarum, *& fortè in nauigando cohors vna grandi fasello vecta à cæteris deerrauit, mariq́; placido à duobus prædonum myoparonibus circumuenta.* legisse videtur in Salustio Gellius *mareq́; placida.* Sed nimirum ipse calumnior, & librariorum errorem Gellio adscribo, in quo cùm scribatur, *Caupulica*, *mareplacidæ*, *cidarum*, emendandum existimo, *cydali*, *camaræ*, *phylacides*, *cydari.* Cydali & cydari nauium nomina extant apud Pollucem: Camaræ apud Arrianum & Strabonem: phylacides cómenti sunt mei & inuenri, à custodia naualis exercitus. Sed *nuctutæ*, *mœdiæ*, mediæ & intempestæ noctis tenebras exuperant. pro his *acatia*, *hemioliæ* legendum puto, quæ nauium genera Græcis sunt notissima, & veterem scripturam quàm proximè ad emendationem meam accedere audio. geseoretæ in vitio quoque sunt: gestoriæ lego: vt enim à Plauro in Mercat.sc.1.dicitur nauis geraria: gestoria quoque à gerendo nomen habebit, vt vectoria à vehendo.

Cydali. Cydari. Camaræ.

LIBRI DECIMINONI FINIS.

ADRIANI TVRNEBI ADVERSARIORVM LIBER VIGESIMVS.

CAPVT I.

Nebulas Helicone legere, nimbatus, candidus vmbo, nubigeri clypei, aceto lotus, Varro, Vidulus, & alia explicata in Persio sat. 5.

IN satyris Persij multis sanè locis ab interpretibus dissentio, quos omnes nunc commemorate non est huius operę quæ defunctoria est, sed interpretationis iustæ. ex vna tantú satyra quinta quosdam excerpam, quibus confido me planum esse facturum, meritò me in alia omnia, vt in senatu olim fieri solebat, discedere.

Grande locuturi nebulas Helicone legunto,

Nebulas Helicone legere.

inquit Persius. hic nebulas interpretes musas intelligunt, qua interpretationis licentia recepta, nihil erit quod non facilè expediamus, cùm omnia quiduis significatura sint: ego potius nugas & inania & nugacia poetarum figmenta fumis & nebulis similia acceperim, quæ omnia eis in Helicone, quod musarum domicilium est, nasci videntur, quòd Heliconem & musas Heliconis incolas, sæpe in suis poematis appellare, præsertim in principio soleant. nebulæ enim in his rebus poni solét, vnde & nebulones dicti. sed & nebulam pro re nihili Plautus dixit in Pœnulo, Sc. Negotij sibi qui.

Cuius ego vel nebulæ cyatho septem noctes non emam.

sed & nimbum eodé modo pro re friuola & nugatoria posuisse videntur veteres: vt proinde nimbatam dixerit Plautus vilem & contemnendam. *Quam magis*, inquit ibid. *aspecto*, *tam magis est nimbata & nugæ meræ*. Non tamen me fallit hic ab Isidoro libro decimonono, capite 30. nimbum explicari fasciolam transuersam ex auro assutam linteo, quod est in fronte fœminarum. Simili errore,

— dare pondus idonea fumo,

Nimbatus.

exponunt, quæ sit digna incendio, cùm paginam & carmen dicat, quo fumeus resque leues & nugatoriæ verbis amplis & tumentibus dignitatem & pondus assequuntur, id

eſt carmen graue magnique ponderis de re leui. Ait ſatyra 5. Perſius,

——totaq; impunè Suburra

Candidus vmbo *Permiſit ſparſiſſe oculos iam candidus vmbo.*

hîc vmbonem accipiunt, ſanè inuita Minerua, togam virilem, quo freti neſcio: equidem in poëta eam figuram nō feram, vt vmbonem pro toga dicat: ego ſenſum eſſe puto, poſteaquam veſtem ſumpſi virilem, & ætatem militarem attigi. qui enim prætextam poſuerant, ærarii militaris cenſebātur: primis autem ſtipendijs clypeum gerebāt ſine omni argumento & inſigni candidum, velut à Virgiliano verſu 9. Æn. notum eſt,

Enſe leuis nudo parmaq; inglorius alba.

Nubigeri clypei. eos clypeos appellat nubigeros Papinius 5. ſiluarum,

Quis tibi tum tenero permiſit plaudere collo
Nubigeros clypeos, intactaq; cædibus arma?

Toga autē virilis toga libera dicebatur, eamque adepti remotis magiſtris liberius viuebant: Papinius ibidem,

Quem non corrumpit pubes effrena, nouæq;
Libertas properata togæ? Perſius ibidē,
Hic campo indulget,

cùm dixit, perſpicuè de ludo, & exercitatione campeſtri intellexit. hunc alea decoquit cùm dicit, alium intelligit alea exhauriri & facultates amittere. *Ille*, inquit, *in Venerem eſt putris*, id eſt, ille in Venerē ſolutus eſt & promptiſsimus: ducta, vt antè dixi, tranſlatione à

Craſsi dies. putri terra. Craſſos autem mox dies dicit, eos qui clara liquidaq; luce carent, craſſumque & concretum habēt cælum: inde enim ducta eſt tranſlatio. illi, inquit, qui ſic vitam egēre, vbi luxu & nequitia morbos & podagram aut chiragram contraxerunt, grauiſsimè ferunt ſe eam vitæ ſectam ſecutos, quę tota diei nubilo & caliginoſo, aut luci paludum nebulis & caliginibus offuſæ ac triſti ſimilis ſit, nec ad veram & illuſtrem vitam aſpirauiſſe, quam conciliat philoſophia, quæ diſcuſsis tenebris ſtultitiæ, ſapientiæ lumen oſtendit, & nos ab errore in viam reducit. Itaque ſerò ingemiſcunt ſibi, id eſt à ſe, viam veram, quam oſtendit philoſophia, eſſe relictam. Cæterùm Dama nomen ſeruile eſt per diminutionem ex Dametrio, vt Menas ex Metrodoro. Is ſeruus, vbi circumactus fuerit vindictaque manumiſſus, liber & ciuis habebitur: quod his argumentis probat Perſius. nam ſponſor eſ-

Lotus ac aceto. ſe poterit, iudex, teſtis, ſignator. Cur obſecro te, dicit autem Stoici acri aceto lotā? oem pe quòd eius auris exercita eſt in dialecticis concluſionibus, cuius artis acri diſciplina & acuta inſtructus, non fallitur captioſis ratiocinationibus: ſed eas ſtatim acris eius & acuta auris percipit. nam acetum pro acumine & prudentia poni non eſt nouū nec inuſitatum: Plautus in Bacchid Sc. Nunc experiar.

Nunc experiar ſitne aceto tibi cor acre in pectore.

& in Pſeud. Sc. Dulcia atqua. *Ecquid habet is homo aceti in pectore? Ch. atq; acidiſsimi.*

Subijcit Perſius,

Non prætoris erat ſtultis dare tenuia rerum
Officia, atque vſum rapidæ permittere vitæ.

id hoc ſenſu accipio, Solus ſapiens liber eſt, ſapientis autem proprium eſt vita rectè vti & officijs optimè fungi, quarum rerum ſcientiam complectitur. eam autem ſcientiam tradere non poteſt prætor: proinde ne libertatem quidem. facilius enim prætor conſequeretur, vt prægrandes iſti militum calones, qui muſicam nunquam didicēre, rectè ſambuca, quam vulgo in Gallia harpam appellamus, vterentur. vt enim illi, quia ſcientia modorum & cantuum carent, ſambuca canere non poſſunt: ſic qui ſcientiam vitæ non ſunt adepti, officia vitæ non poſſunt rectè obire. quare nec liberi eſſe. Cùm ſcribit,

Nil tibi conceſsit ratio, digitum exere, peccas:

Stoicorum ſermone eſt vſus, qui ne digitum quidem exeri, vt oportet, à ſtultis exiſtimant: Plutarchus, ἔχειν γὰρ κατὰ τὰς ἀρετὰς ἰσχύν, ἔνια δὲ τὰ προσηκόντα περὶ τούτων, οἷον ἀνδρείως τὴν ἀπειλὴν ἐνδεῖξαι. digitum autem, verbi gratia, is interdum viriliter exerit & fortiter, qui alteri denuntiat terrorem, vel ſe nihil timere digito exerto oſtendit. Cùm ſcribit, *Puer & ſtrigiles*, oſtendit magis eſſe ſeruum, qui libidini paret & perturbationi, quàm qui dominum habet & ſeruitutem ſeruit. nam ſi dominus tibi imperarit aliquid, ſi tamen ceſſator & nugator es, te imperium herile nihil impellet: at ſi intus dominæ ſunt perturbationes, æquè nos plectunt, ac ſerui ceſſatores à domino verberantur. Vetus autem interpres, *varo regustatum*, perſpicuè legit, vbi vare excuſum vulgo habemus: ac varones ſeruos militum interpretatur, qui vtique, vt ait, ſtultiſſimi ſunt. hoc ego eo libentius adſcripſi, quòd eius auctoritate munitius & firmius intelligam eſſe, quod ſuprà conſtituere tentaui, varronem potius, quàm baronem dicendum eſſe. puto tamen varonem ruſticum & ſtultum ſignificare, à varis vel varris ducto nomine: ſic tardi & ſtolidi parumque ingenioſi, ſtipites & caudices vocantur. ſententia eſt huius loci, Stultus eris ſi iuſiurandum colas, & niſi vel periurio rē quęras, vix ſal tibi quem delingas ſuppetet: ac ſalinum tibi propter ſalis inopiam, vt micas & reliquias quaſdam eius ſalini conchæ tenaciter inhærentes reuellas, erit penè digitis terebrandum.

Iam pueris, pellē ſuccinctus & œnophorū aptas,

id eſt, iam te accingis ad nauigandum, & accommodas ſarcinas pueris, vidulum ſcorteū & œnophorum. ſic ſe comparare ſolebāt, qui aliquo proficiſcebātur: Plaut. in Epidico, ſc. 1.

Niſi ſi in vidulo, aut in mellina attuliſti: Vidulus.

qđ eſt, Niſi ſi in ſcortea eū habes mantica, aut in œnophoro vel lagena mellinę. eſt autē mellina potio confecta adiecto melle. ſcio videri maximæ doctrinæ viris hîc à Plauto ſignificari melis pellem, quibus nondum aſſentior.

——calido, inquit, *ſub pectore maſcula bilis*
Intumuit,

Intumuit, quam non extinxerit vrna cicutæ.

Id est, Tu qui nauigare paras, mera bile atra percitus insanis & furis, nec vrna cicutæ insaniæ tuę feruorem extingueret, tantus est.
—*tibi*, inquit, *torta cannabe fulto Cœna sit in trāstro?* quod est, vsqueadeóne insanis, vt tibi cannabinis rudentibus sedem fulcire velis cœnanti in transtro vice mensæ, & velia sedentem te sustineri funibus, & duros rudentes tibi sedile esse, qui in elegantibus & mollibus lectis discumbere solitus sis? Ergo *fulto* non ad transtrum, sed ad hominem referendum est. nam fultum id quod expressi significat, vel auctore Plauto in Sticho, Sc. Qui manet.

Mane puluinum. A. bene procuras, satis sic fultum est mihi.

Propertius lib. 3. eleg. 7.

Et fultum pluma versicolore caput.

Si tamen quis ad transtrum referat, non valde dissentiam. *Quincunce modesto*, cùm ait Persius, significat ei satius fore quincunciali vsura mediocriq; & infra semissem fœnore pecuniam occupare, quàm studio maioris quæstus magnos labores & periculosam nauigationem subire. *Nostrum est Quod viuis*, cùm ait, perinde est ac si diceret, Ego tibi vitæ salutisque auctor sum, & absque me foret, lubricæ præcipitisque vitæ rationes amplexus, aut duritiam aut parsimoniam secutus fato raptus esses: at impulsu suasuque meo tibi genioque tuo indulsisti. *Hoc quod loquor inde est*, id est, Inde proficiscitur mea oratio, vt ostendam tibi breuem esse vitam nec gaudia differenda, sed primo quoque tempore occupanda. Deos autem depellentes mihi appellasse videtur, qui mala depellunt, quos Græci *ἀποτροπαίους* & *ἀλεξικάκους* vocant, Latini etiam auerruncos, vt iam diximus.

Solea rubra.

—*solea puer obiurgabere rubra*,

cùm dicit, intelligit eum vapulaturum sandalio meretriculæ. tale est illud Terentianum in Eunuch act. 5. sc. 8.

Vtinam tibi commitigari videam sandalio caput.

Apricos autē senes fortasse dicit apricatione gaudentes: sunt qui intelligunt pauperes, qui cùm vnde focū calfaciant nō habeant, apricari solent, quod à Diogene factū legimus: & sanè largitio illa fricti ciceris illi hominū ordini magis conuenit. Qui sunt dij inflantes corpora? Isis, verbi gratis, & Serapis: erat enim opinio ab illis dijs morbos immitti. proinde scriptum est in epigrammatis Græcis,

Βλάψε παιδώσειν, ἔσυι ὀχήματα σάμαιε. Rursum.
μὴ τὸν ἔχει ἰχθὺν διὰ θεῶν, μὴ ἀσθμαίνοι
Τὴν ἔτιν τόνγε, μηδὲ τὴν ἀμφιμάτω,
Μηδ' ὅτι τυφλοὺς ποιεῖ θεὺς, ἀλλὰ σώματα.

Hęc ego properanter & cursim & strictim attigi, in quib. vel errāt vel conniuēt interpretes.

CAPVT II.

Samothracius annulus, thynicus, æstiuum aurum, aurum semestre.

LVCRETIVS libro 6. de magnete differeus ferrum alliciente,

Exultare, inquit, etiam Samothracia ferrea vidi.

Samothracius annulus.

Quęsitum est à grammaticis, quæ sint eo loco samothracia? eorum enim censeo eijciendam sententiam, qui de ferreis deorum Samothracū simulacris interpretantur. Ego samothracia ferrea, annulos ferreos dici intelligo: id quamobrem, afferre possum. in Samothrace, dicit Plinius genus quoddam annuli inuentum, quo ferrum cingebatur auro, vt ferrum loco gemmæ esset: sed & è mero auro ibi fabricatum esse: Lucretius etiam è mero ferro. Plinij verba sunt libro 33. capite 1. *necnon & seruitia iam ferrum auro cingunt: alia per sese mero auro decorant, cuius licentiæ origo nomine ipso in Samothrace id institutum esse declarat.* Isidorus lib. 19. cap. 32. de annulis, *samothracius aureus est quidem, sed capitulo ferreo, à loco ita vocatus.* qui & annulū è mero auro thynicum vocat: *Thynicus*, inquit, *purus est, primum in Bithynia fabricatus*: affertque molles Męcenatis versiculos de morte Horatij Flacci, vt id probet,

Thynicus.

Lugent te mea vita, te smaragdus,
Beryllus quoque Flacce: nec nitentes,
Nunc per candida margarita quæro,
Nec quos thynica lima perpoliuit,
Annellos, nec iaspios lapillos.

Hîc ego non omittam, veterum quibusdam, qui lautiores & elegantiores erant (tātus eorum luxus fuit) annulos duorum generū fuisse, æstiuos & hibernos: ac hibernos putem fuisse maioris ponderis: æstiuos autem leuiores: Iuuenalis sat. 1.

Aestiuū aurum.

Ventilet æstiuum digitis sudantibus aurum:
Nec sufferre queat maioris pondera formæ.

proinde scripsit satyra septima.

Semestre aurum.

Semestri vatum digitos circumligat auro.

Annuli enim æstiui & hiberni semestres sunt. Paria, inquit, histrio, qui multis militię honorem largitur, vatibus dat annulos aureos, eosque locupletat.

CAPVT III.

Locus Ciceronis pro Sextio, calatis granis.

FACINVS audacissimum aggredior, hominisque desperati, & ad omnem audaciam proiecti, qui quidem vlcus Ciceronis planè mortiferum sine veterum libro uno perstringere audeam atque curare coner: sed audaciæ meæ veniam datum iri spero, præsertim cùm non proposito nocendi, sed adolescentium studia iuuandi tam ancipitem locum tentatura sit. Verba sunt Ciceronis pro Sextio, *Alter verò non ille Serranus ab aratro, sed ex deserto gaui Oleli horreo calatis granis in Calatinos ac Lelios insitus, subitò nominibus in tabulas relatis, nomen suum de tabula sustulit.* hęc ego à Cicerone dici interpretor de Sex. Atilio Serrano, qui in tribunatu restitutionem Ciceronis intercessione

Cicero [illegible]

impedierat, vt & Quintius Numerius tribunus alter. hūc Serranū ſe in Atiliorum Calatinorum familiam dicit adoptaſſe. Itaq; videte quo prolabar, ferè putem legendum eſſe, *ex deſerto Gauio Atilij horreo calatis granis*. nō enim perſpicere poſſum quid hic illud Oleli valeat, nō magis, inquam, quàm cùm dicit, *in Calatinos ac Lælios inſitum*. inſitiuū enim vult ſignificare non Lælium ſed Atilium eſſe: vt hîc quoque *in Calatinos Atilios* pari vecordia legendum eſſe contendam. Sed operæpretium abſoluiſſe non videbor, niſi cur calatis granis dicat, explicaro.

Calatis granis

de quo ſic ſtatuo, Atilium iſtum Gauianum ex ignobili deſertoq; vico, in quo Atilij horreum eſſet, calaſſe grana, quod eſt conuocaſſe & collegiſſe, vt frugum furtum ei obijciat, vt meſſori. ſine piaculo videor commemorare poſſe, me aliquando exiſtimaſſe hic legi debere calatis Gauijs, vt eum illius vici calatorem & viatorem fuiſſe intelligeremus. ſed planè quia & horrei mentio eſt, & quia tranſlatio non intoleranda eſt, vt calari grana dicantur pro colligi (nam qui populum calabat, id eſt vocabat, in vnum colligebat) *granis* verius & commodius cenſeo. Sed parum hoc procudam caput propinqui loci emendatione, in quo legitur, *& cum ad fratris ſalutem à Populo Romano deprecandamq; veniſſet*. lego, deprecandū conueniſſet. Quid eſt in ea oratione paulò poſt,

Purgare.

cædem maximam facias? forum purges? an quod cæde tanta facta ſpongijs ſanguinem effinxit? & non putem. an quod cæde forum vacuum & vaſtum reddiderit? id probabilius eſt. ſic videtur purgare vſurpatum eſſe à Varrone apud Non. *purgatum ſcito: quoniam videbis Romæ in foro ante lenienas pueros pila expulſim ludētes*. nam vt opinor, dicit nullam eſſe in foro hominum frequentiam: alioqui pila pueri ante lenienas fori non luderent. In eadem oratione, *ſoluit ſubitò lege curiata conſul* legendum exiſtimo, cùm reperiam in antiquo codice *legum curia*. Illud autem, *puteali & fœneratorū gregibus inflatus*, meo iudicio valet, quodam putealis & æris alieni procella iactatus, & eius flatu impulſus: ſed &, *ad columnam adhæreſceret*, cùm ait, columnam Meniam intelligit, ad quam ius dicebatur, vt ex oratione pro Cluentio & locis alijs intelligi poteſt. id etiam ad columnam regiam, quæ eſt in freto Siculo, referri poteſt per dilogiā iocularem. Mox etiam, *imaginus ornandæ*, lego: non vt editur, formādæ: nam imaginibus honores & magiſtratus ſubſcribebantur, ijsque titulis ornabantur. Reperi & in vetere libro, *vt illo ſupercilio mancuus ille tanquam niti videretur:* quam ego ſcripturam ſupprimere non ſum auſus, etſi vitioſam corruptamq; intelligo. quid ſi *mortuus* ſcribere voluit librarius? immo verò quid ſi *mancus*? nos id in medio cuiuſque exiſtimationi iudicioque relinquimus.

CAPVT IIII.

Pedes, pedem facere, Vterque pes, prolatus pes, Verſoria, propter, mataxa.

HABENT artes omnes ſua quædā propriaq; verba alijs nō vſitata nec nota: ſed & loquendi genera: ne longè abeas, quàm in nauigandi arte multa ſunt nobis, qui mediterranei ſumus, non intellecta. ex his pauca quędam excerpſi, reliqua aliorum ſtudio & diligentiæ relinquo. nec ſi pauca referam, de me velim quis malè exiſtimet. hæc enim ſcriptio extemporalis penè operæ eſt, & quicquid in buccam, vt dicitur, venit, in numerum adſcribitur: ſi nihil in mentem venit, libros non circunſpicimus, nec per auctores circunferimus, ſed caput includimus. Pes in naui, ima pars Pes

eſt veli, id eſt imus angulus: alij funē accipiūt, quo velum tenditur. inde facere pedem, pro Facere pedem.

vela tendere, dixit Maro, qua forma vela facere dicimus, 5. Æn. *Vnà omnes fecere pedē*. Duo autē pedes ſunt, dexter & ſiniſter: Catullus epi. 4.

——ſiue vtrumque Iupiter
Simul ſecundus incidiſſet in pedem. Vterque pes.

Sed & proferre pedem, eſt funibus &, vt Ser- Pedem proferre.

uius loquitur, podijs, imum veli minus adducere, ſed laxius eſſe ſinere, & longius producere: nam pede velum tenditur: aut potius vtramque partem veli æquatam non pari eſſe, quod fit altero fune reducto, altero producto: atque ita obligantur veli ſinus: Cæcilius, *Venerio curſu veni prolato pede vſq; ad ſiphonē*. Plinius l. 2. c. 47. *iiſdem autem ventis in contrariū nauigatur, prolatis pedibus, vt noctu plerunq; aduerſa vela concurrant*. nā prolato fune, & ſinu veli obliquato, ſic colligitur ventus, vt aduerſæ naues eodem vento inflatæ poſsint concurrere. Obliquare ſinus dixit Maro, pro obliqua vela tendere, vt & ventus colligatur non ſecundus, & ne de recto auferretur curſu nauis venti impotentia. Verſoria Verſoria.

eſt apud comicum Plautū funis, quo vertitur velum. nam eos ferre nō poſſum, qui recentē illam pyxidecula̅m nauiculatoriā nautorum memoria inuētam explicant. verba ſunt Plauti in Mercatore Sc. Diuûm atque hominum.

Hic ventus nunc ſecundus eſt cape modo verſoriā.

Et in Trinummo, Sc. Staſime fac te.

Cape verſoriam, recipe te ad herum.

Meam confirmat ſententiam, quòd ab eodem ſcriptum eſt in Epidicô, Sc. Heus adoleſcens. *Vtcunq; in alto ventus eſt Epidice, ex imo velū vertitur*. Propedē funem ait Iſidorus li. 19. c. 4. quo pes, id eſt imum veli tenditur: profertque Turpilij teſtimonium,

Quaſi cùm ventus fert nauem in mare ſecundus,
Si quis propedem miſit in veli ſiniſtrum.

Anguina ad malum antemna conſtringitur, inquit Iſidorus. Cinna,

Atq; anguina regit ſtabilem fortiſſima curſum.

Catapiraten videtur vocaſſe Lucilius apud Feſt. li. 17. quam καταπειρατηρίαν Gręci vocāt, perpendiculum plumbeum funiculo aptum ad explorandam & tentādam altitudinē maris.

Hunc catapiraten puer eodem deferet vnctum,
Plumbi pauxillum rudus liniq; mataxam.

eſt autē mataxa hic funiculus. in antiquo lexico exponitur σπεῖρα, ſed catapiraten & anguinā

aptè

antè declarauimus. Flectere promuntorium etiam nauigationis verbum est, quod significat ad promuntorium flectere cursum & circum nauigare: diciturque eodem modo *κάμπτειν ἄκραν* à Græcis: Cicero ad Atticum li.5.epi.9. *sed Leucaten flectere molestum videbatur.* & 2.de Diuin. *qui nauigant, in flectendis promuntorijs ventorum mutationes maximas sæpe sentiunt.* Nos hæc quoque recordamur antè explicasse. Verùm hæc satis sint, cùm ad gustum potius, quàm ad satietatem præbere velimus.

CAPVT V.

Alligatus, Cicero & Manilius emendati.

ELEMENTI vnius mutatio ita verborũ sensum nouat, vt aliam plerunque sententiam efficiat, loco tamen & causæ non consentaneam: & cùm integra verba reperiamus, sententiam tamen corrumpentia, ipsa authoritate in errorem auferimur, de quo non suspicamur, integritate verborum, quam sinceram credimus, delusi. Eam de me coniecturam facio, qui mihi ineptos sensus finxi sæpenumero, dum bonæ fidei scripturam esse reor, & eius fiducia inductus insulsas sententias comminiscor. Sed operæ pretium fuerit eius rei exempla duo in vno eodemque verbo proferre: Cicero pro Cluentio, *in quo inter allegatos Oppianici nomen primum esse constabat.* quem non incaurum anguis iste in herba fallat? me quidem sæpe fefellit, sed è latebra eruetur: legendum enim censeo, inter alligatos, id est, crimini obnoxios, criminis affines. quidni enim hanc in sententiá alligatus dicatur? cùm apud Terentium in Eunuch. act.4. sc.7. legamus, alligare se furti. Cicero ad Q. fratrē lib.2.epist.1. *sed idem Nerius index edidit ad alligatos Cn. Lentulum Vacciam & C. Cornelium:* legendum existimo *edidit alligatos*, nisi quis adalligatos vno verbo scribendum censeat, quod & mihi magis probatur, cùm Plinius adalligare vsurpet lib.17.c.23. Cuipiam tamen melior Isidori sententia videbitur, alligatos ita lib.5.c.23. explicantis, *Testes sunt à quibus quæritur veritas in iudicio: quos quisque ante iudicium sibi placitis alligat, ne eis sit postea liberum, aut dissimulare, aut substrahere se: & alligati appellantur.* Tertium addam locum, in quo literæ deprauatio sensui non officit illa quidem, sed historiæ. scribit in Topicis Cicero, *multi etiam in res odiosas imprudentes inciderunt, vt Staterio nuper accidit, qui ea locutus est bonis viris subauscultantibus pariete interposito, quibus patefactis in iudiciumq́; prolatis, rei capitalis iure damnatus est.* Stalenus eo loco legi debet, velut ex oratione pro Cluentio patet, vbi scribitur, *Noctu Stalenus accersitus ab Oppianico venit. iam cætera nota sunt omnibus: vt cum illo Oppianicus egerit de pecunia: vt ille se redditurum dixerit: vt eorum sermonem omnem audierint viri boni. qui tum consultò probè in cubiculo fuissent: vt res patefacta atque in forum prolata, & pecunia omnis à Staleno extorta atq; erepta sit.* Equidem hic etiam plus persoluam quàm promiseram, nec sinam indignè acceptum miserisque modis elegantem poetam Manilium aliquot in locis ob literulam vnam, vt cùm in eo scribitur lib.7.cap.6.

Cicero emẽdatur.

Alligati.

Manilius emendatur.

Sic tibi per binas vertex à vertice partes.

Iterum,

Et per quinque notant signantes tempora fines.

vtrobique enim *ter* scribẽdum est. nam sex interualla sunt à vertice ad verticem: vnum à septentrione ad circulum septentrionalem: alterum ad reuersionem æstiuam: tertium ad æquinoctialem circulum: & totidem ab æquinoctiali ad verticem contrarium. Spatium autem à polo ad æquinoctialem, vt supputat, quindecim est partium. In eodem quoque poeta cùm libro primo capite quarto scribitur,

Maioremq́; Helice maior decircinat arctum.

sine controuersia *arcum* legendum est. Hæc ego exempla posui, vt animaduersionem iuuenturis excitarem in euoluendis scripturibus, vt mendas eiusmodi, quæ non attendentibus sic obrepere possunt, obseruarent, quas quantopere cauere debeant, quæ posui documento eis esse debent.

CAPVT VI.

Centesima apud Catonem, Iris prima, oleum Romanicum præconium, semuncia, nux calua.

CATO capite 146. de oleæ pendentis lege scribit, *qui oleam emerit amplius quàm quanti emerit, omnis pecuniæ centesima accedit:* quæstionis est, quæ sit ista centesima: an centesima est rerum venalium? & non putem. an centesimæ accessio, quam in redigenda pecunia coactores exigunt? id omnino verius. Cicero pro Rabirio, *verum accessionem decimæ, vt facere nostri coactores solent centesima, an decessionem de summa fecerit?* Meminit mox Cato Romanici olei & viridis, quorum quod tandem discrimen est? ego Romanicum interpretor populare & vulgare oleum, quod commune dicitur, quale Romæ locis vicinis fiebat: id fiebat è bacca caduca, quæ matura erat: viride, quod multo melius, è baeca fiebat viridi, nondumque matura, quæ ex arbore stringebatur & legebatur. Præcipit modio oleario mensum dari, vnguinis quoque pondo decem ponderibus modijsque domini dari cauet, quibus iniungantur modij & pondera. Iri primæ dari etiam cauet cotulas duas, vt vasa olearia iridis primæ notæ odore imbuta odoratius & melius oleum reddant. *Dies argento ex Calend. Nouemb. mensium decem.* coactor non ante decimum à calend. Nouemb. mensem rediget pecuniam, nisi quod præconium præsens est non in diem, sestertium nummûm quinquaginta. itaque hic præconium merces est præconis, qui auctionem oleæ fecit. sed & qui vendit, olei viridis

Cẽtesima.

Oleum Romanicum.

Iris prima.

Præconiũ.

& Romani certum modium sibi recipit: sed & oleæ strictæ & caducæ modios aliquot. Et quoniam hæc è Catone enucleamus, hic non omittã annotare, me per tenebras velut palpantem, semunciam superioribus libris, quid apud eum sit, explicare conatũ esse. nunc meę coniecturæ subscribere antiquũ lexicõ incredibiliter gaudeo, in quo semuncia explanatur, κανθήλιον, id est clitellulæ. In eodem lexico vetere si ei fides habẽda est (eius enim hic potius scripturam, quàm sententiã nostram protulimus) nux calua, etsi hoc aliquãto alienius est, nux est auellana, vel põtica. in eo enim sic scribitur, Caluæ, κοινὰ ἀμυγδάλια. Hæc mihi dictabam, cùm in horum verborum enodatione aliquandiu hæsissem.

Semuncia.

Nux calua.

CAPVT VII.

Trapetum Catonis, orbis, miliarium.

TRAPETVM quo oleæ teruntur, ita accommodari præcipit Cato cap. 22. vt statuatur ad libellam æquatũ, ne quid fastigij, ne quid deuexi habeat: sed vt ęquato situ & planicie perlibrata positum sit: id enim, librare cùm dicit, intelligit. ab labris digitum minimum orbem abesse vult: orbis autẽ mola est olearia, qua in trapeto olea teritur, qui ita in trapetum cauũ conuenire debet, vt labra trapeti eum non tangant nec terant, sed ab eis digitum minimum vndique absit. *Ab solo mortarij, orbes cauere oportet mortarium ne terant*: vt diximus, ab labris orbes abesse debere mortarij & trapeti: item abesse à fundo & solo eos oportet, ne terant eius fundum. *Inter orbem & miliarium, vnum digitum interesse oportet*: Miliariũ vas est angustum & oblongum, milij formam referens: subdebatur autem etiam trapeto miliarium, tanquam fulcimentum, & in eo columella ferrea recta stabat, qua mola tenebatur: quod miliarium ita temperari accommodarique oportebat, vt quod ad latitudinem attinet, inter orbem & miliarium non amplius digitum interesset: quod si plus interesset, miliarium constringebatur, & in arctum adducebatur eius laxitas. Ita operi aptius erat & firmius: ita enim quod nimium intererat explebatur, & spatium illud inane minus reddebatur, quod amplius antè hiabat. si orbes sint altiores, nimisque deorsum descendant ad imum mortarij, eis orbiculos supponit, quibus attollantur. eodem modo latitudo temperatur & accommodatur: nam si lati satis non sint, circundantur orbiculis ligneis eorum margines, aut armillis, velut rotæ suo cantho. mox sequitur, *summa sumptus* D C X X I X. *nummi sestertij*, pro trapeto, com positurís, vectura, operis, hominibus V. cum bubulcis VI. quæque alia enumerat. Illa autem tota fabrica trapetorũ difficultatis nonnihil habet: proinde conatus sum, si non picturæ lineamentis eam repræsentare, certè vmbra quadam leuiter designare.

Trapetũ Catonis.

Orbis.

Miliariũ.

CAPVT VIII.

Quædam in Iuuenale sat. 1. explicata.

IN Iuuenale satis esse puto illustre illud, in quo statim initio tamen interpretum, quos plusquã lynceos dicere possis, caligauit acies,

Semper ego auditor tantum? nunquam ne reponã?

significat enim, vt suspicor, se vicem illis poetis referre velle, quorum recitationibus crebris toties vexatus sit, ne eis sit impune. *Reponam* igitur valet, vlciscar eos, vicissimq́; eis gratiam referam recitando poema meum, quorum toties auditor fui. Theseidem autem Codri, longum poema de Theseo interpretor multis diebus recitatum, cùm instar esset Æneidis Virgilianæ. Lucum autem Martis, qui & in Ponto erat, & Albæ, pro quocunque luco dixit, ad ambitiosas poetarum descriptiones alludens, vt & Horatius de art. poet.

—dum lucus & ara Dianæ:

& Persius satyra 1.

—nec ponere lucum Artifices.

Thymelen à trepido Latino submissam sic explico: Latinus mimus erat, & Thymele mima, quæ cum Latino sæpe gestum agebat. Mimi igitur argumentum egit cum ea Latinus, in quo cum ea vt in aliena vxore mœchus penè deprehendebatur, vel marito de adulterio aliquorum delatione suspectus erat: sed dolosam & astutam mœcham ad maritum allegauit, quæ ei os sublineret, & periculo Latinum & crimine eximeret. Id igitur facetè Iuuenalis ad extremum iacit ex argumento notissimi illa tempestate mimi: quemadmodum Latinus deprecatrice mœcha est vsus, sic pro se quosdam ad delatorem placandum deprecatores mittere. Tale est & illud satyra sexta,

Quem toties texit perituri cista Latini.

nam in quodam mimo Latinus adulterum egerat in cistã conditum, subito mariti aduentu, ne deprehenderetur & interficeretur.

—quis fercula septem Secreto cœnauit auus,

cùm dicit, cõqueritur de superbia & luxu Romanorum, qui clientes ad conuiuia non adhĩbebant, nec iam rectam cœnam dabant, sed sportulam, quæ ex eo nomen habuisse videtur, quòd pecunia in sportula diuideretur in atrio domus diuitum. scribit enim,

—nunc sportula primo Limine parua sedet.

vel quòd dari aliquando esset solita cœna in sportula, quod δεῖπνον ἐν σπυρίδι dicebatur: cœnæ autem vice dabatur pecuniaria sportula.

Sed quinq;, inquit, *tabernæ Quadringenta parant*: quinque, quas habeo in foro, tabernæ parant mihi censum equestrem. Liuius l. 26. *pluribus simul locis circa forum incendium ortum: eodem tempore septem tabernæ, quæ postea quinque, & argentariæ, quæ nũc nouę appellãtur, arsere.* posset tamẽ de alijs fortasse tabernis, qđ Iuuenalis dicit, explicari.

Iuuenalis explicatus.

Theseis.

Lucus Martis.

Cista Latini.

Sportula.

CAPVT IX.

Exostra, mastrucatus, musmo.

IN oratione de Prouincijs consularibus sic excusum extat in editionibus librorum quos quidem viderim omnium, *itaque ille alter, ipse est homo doctus, & à suis Græcis subtilius eruditus, quibuscum iam in orchestra helluatur, antea post siparium solebat.* scio ego ludis senatoribus consessum datum in orchestra fuisse, vt equitibus in quatuordecim: attamen quod in libris antiquis planè dilucideque scriptum est, haud paulò aptius est ad sententiá, cuius, vt opinor, ignoratio locum fecit isti substitutioni emendatorum vulgari. si quid enim ignorant, de vicino mutuum petunt. In antiquissimis libris scri- Exostra. ptum est, *in exostra helluatur.* sic autem vocatur machina lignea, qua quæ intus geruntur & fiunt, versatione rotarum spectatoribus ostenduntur, quę eadem dicebatur ἐκκύκλημα. qui igitur ante velut cũ histrionibus mimia in scena post siparium & velum solitus erat helluari, id iam propalam in exostra remoto sipario faciebat. Numeratur & à Vegetio lib. 10. cap. 19. in machinis militaribus oppugnatorijs exostra, sed nihil ad hunc locum pertinet. est & exostes mænianũ & suggrunda vel proiectum, atque ἐξώστης etiam à Græcis dicitur. In eadem oratione pro, *vt nemo posset vtrum deterior an inscicior esset iudicare:* legitur in curatissimis libris, *vtrum posterior.* & in Pisonem, *nihil isto est posterius, nihil nequius.* posterior enim deterior & nequior dicitur. In eadẽ oratione scri- Mastrucatus. bit Cicero, *res in Sardinia cum mastrucatis latrunculis à propretore vna cohorte auxiliaria gesta.* quos mastrucatos latrunculos tandem intelligemus? mastruca vestis erat Sardorum è pellibus, vt verbi gratia, mastrucas appellare possumus luparias hibernas, quibus apud nos nobilitas induitur. Cicero pro Scauro, *Quem purpura regalis non commouit, cum Sardorum mastruca mutauit?* Montani autem in Sardinia, quòd agrum frumentarium non habeant, latrocinari solebant, & campos frumentarios populari: ij pel- Musmo. libus musmonum vel musimonum sese loricabant: proinde mastrucatos dixit scorteis munitos & pellitos. Strabo li. 5. Geogr. γίνονται δ' ἐνταῦθα οἱ τρίχα φύοντες αἰγείαν ἀντὶ ἐρέας κριοί, καλούμενοι δὲ μούσμωνες, ὧν ταῖς δοραῖς θωρακίζονται: id est, hic nascuntur arietes, qui pro vellere, villum caprinum generant, quos musmones appellant, quorum sese pellibus loricant. In Plinij editionibus genus musmonum lego, in scriptis genus musmonium more adiectiouis, ca. 49. li. 8. in Nonio reperio musimones etiam vocari asinos, mulos, equos breues, quod probatur auctoritate Lucilij, *Pretium emit, qui vendit equum musmonem.* & Catonis de Letorio, *Asinum aut musimonem aut arietem.* Hæc ego etsi curiosius fortasse, quàm necesse erat, inuestigaui (nam scio non multos laborare qualis mastruca fuerit) tamen non omnino inutiliter mihi eruisse videor.

CAPVT X.

Sapere, thermopolium, Plautus emendatur.

VERBIS cõmemorari non potest, quantum gratiæ debeant, qui bonorum scriptorum libros versant, vetustis libris, quorũ beneficio & ope multa luxata in artus pristinos reponunt, quæ nullo alioqui adminiculo sanari possent, sed in perpetuum fallerent: quo fit vt eorum ignauiam & inscitiam admirer, qui cum in auctorum interpretatione principem locum tenere velint, nulla tamen vnquam vetera exemplaria consulunt, vltroque qui id faciunt, illudunt & irrident, vaticinarique & insanire dicunt. Quis non ingenuum & natiuum Plautinumque verè pu- Plautus emẽdatus. tet illud, quod in Pseudolo scribitur, Sc. Dulcia atque.

Sedastic seruum ex Caristo hic qui aduenit,
Quid sapit? Ch. Vsque à cunabulis.

Atqui simul atque protulero, quod in schedis quibusdam vetustissimis reperi, exibilabitur vt adulterinum à toto cauæ consessu damnatum, in quibus scriptum est, *hircum ab alis.* ludit enim in verbo *sapit* more suo, quod Sapere. interdum ad sapientiam refertur, interdum ad odorem: vt apud Plinium l. 11. c. 3. cùm dicuntur iucundiora vnguẽta esse quę terram sapiunt, quàm quæ crocum. Non multò pòst, vt alio loco disserui, legendum est thermopo- Thermopolium. lium: sic enim taberna vocabatur, vbi confectæ dulcesque potiones venibant, quas calidas bibebant: vnde & nomen. Sequitur mox,

Euge pellepide Charine, me meo ludo iam beas:

in veteribus illis, quas dixi, schedis scriptum erat, *lamberas.* est autem lamberare, inquit Fe- Lamberare. stus, scindere atque laniare. verberari & vapulare se suo ludo seruus dicit: eisdem enim aperitur iocis, quibus lacessiuerat. Reperi & in antiquis membranis in ea comœdia, Sc. Ne plora. vnius versiculi auctariũ. nam post, *Atque edepol, quanquam nequam homo es, recte mones:* subscribebatur, *ite hac triumphi ad cantharũ recta via.* In ijsdẽ pergamenis, Sc. Viso quid. scribebatur, *Facere vt det nomen ad molas colonum.* hodie *molarium* scribunt cõtra Genium ipsius versus. hæc pauca scripsi, quæ nulla coniectura siue subsidio veterum librorum corrigi potuissent.

CAPVT XI.

America, antaxon, antichthones, Mela emẽdatur.

MAGNAM merentur laudem aui nostri, qui alteram orbis terrarum partem hominibus antiquis incompertam felici na- America. uigatione auspicijs regum Hispaniæ aperuerunt, multis colonijs frequentarũt, eiusq; cultores homines barbaros, qui solíuagi propè ferarũ ritu lustra potius quàm domicilia habebant, nó solùm in certis sedibus collocarunt, verumetiam ad veram pietaté & religionem traduxerũt. huius tamen laudis partem nonnullã vetustas sibi suo iure decerpere potest: quæ neque illius plagæ fuisse ignara, & auos

nostros ad eam quęrēdam videtur impulisse, qui alioqui de ea nihil vnquam essent suspicati. cùm enim veteres eam regionem, quam incolimus, intelligerent totam solis lustratione & curriculo esse citeriorem: sic ratiocinati sunt, non esse verisimile omnem vlteriorem partem à rerum natura pro subsecino vacuam & inanem esse relictam, solisque aquis obsessam fluctuare terrarum expertem. proinde sub contrario axe alteram plagam & oram esse dixerunt, vasto à nostra Oceano direptam atque disiunctam, quam ἀντάρκτον, à contrario axe, & ἀντίχθονα, vt contrariam terram appellarunt. quæ profectò non est alia, quàm America, quam aui nostri patefecêre. Verùm id antiquorum testimonijs confirmęmus, ne nos hoc potius confinxisse, quàm ex fide scripsisse homines censeant. Aristoteles lib. de mundo, huic ingēti insulæ, quam incolimus, plurimas alias partim maiores, partim minores longissimis Oceani spatijs & interuallis disclusas esse prædicat oppositas, quæ hominibus ignotæ sint. Cicero prima Tusc. scribit globum terræ eminentem è mari fixum in medio mundi vniuersi loco, duabus horis distantibus habitabilem & cultum, quarum altera, quam nos incolimus, sub axe posita sit ad septē stellas, *vnde horrifer*

Aquilonis stridor gelidas molitur niues:

altera australis ignota nobis, quam vocant Græci ἀντάρκτον. Hæc verba, obsecro, nonne nobis indicant & definiunt Americam? Pomponius Mela lib. 1. *Huius*, inquit, *medio terra sublimis cingitur vndique mari, eodemq; in duo latera, quæ hemisphæria nominantur, ab oriente diuisa ad occasum, zonis quinque distinguitur: mediam æstus infestat, frigus vltimas, reliquæ habitabiles paria agunt anni tēpora, verùm non pariter: Antichthones alteram, nos alteram incolimus: illius situs ob ardorem intercedentis plagæ incognitus, huius dicendus est.* Ecce Mela mari in duo latera terrarū orbem diuidi disertè scribit, alterumque à nobis incoli, alterum ab antichthonibus. nam in Mela proculdubio

Mela emēdatur *eodem* non eadem legendum est, cùm antiqui existimauerint solis conuersioni subiacere ingens pelagus, cuius humore igneum illud astrum pasceretur: sed & reuersionis metas esse definiunt Stoici littora maris illius, quæ vltra citraque non progrediatur alimenti pastusque inopia. Sed &, si quod ab Aristotele relatum est in admirandis auditionibus, verum est, in illum orbem etiam antiqui nauigasse videntur. narrat enim in mari extra Herculis columnas à Carthaginensibus insulam vastam & desertam inuentam fuisse omnis generis silua nemorosam, fluminibus nauigabilibus irriguam, reliquis fructibus vberem & copiosam, multorum dierum nauigatione distantem, in quam Carthaginensibus multis crebrò commeantibus, multis etiam sedes domiciliumq; collocantibus, edictum esse factum à primoribus vrbis, si quis illuc posthac nauigaret, capitalem fraudem fore, quòd & excusso tandem dominatu rebellionem illic populi vererentur, & metuerent ne Carthaginis opes collaberentur, loci illius conualescerent. hæc Aristotelis verba vel Americam nobis adumbrant, vel certè ei terram non dissimilem, cùm in Oceano non putem extra Taprobanen & Britanniam, quæ notæ veteribus erant, insulam vllam esse, quæ tot tantisque fluminibus perluatur, quot quantisque illa ab Aristotele memorata. quæ si tota à Carthaginensibus perlustrata fuisset, aut magna eius pars, ne insula quidem, sed continens appellata ab Aristotele fuisset.

Antarcton antichthones.

CAPVT XII.

Vitruuius emendatur, menæus, læotomus.

DIV multumque me dubium animique incertum verba quædam Vitruuij libro decimonono capite octauo habuerunt, quibus in horologiorum descriptione vtitur: ea sunt lacotomus & manachus, quibus quid significetur, vt ingenuè loquar, nescio. Semper optaui scriptorem aliquem Græcum nancisci, in quo ea extaret horologij comparatio, vt è Græcis emendarem. nec enim dubito, quin verba Græca, cuiusmodi ista esse sentio, integriora sint in sua lingua, quæ in peregrina facilè degenerant, non aliter quàm è longinquis regionibus stirpes translatæ. sed nec eæ sunt facultates meæ, vt libros raros & ipsa raritate caros, vt in omni genere annonæ videmus, coemere possim: nec ea felicitas, vt ab alio consequi possim, cùm hæc multi supprimant, neque cuiquam impertire velint, suæque doctrinæ æstimationem constare interpretentur singularium librorum possessione, quos in suis sanctuarijs habent, nosque ab eis, vt profanos summouent: quos inclusos tenent, vt Acrisius Danaen. Quid igitur aliud reliquū est, quàm, vt qui conijciunt somnia, auguremur sagaciter, si possimus? vt si ad verum non euadamus, certè ostendamus alijs in quo operam locare suam possint, si meliore coniectura sunt. Ego, quantum suspicari possum è verbis Vitruuij, ferè adducor vt legendum censeam pro Lacotomus, læotomus, pro Manachus, menæus: quarum emendationum hæ sunt causæ. Duo deformat illic hemicyclia Vitruuius, quorum vnum appellat dexterius, alterum sinisterius: in sinisteriore hanc ducit lineam, quam læotomum, vt reor, vocat, a sectione sinistri hemicyclij. sic enim libro 9. cap. 8. scribit, *ducatur linea parallelos axoni ad sinistrum hemicyclium, vbi est litera b. Hæc autem parallelos linea vocitatur leotomus.* Quod si quis diuidere malit, legat læos tomos, aut læa tome, vt [illegible] dicitur. Menæus autem hac ratione defendo, quòd menstruus sit circulus, id est circulus mensium, qui menes à Græcis vocantur:

Læotomus menæus.

vocantur: vel certè manæus legendum, quando Latini Dorum imitatione solent *a* in *e* plerunque mutare. Theon quoque in Ptolemæum *[illegible]* meminit, quod emēdationem nostram confirmat.

CAPVT XIII.

Micare, digitorum percußio, ius controuersum, Calpurnius Lanarius, Phintia, & quædam in Cicerone lib. 3. Officiorum emendata.

Cicero emēdatur.

SCRIBIT Cicero lib. 3. Officiorum, *sed quasi sorte aut dimicando victus alteri cedat alter:* in quo sanè loco non est oscitanter attendendum, quid sibi dimicare velit. non enim cùm sortis meminerit, pugnam significari existimo, quæ & à sapientibus aliena est, & ab officio remota. Ita fit vt legendum putem *micando:* optimè enim micatio cum sorte copulabitur.

Micare.

in eam me sentētiam induxit cùm liber antiquus Ciceronis, tum antiquus codex Tranquilli, in quo scribitur: *Alios fratrem & filium pro vita rogantes, sortiri vel micare iußisse*: cùm editiones *dimicare* omnes habeant. Legi & in peruetusto codice lib. 3. Officiorum, *Qui venenum fugiens, vendat sciens*: vbi *vinum* ab omnibus,

Vinum fugiens.

& quidem melius scribitur. scio enim vinum fugiens esse, quod ætati cedit & exolescit: atque vinum hic omnino probamus, quoniam etiam Nonio probari videtur: venenum tamen etiam solent, qui vendunt, de industria plerunque pro efficaci & probo, fugiens & exolescens præbere, tametsi vehementissimum sit petitum, eùm qui ita petunt, de veneficio cogitare videātur. possit & venenum esse pharmacum atque medicamentum.

Ius controuersū.

Quæ sunt quæ mox dicit controuersa iura Stoicorum? nempe causæ & consultationes sunt, de quibus Stoici inter se dissentiunt: quæ trāslatio sumpta est à iurisconsultis, apud quos iura controuersa & dubia vocantur, de quibus inter Iurisconsultos est dissensio; vt cùm aliud videtur Mutio, aliud Bruto, aliud Manilio: Cicero pro Muræna, *si id quod oportet responderis, idem videare respondisse quod Seruius: sin aliter, etiam controuersum ius nosse & tractare videare.* Ius autem controuersum iuri certo opponitur.

Digitorū percußio.

Digitis autem concrepare, & digitorum percussio eod. libro significant, quod facilè nulloque negotio adsequimur, & leui quodam velut sono & nutu iubemus & obtinemus. Simile est illud Tibulli lib. 1. eleg. 2.

Et vocet ad digiti me taciturna sonum.

Et Martial. lib. 3. epigr. 40.

Digiti crepantis signa nouit Eunuchus.

Dicitur & digitorum crepitus de re nihili & contemnenda, vt apud Suidam in Sardanapali vita, ὡς τὰ γ' ἄλλα τὰ ἀνθρώπινα, οὐκ ἄξια ὄντα τούτου τοῦ δακτύλων ἀποκροτήματος. Id etiam [illegible] Græci dicunt. Versus etiam antiqui poëtæ trochaicus li. tertio Officiorum, sic claudicatione liberandus est,

Multi iniqui atque infideles regno, pauci sunt boni.

Calpurnius Lanarius.

Iam eodem in libro, qui nominatur Calpurnius Lanarius in prouerbium abisse videtur, de indoctis, stupidis, bardis: Hieronymus in epistola ad Augustinum de Rufino, *Misit mihi temeritatis solita, sua maledicta, Calpurnium cognomēto Lanarium.* Cæterùm, vt more meo leuia attingā, & studiis iuuētutis prosim, quibus nihil mihi carius & prius, eod. Ciceronis lib. *protulerat de dolo malo formulas:* non *pertulerat* legendum est, quod publico consensu & errore inductum in libros video. Lego etiam, *vt Pennus apud patres nostros, Papius nuper.* C. autem Papius legem de peregrinis vrbe expellendis tulerat L. Aurelio Cotta, & L. Mālio Torquato Coss. vt Dio refert lib. 37. historiarum. Sed & cùm amicum Damonis non Pyrhiam, sed Phintiam fuisse in libello Plutarchi περὶ πολυφιλίας inueniam, quod nomen integrum etiam in veteribus Ciceronis libris reperi, non dubito quin in Officiis & apud Valerium lib. 4. c. 7. Phintia scribi debeat: quibusdam etiam in libris Pyrrhia scribitur.

Phintia.

Illud verò quod tot annos in alienis sedibus regnauit, præscriberéne potest vero domino veræque scripturæ? *Quem paulò ante fingebam digitorum percußione hæreditates omnium posse conuertere.* quis non videt, si coniecturæ locus est, legendum esse *conuerrere*? quanquam quid coniecturam dico, cùm ita in antiquitatis monumentis reperiam? & quoniam tam multa de veterum librorum auctoritate deprompsi, ne istud quidem latere sinam, sed inde velut effodiam, quod in quodam libro sic legitur non pœnitenda accessiuncula, *in foro mihi crede saltaret, priusquam hæreditatem amitteret.* Hoc tamen posterius cæsum in omnibus desideratur libris excusis, sed & in multis chirographis, eùm tamen à me repertum sit, cur extra numerum iacēre debeat, equidem non video: etsi eo video locum carere commodè posse. homines autem Romani nulla vnquam conditione perduci potuissent, vt in foro saltarent: idque Cicero loco turpissimæ rei, & qua nulla fœdior & flagitiosior commemorari possit, hîc narrat. Sed & illud ita reperi, *Qui hoc non peruiderit.* mox continuò, *Sic enim cogitans: est istud quidem honestum, verum hoc expedit.* Illud verò quanti est? *quomodo poterunt vtiles esse cum infamia?* nam quod receptum est & vsu locum suum fecit, sententiam planè corrumpit.

CAPVT XIIII.

Laudo, dormitator, somniare.

Laudo.

SIMVLATA verborum laudatione plerunque id afficimus, quod toto pectore improbamus atque damnamus: quo factum est, vt verbum ἐπαινῶ, quod Græcis laudo significat, pro recuso, improbo, nolo vsurpetur: Aristoph.

Aristophan. in Ranis, κάλει, ἰαπῦ. nisi me fallit animus, eadem ratione dicendi Virgilius est vsus, cùm 2. Georgic. scribit,

—laudato ingentia rura, Exiguum colito.

nam latifundia improbat, modicumque agri modum præfert: ac mihi videtur æmulatus esse Hesiodum, qui lib. 2. ἔργ. scripsit,

Νῆ' ὀλίγην αἰνεῖν, μεγάλῃ δ' ἐνὶ φορτία θέσθαι. id est,

Exiguas lauda naues, onerato que magnas.

Et quoniam in Hesiodi mentionē incidi, quēadmodum ἡμερόκοιτον furem appellat, quod interdiu dormiat, noctu euigilet ad furandum:

Dormitator.

ita quoque Plautus dormitatorem pro fure dixit, in Trinummo, Sc. Huic ego diei.

Illic homo aut dormitator est, aut sector zonarius.

His verbis perspicuè fur intelligitur. sed &

Somniare

somniare pro furari ab eadem mente dixisse Plautus videtur, cùm scripsit in Sticho, Sc. Saluete Athenæ. *quis somniauit aurum!* nam furto quæsitum aurum dicere videtur.

CAPVT XV.

Soldurij, Lugdunum, dunum.

SCRIBIT li. 3. Commentariorum Cæsar, *alia ex parte oppidi Adcantuanus, qui summam im-*

Soldurij.

perij tenebat, cum sexcentis deuotis, quos illi soldurios appellant, quorum hæc conditio est, vt omnibus in vita commodis vnà cum ijs fruantur, quorum se amicitiæ dediderunt: si quid his per vim accidat, vt eundem casum vnà ferant, aut sibi mortem consciscant: neque adhuc hominum memoria repertus est quisquam, qui eo interfecto, cuius amicitiæ se deuouisset, mori recusaret. quorsum hæc à me scripta sunt? nimirum vt doceam esse perdifficile in ea lingua, quæ neque literis, neque sermone hodie celebrata & vsitata est, quid verum & emendatum sit perspicere. Nā in Athenæo è Nicolao Damasceno hoc ipsum, quod memoriæ Cæsar tradidit, reperi: ita tamen, vt pro solduriis illic solidunus scriptum sit, pro Adcuantano Adiatomus. Scio

Dunum.

antiquis Gallis dunum collem significasse, & hodie etiam quibusdam in Galliæ locis aggerem. nam aggeres mari oppositos & moles

Lugdunum.

dunos nostri homines vocant. sic Lugdunum quòd in monte olim situm erat (nam postea cùm incendio consumptum fuisset, in planum deductum est) dicitur tanquam Lucij mons, cùm ipsam vrbem à L. Munatio Planco conditam fuisse multi censeant. Plutarchus in libro de fluminibus Lugdunum montem esse vocatum ait & oppidum in monte collocatum, quòd lugum lingua Gallorum coruum significet, dunum eminentem. sic multis Galliæ oppidis dunum adiūctum non ignoramus, cuius significatio ad ambactum & deuotum nihil quicquam pertinere videtur. sed nihil in præsentia commodius quàm ipsa Damasceni verba adhibere. *Ἀδιάτομον τὸν τῶν Σωτιατῶν βασιλέα, (ἔθνος δὲ τοῦτο κελτικόν,) ἑξακοσίους ἔχειν λογάδας περὶ αὐτὸν, οὓς καλεῖσθαι ὑπὸ Γαλατῶν τῇ πατρίῳ γλώττῃ σιλοδούρους· τοῦτο δ' ἐστὶν ἑλληνιστὶ εὐχωλιμαῖοι. τούτους δ' οἱ βασιλεῖς ἔχουσι συζῶντας, καὶ συναποθνήσκοντας, ταύτην εὐχὴν ποιησαμένους, ἀντὶ δὲ τούτων συνδυναστεύουσι τ' αὐτῷ τὴν αὐτὴν ἐσθῆτα φοροῦντες καὶ δίαιταν ἔχοντες, καὶ συναποθνήσκουσι κατὰ πᾶσαν ἀνάγκην, ἄν τε νόσῳ τελευτήσῃ ὁ βασιλεὺς, ἄν τε πολέμῳ, ἄν τ' ἄλλως πως, καὶ οὐδεὶς εἰπεῖν ἔχει τινὰ ἀποδειλιάσαντα τοῦτον τὸν θάνατον, ὅταν ὁ βασιλεὺς ἀποθάνῃ.*

CAPVT XVI.

Deportatio, spatiū, psilocitharistæ, chorocitharistæ, globuli cupressi, anchesites, lartidius ...riculus.

HOC caput multa cuiusque modi complectetur, locorumque varietate censeri volet, & vt qui è diuersis flosculis sertum nectunt vnum, multa discolori specie contexet, eaque ita, vt aliud ex alio nascetur, ac ne ex alio quidem: satis enim erit in mentem venisse.

Deportatio.

Nomen deportationis in insulam, quod multò relegatione grauius erat, vnde tandem natum est? ex eo, vt reor, quòd senatus censuit milites eos, qui ex Cannensi acie fugerant, ex Italia in Siciliam deportandos esse, nec antè inde reportandos in Italiam, quàm Pœnus Italia depulsus esset. ex ea re nomen deportationis primùm natum arbitror, cùm eorum militum more in insulas pœnæ nomine rei amandabantur.

Spatium.

Spatium est quantum alicuius loci patet magnitudo. sic etiam eius spatij ambulatio & decursus vocatur: Cicero libro primo de Oratore, *Tum Scæuolā duobus spatijs tribúsve factis dixisse*, id est, cùm bis aut ter totum ambulationis spatiū peragrassent. Tranquillus in Domiti. cap. 4. *singulos à septenis spatijs ad quina corripuit*, id est, à septenis cursib. à septenis curriculis. Sed quinam sunt eo in loco apud Tranquillum psallocharistę, quęri video. ego verò locum esse corruptum au-

Psilocitharistæ.

dacter affirmare ausim, legendumque psilocitharistæ. sic autem vocātur qui solo nudoq; citharæ cantu psallunt, sua ipsi voce non accinentes, nec in choro canentes. nam citharœdi etiam ad fides canunt:

Chorocitharistæ.

chorocitharistæ plures vnà fidibus modulatè concinunt. atque horum verborum hæc discrimina esse arbitror.

Acriculus.

In tertia Tusc. *& hoc ille acriculus me audiente Athenis senex Zeno*, verum germanumque puto, pro quo, modò *Græculus*, modo *acrocholus* substituitur. sic forticulum Cicero 2. Tusc. dixit. Libro 16. epist. 3. ad Atticum sic multi scribunt, *& si cum processerimus, exploratiora videbuntur, & tectis vtemur*: ac de nauibus tectis, quæ apertis opponuntur, intelligunt: alij *& testis vtemur*, & testas genus quoddam nauium interpretantur: ego contra omnium istorum interdicta, etesias in possessionem mitto, legoque *etesiis vtemur*, qui venti bona certaque tempestate transmittentibus ex Italia in Græciam commodi sunt, & mense Quintili spirare solent. Apud Varronem li. 1. cap. 4. de agricultura, fructus cupressorum nominantur galbuli, quam ego vocem vt nihili ex ea decuria expungendam censeo,

idque

idq; auctoritate Theophrasti inductus, qui σφαιρία appellat, vt sine controuersia globulos Varronem scripsisse nobis cōstet. Lib. 7. epist. 1. ad Atticum scribitur, *Mirus est* [illegible], *germanus Lartidius*: id hoc sensu accipio, Vlysses, qui Lartides vel Laërtides erat, astutissimus & callidissimus veterator habitus est: talē Philotimum dicere possum, & Lartidium, id est, Vlysseum appellare. Non longo postea interuallo sequitur, *flauit ab Epiro lenissimus anches mitis*. ego anchen nomē venti ex Epiro spirantis fuisse diu suspicatus sum, vt atabulū ex Apulia: multaque commemorat variis in tractatibus diuersa Theophrastus ventorum nomina: & cùm ille Epiri ventus soleret plerunq; vehementior & asperior esse, tum mitem fuisse cogitabam. nunc puto legendum *Anchesites*: vt ventus sit ab Anchisa portu Epiri spirans, cuius mentio est apud Halicarnasseum. Narrat Cicero epistola sequente magnam fuisse in M. Curio vrbanitatem, & vrbanum quoddam eius testamētum puerorum Ciceronum signis & cohortis prætoriæ obsignatum refert: quod equidem ad vrbanitatem facetè factum iudico, quid enim cohorte testium opus erat, aut puerorum signis? *fecit autem*, inquit Cicero, *te exlibertum, me extra vacuum*: istis in verbis iocum latere intelligo. attentior erat ad rem Atticus, nec libenter seruos libertate donabat: proinde eum hæredem exlibertum fecit. nam & assignari etiam patronis liberti solebant: me extra vacuum fecit hæredem, id est, me non misit in id quod vacuum esset, vt si quis libertus non esset adsignatus, aut si qua pars hereditatis non esset legata: & eodem in verbo lusit in negotia mea, hominemque me negotij plenum significauit, & nunquam vacuum. vel neque libertum tibi vllum reliquit & assignauit, neque vacuam hæreditatis partem vllam mihi tribuit. álij hîc ex *libella* legūt, & libellæ nomine totam hæreditatem complectuntur: à quibus vehementer, dissentio, præsertim cùm vetus scriptura refragetur, vt ipsi testificantur, & libella pro asse poni non soleat. Quod si libellam & teruncium quis hic defendat, etiam venusta vrbanitas non deerit. cùm enim libella sit sestertij decima pars, teruncius tricesima, quibus nominibus tamen non erat in testamentis receptum vti, intelligemus relictam Attico tantùm vnam libellam, Ciceroni vnum teruncium: quod sanè ridiculum erit: neque enim quisquam è tantillo hæredem instituebat. In Attici vita legimus Bruto & Cassio desperatis rebus prouincias à consulibus necis causa datas, in quo Rauconeti clarissimi Præsidis auctoritatem sequutus, emendo, *decis causa*. nam per speciem & nomen prouinciarum amādari & à Repub. remoti fuerant. Sed hoc caput nimia varietate locorum prodigiosum, hinc inde collectorum maleque cohærentium, vix cùm hominum risus à se deprecaturum sit, tandem aliquando insaniendi finem moduntque faciat.

Globuli.

Anchesites.

CAPVT XVII.

Spondialia apud Ciceronem.

Sæpenumerò & ipse apud me quæsiui, & ex aliis percontatus sum, quænam essent ea carmina, quæ Cic. lib. 2. de Oratore spondalia vocauit. nec enim satis eo in loco facit interpretum quamuis doctissimorum industria, censentium versus trochaicos sic appellari, propterea quod etiam spondeum recipiunt. hæc ratio mihi fidem non facit, aliamque eius rei causam esse suspicor. Sed Ciceronis verba subiiciamus, *Tamen in hoc genere sæpe ipse vidi, cùm ex persona mihi ardere oculi hominis histrionis viderentur, spondalia illa dicentis: Segregare abs te ausus, aut sine illo Salaminem ingredi?* Ego verò his verbis apud me diutiùs pensitatis tandem in eam partem propendere cœpi, vt existimem spondialia legi debere. nam cùm veteres Latini solerent omnes ferè cantiones trochaicis versibus texere, quibus summopere delectabantur, iisdem in sacris tibicines cùm modos faciebant, plerunq; vti solebant, Tibicines autem qui in sacris canebant, spondiales vocabantur, quod nomen à spondæo profectum initio est; cuius carmine Græci in libamentis deorum & sacrificiis vti soliti erant: sed cùm Romani delectarentur trochaicis cantionibus, & eorum tantum sacris operantes adhiberent, factum est vt carmina trochaica spondialia etiam vocarēt. Sed quis his rebus fundus erit, quis auctor, ne quis ista pro meo iure effutire prædicet? Isidorus, qui etsi locuples testis fortasse non est, tamen, vt suspicor, probati & spectati alicuius auctoris fide, vt facere plerunque solet, lib. 1. etymol. ca. 16. ita scribit: *vnde & hi qui tibiis canebant in sacris gentilium, spondiales nominabantur.* Marius Victorius, *spondæus è duabus longis, vt reges temporum quatuor, dictus à tractu cantus eius qui per longas tibias in templis supplicantibus editur, vnde & spondulæ appellantur, qui huiusmodi tibias inflare assueuerunt.* In Mario tamen vel spondiauli vel spondiales scribendum est. si quis probabilius quid habet, ei libenter assentiar.

Spōdalia.

CAPVT XVIII.

Maro in Inarime & Aetna defensus.

Animaduerti Grammaticos Latinos Virgilio iniquiores esse: quem, nisi fortè eximij poëtæ studio in errorem rapior, per summam iniuriam & calumniam condemnant, & eius cōdemnatione reliquum poëtarum chorum pari eiusdem criminis insectatione comprehendunt. Nam cùm Homerus 2. Iliad. scripserit,

Maro defenditur.

Εἰν ἀρίμοις, ὅθι φασὶ τυφωέος ἔμμεναι εὐνάς.

fraudem

fraudem dicunt admisisse capitalem, Maronem, qui 9. Æn. scripserit,

Inarime Iouis imperiis imposta Typhœo.

non enim esse ferendum vocabula duo Homeri sic in vnum conflata coagmentaque esse, animaduertendamque à reliquis poetis eandem esse culpam prædicant, qui sese Maronē ad eum errorē dociles præbuerunt. Equidem negare non possum Maronem elegantem Homerici versus tralationem & imitari & exprimere voluisse: alium tamen in fabula Typhœi sequutum esse contenderim, qui terrigenam illum non in Cilicia iacere, sed in insula Pithecusa cubilia habere dixerat: eam autem Inarimen appellatam fuisse nemo ignorat. quis igitur Maronem aduersum illas criminationes non satis esse munitum auctoritate veteris scriptoris censuerit, qua fretus Gigantis cubile propius patriam suam admouit? Apud interpretem Apollonij libro 2. Argonauticôn Perecydes scribit Typhoni insulam Pithecusam iniectam fuisse. verba interpretis recitabo, ἐπὶ τὴν πιθηκοῦσσαν αὐτῷ περιῤῥιφθῆναι φησὶ δὲ ἐν τῇ θεογονίᾳ ἱστορεῖ. Pari medius fidius iniuria à Gellio l. 17. cap. 10. & à Macrobio lib. 5. Satur. capite 17. in versibus, quos de Ætna scripsit reprehenditur, quos è Pindaro imitatos esse volunt, cùm vt existimem, de eo nihil tum cogitarit, potius rei fidem & Lucretij descriptionem lib. 6. secutus sit: ac planè si quis malignè non existimet, multis partibus eo loco Maronē Pindaro anteponet, qui tantum miraculum tantumque prodigium orationis grauitate non videtur æquare. Quod autem reprehendunt Maronem, quod 3. Æn. liquefacta saxa sub auras cum gemitu glomerari dixerit, vt omni portento & prodigio incredibilius, licet eadem opera Strabonem reprehendant, qui lib. 6. Geogr. idem de Ætnæ incendio refert: quem locum qui legerit, grammaticos impudentiæ & inscitiæ damnabit, & fidem poetæ non accusabit.

CAPVT XIX.

Mancipium, nexus.

PARVM Manilio, veteri Iurisconsulto, cū M. Tullio Cicerone in mancipij nexusq; nomine cōuenit: quippe cùm Manilius mancipium in nexu vt partem in genere contineri censeat: Varro lib. 6. de ling. Lat. *nexum Manilius scribit esse quod per libram & æs geratur, in quo sint mancipia.* M. autem Tullius nexum à mancipio separet in oratione pro domo, his verbis, *Sed tamen iure priuato, iure hæreditario, iure auctoritatis, iure mancipij, iure nexi.* hic enim mancipium à nexo perspicuè distinxit. Cæterum his verbis Cicero auctoritatem pro iure dominij quæsiti vsucapione & possessione vsurpauit: mancipium pro oppignoratione. Atque hæc est sententia Scæuolæ, qui mancipij ius ijs rebus definit, quæ per æs & libram

Mancipium. Nexus.

fiant, præterquàm quod mācipio detur: quod & verius esse Varro ipso declarari vocabulo dicit: quod enim obligatur per æs & libram, neque tamen sit, nexum dicitur. Ælius Gallus necti dicit, quicquid per æs & libram geritur, cuius generis est testamēti factio, nexi datio, nexi liberatio. Parum tamen sibi Cicero constare videtur: nam in Topicis à Scæuola recessit, & ad Manilium concessit. nam abalienationem definijt, eius rei quæ mancipi est, aut traditionem alteri nexu, aut in iure cessionem, inter quos ea iure ciuili fieri possunt. nam nexu traditione mancipia complexua est, cùm præsertim mancipatio fieret per imaginariam venditionem, quæ nexu fiebat & locum habebat inter ciues Romanos, Latinos colonarios, & Latinos Iunianos, eosque peregrinos, quibus datum erat commercium: eaque duntaxat in rebus mancipij viurpabatur, qualia erant prædia vrbana & rustica in Italico solo: item in iure prædiorum, in seruis & quadrupedibus, quæ collo dorsóve domantur. nam prædia prouincialia, quæ stipendiaria & tributaria erant, nec mancipij habebantur, & traditione alienabantur: item elephanti & cameli, camelis dorso collóve domentur, propterea quòd è feratum sunt genere. hæc etiam, vt & res mancipij, in iure cessione alienabantur: &, vt opinor, sola in iure celsione Ciceronis ætate res nec mancipij mutabant dominum, non enim nudæ & simplicis traditionis Cicero in eo Topicorum libro mentionem facit. quod si tum recepta fuisset ea rerum nec mancipij traditio, non commisisset vt eam prætermitteret.

CAPVT XX.

Puncta, thetica, vrnulæ, capedines.

DIalectici, quorum nomen Stoicis tribuebatur, vt cùm dialecticus diceretur, Stoicus audiri soleret: veruntamen dialectici, vt dicere instituersm, solent interrogādo dispurare, quòd eorum disputationes sermonibus & dialogis similes sint, idque ea breuitate faciunt, & aduersarium ita premunt, vt non cæsim, sed punctim ferire videantur. Cicero igitur in Paradoxis, *minutis interrogatiunculis quasi punctis*, cùm dicit, punctum pro punctura accepit, quod vel ex eo, quod lib. 4. de finib. scribit, perspici potest, *pungunt quasi aculeis interrogatiunculis angustis.* puncta fœminino genere & cæsa à Vegetio dicitur, pro ictu qui punctim & cæsim infertur. Sed quo tandē modo thetica, quæ dicuntur in scholis, ad oratoriū dicendi genus Cicero ibi trāsfert? nēpe quod è consultatione & proposito, id est, ex vniuersa & perpetua quæstione, causam & cōtrouersiam tractando efficit: id est eas quæstiones ad quæstionē generalem subiectā reuocat. proinde scribit in primo paradoxo, *sed hæc videri possunt obscuriora, cùm latius disputantur, vita atq; factis illustrāda sunt.*

Puncta.

Thetica.

sunt. & in secundo, *nec verò ego M. Regulum.* ac sic in reliquis deinceps. Vrnulæ. Prq fictilibus vrnulis eo in Paradoxo reperi in quodam exemplari hirnulas. est autem hirnula, & crescente etiamnum diminutione hirnella, vasis, vt ait Festus, genus in sacris. nomen habet ab hirnea, quæ tamen Plauto poculum est, Amphit. Sc. 1. nam poculum hoc, quo Pterela bibebat, dono datum fuit Amphitryoni, vt & à Græcis relatum est. Vrnulas tamen iudicium doctorum secutus magis approbo. nam vrnula vas erit, Capedo. capedo poculum. Dionysius lib. 2. vrnulas *πρόχους* appellat, capedines *ἀρυτῆρας*.

CAPVT XXI.

Produci, sumere, assumere, destinari, cumulatus,

VIX intelligi sine literarum Græcarum prudentia potest, qua sit ratione illud Produci. libro 1. ad Herennium scriptum, *producti sumus, vt de orationis partibus loqueremur.* quod significat, impulsi & adducti sumus: id equidem Græcorum consuetudine factum arbitror, apud quos sic *προάγεσθαι* etiam vsurpatur, vt sciunt, qui mediocriter in eorum literis versati sunt. Hoc igitur admonitionis cuiusdam indigebat, ne locutio vel parum perspiceretur, vel pro inusitata damnaretur, & vt assolet ab emendatoribus locus adulteraretur. Ibidem sumi dicitur oraSumere. tio, cùm scribitur, *ne nimium longa sumatur oratio*: quæ consumitur, & ponitur: vnde & sumptus Assumere nomen ortum est: sed & assumi dicitur, quod præterquam quòd oportebat, additur & sumitur, vt adsciritium & alienum: cùm scribitur, *Inanis arrogantiæ causa sibi assumpserũt.* Etiam in eo Spurcus. spurcè eo in loco, *si quid eorũ superbè, spurcè*: significat atrociter, sæuiter, sanguinariè: vt, *Samnis spurcus homo*, interprete Nonio. nam pro sordido & infami & impuro hic non potest dici, quod non tam in odium aut inuidiam hoc raperet, quàm in contemptionem adduceret. Sed & Incontinentia incontinentia mox impotentiam sui declarare videtur, non intemperantiam. nam cùm intemperantia flagitiosa sit, & flagitia non tam inuidiosum hominem quàm contemptũ despicatumque reddant, ex ea quæri inuidiæ materia nõ posset. *In inuidiam*, inquit, *trahemus, si vim, si potentiam, factionem, diuitias, incontinentiam.* EleganDestinari ter autem destinari, quod est pro scopo poni & peti, quem & destinatum Seneca appellat, in eo legimus: *quid*, inquit, *oporteat ab ambobus in causa destinari, quo ratio omnis totius orationis conferatur.* sed in memoriam mihi destinare redigit Catullianum quendam locum, in quo inaudita huius verbi notio, neque vsquam lecta, meritò exauget animum falsi suspectandi: sic autem scribitur epigr. 8.

At tu Catulle destinatus obdura.

hic destinatus est, vt opinor, obstinatus, cùm præsertim antè dixerit,

Sed obstinata mente, perfer, obdura.

Sed quis destinatum pro obstinato dici patietur? aut quis ita politissimũ & nitidissimum poetam locutum putabit? Crediderim potius eum interposuisse literam *d*, vt in *mederga*, & *ted hocnoctis*, apud Plautum, & aliis veteres factitarunt, & *obstinatus* edidisse, hunc in modum,

At tu Catulle obstinatus obdura.

Iniicere eodem libro, est tanquam aliquid obiter interponere & immittere, vt si Græcè *ἐμβάλλειν* diceres. *Hoc modo*, inquit, *in loco communi per amplificationem iniiciemus*, id est, inducemus & interiiciemus. Cùm autem scribit, *quod negotio diminutum fuerit, exæquabimus industria*: istud exæquare à mensuris est sumptum, quæ cùm impletæ sunt, æquatæ dicuntur: cùm abundant, cumuCumulatus. latæ: vnde & mox scribit, *Munus hoc accumulatissimè tuæ largiamur voluntati.* & Maro 4. Æneid.

Quam mihi cùm dederis, cumulatã morte rependã.

Vegetius, *exinde prima die vnum coclearium cumulatum cum sextario vini veteris.* Iterum, *singula maiora coclearia plena & cumulata commisceas.*

CAPVT XXII.

Augmen, æuum, postes, deûm manium postis, Varro explicatur & emendatur.

IVuat agnoscere in Latinis auctoribus, quo pacto Græca quædam vocabula expresserint: etsi istud non leuis operæ est, ac plerunque se clã id ipsum subducit, nec à nobis percipitur. *ὄγκος* Græcis moles est & magnitudo, augmen dixisse videtur Latinè Lucretius lib. Augmen] 3. hoc versu,

—& tamen ex his
Omnibus est vnum perfectum corporis augmen.

id est, vna moles, *εἷς ὄγκος*. Sed eodem in libro, quod in libris non profanatis, sed qui maiori religione quàm Sibyllini in penetralibus reconditi sunt, reperi, temperare mihi non possum, quin eloquar: etsi ridiculum fortasse videbitur, præsertim cui publica scriptura stilo Mineruæ exarata videbitur. vbi enĩ legit̃ hodie,

—quem nequeat ratio depellere dictis,

inueni planè dilucideque scriptum, *—depellere noctis*: nec tamen à nobis velut censoribus, mouetur tribu *dictis*, sed antiquitatem librorũ testamur, quæ sententiam nec frigidam, nec inscitam continet. constat enim à poetis Græcis noctem *εὐφρόνην* non infrequenter vocari, quòd eo tempore nullo auocamẽto à consilio quærendo impedimur, nullaque interpellatione à cogitando prohibemur, & noctem consilium daturam sæpe dicere solemus, soliq; tum cùm sumus, omnem ingenij aciem intendimus ad bene consulendum. nulla tamen, inquit, noctis ratio nullumque consilium perimere extinguereque penitus reliqua naturæ vestigia posit. Æuum more Græcorum poetarum etiam vitam appellat. Aeuum. nam & apud Homerum & apud Sophoclem *αἰὼν* ita vsurpatur. eorum igitur imitatione Lucretius,

Perdit enim quod non proprium fuit eius in æuo:
Multaq; præterea perdit cùm expellitur æuo.

Postes idem pereleganter pro foribus posuit, Postes.

quia postibus vtrinq; fulciuntur: Lucret. ibid.

Cernere res animus sublatis postibus ipsis:

id est, sublatis oculis, qui sunt animi fores. eo-sensu etiam respondent apud Varronem lib. 4. de ling. Lat. aruspices, deûm manium postileonem postulari, id est ciuem fortissimum eo demitti. nam deûm manium postis appellatur, terræ hiatus, qui censebatur orci ianua. nam hiatus & voragines profundas auernáque, Acheruntis ostia credebantur. Icio postulionem semper apud Varronem edi, & grammaticos non censos tantum, sed primæ etiam centuriæ existimatos, postulionem mordicus retinere, & pertinaciter defendere: sed ea vox idoneam nô interpretatur sententiam. & leonem Varro per inuersionê ciuem fortissimum adumbrare vult. in postulione antê nullũ figuræ inuolucrum huius significationis reperias.

Deûm manium postis.

CAPVT XXIII.

Plinius duobus locis emendatus.

Plinius emendatur.

VEluti pedicis capti hæremus in Plinio ita scribente lib. 11. cap. 27. *Antiqui abdomen vocabant, priusquam calleret id, fucentes occidere non assueti.* nam & concinnata confictaque hæc scriptura est ab illis, qui vnde se nequeunt extricare, tricas inuoluunt, & scribere malunt quæ legant alij, quàm ab aliis scripta ipsi intelligere, & sensum non explanat ad liquidum, quem probare possis. nã si hoc dicere voluit, Priusquam calleret, non assueti occidere: quid attinuit scientes addere? deinde non arbitror maiorum tantum fuisse luxum, vt suminis causa suem occiderent, & inuidia potius ætatis suæ mores onerare voluit. In libris sanctioribus reperio, *priusquam calleret miscientes occidere non assueti*: quod verbum ioiicientes, cùm vsq; adeò discrepare viderem ab illo commentitio, *id scientes*, cœpi velle ipse pari corrigendi libidine vti, & scripturam archetypam interpolare, mi nori tamen incommodo quàm illi, quòd antiquitatem nô suppressi, quam illi in totum opprimere de medioque tollere voluerunt: eam enim meæ sententię iam præscripsi. sed vt tandem quod sentio, eloquar, existimo legendũ, *priusquã calleret, incientes occidere non assueti.* vt enim Pompeius scribit, incientes dicuntur vicinæ partui. oepotes autem & luxuriosos sui sæculi notat, qui, vt illa parte tenera fruerentur, antequam occalesceret durareturque, ante partum sues grauidas occidere solebãt, quod maiores non factitabant. atque ex his quidem laqueis vtcunque nos expediuimus, vereorne magis cõstricti teneamur alio in loco eiusdem capitis. *lecur maximè vetustatis patiens, centenis durare annis obsidionum exempla prodidere.* quis enim obsecro vnquam audiuit tot annis vllam vrbem obsessam fuisse? vnde igitur exempla, quæ dicit, petita sunt? Isti concinnatores grassantur per bonos auctores impunito quodam latrocinio, & cùm eorum sceleri persolui deberet teterrima pœna, vastando populandoque doctorum famam laudemque aucupantur. oracula librorum antiquorum sciscitanda mihi esse putaui, in quibus nihil tale reperi: sed quod tamen reperi, vt verum fatear, vate aut Sibylla indiget interprete, neque ex eo sana vlla sententia contexi queat. verba antiquorum exemplariũ sunt, *hoc strion cum exempla prodidere.* quid illud sit, *hoc strion cum*, nequeo comminisci. *oxyrynchûm exempla* aliquando vaticinatus sum legi debere, qui piscis in Ægypto frequens est, & in eius potuit iecore, quod Plinius refert, obseruari: sed mihi commentum istud non placet. vero propius fit, *Assyriorum exempla prodidere.* nec tamen huic sententiæ ita cõfidemus, vt nos aliis eam approbare posse putemus. Itaque & amplius pronuntiamus, & alios ad emendationem interpretationémque hortamur.

CAPVT XXIIII.

Dij genitales, oscilla, æoræ, Maro explicatur.

VErsus est Ennianus à Seruio in lib. 6. Æneidos relatus,

Romulus in cœlo cum dijs genitalibus æuũ Degit:

qui & à Cic. 1. Tuscul. memoratur, suppressa tamen Genitalibus voce: & apud Ausonium in periocha lib. 4. Iliad. scribitur,

Dij genitales.

Iuppiter interea cum dijs genitalibus vnà
Concilium cogit superûm de rebus Achiuis.

Qui igitur dij genitales sint, & cur ita vocentur, quæritur. Ego deos genitales reor dici, vt parentes & auctores & procreatores rerũ omnium & animantium. mouet me, quod αἰειγενέτας ab Homero vocari deos reperio, hanc vocem grammaticis modò deorum immortalium æternitati, modò perpetuæ eorum procreationi attribuentibus: quam posteriorem significationem poetas secutos esse existimo. sic Græcorum comparatione multa eluce scunt, quæ antè velut caligine nimboq; obducta videri non poterant. Æquè è Græcorum comparatione versus ille Maronis 2. Georgic. quem tñ spero me satis antea è Tertulliano fideliter explicasse, clarissima luce collustratur.

Oscilla ex alta suspendunt mollia pinu:

in quo tamen critici sententiæ non minus incerti sunt, quàm si sors quædam esset ex adyto Apollinis edita. sed cùm Maro Græcorum instituto & more hoc Romanos Troianorũ colonos fecisse dicat, constetq; ex grammaticis Græcis solitos Athenienses de arboribus molles sibi Bacchanalibus suspendere sessiones & gestationes, quas æoras appellabant, haud cunctabor affirmare oscilla esse quędam, vt sic dixerim, suspendicula, quibus se in aere pendentes agitabant: Hesychius, [illegible]. Æora aũt Græcè pensilem quandam gestationem significat. Iniusta igitur est macula Germanici interpreti

Maro explicatur.

iotexpreti ita scribenti, *Quod factum ab Atheniensibus, qui diebus festis institutis aras constituerūt, ideò quia illam pendentem aspexerunt, quod est apud Græcos: ex quo factum, vt soli oscillo iactarentur homines.* hic arbitror non aras, sed æoras esse scribendum. Et, *quod est apud Græcos* αἰωρᾶσθαι. Nihilo secius & illud Maronis lib.5. Æneid.

> *Hanc tibi Eryx meliorem animā pro morte Daretis*
> *Persoluo,*

ex comparatiooe Græcorum melius aliquantò intelligetur. cùm enim Daretem tanquam hostiam sacris vouisset, & interficere decreuisset, proinde quasi ea hostia grata heroi nō esset futura, nec litatura, succidaneā sese meliorem dare demoostrat. nam in sacris succidaneis, Græci per euphemismum, [illegible] dicere solebaut.

CAPVT. XXV.

Munitor, circunscriptus, primo cætu, & quædam emendata apud Cornificium lib. 4.

QVOD lib.4. ad Heren. Cornificius esse dicit exornatum prooominatione, nostro seculo mutauit figuram, & ad permutationem quandam ænigmaq; videtur pertinere: quòd quæ olim vel recentia vel præsentia, omnibus notissima erant, vetustate oblitterata, & obscurata, vix hodie intelliganrur. sic autem scribitor, *Videte nunc,* inquit, *iudices, quemadmodum me plagiosippus iste tractarit.* hoc autē acerbissimè dictum diu arbitratos sum in Philippum oratorem, qui pro fure & plagiario & improbo morderetur acriter: plagium igitur furtumque ei obiici censebam, vt & lib.2. de Oratore in iocis: neq; aliud quicquam hic fingere & comminisci poteram. Nunc scabie qoadam & prurigine emendandi fortasse non mendosa agitatus, locum scalpere cœpi, & modò *plagosus fuste* scribere, modò *plagosus iste*: qood quidem omniū maximè mihi probatur: nam de aduersario loquitur, à quo vapulauit: qui sensus & è priore emendatione efficitur. Legitur autem variè, modò plagiosippus, modò plagioxiphus, à transuerso gladio, quod perplacet. Illud etiam iuuersionem verbi habet obscurissimam eodem libro, quod pro translatione positum est. ita quæ aliis translata sunt, aliis suot sirpea & ænigmatica. *Vt si quis,* inquit, *Drusum, Gracchum, Numitorem obsoletum dicat.* cùm Numitorem dicit, id non tam perlucidum, q̄ vitrum aut crystallom est. ego de homine seditioso dictum accipio ex eo, quòd Numitor cum suo nepote coortus in Amulium, regno ipsum exturbarit. Ego tamē hic quoq; potius veteres libros secutus legeudum crediderim, *vt si quis Drusum, Gracchum, munitoremq; obsoletum dicat.* nam Gracchum constat, vt Plutarchus in eius vita scribit, è viarum munitione plebis Romanę gratiam emeritum fuisse. Illa leuiora & faciliora, sed iuoentutem tamen monitura oscitaotem fortasse, nec attendentem, vtilitatem eodem lib. sic vsurpatam, vt solet Græcè poni χρεῖα, *Si idoneus esse potest ad eas vtilitates et aptus, quæ desiderantur ab equo,* id est, ad eos vsus, ad eas res. Primum cœtum, primū iudicum conuentum appellat, cùm causa primùm agitur & auditur. Itaq; primo cœtu condemnare est prima actiooe sine ampliatiooe. *hic vos,* inquit, *veriti estis, si primo cœtu condemnassetis, ne crudeles existimaremini.* Circunscripti sunt, velut in ordinem redacti, quorumque potestas diminuta est: *ne,* inquit, *omnino patres conscripti circunscripti putētur.* Cladem autem qoandam persensit vetustatis illud, *Et narret alijs quomodo Ladas, aut Boius cum Sicyonius cursitarit:* inscitus enim & nugatorius exprimitur sensus. neq; enim cum populis solebant illi, vt reor, cursitare, sed cū similibus certatoribus, & subsentio quid scribendum sit, quod tamen vix audeo scribere, cùm coniectura noo historiæ id acceptum feram. sed de capite non dimicamus, & serò metuere & verecundari incipimus, qui antè tam sæpe faciem perfricuimus. Legendum igitur credo, *aut Boiscus, Sicyonius cursitarit.* Et vt iterum impudens sim, cùm scribitur, *& suum quisq; de libris suis tulerunt,* inemendatum corruptumq; affirmare audebo, legendumq;, *de libris sustulerint.* nam illud *suis* si quis ad vera latinitatis amussim exigat, intelliget loco non conuenire. Mox quoque, *quibus possumus & debemus,* non *quod possumus,* Cornificium scripsisse, vel potius Crassum ita loquutum esse, asseuero. fide a penes Ciceroem aliis locis ista sic scripta proferentem. Diis gratia, nemo huius capitis cognoscendi eausa vadimooium deseret: nec eios causa vel cassa noce, vt Flaccus ait, pauperabitur. nec enim vllum vel à lite demorabitur, vel aucupio quodam rerum visendarum captum à re familiari auocabit. sic ferè sunt quæ scribimus, vt fastidiis potius adhærescant, quàm lenocinio vllo lectorem eblaodiantur.

Cornificius emendatur.

Munitor.

Primo cœtu.

Circunscripti.

CAPVT XXVI.

Barathrus, mare magnum, robur, seorsum, clanculum, sumere, vbi, apud Lucret. lib. 3.

AVFER *abhinc lachrymas barathre,* apud Lucretium lib.3. vt insuetum nos à sese abalienat: sed vt ἐπίθετον Græcis pro adiectione vsurpatur, cum sit vocabulum appellationis: sic βαράθρου est dignus barathro, cùm barathrum sit, vt grammatici appellant, substantiuum. Βάραθρον quidem à Gręcis explicatur [illegible]. barathre reperiri iu antiquis librīs testis est vir eruditissimus Dionysius Lambious. Io aliis est barathro, quod erit, in barathrum. quidam etiam balathro legunt: aliis barathro, est balathro. Mare magnum dicit ibidem Lucretius, etiam cùm loquitur de Hellesponti angustiis, quas Xerxes ponte coniunxit, credo ad maris totios mediterranei magnitudinem & vastitatem respiciens, nō ad eam tantùm partem referens, quæ contabulata poote fuit.

Barathrus.

Mare magnum.

Illic, inquit, quoq; ipse viam, qui quondam per mare magnum Strauit.

itaque sic de mari loqui propè mirabundi solebant antè autem iam docuimus mare mediterraneum, mare magnum à Latinis appellari. sed & Græci [illegible], ex magnitudine vocāt. Cùm autem Lucretius enumerat pœnarum quædam genera illo versu,

Verbera, carnifices, robur, pix, lamina, tedæ:

Robur. Robur fustem lignumque significare videtur, quo sontes tundebãtur fulluario. nam locum hic, vt reor, non significat, nec vinculum: de

Scorsum. suppliciis enim loquitur, nō de vinculis. Seorsum apud eundem poetam auget præpositionum numerum, vt, *—nequit vllam*

Dispicere ipse oculis rem scorsum corpore toto.

Clanculū. id est, à corpore toto separatus: vt & clanculum apud Terent. in Adelph. act. 1. sc. 1.

—alij clanculum patres quæ fa iunt:

id est, clam patribus, & patribus ignaris. Sed & alio loco etiam multò clarius sic scorsum cum auferendi casu iunctum vsurpatur,

At neq; scorsum oculi, neq; nares, nec manus ipsa
Esse potest anima: neq; scorsum lingua nec aures
Audiri per se possunt sentire, nec esse.

Legendum autem suspicor eodem libro è vetere libro,

Quam primordia sentiscant commissa animai,
Ecquantis interuallis tuditantia possint
Concursare, coire.

Non tamen dissimulandum aut tacendum, in eo scriptum fuisse,

Et quantis interuallis. Tuditantia porrò intelligo tundere velut cupientia & pellere: impulsa enim leuiter mox concursant & coeunt, mouentq; animal & pellunt. placet & freqoentationis sensus. Quod aūt scriptū est,

Sumere. *Illud in his rebus nequaquam sumere possis,*

valet ponere, dicere, afferre: estq; verbum philosophicum aut dialecticū, quod λαμβάνειν Græcè dicitur: vnde sumptiones dicuntur partes ratiocinationis complexionem antecedētes. Illud quoq; Græcanicum est,

Vbi. *Quippe vbi imaginibus fumi nebulæq; mouetur.*

est enim quod Græci scriptores ἵνα dicere solent, quod valet, præsertim cùm. ait enim, principia animæ esse tenuiora fumo & nebula, præsertim cùm fumi & nebulæ imaginibus & simulachris soleat moueri.

CAPVT XXVII.

Cathenæ, compedes, cum palla saltare, Coriendrus, amare.

Cathenæ. Compedes. APVD Plautum in Menæchmis cathenę, ferreæ sunt: compedes, ligneę, cùm scena prima scribit,

Tum compediti ianuam lima proterunt.

non enim id de ianua vel ergastuli vel carceris, vt quispiam prima specie pūtaret, dicit, sed de compedum claustro, vt inde pedes eximāt. Illic quoque clauus erat, quo claudebantur, quem dicit lapide interdum excuti. Illud ex eadem est fabula, scen. 3.

M. Sustine hoc Penicule, exuuias facere, quas vouì, volo.
Pe. Cedò. M. Sed obsecro hercle, salta sic cum palla postea.

hic exuuias facere, est spoliare se, & spolia a se in alterū transferre, quod Menæchmus facit, qui exuuias vxoris & suas, induuias facit & tradit Peniculo: cumque qui saltabant olim in scena, & cantabant, aut citharam pulsabant, palla ornati essent, idcircò à parasito petit, vt cum palla saltet: Horatius in arte poetica, Cum palla saltare.

Post hæc personæ pallæq; repertor honestæ
Aeschylus. Iterum,
—traxitq; vagus per pulpita vestem.

Et Cornificius 4. ad Herennium, *vti citharœdus, cùm prodierit optimè vestitus, palla inaurata indutus, cum chlamyde purpurea coloribus varijs intexta.* moxque sequitur, *vocem emittat acerbissimam cum turpissimo corporis motu.* Quòd autē saltationis ob pallam mentionem fecerit, illud argumento est, quòd eadem fabula scribitur, Sc Potin' vt.

— Non ego te indutum foras
Exire vidi palla? M. Væ capiti tuo:
Omnes cynædos esse censes, tu quia es.

id est, omnes, vt interpretor, saltatores. Illic autem, Sc Bene obsonaui.

Seu tu Cylindrus, seu tu Coriendrus, perieris: Coriendrus.

tantùm arbitror annominatione vocumq; similitudine accersitum lepórem, expectatione tamen interim spectatoris venustè decepta, cùm præter opinionem repentè proprium nomen ex olere fingatur inauditū & ridiculum. Sc. Menæchme. inquit Plautus, *—amare ait*

Te multum Erotium vt hoc nunc vna opera ad aurificem deferas.

hic amare est amanter precari, & à caro homine rogare & optare. apud Quintil. lib. 6. cap. 3. Amare.
in ioco Domitij Afri nouitate iocūda & amœna vsurpatur. nam cùm is quē defenderat, eius conspectum vitasset, vbi postea ipsum conuenit, Amas, inquit, me, quòd te non vidi: id est, gratum mihi fecisti.

CAPVT XXVIII.

Quædam in oratione pro Flacco emendata.

IN oratione pro Flacco, qoi dicitur Timolites vicanus, vt aliquam testimonij fortasse Cic. emendatur.
dictionem haboisset, in tanta tamen causa nullam habuisset testis auctoritatem, si è vili vico potius, quàm ex oppido nobili Romam euocatus fuisset, homo præsertim inter suos ignotus: &, vt suspicor, Lælius tam amens non erat, vt hominibus è villis & pagis testimoniū denuntiaret: nec tam parom gratiosus, vt non confideret se aliquem ex vrbibus commouere posse, & Romam euocare. Hæc cùm ita sint, haud cunctanter legam, *Timolites Nicænus.* Nicęa autem nemini ignota potest esse, cui fando sit auditum aliquando concilium Nicænum. In ea etiā oratione *rogare*, pro erogare fallit, cùm scribitur, *sestertium ter & quadragies rogabamus.*

hæc quidem admonitio desiderari syllabam, vel potius literam demonstrat: sed sine qua tamen sensus, vt vocabulum ipsum, claudicat. *Ab Arno* autem *in Asiam*, scribendum esse, nō ab Hæmo, superuacaneæ esset operæ monere, nisi mons oppidi sedem occupasset omnibus in libris. Fallit & versipelli dolo in eadem oratione litera e, quę in locū tertiæ subrepsit. nam qui populi Acmonenses appellantur, in Æmonenses adulterati sunt: Stephanus, *ἀκμωνία πόλις φρυγίας*. ab hac vrbe Acmonenses & Acmonienses eius municipes vocabantur. Trapezitas autem non malè ab hominibus Latinis mensarios dici posse, quod in Budæo ab eruditis reprehensum esse recordor, fidē fecerit pro Flacco Cicero his verbis, *Cum ciuitate mihi res est acerrima, & conficiendarum literarum diligentißima, in qua nummus commoueri nullus potest sine sex prætoribus, tribus quæstoribus, quatuor mensarijs, qui apud illos à populo creantur.* Hos vt opinor mensarios homines illi Græci sua lingua *τραπεζίτας* vocabant: & cùm ibi mensa publica nominetur, suspicandum est & mēsas priuatas fuisse, vt trapezitę essent duorum generum in aliquibus vrbibus Græciæ, publici & priuati. Illo autem in loco, *illum conseruatorem Asiæ, illum Dionysium*: e librorum vetustorum testatione scribo, *illum Euium, Nysium, Bacchum, Liberum nominabant.* Euium autem Liberi patris cognomentum ab omnibus opinor agnosci: sed & Nysium à Nysa monte appellatum nemo paulò humanior ignorat. nec videtur id vllis exemplis confirmandum, ne soli, vt in prouerbio est, lucem fœnerare velle videamur. nam vt in vitio est, qui dubia non probat: sic qui certis & notis argumenta quærit, est superuacaneus.

CAPVT. XXIX.

Varro de lingua Latina emendatus, pinsare humum cubitu, cohum, cohiuum.

Varro emēdatur. MARCVS Varro lib. 4. de ling. Latina, Asiam & cœlum duobus modis dici refert: nam vt cœlum dicitur cœli pars summa vbi stellę, & aeris plaga tenero terram complexu continens: sic Asia dicitur pars orbis terræ, quæ non Europa. duas enim tantum partes Varro, vt & Salustius in Iugurtha, orbis terrarum nouit, Asiam & Europam. nam in Europa ponit Aphricam. Dicitur & Asia prioris Asiæ pars, in qua erat Ionia, & prouincia populi Romani. in Varrone scribitur & Cilicia, falsò mendoséque: cùm in illa Asia Cilicia non esset comprehensa: Cicero pro Flacco, *Nam, vt opinor, Asia vestra constat ex Phrygia, Mysia, Caria, Lydia.* Strabo lib. 12. [illegible]. Mox in Varrone lego, *non malè quod posterior* · vt reprehensum veriloquium Ælij ab aliquo posteriore scriptore intelligamus: si posterior Ælius scribatur, vt ab Antonio Augustino, sententia erit, ipsum sui posterioribus libris reprehensorem fuisse,

Asia. [illegible]

non tam cælum à cælando, quàm cælare à cælo deductum esse. Cælum alij ita vocatum censent, quod sit cælatum impressumque varijs signis, & distinctum sculptumque: hinc præclari illi versus Varronis, Cœlum.

Mundus domus est maxima rerum,
Quam quinque altitonæ fragmine zonæ
Cingunt, per quam limbus pictus bis sex signis
Stellimicantibus, altus in obliquo æthere, Lunæ
Bigas acceptat.

Aliis cœlum dicitur vt *κοῖλον*. Cæterùm vbi scribitur à Varrone, *Ego magis puto à chao cauum*, quæ scriptura mirificè mihi probatur, in antiquis libris reperio, *à chao couum*, vt librarius fortasse cohum scribere voluerit: nam, vt ait Festus, Cohum poetæ cælum vocauerūt. infrà tamen Varroni couum in aratro nominatur. in antiquissimo libro clariss. viri Henrici Memmij ita scriptum reperi, *couum est quo cælum continetur: vnde Ennius,* Cohum.

Vix solum complere couum terroribus cæli.

Est & cohiuum calyx rosæ adhuc conniuens & clausus. Verba sunt antiqui lexici, *cohiuum*, [illegible], scribitur & coniuum, à conniuendo, vt reor. Scribo mox in Varrone, *noctu quæ caua cæli.* Lego infrà in eodem, *non terminus, sed termon, vel termo*, vt & Ennius locutus est, Cohiuū.

Ingenti vadit passu, qua redditus termo est.

Lego etiam mox, *hoc Græci* [illegible]. distinguendum autem est post, *in Latio*, vt arbitror. At vbi scribitur, *appellarunt summa terræ, quæ sola teri possunt, sola terræ*, puto intelligi emendandum, *quæ solo teri possunt*, id est, pede & vestigio. emendationi suffragatur mensio syllabæ. Protinus lego, *ideo Ennium in terram cadentes dicere, cubitis pinsabant humum.* sic enim in manuscriptis libris reperio: si quis *pinsebant* legat, non multum repugnabo, pinsare autem humum, est terram ferire, vt faciunt qui interficiuntur, caduntque in terram. Simile est illud Homeri, *ἕλε γαῖαν ἀγοστῷ*. At vbi scribitur, *Et dicitur humilior, quæ ad humum, vt Sabini, vt Lucani*: magna est confusio & conturbatio rerum & verborum non suo collocatorum loco. Georgius Buccananus poeta grauissimus & elegantissimus vidit primus vnde ista essent distracta atq; diuulsa, ac me docuit cū aliis ea sic coniungēda esse, *Et dicitur humilior demissior: infimus humillimus: quòd in mundo infima humus.* Lego autem nō longè hinc, *hinc sudor, vdor: is quamuis deorsum in terram vnde sumi pote, puteus: nisi potius quòd Aeoles dicebant, vt* [illegible], *sic* [illegible] *&* [illegible], *vt nunc* [illegible]: *à puteis oppidum Puteoli.* Non longè hinc lego, *Quo deinde suscipiunt perpetuo flumen, lacus: Lacuna, ia qua ibi aqua.* Lacum autem hic intelligo, quo ex flumine ad aquandum aut lauandum aqua excepta est, quo etiam ex aquæ ductu aut fonte recipitur: Terentius in Adelphis act. 4. scen. 2. Pinsare humum cubitis.

Apud ipsum lacum est pistrilla.

Horatius lib. 1. satyr. 4.

Gestiet à furno redeuntes scire lacuq;.

Lego *stagnum*, quòd Græcè *στεγνόν*. Deinceps lego, *Ea ferè nominata aut translatitio nomine, aut ab homini-*

bini, vt Sabini & Lucani. atq; ita quæ malè disiuncta fuerant, auctore Buccanauo optimè rursus cohærescent.

CAPVT XXX.

Quædam in Varrone lib. 4. emendata, escendere, prædes, prædiatores.

Varro emēdatur. NOndum è Varronis libris de lingua Latina omnes, vt ita dicam, errorum vepres eruncari sunt. serpunt etiamnum illic multæ spinæ multique rubi. nam quod legitur libro 4. *vniuersus ager dictus Latium*, vt in annosis veteri libris, *latius*, adiectionis more magis me delectat, vt & infrà, ager aruus & arationes dicuntur: quemadmodum & apud Plautum in Truculento, Sc. Ad fores.

Non aruus hic qui arari solet, sed pascuus est ager.

Lego etiam, *vt nostri augures publici disserūt*. Quod sequitur mox, nō plus sensus habet, quàm fucdi lapides: sed sic emendo, & sensu quodam & vita afficio, & velut anima dono. *Quocirca Gabinus, peregrinus, sed quod auspicia habet singularia, ab reliquo discretus.* ostendit enim quamobrem in peregrino Gabinus ager non numeretur, q. scilicet suum quoddam auspiciorū genus à reliquo agro peregrino diuersum habeat. In agri antè notatione ab omnibus, quas quidem viderim, editionibus discrepat clandestina & antiqua scriptura, quā pcoponā, *Ager dictus est in qua terra quid agebāt, & vnde quid agebāt fructus causa: aut quòd id Græci dicunt,* [illegible] *aut ager quo agi poterat: sic quo agi, actus.* hæc interpretatio & verior est & dilucidior, quàm edirita. Illud quoque melius & intellectu facilius, *Quòd segetes ferant, fruges: à fruendo fructus: ab spe, spica.* veduntur ista, Varronis enucleatio & etymologia propè tota perpetuaque interit. Illud autem, *Plebi rura largiuntur ad aream*, valet, Non prata aut pascua aut siluas diuidit plebi, sed agros frumētarios: frumenta enim teruntur in area, nō omnia tamen: nam far, quia suis extricari folliculis nō potest in area, torrebatur in fornace. Inopia quoque particulæ vt laborat comprehensio quædam non longè hinc, *prædia dicta item vt prædes, à præstando: quòd ea pignori data, vt publicè mancupes præstent fidem.* vt inde aberat, quod restitui è vetere libro. **Prædes** Cæterùm prædes exponuntur in antiquo lexico [illegible], qui **Prædiatores.** pro vectigalibus populi obligati sunt: prædiatores [illegible], qui eorum scilicet bona & fortunas emunt. hinc ius prædiatorium apud Cic. pro Cornel. Balbo, quo obligata sunt bona ærario & populo. Deinceps autem sunt extexenda, quæ disiuncta sunt improbissimè, *Vbi nunc est Roma, septimontium nominatū, ab tot montibus, quos postea vrbi muris comprehendit.* at rupes Tarpeia, pars erat mōtis Capitolini præceps, vnde nocentes deiiciebantur interdum: Plutarchus in Numa, [illegible]. Vocabatur & saxum Tarpeium: Horatius lib. 1. saty. 6.

Deiicere è saxo ciues. Lego non longè hinc, *in ædificiorum legibus priuatis.* Infrà ex monimentis veteris scripturæ lego, *Quod de aqua tum, dicitur velabrum: & vnde escendebant ad infimam nouam viam, locus sacer velabrum.* Cæterùm velabrum duplex fuit, maius, de quo nunc loquitur: minus de quo infrà, *Ab iis palus fuit in minori velabro: à quo, quòd ibi vehebantur lintribus, velabrum, vt illud maius de quo dictum est.* Velabrorum meminit Propertius lib. 4. eleg. 10.

Qua velabra suo stagnabant flumine, quoq;
Nauta per vrbanas velificabat aquas.

in velabro porrò locus sacer erat, quod velabrum dicebatur, vt Varro libro sequente tradet, vbi Accæ Larentiæ sacrificium fiebat, qua in nouam viam exibatur. Atque hîc obseruandum veteres escendo etiam pro ascēdo dixisse: **Escende.** Liuius lib. 45. *A. d. x. Cal. Octob. ludorum Romanorum secundo die C. Licinio consuli ad quadrigas mittendas escendenti, tabellarius, qui se ex Macedonia venire diceret, reddidit laureatas literas.* Varro alio loco, *è vinea in arbores escendit vitis.* Iterum, *in carnarium escendit.* In vetere libro scriptura hæc extat, *quod ea qua tum dicitur velabrum.* Et mox, *Ad infimam nouam viam locus sacellus labrum.* Cùm autem è Lucilio proferrut, *quadrantis ratiti*, clausulam versus hexametri esse intelligo. Quadrans autem ratitus dicitur, quòd vt à Festo & Plinio libro 33. capite 3. scribitur, in eo esset sculpta ratis figura. igitur ratitus, est rate notatus & insignitus, & ratem habens.

CAPVT XXXI.

Prolubium, Babylo, Iuno Lucina, famere dicam, absonum, vsquam tibi est.

PLacet ex Adelphis Terentij annotare pauca quædam, & huic aspergere schedæ. Actu 5. scena 9.

Quod proluuium, inquit, quæ istbæc subita est largitas? **Prolubiū.**

sic loquuntur omnes vno ore editiones: sed aliud canit Donatus interpres, qui prolubium interpretatur, promptum ad largiendum animum, & [illegible]: vt dubitari nullo modo possit, quin quam proposui scripturam sequutus sit: editiam tamē improbare iniqui nimium existimemur, cùm proluuium sit profusio à proluendo, qua formatum ratione est diluuium: & laudatorem patronumque habet Nonium. vtrunque igitur probabile iudicemus. Actu 5. scena 7.

Diminueret illi Babylo viginti minas. **Babylo.**

Babylonem ex vrbis magnitudine & opibus, & Babyloniorum regum & Persicorum magnificentia & liberalitate hominem nimium liberalem & profusum vocat, idq; ex Atticorum consuetudine, qui Babylonios interdum Barbaros vocabant, id est, Medos & Persas. neq; mihi nunc quidem quicquam ad vocem istam enodandā accommodatius in mentem venit. nā antiquus interpres verbo hoc transfigit, &

git, & dum operæ verbisq; parcit, captui non consuluit nostro. Mirantur eruditi, quod in co-
Iuno Lucina. mœdia palliata inuocetur à puerpera Iuno Lucina, vt in Adelphis, *Iuno Lucina fer opem*: sed insuria mirantur, & multò iniquius Terentium reprehendunt: vtitur enim sermone Latino, sed qui Græcam deam Ilithyam exprimat. ea enim non est alia, quam Iuno Lucina. itaq; ab Horatio in carm. seculari scribitur,

Lenis Ilithya tuere matres,

ex consuetudine Romana: & ex eadem à Catullo, epigram. 32.

Tu Lucina dolentibus, Iuno dicta puerperis.

Sumere diem Iuno autem Lucina, Diana est. *Hilarem autem hunc sumamus diem*, act. 5. sc. 3. & act. 2. sc. 4. est, vt alio loco Donatus explicat, non accipiamus, sed impendamus atq; consumamus: vnde &
Obsoniũ sumptus nomen traxit. Sed & obsonium more videtur Attico de piscibus intellexisse Terentius, cùm ibidem dixit, *Conuertam me domum cum obsonio*. nam ab Atticis ὄψον sic vsurpatum atque infra Syrus hoc explicans, ait se nactum pisces ex sententia. Illud etiam Græcanicum est, act. 2. sc. 2.

Vsquã tibi est. *Quasi iam vsquam tibi sint viginti minæ.*

non enim illi negat eas in mundo, vt Plautus comicus loquitur, esse: non enim id dicit; sed eum viginti minas non magni facere, nec eas vllo apud eum loco & numero esse. sic οὐδαμοῦ vsurpauit Sophocles in Antigona,

καὶ μείζον' ὅστις ἀντὶ τῆς αὑτοῦ πάτρας,
φίλον νομίζει, τοῦτον οὐδαμοῦ λέγω.

id est, nullo loco habeo, & improbum iudico. Hæc more galli gallinacei terram misetè scalpentis vnguibus, & cibo eruentis aliquot granula, velut exscalpsi è Terentiana fabula.

CAPVT XXXII.

Assis Caianus, libellio, Papinius emendatus.

Assis Caianus. QVI sit assis Caianus apud Statium lib. 4. Siluar. cùm ita scribit, *Emptum plus minus asse Caiano*: vt à me diu dubitatum est, sic non paucos fore arbitror, qui si in eum locum fortè inciderint, addubitent, & ad grammaticos allegent, qui glossemata petant. ego quæ afferam, coniectura quadam eaq; perimbecilla & perinfirma nitentur, cui tamen insistere vtcunque poterunt, dum qui meliora certioraq; afferant, existant. In Dione lib. 58. mihi legisse videor in factionibus circensibus prasinos, quod ei panno deditus esset insanũ in modum Caius Imperator, Caianos esse vocatos: sed isto collyrio nihil potest ista lippitudo iuuari. Reperimus & apud Tacitum lib. 18. Caianam aquá, cuius deductionem à Caio inceptam perfecerit Claudius Imperator eius successor. hinc quoque tantundem opis. Suspicatus aliquando sum formam aliquam assia vilioris à Caio Imperarore percussam fuisse: sed huic sententiæ, quamuis non ineptæ fortasse, confirmandæ constabiliendæq; nullum esse existimo locupletem auctorem, cui testimonium denuntiare possim. verisimilius est, cùm assis interponeretur coemptionibus nuptialibus, quæ imaginaria venditione exprimebãtur, ac tum certo quodam ritu vir & vxor se mutuò ementes Caios & Caias vocarét, assem Caianum velut assem coemptionalé, atq; adeò simpliciter, assem intelligi. Hoc autem, si cui longius petitum fortè videtur, is cogitet, quàm accersitia procul figuria, quàm longa interdum ambage anfractuosis sensibus, quâ curiosa & ingeniosa affectatione se poetæ venditent, quàm procul à vulgari consuetudine communique intelligentia recedant, q̃ sæpe ex antiquitatis adumbratione famam aucupentur. Idem Papinius, vt eius fidelia totum nobis hunc, vt ita dicam, parietem dealbet, libellioné ibidem appellat Libellio.
minutorum libellorum venditorem, qui & librariolus dici potest. tales autem nó in taberna aut pila, sed in capsa totam suorum libellorum supellectilem facilè vrbem circitantes gerunt. sic autem scribit,

De capsa miseri libellionis.

Pro teplictis autem bulborum tunicis, relictis Statius emendatus.
mallem, vt tunicas siue membranas bulborũ accipiamus, quę contemptui sunt, relinquunturq;: quod si replictas pertendat quispiam legendum, tum intelligã replicatas, & è bulbis euolutas: tamen illud ipsum tenebo, vt relictũ appositius, quàm replictum existimé. Ego in eod. lib lego, *Detergis sterilis soli pudorem*, non vt codices seruant, *putorem*: ne pudendum sit elegantissimo vati ignorasse modulam syllabæ, quæ in pudore corripitur, in putore tenditur. nos igitur inscitiam editionum tanto auctori si attribuamus, profectò iniqui simus. Nihilo secius & illud perpurgandum videtur, quod ab eo scribitur,

Scandes belliger obuiosq; currus.

nec enim, nisi qui parum sapiat & videat, existimare possit illud, vt ita dicam, purũ putum esse, si propius spectet. nos igitur hoc tanquá metallum sic recoquimus,

Scandes belligeros piosq; currus.

nam sæpe Domitiano & laudé imperatoriam & pietaté clementiamq; tribuit, quam vtramque vno versiculo hic complexus erit.

CAPVT XXXIII.

Iligni pedibus, facilè agitare, ganeum, caperet, animam recipere.

ILLVD ab elegantissimo & latinissimo comico absurdè & absonè dictum videtur esse in Adelph. act. 4. scen. 2. *Lectulos in sole ilignis pe-* Iligni pedibus.
dibus faciundos dedit vbi potetis vos. cur enim in sole? cur etiam ilignis pedibus? hic aqua hæret, & non me fugit interpretem dicere istud ex tempore esse Syrum commentum. sed excogitatio cómenti probabilitatem non habet, nisi à consuetudine hominum petita sit. Credo igitur ritu moreque palliato hoc dictum esse, &. quòd senes sole gaudeât. nam & senes aprico delectantur, vt Zeno [illegible], quemadmodũ à

Laertio in vita eius refertur: & Athenienses in sole iudicabant, vnde [illegible] maximum iudicium apud eos dicebatur, ex quo dictum est ab Aristophane in Vespis, [illegible], quo in loco & ad iudicium illud apricum Atheniensium est allusum, & ad consuetudinem senilis apricationis relatum. Quòd autem ilignis pedibus ait, id verò facit, quòd ea materia sit firmissima & solidissima: vnde & apud Aristophanem homines [illegible] & [illegible], id est acerni & iligni pro durissimis ponuntur, ac nos ante hunc quoque locum attigimus. Illud autem, *quam facillimè agitetis*, bellissimè est dictum locutione honesta & antiqua.

Facilè agitare.

nam facilè agitare dicuntur diuites, quibus facilè nulloque negotio omnia ad vitam degendam suppeditat. eodem modo apud Portium in vita Terentij, *tres per idem tempus, qui agitabant facillimè.* sic & dij quibus nihil deest, [illegible], à poetis Græcis, id est, facilè viuentes, dicuntur: vnde, vt suspicor, emanauit in hominum ora illud loquẽdi genus.

Ganeum.

Cæterùm ganeum, quod in eadem fabula, act. 3. sce. 3 est, dicitur fornix, quasi Græcè [illegible]. nam Latini υ in a sæpe commutant, & α in e etiam breue, vt Gynæceum apud Terentium penultima est breui, & Cyclopeus apud Maronem 1. Æneid. id est, [illegible], & conopeũm apud Horat. ode 9. epod. quod est [illegible]. Quid quod eadem scena,

Cæperet.

Quam ille quicquam cæperet,

nõn cæperit, in eo legendum est, ab antiquo verbo cæpio? nam temporum ratio illud cæperit, refutat & aspernatur: cæperet autem flagitat atque poscit. quod cùm ita sit, vt in aliis rebus, nos hic quoq; tempori seruiemus. Sed & scena precedenti vbi *animum recipe* legitur, ferè meam obstrinxerim fidem, *animam recipe* legendum esse; cùm enim anhelaret, neq; multa verba continuare vno spiritu posset, dixit *animam recipe*. si animum legas, ad consternationem referes.

CAPVT XXXIIII.

Explicantur multa in vltima Horatij satyra.

VLtima Satyra conuiuium Nasidieni Rufi ab Horatio lepidè describitur, cum irrisione conuiuatoris ostentatoris meri, & mendaciter epulas commendantis malè apparatas, & rancidas plerasque ac putidas.

Aper lenì austro.

Aper igitur Lucanus captus austro flante, caput, vt loquebantur, cœnæ fuit, quo quidem Horatius indicat fœtidum fuisse: vt & alio ait loco,

—At vos præsentes austri coquite horum Obsonia.

sed vitium tamẽ à conuiuatore in laudem conuersum fuisse, qui meliores apros esse auderet affirmare leni austro captos. acria autem apposita ei erant condimenta, ad dissimulandum vitium saporis, appetitumque excitandum.

Fecula.

In iis fecula, quod erat condimentum è fece vini factum acrimoniam habens. [illegible] a Græcis medicis dicitur. Mox illudit velut sacri cuiusdam ceremonias & pompam, cùm ita inferant in triclinium ministri vinum in capitibus repositum, vt apud Atticos virgines canephoræ sacra Cereris gerebant. Iam Cecubum vinum & Chium mentitur Rufus, ac peruenustè ludit in posteriore Horatius, quod maris expers ait, ambigua cauillatione.

Vinũ maris expers

nam cùm vino Græco misceretur marina, Chio non misceretur, huic negat admixtam, simulq́ue negat mari adueectum, vt vernaculum vinum, non Græcum. vino autem Chio non solitum fuisse aquam misceri, ex his Plauti verbis intelligi potest, ita in Curgulione, sc. 2. scribentis,

Nomen est lenæ multibiba, atq; merobiba.

Pa. Quasi tu lagenam dicas, vbi vinũ solet. Chium esse.

Nec satis, Nasidienus se habere in cella albanum & falernum gloriatur insolenter molesta conuiuis vanitate. Puto autem Mecœnatem sedisse medium inter vmbras suas Balathronem & Vibidium: & in tertio lecto medium fuisse conuiuatorẽ. Igitur super ipsum, est super Nasidienum. Ridiculus porrò hoc erat Porcius, quòd placentas quasdam cremoria aliquanto liquidioris solus totas simul absorberet. Nomentanus autem hoc erat ridiculus, quòd si quid in cibis esset vel vitiosi vel vulgaris saporis, indicaret digito, cùm alij conuiuæ tam sapientis non essent palati. proinde ingustata illa porrexit, quæ tam mali succi erant, vt ingustibilia essent. Ergo exclamabat Vibidius,

Nos si damnosè bibimus, moriemur inulti.

nisi, inquit, detrimenta ciborum insuauium & fœtidorum sarciamus largo vini haustu, velut inulti ab hoc conuiuatore & enecati peribimus, cùm eius discoa attingere nõ possimus.

Exurdãt vina palatum.

Cùm autem ait, *—Exurdant vina palatum,* id inquit, quod suo iudicio in appatitione epulatum sibi sapere videretur Rufus, qui tamẽ malè cõditos vel mali succi cibos apponebat. metuebat igitur ne hebescens & exurdescens nimio madida vino lingua subtilitatem saporum & iucunditatem minus perciperet. Vinaria autẽ lagenas intelligit; cùm mox sequatur,

Conuiuæ lecti nihilum nocuere lagenis.

Vinaria.

omnes enim lagenas Aliphanis calicibus, qui fictiles & capaciores erant, exhauserant, vt nihil inde biberet conuiuæ lecti, Fundanus, Viscus, Mœcenas, sed vmbræ tantùm, Balathro & Vibidius, & imus primi lecti, & cõuiuæ imi lecti, Porcius & Nomentanus. In eo autem iure, in quo natabat muræna cum squillis, incoquuntur erucæ virides & inulæ amaræ Nasidieni magisterio, vt Curtilli echini ad excitandum saporem, qui alias langueret. melius autem multò esse ait ei iuri incoquere erucas & inulas vel echinos, quàm illam muriam, quam reddunt remittuntq; ostrea, quæ tamen vulgò admisceri solebat. Dehinc venustè narrat ruina aulæorum fractam fuisse patinam, & Vibidium de puetia quærere, num sit quoque fracta lagena. Illud autem, *videtur fictis rerum*, est, ridentur à conuiuis mendacia & figmenta Nasidieni

ſidieni, qui ſua iura & condimenta falſò laudabat, cum ita, vt loquebatur, parata no eſſent. Balathrooe autem ſecundo dicit, quod tam eſ fuſe cachinarentur alij, vt Balathro magnus alias deriſor, & ſuſpendens omnia naſo, vt dixit, primas non teneret, ſed in ridendo ſecundus eſſet. Iam diſcerptam gruem apponere aſperſam ſale ferrafo, & nouum & ineptum eſt: ſubtraxerat autem quædam odoris grauitate nimium offenſura conuiuas. Iecur autem anſeris paſtificis erat in deliciis, quod ementitus eſt Rufus. Armi léporum ſine lumbis, & palumbes ſine clunibus, putres eas partes indicant fuiſſe: ſed & merulæ aduſto pectore, quæ pars in eis opima eſt, & eſculenta, malè coctas eſcas arguunt. Iſta autem diſsimulabat Rufus, curque ita fierent, cauſificabatur. ſi: conuiuæ nil omnino guſtatuut cibi, velut malis veneinis infecti.

CAPVT XXXV.

Multa in Varrone emendata, Lares querquetulani, Lares permarini, auguraculum, terticeps, quarticeps.

NEſcio quomodo me effaſcinant libri antiqui, & ad inſaniam propè me adigunt, quorum inſano amore agitatus audeo lib. 4. de lingua Latina ſcribere, *Reliqua vrbis loca olim diſcreta, tũ Argeorum ſacraria, in ſeptem & viginti partes, vbi ſunt diſpoſita.* ego in hac ſcriptura oihil variaui, nihil mutaui, ſed eã vt reperi ſartam tectam conſeruaui. Reperio etiam, *cum Cælio coniunctum Carinæ, & inter eas quem locum Ceroliensem appellatum apparet.* Cùm autem dicit primæ regionis quartum ſacrarium, vnum ex Argeis intel-

Argei. ligit. Argei porrò loca erant in vrbe à Numa conſecrata, vbi ſacra fiebant, vt auctor eſt lib. 1. Liuius. At Mineruium fanum eſt Mineruæ, vt Dianium Dianę. Mineruium quoq; à Victore, vel vt alij malunt Rufo, ponitur in nona vrbis

Quarticeps Terticeps regione. Cæterùm quarticeps cùm dicitur, & terticeps, ſi Volaterrano credimus, ſignificatur quatuor vel tres vertices habens, cui expoſitioni non aſſentior, cùm potius intelligatur tertius aut quartus mons, pars & caput. Itaque ad ordinem ſunt iſta referenda, vt in Suburana regione conſtat, in qua princeps erat Cælius, deinde Cæliolus, mox Carinæ, & quarticeps Cerolienſis. Sed & ad ordinem iſta referenda eſſe oſtendunt liquidò ea, quæ Varro de exquiliis ſcribit, ne pluribus id docere coner. Protinus lego, *Cerolienſis à Carinarum iunctu dictus Carinæ, poſtea Cerolia.* hic autem niſi falſus, vt ſæpenumero, augur ſum, Ceroliam videtur indicare appellatam à κάρα, quòd ibi caput eſſet Sacræ viæ. Quòd autem quotquot menſibus ſacra in arcē per Viam ſacram dicit ferri Varro, id intelligendum crediderim de ſactis idulibus. nã idibus ſacerdotes ſacra in arcem ferebant rei diuinę cauſa. Ad eam fortaſſe conſuetudinem reſpexit Flaccus, cùm libro tertio, ode trigeſima ſcripſit,

—dum capitolium
Scandet cum tacita virgine pontifex.

Emendo etiam, *Nunc ſcribitur tertia litera c non b* Quintiliani auctoritate fretus: ſic enim ſcribit lib. 1. cap. 7. *Et Subura cum tribus literis notatur, c tertiam oſtendit.* nam cùm literarũ compendio ſcribebatur, & tanquam notabatur, Sue notatum Suburam ſignificabat. Lego proximè, *Quod ibi lucus dicatur ſagutalis, & larum Querquetulanum ſacellum, & lucus Mephitis.* Dicitur autē Larum querquerulanũm, vt Larum permarinũm apud Liuium lib. 40. qui ſunt vt vetus Lexicon interpretatur, *θεοὶ ἀκαμάτιοι*. Lares querquerulani dicuntur, quòd ibi querquerulanum fuiſſet. Cælius etiam mõs Querquerulanus à quernea ſilua vocatus fuit. Sed tamen quos Lares querquerulanos Varro appellat, propè eſt, vt Nymphas querquerulanas Pompeius vocare videatur. Emendo autem, *ſecundæ regionis Exquiliæ: alij has ſcripſerunt.* Nec longè hinc, *iamdiu enim latæ auaritiis viæ eſt.* atq; in his emendationibus non meam, ſed antiqui libri fidem obſtrictam eſſe volo. Cęterùm modò terriceps reperio in editionibus, modò terticepſos, modò in Volaterrano quarticepſis, modò in codice antiquiſſimo quarticepſois. Cùm autem inueniam quibuſdam in locis non quarticeps, ſed quadriceps, nec terticeps ſed triceps, tũ apparet non eam ordinē ſignificari, q̃ collium & iugorum multitudinem: quanquam quarticeps & terticeps legere malim, vel *quarticept, is,* & *terticept, is.* Iã, *dexteriore via in Tabernula eſt*, legere malim, vt ſuprà *ſiniſtra* auferēdi caſu, q̃ dexterior nominandi. Necnon & illud ſic lego, *Viminalis à Ioue Viminio, quòd ibi aræ ſunt, q quòd ibi vimina nata.* Coniicio autem, & fortaſſe, vt plerunque, futilis & vanus ariolus ſum, coniicio inquã legendum nõ multò pòſt, *aduerſum eſt Apollinaris, ædē Salutis:* vt Apollinaris collis intelligatur, in quo Apollinis ædes erat. Apollinis etiã vicus erat in vrbe Roma, cuius mentio eſt apud Victorem. Quod etiam ſcribitur, nõ longo inde interuallo *apud Turaculum ædificium ſolum eſt:* cùm auraculum reperiã in antiquo codice, vnius ſyllabæ ſupplemento auguraculum ſcribo. ſic vocatur Auguraculum. locus vnde augures auguria captabãt. auguraculum dicit eſſe Feſtus arcem, q inde auſpicarentur augurea. Victor auguratorium etiã collocat in Capitolio. ſunt & q è Carinis captata auguria tradant. auguraculum Græcè οἰωνιστήριον dicitur. Scribit Higinus in libro de caſtris metandis, in caſtris Romanorum fuiſſe auguraculum, quod Tacitus lib. 2. augurale vocat.

Lares querquetulani Lares permarini.

CAPVT XXXVI.

Harpocrates, Angeronia, Seia, Seſsia, & Segetia, Varro emendatur.

PErgam equidem per Varronem graſſari, & , ſi id conſequi potero, quædam eius viſcera non manu diuina tractans perſonabo, ſed Varro emendatur. ope

ope fortaſsis humana proſequar. ſcribitur in eo, libro 4. de lingua Latina, *itaque Nævius Balantium appellat*. hic ego à Balatu Balatium legendum affirmo, præſertim libro antiquo aſtipulante: quanquam ſine codicis approbatione, ſola poſſet analogia hoc obtineri aduerſus librorum pertinaciam. Scribo etiam, *quod in hac regione ſcriptum eſt germalenſis quinticeps*. Sacriportus enim à vetere libro non agnoſcitur, qui in quarta erat vrbis regione, non in palatina. Reperio & in rudectis, vt ita dicam, librorũ vetuſtate carioſorum, *Sic reliquæ triginta diebus ab his, quibus in tribuum libris dixi*. Etſi autem ſcriptura, quæ celebrata eſt per hominum ora & librorum publicorum monumenta, non ingrata nec iniucunda eſt, tamen peruetuſtam iſtam & rancidam exoletamque non indignam luce iudicaui, qua ad hanc ætatem caruit, in abditis bibliothecis ſemper ſepulta. Quicquid autem nonnulli homines obloquantur, nimium dediti librorum publicorum perfidiæ, audebo emendare, *Hi dei ijdem qui ab Aegyptijs Serapis & Iſis, etſi Harpocrates digito ſignificat, vt taceam*.

Harpocrates.

Ait enim Harpocratem, qui os digito premit & ſignat, per ænigma ſignificare, ne illa myſteria euulgentur & enuntientur. digitus enim eius ori adpoſitus ſilentium & taciturnitatem vel imperabat vel indicabat. hinc illud Catullianum in Gellium,

—Et patruum reddidit Harpocratem.

Eo quoque nomine Sigalion vocabatur. Auſonius epiſt. 12.

Et tua Sigalion Aegyptius oſcula ſignet.

Angeronia

Talis ferè apud Romanos erat Angeronia dea, quæ ſimulachrum ore obligato obſignatoque habebat. In antiquo lexico explicatur dea conſilij & temporum. Eius verba ſunt, *Angeronia, ὁ θεὸς τῶν βουλῶν καὶ καιρῶν*. Scribo porrò verſu cogente, *Inſinuans ſeſe ipſa anima*. in libro tamẽ ſcripto, *inſinuans* non reperio, ſed, *Alumnus pullus ipſa anima*. in quo & paulò pòſt reperio. *qui calor è cœlo*. Inuenio etiam, nec inuentum ſupprimo celóve, aut intercipio, ſed communem Mercurium veneror & reuereor, *quibus iuncti cœlum & terra omnis exgenuerũt*. Lego etiam, *animam æther adiugat*, vt clauſula ſit verſus trochaici: &, ſi teſtis producẽdus eſt, ita etiam à Nonio, niſi hallucinor, legitur. Hoc quoque ſic reperio perſcriptum, *Et Ennius terram corpus, quæ deperit, ipſam capere, neque diſpendi facere hilum*. ſolet enim interdum ſic poetarum verba proferre Varro, vt verſum euertat, aut mutilet. Rurſum, *Vbi nimius ardor, aut humor, aut interit, aut ſi manet, ſterile*. Lego etiam, *et horum iunctionis vis, Venus, comites, hinc: hinc victrix Venus*. nuptiales ait Veneris eſſe comites, vt ſuſpicor, ignem & aquam. Lego etiam, *ibant malaci*, vt molles ſignificentur homines: malacum pallium dixit Plautus in Bacchidibus, Sc. Quid ſi hoc. eodem modo & in Milite, Sc. Cohibete. malacam coronam ſumere: vt & ſcribere poſſemus ſi ab auctoritate librorum nobis recedendum eſſe putaremus, quod quidem nobis minimè nunc quidem faciendum eſſe ducimus. Cæterùm quinq; ſunt integri ſolidique trochaici verſus ex Ennio prolati, quorum principium eſt, *iſthic eſt is Iuppiter*: tantum ne varij, aut vatinij ſint, legendum eſt, *Aera quiq; ventus eſt*: &, *iſthæc propter*: &, *Qui mortales vrbes atque*. Lego non longè hinc, *Et dies & diuum, id eſt, cœlum. vnde ſub diuo: Dius fidius*. Dius autem fidius explicatur in antiquo libro *Διὸς υἱὸς ὁρκωμότης*, vt & à Varrone. eum qui iurabat ſub dium prodibat. Cicero apud Nonium, *Itaq; domi ritu noſtro, qui per Dium fidium iurare vult, prodire ſolet in compluuium*. Idem de quadã dea Plinius libro 18. capite 2. dicit, quam tamen non nominat, his verbis: Seiamq; à ſerendo, Segeſtam à ſegetibus appellabant, quarum ſimulachra in circo videmus, tertiã ex iis nominare ſub tecto religio eſt. Plinius manuſcriptus Seriam exhibet, quam Tertullianus Seiam vocat, Macrobius Saiam, vt Segeſtam Segetiam: aitque ſi quis nominaſſet Salutem Semoniam, Saiam, Segetiam, Tutilinam, ei ferias obſeruandas fuiſſe. Tertia autem illa dea, quam religioſum erat ſub tecto nominare, Tutilina, vt reor, erat. Adſcribam & illud Tertulliani de Circo, *Delphines Neptuno vomunt, columnas Seßias à ſementationibus, Meßias à meßibus, Tutulinas à tutelis fructuum ſuſtinent*.

Seia.

Seſsia.

Segeſtia.

CAPVT XXXVII.

Orcus, noctiluca, terra altera, fulguritus, ſurena, Varro emendatus.

EXponitur à Varrone libro 4. de lingua Latina, cauſa, cur Orcus dicatur, ſed neſcio quomodo ad eius verba obſurdeſcimus, vtiq; ego, qui ea non ſatis, vt ingenuè confitear, percipio duntaxat vt editiones loquuntur, quarũ vocem recitabo: *Quorum quod finis ortus, orcus dictus*. non ſatis hic animaduerto, cur ab ortu potius orcus dicatur, quã ortus ab orco, niſi violenta illa antiphraſis, & in paucis admodum probanda, hic recipiatur, qua ſuſcepta finis & modus non erit ex aduerſario originis ducendæ. Proponam ſcripturam antiquam, quæ etſi ne ipſa quidem ſatis dilucida eſt, tamẽ neſcio quomodo ad verum propius accedit, *Quorum quod finis Orcum, Orcus dictus*. quem dicimus Orcum genere virili, inferorum loca intelligentes, Varro in genere neutro Orcum appellat, ab eoque Orcum, id eſt, Plutonem nominatum putat. Orcum autem finem ſignificare quod ait, niſi fallor, aut eò reſpexit, quòd eo hominũ finis tendit, aut Græcis *ἑρκίον* ſeptum & ambitum ſignificat, & *ὅρκος* inter cætera vinculum. Quod noctilucam ait dictam eſſe Lunam, ex eo dicit, quòd eo cognomine Luna in Palatio colebatur, & noctu in eius tẽplo lampades lucebant. Vnde & libro 5. ſcribit, *Noctiluca lucere ab luce, quòd propter lucem amiſſam is cultus inſtitutus*. ſcripſit quoque eodem cognomine Horatius lib. 4. ode 6.

Orcus.

Noctiluca.

Rite creſcentem face noctilucam,

Erat,

Erat, vt coniicio, etiã apud Varronem in Marcipore noctiluca, fax vel lucerna, cùm scribebat, *noctilucam tollo, ad focũ fero, inflo, anima reuiuiscit.* Diana, vt ait, à duplici via nomen adepta est, quòd in altitudinem & latitudinem feratur, quasi diuia & diuiana. Nigidius tamen Dianam tanquam Ianam interpretabatur. Lego autem mox, *vel quòd est altera terra, vt physici dicunt.*

Altera terra.

nam vt Cicero in Lucullo scribit, Xenophanes habitari in Luna putauit, eamq́ue terram multarum vrbium esse & montium. hic igitur Varro Lunam terram esse quandã dicit, eámque lucẽtem. Cæterùm cùm ait Varro, *& omne quod nascitur, ignis scindit*, scindere valet penetrare, ingredi, penitus scribere. Denasci etiam in Varrone est mori & interire. *Et fulgur*, inquit

Fulguritum.

Varro, *quod fulmine ictum est*: lego, *Fulgur & fulguritum.* Plautus in Trinummo, Sc. Minus quindecim. *Nam fulguritæ sunt hic alternæ arbores.* Mox lego, *contrarijs dijs, ab aquæ lapsu lubrico Lympha: Lympha luturna.* nam Varro Latinè non Græcè loquitur, nec in Nympha lapsus apparet, primo dissimili elemento. sic mox, lymphæ comitię lego. In lacu porrò Cutuliensi insulã esse commemorat Macrobius lib. 1. cap. 7. quæ huc & illuc moueatur: nec tacet Dionysius lib. 1. [illegible]. Sed & oraculum idem loquitur, [illegible]. Meminit & breuiculum Sotionis. Lego mox, *à quo nuptiæ Neptunus dictus*: vt infrà, *fiber dictus.* Lego autem non procul hinc, *primum nominem alitem ab alis, volucres alij à volatu.*

Galeritus

Galeritus ab eo nominatur auis, quæ ab aliis galerita dicitur, κόρυδος à Græcis & κορυδαλλίς, à Theocrito ἐπιτυμβίδιος cognominata, quòd in capite tanquã tumulum gerere videatur. Etiam in antiquo lexico lego bardalam vocatam fuisse. Lego proxime in Varrone, *vt quædam Græca, vt grues* γέρανοι. Quòd si quis editionis est pertinax vindex & assertor, γίγαρτα multa significant, & γίγαρτον est [illegible], id est, guttur, γεργέριμος druppa, olea pulla vel nigra. sed de auibus hic loquitur, non de gregibus, & grex auis nomen Aristoteli (lib. 9. histor. animal. cap. 1. & 17.) & Herodoto (libro 2.) hic potius quàm grex scribi deberet. Grues tamen, vt principio dixi, Varronem suspicor scripsisse. *Vernacula*, inquit Varro, *ad similitudinem, vt surenæ, pectunculi, vnguei.* cùm in omnibus vitę partibus laudem mereatur ingenua verecundia, tum in tractatione literarũ vel maximè, ne impudenter, quod nescias, scire te affirmes & ostentes, & inuerecundo mendacio & te & alios in errorem pręcipites. Ego sine tormentis & fidiculis hic verum proloquar. Surena quid sit nescio. est Varroni nomen conchylij, nunquam tamen mihi antea fando auditi. nunc tandem licet, vt opinor, fasq́ue est post ingenuam confessionem coniecturas suas perscribere. Iudicaui *Venereæ* aliquando scribẽdum esse. sed frustra, cùm similitudo nulla rei sit: magis probarem mures vel murices. Sed cùm ab Isidoro ita scribitur, *Suris tribus modis dicitur, vt testudo, ac peloris & coclea. Nam & quæ edimus, & vbi caro inest, & vtrunque dicitur peloris*: surenam à suri & suruli similitudine interpretemur, nisi *striatæ* legamus.

Surenæ.

LIBRI VIGESIMI FINIS.

ADRIANI TVRNEBI ADVERSARIORVM LIBER VIGESIMVSPRIMVS.

CAPVT I.

Varro emendatur: Sodales aruales, titiæ aues, clarigatio, cohors.

N Varrone, (nã vt instituimus & cœpimus, eum peruolitamus, potius quàm per uolutamus) in Varrone igitur libro quarto de lingua Latina cùm scribitur, *vt querquedula, terceris*: in libris non prælo, sed manu scriptis reperio, qđ pro meo non vendito, nec alioqui ostendo, *ceteris*. Est Græcis auis λάταξ, est & [illegible], quæ an ad hanc notationem pertineant, potius aliorum prudentię committendum putaui, quàm meę temeritati arbitrium iudiciumque arrogandum. Ait Varro, *sic in Latio nominati lytra & fiber.* ego lutra scribendũ existimo de Varronis sententia: nam quod ei placeat, hoc tempore videndum est, non quod alij censeant. existimat enim à luo, quod est soluo, lutræ nomen inditum esse. quanquam si quis per y Græcum scribat, à λύω deducet eodem sensu. sed Varro non tam ad Græcã etymologiam, quàm Latinam notationem videtur attendisse. In libro veteri lira scribitur, quasi librarius lua scribere voluerit, lutra tamen probo. Ibidem, *Qui rectè consulat consul fiat.* in antiquo libro reperio *consulciat*, qđ genus verbi, si probum est, significabit idem ferè quod consulere: sin displicet, *consul fiat*, ne claudicans sit Iambicus, scribendum erit. omnino legere malim consulciat, vt sit Rempubl. cum ciuibus aliisque magistratibus fulciat. Erit fortasse qui vocem dirimendam censeat, & *consul ciat*, legat, vt sit, consul nos impellat & ciear ad Rempub. defendendam: cui equidem argutiæ non multum tribuendum puto. Lego mox, *ergo prætorum est præire*. libenter etiam, *iuri & exercitui*, potius scriberem, quàm *iure & exercitu*. nam infrà in dandi casu loquitur, quẽ & sententia postulat. Pro Tatiensium, quod equidem probo, reperio Tatium, vt apud Propertium libro 4. elegia 1.

Hinc Tities, Ramnesq; viri Luceresq; coloni.

Eodem Varronis lib. in Pontificibus à prælo manus discrepat, cuius hic ego scripturã proponam, *Pontifices Scæuola Quintus pontifex Maximus dicebat à posse & facere, vt potificet*. quam quidem verissimam esse certũ habeo. Prænomen hic postponitur, vt & apud Catullum, epig. 10.

Meus est sodalis Cinna Gaius.

& apud Ciceronem libro 3. de Legibus, Stolo Caius. In fratribus arualibus lego, *sunt qui à fratria dixerunt. Fratria est Græcum vocabulum partis hominum, vt Neapoli etiam nunc.* Erant & Iudices qui de agrorum finibus cognoscebant, mutuatitio nomine de fratrum arualium vocabulo, aruales sodales appellati, quod ita in antiquo lexico scribitur, *Arbares scodales* [illegible]. Sed cùm ista Sphinx ænigmata sic balbutiret, vt intelligi non posset, extitit Ludouicus Rusardus Iurisconsultorum elegantissimus, qui istam eius infantiam & balbutiẽ perciperet, & mihi indicaret. Sodales titios Varro dictos ait esse à titiis auibus, sed illæ aues cui hodie aucupi notæ sunt? Equidem esse neminem puto, qui eas magis cognoscat, quàm spinturnicem hominibus ignotam, vt Plinius libro 11. capite 10. censet, sed diuersam vtique à bisturnicia Marcellini, quę in quadrupedibus numeranda est, vt & capreolus & bubalus, à qua & bisturnicios equos, vt opinor, appellauit Vegetius in libro de re Veterinaria: vbi tamẽ melius bistruritij edi multi censent, me non improbante. Vetus interpres Persij in illum locum satyrę 1. *Ingentes trepidare Titos*, à ritis Titos vocatos dicit. Seruius in 1. eclog. Virgilij dicit palumbes vulgò appellari tetas. Isidorus, *Palumbes*, inquit, *eò quòd sunt fartæ pabulo, quas vulgus tetos vocat.* An hæ sint titiæ aues, intelligentioribus & doctioribus iudicandum relinquo. In ferialibus ait, desitum esse per eos bella indici, cùm ipsius ætate ad res reperendas iam non mitterentur, sed tantum fœderibus faciendis interuenirent. Res autem repetere erat clarigare. Sed quoniam homines eruditissimi negant clarigationem esse hominum prehensionem & pignorationem, quod ἀνδρολήψιον Græci vocant, iusque hominis prehendendi & abducendi, placuit istum errorem eripere. nam Liuius hoc sensu ita loquutus videtur libro octauo, *vt eius, qui cis Tyberim deprehensus esset, vsq; ad mille passuum pondo clarigatio esset.* In antiquo quoque lexico sic clarigatio exponitur, ἐνεχυρασία,

Varro emẽdatur.

Aruales sodales.

Titiæ aues.

Clarigatio.

σύγχορτία, ὁμορία, σύγχορτεῖν, ἀγρανός. Lego non Cohors longè apud Varron. *Tametsi cohortem in villa Hypsicrates dicit esse Græcè χόρτον apud poetas dictam.* Hypsicratis historici Amiseni mentio est apud Lucianum in Macrobijs, qui & aliquid hisce de rebus scribere potuit. Hypsicratis etiam grammatici libro 16. capite 12. Gellius meminit, qui de vocib. Latinis è Græco ortis scripserat. Cæterùm grammatici Græci illud Homericum αὐλῆς ἐν χόρτῳ, de septo & ambitu chortis interpretantur, à qua etiam significatione illud Euripidis in Andromacha videtur manasse σύγχορτα ναίων πεδία, id est vicinos & finitimos agros.

CAPVT II.

Seminium, Vbi enim, Vacillo, & quædam in Lucretio obseruata.

Seminiũ. ALIVD semen, aliud seminium quibusdum esse videtur, nisi fortè bis idem Æschyli more & Homeri locutum Lucretium opinamur, cùm lib. 3. dixit,

Si non certa suo cum semine seminioq́;,
Vis animi pariter crescit cum corpore quoque.

quod sanè non censent, satiusquè putant ista distingui, quæ origine & propinquitate significationis videntur cohærere & eadem esse. Esse igitur semen credunt illam materiam genitalem, vnd animalia oriuntur, plantæq́;, resq́; inanimæ, si quis elementa earum semina vocare velit: at seminium, sobolem dicunt esse ipsam & fœtum. id adeo ex eo sciri posse existimant, quòd ibidem seminiũ leonum Lucretius dicit, leonum sobolẽ & genus indicãs,

Denique cur acris violentia triste leonum
Seminium sequitur.

Seminium tamen apud Plautum semen est, in Milite, Sc. Iamne est. *Non,* inquit, *hic suo seminio quamque porculenam impartiturus est.* quanquam & pro prole intelligi posset, vt apud Lucretium libro 2.

Hæc aliquo sine seminio grauiore coorta est.

Atque vocabulum videtur rusticum fuisse, vt è Varrone l. 2. c. 3. de re Rustica apparet, & Lucretius duobus verbis idem locutus est, cùm semen & seminium posuit. Sed in eo Lucretij libro, nisi fortè sensum non percipio, quod procliue est, reposto non reposta legendum est, cùm scribitur,

Maternis etiam membris aluoq́; reposto,
Discidium nequeat fieri sine peste maloq́;.

de fœtu enim loquitur, qui maternis continetur visceribus, & in aluo repositus est. nunc reposta scribitur, è quo non magis idoneum sensum eruere possum, quàm è pumice aquã Vbi enim haurire. At verò *vbi enim* eodem in libro more Græco vsurpatum est, vt ἐὰν γὰρ, quod significat cùm enim, id eius exemplo subiecto magis patebit,

—*vbi enim,* inquit, *propellere membra,*
Corripere è somno corpus, mutareq́; vultum,
Atq; hominem totum regere ac versare videtur:
Quorum nil fieri sine tactu posse videmus:
Nec tantum verò sine corpore: nonne fatendũ est
Corporea natura animum constare animamq́;?

id est, Cùm ista facere videamus animũ, nónne corporeus erit? At alio loco *vbi* positum est in sua vsitata significatione, sed tamen ita collocatum est, vt de mendo suspectum sit,

His vbi me rebus quædam diuina voluntas
Percipit atque horror:

quod sic explicandum censeo, In quo loco, & in qua philosophia tua, ob has res ita à te explicatas diuina quadam ingenij acie, eximia voluptate captus teneor, & velut venerabundus & reuerentia cuiusdam numinis religiosa perfusus horreo. Harmoniæ autem nomen cùm ait falso delatum Heliconis, demonstrat harmoniam esse musices, quæ à musis Heliconiacis nomen consecuta est, quod nomen harmoniæ reddendum idem ait organicis. sic autem appellantur musici, qui cantibus instrumentorum vtuntur. nam & ea musices species, organica vocatur. Cùm autẽ ibidem scribit,

Tum quasi vacillans primum consurgit: Vacillo.

syllabę vim adfert, quam contra naturam breuem proceram facit: sed eadem ferè licentia tendit liquidum, in quo tamen tum audiri debet ita sonans *u*, vt in viuido, quasi licuidum, aut si vt tenue dissyllabum efferretur *u* consonante: aut vaxillans erit legendum ea deductionis ratione à vacillo, vt à pauculo pauxillum: aut geminato *c* vaccillans legendum, vt in antiquo libro reperio.

CAPVT III.

Albatus, pullatus, cespes viuus, obesæ aures, Tityrus.

LAutissimus quisque apud antiquos albatus erat, prętertim diebus festis, pauperes Albatus. potius pullati. hinc pullata turba, & pullatus Pullatus. populus, vt apud Calpurnium eclog. 7.

—*sed mihi sordes,*
Pullaq́; paupertas, & adunco fibula morsu Obsuerant.

Idem de popularibus, id est, de loco vnde populus spectabat,

Venimus ad sedes vbi pulla sordida veste
Inter fœmineas spectabat turba cathedras.

Contrà de magistratibus & equitibus,

Aut eques, aut niuei loca densauere tribuni.

Iuuenalis sat. 10.

—*niueosq́; ad fræna Quirites.*

Pales dea pastorum mutatione elementi à pariẽdo nomen habet, quasi Pares sit: argumento est, quòd eius feriæ, natalis scilicet vrbis, Parilia & Palilia dicebantur: sed & Calpurnius attributione mutationem demonstrat, ead. ecloga scribens,

Aut fœcunda Pales, aut pastoralis Apollo.

alij tamen in alia sententia sunt, vt à me antè scriptum est. Vere solebant antiqui re diuina

Pali, Lari Faunoque facta, sua peccora, priusquam hibernis educerent stabulis, lustrare, & interdum pręmium pastoribus fistula certantibus proponere: Calpurnius 7. eclog.

Nam dum lentus abes, lustrauit ouilia Thyrsis:
Iussit & arguta iuuenes certare cicuta.

Iterum 5. eclog.

——tepidos tunc hostia cultros
Imbuat, atque etiam, dum viuit, ouilia lustra.

Vt autem in castris cespititium tribunal excitabant duci, vnde ad milites verba faceret, cu Cespes uiuus. ius rei exempla passim occurrunt: ita cespititiam aram rustici excitabant & focum: cespesque loco foci aræque erat, Horatio teste lib. 3. od. 8.

Positusq; carbo in Cespite viuo.

rursum lib. 1. od. 19.

Hic viuum mihi cespitem.

& Calpurnio 5. eclog.

——tu cespite viuo Pone focum.

nam cespes in ara ponebatur, isq; viuus recésque è terra excisus, vt ad purificationem viua vrebantur aqua. Compitalia & ludi compitalitij fiebant à magistris vicorum, vt ostendit in Pisonem Asconius. magistrum igitur cùm dicit Calpurnius, vici intelligere debemus, rustici tamen tum, non vrbani: eclog 4.

Vt quoque turba boni plaudat saginata magistri,
Qui facit egregios ad peruia compita ludos.

Ter pede terram ferire pro saltare à poetis nô rarò dicitur: Flaccus lib. 3. od. 18.

Gaudet inuisam pepulisse fossor
Ter pede terram.

Idem de iâbico carmine dicitur, quòd, quanquam senos reddat ictus, tamen ad tres percussiones insignes redigatur lib. 1. sat. 10. *Pollio regum Facta canit pede ter percusso*, scripsit Horatius. At Calpurnium, *——ecce per illum,*

Seu cantare iuuat, seu ter pede leta ferire Carmina,

dixisse perspicuè de heroico carmine intelligimus. Acutæ aures. Acutas aures pro acribus & iudicij intelligentis dici animaduerto: Calpurnius,

Quicquid inest, silue stre licet videatur acutis
Auribus, & nostro tantum memorabile pago.

sic acutas nares dixit Flaccus lib. 1. saty. 3.

——minus aptus, acutis
Naribus horum hominum rideri possit.

Obesæ nares. contrà obesæ aures iudicij nullius, aut obtusi & hebetis habentur: Idem Calpurnius,

Rustica credebam nemorales carmina nobis
Concessisse deos, & obesis auribus apta.

Id ex eo, quòd pingue pro stupido & bardo tardique ingenij à Latinis poni consueuit. Tityrum pro Marone aliquoties à Calpurnio poni animaduerti: id credo quòd Ecloga prima Maro Tityrus est,

Tityrus, inquit, hanc habuit, cecinit qui primus in istis
Montibus Hyblæa modulabile carmen auena.

Iterum, *——qualis qui dulce sonantem*
Tityron è siluis dominam deduxit in vrbem.

CAPVT IIII.

In lente vnguentũ, suppara, flagellare annonam, strangulare diuitias, mare dormit, virga somni.

In lente unguẽtũ. IN lenticula vnguentum, prouerbium est notissimum, & in hominum sermone frequens: non tamen satis intellectum. mihi eo nihil aliud significari videtur, quàm in tenuiculo apparatu & victu, vt in lenticulæ pulmento, non esse locum vnguentis, quibus in lautis opiparisque conuiuijs vti solebant. Quin & cibis vnguenta solebant admiscere nonnunquam, quod in lentis pulmento faciendum non est ob edulij vilitatem tam pretiosa condimenta non desiderantis. Aristoteles li. de sensu & sensibili, *διόπερ γὰρ … σκώπτων Εὐριπίδην φησίν,*

ὅταν φακῆ ἕψετε, μὴ 'πιχεῖν μύρον.

Sed cùm, vt errones, imo verò vt profugi Scythæ, incertis sedibus vagemur, alia adicribemus. Suppara non tam vela fuisse videntur, Suppara. quàm velorum quædam supplementa, & summæ partes, quæ supra ipsa vela & antemnam expandebantur: quòd, vt opinor, sursum pateretur: Lucanus lib. 5.

——summaq; pandens
Suppara velorum perituras colligit auras.

Papinius 5. sil. *——vos summis annectite suppara velis.* Suppara autem in alto mari & pelago pandebant aliæ naues, cùm terram legebant, colligebant & substringebant: solæ Alexandrinæ naues supparis passis in portum perueheba ntur: Seneca lib. 11. epist. 78. *solis enim licet supparum intendere, quòd in alto omnes habent naues. nulla enim res æquè adiuuat cursum, quàm summa pars veli: illinc maximè nauis vrgetur. Itaque quoties ventus increbuit, maiorq; est quã expedit, antemna summittitur: minus habet viriũ flatus ex humili. Cùm intrauere Capreas & promontorium, ex quo, Alta procelloso speculatur vertice Pallas, cæteræ velo iubentur esse contentæ, supparum Alexãdrinarum insigne indiciũ est.* Flagellare annonã. Flagellare diuitias & flagellare annonam dicuntur, qui magnas arcis clausas opes tenent, & horreis fruges, quod inuitas velut verberibus & carceribus coercitas erumpere foras non sinant, quod in annonas qui faciunt, eam duriorem reddunt & onerant coemptis vndique frugibus, & in horreis reconditis, qui & dardanarij vocabantur, quasi veneficio in horrea sua fruges contruderent, & annonam premerẽt, vt carmine aliò messes traduci opinio erat. Dardanarius in vetere lexico exponitur *παντοπώλης, παντοπωλάδιον, σιτοκάπηλος.* Vt autẽm flagellare opes dixit Martialis lib. 2. epigr. 10. ita Papinius strangulare; quod verbum confirmat interpretationem meam, quòd tanquam inuitæ & constrictæ retinerentur cõstipatæ, vt quòd respirare nequirent, suffocarentur, 2. silu. Strangulare diuitias.

Non tibi suppositas infoelix strangulat arca Diuitias,

Etiam mare noctu velut quiescens, positis vndis pronum & acclinatum terræ tanquam ad soporem, finxit poeta Papinius lib. 5. silu. Mare dormit.

—— & terris maria acclinata quiescunt.

nam poetæ etiam mare dormire fingunt, vt Maro li. 4. *Silueq; & sæua quierant Æquora*, quod de sil-

de ſiluarum & maris animātibus eriam intelligitur. Populi illi, qui Oeram monrem ab ortu habent, inde oriri ſolem & ſidera putant, quod, vt opinor, primus, qui illis in tractibus vixit, carminibus ſuis celebrauerat Orpheus, quem certatim alij ſequuti ſunt: Maro Eclog. 8.

Tibi deſerit Heſperus Oetam. Papinius 5. ſil.

—totidem Oetææ Paphiæq; reuiſunt Lampades

Virga ſomni. Non aſſentior ijs, qui ad ſolis equum Æthonem hoc referunt. Virgam tribuebāt ſomno: qui feriēs homines, ſoporem inducebat: Papinius ibidem,

—extremo me tange cacumine virgæ.

Maro 5. Æn. ramum ei tribuit, quem ſoporatum vi ſtygia ſuper vtraque tempora Palinuri quaſſaſſe dicit, alij etiā ei cornu tribuūt. Quibus quid accidit mali, illi ſe in deos aliquid commiſiſſe putant, vt ſe eorum ſacra polluiſſe, lucos ingreſſos eſſe, de fontibus ſacris & inconceſsis bibiſſe: Papinius in epicedio filij,

—quas inceſtauimus aras?

Nunquid inacceſſo poſui veſtigia luco?

Num vetito de fonte bibi?

Hos inter legendum veluti floſculos hinc inde libauimus, apiculas imitati, quę prata peruolitantes varijs inſidunt herbis, inde dulciſſimam mellis annonam parantes, quarum varietatem imitamur, operis dulcedinem inimitabilem nobis eſſe confitemur.

CAPVT V.

Symphonia Lyſonis, Coſſutianæ tabernæ, & quædam in Cicerone emendata.

Cicero emēdatur. LIBRO epiſtolarum Ciceronis 16. epi. 17. ſcribitur, *Demetrius ad me venit, quo quidem comitatu, ἀφωμίλητα ſatis ſcis.* equidem illud ἀφωμίλητα, ne quid diſsimulem, non intelligo: & parum conuenire ſententiæ exiſtimo. Apud Heſychium tamen reperio, ἀφιλεταίρως, ἀφωμίλητα. vel ſſem qui multum ſtudij in ijs epiſtolis poſuēre, noſtrum hic laborem ſubleuaſſent. ego verbum Latinum huc intrudere mallem *ac familia.* ſi tamen ἀφωμίλητα propter librorum auctoritatem probabitur, ſignificabit ſe abſtinuiſſe Demetrij comitatu & conſuetudine. attamen quod in veteri libro vidi, quàm proximè accedit ad ſcriptionem noſtram. in quo libro proxima epiſtola legebatur pro *tibi διαφώνησιν gaudeo profuiſſe*: Tibi ἀναφώνησιν. nam vocis exercitationem & exclamationem Galenus & Aurelianus multis morbis adhibent. Sed & pro ἀλουσίαν, erat ἀνοσίαν: pro τρῖψιν, τρίψιν, id eſt frictio, qua in recreandis ex ægritudine hominibus ſæpe vtebantur medici. Conficere profeſsionem, eſt profiteri rem ſuam eſſe, & edere numerum eius, vel modum, vel æſtimationem apud magiſtratum, vt in cenſu, quod vicaria etiam alterius opera fieri interdum, auctoritatem dum præſtaret, poterat: Cicero epiſt. 22. lib. eiuſd. *tu verò confice profeſſionem ſi potes.* Epiſt. vltima lib. 16. *nam iſti duo vix ſunt digni quibus alteri Ceſenna, alteri Coſſutianarum tabernarum fundamenta credas.* ait conſules tam diſſolutos & languidos eſſe, vt alteri non modò non tota Reſpublica aut prouincia cōmittenda ſit, vt vix oppidum vnum commodè adminiſtraturus ſit: alterum autem multo contemptiorem abiectioremque facit, cui vix Coſſutianarum tabernarum dicit committēda fundamenta: nedum prouinciam magnam ac fortaſſe tum Romæ illę ædificabantur. Tabernæ hæ fortaſſe Coſſutiæ illius fuerunt, quæ prætextato Cęſari deſponſata fuerat, aut alicuius ipſius propinqui. ſic Ceditiæ tabernæ ſunt apud Feſtum. Epiſt. 9. eiuſd. lib. *Symphoniam Lyſonis velim vitaſſes*, ſignificat paulò liberalius cū Lyſone Tyronem indulſiſſe ſibi, cùm ſe morbum effugiſſe putaret, & ſymphoniæ cantu in conuiuio cùm recumberet delectatum in recidiuam delapſum, quæ quartam attulerat hebdomadem. ita ex ſymphonia cōuiuium intelligit, in quo ſymphoniaci pueri cecinerant. *Teq; nobis incolumē ſiueris*, pro pręſtiteris ibidem legi in veteri exemplari, quæ quidem obſeruatio, etſi leuis eſt, tamen ne prætermittenda quidem fuiſſe videtur. ſed ſi quis ea offenditur, deleat: ita ſine magno detrimēto morem geret animo ſuo. In eodem reperi, *habui noctem plenam timoris, ac miſerius, tuis literis nihilo ſum factus certior.* illud *miſerius* valet, quod miſerius. Eodem in exemplari epiſtola 9. ſcribebatur pro *ad iiij.* a.d. iiij. quod eſt, ante diem quartum, & in ſequentibus temporis deſignationibus eadem erat ſcripturæ conſtantia. ſed & pro, *vſq; ad ix. K.* in eo planè notatum erat, *vſque ad a.d. ix. K.* quod eſt, vſque ad ante diem nonum K. quæ ſcripturæ & fideliores & elegantiores ſunt. etſi enim illam alteram quæ recepta eſt, non damno: hanc tamen frequentiſsimam ſcio, & ab auctoribus Gręcis ad verbum explicatam, vt in Geoponicis, & Græcis principū edictis & conſtitutionibus.

Conficere profeſsionem. [margin note beside "minibus ſæpe vtebantur medici. Conficere"]

Coſſutiæ tabernæ. [margin note beside "taſſe tum Romæ"]

Symphonia Lyſonis. [margin note beside "pud Feſtum. Epiſt. 9."]

CAPVT VI.

Epodi, ſacra vatum, domina.

Epodi. CVR Epodon liber appelletur ambigi video: ac ſanè quibuſdam probabile videtur, quomodo orbis Lyricorum ſuæ ſunt conuerſiones, quibus pares reuerſiones reſpondent (στροφὰς ϗ ἀντιστροφὰς vocant) demumque ijs ſua epodus accinitur: ſic àccini libris Carminum & tanquam ſuecini librum Epodon: quaſi illi libri incentiui ſint, hic ſuccentiuus. equidem non eo inficias veriſimilitudine niti hanc ſententiam, ſed tanti apud me veterum auctoritas eſt, vt quod illos voluiſſe videam, id maioris apud me ponderis ſit. exiſtimo igitur libro epodon à verſiculis alternis, qui maioribus iuſtisque numeris adiunguntur, nomen quęſitū. minuti enim illi verſiculi etiam per ſe poſiti, epodi nomine celebrātur.

vt constat è Mario Victorino ita scribente, *de hinc epodus sui generis, Arboribusq; comæ.* Ausonius epist. 17. *Libello tamen apologorum antetuli paucas epodos studio in te obseruātiæ meæ impudentissimos.* Deinde versiculos minutos subijcit,

Perge o libelle Sirmium,
Et dic hero meo ac tuo,
Aue atque salue plurimum.

Iterum epist. prima,

Dactilicos, elegos, choriambum. carmen, epodos.

Ibidem,

Perfer in excursu vel ter iuga millia epodon.

Hermogenes, [illegible Greek]. Victorinus horum versuum inuentionem tribuit Archilocho, *Quorum sicut & aliorum complurium auctor, & parens fertur Archilochus, singularis artificij in excogitandis & formandis nouis metris, qui primus Epodos excudit.* Ergo eum imitatur in Epodis Horatius, vt antè diximus. Hephæstion autem Epodos esse dicit, cùm longiori versui versiculus subnectitur, [illegible Greek]. Est igitur iudicatu perfacile, ex istis modis, id est versiculis, nomen esse libro inditum. Cur in prologo,

Sacra uatum.

Ad sacra vatum carmen affero nostrum,

Persius dixit? Nempe quòd se poetæ sacros dicunt,

At sacri vates & diuum cura vocamur,

inquit Ouidius 3. Amor. eleg. 8. & de Silio Martialis lib. 7. epig. 62.

Sacra coturnati non attigit ante Maronis.

Et se poetæ vt sacerdotes sacra ferre solēt prædicare. Maro 2. Georg.

Me verò primum dulces ante omnia Musæ,
Quarum sacra fero.

Quod enim de Camœnarum æde afferunt, vt verum sit, tamen ad sententiam Persij non facit. Non solum amatores amicā suam dominam vocare solebant, sed & eodē nomine augustæ & reginæ vocabantur, id est, imperatorum & regum vxores. Maro 6. Æn.

Dominæ.

Hi dominam Ditis thalamo deducere adorti.

Martialis lib. 12. epig. 52.

Non aliena videt, sed amat Proserpina raptas:
Iste tibi dominam conciliauit amor:

id est, Proserpinam vxorem Plutonis. sed & in vniuersum vxores omnes sic vocantur, vt è quodam Senecæ loco intelligi potest. Martialis lib. 11. epig. 9.

De palatinis dominæ quod serica prælis:

id est, augustæ.

CAPVT VII.

Testamentum de tortorio, serpirastra, saccone, Oppij ex Velia.

Testamētū de tortorio.

IN septimo ad Atticum lib. epist. 2. testamentum Curij vrbani & lepidi hominis de tortorio esse puto, velut si de seruis tortis testamenti tabulas fecisset Curius, quos seruos tum heredi relinqueret vel cuipiā legaret: atque inde venustas est & lepos quæsitus: quis enim fureiferum vellet sibi legari, aut testamento relinqui. Tortorium autem ea est elatum forma qua fundi solent, vt Tusculanum, Laterium: ex eo genere seruitiorum nemo libertate donatur. vnde meritò exliberum fecit Atticum, vt aliter etiam hunc locum quàm antè fecimus explicemus. Me, inquit, extra vacuum, quòd scilicet nihil esset, quo in vacuum venire possem: vel cùm ante te suum seruum, aut certè libertum censeret, te fecit exlibertum: nec tamen protinus, vt ita sit, me in vacuum venire voluit, seque pro liberto aut cliente à me occupari. Scio de porto Romam à doctissimis emendari, nec improbo: interim tamen, quod scriptum est, explico. Porro serpirastra cohortis epist. sequente appellat, homines auarissimos & sordidissimos, quales erant prætorum & proconsulum comites, velut omnia radentes, atsimiles rastris per humum serpentibus & radentibus: iocoseque sic appellauit, ad illa interim alludens serpirastra, quę geniculis infantium adminicula iuuandi gressus causa alligata adhibebantur, ne compernes fierent. Epist. 12. lib. eiusd. ænigma Oppiorum ex Velia, quod obscurius Platonis numeris ait, de pecunia erat, vt subodoror, mutua. nam Oppijs fortasse pecuniā debebat, qui Veliam vrbis locum incolebant. Oppios enim mox dicit de Velia saccones, à saccis pecuniæ. vt enim à bucca bucco, à pera pero, à Diusis Diuso: sic à saccis sacco deducitur. Oppius quoq; res & rationes Cęsaris procurabat, cui Cicero pecuniam debebat. In eo autem ænigmate enodando diu æstuauerat, quod & fatetur sic scribens, vt emendandum arbitror, *de Velia saccones dicis: in eo æstuaui diu.* non vt excusum est, *in eo est tu aut diu.* ineptus hic multis fortassis videbor, & reprehendar, qui sperauī me eruere è latebra posse, quod vix Ciceroni tandem ipsi patuit: sed nec me ad veram euasisse coniecturam prędico, nec quisquam omnium tam animo non candido esse debet & improbo, vt laborem alienum ingrata malignitate potius prosequatur, quàm prompto & secundo fauore excipiat. aliquid pro nostro mediocri captu in medium studemus conferre: si voto facultas non suppetit, tamen cum dijs immortalibus in sanctissimis puluinaribus & sacris bonam voluntatem sine sumptu plerunque approbemus, eandem à nobis sibi emensam vel sine effectu boni iuuenes boni consulere debent. Sed vereor ne qui à me depellere criminationem volo, eam prouocem & irritem, accusandis quorundam obtrectatorum vitijs, si quo me rapit nunc animi impetus, sequar.

Serpirastra.

Oppij ex Velia.

Saccones.

CAPVT VIII.

Cicutæ, Bionei sermones, Versantur intra penetralia Vestæ, apud Horat. lib. 2. epist. 2.

Miram

MIRAM quandam medicinam facit Horatius, quę homines insanos malo veneno purget, cùm scribit lib. 2. epist. 2.

Cicutæ.

Quæ poterunt vnquam satis expurgare cicutæ? constat enim in medicamentis lethalibus cicutam numerari, non salutaribus, cùm frigore perimat. nam quod Persius sat. 5. scripsit,

—quam non extinxerit vrna cicutæ.

ad eius frigus retulit. aut igitur cicutas pro herbis medicatis purgantibusque posuit, in quibus omnibus virosus quidam inest succus malo medicamento proximus, vt & medici vltrò fatentur: vt vicissim etiam ipsum elleborum Plinius venenum vocat li. 10. c. 23. de coturnicibus scribens, *coturnicibus veneni semen gratissimus cibus.* Aut cicutas dixit respiciens ad ferulaceos & cicutis similes ellebori caules cauos, vt ex cauliū ellebori cicutis elleborum cicutas ab eo appellatum credamus: vt & poeta Maro 2. eclog. cicutas appellauit fistulæ septemplicis cera compactas cannas. sed &,

Elleborus.

—Anticyras melior sorbere meracas,

multo incredibilius & inopinatius 4. sat. Persius dixit, insulæ nomen elleboro tribuens, quod tamen Græcorum fecisse exemplo potest videri, qui sesamoides, quod & elleborus albus vocabatur, ἀντικύρικον appellabant, vt est apud Hesychium, & Dioscoridem. Verisimilius omnino fit, eum sermone satyrico & iocoso, cui assueuit, vsum esse, & ad medicamen totum insaniam elleborum cicutam vocasse, vt venenum: aut venenatam speciem pro specie medicata ilocaliter & mordaciter posuisse. In eodem autem sermone,

—metuens pendentis habenæ,

non tam est metuens lora, quibus cædi serui solebant (quanquam sic accipi potest) quàm metuens vincula, quibus ad trabem alligari serui cædi pendentes solebant more Romano, vt ab Acrone dicitur: cuius consuetudinis multa sunt in Plauto impressa vestigia. illud quidem Terentij in Eunuch. act. 5. sc. 7. sic id declarat, vt dubitari non possit:

· *Tu iam pendebis, qui stultum adolescentulum Nobilitas flagitiis.*

Carmina autem compono, de se Horatius dicit, atque odas & melicos versus significat: vnde & mox subijcit, *Discedo Alcæus puncto illius.* Alcæum enim lyricum potissimum sibi ad imitandum Horatius proposuerat. Non reperio autem vsquam, quod à Porphyrione scriptum est, Bionem patrem Aristophanis poetæ fuisse, cùm vno omnes ore Philippum eum appellēt, nec Laertius qui decem eius nominis memorat, in eis Aristophanis patrem ponit. verisimilius est igitur, vel de Bione Boristhenita, vt Acron scribit, & ipse existimo, Horatium intellexisse, cuius libri melle & felle iocoso conditi fuerant: de quo & à Cicerone scribitur lib. 3. Tuscul. *in quo facetum illud Bionis.* vel de Bione filio Æschyli, quem & ipsum tragicum fuisse Suidas refert. nominat & Bionem tragicum ex eorū numero tragicorum, qui sunt tarsici dicti, Laertius. Ego tamen veriorem Acronis crediderim sententiam. Ac fortasse Bioneos sermones dixit, oculos ad Sermonum suorum libros interim reflectens. Inquit Flaccus,

Bionei sermones.

Audebit quæcunque parum splendoris habebunt.

valet, illud audebit, In animū inducet, volet, sustinebit: vt apud Maronem 8. Æneid. *Aude hospes contemnere opes.* latet tamen etiam nescio quis facinoris ausus. versari enim adhuc intra penetralia Vestę verba dicit, velut in tuto constituta & inspoliato asylo, vt attingi non debeant, nec lędi, loci sanctitate & religione defensa. nam è templo & penetrali Vestæ nefas erat extrahi, vt reor, ac ne eò ingredi quidem licebat, præterquam pontifici & vestalibus: sed & supplices, ad quos potissimum allusit, ad Vestam priuatam & focum sedebāt, quod religiosum & sanctissimum supplicandi genus erat: Thucydides lib. 1. de Themistocle supplice, τὸν παῖδα αὐτῶν λαβὼν καθίζεσθαι ἐπὶ τὴν ἑστίαν. Eadem epistola,

Intra penetralia Vestæ.

Nunc Satyrum, nunc agrestem Cyclopa mouetur.

insolenter penè hoc dictū esset, nisi apud Græcos multæ eius generis paterent formulæ. vt igitur illi κινεῖσθαι σίκιννιν dicunt, sic moueri Satyrum dixit, quod est, vt ita dicam, motum Satyri & saltationem moueri & saltare. De Satyrorum saltatione dixit Maro eclog. 5.

Saltantes Satyros imitabitur Alphesibœus.

CAPVT IX.

Frena Peletronij Lapithæ, Actius Apollo, Indi.

DOctissimorum scriptorum, qui vel solo nutu in sententiam omnes possunt traducere, longè alia mens est in explicatione Virgiliani versus 3. Georg. quàm grammaticorum. sed versum proponam,

Frena Pelethronij Lapithæ gyrosq; dedere Impositi dorso.

Frena Pelethronij Lapithæ.

censent grammarici primæ tribus à Lapithis Pelethronijs, qui Pelethronium mōtem Thessaliæ incolebant, vbi & oppidum eiusdem nominis erat, primum domitos equos fuisse: sed Plinius l. 7. c. 56. Pelethroniū hominis nomen proprium interpretatur, qui frenis & stratis inuentis primus equos domuerit, quę eadem Solini sententia est. Plinij verba sunt, *Frenos & strata equorum Pelethronium.* sic gignendi casu accipiēdum erit, Pelethronij frenos equo impositi & equitantis gyros dedisse, equumque consuefecisse, superbos gressus glomerare. annotant locupletes grammarici Pelethronium epitheto appellatum Chironem, quòd in Pelethronio educatus sit: alij à medicamētis: vnde & loco nomen medicatis abundāti plantis. Nicander,

ὅσσα ἐνὶ ὄρεα πάντα μετ' ἀνδρὶ χορὶ ταμέσθαι.

Idem de loco, Πηλέθρόνιον νάπος ἔχων. Illud verò magis mirandum, quod cùm Maro, *At Chalybes nudi ferrum*, cecinerit, eos populos inuentores ferri existimans, vt & Apollonius,

—*τοῖσ' ἀμφὶ σιδήρεια ἔργα μέμηλεν.*

Plinius fabros non ferrarios, sed ærarios eos prædicat, & inuentores ærariæ fabricæ dicit. sic enim ibi scribit, *ærariam fabricam alij Chalybas, alij Cyclopas.* ac putarem eum more Græcorum poetarum æs pro ferro dixisse: nam *χαλκὸς* id sæpe significat: nisi mox inuentionem ferri viderem ab eo tradi. sed non minus quàm poetarum fabulæ, inuentio rerum apud auctores vaga & incerta est, alijs aliud prodentibus. Sed vt Plinium in transcursu aliud velut agens, & tanquam per diuerticulum emendem, in eo legendum auctoribus libris velut in conditorijs bibliothecarum sepultis existimo ibîdem, *Argentum inuenit Erichthonius Atheniẽsis vt alij Ceacus.* existimaret fortasse quispiam errorem in Plinio esse, cùm Cæaco auri inuentionem tribuat Higinus Mythol. c.274. qui malè Sacus in editionibus appellatur: sed in Higino Eaclis è Plinio legendum est. & vt ei etiam opem feram, cùm eodem Higini capite scribitur, *Lydi surculis lanam fecerant*: emendo, *Lydi Sardibus lanam infecerunt.* & mox, *flamen* pro *famen.* Sed vt ad Maronem, vnde profectus sum, reuertar, cùm 8. libro Æneid. ab eo scribitur,

Actius Apollo. *Actius hec cernens arcum intendebat Apollo.*

significatur Apollo ille qui in Leucacido littore colebatur, atque ita vt littoralis vocabatur, & ludis triennalibus & gymnicis & circensibus naualibusque celebrabatur. nam Apollini grata esse littora ostendit Homerus in eius hymno scribens,

Ἀκταί τ' εἰς ἅλα προβλῆτες, λιμένες τε θαλάσσης.

Actij Apollinis mẽtio est apud Apollonium,

Τοῖσι δ' ἐπὶ καὶ βωμὸν ἐπάκτιον Ἐμβασίοιο
Φοίβοιο ἀντέλλοντος Iterum,
Νήεον αὐτόθι βωμὸν ἐπάκτιον Ἀπόλλωνος,
Ἀκτίου Ἐμβασίοιό τ' ἐπώνυμον.

sed & templum quoque Actij Apollinis in Magnesię finibus fuisse Higinus scribit li.2. de sign. cœlest. his verbis, *Callimachus autem in ijsdem finibus ad Apollinis Actij templum, quod Argonautæ proficiscentes statuisse existimantur, in eo loco qui Pagasæ vocatur.* Eodem libro,

—omnis eo terrore Aegyptus & Indi.

Indi. Indos ait, vt arbitror, quia Antonius vires Orientis & vltima secum trahebat Bactra. aut latius accipit hoc nomen: animaduerti enim nomine Indię antiquos latißimè esse abusos, vt Æthiopes etiã eo significarent, vt 4. Georg.

Vsque coloratis amnis deuectus ab Indis. Ibidẽ,
Imbellum auertis Romanis arcibus Indum.

Parthum enim significat, credo quòd Parthis India etiam paréret, & in eorum præsidijs Indi militarent. Higinus c.275. Mytholog. *Iouis in India Thebas, Thebiados nomine nutricis suæ, quæ hecatompyle appellantur, ideo quòd centum portas habent.* hic Higinus Indiam etiam appellauit superiorem Ægyptum Æthiopiæ finitimam, in qua erant Thebæ. Rursus, *Liber in India Ammonem.* ira mediterranea Africæ Indiæ nomine afficit: quod quidem & nostrates faciunt, qui quicquid propemodum transmarinũ huc affertur, ex India aduectum dicunt. sic fabas Indicas nominant, triticum Indicum, gallinas Indicas: ne multa, quicquid domi nostræ non nascitur, penè Indiæ ferimus acceptum.

CAPVT X.

Bacchata Taygeta, Sperchius, subijcere pedibus Acherontẽ, sidus Mineruæ, in Marone explicata.

VIRGINIBVS *bacchata Lacænis Taygeta* canit Maro 2. Georg. quòd Bacchi orgia in mõtibus & siluis celebrari solebant à furiosis & mente captis bacchis, quæ à Spartanis, quorum mons Taygetus erat, *δυσμαιναι* appellabantur. Hesychius, *Δύσμαιναι*, inquit, *αἱ ἐν Σπάρτῃ χορίτιδες βάκχαι.* Quòd autem ibid. exclamat, O *vbi campi Sperchiusq;*: propter Thessaliam facit, cuius arua feraci vbere glebæ fœcunda erant, & agricolę optanda. nam & Flaccus li.1. od.7. Bacchata Taygeta. Sperchius

Nec me Larissæ percußit campus opimæ:

ob pingues Thessalorum agros dicit. Quòd autem non multò pòst ait,

Subiecit pedibus, strepitumq; Acherontis auari, Subijcere pedibus Acherontem.

id eò facit, quòd philosophiæ cognitione tolli inferos crederet, vt & 3. li. Lucretius,

Et metus ille foras præceps Acherontis agendus.

& Epicurei censent: quorum metus liquidam omnem voluptatem hominibus adimit, vitamque, vt existimabant, beatam labefactat & euertit. Sed totam hanc paginam sibi habeat Maro, alijque eius loci impleant. quòd igitur ab eo 1. Æn. dicitur, *Aeoliam venit*, etsi de omnibus Æolijs insulis nõn incommodè accipi potest, est tamen aptius Strongylon intelligi, quam Æoli domum non dubiæ auctoritatis scriptores affirmant: Solinus c. 12. *Strongyle tertia, Aeoli domus, vergit ad solis exortũ.* Geor.3.

Est etiam ille malus Calabris in saltibus anguis,
Squammea conuoluens sublato pectore terga.

si quis Nicandri Theriaca legat, hęc intelliget de chersydro scribi: cui, si fidem tantus poeta non faciet incredulo, accederet testimonium Solini ita c. 8. scribentis, *Calabria chersydris frequentißima est, & boam gignit.* Æn. 11.

—fert, inquit Maro, *triste Mineruæ* Sidus Mineruæ.
Sidus, & Euboicæ cautes, vltorq; Caphareus.

quod hic sidus intelligatur, multi quærunt: & Seruio quidem videtur aries, qui in Mineruæ est potestate, vt verna tempestate vexatas naufragio Græcorum naues illisasque saxis intelligamus. sed propè est, vt Solino videatur Arcturus, sic cap.17. de Caphareo scribenti: *vbi post Ilij excidium Argiuam classem, vel Mineruæ ira, vel, quod certior prodit memoria, sidus Arcturi grauibus affecit casibus.* puream tamen sidus Mineruæ esse tempestatem à Mineruæ concitatam, cùm sidus ita sæpenumero accipi notum sit. Vnus præterea Maronis locus hoc caput tanquam obsignabit: 1. Georg.

Illic, inquit, vt perhibent, aut intẽpesta silet nox
Semper, & obtenta densantur nocte tenebræ.

quis

quis non miretur summum & doctissimum poëtam tam esse ignarum & rudem, vt perpetua caliginosæ noctis vmbra putet eos, qui sub finitore colunt, obductos & obtenebratos esse? verùm ex Epicureorum opinione id ille scripsit. Est enim & poëtæ, & Maronis, multa ex aliorum scriptis suo aspergere operi. Epicureis autem sol videtur in occasu interire quotidie, & quotidie in ortu alius renasci nouus. Hæc sententia si vera est, dubitandum non est, quin quæ sub orizonte præssa sunt, perpetuis damnata sunt tenebris à rerum natura, quod Maro breuiter perstrinxit.

CAPVT XI.

Quædam in oratione in Vatinium emendata, Nonius Struma, prouincia aquaria, alternis cōsiliis, alternæ ciuitates reiectæ, & quædam alia ex eadem oratione.

INterrogatio Ciceronis acerrima in Vatiniū extat, qui testimonio Sextium læserat, nec Ciceroni pepercerat. iusto proinde inflammatus orator odio sua & Sextij causa, cuius patrocinium susceperat, testem improbum ita vti merebatur accipit, omniq; genere contumeliarum onerat, & quicquid in Rep. deliquerat, asperrimè commemorat. Cùm eam er- go cursim peragrassem, quædam in hanc paginam côieci. Cùm igitur Vatinium dignum suffragio esse negat, ad eorum ignominiam mihi respexisse videtur, qui à censoribus suffragio priuabantur, & in cærites tabulas referebātur, de quibus Horatius li. 1. epist. 6. *cærite cæra digni*, scripsit. in vetere lexico scribitur, *Cærites*, ἄτιμοι οἱ διὰ τὰς ἐγγραφὰς ἀπεστερημένοι. Quod *non iucundum & honorificum ad aures tuas accidat*, lego in veteribus libris: non, vt vulgo, *accedat*, quod tamen non improbo. *sonus aures accidit*, eodem modo dixit Plautus. Cur Gellium nutriculam appellat seditiosorum omnium? népe quòd impudicus esset & parum vir, fœminino genere ad opprobrium locutus est. is est Gellius plebicola, cui perpetua suis versibus inussit stigmata Catullus: cui incestum cum matre & sorore obiecit,

Cicero explicatur.

> *Quid facit is Gelli, qui cum matre atque sorore*
> *Prurit, & abiectis peruigilat tunicis?*

cui obiicit oris obscœnitatem, vt & Cicero pro Sextio, *Qui (vt credo) non libidinis causa, sed vt plebicola videretur, libertinam duxit vxorem: is dr me suffragium tulit, is affuit, is interfuit epulis & gratulationibus parricidarum. In quo tamen est, nullus tum illum ore inimicus est meus fusaiatus.* quod est, nullus tamen impurum eius os & pollurum osculari voluit. sic vt scripsi, censeo legendum in illa pro Sestio oratione. Ante illud, *vt mihi renouatus*, sane aliquot versuū desunt. equidē in longè optimo exemplari relictam vidi eo loco sine scriptura integram paginam. Scribo, *concilium dimisisse*, quod est dimisisse côcionem, ne vis fieret, & res ad manus veniret. Vatinius improbè vaticinando spectabat, inquit, consolatum: hariolabatur enim se consulem fore, & per consulatum suum subinde iurabat: imò verò peierabat. proinde stomachosè & dolēter scripsit Catullus epigr. 49.

> *Quid est Catulle quod moraris emori?*
> *Sella in curuli Struma Nonius sedet,*
> *Per consulatum peierat Vatinius.*

Nonius Struma.

Vt hoc in transcursu dicam, in Catulli versibus non conuenit Boëtio cum Plinio. nam Boëtius strumam vitium vult esse, & per trāslationem probrum & dedecus intelligit. Plinio li. 37. cap. 6. placet esse cognomē. Boëtius, *vnde Catullus licet in curuli Nonium sedentem, strumam tamē appellat.* Plinius, *propter quam ab Antonio proscriptus Nonius senator est filius Strumæ Nonij eius, quem Catullus poeta in sella curuli visum indignè tulit.* Cùm decreta societatum cunctarū dicit, quas societates intelligit? Ego societates publicanorum interpretor, nec rarò sic ordinem publicanorum appellat. τοιχωρύχοι & μοιχαλεῖαι, sunt apud Græcos omnesque mortales inuisissimi, quæ crimina per præteritionem Vatinio impingit, cùm dicit, parietes perfoderis, matrem verberaris. Perfossorum parietum vita vecticularia à Catone apud Festum appellatur, quòd vecte demolirentur & aperirent parietes: sic & μοιχεῖν Græci tribuunt τοιχωρύχοις, in suis scriptis. Magno clamore in prouinciarum sortitione dicit Vatinio prouinciam aquariā obtigisse: ad cuius procurationem & munus pertinebat, quicquid mari euehebatur, aut importabatur. ea prouincia, quòd ob negotiationem & mercaturam quæstuosissima esset, & ob negotij & occupationis & molestiæ plenissima, nec sanè splēdida, cùm obueniebat cuipiam, populus qui aderat, succlamabat ob negotia, furta, rapinas & capturas; quod tum, vt opinor, vehemētiùs fecit, quòd euenisset homini auido & furaci & improbo. Eandem arbitror Ostiensem quæsturam fuisse: Cicero pro Muræna, *tu illam, cui cùm quæstores sortiuntur etiam acclamari solet, Ostiensem non tam gratiosam & illustrem, quàm negotiosam & molestam.* Appellat & pro Sestio quæstorem Ostiensem. Missum à se tum dicit Puteolos Vatinium, vt aurum & argentum exportari nō sineret: nam cùm eo tempore vndiq; Hierosolymā etiam ex Italia aurum & argētum, iam quoque per-sum religione Iudæorum propagata exportaretur, senatusconsultum factum est Cicerone Cos. ne ex Italia exportari liceret: Cicerò pro Flacco, *Exportari aurum non oportere, cùm sæpe antea senatus, tum me consule grauissimè iudicauit.* Se portitorem ad partiendas merces missum putabat Vatinius, qui cum mercatoribus partiebatur, partemque ipse sibi sumebat, vt portitor. *Quæro abs te primum vniuersè, quod genus improbitatis*, lego in bonis libris: antè enim vniuersè, deinde sigillatim differit. Scribo, *concilium aduocares*, non consilium: & intrà *concilium conuocare*. Quæ est tab. Valeria? Valerius inter-

Prouincia aquaria.

pres erat, seq́ne hominum negotiis pactisq́ue & conuenris interponebar: idem Græcis, qui Romam publicè veniebant, operam interpres dabat, cùm eis nisi Latinè in senatu loqui non licerer. is vt argentarij tabulam in foro habebat. Tab. Valeriæ meminit lib. 14. epist. 2. ad vxorem Terētiam. sic tabula Sexria Sexrij argentarij nominatur pro Quintio. *Mortem Cn. Pompeio summo & clarissimo ciui suis manibus offerre voluisse*, lego in veterib. libris, quomodo Cicero sæpe loquitur: nec tamen *afferre voluisse*, quod celebratum est, condemno. Quę

Alterna consilia reiecta.

sunt alterna consilia, de quibus Vatinium legem promulgasse ait? consilia, iudicum cœtus intelligo, quibus vtebatur prætor aut quæstor. post aurem sortitionem iudicum, ab accusatore & reo nominarim reiiciebatur & sigillarim hic & ille: at Vatinius permisit, vt eùm sortitus esset prætor consilium, reo totum consilium, non hunc aut illum iudicem reiicere liceret: quod idem etiam licere voluit accusatori. ita vrerque vicissim alternisq́ue reiiciebat lege Varinia. Similis est ratio alternarum ciuiratum 4. act. in Verrem, his

Alternæ ciuitates reiectæ.

verbis, *Quod priuatus à populo petit, aut populus à priuato, senatus ex aliqua ciuitate qui iudicet datur, cium alternæ ciuitates reiectæ sunt.* licebat enim illis alternis ciuirates reiicere, vt de vna conuenirer: vt lege Varinia licebar reiicere alrernis consilia iudicum, vt de vno inrer reum & accusatorem conuaniret. Scribo, *expectarisne dum C. Antonius reus fieret apud Cn. Lentulum Clodianum?* scribo etiam, *ac nunc quidem*. Imagines dicit nō in familia, sed in carcere collocatas, quòd damnatis imagines adimebantur: quod quidem & ex hoc loco, & è peroratione orationis pro Sulla intelligi potest. Dio quoque Vitellij statuas in carcerem tractas fuisse narrat

Partes.

in historiis suis. Scribit, *eripuerisne partes illo tempore carissimas.* significans curationes quasdam, munera, negotia, administrationes. sic partes dixisse videtur pro Rabirio, *magnas partes habuit publicanorum*. Iterum, *mittere in negotium, dare partes, agere, fide sustentare.* Scribo paulò post, *Q. Arrij*: & infrà, *Q. Arrius. Dices publicationes te illas non probasse*: intelligo eas significari supplicationes & ferias, quas Bibulus consul, ad impediendas Cæsaris leges, per edicta, quibus obnunciabat, edicebat, & per apparitorem Cæsari nunciabat. Dion. li. 38 ἀλλὰ ἐν τῇ οἰκίᾳ κα- [illegible] Feriis autem nemini puto ignotum esse populum candidis rogis amiciri solitum. igitur ne videretur illas ferias & supplicationes probare Vatinius, atratus erat. eodem tempore dabat epulum funebre Arrius, in eo atratus accubuit, quáquam propter illud epulum funebre, quod populare erat, etiam dies festus esset. epulum autem dari solebat in ædibus sacris, vt tum in templo Castoris: Plautus,

Ph. Quid tunc, si in ædem ad cœnam veneris:
Atque ibi opulentus tibi par forte vt venerit,
Apposita sit cœna, popularem quam vocant:
Si illi congestæ sint epulæ à clientibus,
Si quid tibi placeat, quod illi congestum siet,
Edisne, an incœnatus cum opulento accubes?

Mox lego, *adolescens inter coquos fueras?* Lego. *lege Licinia & Iunia*. eam legem tulerunt L. Licinius Muræna, & D. Iunius Silanus coss. anno post consulem Ciceronem de iure ferendarum legum. Scribo ex vereribus libris, *sciásne te seuerissimorum*. Sergia autem tribus, de qua hîc mentio est, regionem Sabinorum, Marsorum, Pelignorom conrinebat, quos populos idcircò tribules Vatinij nominat. erat enim ex ea tribu Varinius.

CAPVT XII.

Anancæum, præcipes, exurere, eluere, heluo, helico, helucum.

IOACHIMVS Camerarius bonam laudabilemq́ue nauauit operam Latinæ linguæ studiosis in emendarione comici Plauti, in quo tanta vberrare succreuerant errores, vt natiua illa sermonis Romani elegantia, cuius penè palma comico illi tribuirur, vix vsquam appareret. Is in Rudente, Sc. Intelligo hanc. commodè emēdauit anancæum illo in versu,

Credo hercle anancæo datum quod biberet.

Anancæum autem poculum interpreror vrnale. nam cùm ἀνάγκη sit vrna iudicialis, quídni vrnale poculum anancæū dicarur? Hoc vocabulum reperi in Varrone apud Nonium, *Ad Sybaritanam prædam, in qua sunt tripodes, cratera, anancæa populo nobilium Tarentinarum*. In eadem fabula, Sc. Et vos à vostris. cùm scribirur, — Anancæ.

Si tu de illarum cœnaturus vesperi.

propterea quòd vesperi cœnabant, vesperum cœnam appellauit, vt & in Milite, Sc. Iámne est. emendatè legitur, *Qui de vesperi viuat suo*. vesperna etiam à grammaticis nominatur. In eadem comœdia, Sc. Exi è phano.

Tunc hic feles virginalis, liberos — Felis virginalis.
Parentibus subiectos habebis?

Feles enim scimus esse furaces & rapaces: proinde felem vocat lenonem, qui virgines subriperet, vt Ausonius felem pullariā, puerorum furem. Lego ibidem è veteri libro,

Quin vt humanum exurias tibi. — Exurere.

non enim satis mali precaretur lenoni, si manus cladem potius, quàm morrem optaret. Festus aurem scribit, humanum esse sacrificium, quod mortui causa fiat: ergo exurere sibi humanum, est se exurere. si quis tamen *manum* defendit, à me non oppugnabitur. In eadem scena lego, *non licet, est lex apud nos*. Sc. Nūc demum est. in veteri reperi versum hunc ita perscriptum,

Quin scelestus sacerdotem anum præcipes. — Præcipes.

nā pro præceps pręcipes, & pro anceps ancipes olim dicebatur. Sc. Proh Cyren. lego, *Obsecro hoc præuortere ergo*; vbi reuortere sanè incommodè

modè scribitur: nam vt te quoquouersum vertas, sensum ex eo non eruas, qui quidem tolerari possit. Integratum etiam inueni versum hunc, qui vel mutilus, vel nullus est in exemplaribus, *Sed quid hic in Veneris fano meæ viciniæ?* Sc. Quid illud obsecro. scribitur, *ebo an te pœnitet in mari quod elaui, nisi hic in terra iterum e-*
Eluere. *luam?* in quo perlepidè iocatur. nam qui naufragium fecerat, elauisse se dicit, cùm etiam eluere, sit amittere, perdere, consumere. nam, In terra eluam, est amittam & perdam. & in Asinaria, Sc. 1. *in mari reperi, hic elaui bonis*: translatio ducta est à balneis, in quibus luxu lauandi nonnulli nequiores rem profligabant, & edebant. Plautus in Trinumm. Sc. Minus quindecim.

Comesum, expotum, exutum, elutum in balneis.

Heluo. Inde heluo, inquit Verrius, qui intemperanter bona sua consumit. ab eluendo, quæ vox aspiratur, vt auiditas magna exprobretur. In epistolis Ciceronis, li. 6. vbi vulgò excuditur, *Heluo nequissimus sextertia M. dabat*: Victorius se he-
Helico. lico dicit reperisse in veteribus libris, quod erit ab eluco ductum, id est bardo, stupido, allucinatore, languido, addita aspiratione, vt
Helucū. in heluone. Helucum Tertullianus etiam aspirauit, & grauitatem capitis vino creatam intellexit, cùm ita scribit, *Liberum eundem apud Aegyptios Osirin, Harpocration industria hederatum argumentatur, quòd hederæ natura sit caput ab heluco defensare.* Audiui qui legeret in Cicerone, filico: sunt enim filicones, mali & nequam, nulliusque vsus & operæ homines. sed huic capiti finis sit.

CAPVT XIII.

Crater, Cicero ad Atticum explicatus, Vinum coronare.

Crater. CRATER vas est quod Latini crateram vocant, in quo veteres vinum aqua temperabant: statuebant autem tres crateras antiqui Græci in cœna, primam Mercurio, alteram Gratiis, tertiam Ioui seruatori, quem *Δία σωτῆρα* vocabant. sed & earum vna post epulas mensis remotis statuebatur ad libationem & inuitationem: nam se Græci post conuiuium poculis inuitare solebant, quam consuetudinem imitatus est Maro libro 1. Æn.

Postquam prima quies epulis, mensæque remotæ,
Vinū coronare. *Crateras magnos statuunt, & vina coronant.*

vertit autem Maro versum Homericum,

Κοῦροι μὲν κρητῆρας ἐπεστέψαντο ποτοῖο,

alio sensu quàm interpretes Græci accipiunt, qui coronant, explanant, ad summam coronam & marginem implent, cùm Maro explicet, vinum coronis floreis ornant, vt ex alio loco intelligitur, vbi scribit,

Tum pater Anchises magnum cratera corona
Induit, impleuitque mero.

coronabant enim pocola, & hilaritatis causa conuiualis, & libationis: vt Maronis expositio melior sit, quàm Græcorum interpretum. Crateres autem vocabantur etiam Ætnæ spiracula ignem expirantia, atque adeò aliorum locorum ardentium. Sed & in Italia sinus à vasis similitudine inter duo promontoria Misenum & Mineruium situs, ex reducto rotundoque recessu nomen crateris obtinuit, vt Strabo lib. 5. docet his verbis, *μέχρι μὲν δεῦρο ἔχει τὴν ὁ κόλπος, ὁ κρατὴρ προσαγορευόμενος, ἀφοριζόμενος δυεῖν ἀκρωτηρίοις βλέπουσι πρὸς μεσημβρίαν, τῷ τε Μισηνῷ καὶ τῷ Ἀθηναίῳ.* id est, Hîc finem accipit sinus, qui crater appellatur, duobus promontoriis in meridiem conuersis diremptus, Miseno & Mineruio. hunc sinum, non vas aut poculum, significari intelligo à Cicerone lib. 2. epist. 18. ad Atticum. *Inde (quoniam putas prætereundum nobis esse hoc tempore cratera illum delicatum) Cal. Maij de Formiano proficiscemur, vt Antij simus ad V. Nonas Maij.* Cicero explicatur.

CAPVT XIIII.

Surculum defringere, tenere lacinia, lasciuia.

DE philosophorum Peripateticorum & Academicorum in docendo institutione Cicero differens libro 1. de Oratore, hæc verba adiungit, quæ oscitantem & aliud agentem prætervolarent, attentionisque perdiligentis, vt intelligantur, indigent, *Etiam hac instituendo diuisione vtuntur: sed ita, vt non iure aut iudicio, vt denique recuperari amissam possessionem, sed vt ex iure ciuili surculo defringendo vsurpare videantur.* Surculū defringere.
Nam illud alterum genus, quod est temporibus, locis, reis definitum, obtinent: atque ad ipsum lacinia. Quorum verborum hanc sententiam esse puto; Academici & Peripatetici non vltrà consultationem partiuntur: eam tamen vsurpant, & sibi vindicant in instituendo, cùm theses declamare soleant. ita quod oratorū proprium est, non legitimo xij. tabularum iure vindicant, non iudicio recuperatorio repetunt, ne prætorio quidem interdicto, quo in possessionis causis iudicia ordinātur, amissam possessionem recuperant: sed tanquam quadam iurisconsultorum auctoritate, introducta vi festucaria, qua in locis consitis quadā solemnitate surculum defringebant vindiciarum loco, qui suam rem esse contendebant, Peripatetici & Academici cōsultationes sibi adiciscunt & vsurpāt. quod enim dicit ex iure ciuili, id interpretor secundùm ius ciuile, quod introductum est prudentium interpretatione. Surculum autem defringere, est surculum de agro, vel arbore potius frangere. Tale est illud Maronis 2. Georg.

—aut summa defringe ex arbore plantas.

& Varronis li. 1. ca. 40. *& quæ de arbore transferas, vt eas deplantes potius quàm defringas.* & Ciceronis pro Cæcinna, *non fuisse armatos eos, qui prætereuntes ramum defringerent arboris.* Magni in literis viri hunc locum audiunt de ea vsurpatione, qua vsucapio interpellatur, quibus cur non assentiar, hæc causa est, quòd cùm declamitarent consul-

consultationes philosophi, non interrumpebant vsucapionem, verùm rem sibi vltrò vindicabant. Iam tenere lacinia hic accipiunt, pro tenere aliqua parte lacerata, non vniuersa possessione. ego opiner id esse obtinere per vim, vt quos inuitos apprehensa vestis lacinia retinemus. Plautus in Asinar. Sc. Perfidia.

Tenere lacinia.

Lachrumantem tenet lacinia lachrumans.

sequitur enim paulò post: *cur me retines?* Sed nó sustineo mihi conscius esse dissimulatæ alterius scripturæ, si cui fortè ea probabilis videri possit; quæ & mihi summè placet. ea est, *atq; id ipsum lasciuia.* nam per lasciuiá & iniuriá alienum aliquando inuadimus, & tenemus. Simile est illud Varronis, lib. I. de re rustica. ca. 14. *ac viatoris prætereuntis lasciui non metuet facem ardentem:* quod à Budæo viro doctissimo perdiligenter & accuratissimè obseruatum est & explicatum.

Lasciuia.

CAPVT XV.

Quædam in oratione in Pisonem obseruata, iurat qui abit magistratu, eiectum cadauer, consul Campanus, permutatio, maialis, lautumarius, Iupiter Vrius.

ORATIO Ciceronis in Pisonem longè omnium acerrima est. nam tanto odio accensus Cicero in inimicum, omnes frænos eloquentiæ suæ laxat: & quo altius descédunt iniuriæ quàm benefacta, eò etiam in vlciscendis iniuriis, quàm beneficio agnoscendo magis eloquentia apparet. Eam orationem cùm hisce diebus euoluerem, interea quædam annotaui, quæ in hoc album conieci, si cui fortè vsui esse possunt. Neminé dicit queri Syrum nescio quem de grege nouitiorum factum esse consulem: quo significat, integumēto frontis, supercilij seueritate, & assimulatione virtutis, homines à Pisone in errorem inductos esse, de eoq; queri, non de colore qui non ingenuus, sed seruilis esse videretur. non enim seruilis ille Pisonis color & indoles, sed simulata grauitas & seueritas homines fefellit. Ex Syria Delum deportabátur multa seruitia ad mercatum, inde Romam & alia in loca, vt auctor est Strabo li. 14. Fumosas in ea oratione imagines appellat, ex familiæ antiquitate. ná imagines hominum alicuius familiæ honoratorum in atrio in suis collocatæ armariis erant, quæ, cùm in atrio focus esset, idcircò vetustate fumosæ reddebantur. Emendandum autem puto, *Attamen ea quæ sunt longè disiuncta cóprehendam.* vulgò *ac tamen* legimus. Quid est quod ait? *cumq; is tantummodò vt iurarem permitteret.* in eierando magistratu, iurare solebant in concione, se nihil contra leges fecisse: vt Plinius in Panegyrico scribit, cuius verba sunt, *Itaque & abiturus consulatu iurasti te nihil contra leges fecisse.* cùm igitur id tum iurare Cicero deberet, & multa de suis rebus dicere vellet, tribunusque eum prohiberet concionari, iurauit sua vnius opera rempublicam saluam esse. Auctore autem Asconio pro Luscellio & Mario Coss. L. Iulium & C. Martium legendum esse intelligimus: vt & pro, *magnos ludos*, magistros ludos. Mox lego, *tu cum in iij. Cal. Ianuarij compitaliorum dies incidissent.* nam compitalia feriæ non erant statiuæ. non putem autem in Calendas Ianuarij incidisse: certè quam proposui scripturam, veterum librorum est. Nec multò post pro, *iudicium rationémque censoriam.* Quos intelligimus connexos funeribus dies? nempe coniunctos & proximos illis calamitatibus. in Asconio eadem significatione cótinentes reperio. Cur dicitur foris esse Gabinius? nimirum qui domi non esse diceretur flagitatoribus, cùm soluendo non esset, quo genere dicendi etiam ad Atticum est vsus Cicero. Quid est æquatum præbere consulatum? nempe magistratus auctoritate non vti, & se superiorem alio non gerere. *Quis hoc fecit vlla in Scythia tyrannus?* lego exacto tempore, non *facti.* Eiecta cadauera quæ sunt? nempe quibus honos sepulturæ non tribuitur, quod vltimæ censebatur apud veteres ignominiæ, & qui propter paupertaté, cùm sumptus deesset funeri, è cellis eiecti mortui à sandapilariis in exquilinum bustum puticulosque portabantur in arcis. Non præteribo Isidorum paulò pòst pro, *quem in hoc animali mucrire non possem,* scribere, *in hoc maiali.* Maiales autem vocantur sues castrati. in antiquo lexico maialis exponitur δίορχις. Ab excusis autem codicibus, in quibus *laternario* scribitur, veteres discrepant: in quibus descriptum est, *cum altero Catilina lautumario.* Quas enim Græci latomias, Latini lautumias, vt Varro, Plautus, alij appellarunt. ita carcer quidam Romæ vocabatur, quòd in eo lapidicinæ aliquando fuissent. Ergo cùm lautumarium Catilinæ dicit, vnum esse dicit è sceleratis illis Catilinæ assectatoribus & gregalibus, qui sæpe coloni carceris fuissent. Quis est orbis saltatorius? cùm videlicet qui saltant, se in orbem circumagunt: versum Plautus appellat in Sticho, Sc. Qui Ionicus. his verbis,

Abeūtes magistratu iurabant.

Eiecta cadauera.

Maiales.

Lautumarius.

Orbis saltatorius.

Qui Ionicus, aut cynædicus, qui hoc tale facere possiet?

Si istho vorsu me viceris, alio me prouocato.

Paulò post, *in toga prætexta*, non, in toga & prætexta. Lego non longè, *arma in templum Castoris,* nõn, in templo. Campanum consulem Asconius interpretatur, quòd Piso cósul Capuam venisset: ego, pace tanti viri, aliter sentio: existimoque Campanum cósulem hic duumuirum dici. mouent me illa Ciceronis pro Sestio verba de Pisone, *capillo ita horrido, vt Capua, in qua ipse tum imaginis ornandæ causa duumuiratum gerebat, Seplasiam sublaturus videretur.* Primo enim illo anno, quo deducta est Capuam colonia à Cæsare. duumuir Capuæ factus est Piso, qui anno sequenti successor Cæsaris in consulatu fuit. meæ sententiæ fauent & illa mox verba. *Gabinium denique si vidissent duumuirum, vestri illi vnguentarij,*

Campanus cósul

guentarij, citius agnouissent. Non multò post, pro *lutulente Caeso*, scribo, lutulente Cesoni. Quo sensu accipimus miram fuisse Reip. æquitatem? nempe intelligimus æquo animo Rempub. fuisse, nihilque sollicitam & anxiam fuisse, nec iniquè tulisse. *Consulem tute*: malim, vt in bonis libris, *consulem tum te.* & mox, *tamen cupere diceretis*, lego sine particula inficiatrice. Non longè hinc, *at omnibus saltem bonis*: non hominibus. In veteri lego pro, *non vt tu mox dicere ausus es*, non vt tu insuper. quid igitur si Insuber? præsertim cùm ex Insubribus Piso, vt ei Cicero apud Asconium obiicit, genus duceret. sed hæc coniectura est, quam nec amplector, nec aliis commendatam volo. Vulgò circunfertur editum, *vos rogatores, vos distributores, vos custodes fuisse tabularum*: quod & inculpatæ fidei libri exhibent: quidam tamen, *vos rogatores, vos diribitores, vos custodes tabellarum fuisse*, legunt. Erát autem in comitiis, tum cùm tabella suffragia ferebantur, rogatores, qui rogabant quam quis tabellam vellet: diribitores, qui tabellas diribebant, id est distribuebant, quos hic distributores vocat: custodes tabularum, qui dum tribus vel centuriæ suffragia ferebant, & dum suffragia dirimebantur, dum sortitio fiebat, ne quid fraudis fieret, obseruabant, quique numerum suffragiorum & punctorum annotabant, qui & ad tabulam poni dicebátur. Vltrà pergenti legendum, *appellatus est hic vulturius illius prouinciæ*, id est vultur & direptor ac depeculator. mox, *ne tum quidem Paule noster tabellas*: sic enim malim quàm *tabulas*. & infrà, *quam aut te videri pudentiorem* libri scripti habent, non prudentiorem. Infrà lego *non senatum? non ciuitatem? cruentare corpus suum?* nam Phrygiis numeris in sacris Cybeles stimulati, & in furorem acti, se sauciabant & cruentabant. Simile illud Flacci lib. 2. sat. 3.

Rogatores.

Hunc circumtonuit gaudens Bellona cruentis.

Permutationes.

Quæ sunt permutationes ad Tusculanum extruendum? ego permutatas intelligo pecunias prouinciales in nummum Romanum & Romam missas: id enim plerunque permutatio significat, Græcè dicitur ἀλλαγὴ: exempla passim occurrunt. simile est illud pro Rabirio, *At permutata pecunia aliquando est?* Infrà, *ac meus quidem is fuit* legendum censeo, non at. Quamobrem se lacessitum dixit sponsione, ni esquilina introisset, à Pisone? nescio quid fellis hîc latere suspicor: vt quoniam inquilinus est, qui incolit: exquilinus sit qui extra vrbem colit, & habitat. quo fortasse, nec tamen affirmo, alludens, Ciceronem exulem & vrbe eiectum Piso perstrinxerat. Paulò post pro, *non euersæ per te, sed perditæ ciuitatis*: mallem, *sed proditæ ciuitatis*. Pro, *licet themista sapientior*: libenter legerim, *licet tu in isto sapientior*. Non longè hinc pro, *afflictorem & proditorem*, libri veteres habent, *afflictorem & perditorem*. Calices Placentinos infrà, fictiles appellat, qui minoris erant pretij quàm Surrentini & Saguntini. Scribo, *ipse solus: bibitur vsque dum de solio ministretur.* nam superlatione oratoria dicit Pisonem cum suis gregalibus eousque bibere solitum, dum exhaustis omnibus vasis vinariis & aquariis ad lauationem & aquam aluei, qua antequam accubarent lauerunt, deueniatur. Auum suum quod reuixisse dicit, intelligit præconem Mediolanensem è Gallia togata: Galli autem cantus in memoriam ei auum redigebat, quòd gallicinium quoddam præconium esse videatur. Mox lego, *Est quidam Græcus*: Philodemus autem significatur, cuius Horatius meminit libro 1. Sermon. 2. *Gallis hanc Philodemus ait.* huius aliquot hodieque amatoria epigrammata in [Greek illegible] Græcorum reperiuntur. Infrà distinguo, *& tanta ciuitas: se reuocare*: &, *conuiuiorumque adulteria*, sine distinctione. Infrà lego, *impurissimæ & intemperatissimæ.*

Nunquam istam imminuam curam inficiando tibi.

versus est senarius è poëta aliquo vetere. sciebat autem Piso se propter coniunctionem Cæsaris à Cicerone accusatum non iri, quo minus erat veritus interrogare Ciceronem, cur suum nomen non deferret. Mox, vt *languet*, sic etiam *versatur* legendum est, non, *vertetur*. & postea, *cum trecentis talentis*. Infrà, *in seruitutem abduxerunt, matres familias abripuerunt.* Da Ioue Vesiuio nihil vnquam legi, fereque adducor, vt Vrium à secundo vento legam, & intelligam fanum Iouis Vrij, quod erat in ore & faucibus Ponti Euxini. Cicero 6. act. in Verrem, *Quid? ex æde Iouis religiosissimum simulachrum Iouis imperatoris, quem Græci Vrion nominant, pulcherrimè factum nonne abstulisti?* Arrianus, [Greek illegible]. Vasarij nomine intelligitur omnis illa supellex omneque instrumentum, quo magistratus in prouinciam proficiscens instruebatur: hodieque nobilium clientes vasalli, tanquam in vasario eorum sint, & vasa eorum censeantur, appellantur. Eo nomine attributam pecuniam Romæ fœnori occuparat Piso, quod est, in quæstu reliquerat. Ad hunc locum respexit in Alexandro Lampridius, *iudices cùm promoueret exemplo veterum, vt & Cicero docet, & argento & necessariis instruebat, ita vt præsides prouinciarum acciperent argenti pondo vicena, phialas senas, annulos binos, equos binos, vestes forenses binas, domesticas singulas, balneares singulas, aureos centenos, cocos singulos.* Pro Fusidio, legendum Fufidium. Cùm de armorum officina Cicero disserit, quid tandem eo in loco sibi vult illud, *pellium nomine*? ego papiliones & tentoria intelligo, quæ olim è pellibus fiebant: Cicero in Lucullo, *vt non multum imperatori sub ipsis pellibus otij relinquatur.* Liuius lib. 5. *militem Romanum in opere ac labore niuibus ac pruinis obrutum, sub pellibus durare.* Lego, *ediditius reiectus? pro Tharsum*, perspicuè Thasum emendandū est. & mox, *Autobulo.* &, *in villa Leucadia, quæ fuit vxoris Aegisti, iacuisti mœrens aliquot dies.* Aegistus autem nomen est propriū. Mox etiam pro *Beroa*,

Iupiter Vrius.

Vasarij.

Vasalli.

Beroeam

Beroeam corrigo: & pro, *vinaechorum centum talenta*, auctoribus libris scriptis lego, *vt in Achaeorum centum talentis.* Mox emendo, *Arsinoam, Stratum, Naupactum.* nam illud *Thracum*, quod obtinuit, planissimè mendosum est, vt & *Neopactum.* Arsinoë autem illis in locis ponitur à Stephano: cuius loco aliquando quodam nouitatis studio ductus, Trachinium, vt opinabar, non inuita Minerua corrigebam. Pro, *ex oppidis Aggrinarum*, quis non videt esse legendum Agrianum? qui & Agrei auctore Stephano vocantur. Maris Adriani oras dixit vt Horatius, qui li.1. od.16. scripsit, *Siue mari libet Adriano.* libri tamen scripti disertè & literatè habent hic Adriatici. Infrà lego, *nō enim legetur quisquis voluerit.* Et infrà, *dum de te quinque & septuaginta tabellae deribeantur*: non diripiantur, quod est, distribuantur iudicibus, qui de te sententiam laturi sunt. Quos Cicero Bullienses vocat Illyrici populos, Stephanus Bullidenses vocat, Strabo & Plinius Bulliones. *Nulla ex trinis aestimis gratulatio*: haud paulò concinnius legitur in scriptis libris, quàm in excusis sine praepositione: in quibus & illud sic exaratum reperi, *tum te ipse de te fecisse videri pronuntiasti*: quae verba veterem iudicandi formulam prae se ferunt: non enim pronuntiabant iudices reum fecisse, sed fecisse videri. Infrà lego, *dicere audes, neque in tabellis.* In orationis clausula, quid est discriminis inter sordidatum & sordidum? nimirum quòd sordidatus sit, qui sordida & reorū veste obsoleta amictus est: sordidus, qui sordibus & illuuie squalidus est. Haec ego breuiter, & strictim, è multis pauca, vt properans & aliud agens, delibaui & attigi. si quis propius inspiciat, eiusdē generis, sat scio, quamplurima reperiet, quae si quis à me praeterita queretur, alienae à me industriae, qui eam excitare volo, eadem opera aliquid telin qui cōqueretur.

Sordidatus. Sordidus.

CAPVT XVI.

Vrbs Memnonia, Propertius explicatur.

De longa profectione, & itinere immenso dixit Propertius li.1. eleg.6.

Vlteriusque domos vadere Memnonias.

Sed nisi Memnoniae illę domus cognoscātur, quàm longè absint intelligi non poterit: & sunt qui putent Thebas Aegyptias significari, vbi Memnonis statua dicebatur quotidie exorientem strepitu salutare auroram, quas & lōgissimè ab Italia distare notum est. In alia tamen sum sententia, & puto Susa significari, quae Memnonia vrbs dicebatur, vt Herodotus lib.5. auctor est. ex Ionia autem iter illuc trium erat mensium, vt ab eodem enumeratis sigillatim māsionibus & parasangis describitur: nosque eius sequuti auctoritatem velut senatusconsulto ita se rem habere decernimus. verba autē Herodoti subscribam, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] (τοῦτο γὰρ [illegible]) [illegible], καὶ [illegible], καὶ [illegible]. Iterum, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Nec tamē id scribendum mihi putassem, nisi doctissimos interpretes velut in biuio haesitantes reperissem, & hanc & illā viam sequi animaduertissem, cùm vna erroris sit, altera itineris recti. In eadem autem elegia dilutae mihi videtur & frigidae, non argutae sententiae, quod scriptum est,

Vrbs Memnonia.

Propertius explicatur.

Lydia Pactoli tingit arata liquor.

quid? arantur segetes aquis natantes, fluminibus solitum egressis alueum? an potius imbre madētes aratro proscindūtur? nunquam tam imperitum agriculturae censuerim poëtam ingeniosum & amoenum, & feracis agri alumnum fuisse. propius vero sit ab eo scriptum esse, quod in peruetusto libro cuiusdā, vt ita dixerim, sanctioris aerarij reperi,

Lydia Pactoli tingit arata liquor.

vt arata sint, quae & culta & arua solent à scriptoribus vocari. & in Beroaldi codice arata scribitur, vt aratra alios maluisse equidem mirer. Vide autem quàm morosus & fastidiosus sim, cuius ne stomacho quidem nec palato gratum est quod ibidem scribitur,

Et tibi non vnquam nostros puer iste labores
Afferat, & lachrymis omnia nota meis.

illud enim *omnia nota*, vt amaros cibos auersamur: etsi non me animi fallit verbo tam vniuerso & longè lateque patente aliquem existimaturum magnam quandam vim contineri & exprimi. tamen quod tam vagum est & diffusum, rem nullam assignat menti nostrae, quam sibi proponat, vt cùm omnia dicat, nihil ferè loquatur. puto igitur *omina nota*, legendum, idque eo magis, quòd labores antè dixerit, quibuscum omina, quae hīc mala significabunt, optimè coniungētur. nescio autem quonam fato & omine vsuuenire solet, vt omina ferè in scriptoribus in omnia degenerent: nisi quòd literarum numerus & similitudo aptam huic mutationi & lapsui occasionem praebere fermè videtur. animaduertendum igitur diligenter & acriter est, necubi nobis obrepat nec opinantibus inducta vniuersitatis falsa persona, pro germano nomine ominationis. placet & adscribere corollarij loco versum lib.4. eleg.5. qui stellatus in bonis libris est, & propè conclamatus, & variè cruciatus à Grammaticis, qui ne nūc quidem effugiet tortorem: *Si te coa dorozantum iuuat astra ripa.* legendum puto, *Si te eoa Dorozanium*, vel Dorozanium. nomen enim est proprium amicae, vt Acāthis lenae. Doroxantum legerem, nisi hanc nominis formam mulieri non conuenire crederem. sensus est, si delectaris auro Indico, & eo abundare vis.

CAPVT XVII.

Domus incepta frustrà, apud Catull. domus imperfecta apud Valeriū Flaccum, deflere.

OLIM

OLIM, qui vxorem ducebant, domum ædificabant: ex quo & credo natum illud Hesiod. ἔργ.

οἶκον μὲν πρώτιστα, γυναῖκά τε.

Nam & apud Theocritum, quę à Satyrisco mulier efficitur, & loco vxoris habenda est, eum interrogat domúmue sibi sit ædificaturus, idque ipsi pollicetur.

Τεύχεις, inquit, *θαλάμους, τεύχεις καὶ δώματα καὶ αὐλάς;*

Respondet, *Τεύχω σοι θαλάμους.* Et apud Homerum Iliad. β. cùm anno nondum vertente ad Ilium vxore ducta profectus esset Protesilaus, scribitur, *καὶ δόμος ἡμιτελής*: (quanquam id à quibusdam de coniugio exponitur, vt domus labens, lib. 4. Maronis.) & à Valerio Flacco Homeri imitatione lib. 6.

—coniunx miseranda Caico
Linquitur, & primo domus imperfecta cubili.

Domus imperfecta. Quibus scriptorum antiquorum locis, veluti ardentibus funalibus tenebræ tricliniorum, sic etiam obscuritas nubilumq; omne discutitur è Catullo ita scribente, epigr. ad Mallium,

Coniugis vt quondam flagrans aduenit amore
Protesilaeam Laodamia domum,
Inceptam frustra, nondum cùm sanguine sacro
Hostia cœlestes pacificasset heros.

Domus incepta frustra. Ecce frustra inchoatam domũ dicit Catullus, nec perfectam fuisse, quòd ante incipiendum opus, deos sacris nõ placasset Protesilaus, sed eis inuitis & iratis id suscepisset. in aliis libris, iisque accuratis, *accepta frustra* scribitur: sed altera scriptura multis nititur adminiculis. In Catullo autem eodem, secare aliquem dicitur tarda podagra, quod est, cruciare, quia qui secantur, magnis afficiuntur doloribus, vt ex efficiente effectum, ex antegresso consequens intellexerit: non quòd articularis morbus secet, sed quòd cùm sectionem dolor sequatur acerrimus & acerbissimus, qui idem adiunctus podagræ est, qui ab ea cruciantur, velut secari se putent, ac æquè angantur, ac qui ferro vel lacerantur, vel fodiuntur. Apud eundem epigrãmate in Gellium, *quod voluit fecit*, id est, vt voluit, patruum mutum & elinguem reddidit: quod eo addidi, vt minùs ingeniosis sensus pateat. Scaliger autem adolescens eruditus non malè putat, quod aliquando me ex eo audisse recordor, legendũ esse, *patrui perdepsuit ipsam vxorem*, non perdespuit. nam depsi mulier non inscitè dicitur, quæ subigitur. Iam quod scribit epigram. de Arrio,

Secare.

Depsere.

Credo sic mater, sic liber auunculus eius:

ex eo opinor scribit, quòd Arrius apud matrem auunculúmque educatus fuisset, vt verisimile sit, ab eis illas aspirandi ineptias traxisse. Quintia autem illa (quam multis formosam dicit videri, venustam tamen & formosam negat, aut Lesbiæ comparandam) erat, vt opinor, amica Calui, sed dissimulato tectoque nomine Quintilia vocata, vt infrà ad Caluum de Quintilia,

Certè non tanto mors immatura dolori est
Quintiliæ, quantum gaudet amore tuo.

CAPVT XVIII.

Explicatus Lucani locus.

Lucanus explicatus. IN versibus illis, quos à Nigidio ex astrorum prudentia fingit cani lib. 1. Lucanus doctissimus & elegantissimus poeta (nec enim moueor hominum huius ætatis iudicio malè & malignè de tanto poeta existimantium, cùm eis antiquorum veriora & sinceriora iudicia fortiter opponere possim) veruntamẽ in versibus illis ita scriptum est,

—summo si frigida cœlo
Stella nocens nigros Saturni accenderet ignes,
Deucalioneos fudisset aquarius imbres,
Totaq; diffuso latuisset in æquore tellus:
Si seuum radijs Nemeæum Phœbe leonem
Nunc premeres, toto fluerent incendia mundo.

Quibus ego verbis interpretor ab eo significari deflagrationem mundi & eluuionẽ, quas longinquis temporibus, statis tamen & naturæ notis, sed hominibus ignotis, euenire; & porticus & ambulationes Lycei affirmant: etsi aliter vtraque secta: nam Stoici vniuersum mundum aut in aquas liquescerẽ, aut in ignes exardescere existimant: Peripatetici partibus tantum terræ ista censent accidere, vt Deucalionis ætate vsuuenit, vt alij dicunt, Thessaliæ, vt Aristoteles libro 1. Meteor. capite 14. Thesprotiæ, ingens aquarum eluuiẽs, quam Græci *κατακλυσμὸν* vocant, vt deflagrationem *ἐκπύρωσιν*. Ac solet vsu venire inundatio magni anni hyeme, cùm omnes erraticæ stellæ coniunctæ sunt in hiberno signo, vt piscibus aut aquario: exustio magni anni æstate, cùm omnes errones in vnum conuenerunt æstiuum & solstitiale signum, vt leonem aut cancrum. Olympiodorus, *συμβαίνει δὲ τὴν θάλατταν* [illegible] *μέγαν καλούμενον* [illegible] *μέγας* [illegible] *χειμῶνος* [illegible] *μέγα δὲ θέρος* [illegible]. Lucanus tamen non omnium errantium coniunctionem in carmine collocauit, sed frigidam Saturni stellam & suo frigore aquarum fœcundam in hyemali sidere posuit: & æstatis ardorisque auctorem effectoremque solem in astro feruenti candentique metatus est, indicans eam ostendi portendique rerum in mundo mutationem & vicissitudinem, vt vel vnus in brumali sidere frigidus erro aquis omnia obruere possit: contraque vnus in solstitiali signo micans & æstuans sol, omnia torrens ignibus cremare possit. ferè nescio quid tale ariolor Lucanum exprimere voluisse, & poetico fuco colorasse.

CAPVT XIX.

Thracis in thracem compositi flatura, ore aperto in mare desilire, Seneca emendatur.

AIT Seneca libro 4. quæstionum natural. in præfat. *Te longiorem Fido Anneo turabo &*

Apollonio pyctæ, quamuis staturam habeas Tetis threcæ incompositi: quæ adulationem impudentes mentientium assentatorũ indicant, gigantum proceritatem nanis & pumilionibus attribuentium: sed verba tamen illa consideranti mihi percussit animũ, nunquidnam ab eo scriptum fuisset, *Quamuis staturam habeas threcis in threcem compositi.* nam in amphitheatralibus muneribus thraces, qui & threces plerunq; vocabantur, inter se committebãtur, qui cùm exiguam haberent parmam, se totos velut in eam colligebant, ne vulneri paterent, & staturam incuruando corpore minuebant, quod nõ fecissent, si maioribus & longioribus scutis vsi fuissent. qui igitur paruus & breuis est, ille similis non illepidè threci in threcem composito dicitur. Ac mediusfidius lineamenta apographorum vetustorũ, si quid istud refert, effigiem nescio quam huius scripturæ reddere videntur. Thraces autem solitos esse peltis, id est, cetris vel parmis pugnare, docet ita Aristophanes in comœdia, quæ Acharnes est inscripta, de Thracum auxiliis loquens, [illegible]. Illud eo libro est pereleganter perque scitè dictum, *nec in mare aperto ore desilui*. solent enim homines in maxima desperatione se ore hiante in profundum abiicere, vt celerius strangulato aquis spiritu moriantur: id πρὸς ὕδωρ χανεῖν, id est, ad aquam hiare, Græci dicere solent. *Dignissimum*, ait idem. *quod consecrari mallet, quàm conteri, pedes abstulit.* hic pedes abstulit valet, cursum orationis tuæ inhibuit, eique pedes ademit, ne sic adblandiretur. nec enim sine pedibus incedere quisquã posset, vel currere: aut, tibi sic indulgenter liberaliterque laudanti, & per assentatorias laudes decurrenti pedes abstulit, ne pergeres in eo incepto. eam mihi videtur continere sententiam locutio illa, quam ne attigissem quidem, nisi mihi aliquantũ negotij exhibuisset, & futurum essem suspicatus, vt aliis esset paulò indoctioribus molesta, nec satis percepta. *Frugalitatem laudare cœpisti, qua sic à nummis resiluit, vt illos habere nec damnare videatur*, legendũ in eo potius crediderim, quàm vt euulgatum est, *à nobis*. nam *illos habere* antiqui codicis fide à nobis receptum est.

Thrax in Thracem compositus.

Desilire in mare ore aperto.

Seneca emẽdatur.

CAPVT XX.

Mortarium, marsupium, lauare, lauare latrinam, Varronis locus.

Mortariũ

MOrtarium, in quo aliquid teritur, suspicor sic quasi moretarium vocari, quòd in eo moreta intritæque fiebant. itaque & in nonnullis auctorum locis, & libris vetustate exoletis moretarium scriptum reperimus interdum: vnde contractum in mortarium vocabulum tandem est ipso vsu: velut à morte tamen earum rerum quæ teruntur, non desunt qui putent appellatum. Vt apud Horatium libro primo, ode secunda, iaculatus arces, est quod Græcè dicitur [illegible], id est, ferit: sic apud Plautum in Truculento, Sc. 1. *sin rete* iecit, id est, si rete pisces cepit: vnde & bolus dicitur. quanquam etiam, ne dissimulem, simpliciter pro rete iecit in aquam, explicari potest. *si*, inquit, *iecit rete, piscis ne effugiat, cauet*. Lauare aluum marsupio pereleganter à Varrone dictum est, pro marsupium exhaurire. quæ enim eluuntur, ea mera inaniaque relinquuntur, cùm alioqui eluere pro consumere solerẽt frequẽtare veteres: sed nihil melius quàm elegantiam verborum Varronis, velut purpuram quandam hic assuere. *Et Hymenæus*, inquit, *qui primo lauere aluum marsupio solet.* hic significat sumptuosas esse nuptias, maritosq; earum primo statim auspicio impendiis inaniri. Id à Varrone scriptum est in [illegible]. Latrinam lauare. est in latrinam siue balneum priuatum aquam ferre: Plautus in Curcul. Sc. Quoi hominis.

Marsupiũ lauare.

Latrinã lauare.

> *Non magis curo, quàm ancillam, quæ latrinam lauat.*

Atque hoc erat, vt è Plauto apparet, ministerium vilissimum. Pomponius apud Nonium, *hæredem ita velim facias: iampridem volo, latrinam laui*: quod quidem alio quodam sensu, quàm illud Plautinum dictum videtur. Quòd *Dij meliora* dicunt Latini veteres, cùm mali aliquid votis deprecantur & amoliuntur, valet, dij ferant meliora: Tibullus lib. 1. eleg. 4.

Dij meliora.

> *Dij meliora ferant, nec sint insomnia vera.*

Pacuuius, dij meliora monerint, pro, dij monuerint meliora, scripsit, auctoribus Grammaticis. Est Græcè Varronis libri inscriptio apud Nonium in veliribus & antesignanis: sed ita vitiata corruptaque, vt intelligi posse desperetur: ego eius vestigia rimatus in scriptis libris, eruisse videor scribendum esse in hunc modum, [illegible], περὶ μαρτυρίας. nam solent interdum nutu homines testium fidem & religionẽ solicitare, dum superciliis taciti ad assentiendum vel dissentiendum impellũt.

CAPVT XXI.

Allegoria Horatij explicatur, caluaria, cespes.

NISI erro toto cœlo, Horatianus ille locus libro 1. ode 18. allegoria totus est figuratus & mutatus:

Allegoria Horatij explicatur.

> *Non ego te candide Bassareu*
> *Inuitum quatiam; nec variis obsita frondibus*
> *Sed diuum rapiam, sæua tene cum Berecyntio*
> *Cornu tympana.*

nam de ebrietate hic loquitur sub integumento bacchanalium, cùm ebrietas etiam bacchanal quoddam videri possit: se autem dicit ad ebrietatem vsque nolle compotare: nam qui eò vsque progreditur, is Bacchum inuitum quatit. ille enim nobis non inuitus sua indulget munera temperatè vtentibus: non æquo animo vino nos obrui patitur. Quod autem quatere dixit, ad sacra Bacchi allusit, quæ recondita in cistis è templis vrbanis in nemores solitudinesque ad orgia celebranda à Bacchis portaban-

portabantur. vnde Maro lib.3. Æneid. *Bacchatamq; iugis Naxum*, dixit. & lib.4.

—qualis commotis excita sacris
Thyas, vbi audito stimulant trieterica Baccho
Orgia, nocturnusq; vocat clamore Cythæron.

Et quia sacra illa furioso tumultu & perturbato impetu commouebant, idcircò Plautus in Pseud. Se. Si ex te tacente. dixit, *Scis, vbi mea commoui sacra, quas turbellas soleam dare.* Non igitur, inquit, te commouebo, nec obsita frondibus sacra tua sub dioum rapiam, id est, ebrius nō bacchabor, nec insaniam, vt qui sacra tua solent Bacche pater è templis rapere sub diuum in saltus & montes. tegebantur autem orgiorum cistæ hedera & pampinis.

—sæua, inquit, tene cum berecynthio
Cornu tympana.

id est, noli me adflare ebrietatis furore, vt tympano sacrorum tuorum, & cornu audito ad amentiam adiguntur bacchæ, & mystæ tui fanatici & enthei redduntur: vnde & Lucretius lib.2. scripsit,

Et phrygio stimulat numero caua tibia mentes.

Amentiam autem illam ebrietatis quæ vitia consequantur, continuò enumerat, quæ proculdubiò fidē faciunt figurato esse ista inuolucro obducta, quod in eam sententiam, quā exposui, arbitror euoluendum. At verò vt hic sensus quadam nebula immutationis tenebricosus est, sic in sequenti cantico vnius verbi quadam velut caligine circunfusus minus apparet, cùm scribitur,

Vultus lubricus aspici.

Et vultus nimium lubricus aspici.

Non sum solitus ingenij famam aucupari reprehendēdis aliorum explanationibus, quod nec nunc faciam: tantùm quid mihi videatur aperiam. Vultus igitur lubricus aspici, vultus est politissimus, nitidissimus, & pulcherrimus aspectu. nam quæ ad læuorem perpolita sunt, & æquato nitore nihil habent in summo asperitatis & inæqualitatis, lubrica etiā protinus efficiuntur. Sic & lib.2. satyr.4. in illo,

Lubrica nascentes implent conchylia lunæ:

introrsum limpida interpretātur veteres. Sunt tamen conchylia foris testæ ferè leuis, quam ostrea plerunque habent asperam. Libet hic ob ostrea aspera adscribere versus è phagiticis Ennij ab Apuleio in priore apologia citatos, sed nemini ferè intellectos ob vocum depranationem, quas emendare si vno aut altero loco potuero, studiosi boni consulant:

Omnibus at Clupeæ præstat mustela marina:
Mures sunt Aeni, ast aspra ostrea plurima Abydi:
Mus Mytilenæ est, pectē aperq; apud Ambraciæ am
Brūdusii sargus bonus est: hūc magnus erit si, (uts:
Sume: apriclum piscem primum scito esse Tarenti:
Surrenti fac emas glaucum, & Cumas apud: at quid
Scarum præterij cerebrum Iouis penè supremi?
Nestoris ad patriam hic capitur magnusq; bonusq;.
Melanurum, turdū, merulamq; vmbram q; marinā?
Polypus Corcyræ, caluaria pinguia Atarnæ,
Purpura, muriculi, mures, dulces quoq; Echini.

Legi & hisce diebus in Gellio manuscripto, *cephaleaq; Atarnæ*, quæ vt opinor, Ennius caluaria appellat: sunt autem salsamenta è capite thynni. nam illic cetariæ erant: nisi quis cephali pulpas intelligat, quod non arbitror. verius omnino sit apud Ennium caluaria marina esse, quorum apud Apuleium ipsum mentio est. Libro 1. ode 19.

Caluaria.

Hic, inquit, viuum mihi cespitem, hic
Verbenas pueri ponite, thuraq;,
Bimi cum patera meri.

Cespes.

Veteres interdum cespititias extruebant aras, cùm altare deerat, aut cespitem in terra aggerata ponebant, vbi & ex tempore sacrificabāt. Quin & cespes pro ara erat, & aræ imponebatur, reique diuinæ necessarius habebatur: Prudentius hymno 5. περὶ στεφάνων,

Hoc namq; decretum cape,
Aut thure & ara, & cespite,
Precanda nunc est iam tibi.

Solebant autem aras coronare & ornare fronde felici, vt myrto, aut oliua, quam verbenam vocabant: sed & thus adolebāt, & vinum è patera libabant. ex illa consuetudine verbenis aras tegendi Maro scripsit lib.3. Æneid.

Accessi, viridemq; ab humo conuellere siluam
Conatus, ramis tegerem vt frondentibus aras.

Et Lactan. lib.6. cap.24. ex eo ritu dixit, *ad quod sacrificium neq; verbenis opus est, neq; fibris, neq; cespitibus, quæ sunt vtiq; vanissima.*

CAPVT XXII.

Sacra inferis facta soluunt amores, mensæ remotæ, caudam remulcere, aures demulcere, Marica.

VT qui amœna lustrant oculis diuersa loca, voluptatem nō vulgarem capiunt: sic & percurrendo Maronis vireta varia, egregia oblectatione perfruar. Æneid.7. *—ossaq; nomen*

Hesperia in magna (si qua est ea gloria) signat,

cur à Marone dictum est? opinor quòd sepulchra quædam sunt sine nomine ignobilium capitum & ingloriorum. At verò Caietæ sepulchrum memorabile fuit posteritati, nomenq; habuit. sic & Ouidius cecinit 12. Metam.

—tumulo quoq; nomen habenti
Inferias dederat cum fratribus Hector inanes.

Verius tamen vtrobique crediderim de nominis inscriptione, quod in tumulo incidebatur: quod non item in vilium & ignobilium hominum bustis fieri solebat. Æneid.4.

Sacra Ioui stygio, quæ rite incepta paraui,
Perficere est animus.

hic quæstio est, cur diis inferis rem diuinam facere Dido velit? sed facile est eam quæstionem è Silio Italico soluere. censebāt enī veteres sacris infernis amores & curas solui. sacra igitur inferna soluendis amoribus simulare prætexuit, consilium moriendi dissimulans, & fallere cupiens. verba sunt Silij lib.8.

Amores sacris infernis solui.

Nigro fortè Ioui, cui tertia regna laborant,
Atq; atri sociæ thalami noua sacra parabam,

Queis ægram mentē, & trepidantis corda leuaret
Infelix g. mauus thori.

Quid est quod 1. Æneid. ait,

Mensæ remotæ. *Exempta fames epulis, mensæq; remotæ?*

ego hic mensas intelligo fercula & magidas & lances: nam saturis conuiuiis remouentur. Candam remulcere. Quid verò apud eundem est 11. Æneid. *caudamque remulcens?* ego, vt prætermittam quid aliis videatur, esse puto caudam reflectens: sic enim lupi & canes timentes reflectunt caudam, vt Demulcere aures. eam sub verenda reducāt. sic & demulcere aures pro demittere dixit Lactantius lib. de ira Dei, cap. 7. & *tamen videmus in aliis animantibus quædam signa lætitiæ, cùm ad lusum gestiunt, aures demulcent, rictum contrahunt, frontem serenant, oculos in lasciuiam resoluūt.* nam aures demulcere id est, quod Flaccus lib. 2. ode 13. ait,

—illis carminibus stupens
Demittit atras bellua centiceps Aures.

2. Georg. *—ver magnus agebat*
Orbis & hibernis parcebant flatibus Euri;
Cùm primùm lucem pecudes hausēre, virumq;
Ferrea progenies duris caput extulit aruis.

horum versuum interpretationē cuius expositione fidelius & commodius explicari posse censemus, quàm doctissimi Lactantij libro 2. cap. 11. ita scribētis? *Illud hoc loco præterire non possum, quod errantes philosophi quidam aiunt homines cæterasq; animalia sine vllo artifice orta esse de terra, vnde illud Virgilianum est,*

Terrea progenies duris caput extulit aruis.

Et ij maximè fuerūt in ea sententia, qui esse prouidentiam negant. Addit idem cap. seq. *non erant*, inquit, *in principio mundi hyems & æstas, sed perpetua temperies, & ver æquabile.* Nympham quandam Laurentem Maricam vocat Maro 7. Æneid. quæ Minturnis colebatur, nominat & Horat. lib. 3. ode 13. ea Circe erat interprete Lactātio, cuius verba sunt lib. 1. cap. 11. *Nam & Romulus post mortem Quirinus dictus est, Leda Nemesis, & Circe Marica.* Eodem libro,

Marica.

Nunc pateras libate Ioui, precibusq; vocate
Anchisem genitorem.

hic, si Lactantio credimus, consecratur Anchises à filio. Ante, inquit lib. 1. cap. 15. *potest aliquis dubitare, quomodo religiones eorum sint institutæ, cùm apud Maronem legat Aeneæ verba socijs imperantis, Nunc pateras libate Ioui. Cui non tantum immortalitatem, verumetiam ventorum tribuit potestatem:*

Poscamus ventos, atq; hæc mea sacra quotannis
Vrbe velit posita templis sibi ferre dicatis.

CAPVT XXIII.

Auiarium Varronis, tabula literaria, phalerum.

Auiariū Varronis. DEscriptum est lib. 3. de re rust. cap. 5. à M. Varrone elegantissimè auiarium verbis non affectatis, nec ambitiosis, sed propriis & suis, significanter rem exprimentibus: non dubito tamen, quin ea tota descriptio plerisque illustrationis indigere videatur, in nonnullis locis hærentibus, nec sententiam assequentibus. quo faciendum putauimus, vt pro nostra virili operā someremus, vt lucis aliquid afferremus, si modò id consequi poterimus. directum dicit esse fluuium ab insula ad museum: in quo museum appellat, locū musis & studiis consecratum: proinde de Casinate fundo Varronis ita scribit 2. in Antonium Cic. *studiorum enim suorum M. Varro voluit esse illud, non libidinum diuersorium.* museum autem illud erat in summa insula: insula nascebatur ab imo fluuio, vbi cōfluebat altera amnis, vt Varro loquitur, pergebatque recta ad summum flumen, vbi erat museum. legendum igitur est, *ab imo fluuio*, non, à vinio, vt receptum in exemplaribus video, qđ facilis est coniecturæ, cū paulò pòst subiiciat, *summum flumen.* imum fluuium appellat imam partem fluminis villam alluentis, & è villa exire parantis: summum flumen, superiorem vocat partem fluminis in villam influentis. circum ripas fluuij ambulatio erat pedes lata denos, ab ambulatione in agrum versus, ornithonis, id est auiarij, locus. in agrum versus autem dicit, à flumine versus agrum progrediēdo, & ab ambulatione recedendo, vt in sepulchris dici solebat, quemadmodum ostendit Horatius lib. 1. sat. 8.

Mille pedes in fronte, trecentos cippus in agrum
Hic dabat.

ait locum ornithonis deformatum ad tabulæ literariæ speciem cū capitulo, id est, deformatum esse in figuram quadratā oblongam: nam talis erat tabula literaria. tamē præterea tabulæ accedebat extra quadratū, quod capitulum rotundum in auiario tholus erat. Tabula literaria est, in qua pueri literas faciunt, id est scribunt, & literas discūt: Plaut. in Bacch. Sc. Nūc experior. Tabula literaria. *Ex templo pueri pædagogo tabula dirumpit caput.* subiicit, *forma quæ quadrata est, patet in longitudinem p. lxxij.* ita fit, vt cùm pateat in latitudinem p. xlviij. sit longior quàm latior. addit, *ad hæc ita vt in margine quasi tabulæ descripta sit ambulatio ab ornithone plumula.* hæc verba multos malè vrunt: animaduerto nonnullos existimare hic significari pterygium: sed probabilius, quod sagaciter excogitauit vir doctissimus & clarissimus Æmarus Ranconetus, numeros pedum hic desiderari, qui in istud vocabulum confusi librariorum incuria sunt. ille igitur, cuius sententiæ subscribo, legendum putat *p. viij. lat.* ex his enim notis plumula suppletis elementia facta est. hic longitudo non scribitur, quæ è latitudine formę quadratæ satis intelligitur: summam tamen latitudinis huius ambulationis ad liquidum vix affirmare audeo, desiderari tamen intelligo. Ait Varro lib. 3. cap. 5. *qua iter in aream est*: vbi bonis in libris, *quia introitus in aream est*, legitur. aream autem ornithonis intelligo, quam paulò pòst nominabit. *Porticus*, inquit Varro, *sunt primoribus columnis lapideis, intermedijs arbusculis humilibus ordinatæ.* primæ. inquit, columnæ sunt lapideæ, quib. interpositæ sunt medię arbusculę, speciē columnarū & vicē intus exhibētes. locus macerie totus erat dextra

& sini-

& sinistra conclusus, & à summa macerie reti cannabino tectæ porticus ad epistylium columnarum & ab epistylio ad stylobatem, id est, ad illarum basim & sedem, ad illatū crepidinem. inde enim nō est maceries vlla, vt reti sit opus, ne effugiant aues. nam locum macerie clausum dixit dextra tantum & sinistra. hæ autem porticus sunt auibus oppletæ. *Secundum stylobatis interiorem*, inquit, *partem*. exterior enim ad ambulationem spectat: interior ad aream, duæ sunt in area piscinæ, quæ è medio eius oriuntur, inter quas angusta est semita in tholum: tholum autem vocat locū rotundum columnatum, id est, vt dixit, capitulum ipsum literariæ tabulæ. extra tholi columnas est silua, quæ è tholo cerni poterat, cūm tholus pro maceria columnas haberet, & reticulatus esset. tholi columnæ exteriorea, id est, ad siluā pertinentes, lapideæ erant: interiores abiegnæ. Cæterùm, quemadmodum Varro scripsit, *inter columnas exteriores*: sic scribendum censeam, *inter interiores columnas*. & paulò pòst, *intra has & exteriores*: & suprà, *vt perspici in siluam possit*. tholus autem cùm speciem semicirculi habeat, proinde extructi in eius ambitu mutili. qui sedes suibus præbebant, spectacula & foros theatri referebant. itaque ὀρνιθῶνα vocauit Varro. Addit subter stylobatem, id est, subter basim columnatum illatum, quę sunt vltra piscinas, propinquantque tholo, lapidem esse altum pedem & dodrantem à phalere: phalere vocans crepidinem lapideam stagnum ambientem, nomine à candore lapidis imposito. nam φάλαρον Græci candidum appellāt. Normani populares mei hodieque maris editiores margines & rupes mare claudentes phalesas vocant. puto tamen cùm in hac descriptione ouualia ominet, imiteturque portus vrbium vocum vsurpatione, Phalerum esse scribendum. sic autem Athenis quidam portus vocabatur. Phalerum Varroni à stagno ad duos pedes altū est, latum ad quinque. *vt in culcitas*, inquit, *& columnellas conuiuæ pedibus circumire possint*. hic ego obseruo legendum videri, *& columellam*, singulari numero. oš infrà dicit, *in insula est columella*: aut certè columellas cùm dixit, numero abusus est, quod non perinde rarum. Culcitas autem propter lectulorum discubitoriorum similitudinem dicit. Naualis vocat, ad similitudinem eorum locorum, in quibus secundum flumina aut mare naues ædificantur, aut in hibernis mensibus quo subducebantur, marginis partem ipsius stagni. In insula stat colomella, quæ intra se continet axem, is rotam radiatam sustinet, id est, radios habentem, quibus manus pueri prehensis rota versabatur. ad extremū, vbi orbile solet esse acutum, est tabula cauata, vt tympanum, id est extremi radij sustinent tabulam cauatam, in qua ponuntur cibi, vt versatione rotæ ad conuiuas fercula omnia admoueantur. orbile autem ea forma dicitur, qua apud Catonem cap. 20. & 21. molile, id quo mola mouetur, vel id quod molam molitur, & librile scapus libræ,

Tholus. *Stylobates.* *Phalerū.* *Culcitæ.* *Naualia.* *Orbile.*

est autem orbile rotunditas ipsius orbis, qui acutior est in fine: hic contrà tabulam tympano similem habet. ex suggesto phaleris, vel, vt potius legendum est, phaleri, id est ex eminentia, prodeunt anseres in stagnum: suggestum autem phaleris, cùm illic conuiuabantur, peripetasmatis, vt tricliniū aliquod ornabant. sequitur, *ex orbi ligneo mensáq́;*, vbi nonnulli, *ex orbili*, emendant: sed orbem retineo, & defendo: orbes enim habebant in triclinio, quibus imponebant ahena & vasa. Cato cap. 11. *orbem, ahena duo*. Iterum cap. 14. *orbem, ahenea duos, mensas duas*. igitur legendum censeo, *ex orbi ligneo, mensáq́;, quam dixi in primis radijs esse, epitonijs versis ad vnumquenq́;, factum sit vt fluat in conuiuam*. Intra tholum hemisphærium erat, cuius in summa parte horologium erat, vespero ita circumeunte, vt horas distingueret: in medio hemisphærij designati erant octo venti suis locis & regionibus diuisi: in hemisphærio medio erat ventorum orbis, id est circulus, qui cardinem id est centrum semiglobi ambibat, vt Athenis fecerat in horologio Andronicus Cyrrhestes, vt scribit Vitruuius lib. 1. cap. 6. cuius è libris & Stephano Byzantio hic Cyrrhestes legendum censeo, non Cyprestes. nam Cyrrhestes vocabatur, quòd esset è Cyrrho vrbe Syriæ. Hæc ego vtcunq; adumbraui, quæ qui & ingenio meliore sunt, & doctrina superiore, & otio maiore abundant, perpolient atq; illustrabūt.

Orbes.

CAPVT XXIIII.

Semurius campus, parasitus Apollinis, Martialis explicatur.

VErsiculus Martialis est lib. 9. epigr. 43. de quo magna animorum contentione & magno partium studio Siponrinus & Domitius depugnarunt, cùm alter velut pro aris & focis dimicans, myrinis pertinaciter defenderet: alter pari manu prœlium confereret, & murinis tueretur, affirmaretque, *Campis diues Apollo sic murinus*, legendum esse. eorū rationes studiosis notas esse confido: certè in promptu sunt, nec à me commemorabuntur, cùm eis prætermissis, sic quoq; tamen satis chartę periturum sit. Ego, etsi inuitus facio, vt à tantorum virorum sententia discedam, neutri tamen, vt quod sentio ingenuè loquar, assentior, legendumque arbitror,

Campis diues Apollo semurinis.

nam vtriusque scripturæ contumaces repugnant syllabę, vt ne alia argumenta confectet: & *sic murinis* in quibusdam exemplaribus legi testificatur Domitius. Semurium autem campus erat Romæ propinquus, in quo, vt reor, templum erat Apollinis. Cic. 6. in Antonium, *Quis est iste ordo? multi fuerunt multis in legionibus per tot annos: his quoq; diuisit Semurium*. Macrobius lib. 1. Saturnal. cap. 10. de Acca Larentia. *post excessum suum pop. Romano agros Turacem, Semurium, Lintirium & Solonium reliquisse*. In eodem Martiale

Campus Semurius.

sensus non satis perspicitur in illo versu, qui li bro 9. in epitaphio Latini positus est,

Parasitus Apollinis

Vos me laurigeri parasitum dicite Phœbi.

Sed interpretationem è Verrio Flacco elicere perfacile est, qui quęrit, quamobrem Salua res est dum saltat senex, Apollinis parasiti in scena dictitēr? vnde colligere licet sic appellatos fuisse mimos, & histriones, præsertim cùm se Latinus histrio optimus ita vocet in epitaphio. aliquando parasitos Apollinis interpretatur Verrius mimos secundarum partium, quòd ludis Apollinaribus in mimis ferè essent parasiti illarum partium actores. Pompeius libro 17. *Verrius*, inquit, *parasitos Apollinis ait ita appellari. quòd Caius Volumnius, qui ad tibicinem saltarit, secundarum partium fuerit, qui ferè omnibus mimis parasitus inducatur.* In antiqua inscriptione parasiti Apollinis est mentio, AGILIO SEPTENTRIONI SACERDOTI MOSCHI DEI, APOLLINIS PARASITO, ALVMNO FAVSTINAE AVGVSTAE. Est & minutum duobus versiculis epigrammatium 38. libro 8. non enucleatum satis ab enarratoribus,

Martialis explicatur.

Archetypum Myos argentum te dicis habere,
Quod sine te factũ est, hoc magis archetypũ est.

ego argutiam iocumque epigrammatis latere puto in vocabulo factum est: hoc sensu, Dicis te habere toreumata argentea operis antiqui, quę quidem magni ab omnibus olim æstimabantur: iocans Martialis ait, tu ista verbosa ostentatione argenti tui, & iactatione ventosa multum detrahis pretio, & efficis, vt vasa tua conuiuis molestiæ & tædio sint, adeò vt argentum factum, id est vasa, argenti enim facti nomine vasa censentur argentea, si sine te sit, & si absis, sit magis archetypum, id est pluris censeatur, antiquiusque videatur.

CAPVT XXV.

Terra materina, inspicare faces, spicare hastile.

Terra materina.

NON leuis est controuersiæ, quæ sit terra materina apud Catonem ita cap. 34. scribentem, *Ager rubricosus & terra pulla materina, rudecta, arenosa.* Ego materinam putauerim à materia deduci, eoque verbo intelligi duram, solidam & propè ligneam, qua in notione nomẽ materiæ poni non est infrequens. scio fuisse quibus videretur macerina legi debere pro macra: sed priorem lectionem vt sinceriorem libenter asseruerim, nec vicariam istam introduci permiserim. sed huic capiti supplementum ex eodem Catone quærendum est, ne nimis abortiuum & breue videatur. *Nucleos*, inquit capite 17. *ne in segetem indideris*: hoc, vt suspicor, præcepto cauet, ne in segete nuclei serantur, quo arbores, quæ segeti nocere & officere solent, proueniant. nam & locum occupant, & solum exugunt, & vmbra enecant. Quod Cato mox ait, *Faculas facito*, libro 1. Georg. Maro significauit, cùm scripsit,

Inspicare faces.

—Ferroq; faces inspicat acuto,

vbi inspicare Seruius explicat, ad spici & aristarum similitudinem incidere: nam & alio loco Maro,

Mopse, inquit, *nouas incide faces.*

hac enim ratione faculæ fiunt. spicare tamen Gratius pro spiculo & ferro asperare posuit,

Quid Macedum immensos libeat si dicere contos,
Quam longa exigui spicant hastilia dentes.

Spicare hastilia.

Longas enim & superuacaneas Macedonum sarissas exiguo præfixas esse ferro dicit. Inde putauerim apud nos hastam Macedonicam picam quasi spicam vocari, quòd ferro spicata sit exiguo. Inde picare tanquam spicare dicimus. Sed quoniam hoc è Gratio protuli, contimere me non possum quominus ei subsidium opemque feram in proximis his versibus,

Aut contra vt tenero destrictas cortice virgas
Prægrauat ingenti pernix Liuania cultro?

etsi quod dicam coniectum potius, quàm affirmatum posuerim, vt suspectũ potius quàm exploratum afferri homines existiment, ne nimium asseuerando in errorem homines traham, cùm sciam solo vultu quosdam assensionem mereri. Ego hic legendum coniicio, *pernix Albania cultro*. sed vt dixi, coniicio tantum, non etiam affirmo. nam de Liuania nihil quicquam vnquam legi.

CAPVT XXVI.

Catullus epigram. 50. explicatur, ascalabotium, armilausa, senex recoctus, scriba è quinqueuiro.

TAndem aliquando Manutius & Muretus omni eleganti perpoliti eruditione, in Catullo, epigr. 50. constituerunt veram lectionem, & eam in suis sedibus collocarunt. Salicipium enim auctoritate Senecæ fugitiuum retraxêre, & hero reddidêre suo: dicit enim Seneca lib. 5. controu. 20. Caluum cùm perpusillus esset, imponi se supra cippum iussisse, vt ex eo salicippium finxisse Catullus videri meritò possit. in Seneca tamen saliputium legitur, quod verbum significare posset, salum esse putum, quæ parua auicula est, modò non in puto contumacior syllaba repugnet: vnde & salipusium quidam legunt, quidam salipullium, vt sali auiculæ pusionem & pullum. locus iste non sic abibit, sed sentiet sceleratam manum qua violabitur. Quod de cippo à Seneca dicitur, postea factum esse animaduerto, vt inde emendatio Catulli petenda nõ videatur esse. Lego igitur, *Dij magni ascalabotion disertum.*

Salicippius.

Ascalabotion.

quod vocabulum fortasse rusticus diminuerat & deprauarat malè pronuntiando, & salaputium dixerat. nam & à Græcis ipsis lacessitur, & ἀσκαλαβώτας & ἀσκαλαβώτιον dicitur interdum, quo nomine significatur stellio. Reliqua in eo epigrammate obscurissima sunt, vt qui lucem eis afferat, Cimmerias tenebras illustrare videat. Sed nulli vnquam fuit fraudi aliquid in bonis literis tentare: & sæpius qui iacit, venerẽ tandem facit: etiam spargenda beneficia sunt multa, vt

ta, vt vnũ tandem bene ponatur: & multa ineptienda, vt prudenter aliquid dicatur. homines igitur alij fortasse, si nihil fecero, nec lucẽ aliquam dispexero, oculatiores erũt, & si non vnus & alter, at tertius vel quartus facem prætulerit. *Othonis caput oppido est pusillum*, cùm ibi Catullus ait, puto significari Caluum tam pusilla breuiq; statura, comparandum esse paruo lo capitulo Othonis. nam hæ superlationes in re ridicula vsitatæ & tritæ esse solent. mox itaque confertur crusi semilauto rustici heri, vt ne toti quidem comparari eœũ videatur, sed ei parti, quæ lauta sit, altera parte illota. nam *heri rustica semilauta crura*, scribendum reor. Quòd si quid hic mutandum esset, legerem, *heri rustica & armilausa curta*. sic breuis vestis quædam ab Isidoro explicatur, & à Paulino vsurpatur: nos tamen hac licentia hic non vtimur. Quòd autem omnem superiectionem veri superat, à nobis tamẽ in sermone communi vsurpari solet, cùm perpusillum significamus: hominia enim (honos sit auribus) crepitum esse iocamur, eodem modo Catullus Libonis peditum & crepitum alludẽs dicit esse Caluum. hos iocos frigidiores, cùm videret seuerioribus forrasse non placituros, & personam quęsiuit, cui eos attribueret, & ad veniam dixit in clausula,

Armilausa.

Sed non omnia displicere vellem
Tibi & Suffetio seni recocto.

Senex recoctus.

id est, tibi homini serio, & Suffetio veteri seni: tibi seuero & acri iudicio prædito, & Suffetio homini multo rerum vsu trito, nimiumq; graui. quibusdam videtur translatio esse ducta à metallis, quæ recoquendo meliora & puriora fiunt, omniq; scoria liberantur, & aliena materia. sed hic potius ab his ferramentis dicitur, quæ cùm inueteraverint, recoquuntur, vt reficiantur ac reformentur, aut in aliam speciem mutentur. itaq; quod multi temporis est expo nitur à Seruio. Horat. lib. 2. sat. 5,

—plerunque recoctus
Scriba ex quinqueuiro, coruum deludet hiantem,

Scriba è quinqueuiro.

id est, qui sæpe factus & refectus est scriba. sic recoxisse Peliam dicitur Medea, id est, reformasse, atq; renouasse. vt recoctus senex sit hic, annosus, antiquus, longæ ætatis, & plurimi vsus multis in rebus tritus & versatus, ideoq; seueri & acris iudicij. Quinqueuiri primi nominis iurisconsulti, vt hoc etiam appingã, in Horatio signatorem explicant, quòd quinque signatores adhiberi solebant: ego verò puto nomen esse magistratus, vt in coloniis deducendis & agris assignandis. nam triumviros, quinqueviros, decemviros, vigintiviros, legi assignatores agrorum fuisse. Cicero quinqueviri meminit in Lucullo, *neminem esse pretorem, imperatorem, nescio an ne quinqueuirum quidem quenquam, nisi sapientem*. sed & quinqueviri de exilio iudicabant, vt elegantissimè docuit Pithœus lib. 2. aduersf. cap. 16. Erant & quinqueviri mensarij, & quinqueviri muris turribusque reficiendis, quod paruum erat & exiguũ munus. Sed qui scribæ sæpe fuerant, & quinqueviri, veteratores & callidi habebantur. Scribis qui sunt γραμματεῖς, postea adiecti sunt cancellarij, qui erant, vt vetus criticus explicat, ἀντιγραφεῖς. Erant & quinqueviri cis & vltra Tiberim, quorum nõ admodum magnũ munus erat, cùm quidam magistratuum vicarij forent, de quibus Horatium potissimum locutũ esse credo: ac fortasse Corannus scriba & quinquevir fuerat.

CAPVT XXVII.

Catullus explicatur, cuniculosa Celtiberia.

Licentiam epigrammaton quispiam fortasse Catullum putaret vsurpasse, nec menda cio temperasse, cùm scribit epigr. 37.

Catullus explicatur.

Nunc Celtiberus, Celtiberia in terra,
Quod quisq; minxit, hoc sibi solet mane
Dentem, atq; russam defricare gingiuam.

quod quidem & ipse existimassem, nisi illa in terra illam viguisse lotio sibi dentes defricãdi consuetudinẽ spurcissimam apud Strab. lib. 3. reperissem, cuius ego verba adscribam, ne vanitatis poeta, & mendacij insimuletur à quoquam. εἰ μέ τις εἴποι περὶ διαγωγὴν βίου τὸν ἐν λουτροῖς ἐν δεξαμεναῖς παλαιουμένῳ, καὶ τοὺς ὀδόντας σμήχεσθαι, καὶ αὐτοὺς καὶ τὰς γυναῖκας αὐτῶν, καθάπερ τοὺς Καντάβρους φασὶ, καὶ τοὺς ὁμόρους αὐτοῖς. Apul. Apolog. 1. Russam pumicare gingiuã in Catullo legisse videtur, cùm præsertim ita scribat, *Quẽ multo æquius erat spurcissimo ritu Iberorum, vt ait Catullus, sua sibi vrina dentẽ atq; russam pumicare gingiuam*. Non temerè est quod paulò antè Celtiberiã cuniculosam vocat, quod ad cuniculos metallorũ inscitè referri à nonnullis intelligat. abundat enim cuniculis tota Hispania, qui suffodiunt terram, messes populantur, radices exedunt stirpium Strabo, τῶν δὲ θηρίων σπάνις, πλὴν τῶν γεωρύχων λαγιδέων, οὓς ἔνιοι λεβηρίδας προσαγορεύουσι· λυμαίνονται γὰρ φυτὰ καὶ σπέρματα, ῥιζοφαγοῦντες. καὶ τοῦτο συμβαίνει καθ᾽ ὅλην Ἰβηρίαν σχεδόν, διατείνει δὲ καὶ μέχρι Μασσαλίας, ὀχλεῖ δὲ καὶ τὰς νήσους. Sed & in adiuncto epigrammate ita interpurgendum crediderim,

Celtiberia cuniculosa.

—sic meos amores,
Paulum quidlibet alloquutionis,
Mœstius lachrymis Simonideis?

hoc sensu, Itáne verò allocutio breuissima, eáque mœstissima potuit consolari meos amores, qui me acertimè misertimeq; exercent & angunt, molestiasq; exhibẽt grauissimas? sicine tu tui misereris sodalis? itaq; per reticentiam subaudiẽdum est, solaretur. Simonidem aũt poetã θρήνους scripsisse refert Suidas, & eũ in rerũ tristium tractatione excelluisse refert lib. 10. cap. 1. Fabius, & scripsit eũ significãs Horat. lib. 2. ode 1. *Sed ne relictis musa procax iocis,*
Ceæ retractes munera næniæ.

Lachrimæ Simonidis.

Vir tamen doctissimus & de Catullo optimè meritus Muretus deesse aliquid putat: cuius ego iudicio tantum tribuo, quantum mihi arrogare non ausim. quare ne hic quidem ei refragari velim: tantum quomodo integritati sententiæ consuli posset excogitare libuit, si

cui fortè probari quod excogitauimus, posit. Decoctor Formianus. Decoctor autem Formianus apud Catullum, epigr. 39. si quis me roget qui sit, respondeam Mamuttam Formianum esse, cuius Acme aliquando amica fuit.

CAPVT XXVIII.

Obsidium, classicines, noctulucus, internuculus, camelasia, camelasium.

Obsidiũ. VIdetur M Varro lib. 4. de ling. Latina, censuisse obsidium subscribi & obscidium, vt disidium & discidium. nam vel ab obsidendo ait dici, vel ab obscindẽdo. quod enim scribitur *ab abscindendo*, ipso statim repellitur literarum sono, nec tam rationis intelligentia, quàm auris perceptione eius mendacium tenetur. vt autem duplicarios vocat, quibus ob virtutem duplicia cibaria dabantur: ita armaturas duplares Vegetius lib. 2. cap. 7. appellat quæ consequebantur duplas annonas, simplares, quæ simplas. Duplicarij etiam explicantur in vetusto lexico διμοιρῖται. Non longè hinc lego, Classicines. *Et classicines à classe, qui tum cornu vtuntur, cùm classes comitiis ad comitatũ vocant.* Quin & sine præpositione *comitatum vocant* in optimo libro scriptum erat, supini significatione à comitare, quod esset simul ire. Ciceroni quoque & Gellio comitatus significat comitia. qui classicos hic legunt, eo falli videntur, quòd lib. 5. Varro scribit, *classicus canat*. sed tum classicus pro classicum ab eo vsurpari videtur: signa enim & classica & cornua, canere dicuntur. Classicines etiam classicarij vocãtur, & à vetere grammatico σαλπικταὶ explicantur: attamen si classicus cui placet, non repugnabo. Lego nõ longè, *opulentus ab ope, cui est opimè.* &, *ab eodem fonte copis.* &, *quæ omnia vltima huic rei.* Cęterùm vinum legere in Varrone, est vuas legere: & in explicando venatoris vocabulo, quod inuentum & aduentum ait, significat in eo inesse notationem inueniendi & adueniendi. Sed illud Varronis vitiosum esse videtur, quod nostro marte, quando nullum in libris vel publicis vel priuatis reperimus subsidium, sanare conabimur. Verùm antè vitiũ proponamus, cui medicinam adhibere volumus, *& peculatoriæ oues aliúdue quid.* arbitror scripsisse Varronem, *& pecu-lia à pecore, oues aliúdue quid.* Plautus confirmabit nostram scripturam, qui in Asinaria ait, Scena, Nequeon' ego.

Etiam opilio qui pascit, mater, alienas oues,
Aliquam habet peculiarem, qui spem soletur suam.

Lego, *pecus ab eo quod pascebant, à quo pecora vniuersa.* videtur Varro dicere pecus pecoris à pascendo nomen habere, pecus pecudis à pede. Non longè hinc lego, *Hinc est qui Græcis ὗς sus quòd οἶς, bos quòd βοῦς.* Lego etiam, *vitulus quòd Græcè antiquitus ἰταλὸς*, quæ vox, vt ait Hesychius, taurum significat. Apud Gellium lib. 11. cap. 1. Varro lingua veteri Gręca ἰταλοὺς boues significasse dicit. Reperio deinceps, *porcus, quòd Sabini dicto, à primo porcopor, inde porcus*, hoc sensu, Sabinus dicere solet, id est Sabini, porcopor, id est porci puer & fœtus. Alij legunt oppidò quàm eleganter, *quod Sabini dicunt de aprino porco porcum, inde porcus*, vt à Sabinis catulum apri porcum fuisse appellatum intelligamus. si aprunum legas nihil intererit. Lego etiam, *nisi quòd vt tuba & cornua signum cùm dant, canere dicuntur: quod hic item & noctulucus*, id est, interdiu & noctu. Noctulucus. nomen est fictum compositumque è duobus aduerbiis noctu & lucu, vt è per & diu, perdius. Erit fortasse qui noctu lucu legendum censeat, cui liberum esse iubebo hac conditione, modò noctulucus legendi aliis potestatem non eripiat. Quoddam vocabulum suscitauit rediuiuum in Apuleio & Petronio Petrus Pithœus omni liberali eruditione ornatus, & antiquitatis ignoratæ quasi Pythius alter oraculis suis enarrator & illustrator maximus, quod vocabulum propter soni vicinitatem animo incessit meo. est autem internuculus. Internuculus. Apuleius, *At enim internuculos recens cognitos.* Petronius, *video quosdam internuculos nudasq; meretrices furtim conspatiantes.* censeam potius duabus vocibus inter nuculos legendum, & meritorios significari pueros, concubinos, qui nondũ reliquêre nuces, sed etiamnum inter eas versantur. nam à Catullo in epithal. Iul. & Mallij scribitur, *Concubine nuces da.* Reperio, *Camelus suo nomine Syriaco in Latium venit.* Latium tamẽ quod editur, egregiè placet. huius animalis nomen mouet me, ne ita camelariam amplectar, vt Camelasiam eiiciam, Camelasia. pręsertim cùm nobilissimus Iurisconsultus Ludouicus Rusardus certiorem me fecerit apud Marcellinum libro 17. Camelasium Camelasium. reperiri, vt camelasia sit munus, camelasium indictum eo nomine tributum. Ego ideo camelasiam probare non poteram quod istam declinationem deducere non poteram, vt nec Budæus sine controuersia omnium doctissimus potuerat. nunc verò vt ab ἵππος ἱππάζω & ἱππασία deducitur, ita quasi à κάμηλος καμηλάζω declinetur, καμηλασίαν rectè deriuari censeo.

CAPVT XXIX.

Catullus explicatur, diuidere alio mentem, ferre reditum, columina, pinea theda.

BONI ominis causa olim in cubiculi sella, & in lectulo geniali nouam nuptam matronæ vniuiræ, quæ pronubæ erant, collocabant, vt spes esset & augurium perpetuas nuptias fore & singulares, (nam perpetuitatem, non paupertatẽ in Festo lego, qui hoc scribit) nec vnquam vel diuortio, vel aliis nuptiis locum futurum. Ad eam consuetudinem respexisse crediderim Catullum, cum in epithalamio cecinit,

Vos vnis senibus bonæ
Cognitæ bene fœminæ
Collocate puellulam.

Quod subiungit,

At marita tuum tamen
Celites, nihilominus
Pulchra res, neq; te Venus
Negligit:

hanc, vt opinor, habet sententiam, Etsi confiteri amore præsertim coniugalem honestum est, tamen nouæ maritę est honestum & decorum, eum dissimulare & celare: neq; id minus est Veneri gratum & acceptum, q̃ cùm nouus maritus apertè suum profitetur & præ se gerit amorem. nec enim eam negligit quæ id facit, sed charã habet & iuuat. In carmine nuptiali,

Aliò diuidere mentem.

Nos alio mentes, alio diuisimus aures:

valet, & animum aliis rebus intẽdimus, & aduertimus. & aures aliis sermonibus præbuimus. Simile est illud Maronis 4. Æneid.

Atq; animum celerem nunc huc, nunc diuidit illuc,
In partesq; rapit varias, perq; omnia versat.

Committere animos.

Mox committere animos, est animos in commissionem & certamen adducere, & ad contentionem comparare: vnde commissiones gladiatorum dicebantur, cùm paria comparabantur.

Quare nunc animos saltem committite vestros.

Reditum ferre.

Reditum ferre, pro redire candidissimus & nitidissimus iste scriptor non semel dixit, vt hic, *rursus reditum ad vada retulit*. Iterum, *reditum in nemora ferat*. & de coma Berenices, *si reditum retulisset*. *Vbi cerua siluicultrix*: de Gręco effictum & expressum videtur, [illegible]: vbi & arbores appellat columina, cùm scribit: *ego vitã agam sub altis Phrygiæ columinibus*, id est, sub altis Idæ arboribus.

Columina.

In epithalamio autẽ vbi legebatur, *pineam quate tedam*, emendauit Parthenius, spineam, cùm è spina fieri solitas esse tedas nuptiales scribat Festus & Plinius: sed à veteri scriptura stat auctoritas Maronis in Ciri, hoc versu,

Pinea tęda.

Pronuba nec castos accendet pinus honores.

Et Varronis; cuius verba sunt, *Confluit mulierum tota Roma, quæ noctu nubere solita etiam nunc pinea fax indicat*. Idem tamen Varro apud Nonium ita scribit, *Cùm à noua nupta ignis in face afferretur foco eius sumptus, cùm fax ex pinu alba esset, vt eam puer ingenuus ferret*: vbi è *spina alba* videtur legendum: sed olim è spina fuisse videntur, postea fortasse è pinu, nisi si quis in Marone spinum pro spina scribendum credat. sed suspicor, vt dixi, apud priscos fuisse spineam, postea pineam facem, aut sine discrimine modò ex hac, modò ex illa stirpe.

LIBRI VIGESIMIPRIMI FINIS.

ADRIANI TVRNEBI ADVERSARIORVM LIBER VIGESIMVSSECVNDVS.

CAPVT I.

Patimur manes, spirantia molliter æra, turba sonans, portus Velini, ripæ virides apio, Eridanus.

NON eminentem in fronte sententiam suam, sed in recessu abditam, & in interius penetrale remotam continet hemistichium Maronis lib. 6. Æneid.

Patimur manes.

Quisq; suos patimur manes.

Hic neminem reprẽhẽdere constitui, sed quid sentiam vt adhuc feci proferre. Ego igitur sic intelligo, Cùm infesti mortuorum manes viuis esse quibusdam censerentur, à quibus illi in vita læsi fuissent. & eos pœnis exagitare, vt à Marone 4. Æneid. scriptum est,

Et cùm frigida mors anima seduxerit artus,
Omnibus vmbra locis adero, dabis improbe pœnas.

Et ab Ouidio in Ibin,

Tunc quoq; factorum veniam memor vmbra tuorũ,
Insequar & vultus ossea forma tuos.

Eodem quoque modo cùm apud inferos supplicia pœnasque luant animi, eos dici suos pati manes, vt quidam in vita à lemuribus & laruis vmbrisq; vexantur. Ausonius eodem modo in precatione matutina locutus est,

— tormentaq; sera Gehennæ
Anticipat, patiturq; suos mens conscia manes.

Ibidem,

Excudent alij spirantia mollius æra:

Spiranti molli æra

dictum arbitror, quòd cùm rigor sit in materia æris, tamen tanta arte simulachra statuæque à Græcis ducentur, vt deposita metalli duritie & rigore, in mollitudinem viui animantis æs concessurum sit: Horatius de Arte poetica,

Et molles imitabitur ære capillos.

Callistratus, [illegible] Horatius lib. 2. sat. 3.

Quid sculptum infabre, quid fusum durius esset.

Æneid. 6.

Turba sonans.

Conuenitus trabit in medios turbamq; sonantem.

sic de animis & manibus loquitur, quos stridere & sonare etiam dicit Homerus,

—[illegible]

[illegible] Iterum,

—[illegible]

Portus velini.

Maro reprehéditur in hemistichio, *portusq; require Velinos*, vt apud Gell. lib. 10. cap. 16. scriptú est, quòd multis postea annis Velia cõdita sit: sed excusari potest ex vocabuli notatione & significatione, quòd velinus sit palustris. igitur perinde est ac si diceret, require portum palustrem, vbi meum reperies cadauer. Velinus enim ab [illegible] deducitur. Ait Maro 4. Georg. Et

Virides apio ripæ

virides apio ripæ. hic ripæ sunt [illegible]. nam cùm hæc vox ripas significet, etiam certá horti partem nominat, vt opinor coronas & ambitum & puluinum. In ambitu autem & coronis hortorum seri solet apium. ex quo Aristophanes in Vespis, [illegible] dicit eum nondum in apio esse, qui nondum in ingressu est, quòd in primis hortorum coronis seri soleat. si quis tamen simpliciter ripas audiat, diis bene iuuantibus faciat. Ait Maro libro 6. Æneid.

Eridanus

Plurimus Eridani per siluam voluitur amnis.

vt in cœlo consecrarunt Eridanum astrologi, sic & in Elysiis ponit eú campis Maro, vel cœlestis illius Eridani imitatione, vel patriç commendatione inductus, cùm sit in Italia fluuiorum rex. Sic Caronem vmbris dare iura scripsit, ne Græci tantum exercendis inferorum iudiciis præfecti viderentur, interesse putans ad patriæ ornamétum & Catonis laudem, hominem Romanum illic iudicare. Eodem lib.

—*Quiq; arma secuti*

Impia, nec veriti dominorum fallere dextras:

id propter Menam, in quem & inuehitur Horatius, dictum videri potest, qui cú esset libertus Sexti Pompeij, à patrono defecit, & ad Augustum prodita classe transiit. quòd igitur seruus fuisset Pompeiorum familiæ, dominum ab eo proditum poeta scripsit.

CAPVT II.

Frumentum, exta ollicoqua, extar, panus, essetur, thrion, orchitis, in Varrone.

PLerique admiratione quadam obstupescunt, defixiq; hærent in vestigio velut amentes inopesq; consilij, incredibile censentes quod à Varrone li. 4. de ling. Lat. scribitur, rutam & radicem verba esse origine & domo Græca: sed profectò mirari desinét & ad se redibunt, si [illegible] à Nicandro vsurpari intellexerint & [illegible]: quanqua posterius hoc verbum baculum & virgam in Nicandro significat. Lego auté mox in Varrone, *brassica, vt præsica, quòd ex huius scapo minutatim præsicatur*. veteres præsicare pro præsecare dicebát, quam scripturam flagitat analogia brasicç. sic in Rudente à Plauto scriptum est, Sc. Et vos à vostris. *exiccatq; arundinem*. Mox fructum à ferendo deducit, antè videbatur à fruendo, nisi quis locum è loco castigandum putet: aut Varro libera quadá interpretandi licentia vtatur, & vnde commodum est, natales verborum repetat: locum hunc tamen nó sine labe & vitio esse credo, huncq; in modum lego, *fructus à ferendo: res hæ, quas fundus, & hæ quæ in fundo ferunt, vt fruamur*. Locus qui è vestigio sequitur, in excusis exemplis saniosus est, & Chironio vlcere fœdatus, quem tamen sic persanari posse librorum, non istorum formulariorum, sed priscorum medicina credo, *Etiam frumentum, quod ad exta ollicoqua solet addi ex mola, id est sale & farre molito*.

Frumentum. Exta ollicoqua.

vlcus ferè sanatum esse è Festo docere possumus: is enim, *aulicoqua*, inquit, *exta dicebant, quæ in aulis coquebãtur, id est elixa*. nam sæpenumero torrebant: Maro 2. Georg.

Pinguiaq; in verubus torrebimus exta colurnis.

In atuige hostia elixabant: Varro, *hæ sunt quarum in sacrificijs exta in olla, nõ in veru coquuntur*. hinc & olla extaris apud Plaut. in Ruden. & in antiquo lexico extar exponitur olla, vbi exta coquebantur: vt extalis [illegible], vt & hoc interea inseram.

Extar.

Lego mox, *cum aquæ feruenti insipitur*. in vetere tamen libro *insipatur* reperio, vt dissipatur & obsipatur. sed insipiat Cato cap. 75. dicit, & Festus insipere interpretatur fariná iácere pulti. Lego continuò, *Panis, quòd primo figura faciebãt, vt mulieres in lanificio panus: postquam ei figuras facere instituerunt alias, à pane & faciendo panificium cœptum dici*.

Panus.

Panus in lanificio est tramæ inuolucrum, quod tumet rotundumque est: à qua similitudine panis est appellatus. sed & panus tumor est inguinum. Reperio non longè in veteribus libris, quod lectoribus diiudicandó relinquo, *nisi ab eo, quod Græci* [illegible]. mox, *tritum ex spicis*. Lego, *nam id* [illegible]: est tamen aliis [illegible] panicú, milium [illegible]: nonnulli [illegible] genus milij censent, quos sequitur Varro. Lego deinceps, *libũ, quòd vt libaretur, priusquam essetur, erat coctum*.

Essetur.

ait libi partem primum solitos esse veteres libare, reliquum deinde comesse, atq; ex eo à libatione nomen adeptum esse. Essetur igitur est comederetur. Lego mox, *à globo farinæ dilatato item in oleo cocti, dicti à globo, globi*. Lego mox, antiquitatem secutus, non istorum recentium exemplarium nouitatem, *vt thrion & placenta*.

Thrion.

thrion ab Atheniensibus iocundum quoddam edulium vocabatur, quod frondibus ficulnis, quæ [illegible] Grçcè vocantur, inuoluebatur. Sunt & [illegible] Græcis lagana, si quis fortè hoc loco ita legendum putet. Reperio & in veteribus libris, *ab eo quòd pulmentum, vt Plautus, hinc pulmentarium dictum. Hoc primum*, inquit, *debuit pastoribus caseus*. pereleganter ait caseum hoc pastoribus debuisse vt eorum esset pulmentarium, id est, obsonium quod cum pulte vel pulmento comessent, vt cum pane obsonium edimus. Lego, *quæ minus cruda esse poterant, decoquebant in olla, ab olla olera dicta*, di-

cta. dicit autem quę non poterant comesse cruda. Lego, *quod è terra erueretur, ruapa, vnde rapa.* Mox legendum, *olea grandis orchitis, quòd ea attico orche minor.* nam orchitis etsi magna est, est tamen minor orche, olea quadam attica. Orchas etiam vocatur hæc, eiusque mentio est apud Maronem libro 2. Georgic. & Festum his verbis, *Orchitis genus oleæ, ex Græco dictũ* ὄρχις, *quòd sit magnitudine instar testiculorum.* In antiquo lexico scribitur, Orchæ ἐλαῖαι ἐπιμήκεις. quidam hic antiquitus legunt.

Orchitis.

CAPVT III.

Metabus, Opis, Messapus, Atinas, Tiburtus, Halesus,

MVlta antiquæ Italiæ nomina vetera suo poemati inseruit Maro, vt morientem eorum memoriam renouaret. Lib. Æneid. 11. Camillæ patrem Metabum dicit fuisse, eúmque Priuerno pulsum profugisse. Metabus Metaponti conditor fuit, quam vrbem etiam barbari Metabum appellabant. Stephanus, μεταπόντιον, inquit, πόλις Ἰταλίας ἡ πρότερον εἰρημένη, ἀπὸ μετάβου τοῦ ἥρωος τοῦ αὐτοῦ. τὸ γὰρ μεταπόντιον οἱ βάρβαροι μέταβον ἔλεγον. Cęterùm quòd Metabum dicit profugum extorremque fugisse ad Amasenum fluuium, videtur doctissimus poeta ex historia Pyrrhi regis Epirotarum sumpsisse: tantùm poetico iure ad prodigium fabulosiua aliquanto reddidisse. puerum enim Pyrrhum seruare conantibus idem fluuij obex oppositus fuit: ac puer ægrè est traiectus, vixq; hostes sequentes contentissimo impetu præuenit. Vnam dicit doctissimus poeta Opim è facta Dianæ caterua, opinor illam intelligens cateruam nympharum, quas Diana ab Ioue patre petiuerit, cuius mentio est apud Callimachum,

Metabus.

Opis.

Δὸς δέ μοι ἑξήκοντα χορίτιδας ὠκεανίνας,
πάσας ἐννέτεας, πάσας ἔτι παῖδας ἀμίτρους,

Sed & Opis nomen ex historia vel fabula depromptum est. Opis enim & Hecaerge & Loxo ex Hyperboreis, vel vt Callimachus scribit, ex Arimaspis, qui & Hyperboreis annumerantur, Delum primitias ferentes peruenerũt. Callimachi carmina sunt, hymn. in Delum,

πρῶταί τοι τάδ᾽ ἔνεικαν ἀπὸ ξανθῶν ἀριμασπῶν
οὖπίς τε λοξώ τε καὶ εὐαίων ἑκαέργη.

Messapus. Messapus autem ille equorum domitor, Græcus fuit Anthedonius, ex cuius nomine & in Bœotia prope Anthedonem mons Messapius nomen inuenit. is in Iapygiam Italiæ regionem è Græcia cùm demigrasset, regioni Messapiæ vocabulum indidit. Quod si quis quo auctore freti ista scribamus, roget, is sciat Strabonem libro nono auctoritatem non defugiturum. id & à Solino aliena etiam fide proditur: sic enim capite octauo scribit, *Licinio placet à Messapo Græco Messapiæ datam originẽ, versam postmodum in nomen Calabriæ.* Messapum tamen imperasse Phaliscis dicit Maro. *Fugit*, inquit 11. Æneidos, *acer Atinas.* hunc Atinatem nomine vrbis Atinæ vocauit, vt opinor: vnde Atinates populi. nominibus enim celebribus suum poema distinguit. Æneid. 7.

Atinas.

Tum gemini fratres Tiburtia mœnia linquunt,
Fratris Tiburti dictam cognomine gentem,
Catillusq; acerq; Coras Argiua iuuentus.

Tiburtus.

Catilli, qui Amphiarai filius erat, filij fuerunt Tiburtus, Catillus & Coras. Tiburtus, q idem & Tiburnus dicebatur, & Tiburi pro numine colebatur, cui etiam lucus erat ibi sacratus, ab Horatio libro 1. ode 7. memoratus, in quo & Tiburti lucus & Tiburni reperitur in exemplaribus, vtrumque rectè, cùm heros ille duobus nominibus vocaretur: oppidum Tibur condiderat, vt ait hic Maro, & refert Solinus. Horatius tamẽ videtur existimare Tibur à Catillo conditum fuisse, cùm lib. 1. ode 18. Tibur mœnia Catili vocet: & Catonis sententia fuit, eam vrbem positam à Catillo Arcade pręfecto classis Euandri fuisse. *Curru*, inquit libro 7. Æneidos, *iungit Halesus equos.* Halesus Faliscorum conditor fuit: Ouid. lib. 3. Amor. eleg. 12.

Halesus.

Argiua est pompa facies, Agamemnone cæso,
Et scelus, & patrias fugit Halesus opes.
Iamq; pererratis profugus terraq; mariq;,
Mœnia fœlici condidit alta manu.
Ille suos docuit Iunonia sacra Faliscos:
Sint mihi, sint populo semper amica suo.

Hæc, quorum mihi in mentem veniebat, pauca è multis adnotaui. scio enim, si quis in hoc studium incumbat, multò plura apud diuinũ poetam esse reperturũ: sed nos ista, vt comici verbo vtar, velut edecumasse satis habuimus.

CAPVT IIII.

Incubare, semina de cœlo decidua, stellæ errantes non sunt in cœlo Stoicis.

SI quis Plinianam lectionem ad veteres reuocet codices, & tanquam obsignatis tabellis agat, is reperiet libro 2. cap. 1. legendum esse, *infinitus & finito similis*, cùm enim de amplitudine mũdi differat, infinitas q̃ finitio & terminus sententiæ commodius respóderit. nec me decreta Aristotelia perturbát, ad quæ ista quidam reuocare conátur: nam ab Aristotele non rarò Plinius recedit. itaq; quantumvis ille necessariis & pugnacibus aggressionibus infinitatem euertat, Plinium tamen in sententiam nó perduxit suam. Quid quod ibidem, *aut si vna omnes incubarent*: non, vt inoleuit, *incubaret*, vno consensu in exemplaribus scriptis reperimus? quod & mediusfidius non arbitror expungendum, vt sit, si vna continerentur natura, & tanquam in vna natura cubarét. Quod autẽ ibidẽ ait, *Quasi non eadem quæstione semper in termino cogitationis occursura, desiderio finis alicuius:* hanc sententiam continet, Proinde quasi cogitatio quicquam complectatur infinitũ, cùm finẽ & oram desideret semper, vt ea quæstio sit in termino & fine semper occursura. Veterũ quorundam opinio fuit omnium rerũ & animaliũ semina

Plinius emendatur.

Incubare.

de

de cœlo delabi, qua ex sentẽtia scripsit Plinius lib.2. cap.1. *Quoniam inde decidua rerum omnium seminibus innumeræ in mari præcipuè, ac plerunq; confusis monstrificæ gignantur effigies.* Et initio lib.9. *in mari autem tam late supino molliq; ac fertili accremento accipiente causas genitales è sublimi, semperq; pariente natura, pleraq; etiam monstrifica reperiuntur, perplexis, & in semet aliter atque aliter, nunc flatu nunc fluctu, conuolutis seminibus atq; principijs.* de cœlo tamẽ quicquam cadere in istam terrarũ orbis & maris plagam, præter calorem & lumen, non facilè crediderim, Iam & capite 5. fiducia veterum macrocolorum lego, *eademq; ex omnibus necti, & eidem omnia innecti.* cùm enim tellus ligata nexaq; ab omnibus sit, ea etiam vicissim ei colligata & innexa dicit. ergo innecti aliquantò melius est, quàm inniti: etsi hoc à me non exdecuriatur. Cap.6. nõ putat in cœlo esse Plinius septem errones, sed citra cœlum in aere pendere: quam opinor Stoicorum fuisse sententiam. Capite 7. solem principale regimen naturæ cùm dicit, τὸ ἡγεμονικὸν intelligit: quod quidem id est, quod in re quaque principatum dominatumque habet, vt in bellua appetitus, in homine mens & ratio, in rerum natura, vt Plinio videtur, Sol. Quod homines dicit Genios & Iunones sibi adoptare, ita intelligendum est, vt Genius virorum sit, Iuno mulierum. ea numina sibi quisque priuatim peculiaria adsciscebat, eorumque tutelæ se commissum & creditum putabat. *Deus est*, inquit ibidem, *mortali iuuare mortalem.* rerum naturæ numen est Sol, aut deus is qui totus sensus est, totus auditus, totus mẽs, effigiemque & formam nullam habet, vt disseruit: sed mortali ille deus est, à quo iuuatur, & beneficiis augetur. *Alij in ipso Capitolio fallunt & fulminantem peierant Iouem*: vt sanctiora pacta essent pacta conuenta, si quando iurisiurandi religio interponenda erat, interdum in ipso Capitolio fiebat, velut præsente & audiente deo, qui telum trisulcum in periuros gerere censebatur. Quod autem ibidem scribit Plinius, sidera existimare vulgus singula nobis attributa, ex hac vulgi opinione, quam poetę plerunque sectantur, nec errores tantum ipsi libenter serere, sed etiam satos souere & propagare solent, Papinianus scripsit lib.1. silu.1.

Seminæ de cœlo decidua.

Planetæ non in cœlo.

Sol naturæ regimen.

Iunones.

Perpetuis frænis, atq; vni seruiet astro.

Iterum, *—vna locum ceruix dabit omnibus astris.*

hoc tamen etiam adulatoriè dictum est à poeta, deos Domitiani propinquos esse & Domitianũ fore, assentatorio blandimento cantatũ.

CAPVT V.

Abusus, eludere, alludere, deludere, diludia, Cicero in Topicis explicatus.

SAlruatim, quædam è Ciceronis Topicis collecta hic subnotabimus. De agro compascuo quod ait, ex eo pendet, quod in coloniis genus quoddam subseciuorum vel ab assignatore, vel à vicinis interdũ relinquebatur, ad pecus communiter compascendum, vt è Flacco Siculo intelligimus. Cùm vsum dicit, non abusum legatum, nomen abusus in consumptione ponit. est enim abuti rem consumere. Plautus in Asinaria, Sc. vnum ipsorum. *vbi quæ dedi? abusa*: sic abuti operam Terentius in prolog. Andriæ, pro consumere dixit, vt antè est à me obseruatum, & nunc repetitum, vt pleraque. non enim fieri potest, quin cùm hanc varietatem sectemur, & per auctores erremus, pleraque sæpius vel de industria vel inuiti vel obliti repetamus, & velut pridianos cibos reponamus. *Si*, inquit Cicero, *paterfamiliàs vxori ancillarum vsumfructum à filio, neq; à secundo hærede legauit, mortuo filio mulier vsumfructum non amittet.* his è regione contraria in oratione pro Cluentio scribit, vt ius eo tempore nondum satis constitutum & constabilitum fuisse, sed nutasse & variasse inter diuersas Iurisconsultorũ sententias sciamus. Eius porrò verba ex ea oratione sunt ista, *Itaq; & testamẽto legauit grandem pecuniam à filio, si qui natus esset: à secundo hærede nihil legat.* Fortasse etiam nominatim disertèq; perscriptum in testamenti tabulis hoc erat ei à secundo hærede nihil legari, non item in Topicorum specie. Quod in ambitu ædium scribit ex sententia Scæuolæ Cicero, *quoad parietis communis tegendi causa tectum proijceretur, ex quo in tectum eius, ædes qui protexisset, aqua deflueret*: intelligendum videtur de eo tecto, quod parieti communi ita impositum est, vt deuexum sit in impluuiũ eius, qui protexit. nam si ita imponeretur, vt in vicinum deuexum esset, seruiret vicinus, aquamque exciperet, quod æquum non esset. hoc genus protectorũ simile est appendicibus à Gallis appellatis. ita fit vt pluuia cadat in tectum eius, qui protexit, id est, in illam deuexitatem protecti eius, non in tectum vicini, si fortè ex altera parte & ipse vicinus tectum imposuit parieti communi. Conformatio insignita in intelligentia, est species & forma in animo impressa, & quoddam simulachrum. *Littus*, inquit, *definiebat Aquilius, qua fluctus eluderet.* eludere de gladiatoribus dicitur, qui gladios armaq; sua ventilant, vt & reciprocus fluctus in littore videtur lusitare alterno accessu recessuq;. eludere etiam dicuntur gladiatores, cùm aduersario victo arma mouent victoria læti. at delusisse dicuntur, cùm, vt in digladiando fit, aliquod membrum luxarunt, aut læserũt, vt iam ludere nõ possint: aut cùm causarij facti sunt, vt interquiescere cogantur, nec spectaculum sui dare possint: Plin. lib.38. cap.27. *Luxatis potus medetur, vt licet videre gladiatores, cùm deluserũt, hac iuuari potione.* At diludia interualla sunt & intermissiones ludẽdi, vt apud Horat. li.1. epist. 9. *—diludia posco.* Aqua autem non tantum eludit, sed etiam alludit: Ouid. 4. Metam.

Ager cõpascuus.

Abusus.

Eludere.

Deludere

Diludia.

Alludere.

Huc it, & hinc illuc & in alludentibus vndis
Summa pedum, taloq; tenus vestigia tingit.

Equa quæ frenos recipere solet, est equa domita, in qua ius est postliminij. sic apud Maronem de domitis leonibus Cybeles,

—biiugiq;

—biiugiq; ad frena leones.

Cùm autem de inductione Cicero loquitur, ἐπαγωγὴ melius, quàm παραγωγὴ legi censerem. In argumentarionibus antecedétium & consequentium repugnanriumque, primum vocat quod ἡγούμενον appellant, annexum quod ἑπόμενον, conoexum quod συνημμένον. denique totam illam argumenrandi rationem è Stoicorum commentarijs interpretatam reperiet diligeos lector apud Laertiū in Zenoue. nam & Ciceto Stoicorum fatetur esse, quos dialecticos appellat, vr Peripateticorum, quæ de defiuitione præcipit, quos vereres vocat, cùm Stoici noui philosophi veteri sectæ succreuerint. cumque scribit, *in quo est ferè dialectica tota*, id de dialectica Stoicorum intelligendum, quæ in ijs generibus conclusionum tota penè consumebatur.

CAPVT VI.

Tergus, prosiciæ, magmentarium, mactræ panuellium, Varro emendatur.

NON desinam Varroni molestus esse, eiusque vulnera vlcerare, aut cicatrices obductas rumpere & aperire: inuitus tamen, qui sanandi porius animo malum eius attingam quàm lædendi. Emendo igirur libro 4. de ling. Lat. *& vt crudum nimium habet humoris.* Mox, *Tegus suis, ab eo quòd tegit, vt perna à pede, sueris à nomine eius: offula, ab offa minimæ sueræ.* Apparet è deriuarione Varrouis vetere a non tantum tergus, sed etiã tegus dixisse. certè apud Plautum in Captiuis, Sc. Illic hinc. hic versus trochaicus *tegoribus* postulat,

Tergus.

Dij immortales, vt ego callos detruncabo tegoribus.

Attamen si in Varrone tergus placet, dettacta litera deductio eius fiet. Iam sueris pro suis dixerunt veteres, & bouerum pro boum: Cato 62. cap. *quot iuga boacrum?* Suera quoque est suilla caro prisca voce. Vr aurem insicium est quod iusectum, id est insecta caro: sic prosicium profectum: sed & prosicias dicebaut: Arnobius libro 7. aduers. gent. *Quod si omnes has partes, quas prosicias dicimus, accipere dij amant.* præ sicias enim, quod in eo scribirur, viriosum & improbandum puto. Qoiddam ex antiquo codice subscribã, quod haud scio quàm vendibile fururum sit, eius æstimatiouem & indicaturam arbitrio lectoris relinquo. *murtatum à murta, quòd ea large fartis. quod fartum intestinum crassum Lucanicam dicunt*: exponi commodè posser, quòd murta large & affatim fartis & farciminibus solet addi. nã multa farta vel farcimina mox enumerat, lucanicam, fundulom, longanonem. Lucanica porrò est, vt in antiquo reperio lexico, ἀλλάντιον. Libet & locũ Arnobij de his farciminibus adponere, *Qaid inquam sibi volunt apexabo, insicia, silicernium, longauo? quæ sunt nomina & farciminum genera birquino alia sanguine, comminutis alia inculcata pulmonibus*, Reperio mox τομάνιον, vno verbo,

Prosiciæ.

& licet sic iungere, vel diuidere in duas voces περὶν σῖγαν. Mox reperio, *longano, quòd longius, quàm duo illa.* scribirur variè hoc nomeu, longano, longabo, langauo, longao eriam sæpe apud Cælium Aurelianum. Lego mox, *augmentum, quod ex immolata hostia.* & mox, *in iecore imponendo augendi causa*. ita enim loquuutur libri certissimę fidei, & Arnobius lib. 7. appellat. *insicium solum, omentum solum, augmentorum adijciatur in causam.* Quod iode sequitur mox, incorruptum sincerumque non est, nos eius vitium sarcire conabimur, vbi antiquitatẽ scripturæ repræsentauerimus, *itaque propter hoc mentarea fana constituta sunt certis locis, quo id imponeretur.* ego magmenraria legeudum puto. sunt autem magmenraria fana, vasa sacra, quibus magmenta & exta sacra imposita aræ inferebantur. itaque libenrissimè magmentarium, ἐφ' οἷα τὰ σπλάγχνα ἀνατίθεμεν τοῖς βωμοῖς προσφερόμενα, cæterùm in verere inscriptione magnentum scribitur, vt in multis editionibus Varronis, Festo magmenri auctoritarem tuente. verba inscriptioois, SI QVIS HIC HOSTIA SACRVM FAXIT, QVOD MAGNENTVM NE PROTOLLET, IDCIRCO TAMEN PROBE FACTVM ESTO. Io Arnobio etiam magmenrum scribitur libro 7. *non magmenta, non augmina, non mille species.* Lego deinceps, *mactræ ab eo quòd Græci μακτρα*. Mactræ etiam à Suerouio vocantur in Caligula capite 38. scribente, *& multis venenatas macteas misit.* ab Aruobio, *frustilla hæc paruula pro suauibus macteolis sumunt.* Mactya in Martiale libro decimo epigr. 59. scribitur Græcorum more. hoc nomine, vt air libro 14. Athenæus, omnè scitamentum, & omnis cupedia iucundumque & preriosum edulium censetur, cùm tamen initio esset quædam maza. itaque vtriusque est eadem origo. Lego nun longè hinc, *subtemen quòd subsit stamini.* Irem, *trama, quòd trameat frigus id genus vestimenti.* trameat enim ad originem propter soni affinitatem existimo quàm tranat accommodarius. Lego, *vbi ea fecit, panuellium, dictum à panno & voluendo filo.* Est igitur panuellium, vt declararur in lexico antiquo, ἀτράκτιον, radius scilicet, aut fusus, cui filum inuoluitur.

Magmentaria. Magmẽ. Panuelliũ

CAPVT VII.

Flauus Tiberis, piceus sudor, thebana mater, hyæna, apud Maronem 9. Aeneid.

CVM Tiberim constet albicantes habere aquas, ex eoque Albulam olim vocatum fuisse, non indignum esse quæsitum videatur, cur eum flauum Maro appellarit libro 9. sic scribens,

Flauus Tiberis.

—ille suo cum gurgite flauo
Accepit venientem.

in qoo noo tam attendendam vocabuli vim quidam censent, quàm transumptionem existimandam. cùm enim homines flaui pulchri

videantur, ex eo dicunt factum esse, vt flauus pulchrum significet, qua notione hic accipiendum esse, vt & apud Catullum, epigrammate ad Ianuam,

Flauus quam molli præcurrit flumine Mella.

Sed & Hesychius doctissimus nomenclator ξανθὸν flauum, & pulchrum etiam interpretatur. verius sit tamen ob arenam ita vocari, vt apud Maronem 7. Æn.

—— & multa flauus arena.

Horatius lib. 1. od. 2.

Vidimus flauum Tiberim retortis.

& libro secundo od. 3.

Villaq; flauus quam Tiberis lauit.

Illud quoq; quærendum videtur, cur piceum sudorem eodem loco Maro dixerit,

Piceus sudor.

—— tum toto corpore sudor
Liquitur, & piceum, nec respirare potestas,
Flumen agit.

flumen enim illud sudor est. ego hic per transumptionẽ interpretor piceum, nigrum, & ex eo multum. multus enim humor nigricat qui

Vmbo.

paucus pellucet & limpidus est. Vmbo autẽ, quo paulò antè vocabulo Maro vtitur, de Græco deflexũ est, mutata leuiter significatione. nam ἄμβων Græca dictio est. Atrum porro ibidem timorem dicit per metalepsin etiam fœdum, turpem, molestum, odiosum,

Ater timor.

Immisitq; fugam Teucris atrumq; timorem.

ex eo, vt opinor, quòd atra quæ sunt, inauspicata & funesta & iniucunda erant. sic Flaccus lib. quarto od. 11.

—— minuentur atræ Carmine curæ.

id est, inuisæ, odiosæ, molestæ. & lib. 3. od. 1.

Post equitem sedet atra cura,

id est, molesta. & li. 2. saty. 6.

—— at simul atras Ventum est Esquilias,

id est, odiosas mihi, & molestas ob negotia. sic de arte poet. *—— atrum*

Desinat in piscem mulier formosa supernè,

dixit, pro turpi, & fœdo. Illud autem eodem libro Æneidos,

Et letum socijs abluta cæde remisit

Maro ait, quòd homines cæde contaminati aqua se abluere & purificare solerẽt, & Romanis post victorias de hoste partas exercitũ ad expiandũ eædẽ lustrare solemne erat. Cęterũ,

Thebana mater.

Thebana de matre nothum Sarpedonis,

quod scribit, non de matre Græca sed Asiana accipiendum reor, cùm in Cilicia Thebæ essent. In eo autem versu,

Quos Iouis eduxit luco syluestris hiera:

non satis perspicio quæ sit ratio syllabæ in postremo verbo, in quo contra naturam videtur media tendi: & cùm nesciò quod hic miraculum latere subodorer, parũ abest quin, quemadmodum legimus à cerua, cane, lupa, quosdam nutritos, sic à siluestri hyæna educatos

Hyæna.

esse suspicer. Certè in hanc coniecturam tam prono labor animo, vt tametsi temerariam sententiam, tamen more hominum incontinentis linguæ, eam apud me premere continereque non potuerim, coactusque sim huic chartæ eam mandare: etsi vix spero eam commendari posse approbarique hominibus doctis. Sanctissimè autem & religiosissimè colebatur à Troianis Iupiter cognomento Idęus, & apud Homerum Iupiter ἴδηθεν μεδέων sæpenumero dicitur & inuocatur: ei lucus erat in Ida monte, vbi educati fuerãt Pandarus & Bitias, & templum habebat ibi in alto Gargaro.

CAPVT VIII.

Suadela, venustus, inuenustus, rex Cappadocum, Horatius explicatur.

NVLLA re homines melius commendati hominum opinioni quàm diuitijs, & facilius vxorem dotatam & fidem amicosq; comparare, quàm si copiosi & locupletes nummatique sint, cùm declararet Horatius li. 1. epist. 6. sic scripsit,

Scilicet vxorem cum dote, fidemq; & amicos,
Et genus, & formam regina pecunia donat:
Et bene nummatum decorat Suadela Venusq;.

in quo, cur Suadelæ & Veneris mentionem

Suadela.

fecerit, in quæstionem venire potest: quod, vt enucleem, arbitror ab eo factum, quia nuptiarum mentionem induxerat, quibus Venus & Suadela præsunt: quod è meo quidem penu non depromptum est, sed ex instructissimo cellario Plutarchi, ita in problemat. scribentis, ὅτι πέντε δέονται θεῶν τοὺς γαμοῦντας ἱερῶν, Διὸς τελείου, καὶ Ἥρας τελείας, καὶ Ἀφροδίτης, καὶ Πειθοῦς ἐπὶ, πάντων δὲ Ἀρτέμιδος. Phurnutus etiam scribit, assidere Veneri Gratias, Suadelam, Mercurium, quòd Suadela oratione & gratia amatores pelliciat. qui igitur nummatus est, eum, inquit, decorat Suadela & Venus, easque propitias habet & faciles, vt vxorem cum grandi dote facilè inueniat, cùm omnibus placeat gratusque sit. Itaq; quia Venus conciliare gratiam videtur,

Venustus

cui in amoribus ex sententia succedit, venustatis plenus dicitur, cui non succedit ex voto, inuenustus dicitur, vt Pàphilus in Andria

Inuenustus.

loquitur de nuptijs, quas non optabat, quæ eum à Glycerio distraherent, act. 1. sc. 5.

Adeon' hominem esse inuenustum aut infelicem quenquam, vt ego sum?

Et Pamphilus alter in Hecyra, cui optata insperatò euenerant de vxore,

Quis me est fortunatior, venustatisq; adeo plenior?

Cæterum in eadem Horatij epistola,

Quis maris extremos Arabas ditantis & Indos?

de gemmis, & vnionibus intelligo, quorum pretiosissimus erat census ex India & Arabia. quod si quis merces Indicas & Arabiæ aromata, quæ maritimis aduehebantur cursibus, accipiat, cum eo non litigabo: tantùm dicam, littorales gemmas & vniones maris potius diuitias videri, quàm quæ mari importãtur mercimonia. Deliciæ autem Romanæ quàtopere margaritas deperirent, iniuria quærit, qui Latinos libros euoluit. At verò, *Qui timet his aduersa*, valet, qui timet paupertatẽ & explosionem

& sibilos

& sibilos in theatro, & inhonoratus esse, miratur diuitias, plausum, ambitionem & honores. Iam illud.

Improuisa simul species exterret vtramque,

cùm ait, eos qui cupiunt & metuunt, dicit perturbatione agitari, ex improuisa specie nata, quæ Cyrenaicorum philosophorum sententia fuit, perturbationes nasci ex inopinatis & insperatis bonis malisque, vt auctor est Cicero in secunda Tuscul. Rex autem

Cappado cum rex. Cappadocum, mango est & venalitiarius, qui mancipiorum greges venalium habet, vt apud Persium sat. 6.

Cappadoces rigida pingues pauisse catasta.

Qui quidem eget æris, eoque seruitia veterana & nouitia vendit. vel potius ait venalitiarios, qui seruitio abundant, ferè parum nummatos esse, nec ei qui pecuniosus velit esse, hoc genus quæstus esse sectandum: quem quidem sensum veriorem & congruentiorem iudico. Non longè abieris, trans ponde-

Dextram porrigere ra dextram porrigere, negotium exhibebit. opinor autem dici, si quis honorum ambitiosus sit, debere seruum nomenclatorem comparare, qui dum prætereunt plaustra & sarraca onusta grandibus saxis & magnis trabibus, cogat magno cum periculo manum trans ea transmittere ad eum prensandum suffragatorem, qui in aliqua tribu sit gratiosus. sed verius tamen est hic porrigere manum, esse salutare: sed porrectio illa periculosa est, ponderibus saxorum & materię in plaustria prætereuntibus.

CAPVT IX.

Vmbo, tubi, varicare, cilliba, cillibantum, anglones, lauatrina, trulla, matellio, nanus, barbatus, magida, cyliceum, Varro emendatus.

HOC quoque caput multum antiquo Varronis exemplari debebit, è quo multa describet: an autem qui legent debituri sint, è rerum merito æstimabunt: nec enim magnopere hæc vendito vel ostento. Scribo igitur libro 4. de ling. Lat. *scutum à sectura, vt sectum, quòd à minutie confectum sit tabellis.* hæc profectò scriptura est aliquanto enodatior, quàm

Vmbo. vulgaris & promiscua. Deinceps lego, *Vmbones, à Græco, videlicet quòd ambones.* sic emendaui, quòd *aut* in exemplari veteri non repperissem, neque desiderari sensissem. Illud nisi fallor egregiè scriptum est in libris, qui publico carent, *Similiter quod fit ab homine pilum, qui hostem feriret, vt pilum.* dici pilum cęset, quòd vt pilo in mortario aliquid feritur & tunditur, ita hostis feriatur. non deest qui *ab omine*, scribat. In enucleatione loricæ, quæ tanquam lirita dicta est, vt lingulaca tanquam lingulata, scriptura vetus partim plana est, partim confusa. apertè enim scribitur, *postea subcidit.* vox proxima est obscurior. Cęterum *Galli è ferro*, nullo modo mihi probatur. quo enim pacto togatorum doctissimus ignorare potuit priscos Gallos nudo ferè corpore & inermi prælia solitos inire? & multis antè seculis in Græcia loricas ferreas fuisse, cùm tam sæpe Gręcos, χαλκοχίτωνας Homerus appellet? lego igitur, *postea succidit, quòd alia è ferro subijt vocabulū ex annulis ferrea tunica.* At cùm ait, *quos etiam nunc ita appellant tubicines sacrorum*, significat à sacrorū tubicinibus tubas appellari tubos. Mox cùm Tubi.
ait, *quòd ea varicare nemo posset*, intelligit, nemo posset transire & transcendere. vetus lexicon, varicat, ὑπερβαίνει exponit. Varicari alij legunt Varicare.
eodē sensu. Vetus liber, *mensam escariā cillibam appellabāt.* Pompeius, *Cillibæ mensæ erāt rotundæ.* hic Cilliba.
tamē cibilam edunt, quòd eam à cibo dictam Varro autumet: quasi verò nō literę & syllabę tractentur & traijciantur sępenumero, vt antè ipsemet dixit. Erant & mensæ triāgulæ, quas anglones Nænius vocabat. vetus lexicon, *Anglones*, τράπεζαι τρίγωνοι, ὡς Ναίβιος. Sunt & apud Græcos κιλλίβαντες velut mensæ tripedes & machinæ, vnde cilliba potius deducta videretur.
Trulla autē dicitur à trua, quasi truola per diminutionē. Trulla vas potoriū erat, trua vas aquarium, quo è culina aquam calefactam in lauatrinam, id est, domesticum balneum fundebant. lego igitur, *vt truola, hinc trulla: truæ quæ è culina.* Lego mox, *ab eodē est appellatum trulleum. simile enim figura, nisi quòd latius est, quod concipit aquam, & quòd manubrium cauum non est, nisi in vinaria trulla, accessit matellio.* hic distinguit trulleum à trulla, quòd quanuis trulleum simile sit trullæ, tamen sit latius & capacius, & vas aquarium, trulla vinaria: distinguit & manubrio. Lego, *à matula dictus, qui posteaquam longius à figura matulæ discessit, est ab aqua aqualis dictus.* Ex Trulla.
Matellio.
hac scriptura est facile intellectu quod vas apud antiquos matellio fuerit, cui rei seruierit. Est & aquimanile vel aquiminale, vas quod, vt reperio, Græci χέρνιβον vocant. Mox reperio & laudo, *vas aquarium vocant futim.* Lego deinceps è Pompeio, *quo postea accessit nanus cum Græco nomine, & cum Latina figura barbatus.* nam Pompeius ait nanum à Græcis vas aquarium appellari humile & concauum, quod à Latinis vulgò diceretur siculus barbatus. Et in antiquo lexico ita scribitur, *barbatus*, πώγων τὸ σκεῦος. Lego, *vbi assa ponebant magidam aut langulam:* Magis à Polluce libro 6. capite 12. nominatur, ita scribente, αἱ δ' ἐπιτιθέμεναι καὶ περιέχουσαι βάσεις, ἃς τινες μαγίδας καλοῦσιν. in catino igitur ponebantur iurulenta & pulmenta, in lance assa. Lego mox, *Mensa vinaria rotunda nominabatur cilibantum.* in vetere tamen libro extat cilibanum. deducerem à Græco libentius, quòd, vt dixi, κιλλίβαντας vocent tripodes in quibus milites fatigati reponebant scuta. Aristophanes, τὼς κιλλίβαντας οἶσε, παῖ, τῆς ἀσπίδος. sed & mensæ tripedes sic vocabantur. Cùm autem Varro *à cyliceo* dicit, eo nomine intelligo repositorium poculorum, quod Græcè κυλικεῖον dicitur, vt Athenæus lib. 11. scribit. vetus Lexicon vasarium κυλικεῖον exponit: lego igitur, *à poculo* Nanus.
Barbatus magida.
Cilibantum.
Cyliceū.

cylice: à quo illa capis & minores capulæ, à capiendo. illam enim mensam à poculo cylice nomen habuisse dicit: deinde vnde capis dicatur exponit.

CAPVT X.

Menis, cornua librorum, sepulchrum voce vocantes.

VETERES, vt in calce librorum coronidem adpingebant, ita, vt suspicor, in fronte lunulam ad ornatum designabant. huius suspicionis causam nobis Ausonius præbet ita scribés in commemorat. professorum Burdigalens. 16.

Quos legis à prima deductos menide libri,
Doctores patriæ scito fuisse meæ.

Menis. Menis autem lunula est, quę cùm corniculata fit idcirco & cornua Latini ea ornamenta librorum vocauêre: Tibullus lib.3.eleg 1. Cornua librorum.

Atq; inter geminas pingantur cornua frontes.

Ouidius 1. Tristium,

Candida nec nigra cornua fronte geras.

Ausonius emẽdatur. Sed & in fine cornua ponebantur, vt ex 11. Martialis constat. Idem lepidissimus poeta Ausonius epist. ad Theonem, Charinos vocat nummos vel stateres aureos, à Charino imperatore signatos. nam vt Philippi nomen habebant solidi aurei à Philippo percussi: sic consentaneum est qui forma Charini signari sunt, vt Charini nomen habeant. sed è chartis Ausonij nomen illud penè fugit litteratura antiquitate ferè consumpta,

Ergo, inquit, aut prædictos iam nunc rescribe Charinos.

Sed cùm in Græcia Philippi stateres & Darici celebratissimi fuerint, & paulò antè dixerit,

Bisseptem rutilos regale numisma Philippos.

rescribe Darios nescio quo animi augurio & ariolatione legendum libentius videor somniare, vt & mox,

Aut alios à me totidem dabo.

Qua in sentẽtia est & Pithœus eruditissimus fori patronus. Imò verò vt euigilaui, torporemq; somnij discussi velut nebula discedente, clara iam luce, *rescribito nummos*, legendum indubitanter existimaui: quod & affirmare non verebor, si, qui meæ sententiæ album calculum addat, doctum aliquem inuenero, cum *nos* esse *nos*, id est nummos breui nota scriptos crediderim. Ibidem cùm ait,

—tabulam medico pugnante notatam:

arbitror eum dicere, tabellas cautionis, & syngrapham manu inuita exaratam fuisse & repugnantibus digitis, quorum vnum nominat medicum vocatum. Sed quidnam est?

Expositum subter paradas tectoq; iacentem.

legendum aliquádo credidi, *pastadas expositum subter*, id est, sub quadam ipsius nauis scena & vmbraculo. placet tamen, *expositum subterpardas*, id est sub bolluatis iacentem & Babylonicis peripetasmatis. Pardæ. Pardas autẽ fœminino genere pantheras & pardos intellexit. Sed cùm in vetere lexico reperetim paradam esse lapatium, fortasse inde textum vmbraculum iotellexit, vel petipetasma, hac herba distinctum atque variarum: solent enim herbæ eis iutexi: pardos legat etiam qui volet. Lego iu ea epistola, *vnus Domnotoni te elittore*: & in proximo epigrammate, *Vnius massæ quis putet has species?* Pardi.

Mortuos uocandi consuetudo. Idem poeta consuetudinem manes mortuorum ad tumulum vocandi commemorans, & qui sepulchro carebant, nomen ciendo velut humandi, Maronem illustrat lib.3. Æneid. sic scribentem,

—animamq; sepulchro
Condimus, & magna supremum voce ciemus. Et l.6.
Tunc egomet tumulum Rhetæo littore inanem
Constitui, & magna manes ter voce vocaui.

Iuuat illustratores versus Ausonij in parental. istis adiungere, vt vaté varis interpretem intel ligamus esse, nec eos malè operá ponere, qui ex antiquis antiquorũ explicationes venátur:

Hoc satis & tumulis, satis & telluris egenis:
Voce ciere animas, funeris instar habet.
Gaudent compositi cineres sua nomina dici:
Frontibus hoc scriptis & monumenta iubent.
Ille etiam mœsti cùm defuit vrna sepulcbri:
Nomine ter dicto penè sepultus erit.

Iterum, de Deiphobo,

Non habeo tumulum, nisi quem mihi voce vocantis
Et pius Aeneas & Maro composuit.

Fritillus. Ex eodem Ausonio conijcimus fritillũ turriculam fuisse cauam, gradus intus excisos habentem, vt incertior & minus fallax minusque artificiosus esset iactus tesserarũ, néue aleator collusorem fallere posset: *ursis* exponitur à vetere critico:

Vidimus (inquit) & quondam tabulæ certamine
Omnes qui fuerant enumerasse bolos: (longo,
Alternis vicibus quos præcipitante rotatu,
Fundunt excisi per caua buxa gradus:
Narrantem fido per singula puncta recursu,
Quæ data per longas, quæ reuocata moras.

Licebat autem ex ijs, quæ iecerant, liberè quædam reuocare, & reliqua dare, in quo ars erat: ita arte quod malè ceciderat, corrigebát.

CAPVT XI.

Tollere natos, nouus orbis, Itargus, positus, euersi fasces, euersa pharetra, maturus, laurea in templum deposita.

Tollere natos. SOLEBANT patres liberos, simul ac nati erant, è terra tollere: vnde & tollendi vocabulum de liberis frequenter vsurparum existimo natum: qui autem non tollebatur, vt abdicatus & proiectitius habebatur, idque vt inominatum & inauspicatum erat. Papinius infantem seruum, quem charissimum habuit, & libertate donauit ante mortem, qua decessit acerba, sustulisse se dicit, lib. 1. epicedio in filium sic scribens,

—meus ille meus: tellure cadentem Excepi.

Ouidius

Ouidius autem cùm dicit in Ibin,

Cyniphium fœdo corpore pressit humum.

natum significat. humi enim, qui nati erant deponebãtur, vt & ille superior Papinij locus satis planum facit, & nominatim dicit Tertullianus, cuius verba subscribam, *dum prima etiam cõstitutio infantis super terram statim ei deæ sacrum est.* Antè recordor me scripsisse Proserpinã etiam Iunonem infernam vocatam fuisse: dicitur & Diana inferna, propter Hecatem, vt reor, quæ etiam Diana est & Proserpina: vnde,

Inferna Diana.

Tergeminamq; Hecatem, tria virginis ora Dianæ,

4. Æneid. legimus. scripsit enim idem Papinius 5. siluarum,

Detulit infernæ vates longæua Dianæ.

proculdubio Proserpinam intelligens. Cinctutos lupercos in Ouidio explicauimus & è Plutarcho: nostræ fauet sententiæ carmen Papinij quod subscribam,

Cinctuti luperci.

Verbera succincti formidauere luperci.

nam quos ille cinctutos, hic succinctos appellat. Toga virilis, quæ & pura dicebatur, quòd purpura careret, candida erat, vt è Papinij versu 5. siluar. liquet,

Toga alba.

——albentiq; humeros induxit amictu.

Sic & clypei tironum, vt Æn. 9. *parmaq; inglorius alba.* Vt Americam nouum orbem appellare solemus, ita Augusti imperio Germania Romanis armis penetrata, nouus orbis vocabatur: Ouid. epist. ad Liuiam,

Nouus orbis.

Fluminaq; & montes, & nomina magna locorum:
Et si quid miri vidit in orbe nouo. Iterum,
Et modo Germani Romanis cognitus orbis.

sic & Britannia alter orbis censebatur. Mortui κεῖσθαι dicuntur, quod est iacere: etiam positi dicuntur, vt cùm positi sunt in pheretro, aut in pyra: Ouidius ibid.

Positus.

Tene ego sustineo positum scelerate videre?

Iterum,

Nec iuuenis positi supremos destrue honores.

quomodo & illud Maronianum 2. Æn. explicari potest,

Sic ò sic positum affati discedite corpus.

quasi diceret, me hic vt mortuum & iacentem relinquite. In funere veteres euersos gerebãt magistratuum fasces: cuius consuetudinis vsurpationem in megistanum exequijs & procerum sæpe videmus: Ouidius ibid.

Euersi fasces.

Quo primum vidi fasces, in funere vidi:
Et vidi euersos indiciumq; mali.

Et in Elegia in Tibullum,

Ecce puer Veneris fert euersamq; pharetram,
Et fractos arcus, & sine luce facem.

Senes vocãtur maturi, vt, *maturusq; senex*, apud Flaccum de arte poet. & *cui maturus Acestes*, apud Maronem 5. Æn. nam & Græcos πέπειραν pro anu dixisse annotat Hesychius: & anus apud Aristoph. ait,

Maturus.

οὐ γὰρ σὺ νέα τὸ σοφὸν εἶπεν, ἀλλ' οὐ πέπειρος.

Ouidius in consol. ad Liuiam,

Quid numeras annos? vixi maturior annis.

id est senior: sequitur enim mox,

Acta senem faciunt: hæc numeranda tibi.

Quem omnes alij fluuium Germaniæ vocant Visurgin, Ouidius Itargum videtur appellasse hoc versu,

Itargus.

Decolor infecta testis Itargus aqua.

Laureas imperatores, quas re bene gesta, victisque hostibus reportabant è prouincia, deponere in Capitolio solebant in templo Iouis: Iulius Obsequens, *Cùm in agro Pistoriensi Antonius Catilinam deuicisset, laureatos fasces in prouinciam tulit. ibi à Dardanis oppressus amisso exercitu profugit. Apparuit eum hostibus, portendisse victoriam cum ad eos laurum victricem attulerit, quam in Capitolio debuerat deponere.* Ouid. ibid.

Laurea in tẽplis deposita.

Auctorisq; sui perfertur imagine mœsta,
Quæ victrix templis debita laurus erat.

Fœnus præstituta die dabatur & mutua pecunia, interdum nulla die præstituta. itaque creditori, quadocunq; collibitum erat, repetẽdi ius erat. hinc ibid. de vita scripsit Ouidius,

Vita data est vtenda: data est sine fœnore nobis
Mutua, nec certa persoluenda die.

Vita sine fœnore data est.

hanc est à Cicerone mutuatus sentẽtiam, qui 1. Tusc. scribit, *At ea quidem dedit vsuram vitæ tanquam pecuniæ, nulla præstituta die*: quod & Plutarchus imitatus est.

CAPVT XII.

Sceptrum hasta, cybæa, sertus, Marsia causidicus, vittata templa, ornatæ frondibus & lucernis fores.

VT *sceptrũ hoc (sceptrũ dextra nã forte gerebat.)* scribit Maro 12. Æneid. quem locum ex Homero esse decerptum, & tanquam noua veste oratione Latina ornatum, neminem fallit: sed cùm hic sceptrum omnes intelligãt scipionem, quam manu gerebant reges, quòd & Homerus dixerit, ἐν παλάμαις φορέουσιν, & Maro eodem loco: & 1. Æn. *sceptrum Ilione quod gesserat olim.* etsi illud Homeri de hasta intelligi etiam potest, non hoc Maronis, cùm, vt opinor, hastã gerere mulieres solitæ non sint: tamẽ quis ab hac recepta & comprobata opinione discrepet referam. Belli Troiani tempore putat Trogus, vt in compendio Iustini lib. 43. legimus, sceptra regũ hastas fuisse. eius adeò verba subijciam. *Per ea*, inquit, *adhuc tempora reges hastas pro diademate habebant, quas Græci sceptra dixere.* Itaq; apud Euripidẽ in Hecuba καὶ σὺ θανοῦσα δορὶ non in aliam sententiam accipio, quàm vt hastæ nomine sceptrum intelligatur. addit & Iustinus, *Nam ab origine rerum pro dijs immortalibus veteres hastas coluere: ob cuius religionis memoriã adhuc*, inquit, *deorum simulachris hastæ adduntur.* quod ad illud Maronianum 2. Æneid.

Sceptrũ.

Sceptrum Hasta.

——nunquam frustrata vocatus Hasta viros:

etiam explicandum facit, quod antè me attigisse recordor. Sed quid vetat sententias vacillantes & nutantes, velut tela ruentia multis tanquam tibicinibus fulcire. Nunc aliud etiam, si placet, explicemus. De cybæa naui, quæ apud Ciceronem 4. & 7. act. in Verr. est,

Cybæa.

multisque negotium exhibet, credo mihi vitio non dabitur, hic aliquid adscribere. κύβαι, inquit Hesychius, ἁλιάς τι ναῦς. ergo cybæa quasi cypæa dicta est: vnde & cupa Latinũ nomen. nam & κύπελλα est poculum. horum autem omnium eadem origo est, cùm leuis mutatio sit tenuium in medias, quam qui non concedit, nimis præter æquum & bonum iniquus est & imperiosus. Est igitur Cybæa nauis oneraria rotunda, vt cupæ nomen ostendit. Græci autem nauigia oneraria, rotunda, id est στρογγύλα solent appellare. Nos & aliud adiungemus. Seruius in illum Maronis 3. Æneid. locum: *Consertum tegmen spinis*, nisi in editionibus est mendum, legisse videtur in Terentij Eunucho, fertum, vbi hodie sentum excuditur: quod & antè auctoritate veterũ etiam defendimus: veruntamen in Seruio sic legitur, *cõsertum tegmen spinis, illigatum spinis: hinc est in Terentio, Video quendam sertum*. nos delectat varia scribere. Igitur,

Ipse potest fieri Marsìs causidicus:

Marsia causidicus.

non sine quodã naso à Martiale l. 2. dictũ reor. cõstat autẽ Marsiam bardum & hebetẽ fuisse, qui de musica cum Apolline certare ausus pœnas dederit. Sed & in vrbe Roma Marsiæ statua erat in foro, vt hic quoq; sensus lateat statuam effici causidicam posse, & saxeum Marsiam Rhetorem: Horatius lib. 1. saty. 6.

——Marsia, vultum

Qui se ferre negat Nouiorum posse minoris.

Plinius lib. 21. cap. 3. *cuius luxuria coronatum Marsiam literæ illius dei gemunt*. Seruius l. 4. Æn. refert Marsiam in ciuitatibus signum fuisse libertatis, qui erecta manu testabatur vrbi nihil deesse. Horat. de arte poet.

Hoc amet, hoc spernat promissi carminis auctor:

intelligitur à Seruio libro 4. Æneid. vt quædam probet, quædam ipse improbet & notet auctor: vt 3. Æn. *auri sacra fames*, hic auaritia sugillata est. 4. Æn.

Improbe amor, quid non mortalia pectora cogis?

exclamatio est in amorem. sic Horatium Seruius interpretatur. Apparet veteres solitos esse templa deorum, quæ magno honore colebant, præsertimque diebus festis, vittis ornare: Maro ibid.

Vittata templa.

Præterea fuit in tectis de marmore templum

Coniugis antiqui: miro quod honore colebat,

Velleribus niueis, & festa fronde reuinctum.

Hoc Seruius de postibus, quos nuptæ laneis vittis ornare, antequam ingrederentur, solebant, intelligit: nostrę patrocinatur sentẽtię Papinius li. 4. sic scribens,

Pande fores superum, vittataq; templa Sabæis

Nubibus, & pecudum fibris spirantibus imple.

Papinij auctoritate subnixus video non temerè facturus, si à Seruij explicatione recedam. Solebant & ferijs suas domos ornare frondibus & lucernis: Tertullianus, *plures iam inuenies ethnicorum fores sine lucernis & laureis, quàm Christianorum*. ex his facilè illud Persianum satyr. 5. declaratur,

Fores frõdibus & lucernis ornatæ

——vnctaq; fenestra

Dispositæ pinguem nebulam vomuere lucernæ.

CAPVT XIII.

Exponitur prima Ode Horatij, Attalicæ conditiones, Myrtoum mare.

PRIMO cantico Horatius, quo sua exorditur carmina, suffragium Mæcenatis eblandiri conatur, ambitque vt inter Lyricos ab eo in bibliotheca dedicetur: siue suos velit libros librarię forulis in Lyricorũ colonia reponi, siue inter Lyricos statuã sibi poni petat.

Horatius expo-nitur.

Sunt quos curriculo puluerem olympicum,

Collegisse iuuat:

cùm ait, significat aliquos studio equorũ alendorum teneri ob victorias Olympiacas, quod ἱπποτροφεῖν, & τεθριπποτροφεῖν dicebatur. nam cùm quinto quoque anno Olympia committerentur, quod Olympiorum causa fiebat etiam intelligendum est. Victoria autem curulis certaminis in ludis Olympicis erat omnium nobilissima, vt ex Herodoti plurimis locis, & è Pindaro intelligi potest. Eodem ferè quo Horatius, modo Virgilius dixit 3. Georg.

Seu quis Olympiacæ miratus præmia palmæ

Pascit equos.

Attalicas autem conditiones vocat regnum Asiæ opulentissimũ. non si, inquit, regnum ei opulentis Asiæ, cui imperauit ditissimus Attalus, dares, de proposito demoueres. Sic Cicero li. 2. ad Attic. epist. 4. velim Syriæ conditione, scripsit. Attalicas autem conditiones, ingentes & opulentissimas intelligit, ob Asię opes, vt lib. 2. od. 10. *nec Attali regiam ignotus heres occupaui*. Myrtoi autem pelagi & Icarij vt periculosorum mentionem facit, quòd cùm Ægæum mare omnium esset vndosissimum, vt in Periegesi scribit Dionysius, eius partes erant. nam Eustathius ait, Icarium esse μυχόν τι τῷ Αἰγαίῳ, de cuius fluctibus Homerus Iliad. β.

Attalicæ conditiones.

Myrtoũ mare.

Κινήθη δ' ἀγορὴ, ὡς κύματα μακρὰ θαλάσσης,

Πόντου Ἰκαρίοιο,

De Myrtoo Plinius libr. 4. capite 11. *Aegei pars Myrtoo datur*. Icarijs autẽ fluctibus Africum luctari dicit, qui creber procellis ventus à Marone 1. Æneid. dicitur: Vulturno tamen & Austro potissimũ agitari pelagus Icarium dicit Homerus Iliad. 2.

——τὰ μέν τ' Εὖρός τε Νότος τε

Ὤρορ' ἐπαΐξας πατρὸς Διὸς ἐκ νεφελάων.

CAPVT XIIII.

Corruere, tragula, chamulcus, sclodia, Varro emendatur.

VARRONEM, vt semel arripui, teneo, occidoq;, non tam mediusfidius legendo, nam id optat, quàm malè improbeque castigando & interpretando. sed ei durandum est & patienter ferendum. Dentalia statim illi eruam, dentes inseram, nam libro quarto de lin

Varro emẽdatur.

de lingua Latina lego, *Rastri quibus dentatis penitus eradunt terram, atque eruunt, a quo erutu rastri dicti.* prior emēdatio librorum est antiquorum, posterior nostræ coniecturæ, quæ, vt opinor, bonorum album merebitur calculum. Illud, *has faucillas chermonesiec dicunt fasces*, vel vs alij scribunt, *Chersonesice*, vt alij coniiciunt, *Chersonesitæ*, vt in vetere libro reperio, *chermonesioe dicunt*: illud inquātorum mihi videtur vt putre & vitiosum recidendum. hoc enim sermonem Gallicum olet, & quicūque hoc scripsit, idioma vernaculæ linguæ Varronis scriptis admiscuit. nam *faucilla* vel *falcilla* verbum merè Gallicum est. Pro, *r & s inter se sæpe locum commutant*, legendum videtur, l & r. nam à pinso pilum deducit, s mutato in l. Quod ait, *inde post in vrbe Lucilij pistrina & pistrix*; propter versus hos fortasse Lucilij apud Fest. lib. 11. dixit,

> *Pistricem validam, si nummi suppeditabunt,*
> *Addam, quæ empleuron, memphulas quæ sciat omnes.*

Scribitur in antiquo libro, *molæ à moliēdo.* nam & mox, *eo coniecta moluntur*, dicit: tamen *molēdo & molumur*, minimè me offenderet. Lego, *ab* Corruere *eo quòd eo spicas aliùdve corruebant*, id est, eo coniiciebant. nam in messorias corbes spicas desectas congerebant: Varro lib. 1. de re rust. cap. 50, *ac de singulis secant inter spicas & stramentum: spicas coniiciunt in corbem atque in aream mittunt.* Tragula. Tragula est ea quæ à Marone 1. Georg. per epenthesim trahea dicitur pro traha, terendis frugibus apta, illo versu,

> *Tribulaq; traheæq;, & iniquo pondere rastri.*

Ac tragula dicitur tanquam trahula, vt & à Plinio li. 9. piscatorum verricula tragulæ vocantur, sine controuersia à trahendo nomen adeptæ. Est & humile plostellum quod trahitur, Sclodia. sclodia, vt reperio in antiquo lexico Latinogræco, [illegible], Chamulcus. Chamulcus etiam à Marcellino dicitur: haud scio an nostrum chamiō inde nomen inuenerit, & certe inuenisse probabile est Reperio extemplo in vetere libro, *Vehiculum, in quo faba aliùdve quid geritur, quòd è viminibus vietur, aut eo vehitur breui, est vehiculū dictum. Est aliis videlicet arcera, quæ in xij. tabulis appellatur.* Videtur Varro duplicem tradere vehiculi originem, à viendo & vehendo, quarum altera in libris extabat, altera non comparebat, quæ nunc vtcunque restituta est. Lego, *vbi habeant tuto*: Varro enim non infrequenter habere pro habitare vsurpat. Lego mox, *oppida quòd opi muniebant, mœnia dicta, quo munitius essent: quòd exaggerabant, aggeres dicti: & quòd contineret aggerem, mœrum: quòd muniendi causa parabatur, munus: quòd sepiebant oppidum eo mœnere, murus.* Hęc descripta sunt accuratè & sedulò è libro, vt ita dicam, cellario: quin & antiquitatem summo studio expressi. haud paulò veriora & certiora reperiet ista, quàm quæ proseminata sunt per editionum exēplaria, qui intelligentis est iudicij. Reperio, *Etrusco ritu multi*: nec tamen multa improbo. Mox, *& introrsum factam murum*. nam in sulco ducendo glebæ terrę, quæ in interiorem partem aratro excitatæ erant reiectæ. murus dicebantur. Lego euestigiò, *postea qui fiebat orbis, vrbis principium.* & mox, *qui quòd erat post murum, pomœrium dictum eius, quo vrbana auspicia finiūtur.* Lego mox, *& circum Ardeam & circum Romā.* Lego, *vt Roma, coloniæ, & vrbes conduntur.* Reperio, *Angiportum, si id angustum.* sed hoc perexiguum est syllabæ additamentum. Item, *& quæ vendere vellent, quo ferrent, forum appellarunt. Vbi quid generatim, additum ab eo cognomen.* Sed hoc caput satis excreuit, satisque molestiæ Latinorum doctissimo exhibuit: eius tādem satietur supplicio atque cruciatu.

CAPVT XV.

Croco picta vestis, splendēs purpura, domus Aeneæ, pater Romanus, Rhamnes.

CVM in omnibus poëtis, tum in Marone nihil vt in expeditione subitò cursimque prætereundum est, nec lectorem expeditum & cursorem, sed cunctatorem & in singulis hærentem desiderat, eùm otiosum in eo nihil sit, aut temerarium. id apparet ex illo versu 9. Æneid.

> *Vobis picta croco & splendenti murice vestis.* Vestis picta croco.

quo versu significatur parum virilis cultus. nam crocotum mulierū erat, vt ex Aristoph. notum est, scribente in Ranis,

> [illegible]

quòd enim Bacchus & quæ essent muliebris sexus propria, & fortissimorum virorum, miscuisset, illuditur. Sed & splendens purpura Splendēs purpura. probro dabatur à seuerioribus, vt apparet ex oratione pro Cælio, *si quem etiam minimorum horum aliquid offendit, si purpuræ genus.* Plutarchus in Catone, [illegible]. Adtexam & aliud eiusdem libri, quod non, vt scirpus, erit sine nodo,

> *Dum domus Aeneæ Capitoli immobile saxum* Domus Aeneæ.
> *Accolet, imperiumq; pater Romanus habebit.*

hic ego domū Æneæ familiā Iuliā significare puto, è qua Augustus erat: domus autem Augusti in palatio erat, vt scribit Victor, vnde nō incolebat, sed accolebat Capitolij immobile saxū. Ad domū autē Augusti locus erat, qui sedes imperij Romani eodē Victore auctore dicebatur. Etsi autē de toto Capitolio intelligi non ineptè potest, quod de saxo immobili cecinit, tamē Grāmaticis ad Terminū, qui non potuit exaugurari, referri magis placet. At verò pater Romanus, est Imperator, cùm pręsertim imperatores patres patriæ dicerentur, & Pater Romanus. hūc titulū Augustus cōsecutus sit, & pater nomen dignitatis sit. Ausonius in eam sententiā videtur accepisse, qui ad Theodosium scribens Maronem imitatus ita dicit,

> *Tu modò te iussisse pater Romane memento.*

Apud eundem poëtam, quod est,

> *Ora puer prima signans intonsa iuuenta:*

in eo iuuenta lanuginem erumpentemque

barbam significat, vt & ἴουλα Græcè. Ibidem,

——cristasq; rubentes Excipiam sorti.

id est, extra sortem tibi dabo, nec in sortitionem prædæ mittentur, nec sortitò cuiquam attribuentur, sed tibi extra ordinem cedent. Ibidem,

Rhamnes.

Rhamnetem aggreditur, qui fortè tapetibus altis Extructus.

gaudet poëmati suo Latina intexere nomina Virgilius. propter enim equites Rhamnes, hic Rhamnetis nomen finxit: sed & Homeri imitatione Rhamnes in tapetibus dormit. mox Remum in poëmate ponit, quod nomē finxit de nomine Remi, qui frater conditoris Romæ fuit. sed & Lamum, à quo Lamiarum familia, vt apud Horatium li.3. od.17.

Aeli vetusto nobilis ab Lamo.

Lamus etiam, vt Hesychius scribit, regio erat Læstrigonum, & indigena heros, à quo regiā nominata. Etiam Fadum, ob Fadiorum familiam posuisse in poëmate videtur: & Cædicum ob Cædicios: Serranum, ob Serranos: Numam & Numanum, ob Numam regem & Numanos: Salmonem verò ob vrbis Italicæ nomen: vt & Priuernum, ob vrbem cognominem: Capyn ob Capuam: Equicolum, ob Equicolos pôpulos. Iam quòd ait,

——natos ad flumina primum Deferimus,

è Germanorum traxit consuetudine, qui aquæ Rheni arbitrio explorabant, partus essétne legitimus an nothus, qua de re epigrāma extat.

CAPVT XVI.

Delicata, delicatus, mandatores, Iani, Tranquillus emendatus.

Tranquillus emendatus.

CVM apud Tranquillum in Vespas. cap. 3. Vespasianus esse natus in Sanniis dicitur, vbi locosum dicatur, quis non quærit? & tamen nemo, quod sciam probè inuenit, nec inueniri potest, quod nusquam est. ego consulto antiquo libro, cùm reperiam *famnis*, non dubito quin *in faunis* librarius scribere voluerit, vel potiùs *Sabinis*. Sabinus enim erat Vespasianus, vbi & æstiuare solebat, vt & plerunque Titus eius filius. Scribendum in eodem capite, Sabratensis, pro Sabracensis, à Sabrata vrbe Africæ, veteri libro, & Plinio astipulatoribus. Delegata autem quæ dicitur, delicata appellari debet, vt amica & concubina, quæ olim in deliciis fuerit. nam ferè meretrices & concubinæ libertinæ erant. sic in veteri inscriptione reperio, TEIAE EVPHROSINAE RVFINAE V. V. DELICATAE. sic in vita Adriani imperatoris, Traiani delicati, pueri sunt, quos in deliciis habebat. Illud etiam cap. 5. sic scribendum est, fides autem penes optimos codices fuerit: *medicus dentem ei ostenderet tantum quod exemptum*: pro quo subditiuum est, *recēter quidē exemptum*, indignum mediusfidius elegantia & sententia Tranquilli. *Fauor archimimus* etiam vindicibus iisdem libris cap.19. asseritur, quod expūctum, locum cesserat Fauoni. In Tiro, ca.8. delatores & mandatores legimus. sed qui mandatores sunt? an qui accusationem alicuius cuipiam mandabant, & accusatorem instruebant? & fortasse verum sit, cùm ita vsurpetur à iurisconsl. libri tamen optimæ notæ amandatores habent, vel amendatores. hoc quispiam putaret emendatores esse, vt honesto sic vocabulo delatores quidam vocarentur, quòd scelera & crimina emendare vellent & corrigere. puto tamen verissimum esse mandatores, qui accusatores subornabant & instruebant, & in exilium homines hac ratione calumnia oppressos pellebant. Ibidē studium armaturæ Threcum, in archiuis bibliothecarum reperio, pro Thracum: vtrunque vsitatum & vsurpandum. sed hoc, quod vt insolentius quispiam fortasse summouendum putaret, testimonio adiuuandum fuit. Cap.10. *dimotis pallulis* etiam in iuratissimis antiquitatis libris reperi. quidni enim vela obducta lecticæ, pallulæ vocari queant? quod ita à me affirmatur, vt tamen *plagulis* de suo iure nullā controuersiam faciam, ne momenti actionē mihi intendat, & à prætore restitui petat, si à me deiiciatur: tantùm doceo consortem ei esse, qui de eo Tranquilli loco ambigere possit. In vita Domitiani, capite primo, reperio, *inter sacrificulos variæ superstitionis*, cùm hodie *vanæ* legatur, quod & à me probatur: sed varia etiam esse potuit illa religio, variusque cultus & cerimonia, variique cultores, vnde & facilior Domitiano latebra. Cap. 4. lego, *ecquid sciret cur sibi visum esset*, non vt in codicibus publicatis. Quem dicit cap. cap.12. fiscum Iudaicum fuisse acerbissimè actum? significat tributum quod Iudæi omnes, qui in imperio Romano erant, soluebant. nam viritim binæ drachmæ exigebātur ab iis, qui Iudaicam religionem colebant, Iouis Capitolini nomine, vt Dio refert. Cap.13. lego, *vt cuidam inscriptū sit ἀρκεῖ*, quod est, satis est, & sufficit, neque plures Ianos aut arcus erigi tibi pari debes. in veteri est *arci* scriptum. Ianos autem ἀψῖδας appellauit Dion in Nerua. Lego etiam cap. 18. *eadem me tamen manent capillorum fata*. hanc lectionem quid attinet lectori commendare, quam deprauata satis comprobat & conciliat intelligenti? Paucos istos locos è vita trium Imperatorum raptim collegi: qui & ingenio meliore sunt, & iudicio sagaciore, & otio maiore, multò plures eruent suo marte etiā absque librorum auxilio: sed his tamen vtcunque à me emendatis leuati labore erunt, & in aliis erroribus ingenium experiri suum debebunt, si tamen hoc sumus assequuti, vt doctis hominibus ista probari possint: quod optandum multo magis est nobis, quàm vllo modo sperandum.

Delicata.

Delicatus.

Mandatores.

Iani.

CAPVT

CAPVT XVII.

Lautumia, armiluſtrum, Murtis, Murcia, viocuri, ſuſum, Varro emendatur.

NOS & hoc capite operam noſtram Varroni locabimus, vt partim in eo quædã enucleemus, partim, ſi poſsimús, à mendarum deformitate liberemus. Libro 4. de ling. Lat. cùm ait macellotas hortorum, [illegible] id eſt ianuas & fores ſubaudiri debere exiſtimo. cùm [illegible] ait, eo nomine ſepta, clauſtra, & & munimenta intelligit. Ait Varro, *ad Corneta, forum Cupedinis à Cupedio*: vbi in chirographo reperio *à faſtidio*, quòd à faſtidioſis & delicatis expetuntur lautitiæ ciborum & cupediæ. Cupedius tamen magis probatur, à quo appellatum ſit illud forum, qui in libro Varronis rerum humanarum, Cupes appellabatur. illic enim fori Cupedinis & Macelli appellationes ductas narrabat, à Numerio Equitio Cupe & A. Manio Macello latronibus. *Nec quod is Cornelius ſtilo ſequutus*, cùm ait, indicat Cornelium hiſtoricum ſtilo & ſcripto non idem ſcripſiſſe. alij non ſanè ineleganter emendant, *Aelius Stilo ſequutus*: & infrà eodem modo legẽdum cenſent, *Aelius & Lutatius*; quorum ego ſententiæ ſubſcriptorem adſtipulatoremque libenter me tulerim: quanquam Cornelius à me non improbatur. Lego autem, *ſcribunt eum locum eſſe fulguritum*, vt ante fulguritum expoſuit fulgure ictum. Scribo mox, *Quòd Syracuſis, vbi de cauſa cuſtodiuntur, vocantur latomiæ, inde lautumia translatum*. Latini enim pro latomiis lautumias dicebant: verba enim cum ſolo & regione etiam nonnihil ſpeciem plerũq; mutant. Ita Latinos pronuntiaſſe hoc vocabulũ è quinto controuerſiarum Senecæ apparet, vbi ſcribitur, *Nequenquam veſtrûm decipiat nomen lautumiæ minimè lauta res eſt*. Lego autem non lõgè hinc, *itaque dictum in Cornicula militis aduentu*. quod perſpicuè rectũ eſt. Sequitur mox Trochaicus, in quo miles ille, quem circumeunt ludentes, vocatur figuratè circus. Armiluſtrũ porrò circus maximus erat, armiluſtrium armorum luſtratio. Vetus lexicon, *armiluſtrium* [illegible], [illegible]. Lego mox, *quòd à muri parte pinnis turribuſq; carceres olim fuerunt*, *ſcripſit poeta*: aut in vetere reperio editione, *à Murtis parte*. nam illæ pinnæ & turres oppidi quandam ſpeciem præ ſe ferebant. Equidem poſteriorem ſcripturam veriorem melioremque credo: ſed priorem tamen damnare non auſim. Lego mox, *intimus circus ad Murtim vocatur, vt Procilius*: vt modò, *à Murtis parte*. Venus autẽ primùm Murtea, poſtea Murtia vocata eſt: Plinius lib. 29. cap. 15. *quin & Ara vetus fuit Veneri Myrteæ, quam nunc Murtiam vocant*. Eſt & Arnobio Murcia ſegnitium dea. Murtiæ meminit Tertullianus in libro de Spectaculis, quam eſſe marmoris deam dicit, vbi fortaſsis marcoris ſcribendum eſt: *Murtiam enim deam marmoris volunt, cui in illa parte ædem vouêre*. Reperio, *ludis tauriis*, quod vt leue & exiguum, vt multa alia, ſanè præterire debui, & piget adſcripſiſſe. Sic diſtinguo, *qui ad ſenatum miſsi, in græcoſtaſis, à parte vt multa*. In vetere libro reperio, *ab argula ſeu quòd*: vt legẽdum videatur, *ab Argi lapſu*, vel potiùs, *ab Argula ſeu Argo*. nam vtroq; modo vocari potuit. immò *ab argila ſeu Argo*. Inuenio in antiquo codice, *Publius & Coſconius, quòd ab his viocuris dicuntur ædificati*: viocuri autem ſunt curatores viarum. Antè hanc vocem vſurpauit Varro, *Quis enim non videt, vnde aurifodinæ & viocurus*? In antiquo lexico ſcriptum eſt, *viaculus*, [illegible]. ſed vel viatius vel viocurus in eo ſcribendum cenſeo. Vicus Publij à Ruſo collocatur in ea vrbis regione, quæ Via-lata dicebatur, Vicus publicus in Alta-ſemita. Lego mox, *Cliuus proximus à Flora ſuſus verſus*. ſuſus pro ſurſum hic dicitur, vt ſuſum apud Catonem, cap. 157. *ita ſubducito ſuſum animam, quamplurimum poteris*. Capitolium vetus à Victore in Alta-ſemita ponitur iuxta templum Floræ. Cùm ait, ante cellam eſſe prodomon, poſt cellam opiſthodomon, templum in tres partes diuidit, mediamq;, vbi eſt dei cella, quam hodie chorum dicimus, vocat: quæ antecedit, [illegible]: quæ ſequitur, [illegible].

Varro emẽdatur.

Cupedius

Lautumiæ.

Armiluſtrum.

Murtis.

Murtia.

Viocuri.

Suſus.

CAPVT XVIII.

Senior, fungi lucernarum, ſcindulæ, Graia ſtatio.

IAM *ſenior, ſed cruda deo viridiſq; ſenectus*, ſcribit Maro de Charõte lib. 6. Æneid. hic ſeniorẽ quiſpiam intelligeret, qui iam 45. annum exceſsit: nam ab hac ætate ſeniores dicebantur apud Romanos: in iuniores enim & ſeniores diuidebantur Romani, quam in ſententiam diſcedere videtur Seruius. mihi tamẽ videtur eſſe, qui progreſsiore eſſet ætate, cùm ſcribat, —*cui plurima mento Canicies inculta iacet*: ſed ætatem bene ferret, vt ſenectus cruda videretur & viridis: cruda autem eſt non matura, ſed viridis adhuc. nã matura dicitur in iis, qui ea propè confecti ſunt: Horatius de arte poët. *maturúſve ſenex*. Virgil. 5. Æn. *æui maturus Aceſtes*. Crudam ſenectutem, quæ ante diem venit, vocat Heſiodus, cùm ait, [illegible]. vnde & [illegible]. Georg. 1.

Nec nocturna quidem carpentes penſa puellæ,
Neſciuêre hyemem, teſta cùm ardente viderent
Scintillare oleum, & putres concreſcere fungos.

hic fungi variè exponuntur: Plinius, vt Seruius in 1. Georg. refert, ait, cùm humidus aër eſſe cœperit, fauillam, quæ cum fumo egredi ſolet, prohibitam craſsitudine aëris, in lucernis reſidere. ita Plinio fungus, fuligo eſt & fauilla remanens, quæ atram quandam fungi imaginẽ in lucerna reddit: ac eius ſententiam veriorẽ eſſe crediderim, cùm & Ariſtoph. ſcribat in Veſp. [illegible]. vbi interpres ſcintillas eſſe dicit, quæ ab ellychnio emicant: quod idem & Arati enarrator ſcribit. ac ſanè cùm crepitat vuido aëre lucerna, ex oleoq; flãma

Senior.

Cruda ſenectus.

Fungi lucernarũ.

aliquid

aliquid expuit micans, scintillæ fiunt, sed quę residentes in naso lucernæ, mixta fuligine, quam flamma immiscoit, atrum quendam efficiunt fungum. ita fit, vt quamuis diuersa sentire videantur, ad consensum tamen concordiamque reuocentur. Hoc autem caput, vt discolor sit, pittacia ei assuam ex Vitruuio, apud quem libro 2. cap. 1. pro scandulis, scindulæ legi debent, & Isidori auctoritate, & veteris libri: qood idem apud Cæsarem, Plinium, Palladium faciendum censeo ex astipulatione veterum librorum. Populi autem, quos in Ponto dicit vsos esse materiaria ligneisq; ædificiis, hi sunt qui *μοσσύνοικοι* vocantur à Græcis, quorum ædificia *μόσυνες* appellabantur. Quænam est quam dicit Rhodi fuisse Graiam stationem, lib. 2. cap. 8. his verbis? *circa eum locum ædificium struxerunt, & id eiecta Graia statione texerunt*. Romæ locus dicebatur Gręcostasis Senaculo substructus, vbi nationum legati consisterent, qui ad senatum essent missi. Similē Rhodi locum fuisse crediderim de Romanorum fortassis exemplo, appellatumque à Vitruuio Graiam stationem. Sed ne quis putet solos habendos esse coniectores, qui somnia interpretantur, nos in iis etiam numeret, & vt illi rarò ad verum perueniunt, sic nos existimet exili plerunque impelli suspicione, vt hoc vel illud sentiamus: ac tandiu nobis hæc placebūt, dum vel meliora inueniamus, vel potiora eliciamus. Interim fraudi non debet esse mihi simplex & aperta sententia, quā dissimulando, & apud me premendo, vt calumniam fugere potui, & tutior esse: ita vel minus iuuare bonam iuuentutem, vel non ostendere in quibus experiri vires ingenij sui doctiores debeant. sed nimirum calumniam nimium metuēdo, ipse quodam modo me calumnior: & præstat securè alienam in se expectare maleuolentiam, quàm ante tempus anxietate se conficere.

Scindulę. | Græca statio.

CAPVT XIX.

Lucretius emendatur, putei Orci, cœlum cruentum.

Lucretius emendatur.

VERSVS est libro sexto Lucretij insignitet maculosus, cùm de Auerno disputat,

Is locus est Cumas apud, Etruscos & montes,
Pompeij calidis vbi fumant fontibus aucti.

Quis enim in Etruria putet esse Auernum, quem in Campania vno ore omnes esse fatentur, neque est quisquam qui ignoret, nisi qui nondum ære lauatur. in libris æui veteris reperio scripturam, quæ Sibylla egere videatur, *ecrisus per montes*: quam tùm ego omnem in partem verterem, succurrit scriptum fuisse videri mutatis aliquot apicibus, *& vesus per montes*. sed ne hoc quidem satis placuit, quòd immutatio ad Ouidianam pene metamorphosin referri possit: secunda nauigatione, vt in prouerbio est, placuit tentare pelagus, & aliud quiddam probabilius periclitari, quod eodem modo ac voces veteris codicis in auribus sonaret. puto igitur Lucretium scripsisse, *ocris vipera montis*. Ocrem enim Pompeius, quæ vox Græca est, asperum interpretatur, & montis epithetum perspicuè fatetur: neque explicandam eam vocē suscepisset, si à nullo Latino auctore vsurpata fuisset. Credo autē Auernum viperam dici, ob loci pestilentem naturam, & venenatam diritatem, non minùs noxiam & exitiosam, quàm asperrimi sit mōtis vipera. nam etsi viperæ sunt omnes vno nomine lethiferæ, tamen locurum cōditione virus earum importunius est & tetrius. Illud mox etiam insincerum inquinatumque est,

Ianua ne potius Orci regionibus esse Credatur.

versus enim laborat, & vetus etiam discrepat instrumentum, in quo inuenio, *Ianua ne poteis*. existimo scribendum, *puteis*, quod erit, ne putetur in illis regionibus esse spiraculum, &, vt ita dicam, vestibulum puteorū Orci: proinde quasi, vbi graueolentes aperiuntur fauces, cùm vel omnis dirus odor ab inferis manare videatur, vel certè opinio esset puteos & lacus inferorum fœditate odoris spurcissimos esse, eas æstuarium quoddam Orci existimare par sit. Est & illud spurium, *in summo sunt vertice item crateres*: quidni enim nothum appellem, quod si non pellicatu, certè suppositione tamē subrepsit in liberorum locum? ego cùm reperiam *vertigeni*, & intelligam r elementum sæpenumerò in libris scriptis sedem occupare literæ *n*, ventigeni legendum suspicor, húcque adducor, quia fauces illas Ætnæ certò scio ventos & auras effundere: & poëtæ atris speluncis ventos inclusos fingunt, quia inde eorum materia emanat, qua mons Ætna exuberat, igne venas sulphuris & bituminis in fumum animalem tenuante atque mutante. suspicatus & aliquando sum, *vertice enim* legi nō inconcinnè posse. Licet autem inter grammaticos huius superiorisque memoriæ Pierius patricius esse videatur: tamen illo suæ dignitatis & literarum fastigio nūquam mihi persuadebit scripsisse Lucretium,

Putei Orci.

An cælum nobis vltrò natura corruptum?

nam si ita impunè liceret syllabarū leges violare, quis non carmen pangeret? quid nobis præceptis opus esset? Scriptum fuisse puto *cruentum*, id est vitiatum, corruptum, pestiferū, inquinatum. nam & cruentare pro inquinare dixit lib. 4.

Cæli cruentum.

Fluminis ingentes fluctus, vestemq; cruentent.

Nihilo secius & illud eidem non assentiar, Lucretium lib. 4. scripsisse,

Præter enim quàm quòd morbi est, cùm corpus ægrotat.

nam & hic leges antiquantur syllabarum, & in antiquo exemplari reperio,

Præter enim quàm quòd morbis cùm corporis ægrit.

quomodo planè legendum censeo. Addam porrò & alium eiusdem poetæ locū de Titio:

sic

sic enim ibidem scribitur,

Quod non sola nouem dispersit iugera membris
Obtineat.

hic dispesis quàm dispersis mallem: sed hoc tanq̃ coniectariũ & arbitrarium accipi velim.

CAPVT XX.

Cinctus Gabinus, in medio tenere, Meduana, fulmen sine nube.

Cinctus Gabinus. DE cinctu Gabino quid à Grammaticis tradatur, omnibus qui literas amœniores amant, est ferè notum: sed quod ab illis ta citum est, hic adscribemus. obseruauimus enim Romanos magistratus, & pontifices eo cinctu vti solitos, cùm belli causa operabantur sacris, se deuouebant pro exercitu, portas Iani aperiebant, aut amburbia faciebant: denique cùm rei sacræ operam dabãt belli causa, & cerimonia quadam sacra defungebantur. Lucanus li. 1.

Turba minor sequitur ritu succincta Gabino.

Virg. 7. Æneid.

Ipse Quirinali trabea cinctuq; Gabino
Insignis, reserat stridentia limina consul.

& Liuius lib. 8. de consule Decio, qui se deuouebat, *ipse incinctus cinctu Gabino, armatus in equum insiluit.* Interpres Persij de Penatibus ita scribit, *habitu Gabino dij penates formabantur, inuoluti toga supra humerum sinistrũ & sub dextro.* Quod orsi sumus capot, è Lucano pertexemus. nec enim satis constat, quid lib. 1. dicat his verbis,

Quid miscere iuuat vires, orbemq; tenere
In medio?

In medio tenere. Ego in medio tenere suspicor esse, non suum, neque proprium possidere, sed commune. orbis enim Romanus inito triumuiratu neque Cæsaris erat, neque Pompeij, neque Crassi: sed consortium eorum triom commune. sic Maro dixit 1. Georg.

— in medium quærebant, ipsaq; tellus
Omnia liberius nullo poscente ferebat.

Ad huiosmodi paruulos obices eò magis offendi solet, quòd imprudentes plerunque fal lant, nec attendẽtes. cùm enim verba de medio sumpta sint, certo tamen elocutionis genere conformata, & nescio quid aliud, quàm prima fronte præ se ferunt, intus tegant, hominibus imponunt incautis, sensusq; eorum sui furtum facit. Libr. 1. Lucani quinque versus additi sunt in Belgica editione, quorum quatuor in vno dũtaxat exẽplari reperi, vt eo nomine mihi penè pro spuriis suspecti sint. confido autem me eos & melius ordinaturum, & fidelius exhibiturum,

Pictones immunes subigunt sua rura, nec vltrà
Instabiles Turones circumsita castra coercent.
In ripis Meduana tuis marcere perosus
Andus iam placida Ligeris recreatur ab vnda:
Inclyta Cæsareis Genabos dissoluitur alis.

hodieque in illis locis Meduanam fluuiũ retinere nomen audio. Vt autem antiqui maxima & certissima putabant diuinitatis argumenta habere tonitrua, quæ puro & innubilo cœlo fremebant: vnde & Horatius li. 1. od. 34. scripsit, *—namque diespiter*

Igni corusco nubila diuidens
Plerunque per purum sonantes
Egit equos celeremq; currum:

sic & fulmina, quæ nitido claroque cœlo mittebantur, magnam opinionem diuinitatis ostendere, & certam præsagij fidem affirmabant, vt apud Ciceronem 1. de diuin.

Aut cùm terribili percussus fulmine ciuis
Luce serenanti vitalia lumina liquit.

Eodem modo & Lucanus in prodigiis ciuilibus hoc posuit,

Emicuit cælo tacitum sine nubibus vllis Fulmen.

CAPVT XXI.

Compluuium, buccina, lectica, lectus, pollulus, gaunaca, mulia, Varro emendatur.

HÆC quoque pagina Varroni impendetur, neque fortasse impendij pœnitebit. Scribit Varro, *susum, qua compluebat, compluuium.* ecce hic rursum susum vsurpatur: compluuiũ Compluuium. autem in glossematis antiquis inuenio Græcè exponi, [illegible]. distinctio Varronis compluuium ad tectum collocat, impluoium ad solum, cùm alterum superius sit, alterum inferius. atque in vrbe ferè compluuium & impluuium erat, quod in villa chors. Interpungo non longè, *ab hyeme hiberna, hibernum domus vocarunt.* Paulò post quod à Varrone scribitur, *Quòd ea pecus in bucitatum antiquum oppidum exigebat:* ne quid dissimulem aut celem, equidem non intelligo, nec quẽqoam adhuc conueni qui intelligere se fateretur. hic Bucitatum nescio quod oppidum nunquam fando auditum emendatores condunt: ego potius scripturam falsariam puto, scribendumque *in buccinatum*, vel potius vno verbo *imbuccinatum* antiquum oppidum exigebat: Varro Buccina. de re rustica, lib. 2. cap. 4. *subulcus debet consuefacere, vt omnia faciant ad buccinam: primò cùm incluserunt, cùm buccinatum est aperiunt, vt exire possint in eum locum, vbi hordeum fusum in longitudine sit.* huius etiam consuetudinis in historiis Polybius meminit. Est qui, in bucitatum, id est, potum citatum interpretetur. Lego, *vt sit operta semper, nisi cùm bellum sit.* Non longè hinc legendum videtur, *lecti quòd ne essent in terris, sublimes in his ponebant.* nam lectica substernitur, lectus Lectica. ei imponitur, vt pheretro mortui lectus. Ite- Lectus. rum, *Quo eam lecticam inuoluebant, quòd ferè stramenta erant è segete, segestria appellarunt.* Rursum, *posteaquam transierunt ad culcitas, quòd in eas acus, aut tomentum aliúdve quid calcabant.* opinor non inuita omnino Minerua ita me correxisse. nã vox acua bellè cõuenit sententiæ, & vnius tantum elementi mutatione opus fuit. Mox ita lego in antiquo lib. *puluinar vel à pluribus vel à pollulis declinatũ.* posterius vtriq; verisimũ. Puluinaria Pollulus. enim

enim pollula & exigua sunt culcitis comparata: sed & ea habere plura patresfamilias solent. Cato cap.10. labellum pollulum pro paruo eodem modo dixit. Potest & dici sic vocatum vel à pluribus hominibus, vel à pollulis: idque consentaneum magis eius voluntati videbitur. pro pluribus, plumis edunt formularij libri, quos non reprehendo. Lego mox,

Gaunaca.

vt sagum, rheno, Gallica: gaunace, amphimallum, Græca. quod additum est, maius sagum, interpretatio est hominis inerudiri. Hesychius, *καυνάκαι στρώματα ἢ ἐπιβλήματα ἑτερόμαλλα*, id est, gaunacæ sunt stragula aut operimenta altera parte villosa. Est & gaunace genus pallij ad induendum. Lego, *ab hac similitudine torulus, & qua simplici scansione.* Reperio, *quod gerit in inferiora superiorem.* de hoc gradu sic lib. 1. de anal. Varro loquitur, *omnes lectos haberemus domi ad vnam formã, & aut cum fulcro, aut sine eo, nec tum ad triclinarem modum, tum cubicularem.* Videtur scribendum, *à duobus decussibus vicessis, quod dici solitum à duobus, bicessis.* Lego, *semis vt semias.* interpretatio Varronia hanc suggerit lectionem, vel, *vt semi.* Lego in antiquo libro, *Nam Græcè, vt à se, domum, vt alij δῶμα*: vt prius vocabulum Siculum intelligamus: Lego mox, *cùm minus refectum, quam quanti constat.* nam *re factum* probare non possum Lego, *si amplius exolueret quam quanti esset emptum.* Lego, *quòd singulæ dicuntur appellatæ esse: multæ, quod*

Multa.

vnum dicebant multa: sensus est, Cùm singulæ olim hæ appellarentur, multæ à populo dicebantur: vnde & nomen adeptæ sunt, quod vnum dicebãt multa. quod quidem ex eo probat, quòd rustici prima vrna addita dicere solebant multa: id autem, vt opinor, faciebant ominis gratia, copiam & multitudinem ominantes. Lego igitur, *cùm in dolium aut culeum vinum addunt rustici.* Lego, *pœna à pœnitendo, aut quòd post peccatum sequitur.* pœnire, pro punire antiqui dicebant. Reperio, *prædia primium à præda, quod ob recte quid factum concessum sit: Datum quod reddatur mutuũ.* tamen quod obtinuit, *præmium à præda,* loco non moueo, & prætero. Quod Siculi *μοῖτον.* itaq; scribit Sophrõ, *μοῖτον ἀντὶ μοίτου.* id erit, mutuò redhonoro, vel mutuum colo.

CAPVT XXII.

Clazomenæ apud Ausonium, humilis pes, Chium & Ammineum miscere.

VERSVS est obscœnus ille quidẽ, sed & perdifficilis Ausonij poëtæ, epig. 19.

Et teris inclusas pumice Clazomenas.

Clazomenæ.

in quo lepos inest, quòd & Clazomenæ vrbis nomen significant; & Clazomenij quoque obscœni habebantur. sed & nates pathici sic appellat, quòd frangantur incesta & nefanda Venere: nam *κλάζεσθαι* est frangi & diuidi. Vt bona ætas iuuenta est, ita deterior senecta: Au-

Melior ætas

sonius in Mosella, *Tu melior priore æuo*, id est in senectute. sic melior sexus est virorum: Papinius lib. 1. Thebaid. *sexus melioris inops.* deterior sexus fœminarum. Planus pes est area: humilis pes est locus cuius area humilis est: Ausonius in Mosel.

Humilis pes.

Quinetiam riguis humili pede condita pratis.

Thermarum & balnearum sudationes sic veteres ædificabant, vt per tectoria earum tubi essent caui vndique, per quos ex hypocausto erraret flamma, & omnia latera calefaceret: quod & à Iurisconsultis scriptum est, & ab Ausonio expressum in Mosella,

Quid quæ sulfurea substructa crepidine fumant
Balnea, feruenti cùm Mulciber haustus operto,
Voluit anhelatas tectoria per caua flammas,
Inclusum glomerans æstu exspirante vaporem?

Chium & Ammineũ miscere.

Eleganter Ausonius epist. 5. ad Vrsul. gramm. Græcæ linguæ & Latinæ professorem, ad vinem alludens, Chium miscere dixit & Ammineum. Chium enim vinum Græcum est, Ammineum Latinum. Ita lepida & iucunda trãslatione, quod voluit, significauit, ornatiore versu, quàm si rectè aperteque rem suo appellasset vocabulo. Quod est apud Marcum Tullium pro Rosc. Amer. pictaté sæpe lędi vultu, eo respexit Paulinus ad Ausonium scribens,

—ipso te lædere vultu
Semper, & incauta timui violare figura.

Multi putant à Iuuenale significari Quintilianum fuisse consulem, cùm satyr. 7. scribit,

Quintilianus habet saltus: exempla nouorum
Transi fatorum, fœlix, & pulcher & acer
Appositam nigræ lunam subtexit alutæ. Et mox,
Si fortuna volet, fies de Rhetore consul:
Si volet hæc eadem, fies de consule Rhetor.

tamen cùm id apertum non sit, malim quod Ausonius scribit existimare, donata ei fuisse consularia ornaméta: ita enim ad Gratianum scribit, *Quintilianus consularia per Clementem ornamenta sortitus, honestamenta nominis potius videtur, quàm insignia potestatis habuisse.* Verùm idem Iuuenalis Saty. 11. scribit,

—sic veniunt ad miscellanea ludi.

variè enim multa è multis hoc capite miscuimus, quod & agnoscimus, nec culpam negamus.

CAPVT XXIII.

Luna rubens, vehiculum lunæ, ludi veniũt ad miscellanea, arcus bibit, cornix vocat pluuiam, iora longum, comere.

EXistimatum est à veteribus lunam carmine magico sollicitatam rubore suffundi, velut verecundantem, aut etiam noctu veneficarum facta cernentem: Horatius li. 1. Sat. 8.

Luna rubens.

—lunamq; rubentem
Ne foret his testis, post magna latere sepulchra.

Quod & in defectu quoque ei euenire veneficiis credebant: Ouidius 2. Amor. eleg. 5.

Quale rosæ fulgent inter sua lilia mistæ:
Aut vbi cantatis luna laborat equis.

Papinius 1. Thebaid. — *qualis per nubila Phœbes*
Atracia rubet arte color.

Lunæ

Vehiculũ lunæ.

Lunæ autem bigas tribuunt, soli quadrigas poëtæ: Manilius li.5.ca.1.

Quadriiugis vt Phœbus equis, & Delia bigis.

equorum vehiculum aliqui: vt Ouid. 4. Fast.

Vt solet, in niueis luna vehetur equis.

Ausonius iuuencarum: epist.4.

Iam succedentes quatiebat luna iuuencas.

Sed quia nouissimè in superioris capitis clausula è Iuuenale saty.11. posuimus,

Veniũt ad miscellanea ludi.

—sic veniunt ad miscellanea ludi:

hoc apud eum quid sit explicemus. equidem ad ludos miscellos puto respexisse poëtam, ita tamen, vt significet nos conturbare & deficere, soluendoque non esse, & ad paupertatem redigi, & omnia miscere. nam conturbare dicebantur, qui soluendo non erant. *Sic*, inquit idem sat.3. *Pedo conturbat, Matho deficit.* cùm enim enim omnia miscentur, omnia etiam conturbantur. Nos & alia è veteribus addamus poëtis, quando eos perusgamur, & vagi nostri erroris hæ literæ sunt indices. Putauerunt antiqui cornices pluuiam voce augurantes, eam non tantùm præsagire, sed etiam vocare: qua ex opinione scripsit Maro 1.Geor.

Cornix uocat pluuiam.

Tum cornix plena pluuiam vocat improba voce,
Et sola in sicca secum spatiatur arena.

Apparet id aliquanto apertius è Lucretio lib. 5. ita scribente, *—cornicum vt secla vetusta,*

Coruorumq; greges, vbi aquã dicũtur & imbres
Poscere, & interdum ventos aurasq; vocare.

Arcus bibit.

Credidit & vetustas arcum, qui Iris appellatur, aquam suis cornibus haurire è fontibus, & bibere. Hinc illud Maronis 1. Georg.

—Et bibit ingens arcus.

Et Plauti in Curculione, Sc. Flos veteris.

Ecce autem bibit arcus, pluet credo hercle hodie. sed omniũ apertissimè Vitruu. li. 9. cap.4. *per calorē videmus non minus aquæ vapores à fontibus ad nubes per arcus excitari.* Veterum quoq; opinio fuit magico carmine angues inflatos rũpi, & crepate disiliteq; cogi: Maro 8.eclog.

Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.

Manilius libro 1. in præfatione,

Consultare fibras, & rumpere vocibus angues.

Æn.4. *Axem humero torquet stellis ardentibus aptũ*, quo sensu dici debeat, si quis fortè quçrat: existimem esse stellis confixum & consertum, idque auctore Lucretio, qui li. 5. scribit,

——stellisq; micantibus æthera fixum.

Iota longum.

Qui locus eandem, quam Maro, sententiam exprimit, ac pro interprete est. Iota longum Ausonius in epigr.116. appellat eam partem qua viri sunt, quæ suo nomine non potest honestè appellari,

Quid imperite, (putat ibi scriptum,
Vbi locari iota conuenit longum?

nam loquitur de mulierum natura. *Si lapides nõ iuuo deos*, cùm idem poëta scribit, significare vi detur antiquorũ idola ad contemptũ, vt & ea & finales terminorũ lapides Lucret. vocat li.5.

Nec pietas vlla est, velatum sæpe videri
Vertier ad lapidem, atq; omnes accedere ad aras.

nam qui precabantur, vertere se solebãt dextrouersum, vt apud comicum Plautũ in Curcul. Sc. Quo te hoc. scriptum est, sic stipitem ligneum idolum vocant Prudentius hym.10. περὶ στεφάνων,

Quos lana terret discolor in stipite.

Frequentare solet Ausonius comere pro ornare, quod quia tritum non est aliis, & lectori negotium fortasse facesseret, obseruandum putaui, & exẽplis duobus probandũ. epigr.1. Comere.

Come serenatam duplici diademate frontem.

Iterum, edyl. 5.

Tu quoq; qui Latium lecto sermone Terenti
Comis, & adstricto percurris pulpita socco.

Textum hoc discolor est è variis poëtarũ floribus confectum, quod vtinam non tantùm varietate, sed etiam odore placeat.

CAPVT XXIIII.

Cyrneæ taxi, purum numen Iouis, funis eat retro, sal Benicus, succurrere lunæ.

HIC miscere paramus velut quoddã Circæum poculum variis succis scriptorum medicatum: nisi quòd vt opinor, malo veneno neminem tollet, aut in belluam mutabit aut monstrum. Ecloga nona,

Sic tua Cyrnæas fugiant examina taxos, Cyrnææ taxi.

canit præstantissimus nominis Latini poëta: ac non dubito quin alicuius boni auctoris fide fretus & fiducia id scripserit: tamen mel Sardoum scribũt locupletissimi in literis testimonij viri buxi potius, quàm taxi sapore infectum & vitiatum esse, vt Diodorus lib. 6. cuius verba subscribam, φύεται δὲ κατὰ τὴν νῆσον ταύτην καὶ πύξος πλείστη, καὶ διάφορος, δι᾽ ἣν καὶ τὸ μέλι τὸ γινόμενον ἐν αὐτῇ παντελῶς γίνεται πικρόν. insimulare summum poëtam vel negligentiæ, vel vanitatis, non ausim: ab eius tamen sententia Diodorus, qui & ipse multos, vt opinor, testes suæ sententiæ producere potuisset, recedit. non tamẽ neutrum accusemus, & vtrunque verum scripsisse censeamus. Cùm Horatius, lib.1. od. 10. scribit, *——& positas vt glaciet niues*

Puro numine Iupiter. Purũ numẽ Iouis.

sæpenumerò legendum putaui, *pro lumine*, magno tamen errore, præsertim cùm lumen audiri non possit. verius est, posita glacie & Aquilone spirante, cuius flatus auditur, intelligi purius & liquidius & frigidius esse cælum, quod experimur diebus glacialibus toto cælo per sẽris æthram fudo, & stellas annumerare nobis omnes. itaq; hic Iupiter est aër, de quo tamen vt deo loquitur numen appellando. Versus paulò pòst obscurissimus sequitur,

Ne currente retrò funis eat rota. Funis eat retrò.

arbitror dici cauendum ei esse ne fœlix & secundus ipsius mutetur cursus in diuersam fortunam: ne scilicet funis, id est funalis equus, retro eat, & in diuersum feratur, eum sequente rota & curru, quo ipsa vehatur, cursũ præcipiti. interpretationẽ cõfirmat Ausonius hoc versu, *Funis & ad quartum det tibi Castor equum.*

Sal Beticus.

Qui sint Betici sales apud Serenum in Heroũ tumulis, ambigitur. ego Hispanos puto, quámuis syllaba cótumaciter restagante. ego enim puto primam syllabam à priscis semper productam: sed à sequentibus interdum etiam correptam. inquit Serenus,

Sal niueum sumes, Beticum quem nomine dicunt.

Ausonius epist. 15.

Qua Betis Oceanum Tyrrhenumq; vrget Iberus.

Succurrere Lunæ.

Sæpe mihi venit in mentem quærere, cur dissono æris crepitu se veteres crederent lunæ laboranti opem ferre? Inde æra auxiliaria lunæ dixit Ouidius, & Iuuenalis saty. 6.

Vna laboranti poterit succurrere lunæ.

Et Manilius li. 1. ca. 2.

Seraq; in extremis quatiuntur gentibus æra.

Sed hoc iccircò veteres fecisse crediderim, quòd lunæ minus nocere crederent verba veneficarum, à quibus eam in defectu deripi credebant, si ab ea non exaudirentur. ita clamore & crepitu æris obstrepebát. D. Ambrosius, *Quòd cùm requirerem quid sibi clamor hic velit, dixerunt mihi, quòd laboranti lunæ vestra vociferatio subueniret, & defectum eius suis clamoribus adiuuaret.* Iterũ, *Tunc inquam, apud vos turbatur carminibus globus lunæ, quando calicibus turbantur & oculi.* Atque inde

Lunæ labores.

labores lunæ vocati sunt, & laborare dicebatur, quòd carmine veneficarum sollicitata malo afficeretur & deduceretur. Ambrosius eam opinionem reprehendens, *vides*, inquit, *ergo quoniã luna non laborat carminib. sed laborat obsequiis.*

CAPVT XXV.

Varro emendatur, axamenta, conregione, tesca, arbor fera, concha cerula.

NOS qui istas auctorum veluti spinas calcamus, & tanquam per rubos & sentes nudo vestigio incedimus, nisi libri temporis iniuria & hominũ incuria, hisce errorum vepretis obsiti essent, iaceremus, nihilq; omnino essemus. nunc nostra ærumna cogimur aliorum laborem leuare, & in libris odiosè & molestè ad nauseam vsq; inculcare, sic scribẽdum puto, sic legendũ, sic corrigendum. Hic

Varro emẽdatur.

ob vberem mendarum messem aliquot Varronis comprehensiones continenter perscribam è lib. 6. de lingua Latina, ne longior sim errores sigillatim percensens, & scribo, sæpe iterans, *Nam repens ruina operuit: vt verbũ quod conditum est, ex quibus literis oportet, inde post aliqua dempta: sic obscurior fit voluntas impositoris. Non reprehendam igitur in illis, qui in scrutando verbo literam adiiciunt aut demunt, quo facilius quid sub ea nocte subsit, videre possint. Etenim quo facilius obscura opera Myrmecidis ex ebore oculi videãt, extrinsecus admouẽt nigras setas. Cùm hæc adminicula addas ad eruendã voluntatem impositoris, tamen latent multa. Quòd si poeticè, vt in carminibus seruauit multa prisca quæ essent, sic cur essent, posuisset, fœcundius poemata ferrent fructum. Sed vt in soluta oratione, sic in poematis verba omnia, quæ habeant* [Greek] *possunt dici. Nec multa habeo, quæ non erunt in lucubratione literæ persecutæ. Multum licet legeret, Aelij hominis in primo in Latinis literis exercitati interpretationem carminum Saliorum videbis & exili litera expeditã, & præterita obscura multa. Nec mirum, cùm non modò Epimenides somno post annos l. experrectus, à multis non agnoscatur, sed etiam Teucer Liuij post annos xij. à suis qui sit ignoretur.* Hæc è mendosa veteris libri literatura reconcinnata sunt, quæ, vt in sublustri nocte, qua eundum sit videmus, ita nobis ostẽdit, quis esset orationis cursus, quæ via. Carmen autem Saliorum initiũ poëtices apud Romanos Varro dicit, quod obscurissimum erat. eius meminit Flaccus lib. 2. ep. 1. *Iam saliare Numæ carmen.* Erant & axa-

Axamenta.

menta carmina quæ à Saliis componebantur in honorem singulorum deorum, vt Iouialij versus, Iunonij, Mineruij, ab axo, quod est nomino, appellata. Vetus lexicon interpretatur versus in honorem Herculis, qui in eius sacria canebantur. *Axamenta*, [Greek]. Sed vt ad solitas nugas & nænias reuertar, scribo pro, *vt qua quare ad medendum: Vt quæri à qua re sit ad medendam.* Infrà etiam lego, *& satisfacit grato.*

Vnus erit quem tu tolles in cerula cæli Templa,

versus ex est Ennij annalib. de Romolo in numerum deorum referendo, quem paulùm mutatum elegantissimè vsurpauit in Metamorphosi Ouidius lib. 14. Metamorph.

Tu mihi concilio quondam præsente deorum
(Nã memoro, memoriq; animo pia verba notaui)
Vnus erit, quem tu tolles in sidera cæli,
Dixisti: rata sit verborum summa tuorum.

Concha cærulea.

deinde non longo hinc interuallo lego, *id est, vt ait Næuius, hemisphærium, vbi concha cerula septum stat.* hic elegãter concaua cæli conuexitas, more tegmẽti & conchæ cócamerata & curuata intelligitur. Et quia ad cælum pertinet Cælestis dea à Tertulliano, Spartiano, aliis memorata, nec quæ sit intelligitur, dicam hic obiter Vraniam esse. Dio in Auito, [Greek]. In verbis quibus templa concipiebantur, magna apud Varroné est obscuritas ob dictionis vitium. Ego eam formulam totam sic puto concipiendam esse, *in arce sic: templa tescaq; mi ita sunto, quoad ego ea esse velim, qua nuncupauero: Olla fera arbos, quisquis est, quam me sentio dixisse, templum tescumq; esto in sinistrum: Olla fera arbos, quicquid est, quod me sentio dixisse, templum tescumq; esto in dextrum. Intra ea conregione, conspicione, cortumione, vtiq; ea rectissimè sensi.* fera arbos hic

Fera arbos.

Tesca.

dicitur, vt fera vitis quodam in Nonij loco. Tescum autem rectissimè emendatum puto, cùm Varro ipse vltro mox tesca interpretetur, & tesca à tuendo vt tuesca dicta censeat. Nam testum, quod hic incubabat, exturbãdum est

Cõregiones.

præceps. Conregiones augures vocabant regionem intra fines cóprehẽsam. Lego mox, *qua oculi conspiciant, id est tueamur. Et, ideo dicere tum cùm templum facit, augurem conspicione, qua oculorum conspectu finiat. Quod cùm dicunt conspicionem addunt cortumionem, dicitur à cordis visu. Quod ad id templa vt sint tesca, aiunt sancta esse, qui glossas scripserunt, id est falsum.*

est falsum. dextra cùm legeretur, tesca scribendum esse ratus sum, verba Varronis & explicationem sequutus. Lego mox, *esse templum, esse factum.* Lego, *vnde ignis claret mortalibus diuis.* Eadem ferè verba apud Cicer. 1. Tusc. extant.

CAPVT XXVI.

Barcæi, magna imago.

Barcæi.

NON de nihilo à Marone 4. Æneid. scriptum est, *—lateq; furentes Barcæi.* sed ex eo, quòd olim plurimùm in Africa potuerint, vt & Cyrenæi, & in re militari floruerint. de iis ita Æneas scribit, *Κυρηναίοις καὶ Βαρκαίοις λέγεται καὶ ἄλλας τινὰς πόλεις τὰς ἁμαξευούσας τὸ δὲ ὅλον καὶ μακρὰς ἀπὸ συνωρίδων καὶ ζευγῶν βοηθεῖν.* Sed & Sophocles in Electra eos equitatu valuisse, & curtus ad sacra Græciæ certamina misitasse dicit. nam cùm dixisset,

Λίβυος ζυγωτῶν ἁρμάτων ἐπιστάτης,
Μέτωπα συμπαίουσι Βαρκαίοις ὄχοις.

vtrunq; tamen poëtam non crediderim temporum incorruptam sequutum fidem, quòd existimem nondum Troianis temporibus opes Barcæorum floruisse: sed citerioribus & recentioribus, Græcosque eos & Cyrenæos esse numeratos, ideoque ad ludos Græcorum admissos fuisse. At verò,

Magna imago.

Et nunc magna mei sub terras ibit imago:

ex opinione illa dictum est, qua idolũ quoddam nostriq; simulachrum ad inferos descendere censebat, vt ex Ennio scribit Lucretius lib. 4. Iam cùm tempore nocturno vmbras & ludibria spectrorum videmur videre, ea metu perterritis magna obiiciuntur: & opinio erat manium speciẽ magnam esse. inde magnam imaginem dici reor.

CAPVT XXVII.

Vitruuij cochlea, inuoluti canales.

Cochlea Vitruuij.

DEscribitur à Vitruuio elegantissimè cochlea ad aquam hauriendã accõmodata, etsi eam non admodũ altè tollit. quia autẽ & iucundũ est cognitu, & vitæ refert, inuenta suis assignare auctoribus (sic enim homines, cùm sperant nominis immortalitatem suis se inuentis adepturos, libentius ea vulgant, & studiosius exquirunt, quæ vitæ sunt ex vsu, gratã posteritatis memoriã expectantes) annotare mihi hîc libuit eius inuentorem fuisse Archimedẽ, atque ea machina solitos olim Ægyptios irrigare suos agros: Diodorus lib. 1. *τῶν ἀνθρώπων ῥᾳδίως ἅπασαν ἀρδευόντων διά τινος μηχανῆς, ἣν ἐπενόησε μὲν Ἀρχιμήδης ὁ Συρακούσιος, ὀνομάζεται δὲ ἀπὸ τοῦ σχήματος κοχλίας.* non enim puto quenquam dubitare, quin quam Vitruuius appellat cochleã, sit ille Archimedis *κοχλίας*. In ea autẽ descriptione animaduertendũ est Vitruuiũ dextra & sinistra cũ accusatiuo coniungere, atque ita eloqui, vt postridie Calend. effari solemus. sic enim scribit, *Dextra autem & sinistra cochleam tigna collocantur.* atque ita eum etiã li. 10. loquutum animaduerti, *qui dextra ac sinistra canalem figuntur.* lineis porrò rectis octo in perpetuam

Inuoluti canales.

ductis longitudinẽ, totidem transuersas obliquè decussantes inducit, singulis decussibus ad finem peruenientibus, cùm octauam à prima lineã attigẽre, eo ambitu & flexu, vt tum finẽ tigni æquent: decussiũ puncta qua traiiciũt lineas lõgitudinis, in ipsis notãtur lineis, & per pũcta flexusq; decussiũ serpunt regulę suis inolutionib. quas *ἕλικας* Gręci vocant. sic inuolutos faciunt canales cùm ait, intelligit *ἑλικοειδεῖς*.

CAPVT XXVIII.

Valerius Flaccus emendatus, tondere reduces, amplecti limina.

Valerius Flacus emẽdatus.

HISTORIÆ non consentiunt versus Valerij Flacci, 1. Argon.

Amphitrioniaden Tegeæo limine Cepheus
Iuuit, & Amphidamas: at frater plenior annis
Maluit Anchæos vellus contingere Phryxi.

falsum enim est Anchæum fratrem fuisse eorum, qui eius erant patrui, nec illis erat annis plenior, sed cõtrà natu minor. cùm igitur cõstet ex Apollonio, ad cuius exemplar Flaccus properat, Lycurgum Anchæi patrem eorum, fratrem fuisse natu maiorem, legẽdum puto,

—Anchæo vellus contingere Phryxi.

cùm enim Lycurgus iam senior esset, pro se vicarium, qui nauigaret cum Argonautis dedit filium Anchæum. Apollonius,

—φίτυσεν μὲν ἑοῦ λίπεν
ἀγκαῖος τὸν μὲν ῥα πατὴρ λυκόοργος ἔπεμπε
τῶν ἀμφοῖν γνωτὸς προγενέστερος.

In eo etiã legendũ suspicor, sed suspicor tantùm, *Tetidiq; iuuencam Deiicit Anchæus.* nam fœminis deabus fœminæ solebant hostiæ immolari. Cùm autem à poëtis Græcis Neptunus cognomento *γαιήοχος*, sępenumerò appelletur, hanc appellationem mihi videtur circumloqui voluisse Flaccus, cùm ibi dixit,

—ô qui spumantia nutu
Regna quatis, terrasq; salo complecteris omnes.

Efferor & quodam in eo legendi studio,

Concussoq; ratem gauderem pellere remo.

nam *tollere* non æquè sensui cõuenire puto: & facilis & lubrica fuit erroris occasio in vicinitate verborũ, quę sola distant syllaba. Ait Flacc.

Testius & Eurytion seruato colla capillo,
Quem pater Aonias reducem tondebit ad aras.

Tondere reduces.

Quidã olim, quãdiu peregrè erant, comã alebant intonsam, reduces & sospites domi eam tondebant: quod apud Ægyptios obtinebat: Diodorus lib. 1, *τὴν ὄσιριν ὁμολογεῖν τοῖς θεοῖς θρέψαι τὴν κόμην μέχρις ἂν εἰς Αἴγυπτον ἀνακάμψῃ, τὴν περὶ ταῦτα εὐχὴν ἀποδοῦναι, διὸ καὶ τὴν αἰτίαν μέχρι τοῦ νῦν, ὡς φασι, συντετηρῆσθαι τὸ περὶ τῆς κόμης νόμιμον παρ' Αἰγυπτίοις, καὶ τοὺς ποιουμένους τὰς ἀποδημίας μέχρι τῆς εἰς οἶκον ἀνακομιδῆς κομοτροφεῖν.* Illud meritò etiam doctis suspectum est, *hinc in terras Latiumq; profundum Est iter.* Latium dici profundum accommodatè & appositè non posse credo: sed latum profundũ, pro lato pelago sententiæ responderet, vt ex illa rupe iter esse dicãt in terras & vastum mare. non me igitur mouebit auctoritas eorum, qui Latium

velut de loco superiore concionantes persua-
dere conantur nobis, latumque recipiam. at-
que defendam. Et postes domorum, & porta-
Amplecti limina. rũ limina amplecti solebant, qui profugi exu-
latum ibant, aut peregrinatum diu absuturi
domo: iidem etiam reduces osculari & ample
cti ea solebant: Flaccus 1. eod. lib.

—patriæq; amplecti limina portæ.

quod & faciebant in patriæ imagine & assi-
mulatione, vt in coloniis, vt Æn. 3. apud Ma-
ronem Æneas, *—Scææq; amplector limina portæ.*
Legendum autem puto in eodẽ Flacci libro,

—oritur clamor, dextræq; sequentũ Verba ducis:

nam dextra versum lædit. Legerem etiam
non inuitus,

—& largus Phlegethontis operti Stagnat honos:

latices enim attulerat auernales, simulatos ta
men, cùm in sacris simulata pro pro veris ha-
beantur. cùm autem Phlegethon sub terra la
teat, opertum ideo quàm apertum mallem,
nisi si quis eius fluenta esse carmine & susurro
magico aperta & patefacta dicat. sed omnino
illud alterum nescio quo modo me quadam
tacita illecebra magis trahit. simile est autem
Maronianum istud 4. Æneid.

Sparserat & latices simulatos fontis auerni.

Lego etiã, *——rebusq; abcisa supernis.* non accisa.

CAPVT XXIX.

*Conceptio, potestas naturalis, species, feruo-
res, redundationes, species superior, visitatio.*

VOCES quasdam apud Vitruuium lib.
9. declarare libet, nõ illas quidem igno-
tas paulò literatioribus, sed tamen vulgò iu-
Cõceptio. uentuti non satis perceptas. Cap. 4. cóceptio
cóprehensio est, & cóplexio, vt cum ab eo mũ
dus definitur omnium naturæ rerum conce-
ptio summa. mundus enim sua amplitudine
rerum summá cóplectitur, continet, arcet. Na
Naturalis potestas. turalis potestas est natura: *Nanque*, inquit, *in his
locis naturalis potestas ita architectata est*: quo genere
circuitionis Lucret. li. 5. vtitur, & ferri pote-
statẽ, ꝓ ferro dicit. Mirũ autẽ est ita machina-
tũ Vitruuiũ existimasse motu cælũ cieri, vt or-
biculo, qui polus dicitur, cuspidẽ & cardinẽ
axis recipiente cõuertatur: proinde quasi nõ
ista sint omnia in astrologorũ cómentis posi-
ta, & cogitatione hominũ ficta. ita tamẽ eum
existimasse tanquã consignatis ipsius tabellis
eiusdẽ capitis demõstrare licet: *Circum eorũ car
dinum orbiculos, tãquam circum centra, vt in torno per-
fecit, qui Græci poli nominantur, per quos peruolitat
sempiterno cælum.* nisi, quod imagine quadá ani-
mi effingimus, scriptione eum voluisse expri-
mere dicamus. Maiorẽ circinationẽ rotæ, ma-
iorẽ ambitũ appellat, de Saturno loquens: *Tã
Rota. to maiorẽ*, inquit, *circinationẽ rotæ percurrendo, tar-
dior videtur.* In quo ad curricula quædã videtur
respexisse, quibus deos poëtæ, & sidera ipsa
cóminisci solent ferri. quanquã & rotá Solis
pro Sole Lucretius lib. 5. dixit, quòd rotũdus
sit: nam rota rotunditas est, vt nõ longè hinc
apud Vitruuiũ, *quarta decima die plena rota totius
orbis mittere splendorem.* Iterũ, *quot mensibus sub rotã
solis radiosq;.* Iterũ, *subire rotã radiosq; eius.* Speciẽ Species.
pro acie oculorũ dixit: *Ergo*, inquit, *si tantis in-
teruallis nostra species potest.* Idque perbellè hoc si-
gnificere potest, si ad suam redigatur originẽ.
Diuinitates vocauit astra cælestia & diuina,
quòd ea credo pro diis haberent & venerarẽ-
tur: *Quid ita*, inquit, *diuinitatibus splendoribusq; a-
strorum iudicamus obscuritates obiici posse?* Deside-
re etiam pro quærere. *Fortasse*, inquit, *desidera-
bitur quid ita sol quinto à se signo.* Feruores astra di- Feruores.
xit: *Faciat*, inquit, *in his feruoribus retentiones.* aliàs
huic & Ciceroni feruor est æther & calor. Re- Redundationes.
dundationes vocat recurrentem quendam &
renitentem impetum, velut vndam, qua ob-
ruantur & superentur stellæ, quæ quáuis có-
tra mundi cõuersionẽ nitantur, tamen mundi
impetu superatæ quotidie occidunt atq; præ-
cipites merguntur: sic autẽ scribit, *sed cæli ver-
satione redundationibus referuntur quotidiana temporis
circumlatione.* Legere tamẽ mallem è veteribus
libris, *sed cæli versationibus redundantibus*, id est su-
perantibus: vel cæli versationis redundatio-
nibus. Species etiam ab eo vsurpatur, cùm res Superior species.
aliquam in partem cõuersa spectat. nam cùm
de luna dixisset, *superiora spectat*: subiecit, *totum
lumẽ ad superiorem speciem retineri*: id est, rotũ eius
sic retineri lumen, vt sursum spectet. Hæc no-
uitas vsurpationis non indigna relatu fuit. Vi Visitatio.
sitatio est quæ à Græcis ὄψις vocatur, quòd in
luminibus lunæ verbum frequentissimè vsur
patur à Græcis: *Visitationem*, inquit, *facit tenuem
extremæ rotundationis*, id est, tenuiter & exiliter
eius extremitas cernitur. Hæc properans ad
lucernam ferò elucubraui, & adolescentibus
impertire volui. boni ergo cósulant qualem-
cunque opellam.

CAPVT XXX.

*Depesta, simpulum, epichysis, bura, ornatus
mulieris, capital, Varro emendatur.*

LIBET tanquam venari in Varronis saltu,
& dumos interim ex eo excidere & extir
pare: sic enim errores, qui vt spinæ, in eo o-
mnia occupant, appellauerim. Emendo igi-
tur in eo, lib. 4. de ling. Lat. *Eo quòd pateãt latius,
ita dictæ*: nec hic testimonio librorũ antiquo-
rum opus esse credo, cùm vox ipsa ita legen-
dum esse clamet. Lego mox, *Pocula à potione,
vnde potatio, & etiam poma, quòd hæc poscunt potum, à
πόσει, quòd πόσις potatio Græcè. origo potionis aqua.* in
libro tamen antiquo scribitur, *& etiam postra
hæc possunt à πόσει*: vt fortasse librarius scribere
voluerit, *& etiam posca.* sed hoc aliis iudicandũ
relinquo. Reperio mox & probo, *itẽ dicta lepe-
stæ, quæ etiã nunc.* *Lepista*, inquit Festus, *genus vasis
aquarii*: vt & apud Noniũ Varro loquitur, *Lepi-
stæ etiã nunc Sabinorũ fanis pauperioribus plerisq; aut fi-
ctiles sunt, aut aneæ.* Varronis libri quidá formis
excusi, & quẽ habui manu exaratum, slepestæ
exhibẽt abũdãte litera, cùm lepestæ scribẽdũ
sit:

sit: vel potius f & l, efficiunt coniuncta d, le- Depesta. gendumque, vt arbitror, depestæ. Si depestæ scribas, origo à δεπάστρων repeteretur, cuius meminit Athenæus lib. 11. vel à δέπαος, quod se legisse Varro profitetur: vnde & lepesta deduceretur mutato d in l, vt in Ὀδυσσεὺς Vlysses, & in reduuia, reluuia: vel à δέπας. sed & sine mutatione elementi illius commodè asciscetur & elicietur à λεπαστὴ, cuius mentio est apud Athenæum & Hesychium. Lego deinde, *qui vinum dabant, vt minutatim funderent*. Et mox, *qui minutatim sumebant*. erat igitur guttus & gutturnium, Simpulũ. vas vinarium, à quo vinum fundebatur in simpulũ, quod pro cyatho erat: è simpulo in calicem. nam potionem cyathis & antè simpu- Epichysis lis metiebantur. Cæterùm epichyseos, quæ gutto postea successit, meminit his verbis Athenæus, *ἐπὶ δὲ τοῦ τρίποδος ψυκτὴρ χαλκοῦς ἐπέκειτο καὶ κάδος καὶ σκάφιον ἀργυροῦν δύο κοτύλας χωροῦν, καὶ κύαθος, ἡ δ᾽ ἐπίχυσις χαλκῆ*, id est, In tripode frigidarium æneum positum erat, cadus, scaphium argenteum duarum capax heminarum, cyathus, epichysis autem ænea. Epichysis est vocata, quòd funderet vinum in cyathum. Quod autem mox ante balneum scribit, intelligit lauatrinam. nam balneum domesticum & pri- Imburus uatum est, balnea publica. Imburi hodie ferè nomen retinemus. nam hamulas sacerdotales, buras & buteras vocamus: sed & populares mei Andeliacenses, anates buras appellant. Imburum autem potius à bura dictum censeas, si sonum audias, quàm ab vruo: sed, vt diximus, literæ & mutantur & transponũtur sæpe in origine vocum peruestiganda. Bu- Bura. ra, quæ buris à Marone 1. Georg. vocatur, temo est ille longus aratri, qui & inter boues est protẽsus, vocatur & curuum & vruum. Lego ptinus, *quòd in eo calda plus apponebatur*: nam eo poculo caldam potionem ducebant plerunque. Pultem qui scribunt, obliuiscuntur calicem vas esse potorium. Lego quamproximè, *sedile, solium, sellæ. hinc enim*, inquit Varro, *maximè sumitur quod eam deceat*: sic editiones, & rectè: repetio tamen, *quod eam doceat*, quod tum ad munditiam refertetur: nec tamẽ æquè placet. Elegantes hæc describit Tertullianus Ornatus mulieris. in libro de Habitu mulieris, *habitus fœminæ duplicem speciem circunfert, cultum & ornatum. Cultum dicimus quem mundum muliebrem vocant: ornatũ, quem immundum muliebrem conuenit dici: ille auro & argento, & gemmis & vestibus deputatur: iste in cura capilli & cutis & earum partium corporis, quæ oculos trahũt.* Lego mox, *vestis à velis, vel ab eo, quod vellus lana tonsa vniuersa ouis, id dictum quòd vellebant: lanea ex lana facta*. quærit enim vnde dicatur vestis lanea, nisi fallor. In laneis numerantur vestibus birri, vt Atrebatenses, qui beri non sunt dicẽdi, quòd in Gallia sericum non texeretur: sic birri Canusini dicendi sunt, non beri, è lana Canusina, quæ rutuli erat coloris: ac birri Canusini & Atrebatẽses lautiores & elegãtiores erant. Lego è vestigio, *item texta fasciola, qua ca-* Capital. *pillum in capite alligarent, dictum capital, à capite*. Interpunctio malè interposita sensum corruperat, qui nunc postliminio restitutus est. Capital autem dicit Pompeius fuisse linteũ quoddã, quo in sacris vtebantur. Varro ait eo mulieres omnes vsas fuisse. rica operimentum est capitis in Varrone, quo in sacris caput mulieres velabant.

CAPVT XXXI.

Emendatus Suetonius in Caligula, Verbenatus, deceris, Gelotiana.

SPICAS aliquot è segete Trãquilli in Caligula legemus, non vt facto ex eis ferto velut primitias Cereri sacremus, sed vt Apollini dicemus. Cap. 8. *Abundè arbitror*, inquit, *patere*: in veteribus libris abundè arbitror parére, quod est apparere, lego: quod negligendum non puto. antiquarius enim est Trãquillus, & verbis vti antiquis non reformidat. Trãquillus emendatur. parére etiamnum in Iurisconsultorum & iudiciorum formulis remanet. hoc igitur non indignum admonitu credidi, etsi vulgatã etiámque scripturam condemnare non ausim. Cap. 27. *alterum qui se periturum ea de causa vouerat, cun-* Verberatus. *ctantem pueris tradidit verberatum infulatumque.* me reum culpæ nullo piaculo soluẽdo existimarem, nisi studiosis testatum relinquerẽ, quid in codice vetustatis vltimæ legerim, *verbenatũ infulatumque*. nam verbenæ & infulæ sacris & votis conueniunt, non verbera: ausimque omni sponsione contendere, &, quod stultissimum sacramentum nostri dicunt, in capitis periculum iusiurandum dare, hanc veram esse scripturam. Cap. 30. *notosque iam præcepto ita feri, vt se mori sentiat*: aliquanto melius, *ita feri*, quod est, ita percute & cæde, vt sentiat se mori. nec verò commẽtum hoc meum est, sed eorundem librorum antiquorum testimoniũ. Lego cap. 18. *commisit & subitò, cùm è Gelotiana apparatum Cir-* Gelotiana. *ci prospicientem.* Gelotiana domus erat, vt ex inscriptione vetere liquido constat, in qua scriptum est, SIMPHORO TESSERARIO SER. CAESARIS DE DOMO GELOTIANA. Lego non longè hinc è Dione, li. 58. ex Homero, antiquisque libris, *Nam vox comminantis audita est, ἤ μ᾽ ἀνάειρ᾽ ἢ ἐγὼ σέ*. Cap. 38. *Arguebat, & perperam editos census, quibus postea quacunque de causa quicquam incrementi accessisset.* vulgo, & quibus edunt, cõiunctione sensum perturbante, cùm dicat eos argutos fuisse, quòd malè fortunarum suarum censum in professione edidissent, quib. post lustrũ conditũ & cẽsum actũ aliqua accessio postea bonorũ accreuisset. Capite præced. *fabricauit & de cedris liburni-* Deceris. *cas*: Ego bonorum hominũ testimonio adductus lego, *deceris liburnicas*: vel si Græcè mauis, *δεκήρεις*, i. decẽremes. Naues n. ingentis magnitudinis intelligit, quæ thermarũ & tricliniorum capaces essent, quales à regibus Ægypti & Macedoniæ fabricatas refert Athenæus. laxitas autem & capacitas decemremis tricli-

nia & conclauia & thermas complecti potest. emendatores cùm *decerni* legissent, nec animaduertissent vocabulum esse Græcum, *d* literã interseruêre, pretium materiæ sequuti, cũm amplitudinem significaret Tranquillus. Cap. 10. *statura*, inquit, *fuit eminenti, pallido colore.* ex enim præpositio vim & potestatem verbi amplificat. vt apud Plinium li.12.c.17. exalbido. Cap.57. *item*, in quit, *Romæ cella palatina Atriensis*: lego, *cella palatini Atriensis*. cella Atriensis de cælo icta portendere periculũ domino videbatur: quod emendationem nostram confirmat: quanquã nostra non est, sed veterum librorum. neque id cùm affirmo, antiquorum codicum auctoritatem ementior, in quibus perspicuè planeque sic scriptum reperitur.

CAPVT XXXII.

Coprei, obsecratio, procurator ducenarius, Suetonius emendatur.

Trãquillus emendatur

CONCHAS & vmbilicos veluti si legerem in littore, sic mihi videor è Trãquillo quosdam legisse calculos, ac verius scrupulos in vita Claudij Imperatoris, de quib. existimabunt eruditi, quorũ iudicio & potestati ista permittimus. Cap. 4. lego, μὴ προσυπακούοιτο ἐπίσης, non vt alsuler προσυπακούεσθαι: quod, etsi non magnum est, magnum tamen parit errorem. & cap. 6. *extra ordinem adiiceretur censuit*, non adiiceretur. hinc obrepsit menda, quòd in vetustis exemplaribus adiceretur, pro adiiceretur plerunque scribi consueuit. Cap. 8. *interdum ferula flagróve velut per ludum excitabatur à tropeis: solebant & manibus stertentis socci induci.* locus iste miserum in modum & interpretes. & ne quid dissimulem, meipsum cruciauit. de quibus in equoleo per tormenta quæritur, nó miserius habentur. sed cùm in exemplari fidelissimo

Coprei.

legerim *à copreis*; sic existimo legendum, *à copreis solebant & manibus stertentis socci induci.* i. stercorariis, vt Græco verbo Tranquillum vsum opinemur ob rei fœditatẽ, quòd stercore obliti eius manibus socci inducerẽtur, vt etsi diritate odoris non expergisceretur, tamen ab aliis experrectus, sibi alui proluuie faciẽ sublimeret, eam soccis defricans. Lego etiam cap. 11. *quod per circum duceretur.* &, *Neapolitano certamine docuit.* Certamen autem est qui Græcè dicitur ἀγών. Lego cap. 21. *magno omnium fauore indulsisse rudem.* malè posita interpunctio sensum corrumpit. Cap 12. lego, *vtq; dira aui in Capitolio visa, obsecratio haberetur, eamq; ipse iure pontificis maximi pro rostris pop. præiret, summotaq; operariorũ seruorumq; turba.* Obsecrationem appellat precationem quam põtifex ipse præibat pop. subsequenti verba præeuntis. Atq; hinc Valerio lux affertur de cerimoniis antiquis differenti. Sed qui sunt cap. 24. procuratores ducenarij? ego eos crediderim, qui ducenariæ id est ducentesimæ colligendæ præerant, quam διακοσιοστὴν appellat Dio. fortasse quis à numero vocari cẽseat, cùm ducenarius sit διακοσιάριος, alius à salario ducenario, quæ videtur sententia esse Dionis lib. 51. Lego non longè hinc, *Aut viri nunc pretura functi.* Ramenta quædam videor & minutias atomis Epicuri magis indiuiduas consectari: sed quid hæc quamuis minutula cognoscere nocuerit? Ne illud quidem prætermittam, etsi pluma leuius, cap. 29. *ac ne singulatim minora quoque enumerem*: non quòd mihi non probetur recepta lectio, sed quòd latere diutius in vmbra & situ veterem scripturam nolim. Nõ longè hinc, *præterea linguæ titubantia.* & cap. 32. *flatum crepitumq; ventris.* & cap. 33. *quod in proxima Martis æde.* Ibidem, *etiam in gestatione ludere.* sunt hæc omnia vnius assis, aut etiam minoris: sed quæ tamen sententiæ auctoris consulunt, vt quę in eorum locum inuaserunt, officiunt. Cap. 14. lego, *& meridie dimisso ad prandium populo persederet.* nã præsideret, quod succidaneum est in eius locum, minus ad sententiam accommodatum est, si quis propius inspiciat. Lego ibidem, *si automatum vel pegma vel quid tale aliud.* nec longè, *quasdam insidias temerè delatas*: non vt nunc, delectas. & cap. 38. *rocta vendẽtes*, non vt passim, *roacta.* Item cap. 39. *& ad alicæ lusum admoneri*, nó vt hodie, admoueri. Legi & in eodẽ peruetusto codice, *quid? ego tibi telæ Genius videor?* vbi alij libri partim Telegonius, partim Theogonius habent. Omnibus rebus Genium antiqui præficiebant. erit igitur telæ Genius dictũ, pro infimo & abiecto: vt Iouis cõtra Genius diceretur de eximio & præstantissimo: aut, si nomẽ propriũ est, quod & magis placet, Telegonius viri nomẽ erit humilis & despicãdi: nisi quis à Telegono parricida Tusculi conditore deducat. Lego mox, λάλει καὶ μὴ θίγγανε, ex antiquis & archetypis libris, quod est, loquere, sed verberibus parce. cuius in locum subdidêre ἀγροικότερος. parum autem pro dignitate & imperio loquebatur Claudius ista vsurpãs, quasi plagas & verbera vereretur, vt iure incõsiderati hominis verba à Tranquillo notentur. Lego infrà, *Græca insuper voce prosecutus* ὁ φθάσας ποιήσας: hoc sensu, qui te læsit, pœnas dabit. nõ malè etiã ἰάσεται quis legeret. Scio me his colligẽdis operępretiũ nõ fecisse, nec hęc magni æstimo, nec ex hoc mustaceo lauream quæro: tantùm bonos iuuenes his adiuuare conor.

CAPVT XXXIII.

Annonæ incendium, fames ignea, parua dictu, viuendi causa.

ROMANI magnã caritatẽ annonæ eloqui studentes, ab incẽdio igneq;, quo nihil vehementius & acrius est, mutuò verba sumebãt. Quintil. declam. 12. *Etiam si quid residui erat, vt carius quidam venderent, ad annonæ incendium suppressum est*: id est, vt annonæ augeretur pretium, ingrauesceretq; caritas. Idem, *postquam omnẽ patientiã vicerat ignea fames.* i. acerrima & vehementissima. M. Varro li. 3. de re rust. ca. 2. *aut* Annonæ incendiũ. Ignea fames.

collegiorum

collegiorum cœnæ, quæ tunc innumerabiles excandefaciebant annonam macelli. Iterum, *aut collegiorum epulas, quæ nunc innumerabiles incendunt annonam.* Manilius lib.4.cap.1. loco valdè corrupto, sed vt existimo sic restituendo,

> *Et grauis annonæ speculantem incendia, ventis*
> *Credere opes.*

Idem Fabius, vt ex eo hoc caput crescat, declamat.13. parua dictu, eleganti antiquitatis dictione vsurpat, in excusatione eorum, quæ ob humilitatem & vilitatem exiguitatemque & contemptum vix erant nominanda. sic enim scribit, *auidas longè fugare volucres, & arcere parua dictu animalia.* quod sanè non scripsissem, nisi eodem modo Plinium loqui animaduertissem; cuius è secundo libro, cap.27. hæc verba sunt, *aruspicum prædicta, atque etiam parua dictu in augurijs sternutamenta & offensiones pedum.* dicit enim, quæ tam humilia sunt & spernenda, vt vix nominanda appellandaque sint, tamen in augurijs haberi, vt alicuius momenti & significationis. Idem etiam vitæ causam peculiari quadam ratione, pro facultatibus aut copijs, quibus vitam nostram sustentamus, dicit. *Audete,* inquit, *nunc lacessere diuitem, quibus vitæ causa superest.* Secus videndi causam vsurpasse Iuuenalis videtur saty.8.

Parua dictu.

Viuendi causa.

> *Et propter vitam viuendi perdere causam:*

id est probitatẽ & integritatẽ vitæ. Sed, vt excusatione & ipsi vtamur, nos quoq; parua dictu scituque, & fortasse puerulis nota, nostras chartas malo linentes atramento, hic pangimus: sed grauibus non constaret suum forsasse pondus, nisi leuium comparatione cresceret. hæ nostræ nugæ aliorum seria scripta superciliosis hominibus, qui soleis plumbum suppingunt, & pileo metallum addunt grauitatem affectantes, facilè commendabunt.

LIBRI VIGESIMISECVNDI FINIS.

ADRIANI TVRNEBI ADVERSARIORVM LIBER VIGESIMVSTERTIVS.

CAPVT I.

Indutui, amictui, asbeston, manibula, oppilatur, coum, Varro emendatur.

NON desinã animo morem gerere, & Varronis librum excutere, vt & sæpe iam feci: qua quidem in re, vt nihil prosim alijs (neq; enim tantum mihi sumere ausim, vt profiteri audeam à me aliquam ad alios permanaturam vtilitatem) certe me oblectauerim. In eo igitur li.4. de ling. Lat. scribo, *Prius deinde indutui, tum amictui quæ sunt tangam.* Induit, quod corpus ita integit, vt ei adhæreat, & comprehendat, capitium, tunica, subucula: amicit, quod corpori circunijcitur, vt ricinium pallium: addunt Iurisconsulti, quę pręcingunt, & alia, quorum verba sunt, l. vestis. ff. de aur. & arg. leg. *quæ induẽdi, præcingendi, amiciendi, insternẽdi, inijciendi accubandi ve causa parata sunt.* Præcingunt, quæ ad medium corpus aut pectus hærent, nectuntur, ligantur, comprehendunt, vt strophium, zona, castula: Nonius, *Castula,* inquit, *est palliolum præcinctui, quo nudæ infra papillas præcingebantur.* Indutui autem & amictui veteres dicere solebant. Nonius, *castula, est palliolum præcinctui.* Varro de re Rustica li.1. cap.60. *oleas esui optimè condi.* Apuleius 2. Floridorum, *habebat indutui ad corpus tunicam interulam.* Rursum, *habebat cinctui balteum.* Varro hoc loco, *vt veteres loquebantur, indutui comprehendit.* Asbeston autem linum est, quod igni nõ consumitur, sed ardẽdo nitescit & mundatur. Plinius li.19. cap.1. viuum appellat. Sed asbeston cùm Varro dicit, lintea ex eo facta intelligit, atque adeo vestimenta. Plinius, *Inuentum iam est etiam quod ignibus non absumeretur, viuum id vocant: ardentesq; in focis conuiuiorum ex eo vidimus mappas, sordibus exustis splendescentes igni magis, quàm possent aquis. Regum inde funebres tunicæ corporis fauillã à reliquo separant cinere. Nascitur in desertis adustisq; sole Indiæ, vbi non cadunt imbres, inter diras serpentes: assuescitq; viuere ardendo: rarum inuentu, difficile textu, propter breuitatem: ruffus de cætero color splendescit igni. Cùm inuentum est æquat pretia excellentium margaritarum: vocatur autem à Græcis asbestinum ex argumẽto naturæ.* Lego mox, *amictui dictũ, quod amiectũ, id est circumiectũ, à quo etiã quòd vestitui se inuoluunt,*

Indutui. Amictui.

Asbeston.

Varro emendatur.

circumiectui appellant: amictui & circumiectui more veteri à Varrone dictum elegantissimè censeo. huius elegantiæ ignari has exterminauerunt locutiones, & seculi nostri balbutiem inuexerunt. Cæterum Varro ricinium quasi reijcinium dictum interpretatur: pallia quasi parilia, extrita syllaba ri. lego igitur, *re exclusum propter leuitatem*. Vetus liber *reliculum* habet, mendosè: scribere fortasse voluit librarius scriba, *ri reijculum*. *Parapechia, chlamydes*, rectè legi arbitror, & per summam iniuriam hinc ablegata arbitror. Lego, *pala à pangendo*: quidam libri *à pagendo*, & fortasse sic veteres locuti sunt. Lego, *rutrum, ruttrum, à ruendo*. Varronem etiam ferè conijcio scripsisse, *aratrum, quod arruit terram*, id est quod terram iuxtà ruit & iacit: Varro de re rustica libro 1. cap. 36. *terra arruenda puluinos fieri*: vel, vt scriptum in omnibus est, aruit, erit à se ruit & amouet. Cum autem ait, *vomis eo plus terram*, more suo loquitur, vt antea, *quòd eo plus calda adponebatur*, Plus erat sæpius, hic magis & amplius. Lego paulò post, *& in eo transuersa regula, manibula*: accommodatè & appositè ad etymologiam Varronis, cùm à manu bubulci dictam interpretetur. Manibula Lego etiam, *qui quasi est temo inter boues, bura à bubus*. interpuncta hanc notationem peremerant, quæ nunc vt existimo viget & floret. Ait Varro, *alij à curuo curuum appellant*. sunt qui emendant, *vtrum appellant*. vtrum enim est aratri curuatura. nos tamen nostras manus ab iniuria hic continebimus. Lego continuò, *sub iugo medio cauum, quod bura extrema oppilatur, vocatur coum, à cauo*. Coum. Cauum, inquit Varro, in iugo medio, quod extremitate buræ & temonis indita ei & insertа oppletur & clauditur: id enim est hoc loco oppilatur, coum vocatur Pompeio tamen coum lorum est, quo temo buris cum iugo colligatur, a cohibendo dictum. Quid si scribendum in Varrone? *Vt eruant quæ in terra serpunt sirpices, post eas detruto. à quibus dicti rastelli, vt irpices, ferræ leues*. Hæc fideliter sunt de libro vetere descripta, præterquam quòd *serpunt* pro *sunt* feci, quod mihi videtur etymologia postulare. Scribunt etiam libri editi, *à quibusdam dicti*, potest tamen *à quibus*, non incommodè explicari & intelligi de his, quæ in terra serpunt, à quorum abrasu sunt rastelli dicti.

CAPVT II.

Fecunda gens Menenij, meniæ, mentem nisi exciperet dominus, in Horatio l. 2. sat. 3. explicatur.

Fecunda gens Menenij. HOC *quoque vulgus Chrysippus ponit fecunde in gente Meneni*, ab Horatio lib. 2. saty. 3. perbellè ænigmatis more dictum est, de superstitiosis, quos Chrysippus numero stultorũ habet. nomina autem familiarum Romanarum quædam græcanica erãt, vt Æmiliorum, Pompeiorum: sic & Meneniorum. nam & αἱμύλιοι Græcum verbum est, & νωμοί, & ἄφρονες, qui tanquam frænis stultus habenisque paret, ad nutumque & voluntatem aliorum flectitur: vel à μένος deducitur, qui ira & cupiditate nimium intemperanterque effertur, ideoq; insanit: aut à μαίνω, quod est insano, vno elemento mutato ad euphemismum. maniæ etiam & Meniæ. meniæ & meneniæ vicina nomina sunt, quæ in stultitia & ineptijs ponebãtur: vt gens Menenij generatio stultorum, quæ longè lateque patet, neque vnius prouinciæ finibus continetur, sed orbis terrarum, qua sol vtrunque recurrens aspicit Oceanum, amplitudine spatiatur. ita ex familiæ nomine & veriloquio lusit poeta. quidam etiam Menenium fuisse ea tempestate hominem insanum suspicantur. est & apud Halicarnasseum lib. 9. consul Menenius, qui ab historico stultitiæ insimulatur apertissimè. Inexplicabile autẽ videtur nonnullis quod ibid. de libertino scribit Horat.

—*mentem nisi litigiosus*
Exciperet dominus, cùm venderet. Mentem nisi exciperet dominus.

serui enim, inquiunt, non libertini venire solebant. Ego hoc explicatu facile puto: constat enim eum antè seruum fuisse, & emptitiũ Horatius ponit. Cùm ergo dominus, ei qui emptum postea manumisit, eum sanum esse furtis noxisque solutum sponderet, aliaque præstaret & caueret, quæ in mancipijs alienandis præstari solent, mentem excepit. mutatio igitur temporis est, pro, excepisset cùm vendebat. *Quid tam autem magnum*, vt in libro antiquo vidi, mallem, quam *quiddam*, vt intelligatur, non esse magnum dijs & operosum vnum hominem seruare, & morti surripere. In gelida autem fixum ripa dicit, ex antiquorum ritu, qui sacris operaturi, se in flumine purificabant. Mater, inquit, quæ votum fecerit Ioui, vt eo se reã liberet, filium nudum, vt vouit, viuo flumine perfundet sacrorum causa, vt castus & purus rem diuinam Ioui faciat, morbumq; reuocabit, quo liberatus erat.

CAPVT III.

Alpina gesa, si quis fides sub ima tellure, sedere, funeris vmbræ, Tyro despectus, matrona mouere iussa diebus festis.

HOC capite non sedentariam operam, sed huc illuc excurrentem studiosis nauabimus: & aliquid in excursu vago & errabundo decerpentem. apud Maronem 8. Æn.

—*duo quisque alpina coruscant Gesa manu*, Alpina gesa.

non absque ratione è doctrina interiore deprompta dictum est. constat enim materiam campestrem esse molliorem & teneriorem, montanam duriorem atque rigidiorem, & hastilibus aptiorem. nam & montium siccior & aridior habitus, lignum magis durat & adstringit, & ventis ibi ad soliditatem & firmitatem tunduntur arbores. Itaq; Homerus, cuius æmulatione hoc Virgilius protulit, celsam

fuisse

ait hastam Achillis è vertice Pelij montis, bonitatem materiæ demonstrans: & ἔγχος αἰγανέης appellant, criticis durum & rigidum hastile iuterpretantibus.

—*& te*, inquit ibidem Maro, *Catilina minaci*
Pendentem scopulo:

ibi ex opinione viuorũ & sensu, ad mortuum hominem & ad orcum demissum pœnam trãsfert acerbissimam, vt illic quoque honore sepulturæ careat, & io sublimi scopulo insepultus peodeat: quæ & apud Tragicos imprecatio immanissima habebatur, vt apud Ciceronem io Tusc. dispuc. è vetere poeta,

Ipse summis saxis fixus asperis,
Euisceratus latere pendens saxa spargens tabo,
Sanie & sanguine atro.

quibus in trochaicis (eum enim modulum olent hæc verba, vt & è versibus, qui non longè hinc etiã consequuntur cõiectura capi potest, *neq; sepulchrum quo recipiat*) legendum videtur,

Visceratus, latere pendens saxa spargens tabida
Sanie.

Visceratus autem erit, dilaniatus, discerptus, laceratus. Illud verò atteudendum lib. 6. Æn.

Si qua fides tellure.

Per superos, & si qua fides tellure sub ima,

valere per superos & per inferos, per superos, & si quod apud inferos iusiurandum est, religiosaque affirmatio & asseueratio. Eodem li. euantes orgia, orgia celebrantes dixit. Et funeris vmbras, adumbrationem sepulturæ in inani sepulchro.

Funeris umbræ.

—*luco*, inquit lib. 9. *tum forte parentis*
Pilumni Turnus sacrata valle sedebat:

Sedere.

ibi Sedebat, accipiẽdum reor de eo, qui mortuis feriatur. nam tametsi ritu Romano deus postea est habitus Pilumnus: tamen à Turno pro mortuo colitur. sic denicalibus ferijs resideri mortuos scripsit Tullius 2. de leg. & Hesychius, καθίσαι, inquit, κοιμᾶσθαι ἐπὶ τῶν τετελευτηκότων. Idem 9. Æn. *sedemq; petit Euandri*, dixit pro petijt, vt, *Malo me Galathea petit.* Itaque propter coitum vocalium, vltima alias breuis, producitur. Ait idem 5. Æn.

—*dum per mare magnum*
Italiam sequimur fugientem.

vbi nequaquam sequar Seruium, qui procellosum interpretatur, vt & in Lucretio lib. 6. *Suaue mari magno*: sed mare magnum etiam internum dici reor, vt appellat plerunq; Homerus ἅλα δῖαν, quod veteres critici mare magnum explicant: vt & Maro Homeri, vt ita dicam, assecla: idque nos antè docuisse recordamur. Æneid. 4.

Tyro despectus.

—*non antè Tyro despectus Hiarbas,*

valet, contemptus à Tyro, & per denominationem à re Tyria muliere. nõ enim assentior Seruio, qui Hiarbam facit Tyrium, quem è Trogo, & hoc 4. li. constat Afrum fuisse. Ibid.

Aut, inquit, *ante ora deum pingues spatiatur*
ad aras:

dicit more Romano, quo matronæ ante aras faculas tenentes gestu graui saltationemque seueram & verecundam imitante mouebantur & ferebantor: quod Horatium intellexisse puto, cùm in Arte scribit,

Matrona moueri iussa festis diebus.

Vt festis matrona moueri iussa diebus.

atque hoc potissimum adscripsi, qoo Horatij sensus enuclearetur, non omnibus perinde clarus atque illustris.

CAPVT IIII.

Nascuntur qui honores adipiscuntur, nascuntur qui ab exilio redeunt, Cicero emendatur.

NON solum se nasci veteres eo die credebant, quo in lucem exibant vitamque accipiebant, sed etiam cùm in Repub. honores ampliss. vt consulatum consequebantur, qua quidem ex opinioоe à Cicerone iu orat. post reditum ad Quirites, dictum existimo, *à parentibus, id quod necesse erat, paruus sum procreatus, à vobis natus sum consularis.* sed & clarius multo apud Sallustium in oratione Cottæ, his verbis: *nam si parricida vestri sum, & bis genitus hic, deos penates meos, patriamq; & summum imperium vilia habeo.* Et qui ab exilio reuertebantur, tanquam renasci videbantur: certè diem, quo redibant, natalem reditus sui vocabant. Cicero lib. 3. ad Atticum, *Ad quæ recuperanda per fortunas incumbe, vt facis, diemq; natalem reditus mei cura, vt in tuis ædibus amœnissimis agam tecum & cum meis.* Sed in illa oratione Ciceronis quædam è vetustis scidis attingere placet. nam vbi legitor hodie, *Reliquæ fortunæ recuperatæ plus mihi nunc voluptatis afferunt, quàm tunc incolumi afferebant*: planè diserteque io eis & sine vitij vllius aut lituræ suspicione, *quàm tunc incolumitates afferebant*, scriptum extat: quam quidem scripturam veram esse emendacamque confido, præsertim cùm *incolumi* illud cum reliqois fortunis incommodè coniungatur. nam incolumis suis integris fruebatur, non reliquis residuisque fortunis. Incolumitates igitur vocat secundã & prosperam fortunam, facultatesq; solidas & incolumes saluasque. Illud verò fœdatum etiam maculosumq; solœcismo esse videtur, *Tantum hoc tempore vniuerso cuncta pop. Roman. debemus*: vt in scidis illis reperi, *tantum hoc tempore vniuersum cuncto pop. Rom. debeamus*, rectè vt existimo concinneque scriptum est. In editionibus publicarum est, *Non L. Dalmaticus consularis*: in bibliothecis sanctissimis, *non Diadematicus consularis*: idque optimè vel Plinio teste. *Permulti Metelli*, inquiunt editiones, *aut Metellorum liberi.* quid? Metellorum liberi noo sunt & ipsi Metelli? reperi *Metellarum.* nam de sororum filijs intelligendum esse arbitror, de quibus proximè dixerat, *non sororum filij Luculli, Seruilij, Scipiones.* Sunt hæc parua, & multo quàm loquor minora: quæ tamen sine librorum subsidio & fiducia, nemo quantumuis doctus mutare auderet: & tamen interim velut captus & deprehensus ibi hæreret & teneretor. volui igitur meum & aliorum æstum leuare, & tollere etiam si possem, vt ex his locis expeditè & facilè sioe vlla

Nasci consularem.

Bis genitus.

Natalis reditus.

animi

animi molestia velut cursum teneamus, nec in salebra moremur.

CAPVT V.

Vittæ virginales & matronales, præpetes, magnæ aues, super, gaudia alieno vultu, ridere malis alienis, cornua amnium.

Vittę uirginales, matronales.

RECORDOR me vspiam legisse quasdam fuisse vittas virginales, & alias matronales, quòd alio virgines cultu capitis & ornatu quàm nuptæ matronæ vterentur: argumento est illud Propertianum lib. 4. eleg. 12.

Vinxit & acceptas altera vitta comas.

id est, postquam nupsi: & Maronianũ, 2. Æn.

Virgineas ausi diuæ contingere vittas.

hinc Valerius Flaccus, ex quo quædam hoc capite explicare conabimur, lib. 8. exponendus est, cùm scribit,

Vltima virgineis tum flens dedit oscula vittis.

Præpetes

erat enim mox nuptura Medea. Poetis est pręPes sæpenumero, qui à Græcis vocatur ἰκτίν, id est auis rapax, vt aquila & accipiter, quòd volatu valeant: Maro 5. Æn.

——quem præpes ab Ida
Sublimem rapuit pedibus Iouis armiger vncis.

id est, auis armigera: sed & in Marone tantum accipi & exponi potest armiger volãs. at multo clarius ita à Valerio vsurpatur eodẽ libro,

Ecce autem pauidæ virgo de more columbæ,
Quæ super ingenti circundata præpetis vmbra,
In quemcunq; tremens hominem cadit.

Nomen habere videntur pręperes à προπέτεσθαι, quod est præuolare: sed Græcum pręuerbium in Latinum mutatum est, præpetesque non propetes dicuntur. Hæ aues à Latinis magnę vocãtur: Plautus in Rudenre, Sc. Exi è phano.

Magnę aues.

Teq; ambustulatum obijciam magnis auibus pabulum.

Vt Græci pręuerbia pro verbis interdum pereleganter ponnnt, vt νίκα pro νίκησι, πέρα pro περαιτέρω: sic eo libro Valerius super pro superest:

Super

Nec spes vlla super.

& ante eum Maro 3. Æn.

O mihi sola mei super Astyanactis imago.

quanquam aliter à Seruio explicatnr: sed ab eius recedere iudicio non est fortasse piaculare. Primam belli facem & causam inter Asiam & Europam dicit fuisse Medeam lib. 1. Herodotus ab Iasone captã. eius enim Alexãdrum imitatum postea exemplum fuisse, vicesque reddidisse. id etiam indicat Valerius Flaccus libro octauo, tantùm *commutat* in eo perperam pro committat legitur: eius verba sunt, *——nec Marte cruento*

Europam atq; Asiam prima hæc committat Erynnis.

Qui non ex animo ridet, neque exhilaratur: sed coacto tanquam & inuito vultu renidet: non suo, sed alieno vultu gaudere dicitur, vt apud Valerium,

Gaudere alieno uultu.

Errantesq; genæ atque alieno gaudia vultu.

sic & Horatius li. 2. saty. 3.

Cùm rapies in ius malis ridentem alienis.

Ridere alienis malis.

non enim suis ridere malis videtur, qui inuitus lætitam simulat, cùm eius pristinus non agnoscatur vultus, nec pristinus ridentis habitus. Etsi cornigeri amnium dei finguntur, vnde & tauriformis Aufidus ab Horatio li. 4. od. 14. dicitur: tamen etiam cornua amnium, ipsorum ostia & ora dicuntur, vt apud Maronem, *Rhenusq; bicornis.* exit enim duobus ostijs in Oceanum. sic & hic Valerius,

Amnium cornua.

Haud procul hinc ingens Scythici ruit impetus Istri,
Fundere non vno tantum quem flumina cornu,
Accipimus.

nam septem, vt aĩt, exit alueis in Euxinũ Pontum. Mentio autem apud Maronem Æn. 8. est Morinorum & Rheni, quòd imperante Augusto Carinas, Morinos & Sueuos deuicerit, de ijsque Augustus triumpharit, vt à Dione scriptum est libro historiarũ 51. Dicet quispiam, at enim his in rebus multi monitore te non egent? quod equidem fateor: sed fortasse illis multo plures egent doctore, quibus consulendum est.

CAPVT VI.

Libera toga, ad lecticam homines, Campana supellex, arma votiua portæ suspensa, caprificus sepulchri, bustum cædere saxu.

MATRIS *& ante deos libera sumpta toga est,* cùm scribit lib. 4. eleg. 1. Propertius, togam significat virilem, qua sumpta excedebãt è magisterio pædagogorum & tutoris auctoritate, & suæ libertati permittebantur, vt è Persiano loco memini me scribere: eam etiam vestem Liberalibus induere solebant pueri in Liberi honorem, vel liberæ vitæ significationem: atq; eo die prodibant cultu tironum sumpta toga pura, id est virili: Ouidius 3. Fast.

Libera toga.

Restat vt inueniam, quare toga libera detur
Lucifer pueris candide Bacche tua.
Siue quòd ipse puer semper iuuenisq; videris,
Et media est ætas inter vtranque tibi:
Seu quia tu pater es, patres sua pignora natos
Commendant curæ numinibusq; tuis.
Siue quòd es Liber, vestis quoque libera per te
Sumitur, & vitæ liberioris iter.

Propertius lib. 4. eleg. 2.

Da falcem & torto frontem mihi comprime feno.

Fenisecа.

Veteres cùm istis quæ vulgo ferimus capitijs & pileis carerent, sed vel nudo capite essent, vel caput cucullo vestis operirent, idcirco in magno æstu qui fenum secabant, aduersus ardorem solis caput torto feno tegebant. itaque ex torto feno fenisecam Propertius significauit. *Sobrius ad lites*: sobrius si sim, ad lites agendas me accommodatum, & quẽdam causidicum putabis. Itaq; hic ad lites dicitur, vt mox, *Pastorem ad baculum possum curare*: quod est, pastorem me dixeris si pedum habeam. sic canes ad venandum pro venaticis canibus dixit Terentius initio Andriæ: homines ad lecticam

Homines ad lecticã.

lecticam pro lecticatijs Catullus epig. 10. Lygdamus ad cyathos, pro pincerna, Propertius. Ibidem,

Hortorum in manibus dona probata meis.

Apparet ab olitorib. cultũ fuisse Vertunnum, & ab eis ipsi libata fuisse hortorum munera. quare scribit in horto Columella,

Mercibus & vernus diues Vertunnus abundet.

nã malè Portumnus vulgo scribitur. præerat & mercaturę vendendisq; mercibus. Eadẽ eleg.

At tibi Mamuri formæ cælator ahenæ,
Tellus artifices ne terat Osca manus.

Signum aheuum Vertunni cùm à Mamurio factum sit, gratus deus ipsè Vertunnus optat, ne vnquam Mamurius è luto fictilia signa faciat, sed semper nobiles ex ære statuas & formas ducat, ne figlinæ luteæ vilitate tantus artifex dedecoretur. Osci populi erant Campaniæ, vbi figlinæ erant, vnde ab Horatio scriptum est lib. 1. saty. 6.

Cãpana supellex

Vilis cum patera guttus Campana supellex,

id est, fictilis. Propert. eleg. 1. lib. 4.

Omnibus heu portis pendent mea noxia vota.

qui militatum ibant, eorum vxores aut propinqui vota in portis vrbis suspendere, id est suspensa tabella voto se obligare interdum solebant, reditum optantes & ominãtes: sed ijs reducibus vota soluebant, quæ suspensa tabella susceperant, illi portæ per quam redierant: Propertius ibidem,

Arma uotiua portis suspensa.

Armaq; cùm tulero portæ votiua Capenæ,
Subscribam, Saluo grata puella viro.

In eodem libro elegia 3. equidem lego,

Iam bene spondebant tunc omnia. &,
Vmbrave quæ magicis mortua prodit aquis.

Ex eodem poeta discimus veteres optasse caprificos sepulchris eorũ quos oderãt: elegia 5.

Vrgeat, inquit, hunc supra vis caprificetua.

Caprificus sepulchri.

quo & illud pertinet,

Ad quæ Discutienda valent sterilis mala robora ficus.

Sed & è tumulis eorum, quos habebãt caros, sentes & dumos excidere purgareque solebant. Propertius eleg. 7. huius libri,

— pelle ederam tumulo.

Cædere & saxis busta eorum solebant, qui inuisi fuerant: Propertius eleg. 5.

Bustum cadere saxis.

Scabris hoc bustum cædito saxis.

eodem Maronis illud pertinet,

Monte sub hoc lapidum tegitur Ballista sepultus.

Hæc ego veluti libraméta ex ameoissimo politissimoque poeta leuiter carpens, Mineruæ dicaui, quæ nullis victimis melius placatur, quàm donis quæ è doctissimis auctoribus sumpta ei consecrantur.

CAPVT VII.

Lanuuium, erythia, honoratus aquis vehi apud Propertium.

SVB obscurum est, quod à Propertio lib. 4. eleg. 9. cantatur,

Lanuuiũ.

Lanuuij ad portas hei mihi solus eram.

hic, etsi ad nomẽ muuicipij, quod Lanuuium vocabatur, respexit, tamen obscœnam mulierum partem, velut quodam lanitio vel lanugine hirtam, intellexit.

Amphitryoniades qua tempestate iuuencos,
Egerat à stabulis ò Erythræa tuis.

hic lego, *ò Erythia tuis*. sic enim insula Gerionis in Oceano vocata fuit omnium scriptorum consensu, non Erythræa.

Erythia.

Ecce boues illuc Erytheidas applicat heros:

æquè deprauatum lib. 3. Fast. affirmauerim, & sine dubitatione Erytheidas legendum contenderim. Eleg. 12.

Et tamen emerui generosos vestis honores.

hinc apparet, illis quæ pepererant, honorem quendam in funere vestis cõcessum fuisse, qui alijs sterilibus non tribuebatur, cum alioquin fœcunditas legibus Romanis prærogatiua & priuilegio ornata esset, vt iura trium & quatuor liberorum ostendunt. veste autem cadauera tegebantur, vt è li. 2. Ciceronis de Legib. constat, fæcundis igitur matronis honoratior quædam vestis, quam ijs quæ nunquam pepererant, in funere concedebatur vel lege vel more. ibidem,

Cuius honoratis ossa vehuntur equis.

Honoratis aquis uehi.

Ita si legatur, eam intelligimus elatam triumphali sepultura: si *vehantur*, eam sibi ob vitam integrè casteque actam triumphalem sepulturam optare, quam sanctimonia sit promerita. Sic & lib. 1. eleg. 1. Propertius scribit,

— & à me Nata coronatis Musa triumphat equis.

Hic tamen veteres libri *vehãtur aquis*, nõ equis, habent, hoc sensu, Sim digna, quæ ob vitæ merita per honoratas aquas in elysium trãsferar. nam de ossibus vt de se loqui videtur: atq; hic sensus melior omnino est, Propertio præsertim scribante lib. 4. eleg. 7.

Ecce coronato pars altera vecta phasello,
Mulcet vbi elysias aura beata rosas.
Qua numerosa fides, quaq; æra rotũda Cybelles,
Mitratisq; sonant lydia plectra choris.

Æra autem rotunda vocat cymbala: eaque vera scriptura est, non, vt editur, *quáque errat turba Cybelles.*

CAPVT VIII.

Nouus annus, mortuaria glossaria, Cicero emendatur.

NOVVS annus non vno modo dici videtur. est enim sæpenumero initium anni, vt nouum ver, noua æstas, veris & æstatis initium. Ouidius 1. Fastorum,

Nouus annus.

Dic age, frigoribus quare nouus incipit annus?

Nouus etiam annus interdum pars illa anni est, quæ nouas fruges nouosque fructus parit: Tibullus lib. 1. eleg. 1.

Et quodcunq; mihi pomum nouus educat annus,
Libatum agricolæ ponitur ante deum.

Sic æstatem noui anni dixisse videtur Gellius quòd æstas nouas fruges afferat: eius verba sunt lib. 18. ca. 1. *Ambulabamus autem in littore, cùm iam*

iam aduesperasceret æstate anni noui. Erat & annus nouus primus annus imperij alicuius imperatoris. Seneca lib. de morte Claudij Cæs. *quid actum sit in cælo ante diem tertium Idus Octobris Asinio Marcello, Acilio Auiola coss. anno nouo, initio seculi felicissimi, volo memoriæ tradere.* quo fortasse modo Gellianus explicari debeat locus. sed quia in mentionem Gellij incidi, eo in libro, vnde exemplum superius deprompsi, cap. 7. legimus philosophos mera esse mortuaria glossaria, quo verbo acriter philosophos pungi intelligo, vt loquaces, & inanium verborum funditatores, præficisque similes, quæ in mortuos næniam argutam & nugacem canebant. Simile est illud Plauti in Asinar. Sc. Agedum istum.

Mortuaria glossaria.

Hæ non sunt nugæ, non enim mortualia.

nam mortualia nænias illas in mortuos ineptas appellat. glossaria mortuaria in Gellio per dimiuutionem linguas audio, ad contemptum, vt ita dicam, præficales. Ex eodem libro cap. 6. aliud intelligimus esse in matrimonium conuenire, aliud conuenire in manum: vxores illę quæ in mariti mancipio non erant, in matrimonium conuenisse dicebantur: quæ in potestate mancipioque & familia mariti erant, matresque familias & habebantur & vocabantur, eæ in manum conuenisse dicebantur. lib. autem. 1. Epist. ad Atticum pro *Lentulus Clodiæ filius*, ex eodem illo Gellij lib. cap. 4. crediderim emendandum, *Clodiani filius.* hæc enim illic Salustij verba reperiuntur, *At Cn. Lentulus patriciæ gentis collega eius, cui cognomentum Clodiano fuit, perincertum stolidior an vanior, legem de pecunia, quam Sylla emptoribus bonorum remiserat, exigenda promulgauit.* qui hoc Salustij loco fretus ad emendandum Ciceronis codicem accesserit, non leue suæ sententiæ pignus habere videatur.

Conuenire in manum.

CAPVT IX.

Cato explicatur, culeare labrum.

VINVM, inquit Cato cap. 148. *in doliis hoc modo venire oportet, vini in culeos singulos quadragenæ dabuntur & singulæ vrnæ.* vinum vendere solebant culeari mensura, & admetiri, vt idem Cato indicat, qui labrum culeare parandum præcipit vinis admetiendis. mensura culei quadraginta capit vrnas: sed auctuarij loco vna præterea additur. Cap. 154. *vinum autem quod nec aceat nec muceat, id dabitur: in triduo proximo viri boni arbitratu degustato.* emptor, si non ita fecerit, vinum pro degustato erit, nec emptor recusare poterit vinum, vel mucidum vel acidum vel vapidum, cùm intra triduum non degustarit, quòd facere ex lege debuit. Cap. 148. *quot dies per dominum mora fuerit quominus vinum degustet, totidem dies emptori procedent:* vt si mensem integrum per dominum mora fuerit, ne degustari posset, mensem etiã integrum illũ habeat, & prętetea triduũ ad degustandũ, quod ex lege venditionis concessum est. *vinum accipiat emptor ante Cal. Ianu. primas.* quod est ante initium proximi mensis Ianuarij, id est, illius Ianuarij qui primus & proximus veniet. si non antè acceperit vinum emptor, dominus qui vendidit vinum, admetitur etiam emptore absente, cùm vt iurisconsulti scribunt, venditori liceat vel effundere vinum, si diem ad metiendum præstituit, nec intra diem admensum est, modo antè testato denuntiauerit. Quod, inquit cap. 148. *admensum erit, pro eo domino resoluito*, id est, venditori soluito. nam scribendum est *domino*, non in vt libris omnibus, dominus. *Si emptor postulauerit, dominus iusiurandum dabit, verum fecisse*, id est, iurabit venditor sese verè & bona fide admensum esse, nihilque dolo malo fecisse. *Locus*, inquit Cato, *vinis ad Cal. Octobr. primas dabitur à domino*, id est, dominus vinũ illud doliare vsque ad diem primum Octob. proximi adseruabit, eique locum præbebit: si diutius seruari velit emptor, locum conducat ad Ianuarias vsque Calend. *si non antè deportauerit emptor, dominus vino quod volet faciet*, quod est, etiam, si velit, effundet. nam tum, vt Vlpianus ait, per corbes mensuram facere & effundere licet. *veteres enim*, inquit, *hoc propter mensuram susceperunt, vt scilicet per corbes venditor mensuram faceret, quo sciret quantum ab emptore peteret, & quot culeos vendidisset:* idque faciendum ait, cùm mensura non appareret, quod est, cùm venditor mensuram vini nescit doliaris, videlicet vt cognito corbium vinariarũ numero, effusoque vino, intelligatur quantum vini perierit emptori, quantumque debeat venditori.

Culeus. Culeare labrum.

CAPVT X.

Mustacei, lauream in mustaceo quærere, solum placentæ, tracta, balteus, enchytum, sauillum, irneum, Sphærita.

HIC pastorem agam & dulciarium, & opera quædam Catonis pistoria explicare conabor. in ijs cap. 121. mustacei sunt, qui ex eo nomen sunt adepti, quòd è musto subigantur: præcipit enim Cato, vt farina musto conspergatur, deinde defingantur, id est formę eorum fingantur. cùm coquuntur, subdantur lauri folia: vnde prouerbium est apud Ciceronem lib. 5. ad Attic. epist. 20. quærere lauream in mustaceo. Sunt & apud Athenæum lib. 14. cap. 76. mustacea ex mulso, & mustacea sesamara. Placentę confectio latè describitur: in ea est solum, quæ pars est ima, & tanquam fundamentum. sunt tracta, ea ficta, farinacea, aut addita alia materia & impensa, quæ imponuntur solo: quo verbo etiã vtitur Athenęus lib. 3. huuc in modum, [illegible]. Tracta autem vocantur à trahendo & tractando: tractam dicit fœminino genere Plinius lib. 18. cap. 11. *decimo ad speciem tractæ subigunt vuæ passæ succo.* ex eo placentam

Mustacei.

Lauream in mustaceo quærere.

Solũ placentæ.

Tracta.

centam vulgò tartam traiecta litera tanquam tractam appellamus. tracta lanæ etiam inuenitur. igitur in Catone cap.76. scribēdum est, *firmæ filiginecæ l.11. vnde folum facias, in tracta farinæ l.4.* Eodem modo aliquot interpunctionibus postea eodē capite sic delinquitur. *vbi arebunt,* inquit, *componito pariter.* sic enim lego, id est, facies vt antè feceras, cùm in qualo poneres. *tum in singula tracta,* id est, singula tracta tractabis & depses & finges vt oportet. itaq; mox sequitur, *vbi depsueris.* sequitur, *vbi tracta erunt,* id est, vbi erunt ficta vt oportet. *focum calfacito & testum,* id est, clibanum. Mox præcipit vt è libris duabus farinæ fiat solū tenue. subscribit,

Balteus. *ibi balteum ponito.* balteum autem vocat id quo cingitur placenta & ambitur: est autem solum, vel soli pars. nam cùm fingitur placenta positis tractis ita, vt in summo singula sint, solum quod in imo latum erat, replicatum in metam sursum versus colligitur: vnde scribit postea, *folum contrahito*: totaque tracta cingit, & tractarum condimenta complectitur. Malim autem, *donec omnem caseum cū melle abusus eris,* quàm adusus, quod est, donec omne mel omnemque caseum consumpseris. nam à priscis abuti sic plerumque vsurpatur. Legi mox fortasse potest, *ornatoq; focum bene primo.* spirā describit, cui solum subiicit, deinde tracta in spiram conuoluta more restis per solum ducit: talis ferè est apud nos species panis, quæ briocha dicitur. tracta autem cùm veluti regulæ in longum per recta sternuntur in solo, tum

Scriblita opus illud pistorium strues dicitur. Scriblita cap.78. est appellata quasi scribilita, id est, scribilata: Plautus in prologo Pœnuli, integram vocem vsurpauit, *Dum scribilitæ æstuant, occurrite.* ex eo fortasse sic appellata est, quòd qui eam fingit, tanquam scribit, aut quòd esset notis quibusdam signata, & tanquam scripta videretur. Globuli, vel globi, cap. 79. nostris notissimi sunt, & quotannis Hilaribus sub qua-

Enchytū. dragesimam fiunt. *ἐγχύτων πλακούντων* mentio est apud Athenæum lib.14. & apud Hesychium. hæc placenta suum quoddam operimentum habet, quod dicitur *ἔφαπις.* nam *ἔφαπις,* vt ait Hesychius, *λέγεται καὶ τὸ ἐπίθεμα τῶν ἐγχύτων πλακούντων.* Apud eundem capite sequēte, Enchymata speciem placentæ reperio. veteres libri Encytum habent sine aspiratione, cùm eam sæpe dictionibus Græcis Latini detrahant: qui tamen aspirant probabiliores sunt, sequunturq; originem Græcam. enchytum autem dicitur, quòd infunderetur, cùm esset aliquanto liquidius: nam infundebatur in calicē pertusum in vn-

Irneu n. guine positum. Irneum cap.81. ab irnea, cuius poculi mentio est apud Plautum, vt imellæ apud Verrium, appellatum esse puto. scribit enim in irneam esse indendum, & in olla co-

Sphærita. quendum. sphærita, vel detracta aspiratione spærita, cap.82. quod minus probo, placentam significat sphæras, id est, globos habentem, qui multi in solo placentæ componun-

Sauillum. tur. Sauillum cap.84. à suauitate nomen habet. nostrum enim suauium appellare solemus nostras delicias. sauij diminutiuum est sauillum, vt & sauiolum. Sunt & operis pistorij multa nomina apud Athenæum libro 14. eorumque multa Latina, deprauata tamen nonnulla. scribit placentarum species multas, in iis Tarentinam, Crassianam, Siculam, crustum, dubiam, guttatam, Montianam, crustum Cœrianum, crustum tutatum, vel titulatum, crustum Tabonianum, mustacia è mulso, mustacia sesamata, crustum putū, gosgloanium, Paulianum, enchytum, scriblitam, subitellum, spiram: nominat & Catillum ornatum, quem & describit: descriptionem ex eo quæret qui volet.

CAPVT XI.

Impetrita, depulsoria, depulsa, occentare malum carmen, recanere, præfiscine, mu, tintinaculi.

VErba Plinij sunt lib.28. nat. histor. cap.2. in publicis editionibus peruulgata, *preterea alia sunt verba impetrantis, alia depulsoris, alia commentationis*: quæ, quòd mihi prima specie nescio quid obscuritatis offerebant, cum vetustis codicibus collata longè alia reperi, & vt spero, integriora, *Præterea alia sunt verba impe-* Impetrita *tritis, alia depulsorijs, alia commendationibus.* nam impetritum etiam Valerius dixit lib.1. cap.1. vt antea notaui, *cùm inquirendum vel extis vel sortibus, impetrito.* Quę autem Plinius depulsoria dixit, Depulsoria. depulsa Valerius vocauit: *Portentorum depulsa, Etrusca disciplina explicari voluerunt.* Depulsa. Commendationem, quod vnum de meo reposui, cùm in libris etiam scriptis commentationis perscribatur, Valerius ibidem significauit, cùm scripsit, *cùm aliquid commendandum est, precatione.* Veteres cùm res certas, vt nomina, speciem, simulachrum, testas, calices ouorum, acu aut stilo, aut graphio persorabant, hoc velut veneficio & maleficio aliquos lædi existimabant: Ouidius lib.3. Amor. eleg.6.

Sagaq; phœnicea defixit nomine cera,
Et medium tenues in iecur vrget acus.

Itaque hoc sibi ne eueniret, solebant putamina cochlearum & ouorum ipsi vel frangere, vel pertundere, occupantes & anteuertentes maleficium: Plinius lib.28. cap.2. *defigi quidem diris precationibus nemo non metuit. huc pertinet ouorum, vt exorbuerit quisq;, calices, cochlearumq; frangi, aut eosdem cochlearibus perforari.* Cùm autem in Plinio legatur eo in loco è xij. tabulis, *qui malum carmen incantasset,* non est dubium quin ex optimis D. Augustini codicibus de ciuitate Dei, & veteribus grāmaticis emendādum sit, *qui malum carmen occentaßit.* Recanere esse vide- Occentare malū carmen. tur apud Plinium incantationem retorquere, & dissoluere, quod & recantare fortasse di- Recanere ci potest. vt enim cantu rumpi angues prisci censebant, sic angues ipsos existimabant, si id præsentirent, recanere & incantationem referre ac diluere. verba Plinij sunt, *non pauci e-*

etiam serpentes ipsos vocaueri, & hunc vnum illis esse intellectum. Scribitur ibidem, *nam si mensa adsit, nullum ponere translatitium videmus etiam, quoniam multas religiones pollere manifestum est.* lego astipulatoribus antiquis libris, *anulum ponere translatitium videmus: quinetiam multas religiones pollere.* Antiqui pontifices multis epulis interesse solebant, in inaugurationibus, in sacris multis: postea ad vsurpationem vetustatis epulatio in sacris quibusdam retēta est, id est, dicis causa: Plinius, *Si pontifici dicis causa epulanti, in mensa vtiq; id reponi adolerių; ad larem piatio est.* In vetusto eodem libro capite 3. Ophiogenes ex insula Paro sunt, non Cypro, vt in peruulgatis libris: libro tamē septimo ea gens circa Parium in Hellesponto fuisse dicitur: sed & legatus nomine est Euagon, non vt in receptis libris, Exagon. sed id diiudicandum lectori relinquimus: nec ēm intorloquimur, tantùm abest vt de eo definiamus. Videntur veteres syllabam *mu* ad depulsionem fascini & inuidiæ maliq;, imò ad silentium ominandum imperandumque vsurpasse, si modò vetustis libris fides habēda est, in quibus qđ ex Plin. scribā sic exaratum est (eorū enim fidē appello, nec moror editiones) lib. 28. cap. 4. *quanquā illos religione mutuantur.* placet tamen etiam *mutatur.* ad fascinum depellendum etiam veteres Præfiscine dicere solebant: Afranius, *Paula mea amabò pol tu ad laudē addito præfiscine, ne puella fascinetur.* Fascinus deus fascinum depellebat, cuius rei causa curribus triumphātium subiiciebatur, vt fascinum in auctores reiiceret, eosdemque fascinum recipere & inuidiam iuberet: Plin. *& Fascinus imperatorum quoq; non solum infantium custos, qui deus inter sacra Romana à Vestalibus colitur, & currus triumphantium sub his pendens defendit medicus inuidiæ, iubetų; eosdem recipere.* *Similis*, inquit Plin. *medicina linguæ, vt sit exorata à tergo fortuna gloriæ, carnifex.* nam cum triumphāte in curru seruus publicus, qui coronam sustinebat, & carnifex cum tintinabulo & flagro erat. Romani autē cùm supplicium de seruis sumebāt, tintinabula ad plebem conuocandam, vt reor, adhibebant, aut arcendam, ne contaminarentur: Plautus in Pseudulo, Sc. Pseudole non,

Mu

Præfiscine

Tintinnacula.

Lanios accersam duos cum tintinabulis.

Iterum in Trucul. Sc. Egon' tibi.

Ne ergo bilingues vos necem, nisi
Ad tintinaculos voltis vos educi viros.

sic & ex crepitu plagarū vocauit: quanquā ad tintinabula quoq; respexisse videri potest, cū ea etiam adhiberentur, vt est auctor Zonaras.

CAPVT XII.

Auspicia perennia, ex acuminibus, viri vocantur.

Auspicia perennia.

QVÆ sint auspicia perennia apud Ciceronem lib. 2. de nat. deor. nō temerè reperias qui optimè explicet, & quæ ex acuminibus: sed locum antè adscribere præstiterit: *Nulla*, inquit Cicero, *perennia seruantur, nulla ex acuminibus, nulli viri vocantur, ex quo in procinctu perierunt.* Ego veterem scripturam existimaui aliquando peremnia, quomodo & in Festo legebam, vtrobique auctoritate veterum librorum fretus. nunc nihil interesse puto, cùm perenne lenitatis gratia è peremni factum putem. Perenne autem, inquit Festus, auspicatur, qui amnem aut aquam, quæ ex sacro oritur, auspicatò transit. sic magistratus in campum euntes, vt aliquid agerent, Petroniam in Tiberim profluentem auspicatò transibant, quod genus auspicij perenne vocabant. idem militiæ in aliis amnibus, quos transibāt, faciebant, eaque auspicia similia ferè erant sacris, quæ Græci *διαβατήρια* vocabant. Auspicia ex acuminibus quæ sint, magis obscurum est: sunt qui *ex agminibus* emendent, quibus non assentior, arbitrorque quemadmodum augurabantur lætum portendi successum, si signa vellenti signifero non renite-rentur, sed facilè prompteq; sequerentur, sin vix conuellerentur magno eius nixu, aduersam denunciari fortunam: sic auspicari solitos esse ex acumine spiculorum, pilorū, ensium suorum spem prælij & euentum, si splenderet, si rerusum non esset, si non sordidum, si non hebes, si horrorem quendam præ se ferret: Arnobius lib. 2. aduer. gent. *aut Martium discrimen obeuntes spem prælij sumitis, & ex acuminibus auspicatis.* Iam quod ait, nullos viros vocari, ex quo testamenta in procinctu perierunt, de eo sic sentio, cùm olim delectus habebatur, primi citari nominarique solebant boni ominis gratia, Valerius, Saluius, Statorius, Victor, quo quidem & salutem & victoriam sibi ominabantur: quod idem, vt reor, milites in procinctu testamētum facturi imitabantur. nam etsi impendente maximo mortis periculo, sic testari solebant, tamen viris bonorum nominum vocatis sibi & salutem & victoriam auspicabantur: sed genus illud testamenti in desuetudinem abiisse & hic dicit Cicero & Iustinianus refert. viros tamen vocari prisco genere orationis, & religionis dixit, vt è Macrobio apparet lib. 1. Sat. cap. 16. sic scribente, *Viros vocare ferijs, non oportet: si vocauerit, piaculum est.* Iterum, *vitabant veteres ad viros vocandos etiam dies, qui essent notati rebus aduersis.*

Auspicia ex acuminibus.

Viri vocantur.

CAPVT XIII.

Commosis, echinopus, Plinius emendatur, duo fundi apud Martialem.

VT qui in diem, atque adeo in horam viuunt, incerti sunt postari temporis, forteq; potius q̄ ratione victum parant: ita mihi vsuuenit in hisce scribendis, qui capite vno confecto, nesciam plerunq; qđ scribere deinceps debeam. Nunc loca quędam Plinij attingam ex lib. 11. nat. hist. Igitur cap. 7. pro commosi legendum arbitratus sum sæpe conesin vel coniasin, vt tectorium quoddā & illitionem intelligeremus, quæ apes prima fauis, vt Ma-

Cōmosis.

vt Maro 4. Georg. dicit, ponunt fundamina. sed & ita ab Aristotele scribitur, καλοῦσι δ' οἱ μελιττουργοὶ ταῦτα κόμμωσιν. Gaza tamē apud Aristotelem verba Plinij vt circunferuntur, approbat, & μίτυν commosin interpretatur, quando præter imum tectorium est & μίτυς apud Aristotelē, quæ commosi respondere videtur. Commosim tamen retineo auctoritate Hesychij adductus, in quo scribitur, κόμμωσις ὁ τῆς σμήνους ἀφαιρεῖν, καὶ ὑπὸ τῶν μελισσουργῶν ὁ τοῖς σμήνεσι διδόμενος. Cap. 8. ceras, inquit Plin. *ex omnium arborum satorumq; floribus confingunt, excepta rumice & chenopode*: scribo, & *echinopode*. sic autem vocatur herba aculeata, Dioscoridi, quod sciam, non memorata: eius mentio est in veteri disticho apud Plutarc. in Sympos. deca. 1. probl. 4.

Plinius emēdatur. Echinopus.

ὡς αὖ ἐχινόποδας, καὶ ἀνὰ σχῖνον τρώγων,
φεύγοντα μαλακὴν αὐλακα λείουσιν.

Cap. 10. *struunt orsa ea concameratione alui, textumq; vel vsq; ad summa tecta deducunt*: scribo & ex veteribus libris & Aristotele, *struunt orsa à concameratione alui, textumq; velis à summa tela deducunt*. scribitur etiam, *struunt orsus*. Aristotelis autem verba lib. 9. de histor. animal. cap. 11. superiorem constituunt lectionem, quæ equidem, vt clarissimi philosophi auctoritate recepta scriptora falsi condemnetur, adscribam. ὑφαίνουσι δὲ τὴν ἰτὺν ἄνωθεν ἀπὸ τῆς ὀροφῆς τοῦ σμήνους, καὶ κάτω συνυφαίνουσιν ἕως τοῦ ἐδάφους ὁδοὺς πολλάς. *Limitibus*, inquit Plin. ibid. *binos circa singulos arcus, vt aliis intrent, aliis exeant*: scribo, *circa singulos actus*. atq; hic licet, si qs acriorem animaduersionem & notationem censoriam distringat, Pliniū reprehēdere, lapsum ignoratione Aristotelis sententię. nam Aristoteles scribit fauos strui similitudine poculorum geminos habētium fundos, & in diuersa patentium, quæ pocula Græci vocant ἀμφικύπελλα: ea Martialis intellexit, cùm lib. 8. epigr. 6. dixit,

Duo fundi.

Hi duo censentur longæuo Nestore fundi.

aliam tamē sententiam reddidit Plinius. Verba Aristotelis sunt, πρὸς μιᾶς γὰρ βάσεως δύο θυρίδες εἰσίν, ὥσπερ ἡ τῶν ἀμφικυπέλλων.

CAPVT XIIII.

Maro explicatur aliquot locis, honos, considere luctu, duplicari dolore, Drances refert Ciceronem, coruscare, iam melior iam dius.

NObiles Grammatici hæsitant in his Virgilianis versibus lib. 11. Æneid.

Sunt tibi regna patris Dauni, sunt oppida capta
Multa manu, necnō aurumq; animusq; Latino est.

Illis enim videtur ab re hic animus & aurum à Latino ostentari. itaq; comminiscuntur sententiam nullo modo probabilem, & eò à me mediusfidius omissam. Ego verò potem Latinum ducere, nec sibi Turni affinitate opus esse, nec vicissim Turno Larini, cùm vterq; alterius subsidio carere facilè possit. nā siue Turnus opes his nuptiis sibi quærit, satis per se potēs est regno Dauni, & oppidis multis belo partis: siue præsidium quærit Latino & opes, Latinus satis opulentus est & nobilis, etiam absque his nuptiis: vt vterq; altero carere commodè & facilè possit. Eodem libro,

—per si quis Amatæ Tangit honos animum.

Honos

cum dicit Maro, more Latino loquitur, & dicit, si quid Amatæ causa facere vis. nam cùm dicunt se alicuius causa aliquid facere, sæpenumero se honoris eius causa facere prædicanr: hocq; genus loquendi & apud Ciceronem & Plautum reperire licet. Quod autem de Drance lib. 11. Æneid. Maro scribit, Ciceronis personæ mirificè conuenit, vt non dubitem in eius imaginē Drancis personam à Marone institutam esse & inductam. At verò, *Consedisse vrbem luctu*, dictum est, q, tristes qui sunt, plerunq; sedent: & Græci καθίζειν κλαίοντα, id est, flentem reddere, dicere eodem modo ferè solent. Apud eundem poetam ibidem lego,

Drances refert Ciceronem. Considere luctu.

Duplicatq; virum transfixa dolore.

Duplicari dolore.

magnus enim dolor nos duplicat & curuat. sic Homer. Iliad. β. ἰδνώθη δ' ἀνήρ: & de Thersite, πλῆξε, ὁ δ' ἰδνώθη. Reprehendunt critici Maronem 12. Æneidos, hoc versu,

Pilumno quos ipsa decus dedit Orithya.

neq; enim verisimile aiunt aut probabile Pilumno Italo notam fuisse Orithyam Atticam puellam, quā Aquilo in Thraciam rapuerit. sed eorū pace dixerim, hic potius laudandus, quàm reprehendendus Maro est. sciebat enī nobilitatam equis Thracen olim fuisse, cùm scribat Hesiodus,

ἐκ Θρῄκης ἱπποτρόφου:

& equos Rhęsi tantopere celebret Homerus, qui etiam scribit Aquilonem cum armento eqoarum Dardani congressum sobolem genuisse generosissimam. nihil igitur hic aliud significat Maro, quàm ex illo generoso semine Turni equos fuisse, & Thracios satu esse, cùm Thracij equi præ cæteris censerentur: proinde 9. Æneid. scribit etiā de Turni equo,

—maculis quem Thracius albis Portat equus.

Cùm autem Pilumnus deus fingatur, dea Orithya, quidni alter alteri notus esse potuerit? nō enim vt de mortalibus, sed de diis poetam loqui censendum est: etsi in eis nihil re vera diuinitatis fuerit. quidni enī poeta ius suum retineat, & in numerum deorum referat eos, qui ea tempestate hominum opinione cœlitum numerum explebant? Illud etiam ineno dabile critici censuerunt, quod eo in libro Turnus loquitur.

—neq; enim Turno mora libera mortis.

quod tamen enodatu nō est difficile in hanc sententiam: mihi non vtrum velim liberum est, sed pugnam detrectare non possum: vt si cadendum est & oppetendum, differre non possim. Ac sic loqui solent, qui obstinato animo in pericula rapiuntur: negant enim sibi licere periculum fugere.

In medioq; focos & diis communibus aras.

sunt foci etiam & aræ priuatæ, vt apud Cic. pro domo, *Omniū ciuium salus, vita, libertas, aræ, foci, dij penates, bona, fortunæ*. sed quos à poeta il-

Communes dei.

lic dici deos cômunes audiuimus? neq; enim de iis fatis enarratoribus cõstat. ego communes putem deos dici, deos illos, quorum simulachra in gramineis aris erant posituri, vt eorum interuẽtu & religione sanciretur fœdus: at communes vocantur, quòd eorum sacramẽto & religione communiter vtraque pars fœdus esset percussura, & eorum numinibus statura, vt dij sint communes Troianis & Latinis in fœdere iungẽdo. Ibidem crispare Maroni est quod Homerus dicit πάλλειν, vt,

Crispare.

Bina manu lato crispans hastilia ferro:

cùm ab Homero etiam scribatur,

αὐτὰρ ὁ δοῦρε δύω κεκορυθμένα χαλκῷ πάλλων.

hoc enim è Græco poeta fœneratus est Maro, vt & totum de fœderibus & singulari Æneæ & Turni certamine locum. alio loco coruscare dicit Maro, vt,

—oditq; moras, hastamq; coruscat.

Iam melior iam diua.

Iam melior iam diua precor,

in Æneę precatione aliter exponendum arbitror quã interpretibus placere animaduerto. nam cũ infesta esset Troianis Iuno, proprium autem deorum sit bonos esse, precatur vt animum mutet in Troianos, & eis bona esse velit, quod ea arte dicit, quasi quæ mala sit, à diua degeneret: perinde ac si diceret, Ad te redeas, & te deam esse memineris, cuius proprium est nõ nocere. Cùm autem illius Mars esse videatur, qui victoriam obtinet, idcirco ibi à Virgilio dictum existimo,

Noster Mars.

Sin nostrum annuerit nobis victoria Martem.

nam illorum esse videtur, quibus fauet. id igitur est, Si nobis fauerit, victoriamq; dederit. contrà nõ videtur esse illorum, quibus aduersatur, quiq; vincuntur. hęc ideo dixi, quòd nõ satis accommodatè explicata à Seruio viderem. Vis deûm inferna, circunloquutio est pro diis infernis, vt odora canũ vis, pro canibus, fluxitq; à poetis Græcis à quib. dicitur βίη Πριάμου, pro Priamo. Ibid. *—circumq; atræ formidinis ora Iræq; insidiæq; dei comitatus aguntur,* cùm Maro scripsit, Homerum æmulatus est, qui comites attribuit Marti terrorẽ, pauorem & contẽtionẽ: sed personas summutauit Maro, posuitq; insidias & iras. versus Hom. est 4. Ili.

Δεῖμός τ' ἠδὲ φόβος καὶ Ἔρις ἄμοτον μεμαυῖα,
Ἄρεος ἀνδροφόνοιο κασιγνήτη ἑτάρη τε,

quem locum etiam imitatus est 8. Æneid. his versibus, *—sęuit medio in certamine Mauors.*

Celatus ferro, tristesq; ex æthere diræ,
Et scissa gaudens vadit discordia palla,
Quam cum sanguineo sequitur Bellona flagello.

Æneid. 12.

Iamq; aderat Phœbo ante alios dilectus Iapix.

sic excudi solet in Marone: Iapidẽ tamen Ausonius scribit, vt in Marone legisse videatur Iapis. Eius versus est epigr. 21.

Idmona quod vatem, medicum quod Iapida dicũt.

CAPVT XV.

Sidus, terra Pythagoræ, cusiones, Varro emẽdatur.

Sidus.

IN sideris exponenda notatione, quis non, vt ita dicam, Varronis libros esse sideratos putet? sed morbum quo afflati sunt, sanare conabor, hunc in modum: *Sidera, quòd quasi insidunt, atq; ita significant aliquid in terris perurendo, aliaue qua re, vt signum cadens in pecore.* Notum est autem è Marone solitos esse veteres signa suo pecori inurere, 3. Georg.

Continuoq; notas, & nomina gentis inurunt.

Mihi videor his in capitibus chirurgiã quandam exercere sanãdis vlceribus, & interdum sanis vlcerandis carnificinam. Mox sic lego, *Terrarum anfracta reuisam, anfractum, est flexũ, ab origine duplici dictum.* nam ait anfractum deduci ab ambio & frango, quæ duplex origo est, non simplex. Nihilo secius & illud ita scribo, quãdo cuculi more toties nobis scribo & lego occinendum est, *Quæ vocitatur ὁ χθὼν πυθαγόρα.* si homo dispansis brachiis & pedibus diductis statuatur, & in verendis circini pes collocetur, rotundationis linea per extremas manus & extremos pedes curret. Ita genitalia centrum erunt, quæ hic vocatur Pythagoræ terra, machinatione geometrica inuento hominis centro, id est, inuenta minoris mundi terra, quæ officina est procreationis, vt in maiore mundo terra ortus regio. Cæterùm vt hoc quod persleue est addam, apud Ciceronem lib. 2. de Diuin. *Certum terrarum obsides,* legitur: hic, *obtines.* Lego deinceps, *Sed quòd vocant Delphis in æde foramen, ad latus est quiddam, vt thesauri specie, quod Græci ὀμφαλὸν vocant, quem Pythonis aiunt esse tumulum, ab eo nostri interpretes ὀμφαλὸν vmbilicum dixerũt.* hæc locupletior est scriptura, quàm editio: & videri potest errasse oculus & transiliisse repente ad posteriorem vocem ὀμφαλὸν, omisso versu toto, quem prior vox post se trahebat. Lego mox, *Exuperantum virûm.* nam exuberantium non conuenit versui: *exuperantum* interpretor procerorũ, altissimorũ, vt, *forma superante iuuẽcus,* dixit Virgilius lib. 8. Æneid. nisi quis fortissimos intelligat. Lego mox, *Mystica dextra vada præuecti.* At verò quod sequitur, *Areopagitæ, qui dedêre quam pudam,* ne dicam dolo, nullo modo intelligo: & emendare corrupta, quę sententiam non absoluunt, hominis esset, qui diuinitus sciret. *pudam* enim illud quid sit, nescio: coniecturas tamen meas subscribam. existimaui interdum legendum, *qui dedêre æquam, piam:* interdum *æquam, bonam:* interdum *æquam, patam:* interdũ *æquam palam:* nulla alternanti potior sententia visa est, vt per parodiam Maronis versum vsurpem. Addam &, in exemplari quod habui, *Areopagitæ* tantũ scriptum fuisse. Lego mox, *qua pontus Helles claustra.* ita legendum apparet ex Oratore Ciceronis. interpretatur autem Varro cur poeta claustra dixerit, atq; id vel è ponte Xerxis, vel ex angustiis & faucibus vtrinq; Propõtidem includentibus factum esse dicit. Lego etiam, *cum motum vento non est.* Videtur mox legendũ, *Conferre queant ratam æratam, qua per mare sudantes eunt, atque sedentes.* sanè *queant* è veteri libro est,

Pythagoræ terra.

reliqua

reliqua coniecturæ meæ. Lego etiam, *cornutam vmbram iaci*. Lego mox, *curua. Musas quas memorât, nosce Casmenas: Casmenarum*. Et quandoquidem semper pernox & perdius lego vel scribo, (etenim tam frequenter ista in ore verba habeo, vt iam stilus meus alia scribere ferè nesciat) mox lego, *Cosculo dolosi eso. Omnia verò ad epulum coemisse tam cusiones: Duonus è rufe Diuius Ianusq; venit*. ne quem fallam, aut circumueniam, pro *ad patula*, scripsi *ad epulum* vel epulas, ne quis quantū iuris mihi sumpserim ignoret: alij sanè quàm ingeniosè legunt, *omnia ad patula*: sed quod interpretari commodè non possim: legi tamen aliquando *in templis captata omnia*, vt etiam fortasse sub dio etiam captarêrur: verbum tamen coemisse non conuenit sensui. In libro antiquo reperio, *omnis ad patula: &, duonus cerusei*. Cusiones sunt curiones, rufe rure. Duonus autem Diuius & Ianus videri possunt vocabula Curionum, quod tamen in re tam prisca & obliterata affirmare non ausim.

Cusiones.

CAPVT XVI.

Sesquisenex, ambe, Casinum, cumerum, paluda, fictor, Varro emendatur.

Varro emēdatur.

EXtat apud Varronem lib. 6. de ling. Latin. perlepidum perque vetustum Papinij epigrammatium in adolescentem Cascam, sed quibusdam tamen locis inquinatum atq; maculatum: ego creta quadam cimolia eius maculas detergere conabor, proponamque id, quemadmodum scribi debere censeam.

> *Ridiculum est cùm te Cascam tua dicit amica,*
> *Fili potom sesquisenex puerum.*
> *Dic tu illam pusam: sic fiet mutua muli:*
> *Nam verè pusus tu, tua amica senex.*

Sesquisenex.

Cùm inuenissem in vetere libro, *potonis esqui senex*, existimaui potoni sesquisenex legendum, id est, plusquam anus. senex enim de muliere etiā dicitur, vt, *tua amica senex*. Sunt & duo iambici versus oppidò quàm eleganres, Manilij de Casco Cascam ducente, in quibus canoræ nuptiæ sunt congruæ, conuenientes, concinentes. Quòd autem ait Varro, *Etiam nunc Casinum forum vetus appellant*: intelligo oppidum Casinum à Romanis appellatum fuisse forum vetus. nam fori nomen multis indiderant oppidis, vt foro Cornelij, foro Sempronij, foro Liuij. Sequitur mox, vt in antiquis libris scribitur, *Item significauit, in Attelanis aliquot pappum senem, quod casnar appellant*. hic pappum senem esse suspicor carduorum lanuginem, senilem hominum caniciem æmulanrem, Græci πάππον appellant. editiones puppum habent, qui volet sequatur. Air Varro, *profectum verbū ab ambe*. hoc verbi sollicitos & anxios habet grammaticos. ego ambe puto esse circum, quod diminutum dicitur an, vt in anquiro. integrum est & incolume in explicatione ancilium in libris antiquis: nam editionum censores eum quoq; locum violarunt atque læserunt, *Ancilia dicta ab ambecisu*. dicitur & ambu, vt in ambubaiis. Legò mox, *litera commutata ambagio dicta*. Ambiegna autem est circum quam duo sunt agni. Lego mox, *vt signa canunt canes appellatæ*. Lego deinde, *itaq; dicitur in nuptijs camillus, qui cumerum fert*. defenditur hæc emendatio Festi auctoritate, vas istud quod in nuptiis ferebatur, cumerum appellantis & camillum, quod &, vt ait, à camillo ferebatur opertum, vtensilia nubentis continens. Lego deinceps, *in quo quid sit in ministrio pleriq; extrinsecus nesciunt*. Cæterùm subulo mihi videtur esse tanquam sibilio: exponitur à vetere critico αὐλητής. In versu autem illo antiqui poetæ,

Casinum.

Pappus senex.

Ambe.

Cumerū.

> *Corpore tartarino prognata paluda virago:*

Paluda.

etsi Varronem suspicio & reuereor, parum tamen abest, quin putem eum hic hallucinatū, qui quidem paludam paludaram interpretetur, vocem secutus vitiosam. Neque enim Latini sermonis consuetudo pati hoc videtur posse, vt paludum pro paludato loquamur, & poeta ille scripsisse potius videtur, *prognata palude*. constat enim Mineruam ad Tritonidem paludem natam fuisse, vt ea ferè palude prognata videatur: sed tamen fas nō sit à tanti scriptoris sentētia recedere. Cùm citat Platonem in quarto, significat quartum Platonis librum, qui Phædo vocatur. Lego infrà, *sed lucæ, neq; vrsi potius Lucani, quàm luci dicti*. Infrà autem existimo ita scribendum, *Qui enim vt haberet orationem, publicè ab vniuersis tū legebatur, ab oratione orator dictus: cùm res maior erat, legebantur*. Infrà vitiosissimè legitur, *in Saturnio carmine*. non enim versus Saturnius est, qui est Iambicus hypercatalecticus, sed versus Ennij heroicus, vbi narrabat Numā mensas factas, quibus ad rem diuinam est opus, & ancilia Saliorum constituisse, eundémque liba instituisse ad rem diuinā, & fictores, qui sunt panifices, librariique vocari possunt. In vetere inscriptione legi, DISCIPVLVM FICTORVM PONTIFICVM. In vetere libro reperio, *argei sunt è scirpeis simulacbra hominum xxiiij. ea quotannis de ponte sublicio*. Tutulari sunt qui in re diuina habenr tutulum, vt flaminicæ & pontifices. Lego autē, *queis habent vti velatos*.

Fictot.

CAPVT XVII.

Varro emendatur, cortina, casabundus, epicrocum, diabathra, osca, ferentarius amicus, carere.

Varro emēdatur.

CVM Varro nominatim lib. 6. de ling. Latina scribat, *vt in his qui sunt versibus plerique*: quod mox pedibus solutum liberumque creditur, ego modis & numeris vinctum ligatúmque censebo. sequunrur igitur statim duo claudicantes iambici, quos scazótes Græci vocāt,

> *Volturnalem, Palatualem, Furinalem,*
> *Floralem, Falacrem & Pomonalem idem fecit.*

Falacrem autem pro Falacrali posuit coactus versus lege. Lego mox, *quæ obscura sunt, eorum origo Volturnus*. Excipiunt non longè nomina pi-

ſcium, vt ait, Græca, ſed nulli intellecta, in verſu Lucilij, quem ego ſic legi debere cenſeo,

Occidunt Lupe, ſaperdæ te & iura ſiluri:
Sumina q́;, atq; amiæ.

notum eſt, ne teſtato agam, ex Horatio & Perſio, quàm acris & vehemens fuerit in Lupum Lucilius: eum credo hoc carmine compellari. Etiam Lucilianum verſum ita ſcriptum reperio,

Quidam thynno capto corium excludunt foras.

Antonius Auguſtinus, vir & eruditiſsimus, & optimè de literis elegantioribus meritus, Varronis verò vindex, aſſertor, patronuſq́; vnicus habendus, immo verò eius potius Æſculapius exiſtimandus, ſiue ſola animi coniectura ductus, ſiue librorum auctoritate adductus, commodiſsimè coruum legit. Lego paulò pòſt Ennianum verſum hunc in modum,

——cauí quaque in
Corpore cæruleo cœli cortina receptat.

tantum è telo cœli feci: & in libro antiquo dubium erat lineamentum primum, & ambiguæ inter *c* & *t* figuræ. hoc verſu Ennius hemiſphæ-

Cortina.

rium cœli cortinam appellauit, de ſimilitudine cortinæ Apollinis, quę, vt ait, nomē habuit à corde, quòd inde primæ ſortes exiſtimatæ. Inuenio in antiquo exemplari, *Quid vnde inuitis ſumpſerint, perduellibus?* quod & adſcribendum putaui. Cæterùm Opilius verborū enodator antiquorum fuit: is à ſtella, quę veſperi oritur, tempus veſperrinum ipſamq́; veſperam veſperum vocari credidit. At verò apud Catullum in carm. nupt. alia ſignificatione dicitur, *Veſper adeſt iuuenes*: intelligitur enim ipſa ſtella. atque hic ſenſus erit editiones ſequenti. nam libri manualis literaturæ habent, *à quo eam Opilius ſcribit veſperum*: quod de ſtella liquidò perſpicueq́; intelligetur, nó de ſuprema tempeſtate, quo ſenſu & in Catulliano cæſo erit accipiendum, & aliud quiddam ſignificabitur q̃ tempus primum noctis. Eam ſtellam, vt libri ſanctiores loquuntur, Græci vocant [illegible]. In xij. tabul. lege, vt pene notum eſt puerulis omnibus, è Gellio lib. 17. cap. 2. ſcribendum, *Sol occaſus ſuprema tempeſtas eſto*. Scribēdum etiam omnibus approbantibus & ſcripturæ gratulantibus, *Ea enim merces quæ Græcè dicitur* [illegible]. Ennio in libro iuratiſsimæ fidei verſus iſte tribuitur,

Caſabundus.

Riſi egomet mecum caſabundum ire ebrium.

Caſabundum autem nó caſſabundum hac de cauſa ſcribendum cenſeo, q̧ à cadendo deducitur à Varrone, vel, vt melius origo intelligatur, q̧ à caſare proficiſcitur. Quod cótinuò additur, *Diabathra in pedibus habebat, erat amictus epicroco*: de homine dicitur, cultū muliebrem & molliorem gerentem. nam & diabathra muliebria erant calceamenta, & color croceus in veſtitu viris erat indecorus.

Diabathra. Epicrocum.

Vbi porrò hodie in Plauti exemplaribus legitur, *lanam carpere*: M. Varro ſine controuerſia legit carere, qđ eſt purgare, vt interpretatur, quo vocābulo vſum etiā dicit Næuium in Commotria: ſed & vltrò ipſe ita carere vſurpat cū hic ſcribit, *Cùm ex ea carent,*

Carere.

quod in ea hæret, neq; eſt lana. Quæ in Romulo Næuius appellat oſca ab Oſcis. Purgamenta & ſordes lanæ per contumeliam & iniuriam ſummam Oſcorum, qui òbſcœni habebantur, oſca Nęuius appellauit, vt Varro interpretatur. Scripturam veterem interpolant multi, aliiq́; aliter euulgāt: eſt qui ſcribat, *quod in ea eſt nequam, eſt lana*. eſt qui ſecus, *nequa eſt lana quam*. hæc excogitata & commētitia lectio, ſi cui probetur, ſignificabit nequa lana ſpurcam & impuram, quę non ſit aliqua, id eſt, alicuius pretij. nam Soſipater lib. 1. art. Gram. nequa dici pro nequā docet. Lego mox, *militibus ſi quis eorum deperiſſet*. &, *nam illum tibi ferentarium*. ac videtur ferentarium amicū potius Plaut. in Trin. Sc. Minus quindecim. dixiſſe, qui ſubſidio & auxilio futurus ſit, q̃ quomodo Varro interpretatur, qui inanis & ſine fructu ſit. ſed Varroni vix reclamare audeo.

Oſca.

Ferentarius.

CAPVT XVIII.

Schœnicolæ, ſcraciæ, ſcrupedæ, ſtrictabillæ, tantulæ, miriones, ſtrebula, axitioſus, Varro emendatur.

VErſus M. Actij extat apud Varronem lib. 6. de ling. Lat. ſubobſcurus, *Non quaſi nunc hæ ſunt hic limaces lividæ?* quem de meretricibus dictum accipio, quas ad deſpicatū limacibus comparari exiſtimo, & fortaſſe cum eo continuari debent elogia huius Iambici, *Diobolares, ſchœnicolæ, miraculæ.*

Varro emēdatur.

Ac ſchœnicolæ quidem dicuntur quæ ſchœno vnguentario (ſic enim in Varrone legendum exiſtimo) nonnullam odoris gratiam accerſerent, quas & ſchœno delibutas ipſemet Plautus dixit in Pœnulo, Scen. Negotij ſibi. Verſus ſequitur ſuperioribus, vt apparet adiungendus, ſed in ſcriptorum libris variè cóceptus, cuius haud ſcio an veriſsimam ſim formulam exhibiturus literatis. Quemadmodum tamen mihi videatur eſſe ſcribendus dicam, etſi ſcio perdifficile eſſe malignos calumniatorum morſus effugere, qui nó tantum ſatis habent ipſi reprehendere, verùm etiam clàm ſubmittunt & ſubornant qui reprehendant.

Schœnicolæ.

Lego igitur, *ſcratiæ, ſcrupedæ, ſtrictabillæ, tantulæ*. tantulæ ſunt, paruæ, breues, vt apud Plautum dicto loco, *Tantula tanta verba funditat*. ſcratię ſunt æquè deſpiciendæ & contemnendæ ac ſcrea ſpurcaque, ſic vocatæ quaſi ſcreaciæ. videtur Varro ſcraciam explicare ſiccam: nā in eo videtur legendum, *ſcratia ſiccam ſignificat*, vel *exſiccam ſignificat*. nam cùm ſiccæ ſunt & arentes fauces, magno & difficili ſtrepitu & roncho velut troclea ſcreatum trahimus. *ſic adſignificat* tamen non muto.

Tantulæ. Scratiæ.

Scrupedam Aurelius exponebat à ſcauro pede vel ſcauripedam: nam ſic in Varrone lego. ſcaurus autem exponitur [illegible] & [illegible] à vetere critico. Horatius quoque

Scrupedę.

Balbutit ſcaurum prauis fultum malè talis:

libro 1. ſatyra 3. ſcribit. Lego autem non longè, *ex eo ab Actio poſitum in curioſa. itaque eſt in Menalippa, reijcis abs te religionē ſcrupeam pone.* Actius, inquit,

inquit, ſcrupeum pru curioſo vſurpauit in Menalippa, cùm religionē ſcrupeam dixit, quam poſt tergum reiiciendam ait.

Stritabillæ.

Strictabillæ dicuntur, uo ram ambulantes, quàm ſummo pede vel talo terram ſtringentes, quod vſuuenit iis quibus pedes læſi ſunt, vel crura. non enim planum ponunt veſtigium pedis, ſed eius extremo tantum radunt ſolum, qui iidem pedibus ſuis ægrè ſtant & inſiſtunt. A ſtringendo deducitur ſtrictare: à ſtrictando ſtrictillare per diminutionem, & per eandem iteratam ſtrictibillare vel ſtrictabillare, vt à conſcribere, conſcribillare: vnde ſtrictabillæ ſunt appellatæ, vt Varro ait. nec verò ſcriptura quam hic tueor mea eſt, ſed eorum librorum, quibus hodie ſolis teſtimonij, vt placet quibuſdam, dictio eſt. Lego autē in ſitelli tergo, *mulier es vxor, cuinam te ego noui, ſcio axicioſam.* & paulò antè, *axicioſe annonam è vili caram concinnant viris.*

Axicioſi.

reperio mox, *quaſi Claudius ſcribit axicioſas demonſtrari conſupplicatrices, ab agendo axicioſas.* Mulieres rebus diuinis deditæ ſimpulatrices dicebantur, vt ait Feſtus. idem ſcribit antiquos axir pro egerit dixiſſe: vt apud Plautum adaxint, pro adegerint, in Aulularia, Sc. Exi inquam. reperitur: axiesque refert eſſe mulieres in ædibus vnà agentes, & axicioſos factioſos: vt axies fortaſſe Pompeio mulieres ſint, quas axicioſas Varro vocat, quæ vnà agunt cum aliis. Axitas etiam reperio in antiquo lexico exponi *ἀσσυνακραλι-κῶς* [Greek word unclear]. Alij hic actioſas vbique legunt, & ſuſpicatrices nō ſupplicatrices. nos iſtam varietatem lectori potius proponimus, quàm noſtrā ſententiam interponimus, quam tamen ſi quis requirat, putem Plautum axicioſam ſcripſiſſe. Varro autem Claudij non ſequitur interpretationem, ſed eam affert, quam retulit Feſtus. Mox autem legendum, *de ſtrebula vt delumbos cœnabis Chærea. Stribula, vt Opilius ſcribit, circum coxendices ſunt nobis.*

Stribula.

Strebula Pompeius ait Vmbrorum lingua appellari partes carnium ſacrificatarum. Arnobius libro ſeptimo, ferè vt Varro interpretatur ſic ſcribens, *Non enim placet carnem ſtrebulam nominare, quæ taurorum è coxendicibus demitur.* etymologiam ei Græcam reddit Varro à verbo *στρέφειν*, quod eſt vertere. Legendum quoque mox exiſtimo, *Scobinam ego lima actutum abraſi.* nam Varro libro 6. de lingua Latina, limam interpretatur, quod nō faceret, niſi eius poeta mentionem feciſſet, quam materiam & inſtrumentum & rem fabrilem dicit. Cæterùm cùm ſcribit Actium dixiſſe perſonas diſtortas, oribus deformes, miriones, de perſonis hiſtrionum monſtroſis & deformibus intelligo, quod & de ſimilibus figmentis ridiculis accipi etiam velim.

Miriones.

CAPVT XIX.

Syntheſis, ſyntheſis ſeptenaria, prela veſtium, pædagogia.

NON dubito, quin hic me virum imi ſubſellij homines dicturi ſint poſt probatiſsimos in omni genere elegantis doctrinæ viros tacere debuiſſe, & eis pedaria aſſentiri ſententia: Id quod ſanè feciſſem, ſi mihi potius mea quàm veterum ſenſa eſſent proferenda. De ſyntheſi quis non & hac & ſuperiori ætate ſcripſit? non tamen aſſentior iis, qui viliorem eſſe veſtem dicunt, quibus oppono Tertullianum in libro de pallio, *vtique ſicut veſtigia cæſtuum viria occupauit:* (ſic enim illic legendum cenſeo) *ita & endromedis colorem aliqua malitia ſyntheſi extruſit.* de Cleomacho loquitur, qui veſtitum Athleticum molli delicatoque cultu mutarat.

Syntheſis

Exiſtimo autem ſyntheſin elegantiorem & lautiorem fuiſſe veſtem, qua populo Romano certis diebus publicè, vt Saturnalibus, vti licebat, cùm Romæ quo quis veſtitu vellet, vti non liceret, togaſque ferre cogerentur. ſic audio Venetos ſenatores certo quodā togæ genere perpetuò vti in publico, domi eoſdem ſericatos eſſe: qua veſte domeſtica ſi foris vterentur, capitis dimicationem ſubituros eſſe, & nobilitatem amiſſuros. eam veſtem ſyntheſin appellabant, quòd cùm ea rarò vterentur, domi compoſitam habebant in arcis aut prelis: Martial. lib. 15. epigr. 9.

De palatinis dominæ quod ſerica prelis.

Prela veſtium.

Eorum eſt prelorum mentio apud Marcellinum, vocatque niſi fallor, preſſoria: ea tamen veſte domeſtica vtebantur, vt cùm conuiuium dabant: Martial. lib. 5. epigr. 120.

Vndecies vna ſurrexti Zoile cœna:
Et mutata tibi ſyntheſis vndecies.

Ibidem,

Frigus enim magnum ſyntheſis vna facit.

Zoilus veſtes oſtentabat, eas in conuiuio ſubinde mutans: quod & lib. 2. epig. 16. Martialis planum facit,

Zoilus ægrotat, faciunt hanc ſtragula febrem:
Si fuerit ſanus, coccina quid facient?

nam morbum ſimulabat, vt veſtem ſtragulam pretioſam oſtenderet. Septenas aut octonas veſtes in ſingulis arcis aut prelis habebāt, quæ ſeptenæ aut octonæ veſtes, ſyntheſes propriè dicebantur: ſed &, vt Scæuola ſcribit, vniuerſa etiam veſtis, quòd, vt opinor, compoſita in veſtiario eſſet. Per tranſlationem ſeptenaria ſyntheſis Sagūti à Martiale dicitur lib. 4. epigr. 126. cùm ſeptem vaſa ſaguntina fictilia intelligat: & à Papinio 4. Siluarum,

Septenaria ſyntheſis.

Aut vnam dare ſyntheſin, quid horres
Alborum calicum atq; caccaborum.

pro aliquot calicibus atque cacabis dixit: & cùm finxit illum horrere ſyntheſeos nomine audito, indicauit ſyntheſin caram pretioſamque fuiſſe. aliud etiam attexam. Quos hodie vernacula voce pagios nuncupamus, qui ferè ingenui & nobiles pueri ſunt in nobilium familia, eos, quod & doctis placere intellexi, nomen habere cenſeo à veterum pædagogiis, vt vulgò exiſtimari video. Nos autem, qui breuitare vocum delectamur, verbum ita imminuimus, vt tamen vetuſtatis notæ appareant: Plinius li. 7. epiſt. *puer in pædagogio miſtus pluribus*

Pædagogia.

dormiebat: *venerunt per fenestram (vt narrat) in tunicis albis,cubantemq́; detunderunt*. eo vocabulo turpius interdum etiam vtebátur, cùm eo cœtum pue rorum,qui in deliciis habebantur,significarét: Tranquillus in Nerone,cap.28.*super ingenuorum pædagogia, & nuptarum concubinatus, Vestali virgini Rubriæ vim intulit*. quo in loco corruptè perperamque scribitur *proagogia*, vt & in superiore Plinij loco pædagium. Plinius lib.33.natural. histor.cap.12. *iam verò pædagogis in transitu virilitatis custodiantur*. significat enim puerorum, qui in deliriis habentur, cùm eorum forma exolescere incipit annis & in virilitatem transire,tamé pulchritudinem custodiri & prorogari ornamentis argenteis. Inscitè autem illic scribitur, *Iam verò à pædagogis*.

CAPVT XX.

Declauare,pinus succinctæ,clauæ.

Cingere. EXponi video in Pandectarum titulo Arborum furtim cęsarum,cingere,delibrare vel deglubere,quod tamen nó est temere credendum: sed Græcorum interpretatio ista est, [illegible] esse *περιελεῖν τὸν φλοιὸν*: Græcis autem hic fidem derogare non est nefas: nec enim crediderim verba Latina præsertim obscuriora eis admodum intellecta fuisse. plus apud me ponderis habet & veterú exemplarium maiestas, in quibus deglabare scribitur, & linguæ proprietas. nam etsi qui detrahit vndique corticem, tanquam cinctura amplecti arborem videtur,tamen cingere potius videtur, qui vndique amputat ramos & clauas, solumque relinquit truncum & stirpem. mouet me Ouidius, Pinus succinctæ. qui pinus succinctas dixit, quod est sursum & altè cinctas,quòd nullis à stirpe ramis ad summum cacumen obsideantur,sed simplici stipite & caudice assurgant substrictæ. Lego igitur Declauare. Clauæ. declauare,quod est clauas amputare. nam clauas & clauulas in hac significatione posuerút: Palladius, *Claua feri commodius est, quæ sit manubrij crassitudine, longitudine cubitali*. Varro libro 1. de re rustic. cap.40. *vt sit de tenero ramo ex vtraq; parte æqualiter præcisum, quas alij clauolas,alij taleas appellant*. Iam nemo nescit, quàm sæpe in veteribus monumentis librorum g pro c, b pro u commutetur. quod cùm animaduerterem, & existimarem potius ramalium & clauarum prætori in mentem,quàm libri venisse, declauare substituere malui, q̃ vel deglubere vel delibrare.

CAPVT XXI.

Mala mansio,robur,codex,numellæ.

Mala mansio. AMbigi video quæ sit apud Iurisconsultú mala mansio, quæ quidem exprimi ad verbum Græcè possit *κακὴ καταμονή*.ego eo nomine suspicer,sed suspicor tantùm, arcas in quas coniiciebantur serui, de quibus quæstio erat habenda,sed & alij malefici interdum: Cicero pro Milone, *subitò accepti in quæstionem,tamen separantur à ceteris, & in arcas coniiciuntur, ne quis cum his colloqui possit*. Arcæ autem illę olim robusteæ erant: vnde & robur prisci appellabant: Festus libro 16. Robur,inquit,*in carcere dicitur locus is, quo* Robur. *præcipitatur maleficorú genus, quòd ante robusteis arcis includebatur: quem locú etiam robustum carcerem Plautus in Curgulione vocauit*. Ex illis etiam arcis fontes interdum præcipitabátur & interficiebantur: Val.Maximus lib.6.cap.3. *quum etiam familiares eorum, ne quis Reipubl.inimicis amicus esse vellet, de robore præcipitati sunt*. nisi quis de alto stipite intelligat. Apuleius roboris meminit in apologia secunda scribés, *ô subtilitas digna carcere et robore*. erat & *πεντεσύριγγον ξύλον*,'robur vel codex,vel cippus, cui manus & pedes inserebantur, caputque. Codicem à robore diuersum esse cen- Codex. seo,cùm sit ligneus stipes,quem alligati serui, qui deliquerant,trahebant,cuique insidebant vincti, qui hodie apud nos appendi solet simiis: Propert.lib.4.eleg.7.

Codicis immundi vincula sentit anus.

Iuuenalis satyra 2.

Horrida quale facit residens in codice pellex.

significat à matrefamiliás seruam pellicem male tractari, & in vinculis habitam lanificio perpetuo fatigari: quanquam non deest,qui,*in codice resident*,interpretetur,vt Lacedæmonios in robore accumbere Cicero dicit, pro in robusta quernáve sede. vidi qui codicem in priuatis ædibus aduersus improbos & nequam seruos id esse diceret, quod in carcere publico robur: quas omnes sententias etiam volui referre,vt inter eas lectores iudicent. In vinculis etiam numerati solitá numellam scimus,quam Numella. putamus vinculum fuisse ligneú, quo collum infertum comprehenderetur. nomen habere videtur inde,quòd qui eo vinculo constricti erant, nuere demisso; capite esse cogebantur: quale Græcis viriculi genus *κύφων* fuisse videtur.numellam enim,quasi nuellam,abundante litera m intelligo à nuo,vt luellam à luo. Ea qualis esset satis ex Columellæ verbis perspicietur, qui lib.6. cap.19. ita scribit, *vbi possunt etiam numellæ fabricari, vt inserto capite descendentibus per foramina regulis ceruix teneatur*. Sed vt eò, vnde primùm profectus sum,reuertar, arcas illas robustas existimo ioculari vulgi vocabulo malas mansiones esse dictitatas, sumpta translatione à mansionibus, in quibus viatores consistere solent, aut milites aut magistratuum comitatus.

CAPVT XXII.

Luere,Cluacina,myrtus hexastica,lutea.

LVere inter cætera purgare est: vnde & mater Lua dea erat quæ luebat,id est, purgabat, cui interdum ad lustrandam hostium cædem arma & spolia incendebát. Sed & vt Luacina, Venus à purgatione dicta est Cluacina, quasi colluacina. cluere enim veteribus tanquam

quam colluere & purgare erat: Plinius libro 15. capite 29. *depositis armis purgatos in eo loco, qui nunc signa Veneris Cluacinæ habet. cluere enim antiqui purgare dicebant.* Tertullianus tamen à cloaca Cloacinam dictam cauillatur & Arnobius libro 2. & 8. sic Murtia Venus tanquam Murtea dicebatur: sed & Murcia murcidorū & ignauorum dea erat. Sed quoniam in mentionem Plinij incidimus, eum ipsum si possumus, etiam in sua myrto velut verbenis quibusdam purgemus. scribit libro 11. capite 29. myrtum esse quandam nostratem patulo folio, Tarentinam minuto, exoticam densissimo senis foliorum versibus. quis hîc non videt asse legendum hexasticam, non exoticam, à sex ver[Myrtus hexasticus.]sibus foliorum, interprete ipso Plinio, & archiuis antiquis approbantibus? nam exoticam malè legi apparet eo, quòd Tarentina etiam exotica est, cùm ipsa nostras non sit. Addit eodem loco, *quin & virgei annuli expertes ferri inguinum tumori medentur*. in antiquis sanctuariis reperio, *quin & virgæ iaculi*, fortasse quòd è myrto iacula interdum fiebant, quorum hastile virgam vocat: virgę autem illæ, quę nondum spiculatę ferro fuerant, tumentibus mederi censebantur inguinibus. Æneid. 3.

——crebris hastilibus horrida myrtus,

à Marone dicitur: &,

——iaculis increuit acutis.

de eadem myrtea silua per translationem vtrunque dicitur: vt & virgæ iaculi dici possint tam grandes, vt ferro pro iaculis asperari possint. & 7. Æneid.

Et pastoralem præfixa cuspide myrtum.

annuli tamen virgei perplacent. Altercantur eruditi sit'ne in Cæsare libro 5. de bello Gall. [Lutea.] de Britannia loquente, luteo an glasto legendum? vtrumuis sine vllo sensus & latinitatis dispendio legeris. Apuleius enim Isatin ab Italia luteam aut glastum vocari dicit. Ita cùm vtrunq; vocabulum Latinum sit, fraudi non debet esse hoc vel illud Cæsari intexere, disceptatore & arbitro velut à prætore dato Apuleio: quanquam satius omnino sit vetera sequi exemplaria, in quibus vitrum scribitur.

CAPVT XXIII.

Vitrea bilis, nacta, detonsa iuuentus, & quædam in Persio Sat. 3. explicata.

[Vitrea bilis.] NON est oscitanter prætereundum, curà Persio vitrea bilis dicatur tertia Satyra, cùm scribit,

——turgescit vitrea bilis, Finditur.

ea est bilis splendida & clara, id est, quæ se clarissimè è splendore prodit, quæ & splendida bilis à Flacco libro 2. satyra 3. dicitur: quidam tamen putant, quæ statim euanescit & frangitur, etsi emicat & splendet, vt in versu illo Publiano,

Fortuna vitrea est, cùm splendet, frangitur.

verùm, vt exposui, eodem modo Græci ὑαλώδη clarum & pellucens appellant. scio & apud medicos esse pituitam vitream, quam quis hîc bilem vocari à poeta suspicaretur: sed id nimis longè repetitum esset. non sunt tam ex alto ducendi sensus, de quibus poeta nihil cogitarit. Liber autem mox sumitur, vnde aliquid describatur in charta. bicolor membrana chartæ est inuolucrum & tegumentum, & manuale exemplar. in charta autem scribebatur à discipulo. hoc ego obiter monui, vt Persij sententia pateret magis, quæ hîc obscurior occurrit.

——An deceat pulmones rumpere ventis:

sententiam hanc habet, Téne adeò tumidum inflatumque & superbi animi esse oportet, vel quòd longa serie sis nobilis, vel patricia sis ortus familia, vel senatoria, vel quòd ex equestri sis ordine, & in traductione trabeatus spectantem salutes censorem? tuorum equorum faleris & ornamentis populum fallito, mihi nihil impones.

Non pudet in morem discincti viuere nacca. [Nacta]

in antiquis libris nactę scribitur, nec ab ratione. nam fullones, qui nactæ vocantur, vestimenta pedibus calcata saltu suo fullonio premunt, & densant: sed & vestis à fullone dum cogitur, consiliari dicitur. id enim νάσσειν Græcè, & ναστὰ vocantur coactilia. nacta igitur velut ναστὴρ erit. eodem verbo coactiliarius & pileatius accipi etiam poterit. quòd si à νάσσω, vt apud Festum est, deducitur, vnico c scribi debet: sed cùm ea litera duplicata reperiatur, suspicio est posteriorem esse t: nec officiet veriloquium, cùm etiam notatio νάκτης à νάσσειν accersi possit. vox hæc integra hodie est in Apuleio Asini aurei lib. 9. *maritus foris apud nactā proximum cœnitabat.* In secunda quoq; apologia, *quid illi existiment nactæ, non putabo*, legendum censeo, non nacti, vt editur: non desunt tamen, qui nauci legant. in Horatio quoque libro 1. satyra 6. scribendum,

Non quo fraudatus immundus nacta lucernis.

sed sordidus, inquit Persius, & nequam fullo, qui non est nauci, ignorantia & inscitia peccat: tu prudens sciensq́ne virtutem deseris, quæ tetterrima est animi labes & ægritudo: ac nolim alia ratione ab Ioue importuni & scelerati tyranni puniantur: tantùm videant virtutem, & ea intabescant relicta. equidem, inquit, ipse à studiis aliquādo abhorrui, sed pueritiæ inscitia & lasciuia ætatis ludo deditæ delinquebam: tu neq; inscitiam excusare potes, cùm philosophiam didiceris: nec pueritiam prætendere, qui tantus es natu.

Grandia si nollem morituri.

hoc genus exercitationis est, quod apud Rhetores ethopœia dicitur.

——insomnis, inquit, quibus indetonsa iuuētus. [Detonsa iuuentus.]

scribendum est, *quibus & detonsa iuuentus.* erant enim Stoici tonsi ad cutem. itaq; Stoicus ἐν χρῷ κουρίας à Luciano per irrisionem dicitur: & de illis à Iuuenale scribitur, saty. 2. —*Atq; supercilio breuior coma.* Ait Persius, *& in quo dirigis arcum.*

quis

quis non videt additamēto literę *quod* legendum ratione sermonis id exigente, & assentientibus libris veteribus?

—& metæ quam mollis flexus & vnde.

in circo ad metam, qua inflectebatur curriculum. flexus dicebatur: à Græcis καμπτήρ, vt & in stadio: & ipsa quoque flexio & lustratio metæ flexus dicebatur. in lustranda autem curru meta, in ipsoque flexu maxima aurigandi industria erat, maximumq; periculum imperitiæ. ac certus erat locus vnde cursum flectere oportebat, qui secus fecerat, rotam plerunq; frangebat metæ impactam. cùm autem curriculum vitæ humanæ simile sit curriculo circensi, per flexum metæ artem intelligit vitæ regendæ atq; moderandæ. Mox dicit Persius hircosos centuriones non adeò istam audire philosophiam, quæ vitæ præcepta tradit, vt eam vltrò derideant. deinceps Persius, vt & initio Satyræ, in potores inuehitur, quos plerunque dicit intemperantia immaturam sibi accelerare mortem. non est autem dubium quin, *faucibus exuperat*, legendum sit, non exuberat, lege versus id cogente. &,

Persius emēdatur.

—crassisq; lutatus amomis.

In portam autem, est versus portam. nam extra vrbem in pedes efferebantur, vrebātur, & sepeliebantur. Vbi de intemperantia vini locutus est, quæ lethales plerunque gignit corporis morbos, ad morbos animi transitionem facit, atque inspicere nos ait & explorare diligenter debere, num in animo nostro aliquis resideat morbus, & venas veluti tangere debere nostras. alter id ceu de febri corporis accipiens, sibi nec pectus calere, nec extrema frigere, seq; sanum esse refert. contrà reddit, an cũ amore pecuniæ feruęs, aut amore puellæ formosæ captus es, cor & venæ tuæ rectè saliunt, & micant? id est, an sanus es? immo verò à vitio animi morboque laboras. itaque, *cor tibi rite salit*, per interrogationem legi debere censeo. es etiam, inquit, cuppes & liguritor: ac si tibi plebeię ac paribiles apponantur epulæ, fauces tuæ vlcerosæ sunt: timidus pręterea & pauidus es adeò, vt tibi inhorrescant stantes capilli: & per iram de potestate insanus exis, qui quidem sunt animi certissimi morbi.

CAPVT XXIIII.

Alij, parasiti scorta vocabantur, catenæ singulariæ, ballistæ centenariæ & talentariæ.

ARgumentum fabulę M. Actij Plauti, quā Captiuos inscripsit, bellum continet inter Ætolos & Aulidas: sed qui (malùm) sunt isti Aulidæ? est Aulia vrbs Bœotiæ coniuratione Græcorũ in Troianos nobilis: sed eius municipes Aulidenses dicuntur: nec vnquam tantum ea vrbs potuit, vt bello Ætolos lacessere auderet. in argumento autem Comœdiarum res esse oportet, si non veras, at certè verisimiles. Ego & fide librorũ veterum, & auctoritate rerum adductus, legendum censeo, Alij. sic enim populos Elienses vel Eleos vocat. quos gessisse bellum cum Ætolis ex Polybio cognoscimus. Itaque in argumento,

Alij.

Pater captiuos commercatur Alios,

id est, Eleos mercat. Eodē modo in Prologo,

Cœpit captiuos commercari hic Alios.

& paulò pòst,

Summoq; genere captum esse equitem Alium,

aut, vt in quodam libro legi Aleum, id est, Eleum. sic Alis est Elis, vt in illo versu,

Medicus Menarchus emit ibidem in Alide.

Alidæ in eodem argumento sunt Elei, *quia bellum Aetolis dixi cum Alidis.* nisi quis *Alijs* legat. In ea Comœdia iocatur parasitus se scortum dici à scurris & hominibus vrbanis, cuius rei ea est causa quā reddidit, quia in conuiuiis cùm more Græco solerent talis sortiri vices bibendi, talos mittentes scorta inuocabāt sua suásque amicas, fausti ominis causa: ab illa inuocatione parasiti scorta appellari cœpêre, vt scurratur: sed aliorsum, quia inuocati, id est, non vocati venire in conuiuium solebāt, cùm essent pattinarum affectatores. Itaque apud Plautum in Truculento, Sce. Mirum videtur. cùm dixisset Truculentus adolescens,

Parasitus scortum.

Vel amare possum, vel etiam scortum ducere:

respondet Astaphium,

Lepidè meccastor nuntias: sed dic mihi,
Ain' parasitum te posse ducere?

qui versus satis indicat parasitos scorta vocatos fuisse. Quæ sunt catenæ singulariæ in eadem fabula, Sc. Aduorte animũ. nempe quæ sunt singularum librarum. sic ballistæ centenariæ, quæ saxa centum pondo iaciebant: talentariæ, quę talēti pondo: Lucil. apud Noni.

Catenæ singulariæ.

Ballistæ centenariæ, talentariæ.

Quid sic ballistas iactas centenarias?

Sisenna ibidem, *ballistas quatuor talentarias.* In eadem fabula mox legendum est, *auis feræ consimilis est.* auis enim fera è cauea libēter euolat, neque postea redit. Hæc ex ea fabula strictim attingere visum est, si cui fortè probari possunt, in quam fortasse plura aliquando annotabimus: sed hæc in præsentia satis esse confidimus, cùm iustam operam commentarij non suscipiamus, sed tantum hinc & inde aliquid leuiter delibemus.

CAPVT XXV.

Lenis, bardaicus. saccare, Martialis explicatur.

EXtat Martialis epigramma luculentum & egregium lib. 1. ad Licianum, vt editiones loquuntur, vt libri suggerunt antiquæ fidei, quibus plurimum credo, meisque in tribunalibus ferè eorum testimonio res multæ secantur & lites decidũtur, ad Licinianum: in quo multa reperio partim corrupta partim aliter edita, q̃ scripta: in quib. & illud initio statim, *Videbis altam Liciniane Bilbilin,* inuenio & agnosco, cùm edatur semper Liciane, syllaba, vt ne quid aliud dicam, velut in eculeo distensa. Rursum pro, *sterilemq; canum niuibus,*

nubibus, effractis sacrã Vadaueronem montibus, in pergameois exaratum inueni,

Senemq; Catum niuibus,

vt Catus nomen montis sit canicie nimium albicantis & senis, audacia & lasciuia poetis vsitata & frequenti: magis tamẽ mihi placet,

Senemq; canum niuibus,

vt Vadauero intelligatur.

Et delicati dulce boleti nemus,

vbi hodie semper Bottodi excuditur, cùm literatè sciteque scriptum reperiam, ignauiæ fuisset omissioris & supinioris nimiumq; delicatæ parcere operæ, & annotare nolle.

Boleti nemus.

Mihi quidem nemus significare videtur quoddam, vbi delicati expetitique hominibus Romanis boleti nascebantur ad instruenda mensarum fercula: verius tamen sit siue boleti siue Bottodi legas, proprium nomen loci, non communem appellationem cibi esse. Bottodi etiam lib. 12. mentio est. Scribit Martialis,

Tepida natabis lenr congedi vada.

vbi legendum censebam,

Tepida natabis luce congedi vada.

non enim diebus frigidis, sed calidis natatione vtendum. mouebat coniecturam antiquus liber, in quo scribitur, *Tepida natabis linr*, quod quidẽ interpretabar luce. Verùm Iurisconsultorum flos Cuiacius aduertit me, vt propius

Lenis.

scripturam veterẽ ruminarẽ, & *line* legerem, oliumque significari crederem. idem nomen in Nonio extat, sed per secundam scripturam vocalem, à quo & hoc è Laberio affertur, *Cum prouincias despoliauit, columnas monolithas, labella lenes.* ita fit vt editiones culpandæ non sint, quę lene ostentãt. Sed & vbi edititij libri exhibẽt,

Voberta prendenti feras:

in manualibus patet,

Voberca prandenti feras.

nec illepido sensu, vt dicat, tantã ibi copiam venationis esse, vt propè à prandentibus iaculo feræ in viuariis configantur ad cœnationem accedentes. Etiam pro,

Auidam rigens Dircẽna placabit sitim, repetio,

Auidam recens Dercelias

Recens autem eleganter erit rigens, frigens, quo significatu dicit Trallianus recentatum vinum à Latinis dici, quod nos Gallicè frigeras vel frigeratum appellamus, vt & frigerãs Aganippe dicitur à Catullo in Epithalamio, inquit Martialis,

Mactabis & vernos apros.

vbi lego vernas apros, id est, indigenas natosque in tuis viuariis. sed & in epigrammate nõ longè distante monebo legendum esse.

Sic interpositus vitio contaminat vncto,

aliquãto melius, vt mihi videtur, quàm quomodo per exemplaria proseminatum est. In epigrammate quoque, vt suspicor, in Tongilium libro 2. quantò venustius est *Creuba saccentur*: quàm vt publicatum est, siccentur? nam

Saccare.

sacco transmissa vina liquari solebant vt biberentur. In alio epigr. lib. 4.

Bardaicus.

Lassi bardaici os quod euocati,

non vt vulgò bardiaci scribo. sic & in Iuuenale saty. 16. lego, *Bardaicus iudex datur*, id est, militaris, Gallicus. nam bardi apud Gallos sunt cantores, & bardæa vel bardala alauda, vnde & Alaudarum legionariorum nomẽ. Bardaicus igitur est Gallicus, & militaris, barbarúsque. est qui à Bardæis Illyrici populis deducas, qui & Vardæi vocantur.

CAPVT XXVI.

Coclites, pici, septem stellæ, reciproca, Thelis, peruulgare, Varro emendatur.

GEstit animus in Varrone lib. 6. de lingua Latina, vbi scribitur, *hoc factitatum Aristoteles scribit in libro qui inscribitur nomina barbarica*, scribere cõtra librorũ testationem omnium, quod amentiæ fortasse videbitur multis nimium effrænatæ, veruntamen, vt dixi, gestit animus scribere, *νόμιμα βαρβαρικά*. nã vt opinor, Aristoteles de legibus & institutis barbarorum scripserat, non de eorum lingua: & Varronis verba nescio quid tale demonstrant. At quod ex Ennio affertur, *decem coclites, quos montibus scimus ripheis fodere*: de Arimaspis intelligo vnoculis, qui Ripheos montes incolebant, & auraria metalla fodiebant, quæ rumor erat à gryphis custodiri, quos Latini picos appellant. Ergo cùm in Aulularia scribitur, Scen. Pici diuitiis.

Pici diuitijs, qui aureos montes colunt: Pici.

gryphi intelligendi sunt, de quibus ita Mela libro 2. scribit, *gryphi sæuum & pertinax genus ferarum, aurum terra penitus egestum, mirè amãt, mirèq; custodiunt, & sunt infesti attingentibus.* Quocirca cùm in Curgulione scribitur, Sc. Beatus videor.

De Coclitum prosapia te esse arbitror. Coclites.

non de Romanorum Coclitum familia, sed Arimaspis dictum intelligo, qui erãt, vt historici scripserunt, etsi, vt existimo, falsò, vnoculi. Lego mox, in Varrone, *Quod est apud C. Actiũ, Nocte intempesta nostram deuenit domũ.* locus enim est sumptus è Bruto Actij. Versus porro, qui de intempesta nocte anapæstici proferuntur, à duabus personis dicuntur: vna interrogat, *Quid noctis videtur?* altera respondet, *In altisono cœli clypeo temo superat stellas sublimis, agens etiam atq; etiam noctis iter.* Atque hos versus, vt scripsi, ita legendos arbitror, modulo nobis fauente, editiones condemnante. Scribo mox, *ad tempus designandum*. Septẽtriones autem ait à Latinis vocari septem stellas, sic à Cicerone appellantur, 1. Tusc. ita scribente, *Quarum altera, quam nos incolimus, sub axe posita ad septẽ stellas.* Lego autem in Varrone, *nostri eas septem stellas, boues & temonem, & prope eas axem.* mox ostendit triones

Septem stellæ.

esse boues, quasi terriones sed & detritum esse censet: ex quo legendum arbitror, *vnde triones vt dicerent, & detritum.* Lego paulo pòst, *ad postremum perueneris. Et, redito huc conticinio. Reciproca tendens neruo equino concita tela*, quod ait, ita accipiendũ auguror, cũ arcus tenditur, sagitta ad nos versus trahitur, quæ mox dũ mittitur, in

in eam partem, vnde trahebatur, redit, idque est quòd reciprocum appellat.

Reciprocum.

Cæterùm vbi Varro in Terent. Adelph. act. 1. sc. 2. legit, *scortatur, potat*, omnes vno consensu & coniuratione editiones hodie, *obsonat* exhibent. At in Plautino versu lego,

Si vnum epityrũ esuriens apud illum insane edam.

quam scripturam, vt nihil aliud dicam, certè versus ipse flagitat, qui alioqui conturbatior erit. Non longè, *flexanima tanquam lymphata*, è libro 1. Cic. de Diuinatione, emendandum est.

Thelis

Mox etiam scribo, *ea Thelis illi mater*. nam quæ Thetis à Græcis appellatur, eam Ennius Thelin vocabat. Varro de re rustica lib. 3. cap. 9. *nec continuo his quas melicas appellant falso, quòd antiqui vt Thetin, Thelin dicebant, sic medicam melicam vocabant.* Mox interpretatur Varro quod Pacuuius dixerat, *vt Bacchi sacris commota.* nam Baccha in Cicerone pro Bacchi malè legitur. In versu poetæ, quem Varro profert, littus peruulgãs, est littus pererrans, obiens, lustrans, vt apud Lucretium,

Peruulgare.

Multiplexq; loci spatium transcurrere eodem
Tempore, quo cœli peruulgant fulgura cælum.

Quid si legamus? *rite perfectis sacris, rectè vult accipi*: nos tñ aliis id iudicandum relinquimus.

CAPVT XVII.

Alij menses, communis amicus, fistula siluestris, colare amnes.

LVculentum sanè poema est Manilij, etsi eius argumentum & materia inanis est, & in eo artificio consumitur, quod mendax falsumque quotidie experimur, & vt non experiamur, ex ipsis tamen artis primordiis intelligenti doctoque facilè vanitas patere possit, cùm omnia ad libidinẽ fingantur ponanturque pro suo tanquam iure. sed de eius artis vanitate aliàs fortasse differemus: nunc ad partes vocemus loca quædam libri 5. eaq; excutiamus. Capite 1. victor ponti pereleganter ab eo vocatur aries, quòd mare tranauerit, superaueritque. *Vir gregis,* inquit, *& ponti victor.*

Ponti victor.

Alios menses appellat aliam cœli temperiem & constitutionem. nam locis calidis & frigidis non iidem videntur esse menses, sed diuersi. inquit enim,

Alij menses.

—totumq; volet tranare profundum
Classibus, atq; alios menses, aliumq; videre
Phasin.

Communis amicus.

Communem vocat amicum sanè perquàm suauiter eum hominem, qui solet obire multa ciuium potentium limina, quotidianoque officio eos salutare. sed cùm poema illud nobile passim erroribus flagitiosis contaminatum sit, opẽ ei ferre hoc certè loco conabor. sic enim in eo legendum est,

Indelassato properantia corda vigore,
Instar erit populi, totaq; habitabit in vrbe,
Limina peruolitans, vnumq; per omnia verbum
Manè salutandi portans communis amicus.

hodie nullo, vt mihi quidẽ videt̃, sensu legit̃,

Inde relaxato properantis corde videre. &
—totoq; habitabit in orbe.

Fingit autem non illepidè nec inscitè alatam esse noctem, cùm ait,

Ementita diem nigras nox contrahit alas.

At Tibullus lib. 2. eleg. 1. eam imponit currui, vehiq; dicit sequente stellarum choro,

—iam nox iungit equos, currumq; sequuntur
Matris lasciuo sidera fulua choro.

Pastoritia fistula, quæ & rustica & siluestris est, coagmentatis cera multis constabat cicutis: eam significat Manilius, cùm ait,

Pastoremq; suum generant, cui fistula collo
Hæreat, & voces alterna per oscula ducat.

nàm quot cicutæ erant, totidem erant oscula & vocum discrimina. fistulam siluestrem vocat Firmicus Manilij verba æmulans & tanquam explanans: *Nascuntur,* inquit, *hoc sidere omnium pastores, sed qui siluestri fistula modulantes, rustici carminis dulcissimos modos edant.*

Fistula siluestris.

Iugulas appellare videtur stellas, quæ sunt in humeris & ceruice Orionis: quanquam propriè Varro iugulam dicit esse in Orione, qua iugulus est: totus tamen sic vocatur Orion: Manilius,

Iugulæ.

Nunc cancro vicina canam, cui parte sinistra
Consurgunt iugulæ.

In Firmico puto vitiosè scribi, *In prima parte cancri oriuntur aselli.* Sidus autem Orionis, vt illius artis vanitas tradit, venatores facit. Ita scribendum puto in Manilio,

—quibus aspirantibus ortum
Te Meleagre canunt flammis latitantibus vstum.

Venustè porrò eos, qui in amnibus piscantur, retiaque tendunt piscibus, ait colare retibus amnes, quòd per raras retium maculas & plagas, tanquam colatus fluuius transmittatur, & transfluat: nouitiæ tamen editiones exhibent *celare*: ego *colare* tueor:

Et colare vagos inductis retibus amnes.

Colare amnes.

cola etiam in instrumẽto sunt piscatorio: Ausonius epistola 21.

Et iacula, & fundas, & vilica nomina lini,
Colaq;, & insutos terrenis vermibus hamos.

Sed & quædam breuiter emendabo. Libro 5. *Ille cito motu,* non vt editur, *monitus.* &, *—morbum virtutis nomine velant,* nõ, vt editur, *vitant.* &, *—tortosq; in flexum ponere crines.* &, *Pontibus impositis,* non *motibus.* Rursus,

Manilius emendatur.

Et leget in longo per cursus præmia circo.

&, *Andromedeq; vocat genitor.* non *Andromedamq; necat.* &, *hic alius finisset opus,* non *sic.* Rursus, *& bisferus cetus.* Rursum,

Et quid de bis sex signis pars quæq; reducat.

Lego etiam,

Engonasi ingenicli vixeni sub origine constat.

hodie *Et coma signicula* vocibus inanibus excuditur. Lego etiam,

Hauriet & mistris, sed frugibus ipse fruetur.

Succus nemorum suauissimè ab eo sanguis viridis appellatur,

Sanguis viridis.

Et viridis nemori sanguis decedit.

Sed enim multò plures in eius poetæ versibus

errores

errores hærent, quàm vt à me posiit tam leui opera curari: quanquam interim etiam vereor, ne quid in eo vlcerem.

CAPVT XXVIII.

Sigillaria, Ausonius emendatus, runcina, liquor, cestus Iunonis.

INFERIAS ab inferendo dictas constare potest ex Arnobio, qui lib. 6. ita scribit, *Non denique vinum liquens paterarum effusionibus inferamus.* & Marone 3. Æn.

Inferimus tepido spumantia cymbia lacte.

Mineruiū. Sed ex eodem Arnobij libro quædam obseruabimus. Mineruium appellat Mineruæ templum, vt & Dianium Dianæ templum etiam est: *In nono historiarum Antiochus memorat Athenis in Mineruio Cecropem esse mandatum terræ.* Sigillaria pro signis vsurpat & sigillis: *Quinimo deos*

Sigillaria. *esse sigillaria ipsa censetis.* Erat & hoc nomine locus Romæ vbi libri resque aliæ promercales venibant & auctiones fiebant. Ausonius edyl. 16. *pro quo si per sigillaria in auctione veniret, neque Afranius Nauci daret, nec Stichum suum Plautus offerret.* Sed & quia in Ausonium incidi, nō omittam monere, locum esse elegantissimum & facetissimum in eo deprauatum, quem Ludouicus Rusardus Iurisconsultus, vir ingenij magni & iudicij egregiè emendauit. cùm enim edyl. 14. hodie legatur, *super mensam meam facta est mutatio, non illa de ludibrij conuiuio, vt Græco more biberetur, sed illa de Flacci ecloga*: corrigit ex oratione in Verrem, *de Rubrij conuiuio*: quæ quidem emendatio ita vera certaque est, vt si

Runcina. quis aliter sentiat, nihil sentiat. Runcina apud eundem Arnobium videtur esse instrumentum ad læuiganda & polienda ligna: vocatur à Græcis ῥυκάνη, vt in epigrammate, καὶ [illegible] ῥυκάναν τ' [illegible]. verba proferam Arnobij, *Dolata, effossa, terebrarum excauata vertigine, runcinarum læuigata deplanis.* Quod in Horatio libro primo od. 35. explicaui seuerum vncum & liquidum plumbum de pœnis intelligendum non esse, sed de rerum coagmentis & vinculis, confirmatur auctoritate Arnobij, verba ipsa Horatij vsurpantis, & eius sententiam explicantis, *Quid miserius his esse aut quid infelicius poterit, quàm si eos in basibus ita vnci retinent & plumbeæ vinctiones?* Est autem attendendum

Liquor. eum liquorem non pro humore, latice, aqua posuisse, sed pro mollitudine quadam & teneritate: *Liber*, inquit, *membris eum mollibus, & liquoris fæminei dissolutissimus laxitate.* sic & Martialis lib. 6. epig. 13. locutus est, vt in antiquis duobus repeti exemplaribus, sed huius significationis & notionis insolentes emendatores in eo *decor* scripserunt:

Et placido fulget viuus in ore liquor:

de statoa Iuliæ loquitur. Quam porrò fabulam de Pygmalione signum eburnum perditè amante scribit Ouidius Metamorpho. lib. 10. eam è Philostephano veram historiam esse commemorat Arnobius, qui Pygmalionem ait Veneris Cypriæ simulachrum impotentissimè amasse, & in suo cubili sæpenumero collocasse. Cestus non tantum Veneri, sed etiam Iunoni tribuebatur, vt ad amorem Iupiter inuitaretur alliceretur'q; sic enim Arnobius, *Iunonius ille cestus.* & Martialis, — Cestus Iunonis.

A te Iuno petat ceston & ipsa Venus.

Caliendrum. Caliendrum, nisi mentitur editio, in eo est pallium, quod antè recinium vocarat. nam de Ioue dixerat, *Recmiatus tuptter atque barbatus, dextera fomitem sustinēs pardolatū in fulminis morem.* & non ita longè ea quæ antè posuerat recolligēs ait, *caliendra, fomites, talaria.*

CAPVT XXIX.

Quædam lib. 16. ad Atticum emendata,

HISCE diebus primum mihi videre licuit exemplaria duo manu scripta epistolarum ad Atticum, vnum summo beneficio Memmij viri clarissimi & literarum patroni, alterum Lambini viri in literis primarij & familiam, vt ita dicam, gregemque ducentis. Igitur lib. 16. quædam animaduerti, quæ & hic adscripsi: vt epist. 1. *Postridie ieni ad Brutum in Nesidem hæc scripsi.* quod quidem hodie aliter excudi scio. hoc quoque reperi, *Redeo ad meum igitur* ἔτι ἐν ὤμοις: hodie ἐνδώμοις celebratur: & ego ex eo coniecturam secutus & vestigia, ἐνώμοις aliquando faciendum interpolandum'q; credidi, neque coniecturæ piget: attamen illud ἔτι ἐν ὤμοις, *adhuc sinamus* significabit, non malo abhorrentique sensu. Reperio etiam, *quam à Bruto Iulijs.* cùm autem in antiquis libris scribatur, *Ouius enim recessi multa quæ vellem: in his ne hoc quidem malum, in mandatis abunde HS LXX. satis esse*: vnius elementi appositione lego, *Ouius enim recessi: is multa quæ vellem*: vt dicat eum è Græcia paulò antè à filio venisse, & multa de filio narrare quæ velit. Epist. 2. illud elegantissimè scribitur in optimis libris, vbi omnes & emendatores & interpretes vt in lutosa voragine hæsêre, *sed quoniam sursilla extrudimur*: quod loquendi genus antè obseruauimus. Dionysius Lambinus vir intelligentissimus & dilectissimus, sic etiam emendandum mihi facilè persuaserat. Reperi etiam, *sed vocentur ecloga rij, quos Salutius bonos auditores nactus: in conuiuio duntaxat legāt.* scio aliter edi, & quidem bono etiam sensu: sed nunquam fraudi fuit in lucem reuocare sepultam antiquitatem. aliquando etiam, *sed vocentur eclogarij*, legendum putaui. Illud verò epist. 3. supplemento vnius litteræ elegantissimū erit, *Quod verò scribis te magis delectari O Tite, si quid ego: ages mihi scribendi alacritatem.* hic *ages* legendum intelliget, qui quid velit perspiciet. *Lege arcano conuiuis tuis* lego. auctore Charisio, qui & hic arcanò aduerbiū esse obseruat, cùm esse loci nomen multi putent. Ac vbi eodem libro scribitur, *eiq; coipso die quo oppidum Borram cepisset*: vix abstinere manus

nocentes possum ab iniuria. etenim cùm vrbem huius nominis in Hispania nullam reperiam, traiecta literula Eboram libentissimè legerim, quæ vrbs est Lusitaniæ: sed tamē istud à me potius addubitatum, quàm decretum velim omnes existiment. At quod sequitur non longè, affirmare propè mihi liquet ita legendum esse, *O dies in auspicijs lepidè descriptos, & aptè ad consilium reditus nostri.* nam etsi *lepidi* in exemplaribus omnibus reperimus, tamen orationis consequentia *lepidè* postulat, cùm *aptè* mox sequatur. Quod subijciam testor in antiquis libris me inuenisse nullo apice mutato, *Quid fugientem? periculúmne? at id nunc quidem, nisi fallor, nullum est.* Sed & illud epist. 4. *Nam si à Phædro nostro esset, expedita excusatio esset.* Iterum, *Si cui quid debetur.* Rursum, *nisi vt præsens me ipse defenderem.* Rursum epist. 5. *ἀπορῶ* *habet is locus fugæ an Romam?* &, *ast ægrè me tenui. Itaque perstringam sine vlla contumelia Siccæ aut Septimiæ.* Cæterùm vallum Lucillianum epist. 6. carmen satyricum intelligo, quo ceu vallo & fuste homines verberabat Lucillius: veteribus tamen in exemplaribus, *sine vallo Lucilliano* scriptum patet. Lego epist. 8. *ex quo αὐτὰ ipsa posuisti. ante* quidem in libris omnibus extat, sed cùm *ipsa* scribatur, & *florentia* mox sequatur, *αὐτὰ* legendum esse suspicatus sum. Illud quoque sic scribo, *Attamen est ista loco bella, vt mihi videtur, ἀγυιά, quòd cum percontor, ciues in acie? illud etiam malo indignius esse hunc viuere, quàm quid indignius esse hunc viuere, quàm quid indignius.* Et isto loco, vbi in editionibus *percontra* scribitur in veteribus libris, ego ex eo *percontor* feci non inscitè, vt existimo. fortasse etiam scribendum, *neq; Torquati negotio lusum iturum puto*: quanquam hîc audacior paulò sum. reperio etiam negotium: Torquati videlicet negotium erat ludere.

CAPVT XXX.

Min apud Ausonium quid, Tau, & quædam emendata.

LVDOVICVS Rursardus summorũ huius ætatis iurisconsultorum gloriam vel superat vel æquat: idemque non tantum ius & æquitatem curat, verumetiam dicendi elegantiam & orationis ornatum in amoenitatibus & delicijs habet, & quantum ei superest subsecivi temporis, libenter in legendis & emendandis optimis scriptoribus ponit atque consumit. Is nuper certiorem me fecit in monosyllabis Ausonij versum desiderari vnũ, quem se reperisse in antiquissimo ait, cæcisque & lippientibus literis vix legendo libro:

Estne peregrini vox nominis an latij SIL?

Min. *Et quod germano mixtum malè lethiferum MIN?*

quem versum de minio intelligo, lethali pharmaco & homines necante, quod in argentarijs metallis reperitur. versus autem isti titulum habent Grammaticomastix, eorumque primus est, *In logodædalia.* Legendum autem fere crediderim,

Friuola condemnas? nequam quoque cum precio est merx.

hac distinctione in expedito & facili sensus erit, quem assequi arduum antè videbatur. Lego etiam, *replet te lætificum gau*, id est gaudiũ. Dictio quoq; tenebras ex his versib. discutiet,

Dic quid significent catalecta Maronis? in his al
Celtarum posuit, sequitur non lucidius Tau. Tau.

cùm ætate Ausonij al & Tau in Maronis catalectis vix intelligerentur, hodie curiosi nimiũ fortasse censeatur, quid illa valeant exquirere. Ego al, vt Germanorum lingua, ferè crediderim Celtarum sermone totum significasse: Tau autem crucem. hodie quoque Tau gallicum in Maronis catalectis legimus. Literarum nomina declinat Ausonius. nam & betam dicit, & iotam,

Dimidium betæ monosyllabon italicum b.

Iterum, *Non formam aut vocem deltæ gero.*

&, —*gammæ vice functa prius C.*

Rursus, *Litera sum iotæ similis.*

Lego autem, *ἦτα quod Aeolidum, quodq; E valet, hoc latiare e.* &,

—*legit Attica gens o.*

Lego etiã, *Atq; alium pro se titulo replicata dedit Q.*

Ansis autem functa duabus erit cum iota:

sine dubitatione Ausonium scripsisse affirmãdum, &, si necesse est, conceptis verbis iurandum est. Legendum etiam,

Mæandrum flexusq; vagos imitata vocor S

Admonuit me & Rusardus versus,

Nota Caledonijs nuribus muliebre scelus strix:

continuò subijci,

Vellera depectit nemoralia vestifluus ser.

At, *Iam pelago volitat mercator vestifluus ser,*

versus pro adulterino est veruto cõfodiẽdus. Scio non defuturos qui hæc illudant, & vitilitigẽt, vt ingenia hominũ prõpriora sunt ad culpandum quàm ignoscendum: non enim ad laudandum dicam, ne nimium me & mea amare videar. sed homioibus illis hæc nõ scribuntur, nec eorum vel reprehensione offendimur, vel laude delectamur.

CAPVT XXXI.

Vitruuij locus comparatus cum Græco scriptore, arrectaria, vara, stratum, sucula.

OMNES Vitruuij perscriptiones ex auctoribus Græcis sumptas esse confido: eis autem ipse verba Latina velut aliam vestem induit. id cùm ex alijs multis intelligi potest, tum verò ex ariete cognosci. Nã quæ Athenæus ex antiquioribus scriptorib. tradit, ea Latinè conuertit. sic autẽ Græcus scribit, Athenæi locus.
Κριὸν μὲν ἔφασαν εὑρεθῆναι πρῶτον ὑπὸ Καρχηδονίων ἐν τῇ περὶ Γάδειρα πολιορκίᾳ. χωσάντων γάρ τε προκαταλαμβανομένων αὐτὴν καὶ καθαιρούντων εἰς ἔδαφος τὰ τείχη, νεανίσκους τινὰς οὐδὲν ἔχοντας ἄρμενον εἰς τὴν καθαίρεσιν, δοκὸν λαβόντας διὰ χειρῶν φέρειν εἰς τὸ τεῖχος, καὶ ἐχομένως οὕτω πο-

λλῷ

λων τὸ τοῖχον καθελεῖν. ὅθεν συνιδὼν τὸ γινόμενον Τύριός τις ναυπηγὸς, ᾧ ὄνομα ἦν Πεφρασμένος, ἐν τῇ πολιορκίᾳ, ἣν ἐποιοῦντο μετὰ ταῦτα πρὸς τὴν τῶν Γαδειρέων πόλιν, ἱστὸν στήσας καὶ ἄλλον ἐπ' αὐτοῦ πλάγιον ἀρτήσας παραπλησίως ταῖς τῶν ζυγῶν φάλαγξιν, ἔτυπτε τὸ τεῖχος ἕλκων ἐξ ἀντισπάστου τὸ πλάγιον. ἀπόρως δὲ τῶν ἔνδον διακειμένων διὰ τὸ ξένον τοῦ μηχανήματος, συνέβαινεν αὐτὰ πίπτειν ταχέως. Γῆρας δὲ μετ' αὐτὸν ὁ Καρχηδόνιος ὑπότροχον ποιήσας χελώνην, ἐπέθηκε πλάγιον τὸν κριόν. καὶ οὐκ ἐξ ἀντισπάστων ἕλκων, ἀλλ' ὑπὸ πλήθους ἀνθρώπων προωθούμενον. ἐποίησε δὲ ὑποτρόχου σκέπασμα Γῆρας πρῶτος βύρσαν ὃ διὰ τὴν βραδυτῆτα χελώνην προσηγόρευσε. μετὰ ταῦτα δὲ ὑπομένειν τινὲς ἐπὶ κυλίνδρων προωθούμενοι τὸν κριόν, καὶ οὕτως ἐχρῶντο. ἐπίδοσιν δὲ ἔλαβεν ἡ τοιαύτη μηχανοποιΐα ἅπασα κατὰ τὴν Διονυσίου τοῦ Σικελιώτου τυραννίδα, κατά τε τὴν Φιλίππου τοῦ Ἀμύντου βασιλείαν, ὅτε ἐπολιόρκει Βυζαντίους Φίλιππος. εὐημέρει δὲ τῇ τοιαύτῃ τέχνῃ Πολύειδος ὁ Θετταλὸς, οὗ οἱ μαθηταὶ συνεστρατεύοντο Ἀλεξάνδρῳ Διάδης καὶ Χαιρέας. Διάδης μὲν οὖν αὐτός φησιν ἐν τῷ μηχανικῷ αὑτοῦ συγγράμματι εὑρηκέναι τούς τε φορητοὺς πύργους, καὶ τὸ λεγόμενον τρύπανον, καὶ τὸν κόρακα, καὶ τὴν ἐπιβάθραν. ἐχρῆτο δὲ καὶ τῷ ὑποτρόχῳ κριῷ. γράφει γοῦν τὴν κατασκευὴν αὐτοῦ οὕτως. τὸν μὲν οὖν πύργον τὸν ἐλάχιστόν φησι δεῖν γενέσθαι τὸ ὕψος πηχῶν ξ. τὸ δὲ πλάτος ἔσεσθαι πήχεις ιζ. συναγωγὴν δὲ τοῦ πλάτους εἰς τὸ ἄνω τὸ πέμπτον μέρος. τὰ δὲ σκέλη τοῦ πύργου τὰ πάχη ἔχειν κάτωθεν μὲν τριπάλαιστα, ἄνωθεν δὲ ἑπταδάκτυλα. ἐγίγνετο δὲ αὐτῷ ὁ τηλικοῦτος δεκάστεγος περίπτερος οὔσης ἑκάστης χώρας. ὁ δὲ μέγιστος αὐτῶν πύργος τὸ μὲν ὕψος εἶχε πήχεις ρκ, τὸ δὲ πλάτος εἶχε πήχεις κγ. τὴν δὲ συναγωγὴν καὶ οὗτος τὸ πέμπτον ἐλάμβανεν εἰς τὰ ἄνω μέρη. τῶν δὲ σκελῶν τὰ πάχη ποδιαῖα καὶ κάτωθεν τετράγωνα, εἰς ἓξ δακτύλους τὸ πᾶν συναγόμενα ἐπὶ τὰ ἄνω. ὁ δὲ τηλικοῦτος αὐτῶν πύργος ἐγίγνετο εἰκοσάστεγος, περιδρόμους ἔχων ἐφ' ἑκάστης στέγης κύκλῳ πλάτος γ πηχῶν, ἔχοντας εἰς τὴν ἐκβοήθησιν τῶν ἐμπυρισμῶν. ἡ δὲ πρώτη στέγη ἔχει τὸ ὕψος πήχεις ζς. ἡ δὲ δευτέρα ε. καὶ ἕως πεντεστέγου τὸ αὐτὸ ὕψος λαμβανουσῶν. αἱ δὲ ἐπίλοιποι τεσσάρων πηχῶν καὶ β παλαιστῶν τὸ ὕψος ἐγίνοντο. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ ἐλαχίστου πύργου ἡ διαίρεσις τῶν στεγῶν τὸν αὐτὸν λόγον ἐλάμβανεν. ἐξέδυον δὲ αὐτοὺς ἀργοῖς βύρσαις. τῆς δὲ χελώνης τῆς κριοφόρου ἡ ἐργασία ἦν ἡ αὐτή, μικρᾶς τε καὶ μεγάλης. ἡ δὲ μεγίστη ἐλάμβανε τὸ διάστημα τοῦ πλάτους πήχεις λ. τὸ δὲ μῆκος πηχῶν μ. τὸ δὲ ὕψος χωρὶς τῆς ἀετώσεως τῆς ἐφισταμένης ὕστερον πήχεις ιγ. τῆς δὲ ἀετώσεως αὐτῆς τὸ ὕψος ἀπὸ καταστρώματος ἕως τοῦ ὀξυτάτου πήχεις ις. ὑπερέβαλλε δὲ τὴν μέσην στέγην ὁ ἀετὸς τὸ ἐλάχιστον πήχεις β. παρακαταβαίνων ἐπὶ τὴν στέγην ἕως τοῦ ἐπ' αὐτῆς δοκοῦ, ὅπως ᾖ περίδρομος ἔγκυκλος. ἐπῆν δὲ ἐκ μέσης τῆς στέγης πυργίον τρίστεγον. καὶ εἰς μὲν τὰς ἄνω στέγας ἐτίθεντο καταπάλτας· εἰς δὲ τὴν κάτω ὕδατος πλῆθος ἐπῃρεῖτο. ἐγίνοντο δὲ αὐτῆς τῆς χελώνης ὀρθοστάται κύκλῳ περίδρομον ἐχούσης. ἵστατο δὲ καὶ κριοδόχη ἐπ' αὐτήν, ἐφ' ἧς καὶ τοὺς κυλίνδρους ἐπετίθει, δι' οὗ προωθούμενος ὁ κριὸς δι' ἀντισπάστων ἐν ἔργῳ τὴν χρείαν. ἐβύρσουν δὲ καὶ ταύτην ὁμοίως τοῖς πύργοις. τὸ δὲ τρύπανον χελώνην μὲν τὴν αὐτὴν τῷ κριῷ λαμβάνει, καὶ παρέχει τὴν κατασκευὴν ὁμοίως ἰσχύειν. τίθησι δὲ ἐπὶ τῆς κρηπῖδος σύριγγα παραπλησίαν τῇ ἐν τοῖς εὐθυτόνοις γιγνομένῃ καταπάλταις, καὶ πλάγιον ὄνισκον ὁμοίως ἐκείναις ἔχουσαν. ἐκ δὲ τοῦ ὀνίσκου μέσης αὐτῆς ἄχρι τοῦ ἄκρου τροχιλίας ἐμβάλλει δύο, δι' ὧν προωθεῖ τὴν ἐπιτεθειμένην ἐν αὐτῇ κεραίαν. καὶ ἐπὶ τοῦ καταστρώματος δὲ τοῦ ἐν τῷ συριγγίῳ πυκνοὺς τίθησι κυλίνδρους, ἵνα εὐκίνητος ὑπάρχῃ. καὶ οὕτως ἐμβάλλει τὴν κεραίαν ἐν ἑκατέρῳ κοπεῖ ἐφελκόμενος αὐτὴν ἐκ τοῦ κάτω ὀνίσκου κειμένου. βυρσοῦται δὲ κύκλῳ σὺν ταῖς ἀψῖσι τῆς σύριγγος, ἵνα σκέπηται εἰς αὐτὴν ἡ κεραία ἄνωθεν. τοῦ γὰρ ὀρθοῦ καλῶς διατετρημένου τούτου, τοῦ ἀρχιτέκτονος εὑρίσκεται ἔνδοξα. κατὰ δὲ λόγον ἐκ τούτων τὰ συντάγματα μέγιστον ἐξῆς κλιθεὶς ἐν τοῖς ὑπομνήμασι. τὸν δὲ κόρακα οὔ φημι εἶναι ἄξιον κατασκευῆς. τὴν δὲ ἐπιβάθραν ὄργανον δεῖ γίνεσθαι πάντως ἐν ἀρχῇ διηγήσασθαι, οὐδὲ διωρισμένα, οὐδ' ὑπὲρ τῶν κατὰ θάλασσαν δὲ αὐτῷ προσαγομένων ἔγραψε δῆλα, ἀλλὰ καὶ ταῦτα.

Hæc Vitruuius li.10.c.16. sic interpretatus est. Carthaginenses ad Gades oppugnãdas castra posuerũt: cùm autẽ castellum antè cepissent, id demoliri sunt conati. posteaquã nõ habuerunt ad demolitionẽ ferramenta, sumpserunt tignũ, idq; manibus sustinentes, capiteq; eius summum murum continenter pulsantes, summos ordinũ lapides deijciebant, & ita gradatim ex ordine totã communitionem dissipauerunt. Postea quidã faber Tyrius nomine Pephasmenos hac ratione, & inuentione inductus, malo statuto, ex eo alterũ trãsuersum vti trutinã suspendit, & in reducẽdo & impellendo vehemẽtibus plagis deiecit Gaditanorum murum. Cetras autem Chalcedonius de materia primũ basim subiectis rotis fecit, supraq; cõpegit arrectarijs & iugis varas, & in his suspendit arietem, corijsq; bubulis texit, vti tutiores essent, qui in ea machinatione ad pulsandum murũ essent collocati. Id autẽ, quòd tardos cõatus habuerat, testudinẽ arietariam appellare cœpit. His tunc primis gradibus positis ad id genus machinationis, postea cùm Philippus Amyntæ filius Byzantiũ oppugnaret, Polydus Thessalus pluribus generibus & facilioribus explicauit, à quo receperunt doctrinam Diades & Chæreas, qui cum Alexandro militauerunt. Itaque Diades scriptis suis ostẽdit se inuenisse turres ambulatorias, quas etiam dissolutas in exercitu circumferre solebat: prçterea terebrã, & ascendẽtem machinã, qua ad murũ plano pede transitus esse posset: & etiã coruũ demolitorẽ, quẽ nonnulli gruẽ appellãt. Non minus vtebatur ariete subrotato, cuius rationes scriptas reliquit. Turrẽ autẽ minimã ait oportere fieri nec minus altã cubitorũ LX. latã XVII. Contracturã autẽ summã imæ partis quintam. Arectaria in turris imo

Vitruuij locus.

dodrantalia, in summo semipedalia. fieri autem ait oportere; eam turrem tabulatorum decem singulis partibus in ea fenestratis. maiorem verò turrẽ altam cubitorum CXX. latam cubitorũ XXIII. contracturã item summam quinta parte: arrectaria pedalia in imo, in summo semipedalia. Hanc magnitudinem turris faciebat tabulatorum XX. cùm haberent singula tabulata circuitionem cubitorum ternum: tegebat autem corijs crudis, vt ab omni plaga essent tutæ. Testudinis arietariæ comparatio eadem ratione perficiebatur. Habuerat autem interuallum cubitorum XXX. altitudinem præter fastigiũ XVI. fastigij autem altitudo ab strato ad summum cubita VII. Exibat autem in altum, & supra medij tecti fastigium turricula latanõ minus cubita XII. & supra extollebatur altitudine quatuor tabulatorum, in qua tabulato summo statuebantur scorpiones & catapultæ, in inferioribus congerebatur magna aquæ multitudo ad extinguendum si qua vis ignis mitteretur. Constituebatur autem in ea arietaria machina, quæ Græcè κριοδόχη dicitur, in qua collocabatur torus perfectus in torno, in quo insuper constitutus aries, rudentium ductionibus, & reductionibus efficiebat magnos operis effectus: tegebatur autem is corijs crudis quemadmodum turris. De terebra has explicuit scriptis rationes. Ipsam machinam vti testudinem in medio habentem collocatum in orthostatis canalem faciebat, quemadmodũ in catapultis aut balistis fieri solet, longitudine cubitorum L. altitudine cubiti, in quo constituebatur transuersa sucula. In capite autẽ dextra ac sinistra trocleæ duæ, per quas mouebatur quod inerat in eo canali capite ferrato tignum. sub eo autem ipso canali inclusi ruti celeriter celeriores & vehementiores efficiebant eius motus. Supra autem id tignum quod inibi erat, arcus agebantur ad tegendum canalem, vti sustinerent corium crudum, quo ea machina erat inuoluta. De corace nihil putauit scribendum, quòd animaduerteret eam machinã nullam habere virtutem. De accessu, qui ἐπιβάθρα dicitur, & de marinis machinationibus, quæ per nauim aditus habere possent, scribere tantum pollicitum esse vehementer animaduerti, neq; rationes earum eum explicuisse. Elegãter sanè & luculentè ista Vitruuius interpretatus est: quædam tamen & in exemplari Græco & Vitruuio deprauata cuipiam esse videantur, quæ aliorum coniecturæ & iudicio permittimus, ipsi iudicare non audemus: tantum admonebimus eleganter σκέλη ab eo arrectaria Latinè dici, quæ tanquam crura sursum eriguntur. ἐπιτόναιον ductiones, & reductiones: σχεδίας varas: ἐπιβάθραν, ascendentem machinam, sed & accessum: ὄροφον fastigium: καταστρῶμα stratum: κριοδόχην arietariam machinam: non enim eis est assentiendum, qui machinamentũ putãt ex ariete & trabe. Dicitur

Arrectaria.

Varæ.

Stratum.

enim vt ὀνισκοδρόμιον, id est asellum, suculam. Sucula

Iam qui ab eo Cetras Chalcedonius vocatur, ab illo auctore Greco Geras Charthaginensis appellatur. Non est autem dubium, quin in Vitruuio Polyidus scribi debeat, non Polydus.

CAPVT XXXII.

M. Tullius non videtur satis fideliter locum Arati reddidisse.

M. TVLLIVS multos suis patrocinijs magnis criminibus liberauit, & in ciuitate retinuit: nunc verò, qui tam multos defendit, sibi adsit, cùm à multis accusetur in scitię in Arati interpretatione. Quod enim Aratus interfatur se absoluisse omnia sidera hemisphęrij septentrionalis, seq; deinceps esse transiturum ad australem plagam profitetur, id ille de delphino accepit, cuius esse qualdã partes in citeriori regione, quasdam in vlteriori refert. sed ne calumniam tanto viro inferre videamur, & eius versus & Arati proferamus, vt videamus ecquàm fideli interpretatione eos reddiderit:

Ciceronis locus notatur.

Ille quæ fulgent luces ex ore corusco,
Sunt inter partes gelidas Aquilone locatæ,
Atque inter spatium & læti vestigia solis:
At pars inferior delphini fusca videtur
Inter solis itum, simul inter flamina venti,
Viribus erumpit summi qua spiritus austri.

Aratus autem sic scribit,

Καὶ τὰ μὲν ἠοῦ βορέω καὶ ἀλόωντος ἠελίοιο
Μεσσηγὺς κέχυται, τὰ δὲ νειόθι τίλλεται ἄλλα
Πολλὰ μεταξὺ νότοιο καὶ ἠελίοιο κελεύθου.

vix habet allum quenquam fortasse M. Tullius, quàm me eruditionis suæ studiosiorem fautorem: nibil hic tamen video, quod pro eo dici possit, nec quod Rhetores solent, colorem vllum cõminisci possum. hominẽ fuisse Ciceronem existimo, qui hallucinatus sit, quem, vt in Rep. sic in literis quædam fefellerint: sed & excusatione ętatis veniam precari, & culpã deprecari possumus, cùm admodum adolescens Aratum cõuerterit: nisi si quis hoc eo minus audiat, quòd senex Arati cõuersionem amasse & approbasse videatur, tam multis ex ea in libris de Diuinatione & Natura deorum versibus memoriter pronuntiatis.

CAPVT XXXIII.

Vitruuij locus cum Græco scriptore comparatus, transtrorum planities, pluteus, arbusculæ, capreoli.

INCIDI in Macrocola quædam serenissimæ Reginæ Catharinæ, inscripta Atheneo, de machinis bellicis, in quibus Hagetoris Byzantij testudinem inueni à Vitruuio exscriptam. cùm autẽ iudicarẽ eruditis me gratum facturum, si Græcam descriptionem adponerem, eamque cum Latina designatione altera

ex parte

ex parte comparatam, & intelligerem magnum lumen Vitruuio inde accessurum, suscepi laborem transcribendi. sic igitur scribit Athenaeus,

Athenaei locus. Τῆς δὲ ὑπὸ Ἡγήτορος τοῦ Βυζαντίου κατεσκευασμένης χελώνης γίνεται τὸ μὲν μῆκος τῆς ἐσχάρας πηχῶν μβ. πλάτος δὲ κη. τὰ δὲ σκέλη τὰ ἐπὶ τῆς ἐσχάρας πηγνύμενα δ. συντίθενται ἕκαστον ἐκ β σκελῶν συμμεμιγμένων τὸ μῆκος ἐχόντων πήχεις κδ. τὸ δὲ πάχος ε. παλαιστάς. τὸ δὲ πλάτος πηχυαῖα. τρόχοι δὲ γίνονται ἐν αὐτῇ η. δι' ὧν φέρεται δὲ σύμπασα ὀχή. τὸ μὲν ὕψος αὐτῶν ἐς πήχεις δς. τὸ δὲ πάχος πήχεις β. συμβάλλονται δὲ κατὰ πάχος καὶ πλάτος ἐμφαλλὰξ, καὶ δεσμεύονται λεπίσι ψυχρηλάτοις. στρέφονται δὲ ἐν ἁμαξίποσι. κίονες δὲ πήγνυνται ἐπὶ τῆς ἐσχάρας δυοκαίδεκα πήχεις, πλάτος μὲν ἔχοντες παλαιστὰς γ. ὕψος δὲ δέκα δακτύλους. ἀπέχει δὲ ἄλλος ἀπ' ἄλλου κίων παλαιστὰς ζ. ὃ ἐπὶ ζεύγνυνται ἐπ' αὐτῶν ἐπιστύλια κύκλῳ, πλάτος ἔχοντα παλαιστὰς δ. πάχος δὲ γ. ἐπὶ δὲ τῶν ἐπιστυλίων πήγνυνται συγκύπται τὸ ὕψος ὑπεραίροντες πήχεις η. καὶ ἐπ' αὐτῶν δοκὸς ἐμπήγνυται πλαγία, εἰς ἣν πᾶσαι αἱ κεφαλαὶ τῶν συγκυπτῶν πήγνυνται, καὶ γίνονται δύο πλευραὶ κεκλιμέναι, καὶ λοιπὸν τὸ πᾶν ὄροφον ἔχουσα. δεῖ καὶ σκεπάζεται παραπλησίως ταῖς χωστρίσι χελώναις. ἔχει δὲ καὶ μέσην στέγην ἐπὶ τῶν ἐπιστυλίων ἀναπαυομένην, ὅπως ἡ βελοστασία ἐπ' αὐτῆς ἔσται. ἔστι δὲ καὶ ὄπισθεν τῆς κριοδόχης σκέλη δύο συμβεβλημένα ὀρθὰ ἐν μέσῳ τῆς χελώνης ἔχοντα τὸ μῆκος λ. πηχῶν, τὸ δὲ πάχος αὐτῶν πηχυαῖον, τὸ δὲ πλάτος τριπαλαιστιαῖον. ἐφαρμόζεται δὲ ἐπ' αὐτῶν ἐπικεφάλαιον, καὶ μέσον ἄνωθεν τῶν σκελῶν διάπηγμα. καὶ ἀναμέσον τοῦ ἐπικεφάλου καὶ τοῦ διαπήγματος πήγνυται ξύλον ὀρθόν. καὶ ἐφ' ἑκατέρου μέρους τοῦ ξύλου τοῦ παρ' ὅλου καὶ τῶν σκελῶν ἐμβάλλονται ὄνισκοι τετορνευμένοι. ἐξ ὧν τὰ ὅπλα ἐξήρτηται τὰ ἀνέχοντα τὸν κριόν. ἐπὶ δὲ τῆς ἐπικεφαλῆς τῆς κριοδόχης πήγνυται θωράκιον, ὥστε ἐν αὐτῷ ἀσφαλισθέντα δύνασθαι ἑστάναι δύο ἐποπτεύοντας τὰ ἀποστελλόμενα ἐκ τῶν ἐναντίων πρὸς τὸν κριόν. τοῦ δὲ κριοῦ τὸ μῆκος πήχεις ρκ. ἐκ δὲ τῆς βάσεως πάχος μὲν ποδῶν β. πλάτος δὲ ε. παλαιστῶν. εἰς ἄκρον δὲ συνάγεται αὐτοῦ, τὸ μὲν πάχος ποδιαῖον, τὸ δὲ πλάτος τριπαλαιστιαῖον. ἔχει δὲ καὶ στόμα σιδηροῦν ὅμοιον ἐμβόλῳ πλοίου μακροῦ. τὸ δὲ σῶμα αὐτοῦ, ὃ ἀπ' αὐτοῦ ἐλικῶν ἐκτείνουσι σιδηραῖ προσηλωμέναι τῷ κριῷ δ. ἐπὶ πήχεις ι. ὑποζώννυται δὲ ὅλος ὁ κριὸς ὅπλοις ὀκτωδακτύλοις τρισί. καὶ διαλαμβάνεται κατὰ μέσον ἐκ τριῶν διαλημμάτων ἁλύσεσι πηχυαίαις. ὁ δὲ δεσμὸς ὁ ἐν μέσῳ τῶν κρίκων ἔχων ἐπὶ παλαιστὰς περιλαμβάνεται. ἐλιγμὸν ἐν τῷ κριῷ. βυρσοῦται δὲ κύκλῳ ὅταν ἐλιχθῇ βύρσαις ὠμαῖς. τὰ δὲ ὅπλα ἀπηρτημένα ἐκ τῶν ὀνίσκων τῶν ἐκ τῆς κριοδόχης καὶ ἀνέχοντα τὸν κριὸν ἔχει τὰς ἀρχὰς ἁλύσεσι σιδηραῖς τετραπλαῖς περιειλημμένας. καὶ περιβυρσοῦνται αἱ ἁλύσεις πρὸς τὸ μὴ ἐρεθᾶσθαι. γίνεται δὲ ἐπὶ κιβώτια συνίδιος ἐφηρμοσμένος τῇ προσφορᾷ τοῦ κριοῦ. ὃ ἐπὶ ταύτης γίνεται ἐκ τετραπλοκίου δίκτυον πεπλεγμένον ἔχον τὰς ὀπὰς παλαιστιαίας πρὸς τὸ ῥᾳδίως ἀναβαίνειν ἐπὶ τὸ τεῖχος δι' αὐτοῦ. ἔχει δὲ καὶ παραδέγματα ἐξ ἑκατέρου μέρους ὁ κριὸς ἐπὶ δισκέλους κάβας παραπλήσια. κινήσεις δὲ τὸ ἔργον λαμβάνει ἕξ, τὴν εἰς τὸ ἔμπροσθεν, καὶ τὴν εἰς τὸ ὀπίσω, καὶ τὴν εἰς τὰ πλάγια, ὃ τὴν ἀνάνευσιν, ὃ τὴν ἐπίνευσιν. καθαιρεῖ δὲ ἄχρι ἑβδομήκοντα πήχεις ὕψος, ὃ εἰς τὰ πλάγια περιαιρεῖ ἐπὶ πήχεις ἑβδομήκοντα. οἰακίζεται δὲ ὑπὸ ἀνδρῶν, ἔχουσα τὸ σύμπαν βάρος τάλαντα τετρακισχίλια.

Vitruuii locus. Haec sic Latine explicauit Vitruuius. Non mihi etiam videtur esse alienum, de testudine, quam Hagetor Byzantius fecit, quibus rationibus facta sit exponere. fuerat enim eius basis longitudo pedum LX. latitudo XVIII. arrectaria, quae supra compactionem erant quatuor collocata, ex binis tignis fuerant compacta in altitudinibus singulorum, pedum XXXVI. crassitudine palmopedali, latitudine sesquipedali. Basis eius habuerat rotas octo, quibus agebatur: fuerat autem earum altitudo pedum vis:- crassitudo pedum trium. ita fabricatae triplici materia alternis contra subscudibus inter se coagmentatae, laminisque ferreis ex frigido ductis alligatae. Hae in arbusculis siue hamaxopodes dicantur, habuerant versationes. Ita supra transtrorum planitiem, quae supra basin fuerat, postea erant erecti pedum XVIII:-. latitudinis:-. crassitudinis. F. z. distantes inter se. 1S:-. supra eos trabes circunclusae continebant totam compactionem, latae pedem j:-. crassae s:. supra eas capreoli extollebantur altitudine pedum XII. Supra capreolos tignum collocatum coniungebat capreolorum compactiones. Item fixa habuerat lateraria in transuerso, quibus insuper contabulatio circumdata contegebat inferiora. Habuerat autem mediam contabulationem supra trabiculas vbi scorpiones & catapultae collocabantur. Erigebantur & arrectaria duo compacta pedum XXXV. crassitudine sesquipedali, latitudine pedum II. coniuncta capitibus transuersario cardinato tigno, & altero mediano inter duos scapos cardinato, & laminis ferreis religato, quo insuper collocata erat alternis materies inter scapos & transuersarium traiecta chelonijs & anconibus firmiter inclusa. In ea materia fuerunt ex torno facti axiculi duo, e quibus funes alligati retinebant arietem. Supra caput eorum, qui continebant arietem, collocatum erat pluteum, turriculae similitudine ornatum, vt sine periculo duo milites tuto stantes prospicere possent, & renunciare, quas res aduersarij conarentur. Aries autem eius habuerat longitudinem pedum CIX. latitudine in imo palmopedali, crassitudine pedali contractum a capite in latitudine pes i. crassitudine s:- Is autem Aries habuerat de ferro duro rostrum ita vti naues longae solent habere, & ex ipso rostro laminae ferreae quatuor circiter pedum XV. fixae fuerant in materia. A capite autem ad imam calcem tigni continenti fuerunt funes quatuor, crassitudine digitorum octo ita religati, quemadmodum

nauis malus à puppi ad proram continetur, eiq́ue funes præcinctorijs transuersis erant religati, habentes inter se palmipedalia spatia. Insuper corijs crudis totus aries erat inuolutus. Ex quibus autem funibus pendebant, eorum capita fuerant ex ferro factæ quadruplices catenæ, & ipsę cotijs crudis erant inuolutæ. Item habuerat proiectura eius ex tabulis arcam compactam & confixam rudentibus maioribus extentis, per quarum asperitates non labentibus pedibua faciliter ad murum perueniebatur: atque ea machina sex modis mooebatur, progressu: item latere dextra ac sinistra, arrectione non minus in altitudinem extollebatur: & in imum inclinatione demittebatur. Erigebatur autem machina in altitudinem ad disijciendum murum circiter pedes C. item à latere dextra ac sinistra procurrendo perstringebat non minus pedes C. Gubernabant eam homines C. habentem pondus talentûm quatuor milliû, quod fit CCCCLXXX. pondo. Hic nos quoque tantum admonebimus, egregiè vertisse Vitruuium ἐσχάραν basin,

Transtrorum planities.

sed & compactionem, & transtrorum planitiem: & [illegible], alternis inter se subscudibus coagmentari, & lami

Arbusculæ.

nis à frigido ductis alligari: [illegible], arbuscu

Capreolę

Pluteus.

las: [illegible] trabes: [illegible] capreolos: [illegible] pluteum, quod solent & Latini etiam loriculam ad verbum appellare. Multo plura animaduertēt & obseruabunt alij, qui & numeros etiam ad verum exigent: nos satis habuimus vtriusque scriptoris dictionem proponere, cuius explicationem maioribus ingenijs relinquimus.

CAPVT XXXIIII.

Causa cadere, magistri carmen apud Ciceronem, magister.

Causa cadere.

EST Iurisconsultis causa cadere causam amittere, vel interprete ipso imperatore, qui ita scribit, instit. de action. *Si quis agens intentione sua plus cōplexus fuerat, quàm ad eum pertinebat, causa cadebat, id est, rem amittebat, nec facilè in integrum restituebatur à prætore.* Apud veteres tamen vt obseruaui, causa cadere, plus petere erat: vt qui apud Ciceronem plus petit, quàm lex in xij. tabulis permittebat, 1. de Orat. *cùm Hipseus maxima voce pluribus verbis à M. Crasso prætore contenderet, vt ei, quem defendebat, causa cadere liceret*, id est, vt plus ei liceret petere, quàm in xij. tabularum lege permissum erat. Rursum, *Cn. autem Octauius homo consularis non minus longa oratione recusaret, ne aduersarius causa caderet*, id est, ne aduersario plus petere liceret, quàm quod esset in actione. illi patroni verba Latina optimè tenebant & vsurpabant, sed ignorantia iuris labebantur, cùm alter plus quam lex permitteret, peteret, quod non licet: itaque id si obtinuisset, litem perdidisset: alter nollet plus secum agi, quàm lege liceret, id est nollet aduersarium causam amittere. itaque ex eo factum est, vt causa cadere sit causam perdere. nam & sine causæ amissione interdum simpliciter plus petere est. Cicero pro Muræna, *Nam si tibi necesse putas etiam aduersarijs amicorum tuorum de iure consulentibus respondere, & si turpe existimas te aduocato illum ipsum, quem contra veneris, causa cadere*, id est, plus petere, idque obtinere. Subiungam eiusdem libri primi de Oratore locum alium, quem & emendare & explicare conabor.

Cicero emēdatur.

Vel si causam ageres militis. patrem eius, vt soles, dicendo à mortuis excitasses, statuisses ante oculos, complexus esset filium, flensq́; eum centumviris commendasset: lapides mehercule omnes flere ac lamentari coegisses: vt totum illud, vti lingua nuncupassit, non in xij. tabulis quas tu omnibus bibliothecis anteponis, sed in magico carmine scriptum videretur. non dubito, quin cùm in omnibus libris veteribus *magistri* scriptum reperiatur, ea sit sincera germanaque scriptura, quæ non intellecta in magum degenerauerit. eam arbitror probatū iri bonis & intelligentibus, vbi explicata fuerit. Agit lege in hęreditatem testamento patris exhęres filius, non tamen nominatim exhæredatus, sed alio hęrede scripto, cùm ipse militiæ mortuus existimatus esset. Eam igitur causam si Crassus egisset, carmen illud xij. tabular. *Vti lingua nuncupassit, ita ius esto*: quo nexa, mācipia, testamenta confirmantur, iniquum iniustumq́ue increpasset, neque tam legum carmen, quàm magistrorum, bona debitorum proscribentium, & à liberis debitorum ad alienos transferentium clamasset, præsertim cùm eo testamento, veluti auctione, ad extraneum bona transitura essent. Carmen autem magistri interpretor, tabellam, quam magister proponebat,

Magistri carmen.

& qua proscribebat se alicuius bona venditurum. eius enim olim, qui multis debebat latitabatque, neque defendebatur, creditores prætorem adibant, apud quem querebantur, bonorumq́ue possessionem petebant: quam & prætor dabat, atque in diem certam ea possidebant: quæ cum venerat, prætorem rursus adibant, petebantque sibi vt liceret vnum è suo numero deligere, qui bonorum venditioni præesset. qui magister dicebatur: is in compitis celebribus, & frequentibus vrbis locis tabul. proponebat, se debitoris bona venditurum, his verbis: Titius debitor noster incidit in causam venditionis bonorum, nos creditores eius bona vēdemus: qui volet emptor accedat. hanc, vt opinor, proscriptionem Cicero hic appellat magistri carmen.

Magister.

LIBRI VIGESIMITERTII FINIS.

ADRIANI TVRNEBI ADVERSARIORVM LIBER VIGESIMVSQVARTVS.

CAPVT I.

Strigare in actu spiritus, apud Plinium, ralla,

T clauus purpuræ solet vestem ornare etiam pannosam & vilem: ita hos meos operæ tumultuariæ & leuioris commentarios ceu quidam purpurei panni ornare & illustrare solent munera tua Gulielme Pelisseri, quæ velut per interualla collocanda essent, vt ceu stellæ notarent opus & distinguerent. De disciplina arandi hoc scribit oraculum Plinius li. 18. cap. 19. *in arando versum peragi, nec striare in actu sæpius:* striare istud otiosum & molestũ tibi cùm occurreret, ei diffisus libros veteres consuluisti, quod perlibenter perq; studiosè facere soles, idque pari fœlicitate & ingenio. in iis, *strigare in actu spiritus*, reperisti, & amplexus es, audaciamque eorum admiratus es, qui omnia, quę in auctoribus non assequuntur, expũgunt, nouasque scripturas veteribus damnatis instituunt. Ac sanè strigare vetustæ editiones, cùm religiosiùs adhuc scriptores publicarẽtur: habebant: postea nouæ quæ prodierunt, *striare* summutarunt, sic omnia fatis in peius ruere, & retro sublapsa referri! Quid est autem strigare in actu spiritus? id interpretor esse in agendo sulco interquiescere. nam striga Higino auctore in libello de castrorum metatione, ordo est & series equorũ in castris tedentium: vel, vt Sosipater ait, striga castrense est vocabulum interuallum turmatum significans, in quo equi stringuntur. Vt autem in striga quiescunt equi, & vt in strigam dum collocantur, strigare dicuntur: ita quoque cùm in versu, qui vno spiritu agendus est, ad interspirandum requiescunt, strigare dicuntur. Interpretationem tuam confirmas Senecæ emendatione & testimonio, cuius hæc verba sunt lib. 4. epist. 31. eadem, qua Pliniana, iniuria affecta, atque violata: *itaq; in vanum operosos culpauerim: rursus ad honesta nitentes quanto magis incubuerint, minusq; sibi vinci & strigare permiserint, admirabor & clamabo, tãto melior, surge & inspira, & cliuum istum, vno, si potes, spiritu exupera.* Eodem in Plinij capite, vbi scribitur, *purget vomerem subinde stimulus cuspidatus rulla:* scribẽdum est, *rallo*, id est, rallo præfixus. Rallum autem ferramentum est, quo raditur vomer, & inhærente terra liberatur atque purgatur: nomen habet à radendo. posset & melius ralla legi, cum præsertim reperiam in antiqui critici lexico, rallam esse *ξυστῆρα*, quod & interpretationem nostram confirmat.

Strigare in actu spiritus.

Rallum.

CAPVT II.

Ero, pusula, pustula.

HIC me assertorem veterum librorũ auctoritatis & vindicem contra primarios homines ipsaque literarum columina pręstare non verebor, à quibus video in Vitruuio, Plinio, Iurisconsultis, berones vel perones legi. At ego in Vitruuio lego, lib. 5. cap. 12. *vti arcæ duplices latis tabulis & catenis colligatæ in eo loco, qui finitus erit, constituantur, & inter destinatas creta eronibus ex vlua palustri factis calcetur.* in iurisconsulto, *quod si separatim tabulis aut eronibus aut in alia cuppa clausum vniuscuiusq; triticum fuisset.* in Plinio, *id consequutus est illis eronibus harenæ plenis molli cliuo super capita columnarum exaggerato.* Qui berones his locis legunt, saccos interpretãtur. Erones autem accipio texta quędam storiarum & tegetum more, in quibus interdum pauperes dormiebant, & fruges reponebantur. sed & vasa sic viminea vocabantur tegetibus similia & cophinis: *φορμοὶ* à Græcis dicuntur. hæc obsignabimus testimonio interpretis Terentiani, in prol. Phorm. cuius hęc verba sunt, *Phormio non à formula, sed phormione dicitur sparteo, quem nos eronem dicimus triuialiter & pro consuetudine.* Vetus criticus eronem interpretatur *ψίαθον*. Defendo & aduersus eorum sententiam rectè legi in iurisconsultis, *veluti cùm argentum pusulatum fabro daretur vt vasa fierent.* quas enim pustulas vocamus, pusulas etiã ab antiquis vocatas inuenio: quod Pliniani codices vetustissimi locis infinitis ostẽdunt, sed fastidio occurrens vno contentus ero. li. 26. cap. 8. *est enim, tam feruentis naturæ, vt per se extra corpori impositum pusulas ignium modo faciat, & pro caustico in vsu sit.* Pusula Columellæ lib. 7. cap. 5. ignis est sacer, vnde pusulosa vel pusilosa ouis: u autem & i, sæpe inter se summutantur, vt optimus optumus. pusula igitur pustula est, & pusula dicitur ignis sacer, qui pustulas passim qua depascitur attol-

Ero.

Pusula.
Pustula.

lit, nomenque ex eo habet pusula quia pua continet. Pustulatum igitur argentũ & pusulatum vel pusilatum nihil differre existimo, recteq; sic appellari suspicor: quin & postulatum, præsertim cùm u in o non raro migret. itaque in Tranquillo in Ner. ca. 44. reperi scriptum, *exegitq; ingenti fastidio & acerbitate nummum asperum argentum postulatum, aurum ad obrusam.* & in veteribus libris Martial. lib. 7. epigr. 85.

Argenti tibi libra postulati.

nec illis assentior, qui à postulãdo deducunt, freti auctoritate Iuuenalis saty. 7.

Accipe victori populus quod postulat aurum.

sed postulatum & pusulatũ interpretor, quod purum putum est, & pusula ac igne excoctũ, quodq; pustulas & tumores habet. Nos quoque in vernaculo sermone, perinde quasi posula pro pusula interdum diceretur, mutato *p* in *b* tumorem bosulam appellare solemus. verius tamen puto pustulatum argentum & pusulatum dici, quàm postulatum.

CAPVT III.

Scordiscus. scordiscarius, tractator, Iouis lãces, œsus sit, lœdi.

MVLTA cuiusquemodi velut in chaos quoddam, hoc in caput confundemus. Coriarium apud D. Hieronymum & scordiscarium legimus: atque alterum intelligimus, alterum ignoramus. ego codiscarium aliquando legi, vt eo nomine cẽseatur qui è pellibus vestes sarcinat. nam pelles κῴδια dicũtur à Græcis, & κωδιοποιὸς κωδιοπώλης. nisi si quis scortearium legere mallet: nam quod alij comminiscũtur ad stomachum non facit. nunc scordiscarium

Scordiscarius. Scordiscus. lego, præsertim cùm reperiam in antiquo lexico scordiscum esse ephippium: qui igitur talia strata vel coactilia facit & tegumenta, is scordiscarius est. Quis est apud Tacitum li. 2.

Librator. & 13 librator? is nimirum qui machinas aptat, & ex eis missilia iaculatur, quòd earum libret ictum: ac medius fidius hodie tales sunt tormentarij bombardarum. est & librator apud Plinium lib. 10. epist. qui aquam ducendam librat, quique quo fastigio aut in planicie aut deuexitate cõmodissimè deduci possit, præscribit. Apud Martialem scribitur libro 5. epigr. 109.

Res petricosa est Pontice bellus homo:

hîc & sensus nutare videtur, & versus vacillare. nam non conuenit bellũ hominẽ dici petricosum, & secunda syllaba extendi se vetat: sed cùm Martialis dicat, quàm res sit intricata & implicata multis negotiis & officiis bellus homo, accedo vt suspicer, *res pertricosa est* legendum esse: vt id multis dicat tricis impeditum: quod quidem tam accommodatum ad sententiam est, vt si non scripserit Martialis, tamen scribere debuisse videatur. Æn. 12

Iuppiter ipse duas æquato examine lances,

Iouis lances. scripsit Maro, Homerum secutus, quod & ab omnibus ferè Grammaticis obseruatum est: quod videtur dictum ex ea cogitatione & sententia, qua prisci censebant res mortalium ab Ioue velut libra quadam pensitari, vnde & ὑψίζυγος à poëtis dicitur, velut ex alto cælo omnia librans & ponderans. aliam tamen eius quoque adiectionis nouerunt expositionem antiqui Grammatici. itaque Theognis Ioui tribuit libram hoc versu,

Ζεὺς γάρ τοι τὸ τάλαντον ἐπιῤῥέπει ἄλλοτε ἄλλῳ.

Tractatores. Tractatores videntur fuisse, qui manu membra tractabant, & leniter fricabant: Martialis li. 3. epig 40.

Percurrit agili corpus arte tractatrix.

Seneca libro epistolarum nono, *Quidni ego feliciorem putem Mutium, qui sic tentauit ignem, quàm si manum illam tractatori præstitisset?* Apud M. Tulliũ 2. de legibus scribitur, *ijdem ad populum, quod census erit, ferunto.* illud, *census erit*, eiusmodi est, vt

Oesus sit. balbutiat aliquid, nihil tamen planè disertéque eloquatur. ego, *quod œsus erit*, legendum suspicor, pro vsus erit. sic enim veteres loquebantur. sic paulò antè, *Ast quid erit, quod extra magistratus cœratione œsus sit*; id est curatione sit o-

Lœdi. pus. sed & in vetustis codicillis, *Lœdis quod sine certatione corporum*, pro ludis reperisse me recordor in eodem Cicerone de legibus: in quibus etiam erat non ineleganter scriptum, *discerem, & tabellam videbo dari.* vbi hodie editum est, *iubebo*: quasi suffragiorum sit custos, aut diribitor futurus, quorum est videre vt tabellæ dẽtur populo legem iussuro & vetituro.

CAPVT IIII.

Tamus, Epona, alueoli, Remora.

MERA non erit hæc potio, sed mixta & è multis temperata concinnataque, vt Circæum poculum, aut cinnus. In Columellę hortulo politissimis descripto versibus extat hemistichium,

— iam thani sponte virescunt.

& libro naturalis historiæ 21. cap. 15. excusum reperio, *in Italia paucissimas nouimus, fraga, tanum,*

Tamus. *ruscum.* Pomponius tamen in Columella tamum agnoscit, cuius ego sententię cur calculum addã meum, hæc causa est, quòd & eum ita in bonis reperisse libris suspicor, & ita me apud Plinium inuenisse profiteor lib. 19. cap. 12. *acuti tami, cunilæ.* vbi hodie exculditur *tani.* In Iuuenale sunt qui iusto propè sacramento contendunt esse legendum saty. 8.

Solam Hyppo & facies olida ad præsepia victas.

sed eis prætexentibus & modulum syllabæ, & græculam vocabuli originem, assentiri tamen nullo modo possum, quòd intelligã Latinos ita quæ Græca sunt interdum efferre, vt ortum eiurent suum. deinde etiam librorum

Epona. antiquitate confirmo, nec Hippo nec Hipponam scribi oportere, sed Eponam, vt & in puluerulentis biblothecarum Iuuenalibus inuenio: & in Prudentio in Apothcosi,

Nemo

Nemo Cloacinæ, aut Eponæ super astra deabus.
Plutarchus in parallelis, ὁ δ' ἱκανὰ χρόνον ἵππῳ ἐμί-γνυτο, ... καὶ ὠνόμασεν Ἐπόναν, ἔστι δ' αὕτη πρόνοιαν ποιου-μένη ἵππων. quod idem & in Apuleio lib.3. de as. aur. reperire licet. nūc igitur minimè controuersū esse puto, quin legi debeat Epona. Versa est Enoiaous apud M. Cic. 1. de Diuin.

Curabant vrbem Romámne Remámne vocarent.
Remora. sed enim in illis fugiētibus & lucifugis libris legi, *——Romam, Remorámne vocarent.* quam mediusfidius verissimam & sincerissimam scripturam reor. argumento locus erit, qui in Auentino monte à Remo Remora, vt scribit Pompeius, vocabatur, & Remorinus vel Remurinus ager, qui Remi fuerat. Lib. 2. epist. vltima ad Atticum scribitur, *vt nunc τὰν τῶν ἱερατευόντων*: vbi versus iste ab eo significatur è Phœnissis Euripidis,

Τὰς τῶν ἱερατευόντων ἁμαξίας φέρειν χρεών.

Illud autem Iuuenalis saty. 1.
Alucoli. *Cuius & alucolos & lænam pignerat Atreus:*
de poëta intelligitur, qui dum Atreum tragœdiam scribit, oppressus paupertate cogitur alueolos, id est lances suas & parosides, vt satyra quiora, *——illud enim vestris datur alueolis, quod*

Canna Mycipsarum prora subuexit acuta:
& lænā pignerare. i. pignori opponere & oppignerare. Scrupulum affert non paucis, vt aliò transeam, quæ sit eorum verborum sententia in Heliogabalo Lampridij, *Cum collatū misisset in populum non nummos.* Ego, si fas esset pio, Iouem lapidem iurare auderem, vocem esse corruptam, legendumque consulatum, vt & paulò antè: cęcidit & humanas hostias. Sed mihi propositum non est multa persequi, præsertim quæ minuta sunt. Illud, *eo tempore quo Macrinus huius Antonini*, multos suboffendit in eruendo sensu meritò laborantes. ego ansim scribendum esse contendere, *eo tempore consobrinus huius Antonini.* erat enim Alexander Mamææ filius, vt omnibus notum esse spero, consobrinus Antonini. & mox, *atque stultitia*, non vt in excusis. &, *qui item & pronubam.* & non longo interuallo, *Claudium censorem* non *consorem.* Mox, *ad honores reliquos promouit commendatos sibi pudibilium enormitate membrorum: ac vicesimam hæreditatum mulionem curare iussit.* Non multò pòst, *sollicita de filio.* multa de industria prętermitto, quæ non est operæ persequi. Infrà, *remoti sunt denique ab eo Hierocles & Cordius impurissimi duo & improbi familiares.* Hieroclem autem & hic & paulò infrà Dionis auctoritate corrigimus & tuemur. Et mox, *ne paterentur illum ita deinceps viuere*, non vt passim, *diutius.* Paulò pòst, *primum consultarunt de genere mortis, cùm alij vitalibus exemptis necarent, alij ab ima parte perfoderent, vt mors esset consentiens. post hoc.* Infrà, *affectato retinuerat.* Item, *amphitheatri instaurationem.* Præterea, *& lauacrum quidem Antoninus Caracallus.* Mox, *ob hoc sub vario Antonino.* Lecti autem veteribus duorum erant generū, cubiculares in quibus dormiebant & cubabant: & discubitorij, qui & triclinares dicebantur, in quibus discumbebāt cœnantes & prandētes. proinde scripsit Lampridius, *hic solido argento habuit lectos & triclinares & cubiculares.* Non longo deinceps spatio verba sequuntur corruptissima, quæ sic mihi videntur integritati suæ restitui posse, *vt pro nascētis Apiastri fasce Larib. & fœno Græco exhiberet plenis fabatarijs & discis.* fabataria intelligo vasa, aut patellas, in quibus puls fabata ponebatur, & Laribus offerebatur. suspicatus aliquando sum gabatariis à gabatis vasis legendum esse: sed id nimiæ audaciæ iure tribueretur. Conditum eo in libro interpretatur Egnatius vnguentum diu asseruatum: ego putem vinum esse aromaticis speciebus imbutum, cuius mentio est apud scriptores Græcos, Latini vocabuli vsurpatione. Pro *griles*, grilos lego. Scribitur mox, *deo Enanthino, fudisse*: ego reponendum censeo, Balnea oleo œoanthino: qua de re qui mihi fidem non habet, Plinium consulat, apud quem li. 13. cap. 1. oleum & vnguentum œnanthinum reperiet. Zetæ quæ sint in eodem libro, quæstionis est. ego diætas interpretor: vt enim pro διάκονος, ζάκονος dicitur, sic pro diæta zeta. Reperio in Antonini itinerario Hippooem Zarrhytum pro Diarrhyto, & apud Cyprianum zabolum pro diabolo. Est autem zeta vel diæta, ædificium vel membrum domus, cœnationem & cubiculum habens. Plinius lib. 5. epist. *contra mediam ferè porticum zeta paulùm recedit.* Sequitur mox in Lampridio, *est in hac zeta dormitorium cubiculum, quod diem, clamorem, sonum excludit: iunctaque ei quotidiana amicorumque cœnatio.* suprà lego, *fertur & promisisse phœnicem conuiuis, vel pro eo libras auri mille, vt in prætorio eas diuideret.* mox subiicit, *marinæ aquæ columbos diuisit.* nam *diuisit* lego, non *dimisit.* Scio multa esse in ea vita, quæ explanationis indigeant: sed nos modum adhibebimus, & reliqua aliorum industrię relinquemus, aut in aliud tempus differemus.

Lampridius emēdatur.

Zeta.

CAPVT V.

Lympha Mallia in Catullo, homines ad lecticam, Latinè loqui, verba Latina.

NODVS est in versibus Catulli in Mallium, vindice dignus & enodatore: eos versus proponam, deinde quid sentiam eloquar,

Cùm tantum arderem, quantum Trinacria rupes,
Lymphaque in Oeten Mallia Thermopylis.

Lympha Mallia.

Ac satis quidem apertum est quę sit Trinacria rupes. Ætnam enim ardentem significari nemini ferè ignotum est: aqua Mallia quæ sit, non perinde constat. fuisse autem narium aquarum calidarum in Thermopylis lauacra, vel ipso nomine Græco satis indicatur: tantùm cur Malliam aquam vocet obscurum est. ego censeam ex eo sic appellatā esse, quòd L. Manlius cum Catone Censorio bello Antiochi per inuia & abrupta ad iugum Thermopy-

mopylarũ euaserit, quę res victoriæ causa Romanis fuit. Plutarchus in Catone Cens. [illegible] Cùm igitur ad Malliũ scriberet Catullus, quid mirum est aquam in Thermopylis nomine eius gentilis esse ab eo signatam, & hoc blandimento & assentatione quæsitam eius esse gratiam? Scribit idem Catullus epigr. 12.

At certè tamen inquiunt, quod illic
Natum dicitur, ære comparasti
Ad lecticam homines:

Homines ad lecticã.

quem ego de lectariis locum interpretor, quos habere soliti erant Bithyniæ reges, & inuenerant: Cicero 7. in Verrem, *Nam (vt mos fuit Bithyniæ regibus) lectica octophoro ferebatur, in qua puluinus erat pellucidus melitensi rosa farctus.* Latinè loqui, vt aliud addam, quo sensu dici vulgò solear, & ab auctoribus vsurpari, nemini puto ignotum: sed tamen interdum est verè & simpliciter loqui, nihilque mentiri, nec supra verum rem efferre: Cicero 6. in Verrem, *non enim verbi neque criminis causa augēdi complector omnia, cùm dico nihil istum eiusmodi rerum in tota prouincia reliquisse: Latinè me scitote, non accusatoriè loqui.* Bene scilicet Latini de Latinis existimabant, eos simplices & ingenuos, minimeque simulatos & fallaces mendacesque existimabant: vnde illa loquēdi ratio, vt existimo manauit. Sed & Martialis Latinè loqui dixit, pro simpliciter & apertè & ingenuè, & sine dissimulatione & integumento verborum loqui. nam se Latinè dicit loqui, cùm obscœna & lasciua obscœnis & lasciuis petulantibusque verbis apertè proloquitur.

Latinè loqui.

Eius verba sunt in epistola libri primi, *Si quis tamen tam ambitiosè tristis est, vt apud illum in nulla pagina Latinè loqui fas sit, potest epistola, vel potius titulo contentus esse.* nam epigrammata sine circuitu vllo apertè lasciuiunt, & petulanter loquuntur. Et lib. 11. epigr. 21.

Cæsaris Augusti lasciuos liuide versus
Sex lege, qui tristis verba Latina legis.

Verba Latina.

vbi verba Latina appellat, quæ apertè & ingenuè lasciuiam & flagitia enunciant, qualis est epigrammatum lingua. Simplicitatis enim Romanæ & Latinæ ducebant esse, suis res vocabulis afficere. proinde clausulam epigrammati Martialis hanc adscribit, quæ interpretationem meam confirmat:

Absoluit lepidos nimirum Auguste libellos,
Qui scis Romana simplicitate loqui.

CAPVT VI.

Vox fusca, institorium, mitellita, Mazaces, cirrus, ascoma, synthesina, & quædam in Tranquillo emendata.

NON solùm optimorum virorum vita ad imitandum nobis proponenda est, verumetiam sceleratissimorum & nefandorum ad fugiendum. Nam vt ex illorum laude dignitas virtutis splendidius elucet, sic ex horum dedecore turpitudo vitiorum clarius apparet. Nuper itaque legebam Neronis vitam: ex ea, quæ ad horum commentariorum supellectilem instruendam pertinerent, pauca quædam in instrumentum retuli. Cap. 6. natus esse Nero scribitur ante nouem menses quam Tiberius excessit: hic ego in priscis libris reperio, *ante post nouem menses*: vt mihi dubium non sit, quin legendum sit, *Natus est Antij post nouem menses.* itaque, quòd Antium eius esset natale solum, sic dilexit, vt eo imperij sedem transferre cogitarit. Cap. 15. scribunt libri melioris æui, *quoties autem ad consultandum secederet*: non vt editur, *sederet.*

Tranquillus emendatur.

Fusca autem vox est ea, quæ a Græcis, vt è Dione in Ner. patet, μέλαινα vocatur, cuius tam sæpe apud Aristotelem mentio est.

Fusca uox.

In eodem antiquo codice, quod dissimulandum non arbitror, cap. 20. *aliquid se sufferti tinniturum dixit*, repetio: erit autē suffertum ὑπάγροικον, quod non delicatum & molle, sed subagreste & subrusticum, & propè fessum, quod in cantu nos interdum magis delectat, quàm blandus & eneruatior modulus. scio ego hic legi a multis sufferti, quod & improbare non est meum: imò verò antè approbaui, & ὑποπίνειν esse dixi, vt & subbibere est quod Græci ὑποπίνειν dicunt: hanc tamen tanquam testificationem veteris lectionis prætermittere non debui.

Sufferrũ.

Cap. 25. pro, *præcunte pompa cæterorum cum titulis*: lego eiusdem assertione libri, *pompa cæterarum*: vt ad coronas, de quibus perspicuè agit, referatur, non ad homines: & hanc scripturam facilè sensus approbat. Necnon & illud cap. proximo sic lego, *quintana domi constituta, vbi partæ & ad licitationem diuidendæ prædæ pretium absumeretur*: non vt nunc circumfertur, *assumeretur.* Mox nihilo secius lego, *Matronarum institorio copas imitantium.* sunt autem copæ mulieres quæ copōnam exercēt, vt in illo versu, *Copa Syrisca caput Graia redimita mitella.*

Institorium.

Scribitur ibidē in bibliothecis antiquis, *quorum vni mitellita quadragies HS constitit.* genus videtur esse placentarum tanquam mitellatarum: est & medicis mitleta, tanquam fortasse miculata, antidotus. edunt publici libri *mellita*, nec damno, sed ea quam proposui mystica, vt ita dicam, scriptura est.

Mitellita.

Scribendum cap. 30. *phalerata Mazacum turba atque cursorum.* sunt Mazaces equites, qui in comitatu nobilium erant olim ferè ex Africa: Martialis lib. 10. epigramm. 11.

Mazaces.

Et Libys in multo puluere sudet eques.

Nemesianus equos Mazacas laudat, qui ex interiore Africa erant:

Quémq; coloratus Mazax deserta per arua
Perduxit.

Ex fidelissimis libris etiā lego cap. 45. *statuæ eius à vertice cirrus appositus est cū inscriptione Græca, nūc demum agona esse, & raderet:* q. scilicet in tāto discrimine nō deberet cirratus aut cincinnatus esse, sed cirros radere. Mox cùm reperiam,

Cirrhus.

alterius

Ascoma. *alterius collo ascopa deligata*: non dubitâter *ascoma* legam, vt sit velut culleus, quod nomen est neotrum Græcis, sed Latinis etiam fœmininum. Dio in Ner. emẽdationem adiuuat, qui μολγὸν, id est, culleum dicit eius statuæ appensum fuisse. Lego cap. 49. *permisit hoc Hicelus Galbæ libertus*: nam ita vocabatur. Cùm autem cap. 38. scribitur, *cum dote & flammeo persolenni nuptiarum celeberrimo officio*: iniurius in Tranquillum non fuerit, qui *per solenne*, legerit: etsi ab omnibus libris recedet, quorum fidem non semper sequi oportet. Cap. 31. *vt flores fistulatis & vnguenta desuper spargerentur*, in duobus optimis codicibus legi, hoc sensu: fistulatas fuisse cœnationum tabulas ad flores spargendos & vnguenta fundenda: *ex fistulis* tamen, quod peruulgatum, non moueo, sed illud alterum etiã accommodatum ad sententiam ostendo iuratorum propè dixerim codicum fide & testimonio probarum. Cap. 39. reperi, νεόψηφον Νέρων ἰδίαν μητέρα ἀπέκτεινεν, non vt in omnibus νεόψηφον. Illud cap. 34. multo salsius est & acrioris aceti, quòd nauis solutilis sententia matrem interfecerit Nero: de cuius machinatione & Tranquillus & Tacitus lib. 14. scribunt. sed & illud cap. 40. sic legi, τὸ τέχνιον ἡμᾶς διατρέφει: quod haud paulò melius est, quàm quòd in peruagatis codicibus legi. Ferè Græca à librariis Latinis malè effingebantur literis, inde coniecturæ legentium secutæ qualiacunque eruerunt verba, vestigia ductusque literarum rimantes, & vicinitatem vocum & similitudinem captantes. quod repono literatè satis & planè scriptum erat, vt præstare ausim ita scripsisse Tranquillum. Quod sequitur cap. 54. etsi primo statim coniectu oculi animaduerti potest, quia tamen in libris tandiu hæret, non tam mihi expectanda est aliorum opera, qui corrigant, quàm mea declaranda & profitenda: *proditurum se partæ victoriæ ludis*. hic facilè omnes agnoscunt esse legendum, *partæ victoriæ ludis*. & mox, *saltaturumque Virgilij Turnum*. quod vtrunque in optimo codice reperi. tam enim securus certusque victoriæ sibi videbatur, vt iam de victoriæ ludis sibi cogitandum putaret, ac loqueretur disponeretque quæ ludis illis facturus esset. hoc autem aptius est quàm quod in literas mittitur. lego etiam in antiquis libris, cap. 51. *ac plerunque synthesinam indutus*.

Synthesina. nam etsi synthesim probo, tamen synthesinam dissimulare non possum, cùm vestem subaudire persacile sit. Hæc oscitãtes & propè aliud agentes colligebamus, nauseam grauiorum studiorum hoc veluti sapore detergentes amœniorum auctorum. vtinam, vt à nausea hæc nos liberarunt, sic & à fastidio hominum vindicent.

CAPVT VII.

Chara, catlaster, catlitio, subare, surire.

ID quod hîc scribam tui beneficij est, Guilielme Pelisseri, Mõtis Pessuli episcope, sed interprete me ad alios manabit, & qui vnum obligatum censes, populum habebit tuo merito sibi deuinctum. Scribit Cæsar lib. 3. de bello ciuili, *est etiam genus radicis inuẽtum ab iis qui fuerant cum Valerio, quod appellatur Chara, quod admistum lacte multùm inopiam leuat: id similitudinem panis efficiebat: eius erat magna copia*. Chara. Quæ sit hæc herba, quæsitum est. Plinius lib. 19. cap. 8. *necnon olus quoque siluestre, & triumphorum Diui Iulij carminibus præcipuè iocisque militaribus celebratum: alternis quippe versibus exprobauêre lapsana se vixisse apud Dyrrachium, præmiorum parsimoniam cauillantes. est autem id cyma siluestris*. cap. 5. eiusdem libri Plinius lapsanam inter brassicas sylueftres numerat, pedalis altitudinis, hirsutis foliis, napi simillimis, nisi candidior esset flore. sed & de generibus brasicę differens ita ibidem tradit, *Etiamnum vnum syluestre Græci cheram vocant, pontifici armon, alij leucen, nostri armoraciam, fronde copiosius quàm corpore*. hanc testantur scripturam veteres omnes libri, sed cheræ nomine offensi correctoréne dicam an deprauatores *agrum* supposuêre. Isidorus lib. 17. cap. 10. *armoracea*, inquit, *hæc est lapsana*. vetus lexicon armoraceam ῥαφανίδα interpretatur. sed Plinius duas herbas in vnam confudit, lapsanam & armoraciam, quę caulibus & foliis tam indiscretis sunt, vt ne à petitis quidem vix distingui possint nisi flore: quo factum esse reor, vt quod de cheta dixit Cæsar, de lapsana Plinius retulerit, cùm armoracea, vt dixi, indistinctæ & geminæ cuiusdam sit cum lapsana similitudinis, & vtraque species sit brassicæ syluestris. Dicit Cæsar radicem illam inuentam fuisse ab iis, qui cum Valerio fuerant, milites eos intelligens, qui duce Valerio in Asia fuerant Mithridatico bello: Valerium autem eorum ducem insidiosè interficiendum curarat Fimbria. Erit & istud quod subscribam muneris tui, quod homines non minùs à te ingeniosè excogitatum quàm verè, qui quidem alicuius iudicij & intelligentiæ sunt, vt existimo, prædicabunt. Scribit Vitruuius lib. 8. cap. 4. *ideoque semper transmarinos catastos emere formosos, & puellas maturas, eosque coniungere, vt qui nascerentur ex iis, non solùm egregia voce, sed etiam forma essent non inuenusta*. *Calastros* Hermolaus legit, Iucundus notat *callastos* esse veterem scripturam: tu germanam restituis vocem, *catlastros*: sententiæ propugnatorem tuæ producis Charisium, qui lib. 1. gram. ita scribit, *puer pueri, catlaster catlastri*. addis interpretationem (quam verissimam reor) catlastrum esse tanquam catulastrum, vt Græci dicunt κάτλον pro Catullo, πρόκλον pro Proculo. Catlaster catulastrum autem explicas grandiorẽ catullum & grandiorẽ puerũ. Sic pro Catulitione Catlitio. in antiqois Plinij exẽplarib. li. 16. c. 25. sincera fide reperitur catlitio, vt in illo loco, *Catlitionem rustici vocant, gestiente natura semina accipere, eoque animam inferente, omnibus satis*. In vetere critico tamen integro vocabulo catulaster reperitur, & exponitur λαιμᾶν: vt catulire est

est ad Venerem incitari, quod σκυζᾶν dicitur, vt subare interprete vetere grammatico ὀργᾶν, surire κασαυρᾶν. hæc duo verba vsurpauit in priore Apologia Apuleius, priusque fœminis, posterius maribus attribuit, *Fœminæ subent, mares suriant.*

Subare. Surire.

CAPVT VIII.

Fragilis, culices pati rotūdos, vasa, bene vasati, equus sagmarius, columbus.

NON me latet quantum pudori tribuendum sit, eiusque omni in re potissimum habendam esse rationem, ac optimorum interdum auctorum ob turpitudinem & obscœnitatem scripta meritò improbari, quòd cùm animi sit interpres oratio, nequiter cogitasse & sensisse, qui flagitiosè scripserunt, videantur. ac me iudice scriptores saluo semper pudore suas cogitationes literis mādare debēt. Hoc ego capite eidē culpæ obnoxius forem, si potius animi mei sensa explicarem, quàm verba aliorum enodarem, quæ etsi obscœna sunt, tamen quia eorum volutamus libros, & angimur cùm quæ vis verbo subiecta sit, non intelligimus, explicanda existimaui. Scribit Flaccus lib. 1. sat. 8.

Iulius & fragilis Pedacia, furq; Voranus.

Fragilis. quo sensu obsecro fragilem dixit? frāgere turpe verbum veteribus fuit, vt & diuidere. fragilis igitur est mollis, qui muliebria patitur, qui pathicus est. Aliud quiddā æquè obscœnum est explicandum. Adrianus Imperator Floro culices rotundos obiicit lepidis his versiculis.

Ego nolo Florus esse,
Ambulare per tabernas,
Latitare per popinas,
Culices pati rotundos.

Culices pati rotundos.

in quam tandem sententiam? ego ad caprificationem allusum puto. in qua culices è caprificis euolantes, in ficos penetrantes maturitatem afferunt: id Græcè ψηνίζειν dicitur. Culices autem vocantur ψῆνες, vnde ἐπιψηνισμένη, id est, caprificata mulier, quæ propè exactis mensibus vicina est partui & inciēs: & ψηνιζόμενοι, id est culices passi & caprificati à Græcis appellantur, pathici, vt è notissimo constat versu,

Οὐδ' εἷς κομήτης ἐστὶν ὃ ψηνίζεται,

id est, nullus comatus, qui non caprificatur. Lampridius in Heliogabalo scribit, *Romæ denique nihil aliud egit, nisi vt emissarios haberet, qui ei bene nasatos perquirerēt.* huic astipulatur scripturæ Egnatius: cuius pace, contendo legendum vasatos. à naso enim non dicitur nasatus, sed nasutus. nam partem eam, quæ honestè nominari nō potest, vasa etiam vocabant: Plautus in Pœnulo, Sc. Satis spectatum.

Vasa. Bene uasatus.

—facio quod mœchi non solent, salua vasa domum refero.

plerunque enim accidebat, vt mœchis virilia amputarentur: in quo Plautus ludit facetè. illud autem perspicuè sententiam Egnatij confutat, quòd lauacrum publicū in ædibus aulicis Heliogabalus fecerat, vt ex eo conditiones bene vasatorum hominū colligeret. nam si nasati à naso dicendi sunt, quid balneis, in quibus hominum corpora nudātur, est opus? an homines operto capite incedebāt, nasúmque nunquam, nisi in balneis aperiebant? non licebat è plateis, è viis, cōditiones legere, hominumque nasum inspicere? Quæritur qui sit in Imperatoris illius vita equus saginarius? ego mendum insedisse arbitror, & sagmarium legendum esse censeo. Suidas, σάγματα τὰ ἐπὶ ὄνοις ἐπιτιθέμενα ξύλα, τὰ βαστάζοντα τὴν ἀποσκευὴν, ἢ τὰ ἐπιτιθέμενα τοῖς ὑποζυγίοις. ex quibus intelligimus sic vocari dossuaria iumenta & sarcinaria, quę impedimenta ferunt resque necessarias. nomen habent à sagmate, id est strato, cui onera aptantur. Isidorus, *sagma*, inquit, *quod corruptè vulgò selma dicitur, stratum sagorum vocatur, vnde caballus sagmarius.* videtur tamē in ea vita esse simpliciter equus stratus. Iam cùm in ea scribitur, *Marinæ aquæ columbos exhibuit*: eo nomine intelligo, κολυμβήθρας, id est piscinas & natationes, vt apud Prudentium, hym. 12. περὶ στεφάνων,

Equus sagmarius.

Donec virenti fluctuet colymbo.

CAPVT IX.

Neptuninus, Catullus emēdatus, relinquere celebranda choreis, verpus, semirasus, hera Tritonis.

TENE *Thetis tenuit pulcherrima Neptunine.* versus est Catulli in epithalamio Pelei & Thetidis, quod carmen imitatione Hesiodi, vt reor, scripsit. nam Hesiodus epithalamium in eos ediderat, cuius erat principiū, vt Tzetzes refert, τρὶς μάκαρ Αἰακίδη. Veruntamen in versu Catulli, ab omnibus quos quidem vel legerim vel audiuerim, Neptunine patronymica deriuatione fictum intelligitur, vt Oceanine, Nerine: à quibus dissentio, cùm linguæ Latinæ retineri cōsuetudo potius debeat, quàm in eam Græca introduci peregrinitas. quid enim vetat hic Neptuninū vocari eum, qui ex elemento Neptuni & neptibus vxorem petat, & Neptunum genere contingat? Itaq; vocandi sensu de Peleo audiēdum arbitror, aut *Neptunine* legendum. Minimè autem dubitandum est, quin germana lectio sit,

Neptuninus.

Cranonisq; domos, ac mœnia Larissæa:

Catullus emendatur.

cuius satis aperta in vetere scriptura extāt monumenta & indicia.

Nec dum etiam seseq; sui tum credidit esse,

eùm sit, *seseq.* hic dici crediderim, vt iam iámque dici solet. non enim plus est quàm sese & iamiam, vel se & se, iam & iam, vt irratio particulæ sit.

Sæua quòd horrebat prisci præcepta parentis.

explicandum hic reor priscum pro seuero & antiquo, quòd tales veteres & antiquos fuisse opinio

opinio fit, vt seuerioris & censorij iudicij & acerbitatis. si verebaris, inquit, siue consensu seueri tui patris Ægei vxorem me ducere, quod eius iussa & monita pertimesceres, qui tibi districtè edixerat, ne se inscio & ignaro vllam duceres. sed & suprà, *O bona mater*, de Thetide dici crediderim: vel potius de heroum matre.

Confestim Peneos adest, viridantia Tempe,
Tempe quæ siluæ cingunt super impendentes,
Minosim linquens claris celebranda choreis,
Non acrios: namq; ille tulit radicibus altas fagos.

Fateor hac in salebra diu me impeditum hæsisse, retentumq; consilij inopem plusculum restitisse: veruntamen tandem aliquando sensum & rimanti, & vestigia scripturæ scrutanti venit in mentem emendare, *Aemonidum*. &, *Non egros*: hoc sensu, Peneus relinquens Tempe adfuit, non relinquens agros. agri enim aperti sunt & frumentarij, nec nemorosi: aris multis arboribus onustus frondosa & filuosa Tempe populatus est, deuexitque inde fagos, lauros, platanos, populos, cupressos, vt vmbraculum texeretur in vestibulo: tantúmque arborum attulit, vt Tempe purgato spatio choreis ducẽdis latè patentia Æmonidibus puellis & Thessalis reliquerit. Nam non est eruditis hominibus incompertũ & ignotum, locum à poetis Græcis latè patentem appellari elegantissimè *εὐρύχορον*, in quo scilicet choreæ institui facillimè & commodissimè possunt: quod epithetum Catullum voluisse reddere suspicor. Itaq; pro claris choreis, fortasse quispiam non inuita Minerua latis choreis scriberet: quanquam id non ausim temerè mutare, cùm *claris* videam retineri posse.

Linquere celebranda choreis.

Quę est in eo carmine? *Rapidi Tritonis hera* ego Mineruam reor, quæ apud Tritoniam paludem & Tritonem amnem nata fuisse dicitur & culta, vnde & Tritonia vocatur. Versus aũt istos eiusdem poematis sic legendos censeo,

Hera Tritonis.

Quod tibi si sancta concesserit incola Itoni,
Quod nostrum genus & sedes defendere freta
Annuat, vt tauri respergas sanguine dextram.

Quiddam & è Catullo præterea attexam, epigrammate 44.

—Verpus præposuit Priapus ille:

Verpus.

vt in re fœdissima dicitur, ob renudatam glandem. qua de causa & à Plauto deglupta mænas probrosissimè dicitur in Pœnulo, Scen. Si ego minam. & Iudæi ob eam partem nudatam & recectam, apellæ recutiti verpi per summam contumeliam vocabantur. sic & *ψωλὸς* à Græcis etiã vsurpatur. Ait Catul. epig. 55.

A semiraso tonderetur vstore.

Semirasos.

hic eũ interpretor, qui est extremæ vltimæq; conditionis atque sortis. nam seruitia præsertim quæ in machinis habebantur, ergastulis, pistrinis, semirasa erant: Apuleius lib. 1. de Asino aureo, *frontes literati, & capillum semirasi, & pedes annulati.* At myrtus Asia, antè à me explicata, ad Asiam paludem crescens, quæ in Lydia erat, etiam commodè intelligetur. Eius autem prima syllaba apud Homerum & Maronem producta est.

CAPVT X.

Cyclopas non Siculæ, sed continentis habitatores fuisse, clypeus Argolicus.

Vetus opinio est non solùm Latinorum, sed etiam monumentis Græcorum literisq; testata atq; celebrata, immanea illos Cyclopas eam partem Siciliæ incoluisse, vbi Ætna & Leótinus ager est. certè Maro 3. Æneid. Cyclopes vocat,

Aetnæos fratres cælo capita alta ferentes.

In quo tamẽ ab Homero, ad cuius speculum se totum fingit atque componit, recessit. nam Cyclopes in eo, insulæ nõ sunt, sed continentis habitatores. si quis tamen me roget, quam eis sedem regionemq; assignandam putem, alium sibi decemuirum aut metatoré vt quærat dicerem, mihi enim hic aqua hæret. Homeri narratio non minus mihi errare & vagari, quàm Vlysses Homericus videtur. Itaque si rediuiuus ab inferis Homerus excitatus rogaretur, quas horas continentis tenuerint Cyclopes, se nihil pro testimonio iuratumq; scripsisse, vt opinor, responderet: narrationemque se potius iucundam ad homines delectandos, quàm historiam & incorruptam veri memoriam contexuisse diceret. sed doceamus eos insulanos nõ fuisse, sed continentis incolas. Primum insulam nõ appellat Homerus, sed terram:

Cyclopes non insulani, sed continẽtis incolæ.

Κυκλώπων δ' ἐς γαῖαν ὑπερφιάλων ἀθεμίστων.

Sed & continentem appellat,

[illegible]

Siciliam autẽ multo post in Solis bubus insulam appellat: ne quis cùm id compertũ non haberet, terræ nomine generali aut continentis contentum fuisse suspicetur. sic enim scribit Odyss. μ.

Θρινακίην δ' ἐς νῆσον ἀφίξεαι.

Id cùm aliquãdo disputantem audissem omnium huius ætatis hominum, de quibus vel audierim vel legerim, Petrum Castellanum Aurelianum episcopum, qui Francisco rege & Errico, literis in Gallia nostra velut Apollo alter præfuit, magnoq; earum detrimento ex hac mortali statione in æterna cœli tẽpla beatumq; bonorum domicilium subuolauit: esti tanti viri auctoritas satis momẽti ponderisq; habebat, vt quod sum sentire vidissem, nefas propè existimare deberem non verum esse suspicari: tamen vt locum Homeri diligentius excussi & expendi, vt clarifs. virum disseruisse audierã, gratulatus sum ita me reperisse. Cyclopibus tñ video sedem à sequentibus poetis & scriptoribus attributã in Sicilia fuisse: in quo, vt docui, ab Homero recedunt. Quòd autem Maro scribit de Cyclopis oculo,

Argolici clypei & Phœbææ lampadis instar,

Argolicus clypeus.

de magnis & rotundis clypeis Argiuorum ad amplificationem superlationemq; poeticam accipiendum est, qui totum tegebat corpus,

O

vnde ἀσπίδος ἀμφιβρότης, ab Homaro Iliad. Λ. dictum est: & ex acie exanimes in clypeo propter magnitudinem velut feretro referebantur. de Argolico clypeo sic scribit Ælianus, νικητὴς γὰρ ὁ τοῦ χρόνου ἀσπίδα μὲν ἀργολικὴν ἔχων. Dionys. Halicar. lib. 4. τοῦτο δ' ἐποιήσατο ὡς ἐκ δεύτερου λόχου, ἀντὶ τῶν θυρεῶν ἐπέταξε ἀσπίδας ἀργολικὰς, καὶ δόρατα, καὶ κράνη χάλκεα.

CAPVT XI.

Integumentum, Veruina, tenus, soricina nænia, dare ludum, Thymianæ oues.

IN Bacchid. Plauti, Sc. Quid istuc. iocus est frigidus, imò verò ne iocus quidem, ob vnius vocis prætermissionem, quæ desiderata facetias poetæ lepidissimi corrumpit: *Nequam esse oportet, cui tu integumentum improbus es*, emendo, **Integumentum.** *Nequam esse oportet scutum, integumentum improbum est.* nam integumenta vocabantur & tegmenta, operimenta scutorum & segmeta: Cæsar lib. 2. de bel. Gal. *temporis tanta fuit exiguitas, hostiumq; tam paratus ad dimicandum animus, vt non modò ad insignia accommodanda, sed etiam ad galeas induendas, scutisq; tegmēta detrahenda tempus defuerit.* In eadem comœdia, Sc. Hunc hominem. quod scribitur, *Quia patri omne cum ramento reddidi*, facit, vt cùm in Trucul. in prologo lego,

Puluisculum. Ramentum.

Quo citius ab eo rem auferat cum puluisculo,

puluisculum ramentum esse interpretet, & omnem scobem & puluerē, Sc. Nimio illuc.

Nunc ab transenna hic turdus lumbricum petit,
Pendebit hodie pulchrè, ita intendi tenus.

Tendiculæ hic ad capiendos turdos significantur, cuius funiculus transenna, & ex eo fortasse instrumentum ipsum: **Tenus.** paxillus tenus vocatur. sic Pollux in muscipula funiculū, quo tenetur tenus, σπαρτίον & καλώδιον vocat: paxillum πασσαλίσκον. In ead. fab. Sc. Meamne hic.

Si tibi machæra est, nobis veruina est domi
Qua quidem te faciam, si tu me irritaueris,
Confossiorem soricina nænia:

Veruina. veruinam quatuor syllabarū esse crediderim, & obeliscum significere, id est, paruum veru, & tanquam vericulum. se enim eum minetur veru confossurum. nec enim cæsim ferit veru sed punctim, nec obtruncat, sed confodit. **Soricina nænia.** Soricina nænia nō aliud quicquam videtur esse, quàm cantiuncula quædam celebris de confosso sorice, qui dum rodit, suo indicio plerunque confoditur. proinde canebatur Sorex suo indicio confossus periit, aut aliud quiddam simile. Ibid.

Illa in arcem abiuit ædem visere Mineruæ:

vt in palliata, eaque attica dictum est. nam Athenis in acropoli Mineruæ ædes erat. Scen. Quis sonitu.

Dare ludum.

Sed nimis nolo desid e ei dare ludum.

Eodem modo Horatius est locutus lib. 3. ode 12. *miserarum est nec amori dare ludum.* Ait ibid. Plautus, **Thymianæ oues.** *Vetulæ sunt thymianæ.* Thymienæ à thymo dici videntur. nam in Narbonensi Galliæ Lepidei campi thymo abundabant, eoq; infinita pecudum milia conueniebant. thymianæ tamen hic malæ erunt, credo propter longinquitatem viæ macrescentes. thymiemæ se in veteribus libris reperisse scribit Ioachimus, vtriusq; linguę hodie princeps, quę vox quid significet consulendum Apollinis oraculum, nisi thymum amantes explices: ac vidi q thymiema defenderent, vt rei diuinæ aptes, quales emebantur à paucioribus viliores & maciores. aliquando & minæ legendum existimaui, sed quin thymienæ tueamur & defendamus, nihil esse videtur causæ.

CAPVT XII.

Martiobarbuli, stipendiarij, barbulus, stigmata militum, exculcatores.

LAsciuie quedē militari Martiobarbuli videntur appellati esse milites, **Martiobarbuli.** qui plumbates gerebant, id est glandes plumbeas, quæ & ipsæ etiam nomine Martiobarbuli vocatæ per ludum & iocum videntur esse, q. cùm pisces in deliciis essent, in quibus numerantur barbi & barbuli, plumbatæ, **Barbuli.** quasi non conuiuij sed Martis barbi essent & cibi, ioculariter Martiobarbuli dici potuerint. Veget. lib. 1. cap. 17. de re mil. *plumbatarū quoq; exercitatio, quos Martiobarbulos vocant, est tradenda iunioribus.* vetus Grammaticus barbulum exponit γένος ἰχθύος. is etiam scriptor lib. 2. cap. 18. stipendiarios milites appellat, qui aliquot iam stipēdia habēt, tironiq; opponit, qui nouellus est: alioqui **Stipendiarij.** stipendiarij sunt vectigales, q pendūt stipendia. *non tantum*, inquit, *à tironibus, sed à stipendiariis militibus salitio equorum districtè est semper exacta.* Qui militiæ erant adscripti, in eorū manibus stigmata notabantur, **Stigmata militum.** vt scribit Aëtius his verbis, στίγματα, inquit, καλοῦσι τὰ ἐπὶ τοῦ προσώπου ἢ ἄλλου τινὸς μέρους τοῦ σώματος ἐπιγραφόμενα, οἷα τῶν στρατευομένων ἐν ταῖς χερσίν. Vegetius lib. 1. cap. 8. *sed non statim punctis signorum scribendus est tiro dilectus.* Et libro 2. capite 5. *Nam victuris in cute punctis milites scripti & matriculis inserti iurare solent.* idem & fabricensibus fiebat. Imperatores Arcadius & Honorius, *stigmata, hoc est, notæ publicæ fabricensium brachiis ad imitationem tironum infligantur, vt hoc saltem modo possint latitantes agnosci.* Apud eundē porrò Vegetium lib. 2. cap. 11. pro fabris lignariis & instructoribus, fabros tignerios legi melius promiserim & structores, antiquis adpromissoribus libris. Nihilo secius & illud cap. 15. eiusd. libri insincerum corruptumque est, *post hos erant ferentarij & leuis armatura, quos nunc auxiliatores & armaturas dicimus.* Est & aliquantillū hoc quidem fœdatū in antiquis libris, in quibus exsculcatores scribitur, sed vero proximū. legendū enim exculcatores, q scilicet missilia & lapides & glandes exculcāt & eiiciunt. In imperij Rom. cōmētario exculcatores seniores nominant. **Exculcatores.** Locus item vlcerosus & saniosus est apud Vege. eiusdē vocis cōtaminatione, cùm li. 2. c. 17. scribitur: *ferentarij aūt, armaturæ, scutatores*: antiquis in libris sculcatores inuenio: tu exculcatores

scribe,

scr e, & sensu conuenier. Sed & cap. 21. vbi le itur *sicut primicerius in officio præfectorum prætor.* reperi, sicut primiscrinius, cuius, vt verũ ingenuè fatear, non me pœnitet: & scindulas pro scandulis reperi, qoæ assertorem & vindicem habent Isidorum.

CAPVT XIII.

Concinnitas, porriciæ, fellitare, fellebris, frutis.

HVIVS muneris est atque operæ sagaciter odorari, si quid vsquam lateat, quod supra captum sit hominom mediocriter eruditorum, idque è lustris in quibus delitescit, extrahere in lucem. Igitur obseruasse videor,

Concinnitas.

quod nec triuiale, nec diobolare est, concinnitatem in breuitate & cõpendio poni, quod infrequentius est, quàm vt obseruatu & annotatu indignũ esse videatur. *egredimur*, inquit Solinus, *propositæ concinnitatis modum.* & in epistola, *vt nec in eo prodiga sit copia, nec damnosa concinnitas.* Ex eodem scriptore & alia inuestigata eruam, & bonæ iuuentuti huc relata transmittam. Porricere verbũ sacrificale peruetustum est, in reddendis extis & porrigendis vsurpa-

Porriciæ.

tum: inde porricias exta, quæ in aræ foco ponuntur, quòd diis porriguntur, à Solino vocata reperio: *nec ignis*, inquit cap. 11. *in hanc congeriem adponitur, cum porricias intulerint*, id est, cùm intulerint exta aræ, quòd sponte illa lignorũ strues flammam cõcipiat diuino quodam miraculo. Verbum quoddam est & obscœnum &

Fellitare.

præfãdum, fellitare, quod apud eundem pro mammam sugere, honesta significatione & memoranda reperi: vt suspicio inde sit honestum initio verbum fuisse, sed postea infandæ libidinis significatione redditum esse infame, cùm eius essent natales primigeniaque notio non illiberalis. sic enim cap. 47. de pullis equinis scribit, *nequaquam mater pullo vbera præbet fellitanda*: quod censoria quadam inscitia, in *vellitanda* adulteratum est: alij fellicãda etiam legunt, neque fortassis ineptè, & ex auto-

Fellebris.

graphis, vt auguror, priscis. Fellebre ab eodẽ verbo non inconcinnè, nec inuita Minerua confinxit, in cuius tamen locum irrepsit funebre: vt fata videantur eadẽ verborum quæ nationum multarum, quæ suis expulsæ sedibus solum vertere coactæ sunt. sic autem scribit de boa. cap. 8. *longo seculo ita fellebri satietate vltimò extuberatur, vt obsistere magnitudini eius nulla vis queat.* nam anguis ille sugẽdis boum mammis in immensam distẽditur amplitudinem: vnde & boa vocatur à bubus. eam igitur appellat fellebrem satietatem, fellando, id est vbera ebibendo emulgendoque, quæsitam saginam & molem.

Frutis

Frutis ab eo etiam Venus appellatur, siue corrupta eius nomenclatura, (nam vt Græci Latina; sic & Latini vicissim Græca corrumpebant malè pronuntiando) siue hoc etiam originis Latinę est & vernaculæ, à fruendo. nam frutinal templum Veneris Frutæ, à fruendo veteres appellarunt. verba Solini sunt eod. cap. *vbi dum simulachrum, quod ex Sicilia aduexerat, dedicat Veneri matri, quæ Frutis dicitur, à Diomede palladiũ suscipit.* hic ego nihil moror editiones, quæ ἀφροδίτην euulgãt: quod in chartis vermiculatis reperi, piaculare facinus putarem, nisi lectori indicarem: a quo nomine cùm Latium antiquum non abhorruerit, cur ego sepultum esse potiùs sinam, quàm rediuiuum suscitem? In eadem obsoleta & verminante charta reperi, quod huic paginæ commendandum est & prodendum, *cum omni fœtu ver sacrum missus*: cùm publicatum sit, *vel sacro missus*, flagitiosè & turpiter sugillato loco. ver autem sacrum quid sit è Festo Põpeio promptum cuiuis est cognoscere.

CAPVT XIIII.

Multa in Tranquillo emendata, minor Codetta & maior.

AN Iulius Cæsar Suetonij integer sit, addubitatum video: sed um cap. 1. in antiquissimis exemplaribus *annum agens sextumdecimum*, siue Cæsaris nomine reperiam, nihilque de eius natalibus & genre loquatur, sine controuersia puto mutilum & absque capite principium esse. sed ex eo libro liber quędam velut decerpere. Cap. 5. *auctores*, inquit, *tribunitiæ potestatis restituendæ*: lego actores, vt & scriptum habet antiquissimus & optimus liber: nec dubium quin hæc actio cùm fuerit, actores vocandi sint potiùs, quàm auctores: quanquam si quis auctores tueatur, non magnopere dissentiam. Cap. 9. pro, *& Cicero in quadam ad Atticum epistola*: lego *ad Axium*, asserto[illegible] o- nis & fidelibus antiquitatis monume[illegible] c est Axius, cuius mentio est in epistolis ad Atticum, & apud Varronem lib. 3. de re rustica: ad eum quod refert Tranquillus, in quadam epistola Cicero scripserat. Item cap. 10. gladiatorium munus lego, non gladiatorum. In pignoribus capiẽdis interdum [illegible] ex concidebatur, vt lib. 3. de Oratore: [illegible] eid[illegible] m diripiebatur, vt hic apud Tranquillum cap. 17. *Vectium pignoribus captis & direpta supellectile.* pignora autem capiebantur mulctæ causa. Prouinciæ ordinarii dicebantur, non cùm magistratibus decernebantur, sed cùm statuebat senatus quo militum numero & quibuscum hostibus bellum gereretur. Tranquillus cap. 18. *ac neque more neque iure, antequam prouinciæ ordinarentur.* Cap. 23. sic distinguo *quando ne plebiscito, Pompeius postea abrogaret* hoc sensu, abrogauerat Pompeius lege sua, & antiquauerat plebiscitum, quo Cæsari ius erat absenti consulatum petendi. igitur ne plebiscito ratio absentis comitiis haberetur Pompeius abrogauerat lege sua imprudens. Cap. 1[illegible]. lego, *semper Cæsarem in ore habuisse istos.* quod enim [illegible] itur, *in Phœnissis*, additicium est. Lego etiam cap. 19. *sessum in xiiij. è scena per orchestram.* Nam solum ix-

Tranquillus emẽdatur.

repritium est & infitiuum. è scena autem dicit quòd in ea mimum egerat Laberius. *Nauali*, inquit ibidem, *prælio in morem cochleæ defosso lacu.* hic locus mihi semper dubiæ & sublestæ fidei, vt verbo comici vtar, fuit: nec perinde congruit. denique scripturæ vetustas aliud quiddam multò & verius & accommodatius reponit, de quo aliquid aliquando me audisse recordor de Ranconeto: *in minore Codeta defosso lacu. Codeta*, inquit Festus, *ager in quo frutices existunt in modum codarũ equinarum.* ex hoc autem Tranquilli loco colligimus & maiorem & minorem codetam fuisse. Lego cap. 38. *trecenos nummos*, non tricenos, quod è Dione intelligi potest. pro deducta summa æris alieni, ca. 42. nonne ad sententiam longè aptius erit, quod antiquæ memoriæ libri hodieque incolume & saluum retinent, *Deducto summæ æris alieni, si quid vsuræ nomine.* exige hanc scripturam ad sensum & grammaticorum normam, & eam probabiliorem emendatioremq; reperies. Cap. 49. *in senatu defendenti enixè causam filiæ Nicomedis.* aduerbium hic in proprij nominis locum velut per oppressioné inuasit, cùm in antiquis libris *Nysæ causam* planè perspicueq; scriptum reperiamus. Nysa enim, vt opinor, Nicomedis filia vocabatur, vel potius filius, si Sallustio fidé habemus, ita scribenti in epistola Mithridatis, *Postremò totam Bithyniam, Nicomede mortuo, diripuêre, cùm filius Nysa, quem regem appellauerat, genitus haud dubiè esset.* Cap. 52. *quæ scire C. Martium*: scribo, *C. Matium.* is familiaris Cæsaris fuit, & quædã Ciceronis ad eum extãt epistolæ. Cap. 61. pro, *per angustias Hellesponti victor nauicula transciret*: reperio, *victoria nauicula*: quod qui aliquid in pectore aceti habet, aut aliquid nasi, haud paulò melius intelliget, quàm quod peruulgatum est. Cap. 72. pro, *sub diuo accubuerit*: e veteribus libris *cubuerit*, legendum censeo. Et cap. 76. *Rufini liberti sui filio, exoleto suo*; non, vt inualuit *Rufioni*. & cap. 81. *fore vt illo prognatus*: quanquã *tulo* etiam, quod excusum est, dãnare non possũ. Ibid. *quos in traiciendo Rubiconis fluminis consecrarat.* sic enim flumini dicatos fuisse intelligemus, si dandi casu legamus: at hodie auferendi, vsitatum est: quod qui volet, per me sequatur. Cùm milites exauctorat & dimittit, appellat Cæsar Quirites: eo verbo ciues vrbanos, netiam milites intelligimus. nam sic Romę in concionibus vocabantur ab oratoribus. Plutarchus in Cæsare πολίτας vertit. Cap. 82. pro, *alter Casca*, alterè Cassiis scriptum in antiquis membranis est. & mox, *Cæsar Cassij.* Ista scrutãtes & rimantes è vetere libro, tanquam è quodam rudere, eruebamus.

CAPVT XV.

Quædam in Augusto Tranquilli emendata.

Tranquil lus emendatur. VITAM Augusti relegens minutas quasdam obseruatiuncũlas, quæ inter legendum sese ostenderunt, huc congestas describsi. *Ea*, inquit cap. 2. *gens à Tarquinio Prisco rege inter Romanas gentes allecta*: quod mendosum est, scribendum enim est, *inter minores gentes allecta.* quis enim nescit patres fuisse maiorum & minorum gentium? videtur autem Tranquillus memoria lapsus. qui Q. Ciceronem Asiã prætorio imperio obtinentem proconsulem nominet, ita cap. 3. scribens, *Q. Fratrem eodem tempore parum secunda fama proconsulatum Asiæ administrantem.* Sed & cap. 4. *ex Ancharia* lego. Et, *quos ex Atia tulerat. Atia M. Attio Balbo*: mater enim Augusti Atia appellata est, quòd Atij Balbi filia esset. Et cap. 13. *iam istam volucrum potestatem fore*: vt dicat, in alitum potestate id fore. Cap. 16. *cõspecto rum ad arma iuisse*, habent disertè & planè scriptum antiqua exempla, quod ideo adscribendum putaui, non supprimendũ. quidni enim, vt consulto & composito, sic & cõspecto dici possit? Cap. 16. *gratiam fecit coniurandi Bononiensibus*, dixit, pro eis permisit, ne cum tota Italia pro partibus suis coniurarét, quòd in Antoniorum essent clientela. Cap. 19. scribo, *M. Genutij, exin Plautij.* & mox, *L. Audasij.* &, *item Asinij Epicadi ex gente Parthina hybridæ.* hæc autem quàm immutata sint in excusis libris, facile cognitu est comparando. Cap. 21. *gentes inalpinas* lego, vt & Plinius aliique loquuntur. Cap. 22. *pace parta ter clausit*, libri veteres magno consensu habent. *tertio* tamen mallé: vt &, *muliebre secus omne*, in neutro genere, antiquis, vt Plauto, quorũ interdũ sectator est, vt antiquarius Trãquillus, vsitato. Ca. 53. *de eadem re sedulò lentius.* Violentius excusum est, sed veterem testor scripturã. Lego cap. 67. *Cosmum seruum*, nõ Cosiniũ. & mox, *idem polum.* &, vt *Saluiã Titiscenã.* &, *an referri vbi & in quam atrigas.* Cap. 87. *contenti simus*, vt veteres libri, vel vt excusi, *simus hoc Catone*, valet, hæc feramus modicè & æquo animo, nec nobis mortem consciscamus, sitque satis vnum fuisse Catonem, qui sibi manus Vticæ attulerit. Ibidem, *pro stulto bacrolum*: vt sit tanquam diminutiuum à bacelo, qui stultum & amentem significat. Ne pullus equi intelligeretur, quandocunque pullum gallinæ significare volebat, pullum pulleiaceum appellabat. proinde ibidem in veteribus libris legitur, *ad pullum pulleiaceum*, quod est, in mensa ad pulli ferculum & parapsidem. Postriduani dies idcircò malè ominosi erant, quòd sequebantur ferias Calendarum, Nonarum & Iduum, & quòd postriduani dicerentur. In eo enim vocabuló malũ omẽ inest, quòd postridie omnia sera & intempestiua sunt. itaq; cùm Tranquillus cap. 92. dixisset nunquam Augustum postridie nundinas quoquã profectũ, addit in eo vitasse eum δυσφημίαν nominis, vt & in Nonis. vnde quodã diximus loco, Idus & Calendas ante nonas nominari solitas ex Asconio. Cap. 99. ante [illegible], hæc verba exolescẽtia & fugiẽtia è vetere lib. eruimus, & tanquã fugitiuarij retraximus, *mimũ vitæ commodè transegisse.* & mox, εἰ δέ τι πᾶν ἔχει καλῶς, τῷ παιγνίῳ δότε κρότον, καὶ πάντες ὑμᾶς μετὰ χαρᾶς προπέμψατε.

Cap.

Codeta maior & minor.

Cap. 100. *Precedente*, inquit, *Victoria, quæ est in curia*: ea est cuius aram de senatu sublatam dolenter tulere gentes, Christianismo conualescente: de qua Symmachus sic queritur, *Quis est ita familiaris barbaris, vt aram Victoriæ non requirat?* de qua te elegantissima ei respondet epistola D. Ambrosius, in qua & hoc scribit. *huius aram* (de victoria loquitur) *struxit in vrbis Romæ curia petunt, hoc est, quo plures conueniunt Christiani.*

CAPVT XVI.

Bucellarius, zabæ, Mœrarcha, comes, cursores, defensores, mensores.

IN historiis, non illis quidē antiquissimis, quas nonnulli solas in delitiis habent, aliásque vt ineleganteis aspernantur, veteribus tamen, legimus ab Aetij bucellario Valentianum interfectum fuisse. Buccellarius. id cùm legissem, buccellarij vox me diu anxium & solicitum habuit, neque quid ea significaret repetire poteram: & tamen semper suspicabar nomen esse aliquod militare. Tādem in macrocola incidi Mauricij nescio cuius, qui de militia Romana Græcè quidem scripsit, multis tamē & Latinis & barbaris vocabulis aspersis. ibi buc- Zabæ. cellarios equites esse scribit armatos zabis, (sic ille armaturam loricarum prope talarium appellat) & manicis ferreis, contatos quosdā & sagittarios. in magno autem honore hos equites fuisse ex eo apparet, quod in agmine ante imperatorem exercitus equitabant, & pòst sequebantur. sed quid vetat adscribere Mauricij bilinguem orationem: [illegible] Erant autem, vt opinor, equites illi Gallogræci, quam a Suida scribitur, [illegible] Non inutile autem fortasse fuerit quædam nomina carptim ex eo libro hic perstringere, quæ fortasse iurisconsultis aliquid in codice aperient ignotum, & historicis intelligendis proderunt. Mœrarcha. Mœrarchen vocat qui mœtæ imperat, id est ducem, qui Græcè dicitur [illegible]. nam mœra ex legionibus & numeris pluribus constat, vt ex pluribus mœris mesos. hi autem inferiores sunt imperatore, qui [illegible] dicitur: & eius legato, qui [illegible]. Comes. Comes est, qui legioni aut numero præfectus est, idemque tribunus militum. Idem equitū Cursores. quosdam cursores vocat, qui ante agmē & aciem excurrunt, hostesque versos in fugam Defensores. persequuntur: quosdam defensores, qui ex acie nec exeunt nec excu[rr]ūt, sed ordines semper seruant. Item deputatos vocat, qui vulneratos è prælio exportāt. Antecessores, qui ante agmen eunt, locaque castris metandis idonea deligunt, & vias, qua duci exercitus commodè possit, vident. Mensores. Mensores, qui loca castris metandis metiuntur. Cantatorem, qui e[xe]rc[it]um hortatur & animat oratione milites ad fortiter dimicandum ante pugnam, velut ad eorum aures canēs. Poteram & alia inde decerpere, sed ista satis esse iudicaui: & vereor ne etiam nimium multa sint, nauseamq; pariant eis, qui nomina tantùm audire possunt secundis auribus bonis temporibus vsitata.

CAPVT XVII.

Solea, nicere, tympanotriba, nummus, purpurissum, redimiculum, cera.

ROMANI non solebant in publico vti soleis, sed vel in triclinio, vel in cubiculo: verū foris calceis. Solea. que eadē causa crimini Verri Cicero Verri quod soleatus fuerit: *stetit*, inquit 7. in Ver. *soleatus prætor Pop. Rom. cum pallio purpureo tunicaq; talari.* & tribulis conuiua apud Horatium lib. 1. epist. 13. gerit sub ala soleas. & conuiuator Nasidienus apud eundem lib. 2. Sat. 8. soleas poscit: meretricula apud Plautum in Truc. [ad]eò puerperam mentiens, & decipere militem cupiēs, soleas poscit, Sc. Num tibi. *soleas*, inquit, *mihi date.* Iterum Sc. Date soleas. *Date soleas, atque me intrò actutum: ducite.* omninoq; foris solea muliebre potius, quam virile calceamentum habebatur: Catullus epig. ad Mall. de Lesbia, —*arguta constitit in solea.* In eadem etiam Plauti fabula verbum est nicere, a quo deductum est nictare, quod nusquā Nicere. alibi, quod sciam reperitur: significat autem signum facere, vt manum mouere, aut ea minari, Sc. Ite hac,

Emonere, inquit, ocyus si manus niceris.
Quid si manus nicerim?

vbi icerim sæpe legendum credidi: sed cùm aliquam esse nictandi originem augurer, nec aliam quisquam comminisci possit, ne incerto patre natum verbum videatur, retinendum putaui. Cæterùm vmbraticola dicitur in ea fabulā mollis, qui in vmbrosis locis degat, nec solem puluerem que, vt homines militares, ferre soleat. Tympanotriba etiam eneruatus Tympanotriba. & effœminatus est, quales erāt Cybelæ sacerdotes, & execti Matris deûm, manibus tympana gerentes, atq; pulsantes. In ea comœdia,

Num obsecro nam ariolus est, qui ipsus se verberat?

Ariolus quasi fariolus à fando dicitur: proinde aspirari debet, vt horda pro forda hic absolutè pro furiolo ponitur. nam furiosi sæpe solent sese malè mulctare atque verberare. In eadem fabula, quod ad rem nummariam pe- Nūmus. cuniariamque pertinet & cognitionem monetæ antiquæ: nummus valet duas drachmas: cùm enim ita scribatur, *de mina vna deminui modò quinque nummos, mihi detraxi partem herculanam.* & Grammatici Græci tradant minam centum esse drachmarum, partem autem herculanam constet decimam fuisse, nummus erit quinquagesima pars minæ, vt drachma centesima.

sic in nummo inerunt duæ drachmæ. Denarius tamen drachmam valet cuius æstimatione & pretio inferior multò est nummus. igitur hic nummus est didrachmū, aliter quam vulgo loquentibus soleat vsurpari. nam vulgò leftertius est Purpurissum, quo buccas inficiebant suas meretriculæ, rubrica dixit Plautus Latinè. Nam cum Sc. Quis istic est. scripsi set, *Istas buccas tam bellè purpurissatas habes.* subiecit non multo post,

Purpurissum.

Buccas rubricæ cera omne corpus intinxit tibi.

Illud etiam eleganti & amœna inflexione sermonis dictum est. ... Num tibi iam.

Vt esset aliqu... redimiculum.

Redimiculum. Cum enim redimiculo connexi implexique teneantur crines mulierum, redimiculum pro quodam vinculo & ..., quo velut alligatus teneretur Babyloniensis miles, id est miles Græcus qui Babylone stipendia meruerat, iucunda quadam translatione dixit Sc. Ne expectetis. *Facile facundiatem virtus argutam inuenit* non arguta legendum esse vel eo adducor, quod tacitè disertam eloquentiam dicat virtute inueniri. nam hic argutus est disertus & eloquens. neque hoc admonuissem, nisi sententia corrumperetur vnius elementi inopia, cuius supplemento & subsidio sibi restituitur & redintegratur. Seruus autem malus & iocularior munera, quæ ad meretricem ferebat, statim intrò ferri non vult, quæ ... madeant, soli opposita & exposita, quo liquescentur, ante fores aliquandiu habenda cauillatur, atque ait,

Nolo auferant, desiccari lubet.

quod est, ante ostium sub dio esse, non statim intrò rapi. Non sunt istæ Indiæ merces, aut è mari rubri littore collectæ gemmæ, sed scrupi & lapilli e vernaculo mari lecti, vel potius mu... aliqu... & eiectamenta, quibus se maria purgant: sed non solùm tales, verumetiam parabilibus abundant pharmacopolarū & copiariorum tabernæ. Cera autem fucus est & pictura propterea quod ceris pingere antiqui solebant: Seneca lib. ... epist. 122. *Pictor c... res, quos ad reddendam similitudinem multos variosq; ante se ponit, celerrimè denotat, & inter ceram opusq; facili vultu ac manu commeat.* Varro li. 3. de re rust. cap. 17. *Nam vt Pausias & cæteri pictores eiusdē generis loculatas magnas habent arculas, vbi discolores sunt ceræ.*

Cera

CAPVT XVIII.

Emendatus Catullus & explicatus, tactus, tangere, salapitia, mœchidy.

Catullus emendatur. EPIGRAMMA est Catulli ad Cinnam sanè obscurum,

Consule Pompeio primum duo Cinna sedebant
Mœchillæ, facto consule nunc iterum
Manserunt duo: sed creuerunt millia in vnum
Singula fœcundum semen adulterio.

id nos explicare posse non cōfidimus, sed nec tantum nobis arrogamus: verùm operam damus, vt viā aliquā aperiamus, qua ad sententiam ingressus tandē aliquando esse possit: ac vt audacia solita vtamur (cur enim nobis parcamus?) loco mouendum censemus, quod per exēplaria propagatu omnia videmus *mœchilla*: quid enim hæc vox hominibus vel Grçcis vel Latinis significat? in eius locū repono *μοιχίδιοι*. perstringit enim homines duos adulterio natos, qui primo consulatu Pompeij vel honores gesserāt (nam sedere de magistratibus dicitur: Cicero in Vatiniū, *de quibus duos prætextatos sedentes vides*) vel iudices fuerunt: Cicero pro Rabirio, *... vos in ... iudices sed ...* altero Pōpeij cōsulatu eosdē illos superstites fuisse dicit, eorumq; vtrique singula spuriorū & adulterinōrū accreuisse millia, vt pro duobus, qui primo consulatu fuerint, iam secūdo consulatu duo millia multiplicata sint. ferè suspicor talem quandam esse huius epigrāmatis sententiam. si quid ingeniosius in eo delitescit, quod no videmus, illis qui maiore musarum afflatu correpti sunt, relinquimus. Epigrāmatium antecedit duorū versuum, maioribus etiam obscurarū tenebris & inuolutum. Catullus explicatur.

Mœchidij.

Multus homo es Naso, nec tecum multus homo, sed
Descendis Naso: multus es & pathicus.

hic non later, sed apparet obscœnus, & infandus ... obijcitur enim Nasoni muliebria. Multus autē dicitur, qui aliqua in re frequens est & assiduus: vt dicitur aliquis multus esse in literis & studiis: at iste multus erat in corruptelis & stupris quæ ... sed & multus est, qui non est solus, ... aliis: quem in sensum ... at se acc pere cum subiciat nec tecū multus homo. ... enim ... & arbitris nefandæ ... libidines non egent, itaque dicit eum descēdere, qui se ini... & ... subiciat & substernat. Sed dicere ... multū esse & frequentē in negotiis agēdis, descēdereq; in forū & comitiū persæpe, multum tamen hominē non esse cū eo cùm propter obscœnitatē, eius consuetudinē omnes fugitarēt: vt deniq, multus sit in foro & assiduus, sed idē tamē pathicus. Quod autem in alio epigrāmate scribitur, *Mirificè est a ... vtrunq; malum*, deprauatum suspicor, emendandumque reor, *est tactu*: quo sensu ab Horatio li. 1. sary. 2. dicitur,

Multus.

—matronam nullam ego tango.

Tactus. Tangere.

sed & 50. epigr... quo scribitur, *Dij magni salaputium disertum*, non deest vt hoc non omittam, qui salapittium legat, præsertim ... qui critici expositione reperiatur ...

Salapittia.

CAPVT XIX.

Vestes sororriculatæ, phrixianæ, pruriga, Plinius emendatur.

QVÆ sint in Plinio lib. 8. cap. 48. vestes sororiculatæ, diu multumque quæsitum est ac plerique in liberalioribus disciplinis primæ classis viri soriculatas & legunt

&

& edunt, ego consensum archetyporum librorum plurimi faciendum arbitror, in quibus scribitur sororiculatæ: sed & in peruetusto notarum antiquarum libro sororeclatæ, quod idem est, legitur. Soriculatas autem interpretantur lino ac sparto cōdensatas & consertas, à conserendo orta voce, quasi sericulatæ sint: cui interpretationi non assentior, cum præsertim Plinius non de materia vestis, sed de texturæ genere loquatur. nam vt vndulatę vestes sunt apud eum, quarum textura vndas imitatur, scutulatæ scutulas. itidem rasæ & phryxianæ, sed & rectæ de textura dicuntur: sic & sororiculatæ, quæ quidē perpetuis quibusdā suris & lationib. virgis regulatę erant, & eo toto texendi genere confectæ: vt sint tanquā surorigulatæ, à suro, cuius diminutio est surculus. nisi si quis à sura deducere malit. quod si a regula deriuari nō placet, certè à rica & ricula deducatur. Eodem in capite a Plinio etiā scribitur *vidimus iam & viuentium vellera purpura, cocco conchylio, sesquilibris infecta, velut ea sic cogente natura luxuria.* hic in autographis omnibus, quod & ab eruditis scio annotatum, legitur *sesquipedalibus libris* huius tamen scripturæ nullus cuiquā respectus est. at ego me ei libenter vindicem præstiterim, cùm putem Plinium dicere vellera viuentium ouium sic tingi purpura & cocco, vt corticibus & libris sesquipedalibus medicamento eo fortasse imbutis inficiātur, & cōseruantibus inhærentem velleri infecturam: qui sensus cum ineptus non sit, nec inscitus, nec cōmentitiam scripturā inuehat, sed veterem custodiat, improbandus non est. Eodem in libro lego etiā, *togarasæ phryxianæq;* nō phrygianas, cuius scripturæ auctorē laudare meritissimò possum Guilelmum Pelissierum Montis Pessuli Episcopum, & approbatores libros veteres proferre, sed & Senecā testem producere, qui li. 1. de Benef. c. 3. ita scribit *nuam alium poetam apud quem præcingantur, & spissis aut phryxianis prodeant.* [illegible] urem phryxianę vestes [illegible] & eminētes villos [illegible] Eodē [illegible] lego, *laceratumq;* [illegible] est autem prurigo qui admissarios ad veneris pruritum excitat. sic & apud Varronem lib. de re rust. duobus locis legitur: c. 7. *admittere oportet,* *in tempus anni venerit, bis die mane & vespere prurigam. is sic appellatur.* & ca. 8. *eodem tēpore, quo equos adducentes, iidemq; vt incant equas, per prurigas curamus* in libris antiquis proriga scribitur. Cui emendatum illud Plinij c. 44. eiusd. lib. videtur, *quod derelictus senecta cadentis iumenta comitatu nisuq; exhortaretur*: vellem mihi sensum exponeret, scriptore dignum. mihi quidem scādentia iumenta Plinium scripsisse vel eo verisimile fit, quòd in peruetustis paginis reperi scandentia iumenta, cui literaturæ & Aristoteles, vnde id exscripsit, astipulatur. Budæus ornamentum nostræ Galliæ vitium loci senserat, & *cedentia* in commentarijs linguæ Græcæ emendarat. Etiam supplemento vnius verbi explebitur sensus cuiusdam loci inchoatus, *incendit summoto lictorum*: lego ex vno peruetere libro, *summoto strepitu lictorum.* Hæc tota fere est censoria opera in castigādis vitijs occupata. virgula igitur censoria alio in loco eiusdem libri vtamur. scribitur enim, *Cōduntur & alpini, quibus magnitudo media est.* hoc verbum *media* eradendum, substituendumque, *melis* est: mouet coniecturam librorum antiquitas, in quibus scribitur, *melia est*, quæ corrumpendi occasionem præbuit è vicino, vt & nunc quoque emendandi. Sic interdum maximas vtilitates affert veteres scrutari codices, qui & causas vitiorum indicant, & emendationum materiam præbent.

Phryxianæ.

Pruriga.

Plinius emedatur.

CAPVT XX.

Nemus, nemorense, Cicero emendatur.

Nemus.

ROMANI nemus appellabant in Aricino Agro locum Dianæ sacrum, quod quidem ita esse facilè grauissimi & locupletissimi scriptoris auctoritate, qui vnus pro sexcentis est, obtinebimus. sic igitur Strabo libro quinto Geogr. scribit: eius enim consilium est subscribere verba, quo res testatior sit: [illegible] Sed quorsum me hoc testimonium profertur? videor enim velle aliquid a iudicibus obtinere, & rapta fidei telæ magnum quiddam & graue probare velle. longum non faciam, hæc Strabonis verba mihi persuadent, &, vt puto, omnibus æquissimis & doctis persuadebunt, vbi libro sexto epistolar. secunda ad Attic. scribitur, *putat enim suos nummos vos comedisse, Cæsarem in merito reædificando diligentiorem fore:* scribendum esse, *in nemore ædificando*, vel *in Nemorensi ædificando.* Ipsi quidem literarum ductus diuulsi si iungantur, è quibus literulis rit vnum elementum m facile integrabunt, & Cæsarem constat illic sumptuosissimè villam ædificasse, quam etiam, quia ad animum non respondebat, totam demolitus sit: qua de re ita scribit Tranquillus in vita eius capite 46. *villam in Nemorensi a fundamento inchoatam magnoq; sumptu absolutam, quia non tota ad animum ei respondebat, totam diruisse, quanquam tenuem adhuc & obæratum.* Ibi quoque fugitiuus regnum obtinebat, qui Nemorensis rex dicebatur, vt ferè omnibus, qui literarum studio tenentur, est notissimum. Nihilo secius & illud ibidem pro vlcere aut vomica curandum est: *sed heus tu genuarios à Cæsare per Herodem talenta attica L. extorsisti.* hic quædam cuditur noua, & inaudita sæculis moneta genuariorum. ego legendum suspicer, *sed heus tu, Genua* vel *Genua vos à Cæsare per Herodem, talenta attica L. extorsistis.* quod enim in vnam literam v coalescere debuit, distractum in duas est magno elegantiæ damno: sed vt omnes meas adscribam suspiciones, equidem aliquando legendum credidi, *sed heus tu ingenui oris*: vt hoc

Nemorēse.

Cicero emēdatur.

factum impudentiæ maximæ & animi non ingenui significaret. nunc quod literaturæ receptę proximum est, & mihi quoque verisimilimum videtur, vt *Genua vos* perscribatur. nam nummos Genuarios planè pro plumbeis habuerim, & illis interdixerim omni hominum commercio.

CAPVT XXI.

Luna caua, Iuno couella, pes, frangere, rumpere, tantumquod, oleum medicum.

ELephantos Solinus ait cap. 30. delectari noua luna, tristes esse cornuto & cauo sidere. Inde inter cathedras grammaticorũ in iudicium venit, quodnam sit caui sidus. ego

Luna caua.

vero lunam accipio corniculatam & contrariam rectæ quæ diuidua est, & vtrinque gibbosæ quæ ἀμφίκυρτος vocatur: nam hæc vtrinque tumida & extuberans est, etsi nondum plena: ista recto segmento diuidua, illa in sinum falcata. sic & ab Aristotele lib. 2. de cælo vocatur, καὶ γὰρ διχότομος γίνεται καὶ ἀμφίκυρτος καὶ μηνοειδής. hæc verba mihi persuadent, vt aduersus musteas editiones tuear antiquitatem editionum & vetulorum, vt ita dicam, librorum Varronis,

Iuno couella.

in quibus Iuno couella legitur cõstantissimè, quod palato hominum delicatorum non est placitum, scribentium Iuno nouella. atqui cùm veteres ad lunæ cursum menses suos exigerent, & prima lunæ visitatio primumque eius lumen diem calendarum efficeret, & calendę essent ipsum nouilunium, dubium non est quin tum & nonis esset luna caua. prisci autem Varrone ipso auctore, cauum couum dicebant, vnde couelli diminutio. ergo Iuno couella, est Iuno lucina & luna caua. Idem

Pes.

scriptor pedem pro tractu, ora, & limite vsurpat non sanè populari significatione, vt cùm cap. 24. ait, *quoniam Melibœa in hoc pede computatur.* Iterum cap. 30. *omnis Africa a Zeugitano pede incipit.* & cap. 8. *procedit in Dalmatiæ pedem, Dalmatiam in finem Illyricum* hæc quę propter nouitatem admirationi primum legentibus Solinum essent, admonitionis cuiusdam & explicationis indigent, quæ me causa adduxit vt leuiter attingerem. nec enim diu immorari talibus æquum sit, aut quod tam paruum est, magno verborum ambitu augere, & sinuosa ambage lectorem fatigando, non tam commendare

Frangere.

studijs iuuenũ, quàm inuisum reddere. Frangere etiam pro interimere eleganti sensu vsurpat ca. 20. de canibus Albanis, *Apud hos,* inquit, *populus nati canes omnibus feris anteponuntur, frangunt tauros, leones perimunt.* sic & rumpere vsurpauit Ouidius in Ibin,

Quiq; Lycurgiden lethauit, & arbore natum,
Idmonaq; audacem, te quoque rumpat aper.

Martial. lib. 12 epig. 14.

Sæpius est equũem rumpere quàm leporem.

Tantum quod.

Ne illud quidem inconcinnum impolitumq; est, quòd *tantum quod* pro tãtummodo vel duntaxat vsurpat, vt de tragelapho, cap. 22. *tantumquod illi villosos habent armos, & menta promissis hirta barbis.* & Cicero in Verrem, *tantumquod hominem non nominat.* Oleum etiam medicum cap. 24.

Oleum medicum.

oleum incendiarium nominat, quod, vt ait, quadam inficitur herba: etsi etiam naturale quoddam est, non tantum artificiosum & factitium. hoc genere olei pellicem suã est vlta Medea. talis erat circa Babyloniam naphtha, & in Comagenes vrbe Samosata maltha. erat etiam, vt reor, vel arte parabatur, in Media, vnde & Medicum vocabatur oleum: *Apparet,* inquit Solinus, *herba qua inficitur oleum quod vocant medicum: huius olei incendium aqua restingui non potest, sed pulueris tactu.*

CAPVT XXII.

Farsura, assura, fartores.

INAVDITA Latinis auribus, vt omnes censent, verba, & ipsa specie prodigiosa caput Varronis de Gallinis lib. 3. de re rust. occupauêre: ea tamen vel integra vel integritati proxima ostendam, sed ea antè subijciamus, *Axius, ego quæ requiro, farsuræ, assuræ membra de palumbis, & gallinis, dic sodes Merula.* quorum verborum hunc sensum esse iudico, Dic sodes Merula de palumbis & gallinis membra illa & partes, quas requiro, farsuræ, assuræ. hæc verborum forma veteribus Latinis visitatissima est: vt vsura pro vsu, cursura apud Plautũ pro cursu, curatura pro curatione apud Terentiũ: quo sanè modo hic farsura a farciẽdo dicitur.

Farsura.

nam veteres farsum & fartum dicebant. Pero igitur, inquit, vt farcias & expleas membra omnia, quæ ad hanc nutricationem pertinẽt. Assura autem assiduitas est & diligentia in nutricando, curando, habendo. nam assæ nutrices dicũtur, quòd ferè semper assunt ijs quos

Assura.

nutriunt. sic assa vox humana est, non organica, quòd ea nobis semper assit, non vt organica, quæ non est nobis semper præstò. Quibusdam in libris pro farsura farsura legitur a farciendo. nam veteres farsum & fartum dicebant. Septimius Florens contra Valentinianos, *fuisse autem & in Christo ex Acamote spiritalis seminis condimentum, ne marcesceret scilicet reliqua farsura.* non est autem ignotum gallinas farciri solitas, cum fartores apud Terentium reperiamus, qui ab antiquo critico exponũtur [illegible].

Fartores.

CAPVT XXIII.

Stimulorum seges, magister curiæ, pure lectus, rapacidæ, optati ciues, phylacistæ, censio bubula, deponere vino, Pici.

IN Plauti Aulularia, Sc. Exi inquam. stimulorũ seges esse videtur, in qua velut segete se stimuli cædenda & verberanda, vt in segete se messores, exercent. Sc. Nunc defecato.

Stimulorum seges.

Nam noster nostræ qui est magister curiæ.

Magister curiæ.

magister

magister curiæ, cùm sit comœdia palliata, videtur esse quem Græci φρατριάρχην appellant. vt enim curia pars est tribus Romanis: sic & Græcis φρατρίαι. Græca ad consuetudinē Romanam traducta sunt: & vt pagorum erant magistri, sic & curiarum. Sc. Vbi tu es. *Purè propera* dictum est, vt purè lautum, quod è Festo antè annotauimus, & nunc repetimus, ne mendi suspicio hîc vlla hæreat? sic apud Horatium purè lectus dicitur,

Purè lectus.

—sunt certa piacula quæ te
Ter purè lecto poterunt recreare libello.

nam sacris operam daturi se purificare prius solebant. Sc. Curate.

Rapacidarum vbi tantum fiet in ædibus.

Rapacidæ.

Rapacidas extulit pro rapacibus, patronymici more ludens, vt pro Scipionibus Scipiadę dicuntur: & iocando fecit vt furacissimum genus coquorum putemus, quasi familia sit rapacidarum, vt Æacidarum aut Pelopidarū. Sc. Optati. *optati ciues* sunt vocati & implorati: populares autem, quos δημότας Græci appellant. Sc. Narraui. *Cauponis patagiarij indusiarij*: hic cauponis nomē esse commune videtur, quòd ad patagiarios, flammearios, violarios pertineat. At verò phylacistæ sunt, qui seruos in custodia & ergastulo seruabant: vt in Captiuis, Sc. Inducite.

Optati ciues. Phylacistæ.

Illic est abductus rectà in phylacam, vt dignus est.

sed per translationem tamen artifices intelliguntur, quibus æs debetur, qui instar custodum fores semper obsident. Textores autem limbularij sunt, qui limbos ad vestium ornatum texunt. Sc. Hoc est serui. censionem bubulam festinè vocauit verbera lori bubuli, cuius censura in seruos animaduertitur. Sc. Nimium libenter. deponere vino est ebrium amissis sensibus, humi sternere, ab oneribus, quæ deponuntur, ductâ trâslatione, vt in Curgulione, Sc. Date viam.

Deponere uino.

Ille ebibit, caput deponit.

id est, vino ebrius caput inclinauit & dormiit, & velut capitis onus deposuit. Nonius alienauit explicat. Sc. Non temere est. *cor cœpit facere artem ludicram*, est cœpit gestire, cœpit gestum agere: cumque gestus sit histrionum, ex eo in corde gestiente posuit artem ludicrā. Pici, vt antè explicaui, sunt Gryphes, qui ex Hyperboreorum montibus aurum effodere feruntur. nam, vt inquit Isidorus, Sphinges sunt quas gryphes vocamus. sphinges autem etiam phices vocabantur, Hesychio auctore: vnde detracta aspiratione picorum nomē est factū: sed & pica auis nomē inde habuit. Qui vestitu & creta se occultant, id est, eleganti nitidoq; & mundo vestitu cretatoq;. nam creta vestium sordes extergebantur & eluebantur.

Pici

CAPVT XXIIII.

Incubare, incubator, tenerum corpus mundi.

Incubare.

INCVBARE dicitur pullis gallina, quæ fouet vt animet, & pullos excludat: & incubare quis loco dicitur in quo cubat. Atque hæc prima huius verbi notio est, à qua per translationem dicitur quis incubare, qui iure nō possidet, sed per vim & iniuriam: quòd qui sic possident, in loco assidui sunt & velut cubant. sed huius translationis quispiam fortasse exempla desiderat. ego duo ex vno scriptore non longo disiuncta interuallo proferam. Asconius enim in 3. Verr. ita scribit, *Cùm enim incertum sit, cuius debeat esse possessio, cur prætor dicat, si possessor est? quasi iam probauerit possessorem esse eum, qui incubabit.* Rursum, *ergo nec adimere tibi licet possessionem incubanti, nec dare iure potêris.* Cùm igitur Macrobius lib. 1. in Som. Scip. cap. 10. Dionysium appellat Siculæ incubatorem aulæ, violentum quendam & tyrannicum eius possessorem significantissimo exprimit vocabulo: & Seruius, cuius auctoritas non est cōtemnenda, in 7. Æneid. scribit, *licet apud nos incubator imperij, tyrannus dicatur.* In translatione etiam versatur illud Plinianum, lib. 2. cap. 1. *aut si vnà omnes incubarent*: quod est, si innumeri & infiniti mundi vnam possiderēt naturam: eaque est veterum omnium librorum scriptura, cuius vel contemptione vel ignoratione, alia substituta est, *incubarent*. Atque vt, ex ioco Flacci, cùm amphora institui cœperit, vrceus exeat, principiumque ac extremum sit discolor, illo in capite cùm Plinius ait, *esse innumeras ei effigies animalium rerumq; cunctarum impressas, nec vt in volucrum notamus ouis, læuitate continua lubricum corpus, quod clarissimi auctores dixêre tenerum*: hîc quæreret aliquis, qui sint illi clarissimi auctores, qui hoc sensu cælum tenerum dixerint: & putem Ciceronem esse, qui libro 3. de nat. deor. scripsit, *qui terram tenero circumiectu amplectitur*: quod Euripides dixit, ὑγραῖς ἐν ἀγκάλαις. nam ὑγρὸν etiam molle & tenerum est, quod Plinius interpretatur hîc læuitate continua lubricum: sed & Maronem censeam, qui 6. eclog. scribit,

Incubator.

Tenerum mūdi corpus.

—& ipse tener mundi concreuerit orbis.

hîc enim mundi nomine cælum intelligendum est. quanquam meo iudicio vtrobique mollitia quædam & teneritas potius naturæ significatur, quàm læuitas & facies lubrica politaq;, etsi aliter Plinio videtur. Res. n. omnes prima origine teneritatē quandam habuêre.

CAPVT XXV.

Drungi, drungarij, colatorij funes, chalare, lusoriæ naues.

FLAVIVS Vegetius, qui præcepta rei militaris in compēdium redegit ex optimis quibusque collecta scriptoribus, libro 3. cap. 16. scribit, *Scire dux debet contra quos drungos, hoc est globos hostium, quos equites oporteat ponere.* hunc locum cùm ipse legissem, animum meum percussit nouitas & insolentia vocis, librosque scriptos consului, in quibus drungos reperi: vnde & drungarius classis, & drun-

Drungi.

Drūgarij

drugarius biglæ apud imperatores Constantinopolitanos appellati sunt. hæc vox hodieq; integra visitur apud Vopiscum in Probo, nisi quod ita excusa est, vt populi nomen esse videatur, cùm tamen globum significet. eius verba sunt, *Triumphauit de Germanis & Blemyis, omnium gentium drungos vsque ad quingenarios homines ante triumphum duxit.* Ego etiam cap. 46. lib. vltimi apud eundem rei militaris scriptorē colatorios funes vitiosè perperamque scribi putaui, & bonis libris auctoribus, & adstipulatore huius ætatis doctissimo viro Gulielmo Pellisserio Montis-pessuli episcopo, cuius ego sermone & magisterio me multa didicisse si dissimulē, nec satis grātus, & nefarius sim. is enim auctoritate bonorum librorum, quod vel sola voluntate vir eruditissimus facilè mihi probasset, liquidò mihi ostendit legendum esse chalatorios funes, à verbo chalare, quo ipsemet Vegetius vtitur, quod à Græco χαλᾶν deducitur. hic enim li. 4. cap. 23. scribit, *aliquanti centones & culcitas funibus chalant.* atque hoc etiam verbum hodie nautis familiare est, qui chalare velum dicunt. nam chalatorij funes sunt, quibus antenna & attollitur & dimittitur: chalare enim laxare & demittere est. quanquam, ne quid dissimulem, colatorij mihi nō displicent, quòd funibus illis tanquam colari sursum deorsumque antemna videatur. atq; hanc scripturam etiam in priscis codicillis ferè reperio. Eodem in cap. quæ sunt lusoriæ naues, in controuersiam venit. ego eo nomine interpretor naues, quas in Danubio aduersus Barbaros Romani in excubijs habebant, quæ huc & illuc discursare solebant. nam ludere nauis dicitur, quæ huc & illuc velut lasciuia quadam currit: Seneca lib. 7. de benefic. ca. 20. *vbi naues luserunt hauriuntur.* sic autem etiam potius vocatæ sunt, quod ludicræ triremibus & æraris comparatæ viderentur, & tanquam ad lusum haberentur: Seneca, *cui trimes & æratas nō mitterem, lusorias, & cubiculatas, & alia ludibria regum in mari lasciuientium mittam.*

Colatorij funes.

Chalare.

Lusoriæ naues.

CAPVT XXVI.

Sinus, aduentus Apollinis, picti Agathyrsi, Cretes fremunt, lumina morte resignat, conditor templi Iouis Ammonis, amens, rationis egens, meis auspicijs.

Sinus.

PLACET quædam libro Æneidos quarto explicare, leui tamen opera defungi. Τὰ [illegible] τῶν ὀφθαλμῶν κοῖλα [illegible], inquit lib. 2. Onomastic. Pollux, [illegible]. eam oculorum cauitatem à Virgilio sinum appellari ferè crediderim.

Sic, inquit, *effata sinum lacrymis impleuit obortis.* quam in sententiam vadit & Seruius. Poscere veniam dici solebat in deorum veneratione ab antiquis, quo verbo aliquid à dijs sibi concedi petebant: Maro,

Poscere deos veniam.

Tu modo posce deos veniam:

id est, pete à dijs, vt concedant, atque adeo da operam rei diuinæ, deosque precare. id enim ex parte significat. Simile est illud Ciceronis pro Rabirio perduell. reo, *ab ioue pacem veniamq; peto precorq;.* sed & pacem petebāt, cùm sibi placatos optabant deos propitiosque: Maro,

Principio delubra adeunt, pacemq; per aras
Exquirunt.

hic quoque est ex parte, sacris operam & rei diuinæ dant, deosque precantur. Legiferæ Cereri & Lyæo sacra fiunt apud Maronem, vt opinor, quòd cùm vrbem fundaret Dido, leges erat datura, quarum inuentio tribuitur Cereri cognomento ea de causa θεσμοφόρον, in cuius rei memoriam Eleusinia sacra instituta in Græcis fuerant, quæ mysteria vocabantur. itaque non temerè Bacchi mentionem facit Maro, cùm ijsdem in sacris augustissimè religiosissimeque cum Cerere coleretur, vt ex auctoribus Græcis constat. Phœbo autem ob auspicia & auguria, quib. domi & militiæ Resp. regitur, rem diuinam facit Dido.

Qualis vbi hibernam Lyciam Xanthiq; fluenta
Deserit, ac Delum maternam inuisit Apollo:

Adustus Apollinis

non sine antiquitatis obseruatione scripsit Maro. nam opinio erat Apollinem peregrinari, & sedem commutare, & Delum migrare, illsincque demigrare aliò, vt in Lyciam. proinde ἀποδημία & ἐπιδημία Ἀπόλλωνος dicebatur. Procopius, [illegible]. Eius à Delo profectionem describit Æschylus in Eumenidibus,

λιπὼν δὲ λίμνην Δηλίαν τε χοιράδα.

Cur Agathyrsi picti dicantur à Marone, sic explicabit Marcellinus lib. 23. *Gelonis Agathyrsi collimitāt interstincti colore ceruleo corpora simul & crines: & humiles quidem minutis atque raris: nobiles verò latis fucatis & densioribus notis.* & Mella libro 2. *Agathyrsi, inquit, ora artusq; pingunt, vt quique maioribus præstant, ita magis vel minus.* de Agathyrsis autem Maro scribit, quod alij de Hyperboreis narrant, qui primitias solebant Delum mittere initio per virgines suas, deinde per populos, subinde tradētes vlterioribus. quanquam & Agathyrsos ipsos Delum ad sacra Apollinis facienda venisse probabile est, & aliquo in scriptore Maro legerat.

Picti Agathyrsi.

Templa ioui centum latis immania regnis,
Centum aras posuit, vigilemq; sacrauerat ignem.

Conditor templi Iouis Ammonis.

Virgilius his versibus numerum templorum, vt reor, amplificauit, obiter tamen significauit Hiarbam conditorem templi Iouis Ammonis fuisse, quod apud Garamantas oraculo nobile erat, lucernamque ignis perpetui & inextincti habebat, vt à Plutharcho relatū scimus in libro de oraculorum defectu.

— an te genitor cùm fulmina torques,
Nequicquam horremus, cæciq; in nubibus ignes
Terrificant animos

opinio erat ab Ioue mitti fulmina, quod Epicurei

rei negant, ad quorũ sententiam Maro respexit. id è Lucret. lib. 6. cognosci potest, ne diutius hic immorer.

Lumina morte resignare.

Dat somnos adimitq; & lumina morte resignat:

hic resignare Seruius exponit claudere, perturbare, quæ interpretatio, pace tanti grammatici dixerim, & violenta est & inepta: ego resignare aperire interpretor, atque id Maronem dixisse contendo ex Romana consuetudine, qua mortuis in rogo oculi aperiebãtur, qui antè domi clausi fuissent: Plinius libro 11. cap. 37. *morientibus illos operire rursumq; in rogo patefacere Quiritium magno ritu sacrum est: ita more condito, vt neq; ab homine supremum eos spectari fas sit, & cælo non ostendi nefas.* Homerus, quem Virgilius imitatur, tantũ somnos à Mercurio virga immitti & adimi scribit, cùm ait,

[illegible]

Amens.

At vero Aeneas aspectu obmutuit amens.

hic amens, vt & sæpe, est consternatus & attonitus, quod euenire solet horrore pauoreque perculsis: Lucretius lib. 6.

Ne trepides cæli diuisis partibus amens:

id est, ex metu, nõ compos mẽtis ne sis. Simile est illud Maron. 8. Æn. —*non te rationis egentẽ*

Rationis egens.

Lernæus turba capitum circumstetit anguis,

id est, nõn te expauefecit, neq; consternauit.

Per ego has lachrymas,

cùm Maro scribit, vtitur vsitata iuriiurando traiectione, quam nõ indiligens lector apud alios auctores etiam reperiet.

Meis auspiciis.

Me si fata meis paterentur ducere vitam Auspiciis.

hic meis auspiciis est, vt vellem, vt optarẽ: ac paulò aliter vsurpauit, quàm cùm aliquẽ suis auspiciis bellũ gessisse dicimus: nam hic mea auspicia dicit, quæ quòd volo pollicẽtur, neque voluntati meæ refragantur, & proinde pro voluntate posuit. sic 2. Æneid.

Sin nostrum annuerit nobis victoria Martem:

id est, nobis fauentem & secundum dixit.

Præterea fuit in tectis de marmore templum
Coniugis antiqui, miro quod honore colebat,
Velleribus niueis & Festa fronde reuinctum:

hic censeam Maronem ad Romanorũ consuetudinem, qui suos Cæsares in deorum numerum referebãt, flaminibusq; & sacerdotibus honorabant, respexisse. nam Dido videtur penè Maroni fuisse Sichæi flaminica. solebant autẽ vittis laneis & infulis ornare fores templorum, & aras, qđ attigit Maro: quanq; hoc ad nuptiarum consuetudinẽ retulit Seruius,

—agit ipse furentem In somnis ferus Aeneas:

Seruius, quod admonendum duxi, hic legit uno verbo insomnis pro insomnis à nomine fœminino insomnia, quod Terent. in Eunucho vsurpatur, act. 2. sce. 2. At eũ ait 4. Æneid.

Cretes Dryopes.

Cretesq; Dryopesq; fremũt: opinor significat, quotannis solitos esse ad Apollinis aduentũ Cretenses Delum iam inde ab vltima antiquitate dona mittere, etsi vilia. Mittebãt autem, vt & Hyperborei, frugum primitias. eam crediderim esse causam cur Tibullus scribat lib. 4.

Etiam Phœbo gratissima dona Cres tulit.

cultores autem Apollonis Cretas fuisse ita ostendit interpres Arati, [illegible]. Dryopes autem ferè propinqui Delphis sunt, vel Oetei, vel Thrachynij, vt & eos tum nõ sit verisimile parum in Apollinem religiosos fuisse. sed & Dryopes Parnassum Apollini sacrum Delphosque tenuẽre atque incoluẽre, vt grammatici Græci tradunt.

CAPVT XXVII.

Nocturnus, nouendialia, nouendiales cineres apud Flaccum.

Nocturnus.

NOcturnum videor legisse noctis deum esse, vt apud Plautum in Amphitrione, Sc. Quis me alter.

Credo nocturnum obdormiuisse ebrium.

Est & Nocturnus, vt mihi videtur, vesper, qui noctem ducit, luciferoq; opponitur: appellatusq; est à Catullo noctifer, quod noctem afferat, hoc versu,

Iandudum Oeteos ostendit noctifer ignes.

sed & opus hic nobis testimonio alicuius auctoris est, ne quis nos comminisci censeat: Papinianus 6. Theb.

Roscida iam nouies cælo dimiserat astra
Lucifer, & totidem lunæ præuenerat ignes
Mutato nocturnus equo.

ecce hic apertè Papinius lucifero nocturnũ, id est noctiferũ opponit, cui & equos tribuit, vt & nocti alij poetæ, cuius currum stellarum choro sequente comitari fingunt eleganter: sed & stellas noctis esse parentis suæ comites & sectatrices: Tibul. lib. 2. eleg. 1.

Ludite, iam nox iungit equos, currumq; sequuntur
Matris lasciuo sidera fulua choro.

Nouendialia.

Eo autem Papinij loco quẽ citaui, significantur nouendialia sacra, quibus sepulchro reliquiæ solebãt condi, dabantq; operam vt moles sepulchri tum perfecta esset: subiicit enim de nono illo die Papinius,

Mirum opus accelerante manu stat saxea moles,
Templum ingens cineri.

illo quoq; die certamina viris aut pueris dabãtur ludi funebres, vt apud Maronẽ & Papinium: Maro quidem 5. Æneid. ita scribit,

Præterea si nona diem mortalibus almum
Aurora extulerit, radiisq; retexerit orbem:
Prima citæ Teucris ponam certamina classis.

Nouendiales cineres.

ea de causa *nouendiales dissipare pulueres* dixit amarè Flaccus Epod. 17. quòd quo die religiose solebãt coli mortui sacris & ludis, venefica impiè & scelerarè eorum cineres solita esset dissipare, eorum busta violare, qui iustis perfectis consecrari videbãtur. Nouendalia eodem modo Græci [illegible] vocare solent.

CAPVT XXVIII.

Fracta aure magister apud Martialem, pytismate orbem lubricare apud Iuuenalem.

Martialis explicatur.

CVm à Martiale lepidissimo & vrbanissimo poeta scribitur lib. 7. epig. 1,

Texuit

Texuit innumeri lubricus vnguis apri.

aut ego hallucinor, quod quidem frequentissimum est, aut loricā Domitiani dicit squammis ahenis textam & consertam fuisse, aprinarum vngularum speciem imitantibus. qui aliud sentit, à me non reprehendetur, tantum quid mihi videatur in medium profero, si cui fortè placere potest. Epigr. 9. lib. 7.

De cute quid faciat ille vel ille sua,

est, de corpore: vt & apud Flaccum lib. 2. saty. 5. *pelliculam curare iube*. sic & χρὼς Græcè cutis & corpus est. nam Latini Græcanicum sermonem ore Romano æmulari gaudebant. Epig. 31. eiusdem lib. ait Martialis,

Fracta aure magister.

At Iuuenes alios fracta colit aure magister,
Et rapit innumeras sordidus vnctor opes.

vbi quæritur quid illud sit, fracta aure? ego hoc è Græco sumptum arbitror, Græcorúmque exercitationibus, apud quos qui gymnasiorum plagis contusi multatiq; fuerant, propterea quòd à concertatoribus ferè tempora & aures feriti solerent, auribus fractis dicebantur. Pollux lib. secūdo, τῶν δ' ἐν τοῖς γυμνασίοις πληγῶν τὰ ὦτα κατεαγέντα, καὶ ὠτοκάταξις. Hesychius, ὠτοκάταξις, τὰ ὦτα τεθλασμένος. igitur magister fracta aure, est magister exercitationum & Gymnasiorum exercitor, qui luctam pugillatúmue docet, quiq; pila vel folle ludere. Sed non tantùm è re fuerit aliquid in eo interpretari, verumetiam emendare, quòd emendatio pro interpretatione futura sit. ergo li. eiusd. epig. 57. vbi scribitur, *Sed nec Sylla minus*: *minor* lego, vt eam Polyphemo non fuisse minorem accipiamus: & libri veteres, quibus mulri plus deferunt quàm sensui, ita disertè scribunt, sine vlla suspicione lituræ, ne quis corruptas à me tabulas fuisse coniiciat. sic & illud, epigr. 45.

Et tua de nostro Prisce Thalia placet:

balbutit, balbumq; est in vltimo verbo, cùm *tacet* scribendum sit: quod, si quid & illud refert, nos etiam vetustis libris credimus, quibus, qui sententiam consulet, astipulatorem se præbebit. quòd enim versus se scribere accuratos simularet, vel etiam meditaretur, & tanquam ruminaret, nec interea dona remitteret, silentium eius meritò sibi conqueritur damnosum Martialis. Sed & in epigrammate cuius initium est,

Nulli munera Chreste si remittis,

scribendum est, *linges*. &, *tributi*, vltima eius voce: cùm præsertim vsitatissimum & pertritum loquendi genus sit, *damnatum tributi*. hoc tamē, quod nouissimè dixi, meam tantùm adstringit fidem, non, vt ita dicam, codicariam. epig. 99. æquè suspicor legendum,

——Ioui dare templa parabit.

hodie *parauit* editur. nec illud quidem antiquos appellare libros potest, sed, vt in Rhetorum scholis dicitur, est coniecturale. Lego etiam, sed coniecturam quoq; secutus, vt me tandem homines coniectorem esse locentur. epigrammate 66.

Et flauescit aphe, grauisq; draucus:

vt dandi casu intelligatur. At coniectarium non est,

Alteras facili rotat lacerto.

sed librorum: quod quidem & rectum & verum credimus, non *alterno*, quod ascriptitium esse suspicamur. Hic assuam etiam duas è Iuuenale panniculas, vnam è nona Satyra, in qua Græca verba nō agnoscuntur aptam reddere sententiā, quæ è bonis libris sic restituo, νοῦν γὰρ ἐφέλκεται ἄνδρα κίναιδος: vt intelligamus molles illos viros & effœminatos parcos & illiberales esse in suos subactores. est autē Homerica parodia, ad hemistichij huius similitudinem efficta, αὐτὸς γὰρ ἐφέλκεται ἄνδρα σίδηρος. Altera erit è Satyra 11. in qua versum, de quo iurgatur litigaturq; inter eruditissimos, sic è libris certissimæ & spectatissimæ fidei lego,

Qui Lacedæmonium pytismate lubricat orbem: Pytismate lubricare orbem.

hoc sensu, qui sputo & saliua trochum, quem iactutus est, lubricū & volubilem magis reddit. constat enim genus illud ludi Græcanicum fuisse, vt & nomen trochi ostendit, & qđ apud auctores repetimus Græco trocho ludere. Lacedæmonij autem omnium Græcorum maximè exercitationes celebrabant & colebant. vnde & Lacedæmonium orbem, vt mihi videtur, appellauit.

CAPVT XXIX.

Fugitiuum retrahere, impositio, declinatio, tractatio, rex, victor, Varro emendatur.

INsignis est illa Varronis translatio à fugitiuis seruis sumpta, sanè quàm eleganter, lib. 4. de ling. Latina, *Quare illa, quæ iam maioribus nostris ademit obliuio, fugitiua si sedulitas Mucij & Bruti retrahere nequit, non si non potuero indagare, eo ero tardior.* Fugitiui enim serui dicuntur retrahi, qui è fuga reducuntur domum ad herum: vnde & apud Varronem lib. 1. de re rustica, cap. 14. fugitiuarius dicitur, qui fugitiuum conquirit & sectatur. de verbis igitur honesta præclaráque translatione, vt de seruis, locutus est: vt & Terentius in Heaut. act. 4. scen. 2. *Retraham hercle opinor, ad me illud idem fugitiuum argentum tamen.* Sallustius in coniuratione Catilinæ, *in his erat Fuluius senatoris filius, quem retractum ex itinere parens necari iussit.* Ait idem Varro lib. 4. de ling. Latina, *quòd nec omnis impositio verborum extat*: vbi impositionem verborū nominat, quam Græci ὀνοματοθεσίαν vocant, ea nomina intelligens, quæ primum rei alicui significandæ imposita sunt, quorum multa iam nō comparent, cùm tamen ab iis alia profecta in vsu fortasse sint. impositiones enim nomina primitiua appellat, à quibus oriūtur declinationes, id est, deriuatiua. Varro lib. 6. de ling. Latina, *duo igitur omnino verborum principia, impositio & declinatio: alterum vt fons, alterum vt riuus.* Ait Varro de literis loquens, *& propter earum artationem*: ego è libris antiquis *tractationem* lego: tractatio enim est, cùm tanquam manu literæ tenentur, & huc & illuc transponuntur & traiiciuntur. Itaque litera-

Fugitiuū retrahere.

Impositio

literarum tractatio, ast earũ traiectio & transpositio. sic Cicero scribit in Partitionib. materiam in verbis esse, tractationem in collocatione verborum. vt enim verba optimè collocentur, à nobis tanquam manu tractantur, & aliis atque aliis locis collocantur, vt iucunda sit & lenis eorum compositio. Inquit Varro, *Quartus vbi est aditus & initia, regis.* qui ad quartum, ait, gradum peruenerit, is rex fuerit, & planè modis omnibus rem absoluerit. tale est illud Horat. lib. 1. epist. 1.

Rex.

—rex eris, aiunt, Si rectè facies.

Ausonius edyl. 16.

Qui rectè faciet, qui non dominatur, erit rex.

Victor. Sic victor etiam dicitur, qui aliquid perficit & absoluit: Virgil. 3. Georg.

—victorq; virûm volitare per ora.

Iterum,

Illi victor ego, & Tyrio conspectus in ostro.

Lego autem mox, *Quod si summum gradum attigero, tamen secundum præteribo.* inficiantis enim particula delenda est. se enim profitetur vltra secundum gradum perrecturum, cùm ad Cleanthis philosophi lucernam lucubrarit, nõ tantum Aristophanis grammatici. Mox quoque, *volui præterire eos*, lego ex antiquo libro. significat enim se vltra grammaticos, qui tantum ficta à poetis verba expediunt, progredi velle. Homines etiam in locandi explicatione scrupulus malè vrit, cùm præscribitur, *ab eo præco dicitur locare, quoadusq; id emit.* ego malè coalescentia puto diuellenda, legendumq; censeo, *quoadusq; idem it.*

Varro emēdatur.

CAPVT XXX.

Pons Cæsaris, discludere, sublicæ.

Cæsaris pons explicatur.

COniungitur à Cæsare Rhenus ponte, commentariorum lib. 4. cuius constructio molesta multis est: quanquam in ea explicanda multum studii operæque posuerũt homines doctissimi. ego, non quòd me plus quàm eos sapere putem, ad eam rem accedo, sed vt si in senatu de re quapiam deliberaretur, & senator essem, aut si in concilio consultaretur, in quo esset mihi ius sententiæ dicendæ: q. & eò audacius faciam, quòd hanc mihi ferè sententiam dictauit vir eruditissimus Gulielmus Pelisserius Montis Pessuli episcopus. Tigna defigit bina superiore parte fluminis, his totidem ab inferiore opponit: quod idem sæpius fecerat, dum tota latitudo fluminis sic binis tignis staturis, & totidem oppositis occuparetur. verùm bina & totidem his è regione obiecta describere satis habuit, quòd in aliis eadem operis ratio esset. tigna superioris partis inclinata procumbebant secundo flumine, quibus è diuerso respondebant totidem aduersus flumen inclinata & fastigata. Inter tigna emissæ erant trabes, quæ tignorum interuallum bipedale ab imo fluminis vado vltra summam altitudinem eius implebant. hæ extremæ, quot tigna erant, quatuor videlicet, totidem, id est, quatuor fibulis singulæ religatæ erant, ad singula tigna singulis. proinde dicit binas vtrinque fibulas fuisse. nam & ad superiora duo tigna duæ erant, & totidem ad inferiora. Fibulas autem interpretor copulas & paxillos, quibus trabes ad tigna fixæ tenebantur: atque id etiam est quod distineri Cæsar dicit: vtrinque enim tigna hinc & inde è diuerso tenebantur, suis quæque retinaculis & paxillis deuincta. ita cùm disclusa essent tigna immissis trabibus, (trabes enim bipedales interpositę tigna disiungebant atque discludebant) & in contrariam partem reuincta suis quæque fibulis & copulis, quibus vtrinq; distinebantur, firmissimum opus reddebatur: eam contignationem materia iniecta cõtexebat directa, & crates consternebant. subiiciebat sublicas ad inferiorem partem pontis, crebrum veluti vallum faciens. sublicæ autē cum ponte coniunctæ, suis brachiis ad medium flumen obliquę pergentes in mucronem coibant, literæ V similitudine, vt passim in excipulis Sequanæ fieri videmus. Earum sublicarum is erat vsus: aquam fluminis liberè euolui non sinebant, qua retenta & restagnāte vis & impetus frangebatur, ponsque minus laborabat. Pro ariete autem quod dicit, id est, loco propugnaculi & munimenti. nam arietem pro defensione vsurpari solere non est ignotum: Cicero in Topicis, *ex quo aries ille subiicitur in vestris actionibus, si telum manu fugit magis quàm iecit*, id est, illa defensio. itaque non probo doctissimi viri sententiam, qui *proariete* vno verbo hic legit. erant & sublicæ supra pontem mediocri interuallo disiunctæ ab eo, non vt inferiores, cum ponte coniunctæ, quæ, ne qua vis inferretur ponti, defenderent atque prohiberent. Quę sublicæ dicuntur, ab Alberto subiicæ vocantur, vt ita in Cęsare legisse videatur. Vetus criticus de his ita scribit, sublicæ [illegible]

Fibulæ.

Discludere.

Sublicæ.

Aries.

CAPVT XXXI.

Facere literã longam, discipula crucis, quadrigæ albæ, gratus, præfiscine, artitus, Plautus emendatur.

ANus apud Plautum auari Euclionis ancilla, ad desperationem adacta heri verberibus & conuitiis, de suspendenda se deliberat, aitque:

—neq; quicquam melius est mihi,
Vt opinor, quàm ex me vt vnam faciam literam
Longam, laqueo collum quando obstrinxero.

Facere literam longam.

Quæ sit litera longa, quęsitum est ab eruditis: aliis L: aliis T videtur. ego existimo omnem literam longam esse, quę maiuscula est, proinde dixit vnam: Plautus in Pœnulo, Scen. Satis spectatum.

Nomina, inquit, insunt cubitum longis literis.

Facere autem literas scribere est. nam in As-

ciæ: etiam qui ciuitate ab aliquo donati fuerant, eum à quo donati fuerant, patronum habebant, & eius nomen gerebant. succedebāt ab intestato patroni libertis, si suos hæredes non haberent: sed & si testamento facto decessisset libertus, nihilq; patrono reliquisset, aut minus quàm dimidiam partē bonorum reliquisset, contra tabulas testamēti, vt ait Vlpianus dimidiæ partis bonorū possessionem ei prætor dabat. idem etiam ius valere volebant in iis patronis ad quos se peregrini applicabant, qui tamen propriè patroni non erant, sed tanquam patroni. idem in iis, qui ciuitate aliquos donauerant: Cicero 3. in Verrem, *Caius Sulpitius Olympus fuit: Is mortuus est C. Sacerdote prætore, nescio an ante quàm Verres præturam petere cœperit. fecit hæredem M. Octauium Ligurem. Ligur hæreditatem adijt: possedit Sacerdote prætore sine vlla controuersia. Postaquam Verres magistratum inijt, ex edicto istius, quod edictum Sacerdos non habuerat, Sulpitij patroni filio sextam partem hæreditatis ab Ligure petere cœpit.* Olympus iste (nam sic scribēdum est, non Olympius) Græcus erat, quem C. Sulpitius ciuitate donauerat. apud Vlpianum dimidiæ partis bonorum petitio datur patrono: apud Ciceronem sextæ. quo ex Ciceronis loco satis apparet, non item vt in bonis libertorum, sic in eorum, qui ab aliquo ciuitate donati fuerant, de successione confessum & receptum ius fuisse: quod idem de iure applicationis existimandum arbitror.

CAPVT XXXIII.

Canicula in Plinio, analectæ, timonea cœna.

VT mali poetæ prodigiosè solent opus suum variare, & serpentes auibus, agnos tigribus geminare: ita hoc capite res dissimilas coniungam, cùm huius operæ, quam edimus, proprium sit, quicquid in mentem buccamque venerit, appingere. Vnum Plinij locum, & duos Senecæ explicabo. Neminem propemodum fallit carbunculum vitium esse, quo arborea sideris feruore, vt quodam vredinis carbone, exuruntur: vocabulum hoc tamen, si veterum librorū fidem sequimur, suppositum est eo, quem subsignabo Plinij loco, libro 18. capite 28. *Publica hæc & magnæ differentiæ à prioribus, alijs rubiginem, alijs vredinem, alijs carbunculum appellantibus: omnibus verò sterilitatem.* fideliter & constanter in sanctissimis & iuratissimis exemplaribus legitur, *alijs caniculam appellantibus.* quidni enim, cùm canicula, vt poetæ dicunt, insana messes coquat, & omnia suo torreat imperu, siderationem & carbunculationem, qua sata afflantur, & ad sterilitatem castrantur, veteres agricolæ ex æstu caniculæ caniculam vocauerint? Itaque, etsi substitutionem alterius vocis, præsertim idem valentis, non improbo, tamen velut interdicto prætoris caniculam in possessionem restituo. Apud Senecam lib. 3. epist. 27. Caluisius Sabinus opinionem eruditionis affectabat, idem tamen nullius ingenij & memoriæ erat. is subsidio sibi pararat seruos, qui Homerum, Hesiodum, Lyricos edidicerant, & quærenti versus ex tempore subministrabāt, quos tam malè reddebat, vt in medio versu excideret. Satellius Quadratus, qui diuiti supparasitabatur, & homini tardo ineproque illudebat, suasit ei vt grammaticos haberet analectas: quæsitū est qui sint grammatici analectæ? quidam interpretantur doctissimos, qui omnia ad manum, & in numerato habeant: alij eos, qui minutissima quæque colligunt ex auctoribus: ego neutris assentior. quid enim esset in eo sensu lepôris & arguriæ? ego potius existimem sanna quadam derisum ab eo Sabinum fuisse. vt enim analectæ serui dicebantur, qui reliquias cœnæ, aut ea quæ ceciderant de mensa, colligere solebant (ea autem analecta dicebantur) sic cùm ipse Sabinus inter cœnandum in versibus, quos subiectos referebat, subinde excideret, Quadratus festiuè dixit, ei grammaticis analectis opus esse, qui colligerent eum cadentem, & verba quoque ei excidentia inter cœnam redderent. Sed & cùm in scriniis libros reponere soleamus, & seruis, quos ediscere memoriter poetas aliquos iusserat, tanquam eorum poetarum scriniis vteretur, ac de immani, pretio eorum quereretur, Minoris, idem Quadratus, totidem, inquit, scrinia emisses. Secundum Senecæ locum lib. 2. epistola 18. vt fidem liberem, adponam; quem & emendabo, & explicabo: sed deprauatam scripturam prius exhibebo. *Non est nunc quòd existimes me dicere, vt te admoneas ad cœnas, & pauperū cellas:* vetus liber ita descriptum hoc habet, *non est quòd nunc existimes me dicere Temoneas cœnas & pauperū cellas.* puto verum esse Timoneas, à Timone, qui humanum genus exosus erat, vitamque quandam inhumanā & feram sequebatur, in cibisque non modò vulgaribus, sed etiam vilissimis, & ab reliquiis hominibus propè damnatis acquiescebat.

Canicula.

Analectæ.

Timoneæ cœnæ.

CAPVT XXXIIII.

Curium obducere, prima nauigatio, pharmuthi in Vegetio legendum, Cicero emendatus.

HOmines primorum in literis ordinum, &., vt ita dicam, signiferi, apud Ciceronem prima ad Atticum epistola, *non esse aduersus Curium obducere* explicant, vt audio & lego, posse Curium deuorari & absorberi, sertique petitorem: quam interpretationem vt violentam & nimis arcessitam alienamq; nunquam probare potui, esseque censeo ibi obducere, opponere aliis candidatis, & aduersarium illis candidatum obiicere, & contra eos ad petendum prensandumque deducere, vel aduersarium & æmulum adducere. sic Plautus in Mercatoris argumento locutus est,

Curium obducere.

Eum putat vxor illum obduxisse sibi scortum.

Prima nauigatio.

Nos & aliud quiddam è Cicerone attingemus. Prima dicebatur nauigatio olim, cùm post sæuitiam hyemis, qua mare clausum erat, vere nauigantibus primùm aperiebatur. de ea quispiam existimare posset Ciceronem loqui libro 2. epistola 6. ad Quintum fratrem: *ijdē aiebant nuntiare te prima nauigatione esse transmissurum. nam paulò antè dixerat, atq; adhuc clausum mare scio fuisse.* Iterum epistola 4. eod. lib. *Tu, mi frater, simul ac ille venerit, primam nauigationem (dummodo idonea tempestas sit) ne omiseris.* Esse & prima nauigatio potest, cùm dicimus nos quamprimum nauigaturos, & primam quamque nauigandi occasionem arrepturos. prima etiam nauigatio dicitur, cùm ea secundæ comparamus, quæ & temeraria magis plerunque, & improuida est: & secunda non raò eius peccatum corrigit & emendat: vnde & prouerbio Græco celebratur, *δεύτερος πλοῦς.* sunt tamen qui primam nauigātum velificationem interpretantur, secundam remigationem, vt Suidas est auctor. De eo autem tempore, quo aperiebatur mare, primumq; tentabatur & nauigabatur, ita scribitur in epigram. Græcis,

εἰ γῆς ἄρτι θάλασσα ἐρευθ[illegible] ἄρουρα,
ἤμαρ ἀπαλῷ [illegible] ἄγων [illegible].

Iterum,

ἤδη καὶ πλώειν ἐπ' [illegible]
[illegible].

Vegetius emendatur.

De ea & Vegetius libro 4. capite 39. scribit, *Post natalem verò, vt ita dicam, nauigationis, qui solenni certamine publicoq; spectaculo multarum gentium celebratur.* Iterum, *Phenite decursu, id est, post ortū pleiadum à die 6. Calendarum Iuniarū vsq; in Arcturi ortum, id est, in diem octauum decimum Calendarum Octobrium secunda nauigatio creditur.* Sed illud Phenite, quod Vegetius loquitur, quis tandem intelligit? ego Phagnite in antiquis libris reperio, quod æquè inauditū nec intellectum hominibus est. sed cùm decursum dicit, ferè suspicor spatij temporis nomen esse. & fortasse sit Ægyptij mensis nomenclatura: nam in cœli ratione & siderum mirum est quàm Ægyptiorum menses multi affectauerint. Puto igitur Phatmuti legendum, de quo in epigrammate scribitur,

[illegible] Φαρμουθὶ ῥόδων πρωτάγγελε [illegible].

Et cū tempore à Vegetio descripto conuenire videtur, cùm Pachon, qui eum sequitur, segetes messi paret. Puto autem eadem epistola 4. ad Quintum fratrem legendum, *Latiari erat exiturus*: vt de Crassipede intelligamus, qui solenni Latinatum, id est, feriis Latinorum, vel feriis Latij (nam id est Latiar) erat exiturus Roma. Pro, *cæterum confectum erat*, reperi in antiquo libro, *Cicero confectum erat*: vt scribendum esse videatur, *Ciceroni confectum erat*, id est, mihi. illud tamen, *cæterum mihi*, perplacet. At quam epist. 6. *ἀμφιλάφειαν* dicit, eam intelligo diuitias & copias abundantiamq; rerum declarare, quamuis ab aliis aliter explicari sciam.

Cic. emendatur.

CAPVT XXXV.

Alteræ mensæ, mane & vesperi precabantur, testudo aurea, Horatius explicatur.

Alteræ mensæ.

HOratianum illud lib. 4. ode 5.

—& alteris Te mensis adhibet deum.

ita mihi videtur explicandum: Romani tui, Auguste, pro deo te colunt, & in mensa secunda, in qua solet libatio fieri, & deorum precatio, te vt deum obsecrant, & tibi vt Laribus libant. nam & libans Dido in conuiuio apud Maronem 1. Æneid. precatur,

Iuppiter, hospitibus nam te dare iura loquuntur.

Itaque libatio mox apud Flaccum sequitur,

Te multa prece, te prosequitur mero
Defuso pateris.

Mane & vesperi precabantur.

sequitur & proximè, *—dicimus integro*
Sicci mane die, dicimus vuidi,
Cùm sol Oceano subest.

quod est, precamur & veniente die ieiuni & abstemij, & decedente, id est, vesperi & vuidi. nam integer dies est, qui adhuc incipit. Ea aūt duo videntur fuisse tempora votis & precibus consueta, vt è Platone etiam coniici potest libro 10. de Legibus ita scribente, *ἀνατελλόντος τε ἡλίου καὶ σελήνης, καὶ πρὸς δυσμὰς ἰόντων, προκυλινδουμένους ἅμα καὶ προσκυνοῦντας ἀκούοντές τε καὶ ὁρῶντες Ἑλλήνων τε καὶ βαρβάρων πάντων ἐν συμφοραῖς παντοίαις ἐχομένων καὶ εὐπραγίαις.* Cæterùm ode 3. lib. eodem, *ô testudinis aureæ*: imitatione Pindari dictum est, apud quē pulcherrimum Pythiorum poema sic incipit, *χρυσέα φόρμιγξ*, id est, pulchra. At, *fine deos habuere rectos*, hanc complectitur sententiam, Antè dii Romanis infesti iniquique erant: sed postea quàm impiè eorum à Pœnis violata templa sunt, recti & æqui Romanis esse cœperunt, aduersati Pœnos, quibus antè fauerant.

Testudo aurea.

CAPVT XXXVI.

Cilicia trachia, Betriacum, Morbonia, Suetonius emendatur.

SCribunt Historici Othonē apud Bebriacum fraude superatum à Vitellij ducibus fuisse. nam ita in Tacito & Tranquillo scribitur: sed & in Iuuenale. Ego tamen existimo scripturam istam in auctoribus adulteratam esse. nam & Tranquilli libri scripti Betriacū aut Betriacum habent, & Betriacum nominat Plutarchus in Othone. ego igitur fideliorem Plutarchi & veterum librorum scripturam arbitror, quàm peruulgatam, eamque in libros reuocandam arbitror, vel si exceptione vsucapionis hæc se tueatur. Numeri appellantur in re militari centuriæ & cohortes legionesque militum: Suetonius in Vespasiano, capite 6. *reuocatis ad officium numeris parumper.* quanquam sunt, qui *muneris* scribant, quod vocabulum frequentissimum est apud Marcellinum & Iurisconsultos. sed & *ἀριθμὸν* in eadem significatione aliquando vsurpauit Synesius,

nefius. Scribitur in Vespasiano capite 8. *Item Thraciam, Ciliciam, & Commagenam ditionis regiæ vsq; ad id tempus in prouinciarum formam redegit.* tanto antè cùm in populi Romani ditionem redacta fuisset Thracia, existimo legendum Tracheam Ciliciam. pars enim Ciciliæ, propter asperitatem montium, vt ex Geographis constat, Trachea dicebatur. Sed & illud eiusdem capitis sic lego, adstipulantibus veteribus libris, *vndiq; inuestigatis exemplaribus instrumentum imperij pulcherrimum ac vetustißimum, quo continebantur.* Officium pro officialibus poni non est infrequens, nec insolens, iurisconsultis præsertim: eodem in sensu posuit Tranquillus in Vespasianum, capite 14. cùm ait: *quidam ex officio admißionis simul expellens abire morboniam iusserat:* quo quidem in loco morbonia, vel, vt in quibusdam libris scribitur, morbouia, vt nomen oppidi, quod tamen nusquam est, fingi videtur: aut adeò populi ore frequentabatur ceu oppidi nomen, sub sensu morbi & exitij. hoc enim periude est, ac si quis aliquem in malam crucem amandet, aut ad coruos abire iubeat. certè compendium Dionis pro morbonia *ἐς κόρακας*, habet. In eodem Imperatore capite 19. pro Pterino citharœdo Terpnũ emendamus, vt in Caligula capite 37. Mnesterem pro Nestore. Prætextata verba in Vespasiano capite 22. obscœna & turpia interpretor, à fabulis prætextis, quales Afranii fuerunt, in quibus fœdissima & turpissima dicta & argumenta erãt. Menstrium Florum ibidẽ liber scriptus Mestrium appellat, Plutarchus libro 3. Symp. Metiium quod & verius quispiã fortasse putet. Capite 23. lego, *mutato nomine cœperat ferre,* non *efferre.*

Cilicia trachea.

Morbonia.

CAPVT XXXVII.

Francorum origo.

DE Francorum origine, & omnium propè populorum, non satis ad verum liquet, quid pronuntiandum sit: ea res sic vltro citroque disputando ventilata & iactata est, vt demũ tamen secundum Germanos lis esse data videatur, qui Francos Galliæ incolas, rebus bello togaque gestis clarissimos sibi vendicant: & nostri principes cùm Germanos sibi conciliare volunt, cognationem generis libenter ostentant & agnoscunt, & eius memoriam renouant. Quod ad me attinet, gentis, nobilis præsertim & gloriosæ in Europa, & imperij, quanquã nomen potius quàm maiestatem retinentis, ambitiosè cupideque propaginem & sobolem nostros nominauerim: sed si verum quærendum est, non desunt argumenta, quibus nec nostros Francos, nec qui in Germania eodem nomine hodieque sunt, alienigenas probemus. velim enim mihi dicant, cur Ptolemæus & Tacitus qui tam diligenter populos & nationes Germaniæ descripserunt, Francorũ non meminerint? Anglos, Longobardos, Burgundiones nominant: Francos nunquam appellãt. mirum est, vbi tum delituerit ille populus, qui eorũ scriptorum diligentiam fefellerit? Ego crediderim aduenas Francos Germaniam occupasse, vt & alias multas nationes: & quòd diutius ibi consederint inueterarintque, Germanos esse dictos. nam quòd Germanico sermone vsi sunt, non est satis idonea ratio, cur Germani credantur. qui enim illis in sedibus diutius hæserint, tandem in Germanicam concessêre linguam, vt apud Gallos in Gallicam. quin & eam linguam, antequam in Germaniam migrarent, vernaculam habebant, vt & Gotti. Ego verò existimo Francos esse Scandinauiæ populos, vt & Gottos, qui se Germaniæ & prouinciis populi Romani superfudêre. huic sententiæ accedunt historiæ, quæ narrant Francos initio infestum mare myoparonibus habuisse. Frisiorum & Batauorum littora occupasse: deinde in Germaniæ mediterranea & interiora penetrasse: postremò in Galliam transiisse. deniq; in Scandia insula à Ptolemæo falsa tamen scriptura nominantur. nam qui Phiraisi malè in eo appellantur, alij profectò, quam Franci non sunt: sed litera i, abundat, & duplex cc grandiusculum, in i & c maiusculum propter similitudinem deflexum est. Quòd autem Franci nostri se stirpe Troianorum satos prædicant, id æmulatione Romanorum faciunt, quos cùm eo stemmate & ea nobilitate insolescere viderẽt, idem decus sibi voluerunt arrogare.

Franci origine Galli.

CAPVT XXXVIII.

Solstitialis, morbus solstitialis, herba solstitialis, illix tertio pedato.

ETSI solstitialis à solstitio deducitur, tameo in eo sæpenumero solis tantũ significatio attenditur, vt solaris sit: Liuius libro 1. *defunctq; diei solido anno, qui solstitiali circumagitur orbe,* id ait, solari. Et Solinus capite 18. *quæ solstitiali plagæ obuia est,* id est, solari plagæ & meridiei. Morbus autem solstitialis apud Plautum in Trinummo, Sc. minus quindecim. esse videtur, qui solstitio immanibus plerunque æstatis mediæ vaporibus, & sub caniculam, quæ Sirius dicitur, denique quocunque æstu sæuit. de Sirio poeta scribit 10. Æneid.

Ille sitim morbosq; ferens, mortalibus ægris,
Nascitur, & læuo contristat lumine cœlum.

rum enim ardentissimæ vulgarũr febres, quę multos tolluot ægros. Sed & Sirius solem significat, vt tradunt Grammatici Græci, ac quos accẽdit canicula morbos, Soli acceptos ferre debemus: & siriasis morbus est non tantùm infantium, sed etiam virorum. febres igitur ardentissimas intelligo, quæ eo tempore periculosissimè grassantur, locis præsertim insalubribus, quibus homines intereunt, vt arentia torrenti ardore folia cadunt sidere afflata. Sic æstiuæ aues Liuio sunt, quas vide-

Solstitialis.

Morbus solstitialis.

mus æstate, hyeme non videmus, cùm vel la-teant, vel autumno hinc auolent in diuersas plagas. sic enim scribit lib.5. *Nec, sicut æstiuus aues, statim autumno tecta ac recessum circunspicere.* [Herba solstitialis.] Herba solstirialis apud eundem comicum in Pseud. Sc. Si ex te. herba est quę æstate crescit, & pro-pter anni vaporem mox exarescit: eius etiam in Ausonio est, nisi fallor, mentio. Apud hunc comicum in Asin. Sc. Vnum istorũ. eleganter [Illix.] per translationẽ dicitur, *lectus est illix.* ducta est enim metaphora ab aucupum auibus, quæ a-lias illiciunt, vocanturq; à Græcis παλεύτριαι. i-taq; lib.10. Plin. cap.31. lego contra auctorita-tem librorum, *contra aucupis illicem exeunte in præ-lium duce totum gregis*: præsertim cùm ab Aristo-tele scribatur ἀγρευτής. Apud eundẽ comicum [Pedato tertio.] in Cistellaria lego, *Nisi pedato tertio omnes afflixe-ro.* Caro, *Igitur tertio pedato bellum nobis fecere.* No-nius interpretatur repetitu, accessu, vice. ex-plicari tamen potest impetu, ingressu, incur-su. à vetere critico explicatur ἐπὶ τὸ τρίτον. Ne autem alienũ mihi vendicem, video te Gu-lielmo Pelisserio Episcopo audisse, ita, vt e-mendaui, in Plauto legendum esse.

CAPVT XXXIX.

Assa, topiarij, facere topiariam, Cic. emendatur.

Lib.3. epist.1 ad Q. frat. quod scribitur aste-risco notatum pro imminuto & vitiato, *Nunc hoc vel honestate testudinis, vel valde boni æstiuum* [Aestiuũ.] *locum habebit*: integrum inuiolatumq; credide-ro, si pro æstiuum, æstiui legatur: æstiuum au-tem, cubiculum & diætam locumq; qui æsta-ti transigẽdę aptus sit, elegantissime dicit. Cæ-terùm vtrobiq; vel non disiungentis accipio, sed affirmantis, quod singulare in eo genere solet frequẽtius vsurpari: sed cũ asseueranter bis loqui vellet, congeminauit. Ibidẽ scribit, *In balnearijs assa in alterũ apodyterij angulũ promoui.* [Assa.] hic assa quæ sint quæritur: ego, etsi de balnea-riis agitur, esse puto tamen Laconicum, ab as-sando. id è dialogo Adriani Imp. & philoso-phi Epicteti intelligeś, in quo scribitur: *Prima cella tepidaria vnctuaria, infans natus perungitur. Secun da cella sudatoria, pueritia est. Tertia cella assa, perferen-taria iuuentus. Quarta cella frigidaria, senectus.* Sed & Vitruuius lib.5. cap.10. tepidario laconicum & sudationes coniungit. Lego aũt ead. epist. *esset subiectum cubiculis*, nõ, vt editur, sub tectum cubiculi. Lego etiam, *palæstra & silua vindicata*, id est, liberata, purgata, vt amœnitatẽ habeãt. In antiquo Memmiano est virdicata, vnde fa-cultas emendandi data: etsi, antè quàm vidis-sem, ita quoq; mihi emẽdaram: sed sentẽtiam confirmauit affinitas scripturæ, & mihi pro [Topiarij.] testimonio visa est. Quod ait, *Topiarium lauda-ui*, de homine non de loco interpretor, qui lo-cum opere topiario ornarat: vt & suprà, *Nice-phorum villicum tuum sanè probaui.* opus autem to-piarium nomen habere videtur à topiis, id est funiculis, vt Hesychius interpretatur. nam fu-niculis in eo opere opus est, vt lentæ sequa-cesq; ederæ & virgæ vinctæ loco se teneant, nec resiliant, ac cũ palliatos dicit topiariam [Topiariã facere.] facere, intelligit Græcas statuas, quæ habitu cultuq; Græco positę erant in intercolumnio ambulationis. quispiam enim existimare po-tuisset ab eis illud opus topiariũ factum fuisse ex edera. *Balbum, inquit, in oculis fero*: valet cha-rissimũ habeo, eumq; semper videre videor, vel in charissima parte, vt charissimum mihi gero: quid enim oculis charius est? & vt sen-sum interpunctionis collocatione deperditũ restituam, *quòd Cato non valebat, adhuc de pecuniis repetundis non erat postulatus*, lego. Cato enim si valuisset, apud eum Gabinius iam postulatus fuisset repetundarum. Hæc partim explicaba mus, partim corrigebamus in ea Ciceronis e-pistola, quę vt exigua sint, tamen sat scio, non deerit, qui iis suum laborẽ alleuatum esse nõ sit ægrè laturus. illis qui sine cortice natant, non scirpeam ratẽ non inducimus: virtute sua valent, vt pingue solum: vt eorũ potius luxu-ria sit cohibenda, q̃ excitanda fœcunditas.

CAPVT XL.

Carbasus, caput fluuij apud Maronem, bire-mes, rumore secundo, perpetuum tergum bo-uis, in nodum, in plumam, obsitus æuo, pela-gi extrema sequi.

DII fluuiorum & maris, cœruleo vestitu ab antiquis pingebantur, capite arundi-ne tecto: ex qua consuetudine Maro scripsit ornatissimis verbis de Tyberino, 8. Æneid.

—eum glauco tenuis velabat amictu
Carbasus, & crines vmbrosa tegebat arundo.

Sed & de Planco Glaucum deum marinũ sal-tante hæc scribit Paterculus libro 2, *cùm cœru-leatus & nudus caputq; arudine & caudam trahens, geni bus innixus Glaucum saltasset in conuiuio.* Carbasus [Carbasus.] autem genus est lini, quod Græci καρπάσιον vo-cant, quod negat Pausanias igne consumi, τοῦ-το, inquit lib.1. λίνον καρπάσιον ὀνομάζουσιν, ὃ δὴ πυρὶ μόνον λίνων ἁλῶναι ἐστὶν ἀδύνατον, eius succus inter vene-na numeratur à Dioscoride & à Paulo. è car-baso texebantur tenuissima vela. Eodem Ma-ronis loco,

—celsis caput vrbibus exit,

[Caput fluuij.] de fonte fluuij intelligendum arbitror ex edi tione Etruriæ parte exeunte. nam capita fon-tes amnium vocari non est infrequens, quę & sacra sunt. fauet huic interpretationi, quod non ita longè subiicit Maro,

— quocunq; solo pulcherrimus exis.
Corniger hesperidum fluuius regnator aquarum.

ex eo dicitur, vel q; se fluuij in brachia, vel par-tes, vel ostia, quę cornua vocãtur, diuidunt, vt ibid. *Rhenusq; bicornis*: vel ob mugitũ, q; è quæ-stionibus Aristotelis discimus, in quib. quæ-ritur, διὰ τί οἱ τοῖς ζῴοις τοῖς περὶ τὰς ποταμοὺς γίνονται οἱ ... ἄνω τὸ ὕδωρ. *—Geminasq; legit de classe biremes*, cùm scribit ibi [Biremes.] Maro, ad postera retulit tempora. nam Æneæ ætate nondũ triremes vel biremes erant. Ma-[Maxima Iuno.] xima Iuno quæ sit, quæritur. ego reginam pu-

to ad

to, ad diſcrimen aliarum Iunonum, vt Iunonis infernæ, quæ Proſerpina eſt, & Iunonum, quas mulieres ſibi adoptabant, vt Genij in viris appellabantur,

Rumore ſecundo.

Ergo iter inceptum celerant rumore ſecundo,

cùm ſcribit Maro, negotium exhibet grammaticis. ego exiſtimo Maronem dicere Troianos lenitate fluminis, & monſtro albæ ſcrophæ exhilaratos, lætis & ſecundis ominibus & acclamationibus iter inceptum vrgere. rumorē enim ſic vocat hic, & omnia ſignificat: vt apud veterem poetam, *Soluere imperat ſecundo rumore aduerſaq; aui.* Quemadmodū Homerus non tam ſtudet elegantię epularum, quàm copiæ, ita Maro eius exēplo ſcripſit, *Perpetui tergo bouis*, quod eſt totius bouis, quàm longus erat. in quo tamen perpetui pro perpetuo dixiſſe cuipiam videri poteſt, cùm præſertim Homerus dixerit,

Perpetui tergo boum.

[illegible]

ſed id eſt, ſolidis, longis, porrectis, totis. Semihominem Cacum Maro vocat, vt ſemiferum. nam infrà ſcribit, *—villoſaq; ſetis Pectora ſemiferi.* Corripit in nodum dicitur, qua forma Maro 6. Æneid. dixit,

In nodū.

Exciſum Euboicæ latus ingens rupis in antrum.

& 11. Æeneid. *——quem pellis ahenis*

In plumā

In plumam ſquammis auro conſerta tegebat.

in nodum igitur valet, in nodi modum. Quid eſt ibidem; in menſam libare? nempe religionis cauſa de patera, priuſquam bibas, in menſam, quæ opinione veterum ſacra erat, & tanquam quædam ara, aliquid de vino effundere: quod Græci [illegible] & [illegible] dicunt,

—non te rationis egentem

Lernæus turba capitum circumſtetit anguis.

in hanc ſententiam interpretor, vt in magno terrore & periculo cū de gradu mentis deiici ſoleamus atq; perturbari, nihil tale eueniſſe Herculi dicat, nec tanti ſerpētis terrore amentem metu fuiſſe. ſic inopes conſilij perturbatique & qui apud ſe non ſunt, amentes dicuntur, vt apud Catullum epigr. 48.

Nihil eſt ſuper mi quod loquar amens.

atque id quidem nos antè etiam attigimus.

Obſitus æuo.

Æneid. 8 *—Ibat rex obſitus æuo.*

more veterum dixit, qui obſitum pro pleno vſurpabant, ex eo quòd locus frugibus obſitus aut ſentribus, iis plenus eſt. inde illud eſt Terentij in Eunucho, act. 2. ſc. 2.

——pannis anniſq; obſitum.

ſed & conſerere in eadem re ponebatur: Lucretius lib. 2. *—& lumine conſerit arua,* id eſt, complet, opplet: & Plaut. in Menæch. Sc. Vt ætas mea ſenectute conſitum etiam dixit. Ibidem,

Pelagi extrema ſequi.

Me pulſum patria, pelagiq; extrema ſequentem:

opinor valere, me nauigationem in longinquas & vltimas terras procul domo parātem: vt pelagi extrema audiamus, extremas & longiſſimè remotas eius partes: quem ſenſum, cùm & aptiſſimus ſit, & vim verbis nullam afferat, non poſſum non probare. nam quæ primarij afferunt grammatici & coactam habēt & affectatam ſententiam.

CAPVT XLI.

Emendatur Suetonius & Pomp. Mela, Speculator, Speculatoria caliga, Spiculatoria.

Sueton emēdatur.

QVOD apud Tranquil. in Galba cap. 6. poſitum eſt, à *Caio Cæſare ludis ſubſtitutus*: aſtipulatione veterum librorum non nititur, in quibus *lici*, non ludis legitur: vt extra controuerſiam ſit ex reliquiis vocis eliſæ & contritæ, legendum *Getulico*: quod & trochaicus qui ſubiungitur comprobat, & è Dione in Caligula intelligi poteſt. Ibidem capite 20. inquit Tranquillus,

Galba cupidè fruaris ætate tua.

Melius blattarius Tranquillus,

Galba Cupido fruaris ætate tua.

ſenex, qui pulcher etiamnū videri vellet, per irriſionem Cupido, id eſt, bellus & formoſus ioculariter appellatur. Non eſt autem dubitandum, quin locus in Galba cap. 10. quē ſubſcribam, legendus ſit, vt à me ponetur, *Ac ſubinde Alexandrina nauis Dertoſam appulit armis onuſta.* nobilis enim eſt vrbs Hiſpaniæ Dertoſa. hodie in Tranquillo *detorſa* edunt vitioſiſſimè: hæc quoq; vrbs è lib. 2. Pomponij deleta eſt, in quibus legendum eſt *Iberus Dertoſam attingit*: deorſum, hodie edunt. In Othone cap. 11. pro *foribus adapertis*, reperio in libris lucifugis, foribus adopertis, quod eſt clauſis, quam lectionem confirmat quod mox ſequitur, *irrumpentibus*, quòd fores clauſę eſſent. Nihilo ſecius & pro, *& celeriter apud Veliternam (ita præceperat) funeratus*: reperio, *& celeriter (nam ita præceperat) funeratus*: quod & elegantiæ & ſententiæ ſatisfacit, vt illud *veliternam*, quod in hanc viciniam immigrauit, exturbandum putem non iniuria. Quæ in Vitellio cap. 1. Vitellia dea ab eo nominatur, à qua quoſdam nomen & genus Vitelliorū deduxiſſe dicit, alia eſt quàm Arnobij Vibillia, quæ, niſi me memoria fallit, dicitur fuiſſe dea viarum, atq; ab eo errore earū homines liberaſſe. Ibid. cap. 13. Ingentē patinā ſuā clypeum poliuchi Mineruę appellabat Vitellius, quòd patina illa magnitudinem ſcuti Mineruæ, quam Athenis fecerat Phidias, æquaret. Cùm autem illa Minerua coloſſea eſſet, amplitudinemq; xxvj. cubitorum æquaret: eius etiam immanis clypeus erat, multis & operoſis cælatus argumentis: vnde & patinarū paludes Vitellij memorię Mucianus exprobrauit. eod. cap. pro *lactes à Carpathio*, quod equidē damnare mihi nefas puto, vt & ſubticere auctoritatē veterum librorum eamq; ſupprimere: igitur pro *è Carpathio* in librorum antiquitatibus, *è Parthia vſq;*, inuenio: &, *ſcarorum ſacrorū iocinora.* quibus piſcibus ſacri nomen attribueretur, ſcribit Athenæus. ſcarum etiam Romani deperibant adeò, vt eum Iouis cerebrum dixerit Ennius. erant & quidam in lacubus & piſci-

Mella emēdatur.

nis fortasse diis sacri: etsi fieri potest, vt optimi libri scriba iterauerit vocem antecedentem elemento vno traiecto. ita enim è scarorum fit sacrorum, omninoq; *scarorum, & è Carpathio* sinceriora censeo. Lego ibidem cap. 17. *reducto coma capite*, quod est apprehensa coma capite retracto & resupinato. Quin & continuò in optimis duobus libris pro, *mento mucrone gladij subiecto*, exaratum est, *mento mucrone gladij subrectoq;* scilicet sub mento esset rectus gladij mucro, quo mentum erigere vultumq; cogebatur Vitellius.

Speculatoria caliga.

In Caligula cap. 52. quæ speculatoria dicitur caliga, eam esse specularoriam existimo. nam etsi inter speculatoré & spicularorem multum interest, tamen interdum sic mutatis elemétis pronuntiabant. sic in Euangelio Græco speculator est spiculator. Suidas *σπεκουλάτωρ ὁ δορυφόρος*. speculatoriam autem caligam, spiculatoriam Tertullianus de Corona militis appellat, id est, caligam militarem. eius verba sunt, *spiculatoriam morosissimam pedibus absoluit*. sic here & heri sine discrimine in auctoribus reperimus. Hoc totum caput carum esset cyatho nebulæ. in apinis igitur & tricis numeretur, ac ne quis licitator se deceptum esse clamet magna indicatura, non pluris licet quàm dixi.

Speculator. Spiculator.

CAPVT XLII.

Ges clithrum, monocoli, struthopodes, struthocephali, Trogodytæ, protelum.

SPecus illud vnde Plin. lib. 7. cap. 2. spirare Aquiloné dicit, & gesclithrũ vocat, duobus diremptum distinctumque vocabulis, *γῆς κλεῖθρον*, id est, terræ claustrum censeo appellandum. nam etsi barbara in regione erat, tamen Græci ei de sua lingua nomen indiderant, vt & plurimis, linguæ suæ ambitiosè semper fauentes. Non dubito autẽ quin ibidem cariosorum librorum fidem musteis editionibus anteponere in eodem auctore debeam, & potius Isigonũ Siccensem facere, quàm Nicæensem: quorum ego & testatione *pharmacum gentem*, quàm *pharnacum* scribere maluerim, adiuuante etymo virosi venenatiq; corporis, vt in diuersam esse deprauatum formam nomẽ mittet, astipulante tã noto omnibus veriloquio. eo. cap. 7. *vt sagittis superiaci nequeãt*: iisdẽ plateatiis libris credo verũ esse, qđ in *superari* immutatum est libidine correctorum, quæ fastidit, exterminante. itaque laboramus in reuocandis ab exilio vocibus, quas exegerunt nulla rogatione, nulloq; plebiscito. Equidẽ & qui monoscelli eduntur, in eodẽ cap. denuntiato testimonio antiquis chartis, facilè obtinebo apud eos, qui instrumentorum vetustati aliquid tribuunt, monocolos appellandos, quasi vnimembres, cùm præsertim *κῶλα* sæpe cruta Græcis significent, alioqui *μονοσκελεῖς* dici potius q̃ *μονόσκελοι* deberent. eodem modo in Solino censeo scribendum cap. 51. vbi hodie monoculos omnes libri scribũt. eius verba sunt, *Legimus monocolos ibi quoq; nasci singulis cruribus & singulari pernicitate.* Plinius fœminas paruis ibidem pedum plantis struthopodas vocat, veluti passerini pedis. sic Themistius struthocephalos minimi & passerini capitis, in paraphrasi Physicorum vocat, vt à me vterq; scriptor interea etiam declaretur. est enim nota exiguitas passeris, & eius pedum ac capitis paruitas. Hoc etiam testatò vereque affirmare possum, *Spithamæi Pigmæiq;*, in peruetustis scribi libris, quasi Spithamæi idem populi diuersis vocibus appellentur, quod malui scribere, quã silentio inuoluere. Trogodytas autem perpetuò in antiquis libris reperias, cùm Troglodytas semper edant, & tamen cùm vtrunque æquè Græcum sit, ac Trogodytas etiam agnoscat Hesychius, qui *τρῶγλας* foramina interpretatur, eo fretus defendã veteres membranas. Illud & in authenticis sic exaratũ constanter reperi, in quo tamen meam non astringo fidem, vt secundùm ipsum potius, q̃ secundùm scripturam vsitatam lege agenti possessionem dandam adiurem, lib. 7. cap. 7. *Tu cuius semper tinctoria est mens*, id est, cruenta & crudelis: excuditur *in victoria*. rem grammaticis disceptandam relinquimus: licet enim à nostris subselliis prouocare. Addã & lib. 18. cap. 18. vbi de arandi disciplina disseri t, procellos p protelis contaminatissimè scribi. nam sic concipitur in antiquis libris scriptura, *pro telis binis ternisq; sic arant*. hoc quoq; vocabulum lib. 9. cap. 15. vt me docuit eruditissimus Episcoporum Gul. Pelisserius, in oppidi nomen mutatum est, quod emendatores metati in Germania condiderunt Lisboum. sic autẽ legendum, *protelis boum, & in Danubio Mario extrahuntur.* Lucilius hoc verbum apud Nonium vsurpat,

Monocoli.

Struthopodes. Struthocephali.

Trogodytæ.

Protelum.

Quem neq; Lucanis oriundis montibus tauri,
Ducere pro telo validis ceruicibus possent.

vbi ducere protelo est, protelare, promouere, protrahere: & in Plinio protela boũ, sunt boũ tractus. Antiquus criticus protelum explicat *ἐπάλληλον*. Hæc primitiarum quarundam ritu è fœcundissima segete demessa studiosorũ choro offerimus, quæ vel eo nomine boni consulere debent, q, cùm diuis bonam voluntatem etiam sine thure approbare soleamus, hæc quantulacunq;, præter bonam erga studiosos iuuenes, propensamq; voluntatem nostram, eis liberaliter erogata, in bonam potius partem accipienda sunt, quàm vel improbanda, vel recusanda.

CAPVT XLIII.

Vendere transtiberim, transtiberina cutis, l. xij tab.

QVOD apud Gellium lib. 20. cap. 1. scriptum est, *tertijs autem nundinis capite pœnas dabant: aut trans Tiberim peregrè venum ibant*: eo significari puto legem & conditionem venditionis iniquiorem, vt extra fines, qui venditus est, seruiat, non in agro Romano cùm transtiberina regio extra agrum Romanum propriè dictum esset, & in eo genere agri, qui peregrinus

Vendere trans Tiberim.

nus habebatur, conferretur, & iam Etruriæ attribueretur. atq; hoc venditionis genus atrocius erat & durius, quod Græci πέραν ἐπ' ὅρων dicebant, quod erat hac conditione vendere, vt extra fines mancipium educeretur & seruiret. at verò eius transtiberinæ regionis, quę vrbis pars erat, magnam fere partem Iudæi, qui Romæ se insiderant, occupauerãt: quod quodam loco à Philone in Gaium recordor relatum esse. Quinetiam quòd illa vrbis pars, vt reor, esset infrequentior, minusque culta, & à Iudæis ignotis & omnibus inuisis, humilique & sordida plebecula tantùm incoleretur, ferè in ea plerãque viliora, immundiora & sordidiora fiebant, & administrabãtur, pellesq; animalibus fœtidæ deripiebantur. hinc illud Martialis lib. 1. epigram.

Transtiberina cutis.

Et detracta cani transtiberina cutis.

& Iuuenalis satyra 14.

—nec te fastidia mercis
Vllius subeant ablegandæ Tiberim vltra.

Qui sulphurata vendebant eam etiam partem habitabant: Martialis lib. 1. epigr. 98.

Hoc quod transtiberinus ambulator,
Qui pallentia sulphurata fractis
Permutat vitreis.

Lex xij. tabularum.

Cæterùm legem xij. tabul. à Gellio lib. 20. capite 1. relatam sic lego, *si in ius vocat, si morbus æuitásue vitium escit, qui in ius vocabit, iumentum dato: si nolet, arceram ne sternito.* Illud eodem capite sic scriptum reperio, *si cui probaretur clientem diuisui habuisse.* hodie *derisui* editur, nec à me mehercule decidetur: sed diuisui habere, erit quæstui habere, & cum altero diuidere. libet & verba legis xij. tabularũ referre paulò incorruptiora quàm vulgò proponi solent? quanquam quis ea sibi non putauit esse suo more & instituto corrigenda? sua cuique placent, & hoc in genere scribendi nemo parum sapere se putat, vt nec in versu condendo quisquam se malum poetam censet. qui tamen præter hæc in censum nihil defert aut dicat, me iudice proletarius & capite census habendus. *Ni iudicatum facit, aut quis endo eo in iure vindicit, secum ducito: vincito aut neruo aut compedibus, quindecim pondo ne minore, aut si volet maiore vincito.* & non longè in eadem lege, *libras farris endo dies dato.* Endo dies, pro in dies dictum est antiqua consuetudine: vt vindicit, pro vindicet. libri edunt, *vim dicit,* quasi q vindex esset, diceret, ista vis est, & reũ liberaret. non deest qui *vindex est*, legat.

CAPVT XLIIII.

Vterque Neptunus apud Catullum, Marij aperti, Acra, fossa Ligurũ, terra aperta.

CVM de Sirmione Catullus scribit,

—quascunque in liquentibus stagnis
Marisq; vasto fert vterq; Neptunus.

Vterque Neptunus.

quæsitum est, qui sit vterque Neptunus? ac probabilis eorum esse videtur sententia, qui mare superum & inferum, quibus Italia cingitur, interpretantur. verius tamen fortasse videri potest, cùm significet Neptunus eam vim quæ humori præest, vt vtrunque Neptunum intelligamus, & eũ qui dulcibus, & eum qui salsis aquis imperat. sic enim Sirmio insulis & peninsulis omnibus maris & fluminum & lacuum anteponetur. huic expositioni fauent Catulli verba, qui & liquẽtium stagnorum, & maris mentionem facit. Legendum autẽ in Catullo epigrammate trigesimo quarto fortasse fuerit,

Quæ sanctum Idalium Mariosq; apertos.

Marij aperti.

cùm synæresi. nam Stephanus Marium vrbem dicit esse Cypri, quæ mutato nomine sit Arsinoe vocata. in Arsinoe autem, Veneris erat templum & lucus: sed & Plinius libro 5. cap. 10. Marium cum Idalio coniungit. Quod autem Arsinoen à Mario separat, à Stephano non discrepat. nam vt Strabo libro 14. narrat, duplex est Arsinoe in Cypro. sed cur apertos dicit? an quòd in plano sint? an verò potius, cùm, vt Catullus ipse scribit, & Maro libro 1. Æneidos,

—Dea tollit in altos Idaliæ lucos: Idalium frondosum sit, Marium, etsi lucum vnum habebat, tamẽ locis circà cultis & frumentariis & nudis patebat? nam cùm arbores, spinæ, vepres exciduntur, locus aperiri dicitur: Cicero Tuscul. 5. *Immisit cum falcibus multi purgarunt & aperuerunt locum.* Sed & aperta sunt, quæ Græci ψιλὰ vocãt, quæ δασέα opponuntur. Iuuenalis quoque scribit satyra 5. *Terræ quis fructus apertæ?* agrum frumẽtarium intelligens. Cùm tamen in Cypro Acra sit phano Veneris nobilitata, non desit fortasse, qui Acrios legat. sed & Venus Acria, Hesychio auctore, dicebatur. Oppidum etiam Cypri est Golgi, cuius eodem epigrammate Catullus meminit,

Terra aperta.

Acra.

Colis quæq; Amathunta, quæq; Golgos.

Meminit & Lycophron, [illegible] inde Venus cognomento Golgia auctore Stephano dicebatur. Cùm autem epigrammate 17. scribit,

In fossa Liguris iacet superata securi.

Fossa Ligurum.

atq; nouatio Politiani quibusdam placet Expernata vel Suppernata legeris, neq; eorum hominũ interpolatio, qui Ligeris emendant. vixdum enim ea tempestate Ligeris Cæsares in Gallia gerẽte Romanis hominibus notus erat. Liguris autem cur legam facit Strabo, qui lib. 4. Liguriam scribit abundasse nauali materia proceraq;, quam ad emporium Genuam deuehere solebant, & fortasse Romam vsque.

CAPVT XLV.

Hilaria, da luna noua, luna nascens, apud Flaccum.

IVngentur, inquit poetarum princeps, *iam gryphes equis:* nos enim hoc capite dissimilia & dissidentia penitus iungemus, & vt quicque succurret adpingemus. Inquit Vopiscus in Aurelianum, *Hilaribus, quibus omnia festa, & fieri scimus*

Hilaria.

scimus & dici. hic quæ sint Hilaria quærendum esse videtur: ergo existimo fuisse Martis deûm ferias, quæ principio veris celebrabantur maxima populi lætitia, & nobilissima pompa, quouis è populo insignia cuiusque dignitatis mentiente atque simulante liberè & impunè, vt internosci magistratus à simulatore plerunque non posset, vt ab Herodiano in Commodo describitur. sed quia in eo tamê Hilarioru nomen desideratur, quod ille nô appellauit, suo ex alio scriptore titulo reddendum est. Maximus igitur D. Dionysij interpres de Hilaribus ita scribit, ἑορτὴ τοῦτο ὑπῆρχε τοῖς ἀδελφαῖς, ἃς ἱλαρίας ἐκάλουν, καὶ αἱ μὲν ἦσαν ἴδιαι καὶ ἰκαρίου, ὡς ὅταν τις ἔγημεν ἢ υἱὸν ἐκτήσατο. αἱ δὲ κοιναὶ καὶ δημόσιαι ἱλαρίαι ἐκαλοῦντο, ὡς ὅταν βασιλέως ἀναγορευθεὶς τὰς δημοσίας ἱλαρίας παρέχῃ, καὶ ἔτι πρόσθεν τὸ τοιοῦτον φέρει δῆλον, ἀλλὰ καὶ διὰ καὶ θυσίαν καθ' ἕκαστον ὑπῆρχεν ἀνατελλόντος δημοσίαν, καὶ οἱ προσῆλθον ἱκετεύοντες, καὶ ἐνέπεμψαν, καὶ τὸ βραχίονας ἀπαιτοῦσι δῆμον τὰς ὡρισμένας ὑπῆρχε τοῖς τοιαύτας ἱλαρίας. ὧν δὲ ἐκάλουν ἑορτὰ ἰδικὰ Ῥωμαίων εἰς τιμὴν τῆς μητρὸς τῶν θεῶν αὐτῶν, μετὰ τὸν δὲ Δαιμόνων, ὥς φασι δηλοῦνται ἐν τῷ περὶ τῶν παρ' αὐτοῖς θυσιῶν. Quod mox adiungam non magis assimile erit, quàm Indo Scytha. cùm Horat. lib. 3. ode 19. scribit,

Da lunæ nouæ.

> *Da lunæ properè nouæ,*
> *Da noctis mediæ, da puer auguris*
> *Murenæ.*

tres cyathos vini petit sibi dari. puerum enim ad cyathum habebant, qui quot petebant cyathos vini, admetiebatur in poculumque fundebat. sic & Græci quos Flaccus videtur imitatus esse, cyathos sibi nomine eorum misceri petebant, quos charos habebât. Alexis apud Athenæum, καὶ τὴν μετάνοιαν ἐπὶ τῶν ἀγαθῶν φίλων ἐκπίομαι, τὸν φίλον δ' ἥδιστον, ἀγαπητὸν ἄνδρα ἔρωτος καὶ αὐτοῦ τοῦ βασιλέως, καὶ τὸ παρὸν ἡδὺ δημοσίᾳ, φιλῶ τὸν φίλτρον φίλον Ἀφροδίτης. Lunæ autem nouæ (nam ne hoc quidem omittendum

Luna nascens.

est) cyathum poscit, quòd mensis Calendis vesperi epularetur, quę festæ semper erant. menses enim luna olim ducebat, primaq; primus mensis dies habebatur: postea tamen ad cursum solis ex Iuliani anni correctione exacti sunt, quod tametsi obtinebat Horatij ætate, tamê iis è prima & nascente luna mensis principium, vt mihi videtur, libr. 3. carminum, intellexit, cùm ait,

> *Cælo supinas si tuleris manus*
> *Nascente luna rustica phidile:*

quod est, si Calendis deos precibus & sacris placaris. Quod autem ait, *da noctis mediæ*, id verò facit, quia & lunæ meminerat, & ad mediâ vsque noctem epulari decreuerat, & Nox ritu Romano dea censebatur, vt ex alio constat loco, *Dicetur merita Nox quoq; nenia*. Ausonius autem, vt antè diximus, *causa* subaudiebat.

CAPVT XLVI.

Atticos tettix, modius, Marcipor, exhedra, gerres, Marci municeps, Veru natum Vere.

E Nonio & aliis multa cuiusquemodi, hinc & inde colligere lubet, & his tanquam variis plumis hoc tumultuarium opus concludere. Varronis à Nonio citatur Satyra nomine Atticos tettix. sic enim ei suum restidimus titulum, quem obliuiosa & inuida vetustas pene deleuit. nomen autem, vt coniicio, habebat istud ea fabula ex eo, quòd Athenienses prisci indigenas indicare se volentes, capillos inuolucro & redimiculo comprehensos cicadæ morsu loco fibulę nectebant & nodabant. quare Maro in Ciri scripsit,

Atticos tettix.

> *Ergo omnis cano resîdebat cura capillo,*
> *Aurea solenni comptum qu, soq; fibula morsu*
> *Cecropiæ tereti nectebat dente cicadæ.*

Exemplaria, veluti mali nomenclatores, hâc Satyram *antiquoteti* per peram appellant. Erat & Marcipor satyra eius, in qua, vt suspicor, de seruitute differebat & herili imperio, veteresque laudabat, qui clementer & humanè seruis imperabant, quos paucos & dominorum gentiles habebant: contrà homines suæ ætatis reprehendebat, qui tot agmina, tot legiones, vt ita dixerim, potius quàm familias seruorum habebant, quibus asperè & sæuiter imperabant. Inscribebatur & eius quidam liber caprinum prælium, in quo de voluptate, vt coniectura est, differebat. qua enim alia de re hirci & capri pugnarent atque contenderent? præsertim cùm hoc pecus lasciuum sit & petulans, & voluptatem auidissimè sectetur. Inscribebatur quædam satyra Modius. est autem modius Græcè μόδιος. in ea disputabat de modico victu cultuque, & parsimonia, & hominum tanquam demenso. Quæ gerres à Martiale vocantur lib. 3. epig. 35. quando hoc verbum scio multis exhibere negotium, ab antiquo critico explicantur μαινίδες: quæ à Cicerone exhedra vocatur, ab eo etiam explicatur ala & schola: eius verba sunt, ἄλα, σχολὴ καὶ στοά. Qui apud Ciceronem vmbilici nominantur lib. 2. de Oratore, calculi sunt littorales, vmbilici puellaris specie, è lato se in acutum quadam clauicula fastigantes, quos Veneris vmbilicos quidam vocant. A vetere critico sparsio, quod prætermittendum non duxi, explanatur, ἐρίων ῥαντισμός. Fuit & Varronis Satyra nomine, Væ victis, περὶ φιλονεικίας, in qua de rixis, contentionibus & iurgiis certaminibusque hominum disputabat. extat titulus apud Nonium, quem leuiter explicare tentaui potius quàm potui. allusum videri eo titulo potest ad id quod Brennus dixerat, Væ victis. Erat & liber nomine, Columnæ Herculis, περὶ δόξης, vbi de laude & gloria tractabat. Coniicere causam in Afranio apud Nonium, est causam agere. *Causam*, inquit, *conyecere hodie apud te volo*. Sed quidnam est quod in prima Apuleij apologia legitur, *coclis catharino*? ego è Diogene Laertio: *sed suspectus est Empedoclis cathermor*, legendum esse affirmo. Quid est in Apocolocynthosi Senecæ, *Marci municipem vides*? nubecula enim quadam locus iste fuscatur, vt non

Marcipor

Caprinũ prælium.

Modius.

Gerres.

Exhedra.

Vmbilici.

Væ victis.

Marci municeps.

vt non satis perspiciatur. ego existimo significari Claudium non verum germanumque Romanum esse, sed inquilinum, quales erant municipes Ciceronis, qualisque Cicero ipse etat, quos tamen contendebat veros esse Romanos, cùm municipibus diceret duas esse patrias, vnam loci, alteram iuris. Claudius autem Cæsar nó Romę, sed Lugduni natus fuerat. Quidnam est quod à Plauto scribitur in Rudente, Sc. Numquam ędepol. *Nanq; hoc quidem vere natum est veru, ita in manibus consenescit.* ego eum cauillari & ludere, vt in floribus & fructibus vernis, qui fugaces sunt, & in diem arbitror, cùm æstiui fructus & autumnales sæpe in totum durent annum. igitur rubiginosum veru dicit more florum vernorum in manibus consenescere. Sed hoc caput corio pantheræ magis varium, magisque maculosum hic tandem desinat, & hoc opus denique nugandi finem faciat.

Veru natum vere.

LIBRI XXIIII. FINIS.

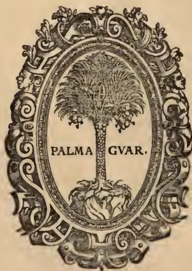
ADRIANI TVRNEBI PHILOSOPHIAE ET GRAECARVM LITERARVM REGII PROFESSORIS, ADVERSARIORVM

Tomus tertius,

LIBROS SEX CONTINENS.

AD

CHRISTOPHORUM TUTHAEUM, SENAtus Parisiensis Praesidem primum.

BASILEAE, MDLXXXI.

CHRISTOPHORO TUTHAEO SUMMO Parisiensis Senatus Præsidi, Adr. Turnebus fil. S. P. D.

CVM hunc literarium postumum fœtum, immaturo abortu relictum, nec ab auctore patre meo Adriano Turnebo iniquioribus fatis prærepto recognitum, matris tamen diligentia, & patris amicorum opera, à situ, à tenebris, à sempiterna obliuione liberatum, in lucem aspectumq; hominum emersurum sciremus, Preses amplissime, Tu vnus & solus occurristi, quem ita serenum, propitium & fauentem patronum habere cuperemus, vt bona tua pace & venia, hic residuus & tertius Aduersariorum patris labor tuo nomini iampridem deuotus & consecratus, tua summa auctoritate præsidioq; munitus, & ab obtrectatorum malignitate defensus ac vendicatus, in studiosorum manus tandem perueniat, & luce qua diu caruit, perfruatur. Ex quo si quid commodi & adiumenti perceperint docti, totum hoc tibi deberi profitebuntur, & tuę amplitudini ac splendori gratias in perpetuum agent. Auctoris autem familia, si senserit hoc votiuum munusculum tibi nõ ingratum fuisse, tanta tua beneuolentia & beneficio se tibi deuinctam & obligatam in æternum prædicabit In primus Odo & Stephanus fratres mei, qui legum & iuris ciuilis studia nunc Tholosę persequuntur, huc tandem reuersi te coràm reuerebuntur, te non tantùm in amplissimo foro, in supremo senatu, iudiciorum & sententiarum principem, legum præsidium, iuris asylum, morum institutorumq; veterum & recentiorum aram, æqui boniq; columen intuebuntur: verumetiam te optimum literarum parentem, præcipuum ingeniorum senio vigentium florem, clarissimum integritatis, virtutis, consilij, sapientiæ, eloquentiæ, omnis denique liberalis disciplinæ & doctrinæ specimen admirabuntur, suspicient, celebrabunt: atque tuo numine recreati, ad summum illud decus, quod excellentibus ingenijs propositum est, indies vehementius incitabuntur. Huius autem beneficij memoria meo animo illucescet magis & vigebit, atque ita in Turnebi familia,

Semper honos noménque tuum laudésque manebunt.

Vale. Lutetiæ Parisiorum.

12. Cal. Ian. 1572.

AD AMPLISSIMVM VIRVM Christophorum Tuthæum in supremo Senatu primum Præsidem.

IO. AVRATVS POETA REGIVS.

Aduersaria dum pererudita
Turnebus pater eruditionum
Sæua colligit imminente Parca,
Conuasans velut ad noui tumultus
Signum, sarcinulasq; miles aptans:
Phœnissa vel vt imminente, Troes
Syluis infabricata cùm ferebant
Raptim robora, remigésque truncos:
Sic is præproperans rudes tabellas,
Et sparsis folijs pares Sibyllæ,
Dum consarcinat, alligátque raptim:
Pars interciderat parum polita,
Quam nunc coniuge digna talis vxor
Magna sedulitate perpolitam,
Nobis auspicio tuo Tuane,
Raptas coniugis vt rogo fauillas,
Reddit: teque rogat tibi dicatos
(Qui tutor viduis Tuane & orbis
Præsens esse soles) sui mariti
Vt libros, ita liberos relictos
Cures, vindice te manere tutos.

Ἰωάννου Δ᾽ Αὐράτου εἰς τὸν Τούρνεβον.

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

ADRIANI TVRNEBI
ADVERSARIORVM LIBER XXV.

CAPVT I.

Lucretius explicatus lib.1.oræ diæ luminis, diespiter, Lucetius, terminus hæret, lucida tela diei, suadere, suadens autumnus, serescere, simulachra deorum in portis vrbium, salutare deos, simulachri manum tangere.

TSI SERVIO PRAEstanti Grammatico non assentior, quis tamen auctoris tanti sentẽtiam indignam relatu existimabit? Is ergo statim initio Lucretij legit,

—cæli subterlabentia signa.

præpositionem non dirimens à verbo, sed in vnum conflans. vt apud Maron.lib.1.Æneid.

—neq; enim ignari sumus antemalorum.

hoc enim *antemalorum* in vnam coglutinat vocem. Hoc autem credo Seruium cogitasse, Venerem vnam è cœlitibus concelebrare aduentu suo non tantùm mare & terram, sed etiam cœlum: cũ paulò pòst sequatur in illo poeta,

Pacatumq; nitet diffuso lumine cœlum.

Sed mihi videtur de plaga ista inferiore, quæ tota cœlo subnixa est, & astris labẽtibus subiecta, disserere: nisi si signa illa labentia, quorum temperatione rerum natura parturit, Venerem esse putet Vraniam. Idem Lucretius *dias* appellat *luminis oras*, diurnam istam & spirabilem lucis regionem, quam incolunt animantium secla: omnia denique quæ exoriuntur: vt dium fulgur erat antiquo sermone. nam Iupiter, Diespiter etiam vt diei pater dicebatur: & Lucetius, vt auctor lucis: Dius autẽ quasi diius, id est, Iouialis censetur. Eiusdem illud, *—altè terminus hærens:* suaui translatione ornatum est, ab agrorum terminis profectum, qui interdum altè panguntur: in summo tamen hærent solo. quandoquidem & ipsemet libro interpretatur secundo, hoc versu,

Diæ luminis oræ.

Diespiter.

Lucetius.

Quandoquidem vitæ depactus terminus alte.

Terminum autem transilire nefas & violare, eoque magis si altè defixus loco moueri, longiusque proferri non possit. Hæc translatio Maroni placita est scribenti, 4.Æneid.

Etsi fata Iouis poscunt, hic terminus hæret:

id est, hoc immutabile est, nec aliter euenire potest: vt agrorum terminos mouere & mutare non licet. Ille igitur terminus hæret, cùm rei cuiusque temporis spatium ita conscriptũ est atque definitum quadam velut meta, vt vltrà propagari eius diuturnitas non possit. Est & illa peramœna traductio eodem libro, *—lucida tela diei.* qua lucis radios telorũ in morem eminus terram petentes & ferientes intelligit: æmulatione quadam, vt reor, Græcorum, Apollini, qui est Sol, tela tribuentium: quæ Grammatici radiorum iactum interpretãtur. Nec illud fatui saporis est, quanquam noui, quod suadere pro cogere vsurpauit: attributione sensus rei inanimæ commendatione quæsita,

Hic terminus hæret.

Lucida tela diei.

Suadere.

Vites autumno fundi suadente videmus:

quod est, cogente Autumno vitium succum in vinum liquidum fundi abireque videmus. Etiam vnius syllabæ amputatio, verbum nonauit in eodem poeta, atque cohonestauit, cùm scribit,

Autumnus suadens.

Vuescunt: eædem dispansæ in sole serescunt.

quod est serenescunt atque siccantur. Collocabantur interdum in vrbium portis aliqua deorum simulachra, quorũ transeuntes quodam adorationis & religiosæ salutationis ritu manus tangebant, vt cùm aliquem salutamus, dextram dextræ copulamus: qua ex consuetudine hic scripsit Lucretius,

Serescere.

Simulacra deorũ in portis vrbium.

—tum portas propter ahena
Signa manus dextras ostendunt attenuari
Sæpe salutantum tactu, præterq; meantum.

Nã & salutare deos, pro deos adorare, etiam Plautus in Sticho, Sc. Ita me dij ament. vsurpat, *Deos salutatum deuertor.* Et simulachri manum tangere, religioue quadam modo erat defungi.

Salutare deos.

CAPVT II.

Cicero libro 1. de Finibus emendatur, quod iam missum, mittere signum quadrigis, ad lineam, liquida voluptas, cadere causa.

QVædam omnem amittunt gratiam, nisi vnde arcessita sint, intelligamus, vt illud lib.1.de Finibus, *Difficilem quandam temperantiam*

postulant in eo, quod semel iam missum correcri reprimiq́; non potest. Quod iam missum dixit eleganter, propè obsolescit, quia vnde translatio illa repetenda sit, non omnibus apparet. ego eam esse ductam existimo à quadrigis Circesibus, quæ mittebantur à magistratu: statimq́; prosilientes è carceribus, spatia corripiebant, tanta interdum cursus celeritate & contentione, vt habenas non audirent. id apparet ex eo quòd scribit Ennius apud Cic. 1. de Diuin.

Quod iam missum.

Expectant, veluti consul cum mittere signum
Vult, omnes auidi spectant ad carceris oras
Quàm mox emittat pictis è faucibus currus.

Et Liuius lib. 8. *Quia L. Plautius prætor graui morbo fortè implicitus erat, signum mittendis quadrigis daret.* Sic nec lapis missus potest reuocari, nec vox missa. In Lucilianis autem versibus eiusdem libri *— & Pontij Tritani*, legitur in scriptis libris. q. si quis receptam scripturam tueri perget: is tamen fatebitur *Titi Anni* legendum, pro *Titij Annij*. Cicero autem de Senectute Pontij meminit centurionis, ita scribens, *Ne vos quidem T. Pontij centurionis vires habetis.* & Tritanni Plinius, sed gladiatoris, lib. 7. cap. 20. his verbis: *Corpore vesco fuisse, sed eximijs viribus Tritannum in gladiatorio ludo, Samnitũ armatura celebrẽ: filiumq́; eius militem Magni Pompeij, auctor est Varro in prodigiosa virium relatione.* At verò cùm scribit, *suo deorsum pondere ad lineam*, id valet quod Græci dicunt κατὰ στάθμην, quod de linea fabrili, non mathematica intelligẽdum est, quæ στάθμη vocatur, non γραμμήν. Ad lineam igitur, est è regione deorsum ad perpendiculum. Libenter etiam sequerer codices veterum amanuensium, in quibus *liberius* planè scriptum est: quod in editionibus exemplarium in *vberius* permutatũ est. sic enim legendum esse censeo, *à Cyrenaicisq́; melius, liberiusq́; defenditur.* nam ingenuè & liberè Cyrenaici summum bonum ea voluptate terminabant, quæ blando motu titillaret, nõ vt Epicurei timidè ea, quę doloris tantùm depulsione statuque indolentiæ censeretur. Etiam illa texenda arbitror, *Nam antè Aristippus, & ille melius addidisti ad extremum etiam indoctum fuisse.* nescio quid verborum inter hæc infercitur, quod alienum est, & infra suam habet sedem & domicilium, nec videtur vlla causa, cur iteretur. *Liquida* autem *voluptas* eodem libro censenda est, quæ nullo dolore contaminata, nullaq́; animi molestia aut metu perturbata est. nam liquidum turbĩdo opponitur. Sed & *cadere causa* dicit eos, qui non defendunt vt oportet, nec agunt nec tuentur causam voluptatis, ex Epicuri formula. verba Cic. sunt, *Itaq; concedo, quod modò dolebas cadere causa, si qui ex nostris aliter existiment.* Hæc etsi multis nota sunt, quia tamen aliquibus, iisque paucis ignorata esse existimaui, scribenda esse duxi: vt si illis non possum, saltem istis hac scriptione prosim.

Mittere signũ quadrigis.

Ad lineã.

Liquida voluptas

Cadere causa.

CAPVT IIII.

Q. Ciceronis commentarius de pet. cons. emendatus & explicatus, æquo iudicio certare, ad tabulam aliquem ponere, ad tabulam sedere, amicam emere de machinis, machina, caupones, atria Licinia, negatio abundãs, pagi, seruorum conditio, tribus Vrbanæ & rusticæ.

COmmentarius extat Quinti Ciceronis de cõsulatus petitione, sanè luculentus & elegans, quo candidatum fratrem ad petitionem instruit. eũ ego cùm legerem, obiter quædam enotaui, quæ huc coniicienda censui. *Si adduxeris vt ij, qui non volunt, cupiant.* commodius fuerit quod in veteri libro reperi: *qui non nolunt.* & paulò pòst, *qui sine neruis sunt*: accommodatius, *quòd sine neruis sint.* Cùm autem scribit, *vocem denique audiuimus iurantis se Romæ iudicio æquo, cum homine Græco certare non posse.* Idem Antonio in Toga candida obiecit Cic. his verbis, *Aut quem clientem, qui in sua ciuitate cum peregrino negauit se in iudicio æquo certare posse?* Nam, vt ait Asconius, *cùm multos Antonius in Achaia spoliasset, Græci eum ad prætorem, qui inter peregrinos ius dicebat, in ius adduxerunt, qui ne causam diceret, appellauit Tribunos, iurauitq́; se ideo eierare, quod æquo iure vti nõ posset.* *Cùm ad tabulam, quos poneret nõ habebat:* quo sensu dicatur minus perspicuũ est. Magistratuum petitores, quos familiarissimos & fidelissimos habebant, ad tabulam ponebãt, dum populus ferebat suffragia, illiq́; suffragia eiua candidati, à quo ad tabulam positi fuerant, annotabãt: postea tabulę ferebantur ad eum, comitia habebat: deinde sortitio fiebat, & quem quæque tribus fecisset, prætor renuntiabat: Varro, *Latis tabulis sortitio fit tribuum, ac cœpti sunt renuntiari, quem quæq; tribus fecerint ædilem.* Ac, vt opinor, candidatus cuique tribui suffragium ferenti vnum apponebat, qui ad tabulam sederet: & in Centuriatis comitiis cuique centurię: Cicero in Pisonem, *Non modo inquam ad eum cui primam comitus tuis dederas tabulam prærogatiuæ.* Ad eandem tabulam illud Varronis libro 3. de Re rustic. capite 5. pertinet, *Narrat ad tabulam cùm diriberent, quendam deprehensum tesserulas coniicientem in loculum.* Antonius autem Ciceronis competitor, quos amicos haberet, & ex eo perspectum est, quod deterrimos & flagiriosissimos ad tabulã posuerit, Sabidium & Pantheram. In eo commentario quæritur quid sit *amicam emere de machinis.* ego putẽ significari, eam in ergastulo vel pistrino compeditam fuisse, vel in catasta adligatam ad machinam; quæ sanè seruorum conditio est deterior, quàm eorum, qui vincti non sunt. Sed & machina apud Gręcos παυσικάπη erat, qua serui impediti manum ori admouere inter molendum & pinsendum nõ poterant. erantq́; & machinæ πεδοκάκη & χειροπέδη. Qui sunt *caupones*, quos in legatione dicit ab Antonio compilatos? ego putem non tam esse stabularios, quàm copiarios, qui & parochi vocabantur: cũ, vt reor, interdũ caupones etiam præbenda redimerent. Quod mox sequitur, valde

Aequo iudicio certare.

Ad tabulam aliquem ponere.

Ad tabulam sedere.

Amicam emere de machinis.

Machina.

Seruorũ conditio.

Caupones.

de deformatum est, *Quamobrem quàm Manius vmbram suam metuit, hunc negliges quidem natum in patris egestate.* sic in formam redibit pristinam, *quamobrem quod manius vmbram suam metuit, hic ne leges quidem natus*: & reliqua eodē modo nominandi casu. Mox pro, *qui tantū*: legendū est, *qui tum*, id est, Syllano tempore. Proximè pro, *optimum q; Catulum*, vetus habet optimū *Q. Concilium*. Interfectos refert Asconius à Catilina Q. Cœlium, L. Tantusium, M. Volumnium, M. Marium Gratidianum. Non longo interuallo, *virgis per totam vrbem ceciderit*: vetus, *vitibus*: vt de vite centurionum intelligatur: de qua Iuuenalis satyra 8.

Nodosam post hæc frangebat vertice vitem.

Pro, *viuo stanti*. Volaterranus, *viuo statim* legit: vetus, *in vno instanti*: velut stanti in vno pede. *Ab atriis Sapalas*, cū dicit, obscurè dicit: ego de præconum consessu intelligo: nam in atriis, quibus vt Liciniis, quæ in foro erant, auctiones à præconibus fieri, eoque conuenire præcones solebant: Cicero pro Quintio, *Tollitur ab atriis Liciniis, atq; à præconum consessu in Galliam Naeuius.* sic Iuuenalis 7. satyr. cùm poetas inopia vltima oppressos, coactos esse diceret præconiū facere, canit, satyra 7.

Atria Licinia

——cum desertis Aganippes
Fontibus, esuriens migraret in atria Clio.

Sequitur, *Pompilios & Cneos*: emendo, *Pompilios & Vectios*, ex auctoritate libri optimi. Non ita longè pro, *tamen eorum alterum, cum dedisset alter Cœlius etiam rum*: lege, *tamen eorum alterum Cœlius cum.* Sed & proxima sic sunt interpungenda. *superior nulla re penè superauit*: nam vt è Bruto cognosci potest, centuriæ ei paucæ ad consulatum defuerunt. Mox, *quare si facies*: sine particula *tibi*, quæ sensui officit. Hunc commentarium perstudiosè legit Cicero: & cùm in competitores inueheretur, imitatus est interdū Quinti elocutionem. Quinti verba sunt, *Qui velut vno suffragio duas in Rempubl. sicas distringere.* verba Ciceronis in toga candida, imirara ex iis & efficta, *Duas vno tempore conantur sicas in Rempubl. distringere.* Non ita multò pòst, *qui te non dignum arbitretur*: aliquanto melius, *quin te dignum* vetus codex habet. Pro, *ob eam causam esse amicos*: legendum censeam, *non esse amicos*. Sequitur in excusis, *deinde vt quisq; optimus ac maximè domesticus, vt is amet, quàm amplissimum esse te cupiat*: pro quo illud multo melioris notæ reddimus, *deinde vt quisq; est intimus ac maximè domesticus.* Pauloq; pòst, *quisq; fidelissimum te esse cupiat.* Quis autem inficias ierit, quin pro, *ad speciem hominis illustris*: *homines illustres*, legendum sit, adstipulante præsertim vetere libro? Genus autem illud dicendi quam vim ac potestatem habet, *adferunt petitori aliquid dignitatis ad iustitiam obtinendam*: non temerè reperias, qui sic loquātur. Ego putem dictum esse pro, ad ius obtinendum. Mox quod sequitur, *qui tribuent centuriam vt aliquod ex te beneficium, aut habeant, aut vt habeāt sperant*: multo est integrius, meo iudicio, in vetere libro, *qui abs te tribum aut centuriam, aut aliquod beneficium, aut habeant, aut habere sperent. Sicuti paratas esse concerno.* obsecro vix quisquam est, qui Latinè sciat, qui a Quinti ore verbum concerno exiisse censeat: scribendum igitur bonis libris auctoribus, *confido*. Mox pro, *auium ad ambitionem gratissimorum hominum*: *ad ambitionem gratissimorum*. Fundanum autem Cicero Varronis socerum defenderat, & Q. Gallium ambitus, nisi fallor, reum. itaque orationes Ciceronis pro Fundano & Gallio citantur. hic pro *Cn. Cornelio*, C. Cornelius emendandum est, quem Tribunus plebis defendit, hodieque extant in Cornelianam Asconij commentarij. sed in Corneliana scripserat Cicero, tam multos esse Romæ Cornelios, vt iam etiam collegium esset constitutū. L. quoque Coruinus versipellis fuit, & in C. Orchinium mutetur, cuius mentio est in Cluentiana, quique Ciceronis in prætura collega fuit. Leue est, & minutum quod sequitur, non tamen omittendum, pro, *ab iis quod debent exigas*: *qui debent exigas*. & illud, *ad studium seruandum*: *ad studium nauandū*. &, *vs hominibus*: *vs omnibus*. Quod sequitur plurimum degenerauit, *Et quemadmodum memini, quòd nulla in re illis vnquam molestus fuisti, sic cura.* quanto sic melius? *& quemadmodum nulli illorū molestus nulla in re vnquam fuisti*: in quo sanè obseruandū est, negationem abūdare videri, vt apud Teren. in Heaut. act. 1. scen. 1. *—neq; pretij maioris nomen habet*: aut legendum *vllam in re*. Finitimum illud sic legendum censeo, (nec enim, ne longior sim, semper decreui vitiosa adscribere) *vt satis causæ esse pateant ad studium suffragationis: nedum ij, quibus salutis fuisti, quos tu habes plurimos, non intelligant, si hoc tuo tempore tibi non satisfecerint.* Et proximè, *ut vicissim nos obligari posse videamur.* & aliquanto post, *adducendis amicitiis*, aufereudi casu. Iam cùm paulò infrà legatur vulgò, *in suis ciuitatibus & municipiis*: aliquanto probabilius est, *in suis vicinitatibus*, vt in bono codice: in quo etiam, *fretū & munitum esse oportet*, paulo melius est, *quàm oporteret*. vt & pro, *namq; vt homo iners*: *vt quidem homo iners*. In quo & *suffragantibus*, sine voce *meritis* legitur. Illud verò multò est verissimum & integerrimum, pro, *ceterum hominum varios homines*: *ceterorum ordinum nauos homines*: quod sanè doctorum approbationem multo facilius emerebitur quàm illud, quod inoleuit. Illud verò, *deinde habe oratores vrbis totius collegium*: quis non adulterinum putet, & expungendum censeat, restituendumque existimet, quod in bonis libris est, *deinde habeto rationem vrbis totius, collegiorū, omnium pagorum*? Pagi illi, qui sint, fortasse quæres. respondebo, plebem Romanam suos habuisse pagos à Numa institutos, in quos distributa fuerat regio suburbana & vrbana: Dionisius libro 2. *διεῖλε τὴν χώραν ἅπασαν εἰς τοὺς λεγομένους πάγους*, id est, diuisit totam regionem in pagos, qui vocantur. habebant autē pagani sua quædam conciliabula & conuenticula. Cicero pro domo, *nullum est in hac vrbe collegium, nulli pagani, aut montani (quoniam plebei quoq; vrbanæ maiores nostri conuenticula, & quasi concilia quædam esse vo*

Negatio abundis.

luerunt) qui non amplißimè nou modò de salute mea, sed etiam de dignitate decreuerint. Proximè sequitur, *in animo & memoria tibi distributã*: germanum magis agnoscetur, *in animo et memoria tributim distributã*. nã cũ quatuor modò vrbanę tribus essent, reliquæ tres rusticæ p Italiã sparsæ diuisæq; erãt. In eo, *vt in suis vicinitatibus tibi aliquot petant*: non est dubitandum, quin illud *aliquot*, tollendum sit. *Quæ ad eam rationem pertinet, consequere*: vetus liber habet, *quæ ad eam rationem pertinet, habenda consequere*. Mox pro, *nomine tantùm noti sunt*: *si nomine nobis noti sunt*. & pro, *sine quibus amicitia esse non potest*: *sine quo* planè integrè & incorruptè, cùm dicit amicitiam esse non posse sine cognitione. Mox pro, *sed vt consequatur*: *si non consequatur*. non longè pergenti occurrit, *propter municipij, aut ciuitatis, aut collegij rationem*. ego pro *ciuitatis*, libentissimè *vicinitatis*, vt suprà, legerim. Proxima sic descripta in veteri libro reperi: totã comprehensionem non adponam, sed eam partem, quæ ab excusis libris discrepat: *primùm cognoscis equites, pauci enim sunt*: *deinde adepti*. &, *deinde habes tecum*: *tum autem quod equester ordo tuus est, sequentur illi auctoritatem ordinis*. &, *vt non ordinis solùm voluntate*. & non multo post, *si eum, qui tibi promiserit, audieris fucum, vt dicitur, facere velle, aut senseris*. deinde pro, *hoc grauius tibi esse significato*: emenda, *gratius*. Infra, *alij rem honestam*: quanto melius, *alij rem, alij honestatem*: nam honestas est cũ salua alicuius est fama & existimatio. Pro, *tibi esse amicos*, vetus liber, *tibi se esse amicos*, emendatissimè habet: qui quidem, *& in eo pari studio atq; officio futurũ spondeto*, verbum postremũ nõ agnoscit. Sequentia transcribam vt in exemplari vetere, *tua erga illos studia, dato operam*. &, *his quoq; eadem inseruito ratione*. &, *nam comitas tibi non deest ea, quæ bono ac suaui homine digna est*. &, *et enim cùm deteriorem aliquem assentando facit, tum improba est*. Nec minus illud, *est in conuiuiis, quæ sic & abste*. item illud, *curaq; vt auditus*. pro, *non modò promptè sibi*, non dubito quin accommodatius sit, *non modò promptu sibi*. pro, *vt id iucunde neges*: in veteri libro scriptum extat *aut iucundè*: proculdubio *haud iucundè* scribendum. negare enim boni viri est non iucundè, sed eum molestia boni petitoris: quod si absque negatione *iucundè* legas, id erit bellè. Pro, *alius te id rebus exacturum*: *exaucturum*, id est, cumulatè largeque compensaturum. *Is, qui pollicitus esset, non vteretur*: emendo, *cui*. Illud verò alienum ab illius seculi nitore, *statim abalienauit se & inimicantur*. nam cùm hoc verbo vsus Flaccus, poetæ ius tenuit, & audacter loquutus est. elegantior & nitidior scriptura est boni libri, *& certè abalienes, & statim & plures. plures enim multò sunt*. Pro, *quàm iis qui videant*, corrigo, *quàm ei, quem videãt*. Mox, *ac ne videar*, non *at*. Editio publica, *benè loqui, existimare*: quanto aptius est, *loquantur & existiment?* Mox, *re operaq; multis perficiatur*, syncerum integrúmque censeo. *Vt spes populi Romani*: *vt spes Reipubl.* in optimo libro legitur. In eodem paulò pòst, *equites Romani & viri boni & locupletes*. & infrà, *de duabus illis commotionibus*: *commonitionibus*, rursus infrà, *hoc etiam tenentur*: *hoc & tenentur*. In eodem bono libro, illud sic etiam legitur, *tùm diligentiam tuam, tùm auctoritatem, vimq; dicendi, tum profectò equestri ordinis erga te studiis pertimescant*. pro, *vt videare occasionem*: *accusationem* in eo legi. Si cui fortè hoc probari potest, pro, *maximè necessarios*, disertè scriptũ in eo erat, *magnopere necessarios*. infrà, vbi scribitur, *si ex equestribus metum inycimus*: sine cuoctatione emendare non verebor, *si sequestribus*. & paulò pòst, *quæ tametsi ita*, ex bonis libris lego. Hæc ego tam multa, tamq; minuta consectatus sum de industria, minus vt superesset, quod lectori suspitionem erroris moueret, aut properantem retardaret.

Tribus vrbanæ & rusticæ.

CAPVT IIII.

Romani vestitus mutatio, Massagetæ populi, Apennini montis descriptio, festis diebus templa sua ramis ornabant Veteres.

IN tumultu & bello cùm ad sagum ibatur, iustitio indicto, nõ tantùm populus ponebat togas: verùm etiam magistratus prætextas, & in sagis vesteque plebeia erant. Lucanus libro 2.

Vestitus mutatio apud Romanos.

—plebeio tectus amictu
Omnis honos, nullos comitata est purpura fasces.

significatur enim ab eo vestitus mutatio, cum in vrbe trepidaretur. Sed mirum in eo Lucani libro videri potest quod cùm omnes auctores Massagetas, maris Hircani accolas statuant, ille tantùm eos Istri vicinos ponit. sic enim scribit,

Massagetes populi.

—Massagetes Scythicus non alliget Ister.

Sed fortasse cùm tam longè lateque pateant nationes & populi Scytharum, & ad Istrum vsque protendantur, Massagetem, in est, speciem pro genere posuit: aut specie, hoc est, Scythico illo populo qui Istrũ accolit. Quòd autem scribitur lib. 2. de Oratore, *nihil postea ciuitati incidisse mali, quod non impendere antè Antonius & Crassus vidissent*: illud præsagium, vt & quadam, nisi fallor, epistola Cicero, Lucanus hic tribuit Antonio his versibus,

—aut te præsage malorum
Antoni, cuius laceris pendentia canis
Ora ferens miles, festæ rorantia mensæ
Imposuit.

At quod idem Cicero libro 3. de Oratore scribit, *Hoc autem vt ex Apennino fluminum: sic ex communi sapientum iugo sunt doctrinarum facta diuortia*: luculentis his Lucani versibus egregiè explanatur de Apennino loquentis, vt meliorem interpretem nemo requirere debeat.

Apenninus mõs.

Fontibus hic vastis immensos concipit amnes,
Fluminaq; in gemini spargit diuortia Ponti.
In leuum cecidere latus, veloxq; Metaurus,
Crustumiumq; rapax, & iunctus Sapis Isauro,
Senuaq;, & Adriacas qui verberet Aufidus vndas,
Quoq; magis nullum tellus se soluit in amnem
Eridanus fractas deuoluit in æquora siluas.

Altera autem ex Apennini parte,

Dexteriora petens montis decliuia Tybrim
Vnda facit, Rutubamq; cauum, delabitur inde
Vulturnusq; celer, nocturneq; editor auræ
Sarnus, & vmbrosæ Lyris per regna Maricæ.

Templa frondib. ornabantur veteribus.

Non solùm autẽ veteres diebus festis & lætis solebant deorum templa ramis ornare & velare, vt Maro 2. Æneid. scribit,

Nos delubra deûm miseri, quibus vltimus esset
Ille dies, festa velamus fronde per vrbem.

sed & in magna lætitia, familiaribusq; sacris, & nuptiis suos postes etiam sertis vmbeabãt atque velabant, & infulis decorabant ac insigniebant: Lucian. lib. 2.

Festa coronato non pendent limine serta,
Infulaq; in geminos discurrit candida postes.

Addebant & lucernas: Septimius Florens, *Plures iam inuenies Ethnicorũ fores sine lucernis & laureis, quã Christianorũ. Itidem ergo, inquis, honor est dei, lucernæ pro foribus, & laurus in postibus.* Et alibi, *Cur die læto nõ laureis postes obumbramus? nec lucernis diem infringimus?* Illud autem Persij satyr. 5.

Dispositæ pinguem nebulam vomuere lucernæ:

Iudæorum ritu dictum est, non Romanorum. Hęc veluti muliebri quadam grauidarũm malacia laborantes, & fastidium nobis detergentes è Lucano, aliisque degustabamus.

CAPVT V.

Thespiades, cybea, cupa, dij penates.

Cic explicatur.

CIcero in 6. actione in Verrem cùm dubitat quo potissimum nomine illam Verris insaniam, cupiditatem signorũ & statuarum quærendarum vocet, & se negat ei proprium vocabulum reperire posse: ait deniq;, *Rem vobis proponam, vos eam suo nominis pondere penditote.* in quo quæro, quo pacto res ea suo nomine pendi & ponderari possit, cui nullum se reperire par vocabulum dicit? haud me pœnitear illis adstipulari libris, in quibus legitur, *vos eam suo nõ nominis pondere penditote*: vt crimen non tam verbo censeri, quàm genere vitij & criminis magnitudine æstimari velit. Quid quod in iisdem legitur? *neq; in tabula, neq; in textili:* quam scripturam etsi visitatam, suis laribus & penatibus eiiciendam nõ existimo: tamen testatam esse, & non dissimulatam tacitamq; iacere volui. Quòd autem ait, *Latinè scitote me, non accusatoriè loqui*: valet verè & simpliciter, sine vllo mendacio, fuco & amplificatione, quo de loquendi genere antè diximus. More autem Romano in epistolis, longè diuersum est: id enim significat, vt Romani iudicant & sentiunt: non vt philosophi Stoici. nam Stoici diuitem aliter interpretantur, q̃ Romani: illi virtute cumulatum & eius officiis: hi æris & census copia, & facultatibus. quod mediusfidius dixi, quia in eo offendisse quosdam videam. Nolim extrudere suo domicilio receptam istam scripturam, *Itaq; ille L. Mummius cum Thespiis ea, quæ ad ædem Felicitatis sunt.* fraudi tantum mihi non erit testificari veterem lectionem, *atq; ille L. Mummius cum Thespiadas quæ ad ædem Felicitatis sunt.* nam Musarum nouem signa illic forasse dedicauerat, quæ, vt notũ est poetas tenentibus, Thespiades vocãtur. Illa quoque veterum librorum testificatio est: *Is dicebatur esse Myronis, vt opinor, et certe, item, ante hosce deos erant arulæ.* vulgò, *erant tabulæ*: sanè non adpositè, nec accommodatè. Arulæ enim significationem & argumentum religionis habebant illustrius, quã tabulæ. Sed & *Canephoræ*, quàm *Canephoræ* malim: cùm Græci dicant κανηφόροι: & οι in œ vertatur Romano more. Cybea autem nauis quæ dicitur, ita vocatur, quasi cypea, à cupæ similitudine: sed & cupa genus nauis est, vnde nomen est sortita: Hesychius, κύπαι ἀλίο τι νών, quis autem omnium ignorat, quam affinitatem habeant elementa duo *b & p*? Sic autem nauis illa oneraria Siculo vocata est nomine. Dij porrò penates, patrij dij sunt domestici, à patribus nobis relicti. sunt eñ & Penates publici, ac dij patrij sunt quos πατρῷοι Gręci vocant. sunt & apud Ciceronem dij patrij, qui præsunt pietati liberorum erga parentes, & charitati patrum erga liberos, vt in 2. act. in Verrem, *Rapiunt eum ad supplicium dij patrij, quòd iste inuentus est, qui è complexu parentum abreptos filios ad necem duceret, & parentes pretium pro sepultura liberorum posceret.* Ibidem, *Religioni suæ proximus fuit.* Infrà dicit, *vt & affinem criminis et culpæ, aliis locis*: quod est, à religione sua non recessit. *Ita C. Cato duorum hominum clarissimorum nepos L. Pauli, & M. Catonis, & P. Africani sororis filius.* hinc abesse nescio quid videtur: sed certè etiã formula agnosci potest, & quod deest, subaudiri ita: Cato habitus & tractatus est à Mamertinis, vir tam nobilis. quod orationis supplementum tum, cùm, vt adscriptum non sit, facilè intelligatur, existimo hic nullam esse fodiendam lacunam.

Thespiades.

Cybea. Cupa.

Dij penates.

CAPVT VI.

Iniicere terram cadaueri, sepultura per iniectionem glebæ, Mercurius ad Aeneam missus cur per Atlantem descendit, Inferos soluere curas & amores.

Iniicere terram cadaueri. Sepultura per iniectionem glebæ.

MARO libro 6. Æneidos,

—aut tu mihi terram Inijce,

cùm dixit, genus sepulturæ per iniectionem glebæ intellexit: cuius mentio & vestigium est libro 2. de Legibus. nonnunquam tamen iniiciebatur terra, cùm erant cadauera insepulta inuenta: metu enim sceleris & impietatis, ter solebant terram iniicere, quod ni fecissent, piaculares fuissent. Huius meminit Horatius lib. 1. ode 28. *—licebit,*

Iniecto ter puluere curras.

& paulo antè eadem ode,

Negligis, immeritis nocituram
Postmodo te natis fraudem committere. forsan
Debita iura, vicesq; superbæ
Te maneant ipsum.

Phocy-

Phocylidea, γαῖαν ἐπιμοιρᾶσθαι ἀταρχύτοις νεκύεσσι. & Sophocles, κωλῦσαι φθίνοντ' ὡς ἄγος λύσει ἐμοί. & Dionysius libro 3. de Horatia, ἀλλ' οἱ παριόντες αὐτὸν ἐξεπλήρουν τὸν ὑπὸ Αἰγυπτίων χωρίον, λίθους ἐπιφέροντες καὶ γῆν, ἵνα σῶμα ὡς πτῶμα ἡγούμενοι κηδεμόνων. quibus uerbis intelligimus hoc genere sepulturæ, qui præteribant, eos vti solitos, quos propinquus nemo funerabat. Illud eius quærere pergam, quid sit, quod cũ ad Æneam Mercurius mitteretur, qui Carthagine morabatur, ille per Atlantem descenderit: dispendium enim viæ non compendium quæsiuit, cùm breuiore via ad Æneam peruenire rectà potuerit. sic enim ait,

Mercurij descensus per Atlantem.

> *——iamq; volans apicem & latera ardua cernit*
> *Atlantis duri: cœlum qui vertice fulcit.*

Sed quispiam subiecerit ab eo conspectũ esse Atlantem, non tamen inde descensum petitũ esse: quod aliter est: nam mox subiicit,

> *Hic primum paribus nitens Cyllenius alis*
> *Constitit.*

id autem eo factum crediderim à Marone, & quòd ab Atlante stirpem duxerit Mercurius, Atlas enim eius erat auus, & quòd diis de cœlo descendentibus scalas etiam quasdam, ne præcipites caderent, fabricarint: etsi superior causa verior est. ad auum igitur visendi causa diuertit. Sidonius Apollinaris,

> *Iamq; vt conueniant superi, Tegeaticus Arcas,*
> *Nunc plantis, nũc fronde volat: vix contigit arua,*
> *Et toto descendit auo.*

Interdum tamen poetis descendit è cœlo Atlante præterito. Sed ne ab eodem poeta discedam, ex eo pertexam locum, qui aliquem antiquum ritum latentem habet, qui nisi eruitur, in apertumque profertur, necesse est frigeat poeta, minusque eius inuenta probentur. Sic igitur apud eum loquitur Dido,

> *Sacra Ioui Stygio, quæ ritè incæpta paraui,*
> *Perficere est animus, finemq; imponere curis.*

Crediditigitur antiquitas inferos, curas & amores soluere solere: quę est Didoni causa simulandi eorum susceptionem sacrorum. Silius eadem de re libro 8.

Inferi soluunt curas & amores.

> *Nigro fortè Ioui, cui tertia regna laborant,*
> *Atq; atri sociæ thalami noua sacra parabam,*
> *Quis ægram mentem, & trepidãtia corda leuaret,*
> *Infelix germana thori.*

CAPVT VII.

Vir virum legit.

VEteres cùm animosissimè in prælium ire parabant, & omni animorum & corporum contentione pugnæ discrimen capessere instituebant, in ordinãda acie hoc consilium interdum sequebantur, vt vir virum legeret: vt in cuius virtute plurimum fiduciæ esse quisque statueret, eum in acie proximũ haberet, cuius latus tegeret, & à quo suum vicissim tegeretur. Apud Virgilium lib. 11. Æneid. Tusci bis à Rutulis pulsi hoc genere aciei maiore coorti mole, magnam cædem fecerunt. sed verba Maronis quid vetat adscribere?

Vir virũ legit.

> *Bis Tusci Rutulos egere ad mœnia versos:*
> *Bis reiecti armis respectant terga tegentes.*
> *Tertia sed postquam congressi in prælia, totas*
> *Implicuere inter se acies, legitq; virum vir.*

Id etiam in exercitus delectu Hetrusci fecerunt. Liuius libro 9. *Et ad Vadimonis lacum Hetrusci lege sacrata, coacto exercitu, cùm virum vir legisset, quantis nunquam alias ante, simul copiis, simul animis dimicarunt.* & Samnites: idem Liuius libro 10. *Primoribus Samnitum ea detestatione obstrictis, decem nominatis ab Imperatore, eis edictum, vt vir virum legeret, donec sexdecim millium numerum confecissent.* Ad huiusmodi delectum respexit Cicero, cùm pro Milone scripsit, *ille qui semper suum scorta, semper exoletos, semper lupas ducebat, tum neminem nisi vir virum à viro lectum esse diceres.* Idẽ in Senatu legendo seruauit Augustus, vt indignissimis & Orcinis senatoribus curiam liberaret: tum enim vir virum legit: ita fiebat vt turpes præterirentur, quos nemo metu conscientiæ alienę & existimationis legere ausus esset: Suetonius in Augusto, cap. 35. *Senatorum affluentem numerum deformi & inconditæ turba (erant enim super mille & quidam indignissimi, & post necem Cæsaris per gratiam & præmium allecti, quos Orcinos vulgus vocabat) ad modum pristinum & splendorem redegit, duabus lectionibus. prima ipsorum arbitratu, quo vir virum legit.*

CAPVT VIII.

Curione non egere, Per curionem dici iubere.

SCribit Martialis in libri 2. epistola, *epigrammata Curione non egent, & contenta sunt sua, id est, mala lingua.* his in verbis quid sit Curione egere, video quæri. ego ex ipso Martiale sensum in promptu esse animaduerto, qui versu superiore dixit, Tragœdos, quibus pro se loqui nõ licebat, accipere epistolam, qua se vel populo, vel principi commendabãt, aut aliquid petebant: ea autem epistola à Curione in theatro palàm recitabatur. At pro seipsis epigrammata loqui possunt, idque eis licet, vt vicaria non egeant lingua, nec egeant Curione. Huic meæ sententiæ, si quis diffidit, non desunt testimonia: reperio enim omnia, quæ in theatro aut amphitheatro pronunciarẽtur principis mandato, aut magistratus edicto, aut alicuius postulato, per curionem pędicata esse. sed vnius Pollionis testimonio contẽtus ero, qui in Gallieno sic scribit, *Nam cùm taurum ingentem in arenam misisset, exissetq; ad eum feriendum venator, neq; productum decies potuisset occidere, coronam venatori misit: mussantibusq; cunctis, quid rei esset, quod homo ineptissimus coronaretur, ille per Curionem dici iussit, Taurum toties non ferire difficile est.* Iterum, *mirantibusq; cunctis, rem tam ridiculam per curionem dici iussit, impostoram fecit & passus est.*

Curione nõ egere.

Per Curionem dice te.

CAPVT IX.

Sancire fœdus fulmine, fœdifragi & qui peierabant de cœlo tangi credebantur.

Fit

FIT apud Maronem lib. 12. Æneid. Homeri imitatione, fœdus solenni sacro & iureiurando, ante Turni & Æneæ certamen: vt apud Homerum aure dimicationem Menelai & Alexandri. In eo fœdere scribitur,

Sãcire fœdus fulmine.

Audiat hæc genitor qui fœdera fulmine sancit.

Seruius enarrat, *Sancit, confirmat, sancta esse facit: quia cùm fiunt fœdera, si coruscatio fuerit, confirmantur: vel certè quia apud maiores aræ non incendebantur; sed ignem diuinum precibus eliciebant, qui incendebãt altaria.* cui interpretationi, etsi scio plurimũ semper esse Seruio tribuendum, tamẽ nullo assentiri modo possum, potiusq; credam, id ex opinione veterum dictum fuisse, qui fœdifragos & periuros fulmine de cœlo ab Ioue tangi putabant. Sancit igitur fœdera fulmine, qui fulmine vindicat id, quod contra formulam & religionem iurisiurandi commissum est: nam animaduersio in sontes, iuris functio & conseruatio est. Id ita esse ex Luciano docere possumus: cuius hæc verba sunt, *δῆλον γὰρ τῶν ἐπιορκεῖν τις ἐπιχειρούντων θρυαλλίδα φοβηθῶν ἂν, ἢ τὴν τοῦ πανδαμάτορος κεραυνοῦ φλόγα*, id est, itaq; eorum, qui peierare aggrediuntur, citius quispiam extinctum ellychnion formidauerit quàm fulminis istius omnium domitoris flammam. Aristophanes de Fulmine, *οὗτος γὰρ δὴ φανερῶς ἐστιν ἐπὶ τοὺς ἐπιόρκους*, id est, hoc enim planè Iupiter in periuros mittit. Sed & Homerus in iureiurando fœderis deos periuriorum vindices inuocat: quod imitari Virgilius voluit, sed de fulmine Iouis dicere maluit. versus Homeri est Iliad. 3.

ἀνθρώπους τίνυσθον, ὅτις κ' ἐπίορκον ὀμόσσῃ.

CAPVT X.

Magister Samnitum apud Ciceronem, Samnitum armatura.

Cic. emendatur.

INsedit, nisi fallor non mediocris macula libro 3. de Orat. qua tota sic inficitur sententia, vt eius candor non appareat: eam egò hic eluere enitar, sed antè totam verborum comprehensionem subscribam, *Magister hic Samnitum summa iam senectute est & quotidie commentatur. nihil enim curat aliud, atq; velocius puer addidicerat: sed quòd erat aptus ad illud, totumq; cognorat, fuit vt est apud Lucilium,* —*quamuis bonus ipse*

Samnis in ludo ac rudibus cuiuis satis asper.

Samnitũ magister.

Ego sponsionem ausim facere, legendum esse, *at Q. Velocius puer addidicerat.* nam Samnitum magister valde iam senex quotidie rudibus batuebat, & commentabatur in ludo gladiatorio: at Q. Velocius etsi non quotidie commentabatur, tamen quia puer gladiaturam & armaturam didicerat, & quia ad pugnandum aptus erat, eiusq; rei omnes numeros perdidicerat: quandocunque in ludum venerat: quantumuis bonus Samnis, bonusq; gladiator erat, & cum rudibus eludendum erat, cuiuis satis erat asper, & cum quouis digladiabatur. Hic autẽ magister Samnitum est magister gladiatorum, ne quis fortè de liberalibus artibus & studiis interpretetur: Liuius lib. 9. *Campani ab superbia & odio Samnitium, gladiatores, quod spectaculum inter epulas erat, eo ornatu armarũt, Samnitiumq; nomine appellarunt.* Sic alio loco apud Lucilium,

Samnis spurcus homo, vita illa dignus locoq;.

id est, gladiator. Plinius lib. 7. cap. 20. *Corpore vesco, sed eximiis viribus Tritanum in ludo gladiatorio Samnitium armatura celebrem.* Horatius per translationem, lib. 2. epist. 2.

Cædimur, & totidem plagis consumimus hostem,
Lento Samnites ad lumina prima duello.

Samnitũ armatura.

Samnitum armatura erat, scutum summũ latius, qua pectus atque humeri teguntur, fastigio pari: ad imum cuniatior: spongia pectori tegumentum, & sinistrum crus ocrea tectum: galeæ cristatæ. eorum stataria pugna erat.

CAPVT XI.

Suetonius in Nerone emendatur, Vitruuius explicatur.

Sueton. emendatur.

IN Nerone Trãquilli, cap. 45. quod in exemplaribus primæ notæ legitur, *Statuæ eius à vertice cirrus appositus est cum inscriptione Græca, nũc demum agona esse, & traderet tandem:* vnius elementi abundantia sensum amatum populi deridentis Neronẽ, corrumpit, cùm *raderet* legendum sit. ita enim eo esse loco Neronem dicit, vt cirratus esse non debeat, sed cincinnos ponere & radere. quod est in aliis *traheret*, diluti frigidique sensus est, & heberis atque absurdi. Sequitur mox in librorum veteramentis, vt sic dixerim, *Alterius collo ascopa deligata, simulq; titulus, Ego quid potui? sed tu culeum meruisti.* hinc alij *scopa*, alij *ascopa* fecerunt: cur mihi idem iuris negetur, curque non liceat eandem mihi vsurpare licentiam? legendum crediderim, *ascoma deligata*, id est, vtris. nam etsi verbum hoc neutrius est apud Græcos generis: tamen esse fœminini apud Latinos potest, vt & schema.

Vitruuius explicatur.

Apud Vitruuiũ lib. 9. cap. 3. in antiquis libris, *& aurum ad sacomam appendit*, legitur: quod Græcè est *σήκωμα*: etsi alio loco neutro genere apertè vsurpat. Vter igitur, aut is qui *currum* appendit † apud Tranquillum loquitur: seque excusat, quod de Nerone pœnas sumere non potuerit, quem ob patricidia insuendum dicit esse culeo.

CAPVT XII.

Vitruuius explicatur, Ioui duodecim attribuuntur assessores, castitas auaritiæ opposita, interscalmi, Aeolipylæ, gnomon.

SImiles mulierculis sumus malacia laborantibus, quæ ex ferculis suauissimis & copiosissimis fastidio aliquantulum degustant, & propè nauseant, fastidiuntque statim: ita cũ in Vitruuio tam multę sint omnibus libris lautitiarũ epulæ, plenis promulsidariis, non

vix

vix attingimus vnam & alteram paropsidem libri 1. hoc capite. Cùm igitur in præfatione ait, *concilium cœlestium in sedibus immortalitatis eum dedicauisset*: concilium duodecim deorum intelligit, qui consiliarij & assessores attributi erant Ioui, vt censebat antiquitas: de quibus Demochares, ὁ δωδεκάθεος, ἀθλιώτατον ὄντα, ἀλλ' ἐχ' οἱ δώδεκα ... Seneca lib. 2. nat. quæst. c. 41. de fulminib. *Secundā quidē mittit Iupiter, sed ex consilij sententia: duodecim enim deos aduocat.* Quod idem à Festo lib. 4. etiā refertur, Quare *videtur vtraq; parte exercitatus esse debere*: legendum existimo, non *exercitatum*: vt solœcismi fœditas vitetur: adstipulatur & antiquus liber. Quid est, *primum ex euthygrammis circini tradit vsum?* Circino non tantùm in circinandis circulis vtimur, verumetiam regula posita recta lineas ducimus: & sæpe circunducta rotundatione, rectas omnes lineas ad eius centrum respondentes ducimus. idque est ex euthygrammis tradere vsum circini. alij emendāt, *euthygrammi & circini tradit vsum*: quod opinor omnibus probatur, etsi recedit ab antiquis libris, à quibus non sine causa recessum est. Castitas sordibus interdum & sueritiæ opponi videtur, vt cùm capite 2. Vitruuius scribit, *Nullum enim opus sine fide & castitate fieri potest.* ante enim incesserat auaritiam. eodem modo in oratione pro lege Manilia vsurpatur. ἁγνὸν autē quæ sint ibidem explicat interpres Theocriti in Pharmaceutria. Quod ab eodem scriptore ponitur, *interscalmio, quòd* ... *dicitur*: sonat vitiū, & rimosa fidelia. verus scriptura est *diphe-iaca*. puto legendum, *quæ* ..., vel potius *diasphaca*. nam interscalmi tabulata hoc nomine Græco commodissimè & aptissimè appellari possunt. sed hoc coniecturæ tantùm loco poni & haberi volo, non pro sententia iudicis: melius si quis quid cōiecerit, laudatorem me habebit. Reperi & in vetusto exemplari pro, *fontium nymphis*: *fonti cum nymphis*. scimus enim etiam fontes à veteribus cultos: & lib. 2. de Legibus memoratur *fontis ara*. Æolipylæ capite 6. sunt ex eo vocatæ, quia credidit antiquitas Æolum ventos tenere clausos carcere, & patefacta ab eo porta, erumpere, terrasque perflare, vt 1. Æneid. canit Maro, *Quā data porta ruunt*. itaque quia è cauis illis globis aqua plenis, quà foramen est, cùm induntur in ignem, magna vis halitus effertur, propter eius eruptionem sunt Æolipylæ vocatæ, id est, Æoli portæ. *Andronicus* autem *Cyrrhestes*, non vt in Vartone Cyprestes ibi scribi debet: Cyrrus enim, inquit Stephanus, oppidum est Syriæ, cuius municeps Cyrrhestes dicitur. *Gnomon indagator vmbræ*, dicitur in eo capite, ad discrimen gnomonis geometrici, qui circumponitur quadratis, & gnomonis quoque eius, quo castra metabantur, & vias dirigebant: quo etiam in condendis oppidis vtebantur. eius meminisse videtur Vitruuius, cùm scribit, *ita his confectis inter angulos, octoni gnomon ponatur, & ita dirigantur plateæ, & angiportorum diuisiones duodecim.* Appellabatur & gnoma. Earum grauidarum vitio, quæ carbones appetunt, bonos cibos abominantur: nos quoque è magno & opulento thesauro Vitruuij, velut carbones, non carbunculos & gemmas legimus. Sed qui ista leget, quanti à nobis fiant cùm audierint sæpius nos testificantes, queri non poterunt so à nobis in fraudem inductos: non enim vt auctionibus quidam facere solent, lici tatorem apponimus, vt nostra pluris vendamus, qui has merces nostro præconio vituperamus.

Iouis assessores in cōcilio deorum.

Castitas.

Interscalmi.

Æolipylæ.

Gnomon

CAPVT XIII.

Erodius, fulica, mergus, ardea, acredula, Vlula, lumbricus aquaticus, cornix.

MAgno labore nobis constat interpretatio auctorum Græcorum, nec iniuria: cùm ipsa literarum columina, quorumq; auctoritate stamus, etiā sine ratione videamus in his dissentire. ne longè abeas, erodius à Cicerone lib. 2. de Diuin. fulica, à Marone mergus vertitur, vt iam antè dixi. Auieno modò ardea est, quam verissimam puto interpretationem, vt cùm scribit,

Cum procera salum repetit clangore frequenti
Ardea.

ἐρωδιὸς em ab Arato scribitur: modò fulica, vt,

Et cum parua fulix trepido petit arua volatu.

At fulicam videretur cuipiam Plinius ὀλολυγόνα vocare. nam quòd libro 18. capite 35. scribit, *& fulicæ matutino clangore*: esse quispiam putaret, quod scripsit Aratus,

ὀρθρινὴ ὀλολυγὼν ...

sed Theophrastum interpretatur scribētem, καὶ ἐρωδιὸς ... φθεγγόμενος ...

Aut hanc acredulam Cicero vocat, Auienus vlulam, cui & verilogium subscribit, cùm ab vlulando sit vocata. Theon autem dicit esse instar turturis. Sunt & qui lumbricum aquaticum esse scribant: quam sententiam Grammaticorum Græcorum ineptissimam esse arbitror. In præsagiis ὀλολυγόνα posuit Theophrastus. quem sequutus Aratus est, sed ita, vt crucem penè fixerit Grammaticis. verba Theophrasti sunt, καὶ ὀλολυγὼν ἄδουσα μόνη ... χειμῶνα. vbi sine controuersia auis nomen est. ἐρωδιὸς fulica est, αἴθυια, mergus. Sed & in illo Arati parum Auieno conuenit cum Plinio,

ἢ καὶ πάππαι λευκῆς γήρειον ἀκάνθης ...

Iamq; super latices florum volitare senectam.

Plinius eodem capite, *lanugo populi aut spinæ volitans*: vt ... legisse substantiuum videatur, quod adiectionis tantum est. & de cinara, quę albus carduus etiā vocatur, ab interpretibus Græcis exponitur. De cornice quod Maro scribit 1. Georg.

Et sola in sicca secum spatiatur arena.

quod ex Arato vertit: tamē in Arato secus est,

—— παρ' ἠιόνι προὐχούσῃ
χείματος ἐρχομένου χέρσῳ ὑπέτυψε κορώνη:

Ardea.

Erodius.
Fulica.
Mergus.

Acredula
Vlula.

Lumbricus aquaticus.

Cornix.

vel

vel vt in aliis libris extat, ὑψηλῆς. prominens enim saxum & scopulum intelligit, non arenam, Aratus: vt è Theophrasto cõstat, sic scribente, κορώνη ἐπὶ πέτρας ἐρημαζομένη. vulgò excuditur ἐρημαζομένη, quod alium efficit sensum. ἐν ξηρῷ κανάζουσα ὕδωρ σημαίνει. sententia enim est: cùm in prominente littore saxo insidit, augurium imbris est. Plinius autem quanta libertate vsus est, in illo Theophrasti explicando, κόραξ πολλὰς μεταβάλλων φωνὰς τοῦτον ... ἐὰν φθέγγηται, καὶ ... ὕδωρ σημαίνει. ... ὕδωρ σημαίνει, καὶ ... ὕδωρ σημαίνει. Hæc enim sic Plinius Latinis hominibus interpres reddit, *Corui singultu quodam latrantes, seq; concutientes, si continuabunt, ventos: si verò carptim vocem resorbebunt, ventosum imbrem.* At Virgilius illud ... de stridore, quem volantes faciũt, intellexit, cùm eorum exercitus secat aërem rapido impetu, & remigio pennæ: sic enim libro primo Georgicorum dicit,

——& è pastu decedens agmine longo,
Coruorum increpuit densis exercitibus alis.

At id de coruis intellexit Theophrastus, se concutientibus, & aliis stridorem edentibus, etiam cùm non volant, vt facere possunt. ac ita videtur intelligere Theophrastus, etsi ex æmulo eius Arato id non liquet satis. Sed & illud ..., quod de pennis perspicuè susurrum & stridorem facientibus accipiẽdum est: ad vocem retulit Auienus, sic scribens,

—& tenui cum strident gutture corui:

nisi illud potius vertit, ... Sed quid ago, qui in antiquitatem inquirere videor? quasi verò aliquid in literia videre possim, quod illos latuerit, aut non ridiculus sim, qui eorum insectatione famam quærere velle videar. nec à me in eos inquiritur, nec insectationis & insimulationis loco hęc à me ponuntur: sed tantùm vt ostendam inter summos auctores parum conuenire: quod non tam eorum vitio est adscribendum, qui aliorum verba exprimere voluerunt, quàm auctoribus qui obscurè loquuti sunt, idq; dixerũt, quod in duas trahi sententias posset.

CAPVT XIIII.

Persius 2. satyra explicatur, ebullire, bidental, Iupiter Elicius, ceris infusus, stringere venas, strictura, lippa propago.

Persius explicatur.

F*Vnde merum genio, non tu prece poscis emaci.* hoc in versu sensus non eminet foras, sed intus latet. nam etsi quod à Censorino refertur, verum est, Genio vinũ libari, nõ hostiam cædi, ne qua die vitam accepimus, aliis adimamus: tamen intelligendum arbitror Persium dicere Mattino, nihil necesse est rem diuinam cæsa opima hostia facere, cùm solo vino vir præsertim bonus litare possit, vt sumptuoso sacro non sint ei emendæ deorum aures, ad vota audienda. illis enim esse opus magnis sacrificiis, qui deos corrumpere & eblandiri voluut, improbaque vota impetrare student, sub lingua murmuranda, non palàm enuncianda. Pro, *illa sibi introrsum*, legitur etiam, *illa sed introrsum.* vtrunq; laudandum. Pro, *ebullet, ebullit*, quod est ebulliat, antiquo more, veteres libri habent. *Si virtutes ebullient*, dixit Cicero 5. Tusc. per translationem, pro effundent, frequenter loquentur, iactabunt, si in eorum efferuescent oratione virtutes. sed hic absolutè dicitur ebullire funus, quod, vt aqua ebulliens extra lebetem redundat & effunditur, sic domo foras effertur. legitur etiam, *ebullit patruum*, pro efferat patruum. sed illud alterum, receptum magis est: nec decet, qui *ebullet* hic legat,

Ebullire.

—pupillúmue vtinam, quem proximus hæres
Impello, expungam: namq; est scabiosus, & acri
Bile tumet.

opinor esse sensum: Atque vtinam pupillus, cui hæres proximus sum substitutua in secunda cera, moriatur, præsertim valetudinarius & morbidus, vt scabie obsitus, & bile suffusus.

——Nerio iam tertia conditur vxor

cùm dicitur, omnino cõciunius est, & ab antiquis exemplaribus asseritur.

Triste iaces lucis, euitandumq; bidental.

in lucos parum castos fulmina mittere censebatur Iupiter, qua ex opinione Flaccus libro 3. ode 12. scripsit,

Tu parum castis inimica mittes Fulmina lucis.

bidental Græci ἐνηλύσια vocant, quæ sacra erãt Ioui cognomento Catebatæ, quem Elicium dicere possumus. Pollux lib. 9. τὰ μὲν ... ἐνηλύσια ... ὀνομάζεται, εἰς ἃ κατασκήψαι βέλος ἐκ διὸς ..., καὶ τὸν δία τὸν ἐπ' αὐτῷ καταιβάτην ἔλεγον. ... ἐνηλύσια ... Locum eũ, qui fulmen procurabant & condebant, claudebant, nec attingere fas erat.

Bidental
Iupiter Elicius.

—incusaq; pingui Auro dona feram.

sunt dona in auro crasso cusa & fabricata, id est, vasa aurea solidæ materiæ, non gracilis bracteæ. sic cæris infusus apud Caluum, è cæra factus, & in cæra fusus. *Excutias guttas*, valet emittas. *—lætari prætrepidum cor.* id est, ad lætandum prętrepidum cor, id est, ad lætitiam subitò festinans: aut ad sequentia refertur. *Hinc illud subijt. illud* enim *lætari*, est illa lætitia: hinc subiit palpitans & trepidans cor. Quod de prædatio auro & manubiis, deorum effigiea ducis, vt interpretaris. Nam si quis deorum illorum, quorum similes & geminæ velut fratrum sunt statuæ ahenæ in templis, somnium tibi verum immiserit, omni carens pituita, quacùm caput oppletum est, vt in grauedine, fallacia & inania obuersantur visa: præcipuus tibi erit, eiusque à re inaurabitur barba: quasi deus auro deleretur. *Mittunt* autem & *mittunt* lego in autographis. & *stringere venas.* inde strictruæ vocatæ sunt massæ & laminæ ferri. Maro libro 8. Æneid.

Ceris infusus.

Stringere venas.

Stricturæ Chalybum, & fornacibus ignis anhelat.

Strictura.

Pro, *in sacro quid facit aurum*, legitur *in sancto*, in archiuis. *Lippa propago*, vel quòd Hessalinus re

Lippa propago.

Lippa propago.

vera lippus fuerit, idemque improbus: vel lippus improbus eſt, vt 5. ſatyra,

—lippus & in tenui farragine mendax.

CAPVT XV.

Verba quædam deſideratiua potius dici, quàm frequentatiua, prenſo, capto, vendito, lingua venditaria, dormito, oſtento, munito.

Verba deſideratiua

VErba ſunt multa, quæ à Grammaticis litteratis formæ cenſentur frequentatiuæ, & eius planè ſpeciem præ ſe ferunt: quæ tamen ſi quis propius inſpiciat, & quo is modo auctores vtantur, attendat, animaduertet deſideratiua potius eſſe. eorum pauca commemorabo, ſed quæ ſtudioſis exemplo erunt: vt alia eiuſdem generis exquirant.

Prenſo.

Prenſo, non eſt prendo frequenter, ſed prendere cupio. nam qui ſuffragiũ alicuius mereri ſtudebat, & qui ſuffragium captabat, prenſare dicebatur, quod erat tanquam hominem eum, cuius ſuffragium captabat prendere velle: itaq; qui ſe adiri à candidato viderat, dicebat: iſte me prenſat, id eſt, prendere cupit.

Capto.

Capto, non eſt frequenter capio, ſed capere deſidero: vt capto cœnam: capto beneuolentiam.

Vendito.

Vendito, non eſt frequenter vendo, ſed vendere cupio: Cic. in Aruſpic. reſpon. *Atq; ei ſeſe cui totus venierat, etiam vobis inſpectantibus venditaret.* id eſt, ſe ei vendere vellet. proinde apud Plautum in Sticho, Sce. Famem fuiſſe. *lingua venditaria*, ea eſt, non quæ vendit, ſed vendere cupit, qualem ſuam dicit paraſitus, qui auctionem faciebat, & vendere cupiebat.

Lingua venditaria.

Dormito.

Dormito non eſt ſæpe dormio, ſed dormire expeto: Plautus, in Amphytrione, Sc. Satin' parua res. *Te dormitare aiebas, menſa ſublata eſt, cubitum hinc abimus.* ſic in ſancto Euangelio, quod *ἐνύσταξαν* Græcè ſcriptum eſt Matth. 25. dormitarunt reddidit interpres eleganter, quòd, qui dormire cupiunt, caput tenere non poſſunt.

Oſtento.

Oſtento, non eſt frequenter oſtendo, ſed oſtendere me in re aliqua volo.

Munito.

Munito, pro munire cupio: pro Roſc. Amerino. Denique multa eſſe alia ſcio, quæ referri poſſunt: ſed ſatis eſt eam ſpeciem tanq̃ digito indicaſſe, ſtudioſisq; ſpecimẽ demóſtraſſe.

CAPVT XVI.

Cicero 3. in Rull. explicatur, inhibere ſpem, inhibere imperium, Plautus in Sticho emendatur, Fontinalis, Fõtinalia ſacra, obſignare.

Cic. explicatur.

EXigua eſt Ciceronis in Rullum conciuncula, qua quòd inſimulatus erat, quòd defenderet Syllanorum poſſeſſiones, id vltrò ab aduerſariis fieri criminatur: & tamen, vt ipſe de ſe fatetur epiſt. 14. lib. 1. ad Attic. id agebat, ne Syllani poſſeſſionibus mouerentur: quod Flauio legem Agrariam ferenti ſatis indicauit. quem ego locum adſcribam, vt homines intelligant plerunque Oratores mentiri & mendaci fuco ſuę cauſæ patrocinari. *Ex hac ego, inquit, lege ſecunda concionis voluntate omnia illa tollebam, quæ ad priuatorum incommodum pertinebant: liberabam eum agrum, qui P. Mutio, C. Calphurnio Coſs. publicus fuiſſet: Syllanorum hominum poſſeßiones confirmabam: Volaterranos & Artemitanos, quorum agrum Sylla publicarat, neq; diuiſerat, in ſua poſſeßione retinebam: vnam rationem non reijciebam, vt ager hac aduentitia pecunia emeretur, quæ ex nouis vectigalibus per quinquennium reciperetur.* In ea conciuncula ſcribitur, *Sed tamen habet illis legibus ſpem nonnullam ille, cui ademptus eſt.* quo ſanè loco conqueror tantum homines quoſdam ſumpſiſſe in Ciceronem iuris, vt cùm in libris veteribus & nonnullis excuſis rectè eleganterque legatur, *Sed tamen inhibet illis legibus*: inſolentes huius dictionis, poſſeſſione contra prętoris interdicta veram ſcripturam mouerint.

Inhibere ſpem.

Inhibere autem ſpem, eſt ſpem in aliqua re habere. ſic inhibere imperium dixit Plautus in Sticho, Sc. Agite, ite foras.

Fontinalis.

Quid iſthuc eſt prouinciæ? St. Vtrum Fontinali
An libero imperium te inhibere mauis? &c.

vulgò parum emendarè & verſu claudicante Trochaico, *fontali* illic legitur: ſed *Fontinali* verſus flagitat. & ſic reor deũ fontium vocatum fuiſſe: vnde Fontinalia vocata ſacra.

Fontinalia ſacra. Inhibere imperiũ.

Eſt autẽ imperiũ inhibere Fontinali, aquæ imperium habere: vel in aqua imperium habere: commodius feciſſent, ſi verbum *inhibuerit* ex oratione pro Quintio ſuſtuliſſent: & quam veteres libri ſcripturam exhibent & præſtãt, eam reſtituiſſent. locum eum adſcribam, *Quod ſi facere nolit atq; inhibuerit*: quod eſt, obſtinauerit, inſtiterit, perſeuerauerit. In eadem conciuncula verba legis Seruiliæ ſic ſcribenda ſunt, *Quæ poſt Marium & Carbonem Coſs. ædificia, agri, lacus, ſtagna, loca, poſſeßiones publicæ, data, aßignata, vendita, conceſſa ſunt: ea omnia eo iure ſint, vt quæ optimo iure priuata ſunt.* Sed & infrà lege, *Quod habent, vt habeant? quis vetat? vt priuatum.* Paulò pòſt vbi excuſum eſt, quod & non improbo, *eodem capite nota obſignata omnia.* quod eſt, obſignatis tabulis obligara. Valerius, *Septem enim iugera agri poſſedit, ex his tria quæ pro amico ad ærarium obſignauerat multo nomine amiſit.* id eſt, obligarat. infrà ſcribe: *Id eo iure teneret, quo qui optimo priuatum?* id eſt, quo qui optimo iure priuatũ tenet. Subiicit Cicero de Rulli ſocero, *Hic vt ipſe habeat quod non habet.* quod eſt, vt optimo iure habeat.

CAPVT XVII.

Statio, Lampridius emendatur, iuuentutis princeps, frumentarij, laticlauij honos, rudiarij, delinimenta, Bellonæ miniſtri, gigantes anguipedes cur, ſecutores, diræ, porta Libitinenſis, penula.

MAgno ſæpe liberi improbi dehoneſtamento ſunt optimis parentibus, quorum interdum in vita hoc tantùm reprehendere poſſis, quod tales procrearint. id adeò

mihi

mihi venit in mentem nuper cùm Commodi imperatoris nequissimi & profligatissimi vitam legerem: in qua etiam quædam obseruaui, quæ tumultuariis his commentariis accenserem. Eum Lampridius dicit artificem in his fuisse, *quæ nō erant stationis imperatoriæ*. vbi stationem, locum interpretor. ductum autē id esse videtur à militum stationibus. Lego mox, *Appellatus est autem Cæsar puer cum fratre suo Vero*: non vt euulgatū est, *Seuero*. & proximè, *In collegium sacerdotum adscitus: cooptatus inter tres solos principes iuuentutis cùm togam sumpsit*. reperi enim à superiore debet *appellatus est*. nam imperatorum liberi vel successores sæpe solebant iuuentutis principes appellari: quod ex eo inoleuerat, quia quemadmodum à censoribus Senatus princeps legebatur, suumque Senatus principem habebat: ita quoque iuuentuti suus princeps tribuebatur. Lego, *Vt prostibula mācipia per speciem lupanarium & ludibrium*: non *perficiem*: nisi si quis *per faciem* probet. Dicit Lampridius, Anterum per frumentarios occisum fuisse. quo in loco frumentarios existimo esse, qui frumentum portabant in horrea publica, & qui inde etiam cùm viritim dabatur, in ædes ciuium portabant. nam scribit Spartianus explorasse Adrianum Imperatorem omnia domorum arcana per frumentarios. id eò existimo, quòd in eas domos vendicare crebrò solebant, in quas frumentum portare solebant.

Statio.

Iuuentutis princeps.

Laticlauij honos.

Per Laticlauij honorem scribit Paternum à præfectura remotum, quòd, vt Suetonius in Tito scribit, præfecti prætorio equestris ordinis essent, non senatorij: ita maiore ornatus ordine per Laticlauium à præfectura remouebatur. *In arena*, inquit, *rudibus inter cubicularios gladiatores pugnauit*: legendum existimo, *inter rudiarios gladiatores*. nam qui gladiatores rude donati erant, hi iam non cogebantur ferro decertare, sed sola rude: ex quo & rudiarij vocati sunt. mouet coniecturam huius lectionis antiqua scriptura. quanquā si quis cubicularios legat, non multum peccet: quòd Imperator ille perditus etiam cubicularios gladiatores habere potuerit: quanquam coniecturæ meæ non leue subsidium accedit ex historia Dionis, qui eum publicè sine ferro batuisse dicit: quod, vt dixi, rudiariorum est. idem tamen etiam eum domi ferro dimicasse dicit. Delinimenta pro veneficiis in eadem vita obseruo. *Cui*, inquit, *furor dicitur inter delinimenta Martiæ inie ctus*. Bellonæ ministri sibi brachia cruentare solebant: Horat. lib. 2. satyr. 3.

Rudiarij.

Delinimenta.

Bellonæ ministri.

Hunc circumtonuit gaudens Bellona cruentis.

id tamen non tam faciebant, quàm artificio aliquo consequebantur, vt facere viderentur. veram autem brachiorū cruentationem exegit Commodus: Lampridius, *Bellonæ seruientes verè execare brachium præcepit studio crudelitatis*. Anguipedes à poetis Gigantes dicuntur, quòd ima sui parte in serpentes desinerent. in eorū speciem homines tota conquisitos vrbe, pedibus captos, vel debiles formatos Commodus sagittis confecit, vt Lampridius scribit: cùm Dion claua eos à Commodo confectos scribat. ita stolidus vecorsque princeps præstantissima Herculis facinora imitabatur miserorum sanguine & anima ludens. *Commodos*, vt inquit, *appellatus fuit Paulus primus secutorū*: pro quo in Dione legitur [illegible]: quo intelligitur is, cuius prima sors est: sed Latinam editionem veriorem putem. Secutoris autem armatura erat clypeus & gladius ligneus, vt in Commodo scribit Dion. Diras fuisse, cùm scribit Lampridius, aues inauspicatas accipimus, quòd & à Seruio in libro 8. Æneidos exponitur, *Galea*, inquit, *eius bis per portam Libitinensem elata est*. hic portam Libitinensem non vrbis, sed amphitheatri interpretor, per quam cadauera interfectorum gladiatorum efferebantur: Dion de Commodi ludis, [illegible]. Sanguinem gladiatoris dicit Commodum sibi ad caput detersisse, idque malè ominosum fuisse. id enim est quod Græci dicunt, [illegible]. Quam penulam Latini vocant, eam Græci [illegible] appellant: nam quod Dion scribit in Commodo, [illegible]: Lampridius scribit, *Penulatos iussit spectatores non togatos ad munus conuenire*. quanquam non me præterit etiam [illegible] à Græcis interpretari.

Gigantes anguipedes.

Secutores.

Diræ.

Porta Libitinensis.

Penula.

CAPVT XVIII.

Capitolinus emendatur & explicatur, tolerantia, præsul, Vates, magister, ampiruare, redantruare, semiri, ius relationis secundæ, tertiæ, quartæ et quintæ, signum dare, dies Viles et non Viles, bucolici milites, bucolia, semiermes, diocmitæ, iudex, donatiuum.

IN Antonini philosophi vita quod legitur, *ad consulatū prouexit honoribus in se receptis*, mendosum: lego, restituoque, *oneribus in se receptis*. nam qui magistratus adepti erant, eos sine sumptu & impensa gerere nō poterant. eum ergo sumptum de suo imperator suppeditabat Proculo, cuius ei oneri impares videbat fortunas. *Sumpsit*, inquit Capitolinus, *habitum philosophi & deinceps tolerantiam*. hîc ego tolerantiam accipio patientiam philosophorum & duritiam asperitatemque vitæ: quam Septimius Florens ab æquanimitate proficisci dicit, ita scribens, *Nobis exercendæ patientiæ auctoritatem non affectat humana caninæ æquanimitatis stupore formata: sed viua & cœlestis disciplinæ diuina dispositio delegat*. Ea autem æquanimitas est, cùm æquo animo omnia ferimus, nec animo angimur. Fuisse dicit Marcū in Saliatu præsulem, vatem, magistrum: vbi præsulem intelligo, qui ante alios saltat, & cuius gestus & numeros alij imitantur & reddūt: quod, vt iam antè exposui, ampiruare est & redantruare. Vates eo in collegio & sacerdotio erat, qui versus faciebat saliares. Magister autem est is,

Toleran- tia.

Præsul.

Vates.

Magister.

Ampirua- re.

qui collegio præerat. *Seuirûm*, inquit, *turmis equitum Romanorum iam consulem designatum creauit*. hic ego Seniros interpretor, qui equitibus sex classium præerant, vt vnicuique classi suus esset, illisque, vt opinor, ducibus equites mense Quintili transuehebátur. Ius quintæ relationis alio loco explicaui esse, ius de quinque rebus referendi: quoties Senatus habebatur. quod institutum primò fuit imperio Augusti, cui, vt Dion scribit, vt ius esset quandocunque Senatus haberetur, vna de re referre. decretum fuit postea ius tertiæ relationis. legimus decretum quibusdam Imperatoribus non secundæ, sed & quintæ ex imparis numeri superstitione: cui veteres multum tribuebát. Pertinaci igitur cùm ius quartæ relationis decretum fuisset, ominosum & inauspicatum fuit, breuique exitium portendit. Addit Capitolinus Antoninum Pium animam agentem Tribuno signum æquanimitatis dedisse. Interpretor ab eo signũ quoddam gestu manus vel corporis datum fuisse, quo significabat se æquo animo de vita migrare, neque se mortem grauiter ferre. Lego mox, *cùm relictũ ab alio participasset*. Lego etiam, *fratri verò filiam suam nupturam, commissam sorori suæ eandem locupletatã Brundusium vsq; deductum ad eum misit, Romamq; statim rediit*. Dies vtiles, qui sessionum explicantur, facilè intelligentur ex eo, quod scribit in Antonino Capitolinus, *Fastis dies iudiciarios addidit: ita vt ducentos triginta dies annos rebus gerendis litibusq; disceptandis constitueret*: nam vtiles dies ex iudiciariis exponẽdos esse, iure dixerim & adfirmarim. Olim dicit Capitolinus non solitos dari curatores, nisi ex lege Lætoria, & quibusdam causis. ex lege autem Lætória dabantur adolescentibus ne circunscriberentur: nam ad eas circunscriptiones tollendas latam fuisse scribit Cicero lib. 3. de Offic. Cùm ad Marcomannicum bellum proficisci Marcus pararet, hastam iecit sanguineam: quod à Capitolino prætermissum miror. retulit autem his verbis Dion, καὶ τὸ δόρυ τὸ αἱματῶδες παρὰ τῷ ἐνυείῳ ἐς τὸ πολέμιον δὴ χωρίον, ὥς γε καὶ τῶν συγγενομένων αὐτῷ ἤκουσα, ἀκοντίσας ὡρμήθη. nam, vt Victor scribit, ædes Bellonæ versus portam Carmentalem erat, ante quam erat columna, index belli inferendi, vnde ituri ad bellum duces hastam reiiciebant. hunc ego ritum crediderim natum esse ab illa hasta, quam olim in bello indicendo solebant Feciales in fines hostium mittere. Bucolici milites, quorum in ea vita mentio est Ægyptij erant, pastoritiam vitam colentes: si nomen spectes ex eo loco, qui Bucolia dicebatur. vallis autem erat, vt scribit auctor Æthiopicôn, quæ Nili exundationes receptabat, immensa in medio altitudine, extremis in paludem degenerantibus, reuera tamen latrones erant, non pastores. *Latrones*, inquit Capitolinus, *etiam Dalmatiæ, atque Dardaniæ milites fecit, armauit & Diocmitas*. Diocmitas arbitror fuisse homines leuissimæ armaturæ, vel semiermes poriua, qui ad fugientes persequendos ipsa leuitate habiles essent: Marcellinus, *Adhibitis semiermibus paucis, quos Diocmitas appellant*. Antoninus Pius, inquit Capitolinus, ex amicorum sententia formas composuit. quibus tandem de formis id ab Historico scriptum existimamus? ego de literis puto, quarum formam imperator dictabat, magistratusque exemplum postea sequebantur. Suetonius in Domitiano, capite 13. *Cùm procuratorum suorum nomine formalem dictaret epistolam, sic cœpit: Dominus & Deus noster sic fieri iubet*. *Species*, inquit Capitolinus, *imperatorias superfluas vendidit & prædia*. intelligo eo nomine triticum frugesque reliquas, quæ Imperatori à prouincialibus pendebantur, & ex eius prædiis colligebantur. species enim ipsas exigebant, vt Iurisconsultis notum est. si qua igitur specierum supernacanea esset, eam vendebat Antoninus Pius. *Successorem*, inquit, *viuenti bono iudici nulli dedit*. nomen iudicis illa tempestate latissimè patebat: eoque nomine omnes magistratus etiam censebantur, vt proconsules, præsides prouinciarum, legati. quod & è titulo de Iurisdictione omnium iudicum intelligi potest, vbi sic etiam latè iudicis nomen accipitur. Legendum autem censeo, *notareturque ab aulicis ministris ab ostentatione pietatis*: non, vt publicatum est, *vocareturq;*. *Militibus*, inquit, *donatiuum addidit*. Donatiuum vocatur stipẽdium, quod militibus donatur, non debetur tamen: ac integro sermone donatiuum stipendium diceretur: donatiuum tamen imminutò, vt dicatur, receptum est. *Primus*, inquit, *constituit ne pœnæ causa relictum maneret*. nam, vt Vlpianus scribit, pœnæ causa legari non potest: Pœnæ autem causa legatur, quod coercendi hæredis causa relinquitur, vt faciat quiddam, aut non faciat, non vt legatum pertineat, vt pura, hoc modo: Si filiam tuam in matrimonio Titio collocaris, decem millia Seio dato, &c.

Seuiri. Ius relationis quintæ. Signũ dare. Dies vtiles, nõ vitales. Bucolici milites. Bucolis. Diocmitæ. Semiermes. Iudex. Donatiuum.

CAPVT XIX.

Cato explicatur cap. 6. 7. & 8. olea, hostum, calua.

OLea conditiua apud Catonem de re rustica, cap. 6. speciei nomen non est, sed generis multas complectẽs formas: eo enim nomine comprehenduntur omnes, quæ condi seruariq; possunt, & quæ non tam oleo fundendo premũtur, quàm vsioni reconduntur: vt Salentina, quæ à regione nomen habet: Orchis, quæ à similitudine testiculi: Radius maior, quæ à longitudine. Hostum quod ibidẽ ait Cato, nequam fore, ab hauriendo vocabulum deriuatum puto: vt nos quoque vas vimineum, quo vinũ gestatur, hostam vocare vernacula lingua consueuimus. Circum coronas autem cum populos seri vult & vlmos: coronas, ambitum fundum coronantem & cingentem nõ iniuria acceperim. *Fundum suburbanum arbustũ maximè*, vt c. 7. ait, *habere cõuenit*: nã in arbusto perticis & virgis ad pedandam iugandamue

Olea. Hostum. Coronæ.

dámue vineam nihil eſt opus: ita ligna & virgæ venire poſſunt, cùm eis in arbuſto non ſit opus: ſit opus in vinea: ſic fundus erit fructuoſior. Eodem cap. *lotium ſuillum aut ſtercus ad arborum radicem addi præcipit, vt ſauulum malorum fiat:* quòd immundo lotio æquè mala, ac fauo aut melle homines delectentur. non ignoro tamen pabulum etiam legi, quo paſtum & cibum malorum intelligemus: vt farraginem iumentorum. Nunc *calua* generis nomen eſt Catoni cap. 8. eas arbuſculas complectentis, quę nuculas gerunr, non vndique corticia putamine obductaa, ſed ſummo apice nudas, quales auellanæ & præneſtinæ & Græcæ. in eo capite *fundum ſuburbanum* legerim multò libentius, quàm *vrbanum.*

Calua.

CAPVT XX.

Cato explicatus & emendatus, primores digiti, vinaceos lauare, deacinata dolia, oblinere dolia, relinere dolis, fibulæ, vinarij & cuſtodes, capita vitium, vites caſtrare.

IVuemus quantum poſſimus liberalis iuuentutis & honeſtis artibus deditæ ſtudia. Agè, vt iam ſæpe fecimus, quædam è Catone explicemua. iu eo videor obſeruaſſe digitos primores eſſe digitos minus craſſos mediis, vt craſſis opponatur qui ampliores ſunt: nam digiti prima ſua parte tenuiores & graciliores ſunt quàm media. *pertundito,* inquit capite 12. *latè digitos primores tres.* Vinaceos lauare eſt apud eum ex vinaceis aqua perfuſis loram facere: pręcipit enim vinacei, vel in dolia picata, vel in lacum vinarium picatum conculcentur, beneq; opperiantur & oblinantur, quod eſt operculis oppicatis integantur. *inde autem,* inquit cap. 25. *ſi voles lauito.* id eſt, loram ex vinaceis lotis facito. Sed & illutos vinaceos appellat, è quibus lora facta nõ ſit, quam & à lotis acinis nomen habere Varro putat. quanquam quis coniicere poſſit ex eo vocari, q̃ loreo fune prælo adducto exprimatur. Dolia deacinata vocat, quæ acinis liberata ſunt, quę muſtum feruens labris doliorum immittit, demendaque ſunt, deinde dolia oblinenda, id eſt, cortice oppicato operculanda. vnde & relinere dolia apud Terentium contrarium eſt, in Heauton. act. 1. ſcen. 1. Idem in amphoris etiam, in quas vinũ diffundebatur, fiebat: Cato capite 120. *Iam amphoram muſtum indito & corticẽ oppicato.* inde Horat. lib. 3. od. 8. ſcripſit,

Primores digiti.

Vinaceos lauare.

Dolia deacinata.

Oblinere dolia & relinere.

Corticem aſtrictum pice dimouebit
Amphoræ fumum bibere inſtitutæ
Conſule Tullo.

Cato capite 28. *poſtea,* inquit, *operito terra radicibus fini,* id eſt, vt opinor, quouſq; radices ſunt, id eſt, ad finem vſque radicum, ne quid è radicibus intectum relinquatur. Fibulæ capite 31. ſunt, quas ab hærendo Galli, heraces appellant, quibus aliquid adligatur. præcipit eas in ſtercus aut aquam coniici, vt lentiore & flexibiliore ſunt vimine, neu in adſtringendo rumpantur. Cap. 32. legendum exiſtmio, *vites propages ſulco,* non *ſulcos,* vt in exemplaribus circumfertur. *vinarios & cuſtodes* cap. 33. palmites intelligo: nam vinarius eſt palmes, qui vinũ, id eſt, vuam gerit. Capita vitium ibidem, ſunt vitium ſtirpes, vt cùm ſcribit, *capita vitium per ſementim ablaqueato.* nam vt gregem centum capitum, pro centum animalium dicere ſolent, ita eadem dicendi forma, capita vitium pro vitibus vſurpat Cato. Sed & maiora capita, pro maioribus ſtirpibus. Cap. 36. *Amurcam,* inquit, *ſparges vel irriges ad arbores circum capita maiora ad amphoras, ad minora vrnas.* Vites caſtrare, pro putare ibidem dixit, ſic ſcribens, *Veteres quàm minimum caſtrato, potius ſi opus erit deijcito:* Id eſt, de maiore arbore demittito. *Si macra,* inquit ibidem, *erit, quod granum capiat ne ſerito.* id eſt, ſi macra erit vitis, ne feras quod ad frugem & granum peruenire ſolet: ſed pabulum vel farraginem, quæ viridia ante ſpicam ſecantur. Legi tamen debere quibuſdam videtur, *quo granum capiat:* eodem ſenſu.

Fibula.

vinarij & cuſtodes.

Capita vitium.

Vites caſtrare.

CAPVT XXI.

Catullus explicatur et emendatur, pipilo, ſorbilo, vterq; pes, in vtrunq; pedem aura incidit, æquatæ auræ.

IN paſſere Catulli, qui Veneres omnes & Cupidines & ſi aliud ſuauius & elegantius dici poteſt, complexus eſt, legendum eſſe ferè aſſeuerauerim,

Credo vt cùm grauis acquieſcat ardor,
Tecum ludere, ſicut illa, poſſim.

hoc enim eſt, quod ſe dicit cum deſiderio ſuo & amica iocari velle, vt ſolatium doloris & ægritudinis, quam cõceperat, adferat, & eam deliniat. nam quòd eam dicit cum paſſerculo luſitare, id eò dicit facere, vt animi ægritudinem ipſa leniat: & viciſſim ipſe, ſi quid eius animo doloris & triſtitiæ inhæſerit, reconciliatus ponat, vt amicus iam propè paſſere in Catullum conciliatore vti cogitet, quo eum placet, vt Hippomanes in Atlantam vſus eſt malo. proinde quaſi vis deſiderij & philtri in paſſere inſit, & eo ipſe illici, & ab amica reconciliari poſſit, cui offenſus fuerat in paſſeris luctu.

Ad ſolam dominam vſq; pipilabat:

Pipilo.

aſſerendum eſſe manu, retinendumque meritò contenderim. nam pleraque eius formæ ſimplici *l* ſcribuntur & corripiuntur, vt ſorbilo apud Plaut. in Pœuulo, Sc. Negorij ſibi.

Hem mibi iam video propter te victitandũ ſorbilo.

Sorbilo.

itaque ſorbilare vnico *l* apud Terentium, in Adelphis, ſcribendum arbitror, veramq; eius literaturam eſſe, act. 4. ſc. 2.

Et cyathos ſorbilans paulatim hũc producã diem.

Eodem modo conſcribilo penultima correpta in Catullo lego, epigr. 22.

Iniuſta turpiter ſibi conſcribilent flagella.

non, *flagella conscribillent*: vt conscribillari præpostera traiectione vulgò video. In proximo epigrammate scribit Carullus,

Vterque pes. *— flue vtrumq; Iuppiter*
Simul secundus incidisset in pedem.

quod equidem significare puto, si secundus ventus totum veli sinum impleret, neq; dextra vel sinistra afflaret aura, quæ vel dextrum, vel sinistrum in pedem veli obliqui & transuersa tenderet, sed quæ in vtramque veli partem æquata & secunda incideret. itaque quæ In vtrumque pedē aura incidit. in vtrumque pedem incidit, aduersæ & transuersæ opponitur. Transuersa autem vna in dextrum pedem, altera in sinistrum infertur. quæ in vtrumq; pedem incidunt, æquatas au- Acquatæ auræ. ras appellat Maro 5. Æneid. vt suprà me declarasse recordor. Cur ibidem scribit,

Neq; vlla vota littoralibus diis
Sibi esse facta?

nempe quòd in maris periculis vota hominès suscipere solent, quæ seruati defunctique discrimine in littore reddere diis littoralibus consueuerunt. Se autem prædicat tanta nauigandi fœlicitate semper cursum confecisse, nulla vt vota nuncupada diis fuerint. Cur Littoralibus diis? quia in naufragij periculo vouemus, si littus attingamus, nos littoris præsidibus diis vota persoluturos: quales à Marone lib. 1. Georg.

Glauco & Panopeæ & Inoo Melicertæ:
& in epigrammatis Græcis referuntur.

CAPVT XXII.

Catullus explicatus, alnus, palimpsestus, charta regia, hieratica et augusta, caprimulgus, Rhea, alites terrestres tempestatem præsentire, linum catagraphon, catagrapha.

SCribit Catullus epigrammate 17.
In fossa Ligeris iacet separata securi:
quod multò legere facilius est, quàm intelligere: quanquam libentius amplector alteram lectionem, in qua scribitur, *In fossa Liguris iacet.* Eum autem, in quem ista iocatur, non magis Alnus. ex sua se parte subleuare dicit, quàm alnum in Liguria securi excisam atque prostratam. Materia autem abūdat nauali Liguria, sed & lauriſſima: & inde Romam etiam, vt reor, nauibus deuehebatur, quæ, vt suspicor, causa poetæ fuit Liguriæ hic nominandæ. Ligerim autem tanto interuallo disiunctum & ea tempestate vix Romæ fando auditū, cùm etiamnum in Gallia Cæsar res gereret, minus adducor vt probem. De Liguria quod dixi, auctoritate Strabonis satis testatum confido fore, vt denunciandi testimonij aliis scriptoribus labor minimè suscipiendus sit: is enim lib. 4. Geograph. ita scribit, ἔχουσι δ' ὕλην ἐνταῦθα παμμεγέθη, ναυπηγήσιμον, καὶ μεγαλόδενδρον, ὧν ἐνίων τὸ πάχος τῆς διαμέτρου, ὀκτὼ ποδῶν εὑρίσκεται. πολλὰ δὲ καὶ τῇ ποικιλίᾳ τῶν θυίνων, οὐκ ἔστι χείρω πρὸς τὰς τραπεζοποιίας. Alnum autem, cuius mentionem facit Catullus, nemo est quin sciat nauibus compingendis aptiſſimam, qui apud poetas alnum pro naui positam sæpe legerit. Suſtenum scribit idem epigr. 19. carmina habuiſſe plurima non in palimpsesto relata. est enim palimpsestus Palimpsestus. papyrus deletilis, in qua aliquid scribimus, quod in aliam chartam transferamus: quod cùm fecimus, è palimpsesto delemus, inducimuaque vt alia exarare in ea poſſimus: Plutarchus, οἱ δὲ ἀπονενοημένοι ὥσπερ τὰ ἐν τοῖς παλιμψήστοις, ὥσπερ παλίμψηστα διαμολυνόμενα. Chartæ autem regiæ eo- Charta regia, hieratica, augusta. dem epigrammare sunt omnium pulcherrimæ, vt hieratica & augusta: opponunturq; plebeis. Caprimulgus auis nomen est, apud Caprimulgus. Aristot. lib. 9. hist. anim. cap. 30. αἰγοθήλας nominarur: hic rusticum significat capras mulgentem. *Cùm diua*, inquit epigr. 22. *mater alites ostendit occinentes*, puto significari Rheam vel Opem, Rhea. quæ terræ præest, deorumq; mater habetur. ea vt furorem hominibus immittere credebarur: sic, vt reor, etiam præsagium & augurium Alites tēpestatis præsagæ. tempestatis alitibus: nam alites eam præsentiunt, etiam terrestres: Plinius de alitibus rem pestatem & procellam præsagientibus, libro 18. cap. 35. *Et cum terrestres volucres cōtra aquam clangorem dabunt perfundentes sese, sed maximè cornix.* Li- Linum catagraphō. num catagraphon, vt Muretus omni liberalium artium elegantia ornatiſſimus censet. linteum est variè depictum: quod Athenæus ostendit, qui aues varietate plumarum insignitas & pictas καταγράφους appellat. τὸ δὲ λειμώνιον, inquit lib. 2. cap. 9. λειμώνιον, ὃ δὴ ἄλλο κατάγραφον. Sunt & catagrapha Plinio, in pictura obliquę Catagrapha. imagines. alij Cererem interpretantur, cuius in ditione & potestate sunt galli gallinacei, quorum cantus in ostentis sunt, interdum & procellam denuntiant. & adferunt illud Porphyrij, καὶ ὁ δρόμος ὁ αὐτὸς περὶ τὴν ἀλεκτρυόνα δὲ ταύτῃ ἀφιέρωσαν.

CAPVT XXIII.

Cicero explicatus in Topicis, adigere arbitrū, adiicere iudicem, προκαταρκτικὰ αἴτια, συνεκτικά, σύνεργα, ὧν οὐκ ἄνευ, Stoicorum et Peripateticorum de Virtute sententia, iniurius, superbus.

VT adigere arbitrum dicimus, quod ge- Adigere arbitrū. nus dicendi in Topicis iterum arq; iterum est vsurpatum à Tullio: in quo adigere, est agere ad arbitrum, vt nonnulli censent: vel potius dare cogere, auctore Festo, qui scribit, *Adigas, dare cogas.* atque hāc veriſſimam interpretationem ex antiquitatis sepultæ arcania repetitam reor. Sic adiicere iudicē etiam Adiicere iudicem. dicebant. quod ib. 1. Saturn. cap. 16. è Macrobio intelligi datur, scribente, *Et quod Trebatius in primo libro religionum ait, nundinis magistratum posse manumittere iudiciaq; adiicere.* Causarum autem distributio in Topicis à Cic. tradita, quanquā sese Peripateticos in eo lib. sequi profiteretur: tamen tota è commentariis Stoicorum deprompta

αἴτια προκαταρκτικά, συνεκτικά, σύνεργα, ὧν οὐκ ἄνευ.

prompta desumptaque est. quæ enim causæ præcursionem quandam habent ad efficiendum, sunt quæ à Stoicis προκαταρκτικὰ αἴτια appellantur, vt est apud Clementem, ex quibus solebant fatum nectere. causæ quæ planè aliquid efficiunt, sunt συνεκτικὰ αἴτια. quæ adferunt per se adiumenta quędam, sunt αἴτια σύνεργα. ab eis etiam quædam causę dicebantur ὧν οὐκ ἄνευ: de quibus sic Cicero, *Huius generis causarum sine quo non efficitur*. Cæterùm, *crepitulcans igneum fulmen iniectum est*: clausula est trochaici & principium è quodam Tragico. Quòd ait, *Sapientiam solam per se efficere sapientes, sine controuersia esse: beatos néc ne efficiat per se sola, quæstionem esse*: ex illa nobili disceptatione Stoicorum & Peripateticorũ natum est.

Philosophorum de virtute disceptatio.

constat enim sapientem virtute omni exornatum excultumque esse. satis autem præsidij censent ad benè beateque viuendum in virtute esse Stoici: Peripateticorum non tam virilis est oratio. nam virtutis præstantiæ subdiffidũt, vt in ea maximum fœlicitatis momentũ esse statuant: adiumenta tamen & adminicula rerum externarum desiderant ad beatitudinem. Quòd autẽ scribit M. Tullius, *ne ipsi iuris interpreti fieri videretur*

Iniurius.

iniuria: hanc habet sententiam, Ne in Iurisconsultorum ingrati esse videremur, à quo nobis ius interpretante nobisq́; cauente toties adiuti sumus: aut superbi, si rogantem sæpius

Superbus

negligeremus. nam qui in quempiam ingratus est, iniurius videtur: multò magis superbus contemptor. Cùm quæstionẽ ponit, *Sitne id æquum, quod ei, qui plus potest, vtile est*: controuersiam significat à Platone tractatã lib. 1. de Republica, quam ne ipse quidem Cic. in libris de Republ. præterierat. multi enim, vt Trasimachus apud Platonem, ius esse putauerunt non reuerâ, nec naturâ, sed id demum ius dici, quod vtile sit ei, qui in Republ. plus potest. nam in statu populari id ius esse, quod populo prosit: in regno, quod Regi: in optimatum potestate, quod optimatibus cõducibile est. *Eam, quam nihil accusas, damnas: bene quã meritam esse autumas, dicis malè mereri*: in Topicis versus est integer Iambicus cum vnius clausula & principio. quod equidem non admonuissem, nisi non animaduersum perspexissem. *Ille autem aries*, quem dicit solitum esse subiici in Iurisconsultorum actionibus: *Si telum manu fugit, potius quàm iecit*: defensio est eius, qui ignorationem imprudentiamque excusat: inestque in verbo *fugit*, translatio: Cic. de Orat. *Nonnunquã etiam breuitas translatione conficitur: vt illud, Si telum manu fugit. imprudentia teli emissi breuius verbis propriis exponi non potuit, quàm est vno significata translato*. Cæterùm cùm Cicero definit Fortunam, euentus obscuram causam, quæ latenter efficitur: è placitis stoicorum ita eam descripsit, refragante Alexandro, & hãc definitionem oppugnante: ait enim, οὐ γὰρ ἄλλο ποιοῦσιν οἱ τὴν τύχην καὶ τὸ αὐτόματον ὁριζόμενοι αἰτίαν ἄδηλον ἀνθρωπίνῳ λογισμῷ ἢ τύχης τι σημαινόμενον ἴδιον εἰσάγουσί τε καὶ νομοθετοῦσι. Cùm tam variæ olim essent ferè iudiciorum formulæ, quot Iudicia, proinde aliis atque aliis verbis concipi solebãt: & quædam eis solemnia addebantur verba: vt in iudiciis bonę fidei, Ex bona fide: in fiducia, Inter bonos benè agier oportet: in re vxoria, Quid melius, æquius. Quæ quidem ex illis veterum formulis verba sunt, quę iudiciis dabantur, vt fraus, dolus, calliditas omnis tolleretur: Cicero in Topicis, *In omnibus igitur iis iudiciis, in quibus Ex fide bona: est additum, plurimus eorum vsus est: vbi verò etiam, Vt inter bonos bene agier oportet: imprimisq́; in arbitrio rei vxoriæ, in quo est, Quid æquius, melius: parati esse debent*. Et 3. Offic. *& sine lege iudiciis, in quibus additur, Ex fide bona: reliquorum autem iudiciorum hæc verba maximè excellunt in arbitrio rei vxoriæ, Melius æquius: in fiducia, Vt inter bonos benè agier*. Quòd autem dicit Cicero iurisconsultos multum in consilio adhiberi, significat eos à iudicibus in consilium ad causam cognoscendam vocari, & à magistratibus, vt de paupere Martialis: *Quando in consilio est ædilibus*. Quod *Staleno* accidisse ait (nam *Staterio* malè legitur) ab eo in oratione pro Cluentio his verbis narratur. *Noctu Stalenus accersitus ab Oppianico, venit: iam cætera nota sunt omnibus, vt eum illo Oppianicus egerit de pecunia: vt ille se redditurum dixerit: vt eorum sermonem omnem audierint viri boni, qui tum consultò propè in occulto stetissent*. *Iudicationem. Qua de re agitur*, Iudicatio. Qua de re agitur.
hic appellat, quia ad Iurisconsultum scribit, qui hoc in formulis suis ponere plerunque solebant, vt pro Murena: *Fundum Sabinum, qua de re agitur*. & in Bruto, *Qua de re agitur autẽ illud, quod multis locis in Iurisconsultorum includitur formulis, id vbi esset, videbat*. Sed hæ, vt Aristophanes scribit in Ranis, ἐπιφυλλίδες malegrandesque & degeneres fructus à me ex vberrimo collecti fundo, meliores & feliciores nos certè sacris Musarum sacerdotibus fruendos relinquimus: quos prophani tangere nec ausi sumus, nec vt auderemus, potuimus.

CAPVT XXIIII.

Martialis lib. 7. explicatus, Bardiacus, Bardi, Vinum consulare, Gabata, Cosmicus.

EST apud Martialem lib. 7. epigrammarion vno comprehensum versu,

Omnia Castor emis, sic fiet vt omnia vendas.

Ei appensum reperi pentametrum in quodam codice,

Nil vxore tamen nudius esse potest. quod tamẽ fortasse ad sensus explanationẽ nõ est necessarium, &, vt opinor, Martialis si non verbo, versiculo saltem voluit argutari vno. tamen, quod reperiri, supprimere nolui. Ac in proximo epigrammate credo scribendum: nos enim scriptuarij sumus, & literaturæ menda plerunque delemus:

Dicere de nobis vt lector candidus, aude.

hodie *audet* scribere & ædere omnes audent, q̃ rectum non magis curantes quàm numerũ

lupus, vt inquit poeta. At illud, epigrammate 94. eiusdem libri,

Et Gallum timeo minus recentem:

otiosos non finit esse Grammaticos, nec in vtramque dormire aurem: quorum hic non referam interpretationes: sed quid mihi videatur proferam. puto significari malum odoré, quem corpore suo emittebant Galli Romam venientes recentesque cùm intemperantioa viuerent, & labore itineris virus intemperantiæ augerent. Sic epigr. 4. lib. 4.

Bardiaci. Bardi.

Lassi Bardiaci os quod euocati.

cùm enim Bardi, vocabulo Gallico cantores significent, vnde & Lucanus lib. 1. scripsit,

Plurima securi fudistis carmina Bardi.

& Hesychius, *Βαρδαῖοι οἱ ἐ δοὶ παρὰ γαλάταις*: putem Bardaicum dici Gallum: vt & apud Iuuenalem satyr. 19.

Bardiacus iudex datur hæc punire volenti:

id est, militaris: quòd Galli plurimi militarẽt. quanquam in antiquis exaratum exemplaribus semper reperitur Bardaicus, à Bardeua, quomodo & Bardus, vt opinor, etiam vocabatur. itaque in Hesychio fortasse scriptum erat, *βαρδᾶοι ᾠδοὶ παρὰ γαλάταις*. Videntur antiqui

Vinũ consulare.

vinum consulate appellasse vinom vetustissimum, & optimum, vt optimam notam vini Cicero de clar. Orat. Opimianam & Anitianam dicit ex eorum hominum consulatu: ita vinum consulare erat, vt Opimianum & Anitianum. hinc iocus ille Martial. lib. 7. epig. 78.

Potaui modo consulare vinum,
Quæris quàm vetus, atq; liberale?
Ipso Consule conditum, sed ipse
Qui ponebat, erat, Seuere, consul.

Ipso autem consule dicit, verè consulare vinum significans, nec ementitum auctoritatem Consulis: vt si diceres, verè Opimianum & consulare: non falsæ notæ & mendacis. hinc sequitur iocus præter expectationem de vino nouo & musteo: qui vinũ ponebat, consulatum gerebat. At epigr. 73.

Maternæq; sacris ornentur frondibus Idus.

de Mercurij natali & feriis intelligẽdum est, vt ostendit versiculus ille lib. 12. epigr. 68.

Manè Mercurium creastis Idus.

Quòd epigr. 47. libri 7. ait Martialis,

Pro mensis habet Annius ministros:

puto ita intelligendum, Suppetunt illi plurimæ mensę ad ducentas, non tamen in eis obsonia reponit: sed eas semper serui gerunt, nec epulis frui possunt conuiuæ. Ita ambulatoriam cœnam potius spectant, quàm comedunt: cùm ministri celeriter paropsides & ga-

Gabata.

batas ante conuiuas prætetferãt. Gabatarum autem nomẽ nostra retinet lingua: sed vt adsolet lacessitum & diminutum: nam Gataa vocamus media expuncta. Illud verò epigr. 40. obscuriùs,

Cosmicus

Cosmicos esse tibi, Semproni Tucca, videris:
Cosmica Semproni, tam mala quàm bona sunt.

Credo Sempronium voluisse videri Socratis & philosophorum imitatorem, qui se mundanos dicebant, non alicuius certi definitique loci municipes, ac se mundanum esse respondit, interroganti cuias esset Socrates. Martialis auté qui mundum tantundem boni quantum mali habere sciret, & multos intelligeret ambitioso philosophi nomine magna vitia occultare, mundanaque cosmica dicit: & bona & mala dicit, ne eo nomine se Sempronius circunspiceret.

CAPVT XXV.

Cicero explicatus & emendatus in oratione, quam in Senatu ab exilio habuit, aurati currus.

IN oratione quam habuit Cicero in Senatu ab exilio reuersus: Aurati currus sunt currus triumphales, qui, vt antè docui, ab Horatio aurei currus vocantur. verba Ciceronis sunt, *Sed equis insignibus & curru aurato reportati.* itaque apud Flaccum credo aureum, vt non raro, pro aurato positum fuisse. Quod autem lacunosum in ea est oratione, *Vt qua voce à te Romule post Romam conditam consul vsus esset:* in chirographis aliter scriptũ patet, *te Romano post Romam conditam*. scribendum igitur fortassis, *ter omnino*: vt post vrbem conditã, ter omnino dicat, nec amplius, Consules hac voce vsos, *Me sequatur, qui Remp. saluam vult.* Lego in ead. Orat. *Vt de salute mea & promulgarent & ferrent*: non vt æditur, *referrent*. Pumice sæpenumero nobis est opus ad eradendas voces vitiosas. sic, *Et quæ maxima maiores nostri dici haberiq; voluerunt*: legere malim, quàm, *maximè maiores iusta dici.* sed hoc librorũ antiquorum fidem nó appellar, coniectura nititur mea, cui minus nihilo tribuendum putabit, qui mecum sentit.

Aurati currus.

CAPVT XXVI.

Plinius explicatus & emendatus lib. 14. pubescere, centuriones vitem gerebant, vuæ, racemi, γίγαρτον, nucleus acini, tinctura mori, biblynum vinum, biblyna vitis, vinum adynamon.

SVauissime, nisi fallor, Plinius pubescere pro florescere vsurpat, cùm sit vbertatis flos: sic enim loquitur in procemio lib. 14. de Vitibus, *Quanquam vbique pubescentium o... nulla suauitas præfertur.* Quo in libro, quod cap... scribitur, vulgaturque, *Subdiales inambulationes vmbrosis operculis opacat*: est in veteribus bibliothecis elegantius scriptum, *vmbrosis pergulis.* neq; profectò est lectori commendanda hæc scriptura, quæ eundem sensum, quæ vulgata exprimit. Lego eodem capite (nam hic me ferè lectorem feram, non explicatorem) *puroq; perducto dracone in palmam eius, inde sub rectos ramorum digitos flagella dispergunt.* Sed & in duracinis interpretandis quod scribit: *vna non alubi gratior callo, vt inde possit inuenisse nomen durus acinus:*

non

non verebor emendare, *non alibi crassiore callo.* nam à crassitudine & duritia acini nomē adepta est: hic quid valeat *grattor* non intelligo. Mox etiam lego, *vt prægrandibus adhæreant parui.* quid enim hic loci potest habere *pergula?* Lego etiam, *quid quod inserta castris summam rerum imperiumq́; continent Centurionum in manu vitis, & opimo præmio tardos ordines ad lentas perducit aquilas?* gerebant enim vitem Centuriones, & vitis ad Centurionatum tandem Primipili, cùm erat Aquila commissa, paulatim lenteque perducebat. Interest inter vuas & racemos: vuæ maiores sunt & crassioribus acinis: racemi minores & minoribus granis: vnde & racemari dicitur. ferè enim vuæ minores à vindemiatore sub pampino latentes fallentesque relinquuntur. ἐπιφυλλίδες à Græcis vocari videntur racemi: hinc racemosissimam dicit vitem Plinius, quòd racemos multos, non vuas ferat: *Columbinæ*, inquit capite 3. *racemosissimæ.* malè hodie *acinosissimè* legitur. iterum, *Quando non racemos, sed vuas alias gignunt.* Ibidem inquit Plinius, *nucleo quem Chium vocant vno ac minimo.* nemo quod sciam vnquam scripsit nucleum vocari Chium: omnesque hoc in loco codices sunt apertè falsarij: nosque γίγαρτον Plinium scripsisse suspicamur. nam ita nucleum acini appellari sciunt omnes, qui vel tantillum eruditionis Græcæ gustarunt. Sunt & admonitiuncula breui perstringenda quædam, quæ in vitio sunt, vt mihi quidem videtur: existimationem tamen arbitriumque aliis deferemus & relinquemus, nobis nō arrogabimus. *Ex Chio*, inquit capite septimo, *quod Aruisium vocant.* mallem *Arusium*, vt à Græcis appellatur. Ibid. *nec Cymoliti per se gratia vino.* legendum censeam *Tmoliti*, à Tmolo monte vino percelebri, qui & Tmolus dicitur, de quo Maro libro secundo Georgic.

Centuriones vitem gerebant.

Vuæ. Racemi.

γίγαρτον. Nucleus acini.

Tmolus mons.

Tmolus & assurgit quibus & rex ipse Phanæus.

Inquit ibidem Plinius, *Thasiis, Aethalo, Peuce, Euthalus* è Phauorino legendum quispiam existimaret, cùm Biblynum vinum explicat, vnde dictum sit: ait enim biblynum vinum à Biblyna vite appellari, quæ & Thracia dicatur. ἄλλοι, inquit, διὰ τὸ ἐκ δ͂ι ἀλλ' ἄμπελον ἐν ἰταλίᾳ μετενεχθ͂ηναι. non est tamen istud temerè adfirmandum. *Et quod*, inquit Plinius, *pretulit preparentium.* Ex Athenæo libro 1. emendo, *Peparethium. Translatum*, inquit, *in album mustum, leucochrum appellatur:* lego è veteribus voluminibus *leucocoum:* vt sit album Coum. Quod, inquit capite 8. *appellarunt bion:* suspicor *abion* legendum esse, id est, sine vi & violentia. quod vinum etiam adynamon Græci vocant. nam cur bion Græcè debeat vocari, ne meam dissimulem ignorantiam, non satis intelligo.

Biblynū vinum.

Vinum adynamō.

CAPVT XXVII.

Martialis libro 6. explicatur et emendatur, semitatus, pantices.

QVI olim toto erant capite calui, sibi solebant vnguento perfusi velut fila capillorum imitari: Martialis lib. 6. epigr. 56.

Martialis explicatur.

Mentiris fictos vnguento, Phœbe, capillos,
Et tegitur pictis sordida calua comis.
Tonsorem capiti non est adhibere necessum:
Radere te melius spongia, Phœbe, potest.

illum enim iocatur habuisse capillos vnguenti pictos colore & mutatos, quos spongia poterat totos delere. nam loquitur de eo, qui canitiem vnguentò tegeret dissimularetque. Cùm caluam sordidam planè intelligeretq́; dicat, hinc & epigramma 57. eiusdem libri clarescet,

Caluam triphilem semitatus vnguento.

ille enim etiam vnguento comam sibi in capite caluo pinxerat & effinxerat, sed quæ trium filorum esset & capillorum: vel caluam haberet, cui reliqui essent tres capilli: & cùm in capite tanquam sulcos duxisset vnguenti lituris, & veluti vias secuisset, *semitatus* dixit: quæ est antiquorum librorum scriptura: vt mirer quid sit, quòd & contra sententiam & versus rationem multi *segmentatus* & defendāt & declarent. & quando ab editionibus euariant eo in libro scriptiones, vnum prætereà & alium notabo locum, vbi & discrepant Amanuensium libri, & typorum: epigr. 85.

Semitatus.

Et potet calidam qui mihi laudat aquam.

reperio in veteribus, *qui mihi libat:* vt sit, ne liberaliter quidem præbet, sed ministrat parcè & malignè, vt si libaret: & tamen *laudat* nos quoque laudamus: nec id hic agitur, vtrum melius sit: sed aliter æditum, aliter scriptum esse. Epigram. 73.

Medio recumbit imus ille qui lecto:

cùm ait, eum accumbere in honoratissimo loco dicit. nam cùm tres essent lecti, imus lecti medij locus erat honoratissimus, vt in Symposiacis auctor est Plutarchus. Epigram. 13. vbi æditur,

Tu potes & patriæ miles & esse decus:

inueni in arcanis bibliothecis,

Tu potes & patris miles & esse ducis.

Epigram. 10.

—pudet heu paucs rogasse Iouem:

pudeat semper æditur. Epigram. 33.

Affligunt hominem tam miser:

sine interrogatione, ac planè ita legendū est, vt dicat eum pristinos mutasse mores, veteremque obscœnitatem? Epigram. 13.

Vt tandem facies vocemq́; sitimq́; rogamus.

facias hodie æditur. Epigram. 47.

—Triuiæ te misit ab Anna.

nam Anna Perenna Aritiæ colebatur. Epigr. 34. lego, *—Plumbea Nicerotiana.*

quomodo & Domitius legit à *Nicerote.*

—scis multos dicere multis, epigr. 55. reperio. lego epigr. 61. *—finxerunt pectus Athenæ* non vt æditur *fixerunt.* Ibidem,

Quod cum panticibus laxis: vt dicat plus sapere putridū cor & iecur pecudis, quæ venalia cū pede & panticibus gerit lanius per vrbis compita. ex hoc igitur loco facessat interrogatio, in eumque pronunciatio reuocetur.

Pantices.

CAP.

CAPVT XXVIII.

Martialis lib.13. explicatur, cottana.

INquit Martialis lib.13. epigram.8.

Imbue plebeias clusinis pultibus ollas,

Vt fatur in vacuas dulcia musta bibas.

hoc disticho præcipit, vt in ollas, quæ clusini farris pulte imbutæ fuerint, mustũ mittatur, quòd eo tanquam cõdiatur, & ad bonitatem proficiat commẽdeturq;. Docet etiam Theophrastus in lib. de Odor. demissis in dolia farris offis, vinum proficere edomarique, & ad mollitudinem saporis & gratiam mitescere. Idem Martialis scribit, epigram.11.

Mulio quod non det taciturus accipe mulis,

Hæc ego coponi, non tibi dona dedi.

cuius esse sensum puto, Hordeũ accipe, quo quadrupedes sæpe defraudat Mulio: quanq̃ cùm hordeum pecudum pabulo potius seruiat, quàm hominum, dedi quod tu potius coponi vendes, quã comedes: nam coponibus eo est opus ad iumentorum pastus. Quæ & in Plinio & hic in Martiale epig.28. Coctana scribuntur, ea Cottana vocari deberẽ, cùm librorum veterũ assertione, tum adfirmatione Hesychij crediderim. is enim sic scribit, [illegible]. Iam in Lemmaris quæ dam in archiuis veteribus aliter perscripta, q̃ æditionibus euulgata comperi. vt pro caseo velabrensi, caseum fumosum: pro oliuis, cistellam oliuarũ: pro Damascinis prunis, vas Damascenarum: pro Turdorum corona, Turdorũ decuriam, quæ à me adnotantur, non quia ioco mouere scripturam receptam velim, sed ne veterem sopprimam. Epigr.95.

Cottana.

Matutinarum non vltima præda ferarum:

ita Martialis dicit, q, spectaculis matutinis pleruoq; venationes dabantur, ac ferè spectabantur. Seneca li.1. epist.7. *manè leonibus & vrsis hominei, meridie spectatorib. suis obijciuntur.* Epig.99.

Delicium paruo donabis Dorcada nato,

Iactatis solet hanc mittere turba togis. Suspicor huius distichi sententiam esse, Dorcada in arenã mitti, dato à Quiritibus signo vestis iactatæ sinu. vt & ab Ouid.3. Amo. eleg.2. scribit,

Fauimus ignauo: sed cum reuocare Quirites:

Et date iactatis vndiq; signa togis.

Iterum Seneca lib.10. epist.71. *Nuper in ludo bestiarum vnus è Germanis, cùm ad matutina spectacula pararetur*, id est, pararetur vt feris obiiceretur.

CAPVT XXIX.

Prima virorum, tripudiare, διποδιάζειν, versare, vncti, crocotula, κροκωτόν, quid distent æra lupinis.

VT Euripides scripsit in Hecuba, [illegible]: ita & lib.1. Lucret.

Prima virorum.

Ductores Danaum delecti prima virorum.

quod quidem ita Græcam refert indolem, vt Quiritũ prope ius & sermone abiuret. itaq; vt spectacula nobis sola nouitate multa sunt, sic hoc nouum & inusitatum, quod tanq̃ miraculo esset proposui. Hic nõ finietur tela quã exorsus sum, sed eam alicunde pertexam. Tripudiare videtor esse deductum, q, ter pede in saltãdo terra feriatur, vt apud Hor. li.1. od.18.

Tripudiare.

Gaudet inuisam pepulisse fossor Ter pede terram.

Eodem modo διποδιάζειν Græci dixisse videntur, qđ est tanquam bipudiare. Aristophanes. [illegible]. Vt apud Plaut. in Bacchid. versare, assare est, quod tractum videtur à piscib. qui dũ assantur, versantur: sic & apud Aristophanẽ, [illegible]. qui quidem Aristophanis locus etiam originem ioci patefacit ab iis, qui assantur ductum, vt dixi. Vt Romani vncti se insolabant plerunque: ita, vt ex Aristophane coniicere licet, & Græcis vsitatum fuit. sic enim ait,

διποδιάζειν.

Versare.

Vncti.

[illegible]

[illegible]

Sic & Persius satyr.4. Epidic.

At si vnctus cesses & figas in cute solem.

Quę vestis à Plauto in crocotula vocatur, absque dubio est ea, quam Græci κροκωτόν appellant: Aristoph. [illegible] κροκωτίδιον [illegible]. *—quid distent æra Lupinis*, cùm Horatius inquit epist. lib.1. epist.7. ad Cynicos respexit, qui lupinis etsi amaris vescebãtur plerunque, quos in pera gerebant: vnde & Aristoteles scripsit, [illegible].

Crocotula.

κροκωτόν.

Quid distent æra Lupinis.

CAPVT XXX.

Tumere, tumida virginitas, ὀργᾶν, Bacchus cothurnatus, fama dedita terris, figere et refigere leges, Romani quando vota nuncupabant, et quando purificabant se in nuncupatione.

HINC inde quædam è Maroне explicare est animus, quæ inobseruata ab aliis fortè fortuna sese obtulere mihi. nam horum enucleatio interdum fortunę magis est quàm doctrinæ, cùm inter legendum in locũ incidimus, vnde alterum enodamus. Georgic. libro 2. inquit,

Vere tument terræ & genitalia semina poscunt:

illud *tument*, à virginibus ductum est, quarum plena pubertate habitus viro maturus est, toto velut corpore tumescẽte, præsertim pectore & mammis: vnde & tumida virginitas per eleganter à Papinio dicitur, 2. Thebaid.

Tumere.

—tumida iam virginitate iugari,

Gaudia mente parant.

Tumida virginitas.

non igitur infciete ὀργᾶν verbum Græcum quidam patrum memoria tumere in Hippocrate vertit. Illud verò 2. Georg.

ὀργᾶν.

Tinge nouo mecum direptis crura cothurnis:

nõ temerè dicitur: nam cothurnatus erat Bacchus, vnde apud Aristophanem in Ranis de Baccho, [illegible]. Et apud Cornel. Tacitum libro 11. *in celebrando vindemiæ simulachro, Silium Bacchum referens hedera vinctus erat & cothurnos gerebat*. Paterculus, *Cùm ante nouum se Liberum patrẽ appellari iussisset, cùm redimitus hedera*

Bacchus cothurnatus.

hedera coronaq; velatus aurea, & thyrsum tenens, cothurnisq; succinctus, curru velut Liber pater vectus esset Alexandriæ. In illo porrò Æneid.8.

Fama dedita terris.

—tua terris dedita fama:

non dubium est quin *terris* sit per terras, vel au ctore Marone lib.7.Æneid.

Deditur hic subito Troiana per agmina rumor.

vel Tacito, qui lib.11.scribit, *dedita per prouincias fama, parate iter ad Germanicos exercitus.*

Figere & refigere leges.

—fixit leges precio atq; refixit,

Æneid.6.ex eo dictum est, quòd in æs incisæ leges in publico fixis tabulis proponebâtur. Tacitus ibidem, *aspiciuntur etiàm nunc in ære publicandis plebiscitis per fora & templa fixo.* Leges aotẽ contrà, quæ tollebantur, earum æs reuellebatur, refigebaturque. Æneid.9.

—& sic effatus ad vndam
Processit, summoq; hausit de gurgite lymphas,
Multa deos orans, onerauitq; æthera votis.

Romanorum purificatio post nuncupata vota.

Solebant Romani ante bella, vota nuncupare, & in noncupatione se porificare aqua: Plutarchus in Mario, ἐν τούτῳ [illegible] ὁ Μάριος τὰς χεῖρας, καὶ πρὸς τὸν οὐρανὸν ἀνατείνας, [illegible]. Persius satyra 2.

Hæc sanctè vt poscas, Tiberino in gurgite mergis,
Mane caput bis, terq; , & noctem flumine purgas.

—iacet autem ingens littore truncus:

mirum videtur à Marone scribi, cùm velut immemor sui, quem in penetralibus scribit interfectum, in littore extra vrbẽ iacere scribat. Aut igitur littus dixit, qood vrbs non longè à mari esset: aut quòd eum alij in littore interfectum scripsissent. solet enim sic obiter senteutias interdum attingere. Manilius libro 4. capite 1. *—Priamumq; in littore truncum*
Cui nec Troia rogus.

ADRIANI TVRNEBI ADVERSARIORVM LIBER XXVI.

CAPVT I.

Apollinis oraculum de maris arenæ numero, Geometria, Arithmeticus, inicere terram insepulto, Horatius explicatus libro 1. Carminum.

LVS in Poetis latet eru ditionis, quàm plerique superciliosi viri, eorum contemptores censent. qui præter puerilem oblectationem nihil in illis inesse credũt. Id adeò venit in mentem mihi ex illo Horatiano carmine, lib.1.ode 28.

Arenę maris numerus Phœbo notus.

Te maris & terræ, numeroq; carentis arenæ
Mensorem.

io quo & ad oraculum respexit Apolliois apud Herodotom, lib.1.

οἶδα δ' ἐγὼ ψάμμου τ' ἀριθμὸν καὶ μέτρα θαλάσσης.

in quo magnificè gloriatur arenæ numetum Apollo sibi notum esse. quo adducti sunt Geometræ, vt aliquid audacius susciperent, quàm Apollo, pronunciarentq; quantus arenæ numerus futurus esset, si ea refertus esset mondus. qood Archimedes in libello, qui ψαμμίτης inscribitur, ratiocinatur. Ad oraculum autem illud etiam Apolliuis respexit Lucanus lib.5. scribẽs, *Non modus Oceani, numerus nõ deerat arenæ.* Cæterùm Horat. è globo maris & terræ, Geometram significat: ex arenę numero, Arithmeticum: quas duas artes oomine Geometriæ plerunq; veteres complectebantur: vt Fabius lib.1. & Cic. in proœm. Tusc. Sed & Euclides io Geometria numeros complectitur. Quod autem eod. cantico ait, *—ne parce malignus arenæ*

Geometria. Arithmetica.

Ossibus & capiti inhumato Particulam dare.

id est, terram iniicere. vnde Catul. in Argon.

—nec iniecta tumulabor mortua terra. quod q facere negligebat, cùm in naufragum aut insepultum inciderat, fraodem committere impiam censebatur: ac Buziges Athenis eius erat caput execratus, qui id noo fecisset. hinc illud Sophoclis, λεπτὴ δ' ἄγος φεύγοντος ὡς, ἐπῆν κόνις. Quod idem apod Romanos iure Pontificio erat cautum. Sequitur in Flacco,

—precibus non linquar inultus,
Teq; piacula nulla resoluent.

quod suspicor ex ea veterũ opioione dictum, qua malas preces & execrationes inexpiabiles credebant, quocirca scripsit in Epod. od.5.

Diris agam vos: dira detestatio
Nulla expiatur victima.

ac oisi intelligamus veterum animis incessisse eam opinionem, à seotentia plurimum aberremus, necesse est,

CAP.

CAPVT II.

Plautus in Rudente explicatur & emendatur, alites maiores, argentum aridum, follis pugillatorius, claua, rapi obtorto collo, columbar, λῶρον, numella, extemplò, exurgeri et exugere, sicilicula, seculæ, nidamenta congerere, Sicilire, Sicilices, Porcus laribus immolatur, fructus verni et æstiui, rogare et adrogare, aras et simulachra deorum tangere et tenere.

Alites maiores.

FErè quæ rapto viuunt alites & viscere, maioris sunt formæ, quàm aliæ aues: vt vultures & aquilæ. hinc à Plauto scriptum est in Rudente, Sc. Exi è fano.

Teq; ambustulatũ obijciam magnis auibus pabulũ.

eo enim nomine rapaces aues intellexit, & cadauera appetentes. In eadem Sc. scribitur,

Argentũ aridum.

—arido argento est opus.

An quia hydrargyrum etiam est, id est, liquidum argentum, cuius in commerciis non est vsus? interuenit enim eis nummus ex sicco & duro argento, non è liquido viuoq;. vt dicat, ad medicandum curandumque amorem tuũ, non liquido, sed arido figuratoque argento opus est: An quod, vt fructus sunt aridi & liquidi: sic & metalla? An è sermone vulgi, quẽ effingit comœdia, dictum est? Vt enim hodie siccum argentum vulgus dicit: sic aridum hîc dici arbitror. quale & sentitur magis quòd signatum est, propter asperitatem. Vt tamen nihil dissimulem, Nonius purum & lucidum hîc interpretatur. Apud Plautum in Ruden.

Follis pugillatorius. Claua.

Sc. Exi è fano. Follis pugillatorius ex eo appellatur, quòd non palma, sed pugno percutitur. Sc. Vtrum tamen leno. clauam esse dicit iocans *auribus tinimentum*: quia cùm ea caput tunditur, aures tinitum audiunt: quin & ipsæ ea pulsatæ sæpe malè mulctantur. Sc.

Rapi obtorto collo.

Meámne ille amicam. *rapi obtorto collo*, est veste ad collum prehensa gulam & fauces premere & angere, iisque adstrictis vrgere & trahere: *nam*, inquit, *in columbari collum haud multo post erit*.

λῶρον. Numella. Colũbar.

Vt λῶρον est numella, nam vtriusq; vocabuli eadem notatio est: illius à [illegible], huius à Nuo: sic columbar genus est vinculi, cui collum inseritur, collariumque vocatur hic ex parte, cùm foramen ipsum vinculi columbar fit. sic etiam Vitruuius lib. 8. cap. 7. columbaria fieri præcipit in ventre aquæductuum, per quæ vis spiritus relaxetur. & columbaria erant in naui foramina, per quæ traiiciebantur remi, quæque obducebantur ascomate. sed & quia columbaria sunt foramina in peristerotrophiis, vbi colũbæ nidulãtur, subdit ludẽs,

Congerere nidamenta.

In neruo mille hodie nidamenta congeret.

vbi nidamenta sunt flocci, pinnæ, muscus, tomentum, pili, acus, cæteraque vnde nidos aues parant, qua in significatione Congerere propriè etiam dicitur: Maro 3. eclog.

—aeriæ quo congessere palumbes:

id est, nidificauere, congessere nidamenta.

Extemplò.

cùm *extemplò* more Græco dicit, vt ἐπειδὰν τάχιστα: pro extemplò quàm, vel statim quàm. quod genus dicendi frequentat.

Exurgeri.

Quasi, inquit ibid. *penicillum nouos exurgeri solet*, valet exprimi: vt & apud Catonem cap. 156. plerique legunt, *Exurgeto succum, quasi heminam in pocillum fictile*. etsi *exugito* non pauci præferunt, quod est, extra tanquã sugito & exprimito. Sc. Cupio ædepol.

Sicilicula. Seculæ. Sicilire. Sicilices.

pòst est sicilicula, inquit, *argenteola*. seculæ falces sunt Varroni à secando, & Sicilire deducitur, quod est, tanquam seculire: inde sicilices: Ennius apud Festum,

Incedit veles vulgo Sicilicibus latis.

& per diminutionem, siciliculę, paruula quędam spicula aut falculæ, quæ in crepundiis interdum puerorum habebãtur.

Porcus lariũ victima.

Laribus porcus hostia immolabatur: sed & agnus: Sc. Aliquando osculando.

Vt rem, inquit Plautus, *diuinam faciam cùm intrò aduenero.*

Laribus familiaribus, cùm auxerunt nostram familiam.

Sunt domi agni & porci sacres.

de porco etiam laribus immolato è Tibullo antè diximus. Sed & Horatius lib. 2. sat. 3.

—immolet æquis Hic porcum laribus:

dixit. Sc. Iterum me isthæc.

Adsume quidem ne censionem semper facias:

scribendum diuino, *Adsum equidem*. quia enim ille alter sæpius censeo dixerat, quasi censurã exerceret & censum ageret: qui diuturnior esse solet, quòd diutius & tardius ad censum venire cunctantur ciues. Ne longior, inquit, census sit, ecce coram me tibi sisto. Sce. Nunquam ædepol.

Namq; quidem hoc verè natum est verum, ita in manibus consenescit.

Fructus Verni, æstiui.

ludit vt in floribus & fructibus vernis, qui fugaces sunt & in diem: cùm contrà plerique æstiui & autumnales fructus in totum durent annum. Vere ergo, quod antiquo sermone veru appellat, rubiginosum dicit è vernis esse fructibus, & in manibus consenescere. Ibidem,

Rogare. Adrogare.

—venus hæc, inquit, *volo adroget te.*

In stipulatione est adstipulator pleruuque, vt in promissione adpromissor. stipulator rogat, adstipulator adrogat: cuius vice nunc Venus erit, cuius in fano ad aram pactum conuẽtum initur. Qui magno affectu & studio deos colebant, aut in magno periculo erant, vt deorũ fide tuti essent, aut à diis magni periculi liberationem petebant, aut aras, aut diuûm simulachra amplectebantur: Maro 2. Æneid.

Aras tangere.

—& diuum amplexæ simulachra tenebant.

Plautus in Ruden. Sc. Quid isthuc obsecro.

Hic in fano Veneris signum flentes amplexæ tenẽt.

Maro lib. 6. Æneid.

Talibus orabat dictis, arasq; tenebat.

Etiam aras tenebant in religiosissimo iureiurando. Maro 12. Æneid.

Tango aras medíosq; ignes, & numina testor.

Plautus ibidem,

Gr. Tan-

Gr. *Tange aram hanc Veneris.* Lab. *Tango.* Gr. *Per Venerem hanc iurandum est tibi.*

CAPVT III.

Romanorum imagines vbi recondebantur, et qua ex materia fiebant, abaci, abacorum diuisiones, Plinius libro 35. explicatur & emendatur.

Romanorum imagines quales.

IMagines illæ, quas nobiles Romani in armariis reclusaa in atriis habebant, non integri totius corporis effigie erant à capite ad pedes membris omnibus & lineamentis conformatæ, sed humerorum tenus oris simulachrum effingebant. quod auctore Plinio incunctanter adfirmamus, lib. 35. cap. 1. scribente, *Expreßi cera vultus singulis disponebantur armariis, vt essent imagines, quæ comitarentur gentilia funera.* & lib. 37. cap. 2. *Imago Cn. Pompeij è margaritis illa regio honore grata, illius probi oris venerandiq; per cunctas gentes.* rursum, *claréq; intelligi posset iam tum illud caput orientis opibus sine reliquo corpore ostentatũ.* rursum, *Hinc sic fieri tuos vultus? sic te preciosum viderit?* idem & Iuuenalis declarat satyra 8.

—truncoq; simillimus Hermæ
Nullo quippe alio vincis discrimine, quàm quod
Illi marmoreum caput est, sua viuit imago.

nam imagini viuenti opposuit marmoreum & lapideum caput, quasi imago capite censeatur. vnde & illud Ciceronis in Bruto intelligitur, *Ex quo tanquam ex ore imago exprimatur.* Libro 35. cap 1. Plinius scribit, *Non placent iam abaci.* vbi abacos intelligit crustas vel tabulas marmoris quadratas, à similitudine abacorũ ligneorum: nam vt scribũt Grammatici Græci, *ἄβαξ ὁ μόνον ἐπὶ σανίδος, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ λίθων ὁμοιοσχημόνων συντιθεμένων λέγεται.* Vitruuius lib. 7. cap. 3. *Itaq; veteribus parietibus nonnulli crustas excidentes pro abacis vtuntur, ipsaq; tectoris abacorum & speculorũ diuisionibus circa se prominentes habent expreßiones.* vbi diuisiones abacorum in tectorio prominentes vocat formas quadratas speculorum rotundas.

Abaci.

Abacorũ diuisiones.

Inhæsit in duobus nominibus Persicorum ducum macula eodem in libro, cap. 35. imò verò personæ immaculatæ sunt. sic autem circunferunt æditiones omnes, *Pinxisse duces tradatur Atheniensium, Miltiadem, Callimachũ, Cynegyrum, Barbarorũ Darium, Tisaphernem.* ego ex Herodoto lib. 6. Datim & Artaphernem repono. Nihilo secius & summutatio hominis populi falsaria est, in eodem libro, cap. 9. cùm ita scribitur, *Agrigentinis facturus tabulam, quam in templo Iunonis Laciniæ publicè dicarent.* lego è Ciceronis libro posteriore de Inuentione *Crotoniatis:* sic Plinium scripsisse auguror. Agrigentinis quidem non, vt suspicor, vnquam venit in mentem ornare Iunonis Laciniæ templum, quod in Italia erat, non Sicilia. *Pinxit*, inquit cap. 10. de Parasio loquens, *& Atheniensium demonem.* in vltimo hoc verbo falsæ sunt tabulę. putoque *demum* legendum, vt populus significetur. Lego eodem cap. *Hoplites: alter in certamine ita decurrens vt sudare videatur.* nam in gymnicis ludis cursus erat quidam armatus, quem armis homines induti agebãt. Scribitur ibidem in Plinio nomen Larissæ Alexandri pallacæ *Campaspe*, quæ ab Æliano *Pancaste* vocatur. in vtro sit mendum relinquò iudicio lectoris.

CAPVT IIII.

Seneca in Apocolocynthosi explicatus et emendatus, aut regem aut fatuum nasci oportere, viæ Appiæ curator, crescunt cornua somni, Claudium & Ciceronem non esse Romanos, mundus Stoicis deus.

AVT *regem, aut fatuum nasci oportere:* quod in ioculari libello facetè à Seneca dicitur adagionis specie, hanc continet sententiam, Solis libertatem suam constare solere fatuis & regibus. nam & fatuis quiduis licet impunè loqui & facere, & regibus inultũ est, quidquid libet. quòd quidẽ prouerbium verum Claudius Cæsar fecerat, quo imperante, nemo fuerat liber, suique iuris, præter eos, quos verbum illud vetus complectitur. Iocatur in eo libello perbellè, *Viæ Appiæ curator est, qua scis & diuum Augustum & Tiberium Cæsarem ad deos isse.* fingit enim, per viam Appiam solitos esse in cœlum imperatores ire: quia Appiæ vię curator iurarat, se Drusillam in cœlum adscendentem vidisse: quasi enim certus, vt ludens significat, quidam esset limes, & certa via ad cœlum eundi. cumque Drusilla occurrerit curatori viæ Appię, vt peierat, illac in cœlum viam esse existimandum est. Idem ibi eleganter canit,

Aut regẽ aut fatuũ nasci oportet.

Viæ Appiæ curator.

—& obscuri crescebant cornua somni.

phantasia quadam & lasciuia poetica, cum fictione personæ. nam ad consopiendos homines, somno cornu plenũ medicato stygij fluuij liquore tribuebant: cornu autem ei creuisse dicit, crescentibus noctibus, quòd tũ etiam homines longiore sepeliũtur sopore. de somni autem cornu ita scribit Papin. 10. Thebaid.

Crescunt cornua somni.

—manus hæc fusos à tempore læuo
Sustentat crines hæc cornu oblita remisit.

sic in Seneca mox scribitur,

Iamq; suum victrix augebat Cynthia lychnum.

nam longioribus & hibernis noctibus lampade est Lunæ opus maiore. Lepidè autem & venustè ait Seneca, *nimis rusticè acquiescunt onери poetæ.* quasi se onerari patiantur vt iumenta, cùm ipsi vltrò ambitiosè consectentur intempestiuas, nec accommodatas temporis descriptiones. Legendum autem puto, *Vt respondit, patere Mathematicos aliquando verum dicere:* vt Clotho ista loquatur, dicatq;, Pateris Mercuri & vis, vt verum tandem de eo dicant Mathematici, qui dum semper efferunt & mentiuntur. Scitè autem & doctè illud, *Marci municipem vides*, vel vt alij codices habent, *audis.* ait autem, Claudium non verum germanumq; Roma-

Claudius & Cicero non Romani.

S

num esse, sed inquilinum, quales sunt M. Ciceronis municipes, qualisque ipse Cicero erat. nam Claudius Lugduni natus erat. *Vbi L. Licinius*, inquit, *multos annos regnauit*. vir tamen obscurus & ignobilis: verùm Lugduni potens & celebris. Ibid. Seneca, *Stoicus? quomodo potest rotundus esse, vt ait Varro, sine capite, sine præputio?* Mundus Stoicis deus est, qui & rotundus est, & virilitate caret, quam habēt viri. idem deus Stoicus, i. mundus, nec origine caput habet. Hæc velut decumata è libello illo iocosissimo, breuiter perstrinxi, vt quędam, in quibus latebat argutia, patefacerem iis, qui ista nondum intelligere possunt, egentque si non pædagogo, saltem quodam magistro, qui tanquam eos manu ducat.

Mundus Stoicis deus.

CAPVT V.

Virgilius lib. 4. Aeneid. explicatur, πρὶν Homero geminatum Vt Prius et Ante Maroni, ἑκατὸν, mortuorum oculi à quibus et claudebantur et resignabantur, Mercurius ψυχοπομπός.

πρίν.

QVòd apud Homerum πρὶν interdum geminatur, cùm alterum satis esse sententię videatur: sic apud Maronem lib. 4. Æneid. *Prius* & *ante* posita reperimus geminatione nō necessaria,

Prius. Ante.

Sed mihi vel tellus optem prius ima dehiscat,
Ante pudor quàm te violem.

ἑκατόν.

Apud Homerum, auctore Galeno, ἑκατὸν, id est centum, multa significat, 2. Iliad.

οἱ ἑκατὸν θύσανοι παγχρύσεοι ἠερέθοντο.

Eodem modo Maro lib. 4.

Centum aras posuit, vigilemq; sacrauerat ignem.

Eodem Maronis libro,

Talibus orantem dictis arasq; tenentem.

dictum arbitror de sanctissima & religiosissima obsecratione & obtestatione, vt & in iureiurando religiosissimo aras tangebāt. Idem Maro 2. Æneid. *Tango aras mediosq; ignes.* Cicero pro Flacco, *is si aram tenēs iuraret, crederet nemo.* Æneid. 4. — *& lumina morte resignat:* dicit, quia tametsi à propinquis solebant oculi mortuis claudi, tamen iisdem in rogo aperiebantur: Plin. lib. 11. cap. 37. *Morientibus illos operire, rursusq; in rogo patefacere Quiritium magno ritu sacrum est: ita more condito, vt neq; ab homine supremum os spectari fas sit, & cœlo non ostendi nefas.* Id igitur à Marone ita dictū est, vt quia dicitur Mercurius ψυχοπομπός, id est, Manium ductor, videatur ipse in pira mortuis oculos à nobis clausos aperire. Non me latet à Seruio nobili Grammatico aliam adferri interpretationē.

Mercurius, lumina morte resignat.

— stellatus iaspide fulua Ensis erat: vel interprete Satyra, de vagina gladij gemmata intelligitur. Iuuenal. satyr. 5.

Ensis stellatus iaspide.

A digitis, quas in vaginæ fronte solebat
Ponere zelotypo iuuenis prælatus Iarbæ.

Miserere autē *domus labentis*, dicitur eleganter & insigniter ab eodem poeta, q. distracto coniugio, domus dissoluatur atq; dilabatur.

Me, inquit, si fata meis paterentur ducere vitam
Auspiciis, & sponte mea componere curas:

hanc sententiam continet, mihi si vt volo & opto, res ex animi sententia meas mihi constituere, & curas consiliaque componere liceret, coloniam ad renouandum nomen & memoriam antiquæ patriæ conderem: sed mihi nō licet arbitratu meo viuere: sed parendum fatis est, & imperium Italiæ fatale capessendum, non colonia tantum condenda: cui vel in Africa possem sedem ponere. mox autem,

Me puer Ascanius capitisq; iniuria cari:

ob familiam Iuliam, cui fatis imperium poeta debitum fuisse canit, nō sine blandimento quærendæ gratiæ Cæsaris dictum est.

Nusquam autem *tuta fides* est, nō tutum est, quenquā in fidem recipere, aut de quoquam bene mereri: cùm tanta in hominibus perfidia & ingrati animi peruersitas & prauitas reperiatur. nam Æneas, de quo tam bene merita sum, in me studiosus & gratus est, & ingrato tamen animo prætexit deorū imperiū, perfidiæ latebram quærens, cùm simulet se deorum iussis cogi. Id enim est,

Nunc Lyciæ sortes, nunc & Ioue missus ab ipso.

Auras autem *ægra fugit*, quæ exanimatur, nec respirat. qui enim respirat, aura fruitur: qui non respirat, aura & aere nihil vtitur, nec vescitur.

Puppibus autē *& læti nautæ imposuere coronas:* ex antiquorum ritu dictum est, qui tutelas. & deos in puppe nauis consecrabāt, vt ea quoddam tanquam sacrarium esset, vel sacellum. ita initio cursus velleribus niueis, festa fronde, verbenis, sertis in deorum honorem puppes ornabant, vt & aliis templa feriis solebāt velare. At, —*vltricesq; sedent in limine Diræ:* dicit, quia apud Æschylū in Eumen. templū Apollinis non ingrediuntur Furiæ, sed Orestem in limine expectant. nam earum ingressu religio fani violata fuisset. De dracone autem peruigili, quod scribit,

Puppes coronare.

Vltricesque in limine diræ.

Spargens humida mella, soporiferumq; papauer.

quorum posterius alienum à fida perpetuaq; custodia: & sic sentio immanem illum draconem, vt locum amaret, iucundo linctu mellis retinendum fuisse: & ne perdius & pernox insomnis tandem deficeret, medicamento velut soporifero ad vires reficiēdas ei somnum conciliandum fuisse. At verò illæ apud eundem *pubentes herbæ*, non mihi videntur adultę, vt vulgò accipi intelligo: sed lanosæ, lanuginosæ, villosæ. nam in veneficio, quo viri, qui pubent & barbati sunt, peruntur & incantantur, maiorem vim habere, plusque pollere, q̄ leues & impuberes censebantur. Sic & libro 12. *Puberibus caulem foliis*, declaro, villosa pube lanuginosis: talia enim folia tribuit Dictamo Dioscorides,

Pubentes herbæ.

—siluæq; & sæua quierant Aequora.

hic poeta etiam mari somnum tribuit & siluis, quod vt per transnominationem accipi potest: & verius est, vt aues & pisces tum sopitos

Mare dormit.

pitos fuisse credamus: tamen ea licentia interdum est poetices, vt surdis & inanimis naturis animas attribuat, & animatorum euenta & affectus. nam mare, etiā arbores, fluuios dormire, videtur innuere Papinius in silua ad Somnum,

Et simulant fessos curuata cacumina somnos:
Non trucibus fluuiis idem sonus, occidit horror
Aequoris, & terris maria acclinata quiescunt.

Hæc è libro 4. Maronis properantes colligebamus, quæ his commentariis intexeremus: quæ etsi exigua sunt & leuia, tamē, vt opinor, nescio quid eos adiuuabunt, qui duce & interprete indigent.

CAPVT VI.

Petronius Arbiter emendatur & explicatur, πολύαινος ὀδυσσεύς, ad tibicines mittere, licia in veneficiis, sputū, quæsitaria, μεταίτης, ἐπαίτης, rogator.

Platanon Daphnō. PLatanon & Daphnon loca sunt platanis & lauris consita, vt notum ferè omnibus. vt apud Petronium, *Rogaui vt in Platanona produceret dominam.* iterum, *Flexitq; se in eum Daphnona, qui ambulationi herebat.* Hoc quidem posterius verbum ita deformatū est omnibus in libris, vt nulla penè eius species compareat. Quòd autem à Petronio scribitur: *nec sine causa Boliænum Circe amat*: nō sine causa suspectum habeo: constat enim apud Homerum Odys. μ. à Circe Vlyssem amatum fuisse, qui & πολύαινος (πολύαινος ὀδυσσεύς.) appellatur à concinentibus mollissimum carmen Sirenibus, cuius initium est, *δεῦρ' ἄγ' ἰὼν πολύαιν' ὀδυσσεῦ*. an non igitur fabulæ tam notæ, & à poetarum principe confictæ recordatio, & nominum conueniētia, eam mihi mentem meritò immittere debent, & in hāc opinionem adducere, vt pro Boliæno, Polyænum legam? (Ad tibicines mittere.) Ad tibicines mittere, specie quadā adagionis venustè & cauillatoriè dixit Petronius, velut de mortuo, aut iam iamque morituro, pro, accersere eos, qui in funere canant, pompamque funeris suo cantu concelebrēt. *Quid si*, inquit, *idem frigus genua manusq; tentauerit tuas, licet ad tibicines mittas*: id est, De te est actum, & iam iamque animam ages. (Licia in veneficiis.) In veneficiis licia adhibebantur discoloria, non tantùm illigandi incautandique gratia, vt in Pharmaceutria: sed etiam soluendi & expiandi, vt apud Petronium Arbitrum. (Sputum in veneficiis.) Sed & sputum fronti illinebatur, lustrale, infami digito, & expuebatur. *Illa*, inquit, *de sinu licium protulit varij coloris filis intortum, ceruicemq; vnxit meam.* Mox, *Turbatum sputo puluerē medio sustulit digito, frontemq; repugnantis signauit: hoc pacto carmine ter me iussit expuere, terq; lapillos conijcere in sinum, quos ipsa præcantans purpura inuoluerat.* Hæc & Persium illustrant satyra 2. canentem,

Infami digito & lustralibus antè saliuis
Expiat, vrentes oculos inhibere perita.

Et Tibullum lib. 1. eleg. 2.

——ter ductis despue carminibus.

& Maronem in Pharmaceutria,

Terna tibi hæc primum triplici diuersa colore
Licia circundo.

apud eum videtur Quæsitaria esse mendica, à quærendo: vt à Græcis μεταίτης & ἐπαίτης vocatur, & à Latinis, Rogator. est tamen in eo scriptum *Quæsitaria*: quæ vox mihi quidem inani strepitu aures verberat. (Quæsitaria. μεταίτης. ἐπαίτης. Rogator.) *vocatq; cubicularios, & me iubet catomo ligare: nec contēta mulier tam graui iniuria mea, conuocat omnes quæsitarias, familiæq; sordidissimam partem ac me conspui iubet.* Quis autē non animaduertit in eo legendum,

Cui Lesbos viridisq; Thasos, quem Lydus adorat
Vestifluus, templumq; tuis imponit Hypæis?

Vestes enim Lydorum erant fluxæ, vt ex Herodoto constat: Septifluus autem Nilo conuenit, non Lydo. Mox,

Corniger & querulæ fœtus suis, hostia lactens.

nam *Festus* nō explicat, quam desideramus sententiam. Sed expurgare mendas Petronij, id esset, omnes littoris algas legere, omniaque maris eiectamenta.

CAPVT VII.

Purgamenta calcare, camella, testa ignem petere, anus digna sacris Hecates, hecale, Callimachi poema, desideriū, desiderij poculū.

PVrgamenta, quæ quidem Græci καθάρματα appellant, quibus februabatur, aut expiabatur aliqua noxa, mittebantur in profluentem plerumque: interdum & in mare: interdum in triuium: iaciebanturque ab auersis trans caput, vt in Pharmaceutria scriptum est: nec respiciebant, ne eorum aspectum malum traherent. (Purgamēta calcare.) ea autem secum sceleris & culpæ admissæ omne nefas omnemque noxam auferre credebant, & contagione quadam aliis tradere, si quis tangeret. itaque erant ea purgamenta omnibus inuisa, vt ea vel pede calcasse nefarium haberetur, & inauspicatum, & mali alicuius præsagium. hanc tamen superstitionem Cynici irridebāt, qui, vt apud Lucianum scriptum est, sæpenumero ouis purgamento vescebantur. Quod autem nouissimè dixi, abominandum eos dixisse vel pede purgamēta calcare, è Petronio intelligi potest, ita scribente, *Quæ striges comederunt neruos tuos, aut quod purgamentum in nocte calcasti, aut cadauer?* Est & apud eum Camella, vas. (Camella.) *& camellam*, inquit, *etiam vetustate ruptam, pice temperata refecit: tum clauū, qui detrahentem secutus cum camella lignea fuerat, fumoso parieti reddidit.* Iterum, *infra manus meas camellam vini posuit.* Ouidius libro 5. Fastorum,

Dum licet, adposita veluti cratere camella,
Lac niueum potes purpuream q; sapam.

Testa ignem petere solebāt antiqui à vicinis: (Testa ignem petere.) sed testum in neutro genere Petronius dicit. *necdum superaueram*, inquit, *cellulæ limē, cùm animaduerto, Enotheam cum testo ignis pleno venientem.* Hinc

illud Cornificianum lib.4.ad Herennium, *Hic de tanto patrimonio tam cito testum, qua sibi petat ignē, non reliquit.* Ab eodem anus dicitur digna sacris Hecates, anus pauperrima & mendicissima, quòd cùm in triuio soleret adponi vilissima Hecatæ cœna, vt alecarum & mænarum, eam, vt est apud Aristophanem in Pluto, pauperes rapere consuescēt penè priusquam adposita esset. sic autem scribit Petronius,

Anus digna sacris Hecates.

Qualis in Actæa quondam fuit hospita terra
Digna sacris Hecates.

significatur Hecale pauperrima, quæ hospitio Theseum recepit.

—quam Musa, inquit, *loquentibus annis*
Battiadæ veteris mirando tradidit æuo.

sic legendum puto, non *Bacchineas veteres*: vt intelligatur poema Callimachi, Batti filij, quod Hecale inscriptum erat. Desiderium verbum est interdum amatorium, quo voluptas & delitiæ & amores significantur: vt apud Petronium, *Tu desiderium, tu voluptas mea.* apud Horatium quoq; ex amoris erga Mecœnatē abundantia scriptum esse arbitror,

Hecale. Desiderium.

O desiderium & dulce decus meum.

& libro 1. ode 14.

Nuper solicitum quæ mihi tædium
Nunc desiderium curaq; non leuis.

Desiderij poculum.

Et desiderij poculum, est poculum amatoriū, vt Epod. ode 17. vt,

Desideriq; temperare poculum.

dixit idem poeta. Et quoniam toties desiderij mentio facta est, hoc quoque caput, finis desiderio tenetur. hic igitur sibi coronidem pingat.

CAPVT VIII.

Vitruuius lib.10. emendatur, cnodaces, examinare, examinatio.

ARchitectus ille nobilis, qui apud Vitruuium libro 10. capite 6. Ctesiphon appellatur, à malis nomenclatoribus sic vocatur, cùm Chersiphron dici debeat, vt apud Strabonem libro 14. scribitur: & in vetustis æditionibus Vitruuij vestigia quædam impressa sunt veri nominis, in quibus Cresiphon excusum est. Eo autem in libro, vt hoc admoneam, capite 5. malè quædam effinguntur trochleæ, quæ cùm habere debeant duplices & triplices orbiculorum ordines, vt disertè à Vitruuio scribitur: tamen surda aure id prætermitti video, & simplici vnicoque ordine eas depingi animaduerto cum sententiæ dispendio, & lectorum precio & damno. Honestè autem capite 6. dixit, *rotas deuorari*, quæ in cœnoso & molli solo desidunt, extrahiq; iumentorum protelo nequeunt. inde vorago nomē habet, vt apud Catul. epigr. 17.

Rotæ deuorātur.

Ferream vt soleam tenaci in voragine mula.

Cnodaces

Eodem capite, *Cnodaces*, non *Chodaces* legi debere, extra controuersiam est. Sunt autem propriè Cnodacea fertamenta stili ferrei in tornis, qui vtrinque materiam, quæ tornatur atque versatur, distinent: à quorum similitudine Cnodaces implumbati columnarum capiti, & in armillis versatiles, apud Vitruuium nomen habent. apud Heronem quoque hoc vocabulum frequens est in Pneumaticis. Examinare apud eum, tollere, suspendere, eleuare significat, vt cùm cap. 8. eiusdem libri scribit, *cogit pressionibus examinare paucis manibus oneris maximè pondus*: id est, eleuare. In 1. Tuscul. examinatus, est suspēsus, libratus. *tanquam,* inquit, *paribus examinatus ponderibus nullam in partem mouetur.* Eodem capite Vitruuius appellat examinationem in stateris, qua æquipondium per puncta scapi discurrit & vagatur, velut ponderationem quandam & pensionem & examen & libram ponderis, atque adeò partem, quæ extra ansas extat libratque. verba eius sunt, *Paulo etiam pari pondere amplissimam pensionem imparem perficit, vt scapi librationem & examinationem longius à centro recedentem.* Rursus, *Nisi quemadmodum suprà scriptum est, examinatio vectis longius per caput, neq; iuxta onus fuerit facta.* hic examinationem vocat, qua vectis pondus sibi incumbēs, vrgénsque, hominum viribus attollit & leuat. Cùm aūt ibidē scribit, *Remi circa scalinos strophis religati*: mallem equidē *struppis*. atq; eū ita scripsisse crediderim. Hic pensum huius capitis absoluimus, pauca eaque leuia more nostro consectati: sed quæ adolescentibus, qui nondum tyrocinium posuerunt, inutilia fortasse non erunt. nos quidem, vt eis plurimum prosint, optamus: atque hanc operam eis potissimum impensam volumus esse & dicamus.

Examinare.

Examinatio.

CAPVT IX.

Saltus Firmiani, Catullus explicatur, maria, polliceri montes et maria, θάλασσα ἀγαθῶν, *lunam de cœlo deducere.*

REcordor in Varrone lib. 1. de re rusti. cap. 10. legisse me, magnum agri modum coniunctarum quatuor centuriarum, in agris diuisis, appellari saltus. quo fit, vt facilè mihi persuadeam, amplissimas possessiones Firmianas Mamurræ Formiani à Catullo saltum appellati: sic enim epigram. de saltu Firmiani scribit,

Saltus Firmiani.

Firmano saltu non falsa mentula diues.

Iterum epigram. in Mentulam,

Mentula habet noster triginta iugera prati,
Quadraginta arui, cætera sunt maria.
Cur non diuitijs Crœsum superare potis sit,
Vno qui saltu tot bona possideat?
Prata, arua, ingentes siluas, saltusq; paludesq;
Vsq; ad Hyperboreos, & mare ad Oceanum.

ita saltus in saltu collocat. Illud verò attendendum etiam atque etiam, quòd *cætera sunt maria*, dixit, cùm, vt opinor, neque maritima prædia essent, neq; dominus mare in possessione haberet. verùm existimo, illud *maria* pro ingentibus & infinitis possessionibus dictum esse: vt cùm prata & arua posuisset, reliqua, velut immensitate eorū immoderata numerum

Maria.

& magnitudinem omnem superante, maria vocauerit, neq; declararit ingentes siluas saltusq; paludesq;. Solent autē pro rebus maximis, maria ponere Latini. Indicio est illud Sallustij in Catilina, *Maria & montes polliceri.* Etiam θάλασσα ἀγαθῶν, Græcis in prouerbio est, pro magna bonorum copia. Ad eandem superlationem pertinet, quòd ad Hyperboreos vsque & Oceanum, latifundia illa saltus Firmiani, poetica licentia inuidiosè propagauerit. Illinam & huic rudi impolitæque scripturæ, tanquam pro tectorio, quiddam ex eodem poeta, epigram. de coma Berenic.

Maria & montes polliceri. θάλασσα ἀγαθῶν.

Vt Triuiam furtim sub Latmia saxa relegans,
Dulcis amor gyro deuocet aerio.

hoc perlepidè est à Callimacho fictū, Lunam, cùm eius lumen vmbra noctis obscurarum laborat, de cœlo descendere in amplexus Endymionis: cùm tamen opinio esset, eam carminibus veneficarum delicatis de cœlo deduci. ergo poetico commento eleganter defectus Lunæ adumbratus est. neque aliam eorum sententiam esse arbitror.

Cœlo deducere lunam.

CAPVT X.

Fulgentius in libro de prisc. serm. emendatus & explicatus, antiquorum superstitio ad impetrandam pluuiam, Manales verrere, porcus nefrundus, nefrundines: Epona, non Hippo, in Iuuenale & Prudentio legendum: coragium, eretinæ mētes, Hetrusca disciplina.

VAria quædam à me obseruata animaduersaque in legendis antiquis vocibus Fulgentij, operæ parcere non debui, quominus hîc adponerem. Antiquorum erat superstitio, ad impetrandam pluuiam Manales lapides trahere per agrorum limites, id *verrere Manales* dicebāt. nam *verteri* in Fulgentio libro de prisc. serm. ementitè scriptum est. Hetruscæ autem disciplinæ Tagetis & Bacidis florebant: non vt scribitur *Bacchetidis*: haud sanè quòd Bacis Hetruscus fuerit: sed Hetruscam disciplinam appellabant Aruspicinam. Eodem lib. *sacrum Atheniensium*, ἱκετὴρ περιδρομία, vel περιδρομίου potius appellari debere crediderim. Porcus autem castratus, *nefrundus*, non *nefreus*, dicendus est. nam & prisci illi castiq; Latini nefrundines vocabant renes. Quæ geminos pepererant, Iunoni Lucinæ oues ambiguas immolabant. agni enim duo, geminos referebant, ouis matrem. Dea illa, quæ Hippo vulgò indigitatur, in exemplaribus scribitur: Epona dicenda est. Scribendum igitur hîc in Fulgentio: *Priapus, Epona, Vertumnus.* Et in Iuuenale sat. 8. *Solam Eponam.* & apud Prudentium in Apotheosi,

Verrere Manales. Porcus nefrundus. Nefrundines. Epona. Hippo.

Nemo Cloacinæ aut Eponæ super astra deabus.

Plutarchus in Parallelis, φύλλιος τιλλ… μισῶν γυναῖκας ἵππῳ συνεμίγνυτο, ὁ δὲ κατὰ χρόνον ἔτεκε κόρην εὔμορφον, καὶ ὠνόμασεν Ἔπωνα, ἐστὶ δὲ θεὸς πρόνοιαν ποιουμένη ἵππων.

Ex illo Fulgentij libello pręclarè illud Maronianum 3. Æneid. aliis interpretibus nō perinde enuclearum, explicatur,

Et capite ante aras Phrygio velamur amictu.

Tutulum enim ait significari, quod pallium erat, quo sacerdotes ad sacra accessuri caput tegebant tutabanturq;: vnde & vocabulum. Eodem libro *coragium*, à κόρη quæ puella est: nō recordor tamen vsquam scriptorum legisse me *coragium*: sed Fulgenrio tamen derogare fidem non ausim. Eretinæ mentes, in eodem, sunt testæ argillaceæ, cretaceæ, saxeæ. Adfert ex antiquo scriptore, *Auerruncassit diua tā eretinas hominum mentes.* Ab eodem explicatur illud Petronij, *In aumatium memet conieci.* sed suspicor *automatium* legendum, vt locus significetur theatri, vel circi, vbi erant machinę, quæ automata à Græcis vocantur: quæ sponte moueri videntur, & miraculo sunt. Hæc veluti decima quædam è libello breui perexigua collecta est, non qualis Herculi consecrabatur profanabaturque opima & pollucibilis: sed macra & tenuis.

Coragiū. Eretinæ mentes.

CAPVT XI.

Tranquillus in Domitiano emendatur & explicatur, parmularius, parmula et palmula, Tribuni laticlauij.

SEmper suspicatus sum, aliquid delitescere in eo Domitiani vitæ loco, quem mox proferam, quòd nobis, qui pinguiore fumus ingenio, non pateret. *Patremfamiliās, quòd Thracem Mirmilloni parem, munerario imparem dixerat, detractum è spectaculis in arenam canibus obiecit, cū hoc titulo: Impiè locutus est Parmularius.* non enim satis assequimur, cur patremfamiliās illum parmularium vocet. Sed cùm sine controuersia constet, in Thracum armatura parmam fuisse, quispiam non auerso deo suspicaretur, patremfamiliās appellari per iniuriam Thracem, ex parmula. Sed parmularium crediderim significare studiosum & fautorem Thracum. nam ludis Circensibus erant multi & factionum perstudiosi, & in Amphiteatralibus muneribus certæ armaturæ dediti, eiusque gladiatoribus fauentes. Sic qui Veneto colori fauebant, Venetiani vocabatur: qui Prasinæ factioni, Prasiniani: qui Secutoribus, Secutoriani: qui Thracibus, Parmularij. Querebatur igitur paterfamiliās malè composita gladiatorum paria, potiusque Thracem cum Mirmillone, quàm cum Retiario committi debuisse censebat: in quo Imperatorem velut insimulabat, qui paria fortasse ita compararat. Sed ex alicuius scriptoris veluti tabulario, ne quæ diximus labascāt, fulcienda sunt. Ergo Antoninus Imperator in vita sua ita scribit, παρὰ τοῦ τροφέως, τὸ μήτε πρασιανὸς, μήτε βενετιανὸς, μήτε παλμουλάριος ἢ σκουτάριος γενέσθαι. Quod ex armariis tanti imperatoris à me depromptū, scriptum est, tam apertū continet testimonium, vt ne-

Parmularius.

minem mihi refragaturum putem. nam quin palmularius, vt Græcè ſcribitur, ſit parmularius, negari non poteſt: cùm parma & palma eandem habeant originem: & poſterius tanquam diminutio ſit, vt in furuo & fuluo: ſic parmula & palmula. *Parmula. Palmula.* Scribitur in eadem vita, cap. 10. *Donatum venis* ab imperatore Domitiano fuiſſe *Tribunum laticlauium.* erāt autem Tribuni laticlauij in legione maioris dignitaris, quàm laticlauij non erant, & primi Tribuni militum legionis habebantur. *Tribuni Laticlauij.* De his in quibuſdam inſcriptionibus, vt à marmoreis fidem petamus, ita legitur, *Tribuno Laticlauio leg. 3. Cyrenaicæ.* Iterum, *Tribuno Laticlauio leg. 1. adiutricis patriæ fœlicis.* Hæc quę indoctis difficilia & nodoſa, doctis facilia & enodata, perſcribere tamen viſum eſt. vt etſi his non prodesſem, illos tamen iuuare non pretermitterem.

CAPVT XII.

Cicero in Bruto explicatus et emendatus, recta oratio, recta domus, illuminare, lumen et vmbra, illuminare ſententias, haſta amentata.

Recta oratio. OBſeruaſſe mihi videor eſſe interdum in oratione Latina, Rectum, quod non eſt comptum, non ornatum, nō fucatum, ſed ſimplex & verum laudabileque, præ ſe ferens honeſtatem quandam, & ſponte ſua quandam gratiam inaffectatam, ſed germanā quandam veritatem ſinceramq́;. Cic. in Bruto de Commentariis Cæſaris, *Atq; etiam Commentarios quoſdam ſcripſit rerum ſuarum, valde quidem inquam probandos: nudi enim ſunt, recti & venuſti, omni orationis ornatu tanquam veſte detracto.* *Recta domus.* Sic Recta domus à Seneca dicitur, quę nimio luxu corrupta non eſt, neque laquearibus & marmoribus pellucet, neque eleganti tectorio aut lacunari perpolita eſt, ſed laudabilem quandam mediocritatem oſtendit: ſic enim ſcribit, epiſtol. 101. *Deſit ſanè varietas marmorum & conciſura aquarum à cuniculis interfluentium, & pauperis cella, & quicquid aliud luxuria, non contenta decore ſimplici miſcet, quod dici ſolet, domus recta eſt.* In eodem autem Bruto & illud à me animaduerſum eſt: *Illuminare.* Illuminare, verbum pictorum eſſe: quo ſignificant, ſe argumento, quod depingunt, addere lumen, vt pictura clarior eluceat & emineat. *Lumen. Vmbra.* nam vt Lumen & Vmbra picturæ vocabula ſunt: opacitas enim, quæ atro efficitur colore, vmbræ nomen obtinuit: claritas quædam, quę candido præſtatur colore, lumen. Plin. lib. 35. cap. 11. *Lumen & vmbras cuſtodiuit, atque vt eminerent è tabulis picturæ, maximè curauit.* Iterum cap. 5. eodem lib. *Tandem ars ſeipſa diſtinxit, & inuenit lumen atque vmbras, differentia colorum alterna vice ſeſe excitante.* Ita autem in Bruto Cicero ſcripſit, *Eaq; non tam in verbis pingendis habent pondus, quàm in illuminandis ſententijs.* *Illuminare ſententias.* hic illuminare ſententias dicit figura quadam, exornare: vt lumine excitatur exornaturque tabula picta, Sed quod in eo dialogo perperam nec amuſſitatè legitur, quid prohibet in integrum reſtituere? *Nam cùm,* inquit, *in ſilua ſua ita ſacta cædes eſſet.* hic *ſilua Scantia* multi emendant: ego illud *ua* è *ſilua* eſſe ſuſpicor iteratum, & *l* in *ſ* eluxatum. verum igitur fortaſſe germanumque fuerit *Sila*: nam Vibius Sequeſter huius nominis Siluam commemorat in Brutiis: montem in Lucanis eſſe ſcribit Seruius in 3. Georg. ſed in montibus ſunt nemora, quæ & montium gentilia plerunque ſunt. Maro meminit 12. Æneid.

Ac velut ingenti Sila ſummoue Taburno.

Haſtæ amentatæ. Haſtæ autem amentatę ſunt *διηγκυλωμένα ἀκόντια*, aut *ἀκόντια*, vt apud Xenophontem. ac tales apud Romanos videntur fuiſſe haſtæ velitum, non manipularium. Diuus Ambroſius, *intorquenda eſt amentata illa, nō manipularis ſententia.* nam lacerti amento adiuti fortius haſtam illam viribusque torquebant. Quòd velitibus darentur, ſcribit ita in Bruto Cicero, *Tamen vt haſtæ velitibus amentatæ: ſic apta quædam & parata ſingulis cauſarum generibus argumēta traduntur.* Sunt igitur diuo Ambroſio amentatæ haſtæ, quæ fortius enixiusque vibrantur. Ciceroni autem quæ ad iaciendum paratæ ſunt, & ad ictum deſtinandum. neque enim parata haſta videtur, cui amentum deeſt. Cicero in Oratore, *Amentatas haſtas ab aliquo accipere, & eas oratoris lacertis viribusq́; torquere.* In eundem quoq; ſenſum Græcè dicit, *διηγκυλωμένον ἀκόντιον* Xenophon.

CAPVT XIII.

Lucretius multis locis emendatus, ſæculum, ἡλικία, fretum, anni limes, fœtus anni, freta ætatis, fretum maris, lauabrum, lorica cœli, ſplendidus.

Sæculum. CVM apud Lucretium libro quinto & 6. *bucera ſecla*: & libro 6. *percocta ſecla vapore*: & libro 2. 4. 5. & 6. *ſecla ferarum*, legerem, ſubiit quærere, vnde ſumpta eſſet iſta ſæculi ſignificatio in veteri ſcriptore tā noua tamq́; inſolita, nec aliis auctorib. Latinis vſurpata. Igitur Lucretium exiſtimaui non tam notionem hominibus Latinis receptam ſequutum eſſe in hac vſurpatione, quàm vocabuli originem & natales, ad quos redegit ſignificationem vimque vocabuli. Nam Sæculum ab *ἡλικία* deduci videtur: cùm aſpiratio millies in ſibilum deſciſcat, vt notum eſt: λ autē & κ transponantur inuicem ſedibus mutatis. *ἡλικία.* cùm autem *ἡλικία* Græcis ſæpenumero ætatem ſignificet, tamen etiam genus declarat, vt in Lucretio Sæclum, vt cùm Græci dicunt, *[illegible]* eſſe *ἡλικιώτην ἐλάφου ἢ δορκάδος*, id eſt, hinnulum eſſe genus & ſobolem cerui. aut ſi cui hoc nimis repetitum videtur, vt cùm quis dixit, Væ ætati tuæ, pro, væ tibi: ſic licet exiſtimare *Secula bucera* eadem ratione dici, & pro bubus poni: quod & verius puto. Eiuſdem & illud libro 6. nouę ſignificationis eſt,

Fretum. *Nam fretus ipſe anni permiſcet frigus & æſtum.*

Sed

Sed quibusdam vsus metaphora videtur: vt quemadmodum fretum dicitur mare inter duas terras arctum: ita aoni limes inter frigus hibernum & æstiuum calorem interpositus eodem vocabulo censeatur. nam tale est ver, idque eo declarari, quod subiicitur,

Anni limes.

Prima caloris enim pars & postrema rigoris
Tempus id est vernum.

Sed nõ tam interiectum his ver est, quàm con coocurreotibus conuenientibusque & coo-fligentibus permixtum. veri igitur similius est, à fretorum angustiis & traiectu sumptam traoslationẽ: vt quemadmodum fretum, traiectio quædam est maris angusti: ita quoque transitus anni è frigore io æstum, eodemque verbo appelletur. Potius tamen est fretus aoni, velut anni adolesceotia, quam ineuntem ætatem Latini appellant, aut infantiam, velut in ea non oumerantes: oam & freta ætatis, pro initio, vt fretum maris initium videtur posuisse Lucretius lib. 4.

Fretus anni. *Freta ætatis.* *Fretũ maris.*

Tum quibus ætatis freta primitus insinuantur.

Translatè etiam illud lib. 6.

Qua via secta semel liquido pede detulit vndas:

aliis etiam poetis imitatum oomen est. sed ab Homero sumptum, qui Odys. ε. scribit,

οὐδ' ὅσοι μὴ ἐγὼ δεκάτῳ πολὺ φαρμάκο ἐφίαν.

quod aliter solent tamen Grammatici Græci interpretari. Hoc eò adscripsi, quia voluptati est intelligere ortum formæ alicuius loquendi. Sed versus est obscurus eius auctoris eodem libro,

Lucretius emendatur.

Oppleti calidis vbi fumant fontibus aucti:

Quid enim inrer oppletos & auctos interest, & quid sibi vult loquacitas, idem imaginis propè ritu iterans & nugans? lego igitur *Pompeij*: vt vrbs sir propinqua Baiaois aotiquis. Lego eiiam, ibidem,

—consopit ibidem
Concidere & fumor, qui morbos mittere fueuit.

antiqua antigrapha *pumos* habent, vode *fumos* facio. *Consopit* autem *concidere*, est ita coosopit vt concidere faciat, vt eodem libro loquutus est,

In Syria quoq; fertur item locus esse videri.

Lauabrũ. Lauabrum pro labro etiam dixit, vnde origo labri solij balnearij intelligitur:

Deniq; si calidis etiam cunctere lauabris.

Lego eodem libro,

Quor opere in tali cohibet vis magna necesse est:

cùm in antiquis ita scribatur. *necesse est* autem, est necessitas: necessitas enim vis magna est. Etiam. *——& calido satiare vapore:* malo, qnàm *sociare*: quod tamen in omnibus exemplarib. editis & ineditis regnat. Sic pro,

Pura tenet circum fontem.
Rara tenet circum fontem.

Lego etiam,

Vsq; adeò permananter vis peruolat eius.

non *perualet*. vt & infrà,

——vt æstus Peruolet intactus. &,
Deniq; qua circum cœli lorica coercet:

Lorica cœli.

ex antiquo lego codice. Loricam autem cœli vocat ambitum cœli, omnia vndique concludentis suo amplexu. Ibidem, *Morbida vis*: quasi muta vel inulta, id est, illæsa ipsa, vel inusta: quod postremum verius puto. Lego etiam,

——remota bile facessunt.

pro, *remotæ ture*. imò verò, *remoto vere*: quo solẽt sæuire tempestates. At verò duo versus sunt.

Nil adeò posses cuiquam leue tenueq; membris,
Verteret vtilitatem ad ventum & frigora semper:

quibus ne Sibylla quidem quicquã vnqnam cecinit obscurius: sed cùm Thucydides lib. 2. Siodona scribat, quẽ exprimere conatur Lucretius, lego, *Linum adeo portes*. at ille continuò verteret vtilitatem, & quod vtiliter iniectum esset, reiiceret, ventumq; & frigora captaret. illud autem,

Inciderunt ipsi venientes ore patente.

est, vr Græci dicunt, *περὶ κῦμα χανεῖν*, de his, quĩ quamprimum mergi & interire cupiunr, & ore aperto hianteque se præcipites in aquam iaciunt, vt citius moriantur. hic autem de iis, qui immensa siti coquuntur, & hiaote ore se ingurgitare cupiunt humore. vel, *Nil adeo posses*: pro posites. At verò in versu,

Splendidus.

Sudorisq; madens per collum splendidus humor:

splendidus est multus & copiosus, vt & splendida bilis & aperta. Cùm autem ait,

——qua mundi claudicat axis:

significat, in partibus qnibusdam Ægypti Sienæ propinquis torum Septentrionem, qnem axem vocat, oon apparere.

CAPVT XIIII.

In commune, κοινὸς ἑρμῆς, In commune quærere, in medium quærere, sinum laxare, lanx inanis.

QVod scribitur à Seneca lib. 21. epist. 120. *quoties aliquid inueni, non expecto donec dicas, in commune ipse mihi dico*: quo quidem è loco apparer, vt Græci cùm quid inuentum erat, dicere solebanr *κοινὸς ἑρμῆς*: quò dicto, inuenti partem petebant: sic & Latinos dicere soliros esse, In commune: hinc illa loqueodi formula, In cõmune qnærere: sed &, In medium quærere, quæ hac erit fortasse hominibus admonitiuncula notior. Eleganter eadem epistola, *sinum laxa*, est, sinum vestis exteode & expãde, vt eum lucro compleas. Sed audiẽdus coràm ipse Seneca est, *Sinum laxa, merũ lucrum est*. Secus in Flacco sinus laxus illius esse dicitur, qui sinum ooo adstringit. ideoq; qui in eo gerit, effluere & excidere sinit & pdit. Flac. lib. 2. sat. 3.

In commune. *κοινὸς ἑρμῆς.* *In cõmune, in medium quære.* *Sinum laxare.*

Ferre sinu laxo donare & ludere vidi.

Sed oblitam quibusdam locis hãc epistolam luto, tergeamus. *Vtrum hæc aqua sit ex lacu*: nitidũ erit & extersum. eodem modo, *An crystallinum, an murreum*. murreum autem, & vt Propertius appellat, murrinom. *Inani iniquis lance numerat*. hodie *inanima* legitur, oratione quadam exanimata & frigida. Lãx aũt inanis dicitur, in qua nihil est, quæq; vacua est. Lego, *Qui satis habet, consequutus est*. Lego etiã, *Nunquã quod satis non est*,

Inanis lanx.

multum est. Hæc ex epistola obiter notabam, & literis mandabam.

CAPVT XV.

Buccellatum, buccellarius, Vitruuius emendatur, astulæ.

Buccellatus. BVccellatum, panis erat militaris paruus, eo nomine appellatus, q. buccella parua fit. vt in Vulcatio Gallicano, *Et præter laridum & buccellatum atq; acetum, militem in expeditione quicquã portare prohibuit.* nec minus aptè, etsi translatè apud Paulinum decimo natali Sancti Felicis, de buccellato Christianæ expeditionis, *In cuius procinctu quotidie ad frugalitatis annonam militamus, panes quinq; tibi pariter & filio nostro Licentio misimus.* Sic oos lanionibus à bucca nomen imposuimus, & Buccarios vocauimus. At verò à quodã buccellario refert Gregorius Turonensis interfectum fuisse Imperatorem Valentinianum: Diaconus dicit à milite. nam Buccellarius est Gallogręcus, qua ex natione scilicet erat. Suidas, Βουκελλάριοι οἱ ἐλλακωνγαλλᾶται ὀνομάζονται, καὶ οἱ τῶν βουκελλαρίων χώρα Γαλλογραικία. Dux quoque Buccellariorũ à Zonara appellatur. Sed isti buccellarij ad buccellatum, vt suspicor, nihil pertinent, nisi sit ab eo illis nominis origo, quod adfirmare non ausim. Astulas marmoris in Vitruuio legimus: sic enim in eo scribitur, lib. 7. cap. 6. *Cementa marmorea siue assulæ dicuntur.* vereor tamen ne è Paulino *astulæ* legendum sit, cuius versus est libro 10. natali Sancti Felicis, — Buccellario. Astula.

> *Quàmque aqua non poterat, vicit breuis astula flammam.*

illam autem astulam paulò antè explicat,

> *De crucis æternæ sumptum mihi fragmine lignum*
> *Promo.*

vt enim quæ franguntur è ligno, astulæ sunt: sic quod è marmore malleis decutitur. Ex eodem agnoscimus, quod & in veteribus recognoscimus autographis, in Sallustii bello Iugurthino legendum: *Forte potius quàm virtute regatur:* non, vt promulgatum est, *sorte*. Eius verba sunt, *Et fortè magis quàm numine arbitraris argentum illud sancti commercij inter hibernos turbines et nautas auaros amisso custode seruatum.* Fors enim fortuna est. Proinde & in Horatio, quod & adpromittunt libri vetustate cariosi & fuliginosi,

> *Qui fit Mecœnas vt nemo quam sibi fortem*
> *Seu ratio dederit, seu fors obiecerit:*

id est, fortuna, scribendum, censeo, &, si mihi liceret vsurpare verba Patrũ Conscriptorum, consentio consciscoque.

CAPVT XVI.

Plautus in Trinummo explicatus, mercales, venales, in ætate, cœna popularis, epulum, quàm extemplo, ἐπειδὴ τάχιστα, sapiens ætati cibus, ne, Volo.

VEteres, mercales ab his seiunxere, qui venales seruos habebant, ac mercaturæ nomine mancipia censeri nolebant. id è Comico Plauto apparet, ita scribẽte in Trinummo, Sc. Quo ilhic homo. — Mercales. Venales.

> *Mercaturánne an venales habuit, vbi rẽ perdidit?*

Cicero in Corneliana, *Neque me diuitiæ mouent, quibus omnes Africanos & Lælios multi venalitij mercatoresq; superarunt.* Venales vtrobique à mercatura, & venalitios à mercatoribus distinctos videmus: cùm tamẽ genus quidam exercere mercaturæ videantur, qui seruitia vendunt, quos festiuissimè Horat. appellat Cappadocum reges, lib. 1. epist. 6.

> *Mancipijs locuplex eget æris Cappadocum rex.*

id est, venalitius. In ætate, apud eundem, est interdum, veteri & eleganti genere dicendi. testimonium est in eadem fabula, Sce. Minus quindecim. — In ætate.

> *Vtrunq; Lesbonico in ætate haud bonum est.*

Iterum, Sc. Ne amicum.

> *Immane est facinus, verùm in ætate vtile & conducibile.*

Et apud eum in eadem fabula Cœna popularis, pro epulo, quod populo datur. nam verbi gratia in triumphis epulum populo interdũ dabatur, & dabantur prandia: vt in Iulio Cæsare indicat Tranquillus. sed & cũ decimam Herculi soluebant, polluсto accipiebant populum. verba Plauti sunt in Trinummo, Sce. Minus quindecim. — Cœna popularis. Epulum.

> *Adposita sit cœna, popularem quam vocant.*

Inquit idem in eadem scena,

> *Cœna hæc annona est, sine sacris hæreditas.*

quod, vt suspicor, hanc occulit sententiam, quadam verborum translatione, Cœna ista popularis, annuus quidam nobis velut frugum prouentus est, sine vllo impendio: vt hęreditas, quæ nullis obuenit, obnoxia sacrorum sumptibus est. Et *quàm extemplo*, pro simul atque, vt Græcè, ἐπειδὴ τάχιστα, vt eadem scena, — Quàm extemplo. ἐπειδὴ τάχιστα.

> *—quàm cum extemplo amisimus,*
> *Aequè mendicum atque ille opulentus censetur.*

Sententia in eo est acuta, sed obscura. Scena, Quo ilhic homo.

> *Sapientiæ ætas condimentum est, sapiens ætati cibus est.*

quæ hunc sensum continet, ætate sapientiam parari: vt ei, qui sapiẽs futurus sit, sapientiam condiat ætas: ipse autem sapiens tanquam condimento ætatis, cibus quidam apparetur & commendetur. Est igitur sapiens ætati cibus, quẽ vt cibum ætas cõdit ipsa. Eadem Sc. — Sapiens ætati cibus.

> *Eóne multa, quæ ne volt eueniunt:*

venustè dixit Plautus, vtrobiq; *ne* pro *non* vsurpás. vt Sc. Neq; fuit. *Nisi ne vis*. igitur ait, Ob id non multa, quæ nõ vult, eueniunt. Idem, *volo*, pro opto & desidero vsurpat. Sc. Minus quindecim. *S. —dij fortunabunt vestra consilia. P. ita volo.* Et Cic. lib. 11. epistol. famil. 8. *Eum honorem tibi deos fortunare volo.* Vellem, quemadmodum p flosculos Comici apicularũ more volitaui, sic fauus à me earum mellificium referat. — Ne. Volo.

CAP.

CAPVT XVII.

Multa in Marone esse ex historia, Maro explicatur lib. 5. Aeneid. ore fauere, Mancipij æstimatio, serum, bubo, spolia hostium vbi collocabantur, tres equitum turmæ in ludis Troianis, porricio.

MVlta quædam in nobili Maronis poemate antiquitas latet sepulta: & nomina etiam propria, quæ ab eo posita sunt, non poetico sunt conficta arbitrio, sed ex re nata, & historia, vt quem in Sicilia nominat Acestem, is conditor fuit Acestæ. Eryx mons celebris in ea insula appellatur, & Elymus, à quo & Elyma vrbs Siciliæ à Dionysio nominata, quam Æneas posuit cũ Egesta: quam & idem ab Egesto nomen habuisse refert. Ait Maro, *Hunc Salium simul & Patron.* Salius teste Varrone, libro 6. d ling. Latina, Arcas fuit, qui com Ænea in Italiam venit, q saltationis auctor fuit, & Saliorum Marti Gradiuo sacrorum saltationem instiruit: Patron autem Acarnan, & nauigationis Æneæ fuit in Sicilia, in Aluntinis consedit, vt ab Halicarnasseo libro 1. notatum est. Entellus etiam ille, qni cum Darete ad pugillatum committitur, Entellæ Siciliç vrbi vocabulũ indidit. ita si quis antiquos peruolitet scriptores, nullum ferè in Marone reperiet nomen, nõ ex aotiqna depromptum historia. Sed cùm illa antiquitatis monomenra non ita essent obliuione ex hominum memoria deleta, vt hodie: fiebat vt Maronis poema magna eruditione præditum, gloria floreret, & laude ferretur ingenti: nnnc nobis illa doctrinæ vestigia non comparent, ita & ingenio & laudi poetæ minus fauemus: quo minos intelligimus quod in eo sit prædicandũ. Apotheosin more Romano suo patri facit Æneas, cùm scribit,

—atq; hæc me sacra quotannis
Vrbe velit posita templis sibi ferre dicatis.

sed & lectisternium,

—adhibete penates
Et patrios epulis, & quos colit hospes Acestes.

sed & nouendiale sacrum,

Præterea si nona diem mortalibus almum
Aurora extulerit.

Ludos addit funebres in his, & more Romano Naumachiam,

Prima citæ Teucris ponam certamina classis.

In sacris faciendis, concipiendis, inducendis ore faueri iubebant. qua ex consuetudine illud dixit, *Ore fauete omnes.* Victores in ludis Olympicis per prçconem pronunciari solebãt. cuius rei ne morer, multa extant testimonia. hoc imitatus Maro scripsit,

Ore fauere.

Victorem magna præconis voce Cloanthum,
Declarat.
Tertia dona facit geminos ex ære lebetas.

Lebetes.

Duo erant lebetum genera, [illegible] & [illegible], vt Athenæus tradit lib. 2. hic de anathematicis dici crediderim, qui in ornamentis erant, non igni admouebantur. Festiuè Æneas Sergestio ob seruatã nauem dat seruam: cùm serua à seruando oomen habeat, mancipij æstimatione fœcunditate augetur, quòd geminos haberet sub vbere natos: fœcunditas enim seruarum erat in pretio. Atque hoc præmium extra ordinem est. nam tria proponebantur præmia, vt in Naumachia, & in cursu. Versus ille Maronis videtur refragari rerum euentui, & cum Poetæ sententia pugnare,

Mancipij æstima-tio.

Seraq; terrifici cecinerunt omina vates.

Serum.

nã mox incẽsa classe, illius diri portenti fides repræsentata est. Sed videtur *serum* nõ hîc tardum significare, sed dirum. ac videtur ex eo malè ominosum ẻsse, quòd sera omina & tarda, prosperos nõ habeant successus. quæ erat causa ne postridianos dies auersarentur, neq; his quicquam inciperẽt. Postridie enim quod incipitur, maturè non inchoatur nec tempestiuè. Itaque in nomine ipso, obscœnum inest & inauspicatum omen. Sed etiam seri ominis significationem explicauit Seruius in hunc Maronis locum,

Seraq; culminibus ferali carmine bubo,

Bubo.

in Marone lib. 4. etiam legit Nonius, si codices eius maculosi non sunt. ita Bubo erit vel noctu canens, vel inauspicatus.

—spolia, autem, *illa tuis pendentia tectis:*

Spolia pẽdentia tectis.

more Romano dixit Maro, vt multa alia: nã, vt scribit Plinius natur. histor. lib. 35. cap. 2. Romani ædium suarum limina adfixis hostium spoliis exornabant, quç mutato domino, nec emptori refringere licebat.

—palmam Entello taurumq; relinquunt.

attamen in præmio palmæ mentionẽ Æoeas non fecerat. sed vt in Symposiacis Plutarchus refert, palma commune erat omnium certaminum præmium, quamuis aliud proprium esset. neque enim hic, vt teor, simpliciter victoriam declarat. Inde,

—nec maximus omen Abnuit Aeneas.

Omẽ non abundare

Æneas omen accipit vt lætum, quod aduersari vt dirum debuit: Celeritas autem volantis sagittæ, celeritatem etiam eueotus portendit. Vt enim volantium siderum est ocissima significantia, vt eorum quæ [illegible] vocantur: sic & sagittæ ardentis, & iaculũ aut cauatam stellam referẽris. In Troianis Maronis lodis, exemplo & imagine antiquitatis tres sunt equitum turmæ, quæ referunt tres centurias, Rhamnensium, Tatiensium, & Locerum.

Tres equitum turmæ.

Tum senior Nautes. ab hoc Nautiorum erat Romç familia clara. Sunt enim in Marone nomina propria plerunque attendenda, neque pro poeticis fictionibus ducenda. quanqoam aliquando tenet ius suum Maro, & personas personarumque nomina comminiscitur, ne poeta non sit.

—extaq; salsos
Porricit in fluctus, ac vina liquentia fundit.

Porricere.

Hoc è ritu sacrorum Romanorum est. nam & Scipio è Sicilia in Africam nauigaturus, cùm classem

classem solueret, idem fecit: Liuius lib. 29. *Secundum eas preces cruda exta, cæsa victima, vti mos est, in mare porricit, tubaq; signum dedit proficiscendi.* ita in eadem re explicanda, verbo Maronis *porricit*, elegans Historicus est vsus. Hæc quæ cursitans & præteriés obseruaui, admonere possunt homines, nondum esse omnia ab interpretibus percepta & patefacta, quæ diuinus ille poeta in opere suo inseruit & occultauit.

CAPVT XVIII.

Via Lactea, sedes à Philosophis tributa Sapientum animis, Platonis & Academicorum de orbe Lacteo sententia, annus climactericus.

Via Lactea & eius significationes.

LActeum circulum nugatores poetæ conantur persuadere viam esse, quæ ad Iouis regiam ducit. vnde & Ouidius scripsit libro 1. Metamorph.

Est via sublimis, cœlo manifesta sereno,
Lactea nomen habet, candore notabilis ipso.

Quid autem de ea Philosophi sentiant, quid item Astrologi ab Aristotele dissentientes, in præsentia non inuestigamus nec discutimus.

Animarum sedes post mortem.

Opinionem video fuisse, animos præstantissimorum virorú corporibus solutos, in eam se recipere sedé: proinde scripsit M. Tull. lib. 6. de Repub. *Et corpore laxati incolunt illum locum, quem vides (erat autem in splendidissimo candore inter flammas circulus elucens) quem vos vt à Græcis accepistis orbem Lacteum nuncupatis.* Non idem tamen prima Tusculana tradit: sed animú, vbi è corpore excessit, sub Lunam subuolare ad ignis regionem, illicq; sublimem insistere. Eius verba sunt, *Quam regionem cùm superauit animus, naturamq; sui similem contigit & agnouit, iunctus ex anima tenui & ardore Solis temperato, insistit ignibus, & finem altius se efferendi facit.* Sed hîc, vt non rarò, Stoicorum æmulatur hęresim, qui sapientum animis eam sedem corpore relicto tribuunt. Tertullianus lib. 1. de Anima, *Itaq; apud illum in ætherem sublimantur animæ sapientes: apud Arium, in aerem: apud Stoicos, sub Lunam.* Eandem Stoicorum sententiam versibus elegantissimè complexus est Lucanus lib. 9. hunc in modum,

——sequitur conuexa Tonantis
Quâ niger astriferis connectitur axibus aer,
Quodq; patet terras inter, Lunæq; meatus,
Semidei manes habitant, quos ignea virtus
Innocuos vita patientes ætheris imi
Fecit, & æternos animum collegit in orbes:

Illa altera de lacteo orbe sententia Platonem potius & Academicos attingit: vt & quod de Luna scribit, quam vltimam cœlo ait cú Stoicis, nec ipsa nec sydera errantia in cœlo sint, sed sub cœlo in aere pendeant. quorum ex opinione scripsit Plinius libro 2. capite 6. *Inter hanc cœlumq;, eodem spiritu pendent certis discreta spatiis septem sidera, quæ ab incessu vocamus errantia.* Videtur autem Cicero dicto loco, *Cùm ætas tua septenos octies Solis anfractus reditusq; conuerterit, duoq; bi numeri, quorum vterq; plenus, alter altera de causa habetur, circuitu naturali summam tibi fatalem confecerint:* & Africani ætatem, qua periit, noctu dolo necatus; incerto oecis auctore, declarasse: & in horum duorum numerorum coniunctione annum climactericum posuisse. de quo, vt è Censorino disci potest, multum inter auctores est euariatum: cùm ex aliorú coniunctione numerorum aliis fieri videretur, cùm maiorem vim & efficaciam ad summam fatalem habere putarent hos vel illos numeros. nam à numerorum vi, omnis ista profecta manauit oratio.

Annus climactericus.

CAPVT XIX.

Gratius poeta explicatur et emendatur, nudum, pactum nudum, Faunus, Vellera, laquei curraces, currax nodus.

Nudum.

NVdum pro solo poni nó est nouum, nec peregrinum. vt apud Gratium de venat.

—& nuda siluas virtute mouebant
Inconsulti homines.

Nudú pactum.

Tale forrasse & nudum pactum est. Sed ex amœno illo & perlepido poeta libet quædam decerpere, & hîc adpingere. in eo ergo legeodum puto,

Hinc omne auxilium vitæ rectumq; reluxit
Ordo. non, vt receptum est, *erectus.*

—cecidit violentia retro, apud eundem, est, retro abiit, & pessum iit. Sic & Horatianum illud lib. 3. ode 10. explicandum.

Ne currente retro funis eat rota.

id est, nedum currit rota, funis retro eat, & retrorsum feratur, abrumpaturque coniunctio. Faunum in diis venationis præsidibus oumerat Gratius, cùm scribit,

Faunus.

——& Latij cultor qui Faunus amœni.

nam & Propertius aucupio eum præficit, qđ venationis genus est, lib. 4. eleg. 2.

Faunus plumoso sum deus aucupio. &,
—non fine crimine lusus:

quàm *carmine*, malim in eo legere. interdum enim accidit, vt venatores ludo & venationi immoriantur, cominus excipientes venabulo fulmineos apros. Et,

—hae soluere noxa
Asciuere tuo comites sub numine diuæ

Arma.

Arma porrò instrumenta appellat, cú scribit,

Armorum cassesq; plagarumq; ordiar æstus.

vocat & armamenta,

—quæ commoda nostro Armamenta operi.
Ostendit longè fraudem, atq; exterritat hostes:

quidni scribendum censeam? vt &,

Tu licet Hæmonios includas cassibus vrsos?

non vt nunc scribitur, *sentibus?* &,

—crassæq; madescere paludes:

non vt in exemplaribus, *modum fecere.* &, *Illa vel ad flatus.* non, *ad fluctus.* Ista esse perexigua scio: sed rudes meo metior modulo, & ex meo sensu & captu fiogo hîc eos esse hæsuros, nisi iuuentur, nec verò instituimus eruditos docere, quo-

re, quorum potius vocem audire auemus, sed indoctos promouere. Sed & versus hos stellatos sic distingo,

Imbiberit tanto respondet longior orsu,
Magnum opus, & tangi, nisi cura vincitur, impar.

Vellera.

Vellera autem non tantùm lanæ sunt, sed vt poetarum audacia est in vocibus tractandis & significatione nouandis, etiam eo nomine censetur pluma:

Tantum inter niuei iungantur vellera cygni.

Laquei curraces. Nodus currax.

Laqueos curraces vocat, vt & nos nodum curracem, qui facilè currunt, currenteque nodo illaqueant & nectunt,

Fraus teget insidias, libētius agnoscā, q̃ *reget.*
Prima iubent, pro, primùm iubent dixit, vt Græci πρῶτα, pro πρῶτον. &,
Deus ille an proxima diuo
Mens fuit. non diuoi, vt excusum est. &,
Arcadium scit fama senem, quem Menalus altor,

nec Minerua, nec Diana fortasse inuitis quispiam leget.

CAPVT XX.

Seneca lib. 22. epist. explicatur & emendatur, Bona comedere, destringere, ἀποξυόμενον, pædagogia, ad aream spectat, Pantomimi.

VIR doctissimus Victorius in Horario libro 1. epist. 15. legit, *—non Hercule miror Aiebat, si qui comedunt bona.*

Comedere bona. Destringere bona.

eodem modo libro 22. epistol. 123. locutus est Seneca, *Multi bona comedunt, multi amicas habent.* Eadem epistola elegantissimè, destringere est sudorem strigilibus siccare & detergere. *Vt, inquit, sudorem, quem mouerunt potionibus crebris et feruentibus subinde distringāt.* Et apud Plin. lib. 14. cap. 8. *se destringentem*, est ἀποξυόμενος, qui strigilibus se defricat, & sudorem sordesq; deterget.

ἀποξυόμενον.

Sed scalpellū adhibere eius libri quibusdam vomicis placet, vocesque confodere vitiosas. Igitur epist. 125. vbi scribitur, *hoc quod in illis bonum est, prædicatione bonum dicitur.* lego, *precario bonum dicitur.* nam bonū precariò dicit, quod non planè vereq; bonum est, sed quodam tanquam beneficio & indulgentia, quodam concessu & permissu. Mox scribo, *Bonum quidem cadere in mutum animal non potest.* Et hoc, *non est in prima fronde*, hodie *fronte* scribitur.

Bonum precariò.

Lego epist. 124. *Omnium pædagogia velata facie vehuntur.* sic autem vocātur pueri, qui in deliriis habētur, eorúmque multitudo, quorum facies ne Sole fuscaretur iter facientium, operiebatur, & vt ait, velabatur.

Pædagogia.

Timor, inquit epist. 123. *pigrum corpus inuadit, & superbam vmbram iners sagina succrescit.* hāc orationem nemo patientibus auribus feret, sed eam accusabit, quicunq; blaterantem fœda scribiligine audiet. Ego igitur sic emendādum reor, *sub vmbra iners sagina succrescit. Licet*, inquit ibidem Seneca, *epulis & in multa quidem pericula discoctis totum peruersæ vigiliæ tempus deducant.* hic ego illud *pericula* non intelligo, & alterius sedem occupare existimo: ac *fercula*, vel *fricula* scribo. certè ex *fricula* deprauatum illud *pericula* ex affinitate & vicinia vocis & soni arbitror. Lego ibidem, *Officiosior meliorq; si quis illum expectat, & lucem primam exuit.* edunt, *quàm si quis*, peruersissimè. dicit enim eum esse officiosiorem, qui ante lucem surgit, lucemque præuenit antelucana vigilia, eam nudat & aperit videtque. Eleganter autem & insigniter epistola præcedente, fruges maturatæ ab eo ad aream spectare dicuntur, quòd flauæ segetes demessę ad aream terendi gratia deportari soleant. *Aliam*, inquit, *cū flauescit, & ad aream spectat.*

Ad areā spectat.

Vbi hodie *diurni* editur, reperi in exemplaribus antiquis, *diuidui.* sic enim scribunt, *quanta diuidui laboris obeundiq; concordia?* Hodie edunt, *Mirari solemus scenæ peritos, quod in omnem significationem rerum & affectuum parata illorum est manus:* vbi in antiquis pro *scenæ*, *satiant*, reperio: ex quo *saltationis* facio. Pantomimi enim & saltatores manus gesticulatione omnia exprimunt & significant.

Pantomimi.

Sequitur mox, *Nemo ægrè molitur actus suos.* ego *artus suos*, scripsisse Senecam adfirmo. facilis enim est molitio membrorū suorum cuiq;, facilisq; motio & agitatio. Equidem & libri ferè initio libentissimè legerim, *Tanta fit apud illos boni vilitas.* hodie *vtilitas* in possessione fundi est. Vbi, *cœna Diali*, legimus: *cœna Attali*, reperimus dilucidè planeq; scriptū. Sed hæc ex eo libro carpsisse raptim satis sit.

CAPVT XXI.

Dynamera, paredri, catabolici, Achates, Iopas, criniti, cirrati, ramus aureus, Corynæū, Caieta.

EGregius est adolescens Petrus Daniel Aurelianus, & bonis literis ita deditus, vt nihil aliud in deliriis habere videatur: librorum autem veterum tam cupidus, vt bibliothecas omnes peruestiget, & aliquid semper in lucē proferat, & libros vetustate sepultos velut rediuiuos hominū lectioni reddat. Is nuper mihi nescio quas Fulgentij expositiones morales in Marouē commodauit, nimis illas quidem multis in locis affectatè exquisiteq;, vel potius ineptè & putidè, excogitatas: interdū tamen non inutiles. Eo ex libro quædam excerpsi, quæ huic delegabo chartæ. *Nec illa*, inquit, *quæ Dardanus in Dynameris, aut Battiades in paredris, aut Campestres in catabolicis infernalibusq; cecinerunt.* Dynamera Medici vocāt siluam & materiam medicinalē, qualis conscripta à Dioscoride est, & à Nic. Myrepso. Talē & ipse Dardanus in Magia tradiderat: certis enī rebus Magi ad sua veneficia egent.

Dynamera.

Paredri spiritus sunt mali, Geniiq; improbi, q alicui tanq̄ semper adsident, & familiares sunt.

Paredri.

Catabolici infames quoq; sunt, infaustiq; Genij, q eū in quo sunt, sæpe prosternūt deiiciuntq; per furorē. Tertul. de Anima, *Scimus etiam Magiæ elicere explorandis occultis per Catabolicos & Paredros, & Pythonicos spiritus.* Achatem, quem à gemma nomen habere

Achates.

habere censebant, ab ἄχος & ὤψ, id est, à consuetudine dolendi deducit, armigerumq; Æneæ fuisse dicit.

Iopas. Iopas etiam ei, quasi Siopas, intelligitur a taciturnitate & silẽtio: ego à voce suaui & florida nomen impositum credebam, in qua inesset violæ notio.

Crinitus. Qui & crinitus est, quia & cytharœdi, vt formosiores viderentur, comam nutrire & colere studiosè solebant, vt & pueri. Martial. lib. 12. epigr. 49.

Crinitæ Line pædagoge turbæ.

qui & cirrati ideò dicuntur à Persio satyra 1.

Ten' cirratorum centum dictata fuisse
Pro nihilo pendas?

Sed & lautiores ministros & formosiores crinitos habebant: Seneca, *Nam si pertinere ad te iudicas quàm crinitus puer, & quàm pellucidum tibi poculum porrigat, non sitis?*

Ramus aureus. Quod autẽ de ramo aureo dixit, libet adscribere: nam non iniucundum est, nec inscitum. *Ramum aureum (loquitur Maro) pro sciẽtia posuimus memores, quia mater mea Ramum se somniauit genuisse: & Apollo cum Ramo depingitur: nam ideò & ramus dictus est ἀπὸ τῆς ῥαψῳδίας, id est, à scriptura, sicut Dionysius in Græcis articulationibus memorat. At verò aureum quòd diximus, claritatem facundiæ designare voluimus, memores Platonis sententiæ, cuius hæreditatem Diogenes Cynicus inuadens, nihil ibi plus quàm auream linguam inuenit.*

Coringus. Quem Coringum in Marone legimus & appellamus, Carmæum vocat, & à χαρᾷ deriuat, si huius riui deductio impia fortè probari potest. Adfert & pulcherrimum Epigrammation Porphyrij de homine, qui secunda fortuna elatus tantos spiritus sumpserat, vt vix ferretur: quod & subscribere visum est,

Auxilium fortuna tibi res perfida Quinte
Attulit, & fronti grande supercilium.
Nam, vt aliud credã, puteũ puto te prope Quinte,
Quo magis altus enim es, hoc mage despiceris.

Caieta. In explicanda quoque Caieta, quàm subineptè, vt coarctricem ætatis interpretatur: ait, apud antiquos Caiationẽ fuisse puerilem cædem: vnde, inquit, & Plautus in Cistellaria comœdia ait,

Quid tuam amicam times ne te manulea caiet.

Illud verò mirandum, quòd vbi libro septimo legimus Faunum, Caunum videtur legisse, interpretaturque κάμνοντα, id est, vt ait, laborantem sensum. Vt & Maricam Nympham, quasi mermicam, id est, cogitationem, à μερμηρίζειν. Sed satis hæc sint, quæ velut ex libro decimata, huic schedæ commisimus.

CAPVT XXII.

Garamantes extremi, iuuẽtus Romana quibus exercebatur, custodem habebat iuuentus, euocatio, classes, classica, patratus, Fauonij nomen.

Quædam non tam ex sensu meo quàm aliorum explicata hic adscribam: vt ex Isidori lib. 9. quòd enim secus quã quisquam putaret, quædam enarrat, nec tamen ineruditè nec inscitè, digna putaui, quæ hic referrem: neque enim eius contemnenda mihi videtur auctoritas. hic tamen meam non adstringo fidem, nec confirmo verum esse, quod ille sentit, tantùm commemoro quid ei videatur. interpretationi, qui volet, fidem adiũgat & detrahat. Illud igitur Maronis 8. eclog.

Garamãtes extremi. *—aut extremi Garamantes.*

exponit, Extremi, quia sæui, & à consortio humanitatis remoti. quæ vt accersita sit explicatio, vera tamen videtur, & poetæ volontati consentanea. Illud quoque 7. Æneid.

—& primæuo flore iuuentus
Exercentur equis:

Iuuẽtutis Romanæ exercitia, & custodes. sic ab eodem explicatur, *Romanæ militiæ mos fuit puberes primo exerceri armis: nam sextodecimo anno tyrones militabant, quo etiam solo sub custodibus agebãt.* Quæ etiam verba apud Seruium in 5. Æneid. extant, atq; subscriptorem Isidoro non leuem Grammaticum præbent. De custodibus illis scribitur à Marone 5. Æneid.

Custodem ad sese comitemq; impubis Iuli.

Et Cicero pro Cœlio, *Eademq; erat, si statim mereri stipendia cœperamus, castrensis ratio, ac militaris, qua in ætate nisi qui se ipse sua grauitate & castimonia, & cùm disciplina domestica, tum etiam naturali quodam bono defenderet: quoquo modo à suis custoditus esset, tam infamiam veram effugere non poterat.*

Euocatio. Scribit idem Isidorus de euocatione, *Euocatio dũ ad subitũ bellũ non solùm milites, sed etiam cæteri euocantur.* vnde Consul etiam solebat dicere, *Qui Rempublicam saluam esse vult, me sequatur.* Hoc fortasse ad explicandum pertinet, quod à Cicerone Oratione post reditum in Senatu ita scribitur, *Quid magnificentius, quid præclarius mihi accidere potuit, quàm quòd illa petente, vos decreuistis, vt cuncti ex omni Italia, qui Rempubl. saluam vellent, ad me vnum hominem fractum, & propè dissipatum, restituendum & defendendum venirent? vt qua voce ter omnino post Romam conditam Consul vsus esset pro vniuersa Repub. apud eos solùm, qui eius vocem exaudire possunt, eadem voce Senatus ex omnibus agris, vicis atq; oppidis ciues, totamq; Italiam ad vnum salutem defendendam excitaret.* Hic autem ter omnino Cicero Consulem hac voce, Qui Rempubl. saluam esse vult, me sequatur: vsum, nisi fallor, dicit.

Classes. *Classibus hic locus*: Eodem io libro Isidorus de exercitu pedestri potiua quàm de nauali interpretatur, vt & Seruius. Isidori verba sunt, *Classes dictæ propter diuisionem exercitus, qui postea manipuli dicti sunt, vnde & Virgilius 2. Aeneid. Classibus hic locus. nam postea*

Classicæ. *Classica nauium dicta.* Classes igitur apud Marooem manipulos intelligit: quæ sententia noo est improbanda.

Patratus. Ait idem, *Patratus est rei venereæ consummatio. Lucretius, Et benè patratio patrum.* significari locus videtur è libro 4. in quo hodie legitur, *Et benè parta patrũ*. sed, *benè patra patrum*, pro *patrata* turpiculo sensu videtur legisse.

Fauonij nomen. Illud quoque in transcursu admonebo Fauonij nomen quo quidam ætate Ciceronis, Catonis imitator vocabatur, Isidoro auctore, esse nomen eius, qui spurius esset natus incerto patre: quòd animalia quædam sponte, Fauonio spirante,

ſpirante, concipere cenſerentur: quæ res cauſam attulerit nomini. Hoc cùm in eodem Iſidoro reperiſſem, non iodignum adnotatu iudicaui, & huic pagioæ inſerui.

CAPVT XXIII.

Virgilius lib.1. & 2. Aeneid. explicatus, aræ propitiæ nouem, equi Neptuni hippocampi, coſta, ἐγκοίλια, ἄκανθος, æs.

LIttus arare credamur, q res tenues & plurimis fortaſſe ootas perſequamur ſedulò, & dum iuuare ſtudemus, fortaſſe retardare ſtudia melius aliis vacatura exiſtimemur: animo tamen ooſtro morem geremus. E Virgilij 1. & 2. quædam explicabimus noo admodum obſcura, non tamen omitteoda,

—ſpumas ſalis ære ruebant:

id eſt, mare roſtra nauium, quæ ærata erant, ſecabant. vnde,

Quot prius æratæ ſteterant ad littora proræ:

à Marone lib. 10. Æneid. dictum eſt. Quòd autem ſcribit,

Saxa vocant Itali, mediiſq; in fluctibus aras:

Aræ propitiæ nouem.

Aræ fuerũt propitiæ nouem inter Sardiniam & Africã, celebres icto ibi inter Afros & Romanos fœdere. de quibus lib. 8. Lucanus,

—anguſtus aris
Victoris Libyco pulſatur in æquore ſaxum
Tarpeiis.

Quo quidem è loco conſtat, ſaxa illa magna religione & veneratione fuiſſe culta. Cùm autem ſcribit de Neptuoo,

Flectit equos curruq; volans dat lora ſecundo:

Equi Neptuni hippocampi.

equos Neptuni intelligo hippocampos, qui priores pedes habeant, poſterioribos careãt, ſed pootum legant & oatent: quod teſtimonio optimi poetæ Papioij comprobabimus, libro 1. Achill.

—& triplici telo iubet ire iugales:
Illi ſpumiferos glomerant à pectore fluctus,
Ponè natant, delentq; pedum veſtigia cauda.

at verò, *—inq; ſinus ſcindit ſeſe vnda reductos:* eſt, recedentes, in receſſum remotos. vt, *In reducta valle*, apod Flaccum epod. 2. od. id eſt, recedente:

—nec iam exaudire vocatos:

eſſe puto, oec iam viuere: viuis enim ſenſus audiendi eſt, non mortuis.

Non metus officio, ne te certaſſe priorem
Pœnitrat:

legendum cenſeo, oõ vt obrepſit in libro: *nec te certaſſr*: hoc ſenſu, Equidem non vereor ne te pœniteat prouocaſſe beoeficiis Æneam. Æoeid. lib. 2.

—ſectaq; intexunt abiete coſtas:

Coſtæ.

cũ ſcribit, coſtas eſſe puto interiora quædam ſtatumina, quibus laterũ compages & coaſſatio nitebatur, quales io naui coſtas videmus: Græci ἐγκοίλια vocant. & apud Perſium ſaty. 6.

ἐγκοίλια.

Coſta ratis laceræ. Plin. lib. 13. cap. 9. *nec minus ſpina celebratur in eadẽ gente duntaxat nigra, quoniam incorrupta etiam in aquis durat, ob id vtiliſſima nauium coſtis.* Ea ſpina ἄκανθος à Theophraſto appellat.

ἄκανθος.

Amplexæq; tenent poſtes atq; oſcula figunt:

hoc faciunt mulieres, quæ ſe in captiuitatem abreptum iri ſuſpicantur, ſeque procul auectum iri in Græciam, ac Troiam relicturas. qui enim domom ſic deſerebant io perpetuom, limina ſalutare ſolebant. Quod & Charinus adoleſcẽs apud Plautum in Mercatore facit, aliò proficiſci peregrè io perpetuum deliberans, mutato domicilio, verſoque ſolo. Sc. Limen ſuperũm.

Limen, inquit, *ſuperum & inferum ſalue, ſimul autem vale.*
Hunc hodie poſtremum extollo mea domo patria pedem. Ibidem Maro,
Ardentes clypeos atq; æra micantia cerno.

cùm eſſet cæcus Anchiſes, hunc verſom Æneę critici attribuere malũt: ſed, quamuis cæcus, ita vt in coosuetudioe ſolemus, potuit Anchiſes loqui. nam obliti ſui plerunque cæci ea dicunt, quæ videntium ſunt: pauorq; ita mentem conſternarat eius, vt ſi putaret videre, qđ metuebat. Æs autem more poetarum Græcorum, pro ferro vſurpaoit, vt & in illo verſu, eiuſdem libri,

Aes.

Exultat telis & luce coruſcus ahena.
Viſa mihi ante oculos & nota maior imago:

Iam ex magnitudine deã eſſe ſignificat. Diis enim & deabos, quod alio obſeruamos loco, ampliorẽ formam attribuebaot: vt Æneid. 4.

Et nunc magna mei ſub terras ibit imago.

Hæc & tyrocinia ſuot, & humili mioimeque ambitioſo ſermooe ſcripta, pro quibos nauci non daret ſuum Afranius, vt ait Auſonius.

CAPVT XXIIII.

Horatius explicatur libro 2. epiſt. 1. Albanus mons in quo Muſæ colebantur, Ioue iudicat æquo, ſiliquæ, Siluanus, Genius, Saturnius Verſus.

QVeritur Horatius lib. 2. epiſt. 1. ab hominibus non ſatis æquis elegantia ſcripta uoo alia de cauſa improbari, quàm quòd recentia ſunt: alia inelegantia hoc ſolo nomine cenſeri, quòd aotiqua: atque ita videri ea dicit diſerta, vt non deſit qui propè ea

Dictitet Albano Muſas in monte locutas.

Albano in monte Muſæ loquutæ.

vbi ſanè ambigitur, cur Albani montis meotionem fecerit. iogenioſum enim & iotelligentem poetam nõ eſt veriſimile, iſtud de nihilo loquutum. Ego verò exiſtimem, cùm io Helicooe Bœotiæ monte Muſæ colerentur, & Pimpleo & Pieria mootibus, illiſque è locis à Græcis poetis ſæpe inuocarentur: ſed & à Latinis: Horatiom in medio Latio Latinis Camœnis Albanum mootem conſecrare voluiſſe, qui Ioui Lariali & aliis diis ſacer erat, vt Latinorum ille eſſet Helicon. ac vt melius quod ſeotio, explicem: cùm videret monticolas eſſe Muſas, Muſarum Latinarum ſe-

dem voluit in medio Latio esse tumulos Albanos, vbi communia sacra Latinorum celebrari solebaut.

—*aufert*, inquit idem,

Pacuuius docti famam senis: Actius alti:

sed quónam id obsecro sensu? equidem video quod in promptu se ostendit, Pacuuium doctum iudicari, Actium grandiloquum: sed in recessu aliud latere suspicor. vt enim Afranium Menandro, Plautum Epicharmo comparat: sic videtur dicere Pacuuium Euripidi similem, qui scenicus philosophus dicebatur: Actium Sophocli, cuius cothurni sublimitas ab omnibus celebrata est. Est igitur doctus senex fortasse Euripides: altus senex, Sophocles. —*Ioue iudicat æquo*, qui rectè veréque iudicat. quibus enim dij irati infensique sunt, iis mentem & iudicium adimunt, vt antiquitas credidit, & malè iudicantibus mentem ablatam existimabant à diis.

Ioue iudicat æquo.

Iniustè totum ducit venditq; poema:

Ducit. vẽdit'que.

hoc traductum esse suspicor à venaliũ seruorum familiis, vel à mangonibus ductum, aut mangonũ ministris, solerter & scitè emptores adlicientibus ad venales, quos ducebãt. nam pulchriora mancipia reliquum ducebant gregem, & vendibiliorem reddebant: & deformiores plerunque serui accessionis loco pulchris, qui vendebantur, cedebãt. Huc & illud Ciceronis facit, lib. 7. fam. epist. 5. *Accedit etiam quod familiam ducit in iure ciuili singularis memoria.* nisi si quis putet à seruis illis sumptum illud Ciceronianum, qui præsunt familiæ opus facienti rusticum, eamque ad opus ducunt.

—*viuit siliquis & pane secundo*, quòd ait, vel de leguminibus, siliquas dixit: vel fructum quendam vilissimum, quem Græci κεράτια vocant, intellexit. quæ est Lambini sententia. vt in Euangelio D. Lucæ, cap. 15. καὶ ἐπεθύμει γεμίσαι τὴν κοιλίαν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν κερατίων, ὧν ἤσθιον οἱ χοῖροι. quod ostendit omnium cibũ vilissimum fuisse. Similis est apud Persium locus saty. 3.

—*siliquis & grandi pasta polenta.*

Porrò cùm ait:

Tellurem porco Siluanum lacte piabant.

Siluanus.

rusticos priscos ait coluisse ferias rusticorum numinum, vt Telluris agriculationis parẽtis, & Siluani tutoris Fauni & siluarũ præsidis & pastionis. nam in siluis pecora habebantur, & eorum lacte piabatur colebaturq;. Illos etiam suos coluisse natales significat, cùm scribit,

Floribus & vino Genium memorem breuis æui.

Genius breuis horæ memor.

nam de natali scribit Persius 2. satyr.

Funde merum Genio.

Genius breuis huius nostræ ætatis, quã transigimus memor custos est: præest enim nobis, nosq; tuetur. ita non solùm ei deæ, quæ alimenta suppeditabat, & deo, qui pecus procurabat: sed etiam Genio, in cuius erant tutela pij gratiq; mortales, rem diuinam faciebant. Verumenimuerò —*numerus Saturnius* versus, vt ait Asconius in 2. Verrinam, senarius est hipercatalecticus: vt,

Saturnius versus.

Dabant malum Metelli Neuio poetæ.

quod ideo addidi, quia interpretes, qualis versus fuerit Saturnius, Pythagorico quodam silentio tacent.

CAPVT XXV.

Horatius lib. 2. epist. 1. explicatur, demittere nummum, incerti oculi, aulæa premuntur, æditui, Chœrilus.

QVOD in Horatio scribitur,

Gestit enim nummum in loculos demittere.

demittere emendatius, vt opinor, erit: nummi enim in crumenam demittuntur, cùm in eam descendunt. cùm autem ait, —*ad incertos oculos* migrasse voluptatẽ: q incerti sint oculi quæritur, & ab Academicis arcessunt interpretationem multi, fidem sensibus detrahentibus & cohibentibus assensionem: Ego incertos potius oculos crediderim, qui variis rerũ spectaculis capiũtur, & hoc & illud auidè intuentur, & voti sui incerti sunt, neq; constanter vnam aliquã speciem, qua fruantur, probant, sed multiplici varietate rerũ diuersarum delectantur, atq; gaudent. Illud autem,

Demittere nummum. Incerti oculi.

Quatuor aut plures aulæa premuntur in horas:

Aulæa premuntur.

hanc habet opinor significationem, Eousque comœdiarum, fabularum & tragœdiarum actionem placere, dũ spectacula choragij magnifici spectatorem delectant, triumphũ propè imitantia pompæ, & fercúlorum elegantia: non enim solent in theatro triumphari, sed ludis theatralibus eximio apparatu ornamenta rerum preciosissimarum, aut raritate visendarum traducebantur, & ludis scenicis addebantur. quod quidem choragium superuacaneum obesse actioni fabularũ plurimum dicit Horatius: vt Spectator in diuitias pompæ intentus, & in ornamẽta, & strepent plaudensque non audiat auctorem. Hac de re sic libro 7. famil. epist. 1. ad Marium Cicero scribit, *Quid enim delectationis habent sexcenti muli in Clitemnestra? aut in equo Troiano tria millia creaturarum? aut armatura varia peditatus equitatus in aliqua pugna? quæ popularem admirationem habuerunt, delectationem tibi nullam attulissent.* Ergo premuntur aulæa, cùm humi strata sunt in scena, dum aguntur fabulæ: acta fabula tollebãtur. Donatus, *Aulæa quoque in scena in terra sternuntur, quòd pictus ornatus erat ex Attalica regia Romam vsq; perlatus.* Cicero Orat. de Mimo acto, *Scabella concrepant, aulæum tollitur.* Maro quoque 3. Æneid. ita scribit,

Purpurea intexti tollant aulæa Britanni.

Premi ergo aulæa dicit, quæ occupata sunt, nec vt Porphyrio in hũc locum dicit, cessant, sed impediuntur. Æditui autẽ virtutis belli domiq; spectatæ vocat poetas, vt celebratores virtutis & cultores, qui eam suis carminibus decantant. Æditui igitur sunt cultores, vt πρόπολοι & νεωκόροι. nam cùm alij fortasse deum aliquẽ eximiè colunt, tũ vel potissimũ æditui eius & sacerdotes præter cæteros, id faciunt: nec alioqui parua cultus pars in æde tuenda, cen-

Æditui.

ds,censenda est. Enimuero illud,ead,epistol.

Discit enim citius meminitq; libentius illud
Quod quis deridet:

non de malo poeta accipio & agnosco, qui cũ malè iudicet, ea potius amplectitur & recordatur,quæ alias derideat: sed de auditore & lectore, qui quod derideat, citius discat & meminerit libentius, quàm quod probet. at sic construo, Quis quod derider discit & meminit libẽtor,vt si quid ridiculum & ineptum sit in poemate: vt Augustua nõ debeat optare suũ à malo poeta nomẽ decantari, ne ille poetę officio, & pingui ineptoq; eiua munere,nõ tam ornetur, quàm dedecoretur. imò verò ipse, qui illo poemate cantetur, cum poemate deferatur ad aromatarium in vicum vnguentarium: qui erat in regione fori Romani:vt ex ineptis illis chartis inuolucra & penulæ aromatum fiant. Non est autem dubium quin

Chœrilus

Chœrilus per œ scribi debeat,quem Thucydidis & Herodoti ætate floruisse narrant: & Atheniensium de Xerxe victoriam versibus illustrasse, in singulosq; versus totidem nummos aureos accepisse ab Atheniensibus,facto etiam decreto,vt cum Homero legeretur. Aut igitur quod Athenienses fecerunt, tribuit Alexandro Horatius: aut alter Chœrilus etiam fuit, qui res Alexãdri carmine complexus est, & ab Alexandro Atheolensium factum imitante, singulis in versum philippeis aureis donatus sit.

CAPVT XXVI.

Horatius libro 1. epist. 1. explicatur, Hercules gladiatorum præses, vt Pan pastorum, rude donati gladiatores ferro non dimicabant, piacula, purè loti, vitium fugere, Iani duo, auspicium facere.

Hercules gladiatorum præses.

Pan pastorũ præses.

VEianius Horatianus gladiator lib. 1. epistola 1. arma sua, arte depugnandi relicta cõsectat Herculi, vt existimo, quòd Herculea gladiatoribus & omnibus corpus exercentibus præesse existimaretur. Sic fistulam Pani eius repertori pastores consecrabant. Eũ Veianium multarum palmarũ gladiatorem fuisse antiqui interpretes prædicant. Sed id non mihi satis ex Horatij verbis liquet, scribentis,

Ne populum extrema toties exoret arena.

quæ verba significant, eum, qui fortasse pugnacissimus fuerat & nobilissimus, misericordia populi ne iugularetur in arena sæpè precariò seruatum. ne igitur vitam sæpius impetrare cogeretur, arma ab aduersario victus, ipse sibi rudem furtim dedit, artemque desiit.

Rude donati.

Rude autem donati gladiatores iam non cogebantur ferro dimicare, sed rudibus tantùm batuere. Ludis autem includebantur familiæ gladiatoriæ: quales erant, Æmilius ludus, ludus Mantuanus, & ludus Gallicus.

Quid verum atq; decens curo,

cùm ait, se philosophiæ vtriq; operam dare, declarat, & ei, quæ in contemplatione posita est, verumque anquirit, & ei, quæ mores confingit, & officia præscribit, quæ temperatione decori & moderatione continetur. At,

Ter purè lecto poterunt recreare libello:

Piacula.

hic purè lectum libellum dicit, quem qui legit, se aqua purificauit, ea castimonia ad legendum accedens, vt si rem diuinam esset facturus: vnde & piacula dixit. Sunt enim propriè hostiæ aut libamẽta, quib. aliquid lustrur & expiatur, expurgaturq; fraus aliqua & scelus.

Purè loti.

Sic & purè loti, à Festo dicũtur sacrorum causa mundati aqua, & casti.

Vitium fugere.

Virtus, inquit, *est vitium fugere.* Vitium fugere non est postrema laus, & virtutis pars est, virtusque adeò censetur, vt Sapientia iam quædam est, carere stultitia.

Cui sit conditio dulcis sine puluere palmæ?

id est, cui liceat sine puluere palmã adipisci.

—hæc Ianus summus ab imo Perdocet.

Ianus summus & imus.

In regione fore Romani duo Iani erant ad arcum Fabianũ, vt ait Victor, incrustati & adornati signis, superior & inferior: celebris mercatorum locus & fœneratorum: apparetque spatium inter illos duos Ianos superiorem & inferiorem, vocatum fuisse Ianum modium. vt Ianus summus imusq; appellatus ideo sit, quod & medius esset. Horat. lib. 2. saty. 3.

—postquam omnis res mea Ianum
Ad medium fracta est.

Cic. lib. 2. Offic. *Commodius à quibusdam optimis viris ad Ianum medium sedentibus.* Iterum 6. Philip. *Ianus medius in Antonij clientela sit?*

Læuo autem *suspensi loculos tabulamq; lacerto*, cùm ait, monstrat Romanos numerandi artem præcipuè sequi & ediscere ob auaritiæ studium, gerereque tabulam calculatoriam, & loculos calculis refertos, vt in abaco in promptu rationes expediant. Idem in Arte,

Filius Albini si de quincunce remota est
Vncia, quid superat?

—præsens hortatur & aptat,

in vetustó legi libro, quod nõ minus probandum quàm *optat*: immò verò commodius habendum, quòd plus est instruere, & informare præceptis, quàm optatis & votis prosequi.

—cui si vitiosa libido Fecerit auspicium,

Auspiciũ facere.

valet, Si libido ei suaserit. ab auibus autem dũctum, quæ auspicium faciunt, & mouent vt aliquid agamus aut non agamus, vt vetustas credidit: Festus, *Auspicium faciunt.* Plautus in Sticho, Sc. Libros inspexi.

Augurium hoc facit Epignomus.

Ad summum sapiens vnõ minor est Ioue,

cùm, inquit, declarat esse philosophiæ incumbendum, qua paratur sapientia, quæ vni Ioui cedit, & omnibus aliis maior est. Est autem philosophiæ finis comparatio & adeptio sapientiæ.

Præcipuè sanus nisi cum pituita molesta est,

quod iocatur, sic accipio, sanum esse sapientem maximè tantùm, quia Philosophorum sapiens, pannosus, malè vestitus, interdum ala

get hibernis mensibus, pituita tentatur frigore contracta. nam sapiens si algebis, nō solum tremes, sed etiam pituita laborabis. Nō deest qui κορυζῶντα & κορυζώδη, id est, mucosum & stupidum & stultum & ineptum explicet. Sed in priorem sum propensior sententiam.

CAPVT XXVII.

Horatius libro 1. epist. 2. & 3. explicatus, curare cutē, cuticulam, pelliculam, comportare, συγκομίζειν, res comportatæ, inuidia, ampullari, ληκυθίζειν, Lais.

Curare cutem. HOratius libro 1. epist. 2.

In cute curanda plus æquo operata iuuentus,

cùm dicit, cutem corpus intelligit: vt χρὼς & χρὶς apud Græcos cutem & corpus declarant. Ita autem intelligere Horatium, ex Homero Odyss. 11. notum est: apud quem Phæaces & proci Penelopæ genio indulgent, corpusque luxuriosè epulis curant: etiam illi Demodoci, hi Phemij modis & cythara sese oblectant. quod intellexit Horatius, cùm,

Ad strepitum cytharæ cessatum ducere curam.

elegāter, vt nihil suprà, scripsit: nam ad Phæacas & procos referendum esse arbitror. Vt autem curare cutem: sic & curare pelliculam dixit Horatius libro 2. satyra 5. *Pelliculam curare iube.* Curare pelliculā. id etiam ex eo, quòd qui benè habiti & benè pasti sunt, eorum cutis nitet curataque videtur,

Me pinguem & nitidum bene curatā cute vises.

vt enim coriarij arte, aluta vel corium curatū pulchrius & politius est: sic pulchrior & nitidior cutis obesorum ac bene habitorum curata, videtur fuisse. *—atqui*

Si noles sanus curres hydropicus,

quòd ait, puto hanc continere sententiam, Si noles expergisci dum sanus es, & capessere studium philosophiæ, quæ animi medicina est: cures vt hydropicos, & graui laborās morbo, expergiscaris. vel potius, Si nō vis te seruare dū sanus es: velis hydropicus: & cures, vt te serues. Sed Porphyrio planè aperteque legit, *curres*. quod & probabile est: ac tùm *noles* in futuro legendum erit: quod vidit Lambinus.

Si comportatis rebus bene cogitat vti,

Comportare συγκομίζειν. Res comportatæ. more Græco id videtur dixisse, apud quos συγκομίζειν, quod est comportare, significat, fruges colligere: & συγκομιδὴ est fructuum collectio. itaque hic res comportatas appellat repositos & conditos fructus.

Inuidia Siculi non inuenere Tyranni

Inuidia. *Maius tormentum:*

Phalaris, Agathocles, Dionysius Siculæ tyranni multa inuenere atrocissima tormēta ad homines cruciandos & excarnificandos: sed nullum est quod crudelius torqueat animum, q̄ inuidi hominis contubernalis & rabifica inuidia. *—ceruinam pellem latrauit in aula:*

sic ad sectādas feras venatici catuli consuefiebāt in aula dominorum leporinis & ceruinis pellibus ad venandum, vt odore & colore imbuti, in syluis, eas feras appeterent. Quiddam est in Gratiano non dissimile,

Sed præceps virtus ipsa venabitur aula.

Epistola 3. eiusdem libri,

Fastidire lacus & riuos ausus apertos:

cùm ait, Titium imitari ausum esse Pindarum dicit, quem tamen inimitabilem putat, consueta tractare poemata aspernatum. latent enim plerunq; fontes, à quorum capite riui in apertum exeunt, qui & in lacus sparguntur, cū dilatantur: ad fontem igitur eum dicit maluisse venire, quàm è populari lacu & publico riuo haurire. Sic lib. 1. saty. 4.

Gestiet à furno redeuntes scire, lacuq;.

Quod autem *ampullatur* dicit, id verò facit Græcorum æmulatione, qui ληκυθίζειν dicunt, quod est tumida vti oratione. nam λήκυθος ampulla est olearia, quæ prætumida est: vnde & Lais, quia buccis erat tumentibus, περὶ τὰς γνάθους λήκυθον, habere dicebatur. Ampullari. ληκυθίζειν. Lais. *—moueat cornicula risum.* hic corniculam vocat, quem Græci κολοιὸν, id est graculum appellant. Huius fabulæ Æsopicæ sic meminit Themistius, [illegible], id est, Quemadmodū fabula corniculæ plumas circundat in pulchritudinis certamine alienum sectāti ornamentū sui & proprij inopia.

CAPVT XXVIII.

Virgilius lib. 7. explicatur, mare quando albescit, & quando nigrescit, & quando purpureum apparet, conuexus, Ditis spiracula χαρώνεια, πλουτώνεια, vorago, falcati enses, falces falcarij, galea.

MAronis comparatio est 7. Æneid.

Fluctus vti primo cœpit cum albescere vento,

Mare albescit, nigrescit. non inani strepitu verborum ad ambitionem efficta, sed è rerum natura sumpta: nam cùm increscente crebrescenteq; vento incipit mare paulum turbari & misceri, partes eius quæ non mouentur, albescere videntur & vernare. quod ab Aristotele relatum est, reddita caussa, vltima quæst. 23. sect. alioqui cùm inhorruit, nigrescit. Proinde Maro scribit libro 5. Aeneid. *—fluctusq; atros Aquilone secabat.* Fluctus atri. sed & purpureum mare videtur, cùm elati fluctus inclinatione obumbrantur, vt Aristoteles refert. Mare purpureum. Sed & in tranquillitate Sole collustratum albescit, variisq; denique coloribus videtur imbutum & tinctum, pro lucis & tenebrarum admixtione & appulsu. Quocirca scripsit in Academicis Cicero, *Mare illud, quod nunc fauonio nascente purpureum videtur, idem huic nostro videbitur: nec tamen assentietur, quia nobismet ipsis modò cœruleum videbatur, manè flauum: quodq; nunc quia à Sole collucet, albescit et vibrat, dissimilisq; est proximo ei continenti.* quo quidem in Ciceronis loco Non. Marcellus rauum legit, flauumque explicat. Aeneid. 7. *—cœli conuexa per auras:*

pro

Cõuexus. pro conuectis interpretor, quamuis repugnet Seruius. vt 4.Georg. dixit Maro,

Vsq; coloratis amnis diuexus ab Indis.

Ditis spiracula. χαρώνια. pro diuectus. Spiracula Ditis, sunt quæ à Græcis χαρώνια vocãtur, quo nomine censentur fauces subterraneę terrum exhalantes odorem & pestiferum, ex quo Ditis fauces existimabantur, quales fuêre nõ procul Trallibus. Strabo lib. 14. ἐν δὲ τῷ πλουτώνιον ἔχον καὶ ἄλσος πολυτελὲς καὶ νεὼν Πλούτωνός τε καὶ Κόρης καὶ τὸ χαρώνιον ἄντρον. πλουτώνιον lib. 13. πλουτώνιον appellat Strabo, cũ de Hierapoli oppido Phrygio loquitur: cùm etiam eo verbo remplum Plutonis significerur, τὸ δὲ πλουτώνιον, ὑπ' ὀφρύι μικρᾷ τῆς ὑπερκειμένης ὀρεινῆς, στόμιόν ἐστι σύμμετρον, ὅσον ἄνθρωπον δέξασθαι δυνάμενον, βάθος δ' ἐστὶν ἐπὶ πολύ.

—ruptoq; ingens Acheronte vorago,

Vorago. cùm scripsit Maro, intellexit illam voraginẽ ab Acherõte erumpere, & eius quandam eruptionem & exæstuationem esse: expressitque quod ab Homero dicitur, ἀποῤῥώξ, vt lib. 2. Iliad.

ὅρκου γὰρ δεινοῦ Στυγὸς ὕδατός ἐστιν ἀποῤῥώξ.

Falcati enses. *Falcati comminus enses*, apod Maronem sunt enses curui, quos Græci harpas vocanr, qualem tribuunr Perseo poeræ, qui etiam falces vocantur. Higinus lib. 2. Astron. poet. de Perseo, qui falcem tenere dicitur, quo telo Gorgonem interfecit: inde Falcarij apod Ciceronem in Catil. 1. sunt vocati, ab hoc genere ensis falcati. Falces. Falcarij.

Cui triplici crinita iuba galea alta Chimeram.

Galea. Galeam dixit eam, quam Græci τρυφάλειαν, quæ tres habet conos & lophos, tresque cristas.

CAPVT XXIX.

Virgil. lib. 8. Aeneid. explicatur, minerual, minerua, tenus minerua, Pallas turbata, calcei Tusci, Vulcani officina vbi, quadrupedare, porcus & porca.

Minerual. VT minerual precinm est & merces, quæ persolultur doctori, qui nos aliqua arte erudiit: sic & minerua, cùm scribit Maro libro 8. Æneidos, Minerua.

—cùm fœmina primùm
Cui tolerare colo vitam, tenuiq; minerua,
Impositum cinerem, & sopitos suscitat ignes.

Tenuis Minerua. arque hæc quidem interpretatio auctotem laudat Seruium. vide tamen ne Minerua pro arte dici & accipi hic possit. nam renuis ars lanificij meritò dici potest, quæ non multum quæstus adfert: vt boni consulendum sit, si ea te toleres. Fulmẽ Iouis trifidum pingebatur, eiusque cuspides, radij dicebantur: Maro,

Tres imbris radij. *Tres imbris torti radiôs, tres nubis aquosæ.*

Apollonius de Fulmine,

ᾗς δ' ἔτι λείπετο μοῦνον ἀκτίς.

Quam turbaram Palladem intelligimns, cùm scribir Maro,

Turbata Pallas. *Aegidaq; horrificam turbatæ Palladis arma?*

nam pace Seruij non putem turbatæ pro turbantis dictum esse. Turbatam igitur intelligo, ad bella concitatam. turbari enim sumus, cùm bellum capessimus. Hinc illud eiusdem libri, in principio,

Extemplo turbati animi, simul omne tumultu
Coniurat trepido Latium: sæuitq; iuuentus
Effera. Et,
Tyrrhena pedum circundat vincula plantis

Calcei Tusci. dicit, quòd calceos Tuscos primùm Senatores, deinde & milites gerere soliti sinr: nam olim Hetruria multis artificiis & elegantia multa floruit: vt refert Diodorus: & quemadmodum Tuscanicum quoddam ædificij genus imitati sunt Romani, sic verisimile sit, eos calceatum æmulatos.

Insula Sicanium iuxta latus Aeoliamq;
Erigitur Liparem fumantibus ardua saxis.

Lipare Vulcani officina. his versibus vna Vulcaniarum insularum nomine Hiera describirur, quæ sacra Vulcano est, colle in eo nocturnas euomente flammas. hac in insula scribit Maro 8. Æneid. Vulcani officinam esse.

Quadrupedare. *Quadrupedante putrem sonitu quatit vngula campum.*

Quadrupedare, de quadrupedibns dicirur. Plautus in Captiuis, Sc. Iupirer super me.

Qui aduehũtur quadrupedãti cruciante Canterio.

—& cæsa iungebant fœdera porca.

Porcus. Porcus. adnotant Grammatici porcam dixisse Maronem pro porco. quibus non assentiiur Suetonius, qui in Claudio, cap. 25. scribit, *cum regibus fœdus in foro icit, porca cæsa ac vetere fecialium præfatione adhibita*. Liuius fauet Grammaticis, qui libro 1. in fœdere porcum saxo silice feriri dicit. In hoc igitur inter auctores variatur, vt reor, quòd porcos in rebus fecialium scriberetur: quod vocabulum etiam de fœmina dicitnr: alioqui non scripsisset Cicero 2. de Legibus, *Porco fœmina piaculum dare.*

Tempora nauali fulgent rostrata corona:

de bello Siculo, quod cum Pompeio gestnm est. Sic explicar hunc versum Paterculus, *insigne coronæ classicæ, quo nemo vnquam Romanorum donatus erat, hoc bello Agrippa singulari virtute meruit.*

Conuulsum remis rostrisq; tridentibus æquor:

legendum esse, & lege versus intelligimus, & veterum triremium pictura, in quibus rostra trifida videnrur.

CAPVT XXX.

Tæniæ, fasciæ, Veneris templum in Papho, Iupiter omnia faciebat nutu & renutu, numen, pecten, Amazonius.

NON abs re est, qnod Maro lib. 5. scripsit,

Tæniæ. *Puniceis ibant euincti tempora tænis.*

Fasciæ. sed è consuetudine coronarum sacrorum certaminum, quibus fasciæ addebantur: quæ & tæniæ & lemnisci dici possunt. id auctore Theocrito, cnius, vt opinor, testimonium nemo improbabit, adfirmare possumus, sic scribenre in Pharmaceutria,

κρατὶ δ' ἔχων λεύκαν Ἡρακλέος ἱερὸν ἔρνος
πάντοσε πορφυρέαισι περιζώστραισιν ἑλικτάν.

populeam enim coronam dicit fasciis vndiq; implicatam. Quàm augustum esset in vrbe Papho Veneris templū, ex eo intelligimus, q; ibi centum aras fuisse lib. 1. Æneid. scribit. etsi enim ad augendum magno est vsus numero, tamen ex eo coniicimus loci & sanctimoniam & amplitudinem.

Veneris templum centū aras habēs

—vbi, inquit, templum illi, centumq; Sabæo
Thure calent aræ, sertisq; recentibus halant.

nec tamen ex amplificationis licentia, sed historiæ fide, certoque & pleno numero Papinius accepisse videtur, cùm lib. 5. Theb. scribit,

Illa Paphon veterem, centumq; altaria linquens.

Ego eiusdem Papinij auctoritate adductus in Maronis lib. 1. ——*& naufragum Scylaceum:* quicquid de eo altercentur Grammatici, & eam contentionem ventilent, nec indiscussam illā quidē, sed immedicatā relinquant, legendum puto: nā plerunq; verba quædā Maronis non insolens imitatur. Ergo is eod. Theb. lib. scribit, *—proram naufragis auidam concurrere saxis.*

Abnuerant bello Italiam concurrere Teucris:

Iupiter annuit, abnuit.

apud Mar. lib. 10. Æneid. de se Iupiter loquitur, nec illud temerarium, aut fortuitum existimant ex lege versus positum *abnuerant*. respexit enim ad id quod Homerus de nutu & superciliis Iouis libro primo Iliados scripsit: & Iupiter omnia nutu & renutu faciebat: vnde & numinis appellatio. Et Maro libro nono Æneidos,

Numen.

Annuit: & totum nutu tremefecit Olympum.

Veteres in sacris, extis vescebārur, qđ antè adnotauimus: eorum tamen partem coctam & profectam offerebant deo: Suetonius in Augusto, capite 1. *Semicruda exta foco rapta prosecuit:* Papinius lib. 5. Thebaid.

Profecta.

—vbi aduerso dederat profecta Tonanti.

Videtur à Papinio 2. Achill. significari chorea quædā his verbis, quæ obscuritate nō vacant,

—nunc obuia versæ
Pectine Amazonio modò, quo citat orbe Lacænas
Delia.

Pecten Amazonius.

Pecten enim Amazonius videtur chorus fuisse, quo inter se pectinatim implexę consertæque recta serie puellę, in Amazonum modum saltabant. Callimachus hymno εἰς Ἄρτεμιν, saltationis etiam Amazonū meminit hoc versu, πρῶτα σακηφόροι ἀμφὶ πρύλιν ὠρχήσαντο. Emēdicatis & hinc inde particulis, velut hostiatim, hunc centonem consarcinauimus, in quo vereor ne quid nō probè & commodè consutum videatur, & ne malè iuncti colores specie dissidente, dissuendi sint. sed vberius prodesse maluimus malè connectendo, quàm serie conseruāda conuenientium colorum, de vtilitate detrahere.

CAPVT XXXI.

Delibare florem, quo te Mœri pedes, Macri campi apud Varronem, Strabo emendatus, χόριον, chordi, dum virent genua.

VEtus illud Eonianum apud Ciceronem in Bruto, cùm primis elegans verbum, *Flos delibatus populi*: quāuis à Seneca apud Gellium libro 12. capite 2. vellicetur, sumptum est è veteribus Græcis, quorum perstudiosus erat Ennius. nam Theocritus eodem modo dixit, 15. edyll. μικρὰν ἀπόδοθ᾽ ἄνθ᾽ ἔρωτα. nam explicatur ab enarratoribus, ἄνθος, ἀπαρχὴν ἀκμὴν τῆς ἀκμῆς: & ἀωτον, est tanquam florem decerpere & delibare. Quo te Mœri pedes? à Marone etiam imitatione Theocriti est dictum, & subauditur *ducunt*. Theocritus enim eodem edyl. dicit, ἰδ᾽ ὁ νέος ἄγει ἴχνος. quod genus loquendi loquitur de eo, qui non tam voluntate & consilio, quàm sponte & impetu quodam ipsorum velut pedum incitatus, aliquò pergit. Vtitur & Varro libro 2. de re rustica in procemio, *propterea quod te empturientem crebrò pedes ad Macros campos ducūt.* Macri autem campi erant in Liguria: vbi & mercatus erat celebris. In Strabone autem libro 5. μακροὶ κάμποι scribi debet, non κάμποι. Periurij comitem censebant aliquam deformitatē: Horatius lib. 2. oda 8.

Delibare florem.

Quo te Mœri pedes.

Macri campi.

Periuriȷ pœna.

Vlla si iuris tibi peierati
Pœna Barine nocuisset vnquam,
Dente si nigro fieres, vel vno
Turpior vngui.

Ouidius in Amoribus, vt Theocritus quoque, pustulas nasci mentibus in naso dicit, edyllio 12.

ψεύδεα ῥινὸς ὕπερθεν ἀραιῆς οὐκ ἀναφύσω.

Quod à Lucretio lib. 4. scribitur, amatores in amicarum vitiis cōniuere ac cæcos esse, adeò vt vitiis & deformitatibus nomen formæ & pulchritudinis imponant: sicque eis nigra μελίχλωρος: idem ab amatore apud Theocr. edyll. 10. factum reperimus, —σύραν καλεῦντί τυ πάντες ἰσχνὰν ἁλιόκαυστον, ἐγὼ δὲ μόνος μελίχλωρον. nomine vtitur ficto à mellis colore, cuius sapore nihil suauius. Quod Horatius lib. 2. sat. 1. perlepidè scripsit,

Vt canis à corio nunquam absterrebitur vncto:

nōnne esse putares quod Theocritus hoc edyllio eadem vrbanitate facetè lusit, χαλεπὸν χορίων κύνα γεῦσαι. Sed quis persuaderet sibi corio apud Horatium esse χόριον Theocriti, cùm hoc significet membranas partum inuoluentes, à quibus agnos serotinos chordos vocatos Varro lib. 2. cap. 2. de re rustica putat? Crediderim Horatium prouerbium Græcum esse sequutum: tamen nonnihil significationem deflexisse in id quod æquè conueniret. Sed & κύων φαγὼν id enarrator interpretatur, quod Horat. sensui cōuenit. *Aut Atho, aut Rhodopen* Maron. 2. Georg. sumptū è Theocrito est edyl. 7. scribit, ἢ Ἄθω ἢ Ῥοδόπαν ἢ Καύκασον ἐσχατόωντα.

χόριον.

Chordi.

Est & illud Horat. epod. 13. Græcum, *Dumq; virent genua*: quod est, Dum iuuenes sumus, nequedū senectute arescimus: Theocr. edyl. 14. ποιεῖν τι δεῖ ἆς γόνυ χλωρόν.

Dum virent genua.

Hoc ego minutal paraui cōuiuis, vt eorum excitarem palatum, non vt satiarem ventrem. Vt autem in acetariis varia oletum genera condiuntur: ita quoq; è variis tanquam escis hoc concisum est minutatim: sed tamen vereor,

vereor, ne dum excitare famem studeo, nauseam pariam: qui quæ ad stomachum & gustum faciunt, non tam quæsiuerim, quàm quę appetentiam deiiciant. Nos tamẽ qui re non possumus, voluntate satisfacere profectò conamur: qui conatus vt laudem fortasse non meretur: ita veniam apud nõ iniquos fortassis impetrabit.

CAPVT XXXII.

Cicero lib.1. de Offic. explicatus & illustratus, Venire in rem præsentem, murum aries si percusserit, cernere vitam, cernere & κρίνεσθαι.

Cicero explicatur. SVA Cicero scribit 1. Officiorum, non multum à Peripateticis dissidere, quòd Platonicus & Socraticus esse velit. cùm enim nouam Academiam sequeretur, quæ se instituto Socratis nihil adfirmare prædicabat, sed contra ea, quæ alij ponerent, disputabat: hoc nomine Socraticus Cicero haberi volebat. Ex eo quòd se Platonicum dicit, Peripateticum esse significat, cùm à Platone Peripatetici auctore Aristotele exorti sint: & Academici veteres à Speusippo principe profecti. Lego autem, *Earumq; prægressus & quasi antecessiones non ignorat*: non vt per exemplaria propagatũ est, *progressus*. antecessiones enim & præcursiones hominem non ignorare dicit: cernit enim rerum antegredientes causas & præcurrentes. Nihilo secius & illud aliter euulgarum, sic lego, *Vt hominum cœtus & celebrationes & esse & à se obiri velit. Aut lege, pactione, cõditione, sorte.* proprietatem quæri Cicero dicit, aut venditionis lege, aut pactione aliqua & cõtractu: etiam conditione, si quid feceris, aut dederis, interdum dominium acquiritur, cùm ita conuenit: postremò sorte, vt in coloniis deducendis, cùm assignabãtur agri, centuriæ singulæ certo militum numero, missis in vrnam eorum nominibus. nam quæ pars cuique euenerat, sortitio eius censebatur. Mutatio officiorũ. Mutatio autem officiorum quid aliud est, quàm eorum mutua vicissitudo, cùm & dando & accipiendo vicissim alij de aliis bene meremur? *Vt si constitueris te* Venire in rem præsentem. *cuipiam aduocatum, in rem præsentem esse venturum.* qui vindicabant & cùm de possessione lis erat, in rem præsententem litigatores veniebant, vt deductio fieret moribus. quod satis apparet ex Oratione Ciceronis pro Cecinna. Lego non longè pòst, *Ne cupidè quid agerent, ne appetenter.* Murum aries si percusserit. *Quamuis murum aries percusserit*, dicit Cicero ex militari lege, qua, vbi mœnia quati ariete cœperant, oppidani in deditionem fidemq; nõ recipiebantur. id & è Ciceronis & è Commentariis Cæsaris cognoscimus, in quorum libro secundo sic scribitur, *Ad hæc Cæsar respondit, se magis consuetudine sua, quàm eorũ merito ciuitatem conseruaturum, si priusquam aries murum attigisset, se dedidissent.* Quod veteres obseruare in ariete, id hodie nos in bombarda tenemus: vt non sine direptione fortunarum & captiuitate in deditionem plerunque recipiantur, quorum mœnia tormẽtis quassata sint. Quod ait Cicero, ei qui solutus sacramento militari est, ius non esse cum hoste manum conserendi: quod exemplo filij Catonis probat, qui tyro à Popillio Imperatore dimissus fuerat, quale sit, à Plutarcho in Problem. explicatur his verbis, διότι τοῖς μὴ στρατευομένοις μὲν, ἐν στρατοπέδῳ δὲ ἄλλως ἀναστρεφομένοις, οὐκ ἐξῆν οὔτε βαλεῖν πολέμιον, οὔτε τρῶσαι, καὶ τοῦτο Κάτων ὁ πρεσβύτης ἐν ἐπιστολῇ τινὶ δεδήλωκε, γράφων πρὸς τὸν υἱόν, καὶ κελεύων εἰ παρῆλθε τῆς στρατείας ἀποπληρώσας τὸν χρόνον ὑποστρέφειν, ἢ προσμένοντα λαβεῖν παρὰ τοῦ στρατηγοῦ τὸ ἐξεῖναι βαλεῖν καὶ ἀναιρεῖν πολέμιον, πάλιν, ὅτι τὴν ἀνάγκην μόνην ἐξουσίαν εἶναι δεῖ τοῦ ἀναιρεῖν ἄνθρωπον, ὁ δὲ ἄνευ νόμου καὶ προστάγματος τοῦτο ποιῶν, ἀνδροφόνος ἐστίν: & quæ sequuntur. Quibus è verbis intelligimus, nefas fuisse hostem feriri ab alio, quàm qui sacramento militari dixisset: qui secus fecisset, eum cædis reum visum fuisse. In versibus Ennianis,

Ferro non auro vitam cernamus vtriq;,
Vósne velit an me regnare hera, &c.

Vitam cernere, loquutione quadam prisca dictum crediderim, minimeq; obuia. Vitã cernere. in Medea eodem genere orationis vsus fuerat,

Nam ter sub armis malim vitam cernere.

quod Euripides in Medea dixit, ὡς τρὶς ἂν παρ' ἀσπίδα στῆναι θέλοιμ' ἂν μᾶλλον, ἢ τεκεῖν ἅπαξ. hic cernere vitam, est dimicare & pugnare, id enim cernere Latinis est, vt Græcis κρίνεσθαι. Cernere κρίνεσθαι. Cernit autẽ vitam, qui eam constituit in dimicationem & discrimen adducere, & qui de eo paratus est disceptare, & de vita, vt Varro lib.6. exponit, decernere. Aequè vetus est illa loquutio, —*doq; volentibus cum magnis Dijs.* Sic enim & Cato cap.141. loquutus est, *Cum dijs volentibus, quodq; bene eueniat, mando tibi Mani, vti illace Suouitaurilia fundum agrum terramq; meam, quota ex parte siue circumagi, siue circumferenda censeas, vti cures lustrare.*

CAPVT XXXIII.

Propertius lib.3. eleg. explicatus, pumices, sistrum, fastus terere, cymbalum.

PEndebantq; cauis tympana pumicibus: lib.3. eleg.3. elegantissimè à Propertio scriptum est, in quo Pumices, lapides illos raros Pumices. laxosq;, & leuitatis summæ, non significant, sed potius saxa in antri formam, & pendẽtia: Plin. lib.36. cap.21. *Non prætermittenda est & pumicum natura: appellantur quidem ita & cætera saxa erosa annis: in ædificiis Musæa vocant dependentia ad imaginem specus arte reddendam.* Sic apud Maronem libro 12. Æneid.

Inclusas vt cum latebroso in pumice pastor
Vestigauit apes, fumoq; impleuit amaro.

Pumex enim hic saxum cauũ & latebrosum Propert. explicatur. est: Propertius lib.3. eleg.5.

—*vos quibus arua*
Grata magis, Crassi signa referre domum.

Indignissimè ferebant Romaoi, cæso cũ exercitu Crasso sua apud Parthos signa ostendit captiua, triumphataq́;, & ea reposcebant. proin de Maro 7. Æneid. scripsit,

Auroramq́; sequi, Parthosq́; repetere signa.

& Plutarchus in Antonio, *ἔπεμψε τῶν ἑταίρων τινάς, πάλιν τὰς σημαίας ἀξιῶν ἀπολαβεῖν.* Eleg. 6.

Noctibus illorum dormiet ipsa Venus.

opinor, Illis neque vigilabit, neq; fauebit Venus. sed & in bellum exituri duces, *Mars vigila*, dicere solebant, eius excubias & custodiam implorantes. Eleg. 7.

Sunt Agamemnonias testantia littora curas,
Qua natat Argeni pœna minantis aquæ.
Hoc iuuene amisso classem non soluit Atrides,
Pro qua mactata est Iphigenia mora.

Argenus in delitiis Agamemnonis fuit, q cùm classis in Aulide staret, veotis reflantibus aduersis, in littore Bœoro, cecidit in Cephisum amnem, submersusq́; est, cùm eum naui subisset: nec eius mors tamen secundos soluendæ classi ventos impetrauit. Argynus Stephano vocatur. Dicit igitur, Qua natat & fluit Cephisus: videlicet, pœna minantis aquæ Argyni, quod est, in quo mersus minacibus vndis oppetiit Argynus. Littora sunt testantia Agamemnonis curas, potius ingressus Cephisum. fortassis minaciter loquutus est, insultauitque fluuio. Ibidem,

In me cœruleo fuscina sumpta deo.

Neptunum censebant tridente suo nõ solùm mare, sed terram etiam mouere & labefactare: sed & partes abrumpere: Strabo lib. 10. *φασὶ δ' ἀπόσπασμα εἶναι τὴν Νίσυρον τῆς Κῶ, προστιθέντες καὶ μῦθον, ὅτι Ποσειδῶν διώκων ἕνα τῶν γιγάντων Πολυβώτην, ἀποθραύσας τῇ τριαίνῃ θρύφος τῆς Κῶ ἐπ' αὐτὸν βάλλοι.* Maro 2. Æneid.

Neptunus muros magnoq́; emota tridenti
Fundamenta quatit.

Quod & Tritonem etiam fuscina facere poetæ canunt: Accius apud Cic. 2. de Nat. deor.

Aut fortè Triton fuscina euertens specus
Subter radices penitus vndanti in freto
Molem ex profundo saxeam ad cœlum eruit.

Eleg. 11.

Romanamq́; tubam crepitanti pellere sistro.

Sistrum. Sistrum instrumentum erat Ægyptium è metallo arguto, quo in sacris Isidis vtebantur, ab agitatione nomen habet: nam agitatũ & concussum tinnitus argutos edebat: eratque parte sui superiore, vt Plutarchus scribit, rotundum, celatumque: erat in summæ eius capsidis vertice vultus felis, qua concuriebatur Isidis & Nephthys facies. Hesychius Cymbala interpretatur. Quę in fantibus crepitacilla tribuuntur, crepitum concussu reddentia argutum, sistra dici possunt. Videor vidisse imaginem Isidis cum sistro. Sistri autem species oualis erat, & manubriata in ora vndiq; tintinnabula habens, vt agitatũ tinnitum redderet maximũ, & quæ pulsarẽtur: Tibul. li. 1. eleg. 3.

Quid tua nunc Isis tibi Delia? quid mihi prosunt
Illa tua toties æra repulsa manu?

Propertius lib. 3. eleg. 11.

Ne'ue aliquid de te flendum referatur in vrna
Sic redeunt illis qui cecidere locis.

Eorum, qui militiæ perierant, ossa in vrna in patriam referebantur plerunq́;, & factis exequiis sepulturæ mandabantur. quod libro 2. de Legib. Cicero fieri permittit his verbis, *Homini, inqt, mortuo, ne ossa legito, qui post funus faciat.* *Excipit bellicam peregrinamq́; mortem.*

Eleg. 13.

Quæq́; terunt fastus icarioti tuos: Fastus terere.

Ea quę nobis in vsu sunt, terimus, vt verbi gratia, vestem: igitur per translationem eas mulieres dicit fastus terere, quæ fastuosæ sunt, quæ fastu vtuntur, quæ superbæ & insolentes sunt. Ibidem,

Cymbala Thebano concrepuere deo. Cymbala

Si quis me roget, quale Cymbalum fuerit: eũ mittam ad herbam cotyledonem, cuius folia cymbali speciem referũt. Scribonius Largus, *Item mentastrum vel radicem κοτυληδόνα, quæ herba similia folia cymbalis habet.*

CAPVT XXXIIII.

Satura, per saturam aliquid facere, Vetus Satyra, panis gradilis, Genius publicus, clanularis cursus, clibanarij.

SAturam cibi genus ex variis rebus conditum esse, à Festo doctissimo Grammatico scriptum est. cuius auctoritas huius rei mihi fidem satis facit, vt ne adstipulatorem præterea requirã. Addit etiam, *Saturã legem esse multis aliis conferatam legibus. Itaq; in sanctione legum adscribi solitum, Ne've per saturam abrogato aut derogato.* Lege cauet etiam Cicero, ne plusquam de singulis rebus consulatur populus. Inde tanquam per saturam fieri dicitur quod fit citò, & properè, nec magna mora, neque diligenter quæsita & deliberata. Cùm enim vna rogatione multa contineantur, necesse erat populum de singulis in suffragium mitti raptim. Etsi autem ambitiosi & auidi nouarum rerum fortasse videri possit, non acquiescere in tanti Grammatici sententia, sed aliud præterea quærere: mihi tamen puto fraudi non futurum, si quid ipse commodè ea de re cogitare possim: quando non gloriæ studio, sed antiquitatis desiderio ista quærimus. Constat, veterem Satyram ex arte Horatij (non enim istam à Lucilio recentem dico) inter Tragœdiarum actus interpositam fuisse, vt è tanta Tragœdiarum mœstitia populus velut quodam lepido exodio exhilararetur, eo tamẽ breui. Quid igitur obest, quominus satyram fieri dicamus, quod p breuiter ac velociter raptimque fit, more satyræ? Huic interpretationi nõ aduersatur Scriptorum vsus. Annius Luscus, apud Festum in litera S. *Imperium quod plebs per Saturam dederat, id abrogatum est.* Sallustius in bello Iugurthino, *Dein postera die quasi per Saturam legem sententiis exquisitis in deditionem accipitur.* Marcellinus libro decimo sexto, *Cùmque res in inquisitionem veniret, necessariisq́; negotio tentis, obiectorũ probatio speraretur, tan* quam

Margin notes: Satura. — Per saturam aliquid facere. — Vetus satyra.

quam per Satyram subitò cubiculariis suffragantibus, vt loquebatur, pertinax rumor & vinculis sunt exutæ personæ, quæ stringebantur vt consciæ, & Dorus euanuit. Non est propriũ huius scriptionis, ordinem historiæ aliquem contexere, sed magna impunitate Latini more tibicinis hinc illuc transit, vt excrescãt capita: vel desultotis modo in alterum equum transilientis sese hinc illuc traiicit. Panem gradilem in Codice Theodosij libro 14. titulo 17. legimus. Ego eum fuisse interpretor, qui in gradili templo Genij publici viritim diuidebatur: Vt enim voluerunt forum esse aliquem publicum: sic non tantum cuique priuatim suum attributum putauerunt Genium: verum etiam populo, quem Genium publicum vocauerũt. Marcellinus libro, *Per quietem aliquem visum, vt formari Genius publicus solet: hæc obiurgando dixisse.* De gradili eius templo, Idem lib. 23. sic scribit, *Namq; calendis ipsis Ianuariis ascendente eo gradile Genij templum, sacerdotum consortio quidam è cæteris diuturnior nullo pulsante repentè concidit, animamq; insperato casu efflauit.* Apud eundem Scriptorem libro 20. genus quoddam cursus publici Clauulare appellatum legimus: quod fuisse putamus, cùm cursus publicus militibus caligatis concedebatur: caligæ enim eorum confixæ clauulis erant: vnde clauularis cursus, id est, militaris vocatus fuit. nihil enim aptius coniicere in præsentia possum, quantumcunque animum in diuersa diuidam & versem. Sed præstãt verba eius adscribere, & aliorum coniecturas elicere: nam quod inter nos dicere liceat, nostræ non magnopere confidimus. Marcell. *Cum familiis eos ad Orientem proficisci præcepit, clauularis cursus facultate permissa.* Clibanarios apud eundem libro 16. esse puto, equites cataphractos, qui tota specie ferrea sic contegãtur, vt tanquam panis, sic ipsi clibano vndique obtecti obductique videantur.

Panis gradilis.

Clauularis cursus.

Clibanarij.

CAPVT XXXV.

Propertius libro 4. aliquot locis explicatur, Lygmon.

Lygmon.

PRima galeritus posuit prætoria Lygmon:
Propertij versus est libro 4. eleg. 1. qui ob historiæ ignorantiam non satis intelligitur. Ego eum, quẽ Lygmonem Propertius vocat, Lucumonem esse reor, qui magna manu auxilio venit Romulo regi contra Tatium. Locomon à Dionysio lib. 2. appellatur. Eius nominis species magis immutata est hoc etiam versu Propertij, elegia proxima, vix vt agnoscatur, vt in aliũ hominẽ propè deformatus sit.

Tempore quo sociis venit Lycomedius armis,
Atq; Sabina feri contudit arma Taci.

Is in eo bello etiam cecidit. Is autẽ est à quo vocatos esse Grammatici scribunt. Quod & attingere videtur Propertius.

Abstulit excultas pertica tristis opes:

significat adsignatos agros suos fuisse, ne pulsum possessionibus paternis ad paupertatem redactum. Mensum enim perticis vel decempedis agrum solebant veteranis attribuere. Virgilius in Diris,

Pertica qua nostros metata est impia agellos.

Pertica abstulit opes.

CAPVT XXXVI.

Horatius lib. 1. Carm. explicatur, inuleus, veris aductus, liquida vox, ventum per interlunia bacchari, Threicius aquilo, Tyridates, Lesbium plectrum.

APud Horatium libro 1. od. 21. inuleus per diminutionẽ effictum esse videtur, vt léguleus expressum est. *Veris* autem *aduentus* ibidem esse videtur, cùm Fauonius incipit flare exacta hyeme, quo tempore dicebatur & aduentus Veneris. Lucret. lib. 1.

Et reserata viget genitabilis aura Fauoni:
Aeriæ primum volucres te Diua tuumq;
Significant initum percussæ corde tua vi.

id est, significant aduentum tuum. Et eod. lib.

Aduentuq; tuo tibi suaueis Dædala tellus
Summittit flores.

Liquidam idem *vocem* od. 24. appellat per translationem, canoram, claram, suauem, non raucam. Translatio autem est à liquore desecato & colato. nam & vox limpida & suauis, ipsa quoque per fauces quodammodo percolata videtur. vnde & liquata etiam dicitur per guttur transmissa. Hostius apud Macrobium lib. 6. Satyr. capite 3. *—totidem vocesq; liquatæ.* Ventum dicit Horatius ode 25. magis per interlunia bacchari, id est, per intermenstruum, cùm luna est in coitu. quod & docet Theophrastus in libello de Ventis, his verbis, [illegible]. Solent autem homines libidinosi & voluptuarij per ventum & tempestatem iucundius amicam fouere in sinu, & amoribus perfrui. Sic & meretriculæ lasciuæ petulantesque libentius tum sunt cum amatoribus: Tibul. lib. 1. eleg. 1.

Quam iuuat immites ventos audire cubantem,
Et dominam tenero continuisse sinu.

Tum autem illa horrorem sentiet Aquilonis perflantis: quẽ Thracium ventum dixit, quia in Thracia regnasse Aquilo dicitur, & in Græciam è Thracia ventus ille mittitur. vnde Epodon ode 13.

Threicio Aquilone sonant.

Vates autem Græciæ, qui è Thracia Aquilonem ferri scripserunt in Græciam, & Threicium Aquilonem appellarunt, imitatores æmulatoresque Latinos habuerunt: etsi in Latium aliunde Aquilo venit. Iucundum est autem quod ait ibidem Flaccus, libro primo, ode vigesimaquinta,

Aridas frondes hyemis sodali
Dedicet Hebro:

quo figuratè significat, anus à iuuenibus non amari, nec aridas ab illis colligi frondes, sed negligi & amnibus donari, solent enim

arida

Inuleus.

Veris aduentus.

Liquida vox.

Ventus per interlunia bacchatur.

Threicius Aquilo.

Aridas frondes Hebro dicare.

arida arborum folia fluminibus afsitarum in aquam cadere, nisi legantur aut stringantur. quo adlusum est, cùm Hebrus his locis cuiuscunque fluminis fruatur. Libidinem autem,

Quæ solet matres furiare equorum

sæuituram *circa iecur vlcerosum, Non sine questu*, dicit: cùm ab omnibus spernetur, illius iecur saucium tanto amore fore, quantum ferunt equarum esse, quæ libidine in rabiem & furorem aguntur. ac tum eam suas questuram fortunas, q, iuuenes puellas non anus sectentur.

Quid, inquit Flac. proximo cantico, *Tyridatem terreat, vnicè*

Securus,

Tyridates. hic Tyridates est, qui eiecto in exilium Phraate rege Parthorũ, rex constitutus est nobilitatis consensu: sed cùm audiret Phraatem magnam Scytharum colligere manum, sic territus est, vt è regno profugerit ad Augustum. Librum vidi indubitatæ fidei, in quo Mithridatem legebatur, sine vllius lituræ suspitione, quam scripturã se reperisse fatur Lambinus: & agnoscere vidẽtur interpretes, cùm regem Armeniæ ab Horatio dicant intelligi. Itaque si quis est, qui eam recipiendam putet, is sic habeat: Mithridatem eo tempore regem Armeniæ fuisse, quem captum vinctumq; Augustus Romam duxerit, vt ne huic quidem scripturæ desit testimonium historiæ. Quod autem dicit, *Hunc Lesbio sacrare plectro*, id valet, Hac cantilena, quæ scripta Alcaico carmine, hominũ memoriæ consecrare. Nam libentissimè Alcæum imitatur, qui Lesbius erat, & Alcaicia literia delectabatur. Lesbium plectrũ.

FINIS LIBRI XXVI.

ADRIANI TVRNEBI
ADVERSARIORVM
LIBER XXVII.

CAPVT I.

Cicero libro 1. ad Quint. fratrem explicatus, si fortè, εἴ ποτ' ἄρα, si quando, ædilitia, lex Censoria, annulus signatorius.

Si fortè. SI fortè, eleganti quadam ratione & non vulgari vsurpatum à Cicerone reperi lib. 1. epist. 1. ad Quintum fratrẽ: de quo admonendos elegantis orationis studiosos esse indicaui. *Intelliges*, inquit, *nihil esse à me nisi orationis acerbitatem & iracundiam, & si fortè raro literarũ missarum indiligentiam reprehensam*. Et lib. 3. de Orat. *Ex quo vereor ne nihil sim tui nisi supplosionem pedis imitatus, & pauca quædam verba, & aliquem si fortè motum*. Sic à Græcis εἴ ποτ' ἄρα vsurpatur: Synesius, ὕμνοι γάρ, εἴ ποτ' ἄρα, μὴ [illegible]. Eodem modo & *si quando* vsurpatum reperi, vt apud Valer. Flac. lib. 8. εἴ ποτ' ἄρα.

——vix alleuat ora

Ad feras, si quando, dapes.

Iterum eodem libro,

Præcipueq; sui si quando in tempore pulcher

Coniugij Minyas nunquam magis eminet inter.

Sed & in ea, à qua exorsus sum epistola ad Q. fratr. Ædilitia, nisi fallor, sunt ea vectigalia, quæ prouinciales ludorum nomine Ædilibus Romanis pendebant: quæque eis in ornatum fori apparatum munerũ conferebant, veluti solemni quodam tributo. sic enim scribit, *Quantum verò est illud beneficium tuum, quòd iniquo & graui vectigali Aedilitiorũ magnis nostris simultatibus Asiã liberasti*. Eod. lib. & epist. scribitur & illud, *Possunt in pactionib. faciẽdis nõ legẽ spectare Censoriam*. Alia quædã erat in Asia vectigalium colligendorum ratio, quã in aliis prouinciis: nõ enim Asiæ certum erat impositũ stipendium: sed de fructibus certus exigebatur modus. ita pro anni copia aut inopia, vberius erat, aut angustius vectigal: solebantque Censores publicanis locare. Appian. lib. 5. οὐ πρὸς τὰ τιμήματα ὑμῖν ἐπεβάλομεν, ὡς ἂν ἡμεῖς ἀκίνδυνον φόρον ἐκλέγοιμεν, ἀλλὰ μέρη φέρειν τῶν ἑκάστοτε καρπῶν ἐπετάξαμεν, ἵνα καὶ τῶν ἐναντίων κοινωνῶμεν ὑμῖν. Cic. in Verrem, *Cæteris aut impositum est vectigal certum, quod stipendiarium dicitur, vt Hispanis & plerisq; Pœnorum, quasi victoriæ præmium ac pœna belli: aut censoria locatio constituta est, vt Asiæ, lege Sempronia.* Lex autem Censoria, præceptum est & decretum Censorum, descriptióque & cõditio in locatione vectigalium, qua cauetur, quibus ex rebus vectigal, quemadmodumq; capiatur. quæ plerunque asperior erat & acrior in prouinciales publicanosque: & municipibus fauebat. Alphenus Iurisconsultus

Aedilitia vectigalia.

Lex Censoria.

Annulus signatorius.

fultus l. in lege Censoria. ff. de verb. signif. *In lege Censoria portus Siciliæ ita scriptum erat: Seruos, quos domum quis duceret suo vsu, pro his portorium ne dato.* Cæterùm ibidem scribit Cic. *Sit annulus tuus non vt vas aliquod, sed tanquā ipse tu.* hoc, vt opinor, sentit, Ne passim sinat annulum suum signatorium à quouis, vt domestica vasa tractari, vulgoq; & temerè sine delectu quiduis obsignari, sed eo solus vtatur, alius nō abutatur: solusque quod ius fasque sit, annulo signet. Vas igitur est, vt si Græcè *σκεῦος* diceres. Vasorum autem in domesticorum familia vsus est communis. Non desunt, quibus *vas aliquis* legendum esse videatur, homines de vtraq; lingua benè meriti: sed cū eam sententiam, quam exposui, nec ineptam nec insulsam, immò verò prudentiæ & grauitatis plenam videam, cur ab ea mihi recedendum sit, nondum videre possum.

CAPVT II.

Nutus, noua fata, victoria præpes, pennata, fata Ioui præstò esse, victores lauro fasces coronabant, & lauream deponebāt in gremio Iouis Capitolini.

Nutus.

ORationem panegyricam Drepani Pacati mihi legenti, hæc obseruatione horum Commentariorum digna occurrerunt. Legimus plerunque etiam apud M. Tullium, vt 1. Tuscul. *Grauia suo nutu deorsum ferri.* Illud *nutu* est, vt si Græcè diceres, *νεῦσιν, ῥέψιν, ῥοπήν, ῥοπῇ:* id est, pondere, inclinatione, momento. Id ex eo apparet, quod Drepanus scribit, *Stabat ipse purpuratus ad lances, & momenta ponderum nutusq; trutinarum pallens & inhians exigebat.* hic nutus trutinarum appellat, cùm altera lanx trutinarū deorsum vergit propendetque: vt enim nutus caput deorsum inclinat, renutus resupinat: sic nutus tristitiam deprimit.

Noua fata.

Noua fata Latini dicebant, cùm magna quædam & propè inusitata, inauditaque & insolita felicitas alicui euenerat. —*exempla nouorum*, inquit Iuuenalis satyr. 7. *Fatorum transi*: Sic intelligi Iuuenalem debere idem Drepanus declarat: sic enim scribit, *Nullam maiorem principum felicitatem esse crediderim, quàm fecisse felicem, & intercessisse inopiæ, & fortunam vicisse, & dedisse homini nouum fatū.* Ex eadem oratione & illud Ausonij 1. epigr. erit illustre clarumq; omnibus, non perinde fortassis antè dilucidum:

Victoria præpes.

Tu quoq; ab Aetherio præpes victoria lapsu.

hic enim victoria præpes est aligera, ales volucris. pennata enim olim pingebatur fingebaturque illa dea, & ab hominibus esse censebatur. Ita fit, vt quemadmodum alia multa, sic & hoc ex opinione veterum explicādum sit, quam in Drepano his verbis cognoscimus, *Rectè profectò germana illa pictorum poetarumq; commenta, victoriam finxere pennatam, quòd hominum cum fortuna euntium non cursus est, sed volatus.*

Victoria pennata.

Et quia hoc capite fati mentio facta est, tamque sæpe hoc occurrit in auctoribus nomen, &, vt sæpe diximus, non tam è nostro sensu, quàm ex opinione veterum explicandi sunt antiqui scriptores: puto mihi fraudi non futurum, immò verò potius laudi, si commemorato, existimasse antiquos fata Ioui præstò fuisse semper, & apparuisse: in tabulis & codicillis eius decreta perscripsisse, proinde quasi scribæ in cœlo essent, illicq; scriptum facerent.

Fata Ioui præstò fure.

Id ex Drepano intelligi potest, ita scribente, *An vt illi maiestatis tuæ participi deo feruntur assistere fata cum tabulis: sic tibi aliqua vis diuina subseruit: quæ quod dixeris, scribat & suggerat?*

Laurus victrix.

Qui victoriam de hoste adepti erant, fasces lauro coronabant, laureamque in Capitolium delatam in gremio Iouis deponere solebant. Iulius Obsequens de Prodigiis, *Apparuit enim hostibus portendisse victoriam, cùm ad eos laurum victricem tulerit, quam in Capitolio debuerat deponere.* Drepanus, *Et ne virtus quiete languesceret, depositis in gremio Iouis Capitolini laureis, triumphales viri rusticabantur.* Hæc ex ea, quam dixi, oratione velut metalla è sua vena effodiebam, multoque plura eruere potuissem. Sed non sunt omnia huius operæ, quæ leuiā tantum persequitur: reliqua & multò potiora maioraque aliis relinquit.

CAPVT III.

Tabulæ ludus, fritillus, pyrgus, Seneca explicatur & emendatur, turricula, tessera, salus, tabula lusoria, latronum ludus, grammismus, grammæ, calculi ordinarij, & vagabundi, & inciti, res ad incitas redyt.

Tabulæ ludus.

DE ludo tabulæ, quæ apud Suidam legi, non alienum nec abs re fore credo, si & hic memoriæ tradam: sunt enim nec iniucunda, nec illepida, & fortasse ad intelligentiam poematum & auctorum non inutilia. *Tabulam*, inquit, *Palamedes reperit ad Græcanici exercitus lusum non sine magna philosophia: nam ipsa tabula, iste terrestris mundus est: numerus duodenarius, zodiacus, psephybolum* (quod interpretor fretillum) *& septem granula in eo, septem sidera errantia, turris, altitudo cœli.* hoc ex loco intellectu procliue est non idem esse fritillum & pyrgum, id est, turriculam: nam fritillus fuisse videtur vasculum longum, in quod mittebantur tesseræ, vel calculi, vel tali: pyrgus turris, per cuius altitudinem mittebantur in alueum.

Fritillus. Pyrgus.

Condemnatum scribit Seneca in Apocolocyntosi Claudium Imperatorem vt percusso fritillo luderet tesseris.

Nam quoties, inquit, *missurus erat resonante*
fritillo
Vtraq; subducto fugiebat tessera fundo,
Cumq; recollectos auderet mittere talos
Lusuro similis semper, semperq; petenti,
Decepere fidem refugi, digitosq; per ipsos
Fallax assiduo delabitur alea furto.

Turricula.

Turriculam & fritillū distinxit Suidas. Idem tamen

tamen videtur, cùm Martialis scribit de turricula, lib.14. epigr.16.

Quæ scit cõpositos manus improba mittere talos,
Si per me misit, nil nisi vota facit.

nisi si quis dicat. fritillo missas in aloeolũ fuisse tesseras, per pyrgũ tamen, vt ex Suida dicebamus. Pluribus autẽ videntur veteres lusisse talis, quàm tesseris: tribus enim tesseris, quatuor talis lusitabant, cùm Martialis scribat in epigram. præcedenti,

Talorum ludus.

Non sim talorum numero par tessera.

Io tessera sex latera, quatuor in talo erant itaque in talo neque binio, neque quinio erat: sed tantùm ternio & quaternio & senio, & canis, id est, vnitas. Ternionem & quaternionem etiam suppum & planum vocatos esse legimus. Præter eos iactus, Venus erat, cùm tali quatuor diuerso erant omnes numero, id est, cùm iacti erant omnes talorum numeri. Martial. epig.14. eiusdem libri,

Tessera. Talus.

Cùm steterit nullus vultu tibi talus eodem,
Munera me dices magna dedisse tibi.

Erat & tabula lusoria duodecim numeris distincta, in qua calculis, vel latrunculis ludebatur. Alij in ea quinas vtrinque lineas fuisse dicunt, & mediam sacram, vt vndecim numero essent: Ludus autem latronum erat, vt duos concolores, vnum discolorem includerent & perimerẽt: cui ludo finitimus erat Grammismus, quem & grammas vocabant. Cicero in Hortens. & Quintilianus lib.11. cap.2. scripta vocasse videntur: fuisse autem è calculis accepimus ordinarios & vagos: illi ordine mouebantur: hi velut vagabantur & errabant. erant & inciti, qui moueri nullo modo poterant: vnde ad incitas rem rediisse in prouerbium abiisse, & à calculis id sumptũ esse quidam referunt: quorum non omnino improbanda auctoritas est.

Tabula lusoria. Ludus latronum. Grammismus. Grammæ. Calculi ordinarij, vagi, inciti.

CAPVT IIII.

Summorum auctorum iudicia diuersa esse probatur ex Cicerone & Plutarcho.

Auctorũ non eadẽ iudicia.

ANimaduerti summorum auctorum iudicia interdum plurimum discrepare, vt non tam videatur esse diuersum conuiuarum palatum. Scribit Cicero libro 2. de Nat. deor. *Concinneq; vt multa Timæus, qui cũ in historia dixisset, qua nocte natus Alexander esset, eadem Dianæ Ephesiæ templum deflagrasse, adiunxit: minimè id esse mirandũ, quòd Diana cùm in partu Olympiadis adesse voluisset, abfuisset domo.* hoc Ciceroni concinnum esse videtur: at Plutarcho tam insulsum & frigidũ: vt incendium templi restinguere potuerit. Idem enim Hegesiam dixisse Plutarchus in Alexandro refert: cuius hæc sunt verba, *ὧ Ἡγησίας ὁ μάγνης ἐπιπεφώνηκεν ἐπιφώνημα, κατασβέσαι τὴν πυρκαϊὰν ἐκείνην ὑπὸ ψυχρίας δυνάμενον· εἰκότως γὰρ ἔφη καταφλεχθῆναι τὸν νεὼν, τῆς Ἀρτέμιδος ἀσχολουμένης περὶ τὴν Ἀλεξάνδρου μαίωσιν.* Atque huiusmodi delitiarum vel ineptiarum potius plenus erat Timæus historicus, quos mirum mihi videtur Ciceroni concinnas videri. Qualis & illa est, *Superatos esse Athenienses ab Hermocrate in Sicilia, infenso Mercurio propter deiectos Hermas, & illo Mercurij vindice atque vltore, Mercurijq; nomen gerente.* Scribit idem Cicero lib.3. de Officiis, *Scitè enim Euripides, iuraui lingua, mentem iniuratam gero.* At hunc Euripidis versum omnes Græci scriptores, imprimisq; Aristophanes in Ranis exagitant & vexant. Chœrilum poetam irridet Horatius de Arte poetica,

Quem bis terq; bonum cum risu miror.

cuius versus incultos & malè natos, & immani precio singulos singulis emptos philippeis notat: à multis tamen scriptoribus Græcis vt bonos auctor citatur & laudatur.

Tres mihi conuiuæ propè dissentire videntur
Poscentes vario multum diuersa palato.

CAPVT V.

Catullus explicatur, alites occinentes tempestatem prænunciant, Hecate triformis, Victoria præpes, dij aligeri, Bacchæ hastas gerentes, iselastica.

ETsi antea recordor me versum illum Catulli epigr.21. explicasse,

Cùm diua mater alites ostendit occinentes:

Alites occinentes.

tamen velut accessionem quandam & mensuræ cumulum addam hoc loco, dictum id fortasse esse ex eo, quòd Galli in deûm matris potestate erant, qui occinendo significant tempestatem, vt & aues multæ. Sed testatò agendum est & tabulæ proferendæ vt in iudiciis, Porphyrius lib.4. de non edend. animal. *χθόνια γὰρ ὁ ὄρνις, καὶ δαιμόνος ὁ αὐτὸς, καὶ τὴν ἀλεκτρυόνα [illegible] ἐκθεάσασι.* Etsi igitur id latiùs patere videtur, quòd de alitibus occinentibus à politissimo poeta dictum est, & à me explicatum: tamen hoc prætereundum non sum arbitratus. Sic Virgilius lib.4. Æneid.

Tergeminamq; Hecaten, tria virginis ora Dianæ:

Hecate triformis.

dixisse potuit. quia & pingi fingiq; triformis solebat, & tribus animalium nominibus vocari gaudebat. Porphyrius dicto libro, *ἡ δ' Ἑκάτη ταῦρος, κύων, λέαινα ἀκούουσα μᾶλλον ὑπακούει.*

Tu quoq; ab aerio præpes victoria lapsu.

ab Ausonio 1. epigr. cur scriptum sit, ambigitur. Ego veteres semper penniger am pinxisse & finxisse victoriam scio, vt & quosdã deos credidisse aligeros. quod à Plinio lib.2. cap.7. reprehenditur: in quibus & numeratam victoriam censeo, vt & Amorem, Irim, Musas, Sirenas, Mercurium. Porphyrius, *τὰς δὲ μούσας ἐπτέρωσαν, καὶ τὰς σειρῆνας· κατὰ τὰ αὐτὰ δὲ καὶ τὴν νίκην, καὶ τὴν Ἶριν, καὶ τὸν ἔρωτα, καὶ τὸν Ἑρμῆν.* Est igitur præpes victoria, volucris, qualem illam formabant deam.

Victoria pennata. Dij aligeri.

Frondibus obductas gerebãt hastas Bacchæ, vt in specie thyrsus appareret, intus lateret lancea & cuspis. quod è Iustino Martyre patebit, qui pro me testimonium dicet. sic enim scribit, *ὥσπερ αἱ βάκχαι διὰ σχήματος θυρσοῦ τὰς λόγχας ἐν τοῖς*

Bacchæ hastas gerebant.

ἐν τοῖς θύροις ναρθηκοφόροις, illisque lanceia atrociter interdum specie religionis homines sauciabant. In epistolis Plinij ad Traianum multa scribuntur de præmiis athletarum, quæ Iselastica appellat: Sed & certamina Iselastica vocat, quibus, qui vincebant, ea præmia consequebantur, & magna pompa, triumphantium more, in vrbem suam inuehebantur, vnde & Iselastici nomen. ea de re quæ scribit Iustinus, attingere non prætermittam, quia eius verba pro face Plinio prælucebunt. Ac Iselasticum mediusfidius erat, quod certaminis victori pro pompa ingressus in patriam de publico aut ab Imperatore, aut ab vrbe dabatur, vt exercituum ductoribus. Coronarium pro triumpho aurum conferebatur à Prouinciis: Iustinus, ὁ γὰρ μὴ τοιοῦτος, ἴσα τῷ καιρίῳ τύχῃ τῷ ἀθλητῇ αὐτῷ, καὶ διὰ τὸ ἅπαντα ἱερόδουλος εἶναι, ἀλλ' πάνυ παλαιὸν γε τοῖς ἀπὸ τῶν γυμνικῶν ἀθλητῶν ἰσελαστικὰς τύχῃ. βραβεῖα ὁ νίκας ὁ ἀθλητὴς ἀπολαύσας, ὅλον ὅπερ ἀνηρημένος ἔχει. καὶ οἱ μὲν ἀναλίσκουσιν εἰς τὴν ἐγκατασκευὴν πόλεως τῆς πατρίδος, γέρας ἄλλον μεταδόντες, τοὺς δὲ ἀπολύουσι διὰ τὰς εἰσαῦθα τροφὰς, τοὺς κατὰ ἀΐδιον ἀπολαύοντας μὴ μεταλαμβάνειν. Videntur autem etiam obsonia & annonæ contineri eo nomine, quæ dabantur iis, qui in patriam parta corona inuehebantur. non tantùm pompæ impensa: vt ex hoc Iustini loco & è Plinij epistolis augurari licet.

Iselastica.

CAPVT VI.

Cicero explicatur & emendatur 3. Tuscul. nequam, ne, contortum, inuidere.

Nequam.

Cicero 1. Tusculana cum eruere originem vocis *Nequam* conatur, ait: *Ab eo quod nequicquam est in tali homine.* vbi quid *nequicquam* sit, quæri animaduerto. ego verò archaismi more *nequicquam* esse non *quicquam* & *n hil*, existimo: *Ne* enim pro *non* veteres dixisse intelligunt, qui Terentium & Plautum legerunt. Sic & prima Tuscul. vsurpatum recordor, cùm ait: *Secernere autem à corpore animum, nequicquam aliud est, quàm emori discere.* id est, non aliud quicquã est: nequaquam enim assentior iis, qui mihi videntur omnia tuta timere, & emendarissima pro vitiosissimis expungere, legique volunt, *nihil quicquam.* Vt autem hic nihil sanatione eget: ita existimo, *Aut num aliquod quopiam membrum,* in tumore & vitio esse, manumque medicam desiderare. quis autem non putet persanandum hoc curationis genere esse, vt *aliud quodpiam membrum,* reponamus? Et quidẽ si quid refert, in chirographis ita extare quibusdam adfirmo. Quod autem ait, *concludunturq; contortius:* opinor ex eo dicere videri posse, quod planius & clarius magisque directo genere dicendi ista extulerat, quam Stoici, qui in argumentationibus summe delectabãtur conclusionibus è repugnantibus, quæ orationem negationibus contorquent. Hic tamen non id esse credo contortum: sed potius, quod breue, quod constrictum, quod collectum, quod compressum, quod Græci plerunque συνεστραμμένον vocant. Id ex eo esse apparet, quod subsequitur è vestigio, *Sed latius aliquando dicenda sunt et diffusius.* Conturbati autem versus quidam antiquæ Tragœdiæ sunt in eadem disputatione, qui cùm Iambici sint, pro Trochaicis fallunt: nam, *nolite hospites,* clausulam Iambici senarij existimo. *Adire ad me, ilico istic, ne contagio,* solidus & integer versus videtur, vt & proximus, *Mea bonis, vmbrane obsit, tanta vis sceleris.* vbi supprimitur in vltima voce vna syllaba in versu metiendo, ac *sceleris* pro dissyllabo auditur. *In corpore hæret,* versiculi initium est. Vbi autem legitur in æditionibus, *Situ nidoris, barba pædore horrida:* reperi, vt ita dicam, in mysticis libris, *Situ lucentes:* vt ad genas referatur: nec mediusfidius æquus essem, si ram commodam scripturam prætermisissem. eam igitur malui restatam relinquere, quàm tacitam præterire. *Atque* autem, quod mox excipit, priore sui syllaba absorbetur à fine antegressi versus. Inobseruatus etiam latitat senarius, vt opinor, alicuius poetæ prisci, *Lacerat, exest animum, planeq; conficit.* modulus quidem pedũ & numerus versum adiudicat. In versibus autem illis superioribus quos perturbatos dixi, *illico istic,* valet, Istic in loco, in quo estis, manere, ne mea vobis obsit contagio si propiùs ad me accedatis. *Florem porro quisnam liberum inuidit meum,* fortasse valet, Malo oculo limauit & effascinauit, & inuidia læsit. nam à nimium intuendo, inuidere dictum ait. Qui autem inuido & fascinante oculo nocent, malignè nimisque intuentur. Est etiam legendum, *Hiccine est Telamo ille:* non, *Telamon.* ac ita esse veteres locutos, auctores sunt literati Grammatici.

Cõtortũ.

Inuidere.

CAPVT VII.

Liuius explicatur & illustratur lib. 31. hemerodromus, hemeroscopus, supplicatio & obsecratio, Vota quinquennalia, Dipylus, flamen Dialis non iurabat in leges.

Hemerodromus. Hemeroscopus.

NON alium esse existimauerim, quem vocat Liuius Hemerodromum, ac qui ab Aenea vocatur ἡμεροσκόπος: id ex eo intelligi poterit, si tanquam frontibus aduersis vtriusque scriptoris locos comparemus. Liuius igitur lib. 31. ita scribit, *Et respondisset, vt speculator (hemerodromos vocant Græci, ingens die vno cursu emetientes spatium) contemplatus regium agmen è specula quadam, progressus nocte media, Athenas peruenisset.* Voce autem Græca Liuius est vsus, quòd Latini tale speculatorum genus non habebant. Aeneas aũt ita scribit, χρὴ δὲ καὶ ἡμεροσκόπους πρὸ τῆς πόλεως καθιστάναι ἐπὶ τόπων ὑψηλῶν καὶ ὡς ἐκ πλείστου φανερῶν. ἡμεροσκοποῦν δὲ ἐφ' ἑκάστου χωρίου τρεῖς τὸ ἐλάχιστον μὴ τοὺς τυχόντας ἀλλ' ἐμπείρους πολέμου. Subdit autem, ὄντων δὲ καὶ τῶν ἡμεροσκόπων πεζῶν ὄντων, οἳ ἐὰν μὴ εἶεν τι διὰ τῶν σημείων δηλοῦν, ἀλλ' αὐτῶν τινὰ δεῖ ἐξ αὐτῶν ἄγγελον, δύναντε ταχὺ ἀφικνεῖσθαι. Sic autem vocantur, quia antelucano tempore ex vrbe emittuntur, & inter-

diu speculantur curruntque eò, vnde prospectus petendus est, & in vrbem reuertuntur, vbi contenebrascit: ita cùm vagentur currantque interdiu & perspeculentur, inde nomen inuenerunt. Pernoctabant etiam interdum foris, & ignibus sublatis, aduentum hostium aut insidias indicabant. Eodem in Liuij libro cùm scribitur, *Supplicationibus habitis iam, & obsecratione circa omnia puluinaria facta*: id est inter supplicationes & obsecrationem: quòd illæ ferię sunt, hæc precationes significat. Non longè hinc scribitur, *Quibus ante quinquennalia vota suscipi solita erant*. hîc vota intelligo, quæ Censores in proximum lustrum suscipiunt & nuncupant. Suetonius in Augusto, cap. 97. *Cùm lustrũ in campo Martio magna populi frequentia conderet, aquila eum sæpius circumuolauit, transgressaq; in vicinã ædem super nomen Agrippæ ad primam literam sedit: quo animaduerso, vota, quæ in proximum lustrum suscipi mos est, collegam suum Tiberium nuncupare iussit.* Legi autem, vt opinor, debet: *Trientius tributiusq; is ager.* Dipylon autem, vt è verbis Liuij apparet, nomen habuisse ab amplitudine portæ, quòd instar duarum esset, haud cunctanter pronunciandum est. ita enim scribit, *Ad Dipylum accessit: porta ea velut in ore vrbis posita, maior aliquanto patentiorq; quàm cæteræ, est: & intra eam extraq; latæ sunt viæ.* Scribit eodem lib. Liuius, *Quia flamẽ Dialis erat, iurare in leges non poterat.* Id eo ait, quia & magistratui in leges iurandum est, se eas obseruaturum neque violaturum. Et Diali Flamini iurare nefas erat. Gellius libro 10. capite 15.

Supplicatio. Obsecratio.

Quinquennalia vota.

Dipylos.

Flamen Dialis nõ iurabat in leges.

CAPVT VIII.

Propertius explicatur, pancratium à Lycurgo sublatum Spartanis, Pollux pugil.

EXistimo Propertium, vetustissimum poetam, non tam notas habuisse Spartanorum quàm amorum leges: nam cùm lib. 3. eleg. 14. eorum palæstram celebrat, cui virginũ etiam grex se exercentium miscebatur, videtur Lycurgi instituta nesciuisse. sic enim canit,

Et patitur duro vulnera Pancratio.
Nunc ligat ad cestum gaudentia brachia loris.

Nam si Plutarcho grauissimo & vetustissimo testi fidem adiungimus, quod profectò facere debemus, is nobis dicit, Lycurgum à palæstra remouisse Spartana, ea certaminum genera, *ἐν οἷς*, sic enim loquitur, *χεὶρ ἀνατείνεται*, quod est, vt opinor, in quibus manus tollitur & leuatur ad feriendum: quale Pancratium est & pugillatus. Ac, mehercule, meritò & iure hoc esse à Lycurgo lege cautum & constitutum arbitror: cum enim exercitationis disciplina eorum animos ad virtutem acuere & animare vellet, ea certamina recipere debuit, quæ eius quendam ardorẽ animis iuuenũ accensura forent, non quæ debilitatura atq; fractura. Pugillatus autem & Pancratium talia sunt, vt si quis iis semel vincatur, quia plagis & vulneribus malè mulctatus discesserit, pugnare iterum recuset, segniorq; reddatur: cùm aliis in generibus spe victorię sine corporis pulsatione ducãtur, & victi alternã victoriam sibi promittant. Sed fortasse eadẽ Spartę exercitationũ genera coli, quę in reliqua Gręcia, Propertius suspicatus est: aut Homer. est secutus, qui pugilẽ facit Pollucẽ. Sic enim canit 2. Iliad.

καὶ πὺξ ἀγαθὸν Πολυδεύκεα.

Sed nondum leges tulerat Lycurgus. Quod si quis Plutarcho non satis fidit, à Seneca tanquam succenturiabimus, qui ita lib. 5. de benefic. cap. 3. scribit, *Lacedæmonij vetant suos Pancratio aut cestu decernere, vbi inferiorẽ ostẽdit victi cõfessio.*

Pancratium à Lycurgo Spartæ sublatũ.

Pollux pugil.

CAPVT IX.

Horatius explicatur, purum numen, Numinis appellatio vnde, Iupiter pro aere.

QVædam sunt verbis de medio sumptis dictata, quę tamen obscuram fuscamq;, vt ita dicam, sententiam reddunt, vt sepiæ aquam suo atramento. Illud Flacci testimonio esse potest, lib. 3. od. 10.

— & positas vt glaciet niues
Puro numine Iupiter?

Nam purum illud numen non satis eliquatũ videtur, sed turbidum, ita vt per eius nebulã vix sensum perspicere possimus. Reperi in quodam codice, *puro nomine*. sed quis huic testi credat aduersus tot editiones & scripturas aliorum codicum? Nos igitur vana quadam auena eludit ista stipula. Audiui & legi, qui *limine* legeret: nec sensus fortasse deesset, pręsertim cum limen subdiuale, & puram habens aream, nec tecto opertam, nec arboribus opacam, gelicidio & pruinæ magis pateret. Sed cur nouitatem sectamur, si recepta & vsitata verba bonam laudabilemq; exprimunt sententiam? Audiui & legi, qui *lumen* legeret. sed lumen audiri non potest, sed videri solet. Ego tempestates anni video, & earum commutationes adscribi Ioui: isq; grandinare, fulminare, tonare dicitur, nubes contrahere, & imbres fundere: idem etiam niuem glaciemque cogere atq; durare: quæ facere credebatur omnia non operosè, sed solo nutu. Nutum enĩ eius & voluntatem è vestigio rerum euentus fidesq; sequitur. Inde numinis appellatio profecta est. Illa autem Iouis voluntas liquida apertaq; est, cùm audiatur hiberni Aquilonis frigore omnia constringentis fremitus. Quid si potius Iouem per allegoriam intelligamus? Iupiter enim plerunque aer est: & purũ quoque numen per inuersionem accipiamus, quòd spirante Aquilone nubes abiguntur, tenuiusque cœlum est & purius, nullis nubibus fœdatum? hanc sententiam veriorem crediderim, poeticaque figura ornatiorem & concinniorem. Versus sequitur illum, nocte tenebrosior, *Ne currente retro funis eat rota:* in qua

Purum numen.

Numen.

Iupiter pro aere.

in quo ne moter lectorem, eiusque expectationem protogem, existimo & fotrasse fallor: est enim lubricus error in auctoribus antiquis explicandis, quorũ vitæ consuetudinem moresque & studia vix coniectura plerunque leui prorsum adsequi possumus: cùm tamen nihil in eis sæpe coniectura certius exploratiusque habeamus: existimo igitur dici, Cùm fecundissimus tibi hoc tempore & fœlicissimus curriculi tui cursus intendatur & pergat, caue ne celeriter retrorsum feratur, & in diuersum eat, & citò commutetur in coatrarium. Translatio ducta est à curribus Circensibus, quos funis trahit, funemque currens sequitur rota: ita fuoe retroeunte retro quoque currit rota, id est, currus. Quod de fune dixi, verum esse ex eo apparet, quòd in curru erant equi iugales & funales: illi in iugo, hi extra iugum.

CAPVT X.

Varia hoc toto capite excerpta de lexico veteri explicantur.

ESSET inertiæ supinæ & propè somno sepultæ, negligere ea, quæ in quodam veluti veteri libro consuali Latinæ linguæ reperi: igitur quod ad *incitas* dicimus, ibi explicatum erat, πρὸς θυμομανίαν: quòd tum in magna inopia rerum incitamur ad quiduis tentandum, amentesque reddimur. Assecla, παράσιτος: igitur Assectarum nomen contemptioois est & contumeliæ. Assessor, συγκαθεδρίτης. Agnatio, ἐπιγένησις: & adgnata, ἐπιγεννηθέντα. Adgnati, ἐπίγονοι: quę omnia veram ingenuamq; vocabulorum eorum potestatem declarant. Æneator, σαλπιγκτής. Ærarius, χαλκουργός, χαλκοτύπος. Eto, βλίτον, vocabulum Vitruuio & Iurisconsultis & Donato in Phorm. act. 1. sce. 2. vsurpatum. Æsculus, φηγὸς βαλανοφόρος: Fagus igitur illi glandifera: est æsculus. Acieris, ἀξίνη ἱεροφαντῶν: quomodo & à Festo expouitur. Aciatium, νῆμα: quod noa hodie nostra lingua vocabulũ retinemus. Acia, ῥάμμα: quod verbum vsurparum est à Celso. Aciarium, ῥαφιδοθήκη, vbi acus reponuntur. Acisculatius, λατόμος. Aclassi, ἀζώματα: paulò tamen aliter scio à Pomponio exponi. Actor, πραγματευτής: verbum Iurisconsultis tritissimũ. Ala, ἐξέδρα: igitur quas in Vitruuio lib. 5. cap. 11. & Cic. lib. 5. de Finib. & in Pisonem, exhedras legimus, in quadam erant ædificij ala. Albunea, λευκοθέα. ita Matuta mater erit: nos tamen aliter iam explicauimus. Alipilarius, ἀφιλωτής. Alimenta, θρεπτήρια τροφεῖα: sic precium significat educationis & alimonię. Aliquo secius libro 5. de Offic. Proconsulis, πρὸς ἀμελέστερον: id est, aliquanto segnius & negligentius. Allucet, φαίνει: id apud Varronem reperire licet. Altarium, ἐπιβώμιον. Alterculũ, ὑοσκύαμον. Amanuensis, ὑπογραφεύς, ὑπογραμματεύς. Ambubia, κιχώριον. Amellum, μελίφυλλον: Alio loco, Amellus τρίφυλλον: ita in neutro & masculino diuersas putat, quicunque hæc glossemata scripsit, herbas. Hoc eò libentius scripsi, quòd sciam apud Maronem ignorari hanc herbam, cùm scribit 4. Georg.

Est etiam flos in pratis, cui nomen Amello
Fecere Agricolæ.

Amites, κάμακες. rursus Amites, ἱστάμενοι κάμακες. Antestor, μαρτύρομαι. Anclare, ἀντλῆσαι. Angeronia, ὁ θεὸς ἐπὶ ἀγωνίας. Andruare, ἀνδρεύεσθαι. Angatia, παραγγαρεία, ἀνάγκη, ἀγγαρεία. Anguina, ἄγκυρα, σχοινίον. Antes, τάξεις ἀμπέλων. Appia, εἶδος σελίνου ἐν κωνώπῳ. In alio repetio Applare, coclear. vt in Ausonio epist. 7. fortasse scribendum sit,

—Applaris succus inundet.

CAPVT XI.

Liuius lib. 2. explicatus, è circa prætorem, ex ante diem Cal. armamenta.

GEnus illud dicendi apud Liuium lib. 21. peregrinum & Græcanicum, *Extemplo et circa Pretorem ad ciuitates missi legati Tribuniq;.* non aliquantò inusitatius infrequensq; magis reddemus: sed tamen non penitus insolitum & ioauditum. legendum enim censemus, *Extemplo è circa Pretorem:* vt sit. Ex his, qui circa prætotem erant: vt à M. Tullio, *ex ante diem Calend.* lib. 2. epist. 16. ad Attic. scriptum esse legimus. Eo porrò in libro, *venire sublatis armamentis*, est nauigare sublatis velis ad cursus celeritatem: quo enim magis elata vela sunt, eo maiore impetu classem impelluot. Hic autem armamenta perspicuè pro antennis & velis dixit: vt ab ἀρμένων Græca voce, armamentum deductum quis existimare possit: etsi ab armis verius est. Cùm autem scribit, *vagantibus passim Numidis equitibus, & quæ hic impeditiora erant, Celtiberis Lusitanisq;*: puto eum dicere, Quæ infesta reddere populariq; nó potuerint Numidæ: quòd impedita essent equiti & inaccessa ea ipsa: Celtiberos & Lusitanos, qui assueti erãt aspera & montaoa percursare, peruagatos esse atque populatos. Scripsimus suprà, veteres existimasse cornices crocitãtes pluuiam suo cantu vocare: & arcum eos credidisse suis cornibus aquam haurire. videntur etiam censuisse ventos grassantes impetu suo aquam è terra & fluminibus sursum in nubes tollere, & leuare, qua ex opinione scriptum illud à Liuio ibidem credo: *Et mox aqua leuata vento, cùm super gelida montium cacumina cócreta esset.* Quod autem scribit: *ita præconium missum*, puto hanc cótinere sententiam: præcooem missum esse, qui iuberet omoes corpora curare. Nos quoq; nobis corpora putemus esse curanda, huiusque breuis capitis fioem faciamus.

E circa prætoré.

Ex ante diem Cal.

Armamenta.

Aqua leuata vento.

CAPVT XII.

Auctor ad Heren. explicatus lib. 4. Veniam dare, toga contorta, clypeare brachium toga, reformata & informis.

VEniam dare apud Scriptores Latinos, non est taotùm parcere & ignoscere ali-

Veniam dare.

coius culpæ & errato, vt multi censent: nam etsi ista est frequentissima significatio, non tñ huius dictionis sola est. nam interdú est permittere, sinere, concedere: Plautus in Trinummo, sc. Quo illic homo,

—quia res quædam est, quam volo
Ego me abs te exorare. Ph. Quid id est? veniã iam dare gestio.

id est, iam gestio permittere vt dicas. hoc sensu dictum illud apud Cornificium lib. 4. existimo. *veniam ad vos, si mihi Senatus det veniam.* id est, si Senatus sinat, si Senatus mihi permittat. atque hæc duo exempla adlegata sunt, vt id doceretur. Eodem autem in Cornificij libro, vnde exemplum sumptum est, parum assequor, quod ita scribitur: *Lemnum præteriens cepit; in le Tharsi præsidium reliquit: pòst vrbem in Bithynia sustulit.* quis iste non cursus, sed volatus est hominis, tam temerè & inconsideratè præcipiti impetu è Lemno Bithyniæ vicina Tharsum procul abeuntis, & inde rapidè in Bithyniam recurrentis? cur expeditionem non continuabat, & è Lemno porro in Bithyniá pergebat, sed tam longè velut æstu quodam in Ciliciam aufertur & abripitur? Equidem puto mendosam scripturam, & *Thasi*, quæ insula vini generosi fœcunditate nobilitabatur, legendum esse. Ibidem scribitur, *Cùm Gracchus deos inciperet precari, cursim isti impetum faciunt.* id est, cùm inciperet concionari. qui enim ad populum verba facturi erant, antè deos precabantur. Maro 11. Aeneid.

Præfatus diuos, solio rex infit ab alto.

Contorta togra

Toga brachiũ clypeare.

Res formata informis.

Ait idem, *contorta toga cum plurib. alus ire celerius cœpit:* hic contorta toga est circum brachium torta, vt vice clypei sit: & vt vetus poeta locutus est, toga brachium est clypeare. Apud eundem, quod non est omittendum, Res formata dicitur, quę corporata est: Informis, quę corpore caret. sic enim inquit, *aut cum res muta, aut informis, eloquens & formata.* Minuta sunt ista scio: ei tamen, quem leuabunt labore, fortasse magna videbuntur.

CAPVT XIII.

Cic. lib. 3. in Verrem explicatus.

SATIS planum arbitror esse, quod tertia in Verrem oratione scribitur, *Si quis testamento se hæredem esse arbitraretur, quod tum non extaret, lege ageret in hæreditatem: aut pro præde litis vindiciarũ cùm satis accepisset, sponsionem faceret: ita de hæreditate certaret.* & id interpretatione Asconij bellè illustratur: è qua tamen homines, magnos in Iurisprudentia progressus habẽtes, nescio quid argutantur, & scribendum *esse videri* censent. Videtur partium esse nostrarum, vindicare veterem scripturam à labe & vitio, & antiquum interpretem calumnia liberare, quæ ei per magnam iniuriam infuritur. Qui hæredem se testamento putat, quod tum non extat, si in bonorum possessione nemo sit, petit hæreditatem, neque satisaccipit, neque satisdat possessori, qui nullus est: At si quis possessor sit, qui hæreditatem petit, eam petit & vindicat, & præde litis vindiciarum satisdationem petit à possessore. ita hîc duæ species cõstituendæ sunt: vna, in qua nemo possidet: altera, in qua aliquis possidet, à quo res vindicanda est. Nec me mouet quod è lib. 1. de Orator. profertur, *Agerent enim tecum lege Pythagorei omnes, vindicarentq́; ornati homines in dicendo:* hęc enim posterior species est, in qua ab oratoribus qui in possessione erant, hoc vindicandũ est, & eis iudicio eripiendũ: vindicator enim hîc, quod penes alium est, aut quod in alicuius possessione: petitur etiam quod à nullo tenetur. His ita constitutis iacet frigetq́; quicquid è suorum iurisconsultorum libris & responsis conquirunt ad interpretandam veteris scripturæ auctoritatem, & obtrectandam optimi interpretis explicationem.

CAPVT XIIII.

Lucretius lib. 2. explicatus, Infessa, Ludere cathenas.

IN illo Lucretij versu lib. 2,

Hinc flammis, illinc rigidis infessa pruinis: Infessa.

docti partim infesta, partim infessa legẽdum autumant, neutrumq́; incommodè, nisi veterum librorum testimoniũ refragaretur, quod *infessa* clamat, & nostris inculcat auribus. Subiit itaque cogitare num quis sensus inde accommodatus erui posset. tandem denique cùm rem apud me diutius exegissem, bono sensu significare credidi, vtroq; versum calores & frigus finem esse statutum, vt vltrà progressus non sit: sed rerum summa his finibus velut fessa & fatigata contineatur, vlteriusq́; pergere desinat. igitur flammis & pruinis infessa sunt ea, quæ in flammis & pruinis fessa desinunt, finemq́; & metam sibi ponunt. Illud quoque publicum à priuatis scriniis dissentit,

—inter se fortè cateruæ
Ludunt. in quibus repetio,

—inter se fortè cathenas Ludere cathenas.
Ludunt.

& mediusfidius hanc quoque scripturam asserere manu, tanquam liberali causa seruilem in modum abiectam, quid vetat? Ludere enim cathenas, erit, lusu quodam cathenatim conserere sese, & implicare, cathenasque imitari. quod ab eis in chorea fiebat. Etiam illud *forte* non videtur esse quibusdam gustus publici, quòd dicunt, non esse fortuiti cuiusdam casus: sed potius strenuitatis, vt sit pro *fortiter*. ego verò temeritatis & casus puto. vt enim casus tulerat, inter se restim dabant, & cathenam illam saltatoriam conserebãt. Hæc ita mihi venit in mentem explicare duobus in locis: & fortassis erro. Sed antiquitas librorum sine quodam aucupio illexit me, vt abdita quàm prolata, recondita quàm deprompta, sequĩ mallem.

CAPVT XV.

Variæ voces de bilingui vocabulario sumptæ explicantur.

LEGI in bilingui vocabulario perquàm vetere quædam, quę admonitione digna credidi, & in apertum proferenda duxi: cùm eum librum sibi videatur vir vtraque lingua doctus parasse. Abdomen igitur explicatur λαπάρα, τὸ ὑπογάστριον, τὸ κοιλίδιον. Insigne autem est, & adnotandum diligenter ab eo Abaci Delphicam explicari: ποτηριοθήκη ἐν ᾗ ἐκτίθενται. significatur, & tanquam digito demonstratur locus ille Iuuenal. satyr. 3.

Delphica.

Lectus erat Codro Procula minor, vrceoli sex
Ornamentum abaci, nec non & paruulus infrà
Cantharus, & recubās sub codē marmore Chiron.

Delphicam autem mensam lapideam habere solebant, vnde conuiuis ministrabatur apud Flaccum libro 1. satyra 6. —*& lapis albus*
Pocula cum cyatho duo sustinet.

Ea de causa ministerium interpretatur vocabularij auctor. Iterum in eodem loco Delphica, ποτηροθήκη. Abolla, ἱμάτιον explicatur ibidem, quod non putaui omittendum, vt quale genus vestis sit, intelligatur, sciaturque pallij genus esse. Aborigines, αὐτόχθονες. Auena, βρόμος, ὃ ἄγρωστις, vt eo etiam nomine censeatur lolium: etsi à Marone separatur. Adærat, ἀργυρίζει, ἐκτιμᾶται. Adæratio, ἀργυρισμός. Ad incitas, πρὸς ἀπορίαν. Adcliuis, προσανάντης. Adoriosus, ἀνδρεῖος ἐν πολέμῳ. Ab Adoria adoriosum, illustrē exponit, citatque Festi Pomponij auctoritatem. Ador, ζέα. Assertor, ἐκδικητής. Assertio, ἐκδικησία: Charisius quoque lib. 1. Gram. vindicias ἐκδικησίαν exponit ab iniectione, prehensioneq́; manus: sic explicari puto, quod qui asserebat vindicabatque, manum afferebat, manuque eum prehendebat. Adstipulator, συνεπερωτητής, quasi secundarius & addititius interrogator. Agnatio, συγγένεια. Agnatus ἀπὸ πατέρων συγγενής. Ad manum, πρόχειρον: sic ad manum seruum antè explicaui, qui præstò esset hero suo. Administer, ὑπηρέτης. Agēs in rebus, μαγιστριανός. Agear, χοῦς ὁ ἀπὸ σκάφης. Aginat, διαπράττεται, τρίβει, μηχανᾶται: hinc Aginatores apud Festum Pomp. Sed hęc huic sufficiant capiti.

Abolla.

Auena.

Vindiciæ.

CAPVT XVI.

Purgamenta, fundare, fundatæ opes, & fundata pecunia, Horatius explicatur.

QVOS homines per summam contumeliam Græci καθάρματα solent, eos mihi videtur appellasse purgamenta Q. Curtius. sic enim libro 10. scribit, *Omnia potius toleratur quàm purgamenta quondā vrbis suæ, tunc etiam exilij, admittere.* Vt enim purgamenta & sordes foras eijciuntur ex ædibus: sic homines illos vrbe eiectos in exilium, purgamenta eleganter vocauit. Eā quoque purgamenta, quibus aliquid expiabant, in profluentē iacere solebant. Iterum lib. 8. *Et cætera vrbium suarum purgamenta, quæ propinquis etiam maximorum exercituum ducibus à rege præferebantur.* Perquàm honestè autem & perdisertè Ciceronis imitatione ita Curtius scripsit, *Et quidem suas quisq; opes diuisis imperij partibus tuebantur, quas ipsi fundauerant, si vnquam aduersus immodicas cupiditates terminus staret.* Nam Cicero pro Rabirio eodem modo dixit, *opes fundatas, à benè constitutas.* sic autem eas dici intelligo, quę firmæ stabilesque sunt, non tantùm à fundamentorum firmitate notione ducta: sed etiam à fundo & solo. certissimæ enim illæ facultates sunt, quæ in fundis constitutæ sunt: non item quæ in nummis, aut rebus mouentibus, non in rebus soli. Hinc & illud Flacci lib. 1. epist. 15.

Purgamenta.

Fundare.

Fundatæ opes.

Conspicitur nitidis fundata pecunia villis.

id est, in fundis & villis posita & constituta. Et quoniam Horatij mentionem feci, non omittam illud scrutari, cur scripserit,

Fundata pecunia.

Quantum distet ab Inacho
Codrus, pro patria non timidus mori.

In quo hæsissem, nisi Ocellus Lucanus mihi subuenisset, qui principium historiæ Græcorum ait duci ab Inacho Argiuo: sic enim ait, διὸ καὶ τοὺς τῶν Ἑλλήνων ἱστορίας ἀρχὴν ἀπὸ Ἰνάχου ὅσα τὸ Ἀργεῖον, πεποιήκασιν, ὅτι οὐχ ὡς ἀπὸ τινος ἀρχῆς πρώτης, ἀλλὰ διὰ γεγονέναι μεταβολὴν κατ' αὐτόν.

CAPVT XVII.

Plinius libro 15. nat. hist. emendatus, forum, Eugubini & Iguini, nux Tarentina & terentina, tripudium somnium.

MIHI in transcursu Plinij librum 15. peregranti potius quàm legenti: tamen loca quædam, in quibus aqua mihi paulum hæsit, & cursus institit, venit in mentem his libris attexere, vt vel à tumultuaria subitaque opera intelligant homines nondum Plinij emendatoribus rem factā esse, & multa etiamnum superesse, in quibus desiderare possint. Libro 15. capite 6. *Factus*, inquit Plinius, *tergeminos ferè à quaternis hominibus nocte ac die premi iustum est.* emendo è veteri libro, *factus tres gemino foro à quaternis hominibus nocte & die premi iustum est.* Forum enim in torculari locus est, quo defertur olea, vel vua vt prematur: qua notione à Varrone de re rust. lib. 1. cap. 54. & Catone cap. 18. vsurpatur. Septimius Florens, *Quare rubra vestimenta tua, & indumenta sicut de foro torcularis pleno conculcato?* Iterum, *Conculcatæ & expresse vi passionis tanquam in foro torcularis.* Infrà cap. 7. de factitio oleo, *suis herbis componunt inter Cappadociam & Seleuciam, quod Seleucinum vocant, necnon admodum vtile, sicut in Italia è gummi.* corrigo, *Inter Cappadociā & Galatiam, quod Selgiticum.* quanquam in altero exemplari, ne quid dissimulem, *Seleuticum* reperi. Pro, *sicut in Italia è gummi*: sine controuersia, *Euguuini*, legendū est ex manuscriptis exēplaribus. Sunt enim Euguuini populi Vm-

Forum.

Eugubini. Iguini. briæ, qui hodie Eugubini vocantur: & apud Plin.lib.1.cap.8. Iguini appellantur: quam & per iota scripturam veriorem puto, vt ordo literarum à Plinio obseruatus eo loco declarat. Infrà cap.10. de Nucibus pineis, *Harum genus alterum Tarentinũ, digitis fragili putamine, autumnq́; expositum furto in arbore. tertium Sappinum è picea*

Nox Tarentina *satiua*. Ego etsi Tarenrinam nucem non improbo, tamẽ Tarentinam, quod reperi, etiam amplector: cùm præsertim Macrob. lib.1. cap.18. appellari potius debere contendat, quàm Tarentinam: quòd Terẽtum Sabinorum lingua molle significat. Sed & cap.10. *tertium Appniæ*, legendum è veteribus libris existimo potius, q̃ Sappinium, quibus in libris ibidem etiam *Quartum Pitydia*, reperio, quod ne dissimulandum quidem credidi: etsi cur receptã lectionem damnẽ, nihil habeo. Capite 18. de Ficis, *adacto nauigio illicò arescit, rursusq; cura sacerdotũ seritur*: ego legendum puto, *Attio Nauio augure illic arescit*. nam ficus quædam in comitio Nauia vocabatur. Festus, *Ficus quoq; in comitio appellatur Nauia, ab Attio Nauio augure*. Et cap.22. de Nucib.

Tripudiũ sonium *quid est verisimilius, quàm quia cadendo tripudium sonumue faciant*: emendo, *tripudium sonium*, è veteribus libris. Tripudium autem sonium est interprete Festo, tripudium sonans: sonãt autem cadentes in humum nuces. Ibidem pro, *quas ante abellinas*: emẽdo iisdem ducibus libris optimis, & tanquã etiam antesignanis & veritatis defensoribus, *quas ante abellanas*. & mox pro, *adijcit præterea auellanas & galbas Prænestinas*: ex Catone cap.8. & 141. *caluas Prænestinas* legendum contendo. Capite 23. *Sardibus eæ prouenere primum: ideo apud Græcos Sardinianos balanos appellant. Nam D. Tiberius postea balanum nomen imposuit.* emẽdo, *Nam Διὸς βάλανον postea imposuere*. nã antè dicit in Græcia Sardinianas glandes vocatas fuisse, postea Iouis glandes: itaque quod de Tiberio suppositum est, adulterinum existimandum est, & à sensu alienum. Sed plus satis errorum ex eo libro mihi attigisse videor. hæc doctorum intelligentiam excitabunt ad reliquos maiore industria & ingenio eruendos & persanandos: mihi satis fuerit vtcunq; paucis vulneribus medicinam aliquã fecisse.

CAPVT XVIII.

Suetonius in Nerone explicatus & emendatus, tantum quòd, ludi iuuenales, iuuenalia, tesseræ, neronia, fusca vox, aliquid sufferti tinnire, suffertum subbibere, augustales, Mazaces, aurum obryzum, synthesis, caradromus.

INTER legendum quæ de Nerone teterrimo principe, fataliq; mũdi prodigio Tranquillus memoriæ prodidit, aliud agens quædam excerpsi, quæ his libris etiam adpingenda duxi. Scribit capite 6. *tam tum quidem exoriente Sole penè, vt radiis prius, quàm terra contingeretur*: germanum fuerit, *tantum quòd exoriente Sole*. nam *tantum quòd*, pro commodùm dici à Latinis nemini ferè ignotum est. Paulò pòst adiecta particula Que, *indictaq; decursione Prætorianis*. Ludos Iuuenales, quos capite 11. vocat, Iuuenalia neutro genere Dio appellat, & interpretatur νεανισκεύματα. eos ludos Nero dedit tum, cùm barbam primùm posuit. Tesseras in Tranquillo accipimus globulos inscriptos quarundam rerum notis & nominibus, vt frumenti, & aliarum rerum, quas, qui ceperant, res illas ferebant. Dio in Nerone, πάντα μὲν γὰρ πολυτελῆ ἃ ἄνθρωποι ἐσθίουσι, πάντα δὲ καὶ τἄλλα τὰ τιμιώτατα, ἵππους, ἀνδράποδα, ζεύγη, χρυσίον, ἀργύριον, ἐσθῆτα ποικίλην ἐδίδου διὰ συμβόλων. σφαιρία γὰρ μικρὰ γεγραμμένα ὡς ἕκαστα αὐτῶν ἔχοντα ἐς τὸν ὅμιλον ἐρρίπτει, καὶ ἐδίδοτο ὅτι τις δι' αὐτῶν ἥρπασε. Capite 12. *Neronia* Romę Nero instituit, quinquennalia certamina pro salute sua, & imperij sui mansione & incolumitate. Capite 19. lego, *Sed Alexandrina ipso profectionis die destitit*. & capite 18. *defuncto Cottio*: non, *Alexandrinam*, nec *Coctio*. & mox, *Corbulæ congestam*. Cæterùm fusca vox capite vigesimo est, quã Græci φαιὰν vocant, quæ nec candida, nec clara est. Ibidem aliquid sufferti tinnire est, quod Græcè dici potest, ὑπαρόν τι ἠχεῖν. Suffertum enim intelligo, plenum, densum, confertũ, oppletum, quod auditoris aures impleat: quanquam suffertum minus aliquanto est: quàm refertum & confertum. Sed & subbibere, quod Græcè ὑποπίνειν dicitur: ita enim à Græcis vsurpatur, quorum verba expressit Suetonius. nam Græcè ita dixerat Nero, cùm prodiisset Neapoli, quæ vrbs & Græca erat, & Græcè loquebatus. Capite 25. adolescentes illos & iuuenes, qui Neroni plaudebant cantanti, αὐγουστείους, id est, Augustales dicit vocatos Dio. Cap.26. lego, *à quodã Laticlauio*, potius quàm *laticlauo*. Sed & vt ante disserui, capite 28. *Super ingenuorum pædagogia*, non *proagogia*. Capite 27. *matronarum institorio*, malim quàm *institorias*: vt institorium neutro genere dicatur. Capite 30. scribit Tranquillus, *armillata & phalerata Amaxicorum turba atque cursorum*: quo sanè in loco valde dissentiũt ab excusis libris manu scripti, in quibus *cymazacum* legitur: ego *Mazacum* verũ puto. Sunt autem Mazaces non populi Cappadociæ: vt multi censent: sed populi Africæ. Lucanus libro quarto,

Marmaridæ volucres, æquaturnq́; sagittas
Medorum, tremulum cùm torsit missile, Mazax.

Mazacas equos laudat Aurelius Olympius libro 2. Cyneget.

Quamq; coloratus Mazax deserta per arua
Pauit, & assiduos docuit tolerare labores.

Sed & ne qua syllaba veteris lectionis deperiret, aliquando *Phalerata acu Mazacũ turba*, legendum existimaui. Lege cap.32. *pro semisse dextans cogeretur ei*: cùm excusum sit *dodrans*. Ibidẽ, *ac ne impunè esset studiosis iuris*: non, vt obtinuit, *viris*. Mox, *facta dictaq; omnia*: nõ *omnibus*, vt receptum video. Sed & cap.38. [illegible], puto legendũ

Tantum quòd.
Ludi Iuuenales.
Tesseræ.
Neronia.
Fusca vox
Aliquid sufferti tinnire.
Suffertũ.
Subbibere.
Augustales.
Mazaces

ὑπὸ

[illegible]. Cap. 19. pro [illegible], veteres libri indubitanter habent: quod haud paulò melius est, vt vel lata nuper sententia interfectã intelligamus, vel quasi [illegible] scriptum esset, nauis sententia damnatam audiamus, cùm præsertim in naui eam interficere tentasset solutili. Illud capite 40. [illegible], sic à Dione effertur, [illegible].

Aurū obryzum.

Capite 44. *aurum ad obrusam*, pro, *aurum obryzum*. in veteribus lego codicibus: quo modo non rarò loquitur Seneca. Capite 45. lego è veteribus monumentis, *Quæcunque cepissent ex annonæ caritate lucrantia*. nam delatorum præmia augebantur, etiam ipsa caritate annonæ: ita præmia eorum lucrabantur, quod est, augebantur. quod enim mox sequitur, principium est alterius sensus: *accreuit inuidia*. etsi *lucrantium*, non displicet, quod nonnulli legũt. Eodem capite, *statuæ eius à vertice currus appositus est cum inscriptione Græca, nunc demum agona esse & traheret tandem*. in libris peruetustis, *cirrus appositus est*, lego: nec aspernor, sed, *& raderet*: non *traheret*. quid enim vetat Neronem cirratum fuisse, nec cirros ponere solitum? & raderet, cùm ludorum comessationibus decertaret & agonibus. vel dixit, nõ esse puerile certamen & puerorum cirratorum: sed verum & legitimum & virorum, qui cirros posuerunt. nunc igitur dicit, Tandem radat: quòd verum adsit certamen, in quo cirris non sit locus. Sed & quod mox refert Tranquil. *Alterius statuæ collo ascopa deligata*: diuersiùs narrat Dio: culeum enim appensum dicit, quasi culeo insui matricida deberet. Eius verba sunt, [illegible]. Capite 49. pro, *promisit hoc Seius Galbæ libertus*: lego, *permisit hoc Icelus Galbæ libertus*. sic enim gratiosissimum eius libertum vocatum fuisse, ex eius vita constat.

Synthesis

Synthesin Suetonius pro veste elegantissima, & parum viris decora ponit in Nerone, qua idcirco Romanæ grauitati, nisi certis Saturnalium diebus, vti non licebat. sic enim capite 51. scribit de Nerone, *ac plerunque synthesin indutus ligato circum collum sudario*: quanquam in libris veteribus reperio *Synthesinam*, eodem sensu scriptum esse, vt vestem subaudiamus. Sed & eam vestem qualis fuerit nobis explicabit è Tranquilli verbis expressa Dionis oratio, quæ ita habet: [illegible]. Verùm in eo Suetonij libro, disputari video de Catadromo, quid sit,

Catadromus.

cùm capite 11. scribit: *Notissimus eques Romanus elephanto superſedens per catadromum decucurrit*. Ego eo vocabulo funẽ intelligo, qui summo theatro alligatus, decliuis ad imum theatri pertinebat solum, defigebaturque, per quem descendere maximi periculi, & artis, atq; adeò miraculi erat: hanc interpretationem, si quis parum firmã putat, vt ex meo sensu deprompram, fallitur: est enim Dionis, qui eadem de re agens, sic scribit, [illegible]. Sed & vocabulum ipsum nomen descendentis & decurrentis præ se fert: quo sensu & apud Iurisconsultos, l. si seruus. ff. de actione empt. & vend. accipi debere censeo.

CAPVT XIX.

Suetonius in Claudio explicatus & illustratus, tropei, crepi, lex prædiatoria, pendere, vendi, comedere senem, ius ordinarium, absens, Anio duplex, officium, meridiani, meridianum spectaculum.

CLaudij Cæsaris vitam cùm percurrerem sanè q̃ celeriter, hæc etiam interea curriculo notaui, præsertim cùm eius aliquot antè loca cum veteribus codicibus contulissem. Capite 2. cùm dicit, *post tutelam receptam*, intepretor, Cùm excessisset è tutorum potestate, factusque esset sui iuris, &, vt Cicero loquitur, suæ tutelæ. Græca quædam rimatus vestigia vtcunque effata à librario Latino, huiusmodi ferè inuestigaui. Capite 4. [illegible]: ab iis qui increbuere, aliquantum diuersa sunt, etsi non admodum, vt hic palmarium quærere non debeam. Capite 6. *extra ordinem adijceretur*. sine controuersia legendum est. Capite 8. *excitabitur*, inquit, *à tropæis*: hic Tropæos intelligunt de ventorum quorundam nomine, qui Tropæi vocantur, homines, qui ad dissimulandum quod fecerant, se statim auertebant: vetus autem lectio, *cropæis*, habet, si cui ad sagacem coniecturam viam patefacere forte potest: quòd si ab ea paulùm recedere liceret, libẽter *à crepis*, legerem. nam cùm constet, Lupercos Crepos esse vocatos à crepitu plagarum, quas infligebant obuiis, quidni eos, qui per ludum idem facere solebant, sic vocare potuit? id tamen, vt facere Iudices solent in rebus obscuris, oondum satis mihi liquere pronuncio. Scribit mox capite sequente, Claudium, *cùm obligatam ærario fidem liberare non posset, in vacuum lege prædiatoria venalem pependisse sub edicto præfectorum*: quem locum sic censeo explicandum, Cùm præfectis ærarij suam fidem obligasset, & oppignerasset omnia sua prædia, ea lege, vt nisi ad certum diem solueret, vendi possent vt vacua, neque cùm dies cessisset, soluisset: lege prædiatoria, id est, lege ea & conditione, qua obligata & opposita prædia fisco vel ærario fuissent, sub titulo pependisse venalem Claudium ait. pependisse, id est, venalia eius prædia pendenti erant titulo & libello proscripta: nam vendi videtur, cuius fortunæ & bona veneunt. Sic Plautus in Mostellaria, Scena, Exi e culina. comedi senem dicit, cuius bona comeduntur. Proscripta autem prædia sunt in vacuum, id est, sic proscripta sunt, quasi in nullius mancipio & dominio essent: & tanq̃ vacua, vt qui emerent, velut in vacua irent. Capite 11. malo, *vetuit inter festos referri*: quàm

Tropæi.

Crepi.

Lex prædiatoria.

Pendere.

Vendi.

Comedere senem.

inter fastos. Quid est cap. 15. *negantemq́; cognitionis rem, sed ordinarij iuris esse?* Ordinarium ius est, cùm Prætor, aut qui iurisdictioni præest, dat iudices, neque de re ipse cognoscit. Igitur sibi dari iudices ille à Cæsare volebat, vt ordinarium ius postulat: neq; enim rem esse, de qua deberet extra ordinem cognoscere: nam de quibusdam rebus maioribus, aut ad Rempublicam, aut exemplum pertinẽtibus, iudicem non dabant, sed ipsi cognoscebant: quę res cognitionis dicebatur. *Absentibus*, inquit ibidem, *secundum præsentes facillimè dabat, nullo delectu culpæ, ne quis in aliqua necessitate cessisset.* in quo *absentibus*, absolutè accipio, id est, cùm quis ad vadimonium non occurrebat, & absens erat: ac ita cessatores & tergiuersatores plectebantur. ac secundum pręsentes se daturum Claudius, vt Dio scribit, edicto proscripserat. Quod de Græciæ prouinciæ principe, cap. 16. scribitur, de quodam è Lycia prouincia Dio narrat: sed & Lycij Græcis adnumerabantur. Deinceps quædam sic legenda credo, quę in libris excusis à mea sententia discrepant. Capite 18. & 19. *suscepto in se damno, si cui quid per tempestates accidisset, & naues mercaturæ causa fabricantibus magna commoda constituit pro conditione cuiusque, ciui vacationem legis Papiæ Poppeæ, Latino ius Quiritum, fœminis ius quatuor liberorum.* nec multò pòst, *riuum Anienis noui lapideo operæ.* erat enim Anio nouus, & Anio vetus. Capite 21. *velut ad subitam condictamq́; cœnam.* &c, ibidem *extraordinarium & breue.* Cap. 26. *Cuius*, inquit, *officium nuptiarum & ipse cum Agrippina celebrauit.* sic officium solebant plerunque vsurpare, cùm ad nuptias officij causa veniebatur. Iuuenalis satyra 2.

Ius ordinarium.

Absens.

Anio duplex.

Officium

—*officium cras*
Primo Sole mihi peragendum in valle Quirini.

sequitur enim, —*nubit amicus.*

Sic in officio Consulis dicitur, cùm in officij causa quis in comitatu Consulis est, deductionis causa. Capite 29. lego, *reuocatas liberalitates*: non vt circunfertur, *libertates.* quod auctoribus antiquis libris confirmo. Iam leue est, monere vbique *Silanum*, non *Syllanum* excudendum esse. Capite 30. pro, *plectra linguæ titubantia*: *præterea linguæ titubantia*, reperio in iisdem libris: quod & probo. *Bestiariis*, inquit capite 34. *meridianisq́; adeò delectabatur.* hic quærunt, qui Meridiani sint: ego eos gladiatores interpretor, qui tempore prandij depugnabãt inermi corpore: proinde multi cadebant. Seneca lib. 1. epist. 7. *Casu in meridianũ spectaculum incidi.* sequitur mox, *quicquid antè pugnatum est, misericordia fuit: nunc omissis nugis mera homicidia sunt: nihil habẽt, quo tegantur, ad ictum totis corporibus expositi, nunquã frustra manum mittunt. Hoc plerique ordinarijs paribus & postulatitijs, vt in expeditione, præferunt. Quidni præferant? non galea, non scuto repellitur ferrum.* Dio, πάντα γὰρ ἄλλα, καὶ τὸν διὰ μέσου τῆς ἡμέρας παρὰ τὸ ἄριστον μονομαχοῦντας ἀνθρώπους. Capite 40. lege, *cocta vendentes.* &, *Telegonius* est in libris scriptis, à Telegono ne, qui scripsit domesticũ augurium, an à Telegono Vlyssis filio, nondũ satis compertũ habeo. Quod si Togonius legatur, pro ignobili? qualis est apud Tacitum lib. 5. *Togonius Gallus*, qui & ea de causa per ridiculum additur: quanquam fortasse *Telegonius Gallus* scribi in Tacito debet: certò videtur dicere Claudius, Me putas ignobili & ridiculo Togonio similẽ? vel Telegonio? Illud λογιώτατον, eod. cap. est corruptum, neq; tamen veterẽ scripturam assecutum me cõfido, quãuis eam perdiligenter scrutatus sim: Græcas enim literas malè effinxit librarius: ferè tamen scriptum videbatur, ἀεὶ καὶ μᾶλλον: quasi suum consilium laudaret plus æquo Claudius. Quantum & augurari potui, cap. 43. vbi est, ὅστις ἀδικήσει: scripsit Tranquillus, ὁ δράσας παθέτω, id est, qui vulnerauit, pœnas dabit. legitur etiam non malè, ἰάσεται.

Meridiani.

Meridianum spectaculũ.

CAPVT XX.

Tranquillus in Caligula emendatus & illustratus, destinatus augur, Attici ludi, iconicum simulachrum, crater, speculatoria & spiculatoria.

COmmune & publicum humani generis malum fuit Caligula Imperator, quem non tantùm populo Rom. verùm etiam orbi terrarum natum Tiberius educauit. In eius vita quædam in transcursu, eaque perpauca notaui, quę in hoc caput extuli. Capite 8. pro, *vico Ambiatino*, reperio in iuratæ fidei libris, *ambitarino*: nec tamẽ quicquam immutare ausim, lectoremque suo hac de re iudicio relinquo. vt & capite 10. pro, *vndeuigesimo*: *inde vicesimo.* Capite 12. *destinatus augur* dicitur, vt flamen Dialis destinatus, qui delectus & creatus & designatus est: etsi nondum inauguratus, cùmq́; nondum iustum sacerdotium sit ante inaugurationem: sed tantùm destinatum, idcircò eo dicendi genere veteres vsos suspicio est. Capite 15. lego, *Vt omnibus sacramentis adijceretur, Neq; me, neq; liberos meos chariores habebo, quã Caium habeo, & sorores eius.* Id addi voluit militari iureiurando, aliisque. Quam autem ducentesimam auctionem Italiæ dicit Tranquillus sublatam, eam nõ ducentesimam, sed centesimam Dio vocat: ac fortasse sic verius in Tranquillo scriberetur. Lego mox, *Ac si quibus regna restituit, adiecit & fructum*: non vt in omnibus quos viderim excusis codicibus, *afficit*: non enim tantùm eis regna restituit, sed & medij temporis fructus vectigaliorum, quos amiserant, nec perceperant, & redituum medij temporis. Lego capite 18. *cùm è Gobotiana apparatum circi prospicientẽ.* vt domus aut nescio quid tale subaudiatur. nam quod de *lege Luciana*, aut *elegantia*, hic comminiscuntur, vt bellum sit, certè verum, nullo modo arbitror. Capite 20. pro *Hasticis ludis*: *Atticos* lego, vt ludos intelligamus, quales Athenis celebrari solebant Panathenæis: nam & illis feriis Agonales Athenis committebantur quinto quoq; anno. quanquam in eadem vrbe etiam

Destinatus augur.

Attici ludi

be etiam Liberalibus, ludi Scenici dabantur. non deest qui *Actiacos* legat, de quib. in honorem Augusti Maro scripsit 3. Aeneid.

Actiaq; Iliacis celebramus littora ludis.

verùm Auctor, testificatus vetera exemplaria, hic & in Tiberio cap. 6. lego, vbi tamen hodie *Actiacos* excusum extat. Nihilosecius & illud cap. 21. sic emendo, *miseratq; tam ad dimetiendum opus primipilarem.* nam *Caium* de nomine huius imperatoris huc inculcatum arbitror. Cap. 22. lego, *simulachrum Iconicum*, quod est, cùm & similitudinem & magnitudinem exprimit alicuius. Græca quę sequuntur, sint corrupta, vt ferè semper in Latinis libris: nam & veteres librarij formas literarum malè fingebant: & chalcographi deterius legerunt. Lego igitur è Dione & veteri libro: *nam vox commmantis audita est,* [illegible] estque Homerici versus commatium, hoc sensu, Aut tolle me, aut ego te. Illud etiam cap. 26. *Erat enim is M. Antonij ex Helenæ filia nepos*: non vsquequaque mendo vacat: nam cùm è Plutarcho & Dione filiam Antonij Selenen, id est, Lunam vocatam fuisse intelligam, & ita reperiam in veterib. libris: quidni Selenam restituam? Iam vbique *Sillanū* scribendum esse contendo. & cap. 36. *Mnestorē* è Dione & libris veteribus non, *M. Nestorem*, & [illegible]. Lego etiam, cap. 44. *quàm Adminio Cinobellini Britannorum regis filio.* ita enim Britannorum rex à Dione in Claudio vocatur. Mox etiam, *speculatoribus*, pro *sepelatoribus*. & cap. sequente, *in hoc quoq; mimo*, cùm receptum sit, *nimio*. mimum enim appellat, quòd ea res scenę, cui & fabulæ fictæ, persimilis videretur. Lego etiam cap. 48. *gladiis depositis, equitatu armato circundedit.* cap. 11. pro, *Actnæi verticis*, quod sanè nó reprehendo, atque adeo vehementer laudo, lego in peruetusto libro, *Aetnæi crateris.* neminem autem paulò doctiorem fallit, spiracula ignem euomentia, crateras dici: verùm hoc adeo magis ne prætermitterem, quàm quod inserere vellem, annotaui. Speculatoriam caligam cap. 52. interpretantur calceamentum, quo speculatores & exploratores vti solerēt, quæ & Spicularoria, sine appellatione caligę, dicitur. Septim. Florens de corona militis, *Speculatoriam morosissimam pedibus absoluit.* Ea igitur caliga à speculatoribus vt ex eo Tertulliani loco intelligimus, ad milites omnes caligatos iam peruenerat. Sed me haud pœnitet eius esse sententię: vt vel Spiculatoriam legeremus, vel speculatoriam, propter vicinitatē literarum 1. & e. pro spiculatoria, audiremus. quo etiam modo speculatorem suprà, spiculatorem intelligo: vt & in Euangelio D. Marci, [illegible] id est, misso Spiculatore. Et Suidas [illegible], inquit, [illegible], id est, spiculatoris. cap. 51. *Senecam* cùm dicit *cōmissiones meras componere*, intelligo Senecæ scripta vilia & leuia videri, similiaq; scriptis extemporalibus & subitariis eorum oratorum, qui ludis aliquando committebantur. nā certamina poeticæ & eloquentiæ edita legimus fuisse, & scriptores inter se compositos de præmio decertasse.

Iconicū simulachrum

Crater.

Speculatoria, Spiculatoria.

CAPVT XXI.

De plano statuere, è tribunali, samiarij, Samiata ferramēta, taurobolium, criobolium, libertus proximus, proximus subscriptor, proximus lictor, magnarius, flator ærarius, alipilus, Triton.

NEMO est qui ignoret, ita frequenter in libris Iurisconsultorum occurrit, quid sit, de plano statuere, cognoscere, decernere, interloqui: quod opponitur ei, quod dicitur, E tribunali. Tribunal enim altum editumq; est, at Planum, humile, nec exaggeratum, sed libratum æquatumque. Illud etiam eiusdem generis est, solitum fuisse leges & edicta proponi in loco, vbi de plano legi possent. Fragmentum mihi legis peruetustæ & erosę multis locis, vt contexi nusquam integra sententia posset, dono dedit Petrus Daniel: in quo legitur, *Ex hac die, qua tributi factus erit apud forum palam, vbi de plano legi possitur, proscribatur.* Ausonius in gratiarum actione eodem genere loquendi vtitur, *Has ego literas tuas in omnibus pilis, atq; porticibus (vnde de plano legi possint) instar edicti pendere mandauero.* Et quia fragmentum adposui veteris legis, antiquæ inscriptionis cuiusdam interpretabor vocabulum obscurissimum: in ea enim ita scribitur: *Samiarius doryphoron* Samiarij illi qui sint, non arbitror multis esse notum. Ego eos existimo fuisse, qui creta Samia arma, ferramenta, spicula prætorianorum & satellitum Imperatoris ad nitorem fricabant tergebantq;, atque exasperabant gladiorum & iaculorum aciem & cuspides: nam & in historiis hoc sensu, ferramenta Samiata reperimus. In iisdem antiquitatis monimentis Taurobolium & Criobolium, quod sæpenumero, legimus. Id verò, vt existimo, significat sacrificia taurorum & arietum: quòd cùm immolantur, deiicianrur claua vel securi. Vt libertus primus in familia dicebatur, aliusq; secundus, & quidam erat ordo: sic & libertus dicebatur proximus, vt in inscriptione, *Soter augg. lib. proximus.* Sic & apud Cicer. proximus subscriptor, qui statim ab accusatore secundum locum obtinet, & alios subscriptores antecallit. *Veruntamen*, ait Tullius 2. in Vert. *L. Apuleium esse video proximum subscriptorem.* Sic lictor proximus dicebatur, de quo diximus. vt in inscriptione, *L. Valerius Achilleus lictor proximus.* Sallust. in Bell. Iugurth. *forte eius domo vtebatur qui proximus lictor Iugurthe, &c.* & mox ait Cicero, *hunc tamen à subselliis*, in quo ab Asconio dissentio: putat enim Asconius patronum significari non ex auditorio Prætoris & tribunalibus, sed è minoribus iudiciis, vt Triumuirorum: cùm mihi videatur dicere, Allienum in foro versatum, subselliisq; iudicialib.

De plano statuere.

E tribunali statuere.

Samiarij.

Samiata ferramenta.

Taurobolium.

Criobolium.

Libertus proximus.

Proximus subscriptor.

Proximus lictor.

cùm

cùm alij subscriptores Cęcilij essent triumuiralium causarum & columnariorum. ideo & *tamen* addidit Cicero: non erat tamen disertus Allienus, sed tantùm in clamãdo robustus atque fortis. In iisdem inscriptionibus & *Magnarium* repetimus: nam ita scribitur, *corpus corariorum Magnariorum*. Apuleius quoque scribit, *Lupus magnarius negotiator coemerat*. hi negotiatores videntur fuisse, qui multas magnasq; merces coemere solebant: nam à magno, magnarius, vt à vino, vinarius deducitur. In iisdẽ reperio & flatorẽ ærarium, vel æris: Æs enim & argentum à Monetariis primùm flatur, deinde feritur: Sic scribitur, *Onesimus flator æris de via sacra*. Alipilus ibi etiam inuenitur, qui pilos alarum vellit: Dropace certè in vocabulario Latinogræco Alipilarius exponitur *ἀρωματάρι*. Sed inscriptio ita habet, *M. Octauius primigenius alipilus à Tritone*. hIc Triton fit fortasse, de quo Propertius lib. 2. eleg. 11.

Magnarius. — Flator ærarius. — Alipilus. — Triton.

Cùm subito Triton ore recondit aquam.

Sed affirmare tamen nolim, nec ausim.

CAPVT XXII.

Aetas, γενεὰ, campestre, factiones, suffragatores & refragatores, spectacula, tribus intrò vocare, remittere intercessionem.

Triton. γενεὰ.

IN Asconio Ætatem reperio pro ea, quam Græci γενεὰν appellant: declarat enim spatium vitæ vnius hominis: vt cùm tres ætates, dicit tempus, quo deinceps proauus, auus & pater vixerunt. eius verba sunt in Orationem pro M. Scauro, *vt tribus suprà eum ætatibus iacuerit domus eius fortuna. nam neq; pater, neq; auus, neq; etiam proauus, vt puto, propter tenues opes & nullam vitæ industriam, honores adepti sunt*. Campestre vocat, qđ succingitur ab vmbilico, & ad pedes demittitur, locoque tunicæ habetur: eo vti solebant iuuenes in campo: nam nudum esse turpe habebatur: & æstate quidem pro tunica: idcircò ——*campestre niualibus auris*, Horat. lib. 1. epist. 11. dixit: quòd eo regmine aduersus rigidam hyemem non satis defendi quis posset semicincto corpore. De Catone autem ita scribit ibidẽ Ascon. *Cato prætor iudicium, quia æstate agebatur, sine tunica exercuit cãpestri sub toga cinctus*. Factiones apud eũ in Orat. ꝑ Milone, sunt hominum cœtus, & tanquam cateruæ, quas vulgò Bendas appellamus. sic enim inquit, *Sæpe inter se Milo & Clodius cum suis factionibus Romæ depugnauerant*. Ibidem, *factionibus armatorum succincti*. Vt suffragatores dicuntur, qui in honore & petitione fauent & adiuuant: ita ab Asconio refragatores appellantur, qui aduersarij sunt, & refragãtur. eius verba sunt in Oratione Cic. in tog. cand. contra C. Ant. & L. Catil. *Etenim acerrimi ac potentissimi fuerunt Ciceronis refragatores, cùm petijt consulatum*. Spectacula nõ sunt, vt vulgò, ludi apud eum in commentario in Orationem pro Cornelio: sed pulpita ipsa, & fori, vnde homines spectant ludos: inquit enim, *passum esse Scipionẽ secerni à cætero consessu spectacula Senatorium*: id est, loca vnde spectabant ludos, aut munera gladiatoria, Senatores. Tribus intrò vocare apud eundem, est tribus ad ferendũ suffragium vocare. hæc loquendi genera antiqua, nostra penitus memoria obsoleta, renouanda sunt, in vsumque reuocanda: vt cùm diu in tenebris iacuerint, tandem aliquando lucem vitamq; postliminio accipiãt. hic autem ait, *Interuocare tribus Gabinius cœpit, vt Trebellio magistratum abrogarent*. Sed & ita quoq; Cic. loquutus erat, cuius ibi hæc verba sunt, *Nec crimmosius tribus ad legem accipiendam, quàm ad collegam reddendum priuatum interuocare*. Remittere intercessionem, est intercedere desinere, intercedendique finem facere. *Remisit*, inquit ibi Asconius, *intercessionem Trebellius*. Hæc quidem ingenio non indigebant, quò obscuritas remoueretur, sed opera & industria vt colligerentur. neque nos ingenij fructum hinc expectamus, nec magnopere industriæ præmiũ vel operæ precium.

Campestre. — Factiones — Suffragatores. — Refragatores. — Spectacula. — Tribus intrò vocare. — Remittere intercessionẽ.

CAPVT XXIII.

Diuiditur ferro regnum, Cicero pro Cælio illustratus, riuales, Charisius de Apocopa illustratus et emendatus, do, pro domum, apud Ennium, laudari nolebant veteres ab aliquibus, præfiscinè.

CVm calamum in manus sumpsimus, memoriam interrogamus, vt aliquid suggerat, quod scribamus: atque quicquid illa vel dictat, vel mouet, chartæ mandamus: nec magnopere laboramus, vt quæ in caput vnum coniicimus, inter se cohæreant. Quod igitur à Lucano lib. 1. scriptum est,

Diuiditur ferro regnum.

Diuiditur ferro regnum.

mihi videtur, ne longa ambage verborumq; ambitu lectorem fatigem aut angere velle videar, sumptum loquendi genus ab execratione Oedipi, qui liberos abominatus suos, optauit, vt ferro regnum paternum diuiderẽt. sed acta tanquam causa, testes audiendi sunt. Æschylus,

—ξεῖν⊕ δ᾽ ἐκλήροις ἐπινωμᾶ
χάλυβ⊕ σκυθῶν ἄποικ⊕ κτεάνων
χρηματοδαίτας πικρὸς, ὠμόφρων σίδηρ⊕.

Iterum,

[illegible]
[illegible]

Interpres, *ἐμερίσατο ὁ σίδηρος διὰ φυγῆς τὴν οὐσίαν αὐτῶν μερίσας τοὺς ὑοὺς αὐτοῦ*. Sed nos velut desultores à poeta ad Oratorẽ transiliemus, in quo, quod receptum est & editum, reprehendemus, & veram germanamq; dictionem suo tanquam in lare collocabimus, veteris grammatici auctoritatem potius secuti, quàm nostram sententiam. Quòd enim hodie pro Cœlio sic legitur, *Sin autem est riuulus accersitus, & ductus ab ipso capite accusationis vestræ, lætabor*. Donatus in Eunuchum Terentij act. 5. scen. 9. legit, *Sin erit ex illo fonte riualis*: amœna iucundaque vocabuli ambiguitate;

Riualea. biguitate: cùm riuales sint, qui propinquos possident agros riuo: & riuales, qui eandem mulierem amant. *Riuulus* tamen, ne dissimulē quod sentio, vituperare aut damnare nullo modo possum: sed veteris Grammatici sententiam antepono meæ. Hinc ad Charisium transimus, in quo lib 4. Gramm. de Apocopa differente, illud nullo modo intelligo quod detractionem syllabæ habere dicit, *Tendo suam, hos est domam.* lego igitur, *endo suam do, id est, domum.* Exemplum est ex Ennio sumptum, qui do, pro domum dixerat. Itaque & in Auson. monosyllabis sic scribendum est,

Do pro Domus.

Vnde Rudinus ait diuum domus altisonum cel
Et cuius de more quod adstruit, endo suam do.

Laudari interdum ab aliquib. antiqui metuebant: (aliò enim properamus,) & eam laudem vim fascini habere credebant: vt & apud Plinium lib. 28. cap. 4. legimus, quorundā laudatione interire ꝓbata: & apud Maron. 7. ecl.

Vltra placidū laudare.

Aut si vltra placitum laudarit.

Præfiscini. Idcirco ab illis, à quibus id metuebant addi *præfiscini* volebant, quod est sine fascino, vt testarentur eo aduerbio, non se fascinandi voluntate, sed laudandi animo sine liuore vllo, candideq; sese loqui. Insigne mihi videor apud Charisium huius rei exemplum & adscriptu dignissimū legisse. Gram. ait lib. 4. Charisius, *Præfiscini, Titinius in Setina, Paula mea amabo.* ecce qui loquitur, Paulam puellam laudare parabat: altera sequitur mox persona, quę id metuit, & *præfiscini*, metu fascini addi postulabat ad laudem. *Pol tu ad laudem addito præfiscini, ne puella fascinetur.* Sic capita absoluimus, & iungimus, vt est apud Poetam, gryphas equis.

CAPVT XXIIII.

Scutulatum, Scutulæ, Cæsar lib. 3. comment. bell. Ciuilis explicatus & restitutus, διαφορεῖον, ὑπερφορεῖον, Chamulci.

Scutulatum. Scutulæ.

SCutulatum araneorum rete apud Pliniū à Grammaticis exponi video rotundū, quā in sententiam fere vadunt omnes: ego quominus cis adsentiri debeam, adferre possum. nam cùm Scutulæ non sit rotūda forma, quo tandem pacto scutulatum rotundum esse possit? ego scutulatū esse sentio, quod scutulas habet, quales in araneorū reti plurimæ sunt. nā cùm in ambitum orbes filis aranei multis plurimos circinēt, à cētro transuersa subtemina quoquouersum distendunt, quæ orbes secantia multas scutulas reddunt. Est enim scutulę forma quadrata oblongior: cùm igitur plurimæ sint in ea tela quadræ, id est, scutulæ, proinde Scutulatū rete dicitur. Eam aūt esse formā scutulę, cōfirmare possum auctoritate Cęsorini cap. 22. ita scribētis, *Heteromecos, quadrāgulū nec Latera habet paria, nec angulos rectos simile scutellæ.* Et certè cùm scutū quadratū & oblōgū sit, scutella & scutula, quæ diminutionis figura ab eo deducūtur, eandē figurā habebāt. Illud verò obscurius est, quod lib. 3. Cōmentariorū de bello ciuili à Iulio Cæs. scribitur, *Quatuor biremes subiectis scutulis impulsas vectibus in interiorem partem transduxit.* Planè diserteq; illud describit rum factum, quod Corinthij aliàs, & multi alij sæpe in Isthmo fecerunt: quod διαφορεῖον appellabant, & ὑπερφορεῖον: quod erat naues è mari in mare per discrimen terræ machinis tractas traducere. id autem, vt è Polluce cognoscimus, fiebat subiectis phalangis. phalangæ autem illæ, vt credo, ligneorū cilindrorū versabantur vectibus, & impellebantur: ita nauis traducebat. Eius verba sunt lib. 7. Onomast. τὰ δ' ὑπὸ τῶν νεῶν ξύλα, οἷς ἐπικυλινδούμεναι ἐφέλκονται αἱ νῆες, φαλάγγες, καὶ φάλαγγαι. Sed & erāt machinę quædā & instrumenta, quib. trahebantur: & chamulci eodem auctore vocabantur. Est & chamulcorum mentio apud Marcellinum. His ita positis, quærendum esse videtur, quis esse locus posset in trahendis & traducendis nauigiis, scutulis. Equidem non possum dispicere, cui possint esse vsui, & vt adsolet, continuò ad coniecturam & somniorum interpretes confugi, quæ si vana est, alios ad melius & sagacius coniectandum excitabit. Ac principio quidē *scytalis* legendum suspicatus sum: adducebarq; & vicinitate vocabuli & propinquitate significationis phalangarum. deinde cogitare cœpi potius verisimile esse attractum superuacaneum s, quam in literam desinebat vocabulum antecedens: cumq; scriptum fortasse fuisset *rutulis.* nam & rutundum sæpenumero pro rotūdo legimus, accessione illa literæ s. redundantis factum esse *srutulis*, postremo *scutulis.* nā per vulæ rotulæ axibus traiectæ nauigia traducere poterant chamulcis. nec est insolens dici rotas subiici, cùm Maro scribat 2. Aen.

Chamulci.

—pedibusq; rotarum Subijciunt lapsus.

Atq; in eam sententiam discessionē feci. Accedet & corollarium ex eodem Commentar. libro, in quo ita scribitur in antiquis deprauatè, *cohortemq; postea duplici stipendio. frumento, vespe ciariis militaribus donis amplissimè donant.* legēdum autem crediderim. *veste pecuariis militaribus.* nā & infrà sic loquitur, *premiaq; rei pecuniariæ magna tribuerat.* Errorē aūt exortū esse reor è scripturæ compendio, cùm *vest.* pro veste, *peciariis* ꝓ pecuniariis notatū breuiter esset. Plaustris etiā & rotis naues Annibal trāsportauit, vt à Liuio scribit & Silio: qui & coria cruda subiecta scribit, vt per lubricum facilius laberentur, lib. 12. belli Punici,

Lubrica roboreis aderant subtemina plaustris
Atq; recens cæsi tergo prolapsa iuuenci
Aequoream rota deduxit per gramina puppim.

Cæsar lib. 2. phalangis transfert. *Phalangas, inquit, subiectis ad turrim hostium admouent.*

CAPVT XXV.

Alabarches & Arabarches et Ethnarches, Virg. 1. Georg. & eclog. 8. explicatus, intuba, incidere faces, inspicare, Mænalij versus, ternio diis gratus numerus.

VErsus est Iuuenalis satyr. 1. Grammaticorum indigens lucubrationibus,

—inter

—inter quas auſus habere

Arabarches. Alabarches. *Nrſcio quos titulos Aegyptius, atque Arabarches.* Ego verò ferè legendum eſſe crediderim *Alabarches*, qui & Arabarches hic dicitur. Alabarches autem erat Alexandriæ magiſtratus, qui Iudæis præerat Alexandrinis: ferè enim vrbis dimidium à Iudæis iam inde à cooditore Alexandro poſſidebatur, vt è Philone cognoſci poteſt. Itaque per contemptum quoque Arabarches, vel Alabarches dici videtur, è Iudæorum diſpicientia & deſpicatione, qui omnibus inuiſi contemptique erant. In Epigrammatum ſecundo ſcribitur,

ὃς ἀλαβαρχήσας γραμματικὸς γέγονε.

Ioſephus, lib. 11. cap. 5. bell. Iudai. *Primi inter Alexandrinos Iudæos tam opibus quàm genere, & tum Alabarchiæ magiſtratum gerentis.* Iterum cap. 3. eiuſ. lib. *Eius Alexandri filius, qui Alabarchæ magiſtratum geſſit Alexandriæ, omnium in ea vrbe ſuo tempore ditiſſimi, qui etiam erga deum pietate ſuperauit filium.* Alio loco Ethnarcham appellat, vt lib. XIX. cap. 4. bell. Iud. *Nullamq́; de eorum iure controuerſiam extitiſſe, etiam cùm Aquila præfuit Alexandriæ: permiſſumq́; eis ab Auguſto, vt in defuncti Ethnarchæ locum, alium* **Ethnarches.** *ſuis ſuffragiis ſubſtituerent.* Ecce qoem ante Alabarchem appellauit, hic eundem magiſtratũ perſpicuè Ethnarchen vocat: Quibus verbis adducor, vt credam Alabarchen & Arabarchẽ eundem eſſe eius gentis principem, & Ethnarchen etiam nominari. apparetq́; r. literam aſperioris & vehementioris ſoni: quanquam in Arabarche liqueſcentem magis tamen emollitam in lambda abiiſſe fortaſſe quodam Alexandrinorum idiomate: nam quia Iudæi finitimi ſunt Arabiæ, eos etiam fortaſſe Ægyptij Alabas appellabanr. Ergo vel Alexander vel Demetrius Iudæi, iidemq́; Alabarchæ, ſtatuas inter triumphales habuerant, & Criſpinus Ægyptius. Sed à Satyra ad Epos me conuertam & quæram, cur cùm Maro 1. Georg. de noxis & peſtibus ſegetum ſcriberet, addiderit ad improbos anſeres Strymooiasque grues,

Intuba. *— & amaris intyba fibris Officiunt?*

Sed profectò dupliciter Intuba nocere poſſunt: tum radicum fibris ſerpentium terramque defrugantium, & triticum angentium: tũ anſerum illecebris, mirè hoc olus expetentium. qoam etiam crediderim cauſam fuiſſe, cur poſt anſeres intuborum mentionem fecerit. Columella lib. 8. cap. 14. de anſeribus loquens, *Paluſtris quoque ſed herbidus deſtinetur, atque alia pabula conſerantur, vt vicia, trifolium, fœnum græcum, ſed præcipuè genus intubi, quod σέριν Græci appellant.* At verò in illo Virgiliano eclog. 8,

Incidere faces. *Mopſe nouas incide faces.*

quod de facibus nuptialibus dicitur, ita accipiendum videtur, vt incidantur, cùm inſpicantur, id eſt, in ſpicæ ſimilitudinem incidun tur, vt facilius ardorem concipiant: incidun tur enim in longum minutis virgulis. id inſpi **Inſpicare.** care dixit 1. Georgic.

— ferroq́; faces inſpicat acuto.

Illud autem 8. eclog.

— tibi deſerit Heſperus Oetam:

eſt, tibi oritur. ſtellæ enim ex altiſſimis videntur oriri montibus. Catullus in carm. nupt.

Iamdudum Oeteos oſtendit noctifer ortus.

Mænalij verſus ſunt verſus paſtorales à Mænalo monte Arcadiæ paſtorum gregibus celebrato, atque adeo tota erat Arcadia paſtoralis ſuorum montium æſtiuis & hybernis. **Mænalij Verſus.** At verò,

Terna tibi hæc primam triplici diuerſa colore
Licia circundo: terq́; hæc altaria circum
Effigiem duco: numero deus impare gaudet:

ex antiquorum Latinorum & Græcorum ritu & ceremonia ſuperſtitioſa dictum eſt, qui in rebus diuinis ternionem numerum ſolebant adhibere, diis gratum acceptumque exiſtimantes eſſe. **Numerus ternarius ſacer.** Ariſtoteles de Cœlo, de ternario loquens, *διὸ παρὰ τῆς φύσεως εἰληφότες ὥσπερ νόμους ἐκείνης, καὶ πρὸς τὰς ἁγιστείας τῶν θεῶν χρώμεθα τῷ ἀριθμῷ τούτῳ.* Hæc ego apis more & modo velut ex graminibus carpere ſtudui, vt iſtius capitis tanquam mellificium qooddam extaret.

CAPVT XXVI.

Pueritia vt inſtituebatur in Græcia, ὄχημα, vehiculum, Mariana quercus, Varus Alphenus, Cornificius, Silo, Maſſiliæ vrbis conditor, Iuſtinus emendatus, puſillus, mutulus, Ionica imago.

IN hac ſegete farraginem in omni genere frugis obſeram: iuuat enim indulgere varietati, quam & in ludicris conſectamur & ſpectaculis. Sic pueritia in Græcia inſtituebatur, vt literas diſceret, palæſtram, muſicam: **Pueritiæ ſtudia in Græcia.** vt è Xenophonte in Laconum Repub. apparet, ſic ſcribeote, *εὐθὺς δὲ εἰς διδασκάλων πέμπουσι, μαθησομένους καὶ γράμματα, καὶ μουσικὴν, καὶ τὰ ἐν παλαίστρᾳ.* Ex eo ſcripſit Terentius in Eunucho,

Fac periculum in literis,
Fac in palæſtra, in muſicis: quæ liberum
Scire æquum eſt adoleſcentem, ſolertem dabo.

Vt ὄχημα apud Græcos non tantum carpẽtum aut currum ſignificat: **ὄχημα vehiculũ.** verùm etiam iumentũ, quo vectamur, vt apud Ariſtophanem anootant Grammatici: Sic apud Latinos vehiculum. quod niſi ita eſt, velim aliquis mihi dicat, cur lege Oppia cautum erat, ne mulieres iuncto vehiculo vterentur: Iunctum enim vehiculum hic pilentum eſt, quod iunctis trahitur iumentis, quaſi etiam ſit quoddam vehiculum non iunctum. denique quicquid vehit, vehiculum eſt: vt & nauis apud Plautum. **Quercus Mariana.** Quercus Mariana, quam fingit in Mario, & libro 1. de Legibus recordatur, fortaſſe ex eo nominata ſic fuerit à Cicerone, è conſuetudine ruſticorum & paganorum, qui ſolebant natis liberis, virgas pangere, quæ in arbores adoleſcerent, & eorum nomen ferrent. Ideo coniicimus quia Ælius Donatus io vita Virgilij ſic ſcribit, *Siquidem virga populea more regionis in*

nus in puerperijs eodem statim loco depacta ita breui coaluit, vt multò antè satas populos adæquarit: quæ arbor Virgilij ex eo dicta atque consecrata est. Fortasse igitur quicquam de Mario tale in poemate confinxerat: nos tamen ista non adfirmamus, sed vaticinamur. Extant epigrammata Catulli ad Varum multa: vnumq; ad Alphenum: sed ea omnia ad eundem scripta arbitror, cum Alphenus, Varus vocaretur. Tiberius Donatus à Marone scripta dicit Bucolica potissimum, vt Asinium Pollionem, Alphenum Varum, & Cornelium Gallum celebraret. Sed & Cornificius ad quem scribit, aut Rhetoricorum ad Herennium auctor est, aut poeta ille Cornificius, qui Maroni infestissimus fuit, vt idem Tiberius refert. Ille etiam Silo, cui amarulenti epigrammatis atrocissimam notam inurit, fortasse philosophus fuit Epicureus, cui Maro in Philosophia dedit operam: hoc tamen à nobis cunctanter nec satis fidenter adscriptũ est. Massiliæ clarissimę & antiquissimę in Gallia vrbis nomen conditoris contra quàm in antiquitatis acta relatum sit, video Petanum existimari, cùm is fuerit Protus. Itaque in Iustino lib. 43. scribendum est, *Plures solicitauere duces clarissimos, qui se Proto iunxere: itaq; ad regem, etc.* Ibidem, *aquam Proto porrigit*, non vt scribitur, *Petano*. Plutarchus in Solone, *ἔνιοι δὲ πόλεων οἰκισταὶ γεγόνασι μεγάλων, ὡς καὶ Μασσαλίας Πρῶτος, ὑπὸ Κελτῶν τῶν περὶ τὸν Ῥοδανὸν ἀγαπηθείς.* Pitillus apud Plautum in Asinaria sc. Cur me retentas, paruum est: voce, vt opinor, deducta à πίτυλλον, quod Doribus, vnde mutuantur vocabula plurimum Latini, significabat νήπιον, id est, paruum: nisi potius à πιτύλῳ. Sed de pitilli origine non satis fortasse hinc constiterit: videtur tamen Mitulus in ædificiis, quod scilicet extra prominet, aliquidque fulciret, inde appellatum. etiam & μίτυλλον significat ἔσχατον, id est, extremum. Imago Iconica est apud Tranquillum in Calig. cap. 22. quæ magnitudinem, formã, omniaque ad vnguem alicuius lineamenta reddit. Athenæus lib. 1. *ἵδρυτο δ' ἐν αὐτῷ τοῦ τῶν βασιλέων συγγενείας ἀγάλματα εἰκονικὰ λίθου λυχνίτου.*

Varus Alphenus.
Cornificius.
Silo.
Massiliæ conditor.
Pitillus.
Mitulus.
Imago Iconica.

CAPVT XXVII.

Plautus in Curgulione explicatus, glauci oculi, noctuini & herbei & felinei oculi, fauces lippire, Peredia, Perbibesia, Vnimammia, Centauromachia, Libya Cõterebromia, periuri in comitio, comitiales homines, Cluacina, cluere, Leucadia, Græcostasis, axicia, exicare.

VT sæpius olim actæ sunt eædem fabulæ Plautinæ: sic in nostram tanquam scenã sæpius venient. Recordor me ex Curgulione iam quædam explicasse, nunc easdem operas reddemus, & ex ea fabula quædam explanabimus. Glaucos oculos Romani non perinde amabant: nigros enim magni faciebant. itaque ad ludibrium, cuius erant oculi glauci, ea noctuinos oculos habere dicitur in ea comœdia, de auis inauspicatæ, cuius tales oculi sunt, nomine petita illusione: sc. Placidè egredere. *Tun' etiam*, inquit, *cum noctuinis oculis, odium me vocas?* Eos oculos virides vulgò dicimus. Ac æquè amaro ioco per comicam lasciuiã herbeos poeta vocauit, sc. Migrare certũ est. *Cũ collatino ventre atq; oculis herbeis.* Eos oculos etiã felineos appellabant, quod tales felium sint: Seruius in 3. Georg. *Glauci*, inquit, *sunt felineis oculis, id est splendore perfusis*: Illud aũt pariter theatrali dictum petulantia est, ead. scena,

Perdura dura intestina explutescunt tibi
Nondum salsura sat bona est, si id feceris,
Venire poteris intestinis vilius.

hic planè lasciuit poeta quadam gari & liquaminis imagine, quæ ex intestinis piscium putridis quadam tabe & salitis fiebant, eæque venum ibant. Cæterùm illud, sc. Date viam mihi. *Quin capite sistet in via de semita*, valet, Quin in caput præceps à me detur, atque ita sistatur humi porrectus in via, quam ita arctam reddebat, vt semitam faceret: nam locum ruina aperiam & laxabo, & de semita viam faciam. Eadem etiam scena, iocosa & audaci translatione famelici fauces dicit lippire, ex eo credo, quod cùm in fame os amarescat, saliuaq; concretior reddatur & hærescat faucibus, dentibus, palato, & arenosa etiam quædam ore patente fila lentore suo deducat, lippitudinẽ oculorum imitari videtur. Os, inquit, *amarum habeo, dentes plenos, lippiunt fauces fame.* Venustè porrò vt nihil supra, scena proxima. *Perediam & Perbibesiam*, vt prouinciarum nomina commentus est, ita vt prius perediæ nomen referat, & esca tamen comitem continuò potionem, quę Perbibesiæ nomine exprimatur, attrahat. Classis verò Vnimammia, ead. sc. figura comica & fictione exercitum Amazonum significat, cùm & classis exercitum declaret: & constet ferramento candente alterutram sibi adussisse mammam Amazones, vt vna tãtùm eis reliqua esset. sed tantum exercitum pro terra Amazonum audiri vult, & regionũ terminatione formauit. Quin & Centauromachia ilocaliter hic Thessaliam significat, cuius olim partem tenuisse Centauros è poetis notissimum est. Ibidem, *Libyamq; oram omnem Conterebromiam*, cùm dicit, iocatur nouato verbo, significãs omnem illam terram, quam Liber pater exercitu lustrauit, quãquam obeundo contritus & fatigatus est. Scena proxima non sine causa periuros dicit in comitio esse: nam in comitio vbi ius dicebatur, erant litigiosi: & Comitiales homines, qui religionem iurisiurandi parum colere nouerant. ibi. *Mendacem & gloriosum apud Cloacinæ sacrum* esse narrat, quòd, vt suspicor, quamuis Cluacina à purgando, vt Plinius lib. 15. cap. 29. refert, dicta sit: tamen etiam in Cluendi nomine, vnde eius proficiscitur veriloquium, inest celebritatis sensus: cùm Cluere sit nominari, cele

Glauci oculi.
Noctuini oculi.
Herbei, felinei oculi.
Fauces lippiunt.
Peredia. Perbibesia.
Vnimammia.
Cẽtauromachia.
Lybia cõterebromia.
Periuri in comitio.
Comitiales homines.
Cluacina.
Cluere.

brari:non igitur ab re, qui gloriæ studebant, apud Deæ illius sacrum sæpe erant. At verò

Leucadia. ibidē, *Leucadiam Oppiam* cùm dicit, vt opinor, domum intelligit Libertæ Oppiorum, quæ Leucadia vocabatur, in ſoroq; habitabat: certè in illa erat vrbis regione Oppiorū domus, cùm ænigmaticè *Oppios de Velia* nominet Cicero lib.7.ad Attic.epist.10. Legi in peruetusto libro, *apud Leucadiam Operiam*: vt sit, Expecta bo apud Leucadiam.atque ita locus aliquis in foro sic appellatus fuerit à Leucadiis, quòd eorum esset statio: vt Græcostasis, à Græcis no

Græcostasis. men habebat. nam non possum adduci, vt eū suspicer ad Leucadiam Menandri comœdiā respexisse, quam postea vertit Afranius: immò verò significat stationem Leucadiorum. vt enim Græcostasis Græcorum statio dicebatur: sic Leucadia, statio illic erat, vt & in foro municipia habebant. *Axicia* autem, sc. Quoi ho

Axicia. mini.est forpex, quo secatur capilli quasi ex-

Exicare. icia, ab exicando. nam exicare pro exsecare dicebant: vel ab adsicando Axicia, quasi assicia, vel adsicia. Sed ad suum Plaudite hoc caput peruenit.

CAPVT XXVIII.

Maro explicatur 10. Aeneid. Orion super mare ambulat, Vitruuius emendatus & illustratus, [illegible], climacis, dextra & sinistra vim præpositionis habent.

Orion per mare ambulat. Libro Aeneid.10. —*quàm magnus Orion*
Cùm pedes incedit medij per maxima Nerei
Stagna, viā scindēs, humero superemmet vndas:

Maro non potuit vlla cum ratione magis pceritatē corporis significare, quàm incessum per altum humeris extantibus referendo: nec dubito quin bonos auctores in eo de Orione commento secutus sit, & eam fabulam respe xerit, quod Seruius narrat. Orioni tamen alij datum à patre Neptuno fuisse tradunt, vt super mare ambularet, vt Iphiclo super aristas segetis. Ac super mare eum prædicant ad Vulcanum Lemnum ab Oenopione cæcatum venisse: auctor Theon in Aratum, & Higinus lib.2.astron. id si ita est, cur in vadum descendere pedibus necesse ei fuit potius quàm suspensa per æquora planta ire? Sed fabulis & poetis idem iuris est, vt licenter nisi loquantur, & mendaciter modò hoc, modò illud nugentur, suo muneri desint. Ergo, ne hoc caput breuitate nimia deforme sit vt pumiliones, rideatur potius dissimilitudine, quàm paruitate contemnatur; quæ mihi in præsentia ex Vitruuio veniunt in mentem verba, non satis probè nota, excutiamus, & si possimus, emen demus. Lib.9.cap.7.quandam scribit esse stellarum fusionem nomine [illegible], sic enim excusum omnibus in exemplaribus reperimus: at eo vocabulo tanquam quædam Mercurij deliriæ intelliguntur. Ego tamen libentius le

[illegible] gerim [illegible]. Scribit enim Hesychius, [illegible] [illegible] quæ verba eam notitionem exprimunt, quam Vitruuius declarat, &, vt opinor, pudens & verecunda est cā exigua literarum summutatio. Apud eūdem scriptorem lib.10.cap.17. in machinarum oppugnatoriarum descriptione nomen *climacidos* reperitur: ego vero iusto sacramento con-

Climacis. tendere ausim, scribendum esse *climacidos*. est enim climacis, scutula. Legitur & in eo, cap. 15.eiusd.lib. *Cheloni replum*. Ego verò, si quis capitalem meam non sit opinatutus audaciam, & nimis proiectam, correxerim libētissimè, *Chelonij peplum*: præsertim cùm interpreteretur ipsemet Vitruuius *operimentum securiculæ*. *Crassitudo succulæ*, vt in veteribus archetypis exemplaribus: non vt hodie per libros peruasit *scutulæ*. ibidem pro, *Carchebi succularum*: si nihil forte sit, quod dicam, existimet lusisse, & cachinnos mouere voluisse: veruntamen pro *Carchobi*, legendum suspicer *Trachelij*, vel *Tracheli*. aliquando *Carchesij* suspicatus sum: sed illud alterum omnino ad sensum accommodatius videtur. Lego ibidē, *securiclatis cardinibus fixa*. non, vt scribitur minus constanter, *fixam*: sensus e-

Dextra Sinistra. nim nominandi casum exigit, non accusandi. *Dextra ac sinistra* vim præpositionis habent: vt & pridie & postridie Cal. & Nonas & Idus in consuetudine auctorum est frequentissimū. Nihilosecius ibidem lego, *Regulæ duæ in quas inditur succula habentes*: non vt percrebruit, *habens*. id enim non ad succulam, sed regulas referri debet. Hæc ego supplementa huic capiti è Vitruuio corrogaui in multis interdum conniuens, quæ illis in capitibus reperi: quæ quis, obsecro, in hac ludicra opera à me dissimulata merito côqueri poterit, cùm à doctissimis viris ex professo ea tractantibus præterita animaduertet? Non obscura rimamur, dum sic Scriptores peragramus, vt hos libros consarcinemus: sed innatantia & in oculos incurrētia quæque primo animi adiectu intellecta festinanter non remorantur diutius.

CAPVT XXIX.

Thessalus saltus, Thessalicum nomisma, nomisma, Nonius explicatur, Maronis epigramma emendatum, [illegible]

Hic variare volo, non, vt ait in Arte Flaccus, rem prodigialiter vnam, sed vnum caput farrago quædam erit ex omni genere tanquam leguminum: quisque quod ad pala-

Thessalus saltus. tum facit, gustet: quæ non amat, aliorum relinquat palato. Thessalus saltus, qui in prouerbium abiit, mihi videtur esse ab Achille ductus. Cùm enim esset oraculo sors edita, eum, qui è Græcorum nauibus primus exiliret in hosticum Troianum agrum, interfectū iri: mox ante alios Achilles non ante descendit, quàm interfectum vidis Protesilaum. qui primus descēsionem fecerat: nam tum deniq; magnum

magnum è naui dedit saltum, vt percussa terra tremuerit & fontem aperuerit. Hinc illud Euripidis in Andromach. τὸ γρωνὸν πέδισμα πολύ-... Et Lycophron, ἵππου πετραίου ἅλμα ... Thessalicum nomisma, quod in prouerbium de fraude abiit & dolo: non tam de pecunia, quàm de consuetudine Thessalorum accipi videtur, qui perfidi, vt à Demosthene dicitur in Olynthiaca prima. νόμισμα enim non tantùm nummus est, sed etiam mos, consuetudo. Sed eo est parœmia iucundior, quòd in ea voce inest ex ambiguo iocus. Versus, quos è Menippeis Varronis adfert in Cinædi explicatione Nonius, qui diametri sunt catalectici, sic legendi sunt ex antiquæ notæ codicibus,

Merentis vt quietus ac dimißior probandus,
Ἀχίλλειος ἡρωϊκῶς, Ἰωνικῶς κιναίδου.

id est, Melior est quietior in luctu & mœrore, siue heroico more luget vt Achilles, siue Ionico, vt Cinædus, *Corinthiorum amator iste verborum.* in epigrammatis Maronis legimus, & apud Fabium lib. 8. cap. 1. Ego ex veteribus codicibus *Hermætiorum* legere malim, vt verba sint ab Aetiis Callimachi sumpta. nam non in mollia vel delicata vsurpantem hoc dicitur, sed obsoleta & ignota ac prisca: quibus poema Callimachi redundabat. Proinde & eundem illum verba tam prisca balbutientem, *Thucydidem Britannum* vocat, vt ab atticismo alienissimum. vt & iocatur, Atticas esse febres illudens. Apud Alcæum referente Athenæo lib. 10. cap. 9. & in Epigrammate scribitur prouerbialiter, δάκτυλος ἁμέρα, &, δάκτυλος ἀώς, id est, digitus dies, & digitus aurora. quæ ferè omnes ad humanæ vitæ breuitatem referri censent, à quibus dissentio. puto enim potores illis in auctoribus dicere sibi lumine lucernæ nihil esse opus, seq; sine lychno bibere posse: cùm digitus, qui pocula labris admouet, lucerna non egeat, viceq; sibi lucernæ sit. Id eò mihi verisimilius fit, quòd & Alcæus apud Athenæum scribit eodem in loco τί τὸν λύχνον ἀμμένομεν; quasi lucerna non sit opus, & digitus non lucerna tantùm sit, sed etiam dies. Sic & lib. 7. epigr.

ὁ παῖς ... λύχνον ἰδὼν μένομεν;

quo ostenditur, lucernam non esse expectandam. nolim tamẽ quisquam sententiam meã, calculum esse Mineruæ putet, quæ coniectura nutante potius vacillat, quàm firmo decreto nititur.

Thessalicum nomisma.

Nomisma.

Thucydides Britannus.

δάκτυλος ἁμέρα, δάκτυλος ἀώς.

CAPVT XXX.

Dum cucumere vescimur chlenam texamus, chlenæ, calui cur σελῆναι dicantur à Synesio, Vrbem qui perdidit Tyrocnestim cepit, Catana, καδαρτὰ λύεις, nodum soluis, onerare zamiam, iunonius puer.

PRæcipit prouerbium, vt dum cucumere vescimur, chlænam texamus. cuius quidẽ prouerbij sensum, quem suspicer, studiosis non inuidebo: si quis aliud sentiat, cum eo nó pugnabo: sed vt si in conuiuio à me quis collectam exigeret, hoc persoluam; mihi videri, media æstate, quo tempore cucumere vescimur, hyemis non esse obliuiscendum, sed in eam præsidia prouidenda. Sunt enim chlænę vestimenta hiberna. neq; enim tam tepore æstatis & commoditate capti esse debemus, vt obliuiscamur iniuriam & inclementiam secuturæ hyemis. Atq; vt more nostro imitati fastidia delicatorum, hinc inde aliquid carpamus: cur Synesius in Caluitij laud. σελῆναι caluos appellari ioco populari dicit? Video enim in eius rei expositione quosdam vacillare. Equidem arbitror, cùm caluitium anteriorem partem ad verticem vsq; populari soleat atque nudare, reliquo capite piloso & denso speciem effici Lunæ corniculatæ, cùm area media pilis vacet: neq; hic quicquam aliud latere suspicor. Lucere volũt alij caput Caluorum: mihi quidem, quod fortasse sum hebetiori acie, nihil lucet. Est & prouerbium non ita facile, Vrbem qui perdidit, Tyrocnestim, id est, casei radulam cepit. id à Calippo dictum est, cùm amissis Syracusis Catanam cepisset: nam Catanam ne vrbem quidem vocare est dignatus, sed quod caseo abundaret & radulis ad eum radendum, eam eleuans Radulam casei vocauit. De caseis autem Siculis multa iocatur in Vespis Aristophanes: quibus propter pastiones Ætneas abundabat. Mihi quidem quid aliud velit prouerbialis ille versiculus à Calippo vsurpatus in mentem non venit. Est & prouerbium, καδαρτὰ λύεις, id est, nodata soluis, æquè ac, nodum soluis. ac eandem vim sententiamq; habet, vt qui alterum norit, ambo nouerit. Quare ne in eo quidem explicando tempus conteram, ne non tam prodesse aliis, quàm bonas horas inuidere videar. Onerare Zamiam, quod prouerbij speciẽ habet, imitatione Græci sermonis mihi dictũ videtur, vt sit, ἐπιβάλλειν, vel ἐπιτιθέναι ζημίαν. Est enim Onerare, imponere, vt Aen. 1.

Vina, bonus quæ deinde cadis onerarat Acestes.

merces enim onerari dicuntur, cum illis nauis aut iumẽtum oneratur. *Iunonium puerum* esse reor, qui Iunone Lucina fauente & propitia in lucẽ editus est, ac beatus est: quod quidẽ magis mihi probatur, quàm quod alij excogitant, qui delicatum interpretantur: cùm id aliorsum dictum in Epistola Cic. ad Octauium esse videatur. cuius vel ex eo fides est, q. mox etiam, *partum aureum* appellat, quo nihil esse faustius & felicius potest. Sed & quòd cõtrà dicit, *eum Paridem patriæ*, idem comprobat: cùm eum in patriæ exitium & perniciem natum esse demonstret. Nos tamen causam agimus: alij iudices disceptatoresq; sedent: quorum sententia secundùm quem dabit, ille vicerit. hanc quidem causam vt obtineam, non magnopere laboro: tantùm quid mihi videatur, in medium propono. quòd si quis nefas putat, ista deleat me auctore, nullum metuẽs iurgium. Sed vt mantissa quædam huic etiam

Dum cucumere vescimur, chlænam texamus.

Chlænæ.

Calui vnde σελῆναι dicti.

Vrbẽ qui perdidit, Tyrocnestim cepit Catana.

καδαρτὰ λύεις. Nodum soluis.

Onerare zamiam.

Iunonius puer.

Paris patriæ.

accedat capiti: Ridiculum est & ineptum, q^{d} de Clodio dicit Cicero lib. 2. ad Attic. epist. 2. quem subcontumeliosè tractari iocatur, q. *cùm in domo Cæsaris quondam vnus vir fuerit, nunc ne in viginti quidem esse potuerit.* à quibusdam in prouerbiis, vt & alia multa numerari: cùm dicat Cicero Iniuriis affici à Cæsare Clodium, qui xx. vir diuidendo agro Campano lectus non sit. quod si prouerbium est, quicquid loquimur, prouerbium est.

CAPVT XXXI.

Diatreti calices, Margaritæ extricatæ, ὑπωρόφιον latinè tector, ἀρχιτέκτων, architector, seruaculum.

Diatreti calices.

IN verbis quibusdam ad legem Aquiliá explicandis, pedarius senator non ero, vt eis, qui ante me dixerunt de iis sententiam, sine lingua assentiar: sed liberè quod mihi videatur, dicam: nec metuam arbitrum, ne fines artium regendo à iurisprudentiis me remoueat. *Diatretos calices* explicant cœlatos & tornatiles, quæ toreumata dicuntur. ego potius & vi vocabuli inductus, & verbis Iurisců sulti persuasus, putem calicem esse, vel crystallinum, vel myrrhinum, aut è metallo, qui artifici perforatus est. foraminibus autem illis includebant fortasse gemmas & emblemata, aliaque ornamenta. In forando autem & pertundendo calice periculum erat, ne artifex eum frangeret, quod Iurisconsultus significat. Apud Homerum Nestoris patera clauis confixa est: sic fortasse clauatos habebant calices Diatretos, insertis clauorum capitulis ad ornatum, aut aliis emblematis. Eodem modo apud Martialem, lib. 12. epigr. 71.

O *quantum diatreta valent & quinq; comati,*

accipiendum censeo. Ibidem explicari video *margaritas extricatas*, vniones arte Gemmarij politos. Sed libenter assentiar Accursio, vt extricatæ sint margaritæ, quæ lineis intricatæ non sint, sed extra lineam & tricam per se separatæ sint: extricatas enim Iurisconsultus opponere videtur iis, quæ in linea habeantur. Iam quòd ibi pro tectore *victorem* immutant, fortasse non ferendum. nam qui Tecton à Græcis dicitur, à veteribus Latinis Tector est dictus: qui architecton, architector: Varro apud Non. *harum ædium summa atria consutabant architectores.* In eodem titulo *Seruaculum*, pro quo multi supponunt *verriculum*, nulla sententia. an existimamus anchora vel anchoralia esse? & non putem: sed versata diutius excussaq; Iurisconsulti sententia, scapham esse suspicor. non est enim dubium, quin scaphæ dãnum inferatur; aut in eam immittendo & impingendo nauem: aut Seruaculum ad scaphá ipsam ad nauem ducendo & attrahendo. Seruaculum autem ea forma dicitur, qua receptaculum. nam in tempestate interdum relicta naui, nautæ & vectores scaphæ se committunt seruandos. vt apud D. Lucá in act. Apost. cap. 27. legimus. Sed & scaphæ quædam, pisces seruant, quæ Seruacula dici possunt, cuiusmodi Lutetiæ in Sequana videmus, quas Apothecas vulgus vocat: partem scaphæ, in qua seruantur pisces. ἰχθυεῖον Græci vocant, quod interpres Nicandri ait etiam viuarium vocari.

Margaritæ extricatæ.

Tecton Tector.

Seruaculum.

CAPVT XXXII.

Liuius explicatus lib. 39. Rationem habere alicuius, Nomen accipere, Vadem deserere, Senatum legere, Censorum notæ Senatu motis adscribebantur, inædificatum, immolitũ, Vltro tributa, Augur comitiis creatus, Princeps Senatus, Ferre & agere.

RAtionem habere alicuius in petitionib. magistratuum, nihil aliud esse opinor, q̃ eum ad magistratus petitioné admittere, nec comitiis excludere. Liuius lib. 39. *Pars Tribunorum plebis negare, rationem eius habendam esse.* Qui autem comitia habebat, eorum, quorum ratio habebatur, quibusq; petere licebat, nomé accipiebat, & de eorum nomine tribus vel céturias in suffragium mittebat. Liuius eod. loco, *L. Porcius Cons. primo in ea sententia esse, ne nomen eius acciperet.* Iterum, *Haud dubius prætor esset, si Consul accipere nomen vellet.* Eodem in Liuij libro, vadem deserere reus dicitur, qui sponsori suo in re capitali deest, nec ad causam dicendũ præstò est, vt vadis fidem liberet. verba eius sunt, *Qui aut citati non adfuerant, aut vades deseruerant.* Senatum legere eodem in libro dicuntur Censores, cùm Senatorum nomina in senatu legunt. quorum enim nomina non legabant, præteriti dicebantur: quosdam & Senatu mouebant. Liuius, *Censores M. Porcius & L. Valerius metu mista expectatione Senatum legerunt. septem mouerunt Senatu.* Motis autem senatu adscribebantur notæ, quibus indicabatur cur Senatu moti forent. Liuius ibid. *patrum memoria institutum fertur, vt censores motis è senatu adscriberent notas.* Immolitum est in eodem Liuij libro, vt inædificatum: quod aliquo in loco est structũ & molitum: quod homines aliquo in loco moliti sunt & extruxere: Eius verba sunt, *Et quæ in loca publica inædificata, immolitaq; priuati habebant.* Vltro tributa sunt, quæ præter vectigalia pendũtur: differunt à tributis, quòd populus Ro. interdum pendebat tributum aliis, qui vectigales erant, præter vectigal vltro tributum extraordinarium. Liuius eod. li. *& vectigalia summis preciis, vltro tributa infimis locauerunt.* Tributa tamen scio etiam hæc vltro tributa vocari solere. inde vectigales & stipendiarij agri, quòd vectigali, & vltro tributo obnoxij essent, vt opinor. Cùm augures cooptari solerent à collegio, Liuius tamen augurem comitiis designatum scribit eodem lib. quod quia noui ac exempli & inusitati, prætermittere nolui. verba eius adscribam, *Extremo prioris anni comitia augurum cre-*

Rationẽ alicuius habere.

Nomen accipere.

Vadẽ deserit reus.

Senatum legere.

Senatu motorũ notæ.

Immolitum. Inædificatum.

Vltro tributa.

Augur comitijs designatus.

tur cre-

ris creandi habita erant. Princeps autem senatus erat, quem primum in recitandis Senatorum nominibus legebant: quod dignitatis & amplitudinis maximæ erat. Ferre & Agere in Historicis cùm legimus, alterum ad homines, qui quid ferunt: alterum ad iumenta quæ portant, referendum est. Liuius eod. lib. *Postremo omnia quæ ferrent, agerentúe adempta.*

Princeps senatus. Ferre. Agere.

CAPVT XXXIII.

Ludere trocho, trochus, Ludorum nomina lib. 3. Cod. explicantur, Catampo, Coryci ludus, Phryginda, Empusa.

Ludere trocho.

LVdendum esse trocho, aleamq; fugiendã legimus illis in præceptiúculis Catonis, quibus prima pueritia imbuitur: quod genus ludi ad puerilem turbinem vulgò referri imperitè & indoctè video, cùm sit genus ludi, quo iuuenes se in campo exercebant. Eius meminit Horatius in arte,

Indoctusq; pilæ, discíue, trochíue quiescit.

& Propertius lib. 3. eleg. 14.

Increpat & versi clauis adunca trochi.

Sed &, vt opinor, his quæ adscribam verbis ab Ammiano significatur, lib. 21. *Cùm apud Parisios adhuc Cæsar Iulianus quatiens scutum variis motibus exerceretur in campo, axiculis, quis orbis erat compaginatus, in vanum excussis, ansa remanserat sola, quam retinens valida manu stringebat.* Erat autem genus ludi Græcanici, vt nomine ipso indicatur: rota enim erat ansam habens, vt facilius mitteretur, axiculis compacta transuersis iaciebatur: quorum clauiculæ & commissuræ aduncæ, dum versabatur missa rota, vel missus orbis, tinniebant & crepabant. Mittere autem sciantur, artis erat non vulgaris. Atque hæc quidem de trocho quæ scriberemus habebamus. Sed vt ex ludo in ludum, atq; adeo ludos transeamus: in calce libri tertij Iustiniani Codicis, nomina ludorum fugientia, atq; adeo fugitiua, sic retrahi debere & retineri, & deleta propè reformari arbitror. *Corycobolon, corycon antemolon, Phryginda, Catampo, Empusam.* Catampo quidem, genus esse ludi apud Festũ legimus, neq; quicquam præterea apud quẽquam hac de re cernere potuimus, neq; nunc in mentem venit. De coryci ludo referti sunt Medicorum libri, ac ferè videtur esse ludus follis. Phryginda à Polluce lib. 9. onom. explicatur ludus, quo testulis leuibus & politis inter manus sinistræ digitos positis, dextra numerosè testulas pulsabant. Empusa in lite & causa erit, quòd nemo nobis facilè assensurus sit, ludum esse, cùm constet spectrum quoddam fuisse formas variè mutans, & aliam atq; aliam subinde induens. Sed quid vetat eo nomine ludum fuisse? certè ad vestigia viciatæ scripturæ quàm proximè Empusa accedit. Si quis quid commodius excogitauerit, me omnium primum & laudatorem & approbatorem habebit: atque hinc existimare homines

Trochus.

Catãpo

Coryci ludus.

Phryginda.

Empusa.

volo, quanti mea faciam: quibus libentissimè alia antelaturus sum, ne quis me non in meis incorruptum iudicem cauilletur, & ea nimio amore & sine riuali deperire iocetur.

CAPVT XXXIIII.

Diogenes Laertius explicatur.

VErsantur in hominum manibus Socratis & Diogenis argutissimæ & acutissimæ sententiæ de doctiss. hominibus in Latinum è Græco conuersæ: quarum cùm subtilis sensus sit, acumen & solertiam dictorum multi aliter atq; aliter explicant: nonnulli etiam primi in literis nominis viri odiosè de iis inter se contenderunt: seque mutuo scriptis lacessiuerunt. Ego eorum iurgiis me non interponam, sed vt si conuiuio interessem, in quo à conuiuis collecta exigeretur, meam symbolam conferam. Socrates, inquit Laertius, dicebat, τὸ εὖ ἄρχεσθαι μικρὸν μὲν μὴ εἶναι, παρὰ μικρὸν δέ. Hoc ego interpretor, Benè incipere paruam rem non esse, sed propè rem totam: etsi benè dictum explicat, benè incipere paruum non esse, sed parui dici. Diogenis est dictum referante eodem Laertio, δεῖν τὰς χεῖρας ἐκτείνειν, μὴ συγκεκαμμένοις τοῖς δακτύλοις: quod interpretor, Oportere manum porrigere & extendere totam, non tantum digitos contractos. nam vulgò summis clausa manu digitis inflexis & contractis, quos extendere nõ satis sit, nisi totam manum expandamus, humanitatemque nostram, benignitatem, comitatem largè prolixeq; ostendamus. Illud eiusdem Diogenis, quod multos malè vrit, & exercet, ἐπῄνει τοὺς μέλλοντας γαμεῖν, καὶ μὴ γαμεῖν· καὶ τοὺς μέλλοντας πολιτεύεσθαι, καὶ μὴ πολιτεύεσθαι. si deprauatum non est, sic explico, Eos laudabat, qui & ad nuptias, & ad cælibem vitam se compararent, & ad Rempub. capessendam, & ad priuatam vitam colendam: qui neq; videlicet ita ambitioni studerent, vt non diuersam vitæ sectam & rationem æquo animo perferrent: nec tam liberis operam dare concupiscerent, vt non nuptiis facilè etiam carerent. Sed ferè putem verba deprauata esse, quæ sic restituenda puto, τοὺς μέλλοντας γαμεῖν, καὶ μὴ γαμοῦντας· καὶ τοὺς μέλλοντας πολιτεύεσθαι, καὶ μὴ πολιτευομένους. Laudabat Cynicus eos, qui cùm vxorem ducere iam pararent, nõ tamen ducerent: qui cùm ad Rempub. accessuri iamiamq; essent, non accederent: atque hæc sententia conuenit Cynico, qui & à matrimonio & Repub. semper abhorruit. Reliqua quæ sequuntur in Laertio, ad eundẽ modum restituenda censeo. Eiusdem est Cynici illud, τοὺς πλείους ὀλίγου παρὰ δάκτυλον μαίνεσθαι: sententiam puto, Ait homines plerosq; digito ab insania abesse. Sapere enim videntur qui indicem proferant, qui si proximum indicis loco exerant, insani haberentur. ita exiguo interuallo homines à stultitia abesse. Ego potius putam, multos ex digito insanos esse & pru-

dentes videri, qui incedunt indice prolato, quin proximè insanos, ita propter digitum insanire plærosq;.

CAPVT XXXV.

Lucretius lib. 4. explicatus & emendatus, puri, pulli, saccatum, Maledensia, Maledus, μελίχλωρος, μελίχρους, Gemina Ceres, Duplex dorsum, spina, Cereris simulachra mammosa, Poscenium.

LOca quædam è libro quarto Lucretij, nó auersa omnino nec inuita Minerua, me è quibusdam schedis, suo nitori redditurũ hoc capite spero, quæ quibusdam maculis infuscata leguntur in libris vulgatis,

Turi.

Puri sæpe lacum propter se,

Pulli.

id est, pueri. Nam prisci pueros, etiam putos vocauerunt. vnde & pulli sunt vocati per diminutionem. Editiones partim *pueri*, partim *multi* habent.

Totius humoris saccatum vt corpore fundant.

Saccati.

id haud paulo elegantius est, quàm quod induxerunt erasa legitima scriptura. nam modò *siccatum*, modò *sacratum* legunt. Ego saccatum, colatum & transmissum vesica interpretor: scita & lepida sanè translatione, ab illis saccis ducta, quibus vinum colabatur. Non minus illud, quod turpissimè deformatum erat, sic restituetur pristino decori,

Interdum in pallam meledensia Chiaq; vertunt.

Maledensia. Maledus.

hic non cessarunt examina emendatorũ somnia experiri sua, cùm alij, *in pallas aclidos & biatria vertunt*: alij, *in pallam & quallos & iacchia vertũt*. alij, *& stlitas & ianthina vertunt*. supposita de matre notha & spuria inuexerunt. Quid si Maledensia à Maledensis, vt Leuidensis? Maledus autem locus in Epiro fuisse videtur: cuius Varro lib. 2. de re rustica meminit his verbis, *nunc rursus vos reddite nobis de vnaquaque re, vt videamus, quid pastores à Pergamide Maledoúe potis sint.* ac locus ille nobilis videtur fuisse pecore. Ne id quidem adpingere prætermittam, quod ibidem reperi, quamuis fortasse quibusdam improbabitur: sed peccare malim etiam non optima referendo, quàm omittendo neglegentior abs re videri: atq; in hanc partem peccare semper & tutius & cautius fuit.

Vt quæ corporis sunt eius quam procis ac vis.

Non ita multò pôst, legi,

Nigra μελίχροος est. Tale illud est, τὸν δ' ἄχροον ὑποκοριζόμενος μελίχροον. mellis enim color propter rei suauitatem iucundissimus erat veteribus. Sed & de mellis colore apud Plinium lib. 17. cap. 11. gemmæ sunt μελίχλωρος & μελίχρους nominatæ. Alio autem loco docui iampridẽ, versum mox tertium sic legi debere,

μελίχλωρος. μελίχρους.

Paruula, pumilio, Chariton μία,

id est, vna Gratiarum: quis enim sensus eliciri potest ex *charitonia*, quod in omnes libros nullo iure irrepsit? κατάπληξις autem ex admiratione dicitur & stupore quo adficit: qualis est illa apud Machonem, referente Athenæo lib. 13. πάνυ δ' ἀναπήρου ὄντα καὶ κατακλινομένου. Mox quia non putet legendum ἰσχνὸν ὑμφλὸν? Quod autem omnium corruptissimum est, nónne suam ingenuam habere dictionem censebitur, si ita scribatur,

Ceres mammosa & gemina.

At gemina & mammosa Ceres est ipsa ab Iaccho?

geminam enim dicit, plenam, amplam, obesam. vt Virg. 1. Georg.

—duplici aptantur dentalia dorso.

id est, crasso & lato, dicit & 3. Georg.

Duplex dorsum. Duplex spina.

At duplex agitur per lumbos spina,

id est, crassa, lata: quamuis dubitanter explicari ista sciam ab interpretibus. Cereris autẽ simulachra mammosa & plena sculpebantur, cui amicam saturam & habitiorem comparat. Mox ex earũ chartarũ auctoritate scribo,

Simula, Silena ac satura est, labeosa φίλημα:

Quod autem sequitur non est dissimulandũ.

Omnia summopere hos vitæ poscenia celant.

Poscenium.

Quidam hic *post cenia* scribunt: alij *proscenia*: neutrum benè. Nam poscenium non dubito, quin verissimum sit. Vt enim Proscenium locus est ante scenam omnium spectatorum oculis expositus: ita posceniũ, locus erat post scenam subductus aspectui spectatorum. Poscenia igitur vocat illa omnia, quæ amicæ, dũ se fucant & ornant, faciunt intus, quasi post scenam, remotis arbitris, nec admissis amatoribus.

Et tenet assuctis humectans oscula labris.

cuius loco *assuctis* editum est. nec indignum quidem adnotatu credidi. in quo nescio quid significationis inest, quod alienum ab eo quod scribit, esse non videtur.

FINIS LIBRI XXVII.

ADRIANI TVRNEBI ADVERSARIORVM LIBER XXVIII.

CAPVT I.

Plautus in Cistellaria explicatus et emendatus, pedato tertio, ne.

MERITO magnaa agere grarias viro Clariss. & huius ætatis doctiss. D. Gulielmo Pellisferio debeo, quē his sanè libris minus sæpe quàm deberē, appello: cùm ex eius sermone semper doctior discedam. Is me nuper in fabula Plauti, quæ Cistellaria inscribitur, sc. Credo ego amorem. legendum esse docuit, *Et equidem hercle nisi pedato tertio omnes afflixero.* eam lectionem vt proiectitiam in familiam reduxit, & auctoritate confirmauit. Cato Originum libro primo, apud Non. *Igitur tertio pedato bellum nobis facere.* Idem, Dissuasione de fœnerarione. *Tertio autem pedato, item ex fœneratione discordia excrescebat,* tertio aurem pedato, aut pedatu, valer, Nonio interprete, rertio repetitu vel accessu, verbo à pede deducto. Sed & in eadem fabula. sc. Nisi quid mihi. locum, quem subiiciam, sic in integrum restitui posse coufido,

Pedato tertio.

——Cistella adolescens hinc mihi euolauit.

nam iocus qui continuò sequirur, hanc emendationem confirmat. nam cùm cistella volucris esset, eam in caueam dicit latam oportuisse, non enim euolasset. Dictio aurem est veteribus scriproribus vsitata & frequens, qua interrogant, particulam *ne* adiiciendo. vt ead. scena, *Quamne in manibus tenui?* Iterum, sc. ead. Plaut. Cist. sc. Nullam ego. *Quæne inficias eat?* Tale est illud Maronis 4. Aen. non satis explicatum,

Ne.

— quis ne auxilio iuuat ante leuatos?

& Terentij in Phor. act. 5. sc. 8. quod nec intellectum video, & perperam excusum est, *Quódne ego perscripsi porro illis, quibus debui?*

CAPVT II.

Origo magistratuum quorundam Francorum, Connestabilis, Mareschalli, Seneschalli, Amiralius, ἀμηρᾶς.

PLurima habet amplissimum & illustrissimum Francorum regnum magistratuū vocabula, nostris hominibus non satis nota. Itaque quod hodie in verbis enodandis homines maximo studio facere solent, vt si quid in prompta in vernacula lingua non reperiant, foris quęrant. Animaduerto qui his in rebus de nostris hominibus operam posuerūt, vt magistratuum nostrorum vocabula explicarent, eos in Indiam vsque origines eorum repetere, ac velur lege Mutia & Lucinia in lōginquas ciuitates redigere: quo laborem mihi suscipiendum putaui, vt, si possem, aliquorum originem eruerem. Ac sanè qui apud nos summus est militiæ dux & magister, quem Connestabilem dicunt, non dubito quin Comes stabuli appellari debeat: præsertim cùm & apud Ammianū Marcellinū, Tribunū stabuli legā: & apud Volaterranum reperiā, in aula Cōstātinopolirana Comitē stabuli fuisse. Sūt & apud nos Mareschalli: eos tanquā maiores Caballi, id est equitatus, esse interpreror. nec ambigo quin illud veriloquium, hodieq; in vestigiis vocabuli appareat. Sic Seneschallos velut senes caballi, id est, equitatus, esse arbitror: quod verbum à militia armata ad ciuilē transiit, reseditq; in iis, qui hodie prouincias præfecturas iuridici regunt, & quaīdam etiā iurisdictiones vrbanas & vicanas exercent. Nam in nostra Normania sic appellanrur, qui in nobilium vicis & oppidis ius dicunt: ac superiora quidem verba originem sine controuersia Latinam habent, sed ore nostro in sonum diuersum corrupta degeneranere, vt originis exiles supersint notæ. Est & magistrarus amplissimus, qui oræ maritimæ præfectus est: proinde & vocabuli originem Græcā esse multi suspicati sunt. Ego Arabicam puto, nam à Saracenis & Imperarores Græci hoc nomen sumpsere: & nostri reges vel à Saracenis, vel à Græcis. itaque in recentiorum Gręcorum historiis ἀμηρᾶς sępe reperirur. quo nomine est apud nos præfectus oræ maritimæ. Si quis aut veriora, aut probabiliora his habet, me non vsqueadeo pertinacem inueniet sententię meę defensorē, vt nō libēter in

Cōnestabulis. Mareschalli. Seneschalli. Amiralius. ἀμηρᾶς.

alia omnia discessurus sim, modò verum aut verisimilitudo probabilior ostendatur.

CAPVT III.

Arbitraria pro impensa & precio cur à Cicerone & aliis vsurpetur, arbitraria victoriæ, numo sestertio addicere, semuncia.

SCribit Cic. in oratione, quam post reditũ ab exilio in Senatu habuit, *Nondum palàm factum erat concidisse Rempub. cùm tibi arbitraria funeris persoluebantur.* & in Pisonem, *Atq; eo in templo, eodem & loci vestigio, & temporis arbitraria non mei solum, sed patriæ abstulisti.* Ego bis in locis Arbitraria significare existimo impensam & precium funeris: quæ quidem res ita appellata est propterea, quòd in arbitrium alicuius ab eo, qui testatus fuerat, conferebatur: vt & sepulchrũ interdum. Horat. lib. 2. saty. 5.

Arbitraria.

—sepulchrum
Permissum arbitrio, sine sordibus extrue.

Sic & epulum funebre arbitrio alicuius permitti solebat à testatore: Hora. sat. 3. eiusd. lib.

—atq; epulum arbitrio Arri.

quo factum esse arbitror, vt Arbitrium præmium & precium significet: vt Arbitria victoriæ, pro præmiis victoriæ Q. Curtius dixit. Scribit Cic. in oratione pro Rab. Posthumo, *Tua Posthume numo sestertio à me addicuntur.* Si quis magnum æs alienum conflauisset, plærunque eius bona alicui, numo Sestertio addicebantur. hac lege. vt creditoribus satisfaceret: in quorum fraudem vendere non licebat. itaque subiicit Cic. *Ita bona veneant, vt solidum suum cuique soluatur: nihil iam aliud nisi fidem curat.* Sic scribit Asconius in orat. pro Mil. *bona Milonis propter magnitudinem æris alieni semuncia venisse*: cùm semuncia etiam minor sit Sestertio: quanquam fortasse in Asconio, *sestertio nummo*, legendum est, etsi id non ausim adfirmare. Flagitiosissimum & sceleratissimum habebatur olim, fidem in credita pecunia fallere: ad famam igitur debitorum tuendam sic bona videbantur, & emptori onus soluendi imponebatur. eandẽ vẽditionem & in captatione posuit Horatius, lib. 2. sat. 5,

Arbitria victoriæ. Numo sestertio addicere. Semũcia.

—hunc tu
Dic ex parte tua, seu fundi, siue domus sit
Emptor, gaudentem nummo te addicere.

id est, vt vulgo loquimur, frusto panis, minimoq; precio. vt in captatoria vẽditione. quo sanè loco, hoc adnotant interpretes. quod an verum sit, ipsi viderint. Ego neq; fidem detrahere, neq; addere decreui, lege cautum fuisse, ne res, vel agrum, vel domum testamento donatam quis donaret: & vt viderentur emisse, nummum dare solitos, si quibus donabant.

CAPVT IIII.

Nominum notatio in Palliatis comœdiis, Gnato, Thais, Formio, scribere dicam, symbola, asymbolus, Tithymallus, dubia cœna.

GRammatici sedulã nauant operã in explicanda in Palliatis comœdiis nominũ notatione: sed non est in omnibus quærenda: cùm præsertim à Poetis nomina personarum interdum non fingantur, non excogitentur, sed hominum aliqua re insignium sumantur. nam Gnato apud Terentium parasitus est de nomine Siculi Gnatonis: & Thais de nomine illius meretricia, quæ comes expeditionũ Alexandri, ebrium regem mero, victis sensibus, ad faces subiiciendas Persarum regiæ incitauit. Sic Formio parasitus nomen habet à Formione parasito regis Seleuci. In illis autẽ fabulis Poetæ mores, studia & instituta Græcorum imitantur: ac proinde, quæ ad eas pertinent, quo Græca magis videantur, Græcis ponunt vocabulis. Sic Scribere dicam ab eis dicitur, vt à Terent. in Phorm. act. 1. sc. 2. & act. 2. sc. 2. & à Cic. 4. in Verrem, propter Siculos, qui Græcè loquebantur. Hoc autem genere dicendi in foro Rom. vsus non esset. Sic obolum dicunt, minam, talentum, philippeum: quæ nomina sunt monetæ Græcæ. Sestertiũ & assem non dicunt, quòd nomina sunt Romana. Sic dicunt *Symbolam*, quomodo legendum in Terentio puto in Andr. act. 1. sc. 1. non *symbolum*. & asymbolum ex Atheniensium cõsuetudine, qui de symbolis sæpenumero comesse solebant, & sigillatim collectam exigere à conuiuis omnibus præterquam à parasitis, qui asymboli dicebantur, & pro quibus potius reges soluebant. Proinde scripsit Terent. in Phormione, act. 2. sc. 2. *Tene asymbolum venire vnctum atq; lautum è balneis.* Dromon apud Athenæum lib. 6. c. 5. de Tithymallo parasito, [illegible] Et ibidem Diodorus Sinopensis de parasito, [illegible] *Cœna dubia* ibidẽ apud Terent. etiam Parasitorum verbum est, lautamq; & opiparam significat: atq; adeo id cùm satis non intelligeretur, declarauit eam esse, *in qua dubites quid potissimum sumas*: Sed & illud parasiticum verbum Terentij vsurpauit Horatius lib. 2. sat. 2.

Gnato. Thais. Formio. Scribere dicam. Obolus. Symbola Asymbolum. Tithymallus. Cœna dubia.

—vides, vt pallidus omnis
Cœna desurgat dubia?

Sed & ab illo Terentij etiam, vt reor, sermone, species quædã placentæ, dubia appellata est. eam relatam esse à Chrysippo Tyanensi in genera placentarum apud Athen. legimus, lib. 14. cap. 19. Dipnos.

CAPVT V.

Antiqua de Onomastico vocabula.

PEtrus Daniel Aurelianus Onomasticon quoddam perantiquum in mẽbranis perscriptum mihi commodauit. Ex eo & voces quasdam & earum explicationes excerpsi. Alopeciosa in eo exponitur calua, ab alopecia morbo ateã nudã capitis reddẽte. Arcarius, dispẽsator, q, arcæ & nũmis domini præsit. et & in iure Ciuili, l. Thais. ff. §. Stich. officiũ. Atta, qui primis plãtis ambulat. qđ nomẽ ab attingendo impositũ videtur. Anaboladiũ, palliũ. Aquaculat, lenocinatur. Aqualiculus, ventriculus.

Antiquorum vocabulorũ explicatio.

culus. Hastarium, vbi proscriptorum bona vẽdunrur. Actæ, littora amæna. Applare, coclea: apiaria Plinio: Ausonius apalaria appellat. Epistola 7. Amare focos, domus construere: est aũt Maroniani loci explauario è lib. 3. Aen.

Hortor amare focos.

Abstlatata, nauis piratica. Affecla, buccellarius, scurra. ab eodem etiam baccellarius explicatur. Antiberlium, pignus codicis. Adtestàtus, testatus. Antemalorum, præteritorũ malorum. locus est libro primo apud Maronem notus omnibus, vel me tacente. Æneatores, cornicines, liricines, ribicines. qua voce vritur Tranquillus in Iul. Cęs. cap. 32. Ægida, pellis caprarum. Armẽtum, corrigia, lancea. quæ etiam ansula est ad iactum: Agger, strata via publica. Obrison, spendor auri. sed abrigeñ ibi scribebatur. Allicula, genus vestis. Amphiballus, birrus, villosus. Areopagitæ, curiales. Acinari, tricari, in paruo morari. Ascisciolum, maleolus structorius. Adstipulatus, attestatus. Adstipulatus, adiunctus. Arithmeticus, numerarius. Ambro, decoctor, consumptor patrimonij. Anconisci, incastraturæ. Aruus, ager frumentarius. Brocca, ibi etiam labrosa exponitur. Bromosa, immunda. quod verbũ Græcæ linguæ est. Blenui, tetri. Becario, vtce oli genus. Bleuones, pudenda sunt hircouũ. Basterna, tecta manualis. Lecticam puto dici tectam, quæ manibus hominum portabatur, non dorso iumentorum gestabarur. Bouinatores, inconstantes. Buceta, pascua, vt opinor, in quibus boues pascuntur. Bucones, stulri. Catax, claudus coxa. Calones, galearij militum. Cardineum, supraliminarium. Castimonium, sanctimonium. Caducarius, qui fit hæres in bona eius, qui hæredem non haber. Cáteruarius, qui in caterruis populi est. Calixica, exinanita. vbi scribendum puto, calix siccua. Crepido, summitas riparum, & gradus saxeus. Quiritat, populum alloquitur. Ciuis patricius, Senator maior. Climactiria, naruræ rei incerta perfugia, vel auxilia. Cilix, pirara. Clibanarij, quasi runica ferrei. Condico, staruo, decerno. Conscisco, cõstituo. Conca, coclea. Commulcar, collidit, conculcat. Colluuium, commixtum. Culleus, runica de sparto in modum eronis facta, quæ linebatur pice & bitumine, in qua includebantur patricidę cum simia, serpenre & Gallo. Sed hæc vno comprehensa capite satis sint.

CAPVT VI.

Antiquorum vocabulorum de Lexico veteri explicatio.

Antiquorum vocabulorũ explicatio.

ALter & iste censua est è Lexico illo veteri, in quo ita scriptum inueni, Diuus Imperator, qui post mortem deus habetur. Diribitorium, locus contubernij. Duit, dat, tribuit. Diuut, dant, tribuunt. Duent, dent, tribuant. Elogia, & Eulogia, carmina, versiculi, prouerbia. Flaminium, honor pontificialis apud Gentiles. Flammeum, mauorte virginale. Fellitar, fugit. Phenicium, est miniatum. nomen accepit à Pheuice aue. Fritiniunr, cantant. Fiduciarius, qui aliquid fiducia accipit. Fiscella, forma, vbi casei exprimuntur. Friuola, vasa fictilia. Galerus, calamaucus. Gerula, nutrix, quæ pueros portat. Iconica, imago Imperatoris. Infula, sacerdotalis vitta, & administratio iudicialis. Laffiaculum, retraculum. Lautumiæ, carceres apud Syracusas. Linces, lupi ceruarij. Lucar, vectigal. Mattus, tristis. Meritoria, loca tabernaculorum, vbi adulteria committuntur. Militaris opinatus, id est, vetus miles. Mimologua, qui mimos docet. Metatores, mansionum præparatores. Mutrina, porio diuina, quæ à Gręcis nectar dicitur. Monopolium, statio vbi res vna venditur tantum. Mulcare, pugnis vel calcibus cedere. Mulcatores, peremptores. Murgiso, callidus murmurator. Nugas, inutilis. Oppansum, velum in scena, quod vndiq; panditur. Opinatores, existimatores, vel arte militares. Obsillas, marsus. Pastophorium, atrium templi, vel Safarium. Parazonium, cingulum. Pedatum, carcerem. Plectrum, hastella vnde citharæ modulatus Psyarhus, macea. Pileum, calamaucum. Pinnirapi, sectatores, gladiatores: quod pinnas rapiant, vel pennis rapant. Propalæ, tabernarij. Remulcens, replicans vel replacãs. Redhibet, reddit. Salpicta, tubicen. Sapharium, atrium templi. Statera, iugum. Stater, duodegrame. Serpulum, puleium campestre. Silanus, rubus. Situs, senectus. Scipiones, virgæ Consulum. Sordiscum, corium crudum. Scordalus, ferox. Spoliaria, exteriores balneorum cellulæ. Stromare, tanquam opus variè contextum. Subcentor, subsequens cantor. Subsedit, succedendo possedit. Tagax, furunculus: Tames, cruor sanguinis. Trabea, vestis senatoria, vestis regalis, toga purpurea. Tauteç, plagæ, nerui. Teristrium, mauortium. Testudo, coniunctio scutorum. Trochns, rotæ genus ad ludum. Irerum, Ludentum rota. Tegularia, malefica: eò quòd supra tegulas sacrificet. Varicat, diuertit, ambulat. Ventrale, quòd solum ventrem operiat. Verbena, sacra frons. Villicus, actor, quasi à villa. Vexillum, lauarũ. Vitiligant, vituperant.

CAPVT VII.

Frages, fragescere, Varro emendatus, λίβος, polubrum, ἀρύχος, guttus, δαὶς, daps, ὅμιλος, festus dies.

FRaces à Plinio lib. 15. cap. 6. dicuntur olearum esse *carnes & inde feces*. Ego vt in exemplaribus quibusdam verullis reperi, non inuitus *frages* legerim, à frãgẽdo: q. frages sint illæ carnes & reliquię fractarũ trapeto cõtusarũq; olearum, & tãquam fragmenta earum, nomẽ à frangendo adeptæ. nam & fragescere pro frangi veteres dixerunt. Accius apud Nonium, *Neque fera hominum pectora fragescunt, donec* Frages. Fragescere.

donec vim persenserint imperij. igitur cùm Varro scribit lib. 1. cap. 55. de re rustica, *Olea si nimiũ diu fuerit in aceruis, caldore fracescit: fragescit*, malim, qđ est in frages mutari, & ea recrementa, quę expressæ supersunt oleæ. Iterum, eod. cap. *Congeri solet aceruatim dies singulos in tabulata, vt ibi mediocriter fracescat*: lego etiam *fragescat*. Sed hæc vt emendarem, inductus potissimum sum à Nonio, apud quem fragesco inueniebam. Et apud eum quod elegantissimis verbis ab Andronico Liuio interpretatum reperi, adscribere libuit. Scribit Hom. lib. Ody. 1,

Χέρνιβα δ' ἀμφίπολος προχόῳ ἐπέχευε φέρουσα
Καλῇ χρυσείῃ ὑπὲρ ἀργυρέοιο λέβητος.

Liuius sic vertit (nam interpretatus erat Homeri Odysseam) *argenteo polubro, & aureo gutto.*

λέβης. Ita λέβης, polubrum ab eo explicatur: πρόχοος,

πρόχοος. guttus. Egregiè quoq;, quod obseruatu dignũ

δαίς. ab eo vertitur, δαίς, daps: & ἔρανος, festus dies.

ἔρανος. Quod enim Homerus ait, τίς δαίς, τίς ἔρανος, ἠδ' ἔπλετο: sic exposuit Latinè, *Quæ hæc daps est? quis festus dies?* credo quòd feriis hominum conuentus celebris epulantium lætitia coire soleat. Iam quod Homerus dixit, τέκνον ἐμὸν, ποῖόν σε ἔπος φύγεν ἕρκος ὀδόντων: ita latinè reddidit, antiqua quidem oratione, sed, vt opinor, quæ hominibus eruditis iniucunda non erit: *Mea puera, mea puera, quid verbi ex tuo ore profugit?* Sanè quàm concinnè ornateq; idem Musam circũlocutus est monetæ filiam, id est, Mnemosynę, *Nã diua Monetas, inquit, filiã te docuit.* Hęc è Grãmatico veteri colligebamus, nõ, vt auguror, insuauia illis futura, quib. vt antiqua opa: sic & verba prisca inuisa ingrataq; esse nõ solẽt.

CAPVT VIII.

Lucilij quædam excutiuntur, Vinum Chiũ, δυναστὴν, colligere cippos, gumæ, equa Thessala, delingere labra, fouere ventrem, postomis.

Vinũ Chium. LVcillij quædam hic, quæ in Grammaticis reperiuntur, excutiam. Vinum Chium

Dynasteo vt omnium præstantissimum Dynasteo appellauit, vt apparet in Seruij commentario in 2. Georg. etsi corrupto. vt enim Maro honesta præclaraq; translatione scripsit,

Tmolus & assurgit quibus & rex ipse Phanæus:

eodem modo Lucillius antè de vino Chio magnificè dixerat, χῖον δυναστήν. Apud Festum lib. 15. venustè malos muliones inducere sua iumenta in cippos eminentes & inæquales, nec sequi planam viam & æquatam, ex eoq; vel iumenta cespitare & cadere, vel euerti ve-

Colligere cippos. hicula significans: eos dicit colligere cippos:

Porro homines nequã malus vt quartarius cippos
Colligere omnes.

Apud Cicer. aũt, 2. de Fin. cùm scribit, *compellans gumas*: inglutiosos homines & abdomini deditos significat, pfundęq; gulæ: qui sic vocantur, vt κύματα. nã neutra illa Græcorũ in primã declinationẽ sæpe à Lati-

Gumæ. nis deflectũtur. Gumæ igitur vt gurgites dicũtur. Apud Non. in Subigere, equã Thessalã elegantí traductione, amicã vocat ferocẽ, acrem, & superbam, & propè indomitam. erant autẽ Thessalici equi in precio. Equa Thessala.

Ἵππον Θεσσαλικὴν, Λακεδαιμονίαν τε γυναῖκα:

quondam in oraculo scriptum esse recordor. sic autem Lucillius,

—an equam te acrem atq; animosam
Thessalam, vt indomitã frenis subigã antè, domẽq;

Apud eundem in Delinitis, delingere labra, est, osculari delicatè & assentatoriè. Delingere labra.

Præseruit, inquit, *labra delingit, delinit amore.*

Apud eundem in Fouere, fouere ventrem idẽ pro alimentis & cibis replere, à fomẽtis Medicorum, atq; adeo cataplasmis, translatione eruditissimè ducta, satyricè ludẽs dixit: vilitatẽ tñ poleotę eleuãs, lusoriè, quasi poleota nõ tã cibus sit, q̃ cataplasma quoddã. *Ventrẽ alienũ mœstũ fouere ex molito bordeo, vti cataplasmo.* Æquè est illud apud eund. Non. in Postomis, Satyrico sale asperso. Quin postomidẽ fingit de naso eius pendere, qui se madefacit assiduè. vt enim ferocia iumentorũ remoretur, postomi eorũ oriri imposita: sic poculũ de eius ore pẽdens talẽ quãdã imaginẽ reddere videbatur. Dici aũt videt Postomis à Latinis corrupta voce, quæ tanquã epistomis appellari deberet. Fouere ventrem. Postomis

Trulem, inquit, postomis huic ingens de naribus pẽdet.

CAPVT IX.

Lucilij quædam explicantur, Monogrammi, Cernui, Cernuare, Serpentes cantu disrumpi, Calces, Verticulæ, Ad portam longum iter, sed portæ vicinum Salernum.

VErsus Lucillij ipsa raritate & paucitate suauitatem consequuntur, vt cùm eos in Grammaticis reperimus, libentissimè cupidissimeq; amplectamur. etsi enim versibus aliorũ poetarũ contendendi cõparandiq; non sunt: tñ quadã illecebra & inuitatione nos capiũt & deliniũt. quosdã adscribam, si quẽ forte vt me, delectare poterũt. Apud Non. in Monogrãmi, eleganter Philosophos decolores & macros, qui de pietate & virtute plurimũ disputare solebãt, Monogrãmos vocat, *Monogrãmi*, inquit, *quinq; adducti pietatẽ vocant.* Cernuos videtur appellare, qui se in caput iaciunt: quod & cernuare, quodã loco Varro appellauit. cernui autẽ cùm erecti sunt, collũ sursum habent elatũ; cùm se in caput mittũt, tũ caput habẽt deorsum missum. hinc illud Lucillij, apud Non. Plin. lib. 15. cap. 5. *modò sursum, modò deorsum tanquam collus cernui.* Censebant antiqui cãtu rumpi serpentes, quod alio me obseruare & tradere loco recordor. quod quidẽ ita fieri censebant: sic inflari tumereq; carmine putabant angues, vt toto eorum corpore difflato dissilirent, & rumperentur. Lucil. apud Non. Philosophi monogrãmi. Cernui. Cernuare. Cantũ do rumpitur anguis.

Iã, inquit, disrũpetur medius iã vt Marsus colubras
Disrumpit cantu, venas cùm extenderit omnes.

Calces pro calculorum ludo vsurpat, nam calculus sine dubio à calce deminuendi forma deriuatur, apud Priscian. lib. 6. Calces.

Naumachiam licet hæc inquam alueolũq; putare,
Et calces. Ait Fest. lib. 15. Lucillium, cùm verticulas dicit, intelligere articulos. Videtur tamen potius Lucilius eo versu, quem iam proferã, verticulas vocare spondilos spinæ potius, q̃ articulos: quanquam & articulos intelligi nihil prohibet: apud Non. in Genu,

Verticulæ

Hæret verticulis adfixum in posteriore
Parte, atq; articulis vt nobis talus genuq́; est.

Verticulas aũt credo dici & spondilos, & articulos, à vertendo, quòd ibi se vertant, & flectãt membra corpusq́;, quasi *στρόφιγγες* sint. Portam itineri lõgissimã dicit Varro, quòd, cùm ab vrbe proficiscendũ est, cunctamur, vixq́; vrbe pedem efferimus. quas vbi exiuimus, facilè quò intẽdimus, peruenimus. Eandẽ sententiam expressit eleganter Lucillius apud Gell. lib. 1. cap. 16. & Macrob. lib. 1. Satur. cap. 5. qui ad portam longom iter ait, sed portę vicinum Salernum. cùm tamen longissimè ab vrbe Salernum absit.

Portę vicinũ Salernum.

Ad portã, inquit, mille, à porta est exinde Salernũ.

Versus autem ille apud Non. in Nattices,

Natricem impreßit naribus crassam & capitatam:

flagitiosus & obscœnus est, significatque partem virorum pudendam.

CAPVT X.

Horat. explicatus lib. Carmin. 4. Od. 1.

Apud Flaccum lib. 4. Carm. ode 1,

—purpureis ales oloribus.

quod dicitur, intelligit de purpuræ pulchritudine. vt & apud Maron. 1. Aen.

Horatius explicatur.

—lumenq́; iuuentæ
Purpureum, & letos oculis adflarat honores.

Mater autem *cupidinum* est Venus, amorum mater: nam multi ex ea nati amores ferebantur, eaq́; Flacci sententia est. Philostrarus in Iconib. Nymphis genitos dicit, eorumq́; gregem & agmen & examen vocat, tam multi censebantur esse. At verò quod ait Flaccus,

Ponet marmoream sub trabe Cypria:

& Insulæ Veneri gratissimæ mentionem intulit, & significauit materia ad ædificandom abundare Cyprom: cuius trabib. sustineri Venus suum maluisset signom, quàm alterius p̃uinciæ columine aut ligno. Alio autem loco è Marcellino ostendimus, quàm esset Cyprus nemorosa & materiæ naualis copiosa & fertilis. Eodem in Carmine,

Te per gramina Martij
Campi, te per aquas dure volubileis:

cùm dicit, campõ Martiũ & Tyberim intelligit, in quorũ altero iuuenes Romani se exercebant: in alrero natabant. Quod cùm quotidiè Ligurinus faceret, Horatius, qui eũ amabat, sępenumero somniabat se illũ videre, sequiq́; per Martij cãpi gramina: & per Tiberis alueũ & volubilẽ aquã. Hæc quidẽ haud difficilia esse satis scio: sed quæ omissa tñ gratiam detrahũt cantico: & vt à multis id sine nostra ope admonitioneq́; percipiatur: tñ nõ diffido multos etiã esse, quibus mirum statim prima specie videatur esse, cur aquarum mẽtionem fecerit. quibus admirario illa errorq́; detrahẽdus & eripiendus fuit, & velut errantibus comiter monstranda via.

CAPVT XI.

Pinsere terram genibus, Ennius explicatus, superum lumen, annuuit, hastæ ansatæ, ponè recumbere & petere, nomen ædificare, Surus & Syrus, gerere rem, quadrigæ trarũ.

Habent Ennoiani versus aliquid, quod p̃desse & delectare possit, & orationem etiam, quod minimè quis existimaret, excolere. Ex eo frustillum istud, quod in Diomede reperitur, elegantiam habet Homericam, *Pinsi terram genibus.* Sic enim restituendum puto, cũ *terram* scribatur. accipioq́; de eo, qui in genua cadit, eisq́; terram ferit. Simile & genuinum est eiosdem Ennij apud Varronem lib. 4. de ling. lat. *Ideo Ennium in terram cadentes dicere, cubitis pinsebãt humum:* vel, vt in antiquo legi libro, *pinsabant:* sed alterũ perplacet. Homerus eodem modo de eo, qoi in prælio cadit, scribit *ἐλὼν γόνυ ἀγοστῷ*. Eleganter etiam noctis mediæ tenebris obductum occupatumq́; cœlum hoc versu dixit, apud Macrob. lib. 6. cap. 1.

Pinsere terram genibus.

Cum superum lumen nox intempesta teneret.

nam superom lumen, est lumen cœleste. Annuuit idem pro annuit dixit v geminato, apud Prisc. in Annuo.

Superum lumen. Annuuit.

Annuuit sese mecum decernere ferro.

Apud Macr. dicto capite hastas ansatas vocat amentatas non illepidè,

Hastæ ansatæ.

Postquam, inquit, defeßi sunt, stant, & spargere
Hastis ansatis, concurrunt vndiq; telis. (sese

& apud Non.

Ansatas mittunt è turribus,

cùm ait, hastas amentatas intelligit. Filũ idẽ pereleganter in gladio appellat laminam, apud Non.

Filum.

Deducunt habiles gladios filo gracilento. Ponè recũbere, & ponè petere, idem dicere videtor, qđ in remigatione Xenophon *ἀνακλίνειν* vocat,

Ponè recumbere petere.

Pone recumbite, vestraq́; pectora pellite tonsis.

Iterum apud Fest. in Tonsa,

Pone petunt, ex in referunt ad pectora tonsas.

Nomen ædificare, est apud eum. factis nomẽ illustrare, & monumentis inscribere & statuis, apud Macrob. lib. 15. Sat. cap. 10.

Nomẽ ędificare.

Reges per regnum statuasq́; sepulchraq́; quærunt.
Aedificant nomen, summa nituntur opum vi.

Non inelegans est & illa sentẽtia, qua locom tam munitum dicit firmumq́;: vt vel ab vno sine iusto telo defendi possit *leni surculo.* sed ea sententia verbo est elata antiquo: nã pro Surculo, Surũ Ennius dixit, apud Fest. lib. 17.

Vnus surum ferret, tamen et defendere possent. Dicitur & *syrus.* nam y & u commercia inter se exercẽt, permutatiõeq́; vtũtur: Varr. apud Non. in Syr.

Surus Syrus.

Ventiq́; frigidi se ab axe erumpebant
Frenetici Septentrionum filij,

Secum

Secum ferentes tegulas, ramos, syrus.

Elegans est & illud Ennij apud Fest. lib. 11.

Cerere rẽ.

Cum magno strepitu Vulcani ventus gerit rem. vnde & Lucretiana illa tam frequens locutio:

—natura gerit res.

Quadrigæ irarũ.

Idem apud Seruium in 12. Aeneid. quadrigas irarum, vt plaustrum conuitiorum dicere solemus, scripsit non inconcinnè. *Effundit irarum quadrigas.* Quod apud Persium scriptum est 6. satyr.

—Quintus pauone ex Pythagoreo:

è Charisio constat non à Persio fictum, sed ex Ennio sumptum: Adfert enim lib. 1. Gramm. ex Ennio, *Memini me fieri pauum.*

CAPVT XII.

Quædam ex Varrone apud Nonium excutiuntur, returare, mustei, atratus, semiatratus, oratio cepe & allium olet, matella communis, oliuitas, lucerna, penula.

NOn minus & è panunculamentis Varronis, quæ sparsa reperiuntur & insigniũt Grammaticorum volumina, aliquid & ipsi, si possumus, quod esse Philologis voluptati possit, eliciamus.

Returare.

Apud Nonium returare videtur dixisse cõtrariũ ei, qđ obturare est, vt sit patefacere & aperire. *Pueri,* inquit Non. *obscœnis verbis nouæ nuptæ aures returant.*

Mustei.

Ibidẽ Musteos absolutè pro caseis posuit mollibus, *Et pueri,* inquit, *in ædibus sæpius pedibus offensant, dum recentes musteos in carnario fluitare suspiciunt.* quod est, Dũ in fiscellis carnarij suspiciunt teneros mollesque caseolos, etiamnum fluitantes & stillantes, quorum saliua & sapor eos allicit.

Aiax stramentitius

Aiax stramentitius, erat fabulæ Varronis nomen, vt suspicor; non enim præter leuem & exilẽ suspicionem coniectura nitẽtem adferre possum, adepta ab Aiace, aut milite in stramentis iacente, morboque affecto & ægrotante. mouet me, quòd ex ea fabula hoc adfertur, *Hac re æger medicos exquisitim conuocabat, vt conualesceret.*

Atratus Semiatratus.

Non solum Atratus, sed & Semiatratus honestè dicitur, vt è Varrone patet, *Ipsum proterui liberti semiatrati exequantur.* Atrati in funere solẽt esse, qui exequias faciunt. at isti proterui tantum semiatrati erant.

Oratio cæpe & allium olet

Perbellè & illud dictum ab eo est, orationem eorum hominum, qui cepa & allio viuunt, cepe & allium olere: quòd inter loquendum halitus & anima eorum fæteat, *Aut,* inquit, *& atauì nostri cùm allium & cepe eorum verba olerent, tamen optimè animati erant.* Non minus & illud suauiter amœneq; dictum est de prodigis & ebriosis, qui nati sunt vino in vesicam colando, saccandoque, vt Lucretius loquitur: quique cellas diuitum vinarias epotas effundunt in matulam. *Diuitum,* inquit, *apothecas Chias ad communem reuocat matellam.*

Matella cõmunis.

Matellam autem communem vocat, quòd in eam confluat vinum omne: vt communis locus dicitur Acheruns, quò omnes post mortem eũt.

Oliuitas.

Oliuitas ab eo antiquè quidem, sed benè tamen latinè, pro oleo ponitur in libro περὶ γλωττῶν (sic enim inscribi debere puto) *Deniq; omnis cum lucerna combusta est in lucubrando, oliuitasq; consumpta.* vbi, quod & admonendum obseruandum est, lucerna Ellychnium significat, id enim est, quod comburitur.

Lu…

Penula.

Penula etiam apud Varronem eam partem calcei significat, quæ pedem inuolucro sui obtegit. *Reliquum,* inquit, *pedem penula scortea pertegere.*

CAPVT XIII.

Varro apud Nonium explicatus, commouere funus, commouere sacra, inuolucrum, pallium trahere, quibus culina vitæ est modulus, lares marini, reuocare, acris aceti cupas habere.

NEscio quo pacto alij adficiantur cum in Grammaticorum libris reperiunt aliqd ex antiquorum scriptis, quæ ætatem quidem ferre poterant, & immortale merebantur æuum; verùm vel temporum barbaria, vel hominum incuria ad nostrum sæculum nó peruenerunt: me quidem frustilla eorum vehementer delectant, & sui gustu ad amissorum desiderium excitant, vt illud Varronis quod ex Homero, nisi fallor, sumtum est, *Neq; pòst respiciens, neq; antè perspiciens.* quod est, [illegible]. Eiusdem & illud elegans,

Funere familiari commoto, auito ac patrito more precabamur.

Cõmouere funus.

Cõmouere sacra.

Nam commouere funus ea ratione dicitur, vt commouere sacra, cum sacra è loco in locum transferebantur, vt in Orgiis fieri solebat & Trietericis sacris, aliisq;, cùm ex vrbe in siluas montesq; rei diuinę caussa ibatur.

Inuolucrum.

Inuolucrum apud eum esse videtur, redimiculum, quo puellarum ac mulierũ crines inuoluuntur. *Sed Cynicis,* inquit, *inuolucrum, & pallium luteum non est.* nam luteus color mulierem decere, non virum, nedum Cynicum, olim censebatur, nuptialisq; etiam habebatur.

Palliũ trahere.

Pallium trahere, est pallio longo talarique terram verrere, qualia erant cytharædorum syrma habentium. *Quitum,* inquit Varro, *erant in Græcia coma promissa, rasa barba, pallia trahentes.*

Quib culina vitæ est modulus.

Egregiè verò dicit ab eis, qui omnia metiuntur epulis, modulum vitæ esse culinam. *Et hoc,* inquit, *interest inter Epicurum & ganeones nostros, quibus modulus est vitæ culina.*

Lares marini.

Lares marinos videtur in seuquiulysse appellasse deos marinos, vt apud Liuium lib. 40. lares permarinos, deos marinos esse arbitror. *Suspendit,* inquit, *Laribus marinis molles pilas, reticula, strophia.* Apud eundem Reuocare est prouocationem non recusare, sed eam recipere, paratumq; se ostẽdere lacessenti, vicissimq; prouocare. *Qui nos prouocare cùm audeant, nos illos reuocare timemus.* Apud Ciceronẽ pro Muren. reuocati eodem modo accipiendum esse censeo. *Vnde tu me,* inquit, *ex iure manu consertum vocasti, inde ibi ego te reuoco.* Acrem disputatorem acris aceti cupas habere dicit: *Alteram,*

teram, inquit, *vitam deformasse Carneadem virtutis è cupis acris aceti.* Hæc è Grammaticis sumpta sunt, qui has reliquias nobis saluas & superstites tradiderunt, quæ & ipsæ vetustate periissent & interiissent, nisi Grammatici eas ab interitu vindicassent.

CAPVT XIIII.

Cic. lib. de Vniuersitate explicatus & emendatus, munus, principatus, corporatus, exequi, exemplum, exemplar, reliquum, radius, reuocatio, mundus lucens, fraus, temperatio, permixtum.

CVm legerem Timæum Ciceronis, quædam obirer ex eo adnotaui, quæ fortasse ad linguæ Latinæ aliquam prudentiam nõ
Monus.
inutilia erunt. Munus, rem & negotium appellauit, cum dixit, *is, qui aliquod munus efficere molitur.*
Principatus
Principatus, principium est: *An ortus sit ab aliquo temporis principatu.* Corporatus, qui cor-
Corporatus.
pus habet, & est, vt in consuetudine loqui solemos, corporeus. *Et est*, inquit, *vndiq; corporatus.*
Exequi.
Exequi, est sequi, vnde & exequiæ. *Non igitur dubium, quin æternitatem maluerit exequi.* Etsi autem liber ipse istis scatet mendis, nec in præsentia eas decreuimus tollere: tamen imperare mihi non possum, quin moneam legẽdum videri, *Cum his rebus, de quibus explicatur, videri esse cognitionem.* Et, *minus quod aucmus, animo consequimur.* Sed profectò errores noo decreuimus ex eo libro exhaurire. non ita insanimus, vt hanc
Exemplũ Exẽplar.
prouinciam sumamus. Exemplum & exemplar est, ex quo effìcta & imitata efficitur aliqua species & effigies: quæ & imago & simulachrum vocatur. Exempla nõ proferam quæ ex eo libro plurima depromi facilè possunt.
Reliquũ.
Reliquum dixit pro solido & profundo: non quod id sit, sed quia cum planum & æquabile positum est, nihil propter medium reliquum est. ergo scripsit, *Neq; in eo esse quicquam reliqui, tũ vnum interiectum medium.*
Radius.
Radius est linea, *cuius omnis extremitas paribus à medio radiis attingitur. Se autẽ consumptione & senio alebat sui*, quòd ait, sic intelligo, parte aliqua mundi senescente, aliam iuuenescere atq; renouari: cum vnius interitus & labes, alterius sit origo & accessio. Per-
Permixtũ
mixtum, permixtionem dixit: *Atq; ita permixtũ illud ex quo hæc fecuit, iam omne consumpserat.*
Reuocatio.
Reuocatio est quæ Græcè dicitur τροπή: *Solstitiali se & Brumali reuocatione conuertens.*
Mundus lucens.
Mundus lucens est cœlum: *Benè Græci κόσμον, nos lucentem mundum nominaremus.* Indissoluta, indissolubilia: *Sunt indissoluta me inuito.*
Fraus.
Fraus damnum, detrimentũ, noxa: *Nec fraus valentior quàm consilium meum.*
Temperatio
Tẽperatio, permixtio, mixtura: *Deinde ad temperationem superiorem reuertit.* Adiumenta causarum, συναίτια. *Sed existimant plerique non hæc adiumenta causarum.* Hæc igitur libamenta ex eo libro sumpta, Latinæ linguę studiosis dicata sacrataque sunto.

CAPVT XV.

Manilius lib. 5. astronomicon explic. & emendatus, alij menses, communis amicus, portare aue, fistula de collo pendet, exire & eludere, amnes colari, mistarium.

MIhi videtur Manilius lib. quinto dicere velle, quod tamen editiones hodie non loquuntur, venena Thessaliæ ab auctoribus nominata, docente Medea cœpisse, quæ è Põto illuc cum Iasone vecta veneficio infamem Thessalorum gentem reddiderit. sic enim scribitur,

Colchidis & magicas artes, qui vertere Colchon
Medeam iussit, mouitq; venena per orbem.

sed Iolchon scribere mallem, vt è Colchide Iolchon versas & translatas fuisse dicat, eò secuta Argonautas Medea. Eo in libro, Alios
Aliį menses.
menses eleganter dici regionis diuersam temperiem, diuersumq; cælum, animaduerti. nã qui menses æstuosi sunt in Thessalia, alij sunt in Colchide, nec ita feruent, sed leniter tantùm tepescunt.

——*atq;*, inquit, *alios menses aliumq; videre*
Phasin.

Communis amicus.
Egregiè & venustè ab eodem salutator, qui multorum obit limina, aue matutinum portans diuitibus, communis amicus vocatur.

Instar erit populi, totaq; habitabit in vrbe,
Limina peruolitans, vnumq; per omnia verbum
Manè salutandi portans, communis amicus.

In quo & illud quoque attendendum, eos di-
Portare aue.
ci solitos portare aue, quòd hoc vnum verbũ diuitem salutando, elocuti, ad alia deinde limina transibant. Martialis quoq; in ea re portare dixit, lib. 1. epig. 23.

Et matutinum portat ineptus aue.

Ex eod. libro illud Maronianum, quod quia à nostris mõribus alienum est, penè ineptum putamus, & à risu vix defendere possumus: non solùm ab irrisione vindicare poterimus, sed etiam laude prosequemur. nam de Polyphemo sic scribit, 3. Aen.

De collo fistula pẽdet.
Solamenq; mali de collo fistula pendet.

ea pastorum erat olim omnium consuetudo. ita & decorum seruauit poeta nobilis, & poesim ornauit Manilius,

Pastoremq; suum generant, cui fistula collo
Hæreat, & voces alterna per oscula ducat.

Exire Eludere.
Exire videtur verbum fuisse gladiatorum, aut militare, vt & Eludere: nam Eludit, qui vel gladio, vel rude obiecta petitionem alterius vitat, aut motu cito declinat: Exit qui declinat & effugit:

Corpore tela modò atq; oculis vigilantibus exit,

inquit Maro 5. Æneid. Manilius,

Ille cito motu rigidos eludere cestus,
Nunc exire leuis missor.

Amnes colari.
Eleganter etiam, quia piscatorum nassæ & retia transmittunt aquam, vt cola, ab eis amnes dicit colari:

Et colare vagos inductis retibus amnes.

Scio hic à quibusdam emendari cælare: sed

amœnior & decentior est illa, quam dixi, trãslatio. At verò cùm de Salmoneo loquitur, nõ cunctabor scribere, *Pontibus impositus*. hodie *montibus* aut *montibus* editum est. Et de Meleagro,

—*flammis latitantibus vstum*. hodie *habitantib.* edunt. Est & poetico litum fuco istud,

Et viridis nemori sanguis decedit, & herbis.

vbi succum herbarum virentem, earum vocat sanguinem.

—*nec parcè vina recepta Hauriet è miseris.*

Mistariũ. scribendum è *mystris*, id est, è vase, quod apud Nonium appellare videtur Lucillius mistarium. vel *hauriet emmis*.

CAPVT XVI.

Maro explicatus, Galea crinita triplici iuba, sortes in galeam deijci, cauponari pugnã, venatrices altè succinctæ.

APud Maronem insignis est galea Turni tribus cristis veluti iubata.

Cui, inquit, *triplici crinita iuba galea alta Chimæram Sustinet.* Quod ornamentum non ab Homeri imitatione, cuius ad exempla se potissimum componit, sed aliorum Homero recentiorum poetarum sumpsit. nam obseruãt quibus ista curæ sunt, hoc trium cristarum insigne nouitium esse. Æschylum igitur secutus est, qui scribit,

Galea triplici crini ta iuba.

τρεῖς κατασκίους λόφους σείων. Cuius interpres ita scribit, τρεῖς κατασκίους, ἀντὶ τρεῖς λόφους ἔχων. Eodem modo & Aristophanes, τριλοφίαν in suis scripsit diuerbiis. At illud Homeri imitatione à Marone scriptum est sine controuersia, lib. 5.

Galea ima subsidere

Extremus galeaq; ima subsedit Acestes. nam apud Homerum in certamine singulari, sortientibus ducibus quis cum Hectore pugnaturus sit, sortes in galeam deiiciuntur. Sed & apud Æschylum,

τρίτῳ γὰρ Ἐτεόκλῳ τρίτος πάλος
ἐξ ὑπτίου πήδησεν εὐχάλκου κράνους. Sic hominibus illis militarib. erat galea pro forensi aut vrbana sitella vel vrna. Non ita hinc longè in eadẽ fabula Septem ad Thebas, Æschylus suppeditasse videtur Ennio translationem illam tam elegantem & nobilem, vt omnibus iam sit in ore, referente Cic. lib. 1. offic. *Non cauponãtes bellum*: nam Cauponari eodem modo pugnã dixit. ἐλθὼν δ' ἔοικεν οὐ καπηλεύσειν μάχην. Sed iuuat & aliud in Marone enucleare. Diana cùm esset venatrix, altè succincta erat, vestisq; sinus fluentes collegisse nodo supra genu collectos habebat, ex quo & illud à Prudentio pulchrè scite que scriptum est, de Coron. hymn. 10.

Cauponari pugnã. Venatrices altè succinctæ.

Tum quod Dianam molle succinctam vident
Venantis arcum pertimescunt virgines.

Ergo cùm Maro 1. Aen. dixisset, Venerem genu nudo esse, nodoq; sinus fluentes collegisse, esse putauit Æneas venatricem Dianã, interrogauitq;, *An Phœbi soror*. Cùm autem supra genua esset sublata vestis, ideo altos gerebat cothurnos, ne cruribus nudis cerneretur, eosque rubros, quòd calceatum eius coloris mulieres amarent. Hinc illud Persij sat. 5.

—*solea puer obiurgabere rubra.*

Scribit ergo Maro,

Purpureoq; alte suras vincire cothurno. & 7. ecl.
Puniceo stabis suras euincta cothurno.

Suras purpureo vincire cothurno.

Hæc etsi abstrusa non sunt, potius prompta & penè nota omnibus, tamen quòd ad intelligentiam poetæ adiuuat, prætereire nolui.

CAPVT XVII.

Cicero in oratione quam in Senatu habuit ab exilio reuersus, emendatur.

IN oratione, quam habuit in senatu Cicero ab exilio reuersus, quædam, illa quidem leuicula, obseruare tamen placet. *Referenti*, inquit, *L. Mummio*: è Dione lib. 39. non verebor emendare, *L. Ninnio*. quod & in bonis antiquitatis monumẽtis perscriptum est, etsi minus explanatè. *Quorum mentes*, inquit Cicero, *angustæ, humiles, prauæ*. quanto melius quæso *pronæ* legitur in his libris, quos nõ forma expressit, sed manus notauit? vt mox, *nec tueri, nec sustinere*, reperio non in formularia, sed manuaria scriptura. nam in illa est, *intueri*, non apto sensu. Nos quidem percensemus leuia, & tanquã adnumeramus, nec tam nostro Marte, quàm bonorum codicum subsidio lectores iuuare conamur. nec est hæc opera ingenij, sed tantũ nonnullius iudicij. maiora sunt expectãda ab alijs, quorum ferax & fœcunda mens meliora gignere potest: nos nostra sponte vix quicquam inuenire possumus, vix quæ in libris legimus, fideliter lectori reddere. Sed ad rem redeamus. pro, *& luctum grauissimæ ciuitatis*: lego, *grauissimæ ciuitatis*. Fides penes eundem librum erit, ne quis nostrum commentũ suspicetur. At verò in eo, quod sequitur, vereor ne, cũ & ab æditionibus & scriptionibus recedam, videar audacior quàm circumspectior esse: nec me profectò animus fallit, quanto periculo hoc sim probaturus: sed tamen si dixero me probum desiderare in Cicerone sensum, verbaque induxero quæ eum explicent, fraudi mihi nõ debebit esse, modò hoc à me ita fiat, vt Academicam quandam potius probabilitatem secutus videar esse, quàm certam firmã que fidem. Vt igitur scribitur, *non Consulis studium, non defendi iuris rei militaris, non cognoscendorum hominum, non liberalitas*: fortasse legendum sit, ac fortasse tantũm dico, nõ statuo, nec decerno, *Non consulendi studium, non dicendi, non rei militaris*. Artes commemorat, quibus in foro homines commendationem consequuntur: in his studium Iuris Ciuilis & eloquentiæ. Et mox, *Tamen libidinosum & perditum non putares*: cùm dubitares in omnibus exemplaribus legatur. Æquè illud sic lego, *cum hoc homine an cum stipite, vel Aethiope in foro constitisses, nihil crederes interesse*. Sed & suprà in libris optimis esse scriptum videbatur, *præter simulatam mutamq; tristitiam*: hodie *versutam* editur. Suspicor & scribendum, *Non enim tantis rebus gestis*: ab omnibus

Cicero emendatur.

bus libris *rebus* abest, quod mihi tamen à Cicerone adscriptum videtur, præsertim cùm res gestas tam sæpe dicere soleat. Mox, *in eam cogitationem adducebat*, si libri veteres non scriberent, tamen quiuis ex sententia id flagitari intelligeret, quæ *cognitionem* aspernatur. Hæc qualiacunque præstat profectò à me scripta esse, quàm semper in Ciceronis illis locis errores illos fœdos sinere hærere, qui tamen vt hæreant, nec corrigantur in æditionibus, admonitione hac non poterit quenquam posthac fallere, si modò quis sit qui nostræ sententiæ calculum suum addendum putauerit.

CAPVT XVIII.

Varro de ling. Lat. illustratus & emendatus, solum.

M. Varro 4. de lingua Lat. Summa terræ dicit à poetis vocari, sola terræ, quòd sola terantur. quo sanè in loco, nescio quid animum meum sollicitat, cur id non approbem, nec à Varrone scriptum putem. Syllaba enim veriloquium istud dedignari videtur, altera tracta, altera corrupta. Gestit nescio quid animus effari, quod tamen metu periculi & irrisionis premere continereque conatur. Sed maior est libido garriēdi, quam timor & respectus ludibrij. Quid igitur, si *quæ solo teri possunt*, Varro scripsit, id est, pede? Nam Solum pedem appellari notum est omnibus paulò humanioribus: & conuenit vtrobique syllabæ modulus. Vrit & scrupulus me malè in locandi explicatione. Sic enim loquitur, *Ab eo preco dicitur locare, quoadusque id emit, quoad in aliquo consistit precium*. nec scrupulum ademere, qui *emitur*, scripserunt, sed hoc velut vlcus, mala manu terigerunt. Ego quę ma lè coaluerunt, esse arbitror distrahenda, scribendumque, *quoadusque idem it*. Itidem vbi Asiam duobus modis dici adfirmat, legendum censeo, *in qua est Ionia & Prouincia nostra*: eraso nomine Ciliciæ. Nam Ciliciam nunquā numeratam partem fuisse Asiæ illius, quæ pars vniuersæ habetur, ex orationibus Cicero. omnibus spero notum esse. Sic & in cœli notatione, *Et pars eius summa*, legi debet, non *summum*. Hæc similia sunt iis, quæ è nostra proficiscuntur officina, id est, leuia, quæ vilibus scrutis æstimanda non sunt.

Solum.

CAPVT XIX.

Melior anima, δευτέρων ἀμεινόνων, Libycæ pelles, vina secundaria, nomina decimo die imposita, dacnades.

HOrum mihi venit in mentem, cùm in Hesychij Lexico quędam legerem. *Hanc tibi Eryx meliorem animam*, quod Maro 5. Aeneid. dicit, pertinere ad id, quod in prouerbio δευτέρων ἀμεινόνων Hesychius scribit, putaui: quam parœmiam fuisse dicit in hostiis succidaneis, quæ cùm priora sacra, secunda faustaq; non erant, immolabantur, iis, qui rem diuinam faciebant, clamantibus, δευτέρων ἀμεινόνων: Eò igitur Maronē respexisse probabile est. Ibidem Maro scribit,

Melior anima.

Δευτέρων ἀμεινόνων.

——*& pelle Libystidis vrsæ*, non sine causa, & quòd multis abundat feris Libya, & quòd inde pulcherrimæ solebant pelles adferri: neque enim is est Maro, qui sine causa & de nihilo attributiones arcessat. Λίβυσσα, inquit Hesychius, λευκὴν ἢ καλλίστην. ita Libycas pelles, pro pulchris poni auctor ille adfirmat. Plin. libro 14. cap. 10. ait, *non posse dici vina, quæ Græci Deuterias appellant*. ubi ego *deuterias* masculino genere accipio, subaudioque οἴνους Hesychius, δευτερίας ὁ κατὰ τὸ ὕδωρ ἐπιχεῖται εἰς τὰ τέμφυλα οἶνος. Decimo die, inquit Vlpianus, † † † Nam vt Hesychius ait, eis eo die nomina imponebantur. ita ciues & in hominum numero haberi incipiebant: cùm qui sine nomine est, ne natus quidem esse videatur. Aristoteles tamen nomina ait imposita septimo die fuisse. Hesychius, δεκάτην θύομεν, τῇ δεκάτῃ ὥσπερ τὰ ὀνόματα τοῖς βρέφεσιν ἐτίθεσαν, ὁ δὲ Ἀριστοτέλης τῇ ἑβδόμῃ φησίν. Apud Festum sunt auiculæ quædam Dacnades, à mordendo nomen habentes, δακνάδες ab Hesychio appellantur. δακνίς, inquit, ὄρνις ἄδηλος. Fabula illa, quæ apud Ciceronem Demiurgos nominatur, nomen habet, vt opinor, à muliere, quæ in nuptiis liba & dulciarium opes coquebat. Hoc tamen coniecturale est, vt pleraq; huius generis.

Libycæ pelles.

Vina secūdaria.

Δευτερίας οἶνος.

Nomina decimo die imposita.

Dacnades.

CAPVT XX.

Siculi equi, Aesar, Aesalo, αἴσακος ἢ αἴσακος, solarium, ἡλιακά, cymatiū, Vnda, αἰγίς, maior hostia, ἱερεῖον τέλειον, Hamaxopodes, patrimi, matrimi, ἀμφιθαλεῖς amphitapæ, psilæ, psilotapides, iusiurandum de calumnia.

QVæ inter legendas quasdā paginas Hesychij ex aliis auctoribus mihi succurrēre, libet adscribere, in eo scribitur αἱ τοιαῦται πῶλοι, ὁ σικελὸς, ὁ μεγάλη. Sic autem locutus est in Oedipo Colonæo Sophocles: ego quoque recordatus sum Siculos equos à Grario esse laudatos lib. de Venat. his versibus,

Possent Aetnæas vtinam se ferre per artes,
Qui ludunt Siculis, quid tum si turpia colla
Aut tenuis dorso curuatur spina? per illos
Cantatus Graiis Agragas. Aesar in Octauio Trāquilli capite 97. legimus, lingua Etruscorum deum significare. idem & Hesychius scribit, aliquantum tamen mutata voce, αἰσοὶ θεοὶ ὑπὸ τυρρηνῶν. Genus accipitris à Plinio lib. 10. cap. 8. vocatur, Aesalo, ab Hesychio αἰσάλων. inquit enim, αἰσάλων εἶδος ἱέρακος. Virgam illam myrteam, ad quam in conuiuiis canebant in Gręcia, multi αἴσακον appellant. Hesychius αἴσακον

Equi Siculi.

Aesar.

Aesalo.

αἴσακος.

αἴσακος.

&c lauream virgam dicit. [illegible], inquit, [illegible]. Quod Latini Solarium appellant, locum scilicet apricum, Soli expositum, [illegible] antiqui Græci videntur appellasse: & eo quoque nomine intellexerunt porticum. quanquam porticus Soli vel orienti vel occidenti obuersa, etiam Solarij nomine censeri possit: Sunt & qui Atrium interpretantur. Cymarij crebra est in Vitruuio mentio, quod & lib. 5. cap. 7. vndam Latinè interpretatur, ita scribens, *Pluteum insuper cum vnda*. etiam cymatium, dicit Hesychius aliquando [illegible], id est, aquilam vocari. [illegible], inquit, [illegible]. Sed & Cymation sic interpretatur, [illegible]. Maior hostia, est quæ adoleuit creuitq;, & perfectæ ætatis est: [illegible] Græci dicunt. Itaq; istud Homericum 1. Iliad. —[illegible], Hesychius [illegible] explicat. Hamaxopodes quæ à Vitruuio lib. 10. cap. 20. nominantur, & arbusculæ dicuntur esse, in quibus versantur rotatum axes cóclusi laminis ferreis, sic ab Hesychio explicantur, [illegible]. Quod lib. 2. od. 20. Horatius inquit,

—Inuidiaq; maior Vrbes relinquam:

quo se maximum & illustrissimum fore dicit, omniq; inuidia superiorem, [illegible] exponere videtur, quod magnum etiam significat: etsi etiam in alia notione scio à Græcis intelligi & accipi. [illegible] quoq; ab eadem notione dici videtur. Qui patrimi & matrimi vocantur, illi sunt, quorum adhuc vterq; parens superstes est, à quib. sæpenumero legimus in publicis supplicationibus & lectisterniis cantatum carmen fuisse: nam ab orbis altero parente cani, mali visum omnis fuisset, eiusq; moris non aliam crediderim causam. Tales Græci vocant eleganter [illegible]. Hesychius [illegible]. Versus est Lucilij à Grammaticis citatus,

Psilæ atq; amphitapæ villis ingentibus molles.

vbi amphitapæ vestes sunt stragulæ, vtrinque villosæ, vt villosa sunt Turcarum tapetia: etsi non vtrinq;. Hesychius [illegible]. At psilæ sunt tapetes vestesq; stragulæ, non villosæ, vocanturq; vno vocabulo iuncto Psilotapides. Hesychius, [illegible]. Iusiurandum de calumnia, quod in iure Romano est, sumptum est è gladiatorum consuetudine; nam [illegible] & [illegible] ab illis dicebatur, quod vterque iurare cogeretur.

Solarium. [illegible]
Cymarid. Vuda.
Maior hostia. [illegible]
Hamaxopodes.
Patrimi. Matrimi.
[illegible]
Amphitapæ.
Psilæ. Philotapides.
Iusiurandū de calumnia

CAPVT XXI.

Catullus explicatus, Verpi, deglupta mena, Verpi Iudæi, [illegible], [illegible], semirasus vstor, seruitia semirasa, soccus luteus, myrtus Asia.

Verpi.

VErpi nomen in maxima obscuritate veteres posuisse compertum habemus, ob renudatam glandem verendorum.

Verpus præposuit Priapus ille, inquit Catullus epigr. 44. & *Deglupta mena* non alia de causa à Plauto in Pœnulo, sic, *Si ego minam* maximi probri loco dicitur. & Lesbia, quæ prostituta erat pudicitiæ, Catullo epi. 14. dicitur,

Glubit magnanimos Remi Nepotes.

nam cum eis sui copiam faciebat, verpos reddebat. itaque circuncisi Iudæi eo nomine infames Romanis erant, & verpi per contumeliam & Apellæ vocabantur, nudata glande. Sic [illegible] & [illegible] apud Aristophanem in Pluto & Equitib. in eadem notione & maledicto ponit. Epigrámate 55. scribit Catullus,

A semiraso tonderetur vstore. hic semirasum esse opinor vstorem extremæ seruitutis, infimæq; & miserrimæ códitionis. Seruitia enim semirasa erant, præsertim quæ in machinis, pistrinis, ergastulis habebantur. Apuleius lib. 9. de asin. aureo. *frontes literati & capillum semirasi, & pedes annulati*. In Epithalamio Iul. & Mall. non abs re *Luteum pede soccum* Catullus mihi dicere videtur. nam & luteus color nuptiis dicatus erat: & non solùm in delitiis erát rubra sandalia, verùm etiam lutei calcei. Apuleius lib. 9. Asin. aur. *Cingulo subligati pedes luteis induti calceis*. *Myrtus* aũt *Asia* ibidé à Catullo mihi dici videtur, quæ propter Asiam paludem crescebat, cùm hoc genus stirpis humidis delectari locis notum sit: Asiæ enim nomen in palude primam producit. Maro Aeneid. 7.

—sonat amnis & Asia longè Pulsa palus.

sic [illegible] apud Homerum 2. Iliad. Catull. in Epi. scriptum est. Quid apud eundé poetá,

Quæ tuis careat sacris,
Non queat dare præsides
Terra finibus:

valet ¡antè dixit, stupra infamiam inurere, & adulteria: quia geniali fœdere Hymenæi soluta sint. sed nec stirpé inde natam agnosci: núc, vt opinor, qui furtiuo concubitu vulgoq; quæsiti sunt, negat hæredes esse posse: qui enim agros & fundos possident eos, qui in finibus sunt & territorio, illi finibus imperare videntur: sed liberi iustis nati parentibus, iustisq; nuptiis quæsiti, hæredes esse paternorum bonorũ poterant. Hic sensus, vt opinor, & à verbis Catulli nó longè recedit, & probabilis est. Sequitur illud, quod eruditos semper habuit solicitos,

Flere desine, non tibi,
Herculeia periculum est.

Cur enim Iulia Herculeia vocetur, arioli fuerit diuinitus scientis, dicere. Ego vt in medium adferam, quod sentio, & velut in Grammaticorum cœtu sentétiam dicam, puto duo verba in vnum esse conflata, legendumq;

Flere desine, non tibi
Hercule eis, periculum est.

nam cum sententia adhortantis particulam flagitet cum asseueratione, vt ad prodeũdum citius eliciatur noua nupta, distracto & diuulso verbo vno vtrinq; consequemur. nondum tamen hac de re mihi satis liquet.

Deglupta menas.
Iudæi verpi.
[illegible]
Semirasus vstor.
Seruitia semirasa.
Soccus luteus
Myrtus Asia.

CAP.

CAPVT XXII.

Atticorum & Asianorum qualis oratio. Ciceronis & Demosthenis comparatio. Caluus Demostheni quàm Cicero similior, Sallustius Demostheni affinior quàm Cicero, Demosthenes Thucydidem decies manu sua scripsit.

Atticæ & Asiaticæ orationis comparatio.

MAgna fuit M. Tullio cum multis ætatis suæ oratoribus de optimo genere dicẽdi contentio. illi enim, cùm Atticam eloquentiam & sequerentur & probarẽt, Ciceronem vt Asianum & redundantem, vt fractum & elumbem insectabantur: quo in numero, ne alios nominem, Caluus & Brutus fuere. Cicero autem, cùm Atticum dicẽdi genus omniũ optimum negare non posset, eo omnes dicendi figuras & formas, quas Græci characteres vocant, contineri includiq́; contendebat: qđ & exemplis Demosthenis probabat. Sed vt verum sit, quod Cicero ait, tamen in omni genere dicendi, orationisq́; forma, sanior & salubrior & incorruptior & astrictior & præstãtior erat Atticorum oratio, quàm Asianorum: quorum eloquentia viriosa, & superfluens, & exundans & supra modum elata exultabat.

Ad Demosthenẽ quis est Latinis oratoribus propius accedant.

Quòd si quis ad Demosthenis elocutionem Ciceronis orationem exigat, nihil tam dissimile reperiet: cum potius effingat illam Asianorum exuberantem copiam: contraq́;, quos insectabatur, doctissimorum iudicio, Demosthenẽ eximiè reddiderit. Equidem quãtum de scriptoribus vtriusq́; linguæ pro ista mea mediocritate iudicare & existimare possum, animaduerto Sallustium Demostheni affiniorem & similiorem, quàm Ciceronem: quod & homines intelligentes sensuros esse confido. cum enim Sallustius Thucydidem æmuletur & exprimat, ad cuius imaginem & filũ quasdam conciones totas deduxit Demosthenes, qui tã studiosè eum peruolutabat, vt decies sua manu totum scripserit, an non meritò Sallustium Demostheni persimilem dixerim, cum vtrunq́; videam ad vnum exemplũ se formasse? Itaq́; quod indignum esse Cicero clamat, extitisse oratores qui Thucydidem imitarentur, nouum imperitorum genus: videar ne ista criminatio in eo hæreat, quẽ præcipuè admiratur, quoq́; ne Athenas quidem magis Atticas fuisse dicit. Sed & magis similes Demostheni fuisse Atticos illos, quàm M. Tullium, doctissimorum hominum testimoniis in vno Caluo planum faciam. Sic enim de eo scribit 4. Controuers. Seneca, *Compositio quoq́; eius in actionibus ad exemplum Demosthenis riget, nihil in illa placidum, nihil lene est, omnia excitata & fluctuantia.* His paucis verbis ad quod exemplar Caluus properet, quanquam ex omplar assequatur suum, prospici facilè potest. Sed id aliquãtò etiam è Plinio illustrius erit, cuius hæc verba sunt lib. 1. ep. 2. *Tentaui enim imitari Demosthenem semper tuum, Caluum nuper meum, figuris duntaxat orationis. Nam vim tantorum virorum pauci, quos æquus Iupiter amauit, assequi possunt.* nec multo pòst subiicit, *Non tamen omnino Marci nostri* ληκύθους *fugimus, quoties paululum itinere decedere non intempestiuis amœnitatibus admonebamur: acres enim non tristes esse volebamus.* Hinc satis perspicuum arbitror, Caluum Demostheni visum esse similiorem Plinio, quàm Marcum Ciceronẽ, nec iniuriâ quosdam ab eo de optimo genere dicendi dissensisse.

CAPVT XXIII.

Promulsis, promulsidaria vasa, propimata. Cymbea nauis apud Cic. Seneca lib. de benefi. 7. emendatus. Æratæ naues. Alabastriscus. Trabea vestis & Palmata. Tertullianus emendatus. Picta vestis, blatteus color.

NVnc illud est, quod vulgò dici solet, quicquid in buccam: nos enim huc quicquid in mentem veniet, intrudemus & constipabimus sine delectu & ordinis & cognationis. Promulsidẽ, vnde Iurisconf. Promulsidaria, vasa, puto cibũ fuisse, qui initio vel prandij, vel cœnæ sumebatur loco mulsi: quod caput & principium olim cœnę erat, vt ex Horatio intelligimus, lib. 2. satyr. 4. scribente, Promulsis.

Aufidius forti miscebat mella falerno,
Mendosè, quoniam vacuis committere venis
Nil nisi lene decet, leni præcordia mulso
Prolueris melius.

Erat & propymata, quæ ante alia bibere solebãt, vt manè, vel ante prãdium, aut eius initio, vt condirum Absinthiatum, Rosatum, Violatum, quorum Palladius lib. 6. cap. 13. meminit. Apud Ciceronem, quæ Cybea nauis 2. in Verrem vocatur, eam Cymbeam libentius appellauerim: cùm enim cõster oneraria nauigia vocari à Græcis πλοῖα στρογγύλα, & oneraria illic à Cicerone intelligatur: rotunditatisq́; significatio in κύμβη, κύμβος & κυμβίον insit, flagitiosum non fuerit, ita legẽdum censere. In Seneca haud equidem dubitem emendare *æratas* pro *ceratas*, cum lib. 7. de benefi. 20. cap. ait, *cui triremes & ceratas non mitterem, lusorias & cubiculatas, & alia ludibria regum in mari lasciuientium.* In veteri libro *bis ferratas* reperi: æratas defendo, quæ æreo rostro armatæ sunt. In Iurisconsulto, l. argument. fund. §. mundus muliebris. ff. de aur. arg. leg. legendũ crediderim diminutionis forma, Alabastriscus, hunc in modum: *vnguentaria, & si qua similia dici possunt, vel lutis alabastriscus.* Alia vestis erat Trabea, alia Palmata. Trabea trabes pannorum habebat, eaq́; equitum erat Romanorum in transuectione olim regum, vt Romuli: postea Consulum: Claudianus 1. Panegyr. in Stillic. Propymata. Cymbea nauis. Æratæ naues. Alabastriscus. Trabea & palmata vestis.

Quo tandem flexus trabeas auctore rogantes.
Induerit, fastisq́; suum concesserit annum.

Palmata quæ triumphantium erat, palmam intextam habebat. Tertullianus de coron. militis, *Hic est habitus victoriæ nostræ, hæc palmata vestis.* Iterum de coron. milit. *Præferuntur etiam illis Etruscæ. Hoc vocabulum est coronarum, quas gemmis et*

foliis ex auro quercinis ob Iouem insignes, ad deducendas tensas cum palmatis togis sumunt. Sic in Tertulliano legi debere censeo, non vt obtinuit, *& rusce.* nam vt Plin. lib. 33. cap. 1. scribit, triũphantib. à tergo corona ex auro Etrusco portabatur. Quæ qualis sit, interprete Tertulliano intelligimus. Est igitur species pictæ vestis, vnde & picta vestis interdum vocatur. Nam & pictas vestes, triumphales esse scribit lib. 8. cap. 48. Plinius. Blatteus autem color, vermiculatus est, à blattis, id est, vermiculis, qui è cocci granis rubentes erumpunt, quorumq; cruore floridissimus inficitur color.

Picta vestis.

Blatteus color.

CAPVT XXIIII.

Iuuenalis 1. Satyr. explicatus, Proculeius, qui Heracleam scripserint, Vinum molle, sportula cœnæ loco diuisa clientibus.

IN prima Iuuenalis Satyra,

Et nos ergo manum ferulæ subduximus, & nos
Consilium dedimus Syllæ, priuatus vt altum.
Dormiret,

aliud valet, quàm ostendit. Censeas enim Iuuenalem dicere, se & Grammaticis & Rhetoribus operam dedisse: proindeq; idoneum poemati scribendo esse. Sed id cum superioribus non satis aptè cohæresceret, & lepos tantus non esset, quantus inest in eo sensu, qui mihi latere videtur, Cùm tantum omnibus incesserit scribendorum versuum studium, in eo hominum numero censeri velim. ergo vt illi poetæ, alias artes missas facio: nec iam Grammaticam moror, aut Eloquentiam: vni poeticæ addictus sum: iam cõ Grammaticorum ferulis, & Rhetorum declamationibus, nihil mihi negocij fuerit. Nam præteritum tempus, quod est in *subduximus* & *dedimus*, earum rerum præteritionem & omissionem significat. Sic Catullus epigr. 4.

——Sed hæc fuere. & Tibullus lib. 3. eleg. 5.

Siue erimus, seu nos fata fuisse volent: Subduxit igitur, qui iã nõ subducit: Dedit, qui iã nõ dat.

Vnciolam Proculeius habet, sed Gillo deuncem.

nomen Proculeij positum esse à poeta suspicor, ob Proculeiũ amicũ Cęsaris Augusti, hominẽ eximiæ virtutis, de quo Hor. lib. 2. od. 2.

Proculeius.

Viuet extento Proculeius æuo.
Notus in fratres animi paterni.

Qui igitur tanta virtute prædictus est, si ad nequitiam libidinemq; peculiatus non sit, vix vnciolam merebitur.

—— sed quid magis Heracleas: Panyasis, cui secundum in poetis locum Critici tribuebant, Heracleam scripserat 14. libris. Sed & Arrianus Heracleam scripserat, vt refert Athenæus. quin & Phædimus, etiam Pisander. Videri potest Horatius scriptorem Diomedeæ, quicunque ille fuit, perstrinxisse cùm scripsit in Art.

Heracleæ scriptores.

Nec reditum Diomedis ab interitu Meleagri.

Iuuenal. sat. 1. *——dum peruolat axe citato,*
Flaminiam puer Automedon, nam lora tenebat,
Ipse Lacernatæ cum se iactaret amicæ.

Ego hos versus de eodem homine intelligi debere existimo: nec de Tigillino, qui obscuris parentibus natus erat: sed alio potius, vt Fusco, qui patrimonium dilapidarat aurigando: ac cum is ad Imperatoris villam, quæ in via Flaminia erat, iret, Automedon & auriga erat: lora enim tenebat, non in curru, alio equos regente, sedebat: idq; eo faciebat, vt se amicæ suæ commendaret: mulieres enim aurigas deperibant. Ibidem,

——quæ molle Calenum,
Porrectura viro. Molle vinũ dicitur suaue.
——tunc sunt mollissima vina inquit Maro. Georg. 1. Ei opponitur durum: Terentius in Heautont. act. 3. sc. 1. *Hoc durum est pater.*

Molle vinum.

— nunc sportula primo Limine parua sedet. hic, nisi hallucinor, conqueritur, lautè solos epulari Romanos diuites: suos autem clientes & togatos cœna non dignari: sed loco cœnæ eis sportulam diuidere.

Sportulã diuidere.

Sportula sũt deinde forum iurisq; peritus Apollo: quæq; mox sequuntur, hanc sententiam habent, Romanos his in rebus diem occupare, in salutatione, & sportulæ petitione, in deductione in forum, & domum reductione: nec tamen à patronis miseros, & lassos clientes cœna communicari, sed sola tolerari sportula: itaq; hominum est spes in caulibus. Lego autem,

Et noua nec tristis: nõ ut in exemplarib. *it noua.*
Signator, falso qui se lautum atq; beatum: sic interpungo, non vt vulgò, *Signator falso.* Pro, *Hæc animante tuba:* quod quidem & optimam sententiam habet: nec à me vel improbatur, vel loco mouetur, reperi, *Hæc animo ante tubas.*

CAPVT XXV.

Ciris Virgil. multis restituta locis, Ciris vnde dicta, Panathenæa.

IN Virgiliana Ciri, id est, galerita, vel Cassita, quòd eminentem in capite velut cassidẽ habeat, vel impositum tanquam galerũ, multa sunt vulnera, eaq; insanabilia, nisi codices subueniant meliores. Interim vnum & alterũ attingam, atq; vtinam ne mala manu. In eam autem auem mutata fingitur Scylla Nisi filia, tonso patris purpureo capillo, vt licentia fictionis poeticæ, ex vocabuli notatione nata videatur esse: Ciris enim à tondendo nominata videtur.

Ciris vnde dicta.

Tum mea quæret eo dignum sibi quærere carmen.
Longè aliud studium, atq; alios accincta labores:

nimium ista longè à Virgilij candore & elegantia desciuisse sentio, subodoror tale quiddam substituendum.

Musa quoque Actæo dignum se quærere carmen.

Se enim dicit studio philosophiæ Epicureæ deditum & consecratũ, quærere carmen Atheniẽsi Epicuro dignũ potius, quàm solitas poetarum & nugatorias fabulas. *Musaq; Erechtheo* etiam legendũ esse aliquando suspicatus sum. Sed & quia de sideribus loquitur & cœlo, *Musaq; Arateo dignum sene* aliquando rimabar

bar legi posse. Lego etiam,

Florenti viridis Sophiæ complectitur vmbra.&
——valet genus omne Mirificum secli.&
Despicere atq; humiles possem.

Panathenæa. Cùm de magnis Panathenæis loquitur, quæ quinto quoque anno vere celebrabantur, peplumq; Gigantum pugnis pictum velum, Typhonisq; Mineruæ cuspide deiecti clade ornatum traducebatur: sic scribit,

Sed magno intexens, si fas est dicere, peplo;
Qualis Erechtheis olim portatur Athenis,
Debita cum castæ soluuntur dona Mineruæ,
Tardaue confecto redeunt solemnia lustro,
Cùm leuis alterno zephyrus concrebruit Euro,
Et prono grauidum prouexit pondere cursum.

in quo quæro, quem cursum intelligat: ac videtur nauigationem significare: vbi enim hyeme iam exacta flare cœpit fauonius, mare quod antè clausum erat, incipit aperiri, & nauigatio exerceri. Aliis tamen verisimilius videtur quod non puto, nauim illam Atheniensium significari, quæ iumentis iunctis Panathenæis agebatur, peplumq; Mineruæ pro velo habebat. Heliodorus in Ethiopicis, *παναθηναίων τῶν μεγάλων ἀγομένων, ὅτε τὴν ναῦν Ἀθηναῖοι διὰ γῆς τῇ Ἀθηνᾷ πέμπουσι.* Philostratus, lib. 1. *κἀκεῖνα ἀγήκουσα τῶν Παναθηναίων, τὸ τὸν ὕμνον, πέπλον μὲν ἀνῆφθαι τῆς νεώς, ὁ δ' εἶχε χάριν, σὺν ὁρμῇ τῷ κόλπῳ, ἀφεῖναι δὲ τὴν ναῦν οὐχ' ὑποζυγίων ἀγόντων, ἀλλ' ὑπογαίοις μηχαναῖς ἐπολισθαίνουσαν.* Quod enim Philostratus dicit, tum non iumentis, sed machinatione vectam fuisse, indicat iumentis eam solitam trahi: Itaq; non inuita censeat Minerua quis, *currum* etiam legi posse.

CAPVT XXVI.

Persius satyr. 1. illustratus, plasma, eliquare, cirri, lænæ triclinares, supplantare, caluus, pinguis aqualiculus, occipiti cæco viuere, Briseus, sartago loquendi, [illegible]*, pallere Eupolidem.*

VIdentur esse quibusdam locia Persij Satyræ, quibusdam velut Cimmeriis offusæ tenebris, vt sensum in lucem proferre permagni sit operis, aut tæda prælucente densas illas nubes & obscuras illustrare. Cæterùm quod prima dicit satyra, vt si possim aliquid aeris tenebrosi dispellam & dimoueam aliquid caliginis,

Ne mihi Polydamas, & Troades Labeonem.

Prætulerint: Imitatio est Homerica: Hector enim apud Homerum Iliad. 22. dicit se Troadum & Polydamantis reprehensionem & vituperationem pertimescere.

αἰδέομαι Τρῶας καὶ Τρῳάδας ἑλκεσιπέπλους,
Πουλυδάμας μοι πρῶτος ἐλεγχείην ἀναθήσει. At.

*——liquido cùm plasmate guttur Mobile collueri*t,

Plasma. est, Cùm molli & tenera fictaq; vocula poema eliquauerit vdo gutture. Est enim plasma, vt alio loco docui, cum vox est tenera & mollis. Plutarchus de voce Ciceronis, *ἦν δὲ φωνὴ πολλὴ μὲν καὶ ἀγαθή, σκληρὰ δὲ καὶ ἄπλαστος.* Iterum, *ἡ φωνὴ λαμβάνουσα πλάσιν.* cum enim dulcis & suauis vox effunditur, guttur liquida, cum exeat, colluere videt. vnde & Persius eliquare dicit. Eliquare.

Ingentes trepidare Titos, dixit, vt Horat. de arr.

Celsi prætereunt austera poemata Rhamnes.

Iterum Persius,

Ten' cirratorum centum dictata fuisse
Pro nihilo pendas?

Pueri enim cirros, id est, cincinnos alebant, qui grandioribus tondebantur. Ammianus, *Cirros puerorum licentius detondebat.* Erant & cirratæ puellæ. Idem Ammianus, *fœminas affatim multas spectare cirratas, quibus, si nupsissent, per ætatem ter iam nixus poterat suppetere liberorum.* Sed & cirros alebant & obliquabant Germani: Tertullianus de vir. veland. *aut cirros Germanorum, aut stigmata Britonum.* Cirri.

—cui circum humeros Hiacinthina læna est,

id est, qui est diues. Romanis autem in conuiuio & triclinio habere lænas licebat: non licebat in foro. ita cœnatoriæ & triclinares aut domesticæ vestes erant, non forenses, neque publicę. Lenæ triclinares.

Rancidulũ quiddam balba de nare locutus.

tametsi rancidè & insuauiter, & odiose & putidè nõ tam ore quàm balba nare ipse loquitur, quod euenit plerisq; senibus: tamen mollicula & liquida conatur voce eliquare versus Tragicorum in conuiuio. Quod autem *Eliquat* ait, translatum est à sacco vel colo vinario: eo enim vinum transmissum defæcatur & liquidum redditur: voces igitur veluti percolat.

—& tenero supplantat verba palato:

Supplantare. Supplãtare est *ὑποσκελίζειν* in lucta, vnde & trãslatio, quòd verba non fortia, & recta & virili plenaq; voce animata foràs efferat, sed effœminata pronũtiatiõe & fracta velut sopplãtata & suppressa ac subuersa, nec recto cursu & tenore eũtia sed deiecto & deuoluto labẽtia, & lãguido eneruatoq; nõ satis expressa sono.

——non est hic Ilias Acci Ebria veratro:

Mea, inquit, carmina gloriã & laudẽ nõ auẽt, vt insana Ilias Atti vel Ati. (sic enĩ in antiquis libris lego.) Quòd porro illã dicit ebriã veratro, per insanã significat, quę rãtũ illius pharmaci epotarit: parcius enĩ poculũ medicamẽti parua desiderat insania: largius, magna. Quod de poemate dicit, de poeta accipiendum est.

—— nugaris cum tibi Calue.

Pinguis aqualiculus propenso sesquipede extet.

Pinguis aqualiculus. Carmina, inquit, tua nugacia & inepta sunt, præsertim cum sis hebes, tardus, & stultus, & ineptus. Caluum enim pro stulto ponebant. Id ex epigrammate licet agnosci, in quo scribitur, *μωρὸν ἐμοῦ φαλακρόν.* Pinguis aũt, hebes & tardus dicebatur: Horat. lib. 2. sat. 6.

Pingue pecus domino facias, & cætera, præter Ingeniũ. Est aũt aqualiculus vẽter porci, vt ait Isidor. q prępinguis plerũq; est, vnde & trãslatio.

——quos viuere fas est Occipiti cæco:

Occipiti cęco viuere. id est. Qui; vt Ianus, in occipite oculos non habetis, date operam ne derideamini postica sanna: etsi vos tam prudentes esse debebatis, vt vel in occipitio quoque oculos habere crederemini, si quid saperetis, sed quosdam vestri ordinis fas est minus

oculatos esse, minusq; prudentes, cum stultitiam opes patiantur.

—sæpe tendere versum,

Non secus ac si oculo rubricam dirigat vno:

Eum ait facere versus enodes, leues & æquales, siue asperitate & scabritia & inæqualitate, in quibus nihil sit curuũ, nihil tortuosum, nihil prauum, nihil eminens, sed omnia æquali lenitate perpolita & directa.

Briseus Accius.

Est nunc Brisci quem venosus liber Acci. Athenis Bacchanalibus agebantur Comœdiæ & Tragœdiæ: ita fit vt in Liberi patris clientela & fide sint Tragici & Comici poetæ. Ergo Acciũ veterem Tragicum Briseum, id est, Bacchicũ appellat. nam Βρισεὺς, à quo Briseũs, Bacchus vocabatur. Aristides de Baccho, καὶ αὖ νεανὶσκον ἀγένειόν τε καὶ λευκόν. Pro *venosus*, quod est inæqualis & tuberosus, aliquando legendum *næuosus* putaui, vt sit, næuorum & mendorũ plenus: vt mox verrucosus. sed exemplarib. hic renunciare non ausim.

—cor luctificabile fulta.

Puluino solemus nos fulcire cùm sedemus: & ceruicali caput, cum cubamus. At verò Antiopa, cuius cor tot angebant ærumnæ, & miseriis obsessum cingebant, fultum habere his cor dicitur, velut uixum & incumbẽs iis: metaphora non audaci tantùm, sed propè temeraria & absurda: sed de industria affectata ad Accij similitudinẽ & exemplũ, qui irridetur.

Sartago loquendi.

—sartago loquendi: vt patina piscium dicitur aut alterius obsonij: sic satyrica translatione & audaciore imitatione Sartago loquẽdi, velut quædam miscella nouæ, & vsitatæ, & veteris obsoletæq; locutionis, ceu eduliorũ in sartagine frixorum, hic dicitur.

Sed numeris decor est, & iuncturæ addita crudis:

sic enim lego, non *abdita*, librorum fiducia priscorum. Obiicit quidam Persio poetas, quos reprehendit, leuem versum suauitate iunctu ræ, & structuræ coagmentatione æquabili perpolire, vt eo etiam aspera crudaq; leniantur. Mox Persius subiicit exemplum nõ leuis tantum, sed fractæ & mollis compositionis, eneruatæq; atq; elumbis.

Claudere sic didicit versum Berecynthius Atys:

Ille alter refert,

Arma virũ nõnne hoc spumosũ, & cortice pingui,

Vt ramale vetus degrandi subere coctum?

Ira ei virilis & grauis Maronis cõpositio horrida & scabra videtur, similisq; cortici ramalium annosorum: tanta erat iudicandi peruersitas. Itaq; mox subiicit Persius, quando illi alteri duriusculus Maro videbatur, versus teneros & molles, laxaq; ceruice legendos, nec firma, contenta, & rigida, sed velut soluta, mollicula & luxata, lubrica remissa. quos versus vt elumbes & viro indignos meritò exagitat.

Hoc natat in labris, & in vdo est Mænas & Atys:

id est, hæc liquida & tenera voce in recitando pronunciãtur à poeta. ὑγρὸν enim quod humidum est, à Græcis pro molli & tenero vsurpatur non infrequenter.

ὑγρὸ.

Eupolidẽ pallere.

Iratum Eupolidem prægrandi cum sene palles. Qui es afflatus & imbutus Cratini comœdiis, qui ad pallorem vsq; operam dedisti Eupolidi & Aristophani: has quoq; satyras meas lege. nam Satyra Latina veteri comœdiæ respõdet, eiusq; refert reprehensionem. *Palles* audacter cum accusatiuo iunxit, *vt quid palles*, dicere in consuetudine solemus. hoc autem insolẽtius est, qđ est, eorũ studio pallescis, vt sat. 5.

Hoc est, qđ palles: cur qs nõ prãdeat, hoc est. et sat. 5.

At te nocturnis iuuat impallescere chartis. Iter. 1. sat.

Inde vaporata lector mihi ferueat aure: sic enim legendum, non *vnde*. Lector, inquit, ferueat meorum studio poematum, inde vaporata & calefacta afflataque aure, quòd & audierit & peruolutarit Comicos veteres.

CAPVT XXVII.

Nomina in io etiam propria diminutionem habere, Cicer. ad Attic. lib. 5. emendatus & explicatus, Consule aut Numera.

NOmina quædam in io desinentis, diminutionis vim continent, etiam propria, vt Turpio: Sic Sẽpronius cognomẽto Rufus à Cic. ad Attic. li. 1. ep. 2. vocat᷑ Rufio. *Cũ interim*, inquit, *Rufio noster*. Et quoniam homines suis indulgent coniecturis, & illas securi, loca plerunq; in scriptoribus interpolant: nos quoq; Rudiarij vice fungamur. & cum scribitur eodem mox loco, *Cum me spectans è Pansæ villa, nunquid vellem, rogasset*: apices antiquos scripturæ veteris *expense sua villa*, habere reperi. Præsagiamus igitur esse scribendum, *expect è sua villa* nã spectarat, se clam aduersario conuenire Ciceronem posse: quod posteaquam non potuit atq; desperauit, nunquid vellet rogauit. Etiã ad rexam aliud ex epist. 4. eiusd. li. quod cùm stigmosum sit, perlanandum *ac me ille illud non quo*. ego distinctione subleuãdum esse sensum arbitror, & supplemento tacito adiuuãdum. *ac me ille: illud non quo*: hoc sensu, Mihi placet ille, meq; delectat, qui non quòd mihi probetur ea conditio. Mox protinus pro. *& tuis*, lego, *& ta ais*. Vereor, inquit, *adduci vt nostra possit, & tu ais ἀνεδαίγμενον esse*. quam aliam constabiliũt scripturam alij, & aliquot dictiones infulciunt, ea sanè salebrosa & refractaria est: quenquam, *ἀνεδαίγμενον πλεονάζειν esse*, lubentius multò legerim, quàm *πρὸ τούτου*, duobus vocabulis. Illud autem ead. epist. est elegans, *Curandus autem hactenus ne quid ad Senatum: Consule vel numera*. In quo ad consuetudinem eorum, qui in Senatu aliqua de re volebant referri, est adlusum. Consuli enim, aut ei, qui Senatum habebat, dicebant: Consule vel numera. quod est, Refer ad Senatum: aut ostende non esse frequentem Senatum, neque satis multos Senatores ad Senatusconsultum faciendum: Festus Pompeius, *Numera Senatum, ait quiuis Senator Consuli, cùm impedimento vult esse, quo minus faciat Senatusconsultum: postulatque, vt aut res, quæ adferuntur, diuidantur: aut simul*

Rufio.

Consule vel numera.

simul consulantur, aut si tot non sunt Senatores, quo numero liceat scribi Sen. expectentur. hactenus igitur à me curabitur Cherippus, vt nunquam te de eo consulam, faceréne quod postulat, debeá: nam de cæteris mihi consiliũ date soles, & dabis: in his igitur, q̃ nullã babebunt dubitationem, poterit à me curari, si quid dubium mihi videbitur, vt de meo quis officio vel facto queri possit, si ei obtemperé aliquid petenti, pernegabo, nec quenquam consulam: de cæteris ad consiliarios nostros nostrumq; Senatum referemus. Epist. 10. eiusdem libri scribit, *Quæ non quo te celem non perscribo, sed quia δυσεκλάλητα sunt.* Ferè, vt hoc admoneam, Græca in auctoribus Latinis deprauata sunt: nam librarij scribæ ductus Græcarũ literarum malè effingebant. ita factũ vt ad Oedipos deueniendũ fuerit, Sphingũ ænigmata aliter & aliter enodantes. hic alij ἀνεκλάλητα legunt. hominum audacia & licentia prouehit meá, vt aliquid & ipse commioiscar. Puto igitur legendum δυσεκλάλητα: quod & veteri scripturæ à Victorio propositæ affine est, & sententiæ quadrat, vt se neget perscribere ea posse, quia inenarrabilia propè sint, At vero in illo, lib. 5. epist. 11. *Marcellus fedendi comes: etsi ille magistratum non gesserit, erat tamen Transpadanus:* hanc contineri puto sententiam, videlicet, Marcellus otij & quietis est comes, & sectator, qui cæciderit Comensem in Cæsaris contumeliam, quærẽs tumultus & belli occasiones, quamquam, vt ille, ciuis non fuerit, ciuem autem cædi nefas erat virgis: nec magistratum gesserit, quo adeptus esset ciuitatem: tamen in Transpadanum virgis abstinendum fuit. Viro tamen doctis. libẽter assentirer, qui legendum censet, *Marcellus cecidit Comensem.*

CAPVT XXVIII.

Cic. ad Attic. lib. 5. explicatus et illustratus, excusatio νομιμωδείας, secundus ventus ἴκμενος, certus & commodus ventus ἀκραὴς, strues, fertum, Salij.

ETsi non possum non admirari Victorij eruditissimi viri emendationem, qua pro ἐπιτάγματα, τεθνικὸς emendauit: tamen quia ex antiqua scriptura fortassis aliquis sensus elici possit, non omniuo improbanda videatur. cùm ergo scribit, *& aliquid* ἐπιτάγματα: sententiam hanc habere poterit, Magnum etiam aliquid & graue adscribam, vt Poetæ Epici, qui bella scribunt, facere solent. Itaque mox de *Parthis* ait esse silentium. id est, de bello Parthico. Excusationem autem νομιμωδείας, legitimam interpretantur excusationem occupationum & negociorũ, quæ demũ viro digna sit, nó aduersæ valetudinis, idq; scitè & pereleganter. Reperi qui ad legitimum numerũ præfectorum referret, & genus hominum, quos legere Cicero vellet: ꝑinde quasi significet, sese eius causa numerũ prætergressurũ, nec tam acrem censorem in probando futurum. nam & antè

Excusatio νομιμωδεία.

scripsit, *de præfectis excusatio iis, quos voles deferto.* quæ interpretatio vt exquisitior sit fortassis, & accersita cuipiam longè nimis videatur, tamen probabilitate nititur: nisi si dicat, Nam excusationem ne acceperis non missarum literarũ, quòd viros illos, per quos semper velut lege quadam ad te solitus sum epistolas mittere, non haberé, & per quos Proconsules solent Romã, aut ad amicos scribere, recepto quodam more. Sed in epistola sequente illud est tenebricosius, *itaq; erat in animo festinare, Delo nec me mouere nisi omnia ἀκρωτήρια intra vidissem.* Iam antè scripsi, sæpenumerò Græca in Latinis auctoribus mendosa esse, quod & hic locus satis declarat: neq; enim ex eo trahi commoda sententia potest. legendum autem puto, *nisi omnino ἀκραῆ οὖρον vidissem.* se quippe negat antè Delo esse profectutum, quàm viderit certam bonáque tempestatem ad nauigandum, vento spirante secundo. Secundus autem ventus ἴκμενος à Græcis vocatur: quod vocabulum delitescit abditum in cóturbatis syllabis. ventus autem non turbidus, non ab alio exasperatus, neque procellosus, non sæuus, sed commodus & certus, ἀκραὴς vocatur: Homerus,

ἴκμενος.

ἀκραής.

Βορέην ἀκραέα... [Greek verse, illegible]

Quòd si quis veterem scripturam alio in loco tueri velit, quam se in libris veluti Faunorum & Aboriginum delitescentem reperisse testatur Victorius, *De strue falterum:* sic exponas, Obsecro te etiam atq; etiam cura, & vide, vt pecunia nobis affatim suppetat, vt salienti halteres, qui pondera erant, quibus ad saltum se librare solebant: mihi quoque Proconsuli pro halteribus pecunia erit. Halteres autem Salteres dixit more Romanis vsitato, qui aspirationes Græcas millies in sibilum conuertunt: documento sunt sex, superbus, super, & alia sexcenta, *De strue* tamen *saltuarum*, suo mouere loco non tam temerarius sum, vt ausim: sed ostendere volui, si quis alteram amplecti scripturã vellet, figuratum ex ea sensum educi posse. quod si liceret leuiter mutare verba, libenter legerem, *De strue Saliorum:* vt rem diuinã ei mãdet Marti Gradiuo faciendam, dum militiæ erit. Strues autè sacris adhibebatur, vt & Fertum: & Martis sacerdotes erant Salij. Atq; in hanc sententiam propensior sum. Legendum porro suspicor proxima epistola, *aut quid ad me attinet? Veruntamen Decumani sibi venisse me cum imperio. Græci quasi Ephesio prætori se alacres obtulerũt.* veruntamen ad me attinet vt audias: itaq; & narrabo, Decumani mihi præstò fuerunt, meque sibi venisse cum imperio crediderũt, sperantes ad vexãdos prouinciales, in meo Proconsulatu sibi auxilium fore: Græci nõ vt Romano magistratui, sed vt Ephesio prætori alacres se mihi obtulerunt.

Strues. Fertum. Salij.

CAPVT XXIX.

Cic. emendatus & explicatus lib. 5. epistola ad Attic. Ligurinus

Non

NOn existimo de clano annali esse audiẽdum, qnod Cicero loquitur libro quinto ad Attic. epist.15. *Ex hoc die clauum amouebis.* non enim, vt opinor, ineunte anno figebatur, sed inennte: & amoueri clauum cupit, non pangi. Ego per translationem potius acceperim, vt cùm molesta illa & iniucunda tristisq; prouinciæ administratio, ei velut clauus infixa hæreat, petat ab Attico, vt det operam, vti ex eo die, anno exacto, onere prouinciæ liberetur: velut amoto clauo, qno cruciatur & angitur. Scio *clauum commouebis* alios legere, partim *admouebis*: sed nihil causæ fortasse est, cur librorũ scriptura vitij suspecta sit. nec tamen coniecturas doctissimorum virorum reprehendo: sed quã prętermiserũt scripturã, & velut obelo confoderunt, bellè consistere posse defendo. Quẽ aũt epist.20. huius lib. Ligurinũ momũ vocat, eũ significat similẽ ei Liguri, quem in Sestiana *additamentum suorum inimicorum* vocat: cui nunc similem reprehensorem Ligurinum appellat: vt vel Hircum intelligat, vel, vt placet hominib. doctissimis, M. Catonẽ. Est & Ligurinus, è Liguria: Gratius,

Ligurinus.

——aut Ligurinas desuper Alpes.

Est & nomen proprium apud Horatium lib.1 epistol. Iam ὑπωπιάζουσα in Cicerone non ὑποπιάζουσα scribi debere ineptum esset admonere, frinolum & superuacaneum, nisi literatura vera exularet ex omnibus monumentis, & falsa introducta esset, quæ ne in errorem homines inducat, operæ parcendum non fuit in admonendo, etsi laus in eo nulla est.

CAPVT XXX.

M. Tull. reprehensus ab Hygino, Aratus emendatus, equi vis, canum vis.

CVrsum propè pelagi tentare videtur, & se incerto committere cœlo, qui auctores antiquos interpretatur: vix enim fieri potest quin quantumuis lynceus, interdum in tenebras incidat & offendat, & scopulis impacta naui naufragia faciat. Sed & vt non aduersas tempestates experiatur, an non in latentes tænias plerumque incidit hominum obtrectatorum, & maleuolorum, doctrinæq; opinionem sibi aucupãtium alieni nominis infamia? M. Tullius, quem extra omnem ingenij aleam positum, serius scriptor Plinius in præfat. Natur. histor. pronũciauit, quibusdam in locis apud Aratum censoribus curiosis non satisfacit, vt cum scribit,

Pulucrulentus vti de terra lapsus repente,
In cœlum victor magno sub culmine portat. negat enim κεκονιμένον esse pulnerulentum. Quis hic Ciceronem insimulat? Hyginus, ita scribens lib.1. de singul. cœlest. *Hunc Aratus cum diceret inter sidera κεκονιμένον figuratũ, acceperunt cõplures eum pulucrulentũ dicere, quod minime cõuenit posse inter sidera etiã pulucrulentũ accipere. Quod si esset, dignior erat Orion, cui idem adscriberetur. primũ, quòd assiduè est venatus, & semper in terra fuit: denique quòd adhuc inter sidera venari videtur. Perseus autem, qui assiduè volabat, non potest puluerem habere. quid igitur? cum vellet Aratus eum currentem obscurè significare, vsus Aetolorũ consuetudine eum κεκονιμένον dixit. Aetoli enim cũ volunt aliquem decurrere significare, ἀνακονίσαι dicũt. id quod Aratus voluit demonstrare, non vt illum volantem assiduè, pulucrulentũ dicat, quod à multis perperam est intellectum.*

κεκονιμένος. Pulucrulẽtus.

Et quoniam de Perseo hæc scripta sunt, in eiusdem sidere describendo non verentur auctores vtriusq; linguæ reprehendere in ἀΐδος κυνῇ. quis enim non in vtraq; lingua, qui quidem eius rei mentionem fecerit, non credit esse Orci galeã? vno ore omnes Paræmiastæ, ne quid alios appellẽ, id sentiunt. Hyginus refragatur qui lib.2. astron. poetic. ita scribit, *Prætcrea & galeã, qua indutus ex aduerso nõ poterat videri: itaq; Græci ἄϊδος galeã dixerũt esse, nõ vt quidam inscientißime interpretantur eum orci galea vsum, quæ res nemini docto potest probari.* censet igitur Hyginus ἄϊδος galeam esse hominis inuisi, id est, eius qui nõ videatur. Reprehensionẽ autẽ illã Hygini adiuuat Germanicus, qui vertit,

——properare videtur, Et velle aligeris purum æthera tangere palmis. Sed in Ciceronis partes Anienus transit, sic scribens in Phænom. Arati, *—ingentiq; dehinc vestigia passu*
Pulueruletã quasi cano procul aere pandit. Sed paulò pòst in interpretatione Ciceronis, versus est, quem propter deprauationem nonnulli subduxerunt furtim, maluerunt q; vt insanabile membrum amputare, quàm sine sensu in corpore iners pendere:

Serius hæc obitus terra iußit equinis.

Ego sic sanandum hoc malum arbitror,

Serius hæc obitus terras visit equi vis.

Equi vis aũt dicitur, vt Canum vis à Marone, quod imitatione Græcorum poetarũ factum est. Sed & Lucret. libro 1. *fortis equi vis*, dixit in poemate suo, ne quid forte nouum & insitatum quis suspicetur.

CAPVT XXXI.

Colaphum ducere, Pugnũ ducere, Coquum scindere, Equitẽ rumpere, Flagris rumpere, Miles caligatus, Mesonauta, Mediastinus, Pollinctor, Polluceo, Polliceor.

IN quodã apud Fabium ioco legimus lib.6. cap.3. *Colaphũ tibi ducã, & formulã scribam quòd durũ caput habeas.* hęc ratio loquẽdi occurrebat alienior & insolentior, Ducã tibi colaphum: sed ita loquutos fuisse vulgo, credibile est, pręsertim cum eodem sensu, ducere pugnum legamus: Vlpian. l.4. ff. de Iniuriis, *Si cũ seruo pugnũ ducere vellẽ, in proximo testãtẽ percusserim.* Nihilo secius in illo Mart. li.3. epig.91. mirabamur.

Colaphũ ducere.

Pugnum ducere.

Minis, Ruffe, coquum scindere quàm leporem: cùm scindere coquum sit, flagris cædere. quo & Horatius modo dixit Epod. Od.4.

Coquum scindere.

Sectus flagellis hic triumuiralibus.

Sed & Rumpere flagris, quod etiam insolentius, reperimus: Vlpianus lib.9. §. si atrocem. ff. de Iniur. *Quod si abfuerit, Præsidi offerendus est, qui cum flagris rumpat.* Iterum, leg. decimaquinta. §. vnde quærit Labeo. ff. eod. *Si magistratus munici-*

Flagris rumpere.

municipalis seruum meum loris ruperit. Sed & Rumpere est interdum cursu fatigare & capere, etiam lapsu interficere. Mart. lib. 12. epigr. 14.

Equitem rumpere. *—equitem rumpere quàm leporem:*

Vtramq; significationem versu vno complexus est. nam rumpitur lepus, qui fatigatus cur su capitur: & rumpitur eques, qui veredo excussus malè mulctatur, & interdum moritur.

Miles caligatus. Miles caligatus est à caliga vtrique militari vocatus. sed eo nomine censetur, qui promotionem nullam in exercitu habet, vt Bassus tolerasse imminentem inopiam caliga militari dicitur. & Venuleius lib. 9. ff. de cust. & exhib. reor. *tum, qui exercitum acceperit etiam ius animaduertendi in milites caligatos habere* dicit. non tamen, vt opinor, in equites, in tribunos, in optiones, in cornicularios, aut stratores. Iuuen. Satyr. 3.

Audax hesperios veniam caligatus in agros,

cum dicit, se militem strenuum & fortem fore, & propugnatorẽ, pollicetur. Vt mesonautæ medius est inter nautas, id est, inter summos & imos: Sommos, vt gubernatores & proretas. imos, vt remiges: sic Mediastinus

Mediastinus. medius inter seruos fuisse videtur, summos, vt atrienses & dispensatores: imos, vt compeditos, & notæ extremæ, & quales quales. Vlpianus l. item apud Labeonem. §. quæstionis verbo. ff. de iniuriis, *Etenim multum interest, qualis seruus sit, bonæ frugi, ordinarius, dispensator, an verò vulgaris vel mediastinus, an qualis qualis, & quid si compeditus vel malè notus, vel notæ extremæ?* Itaq; à medio nomen habet, reliquum in vocabuli productione numerandum est, non significatione. Horat. lib. 1. epist. 14.

Tu mediastinus tacita prece rura petebas:

non alio est accipiẽdum modo, Cum, inquit, mediastinus mihi esses Romæ, votis optabas, vt villicus esses, cuius optari nunc te piget.

Pollinctor. Pollinctor qui vocatur, is est, qui corpus mortui lauat & vngit curatque, à pelle, vt opinor, vngenda ficto vocabulo, quasi pellis vnctor. Vt & pollincere sit tanquam pellem vngere, vel potius tanquam perungere. id est, perinundare, quod eò audacius, & fortasse inconsideratiùs, veruntamen adfirmo quod in mixris vetustis monumentis pellinctor reperitur, e autem & o non rarò tradunt operas mutuas & in alternas sedes subeunt; nam & pol-

Pollucео. luceo etiam a pelluceo deflexum videtur, & pollu ctum esse, tanquam pelluctum; quòd illo in genere sacrificij pelluceamus, & quòd pellucear splendor ille decumæ & epuli. Sed

Polliceor. & polliceor esse videtur tanquam perliceor. Scio ego homines primæ in literis sententiæ aliud sentire, quos si probabilius ad verum ducat, homines ne sequantur non dissuadeo: deniq; si qood dico, nihil est, lusisse vt air Tullius, puter.

CAPVT XXXII.

Ludificari & illudere, ludibria, duplices, quadruplices, quinuplices, stare, Luscificare, Verbum paucum, Gellius explicatus & emendatus.

QVi pueritiæ alterius vim intulerat aut probrum, grauibus vocabulis, quæ leuia quis primo auditu putaret, vel ludificatus esse vel illusisse dicebatur. Terentius, *Quin etiam sceluss postquam ludificatus est virginem* Sueton. in Tiberio cap. 45. *Fœminarum quoq; & quidem illustrium capitib. quantopere solitus sit illudere.* Sed & ludibria hac in re interdum dicebant: Curtius lib. 10. *Virginesq; & principes fœminarum stupra perpessæ, corporum ludibria deflebant.* Ita verba ista, quæ à ludo orta sunt, in grauissimo crimine & contumelia ponere solebant. Non ducent eundem colorem, quæ in hoc capot congerẽtur; sed hoc ipso nó ementientur auctore, sed stirpem & familiam approbabunt, quòd nihil simile adumbrabũt. Sępenumero me quadam esse varietate lusurum ad lasciuiam vsq; pfessus sum. Doplices, Quadruplices, Quincuplices, quos in Martiale in apophor. legimus, si quis qoales fuerint scire velit: etsi satis ex ipso vocabulo monemur & instruimur cuius vis ipsa & notio rem declarat: tamen id etiam non incommodè ex Herodiano intelligemus, lib. 1. ita scribente. λαβὼν γραμματεῖον τούτων δὴ τῶν ἐκ φιλύρας εἰς λεπτότητα ἠσκημένων, ἐπαλλήλῳ τε ἀνακλάσει ἀμφοτέρωθεν ἐπτυγμένων. Sic igitur vocabantur renues è philyra libelli bis ter quinquies vtrinque in se plicari. Apud Maron. Aen. 6.

Ludificari. Illudere. Ludibria. Duplices. Quadruplices. Quintuplices.

—Stant lumina flammis:

valer, pleni flãma sur oculi: vt & 12. Aen. dixit. Stare.

—iam puluere cœlum Stare,

quod est, opplerũ esse puluere. Et Lucillius, *pectus sentibus stare* dixerat, vt adnotatum erat & obseruatum à Gellio lib. 8. cap. 8. nisi totus perpetuusq; ille eius liber intercidisset. Inrel lexit autem vt coniicio, pectus sentibus plenum, &, vt Terentius in Eunu. act. 2. sc. 2. loquitur, sentum. Lucillio apud Gellium li. 10. ca. 17. in Laberianis versib. Luscificare est cæ-

Luscificare. care:

Sic ego splendore fulgenti pecuniæ

Volo luscificare exitum ætatis meæ.

Hoc ego admoneo & quòd infrequẽs est verbum, & è codicibus profugum, alio locũ occupante, *lucificare*. Sunt & in Gellio lib. 12. ca. 4. versus Ennij de Seruilio deprauati, eorum aliquos vt restitui debere existimem, adscribam, quod si quis auctorem, cuius impulsu & fiducia faciam, percontetur, facio auctore libro antiquo, in quo est,

Vt fareret facinus leuis haud malus, doctus, fidelis,

Suauis homo, facundus, suo contentus, beatus,

Scitus, secunda loquẽs in tempore, cõmodus verbũ

Paucum, multa tenens antiqua sepulta vetustas

Quæ facit.

Verbum autem paucum, pro verborum antiquorum sepulta quadam vetustate dictum, cuius generis multa in Oratore Cicero commemorat. Quinetiam ex eodem capite vestigia ductusq; literarum non satis planè expressarum secutus, arbitror legendum,

Verbum paucum.

—magna cum lapsa dies iam,

Parte fuisset de summis rebus secundis.

Capite autem secundo eiusdẽ libri, *Hæc tamen*

inepti

inepti & insubidi hominis ioca non prætribo: è veteri codice lego, quo verbo etiam Lampridius vtitur, proinde adnotandum duxi, & Gellio reddendum, cum ab eius ingenio hoc verbi alienum non esse videatur.

CAPVT XXXIII.

Proreta, hermateleuchus, hermata, tribus, conuiua tribulis, tributa comitia, suffarcinata, pannucea, pannucea mala, pannus.

Proreta. Hermateleuchus. Hermata. Tribus.

VErsus est Papinij lib. 3. Siluar. vnius vocis insolentia obscurus,

Sint quibus exploret rupes grauis arte molochus.

qui quidem de proreta scriptus esse videtur, qui in prora & ventos captat, & scopulos rupesq; explorat. Constat nautas bolidem habuisse, quæ eadem & catapirateria dicitur, ad explorandum; ac instrumētum quoddam similis vsus hic latet, sed voce deprauata; quid enim molochus est? Ego aliquando (neque enim, vt opinor, mihi fraudi erit, suspiciones meas hic perscripsisse) *molybdus* legendum esse putaui, vt plumbum significaretur: aliquando *bolochthus*, vt pondus quod iaci soleret in profundum, intelligeretur: tandem tamen aliquando in hanc sententiam animus inclinauit, vt *hermateleuchus* legerem, vt instrumentum, vel ferramentum sit, quo scopuli & murices teniæq; cæcæ & sub aqua latentes deprehendantur. Hermata enim id significare notissimum est. Venit & in mentem aliquando *molochthus* legere, vt pondus sit descendens in mare: sed enim, vt ingenuè fatear, *hermateleuchus* magis animo arridet: etsi à me non ita vēditatur, vt meam astringere fidem cuiquam velim. Non vt Academici verisimilia sequemur, quibus acquiescimus, ad vera vix vnquā aspiramus. Etsi nullus erat Romanus, qui nō in aliqua esset tribu, tamen tribua pro plebe, id est, pro ima populi parte poni, equitibus & senatu exclusis, lego, in Papinio, libro quarto Siluar.

Moribus atq; tuis gaudent turmæq; tribusq;
Purpureiq; patres. Sic Horat. lib. 1. epist. 13.
——soli ut conuiua Tribulis:

Conuiua tribulis. Tributa comitia. Suffarcinata.

dixit pro conuiua humili & plebeio. Sic tributa comitia, comitia plebis erant: at ab iis arcentur apud Liuium Patricij, credo quòd quamuis omnes in tribu essent, tamen plebs multis partibus numero reliquos superaret: Quod autem numerosissimum erat, id solum tribus nomen non diuisit, sed sibi totum vendicauit. Sed è siluis in theatrum transeo. Apud Terentium in Andria, act. 4. sc. 5. *Suffarcinatam vidi Cantharam*, valet crassam & opimam, velut multo pingui & adipe suffertam. Nam vt à farcio, sarcino: sic à farcio sarcino, deducitur. Paulinus, *Quia suffarcinatos arcta non capiunt*. quo sanè modo & apud Terentium Donatus explicat, etsi breuius & obscurius: sic enim ait, *Proprium est anibus esse suffarcinatas: vt Persius, Pannucea Baucis: & Plautus, Doliarem, claudam, crassam.* Hic autem obseruandum Donato Pannuceam in Persio non esse pannosam, sed vt quę multis conglobata & glomerata pannis tumet, tumidam & præpinguem, vt si pila aut globus sit pannuceus: vel quia pannus tumor est in inguine, & glomus fili. In Plinio tamen lib. 15. cap. 14. mala pannucea ex eo videntur appellata, quòd celerrimè rugosa, velut in pānos multos marcescant. vnde & Pannuceam quispiam rugosam interpretaretur. Etsi hæc mihi interpretatio parum probatur: sed vitio nunquam fuit multa tentare, & vndique conari verum elicere, vel verisimile inuenire.

Pannucea. Pannus. Mala pannucea.

CAPVT XXXIIII.

Torquere collum & obtorquere, nutrire, tibiæ Serranæ, gingrinæ, gingrire, sinistra & dextra tibia, fustuarium, de patella edere, Ciceр. lib. 2. de Finib. bon. & mal. explicatur.

Torquere obtorquere collu. Nutrire.

MAgistratus si quem aliquando parum obedientem viderent imperio suo, manum ei ipsi iniiciebant, in collumq; inuadebant ac torquebant, quod tanquam genus pœnæ, & coercitionis erat: Liuius lib. 4. *Hoc decreto Consul armatus cum paucis, appellantibus tribunum, collum torsisset: metu cæteri sacramento dixere.* & in libro de viris illustribus, *Consuli legibus agrariis resistenti, ita collum in comitio obtorsit, vt multus sanguis efflueret è naribus*: non tamen hæc legitima pœna erat: & in Druso, quiid fecit, vt iniuria maxima scribitur, cum ita vis maxima adhiberi videretur. Cicero 6. in Verrem, *Quem obtorta gula de conuiuio in vincula atq; in tenebras abripi iussit.* Pro Cluentio, *aliquē obtorto collo ad subsellia reducere*: quod est, per vim. Nutrire non tātùm alere significat, sed etiam fouere & curare: Liuius lib. 4. *Cogitationes hominum à foro certaminibusq; publicis ad domum curamq; corporum nutriendorum auertit*: de pestilentia loquitur, quia animi hominum à contentionibus forensibus auocati sunt ad corpora fouenda. Quædam appellantur à Latinis Tibiæ cognomento Serranæ, quæ acutæ erant: opinor, ab acuto serræ stridore, aut serrante sono esse nomen eis inditum, vt Gingrinis, ab anserum voce: nam gingrire proprium est anseris; vt rudere asini: hinnire, equi. Hæ tibiæ Serranæ etiam sinistræ erant, aut sinistris similes: nam sinistra tibia accinit dextræ, cùm ipsa acutius tinniat, grauius dextra sonet: ac proinde dextra modos incinit, atque incentiua est, vt lib. 1. de re rust. cap. 2. à Varrone dicitur: Sinistra succinit, ac succentiua est. Fustuarium, pœna fuit militaris, qua milites, qui deliquerant, fuste feriebantur. huius rei fidem faciet Liuius, sic scribens lib. 5. *Fustuarium meretur, qui signa reliquit, aut præsidio decedit.* Et Polybius, [illegible]. Ea animaduersio fiebat, Tribuno militem fuste cędente, ac mox reliquis militibus

Tibię Serranę. Gingrinę. Gingrire. Sinistra, dextra tibia. Fustuarium.

litibus fustibus & lapidibus noxium petentibus. Apud Cicer. de finib. lib. 2. *Duntaxat cætera cauerent*, valet, modò cætera cauerent, tantũ cætera cauerent. hoc eò moneo, quòd interpunctione, & sententia & vis vocabuli corrupta est. Sic ibidem pro, *similiter & si dicat*: *similiter ac si dicat*, perspicuè emendandum est.

Edere de patella.

Edere de patella, est comedere de cibis Diis Larib. in patella adpositis. Verba Ciceronis sũt, *Primum ita non religiosos vt edant de patella.* Quid? quod melius erit. *Quibus vinum defusum è pleno sit œnophoro.* Etsi enim vinum diffundi ab Horatio & Columella, aliisq; dicitur: tamen in alia re dicitur: & hic defundere, est deorsum fundere, in pateram scilicet,

Cui nil dempsit nix & sacculus abstulerit nil:

Lucillianus est elegans versus, in quo dẽpsit, est dempserit, per archaïsmum. *Resplendeat his vestis, argentum odrilitium locus ipse*: in veteribus lego *orilicium*: puro, *aurum illicium locus ipse*. quasi locus ipse sit illicium conuiuæ & inuitamentũ. Quid si etiam *odor* legatur? Sed verbo *resplendeat* non conueniret. Mox deinde sequitur

—& rectè sophos illudq; verè. in quo *illud* d litera extrita, vel in pronunciando supplantata aut dissimulata legẽdum est vt corripiatur vltima. Multis hinc inde collectis particulis hunc centunculum consarcinauimus.

CAPVT XXXV.

Asinus albus apud Fab. album, primipilarium testamentum, prooemiũ facilius habere.

Asinus albus.

SCribit Quintilianus lib. 6. cap. de risu, hominem dicacissimum Iunium Bassum, asinum album fuisse appellatum: cuius sanè dicti gratia non pellucet, neq; se ostendit nobis duntaxat, quorum oculis obducta quædam caligo est: sed conemur, vt arguriam eius eruamus, & eripiamus hominibus eam, qua primi diu laborauimus, huius dicti inscitiam. Ridiculum quidem, vt è Cic. & Aristot. notũ est, sedem constat habere in quadam deformitate & ineptiis. Hominem porro ineptum Asinum vocari à Latinis, vel vnius Terentij locus fidem fecerit ex Eunucho, *Flabellum tenere te asinum tantum.* Contrà quod iucundum, faustum, prósperum, lepidum, album dici, de coloris illius iucunditate & pulchritudine, nemini paulò doctiori est ignotum. Hinc albæ aues: Persius satyr. 1.

—fiat omnia protinus alba. Qui igitur ridiculus erat propter ineptiolas ridiculorum, asinus dicebatur: sed idem propter iucunditatem albus: quòd ea diceret, quæ iucunda & grata & probata hominibus essent & placerent. Est apud eundem eod. etiam capite, captator quidam, Domitio Afro falsam tabulam & simulatam inferens, fingensq; se velle testamentum facere, cum tabulam in manu haberet, is Afrum rogat, an sibi consulat formula testamenti primipilarium ordinare suprema iudicia, id est, testamentum facere, cum simulationem hominis & captationem percepisset Afer, Noli, inquit, primipilaris testamento ordinare suprema iudicia: offendes enim. non minus simulatè respondens, & se captari intelligens. nam testamenta primipilarium ferè imperatorib. à quibus promoti fuerant & ditati, & amicis, & benè meritis aliquid honoris causa legabant: Sæpe etiã imperatores hæredes faciebant. Itaq; captator ille consulens Afrum, simulabat se testamento ei aliquod legatum velle relinquere, vt Afer mutato veteri testamento, vicissim ei aliquid legaret. Vt igitur argutia ioci intelligatur, qualia dixi fuisse primipilarium testamẽta existimandum est. Quod & è Suetonio suspicari licet, scribente in Caligula cap. 38. *Testamenta Primipilarium, qui ab initio principatus Tiberij, neque illum, neque se heredem reliquissent, vt ingrata rescidit.*

Testamentum primipilarium.

Quod autem eod. Quintiliani libro de Curione à Cicerone dictum est iocularíter, semper ab excusatione ætatis incipiente, *Eum habere quotidie facilius prooemium*: ita interpretor, Curionem senem fuisse, & exacta ætate, nihilominus in causis esse versatum, cum posset vacationem ætatis habere, & artem desinere, & forensibus laboribus causisq; abstinẽdis par esse non videretur. Itaq; cum quotidie in causis magis ac magis decresceret, oratorisq; munere deterius fungeretur, propeque deliraret, facilius prooemium, à quo exordiebatur quotidie, dicebat eum habere Cicero: id est, faciliorem ætatis excusationem: & cũ deterius quotidie diceret, & similitudine erumperet, facilius excusationem quotidie mereri ferebatur: quod erat eius prooemium. Alij de iuuene interpretantur, quem dicunt quotidie magis atque magis iuuenilia designasse. Sed nõ perinde conuenire ioco videtur. Meam autem interpretatiõem ita posui, vt tamen suum cuique arbitrium & iudicium ita liberum esse velim, suam vt sententiam nostræ, cui parum confidimus, anteponeret.

Prooemium quotidie facilius habere

CAPVT XXXVI.

Plinius lib. 37. cap. 10. explicatus & emendatus, cerites, cyssites, diphyes, Chrysopis.

EVoluenti mihi lib. vltimum historiæ Naturalis Plinij Secũdi, multa occurrerunt, quæ, vt ita dicã, partim verrucosa, partim næuosa esse sentiebam: nec tamen remedij vlla ratio succurrebat in plurimis, cum & libris antiquæ fidei, & Græcorum eadem de re monumentis carerem: quibusdam tamen, in quibus sine vtroque subsidio aliquid coniectura consequi posse videbamur, non prætermisimus, quin quam possemus medicinam adhiberemus. *Cerites*, inquit cap. 10. *ceræ similis est, Circor piris.* hic ego *spiris* legendum esse suguror: nam hæ gemmæ, quarum nomenclaturam reddit. ipso nomine similitudinem rei alicuius confitentur, vt Cerites, ceræ. eodem

Cerites.

igitur modo & Circos spiræ, id est, circuli. nã non est ea piri figura, sed turbinata in metam: deinde quàm facilis fuit eius elementi prætermisſio, quòd in vocabulo priore sonabat, cuius sibilus sonitum sequentis absorbet & supprimit. moltus quidem error magis lubricus est in omni scriptura. Non multò pòst, *Cesſites circa coptum naſcitur candida, & videtur intus habere partum.* Si nihil acumen stili hic fefellit, *Ciſsites* esse potius debuit, hederæ assimilis, vt origo vocabuli Græci indicat. Sed suspicor, Cyssites nec vt opinor, iniuria *Cyſsites* legi debere, notata prima y Græco: vt intelligatur lapis grauidus, cum intus partum habere videatur, à verbo κύειν. Certe si quis *Ciſsites* defẽdere vult, saltem à κισσᾶν, quod est concipio, deducet, nõ ab hedera. Gemma *Erotylos*, etiam vbait, *Hieronnemon* appellatur. Neminem esse arbitror, qui paulùm modò Græcè sciat, quin intelligat, *Hieromnemon* scribi debere, à sacrorum memoria: quod verbum non est Græcis inauditum. Etiam pro *Mepicoros*, scribendum esse *Epichoros* putassem, vel potius *Epichorios*, nisi in eo verbo latere censerem originem, quæ in μνήμῃ cuiusdam religionis ornamenti & custodiæ. *Phlogmos*, inquit, *quem & Chryſiten vocant*: non dubito quin *Phlogmos* literatiùs sit scribere, vt à Phloginos flammeo colore vocabulum inditum sit gemmæ: cum præsertim constet igneum & flammeum esse colorem auri: abundantia autem elementi superuacanea error solemnis est. Scribit rursum, *Diphris duplex candida & nigra, mas ac fœmina, genitale vtriuſque ſexus diſtinguente lineа.* hic quodammodo subodoror *Diphyis* esse Diphyis legendum. cum gemma ista duplex vtroque sexu sit, & biformis, quod hoc vocabulum significat, non illud, quod subditiuum exemplaris adulterio corrupit. *Chryſophis*, inquit idem, *aurum videtur eſſe. Chryſopis*, vt suspicor, ab Chrysopis auri aspectu & specie legendum est. Sed nos in cursu aliis lampada tradimus: quos admonemus vt diligenter etiam atque etiam videant, an Græcanica nomina, quæ eo in libro plurima constipata sunt, omnia notam & formam monetæ Græcæ probè referant. Reperient enim, vt opinor, non incallidi spectatores, nummorum alia quædam à nouis pecuniæ fabris & cussoribus esse percussa.

CAPVT XXXVII.

Hemicyclus, exedra; Silla.

SI piaculum est ab aliorum sententia discedere, piaculum hoc à me committetur: nõ enim sententia mea pedaria erit, nec in eorũ partem transibo, qui ante me dixere. Vulgo à principibus Grammaticis exponi video Hemicycliũ, cathedram, quòd sit semicirculi Hemicyclus forma, in eo Ciceronis loco, quem subnectam, lib. de Amicit. *Cum ſæpe multa, tum memini domi in hemicyclo ſedentem, vt ſolebat, cum & ego eſſem vnà, & pauci admodum familiares, in eum ſermonem illum incidere.* Potest quis domi sedere in conclaui, neque protinus conclaue cathedra erit: potest quis domi sedere in cubiculo, neque idcirco cubiculum erit cathedra. Existimo enim esse formam quandam vel porticus vel conclauis semirotundi, vbi sedentes solerent colloqui, nam non ignoramus rotundam formam ad colloquis esse accommodatiorem quàm directo rigore porrectam. ἡμικύκλιον videtur vocasse Plutarchus, ἀλλὰ πᾶς φεύγει προπεπηλακισμένος καὶ ἐν ἡμικυκλίῳ τισὶ καθεζομένοις, καὶ περιπατοῦντας ἐν τούτῳ διάγοντας προσφερόμενος, ταχέως ἀποστρέφειν αὐτοὺς παραγγέλλει. Aut igitur est Hemicyclion id, quod dixi, aut sedes in semicirculum formata, non cathedrarum similis constratiom, sed sedilium quorundam multos capientium, quod sane verisimilius arbitror. Non minos & in Exedra à viris Exedra. magni in literis nominis discedam. Aiunt enim locum esse sedibus frequentem, accommodatum disputationibus. ego potius putem significari certam quandam ædificij formam senûm laterũ, quo genere loca vbi scholas & disputationes habebant, & vbi commentari & exponere solebant Græci, & in villis suis Romani, ad exemplum architecturæ Græcanicæ & Palestrarum Græciæ. Videor id affirmare posse non iniuria, præsertim cum Strabo lib. 13. scribat ὑπερῷον δὲ τῶν οἴκων ἐστὶ ..., ὥσπερ ἔχον ἐν τῇ ἀγορᾷ σκοπὴν ἔχον ἐξέδραν ... λίθου, ... ἀφ' ὧν καταστρέφεται τὰ κύκλῳ πεδία. Locus iste Strabonis designare videtur speculam senûm laterum, vt quoquo versum liber aspectus & prospectus esset, lateribus omnibus fenestratis. Ne in Sillæ quidem notatu assentiri his possum, qui columina Grammaticõrum feruntur. nam Sillam quasi Sibyllam Silla dictum interpretantur. Ego à colore contenderim, qui inæqualiter albo rubroque distinctus, eius vultum notabat, ex quo & scurræ Attici eum dixerunt morum polenta esse cõspersum. Plutarchus, ἐρύθημα γὰρ τραχὺ καὶ σποράδην καταμεμιγμένον τῇ λευκότητι, πρὸς ὃ καὶ τοὔνομα λέγουσι γενέσθαι αὐτῷ χρώματος ἐπίθετον. Idem etiam à Festo dici animaduerto, is enim ita scribit, *Raulæ à raulis oculis, quemadmodum à colore fuſco Sullæ.*

CAPVT XXXVIII.

Quare Epodon liber inſcribitur ab Horatio, inuolucrum, Antimachus tumidus quare dictus, fodere latus apud Horatium.

SÆpe acta, sæpe comperendinata causa est, sæpe ampliata, cur ab Horatio liber Epodon liber quare ita inscriptus. Epodon appellatus sit: neque dum satis quod liqueat habere Iudices videntur. Ego vt pro mea virili, quod eorum cognitionẽ adiuuet, adferam: cùm Strophe & Antistrophe subiici in Melicorum conuersionibus & poematia soleat Epodus, fore crediderim librũ illũ appellari Epodon nomine, q. carminum libris veluti

veluti Strophis & Antistrophis accinatur. Vnde & Epodon Græci solent vocare eleganter quod occinitur & subiicitur, vt & liber ille subiicitur libris Carminum & eos subsequitur: Plutarchus, *ὡς δ' αὖ ποδαγρῶντες διαγένωνται, καὶ πρὸ αὐτῶν τὸ κακὸν ἀκάρπου ἀδολεσχίας ἰαυδὴν τὸ πάντα μηδενὶ φράσειν, ἀλλὰ σιωπᾷ.*

Inuolucrum. Inuolucrum videtur vocare Plautus linteum illud, quo tonsores solent homines inuoluere, ne vestis capilli tonsi lapsu inquinetur. Plaut. in Capti. sc. Iam ego reuertar. *Ne is quidem inuolucrum inijcere voluit, vestem vt ne inquinet.* Scio, *in volucre* legi vulgò: sed & à quibusdam *in volucrem*, qui, nescio quem Pegasum alatum & volucrem in domibus fuisse commiuiscuntur, cui vestes iniicerentur. Sed sententiam quam posui, eo magis mihi defendendam puto, quod & hodie nos tonsores sindone circundãt: & quod Plutarch. ita scribit. *χαριέντως γὰρ ὁ βασιλεὺς Ἀρχέλαος ἀδολέσχου κουρέως περιβαλόντος αὐτῷ τὸ ὠμόλινον, καὶ πυθομένου πῶς σε κείρω βασιλεῦ; σιωπῶν, ἔφη.* Catull. de Smyrna Cynny poetæ,

Parua mei mihi sunt cordi monumenta sodalis.

At populus tumido gaudeat Antimacho.

Antimachus tumidus. hîc Antimachum non existimem appellari tumidum, quòd eius inflata nimiumque sublata carmina fuerint: sed quòd fuerit eius grande & longum, prolixum & verbosum poema: nam & paruo operi Cinnæ magnum longũque carmen opponit. Et Plutarchus idem declarat, sic scribens, *ἀλλ' ὑπερῆρε καὶ Ἀντίμαχον, ἄχρι δ' ἐν τῷ χρῷ, καὶ τὸν κολοφώνιον συγγενικὸν ἀντίμαχον ἐν [illegible]*

—quia tanti quantum habeas sis: Horatij sententiam lib. 1. sat. 1. quam crebro patres auari filiis occinere solebant, eos ad pecuniæ & diuitiarum studium accendentes, expressit ad verbum Plutarchus in commentario de diuitiarum cupiditate, *ταῦτα γάρ ἐστιν, ἃ παραινοῦσι καὶ διδάσκουσι, κέρδαινε καὶ φείδου, καὶ τοσούτου νόμιζε σαυτὸν ἄξιον, ὅσον ἂν ἔχῃς.*

Mercemur seruum, qui dictet nomina, læuum

Fodere latus. *Qui fodiat latus:* Horatij locus est lib. 1. epi. 6. homini ambitioso & honores affectãti suadens, mercari necesse esse nomenclatorem acrem, qui ciuium, quos candidatus prensare velit, nomina teneat, qui simul atq; quempiã ciuem viderit, qui suffragatione vel gratia plurimùm valeat, continuò candidati & petitoris latus manu feriat, vt eum prehenset. Id enim esse puto, *Qui fodiat latus.* Tale illud est Plutarchi, *περιάγονται γὰρ ἀνάγνωστας(?) τῶν ἱματίων, ἀντιλαμβανόμενον τῷ γόνατι, τὴν πλευρὰν θυροκοποῦντα τῇ χειρί.* Sunt ista quidem leuia fateor, sed quę homines in aliis quærẽdis occupatos labore interim leuabũt.

CAPVT XXXIX.

Cic. explicatus & emendatus lib. 1. offic. profluens, salmacida spolia, Salmacis.

Profluẽs. IN Iustitiæ præceptis numerat Cicer. 1. off. *non prohibere aqua profluente:* in quo profluentem aquam interpretor, quæ in cisterna non est, nec in puteo, ea enim nõ profluit, sed quæ vel riui est, vel fluminis fluentis. quanquam humanitatis est non magis puteo aut cisterna prohibere, quàm profluente. In Cicerone autem lego,

Homo qui erranti comiter monstrat viam
Quasi lumen de suo lumine accendat, facit
Nihilominus ipsi luceat, quam illi accenderit.

Vt enim, quod in exemplaribus percrebruit, mensionem versus lædit, & commodè subaudiri potest: deniq; in optimis libris manu scriptis non reperi. *Salmacida spolia sine sudore & sanguine,* spolia sont de mollib. & malè fortibus parta, sine pugna vlla: vtrum quod per Ironiam salsa & scita sunt huiusmodi spolia? nam Salmacidus, salsus est. Plinius Empiricus, *Ipsum verò balneum ex dulci aqua fiat, non ex salmacida:* Salmacida spolia. & non putem, refragante præsertim Festi auctoritate, qui lib. 17. hunc eum versum citat, & *Salmacida spolia,* legisse duobus verbis videtur, Salmacis. ab aquis Salmacis, quas qui bibisset, vitio impudicitię remollescebat ob eam rem, quòd eius aquæ aditus angustus occasionem dabat iuuenibus petulantibus ante cœtum puerorum & puellarum violandarum, cùm effugiũ non pateret. Est igitur in Enniano versu, Salmacis, mollis & effœminatus. Eodem in lib. Ciceronis lego in archetypis, *Parui enim sunt foris arma.* hodie inoleuit *parua* At illud alterum ad stomachũ eruditũ magis vt opinor, faciet,

—sed & concedat laurea laudi, reperio: hodie publicatum est, *Laurea linguæ.* Lego etiam, *Euertit ad extremum omnia.* nam absorta est litera *e* ab antegresso aduerbio egregiè, quod in libris veteribus errarum frequentissimum est. *Tanquam,* inquit, *in gyrum orationis & doctrinæ duci oportere:* trãslationem esse ab equis ductam puto, in quib. gyrus dicitur, cũ à domitorib. in orbes flectuntur, nõ rectà aguntur: Tibull. lib. 4.

Aut quis equum celeremue arcto compescere freno
Possit, & effusas tardo permittere habenas:
Inq; vicem modò directo contendere passu,
Seu libeat curuo melius contendere gyro.

In veterib. libris hæc sic lego, *In Q. Mucio Mancia:* nõ vt volgo, *Mancino.* Et, *semper Rupilius, quem ego memini Antiopam,* hodie *Rutilius* emendatum est audacissimè, ne dicã stultè. *Namq; Herculem Prodicum dicit:* hodie editum est, *prodicium dicunt:* non malè sanè: sed testari quid vetat, quid discessũ sit ab antiquis libris? *Magis decere censent sapientes sensim diluere, quàm repentè præcidere:* hodie *dissuere* regnat in alieno, & tamen si propius attenderis, nihil fortasse habeas, cur illud alterũ vituperes. *Ita sit destinandi modus:* sic magno consensu miranda duo vetustatis monumenta: hodie celebre est, *desinendi:* quod & mihi probatur. non puto tamen mihi vitio datum iri, quod tam religiosè antiquitatem colere & asserere videar: præsertim cum *destinare* ab hoc locum alienum non omnino sit. *O domus antiqua & quàm dispari dominare domino:* sic ista lego. Cicero autem prætereuntium voces imitatur, domum antiquam appellantium: proinde quasi iam domus non sit, amisso superiore Domino, quo viuente nobilissima erat.

Aliorum etiam hominum sermo est ad domom, Longè alium habes Dominum hodie, quàm olim, & à dispari dominaris, id est, dissimili pares.

CAPVT XL.

Graeci multa tenuant vocabula, quae Latini aspirant.

VIdentur Latini aspirarionibus anhelatisq; vocibus in p litera delectari. Id multis ex rebus percipi & animaduerti potest. Qui à Graecis γρῦπες vocantur, ab illis gryphes aspiratè proferuntur: quod à Graecis τρόπαιον leniter, trophaeum asperè effertur. Persius sat. 1.

Phyllidas hypsiphylas vatum & plorabile si quid,

Eliquat, dixit: attamen illa Graecè exiliter & tenuiter ὑψιπύλη vocatur. Sic & in sanctiss. Euangelio, qui Graecis Κλεόπας, dicitur, Cleophas à Latinis vocatur. Sic qui Πυλαιμένης ab Homero vocatus est, à Liuio Phylemenes nominatur in omnibus quidem antiquis editiõibus: itaq; cum eam Latinorum consuetudinem esse videam, non assentior his, qui pylemenem emendant. Thermophylas etiam in veterib. libris pro Thermopylis reperimus, nec damnamus, cum quae à πύλαι deriuantur, Latini aspirasse videantur, vt Hypsiphyle argumento est. Sic Argyppaei, Herodoto: Melae Aigymphaei. Si quis in hanc cogitationem incubat, sat scio, multò plura reperiet. Sed hunc tanquam gustum obseruationis dedisse satis mihi est: Alia multò plura aliorum industriae relinquimus,

CAPVT XLI.

Demissis manibus, demissis pedibus, apud Plautum.

LOcus est Plautinus in Pseudulo, qui enarrationis videtur indigere. Sed verba Comici initio mihi ponẽda vident. sc. Forũ coquinũ.

Is odor demissis pedibus in coelum volat:

Eum in odorem coenat Iupiter cottidie.

Demissis manibus Demissis pedibus. B4. *Odor demissis pedibus? peccaui insciens*

B4. *Quid hem? quia demissis manibus volui dicere.*

Demissis manibus currit, qui currit contentissimè, quia cùm rapido incitati cursu sumus, manus vtrasq; mouentes demittimus. At ille coquus demissis pedibus pro demissis manib. dixerat: nam pedibus demissis non potuisset subuolare in coelum odor, sed inferos petere: cum demittere pedes sit, eos deorsum mittere: ita eo odore inferi pasti fuissent, non superi. Quod autem demittere pedes id quod dixi, significet, è Virgiliano loco intelligi satis poterit; in quo etsi per translationem vsurpatur: tamen ex translatione satis apparet prima origo & significatio. Labes enim terrae in altum desidentis & depressae, Maro demissis pedibus factas dicit in Aetna, his versibus,

Ceruus & in siluis spatiosa cubilia retro,

Antraq; demissis pedibus fodisse latebras.

Haec mihi veniebant in mentem, quae ad illũ Plauti locum excutiendum & aperiendum proferrem: si quid aliud, quod me fugerit, in eo lateat, hoc illis relinquo, quos maioribus ire per doctrinã auspiciis manifesta fides est.

CAPVT XLII.

Cic. lib. 1. de Orat. Plinius lib. 18. explicati & emendati, decursus honorũ, flexus aetatis, flaccidum, flauidum.

VErba sunt elegantia illa quidem, verum è medio sumpta tamen, quib. initio lib. 1. de Orat. Cicero exorsus est Ea, quòd ab interpretibus excusa non videam, hic attingã, hoc vnum praefatus, Mirificè Ciceroni eã sententiam, à qua principium duxit, gratam & iucundam fuisse, argumento est, non rara eius vsurpatio, vt libro 1. famil. epist. 9. ad Lẽtulũ, *Sic cum omnibus nobis in administranda Rep. propositum esse debeat id, quod à me saepe dictum est, cum dignitate ocium.* Et pro Sextio, *Quid est igitur propositum his Reipub. gubernatoribus quod intueri, & quo dirigere cursum suum debeant? id quod est praestantissimũ, maximeq; optabile omnibus sanis & bonis & beatis, cũ dignitate ocium.* Sed verba illa, quae significarã, à me subscribentur, *Si infinitus rerum forensium labor, & ambitionis occupatio, decursu honorum & etiam aetatis flexu constitisset.* Existimo à curriculo ductam esse translationem, cuius spatium rectum decurritur, cum ad metam flectendos sit cursus, proinde καμπτῆρα Graeci appellabant. Aristot. lib. 1. Rhetor. *διόπερ ἐπὶ τοῖς καμπτῆρσιν ἐκπνέουσι καὶ ἐκλύονται· προορῶντες γὰρ τὸ πέρας, οὐ κάμνουσι πρότερον.* id est, proinde in flexu animam recipiunt soluunturq;: nam finem prospicientes non antè fatigantur. Cic. pro Caelio. *in hoc flexu quasi aetatis (nihil enim occultabo, fretus humanitate ac sapiẽtia vestra) fama adolescentis paulum haesit ad metas.* Persius sat. 3.

— aut metae quam mollis flexus: Puto ab eiusdẽ translationis sensu ibidem dictum à Cicerone fuisse, *cum vitae cursum tenere potuerunt*: quanquam cursum tenere frequentissimè boni disertique scriptores dicere solent de nauibus, quae de nauigatione, tempestate non excussę, ad portum aut stationem quam petebant rectà perueniunt: cursus enim persaepè nauigatio est. Cicer. 3. de nat. deor. *Dionysius cum secundissimo vento cursum teneret.* Ne illud quidem refugiam adscribere, in veteribus libris locum, quem ex eod. lib. recitabo, descriptum me reperisse, *In eo maximae moles molestiarum & turbulentissimae tempestates extiterunt.* quamquam illud moles videri potest geminatum à scriptoribus librariis. Sed ad Plinium excurramus. lib. 18. cap. 10. In excusis codicibus legitur, *vt nisi interiti pinsant, concidantur grana, ferroq; frangantur*: in manu exaratis *vt si interriti pinsant concidantur grana ferrumq; frangatur.* Ibidem pro, *maiore in terrarum parte,* scribe, *in maiore terrarum parte.* eodem cap. pro, *terram emacrari*: veteres libri *emaciari* habẽt, quod

Cum dignitate otium.

Decursus honorum

Flexus aetatis.

Cursum tenere.

Cursus.

quod est tanquam enecari. cap. 11. pro, *triduo maturato*, scribe, *triduo macerato*. pro, *cum similagine feminis*: scribe, *cum similaginis heminis*. pro, *erulitae aut etcercula admixtione fermentabatur*: *Erui aut cercerculae farina ipsa fermentabatur*. pro, *palamq; natura est*: *Palamq; naturam est*: quod est, palam est, naturam fermentari acore. pro, *sicut & validiora*, quidam libri scripti, *euidentiora*. Scribe non multò pòst, *à tenui & spongiosa manitate*. pro, *cum nouem diebus macerant*, libri veteres, *cum nouem diebus macerato*. Vbi legitur, *sostum panem lautioribus coquere solitos*: arbitror è vestigiis antiquorum librorum, & sententiae suffragio corrigendum esse, *cocos tũ panem*. pro, *quae palma frugum indubitanter Italiam contingit*: verum habet, *palmam frugum indubitanter Italiae contingit*. pro, *grata eius terrae*: scribe, *terra eius prouenere*. *Succi continet*, libri veteres, *vice fusi continet*, exhibent omnes vno consensu, hoc sensu, atquè ac solet poculum fusum continere liquorem. pro, *fontes Orexi, Arati* excusum est, *Ex zea pulchrius quàm è tritico fit granum*: scriptum est partim, *quàm è tritico fit granatum*: partim, *quā è tritico fit gracum*: ego verum puto, *tragum*: praesertim cùm suprà cap. 7. scripserit, *ex tritici semine tragum fieri in Campania, & Aegypto*. cap. 12. scribe, *aggrauaturq; pondus illa & omni leguminis*. Scribe ibidem, *Fabata suae religionis diis in sacro est*: vt fabata, puls intelligatur. quam sacris quibusdam adhibebant. item, *quae ideo refriua appellatur*. nam hoc nomen à referendo deducitur. proinde scripsit, *& frugibus referre mos est*. scribe, *amplissima crassitudo digitum gemeculata abessent molli calamo similis*. nam haec verba exprimunt sententiam Theophrasti, vnde haec Plinius hausit. Scribe mox, *Sed radix perquàm lata*. nam ... in Theophrasto scribitur: tradirq; Plinius cùm digitali crassitudine sit scapus, tamen perquàm latam esse radicem. In lente duplicem reperio scripturam, quam vtranque repraesentabo. altera est, *Ex leguminib autemus vomere seruntur lens et pisum*. altera, *Ex leguminibus Autumna vero seruntur lens & pisum*. ac posteriorem synceriorem puto. cap. 13. libri scripti pro, *Flaccidorum quoq; & in horreis enecatorum*: exhibent, *flauidorum*.

Flaccidus
Flaudus.

vt enim à flacco, flaccidus, quidni à flauo flauidus dicatur? flaccidum autem virenti non magis quam flauidum opponitur hanc igitur scripturam cur damnem, non baboo. & intexi meritò deberi potius quàm eiici censeo. Paulò pòst in Lupino scribe, *frutectoso loco · tectum. item, vnum hoc seritur, non arato. si fuerit in arte fabulosa*. cap. 10. scribe, *quod Cato Ocinum*, non vt extat in excusis, *Ocymum*. mox, *Sitra Manilius*. mox, *à Graeco, quod ... dicunt*. scribe, *postea caule foliisq; geniculata* &, *Amphilochus confusum*. non ita longè pro, *cauendumq; ne adurat*. libri veteres, *vindemia dura terraq; protinus integri debet*: in vno, *in mouendum ne adurat*. Duplex etiam lectio est in proximis, *Cassum & inane*. &, *cascum & inane*. &, *quodsi abortiuo*. Sed haec leuia, & fortasse praetermittenda fuere: malui tamen in me nimiam diligentiam vituperari, quàm negligentiam accusari. Duplex & paulò pòst est lectio. *cum spicae in pluuiis*. &, *cum spicae pluuiae*. mox est, *& Cantharidis*. pro *vrica* scribe, *erucae*. pro, *securidata, struriclata*. Infrà, *Ter quideat sarritam*. veteres libri *sartam*. vt sartor, pro sarritor etiam à Plauto ludente dicitur in Captiuis, sc. Initio huic.

Sartor.
Sarritor.

Pro *tabulis huic*: reperio partim, *taballis besum*: partim, *tabulis besum*. quod sane diutios & accuratios existimandum, & vt in iudiciis cum parum liquebat amplius prononciabatur: sic quoque iodicium hic comperendinandum. Rursus reperio, *at mane rastumq;*. Scribe, *quod genus vorant Plaumorati*. mox, *sed protrlis bruis*: non, *porcellis*. Vèrùm haec hactenus. ista enim possunt eruditos admonere, doctissimos huius & superioris memoriae viros magno sudore in emendando Plinio elaborasse: nondum tamen omnes errores exhaustos esse: plurimumque superesse in quo industria eorum, qoi progressus in literis habent, specimẽ sui exhibere possint.

CAPVT XLIII.

Hyginus explicatus & emendatus, officia & ministeria nautica nauis, proreta, toechar chi, ad pusaium sedere, pusylus, celeuma.

Hyginus explicatus.

CVm peruolitarem librum Hygini fabulosum, mercimonia quędã velut ex extera regione, quam lustrassem, haec domum reportaui, qoae cum iuuentute communicare mihi decretum est. Is scribit, *e Nocte & Erebo natum fuisse Lethum & somnum*. Vnde Maronis loco illustratio quaeretur, in quo scribitur 6. Aen.

Tum consanguineus lethi sopor.

id enim etsi Homeri imitatione dictum est, vt à Seruio est adnotarum: tamen germanum fratrem Soporem Lethi ex Hygini fabula apertè videmus. quod & Homero quoque dilucidando proderit. Idem Hyginus in enumerandis 50. Nereidum nominibus. duarum essa vult nomenclaturam, Asiam & Deiopeiam. At in Marone hodie

—atque Asiae Deiopea, lib. Georg. 4 adiectionis ritu scribitur. etsi, vt ab accuratissimis adnotarum viris est, libri extant, in quibus

— atque Asia & Deiopeia. exaratum est, versu tamen nonnihil luxato. Equidem putẽ,

— & Asia Deiopeia, interiecta interpunctione, Hygino auctore scribendum. sic enim ille ait, *Ephyre, Ops, Asia, Deiopeia*: nomina eodem ordine contexens, quo versui Maro intexuit. Ab antiquis indigitabatur Iuno, cognomine Moneta, à monendo Moneta tamen Hygino est, quae Mnemosyne à Graecis vocatur, vt cum scribit *Saturnus, Ops, Moneta*. Iterum, *ex Ioue & Moneta Musae*: eas enim constat ab omnibus Mnemosynes & Iouis filias prodi. Paulò pòst tamen Mnemosynes, vt Iouis filiae, mentionem facit. Scribit idem Hyginus, Zethum & Amphionem Thebas muro cinxisse, *vsque ad Semelae bustum*. etsi in eo perpe-

Aliorum etiam hominum sermo est ad domum, Longè alium habes Dominum hodie, quàm olim, & à dispari dominaris, id est, dissimili pares.

CAPVT XL.

Græci multa tenuant vocabula, quæ Latini aspirant.

VIdentur Latini aspirationibus anhelatisq; vocibus in p litera delectari. Id otiol tis ex rebus percipi & animaduerti potest. Qui à Græcis γρῦπες vocantur, ab illis gryphes aspiratè proferuntur: quod à Græcis τρόπαιον leniter, trophæum asperè effertur. Persius sat. 1.

Phyllidas hypsiphylas vatum & plorabile si quid,

Eliquat, dixit: attamen illa Græcè exiliter & leniter ὑψιπύλη vocatur. Sic & in sanctiss. Euangelio, qui Græcis κλεόπας, dicitur, Cleophas à Latinis vocatur. Sic qui πυλαιμένης ab Homero vocatus est, à Liuio Phylemenes nominatur in omnibus quidem antiquis editiõibus: itaq; cum eam Latinorum consuetudinem esse videam, non assentior his, qui pylemenem emendant. Thermophylas etiam in veterib. libris pro Thermopylis reperimus, nec damnamus, cum quæ à πύλαι deriuantur, Latini aspirasse videantur, vt Hypsiphyle argumento est. Sic Argyppæi Herodoto: Melæ Aigymphæi. Si quis in hanc cogitationem incubat, sat scio, multò plura reperiet. Sed hunc tanquam gustum obseruationis dedisse satis mihi est: Alia multò plura aliorum industriæ relinquimus.

CAPVT XLI.

Demissis manibus, demissis pedibus, apud Plautum.

LOcus est Plautinus in Pseudulo, qui enarrationis videtur indigere Sed verba Comici initio mihi ponẽda vident. sc. Forẽ coquinũ.

Is odor demissis pedibus in cœlum volat:

Eum in odorem cœnat Iupiter cottidie.

Demissis manibus. Demissis pedibus.

Ba. *Odor demissis pedibus? ... peccaui insciens*

Ba. *Quid hem? C. quia demissis manibus volui dicere.*

Demissis manibus currit, qui currit contentissimè, quia cùm rapido incitati cursu sumus, manus vtrasq; mouentes demittimus. At ille coquus demissis pedibus pro demissis manib. dixerat: nam pedibus demissis non potuisset subuolare in cœlum odor, sed inferos petere: cum demittere pedes sit, eos deorsum mittere: ita eo odore inferi pasti fuissent, non superi. Quod autem demittere pedes id quod dixi, significet, è Virgiliano loco intelligi satis poterit; in quo etsi per translationem vsurpatur: tamen ex translatione satis apparet prima origo & significatio. Labes enĩ terræ in altum desidentis & depressæ, Maro demissis pedibus factas dicit in Aetna, his versibus,

Ceruus & in siluis spatiosa cubilia retro,

Antraq; demissis pedibus fodisse latebras.

Hæc mihi veniebant in mentem, quæ ad illũ Plauti locum excutiendum & aperiendum proferrem: si quid aliud, quod me fugerit, in eo lateat, hoc illis relinquo, quos maioribus iste per doctrinã auspiciis manifesta fides est.

CAPVT XLII.

Cic. lib. 1. de Orat. Plinius lib. 18. explicati & emendati, decursus honorũ, flexus ætatis, flaccidum, flauidum.

VErba sunt elegantia illa quidem, verum è medio sumpta tamen, quib. initio lib. 1. de Orat. Cicero exorsus est Ea, quòd ab interpretibus excusa non videam, hic attingã, hoc vnum præfatus, Mirificè Ciceroni eã sententiam, à qua principium duxit, gratam & iucundam fuisse, argumento est, non rara eius vsurpatio, vt libro 1. famil. epist. 9. ad Lẽtulũ, *Sic cum omnibus nobis in administranda Rep. propositum esse debeat id, quod à me sæpe dictum est, cum dignitate ocium.* Et pro Sextio, *Quid est igitur propositum his Reipub. gubernatoribus quod intueri, & quo dirigere cursum suum debeant? id quod est præstantissimũ, maximeq; optabile omnibus sanis & bonis & beatis, cũ dignitate ocium.* Sed verba illa, quæ significarã, à me subscribentur, *Si infinitus rerum forensium labor, & ambitionis occupatio, decursu honorum & ætatis flexu constitisset.* Existimo à curriculo ductam esse translationem, cuius spatium rectum decurritur, cum ad metam flectendus sit cursus, proinde καμπτῆρα Græci appellabant. Aristot. lib. 3. Rhetor. *διὸ ἐπὶ τοῖς καμπτῆρσιν ἐκπνέουσι καὶ ἐκλύονται· προορῶντες γὰρ τὸ πέρας, οὐ κάμνουσι πρότερον.* id est, proinde in flexu animam recipiunt soluunturq;: nam finem prospicientes non antè fatigantur. Cic. pro Cælio. *In hoc flexu quasi ætatis (nihil enim occultabo, fretus humanitate ac sapiẽtia vestra) fama adolescentis paulum hæsit ad metas.* Persius sat. 3.

Cum dignitate ocium.

Decursus honorum

Flexus ætatis.

—— aut metæ quam mollis flexus: Puto ab eiusdẽ translationis sensu ibidem dictum à Cicerone fuisse, *cum vitæ cursum tenere potuerunt*: quanquam cursum tenere frequentissimè boni disertique scriptores dicere solent de nauibus, quæ de nauigatione, tempestate non exrussę, ad portum aut stationem quam petebant rectà perueniunt: cursus enim persæpè nauigatio est. Cicer. 3. de nat. deor. *Dionysius cùm secundissimo vento cursum teneret.* Ne illud quidem refugiam adscribere, in veteribus libris locum, quem ex eod. lib. recitabo, descriptum me reperisse, *In eo maximæ moles molestiarum & turbulentissimæ tempestates extiterunt.* quamquam illud *moles* videri potest geminatum à scriptoribus librariis. Sed ad Plinium excurramus. lib. 18. cap. 10. In excusis codicibus legitur, *vt nisi intenti pinsant, concidantur grana, ferroq; frangantur*: in manu exaratis *vt si interriti pinsant concidantur grana ferrumq; frangatur.* Ibidem pro, *maiore in terrarum parte*, scribe, *in maiore terrarum parte.* eodem cap. pro, *terram emacrari*: veteres libri *emaciari* habẽt,

Cursum tenere.

Cursus.

quod

quod est tanquam enecari. cap. 11. pro, *triduo maturato*, scribe, *triduo macerato*. pro, *cum similagine feminis*: scribe, *cum similaginis heminis*. pro, *crustae aut cerculae admixtione fermentabatur*: *bruti aut circer culae farina ipsi fermentabatur*. pro, *palamq; natura est*: *Palamq; naturam est*: quod est, palam est, naturam fermentari acore. pro, *sicut & validiora*, quidam libri scripti, *euchdiora*. Scribe non multò pòst, *à tenui & spongiosa manitate*. pro, *cum nouem diebus macerant*, libri veteres, *cum nouem diebus macerato*. Vbi legitur, *tostum panem lautioribus coquere solitos*: arbitror è vestigiis antiquorum librorum, & sententiae suffragio corrigendum esse, *coctum panem*. pro, *quae palma frugum indubitanter Italiam contingit*: verum habet, *palmam frugum indubitanter Indiae contingit*. pro; *grata eius terrae*: scribe, *terra eius prouinciae*. *Succi continet*, libri veteres, *vice fusi continet*, exhibent omnes vno consensu, hoc sensu, aequè ac solet poculum fusum continere liquorem. pro, *fontes Oraxi*, *Araxi* excusum est, Ex *zea pulchrum quàm è tritico fit granum*: scriptum est partim, *quàm è tritico fit granatum*: partim, *quā è tritico fit gracum*: ego verum puto; *tragum*: praesertim cùm suprà cap. 7. scripserit, *ex tritici semine tragum fieri in Campania, & Aegypto*. cap. 12. scribe, *aggrauatur q; pondus illa & omni legumini* Scribe ibidem, *Fabata suae religionis diis in sacro est*: vt fabata, puls intelligatur, quam sacris quibusdam adhibebant. item, *quae ideo refrina appellatur*. nam hoc nomen à referendo deducitur. proinde scripsit, *& frugib. referre mos est*. scribe, *amplissima crassitudo digiti in geniculata abessent molli calamo similis*. nam haec verba exprimunt sententiam Theophrasti, vnde haec Plinius hausit. Scribe mox, *Sed radix perquàm lata*. nam [illegible] in Theophrasto scribitur: tradit q; Plinius. cùm digitali crassitudine sit scapus, tamen perquàm latam esse radicem. In lente duplicem reperio scripturam, quam vtranque repraesentabo. altera est, *Ex leguminib autem in vomere seruntur lens et pisum*. altera, *Ex leguminibus. Autumno vero seruntur lens & pisum*. ac posteriorem synceriorem puto. cap. 13. libri scripti pro, *Flaccidorum quoq; & in horreis enecatorum*: exhibent, *flauidorum*. vt enim à flacco, flaccidus, quidni à flauo flauidus dicatur? flaccidum autem virenti non magis quam flauidum opponitur hanc igitur scripturam cur damnem, non habeo. & intexi meritò deberi potius quàm eiici censeo. Paulò pòst in Lupino scribe, *fruticoso loco iactum*. item, *vnum hoc seritur, non arato. si fuerit maxime sabulosa*. cap. 16. scribe, *quod Cato Ocimum*, non vt extat in excusis, Ocymum. mox, *Sitra Manilius*. mox, *à Graeco, quod [illegible] dicunt*. scribe, *postea caule foliisq; geniculata* &, *Amphilochus confusum*. non ita longè pro, *cauendumq; ne aduras*. libri veteres, *vindemia dura terraq; protinus integri debet*: in vno, *hi monendum ne adurat*. Duplex etiam lectio est in proximis, *Cassum & mane*. &, *cascum & in...* &, *quodam abortiuo*. Sed haec leuia, & fortasse praetermittenda fuere: malui tamen in me nimiam diligentiam vituperari, quàm negligentiam accusari. Duplex & paulò pòst

Flaccidus
Flauidus.

est lectio. *cum spicae in pluuiis*. &, *cum spicae pluuius*. mox est, *& Cantharides*. pro *vrica* scribe, *erucas*: pro, *securidata*, *secuiclata*. Infrà, *Ter quidem sarritam*. veteres libri *sartam*. vt sartor, pro sarritor etiam à Plauto ludente dicitur in Captiuis, sc. Iniicite huic. Pro *tabulis sic*: reperio partim, *caballis besum*: partim, *tabulis besum*. quod sane diutius & accuratius existimandum, & vt in iudiciis cum parum liquebat amplius pronunciabatur: sic quoque iudicium hic comperendinandum. Rursus reperio, *ac mane tascumq;*. Scribe, *quod genus vocant Plaumoratti*. mox, *sed protelis boum*; non, *portellis*. Verùm haec hactenus. ista enim possunt eruditos admonere, doctissimos huius & superioris memoriae viros magno sudore in emendando Plinio elaborasse: nondum tamen omnes errores exhaustos esse: plurimumque superesse in quo industria eorum, qui progressus in literis habent, specimē sui exhibere possint.

Sartor.
Sarritor.

CAPVT XLIIII.

Hyginus explicatus & emendatus, officia & ministeria nautica nauis, proreta, toecharchi, ad pinnium sedere, pitylus, celeuma.

Hyginus explicatus.

CVm peruolitarem librum Hygini fabulosum, mercimonia quędā velut ex extera regione, quam lustrassem, haec domum reportaui, quae cum iuuentute communicare mihi decretum est. Is scribit, *e Nocte & Erebo natum fuisse Lethum & somnum*. Vnde Maronis loco illustratio quaeretur, in quo scribitur 6. Aen.

Tum consanguineus lethi sopor.

id enim etsi Homeri imitatione dictum est, vt à Seruio est adnotatum: tamen germanum fratrem Soporem Lethi ex Hygini fabula apertè videmus. quod & Homero quoque dilucidando proderit. Idem Hyginus in enumerandis 50. Nereidum nominibus, duarum esse vult nomenclaturam, Asiam & Deiopeiam. At in Marone hodie

—*atque Asiae Deiopea*, lib. Georg. 4 adiectionis ritu scribitur. etsi, vt ab accuratissimis adnotatum viris est, libri extant, in quibus

— *atque Asia & Deiopeia*. exaratum est, versu tamen nonnihil luxato. Equidem putē,

—*& Asia Deiopeia*, interiecta interpunctione, Hygino auctore scribendum. sic enim ille ait, *Ephyre, Opis, Asia, Deiopeia*: nomina eodem ordine contexens, quo versui Maro intexuit. Ab antiquis indigitabatur Iuno, cognomine Moneta, à monendo Moneta tamen Hygino est, quae Mnemosyne à Graecis vocatur, vt cum scribit, *Saturnus, Opi, Moneta*. Iterum, *ex Ioue & Moneta Musae*: eas enim constat ab omnibus Mnemosynes & Iouis filias prodi. Paulò pòst tamen Mnemosynes, vt Iouis filiae, mentionem facit. Scribit idem Hyginus, Zethum & Amphionem Thebas muro cinxisse, *vsque ad Semelae bustum*. etsi in eo perpe-

çam scribitur, *semeduſtum*. Hæc verba caliginoſas Capanei apud Papinium lib. 10. Theban. minas diſpulſa nube, fulgore colluſtratas & perſpicuas omnibus reddunt,

——en cineres Semelæaq; buſta tenentur.

nam ſe tenere muros vrbis inſolenter & minaciter iactat, quòd Semelæ buſto vrbis pomœrium definiſſent Thebarum conditores. Iuuat eiuſdem locum adſcribere & explicare, in quo officia & miniſteria nautica nauis

Nautica officia.

Argus deſcribit. *Faber, inquit, Argus Danai filius. Tiphys gubernator, cuius poſt mortem rexit nauem Anceus Neptuni filius. proreta nauis Lynceus Apharei filius, qui multum videbat. Tœcharchio autem fuerunt Zetes & Calais Aquilonis filij, qui pennas & in capite & in pedibus habuerunt. Ad proram & remos ſederunt Peleus & Telamon: ad pitulum ſederunt Hercules & Idas: cæteri ordinem ſeruauerunt.*

Proreta.

Hic proreta eſt, qui in prora & ventos aucupatur & captat, & eorũ conuerſiones dicit in flectendis promontoriis gubernatori, quique renias & breuia, ne nauis eis impingatur, proſpicit & explorat.

Tœchardi

Tœcharchi ſunt qui imperant lateribus nauis. (*Tutarchi* malè in Hyginio ſcribitur.)

Ad pitulum ſedere.

Eos autem ad pitulum ſediſſe dicit, qui operam dabant, vt remiges pariter remis aquam pellarent.

Pitylus.

Celeuma.

eſt enim Pitylus fictitio nomine, ſonus ille, quem remus illiſus aquæ efficit, & nautici pitylum vocant, cum ad *Celeuma* remigatur. *Celeuma* tamen in Argo naui *dixit*, auctore Hygino, *Orpheus*. Hæc ego velut libamenta ex Hygino ſumpta Muſarum aris adoleo & conſecro: vel vt dixi, mercimonia iuuentuti libenter impertio.

CAPVT XLIIII.

Virgilius 6. Aeneid. explicatus, mens & animus, attonitum, Iouis nomen & Iunonis multis tributum, cõcha, aræ nocturnæ, Amphriſia Sibylla Theſſala.

Mens animusque.

LIbro Aeneid. ſexto

—magnam cui mentem animumq;

Delius inſpirat vates, accipi vulgò intelligo ex congeminatione vocum, idem declarátium: quod tamen ſecus eſt, niſi fallor, neque enim hîc idem mens, quod animus valet: nec [illegible] eſt vlla: ſed mens pars animi eſt: Animus, tota anima, vt apud Catull. ad Ortalũ,

Mens animi tantis fluitat ipſa malis. vident hîc mentem, animi partem diſertè cenſeri? quo modo hîc à Marone dici, quid prohibet? Sed porro pergam, & alia quædam, veluti ſoliuago quodam curſu librum luſtrans, perſequar. Scribit ibidem Maro,

Attonitũ.

Attonitæ magna ora domus:

Attonitum non eſt dubium dici, vt Græcè, [illegible]: ſed hic de æde intelligo fumoſa & fatidica, & vaticinante, & oraculum habente: quod furore concitatos præſagos futuri reddat. Vt Iouis nomen multis tribuebatur: nam Iupiter Latialis erat, Latinus, interprete Feſto: Iupiter indiges, Æneas: Iupiter Stygius, Erebi infernus, Pluto: Sic Iuno Lucina, Diana eſt: Iuno mulierum, velut genius virorum: Iuno inferna, Proſerpina: Iuno Matuta, Leucothea. At ſummus Iupiter, Iupiter Imperator, Iupiter præpotens & Iupiter dicebatur: Sic Iuno ſine adiectione, & Iuno regina. ideò dico, quòd apud Maronem perſpicuè Iuno inferna, Proſerpina eſt.

Iuno inferna.

Iunoni infernæ, inquit, *dictus ſacer.* Interpres Homeri ſcribit ante inuentam à Tyrrhenis tubam, priſcos eius loco concha ſolitos vti, ex ea conſuetudine concham Maro pro tuba vſurpauit, hoc verſu, ibidem:

Concha.

Sed tum fortè caua dum perſonat æquora concha.

Iuſta quæ faciunt Miſeno Troiani, è duobus locis Homeri, aut tribus aſſimulata ſunt, niſi fallor, nam

Pars calidos latices, & ahena vndantia flammis

Expediunt: ſumptum eſt ex 6. Iliad.

[illegible]

[illegible]

& quæ mox ſequuntur. At illud paulò pòſt,

Reliquias vino & bibulam lauere fauillam:

è fine Iliados, vbi ſcribitur, [illegible]. Quod autem de remo ſcribit, ſane proculdubio eſt è 12. Odyſſ. vt à Macrobio lib. 5. Satur. cap. 11. adnotatum eſt. Ibidem Maro.

Aræ nocturnæ.

Tum Stygio regi nocturnas inchoat aras:

nocturnas intelligo, in quibus res diuina noctu fieret, non interdiu: quod recepti moris & ritus erat in Plutonis ſacris. Valerius de Plutonis & Proſerpinæ ſacris, *Hoſtias nigras, quæ antiquis furuæ dicebantur, Terenti immolauit, ludosq; et lectiſternia continuis tribus noctibus, quia iisdem filij periculo liberati erant, fecit.* Vetuſtas credidit aduenìáte Proſerpina, vel Hecate (eadem enim eſt) in eius comitatu eſſe canes & ſerpentes. Horat. lib. 1. ſatyr. 8.

—ſerpentes atq; videres

Nocturnas errare canes. Maro hoc libro,

—viſæq; canes vlulare per vmbram. Canes furias interpretatur Seruius. Sed Theocritus canes ſimpliciter accipere videtur, cùm in Pharmaceutria ſcribit:

[illegible]

Tum conſanguineus Lethi ſopor.

Somnus eſt mortis frater: quod ex Homero ſumtum eſt.

Amphryſia vates.

Amphryſiam vatem, Sibyllam appellari à Marone Seruius enarrat, propter Apollinem, qui in Theſſalia pauerit Admeti pecus, vnde 4. Georg. appellatur, *Paſtor ab Amphryſo.* quam interpretationem etſi non improbo: nõ tamen piaculum commiſero, ſi ſic eam appellari dicam propterea, quòd Theſſala quædam Sibylla fuit. Solent autem poetæ nonnunquam confundere vel vicinas, vel cognomines perſonas: nec ſatis inter auctores conuenit, quæ fuerit Sibylla illa, quę fata Romana cecinit: vt inter incertas ſententias noluerit diſceptare Maro: ſed eas obiter demonſtrare.

CAPVT XLV.

Cymba Charontis futilis. Offa melle saporata & soporata.

Cymba Charontis futilis.

CYmbam *Charontis* futilem facit Maro, nouitatis aucupio & miraculi: quod Poetarum proprium est. Tales fuisse naues Britannorum quorundam Plinius scribit lib. 7. cap. 56. his verbis, *Etiam nunc in Britannico Oceano vitiles corio circumsutæ fiunt.* Iterum, lib. 4. cap. 16. *Ad eam Britannos vitilibus nauigiis corio circumsutis nauigare.* Hic mihi videor patrocinium debere emendationi illius versus,

Offa melle saporata.

Melle saporatam & medicatis frugibus offam:

præsertim cum intelligam, Medicum quendam liberioris in censendo iudicij quàm sanioris, ita exagitasse & vexasse, vt ad rauim de loco superiore vociferans, interdum cauillãs, fustuario dignam pronunciarit. Atque vt illi respondeam paucis qui tam verbose & garrulè me insectatus est: nego atq; adeo pernego vim vllam esse in melle soporandi. Id si me ex ipsis medicinæ scriptoribus dedocuerit, tum demũ manus dabo, atq; illum non minus in medicina videre, quàm in poetis fatebor: sin nullus hoc vnquam medicorum dixit, contraq; si mellis temperamentum inspicias, ex eorum decretis potius vim intelligas in eo insomniæ gignendæ, quàm somni inducendi, quis est, qui non videt illum à medicis suis condemnatum, neq; subleuatum esse? At enim: Maro intelligit, inquit, non tantũ melle soporatam offam esse: sed & medicatis frugibus. Non te expedis, sed induis, qui hoc effugium quæris, esset enim necesse ista ratione, vim etiam in melle soporiferam, & ex copulationis natura, & conditione, esse dicere. nam Maro offam soporatam esse medicatis frugibus sic mandragoræ vim aut papaueris in melle poneret, quod aspernatur ratio, medicina improbat. Quod si Medicus iste sic medicinã faceret, vt peruigiles ægros, opij vice melle curaret, nę verendũ nõ esset, ne veternosos redderet. Nũquam enim cõsequeretur vt primũ ad momentũ viderent insomniã, quam illis miseram, & vigilias extenderet & prorogaret. Nunc & mecum ratio facit, cui, qui aduersatur, se & poetam inscitiæ condemnat. Et in peruetusto Prisciani libro *saporatam* scriptum reperi, vt vel his præsidiis aduersus importuni calũniatoris garrulitatem satis muniri tuti; simus. Nunc verò alia etiam accedunt, quæ ei os occludent, nisi se deridendũ propinare velit. Melle enim animaduerti veteres in omni dulciario opere solitos esse vti, vt nos sacharo. Saccharum enim prisci non nouerant. Itaq; eius condimento, saporis gratiam palato parabant, & quæ tristioris erant & amarioris saporis, melle, quo minus homines offenderentur, condiebant & imbibebant: sic medicamentorum virus emendabant. Lucretius lib. 1.

Sed veluti pueris absinthia tetra medentes
Cum dare conantur, prius oras pocula circum
Contingunt mellis dulci flauoq; liquore.

Sic Maga apud Maronem papauer oblinit melle, vt auidius liguriatur à peruigili serpente: Aeneid. 4.

Spargens humida mella, soporiferumq; papauer.

Humidum hic mel dixit, non soporiferum, ex quo perfacilis est istius Medici condemnatio. Vt enim hic mel ad condimentum papaueris adhibetur: sic illic ad gratiã saporis adiici medicatis frugibus, id est, papaueri & aliis id genus dubitandum non est. Quod si beneficium soporis in melle inesset, quid aliis frugibus opus esset? saporata igitur melle offa dicitur & medicatis frugibus, nõ quod frugibus saporata sit, sed hoc dictum accipio vt

Ille Quirinali lituo paruaq; sedebat, (illud Aen. 7.
Succinctus trabea. non enim succingi poterat lituo: sic 4. Aen.

—domus sanie, dapibusq; cruentis. quo genere loquendi Maro vtitur. In multis tamen codicibus non me præterit

—& medicatam frugibus. reperiri. quod Pierius adnotauit: & nostram sententiam magis confirmat: nam si frugibus medicata sit, non erit soporata melle. Apud Valeriũ Flacc. etiam Medea melle venena temperat, & condit ad Draconis epulas, lib. 1. argon.

Et dabit hesterno liuentia mella veneno.

Sed & quod nostram causam imprimis adiuuat, mellita placẽta mortuis dari solebat, quę Cerbero offerretur, vt placaretur: Suidas, [illegible] Iam Sept. Florens & Ammianus, qui poeticis vocabulis delectantur, *Saporare* ex isto Maronis loco sumpsisse videntur: quorum ille sic in libro de spectaculis scribit. *Nemo venenum temperat felle & elleboro, sed conditis pulmentis & benè saporatis & plurimum dulcibus id mali miicit.* Et iste li. 31. *In vita visi sunt sua asperi, vt neque igni, neque saporatis indigeant cibis, sed radicibus herbarum agrestium, & semicruda cuiusuis pecoris carne vescantur.*

In eam sententiam hæc per iocum scripserat aliquando Adr. Turnebus ad amicum quendam.

Heri vindemiatum iui, dolorem capitis & nauseam contraxi, quibus leuatus sum, vbi hos versus euomui:

IN MEDICVM QVENDAM:

Mella sopora tibi cum sint, nec mella sapora:
Mirificum vatem te, medicumq; probas.
Virgilio dulci distendit nectare cellas,
Hybleum florem quæ vaga libat apis.
Mel sapit Actæi, nec quemquam sopit Hymetti,
Vt placuit Coo, Pergameoq; seni.
Dulcia qui fingunt, mellitaq; crustula vendunt,
His in melle sapor, non sopor vllus inest.
Mella soporifero sed tu perfusa veterno,
Immensa solus garrulitate crepas.
Mandragoræ succos Stygiæq; obliuia Lethes,
Et tibi somniferum mella papauer habent.

Queis non tantum homines somno cogantur inerti,
Tergeminus verùm ponere colla canis.
Hic iacis indoctæ petulant conuicia Mandræ,
Et strepis insani verba canina fori.
Ista palæstra tibi est, liuenti rodere dente,
Cum nihil explanes, ista palæstra tibi est.
Dij faciant isto sopitus melle taceres:
Non etenim, cui mel non sapit, ille sapit.

CAPVT XLVI.

Maro 6. Aeneid. explicatus, adultero nares abscinduntur, commissum piaculum, commissa stipulatio, cyclopum artes, purpureum, palæstræ gramineæ, numeris obloqui, intus canere.

SEd nos nimis aduersùs hominia ineptissimi intempestias nimis multa diximus, nam eius garrulitas nescio quid sui vitij nobis adfricauit.

Atq; hic Priamiden laniatum corpore toto
Deiphobum vidit, lacerum crudeliter ora,
Ora, manusq; ambas, populataq; tempora raptis
Auribus, & truncas inhonesto vulnere nares.

Sic miserum in modum laniatus est, vt adulter Helenæ, vt crudelitate & immanitate supplicij pasceret animum suum Menelaus. Adultero abscinduntnares apud Mart. & apud Athenæũ Scythę omniũad quos veniebant, nates amputabant. [illegible], inquit lib. 12. [illegible]. Tale quiddã erat & quod [illegible], & [illegible] Græci vocabant, vt referũt Grammatici: cum enim vndique de mortui corpore aliquid amputabant, quòd cruor inuitus erat, vt antè disserui, veteribus: eoq; omnia contaminari cense bant. Ideo apud Maronem eod. libro,

Adulterij pœna.

Tisiphoneq; sedens palla succincta cruenta.

Quid est committere piaculum: vt in illo Maronis versu, *Distulit in serã commissa piacula mortẽ?* Piacula vocantur sacra, quæ fraudem, aut scelus, aut flagitium expiãt: Commissum autem piaculum est, cùm id factum est, cuius causa piaculum dandum: facienda sacra piacularia, *vt cum fraus commissa est, aut facinus.* Sic commissa stipulatio dicitur à Iuriscõsult. tit. de contrah. & commit. stipulat. C. lib. 8.

Cõmittere piaculũ

Cõmissa stipulatio

——Cyclopum, inquit, educta caminis
Mœnia conspicio. hic duas artes Cyclopũ miscuit Maro: fabricam ferream, cuius inuentores fuerunt, auctore Plinio lib. 7. cap. 56. & munitionem oppidorum, nam Aristotele auctore, quod Plinij fide referimus, iidem Cyclopes turres inuenerunt. Tirynthen Pausanias à Cyclopibus munitam fuisse refert lapideo muro, cuius singulos lapides vix moueri potuisse protelis mulorum. Sunt qui ab eis munitas dicant etiam Mycenas. Purpureum à poetis pro pulchro poni, ex illius coloris præstantia & pulchritudine, non est ignotum, vt

Cyclopũ artes.

Purpureum.

——& lumine vestit Purpureo. & ibid.
——manibus date lilia plenis
Purpureos spargam flores. & 9. Aeneid.
Purpureus veluti cum flos succisus aratro.

——Solemq; suum sua sidera norunt: cùm scribit Maro, vt nobis noster est sol, nostræq; stellæ: sic illis, qui Elysium incolunt, ne quis eos in tenebris degere putet.

Pars, inquit, in gramineis exercent mẽbra palæstris: hic Grammatici palæstras luctas accipiunt: à quibus dissentio: intelligo enim gramineas palæstras, loca esse herbosa, vacua, in quibus se exercebant ludo & lucta.

Gramineę palęstrę.

Necnon Threicius longa cum veste sacerdos:
Talis enim erat Citharedicus cultus longum syrma habens.

Obloquitur numeris septem discrimina vocum: id est, saltantib. canit. id enim est obloqui numeris, cum hoc loco numeros in saltatione ponat, cùm paulò antè dixerit,

Numeris obloqui.

Pars pedibus plaudunt choreas & carmina dicũt.
Sic eclog. 6.
Tum verò in numerum Faunosq; ferasq; videres,
Ludere. At sanè numerum in motu Plato & Aristot. ponunt. Hic tamen satius sit numeros, versus intelligere & carmina: quibus obloquebatur suos modos & cantum Orph.

Iamq; eadem digitis, iam pectine pulsat eburno: id est, intus canit & foris. Manus enim sinistra carpit chordas digitis, quod intus canere est: nam sibi solùm canit artifex: manus dextra pectine chordas pulsat, canitq; foris, id est, canit, quod alij audiant: nec enim tacita est eius, vt sinistra musica: sed canora.

Intus canere.

Musæum ante omnes, medium nam plurima turba
Hunc habet: atq; humeris extantem suspicit altis.
hanc clausulam versus de Platone dici suspicari videntur interpretes, cum de Musæo accipienda sit, quem eminentem & extantem turba circumfusa & corona suspiciebat. Mirantur multi hic Maronem meminisse tam honorificè Musæi, de Homero siluisse. at Græci nonnullam ei liuoris hac de causa labem aspergunt. Certè Silius, cum eundem locum tractaret, Homerum tantis laudibus cumulauit, vt propemodum consecrarit,

Quisq; suos patimur manes,
Donec longa dies perfecto temporis orbe:
construi debere censeo: nam,
——exinde per amplum Mittimur Elysium:
per interpositionem intercalarum arbitror.

——Turbamq; sonantem dicit Maro infrà, Homerum secutus, qui de vmbris scribit [illegible], at in vltimo Odyss. libro [illegible]. Veteres somnia è terra nasci crediderũt & ab inferis, Manibusq; mitti: itaque terra ab Euripide [illegible] dicitur in Hecuba. Ex ea opinione natum est Homero figmentum de duabus apud inferos Somniorum portis, & eius æmulo Maroni.

Somniorũ portę.

Cato

CAPVT XLVII.

Cato de re rust. explicatus, præstare, boni coloni disciplina, torcularium, torcular, Vasa torcula, Lar familiaris, Virgas vinciri, far expinsi, precium habere, delicula armenta, trapeti priui, lorei funes.

Prçstare.

CAto in procemio de re rust. *Est interdum præstare, mercaturis rem quærere*, cum dicit, fere adducor vt eum existimem velle significare, interdum mercaturis præstantiam quæri: mercatura enim diuites cum reddat, præstantes & excellentes efficit. Alij, *est præstare*, pro, satius esse, explicant: sed illud alterum verius mihi videtur. Sed & ibidem cum scribit, *Nunc (vt ad rem redeam) quod promisi institutum principium hoc erit*. Redire pro venire vsurpauit: cuius rei etiam apud Ciceronem exempla extant. *Circumspicias*, inquit, cap. 1. *vti inde exiri possit*: id est, videas quoa euectus habeat ad exportanda quæ pecunia mutanda sunt, & foras danda. Ibidem, *Caueto alienam disciplinam temerè contemnas*: Ne, inquit, contemnas eius, de quo empturus es, diligentiam: melius enim de bono & diligente patrefamilias, & colono emetur, quàm de indiligente, maloq; cultore & ædificatore: nam disciplina boni coloni proficit emptori: quòd consitum, cultum & instructum & benè ædificatum fundum inuenit, quod & sumptibus detrahit, & fructibus addit. Torcularium & Torcular, locus est vbi vindemia torquetur: Machinæ, quæ torquent, vasa sunt torcula. Vasa torcula interdum bina, interdũ quadrina erant. Lar familiaris, cap. 2. lar erat, qui domi à familia colebatur: ad discrimen Larium publicorum, qui sunt vrbis. Lari autem in foco res diuina fiebat, eique focus sacer erat. *Si ei opus non apparet*, ibidem eo modo dixit Cato, vt Plautus in Trinummo, sc. Minus quindecim. *Ratio quidem hercle apparet, argentum οἴχεται*. Opus non apparet, cum non est tantum operis, quantum oportebat: aut etiam nihil admodum factum est. Cur *opus publicum* dici *effecisse*? quòd nimirum vetbi gratia vias publicas suis fundis vicinas munire vereri iure cogebantur. *Virgas vinciri* in Catone ibid. putem esse viminea vasa fieri, & vitilia parari. Virgæ enim cùm nectuntur, vinciuntur. *Far expinsi* Cato dicit, non triticum: nam triticum in area exterebatur, cùm facilè sua liberetur gluma: far in pistrino pinsebatur & torrebatur, quòd in area sua gluma liberari non posset. *Vbi hæc*, inquit ibid. *cognita æquo animo sient*: id est, vbi sine ira vlla & stomacho hęc cognoueris. *Vendat*, inquit, *oleum, si preciũ habeat*: quod est, si præsentem pecuniam quis ei offert, vt apud Plaut. in Asinaria sc. Vnum istorum. *Si æs habent, dant mercem*. *Delicula armenta* eod. cap. *sunt*, quæ vel ætate, vel morbo delinquunt & deficiunt. cap. 3. *In iugera oleti CXX. vasa bina esse oportet*: id est, in torculari esse oportet bina vasa torcula ad oleum conficiendum & premendum: nam vasis torculis premitur oleum: trapetis teritur & frangitur olea. *Trapetos* autem *priuos* ibid. intelligo singulis torculis vasis suos & proprios: quos eosdem vult impares esse, ne instrumentum eorum commutetur, aliisque deseruire possit, vt verbi gratia, Orbes, quib. olea teritur, quos tamen singulis trapetis plures imperat, vt commutari possint, si qui contriti sint. Sic singulis vasis torculis præcipit suos & priuos funes esse loreos: quos quidem loreos funes opponit sparteis. medipontos itidem priuos, quos alio loco declaramus. Trocleas Græcanicas polyspasta dicere videtur, vt è Vitruuio lib. 10. cap. 5. & 16. & Theone intelligi potest: quod machinamenti genus inuenit Archimedes.

Redire.

Boni coloni disciplina.

Torcularium Torcular.

Vasa torcula.

Lar familiaris.

Virgas vinciri.

Far expinsi.

Precium habere.

Delicula armenta.

Trapeti priui.

Lorei funes.

FINIS LIBRI XXVIII.

ADRIANI TVRNEBI
ADVERSARIORVM
LIBER XXIX.

CAPVT I.

Plinius lib. 21, explicatus & emendatus, diuidere, diuidia, diuidus, lemnisci, purum, argentum purum, hasta pura, locus purus, solum purum, vestis pura, lana pura, solox, custodia.

SCRIBIT Plinius lib. Naturalis historiæ 21. cap. 2. antiquos coronis vsos esse tenuioribus, quas appellauerunt *strophia*. Ego semper Plinium antiquarium iudicaui, & antiquos existimaui suo potius, quàm exotico & alieno vocabulo vsos: itaque cum reperissem in antiquo exemplari *strupos*, & legissem apud Festũ, stropum & strupum antiquis coronam significasse: auctoritatem non defugi, & ita reponendũ putaui. Illic ab eo lex xij. Tabul. de coronis adfertur, quæ variantibus hominum doctorũ ingeniis & sententiis diuersè scribitur: cum alij *duitur* legant: alij *arguitor*: refragantibus tamen veteribus exemplaribus, in quibus perspicuè scribitur, *diuiditur*. ego leui mutatiuncula, & vt spero, non damnanda, lego *diuiditor*, hunc in modum, *Qui coronam parit, ipse pecuniáue eius virtutisúe ergo diuiditor ei*. Diuidere autem antiquis, velut separare erat & detrahere: vnde & Diuidia est tædium: & Diuidus apud Accium, separatus. cap. proximo, accessisse coronis dicit lemniscos, qui sunt tenues fasciæ & teniæ: eos Lemniscos diu dicit puros fuisse: in quo puros intelligo, non cælatos. Sic argentum purum cælato opponitur: Iuu. sat. 10.

Pauca, inquit, licet portes argenti vascula puri: sic enim loquitur ad extenuationem. Argentum enim purum non erat tanti, quanti cælatum emblematis. Sic hasta pura, quę est sine ferro, diciturq; etiam graminea. Locus purus, non ædificatus, vt area. Sic Columellæ purum solum, sine herba est, opponiturq; graminoso & nouali, cum initio libro 6. scribit: *ille quàm maximè subacto & puro solo gaudeat, hic nouali graminosoq;*. Pura vestis, non prætexta: Catullus ad Mall.

Tempore quo primum vestis mihi tradita pura est.

nam puerorum vestis erat prætexta purpura: virorum sine purpura. Pura lana, purgata, quę soloci opponitur. Titinius apud Festum, *Ego ab lana soloci ad puram data*. Ibidem Plinius, *priuatim scripsere Mnestheus & Callimachus medici*: lego, *Mnesitheus*, cuius frequens est mentio apud Athenæum & Galenum. Ibidem, *inde eductum è custodia bibere iussit*: emendo, *inde eductam custodiam*. Custodiæ enim sæpe appellantur, qui vel in carcere, vel in vinculis sunt.

Stropi.
Strupi.
Diuidere.
Diuidia.
Diuidus.
Lemnisci.
Purum.
Argentũ purum.
Hasta pura.
Locus purus.
Pura vestis.
Pura lana.
Solox.
Custodię.

CAPVT II.

Montes auri polliceri, Nonius emendatus & illustratus, muscipula tenta, rursus, prorsus, neapolis & Syracusæ otiosorum hominum domicilia, spisso ventre, ectrope, cornuti, domicilium conferre, Samium, tergimnum, infans, nec vola nec vestigium: apud Nonium.

MOntes auri pollicens prouerbium Latinorum est, ex eo ductum, quòd montes nonnollis locis sunt aurariis metallis vberes & diuites: quales habuisse feruntur Persarum Reges. Varro apud Non. [illegible]. Sic enim in codicibus mano exaratis titulum præscriptum reperio, quantum quidem ex errantibus & rudibus literarum notis coniicere potui.

Non fit thesauris, non auro pectus solutum,
Non demunt animis curas ac religiones
Persarum montes, non atria diuitis Crassi.

Muscipula tenta, pro intentis & paratis insidiis, non inscitè nec inhonestè dictum à Lucillio reperio, hoc versu

—hic vt
Muscipulæ tentæ atq; vt scorpius cauda sublata.

Sublata etiam vnca cauda arcuato ictu ferire scorpius solet. Rursus & prorsus est antè & retro, vt apud Varr. *Multi mortales rursus ac prorsus meant.*

Montes auri polliceri.
Muscipulæ tentæ.
Rursus.
Prorsus.

meant. Pro illis Menandri apud Non. verbis, vnde aliquot racemaui capita, [illegible] mihi veteres & fugientes iam, ac propè exoletos literarum malè exaratos ductus rimanti, visum est scriptum fuisse, [illegible]: quod præterire nolui, vt aliorum elicerem coniecturam, qui & sagaciores sunt & doctiores. planè adfirmare ausim in veteribus literis nullam effigiem esse, quæ scripturam vsitatam vllis vestigiis suis effingat. Qui se otio asserere cupiebant & ab vrbe secedebant, Neapolim non tarò se recipiebant: quæ hominum otiosorum domicilium erat: vt ea de causa scripserit Flaccus epod. od. 5.

Otiosa Neapolis

Et otiosa credidit Neapolis. Interdum & Syracusas: erant enim vrbes quædam hominibus non ambitiosis, nec negotiosis gratiores & iucundiores. Sic Cannius Syracusas non negotiandi, sed otiandi causa apud Ciceronem 1. offici. Sueto. in Aug. cap. 72. se contulit. Sed & Augusto, vt à Tranquillo scribitur, locus erat secretus & singularis in edito; cum quid sine interpellatione agere volebat, quem Syracusas vocabat. Arbitror huius vrbis nomine inscriptam fuisse comœdiam à Cæcilio, ob vrbis illius delicata otia. ex ea adfertur apud Non. in Stare,

Syracusas

Hic amet, familiæ fame pereat, ager autem stet sentib. Spisso venit, est tardè & serò venit: Afranius, *quod spisso venire visum est Mani tibi.* Pro spisso venit, Plautus dixit: in Pœnulo sc. Suspendant omnes. *Qui si quid benè promittunt, pro spisso venit:* id est, perquam tardè & serò. Ectropas pro diuerticulis Varro dixit, [illegible] lib. 3. [illegible], *Et ne erraremus, Ectropas esse multas, omnino tutum esse, sed spissum iter.* Versum illum Lucilij, qui omnibus est in ore de Æseruino, sic è veteris exemplaris vestigiis emendandum puto,

Spisso venire.

Ectrope.

Æserninus fuit Flaccorum munere quidam
Samnis, spurcus homo, vita illa dignus locoq;.

Cornuti

Cornutos animaduerti dixisse Accium pro cornigeris & aratoribus bubus, sine boum tamen adiectione:

Fortè ante auroram radiorum ardentem indicem,
Cum sono in segetem agrestes cornutos cient,
Vt rorulentas ferro terras vuidas
Proscindant, glebasq; aruo ex molli exciterent.

In segetis significationibus apud Noniũ profertur titulus Græcus Satyræ Varronis, ita inquinatus & contaminatus, vt vix elui possit. Ego quantum subodorari potui è vestigiis titubantium literarum veteris codicis, legendum esse puto, [illegible]. Domicilium conferre, pro habitarum se conferre, dici eleganter solet. Turpilius, *Abhinc triennium sacerrimum domicilium huc quidam contulit leno.* quo quidem in Nonij loco versus est Lucilij, sed ita corruptus, vt integritas propè desperanda sit. experiar an eum emendare possim, magis adeo coniectura animi, quàm subsidio vllius libri. Sic igitur restituendum eum censeo:

Domicilium conferre.

Adde isto sacer illoto collo ac syro phœnix.

Samium interpretatur Nonius testeum: malè in eo testa scribitur. testimonium adfert è Satyris Lucilij, & è Ciceronis libro de Repub. parum incorruptæ fidei: sed omni improbatione superius erit, si ita legatur,

Samium.

Et non pauper vti Samio curtoq; catino. M. Tullius *de Republ. libr. vi. oratio est Lælij, quam omnes habemus in manibus. quàm simpula pontificum diis immortalibus grata sunt, Samiæq; cappedines.* Est & apud Non. Satyræ Varronis nomen ita deformatũ, vt non agnoscatur: quod in libris Latinis ferè semper vsu venire solet, si quid Græcũ est: nam literarum formas malè reddebant librarij scribæ, putem scribendum, [illegible]. Etsi autem septem Sapientũ olim celebrata virtus, & eruditio omniũ maximè est, video tamen reliquis antelatũ Thalem, vt & à Plauto & à M. Varrone in ea, quam retuli satyra: quanquam ne Thaletis quidem nomini pepercit iniuria temporum, an librariorum dicam. Locum vt scribi debere censeam, proferam, *Ego vnus scilicet antiquorum hominum subductis superciliis dicam* [illegible]. Terginum pro scutica dixerunt antiqui. vt Lucillius apud Non. in Tergora,

Terginũ.

Orationem facere compendi potes,
Solus dum saluo tergo, & tergino licet.

Infans non tantum in ætate ponitur pro indiserto: sed etiam pro infando dictum reperitur. Accius, *Priusquam infans esses, facinus oculis vescuntur tui.* Nec vola, nec vestigium prouerbij more dicitur, cum nihil quicquam superest, ac ne reliquum quidem est vllum signũ, vlla nota: Varro, [illegible]. *Pleni libri inquam, vbi maneant* [illegible] *eorum, quorum in sepulchris nec vola, nec vestigium extat. Idem* [illegible]. *Hæc Numa Pompilius fieri si videret, sciret suorum institutorum nec volam nec vestigium apparere.* Vola autem manus est: vestigium pedis.

Infans.

Nec vola, nec vestigium.

CAPUT III.

Nonius explicatus, è ventre aquam mittere, equimentum, tetrachordum, æra, exta atrocia.

QVod oppidum multi in Italia Eugubiũ appellant, cum alij, tum etiam Sisenna Iguuium vocauit, lib. 4. historiarum, citante Nonio, *Itaq; postero die legatos Iguuium redeuntes aspicitur.* E ventre aquam mittere, pro ventris aquam emittere, quum suffusum abdomen habent hydropici, dixit Varro, *An hoc præstat Herophilus Diogeni, quòd ille è ventre aquam mittit? ad hoc te instat at hoc pacto vtilior te Thuscus aquilex.* Merces admissuræ dicitur Equimentum, vt Nonius ait, quod pro verris admissura, aut asini, aut equi datur domino. Ego etsi video Noniũ in ordiné, & classem literę Æ hoc verbum retulisse æquimeotõ: Equimentum tamé esse dicendum censeo, ab equire videlicet, quòd pro equi admissura solueretur: & per abusioné in reli-

E uentre aquam mittere.

Equimentum.

in reliquis vsurpatur. Plauti fabula Astraba nomen habuit, à dossuario iumento, quod eo nomine censetur. Oppidò quàm eleganter Varro quatuor anni tempora, à musico instrumento ducta similitudine, anni Tetrachordū appellauit. *Quod autumnitas, inquit, in anni tetrachordo mensam prætererat.* Varronis satyra [illegible]: id est, in lente vnguentum, etiam [illegible], inscribebatur, id est, de parsimonia: falso enim [illegible] receptam inscriptionem video. Æra in rationibus subducendis singula capita veteres vocabant, propterea quod ad assem, rationem putare solebant, & capita æris mutis numeris notabant. ex iis autem fit summa & colligitur. Lucillius, *Hæc est ratio, peruersa æra, summa, & subducta improbè.* Cic. in Hortensio, *Quid tu vnquam soles, cum rationem à dispensatore accipis, si æra singula probasti, summam quæ ex iis confecta sit, non probare.* Corpus è terra, animam ex æthere putauit Pacuuius in Chryse, hoc versu: *Mater est terra, ea parit corpus, animam æther adiugat.* Exta atrocia, pro crudis, quod perquā rarum est, dixit Næuius: *Simul atroca proiicerunt exta ministratores.* Varronis erat Satyra nomine [illegible], quæ inscriptio nusquam integra, & incontaminata reperitur. in ea de liberis opera danda disserebat. Ex ea adfertur, *Annos multos quòd parere ea non poterat, mulierem foras betere iussit.*

Tetrachordū.

In lente vnguentum.

Aera.

Exta atrocia.

CAPVT IIII.

Val. Flaccus lib 8. Argon. explicatus & emendatus, vittæ nuptarum & virginum, præpetes, oscines, iubæ, iubatus draco, premere verbum venatorium.

ALiæ erant nuptarum, aliæ virginum vittæ, sed vtræq; tamen ingenuarum. De virginali vitta sic scribit Flaccus Valerius Argonaut. 8.

Vltima virgineis tunc flens dedit oscula vittis.

De maritali Propert. lib. 4. eleg. 2.

Vinxit & acceptas altera vitta comas.

nam alteram à virginali intelligit. Quid ista nocet breuiter attigisse, & hæsuros in hoc, vt ita dicam, luto fortasse, liberare? ista etiā versum Maronis aperiunt & illustrant, lib. 2. Aeneid. scribentis,

Virgineas ausi diuæ contingere vittas:

Aliud & addam ex eodem Valerio. In auguriis præpetes aues augurium volatu faciunt: Oscines, cantu. Sed quia rapaces alis plurimùm valent, nec vocales sunt, eleganter præcipueq; præpetes dicuntur 8. Argon.

Quæ super, inquit, *ingenti circundata præpetis vmbra.*

Virgil. 5. Æneid.

—quem præpes ab Ida
Sublimem rapuit pedibus Iouis armiger vncis.

Iubæ anguibus & draconibus tribui solent, quæ quidem cristæ sunt in eorum capitibus eminentes. Valerius ibid. de dracone aureum vellus custodiente,

Iamq; altæ cecidere iubæ. de eodem rursus,

—ille suis hæc vibrat fulgura cristis.

Virgineę vittę.

Altera vitta.

Oscines.

Præpetes aues.

Iubæ.

Eodem etiam modo illud lib. 4. ad Herennium intelligendum arbitror. *Iste quotidie per forum medium tanquam iubatus draco serpit.* Sed & iubatos, vt Nonius in Plauto Amphytr. act. 1. legit, angues eodem sensu interpretor. Non quoque adscribemus in eo scribendum videri,

—hinc subitis illuxit frater in armis:

nam insitum neque sensui conuenit, neque ornatui, quòd vtrumq; ei, quod inducimus, suppetit. Lego etiam

—promit medicamina cistis: nam prodit, vt verè dicam quod sentio, non placet. Lego etiam

—deiecta residens sub tegmine palla, &
—transit deflexa Dianæ. non deflexa. Apparet nuptialem coronam duplicem fuisse: vt sit ipso inde fit, virginalem fuisse simplicem. Sed hoc coniecturale est, & perinfirmo versiculo nixum Valerij

— ipsa suam duplicem Cytherea coronam
Donat.

Premere, verbum venatorium, cùm feram venator sequitur, magnoque clamore canes impellens vrget. Valerius per metaphoram, de Absyrto Medeam sequente dixit:

—dirámq; premens clamore sororem.

Virgilius 3. Georg.

Ingenti clamore premēs ad retia ceruū. & Aen. 1.
Aut spumantis apri cursum clamore prementem.

Harum locutionum perceptio gratiam & venerem addit poemati: ignoratio poema suis ornamentis spoliat atq; nudat.

Iubatus draco.

Duplex corona.

Premere.

CAPVT V.

Spado, castratus.

SPadoni hoc iuris concedit Iustinianus, vt adoptet: non concedit castrato. in quo videtur interesse inter Spadonē & Castratū voluisse. ac paulo Iuriscons. Spadonē virū esse visum: ideoque ei ius istud esse tributum, quòd eam partem haberet, qua viri sunt, etsi læsam, vt testibus auulsis aut collisis, saluo tamen cole: At castratus est, cùm colis ipse etiam amputatus est nullumq; iam viri argumentum reliquum habet. ac in fœminam videtur transiisse degenerasseq;. Tales etiam semiuiri habebantur, vt meritò ius illud, ob impuritatis notam, & effœminatam viri conditionem denegatum sit. Tales erant fanatici illi Cybeles ministri & sacerdotes appellati Galli, impudicitiæ turpitudine infames, de quibus Iuuenal. satyr. 2. ita scribit:

Quid tamen expectant, Phrygio quos tempus erit iam
More, superuacuam cultris abrumpere carnem?

& Claudianus lib. 1. in Eutropium Eunuchū,

Cymbala ferre licet, pectusq; illidere pinu:
Inguinis & reliquum phrygiis abscindere cultris.

Partem igitur inguinis ei detractam fuisse signifi-

Spado.

Castratus

gnificat, suaderque vt reliquam execet, vt castratus sit. nam spadonem fuisse dicit, cùm indignatur eum trabea consulari ornatum:

— nunquam Spado consul in orbe.

De eorum autem impudicitia sic Arnobius lib. 5. aduer. Gentes, scribit: *Quasi vero affecti corporalibus his damnis fiant languidioris audaciæ, & non quotidie videamus eos, qui sibi demesserint has partes, maioris petulantiæ fieri, atq; omnibus postpositis pudoris & verecundiæ frenis, in obscœnam prorumpere vilitatem confessione vulgata.* Hos igitur castratos eo in loco à Iustiniano appellatos puto, qui, q. se execuissent, viroque priuassent, & impudici essent, indigni visi sunt, qui fruerentur adoptionis iure.

CAPVT VI.

Virgil. lib. 4. Aeneid. obseruatus, cœlum stellis aptum, axis, quiane? hîc terminus hæret.

Cœlum stellis aptum.

A *Xem humero torquet stellis ardentibus aptum,* dixit Maro 4. Æn. A poetis cœlum stellis aptum dicitur, id est, stellis fixum & consertum, & conspersum: Lucret. lib. 6.

Autumnoq; magis stellis fulgentibus apta,
Concutitur cœli domus vndiq;. Et lib. 5.
—stellisq; micantibus æthera fixum,

Axis.

dixit, nos verbi illius notionem edocens: Axem autem hic cœlum interpretor, vt libro 2. Aeneid.

——nudoq; sub ætheris axe.

quod est, sub dio, sub cœlo. & lib. 8.

——gelidiq; sub ætheris axe.

Adiuuat hâc expositionem Ennius apud Macrob. lib. 6. sat. cap. 1. cuius versum Maro æmulatus est.

Qui cœlum versat stellis fulgentibus aptum.

Quod de fama scripsit Maro,

Parua metu primo, mox sese attollit in auras,
Ingrediturq; solo, & caput inter nubila condit:

ab Humero mutuò sumpsit, qui eadem de contentione lib. 4. Iliad. scripsit.

ἥ τ' ὀλίγη μὲν πρῶτα κορύσσεται, αὐτὰρ ἔπειτα
οὐρανῷ ἐστήριξε κάρη, καὶ ἐπὶ χθονὶ βαίνει.
Spargens humida mella soporiferumq; papauer:

hic locus à Criticis reprehensus est, quòd Maro peruigili draconi soporatas epulas, quæ somnolentum & veternosum redderent, dederit: ac in solo papauere notatur, non in melle: quod tamen Medicus noster soporatum esse contendit, inuito Aesculapio. Hic haud me pœniteret eorum esse sententiæ, qui censent, soporiferum papauer admixtũ epulis, quò truculenta sæuaq; bestia paulum delinireretur: nõ vt ad soporem daretur. nam papauer, quod aliis veternum induceret, tantùm peruigili & insomni draconi quendam langorem & lenitatem, quandamque tarditatem adferebat, vt minus sæuiret. Aut inuicem ipsa interdum seruabat aurea mala, insomniã miserata draconis: epulisque papauer miscebat, vt somno breui & leui recreatus & releuatus integrior ad pristinam custodiam reuerteretur. quod & verius reor. *—— quiane auxilio iuuat ante leuatos?*

Quiane.

Quiane, archaismus, pro an quia sensus est, Quasi verò profuerit mihi eos antè leuasse auxilio: vt *quemne ego seruaui?* apud Plautum in Milite, sc. 1. & apud Terent. in Phormione, act. 5. sc. 8. *Quod ne ego perscripsi?* Aeneid. 4.

—hic terminus hæret:

Hic terminus hæret.

vetus est dictio, ab agrorum terminis & finitoribus ducta, & à Lucretio vsurpata lib. 1.

——finita potestas, deniq; cuiq;. Et lib. 6.
Quantum sit ratione, atq; alte terminus hæret.

Terminum autem altè solo defixum & hærẽtem moueri nefas erat: & de termino moto prodita est actio, libr. 47. ff. tit. 21. Sed & qui terminum exarasset, Numa eius boues sacros esse iussit. Hic igitur terminus hæret, id est, id fixum ratũq;, nec mutari potest, nec moueri.

Et nunc magna mei sub terras ibit imago.

Id Maro ex opinione Ennij dixit, quanquam ea etiam apud Homerum extat. nam Ennius animas ad inferos descendere non putabat, sed quædam simulachra. vt Lucretius lib. 1. scribit,

Et si præterea tamen esse Acherusia templa
Ennius æternis exponit versibus edens:
Quo neq; permanent animæ, neq; corpora nostra:
Sed quædam simulachra modis pallentia miris.

CAPVT VII.

Liuius lib. 44. explicatus & emendatus, gladiatorium.

M Vlti olim etiam ingenui operas suas arenæ certa mercede locabant, vt depugnarent. Eorum mercedem videor obseruasse à Liuio Gladiatorium in neutro genere vocari. sic eñ de Gentio Illyrici rege exiguo precio ad bellum Romanis inferendum à Macedone impulso, scribit lib. 44. *Deinde in custodiã C. Cassio Tribuno militum traditus, vix gladiatorio accepto decem talentis ab rege rex, vt in eam fortunam recideret.* sensus enim est, pluris conduci gladiatorem, quàm quanti in bellum Gentius coniectus est. Sed cum in hunc librum quadragesimum quartum incidi, quid vetat locos eius quosdam perpurgare? Scribit Liuius: *nam sicut pleraq; noua commenta mortalium in verbis vim habẽt, explendo cum agi, non quemadmodum agantur, edisseri oportet, sine vllo effectu euanescunt.* his in verbis suspicio mendi est, quod purgabitur, si *experiendo* pro *explendo* legas: quod cùm sententia efflagitet, cur non in medium procedat? præsertim cùm aberrare nullo negotio potuerit manus librarij à vicina voce, & in propinquam deflectere? Iterum, *& concitatio remorum, directæq; in se proræ, hostes appropinquare apparuisset.* hic parum abest quin adfirmem emẽdandum *aperuissent*: neque enim apparuisse huic orationi conuenire videtur, nisi *concitatione* legas, &, *directis in se proris*: quod & verius puto. Rursum, *Laneasq; & tabernas coniunctas in publicum emit.* ego *lanienas* puto scribendum, quas Varro lanignas appel

Gladiatorium.

lauit, auctore Nonio. Erát illic tabernæ quędá laniorũ. Rursum, *nõ ad tandẽ crassitudinem, qua vetere murũ.* scribo; *qua vetus murus.* & paulò pòst pro *structos esse: structi.* Rursum, *cùm arma, viros, equos cũ cura inexisset.* illud *inexisset* verbum nequam est, & nullum in lingua Latina. quid ni igitur in locum eius subrogemus *curauisset*? Hæc ferè velut libans enotaui: quę, quòd præclarum auctorem deformant, & facessere negocium lectoribus possunt, eorumque cursum retardare, huic lucubrationi meæ, si lucubrario dici meret liber leuioris operæ, inserenda putaui.

CAPVT VIII.

Terentius explicatus in Eunucho, sandalia, sandaligeri serui.

CVm dixisset gloriosus apud Terent. miles, *Qui minus quàm Hercules seruiuit Omphale?* suscepit derisor parasitus: *Vtinam commitigari videam sandalio caput.* quæ sanè verba vulgò frigidè accipiuntur, quòd interpretes nõ animaduertant, sæpe sandalio Omphale Herculem vapulasse, atque ita in tabulis pictum fuisse. Itaq; cùm se miles exẽplo Herculis in seruitutẽ dare velle diceret, ei Parasitus Herculea etiá protinus plagas optauit. ne quis autem istud à me ingeniosius, quàm verius excogitatum dicat, coràm in medium adducam Lucianũ, in lib. de scrib. Historia, qui me ista suspitione facile liberabit. Τάχ' ἂν ὁμοίαν αὐτὴν ἐξεργάσαιο τῷ ἐν Λυδίᾳ Ἡρακλεῖ· ἑωρακέναι γάρ σε εἰκὸς που γεγραμμένον, τῇ Ὀμφάλῃ δουλεύοντα πάνυ ἀλλόκοτον σκευὴν ἐσκευασμένον, ἐκείνην μὲν, τὸν λέοντα αὐτοῦ περιβεβλημένην, καὶ τὸ ξύλον ἐν τῇ χειρὶ ἔχουσαν, ὡς Ἡρακλέα δῆθεν οὖσαν. αὐτὸν δὲ, ἐν κροκωτῷ, καὶ πορφυρίδι, ἔρια ξαίνοντα, καὶ παιόμενον ὑπὸ τῆς Ὀμφάλης τῷ σανδαλίῳ. id est, *statim eam similem reddideris Herculi in Lydia. nam verisimile est te vidisse eum pictum Omphale seruientem valde alieno cultu & absurdo: illam quidẽ exuuio Leonis ipsius amictam, & clauam manu tenentem & Herculem referentem, eumq; in crocotula & purpurea veste lanam facientem, & ab Omphale vapulantem sandalio.* Erant autem Sandalia muliebria calceamenta, vt docet Pollux, elegantissima: interdum etiam aurea, quæ sua habebant reposito ria, σανδαλοθήκας appellata. Sed & mulieres seruos Sandaligeros habebant, qui earum sandalia gererent, vt ex Plauto agnoscimus in Trinum. sc. Multas res. & Pers. sat. 5.

Sandaliũ. | Sandaligeri serui.

—solea puer obiurgabere rubra:

cùm dixit, Sandalium intellexisse videtur. Sandalij item meminit Lucianus, δάκτυλον τοῖς σανδαλίοις χρυσοῖς ἴσοισιν, ἃ καταπίνοιμι. & alio loco, ψόφον ὑπὸ χρυσῷ σανδάλῳ. Et Ælianus, τὰς δὲ πίλας σανδάλοις ἐπιδοῦντο.

CAPVT IX.

Linea diues, tesseræ, σύμβολα, missilia.

VErsus sunt Martialis lepidi, sed paucis intellecti, cum tamẽ verbis minimè obscuris contexti sint. non commemorabo eorum sententias, quorum libri in medio sunt, & consuli possunt: quid sentiam potius declarabo. Sed antè versus ipsos adscribam: libro 8. epigr. 78.

Omnis habet sua dona dies, nec linea diues
Cessat, & in populum multa rapina cadit.

Linea diues.

His versibus, nisi me animi coniectura fallit, sparsionem & missilia describi: cum nummi, gemmæ, edulia in populum diripienda iaciebantur. Quam igitur, obsecro, lineam diuitem dici? ego interpretor gemmas & margaritas, resque preciosas in linea. quemadmodum si linea margaritarum surrepta sit, dicendus est numerus. Iterum, si maritus vxori margaritas extricatas dedisset in vsu, easque inscio viro perforasset, vt pertusis in linea vteretur, teneretur lege Aquilia. Subiicit in eodem epigram. Martial. eod. epigr.

Nunc veniunt subitis lasciua nomismata nimbis,
Nunc dat spectatas tessera larga feras:

Tessera.

Superioribus versibus de missilibus disseruit, hoc vltimo de tesseris: quæ globuli erant certæ speciei notis inscripti, quæ ei, qui iactá tesseram rapuerat, dabatur. Dio in Neron. & Xiphilinus, qui Dionem in compendium redegit, σύμβολα appellant, quæ sic Xiphilinus declarat: πάντα μὲν γὰρ τὰ πολυτελέστατα, ἃ ἄνθρωποι ἐσθίουσι, πάντα δὲ καὶ τὰ ἄλλα τὰ τιμιώτατα, ἵπποι, ἀνδράποδα, ζεύγη, χρυσίον, ἀργύριον, ἐσθῆτα ποικίλην, ἐδίδου διὰ συμβόλων. σφαίρια γὰρ μικρὰ γεγραμμένα, ὡς ἕκαστα αὐτῶν ἔχοντα, ἐς τὸν ὅμιλον ἐρρίπτει, καὶ ἐδίδοτο, τοῖς δι' ἐκείνων ἁρπάσασιν. id est, *Omnia enim lautissima, quæ homines edunt, & omnia alia maximi precij, equos, mancipia, iumenta, aurum, argentum, vestem variam, tesseris dabat. nam globulos paruulos eorum quidq; pictum habentes in plebem mittebat, & quod quis rapuisset, dabatur.* Hinc etiam explicantur sequentes Martialis versus,

Symbola.

Nunc implere sinus securos gaudet, & absens
Sortitur dominos, nec laceratur auis.

nam missilia rem ipsam spargunt, & mittit, tesseræ promittunt: ita non laceratur rapientium manibus absens auis, & implet sinus securos, qui enim in sinum condidit tesseram, non metuit ne euolet auis, sed securus est. Securus, non si auis ipsa esset, ne vel viua euolaret, vel mortua è sinu eadens alterius fieret. Sed vt interpretatio nostra adstipulatione cõfirmata Tranquilli, facilius in vulgus fidem obtineat, non cunctabor adscribere, quod in Nerone prodidit, cap. 11. *Sparsa & populo missilia omnium rerum per omnes dies singula quotidie millia: auium cuiusque generis multiplex penus, tesseræ frumentariæ, vestis, aurum, argentum, gemmæ, margaritæ, tabulæ pictæ, mancipia, iumenta, atq; etiam mansuetæ feræ, nouissimè naues, insulæ, agri.*

Missilia.

CAPVT X.

Terentius in Adelphis explicatus, τυχόν, Babylo, bacchilus, baccillus.

POetæ Comici, qui leues habentur, & spectatorum risum voluptatemque captant, ac vni illi rei seruiunt: plerumque tamen sententias è grauissimis philosophis repertas adhibent, vt Terentius in Adelphis, actu 4. scen. 7.

Ita vita est hominum, quasi cum ludas tesseris,
Si illud, quod est maximè opus, iactu non cadit:

Illud,

illud, quod cecidit forte, id arte vt corrigat.

nam è decimo libro de Repub. videtur sumpta esse. ita Philosophorum grauissimus leuissimo poetarum generi etiam sua libenter impertit. Sic autem Plato scribit, [illegible] ἀλλὰ [illegible] αὐτὰ πράγματα, [illegible]. At verò è scena tractū illud: Græca n: est & palliata Comœdia, *Tu inter eas restim ductans saltabis.* Id enim est quod κόρδακα [illegible] à Græcis dicitur. Sed & Aristophanes in Nubibus, [illegible] κόρδακ᾽ εἵλκυσεν. inde [illegible] pro saltare dixit in Pace. [illegible], subauditur, σχῆμα. Act. 5. scen. 7. scribit eiusdem fabulæ poeta,

— Iube nunc iā Dinumeret Babylo illi viginti minas.

Babylo.

Vbi figurate Babylonem vocat fratrem, velut prodigū & profusum: à Babyloniorū opibus, liberalitate, & luxu sūpta sermonis mutatione. Nā Grecis hominib. Medi & Babylonij ditissimi & liberalissimi videbātur, nec opinione fallebātur. & Græci plerūq; eorū stipēdijs in Asia militabāt, & se Medorū pecunia locupletabāt. Nō tamē possum tacitū præterire, q in antiquo exēplari reperi: nā me sæpenumero, cùm copia est, delectat vetera monumenta velut oracula cōsulere, *Dinumeret ille Bacchilo viginti minas.* Bacchilū Græci panē libationis & fœderis appellant: vt inde potuerit nomē formari eius, qui amores cōciliaret nuptiales, & fœdera sanciret

Bacchilus.

At Baccilus Græcia est mollis & effæminatus, qualis Micio videri potest fuisse, qui vxorē nō duxerat.

Baccillus.

Ego neutri scripturæ præiudicio vllo nocere in animū induxi: sed vtrāq;, vt solet institor merces emptorib. ita quoq; lecturib. exponere volui: & vt in theatro fabularū iudiciū populare est, sic nos quoque penes populū iudiciū esse volumus. Tantùm de veterib. interpretibus meritò cōqueri possumus, qui dū verbis parcūt, non satis nos erudiūt, malūtq; nos sensum suspicari & subodorari, quàm certo cōprehendere & tenere: ita rē plerūq; breuiter perstringūt, de nominū enodatione, in qua plerūq; laboramus, nullo modo solliciti. Addā tamē hoc ἀπορηματικῶς: Forsasse *Bacchylo* nō incōmodè legi posse, vt de seruo vel liberto loquatur, cum ille Micio eam pecuniæ summam dinumeret.

CAPVT XI.

Vitruuius lib. 10. explicatus & emendatus.

DEscriptiones mechanicæ magnā per se obscuritatē habent, quę etiā plerūq; alia augetur, corruptorū librorū difficultate, vt eodē tēpore legenti, duæ sint tanquā ærūnæ superandæ: librorū vna, altera vitiorū: vt in Cresibica apud Vitruuiū machina li. 10. c. 12. quod ita scribitur, *In quo catino fiant axes in superiorib. narib. fistularū coagmentatione subtili collocati*: emendatū nō est satis, neq; censeam Vitruuiū in re obscura, ambigua potius voce axis vti voluisse, quàm quæ propriè vereq; rē exprimeret. *Asses* igitur lego, vt asserculi intelligātur subtiliter coagmētari, & ora fistularū obturantes: Ac ne alienas opes ostentē pro meis, & corniculam imiter Aesopicā, ita videbatur Ranconeto emendandū. nā ne axis intelligatur, vt qui per sphęrā traijcitur, cōmoditas perspicuitatis negligēda nō est. Et vt axis idē q assis declaret: tamē ne varietate significationis animus in errorē rapiatur, *assis* certā assignās homini intelligentiæ sententiā, vtiq; cōmodius hic scribetur, vt & eodē mox cap. *asses interpositos supra foramina earū.* nā asserculi significātur earū occludētes ora, qui aerē spiritūq; dū intro cōpellitur reserati admittant, retro tamen ire non sinānt, vt in follib. operimentū videmus scorteū laxari hiareq; vento ingredienti, exitū tamen pręcludere recepto. Eodē quoq; capite tertiū moneo legendū *assibus*, nō *axibus*. *Aerem, inquit, qui erit ibi cū aqua assibus obturantibus*: Nō eo inficias hæc esse quæ scribo parua: sed parua ista sæpe morā obijciūt properanti: & magnā creāt molestiā, cui mederi voluisse, vitio verti non debeat: qui enim ad tantillū obicē non hæsisset, ex suo ingenio aliorū hominū sensum fingere non debet: & vt se hic iuuare nolit, tamē alios ne adiuuemus, deterrere non debet.

CAPVT XII.

Spartianus in Adriano emendatus & explicatus, primæ & secundæ sententiæ esse, causarij, causaria liberalitas, Frumentarij, saturnalitia, sigillaritia, sumere, pascere, demarchus, tetrapharmacum.

VEnit in mentē quędā ex Adriani Imperatoris vita his libris aspergere, quæ tamē eadē, qua superiora, nota percussa sont. Vbicūque *Seruianus* legitur in ea, *Seuerianus* à Zonara agnoscitur. *Pædagogi puerorū* in eadē vocantur, q regebāt Traiani delicatos: eorū enim amorib. perditus erat. vt in vernacula lingua Nepotē appellare solemus filium sororis aut fratris: q D. Hieronymi exēplo facimus: ita Neptē in Adriano Spartianus appellat sororis filiā, sic tamē vt *per sororem* addat.

Nepos ex sorore.

Legendū aūt crediderim *Auūculeiū*, pro *Articulario*: &, *Tatianū*, pro *Actiano*. quod tamē Tatiani nomē sæpius in ea vita, veluti versipelle, in aliud cōmutatū est. Sed & *in adoptionis spē*, lego. & *adfectatæ tyrannidis*. quorū in sedib regnāt, quæ sententiā deprauāt. *Cursum fiscalē* cùm instituisse dicitur Adrianus, pūto significari institutū ab eo, vt cursus publicus sumptib. fisci toleraretur, cō antè, illud esset magistratuū onus. *Secundæ sententiæ* est, qui post aliū sententiā secundo loco dicit.

Primæ & secundæ sententiæ esse.

Primæ enim sententiæ est, verbi gratia, Cōsularis, qui tertiū consulatū gessit, si, qui toties consul fuerit, in senatu reperiatur: alij, secūdę. Itaq; si plures totidē gesserint consulatus, qui ante eū honorē adeptus sit, primæ sententiæ erat, Imperatorū ætate: proinde Adrianus *tertiū consulatū Seueriano detulit, non secum tamen, ne cùm ille bis ante Adrianū consul fuisset, Adrianus secūdæ esset sententiæ.* Sūt igitur primæ sentētiæ, qui plures consulatus, aut in pari numero antè gessere. *Similis* est nomē propriū præfecti prætorio, vt è Zonara patet. *Omnes*, inquit Spartianus, *cau-*

sariis liberalitatib. leuauit. hic multi *causarios* legũt, quod nõ modò me nõ repugnãte, sed etiã vehementer approbãte faciũt. sed cùm illis, qui causarij erant, aut dãnũ acceperãt, aliquid liberalitatis cõferri soleret, qd vetat illud subsidiũ & leuamentũ, causariã liberalitatẽ vocari? vt si causet se oppresſã ciuitas onerib. vestigaliũ & tributorum, aut ab hostib. vastatos agros: aut si quis censet apud Imperatorẽ se dãna fecisse, corpus vulnerib. bello acceptis debilitatũ & mutilũ habere.

Causarij.
Causaria liberalitas.

Quod Adrianum Spartianus dixit *per frumẽtarios omnia explorasse*: de iis frumẽtariis intelligo, qui ex horreis publicis frumentũ publicũ, quod ciuib. præbebatur certo canone, in domos portabãt: q, ẽm eo frequẽter ventitabãt, ideo curiosè omnia speculari & explorare poterãt. Italicos, à quibus delectũ dicit recusatũ, crediderim ciues Italicæ esse vrbis Hispaniæ: etsi alios dissentire scio.

Frumentarij.

Saturnalitia & Sigillaritia munera sunt, q̃ Saturnalib. & Sigillarib. quæ feriarũ nomina erãt, missitabant. *Sumere*, p comedere, & *Pascere*, p vesci, ibid. Spartian. posuit his verbis, *Ad deprehẽdẽdas obsonatorũ fraudes cũ plurimis sumentib. pasceret.* Sic et in ioco apud Quintil. vsurpat ab Afro. *Nõ comedi panẽ, & aquã bibo: pasce & redde quod debes.* Pro, *cũ à Srasmane*: scribendũ, *Pharasmane.* &, *in cõsilio habuit*: nõ, *in cõsilia.* Sed q̃ multa eius generis emẽdãda essent: sed ad spicilegiũ aliis reliquendũ est.

Saturnalitia & Sigillaritia munera.
Sumere. Pascere

Quòd oppidũ Græcũ esset Neapolis, idcirco Demarchi Græco vocabulo eius magistratus appellabant. Quinquẽnalẽ dicit Adrianũ fuisse in patria sua, & in vrbe Adria magistratus erat in quinquẽniũ, eorũ q Duũuiri dicebant. *in quo nũc est*, inquit, *templũ vrbis ingẽti molimine*: Roma ẽm delubrũ habebat, & p dea colebat, quod Prudent. lib. 1. cõtra Symm. his verbis scribit:

Demarchi.

Ac sacram resonare viam mugitibus, ante
Delubrum Romæ (colitur nam sanguine & ipsa
More deæ, nomenq; loci seu numen habetur,
Atq; vrbis, Venerisq; pari se culmine tollunt
Templa: simul geminis adolẽtur thura deab.)

Tetrapharmacũ cibũ appellat è *phasiano, sumine, perna, crustulo*: vocabulo mutuatitio à Medicorũ tetrapharmaco.

Tetrapharmacum.

CAPVT XIII.

Lacunar. Plinthium, Plinthis. Arioli: Infusum ceris. Noua Colonia. Spuria. Fascin. Spuriorum nomen.

SAcutã imitamur lancẽ hoc capite, ac multa cuiusq; modi hinc inde adponimus: ita tñ vt varietas laudari facilius possit, q delectus. Sed nos & in diẽ viuimus, & parabiles escas amamus. Lacunar ex eo dicit, quòd lacus quadratos habeat. Sic ẽm lacunaria fiebãt, vt in tabulato lacua in quadrũ texti redderent. Vitruu. id satis docuerit, qui Plinthiũ, id est, laterculũ lacunar appellauit, q, laterculorũ quadrata sit forma: li. 9. ca. 9. *nõnulli dicũt Apollonium Plinthiũ, siue lacunar.* Illud aũt Plinthiũ, plinthis à Plutarcho vocat: cuius verba sunt: [illegible]

Lacunar.
Plinthiũ
Plinthis.

Annibalẽq; lares Romana sede fugãtes: de Laribus Hostiliis dictũ interpretor, q Romę colebant, q, ab his hostes arceri crederent, vt Fest. lib. 8. auctor est. Nõ sunt arioli tãtùm, qui p furorẽ vaticinãtur, & furibũdas mittũt voces præsagas futuri: verùm etiã Aruspices. Fest. *Cum ad exta inspicienda cõducũtur Arioli.* Apuleius apol. 1. *an ariolis licet tecmora rimari.* In Alexid. Virgilian. Martial. puerũ quendã Mæcenatis, vati dilectũ, intellexit li. 8. epigr. 16. hoc versu:

Arioli.

Tu licet & nostrũ dixit Alexin ames. At Apuleius puerũ amici sui Pollionis, apol. 1. his verbis, *Quãtò modestius tandẽ Mãtuanus poeta, qui itidẽ vt ego puerũ amici sui Pollionis bucolico ludicro laudãt, & abstinẽs nominũ: sese quidẽ Corydonẽ, puerũ verò Alexin vocat.* Sed & Alexin appellasse Maronem ferè suspicer, q, eodẽ nomine antè delicatũ quendã suũ celebrasset Plato. Fab. li. 6. ca. 1. de imagine maiori, q̃ in epilogo ad misericordiã cõmouendã sæpius proferebat, scribit. *Et prolata nouissimè, deformitate ipsa (nã ceris cadauer simulerant infusum) prælertitã quoq; orationis gratiã perdidit.* Hic ius suũ tenuit emendatorũ licentia: nã, *cadaueri infusa*, legerũt: quod tñ eodẽ sensu accipi poterit. verũ ego puto verã esse, quã ptuli, lectionẽ, vt senis imaginẽ cera expressã dicat: qd ẽm infusũ ceris est, id in cera fusum intelligit & expressũ.

Ceris infusum.

Apuleius interdum nõ malus auctor, præsertim cùm lasciuię ingenij nõ indulget, neq; ludũ sibi permittit, Apol. 1. *Enimuerò quod luto fictũ, vel ære infusum, vel lapide incisum, vel cæra inustũ, vel pigmẽto illitũ.* Sed in ea oratiõe Apuleius cũ scribit, *Ac deinceps veteranorũ militũ nouo conditi, splẽdissima colonia fuimus*: ego nouã coloniã interpretor deductis veteranis cõditã fuisse: Cic. 2. in Anton. *Negaui in eã coloniã, quæ esset auspicatò deducta, dũ esset incolumis, coloniã nouã iure deduci.* Iterũ, *Colonos nouos adscribi posse rescripsi.* Idẽ Apuleius, spuria, & fascina appellat partes illas, quib. viri & mulieres sunt, quæ honestẽ nominari nequeũt: atq; ab illa muliebri parte nomẽ Spuriorũ fortasse nõ incõmodè deduci posset. Nã horũ natales nõ habent obscurã matrẽ, sed patrem appellare nõ possunt. Eius verba sunt: *Posse dicitis ad res venereas sumpta de mari spuria & fascina.* His nominib. intelligit conchilia quędã, quæ partes illas, quas dixi, figura referunt, vnde & earum nomina obtinent.

Noua colonia.
Spuria. Fascina.
Spuriorũ nomen.

CAPVT XIIII.

In ius vocare. Auriculam vellere. Porphyrio Horatij interpres explicatus & emendatus. Antestatus. Libripens. Obuagulare. Intestabilis. Attestari.

IN ius vocare, erat olim ei, qui cũ tibi aliqd cõtrouersiæ erat, denũtiare, vt ad Prętorem veniret: itaq; si parebat, Prætor adibat: sin minus, qui vocabat, testẽ adducebat, eiq; auriculã vellebat. atq; ita aduersario manũ iniiciebat: alioqui nisi antestatus esset, manũ iniicere, & ad Prętorẽ iudicẽmue rapere nõ licebat. erat iniuriarũ actio aduersus eũ, qui secus fecerat cõparata. Hæc ex Porphyrione Horatij interprete li. 1. sat. 9. excerpsi, apud quẽ & lex extat xij. Tabular. si extare dici põt, quod nõ agnosci-

In ius uocare
Auriculã vellere.

agnoscitur, atq; ita deformatũ est, vt in diuersum degenerauerit. *Si vis vocationi testamini, igitur rem captio antestari*, Equidẽ vellem ita ariolari vt sensum diuinarẽ, & ita vestigia ista odorari vera, vt verba in suo cubili tandẽ inuestigarem: conemur tamen: nã nos quidẽ ab eo specimine, q dedimus minime verecũdari decet: sed solita vti audacia. *Si in ius vocat, ni it, testem migito, aurẽ antestari capito*. Antestatus aũt ille dicebatur homo, q adductus aut inuentus & testis factus erat. nã patiendi fungẽdiq; significatione Antestatus dicitur: vt in lege xii. Tab. apud Aul. Gel. l. 6. c. 7. *Qui si erit antestatus, libripensve fuerit, ni testimoniũ fateatur, improbus intestabilis esto*. Sic enĩ summotis familia, alienis quibusda & subdititijs verbis, hanc legẽ apud Gelliũ legi debere arbitror. Existimo. n. Antestatũ & Libripẽdẽ ad testimoniũ dicẽdũ hac lege cõpelli: ac qui testimoniũ nõ phibebant, cum antestati erãt, cũ alia lege xij. Tab. notabantur, q̃ extat apud Fest. Pom. li. 14. *Quoi testimonium defuerit, is tertijs dieb. ob portũ obuagulatũ ito*. pmittit enim vt ad ędeis eius, qui testimoniũ deseruit, cum vagitu quodã & quiritatione conuitiũ fiat, Obuagulare. n. à vagire deducitur, tum verò intestabiles reddebãtur. *intestabilis aũt est*, vt inquit Caius cũ leg. ff. qui testa. fac. poss. *& qui lege iubetur, ne eius testimoniũ recipiatur, neue ipsi dicatur testimoniũ*. Puto aũt ratione plecti eũ, qui testimonium defugerit; vt nemo ei cogatur testimoniũ dicere. Ex inde factũ est, vt intestabilis homo, inuisus, scelerarus, flagitiosus & execrabilis esset. Horat. lib. 2. satyr. 3. *is intestabilis & sacer esto*. Plautus: in Curc. Sc. Quo re hoc noctis. *Semper caueto ne sis intestabilis*. Sallustius in oratione lepidi ad pop. *neq; se aliter tutum putat, quàm si peior atq; intestabilior metu vestro fuerit*. Antestatus aũt pro attestatus à veterib. dictũ puto, summutatione d in n. nisi si quis p circũtestatus accipiat, cùm an præpositio circũ significet: q tamen dixi, pbabilius arbitror, præsertim cùm attestari sit testẽ facere. Cice. pro Mil. *Te tamen Magne attestaretur*.

Antestatus.

Libripẽs.

Obuagulare

Intestabilis.

Attestari.

CAPVT XV.

Lex xii. Tabul. explicata, conijcere causam, coniectio, assiduus, vindex.

Legis xij. tab sensus

VEtus illa xij Tabul. lex, *Rẽ vbi pagunt, oratione pagũto*: (sic enim ea apud auct. ad Herenniũ li. 2. legẽda esse videntur) quã in sententiã sit, quæstionis est. Sunt q eã interpretẽtur de pactione & cõuentione, quæ contestandæ litis causa efficitur, vt p sponsionẽ: quib. suffragatur q, cõtinuò de coiectione causæ attexit. Sed magni sanè nominis virũ, hic tñ a me non nominandũ, quem, etsi ab eo nõ dissentiã, tñ hic fortasse nominari nollet, nec suã præstare sententiã, cõtendere audiui sic cõcipiẽda esse verba legis, *Rẽ vbi pagunt, ratũ esto. ni pagunt, in comitio aut foro ante meridiẽ causam conijcito*. is etiã sententiã suã auctoritate Fabij tuebatur, li. 1. ca 6. scribẽtis, in xij. Tab. scribi *ni ita pagũt*. Sed aliis fortasse in locis xij tabularũ *ni pagũt*, extare potuit. hoc tñ testari possum, nihil esse in eo sensu xij. tabulis indignũ. Alij de stipulatiõe, quæ oratione, id est, verbis fit, intelligunt. Ego verissimũ crediderim sensum eorũ q de pactis q̃ iudicij & litis causa fiunt, intelligũt. Itaq; siue pacti sũtus Prætorẽ adire sponsione facta, vel sacramenti pœna, q est in comitio. siue iudicẽ cõueniunt, q est in foro, ante meridiẽ causam cõijciebant. Erat aũt causæ cõiectio tanquam cõpendiũ & breuiariũ causę: velut. n p iudicẽ vel libellũ rẽ exponebant, & quasi causam suã in breue cogebant. Sed & cõijcere causam est interdũ causam agere Afranius apud Nõ. *Causam cõijcere hodie hic apud te volo. Ambon adestis, pro futuros arbitror*. Etiã cõiectio p pacto interdum legitur. Apul. in 2. Apol. *placet hæc, ea cõditione facta coniectione. si nullis ex me susceptis liberis vita demigrasset, vt dos omnis apud filios eius Pontianũ & Pudentẽ maneret*. nisi si quis hic *coniunctionẽ* emendet: q nõ putẽ. Extat & xij. Tabularum lex nõ apud Cic. modò, verùm etiã apud Gelliũ, li. 16. c. 10. *Assiduo vindex assiduus esto: proletario ciui, cuiuis volet, vindex esto*: quã Cicero in Topic. sic explicat, vt locuples locupleti sit vindex. Sed nisi mendosa Varronis apud Noniũ verba sunt, maximus ille scriptor & Togatorum doctissimus interpretatur locupletẽ ipsum sibi vindicẽ lege cõstitui: aliũ aũt neminẽ. Eius. n. verba sunt, *Quibus erãt pecuniæ satis, locupletes, assiduos, cõtrarios, proletarios*. Idẽ, *Assiduo neminẽ vindicẽ voluerũt locupleti*. fortasse aũt de mendo cuipiã ista suspecta essent, legẽdũq; putaret, *neminem vindicẽ voluerũt, nisi assiduũ*: id est, locupletẽ. Vindex aũt est, qui vindicat, quominus is, qui petitus est, ab aliquo teneatur: vt cũ cuipiã iniecta est manus, vt ad Prætorẽ iudicẽue ducatur: qui etiã eum, qui iudicatus à creditore ducebat, liberabat.

Conijcere causam.

Cõiectio.

Assiduus vindex.

Vindex.

CAPVT XVI.

Tranquil. explicatus, decuria Equitum tres, ducenarij, ducenaria, centenarij, centonarij, dendrophori, selecti iudices, in quibus Plinio parum cõuenit cum Asconio, in quo Pliniũ Seneca sequitur, et Cicero cũ Asconio facit.

SCribit Trãquillus, in Augu. c. 32. ad tres iudicũ decurias quartã fuisse additã ab Imperatore Augusto, ex inferiore censu, quæ ducenariorũ vocaretur, iudicaretq; de leuiorib. summis. Tres erãt decuriæ equitũ, quę iudicabãt; vna trib. ærariorũ, altera selectorũ iudicũ, tertia Nongentorũ. Hi etiã cistas in comitijs seruabãt. Ad has tres Equitũ decurias ex inferiore censu hominũ, qui ducena in pfessionẽ cẽsualẽ deferebãt sestertia, nõ vt Equites quadrigena, quartã fecit diuus August⁹ centuriã. alij tñ sunt ducenarij in Cõstantini Imparotis rescripto, qui scilicet vt opinor, ducentesimã auctionũ exigebãt: vt & centenarij in eodem rescripto sunt, qui centesimã hæreditatũ exigebãt. Sed rescripti verba rescribere quid vetat? *Si quis à ducenarijs, vel centenarijs, vel fisci aduocatis læsum se esse cognoscit, adire iudicia, & probare iniuriã nõ moretur*. Illud tributũ etiã ducenaria vocabatur, nõ tantùm, vt à Tranquillo in Caio, ca. 39. ducentesima: Apuleius libr. 7. de asin. aur.

Decuriæ equitum tres.

Ducenarij

Centenarij.

Ducenaria.

Inscribitur liber Varronis *Atticus tettix*, id est, Attica cicada, quam Athenienses gerebant olim, indigenas indicare se volentes: capillos enim inuolucro comprehensos cicadæ morsu nectebant & nodabant. Proinde Virgilius scripsit in ciri,

Ergo omnis cano residebat cura capillo,
Aurea solemni comptum quoq; fibula ritu
Cecropiæ tereti nectebat dente cicadæ.

Ex ea satyra adfertur.

Quid est? quid latras? quid rabis? quid vis tibi.

Marcipor satyra Varronis erat, in qua, vt suspicor, de seruitute differebat, & herili imperio, ac fortasse veterea laudabat, qui clementer & humanè imperabāt seruis, quoa paucos, eoaque gentiles seruos habebant: contrà homines suæ ætatis carpebat, qui tot agmina, tot legiones seruorum habebant: quibus asperè imperabant. Ex ea lepidos versus adtexui,

Nubes æquali frigido velo leues,
Cæli cauernas aureas subduxerant,
Aquam vomentes inferam mortalibus. Iterum,
Ventiq; ab axe se erumpebant frigidi
Phrenetici Septentrionum filij,
Secum ferentes tegulas, ramos, Syros. Iterum,
Spatale eurauit omnes Veneriuaga pueros.

Varro in *Endæmonibus* sæpe pro *Endymionibus* scribitur perperam in Grammaticorum libris: sæpius tamen pro *Eumenidibus* quo è libro hoc adfertur, *Quæres si in somnum recideris* [illegible] *eris iterum expor rectus.* Taxim veteres pro *sensim tangendo* dixerunt: Varro Gerontodidascalo, *Nouus maritus tacitus taxim vxoris soluebat cingulum.* Quod περίδειπνον Græci vocant, vel auctore Varrone Silicernium Latini prisci vocabant eius sunt verba, *Ad sepulchrum antiquo more silicernium confecimus*: id est, περίδειπνον. Satyra Varronia, quę περὶ ἐδεσμάτων inscribebatur, etiam [illegible] vocabatur: quod annotare placitum est, quia id temerè immutatum inueni. Tutanus, Deus erat, qui omnes qui laborabant, tutabatur: ex eo colebatur, quòd nocte fugasset exercitum Annibalis. Varro in libro qui scribebatur Hercules,

Silicernium

Tutanus

—Tuam fidem
Noctu Annibalis cum fugaui exercitum
Tutanus, hoc Tutanus Romæ nuncupor,
Hoc propter omnes, qui laborant, inuocant.

Quì à Græcis θυννοσκόποι appellabantur, à Varrone significati sunt, cùm scripsit. *Non animaduertis cetarios, cùm videre volunt in mari thunnos, adscendere in malum altè, vt penitus per aquam perspiciant pisces?* Melodinus Varro à melodia dixit: *Si quis melodinus* [illegible]*, præsepibus retineat se forensibus.*

CAPVT XVIII.

Plinius libro 7. Naturalis Histor. explicatur & emendatur, cercuri & catapultæ inuentores.

NOn satis intelligo quid libro septimo Naturalis historiæ capite 60. Plinius, his quæ adscribam, verbis significet: in quorum salebra multi, nisi perbellè dissimulant, sese mibi hærere plerunque ostendunt. *Post aliquot annos adiectus est & meridies, accenso Consulum id pronunciante, cùm Curio inter rostra & Græcostasin prospexisset talem solem. A columna ænea ad carcerem inclinato sidere, supremam pronunciauit.* Ego ea non sine causa obscura intelligo, cùm legendi inscitia, & scribendi, verba Plinij exoleuerint, & monstra hæc in vltimas terras deportanda peperint. Scribendum igitur est è iuratissimis & fidelissimis libris, *Cùm à curia inter rostra & Græcostasim prospexisset solem à columna Menia ad carcerem.* Sed hac occasione adductus, alia quædam leuiter & saltuatim ex eodem libro attingam. capite 56. scribit, Cyprios inuentores Cercuri fuisse. Interpres tamen Thucydidis Corcyræis eius nauis inuentionem assignat. quo cum facit & Cercuri nomen. Celocem dicit ibidem Plinius à Rhodiis inuentam: ego *Celeten* eo in loco in exemplaribus vetustis reperio, & verius existimo. Catapultam à Syria inuentam prædicat: at eam inuentam in Sicilia à Dionysio Tyranno fuisse scribit Aelianus: & Græcus quidam, qui allata è Sicilia catapulta, dixit: [illegible]: à Syris inuentam non putauit: & machinalis scientiæ peritissimos fuisse Siculos Archimedes satis ostendit. Sed in rerum inuentione varij varia tradunt. Sic Arietem hic Plinius repertum bello Troiano fuisse literis mandauit ab Epeo: quem Septimius Florens Carthaginiensibus vendicat. *Nam & arietem*, inquit, libro de Pallio, *(non quem Laberius reciprocicornem, & lanicutem, & testitrabum vocat, sed trabes machina est, quæ muros frangere militat) nemini vnquam adhuc libratum. Illa dicitur Carthago studiis asperrima belli, prima omnium armasse in Oscillum penduli impetus, commentata vim tormenti de bile pecoris capitis vindicantis.* Cum autem capite 58. de veteribus literis Græcis disputat, mihi diligenter vestigia literarum rimanti, scriptum ab eo fuisse videtur, [illegible]. ac principium sanè horum verborum audacter adfirmare posse videor. de clausula paululum addubito: sed nihil comminisci potui, quod propius ad literarum ductus accederet. Scribit capite 13. *Q. Fabium Maximum in consulatu suo Pridio Cal. Ianuarij mortuum, in cuius locum M. Orelius paucissimarum horarum consulatum petierit.* scribe, *Caninius Rebelius*: in cuius consulatum multa iocatus est Cicero. *E diuerso*, inquit capite 50. Plinius, *Phalereus tum deploratus à medicis vomicæ morbo, cum mortem in acie quæreret, vulnerato pectore medicinam inuenit ex hoste*: emendo, *Phereus Iason, cum deploratus à medicis.* Plinius cap. 43. huius libri, de Ventidio, *Cicero inquit, mulionem castrensem suffarraneum fuisse.* hic in quibusdam peruetustis codicibus legitur, *castrensis ferranum fuisse*: in quibusdam, *castrensis fustinariæ.* ego legendum esse censeam: *castrēsis furnariæ.* Scio non deesse cui *farinariæ* legendum esse videatur: sed illud alterum & probabilius est, & ad scripturam veterē propius accedit.

Cercuri inuentores.

Catapultæ inuentores.

CAPVT XIX.

Nonius emendatus & explicatus, constitio, institio, petaurista, schemæ, enixæ, accensi, impancrare, coßigerare, terebra pertundere, grumæ, campter, politiones & depolitiones.

VT iã superiorib. aliquot capitib. per Noniũ vagatus sum, hoc etiã & aliquot aliis efficiã, ac quędã ex eo excerpã, q̃ nõ erũt omnino cognitu iniucũda: tãtùm legentes meminerint, hæc omnia ludicræ cuiusdã & defunctoriæ esse operæ. Cũ esse [illegible] ab humore dictũ ꝓbat, attulit hũc Homeri locũ ex Iliad. [illegible]. In cuius locũ succidaneũ quiddã ex Homero, qđ hoc veriloquiũ quo de agebat nihil attingit, subiecerũt. Nihilosecius illud, quod de Borea secũdo loco adsert, per summã iniuriã immutarũt, cũ scribi debeat in alio loco [illegible]. Vt à stãdo statio dicit: sic à cõstando, cõstitio.

Constitio.

Nonius de vestibulo, *Atq; ob hãc cõstitutionẽ & quasi stabulationẽ.*

Institio.

Sic institionẽ Cic. dixit 1. Tusculan. *Qui errãtiũ stellarũ motus, progreßiones institionesq; notauit* cùm astra stare & tãquã insistere vident. quã Græci [illegible], stationẽ Astrologi vocãt.

Petaurista.

Petauristã dictũ legimus, qui saltib. vel schemis leuiorib. moueret: nã à Latinis Schema Schemę etiã dicit.

Schemæ.

Trãquillus in Tiber. cap. 43. *in re turpi, ne cui in opera edẽda exemplar impetratæ schemæ deesset*: vbi perperã scribit *imperatæ scenæ*. Petauristę nomẽ vsurparat in epist. ad Cæsar. citãte Nonio, *Conuocat Ptolomæũ* [illegible], *Nicona Petauristẽ, Diona* [illegible]. sic ea verba Varron. legẽda esse cẽseo. Qui sint aũt Cinędologi ex Athen. li. 14. ca. 7. cognoscere facile est.

Enixæ.

Enixas, sunt qui à Nixia diis, q̃ nixib. parientiũ pręerãt, nomẽ habuisse cẽseant: quã tetigit sentẽtiã Non. verùm in eo nõ satis ob deprauationẽ, perspicit. Sed ex iis, quę dixi, facilis emẽdatio est: cùm sit in eo legẽdũ è Nixis.

Accensi.

Accẽsi dicunt, quod acciantur, quasi accersiti. Varro delectabat Gręcis verbis & antiqs obsoletisq; Latinis, vt hoc, quẽ adscribã, loco. *Ecclesiã in regiã arctã impãcrarũt.*

Impancrare.

Coßigerare.

Cosśigerare dixit Accius, ꝓ in coxã aggerare & attollere. nã cossam etiã pro coxa dicebãt. testimonio est cossim pro coxim. verba Accij, *Benè proscissas coßigerare ordine porcas, tidẽtr ferro, rectas decurere.* Delibratũ dicit esse decorticatũ Non. vt deartuatũ, ꝑ artus discissũ. id adeo moneo, quod exemplaria aliũ efficiũt sensum. Elegãter iocat in curiosum Plaut. in Astraba, apud Non. *Terebra tu quidẽ pertũdis*: quod est, tanquã exterebrare via.

Terebra pertũdere

Grumæ.

Grumę sunt loca media, in q̃ cõueniont quatuor viæ, vt in castris gnoma à Suida dici videt. cuius verba sunt: [illegible]: quæ ex Polybio adduxisse Suid. videt. Est & Gruma mẽsura, qua fixa, vię dirigunt ad lineã, vt in castris metãdis, & in agris assignandis: Lucillius, *viamq;*

De gruma vis, vt castris mensor facit olim. Fulguratores, vt extispices, aruspices, scribendũ cẽseo. &, *pastus quod esset, Pascere dicebãt.* &, quasi è vitus locũ. Cã

Campter.

pter flexũ significat in curricolis Circẽsib. qđ verbũ vsurpauit Pacuu. apud Non. *Extremũ intra Cãpterẽ ipsum prægradat Parthenorcũ.* & in Promicsre citat tabula inscripta, [illegible], titulus in excusis lib. desideratur. *Quid stomachatur Mnesarchus? et, colũna Meuia: nõ, Meuiana.* et sic multis in Ciceron. locis ꝑspicuè scribẽdũ est. Multa ꝑtereo, dũ propero.

Politiões.

Depolitiones.

Politiones agrorũ sunt cultus: cõtrà, depolitiões. Varro, *Quid mirũ? ex agri depolitionib. eijciuntur, hic in cœnaculo polito recipiuntur.* Dẽtifabres vno verbo dixit Eonius de castris. *Rastros dentifabres capsit causa poliendi Agri.* De ꝑficis hæc verba sunt Varron. è lib. 4. de vita pop. Romani, q̃ vix intelligi in libris excusis possunt, *Deinde Næniã cantoris solatã ad tibias & fides eorũq; ludu trigas cursitasse. Hæc mulier vocitata olim ꝑ æfica vsq; ad Punicũ bellũ* *inde parectatos & chlamides & barbula prima,* In Lucillio legendũ est. Legimus in Nonio ex Varrone, *Maiores asiduo seminẽ vindicẽ esse voluisse*: cùm tñ apud Cicer. sciamus legẽ xii. Tabul. iubere, *vt asiduo vindex asiduus sit*: vt fortasse in Varrone mendũ sit: quod reor, legẽdũq; puto, *Asiduo nemmẽ vindicẽ nisi asiduũ esse voluerũt.* Hæc ꝑ triã sennã inspiciẽs obiter collegi è multis pauca, vt q summã è Carpathio mari libet aquã, vt apud poetã ẽ.

CAPVT XX.

Multa in Nonio restituta & explicata. Ieiunus fœtet anima, cornus pro cornu, sudum, columen, consella, exspeum, flexa, [illegible], vetulus lupus, acetum Aegyptiũ, acris, copron, fellare, scabrere, albus canis, carteon stadium, sibyna, promeritum, algolocheum, Cortinipotens Apollo, carpineus, gallantes, manus visco tincta, conijcere causam, conijcere de ratiũculis, tributũ in singulas tegulas, Aediles præerãt mensuris, subrostrani, indu.

NOn fuerũt babylonica maiore distincta varietate, q̃ hæc scriptura. intelligẽtq; pictores & poetę nõ sibi solis prodigialiter tem aliquã variare licere.

Ieiunis fœtet anima

Quòd anima fœtet ieiunis, idcirco Plaut. in Mercatore scripsit,

Ieiunitatis plenus animam fœtidat. & Cæcilius,

— quem mihi, vbi

Domũ adueni, assedi, extẽplo suauiũ Dat ieiuna anima.

Cornus.

Cornus à Varrone positũ pro neutro cornu. *Phrygius per ossa cornus liquida canit anima*: vbi anima sonũ significat, quæ & auctore Nonio interdũ iracundiã & furorem etiam significat. *Noctilucam tollo, ad focum fero, inflo, anima reuixit.*

Sudum.

Sudũ est sine vdo: proinde non tantùm cœlũ sudum dicitur: sed etiam ventus, qui siccus est: Varro, *Dum nos ventus flamine sudo.* Putat M. Tullius terram efficere noctem non tantum ad quietem animantium, verùm etiam ad numerum dierum. Semper enim si luceret, dies distingui numerariq; non posset. verba eius sunt è libro quarto, de Repub. *Eademq; obiectu suo vmbram noctemq; efficiat, tum ad numerum dierum aptam, tum ad laborum quietem.*

Columẽ.

Columen interdum auxilium est, & firmamentum:

Accius

Accius Demetrio, *Hinc columē alæ geminis aptum cornibus.* Est & columē arbor: Catull. de Berecynth. *Sub altis Phrygiæ columinibus.* Consellę sũt tanquā sellæ duæ iunctæ, & sellæ geminę: Lucillius, *Consellas quoq; præualidis in funibus aptas.* Exaptū, ex aliquo pendens, & ligatum dicitur. Lucillius,

Consellæ.

Exaptū.

Ibat forte aries, inquit, iam quod genus quantis
Testibus, vix vno filo hoc se hærere putares
Pelliculæ extremæ exaptum pendere onus ingens.

Varronis erat satyra nomine, Mutuō muli scabunt, vel [illegible]: (binomines enim illi libri erant) aliter ab aliis inscribitur. sic autem inscribebatur, quòd dum nobis mutuò assentamur & blandimur, nobis ea attribuimus, quę à nobis alienissima sũt & remotissima. Ex ea satyra adfert, *Vbi lucum opacum teneris fructib. aptus.*

Vnus consternis nobis vetus restibus aptus, cũ Lucilius scripsit, lectũ significat veterē, & restibus nexũ & ligatũ. Scribit Varro olim minores natu fuisse Romę aperto capite, eius verba sunt, *Minores natu capite aperto erant, capillo pexo, vtiq; innexis crinibus.* Flexa sunt, quæ obliqua & tortuosa oratione implicata sunt, nō apertè expressa. Pacuuius, *Flexa non falsa autumare dictio Delphis solet.* inde [illegible] vocatus est, vt flexiloquus. In Macco citatur Pōponius, vt in stulto. Macco enī mulier stultissima fuit, vt ex Aristophane in Equitib. cōstat. Inde & Maccus effectus est, vt auguror. Vetulus lupus ꝓ homine veteratore, fallaci & rapaci, veterib. vsurpatũ: Lucillius, *Sic inquā & veteratorē illū vetulũ lupũ Annibalem acceptũ.* Acetũ Ægyptiũ optimũ fuisse & acerrimũ videtur. Cic. in Hortensio, *Quod alterius ingeniũ sicut acetũ Aegyptiũ, alterius sic acre, vt mel hymettiũ dicimus.* Acrē, & vehementē, & sęuũ Theopompũ historicũ, Philistũ breuē & contractum fuisse accepimus: Cic. in Hortens. *Aut Philisto breuius, aut Theopōpo acrius, aut Ephoro mitius inueniri potest?* Coprō pro stercore Gręco verbo dixit Varro, *Nō Hercules pōt, qui Augiæ egebat copron.* Fellare idē ꝑ māmas sugere vsurpauit, qđ postea verbũ turpe factũ & obscœnũ est. eius verba sunt, *Vbi quod lupā alũni fellarunt olim.* Scabrere pro scabrũ esse positũ reperimus Pacuuius, *Quæ desiderio alumnum, pœnitudine,*

Flexa.

ἐνοπλος ὠ[illegible].

Vetulus lupus.

Acetum Aegyptium.

Acris.

Copron.

Fellare.

Scabrere.

Squales scabresq; & inculta vastitudine? Chœnix, fabula Ennij fuit de nomine mēsuræ Gręcę, vt Modius Varronis, q̃ mediocritatē victus significauit & moderationē. Hęc Ennij inscriptio vitiata est in Nonio. Ex ea est istud, *Tũ tu isti crede atq; exerce linguā vt argutarier possis.* Homer. facũdos senes cōparauit lib. 3. Iliad. cicadis. Idē Nouius fecit in Exodio loquacē perstringēs, his verbis, *Quādo ad ludos veni, alij cũ tacēt, totũ diē argutatur quasi cicada.* Cęcil. Embolo citat̃ symbolo: fortasse potius. & verius puto, Emporo, id est, Mercatore legendũ Est & Simulās, Afranij fabula in Nonio inscriptionis deprauatæ, ex ea adfert, *Ne ego illos velitātes auscultō libēs.* Cęcilij fabula etiā Plocιō erat, ab ornamēto capitis. Plotiũ malè appellat̃. Plato Symposiō scripsit de conuiuio Agathonis poetę, in quo de amore disputat. Eius exēplo Agathonē, vt reor, Varro scripserat, è quo adfert, *Virgo de cōuiuio abducatur, ideo, quòd maiores nostri virginis acerbæ aures Veneris vocabulis imbui noluerũt.* [illegible] variè Grāmatici Gręci exponũt. Varro albũ reddidit: & Nonius mitē & placidũ interpretat̃: *Aduersi vēti ceciderũt, quod si pergũt diutius mare voluere, vereor ne me quoq; cũ domũ ab Ilio cessim reuertero, præter albũ canē agnoscat nemo.* Iā antè docui Varronē vsurpatorē verborũ esse Græcorũ: id & hic doceo: nā acroasin pro auditione dixit in sepultura Menippi: *Diogenē literas scisse tũ vsioni quod satis esset, tũ quòd etiā acroasi bellorũ hominũ.* Sic epitaphiō agona, ꝓ ludis funebrib. posuit. quo etiā in loco bellissimè & elegātissimè charteon stadiũ posuit, pro chartis & libris in quib. scribimus & nos scribendo exercemus. Eius verba sũt, *In charteo stadio epitaphiō agona. quo quis certasset animo bellus homo, magis delectatus stoicorũ pācratio, quàm Athletarũ.* Sibyna, genus teli est: Pacuuius, *Barbaricā pestē Sibynis nostris obiulit.* Scio depromi infinita posse eius exēpla: sed istud qđ deprauatũ scio in libris, potissimũ adscribendum duxi: reliquis supersedi. Promeritũ vnum vocabulum est apud Lucretium lib. 1.

Albus canis.

Charteon stadium.

Sybina.

Promeritum.

Nec benè promeritis capitur, nec tāgitur ira. Sed cũ in omnib. libris in verba duo disiũgatur, errorē tā latè propagatũ dissimulare nō potui. negat enī impius Epicureus, deũ gratia & meritis nostris capi ac placari, cōciliari deniq;. Algolochęũ pro dolorib. partus dixisse videt̃ Lucill. eo versu, *——vt contendere possem.*

Testiados Ledæ cstones atq; Algolochæo. alij Archilochæo, pro firmo partu. Idē Cortinipotētē Apollinē dixit, q Cortinæ, id est, tripodi Apollo præsit. *Huncine ego vnquā Hyacintho hominē Cortinipotētis delitiis cōcēdā?* Cæcil. apud Non. Tychę malè citat̃ pro Tithę, id est, nutrices. A Carpino arbore carpineũ dixit Varro his lepidissimis versiculis: *Sed Pan Carpineo cibo coacto*

Apollo cortinipotens.

Carpineus.

Libamenta legens caduca victum. qui sic in Grāmaticis deformati sunt, vt nō agnoscas speciem eorũ, non magis quàm si noti hominis os videres luto multo sublitũ. Gallantes insani & furiosi sunt Varroni, à Gallis matris Deûm:

Gallantes.

Nā quæ venustas hic adest Gallātib. Quæ casta vestis? Visco tinctas manus idē perelegāter eorũ dixit, qui rapaces sunt & furaces. *Nec manus visco tenaci tinxerat viri casta.* Inscribebat̃ satyra quędā Varronis Caprinũ prælιũ, vel [illegible] ꝓpterea q caprinũ genus lasciuũ est & petulans, & voluptatē auidissimè sequitur. De cōiectione causæ & à Duareno principe huius ætatis iurisconsultorũ multa præclarè scripta recordor, & ab Asconio intelligo: tñ facere nō possum, quin huius rei exemplũ ex Afranio proferā, vbi Cōiicere causam, est agere. *Causam, inquit, cōiicere hodie hic apud te volo. Ambône adestis, profuturos arbitror.* Cōiicere de ratiuncula, pro, de ratiuncula furari & auferre, posuit Afranius. *Ij cōiicere ad nescio quid de ratiuncula.* Latrauncula scio excudi: sed illud meũ nō inelegāti coniectura emēdatũ doctis spero visum iri. Multa genera tributorũ antiqui. nō sine magna populi iniuria, & insana optimatũ acerbitate excogitabant.

Visco tinctæ manus.

Conijcere causam.

Conijcere de ratiuncula.

Tributũ in singulas tegulas.

bāt. eorū vnū propè inauditū adferā, in singulas tegulas, ipsa nouitate & magnitudine admirādū. Cic. ad Cæsar. Iuniorē. *in singulas tegulas impositus sexcentus sexcencies confici posse.* Incertū aūt est, idne dicat de tegulis venalibus, an de tegulis ædificiorum. Ædiles præter alia munera mensuris etiam præerant, & iniquas mensuras frangebant: & æquæ iustæq; mensurę erant ædilitiæ, & ad ædilitias exactæ. hinc illud Persij sat. 1.

Aediles præerant mensuris.

Fregerit heminas Arreti ædilis iniquas.

Varro in ea satyra, quæ inscribebatur, Longè fugit, qui suos fugit, *Solus Rex, solus Rhetor, solus formosus, fortis, æquus, vel ad ædilitium modium purus, putus: si ad hunc charactera Cleophantus conueniet, caue attigeris hominē.* Subrostrani sunt qui sub rostris in foro versari solent. vt ex loco Varronis è satyra Manio apparet. *Manius manè suscitat rostrum, subrostra adfert, populum in forum conducit.* Indu, pro In, veteres vsurparunt, Lucillius,

Subrostrani.

Indu.

Multis indu locis sermonibus concelebrarunt.

CAPVT XXI.

Nonius emendatus & explicatus, troginus calix, cortes promæ, carnales, tibicidæ, truncus in homine.

VArronis satyra erat nomine de lege Męuia (*Numis* malè scribi suspicor) in ea, de iure patriæ potestatis, & de parentūm aucto ritate in liberos tractābatur. Pro rectore & pædagogo Autumedontem posuit, qui auriga Achillis fuit, Varro his verbis, *Autumedo meus, quòd apud Plotium Rhetorem bubulcitaret, alter illi do lori non defuit.* Physice cur dicta sit, his verbis explicauit Varro, *Primum eam esse Physicen, quòd sit* [illegible], *vt ipsa vox basis eius.* Varronis fuit satyra nomine Væ victis, *περὶ φιλονεικίας*, in qua de cōtentione & rixis iurgiisq; & certaminibus hominum disputabat. Sed falsum pro ea germana inscriptione in libros inductum est. De antiquitate hominum, & hominum natura etiam satyram luculentam scripserat, quam Aborigines vocārat, *περὶ ἀνθρώπων φύσεως*. Sed & Columnæ Herculis, *περὶ δόξης*, satyra eius erat. Hos titulos in codicibus mendi merito à me insimulari intelliget, cui cū bonis libris aliquid rationis, & cōmercij fuit. in illo versu Lucilij,

Troginus calix.

Planta vna est pedibus cariosis mensulibano:

quid est *mensulibano*? ego putem scribendum *mensula vino*. Quis est Troginus calix, cuius illo Lucilij versu mentio est,

Cuis opera Troginus calix per castra cluebat.

an qui ex Trogete arbore sculptus erat? & nō putem. verius est de Trogi certi hominis nomine sic appellatum fuisse: nisi si quis à Trocinis Gallis putet vocari, quos qui accuratiores & diligentiores sunt, Trocinos vocant. Quid sibi hoc versu vult Varro,

Promæ cortes.

Dum vixi promiscaris meis in cortibus pauit?

Tu scribe, *promis caris me in cortibus pauit.* iure enim promæ cortes vocantur, quæ multa promunt & suppeditār ad victum. Etsi abstemiæ erant apud Romanos mulieres, Varro tamen non putat esse omnino eas à vino abstinendas, sed nonnihil eis indulgendum: cùm scribit, *adde cyathum vini in vxorculæ pocillum.* Casteriam in naui velut [illegible] dictam interpretor à ventre nauis. Carnales apud Varronem videntur esse Ædiles, cùm scribit: *vix effatus erat, cùm more maiorum vltrò carnales arripiunt, de ponte in Tyberim deturbant.* Solebant enim Ædiles improbas merces in profluentem interdum iactare, vt edulia, quæ putebant. Plautus in Rudente, sc. Intelligo hanc. *Neptunus ita solet, quamuis fastidiosus ædilis est, si quæ improbæ sunt merces, iactat omnes.* vocat autem eos carnales, quòd carni venali etiam præerant, aut certè quia eorū ministri erant. Tibicidæ, & magistri videntur dici, quòd discipulorum peccantium ferula soleant tibias cædere, & qui crura feriunt seruorum aut aliorum: Lucillius, *viginti domi an triginta, vel centum tibicidas alas.* Truncus in homine pars ea corporis est, quæ collo inferior, sustinetur coxendicibus. Lucil. *Caput collo sustentatur, truncus sustinetur à coxendicibus.* Cicero de Orat. *Trunco magis toto se moderans.* Iterum, pro Q. Rabir. *Nemo illum ex trunco corporis spectabat, sed ex artificio comico æstimabat.* & est truncus, cùm caput amputatum est: Maro 2. Aen.

Carnales.

Tibicidæ.

Truncus in homine.

—iacet ingens littore truncus.

CAPVT XXII.

Nonius & explicatus & emendatus, desquamare, decalanticare, decollare.

VArronis liber erat perelegans, De sectis, quem *περὶ αἱρέσεων* inscripserat, in eo de variis Philosophorum familiis & sectis disserebat. Eum ego titulum renouare volui, & tanquam rediuiuum suscitare, qui apud Nonium ætatem ferre non potuit: & de suo demigrauit loco pulsus hostili quadam inscitię manu. In eo enim legitur, [illegible]. ex eo adfertur. *Porro inde ab vno quoque compito ternæ viæ oriuntur.* Desquamare est squamis spoliare: sed interdum est squalorem eluere: Lucillius,

Desquamare.

Rador, subuellor, desquamor, pumicor, ornor,
Expilor, pingor.

Decalenticare apud Nonium legimus, quod quid significet, quęrimus. ego *decalanticare* scribendum censeam, vt sit, calanticam detrahere, quod est tegmen capitis muliebre: quod etiam per translationem in aliarum rerum spoliatione ponatur. Decollare est in collo non esse, periisse, amissum esse, deesse. solebāt enim veteres de collo sibi crumenam suspendere, quæ decollabat, cum in collo nusquam erat: Varro de Re rust. lib. 1. ca. 2. *Quorum si alterutrum decollat, & nihilominus quis vult colere, mente est captus.* Est & de collo deponere, vt Nonius docet. Austelli, parui sunt austri: Lucillius, *Rex Cotus ille duos hos ventos, Austrum atque Aquilonem, nouisse se aiebat solos de magis, istos ex nimbo Austellos nec nosse, nec esse putare.* Varro Meleagros nomine libros duos, vt reor, inscripserat, in quibus de nobili illa apri Calidonij venatione, quæ Meleagro duce, conueniente Græca iuuentute, acta fuit, elegantissimè disserebat. Ex iis adfertur, *Sin autem delectationis causa venarimi, quāto satius est saluis cruribus in circo spectare, quàm*

Decalanticare.

Decollare.

bis

hn descobinatis in silua curare. Eiusdem erat liber nomine [illegible]: quod ita è libris fugit, vt vix eius vlla vestigia compareant. Extat & nomen Varronis satyræ, Sera parecte: quod quid significet, constituere non possum, nec mediusfidius vlla coniectura euadere potui ad horum verborum sensum: quæ non iniuria de mendo fortasse suspecta fuerint: ac distractæ fortasse temerè sunt voces, quæ in suos artus membraque redibunt, & redintegrabuntur, si quis legat, *Serapa rectè*, vt subaudiatur, *habent.* suspicorque illo in libro Varronem de renuitate & parsimonia victua esse locutũ, quẽ raporũ nomine significauit. Ex eo locũ deprompsi, cũ explicaui quid esset expulsim pila ludere. Quẽ à Varrone dicemus his verbis Equuleũ Damacrianũ? *Neq; furentẽ Equuleũ Damacrianũ sanus equiso ex fenis morbi fluctib. educat vnquã.* Ego Acragianũ legẽ dũ cẽseã. nã Acragus olim equia nobilitabat.

CAPVT XXIII.

E Nonio quædam explicata, fallam facere, Mars siluanus, maialis fiam, passerinum prãdium, pannosa fex.

Fallam facere.

ENonio hic quædã obseruabo. Falla, turris lignea, pro fallacia etiã vsurpatur ea ratione, qua machina, & fabrica. & sutella. Non. *Me non vocauit, ob eam rẽ hanc feci fallã.* Quis tandẽ est apud Luciliũ, Maluanus, cũ scribit, *Luporũ exactorẽ Maluanũ?* ego *Martem siluanũ* lego, nã Martis nomen etiã Siluano tribuebant: Cato de re rust. ca. 38. *Marti siluano in silua interdiu in singul capita bonum votum facito.* Mars autem lupos arcet: Plaut. in Trucul. sc. Rus mane dudum,

Mars Siluanus.

Fuit ædepol Mars meo periratus patri,
Nam oues illius haud longè absunt à lupis.

Videtur aũt Mars, qui siluæ præerat, & siluicola erat, siluanus appellatus esse. Siluanus exponitur à vetere Grammatico [illegible], id est, omnis deus siluicola. Eleganter, Ne ego Maialis fiam. pro, ne ego castrer, dixit Titinius apud Non. his verbis, *Nunc tecũ obsecro, vt mihi subuenias, ne ego Maialis fiam.* Passerinũ prandiũ dici videtur scitissimè pro minutis frustellis. itaq; quis frustillatim & qui minutatim dissipatur, veluti passerib. obiiciẽdus sit, passerinũ prandiũ dici põt: vt à Põponio, *Et te obiectes frustatim passerinũ prãdium.* Miror Noniũ dignũ annotatu credidisse, feram vitẽ pro agresti poni (in eo Ferabite malè scribitur) cùm ferũ pro agresti dici, nõ ita inusitatum sit. Tria sunt in vino, flos, flox, & quod propriè vinũ dicitur: Cæcilius, *Ego neq; florẽ, neq; floces volo, mihi vinum volo.* Floces autẽ vocauit fecẽ, quòd in fece insint flocci quidã & panni, vt Pers. sat. 4. scribit,

Maialis fiam. Passerinũ prandiũ.

Pannosam fecem morientis sorbet aceti.

Pannosa fex.

CAPVT XXIIII.

Virgilius lib. 10. explicatus, Olympus omnipotens, potens, bipatentia tecta, bipatens pugillar, pergama recidiua, recidiuus annus, secare, [illegible], Velis ministrare, canes ad venandum, leones ad frena, custos ad limina, homines ad lecticam, Verna ad pedes, ad labi, Virgilius malè reprehensus à multis.

MVltos suboffendit ille Maronia versus 10. Æn. *Panditur interea domus omnipotentis Olympi.* Cur em̃ attributionẽ omnipotẽtia, Olympo attribuat, nõ satis assequi se fatent. deniq; nõ desunt, qui iusto sacramẽto contendere parati sunt ita nullo modo Virgiliũ scripsisse, propinquãq; scripturã rimati, partim *omnipatentis*, partim *omniparentis* corrigunt. Ego nihil immuto, verùm epitheton alio sensu, q̃ vulgò accipi videam, interpretor. ac Olympũ omnipotentẽ explico, omnia complectentẽ, omnibusq; potentẽ. Potens em̃ non solum à possum verbo, verũ etiã à potior deducitur, vel auctore Cicerõe, cuius verba sunt 2. de leg. *Quòd si fingenda nomina vice poetæ, potius vincẽdi atq; potiundi casta sunt diis cognomina.* Nã vt reor, inde dicitur omnipotens, nõ tantum quod omnia possit: sed etiam quòd omnibus potitur. & Horatius lib. 1. od. 5.

Omnipotens Olympus.

Potens.

—suspendisse potenti. Vestimenta maris deo, cùm dixit, Neptunũ intellexit, qui mari potitur, & cuius mare sors est. Bipatẽtia tecta eodem in libro dicit Maro. q. tectorũ ianua fores duplices haberet, vt in amplissimis Magnatũ domibus, quæ in dextrã læuãq; referantur. Sic *Bipatens pugillar expedi* dixit Ausonius epi. 150. q. pugillarea dum aperiuntur, duas pandunt paginas. Quærit apud Seruium Probus, cur

Bipatentia tecta.

Bipatens pugillar.

—ô hominum diuumq; æterna potestas, Iupiter dicat: & eã quæstionẽ meo iudicio malè explicat. Ego em̃ puto significari, Imperatorem deorum & hominum esse Iouem: vt dicitur

—hominũ rex atq; deorũ. Cur *Pergama recidiua* lib. 10. & 4. dixit? nẽpe quę reuertantur, & redeant: vt recidiua in morbo dicit: quod em̃ restituitur, recidere, & redire videtur. Sic annũ redeuntẽ recidiuũ appellat, Tertullianus, *Reciprocarum frugum, & viuidorum elementorum, & recidiui anni fidem argumentantur.* Maro scribit,

Pergama recidiua.

Recidiuus annus.

—quam quisq; secat spem: quod quo sensu modò accipiendum est? Secare interdum transigere, definire, absoluere, vt apud Horat. lib. 1.

Secare.

—ridiculum acri
Fortius, & melius magnas plerunq; secat res.

Hic videtur esse desecare, & proinde sumere: qui em̃ quid desecat, sibi id sumit, qđ & Græci [illegible] dicunt. Ocnũ conditorẽ Mantuæ, filiũ Mantus fuisse Maro scribit: quæ filia Thyresiæ fuit. Eã scribit Suid. quod adscribẽdum putaui, Sibyllã fuisse Thessalã. Velis ministrare, Mantuana phrasis est, qua est vsus & in 6. & in 10. Maro. Eum imitatus est Tacit. lib. de mori. Germ. *Nec velis ministrant, nec remos in ordinem lateribus adiungũt.* Est autẽ ministrare velis, se ministrum velis præbere: vt dicitur homini ministrare. Vt *canes ad venandum*, pro canibus venaticis, dixit Terentius: sic Leones ad frena, leones domiti:

[illegible]

Velis ministrare.

Canes ad venandũ. Leones ad frena.

—biiugiq; ad frena leones. q̃ em̃ animalia frenoa

reci-

recipiunt, domita sunt. Sic *postliminio* dicit in Top. Cicero

redire equam, quæ fræna recipere solet,

id est, quæ domita est. Simile est illud nono Aeneid.

Ad limina custos.

Armiger ante fuit, fidusq; ad limina custos.

Homines ad lecticã

nam velut Atriensem eum dicit fuisse. Et illud quoque Catulli simile, epi. 10. *Ad lecticam homines*, pro lecticariis. Et illud Martialis lib. 12. epigr. 88.

Verna ad pedes.

—ducit ad pedes vernam.

Allabi.

Vt appellere, & applicare ad littus pertinent: sic & allabi, in 6. Aen.

Et tandem Euboicis Cumarum allabitur oris.

& in decimo,

— totumq; allabi classibus æquor. Iterum,

Sed mare inoffensum crescẽti allabitur æstu. Ibid.

An sese mucrone ob tantum dedecus amens

Induat: per abusionem à Virgilio dictum Seruius existimat, à quo dissentio. nam & elegantissimus imprimis, & doctissimus scriptor Cæsar eodem modo loquitur libro septimo. *Se ipsi acutissimis vallis induebant*, inde natũ dicendi genus, quòd quæ inhærent corpori, è vestimento videntur. Reprehendunt Maronem pleriq; in his versibus,

Cædicus Alcathoum obtruncat, Sacrator Hydaspẽ,

Partheniumq; Rapo, & prædurum viribus Orsen.

& illis, qui deinceps sequuntur, quòd nomina confundat, vt intelligi non possit, quis Troianus sit, quis Rutulus. Ego Virgilium culpa carere puto, & calumnia libero. Nominibus enim satis nationem distinxit, cùm Latina nomina voluerit esse Rutulorum, Græca Troianorum. quod non attendisse, nec vidisse Grammaticos plurimùm admiror.

CAPVT XXV.

Virgilius lib. 9. explicatus, mitra, redimiculum, numeros memini, numeri, Acheloia pocula, crocotula, chiridotæ, hasta, tergum aduersum, frons aurata, accingi, in procinctu stare, ζώννυσθαι, pultare fores, κόπτειν τὴν θύραν, crepuere fores, ψοφεῖ, ceruæ cornua tributa, fulminatrix legio.

AEneam vt semiuirum, & mollem incessens apud Vergilium 4. Aen. Hiarbas,

Mæonia, inquit, *mẽtum mitra crinemq; madentẽ*

Mitra.

Subnixus, rapto potitur. Mitram enim Lydorum & Troianorum gerebant mulieres, viris probrosam. Sed & multò magis cum redimiculum habebat, vt Aen. 9.

Redimiculum.

Et tunicæ manicas, & habent redimicula mitræ.

Sunt enim redimicula, quibus mitræ religantur. Sed & de mitris redimiculum habẽtibus Euripides, ἐγὼ δὲ πλόκαμον ἀναδέτοις μιτρώμασιν ἐσφίγμεσμαι. Eclog. 9.

—numeros memini si verba tenerem:

Numeros memini. Numeri.

valet, Memini cantum versuum, si versus tenerem: atque hic numeri sunt modi, & cantus, non carmina: etsi carmina sæpenumero: vt Pers. sat. 1.

Scribimus inclusi numeros ille hic pede liber.

nam quia & carmen numeris, id est, rythmis seu pedibus constat & canitur, ideo numerus & carmen interdum cantum significat.

Thebana de matre nothum Sarpedonis alti: Matrem hic Thebanam accipio è Thebis hypoplaciis, quæ in Cilicia erant. Est enim verisimile, Sarpedonem Lycium ex ea prouincia concubinam habuisse potiùs, quàm ex aliis Thebis Georg. 1.

Póculaq; inuentis Acheloia miscuit vuis:

hic pocula Acheloia pro aqua dicuntur, vt ab Euripide in Andromacha, & Aristophane in Cocalo. Acheloia pocula.

σαίρειν τε δῶμα τοὐμὸν ἐκ χρυσηλάτων

τευχέων χερὶ σπείρουσαν Ἀχελῴου δρόσον.

ex eo, vt credo, quòd, vt apud Vibium scriptũ est, Achelous fluuius Ætoliæ primus omnium terrá eruperit: vt poetæ antiquitatis memores ob id pro aqua vsurpauerint.

Ab Ioue principium Musæ:

cum in Bucolico carmine dixit Maro, in quo etiam Arati principium imitatus est, effugere dentem malignum non potuit Calphurnij poetæ. Sed eius calumniam facile est discutere. In ipso enim auspicio rei cuiusque veteres Iouem præfari & precari solebant. Quod & in diuinatione in Verrem ostendit Cicero. Poeta igitur pietatem maiorum imitatus, reprehensionis vellicantium poetarum securus, antiquo instituto ab Ioue incipit. nam omne principium Ioui debetur. Alter autem iam orato Ioue se ad numen poetarum conuertit Apollinem, *Et me Phœbus amat.*

Vobis picta croco: cùm Maro 9. Aen. dicit: crocotium intelligit, quæ vestis Crocotula à Plauto apud Fest. dicitur, mulierumque erat, non virorum: ita vt effœminatos, & semiuiros incessat Troianos. vt & cum dicit, *Et tunicæ manicas*. Chiridotæ enim significantur tunicæ, quæ viris erant probro, vt molles. Ibid. Maro. Crocotula. Chirodotæ.

—versaq; iuuencum Terga fatigamus hasta:

id sic accipiendum videtur, Semper in manibus tela militaria gerimus, etiam cùm terram subigimus. nam & hasta pro boum stimulo vtimur, & hasta tardos boues increpamus. Hasta.

Et venit aduersi in tergum Sulmonis, ibiq;

Frangitur, ac fixo transit præcordia ligno.

Perplexos hic locus habet Grammaticos, q, & tergum & aduersum dicat: cùm tergum sit in aduerso. Itaque tergum pro clypeo accipiunt. Ego aduersum interpretor, qui erat è regione, & si non aduerso pectore, vt in eodem libro, Tergum aduersum.

Sed furor ardentem cædisq; insana cupido

Egit in aduersos: id est, in eos, qui ante eum ex aduerso ei erant, etsi tergum auerterant & fugerant. Itaq; mox sequitur

—hinc raptas fugientibus ingerit hastas

In tergum. Hasta porro sic fracta est ipso impetu vt finderetur: ita lignum, & hastile fissum,

ſum,& ipſa fiſſione acuminatum præcordia tranſiit:nam fiſſorum fragmenta aſperantur in aciem plerunque,& penetrabilia redduntur:vt in Heinrici Regis fato didicimus.

Dat Niſo Mnestheus pellem,horrentisq; leonis

Exuuias: à Marone ſcriptum eſt ex Heroicorum temporum conſuetudine. Vt enim exuuio Leonis Herculem:ſic & alios Heroas veſtitos,aut aliarum beſtiarum,legimus:vt apud Homerum Iliad.κ.

[illegible]

[illegible]: Virgilios autem,vt ſi quiſquam alius,antiquitatis ęmulationę,& reuocandis eius inſtitutis & moribus poema ſuum perpolire cupit.Non enim hac tantùm ætate antiquatij fuere,ſed olim multo magis. adde q̧ illa inuſitati voltus peregrinitas & inſolentia lectorem non leui voluptate perfundit.

Aurata fronte iuuencus.

Et ſtatuam ante aras aurata fronte iuuencum:

Eſt hoc quidem ritu Romano à Virgilio ſcriptum,ſed non ſine antiquitatis effigie. nam & ita Homerus ſcribit Iliad.κ. [illegible]. Nam auratam frontem dicit eius iuuenci Maro,cuius cornua auro lita ſunt.Quod accingi Latini,& in procinctu ſtare dixerunt:id à Græcis quoqoe manauit. nā & apud Homerum [illegible],id eſt, cingi valet armari,Iliad.λ.

Accingi. In procinctu ſtare.

[illegible]

[illegible]

& apud Heſiodum eſt ſeſe parare & ornare,

[illegible]. Quod Comici Latini dicunt,Pultare fores, [illegible] Græci. Quod Latini crepuere fores, [illegible] Gręci,cùm ſcilicet aperioorur,& aliquis exit foras.Horat.lib.3.od.22.

Pultare fores. Crepuere fores, [illegible].

Verris obliquum meditantis ictum: & ex animātis illius natura, obliquo ſemper ictu dentis homines ferientis,& Homeri exemplo dixit, apud quem ſcribitur,Iliad.μ.

[illegible]

Qood Homerus de Proteſilao dixit interfecto, [illegible], quod variis explanationibus exponitur æquè dubio perplexoque ſecutus eſt vocabolo, & in coniecturas non minus latè patenti, Valer.Flacc.lib.6.Argon.

——coniux miſeranda Caico

Linquitur,& primo domus imperfecta cubili.

Domus imperfecta.

Me haud pœoitet eorum eſſe ſeotentiæ, qui immatura morte abreptos interpretātur, nullis ſuperſtitibus liberis.Latini autem poetæ tam diligentea,& ſoperſtitioſi poetarum Gręcorum fueront imitatores, vt quemadmodū delectabat *Balbinum polypus Agone*: ſic eos delectent eorum vitia;ea certè & amplectuntur & imitātur.Nam cùm Ariſtoteles in art. Poetic. ita in Sophocle excuſer,vt tameo reprehendat,quod ceruæ cornua tribuerit:id poetę Latini libeoter amplexi & ſecuti ſunt, vt Valer. Flac. Argon.6.

Omine fatidico Phyrus mouet agmina ceruæ

Ipſa comes,ſetis fulgens & cornibus aureis.

Cerua cornibus aureis.

Sed ex eodem loco quidam explicare libet. nam cùm ſcribit,

Cuncta phalanx inſigne Iouis,cælatáq; geſtat

Tegmina,diſperſos trifidis ardoribus ignes:

Ne primus radios miles Romane coruſci

Fulminis,& rutilas ſcutis diffuderis alas:

Legionem Romanorum ſignificat quādam, quæ in clypeorum inſignibus ſulmen gerebat.Ea,vt opinor,erat legio fulminatrix.

Legio fulminatrix

CAPVT XXVI.

Seneca non conuenit cum Plinio de Vino Rhetico,apprima,crebra,mutua,prima,pro aduerbijs poſita,amminea vites,Clitumnus Iupiter,Geloni populi.

MIrum nemini videri debet,ſi in aoctoribus antiquis interdum variæ hominum huiuſce ætatis ſententiæ ſuut,qoi tanto ioteruallo ab illis diſtant,mutata non ſolùm lingua,ſed etiam conſoetudine,& genere vitæ,cum qui tam propè ab eis aberant, etiam diſſentire videamus.Nam cum Virgilius ſcribit, Georg.2.

——& quo te carmine dicam Rhetica:

non idem interpretatur quod Seneca Plinius.Senecæ enim videtur poeta incertus laudandi & vituperandi:cuius verba ſunt libro Quæſtion.*His quod nomē imponimus? An facio quod Virgilius,qui dubitauit de nomine,dein de id de quo dubitauerat,poſuit? ——& quo te nomine dicam Rhetica:nec cellis ideo contende falernis.*

Virgilij locus controuerſus

At Plinius ſecuodum, poſt Phalernum vinō, triboiſſe locum Rhetico exiſtimatur.&,ſi hoc iudicij notionisq; meæ eſt,verior mihi explicatio Plinij videtur. ſic autem ſcribit lib.14. cap.6.*In Veronenſi item Rhetica falernis tantum poſthabita à Virgilio.* Ita illi hoc à dubitante poeta dictum placet:huic ab admirante,vt & mihi: etſi Seruius non vt pedarios ſenator in Senecæ ſententiam tranſit,aut verbo tantùm ei aſſenſus,ſed ſatis verbosè locutus. Eodem autem in libro Maro cùm dicit:*Flos apprima tenax*, Attico more aduerbia plorali eloquitur oumero.In quo genere frequens eſt,vt 3.Georg.

Apprima

—& pede terram Crebra ferit.

& Lucretius lib.2.

—mortales mutua viuunt. & Grat.de Venat.

Prima iubent tenui naſcentem fingere limbo.

Mutua viuere.

Poteſt & *ad prima* duobus vocabulis dici,vt in primis,& cum primis.Quod erit ad comparationem eorum,quæ primum tenacitatis obtinent locum,quod & *apprimè* declarat.*Sunt & Amineæ vites*,variè legitur.nam quidam ſunt etiam,qui *Ammineæ vites*,aſſerunt. Ego vtruoq; defendi video poſſe:hoc auctoritate Auſouij, qui ſcripſit epiſt.5.

Amminea vites.

Solus qui Chium miſcet & Ammineum. illud Sereni cap.29.ſic ſcribentis, *Succus Amineæ vitis cum pane medetur*,perſpicuè defendit. Georg.2.

Hinc albi Clitūne greges. hęc apoſtrophe eſt, oon tam ad flumen,cùm ſequatur *——ſæpe tuo perfuſi flumine ſacro*: quàm ad fluminis deū, qoi Iupiter Clitūoua dicebat. Vibius Sequeſter,*Clitumnus Vmbriæ,vbi Iupiter eodem nomine eſt.* Plinius lib.8.epiſt.*Adiacet templū priſcum & te-*

Clitūnus Iupiter.

ligiosum. Stat Clitumnus ipse amictus ornatusq; prætexta. præsens numen atq; etiam fatidicum: indicat sortes. Flumen autem sacrum appellat, quòd sacrũ esset ad pontem vsq; vt Plinius eod. epist. lib. refert, adeò vt in eo nauigare liceret, non tamen natare. Eod. Georg. libro,

Eoasq; domos Arabum, pictosq; Gelonos:

Picti Geloni.

Gelonos populos Scythiæ omnes agnoscũt & scribunt Geographi. Hic Vibius Sequester populos Thraciæ exponit: ita enim scribit, *Geloni Thraciæ populi picti corporis parte.* nisi si qs nomen Thraciæ, vt mendosum, suspectat.

CAPVT XXVII.

In Nonio quædam obseruata, alba linea, communis Mercurius, prægnas, clauus, occipitium ostendere, occipitio frons prior, ignis & aqua nuptijs adhibita, famosus, res tuas procura, tensæ, vlula, vlulas fullones timent, epicrocum habitare, comas habitare.

Alba linea.

ALba linea dicitur prouerbij figura, cùm discrimen nullum facimus: Lucilius. *Et amabat omnes, nam discrimen non facit, neque signat alba linea.* qui locus Lucilij videtur imitatus è Charmide Platonis. *Auidus,* inquit Varro, *iudex verum ducebat esse* κοινὸν Ἑρμῆν. id est, communem Mercurium. pereleganter sanè eo prouerbio interdum nummariorum auaritiam perstrinxit Varro, qui reum cùm habent, prædam habere se putant. Prægnas pro prægnana prisci vsurpauerunt: cuius rei cùm alia extant exempla, tum hoc Affranij, *Retinebitur vir, vt voluntate vna probabili pregnatem, quòd non exigat.* Cum Pacuuius scribit, *Non potest, Menalippe, hic sine tua opera exanclari clauus:* de clauo vestimenti interpretor, quem sine eius opera negat perfici & absolui posse. & videri potest hic per translationem pro negotio accipi, hoc sensu, Hæc res, nisi operam addis tuam, & adiuuas, perfici non potest. De eodem clauo illud intelligo Pomponij, *Cum clauus istic manet eliminabo extra ædes coniugem.* Ostẽdere occipitium, est abire, & discedere. Varro, *Occipitium à Riuo deo ostendo, ex oraclo elimino me.* Sic frontem occipitio priorem dixit Cato 4. cap. de Re rust. præsentiam absentia poriorem significans. Ignis & aqua adhibebatur nuptiis, id est, titio è felici arbore, & aqualis. Varro, *Contrà à nouo marito cũ item è foco in titione ex felici arbore & in aquali aqua allata esset.* Romani olim propinquas osculabantur, exceptis quæ famosæ erant: nam eas osculo non dignabantur. Cicer. 4. de Repub. *Atque etiam si qua erat famosa, ei cognati osculum non ferebant.* Opimius, pater eius, qui aduersus Gracchũ optimates iouit, impudicus & mollis fuit, vt è iocis libro 2. de Oratore intelligi potest, & ex istis Lucillij versibus,

Communis Mercurius.

Pregnas.

Clauus.

Ostendere occipitium.

Frons occipitio prior.

Ignis & aqua nuptiis.

Quintus Opimius ille Iugurtini pater huius,
Et formosus homo fuit, & famosus, vtrunque
Primò adolescens, posterius dare rectius sese.

Res tuas procura, idem esse videtur quod, Res tuas age, quod in diuortiis dicebatur. Titinius,

Res tuas procura.

At aliquis vestrum nunciet
Geminæ, vt res suas procuret, ædibus facessat.

Formam, cuius elegantia homines interdum magis capiũtur quàm pecunia, scitè dixit vetus poeta Afranius dimidiũ esse dotis: quòd mulier formosa etiam interdũ indotata facilè nubat, aut modicè dotata. Eius versus sunt,

Formosa virgo est, dotis dimidium vocant
Isti, qui dotes negligunt vxorias.

Quæ olim visebant fœtas, id est puerperas, vinum libabant: Varro, *Mensæ anteponebantur cum culigna ac vino, in quo quæ veniebant ad fœtam amicæ gratulatum, diis mactabant.* Tensas sacra vehicula interpretantur: sed eo verbo etiam profana veniunt & censentur. Titinius, *Vende tensam atque mullos, sine eam pedibus grassari.* Vlula, inauspicata est auis, quam veteres abominati maximè videntur esse: vt & bubones. Est & vlula vox, quam vlulantes & flentes edunt in funere, vt mulieres atratæ. Cùm autem fullones eluere maculas solerent albarum vestiũ, neq; eorum arte sit opus atris vestibus, eleganter Varro dixit, fullones timere vlulam, quòd luctus eos ad inopiam adigat. Eius verba sunt in [illegible], *Saltem infernus tenebrio [illegible] teneat, atque habeat homines sollicitos, quòd eum peius formidant, quàm fullo vlulam.* Epicrocum, quod genus vestis est, habitare, pro, epicroco vestitũ esse, sæpe dixit Varro, *Vtrumq; mulieres, & epicrocum viri quoque habitarunt.* Sed & comas habitare, pro comam alere & comatum esse, *Hoc nomine antiquos secundis rebus comas habitasse.* Hæc pãcarpia est, ex variis flosculis texta, cuius varietatem qui improbat, naturam accuset, quæ rerũ varietate diues & amœna haberi cupit.

Tensæ.

Vlula.

Fullones timent vlulam.

Epicrocũ habitare.

Comas habitare.

CAPVT XXVIII.

In Nonio quædam obseruata, ingenium, iactare comam, farticula, terra pila, liquidiusculus, Nerei pecus, Neptuni pecudes, mactare, dea arcitenens, concubium, mitigare sandalio caput, [illegible], aquilentum, numerij. Numeria dea, horno curari, fauentia, pascere amictum pectore, plaga, puta lana, insilia.

INgenium arti & culturæ pereleganter Næuius in Lycurgo opposuit: quo naturam significauit. Eius verba subiungam,

Ingenium.

Vos qui regalis corporis custodias
Agitis, ite actutùm in frondiferos lucos,
Ingenio arbusta vincta sunt, non obsita.

Varronis satyra erat nomine Ephœbus, [illegible]: in qua de institutione & disciplina iuuentutis præclarè disserebat, & eius in bonis artibus & studiis permansione & perseuerantia. Erat & eius satyra [illegible], id est, de inuidia, quæ perperam [illegible] inscribitur. Ex ea sunt isti versus,

Vosq;

Vosq; in theatro qui voluptatem auribus
Huc aucupatum concurristis domo,
Adeste, & à me, quæ feram, ignoscite,
Domum vt feratis e theatro lucer si.

Iactare comam.

Iactare comam, vt iactare caput, de fanaticis, & numine furoreq; correptis dicitur. Varron. in Eumenidib. *Tibi nunc semiuiri teretem comam volantem iactant tibi Galli.* Vt farta dicuntur quædā farcimina, sic & per diminutionem farticula: Titinius, *Farticula cerebellum, lactes agninas.* Terrā pilam dixit Varro, pro terræ rotunditate, per appositionem quam Grammatici vocant. *ille,* inquit, *nobilis quondam canis hinc linquit homines omnes in terra pila.* Liquidiusculū pro leui & molli posuit Plaut. in milite, *Liquidiusculusq; ero quàm ventus est Fauon.* Acc. Stasiastas, id est, seditiosos, fabulam scripserat: quod verbum in Nonij exemplaribus deprauatum est. Ex ea fabula est istud, *Cum tibi de dolore hoc anima corpus liquerit.* Aurum colliquisse integra cista, scripsit memorabili sanè exemplo in rebus diuinis Varro, his verbis, *Lucilium Sulpio, cum aurum haberet factum in cista ficulnea, fulmine ita est ictus, vt cista esset integra, aurum colliquisset.* Nerei pecus pro piscibus poetica circumlocutione legimus. Næuius,

Farticula.
Terra pila.
Liquidiusculus.
Nerei pecus.

Tum lasciuum simum Nerei pecus
Ludens ad cantum classem lustratur.

Neptuni pecudes.

Neptuni pecudes eodem modo Plautus in Pseudulo, Sc. forum coquinum. dixit. Varro fabulam scripserat nomine περὶ ἐξαγωγῆς, de ijs, qui sibi necem consciscunt, seq; è vita exigūt. ἀναγωγὴ perperam interdum scribitur, quod argumentum satis indicat. Ex ea est istud, *Quam nam te esse dicam feram, qui manu corporis fretus sontium aperis locus sanguinis, teque vita leuas ferreo ense?* Honorari existimauit Nestorem patera aurea ab Homero Accius, sapientię ergo. verba eius subscribam,

Sapientiæq; inuictæ gratia, atq; honoris,
Patera Nestorem mactauit aurea.

Mactare.
Dea arcitenens.

Dea arcitenens pro Diana ab eodem Accio dicitur, *Quod vtinam me suis arcitenens telis mactasset Dea.* Fabara pulte Romani & priuatim & publicè rem diuinam aliquando faciebant. Varro, *Quod Calend. Iunijs & publicè & priuatim fabatā pultem Dijs mactat.* Concubium Ennius non pro parte noctis, vt Plautus (in Trinum. Sc. Hinc ego dici) sed pro concubitu posuit, *Quæ tibi in concubio verecunde, & modicè morem gerit.* quod ex Euripidis Hecuba sumptum est. περὶ σὴν γὰρ ... Satyram de Senectute elegāter Tithonum inscripserat Varro. de senectute Tithoni à poetis memorata. Mitigare sandalio caput, non tātum Terentius, sed & Turpilius dixit: *Misero mihi mitigabat sandalio caput.* μυχὸν vsurpauit Lucilius pro penetrali,

Concubiū.
Mitigare sandalio caput.
Μυχόν.

Omnia tumendo mucho videas feruente mirare.

nisi putes vnum verbum Græcum esse ἐν δ' ἄρα μυχῷ. Aquilentum pro aquatico, aut aquarili, vt à musto mustulentum, à vino vinulentum posuisse Varro videtur, in libro quem inscripserat περὶ ποταμῶν. *Tum contremula aquilenta apud alta litora Oriris, ac nobilis omnibus reluces.* Numerij olim prænomine vocabantur, qui citò nascebantur. Sed & Numeria dea erat, quæ celeritatem partus adiuuabat, & à parturientibus inuocabatur. Varro de liberis educandis, *Vt qui contrà celeriter erant nati, ferè Numerij prænomine erant, quòd qui cito facturum quid se ostendere volebat, dicebat, numero id fore, quòd etiam in partu precabantur Numeriam, quam deam solent indigetare etiam pontifices.* Hornò curari, est frugibus & vino ipsius anni foueri & ali: Varro in Eumenidibus, *Cum in ecstasim occupatus, atque in schola curarer, vt scribit Seantus, hornò per Dionysia.* Vt à sorbeo sorbilo, à pipo pipilo: sic à verto vertilo deducitur. vnde & apud Varronem vertilabundus, de eo, qui per furorem caligine mentis & vertigine actus cadit: Varro in Eumenidibus, *sic ad vos etiam opinione vertilabundus miser decido.* Fauentiam pro fauore & bonis ominibus dicebant: Accius, *Vos ite actutum atque opere magno edicite per vrbem, vt omnes qui arcem astuq; accolunt ciues, omnibus faustis augustam adhibeant fauentiam, ore obscœna dicta segregent.* Pascere amictum pectore, pro pectori amictum adstringere & adprimere, posuisse sanè videtur perquàm scitè M. Varro: nam quod admotum sic est, vel pascendum adpositum videtur. eius verba sunt, *Vbi mundi r phœbi veste pulla candidi modestè amictum pascunt pectore.* Idem deos Minianos posuit pro deorum simulachris, minio antiqua consuetudine depictis & oblitis. cuius rei mentio est in Naturali historia Plinij lib. 33. cap. 7. Sed verba antiqui scriptoris recitare è re fuerit. *Deos ad Minianos admirantes quòd sereno lumine tonuisset, oculis cœli rimari plagas.* Veteres etiam plagam legimus pro clauo vestis vsurpasse, cuius rei non temerè exempla occurrunt. Vnum è Pacuuio ponam, *Etsi metuo picta plaga pallam,* Puram lanam, pro pura & omnibus sordibus expurgata reperimus, vt in Titinio,

Aquilentum.
Numerij.
Numeria dea.
Horno curari.
Vertilabundus.
Fauētia.
Pascere amictu in pectore.
Dei Miniani.
Plaga.

Depensam lanam, qui non reddet tempori
Putam rectè, facite vt multetur malo.

Pura lana
Insilia
Subsilia

Vt insilia textorum quædam instrumēta sunt, ab insiliendo vocata: sic & subsilia à subsiliendo sunt dicta. Varro, *Non subsilijs applaudes, & ab aratro posces aratricam coronam.* Eruditissimi togarorum omnium Varronis iudicium de tribus poetis Latinis hic adponere statui à quo, sat scio, prouocabunt multi, qui se plus in literis videre censent, & Comico Plauto iniquiores sunt: qui tamen Varronis auctoritate fretus non admodum de aliorum iudicio laborare videtur debere. *In argumentis Cæcilius poscit palmam, in ethesin Terentius, in sermonibus Plautus.*

CAPVT XXIX.

Horat. lib. 1. Carm. 12. explicatur, Roma in trium numinum tutela, stella alba. Castores, astrum, reges & vrbium rectores in louis tutela, mittere fulmina lucis pollutis, brachia cerea.

CVm esset propositum Horatio, vno carmine laudem hominum heroum, deorumque concinere, itaque se facturum pollicitus esset, non vt proposuerat, ab hominibus est, sed à dijs exorsus, & ad Neroas progressus ad homines tandem, eosque Romanos, gradatim descendit. More autem maiorum ab Ioue Opt. Max. cœpit à quo solemnis incipiebatur precatio è ritu, quod ad oratores quoque peruenerat vetustos, qui Iouem Opt. Max. suarum orationum exordijs appellare præfarique solebant. ait igitur Horatius,

Quid prius dicam solitis parentum *Laudibus?*

vt veteres Grammatici legunt, vel vt Lambinus *parentis*. Vt igitur maiores ab Ioue, sic ipse auspicatur.

Roma in trium numinum tutela.

In trium autem numinum tutela erat Roma, Iouis, Iunonis, Mineruæ. Iouis primùm, & Mineruæ mox meminit: Iunonis mentionem non facit. Obseruandum autem est, eos ab illo deos cantari, qui Iouia liberi sunt & progenies, vt Mineruæ, Liber pater, Diana & Apollo, Hercules, Castor & Pollux. Sed hi tres iam heroes nominandi sunt.

Alba stella.

Alba autem *stella* non alia profectò fuerat, quàm candida, felix & prospera. Sunt enim Castores propitij & salutares nauigantibus, vt delusa credidit antiquitas, vt atrum contrà, noxium, inauspicatum, infelix, malum, vt idem, lib. 3. od. 1.

Post equitem sedet atra cura. nisi si quis albam stellam simpliciter ad colorem candoremque referendum putet. Ibidem,

Magistratus in Iouis tutela.

——tibi cura magni
Cæsaris fatis data:

cùm ait, id ex antiquorum opinione posuit, qui censebant, Imperatores & Reges in tutela & procuratione Iouis esse. Callim. de Ioue

—— [illegible] Iterum,

[illegible]

[illegible]. Vt enim homines militares in Martis esse ditione, & potestate dicuntur, opifices Mineruæ, ferrarij Vulcani, sic in ditione & potestate Iouis sunt, vrbium & imperiorum præsides regesque.

Curru quatere Olympū.

Tu graui curru quaties Olympum:

id est tu tonabis, nam cum tonabat, Iouem putabant graui curru cœlo inequitare. Hinc illud od. 34. eiusd. libri,

——namque Diespiter
Igni corusco, nubila diuidens,
Plerumque per purum tonantes
Egit equos, volucremque currum.

Rursum, lib. 1. od. 12,

Tu parum castis inimica mittes
Fulmina lucis:

Mittere fulmina lucis incestis.

id est, tu fulminabis. nam tonare, & fulminare Iouem credebant, cumque fulmina mitteret in periuros & impios, rum verò non raro iratum credebant lucis pollutis, & profanatis ea iaculari. vt cum fulmina caderent, argumentum esset violati & cótaminati loci sacri, & irati eo nomine Dei. quanquam interdum faciles dij erant, nec lucos sacros violantes vindicabant: Maro 1. Ecl.

Nonnius & qui te, transuersa tuentibus hircis,
Et quo, sed faciles nymphæ risere, sacello.

Quod de violato luco Donatus rectè interpretatur. Sensus igitur, Si parum casti sint luci, tu eorum religionem sancies iactis fulminibus. quo sanè modo *lucis castis* absolutè accipimus. vel dicendum, In ipsos pollutos fulmina mittes lucos, atque eorum de cœlo tactu indicabis te irasci, & parum castè lucos coli. quem sensum sequitur Acron, qui scribit & pontificum, & Aruspicum libris nunquam fieri fulmina, nisi in lucis pollutione aliqua à lienis Sed proximo carmine quæ sunt, amabo,

Brachia cerea.

brachia terea? at quidam mollia, alij ceræ similia, alij solida, alij flexibilia, alij candida interpretantur. Ne quis putet ab illis omnes esse occupatas in hunc locum interpretationes accedet & nostra. ego enim hic cerea interpretor, pulchra & formosa, quod à pulchritudine sumptum est imaginum cereaurū, quas in atrijs nobiles habebant pulcherrimas: & operum aliorum, quæ è cera fingebantur elegantissima.

CAPVT XXX.

Tibullus li. 1. explicatus, traducere aliquem vitæ inerti, transmittere tempus, concrepare digitis, percussio digitorum, deripere, quomodo placabant deos veteres, purè lauari.

ANtonio Mureto Tibullus cultissimus & politissimus poeta plurimum debet, cuius ille multa incurabilia propè vulnera Pæonia Chironiaque manu sanauit. Eum ego poetam ab Antonio pristinæ valetudini restitutum cùm in manus sumpsissem, extemporali & subitaria lectione quædam annotaui, quæ his illeui chartis. lib. 1. eleg. 1.

Me mea, inquit, *paupertas vitæ traducat inerti*.

Traducere vitæ inerti.

id valet, Me paupertas transmittat segni ociosæque vitæ, & me ad inertem ignauiamque vitam traducat. Sic Cicero pro leg. Manil: *Omne suum tempus amicorum temporibus transmittit*. quod

Transmittere tempus.

est, Omne suum tempus in amicorum negocia confert, & impendit, & in eorum causis traducit. Ibidem Tibullus,

Dicere nec rano blanditias capiti: vel *capiti* aufe rendi casu, pro capite accipiendum est, vel certe *capite* legendum. Ibidem,

Et vocet ad digiti nec taciturna sonum.

Sic Martialis lib. 3. epigram. 40.

Digiti crepantis signa nouit Eunuchus.

Concrepare digitis.

Cicero, 3. offic. *Vt si digitis increpauerit, possit in locupletum testamenta nomen eius irrepere.* Iterum, *Vt digitorum percussione hæres posset scriptus esse.*

Percussio digitorū.

Sono digiti, loco nutus aut etiam vocis vtebantur, qui sibi sine cunctatione parituros præstò habebant, vt imperium maius, aut vlla vocis significatione opus non esset, itaque Cicero, *si concrepuerit digitis* : & , *digitorum percussionem*: cùm videlicet inter se colliduntur vt concrepent, dixit, pro eo quod facile nulloque negocio obtineretur. Quod Tibull. scripsit ele. 3.

—— & trepido deuocat ossa rogo: iisdem verbis

bis ab Ouidio imitatum videmus, vel ingenij quadam similitudine, vel casu effectum, mutato tantùm numero, epist. Hypsip. ad Iasonem,

Certaq; de tepidis deuocat ossa rogis.

Legendum autem hic ferè crediderim,

Deripere.

Sertaq; de sanctis deripuisse focis.

vt apud Horatium, Epod. od. 5.

Lunamq; cœlo deripit. nam in sublimi serta ponebantur. Qui autem non castus, nec purus templa adibat, deorum iram mereri censebatur: in placandis autem diis supplices procumbebant, limina osculabantur, posti caput allidebant, & per templum ad sacram aram accedebant, aut ad sedem eius Dei, quem placare cupiebant, supplices repebant, non incedebant: Tibullus ead. eleg.

Veteres vt deos placabāt.

Num feret incæstus sedes adijsse deorum,
Sertaq; de sanctis deripuisse focis?
Non ego si merui dubitem procumbere templis,
Et dare sacratis oscula liminibus.
Non ego tellurem genibus perrepere supplex,
Et miserum sancto tundere poste caput.

Etiam matronæ in placandis diis, suis crinibus solum templi stratæ verrebant: Liuius li. 3. *stratæ paßim matres crinibus templa verrentes veniam irarum cœlestium finemq; pesti exposcunt.* Ferè in eodem poeta, eleg. 3. legendum censuerim,

Rettulit è triuijs omnia certa puer.

non *omnia* vt paulò pòst à Mureto optimè emendatum est,

— aues dant omnia dira. ead. elegia

Purè lauari.

Quidne piè dum sacra colis, pureq; lauari
Te memini, & puro secubuisse thoro? purè lauari, est purificari, sicq; in sacris loquebantur. Festus purè lautum, aqua pura lauatum interpretatur. ead. elegia,

— tamen est deterrita nunquam Quin fleret, id est, impediri non potuit, non potuit retineri, nec cohiberi. quos enim vel impedire volumus, vel retundere, vel quibus quid dissuadere. iis etiam plerunque terrorem & minas adhibemus, quo eos magis permoueamus.

CAPVT XXXI.

Tibullus lib. 1. explicatus, admittere aquam, fila, apex, daps, vittatæ, & stolatæ matronæ.

Tibullus lib. 1. eleg. 4. inquit,

Quamuis prætexens picta ferrugine cœlum
Venturam admittat imbrifer arcus aquam.

Admittit aquam Iris.

hoc in versu *admittat* multi esse putant, accipiat, hauriat: arcum enim veteres aquam bibere censebant, quam imbri postea oidentem redderet: Maro 1. Georg.

— & bibit ingens Arcus.

Vitruuius lib. 9. cap. 4. *non minus aquæ vapores à fontibus ad nubes per arcus excitari.* Arcū enim demissis in terram coroibus aquam elicere in nubes opinione vulgi receptum erat. Plautus in Curcul. sc. Flos veteris vini. *Ecce autem bibit arcus, pluet credo hercle hodie.* Propert. lib. 3. eleg. 5.

Cæruleus pluuias cur bibit arcus aquas?

Si quis tamen, *admittat*, significet & portendat, explicet, vt augurale verbum sit, quæ Mureti sententia est, eruditissimi viri, non modò non refragante me fecerit, verùm etiam vehementer laudante & approbante. non deest qui *admittat*, incitet & pellat, explicet. Eleg. 5.

Ipse ego velatus filo tunicisq; solutis
Vota nouem Veneri nocte silente dedi. Sic in sacris capite velato erant, at cinctum filo Flamines habebāt, vt Varro refert lib. 4. de ling. latin. ex quo colligimus, in votis suscipiendis & sacris homines filo velatos fuisse. Fila autem hic libenter interpretor vittas & infulas. nam Plutarchus Apex. Flamines ab apicibus & pileis tanquam filamines dicit appellatos. Et Dionysius, ὅτι ἐπὶ τῶν φορουμένων πιλωνίων καὶ στεμμάτων, ἃ καὶ νῦν ἔτι φοροῦσι, φιλάμινα καλοῦντες οὕτω προσαγορεύουσι. *Quod de gestatione apicum & insularum, quas nunc quoq; ferunt, filamina vocantes, sic appellant.* nam in apice lanam gerebant, quam πῆνα, id est, velamentum, & filamentum vocabant. Virgilius 8. Aen. *Lanigerosq; apices.* Sed & cùm apicem per æstum ferre non possent, apices filo caput religabant, quòd nefas esset eos esse nudo capite: festis tamen diebus filo deposito pileum sumebant. Ead. eleg.

Fila. Apex.

Pro segete spicas, pro grege ferre dapem:

Daps res diuina erat, quæ fiebat hiberna semente & verna, sed & pro grege, vt hoc ex Tibulli loco apparet. Fiebat autem ea res diuina Ioui cognomento Dapali, vt Cato cap. 132. scribit, Elegia 6.

Daps.

— quamuis non vitta ligatos
Impediat crines, nec stola longa pedes:

Honestæ & ingenuæ matronæ vittatæ & stolatæ erant, non item libertinæ: vt hinc suspicer, amicam Tibulli libertinam esse. nam in libertinis non vindicabantur Veneris furta, ac ex eo ordine multæ meretrices erant: Horat. lib. 1. satyr. 2.

Matronæ vittatæ & stolatę.

Tutior at quantò merx est in classe secunda
Libertinarum. Meretricula apud Plautum, in Cistellaria, sc. Tum ante hac.

Eunt, inquit, *depressum, quia sumus libertinæ.*

At de matronis, quę imam stolam instita prętextam habebant, idem Horat. lib. 1. satyr. 2. scribit,

Quarum subsuta talos tegeat instita veste. Ouid. de matronis ingenuis, 1. de arte amand.

Este procul vittæ tenues insigne pudoris
Quæq; tegis medios instita longa pedes.

Iterum, 2. de art. amand.

Luditur in nostris instita nulla iocis.

Ibidem Tibullus,

Et si quid peccare putet, ducorq; capillis
Immerito proprias proripiorq; vias,
Non ego te pulsare velim. puto post secundū versum tantùm distinguendum esse, nō interpungēdum absoluta sententia. Sensus aūt erit, Si in capillum innolabis, meq; capillo trahes, & extra ędes trahens proripies in eā qua veni viā, nolim animū inducere vt te pulsem. Eleg. 10. *— è cœlo deripit ille deos* · legendū puto potius, quàm *deripit*, vt valeat, detrahit.

CAPVT XXXII.

Tibullus explicatur, mystica hostia, Mystica vitis, porcis in expiationibus Veteres vtebantur, flauus & luteus color nuptijs sacratus, prehendere auriculã, sub imagine, cyclopes, tergemina mors, cerui, Arupinus ager, Cretæ campi, Deus natalis, natalis dea.

ESt in Elegiis Tibolli distichon, in quo nescio quid antiquæ religionis, vel superstitionis potiùs latet: idq; nisi è latebra eruatur, nunquam versus intelligentur, quos primum adscribam, lib. 1. eleg. 10.

At nobis ærata lares depellite tela
Hostiaq; è plena mystica porcus hara.

Mystica hostia.

Cur enim porcus, hostia mystica vocatur, nõ ferè in triuiis, qui tibi dicat, inueneris: itaq; vt audax est ignorantia in iis, quæ non assequitur, immutandis, *Rustica* adulterarum est in omnibus codicibus. sed nunc beneficio politiss. & eruditissimi viri Mureti perdiu à poeta peregrinata domum reducta est genuina scriptura, velut è fuga retracta. Ego mysticam hostiam dici existimo, quòd olim in mysteriis Cereri Eleusinæ porci immolarentur. Varro lib. 2. cap. 4. de re Rustica, *cuius vestigia, quòd initijs Cereris porci immolantur.* Sic mystica vitis lib. 3. eleg. 6. à Tibullo dicitur, quòd cum Cerere Liber & Libera initiis colerentur, & thyrsi vitiũ pampinis implexi gererentur ab initiatis. Virgilius 7. Aen.

Mystica vitis.

Pampineasq; gerunt incinctæ pellibus hastas.

Tibullus autem scribit,

Candide Liber ades, sic sit tibi mystica vitis,
Sic hedera semper tempora vincta feras.

Sed vt de porcis aliquid addam: his, in expiationibus veteres vti solebant: Varro ibid. *Itaq; apud Plautum in Menechmis, cum insanum quem putat, vt pietur in oppido Epidamno, interrogat, Quãti hic sunt porci sacres?* Et apud Cicero. lib. 2. de legibus, *porco fœmina piaculum heres patitur.* Immolabator & Laribus, vt illud Horat. lib. 2. satyr. 3. ostendit,

Mystica porcus.

——immolet æquis Hic porcum Laribus.

Sed & iisdem ad næuorum depulsionem, vt hoc Tibulli loco. *Flausq; coniugio vincula portet amor:* inquit idem poeta, quòd luteus & flauus color esset nuptiis auspicatus & consecratus. Sic antè luteum soccum in noptiis fuisse diximus: sed & flammeũ huius coloris fuisse nemo ignorat lib. 2. eleg. 6. *Oscula,* inquit, *compressis auribus eripiet.* Solebant sic veteres osculari, vt prehensis eius, quem charissimum habebant, auribos oscula libarent: Plautus, in Asinaria, sc. Cur me retentas. *Prehende auriculas, compara labella cum labellis.* lib. 3. eleg. 1.

Flauus et luteus color nuptiis sacer.

Prehendere auriculam.

Hæc tibi vir quondam, nunc frater, casta Neæra.
Mittit, & accipias munera parua, rogat.

his ego versibus putem Tibullum placare velle amicã, & reconciliare alienatam, cuius consuetudine ob dissidium aliquod & iurgium aliquandiu caruerat. ac dum ea potiebatur, amoribusq; perfruebatur, vir eius videri volebat, atq; ita aodire cupiebat, honestate vitium tegente. nunc se eius fratrem appellat, q. ea ab ipso æquè intacta sit ac soror, cum tandiu secubom, vel potius se eius sperasse coniugium dicit: qua spe deiectus, illam sororis loco tamen sit perpetuò habitutus. quod ex eo apparet, qood addit,

Siue sibi coniux, siue futura soror.

Lego autem infrà eleg. 4.

At natum in curas hominum genus, omina noctis
Farre pio placant, & saliente sale.

non vt obtinuit *omnia noctis.* lib. 4. ad Messal.

Nec quæris quid qua index sub imagine dicat.

Sub imagine.

hoc è Romanotum consuetudine dicit, apud quos præsertim in funus producebantur imagines totius gentis, cum quis sepeliebatur. Et pro rostris non ille tantùm laudabatur, verùm etiam fortia & pręclara facinora maiorum cõmemorabantur. Qui igitur de te iudicat, non quæris, vt tibi laudes à maiorum imaginibus repetat, cùm tuis potius nitaris, quàm maiorum virtute floreas. Ibidem,

Cessit & Aetnæa Neptunius incola rupis.

cùm perstringat Odysseæ argumenta Tibullus, existimare videtur, Cyclopes Siciliæ incolas fuisse: quæ & Thucydidis & aliorum sententia est. Homero in ora Italiæ Cyclopes vspiam fuere, nec Siciliam tenuere, vt antè docui. Ibidem,

Cyclopes.

Illum tergeminæ nantem confinia mortis:

Tergemina mors, est certissima & exploratissima, & tanquam triplex, nõ vna, proinde maxima: vt Martial. lib. 5. epigr. 91.

Tergemina mors.

——tergeminum mugiat ore sophos, id est, maximum clamabit sophos. Ibidem Tibullus,

Qualiter aduersos hosti defigere neruos: non me fallit hunc versum de machinis, quæ neruorũ tormentis intendebantur, intelligi posse. Sed cum defigere dicit, quod machinæ non perinde conoenirs videatur, piaculum fortasse non commiserit. qui *ceruos* legerit, vt dicat, eam rationem tenere obiaculandorum ceruorum. nam ceruos in castris à similitudine cornuum cerui appellatos Varro refert, lib. 4. de ling. lat. Ibidem Tibullus,

Ceruos.

Testis Arupinus & pauper natus in armis: Arupinos populos Pannoniæ refert Strabo lib. 7. quorum ager infœcundus frumenti, ægrè zeã & milium gignat, vt hinc facilè sit existimatu, cur à Tibullo pauper appelletur. & tamen in ea paupertate populus ille quiescere non poterat: sed bella lacessebat, quanquam pauper. hic potius dicitur testis quamuis non locuples. Ibidsm,

Arupinus ager.

Cretæis ardens aut vnda Caystria campis: hanc scripturam prætulerim alteri, *vnda Carystia.* intelligi enim à poeta suspicor regionem in Ephesio agro, qoæ [illegible] vocabatur, quæ tota arboribus, præterquam vito, nuda erat. Cretæi porro campi à terræ genere, quæ creta dicitur, sunt appellati, vt suspicor. Tibul. ibid.

Cretæi campi.

Vltima vicinus Phœbo tenet arua Padæus:

pu to *Sabeus* esse legendum lib. 3. eleg. 6.

Natalis.

At tu natalis quoniam deus omnia sentit: Natalis deus in viris Genius est, quem hoc versu intelligit: in mulieribus Dea Natalis est Iuno. Ex eo etiã cuiusq; Iuno Natalis appellatur: Tib.

Natalis Iuno sanctos cape Thuris aceruos.

CAPVT XXXIII.

Gellius explicatus & emendatus, in iure præsenti, vindiciæ, manum conserere, iuris significatio, lex talionis, pacisci lõginquas res.

In iure præsenti.

MOretum quoddam hoc erit, & intrita è Gellio, si non grata delicatorum palato at famelicorum stomacho lib.20.cap.9. *In iure præsenti*, est prætore præsente: si modò vacat locus mendo. quibusdam enim, *in re præsenti*, potius legendum videtur, hunc in modum: *Nam de qua re disceptabatur in re præsenti, siue ager, siue quid aliud est, cùm aduersarium simul manum prenderet, in ea re omnibus verbis vindicabat, id est, vindiciæ correptione manus in re atq; loco præsenti apud Prætorem ex xij. Tabul. fiebant.* Illi igitur *in re præsenti* legunt: sed *in iure præsenti*, quo sensu dixi, quidni defendi potest? præsertim cum adstipulationem legis xij. Tabul. proferre liceat? *Si qui in iure manum cõserunt.* quod est, vt opinor, præsente prætore, vel apud prætorem. Vidi & qui pro, *pacisci vindiciarum dicendarum causa longinquas res grauabantur:*

Manum conserere.

Pacisci lõginquas res.

Proficisci longinquas ad res, legeret. Sed pacisci lõginquas res, erit pacta vindiciarum lõginqua in præsentia contrahere, & obire. Dico autẽ, *non ex iure apud Prætorem*, esse, non qui lege xij. Tabul. non enim iam præsente Prætore vindicię fiebant, vt xij. Tabul. sanxerant. vnde sequitur, *Sed ex iure manu consertum vocarent:* Sed iure prętorisque Tribunali manu consertum se vocarent in rem, de qua lis erat. Itaque iuris nomen, in eo, modò xij. Tabul. modò prætoris auditorium significat. Cùm autem scribit, *vindiciarum dicendarum causa*, nimirum vindiciæ significant illa verba solemnia, quibus in re præsenti vindicabant. In lege autem xij. Tabul. apud eundem Gellium lib.20.cap.1. editiones, quod lex vult, non loquũtur. quæ quidem sic nobis verba repræsentant, *Si membrum rupit meum è pacto talio esto.* ego sensum expiscatus lego, *Si membrum rupit, ni pagit, talio esto.* nam eam fuisse sententiam legis, sic interpretatur Gellius: qui membrum alteri rupisset, & pacisci tamen de talione redimenda nollet. *nipagunt* etiam numero multitudinis si legeretur, eadem sententia efficeretur.

Ius quid significet.

Vindicię.

Lex talionis.

CAPVT XXXIIII.

Lucretius emendatus & explicatus lib.3. limare, oblimare, horror, ventus, ventosi, momẽ, flutare, flutæ murenæ, flos Bacchi, flos vini, cassum à careo, malefactum animo, animo malè est, fungi mutua, summa summarũ.

E Lucretij tertio quædam obseruata in has tabulas contuli, quæ vt opinor, non erunt studiosis ingrata aut infrugifera. Limare pro delibare vsurpauit,

Limare.

Floriferis vt apes in saltibus omnia limant. Sic postliminij iure in sua redit vox quæ exulabat, & in cuius vicem *libant* substitutum fuerat. Sic lib.1.sat.2.

Rem patris oblimare malum est, dixit Horatius, pro deterrere. Horrorem autem pro reuerentia positum ab eo constat, hoc versu,

Oblimare.

Horror.

His vbi me rebus quædam diuina voluptas
Percipit, atq; horror. Ventus est etiam vanitas quædam in eo. vnde & ventosi dicuntur vani & inanes.

Ventus. Ventosi.

Aut etiam, inquit, *vesti si fert ita forte voluntas*
Iactari causa. Etiã in eo momen, est impulsio:
Paret, & ad numen mentis momenq; mouetur:
id est, vt sentio, cùm mens impellit & ciet. &,
Momine vti paruo possint impulsa moueri:
id est, impulsione. Flutare idem pro fluitare posuit: vnde & Flutæ murenæ, quia solis vapore calefactæ in summo fluitant ęquore, nec cute siccata mergi possunt.

Momen.

Flutare. Flutę murenæ.

——& tantillo, inquit, *momine flutat.*

At vero inauditum & musiratum genus est dicendi, antiquum tamen, cuius duo proferam exempla:

——quanque loco se
Contineat paruo, se posit conglomerari.

sic vulgò edunt adulterantes antiquitatem: & libro 1,

Quippe & enim quàm multa tibi me fingere possim, vetustatem autem interpolantes, *iã fingere possunt*, edunt. Ego verò notare malui istas, vt singulares, & propè prodigiosas dicẽdi formas, quàm loco mouere: cùm sciam Archaismi cõsuetudine illum accusatiuum expressum fuisse, vbi postea tacitum est. Vt apud Sallustiũ in Catil. *Omnes homines, qui sese student præstare ceteris animantibus*: id est, qui præstare student.

Quod genus est, inquit, *Bacchi cum flos euanuit.* Flos Bacchi hic, odor est, & fragrantia vini, vt apud Plautum in Curculione, sc. Flos veteris.

Flos Bacchi.

Flos veteris vini naribus obiectus est meis. Est & flos vini ἀνθοσμίας οἶνος: vt apud Festum lib.1. *Florem anclabant Liberi è Carchesiis.* & apud Plautum in Cistellaria, sc. Id mihi.

Quippe vbi linguam percussi flore Liberi: id est, optimo vino, nam & tale est iucundissimi odoris. Flos etiam vini interdum dicitur, cùm vinum in summo tenuem quandã habet spumam. Plinius lib.14.cap.21. *Flos vini candidus probatur: rubens, triste signum est, si non is vini color sit.* Iterum, *Quod celeriter florere cœperit, odoremq; trahere, non fere diutinum.* Cassus, vt suspicor, à careo deducitur. Vt enim à cœno, cœnaui & cœnatus: sic à careo, carui & cassus. sic Lucretius,

Flos vini.

Cassus.

Cassum anima corpus durare, & sensibus vti:
dixit, quod & Priscianus non improbat, qui caritũ & cassũ à careo deduci dicit. Vir.2.Aen.
——nunc cassum lumine lugent. & apud Plaut. in Aulularia, sc. Præsagibat mihi.

Malefactum animo.

Dote cassam, id est, carētem. Malefactum animo dicebant, cùm deficiebat & linquebatur.

Quod genus, inquit, *est animo malefactum cum perbibetur.* Animo quoque malè esse dicebant: Plautus in *Animo male est* Mutua autem fungi, est mutuo pati & sentire.

Mutua fungi.

Consentire putare & fungi mutua posse.

Sed mutua vtrum aduerbium est, vt alio loco *mutua viuunt*: an accusandi casus, vt *Et confungitur eius*: id est, patitur & sentit? Vtrunque equidem probabile putem. At verò Summa summarum est, cùm multæ summæ in assem rediguntur: vt apud Plautum in Truculento, Sc. Non omnis æstas. *Quam penes amantum sum summa summarum redit.* in Lucretio est ipsum vniuersum, in quo infiniti sunt mundi.

Summæ summarū

Sicut summarum summa est æterna.

CAPVT XXXV.

Numina dextra, & læua, Hercule dextro, & amico, Castore dextro, trilices lorica cur celsi appellentur, Hannibal cur rex dicatur, equites cur celsi appellentur.

Numina dextra & læua.

DExtra cùm erant numina, fauere credebantur: cùm læua, non fauere, hinc illud Iuuenalis sat. 10.

—quid tam dextro Ioue concipis vt non
Conatus te pœniteat, factiq; peracti?

atque in eo quidem numine, quod præpotés est: idem & in alijs faciebant, vt dextro Hercule, & amico Hercule, vt Pers.

Hercule dextro.

Sub rastro crepet argenti mihi seria dextro
Hercule. Horatius lib. 2. sat. 6.
—qui mercenarium agrum
Illum ipsum mercatus arauit diues amico
Hercule.

Hercule amico.

Hic Hercules inuocatur, quòd propter ærumnas, & labores, quos feliciter exanclauit & perfunctus est, in agro arando, & incipiendis omnibus conatibus, eius inuocatio fœlicis auspicij videtur. Dextro etiam Castore fieri dicitur, propitio & fauente Castore: sed & in equitando, cùm optimus eques fuerit Castor. Papinius lib. 4 Silu.

Castore dextro.

Signa frenatæ moderatum alæ
Castore dextro.

Ex contrario igitur etiam intelligi possunt numina apud Maronem læua, etsi aliter explicari etiam animaduerto, cùm scribit 4. Georg.

si quem Numina læua sinunt auditq; vocatus Apollo.

Sic etiam *Dextra sternuit approbatione*, in Catullo epig. 42. legimus, vt auspicij & ominis fortunati. Trilices loricæ videntur ex eo appellatæ, quòd cùm essent hamis vel squamis ferreis confertæ, præterea tribus erant licijs ornatæ per eas currentibus. Apparet id ita esse è Marone sic scribente 5. Aen.

Trilices loricæ.

Loricam hinc hamis consertam auroq; trilicem.

Iterum, Aen. 7.

—clypeumq; auroq; trilicem
Loricam induitur.

Scribit Papinius de Hannibale, 4. Siluar.

Mox Nasamoniaco decus admirabile regi:

quod quidem prima specie permirum esse videtur, Hannibalem regem appellari, qui Reipubl. liberæ dux fuit in bellis gerendis. Sed & à Silio sæpius etiam eodem insignitur titulo, nec iniuria: nam Carthaginenses duces habebant ferè Spartanis regibus similes. Auctoritatem qui antiquitatis postulat, is Aristotelem in Repub. Carthaginiensium lib. 2. politicon legat. Cum equites in equis sedentes sublimes sint & alti, ideo ordinis equestris hominibus Celsi attributionem poetæ adponunt, vnà quoque eorum magnitudinem ordinis, & dignitaté significãres. Horat. in Art. poet.

Hannibal rex.

Celsi equites.

Celsi prætereunt austera poemata Rhamnes.

Papinius, lib. 1. Siluar.

Non labente Numa timuit sic curia fœlix.
Pompeio nec celsus eques.

Et Ammianus Marcellinus lib. 28. *Iudicibus celsis, itidemq; minoribus* cùm dixit, maiores & minores, vt vel lippo notum est, intellexit. Hæc meridiationem fallés somno, tamen languidus & dormitãs scribebam: quæ vereor ne etiam à dormiente & stertente quis temerè scripta iocetur, vt lasciui homines sunt & petulantes: & profectò quæ scripsimus, talia sunt, vt ioco materiam præbere possint.

CAPVT XXXVI.

Cicero pro Rosc. Comœdo explicatus & emendatus, iurare in litem, aduersaria, memoriæ tradere Vetustatem literarum, conijcere certa pecunia, certi & incerti petitio, legitima pars, sacramentum, Festus explicatus, ad libellam debere, adnumerare, expensum ferre, Versari in nummis, adigere arbitrū, in iudicium denunciare, cognitor, notor, restipulari, repromittere, ferre iudicem, deorum deprecatio.

ORatio Ciceronis pro Roscio Comœdo ita malè accepta est, temporis iniuria, vt præterquam quòd vtrinq; mutila & curta est, exordio fineq; spoliata: etiam in illis reliquijs & tanquam naufragij tabulis, multis locis corrupta sit atque vitiata. Inter legendum nuper in ea hæc notaui, quę huic chartæ qualiacunque sint, illinéda duxi: cur enim mea, quæ nullius precij sunt, venditem, aut hominibus fucũm faciam? Lego igitur, *Paulo ante M. Perpennæ & P. Saturij tabulas poscebamus: nunc tuas C. Fanni Cherea solum flagitamus.* Perpenna vnus erat è iudicibus: Saturius, patronus Fannij: Fannius autem Græcus erat, sed donatus fuerat ciuitate, aut libertinus. vtrique enim patronorum nomina ferebant, & ijs suum addebant. Iste igitur ante Cherea vocabatur: postea de Fannij patroni nomine. C. Fannius Cherea. Quam tandem pecuniam vocat extraordinariam? nempe quæ neq; de quæstu, neq; de reditu, neque de bonis redacta est; sed extra ordinem

dinem de morte Panurgi euenerat, eaq; ex societate debebatur. Dicit *iurare in litem*. nam & in iudicio societatis ob dolum in litem iurat, vt iurisconsulti scribunt, & in omnibus adeo iudiciis bonæ fidei.

Iurare in litem.

Aduersaria.

Aduersaria autem codices sunt tumultuarij, qui nos aduertunt, & memoriæ causa fiunt: postea tamen eadem illa, quæ in eis perscripsimus, in ordinem redigimus, & in tabulas referimus. *perscriptionum et liturarum*, probo: testificor tamen (quid enim vetat?) me *præscriptionum & literarum*, reperisse in veteri libro. *memoriæ tradere literarum vetustatem*, interpretor esse, non menstruam scripturam, vt in aduersariis: sed diuturnam, & quæ inueteret, quæq; æterna sit, memoriæ mandare, & in tabulas perscribere. atque locus iste subleuat auctoritatem veteris libri, in quo, *perscriptionum & literarum* scribitur, cum hic vetustas literarum disertè perscribatur.

Memoriæ tradere literarum uetustatē.

Lego, *id apud iudices graue & sanctum esse ducetur?* vbi sanctum infirmo opposuit. Addit, *hec sunt deiecta*: vbi legendum esse censeam, *illa sunt disiecta*: id est, nulla ordine confecta. Budæus legit *coniecta*, nam conijcere, est multa eodem conferre & congerere. vnde coniectamenta dicta.

Coniicere

Scribe, *tamen in codicem accepti & expensi referri debuit*. nihil moror mendosam scripturam, quam, ne versus crescant, sæpe de industria prætermitto, cùm sic quoque nimis numerosa longaq; ponatur oratio. *Pecunia tibi debebatur certa*, cùm inquit Cicero, significat certam pecuniæ summam: id enim certa pecunia declarat. Vnde iurisconsultis est certi petitio & incerti. *Sponsionem dicit esse factam legitimæ partis*.

Pecunia certa

Certi & incerti petitio.

Legitima pars.

Legitima pars, decima litis apud Græcos erat in causis priuatis: in publicis, quinta: tertia apud Latinos: quanquam interdum sine legitima parte sponsio fiebat. In legitimis causis sacramento contendebatur: In prætoriis, interdictis: plerunque sponsione.

Sacramentum.

Sacramentum autem sic explicatur à Festo (vt prætermittam Varronis locum ab aliis recitatum: & quę apud Festum conturbata sunt, digeram.) *Sacramentum æs significat, quod pœnæ nomine penditur, siue eo quod quis interrogatur, siue contenditur. Id in aliis rebus quinquaginta assium est, in aliis quingentorum, inter eos, qui iudicio inter se contenderent. qua de re lege L. Papirij Trib. pleb. sancitum est his verbis, Quicunq; prætor posthac factus erit, qui inter ciues ius dicet, Tresuiros capitales rogato: hiq; tresuiri quicunq; erunt, exigunto sacramenta, exiudicantoq;, eodem iure sunto, vt quos ex legibus plebisq; scitis exigere iudicareq; oportet. Sacramenti autem nomine, id æs dici cœptum, quod & propter ærarij inopiam, & sacrorum publicorum multitudinem consumebatur, id in rebus diuinis.* Vtcunque potui, hanc è fragmentis laceris & disiectis Pompeij scripturam erui: quam germanam esse præstare non ausim. Cum autem in libro de oratore scribit, *Quibuscum tibi iusto sacramento contendere non liceret*: nomine sacramenti iudicium, & disceptationem non intelligit, vt à primariis viris exponi intelligo: sed magnæ pecuniæ periculo, quæ deponi solebat, magnaque sponsione non ausurum eum litigare. nobis enim non licere simulamus, quod agere non audemus. In sacramento, victi pecunia publica fiebat: in sponsione, præter petitionem illius pecuniæ sponsæ, victus aduersario damnabatur, commodoque victoris cedebat.

Ad libellam debere.

Ad libellam debere, est ad libellam vsquè & ad teruncium: vt hic apud Ciceronem, *Sumptum reddere ad assem*, legimus. quod est, ad assem vsque. Libella nummus argenteus erat, decima denarij pars. *Quantum melius æquius sit dari*: verba sunt formulæ petitoriæ in arbitris, vt si fortè quia plus petere videretur, arbiter statueret, quantum melius & æquius esset dari, si iniquum peti putaret. Cicero in Topicis, *imprimisq; in arbitrio rei vxoriæ, in quo est quid æquius melius, parati esse debent*. Scribe, *Romæ est, vtinam adesset in iudicio*. Rectè quibusdam in libris pro *adulterasse*, emendatum est, *adnumerasse*.

Adnumerare.

Expensū ferre.

Aliud autem est, adnumerare, aliud expensum ferre. Adnumerat enim, qui ipse suam pecuniam numerat: Expensum fert, qui delegat qui numeret, vt argentarium, aut alium: & in suas tabulas refert, se eam pecuniam ab argentario alicui curasse. *Qui*, inquit, *idcirco capite & supercilius semper est rasis, ne vllum pilum boni viri habere dicatur*. Cherea, in quem ista iacit, artificio Comœdus erat, & propter personas, quas agebat, sic rasus erat. personarum autem illarum vitia & calliditatem orator ei obiicit. Cur cum easdem personas tractaret Roscius, non tamen capite raso erat? quia agere nisi personatus non solebat, propter deprauationem oculorum: strabus enim erat. Quædam autem personæ in scenam raso capite inducebantur & caluæ, vt Lenones. Erant enim ἀναφαλαντίαι, ὁ φαλακρός, vt ait Pollux. Talis inducebatur in scenam Ballio, vt Lycus Plautinus Leno in Pænulo, quo dicitur à Comico non fuisse *lutum lutulentius*. Pro, *nihil videtur*: melius in libris notæ melioris, *non mihi videtur*. Mox autem *castum*, religiosum & integrum fidemque colentem intelligit. *Auidum*, auarum. Scribe, *Et Fannium quicquam per bonitatem amisisse*. Scribe rursum, *certè tanti non fuissent*. Et mox, *tanti fuerint*.

Versari in nummis.

Versabatur autem *in suis nummis*, qui non erat in ære alieno, qui non debebat. *Dionysia* est illa saltatricula, cuius nomine vt gesticulator & histrio à Torquato incessitur asperè Hortensius. *Propria* vocat sua & certa, non dubia, non controuersa, *in causa*, quæ controuersa, quæ litigiosa, quæ dubia. Lego, *etsi hos quæstus recipere posses*.

Adigere arbitrum

Arbitrum pro socio adegeris, lego in incorruptis codicibus. nam etsi formula & iudicium, arbitriū pro socio dicebatur: tamen vsitatius est, arbitrum adigere, quàm arbitrium. Cicero in Topicis, *Aquæ pluuiæ arcendæ adigere non possis*. Quid aūt obsecro est, adigere arbitrum? nempe arbitrum dare cogere. Festus, *Adigas*, inquit, *dare cogas*. veruntamen *Arbitrium* immutare vix audeo: & quamquam illud alterum mirificè placet, hoc tamen quod receptum est, non displicet, vt em̄ dare cogimus arbitrū: ita dare

cogimus

cogimus arbitrium pro socio, id est, cogimus illam formulam, & ex ea formula disceptationem & disceptatorem. nollum est arbitrium iudicis, sed iudicium, cuius seuerissima & angustissima includitur formula: vt nihil ei, vt arbitro, liberum sit. In bonis libris, *magnitudinem criminis* lego. &, *proprium erat iudicium*, sine particula inficiante. &, *aut tacere noli:* non, *tacere. In ditionem num tabulas habet*: hic profectò labes quędam facta est, & necesse ferè est aliquā tum verborum vetustate interciderit. Quidā ingenio potius suo, quàm librorum fide fecit, *pactionem. Num tabulas habet.* Reponunt, *in ditione num tabulas habet*, id est, num in potestate tabulas habet: sic vtcunque sensus contexetur. *In ditionem* autem, vt, *in potestatem*, pro lege Manilia dixit: cur hic non diceret, quid causæ adferri potest? *Satisfecisti*, valet, Te ei purgasti, quòd tā temerè fecisses. Ideo autem satisfecisti vt in iu-

In iudiciū denūciare

dicium denunciaret, id est, vt Roscius denonciaret iudicibus te ipsi satisfecisse, nullamque amplios litem: sed nec te adfuturum, nec vadimonium obiturum dixisti: nihil tibi deberi clamasti, quod iudici denunciauit Roscius, itaque absolutus est. *Idcirco videlicet ne condemnaretur*, sine interrogatione. censeo legendum. Et, *Panurgus inquit fuit Fannij. In hanc rem, inquit, me*

Cognitor

cognitorem dedisti: Cognitor hic est, quem procuratorem vocamus. At interdum etiam cognitor est, qui quem cognoscit. vt homines Romani, qui in prouincia erant, si magistratos ciues Romanos esse nescirent, illi tamen iura ciuitatis Romanæ implorarent, vt crucem, securim, virgas depellerent, cognitores dabant, id est, homines producebant, qui se eos nosse dicerent, & ciues Romanos esse pro testimonio dicerent. Cic. 7 in Verr. *Adeunt ad ea loca, quæ nunquam antea viderūt: vbi neque noti esse iis, quo venerūt,*

Notor.

neq; semper cum cognitoribus esse possunt. Notorem vocat Seneca in *ἀποκολοκυντώσει*. Ego, inquit, *te fortissime deorum Hercules speraui mihi adfuturum apud alios, & si quis à me notorem petisset, te fui nominaturus, qui me optimè nosti.* *Iudicio damni iniuria* cùm dicit, vsurpat verba formulæ, in quibos subaodiendum est, dari. Sic notatæ sunt interpunctiones quibusdam in libris, *Pro me, potui, multorum exemplo: licitum est, iure fecerunt multi.* Ceoseam excudendom, *si sit hoc verum.* *Lites*, inquit, *societatis, non suas redemit:* id est, etiam sanctione & decisione cū Flauio de societatibus transegit, societatemq; litigandi molestia liberauit, eùm de tota re decideret. Atque ista obiectio est, cui continuò hanc contradictionem opponit, *Quid ita satis non dedit, amplius à se neminē petiturum?* Quid ita, valet, cur. vt mox. *Quid ita Flauio?* Cæterùm vel *esse* legendum est: vel *à se* dixit, pro ab ipso. Flauius enim intelligitur. Id autem nec infrequens ita nec insolitum Ciceroni. Qui quid cuipiam soluebant, cuios nomine pluribus obligatus erat, aut, qui curatori dabant, hanc cautionem interponebant, Neminem à se, cuius petitio sit, amplius petiturum. Cicer. in Bruto, *At verò inquā, tibi ego Brute non soluam, nisi prius à te cauero, amplius eo nomine neminem, cuius petitio sit, petiturum*. Restipulari di-

Restipulari.

cit, quia qoemadmodum decisionis causa Roscius pecuniam à Flauio stipulatus erat: ita Flauius restipulari, id est, vicissim stipulatione obligare Roscium debuit, neminem amplius petiturum. Vt autem stipulationi pro-

Repromissio.

missio respondet: ita restipulationi repromissio. proinde scribit Cicero, *Repromisisti tu ab hinc triennium Roscio? quid? recita istam stipulationē clarius.* nam cum egisset cum Roscio, vt procurator esset, quod vice stipulationis erat, & cū Flauio experiretur, Roscius ab eo hac vicissim re sibi cauit, ac restipulatus est. Restipulatio tamen etiam stipulatio appellari solet. Emendatè & emaculatè legetur paulò pòst, *Repromisisse Fannium Roscio.* &, *nō quod in se sint iudicatus.* Cum dixit, *addictus erat tibi:* ad eos respexit, qui pecuniæ iudicati à prætore creditoribus addicebantur. perinde est igitur ac si dixisset, Tibiue condemnatus erat pecuniæ? In incorruptis libris lego, *Nunquid causæ est quin ab iudicio abeas turpissimè victus?* quanquam quę his in sedibus collocata verba sunt, à me non excitantur, neque loco mouentur. Lego in quibusdā libris, *Quid? expectas quòd mox ego Luscium.* Ferre

Ferre iudicem.

autem iudicem est, vt alio loco explicaui, iudicem offerre. Quæ est deorum deprecatio in

Deorum deprecatio.

iureiurando? cùm scilicet eos optamus nobis propirios & beneuolos, si verum dicemus. Lego continuò, *preterea que pœna ab diis immortalibus.* Quámnam tandem pactionem verborum

Pactio verborum.

dicit? nempe iurisiurandi conceptionem & formulam. qua exitium sibi precantur, si peierarint, nam in iurisiurandi formula deprecatio & execratio inerat. bona enim à diis precabantur si castè sancteque iurarent: sin secus, suo capiti ab iis exitia & dira exempla imprecabantur. *In iudicium haberet*, dixit, pro in iudicio, vt pro Quintio, *Res cœpit esse in vadimonium:* *Si vniuersè particeps esset:* vt in antiquissimo libro sine nomine *prædæ* reperi: quod testatum relinquere volui. Sed hæc nimium multa nimisque minuta persequor. & medium tenere satius est, quàm odio esse alteri longitudine.

FINIS LIBRI XXIX.

ADRIANI TVRNEBI ADVERSARIORVM

LIBER XXX.

CAPVT I.

Dictio, Apollo λοξίας, cuditur faba.

VOD dicere institui, leue illud quidem est, à me tamẽ facile imperrauit, vt huic paginę insereret: præsertim cùm hæc opera non admodum seria sit, sed penè ludicra. Obseruaui apud scriptorea veteres, Dictionem non tantum locutionem esse, quam Græci φάτιν vocant, sed interdum oraculum. ex eo credo, quòd oracula à Græcis interdum λόγια dicuntur. Vt in iudicijs, cum de facto quæstio est, tabulis & testibus confirmamus, sic nós quoque in hac tanquam causa iampridem sepultos testes ab inferis excitabimus. Pacuuius in Peribæa, *Hexa non falsa autumare dictio Delphis solet* ait enim, oracula Delphica tortuosa & obliqua esse, vt ex eo Apollo λοξίας vocari soleat, ad cuius hoc cognomentum respexit: nó tamen esse vnquam falsa. Actius in Armorum iudicio apud Herenn. lib. 2.

Dictio, pro oraculo.

Apollo λοξίας.

Apertè fatur dictio, si intelligas,
Tali dari arma, qualis, qui gessit, fuit.

Differit Aiax, oraculum præcipere, tali homini arma Achillis dari, qualis Achilles fuit: vt Aiaci scilicet potius, quàm Vlyssi dari deberant. Liuius lib. 8. *Accito ab Tarentinis in Italiam data dictio erat, caueret Acherusiam aquam, Pandosiamq; vrbem: ibi fatis eius terminum dari.* Sed ne nimium breui conclusum hoc caput esse videatur, serpentes auibus geminabo, vt hoc munus solet varietate gaudere. Cùm in frumento veteres se terere dicerent, in faba tamen cudere dictitabant. Plinius lib. 18. cap. 27. *Faba metitur, deinde cuditur.* hæc lectio in Plinio ex vetustissimo libro postliminio restituitur, cuius in locũ suppositum est & adulteratum *concutitur*. Hinc illius Terentiani dicti elegantia elucescit, alioqui obscura, in Eunu. act. 2. sc. 3. *Atenim istbæc in me cudetur faba.* Duo ista quanquam dispa ria consociaui, cùm in hac opella omnia amicè conciliari soleant atque coniurare.

Cuditur faba.

CAPVT II.

Horat. explicatus in Epodis od. 17.

SCribit in Epodia ode 17. Flaccus,

Tuusq; venter partumeius, & tuo
Cruore rubros obstetrix pannos lauit,
Vtcunque fortis exilis puerpera.

hi versus spectatissimos & clarissimos in omni liberali eruditione viros, miseros & exercitos habuerunt: nec tamen impedimenta omnia horum versuum expedierunt. Nihil illoa motor, qui omnia adulterant, & *Pactumeius*, vt proprium nomen sit, improba suppositione subiiciunt. Existimo autem Flaccum solito suo vti naso, aliudque sentire quàm loquatur. Obiicit enim veneficæ suppositionem puerorum figurata simulatione. Falso, inquit, suppositrix haberis: nam paris, & pãnos tuos cruentatos a puerperio lauat obstetrix. veruntamen, quia eam nó dicit partum eniti, sed meiere, probroseque eius ventrem partumeium appellat, quasi tam facilè pariat, vt sine nixu vllo meiere videatur potius, quàm parturire, vehementior subest suppositionis suspicio, quàm si illud crimen & apertè & rectè impegisset. sed & eam exauget suspicionem, quòd cùm eam dicat nullo modo debilitatam partu meiere, quod primo aspectu miraculi cuiusdã & laudis esse videatur, acerrimè Samia perstringitur obliqua, perinde quasi non pepererit, quæ laborem & debilitatem nullam partus sentiat. itaque *vtcunque* tria esse existimo vocabula, hoc sensu, Et vt cùm es fortis puerpera, è lecto exilis: & puerpera æquè valens ac firma es, ac cùm fortia ac sana.

CAPVT III.

Obsigillare, sigillare oculos, ventilare, Verbum gladiatorum, dare in antecessum, centesimæ propinquæ, Seneca emendatus.

QVod mouemus opus, totum collectitium est. itaque huc corrogamus veteres obseruatiunculas, easque & diuersas, & è diuersis ad vnius capitis confectionem colligimus: & vt qui magnum æs alienum faciunt, à multis mutuum sumunt, sic versuram à plurimis plerumque facimus. hoc tamen caput, vt & nonnulla, ex vno scriptore erit, sed interim tamen multos scriptores enucleabit. Seneca

pere-

Obsigillare. perelegantes & insigniter obsigillare lib. 21. epist. 116. posuit pro occludere: quòd quędam occlusa etiam obsignabantur, vt reor. Nũc enim, inquit, *multa obsigillant, & aciem nostram aut splendore nimio repercutiunt, aut obscurè retinent.* Sic in lege Mæuia, Sigillare oculos. sigillare oculos, quod obsigillare valet, & occludere: Varro apud Non. *Contrà lex Mæuia est in pietate, ne filij patribus luci claro sigillent oculos.* Solebant autem propinqui hoc officiũ suis morientibus præstare. Apud eundem Senecam epist. 118. eiusd. lib. verbum medius fidiùs honestissimum & speciosissimũ gladiatorum tantùm. Ventilare. ventilare enim gladiatores dicuntur, cùm ante pugnam suos mouent gladios, & lusorijs ictibus aerem ferientes prçludũt certamini. *Quàm, inquit, stultum est, cum signum pugnæ acceperis, ventilare.* Martialis lib. 5. epigra. 32. *—& in toto ventilat arma boue.* Est & illa dicendi ratio apud eundem, epist. sequente, vt non trita, ita iucunda & egregia, Dare in antecessum. Dare in antecessum; quod est, antequam & priusquam quis debeat dare. *Sed, inquit, non ero difficilis, benè credi tibi scio, itaque in antecessum dabo.* Centesimæ propinquæ. Centesimas propinquas ibidẽ Seneca vocat, quæ propinquis Calendis aut Idibus soluuntur: nõ tertijs, aut quartis, aut quintis Calendis. itaque illæ centesimæ propinquæ duriorem & iniquiorem habent fœnoris conditionem. *Quàm, inquit, durus sit fœnerator Cæcilius à quo minoris cẽtesimis propinquis, nummus moueri non possit.* In eodem autem libro quid ni legam? *mirari solemus saltationis peritos, quòd in omnem significationem rerum & affectuum parata est illorum manus.* nec me mouet præiudicata quorundam auctoritas, *scenæ peritos*, pro inquinamento veterum librorum, in quibus vitiosè exaratum est *satiant peritos*, legentium. Epistola proxima refert Seneca, solitos fuisse veteres etiam rusticos post prandium aut cœnam bibere. quod ex Horatio caliginem aliquam remouet, lib. 2. satyr. 2. ita canente,

Post hoc ludus erat, culpa potare magistra.

verba sunt Senecæ, *Post prandium aut cœnam bibere, vulgare est: hoc patresfamilias rustici faciunt, & veræ voluptatis ignari.* Vt Horatius lib. 1. epist. 1. dixit,

Insanire putas solemnia me: quod est, more aliorum. Ita Seneca ead. epist. *Nolunt solita peccare, quibus peccandi præmium infamia est.* Dispulit autẽ quasdam tenebras Cimmerias è Tranquillo Seneca, cùm mox scribit, *Omnes iam sic peregrinãtur, vt illos Numidarum præcurrat equitatus, & agmen cursorum antecedat.* Tranquillus in Nero. cap. 30. de itinere Neronis, *Armillata & phalerata cum Mazacum turba, & cursorum.* Mazaces. Nam Mazaces populi sunt Africæ: nobiles autem Romani illo comitatu equitum Afrorum delectabãtur. Martial. lib. 10. epig. 13.

Cum cathedralitios portet tibi Rheda ministros.
Et Libys in longo puluere sudet eques.

Mazax apud Claudianum in Panegyri Stiliconis prima, *—pauidum protecit missile Mazax.* Sic ille Senecæ locus duobus auctoribus suo fulgore illustratis, ne in cæcis tenebris offendamus, cum eos legimus, nobis præstabit.

CAPVT IIII.

Ciceronis oratio pro Flacco locis aliquot emaculata.

ORatio M. Tullij Ciceronis pro Flacco multis aspersa maculis & contaminata mihi videtur esse: quasdam hoc capite eluam, reliquas alijs emaculandas relinquam. *Timolites, inquit, ille vicanus homo non modò nobis, sed ne inter suos quidem notus.* Insedit hic nescio quid sordis, quę creta quadã Cimolia detergenda est: nam pro *vicano Nicenus* legendum est. solent enim oratores ferè ponere, vnde domo sunt testes: hunc Asiaticum testem è Nicęa vrbe dicit esse. Sed ne quis hoc arbitrarium esse putet, ita habeat, sic planè dilucideq́; scribi in veteribus memorijs. Eleganter autem, cùm tumultuosa suffragia Græcorum in concionalibus decretis, quæ manibus tendendis fiebant, indeq́; χειροτονίαι vocabantur, expressit, scribens, *Psephismata non sententijs, nec auctoritatibus declarata, nec iureiurando constricta: sed porrigenda manu profundendoq́; clamore multitudinis concitata.* Cœno autem ille locus collitus est, *Cæsus est virgis Cynicus ille Athenagoras.* quid enim Cynico cum mercatura? ex negociatione, illa secta longè refugit. legendum igitur, quod auctoritate veterum librorum consignatumq́; proferimus, *Cymæus*, ab vrbe Asiæ Cumis. In quorum chartis & illud reperimus, *Id sutores & coriarij conclamauerunt.* ac medius fidius coriarijs cum sutoribus maior est affinitas, quàm zonarijs: sed & vtrunque artificium sordidius est, quàm zonariorum. Ego illorum quoque librorum testatione, *quo volui*, adduxit, legi adfirmo: nec cõtemno tamen quod receptum est: tantùm moneo illud alterum aptius mihi videri. Iam illi scripturæ, *hac classe M. Crassus vir amplissimus ab Hemo in Asiam, his nauibus Flaccus ex Asia in Macedoniam nauigauit:* quid ni fidem derogem, & ei arrogem atque attribuam, quam in antiquarijs bibliothecis reperimus, *ab Aeno in Asiam?* Aenus autẽ vrbs notissima est. Lego etiam, *non refert verò quid lucretur?* Sed quæ, malùm, est ciuitas Aemonensis in Asia? quis tandem vllam ita in Asia appellat? ego censuales perscrutatus tabulas, vt ita dicam, & professiones, & Geographorum tabularia rimatus, nusquam eam comparere video. irreptitium igitur nomen esse reor, in alterius locum subditiuum, ac lego, *Acmonensis.* nam Acmonia vrbs Phrygiæ memoratur à Stephano: & Acmonium, alia vrbs: & Acmonium Alsos ad Themodontem. Fauet huic emendationi & vetus scriptura, in qua *Acmonenses* exaratum est. Hos autem Acmonenses in populis Phrygiæ numerat M. Tullius. Pari errore corruptum est & illud, *Heraclides ille Tennites.* &, *Tenni vsque ad illam ætatem.* nam vtrobique & bonis adstipulantibus libris, & Plinio comprobatore, legendum est, *Temnites*, &, *Temni.* Plinius lib. 5. cap. 29. Temnum fuisse oppidũ refert in ore Hermi fluuij. idem & in Aeolide Temnũ cõstituit. His ego fretus vindi-

cibus, quidni me huic scripturæ assertorem præbeam? Lego etiam, *Et conficiendarum literarũ diligentissima*: eùm hodie extet, *& conficientissima literarum*. quod etsi cur damnem non habeo, tamen cur illud alterum potius amplectar, tacito quodam sensu intelligo.

CAPVT V.

Virgilius 7. Aen. illustratus, Acheron, Oceanus vterq;, adorea liba, Cereale solũ, quadræ, manus, Vrbs summa, orbis Asiæ et Europæ, oceanus refusus, repetere.

Reperimus in Suidæ coniectaneis, Sibyllam quandam Tiburtinam eamq; Albuneam vocatam. Id nonnullam fortasse lucem Virgilio adferet, qui 7. æn. Latinum dicit *lucos consuluisse sub alta Albunea.* nam & fontem vocatum, & deam indigitatam fuisse de nomine illius Sibyllæ verisimile est. Acherontem pro inferis à Latinis solitum sæpe vsurpari, antè docuimus. eius rei fidẽ facit illud Maronis,

Acheron.

—atq; imis Acherontem afflatur Auernis.

Vterque oceanus.

Vterque Oceanus, mare eoum est & occiduũ:

—quæ sol vtrunq; recurrens
Aspicit Oceanum.

Sic apud Horatium lib. 2. od. 2.

—vterq; Pœnus
Seruiat vni:

Adorea liba.

id est, eous & occiduus, qui Gaditanus est. *Adorea liba* mensæ loco Aeneam eiusque socios subiecisse epulis, scribit poeta: mox etiam *—cereale solum*, appellat: &, *patulis quadris.* Erãt autem mensæ paniciæ, quas Dionysius τραπέζας κατεσκευασμένας ἄρτου, dixit. *—sic Iuppiter ille monebat*: ibidem non sine causa dicit Maro. obseruaui enim, *ille* ei adiungere solitos esse vetustos scriptores, præpotens eius nomen significare volentes. Plautus in Amphitruone, Sc. 1. *Quod ille faciat Iupiter.* nisi demonstrantis est: idque dicebant, manum in cœlum tollentes, & veluti illic Iouem ostendẽtes. *Nec plura alludẽs*, illic est, Nec dixit plura ludens: quomodo etiam alludere à Cicerone 1. de Ora. vsurpatum legimus. Quid est quòd ait, vocem partem Ascanio eripuisse? nempe quòd ei velut è faucibus eam vocem rapuerit, nec expectarit vt totam eloqueretur, sed eam ipse velut extraxerit: ita protinus se eam vocem agnoscere dixit, & omen accipere. Non multò pòst, vbi

Cereale solum. Patulæ quadræ.

Accisis coget dapibus consumere mensas, legimus: videtur Seruius *accisis*, quod est, ambustis, agnoscere, si quis eius interpretationem attentius & acrius perspiciat. Manus est persæpe opus hominum, quod manu videlicet fit, vt,

Manus.

Prima locare manu, moliriq; aggere tecta.

Iterum secundo Georgic.

Tot congesta manu præruptis oppida saxis. Aen. 7.
Tectum augustum ingens, centum sublime columnis,
Vrbe fuit summa. hic vrbem summam cum dicit, ἀκρόπολιν interpretatur, quæ est arx. perspicuè enim voluit explicare vocabulum Græcũ

Vrbs summa.

duobus Latinis. Sed & cùm *—sacris sedes epulis*, dixit: significauit quod in Romanis historiis non rarò legimus, in templo epulum deorũ dari solitum. *Ipse Quirinali lituo*, dictum à poeta accipio, vt homines præstanti sapientia dicimus, quo significamus eum præstantem habere sapientiam: quo sanè modò etiam Quirinali lituo, est Quirinalem lituum habens: quanquam istud aliquanto insolentius minusque consuetum. sed à consuetudine non solent raro recedere poetæ, & hoc ipsum decus & ornamentum suo carmini quærere. Orbis Asiæ, & Orbis Europæ dicitur à Marone, vt à Marcellino, Orbis eous, & Orbis occiduus pro imperio Orientali & Occidentali: & Orbis Romanus pro imperio Romano. Oceanum refusum interpretor Oceanum refluum & refluẽtem, quem ἀψόρροον & ἀψόρρον Homerus appellat. *Præferimus manibus vittas*: ex consuetudine Græcorum dixit, idq; ἱκετηρίας appellabant.

Orbis Asiæ & Europæ. Oceanus refusus.

—hinc Dardanus ortus, Huc repetit.

quam in sentẽtiam dictum est? nempe in quã dixit Cicero in Bruto, *Repetunt Mutta lege & Licinia.* & pro Archia poeta, *Chy suum vendicant, Salamanij repetunt.* Dardanus, inquit, ex hac terra ortus est, hanc in terram nos reuocat, qui ab eo oriundi sumus, & nos hũic terræ repetit & vendicat.

Repetere.

CAPVT VI.

Quædam in Catone obseruata, catillatio, pollitio, oblinere, relinere serias, conspersio, conspergere, sal popularis, salis flos, laterculus, Myrta, sub dio, serenum.

Catillatio graue probrum erat, quod iis obijciebatur, qui prouincias diripuissẽt in magistratu, quòd tanquam Prouincialium bona abliguriissent: dictum à catillis, in quib9 escæ apponuntur, atque interdum etiam opera dulciaria, quasi in catillis bona & fortunas eorum comessent. Cato in libro de re Rust. ca. 84. *Sauillum iubet poni in mensa cum catillo & ligulis.* Iam è Macrobio lib. 3. Satur. cap. 16. notum est, Lupum Catillonem à Lucillio vocatum liguritorem, & Catillones vocatos fuisse, qui ad polluctum Herculis vltimi cum venissent, catillos liguribant. Apud eundem Catonem ca. 136. reperio, Politionem esse, cùm ager colendus alicui locatur pactione certæ partis frugum: vt sextæ, aut septimæ, aut nonæ. Sed operæpreciũ fuerit verba eius adscribere, quo res tota dilucidior fit. *Politionem*, inquit, *quo pacto dari oporteat? in agro Casinate & Venafro in loco bono parte octaua corbi diuidat: satis bono septima: tertio loco, sexta: si granum medio diuidet, parti quinta in venafro ager optimus, nona parti corbi diuidat.* Si ager, inquit, bonus est, hac lege & conditione poliendus est, ager colono dadũs: vt si demessę fruges diuidantur inter politorem & dominum, politor octauam partem habeat. nam in corbem corruebãt spicas in messe. ita partitio

Catillatio.

Politio.

frugum erit nondum tritarum: minorq; pars erit politoris, quàm si tritum & purgatum frumentum diuideretur, quòd labor trituræ & vẽtilationis etiam mercedem mereatur. Itaque si granum modio diuidatur, quintam politor fecet. Hordeum etiam quinta modio iubet Cato diuidi: & fabam quinta modio. Eodem autem modo illud iurisconsultorum accipi debet l. cum duobus. §. Si in cœmida societate. ff. pro socio. *Aut agrum Politori damus.* Apud eundem Catonem,

Oblinere.

Oblinere multis in locis significat vasa obturare, vt cap. 113. *Sinito dies xv. aperta, antequam oblinas.* Iterum cap. 110. *Sinito biduum oblitum dolium.* Ex eo notum est *relinere serias*, apud Terentium in Heauton. act. 3. sc. 1. significare, oblitas & obturatas resignare & aperire. Illud etiam Horatianum lib. 3. od. 8.

Relinere serias.

Corticem astrictum pice dimouebit
Amphoræ fumum bibere, &c.

claram accipit lucem, prælucente velut Catone, cum ca. 120. 11a scribit, *In amphoram mustum indito, & corticem oppicato.* Cortice enim oppicato oblinebant & operculabant dolia.

Cõspersio

Conspersio dicit ab interprete Diui Pauli in 1. ad Cor. ca. 5. id quod à pastu pastam appellamus, propterea quòd aqua soleamus farinam conspergere. idque Catoni est Conspersa farina, cap. 89. his verbis, *vel farina hordeacea conspersa turundas facito.* Sed & conspergere eidem, est farinam aqua madefacere, vt subigatur: eius verba sunt. cap. 76. *Postea farinæ libras duas conspergito condepsitoq;.*

Conspergere.

Sal popularis.

Salis flos.

Sal popularis Catoni, sal est vulgaris & niger: Salis flos, sal cãdidus: sic enim scribit c. 88. *Ibi fiscellam cum sale populari suspẽdito.* Iterũ, *Inde flos salis fiet.* Hæc quidem non longè admodum ab sensu esse, & recondita scio, sed tamen quia multis ignota, non indigna sunt, quæ perscribantur. Recordor me dixisse apud Plaut. in Pœnulo, sc. Negonj sibi. Larerculum genus esse operis pistorij, à forma in quam fingitur, vocati.

Laterculus.

Interpretationem adiuuat Cato, qui cap. 190. ad asperitatem vini leniendam, è farina erui & sapa larerculos defingit. Myrtum Græci neutro genere vocant fructum Myrti: Cato fœminino Myrtam, sic scribens. cap. 125. *In vrnã musti conditio myrtæ semodium.*

Myrta.

Sub dio.

Sub dio esse, vernacula lingua dicimus esse sub sereno: & crepusculis hibernis noctibusq;, nos serenum plerũque dicimus. Eodem modo serenum vsurpasse Catonem video, cum ait cap. 156. *Postea ponito pocillum in sereno noctu.* Idem Cato aluum superiorem, appellat ventriculum, *Aluum*, inquit, ibidem *si voles deijcere.* Hęc etsi dissimilia, atque hinc inde, ferè tamen è Catone, carpta sunt: tamen tam vnius esse capitis, quàm fere vnius scriptoris possunt.

Serenum.

CAPVT VII.

Persius vltima satyr. explicatus & emendatus, Vapidum vinum, vapidè se habere, obsignare lagenas, salius vini, Manius, trama, popa, popani panes, Chrysippi aceruus pro sorite.

DIuerti hisce diebus in Persij satyram vltimam, multis mihi locis sensibus caliginosam & opacã, quod, vt opinor, ingenij mei vitium est, cuius tam languida est acies, vt in sole vix lucem dispiciat. Ego tamen eos locos mihi illustrare conabor, ac mihi ipse plucebo.

Mire, inquit, opifex, numeris veterũ primordia vocũ,
Atque marem strepitum fidis intendisse Latinæ,
Mox iuuenes agitare iocos, & pollice honesto
Egregios lusisse senes!

his ego verbis significari puto, Bassum poetam esse Lyricum. Lyrici aũt primò diuos, & virtutem victorum sacris certaminibus carmine extollebant: atq; ea sunt primordia veterum vocum. Postea Melici etiam de iuuenum amoribus, & senum luxu iocisque carmina pangere cœperunt: qua argumentorum materia suum poema Bassus distinxerat. Iocos autem iuuenes, iocos iuueniles intelligo: & iocos senes, seniles: quamquã interpretes aliud sentiunt. Ad hunc locũ Horatianum illud pertinet, de Art. poet.

Iuuenes ioci.

Musa dedit fidibus diuos puerosq; deorum
Et pugilem victorem, & equum certamine primũ,
Et iuuenum curas & libera vina referre.
—— mihi, inquit Persius, *nunc Ligus ora*
Intepet, hibernatq; meum mare:

puto esse, Mihi tepet Liguria ora, & mihi hibernat: ac pro hibernis est eius oræ mare, Id est, in ora Ligustica hiberno, & hyemem traduco ad portum Lunæ. Ibidem,

—— postquam destertuit esse
Mœonides, Quintus pauone ex Pythagoreo:

hoc sensu dictum accipio, Postq iam se Homerum esse desijt somniare, ad seque reuertus, omissa Pythagoræ de animorum in alia corpora trãsmigratione sententia, Quintus Ennius sibi videri cœpit, non Homerus. Quintus enim non hic numeri nomen est, vt existimo, sed Ennij prænomen. *Destertuit esse Mœonides*, figura Græca est, pro destertuit se Mœonidem esse, vt Lucan. lib. 1.

——tutumq; putauit Iam bonus esse socer.

Iubet, inquit, hoc prudens iam Ennius, nec vt ante, delirans se Homerum esse. Inqt Persius,

Et signum in vapida naso tetigisse lagena.

Lagenas obsignare

Lagenas vini obsignabant veteres, vt apud Ciceronem lib. 16. epist. fam. ad Tiron. *Mater nostra, quæ lagenas etiam inanes obsignabat, ne dicerẽtur inanes aliquæ fuisse, quæ furtim fuissent exiccatæ.* Auarum autem insimulat, qui vapidum vinũ obsignaret & biberet. Hinc *vapide sese habere*, dixit Augustus apud Sueton. cap. 87. pro languere, quòd vinum vapescens ægrotet.

Vapidũ vinum.

Vapidè se habere.

Nec tenuem solers turdorum nosse saliuam. hic in vetere libro *turdarum* reperiri: & ita scripsisse Persium annotat antiquus interpres. Est autẽ Saliua, sapor: vt apud Pliniũ li. 14. c. 1. Saliua vini.

Salius vini.

——occa: en seges altera in herba est:

dicit, nisi fallor, Qui fruges annuas consumis, agrum colito tuum, & protinus succrescet altera seges, quam molas, quæq; tibi quantum cõsumpseris reponat. Ergo ex occatione, quæ pars est culturæ agri, tota cultura intelligitur.

ses

—*sed Bestius vrget:* lego ex veteribus libris, *&* *Bestius vrget:* neq; tam aduersantis quàm coniũgentis particula desideratur. Ibidem Persius,

—postquam sapere vrbi
Cũ pipere et palmis venit nostrũ hoc maris expers.

Sapere maris expers.

Sapere nostrum, vetus interpres exponit, quẽ & omnes sequuntur, hæc sine interpunctione continuantes. animaduerti tamen nõ incommodè interpungi posse, hoc sensu, Postquam transmarina cœpimus vti sapientia, & Philosophorum disciplina Græcorum, eaq; nobis probata fuit, nostra hæc vernacula & cismarina sapientia haberi cœpit, nec in precio esse, quòd transmarina non esset. Itaq; etiam fœnisecæ degenerauere & corrupti sunt, & pultes suas magis quã olim vngere cœperunt. Ibidẽ,

—centum paria ob res Egregie gestas induco:

Duplicem significare videtur Hecatóben: sed fortasse ludos gladiatorios significat, cùm paria dicat: vt apud Horatium lib. 2. sat. 3.

—gladiatorum dare centum
Damnati populo paria.

Munera autem gladiatoria ludosq; in religionis parte numerabant. Ibidem Persius,

—non adeo inquis Exossatus ager iuxta est:

emendo, *non adeo inquis, exossatus ager:* & versu & sententia ita postulante.

—præstò est mihi Manius hæres, Progenies terræ.

Manius.

Multi erant Ariciæ Manij pauperes & obscuri: sed & cliuus Aricinus abũdabat mendicis: Iuuen. sat. 4.

Dignus Aricinos qui mendicaret ad Axes.

Sed & Manius nomẽ etiã seruile est. Cato de re rust. c. 141. *Mãdo tibi Mani, illa suouetaurilia circumagi iubeas.* Si igitur quia mihi indulsero & liberalius victitaro, remq; imminuero, nemo meorum hæres meus esse volet: Manius aliquis ex Aricia pauper & ignobilis mihi hæres erit: qui quamuis sit filius terræ, è gente mea videri poterit. Tu autem qui es me maior natu, dũ in decursu sum, & adhuc viuo, postulas, vt tibi patrimonio meo cedam, & tibi tanquam lampada tradam, nec eo vtar, ac mihi eo interdicam: cũ hæreditatem meam in lucro aduentitio numerare debeas, si fortè tibi illa quandoq; obtingat, & veluti Hermeum quoddam existimare, & in lucro deputare quicquid tibi reliquero. *Legarat Tadius:* è veteribus exemplaribus est legendum, non *Stadius.* quamquam id leuius est stipula.

Fœnoris accedat merces, hinc exime sumptus,
Quid reliquum est?

Te fœnebris pecuniæ merces & vsura alere sic debet, & tuum sumptum sustinere, vt aliquid inde etiam redũdet & reliquum fit. Sic enim cum eo ille, qui hære ditari inhiat, calculũ iam ponit, & ab eo iam nunc rationem reposcit: quo fit vt vehementer excandescat Persius, & exclamet, *Reliquum?* & se plus impensurum postea minetur.

—mihi trama figuræ Sit reliqua.

Trama

hic trama non est subtegmen, sed pãnus pertenuis è solo subtegmine: appellaturque vt ait Varro lib. 4. de ling. lat. quòd frigus eã trameat, id est, trãsmeat. Sim, inqt, macie & fame enectus, & vix ossibus hæream, vt alij nepotinis sumptibus à me parta disperdant. —*popa venter:*

Popa.

à popis qui victimarij erant, & se hostiarum visceribus benè curabant. Vetus interpres putat à popanis panibus appellatos.

Popani panes.

nam popeaoa in eo malè legimus: quæ deprauatio acerrimum ei peperit reprehensorem.

—ne sit præstantior alter
Cappadocas rigida pingues pausisse catasta.

sentẽtiam puto, Ne sit vllus venaltitiarius, qui plures seruos habeat. nam mangoniũ & mercimonium venalium maximos quæstus adferebat: Horat. lib. 1. epist. 6.

—eget æris Cappadocum Rex: id est, venalitiarius. Ibidem Persius,

—depinge vbi sistam
Inuentus Chrysippe tui finitor aceruí:

Aceruus Chrysippi.

hoc de syllogismo aceruali, qui Sorites dicitur, sine controuersia intelligitur, qui captiosus est, vel teste Flacco, lib. 2. epist. 1.

Dum cadat elusus ratione ruentis aceruí.

Eius syllogismi interrogationibus excogitarat, quomodo respondendum esset, Chrysippus: quiescendum enim esse dixerat. quod Persius dicit Sistere. Etsi in ea solutione ab Academicis irridebatur, auctore Cicerone, qui ita scribit in Lucull. *At vitiosi sunt Soritæ: frangite igitur eos si potestis, ne molesti sint. erunt enim nisi caueatis. Cautum est, inquit. placet enim Chrysippo cum gradatim interrogetur, verbi gratia: tria, pauca sint, anne multa, aliquanto prius ad multa perueniat quiescere, id est, quod ab his dicitur* ἡσυχάζειν. *Per me vel stertas licet, inquit Carneades, non modò quiescas* & cætera. Aristoteles autem non multum hac in re enodanda laborasset, qui li. 1. de generatione animal. cap. 7. paucum multum, magnum paruum, lõgum breue, nihil absolutè esse, sed ex comparatione vult. At illi falsò aliquid simpliciter multum esse ponebant, aliquid magnum: in quo se ita pedicis constrinxerunt molestis, vt vincula soluere non possent: & propè in his, quæ inexplicabilia essent, ista numerarent. Vetus interpres pro *pausisse*, legisse videtur *plausisse*. sic enim scribit, *Quoniam venales, antequam in catasta ponantur, cantant vniuersi pariter more gentis suæ.* quod & in veteri libro reperi. *pausisse* tamen perplacet. etiam *clausisse* reperi. reperi etiam *pausasse.*

CAPVT VIII.

Persius explicatur satyr. 4. Pes Varus. Chromatiari. Caramidisre. Psilotrum. Balneator elixus.

IN quarta Persij satyrã ex Platonis Alcibiade imitata, quædam obseruaui, nõ illa quidem in mercibus numerãda Indicis, aut gemmis: sed littoralibus calculis aut algis viliora. Sed tamen huic chartæ non parcam, & ei illa illinam.

—barbatum hoc crede magistrum

ftarim vilitatis ſpecimen erit, quod annotabo, veteribus in libris non *hoc*, ſed *hæc* legi.

Scis etenim iuſtum gemina ſuſpendere lance
Ancipitis libræ: rectum diſcernis, vbi inter
Curua ſubit: vel cum fallit pede regula varo.

Cum libræ lances æqualiter ſuſpenſæ ſunt & examinatæ, cum iuſti pondus eſt, neutra præponderante: ac cum libra eſt anceps, ac vtram in partē vergat, neſcit, pariter æquata & perlibrata. quod Perſius ſignificat. Rectum etiam potes, ô Alcibiade, illudens ait Socrates, per te diſcernere & cognoſcere, etiam cum inter curua ſentit: cuius tum & animaduerſio difficilior eſt, cum aliorum deprauatio, quibus admixtum eſt, ſpeciem eius obſcuret, & pari vitio prauitateque deformet. quin etiam ſi regula vara & praua tibi in manū detur, quæ quod rectum eſt, mentiatur curuum & prauum, per te tamen tuaq; ſponte rectum intelligere poteris, & vitioſam regulam coarguere. Pedem

Pes varus

autem varum dicit, crus regulæ varum & flexum, eiusque haſtile & ſcapum tortum.

Quo tibi ſumma boni? veteres libri pari concordia, *Quæ tibi ſumma boni?* quam medius fidius lectionem ſequi malim. Verbum, quod noſtris hominibus inauditum auribus vſurpat vetus interpres in explicatione.

——aſsiduo curata cuticula ſole.

Chromatiari.

Chromatiari dicuntur, id eſt, colorari, qui tota die ſunt in arenis aut ſole. hoc verbum è Græco expreſſum eſt, Latineq; formatum, vt Catamidiare apud Spartianum in Adriano.

Catamidiare.

Cum bene diſtincto cantauerit ocyma vernæ: Anus, inquit, quæ ſeruulis nequam in vijs conuitia ingerit. id enim eſſe videtur, cantare ocymum quod ſeritur cum maledictis, teſte Plinio lib. 10. cap. 7. Te ſapientia (inquit) æquat, vt oratio tua ad populum à maiore prudentia non proficiſcatur, quàm eius contumeliæ. vt enim te ex genere venditas, cæteriſque bonis similibus, ſic illa ſe liberam & ingenuam vernulā ſeruam dicit. aut potius dicit, mulierculam λα-χανόπωλιδα, id eſt, hortulanam, olerum venditricem, quæ per vrbem cantitat ocyma venalia, quæ ſeruuli ſolent emere heris ſuis, æquè ac ipſum Alcibiadem ſapere. Scribitur hîc etiam *ozyma*. propter illius herbæ odorem, quam baſilicum vocamus.

Cantare ocyma.

Qui quandoque iugum

hic *quandoq;* valet quandocūq;, quotieſcunq;: quod non infrequens eſt. *Seriolæ* autem *veteris*, *et veterem*, reperio: atq; vtrūq; non ſolum tolerabile eſt verbum, verùm etiam laudabile. Pro *Elixus q; nates*: vetus interpres *Eliſusq; nates*, legit, interpretaturq;, Pſilotro domolitas: ſed *elixas* omnino magis placet: vt balneo tāquam coctas intelligamus, vt à Martiale *Balneator elixus* lib. 1. epigram. 7. dicitur. & pſilotris frequentius poſt balneum vtebantur.

Pſilothrū

Balneator elixus

[F]acis in penem quicquid tibi venit amarum.

Differit Ariſtoteles, multas voluptates a moleſtiæ impulſu oriri: vt & delitias veneris, ad quas dolor, qui libidinoſos vrit, præcipites pellit. nam illa vrtica & ſcabies libidinis amara & moleſta eſt, neque eos quieſcere ſinit pruritos titillans. Dicit igitur, Si quicquid tibi moleſtè amareq; prurit ea parte, quæ honeſtè nominari non poteſt, facis: ſi quicquid in eam partem incidit amaræ titillationis, facis, & in omnem libidinem te profundis, penique ſeruis, falſas multitudinis laudes reſpue.

CAPVT IX.

Nonius explicatus, vallam trahere, boues Lucæ, depenſa lana, in vulgus, caſta ætas, velaregulam.

PEllucent in Nonio velut in littore Indico gemmæ. Ita exempla quędam veterū ſcriptorum planè dixerim gemmea, cùm in eis niteant genera dicendi felicioris ſæculi. Tale illud Varronis eſt è Modio, *Qui tum erant in Græcis coma promiſſa, barba raſa, pallam trahentes*: quod exemplum de citharœdis intelligendum reor, inſigni cultu & ornatu in theatro canere ſaltareq; conſuetis: quos traxiſſe pallam ait, quòd lōgo ſyrmate ſpatioſam veſtem terram verrentem gerere ſolerēt. Nec prætermittam Lucilij ſententiam, qua ſapientem nihil proprium habere cenſet, ſed vſura tātum frui: vnde & nobilem expreſsit Lucretius de hominum vita ſenſum, lib. 1.

Pallam trahere.

Vitaq; mancipio nulli datur, omnibus vſu.

Cætera, inquit Lucilius, *contemnit & in vſura omnia ponit*

Non magna: proprium verò nil neminem habere, hic quoq; inficiari negationes duæ vehementius videntur Græcorum modo. Varro ait, boues Lucas appellatos eſſe quorundam opinione Elephantos: quòd primum viderunt in Lucanis, Pyrrhi bello ſ[...] & ex eo forte [e]ſſe, quòd Lucani boues validiſsimi eſſent, neq; vllam quadrupedem noſſent Romani boue maiorem. Tales fuiſſe Lucanos boues è Lucilio apparet,

Boues Lucæ.

Quem neq; Lucanis oriundi montibus Tauri
Ducere protelo validis ceruicib. poſſent. Apud eūdem ex Titinio Depenſam lanam, pondere certo iuſtoq; penſam dici reperio; putatam, lanam purgatam: factam lanam, ex qua aliquid factum eſt.

Depenſa lana.

Depenſam lanam, qui non reddet tempori
Putatam rectè, facit vt multetur malo. In vulgus etiam, eſt vulgare, in exemplo è Cicerone ab ipſo prolato. *Itaque alter religioſus etiam nunc dies, alter in vulgus*: id eſt, alter dies vulgaris eſt, & nō religioſus. neque vllo omine obſcœnus & malè ominoſus. Caſta ætas eſt impuberum: puberum veſtis eſt puberitas. quæ dicendi genera ipſa antiquitatis canitie multò iucundiora gratioraque intelligentibus ſunt, quàm quæ nouitia & nupera in linguam Latinam inſula nouitate inuecta. Varro,

In vulgus

Caſta ætas.

Quæ caſta æſtas, quæ veſtis adoleſcentium,
Quæ teneris ſpecies.

Extat & Lucilij quædā ſententia, quā Flaccus qui

qui eum poetam fluere lutulentum calumniatur, æmulatus est,

Quid sibi vult? quare fit vt intus versus, & ad te
Spectent, atq; ferant vestigia se omnia prorsus?

Flaccus lib. 1. epist. 1. hoc breuius adstrinxit,

Omnia te aduersum spectantia, nulla retrorsum.

Velare gulam. Velare gulam, est laqueo se induere: loquendi genere Comico & ridiculo. Pomponius, *Restis vilis est, velet gulam.*

CAPVT X.

Lucretius libro 3. emendatus & multis locis explicatus, cunctari, effugere se, tuditantia, confugiant, ægrire, attigo pro attingo.

LVcretius insipientis Philosophiæ poeta, omnium animos superstitione obligatos demonstrans, etiam eorum, qui se eam iactant negligere & calcare vel studio laudis, vel leuitate quadam ventosa, ait lib. 3.

Extorres iidem patria, longeq; fugati,
Conspectu ex hominum, fœdati crimine turpi,
Omnibus ærumnis affecti deniq; viuunt,
Et quocunq; tamen miseri venere parentant

quib⁹ ego versibus eum existimo significare falsos & iactatores esse meros, homines illos, qui se mortem & inferos negligere dicebant, nec vllos esse narrabant. nam ni ita esset, ipsi, inquit, in tanto vitæ discrimine non viuerent, sed sibi lethum consciscerent. attamen omnibus affecti ærumnis viuunt metu inferorum, & parentant, mittuntq; inferias illorum manibus quos vel violarunt, vel interfecerunt: vel certè timent, vt placare sibi inferos optent. Quod autem non longè hinc dicit,

Cunctari. *Et quasi iam lethi portas cunctarier ante:*

valet, manere, versari. quod quidem de contemptu turpi & acri egestate dicit, quæ homines vt fugiant, omni ope nituntur ad auaritiam et honorum adeptionem. Duo enim duobus opponit. Illud autem cunctari, ductum videtur ab illis, qui ad portas aut ianuas cum venêre, ibi interdum cunctantur, nec rectà statim ingrediuntur: vt apud Aristophanem in Nebulis, τί ταῦτ' ἔχων στρογγύλλομαι. Iterum, τί κωκτάζεις ἔχων περὶ τὰς θύρας; Sequitur sententia Epicureis mirificè placita,

Vnde homines, dum se falso terrore coacti

Effugere se. *Effugisse volunt, longè lateq; remosse.* Eos enim qui perturbati sunt, aut quos aliquid vrit, & è perturbatione maloq; exire conantur, se fugere velle dicunt, nec tamen plerunq; effugere posse; vt in huius libri clausula,

Hoc se quisq; modo fugitat: quòd scilicet, vt fit,
Effugere haud potis est.

In sensum igitur superioris loci est. Isti, inquit, quos pertæsum est inglorios & despicatos viuere, effugere se volunt, id est, suam indignitatem, ignobilitatem & humilitatem atq; contemptũ: & omni contentione ad gloriam & diuitias enituntur.

——redde, inquit, *harmoniai*
Nomen ad organicos saltu delatum Heliconis:

Restitue organicis nomen harmoniæ, quod illi Helicone deportárunt, vbi Musæ & Musarũ præses Apollo, modulis & cantibus præfecti, musicorum instrumenta suis addita signis habent, & eorum inuentione censentur & nobilitantur inter mortales. Cùm autem ait,

Sensus enim trahit, atq; acies detrudit ad ipsas: Suspicor ipsius sensus testimonio refelli eos, qui animum censent videre per oculos, vt per fores aut fenestras. Trahit enim & detrudit seorsus ad aciem ipsam aspectumq;, & ad testimoniũ suum adducit, quo coniunguntur.

Et quantis interuallis tuditantia possint Tuditantia.
Concursare, coire: cùm dicit, significat tundere & agitare cupientia. talia enim sunt subtilia animi semina & primordia. Lego autem hunc locum hunc in modum,

Vsqueadeo prius est in nobis multa ciendum
Quàm primordia sentiscant concussa animai
Semina, corporibus nostris immissa per artus,
Et quantis interuallis tuditantia possint
Concursare.

hic ordo versuum est in antiquissimo libro, & in editione Parisiensi. Cum autem in veteri illo membranaceo libro scriptũ sit, *Et quantis*. puto sensu postulante nó incommodum fore, nec inuerecundum, *Et quam sis*, id est, suis, scribere. Verbum est in Lucretio mutatione quadam perlepidum, ea tamen ignorata domo pulsum.

Scilicet, inquit, *in tenero tenerascere corpore mětem*

Confugiant. *Confugiant, configunt* placitum est his, qui, quę non intelligunt, peruertunt. atqui illud *confugiant*, bellissimum sentio & amœnissimũ: hoc seorsu scilicet. Illis hic receptus & hoc perfugium reliquum sit, vt dicant in tenero corpore mentem remollescere. ἀρχὴν ἐκεῖνοι καταφεύξονται, πάντες ὥσπερ εἰς λιμένα καταφυγεῖν. nam ita sępenumero auctores Græcos loqui, qui eorum literis tinctus est, intelligit. Vnum tamen & alterum locum proferam Demosthenis contra Aristogitonem, ὁ μὲν ἐπὶ τὴν τοῦ βίου μετριότητα καὶ σωφροσύνην καταφεύγει. Iterum, εἰς τὴν ἑαυτοῦ βίον καταπεφεύγασιν, εἰς σωφροσύνην καὶ μέτριον. Etiam in calamographis illud melius, quàm excusis.

Præter enim quàm quod morbis cum corporis ægrit, ita in illis planè literateque scriptum est, nec nouitate vocis ægrire offendi quisquam debet, Aegrire. qui quidem poetarum iura intelligit, licenter multa nouantium, quæque oratio diserta recusaret, & sermo quotidianus vt putida aut nón Latina aspernaretur, libenter vsurpantium. Hoc etiam ex librorum vetustate exscriptum est,

Debet enim miserè si forte ægreq; futurum est,
Ipse quoq; esse in eo tum tempore, qui malè poßit
Accidere: id quoniam mors eximit esseq; probibet,
Illum cui possint incommoda conciliari
Illa eadem, quibus is nunc nos sumus, antè fuisse.

probibet autem per vocalium comprehensionem & coniunctionem audiendum est, duabus in longam coalescentibus. at,

Interruptá semel cum sit repentina nostris:

est, Cùm sit nostrorum illorum, quibus con-

stamus, corpusculorum dissociatio & distractio facta. se enim mutuò atomi, altera alteram reperiunt, in eundemque congressum redeunt: in illa temporis immensitate sæpius fortasse: sed illa repetitio & reditus dissoluitur morte. Id enim esse puto, quod aliter effert,

Inter enim iecta est vitai pausa, &c. Inuenio & in squallidis monumentis,

Non, vt opinor, enim dat, quod promittit & vnde, versus clausula in offenso fuit, & *proinde* exulauit: *abundè* Lugdunensis editio reposuit: ego *& vnde* defendere posse videor. Non dat, inquit, quod promittit, neque vnde promittit, id est, non ex animo dicit, nec oratio ex corde emittitur, sed è labris & lingua oritur. Cur autem editorum librorum, quàm reconditorum sanctior & iuratior fides? In editis extat,

Nam licet æternum per nos sic esse soporem:

quod tam appositum est, tamque proprium, vix vt melius quicquam dici possit, & congruentius. sed dissonant libri arcani atque mystici, ac Cereris initia. in his autem scribitur, vt mysteria eorum enunciem,

Nam licet æternum per nos sic esse supremo:

quod nec culpari etiam potest, cùm hanc contineat sententiam, Licet sic æternum & in perpetuum nos esse sopore sepultos. nam quin soporia vox facilè subausculteretur, quamuis non expressa, non negabit qui locum perlegerit. Et Græcorum quoque consuetudine, antegresso verbo aut participio, facilè subauditur nomen ab eo verbo deductum vt [illegible]. In eodem mox reperio

Nec desiderium nostri nos adigit vllum.

Attigo. Sed rectè eos coniecisse suspicor, qui *attigit* ediderunt in præsenti tempore. nam attigo dixerunt antiqui pro attingo. D autem soni vicinitate literam T. imitatur. Hæc ego non tam ex animi mei sententia quàm librorum testimonio fretus scribenda esse duxi, si cui fortè è Bibliothecia eruta probari scriptura possit.

CAPVT XI.

Venus quando aduentat, et quo tempore choreis delectatur, Gratiæ Veneris comites cur sunt, Gratiæ decentes, Gratiæ segnes nodum soluere.

Aduentus Veneris quando.

VEnus ineunte vere apud Flaccum libr. 1. od. 4. ducit choros, remisso relaxatoq; anni frigore: quòd ea anni parte opinio erat aduentare Venerem, eiusque antecursorem esse Zephyrum, qui Februario spirat, vt è Lucretio antè ostendimus. Venus autem & voluptatis & amœnitatis dea se choreis delectat. —*imminente Luna* id est, vesperi noctuque. *Cùm*, vt est apud Papinium Silu. *superis terrena placēt.* nolunt enim dii se hominum oculis cerni. ita has plagas celebrant & colunt, quo tempore homines in sua se recepere tecta, relictisq; agris domi sopiti iacent.

Gratiæ Veneris comites.

Gratiæ decentes, Horatius adiungit. quod præter argumentum esse ab Horatio factum, miror, ab homine eruditissimo & omnium propè scriptorum acri censore & seuero critico iudicatum esse: cùm esse Veneris comites Gratias antiquorum religio crediderit, vt ex Seneca constat lib. 1. cap. 3. de benef. ita scribente, *Tres Chrysippus Gratias ait Iouis & Eurynomes filias esse: ætate autem minores quàm Horas, sed meliuscula facie, & ideo Veneri datas comites.* hoc ille si cogitasset, nec vesania reprehendendi præceps actus esset, & ab instituta calumnia animum cohibuisset. Sed cur Flaccus decentes appellat? credo, quòd venustæ formosæque sunt, & honesta liberalique forma, bonaque, vt dicit Seneca, facie. lib. 3. od. 21. eas dicit *Segnes nodum soluere*: quòd, vt reor, implexis & consertis inter se manibus essent. neque enim commodior excogitari fortasse interpretatio potest: præsertim cùm subnixa sit Senecæ auctoritate, cuius fiducia audaciùs loquitur. Seneca autem dicto loco ita scribit, *Quare tres Gratiæ, & quare sorores, et quare manibus implexis.* Iterum, *Quid ille manibus consertis in se redeuntium chorus?* hæc ego scripsi, vt homines sciant multò facilius esse, veteres calumniari scriptores, quàm intelligere: vtque reprehensoribus istis & vituperatoribus, qui nisi reprehensione & obtrectatione ad nomen nunquam se peruenturos esse sperant, fidem non habeant: & ignorantiæ affinem eorum malignitatem improbitatemque existiment.

Gratiæ decentes.

Gratiæ segnes nodum soluere.

CAPVT XII.

Inanes, subinane, Curiana Phocis, vti via populi, discedere, Ciceron. libr. 2. ad Atticum restitutus.

HOmines laudis & gloriæ impendio cupidiores, inanes à Latinis, vt aliquando recordor me docuisse, dicebantur. Vnde & à Cicerone in Epistolis ad Atticū, pars illa animi, quæ gloriæ auida & studiosa est, subinania dicitur. Sic enim li. 2. epist. 17. scribit, *Quin etiam quod est subinane in nobis & non ἀφιλόδοξον, afficitur quadam delectatione.* In eadem epistola Herculis claua nodosius est, quod ita scribitur, *Iacet enim ille sic, vt Phocis Curiana stare videatur.* idque aliquando sic enodabam: de Curio homine profligatissimo & nequissimo intelligebam, qui tamen sibi consulatus & imperia vaticinaretur & ariolaretur. nam in Phocide oraculum Apollinis erat, vt omnibus notum est. Sed ista interpretatio veluti diuina nimis & fatiloqua, vt ita dicam, videri meritissimò queat. Aliā ergo expiscatus sum. Constat profectò à Philippo Macedone, bello sacro confecto, omnes Phocidis ciuitates euersas fuisse, in vicosq; Phocensibus dissipatis redactas. Curium igitur omnibus fortunis & facultatibus

Inanes.

Subinane

Phocis Curiana.

euer-

euersum, Curianam Phocidem Iudena vocat. Idque, eò esset lepidius, si à Philippo oratore profligatus fuisset & perditus. nescio quid huc aliquando pertinere posse credidi [illegible]. Cæterùm io ead. epist. legendum puto vna voce *quereres*, non *quereres* [illegible].
Vti Via vulgi. Epistola autem 19. eiusd. libri, *vti vis vulgi*, quodam prouerbio poni videtur, pro, communia vsurpare, nec seotentiam suam disceptationibus de Repub. aut legum rogationibus interponere, vt apud Flaccum lib. 2. epist. 1. —*cur*

Non vt porticibus sic iudicijs fruar ijsdem.

Ac mihi illud Horatianum ab eodem populi sermone ductum profectumq; videtur. Eleganter autem & insigniter epist. 16. eiusd. lib.
Discedere. vsurpauit, Discedere, pro in aliqua re se gerere: ex cōsequenti, vt opinor, & postero, quod cum aliqua re perfuncti sumus, aliquidque perfecimus, discedimus & abimus. Sed verba Ciceronis subscribam, *Si possum discedere, ne causa optima in senatu pereat, ego satisfaciam Publicanis*, id est, si possum perficere & obtinere. At verò epist. præcedenre, vbi scribitur, *Tamen si tu ruet Rempubl præclarum spectaculum mihi propono*: non cunctabor emendare, *Si eruet Rempubl.* nā à Clodij tribunatu nihil boni Cicero expectat, existimatq; eum omnia perditurum, & susque deque euersurum. vel potius dicit, Si Rempubl. recipiet & asseret à Cæsaris & Pōpeij dominatione, eripietq; è seruitute, & ex eorum eruet eam tyrānide. hic *Seruet* sunt qui scribant, quod ab eis porius esse coniectum arbitror, quàm ex antiquis libris receptum.

CAPVT XIII.

Quædam 2. ad Attic. animaduersa, modestè dicere, refractariolum dicendi genus Iudiciale, refractarius.

MIhi nunquam videre ad hoc ætatis licuerat Epistolas ad Atticum manu scriptas, nisi nunc nuper beneficio Memmij viri clarissimi. Eo in codice libro 2. epist. penultima, illud vt ita dicam lacunosum quidem reperi, sed ita tameo vt lacunæ, inchoatæ vocis pars, implēdæ farciendæq; facilem præbuerit occasionem. Sic autem scribitur, *Sic te his euocabam vt nihil acrius neque incitatius fieri posset ad illa celeu, adde etiam si quid potes.* hodiernæ editiones exhibent *ad illam celeritatem*, non satis, vt existimo, accommodatè significanterq;. Ego, *ad illa celeusmata*, legendum suspicor, vt hortationes dicat, quales erant, quæ remigibus fiebant, vnde transtulit. nihil attinet auctoritatibus proferendis frustra laborare in re omnibus fere nota. Est & illud lib. 2. epist. 7. nec sincerum, & pro vitioso etiam stella notatum ab eruditissimo homine Petro Victorio, qui hac ætate prouidentia quadam diuina vnus maximè vel ad sananda vel ad iudicanda scriptorum vlcera literatis donatus videtur, *illa opima ad exigendas pecunias Druso vt opinor, Pisaurensis nebuloni Vatinio reseruatur.* pro quo in Victoriano libro & Memmiano cùm reperiam, *Pisaurensis Neptiloni*: non dubitabo emendare, *Druso, vt opinor, Pisaurensi à nebulone Vatinio reseruatur.* ita sententia bona booia explicata verbis, intertogabitur, intelligeturq;: quæ hodie non magis quod vult explicat hominibus & eloquitur, quàm si eos Indico propè sermone affaretur. Quod eodem libro, epistola præcedente scribitur in vetustis bibliothecis, *Qui quemquam ex xx. viris viuum Segium velit*: ex quo interpolatum est non incōcinnè, *vnum saluum esse velit*: fortasse propius vestigia antiqua sectabor. non ineptè scribitur, *viuum esse tam velit*, quod à me vtcunque coniectatum esse malim homines sciant, quàm vel vsquam repertum, vel pertinaciter adfirmatum. Epist. 2. eiusd. libri, in Memmiano illo libro scriptum patebat, *Accusauit Nasicam inhonestè, ac modestè tamen dixit.* quæ tam- Modestè dicere.
etsi pugnare propè videntur: tamen eo ipso lepida sunt & inexpectata. modestè enim dicere laudem nullam habet io Oratore: minus in accusatore, quem vehementem, acrem, exertum, & pugnacem esse oportet. nasus igitur modestiæ verbo subest, cum quadam tamen laudis simulatiōe, quòd modestia in homine vita laudi ducatur. significat igitur, eum frigidum & malum accusatorem fuisse. *Refractariolum* autem *iudiciale dicendi genus*, quod Refractariolum dicendi genus.
eadem epistola dicitur, vtrum ex eo appellatur, quòd in genere iudiciali semper concertatio quædam vtrioque est, & quod quis dixit ab altero oppugnatur repercutiturque & refringitur? quod est [illegible]: an ob illam refutationem repulsionemque Refractariolum dici possit, vt refringens & repellens? verius tamen putem esse Refractariolum, acriculū, vehementem, violentum, & veluti claustra foresq; refringentem & irrumpentem dici. Is enim est impetus iudicialis generis, non oratiouis quædam grauitas: eaq; ratione Refra- Refractarius.
ctarius dicitur, vt effractarius.

CAPVT XIIII.

Maro 2. Ecloga explicatur, ligustrum, Arscynthus, cerea pruna.

FIngit Maro secunda Ecloga à Coridone Alexim perditè amari, id est, à se, eumque inter siluosas fagos densoque cacumine vmbrosas ventitare solitum Alexim quærentem, in nemoribus forrasse venantem. nam

—*densas vmbrosa cacumina fagos*, interpretor, habentes vmbrosum & densum cacumē atq; tegmen. Eo in loco querelam amatoriā, non vt à Marone carmine conditam & cōprehensam, sed temerè oratione soluta iactatam, inani irritoq; studio consueuisse queri, (quid enim ei siluas voce ciere & lacessere proderat frustra laboranti) Non curas, inquit, dicentē illa, quæ de te tam multa feci, carmina: nec te mouet, q, æstu diei feruētissimo te p montes sequor tum, cùm laboriosissimi messores in-

termittũt laborem, & moretum ſuum ſuamque intritam comedunt: nec quieſcentes, dũ luſtro tua veſtigia & ſequor, cicadæ, quæ diei calore incitatæ canoram vocalemq; querelã ſuam mecum geminant, arbuſta omnia perſonant. Atq; hoc quidem æſtuoſiſſimi diei tẽpus ſignificat: tum enim cicadæ canere ſolẽt. Satius, inquit, multò mihi fuit vel Amaryllin, vel Menalcam amare, quàm te, quamuis niger ſit. nec enim tantopere candidus color, quo tu inſoleſcis, expetendus eſt. Liguſtra enim candida negliguntur: vacinia nigrã inficiendo colori purpureo expetuntur. Liguſtrũ. Liguſtrum autem cum fruticis nomen ſit, hic fruticis florem, qui candidus eſt, ſignificat. de quo Ouid. 13. Metamorph.

Candidior folio niuei Galathea liguſtri.

imitatione autem Theocriti dixit ex Bucolici carminis ſtudio,

Mille meæ Siculis errant in montibus agnæ.

Nam Siculus Theocritus erat, & montes Siciliæ abundant pecore. Se autem canere prędicat, quæ ſolitus erat optimus fidicen Amphion cùm pecus paſceret. Zethus enim & Amphion à paſtoribus educati fuerunt, & pecua ſæpe pauerunt adoleſcentes. Aracynthũ Aracynthus. montem Atticæ dicit Sequeſter. Sed potuit latuis aliquando longiusq; patere Actæ nomen, vt quemadmodum Megaris, ſic magna pars Bœotiæ, quòd littoralis etiam eſſet, eo cenſeretur. Se quoque formoſum dicit eſſe, qui ſe mari tranquillo ſpectarit: nam turbidũ non redderet imaginem expreſſam, ſed confuſam ſpeciem: nec ſe cedere Daphni, qui formoſiſſimus haberetur: tantùm optat ne Alexis rus faſtidiat & caſas, & paſtoritiã vitam, & cùm ſit puer, ne ſpernat hœdorum gregem, qui teneri teneris etiam pueris permitti ſolebant. non enim pedo, ne nodoſo duroque baculo grex tam tener læderetur, compellere, atque vnà cogere. Hic, inquit, mecum fiſtula canes, qui ſecũdum Dametam facilè reliquis antecello paſtoribus: nec mihi æquari comparatiue poteſt Amyntas, & ipſe fiſtula teres labellum. Idque ait, quia ſeptem compacta internodiis erat antiquorum fiſtula, arundinis ordine ſemper decreſcente. Ideo terere dixit, quod labrum ſeptem percurrens cicutas terebatur.

Vnco ſæpe labro calamos percurrit hiantes:

de eadem fiſtula dixit lib. 4. Lucretius. Fingit & Nymphas ruſticorum deas formoſas ipſas, ei flores legere, quæ & pueros amabant. nam Hilam Nymphæ rapuerunt, Naiadumque pulcherrimam & candidiſſimam ei luteas violas, quas pallentes vocat, aliosq; flores carpere & conſerere, & plenis adferre ſurpiculis. de qua re & Columella lib. 10. in horto,

Et tu, ne Corydonis opes deſpernat Alexis,
Formoſo Nais puero formoſior ipſa
Fer calathis violam.

Cerea pruna. Cerea autẽ pruna, flaua ſunt: ac in deliciis fuiſſe videntur. Oui. 13. Meta.

Prunaq; non ſolùm nigro liuentia ſucco
Verùm etiam generoſa, nouasq; imitantia ceras.

In Epigrammate Maroni attributo eorum eſt mentio.

Sunt autumnali cerea pruna die.

Sed non mouebitur muneribus Alexis: & Iolas ditiſſimus eum poſſideret, ſi muneribus emi poſſet. quamquã quod, inquit, ex ore meo verbum excidit, qui meos amores aliis indico mihi prærepturis aut turbaturis. & Auſtrũ floribus immitto, qui ſuo halitu eos marcidos & aridos breui reddit, vt lib. 3. ſyluar. Papinius canit,

Pubentesq; roſæ primos moriuntur ad auſtros

quamquam alibi me aliter interpretarũ ſcio, dum hominis eruditi coniecturam ſequi malo, quàm receptam ſententiam. Sed ex errore in viam redire nunc iuuat. Hæc in mentem mihi veniebãt, quæ dicerẽ: quæ fortaſſe quędam aperiẽt antea iuuentuti nõ ſatis pcepta.

CAPVT XV.

Cic. in Catil. 1. explicatus & emendatus.

CVm Cicero 1. in Catilinam ſcribit, in eius ædibus Sacrarium Aquilæ argenteæ conſtitutum fuiſſe, hoc me iudice ſpectauit, quòd ſigna militaria conſecrarentur, & haberent in caſtris ſacrarium quoddam ſuum, ſignaq; ipſa & imagines adorari ſolebant: Herodianus lib. 4. [illegible] Cicero explicatus. Sed & feſtis diebus vngebantur ſigna religionis cauſa: Plinius lib. 13. cap. 3. *Aquilæ certè ac ſigna puluerulenta illa & cuſtodijs horrida inunguntur feſtis diebus.* De ſica autem Catilinæ cũ ait: *Quæ quidẽ, quibus abs te initiata ſacris ac deuota ſit, neſcio, quòd eam neceſſe putas Conſulis in corpore defigere.* reſpexit ad ea vaſa & ferramenta, quæ numinum ſacrificiis conſecrabantur, vt cultri & ſeceſpitæ. Sed cùm Catilina nefariis vteretur ſacris, & pateris diceretur circuntuliſſe ſanguinem humanum, dum obſtringeret populares coniurationis, velut humanis hoſtiis cedendis, non pecudibus iugulandis, eam deuotam & initiatam à Catilina innuit. *Dico*, inquit Cicero, *te priore nocte veniſſe inter falcarios.* Græcorum more locutus eſt, vicumq; ſignificauit, vbi falcarij erant: Priſcianus lib. 18. [illegible], *pro in loco, vbi habitant tibicines. huic ſimile Ciceronis prima inuectiua, Dico te veniſſe priore nocte inter falcarios, id eſt, in locum vbi ſunt falcarij. Conſtrictam iam horum omnium conſcientia teneri coniurationem tuam non vides?* hanc vt exiſtimo ſententiam continet, Non vides hos omnes ſcire te coniurationem facere? atque ita ſcire, vt coniurationem tuam, ne ſe commouere poſſit, neu Remp. lædere, velut vinculis & compedibus conſtrictam impeditamq; teneant. Quid obeſt admonere legendum videri, *Mors ac Reip. pœna remorata eſt*: cum hodie à *Reip. pœna* editum ſit, genere dicendi non ſatis vendibili? Eleganter etiam Lambinus, vt ex eo audiuiſſe me aliquando recordor, *Quod priuatarum*

rerum dedecus non hæret in fama. hodie celebre est, *hæret infamiæ*: non tam apro actiq; sensu. *Simili*, inquit, *Senatusconsulto C. Mario & L. Valerio coss. permissa est Respubl.* Permittebatur Respubl. Cõsulibus, cùm decernebatur, vt viderent ne quid Respubl. detrimenti caperet. Id & satis ferè hoc loco declarat Cicero. Sed & quod Cæsar libro primo cùm dicit, *Decretum fuisse vt magistratus operam darent, ne quid Respublica detrimenti caperet*: Dio ita explicat, [illegible Greek] quo significat, eis custodiam ciuitatis permissam fuisse.

CAPVT XVI.

Lampridius illustratus, sagmarius equus, sagma, præcisi, lapides diui, Iouem lapidem iurare, Iupiter miniatus.

IN Heliogabali vita, qui imperij dignitatē omni probro contaminauit, & omnium bipedum nequissimus, luxuria & libidine præceps hominū præstantiam infra bestiarū ingenia abiecit. Quod cum in manibus habere interdum solemus, quo perditissimi & profligatissimi principis exemplum omni detestatione persequamur, & diris deuoueamus, quædam in ea, quæ nonnihil molestiæ exhibere properanti lectori fortasse possent, partim explicabo, partim etiam corrigam, non tam librorum subsidio fretus quàm animi iudicio. multa tamen ab Egnatio eruditissimo viro vel animaduersa, vel enarrata prætermittam: tantùm pauca quędam attingam. Ac primùm quærere pergam, qui sit equus saginarius. Ego & hic & alijs locis mendum insedisse suspicor, ac sagmarium corrigo, vt dorsuarium & clitellarium iumentum intelligatur. Suidas, [illegible Greek]. Ex quibus intelligimus, esse sarcinaria iumenta, quæ impedimenta portant & alia vsui necessaria. nomen autem habent a Sagmate, quod stratum significat, cui onera aptantur. *Sagma*, inquit Isidorus, *quod corruptè vulgo Sellā dicitur, stratum sagorum vocatur, vnde caballus Sagmarius. Mula Sagmaria*, eadem in vita lego: non enim corrupta adponam, ne numerosis versibus crescat pagina. *Matris Deum typum.* &, *Qui in nouis post tyrannos solet dominari principibus*, &, *Etsi nunquam aliqua matrona Consularis coniugij ornamentis esset donata, quod veteres imperatores affinibus detulerunt, & ijs maximè, quæ nobilitatos maritos non habuerant, ne innobilitatæ remanerent. Sed à Symiamira.* &, *Matris etiam deum sacra accepit, atq; adeo bacchatus est, vt typum eriperet.* Præcisi autem, sunt castrati, & Galli matris deûm, qui sibi Samia testa virilitatem præciderant, non solum testes deuoluerãt: sed totam caudam salacem amputarãt. qui idem erant molles & impudici. ex quo præcisus, impudicus dicitur, & qui muliebria patitur. Scribit in eadem vita Lampridius, *Lapides, qui diui dicuntur, ex proprio templo Dianæ Laodiceæ simulachrum ex adyto suo, in quo id Orestes posuerat, auferre voluit.* quos tandem lapides diuos appellat? Et putem significari simulachra lapidea, quæ deorum nomine censentur & vulgò vocantur. quæ magna religionis causa colebantur. Sic, vt reor, Iouem lapidem iurabãt Romani, vel quòd fictilis esset in Capitolio Iupiter, qui miniabatur. vt auctor est Plinius li. 33. capite 7. Et Cicero lib. 9. epist. famil. 16. *Iouis miniati similem*, scripsit. Fictilia autem quidni lapidis nomine censeantur? atque in hanc sententiam sum propensior, vel quòd cùm simulachra deorū lapidea pro dijs ipsa venerarentur, quem lapidem iurantes tenebant, suo ipsi errore & fictione Iouis personã subire credebant, vt vindicem periurij, vel deest nescio quid iuriiurando, vt sit integrum, Iouem lapidem tenens iuro.

Equus sagmarius.

Sagma.

Præcisi.

Lapides diui.

Iouem lapidem iurare.

Iupiter miniatus

CAPVT XVII.

Cic. 2. in Rullum emendatus & explicatus, Romilia tribus, Arniensis tribus.

SCribit Cic. 2. oratione in Rullum. *Quæsiui ex eo Calen. Ianuar. quibus hominibus & quemadmodum illum agrum esset distributurus: respondit a Romilia tribu se initium esse facturum. Primum, quæ est ista superbia & contumelia, vt populi pars amputetur, ordo tribuum negligatur: antè rusticis detur ager, qui habent, quàm vrbanis? quibus ista agri spes & iucunditas ostenditur? Aut si hoc ab se dictum negat, & satisfacere omnibus vobis cogitat, proferat, in iugera dena describat, ab Ocriculana vsque ad Armensem nomina vestra proponat.* Hæc verba & explicationis indigere mihi videntur, & emendationis. Quæritur Cicero, in agrorum assignatione à Rullo ordinē tribuum negligi, initium diuisionis agrorū fieri a Romilia tribu suburbana, rusticarū prima, contemptis quatuor vrbanis tribubus, & spreta plebe vrbana. Id tamen, vt reor, fecerat Rullus maiorū exemplo: qui tribus rusticas honestiores crediderant, quàm vrbanas, in quas transferri ignominiosum esset. Sed ex contemptu vrbanæ plebis reprehensionem quæsiuit orator, apud quam dicebat. Romiliam tribum censet Varro appellatam, quòd esset sub Roma: Verrius. quod ex agro censebatur, quem Romulus de Veientibus captum viritim diuisisset. Ex hoc autem loco intelligimus, ordinem aliquem fuisse tribuū: quod & Varro indicat, qui primam nominat Suburbanam: quintam, Romiliã. Itaq; cùm in comitiis sortitionū prærogatiua fieret, aliæ omnes suo vocabãtur ordine, vt ius erat quamq; vocari: atq; ex eo iure vocare debebatur. Cæterùm nescio quomodo hunc in locum irrepserit tribus Ocriculana, quæ nulla vnquam fuit. Et Cicero perspicuè conseruari ius ordinemque tribuum desiderat, vt a prima ad vltimã in dena iugera, qui minimus modus est, describat Rullus. In libris scriptis, *a suburbana vsque ad Arniensem*, reperio; quod est, à prima tribu ad vltimam. Arniensis tribus meminit Plinius:

Romilia tribus.

Arniensis tribus.

...us:in quo tamen, vt & in compendio Flori lib.10. Aniensis scribitur. & libro 29. apud Liuium, tribus Narinensis scribitur. sed verius puto Arinensis.

CAPVT XVIII.

Plinius 18. lib. natur. Histor. restitutus, panus mammosus, paniculæ, Aenus.

LOca quędã hic excutere placet lib. xviij. natur. Histor. quando omnia non licet: esset enim id iusti commentarij, non delicatæ huius operæ, quæ fastidientis more, varietate nauseam discutere cupit. Cap.3. de Cincinnato in eo scribitur, *Cincinnato viator attulit Dictaturam, & quidem, vt traditur, nudo plenoq; pulueris etiamnum ore.* hanc scripturam vt adulterinam libri veteres non agnoscunt, sed istam, *Cincinnato viator attulit Dictaturam, & quidem vt traditur, nodo manus pleno, quæ nuncia morum.* hic videre licet quantò libentius homines sua substituãt, quàm alienorum sensum inuestigent. Nodũ manus, interpretor manus comprehensionẽ, id est, plena manu: cùm scilicet manu stiuam aratri teneret: atqui item enim viator inuénit, vt Persius scribit, sat.1.

—sulcoq; terens dentalia Quinti
Cum trepida ante boues dictaturam induxit vxor,
Et tua aratra domum lictor tulit Paulò pòst, pro, *non tamen surda tellure*: scribe è veteribus libris, *non tam surda tellure*: hoc sensu, Non tam surda est tellus, quin iis cultoribus se contemni sentiat, & vt non inuita ea, & indignè ferente, id fiat. Ibid. scribe, *Philometor Attalus*: sine distinctione. Mox, *non in grege nominando M. Varrone*: vt dicat, se extra gregem & numerum aliorum, eum nominare. Cap.1. scribe, *in bona enim regione bene nitent.* Sed & illud cap.6. multò elegantius est in vetustis libris, quàm recẽtibus, *Cùm villa Sceuolæ fructus non caperet, villam Luculli ager.* nam & villa Sceuolæ fructibus deerat, cum parua nimis esset, villam Luculli ingentem & magnificam vix amplectebatur ager. Scribe eod. cap. *quàm proximum domino corde esse debeat*: id est, prudentia. nam & à prudentia Scipionem corculum appellatum fuisse scimus. Non ita longo interuallo lego, *Præterquam sobole suo colono pascendum.* pascendum autem illud significabit potius immittendum pecus in agrum, quàm sumptuosè & damnosè colendum. Item pro, *quorum prædia colenda*, lege è veteribus, *quorum hæredia colenda*. Et mox in iisdem, *C. Furius Cresinius*, disertè scribitur & literatè. Ibidẽ, cùm de fossis agit, scribo pro, *retusis locis: cretosis*: adstipulatore etiam Columella. & pro, *Imbricibus*: *In reprocibus aut supinis lateribus procumbere*: id est, in asperis & confragosis & cliuosis. Cap.7. *muniturq; vallo aristarum quadruplici*: partim *quadrifido*, partim *quadripedi*, veteres libri habent, eodem tamen sensu. Pro, *cum longissimo pedali*, libri veteres, quos quidem viderim, omnes habent, *cum longissima pedali obba*: quod & se in suis testificantur reperisse Germani. inde secuta castigatio nugatoris *tum longissima pedali obba*. cui, post hanc audaciam, non sit ius adscribendi sua somnia? Ego legẽdum censeo, vel traiectis literis, *cum longa pedali soba*, vel potius, *loba*. Scribe mox, *Sunt & panico genera mammosa è pano paruis racemata paniculis.* Panum autem appellat mammosum, tumorem, vel inuolucrum licij dicitur panus. è pano autem exeunt paniculæ. Scio ego è Theophrasto multa emendari posse hoc in libro: sed è regione comparare auctorem Græcum & interpretem multis locis Plinium, nunc non est operæ. Ibidem, *Hordeum maximè nudum et alica*: vetus liber, *& arinca*. Et paulo pòst, pro, *qualiter moliuntur*: *moluntur* scribito. Infrà, *Bracem vocãt*. Mox duplex scriptura est in duobus veteribus libris. nos *Sandalam* in vno: in altero legimus *scandalam*. Quis autem ambigat, quin pro, *si quis granum ipsum ponderet*: multo sincerius sit, *siliquæ granum ipsum pondere*: vt granum æquare pondus siliquæ dicat? Pro, *circa Thracium sinum*: scribe, *circa Thraciam Aenum*. Ænus enim vrbs est Thraciæ. Scribe item, *in subtilem farinam molit.* &, *quadrupedumq; ferè cibus est.* Vbi excusum est, *Ita sapientes agricolæ triticum cibarijs tantùm serunt. Hordeum sarculo seri dicunt*: scribe, *hordea sacculo seri dicunt*: id est, crumenæ & lucro. Cap.8. pro, *si non exacta maturitate*: scribendum, *excocta*. pro, *in Allobrogum tantum Aruernorumq; agro*, scribe, *Remorumq; agro*. Scribe cap.10. *Est & alia distinctio semel tempore L. Pauli nata pondo panis reddere visa xviij. Tertia xix cum triente.* Ibidem, in priscis libris, *siligo excepta*, lego, vt hoc quoque non magni momenti non prętermittam. Scribe, ibidem, *quod apud nos vocant Trionam.*

Panus mãmosus
Paniculę.

Aenus.

CAPVT XIX.

Quædam apud Lucret. lib. 6. animaduersa, tela, auenæ vanæ, voluendus, voluens, sepultus vino, sepulti venti, cumprimis, puncto tempore, turbare, consuesco, insuesco, requiesco, iurare in verba magistri, prorumpit, erumpit, incerare simulachra.

HÆc farrago erit velut è varia segetę. Tela videor animaduertisse textorum instrumẽta, priuata quadam & peculiari significatione vocari: Tibullus lib.2. eleg.1.

—& à pulso tela sonat latere

Prudentius in Hamartigenia,

Indumenta nouus texentem plumea telis.

Lucretius lib.5.

Nexilis antè fuit vestis, quàm textile tegmen.
Textile pòst ferrum est, quia ferro tela paratur.

Iam antè docui, vanas apud Maronẽ auenas, esse vanos & steriles culmos, qui frugem non ferũt, quod auctoritate pij & eruditi scriptoris D. Ambrosij probaui, li. de Pœnitent. Symmachus tñ intellexisse videtur genus herbæ fruges enecans. Sic eñ in epist. ad Valentinianum, Theodosiũ & Arcadiũ Auggg. scribit,

Tela.

Vanæ auenæ.

Nec

Nec rubigo segetibus obfuit, nec auena fruges necauit, sacrilegio annus exaruit. Voluendus, quod futuri videtur temporis, si Grammaticis credimus, tamen in præterito vsurpatum reperimus. vt apud Maronem 9. Æn.

Voluēdus

——voluenda dies en attulit vltro: id est, voluta. & apud Lucretium lib. 6.

Glans etiā longo cursu voluendo liquescit. Iterū,

Voluens.

Quo voluenda micant æterni sidera mundi.

Sed & voluens perpessionis significatione positum non ineleganter apud illos duos perpolitos poetas animaduertimus: vt apud Maronem 1. Æneid.

——olim voluentibus annis. quod Græcē est, περιπλομένων ἐνιαυτῶν. & apud Lucretium lib. 5.

Multaq; per cœlum solis voluentia lustra

Iterum apud Maronem 1. Georg.

Tardaq; Eleusinæ matris voluentia plaustra

valet enim, quæ voluuntur, vel quæ voluunt se. Aeneid. 2.

Vino sepultam.

Inuadunt vrbem somno vinoq; sepultam:

quàm honesta translatione a Marone dictum est, quod valet, obrutam & quietam, à sepultis, qui terra operiuntur & quiescunt. Sepultos etiam ventos pro quietis dixit Lucretius lib. 6. hoc versu,

Sepulti venti

In statione locata sepultis vndique ventis.

Cumprimis.

Cumprimis, quod dicimus, vt inprimis, sanè dicimus comparatione eorum, quæ in quoque genere prima sunt & præcipuè excellunt. Apparet è Lucretio, qui integrum posuit, quod alij subticent. eius est versus lib. 6.

Hinc tibi subtilem cum primis ignibus ignem.

Puncto tempore

Idem, quod puncto temporis dicimus, puncto tempore scripsit, eod. libro,

Et liquidam pūcto facit æs in tempore & aurum.

Turbare.

Turbare idem pro turbari & misceri dixit, antiquitate quadam sancta, Varroni imitata. Lucretij versus est,

Dissimiles inter se res turbareq; mistas.

Cōsuesco.

Varro, *Quia cum mare turbat.* Consuesco idē poeta pro consuefacio posuit, quod rarius est, hoc carmine,

An tum brachia consuescunt firmantq; lacertos?

Insuesco.

& Horatius lib. 1. satyr. 4.

——Insueuit pater optimus hoc me,

pro insuefecit. Sic apud Maronem requiesco est, vt ita dicam, requiefacio, 8. ecloga,

Requiesco.

Et mutata suos requierunt flumina cursus.

Nullius addictus iurare in verba magistri:

Iurare in alicuius uerba.

lib. 1. epist. 1. ab Horatio per translationem dictum, ab his ductam, qui in ducum & imperatorum verba iurabant. Id satis è Symmacho apparet, ita scribente, *Vbi in leges vestras & verba iurabuntur qua religione mens falsa terrebitur, ne in testimonijs mentiatur?* Sunt quidem istæ tricæ, fateor, & huic merci nolim sit maius precium quàm pro æstimatione mea: tamen boni iuuenes gaudebunt apertis translationum istarum velut fontibus. Prorumpit & erumpit sæpenumero neutrorum verborum significatione trita videmus vsurpari. Maro lib. 1. Aenei.

Prorumpit Erumpit.

It mare proruptum: dixit, vt Lucretius:

——hinc prorumpitur in mare venti Vis.

Et M. Tullius lib. 16. epist. ad Attic. 3. dixit, *Ne in me stomachū erūpant, cùm sint tibi irati.* & Luc.

Exagitata foras erumpitur. Ista quadam raritate auctorum scripta commendant, & gratiam eis adferunt: quæ, cur mihi adnotasse fraudi sit, & aliorum ad hoc mentes aduertere? Illud Iuuenalis sat. 10.

Propter quæ fas est genua incerare deorum,

scriptum ita est, vt propè putes antiquos nostro ritu cereas cādelas offerre diis, & eorum genibus adfigere solitos. Sed nimirum hoc non solebant, sed deorum simulachra cera illinere. Prudent. lib. 1. contra Symmachum,

Simulachra incerare.

——gustauerat inter

Vagitus de farre molæ saxa illita ceris

Viderat vnguentoq; lares humescere nigros.

Sed hoc tandem caput nugari desinat.

CAPVT XX.

Vopiscus explicatus & emendatus, lymphe ones, librilis tunica subserica, interulæ dilores, elephantini libri, lintei libri, illicium, comitiale tribunal & cespititium.

CVm Flauius Vopiscus scribit in Saturnino, *Omnes certè Lympheones cuiuscunque artis & videntur & habentur*: qui Lympheones illi sint, quæritur; ac mediusfidius glossographi facili defuncti opera pro fanaticis & lymphatis accipiunt, parum conueniente interpretatione: quòd si quid mei iudicij est, vt olim iudices, alio tamen sensu, dicebant: existimo, vt Græcè νυμφεῖα & νυμφῶνα appellantur antra & specus Nympharum, vbi deabus illis res diuina fiebat: sed & thalami: Sic Lympheones Latinè vocari mutata litera, vt pro nympha, lympha dicit Latinus. Hic igitur per translationem Lympheones accipio pro officinis & sacrariis artium, vel pro thalamis. nisi si quis putet sua cuiq; arti fuisse sacra, suasq; curias ad rem diuinam ex cuiusq; artis collegiis & corporibus: quod non æquè probem. Vidi & qui *Lintrones* legendum contenderet, cuius generis multa sunt artificia. Vidi & qui Lympheones interpretaretur omnes eos, qui artes tractāt, quæ aqua egent, Sed ne ab eo auctore discedam, & quędam glossematica in eo, si possim, enucleem, cùm scribit in Bonoso, *Tunicam auro clauatam, subsericam librilem vnam.* quę nam tandem est librilis illa? an cui clauandæ intexitur libra auri? & non perinde putem istam cōiecturam aberrasse à vero, cùm scribat Trebellius Pollio in Claudio, *Albam subsericam paragaudam, triuncem vnam.* nisi si quis dicat, in qua sit serici libra. antè tamen cùm de tunica palliolata subserica loqueretur, nullum tale additamentum adposuit, vt in priorem coniecturā sim inclinatior. & librilem pro librali dictum credam. Subiicit mox, *Interulas dilores duas.* legi qui hic, & in aliis scriptoribus eandē vsurpantibus

Lympheones.

Libris tunica subserica.

Interulæ dilores.

tibus vocé, *dicores* scriberet, & bis tinctas bisque saturatas intelligeret. Ego *dilores* à duplicibus loris, id est, liciis vberioribus duobus veluti bilices libenter acceperim. Audiui & qui è duplici velut loro & aluta pellitas exponeret. quòd si quis offenditur compositione semigræca, is ita habeat, nomine lori etiam Græcos vti: & alioqui miscere in vnum vocabulum duas linguas non refugissent scriptores sæculi illius, quo vixit Vopiscus. Nominatur ab eodem Vopisco in Tacito libri Elephantini, qui in Vlpia bibliotheca erant conditi in armariis, & senatusconsulta continebant ea, quæ ad principes pertinebant: qui, vt opinor, sic appellati sunt, quòd eburnei forent, vt & alij quidam erant libri lutei, qui non tarò etiam ab Historicis citantur. Quòd autem ibidem scribitur, *Omnes omnes in Decium ad campum Martiũ*: est caliginosum & tenebricosum. quid enim sibi illud *Decium* vult. Etsi sæpius iá abusus sum patientia hominum meis auguralibus coniecturis, vt sæpius tentanda non sit: tamen me nó possum tenere. quin dicam, *Illicium* mihi videri legendum esse: quod vocabulum à Varrone explicatur significare, illici & conuenire populum. Scribitur ibidem, *Ibi comitiale tribunal ascendit.* Comitiale tribunal hic suspicor dici ad discrimen iuridici tribunalis & cespititij, vnde Imperator milites alloquebatur: vt Vopiscus scribit in Probo, *deinde concursus & cespititium tribunal.* ad huius igitur discrimen Comitiale dicitur, quod in campo Martio erat, vnde Magistratus comitia habebant, & Quirites illic alloquebantur.

Elephantini libri. — *Lutei libri.* — *Illicium.* — *Comitiale tribunal. & cespititium.*

CAPVT XXI.

Trebellius Pollio in Claudio explicatus & emendatus, aclides, amentum, teres, ἀγκύλαι, tunicæ russæ, φοινικίδες, tunicæ ducales, sanguinis dies.

CVcutia quæ sint in Trebellij Claudio, quærunt Grammaticorum classes. Ego per diminutionem putem Cucullia legendũ. *Chlamydes veri luminis*, ibidem scribuntur. puto veri esse coloris, vt si purpureus color sit, is sic luminosus, nitidus. pro colore autem lumen poni & hinc apparet, & è Tertulliano, qui in libro de Pallio scribit, *Et de luminis consilio*. Porro *Oraria Sarabadena*, non à Sarabaris inuenisse nomen crediderim, sed à gente; & *Saraptena* legendum suspicione adducor, ab vrbe Phœnice Sarapta. Nominantur & in eadem vita Aclides, vt & à Marone Æn. 7.

Lumen. — *Aclides.*

—teretes sunt Aclides illis
Tela: sed hæc lento mos est aptare flagello.

quidam sic ea tela dicta putant, quasi ἀκίδας, ab acumine & cuspide. ego iacula crediderim ansata, vel amentata: amentum enim Maro significare videtur, cum flagellum lentum dicit, quod est loreum amentum. cùm enim è loro flagella fiant, per transnominationem lorum videtur flagellum dixisse. Iacula autem intellexisse Maro videtur cum teretes appellauit: nam teres est iaculorum hastile. ἀγκύλαι autem Græcis iacula quædam sunt: & per diminutionem inde ἀγκυλίδες dici possunt. vnde luxata fractaque paulò voce Aclides à Latinis appellatæ. *Tunicas* autem *russas* appellat, quas Græci φοινικίδας. earum quædam militares erant, vt apud Trebellium in Aurel. *Tunicas russas militares annuas.* illis vtebantur milites, & Tribuni. Erant & ducales, quibus duces vtebantur: vt apud Vopiscum in Aureliano, *Tunicas ducales russas quatuor.* *Bolonem halieuticum*, interpretor non iaculum, vt glossematarij, sed prægrandem & capacissimam patinam, quæ velut reti, iaculo magnam vim piscium, magnumque bolum cepisse videtur. esse enim puto per translationem nomen impositum. *Cùm esset*, inquit Trebellius, *nunciatum nono Calendas Apriles, ipso in sacrario matris, sanguinis die, Claudium imperatorem factum.* puto diem illum significari, quo Galli fanatici se cruentant per furorem alienata mente. Sic quædam, quæ q; mihi negotium exhibuerant, aliis facessere posse credidi, cùm ex inscitia mea aliorũ ingenium improbè existimarem, ex Historicis illis excerpta, huc congessi. In quo tamen vereor ne frustra irritus à me sit positus labor, animo conante ad veram euadere vocum obscurarum enucleationem, ad eam tamen non aspirante. Sed error aliorum, qui in his ante me explicãdis variè vexatus est, audaciæ meę viam muniit. quodque deterrere debuit, fiduciam & audaciam addidit: cùm sperarem me eam facilè veniam impetraturum, quam aliis non viderem esse negatam.

Teres. ἀγκύλαι. — *Tunicæ russæ φοινικίδες.* — *Tunicæ ducales.* — *Sanguinis dies.*

CAPVT XXII.

Lucretius lib. 5. explicatus, merto, pulto, rabies pro fremitu canis, protrahere se, noctis tenebræ seueræ, dij cur immortales & æterni, penetrare animos, deplexum esse.

ETsi in Lucretij libro quinto eleganter scribitur,

—contrà nunc rerum copia mersat:

tamen quod in Chirographis reperitur, *mertat*, vt & veteribus pultat dicebatur, non est deridendum. nam vindice Fabio lib. 1. cap. 4. vtrumque antiquitati asseritur. Non inuitus & hos versus sic legerim,

Merto. Pulto.

Tunc & amicitiam cœperunt iungere auentes
Finitimi inter se nec lædere, nec violare.

Equidẽ scio, *habentes Finitimi inter se*, bonam exprimere sententiam: sed quæ mox subsequuntur, faciliùs meliusque cum iis verbis, quæ posui, cõciliabuntur atque cohærescent. Illud autem tralatitium non est, nec tritum, Rabiem à Lucretio accipi pro fremitu canis nondum latrantis, sed irrientis, cùm, vt Lucilius ait, caninam literam Rho pronunciat canis irritatus. sic enim scribit,

Rabies.

Longè alio sonitu rabie districta minantur,
Et cum iam latrant & vocibus omnia complent.

Se protrahere.

Scitè autem *Se protrahere*, pro se patefacere, se indicare & aperire, iucunda translatione vsurpat, ducta ab his, qui latentea in medium protrahunt:

Quippe vbi se multi per somnia sæpe loquentes
Aut morbo delirantes protraxe feruntur.

Cum autem scribit,

—& noctis signa seuera:

Noctis signa seuera.

id propter noctis tristitiam & seuerum mœstumque eius horrorem: non enim lætæ sunt noctis tenebræ iucundæq;, vt alma lux diei. Sic cùm ait,

Et tamen omnino quòd tantor viribus auctos:

Dij cur immortales crediti.

significat, deos esse immortales & æternos existimatos, cùm ex eo, quòd semper eorum maneret forma: tum vero vel maximè, quòd tantis viribus præditos nulla vi superati posse crederent. Cæterùm cùm scribit

—correpunt membra pauore:

intelligit membra pauefacta & trepidantia simul repere & ferri, & simul conrrahi. Eodē autem in libro, *Tum penetrabat eos, valer, διεια, διεργεν*, eorū animos subibat, succurrebat eis, quasi quæ excogiremus, ea animum ingrediantur nostrum extrinsecus. Hi autem duo ver sus sunt obscuri, & desiderant explanatoria diligentiam, à me breuiter attingentur.

Penetrabat eos.

Et nec opinantes à tergo diripiebant:

id est, lacerabant. quamquam, ne quid dissimulem, non inuitus legerim, *deripiebant*, id est, deorsum capiebant & detrahebant.

Deplexæq; dabant in terram voluere victos.

Deplexū esse.

Deplexæ sunt de eis pendentes eisq; implicatæ. sic enim assiliebant, vt infixis vnguibus de eis penderent, & eos deorsum detrahere conarentur. idq; est deplexum esse: cùm De, infrà deorsumq; significet.

CAPVT XXIII.

Quædam apud Festum lib. 10. obseruata, Iouem lapidem iurare, furtum per lancem & licium conceptum, luma apud Fest. lumariæ falces, lustrici dies, latrare.

Iouem lapidem iurare.

IOuem lapidem iuro cum dicimus, non pro Iouem lapidem dici: quid enim eo insulsius sed orationem breuirate imminutam esse. nam Iouem lapidem iuro, integra solidaq; sententia est, Iouem lapidē tenens iuro. Quo id auctore dico? nēpe Festo, cuius verba sunt lib. 10. *Lapidem silicem tenebant iuraturi per Iouem, hæc verba dicentes: Si sciens fallo, tum me Diespiter salua vrbe arceq; bonis eijciat, vt ego hunc lapidem.* De furtis per lancem & licium conceptis, quæ lex xij. Tabul. pro manifestis voluit vindicari, tantùm hoc apud Festum legimus, *Lance & licio dicebatur apud antiquos, quia qui furtum ibat quærere in domum alienam, licio cinctus intrabat, lancemque ante oculos tenebat propter matrum familiæ aut virginum præsentiā.* Hæc verba varias peperēre hominum nostræ memoriæ coniecturas, ac pro

Lance & licio.

suo quisq; sensu & captu exposuit. nulla igitur inuidia fuerit, vt opinor, si, quid mihi videtur, dixero: non quòd meā mihi plus æquo sententia probetur: sed vt ius liberè censendi vsurpasse saltem videar. Cum quis sibi furtū esse factum querebatur, remq; furtiuam in ędes Titij à fure deportatam esse, si eam ibi for tè reperiret & comprehenderet, nec Titius eum ingressu prohiberet, furtum conceptum dicebatur. quòd si vel in atrio eam non reperiret, sed in interioribus ædibus depositam collocatamq; diceret, vt in gynæconitide, vbi mulieres manebant, quo non admitteretur: aut postremò, ne in atrium quidē ingressum Titius permitteret: lex concedebat ei, qui furtiuam rem quærebat, vt se accingeret licio, quo expeditior ad quærendum esset: & lācem oculis opponeret, ne à mulieribus aut virginibus, quæ in gynæceo essent, videretur. ab iis enim alienos viros cerni veteres nolebant. Quòd si rum rem furtiuam conciperet & comprehenderet, furtum illud cōceptum & comprehensum pro manifesto vindicari sanxerunt, paremq; ac manifesto ei pœnam irrogari voluerunt. *Luma*, inquit Festus, *genus est herbæ, vel potius spinæ* quid si *Luma* scribēdum est? quo nomine censentur herbæ spinosæ in agris. vnde & falcibus Lumiariis nomen inditum est. *Lustrici dies sunt*, inquit idem, *in puellis nonus: in pueris octauus: quibus lustrabantur, nomenq; eis imponebatur.* Hinc explicandus est Vlpianus, qui in capite de Decimis scribit, *item communis filius filiaue post nonum diem amissus amissaue, vnam decimam adijcit: duo autem post nonum diem amissi, duas decimas adijciunt* Hic enim nonum diē propter diem lustricum dicit. Ante diem lustricum decimas non adiiciebant. *Latrare*, Festus apud Enniū ait esse, *poscere*. Ego & apud Lucretium in eadem significatione reperiō hoc versu. *—nonne videre*

Luma.

Falcis lumariæ.

Nil aliud sibi naturam latrare.

CAPVT XXIIII.

Liuius lib. 40. explicatus, inaugurare regiones quatuor vrbis quatuor sunt tribus vrbanæ, præfecti, extraordinarij in exercitu Rom. inuehi in aliquem, effrenata audacia, magistratus scribam sibi legebat, porta in castris Romanorum, defendere, defendere iniuriam, delinimenta, in medio positum.

MIhi vnus atque alter locus Liuij è libro 40. non videntur ita facilem habere intellectum, vt non interpretis munus diligentis desiderare videantur. quòd vtinam idoneus essem eorum enarrator. Vtcunque tamen me iuuabit, pro mea virili, vt intelligatur, elaborasse: etsi nihil profecisse videar, certè aliorum ingenia ad ea explicanda incendisse. *Secundæ*, inquit, *legioni* [illegible] *Tribunus militū erat* is *mēsibus suis dimisit legionem.* opinor hanc er[illegible] fer

tentiam. Cùm sex Tribuni militum essent in legione, in duabus, duodecim, ita inter se partiri solitos esse, vel comparare, vt per semestre bini duobus mẽsibus legionibus duabus imperarent. Polybius huius rei mihi auctor, qui ita scribit: *κατὰ δύο γὰρ σφᾶς αὐτοὺς διαδόντες ἀνὰ μέρος τοῦ ἑξαμήνου τὴν δίμηνον ἄρχουσι*. Cum igitur imperandi vices ad Fuluium peruenissent, is suis mensibus, id est, suo bimestri, legionem dimisit. Non ita longè quod sequitur, enucleatu non perinde facile est, *Religio inde fuit pontificibus inaugurandi Dolabellæ: P. Clœlium Siculum inaugurarũt, qui secundo loco inauguratus erat.*

Secundo loco inaugurare.

quis enim mirũ non putet esse, eum inauguratum fuisse, qui iam secundo loco inauguratus fuerat? Sed vt suspicio est, vel Dolabella, quem inaugurare noluit pontifex, aliud sacerdotium habebat, cui ante Clœlium inauguratus fuerat. Sed cùm religio esset pontificibus, eum inaugurandi sacerdotio regis sacrifici, qui secundo loco inauguratus fuerat eidem, cui Dolabella sacerdotio inauguratus erat: vel potius cũ Pontifex Maximus inaugurare Dolabellam nollet, velut in subsidium & secundo loco Clœlium inaugurat, si primo Dolabella non inauguretur. Nec verò soli Pontifices inaugurabant, verùm etiam Salii. Capitolinus de Antonio Salio, *Fuit in eo sacerdotio & præsul & vates & magister, & multos inaugurauit atq; exaugurauit nomine præeunte, quòd ipse carmina cuncta didicisset.* Cur autem volebat pontifex vt magistratu se Dolabella abdicaret? nempe quia regem sacrificũ nefas erat magistratus gerere. Liuius scribit, *Regionatimq; generibus hominũ, causisq; & quæstibus, tribus descripserunt.*

Regiones quatuor vrbis, quatuor trib. vrbanæ sunt.

Regiones quatuor vrbis, quatuor sunt tribus vrbanæ: reliquę trib. rusticæ, regiones & præfecturæ sunt In Italia. In suffragiorum ratione descripserunt tribus illi censores ex ordinibus & generibus, artificiisq; & quæstubus, vt homines vnius ordinis & generis vt vnius causæ & quæstus, simul ferrent suffragium. itaque in regione tribus Sergiæ, omnes qui calcearij erant, simul suo ordine suffragium ferebant: ac si genera & quæstus certo ordine descripserant per omnes regiones & tribus: vt cùm ad tribum aliquam ventum esset, scirent Senatorij & Equestris ordinis viri, quando sibi in suffragiũ eundum esset, & deinceps alij inferiorum ordinum & quæstuum. Liuius, *Flaccus luce prima C. Scribonium præfectum socium ad vallum hostium cũ equitibus extraordinarijs alæ sinistræ mittit.*

Præfecti & extraordinarij in exercitu Rom.

Præfecti vocabantur, qui socialibus auxiliis præerant. in exercitu autem Romano Extraordinarij vocabant, tertia pars equitatus socialis, quinta peditatus: vt à Polybio scribitur. erant itaque in exercitu equites extraordinarij & pedites. Inuehi in aliquem vnde dicatur, quod tam sæpe in auctoribus legimus, ex Liuij loco facile intelligetur, quem scribam: est enim translatio ab equitibus. *Inuehebant*, inquit, *se hosti, & in partibus extremis iam pugnabatur.*

Inuehi in aliquem. Effręnata audacia.

Sed & effrænatam audaciam cum legimus, ab equis trahimus, quorum sine frænis indomitus est impetus. proinde Romani interdum magno in periculo in hostem detractis frænis equos permittebant. Liuius, *Id cum maiore vi equorum facietis, si effrænatos in eos equos immittitis, quod sæpe Rom. equites cũ magna laude fecisse sua, memoriæ proditum est.*

Scribę magistratuu.

Magistratus suos Scribas habebant, quos ipsi legebant. Liuius, *Et erat familiaris vsus, quòd scribam eum quæstor Q. Petilius in decuriam legerat.* In decuriam scribarum eum à Petilio lectum fuisse Liuius, his verbis dicit, factumq; scribam. Vulgò numerãtur quatuor in castris Romanis portæ, Decumana, Prætoria, Principalis, Quintana.

Quatuor portæ in castris Rom.

erat tamen in eis etiam porta extraordinaria, prope quam tendebãt Extraordinarij: Liuius, *Erumpere Extraordinaria porta iussit.* Quæstoria, quæ propinqua erat quæstorio: Liuius, *Q. Fuluius Flaccus legatus cum dextra ala ad Quæstoriam portam positus.* Sed & duæ principales erant, Dextra & Sinistra, à principibus nomen adeptæ: Liuius, *Ad dexteram principalem hastatos legionis primæ instruxit.* Iterum, *Tertia legio aduersus principalem sinistram portam instructa est.* Scribit Liuius, *Aut sibi eam esse defendẽdam, aut prouinciam dimittendam.*

Defendere.

hic defendere, valere crediderim prohibere. vt dicat, sibi faciendũ esse, ne queri vltrà iubeat. quæ significatio nõ est omnino insolens, cum præsertim dicat Cicero in Officiis, defendere iniuriam, pro prohibere, non absimili notione verbi.

Defendere iniuriã. Delinimenta.

Delinimenta pro veneficiis & incantamentis Liuius perspicuè posuit, cum scripsit, *Imbuti illinc & infecti Romanis delinimentis redeunt.* quo de verbo iam aliquid me dixisse recordor. Sed & In medio positum, idem auctor dicit.

In medio positum.

In medio positum est id quod controuersum est & dubium, de quo ambigitur, & in controuersiam reuocatur, hũc in modum: Ego verò, si in medio ponitur, non agnosco. Eod. libro, *Archo Poridi cuidam longè principi gentis Aenianum nupsit*, legendum libenter crediderim, non *Aenearum*: quòd de vrbe gentem non dixisset: & gens Aenianum satis nota est.

CAPVT XXV.

Liuius lib. 39. explicatus, libertorum Romæ conditio, enubere, gentis enuptio, præferre triumphi diem, per infrequentiã, purè lautũ.

Conditio libertorũ Romæ.

SVspicor conditionem libertorum Romæ non semper eandem fuisse: nec temeraria leuique coniectura impelli videor vt id credam, cùm ex Liuio intelligam nihil eis olim licuisse de suis fortunis dare, nihil diminuere. quod quidem eis postea licuisse, iurisconsultorum auctoritate non iniuria quis adfirmauerit. Sed locum Liuij ex lib. 39. proferre satius fuerit. *vtique Feceniæ Hispalæ datio, diminutio gentis enuptio, tutoris optio ita esset, quasi ei vir testamento dedisset: vtique ei ingenuo nubere liceret.* Nã etsi antè viuo patrono libertina illum adolescentẽ Æbutium sua munificentia sustentabat, clam

tamen

tamen patrono & ignaro, eôtraque ius libertinæ conditionis ista faciebat. hoc certè constat, mortuo patrono ius ei fuisse testandi, tutore à Prætore & Tribuno petito, in cuius manu esset, & quo auctore testamentum faceret. Decretum igitur dicit Liuius fuisse Senatusconsulto, vt ei ius esset dandi & diminuendi, quod est, de suo peculio largiendi & diminuendarum fortunarum. quod non fuisse videtur concessum libertinis, viuo patrono. Itaque quamquam eius patronus fato concesserat, vel quia Senatus id ignorabat, vel quia mulierem omni iure conditionis libertinæ liberatam defunctamque beneficio suo volebat, dationem & diminutionem ei tribuit.

Gentis enuptio.

Addit Liuius, datam etiam ei gentis enuptionem, quod interpretor, non vt ei ius esset extra libertinum ordinem nubendi: sed vt aliis quàm libertis sui patroni, aut gentis, & qui patronus eius erat: id est, quàm libertis gentis illius hominis, cuius erat liberta, nubere ius esset.

Enubere.

Enubere autem, est extra ordinem, aut genus, aut gentem nubere: Liuius lib. 10. *Virginiam Auli filiam, patriciam plebeio nuptã L. Volumnio Consuli, matronæ, quòd è patribus enupsisset, sacris arcuerant.* Datum eidem mulieri Senatusconsulto, vt sibi tutorem optaret, quẽ vellet, viq; ei ingenuo nubere liceret. Eodem in libro Liuius dicit, *Turpe esse & indignum alienarũ simultatum Tribunum Plebis cognitorem fieri*: quod est, mandatas & delegatas esse tribuno alienas simultates, vt tãquam procurator eas exerceat & persequatur. quo in loco cognitor etiam absentis est, non præsentis. quod tamẽ primæ classis auctores contendunt.

Præferre triumphi diem.

Præferre triumphi diem paulò pòst, pro diem triumphi dicit anteferre, præcipere & maturare ante diem constitutum & destinatum triũpho. verba eius sunt, *Ne plus in triumpho certaminum quàm in bello haberet, prætulit triumphi diem.*

Per infrequentiã.

Per infrequentiam, dicit idem Scriptor, factum Senatusconsultum, cùm infrequens esset in curia ordo, neque iustus esset Senatorum numerus. eius verba sunt, *Qui per infrequentiam furtim Senatusconsultum factum ad ærarium detulerit.* nam vt Senatusconsultum fieret, saltem esse in curia centum Senatores oportebat, vt ex eodem Liuij libro intelligimus, qui ita scribit, *Prætor Senatum consuleret, si ei permissum esset, cùm in Senatu centum non minus essent.*

Purè lautum.

Quid est eodem libro apud Liuium purè lautum, cùm scribit, *Decimo die cœnatum, deinde purè lautum in sacrarium deductu ram?* verbum istud certum se sacro purificantium, quod Festus libro 14. explicat, pura lotum aqua.

CAPVT XXVI.

Martialis lib. 12. explicatus & emendatus, cœna aduentoria, pensio, balux, ancillariolus, lecticariola, cataplus, sellæ Patrocliana.

EPistolam libri xii. scribit Martialis ad Priscum Terentium, cui & xii. librũ nuncupat. In ea scribitur, *Et statui paucißimis diebus, vt familiarißimas mihi aures tuas exciperem aduentoria.* hoc de epistola intelligunt, quæ amico venienti occurrit. sed diebus paucis epistolæ scribendæ non est opus, sed horis. ego de libro hoc potius intelligendum augurer, quẽ paucissimis diebus à se scriptum dicit.

Cœna aduentoria.

De libro autem, vt de aduentoria cœna loquitur, qua excipere solemus amicos peregrè redeuntes, aut longo interuallo ad nos venientes. Plautus in Epidico, sc. Heus adolescens. *Venire saluum gaudeo. T. quid cæterum? E. quod eo assolet, cœna tibi dabitur.* Sed in his non acquiescemus, ac ex eodem illo libro hanc telam detexemus. Nisi me iudicium fallit, fermè suspicor esse contaminatum epigramma ad eundem Priscum, cujus principium est, *Quod Flacco varioq; fuit.* eius pars loco demigrauit, & in proximam vicinam immigrauit in epigramma Neruæ, nã, *Macte animi, quem rarus habet:* ad calcem vsque eidem epigrammati adscribi debet. epigram. 32. eiusd. lib.

Quas non retentas pensione pro bima:

Pensio.

hic pensio merces est ædium aut cellarum cõductarum, vt apud Paulum lib. 5. sent. tit. 36. *Si propter prædia vrbana, vel mancipia appelletur, pensiones eorum vel mercedes vecturæ, etiamsi de naui agatur, deponi solent.* epigr. 57.

Illinc paludis malleator Hispanæ:

Balux.

quid si *balucis*? Sic enim massas quasdam auri vocari in Hispania solere, Plin. lib. 31. cap. 4. scribenti credimus. quod vocabulum in *paludis* à vocis propinquitate facilè deflecti potuit. mihi quidem nõ satis accommodatum hic esse videtur paludis nomen, licet Tagi ramẽta aurea interpretentur.

Ancillariola. *Lecticariola.*

Ancillariolus sequente epigrammate est, qui amore ancillarum captus est, & in eis libidinatur: & *Lecticariola*, q̃ se prostituit seruis lecticam succollantibus, quæ sordidissima libido est. Epigram. 75.

Cum tibi Niliacus portet crystalla cataplus:

Cataplus.

hic, quicquid obloquantur & obstrepant Domitio homines animi infensi & obtrectatores, *cataplus* legendum est, vt sit nauigatio Ægyptiorũ. nam ex Ægypto & annona, & merces plurimæ Romam aduehebantur: & quia Græcè loquebantur, etiam Græco vocabulo eorum nauigatio Cataplus hic vocata est. Vlpianus de offic. Proconsulis, *Sed & quas Græci ἐπιδημίας appellant, siue κατάπλουν obseruare.* Sidonius lib. 7. epist. 7. *Si tum aut cataplus arriserit.* Ausonius de claris vrbibus,

——toto tibi nauigat orbe κατάπλους.

Ac non dubium est, quin in Martiale ita legẽdum sit, cum Aegyptia & peregrina crystalli pocula opponat fictilibus à circo Flaminio. accedit veterum librorum fides, in quibus cataplus legitur. Eodem epigramm.

Hi magis audaces an sint qui talia mittunt
Munera? puiem eum respexisse ad calices, nomine Audaces, vt rectè sentit Domitius: de quibus lemma est libro 14. *Calices audaces.* sic enim scribi debet e veteribus libris, &

ita Domitius legit. nunc enim *Calices* siue *Audaces nomine* excuditur:

Non sumus audacis plebeia toreumata vitri.

Sellæ patroclianę.

epigr. 78. *Sellas antè petit Patroclianas.* sic vocabantur publicæ quædam latrinæ. nã eodem modo Sellas familiaricas dixit Varro, priuatas, ad familiæ aluum leuandam. Possunt in eo libro multò plura obseruari & notari: sed nos celeriter prætereuntes diutius vno in loco non consistimus: & quodam velut mulierculam fastidio prægnantium laborantes vix, ac malignè cibos attingimus, his nec nos, nec alios satiantes. quamquam vereor ne ad harum epularum primum statim gustũ conuiuæ nostri statim vel nauseent vel fastidiant.

CAPVT XXVII.

Stipendium, Volsci Veruti, substringere aurẽ, acceptum facere, Vendere per auersionem, Dianæ lucus & lacus, Diana Limnæa, conuexum cæli.

Stipendium.

NOn tantum stipendium est, quod victis imponitur, tributum, sed & æs militare. quin & stipendium militia & ærumna ac labor. Iustinus lib. 2. *Herculi rex, cui 12. stipendia debebat.* hic duodecim Herculis labores, stipendia duodecim sine controuersia vocantur: vnde pœna & labor dicitur. Horat. Epod. od. 17.

Quæ finis? aut quod me manet stipendium?
Effare: iussas cùm fide pœnas luam.

Sunt & stipendia, anni militiæ: vnde decem stipendia habere, aut duodecim, legimus: qđ est, decem, vel duodecim annis militasse. Sed vt in alea à Chio ad Coum (quando & hæc scriptio non minus habet incertas rerum vices, quàm alea iactuum & bolorum.) cur à Marone dicti sũt Volsci veruti, 2. Geor. hoc versu?

Volsci veruti.

Assuetumq; malo Ligurem, Volscosq; verutos

Equidem sic dici crediderim, quòd milites veru armati essent. vt enim telum quoddam & ferramentum verutum dicitur, quòd veru habeat: sic & homo, qui veru armatus est, verutus dicitur, vt cinctutus, cinctu vestitus

Substringere aurẽ.

——aurem substringe loquaci: lib. 2. sat. 5. apud Horat. blandientis & adulantis est, vt existimo, & mirabundè assentantis. nam qui osculabantur, amatoriè auriculas prehendebant, vt apud Plaut. est in Asinaria, sc. Cur me retentas. *Prende auriculas*, significat igitur, Quasi amplexeris & admireris, auriculã eius substringe. Cat. epi. 34. *Acceptũ fact. redditũq; votum*: illud

Acceptũ facere.

acceptũ face, videtur esse ab acceptilationibus sumptum & liberationibus. petit enim vt voto liberatus sit Catullus. certè hanc locutionem apud iureconsultos reperio: Iulianus l. cum emptor. ff. de rescind. vendit. *Cum emptor venditori, vel venditor emptori acceptum facit: voluntas vtriusq; ostenditur id agentis vt à negocio discedatur.*

Per auersionem vẽdere.

Per auersionem vendere, esse videtur apud iurisconsultos, cùm velut auersus quis, nec rem inspiciens, nec explorans emit. sic opus auersione locatum, quod velut ab auersio conducitur vniuersum, non vt in pedes & mẽsuras præstetur. Quod scribit initio lib. 1. de Oratore Cic. quorũ à magistratu pignora capiebantur, ea solitum fuisse concidi: idem Ædiles, vt iurisconsu. scribunt, faciebant, cum quid in via, quod ei officeret & impediret, inueniebant. Paulus l. lectos. ff. de peric. & commod. rei vend. *Lectos emptos ædilis, cùm in via publica positi essent, concidit.* ait Maro, Æneid. 7.

Dianæ lucus & lacus.

Audijt & Triuiæ longè lacus. non solùm nemora & luci Dianæ consecrabantur: vnde Horatianum illud in Art. poet.

——& dum lucus & ara Dianæ.

& Martial. lib. 11. epigr. 19.

Diana Limnæa.

In quo ruta facit nemus Dianæ. sed etiam Lacus, vnde & Limnęam cognomento libro 8. apud Strabonem Dianam reperimus. Æn. 4.

Cœli conuexa.

——tædet cæli conuexa tueri. Annorant Grãmatici quidam, conuexum cœli cerni nõ posse, sed eius concauum. Ac deniq; Cõuexa, pro concauis dixisse poetam, cum sit conuexum, curuum cauo oppositum. Sed conuexum cauum esse reor, quod è Iustino intelligi potest lib. 2, scribente de Xerxe, *Et montes in planum deducebat, & cõuexa valliũ æquabat.* & Maron. 1. Æn.

Classem in conuexo nemorum sub rupe cauata.

CAPVT XXVIII.

Quintum, Paulum, Publicolam, Aquilium scribendum potius esse, quàm Quinctum, Paullum, Poplicolam, Aquillium.

INducta nuper est ab eruditissimis hominibus in libros omnes nominum quædam literatura, ab vsitata discrepans. Quinctum enim & Paullum, Poplicolam, Aquillium scribunt. sed nos vulgus vt consuetudinis retinentissimi sumus, ita vix istam nouitatem approbare possumus, & libenter nouum opus nunciaremus. nituntur tamen marmorum Capitolinorum auctoritate: cui non puto tantum ponderis esse debere, vt aduersus Grammaticorum scholas & præceptiones audienda sit. nec enim illos marmorarios lapidumq; scalptores bonos Grammaticos fuisse crediderim, sed operarios manu quàm mente doctiores. Proinde rem ipsam putemus, & propiùs inspiciamus, vt videamus nósne, an illi, in errore versemur. Existimo prænomen Quintus esse à numero principio deductum: vt & Sextus & Decimus. Si igitur Quinctus scribẽdũ est in hominis prænomine, erit & Quĩctua scribendũ in numerali nomine: ipsi tñ Quintus semper scribunt. sed & Quinctilis mensis, non Quintilis: Quinctana porta in castris erit dicẽda, non Quintana. Suspicor aũt Marmorarios hoc deceptos, quia cùm apud veteres c & q eodem modo sonarent: & participium Cinctus magnam vicinitatem cum Quintus in illa antiqua pronunciatione haberet, ex eo Quinctus scripsisse: ac vitium pronunciationis suæ saxis Capitolinis mandasse. nã vt

Quintus. Quinctius.

notans

norant veteres Grammatici, vulgus infinitis oris vitiis laborabat. In vulgo autem, non in doctis, numerantur opifices: In quorum antiquis inscriptiõibus, quotidie ea agnoscimus.

Paulus. Paullus.

Paulus autem, nõ Paullus, auctore Prisciano, qui in Grãmaticis locupletior est testis quàm vllus scalptor. is enim lib. 1. de demiout. sic scribit, *Excipitur vnum in lus desinens, Paulus, quod non geminat l in diminutiuo.* nec mirum, cum au diphthongus post se geminari consonantem prohibeat.

Publicola. Poplicola.

Publicolam autem lenius & concinnius dici, quàm Poplicolam, (etsi Poplicola & propter originem & significationem dãnari non potest) arbitror. vt enim pro populicum factum est publicum, iniucunditate vocis ad mansueriorem traducta sonum: sic pro poplicola, publicola, id est, populicola. Sic Publius quasi populius est dictus, cum poplius offenderet Latinas aures: quæ eadem offensio in poplicola inest. nec moueor auctoritate Græcorum, qui [illegible] dicunt & [illegible]: quæ illis auditu iucunda, Latinis fastidiosa sunt. & quamquam qui poplicolam scribit, si se origine vocis defendit, nec damnari penitus potest, tamen meo iudicio, qui publicolam scribit, Latiniùs & elegantiùs, certè suauiùs scribit.

Aquilius. Aquillius.

Aquilium porro, quid est causæ cur geminata scribamus l litera, cùm vnam analogia & origo postulet? vt enim à rutilo, Rutilius: sic ab aquilo, Aquilius deducitur. nec enim, vt opinor, syllabam bonus poeta in versu produceret. Sed ne Petillius quidem scribendum est, cùm nec Petilia vrbis nomẽ, vnde ductum videtur, consonantem duplicet: quæ à [illegible] & ab Ilio deriuata appellatio est. Aeneid. 3.

Parua Philoctete subnixa Petilia muro: siue à petilo, quod exile & paruum est: vt à rutilo Rutilius. Hæc non eò dixi, quòd putem meas rationes illorum doctissimorum hominum iudicio anteponendas esse: sed vt quæ mihi cõtra istius literaturæ nouitatem commodè excogitari posse videbantur, declararem.

CAPVT XXIX.

Iusiurandum in faciendo fœdere, auspicia ex auibus & ex pedestribus obseruata, innubere, enubere, contra, cõtrarium æs, captus, Gabinum fœdus, Byblinum vinum.

ETsi Maro in fœdere faciendo lib. xii. Aeneid. Homerum imitatur: tamen vt mihi videtur, etiam ad ritum solemnem & verborum formulam, qua veteres Romani in sanciendis fœderibus & bellis indicendis vti solebant, respexit. quod è Liuio perspicere, facile est: cuius verba sunt lib. 1.

Verborũ formula in faciendo fœdere.

Audi Iupiter & tu Iuno, Quirine, dijq; omnes cœlestes, voiq; terrestres, voiq; inferni audite. Iterum, *Audi Iupiter, audite fines, audiat fas.* Maro autem,

Et pater omnipotens & tu Saturnia Iuno
Iam melior, iam diua precor, tuq; inclyte Mauors.

& mox, —*queque ætheris alti*
Relligio. & infrà
Vinq; deûm infernam & diri sacraria ditis.

Sic & Alcesimarchus adolescens apud Plaut. in Cistellar. sc. Credo ego amorem. iurat deos superos, inferos, medioxumos. Sunt autẽ qui à Græcis dij οὐράνιοι, χθόνιοι & ἐπιχθόνιοι appellantur, quòd autem ibidem Liuius scribit, *Quarum rerum, litium, causarum condixit paterpatratus populi Romani, Quiritium patripatrato priscorum Latinorum*: ita intelligendum arbitror, vt vel *nomine* subaudiatur, vel potius *clarigationem*: & repetitionem subiiceri credamus: & *condixit & denunciauit* repetitionem intelligamus. Quã in sententiam potius inclinat animus, præsertim cùm ea res clarigatio solemni nomine diceretur. Apud Horatium, nam ille quoque nobis ad hunc consarcinandum centonem ad partes vocetur, lib. 3. od. 27.

Auspicia. Pedestria.

Rumpat & serpens iter institutum: nõ sine causa dictum esse videtur. non enim tantùm Romani auspicia ex auibus obseruabant, sed etiam è pedestribus. nam Festus lib. 14. scribit, *Pedestria auspicia nominabantur, quæ dabantur à vulpe, lupo, serpente, equo, cæterisq; animalibus quadrupedibus.*

Innubere Enubere.

Innubere aliud esse videtur, quàm enubere. nam enubit ea, quæ extra gentem & cõditionem suam nubit: vt si libertina ab ingenuo ducatur, aut eo, qui non sit libertinæ gentis patroni. Sic Feceniæ Hispalæ legimus apud Liuium lib. 39. datam enuptionem gentis. At innubere esse videtur infra, suum ordinem nubere, & collocari inferiori. Liuius li. 1. de Tanaquile, *Ea cum innupsisset, spernentibus Etruscis Lucumonem exule aduena ortum, ferre indignitatem non potuit.* alij in vrbe nupsisset esse credunt. Ne ab hac quidem decuria Plautus aberit: sed & aliquid ipse de suo huc conferet, ne asymbolos sit. Inquit in Epidico, sc. Hono

Contra.

ris causa. *contra carus non est.* mira quædam ista loquendi ratio videtur, qua & aliis in locis vtitur. illud *contra* mihi valere videtur (vt quod sentio, loquar.) Si contrà appendatur, vel pari pondere auri carus non esset. Quod autem id *contra* valeat, ex eo apparet, quod à Festo scribitur, *Contrarium æs esse, æs graue.*

Contrarium æs. Captum collegiũ.

Idem Comicus propriè, vt solet, & eleganter scripsit in Menechmis, sc. Ni mala in stulta. *captum sit collegium augurum.* nam cùm aliqua de re collegium augurũ consulebatur, sic loqui solebãt, vt reor. nam non dubitem quin è loquendi more adsumptum sit.

Captus locus.

Sic &, *Captus*, inquit Festus, *dicebatur locus, ad sacrificandum legitimè constitutus.* Horat. lib. 2. epist. 1.

—*fœdera regum*
Vel *Gabijs, vel cum rigidis æquata Sabinis*: cùm dicit, videtur intelligere fœdus, quod cum Sabinis fecit Romulus.

Gabinũ fœdus.

Gabinum quoque fœdus peruetustum erat, quod in corio bouis erat scriptum: Festus lib. 3. *Clypeum antiqui ob rotunditatem etiam corium bouis appellarunt, in quo fœdus Gabiorum cum Romanis fuerat descriptum.*

Byblinũ vinum.

Idem Festus lib. 2. memorat, genus quoddam vini esse *bublicum*. ego *Byblinum* scribẽdum in eo fu-

ſpicor, de quo Heſiodus,

K'ιn πεγαιισκιὰ γχὶ ... ιςς ιιτς. Sed plus ſatis verborum funditauimus. Deſinat tandē aliquando hoc caput argutari.

CAPVT XXX.

Martialis lib. 10. illuſtratus, orciniana ſandapila, orcini liberti, Niloiis tunica, cathedralitij miniſtri, elyſia puella, ſpectaculum matutinum, inuidia animi vitium vt ærugo ferri, popularia feſta.

HÆc mihi pagina ludibrio erit, atramentoque collinetur malè conciliato, vt Comicus ait, è x. Martialis libro, quibuſdam annotatis inquinabitur Epigram. 4.

Aetia Callimachi.

—*legas*, inquit, *ætia Callimachi*. Αἴτια καλλιμάχου, libri erant fabularum pleni, refertique rerum multarum, quarum cauſas ad fabulas referebat, (nam non aſſentior iis, qui de moribus libros fuiſſe ſuſpicantur:) a quibus, in Catalectis Maronis vocata ſunt verba Hermetia, verba obſcura antiqua & gloſſematica ab Ætiis petita Callimachi, feſtiuo epigrammate in Cimbrum obſoletorum verborum affectatorem, & fratris parricidam.

Hermetia verba.

Hermetiorum amator iſte verborum
Iſte, iſte Rhetor, namq; quatenus totus
Thucydides Britannus Atticæ febris.

Thucydides Britānus.

Multi qui perſtudioſi erant Atticæ eloquentiæ imitabantur Thucydidem. Sed à Cimbro non Thucydidem, Atticum, ſed Britannum & Barbarum dicit imitatum, vt morbus & febris eloquentiæ Atticæ meritò dici poſſit, cùm Atticorum incorruptam ſanitatem non æmuletur. Epigr. 5. *Orciniana*, inquit, *qui feruntur ſponda*. Sandapila erat quędam popularis, qua plebei vilesq; efferebantur. Suetonius in Domitiano cap. 17. *Cadauer eius populari ſandapila per veſpillones exportatum*. Sed & miserę plebis quędam erat ſandapila, de qua Horat. lib. 1. ſat. 8.

Orciniana ſpōda.

Huc prius anguſtis eiecta cadauera cellis
Conſeruus vili portanda locabat in arca

& Lucan. lib. 8.

Da vilem Magno Plebeij funeris arcam.

Erat & Orciniana ſandapila, velut libertinorum ſandapila, ex illo ordine nomē habens. (quidam enim liberri Orcini vocabantur) quam Martialem putem intelligere. Epigr. 6.

Orcini liberti.

Quando eques & picti tunica Nilotide Mauri

Tunica Niloris.

Tunica Nilotis eſt tunica acu picta ab Aegyptiis. nam & eam artem eleganter egregieq; exercebant. Lucan. lib. 10.

Quod Nilotis acus compreſſum pectine ſerum
Soluit & extenſo laxauit ſtamma velo.

Epigramm. 10.

Diuiſit noſtras purpura veſtra togas

valet, vt ſuſpicor, Vos purpurati & nobiles ſalutatum itis, & clientium pauperumq; officia occupatis, qui rogati manè limina potentiorum & locupletiorum obeunt: quod munus inter vos diuiſiſtis, & pauperes excluditis ab obſequio Epigr. 15.

Cum cathedralitios portet tibi Rhedis miniſtros,

Cathedralitij miniſtri.

Miniſtri cathedralitij à quibuſdam explicantur delicati & molles, qui rheda vehebantur, in cathedra ſedentes. Sed cùm cathedras fœmineas legamus, verius eſt, vt à fœminarum cathedris intelligamus effœminatos & delicatos, formoſulosq; & fœminis ſimiles. Iuuenalis ſat. 6.

Cuius apud molles minima eſt iactura cathedras.

Epigram. 24. *Sed vitæ tribus aureis peractis*

Elyſia puella.

Lucos Elyſiæ petam puellæ. Puella hic Elyſia, puella, vt auguror, Proſerpina eſt. Ac ſi quid veniæ dari poteſt homini in capitali coniecturæ audacis crimine toties iam deprehenſo, *tribus areis* non inuitus legerim, vt tria curriculi vitæ ſpatia intelligat, pueritiæ, iuuentutis, ſenectutis. Quod enim hic de aureis, vt nihil diſſimulem, haud ſatis intelligo: nec quæ circunueſtiunt & fucant commentia interpretes, probabilem & arguto poeta ingenioſoq; dignam ſententiam præſtant. vel aureos tres peractos, dicit octoginta quatuor annos: quòd aureus Romanus æſtimaretur viginti octo denariis argenteis, id eſt, duodenis noſtratibus ferè centum. Epig. 25.

In matutina nuper ſpectatus arena.

Spectaculum matutinum.

Spectaculum quoddam matutinum erat, & dicebatur: cuius apud Senecam mentio eſt libro 1. epiſt. 17. Sed & ludus quidam gladiatorius dicebatur matutinus, vbi diſcebant armaturam & telis batuere gladiatores fortaſſe ad ſpectacula matutina, vel potius vbi mane eludebant rudibus dictaraq; armaturæ accipiebant: & arenæ præponebantur. Inuidiam veteres animi vitium eſſe cenſebant, vt ferri rubiginem & æris æruginem. & proinde per translationem animi æruginem vocauere: quaſi ſit tanquam æris, ſic animi ærugo: Martialis, epigr. 31. eiuſd. libri,

Inuidia animi ærugo.

Vt tu ſi viridi tinctos ærugine verſus. id eſt, furore & maledica inuidia. Horat. lib. 1. ſatyr. 4.

—*hæc eſt Aerugo mera*. Epigr. 41.

Et populare ſacrum bis millia dena tuliſſet.

Popularia ſacra.

Sacra bonæ deę pro populo fiebant, ſed à mulieribus. Popularia autem, Feſto finitore, ſacra ſunt, quæ omnes ciues faciunt, ſcilicet, quæ non ſunt attributa certis familiis. Ex his Floralia erant, quæ magiſtratibus, vt prætoribus, fiebant: ſed & alia, quorum quædā fortaſſe Prætoris impenſis fiebant.

CAPVT XXXI.

Feſtus explicatus & emendatus, exaugurare, legi parére, lege agere, curiales, centuriales, ſpurius, ſpurius pater, Cic. lib. 5. ad Atticum explicatus.

EXtat apud Feſtum lib. 11 prouerbium, *Nec mulieri, nec gremio credi oportere*. nam & mulieres nos ſæpenumero fallunt, & quæ in gremio poſuimus, ea nobis imprudentibus plerumque excidunt. Ad huius prouerbij partē referendum eſt illud Catulli, epigramm. 61.

Vt

Vt missum sponsi furtiuo munere malum
Procurrit casto virginis è gremio,
Quod miseræ oblitæ molli sub veste locatum,
Dum aduentu matris prosilit, excutitur.

Exaugurare. Inaugurare.

Exaugurare, est augurijs profanum reddere: vt inaugurare, augurato consecrare. auctor Liuius lib. 1. de Capitolio agens: cuius verba ex Originibus Catonis sumpta videntur. sic enim Cato primo Originum scribebat, referente Festo lib. 13. *Fana in eo loco plurima fuere: ea exaugurauit prius. quod Termino fanum fuit, id nequiuit exaugurari.* Particula xii. Tabul. extat ibidem apud Festum, inquinatissima, *Aster custos nec sit.* cuius eluentur sordes, si carcer scribatur: neque enim quicquam, quod accommodatius sit, comminisci potui.

Legi parere.

Legi parére dicitur magistratus, minister, aut lictor, cùm pœnam de noxijs sumit: quod, vt opinor, honestius dicebatur, quá securi, aut gladio percutere. sed eo in verbo vis imperij inest.

Lege agere.

Lege agere, dixit Liuius lib. 11. in hac significatione: Festus, legi parére, lib. 9. his verbis, *Ob quam causam legi quoq. parens tum iubetur caput eius obnubere qui parentem necauerit.*

Curiales. Centuriales.

Vt à curia curiales appellantur, qui sunt eiusdem curiæ: sic à centuria centuriales, qui sunt eiusdem centuriæ. quod apud Festum constat in explicatione eius centuriæ, quæ *niquis scivit*, dicebatur: *in ea enim neque centuriæ præfectus erat, neq; centurialis quisquam dicebatur.* quo quidem intelligimus in alijs & præfectos fuisse, & centuriales. Animaduertisse videor ex Festi verbis, non tantùm spurium eum dici, qui incerto patre natus est: verùm etiam, vt vulgò receptum video, nothi & illegitimi filii, vulgoque quæsiti patrem, spurium appellari.

Spurius. Pater spurius

sic enim scribit, *Nothum Græci natum ex vxore non legitima vocant, qui apud nos spurio patre natus dicitur, quòd Seruius Tullus, qui Romæ regnauit, natus est ex concubina Spurij Tulij Tribuni.*

Numera senatum.

Numera Senatum, inquit ibidem Festus, *ait quiuis Senator Consuli, cùm impedimento vult esse, quominus faciat Senatusconsultum, postulatq; vt aut res quæ adferuntur, diuidantur, aut simul consulantur, aut si tot non sint Senatores, quo numero liceat scribi Senatusconsultum, expectentur.* Numera igitur Senatum, dicebatur Consuli, cùm infrequés ordo videbatur, vt Senatusconsultum fieri non posset. Hæc Festi verba non paruo esse auxilio possunt ad eruendam sententiá Ciceronis ex lib. 5. epist. 4. ad Atticum, cùm scribit, *Varanum autē hactenus, ne quid ad Senatum, Consule aut numera.*

Consule aut numera.

nam Cósule aut numera, vt opinor, dicebat ei, qui Senatum habebat & de re aliqua referri volebat. vel enim dicebat, Cósulito Senatum: vel, Ostende infrequentem ordinem, vt referendum non sit. Hoc eodem ex Festi loco colligimus, impediri solita esse Senatuscósul. ne fierent, non solùm diuisione sententię, verùm etiam simul consulendo, & Senatum numerando propter infrequentiam. nec intercessionem prætermittam, quam prætermisit Festus.

CAPVT XXXII.

Liuius explicatus lib. 42. & emendatus, liberæ ædes, liber locus, sopitum, ad lectisternia supplicare, ad ætatem venire, ab ineunte ætate, Gregarius miles, hastatorū numerus, hastatus primus & secundus, oppidum, telum cestrosphendone, funda.

CArptim quędam è Liuii lib. xlii. hinc inde libaui, quæ quòd fortasse eos, qui tirocinia ponunt in humanioribus literis, iuuare poterunt, his libris adscribéda iudicaui. nam etsi leuia sunt, tamen fortasse ab illis primo statim aspectu non intelligerentur. non malè autem operam posuero, si cui profuisse visus fuero.

Aedes liberæ.

Aedes liberæ, inquit, *hospitio datæ sunt.* hìc ædes liberas interpretor, quæ nulli alij vel inquilino, vel habitatori seruirent, quasq; is, cui dabátur, & qui in eis collocabatur, solus cum sua familia incoleret.

Liber locus.

Sic à Plauto locus liber dicitur, vbi remotis interpellatoribus & interuentoribus aliquis voluptati, remotis arbitris, operam dare potest: nam sic in Pœnulo scribit, sc. sæpe ego.

Locum sibi velle liberum præberier,
Vbi nequam faciat clam. Iterum, sc. Iam tenes.
Liberum vt commonstraremus tibi locum, & voluptuarium.

Sopitum.

Sopitum dicit Liuius id, cui sensus ablatus est, propterea quòd somno consopiti nihil sentimus. eius verba sunt, *Quorum altero caput ictum est regi, altero humerus sopitus.* Iterum, *Tollentes sopitum vulnere ac nihil sentientem.* Pro, *Ecquid ita non adissent magistratum, vt ex instituto loca lautia acciperent:* legendum arbitror, *loca & lautia*: q. est, hospitium & munera.

Ad lectisternia supplicare.

Cum legimus, supplicatum ad omnia lectisternia: ad omnia témpla intelligere debemus, propterea quòd in templis Dij in lectulis & puluinarib. cum suis deabus collocati ferè erát maiorem anni partem: Iupiter cum Iunone, Latia (sic enim in Gellio lib. 13. legendum putem, à Latio) cum Saturno, Hora cum Quirino, Maia cum Vulcano, Salacia, quæ Tethys est, cum Neptuno, Nerio cum Marte. id ita esse, declarat Liuius, his verbis, *Cùm circa omnia fana, in quibus lectisternium maiorem partem anni esse solet, maioribus hostijs immolassent.* Seruius in 12. æn. lectisternia interpretatur, vbi homines solent in templis sedere. *Cùm Tribuni militum*, inquit Liuius, *centuriones sed primum quemque citarent.* hoc ex loco intelligimus quod & historiarum monumentis à Polybio mandatum est, Tribunos militum solitos esse delectum habere.

Ad ætatē uenire.

Non ita longè, *Cùm primam*, inquit, *ad ætatem veni.* hìc ad ætatem venisse dicitur, qui adoleuit, iuuenisq; est: quòd adolescentia & pubertas, prima ætas videtur esse: proinde quasi in ætatibus pueritia non sit habenda.

Ab ineunte ætate.

Hinc ab ineunte ætate, id est, à principio adolescentiæ dicimus. & Cicero primo de legi. scribit, *Nam à primo tempore ætatis iure studere te memini.* Miles gregarius, miles est in reliquorum militum

grege, qui in militia nullam ꝓmotionem haber, qui nec est centurio, nec tribunus, nec decurio, nec optio, nec Cornicularius: Liuius, *Biennium miles gregarius fui aduersus Philippum Regem: Tertio anno virtutis causa mihi T. Quintius Flaminius decumum ordinem hastatum aßignauit.*

Numerus hastatorũ in legione Rom.

Hastatorum in legione Romana numerus erat ad mille ducentos, interdum etiam maior. decumus igitur ordo est, decimi centurionis hastatorũ.

Primus hastatus.

Sic primus hastatus dicebatur, primi hastati centurio, qui ducenarius erat, duasque centurias ducebat, vt Vegetius lib. 2. cap. 8. ait. quam quam existimo duos centuriones primi hastati fuisse: vnum, prioris centuriæ: alterum, posterioris.

Secundus hastatus.

Secundus hastatus, secundi hastati centurio, qui centuriam semis ducebat. Liuius mox scribit, *Hic me Imperator dignum iudicauit, cui primum hastatum prioris centuriæ aßignaret.* In primo hastato duæ erant centuriæ, vt diximus, quæ suum quemque primum hastatum vel centurionem primi hastati habebant. earum centuriarum altera prior, altera posterior dicebatur. honestior autem ordo erat prioris centuriæ. Ait Liuius, *A M. Acilio mihi primus princeps prioris centuriæ est aßignatus. Primus princeps*, inquit Vegetius, *centuriam semis, hoc est, centum quinquaginta homines ducebat.* Ego putem eum duas duxisse centurias, duosque eis præfuisse: vnum priori, qui ordo honoratior erat: alterum posteriori.

Oppidũ.

Oppidum, eam Romæ partem vocat Liuius, quæ intra mœnia erat, vt ab vrbe differat. *Eos*, inquit, *in oppidum intromitti non placuit, cum iam bellum regi eorum & Macedonibus, & Senatus decresset, & populus iußisset: in ædem Bellonæ in senatum introducti, ita verba fecerunt.*

Telum cestrosphẽdone.

A Liuio describitur telum cestrosphendone, his verbis, *Bipalme spiculum hastili semicubitali infixum erat, craßitudine digiti. huic ad librandũ pinnæ tres, velut sagittis solent, circundabantur.* id est, ei pinnæ tres additæ erant, vt librarior & directior certiorque esset volatus teli: nec erranti diuerseque nutanti parte eius posteriore ictus irritus esset, telo eodem tenore non eunte.

Funda.

Funda, inquit, *media duo funalia imparia habebat.* medio hastili inhærebat funda: sed ea duplex, vt latior eius sinus telum melius libraret. nam *funalia duo*, interpretor fundam duplicem, alteram alteri continentem. Funale enim opus funarium est. hic funda è funibus, posterius funale maius & latius erat, vt ictum teli adigeret vehementius, meliusque telum sustineret. Duo autem funalia quæ fundam vnam faciebant, in nodum nectebantur, vt opinor, ansula facta, cui inserebatur habena, qua telum rotabatur. *Cum*, inquit, *maiori sinu libratum funditor habena rotaret, excussum velut glans emicabat.* hic maiorem sinum interpretor, maioris fundæ & tanquam duplicis maiorem capacitatem, in qua pendebat & librabatur telum. Hoc genus teli nomen adeptum est à funda & cestro, id est, vericulo. Sic enim cestrum Plinius vertit, libro 25. cap. 11.

CAPVT XXXIII.

Plinij locus lib. 8. explicatus, consummati gladiatores, consummare, consummatio.

Consummatio gladiatorum

SCribit Plinius naturalis Historiæ lib. 8. ca. 7. de Elephantorum pugna, *Postea singuli, Principibus Claudio & Neroni in consummatione gladiatorum.* huius loci fiducia, viri spectatißimi tradunt,

Consummati gladiatores.

Consummatos gladiatores, veteranos & iam rudiarios esse; proinde quasi consummatio sit, eorum missio. quod mihi secus videtur: putoque Plinium dicere, cùm multa gladiatorum genera essent, Imperatores illos suis muneribus, ne quis deesset, & absoluisse, & rudiariorum gladiatorum illa editione etiam pugnam Elephantorum dedisse. nam & Essedarij à Tranquillo in gladiatorib. numerantur, in Claudio cap. 21. & alij multi à scriptoribus. Nihil igitur est causæ, cur ex eo loco malè intellecto Consummatos gladiatores, rudiarios interpretentur. Id tamen obtinere rursum conantur Frontini suffragio: Sed verẽdum est, ne eorum petitioni non faueat suffragator, cum præsertim hæc eius verba sint, lib. 4. stratag. ca. 3. *Curius, cùm victis ab eo Sabinis ex S.C. ampliaretur ei modus agri, quem consummati milites accipiebant, gregalium portione contentus fuit.* hic cõsummatos milites emeritos accipiunt. ego verò eos intelligo, qui in assignatione agrorũ multi, vt verbi gratia, viceni aut triceni, in singulas centurias agri, id est, in ducena iugera contribuuntur & conferuntur, & in vnam summã colliguntur: vt ex eo agrorum modo pro portione accipiant: videlicet, dena singuli, aut plura aut pauciora iugera. Nam Senatus, quãtum multis militibus in vnam summam collectis, dari Curio voluerat, verbi gratia, vnam centuriam, qui non tamẽ plus accepit, quàm quantũ singulis gregarijsq; assignabatur. non

Consummare.

est enim nouum, consummare accipi pro, in summam colligere. quod eo, quod subijciam, Vitruuij testimonio patebit, lib. 1. ca. 1. *Per arithmeticen*, inquit, *sumptus ædificiorum consummantur, mensurarum rationes explicantur*: id est, in assem colligitur summa sumptus & ædificationis.

CAPVT XXXIIII.

Plautus in Amphitruone explicatus, Potire seruitutis. Potiri hostium. Pallium detexere. Legere hominẽ pugno. Legere pro ferire. Arcessere iumento suo rem malam. Plinius lib. 18. explicatus.

AMphitruo Plauti in prima fabula & genera loquendi, & iocorum argutias habet, quę tenebras offundere lectorib. possunt. velut illud est, sc. 1. *Opulento homini hoc seruitus dura est*: quod valet, durum est opulento homini seruire. attribuitq; nomini casum verbi. Ibidẽ,

Potire seruitutis

Pater potiuit seruitutis: dicit, pro compotem seruitutis fecit, & seruũ reddidit me, qui liber fuerim.

Potiri hostium.

In actione vsurpauit potiuit, vt in Captiuis scen. 2. in perpeßione, *potitus hostiũ est*: quod est,

est, ab hostibus captus. Sequitur mox, *Sum verò verna verbero.* sic legendum modulus versuum & numerus, qui Trochaicus est, satis ostendit. *verbo* igitur subdititium puto. sed locus sanè obscurus est. ludit autem in verna, ac Sosiam vernam natum dicit se. Iocatur verberonem vernam; quasi non tantum seruus sit, verùm etiam vapulet. Ibidem, *illic*, inquit, *hoc homo denuo vult pallium detexere*: id est, Proinde quasi hoc pallium non iam perfectum detextumque sit, eo me exuere vult, vt pertexat. hoc igitur iacit, vt in spoliatorem atque grassatorem. quod si hic *denuo* adscriptum non esset, legerem lubenter, *pallio detexere*: monet quippe me auctoritas Seruij, qui in 10. Aen. illud Plautinum adfert: verùm ex alia vt reor, fabula. *Ego hunc hominem detexam pallio.* quod est exuá & spoliabo. Vergilius 10. Aen.

Pallium detexere

—dum texit Imaona Halesus,

Arcadio infoelix gladio dat pectus inermum. id est, dum spoliat & exuuias legit & perit. Ead. scena. *Agite pugni iam diu est, quod ventri victum non datis.* imitatur verba spoliatoris, qui homines pugnis contusos consternit & semineces spoliat, atque ita pugnorum ope victum quæritat. *Alia*, inquit ibidem, *forma oportet esse, quem tu pugno legeris*: Translatio est à legulis vuarum & fructuum. vt enim illi manu vuas, oleas, fructus legunt: ita vindemia & fructus grassatoris est, homines pugnis malè mactatos, tanquam fructus legere & spoliare. Sed & Grammatici legere, pro ferire & percutere à Plauto vsurpatum annotant. ead. fabula, sc. Bene vale. *Quo te hoc scipione legam.* *illic*, inquit, *homo à me sibi malam rem arcessit iumento suo*: id est, malam rem hic auferre vult, plagas quærit & verbera. ductum ab oneribus, quæ iumentis nostris imponimus. Non solùm flexa & tortuosa Apollinis responsa fuerunt: verùm etiam nonnulla Plinij rustica oracula nescio quid perplexi & ambigui habent, neque satis aperta sunt, vt illud lib. 18. cap. 31. *Ab eo die oraculum occurrit, frigidum picari pro nihilo ducentium.* vt Grammaticos poetarum, item oraculorum interpretes fuisse audiuimus & legimus, eorum igitur munus vicaria subeamus opera. Intelligo præcipi post illum diem, quem præstituti vindemijs, nimis esse serum vasa picare, eaque parare, quæ vindemiæ sunt vsui; cùm ante parata habuisse oporteat, ne moram fructus maturus ferat. Itaque oraculum vituperat, ac non intempestiuum præparare etiam tum narrat, cùm defectum vasorum iam, & Calendis Ianuarij vindemiantes viderit. Subijcit Plinius alterum oraculum æquè nubilo obductum, *Piscinisque musta condi, aut vina effundi priora.* quod sic interpretor, Cùm apotheca etiamnum plena est vini veteris, neque vasa vlla vacua, vel parata sunt nouo musto condendo.

Pugno legere.

Legere, pro ferire

Malam rem arcessit iumento suo.

Plinius explicatur.

CAPVT XXXV.

Iurisconsultus emẽdatur, cretifodinæ, argentifodinæ, parere æri alieno, embaleuticon, Ciceronis locus restitutus, quod benè vertat cõscende, leges in ære incisæ, verba prætoris, do, dico, addico, & abdico, dicere vindicias secũdùm libertatem & seruitutem.

LEpidæ sunt quædam loquendi formulæ elegantesque, quas tamen, quas nonnulli his sunt offensi, in veterum libris desideramus, etsi quod in earum vicem induxerunt, tale est, vt de eo meritò queri non possimus, cùm sententiæ non officiat. vt apud iureconsultos in titulo, de rebus eorum, qui sub tutela vel cura sunt, legebatur, *Vel si creti argenti fodinas. cretæ* ipsi malunt. sed quidni *creti* tueamur, cum præsertim cretifodinas & argentifodinas intelligamus iuncto vocabulo? itaque sine coniunctione scripsit. quod vt existimo nõ fecissent, si *cretæ* scripsisset. Cretifodina autẽ à Varrone li. 6. de lingua latina dicitur, vt quidam legũt: vt alij, ærifodina, quod genuinum & assimile est. alio etiam loco eiusdem tituli, simile vitium est factum. cùm enim legeretur in libris peruetustis, *Aut vsurarum modus parendum æri alieno suadeat*: *Carendum æri alieno* scripserunt. at non ita temerè committendum erat, vt per iniuriam illud exturbaretur, quod illiteratum & iniucundum non est. nam parére dicitur æri alieno, qui se ei imparem fatetur, nec cum eius vsuris certare vult, ac proinde mauult exoluere: Cicero 2. in Cat. *Quòd si maturius facere voluissent, neque (id quod stultissimum est) certare cum vsuris, fructibus prædiorum, &c.* Sed & eodem titulo in archiuis Florentinis *embaleuticon*, non *embateuticõ* scribitur: quod quidem idem quod emphyteuticon valebit; ita tamen vt ab [illegible] non possit deduci, sed ab [illegible], quod erit, insero. nam multa licéter recentiores Græci formarunt. nec possum apud M. Tullium li. 8. famil. episto epist. 2. *facere Embæneticam*, probare: non enim ista forma à præsenti deduci solet, sed ex præterito effingi. Sed tamen cum à vetere scriptura sine flagitio recedi non possit, libentissimè legerim [illegible]. solebant enim, qui vectores ad nauim innitabant, aut scandentes eam excipiebant, dicere, Quod benè vertat, conscende. quod est, [illegible] quod integrum non posuit Cicero, sed vt plerumque solet, inchoatum & mutilum. vt tamen quod sentiam, loquar, *Embaneam* omnino mallem. Cæterum in Titulo de origine iuris, malim ego (vt audacter faciam, & facinore me nobilitem, quod in alijs sæpe reprehendo) malim inquam legere, *Quas in tabulas æreas perscriptas*: quàm *eboreas*. Leges enim in æs incidi solebant. ac ne eius rei alia conquiram argumenta, Ouidianum carmen idoneum & locuples ad fidem eius rei faciendam fuerit, 1. Metam.

Cretifodinæ.

Argentifodinæ.

Parere æri alieno.

Embaleuticon.

Quod benè vertat. conscẽde.

Leges in ære incisæ.

—nec verba minantia fixo Aere ligabantur.

Ebur

Ebur enim, vt ornamento satis esset, at diuturnitati non sufficeret, cùm ætatem æquè ferre non posit, temporiq; cedat. Non tantum videntur honorati Prætoris tria verba fuisse in iurisdictione, dô, dico, addico; sed etiam, abdico: quod est abiudico, vt illud adiudico. vt apud Pomponium, ead. leg. *vindicias filiæ suæ ab se abdixisse.* quidni enim vt decemvir, sic & prætor eodem verbo in iure dicundo vti potuit; cùm præsertim non adiudicaret tantùm, sed etiā abiudicaret, quod est abdiceret? In ea aût Pomponij lege, *Dicere vindicias secundum libertatē.* nihil aliud quicquam est, quàm, pronunciare rem vel personam liberam esse, id est, vindicationem secundum libertatem dicere, & in libertatem vindicare. nam vindicare, non tantùm actiones in rem significat & res ipsas, quę vindicantur: sed & vindicationem ipsam. Ita fit vt in persona dicere vindicias secūdum seruitutem, sit personam in seruitutem adducere iudicio: vt contrà, dicere vindicias secundum libertatem, sit in libertatem vindicare. Vindicem enim Brutus primus Consul liberum dixerat & esse iusserat. Quas duas ibidem Pomponius memorat Tesseras, vnam belli, alterā pacis positas fuisse, intelligo lignea frustra lata fuisse, vel tabellas ligneas, quibus nomē pacis & belli inscriptum esset. Id autem satis è Tessera militari constat: de qua sic scribit Polybius, καὶ λαβὼν τὸ ξυλήφιον (τοῦτο δ᾽ ἐστὶ πλατεῖον ἐπιγεγραμμένον) ἀπαλλάττεται. Sed hæc nimium fortasse loquaciter & verbosè acetalogi more caput nugatur. tandē aliquādo finem dicēdi faciat.

Verba prætoris.

Dicere vindicias secundum libertatē & seruitutem.

CAPVT XXXVI.

Vitruuius explicatus & emendatus, castitas, auaritia, expreßiones, ἠχεῖα, scæuus, gnomō.

HIs libris quædam aspergere è Vitruuij libro primo hic etiam volo. quod breuiter faciam potius quàm vel docentis, vel dissertentis more. Puto igitur in eius præfatione legendum, *de vita communi omnium publicæq; rei constitutione curam habere:* quod, vt Iurisconsulti loquitur, & Ranconeto videbatur. *Egregias* autem *ædificiorum auctoritates* cùm dicit, dignitates & pulchritudines eorum intelligit, A concilio cœlestiū in sedibus immortalitatis, scribit Cæsarem dedicatum fuisse: ex ea hominū & poetarum opinione, qua deos conciones & senatum habere censent. Et duodecim deos consiliarios Ioui attribuebant: vnde Aelianus scribit, [illegible]. Ibidem lego, *Conscripsi perscriptiones.* nemini enim paulo humaniori præscriptio hic probari potest. Ca. 1. *Nullum,* inquit, *opus verè sine fide & castitate fieri potest.* hic castitatē, sanctimoniam quandam & integritatem morum, ab auaritia & sordibus abhorrentem & alienam, appellat: ac auaritiæ opponit. Auaritia enim sordida est, inquinat quod purum est. & sine sordibus castum est. Sic castè & integrè se versatum in caussis amicorum, Cicero dicit pro L. Manilia. *Expreßiones* ibidem vocāt, quæ fistulæ aquæductuum graciliores fiūt ad incitandum aquæ cursum, & si necesse sit, sursum exprimendum. ἠχεῖα, quæ vocat, tintinabula sunt, vel vasa ærea sonitum reddentia. Interpres Theocriti, [illegible]. Quis autem pro Apollonio Pergameo non intelligit esse Apollonium Pergeum legendum? cuius hodieque libri quidam extāt, etsi nondum editi sunt, de Comicis. Cap. 2. legendum censeo, *Aut embateræ balistæ:* non, *embatæ.* &, *quibus certis luminibus opus est partibus.* Ranconetus subtilis in literis iudicij vir cap. 4. legebat, *in cellis vinarijs tectis lumina:* non *tectis.* ac me diusfidius vix arbitror esse quemquam, quin & veritate victus, & tāti viri iudicio adduct⁹, ita in Vitruuij codicibus reponendum censeat. Ibidem, in Creta ad flumen Prythereum dicit ex altera parte pecora splenetica esse, ex altera sine splene. Sed cùm in Creta nullum huius nominis flumen memoretur, contraque illic à Geographis Catarhactus fluuius describatur: is piacularis haberi non debeat, qui modica vtatur nulliq; affini sceleri audacia, & Catarhactum esse scribendum putet. Lego cap. 5. *vti portarum itinera nō sunt directa, sed scæua.* quo verbo est etiam Gellius vsus. etsi iniuriam in eo effugere non potuit *sæuo* vicario. verba eius sunt libro 12. cap. 13. *Scæuus profecto & cæcus animi forem.* id Græcè est, σκαιὸς, quod suum Latini fecere interposito digamma, quod frequentār. *Pectinatim* autem ibi *disposita* dicit, cùm vtrinq; alternantia è diuerso quædam inter se immittuntur & tanquam interiunguntur. Sic inter se consertos manuum digitos Ouidius iūctos pectine dicit. 9. Metamorph. hoc versu,

Pressa genu digitisq; inter se pectine iunctis.

cap. 6. *ita his,* inquit, *confectis, inter angulos octogonum, gnomon ponatur.* hic Gnomon machina est, qua in metandis castris & oppidis, ditigentisque vijs eorum vtebantur. non enim crediderim indagatorem vmbræ esse. Dicebatur etiam Gnoma. *Et ita,* inquit ibidem, *dirigantur angiportorum diuisiones duodecim.* cùm octogonum delinearit, quis non videt pro duodecim *octo* legendum esse? qui adeo error è numerorum notis malè intellectis fortasse est ortus. Cum enim fortasse veteres Librarij duo ii. ante x. scripsissent, hunc in modum, iix. duodecim putauerunt, quæ sunt octo. Huic operæ, quæ leuiter omnia libat, ex eo libro satis ista sit attigisse. ex his alia multa esse suspicabuntur diligentius excutienda in eo auctore boni iuuenes. nos enim veluti prætereuntes hæc velut in oculos incurrentia & aspeximus & notauimus: qui plusculum immorabitur, & hærebit, plura etiam eruet, nobis non modò non repugnantibus, verùm etiam vehementer optantibus: non enim tantùm alijs ipsi prodesse volumus, sed aliorum etiam studio proficere cupimus.

Castitas.

Auaritia.

Expreßiones.

ἠχεῖα.

Scæuus.

Gnomon

CAP.

CAPVT XXXVII.

Titus Liuius explicatus & locis aliquot emendatus, Parorea. Parstrymonia. Alcidemos Mineruæ. [illegible] apud Lacedæmonios. Masinissa.

Parorea APud Liuiũ li.39. Parorea Macedoniæ pars est, & tractus vicinus Thraciæ, montib⁹ subiectus: vt lib. 42. **Parstrymonia** Parstrymonia, regio vicina Strymoni amni. Cùm autem eod. lib. Leontium & Thrasippum præfectos Eulyestas vocat, cũ gentis nomẽ hic degenerauerit, *Elymiotas* emendandum reor. *Alcidem*, à Macedonibus vocari scribit Liuius Mineruã. Sed animo incessit meo libido, **Alcidemos Mineruæ.** *Alcidemon* scribendi. nã [illegible] vocabatur & [illegible]. quidni etiam [illegible] vocari potuerit à Macedonibus. vt nũc quidem vocabulum formatum est, originem olet Græcam, non tamen integram. Erant & **[illegible] dij.** [illegible] dij quidam apud Lacedæmonios. Video propter auctoritatem Græcorum, Masanissam vulgò in Liuio hodie scribi. Sed vt sæpe testificor, lõgè aliter ista Græci pronunciant quàm Latini, & Silius Italicus lib. 7.

Masinissa *Feruidus ingenij Masinissa, & feruidus æui:* scribẽs, vulgò receptam comprobat scripturam. Qui autem sunt populi in eodem lib. Vrites, cùm scribit, *ab Vritibus quatuor:* ego libentius *[illegible]* legerem. Quid cum & *Antrons* scribit & *Pylleõ?* legendum videtur *& Ptelcum:* vel ex Homeri catalogo, cuius versus est,

[illegible]

Eod. libro, *Postero*, inquit, *die progressus Agassam vrbem, tradentibus sese ipsis, recepit.* falsi insimulare hunc locum facilè possem, quòd & oullis illis in locis, quod sciam, est Agassa, vt *Pagasam* restituẽdum putem. *Ad Almanam vrbem peruenit* dicit: Ego tanquam tabulatum corruptarũ hũc scribam accusare possum, qui *Albanam* putò à Liuio editum esse. & *Albanopolis* à Ptolemæo lib. 3. Geog. illis in locis ponitur. Erat & Amãtia in Orestide Macedoniæ. *In Cauijs Burnium oppidum:* è Plinio lib. 6. cap. 8. & Ptolemæo, *in Ceraunijs* videtur restituendum. Caulici etiam ad Ionium sinum à Stephano ex Hecatæi libris ponuntur. *Genusum* etiam, non *Genussum* credo scribendum. Sic similes circitorib. libros peruagamur, & quod nobis sanandum videtur, si possimus, ex tempore curamus: & multa, quę desiderarẽt operosiorẽ curationẽ, alijs, qui Apollinis patrocinio meli⁹ medent, relinqm⁹.

CAPVT XXXVIII.

Vt vidi vt perij. sandalium, solea agger tumuli, expositio puerorum, χυτρισμὸς, chrysalus, Aurelius, chrysalis, aurelia, Tyrrhena vincula, bustuariæ mulieres.

PAncarpia hæc erit, & vndiq; velut fructua omnis generis carpet. Apud Maronem 8. eclog. *vt vidi vt perij:* valet, Vt vidi, tum perij: **Vt vidi, ut perij.** si Grammaticis Græcis vlla fides est, qui illud, *[illegible]*: ex cui⁹ velut ore Maronis imago efficta est, ita vt dixi, interpretantur. quamquam vtrobiq; admirantis videri posset: sed Hesychio refragari vix licet. **Sandaliũ.** Sandaliũ, muliebre calciamentũ est, simile plãtæ & vestigio, vt è Sardinia apparet, quę & Ichnusa & Sandaliotis vocatur. Dici potest & Sandaliũ, Latinè solea, **Solea.** vt à Catullo de Lesbia, —*argũta constitit in solea.* Sed & piscis solea à quibusdam etiam Sandalium dicebatur, vt Hesychius est auctor in voce [illegible]. Soleis etiã viri domi vtebantur, vt in conuiuio Flaccus, lib. 2. saty. 8. *Et soleas poscit.* & li. 1. epist. 13. —*soleas conuiua tribulis.* Est apud Vitruuium lib. 8. ca. 16. machina ad librandam aquam, nomine Chorobates, **Chorobates.** quæ nomen ex eo inuenit, q. in terra tanquam ambulat & insistit. Hesychius, *[illegible]*. Ita minutis istis Græcorum interpretatiunculis multa magnaq; tenentur, quę aliàs ignorarentur. **Agger tumuli.** Agger tumuli, à Marone cur dicatur, est à me quidem antè dictũ. sed ex Hesychio etiam eandem explicationẽ confirmare me delectat: *[illegible]*. iterum, *[illegible]*. Ita Græc⁹ Grammatic⁹, tumulum, aggerẽ terię interpretatur. Sed non alia ex alijs, vt inqt optimus poeta, in fata trahamur, immò verò in verba. **Expositio puerorum.** Sæpenumero legimus expositos fuisse puetos in fabulis Latinis è palliatis sumptis. Id facere solebant plęrumq; pueris in olla collocatis. vnde & expositio **χυτρισμός.** *χυτρισμὸς* vocatur. contentus ero auctoritate Hesychij, qui pro centũ millib. testium numerari debet. *[illegible]*. **Chrysalus.** Chrysalus Plautinus ille subdolus seruus, qui herum auro emunxit, nomen Gręcum, ceu **Aurelius.** Aurelium Latinè dicas, inuenit. Sic & Chrysalis, **Chrysalis Aurelia.** vermiculus est, qui ex Eruca gignitur, Aureliaq; non illepide dicitur, ab auri, vt reor, colore. Non sine causa dixit Maro 8. Aen.

Tyrrhena uincula. *Et Tyrrhena pedum circundat vincula plantis.*

nam calceamentum quoddam altius Tuscum vocabatur: erat q; alioqui populus ille artium peritia egregius. Hesychi⁹ *[illegible]*. Mirabitur quispiam cur Horat. Epod. od. 5. fingat exquilijs veneficarũ **Bustuariæ mulieres.** nocturna & magica sacra, sed mirari desinet, q. sciet, eas mulieres busta sequi solere. Erat autem exquilijs commune sepulchrũ. Hesychi⁹, *[illegible]*. Ita à Gręcis Bustuarias dicit appellatas, quòd in monumẽtis sæpe versarentur & mortuorum cadauera mutilarẽt. Sed aliquis hic mihi occinet, Ohe, iam satis est. Finis igitur huius capitis sit.

CAPVT XXXIX.

Quædam in Marone obseruata, cantando rũpitur anguis, deos suauissimum spirare odorẽ, deos maiores habitu corporis quàm homines buxus pro Phrygia tibia, Elymus, plagæ, casses, palmosa Selinus, Agathyrsi, Acheloia pocula, Achelous.

E Nobili Virgilij poemate saltuatim carptimq; quædam explanabimus, vt in mẽtem veniant. Ecloga 8.

Fri-

Cantádo rumpitur anguis.

Frigidus, inquit, *in pratis cantādo rumpitur anguis.* quo in versu quispiam quærat, quo tādem pacto rumperetur anguis veneficæ carmine? Ego hic rationem non credo quærendam, sed potius anilem quandam veterum opinionem & puerilem in memoriam reuocandam, qua cognita nihil obscuritatis in versu reliquum erit. Opinio igitur priscis erat, cantionibus veneficarum angues sic inflari, vt tandem rumperentur & dissilirent. Ouidius 7. Metam.

Vipereas rumpo & verbis & carmine fauces. Idem de hominibus Horatius dixit Epod. od. 7.

Caputq; Marsa dissilire nænia. Nihilo secius & illud 1. Aen.

Diuinus odor.

Ambrosiæq; comæ diuinū vertice odorem Spirauere: vt & in poetis plæraq; alia, è veterum de dijs opinione est explicandum, quos credebant suauissimum odorem spirare: Ouidius 5. Fast.

Mansit odor, posses scire fuisse deam. Sic maiores esse credebāt habitu corporis deos, quàm homines: Tranquillus in Claud. cap. 1. *Non prius destitit insequi, quàm species barbaræ mulieris humana amplior, victorem tendere vltrà, sermone Latino prohibuisset.*

Habitus diuinus hu mano maior.

Tacitus, *Oblata ei species muliebris vltra modum humanum, & audita est vox.* & Maro 2. Aeneid.

——qualisq; videri Cœlicolis & quanta solet.

Vt autem intelligās, omnia esse in Marone diligenter excutienda; cùm scribit 9. Aen.

Buxus, pro tibia Phrygia.

Tympana vos buxusq; vocat Berecynthia matris Idææ: non abs re, cùm vellet significare tibiam Phrygiam, buxum posuit, sed materiam tibię Phrygiæ propriam nominauit. nam vt Afrorum tibiæ è loto erant: sic Phrygum è buxo. Pollux de tibiarum genere loquens, ἔλυμος, inquit, τὴν μὲν ὕλην πύξινος, τὸ δ᾽ εὕρημα φρυγιον. Sed & Elymus fortasse ille Virgilianus ab illa tibia nomen adeptus est: quamquam hoc pro indubitato adfirmare, aut pro testimonio dicere nolumus.

Elymus.

Idem 4. æn. Retia, inquit, *rara plagæ lato venabula ferro.*

hic generali nomini subiectam speciem arbitror, & plagas, maiora retia suspicor, vt minora, casses. nam casses esse videntur ἄρκυες: plagæ, δίκτυα, id est, retia, quæ maiora sunt. Plagis aūt nomen esse videtur inditum à similitudine reticulorum, quibus capillos colligant mulieres, quòd plagæ suis nexibus & maculis eodē modo reticulatæ sint. Aen. 5.

Plagæ. Casses.

Teq; datis linquo ventis palmosa Selinis:

Palmosa Selinis.

Illo in tractu, vt ferè tota Sicilia, copia est palmarum, vt ait Cicero agrestinm. Sic enim scribit in 7. Verrina, *Nautæ fame coacti, radices palmarū agrestium, quarum erat in illis locis, sicut in magna parte Siciliæ, multitudo, colligebant, & his miseri perditiq; alebātur.* Quod autem à Marone 4. Aen. scribitur.

Cretesq; Dryopesq; fremunt, pictiq; Agathyrsi. quòd de Agathyrsis scribit, ex eo refert, quòd Hyperborei per Scythas & Agathyrsos sacra Delum mittebant. Sunt autem è Scytharum numero Agathyrsi, qui corpora inficiebant sua, vt & Geloni. Illud autem 1. Georg.

Agathyrsi.

Poculaq; inuentis Acheloia miscuit vuis:

ex eo dixit, quòd Acheloiū pro aqua, vt à Macrobio quinto Saturnalium capite decimooctauo, relatum est, Græci poetæ vsurpant, vt Euripides in Andromacha. cuius rei causam si quis quęrat, existimem, quòd omnium fluuiorum primus Acheloûs è terra eruperit. Vibius Sequester, *Achelous Aetoliæ fluuius primus erupisse terra dicitur. in Maliacum sinum effluit.* Hęc circuncursando errandoque, quæ annotaremus excerpsimus, similes Scythis perfugis, qui subinde sedem mutant.

Acheloia pocula.

Achelous

Adriani Turnebi Aduersariorum lib. xxx: Finis.

IN ADRIANI TVRNEBI ADVERSARIORVM LIBROS QVAEDAM OBSERVATIONES.

THOMAE GVARINO, TYPOGRApho solertissimo, amico suo I. Spondanus S. D.

VM primùm in hanc vrbem appulissem, Guarine, non cessasti beneficijs tuis me cumulare donec de meo in te amore aliqua officij portiuncula patefaciendo cogitare cœpi, hoc est, vt possem ἀντευεργετεῖν. Quare per mihi iucundum fuit, cùm te nouam Aduersariorum Turnebi editionem adornare intellexi, quam vt commendatiorem facerem, dedi operam, vt meo laborè illa se augeri & locupletari sentiret. Quod consilium cum tibi explicassem, libenter amplexatus es, ac humaniter, quæ in te virtus satis luculenta est, excepisti, scilicet amor tuus & diligentia in re literaria typographicis tuis operis exornanda ad illud te satis inflammauit, cum intelligeres inde fructum non exiguum in studiosos redundare. Enimuero Turnebi Aduersariis libri sunt & elegantes & perpoliti, qui digniore quàm meo egeant encomio. sed, vt humanum est labi, Turnebus etiam homo, humani à se nihil alienum putabit. & gloriosi illi Turnebi manes à mẽdis monumenta sua repurgari candidè patientur, vt quã illi viui in alios libertatem vsurparunt in ipsos eãdem quoque vsurpari non doleant ex edicto, Quod quisq. iuris. Cum ergo viderem in multis authorum locis interpretandis alios Turnebo ἀντιμαχεῖν, ἀντιμαχίας istas colligere non dubitaui, vt facilius esset studioso & curioso lectori ex contrariorum explicationum comparatione genuinam veritatem elicere. Sed non dissimulabo consilium nostrum feliciter ad meum uotum non successisse adeò me copia librorum defecit & mihi ipsi ad maiora properanti otium penè defuit. Vt vt sit, quodcunque præstitimus, tibi gratum & lectoribus vtile esse exoptamus. Valè & me ama mi Guarine. Basileæ, 26. Nouembris, 1580.

LIBRO I.

Cap.4.

Locum Cicer.lib. de optimo genere Orat. Lambinus post Romulum Amasæum sic legit, *Quod minus tractatum est à Latinis.* Nam reuerà dithyrambicum poema nemo vnquam Latinus scripsit. *Quòd autem* (inquit) *Adr. Turnebus lectionem vulgatam retinet, & hunc locum sic explicat, vt intelligat hoc dici à Cicerone, poema magis esse tractatum à Latinis, quàm orationem: mihi penè incredibile est, & pugnat cum ijs quæ sunt in proœmio lib. 1. Tuscul. Quæst. Nam cum apud Græcos antiquißimum sit genus poetarum: siquidem fuit & Hesiodus ante Romam conditam, & Archilochus, regnante Romulo, serius poeticam nos accepimus.* Hæc Lambin.

LIBRO II.

Cap.6.

Locum Cic.3.Tusc.ita Lambinus legit, *Ea virtuti resonat tanquam imago voci*: contra Turnebum, qui sic legebat: Gloria virtuti resonat, vt imago gloriæ.

Cap.21.

Carrocho) Carroco legit Scaliger. *Quæ vox* (inquit) *est vibisca. Frustra enim id conatur mutare Turnebus. Platessæ nomen retinet hodie in Vibiscis. Ita vocant genus planorum & iacentium piscium. Deinde in eodem libro scriptum est: & malè tecti spina elegantis. Et id quoque puto ex lingua Vibisca: Quare ergo mutemus si ignoramus? Modestius enim agendum, quam fecit Adrian. Turnebus, vir alioqui summus, qui censet legendum, Elacati. In quo quæ indigna dixerit existimatione sua, vide: Primò, cum dicantur* ἐλακατῆνες, *primam quæ natura longa est corripit, & tertiam contra naturam producit. Deinde cum* ἐλακατῆνες *sint ex genere thunnorum & cetaceorum, quàm ineptè dixisset, spina tectos esse thunnos? Adeon' oblitum sui fuisse tantum virum, vt quid esset* ἐλακατὴν *seu thunnus, & quid à spinoso pisce differet, non animaduerterit. Vltimi autem horum hexametrorum versuum ita leguntur in veteri membrana:*

Scillito decies si cor purgeris aceto,
Anticipesq́; tuum Samij Lucumonis acumen.

Egregiè & peruenustè. At quod optimus & eruditiß. vir Adr. Turnebus legat:

Scillito decies si cor purgeris aceto:

non illi adscribendum, qui quidem ex fide aliena retulerit, sed ei homini non nauci vitio vertendum, qui ei persuasit, cuius vecordiam ipse nondum cognouerat. Nam & veterem scripturam, quòd codex vetustißimis characteribus Longobardicis scriptus esset, assequi non potuit. Ait igitur Ausonius: Non poteris horum ænigmatum nodos soluere, etiam cor purges scillito aceto: quod antidoti vice sæpe anticipare soles, neque etiamsi te eo præmunieris, quod est tibi acumen ad versus faciendos, qui es lucumo & insanus, &c. Sub finem capitis. In eodem libro scriptum erat, Scillito. Palladius tamē & Plinius scribunt Scillitè, Græcanicè, vt σκιλλητικὸν alioqui vitium esset in dactylo, si legeremus, vt Turnebus, Scilliticè.

Cap.29.

An heri ius nescis?) Hanc coniecturam Turnebi non probat Lipsius in suis antiquis lectionibus, sic ille: *Tibi ego dico, ancuritatus ne sis, heus te alloquor. Monstrum verbi quod consensu damnant libri veteres, qui habent: Tibi ego dic anherialus. Ex quo colligebat Turnebus: An heri ius nescis? Ego puto* ἐγχαίρων *in scriptura fuisse, legendumq́; An! herialus ne sis! An, interiectio, vt litteratores nostri loquuntur, excitandis. Herialus interpretor feriatus, prisca ratione scribendi H pro F. & contra. folus, fostis, fostia, pro holus, hostis, hostia. Quintilianus notat Fircus pro hircus Varro. Felena pro Helena, Priscianus. Vid. & Dion. Halicar. lib. 1. Iam è contra H pro F. apud Festum Horda bos & Hordicidia ferior, quæ alijs forda bos à ferendo. & Hanula id est, parua delubra pro fanula faciant & libri. Nā insr. eadem fabula Plauti (Milite) vbi vulgò (Neque equidem heminas octo expromsi in vrceum) Vaticani, feminas disertim veteres vulgati fœminas.* Hactenus Lipsius. Quid verò Lambinus? & Turnebum & cæteros omnes vellicat & respuit. Ipse verò *ebriacus* pro *ancuritatus* vel *anherialus* restituit. Suæ emendationis & coniecturę hác rationem adfert. Hortatus est paulò antè senex Periplectomenes Palæstrionem, vt vigilet, ne somno studeat. Is hic alijs verbis idem illum monet, *Ebriacus ne sis: heus, te alloquor. Palæstrio.* nam *ebriacus ne sis*: idem valet, quod, fac vigiles: vigila, ne somno stude Græci dicunt νῆφε. nolim illud Epicharmi νᾶφε καὶ μέμνασ' ἀπιστεῖν. quod interpretantur omnes, cautus esto, seu vigilato & memento non facilè credere: nō tamen νήφειν propriè valeat sobrium esse. Hoc ideò quòd, vt qui sobrii sunt, vigilantes & cauti sunt, ita qui temulenti, atque ebriosi, somnolenti & incauti esse solent. Ebrietatis autem medicamentū esse somnum. testatur & noster Plautus apud Nonium in verbo Ebriulare. hic ille, Plaut. in Aulul. *Homo ebriatus somno sanari solet.* Iam νηφάλιος significat & sobrium & vigilātem, quòd sobrietas plerumque cū vigilantia coiuncta est. Rectè igitur hoc loco Periplectomenes Palæstrionem hortatus, vt vigilet & ne somno studeat, continuò subiungit. *Tibi ego dico ne ebriacus sis.* & iterum nō longè, *Vigila inquam, expergiscere*, quæ sunt inter se ἰσόψηφα. Iam quàm facilè deprauari potuerit *ebriacus* & ex eo factum sit, *Euriacus* & *Euricatius* V, pro B, quis nō videt? sed restat scrupulus, quòd libri veteres habēt vel ancuritatus, vel ancurians, vel ancuriacus &c. Quæ scriptura lectori morosiori & fastidiosiori, cuius generis hominum magna est turba, probabilem causam suppeditare possint, quare hanc meam coniecturam improbet. Quid fiet enim, dicet ille, syllaba *an*? Huic ego paucis verbis respondebo. Eam esse adiectam libris veteribus & hoc nouam vulnus antiquo additam. Hoc si minus probabit, dicam legi posse, ne pereat hæc syllaba, *inebriacus ne sis*, ita totius aliquę scripturę vestigia in hac nostra emendatione remanebunt. Quod ad versum attinet, ne sic longior quàm par sit, legendum

gendum erit, Tibi dico: inebriacus ne sis heus tu alliquor Palestrio. & ita erit optimus Trochaicus. Hactenus Lambinus. Viri litterati iudicium interponant & inter hos disceptatores litem dirimant.

Eodem cap.

Hic patricisam pro Patricam optaret Turnebus Sed cap.6. lib. 7. inf. Patritam probat. Lambinus Patritam respuit ex lege Carminis. Deniq; totum hunc versum sic legit. Tum patricam clementer non potest quin munerem.

Eodem cap.

Quod Turnebus Caput illecebrosum interpretatur, quod est, ad potandum illiciebat, paulò secus Lambinus Scelerdum (inquit) illecebroso capite per contumeliam appellat, quasi cuius os seu caput homines ad stuprum illiciat atq; inuitet.

Cap.30.

Ingrato homine nihil impensius. Interpretationē Turnebi non quidem damnat Lambinus, sed prætereà duas alias adducit. Sic ille. Impensius, & iniquum seu iniustius. Pensum, inquit Nonius, significat exæquatū quòd sine inclinatione sunt quæ pendunt. Ex quibus Nonij verbis, licet interpretari pensum, æquale, æquum, quia quæ pensa.i. ponderibus examinata sunt, iusta & æqua sunt: quæ igitur impensam, è non pensa sunt, iniqua & iniusta sunt. Vel dic, hoc modo, ingrato homine nihil est impēsius.i. nihil est minoris pretij, nihil nequius, nihil contemptius, quæ pensa sunt bona, & rara sunt. quæ igitur impensa, inutilia leuia, vilia & parui pretij sunt. Plautus in Stitho. Vtra vt conditio potior virginem. an viduam habere. Vel dic hoc modo; (quod Turnebi sententiam accedit) ingrato homine nihil est remissius, negligentius, inertius, ignauius, inconsideratius. Quæ pensa sunt intelliguntur interdum, quæ nobis cura sunt, vel quæ considerata & accuratè cogitata sunt. Ergo quæ impensa, eadem sunt inconsiderata, neglecta, dissoluta. Sallust. de bell. Catilin. Nam quid ego de Gabinio, Statilio, Cæpario loquar? quibus si quidquam pensi vnquam fuisset, non ea consilia de Rep. habuissent. Sueton. Nihil pensi habuit, cum prædaretur omnimoda bona viuorum ac mortuorum. Iudicet lector, quæ harum trium explicationum sit optima. Nam omnes, meo quidem iudicio, sunt tolerabiles et probabiles: sed secunda videtur omnium optima, prima tamen non est pessima: tertia & postrema non est mala. Hæc Lambinus.

LIBRO III.

Cap.19.

Scaliger Ausoniarum lectionum lib. 2. cap. 28. Non est myobardum (inquit) dictum παρὰ τὸν βάρβαρον, vt putat Turnebus, & vt nos quoque perperam aliquandiu putauimus. Nam hoc si hic esset, non neutro genere μυόβαρβον, sed masculino dicendum esset μυόβαρβος. Deinde si βαυβὼ est mystrum Cereris, quid Baccho cum Cereris Mysterijs. Præterea quid hic mysterijs opus est: Vtrum tantum nomen hic mysticum est, nempe Phanaces. cætera pro populorum diuersis appellationibus. Sed vt hæc opinio Turnebi tanquam falsa prorsus explodenda est: ita pro vera amplectenda, quam videre potes lector, apud eundem Scaligerum. prolixa est enim. At nos aliò festinamus.

Eodem cap.

Huic pullipremo) Scaliger Aus. lect. lib. 1. cap. 27. Sed pulliprema non est id quod vult Turnebus: significat enim potius puerorum plagiarium. Nam premere id significat, hoc est, ἀνδραποδίζειν, furto clepere.

LIBRO IIII.

Cap.15.

Locus ille Plauti sed fugam, &c. est in actu primo Amphitruonis, Reprehenditur porrò illa interpretatio Turnebi poetica à Lambin. in suis in Plautū Comm. Sic Lambinus, Sed fugam in se nemo tamen conuertitur, &c. hoc est, vt Turnebus explicat lib. adu. 4. cap. 15. fugam in se nemo conuersam inclinatamq; habet. Ego hic puto esse ἀναστροφήν, & fugam in positum pro in fugam. hoc modo nemo se in fugam conuertitur, id est, conuertit vt vult Nonius. cuius authoritas refellit Turnebi sententiam qui conuertitur seu conuertitur, passiuè accipit, & Poeticè dictum censet, vt illud Nuda genu & lacrymis oculos suffusa nitentes vel igitur ita, vt dico, hic versus explicandus est, vel sic legendus vt sit Trimeter. Sed se in fugam nemo tamen conuertitur.

Ibidem.

Sibi malam rem arcessit iumento suo) Indicent lectores quid cum Turnebo conueniat Lambinus. Sic iste in suis Comm. Illic homo à me sibi malam rem arcessit iumento suo, &c. id est, ille homo malum sibi à me quærit quod suo iumento, id est, sibi imponat, seu quo suum iumentū, id est, seipsum oneret: perinde ac si dicat, malum sibi à me quærit, quo ipse oneretur & vrgeatur. Suo igitur iumento ita accipiendum vt sit dandi casus & cohæreat cum pronomine, sibi, κατὰ σύνθεσιν siue per appositionem, hoc modo sibi, suo iumento, id est, sibi qui ipse suum iumentum erit: quia, quemadmodum iumentis nostris onera imponere solemus, ita malum quod sibi à me arcessit, ipse geret, nempe pugnos, plagas, vibices, licet etiam sic explicare & fortasse meliùs. Illic homo malam rem sibi à me arcessit iumento suo, id est, ille homo malam rem sibi à me petitum mittit sua impensa, vel sua opera & culpa, vt suo iumento sit ablatiui casus. Nam superior explicatio violenta est, atque hanc explicationem confirmant ea quæ sequuntur.

Ibidem.

Crepuit foris) Huius loci interpretatio ferè ijsdem verbis à Lambino recitatur, vt dubites quis eam prius inuenerit. Scripsisse prius Turnebum certum est, sed solet non rarò Lamb. de Turnebo hac in re queri. Huic adiecit Lambinus locum Plut. in Publicola iam antè à Mureto laudatum lib. 1. Var. lect. cap. 17. Sic de duobus sequentibus locis eodem capit. 15. Item & de tertio, Nescio quid est, &c. Addam Lambinum Simeoni Bosio illam explicationem tribuere quæ hic apud Turnebū expressis verbis concepta est, paucula commutatio-

ne. Attendarur trium virorum bona fides. Sequenrem locum Adaquam, &c. sic vt Turnebus etiam Lambinus interpretatur. Pro *Cispellam* porrò ibidem mauult Lambinus *Aspellam* legi cum Camerario.

Cap.13.

Probat Lambinus cum Turnebo contra Camerarium (*Pranstant*) Illustrat Turnebum locus Plinij (quem laudat Lambinus) qui libr.18. capi.8. restatur tamē ignoram Græciæ pultem fuisse, quàm Italiæ polentam. Ex quo intelligit polentam cibum Græcorum fuisse, vt pultem Italorum.

Ibidem.

Græca mercamur fide.) In huius loci interpretatione dissidet Lambinus à Turnebo. Lamb. enim intelligit Græcorum leuitarē argui. Sic ille: *Græca mercamur fide, &c. id est, præsenti seu repræsentata, & soluta, non credita pecunia emimus numerato & tradito in manum pretio emimus. Græcis enim leuibus & dubiæ fidei, nihil creditur, neque Græci inter se pecuniam credunt sed præsenti pecuniæ res omnes contrahunt. Legendus M. Tull. in oratione de Græcorum leuitate & infido ingenio.* Hactenus Lambinus. Quis non videt eum à Turnebo dissentire, qui sic dicit. *Nam si Græcos vituperasset eorumq; fidem fluxam dixisset à decoro recessisset.* Iudicet eruditus lector.

Ibidem.

Verbis velitationem.) Huius loci paulò obscuram explicationem Lambin. enucleat, *Significat autem ille* (Turnebus) inquit (nam obscurè admodum vt nonnulla alia, hęc scripsit, *hanc esse Plauti sententiam, Volo velitationem verba lucrifacere, volo verbis lucrum ex hoc queri, ne verbis contendamus inter nos. velitãdo enim & altercando verbis, verba impendimus & insumimus. Contendere igitur verbis desinamus vt hoc lucri verbis afferamus. Hæc ille dicere voluit.* Sed ego (Lambinus) *sic explico & longè mea quidem sententia planius: Verbis velitationem, id est, hanc ipsam velitationem & contentionem nostram quæ fit verbis, volo compendi fieri, id est, volo lucrifieri, quod valet, volo non adhiberi, non vsurpari, volo vos desinere verbis velitari. Dicitur quis rem aliquam lucrifacere, qua non abuti ei licet, & cui parcere potest.* Turnebum induxit, quòd purauit datiuum. Verbis cohærere cum *Compendi fieri*, & ab eo regi: quod non ira est, nam *verbis* cohærere debet non *Velitationem*, vt intelligamus *Verbis velitationem* dictum pro *verborum velitationem* quam *λογομαχίαν* Græci appellant. Sic loquitur in Most. Orationis operam compendi face, &c.

Ibidem.

Vbi Turneb. legit. *Exerambum.* Lamb. legit *Exareambum.*

Ibidem.

Lambinus vocem *Casteria* retinuit, ex authoritate Nonni. Adducit autem opinionem Turneb. eo tameu innominato.

Cap.18.

Etiamsi Eurypilus.) Hunc locum vitiosè retulit Lambinus in suis in Ciceronem emendationibus. Sic enim ille: *Legit deinceps* (inquit) *hoc modo: Etiamsi Eurypilus posset, non posset Aesopus: idque ex vno codice manuscripto, atque huius scripturæ sententiam explicat. Nos in aliquot codicibus Memmianis & Huraltino hanc vulgatam repperimus, Etiamsi Eurypilus non posset, posset Aesopus. Priorem tamen magis probamus.* Hæc ille. At verò hæc est Turnebi lectio, & secundum hanc suã explicationem subijcit.

LIBRO V.

Cap.20.

In lib. 1. de diuin. Lambinus legit, *Tum species ex ære vetus generosaque Natte concidit.* Turnebi lectionem improbat, & eius interpretationem. Nam speciem esse Nattæ effictam & simulatam, non veram, satis apparet ex eo, quod ex ęre esse ducta est. At generosa dictur, quia Natrę erant nobiles. Marc. Tullius 2. de diuin. Pinarij Nattæ nobiles, Igitur à nobilitate periculum.

Cap.22.

Vbi illa.) Hunc versum sic restituit Io. Auratus, vt laudat Lambinus. *Vbi paulò antè sapiens illa & Virginali modestia.*

LIBRO VI.

Cap.24.

In Lambini editione retenrum est *figillum*, quamquam Lamb. mallet *Legellum*, vt & Turn. habet. *Cæterum si quis coniecturæ locus est* (inquit Lambinus) *mallem, & si non placeat nostra coniectura superior, legi Tegillum, vt sit nomen diminutiuum à tegulo, quod valet tegmen, quomodo fortasse hic legit Nonius.*

Eodem cap.

Lambinus in sua editione habet *Myrobathrij*, ex sententia Turnebi iu suis notis ad Theophrast. de odoribus. Sed hic Turuebus mutauit. Purabat quoque Lambinus legendum *Myrobathrarij*, id est, vuguentatij, qui Malobathrum vendunt. Hor. ad. od. 7. lib. 2. *Coronatus nitentes Malobathro Syrio capillos.*

Cap.26.

Nam quod edit.) Huius loci restitutionem non sibi tribuat Turnebus. Pridem à Camerario adductam queritur Lambin. in Comm. in Plautum. Cuius querimoniã, si placet, audiamus vt ista nobis cautioni sint in Turnebo imposterum. Sic igitur ille: *Sic hunc locum, vt & alios innumerabiles iampridem ex librorum veterum authoritate restituit Camerarius: & verò ita habent etiam lib. nostri manuscr. Quod cum ita sit, Adr. Turn. vir optimus idēq; doctissimus, & quãdiu vixit, atq; adeo etiã nũc mihi charissimus, Aduers. li. 6. c. 26. quasi hic locus tũ eã Aduersaria sua scribit & cõponit sit adhuc mendosus & inexplicabilis*

cabilis & propè desperatus, & quasi hic nodus non nisi Tenedia bipenni alioue ferramento secari posit iuueniliter exultat, & gaudio triumphat, tanquam hoc loco à se emendato, dissoluto, atque explicato. Ita autem legebatur in alijs libris vulgatis. Nam quod dedit tam diu quàm perdium in alijs. nam quod edim tamdiu quàm perduisi. planè mendose. quis negat? sed quid magni facit is, qui quod 12 annis antè ab alio, vt hic locus à Camerario fuit emendatum atque explicatum id restituit atque aperit? Dicet aliquis. Quid? Tune. Lambine, Turnebum tuum furti arguis? tu vt Camerarij gloriam augeas, de Turnebi laudibus demis? Non est ita, sed suum cuique reddi opportere contendo, & lectorem errare nolo. simulq; Turnebum omni tali suspicione, non solùm crimine, liberare cupio. Dico igitur, nullam hic Turnebi esse culpam: aut si qua culpa est, ita leuem esse vt nullum ei furti crimen inferri debeat. Quo argumento? Quicquid enim fecit, imprudens fecit. Cuius imprudentiæ hæc origo est. Cùm ille quippiam ingeniose & præclarè excogitarat, in suo Codice perscribebat. Cum aliquid item ingeniosè & eruditè inuentum repererat, id in suum Codicem referebat, tanti interdum authoris nomine, quòd properaret non quod quenquam sua laude fraudare vellet. Ita cum longo post editionem Plautinam à Camerario confectam tempore Aduersaria sua conscribere cœpisset, factum est vt & aliena imprudens suo nomini ascriberet, & sua quidem, sed ab alijs occupata: id est, prius in vulgus edita, tanquam inaudita & ignota ederet: cuiusmodi plura esse animaduerti in ijs, quæ in M. Tullij scriptis restituisse videri vult: Quin etiam digito indicaui, illum ea interdum emendare conatum esse, quæ emendatione non egebant, quæq; in exemplis vel à Colinæo, vel à Roberto Stephano, viginti ferè abhinc annis editis, emendatè sunt impressa. Cuius rei hæc causa est, quòd ille antiquis editionib. contentus, nouas parare non magnopere curabat. Hinc sæpe factum est, vt quæ fuerint ab alijs emendata atque occupata, quod illo ignoraret propterea, quia exempla recentiora non vidisset, posterius à se emendata ederet, cum sibi eam emendationem ante alios omnes venisse, & à se in vulgus editam esse existimaret. Hactenus Lambinus. Quæ perscribere visum fuit nobis è re tua lector, ne quid immerito viro hac in parte tribueres, ex lege iustitiæ. Eadem est querela Lambini in suis annotat. in 2. Off. Ciceron.

LIBRO VII.

Cap.6.

Illis sortito fuam) Hæc sunt verba Periplectomenis in Milit. Glor. Sed Lambinus sic legit. *Ne dum absum, illis sortitio fuat. Alludit* (inquit) *ad sortitiones quæ fiebant in comitijs & in Senatu. Nam veteres Romanos (vt de Atheniensibus hoc quidem tempore silleamus) sortitione vsos esse in quæstoribus huic vel illi Prætori seu Proconsuli in Prouinciam proficiscenti, adiungendis & in prouincijs huic vel illi Prætoris seu Proconsuli mandandis constat. Hinc sortis necessitudo inter Prætorem & Quæstorem. Subijcit quædam exempla in hanc rem ex Cicerone) His igitur positis (ait) facilè est quid sentiat Periplectomenes, cognoscere. Hoc enim significat sibi eundum esse donum, vbi sunt Palæstrio & cæteri, ne dum abest sortitio ab illis fiat, quæ cuiq; partes & quasi prouinciæ contingant: vel sic, ne dum abest, illi sortes in vrnam conijciant, quibus eductis suæ cuiq; partes obtingãt. fuat autem hic apud Plautum valet, fiat, vel sit. Quod autem Adr. Turnebus (hoc loco) sic legit & sic explicat. Ne dum absum illis sortito fuam, id est, ne dum absum, mala sorte & infeliciter illis absim. Non placet. Nã, vt alias rationes missas faciam, hæc verba hanc sententiã ferre non possunt. Sic autem esset legendum, quo modo ego olim antè quàm ille sua Aduersaria edidisset, legendum putaram: Ibo intrò, ne, dum absum, illis sortito afuam .i. ibo domũ ne dum absum à sortitione illis absim. Nã, quin Afuam, idem valeat, quod Absim, non est dubium.* Hoc Lamb. Quod de voce Patrica subijcitur, vide ad cap.29.lib.2.

Ibidem.

Quod hic Turnebus extis lustralibus solùm tribuit, Lambinus ad omnia sacrificio exporrigit, ex duobus locis Theophrasti in lib. qui ἠθικοὶ χαρακτῆρες: Alter est in cap. περὶ ἀναισχυντίας. alter. cap. περὶ αἰσχροκερδείας.

Ibidem.

Lambinus *dimidiati* legit. Dimidiatos eos intelligit qui corpore ita procumbunt ac propendent in rem aliquam, vt non integri aut toti, sed dimidiati videantur. *Quod autem* (ait) *Turnebus* (hoc loco) *Dimidiatim vult legi, & Dimidiatim appetunt, explicat, grandes bolos appetunt propè dimidiatos quod appositum Ferculum est, &c. nugas agit.*

Cap.18.

Hic habita) Lambinus legit *adhibita*: & paulo pòst retinet illud *iniquam*.

LIBRO VIII.

Cap.1.

Pergula) Scaliger lib.2.cap.12. Auf. lection. *Iam in pergula* (inquit) *columinibus arundineis fulta, itemq; arundinibus tecta*, ait eum habitare. quo fanè pauperrimum hominem indicat: vt illa apud Propertium habitat in pergula.

Horruit algenti pergula curta foco.

At optimus Turnebus confundit pergulam pauperum cum pergula ædificiorum. Quòd enim ait, Crassitium docuisse in pergula, fanè intelligendum est de pergula, quę erat in eius ædibus, quam vulgò Galeriam vocamus, vt Plinius ait, Apellem pinxisse in pergula, scilicet vt ab omnibus videretur. Nam in publicũ spectabant eiusmodi pergulæ. Vnde idem Plinius ait nescio quem multatum, quòd cum corona rosacea è pergula sua in forum respexisset. Et quod idem Turnebus producit ex Plauto de lenone, qui interminatur mulieribus suis, se eas expositurum in pergula: est ipsius lenonis pergula, qui vult eas mulieres venales prostare, propterea eas exponit in eo ædium loco, qui omnibus in conspectu esset, quo nomine vetus glossarium exponit pergulam πυργίον. Denique quantum ego colligere possum putat eruditiss. Turnebus, pergulam fuisse locum publicum, & in eum recti inopes homines se recipere solitos. In quo, meo iudicio, frustra est, quantum ex illis, quæ iam perduximus, vnicuiq; notum esse potest. At in Propertio, & hic in epistola ad Theonem, pergula est casula, seu tuguriolum arundinibus tectũ.

Nam & in opere topiario notum quid ſit pergula, & ab eius ſimilitudine pauperum tuguria dicta.

Cap.11.

Quis iſte flos Libycus?(ait Lypſius.) *Sicula gerra. Haud dubiè ſcribendũ, Flore Liberi. Totidem penè verbis Ennius apud Fulgẽtiũ: Hæc anus ſauciauit ſe flore Liberi.*

Sed facito) Lamb. ſic edidit, *Sed facito dum memineris verſus, quos cantat Colax. Secutus ſum* (inquit) *libros vulgatos, qui omnes ad vnum ſic habent vt edidi. Quam lectionem explicemus primum, deinde ſcripturã veterem proponamus. Sic igitur hunc locum explico: Sed facito interim memineris verſus quorum Colax Næuianus cantat.* Cantabat hoc autem Colax ille Næuianus (ſcripſit enim Næuius fabulam hoc nomine) vti qui qui eum cibo ſuo venirent quaſi eãt ſ utriũ. Nunc ſcripturã antiquã proponamus ac repræſentemus. Sic igitur habent pleriq; libri veteres: Sed facito, dum merui aper verſus, quos cantat, colas. Nonnulli ſic, Sed facito dũ Meoni aper verſus quos cantat colas. Alij ſic, Sed facito dum Mȩouia per verſus, quos cantat, colas. Quarum ſcripturarum alij aliã probabilem eſſe putant, alij, omnes: ego primam maximè omnium probo: eamq́; quamuis perobſcuram atq; impeditam ſic explico ac declaro: ſed facito dum, ſi hoc merui, verſus colas quos aper cantat. Aper aũt cantat γρῦ, γρῦ hoc igitur monet Alceſimum Scalino vt ne γρῦ. quidem faciat, hoc eſt, vt taceat, neq; vulget aut enuntiet quæ ſunt eius fidei commiſſa. *Merui* lego per interpretationem hac ſententia: Ego q tibi omnia mea conſilia credo, vel: *ego qui tibi amicus ſum merui vt linguam tuam contineas & arcana tuæ fidei credita & commiſſa taceas. Simeo Boſius ex veſtigijs aliarum duarum ſcripturarum veterum hanc eliciebat, Sed facito dum in eo aper, vel ſus, quod cantat colas. Eadem opinor ſententia, atq; eius eſſe putamus, quam omnium probabiliſſimã iudicamus.* Hæc Lambin. qui quàm à Turnebo diſſentiat, oculatus lector videbit. Nam ille etiam paulò pòſt vulgatam lectionem probat ex Alceſimi reſponſione.

Ibidem.

Lamb. *Catillatum* retinuit. lectionem tamen Turn. non damnat. *Catillare verò*, inquit Fulgentius, *eſt per alienas domos gyrare. tractum à catulis quòd per alienas domos circumeant.*

LIBRO IX.

Cap.8.

Vnde ignem mortalibus eum dictus Prometheus) Ioh. Scaliger legit totum locum ſic: *Diuiſſe cluet doctu Prometheus Clepſiſſe dolo pœnasq́; Ioui fato expendiſſe ſupremo.* Sunt enim verſus Anapæſtici cum coronide. Notat Lamb.

Cap.18.

In illo primo loco Plauti (qui eſt in Amphitruone act.5. ſc.1.) Lamb. legit *Sartam*, quòd ad veterem ſcripturam accedat, quæ eſt *ſarcã*, aut *ſartam. Et habet*, inquit, *tranſlationẽ perelegantẽ ab ædificijs ſartis, vel ab ædificiorũ artis lectis ductã. qua & M. Tull. vſus eſt in Epiſtola ad Mẽmiũ etc. li.3. & M. Curiũ. ſartũ & tectũ, vt aiunt, ab omniq; incõmodo detrimẽto moleſtia ſyncerum, integrũq; conſerues. Licet etiã legere ſiccam: quod Camerarius non improbat, quanquã ſartã magis probat, in quo ei aſſentior. Sagã aũt, quod mauult Turn.* (nẽpe hoc loco) *nõ placet, cũ quòd nimis ab antiqua ſcriptura remotum eſt, tum quia per ſagam mentem aliud ſignificare videtur, quã quod Amphitruo Plautinus ſentit. Sartam mentem igitur, vt dixi, legendum potiſſimũ arbitror. Sartam autem, vt & Camerarius, integram, non læſam, non malè affectam, non labantem neq; vacillantẽ interpretor.* Ita Lamb.

Ibidem.

Queis benefactis) ſic Lamb. vt Turn. *Fortaſſis*, inquit, *locus eſt ex ambiguo in voce architectus, vt intelligamus eum hiſtrionem, qui Iouis partes acturus eſt, architectum fuiſſe, ædificijsq́; ciuium deſcribendis, deſignandis & conſtruendis præfuiſſe. Cui ſuſpicioni*, ait idem L. *aduerſatur id quod additum eſt: Deûm regnator. Nam architectus non poteſt verè dici Deorum regnator.*

Cap.21.

Sed nolo) Vid. etiam 21. ca. li. 4. in ijſdẽ Aduerſarijs. Quidam enim pro *nolo*, ſubſtituunt *volo*. Sed Lãbino Turn. lectio placet. addito tamen inſuper alio ſenſu, Turn. tamen probata interpretatione, ſic: *Nolo ego nos pro ſummo bibere* &c. i. nolo ego nos pro vltimo & extremo bibere, & tam pleuis poculis nos inuitare, quaſi poſtremum ſimus potaturi, ſed contra hãc cõmunẽ atq; hanc cõpotationẽ ad multã noctẽ perducere & ita modicis poculis noſmet irrigari atq; exhilarare: itaq; nulli reſerimus poſtea. i. ne cui poſtea cadũ aperuerimus operculo retracto: vel *nulli* pro *non*, vt, *nullus venit* pro *nõ venit*: ſed cadum relinquamꝰ opertum nõ pice & reſina. Nã quantũuis ſubitò vel cadus inuerti poteſt, ſed ita immoderatè bibamus, & ſi velimus poſtremum bibere. Sed hoc ſanè nihil eſt quàm Turn. ſentẽtia vt arbitror. Ioſephus Scaliger etiam legit *nolo*.

Ibidem.

Monotrophe.) Lamb. aduerbialiter legit. *Nos ſumus* (inquit) *ipſi nobis miniſteri, vt ij, qui ſoli viuunt, & quibus non eſt vllus victus quotidiani miniſter.* Monotrophe, ενπιῶ, vt ſit aduerbium. *Quod autem quidam accipiunt* (Turneb. intellige) *in vocandi caſu, volunt Sagarinum à Stichi monotrophum appellari, quod ſolus non conſeruum habeat, neq; ancillam conſeruam, quia, vt illi dicunt, qui talis eſt ſibi ipſi miniſtrare cogitur: falluntur. Nam refellit eos Plautus ipſe, qui Sticho nullum tribuit conſeruum, nullamue conſeruam, Sagarino contrà Stephaniũ contubernalem & conſeruam, ſuprà, ſc. Cum benè re geſta. in Sticho. Amicam habeo Stephanium huic ex proximo tui fratris ancillam. et ancillã, ei condicam ſymbolam ad cœnam & eius conſeruo Sagarino Syro.* Hęc L. Miror vero qui Turn. ſubticuerit.

Eodem cap.

In pilum.) Lam. *Pyelum* legit. Græca eſt vox vt eſt apud Iulium Pollucem lib 10. c.16. [illegible] Et itaq; Pyelus vas amplum, in quo veteres lauabant. *Lectionem vulgatam* (inquit Lamb.) *pilum & inanes eorum* (Turnebum ſtringit) *qui ita legunt, explicationes, futileſq́; coniecturas, neque neceſſe habeo refellere, cùm ſe ipſa refellant, neq; mihi operæ precium videtur, ad alia properanti.*

CAP.

Cap. 18.

Nequicquam) Lābinus reponi vult, Nequicquam: ex cod. Memmiano & Hualtino. Idemq; erit quod, Nonquicquam. Nam, Nec, pro Non vsurpabant veteres, vt, Furtum nec manifestum: Nec opinato: Nec escit: Nec rectè. Vide Festum. Nescio quid simile habet cap. 6. lib. 26. Aduers. Turnebi.

Cap. 25.

Stella Lycoridæ.) Scalig. lib. 2. c. 30. Auson. lect. cū antea de Simonide locutus esset: *Hoc admouet me* (inquit) *vt emendē Ouidij locum in ibim, quia de Simonide mentio est. Is ita est:*

Stella Lycoridæ cum fuit apta viro.

Hic quærunt docti viri, quare Simonides dictus sit Lycorides. Inter quos Turnebus non nodum dissoluit, sed nodum in scirpo quærit. Quod tamen ei vitio vertendum non est: non enim bonum exemplar nactus erat. Nos incidimus in miseras schedas, in quibus exaratum erat:

Stella Leoporidæ cum fuit æqua viro.

Putamus igitur, ex eo mendo veritatem elici posse, si pro Leoporidæ, legamus Leoprepidæ. Neq; dubito quin ea sit vera lectio. Ipse Simonides se παῖδα Λεωπρέπεος *nominat. Stella autem est Castor & Pollux, in quos hymnum conscripserat Simonides, vt disertius scriptum erat in historia illa. Horat.*

——alba nautis Stella refulsit.

intelligit Castorem & Pollucem. Hæc Scaliger de hoc loco Ouidij.

LIB. X.

Cap. 12.

Innumeros.) Audiamus hac de re Iosephū Scaligerum, virum qui satis prædicari nō potest, & vbi multa dixeris de eo, pauca locutus esse videare. Ille lib. 2. cap. 26. Auson. lect. ita legit: *Innumeros numeros doctis accentibus effer. Ita legendum* (inquit) *vt posui, nō distinctè, Innumeros, numeros. Neq; est quod quisquam motus autoritate doctissimi Adriani Turnebi, pro Numeros intelligat* ἄμετρον ἀριθμόν. *Nam id multum abest à sententia Ausonij: Intelligit enim solutos Comœdiæ versus, qui sunt quidem numeri: nam suis pedibus incedunt: sed non veri numeri, quia legibus soluti. Ita Horatius cum scribit,*

—numerisq; fertur Lege solutis:

intelligit haud dubiè innumeros numeros Pindari. Eiusmodi autem est, imò liberior, Comica poesis. Quare & in epitaphio Plauti per innumeros numeros Comœdia intelligitur. Nam quid aliud scripsit Plautus præter Comœdias? sed meminerit, in eo epitaphio sine distinctione legendum, vt & hic: innumeri numeri: quod est: scriptio Comica aut scenica. Quid autem dubitemus, cùm Ausonius hic ipse adhortetur Nepotem ad lectionem Dramatum Neandri? Ea enim dramata innumeros numeros vocat: quod dictum est Græcanicè, vt νόμον ἄνομον, γάμον ἄγαμον. Hæc ille.

Eodem cap.

Ῥωμαίων.) Scaliger cap. 5. lib. 2. Auf. lect. hunc versum sic legit,

Ῥωμαίων ὕπατος ἀρεταλόγος, ἠδὲ ποιητὴς

αἰολίος πολλοῖς σκῆπτρα φέρων ... Et id ex cōsensu omnium veterum editionum, quæ habent ἀρεταλόγος ἠδὲ ποιητής. Itaq; tantùm ν in α mutauit. *Est autem* (inquit) *locus Ausonij dubitantis vtrum Poetam an aretalogum eum vocare debeat. Nam cum aretalogi sint toto sermone ac oratione iactabundi homines, ita vocat Paulum propter Rhetoricam, quam profitebatur, quæ cū miram requirat rerum & verborum memoriā, propterea fit vt qui eam promittunt, multum de sua memoria, ac suo ingenio iactent. Deniq; qui, vt Agertæ, multa aut mentiuntur, aut vt declamatores, prodigiosa argumēta tractant, qualis ille apud Iuuenalem*

—Et madidus cantat quæ Sostratus alis:

omnes ij eo nomine à Romanis dicti sunt. Cum igitur Rhetorē Paulum vellet vocare, facetè aretalogum dicit, Salutat igitur, primum vt Rhetorem, deinde vt Poetam. Quod vtrunq; postea infrà attingit,

Sic tibi sint Musæ faciles: meditatio prompta,

Et memor, & liquidi mel fluat eloquij.

Vtrunq;, inquam, complectitur: nam Musarum mentione ἀοιδήν, *meditationis, & memoriæ & eloquij, Rhetorem intelligit, quin & verbo Rhetoricæ scholæ vsus est: Meditatio enim, quæ Græcis* μελέτη, *est Rhetorica exercitatio. Doctiss. vir Adr. Turneb. Aretalogum ab Arete Alcinoi vxore deducit. Si hoc verum erat, oportuit duas primas syllabas produci, quod tamē falsum est. Vide igitur quàm indigna tanto viro sententia. Et tamen, quia hoc narrat Vlysses apud Alcinoum, putat propterea Aretalogum dictū. Quasi Iuuenal. primus hoc nomē cōfinxerit. et quasi ratio postulet, vt ab Arete potius quàm ab Alcinoo dictus sit. At ne nomen quidem Græcum est, quanquam ex Græcis vocibus compositum. Nomen, inquam, hoc confictum à Romanis, vt multa alia, prologium, antelogiū, propola. Si esset Græcū, Græci vsi fuissent. Romanorum igitur proprium, compositione Græca. Propriè circulatores illos Italiæ, qui in compitis multa de suis pharmacis promittunt, ita vocare potes. Neq; aliter intellexit Iuuenalis, cum Vlyssem comparat aretalogo. Nō enim illi hoc epitheton attribuit, quod tamen putat Turnebus, sed non aliter quàm aretalogum quempiam hæc omnia quæ narrabat mentitum fuisse, dicit.* Hæc Scaliger doctiss.

Ibidem.

Scal. cap. 28. lib. 2. Auf. lect. vbi Turneb. vult legi *Epularia*, legit ex glossis Isiodori, *applaria. Nam in illis glossis* (inquit) *applare est cochlear, vt ab olla, ollar, seu ollare. ita ab appla vase, applar. In glossario S. Germani malè Appia. lego Appla.* ... *Sic à Calpa Græco (nam est* κάλπη*) fecerunt Calpar.* Hæc Scaliger.

Ibidem.

Quod de Lauinia dicit Turneb. perobscurum est, nec explicatum. Locus adeò ipse intactus relictus est à Lamb. propter difficultatem. *Alij* (inquit) *volunt alludi ad Lauiniam Latini filiam, quam Aeneas Turno superato obtinuit tanquam victoriæ præmiū. quasi Plautus significet in ædibus meretricijs esse Lauinias, quas cupidè expetant amatores, quæq; magno constant amatoribus. Alij dicunt, significari in ædibus meretricijs amatores bona sua profundere, & patrimonium prodere: quasi fiat allusio ad illud quod diximus suprà de ijs qui balneis rem suam perdant & relauant bonis. Alij Lauinias mulieres fuisse putant, quæ mundum muliebrem meretricibus locarent.* Sed Lāb. vt dixi, ampliat, & N. L. subscribit.

Ibidem.

Lambinus ex Scaligeri F. admonitione, *Pa talem bouem legit*, Sic totum versum: *Vt ego me ru-*

ri hamaxari muelim patalem bouem. Sed in commē tariis legitur *Petalum.*

LIBER XI.

Cap. 7.

Lamb. ex ratione Latini sermonis, & lege Carminis legit *Oculeißimum*, & ita apud Festū corrigit, *Occlusißimum* porrò in vulgatis ferri non potest.

Ibidem.

Lamb. p *nocturnis* legit *noctuinis*, cū Camerario. *Sed cur* (inqt ille) *Planesio noctuinos oculos maledicti loco obijcit, cū Pallas ab Hom. laudis causa* γλαυκῶπις *epitheto ferè perpetuo appellatur? an aliud est* γλαυκῶπις *aliud, cū nocturnis oculis? vt cum Homerus* γλαυκώπιδα *Mineruam dicit, intelligamus ab Homero glaucos oculos in Pallade laudari: cū Palinurus Planesiū nocturnis oculis esse præditam dicit, intelligamus, Planesio, noctuæ, auis deformis & obscœnæ, oculos à Palinuro vituperationis causa attribui? an, vt habent omnes libri vulgati & pleriq; manuscr. nocturnis oculis reponendū cēsebimus? quam scripturam probat Adr. Turneb. lib. Aduers. 11. ca. 7. & nocturnos oculos interpretatur deformes, noctuq; potius, quàm interdiu visendos, aut ostendendos: quemadmodum ora nocturna dixit idem Plautus in Pœnulo, deformia significans, sed huic lectioni obstat carminis lex. Nam claudicabit versus vno pede defectus, hac scriptura approbata, nisi quis addat pronocabulum istis, vt hoc modo legatur. Tun' etiam cum istis nocturnis oculis, &c. Omnino editionem & lectionem Camerarij magis probo: siue nocturnos oculos ita interpretemur, vt diximus, deforma & noctuarum oculis similes, siue noctuinos accipiamus pro noctuinos, quia noctua sit auis nocturna, siue noctuinos Planesij oculos à Palinuro dictos intelligamus accusatoriè & per calumniam per glaucos cum reuera essent glauci, & ita pulchri, seruum autem à puella lacessitum, & iratum, rei natura pulchræ turpe nomen imposuisse: vt accusatores liberalitatem dicere solent esse profusionem, & parcimoniam, auaritiam.* Hæc Lamb. Sed fortasse postrema interpretatio videtur verior.

Ibidem.

Vel qui ipsi verrant) Planè à Turnebo dissentit Lambin. *sed vertere*, positum esse putat pro *euertere*: & *subuertere*: pro, *impellere aliquem ita grauiter, vt cadat, percellere, & prosternere: hoc est per translationem bonis euertere & spoliare.* Sic Virg. li. 1. Æneid. *Tyrias olim quæ verteret arces.* Sic Horat. Epod. lib. 1. epist. 10. *Vt calceus olim si pede maior erit, subuertet, si minor vret.* Quod autem ad Turnebi *explicationem attinet* (inquit) *quāuis dissolutione aut refutatione non egeat, hoc tamē dicam, libros omnes habere Vortant, quomodo & ille legit, non, Vorsent, vt legendum esset si esset translatio à piscibus: quod ostendimus ad illum locum vers. Quo pacto lubet. Nam vbi hac translatione vtitur* (Plautus) *eo verbo vti solet. Sic Cistellaria. Mihi istum hominem vellem dari, vt ego illum versarem, in reliqua parte versus, libros vulgatos secuti sumus: qui partim (subuersandos partim subuertendos) habent. Nam manuscripti perspicuè hic corrupti sunt, in quibus scriptum est, subuersentur, planè mendosè. Itaque nec Turnebus eos secutus est, sed ille legit subuersandos vt dixi, ego subuertendos quod magis respondet superiori verbo.* Hæc Lambin.

Ibidem.

Quis iste Hercules Basilicus? (inquit Lipsius) *an vt Turnebus censet talorum species, in qua Hercules sculptus siue pictus cultu regio? Logi. Nam quis Herculem vnquā vt regem pinxit? & nō potius cū claua & pelle leonina? Arbitror ipse vitiatum ab interpunctione locum esse, & sic distinguendum. almam meam nutricem Herculem: iacto basilicum. Cum enim in more esset vt qui talis luderent, Deum aliquem propitium inuocarent, vt exempli causa milites Martem, amatores Venerem, aut pro Venere amicam. Plautus egregiè in Parasito* τὸ πρέπον *seruans, facit ab eo Herculem inuocari ab hac causa. Veteribus non demnas Herculi pollucerent epulum publicè præbere solenne fuit. Ad id epulum imprimis parasitos aduocari, tanquam peculiares eius Dei seruos leges Græcæ sanxerant. Athen. lib. 6.* τὸ δὲ τοῦ παρασίτου ὄνομα νῦν μὲν ἄδοξόν ἐστι, παρὰ δὲ τοῖς ἀρχαίοις εὑρίσκομεν τὸν παράσιτον ἱερόν τι χρῆμα καὶ τῷ συνθοίνῳ παρόμοιον. ἐν Κυνοσάργει μὲν ἐν τῷ Ἡρακλείῳ στήλη τίς ἐστιν ἐν ᾗ ψήφισμα μὲν Ἀλκιβιάδου λέγεται δ' ἐν αὐτῷ περὶ τῆς προσηγορίας οὕτως τὰ δὲ ἐπιμήνια θυέτω ὁ ἱερεὺς μετὰ τῶν παρασίτων: *Simile apud Romanos obtinuisse ex Posidonij verbis apud Athenæum & ex Plutarchi Crasso licet colligere. itaq; cum plerunque visu veniret, vt Parasiti in templo Herculis ex eius decinio pulchrè acciperentur: quis non fateatur ab homine parco & vni ventri dedito rectè & facetè Herculem inuocatum, non cognomento nutricis quod ab eo sæpe nutrirentur? Tantum est de Hercule nutrice. Sed quis Basilicus iactus? me iudice idem qui Venerius. Cum enim Græci magistrum vulgò* βασιλέα *dicerent, quid causæ est quin iactum illum proprium Regi creando, Basilicum rectè vocarit? Quod alij Herculem Basilicum coniunctim accipiunt, Latinæ, vt loquor, germanæ nugæ. Quis Volturium iactus? idem cum Cane. Quod enim is iactus (qui fiebat cum quatuor pari situ in dorsum subsilirent) infelix esset & rapax, videtur ei nomina quædā infausta & mali ominis indidisse animalium rapacium, vt canis, vulturis.* Hæc Lipsius, quæ quis studiosus huc trāslata ęgrè ferat?

Ibidem.

Versum illum Plauti, *Dites damnosos maritos apud Leucadiam Opiam:* vt alienum, minimeque Plautinum, delendum esse arbitratur Lambinus, contra & Turnebum, & ipsum Camerarium. *Cur ita credā* (inquit) *primum facit versus ille suprà positus:*

Dites damnosos maritos sub basilica quærito.

Ex eo enim hunc natum esse puto, & illo recepto hic eijciendus est: Deinde huius ipsius versus, vno pede, aut vna syllaba claudicantis vitium. Nam quod Turnebus legit, Operiam, pro, Opiam: & ita se in libris manuscriptis reperisse testatur: ego contrà in omnibus nostris septem, Oppiam repperi: in vno duntaxat Opiam, simplici P. in nullo Operiam: quæ vox quid valeat, eruditi viderint. Operarium, fortasse noluit scriptum esse.

Cap. 7.

Non ego sum pollucta pago.) *Et rectè quidem* (ait Lipsius) *esse ocellus Galliæ Turnebus censuit, qui polluctā pago, interpretatur communem & expositam pago, vt inquit, In Polluсto Herculis omnia exponebantur obuijs.* Duriusculè, vt mihi videtur, & potius vix duabus literis mutantibus legerim, *Non ego sum pollucta, apage, potui, &c.* Sic idem Plau-

Plautus in re simili, Pura sum, comperce amabo me attrectare Agorastocles.

Lipsius elect. cap. 23. quo copiosè de Lictoribus, hæc ad hunc locum pertinentia ait: *Primus (lictor) is qui anteibat & quasi ducebat agmẽ: Proximus, qui claudebat & proxime aberat à magistratu. vnde etiam nomen. Ita in eo leges priscum morem. qui apud Valerium lib. 2. Maxima diligentia maiores hunc morem retinuerunt, ne quis inter se consulem & proximum lictorem quamuis officij causa vnà progrederetur interponeret. Conniuere visa in hac re Turnebi diuina mens, dũ asseuerat Proximũ lictorem eundem esse cum proximo Apage. nec terrã nec cœlum tangit ea sententia. Primus lictor ab ordine euntium, vt dixi, non à dignitate, cuius proprium munus submouere. primus enim incurrebat in turbam. Cic. ad Q. fratrem. His rebus nuper C. Octauius iucundissimus fuit, apud quem Primus lictor quieuit, tacuit accensus. Proximus inter 12. postremus cuius erat mandata à magistratu aut litteras accipere, & præstare ea quæ operæ familiaritoris. Hic dignissimus, & quasi caput inter lictores: & haud dubiè is qui alio nomine summus lictor. Glossæ veteres, summus lictor ἀρχιραβδοῦχος, &c.* Sed pace Lipsij dictum velim vbi Turnebum conniuere dicit, ipse Turnebus illud illud non putat verum. Sic Turneb. nisi fignis proximum primo adiunctum paret & secundum, quod verum non putem, & cap. 21. lib. 27. innuit lictorem proximum dici qui statim primũ subsequitur, vt proximus subscriptor, qui statim ab accusatore secundum locũ obtinet & alios subscriptores antecellit.

Cap. 21.

Suppliciũ) Lamb. sic legit, nisi quod *Spece* edendum curauit, non *Spice*, vt hic Turneb. Lipsius legit *Redspice*, antiquè D interposita, pro *Respice*, vt Antidhac, Medecum, pro Antehac, Mecum.

Ibidem.

Camerarius legebat, *Et anio educere*, vnde nulla vix potest trahi sententia. Porro Lamb. legit, *Setaniæ*, quod est cæpæ genus, vt est apud Plin. lib. 19. c. 6 Nonnulli legunt *setanio*, qui est panis purus, & cribro purgatus.

Ibidem.

Nisi tuo.) Lambinus totum versum sic habet, *Nequicquam es bella malo tuo, nisi simitu tuo ego aliqui gaudeo.*

Ibidem.

Restitrix. his præsidebo) Lambinus solùm, Restitrix residebo. Totum versum, *Ego hinc restitrix residebo, dum sic faciat*: id est, Ego interim hic resistens manebo. Porrò Scaliger putat potius legendum: *Ego interim hic rei triticeæ præsidebo*. quam coniecturam probat Lambin.

Ibidem.

Nam ea.) Lamb. *Nam mea refert, nummos est intus, & bolos qui dat.*

LIB. XII.

Cap 17.

Sanè tanquam.) Lamb. retinet, *Sanè tanquam in quodam silice iam omnia adhæserunt.* Alij legunt, *in melli.*

Cap. 18.

Vel Leptæ delega.) Hanc scripturam non probat Lambin. Vt nec plures alias, vt *Leptæ delegem*: alij *delegan* alij *delega*: Vulgati libri partim habent, *vel certè legatum*: partim, *vel Leptæ legatum*. Ego (inquit Lambinus) *vel, Leptæ delegabo*: *reponendum putauerim, hoc sensu: Leptæ delegabo, qui eum ornet & locupletet: non pugnaturus si quis acutior meliorem lectionem reperiat. Quidam docti volunt legi, Vel certè pro Rege, Manutius: Vel tertiæ legationis legatum.* Hæc ille.

LIBRO XIIII.

Cap. 14.

Lib. 1. de Nat. Deor. Lambin. legit: *Quid est enim temeritate fœdius, vel turpius?* Vt coniiciebat Manutius: contra Turnebum & omnium codicum autoritatem. Nam omni antiquitatis situ, carie, & putrore potentior est ratio & veritas: ait alibi Turnebus.

LIBRO XV.

Cap. 7.

Maiorem partem, Lego, (inquit Lipsius) *Maiorem partem in ore habitas meo. Qua coniectura nihil certius vnquam* (inquit idem) *cortina Phœbi protulit. Cum enim seruus frequenter ab immodesto illo amatore vapulans. per indignationem dixisset, Vende tandem has ædes tuas: Demiratus adolescens insolentiam dictionis. Qui tandem ædes? inquit. Nam, respondet seruus, ego tibi pro ædibus sum, in cuius ore pugni tui sic magnam partem versantur, vt habitare in eo videaris.*

Notum autem est, habitandi verbum ita transferri, vt quibus in rebus quis frequenter & multus est, in ijs habitare dicatur. Nec me fugit, solem illum Galliæ Turnebum legere: Maiorem partem minore habitas mea: sed (quod manes eius me condonent) tam illepida & tam diuersa à Plauti mente sententia, vt credam, id Turnebum ipsum Dicis potius causa, quàm quòd reuera ita sentiret, scripsisse. Hæc Lipsius. In qua reprehensione Lambinus quoque cadit, qui idem cum Turnebo sentit.

LIB. XVI.

Cap. 11.

In Sticho Plauti Lambinus pro *Lupillo* legit *lupillis*. Sic autẽ hi versus sunt disponẽdi:

——hoc conuiuium est

Pro opibus nostris satis commodulè, nucibus, fabulis, ficubus Oleæ in tryblio, lupillis, cũ minuto crustulo, &c.

Ibidem.

Pro *decima fronte*, Lambinus putat fortassè legendum, *Decimis è fonte.*

Ibidem.

In verbo *Mœnia* Lamb. allegoriã intelligit, tractã à ciuib. qui Mœnia vrbis suæ faciunt pro opibus suis. Significat itaq; Stichus, se & Sagarinũ sumptũ facere pro facultatib. & apparasse conuiuiũ suis fortunis consentaneum. Nec tamen hanc interpretationem respuit.

LIB. XVIII.

Cap. 3.

ἴθ᾽ ἀδίνιμον.) Lãbinus *ἴθ᾽ ἀνιμύλιον*, ex Seb. Corradi cõiectura. *Ἀνιμύλιον* aũt valet, verum, sincerum, non fucatum, minimeque simulatum. *Turnebi verò scripturæ rationem non video* (inquit) *Nam vt sententia, quæ postulatur, exprimatur legendum sit potius ἀδιμον. Manutius autem ἄδιμον putabat*

bat legi posse, id est, mores sanabimus.

Cap. 25.

Viaticati sumus admodum æstiuè.) Lambinus nomen oratis duabus his interpretationibus Turnebi, & non improbatis, *Tamen* (inquit) *putabam etiam tertio modo hunc locum explicari posse, ita tamen & eadem sententia maneat: Plautum æstiuè viaticos dixisse, tenuiter, & angustè, & parcè viaticos: sermone translato ab ijs, qui vestiti sunt, ad eos qui viaticati sunt. Dicere enim solemus aliquem æstiuè esse vestitum, nempe eum qui leuiter & expeditè vestitus est. Nam æstiuo tempore vestitu leuiore & paciore opus est, quàm brumali. Sic igitur æstiuè viaticatos dixit Plautus, non copioso admodum, neq; magno viatico instructos. Quæ postrema explicatio mihi videtur facilior, ac planior, & minus longè petita, quàm duæ superiores: quanquam neq; illas damno aut improbo, neq; hanc, reiectis illis, vnicè amplector. Iudicet igitur lector.* Hæc Lambinus.

Ibidem.

Cur ausus facere.) sic hunc versum vult legi Lambinus, *Cur ausus facere quoi æquè ac hæres bæram?* deleto prouocabulo Ego, alioqui versus erit vnâ syllabâ productior quàm satis sit.

Ibidem.

Pro *virere*. Camerarius *viere*, id est, distorqueri, legi volebat. Sed Lamb. *virere* etiam legit.

Cap. 21.

Vendere auctionem) Lamb. legit: *Cùm in auctione venderet.* Licet tamen legere, *Cùm auctione venderet*, vt placet Hotomanno: sed Adr. Turnebus tuetur lectionem receptam, *Cùm auctionem venderet*: atq; eadem ratione dictum, Auctionem vendere: qua à Cęsare, Sectionem vẽdere. Ego, inquit Lipsius, *sectionem vendere, puto esse Latinis vsitatum, & ita M. Tullius quoq; locutus est lib. de inuent. Cuius prædæ sectio non venierit. Auctionẽ vendere nusquam alibi me legere memini. Quin alibi M. Tullius sic loquitur, Bona constituta auctione venderet. Vnde colligere licet, vendere auctionem non dici à Latinis, sed vendere bona auctione, seu, in auctione. Veruntamen iudicent eruditiores.* Hæc Lipsius.

LIB. XIX.

Cap. 13.

Canis.) Lamb. legendum contendit, *Canis, capra, commista.* Camerarius volebat, *Canem capra commissa*: sed minus rectè. Libri vulgati habent, *Canem, capram, commistam.* iterum malè.

Ibidem.

Alliatũ panẽ, allio perlitũ intelligit Lamb.

Ibidem.

Euentus.) Sic interpretatur Lamb. Euẽtus respõdet rebus nostris omnibus, & secundus fuit, vt messis magna frugibus huius anni. *Horno, inquit, accipio vt sit dandi casu.* Hornũ vocat vnius & proximi superioris fruges, seu frugum anni superioris prouentum atq; annonam, &c. Distat à Turnebi interpretatiõe.

Cap. 31.

Nec in Gellio rectè legitur.) Lipsius Electorum lib. 1. c. 7. in principio sic de hoc loco Gellij. In enumeratione telorum (Gellius) li. 10. cap. 25. Hasta, pilum, falcaria, semifalcaria, solliferrea, gesa, lancea, spati, rumigestri, falces, tragulæ, framulæ. *Quis feret* (inquit Lipsius) *vocem Rumigestri? quis legit? Turnebo visum reponere, Ruma, Cestri. Me censore vera lectio hæc: Rumices, trifaces: diuisis vocib. quæ turpiter cohæserũt. Et ad stores credendi libri veteres, in quibus Faces, reperio, nõ Falces. Nimium blanditur coniectura, & artem diuinandi in perpetuum desino, si hic erro. Festus: Rumex, genus teli, simile spati gallici: meminit Lucilius. Idem: Trifax telum longitudinis trium cubitorum, quod catapulta nominatur.* Hæc Lipsius.

LIBRO XX.

Cap. 10.

Turnebus (inquit Lipsius) *magno consensu totius caueæ, vt ait, emendat: Hircum ab alis. A quo tamen vnus spectator dissentio. Nam ad eam sentẽtiam quam effici homo doctissimus vult sequens responsio Pseudoli bilum non facit. Veteres cunas & cunabula inter obscænos intellectus habuisse videntur, fortasse quia alluditur ad cunnum. Plaut. infrà de cinædo. Quid ais? tu ne etiam cubitare solitus es in cunis puer? Puto igitur, istuc Charinũ alludere, nec aliud dicere, quàm seruum illum postremis partibus sapere, illis quibus peculium solet facere. Docere id liquidè sequens responsum Pseudoli de manuleata tunica videtur. Nam pueri meritorij siue cinædi, vt internosci possent, tunicas cum manicis more mulierum gestabant, non aliter quàm meretrices togas. Scipio Africanus in Sulpitium: Eùmne quisquam dubitet quin fecerit quod cinædi solent? Plaut. in Pœnul. Quis hic est cum tunicis longis, quasi puer Cauponius?* Hæc Lipsius.

Eod. capite.

Sic ne taberna.) Lipsius elect. cap. 4. Thermopolia non aliud quàm cauponas, in quis hæc calida veniret, intelligit. *Calidam* (inquit) *dico puram putam, non potionem nescio quàm dulcem & confectam quod sine autore veteri ponit & vulgus interpretum, & eximius Turnebus.* Sed tu, lector, totum illud cap. 4. perlege. Habet enim solum de aqua calida, quæ ad potum vsui fuit, dispu tationem diligentem & accuratam.

Cap. 21.

Lib. 4. ad Herenn. Turneb. *Plagioxiphus*, Lãbin. *Philoxiphus* legit, vnde Philipp. significat.

LIBRO XXIIII.

Cap. 6.

Et corpus ęris est.) Citat hoc Lamb. sed duriusculum ait. Vellet ille legi: *Quàm corpus tectũ est.* Impressum est, *Quàm corpus cessum est.* Ibidẽ Lamb. *Vel propter* retinuit.

Cap. 31.

Stimulorũ seges.) Totus versus sic habet. *Tibi ego rationem reddam stimulorum seges?* Id est, *dignus* (inquit Lamb.) *quæ assiduè stimulis fodiaris: digna, in cuius corpore stimuli perpetuò sati et defixi stent, vt in segete spicæ.* Paulo pòst: *Adrianus Turneb.* (inquit) *sic explicat: in qua veluti segete se stimuli cædenda & verberanda, vt in segete se messores, exercent. Obscurè & perplexè dictũ, quod fuit in illo viro, alioqui doctissimo & mihi amicissimo vitiosũ. Sed hoc sentit ille (quandoquidem eius verba egent interprete & explicatore) in qua verberanda stimuli exercentur, vt in segete metenda messores. Non placet.* Hæc Lamb. qui opinionem Simeonis Bosij suæ persimilem subnectit.

Cap.

Cap. 31.

Doctores.) Camerarius legebat, *indoctores*, vno vocabulo, & p indoctores verberatores significari existimabat, à verberum strepitu, quem Græci ... appellant. Sed Lambinus Turnebo astipulatur.

Ibidem.

Artitos.) non ..., id est, ..., interpretatur Lamb. sed artitos virgatores, id est, peritos virgatores, viros arte verberandi instructos atque ornatos. Festus: *Artitus, bonis artibus instructus.*

Ibidem.

Quid de his quadrigis albis sentiat Lipsius ille clarissimum Europæ lumen, & antiquitatis peritissimus, & locorum deprauatorum restitutor ingenuosissimus videndum. *Hereo* (inquit ille) *in his quadrigis albis. Nam eas ho noris tantum insigne fuisse scio, atq; ita Platonem à Dionysio Tyranno quadrigis albis exceptum in Plinio legimus: & in altero Poeta, Equis præcurreret albis. At hic aliquid de celeritate sententia postulat. In Racceriano codice marginum ascripserat Quadrigis argis. In Langij nostri, Quadrigis albis. Mihi suspicio est ne scribendum sit Quadrigis fl abit, vt fefellerit scriptores confusa scriptu Quadrigis fabit. Quadrigis abire, curriculo fugere, & similia, valent prouerbiali sermone numero & celeriter abire, fugere. Plautus Pœnulo. Nisi ego illum iubeo quadrigis cursum ad carnificem rapi, Aulularia, Quod Quod herus iubeat, citis quadrigis citius properet persequi Amphi. Quadrigas si nunc inscendas Iouis nunquã effugiet infortunium. De hoc ita iudico. sic tamen vt legis Valeriæ beneficium non tollam, & à me ad populum prouocari permittam. Hæc Lipsius.*

LIB. XXV.

Cap. 4.

In lib. Q. Cic. de petit. consul. Turnebus legebat, *distinctam*, Lamb. mauult, *descriptam*. Ibidem Lamb. sic restituit, *Vt id aut iucundè permittas, aut ingenuè neges. Nam*, inquit, quod *Adr. Turn. sic emendari vult, vt id aut promittas, aut ingenuè neges: primùm verbum Promittas, solitarium & sine aduerbio non placet: deinde, Iucundè neges, non conuenit. Sed Turn.* Haud iucundè legit.

LIB. XXVIII.

Cap. 1.

Cistella.) Lamb. legit, *Cistellam, hic mihi adolescentis euolauit. Cistellam. sup. quærito*. Camerarius etiam ibi probatur, qui legendum etiam putat: *Cistella mihi hic num adolescens, euolauit.*

Cap. 20.

Quin dicam, illicium.) De hoc loco Lipsius cap. vlt. Elect. *In Tacito Vopisci, inquit, Hac oratione & Tacitus ipse vehementer est motus, & totus Senatorius ordo concussus. Statimq; acclamatum est, Omnes Omnes in Decium ad campum Martium. ibi comitiale Tribunal ascendit: Locus corruptus, nec mederi potuit peritissimus Turnebus, qui legit, Omnes illicium ad campum. et adfert nescio quid de illicio apud Varronem: quod hic, nihil ad Bacchum. Scribo ipse, Statimq; acclamatum est, Omnes omnes: inde itum ad campum. Satis certa ea lectio: etiam mos ille acclamandi in communi cõ sensu Senatus, Omnes. Suprà, in actis Senatus, Tacite Auguste, dij te seruent. Deinde omnes interrogati præterea qui post Tacitũ sedebat Metius Nicomachus in hæc verba disseruit emendo, Deinde, Omnes. Interrogatus Præterea. Trebellius Pollio, in Valerianis Quæ cum essent sæpius dicta, addiderunt omnes, atq; ita discessum est scribe, Addiderunt, Omnes, Notanda igitur iuuentuti ea solemnis & quasi legitima forma acclamandi, quam reperies etiam alibi.*

Cap. 34.

Lucilianus est.) Hunc locum Ciceronis Muretus lib. Var. lect. 8. c. 20. ex antiquis codicibus sic emendat, *Respõdeat hic vestis, argentum, æs Corinthium aut Deliacum, ædificium, locus ipse.*

OBSERVATIONVM IN TVRNEBVM FINIS.

INDEX RERVM ET VERBORVM LATINORVM, QVÆ IN TRIGINTA ADVERSARIORVM LIBRIS ADRIANI TVRNEBI EXPLICANTVR,

Prior numerus paginam indicat, alter lineam.

A

A Pedibus 104.18
a via educier 361.55
ab ineunte ætate 1190.39
ab Ioue incipiendum 1118.23
ab Ioue principium Musæ, apud Virgil. ibid.
ab orbita 396.7
abaci 961.33
abacorum diuisiones & speculorum 39.21: 961.42
abdomen 1017.10
abeũtes magistratu iurabant 729.60
abluere se flumine viuo 33.7
abolla 1017.25
Aborigines 13.8:17.25:1017.28
abrupti nubibus ignes 169.34
absens 1023.11
absentia 517.44
absides 612.47
absq; carnificis nomine 527.1
abstemiæ Romanæ mulieres 1113.62
absq; te esset 68.31
abstiit 525.20
abstitata 1049.7
abusus 768.3
abuti 768.4
abuti operam 9.5:768.6
Acca 336.23
accensi 1119 40
accepti vel lucri tabulæ 463.49
acceptum facere 1183.51
acerualis syllogismus 1158.19
accendere 266.12
accingi & in procinctu stare 1119.22
accipenser iste paucorum hominum est 509.56
accipere nomen 1040.16
accipio omen 145.21
acclinis trunco 96.59
accusator de via citur 192.11
aceruus Chrysippi, pro sorite 1158.19
acetum 675.21
acetum Aegyptium 1111.14
acetum durum 570.54
acetum mel 306.28
aceto lotus 675.31
acetum Scilliticum 360.21
Achates 981.63
Achaicus ros 44.23
Achelous 1200.31
Achelous omnium fluuiorum primus terram erupit 1128.20
Achelois pocula 1118.13
Acheron 343.37:1153.11
Acheruns, communis locus 1055.61
Acheruns vlmorum 461.57
Acheruntia templa 456.32
Acheruntem aduerbium & acherunti 218.8
Acheruntis ostium 663.17
Achilles in Phthia colitur 517.49
Achilles, Phthiæ clara progenies 317.49
acia 575.16
aciarium 1011.46
acieris 1013.41
acinari 1049.20
acinaticia 231.11
acinus vinaceus 423 21
aclassi 1013.47
aclides 1175.31
acmonia 1132.11
acmonenses 701.9
aconitum è cruore & sanie Promethei exortum 383.11
acra 976.33
acragus 1123.10
acredula 658.7:916.19
acris Venus 906.13
acriculus 691.46
acris aceti cupas habere 1036.63
acris tibia 374.19
acrobaticæ machinæ 186.33
acrostichis 159.15
acta 73.10
acta testudo 197.65
actæ 1049.2
Actiaci ludi 476.16:588.30
actio inscripti malefici 207.1
actio tributoria 388.68
Actius Apollo 731.27
Actij Apollinis templum 731.50
actor 1013.48
acu pingere Phryges inuenerũt 457.19
acumen 490.20
acus 469.62:375.16
acutæ naris 481.18
acutæ Satyrorum aures 591.17
acutum gelu 370.63
adamas supernas 584.31
ad album se transferre 110.16
ad aream spectare fruges 982.9
aderare, aderatio 1017.30
ad assem reddere sumptum 1146.8
adaxint apud Plaut. 829.14
ad baculum, pro pastore 104.11
ad Castoris 153.44
ad constitutum venire 331.6
ad cyathos 104.8:813.2
ad cyathum stare 283.48
addere in bulgam 114.19
addicere bona nummo sestertio 1047.18
adducere habenas 891.38
ad exta adducere 209.53
ademptus est bonum 396.49
ad frena leones 103.35:1126.63
adhinnire 669.47
adigere arbitrum 948.48:1146.51
adijcere iudicem 948.56
ad incitas 1017.32
ad incitas res redijt 1007.36
ad interdictum venire 658.26
adipata 292.5
adipata dictio 44.43
adiectiones familiarum & locorum 545.60
ad Iouis currum creduntur iuncti esse albi equi 891.19
adiumenta causarum apud Cic. 1057.38
adiuro pro adiuuero 505.58
ad lapidem se vertere 19.12
ad lecticam homines 823.1: 859.12 1117.7
ad libellam debere 1146 6
ad limina custos 1117.6
ad lineam 913.29
ad lites seruus 104.3
ad malum punicum 553.20
ad manum 151.26: 1017.42
ad manum cantare 104.19
ad manum serui 151.5: 1017.42
ad meridiem in Africa tigres, leones, pantheræ sunt 554.6
admissionum liberti 455.60
admittere 1137.52
admittit aquam Iris 1137.51
admutilare 210.5
ad nationes, locus Romæ 553.18
adnumerari 1146.19
Adoneus, Adonis 311.60
ador 1017.35
adorare, pro agere 319.10
adorari poppysis fulgmetras 123.55
adorsui imbres 82.18
adorea liba 1153.32
adoriosus 1017.32
ad pedes verna 204.19: 1127.11
ad pedes serui 514.25
ad pitulum sedere 1091.16
ad portam longum iter sed portæ vicinum Salernum 1153.10
ad præpositio mutata in ar 86.8
ad prima, vt in primus 1130.40

Adrian.

Adrian. Turn. calumnia Virgilium liberat 1127.27
Adr. Turn. studiosus fautor eruditionis Tullianæ 848.14
adrogare 960.46
ad rudem compellere 528.44
ad sacoma adpendere 536.60
adscriptitij glebæ 305.60
ad Septentrionem in Africa gryphes, alcæ, bisontes, bonasi sunt 555.12
ad simulachrum se uertere 19.17
ad solarium 611.10
adstipulator 528.25:1017.40
adstipulatus 1049.21
ad tabulam ponere 741.29:924.27
ad tabulam sedere 924.27
ad tempus respondere 289.42
ad tibicines mittere 965.41
adtestatus 1049.9
aduenat, pro adueniat 163.53
aduentus Veneris 652.14
aduentoria cœna 1182.8
aduersaria 48.1:1145.5
aduersum tergum 1128.52
adulari 47.3
adulat sanguinem 47.1
adultero abscindebantur nares 1095.30
adulter municipalis 83.13
adumbratio imaginis seruorum 31.27
ad unguem factus homo apud Horat. 642.8
aduolucre montib. ornos 443.15
adynamum uinum 951.54
AEa æea 219.61
AEæa Colchica 220.6
ædes abiectæ 531.34
ædes cauæ apud Virg. 381.61
ædes liberæ 1190.17
ædificare nomen 1054.46
ædiles alimentarij 349.8
ædiles mensuris præerant 1123.6
ædiles quinquennales 349.3
ædilitia uectigalia 1003.44
ædilitius scriba 349.5
ædui 988.56
æditumus, æditus 470.3
aer plerunque mane 154.14
aeris campi 359.10
aerinus 1115.59
aerobaticæ machinæ 286.32
ægæ 570.54
ægea ibid.
ægeon 631.61
ægida 1049.25
ægeum mare 632.10
ægipanes apud Melam 592.28
ægon, mare ægeum 632.10
ægrire 1162.47
Aegyptij allium in dijs numerabant 598.1
Aegyptij feles colunt 211.54
Aegyptij per allium iurabant 598.3
Aegyptij sorores ducebant 599.10
Aelurus deus 211.57
ælurinum 332.14
æmilius ludus 989.60
æneadas meo de nomine dico, apud Virg. 555.17
Aeneæ ætate nondum triremes aut biremes erant 900.62
æneatores 1049.12
Aenos, Chersonesi urbs 555.22
Aenus 1152.42:1172.23
Aeoles aspirationes in tenues mutant 85.58
æolipylæ 935.43
Aeolus tridentem usurpat 624.18
Aeoli domus, strongyle 732.16
æora 700.59
æquanimitas 942.25
æquatum prohibere consulatum 740.18
æquimanus 340.48
æquinoctialis furor 464.41
æquinoctium 595.30
æquo iudicio certare 914.17
æquo pulsare pede 296.53
æquum centupondium 234.2
æra 1103.11
æra auxiliaria 795.11
æra lupinis quid distent apud Horat. 15.57:956.24
æra quæ claustris uociferantur 169.45
æra restantia ibid.
æra rotunda Cybeles 814.43
æraria ratio 253.43
ærarius 268.58
æratæ naues 391.9:1066.46
ærati tribuni 268.37
ærei modioli 62.30
ærei alieno parere 1194.31
aeris in campis, apud Virg. 359.21
ærugo 644.27
ærumnæ 511.32
æs 986.24
æs pro ferro 183.39:731.6
æs manuarium 549.24
æs monetarium uel manuarium 605.61
æs pararium 547.46
Aesalo 1062.60
Aesalo 604.8
Aesar 1062.55
Aesculapius & Serapis olim medicinam faciebant 115.50
Aesculapium u.g. 38.41
æsculus 1013.40
Aesla fluuius Galliæ 274.50
Aeslæ pons 274.54
Aesopus & Cimber Tragœdi 501.50
æstas noui anni 814.61
æstiuæ aues 898.63
æstiua cœna 602.5
æstiua Lycei apud Maron. 394.8
æstiua & hiberna pecoris 393.60
æstiua supellex 602.4
æstiuè uiaticatus 601.56
æstiui & hiberni saltus 393.61
æstiui fructus 960.40
æstiuum 899.32
æstiuum uiaticum in lagena est 602.2
æstuat annum 141.18
æstuosæ Syrtes 553.55
ætas 1027.29
ætas mala 574.34
æternus 427.12
æther à Græcis, ardor & feruor à Cicer. uocatur 658.63
Aethiops inauspicatus 489.29
ætia Callimachi 1187.17
Aetnæa Ceres 251.59
Aetna 695.24:738.14
Aetna Virgilij à Gellij & Macrobij calumnia uindicatur 695.24
æui maturus 777.55
æuum 698.57
affines 92.49
afflare 598.7
Africo flante mellis uindemia facienda 207.7
Africus pro Zephyro 632.53
Afrorum tibia è loto 1199.12
Agathyrsi 1200.19
Agathyrsi picti 884.57
Agellus metatus 416.56
agentes in rebus 418.24
agere lege 1189.20
ager campanus 7.53
ager compascuus 767.60
ager decumanus 7.18
ager Gabinus cur in peregrino non numeretur 707.24
ager metatus 416.56
ager prouincialis 304.48
ager Rom. in pagos distributus 174.5
ager scriptuarius 7.4:1116.50
agger 342.20:1049.16
agger tumuli 121.55:670.5:1198.18
agmat 1017.46
agmatores 1017.47
agitare & excitare 392.2
agitare uestigia 562.16
agitator primus 349.7
agna nigra tempestati immolatur 133.10
agnati 433.13
agnatio, agnatus 1017.42
agnina uilis 200.33
agninam ueteres habebant despicatui 200.19
agnitio animi 472.19
agrariæ stationes 113.11
agricolationis parens tellus 987.47
agri uectigales 7.16:7.46
agrorum politiones 1110.8:1154.50

Ff

Aiax frumentitius 1055.36
al apud Auson. 844.8
ala 1013.30
alabarches & arabarches 1031.2
alapæ mimorum 626.11
alba linea, prouerb. 1131.23
albæ aues 1081.50
alba stella 1135.23
albæ quadrigæ 891.20
albæ sententiæ 175.21
albana, non almana in Liuio 1197.39
Albanopolis 1197.40
Albano Musas in monte locutas, quomodo scribat Horat. 986.46
Albanus mons 986.50
albatæ mulieres 342.39
albati erant lautißimi quique olim 712.42
albatus ibid.
album 1081.48
album, pro pretorio iure 110.28
albus canis 1112.2
albogalerus 562.54
Albunea 370.22:1013.52
Alcæus 180.10
Alcæum Lyricum imitabatur Horat. 729.48:1004.13
Alcæus Sapphicum carmen inuenit 280.3
alcaici versus 1004.14
Alcide Minerua 1197.14
Alemona dea 617.16
alere comam 506.35
Alexander 857.40
Alexandrinæ naues sole paßis suppa ris in portum peruehebãtur 724.29
Alexis Virgilianus 362.40:1112.36
Algolochœum 1122.30
alianum linum 325.3
ali 170.7
alicula 612.48
Alidæ 836.13
alienigena 590.26
Alienis malis ridere 812.2
alieno vultu gaudere 811.59
aligera victoria 431.43
Alij populi 836.2
alij menses 839.44:1038.20
alimenta 1013.54
alipilarius 1013.55
alipilus 1017.15
aliptæ 338.18
aliquid facere alicuius causa 812.6
aliquid sufferti canere 671.14
alites exquilinæ 466.46
alites maiores 939.13
alites occinentes tempestatem pronunciant 1008.29
alites terrestres præsentiunt tempestatem 948.12
allabi 1127.13
allectus 347.63
alliatum 340.29:649.50
allicula 1049.18
alligatus 681.50
alligare se furti 681.38
allij spicæ 239.36
alliorum capita ad noxarum depulsionem valere 597.52
allium obolere 207.50
allium veneficium præsentißimum & certiß. 394.60
allucet 1013.58
alludere 768.58
alnus 947.47
alopeciosa 1048.57
alpina gesa 808.34
alpini mures & pontici 516.61
altare 660.6
Altarium 1013.60
altè cinctus 516.9
altè terminus hæret 590.35:910.39
altera actio 4.50
altera terra 717.8
alteræ mensæ 896.7
Alterculum 1013.60
alternæ ciuitates reiectæ 735.24
alterna consilia 733.13
alterna fortuna 471.10
alternis dicere, alterna amant 191.20
alternos greßus cunctari & niti 89.46 & 52
alter orbis 428.54
alternum fœdus amicitiæ 89.19
alternum pedem facere 140.31
alternus 89.38
altitudo ingenij 92.11
altitudo animi 92.22
altum 316.9
altus thorus 193.37
aluei 243.35
alueoli 857.21
aluus superior 323.54:1133.52
amanuensis 131.23:1013.60
amare 704.36
amare extrema linea 388.47
amare focos 1049.4
amat me quòd te diu non vidi 704.41
amassere pro amaturum esse 122.42
amasso pro amauero 503.61
amatores dant serta postibus 382.17
amatores in amicarum vicijs cæcutire 996.30
amazonius pecten 995.43
ambactus 469.52
ambaruale 364.29
ambaruaba 605.3
ambedo 364.30
ambe 825.57
ambens pro ambedens 177.41
ambiegna 826.2
ambiguum relinquat 437.30
amborum pro ἀλλήλων 32.11
ambricari 470.49
ambrices 470.46
ambro 1049.23
D. Ambrosius sæpe aliquid ex Horatio & Marone vsurpat 669.12
ambu pro an veteres dixerunt 364.28:825.57
ambubaiæ 564.19:826.2
ambubia 1013.61
ambulatoria cœna 931.52
amburbia 608.8
amellum apud Maron. 656.20
amellus & amellum 1033.62
amens 885.19:901.42
America 686.56
amentum 1049.15:1173.63
amica cerea 582.2
amicam de machinis emere 248.46:924.15
amicam liberare 540.14
amici magni 63.54:303.34
amicire 805.37
amicus communis 839.53
amicus ferentarius 818.15
amicus manubiarius 362.15
amictui 806.28
amictum pectore pascere 1134.22
amictus nube 180.26
amites 1014.6
amminœæ seu aminææ vites 1130.50
amnes colare 1058.68
amnium cornua 812.9
amor pro philtro 497.27
amor de fronte reuulsus ibid.
amorem curari è Leucade saltu putarunt veteres 655.44
amorem exercere 90.19
amore insanire 561.10
amphiballus 1049.18
amphidromia 80.60:231.32
amphiclictra 556.38
Amphion 1167.23
amphissa 25.59
amphitapæ 1063.42
Amphitrite 646.32
amphitheatrum 144.1:151.52:336.29
amphora institui cœpit, cur vrceus exit apud Horat. 622.41
amphora nardini 70.42
amphoræ notis & titulis signabantur 3.2
amphoræ spartea 233.12
amphrysia 26.1
amphrysia vates 394.36:1192.50
ampiruare 558.5:942.61
amplecti limina 799.4
amplecti postes 352.2
amplecti simulachra 474.5
ampliatio 4.43
amplum sestertium 629.10
ampulla 105.46
ampullæ 269.63

ampullari 992.16
ampulligeri serui 106.5
amuleta de collo puerorum ad depellendam inuidiam suspendebantur 297.49
Amynocles Corinthius 416.61
amystis 619.1
an præpostio 1113.17
anaboladium 1048.62
analecta 894.10
analectæ grammatici 894.12
analectæ serui 894.17
analemma 22.45
analeptice 538.28
anancæum 736.31
anancitis 19.55
anapestum 56.12
anaphora verbum Astrologorum 517.24
anaphorica horologia ibid.
Anaurus fluuius 74.40
Anaurus vnde dictus 73.5
ancara 579.57
ancaria 580.7
ancarius 579.57
anchestes 693.27
Anchises à filio consecratus 751.44
anchoræ 74.4:393.58
anchoralia 74.5
ancilia mota 418.26
ancilia vnde dicta 825.63
ancillariolus 1182.36
ancillarum nomen 86.3
ancillaris, apud Sallust. 517.21
ancipes pro anceps 736.61
anclabris 79.5
anclare 86.1:1014.7
ancones & anconisci 61.35
ancones 613.21
anconisci 1049.24
Ancus Martius rex 192.48
andabatæ 578.62:619.60
Andronicus Cyrrhestes 754.23
andruare 469.61:1014.7
angaria 1014.7
Angeronis dea 715.54:1014.7
angina 395.62
anglones 774.20
angues inflatos rumpi 793.39
angues quo pacto rumpuntur 1199.1
anguina 1014.9
anguis abundat spumatu 141.12
anguis è sepulchro Anchisæ exiẽs quid significet 456.40
angustiolauius tribunus 4.11
angustus clauus 3.41:383.3
anicianum vinum 951.30
Anienus deus 140.52
anile studium 51.25
anima 1120.44
animæ magnæ 64.7
anima ieiunis fœtet 1120.44
animam recipere 711.36
animi agnitio 472.19
animi tactus 166.19
animo malè est 1145.1
animos penetrare 1177.23
animum in rerum scientia & cognitione vigere 320.29
animus defecatus, apud Plaut. 530.40
animus ex igne & aere constituitur 318.17
animus liquidus 530.46
anio nouus & vetus 1023.29
anisocycla 286.56
Anius Delo imperauit 132.20
Anna dea Romanis culta 647.8
anni limes 971.3
annonæ incendium 804.39
annus climatericus 980.6
annus inuersus 379.23:669.26
annus recidiuus 1126.40
annus in multos consules diuisus 149.20
annus nouus variè dicitur 814.51
annuli æstiui 678.39
annuli hiberni ibid.
annuli velares 559.34
annulus ferreus seruorum gestamen 197.33
annulus signatorius 1005.4
annulus Samothracius 678.8
annuui ab annuo 525.39:1054.11
anquina 395.62
ansatum telum 586.50
anseres inigere 668.25
anseris medulla 376.24
antaxon 687.13
ante aliquem ferream ducere 246.5
antecanis 259.4
antecessor 619.48
antecessores 261.58:873.60.
antecessus 619.48
ante cœnam 28.34:560.62:587.46
antefixa 40.52
ante larem gustare 57.52
ante malorum 624.33:1049.10
antepilani 371.50
antes 1014.10
antes, postes 617.42
antestatus 449.63:1113.12
antestor 1014.7
antibasis 40.62
antiberlium 1049.9
antica 428.41
antica & postica 657.42
antichtones 687.13
antidotus διὰ [illegible] 606.46
Antimachus tumidus 1085.23
antipathes 567.2
antiqua patria 381.3
antiquarius 619.50
antiquior locus sententiæ dicendæ 73.41
antiquorum superstitio ad impetrandam pluuiam 969.38
antiscij 386.17
Antium Neronis natale solum 860.12
antlia 477.16
antoeci 386.17
antra Nymphis sacra 391.44
anus sagæ 276.60
Anus digna sacris Hecates 967.4
apalaria 315.35:1049.3
Apellis de Protogene pictore dictum 53.60
Apennini montis descriptio 928.51
aper Lucanus, apud Horat. 711.51
aperire locum 609.20
aperiuntur maria hyeme clausa 614.40
aperta terra 906.32
apertis tibiis 116.5
apertæ tibiæ 116.9
apertularius 617.6
apex 586.28:1118.12
aphaco, cynops 529.31
aphroselinon 607.16
apium seritur in primis hortorum cœnis 763.20
Apollinaris collis 714.40
Apollinaris vicus 714.41
Apollini arcum & sagittas tribuunt 161.30
Apollinis aduentus 884.26
Apollinis oraculum de arenæ maris numero 957.12
Apollinis responsa tortuosa 1193.38
Apollo ἀγυιεὺς 221.12
Apollo ἀλεξίκακος 199.15
Apollo cithara canit 28.15
Apollo cortinipotens 1112.14
Apollo credebatur interficere viros qui morbo peribant 554.48
Apollo & Diana mortis auctores 145.59
Apollo flexiloquus 1121.26
Apollo genitiuus 555.61
Apollo genitor 516.2
Apollo interficit 145.59
Apollo Λοξίας 159.29:1121.26
Apollo lycorides 394.34
Apollo metitur annos 554.44
Apollo patrius 556.2
Apollo propitius 222.19
Apollo prostaterius 72.5
Apollo [illegible] Aquarum diuortia 461.62
Apollo sortilegus 164.8
Apollo subueni 199.54
Apollo Temenites 25.15
Apollo Troianis fauet 180.19
Apollo vicinus 72.4
apoplectici sale defricantur 510.33
apostolorum principes, antecessores 261.61
apophoreta 290.11
apotheosin facit Aeneas patri 977.40

apparatus rectius 596.49
apparere 166.12
apparet opus 1097.39
appellare debitorem 289.38
appellare tribunos 611.22
appellere 3227.22
appetentia miluina 601.53
appia 3014.10
appiada nominabo 156.15
appiades deæ 155.38
appietas & lentulitas 156.25
Appij monumentum 156.8
appion cymbalum mundi 44.52
applare 1014.11:1049.2
applicare 1127.12
Appulia insalubris & pestilens 538.
56
appulsus 162.8
apprima, crebra, mortua atticorum
more aduerb. aliter ponitur 1150.
40
apprime 1130.40
apri cur fulminei 27.10
apri vernæ 837.11
aprici senes 710.62
apsides 612.48
aptus pinnis 192.63
aqua Appia 255 53
aqua & vnda vt differant 551.32
Aqua leuata vento 1014.47
aqua Mallia 858.60
aqua manibus & pedibus 14.55
aquæ se abluebant cæde contaminati
771.44
aqua viua ad purificandum adhiberi
solita 561.3
aquæ purificatio hominum erat &
domorum 443.21
aquaculat 1048.63
aqualiculus 1048.63
aquam non tantum eludere, sed allu-
dere quoq; 768.58
aquaria prouincia 734.31
aquarij 470.41
aquariolus 470.39
aquilentum 5113.19
Aquilius non Aquillius 3185.27
aquilo ab hyperboreis oris 142.37
aquilo Thracius & Threicius 1002.
48
aquilo ventus nobis erit 362.43
aquiminale & aquiminale 774.39
Aquinius poeta 376.40
aquis vrbi honoratis apud Propert.
814.25
Arabarches, vel alabarches 1031.2
Arabes 33.2
Aracynthus 1167.27
aræ coronabantur olim 750.20
aræ gramineæ 335.13
aræ nocturnæ 1192 30
aræ patriæ 555.48
aræ priuatæ & foci 822.60
aræ propitiæ nonem fuerunt 985.26
araneosi loculi 48.5
aras deorum tangere 960.55
aras duas Manubius honoratorum vi-
rorum consecrabant 555.34
aras tangere 657.61:963.40
aratio aratores 7.42
Araxes pontem indignatus 659.27
arbiter Adriæ Notus 296.19
arbitria victoriæ 5047.26
arbitraria, cur pro impensa à Cic. v-
surpatur 1047.20
arbitrarium 417.23
arbitrium 470.23:1047.14
arbitrium Gellij 1. de legib. apud Cic.
explicatum 235.7
arbitrium iudicis non est 1147.3
arbitrium adigere 948.48:2146.52
arbitrum collocare 86.33
arbor adsita 289.14
arbor fera 796 5
arbor infœlix pro cruce 488.28
arbores 235.10
arbores cum cardinibus 234.48
arbores dijs auertendis consecratæ
587.11
arbores infœlices 587.10
arbusculæ 851.25
arbustiuæ vites 32.2
arbustum fluere 188.4
arbustum multum fluit 37.8
Arcadia pastoralis 1023 8
arcam habere 172.51
arcanæ salinæ 239.49
arcarius 1048.58 arcere 318.32
arcesso, arcesso 86.9 arcesso 318.40
arcessere rē malā iumēto suo 1191.30
archiaci lecti 21.3
Archilochus inuenit Epodos 727.25
Archimedes cochleæ inuētor 797.49
architector 1029.50
architecton & architectus 671.17
architectus omnibus 276.61
arcitenens dea 1133.41
Arcyæ 1115.52
arctum lumen purpuræ 4.5
Arcturus 732.54
arcuatum opus 143.13
arcum veteres aquam bibere consue-
rant 1137.52
arcus bibit 793.32
arcus è fontibus hauriens aquam &
bibens, signum pluuiæ 793.34
arcus iris 658.21
ardea 661.59:936.26 ardeola 603.61
area pro capill. defluuio 150.57
area ornithonis 751.42
Aremoricus lar 383.24
arena municipalis 333.61
Areopagitæ 2049.19
aretalogus 315.17 arferia 86.6
argei 711.38 Arganthus 355.9
Arganthonius 355.10
Argenus in delitiis Agamemnoni fuit
999.17
argentifodinæ 2194.19
argentum 755.33
argentum aridum 919.20
argentum rescribere 320.13
argentum purum et lucidum 959.33:
1199.18
argentum flatur, deinde feritur 1027.
23
argentum pusulatum 855.2
Argus nauis officia 1091.11
argutus 875.22
Aricinus cliuus mendicis abundabat
1157.30
Aricinum nemus 340.6
Aridum argentum 959.20
aries 890.27
aries à quib. inuent. 227.65
aries bello Troiano repertus 1126.12
aries murum si percusserit 997.54
Aries ponti victor 23.17
arietinum oraculum 478.17
Arimaspi vnoculi 838.25
Arinensis tribus 1170.62
arioli 658.48:2111.2 ariolus 874.51
aristolochia 160.30
Aristotelis epigramma 392.54
Arithmeticus 958.20:1049.22
arma 669.12:980.50
arma ancilia 98.14
arma Herculis ad postem fixa 181.5
arma de hostib. capta, Vulcano, Mar-
ti aut Mineruæ cremabātur 543.36
arma votiua portæ suspensa 811.11
armamenta 980.50
armamentum 3014.31
armatura Samnitum 934.12
armatura secutoris 942.5
armarium promptuarium 233.28
armatura Thracum 150.14
ar me, pro ad me 332.16
armentum 1049.15
armilausa 757.16
armi leporum sine lumbis putres 713.
armilustrum 785.44 (12
Arpinates aquæ 552.62
Arpinum & Puteoli, præfecturæ Fe-
sto dictæ 22.37
arquati 2116.30 arrectaria 847.57
ars musica 650.61 Arsinoe 9.3:743.6
Arsinoe, Venus & Zephyritis 9.2
Arsinoe Zephyritis Venus 545.46
arte madere 441.60
arteriæ pro arteria 324.22
artem ludicram facere 460.23
articulo molli 116.20
articulos experiri 824.26
articulus numerus 210.11
artire 352.18 artiuns 892.28
artologani 171.60 artopta 459.20
artoptitius panis 419.26
aruales sodales 720.21

arucho 86.9
arulator 435.20
Arupini 1140.46
aruspices 658.48
aruspices vicani 164.17
aruus 1049.15
asbeston 806.28
ascalabotium 756.30
Ascanius lacus 355.3
ascaulæ 368.5
ascaule 368.5
ascascolum 1049.20
ascoma 934.42
Asculana, non Osculana pugna 86.57
Asia 705.47
Asia myrtus 515.51: 865.61: 1064.26
Asia palma 515.52: 1064.32
Asianorum eloquentia 1065.12
asinida, asiniga, asinecta 445.8
Asinius Pollio de bello ciuili 315.49
asino pigrior 441.10
asinus 1081.35
asinus albus apud Fabium 1081.35
asinus machinarius 248.39
asium pratum 515.55
asper nummus 619.16
aspergillum vel ex rore marino, vel è ramo oliuæ, vel è lauro 441.40
aspirationes Græcas conuerti plerunque in sibilum 1074.36
aspratura 619.43
assa 899.41
assa vox 880.39
assæ nutrices 880.40
assus sol 379.49
assecla 1049.7
assectarum nomen 1013.33
asserculi 245.17
assertiones persuasoriæ 149.50
assertor, & assertio 1017.36
ad assem reddere sumptum 1146.8
asses in Vitruuio 1110.4
assessor 1013.34
assiduus 1014.20
assiduus labor apud Mart. 550.14
assis non esse 579.11
assis Caianus 709.41
Assyrij siderum & stellarum obseruatores 157.22
assita arbor 189.24
assumere 697.12
assura 880.38
ast ego quæ diuûm incedo, apud Virg. 436.60
asterium 617.13
astici ludi & attici 476.19: 588.15
astrorum custos, apud Cic. 258.46
astu 476.20
astulæ 975.11
atarnites 193.44
atauus 470.13
ater 641.21
ater timor 771.29
Athenienses in sole iudicabant 711.2
Athenienses liberos suos initiabãt Cereri & Libere 81.6
Athenienses scipionem gerebant 119.39
Athenis dimidium licet, Alexandriæ totum 599.10
athletarum probatio 511.49
Atho mons 517.50
Atia Augusti Cæs. mater 872.11
Atinas 765.63
atomi 166.59
atra cura 771.36
atratæ mulieres 342.40
atratus 1155.44
atramentum sutorium 173.61: 607.2
atramento sutorio absolutus 173.7
atria licinia 915.19
atrienses 619.44: 1127.7
atrium 619.46
Atrocia exta 1103.22
atrum 1135.17
atta 470.30: 1048.60
attæ 476.33
attalicæ conditiones 780.28
attelanus 619.46
attelanæ fabulæ 477.32
attellanarum exodia 94.49
attestari 1013.41
Attici ludi 476.20: 588.39: 1014.59
Atticos tettix 908.5: 1117.2
Atticorum oratio sanior & incorruptior quàm Asianorum 1065.10
Atticorum & Asianorum orationis Nom. paratio ibid.
Atticus introducitur cum Marco in li. Tuscul. quæst. 285.22
attigô 1163.37
attingere digito 212.53
attonitum 1091.57
Aturus fluuius Aquitaniæ, Aturnus ab Auson. appellatus 559.47
auari sordidissimè viuunt 214.35
auaritia 1195.61
auctionem vendere 610.7
auctor carminis promissi 301.5
auctor rerum pro historiarum scriptore 65.34
auctoramentum 58.62
auctoramentum funebre 59.3
auctorare 59.5
auctorari & missionem dare 3.3
auctorati 58.50
auctoratus eas apud Horat. 59.25
auctoritatis ius, apud Cic. 695.58
auctoritates ædificiorum 1195.47
auctorum summorum iudicia interdũ diuersa esse, demonstratur exemplo Ciceronis & Plutarchi 1007.46
audere 730.6
auditores triobolares & diobolares 262.14
auena 524.17: 1017.28: 669.10
auenæ 669.10
auenæ vanæ 1172.57
Auernales aquas spergere 465.22
Auernus vipera 788.9
auersus sol 625.2
aues magnæ 812.38
aues oscines 1103.54
aues pascunt 469.24
aues præpetes 812.21
aues Titiæ 720.18
auerrunci 85.7: 12.5
auertentes dij 587.12
auferre cum puluisculo 331.42
augmen 698.31
augur comitijs creabatur 1040.60
auguraculum 714.46
augurale 714.54
auguria coacta 160.60
auguria duorum generum 145.23
auguria imperatiua 145.14
auguria oblatiua ibid.
augurium liberum 161.1
augustales ludi 76.52
augustales 1020.38
augustata mensa 587.54
Augustus pater & princeps 180.42
auiarium Varronis lib. 3. de re rust. explicatur 751.57
auida pars 177.17
auidus 1146.43
auis alba 489.22
auis nigra 489.28
auium congestus 158.46
auita 109.47
aulæa premuntur 988.26
aulæum scenicum 241.49
aulæum tragicum 141.52
aulicoqua exta 764.19
Aulidæ 835.59
Aulidenses 835.59
Aulis 835.57
aura vesci 964.27
aura vtrunque in pedẽ incidit 947.5
auræ æquatæ 947.15
auræ cereales 601.6
auraria & auri fodina 630.10
aurata cornua 656.46
aurata fronte iuuentus 1129.19
aurati currus 952.18
auratores 630.19
aurea barba 17.58
aurea mediocritas 297.4
aure fracta magister, apud Martial. 887.1
aurei currus 54.50
Aurelia 1198.35
Aurelius 1198.34
aurem capere antestati 450.1
aurem prehendere 541.16
aurem substringere 541.14: 650.33
aures acutæ 723.41
aures obesæ 723.48
aures Satyrorum acutæ 592.17

aureus funis 165.60
aureus ramus, apud Virg. 983.17
aureus Romanus 137.42
auri leguli 630.20
auri micæ 590.23
auri naui 522.30
auriculas prendere 1183.50
auriculam vellere 1112.57
aurifex 522.15
aurigas mulieres deperibant 1068.8
auro contra cedo 344.62
aurora lutea 190.42
aurum æstiuum 678.36
aurũ colliquisse integra cista 1133.20
aurum comicum 16.4
aurum hibernum 678.36
aurum obryzum 1111.10
aurum probatur igne 629.25
aurum semestre 678.38
aurum somniare 691.16
aurum vnde dictum 469.57
Aurunculeia 515.60
auspicandi gratia 84.25
auspicia coruorum fausta à dextra 202.17
auspicia ex acuminib. 819.60
auspicium facere 990.47
auspicium liquidum 530.27
auspicia non ex auibus tantum, sed è pedestribus obseruata 1186.21
auspicia perennia 819.60
auspicia piacularia 196.52
auspicia repetere 196.38
austelli 1114.56
auster 585.2
austro flante fluctus in mari esse maiores 296.20
aut erit, aut non 57 31
aut regem aut fatuum nasci oportere prouerb. 962.17
Autumedon Mæonius 579.24
autumnus 187.54
autumnus suadens 110.18
autochthones 220.41:1017.28
automata 536.41
auocare concionem 545.55
axamenta 796.15
axicia 1035.20
axiciosus 829.18
axies mulieres 829.27
axis 1105.29
axis stellis ardentib. aptus 743.45
axitæ mulieres 829.29
axit pro egerit 829.13
axius 870.37

B

B. & p. affinia inter se 930.17
Babylo 704.54:1109.15
Babyloniensis miles 875.18
Babylonij 708.56
Babylonij ditissimi ibid.
baccario 469.44
bacchata Taygeta 732.12
bacchæ hastas gerentes 1008.59
Bacchi orgia vbi celebrabãtur 732.12
Bacchi sacra 748.60
Bacchides 71.24
Bacchilus 1109.27
Bacchum inuitum quatere 748.50
Bacchus cothurnatus 956.57
bacillus 1109.30
bacelus 872.41
baceolus 872.41
baculus pro pedo 103.11
balatrones 86.14:364.55
balenata virga 639.26
ballismus 856.58
ballista 494.1
ballistæ centenariæ 836.34
ballistæ descriptio apud Vitruuium in qua explicantur nonnulla 41.59
ballisteæ talentariæ 836.34
ballistea 605.56
ballistarium 494.6
balnea 801.24
balneator elixus 1159.57
balneatoriæ 233.48
balneum 801.26
balteus 817.14
balux 1182.50
bambalio 571.42
bambatæ 560.11
barathrus 701.47
barbaræ mulieres manus sibi pingebant 398.13
barbarè 69.19
barbari phryges 284.56
barbarica lex 69.20
barbarica nomina 838.16
barbarica ope 284.35
barbarica vestis 166.44
barbaricarius 166.45
barbaricum aurum 284.44
barbaricus 284.36
Barbarius Philippus 210.26
barbarus notis Threicijs punctus 39.47
barbarus poeta 69.18
barbarus, Persarum rex 284.47
barbatus 774.47
barbitus 280.4
barbulus 868.24
Barcæi 797.10
Barcæorum opes ibid.
Bardaicus 837.61
bardi 838.3:951.12
Bardiacus 951.11
barri 481.60
barrus ibid.
basiliscus 144.42
basterna 1049.29
batiaca 532.19
batillus prunæ, apud Horatium 36.4
baxea & baxeæ 229.45:692.22
Becario 1049.27
belubrones lingua vernac. 364.38
belli medius 327.55
belli tessera 1195.25 (513.32
bellonæ pausus deus aduersabatur
bellonæ ministri 941.52
bellonæ ædes 943.46
bellonarius 380.12
belli portæ 140.12
bellus, duellus antiquis dicebatur 492.57
bendidia 468.42
Bendis, Diana 468.40
bene emere 102.45
benè ferre ætatem 170.55
benè haberi 224.62
benè incipere, paruam rem non esse, sed propè rem totam. 1042.23
bene me, benè te 932.43
benè nosse, apud Cic. 201.14
benè pascere 195.16
benè precari solebant prisci bibendo 532.42
benè vasati 861.58
benè vestire 195.16
beneuolens 651.49
benignè 152.53
berones 475.19
bestiæ 160.22
betaceus 338.53
beticus sal 795.2
Betriacum 896.50
bibere ab summo 131.5:195.60:422.59
bibere Græco more 135.23
bibere pro summo 131.3:195.60
bibere Satyrion 638.14
bibere vsq; dum de folio ministretur 741.63
bibendi lex, vt olim in conuiuijs proponi solebat 532.25
byblinum vinum 951.44
biblyna vitis ibid.
bicornis Rhenus 812.9:900.56
bidental 938.27
bigæ cornutæ 491.53
bilingues 351.15
bilis mascula 676.63
bilis splendida 853.57
bilis vitrea 833.54
Bimarcus, Varr. Satyra 380.40
binas pupillas in oculis singulis sunt qui habent 298.22
binio 621.15
bion 729.52
bionei sermones ibid.
bipatens pugillar 618.6:1126.30
bipatentia tecta cœli cur dicta 617.51:1126.30
bipenna, & bipinna 142.57
biremes 900.60
birri 14.23
birri canusini 801.59
birrus 617.22
bis decies bibis 622.1
bis genitus 810.22

bis per

bis per omnes 607.24
bissenos dies altaria fumant. 90.58
bistrutitij equi & bisturnicij 720.26
blatea 564.57
blattæ lucernariæ 606.57
blatteus color 605.34:1067.20
blatteum pallium 605.23
blattium 605.50
blenni 86.11
blenones 1049.28
Blenus 1049.27
boa 869.55
bolcones 514.12
boletare 512.55
Boletu nemus 837.10
boletarium 512.29
bolonæ 554.15
bolones 534.12
bolus 748.2
bombyces 574.6
bona ætas 791.60
bona copia 211.35
bona fide 82.3 :615.27
bonæ preces 503.5
bona salus 211.58:503.6
bona salute 454.28
bona scæua 251.37
bona suspensa 387.12
bonam spem prælucere 415.1
bonorum mare, prouerb. 969.6
bonum factum 205.2
bonum precariò 931.44
bonum sit, & benè sit 667.5
bonus euentus 211.57
boua 380.35
bouerum iuga 199.1
bouerum pro boum veteres dixere 769.40
boues bini id est, duo boũ paria 231 52
boues eximiæ formæ ad Clitumnum nascebantur 420.17
boues Lucani validissimi 1160.55
boues, Lucæ. ibid.
boues trini pro tribus boum paribus 231.50
bouinatores 1049.51
brachia 40.22
brachia cerea 1136.11
brassica vncta 524.18
breue lapathum 28.45
Briareus & Neptunus 652.4
Brimo 356.3
Briscus 2071.7
Brixia 254.11
brocca 1040.25
Bronchus 380.50
bromosa 2049.16
brutum 509 48
Brutus primus consul Vindicem liberum dixit 1195.22
Brutus quando sibi mortem consciuit 631.14
bubastis 931.51:523.10
bubo fera, apud Maronem 978.26
bucera secla 972.59
bucceta 2049.32
buccarij panes 675.10
buccellariorum dux 975.25
buccellarius 873.20:975.20
buccellatum 975.9
buccina 790.41
buccinator Neptuni, Triton 60.6
buccones 575.14
bucculari 285.43
bucolia 945.55
bucolica quare à Virgilio scripta 1153.10
bucolici milites 945.52
bucones 1049.53
bucula 244 54
bugonia 247.14
BullensesCiceroni, Bullidêses, Stephano, Bulliones Strab. & Plin. 741.19
bura 801.35
bustuariæ mœchæ 440.55
bustuariæ mulieres 1198.45
bustum 660.3
bustum cædere saxis 815.47
Buthrotum 954.60
buxus 1199.29
byblinum vinum 2186.65
byssus 428.20

C

C. & Q. olim eodem modo sonabant 1184.52
caballus sagmarius 1169.34
cactus 229.2
cadauera ad sepulturam petebantur 145.50
cadauerosa facies 350.55
cadauera veste tegebantur 814.16
cadauer eiectum 740.12
cadentia sidera & astra 296.9
cadere causa 923.50
cadit arius 2049.56
cadus vertitur 150.18:531.3
Cæciliana fabula 268.11
cæcus fluctus 275.49
cædere bustum saxis 813 47
cædere frondem 454.39
cædere faginam 454.44
cædes 585.62
cælius Querquetulanus 724.10
cærea pruna 1167.61
cæruleus pro atro 456.22
Cæsar immortalitatis ædib. dedicatus 1195.49
Cæsar malè præcinctus 525.24
Cæsaris pons lib. 4. comm. de bello Gall. explicatur 889.38
cæsij oculi odio erant 350.45
Caiana aqua apud Tacit. 709.55
Caiani apud Dionem 709.52
Caianus assis, apud Stat. 709.41
Caieta 985.59
Caietæ sepulchrum 7050.44
Calabri saltus 751.40
calactmus 249.43
Calumina insula & Saltuaris eadem 111.2
calamos percurrere labro 384.44
calare populum 679.13
calatis granis 709.12
calbeæ armillæ 139.16
calcare Aeschylum 129.5
calcare purgamenta 966.52
calcare versum 129.9
calceamentum Tuscum 1198.59
calcei lutei 5064.14
calcei mullei alutacinati 663.62
calcei Tusci 994.6
calceis Romani foris vtebantur, non soleis 874.14
calces 569.49:1052.61
calces aduersus stimulum 651.42
calculi mouti 1007.56
calculi ordinarij 2007.54
calculi vagi ibid.
calculum reducere 575.13
calculus nobile ducit opus, quid 16.53
Caletenses 274.57
Caleti 274.28
calices placentini 741.61
calices vatiniani 615.26
caliendrum 219.58:942.9
caliga speculatoria 905.3
caligæ militum 2001.17
caligatus 334.65
caligatus miles 1001.26
Calisium 274.53
calix troginus 1125.46
Calixica 1049.37
calles 84.15
callis 101.22
calo 87.7
calones 1049.34
calones serui 425.47
Calphurnius Virgilium calumniatus est 1128.26
Calphurnius Lanarius 690.3
calua 945.10
calua nux 685.12
caluaria 750.2
calui cur [illegible] dicti 1058.12
calui mimi omnib. frustratui 576.50
Caluislus Sabinus 893.63
caluus 1065.16
Caluus Demostheni similior quàm Cicero 1066.6
Caluus & Brutus Ciceronem insectati 2065.16
caluus Nero 586.48
calumniam ferre 572.6
calumniatorum frons notata 263.51
calta 661.31
camaræ 674.9

camela 323.39
camelaria 51.27
camelasta 760.32
camelastum 760.33
camella 966.52
camellæ virgines 87.13
Camilla 771.36
Camilla Parthorum more pugnat 772.7
Camillus 325.35
Camillus, inuidiosus 891.43
camœnæ vnde dictæ 771.49
campana supellex 813.20
campanus consul 740.54
campestre 1027.37
campi vasti 359.34
campus Mantuanus Cremonensi coloniæ contributus 12.9
campus Martius 1253.32
campus Semurius 754.52
campter 1120.2
camuris & cameris 1116.9
canata 111.20
cancellarius 368.31:758.3
Candela, lucerna 291.33
canem ferre 217.37
canephoræ 52.4
canephoræ virgines 712.3
canere signa, classica, cornua 759,23
canere intas 457.5:1096.29
canes ad venandum 103. 29: 812.63: 1126.60
canes montiuagæ 652.44
canes suburranæ 456.54
canicula apud Plin. 893.33
canibus nomina imposita sunt à nationibus & locis 383.35
canina scæua 251.28:552.13
caninus oculus 529.34
canis 1007.18
canis damnosus 144.30
canis numerus vnitatis erat 144.34
canis venaticus 319.25
Canensis pugna 96.37:363.10
cantabra, aut contabra potius 503.34
cantabrum 503.40
cantare ocymum 1139.33
cantat & apponit apud Horat. 366.3
cantator 874.2
canterius 579.4
canterij mites & placidi 602.18
canterino ritu somniare 601.28
cantharus 532.17
cantu serpentes difrumpi 1052.53
cantor apud Horat. 295.43
cantus rescripti 223.21
canum vis, apud Marm. 178.9
capedo 697.11
capere census 602.49
capere donato est decipere 188.53
capere crines 541.7:630.29
capillamentum 18.55: 128.59
capillare vnguentum 19.4
capillata arbor 19.5
capillum promittere 348.61
capillus 19.4
capistra 245.13
capita vitium 946.6
capital 801.63
capitis status, libertas 361.4
capiti atq; ætati illorum 331.16
capite sistere 70.50
capitolini ludi 170.61
capitolini magistratus Tholosæ 337.54
capitolinorum collegium 270.34
capitolium 337.46
capitolium pompeianum 337.47
capiuntur sequi 247.14
Cappadocum rex 773.11:1158.15
capra commixta 649.47
capreoli 40.48:851.29
caprificata fœmina 863.46
caprificati culices 863.48
caprificus sepulchri 811.38
caprimulgus 948.15
caprinum prælium 908.27
capsis præteritum vetus 240.34
capsis pro ceperis 503.46
captare beneuolentiam 939.27
captare cœnam 939.27
capto 939.25
captus locus 1186.51
captus mente 230.14
captum augurum collegium 1186.48
caput allij 597.31
caput cœnæ 36.23
caput duplex in iecinore 137.54
caput familiare 371.63
caput fluuij 900.46
caxut fluuiorum 510.62
caput hostile 372.7
caput iecoris in Liuio quid 372.18
caput mitigare sandalio 1113.53
caput pro summa 384.58
caput tundebant ad deorum iram placandam 382.18
caput purum 134.18
carbasus 900.39
carbasi succus, venenum 900.44
carbones elegiorum 221.49
carbunculus 893.30
cardincum 1049.33
carere 817.60
carere temeto 575.56
careum 248.5
cari mei 601.13
carinarij siue cerinarij 459.36
carmadas 319.58
carmen 2128.1
carmen Sapphicum ab Alcæo 280.6
carmen magistri 832.40
carmen malum occentare 818.57
carmentalis porta 183.23
carmina componere 729.46
carmina diuidere 632.55
carmina diuini pectoris vociferantur 188.40
carnales 1124.4
carœnaria & carenariæ 445.45
carœnum & carenum 445.23
carpentum iudiciale 607.34
carpere setas 444.11
carpineus 1122.38
carrago 607.61
carystia vnda 1140.56
calabundus 827.49
casare 70.39
cascale 114.9
cascus manu pressus 132.13
cascus pastorum pulmentarium 764.58
casei Siculi 1038.18
Casinum 825.46
Cassandra fatiloqua Teucris 270.19
casses 30.39
casses, arcyas vocat Varr. 1115.52
Caßianus martyr notis scribere docuit 486.3
cassus 1142.36
cast a etas 1260.56
cast incæ molles 152.13
castellum Andeliacū patria Adr. Turnebi 274.48
casteria 1124.2
castigare ad vnguem 642.8
castimonium 1049.36
castitas 1195.58
castitas auaritiæ opposita 935.24
Castore dextro 1143.41
Castores 513.33:1135.35
castrare vites 649.14
castratorum sibillarum 384.50
castratus 1104.43
castus
catabolici 982.58
catacecaumene 33.8
cataclita 223.9
catadromus 1021.51
catagrapha apud Plin. 948.34
Catali populi 287.55
catamidiare 1139.31
catampo 1041.45
catana 2038.24
cataplus 2182.4
catapirates 448.58
catapirateria 448.62
catapulta 487.17: 493.61
catapultæ descriptio apud Vitru. in qua nonnulla explicantur 39.42
catapultæ inuentores Syri 1118.22
catapultarium pilum 487.17
catasta 103.39:248.48
catax 1049.34
catenæ apud Lucret. 167.34
catenæ singularis 836.32
caternarius 2049.37
cathedraria 248.27
cathedralitij ministri 1188.1

cathenæ

cathenæ 703.36
catillare, apud Plaut. 321.53
catillatio 1134.17
catilli ibid.
Ca illus 766.5
catinensis 229.41
catinus 774.51
catinus porri & lagani 295.10
catlaster 862.52
catlitio 862.57
Cato iura dabat vmbris 763.36
Cato quadrimus 244.11
catomam 34.18
catulaster 862.56
catulus 1116.33
catulus vel catellus ferreus 217.99
Caucasus 223.2
caudam remulcere 731.7
caudam trahere 272.32
caue canem, prouerb. 491.13
caula 667.41
caulis 667.42
cauponari bellum & pugnam 1839.48
caupones 439.57:924.59
caupones indusiarij 459.60
caupones petagiarij 419.60
causa cadere 903.50
causæ coniectio 1114.13
causam conijcere 908.57:1114.10
causaria liberalitas 1111.4
causarij 1111.2
causarum distributio 948.60
in cauo 511.55
caua luna 879.18
canteria 249.3
cauum ædium 311.1
cauum, couum veteres dicebant 879.33
cauum sidus 879.18
cauus 381.51
cedere 165.30
cedere foro 524.58
cedet iulius agris 309.11
cedit miles 163.32
ceditiæ tabernæ 726.14
cedrum vrere 111.47
cedunt de cœlo 165.30
celeuma 1091.28
celeusmata 1163.52
cellæ suppositoriæ 968.47
celsi equites 1144.11
celsi iudices 87.20
celsi Rhamnes 87.22
celocem Rhodij inuenerunt 1128.20
celsus à Græco κέλλω 87.18
Celtiberia cuniculosa 718.34
censio bubula, apud Plaut. 881.34
censoria lex 71.44:1084.28
censorum notæ motis Senatu adscribebantur 1040.40
census capere 602.49
censui censendo 545.22
census lustralis 230.60
centauromachia 1034.46
centaurus ferus 266.56
centenarij 1114.36
centesima apud Caton. 684.41
centesimæ propinquæ 1151.23
centonarij 1115.3
centum, apud Virg. 963.32
centum millia sestertiûm 629.11
centum missus circenses 142.22
centumpondium incertum & certum 233.61
centum pro multis 142.28
centurialis 1189.23
centuriatus miles 607.34
centuriatus mullus 607.50
centuriones primorum ordinum 77.31
cepe & allium olere 1055.50
cephalea 479.14
Cephisus 999.19
cepphus 661.53
cera 459.41:873.42
cera legitima 182.2
cera miniatula & miniata 110.26
cera mollis 182.1
ceratonia 359.8
ceraunium 953.37
cercuri 672.57
cercuri inuentores Cyprij 1118.18
cerea 382.3
cerea lacerna, apud Horat. 582.10
cereales auræ 601.6
cereales cœnæ 600.16
cereale solum 1153.34
Cereri sacra ante messem 600.61
Cereris simulachrum papauer manu gerebat 293.38
Cereris simulachra mammosa 1044.20
Ceres, dea hominum educatrix 601.5
Ceres gemina 1044.21
Ceres venerata 212.27
cerinus color 459.40
ceris infusum 1112.20
cerites 1082.59
cernere vitam 998.24
cernuare 579.35:1052.40
cernui 1032.40
cernuus 579.28
cerolia 713.35
ceroma 95.16
ceromaticum collum 94.60
cerritus 571.24
certamen 521.49:803.50
certamen quinquennale triplex Ioui Capitolino institutum 558.61
certi & incerti petitio 1143.33
Cesena 243.11
cespes 335.32:723.12:750.8
cespes fortuitus 327.3
cespes viuus 723.12
cespititia ara 723.14
cespititium tribunal 723.13:1175.27
cespititia tribunalia in castris 385.39
cessitius tutor 231.19
cestri 672.25
cestro sphendone telum 1191.36
cestrota 446.33
cestrum 1191.36
cestrus 672.25
cestus 457.45
cestus Iunonis 842.4
cetarij 435.29
Cethegus, Suadæ medulla 300.57
ceruam videre 630.56
ceruæ cornua poetæ Græci & Latini tribuunt 1129.60
cerui 1140.43
cerula pistrix, pro marina 258.39
ceruleatus 254.56
ceruus surgens in cornua 27.2
chalacantha 606.62
chalare 883.19
chalat.i.laxat 61.47
chalatorij funes 883.19
chalcidicum 626.60
chamulci 1030.14
chamulcus 781.39
chara, herbæ nomen 862.5
charibæ & porce anguium nomina 352.62
chari liberi 610.15
chari mei 601.13
charini nummi 773.27
charonium 162.54
charta amphitheatrica 204.31
charta augustea 204.26
charta corneliana 204.36
charta emporentica siue emporica 204.38
charta fanniana 204.35
charta hieratica 204.21:948.14
charta liuiana 204.27
charta memphitica 204.31
charta regia 204.26:948.12
charta Saitica 204.34
charta Teneotica 204.34
charteon stadium 1122.14
Chersiphron Dianæ Ephesiæ templi architectus 337.22
Chinæa specula 334.21
chiridotæ 1128.42
Chiron Pelethronius 730.55
Chium vinum 344.23:1051.44
Chium & Amminеum miscere 792.16
Chius pro insula, priorem syllabã corripit, pro incola, producit 260.42
chlamis veri luminis 512.35
chlenæ 1038
chlænam texamus, dum cucumere vescimur 1037.60
chloris 8.22
Chœrilus non tanta dignus irrisione, quan-

quanta Horatius videri vult 644.44

Chœrilus qualis poeta, & quo tempore vixerit 989.20
choreis celebrandis relinquere 865.18
choragium 988.19
chordæ summa & ima 670.40
Chordarum lyræ appellationes 678.
chordi, agni serotini 996.46
chori cyclici 5.57
chori quadrati 5.59
chorobates 1198.15
chorocubaristæ 692.41
Christus seruator noster, Arnobio Sospitator dicitur 434.41
chromatisari 1159.29
chromaticū modulationis genus 671.26
chrysalis 1198.34
Chrysalus 1198.32
chrysendeta 454.62
chrysocolla 191.10
chrysopus 1083.40
cibum è flamma petere 89.12
cicadæ canore & stridulæ rore vescū tur 44.30
cicadæ per æstatem vehementius canunt 284.21
cicadæ quando canunt 1167.7
ciceris fricti emptores 285.33
Cicero arguitur ab Higino 1075.50
Ciceronem vt Afianū insectantur non nulli oratores 1065.12
cici 519.37
cicinium oleum apud Aegyptios 519.40
ciconia 261.18
cicuta apud Virg. 729.30
cicutæ apud Horat. 729.4
cicuta in medicamentis lethalib. non salutaribus numeratur 729.6
cicutarum ordo 384.44
cillibantum 774.11
Cilices intonsi 523.37
Cilicia Thaebea 897.5
cilix 1049.43
cilliba 774.15
cimex pantilius 511.15
cinara 956.55
cinara, cynaria, apud Plinium 477.60
cinædicus 130.25
cinædologi 1119.54
Cincinnatum orantem viator inuenit 1172.20
Cincticulus 72.37
cinctus & discinctus 72.38
cinctus & semicinctium 251.17
cinctus & cinctulus 300.53
cinctus gabinus 789.12
cinctum Cethegi 300.47
cinctum luperci 653.52:777.16
cinctutus 641.50
ciuis lixiuus 567.54
cineres nouendiales 886.51
cinnus, potionis genus 586.34
cippos colligere 1051.55
Circe, Marica dicta Virg. 751.38
Circe vitrea 254.42:653.16
circense tomentum 293.2
circulus lacteus, & de eo variæ variorum opiniones 418.1
circuncæsura 441.50
circum ferre 277.26
circumferre vnda 443.20
circumferre vnda 177.37
circumferri 114.28
circum pedes seruus 104.21
circunscripti 702.9
circun vestire 492.7
circus fallax 164.24
Ciris Vergiliana 1068.40
citratæ puellæ 1078.10
cirrati 1070.5
cirri 1070.7
cirri Germanorum 1070.13
cis 649.17
cis paucas tempestates 124.45: 649.40
cispellere 124.41:649.42
cysta sacrorum 513.44
cistas disijcere 431.51
cistiger 100.59
cistigeri 523.49
ciston 97.42
cistophori nummi 532.51
cistophorus 79.16
cistophorus Pompeianus 100.46
cistos 97.45
citare peana 13.18
citæ quadrigæ 200.16
citare minuritionem 13.34
citis quadrigis persequi 200.16
cito 481.24
citreæ mensæ 125.34
citrus 587.6
ciulis 351.44
ciuis attica 651.51
ciuis patritius 1449.43
ciuis repertitius, apud Sallust. 526.48
ciuis Rom. maluit in suo, quam in alieno foro litigare 313.36
clanculum 703.17
clangor vincibilis 655.24
clarare 257.23
clarigare 720.40
clarigatio 720.40
claßis vnimammia, apud Plaut. 1034.59
classes 984.49
claßica 984.51
claßicines 759.25
claua 413.31:959.37
clauarium 112.53
clauati calices 1039.35
clauator 413.49:495.65
clauator & calo 87.5
Claud. Cæs. & M. Tullium Romanos non esse 962.63
Claudius Marci municeps, apud Senecam 908.65
clauigeri serui 423.36
clauularis cursus 1001.24
clauus 1131.37
clauus angustus erat ordinis equestris 383.15
clauus trabalis 280.38
clazomenæ apud Auson. 791.55
clazomenij 791.56
cleanthas in accusat. 560.44
clepse dolo 46.24
clerumene & clerumenœ 217.11
clibanarij 1001.36:1049.42
clibanites vt testaceus panis 459.15
clientes, nobilium vassalli 742.40
climacis 1063.7
climaculum 672.41
climactria 1049.42
clinopodes 586.11
Clitumnus 1130.58
Cloacina dea 229.50
Clodia Cæcilio Metello nupsit 552.1
cluacina 832.62
cluacina Venus 1034.59
cluere 832.63:1034.61
clunaculum 672.43
clusinum pecus 332.8
clypeare brachium togæ 1035.35
clypei nubigeri 675.16
clypeus 572.22
clypeus polinchi Mineruæ 894.47
clypeus Argolicus 866.60
clyster 79.31
clysterium 79.31
coagulum 1115.64
cochlea Vitruuij 797.40
cochlear mundi 575.29
coci est domini seruire palato 292.25
Cocio 435.25
cocles & testudo 359.32
coclites 838.11
coco ars non sufficit 292.25
coctio 435.25
cocus nundinalis 519.28
cocum scindere 1076.54
coctior iuris, apud Plaut. 496.20
codeta 871.10
codeta maior & minor 871.10
codex 832.17
cœlestis orcus 418.33
cœlestis dea 796.39
cœli lorica 973.62
cœli palatum 195.12
cœli porta 617.58
cœli summa 1061.49
cœlum 706.16
cœlum bipatenus 618.2
cœlum clausum 617.51

cœlum cruentum 788.46
cœlum interdum aperitur 617.53
cœlum noctu clauditur 6017.30
cœlum ſtellis aptum 1105.12
cœlum tenerum 882.34
coemptionales ſenes 34.27
cœna 28.63:561.1:537.46
cœna aduentitia 71.45
cœna ambulatoria 951.52
cœna auium 29.1:668.6
cœnæ caput 54.23
cœnæ cereales 600.36
cœna dabatur in ſportula 684.51
cœnæ deûm 418.4:569.24
cœna dubia 1048.38
cœna funeris & cœna è rogo 89.17
cœnam captare 939.16
cœna piſcium 29.1
cœna pomorum 29.22
cœna popularis 976.14
cœna recta 596.41
cœna terreſtris 21.15
cœna Timonea 894.33
cœna viatica 71.45
cœnacula 429.34
cœnacularius 124.37:617.10
cœnare ſine vncto 324.23
cœnare tabulas omaſi 200.33
cœnatoria 639.32
cœperet 711.30
cœpio 711.32
Cærulei piſces, pro marinis 258.34
cæruleus imber 456.22
cœtus primus 701.5
cogimus in hanc concedere turbam 38.12
cognata 161.42
cognitor 1247.28
cognomine ſalutare aliquem 57.60
cognitor ſimultatum alienarum Trib. plebis
cognituræ 237.18
cognoſcere matrem riſu 515.54
cohibere brachium toga 205.13
cohinum & conium 706.21
cohors 721.2
cohum 706.16
coire 650.37
cols 840.41
colaphum ducere 1076.46
colare retibus amnes 840.40
colatorij funes 883.10
coleata cuſpis 181.27
coleatus equus 575.53
collare 1116.33
collecta 80.13
collegium magnum 348.56
collegium Mercurialium 171.9
colleta 321.60
colligere arma, apud Virg. 669.22
colligere cippos 1051.54
colligere baſtam 65.7
collocare in ſoporem 123.1
collocare nuptam 89.32
collocare iudicem 86.31
collum torquere, et obtorquere 1080.25
collo obtorto rapere 959.41
colluuium 1049.46
collyræ 105.14
collyricum ius 105.25
colo vitam miſerè tolerare 513.32
colonia noua 1111.34
coloniæ 11.16
coloniæ Italicæ 31.28
coloniæ Latinæ 12.22
colonia œenſis 282.2
colonia placentia municipium Ciceroni 11.59
coloniarum deducendarum lex 21.7
Color blatteus 1067.10
color luteus nuptijs dicatus 1064.22
color luteus mulieres non viros decet 1156.31
color muſtellinus 388.23
color rutilus 291.30
color myrteus in equiſ 639.22
colores in cantibus à muſicis ponuntur 671.28
color pœniceus 368.30
color viridis 603.10
coloriæ tunicæ 608.11
coloſſea Minerua 894.40
coloſſus radiatus & ſidereus 550.30
coloſſus Soli dicatus 550.33
columba veneri grata 514.45
columbæ pro palumbis 380.16
columbar 318.42:959.47
columbus 864.24
columbus Dionæus 47.47
columen 1110.63
columna Menia apud Cic. 679.46
columna regia 679.49
columnæ Græcæ 330.62
columnæ Herculis 908.54
columnæ Protei 247.8
columnis 762.6
columinar 396.43
comacinæ pernæ 111.14
coma 18.56
coma ſupercilio breuior apud Iuuen. 506.52
comam ſcindere 636.48
comas habitare 1131.33
comæ velatæ 132.28
comburere diem 600.33
comedere bona 981.33
comedi ſenex dicitur 1022.58
commendare ſe in clientelam & fidem 389.13:892.59
comere 794.6
comes 873.53
comes exterior & interior 484.62
comes rei priuatæ 506.18
comes ſacrarum largitionum 506.16
comes ſtabuli, pro conneſtabili 1046.26
comeſſator coniurationis 267.15
comicus Athenienſis 394.18
comici poetæ innocentes 460.39
comitare verbum 759.28
comitia centuriata 434.22
comitia communia 434.23
comitia decuriata ibid.
comitia curiata ibid.
comitia militaria ibid.
comitia tributa 1079.49
comitia vrbana 434.23
comitia non haberi Ioue tonãte et fulgente 158.13
comitiales homines 1034.56
commentariora 68.14
commiſſa ſtipulatio 1095.47
comiſsiones gladiatorum 761.22
comitiale tribunal 1175.26
comittere animos 761.19
committere piaculum 1095.42
commoda 143.2
commodus & certus ventus 1074.24
comœdiæ ſtatariæ 20.30
comœdia vitæ exemplum 615.5
commouere funus 1056.32
commouere labra 16.38
commouere ſacra 1056.35
commoſis 820.60
comperendinata res 449.23
comportatæ res 991.52
commulcare 1049.46
communes dij 822.16
commune ſepulchrum 154.58
communia iura migrare 160.18
communis amicus 839.53:1058.27
communis Mercurius 1131.28
compactilis corona 620.28
compaſcuus ager 767.60
compedes 703.57
compellare pro accuſare 544.58
compellere ad rudem 528.44
comperendinatio 4.45
comperendinationis dies 449.23
compilare 85.56
compita 236.31
compitalia 723.21:740.6
compitalitij ludi 723.23
compluuium 321.45:790.25
componere 617.134
componere carmina 729.46
componere togam 271.7
componet veſper 314.19
componi 314.20
comportare 991.48
comprecationes deorum 646.4
comprimere fullonem 525.27
compunctis notis Threicijs 93.48
conca 1049.45
concædes & obſcædes 287.62
concaua cœli 796.36
concertatio & captatio verborum apud Cicer. 206.22

conce-

conceptio 799.15
conceptis verbis iurare 85.9
concha 567.63:1092.11
concha cærulea 796.14
concha salis 655.51
concha salis puri, apud Horat. 1116.58
conchæ maiores & minores 254.5
conchæ plagusiæ 577.62
conchæ veneriæ 577.35
conchylia lubrica 28.46
conchyliata & purpurea 271.54
conchyliata purpura 271.62
conchyliata vestis 271.62
conc labulum 12.36
conciliator 569.10
concilium aduocare 734.62
concilium dimittere 733.63
concilium duodecim deorum 915.4
concinnitas 869.17
concionem anocare 545.55
concipere 85.16
concordiæ in templo nidus erat ciconiarum 105.18
concrepare digitis 1136.52
concubium 1153.46
condere animam sepulchro 152.15
condepsere 1116.62
condico 1049.44
condimenta fere pinguia 324.25
condimentaria cœna 462.34
condit cocus 17.16
condita pyxide Lide, apud Iuuen. 520.29
conditiua olea 944.46
conditor templi Iouis Ammonis Huarbas 884.51
conditores 625.52
conditum 858.11
condoctus 496.14
confectum sidus 85.7:614.27
conferre domicilium 1101.55
confibule 245.27
conficere professionem 725.57
conficere rationem ad denarium 255.58
conformatio insignita in intelligentia 768.40
congerere 158.50
congerere nidamenta ibid.
coniectio 567.11
coniectio causæ 1112.52
coniectamenta 1145.25
conijcere ibid.
conijcere causam 1122.51
conijcere de ratiuncula 1132.58
conides 607.25
coniugio distracto domus dilabitur 745.2
coniugale ab Ouid. dictum 444.54
coniurati 558.6
connubium stabile 391.14
conregiones 796.57
conscisco 1049.45
conselle 1121.3
consequi 499.45
conserere arua lumine 901.54
considere luctu 822.15
consignatio 67.53
consilium 412.15
consistere 584.59
consistere vitam 49.51
consitus senectute apud Plaut. 901.55
consopit concidere 975.19
conspergere 1155.30
conspersa farina 1155.28
consperfio 1155.23
constat ratio 76.10
constitio 1119.20
Consuesco 1173.42
consul λογολόφος 270.63
consul pomeridianus 599.50
consulare vinum 951.26
consulatus ordinarius 349.24
consule vel numera, prou. 1072.52
consulere & respondere licebit? 214.50
consules abeuntes magistratu iurabant 759.60
consules designati primi omnibus sententiam rogabantur 78.23
consultatoriæ hostiæ 458.5
consummare 1192.40
consummati 1192.10
consummatio 1192.7
contagio 162.4
contarij 515.63
conterobromia Libya 1034.48
contingere melle 519.44
contineri spiritum 115.44
contorquere 159.10
contorta toga 1015.34
contortum 1009.56
contra 1186.39
contracta porca 573.8
contrarium æs & graue 1186.45
contumeliam facere 572.2
contundere herbas olentes 384.7
conturbare 122.15:793.15
conturbare rationes 122.25
conturbatio & ξηροφθαλμία 41.50
conturbator aper 122.29
conturbatus oculus 45.10
conuenire in manum 515.22
conuenire in matrimonium 815.22
conuenit vt vespis 107.23
conuenta pacta 524.15
conuentum ibid.
conuersiones & reuersiones lyricorum 716.50
conuertitur singam in se 122.51
connexa sidera 143.25
conuexus 535.26:995.2
conuexum cœli 1164.19
conuiciorum plaustrum 1055.7
conuiua tribulis 215.54:1079.47
conuiuari recte 196.45
conuiuia agitare de die turpe 190.8
conuiuium intempestiuum 190.3
conuiuium 4 constare 190.15
conuiuium tempestiuum 189.60
cope 860.40
copiæ pressi lactis 152.13
copo 378.52
coprei 805.41
copron 1121.40
copta 511.63
coquere cœnam in puteo 199.52
cor 419.55:1171.45
cor lienosum 217.61:232.8
cor facit histrioniam, apud Plau. 661.17:881.44
cor tibi rite fallit, apud Pers. 855.40
coragium 970.8
coras 766.6
corbita cibi 522.27
corbita nauis 17.42
corculus 429.56
corculus Scipio dictus 1171.46
cordatus 429.58
coriendrus 704.27
Corinæus 983.27
cornices crocitantes suo cantu pluuiam vocant 793.21:1014.45
Cornices pluuiam vocant 793.25
cornicis cantus faustus 299.22
cornicis cantus malum erat augurium aliquid incipienti 299.14
cornificius 1133.12
cornicularius 151.2
cornix 169.50:917.58
cornix & parra apud Plaut. secunda sunt auspicia 299.21
cornu, corniculum 151.5
cornu somni 295.40:725.17
cornua amnium 812.7
cornua fluuiorum 900.55
cornua librorum 775.20
cornus pro cornu 6120.50
cornuti 101.42
corollarium 110.45
corona imponebatur puppi 631.53
corona lemniscata 585.54
coronæ ludiæ 610.59
coronæ penningeræ 275.5
corona malaca 715.60
corona nuptialis duplex 1104.20
corona pactilis 620.55
corona plectilis 71.42:620.44
corona populea 370.46
coronam malacam sumere 715.60
corona sutilis 620.18
coronare vina 737.53
corona virginalis simplex 1103.40
coronarium 1009.15
coronati scribebant carmina 613.41
corporaius 1057.23
corpore exanclato 45.61

corri-

corripere gradum 296.30
corruere 518.35:781.25
corruptus 92.63
cortex 99.23
cortina 194.60
Cortinipotens Apollo 1122.14
coruorum auspiciis infaustis à leus 202.7
coruus à leua cantat 202.11
coruscare 823.19
corybantia 446.47
corybantum sacris morbo multos libe rari 447.4
coryceum 312.25
coryci ludus 1041.49
corymbion 328.47
Corynaeus 985.27
Cosinicus 957.60
cosmoto ryne 575.26
cossa pro coxa 1119.45
cossigerare 1119.43
cossum pro coxim 1119.46
cossutianæ tabernæ 243.22:756.11
costa 380.52:985.58
costæ 559.42
cothurnis rubri coloris mulieres olim delectabantur 1059.63
cothurnus 299.19
cottana 955.24
Cottæ Auruncalei 516.1
Cous 807.33
cras credo, hodie nihil 99.7
crassi dies 675.32
Crassicius 82.38
Crassus et Antonius oratores nobiliss. 612.2
crateras tres in cœna olim Græci statuebant 717.43
crateres 758.2:1025.40
crater 737.41
crates ficariæ 198.22
credere mustellæ 288.51
crepuerunt fores 351.3
creta vestium sordes eluuntur 881.57
cretæus 237.1
cretatæ crepidæ 329.61
Cretes Apollinis cultores 885.56
Cretæi campi 1140.60
Cretenses Delum mittebant dona ad Apollinis aduentum 885.59
creti fodinæ 1194.19
Cretes Apollinis cultores 1140.55
crepi, Luperci 1122.37
crepido 1049.40
crepitacilla puerorum fistra dici posse 999.55
crepitans concordia nido Iuuen. 261.31
crepuere fores 351.5:1129.33
crepuit foris 123.21
crescunt cornua somni 962.38
crex auis nomen Arist. 718.10
crinem sacrum pascere 210.10
crinem secare 654.50
Crines capere 650.19
crinili 983.6
Crinitus lopas, apud Virg. 985.3
criobolium 1026.42
crispare 823.10
crobylus 328.53
croci pressura 850.45
croci spicæ 259.22
croco picta vestis 782.27
crocotula 956.21:1128.38
crocotum 782.29
crocypbantia 612.54
crotalystria 261.16
cruda senectus 786.31
cruentare 788.51
cruentum cœlum 788.50
cruor veteribus inuisus 1095.37
crustarius 435.36
crustæ 249.53
crustularius 435.36
Cuba, Potica 672.35
cubicularij gladiatores 941.36
cubital 264.63
cubito exponere 522.21
cucullum vocare 17.16
cudones 14.6
culcitæ 232.57:753.47
culcare labrum 815.48
Culeus 815.48
culex 521.15
culices pati rotundos 863.41
culigna κύλιξ 216.45
culina vitæ modulus est ganeonibus 1016.49
culleus 1049.47
culpa potare magistra 212.46
culter venatorius 291.52
cultros supponere 444.16:500.60
cululli 279.56
Cumæ 554.19
Cumana patella 554.23
Cumani calices 554.27
cumera 351.32
cumera frumenti 151.51
cumerum 816.7
cum patella saltare 704.12
cum primis 1173.28
cumulatus 698.13
cunabula 277.17
cunæ 277.19
cunei ferrei 288.27
cunctari 1161.37
cuniculosa Celtiberia 758.34
Cunina dea fascinum depellebat 298.30
Cunina & Rumina 491.57
cunnus albus 342.35
cupa 930.15
Cupediæ 22.17
Cupido ibid.
Cupedius ibid.
Cupido ferire solet hominis iecur 669.32
cuppa 212.56
cupressum simulare 300.26
cur acris tibia 374.19
curæ atræ 122.3
curare cutem 991.25
curare cuticulam 991.17
curare pelliculam 887.21:991.29
curator viæ Appiæ 962.27
curiæ 454.24
curiæ magister 880.64
curialis 1189.24
Curiana Phocis 552.32
curione non egere 932.36
per curionem dici iubere 932.50
curiosus 51.32
curitis Iuno 646.59
Curium obducere 894.55
curraces laquei 981.11
currax nodus 981.21
curriculo volare 546.32
currus aurei 54.50
currus bellicus 55.2
currus circensis 55.5
currus falcati 372.57
currus secundus 391.35
currus triumphalis 54.62
currus triumphalis forma 55.1
cursores 878.55
cursus clauularis 1001.24
cursus fiscalis 1110.48
curulis victoria 780.22
custones 825.17
custodia 146.59
custodiæ 1100.13
custodiæ à magistratu audiuntur 147.3
custodem iuuentus habebat 984.15
custodes in comitijs 741.20
custos 205.59
custos ad limina 1127.6
cutis 991.16
cutis transtiberina 905.18
cuuj pro cui 648.43
cybæa nauis 778.61:930.13:1066.56
Cybele sacerdotes 874.45
cyceon 386.33
Cyclades 631.49
cyclici & cyclij versus 643.10
cyclicus scriptor, apud Horat. 643.13
Cyclopas non insulanos fuisse 866.29
Cyclopas secundum Homerum non Siciliæ sed continentis habitatores fuisse 866.29:1140.24
Cyclopes 730.40:1140.26
Cyclopes turres inuenerunt 1095.56
Cyclopibus sedes à poetis est attributa in Sicilia 866.10
Cyclopum artes 1095.50
Cydali & Cydari 674.7
cygnus Dircæus 328.6
cygnus fœlicissimum nautis auguri-

um 314.18
cygnus in Apollinis tutela 318.2
cyliceum 774.59
cymatium 1063.9
cymba Charontis sutilis 1093.8
cymbalum 1000.16
cymbalum iuuentutis 44.51
cymbea nauis 1066.16
cynara 477.59
cynica cœna 15.34
cynici plerūq; vescebantur ouis è pur
gamento 966.46
cynicorum philosophorum victus 15.
38
Cypria trabs 154.26:1053.43
Cyprus materis ad ædificandum abū-
dat 1053.45
Cyprus nemorosa 1053.50
Cyri sella 200.60
cyrneæ taxi 794.28
cyrrhestes 938.51
Cyrrhus oppidum Syriæ ibid.
cyßites 1053.12
cysthus & hypocysthus 312.53

D

D. in L. mutatur 77.58
dacnades auiculæ 1062.28
dactyliotheca 242.39
Dædalus Cumani temp̄li cōditor 655.
16
da lunæ nouæ 907.16
dama 175.35:657.46
dama apud Horat. 175.35
damiurgi 468.11
damnatis imagines adimebantur 735.
33
daps 1051.10:1138.27
dapes libare 178.38
daphnitis casia 568.36
daphnon 965.11
da puer auguris apud Horat. 531.
48
dardaniæ artes 183.38
dardanarij 183.28:724.10
Dardanus 283.42
dare 175.5
dare calculum 175.11
dare crepitum 243.40
dare dicuntur mulieres impudicæ 207
20
dare famæ 76.30
dare fragorem 243.41
dare habenas 391.40
dare in antecessum 587.53:1151.20
dare in manum 116.51
dare in solutum 587.52
dare ludum 867.58
dare mißionem 76.58
dare nequam 493.52
dare partes 328.35
dare se alicui 328.60
dare se regib. 318.60
dare signum æquanimitatis 945.21
dare sonitum 243.40
dare sportulam 149.40
dare staticulos 587.41
dare suram 207.41
dare veniam 1014.62
dare verberationem 243.38
datatim ludere 207.8
datores in pilæ lusu 207.10
datorum ludus 175.7
Daui & Getæ seruorū nomina 651.5
Daui Latinè, Dai Atticè ibid.
dea natalis 1141.1
deacinata dolia 945.44
deartuatum 461.60
debere cœlestib. 145.30
debitorem appellare 289.38
decalanticare 1124.43
decem menses 124.14
decemprimi 264.1
decemviri & decuriones 616.59
deceris 801.56
decernere 998.35
decepta non capiatur 188.47
decidere tragulam 217.34
decies 611.52
decies centena 621.24
decies sestertium 630.7
decimæ 588.56
decima parca 617.8
decimo die imponuntur nomina viris
1162.20
decipere 188.53
decipi 316.46
declauare 831.41
decinatio Varroni quid 888.58
de cœlo nihil in terram præter calorē
& lumen cadere 767.2
de cœlo tacti non cremabantur sed se-
peliebantur 546.36
decoctor 616.58
decoctor Formianus apud Catull.
759.2
decollare 1114.48
decrepitus 610.60
decuma 6.47
decumæ imperatorum 319.31
decumanum triticum 595.20
decumanum oleum 395.25
decumanus ager 7.44
decumis collectum vinum 395.23
de cupa vinum 1.38
decuriæ equitum tres 1114.47
decuriæ Rom. equitum sex 347.37
decurrere 146.52
decursio circum rogum & sepulchrū
146.41
decursiones militum 146.53
decursus honorū & ætatis flexus 392.
16
de dolio vinum 1.36
deducere naues 475.10
deducta tertia 101.32
defectio, proportio musica, id est, λεῖμ
μα 670.33
defendere 1180.25
defendere iniuriam 1180.30
defensores 873.57
deferre sitellam 412.43
defigere 617.1
defixiones 616.62
deformitas, periurij comes 996.20
defraudare genium 454.47
defraudare lucernas 114.42
defraudare segetem 454.47
defricare vrbem sale 510.16
defrugare segetē apud Plin. 454.14
defringere surculum 733.32
defundere 334.56:645.26
defundere vinum 2.36:1081.12
defusum vinum 2.38:1081.11
deglabrare 831.51
deglupta 530.19
deglupta menas 106.42
deijcere cubito 522.12
deijcere è saxo 114.56
deijcere libellos 387.53
de lapide emptus Tribunus 304.38
de lapide noxius emptus 504.36
delectari tumulis prospectuq; 421.
47
delectum habebant Tribuni militum
1190.55
delegare debitorem 387.14
delegare deos 387.24
deliaci molles 639.41
deliacus 639.41
delibamenta 645.28
delibata numina 50.13
delibare florem 996.1
delibitari 171.55
delibratum 1119.48
deliciata & delicatus 783.52
delicati 783.58
deliciæ 322.56
delicula armenta 1098.18
delinimenta 574.42:942.49:1180.
30
delinitus 574.42
de loco superiore 384.60
delphica 117.2:1017.19
delphica mensa 285.43
delphica oracula 1149.20
delphini ærei 67.39
deludere 768.48
Delus materna 669.1
demarchus 1111.31
de meliore nota 3.13
Demetrius quis 319.13
de Mineruæ canturi caput oliua come
bant ornabantq; 633.51
demissa vestis 365.15
demissæ tunicæ 365.15
demißis manibus 1087.48
demißis pedibus 1087.47

demissus 751.12
demittere aures 751.12
demittere nummũ in loculos 988.14
demittere pedes 1067.48
demiurgos fabuli 1061.31
Demosthenes decies Thucydidem manu sua scripsit 106.50
Demosthenes Sallustius affinior, quàm Cicero 1065.28
demulcere aures 751.11
denarius 100.45:875.2
denarius argenteus 253.59
denarius Romanus 79.15
ad denariam ratio 253.59
denasci 717.15
dendrophori 1115.7
densa pro dense 354.14
dens clauus 522.49
dẽtalia duplici dorso, apud Mar. 416.37
dentire dentes 209.15
dentes restringere 519.51
dentire 209.16
denti fabres rastri 1120.11
denunciare in iudicium 1147.9
deorum & hominum lingua diuersa 346.43
deorum marinorum domiciliũ in imis maris pumicib. & speluncis constitutum 614.7
deorum omnium flamen 348.27
deorum proprium 821.20
deos corporis habitu maiores quàm homines 1199.21
deos salutare 110.34
deos suauissimum spirare odorẽ 1199.17
de pagis omnibus colligere 123.37
depalationes dierum 185.43
de paxillo suspendere 491.28
depensa lana 1161.45
depesta 801.2
de plano statuere 1126.15
deplexum esse 1177.35
depolitiones agrorum 1120.8
deponere oculos 618.32
deponere vino 881.37
deportatio 692.19
deportatio in insulam 692.19
deprecatio deorum in iureiurando 1148.17
de, præpositio 1177.38
de puerorum collo ad repellendam inuidiam amuleta suspendebantur 297.49
depulsa 818.33
depulsoria 818.32
deputati 873.59
depsere 745.48
depsi dicitur mulier, quæ subigitur 745.49
deputati 873.59
deripere 1137.6
Dertosa 139.51:894.26
descobinata crura 1125.1
desecare 1126.49
deserere vadem 1040.30
desertæ terræ 555.10
desiderare 800.10
desideratiua quædam verba potius dici quàm frequentatiua 939.11
desiderij poculum 967.18
desiderium 967.18
designari Coss. primi omnium in senatu sententiam rogabantur 78.23
de Sileno quiddam 444.59
desilire in aquam aperto ore 747.25
despectus Tyro larbas 809.54
desquamare 1124.38
destinare 467.62
destinari 697.49
destinatus, apud Catull. 697.58
destinatus augur 1024.36
destinatum 467.61
destituere 117.25
desultor 617.6
desuper venire 580.57
desurgere 569.36
destringere 981.34
detrahere naues 475.5
detergere fastidium 598.17
deterior natura 326.23
deterior sexus 791.63
deterior ætas 791.60
detexere 259.14
detexere pallium 1193.9
detonsa iuuentus 834.58
detrahere naues 475.4
deuium scortum 440.46
deus meus 651.36
deus meus pro genio meo 1148.28
deus natalis 542.44:114.1
deus naturæ 53.39:541.46
deus Pilumnus 822.42
deum virtute 70.7:591.15
deus Stoicus 963.8
dextra & leua in mundo ab alijs alia statuuntur 618.30
dextra & sinistra vim præpositionis habent 1036.26
dextra & sinistra cum accusat. casu coniuncta 797.60
dextra iuba 238.14
dextra numina 1143.27
dextram porrigere 773.22
dextra sinistraq́; tibia 1080.25
dextratio 485.7:618.59
dextro Hercule 1143.33
dextro Ioue 1143.41
diabathra 827.54
dia dearum 556.48
diæta 283.50
diætarij 283.51
dialectici 499.44
dialis flamen nõ iurabat in leges 1113.28
dialucensis purpura 271.43
Diana Aricina 340.6
Diana exercet choros in ripis Eurotæ 173.41
Diana suis ferijs à venatione canes habet immunes 236.25
Diana inferna 777.10
Diana interficit 346.59
Diana ionica 139.47
Diana lymnæa 1184.15
Diana, Lucina, Artemis 464.17
Diana menses lustrat 554.45
Diana mulieres interficere credebatur quæ morbo perirent 554.50
Diana puerperiorum & venationum præses 174.6
Diana, quæ & Triuia 451.59
Diana quãdo non saltauit? prou. 174.13
Diana venationum dea 236.15
Diana venatrix 1059.60
Diana vnde nomen adepta 717.4
Diana triformis 1008.43
Dianæ aprorum capita, & ceruorum cornua consecrabantur 134.29
Dianæ feriæ idib. August. 216.24
Dianæ mittabãtur puellæ more Ath. 464.27
Dianæ lucus & lacus 1184.10
Dianium 545.57:841.17
Dianium Dianæ templum 38.45
diapasmata 297.10
diapente 670.27
diatessaron 670.27
diatetri calices 1039.24
dicam scribere 651.55:1048.15
dicenda tacenda loqui 155.16
dicere modestè 1166.18
dicere vindicias secundum libertatem 1195.12
dies causa 360.26:617.71:693.57
dictio pro oraculo 1149.12
diebus tertijs 449.23
diem lacerare 288.63
diem triumphi præferre 1181.35
diem sumere 709.14
dies connexi funeribus 740.12
dies componitur vt mortuus 600.39
dies curiæ 392.39
dies crassi 675.32
dies festus hominis 87.27
dies lustricus 231.29
dies magni 64.2
dies mortuus 617.39
dies mori dicitur 600.35
dies non vtiles 943.27
Diespiter 598.15:617.9:910.36
dies postridiani 978.18
dies postridiani malè ominosi 872.49
dies sanguinis 1176.20
dies xxx. legitimi & iusti dabantur æris confessi iudicatis 612.8

die vendere 200.35
dies vtiles 943.27
diffingere 281.19
diffusum vinum 3.24
diffundere vinum 1081.13
digamma tuum videram quid 24.40
digitabulum 617.8
digiti craßi 352.17
digiti primores 352.13:945.29
digitis concrepare 689.48
digito attingere 222.53
digito plerique ab insania absunt 1041.59
digitorum crepitus 689.49
digitorum percußio 689.48:1136.55
digitum exerere 676.18
digitus aurora 1035.37
digitus dies 1035.37
digitus transuersus 298.34
digna sacris Hecates 25.45
dignitas 189.44
dignus 572.22
dij aligeri 1008.52
dij auertentes 360.38:587.22
dij depellentes 360.38:587.12:677.34
dij facillimè viuentes 711.20
dij genitales 295.26:700.29
dij immortales & aeterni 1177.15
dij indigetes 668.51
dij inferi 522.63
dij inflantes corpora 677.49
dij litorales 947.29
dij marini in imo maris habitare crediti sunt 624.3
dij magici 522.63
dij magni 513.19
dij meliora 748.26
dij meliora ferant ibid.
dij Miniani 1134.18
dij nixij 211.18
dij nostri 300.16
dijouis 617.20
dij patellarij 278.53
dij patrij 384.12:552.47
dij patrij, indigetes, apud Maron. 668.51
dij pellucidi & perflabiles 258.6
dij penates 930.29
dij phecasiani 334.33
dij prodigiales 221.24
dilores 178.16
diludia 768.55
dimache 672.15
dimicare in ysd.lineis 388.58
dimidiatim appetere 209.63
diminutiua quaedam discrepare à sua origine 338.54
diocnitae 943.62
diobolares auditores 262.14
diota 373.15
Dionysius Siculae aulae incubator, apud Macrob. 882.15
di, pro de frequenter positũ 439.42
diphyis 1083.35
dipylus apud Liuium 1011.22
dirae 361.9:942.11
directarij 283.55
directarius 617.4
diribere 741.23
diribitores 741.22
diribitorium 1049.59
discedere 1165.16
disci corymbiatici 512.22
discinctus 71.37:365.25:516.14
discinctus Caesar 523.24
disciplina boni coloni 1097.23
disciplinabile 501.2
disciplinabilis scientia 501.54
discipula crucis 892.13
discludere 890.21
dis pater 588.3
discubitorij lecti 857.62
discus 213.17
discußio 617.9
discussor 617.8
disexapothus, Menandri comoed. 292.20
discrimen puri capitis 134.28
disortiones 87.24
disturbare pontes 432.51
dithyrambici 5.56
dithyrambici poetae 641.40
dithyrambicorum chori cyclici 5.57
diua Furina 276.18
ditis spiracula 991.4
diues 929.56
diues linea 1108.2
diuexus 993.3
diuiana 717.4
diuidere 1099.30
diuidere aliò mentẽ, aliò aures 761.13
diuidere coelum 50.28
diuidere carmina 632.55
diuidere mentem aliò 761.23
diuidia 1099.32
diuiditur ferro regnum 1028.31
diuidus 1099.32
diuinandi duo genera 157.32
diuinitas apud Vitruu. 800.6
diuisui habere 905.31
diuitias strangulare 724.53
dium 617.9
diunt. 1049.62
diuortia aquarum 468.6
diurna stella 600.54
diusfidius 716.7
diusfidius, explicatum in antiquo lexico Διὸς υἱὸς, ὑψαλῶς 615.51
Diuus Imperator 1049.58
dixerat ille aliquid magnũ: apud Maronem 60.53
dixis pro dixeris 504.2
do, pro domus 1029.12
doga 608.31
dogarius 608.32
dolabratae secures 372.59
dolia deacinata 945.44
dolia relinere 945.5
dolia veterum fictilia 231.9
doliaris anus 88.27
doliare vinum 8.7
dolore duplicari 822.19
domestici 506.5
domesticum augurium 288.51
domicilium conferre 1201.53
domina 727.40
dominatio 192.2
domitio 501.34
domitus Pollucis habenis 140.22
domuitio 72.20
domus Aeneae 782.42
domus recta 971.37
domus frustra inchoata 745.27
domus imperfecta apud Flac. 745.22
domus Plutonis exilis 296.56
domus labans, apud Virg. 745.14:963.61
domum aedificabant olim qui vxorem ducebant 745.2
domum cupere 72.17
domum spectans 72.23
dona diuitis et pauperis qualia 290.53
dona incusa auro pingui 938.41
donati rude 529.48:984.57
donatiuum 659.43:944.29
donati pileo & rude 626.38
dorica venabula 550.49
doricum 550.49
dormitator 691.13
dormito 939.36
dorozanium 744.54
dorsum duplex 416.38
dos maxima Romae 621.59
dotale matrimonium apud Cic. 528.59
dote cassa 1143.3
Draco Lanuuij colitur 239.61
draco peruigil 964.42
draco sacer heroib. Ioui, Soli, Cereri, Proserpinae Triuiae, Aesculapio, &c, 431.1
Drances in Marone refert Ciceronem 821.11
draucus 291.39
draucus Antaei 292.42
dromon 1048.32 dromus 349.63
drungarius 883.1
drungi 882.62
driopes 885.57
dynamera 982.52
duae coeli ianuae, ortus et occasus 617.53
duae negationes, vnius vice ritu Graeco positae Tibull. 543.11
duae parcae 627.6
ducere epos 591.52
ducere protelo 904.40
ducere sacra in pilentis 341.11
ducere sacra 52.39
ducere ferram 246.5

duce-

ducenarius 1114.61
ducenarij 1114.55
ducenarius procurator 802.60
ducere colaphum 1076.47
ducere pugnum 1076.31
ducere marmore 596.5
ductus 315.24
duella rapula 492.59
duellis pro boste 513.15
duellius pro bellius 491.56:504.10
duellum pro bellum 491.56:504.10
duellus 491.56
duent 1049.61
duim pro dem 102.6
duint 1049.60
duis pro bis 504.9
duit 1049.61
dulce dedit 386.31
dulcia 617.11
dum cucumere vescimur chlenam texamus prouerb. 1037.60
dum moluntur 332.38
dum virent genua 996.51
dunum Gallis quid significet 691.43
duo fundi, apud Mart. 821.39
duona pro bona 604.9
duonum 319.19
duo pocula cum cyatho 185.43
duplares et simplares armaturæ 759.21
duplex dorsum 1044.23
duplex ficus 416.16
duplex iudicium 109.16
duplex spina 1044.25
duplex ictus 166.21
duplicari dolore 822.19
duplicarij 729.23
duplicarius 617.11
duplices 1078.18
duplices pugillares 191.49
duplici dentalia dorso, apud Maron. 416.37
duplici lingua qui vtuntur, infideles sunt & veteratores 331.19
duplici panno 230.1
dupondij 162.9
dupondius 95.63:617.3
duracina vua 952.61
dura muria 567.41:570.59
dura quies 614.27
durati sale pisces 567.52
durum acetum 570.60
durũ vinum & molle 385.47:1063.10
duumviri municipales magistratus 345.36
duumviri quinquennales 348.39
Dynamera 981.52
dysuria laborare 324.4

E

Ea 167.63
eâdem 247.21
ea res agitur 56.1
E & O non rarò mutuas tradunt operas 1077.47
ebrietatis incommoda 742.53
ebullire 918.5
ebullire funus 938.12
ebulliu patruum, apud Pers. 938.14
ebur 446.41
eburni numeri 144.17:181.42
echidnam vertit hydram Cicero 46.18
Echinades 154.28
Echinæa specula 114.21
echinopus 821.12
echinus 185.65
Echinus, Acarnaniæ vrbs 154.30
Echo 43.11
è circa prætorem apud Liuium 1014.15
eclogarij homines 289.46
eclogæ 189.49
eclogium 589.19
eclogium vnde 211.62
ectropæ 1101.13
eculeus 107.41
edere 41.13
edere de patella 175.43:1081.7
Edulia dea 627.35
è flamma cibum petere 89.21
effascinari visu & interimi 297.60
effascinantium quædam familiæ in Africa, quales sunt Illyrij, Triballi, et in Ponto Thalij 198.10
effercire 650.8
efferre laborem 612.52
effigies eminens 43.34
efflagitare 185.11
efflorescere 392.14
efflorescens oratio ibid.
effractarius 617.6
effrænata audacia 1179.62
effrænati equi ibid:
effugere se 1161.50
egens rationis 885.25
egeria 79.4
Egesta vrbs 977.18
ego faciam 461.52
ego faxim 461.51
ego fructum puto 577.13
egone Matalis fiam? 1125.44
ego me id facere studeo 519.27
Egubini 1018.61
eij 521.10
eiuno, vt ecastor 91.55
eiurare bonam copiam 211.46
elacati pisces 63.35
Elei Elis 816.1
elephanti corio circumtegi 69.59
elephantini libri 1175.12
Elusinia sacra 884.17
Eleusis 884.17
Elicius Iupiter 276.3
eliquare 1070.2
eliquare vinum sacco 434.57
elixos facere calceos 487.46
elixus 487.46
elixus balneator 487.48
elogia & eulogia 1049.62
elogium 589.24
elleborus albus, sesamoides 729.11
elleborum, venenum 729.15
elactificare 479.13
eludere 1058.52:768.42
eludere 737.7
eluere bonis 737.7
eluere marsupium 748.7
eluuiem facere 1116.56
eluuiones 163.40
Elymus 1169.18
elysia puella 1155.18
embaleuticon 1194.17
embater 319.45
embolicæ species 605.14
emblemata 149.13
emere melius 102.45
emigrare 574.54
eminens effigies 41.14
Empedoclis poema 188.42
empeneticam facere, Cic. 442.19
empirici 542.10
emptus de lapide 304.13
empusa 1041.55
encarpa 339.36
encænia 390.44
enchytum 817.42
encrinomenes 533.46
endiæon 79.14
endo d es 905.47
endromides 95.13
eneco & enico 375.41
enenia 79.10
en, iam 78.59
enixæ 1119.35
ennam 78.53
Ennæa Ceres 151.60
Enipheus pro Enipeus 75.24
enses falcati 993.12
ensis stellatus iaspide 963.56
Entellus 977.18
enubere 148.19
enubere 1181.15:1186.16
enubro 78.61
en vnquam 32.16:78.54
enuptio gentis 1181.15
Epeus arietis inuentor 1118.30
epichimasis 58.2
epiphysis 801.16
Epicrates Bidinus 100.24
Epicrocum 827.56
Epicrocum habitare 1132.29
Epicurei negant fulmina mitti ab Ioue 884.63
Epicureorum opinio de solis ortu & occasu 733.5
Epicureorum sententia insana, de pro-

uidentia Dei 280.28
epidromum 233.57
Epigramms Adr. Turnebi in quẽdam medicum 1094.50
epipedos 29.49
episcyrium 229.52
epistolæ Horatij 365.12
epitaphios [illegible] 1122.13
epitaphion Plauti 314.57
epitoxis 40.34
epizygis 41.47
ep don liber cur dictus 726.58:1184.55
Epons 856.60
Epona apud Iuuenal. 969.58
è portis occurrere 49.59
epularis 315.37
epulum 976.26
epulum funebre 1047.23
epulum sacris in ædibus dabatur 735.60
equa frenos quæ recipit 763.61
equa Phidolæ Corinthij 90.62
equa Thessala 1052.1
equæ 90.52
equas Epiri Gratius celebrat 90.63
equestria 129.19:626.1
equi flent 67.30
equi glauci 420.10
equi glauci Mycenis & Pellæ nascebantur eximiæ dignitatis 420.26
Equi iugales & funales 1013.18
equi mazaces 1022.47
equi Siculi 1062.51
equi spadices 420.10
equi Thessalici 2052.1
equimentum 1101.57
equina libido 669.40
equis honoratis vehi 814.26
equitare 249.25
equites Rom. trabeati 150.61.183.11
equitum Romanorum sex decuriæ 347.37
equi vis, vt canum vis 1076.33
equi vis pro equo 157.44
equorum iubæ in dextrum armum 238.17
equuleus 306.8
equus coleatus 575.53
equus dexterior 485.10
equus, & pater, & res, apud Horat. 641.62
equus funalis 476.12
equus sagmarius 864.11
equus sinisterior 485.1
Erebi filius somnus 1090.11
erectum citum 79.60
Ereimæ mentes 970.12
Eridanus 761.30
Eridanus in Italia fluuiorum rex 763.30
eripere partes 328.55
eris dea 602.59
eristici sophistæ 106.17
erit:us militaris 214.30
Erix mons 977.15
Ero 854.20
erodius 661 50:956.23
Eromenion 441.41
errator 560.58
errantes stellæ non sunt in cœlo 767.18
erugo animi 1188.36
eruucinatus 462.62
erumpit 1173.62
Erythia 814.7
escendere 708.17
escit 319.2
eschara 42.41:235.35
esse in controuersiam 618.4
essentia 361.38
essetur 764.43
est modus matulæ 575.60
etesiæ quando spirant 692.57
etesiæ ibid.
Ethnarches 1031.23
è tribunali statuere 1026.17
Etruscus obæsulus 464.20
Eubœæ cœla 291.54
euboicum talentum 79.21
euellere plantam 438.56
euersa pharetra 777.52
euersi fasces 777.46
eugubinus, apud Plin. 2019.1
Euius Liber pater 705.27
euocati 9.57
euocatio 984.29
Eupolis 394.18
Euripides [illegible] 490.26
è ventre aquam mittere 1102.52
exactus es hanc rem 396.55
exæquare 698.11
examinatio 968.5
examinare 968.12
ex animo expectorat 224.9
ex ante diem Cal. 1014.25
exaptum 1121.6
exauctorati milites & auctorati 58.50
exauctorare 76.60
exaugurare 1189.5
ex caterua Cannensi 96.42
excessere adytis 473.25
excipere forti 783.2
excodicare 448.22:558.46
exculcatores 868.59
excusatio [illegible], apud Cice. 1037.55
ex digito insani & prudentes videntur 1041.59
execti matris deûm 874.46
exemplar & exemplum 1057 34
exequi 1057.25
exequi pro funerare 285.3
exequiæ 284.4
exerere principem 476.54
exercere amorem 90.19
exercere sumptum 79.52
exercire 79.55
exercitus pleruq; 92.48
ex euthygrammis vsum circini tradere, apud Vitru. 915.21
exfilatum 80.4
exhedra 908.39:1184.17
exicare 2035.21
exiccare culullis 279.56
exire 1058.51
exire è potestate 48.34
existit 431.7
existimare 500.24
exodia 94.55:477.23
exodia in Attellanis fabulis 334.17
exodiarius 94.56.334.29
exordium 1116.10
exors honor 427.18
exostra 685.14
exotica Græcia 649.5
exotica vnguenta 649.55
expedire rationes 122.23
expositio puerorum in ollis 1198.25
expreßiones 1296 2
expretus 79.36
expugnare 185.9
expugnassere pro expugnaturũ esse 122.41
expulsim ludere 207.34
exquilinæ alites 466.46
ex quo liquatæ guttæ 47.17
ex Syria Delum, inde Romam seruitia deportabantur ad mercatum 730.46
exta 219.2
exta atrocia pro crudis 1105.22
exta lustralia 209.54:219.34
exta ollicoqua 764.17
exta prosecare 495.10
exta solemnia 219.43
extaris [illegible] 764.27
Extaris olla 764.26
extar 764.26
extemplo 960.1
extendere 531.17
exterricineus 79.32
extra ludum pedes habes, prou. 438.57
extraordinaria porta 1180.12
extraordinarij equites ibid.
extraordinarij in Roman. exercitu ibid.
extraordinarij pedites ibid.
extrema pelagi sequi 901.57
extricatæ margaritæ 1039.41
extis lustralibus vesci 495.14
extispices 117.44
exugere 314.56:900.6
Exurere 736.50
exurgeri 960.4
exustio mũdi, magni anni æstate 746.71

F

Faba cuditur in me 1149.44
Faba fresa 232.55
fabula Ennæa 151.61
fabulæ oscæ 397.11
fabæ indicæ 732.2
faba mimus 167.40
faba refriua 23.60:447.60
fabaria pila 232.54
fabata pulte rem diuinam Romani faciebant 1134.40
fabasaria 858.7
Fabius Persicus 387.44
fabrica imperatoria 57.51
fabricenses 51.52
fabri tignarij 868.49
facere calceos elixos 487.45
facere contumeliam 571.1
facere compendij 119 57
facere lacunam 487.43
facere litem suam 665.3
facere literam longam 890.54
facere refugium 492.23
facere pullariam 86.52
facere literas 890.01
facere mapalia 663.50
facere mutuum 344.14
facere oleam 322.54
facere pedem 680.16
facere proprium 344.15
facere phalangem 271.20
facere vela 680.16
facere, verbum circense 481.50
facere profectum 87.30
facere saccariam 51.19
facere sagariam ibid.
facere sopiariam 899.57
faces ardentes Dianæ 216.6
faces inspicare 755.62
faces nuptiales 1011.57
facies fuscea 357.30
facilè agitare 711.15
facilitas animi 328 10
facite ventum vt gaudeam 345.17
facit fartor 70.16
faciunt ne intelligendo, vt nihil intelligant 9.15
facta formulæ Thessalorum 10.47
facta lana 1160.44
factio 98.27
factiones 1017.48
factiones 4. in circo 482 56
factionum domini & magistri 330.10
factionarij 330.12
factiosus 71.41
factores in pilæ lusu 207.11:482.57
facultates certissimæ, quæ in fundis constituuntur 1018.14
fecatum vinum 325.9
fecula 607.4
falla 1115.16
Falacralis flamen 176.37:826.61
Falacrinus aut Falacer deus 176.50
fallam facere 1125.16
falcarij 314.6:995.17
falcati currus 372.57
falcati enses 991.22
falces 991.16
falces arborariæ 232.16
falces ahenæ 183.34
falces dolabratæ 372.59
falces lumariæ 1178 28
falces sirpiculæ 233.14
falces stramentariæ 231.24
falces rustariæ, apud Varr. 449.11
falces seu fasculæ ruscariæ 133.18
falces veriçulatæ 372.60
falces vineaticæ 233.37
falernum vinum 1150.10
faliscæ 454.8
fallax circus 164.24
fama dedita terris 957.4
familiarum Rom. nomina 807.61
fame ignea 804.61
famosus 1131.33 (645.1
fanas eo morbo correptos fugimus
fanaticus error 645 2
fani & templi discrimen 54.38
far 371.1
far expinsi 109.10
farciri 610.17
farciri solent gallinæ 880.49
farfaria, betonica 495.40
farferium, farranum & farfugium herba 495.37
farraceum 572.30
farraria pila 132.22
farreum 231.23:571.1
farris libra 51.6
farris nomine farinam intelligimus 51.11
farsum & fartum 880.41
farfura & fartura 880.44
farticula 1113.9
fartores 650.17:884.50
fartum vestis, apud Plaut. 650.17
fasciæ 994.71
fasciæ cretatæ 100.18:229.61
fasciæ crurales & pedales 100.11
fascina 567.17:1111.31
fascinare 298.7
fascinum 297.52
fascinum depellentia 297.15
fascinus deus 297.56:831.50
fascinus pueris nocebat 298.6
fasciolæ 214.63
fastus terere 1000.10
fata funda 161.23
fata quo die vocabantur 327.43
fata impendent 425.32
fata Ioui semper præsto fuisse 1006.6
fatalis mors 359.63:714.61
fata noua 1005.41
fatorum potitur 284.59
Fatua vxor Fauni 724.9
fatuarij 417.10
fatum 714.60
fauces lippiunt fame 1034.16
fauentia, fœm. gen. pro fauore 1145.17
fauere faucibus cantu 138.40
fauere linguis 138.34
fauere ore 677.55
Fauni 427.1
Fauni & Priapi fistularum præsides 633.8
Fauni fistula 255.2
Fauni Satyrici 641.54
Fauno immolare 296.42
Faunorum ludibria 556.13
Faunus 633.4
Faunus fistula delectatur 633.8
Faunus pastionis præses 987.48
Faunus Pan vnde nominatus 417.4
Fauonij nomen 984.59
Fauonio spirante animalia quædam sponte sua concipiunt 983.1
Fauonius 258.60
fax atra 512.3
fax spinea 761.9
faxim sit vilior 201.31
faxis pro feceris 504.2
febres solstitiales ardentissimæ 898.45
fecula 711.61
feles pro furacibus 736.46
felis pullaria 97.10:736.44
felis virginalis 97.13
fellare 869.34:1121.42
fellebre 869.44
fellebris satietas 869.11
fellitare 859.34:1050.2
fenestræ insertæ 132.13
fera arbos 796.52
feras subsistere 49.55
ferentarius amicus 828.14
ferijs candida toga populus amiciebatur 733.33
feriones 411.17
ferramenta famiata 1016.30
fermentare serram 305.7
fermentum 304.57
feronius picus 86.40
ferramentum 231.11
ferre & agere 1041.4
ferre expensum 1146.11
ferre in manum 116.43
ferre iudicem ibid.
ferre iugum 281.13
ferre oculis 243.34
ferre reditum 762.15
ferre sacra 32.43
ferre sacra Iunonis 417.29
ferre vindiciam 450.43
ferrea 231.12
ferrei annuli 311.27
ferreus somnus 654.17
ferrum præpes 586.19

ferrum recipere 127.61
ferritas 117.15
ferrit... barbara 127.15
fertrales 383.19
fertum 1074 47
fertur quo rara securis 36.34
ferula, asphodelus 343.35
ferula vapulare 398.41
fermores 800.12
fest: rerum 391.50
festis diebus veteres ramis velabant templa & ornabant 929.5
festus dies 1011.19
festus dies hominis 67.26
fex 523.8
fex pannosa 1125.57
fibra 301.19
fibulæ 241.15 945.16
ficatum iecur 458.11
ficus 1019.22
ficus duplex 417.14
ficus mariscа 417.33
ficus non floret, sed lactet 587.30
ficus pingues 438.16
ficus siccæ 438.24
fictilia 1170.10
fictores 70.19:826.38
fides 77.63
fides apta pinnis 191.63
fidiculæ 107.36
fiduciarius 1050 4
figere leges precio, & refigere 937.10
figlinam à dolio incipere, prouerb. 554.22
Figulorum familia 584.48
figura quaternata 480.10
figuræ, pro atomis 166.41:163.48
fila 1138.11
filicata opera 15.11
filicatæ pateræ 13.13
filiones 737.31
filiusfam. & minorib. xxv. annis lex fœnerari vetat 364.46
filum 484.8:1164.40
filum minimum 484.9
fingi quæ dicantur 311.3
finitor acerui 1158.18
firmare omen & augurium 437.26
Firmiani saltus 968.44
fiscella 1050.3
fissum familiare & vitale 157.58
fistula de collo pendet 1018.44
fistularia ferraria 231.26
fistula pastoritia 167.22:840.11
fistula siluestris 840.17
fistula quomodo compacta 384.44
fistula, vortex 129.43
fistulatæ cœnationum tabulæ 861
fixum & signatum tempus 160 57
flagellare annonam 714.40
flagellare diuitias 714.40
flagellum sanguineum 205.17
flagitare vexillum 117.31
flagris rumpere 1075.59
flamen Augustalis 76.44
flamen Dialis 148.26
flamen Dialis in leges non iurabat sed magistratus 1011.27
flamen diuorum omnium 348.17
flamen Falacralis 176.37
flamen Furinalis 176.16
flamen Martialis 348.26
flamen Palatualis 176.48
flamen Quirinalis 348.26
flamen Volturnalis 176.49
flamines 76.41:1138.13
flaminium 1049.65
è flamma cibum petere 89.12
flamma in sacris orta 660.57
flammæ femina 443.3
flammarum corpora dant fraudem 170.4
Flammeum 1059.2
flaua oliua 418.16
flauescere 14.4
flaui homines 770.64
flauidus 14.3
flauus Tiberis 770.34
flectere promontorium 526.20:681.1
flexa 1131.23
flexabula Varr. Satyra 587.7
flexabulum 357.9
flexiloqua oracula 159.26
flexipedes hederæ 27.43
flexus 392.16:853.4
floces 1123.33
flora 8.33
floralia sacra 1188.43
flore vinum dicitur 655.17
flos 233.22
flos Bacchi 1141.41
flos flammæ 183.59
flos in arboribus est lac in ficu
flos liberi 1142.41
flos libycus 251.7
flos vini 231.25:1141.30
flos salis 233.25:1153.33
fluctifragum littus 188.7
flumen 258.51
flumen hibernum 36.35
flumen sacrum 1131.3
flumen summum 752.16
flumine viuo se abluere 35.7
fluminum dij cornigeri 812.5
fluuidum pro fluido 319.16
fluuij dij 346.17
fluuij patres 346.15
fluuiorum dij & maris quomodo ab antiquis pingebantur 900.30
fluuius duplex 659.24
fluuius imus 372.14
fluuius iugis 659.25
fluuius proles Iouis 346.13
flutæ murenæ 1142.25
flutare ibid.
focalia 215.21
focaria 249.1
foci 208.58
foculus 231.31
fodere 330.33
fodere latus 350.53:1058.41
fœcarinum acetum 607.9
fœcunda gens Menenij 807.57
fœcundis matronis honoratior quædam vestis in funere quam sterilib. concedebatur 814.14
fœdifragos de cœlo tangi veteres crediderunt 933.14
fœdus sancire fulmine 933.6
fœlix cerebri 509.1
fœlix oliua 443.28
fœneratorculus 352.18
fœnicium 868.8:612.37
fœnicularius 377.5
fœnisecæ 812.50
fœnus nulla præstituta die dabatur 778.20
fœta puerpera 226.47
folia amara 214.26
folliculus pro corpore 99.19:434 46
follis pugillatorius 959.35
fontinalis 331.11:940.22
fontinalia sacra 940.27
fontinalis apud Plaut. 940.22
fontinalis deus, qui fontibus præest 351.11
forcipes 232.19
fores frondibus & lucernis ornatæ 779.60
foris esse 740.14
forma 561.38
forma, totis dimidium 1131.53
forma regia 209.7
forma scalaris 61.24
formæ 141.15
formalis epistola 150.43
formaster 380.17
formata res & informis 1015.38
formido 143.51
Formio 1048.10
formosior seipso 27.31
formula 467 17
formula in fiducia 930.3
formula in re vxoria 930.5
formula iudicandi vetus 743.26
formularij 110 10
formus 380.40
fornacator seruus 249.1
fornicariæ mulieres 341.7
fornix 341.4
foro cedere 514.58
forax 351.32
fortuna Ciceroni qui & 949.56
fortuna alterna 471.32
fortuna, dea quædam cæca 500.4
fortuna gubernans 177.31
fortuna hera 221.30

fortu-

fortuna huiusce diei 533.17
fortuna spectatrix 212.30
forum 12.24:135.9
forum cupedinis 781.20
forum diadematicum 491.46
forum Flaminij, Iulij, Licinij 12.26
forum in torculari 1018.49
forum ornatum 252.40
fors fortuna 473.13
fossa Liguris 906.44
fossatum 51.20
fouere ventrem 1032.12
fraces 1050.16
fracta aure magister, apud Horatium 887.60
fræni lupati 372.55
frages 1050.56
fragescere 1050.61
fragilis 666.19:863.30
fragor 666.19
Franci aduenæ Germaniam occuparunt 897.51
Franci cur se Troianorum stirpe satos esse prædicent 898.28
Francis. Duarenus Iurisconsultorum huius ætatis princeps 1122.52
Francorum origo 897.40
Franc. magistratuum origo 1146.2
frangere 863.30:879.52
frangere saxo 164.53
Fratria 720.9
fraudatis lucernis 114.41
fraus 1075.55
freta ætatis 973.22
fretum 972.63
fretum maris 973.20
fretus anni 973.16
fretensis legio 594.53
fretense mare 594.58
fretenses 594.60
frictione in recreandis ex ægritudine hominibus sæpe vtebantur medici 725.56
frigidius Gallica hyeme 639.15
fritillus 174.35:776.31:1006.10
fritinnire 576.33
fritinniunt 1050.3
friuola 1050.5
friuolaria, fabula Plauti 152.4
friuolarius 152.3
frondator 31.63
Frondem cædere 414.39
frons aurata 1129.20
frons funerea 497.38
frons pura 562.25
frõs occipitio prior 454.25:1131.46
fronti præponere oliuam 369.49
fructus fullonius Plaut. 219.19
fructus verni 960.48
fructum putare 377.23
fruges libare 220.21
frumentaria machina 248.41
frumentarij 428.49:943.18:1112.12
frumentaria tessera 665.28
frumenta raua 447.32
frumentum 764.17
frumentum metiebatur olim & appendebatur 51.1
frumentum semißib. & trientib. 432 (34
frutinal 869.63
frutis, Venus à Solino dicitur 869.58
fugam maturare 391.27
fugere 949.52
fugere vitium 990.14
fugiens vinum 689.27
fugitiuarius 888.40
fugitiui serui 888.18
fugitiuum retrahere 888.33
fulgetras poppysmis adorari 123.55
fulguritum 785.31
fulguritus 717.16
fulica 661.50:936.24
fullones 229.33
fullones nouiani 229.31
fullones timent vlulam 1132.26
fullonica pila 232.45
fullonis nomen in obscœnis 525.27
fulmen Iouis trifidum 993.53
fulmen sine nubibus 790.15
fulmine fœdus sancire 933.6
fulmenta 492.23
fulmenta lectum scandunt 492.23
fulmina ab Ioue mitti 884.63
fulmina mittere lucis incestis 1135.54
fulminati insepulti 546.40
fulminatrix legio 1130.5
fulminei apri 27.10
fultum 256.45
fuluaster 380.33
fumosæ imagines 739.48
fumus tardus 458.33
funalis equus 476.12
funda 584.5:1191.43
fundare 1018.7
fundare naues 442.60
fundatæ opes 1018.9
fundata pecunia 1018.18
fundere merum Genio 937.53
funditare 491.32
funditare verba 495.34
funduli modiolorum 61.33
fundus factus populus 117.51
fungi 626.19
fungi lucernarum 786.51
fungi mutua 1143.5
funes lorei 244.59:1098.35
Funes subductarij 244.62
funis aureus 165.60
funis eat retro 786.50
funis, semifunium 232.19
funeris vmbræ 809.30
funes subductarij 244.62
funus commouere 1056.32
furca 108.15
furca expellere 108.27
furcilla extrudere 418.16:842.45
furciferi serui 521.30
furcis pax eiecta Aristoph. 418.17
Furiæ templum Apollinis non ingrediuntur 964.36
Furina dea 176.18
furnaceus panis 459.34
furor æquinoctialis 464.42
furtum conceptum 1177.58
furtum per lanceum & licium ibid.
furuum, fuluum 81.45
fusca vox 860.16:1020.23
fustuarium 1080.56
futis 774.42
futura infinitiui modi, quæ vsitata prisci, nobis insoluta 121.40
fuuerit 648.37
fuuit pro fuit 480.16:684.37

G

Gabatæ 951.55
Gabinum fœdus 1186.56
galbanus color, galbinus & galbineus 557.39 & 45
Galbeæ armillæ 557.35
galbeum 139.15:557.35
galbini mores apud Martial. 557.53
galbinus color viros delectabat
galbula auis 557.44
galbus, galbeus, & galbinus 557.35
galea 1059.20
galea pro vrna 1059.36
galea orci 1076.18
galea Turni trib. cristis iubata 1059. (22
galeatum præsidium 95.31
galeatum principium seu prologus galeatus 95.47
galeotæ vates 162.48
galeritus, ab alijs galerita 717.33
galerus 562.50:1050.6
Galesus niger 121.6
Gallam subigere 588.4
Gallantes 1122.44
Gallica ora Horat. 372.49
Gallicus ludus 989.62
Gallicus sapo 291.26
galli gallinacei sua insolescunt cauda 272.46
galli gallinacei suo interdum cantu procellam denunciant 948.22
gallinæ indicæ 732.3
Galli sacerdotes matris Ideæ sese cruentabãt ad Phrygios modos 295.2
Galli olim nudi pugnabant 472.2
Gallogræci equites 873.28
gallus minus recens 951.3
gandaritis 142.3
ganeum 718.12
Gandaridæ & Gangaridæ 143.9
Garamantes extremi 984.7
garrire libellos 511.10
garum & liquamen 315.60
garum sociorum 315.38

g rum ex apua fit 315.45
g u apud Auson. 844.6
gaudia alieno vultu 811.19
gaunaca 791.9
Gellum nutricula, apud Cic. 753.42
Gellius plebicola 713.46
Geloni populi 1151.7
Gelotiana domus 802.41
gelu acutum 370.63
gemine somni portæ 111.56
geminæ vestes 145.60
gemmæ & vniones ex India & Arabia 772.52
gemmæ arborum tumescunt 421.17
genialis lectus toga sternebatur 454.14
Genij locorum 430.55
Genij vrbium ibid.
Genios sibi adoptant viri 767.29
Genius 430.54:542.39
Genius memor breuis horæ, apud Horat. 987.52
Genius colonisrum 410.55
Genius piorum gratorumq; hominũ tutor 987.55
Genius publicus 1001.16
Genius rebus omnibus præficiebatur 804.29
Genius telæ 804.28
Genius virorum 98.49
Genius virorum, Iuno mulierum 542.48
genitale & genitabile 295.26
gens truncis nata 426.52
genua deorum incerare 19.56
genus Græcum 221.44
genus pro genu 259.17
gentilitas 435.16
Georgius Buchananus Scotus doctissimus 3.13
geometra 958.19
geraris 209.36
geraria nauis 674.19
Germani olim Rheni arbitrio suos partus probabant 22.16
Germani luperci 206.10
gerere rem 1055.3
gerere rem remigio suo 209.58
gerontodidascalus 576.41
gerres 908.36
gerula 1050.6
Ges clithrum 905.54
Gesa Alpina 808.54
Gessoriacum 269.29
gestare in oculis 389.50
gestire pro gestare 389.32
gestire in oculis ibid.
gestoris nauis 674.19
Getæ 351.55
Getica arua 131.56
Gigantes cur anguipedes 941.59
Gigantes terrigenæ 387.6
gigneutis 92.4
gingiuam rufam pumicare 758:20
gingrinæ tibiæ 1080.47
gingrire 1080.48
glacies ægris 188.26
gladiatores rude donati 181.10
gladiatores rudiarij 941.36
gladiatoria munera & ludos in religionis parte numerabant veteres 1156.1
gladiatorium 1106.57
gladiatorium sacramentum 59.44
gladiatorum familiæ ludis inclusæ 989.41
gladiatorum lex 59.55
gladio accingebantur imperatores duces & præsides: pugione Tribuni 382.47
gladij ius 382.33
gladius 382.35
glandem legere 51.56
glastum 190.56
glaucus color & cæruleus 254.52
glauci equi 420.10 glisceis 491.11
gliscera mensæ 491.8
globuli 817.61
globuli cupressi 695.2
globus pannuceus 1080.6
gloria trahit curru constrictos 115.15
glutide Cic. 165.8
glutus vel glitus 352.28
glycere 292.49
gnarus hanc rem 647.59
gnaruris γνώρισμα 540.49
gnarures 540.43:647.58
gnarurat γνωρίζει 540.49
gnato 1048.5
gnomon 935.55:1296.40
gnoma 915.55
Golgia Venus 906.40
gonarchen, engonaton, antiboreum, voces in Vitru. non intellectas 185.63
gradilis panis 341.19:1001.10
Gradiuus pater Thraciæ imperauit 110.55
gradus formicinus 605.15
Græca dolia 554.21
Græca fides 398.39
Græca fide mercari 398.40
Græca via 398.5
Græcari 213.8
Græca testa 554.10:554.19
Græcæ columnæ 350.63
Græcæ oues quæ Tarentinæ 221.44
Græcia exotica 649.57
Græcia magna 554.52
Græci mutabant se poculis post conuiuium 737.48
Græci ludi 289.58
Græci quæ infelicia erant spinis comburebant 596.10
Græci multa tenuant vocabula quæ aspirant Latini 1087.10
Græci palliati 67.1
Græco more vices bibendi sortiebantur talis 836.18
Græcorum superstitio 255.46
Græcostasis 787.28:1035.12
græcula cautio 398.33
græcum pilum 191.59:558.28
grata statio 787.27
grammicæ palestræ 1096.10
grammæ 1007.30
grammismus 5007.29
grammaticomastix 843.62
granaria 152.59
granatum serere 198.43
granatum 25.56
grandescere fœtu 160.27
grandis patina 21.18
graphicus mortalis 288.43
gratia nuda 279.50
Gratiæ cur decentes 1164.14
Gratiæ cur tres & quare sorores 669.16
Gratiæ cur Veneris comites 1164.3
Gratiæ solutis Zonis 279.44
Gratiarum nodus 669.48
Gratiæ inter se coniunctæ & implexæ ibid.
gratiam facere coniurandi 872.19
grati ab amicis distincti 477.37
gratiosa missio 545.30
gratiis pro gratis 891.54
gregarius miles 1190.63
gressu tardo sacra ferri 437.10
grex intactus 443.8:585.9
gruma 1119.53
gryphes 1087.14
gryphi 838.12
gubernans natura 177.35
gulam velare 1161.7
gumæ 1051.63
gumite vel gumitide 19.52
gurges 14.47
gustatio 639.38
guttus 801.12:1051.16
gutturnium 801.12
Gygæ annulus 197.25
Gygantes 331.28
gymnasium Ciceronis 266.37
gymnasium cur ὀλίγ ἀνάθημα 266.51
gymnasij præfectus 27.33
gypsatæ manus 398.10

H

Habere gulam domini cocus debet 291.42
habere in indicium pro in indicio 1147.29
habere partes 318.58
habere rationem alicuius in petitione magistratuum 1040.19
habere pro habitare 781.49
habenas adducere 391.38

habenas dare 391.35
habenas immittere 391.40
habenas premere 391.38
habere se rapidè 1156.50
habes Schytha ἰτέν 594.2
habete cum porcis & fiscina 220.57
habitare in superiore cœnaculo 124.54
habitare pagatim 77.33
habitare sub tegulis 429.43
habitare tribus scalis 429.54
habitare vallibus imis 132.45
habitus ætatis 534.7
habuuerit pro habuerit 519.12
hæc vis est 463.11
hæredes monumentum non sequitur 155.15
hærere 631.46
hæresis Vestoria 422.6
Halesus 766.21
Halicyensis 73.31
halteres 1074.29
hama 71.3:962.13
hamaxari 332.31
Hamaxopodes 1063.20
Hanibal rex 1144.1
hapalaria 315.35
harpagineculi 52.28
Harpalyce 314.7
Harpocrates 715.24
hasta 1128.44
hasta amentata 467.55:972.13
hasta ansata 1054.54
hasta Cænei 256.14
hastæ defixæ terræ stant 437.50
hasta Macedonica 756.9
hasta pura 1099.43
hasta reducta 60.60
hasta sanguinea 265.14:356.32
hasta velitaris 467.30
hastam colligere 63.6
hastam feciales bellum indicturi in fines hostium mittebant 943.41
hastam protendere 65.8
hastarium 1049.1
hastatorum in legione Romana numerus 1191.5
hastatus primus & secundus ibid.
hastile spicare 716.8
hebræi vuligmosos auersantur 645.3
Hecale 25.45
Hecale, Callimachi poema 967.14
Hecatæ canes 431.10
Hecate Proserpina 497.2
Hecates sacris digna anus 967.4
Hecate Triuia 496.61
Hecate tergemina & triformis 1008.43
Hecate veneficiorum præses 522.56
Hecate vlulata 496.56
Hecatombe Varr. Satyr. 581.12
Hectorem, secunda longa 320.43
hederæ flexipedes 57.42
hederatæ pateræ 532.22
Hegesinus 203.30
Helenus augur 162.57
Helico 737.23:1161.65 (44
Helicon Musarum domicilium 673.
heliocaminus 583.63:611.15
helleboro purgantur insani 63.30
Helmandica vrbs 439.56
helucus 737.27
Heluetiorum regio 77.22
Heluetiorum pagi 273.56
heluo 737.18
hemerodromus 1010.47
hemeroscopus 1010.48
hemitonium 40.4
hemicyclion 1083.59
hemicyclus 1081.59
hera fortuna 211.10
hera Tritonis 805.57
herbæ pubentes 964.11
Heraclea pocula 249.14
Heraclearum scriptores 1067.53
Heraclidis allegoriæ in Hom. & eclogæ de Rep. 289.42
Heraclidum ibid.
heratus & heriatus 69.46
herba macta apud Cat. 351.48
herba Santonica 168.42
herbas ad Lunæ lumen lectas veneficijs efficaciores 283.43
herba solstitialis 899.4
Hercei Iouis ara 474.20
Herculana pars 874.59
Hercule amico 1143.31
Hercule dextro 1143.37
Herculeas qui scripserunt 1067.52
Herculem inuocare 552.5
Hercules basiliscus 345.35
Hercules gladiatorum præses 989.41
Hercules malorum depulsor 331.7
Hercules cæteo habitu 534.5
Hercules potor maximus 249.20
Hercules socraticus 396.13
Herculis basilicis iactus faustus erat 145.34
Hercyna 358.51
here & heri 903.22
hermata 1079.31
hermateleuchus 1079.29
hermathena 266.35
hermeracles 266.48
Hermetis verba 1187.22
Hermias Aristotelis necessarius 291.(45
hermionis 621.50
Hermodorus 337.5
Heroes bestiarum exuuio, vt Hercules leonis, vestiebantur 1129.60
Heroibus serpentes dicati 456.43
herpes 568.22
Hetruria 994.9
Hetrusca disciplina 969.45
hexasticha myrtus 831.14
Hiarbas conditor templi Iouis Ammonis 884.50
hiatus 50.52
hiberni saltus 395.60
hic terminus hæret 1106.8
Hicelus Galbæ libertus 861.6
Hicetas Syracusius non Nicetas legendum in Lucull. 542.2
Hiera insula 994.17
Hierosolymam aurum vndique ex Italis exportabatur 734.43
hilaria 906.63
hilum 341.28
hilla 345.5
Hippia, Arsinoe 9.3
Hippocampi 935.36
Hippocratis iusiurandum 660.40
hippodromus 350.1
hippolapathum 28.45
hippomanes 497.22
Hipponactes 394.23
hipposyne 1116.37
hira 345.4
hircosi centuriones 835.17
hirundo 658.50
hirundo barbara auis ibid.
histriones statarij 10.32
hoc habet 560.29
hoc quod loquor inde est 677.31
holoberæ vestes 14.27
holographum 341.46
holophanta 341.49
Homerus aliam dijs quàm hominibus linguam tribuit 346.43
hominem exire 526.12
homines ad lecticam 859.12
homines militares in Martis sunt potestate 1155.40
homines repentini 483.4
homo ad vnguem factus 641.9
homo Atheniensis, mulier Attica dici solebat 651.51
homo dexter 485.7
homo Rom. alterius ciuitatis esse non potest 249.42
homo sui iuris 384.62
homo vetustus 1185.40
honoratis equis siue aquis vehi: apud Propert. 814.26
honore sepulturæ carere acerbissimum erat antiquis 427.49
honores tergemini 97.56
honos 821.4
honos exors 417.18
honos lustralis 349.4
honos vestis in funere tribuebatur ijs quæ pepererant 814.14
hora lucina 431.62
Hora Romuli vxor 641.16
Hordeiæ loliguncula 218.10
Horeum 63.3 (640.40
Horatius Græcorum sedulus imitator
horis pomeridianis accedere, pro serò 599.62

horno curari 1134.10
horno se curare 540.53
hornum 540.50:650.12
horror 1142.11
horti Iul. Cesaris 309.14
hospes Zacynthius 221.13
hospes Zacyntho ibid.
hospilla 373.17
hostia libamentis perfusa macta dicebatur 341.10
hostia maior 1063.16
hostia mystica 1139.37
hostiæ animales 458.5
hostiæ furuæ dijs inferis immolantur 523.1
hostiarum cædendarum ritus 500.43
hostiarum probatio 335.43
hostium 944.54
hunc circum tenuit Bellona 214.57
humanum 736.55
humanum sibi exurere 736.30
humanam vicem conuertere 466.36
humor splendidus 974.13
humilis pes 792.4
humum pinsare cubitis 706.36
hyæna 771.59
hyalus 254.51:633.26
hyantea aqua 61.58
Hyantes Bœotiæ populi ibid.
hydra excetra 46.19
hydra, natrix 313.41
hydraulæ 81.51
hydraulicon organon 61.23
hydraulicorum instrumentorum explicatio 61.8
hydromylæ 81.61
hydrorosata 606.43
Hymettiæ trabes 317.46
Hyperborei 142.37
hypnalis 112.10
Hypsicrates historicus & grammaticus 721.6
hysterici 141.9
hysginum 664.33

I

Iacere rete 335.53
iacere trans caput 661.1
iacere vulturios 345.29
iactare comam 1133.3
iactare Herculem 345.19
iactare manus 18.18
iactare numeros 144.17
iactus vulturis infœlix 345.33
iacula Maura 353.48
iaculari sacras arces 179.35
iaculator in medio mari 616.38
iaculatus arces 747.61
iambicum Archilochium 302.1
iambus 56.27:302.4
iambus alternis sermonibus aptus 642.59
iambus populares vincit strepitus 643.2
Iamidæ 163.3
Iani 784.45
Iani duo Romæ 990.10
Iantis 61.44
Ianus 181.59
Ianus medius 183.3:990.27
Ianus superior & inferior 183.12:990.20
ianua Orci 663.10:788.13
iatralipte 518.11
iatraleptice ibid.
Iberici funes 464.65
Icadius latro 448.45
Icarij fluctus 780.36
ichnographia & orthographia 101.61.
iconica 1050.7
iconicum simulachrum 1025.11
ictus obliquus 1119.36
idem in me 85.24
id velim me scire 519.19
idonei homines 93.24
idulia sacra 713.60
iecit rete 331.53
iecur 302.14:429.59
iecur anseris pasti ficis in delicijs erat 713.11
iecur poetis sæpe fibra est 224.51
ientaculum Veneris 344.18
igitur pro deinde 88.18
ignea fames 864.61
ignem petere testa 966.60
ignem sacrare vigilem 53.8
ignimi 1019.7
ignis admouebatur ijs qui ad aras confugerant, vt eas relinquerent 278.53
ignis & aqua nuptiales Veneris comites 715.55
ignis & aqua nuptijs adhibita 1131.50
ignis liquidus 320.13:530.17
ignis peruigil in templo Iouis Ammonis 53.10
ignitabulum 121.49
ilia ducere 559.10
ilia tendere 539.29
Ilia vltrix necis Cæsaris 179.50
ilignis pedibus 21.10:710.54
Iliensis Minerua 231.12
Ilithya 709.7
illatebræ 587.33
illaudatus 126.60
ille 619.39
ille Diespiter 357.24
ille Iupiter 530.18
illicium 1175.24
illix 899.10
illudere 1078.6
illuminare 972.61
illuminare sententias ibid.
illuti vinacei 323.5
Ilus 208.39
ima stagna 624.3
imaginaria venditio 696.15
imago iconica 1033.40
imago magna 797.28
imago maior 986.28
imago respondet gloriæ 43.1
imagines Romanorum 961.11
imagines Romanorum quæ ex materia, ibid.
imber pluuiæ, & imber grandinis 30.47
imbibere 610.11
imbibere aliquem ibid.
imburum 801.27
immane precium 421.63
immatura morte abrepti 1119.47
imminutio 96.48
imminuere pudicitiam ibid.
immittere habenas 391.40
immolita 30.62
immolitum 30.62:1040.44
immortuæ reliquiæ 551.46
immunis 48.59
impactus vncus 427.37
impancrare 1119.43
impares 480.44
impectere 246.63
impensò 106.44:422.1
impensius 72.30
impenso precio vendere 106.42
impensum precium 422.1
imperium inhibere fontinali 940.23
impetigo 108.17
impetrire & impetritum 158.3
impetritum 818.28
impetus 483.49
Imperatoribus Rom. ignis præfertur 36.3
impiare 494.41
impleri Bacchi veteris 391.61
impluuiata vestis 479.62
impluuiatæ vites 480.8
impluuium 311.43
Impluuium & compluuium vt differant 790.19
impositio 888.48
improbi & contumeliosi malè alijs respondere solent 538.53
improlis 130.44.617.15
in adyta cloacinarum deferre 229.48
inædificata 30.57
inædificatum 1040.45
in ætate 499.55:976.16
in ætatem venire 1190.54
inane 359.22:614.21:1164.44
inane vacuum 163.32:319.16
inanes 310.2
inania captare 642.35
inanitas 359.26

Inarime 694.62
inaugurare 1179.13:1180.12:1189.6
in castris Romanorū erat porta extraordinaria præter quatuor alias 1180.12
in cauo 511.56
incedere myrmicè 603.15
incerare deorum genua 19.36
incerare simulacbra 1174.14
incestæ nuptiæ 599.20
Incidere faces 1031.56
incientes 699.48
incitatus 615.40
inciuilis & inciuile 151.43
inclinare oculos morientibus 139.40
incolumitates Cic. 810.55
in commune 974.40
incondita 381.52
in consilio esse 314.11
Incontinentia 697.42
in controuersiam esse 615.47
in Creta ad Cataractum flumen ex altera parte pecora splenetica, ex altera sine splene esse 1296.20
incrustare vas sincerum 616.5
incubare 354.8:766.51:881.62
incubat Ioui 354.8
incubator 881.62
in cubiculo nola 97.26
in daphnide vrere 666.7
in Delo mercatus nobiliß. 639.41
Indi 711.47
Indicum triticum 711.3
indigenæ Fauni 220.18
indignus 572.13
indissoluta 1057.54
indissolutus 126.58
indolentia 361.24
indoloria 361.22
indu pro in, veteribus vsurpatū, 364.29:1123.19
inducre 805.34
indutui 806.21
Inebræ aues 78.63
ineuolutus 241.44
inerti vitæ aliquem traducere 1136.38
in faba cudere 1149.41
Infans, infandum 1102.28
infans facinus 485.32
infectum 91.57
inferiæ 331.65:841.10
infernates 584.35
inferos credidit antiquitas soluere curas & amores 931.41
inferum lumen 382.6
inferum lumen 586.34
inferum mare 584.35
infessa flammis & pruinis 1016.24
infidibula infundibula & infudibula 151.63
infœlix arbor 108.9:587.10
infœlicibus lignis vrere 596.9
informata cogitatio 266.25
informis res 1015.38
infula 1050.8
infuscare, infucare 548.21
infusus ceris, 918.42
infringere digitos lyræ apud Papin. 671.45
in genibus sedes misericordiæ 362.26
ingenium 1112.31
inguen 303.52
ingrati postulare ingenium 207.47
ingratus in quempiam 949.30
imbibere imperium 940.28
imbibere spem 940.18
inigere anseres 668.25
inijcere 698.6
inijcere inuolucrum 461.47:1085.7
inijcere terram cadaueri 546.38:930.48:958.27
initiare 81.4:651.16
initium rectè scribendi, philosophiæ cognitio 644.25
in ijsdem lineis dimicare 383.38
in iudicium denunciare 1147.20
in iudicium habere pro in iudicio 1147.9
in iureiurando Latini plerunq; interponunt aliquid inter præpositionē & eius casum 653.24
in iurisiurandi formula deprecatio & execratio inerat 1148.56
iniurius 949.26
in ius vocare 1112.54
in legione sex tribuni militum 1279.6
in lente vnguentum 714.2:1105.8
in lucem editi & suscepti 43.27
in ludis Troianis tres sunt turmæ equitum 978.50
in manum dare 116.56
in manum ferre 116.57
in manum latio 116.46
in medio positum 1180.34
in medio tenere 789.36
in medium quærere 974.45
in mensam libare 901.30
in nodum corripere 901.24
innubere & enubere 1186.26
in nummis suis versari 1146.44
in oculis gestire 329.30
in officio Consulis 1023.39
inorum 495.4
in partem venire 132.23
in partem vocare 132.24
in pignoribus capiendis supellex interdum concidebatur & aliquando diripiebatur 870.47
in plumam 369.15
in poetis eruditionis plus inest, quàm vulgo existimatur 957.24
in Ponto materia naualis optima 611.38
in præteritorum imminutione tenues mutari in duplices 503.45
in propria pelle quiescere 115.23
in puluinar vocari 150 46
in puppi sacrarium fuit olim velut lararium 631.19
in puteo cœnam coquere 199.52
inquilinus 741.51
inquio & inque 525.23
in rate vehi 317.27
in re diuina caput velabant 504.47
in rem præsentem venire 997.48
insani, furiosi, iracundi cur de potestate exire dicantur 48.13
insani purgabantur belleboro 63.30
insanit amorem 361.18
inscriptæ merces 207.60
inscripta maleficiā 207.19
inscripti maleficij actio ibid.
inscriptum 1116.45
inscriptum pecus 208.2
in sereno 323.60
insertæ fenestræ 332.12
inserti radij 132.16
insigne 71.40:586.18
insignis 275.1
insilia 1134.42
insistere munimentis 76.7
insistere viam 49.52
insolatio 512.16
insolum venire 269.4
insomnia 885.55:892.2
in soporem collocare 113.2
inspicare 1011.62
inspicare faces 733.62
in sportula diuidebatur pecunia 684.49
institio 1111.29
institorium 860.40
instituere 51.62
instituere arborem 140.2
instituere vineam 51.62
insubidus 549.39:1079.2
insuesco 1173.46
insula Calamina 111.5
insulæ fortunatæ 481.42
Insulæ saltuares 112.3
in superiore cœnaculo habitare 124.34
in talis figura laterum pro numero erat 281.57
intactus iuuencus & grex 585.9
integumentum 867.19
inter alta propugnacula 395.10
interbibere 88.13
intercessionem remittere 1028.10
inter cuneos ferreos 258.27
inter falcarios te venisse, explicatur, apud Cicer. 514.6:1162.30
interior 437.3
Interior comes 485.7
intermenstruum 492.62
internecida 541.8
internecidium 341.10
internecidij actio 341.10
internecini actio ibid.

internecinum bellum 141.17
inter nuculos 762.25
internunculus 762.23
internuncij hominum venti 26.38
Internundinum 492.60
interpensiua 321.27
interulæ dilores 1174.61
interscalmi 935.35
inter summos auctores parum liquando conuenire 936.19
in tesseris erat numerus 182.37
intestabilis 1113.26
intus cancre 457.5:1096.29
intuba 1031.44
inuehere in aliquem 1179.60
inuenire & reperire 126.43
inuenustus 772.43
inuertere vinaria 131.21:533.2
in via quæ officiebant concidebantur ab Aedilib. 1184.4
inuidia animi vitium, vt ferri est ærugo 1188.35
inuidiæ magna vis ad nocendum 297.25
inuidia, maximum tormentum 991.55
inuidere 1010.30
inuidiosa Venus præ se formosis 562.50
inuidus oculus 297.35
inuolucrum 462.47:1085.7
inuolutiones 798.8
inuoluti canales 798.9
in vdo est mænas 302.62
inuleus 1002.14
in vmbra pugnabimus: dictum cuiusdam Laconis 471.57
inundatio magni anni hyeme 746.12
in vulgus 1160.20
Io 119.54
Io bacche 417.44
iocularitet 216.5
Iolcus 75.33
Ionicus 110.31
Ionium virus 653.27
Ionus 75.31
Io[illegible] 983.3
iota longum 791.52
Ioue iudicat æquo 987.16
Iouem lapidem iurare 1170.16:1177.47
Iouis assessores in concilio deorum 915.3
Iouis Hercei ara 474.20
Iouis incrementum 535.44
Iouis lances 853.62
Iouis manes 588.2
Iouis nomen multis tributum 1091.62
Iphiclus super spicas ambulat 1035.44
ipsissimus 193.11
irarum quadrigæ 1055.7
Iris 462.28:658.21
Iris prima 682.14
Iris prima 682.54
Irncum 817.54
irracuit apud Cic. emendatum contra Prisciani auctoritatem 526.10
irretortus oculus 326.39
irrire 1116.15
isatis 190.63
isatis ab Italis lutea aut glastum 833.39
Isclastica certamina 22.13:1009.5
Isis 523.4
iste me prensat 939.24
it mare proruptum 113.18
ita fugias ne præter casam 492.35
Itali olim pulte non pane viuebant 648.10
Itargus 778.2
Itonus 75.36
iuba dextra 238.14
iubæ draconum & anguium 1103.62
iubatus draco 1104.7
Iudæi recutiti 865.51
Iudæi seruati 329.10
Iudæi verpi 1064.8
Iudæorum menses 510.1
Iudicatio, Qua de re agitur 950.28
iudicia bonæ fidei 950.4
iudicem adijcere 948.56
iudicem collocare 86.31
iudices 605.39
iudices selecti 1115.13
iudices pronunciabant reum fecisse videri 741.25
iudicium quadruplex 109.7
iudiciorum formulæ olim variæ 980.1
iudex 944.20
iudex captus vel datus 221.42
iuga vasa 322.57
iugales & funales equi 1013.18
iugalis tela 232.48
iugera bouerum 199.1
iugerum pro asse 96.5
iugis & perennis fluuius 659.25
iugis puteus 163.45
iugulæ 840.21
iugulo hunc suo sibi gladio 461.49
iugum ferre 282.11
Iulea oliua 559.8
Iuleæ voces 518.15
Iulij Cæsaris horti 509.15
iumento suo malam rem arcessere 123.6
iumentis lachrymas Homerus, & eius æmulus Virgil. tribuunt, & Suetonius hist. 67.11
iunctum tignum 451.21
iunctum vehiculum 1032.51
Iunius Bassus 1081.35
Iuno couella 879.28
Iuno connubijs præsidet 518.13
Iuno Ilithia 211.14
Iuno inferna 1092.7
Iuno Lucina 211.14:709.8:879.28:1092.1
Iuno matuta 1092.4
Iuno moneta 1090.55
Iuno mulierum 98.54
Iuno natalis 542.48
Iuno opigena 211.13
Iuno regina 1092.6
Iuno [illegible] 111.16
Iuno Troianis infesta 813.23
Iunones sibi adoptant mulieres 767.28
Iunonia hospitia 627.6
Iunonis nomen multis attribuitur 1091.2
Iunonius puer 528.13:1038.44
Iunonis sacra ferre 52.53:417.28
Iupiter Ammon arietis specie colebatur 478.23
Iupiter Clitumnus 1130.58
Iupiter currum agens 276.34
Iupiter dapalis 1138.30
Iupiter deorum & hominum imperator 1126.33
Iupiter Diespiter 910.36
Iupiter Elicius 276.3
Iupiter Herceus 474.20:556.6
Iupiter Idæus à Troianis colebatur 771.4
Iupiter ille 357.24
Iupiter in capitolio gerit telum trisulcum in periuros 767.37
Iupiter indiges 1092.2
Iupiter iratus 1136.8
Iupiter Iuno et Minerua Romæ præsidebant 385.33
Iupiter Iuno & Minerua vrbis erant tutela 73.36
Iupiter Latiaris 1091.63
Iupiter Lucetius 910.37
Iupiter Minianus 208.29:334.34
Iupiter miniatus 1170.9
Iupiter omnia nutu renutuq; facit 995.28
Iupiter per aera curru creditur inuehi 891.21
Iupiter prodigialis 221.25
Iupiter pro aere 1012.53
Iupiter stygius 434.38:1092.1
Iupiter supremus 434.34
Iupiter telo trisulco armatus 27.16
Iupiter tonat 1135.50
Iupiter Vrius 743.31
iura controuersia 689.38
iura sacrata 196.27
Iurandi quædam formulæ apud antiquos 615.1
iurare in litem 1145.2
iurare in verba magistri 1173.50

iura-

iurare morbum 265.56
iurare per hastam & sceptrum 156.10
iurare per Genium & Iunonem 541.56
iuratores 648.18
iuratus 648.15
iurat qui abit magistratu 739.60
iurea 105.29
iureiurando obstringere 214.44
iuris coctior 496.20
Iurites 64<.37
iurisconsulti, iustitiæ sacerdotes 263.4
iurisconsultorum officium 109.56
iurisiurandi nomen 214.46
iurisprudentia 262.57
ius 949.25
ius applicationis 891.41
ius controuersum, & certum, opposita 689.38
ius gladij 382.33
ius italicum 281.55
ius nexi 695.50
ius nigrum 223.8
ius ordinarium 1013.2
ius prædiatorium 707.53
ius Quiritium 250.48
ius Quiritium, qui consequebantur lege Visellia 662.51
ius quintæ relationis 943.6
ius sacratum 296.28
ius secundæ relationis 943.12
ius tertiæ relationis 943.13
ius quartæ relationis ominosum 943.16
Ius togæ Carthaginensibus quando datum 217.43
iusiurandum de calumnia 1063.50
iusiurandum Hippocratis 660.40
iusiurandum in fœdere faciundo 1185.56
iusiurandum iacto in profundum saxo 482.13
iusiurandum Iouis 192.56
iusiurandum per ea quæ chara erant 615.56
iusso pro iussero 593.63
iustitia, Themis 518.51
iustitiæ definitio 261.45
iustitiæ præcepta 261.48
Iuuenales ludi 1020.4
Iuuenalia ibid.
iuuenes & senes ioci 1165.18
iuuencus intactus 585.9
iuuenta 782.63
Iuuentas, iuuentutis dea 270.53
Iuuentas Veneris comes 279.53
iuuentus detonsa 854.18
iuuentus Romana quibus exercebatur & quando 984.15
iuuentutis custos 984.25
iuuentutis princeps 941.22

L

La, vox adhortantis apud Gallos 659.62
labarum 505.14
labellum pollulum 232.5
labellum terere 384.41:1167.47
labi pro nauigare 257.36
labosus à labe 480.19
labris velitari 574.56
labrum eluacrum 232.38
labrum lupinarium 232.36
Lacedæmonij cur rubro colore vtuntur in bello 55.15
Lacedæmonijs orbis 838.18
Lacedæmonij omnium maximè Græcorum exercitationes celebrabant 888.24
lacessere mortem 360.10
Lachrymæ rerum 391.53
Lacia 646.20
lacinia tenere 739.3
laconis dictum 471.57
Lacteus circulus 418.1
lacunar 1111.56
lacus 706.54
laganum 258.30
lagenas obsignare 1156.45
Lais 992.19
lallare 627.58:659.52
Lalli somniferi modi, apud Auson. 659.56
Lallus 617.50
lambda facile sonant pueri 627.28
lamberare 686.31
lamnæ ferreæ 107.61
Lamus 783.18
lana depensa, putata, facta 1160.45
lana, insula, vittæ, velamenta 146.16
lanam facere 322.54
lans pura 1100.6
lana puta 1134.42
lance suspendere 125.5
lances pampinatæ 511.22
lanca tracta 99.5
laneos pedes habent dij 376.18
laneum, latus 376.17
lanificij : e tuis ars 993.50
Lanignus 480.23
lanitium quid, apud Maron. 513.8
Lanuuinus 239.58
Lanuuium 813.63
lanx 774.52
lanx inanis 974.59
Lapathum breue 28.43
lapidem lapide terere 165.16
lapides diui 513.48:2170.2
lapides manales 663.7
lapides pagani colebant 513.45
lapis 304.35
Lapis lubricatus 513.44
lapis manalis 663.7
lapis viuus 281.59
lapis vnctus 19.20

Lar 383.10
Lar familiaris 1097.36
lares Hostilij 1121.64
lares marini 1056.53
lares permarini 714.12
lares publici 2097.37
lares querquetulani 714.11
lares viales 211.17
largitio fundum non habet 93.42
Lartidius 693.5
laruæ 214.37
laruialis 444.44
larum sedes vbi 236.37
Larus 603.50:661.61
lasanum 419.33
lasanum portantes & œnophorum 419.33
lasciuia 739.13
lastaculum 1050.9
lastauri 192.45:556.18
latè rex 391.12
latera lorea 68.56:209.20
laterculus 1155.39
Latona 647.15
Latia & Lacia 646.20
Latiar 895.52
lateclauius Tribunus 3.41
laticlauij honos 941.31
lateclauij tribuni 971.9
laticlauium 3.40
Latij dea 646.20
Latina verba 859.43
Latinè loqui 859.17
Latinè loqui non accusatoriè 919.49
Latini colonarij 250.17
Latini cantiones trochaicis versibus texebant 694.14
Latini iuniani 230.35
Latini e in a sæpe commutant & e in e 711.24
Latini poetæ antiquitatis studiosi 1129.13
Latini socij 230.38
Latinus & Thymele mimi 684.24
latio in manum 116.45
Latius agetur 707.18
latomiæ lapidariæ 463.3
latrans natura 48.49
latrare 1178.37
latronum ludus 1007.27
latrunculi 1007.14
latus laneum 376.17
latus clauus senatorij ordinis 382.52
latus tegere 484.47
lauabrum 973.46
lauare aluum marsupio 748.5
lauare latrinam 748.16
lauare vinaceos 945.13
lauatio matris deûm 295.9
lauatrina 774.16
laudare 690.59
laudare testem 48.24:960.59

laudari veteres ab aliquibus nolebant 1029.11
laudum, iurisconsultorum verbum 470.23
Lauinia 332.30
laurea in templis deposita 778.5
laurea virga 1063.1
lauream in mustacco quærere 816.51
laurus fragilis 666.19
laus est publica 585.4
lauta puella 210.7
lautumarius 740.34
lautumia 785.33
lautumiæ 1050.10
latumiæ Græcè latomiæ 740.35
lautum purè 881.7:1181.51
laxa toga 523.20
laxare sinum 974.50
laxius cingi turpe 361.37
Ledere manes 522.43
Leotomus 688.50
lenæ triclinares 1070.17
Letaster 380.39
Lætoria lex 943.36
Leua numina 1143.26
Leumus 115.10
lebetum duo genera 977.62
lechyti 269.54
lectica 790.53
lecticariolus 1182.28
lecticarios Bithyniæ reges habebant 859.13
lecti cubiculares 857.61
lecti discubitorij 857.63
lecti ilignis pedibus 21.10
lecti Sotherici 21.7
lecti strati 233.60
lecti subtenti ibid.
lecti triclinares 858.2
lectisternum 1190.38
lectisternium Aeneas facit patri 977.40
lectorum duo genera 857.61
lectus 790.53
lectus genialis toga sternebatur 434.14
lege agere 1189.20
lege Oppia cauetur ne iuncto vehiculo mulieres vtantur 1032.51
legem censui censendo dicere 545.22
legere hominem pugno 1193.27
legere nebulas Helicone 673.44
legere pro ferire ibid.
legere senatum 1040.34
legere vinum 759.40
leges & edicta in loco proponebantur, vbi de plano legi possent 1026.17
leges in ære non ebore incisæ 1194.57
leges miniare 110.36
Lexes vexare 519.6
legio fulminatrix 1130.5
legi parere 1189.16
legis peruetustæ fragmentum 1026.17
legitima pars 1145.34
leguleius 110.22
leguli 322.23
lemniscatæ palmæ 585.54
lemnisci 585.54:1199.37
lembi remipedes 602.17
lemniscum 585.54
lenullus 491.23
lentare remum 132.47
lenta manu trahere 16.20
lenti remi 132.50
Lentulus Sura 107.38
lentus 580.28
leones ad fræna 103. 38: 1126.62
lepra 513.52
Lesbia Catulli 517.60
Lesbium plectrũ apud Horat. 1004.13
lethum & sopor fratres 1090.36
Leuana dea 123.34
leuasso pro leuauero 503.62
Leucadia 345.56:1035.3
leuconica 242.29
Leuconoe 373.10
lenis 817.29
lex barbarica 69.20
lex censoria 73.45:1004.27
lex coloniarum deducendarum 11.7
lex 12. tab. apud Gell. 904.50
lex 12. tab. apud Festum 503.48
lex 12. tab. explicatur 1113.46
lex gladiatoria 59.36.
lex Lætoria 943.16
lex Menia 579.27
lex prædiatoria 1022.44
lex sancta 273.17
lex Seruilia 4.49
libare alicui Deo 344.34
libare dapes 178.27
libare fruges 220.71
libare in mensam 344.34:901.30
libarij 816.39
libarius 208.1
libatis dapibus pascere 178.16
libella 693.40:1146.6
libellio 710.16
libellos deijcere 387.34
libellus purè lectus 990.5
libellus Veneris 344.20
libera toga 675.20:812.31
liberæ ædes 1190.17
liberare amicam 540.14
liberi soli caput habere dicuntur, serui sine capite esse censentur 361.2
liber locus 1190.22
liber repotialis 448.36
liper pater 312.62
liberti orcini 1187.58
liberti admißionum 455.68
liberti primi, secundi, tertij 347.48
libertorum conditio Romæ semper nõ fuit eadem 1180.51
libertorum olim quidam ordo 347.47
libertus primus 581.31
libertus proximus 1026.46
libertus secundus ibid.
libertus verna 347.29
liber Xenophontis παιδείαν κύρου, de Cyri infantia appellatur à D. Hieron. 658.41
Libycus flos 251.7
libido equina 669.30
libidini qui paret seruus est 676.27
Libitinensis porta 942.15
libra 143.9
libri de legibus non editi sunt à Cic. 157.3
libri sesquipedales 877.29
libramentum rectum 524.48
librariolus 710.18
librata terra ponderibus 126.62
libratores 65.18:55.42
librile 232.43
librilis tunica subserica 1174.51
libripens 1113.17
Libs 331.12
Libya conterobromia 1034.49
Libya feris abundat 1062.9
Libycæ pelles 1062.8
licia in veneficijs 965.48
lictor curiatus 349.22
lictor fœminæ 499.1
lictor primus 347.15
lictor proximus 347.21
lictor sommouet 498.50
lien facit seditionem 217.62:212.2
lienes 324.12
ligellum 199.28
Liguria 947.42
Liguria materia nauali abundat 906.43
ligustrum 1167.13
lima 829.47
limare 1142.3
limare caput 494.15
limbularius textor 681.33
limen superum & inferum 382.6
limina salutare 381.5:986.8
limina stridentia 169.56
liminis tabella 464.13
limus pro veste 335.38
limus cinctus 335.40
lima 1178.27
linces 1050.10
linea 143.50
lines diues 1108.2

lingua venditaria 939.32
linguam pascere 138.35:465.67
linguarium 387.63
linguis fauere 158.35
lingula 235.1
lingulaca 521.36
Linus 837.29
linum Alianum 315.3
linum catagraphon 948.27
linum Retouinum 325.4
lintres 233.46
liostrea 28.50
lippa propago 938.62
liquata vox 586.12
liquare vina 374.10
liquare 530.22
liquet 530.34
liquescere 187.1
liquida voluptas 923.48
liquida vox 1002.26
liquidi odores 297.9
liquido pede 973.24
liquidum 310.8
liquidum auspicium 530.28
liquidum lumen 310.12
liquidum plumbum 280.55
liquidus animus 530.43
liquidus ignis 310.11:530.17
liquor 841.51
lis 451.10
litare 609.46
Litem addicere 451.10
litem suam facere 587.31:665.8
literam longam facere 890.56
literaria tabula 752.34
lituus 562.53
liuorem ducit vua 519.29
Locomon 1001.52
loculi araneosi 48.2
locus 73.15:461.1
locus consularis 195.27
locus liber 1190.12
locus medius 195.49
locus pontificalis 195.35
locus purgatus 156.53:207.34
locus purus 1099.45
locus superior 384.60
locusta 662.44
loedi 856.26
loliguncule hordeiæ & triticeæ 218.10
Longam literam se facere 24.31
longæ tibiæ 571.44
longè fugit qui suos fugit 492.33
longior nasus ille fuit 293.27
longum iota 793
longurio 269.40
loquendi genus mirum 1142.29.& deinde
loqui nec rectè 98.25
loqui mulsa 247.34
lora 209.21
lora & lura 312.41
lora quomodo fit 312.7
Lorea latera 209.21
lorei funes 244.59:1098.36
lorica cœli 973.62
loricula 851.29
lorum 312.41:568.32
lorum vomitorium 568.32
lotiolente 619.57
lotus aceto 675.52
Lua mater 416.15:543.47:831.19
Lua Saturni filia 646.28
Luscinia 811.62
lubrica conchylia 28.46
lubricare orbem pytismate 888.18
Lubricatus lapis 513.45
lubricus vultus aspici 749.33
Lucanus elegantiss. & doctiss. poeta, contra nonnullorum huius ætatis iudicium 746.6
lucanica 769.52
lucar 1050.11
Lucelli & dati tabulæ 463.50
lucere sibi cereum 415.5
Luceres 1001.47
lucerna 1056.5
lucerna & candela 291.35
lucernam vino tangere 137.40
lucernas defraudare 114.42
lucetius 910.37
lucet, lucescit 69.55
lucida tela dici 922.8
Lucifer 886.20
Lucillius in Satyris ad iamborum humilitatem se demittebat 637.60
Lucillianum vallum 843.21
Lucina 617.18
Lucina Iuno 709.8
Lucina Diana 431.59
Lucina hora 511.61
Lucumo 63.34:1001.51
Lucumo Samius 63.30:191.40
lucunculi 609.17
lucuns 609.13
lucus & ara Dianæ 142.53
lucus Martis 684.17
ludere 219.61
ludere cathenas 1016.44
ludere datatim 207.29
ludere expulsim 207.19
ludere poema 511.14
ludere raptim 107.27
ludere trocho 888.23:1041.16
ludibria 1078.8
ludificari 3078.5
ludij 203.30
Ludij barbari 645.55
ludij & ludiones 645.60
ludi Osci 397.47
ludi iuuenales 1010.4
ludi palatini 18.6
ludi trieterici 354.47
ludi veniunt ad miscellanea 793.10
ludit nauis 883.31
ludos funebres facit Aeneas 977.50
ludus gladiatorius matutinus 1188.17
ludus tabulæ 3007.23
luere 832.58
lues 129.13
Lugdunum 691.46
luma 1178.25
lumariæ falces 1178.29
lumbricus aquaticus 936.42
lumen 153.13
lumen & vmbra 971.50
lumen liquidum 310.12
lumen superum 586.34:1054.30
lumen verum 1175.47
lumina morte resignat 885.4
luminaria 251.17
luminibus extinctis 101.5
luminosum 609.36
Luna de cœlo descendit in Endymionis amplexus 969.16
Lunæ bigæ 793.3
Lunæ filius ros 633.10
Lunæ labores 795.26
Lunæ silentium tribuitur 465.45
Lunæ succurrere 795.12
Lunæ vehiculum 793.1
Luna caua 879.18
Lunâ imminente Venus ducit choros 296.33
Lunam de cœlo deducere 969.16
Luna non laborat 613.50
Lunam veneficijs præesse 183.43
Luna nascens 907.40
Luna noctiluca 716.31
Luna olim menses ducebat, primaq; primus mēsis dies habebatur 907.41
Luna plena, venenis efficacior 183.43
Lunares menses 535.5
Luna rorisflua 615.10
Luna rubens 791.17
Luna silens 352.6:381.26
Luna sitiens & sicca 352.9:362.20
Luna spumans in herbas 907.45:394.49
lunaticus 340.57
lunulas, caluos nominat Synesius 1018.11
lupata 372.55
Luperci cincti 653.52:777.16
Luperci Iuliani 106.12
Lupercorum sodalitas 106.9
Lupinarium labrum 232.37
lupini 15.17
lupinis æra quid distent ibid.
lupino folliculo os parricidis obuoluebatur 431.19
lupinus 638.40
lupus 372.60
lupus armis validus, tergo infirmus 492.51
lura 224.56

lurcones 224.58
luridus color 291.17
lurinum 332.15
lustralia exta 209.53:219.30
lustralis census 230.60
lustrici dies 231.29:1178.37
luscificare 1078.39
luforia tabula 1007.23
luforiæ naues 885.31
lutea 833.37
lutea cur dicatur Aurora à Marone 190.42
lutei calcei 1064.21
lutei libri 1175.17
luteus color 1056.31:1164.22
lutcum negotium 511.19
luto plantam euellere 438.56
lutum 1116.40
Lutra 719.20
luteus & flauus color nuptiis auspicatus & consecratus 1139.46
luui, præteritum à luo 480.14: 488.31
lychnus 586.8
lycij 1023.20
Lycomedius apud Propert. 1001.57
Lycorides, Simonides 394.32
Lycurges 551.36
Lycurgus orator 551.41
Lycurgus senior pro se vicarium dedit filium, qui cum Argonautis nauigaret 798.27
Lydia primum Asia vocata 515.51
Lydiæ lacus vnde 464.6
Lydiæ mulieres turgidæ 520.34
Lyde 339.6
Lydorum vestes 966.14
Lygmon 1001.47
lympha Mallia 858.52
lymphatici nummi 184.49
lymphaticus morbus 331.10
lymphiones 1173.46
lyra heptachordos 670.58
lyræ inuentor Mercurius 671.10
lyræ lyre 98.43:493.37
lyrici quid differant à melicis & dithyrambicis 5.34
Lyrnessus 416.19
Lysonis symphonia 726.15
lytæ 262.20

M

Maccus, & Macco 575.38:1121.27
macellarij 246.18
macellum 785.20
machina 924.54
machina frumentaria 248.42
machina scansoria 286.10
machinalis pondera 248.45
machinarius asinus 248.39
Macrocola reginæ Catherinæ, inscripta Athenæo 848.57
macri campi 996.16
mactare 341.28
macte 341.27
mactea 770.30
madida 601.48
madere 601.40
madere arte 441.60
Mecenas ab Augusto vt notatus 584.19
mecchidij 876.7
mœna 330.19
Mæonius Autumedon 579.24
Magi certis rebus ad sua veneficia egent 981.55
magicis veneficijs accommodatæ species 465.26
magiæ vis 283.21
magida 774.49
magister 852.40:942.58
magister curiæ 880.63
magister fracta aure 887.60
magister sacrorum 30.38
magister Samnitum 933.52
magistratus Capitolini Tholosæ 337.56
Magistratus in Iouis tutela 1135.12
magistratuum quorundam Francorũ origo 1046.1
magistri carmen 852.40
magistri pagorum 273.53
Magmen 770.29
magmentaria vasa 770.15
magmentarium ibid.
magnam partem oratio constat iambis, apud Cic. 518.4
magna parens 126.32
magnæ animæ 64.7
magnarius 1027.6
magnas res secare 510.36
magni amici 63.55:391.32
magni dies 64.1
magni menses 534.59
magnum ad columen 160.51
magnum mare 92.17:659.15:702.58:809.44
Maiales 740.30:1115.41
Maialis fiam 1115.41
maior hostia 1063.17
maior pars diei 91.33
maior vis 320.4
maiorem partem minore mea habitas 495.4
maioribus potestatibus gladius datus 382.30
maiores & minores pueri 476.16
maiores testudines 367.41
malacam coronam sumere 715.60
malaci 715.57 malacum 715.85
mala ætas 574.34 mala mãsio 831.58
mala orbiculata 397.5
mala pannucea 1080.8
mala scabies 201.2
male 88.4
maletractatio 360.57
Maledensis 1043.37
Maledus 1043.38
malefactum animo 1143.2
malis mandare 225.18
malis onerari 173.28
malis alienis ridere 812.2
maltha 181.61:880.10
malthinus 182.5:365.12
maluaceus 339.2
malum carmen occentare 818.57
malum obiectum mala manu 124.6
malum punicum, insigne domus, apud Suet. 288.37
mamma 627.62
mammæ nutrices 247.18
mammosus pannus 1172.8
Mamurra 463.61
manalis lapis 362.15:663.7
manales verrere 663.7:969.46
manare 519.17
manceps 362.14
manceps carceris 51.54
mancipia deformiora 987.28
mancipia pulchriora 987.26
mancipij æstimatio 978.4
mancipium 695.50
Mancipium in nexu continetur ibid.
mandare malis 225.18
mandatores 784.4
manes lædere 522.43
mangonium à mercatura manibula 807.20 quid differat 524.41
manibus velatis 122.55
manica 1116.33
Manilij poema 839.33
Manilio iurisconsulto parum conuenit cum Cicer. in mancipis nexusq; nomine 695.50
Manius 1157.29
manium ostium 663.10
manstutor 362.14
Mantua diues auis 60.46
Mantuanus ludus 989.60
manuarium 549.22
manubiæ 538.9
manubiarius amicus 362.16
manu ducere 166.32
manulea 40.40
manuleatæ tunicæ 40.42
manu lenta trahere 16.20
manum de tabula 13.43
manumissi mox manumissori dicere solebant salue patrone 502.27
manum simulachri tangere 922.29
manum totam porrigere & extendere oportet, non tantum contractos digitos 1042.27
manus 266.30:1113.55
manus gypsatæ 398.10
manus velatæ 122.55
manus visco tincta 1122.47

mapa-

mapalia 663.50
mapalia fecistis ibid.
mappa 615.17
Marci municeps 908.62
marcipor 908.18
marescballi 1046.11
mare pro fluuio, apud Virg. 313.15
mare, arbores, fluuij dormiunt 964.60
mare bonorum 969.60
mare dormire dicitur 714.63
mare Aegæum 651.61
mare fretense 594.58
mare magnum 92.17:659.13:701.38:809.44
mare quando albescit & nigrescit 991.40
mare quiescens, pronum & acclinatū terræ tanquam ad soporem fingūt poetæ 714.63
mare rauum & purpureum 992.31
mari somnum tribuit Maro 964.60
mare turbidum imaginem non reddit 1167.31
Mareotis 231.15
Mareoticum vinum 251.12
Marescballi 1046.21
margaritæ extricatæ 1039.41
margopolis, Var. satyra 579.13
maria 968.60
maria vere aperiuntur 614.40
maria hyeme clauduntur ibid.
maria clausa & aperta 1069.18
maria & montes polliceri 968.60
Mariana quercus 1032.56
marica 751.33
Marij aperti 906.20
marini lares 1056.53
marinorum deorum domicilium in imis gurgitibus & vadis 624.7
marisca 416.36 & 49
marmorarios & lapidum scalptores manu quàm mente doctiores 1184.41
marmorum Capitolinorum auctoritas non magni ponderis ibid.
Maro, apud Propert. 263.39
Maro Theocriti æmulus in Bucol. 334.29
Maro Theocriti imitationem profitetur 666.13
Maro ramum tribuit somno 715.11
Mars conditoris pater 180.32
Mars Iunonis filius 328.19
Mars noster 823.29
Mars Quirinus 646.49
Mars Siluanus 502.41:635.20:1125.38
Mars siluæ præest 1125.22
Mars vigila, dicebant duces in bellum exituri 346.29
Marti vltori templum condidit Augustus 180.36
Martis comites 823.44
Marsæ voces 465.60
Marsia 779.23
Marsia causidicus ibid.
Martiobarbuli 868.18
martius picus 86.40
martulus 13.5
mascula bilis 676.63
mascula Sappho 303.43
masculum thus 303.23
Masinissa, non Massanissa 1197.25
Massagetes populi 928.32
Massiliæ vrbis conditor 1133.21
mastruca 516.46:685.34
mastrucatus 685.31
mastruga 330.44
mataxa 59.14:680.61
matella communis 1053.60
matellio 774.35
mateola 352.31
mater 416.35
materia campestris 808.57
materia montana 808.38
materia publica 641.18
materina terra 753.43
materis, materæ 274.15
Matius Iul. Cæsaris amicus 561.17
matrimi & patrimi 1063.33
matrona moueri iussa diebus festis 810.3
matronæ stolatæ 1138.33
matronam tangere 876.50
matronæ Rom. verrunt templi solum crinibus in placandis dijs 1137.18
matronales vitæ 811.10:1138.32
maturare fugam 391.27
maturare mortem 391.33
maturi senes 777.34
Maturus æui 777.55
maturus ibid.
matuta mater 416.16
matutinus ludus gladiatorius 1188.27
matutinum & vespertinum tempora votis & precibus consueta 896.18
matutinum spectaculum 1188.27
mattiacæ pilæ 291.25
mattus 1050.11
Mauri iaculatores 553.48
Mauri & Hispani capillati 19.2
Mauritania leonum & ferarum abundans 353.33
mausolea 657.31
maxima Iuno 900.62
maxima mamma 627.62
Maxima tata 628.1
mazaces 860.50: 1020.47: 1151.53
mechanici 242.16
Medea pellicē suam vlta est oleo medico 880.8
Medeai miseriæ 636.60
Medi 369.41
mediastinus 1077.23
medi edi 99.5
medici veteres curationem simplicem secuti sunt 570.20
medici cuiusdam garrulitas arguitur 1094.50
mediusbelli 327.55
mediusfilius non iurabant mulieres 98.71
mediponti 245.2:1098.54
Meduana 789.39
Magabacchus 100.36
Megabyzus 622.25
Megarici sophistæ 106.24
meis auspicijs 885.52
mel antiquis in delitijs 247.35
Melanthius 203.28
mel humidum 1094.10
mel solitum 154.12
melicæ & medicæ gallinæ 254.3
melici 5.34
melimela 561.20
melior mundus 126.27
melior natura 126.18
melior pars diei 365.12
melior sexus 791.63
melior victima 437.60
melle saporata vel soporata offa, apud Virg. 1093.10
Melle veteres vtebantur in omni dulciario opere 1093.57
mellina 676.37
mellis color antiquis iucundus 1044.3
mellita placenta dabatur mortuis 1094.34
melomeli 361.20
membranam poscere 213.55
Memnon 8.15
memoriæ tradere vetustatem literarū 1145.13
Menalij versus 1132.6
menæus 688.52
menæus, menstruus circulus ibid.
Menenij gens fœcunda 807.55
Meniæ 808.7
menia lex 579.27
menis 775.19
mens & animus 1091.44
mensa 42.10
mensæ augustata 587.54
mensa tripes 635.42
mensæ remotæ 751.4
mensarij 705.20
menses decem partui quomodo à Virgilio tribuantur, cum tamen sint nomine 124.14
menses Iudæorum 510.2
menses lunares 535.6
Menses magni, apud Virgil. 534.60

menses olim breuiores 124.14
menses vertentes 535.5
mensores 873.65
menstrua soluere 488.11
mente captus 250.14
mentem nisi exciperet dominus, Hor. 808.21
meo remigio rem gero 209.58
meraclum 151.7
mercales 976.1
mercatura 524.41
Mercurialium collegium 171.9
Mercurij natalis 49.7
mercurius ad Aeneam missus cur per Athlantem descendit 931.9
Mercurius communis 1131.30
mercurius deus omnium gymnasiorũ communis 49.5
Mercurius λόγιος & ἀγώνιος 373.23
Mercurius lyram heptacordon inuenit 671.10
Mercurius manium ductor 963.52
Mercurius deorum nuncius κῆρυξ & διάκτωρ 373.27
Mercurius lumina morte resignat 963.44
mergus 661.59:936.16
meridiani apud Suet. 1023.47
meridianum spectaculum ibid.
meritoria 1050.12
meritum honorum distinguebatur serui magnitudine 382.50
mero & pulto veteres dixere 1176.48
merulea 330.55
mesancyla 672.28
mesolabum 21.38
mesonauta 1077.20
Messapus equorum dormitor 765.50
Metabus 765.22
metari 416.57
metatores 1050.15
metatus ager 416.56
metiri per corbem 233.18
meum mel 247.36
micare 689.10
micæ auri 590.23
micleta 860.46
migdilibs 331.12
migrare communia iura 160.18
mihi est mellinæ 247.36
mihi nũc Ligus ora intepet, apud Persium 1156.17
migrare 574.52
miles caligatus 1077.9
miles centuriatus 607.51
miliarium 237.49
miliarium aureum 138.5:683.36
militaris opinatus 1050.14
militaris tessera 665.40
milites,& coniurati 358.5
militum caligæ 1001.27
militum decursiones 146.55
mille passum 600.21
miluina appetentia 601.53
mimologus 1050.14
Mimorum alapæ 626.11
mimus 1015.33
min apud Auson. 843.58
mina 874.58
mina ouis 181.30
mina vnde dicitur 183.32
mina & propugnacula 91.12
minæ murorum ibid.
Minerua 562.57.993.45
Minerua Alcidemos 1197.17
Mineruæ ædes 867.54
Minerua ædificiorum inuentrix 358.17
Minerua, apud Maron. 362.57
Minerua apud Tritoniam paludẽ nata 865.38
Minerua Phidiæ 894.48
Minerua Iliensis 231.12
Minerua liberalium artium præses 266.43
Minerua scientijs & artibus præest 576.16
Minerua singularis & propria gymnasij dea 166.43
Minerua tenius 993.49
Minerua Tritonia 865.38
Mineruæ sidus 732.47
Minerua vbi nata 826.25
Minerual 993.43
Mineruium 543.51:713.41:841.26
Mineruium Mineruæ templum 38.45
miniaria Sisaponensia 316.3
miniani dij 1134.28
miniare leges 310.16
miniata cera ibid.
ministerium 1017.21 & 23
ministrare velis 1126.55
minores musculi 367.40
minuritio 33.35
minuritionem citare ibid.
miriones 829.52
miror laborum 146.29
misericordiæ sedes in genibus 362.26
mison 351.33
mistilia 1108.36
mistio gratiosa 545.50
mistionem dare & exauctorari quid differant 76.59
missor apud Cicer. 258.5
mitellita 860.43
mitra 121.11:1127.52
mitigare sandalio caput 1135.53
mittere fulmina Lucis pollutis 1135.54
mittere signum quadrigis 923.15
mittere vela ad portus beatos 44.60
mitulus 1133.36
modestè dicere 1166.18
modica patella 11.14
modioli 41.58
modioli ærei 61.30
modiolorum funduli 61.51
modius 908.32
modus scenatilis 395.28
mœchi semitarij 440.43
mœchocinædi 488.27
mœnia mundi 177.46
mœnia pro muneribus 532.58
Mœrarcha &
Mœra 24.36
mœstlea 697.25
mola 86.37:666.15
mola salsa 218.48
molæ 646.58
molæ quadrinæ 395.52
mola trusatilis 232.49
moles Gigantum 46.11
molile 232.43
molles Triuiæ honores 550.15
mollestræ 87.33
mollestræ, vel potius melotæ 664.21
molle Tarentum 28.51
molle vinum 385.50:1068.10
mollis articulus 116.20
melochthus 1079.34
molucrum & mola 86.37
momen 1142.17
Moneta 105.25
monetæ deæ in fano vesparum erat examen 108.24:605.44
monetarij 108.24:605.44
Monimentis insistere 76.7
monimentum Senatus 538.14
monocoli 903.58
monogrammi 1052.45:1116.41
monolores 277.42
monopodia 50.21
monopolium 1050.17
monotrophus 288.13
mons Albanus 986.50
montani 77.22
montes auri polliceri 1100.27
montes & maria 651.29
montes in Dianæ potestate sunt 173.40
monumentum hæredes non sequitur 155.16
Mopse nouas incide faces 1031.56
mora & mœra parca 627.23
moratores 350.5
Morbonia 897.17
morbosus 281.34
morbum iurare 266.3
morbus 281.32
morbus sonticus 556.17
morbus solstitialis 898.45
more maiorum petere 245.50
more Romano 398.48
moretarium 540.16
moretum ibid.
mori diem dicebant veteres 600.35

mors fatalis 359.62:472.62
mors merita 360.3
mors naturalis 360.1
mors tergemina 1140.30
mors vulnere illata, aut pœna irrogata 427.38
mortarium 540.36:747.53
mortem lacessere 360.10
mortis gradus 296.14
mortis frater sopor 1092.48
mortualia apud Plaut. 815.10
mortuaria glossaria 815.10
mortui iacere dicuntur 777.14
mortui positi ibid.
mortuis in rogo aperiebantur oculi 885.10
mortuorum manes vocantur ad tumulum 776.9
mortuorum oculos claudebant proximi, filij, pater aut mater, 654.18: 963.45
mouere ancilia 438.26
moueri satyrum 730.23
mouere senatu 1040.38
mu syllaba 818.19
muccinium 414.31
mulcare 1050.18
mulcatores 1050.19
mulceri 257.41
mulctare 520.26
mulla sagmaria 1169.46
mulieres & virgines nolebant cerni ab alienis viris 1178.20
mulier vulgaris 117.22
mulieres Pellæ dracones alebant 159.47
mulieres simpulatrices 85.43:820.21
mullei calcei 663.61
mullus centuriatus 607.31
mulsa loqui 247.37
mulsum in triumpho datum 469.2
mulsum in delitijs habebant Romani ibidem
multa 791.19
multa aduersa reuertens 317.21
multa in Virgilio ex historia esse 977.4
multigenera 305.24
multi meri 618.61
multimodis, aduerbium 485.46
multos ex digito insanos & prudentes videri 1042.61
mulsus 870.29
mundi cochlear 575.29
mundi mœnia 177.46
mundus 963.8
mundus, cœlum est 663.48
mundus inferior 663.43
mundus lucens 663.50:1057.52
mundus melior 116.27
mundus muliebris 801.49
mundus patet 663.44
mundus superior 663.49
mundus, terra est 663.42
munera nuptialia, natalitia, & in puerperio mittebantur à seruis & libertis 651.13
munimentis insistere 76.7
municipales equites 83.28
municipalis ibid.
municipalis adulter 83.33
municipalis arena 333.49.61
municipium 11.39
munire 440.9
munire rupem 440.6
munitare 98.33:939.44
munitor 721.58
Murcia ignauorum & segnium dea 787.59:833.7
murena 230.13
murena dentata 230.13
murena edentula 230.14
mures 516.30
mures pontici & alpini 516.61
murgiso 1050.19
Muria dura 567.42
muriatica 494.12
murinæ pelles 56.17
Murranus 208.17
murreum & murrinum 974.58
murrhea 243.8
murrhina pocula 238.22
murrina 1050.15
murtatum 769.58
Murtia & Murtea Venus 785.56: 833.6
murtis 785.54
Musæ Heliconis incolæ 674.30. 986.55
Musæ Mnemosynes & Iouis filiæ 1090.59
Musæ Sicelides 514.37
musare 216.30
Musarum Latinarum sedes 986.63
muscipula tenta 1100.19
musculi 366.32:367.40
Musæus 1096.35
muscum 752.5
musica olim 8. chordarum erat 670.44
mustio 685.42
mustio ibid.
mustacei 816.45
mustei 1055.30
mustella 388.28:516.39
mutatum vinum 213.3
mutitare 478.31:549.16
Mutinutini sacellum 578.25
mutua fungi 1143.5
mutuamur 331.38
mututare 478.36:551.57
mutonium 575.14
Mutunus priapus 578.31
munus 1057.19
munus recipiendorum hospitum 185.14
Mycenæ à Cyclopedibus munitæ 1095.60
Myrmillo 77.43
Myrmidones Achillis milites 77.55
myrobardum 97.31
myoparones 74.18
myrrhina 248.8
myrta, fœm. gen. 1155.43
myrtea gausapina 619.20
myrtea virga 1062.61
myrteus color in equis 639.22
myrtus 131.45:833.11
myrtus Asia 514.32: 865.61: 1064.26
myrtus hexastica 833.15
Myrtoum mare 780.16
mystica hostia 1119.17
mystica virga 1062.62
mystica vitis 1139.28
mystrum 97.34

N

Nacta 834.22
nænia soricina 867.48
næuianus laudator 268.33
næuosus 1071.18
nam quod edit, tam duim quàm perduim 202.4
Nanetes 559.53
nanus 774.42
naphtha 381.39:880.9
nardinum vinum 70.44
nares acutæ 723.45
nares obesæ 723.48
naris acutæ 481.20
naris obesæ 481.17
nardini amphora 70.43
nardinum vinum 70.44
narrare somnium Vestæ 215.53
Nasci consularem 810.18
nascuntur qui honores adipiscuntur 810.18
nascuntur qui ab exilio redeunt 810.24
nasi adunci homines 115.4
Nasidienus Horatianus 38.8
nasiterna 212.10
naso suspendere adunco 115.2
nasus 1166.23
nasus longior ille facit 293.37
natalis deus 542.43:1141.1
natalis Mercurij & Salutis 49.7
natalis reditus 810.26
natalis salutis 49.16
natalitium 219.5
natio madens pingui 44.40
natos tollere 776.53

natura

natura gubernans 377.35
natura latrans 48.8:49
natura melior 126.18
natura solo subest 49.23
natura vitis sustinetur 317.22
natura sustineri arbores 317.62
naturæ deus 53.36:542.46
naturæ & fati nomine nihil diuersum significari 427.60
naualia 753.48
nauales pedes 602.11
nauales socij 358.10
nauci non habere 564.15
nautica officia & ministeria nauis Argo 1091.10
naues è mari in mare per discrimen terræ machinis tractas traducere 1050.6
naues lusoriæ 883.31
naues orariæ 17.11
nauigatio prima 895.3
nauigaturi Venerē inuocabant 296.7
nauigatio secunda 895.22
nauis auri & paleæ 522.30
nauis geraria 674.19
nauis gestoria ibid.
nauis vectoria 674.20
naues subducere 475.12
Nautes 978.53
Nautiorum Rom. clara familia ibid.
ne 169.16:975.61:1009.37:1045.34
ne, pro non 143.58:520.13
ne aliquando apud Horat. ex superuacuo ponitur 214.5
Neapolis 1101.24
Neapolis otiosorum domicilium 1101.12
nebula linea 56.12
nebula, pro re nihil 674.34
nebulas Helicone legere 675.44
nebulones 674.15
nec fonte labra prolui cabalino 316.15
necesse est 973.51
necessitas anteambulatrix fortunæ 280.34
nec mulieri, nec gremio credi oportere, prou. 5188.58
nec rectè 495.54
nec rectè dicere 98.28
nectere tribus nodis 661.22
necti 696.5
nectum 250.1
nec vola, nec vestigium 1100.23:1102.31
nefans pro nefando 488.19
nefrundines 969.31
nefrundus porcus 969.30
negatio abundans 926.27
negationes duæ inficiantur 1160.34
negocia tumere Cic. 421.9
negocium luteum 551.9
Nemesis aduersa superbis 605.5
Ne mihi Pulydamas 301.18
nemo in se conuertitur fugam
Nemorense 878.17
nemorum succus 840.60
nemus 878.17
nemus sacra accubat vmbra
nepa 258.52
Neptuni equi 985.9.36
Neptuni tridens 624.15
Neptunnus 864.31.35
Neptuni pecudes 1133.28
Neptunus à nando 659.18
Neptunus à nubendo 659.19
Neptunus Aegæus 85.32
Neptunus maris potens 178.3
Neptunus tridente suo mare & terrā mouet 999.11
Neptunus vterq; 905.54.60
nequa 828.8
nequam 1009.33.36
nequam dare 493.29.52
neq; censeat 332.31.58
neq; post respiciens, neq; ante prospiciens 1056.10
neque Turno mora libera mortis 822.52
nequicquam 285.9:1020.39
nequitia est scelere 78.31
Nerei pecus 1133.24
Nerei pecus fimum 491.45
Nereis 646 52
Nereus vaticinatur apud Hom. 632.35
Neriene 646.10
Nerio 646.57
nerite 577.42
Nero clauus 386.48
Neronia 1019.52.1020
neruis alienis mobile lignum 56.15
neurobatæ 367.59:368.20
Nestoris patera 1039.34
netum 249.12
ne vis 285.10
ne volt 650.10
nexisti 526.7
nexus 695.46
ni 620.31
ni, pro ne 88.35:561.61
Nicasio 379.35
Nicasionum archetypa 379.33
nicere 874.12
nicostrategi 282.45
niger Galesus 220.61
nigram hyemi pecudem immolari 133.1
nigri oculi 1033.63
nihil duarum rerum credas 615.18
nihil mihi credas diuini & humani 615.17
nihil vidi 289.21
nihil deterius 475.38
nihilum 341.34
Nilotis tunica 1187.51
nimbatus 674.39
nimbus 50.53:674.17
ninguit 525.18
ninnium equuleum Græci appellant 494.39
nisi ne vis 520.14
nitere 13.39:287.17
nitens extrema 259.3
nitens taurus 331.19
nitidus sol 379.52
nitor olei 287.14
nitrum berenicarium 606.23
nitrum matronale 606.20
nitrum parthenicum 606.16
nixi dij 211.10
nixus pares 211.29
nobis aquilo ventus erit 56.44
noctifer 886.21
noctiluca luna 716.51
noctis tenebræ seueræ 5177.10
noctuini oculi 1034.2
noctulucus 760.9
nocturna ora 744.44
nocturni 638.54
nocturni oculi 344.42
nocturnus 886.15
nodata soluis 3038.33
nodus currax 981.11
nodus gratiarum 669.53
nodus Herculanus 588.10
nodus manus 2171.23
nodum soluis 1038.34
nola in cubiculo 97.26
Nolani infanda libidine notati 97.27
nomen accipere 1040.7
nomen ædificare 1054.40
nomina in io etiam propria habere diminutionem 1072.19
nomina familiarum Romanorū 807.61
nomina quæ in mentum desinunt, aliquando in men desiisse 519.44
nomina in ar, aliquando in are desierunt 519.40.41
nominum notatio in palliatis comœdijs 1048 58
nomisma Thessalicum 1036. 46:1037.5
non alienus eques 293.19
Nonæ Idus Cal. 502.27
Nona Parca 627.9
non esse assis 579.13
non esse sescunciæ ibid.
non habeo nauci 164.15
non inuenta reperta es 126.43
nonne videre 269.3
Nonius Struma 734.18
nō quauis aqua ad purificationem vsi sunt veteres 561.4
noster ludos spectauerat, vna luserat in campo 178.59

noster Mars 300.18
nostram vicem 537.61
nostri dij 300.16
nostro omine it dies 118.20
nostrum est quod viuis 677.25
notare 139.14
notarius 512.2
notis scribere 489.38
notor 1247.39
notoria 511.59
notus arbiter Adriæ .196.18
noua æstas 814.53
nonales 597.41
noualis 597.37
noua nupta præcingebatur cingulo laneo, nodo Herculis 188.13
noua nupta limen domus vnde exibat nec in quam deducebatur pedibus contingebat 151.19
nouam nuptam olim matronæ vniuiræ collocabant in cubiculi sella, & in lectulo geniali, boni ominis causa 760.50
nouendiales cineres 886.51
nouendiale sacrum facit Aeneas 977.47
nouendialis 886.39
nouiani fullones 219
noui auctorati 598.41
Nouocomenses 562.16
nouo conditi 561.59
nouus annus 814.51
nouus orbis 777.17
nouum 562.55
nonum ver 814.53
Nox, dea Romanis 907.55
nox silet 381.19
nox somniorum parens 236.1
nox tacet 381.31
nox tacita 381.33
noxit 503.50
nubigeri clypei 675.16
Nuclei in segete non serendi 11.15
nucleus 39.3
nucleus acini 953.17
nudum 980.11
nudum pactum 980.15
nugas 1050.10
nugæ persolæ 344.51
nullus æquè meticulosus 111.59
nullus argento color 326.18
Numæ lex de sepultura 548.31
numella 831.35:959.45
numen 170.19:995.29
numen purum 1012.29
numera Senatum 1189.39
Numeria dea 1134.8
numeri eburni 144.27:182.42
numeri 644. 10:896. 59:1127.61
numeri in bello qui sunt 806.60
numeri innumeri 314.54
numeri Phrygij 741.36
Numerij 1133.63
numeris fertur lege solutis 6.28
numeris obloqui 1096.17
numero aliquo esse 538.44
numero deus impare gaudet 1032.13
numerorum arenarius 230.13
numeros tres iactare 134.16
numeros memini 1127.61
numerus in mota 1096.16
Numicum & Numicium 356.47
Numidæ 31.58
numina delibata 50.13
numina læua 1143.16
nummis appellatio 1012.51
Nummi lymphatici, apud Plaut. 384.49
nummo sestertio addicere bona 1047.19
nummos scribere 120.1
nummus 874.57
nummus asper 619.16:855.7
nuncium remittere 460.26
nudinalis coquus 519.18
nunquid vis? 508.58
nuptiarum præsides 654.1
nusquam tuta fides 964.16
nutrices 246.48:147.17
nutrire 1080.18.38
nutrire vinum 560.39.40
nutus 1005.22.32
nux calua 683.12
nux Tarentina & Terentina 1019.8
Nyctegresia 78.42:79.10
nycticorax 453.32
Nymphæ Hylam rapuerunt 1167.54
Nymphæ lanificium exercent apud Maron. 254.48.49
Nymphæ Querquetulanæ 714.18
Nymphæ rusticæ deæ 410.52:53
Nymphæum 111.16
Nympharum domus 391.44
Nympharum sacella sunt ruri 421.4
Nysa 871.16

O

obbrutescere 309.44:47
obcædes, concædes 287.61
obeliscolychnium 390.38
obiectum malum mala manu 114.6
obiurgaui rubra solea 677.39
oblimare 1142.10
oblimare sulcos inertes 656.2
oblinere 1155.21
oblinere dolia 945.47
obliquare sinus 456.30.680.13
obloqui numeris 1096.72
obrisum 1049.17
obrussa 482.38:483.10
obscœnum 82.37
obsecratio 203.56
obsecro & resecro 615.61
obsidium & obscidium 759.13
obsigillare 1151.1
obsignare 940.41
obsignare lagenas 1156.45
obsillas 1050.12
obsitus æuo 901.46
obsonium 709.18
obsonium vnctum 314.22
obsus 619.49
obstringere iureiurando 214.42
obstrigilator 483.13
obtentui esse 591.13
obtorto collo rapere 959.41
ob vagulationem 449.18.104.22
obuagulare 1113.14
obuiam est per tempus 493.46
obuertere pelago proras 346.42
occanere quàm occinere maluit Tacitus dicere 65.11
occasus, occasio fuit antiquis 548.23
occatio 1156.62
occentare malum carmen 817.57
occentassit 548.38
Occipitio frons prior est 1131.44
occipitium ostendere 1131.44
occisit 503.60
occurrere è portis 49.59
Oceanus resusus 1154.16
Oceanus vterq; 1153.25
ocellata 96.12
ocium cum dignitate 1088.25
Ocnus 217.22
Ocnus Mantuæ conditor 1116.51
ocris 788.4
oculeus 344.12
oculi dolent 396.61
oculi felinei 1014.10
oculi glauci 1033.62
oculi berbei 1034.9
oculi inctrii 988.16
oculi in arundinibus & stirpibus 31.36
oculi nigri 1033.63
oculi noctuini 1034.2
oculi nocturni 344.42
oculi putres 618.35
oculi tumentes 476.19
oculis captus 150.13
oculos sigillare 1151.6
oculus caninus 319.34
oculus conturbatus 43.10
oculus muidus 298.20
oculus irretortus 316.39
oculus persolus 600.45
octonæ vestes 830.43
ocyma vernæ vendere 490.6
ocymum seritur cū maledictis ac probris 1159.35
ocymum cantare ibid.
odium inter cygnos & aquilas 314.24
odores liquidi 297.9

æ pro v

œ pro υ ponunt veteres 86.45
œa 282.1
œdipus suos abominatus liberos optauit vt regnum paternum ferro diuideretur 1028.42
OEnsis colonia 282.1
OEnei partu edita 46.2
œsus 86.44
œsus sit 816.21
OEta 725.2
OEtæus habitus 534.7
œtum 529.
offa melle saporata 1093.17
offa suera 413.42
offerumenta 548.8
officina Vulcani 994.19
officium 627.21:1023.13
officium virile 641.2
offucare 548.15
ó fortunatam natam m.c.R. 226.51
olea conditiua 944.46
oleam facere 312.53
oleam stringere 322.18
oleaster 255.42
oleaster infœlix 443.48
oleaster maximè viuax 255.50
olera agrestia 214.17
oleum decumanum 391.15
oleum œnanthinum 858.20
oleum medicum 880.4
oleum Romanicum 323.15:682.18
oleum viride & vulgare ibid.
oleum viuum 181.55
olim quandiu peregrè erant, comam alebant 798.49
olitor 643.5
oliua flaua 458.15
oliuitas 1055.63
olla legit olera 89.54
ollicoqua exta 764.17
olores purpurei 514.55
Olympus omnipotens 1126.7
omen comitiorum 163.20
omen & augurium firmare 437.27
omen vituperare 218.17
omentum in sacris 218.37
ometides 134.3
omina in nuptijs obseruata 91.7
omina nuptiarum 91.7:314.22
omina repetere 196.37
omine nostro ii dies 218.20
omine rato 499.12
omnibus primis 314.11
omne 119.7
omne magnum contulit 179.33
omnimodis 188.33
omni pede standum 226.13
omnipotens 1126.7
omnituens sol 346.26
omni tuentes 168.27
Onagos, fabula 419.47
onerari 1038.44
onerare zamiam 1038.38
onerariа nauis 17.44
onides 607.21
Oobij 193.54
Oones 193.57
operam soluere 181.16
operare 181.15
opes strangulare 714.52
Ophiogenes 819.13
ophthalmia 479.15
opicus, & opicus magister 315.12
opifices in Mineruæ sunt potestate 1135.40
opifices in vulgo numerantur 1185.1
opigena Iuno 211.33
Opilius 430.24:827.19
opimianum vinum 951.30
opinatores 547.59:1050.21
opinio 238.8
opinio veterum de lacteo circulo 418.1
Opis 765.36
opisthodomus 786.12
oppansum 1050.20
oppedere 510.6
oppidanum dicendi genus 481.62
oppidum 1191.30
Oppij ex Velia 728 27
oppilari 807.18
Oppius res Cæsaris & rationes procurabat 728.34
opponere 208.17
optati ciues 81.21
optio 112.41
optio carceris 31.49
optio fabricæ 31.55
Oops 646.24
Ops & Rhea 948.19
opsianus lapis 613.36
opus auersione locatum 1183.60
ora 548.42:586.46:49
ora commentarij 68.14
oracula 1149.11
oracula flexiloqua 159.26
oraculo vti 65.13
oraculorum duo genera 161.20
oraculum arietinum 478.18
oræ belli 586.46
oræ diæ luminis 910.32
oram soluere 74.6
ora nocturna 344.44
orare nobiscum 496.38
orariæ naues 27.34
orarium 660.31
oratio recta 971.27
orationis succus 335.18
oratores & poetæ Iouem opt. Max. in exordijs appellant præfanturq; 1155.10
oratores ex Cannensi caterua 96.41
oratores plerunq; mentiuntur, & fuco patrocinantur suæ causæ 940.1
orbiculata mala 397.6
orbile 713.60
orbis 683.17
orbis Asiæ & Europæ 1154.14
orbis Eous & occiduus 1154.11
orbis Lacedæmonios 888.18
orbis Romanus 1154.16
orbis saltatorius 130.57:740.42
orchas 765.5
orchitis 765.4
Orci ianua 663.34:788.16
Orci galea 1076.12
Orci ostium 663.10
Orci putei 788.21
Orciniana sandapila 1187.36
Orcini liberti 1187.48
Orcus 716.39
Orcus cœlestis 418.33
Orcum neut.gen. 716.50
ordo 372.19
oræ maritimæ præfectus 1046.36
ore fauere 977.55
organa pneumatica 315.23
orgia 748.63:1056.35
Orion super mare ambulat 1035.33
Orionis sidus 840.29
Orythia ab Aquilone rapta 821.27
Orythia dea 812.41
ornatus mulieris 801.47
orobanche 264.37
oro tecum 319.28:310.62
oro tecum precibus 319.14
Osca 828.2
os columnatum 69.2
oscæ fabulæ 397.51
oscedo 333.3
Osci 813.18
osci ludi 397.51
oscilla 700.48
oscilla io 218.16
oscillum 228.7
oscines aues 1103.53
osculana pugna 86.57
oscula dantur postibus 382.8
os pugilis 430.7
ossa erepta ieiuno cani adolētur quodam sacro 465.32
ostendere 73.6
ostendere occipitium 1131.44
ostento 939.42
ostentui esse 591.22
Ostiensis quæstor 734.46
ostiensis quæstura 734.42
ostium oculissimum 344.3
ostrea testam asperam habent 749.46
Othonis turpem vitam mors honesta exornauit 610.60
oua in circo, delphines, columnæ fetæ, meßiæ, tutulinæ 616.6:7
ouis quæ incubantur aliquid substernitur aduersus tonitrua 597.56
oues Tarentinæ 28.56
oues Thymianæ 867.61
ouis pusillosa 854.43

p iii

P

p in ph. sæpè mutatur 193.39
pacta conuenta 524.37
Panchon 895.50
pacis tessera 1195.25
pectilis corona 620.44
pactum 524.35
peanem citare 13.33
pean 13.34
pedagogia 248.58:330.59:981.50
pedagogiani pueri 248.61
pagani 77.22
pagatim habitare 77.15
pagi & vici 77.8:273.54
pagorum magistri 274.11
pagus 77.12
pale 245.36
Palamedes tabulæ tesserariæ inuentor 578.42
palaria 423.50
palatina officia 428.59
palatini 429.1
palatini ludi 18.6
Palatua dea 376.46:647.25
Palatualis flamen 176.47
palatum cœli 195.12
palatum tergere 568.15
Pales 647.21
Pales, dea pastorum 722.61
Pales vnde dicta ibid.
palestræ graminea 1096.10
Palilia 547.37:722.58
Palinurus 440.50
palimpsestus 949.6
pallam trahere 1160.20
Pallas quas condidit arces colat 385.16
Pallas turbata 993.58
Pallas vrbium tutela 385.21
palles iratum Eupolidem apud Pers. 302.36
pallere cum accus. 302.36:1071.9
palliati 66.62
palliati Græci 67.2
pallium detexere 1193.9
pallium 66.63
pallium duplex Cynicis 230.4
pallium duplicare instituit Diogenes 230.18
pallium trahere 1056.45.44
palma 978.37
palma & eius origo 81.23
palmæ lemniscatæ 585.46
palmarum agrestium abundat Sicilia 1200.16
palmaris statua 78.14
palmata vestis & picta quæ triumphalis 148.61:1066.52:1067.7
palmulæ 81.30
palpo percutere 313.42
paluda 826.7
paludamentum 562.52
palumbes 720.32
palumbes sine clunibus 713.13
palus palo proximus 491.37
pampinatæ lances 512.12
Panathenea 1069.5
Panda pacis dea 641.47.647.10
panchrestarij 435.32
pancratium 1011.47
pancratium à Lycurgo sublatum Spartanis 3011.91
Pan dimidia sui parte caper 592.25
Pan & Faunus fistula delectati 633.3:8
Pan pastorum præses 989.45.46
Panes Græci, Fauni Latini 592.31.653.61
Pani caprarum pedes Lucianus tribuit 595.22
panicula tectoria 68.37
paniculæ 1172.8
panis gradilis 343.29
panis tria genera 459.12
panes popani 1158.6
pannosa fex 1001.9
pannucea 1080.1.2
pannucea mala 1080.8
pannuceus globus 1080.6
pannuellium 770.43
pannus 1080.6
Panotij populi 193.17
pantices 954.59
pantomimi 982.19
panus 764.35
panus mammosus 1172.8
papauer soporiferum 1105.45
papia pape, Varr. Satyr. 579.10
papiliones lucernis obuolantes 606.57
pappus senex 825.52
parabolani 446.3
parada 776.2
paragaudæ monolores, dilores, trilores, pentalores 277.38:278.14
paragaudæ purpureæ opponitur 278.11
peragaudæ vestes 278.5
paralus 622.49
perapegma 338.39
parapsis 334.6:612.49
parare 281.44
pararium æs 147.46
parasiti scorta vocabantur 836.16
parasitus Apollinis 755.6
parastatæ 40.15
parastichis 430.26
parazonium 291.32:382.49:1050.24
Parca mora, vel mœra 627.22
Parca non mendax 327.37
Parca nona, decima 627.78
Parca quasi parta 627.9
pardæ & pardi 775.63.776.1
paredri 983.56
parenchiresis 389.56
parens antiquior 126.39
parere 160.3
parere æri alieno 1194.31
parere legi 1189.15
parerga 300.33
pares & impares 480.59
paris pocula ponebant veteres in Delphica mensa 285.57
Paris patriæ 1058.54
parilia 722.58:547.59
parma 81.19.150:34
parmam Thraces gerebant 150.24
parma & palma 971.8
parmula 971.6
parmularius 81.41:150.23:292.45.970.43
Parorea 1197.7
parochi 379.8:506.28
paron, nauigij genus 74.10
parræ cantus insuauis & dirus 299.12
parræ omen canentis 299.1
parricidarum pœna 433.29
pars dici melior 365.11
pars familiaris 372.1
pars hostilis 372.7
Parstrymonia 1197.9
parta 627.10
parta de hoste victoria ad expiandam cædem lustrabant exercitum Rom. 771.46
partes 735.39
partes primas qui agit 651.2
Partula dea 617.21
partumeius venter 1150.2
partus legitimus an nothus esset explorabant Germani aquæ Rheni arbitrio 783.30
partus viris attributus 46.4
parua dictu 805.17
parum stabile carmen 292.23
pascere 1111.25
pascere amictum pectore 1134.22
pascere libatis dapibus 178.26
pascere linguam 158.35:465.47
pascere sacrum crinem 220.20
pasceolus 86.28
passer Catulli 514.36
passer marinus 546.27
passeribus vehitur Venus 514.43
passerinum prandium 1125.43
pastinaca 264.22
pastor ad baculum 821.61
pastoritia fistula 267.21:840.18
pastophorium 1050.23
patagus 229.15:546.16
patagium 229.13
patella 249.32:286.1
patera 149.35
patere 260.32
pater 426.1

pater & princeps 180.41
pater inachus 346.19
pater Romanus 782.54
patibula apud Caton. 199.13
patimur quisq; suos manes 761.38
patina Vitellij 894.53
patinarium piscis 29.3:54.3
patratus 984.54
patres auctores fieri 357.4
patres & patricij 357.2
patres qui creari possent 556.63
patrica & patricia 70.33
patricè 70.34
patricius 505.41
patrimi & matrimi 1063.33
patrita 1019.48
Patroclianæ sellæ 1183.4
patronos apud Rom. qui habebant 892.62
patulæ quadræ 1152.35
paucorum est hominum 509.39
Paulus non Paullus 1185.5
pausiacape 119.31
pausus 313.30
paxillus 244.55
peccare supernè 56.42
pecora sacra 67.31
pecore abundant Siciliæ montes 1167.22
pecunia certa 1145.30
pecunia dea 360.48
pecunia extraordinaria 1145.30
pecunia usuraria 88.44
pecten Amazonius 995.43
pectere 246.63
per pectinem tondere 461.42:43
pectitus 247.9
pectore vincto esse 389.33
pecti 247.7
pectus præligatum 71.51
pecus compelli dicitur 528.47
pecus 759.49
pedato tertio 899.27:1045.16
pedatum 1050.14
pede liquido 973.14
pedem facere 680.15
pedem proferre 680.20
pedes abstulit 747.31
pedes nauales 602.22
pedibus subijcere Acheruntem 732.22
pedicinum 234.52
pedo 657.22
pedules 612.19
Pege 355.14
pegmata 148.56
peius eunt 791.61
pelagus 456.17
pelagus tenuere rates 456.19
Pelethronij frena 730.52
Pelethronij Lapithæ 730.40
Pelethronius Chiron 730.54
Pelethronius mons Thessal. 730.43
pelles 204.3:613.10:742.54
pelliculam curare 887.11. 991.29
pellinctor 1077.46
pellio 602.17
pellionis supellex 491.36
pellis 419.45
pellita iuuentus, apud Claudian. 516.56
pelta 150.34
peltis pugnant Thraces 747.20
peluis pueri 607.39
penates 523.21
pendere 1012.54
pendens vinum 4.17
penes æterna 167.51
penetrare animos 1177.24
peniculus 602.18
pennata victoria 1005.61
pennigeræ coronæ 275.5
pennigera victoria 1008.50
pennipotentes 177.62
pensilis vua 494.22
pensio 1182.14
pentalores 278.16
peplum ferre 473.18
penula 942.23:1056.6
peragit 656.32
per animum 317.62
Perbibesia 1034.35
per.ide tu os 127.53
per corbem metiri 235.18
per curionem dici iubere 912.50
percurrere libro calamos 384.52
percussio digitorum 389.43:1136.54
percussit thyrso 589.46
percutere palpo 123.42
per Dium fidium 615.45
percutere scutum scuto 147.43
perduellio 556.38
perduellis 580.14
perduellum 580.15
perdium 101.47
perduint 651.54
Peredia 1034.34
Persica dea 360.34
Pergama recidiua 1126.37
per Genium viri iurabant 542.53
pergula curta 239.4
per hastam iurare 256.10
periculum 562.59
per infrequentiam factum S C. 1181.40
Peripateticorum opinio de virtute 949.15
Peripatet. sententia de mundi deflagratione & eluuione 546.19
peritare 649.6
periuri in comitio 1034.54
per Iunonem mulieres iurabant 542.53
per liberos 615.33
permarini lares 714.22
permanare 319.33
permistus Achiuis 614.57
permutatio 741.44
pernæ 539.58:540.2
pernæ comacinæ & sequanicæ 111.16
perorare, pro agere 319.12
perpetuum bouis tergum 901.25
per purum 275.44
per satyram aliquid facere 1000.14
per sceptrum iurare 156.20
perscribere 121.20:189.33
perscriptiones 289.37
persea arbor 559.12
Perseus falcem gestat 993.26
Persij 4. satyra vnde sumpta 1173.55
persolæ nugæ 144.51
per solus oculus 600.45
persuasoriæ assertiones 149.50
per tempus obuiam est 493.46
per terras vagari 260.40
per transennam præterire 147.58
perticosa res 855.52
perturbationes vnde 773.8
peruiam, aduerbium 460.22
peruulgare 839.10
Petri Castellani disputatio de Cyclopibus 866.44
Petri Victorij commendatio 667.22
pes 194.52:302.5:680.15:879.39
pes aquæ 194.18
pes constratus 537.6
pes humilis 792.2
pes porrectus 537.10
pes pro asse 95.62
pes pro versu 140.32
pes planus 792.5
pes prolatus 680.21:29
pes quadratus 537.7
pes varus 1159.20
pes vterq; 680.19:947.4.5
petasones 539.50
petaurista 242.14:1119.15
petaurus 242.13
petere 265.58
petere cibum è flamma 89.12
petere ignem è testa 966.60
petere more maiorum 165.52
petere pacem 884.6
petere secretum 108.54
petigo 108.13
Petilius non Petillius 1185.32
petiturire 170.12
pexæ vestes 153.45
pexitas telæ 153.40
Phædrus 441.5
phenindа 291.42
phalæ varicæ 337.40
phalangæ 1030.54
phalangem facere 173.40.41
phalanx 273.32
phalanx Macedonum quomodo pugnabat 273.44
Phalerum 753:31:39
pharmacum 903.44

pharmuti apud Veget. 895.46
phecastani dij 334.11
phecasianus 308.32
phecasium 834.16
philippeum 114.18
Philippi 775.29
Philo siculus 249.33
philosophiæ finis 990.58
philosophiæ moralis pars præceptiua siue παραινετικὴ 261.48
philosophi mortuaris glossaria 815.20
philosophi prouidentiam negantes 751.12
Phintia 690.18
Phocis Curiani 552.31:1164.50
Phœnicis cantus modulatissim. 395.44
Phœnicium 1050.2
phonasce tibiæ 574.11
Phormio 854.29
Phraates Parthorum rex sæuiss. 326.35
Phryges 166.46
Phryges acu pingere inuenerunt 457.29
Phryges opibus & auro abundant vt Persæ 284.45
phryginda 5041.51
Phrygijs numeris in sacris Cybeles stimulati & in furorem acti se cruentabant 741.36
Phrygium tibia è buxo 2199.10
phrixianæ vestes 877.42
phthongarium 574.15
phylacides 674.10
phylacistæ 881.26
physice cur dicta 1123.34
piacula 990.9
piacula comitiss 1095.44
piacularia auspicia 596.52
piacularia sacra 1095.46
piaculare 502.56
piaculum committere 1095.41
pica 85.50
picæ Sphinges 81.51
picati & pici 85.52
picantium modo 306.6
piceus 771.21
piceus sudor 771.25
pici 838.30:885.48
picus 202.19
picus feronius 86.40
picus martius 86.19
picta vestis 1067.8
picti Agathyrsi apud Mar. 884.37
pietas sæpe vultu læditur 792.28
pietate mea 90.2
pietatis nomen cur Cicer. vsurpet 537.47
Pigmei ijdem qui & Spitamei 904.10
pignora multæ causa capi 870.48.
pigri apud Senec. 299.54
pila fabaria 232.54
pila farraria ibid.
pila fullonica 232.45
pila seminaria 232.56
pila terra 2131.10
pilani 371.52
pilare & compilare 85.55.56
pileata Roma 241.57
pileata Roma 241.57
pilei & causiæ nulla apud Hom. mentio est 242.2
pileum 2050.26
pileum Saturnalibus Romani gerebãt 241.58
pilicrepus 206.48
pilum 288.34:771.55
pilum Græcum 192.39:558.26
pilum catapultarium 487.10
Pilumnus deus 822.42
pinea tæda 762.8
pingue 723.52
pinguis 586.55:636.2:1070.52
pingui tentus omaso 58.13
pingues verbenas adolere 666.35
pinnata & aligera victoria 431.43
pinnirapus 83.8:1050.27
pinsare humum 706.36
pinsere humum cubitis 706.39
pinsere terram genibus 1054.17
pinus Cybelæ sacra 364.2
pinus matris deûm 361.59
pinus pontica 631.38
pinus succinctæ Ouid. 811.17
pipilo 946.51
pira volema 656.28
pisces elacati 61.16
pisces mustellini generis 388.13
pisces patinarij 29.3
pisces sale durati 567.52
piscis patinarius 53.58
pissoceros 306.12
pistorij operis varia esse nomina 818.3
pistrinalia pondera 248.44
Pithecusa 554.34:695.14
pithecium 71.8
pitillus 1033.30
pitylus 2091.27
placare deos veteres quomodo soliti fuerint 1217.12
placenta dubia 2048.47
placentæ solum 816.54
Placentini calices 741.61
Placidetanus 251.25
plaga 1134.34
plage 30.29:1119.[illegible]
plagioxiphus 701.45
plagulæ 30.25
plagusiæ 577.61
Plancus 657.18
planus pes 792.1
planum 1026.18
plasma 2069.58
platessæ 63.48
Plato cur Homerum è sua Rep. exterminarit 460.50
Platonis & Academicorum de orbe lacteo sententia 978.54
Platonis sententia de immobilitate terræ 542.6
platycerotes 511.5
plaustrum conuiciorum 2055.7
plauti canes 657.20
Plauti nomen vnde 657.9
plautus ibid.
plectilis corona 71.41:620.44
plectrum 2050.25
plenus sacculus araneorum 47.58:504.5
plerunq; exercitus 92.43
pleuritides 62.16
Plinius non rarò ab Aristot. recedit 766.47
Plinius vocum antiquarum auceps 446.63
plinthides 62.17
plinthis 40.44:1111.62
plinthium 40.13:1111.59
plorare 547.10
ploti & plauti 657.12
plumarij 369.4
plumbum liquidum 280.58
plumbi potestas 578.18
plutei 366.47
pluteus 851.29
Plutonia 262.5
Pluto, Hecate, Proserpina, dij inferi 512.61
Plutonis domus exilis 296.56
Plutonis sacra 1092.53
pluuij, à pluo 480.15:488.10
pneumatica organa 325.23
pnigeus 61.61
pocula duo cum cyatho 285.42
pocula murrhina 238.12
poeta barbarus 69.17
poetæ comici innocentes 460.39
poetæ, olores 128.3
poetæ sacri 717.28
poetæ tragici & comici in Liberi patris clientela sunt & fide 1071.12
poetæ vt sacerdotes sacra ferunt 727.34
pœniceus color 268.32
pœnire pro punire 791.39
polenta 386.32
polentam prænstare 219.13
politiones 503.27:1154.50
politiones agrorum 1120.8
politores 282.41:503.13:1155.10
pollices premere 342.53
pollicem vertere 342.59
polliceri maria & montes 969.5
polliceri montes auri 651.29:1100.26
polliceor 1077.53

pollincere 1077.42
pollinctor 1077.39
polluctа pago 344.60
polluctus virgis 344.57
polluctum 976.29
pollulus 790.61
pollubrum 1051.17
Polyxenæ cædes 339.51
Polyidus 163.2
pomeridianus consul 599.30
Pompeianum capitolium 337.45
ponderibus libratа terra 125.62
ponere 300.43
ponere in medio 1180.37
ponere pro facere 300.43
ponere signa 24.25
poné petere 1054.44
poné recumbere 1054.43
pons à Cæsare in Rheno factus explicatur 889.34
pons Aesæ 274.52
pontem indignatus Araxes 659.27
pontes disturbare 432.61
Pontia Venus 296.17
pontica pinus 631.38
ponti victor, pro ariete 839.45
popa 1158.3
popæ 589.6
popani panes 1158.6
poppysma 123.47
poppysmis adorari fulgetras ibid.
popularia 625.61
popularia sacra 1188.45
popularis 631.10
popularis sal 233.27:1155.32
populea corona 370.46
populos Septentrionales stupidiores esse, quia longius ab aura solis & tepore incolunt 625.4.5.6
populus ferijs toga anteicbatur candida 735.53
populus fundus factus 117.52
populus intonsus & ferus 523.40
populus seruatus 329.4
populus tributus 215.45
porca contracta 373.8
porca præcidanea 573.32
porcæ & charibœa anguium nomina 552.62
porcere 216.35
porci in ministerijs Cereris immolabantur 1139.25
porcis in expiationibus vtebantur veteres 1139.37
porci sacres 1139.40
porci serarij 208.49
porcopor 760.2
porculus 235.29
porcus & porca 208.52:994.27
porcus hostia mystica 1119.37
porcus Laribus immolabatur 950.16: 1119.42
porrectus pes 537.8
porricere 869.25
porriciæ 869.25
porricio 978.61
porrigere dextram 773.22
porrigo 507.31
porro Quirites 444.27
porrum 285.30
porta cœli 617.60
Porta Quæstoria 1180.13
porta quintana 1180.12
portæ 4. in castris Rom. ibid.
portæ somni 221.35:1096.60
portare aue 1058.34
porticus 127.23
portorium 7.9
portulaca 264.50
portus corporis 132.15
portus Velini 763.22
poscere membranam 213.55
poscere veniam 885.60
poscenium 1044.35
positus 777.15
post conuiuium Græci se poculis inuitabant 737.48
postea caput tondebant ad deorum iram placandam 382.11
postem tenebat qui dedicabat ædem 381.10
posterior 475.59:685.29
postes 698.63
postibus amatores dant serta 382.17
postibus oscula dantur 381.8
postica 428.49
postis deûm Manium 663.36.699.3
post meridiem Romani nihil incipiebant 531.23
postomis 580.18:1052.25
postpartores 331.53
post principia locus triario 83.33
postridiani dies 978.29
postridiani dies malè ominosi 872.48
postulare ingrati 307.47
postulationes 361.5
postumus 328.42:582.27
postulatum argentum 24.3
posuit templa 655.16
potens 562.42
potens à potior 1126.27
potens maris 178.7
potestas naturalis 799.41
potestas plumbi 178.11
Potica & Cuba 627.35
potio vincea 288.18
Potior mundus 126.27
potire seruitutis 1192.60
potiri hostium 1192.62
potitur fatorum 284.39
præbere aquam 37.37
præbere crebrum poppysma 123.47
præcantatrix 70.22
præcentoriæ tibiæ 573.58
præcepserit 208.60
præcerpsis 505.47
præcidanea porca 547.3:573.36
præcingere 805.39
præcipes, pro præceps 736.62
præcipuum 139.32
præcisi 1169.56
præconium 323.4:682.60
præcurrere 265.23
præda Sybaritana 363.45
prædes 707.49
prædia præscripta in vacuum 1021.59
prædiatores 707.52
prædiatoria lex 1022.44
prædiatorium ius 707.53
præfamino 502.47
præfari diuos 471.12
præfecti & extraordinarij in exercitu Romano 1179.52
præfectura 11.61
præfecturarum genera duo 32.2
præfectus oræ maritimæ 1046.43
præferre triumphi diem 1181.37
præfiscine 819.28:892.12: 1029.23
prægnas pro prægnans 1131.32
præiuratio 85.19
præligatum pectus 71.58
prælucere spem bonam 415.2
præmia 495.1
præminens 561.9
præmiatores 491.8
prænomine salutare 57.60
præpes victoria 1005.53:1008.48
præpetes 811.21:1101.56
prærogare 51.58:561.4
præscripta candida calcis 50.36
præscriptum velut creiatum 50.43
præsentanea porca 547.10
præsepes 454.4
præsicare 764.2
præsiderare 84.60
pressura croci 540.45
præsul 942.57
præsultor 641.61
præstare 1097.10
præstringi oculos 1116.24
prætenturæ 112.55
præterea 589.50
præterire per transennam 147.58
præteritum perfectum penultima correpta 384.52
præter propter vitam viuere 479.1
prætor vnus non multi 515.10
prætoria porta 1180.13
prætoris iurisdictio quæ olim fuit 547.47
prætoris verba non solùm esse, do, dico, addico: sed etiam abdico 1195.4
prætexta purpura 583.19
prætextata verba 897.18
prandium passerinum 1121.43
pransitare polentam 119.13
pransum paratum, Varr. saty. 487.39

præst.

prasinianus 150.17
precabatur mane & vesperi 896.21
precium habere 1098.16
precium impensum 507.8
prehendere aurem 541.16
prehendere auriculas 1119.55
prela superuacanea 244.44
prela temperata 244.46
prela vestium 810.26
prelum 234.63
premere 1104.16
premere habenas 391.38
premere pollices 341.53
premere, verbum venatorium 392.2
prensare 265.30
prensatio ibid.
prenso 939.18
pressi copia lactis 152.13
pressoria 810.28
pressum quasillo scortum 542.61
pridie sortitionem. 476.59
prima cum 494.31
primæ vel secundæ sententiæ esse 1110.50
prima iubent 981.15
prima nauigatio 895.3
primas partes qui agit 651.1
prima tellus 213.30
primi liberti 347.49
primis omnibus 314.11
primipilarium testamentum 1081.6
primiscrinius 869.3
primo cœtu condemnare 702.61
primogenitis magna prærogatiua tribuebatur 654.11
primores digitus 352.14:945.29
primum sententiam dicere 78.23
primus cœtus 1130.3
primus hastatus 1191.10
primus lictor 347.21:1026.55
primus virorum 955.59
princeps Senatus 1041.1
principalis porta 1180.14
principales duæ portæ, dextra & sinistra ibid.
principatus 1057.21
principia & principes 83.48
priscarum legum beneuolentia 493.13 priscus 864.62
prius geminatum Masoni 963.28
proagorus 250.10
pro ariete 890.27
pro aris & focis 308.54
probatio athletarum 533.49
prochimasis & epichimalis 85.1
proci, pro proceribus. 240.63:495.50:548.5
proconsul & proconsule 136.14
Proculeius 1067.43
procumbunt piceæ 443.12
procum apud Cic. 240.50
procurator ducenarius 803.60
procurator deorum 349.60
prodigere 489.34
prodigia comburuntur 587.21
prodigus vnde dictus 489.32
prodromus 786.22
producere 654.24
producere nomen signatum præsente nota 300.60
produci 697.20
proferre pedem 680.21
profestum facere 87.30
proficiscuntur suppetias 488.39
profluens 1085.60
profundum 34.49:462.7
prolatus pes 680.28
prologium 9.32
prolubium 708.41
proluuium 708.41
prolytæ 262.19
promæ cortes 1113.57
promercium 248.10
promeritum 1122.23
Promethea iuga 583.22
Prometheus 576.13
promittere 638.21
promulsidiaria vasa 1066.22
promulsis 28.15:1066.22
promuntorium 439.46
pronubarum officium 89.27
præmium facilius habere 1082.22
propala 1.39
propalæ 459.63:1050.28
propes 680.48
propinare comedendum aut deridendum 388.63
propinquas olim Romani osculabantur 1131.52
proponere vexillum 474.41
proporro 169.30
propter viam sacrificium 270.42
propymata 1066.31
prorœta 1079.16:1091.18
prorumpit 1173.60
proscribere inter senes coemptionales 34.17
proscripta prædia in vacuum 1022.59
proscriptio Syllana 363.8
prosecare exta 495.11
prosecta 495.18
proscenium 1044.36
Proserpina & Hecate 1092.18
Proserpina, Iuno inferna 777.8
proseucha 21.54
prosiciæ 769.44 prosicies 99.12
prostibulum 287.47
prostomis 586.18
protectum 768.35
protela boum 904.41
protelare 904.40
protelo ducere ibid.
protelum 904.18
Protei columnæ 147.8
protendere hastam 65.8
Protesilaus interfectus 1036.62
protinus 98.37
protrahere se 1177.3
proxeneta 1.43
proximus libertus 1016.47
proximus lector 343.47:1026.53
proximus subscriptor 1016.49
pruna cerea 1167.61
prunæ batillus 36.5
pruriga 877.45
prurigo 507.20
Pseudulus Apollo 181.19:113.64
psilæ 1063.47
psilocitharistæ 692.39
Psilotapides 1063.49
psilothrum 1159.54
psyathus 1050.26
Psylli 515.52
pteryx 42.35
pteron 553.30
Ptolemæus Berenices pater hostium multitudine territus salutem fuga petijt 517.35
pubentes herbæ 964.51
puberibus folijs 141.3
pubertas 1160.56
pubescere 952.48
publica materia 641.20
publicani 6.63
publici 67.14
publici lares 1097.37
Publicola, non Poplicola 1185.31
Publius 1185.18
puella succida, flecca 210.31
puellatoriæ tibiæ 418.13
puellitari 488.21
pueri nono, puellæ octauo die nomen accipiebant 231.28
pueritia quomodo instituebatur in Græcia 1032.36
puerorum expositio in ollis 1198.25
pugil Pollux 1012.9
pugillares quincuplices 290.56
pugillares triplices 290.57
pugillatus 1011.63
pugio 291.34
pugio datus Tribunis 381.48
pugnabunus in vmbra 471.61
pugna Cannensis 96.37:363.10
pugna Osculana 86.57
pugnandum pro aris & focis 308.54
pugnare ferra 246.7
pugnare versis gladijs 217.45
pugni dant ventri victum 457.23
pugnum ducere 1076.52
pulchra acta 73.29 pulegium 244.5
pullaria feles 86.52:736.48
pullatiam farcire 86.56
pullata turba 722.43
pullati pauperes erant 721.42
pullatus 721.43

pullatus populus ibid.
pulli 1043.20
pulli pro pueris 97.16
pullipremo 97.17
pulmones 324.12
pulmones rumpere ventis 834.13
pulsare fores 351.8
pultare fores 1129.12
pulsifagoides 648.8
puluinaria dijs sternere 150.41 : 223.33
pumices 998.50
pumicare gingiuam rufam 758.29
puncta & cola fœm.gen. 696.53
puncto tempore 1173.34
punctum 696.50
punctum tempus 260.60
punicum sagum 55.23
puppes uiueis velleribus fronde, verbena in deorum honorem à nautis ornari 964.35
pura hasta 1099.41
pura lana 1100.6
pura vestis 1100.1
purè lauari 1117.32
purè lautum 881.7:1181.50
purè lectus 881.6
purè loti 990.12
puri 1043.18
purificatio viuam aquā desiderat 659.22
purum argentum 1099.40
purum caput 134.28
purum solum 1099.43
purum uumen 1012.19
purum numen Iouis 794.45
purgamenta 1017.17
purgamenta calcare 966.31
purgamenta lustrationis post tergum in auersum abijciebātur, & in profluentem aquam mittebantur 587.22
purgare 679.30:226.29
purgatum 207.33
Purpura prætexta 381.29
purpura splendens 782 34
purpura sitlataria 673.5
purpura Taniensis 271.17
purpuratæ mulieres 342.41
purpureum 1095.60
purpurissum 875.6
pusula 292.59
pusulatum argentum 854.34
pusulosa vel pusilosa ouis 854.42
pustula 854.33
pustulatum argentum 855.2
puta lana 1134.42
putata lana 1160.45
Puteoli 328.54
putei Orci 788.21
puteus 199.46
puteus inzis 161.45
puticulæ & puticuli 155.27
putris in Venerem 675.29
putres oculi 618.32
pyrgus 174.50:1006.48
pyrites 181.58
Pynthia 690.18
Pythagoræ terra 824.23
Pythagoreorum persuasio aues canorus in cantores & poetas renasci 328.14
Pythagoras octachordon fecit 671.11
pythaule 368.6
pytismate orbem lubricare 818.18

Q

Qua arte consideret 222.17
qua arte fretus 221.30
qua de re agitur 950.28
quadræ patulæ 1153.36
quadrans ratitus 708.27
quadrantal 537.8
quadratus pes 517.9
quadrigæ albæ 891.20
quadrigæ irarum 1051.6
quadrigæ solis 793.1
quadrigis signum mittere 921.15
quadrimus Cato 244.12
quadrimæ molæ 395.52
quadrima vasa 234.44:395.50
quadrupedare 994.23
quadruplatores 84.4
quadruplex iudicium 109.7
quadruplices 1077.61
quæ homines arant, nauigant, ædificāt 195.21
quæ iam matura videtis 158.45
quæ infœlicia erant, Græci comburebant lignis spinosis 596.20
quærere in medium 974.45
quærere lauream in mustaceo 816.51
quæsitaria 966.5
quæstor & quæsitor 67.59
quæstor Ostiensis 714.46
quæstoria porta 1180.13
quæstoris vice orationes recitare 131.38
quæstorius scriba 349.14
quæstura Ostiensis 734.42
qualà fatsaria 233.41
quale perunctum nardo 64.26
quale, pro cuiusmodi 64.25
quales animæ 64.19
qualis in Eurotæ ripis 173.40
qualis vbi hibernam Lyciam, apud Maron. 75.46
quando Diana non saltauit? prouerb. 274.13
quam extemplo 976.40
quando Romani se purificabant 919.1
quando Romani vota nuncupabant ibid.
quantane 225.26
quare puppi corona imponebatur 631.33
quasillo pressum scortum 542.60
quarta Persij satyra ex Alcibiade Platonis desumpta 1158.57
quartarium 340.4
quarticeps 711.43
quaternata figura 480.12
quatenus id facit 379.12
quatuorviri curatores viarum vrbis 65.52
quatuorviri quinquennales 348.53
que, particula producta 332.33:317.5
quercus Mariana 1032.56
Querquetulani Lares 714.14
quiáne 1106.2
quibus arboribus portenta & prodigia comburebantur 587.20
quibus est equus & pater & res, apud Horat. 643.60
quid distent æra lupinis 25.57:956.24
quid ita? 1147.55
quid mihi cum longis tibijs 138.17
quiescere in propria pelle 125.22
qui ad supplicium ducebantur, tintinabula gerebant 362.18
quidam adsciti ad ordines eorum qui preturam vel quæsturam gessissent 347.60
qui animum videre censent per oculos vt per fenestras, refutantur sensus testimonio 1162.8
qui cupiunt & metuunt, agitantur perturbatione 773.63
qui iurabant, sub dium prodibāt 716.11
qui non risere parentes 535.56
quippe vbi 701.44
qui precabantur, se vertebant dextrouersum 793.63
qui pro quomodo 169.10
qui sese student præstare 519.24
qui sex annis inter vigiles Romæ militarat, ius Quiritium consequebantur lege Visellia 662.51
qui talos mittebant, scorta inuocabant, aut suas amicas, fausti ominis causa 836.19
quincuplices pugillares 290.56
quinquagenaria vrna 212.7
quinquatrus 576.25
quinquennalia vota 1011.12
quinq; primi 264.10
quinque viri 757.43
quintana porta 1180.12
Quinte puta aut Publi 57.57
Quintiliano consularia ornamenta data 792.27

quin-

quintuplices 1178.20
Q. Opimius 1131.56
Quintus, non Quinctus 1184.50
Quirinus 646.10
Quirinus trabeatus 383.12
Quiritium 646.38
quis caneret Nymphas 420.59
quod bene vertat, conscende 1194.50
quod ciuis cum ciue agat 217.27
quod ille dicat 217.22
quod iam missum 923.2
quod in solum venit 260.3
quod te postules 217.18
quod superest 168.48
quo die fata vocabantur 327.38
quo ea pecunia peruenerit 397.19
quóne 215.20
quoniam pro cum 199.46
quô te Mœri pedes 996.8

R

R litera canis 1116.20
R plerunque mutatur in l 564.34
rabies pro fremitu 1176.59
Rabirius Posthumus 582.30
racemi 951.13
radiata rota 753.39
radij fulminis 993.14
radij inserti 333.12
radij Solis cursum errantium siderum regunt 613.59
radius 1057.43
radix saxi 168.46
rallum 854.1
ramus aureus 983.17
rapacidæ, apud Plaut. 881.16
rapere obtorto collo 919.41
rapis vescitur Romulus 598.30
rapsis pro rapueris 503.14
raptim ludere 307.28
rase vestes 877.11
rastri 781.33
rastri dentifabres 1120.11
ratio ad denarium 233.38
ratiocinationes 245.51
rationem habere alicuius in petitione magistratuum 1040.19
rationes turbare 530.53
rationis egens 883.25
ratitus quadrans 708.27
raua frumenta 447.53
rauio 649.11
rauum mare 992.62
recanere 818.59
recens 837.43
recentatum vinum 837.46
recidere 1126.40
recidiua Pergama 1126.37
recidiuus annus 1126.41
reciproca 839.2
reciperatio 192.26
recoctus 496.24
recoctus senex 616.62:757.30
Recta cœna 594.42
recta domus 971.36
recta oratio 971.27
rectæ cœnæ opponitur sportula 149.44
rectè 252.58
rectè conuiuari 596.45
rectè viuere 596.46
Rectè vnctus 596.51
rectus apparatus 596.49
rectus talus 597.2
rectum 971.38
recutiti Iudæi 865.51
redandruare 941.61
redantruare 558.11
reddere pro pietate 92.1
reddere sumptum ad essem 2146.8
redhibet 1030.30
redimiculum 875.14:1127.54
redit in rugas 560.14
reditum ferre 762.25
reditus natalis 810.25
reducere calculum 175.11
reduces tondere 798.48
reducta hasta 60.60
reducta vallis 983.46
reductus sinus 985.44
redundare 391.24
redundationes 800.13
redundantia spiritus 186.44
reduuia 629.6
referre de repub. 468.29
refractarius 1166.40
refractariolus 552.17
refractariolum dicendi genus iudicia-le 1166.28
refragatores 1027.51
refugere 499.23
refugium facere 499.13
regere silentium 465.41
refusus Oceanus 1154.16
reges à Ioue educari opinio priscis fuit hominibus 515.46
reges in Iouis tutela 1135.32
Regiones vrbis Romæ 1179.33
Regni sol sideris 613.60
reglisceit 449.3
regnat Apollo 534.49
regnum pro possessione 32.19
regredio 446.57
Rheticum vinum 1130.29
relictum 710.23
religio scrupea 825.63
relinere dolia 945.49
relinere ferias 1155
relinquere 457.34
relinquere celebranda choreis 865.18
reliquiæ cibi, & humor quem profundimus pro alui proluuie, & lotio 362.63
reliquum 1057.39
reliquum quadrisyllabum 653.5
relucere 557.60
reluuis 557.59:629.10
remeare 448.14
rem gerere 1055.3
remigio suo rem gerere 209.58
remipedes lembi 602.17
remissarij vectes 235.10
remittere 460.30
remittere intercessionem 1028.13
remittere nuncium 460.30
remittere sub furca 521.28
remora 857.9
Remorinus ager vel Remurinus 857.14
remulcere caudam 731.7
remulcens 1050.30
remum lentare 133.58
renascuntur qui ab exilio reuertuntur 810.14
renes 144.11
renidens Scylaceum 660.11
renunciare repudium 460.27
reparare 281.42
reparare oras classe cita ibid.
reparcere 216.41
repentini homines 481.4
repertitium ciuis 526.47
repetere 1154.23
repetere auspicia 196.17
repetere omnia ibid.
replum 339.49
reponere 684.8
repotia 448.19
repotialis liber 448.36
repromittere 1148.15
reptitius ciuis 516.47
requiesco 1173.48
rerum administrator, gestor Salustio dicitur 65.17
rerum & animalium femina de cœlo 767.2
rerum gestarum memoria sepulchrorum elogijs inscribebatur 460.63
rerum inuentio incerta apud auctores 730.60
rescribere 223.23
rescribere argentum 120.17
rescripti cantus 223.13
rescripti soni ibid.
resecro 615.62
res formata & informis 1015.38
res cognitionis 1113.1
res comperendinata 449.22
res comportatæ 991.48
res longi subsellij 462.32
resonant arbusta cicadis 384.24
respirare 964.17
respondere 289.40
respondere ad tempus ibid.
respondere debitor dicitur ibid.

respondet imago gloriæ 43.1
res prosperas dijs virtutiq; acceptas referebant veteres 592.10
resticulari 1148.16
restipulatio ibid.
restitrix 362.31
restringere 519.58
restringere dentes ibid.
res tuas procura 1132.1
rete iaculum 616.30
rete saxulatum 1029.41
reticulum 612.16
retortum linum 315.4
retrahere fugitium 888.12
returare 1055.27
reuocare 175.7:1056.59
reuocatio 1057.50
rex 889.8
rex pro magistro 281.21
Rhamnes 783.7
Rhea & Ops 948.19
Rhene insula Delo vicina 228.56
Rhenus à Cæsare ponte coniungitur 889.40
Rhenus bicornis 812.9:900.56
Rhianus poeta 478.9
rhinoceros 580.47
Rhœtus 317.62:616.56
rhopalici versus 144.46
ricinium 807.5
ridere malis alienis 812.2
ridere ore catuli Gallicani 315.54
ripæ 761.10
ripæ apio virides ibid.
risu matrem cognoscere 935.58
riuales 1029.2
robur 705.10:831.5
robustus 832.6
rodus 448.52
rogare 704.61:960.45
rogator 966.8
rogatores in comitijs 741.17
Roma in trium numinum tutela erat, Iouis, Iunonis & Mineruæ 1135.16
Roma pilesta 241.57
Romæ Osca lingua comœdiæ agebantur 397.52
Romanæ mulieres abstemiæ 1123.62
Romanarum familiarum nomina 807.61
Romæ vrbis regiones 1179.54
Romanensis sal 324.45
Romani carminum studiosi poeticam artem contemnunt 644.17
Romani in seniores & iuniores diuisi 786.34
Romani Cæsares suos referebant in deorum numerum 885.44
Romani scriptores insaniæ & inscitiæ notantur ab Horat. 644.24
Romani vestitus mutatio 929.52
Romano more 398.48
Romano more loqui 929.52
Romechium 26.17
Romulia tribus 1170.44
Romulus Romæ sepultus 482.3
ros Achaicus 44.13
ros Lunæ filius 635.10
Roscius strabus 1146.31
rota 108.3:112.32:617.26:799.
rota solis 159.27:617.26:799.60
rota radiata 753.54
rotatus sermo 95.23
rotunda aut rutunda 556.50
rubra obiurgari solea 677.39
rubra sandalia 1064.24
rubrica 109.60
rubricæ pro iure ciuili ibid.
rude donati 518.48:989.57
rude & pileo donari 626.83
rudentis explicatio 163.55
ruderatio & rudus 38.61
rudiarij gladiatores 941.56
rugam trahere 560.29
Rumina 491.57
rumore secundo 901.5
rumpere 879.56:1076.59
rumpere pulmones ventis 834.15
Rumpitur anguis cantando 491.42
rumpuntur pectora 208.43
runcina 462.63:841.36
rupem munire 440.6
rupes Tarpeia 707.58
rupes Trinacria 838.52
rupsit 503.48
rursus & prorsus 1100.44
ruscea facies 517.50
ruscus ibid.
rusi pro rure 825.17
russæ tunicæ 608.11:1176.8
rustariæ falces 449.10
rustici natales suos colebant 987.45
rusticæ tribus & vrbanæ 927.6
rusticæ tribus vrbanis honestiores 1170.37
ruta 243.62
rutabulum 232.29
rutilus color 291.50
rutrum 245.41

S

Sabbata 509.60
sabbata tricesima ibid.
sabulo masculus 186.54
sabulo solutus 186.56
saccare verbum vetus 435.4:571.12:837.19
saccariam facere 51.29
saccatum 571.12
saccatum lotium 435.4
saccharum prisci non norunt 1093.59
sacco vinum eliquare 454.57
saccones 718.32
saccularij 283.3
sacculo feri 23.57
sacculus 383.14
sacra Bonæ deæ 588.44
sacra Cereri legiferæ 884.12
sacra commouere 1056.33
sacra ducere 52.59
sacra ferre 52.41:417.29:457.59
sacra piacularia 1095.43
sacra Plutonis 1092.30
sacra popularia 1188.49
sacra tardo gressu ferri 437.10
sacra Trieterica 1056.36
sacra vatum 727.27
sacramentum 1145.40
sacrare ignem vigilem 53.8
sacras iaculatus arces 179.34
sacrata iura 196.17
sacres porci 1119.40
sacrificium propter viam 270.42
sacri poetæ 727.30
sacris infernis amores & curas solui 750.58
sacris operam daturi se purificabant 881.7
sacrorum magister 30.58
Sæcla bucera 972.40
Sæcla ferarum ibid.
Sæcla percocta vapore ibid.
saga mens 276.58
sagæ anus 276.60
sagæ mulieres cantione magica mutantur in striges 453.30
sagariam facere 51.29
sagati 67.2
sagati galli 67.3
sagestre 596.3
sagis coccinis Romani, rubris sagulis Lacedæmonij vtebantur in bello 55.14
saginam cædere 454.45
sagittipotens 257.55
sagma 864.15:1169.46
sagmaria mulla 1169.47
sagmarius equus 864.11:1169.34
sagula virgata 55.17
sagum 67.5
Salacia Neptuni vxor 646.9
salapitia 876.53
salaria tribunorum militarium 608.54
salarium 608.50
sal 510.27
sal Beticus 795.5
sal popularis 233.26:1155.32
sal Romanensis 324.45
sale vrbem defricare 510.27
salictarius 233.24
Salij 1074.47
Salij Herculis 416.31
salinum splendet in mensa 527.25
Saliorum carmen 796.11
Saliorum duo chori 426.31
salire medio foro 238.35
Salius 977.10
salis flos 255.21:1155.33

ſalis in menſa quædam religio 327.23
ſalius 1156.58
ſalius vini ibid.
ſalix munda 658.56
Saluſtius Demoſtheni affinior quàm Cicero 1065.36
Salluſtius Thucydidis æmulator 1065.49
Salmacida ſpolia 1086.10
Salmacis 1086.18
Salmacis aquæ 1086.14
Salmoneus impius tyrannus bombardæ primus inuentor à Vergilio minatur 276.20
ſalpicta 1050.30
ſalſa mola 218.48
ſaltantes ſatyri 710.29
ſaltare in foro turpe ingenuo 238.31
ſaltationis auctor Salius 977.20
ſaltationis 3. partes 130.50
ſaltatorius orbis 130.57:740.41
ſalteres 1074.30
ſaltuares inſulæ 112.3
ſaltus 101.52:518.56:968.44
ſaltus Firmiani 968.44
ſaltus Graius 101.52
ſaltus hiberni & æſtiui 393.60
ſaltus Pireneus 101.51
ſaltus Theſſalus 1036.56
ſalue & vale 336.34
ſalutare aliquem cognomine, erat hominis familiaris 57.60
ſalutare deos 110.34:921.34
ſalutare limina 986.8
ſalute bona 454.28
ſalutis natalis 49.60
ſambuca 670.11
ſamiarij 1026.31
ſamiata ferramenta 605.60:1026.40
ſamiator 606.4
ſamium 1102.1
ſamius lucumo 63.30
ſamij Lucumonis acumen, apud Auſon. ibid.
Samnites 934.3
Samnitum armatura 934.12
Samnitum magiſter 935.52
Samothracia ferrea 678.3
Samothracius annulus 678.3
ſancire fœdus fulmine 933.6
ſanctarum legum inſcitia 273.17
ſancta lex ibid.
ſandalis 1107.42
ſandalia rubra 1064.24
ſandaligeri 1107.42
ſandalio mitigare caput ibid.
ſandalum 657.14:1198.3
ſandapila Orciniana 1187.36
ſandix 511.28
ſanguineæ virgæ 265.10
ſanguineum flagellum 265.17
ſanguis 1059.7
ſanguis ſalſus 663.17
ſanguis viridis 840.60
ſanguinis dies 1175.20
Sannali populi 193.31
Santonica herba 308.41
Santonica virga ibid.
ſapere 686.21
Sapere noſtrum maris expers 1117.6
ſapharium 1050.30
ſapientia 262.60
ſapientiæ ætas condimentum ſapiens ætatis cibus. Plaut. 976.45
ſapientem nihil habere proprium: ſed vſura tantum frui 1160.27
ſapiens Stoicorum αὐτοτελὴς ὤν 271.1
ſapinus 125.22
ſapo Gallicus 291.26
ſaporare 1095.17
Sappho, decima Muſa 514.40
Sappho maſcula 303.44
Sapphicum carmen ab Alcæo 280.4
ſarabara 219.43
Sarapis & Serrapis 310.28
Sarepa vrbs 1175.53
Sardinia Ichnuſa & Sandaliotis vocatur 1198.6
ſariſſæ Macedonum longæ & ſuperuacuæ 756.10
ſarpo 326.1
ſarpta vineta ibid.
ſarſura 880.34
ſartago loquendi 1071.11
ſarta tecta 547.26
ſartoris vſus 179.54
ſataria qualꝗ 233.43
ſat acceptum 540.58
Satmali populi & Sannali 393.31
ſatis accipere 541.3
ſatisfactio per iuſiurandum 614.60
ſatura 1000.28
Saturnius verſus 826.31:987.61
Saturnalitia 1111.20
Saturno caput aperiebant ſacrificando, non operiebant 504.48
Satyræ Græcæ perſonæ 641.12
Satyrarum Horatij aliæ epiſtolæ, aliæ ſermones 361.12
Satyrarum Varronis inſcriptiones 580.40
Satyri ſaltantes 710.29
Satyrica ſigna 297.63
Satyrion ibid.
Satyris caprarum pedes tribuit Hor. 592.21
Satyrum moueri 730.23
ſauillum 817.63
ſaxa putreſacere 440.20
ſaxum Tarpeium 707.59
ſcabies 645.1
ſcabies mala 201.2:645.2
ſcabrere 1121.46
ſcabres pro ſcaber es 504.41
ſcæua 522.14
ſcæua canina 251.28:522.14
ſcæuus 1296.31
ſcalaris forma 61.24
ſcalpere terram mordicus 384.10
ſcalprum 214.16
ſcalprum curuum ibid.
ſcambus 438.44
ſcamillum 337.57
ſcamna 425.54
ſcandulaca & ſcandulata 264.34
ſcanſoria machina 286.30
ſcaphium 71.24:105.46
ſcarus Iouis cerebrum 894.62
ſcarum Rom. deperibant 894.61
ſcatit, pro ſcateat 460.10
ſcaturire in ſignificatione deſiderandi 441.43
ſcaurus 657.22:828.58
ſcena quæ periactos habet 141.44
ſcenatilis modus 395.28
ſcena verſatilis 141.48
ſcenicum auleum 141.49
ſceptrum 256.20
ſceptrum haſta 778.42
ſchaſtras 120.32
ſcheme 477.6:1119.27
ſchœnicolæ 828.32
ſcholaſticus 44.48
ſcientia 330.27
ſcilliticum acetum 560.28
ſcindere 717.14
ſcindere comam 636.47
ſcindulæ 787.8:896.4
ſcipiones 1050.33
ſcitamenta 600.25
ſclodia 781.38
ſcobs 29.24
ſcolpus 198.38
ſcopuli 133.39
ſcopuli in cœlum minantur 391.42
ſcordalus 207.44:1050.34
ſcordiſcarius 855.37
ſcordiſcus 855.37:1050.34
ſcorpio 487.25
ſcorpius 128.49
Scorpus 241.53
ſcortum deuium 440.46
ſcortum preſſum quaſillo 542.60
ſcotia 338.8
ſcraciæ 828.47
ſcriba 35.23
ſcriba quæſtorius 549.13
ſcriba è quinqueuiro 757.43
ſcribam ſibi legebat magiſtratus 1180.7
ſcribere dicam 651.55:1048.15
ſcribere literis 486.12
ſcribere notis 485.36
ſcribere nummos 110.2
ſcribere ſermonibus 486.17
ſcribere ſtilo 486.32
ſcribilita & ſcriblita 817.33

ſcripta

scripta apud Cic. & Quintil. 1007.32
scripta maleficia 207.19
scriptuarius ager 7.4:1116.50
scriptura 6.54
scrupea religio 828.63
scrupedæ 828.56
scrupeus 828.63
scruta 152.62
scrutarius 153.3
sculponeæ 198.36:522.2
sculponeatus 491.50
scurræ 649.25
scurra veles 273.29
scutale 468.22
scutula 41.34:1029.47
scutulatæ vestes 877.12
scutulatum rete 1029.41
scutum 371.23
scutum quid à clypeo differat 371.23
scutum scuto percutere 147.43
Scylaceum renidens 660.31
Scythæ 1095.30
secare 1126.45
secari tarda podagra 745.31
secare crimen 654.50
secare magnas res 510.36
secare viam 655.10
secandi crinem mos vnde 654.60
secretum petit 208.55
seculæ falces 960.9
seculum 972.41
secunda nauigatio 895.3
secundæ sententiæ esse 1110.50
secundaria vina 1062.17
secundarij 10.23
secundi liberti 347.49
secundo loco inaugurare 1179.13
secundus hastatus 1191.15
secundus ventus 1075.20
securicula, securiclata, securiculata, & securidaca 42.36:264.29
secutores 942.6
secutoris armatura 942.10
sed tamen 378.12
sedere 809.32:876.10
sedes Musarum Latinarum 986.10
sedilia prima 461.60
sedularia 613.6
Segesta, Segetia, Seßia 716.14
segmenta 134.13:520.11
segmentatæ vestes 134.17
segmenta aurea 520.20
Seia 716.14
seipso formosior 27.32
selecti iudices 1115.13
Selene 250.7:1015.23
sellæ Patroclianæ 1181.4
semen 721.21
semiatratus 1055.46
semicinctium 660.18
semiermes 943.63
semimitbra 612.61
seminis flammæ 443.6
seminium 721.21
semiplotia 657.16
semirasa seruitia 1064.16
semirasus 865.55
semirasus vltor 1064.14
semistirpea 312.17
semitarij mœchi 440.43
semitatim 98.31
semitatus 954.19
semizonarij 460.1
semunciæ 322.15:683.5:1047.37
semurius campus 754.52:754.56
semurium 78.10
Senatum legere 1040.34
Senatu mouere 1040.40
Senatũ qui mouebantur, ijs ascribebantur certæ notæ 1040.40
Senatorum consensus vt SC. sit legitimum 1181.45
senectus cruda 786.41
senectus viridis 786.42
Seneschalli 1046.25
senes aprico delectari 710.62
senes coemptionales 34.27
senes facundi cicadis comparantur 1121.52
senes maturi 777.54
senex altus 987.17
senex doctus 987.5
senex recoctus 616.62:758.30
senior 786.31
senum coemptio 14.17
sententiæ primæ & secundæ esse 1110.50
sentus 343.11
seorsum 703.13
sepire 492.4
septem discrimina vocum 670.60
septem discrimina vocum 670.60
septem stellæ 838.53
septenæ vestes 830.47
Septimillus 375.21
septuosè 492.10
sepulchra quædam olim erãt ignobilium sine nomine 759.41
sepulchra violari sceleratißimũ 482.5
sepulchri caprificus 831.48
sepulchris eorum quos oderant veteres caprificos optarunt 831.48
sepulchrum 1047.20
sepulchrum commune 154.60
sepulti venti 1173.25
sepultura per iniectionem glebæ facta omnium infima 546.38:930.49
sepulturæ honore carere fuit antiquis ignominiosißimum 466.49
sepultus vino 1173.21
sequanica 111.12
Sequanicæ pernæ 111.17
sequior 475.53
sequius 252.33:475.53
Serapis 330.28
Serapis & Aesculapius medicinam olim fecerunt 113.50
serarij porci 208.47
seræ antiquorum 638.62
serenum 1155.49
serere sermonem 70.36
serescere 188.15:912.14
Sergia tribus 736.11
serias reliniere 1155.14
seri sacculo 23.37
seri studiorum 510.56
serilia spartea 557.10
sermo à summo 413.3
sermo à serendo 70.39
sermo rotatus 91.21
sermones serere 70.16
serpentes auibus geminantur 642.34
serpentes cantu disrumpi 492.41:1052.54
serpentes heroibus dicati 456.43
serpirastra 728.18
serpulum 1050.32
serra pugnare 246.5
serram ante aliquem ducere ibid.
Serranæ tibiæ 1080.45
Serranus, Varr. satyra 578.16
serta procul 420.44
Sertorij consultatio 481.52
sertus 779.13
serusculum 1029.53
serui ad manum 104.31
serui ad pedes 104.31:524.26
serui ante pedes 104.31
serui circum pedes ibid.
serui peculiares 67.11
serui publici ibid.
serui sine capite censentur 361.2
serui suppellecticarij 248.62
serui topiarij 613.29
Seruilia lex 4.45
Seruitia semirasa 1064.16
seruitutis potire 1192.60
Seruius arguitur 885.5
seruorum conditio 914.56:832.18
seruorum & libertorum munera in puerperio 651.12
seruus ad baculum 104.22
seruus ad cyathum 104.8
seruus ad fræna 103.37
seruus ad lites 104.3
seruus ad manum 103.43
seruus ad pedes 104.17
seruus fornacator 249.2
serum 978.12
serum casei 188.24
sesamoides elleborus albus 719.10
sesamum asperserunt veteres placentis palati gratia 637.38
sescunciæ non esse 579.12
Sesostres 54.39
sesquipedales libri 877.19
sesquipedalia verba 215.63

sesqui-

sesquisenex 825.36
Sesquiulysses, satyra Varron. 580.45
sessimonium 38.49
sestertium 95.55:610.2
seuir 347.41
seuiri 943.3
sexcenta, pro multis 612.14
Sextia tabula 735.7
sex decuriæ Rom. equitum 347.37
sexus melior 791.63
sibilarium castratorum 384.50
Sibylla Thessala 1092.50:1126.54
sibi malam rem arcessit iumento suo 125.6
sibynæ 672.34:1122.19
si canimus siluas 534.58
sicca, succida puella 210.11
Sicelides Musæ 534.37
sicile & sicila 671.40
Sicilia palmarum agrestium abundãs 1200.16
sicilices 671.37:960.10
Siciliæ montes abũdant pecore 1167.21
sicilicula 960.9
sicilire ibid.
sic me seruauit Apollo 199.59
Siculi λάμπα pro λαμπάν dicunt 560.18
Siculi casei 1038.28
Siculi equi 1062.21
Siculos machinalis scientiæ peritos 2118.17
sic visum superis 196.58
si deus, si dea es 502.61
sidereus colossus 550.30
sidus 613.60:824.1
sidus cauum 879.18
sidus confectum 85.7:614.27
sidus Mineruæ 732.47
sidus Orionis 840.29
si forte 1003.24
si furiosus existit, pro esse incipit 43.49
Sigalion 715.31
sigillare oculos 1151.6
sigillaris 841.11
sigillaritia munera 1111.20
signa in cœlo tremere 589.62
signa militaria consecrabantur & adorabantur 2168.27
signa ponere 18.28
signare vota 29.16
signatum producere nomen 300.60
signino opere solum si consternatur, nullam edet herbam 561.61
signum æquanimitatis dare 943.10
signum dare 945.21
signum tacitum 30.51
signum tollere 474.63
Sila 336.14
Silanus 1050.31
Silena 592.7
Silenus genialis deus 53.48
Silenus qualis fuit 592.25
Silenus vehebatur asello pando 444.62
silentis amica Lunæ 381.26
silentium 258.51
silentium regere 465.45
silicernium 1217.36
siliqua 987.35
Silla 1184.36
Silo 1133.16
Siluanus siluarum tutor 987.45
siluæ 101.35
siluæ canunt auibus 589.60
siluæ sunt consule dignæ, apud Virgil. (101.35
simare 491.45
simon 533.62
simones, delphini 491.47
Simonides Lycorides vir 194.32
Simonides poeta θρήνους scripsit 758.52
Simonideæ lachrymæ 758.52
simpulatrices mulieres 85.43:829.12
simpulum 801.13
simula, silena est 592.7
simulachra deorum in portis vrbium 922.25
simulachra in vrbium portis posita, qui ingrediebantur & egrediebantur salutabant 590.2
simulachri manum tangere 922.25
simulatrices 547.18
simum pecus Nerei 491.45
sine bello ciuili seruiendum 289.29
sin nostrum annuerit nobis victoria Martem 823.32
sin rete iecit 748.1
sinistræ vmbra 623.34
sinus 17.22:154.1:883.55
sinus in veste 65.62
sinus reductus 955.44
sinum laxare 974.50
Si paret 260.4
sipho & sipo 130.14
Sipo ad incendia 662.31
si qua fides sub ima tellure 809.24
siquando 1005.36
si quidem homo esset 127.15
siris 898.57
siris & sirit, pro siueris & siuerit 503.57
Sirius 898.49
sirpi cur ænigmata dicantur 556.61
Sisaponensia miniaria 316.3
sistere capite 70.50
sistere finum 84.14
sistere templum ibid.
sistrum 999.46
sitanion 13.31
sitella 432.43
sitellam deferre ibid.
si trulla inuerso, Iuuen. 334.1
situs 1050.33
si vos liberiq; vestri valetis 54.9
Smyrna Cinnæ 568.53
sobrius a lites 812.58
soccatus Caius Cæsar 399.33
soccus 399.30 (1064.20
Soccus luteus olim in nuptijs vsitatus
soccum gestasse dabatur vitio 399.33
socij Latini 230.36
socij nauales 358.10
sociorum garum 315.18
Socratas & Diogenas, acc. plur. 560.50
sodales aruales 720.18
sodalitas Lupercorum 206.9
sodalitates legibus ambitus vetitæ ibi.
solarium 585.58:611.11:2063.3
Soldurij 691.28
solea 874.16
solea piscis, sandalium 1198.6
solea rubra obiurgari 677.39
soleatus 874.29
soleis in publico non vtebantur Romani 874.16
solemnia exta 219.43
sol assus 379.49
sol nitidus 379.52
sol vnctus 379.57
sol sidera regit 613.60
solisr 575.34
soli fidei solemne 357.19
soli non dicere 24.62
solis occasus 451.29
solis quadrigæ 793.2
solis rota 159.27:617.26:799.60
solis spicula 561.19
solistimum tripudium 469.26
Solitaurilia 192.45:456.45
solitum mel 154.22
solium Cyri 200.56
Solo natura subest 45.32
solox 1100.8
solstitialis 898.39
solstitialis herba 899.4
solstitialis morbus 898.42
soluere menstrua 488.11
soluere oram 74.6
soluere operam 181.18
solum 1061.8
solum pro radice, planta & pede arboris 49.32
solum pro solio 163.33
solum purum 1099.43
solum pedis fermentatum 305.2
solutæ tunicæ 365.14
solutores 262.22
somniare 601.24
somniare aurum 691.19
somniare canterino ritu 602.24
somnia noctis expiare 238.12
somni cornu 295.41:715.15
somni portæ 211.35:1090.54
somni virga 295.50:725.11
somni vis 295.50

somniorum

somniorum diuinationi plurimũ Stoici tribuunt 159.52
somnium Vestæ narrare 235.51
Somnus Erebi filius 1090.33
somnus ferreus 654.27
soni in Musica varij 670.16
soni rescripti 223.23
soninium tripudium 1019.24
sonticus morbus 556.17
sophistarum duo genera 106.20
sophistæ Megarici ibid.
sophos tergeminum 1140.34
sopitum 1190.30
sopor mortis frater 1092.48
soporiferum papauer 1105.45
sorbilo victitare 494.47
sorbilo 946.56
sordidatus 741.30
sordidus 743.31
sordiscum 1050.34
Sardoum mel buxi potius infectum quàm taxi sapore 794.31
soricina nenia 867.47
sorites 1158.19
sororiculatæ vestes 876.61
sors 161.30
sors cernit 545.17
sortes 161.30:164.1
sortes fortunæ monitu tolli 158.60
sortes in galeam deijciuntur 1059.36
sortilegi 164.1
sortito 464.52
Sotberici lecti 21.7
spadices equi & glauci 420.10
spadices insignis formæ nascebantur Pellæ 410.16
spado 281.35
spargere aquas Auernales 465.22
sparsio 81.33
spartea amphoræ 233.12
spartea vrnæ ibid.
spatiator 360.57
spatium 692.28
species 484.9:800.14:944.12
species generata Nattæ 160.55
species superior 800.24
specimen, spectamen & certamen eiusdem significationis 521.48
spectacula 1027.59
spectaculum matutinum 1188.27
specula 318.11
speculator 903.17
speculatoria caliga ibid.
speculorum & abacorum diuisiones 39.23:961.42
spem bonam prælucere 425.1
sperata 330.59
Sperchius 231.19
spherita 479.39:817.59
spica cilissa 239.17
spicare 756.8
spicare hastile 756.8
spicæ alij 253.33
spicæ croci 253.36
spicere 361.48
spiculatoria caliga 903.17
spiculatoria 1015.42
spina costis nauium vtilis 983.37
spina duplex 416.39:1044.23
spinea fax 762.9
spintria 137.14
spinturnix 71.10
spinturnicium ibid.
spiracula Ditis 993.4
spirantia molliter æra 762.39
spiritu contineri 113.43
spiritus redundantia 186.44
spissamentum 568.23
spisso venire 1101.30
splendet in mensa salinum 317.23
splendida bilis 833.56
splendidus humor 974.25
spoliaria 1050.35
spolia hostium vbi collocabãtur 978.29
sponde noxa tibi præsto est
spondere in incertum 523.2
spondiacæ tibiæ 573.54
Spondialia carmina 694.10
spondiales tibicines ibid.
spondauloi 573.54
spondulæ ibid.
spongia effingere 199.7
spongiæ 626.23
spongiæ retiariorum ibid.
sponsio 241.47
sponsiones 625.32
sportulæ 149.40:334.46
sportæ fæcariæ 233.31
sportellæ vitiles 172.61
sportula clientibus diuisa cœnæ loco 1068.15
sportula pecuniaria 684.48
sportulam dare 149.40
spumare in herbas 394.49
spumas salis ære ruebant 985.19
spurcè 697.35
spurcus homo ibid.
spuria 567.18
spuriorum nomen 1112.38
spurius 1189.32
spurius pater 1189.34
sputum 965.32
squales pro squalidus es 504.41
squalor 81.44
squalus 577.17
squaror 81.44
stagna ima 624.3
stagnum pro mari 96.54
stare 19.15:509.35:1078.29
stans pede in vno 226.15
stant manibus æra 355.42
stant terra defixæ hastæ 437.30
statariæ comœdiæ 10.30
statarij histriones ibid.
stater 1030.31
statera ibid.
staticuli 130.32:560.49:587.48
staticulos dare 587.48
stationes 18.43:941.6
statores 129.20
status palmaris 78.14
statuæ veteres nullæ visuntur cum pileo 242.60
statuminatio & statumen 38.39
status capitis est libertas 361.8
stella diurna 609.54
stellæ ex altiß. montibus oriri videntur 1032.3
stellæ errantes in cœlo non sunt Stoicis 767.18
stella diurna & nocturna 600.54
stella Saturni frigida 746.43
stellarum traiectiones 157.16
stellarum tremor 177.57
stellatus 222.17
stellatus iaspide ensis 963.57
sterilibus nullus honos vestis concessus est in funere 814.15
stigmata militum 868.36
stilum vertere 486.31
stimulorum seges 880.60
stingui 216.38
stipare Platona Menandro 272.62
stipendiarij 371.44:868.32
stipendia anni 1183.32
stipendium 1183.23
stipes ligneus, pro idolo 794.2
stlata 672.62
stlataria purpura 673.5
Stoicorum sententia de virtute 949.16
Stoici libri iacent interè sericos puluinos 466.14
Stoici mundum igne conflagraturum olim putant 746.30
Stoici tonsi ad cutem 834.60
Stoici suum sapientem verè sacerdotem profitebantur 263.4
Stoicorum opinio de mundi deflagratione aut eluuione 746.30
stolatæ matronæ 1138.33
stolo pro stolido 63.23
strabones pro auaris 326.30
strangulare opes 472.58
strata 657.36
strati lecti 233.60
stratum 847.62
strebula 629.40
strenarum origo 333.38
strictabillæ 619.3
strictare 629.10
strictabillare 629.12
strictillare ibid.
strictim & per pectinem tondere 461.42
strictores 312.14
stricturæ 938.63
striculus 229.27:363.29

Stri-

ſtridentia limina apud Maron. 260.56
ſtriga 851.27
ſtrigare 240.9
ſtrigare in actu ſpiritus 853.17
ſtrigiles 805.45
ſtrigones 433.11
ſtrigmenta gymnaſii 20.53
ſtringere 165.45
ſtringere oleam 322.18
ſtringere venas 938.58
ſtrix 453.24
ſtromate 2050.36
Strongyle Aeoli domus 732.34
ſtrophia 2099.14
ſtrues 479.35:817.33
ſtrues ſacris adhibetur 2074.46
Struma Nonius 734.7
ſtrupi 1099.20
ſtruthiocamelus 346.28
ſtruthocephali 904.3
ſtruthopodes 904.4
ſtudia celerare anili 53.20
ſtultitia carere 990.27
ſturnus 661.58
ſtylobates 733.28
Suadela 972.24
Suadela Venusq́; 653.61
ſuadens autumnus 932.17
ſuadere 932.17
ſua Venus 300.8
ſuauia valga 209.26
ſuauiari oculos 47.54
ſuauium 16.39:209.26
ſubare 863.2
ſub Antandro moliri claſſem 554.62
ſubarmale profundum 680.17
ſubbibere 2020.31
ſubcentor 2030.27
ſub dio eſſe 3155.46
ſubducere naues 475.22
ſubductarij funes 244.62
ſubibus pro inepto 349.33
ſubiectio 41.2
ſubijcere pedibus Acheruntem 732.26
ſub imagine aliquid dicere 2140.13
ſubigere Gallam 588.4
ſubire 834.50:182.48
ſubire & vocare contraria 181.48
ſubinane 1164.48 ſublicæ 890.19
ſublime auolans 46.51
ſublingio 200.16
ſubroſtrani 1123.16
ſubſcudes 453.8 ſubſedit 2050.38
ſubſellij imi viri 462.49
ſubſeſſæ 147.32 ſubſeſſor 247.18
ſubſidere 247.23
ſubſedit galea ima 1039.35
ſubſidia, vbi naues ſubſident 84.43
ſubſignani 77.2
ſubſiſtere feras 49.55
ſubſtillum 524.8
ſubſtringere aurem 541.14: 650.33: 183.47
ſubſtructio 650.33
ſubtenti lecti 231.60
ſubuci buſtus 425.19
ſubula 97.20
ſubulo 97.20:452.35:826.11
Suburranæ canes 465.53
ſuccida 210.12
ſuccula 335.29:244.53
ſucculæ operoſæ 244.53
ſuccinctæ pinus 831.37
ſucconditores 349.49
ſucrotilla 453.18
Succula 244.53
ſuccurrere Lunæ 795.12
ſuccus orationis 335.18
ſuccus nemorum 840.60
ſucula 843.3
ſudor piceus 771.17
ſudor pro humore 269.60
ſudum 3120.24
ſuera 769.41
ſuera offa 453.40
ſueris 453.41
ſueris pro ſuis 469.41
Sueuorum pagi 77.27:273.34
ſuffarcinata 1079.56
ſuffarcinatus 88.82
ſuffertum 671.14:860.22:1020.27
ſufferti aliquid tinnire 1020.26
ſufferum 860.12
ſuffragatores 1027.52
ſui dij 300.19
ſui mancipij 185.3
ſulci feruntur 635.12
ſulcos inertes oblimare 656.1
ſulphur viuum 30.32
ſumere 697.30:703.38:1111.12
ſumere coronam malacam 713.60
ſumere diem 709.14
ſumma 637.48
ſumma & ima chorda 670.50
ſumma cœli 1061.49
ſumma ſummarum 311.45
ſumma terræ 2061.21
ſumma vrbs 2153.61
ſummanare 334.41
Summanus 354.40:587.63
ſummani more 354.43
ſummarius 593.4
ſummatim 98.29
ſumpſerunt penultima breui 203.11
ſumptiones 703.41
ſumptum ad aſſem reddere 3146.8
ſumptum exercire & exercere 79.52
ſumptus 697.10:709.18
ſunt apud Platonem, quæ ſempiterna ſunt 520.18
ſuo iumento 123.6
ſuo ſibi gladio hunc iugulo 461.45
ſupellecticarij ſerui 248.62
ſupellex pauperum & Cynicorum 805.41
ſupellex pellionis 491.36
ſupellex 613.7
ſuperior aluus 523.54
ſuper, pro ſupereſt 811.41
ſuper ignis 260.11
ſuper inferq́; vicinus 313.29
ſupera 260.11
ſuperare 824.40
ſuperbi alijs reſpondere non dignantur 538.52
ſuperbus contemptor 949.29
ſupercilio coma breuior apud Iuuen. 506.52
ſuperlatio à ſubſtantiuo formata 193.6
ſupernas adamas 584.32
ſuperſtitio 332.63
ſuperſtitio numeri imparis 943.14
ſuperſtitio in ſimulachris oleo perfundendis 592.38
ſuperſtitioſos numero ſtultorum habuit Chryſippus 807.66
ſuperſtitioſus 162.19
ſuperuacanea prela 244.48
ſuperum limen 382.6
ſuperum lumen 586.54:1054.30
ſuppara 724.19
ſuppetias veniunt 488.39
ſupplantare 1070.33
ſupplicatio & obſecratio 1011.8
ſupponere cultros 444.16:500.44
ſupremam dixit 87.58
Sura Lentulus dictus 207.40
ſuram dare ibid.
ſurculum defringere 738.32
ſurda tellus 1171.32
ſurenæ 718.21
ſurire 863.2
ſurpere 519.55
Surus & Syrus 1054.19
ſuſcipere 41.26
ſuſcitabulum vocis 395.48
ſuſpendere de paxillo 491.28
ſuſpendere naſo 115.2
ſuſpenſa bona 387.10
ſuſpenſi Leno loculos tabulasq́; lacerto 113.28
ſuſum 786.18:790.24
ſutilis corona 620.38
ſutorio atramento abſolutus 137.6
Sutrium ire 250.44
ſuum ſibi 461.45
ſuus lectulus 393.53
Sybaritana præda 363.44
ſycophanta 341.53
ſyllabarum iterationem in delitijs veteres habuerunt 227.2
Syllana proſcriptio 363.8
ſyllogiſmus acerualis 1138.19
ſymbola 80.16:1108.12
ſymbolum 739
Symphonia Lyſonis 726.15

sympostarchus 373.53
synochitis 19.58
synthesina vestis 661.50
synthesis 850.5:1021.39
Syracusæ comœdiæ nomen 1101.24
Syracusæ hominum octosorum domicilium 1101.14
syrma 628.21
syrinx 40.29
syrpe 99.43
Syrtes 553.55:561.12
systema 670.49

T

Tabella dimidiata 246.32
tabula causata 752.34
tabula literaria 752.50
tabula lusoria 1007.25
tabula Sextia 755.7
tabula tesseraria 578.41
tabula Valeria 735.6
tabula medico pugnante notata 775.53
tabulæ 200.32:612.49
tabulæ accepti vel lucri 465.50
tabulæ expensi vel dati 465.50
tabulæ inventor Palamedes 1006.42
tabulæ ludus 1006.37
tabularium 545.51
tabularium in atrio libertatis 545.51
tabulas cœnare 58.16:200.32
tabulas testamenti inspicere 58.17
tacita iudicia 95.6
tacitum signum 30.51
Tacitus verborum novator & obsoletorum revocator 65.19
tactus 876.47
tactus duplex 166.21
tæda pinea 762.8
tæniæ 271.28:585.56:994.58
tagax 1050.18
tagax, furunculus 575.10
Talassio 557.8
tali 144.22:182.54
tali sine numeris 144.22:182.41
talis tribus & quatuor ludebatur sepius 291.10
Talorum ludus 1007.7
talorum species 345.30
talus 597.2:1007.15
talus rectus 597.2
tames 1050.39
tam placidus quàm aqua 531.50
tamus 856.46
tandem 483.41
tangere 519.47:876.49
tangere aras 657.61:963.38
tangere lucernam vino 257.40
tangere manum simulachri 912.15
tangere matronam 876.50
tangere terram 510.60
tantulè 811.46
tantum mihi carmina desunt, apud Virg. 667.12
tantum quod 169.38:879.63:1020.2
Tarentinæ oves 28.55
Tarentinus versus 363.39
Tarentum molle 28.51
Tarpeia rupes 707.59
tata 628.2
Tatius rex 353.33
tau apud Auson. 844.9
tauręæ 1050.40
tauriformis Aufidus 811.6
taurobolium 1026.42
taurus 556.55
Taurus nitens, apud Virgil. 132.40
taurus pars quædam in pudendis 192.44
taxi cyrneæ 794.28
taxim 1117.50
Taygetus mons Dianæ sacer 117.55
Tebennus togæ inventor 227.57
tecton, tector 1039.49
Tectosagi 144.53
tegere latus 484.47
tegularia 1050.42
tela 287.20:1172.47
tela dici 561.26 tela iugalis 252.48
telæ genius 804.30 Telamo 1010.55
telæ pexitæ 153.40
Telegonus auspicij domestici inventor 288.54
telum 333.18
telum ansatum 1054.34
telum recipere 127.62
telum trabale 280.42
Tellenæ tricæ 576.43
tellus mire fermentescit 305.4
tellus parens agricolationis 987.46
tellus prima 213.26
tellus surda 1171.31
temenites Apollo 252.14
temerè 374.10
temeritas 500.2
temeritate fortius 475.8
temeritate omnia regi 500.2
temperatio 1057.56
tempestas 561.62
tempestas dea 113.2:458.56
tempestiuum conuiuium 189.16
tempestiua virgo 192.23
templa vittata 779.46
templum 637.25
templum in 3. partes diuisum 786.23
templum Palladis 585.16
templum Veneris 995.2
tempori 462.11
tempus notabatur magistratuum nominibus 36.14
tempus vacuum 169.17
tenere lacinia 739.3
tenere orbem in medio 789.36
tenerum corpus mundi 882.31
tensæ 1151.15
tentores 349.45:625.48
tenus 867.35
Ter pede terram ferire 723.30
ter crepare sonum 597.21
terebra pertundere 1119.52
terere 570.8
terere fastus 1000.10
terere labellum 584.45:1167.47
terere lapidem lapide 165.16
teres 1156.4
teres atque rotundus 57.7
tergemina mors 1140.11
tergemini honores 97.56
tergeminum sophos 1140.34
tergere palatum 598.16
tergeri 216.16 terginum 1102.14
tergum adversum 1118.52
tergus 769.31 teristrium 1050.41
Terminalib. agnas cædebant 594.57
terra commune sepulchrum 154.60
terra materna 755.43
terra nata 21.22 terra pila 1135.10
terra Platoni non mouetur 542.6
terra penitus defixa radicibus 542.14
terra Pythagoræ 824.18
terræ duo hemisphæria 618.50
Terram inijcere 546.38:930.48:958.27
Terram mordicus scalpere 384.10
terram pinsere genibus 1054.17
terram tangere 530.60
Terrestris cœna 21.25
terrigenæ primi habitatores Italiæ 426.56
terrigenæ Gigantes 387.6
terris dedita fama 957.4
territare 471.28
terror, pavor, contentio, Martis comites 823.44
tertia deducta 102.52 tertiarij 10.41
tertianum bis est 339.60
terticeps 715.44
tertij liberti 347.50
tertijs diebus 449.22
tesca vel tesqua 577.6:796.53
tessera 291.9:1007.12
tessera belli vna, pacis altera 1195.25
tessera militaris 665.40
tesseræ 1020.8:1108.15
tesseræ frumentariæ 665.28
tesseræ numeri vocantur 144.17
tesserarum ludus 174.46
tesserarius 122.48
tesseris duabus ludebatur 291.9
testa Græca 554.19
testa ignem petere 966.60
testatio 67.47
testamenta in procinctu 820.1
testamentum de tortorio
testamentum primipilarium 1081.61
testem laudare 48.14:960.59
testudines maiores 567.42
testudo 175.9:367.4:1050.42
testudo acta 197.1

tetæ palumbus 720.32
tetrachordon 1105.6
tetracolum 82.56
tetrapharmacum 1111.44
Teucris 270.14
textor limbularius 881.33
textilis ventus 26.15
textiuilitium 520.57
Thais 1048.6
Thais amica fuit 292.49
Thalia 373.9
Thaliarchus 373.53
theatrum [illegible] 32.48
theatrum venationum 356.29
Thebana mater 771.48
Thebæ 751.60
Thebij 298.24
Thelis 839.12
Themis 518.49
thiasus 593.2
Theocritus Siculus 1167.20
Theodorus 540.16
thermarum & balnearum sudationes 792.5
thermopolium 686.27
Thrseus Codri 684.14
Tespiades 930.4
Thesprotia 554.24
Thessala Sibylla 1092.50:1126.54
Thessalici equi 1052.2
Thessalicum nomisma 1037.5
Thessalus saltus 1035.56
thetica 696.55
tholus 753.23
Thraces notis compungi soliti 48.93
Thraces parmam gerebant 150.24
Thraces peltis pugnant 747.12
Thracia equis olim nobilitata 822.10
Thracij equi ibid.
Thracius ventus 1002.48
Thracis in Thracem compositi statura 747.7
Thracum armatura 150.24
Thrascipolis 477.2
Thrax ad cædem conductus 93.55
Thrax in Thracem compositus 747.7
Threiciæ notæ 93.48
Threicius aquilo 1001.47
thrion 764.53
Thus masculum 303.12
Thucydides Britannus 1037.50
Thyamis 355.28
Thymele 20.8
Thymiane oues 867.61
Thynicus annulus 678.20
thyon 785.4
Thyonianus 386.22
Tiberinus 556.52
Tiberinus deus 140.52
Tiberis flauus 770.54
Tibi deserit Hesperus Oetam 1032.2
tibi nomina mille, &c. 559.4
tibiæ dextræ & sinistræ 1080.52
tibicidæ 1124.14
tibicines spondiales 575.54
tibiæ apertæ 116.3
tibiæ longæ 573.45
tibiæ phonascæ 574.12
tibiæ præcentoriæ 574.11
tibiæ puellatoriæ 438.23
tibiæ serranæ 1080.45
tibiæ spondiacæ 573.53
tibiæ vascæ 574.10
Tiburnus deus 140.57
Tiburti lucus 307.26
Tiburtus & Tiburrinus 370.37: 766.5
tigna 367.8
tignum iunctum 451.25
Timæus historicus 1037.50
Timolites Nicænus 704.59
Timonea cœna 894.39
tinctoria mens 904.24
tintinaculi 362.18:819.43
tirocinium 583.33
tirones 364.45
tironum vestis pura 335.50
Tisamenus 228.63
Titbymallus 587.5
titiæ aues 720.19
titiuilitium 520.53
Tityrus 524.13:732.53
Tmolus mons 933.57
tocullio 100.1:552.14
tœcharchi 1091.23
toga, & eius inuentores 227.44
toga candida quando populus amiciebatur 777.22
toga libera 675.20:812.51
toga virilis 777.22
toga virili sumpta recedebant ab imperio magistrorum 281.20
toga vitrea 479.56
togæ ius datum Carthaginiensibus 227.44
togæ inuentor Tebennus 227.47
togam componere 273.7
tolerantia 942.48
tolleno 192.35
tollere 43.26:123.30:497.66
tollere natos 776.53
tollere quod natum est 123.30
tollere signum 464.63
tollere vexillum ibid.
tolles 353.24
tomentum circense 293.1
tondere per pectinem 462.42
tondere reduces 798.47
toni 41.39
tonorium 574.14
tonsi ad cutem Stoici 834.60
tonus 59.16 topia 613.19
topiariam facere 613.29
topiarij ibid.
topiarij serui 613.29
topiarium opus ibid.
toral 29.30:575.34
torcula vasa 244.14:1097.32
torcularium 244.34: 244.14
torcularium & torcular 1097.38
torpedo 309.57
torcumata 1159.25
torrens 561.4:659.24
tostus panis 459.15
trabale telum 280.42
trabea 1050.40 trabea Remi 383.5
trabea vestis 1066.50
trabeati equites Rom. 150.61:383.12
trabeatus Quirinus 383.12
trabes 367.21
trabes Hymettiæ 317.46
trabs Cypria 254.26:1055.43
tracheli 41.6 tractus 816.60
tractatio literarum 888.60
tractator 856.10
tradere memoriæ vetustatem literarũ 1145.14
traducere aliquem inerti vitæ 1236.39
Tragici & Comici in Liberi patris fe de sunt 705.27
Tragicorũ & Comic. chori quadrati (5.58
Tragopan 194.15
tragula 583.49:781.19
tragulam decidere 217.34
tragularij 217.37
traiectio stellarum 157.16
trahere lenta manu 16.10
trahere pallam 1160.20
trahere pallium 1056.45
trahere rugam 560.25
trama 1157.62
trans caput iacere 661.2
transenna 174.55:867.32
transmittere tempus amicorum temporibus 1136.42
transque dato 556.60
transtiberina cutis 905.17
transtiberina regio 904.60
trans Tiberim vendere 904.58
transtiberinus ambulator 905.24
transtrorum planities 851.24
trapeti priui 1098.25
trapetorum fabrica 683.19
trapetum Catonis 683.22
trapezitæ 705.20
trapezitæ priuati & publici ibid.
trechedipna 94.59
trechedipni ibid.
tremere omnia visa repentè, apud Virgil. 132.25
tremor clarus 177.57
tremor stellarum 177.59
tres crateres olim Græci statuerunt in cœna 737.42
tres isthare numeros 144.17
tria in vino 1125.52
tribunalia cespititia in castris 385.39

tribuni laticlauij 971.9
tribuni militum delectum habebant 1190.55
tribuni munus 545.41
tribunis datus pugio 185.45
tribunus angusticlauius & laticlauius 3.41
trib.pleb.alienarum simultatum cognitor 1181 4
tribunus stabuli 1046.14
tribulus conuiua 215.57:1079.47
tribus 1074.40
tribus Arimensis 1170.62
tribus Romilia 1170.44
tribus Sergia 736.11
tribus vocare intrò 1018.2
tribus vrbanæ & rusticæ 917.6
tributa comitia 1079:48
tributim 215.39
tributorum duo genera 281.56
tributum agris & capitibus impositum ibid.
tributum in singulas tegulas 1111.62
tributus populus 115.46
tribuum ordo 1170.37
Tricala, Tricalinum 75.18
tricæ Telicuæ 576.43
tricesima sabbata 509.60
trichila 286.5
triclinares lecti 858,2
tridens 614.14
tridens Neptuni 624.16
trieterica sacra 1056.36
trieterici ludi 354.47
trifolium triuiale 575.45
trilices loricæ 1148.53
trilores vestes 278.16
trimenon 25.30
trimodia 197.61
Trinacria rupes 858.52
triobolares aut diobolares auditores 262.14
triodite, trifolium 575.45
tripales vites 99.9
triplices pugillares 290.56
tripudiare 956.2
tripudium solistimum 469.26
tripudium sonium 1019.13
Triremes Maro socijs Aeneæ tribuit, quæ tempore Troianorum nondũ fuerunt in vsu 456.58
triremes primus ædificauit Amynocles Corinthius 456.6
triremis 456.58
triticum indicum 732.3
Triton 1027.19
Triton exterret freta 60.2
Triton suscma sua mare & terras à poetis mouere fingitur 999.51
Triton Neptuni buccinator 60.2
Tritonia Minerua 865.58
Tritonis hera ibid.
triumphalis currus 54.62
triumphalis vestis 148.61
triumphi diem præferre 1181.35
triumviri capitales & monetales 65.50
triuiæ noctiuagæ canes 431.10
triuiale trifolium 575.45
trocini 1123.55
trocho ludere 504.16
trocho Græco ludere 888.15
trochus 1041.31:1050.42
troginus calix 1113.46
Troglodytæ, Trogoditæ 904.13
Troia capta plena Luna 381.18
Troia sepulchrum commune Europæ & Asiæ 254.63
Tropæi 1012.31
trua 774.23
trulla 232.9:774.13
truncus in homine 1124.17
trusatilis mola 232.49
Tribularij 281.58
tryblium 532.2
tuba à quibus inuenta 1091.12
tubarij 282.18
tuber 524.50
tubi 774.9
tubicines ibid.
Tuditantis 1161.53
Tullium non satis fideliter Arati locum reddidisse 848.16
tumentes oculi 476.17
tumere 956.46
tumere animalia 421.15
tument negocia ibid.
tumida virginitas 956.50
Tumor rerum, apud Cic. 421.22
tunica Nilotis 1187.51
tunicæ coloriæ 608.11
tunicæ demissæ 365.15
tunicæ manuleatæ 40.41
tunicæ russæ 608.12:1176.8
tunicæ russæ ducales 1176.12
tunicæ russæ militares 1176.11
tunicæ solutæ 565.24
tu non inuenta reperta es 126.44
turba sonans 763.6
turbata Pallas 993.60
turbare & liquere contraria 530.35
turbare pro turbari 1173.17
turbare rationes & conturbare 550.53
turbati 993.60
turibulum 249.30
turpio 100.12
turricula 274.34:1006.65
turtur 956.16
Tuscum calceamentum 1198.58
tutanus 1117.40
tutela nauis 631.16
Tutela vrbis Rom. Iupiter, Iuno, & Minerua 75.36
Tutulati 816.45
Tutulina 826.
tutor cessitius 151.19
tutulati 816.45
Tyberinum margaritum 584.40
Tyberis ibid.
tympanotriba 569.56:874.45
typi 585.59
Tyridates 1003.68
Tyro despectus Hyarbas 809.53
tyrocnestis 1058.13
Tyrocnestim cepit, vrbem qui perdidit 1058.23
Tyrrhenus & Aconteus aduersis se vulneribus confodiunt 471.62
Tytirus, tytiros 514.12

V

V & E sæpe sine discrimine ponuntur 79.2
V & O propter soni vicinitatem sæpe commutari 298.59
V supplemento alterius literæ, cùm sit breuis, extenditur 519.10
Væ victis, Varr. satyr. 908.48
vaccinia mancupijs sata 125.40
vaccinium 384.15:414.55:661.18
vacerra 169.42 vacillare 722.15
Vacuna 63.10
vacuum inane 165.32:519.16:614.20
vacuum tempus 169.27
vadem deserere 1040.30
vadimonium 386.60
vagilo & vagulo 449.27
vagulatio ibid.
Valentinianus ab Aetij buccellario interfectus 873.19
Valeria tabula 731.6
Valerius dux, apud Cæsar. 862.5
valga suauia 209.26
vallis reducta 985.46
vallum Lucullianum 845.10
vanare 758.63
vapidè se habere 1156.50
vapidum vinum ibid.
vapula Papiria 504.27
vapulare ferulis 598.40
varæ 847.59
variæ olim indiciorũ formulæ 980.1
varicæ phalæ 337.33
varicare 774.11
varicat 1050.45 varicus 557.13
varo & varro 676.54
varrones 169.47
varicus pes 1159 50
vas 1005.5 vasa 332.41:863.18
vasa quadrina 254.44:195.50
vasa torcula 344.34:1097.32
Vasallus 742.40
vasarij nomine quid Cicero intelligat 742.47
vasarium 322.63:741.47
vasatus 865.58
vascæ, bombyces 574.
vasti campi 319.
vates 94.

ves

vates & sacerdotes coronati 633.42
vbi 703.44
vbi enim 721.57
vdones 13.59
vecors 48.1
vecors Oenei partu edita, apud Cic. ibid.
vectes remissarij 235.31
vecticularia vita 734.27
vectigales agri 6.47:7.44
vectigalia pop. Romanus accipiebat ex agricultura 6.47
vectigalium colligendorum alia fuit ratio in Asia, quàm in prouincijs 1005.24
vectoria nauis 674.20
vehemens 304.14
vehi honoratis equis 814.25
vehi in rate 317.27
vehiculator 476.38
vehiculum 1032.51
vehiculum iunctum ibid.
vehiculum Lunæ 795.2
Veianius multarum palmarum gladiator 989.46
Vel 24.39
Velabrum duplex 708.5
vela facere 680.16
velamenta 235.20
velare gulam 2161.7
velatæ comæ 231.18
velatæ manus 222.55:233.18
velatum vertier ad lapidem 19.12
veles scurra 173.19
Velinus portus 763.12
velini portus quomodo meminerit Virgilius, cum Velia Troianorum tempore nondum fuerit condita ibid.
velitari labris & velificari 374.56
Velitares hastæ 467.30
velites ibid.
vellera 981.6
Velocasses Franci & Normani 274.44
venabula Dorica 550.47
venabulum, venatorius culter 291.50
venales 324.43:976.2
venalis cum ornamentis 610.49
venas stringere 938.58
venationum theatrum 336.29
vendere auctionem 610.7
vendere ocyma vernæ: Pers. 490.5
vendere per auersionem 2183.60
venditare Tusculanum 551.54
vendere trans Tiberim 904.38
vendi 2022.56
venditaria lingua 939.32
venditio imaginaria 696.14
vendito 551.34:939.37
venefica nuda pedem 183.58
venefica spumans veneno 183.52
venerata Ceres 212.27
Veneri Gratiæ, Suadela & Mercurius aßident 772.32
Veneris aduentus 652.15:1002.19
Veneris prænuncius Zephyrus 652.24
Veneris templum in Papho 995.2
Veneris vmbilici 908.41
Venerium tentaculum 344.20
Venerius libellus 344.20
venetianus 250.28
Veneti Senatores certo quodam genere togæ in publico vtuntur 830.18
veniam dare 2012.62
veniam poscere 883.60
venire ad constitutum 333.58
venire ad interdictum 658.27
venire desuper 380.37
venire in ætatem 2190.54
venire in partem 833.25
venire in rem præsentem 997.48
venire in solum 269.3
venire inter falcarios 514.6:1168.46
Veniunt ad miscellanea ludi, apud Horat. 793.10
veniunt suppetias 488.39
venosus 2071.10
Venus, iactus talorum 2007.17
Venus Acria 906.54
Venus Aeneadum genitrix 180.30
Venus Aeneæ mater ibid.
Venus amœnitatis & voluptatis dea 1163.58
Venus choros ducit imminente Luna 296.33
Venus dormit 999.8
Venus & Suadela nuptijs præsunt 773.57
Venus Golgia 906.36
Venus mari enata delata est concha in Cyprum 577.34
Venus marina 296.13:655.51
Venus mater Cupidinum 1053.57
Venus Murtea & Murtia 585.59:833.6
Venus non amoribus tantum, sed hominum etiam conciliationi præest 299.61
Venus passeribus vehitur 314.40
Venus pontia 296.13
Venus quando aduentat, & quando choreis delectatur 2163.60
Venus quibus præest 299.61
venustus 772.40
venter partumeius 2150.2
ventri atris speluncis inclusi 788.35
venti hominum internuncij 26.58
venti sepulti 3137.24
ventilare, verbum gladiatorium 1151.23
ventosi 2142.14
ventos grassantes aquam è terra & fluminibus in nubes tollere 1014.46
ventrale 584.15:1050.45
ventus 1142.13
Ventus per interlunia bacchatur 2002.34
ventus secundus 2075.20
ventus textilis 16.26
ventus Thracius 1002.48
veraedeus 581.23
verba Latina 859.43
verba sesquipedalia 225.63
verbenaca 264.37
verbena 252.5: 264.37: 666.54: 1030.46
verbenæ in sacro nocturno funereæ erant 497.48
verbenas adole pingues 666.54
verbenatus 802.26
Verbum vetus, apud Plaut. 493.45
veredarij 428.56
veretilla 567.17
vericulatæ falces 372.60
veris aduentus 1002.16
vernæ apri 857.51
verni fructus 960.38
verpi Iudæi 1064.8
verpus 865.47:2064.8
verrere manales 665.7:969.40
Verres intus canebat citharœdo melius 457.13
ver sacrum 870.14
versare 956.9
versari in suis nummis 1146.45
versari intra penetralia Vestæ 730.10
versis gladijs pugnare 217.45
versoria 680.36
versus 230.55
versus rhopalici 244.45
versus Saturnius 826.33:987.62
versus Tarentinus 363.19
vertagus 583.34
vertentes menses 535.5
vertere 345.44
vertere cadum 533.2
vertere pollicem 542.59
vertere se ad lapidem 19.12
vertere stylum 486.32
verticulæ 1033.9
vertilabundus 1154.14
Vertumnus ab olitoribus cultus 813.5
Vertunnus mercaturæ præest 815.9
Vertunnus, non Vertumnus 458.58
vertrabus 583.43
veruina 867.48
verum lumen 1175.47
veru natum vere 910.2
veruntamen 378.43
veruti Volsci 2181.38
verutus homo ibid.

veruta ibid.
veſci aura 964.27
veſper 827.33
veſper componit diem 314.18
veſpertilio 455.15
veſperum pro cœna 736.40
veſpillo 455.24
Veſtæ ſomnium narrare 235.52
veſtes geminæ 145.60
veſtes bolobere 14.17
veſtes in indutum & amictum Varroni diuiſe 146.2
veſtes pexæ 135.45
veſtes phryxianæ 877.11
veſtes raſæ ibid.
veſtes ſcutulatæ 877.12
veſtes ſegmentatæ 134.17
veſtes ſeptenæ 830.47
veſtes vndulatæ 877.10
veſtes ſororiculatæ 876.61
veſtes virgatæ 52.32
veſticontubernium 638.24
veſtigium 1101.51
veſtis impluuiata 479.61
veſtis palmata 148.61:1066.52
veſtis picta 1067.7
veſtis picta croco 782.27
veſtis pura 1100.3
veſtis ſynthesſina 661.50
veſtis trabea 1066.52
veſtis triumphalis palmata picta 148.61
Veſtoriana hereſis 422.6
Veſtorius Aritbmeticus 422.16
veteres à ſanguine abhorrebant 560.44
veteres æris crepitu & clamore crediderunt ſe opem ferre Lunæ laboranti 795.10
veteres deorum ſimulachra in vrbium portis ſtatuebant 590.1
veteres incommodorum ſuorum cauſam attribuebant dijs, quos ſibi infeſtos credebant 625.16
veteres olim pueros initiabant Eduliæ Poticæ & Cubæ 617.14
veteres velabant hominum caput in pœna ſumenda 504.58
veterum opinio de lacteo circulo 418.1
veterum opinio de tonitru Iouis curru excitato 273.40
vetulus lupus 1121.30
vetus fiſtula 7. compacta cicutis 584.44
vetus ſatyra 1000.28
vexantur leges 519.6
vexillatio 139.59
vexillum 372.19: 1030.47
vexillum flagitare 116.60
vexillum proponere 474.43
vexillum tollere 116.60: 474.43
viæ Appiæ curator 962.27
via Græca 398.5
via lactea 418.1: 979.18
viales lares 221.17
viam inſiſtere 49.54
viam ſecare 655.12
via populi vti 1165.7
viaticatus æſtiuè 601.56
viatores 349.45
Vibilia dea 894.41
vicani aruſpices 164.18
vicarij 587.57
vicarij vrbis Romæ, Italiæ, Hiſpaniæ, Africæ 607.49
vicem noſtram vltus eſt 466.35
vici & pagi 77.8
victima melior 437.60
victitare libenter 389.8
victitare ſorbilo 494.47
victor 889.15
victor Ponti 839.43
victores lauro coronabant 1006.13
victoria curulis certaminis in ludis Olympicis omnium nobiliſsima 780.14
victoriæ ara de ſenatu ſublata 873.2
victoria pennigera 1008.50
victoria pennata 1005.61
victoria pennata & aligera 431.41
victoria præpes 1005.61: 1008.50
Victoriæ arbitria 1047.26
Victorij commendatio 667.21
victus & cultus ſæpe coniunguntur 610.59
victus & veſtitus venditur 610.39
vicus vnguentarius 989.16
videlicet 487.31: 590.27
viduitas 502.53
vidulus 676.57
vigilem ignem ſacrare 53.8
viginti viri 65.50
vilis agnina 200.33
villicus 2050.47
vinacei illuti 523.5
Vina bibes Tauro diffuſa, apud Hor. 22.27
vinaceos lauare 945.33
Vina florent 655.37
vinalia, tanquam veneralia
vina liques 374.30
vinaria 712.47
vinaria inuertere 533.7
vinarij 946.4
vina ſecundaria 1062.17
vincea 288.18
vincea potio ibid.
vincibilis clangor 635.23
vinciæ 389.35
vincto pectore eſſe 389.33
vindemiatorum conuitia 37.17
vindex 668.12: 1114.38
vindex honori 668.12
vindicare 1013.50
vindiciæ 450.28: 504.50: 1017.56
vindiciam ferre 450.27
vindiciarum lex ibid.
vindicias dicere ſecundum libertatem 1195.12
vindicias dicere ſecundum ſeruitutem 1195.12
vindicias ferebat, qui rem obtinebat 450.42
vindicias iudex dicebat ibid.
vindicta 668.12
vineæ 366.48
vineta ſarpta 515.62
vini ſaliua 1156.57
vino Græco marina miſcetur, ſed Chio nunquam 712.4
vino ſepultus 1173.21
vinulus apud Plautum 504.56
vinum adynamum 953.54
vinum Anitianum 951.28
vinum Biblynum 953.44
vinum Chium 344.12: 1051.42
vinum conſulare 951.26
vinum de cupa 1.49
vinum de dolio 1.36
vinum decumis collectum 395.23
vinum defundere 1.36: 1081.
vinum defuſum 2.36: 1081.11
12
vinum de meliore nota 3.33
vinum diffuſum 1.25
vinum doliare 1.7
vinum durum & aſperum 385.47: 1068.13
vinum fæcatum 525.7
vinum Falernum 1130.30
vinum florere dicitur 655.37
vinum fugiens 689.27
vinum legere 759.40
vinum Marcoticum 251.11
vinum maris expers 712.4
vinum mutatum 215.3

vinum

vinum molle 385.50:1068.10
vinum uardinum 70.43
vinum Opimianum 951.18
vinum pendens 1.18
vinum pro vuis 1.20
vinum quomodo defecetur 29.11
vinum recentatum 857.46
vinum Rheticum 1150.29
vinum sacco eliquare 414.57
vinum vapidum 1156.10
viocuri 786.9
violæ pallentes 1167.55
Violans 62.40
Violantilla 62.45
virgæ sanguineæ 265.10
virga Gallis purpuram signif.
Virga balenata 639.26
virga laurea 1061.1
virga myrtea 1062.6
virga Santonica 368.41
virga somni 295.48:715.11
virgas pangunt rustici natis liberis 1031 60
virgas vinciri 1098.7
virgatæ vestes 52.32
virgata sagula 52.20:55.17
virgatores 892.22
virgatum 52.19
Virgilij arbor 1052.60
Vergilio non conuenire cum Homero de Cyclopum habitationibus 866.10
Virgilius Aeschylum secutus 1059.28
Virgil. Græcorum perstudiosus imitator 255.47
Virgilius malè à nonnullis arguitur 1116.4
virginalis 567.18
virginalis corona simplex 1103.43
virgines canephoræ 437.10
virginitas tumida 956.50
virgis pollucitus 344.57
virgo tempestiua 192.23
viridis color 603.10
viridis senectus 786.41
viri imi subsellij 462.49
viriæ & viriolæ 451.33
virilis toga 777.22
vir virum legit 951.57
viri vocantur 820.50
virus lonium 653.27
visceratus 809.23
visco tinctæ manus 1122.47
Visellia lex 642.53
vis deûm inferna 823.38
vis Lucilij 363.50
vis maior 520.4
visitatio 800.19
vita data est sine fœnore 778.10
vitæ causa 806.6
vitale 618.12
vitam consistere 49.51
vita vesticularia 734.18
Vitellia dea 894.41
Vitellij statuæ in carcerem tractæ 735.38
vites arbustiuæ 31.2
vites castrare 946.14
vites fundi 188.5
vites impluuiatæ 480.8
vites tripales 99.9
vitiles sportellæ 372.61
vitiligant 1050.48
vitiligo 513.55
vitis Biblyna 913.44
vitis mystica 1139.18
vitium 118.54
vitium fugere 990.14
virago 190.53
vitrea bilis 835.52
vitrea Circe 254.40
vitrea fracta 618.16
vitrea toga 479.56
vitreus color dijs marinis tribuitur 633.16
vitrum herba 190.53
vittæ matronales 1103.42
vittæ nuptarum & virginum 1105.43
vittæ virginales 1103.42
vittatæ matronæ 1138.14
vittata templa 779.46
vittis laneis & infulis ornabant templorum fores & aras 885.49
viuarium 658.52:1040.7
viuendi causa 806.6
viuere rectè 596.46
viuo se flumine abluere 659 21
viuum flumen 561.3
viuus & videns cum victu suo ac vestitu publicatur 610.59
vlcerosum iecur Horat. 669.52
vlcus 669.36
vlmorum Acheruns 461.57
Vlpianus Stoicorum æmulus 261.37
vltra placitum laudare, apud Virgil. 1019.21
vltro tributa 29.50:1040.49
vlula 936.40:1131.17
Vlysses à Circe amatus 965.30
vmber pinguis 464.19
vmbilici 908.40
vmbo 771.15:773.49
vmbo candidus 675.4
vmbone repellere 456.33: 440.19
vmbræ sinistræ 618.54
vmbraticola 874.42
vncus impactus 427.36
vneus seuerus 280.51
vncta braßica 324.18
vncti 956.13
vncti Romani postes se insolabant 956.14
vnctum obsonium 324.20
vnctum rectè 596.51
vnctus cruore non expiato 316.9
vnctus lapis 19.20
vnde ludi theatrales spectabantur 178.59
vndulatæ vestes 877.10
vnguenta exotica 649.15
vnguentum in lente 714.3
vngulæ 105.51
vniones & gemmæ ex Indis & Arabia 771.51
vocali vna alteram suscipiente, altera supprimitur 241.20
vocare, verbum lusorium 154.10
vocare cucullum 37.17
vocare & subire 134.50
vocare in ius 1112.54
vocare in partem 135.24
vocare tribus intrò 1018.2
vocari in puluinar 250.40
vocis exercitatio multis adhibetur morbis 724.52
vocis suscitabulum 395.48
vola 1102.30
volare curriculo 546.32
Volcæ 144.56
volema pira 656.18
volens & volentes 142.30
volo 976.57
Volsci veruti 1181.18
Volturnalis flamen 176.48
Volturnus fluuius 176.49
voluens 1173.9
voluendus 1173.2
voluptas liquida 913.48
vomica 524.52
vorago 991.17
vota quinquennalia 1011.12
vota signare 19.26
vox fusca 860.17:1012.13
vox liquata 586.22
vox liquida 1001.26
vox toto instructa organo 116.11
Vrania 796.41
vrbs Memnonis 741.49
vrbs summa 1155.60
vrbem qui perdidit, Tyrocnestus cepit 1038.32
vrbem sale defricare 510.27
vrbicus 94.22
vrbis portæ aperiuntur pacis tempore, belli autem clauduntur 643.45
vrere cedrum 311.46
vrere in Daphnide 666.8
vrere infœlicibus lignis 596.9
Vrius iupiter 742.31
vrna quinquagenaria 232.7

vrnæ ſpartæ 231.12
vrnule 697.20
vrucæ 604.18
vſquam tibi ſint 709.25
vſq; ad ante diem ix. Calendas, apud Cicer. 716.34
vſtricule 229.24
vtcunq;, pro vbicunq; 255.18
vtentior 630.23
vterq; Neptunus 905.60
vterq; Oceanus 1153.25
vterq; pes 680.39:947.12
vti oraculo 65.14
vti via populi 1165.7
vtilitas 702.2
vt melius pati 374.2
vt prius altæ chelæ 255.24
vt, pro vbi 255.24
vt vidi, vt perij 1197.60
vtriculus 595.19
vtrum velis licet 72.27
vua & racemus quid differant 953.12
vua duracina 952.62
vua liuorem ducit 519.29
vua penſilis 494.22
Vulcani officina 994.14
Vulcano parentes non adriſere 535.56
vulgaris mulier 137.22
vulgus ſingula ſidera nobis attributa eſſe exiſtimat 767.27
vulturij 144.39
vulturis iactus infœlix 345.29
vulturius 144.19
vultus lubricus aſpici 749.33
vxoria conditio 425.24
vxorem ducturi, domum ædificabant 745.2
vxor vſuraria 88.42
vxoribus & ſororibus imperatorum Rom. ignis præferebatur 36.7

X

Xanthus à dijs, Scamander ab hominibus appellatur 346.46
Xanthum reddere & Simoenta, apud Virg. 60.25
Xerxes Helleſpontum coniunxit ponte funium 245.8

Z

Zabæ 873.28
zabolus 858.26
Zacynthus nemoroſa 133.36
Zama Getula 282.5
zamia 459.52
zaniam onerare 1138.38
zanchæ Parthicæ 512.42
zephyrus à Virgilio Africus vocatur 613.53
zephyrus quando ſpirat 1165.57
zephyrus Veneris prænuncius 652.25
zeta pro diæta 858.17
Zethus 1167.24

FINIS.

INDEX VERBORVM GRAECORVM,

QVAE IN HIS ADR. TVRNEBI TRIGINTA aduersariorum libris explicantur. Prior numerus paginam, alter lineam denotat.

A

ἄβαξ 961.37
αἱ ἀγκύλαι 1176.4
ἀγκυλίδες ibid.
ἀγκύλον 470.3
ἀγυιεὺς Ἀπόλλων 221.22
ἄγκυρα 1014.9
ἀγκιδινόν 40.2
ἀγών 803.51
ἀγῶνες εἰσελαστικοί 22.14
ἀγῶνες μυστικοὶ 650.62
ἀειγενέται 700.36
ἀίτασις 847.60
Αἰγαίων 631.61
αἰγίβοτος 378.10
αἰγοθήλας 948.16
αἰγόνομος 378.5
αἰετός 1063.13
αἰσάρων 604.11:1062.61
ἄϊτα Καλλιμάχου 1187.17
αἴθουσαι 1063.4
αἰτναία πῶλος ἡ σμικρά, ἡ μεγάλη 1062.47
αἰών 698.59
αἰώρα 700.56
αἴδρας 223.13
ἀκαλύφη 575.24
ἄκανθος 986.2
ἀκέσασθαι 47.2
ἄκρον 306.32
ἀκμονία 705.9
ἀκοντὴς 606.4
ἀκοντίας 978.47
ἀκραῖς αἶμος 1074.21
ἄκραν κάμπτειν 526.15:68.4
ἀκρίς, ἀσακός, κάραβος, καὶ σίφων ἐμπρηστοῦ 662.46
ἀκρόπολις 1153.62
ἀκτή 188.12
ἀλλαγή 741.45
ἀλλαίπον 769.59
ἀλαπηκὴν & ἀλάριον 608.56
ἀλλαπτόμεθα 332.4
ἀλέπται ἵππων 625.58
ἀλεξίκακος 99.517
ἀλκεῖδαι 1197.19
ἀλλοπρόσαλλος 471.32
ἄλσεα 703.6:809.50
ἀμαξίποδες 851.27.1063.20
ἀμέγαρτος 1063.29
ἀμιγάς 1046.41
ἄμιπποι 672.22
ἄμυσις 619.1
ἀμυσίζειν 619.3
ἀμφὶ 364.31
ἀμφηλίκτρα 534.58
ἀμφίδρομια 231.30:651.22
ἀμφίθεσις 536.53
ἀμφίκυρτος 879.20
ἀμφιλάφεια 895.60
ἀμφιορκία 1063.52
ἀμφιθαλὴς 1063.40
ἀμφιτρίτη 646.31
ἀμφοκύπελλα 821.37
ἀμφορεύς, ἀμφιφορεὺς 373.18
ἄμφω 364.30
ἀμφωμοσία 1063.52
ἀμφώτιδες 215.19
ἀνάγκη 736.32
ἀναγράφειν 223.25
ἀνασπαμένων 469.62
ἀναθηματικοὶ 977.62
ἀνακλασθὲν, ἀντανακλασθὲν 552.19
ἀνακλᾶται 1166.33
ἄναυρος 75.10
ἀνδῆρα 763.20
ἀνασπαμένων 469.62
ἀνασπάζεσθαι 1014.8
ἀνδρολήψιον 720.42
ἀνέλκειν 475.12
ἀνιμῶσι 1013.60
ἀνθοσμίας οἶνος 1142.46
ἀνηγρόν 469.57
ἀνταξίων 687.13
ἀντιγραφεῖς 758.4
ἀντιγραφεὺς 429.16
ἀντινέστωρ 261.6
ἀντικύκλοι 729.27
ἀντίπαστον 847.58
ἀντιπερίφον 500.19
ἀντιπροφαὶ 726.52
ἀντίχθονες 687.13
ἀντλεῖν 86.5
ἀντλῆσαι 1014.7
ἀξίνη ἱεροφαντῶν 1013.42
ἀπερρωγότος 169.35
ἀποδημία καὶ ἐπιδημία Ἀπόλλωνος 834.31
ἀπηχοῦσαι 1076.4
ἀπομάκτης 277.33
ἀπεξυδουμοι 981.38
ἀπορρὼξ 993.20
ἀπροστασίου δίκη 389.20:891.61
ἀποτιμᾶσθαι 1126.51
ἄπυκνοι 671.17
ἄπυρον 30.36
ἀρεταλόγος 315.18
ἀρετός 315.23
ἀριθμός 896.62
ἀρκτεύειν 464.31
ἄρκυος 1200.6
ἄρμενον 1014.53
ἀρπεδόνη 1035.63
ἀρχαὶ λογοθέρεται 271.4
ἀρχαιογράφος 619.50
ἀρχαιόλογοι 619.47
ἀρχεῖα 83.38
ἀρχιτέκτων 1039.50
ἄσακος καὶ αἴσακος 1062.60
Ἀσκλήπιον 38.40
ἀσκωλιάζειν 579.44
ἀσπὶς ἀμφιβρότη 867.1
ἀστεκτή 617.9
αὐλή 667.41
αὐλῆς ἐνὶ χόρτῳ 721.10
αὖλις 667.42
αὐτὰρ ὁ Φοῖβος Ἀπόλλων ἐγκυθέα εἴζει 280.14
αὐτολήκυθοι 106.1
τὸ αὐτόματον 500.3
αὐτόχθονες, 87.7:624.63:1017.28
ἀφέται 625.51
ἀφῆλιξ 617.11
ἄφεδρος 1063.32
ἀφοδεύειν 369.43
ἄφοδος ἀνθρωπίνη 617.7
ἀψῖδος 784.46
ἀωτεῖν 996.7

B

βαθυζώνοι 516.30
βαθύτης 92.29
βαλανεῖς 470.56
βαλλίζειν 605.57
βαμβάλειν 571.46
βαμβαλοβόμβαξ 571.55
βαμβαλύζειν 571.53
βάραθρος 702.50
βάρος ἔχοντα τοῖς αὐτῶν βαρὺς 624.42
βαρύπυκνοι 671.18

Βα

βιβίωται 377.31
βίροι 14.21
βιόλογοι 619.48
βιὸν ἐργάζεσθαι 79.57
βλαισὸς 27.44
βλαύτη, βλαύτιον 657.13
βλιτώδες 86.12
βλέπων ἀρῆ, βλέπων κάρδαμα 660.13
βόλος 331.54:616.35
βόμβος 571.56
βόμβυκες 574.5
βομβυκία 574.9
βυβὼν 503.53
βύλαστος 521.42
βύπαις 862.63
βυτὶς 608.40
βυτοποιός ibid.
βρεμώ 356.4
βρόμος 1017.28
βῶλος 445.53

Γ

γαιήοχος 798.37
γαλεοὶ, γαλεῶται 388.39
γαλῆ 388.27
γαμήλιοι θεαὶ 87.14
γαμψὸν ἀέλλα 511.13
γανά 1027.30
γέρανος 718.5
γέργυρα 718.7
γέργυρος, βρόγχος 718.8
γέρων γαλεώτης 388.24
γεγωνεῖς 387.6
γῆν πρὸ γῆς ἐλαύνομαι 421.40
γίγαρτον 953.26
γένειον 711.24
γνωρίζω 540.49
γνώριμοι 203.17
γνώριμος 540.49
γραμματέας 758.2
γρῦπες 1087.14
γρύτη, γρυταίεια 152.63
γρυτοπώλας, γρυταίρης 153.2

Δ

δαδοῦχοι 167.10
δαίμονες 668.61
δαῒς 1051.19
δακτυλήθρα 617.8
δακτύλιοι 242.42
δάκτυλος ἡμέρας 1037.34
δάκτυλος ἠοῦς ibid.
δέμας πολύχροον 143.56
δ' ὑελίνη μήκεσθος 143.54
δεῖξις 129.51

δεῖπνα φρατρικὰ 393.2
δεκάπεντοι 616.60
δεκήρης 802.58
δέλφαξ 740.32
δελφινοφόρος ναῦς 61.40
δευτεραγωνισταὶ 10.24
δεύτερος πλοῦς 895.20
δευτέρων ἀμεινόνων 458.4:1062.5
δῆμοι 76.33
δημόται 881.22
διαβατήρια 820.15
διάγγελοι 112.53
δια γυναικῶν 556.46
διαιρεῖν, τέμνειν, διακρίνειν 510.39
διαιτάριος, διαιτάρχης 618.46
διακόπτειν 400.5
διακοσιοστὸς 803.62
διὰ πασαίρων 670.27
διάττοντες 157.17
διδακτὸν 502.3
διηρῶ τόδε 973.27
διηγκυλημένα δόρατα, ἢ ἀκόντια 972.13
διιπετεῖς 346.6
διοθμονίσαι καὶ ὑποδιοθμῆσαι 1030.4
δίκτυα 1200.22
διμάχαι 672.22
διμοιρίτης 617.11
δῖος 17.18
διώμμιον 612.3
διοπτῆρες 111.54
διοτρεφεῖς 535.47
διὸς υἱὸς, ἡρακλῆς 615.52:716.8
δίπτυχα 291.4
δολῶπις 46.3
δόμοι καὶ ἡμιπλαίς 745.13
διπλασιάζειν 956.6
δὶς διὰ πασῶν 670.24
διαξάπαιδος 292.10
δίσκος 259.29:617.24
διοσημία 40.26
δρωπακιστὴς 2027.17
δυναστὴς 1051.50
δυσκαθαίρετος 109.35
δύσμεναι 732.16

Ε

ἔγκαρπα 319.41
ἐγκύκλια 631.27
ἐγκοίλια 985.61
ἐγκεσόμενος 533.48
ἐγκελεύσεις ἀθλητῶν 533.48
ἐγκύκλημα 685.17
ἔγχος αἱμοτριφὲς 809.2

ἔλαξ 668.28
εἰσφορὰ ἀρᾶς 1003.34
εἰσελαύνειν 22.26
ἑκατὸν 963.32
ἐκλογαὶ 289.55
ἐκλογεῖον 589.20
ἐκπύρωσις 746.30
ἐκτὸς πηλοῦ πόδας ἔχεις 438.57
ἐκτροπία 213.4
ἐλάσμοται 595.55
ἕλικες 798.8
ἑλικοειδεῖς 798.10
ἕλκειν κόρδακα 1109.9
ἑλκύσαι ibid.
ἕλλοπες 257.39
ἔμβαινε τύχῃ ἀγαθῇ 1194.50
ἐμβαλευτικὸν ibid.
ἐμβάλλειν 698.7
ἐμβατήρ 339.44
ἐμβρόντητος ἐστι 214.58
ἔμματα 90.46
ἐμπιεῖν 442.23
ἐμπυριβήται 977.62
ἐν αὐλητρίσι 514.9
ἐνθεῖναι 248.19
ἐντραγεῖν 442.22
ἐνάλιος 646.51
ἐν χρῷ κείρειν 462.43
ἐν χρῷ κουρεῖαι 506.57
ἐξαργυρίζεται ἀπὸ χαλκοῦ 1017.30
ἐξίδρα 1013.50
ἐξίστασθαι 433.9
ἐπαινῶ 690.62
ἐπαίτης 966.6
ἐπάλξεις 91.26
ἐπειδὴ τάχιστα 960.1:976.41
ἐπιβάθρα 847.59
ἐπιβάλλειν ζημίας 1038.41
ἐπιβωμὸς 660.7:1013.70
ἐπίγονοι 1013.35:1017.42
ἐπιδήμιον 379.61
ἐπιδημιουργοί 468.15
ἐπιζυγίδες 41.51
ἐπόμβριον 769.7
ἐπιστεφανώματα 620.47
ἐπιπόλια 851.28
ἐπὶ σχεδίας 317.37
ἐπίχυσις 801.16
ἐπταχώσιον, ἐπταμόσιον 77.26
ἐπιτρίβειν 570.7
ἐπιτυμβίς 718.2
ἔρανος 80.20
ἐργάζεσθαι τὰ ἐπιτήδεια 79.58
ἐρχόμενος 673.12
ἐρανίζειν 863.44
ἐρωτικοὶ λόγοι 106.28

ἐρυσίβη 1035.63
ἐρυσίπολις 385.20
ἐρωδιός 936.30
ἐρωμένη, ἐρωμένιον 441.45
ἐσχάρα 232.35
ἐσχάριον 851.23
ἐσχάρα πτημένα 331.7
ἑστιᾶται 256.48
εὔοδος 1017.32
εὔκαπνα 421.31
εὐλάβεια 450.61
εὔοσμα 647.31
εὐρυκρεῶν 391.13
εὔχυλος 865.30
εὐωδία 698.48
ἔχετλον 1040.6
ἑψητὰς 435.22
ἑψανωμένη 863.46

Z

ζέσταλτος 24.4
ζέα 1017.35
ζεῦ κραταιὸς 617.9
ζεὺς σωτήρ 737.46
ζημίαι, ζημιᾶν 459.49
ζῶα ἄκριτα 67.36
ζῷον 256.51
ζῶντα, σφαλᾶν τὸν φθόνον 831.25
ζωστήρ 568.23
ζωννύσθαι 1129.27

H

ἥδε 259.54:783.1
ἡγούμενον 709.6
ἤρεγον τὰ κέλευθα 339.31
ἠλιαία 711.8
ἠλακάτην 611.26
ἡλικία 972.49:512.62
ἠλιοκαΐα 379.51
ἠλίβατος 79.34
ἡλιώτης 513.2
ἡμιπόλιτος 691.11
ἡμιθοίνητος 100.47
ἡμιβαίνια 675.17
ἡμιτελῆ 745.13
ἡμίταξ 40.5
ἡ παῖς κόρη 6,8.45
ἡ τοῦ ἀγαθοῦ ῥίζα 437.5
Ἡρακλῆς ἀλεξίκακος 531.7
ἤχεα 194.63:129.5
ἦχι τι, ἐκρεμάσθαι 255.25

Θ

θάλασσα ἀγαθῶν 651.32.909.6

θαλλία 666.43
θαλλιφόρια 251.7
θαῤῥὸς 351.56
θαυμάζεσθαι τῆς ἀφέσεως 146.6
θεότατα δίδωμα 461.25
θέλγειν 574.44
θέλγητρα 574.43
θεοὶ ἀλεξίκακοι καὶ ἀποτρόπαιοι 560.38:587.13.677.36
θεοὶ διαπόντιοι 714.14
θεοὶ ἐφόδιοι 211.19
θεοὶ ἄνω, χθόνιοι, ὑποχθόνιοι 1186.6
θεοφορούμενος 580.13
θερμοφόρος 884.16
θηκαί 696.55
θησαυρίζειν 198.29
θηλυμέτρης 12..18
θίασοι 39..2
θηριοτροφεία 1011.55
θρίξ 764.56
θρόμβος αἵματος 605.27
θυμός 371.30
θυσίαι παισίν, ἐπιτάφιοι 6.7.4
θώμιγγας 32.55
θύλακον 851.28

I

ἱδρῶον τέλειον 1063.17
ἱκετεία 146.11:252.6
ἱμάτιον 1017.25
ἱπποτροφεῖν 78.18
ἰσμόν, ἰδμόν 17..8
ἱδρῶτα 116.8
ἱππάλες 759.62
ἰτέα 764.54

K

καθαπτὰ λύσεις 1038.33
καθαρμάτα 1017.56
καθέλκειν 475.8
καθίζειν κλαίοντα 822.16
κακὸς σταθμὸς 851.60
κάλα 42.48
καλαβώτης 756.57
καλαβώτιον ibid.
καλλιγράφος 619.50
καλλίων ἑαυτοῦ 27.13
καλύβαι 663.60
κάλυπτρον 229.6
κάμιλλος 151.51
κάμπτειν ἄκρον 526.15:681.4
καπτῆρ 392.18:835.6:1038.34
κάμινοι 6.8.8

κανηφόροι 930.11
κανθήλιον 685.9
καπρᾶν 863.3
καιρὸς κηρὸς 459.41
καρπεῖα 450.53
καρπιστὴς 317.5
καρπιστία ibid.
καρπισμὸς 450.52
κασσύσαι 429.14
καταπύγων 475.19
κατὰ γλώττισμα 120.44
κατάπηγμα 531.43
καταγραφος 948.32
καταβάτης 276.1
κατακλυσμὸς 746.30
κατάκλυστος 790.28
καταλιπεῖν 263.37
καταπεπτηκέναι 448.61:68..57
κατέρχεσθαι 414.12
καταπειρᾶσθαι ibid.
κατασείω 913.30
κατασεισθεὶς 211.9
κατασίτου 49.58
καταπίασις 444.13
κατάστρωμα 847.61
κατεργάζεται & διεργάζεται 6,6 31
κέγχρος 764.42
κεῖσθαι 777.35
κεκνισμένον 1075.55
κεκύφαλον ἀττικῶς 6 2.59
κικιομαντίας 616.63
κεράτια 987.37
κεραμεικὶς 719.15
κερκὶς 719.15
κέρας 365.41
κεστὸς ἱμὰς 457.48
κηλέτιον 578.50
κιβώριον 192.34
κῆπος 462.46
κήλων ἵπποις 61.28
κιλλίβαντες 774.55
κινεῖσθαι κίνησιν 730.26
κισσοφορεῖ 173.2
κλᾶσθαι 79..59
κληρούμενοι 217.13
κυλιόδρομος 584.16
κοῖλον 511.58
κοινὸς ἱερεὺς 974.42
κόλλυβος 6.9 41
κολλύρια 105.22
κοῖται 651.48
κολοκυνθαὶ ἄππιαι 656.29
κολυμβήθρα 864.25
κόπρον 1121.40
κόπτειν 35..6
κόρυδος, κορυδαλὶς 781
κορωνίαι 87.6

κρε-

κρηπὶς 817.45
κειμνώδη 164.63
κεῖται 998.31
κεισόδικη 847.61
κροκύφαντον 612.58
κρωκώπιον 956.22
κρῖβος 452.34
κτηδὴ 14.11
κυαθίζειν 285.50
κύββα 779.5
κυκεὼν 386.33
κυλικεῖον 774.61
κυλίσκαι 697.13
κύλιξ 226.42
κυλοιδιόωντες 476.32
κυματια 1051.60
κύματι κωφῷ 175.52
κύμβη, κύμβος, κυμβαῖον. 1066.41
κωνὴ 14.11
κωνώδη θεραπεία 652.46
κώθων 97.44
κύπαι 779.2
κύφων 832.40
κυψέλη 152.33
κωδία 855.34
κωδισκάρια, κωδίσκια 855.35
κώραιον 312.34

Λ

λαμβάνειν 703.40
λάγανον 285.40
λάκκοι 199.50
λαμπαδηφόροι 167.11
λαμπτὴρ 121.52
λαοσσόος ἀλκιμάχη 1197.15
λαπαρὰ 1017.11
λασσοφόρος 419.56
λαχανοπωλήτρια 490.25:1159.42
λέβης 1051.17
λείβειν 901.34
λέμμα 670.33
λεξιμύλη 599.36
λευκόθεα 1013.53
λευκόπεδον 175.29
λιχεῖν 689.60
ληκυθίζειν 992.17
λήκυθοι 270.7
λήκυθος 992.18
λητὼ 647.19
λίμνη 96.54
λιχανός 671.8
λόγια 1149.14
λογος, ἀγώνιος, κῆρυξ, διάκτωρ 373.25
λογοθέτης 617.8
λογοθάρητα 271.2
λογοθώρητος 271.9
λοξίας 159.29
λοξίας ἀπόλλων 1121. 25:1149 22
λογοθεσία 617.9
λοιπὸν 168.50
λύκος 373.1
λυκοσπάδες 373.2
λυκοφρύς 394.38
λύται, λυθεὶ 262.21

M

μαγδαλιαὶ 556.52
μαγειρεία 248.37
μαγειρικός 429.13:1017.45
μαζὸν 247.19
μαθηματικὸν 202.3
μάθητον ibid.
μαινίδες 908.38
μακαρίζω σε τοῦ φρονήματος 509.2
μάκελλοι 785.12
μαλακὸν 152.11
μάλθων 365.14
μανδύας 942.24
μαρτύρομαι 1014.7
ματτεῖς 274.18
μεγάβακχος 100.40
μεγαφρονούμενος 562.4
μετ' ἀμύμονα 289.62
μάλη 5.42
μελίνη 764.41
μελίφυλλον 656.24
μελίχλωρος 996. 31:1044. 6 1013.62
μελίχρους ibid.
μελοποιός 5.38
μηνίσκος 808.1
μισαύλιος 619.45.47
μέσαυλος 790.28
μεσημβρία 657.50
μεσογράφοι 22.35
μεσόπλευροι 671.18
μεταβάτης, ζεύξιππος 617.7
μετάβολος 435.28
μεταίτης 966.6
μηλωτὴ 87.35.664.24
μὴ σκύλλε 507.10
μητραλοῖαι 734.22
μινίσκειοι 1017.13
μινυρίζειν 13.22
μισόδουλον 490.35
μισούμενος 292.15
μίτυλλον 1033.39
μίτυς 821.5
μοιραρχος 873.49
μοιχίδιοι 876.7
μονολήμματοι 245.52
μόσυνος 787.15
μοσυνοικοι 787.14
μοχλὸς 734.29
μύωψ 482.31
μύρμηξ 603.18
μυχὸς 1133.55

N

ναυτὰ, ναυτὴς 353.14:834.28
ναῦται 559.57
ναῦφιν 834.27
ναυσινεύματα 1020.7
νάπη 670.53
νεκροθάπτης 455.28
νεκροὶ ὑπὸ σποδοῖς 146.8
νεκρομαντεῖον 121.24
νεκροφόρος 455.29
νέμειν προστάτην 892.59
νεῦρα σπαστεῖσθαι 56.60
νεωκόροι 988.60
νήπιοι 1033.34
νομάδες 33.1
νομοφυλακία 1073.55
νόμισμα 1057.9
νόμιμα βαρβαρικά 838.20
νόμον χαλᾶν, λόγον χαλᾶν 617.7
νόσος βοῶν 580.40
νυμφαῖον, καὶ νυμφιῶνος 1174.36

Ξ

ξανθὸς 771.7
ξυλήφιοι 665.48
ξύλον βασανιστήριον 506.13
ξυρὸν σκυτέως 672.41

O

ὄγκος 698.30
ὅδ' ἡδονὴ ἐστὶ 76.33
ὀδυνᾶσθαι 77.59
ὁδῶν ἀναμελετὴς 786.13
ὁ ἐν τοῖς ἱεροῖς προορχούμενος 645.63
οἰκότριψ 569.63
οἰωνιστήριον 714.51
οἰωνός 811.23
ὄλεθρος 702.49
ὀλολυγών 658.14
ὅμιλος 1051.19
ὀνηγὸς, ὀιαγὸς 459.46
ὀνομαθεσία 888.51
ὀνομασιογνώμη 590.17
ὀξὺ 371.3

ὀξύ-

ὀξύπυκνοι 671.18
ὀπισθόδομος 786.16
ὅπλα 669.14
ὁπλοκάθαρμος 785.47
ὁπλοκαθαίρεσιας ibid.
ὀπὸς 587.30
ὅπου γὰρ 721.59
ὅπου γε 703.45
ὀργῶας 421.20: 863.2: 956.53
ὀρκεῖν 716.54
ὄρχεις 484.28
ὅρκος 716.55
ὁρῶας πρόσω καὶ ὀπίσω 1056.30
ὀσμή, ὀδμή 17.29
ὅσιας ἀφοσιώσασθαι 360.27
οὐδαμοῦ 709.29
οὐδὲ γρῦ 34 .35
οὐκ ἀμυνάμενος δὲ μὴν τῇ πρὸ τοῦ κα-
κώσας 624.38
οὐλαί 218.53
οὐλοχύται ibid.
οὖν δὲ δή 378.51
οὐρανίσκος 195.15
οὐρίαχος 437.53
οὖρος 1074.20
ὀφθαλμὸς βάσκανος 298.9
ὄχημα 1032.45
ὀψιμαθεῖς 510.58
ὄψεις 769.21

Π

Πάγος 188.31
παιδομαθεῖς 510.58
παιδοτρίβαι 538.18
παιδοφθόρια 80.47
παιανίζειν, παιωνίζειν 13.30
παλιβίβιαι 899.12
παλλαίας 823.11
παλμυλάειος 81.42
παμφαλύζειν 571.53
παῦ 427.4
πανέπιχνος, δαίδαλος 892.34
παιδοματόβολος 724.51
παντοπώλης 724.50
παραβάτης 640.21
παραβόλος 446.16
παραζώνιον 382.49
παραινετική 262.50
παρακολουθεῖας 500.34
παράπηγμα 338.45
παραπήξασθαι 338.47
παράσημος πόλεως 631.29
παράσιτος 617.4:1013.32
πάροδος 157.26
πᾶς σιλανός 633.26
πᾶς ὑλαῖος θεός ibid.
πάτταγος 546.21
πατρῷοι 930.22
πατρῷος Ἀπόλλων 555.59
παυστικάλπη 119.36
πελεκῖνος 264.31
πελικωτά 42.37
περιτὰ πτύχα 291.3
περιπτύσσειν τὸ ξύλον 832.15
περιπέρξ 775.56
περιαγνίζειν 124.32: 277.29:
443.22
περιελίκτρα 536.59
περικαθαίρειν 277.33: 443.22
περικαθαρτὴς 277.34
περικοπὴ 441.51
περιμάκτριαι 124.32
περιμάσσειν ibid.
περιμάττειν 443.22
περινοσεῖας 650.46
περιστεφῶας 264.41
περισίαρχος 443.24
περιστῷας 619.47
περίξυτα 40.18
περίξυτος 41.33
περιξοπιέως 379.24
πετανείζεσθαι 579.46
πηγὴ μελανύδρος 121.9
πιλητὲς 85.57
πλυτώνιον 993.10
πίνακες 200.35
πλακοῦντες 617.11
πλατεῖον 665.47
πλατύτες 657.18
πλήθουσα ἀγορὰ 599.52
πλοῖα στρογγύλα 1066.38
ποδεῖα 353.2
ποδιαῖας 234.52
πολύαινος ὀδυσσεὺς 965.33
πολιοῦχος & πολιὰς 385.20
ποντία 655.35
πορνοδιάκονος 470.57
ποτ' ἄρτεμις οὐκ ἐχόρευσε 174.13
πραγματευτὴς 435.22
πραγματευτής 1013.49
πρεῖν 963.25
πρεῖνοι 711.11
πρεῖνοι ἄνθρακες 21.11
πρινᾶδες ibid.
προαπαντᾶν 165.25
προβασκάνιον 575.14
προδιάκονος 1017.45
πρόδομος 786.25
προηγούμενος 619.49
προήγορος 250.12
προήχθην 697.24
προθυμία 708.46
προκαταρκτικὰ αἴτια 949.3
προκύων 259.5
πρόλημμα 619.49
προξενία, πρόξενοι 185.16
πρόποσις Θρακία 619.4
προσεπερωτητὰς 528.32: 1017.
40
πρὸς ἐρεθισμὸν 1013.30: 1017.31
πρὸς κέντρα λακτίζειν 651.46
πρόσπολοι 988.60
προσαπτέον 235.58
προστάτην νέμειν 389.17
προτομὶς 580.26
πρῷτα 981.16
πρωταγωνιστὴς 651.2
προτιθέναι 654.24
προφήτης, θυοσκόπος, βωλοσκό-
πος, φοιβητὴς 658.52
προχρεῖα 619.49
προχειροφόρος, προχειρόνιος 1013
61:1017.43
πρόχοος 697.12:1051.17
πτερόεντα 193.4
πτέρυξ 42.36
πτιλώιον 770.46
πυλαιμένης 1087.20
πύλη 1087.27
πυκνοὶ 671.17
πυκνότητι ἠχεῖν 1020.27
πύργες 578.53
πυροφόροι 428.54
πυξὶς 776.35
πωλεῖν ἐπ' ἐξαγωγῇ 905.3
πῶλος 982.23

Ρ

ῥαβδωτοί, ῥαβδωτὸν 51.30
ῥάδιξ 763.58
ῥάμμα 575.23:1013.45
ῥαφιδοθήκη 1013.46
ῥεῖα ζῶντες 711.19
ῥοῖκος 327.60
ῥόπτρα, κορώναι 169.45
ῥυγχαίη 463.1
ῥύμμα 285.40
ῥυκάνη 841.39
ῥύπτεσθαι 216.19
ῥωποπῶλαι 153.6
ῥύπη 763.60

Σ

Σανδαλοθῆκαι 1107.45
σαυρωτὴρ 437.59
σειρά 680.63
σφραῖος 476.14
σφραφόρος ibid.
σελλώια 1038.11
σιμικίνκτιον 660.36

σπευσταί 650.6:830.51
σπαρίσιον 608.58
σπονδόπυλος 724.51
σκαιός 2196.32
σκαλπισταί 756.36
σκαμβός 118.45:657.23:828.59
σκαφιδιοπώλης 490.26
σκάφιον 462.45
σκάλη 847.56
σκινδαψὸς καὶ βλίτυρον 520.56
σκληρὸς & μαλακὸς οἶνος 385.53
σκέπαρνον 100.11
σκῦθος 1005.11
σκυζᾶν 863.1
σκυθικὴ πόσις 619.5
σκύθης ἴσον ὀρᾷ 594.5
σκύλαξ 217.60
σκηνικοὶ 619.47
σκυτοτραγεῖν 996.50
σμίλη, ἀρίλιον 214.16: 672.40
σμίλη χαρτοτόμος 672.41
σπάρτα 557.7
σπαρτίον 148.49
σπεύδειν 901.34
σπλαγχνοσκόποι 658.45
σπυρίδες 173.3
στάθμη 923.31
σταθμὸς 101.56
σταθμοῦχος 617.10
στάλικες 1014.6
στάσιμοι 560.54
στῆλις 26.9
στίχοι ἀμπέλων 657.51
στόμωμα 1013.43
στρατηγός 873.52
στρατιωτικὸν ὀψώνιον, σιτηρέσιον, παροχεῖ 609.14
στρεβλόπους 657.22:828.59
στρίφνον 829.46
στρογγύλα 779.12
στρούθιον 1013.62
στροφαὶ 726.52
στρόφιγγες 1053.12
στυλίσκος 40.47
στύραξ 437.50
συγκαθέδρος 1013.34
συγκομιδὴ 991.50
συγκομίζειν 991.49
συγκύπται 40.49:851.28
σύγχορτα ναίω πεδία 721.13
συκωτὸν 438.15
σύμβολα 72.11:192.28.665.57
συναίτια 949.7
συνασπίζειν 273.48
συνασπισμὸς 197.4:243.48
συνεκτικὰ αἴτια 949.6
συνεργὰ αἴτια 949.7
συνημμένιον 769.7
σύριγξ 40.29:42.21
σφακεία 665.53
σφενδονώμενοι 711.10
σφίγξ, φίξ, πίξ 85.60
σχάσαι κώπην 124.35
σχαστηρία 120.32
σχεδία 245.6:847.59
σχῆμα 130.52
σωλῆνες 62.23

T

Τάραξις 43.60
τάχα 483.23
τεθριπποτροφεῖν 780.18
τέκτων 1039.50
τῇ σῇ κεφαλῇ αἰχμάξεις 942.23
τηθῖται 300.44
τίκτειν 46.6
τίμοι καὶ μακροῖς αὐλοῖς 138.15
τὸ αὐτόματον 500.3
τοιχωρύχοι 734.21
τόκος, τοκύλλιον, τοκυλλίων 552.26
τοκύλλιον 100.10
τόκοι 39.50
τὸ παῖ 259.5
τόρμοι 40.25
τορμών 575.27
τραπετῖται 705.21
τράχηλος 338.2
τριταμερίς 332.4
τρήματα 39.49
τρίγωνον 469.54
τριοδῖτις 496.16
τρίπτυχα 291.4
τριταγωνισταὶ 10.24
τριηράρχης 881.2
τριήρης 881.4
τριφαλλία 993.31
τροπαὶ 379.24
τρόπαιον 1087.14
τροπὴ 1057.51
τρόπις 213.5
τροχίζεσθαι 222.34
τροχὸς 222.37
τυμβωρύχος 455.24
τυμπανότριψ 569.62
τυφλοώπερον 769.64

Υ

ὑαλόω 833.63
ὑγρὸν 882.37:1071.62
ὑδροφόρος 470.56
ὑπάγριον 860.22
ὑπάτη 670.53
ὑπέρον 593.14
ὑπεργήρως, ὑφθὸς γέρων 616.60
ὑπερλιασμένη 863.45
ὕπερος χάλκεος 654.29
ὑπερβαίνειν 774.12
ὑπόβασις 41.2
ὑπόβλημα 41.2
ὑπογάστριον, ὑποκοίλιον 1017.10
ὑπόθημα 41.2
ὑπομνήματα 48.17
ὑποπίνειν 860.29:1020.32
ὑπόπυκνον 860.28
ὑποσκελίζειν 2070.31
ὑποστράτηγος 873.52
ὑπαρχίαι 132.55
ὑσγινὸν 664.33
ὑψίζυγος 856.5
ὑψιπύλη 1087.18

Φ

Φαίνη 1013.59
φακιόλη 942.29
φάλαι κεκαυμέναι 606.57
φάλλαι, φάλλαιναι 606.59
φάληροι 753.33
φαντασία 266.28
φάσκωλος, φασκώλιον 86.28
φέκλη 607.5:711.62
φηγὸς βαλανηφόρος 1013.40
φῆρες 167.5
φθόγγοι 223.28
φιλητὰς, πιλητὴς 85.57
φοινικίδες 55.16: 608.13: 1176.9
φόνος 556.43:585.61
φορὰ 130.51
φορμοὶ 854.27
φῦμα 524.50
φύραμα 594.16
φυράτης 594.13

X

Χαλκοχίτωνες 774.5
χαλκοτύπος 1013.38
χαμαλκίς 781.39
χαρώνια 993.5
χάροι 617.9
χειμάρρες 36.43
χειραγωγεῖν 165.33
χειρονομεῖν 18.23
χειροτονία 1152.20
χέρνιβος 774.40
χηλὴ 42.29

[illegible]

χθόνιοι κύνες	431.15	χρώς	887.11	ψοφεῖας	351.5
χλωρός	557.43:603.9	χυμός, τάφου χῶμα	670.10	ψυχομαντείοις	121. 3
χοαὶ	132.2:456.36	χύσις	258.51	ψυχοπομπός	963.52
χέρπας	721.3	χυτὰ	670.11	ψωλὸς καὶ ἀπεψωλημένος	330.27:1064.11
χοινικίδες	42.59	χυτρισμός	1129.29	ψώρα ἀγρία	261.5
χοῖνιξ	908.33	χωρὶς τούτου	289.32	Ω	
χόανας	996.44	Ψ		ὧν οὐκ ἄνευ αἴτια	949.8
χοῖρος	208.13	ψάμματα	590.22	ὡραία	192.5
χρεία	702.2	ψίθος	863.44	ὡραῖας	469 57
χαλκότυπος, φυσητής	616.59	ψηφοβόλοις κάδοις	578.50	ὠτχα	252.6
χρυσαλίκιαι	630.20	ψιλὰ	906.30	ὠσχοφόροι	256.
χρυσεγχέλεας	630.21	ψιλοταπίδες	1063.59	ὠτοκάταξις	887.24
χρυσέται	630.20				
χρυσόρραπις	373.29				

GRÆCORVM VERBORVM INDICIS FINIS.

INDEX AVTHORVM GRAECORVM ET LATINORVM, QVI IN HIS ADRIANI TVRNEBI aduerſariorum libris illuſtrantur & emendantur.

Prior numerus folium, alter lineam indicat.

A

Ccius apud Cic. 999.40 apud Cornificiũ lib. ad Herennium 499.36:1149.21 apud Nonium 46.60.488.35:1030.62 apud Varron. 838.41
Acron Horatij interpres 279.61:729.57
Adriani Imp. epigramma in Florum explicatur 861.34
Adriani Imp. & Epicteti Philoſophi dialogus 894.44
Aelianus in Var.hiſt. 210.51:867.4:1107.31:1195.53
lib.i.314.27
lib.ii.162.41
lib.xii.611.3
lib.xiii.656.18
Aemarus Ranconetus 39.20:41.45:95.37:81.59
Æneas 797.13:1010.57
Æſchines in Demoſtb. 654.13
Æſchinis locus de priſcorum Oratorũ modeſtia 204.49.
Æſchylus 131.4: 161.32: 189.2: 256.12: 421.40: 474 2 & deind. 658.36: 661.6 & deind. 670.9:964.18:1018.45 in Eumenidibus 884.35 in Perſis 456.39:458.16 in Septem apud Thebas 619.10 & ſeq.
Æſchyli interpres 475.37:1028.45
Æſchyli vita 289.57
Aetius 214.52:868.37
Afranius grãmaticus 269.30:819.29 apud Feſtum 86.38:448.16 & deind. 304.7:574.45 & deind. apud Nonium 574.41 & deind. 609.30:903.56:1114.11
Agrætius 104.21:189.21:185.58
Alcæus apud Athenęum 1037. & deind.
Alciphron 292.23:298.12:303.54
Alexãder Aphrodiſ. 13.31: 298.10:428.8:949.60
lib.de miſtura 315.60
Alexander ab Alex.gram 126.47
Alphenus I.C.in l. cenſoria.ff. de verb.ſign. 1005 2
D.Ambroſius 51.55: 133.4: 467.59:660.38:795.21:972.23
epiſt.ad Marcellum 428.59
epiſt.ad Symmarh. 871.7
in epiſtolam ad Roman. 290.53
in exhortatione ad Virg. 290.33
lib. de pœnitentia 669.12:1172.60
lib.de virgin. 669.53:670.2
ii.Officior. 79.49
Ammianus 1070.10
lib.xiiii.112.57
lib.xxi.1041.27
lib.xxviii.1144.16
lib.xxxi.1094.44
Ammoniua 628.5
Anaxagoras 165.12
Andronicus Liuius apud Varron.1051.20 & deind.
Anienus in Phænomenis Arati 1076.24
Annius Luſcus apud Feſtum 1000.37
Antoninus in Itinerario 276.54:858.25
Antoninus Imp.in Vita ſua 57.1:57.11:130.25:970.60
Apicius 445.30
lib.ii.512.33
lib.iii.338.62
lib.vii.313.46
Apollodorus in Poliorceticis 366.50
Apollonius 191.25: 431.16: 542.23:730.63: 731.35
lib.i.argon.74.49:75.50:355.16:798.30
lib.iii.497.9
Apollonij locus de fulmine 991.56
Apollonij interpres 75.3: 515.56:695.20
Appianus lib.5.bell.ciuil. 622.27: 1004.31
Appion grammaticus, mundi cymbalum 44.52
Apuleius 141.52: 193.3: 281.42: 313.1:394.51:495.51:760.21:833.43:1027.7
lib.i.Aſ.aur. 865.60
lib.iii.Aſ.aur.857.4
lib.v.Aſ.aur.535.49
lib.vii.Aſ.aur.1114.64
lib.ix.Aſ.aur. 834.38:1064.19
lib.x.Aſ.aur. 600.29:609.16
lib.xi.Aſ.aur.514.40: 497.1:523.46:614.45 apolog i.190.8:566.42 per totum. 758. 29:863.4:1112.6. & deind.
apolog.ii. 567.25: 575.39: 832.33:1114.14
lib.de dogmar.Plat. 91.14
Apuleius emendatur 760.22
Aratus 669.29:936.36 & deind.
Arati quidam loci diuersè à diuerſis redditi 936.36
Arati enarrator 786.61
Arcadius & Honorius in C. Iuſtin. 868.44
Ariſtides 366.48:1071.15
Ariſtophanes 123.27:219.29:222.47: 250.34: 304.45: 490.25: 496.43: 774.57: 777.59: 933.87:936.12 & deind.
in Acharnenſ. 190.33: 158.17: 747.28 in Auibus 328.2
in Cocalo 1128.16
in Lyſiſtrata 491.27:570.8
in Nebulis 56.21:158.24: 164.63:1161. 44
in Nubibus 640.2: 641.45: 2109.11
in Pace 152.34.419.17:1109.12
in Pluto.15.47:99.10: 142.14: 219.42: 255.51: 967.7: 1064.10
in Ranis 132.7:152.57: 196.26: 936.58: 658.35: 691.3: 782.30: 950.34
in Veſpis 123.53: 221.52: 532.55: 446.13: 447.13:570.50:660.9 & ſeq. 711.4: 763.16: 786.59: 1038.29
Ariſtophanis enarrator 55.25: 132.35:419.22
Ariſtoteles 72.16:95.27:160.40: 216.20: 378.50: 437.55: 603.38 per tot.658.26: 766.47: 821.3: 956.28:1062.25
ἀκροας. φυσ.iiii.49.62
lib.de cœlo 1032.18
ii.de cœlo 542.8:628.39: 879.23 in Elenchis 106.28
ii.hiſt.animal.597.13
iiii.hiſt.anim.390.39
vi.hiſt.animal.101.58
ix.hiſt.anim. 101.58: 237.35: 806.56:718.21:821.21 & deind. 948.16
i.Meteororum 746.28
de mundo 687.18
in problem.612. 6: 28:900.

in To-

in Topicis 506.18
ii.Rhetor. 312.29
iii.Rhetor.6.4:391.19:1088.34
de sensib.& sensil. 724.14
Aristotelis epigramma apud Laertium 293.54
Arnobius 785.58
lib.i. aduers. gentes 513.4 per tot.
lib.ii. 414.17 per tot. 820.28: 833.6:455.19
lib.iii. 441.52
lib.iiii. 360.51 per tot.
lib.v. 119.29:151.62:263.2 per tot.1105.6
lib.vi.119.57:841.11 & dein.
lib.vii. 195.17:769.45: 770.8 & deind.829.42
lib.viii. 19.17:505.16:831.6
Artemidorus 341.18
lib.i. 410.14
Artemidori locus de lunaticis 341.1 locus de somniis 341.41
Asconius Pædianus in oratores Cic. 4.30:3.5:411.19 & d. 740.1:741.11:925.9:1017 41
pro Cornelio 1017.61
pro Milon. 1027.48
in Pisonem 11.26:11.39:721.26
pro Marco Scauro 1027.30 & deind.
in Toga candida 1017 57
ii.in Verr. 987.62: 1115.18
iii in Verr. 863.49:469.33: 882.9
Asinius Pollio apud Sen. 175.21
Athenæus 385.54:437.5:691.39: 802.61:901.60
lib.i.dipnosops. 1031.43
lib.ii. 159.18:229.9:153.34: 948.11
lib.iii. 63.2:450.34:816.59
lib.v 393.2:474.18
lib.vi. 1048.33
lib.viii. 547.41:588.37:605.59
lib.ix. 47.50:585.59
lib.x. 1037.32
lib.xi. 149.11:512.19: 774.62: 801.4 & deind.
lib.xii. 1095.32
lib.xiii. 1044.14
lib.xiiii.539.63:770.35:816.53: 817.41:818.4: 1048.30: 1119.34
Athenæi locus de more bibē di apud Græcos 907.34
Athenæi locus integer cū Vitruuij versiōe collatus 844.57: 849.5
Auctor [illegible] 315.54
Author Priapeiorum carminum 444.39
Augusti iocus in Mœcenatē, apud Macrob. expenditur 584.10
D.Augustinus 135.31:818.34
Auienus in Arato 661.56:936.27:937.12
Aurelius Olympius Cyneg. 1020.54
Ausonius 5.42:80.53:736.48: 794.61:986.36
de Cæsare 386.56
in Centone Nuptiali 96.30
de Claris vrbibus 107.27: 387.10
in Commemor. professorū Burdegal.175.2 & d.775.16
edyllio i. 144.46
edyll.v. 794.11
edyl.ix. 588.17
edyll.xvi. 386.30:841.23
epigr.i. 31.45:794.10:1005.10: 1008.48
epigr.ii. 398.42
epigr.v. 1130.54
epigr.vi. 583.51
epigr.vii. 1049.4
epigr.viii. 398.41
epigr.xiii. 624.51
epigr.xiiii. 583.8
epig.xvii.627.55:659.19:7:7.3
epigr.xix. 791.51
epigr.xx. 581.41 & deind.
epigr xxi. 923.59
epigr.xxx. 97.31:112.58
epigr.lxxiii. 97.11
epigr.lxxiiii. 97.13:515.50
epigr.cxxii. 97.42:311.50
epigr.cxxvi. 793.52
epigr.cl. 512.5
propig.in Marcum pullariam 9"9
epistola i. 727.9
epist.v. 792.15:795.9
epi.vii. 315.36:313.41:1014.12
epist.xii. 715.11
epist.xiiii. 199.12
epist.xxi. 63.14:63.50 & deind.840.41
epist.ad Gratianum 791.47
epist.ad Paulum 80.22
epist.ad Theodos. 782.60
epist.ad Theonem 464.11
in Gratiarū actione 1016.26
in Gripho 73.40
in Monosyllabis 340.49: 841.51
in Mosella 37.15:550.52:655.19:791.60:792.4 & seq.
in Periocha Hom. 312.40: 627.1:700.10
in præfatione xv.edyl. 331.52:513.4 & deind.
in præfatione edyll. xvii. 515.33
in precatione matut. 761.55
in Protreptico ad Nepotē 315.8
in lusu septē sapientū 387.4
Ausonius emendatur 144.50
epist.xix. 315.17
epist.ad Theon.616.49:778.28 & deind.
in heroico carmine 648.46
in monosyllab.593.12:843.51: 1019.14
Axiochus 72.36

B

Balsameon 14.34
D.Basilius 192.16
in epistolis 512.6
epist.ad Libanium 576.58
Biro 41.44
Boetius 734.13
Brutus lib.xv.epist fam.ad Cicer. 185.4
Budæus 61.50 eius obseruatio in Vitruuium 38.55:39.14

C

Cæcilius 680.27:1120.46
apud Festum 548.43
Cælius lib.viii.fam.epist.Cic. 171.2:396.31 per tot. 442.11: 442.42 & emend.
Cælius Aurelianus 312.30:338.15: 770.5
Cæsar lib.i. de bello Gall. 72.27:273.31 per tot.
lib.ii. 247.16: 474.51: 610.9: 867.21:1030.54
lib.iii. 691.17
lib.iiii. 77.27:510.16:889.39
lib.v. 190.35:833.36
lib.vi. 97.1:469.45
lib.vii. 468.3
Belli ciuilis lib.i. 9.51:468.36:1169.8
lib.ii. 366.34: 477.5: 997.59: 1019.62
lib.iii.9.48:861.3 per tot.
Cæsar emendatur 190.35: 274.26:737.10:1010.40
Cæsaris machinæ,ii.commēt. ad Massiliam, explicantur 366.34 pons,iiii.com. Gall. explicatur 839.39 locus cū Plinio conciliatur 961.10
Caius, ff. qui testamenta fac. pos. 1113.27
Callimachus 8.17, & seq. 247.20: 481.10
in hymno Apollinis 132.30
in hym.Cereris 295.60

in hym. Dianæ 57.11:174.3 & seq. 761.41:995.46
in hymno Iouis 1135.35
Callimachi interpres 75.12
Callistratus 763.2
Calphurn. ecl. iiii. 723.27 ecl. v. 269.49:721.6
ecl. vii. 144.7:722.45 & seq.
Caluus 958.42
Caper Grammaticus 14.48: 15.12:217.50: 672.61
Capitolinus in Antonino 10.41:924.40 & eměd. 1179.27
in Claudio Albino 524.21
in Gordianis 51.12
in Maximinis 525.38 & seq.
Cassiodorus in Consulum fastis 616.59
in hist. tripart. 445.58:446.9
Catacriani, libri Imp. Adriani 54.20
Cato 1.28:195.17: 221.38: 685.55: 786.19:960.5
apud Festum 557.31: 734.27: 1045.18:1189.9
apud Macrob. 129.61:270.31: 587.41:560.42 & seq.
apud Nonium 100.34
apud Sosipatrum 98.23
in proœmio 1097.9
cap. i. 1097.10
cap. iii. 1058.22
cap. iiii. 454.3 & seq. 1131.47
cap. v. 454.37
cap. vi. 944.57
cap. vii. 944.22 & seq.
cap. viii. 945.21:10.8.51:1019.13
cap. x. 231.44 per tot. 751.62: 792.1 cap. xi. 233.4 per tot. 751.62:754.12 cap. xii. 144.26 per tot. 945.32 cap xiii. 213.57 per tot. cap. xiiii. 255.17: 754.12 cap. xviii. 214.16 per tot. 395.51 cap. xix. 135.29
cap. xxi. 245.14
cap. xxii. 681.23
cap. xxv. 945.19
cap. xxviii. 945.57
cap. xxx. 502.55
cap. xxxi. 945.60
cap. xxxii 946.2
cap. xxxiii. 946.4
cap. xxxiiii. 755.44
cap. xxxvi. 946.12
cap. xxxvii 351.42:755.56
cap. xxxviii. 351.52
cap. xl. 352.6 & seq. cap. xli. 352.12 cap. xlv. 352.27 cap. xlviii. 193.21 cap. lix. 198.17: 521.61 cap. lx. 198.41 cap. lxii. 199.1:769 41 cap. lxvii. 199.6 ca. lxviii. 199.9 & seq. cap. lxxv. 764.30 cap. lxxvi. 1153.31 cap. lxxviii. 817.33
cap. lxxix. 817.40
cap. lxxx. 817.47
cap. lxxxi. 817.55
cap. lxxxiii. 105.39:633.22
cap. lxxxiiii. 817.63: 1154.44.
cap. lxxxviii. 1155.33
cap. cx. 1155.53
cap. cxiii. 1155.12
cap. cxx. 945.52
cap. cxxi. 816.45
cap. cxxv. 1155.46
cap. cxxxii 1118.30
cap. cxxxvi. 1154.50
cap. cxli. 142.33: 108.57:142.27:502.16 per tot. 998.37:1157.31 cap. cxliii. 1019.11
cap. cxliiii. 322.27 & seq.
cap. cxlv. 322.53
cap. cxlvi. 123.15: 682.52 per tot. cap. cxlvii. 125.7
cap. cxlviii. 815.43 & seq.
cap. cxlix 325.19
cap. cl. 218.24 & seq.
cap. clii. 145.20
cap. cliiii. 815.52
cap. clvi. 323.56:1155.50
ca. clvii. 108.9:324.13 & seq.
cap. clx. 324,16
cap. clxxii. 324.40
Cato emendatur 231.44 per tot. 233.4 per tot. 235.57: 234.36:817 3 & seq.
Catullus 147,18: 440,41: 875,14:875,46:905,57 per tot.
epigr. i. 433 58
epigr. 4. 375,46: 631, 42: 680, 20:1067,40
epigr. vi. 714.6
epigr. vii. 531,10
epigr. viii. 697,54
epigr. ix. 47,54
epigr. x. 515,7 & seq. 720,4: 813,2:1127,8
epigr. xii. 457,21:859,10
epigr. xiii. 185,17:405,6
epigr. xiiii. 316,37:515,18
epigr. xvi. 463,42
epigr. xvii. 255,19:947,41: 967.58
epigr. xix. 948.5
epigr. xxi. 172.56
epigr. xxii. 946,62:948,18 1008,29
epigr. xxiii. 947.4
epigr. xxiiii. 386.23
epigr. xxv. 463,48
epigr. xxvii. 375,2 & seq.
epigr. xxix. 601.16
epigr. xxx. 875,9:464,22
epigr. xxxii. 464.24
epigr. xxxiiii. 464,32:596,9: 1183,52
epigr. xxxvii. 464,16:758,17
epigr. xxxviii. 71 ,44
epigr. xxxix. 515,44:759,1
epigr. xli. 240,43
epigr. xlii. 99,62: 375,25 & seq. 1142,52
epigr. xliiii. 865,47:1064,7
epigr. xlviii. 901,45
epigr. L. 756,56: per tot. 876, 50
epigr. li. 464,44
epigr. liii. 281,14
epigr. liiii. 515,45:1964,5
epigr. lv. 89,16 & deind. 865, 55:1064,13
epigr. lxiii. 1189,2
ep. ad amicum 90,19
in Argon. 58,27
de Berecynthia 1121,2
de Berenices coma 8,17 & seq. 517,20
per tot. 762,3: 969,13
ad Caluum 745,61
ad Cinnam 875,18 & seq.
in Carm. Nupriali 761,13: 817,11:886,22:1012,5
in epithalamio Manlij & Iuliæ 89,19: 189,17: 760.60 & seq. 817.24:1064.20 & seq.
in Epithalamio Pelei & Thetidos 132,50:535,22: 864,34 & seq.
in Gell. 118,46:725,30:733, 48:745,41
ad ianuam 154,20:772.5
ad Iuuentium 116,14
in ingratum 90,13
in Inferiis fratris 155,5:552,43
ad Lesbiam 89.19:90,2
ad Malliũ 3,15:518,29 & seq. 745,22 & seq. 858,48 per tot. 874,10:1000,3
in Mentulam 89,55:419,7: 968,49
ad Ortalum 1091.30
de passere 514,36
de Saltu Firmiano 968.47
de Smyrna Cinnæ 568,60: 1185,23
in Ventidium 240,11
Catulli epigrammata ad quos scripta sint 1033.6
Catullus emendatur 154,10: 375,27:375,17: 463,22: 515,60: 745,48: 756,16: 760,30: 875, 58: 864,34: 906,22 & deiod. 946,32:1064,50
Catulli locus inter Boetiam & Plin. controuersus 754,20
Catullus defenditur in epithalamio Pelei 434,8
Celsus 507,26 lib. i. 538,23
lib. v. 201,6

Censo-

Censorinus de die natali 219, 57 & deind.cap.xxii.1029,57
Chærili versus ex Eusebio 634.59
Iarisius 450,61:518,11:661,61 lib.i.gram.Insti. 423,51:1017, 36:1054,22 emendatur 427,11 1029,8 & deinde
D.Chrysostomi vita 51.15
Cice.. 61,40:131,17.609,18:616, 63:261,49:759,29:800,11: 832, 29:1000,35:1061,31 apud Macrob.109,45 apud Non.716. 20 apud Non.iiii.de repub. 1120,61 apud Non. in Clod. 215,20 ad Herenniū vide in Cornificio lib.iii.de inuēt. 48,13 lib.de Orat.132,42: 86, 34:949,52:1147,58 lib.i. de Orat. 13,11: 32,18: 147,56:201, 24:317,13:392,14:446,21:48, 23: 429,57: 692,30: 811,10: 91, 43:928,41:1016,7:1058,16:1153 45 lib.ii. 80,12: 115,28:525,21: 701,17:908,42:1111,58 lib.iii. 104,1: 151,27:195,10:267,10 & seq.295,35:491,7: 733,16: 870, 46:928,50:1001,12:1184,1
in Oratore ad Brutum 44, 45:140,40 & seq.128,60:972, 27:988,50 in Bruto 1,36:16: 10,15 & deind. 241,15 & seq. 482,40 per tot. 338,5:551,41: 950,22:961,51:971,10 per tot. 995,62:1114,23 in Topicis 50,52: 460,27: 470,4: 696,9: 767,59 per tot.890,31:948,50 per tot. 1127,2:1146,15
in Partitionib. 10 ,18: 392, 30:889,2 in Hortensio 175,12 951,26:1007, 30: 1103,16: 1121. 34 pro Quintio 67,50:117, 37: 251,42: 187,39: 610,7 per tot.611,10 per tot. 71 ,8: 892, 3:925,22:1198,48 pro Roscio 48,11:96:48: 98,11: 363,6: 433, 41:792,13:919,45
pro Roscio Comœdo 1144, 43 per tot.
act.in Verrem 254,7: 378,46: 841,14:1004,14
i.in Verr.10,18: 182,1: 1026,52: 1123,10
ii.in Verr.742,32:929,13:1166, 36
iii.in Verr. 4,32: 4,18: 184,27 per tot.252,43: 461,8: 501,29: 891,14:1215,47 per tot.
iiii.in Verr.102.24: 217,17 & seq. 715,24: 773,62: 1048,17: 2115,40
V.in Verr.7,46: 7,61: 189,61: 437,23
vi.in Verr.52, 41: 249,16 per tot.251,56 & deind. 455,46: 511,20:359,22:929,40 per tot. 2080,15
vii.in Verr. 73,14 per tot. 169,42:778,62:859,16:874,15: 1147,37:1200,15
pro A.Cæcinna 112,26: 738, 55:997,53
pro lege Manilia 7,16 & se. 131,27:935,29:1136,41:1147.16: 1196,2
pro A.Cluentio 191, 32: 679, 47:681,30: 763,17: 1080,37: 1115,16
act.in Rull.11,43:119,12
ii.in Rullum 7,56:11,51:52,8: 2170,24 per tot.
iii.in Rullum 939,54 per tot.
pro Rabirio 328,45 per tot. 408,10: 504,44: 632,40: 715, 43:741,46:876,15:934.4:1018 9:1047,28 & deind.
i.in Catilin. 313,61: 993,28: 1168,24 & seq.
ii.in Catil. 1194,34
pro Muræna 290,5: 214,54: 689,45:714,43: 852,9: 950,11: 1055,60
pro Flacco 329,7:545,29:705, 56:734,54:963,43
pro Sylla 976,7
pro Archia poeta 268,17: 1154,24
post reditum,in seoatū 810, 17 per tot. 952,20:984,34: 1047,20
pro Domo sua 77,21: 231,35: 309,4:695,51:821,62:926,60
de Aruspicum respōsis 361, 9:131,1:919,29
pro Plancio 122,28:157,15
pro Sestio 101,10:122,26:199, 7:226,17:309,2:396,46:652,16: 678,58 per tot.733,52:740,15: 2098,24
in Vatinium 72,27:328,56: 731,21 per tot. 876,11
pro Cœlio 11,54: 105,32 per tot. 241,51: 189,43: 267,44: 392,20: 428,3: 476, 9: 782,16: 984,21:1088,39
de Prouinc.consular. 685,1 per tot.
pro Cornel.Balbo 117,51: 619,44:707,54
in Pisonem 1,37:11,59:114,14: 229,61: 669,46: 685,28: 719,18 per tot.cap. 924,40:1047, 22
pro Milone 832,1: 932,14: 1047,16:1113,42
pro Marcello 475,2
pro Ligario 723,22
i.Philippica 427,36 per totum
ii.Philipp.116,43 & deinde 206,26:115.63:391,16: 489,27: 712,6:1112,13
iii. 571,40 per tot.
vi.77,61 per totum 754,58: 990,12
xiiii. 341,17
pro Scauro 633,17
in Salustium 172,13: 518, 43
in toga candida 915,40
epistola ad Octauium 517, 37 per tot.1038,45 per tot. 1121,3
lib.epistolar.famil. 54,8
lib.i.466,42:537,41 & deinde 518,15 & seq. 531,46 & seq.1085,14
lib.ii. 102,36 & deinde 738, 36:1024,27
lib.iii.158,11:462,12
lib.iiii.640,1 & deind.
lib.v. 268,29
lib.vii.33,42:34,19:63,58:198, 9 per totum 485,16: 987,30: 938, 42
lib.viii.172,5:396,31 per tot. 397.2 & seq.1194,43
lib.ix. 172.59:173,5 & seq. 241, 6: 269, 5 per totum 314,22 & deinde 2170,9
xiiii, 7 ,6
xv. 243,21 per totum 976,60
xvi. 725, : 725,61: 726,1 & deinde 841,21:1156,47
Epist.ad Q.Fratrem 177,52: 347,21
lib i. 1005,29 per tot. lib.ii. 681,39: 897,5 & seq. 899,29 per tot.epist. ad Attic. 117, 42:128,14 lib.i.ep. ad Att.21, 27:172,57:167,11 per tot. 269, 51 & d. 332,8:551,34 per tot. 894.52:1159,49 lib.ii.100.2: 229,62:531,18:1019,2: 1164,47 & seq.1165,15:1165,23 lib.iii. 810,26 lib.iiii. 49,15:93,20: 354,59 lib.v. 516, 22: 681,31: 2072,26 per tot. 1073,12 per tot.1075,1 per tot.
lib.vii.693,22 & deind. 726, 60:728,26:1035.8
lib.ix.24,20 per tot. 25,8 & deind.
lib.x.591,4 per tot.594,2 & deiod.595,18
lib.xii.377,3 per tot. 379,12 per tot.180,13 per tot. 38 , 60:421,15 per tot. 422,5

lib.xv 110.27:390.10
lib.xvi. 17.41:56.18.110.27:
489.19 per tot. 419.15: 692.50:
842.20 per tot.843.15 & seq.
1174.1
In Lucullo 166.24: 426.55:
541.14 per tot.639.51:741.56:
992.50: 1158.25
De finibus lib.i. 50.24: 922.
49 per tot.
lib.ii. 2 40: 55.55:153 30 861.
24:1051.57:1081.2 & seq.
lib.iii. 597.18
lib.iiii. 696.52
lib.v. 21.22:1015.51
Tusculanis Quæst. 809.15
lib.i. 50.49:140.47:280.47:
284.9 per tot. 295.20:317.16
per tot. 519.16. per tot. 419.
57:471.58:603.14:687.25:797.
5:818.55: 958.25: 968.9: 1005.12:
1009.42:1119.22
lib ii.41.26 per tot. 46.16 &
seq 47.17:121.24:117.10 per
totum 248.14:578.16:561.24:
692.50: 771.10
lib.iii.42.61:41.1 per tot.48.
3:: 56.16: 433.11: 691.46: 729.
60:918.8:1009.14 & dein.
lib iiii.225.21 per tot.224.40
per tot. 471.15
lib.v.56.29:222.15 per tot.576.
42 per tot. 906.28
De natura Deorum lib. i.
50.24:162.9:166.15:195.11:472.
10: 659.1
lib.ii. 516.30:566.4:819.60:
999.40:1007.50
lib.iii. 431.54: 458.58: 882.55:
1038.50
De diuinatione lib.i. 98.41:
160.6 per tot.161.20 & dein.
162.1 per tot. 163.18 per tot.
179.17: 202.13: 228.30: 241.12:
275.50:317.50: 437.15: 469.56:
659.12: 790.11: 859.11: 956.24
lib.ii. 164.12:172.14: 156.54:
157.17 per tot.158.40 & dein.
159.1 per tot. 526.15: 681.6:
824.19
lib.de Fato 509.44
Somnio Scipionis 215.55:
417.60:979.10 & deind.
libris de Repub.116.59:949.
34:1131.54
lib.de Legibus i. 554.4 per
tot.472.37:556.10:1190.61
lib.ii. 216.51: 529.28: 150.12:
460.40:505.55: 533.20: 545.46:
571.8: 809.18: 814.20: 955.42:
991.57: 5900.6:1012.57: 1139.
54
lib.iii. 86.43:720.6
Officiorum lib.i. 59.36:521.
31:437.21:535.50: 997.17 per
tot.1085.60 per tot. 1180.29
lib.ii.91.22:93.16 per tot.185.
14:198.50:161.14 574.62: 629.
51 per tot.990.51
lib.iii. 192.63: 196.50: 197.25:
240. 45: 689.12 per tot.689.
60: 950.13: 1002. 6: 1102. 18:
1136.12
De senectute 189.63: 190.22:
422.18 per tot. 505.59: 922.21
De amicitia 227.4:334.15:
425.1 per tot.1083.61
In paradoxis 15.13:696.49 &
deind.697.1. & deind.
Cicero emendatur 158.59
per tot.
i.de Oratore 516.9
ii.de Orat. 694.10:851.11
in Bruto 316.9:481 40 per
tot 972.30 per tot.
in Topicis 681.51
de optimo genere Orator.
5.12
pro Quintio 940.35
pro Cluentio 950.23
pro Roscio Comœdo 1144.
41 per tot.
vi.act.in Verrem 149.16: 252.
2 per tot.929.40 per tot.
pro lege Manilia 6.42
ii.in Rullum 5170.24 per
totum
iii.in Rullum 939.54 & seq.
i.in Catilin.1168.14 per tot.
pro Flacco 704.48 & dein.
1152.1 per tot.
post reditum, in senatu 810.
17 & deind. 952.20 per tot.
1060.14 per tot.
pro Sestio 678.58 & deind.
in Varinium 753.21 per tot.
de Prouinc.consul. 685.1
i.Philippica 489.2
in Pisonem 719.28 & deind.
epist.ad Octau. 527.37 per
tot.
lib.epist.fam.vii. 397.40
li.viii.396.51 & dein. 441.11
ix. 171.52:172.41 xii. 580.1
xvi. 757.22
lib.epist.ad Att.i.270.14: 811.
29 ii.99.31:895.52: 1165.6 per
tot.1166.8 per tot. iii. 899.29
per tot. v. 1071.45. per tot.
1075.1 vi.878.16 vii.355.26 &
d. 693.1:728.16 ix.24.10 per
tot.cap.x.595.12:594.10:595.2
xiiii. 421.25:422.2 & seq.
xvi. 842.20 & deind.
in Lucullo 205.12 & d.541.14
Tusc.i. 224.49:284.9:519.56
ii. 45.17 & seq.46.43:127.10
per tot.iii.43.21 per tot.44.
1:616.55 per tot.1009.14 & d.
Diuinat.i.160.6 & d. 161.10
& seq.162.1 p tot. 163.18 & d.
De finib.ii. 55.55: 56.11
De legib.i. 20.48:134.4 ii.
460.40 & d.575.8:856.18
in Somnio Scip. 2 55
Officior.lib.i. 997.17 & d.
1085.60 & d. ii. 630.54 iii.
689.12 & d.
in Paradoxis 697.2
in Timæo 1057.16 per tot.
in Arato 156.16 per tot.ca.
Cic.repræhēditur 572.2 & seq.
ab Higyno 1073.13
in Arateo carmine 848.26
in Orat.ad Brutum 240.40
Cicero cur in recensione suorum librorum, commentariorum de Legibus nō meminerit 157.4
Ciceronis & Plutarchi de re eadē iudicia diuersa 1007.50
Ciceronis iocus apud Macrobium 270.50 iocus declaratur 202.30 memoriæ lapsus 858.44 sententia inepta eic. 56 versus, O *fortunatam natam*, &c.explicatur 216.18
Q Cicero lib.de petit. consil. 248.47:179.1:924.20 & ibi emendatur 925.40
Cinna apud Prisc.569.8:680.54
Cintius apud Macrob. 587.54:
665.16
Claudian.i.de Raptu Proser.
251.59:363.62
in Panegyr.Stilicon. 1151.60
in ii.Paneg. 1060 57
i.in Eutropium 1104.60
de quarto consulatua Honor. 516.58
Clemens Alexādrinus 949.4
Cleomedis dictum in Epicurum, apud Philonem 22.10
Codex Iustinian. lib.i. 445.52
lib.iii.de nominibus ludorum 1041.42
lib.viii. de cont.& commit.
stip.1095.48.tit.de orig. Iur.
1194.54 & d.tit. de reb. eor.
quæ sub tut. 5194.16
Codex Theodosianus 429.2:
1001.10
Colum.de re rust. 568.25:815.7
lib.i.597.58 lib.ii.114.10:505.
9 lib. iii. 304.10 per tot.
li.iiii. 96.1:214.21:304.16 lib.
vi. 10.52:597.46:832.43:1099.
45 lib.vii. 552.18:854.42
lib.viii. 598.12: 659.53:1031.58
lib.x.

lib. x. 133.31: 245.38: 247.9: 281.39:286.7:578.5:1167.58
lib.xii.194.54:197.62:198.27: 564.21 per tot.
lib.xvii.662.19
Columell.emendatur 564.39 & deind.578.16:856.48
Concilij Gangrensis canon 14.24
Cornelius Tacitus. Vide in Tacito.
Cornelius Nepos in Vita Attici 693.53
Cornificius ad Herenniũ 50. 17:72.21:169.30
lib.i. 41. 48: 342.16: 697.20 & deind.
lib.ii.273.23: 499.42 per tot. 1113.48
lib.iii.72.21:503.34 & deind.
lib.iiii.169.30:432.22:471.24: 701.14 per tot. 967.1: 1015.10 & deind.1104.5. emendatur 697.10:701.24. & seq 704.13
Ctesias apud Stobeum 567 4
Ctesibius 19.44:40.7 & dein. 41.50:42.2 & deind.
Curiua lib.7.ep. fam. Ciceronis 3.16:63.18
Q.Curt. lib.iii. 436.11 & dein.
lib.iiii.427.15
lib.viii.1018.2 & deind.
lib.x.1017.58:1078.9 emendatur 672.17

D

Damascius 418.32
Demochares 915.7
Demosthenes 389.7
contra Aphobum 46.18
contra Aristogitonẽ 1162.37
pro Cresiphonte 370.55
i.Olynthisca 1017.9
in Philippicis 72.17
vii.Philippica 191 29
Diaconus historicus 975.12
Didymus in Homeri Odyss.«. 385.44
Diodorus Siculus 197.4:994.10
lib.i. 236.49: 797.53: 797.58: 798.52
lib.iii.192.9
lib.vi. 794.34
Diogenes vide Laertius.
Dion 9.6: 155.22: 356.30: 382.53: 626.56:715.17:784.43: 803 63: 942.2 & dein.945.10 & seq. 1169.10
v.lib.804.3
xxxiii.lib. 735.50
xxxv.lib.476.4
xl.lib.1060.17:161.5
xliii.lib.149.24
xliiii.lib.206.27
li.lib.812.18
lvii.lib.709.50:802.46
Dionis epitome 137.28:149.32: 151.53:896.24
in Auito 796.41
in Adriano 54.13:54.28
in C.Cæsare 664.5
in Caligula 902.16
in Claudio 1023.58
in Nerone 665.55: 1010.12: 1108.22
in Nerua 784.47
in Othone 4.19: 138.14: 138. 34
in Tito 665.55
Dionysius Alexãdrinus in Periegesi 780.19
Dionysius Halicarnasseus libris antiq.Rom.202.30:274. 7:500.48:546.59:631.52:1138.16
lib.i.131.20:309.20:555.18:697. 11.717.26:972.26
lib.ii. 392.38: 439.3: 644.5: 916.57
lib.iii.931.3
lib.iiii.371.28
lib.ix.808.17
lib.xvi.291.53
Diomedes Gram. emendatur 1054.16
Dioscorides 166.61:103.24:556. 19:719.28:821.14:900.44
Donatus 988.48
in Adriam Terentij 88.27
in Eunuchum 83.56:87.59: 88.11:88.16:88.56:435.13: 1028. 61
in Adelphos 199.44
in Phormionem 69.4

E

Egesippus lib.v.622.13
Ennius 902.63
apud Ciceron.163.27:221.31: 317.50:429.58:857.6:995.61 in Cat. maiore 422.41 i.de Diuin.923.10 ii.de Diuin. 158. 40.i.Thusc.295.10. ii.Thusc. 45.26
apud Diomedem 1054.16
apud Festum 48.52: 191.54: 548.24: 548.49: 556.48: 672. 39: 960.12: 1054.47: 1078.44
apud Gellium 1078.44
apud Isidorum 207.19
apud Macrobium 386.19: 663.23:1054.28 & seq. 1105.35
apud Nonium 163.54: 447. 2:1034.38 & deinde
apud Priscianum 525.41:526. 28:1054.33
apud Seruium 700.27:1055.6
apud Varron. 48.54:70.20: 195.6: 706.28: 716.2: 796.16: 827.17:818.24:1054.22
Ennij versus ab Apuleio citati 749.48
Epicædion incerti authoris, in mortem Mœcenatis 305. 28
Epigrammata Græca 181.8: 641.23:677.51:895.26
lib.ii.410.18: 1051.13
lib.iii.27.45
lib.iiii.508.54:631.59
lib.vii. 1037.47
lib.viii.266.57
Eratosthenes apud Eutocium 22.18
Euagrius 20.26
Eurypides 78.33: 180.61: 361.22: 410.14: 882.17: 1008.6: 1096. 54:1127.59
in Alcestide 654.5
in Andromatha 553.33:661.8: 721.12:1037.3:1200.29
in Hecuba 346.20: 339.39: 778.50:955.57:1133.50
in Hermione 278.61
in Medea 998.18
in Phœnissis 656.14:857.19
Euryp.apud Porph. 209.10
Eusebius 175.30:203.32
iiii.præparat.Euang.541.47
ix præpar.Euang. 644.54
Eustathius 780.40
in 1.Odyss.241.61
Eutocius 22.39
Eutropius in Nerone 603.35

F

Festus Pompeius 78.63: 79.62 139.17: 195.39: 243.11: 288.27: 380 37:578.14 per tot. 556 36 & seq. 657.20: 663.7 & seq. 697.5: 714.19: 726.15: 736.53: 761.11:764.31: 765.7: 774.14: 788.4: 800.58: 820. 7: 826.6: 819.23: 870.16: 871.10: 892.33: 990.12: 1000.10 per tot. 1072. 60:1147.42
lib.i.40.53: 86.5: 469.20 per totum.
lib.ii.491.57:566.34: 1186.62
lib.iii. 63. 39: 152.48: 425.47: 1136.62
lib.vi. 23.29
lib.vii.87.2: 352.30
lib.viii. 63.32:341.55:545.9
lib.ix.48.63: 1189.21
lib.x.48.53:86.28 per tot. 312. 47:1271

47:1177.47 per tot.
lib.xi. 179.49: 186.34: 218.51: 319.38:781.18.
lib.xii. 211.19: 233.47: 318.37: 1188.59
lib.xiii. 310.16:144.10
lib.xiiii. 12.3 & deind. 84.51: 155.19:142.41:546.16 per tot. 1113.21:1181.54:1186.22
lib.xvi. 8.31: 87.11: 181.30: 557.22 per tot. 765.14:831.5
lib.xvii. 7.1:84.35 per tot. 84.60:129.47 per tot. 318.31: 421.41 per tot. 540.3: 556.46: 680.57
lib.xviii. 447.43 per tot. 451.26 per tot. 103.48: 520.54
lib.xix. 135.2:192.5 per tot. 389.34:494.26:594.19
Festi locus restituitur 319.1: 469.55 & dein. 547.9 & seq.
Festi locus de Vindiciis perpenditur 540.34
Firmici locus 840.18
Flaccus Siculus 768.2
Florus lib.x. 1171.2
Fortunatianus 96.44:335.15
Fragmenta vetusta legis 412.58:1026.21 per tot.
Frontinus 517.10 & seq.
de limit.agror. 12.40
lib.2. de aquæduct. 143.11 & seq.
lib.iiii. Stratagem. 1292.24
Fulgentius in Maronem 982.44 per tot.
lib. de vocib. antiq. 520.58 per tot. 663.38:969.36 per tot. Mytholog.ii. 94.44
Mythol.iii. 292.21: 668.62: 672.61
Furnutus 385.29

G

Galenus 283.39:303.7
lib. de Placitis Platonis & Hippocratis 223.61
lib.ii. de sanitate tuend. 312.21
lib.v. de san.tuend. 13.37
lib. de vsu partium 5.48
Gellius 749.63:759.29:647.2
lib.i. 314.58:1053.18
lib.ii. 51.20:641.7
lib.iii. 69.10:627.7: 478.30
lib.iiii. 313.4
lib.v. 500.20
lib.vi. 1113.12
lib.viii. 1078.34
lib.ix. 500.20
lib.x. 102.22: 191.30: 672.23 & seq. 763.13:1011.52
lib.xi. 147.40 & seq. 500.10: 759.61
lib.xii. 22.6:549.46:996.2: 1078.44
lib.xiii. 190.12: 545.37: 549.44:646.6 per tot. 1190.42
lib.xv. 396.56
lib.xvi. 23.5:34.16: 218.23: 721.7:1114.29
li.xvii. 450.6: 695.24 :827.44
lib.xviii. 549.14 & seq. 814.63 & seq.
lib.xix. 222.57
lib.xx. 904.56: 905.28: 1241.16 per tot.
Gellius emendatur lib.ii. 478.30
lib.iii. 478.18
lib.x. 479.22 & seq. 672.23 & deind.
lib.xii. 1196.31
lib.xiii. 647.1
lib.xix. 478.12
lib.xx. 905.28 & deind. 1141.16 & seq.
Georg. Buchananus 3.28
Germanicus in Phœnomenis Arati 256.63:386.14:542.50
Germanici interpres emẽdatur 701.1
Glyceræ versus ad Menandrũ 342.58
Grammatici græci 356.4
Gratianus 992.3
Gratiani, Valentiniani & Theodosij Imp. rescriptum 277.62
Gratius 91.2:154,4.181.55:236.17:298.36: 332.47: 420.24: 581.44: 581.45: 980.22 & deind. 1062.51:1075.26
Gratius emens 756.26: 980.22 per tot.
Gregorius Turonensis 975.21

H

Hegesippus 622,25
Heliodorus in Ethiopias
Hephæstion 280,8:727,20
Heraclides Ponticus 346,61
Hermogenes 727,13
Hero 39.44:40,7 & seq. 41.50: 42,2 & deind. 61,21 & seq.
in Pneumaticis 574,16:968,5
Herodian. 811,50
lib.i. 1078.24
lib.iii. 553,50
lib.iiii. 1168,10
in Antonino Com. 36,9: 907,8
Herodotus 162,40: 332,18: 743,62
lib.i. 220,9: 481,38: 482,19: 614,14:957,15
lib.ii. 54,40:118,12:211,58
lib.vi. 159,2:961,50
Hesiodus 83,57:786,47:822,32: 1186,2
i. ἔργ. 335,16
ii. ἔργ. 192,41: 558,30:691,8: 745,3
in Theogon. 191,30:213,32: 634,51
Hesychius 9,5:44,49: 75,9: 95,60:96,54: 104,11: 120,32:182,3: 285,63:307,26:314,7:338,6:319,45:358,57:153,14:388,18:451,26: 468.10: 511,40: 524,15: 529,22: 551,6: 602,13: 604,11: 631,22: 662,41: 664,39: 725, 41: 729,28. 732,17:759,60:777,17:779,3:781,18:791,11:801,10: 817,46: 811,8: 881,52: 887,24: 904,17: 915,25:1035,63:1061,61 per totum 1062,46 per tot. 1198,30 & seq. emendatur 591,16
D. Hieronymus 95,14:368,62: 428,48:658,27 & seq. 658,50 & deind. 855,29
in ep. ad Augustin. 690,5
Hieronymi μνημονικὸν ἁμάρτημα 660,10 & seq.
Higynus 276,32
apud Macrob. 552,56
lib. de Castris metand. 724,31:853,28
Mythologicôn lib. 168,13: 731,28 & deind. 1090,30 per tot.
in poet. Astron. 46,28
ii. poet. Astron. 517,31:731,41: 995,25:1075,57: 1076,14
iii. poet. Astron. 257.2
de limit. agror. 315,39
Hippocrates lib. de fretu 124,22
Hippocratis iusiurandũ 660.41
Homerus 14,11:46,7:122,9:146,9: 167,8: 175,32: 220,3: 211,14: 279,55:290,2:546,3 & deind. 462,54:436,15 & deind. 417,54:471,34:491,45:318,27: 523,57: 554,52: 587,4: 626,62: 654,22:655,5: 698,18: 700,17: 706,40: 721,10: 737,43: 763, 8 & deind. 771, 5: 773,5: 778,393 808,61:885,18: 903,20: 1039,34: 1054,26:1059,33:1154,18:1197,31 Iliados i. 132,16:150,29:180,29: 191,22: 206,1: 218, 39: 219,5: 216,5: 317,4: 456,24: 587,28
ii. 158,40:654,61:745,20: 780,49: 821,21: 876,2: 963,32: 997,20:1011,10:1121,54 Iliad. iii. 209,11:501,15:933,33: iiii. 823,

46₃

46:1105.43 v. 180.27: 173.50:
624.63 vi.1092.20 vii.166.2:
314.31 x.1119.22 xi.1129.29 xii
965.32:1129.40 xiii.85.37:197.
6 xvi.458.12 xix.132.44 & d.
xxi.1119.23 xxiii.302.44: 1069
53 xxiiii.1092.26
Odyssеæ i.132.36:971.36:1051
12 & d. ii.1067.46 ix.628.88
x.386.37 xi.184.16:122.32 & d.
xii.1092.27 xiii.624.21:991.20
xvi.47.56 xxiiii.1095.55.
in Barromyom.647.40
in hym.Apollin.732.33
in hym.Neptuni 146.54
Homerus aliam linguam dijs, aliam hominibus tribuit 346.43
Homeri liber Nyctegresia 79.20 sententia de habitarionibus, Cyclopum repudiatur 866.14
Homeri interpres 474.3
Horatius 702.36: 711.55: 881.9: 952.22:1018.22
lib.i.Odarum 554.19
ode i. 97. 56: 254. 20: 170.12:
373.20: 597.26:780.8 per totũ
967.24 od.ii.179.24 per tot.
747.61:772.21 od.iii.296.8 o-
de iiii.196.33 & d.1163.54 p t.
od.v.178.2: 196.62: 1126.23 o-
de vi.50.9:653.62 od. vii.140
62:370.20:732.21.od. viii.172.
49 od.ix.370.62: 173.9 od.xi
188.21:373.10 & d. od.xii.175
40:374.19:891.29:918.30:1135.
2 p tot.od. xiii. 179.42: 182.9
od.xiiii. 154.43 & d. 631.8:
612.26: 750.8: 967.26. ode xv.
612.40:678.40:671,42 od xvi
741.11 od.xviii.748.48 p to.
od.xix. 315.29. od. xx. 41.23
od. xxi. 199.61 ode xxii.551.
44 per tot od.xxiiii. 279.50:
1002.27 od.xxv.669.& dein.
1002.24: 1002.34 ode xxvi.
1003.23 od.xxviii.210.24:546
45 930.57:957.13 & d.od.xx-
ix.179.26 od.xxx.179.45 od.
xxxi.279.57 od.xxxii. 180.3
ode xxxiii. 196.38: 480.54
ode xxxiiii. 175.41: 150.16:
790. 4: 891. 33: 1135. 48 od.
xxxv.179.30:250.34: 181.2 &
d.841.42 od.xxxvi, 181.20:
618.36:631.2 & d.
od.xxxvii.123.36:181.30 & d.
od.xxxviii.620.52 lib.ii.od.
i.325.52:758.56 od. ii. 326.27:
1153.29 od.iii. 771.23 od.viii.
996.22 od. x. 780.35:297.5
od.xi. 374.26: 440.49
od.xii. 597.22
od.xiii. 326.56:752.18
od.xv. 326.64
od.xvi. 326.22: 498.47
od.xviii. 327.46
od.xix.326.54:592.26 lib.iii. 907.50
ode i. 771.33
ode ii. 300.56
ode vi. 129.40
ode viii.723.25:945.53: 1255.17
ode x.794.41 per tot.980.33: 1012.26 per tot.
od.xii. 867.60
od.xiii. 751.37
od.xvii. 783.26
od.xviii. 956.4
od.xix. 907.24 & d.
od.xxi. 669.49:1164.29
od.xxiii. 128.55
od.xxvi. 655.32
od.xxvii.102.14: 298.63: 302. 43:1136.18
od.xxx.556.30: 714.2: 196.26
lib.iiii. od.i. 514. 50: 1153. 33 per tot.
od.ii. 328.6
od.iii. 896.10
od.v. 896.3 per tot.
od.vi. 716.62
od.viii. 300.45
od.xi. 122.3:642.11:772.32
od.xiii. 476.7:812.7
Epodon lib. vnde dictus 726.48:1284.55
Epod.libro 16.13:466.36
od.i.393.29 per tot. 985.48
od.ii. 394.55 per tot.
od.iii. 188.2: 394.60: 181.50
od iiii.453.1:464.53 & dein. 1076.58
od.v. 64.21: 182.34: 465.29 & deind. 466.46: 615.34: 958. 48 1101.14:1137.7:1198.43
od.v i. 1199.12
od.viii. 466.15
ode ix. 54.54: 281.37: 284.40: 313.43:466.52 & deind.
ode.x. 132.5:419.2:458.61
od xi. 480.31
od.xii. 481.1 & d.
od.xiii. 176.16: 996.55: 1002. 50
od.xiiii. 1077.34
od.xv. 393.58:480.52
od.xvi. 194.43: 482.40 per tot.
ode xvii.130.3:249.28: 886.52 967.30:1183.29
de arte 5.52:28.2:32.55:87.17: 140.49:142.52:164.14:200.62: 215.63:169.62:272 42: 298.41: 300.26 per tot. 368.17: 522.38:
568.57:596.54:628.13: 640.40
per tot.684.21: 704.21: 763.1:
772.40:777.55:786.45: 810.3:
990.40:1000.49:1008.20:1042
22:1070.2:1144.17:1156.21
Epistolarum lib.i.epist.i.
152.30:182.1:183.9:191.33:465.13
429.37: 559.22: 889. 22: 989.1
per tot.1151.46:1161.5: 1163.12:
1173.15
epist.ii. 284.18
epist.iii 21.5:115.55:270.3
epist.iiii. 20.7
epist.v.192.50: 196.60: 300.8:
350.57:733.16: 772.10 per tot.
976.24:1155.25 & d.
epist.vii. 15.36:956.25
epist.viii. 342.56
epist.ix. 768.57
epist.xi. 1027.43
epist.xiii.874.21: 1079.46
epist.xiiii. 297.33
ep.xv. 58.16:100.32:981.30: 1018.17
epi.xviii. 612.52
epist.xix. 303.44 & d.
epi xx. 577.10
epist.xxi. 22.15 per tot.
lib.ii.ep.i.248.24:189.12:597.
4.613.55:986.44 per tot. 988.
21 per tot. 1138.21:1187.54
epist.ii. 166, 27. 226,33. 304,
24.370,17 & d. 729,4 per
totum 796,11. 914, 22. 992,5
Satyrarum lib.i.sat.i.152,46
& deind. 201,23. 326,23. 669,
26
sat.ii.164,25.182,6.179,52.342
33.364,29 per tot.742,23.1138,
39 & deind.
sat.iii.51,50.53,63.437,21.481,
20.417,29. 621,37. 635,36. 670,
50.721,44.825,61
sat.iiii.37,16 & d.140.13. 226
26.301,32.481,9. 497,55 & d.
380,52.706,60.992,15.1188,41
1173,45
sat.v.34,59.35,4 per tot.51,4
64,13.364,59 & deind.516,22.
642,22
sat.vi.114,40 & d. 185,29 per
tot.193,51.419,31. 779,29. 813,
20, 1017,21.
sat.vii. 36,34.481,7
sat.viii. 52,49. 76,16. 154,60.
155,18.184,1 & deind. 229,
58. 451,5. 496,62. 752,26. 792,
54. 863,29. 1092,40. 1187,42
sat.ix. 16, 26. 199,59. 314,22.
508.55 per totum 617.
36
satyr. x. 326,3. 486,31. 498,2.
510, 20 per totum 595, 52
per

per tot.713.37
lib.ii.ſat.i.215.38: 173.18: 275.60 per totum 378.16 per totum
Sat.ii.2.48:30.47: 59.19: 175.33:211.40:212.26 per tot.253.26:272.50: 416.28 & d. 494.17:569.36 & d. 833.58: 1048.44:1151.40
Sat.iii. 102.4, 110.16: 182.63: 213.60 per tot. 272.30: 297.30: 421.3:741.39:763.3:807.55 per tot. 811. 64: 941.53: 960.25: 974.53: 990.28: 1047.25: 1113.33:1139.42.1157.20
Satyr.iiii.28.10 per tot.29.20 & d.749.43:1066.18
Sat.v.57.32 per tot. 439.8: 484.47 per tot. 541.13: 737.14:887.10: 991.30: 996. 40: 1047.20:1147.46:1183.45
Sat.vi.178.27 per tot. 438.45 569.23:771.37:1070.53:1143.34
Sat.vii.56.40 & d.58.55: 438.40 & d.451.42:618.18
Sat.viii. 130.20: 344.27: 423.5:438.17: 516.26: 533.6: 598.7: 711.50 per tot. 874.23: 1198.11
Horatius emendatur 20.43:35.10:38.24: 213.13: 364.59 & d. 438.29:615.55: 642.50: 808.12: 834.42:975.51:988.11 & d.1150 1 per tot.
Horatij locus controuerſus 215.3ſ:497.55
Hoſtius apud Macrob. 1002.33
Hypſiccrates grammat. 721.7

I

Iabolenus in tit.de act.& vēd. 152.42
Inſcriptiones antiquæ 30.44: 187.60:347.19 per tot. 348.3 & ſeq.349 per tot.359.13:546 5:583.32: 755.18: 770.21: 783.55: 802.44:971.12
Ioachimus Camerarius 105.31: 481.61
Ioann.Furdinus 61.46
Ioan.Grammaticus 418.86
Ioſephus 90.26
xix.belli Iudaici 1031.14
xxii.belli Iud. 1031.14
in Maccabæis 222.38
Iſidorus Hiſpalenſis 718.29: 664.4:740.28:864.20:1070.56
lib.i.Etymolog.207.19:694.40 lib.iiii.333.8 lib.v.341.46: 681.44 lib.vi. 104.27:313.15 lib.ix.983.62 per tot. lib.x. 340.55 per tot.395.61 lib.xi. 193.43:313.24 lib.xii. 582.25: 658.11 lib.xiii.659.15 lib. xv. 657.44 lib.xvii.862.23 lib. xix.133.23:148.52:455.35: 674.43:678.17:680.48
lib.xx. 445.51
Iulianus, l. cùm emptor.ff. de reſcin.vendit. 1183.57
Iſocrat.in Areopag. 514.8
Iulius Obſequens lib.de Prodig. 160.53:778.9:1006.17
Iuuen.360.48: 470.47: 261.30: ſ.i.1261.30:427.42:678.35:684 1 p tot. 857.21: 1067.20 p tot.
ſat.ii.443.41:506.43 per tot. 523.34: 557.46: 832.24: 834.62: 1013.35: 1104.57
ſat.iii. 83.7: 94.39: 271.51: 291.46: 308.31: 333.54 per torum 343.1:429.42:609.11: 793.17: 1017.15:1077.17
ſat.iiii.71.4: 386.48: 1157.31
ſat.v.2.33:3.4:18.18:18.59:21.50 211.59: 293.30: 397.8: 485.30: 906.63:963.58
ſat.vi.71.18:63.60:94.11:95.25: 113.46:164.21: 164.19: 467.6: 611.42:684.39:795.15:1188.9
ſat.vii.104.23:678.39: 791.18: 855.13:925.27: 1005.43
ſat.viii. 83.32: 229.43: 162.27: 387.49:441.26: 806.8: 856.32: 925.15:961.26:969.58
ſat.ix. 227.2
ſat.x.19.36:621.31:722.52:1099 37:1143.10: 1174.9
ſat.xi. 18.42:524.57: 792.40: 793.10
ſat.xii. 501.8
ſat.xiv. 662.29:905.19
ſat.xv. 315.27
ſat.xvi. 112.33
ſat.xix. 951.19
Iuuenalia emendatur 896.47
ſat.i. 2030.63
ſat.ix. 888.7
ſat.xi. 888.18
ſat.xvi. 838.2
Iuuenalis commentator 34.15
Iuſtinianus Imp. 261.56 C. lib. xii.tit.xxiii.51.32 tit.de pen. leg.248.3 per tot. l. vltim.ff. de iure immunitat.282.35. ff. de muneribus 282.46 ff. de extraordinariia 283.5 in Inſtitutionibus 505.46 in Inſtitutiōibus tit. de action. 851.44
Iuſtiniani definitio iuſtitiæ examinatur 262.36
Iuſtinus hiſtoricus 326.37
lib.ii.516.43: 1183.23: 1184.14:
lib.xxxvi. 507.23
lib.xliii.256.18: 427.12: 778.46
Iuſtinus emendatur 54.34
lib.xliii. 1035.25
Iuſtinus Martyr. 1008.61: 1009.17

L

Labeo I.C. 613.7
Laberius apud Gell. 34.16
apud Nonium 837.31
Laberius mimus apud Macro. 384.58
Lactantius Inſtit. Chriſt.lib.i. 285.16: 198.30: 370.25: 660.10: 751.39 & ſeq.
lib.ii. 751.26
lib.vi. 310.31: 601.31: 618.27: 750.26
lib.vii. 309.49 per tot.
lib.i.de Ira Dei 751.13
carm.de Phœnice 395.43: 558.34
Lampridius 1079.2
in Alexandro Seuero 3.59: 621.18:742.44
in Commodo 941.4 & ſeq.
in Heliogabalo 229.12:863.53:1169.20
Lamprid.emendatur in Commodo,941.4 & ſeq.
Laertius 224.27:729.58
in Anacharſide 285.24
in Ariſtotele 293.55
in Diogene Cynico 130.8: 1042.26 & ſeq.
in Euclide 106.32
in Philolao 542.4
in Socrate 1042.28
in Zenone 769.10
Lex xii.tabul. 51.10
apud Cic. 2114.19
apud Cornificium 1113.47
apud Feſtum 449.25: 1189.12
apud Gellium 450.16: 1113.11:1114.19:1189.12
Lex xii.tab.emendatur 433.5: 905.28
Lex de limitat.agrot. 21.8
Lexicon antiquum 616.58 per tot. 629.48 per tot. 683.7: 706.13:707.50:715.36: 720.22: 721.1:1048.53:1049.57:1013.26 1017.1 per tot.
Liuius lib.i.49.35:142.34:219.19 165.19: 332.51: 372.25: 356.37 & ſequent.439.10 per tot. 628.37: 898.41: 1181.23: 1185.57 & ſequent.
lib. ii. 49.18: 106. 40: 145.29: 171.16: 183.23: 525.38: 567.11
lib.iii. 314.47:1337.24
lib.iiii. 51.7:1080,17
lib.v.53.3:171.3:488.29: 899.3: 1080.59

lib.vii. 104.52:151.18
lib.viii.196.44:371.10 & seq. 543.46: 710.46: 789.27: 923.24: 1149.30
lib.ix. 931.7:934.8
lib.x. 932.10
lib.xii. 1189.21
lib.xxi. 374.30: 525.38: 1014.19 per tot.
lib.xxii. 77.16:525.38
lib xxvi. 684.55
lib.xxviii. 372.62
lib.xxix. 132.11:979.1
lib.xxxi. 1020.50 per tot.
lib.xxxiiii. 11.48:52.63
lib.xxxv. 131.21
lib.xxxvi. 101.52
lib.xxxviii.467.13 per tot.
lib.xxxix. 30.10 per tot. 29.50: 1040.38 per tot. 1180.51 per tot. 1166.30: 1297.7 & seq.
lib.xl. 50.54:714.13: 2056.53: 1178.55 per tot.
li.xlii.2190.10 per tot.1197.9
lib.xliii. 30 9: 230.42: 344.48 per tot.lib.xliiii. 1106.40 & deind. lib xlv. 541.40 per tot.357.50 & seq.708.18
Liuius apud Non. 492.10 apud Senec. 375.47
Liuius emendatur 439.20 per tot.lib.i.356.37 & seq.
lib.viii. 372.32
lib.xxxviii. 467.13 & seq.
lib.xlv.357.50 & deind.544.8
Liuius Andronicus apud Festum 86.3:627.24
Lucanus lib.i. 157.30 & seq. 309.14: 372.12: 605.4: 746.2 per totum c. 789.22: 790.15: 1028.31: 2156.41
lib.ii. 468.62: 642.58: 928.45 per tot.
lib.iii. 618.33
lib.iiii.204.32: 559.18: 1020.50
lib.v. 724.23:957.46
lib.vi. 183.46:194.49
lib.viii. 1187.44
lib ix. 950.41:554.2
lib.x. 1187.53
Lucanus emendatur lib.i. 559.40 & deind. inscitię absoluitur 75.10
Lucani locus de conflagratione mundi excutitus 746.2 per tot.
versus adulterini 789.57
D. Lucas 386. 3: 507.10: 632.24: 987.39 in Actis Apost.1040.3
Lucianus 121.15: 834.61: 933.20: 966.46 in Deorum concione 392.1 per tot.
in Dialogo mortuor. 35.40
de Diogene 396.20
in Macrobiie 721.5
in Necyomantia 877.30
in Pseudomante 259.46
lib. de scribenda hist. 1107.30
de Stoicis 506.18
Lucillius 575.11 & seq. 636.18
apud Ciceronem 224.4: 253.22: 934.7: 1051.57
apud Festũ 241.24: 269.44: 547.17: 578.33: 781.18: 1051.50: 1052.3
apud Macrobium 386.12: 1053.28
apud Gellium 1053.18: 1078.34
apud Nonium 2.11: 99.20: 245.41: 307.63: 316.54: 395.26: & seq.488.42:480.17 & seq. 492.43: 488.9: 507.25: 579.52 per tot.658.55:1051.63 & seq. 1052.42 per tot.1116.43 & d. 1119.61
apud Priscianum 369.52: 1052.63
apud Seruium 1051.48
apud Varronẽ 363.54:708.25
Lucilij festiuum epigramma apud Festum 504.33
Lucretius 114.52:295.31:456.42: 839.22:1055.56:1178.40
lib.i. 164.42 per tot. 180.30: 187.54 per tot.319.34: 332.60: 509.43: 519.34: 561.23: 589.45 per tot.615.28:652.17 per tot. 657.38: 1002.20: 1094.3: 1106.9 & seq.1142.32:1122.35
lib.ii. 232.14:160.6:165.60 per tot. 167.33:168.20 per tot. 246.20: 160.26:619.17 & seq. 590.35: 635.28: 652.23: 721.43: 749.22:1116.25 per tot.lib.iii. 48.50:192.52: 309.42: 654.10: 698.32 per tot. 702.47 per tot 732.28: 721.25 per tot. 1142.1: per tot. 1160.30: 1161.21 per tot.
lib.iiii.49.44:160.60:216.12: 255.7: 384.53: 426.22: 414.61: 441.40 per tot.592.7: 797.32: 788.52:1043.12 & deind.1167.50
lib.v. 19.12:155.11:177.14 per totum 194.45:259.30:287.14: 295.31: 331.51: 384.51: 617.48: 652.26:793.28 & deind. 799.42 & seq.1105.26:1106.10:1112.55
lib.vi.49.50:50.5:per tot.245.40:310.9 & dein. 551.24:590.55:610.24:635.28:663.33: 666.22:678.2: 695.30: 809.47: 1105.24:1173.26 & seq.
Lucretius emendatus lib. i. 164.42:652.17 per tot.648.50
lib.ii. 265.60: 166.38: 972.41: 1016.41:1130.44
lib.iii. 698.55: 702.47:781.50 1141.1
lib.iiii. 216.11:441.40 & deinde 653.4:789.2:972.41:973.21 & deind.1043.12 per tot.
li.v.972.41: 1176.47 per tot.
lib.vi. 50.38:787.50: per tot. 972.32 & seq.
Lycophron 906.39:1037.4

M

Macho apud Athen. 1044.14
Macrobius 426.44:531.1:587.10 per tot. lib.i. Saturnal. 28.51:78.12:312.62:600.28:717.25: 754.60:820.45:948.57:1053.18
lib.ii.102.31:270.32 & deind. 455.1:584.4 per tot.
lib.iii.28.35:129.63:148.7:148.63:336.27: 359.16:471.39: 473.29:552.56:560.42 & seq.585.11: 596.16:1019.10:1154.45
lib.v. 1100.17:695.24
lib.vi. 330.15: 391.30:663.24: 1061.33:1105.35
lib.vii. 635.13
lib.viii. 176.18
in Somn.Scipion. 182.14
Manilius lib.i.Astson. 280.21: 418.16: 793.44:795.16
lib.iiii. 486.13:805.4
lib.v. 614.10: 793.2: 839.40 per tot.1058.8 per tot.
Manilius emendatur, lib.v. 819.60 & seq.1058. & seq.
lib.vii. 681.5: 681.19
Manilius I. C. apud Varr. 695.52
Marcellinus 83.48: 248.61: 720.24:760.34:830.44: 944.2
lib.xiii. 684.48
lib.xiv. 214.35
lib.xvi. 1000.63
li.xx.2001.27 li.xxiii.1001.10
lib.xxviii. 87.21:94.55:314.32
lib.xxxi. 608.2
Marcellus empiricus 606.21
D.Marcus 1015.56
Marius Victorinus 573.23 & sequent. 694.42:727.1
Martialis 94.42:181.35:241.42 per tot. 357.9:513.52: 627.61: 950.10
lib.i. 37.53:429.51:440.41: 550.14 per tot. 582.11:585.31: 621.44:638.19:830.47:816 per tot.859.36:905.17 & sequent. 1058.37

lib.ii. 135,46:117,55:507,4:543,8:598,49: 621,50: 779,22: 714,52:810,15:932,13
lib.iii. 81,16: 487,48: 368,1: 689,55: 856,13: 908,36: 1136,10: 1159,58
lib.iiii.272,15:440,34 & seq. 554,24:951,11
lib.v.93,4:100,6: 121,4: 416,46:440,58:514,31:620,42:616 61,830,30:855,50: 1140,33: 1151,27
lib.vi. 62, 50:67,18: 841, 55 & seq.954,2 per tot.
lib.vii. 122,18:126,12: 727,32: 851,9: 886,61 per tot. 950, 47 per tot.951,12 & seq.
lib.viii. 102,47:554,18: 755,24:821,15:1107,63 per totum. 1112,19
lib ix, 559,7:568,43: 754,36: 753,3
lib.x. 110,58: 569,1: 770,14: 860,52:619,34:1127,10:1151,55: 5187,13 per tot.
lib.xi. 19,5:71,50:183,20:727,51:775,25: 830, 16:859,41: 1184,24
lib.xii, 49,6:104,18:130,6: 324, 29: 581,34: 615,21: & seq. 635,44: 727,45: 879, 61: 951,46:983,10:1039,38:2077,38 1181 61 per tot.
lib.xiii. 598,18:955,3 & seq.
lib.xiiii. 13,61: 16,62: 174,51: 206,60:290,43 per tot. 291,61 per tot.292,34:311,61:174,18:382,50:329,48:511,4 & seq. 581,31:1007,3 per tot.
lib.xvi. 191,62 per tot.
in apophoretis 1078,38
in Lemmaris 539,51
Martialis emendatur 583,12
lib.i. 836,32 per tot.
lib ii. 571,17:837,18
lib.iiii. 857,62
lib.vi. 954,2
lib.vii.886,63 per tot.950.47
lib.ix. 754,36
lib.xvi. 291,62 per tot.
D.Matthæus 939,40
Mauricij Macrocola 873,14
Maximus, Dionysij interpres 907,10
Meleager lib.vii. 522,28
Pomp.Mella lib.i. 592,17:687,53 lib.ii. 884,42
lib.iii. 190,38:193,12 per tot. 255,27
P.Mella emendatur 190,38:193,12 & seq.902,30
Metelli oratio apud Sallustiũ 396,56
Michael Syngelus in Antidotis 606,53
Modestinus ad l. Pompeiani emendatus 164.62
Mœcenatis versus in obitum Horatij 678,23

N

Næuius fabularum scriptor 69,9 apud Festum 192,56 apud Nonium 491,5 & seq. 649.46:1133,51
apud Priscianũ 525.28:570,8
Nemesius in Cynageticis 143,50:144,14
Nepos apud Priscian. 317,8
Nicander 730,58:761,60
in Alexipharm. 33.4
in Theriacis 246, 60:732,42
Nicandri interpres 151,10: 160,40:664,40
Nicarchus lib.i.epigr. 512,23
Nicolaus 606,21 & seq.
Nicolaus Damascenus 691,59
Nicolaus Myrepsus 606,22: 445,10:717,6
Nonius Marcellin. 30,28:46,62:96,25: 99,4 & seq.139,1: 147,14::48 55: 207,30: 129,30: 479,57 per tot. 491,5 & seq. 532,21:579,51 per tot. 655,51: 697,38: 806,20: 1100,31: per tot. 1102,50 per tot. 1115,53 per tot. 1119,7 per tot.1120,41 per tot. 1121,27 per tot. 1124,30 per tot. 1125,26 per tot.1118,13 per tot.1132,51 per tot.1160,19 per tot.
Nonius emẽdatur 1101,2: 1119,7 per tot. 1120,41 per tot. 1123,17 & seq. 1124,10 per tot.1125,26 per tot. 1131,13 & seq.1132,51 per tot.

O

Ocellus Lucanus 1018,26
Olympiodorus 119,10:746,16
Oppianus lib.ii. de piscatu. 385,13
lib.iiii.de piscatu. 61,42
lib.iiii.de Venation. 141,54
Oppius de bello Africano 487,17:488,41: 624,31
de bello Alexandrino 474,58 & seq.784,50
Oppius emendatur 475,31
Oribasius 290,51:312,13
Orpheus 431,17
Ouidius 373,3:444,52:795,13: 831,36 Amorum lib.i. 508,18: 996,27
Amor.lib.ii. 792,59
Amorum lib.iii.31,2:170,56: 417,34: 417,17: 485,10 & d. 639,6: 727,30: 766,22: 8.8,43: 935,45
lib.i. de arte am.145,4:144,29:144,29:156,4:1138,48
lib.ii.de art.aman. 187,45: 1138,51 lib.iii,de art. am. 3:2,60 per tot.155,16: 517,36: 419,51:1138,51 elegia in Tibul. 777,52 epist.ad Liuiam 777,31 per tot. epistolis Heroid. Hipsipylę 1157,3 Laodomeę 589,10 Penelopæ 16,30 Sapphûs 196,43: 604,26
lib.i.Fast.84,31:139,32: 581,15: 814,54 lib.ii. Fast.185,20:106,27:611,54 lib.iii.Fast. 236,11: 371,58:647,10:812,40
lib.iiii.Fast. 315, 40: 793,4
lib.v.Fast 485,19: 653,56: 635,40:966,57:1199,18
lib.vi.Fast. 415, 40: 495,18
in Ibin.193,41 per tot. 295,5: & seq. 467,11: 762,18: 777,1: 879,59
i.Metamorph. 60,19: 515,16 per tot. 418,46: 533,17: 624,40:979,20: 1194,62
ii.Metam. 187,62:632,8
iii.Metam. 241,57
iiii.Metam. 763,59
v.Metamorph. 386,32
vi.Metam. 232,52:161,59
vii.Metam. 183,40 & seq. 666,10:1193,10
viii.Metam. 27,25:19,37: 384,59
ix,Metam.218,15 & seq. 1196,39
x.Met. 26,45:17,8 & seq.564,3:177,60:667,9:841, 63
xi.Metam, 344,36:525,19:658 25
xii.Metam. 750,47
xiii.Meram.1167,16 & seq,
xiv,Metam. 346,48: 356,52: 796,19
xv.Metam. 25,32 per totum
ii.de Remed.amor. 355,51: 281,60
i.Trist. 280,21:339,5: 775,24
iiii.Trist. 3,43
Ouid.emendatur i.Fast.814,18
x.Metam. 27,37
Ouidij sententia à Tullio mutuata 778,23

P

Pandectæ Iuris ciuilis: ad l. Aquiliam 1039,18 & d.ad l. Iuliam repetundarum, l.7.§.1. 51,13 de ann. legat. l. Caius

Seius 658.78 de aur. & arg. legat. §. mundus muliebris 613. 17:1160.48 de extraordinariis 283.5 de iure immunitat.182.11 de limit. in l. Manil. Roscia, Peducea, Aliana 11.7 de munerib. & hon. 51.26:282.46 de re militari, l. desertorem. §. is qui in exploratione 51.48 pro socio, l. cùm duobus. § si in cæmiterio 1151.6. ff. locat. & cõduct. 51.58 per tot.
Pacuuius 557.5:748.30 apud Festum 30.34:104.40 apud Nonium 1120.2:1149.19 apud Varronem & Ciceronem 839.17
Palladius 445.28:831.43 lib.ii. 358.30 lib.iiii.6:6.25 lib.v. 338.1 lib.vi.1006.36 lib.viii. 445 46
Pallad. emend. 787.11
Papinianus 248.28
Parthenius 761.9
Paterculus 3.54:11.48:38.61:19. 1:172.35:254.57:900.7:936.62: 994.40
Paulinus in epistola ad Seuerũ 88.34:148.38: 443.1: 1079. 60 de die natali S. Felicis 971.14 & deind.
D. Paulus i. ad Cor. 5. 1155.24
Paulus I.C. l. lectos. ff. de peri. 1184.7: ff. de verb. [illegible]n. 91.44 lib. 5. sent. tit. xx[illegible] 1182.16
Pausanias lib. i. 900.41 lib. ii. 296.18 ii. Eliacon. 163.7 in Phocicis 664.55
Persius 1143.13 in proœm. 231. 39:316.17 per tot. 727.27 sat. i. 517. 28: 141. 22: 229 5:: 300. 40: 301.34 per tot. 429. 63: 684. 23:720.31: 1069.1 per tot. 1081. 51:1057.15:1123. 10:1128.2 sat. ii. 27.52:21.18:201.10:218.44:542. 40 937.52 per tot. 965.60:938. 6:987.54 sat. iii. 430.62:464. 20:619. 21:627. 18:659.52: 833. 51 per tot. 815 25:987.42
sat. iiii. 215.9:272.53:379.5:422. 21:490.9 per totum, 512.60 & seq. 666.62:729.23:956.19:2115. 56:[illegible] 3.17 per tot.
sat. v. 58.2 & seq. 109.5 [illegible]:302.11: 327.[illegible] 419 43:465.36:597.5 & seq. 613.[illegible]1:671.24 per tot. 729 8:779.6[illegible]029.21:939.2:1060.1 2107.49. sat. vi. 524.21:560.24 [illegible]1.20:775.13:985.61:1055.9:11-56 1 per tot.
Persi emendatur 937.52 p tot.
Persij enarrator 676.34:789.29
Petronius Arbiter 15.32 p tot. 19. 8: 59.44: 128. 26: 419.48: 637.41 per tot. 638.42 p tot. 965.22 per tot. 966.50 p tot.
Petronius emendatur 207.38: 261.20:637.41 per tot. 760.22: 965.22 per totum
Petronij Arbitri epigrammat. emendatur 328.26 & seq.
Petrus Gallandus 31.30
Phanocles epigrammat. 94 3
Philo 17.50:18.26:22.58:41.3 & s. 399.19:905.9: in Presb. 200.53
Philostephanus, apud Arnob. 841.63
Philostratus 29.21:382.44:592. 24 in Dionis vita 34.57
in Heroicis 319.59
de Imaginibus 651.9
in vita Thyanei 223.7:570.54 1069.26
Phocylides 931.1
Phurnutus 771.33
Pindarus 277.34:371.12
i. ode Olymp. 491.43:511.12
Pindari interpres 669.3
Pithæus 757.60
Plato 131.49:1109 5
in Agathone 1121.63
x. de leg. 896.26
in Phędone 280.51:317.28
i. de Republ. 949.34
ii. de Republ. 297.23
x. de Republ. 328.12
in Timæo 280.48:390.23: 542.10
Platonis epigrãma 366.50
Plautus 49.2:86.53:111.21:211.37: 313.3: 482.18:552.28: 698.2:709. 25:733.42: 735.61: 740.36:827. 39:1032.35:3198.32
Amphitruone 68.21:88.6.88. 38:90.16:122.17 per tot.132.39 276.44 per tot. 357.27:470. 30:530.20:615.8:649.42: 697. 9:886.15: 891.26: 919.37:1104. 8:1153.40:1192.57 per totum.
Asinaria 26.42 & seq. 29.3: [illegible]. 59:87.47:116.33:119.11 p totũ 165.15:193.63:322.38:234.2:145. 48:398.40:423.9:419.46:504 33:519.23:541.15:613.19 & seq. 616.29: 645.40: 737.13: 739.8: 759.31: 768.5: 815.14:891.1:891. 52:899.9:1033.30:2098.18: 1139 56:1183.49
Aulularia 88.18:129.31:163.12: 198.36:199.27 per tot. 201.35 per tot. 319.32: 377.52: 419.4: 459.57 & seq. 461.56: 530.38: 583.34: 616.2: 618.42: 829.25: 838.30:880.60 per totum, 890 54 & sequent. 1142.63
Bacchidibus 34.36:53.46:71 24 per totũ 79.56:98.26:148. 48:109.54:301.3: 304.41:444. 61:469.4:622.57:675.60: 715. 38:752.36:867.13 per tot. 956.8
Captiu. 21.21:63.8:69.20:200. 41: 218.9: 233.30: 303.30: 462. 44 per tot. 462.60: 479.22: 519.51: 320 51 per tot. 615.30: 645.11:769.55: 833.54 per tot. 881.27: 994.24: 1085.10:1090. 5:1192. 63
Casina 70. 34: 217.7 per tot. 222 8: 250.18 per tot. 417.30: 412.14: 519.29: 376.30: 645.50
Cistell[illegible]ria 96. 49: 341.26: 548. 18: 983. 42: 1043. 14 per tot. 1158.42:1142.49:1136.5
Curgulione 17.24:19.16: 70. 41:70.56: 83.46: 144.40: 162. 21:207.14: 247.37: 122.32: 342. 3:344.2 per tot. 346.30: 425.5: 487.18 & seq. 510.21: 372. 23: 602.11: 613. 41: 645.34: 712. 11:748.18:793.15 & seq. 838.56: 881.40: 1013.60 per tot. 1111. 31:1117.60:1142.44
Epidico 345.2: 459.31:479. 62:530.30 & seq. 602.43: 649. 31:676.56:680.47:956.23:1181. 25:1186.48
Menechmis 53.51: 68.24:68. 31 per tot. 88.16:190.1:344.15: 423.12: 574.39:600.13 per tor. 670.40: 649. 56: 703.56 per tot. 901.54:1186.47
Mercatore 21[illegible].3: 210.59 per tot. 364.5[illegible]:38[illegible].411.38: 454. 33 5[illegible]1.56:674.18:[illegible]30.37: 894. 61:98[illegible].9:11[illegible].46
Milite 6[illegible].36:[illegible]9.18:69.44 per tot. e. 209.6 per tot. 217. 22: 345.19: 361.50: 383.62: 721. 14:716.40: 1106.4:1133.15
Mostellaria 206.7: 207[illegible]1: 454.43: 530.15: [illegible]30.25 & seq. 538.2:540.14: 647.53 per tot. 649.28 per tot. 672.43: 1022: 57
Persulo 16.1:78.55: 86.63: 98.45: 184.40:247.37:310.19 per totum 344.46:470.44:498.37 per tot. 495.1 per tot. 340.46 643.48: 648.8 p tot. 674.14 & seq. 817.35: 828.36 & seq. 861.60:890.62: 892.8: 946.55: 1064.3:1101.31: 1146.38: 1155.39: 1190.24
Persa 71.34:105.11 per tot. 203. 38:461.59: 456.31: 576.6: 601. 45:616.13
Pseudolo 88.30: 98.28: 100.12: 219.35:293.9:251.37:364.45:325.

26:530.31 & seq.563,21:675,62: 636,16 per tot.749,8:819,45: 899,4:1087,43:1033,29 Rudente 90,7: 99,46:215,12: 270,49:179,4:344,59: 348,61: 423,18:469,4: 318,40: 348,23: 577,39 & seq. 645,45: 736,22 per totum. 764, 3: 764, 24:811,38:892,11:909,9: 959,12 per tot. Sticho 129,24 & seq. 296,5: 212,54: 287,40 per tot. 299,23:487,33:331,26 per tot. 340,61:543,29:610,48:064,17: 677,14: 691,18: 740,44: 923, 36:919,31:940,11:990,51 Trinummo 1,20: 48,18: 70,3: 70,12 117,30: 241,10: 145, 40: 169,22: 306,55: 520,14: 524,41: 591,10: 648,31: 649,31: 661,31: 668,12:680,41:691, 13: 727, 18: 828,15:798,46: 976,1 per tot. 1015,4:1097,46:1107,49: 1133, 47 Truculento 6,54: 7,50: 124,46:131,41: per tot. 561,38 per tot. 569,60:575,60: 615,22: 610,41:649,42:707,17: 748, 1:819,47:836, 27: 867,27: 874, 24 per tot.1125,35: 1143,13

Plautus apud Festum 111,22: 192,32: 191,7: 504,39: 558,26 apud Macrobium 587,36 apud Nonium 492,32 apud Priscianum 332,57 apud Varronem 764,57:839,7

Plautus emendatur in Amphitruōe 276,49 Aulularia 199, 42 Asinaria 119,11 & seq. 116, 29 captiuis 461,60 & seq. Casina 150,23 per tot. Cistellar. 150,28:899,17:1045,14 per tot. Curcul. 344.1 per tot. Menechmis 574,39:600,11 & deind. Mostellar. 647,55 & seq. Penulo 110,19 per tot. 49157 & seq. 648,9 per tot. Pseudulo 686,1 per tot. Rudente 959,12 per tot. Sticho 511, 26 per tot. Trinummo 976,1 per tot. Truculento 361,39 per tot.

Plinius Empiricus 1086,14

Plinius Iunior in epistolis ad Traianum 1009,3 li. i. epist. 109,4:1009,3: 1065,62 li. iiii. epist. 109,27 & d. lib. v. epist. 858,29 lib. vii. 230,50:830,63 lib. viii. 1130,63 lib. x. 17,33: 19, 27:230,48 & seq. 662,26: 851, 46 in Panegyrico 261,54: 739,59 lib. de viris illustrib. 176,18: 1080,30

Plinius 68,40: 74,41: 436, 18: 567,57:743,21:761,11 in præfatione Nat. Hist. 44,53 lib. ii. c. i. 766,40 & seq. 882,20 cap. ii. 803,23 c. iii. 767,2 c. v. 767,12 c. vi. 767,14:979,59 c. vii. 767,20 c. viii. 628,42 cap. xlvii. 630,28 cap. xlix. 128,42 ca. liiii. 584,29 cap. lvi. 1093, 12 cap. lxvii. 614,39 cap. xcv. 112,4 & seq. cap. ciiii. 182,11 cap. cv. 181,39 lib. iii. c. vi. 554, 36 cap. vii. 633,53 cap. viii. 1019,2 cap. xxv. 476,4 lib. iiii. c. iii. 363,14:564,1 cap. xi. 555,23 cap. xii. 477,60 cap. xiii. 191, 32 lib. v. cap. vi. 251, 16 cap. xiii. 260,50 cap. xxix. 1132,62 cap. xxx. 906, 16 lib. vi. in præfar. 614,23 c. i. 359, 27 cap. viii. 1197,43 lib. vii. 20,47 cap. ii. 298,13 cap. v. 524,51 cap. xii. 102,58 cap. xx. 914,8 cap. xxii. 913, 24 cap. xxiiii. 519,38 cap. xxvii. 228, 4 cap. xliii. 1118,18 cap. xliii. 114,26 cap. l. 1118,53 cap. liii. 1118,48 ca. lvi. 730,46 & seq. 731,16:1093,12:1095,13: 1118,16 cap. lviii. 1118,39 cap. lx. 1117, 63 lib. viii. 153,56 cap. ii. 877, 44 cap. iii. 492,9 ca. vii. 1192, 6 cap. xxxii. 101,14 ca. xliiii. 877,33 cap. xlviii. 457,31: 876, 60:1067,9 cap. xlix. 685,50 lib. ix. 781, 54 cap. i. 767,4 cap. viii. 491,4 cap. xv. 639, 19 cap. xxxv. 310,63 & per tot. cap. xxxvii. 271,18 & sequent. 171,59 cap. liii. 598,63 lib. x. cap. ii. 195,43 c. vii. 191, 4 cap. viii. 1061,59 cap. xxiii. 729,14 cap. xxxvii. 963,47 cap. xliiii. 194,10 ca. lxxiiii. 603,34 per tot.

lib. xi. 153,11 per tot. cap. i. 305,23 per tot. cap. vii. 306,3: 820,60 cap. viii. 821,10 cap. x. 821,19 cap. xiiii. 612,40 ca. xvi. 306,58 cap. xvii. 446. 22 cap. xxxix. 1034, 60 cap. xxxvii. 885,12 lib. xii. cap. xvii. 803,8 lib. xiii. cap. i. 858, 20 cap. iii. 686,24:1168,33 ca. viii. 563,3 cap. ix. 985,62 cap. x. 503,42:720,23 cap. xii. 204, 14 & deind. cap. xvii. 803.8 lib. xiiii. 2,5: in proœm. 952, 30 cap. i. 952,33 & deind. cap. vi. 1130,34 c. x. 1062,15 ca. xii. 303,24 lib. xv. c. vi. 1018,44 c. vii. 1018,35 c. x. 1019,5 cap. xi. 2191,62 cap. xiiii. 2080,8 cap. xviii. 1019,18 cap. xix. 601,7 cap. xxii. 1019,22 cap. xxiii. 1019,34 cap. xxix. 835, 2 & seq. lib. xvi. 18,30 cap. v. 51,39 c. xviii. 665,42 cap. xix. 556,21 cap. xxv. 862,58 cap. xxxii. 265,7 cap. xxxvi. 68, 45 cap. xli. 352,7 lib. xvii. 19, 56 cap. ii. 305,4 cap. ix. 552,11: 562,22 cap. xxiii. 681,43 lib. xviii. 19,6:22,60: 23,1 per tot. 92,8:1149,38 cap. ii. 716,13 ca. vii. 1089,24 cap. x. 1018,18 & seq. cap. xi. 459,25 816,62 ca. xii. 447,61 cap. xvi. 1080,52 cap. xxiiii. 454,53 cap. xxv. 84,63:55,8 cap. xxvi. 37,19 ca. xxviii. 614, 36: 893,43 cap. xxxi. 1192,42 cap. xxxv. 661, 50:936,33 & seq. 948,26 lib. xix. 148,13 cap. i. 324,61: 806, 30 cap. iii. 151, 32 & seq. cap. iiii. 215,53:292,62:313,8 & seq. cap. v. 325,10: 862,13 cap. vii. 1159,17 cap. viii. 125,11: 862,8 cap. x. 265,11 cap. xii. 856,52 lib. xx. cap. vi. 416, 48 lib. xxi. 139,4 & deind. cap. iii. 583,48:620,28:779,32: 1099,13 cap. xv. 856,44 lib. xxii. cap. i. 661,32 cap. xxii. 598,10 cap. xxiii. 598,10 cap. xxvi. 664,31 lib. xxiii. cap. i. 1156,37 cap. vii. 418,21 & seq. lib. xxiiii. c. iiii. 297,56 cap. x. 265,9 lib. xxv. c. iiii. 536, 27 lib. xxvi. cap. vi. 559,21 cap. viii. 854,39 lib. xxviii. 158,5 cap. ii. 123,62 342,54:918,22 per tot. cap. iiii. 819,26: 1029,19 cap. xii. 291,29 lib. xxix. cap. i. 315,10: 538,30:785,57 lib. xxx. c. xxv. 229,1 lib. xxxi. cap. vii. 603,53 cap. viii. 313,40 lib. xxxii. cap. i. 433,7:678,14: 1067,4 c. ii. 1115,15 cap. iii. 455,10 cap. iiii. 1182,31 cap. v. 191,14 cap. vii. 316,8:1134,31: 1170, 9 cap. xii. 831,9 cap. xxx. 708,28 lib. xxxiv. cap. iii. 609,10 ca. v. 633,60 cap. vii. 350, 34 cap. viii. 981,37 cap. xxxviii. 331, 20 per tot. lib. xxxv. 30,32 c. i. 961,33 cap. ii. 978,11 cap. v. 609,41:971,56 cap. vi. 511,29: 664,49 cap. x. 248,52: 313,62 cap. xi. 237,21:446,40:611,30: 971,54 lib. xxxvi. cap. v. 333, 14 cap. vii. 525,37 ca. viii. 327, 51 cap. xxi. 998.53 cap. xxvii. 768,13 lib. xxxvii. 19,39:19, 50 cap. ii. 258,25:961,20 cap. vi. 734,14 cap. x. 567,2 cap. xi. 1144,6

Plinius apud Seruium 786,52

Plinius

Plinius emendatur 787.10:854.19:955.23 lib.i.1171.39:1171.59:1172.29:1172.31 lib.ii. 613.55 & seq.614.9 per tot.lib. iii. 111.18 lib. vi.577. 22 & seq. lib. vii.15. 3:731.16:903.33 per tot. 904.23:1117.63
lib.viii.876.60 lib.ix.271.39: 310,63 per tot.498.63:499.51: 974.32 lib.xi. 153.31:153.63 & seq.105.21:305.19:3 6.24 per tot.699.24 lib.xiii. 204.14 & seq.lib.xiiii.952.50 & seq. 951,20:953.32 lib.xv. 1018.44 & seq.1019.5 per tot.1010.54
lib.xvi.124.60 per tot. lib. xvii.565.44 per tot.li. xviii. 22.60 per tot. 853. 12 & seq. 904.28:1171.15 per tot. 1088. 38 per tot.1089.43
lib.xix 370.51:353.29 lib.xx. 578.10 lib.xxi. 629 per tot. 620.3 & seq.1000.14 li.xxiii. 62.62 lib.xxviii. 818.22 per tot.819.12 lib.xxxi. 187.27 lib.xxxii.577.43 lib.xxxiii. 197.30 per tot. 471.36: 899.13 lib.xxxv. 446. 46: 622.43: 961.43 & seq.
li.xxxvii.19.40:1082.59 & d.
Plinij Cæsaris locus conciliatur 862 30 locus lib. xx. de croco cum Theophrasto conciliatur 339.3 loci quidã cum Aristotele collati, & emendati 603.13 per tot. loci cum Theophrasto conferuntur 563.5 & seq.937.9
Plutarchus 2.19: 77.26: 149.4: 223.24:298.10 & seq. 444.4: 311. 25: 542.18: 641.15: 676.21: 948.10:1084.10 & seq. 1085.5 per tot.1111.62:1138.13 in Alexandro M. 200.60:1007.37 in Antonio 597.14:773.22: 621.51:999.6
in Bruto 55.28:658.13 in Cæsare 871.52 in Catone Censor.30.7:30.60: 290. 26: 859.2 in Catone Vticens. 782.33 in Cicerone 207.41: 1069.60 in Crasso 100.40 in Cleomene 456.42 in Demosthene 214.14 in Galba 83.38:96.6: 312.40 & emendatur in Grachis 176.32:701.39 in Lucullo 455 3 in Lycurgo 1011.57 in Mario 958.4 in Marcello 22.36 in Numa 140.20:274. 10:707.60 in Othone 267. 27:896.52 in Phocione 540. 21 in Pirrho 86.6 in Põpeio 55.38
in Romulo 653.57
in Sertorio 148.10:481.59
in Solone 1033.28
in Vita Homeri 157.36
in Vita Isocratis 476.23
in Causis Physias 635.12
in Comment. Stoic. repugnant 116.34
in Consolat. ad Apolloniũ 339.8:654.35
de defectu Oraculor. 33.21: 884.59
de fluminib. 691.51
de Iside & Osiride 212.1
de fortuna Romanor. 177. 33:178.47
in Parallelis 857.2:969.61
περὶ πλατειάσμ 690.19
in Problematis 239.63: 654. 4:771.30:598.8
in Symposiis 129.30: 195.45: 616.12: 821.55: 897.31: 954.58: 978.37 lib.de virtute morali 223.54 de vultu qui cernitur in orbe Lunæ 631.20
Plutarchi & Ciceronis iudicia de eadẽ re contraria 1007.50
Plutarchi locus de probatione hostiarum 335.44
Politianus 316.61
Polybius 57.62:275. 4: 358.14: 467.41: 765.46:1179.5:1195.30
Pollio in Gallieno 911.52
Pollux 10.25:439.17:867.37:1199. 33 lib.i. Onomast. 316.4 lib.ii. 353.4:883.39:887.22 lib.iii.304.38 lib.iiii.129.48: 141.46:574.2 lib.vi.774.49 lib.vii.2.2:119.34:1030.21 lib. viii.181.61:443.50 li.ix.144. 36:147.12:182.40:918.34:1041. 51 lib. x. 173.2:217.60
Pompeius Strabo 11.25
Pomponius apud Festum 579. 12 apud Nonium 181.27: 395. 54:748.22
Pomponius Mella, vide Mell.
Porphyrio Horatij scholiastes 180.11:449.58:719.51:1112. 63
Porphyrius 948.39 lib.iiii.de non edend.anim.1008.36 & deind.
Porphyrij epigrãma in nimis elatum 981.14
Porrius in vita Terentij 721.18
Posidippus in epigr. 8.66
Priscianus 99.44:112.20 lib.iii. 337.61: 338.50: 344.22: 1185.7 lib.v. 312.57 lib.vi. 257.16:369.8 & seq. 1051.63 lib.ix. 521.10
lib.x. 313. 18 & seq.
lib.xvii. 647.48
li.de pond. & mens. 434.30
Probę carmen explicatur 107. 21
Probus apud Seruium 1116.33
Procopius 382.21:584.13
Proculus l.vinum.ff. de tritic. vin. & ol.leg.1.23
Propertius 974.58 li.i.eleg.ii. 353.36 ele.vi.743.4 per tot. eleg.viii.134.7 eleg.xi. [illegible] 41 eleg.xviii.314.62 eleg. xix.350.8 eleg.xxxi [illegible] 20
lib.ii. eleg.ii,437.9 eleg. [illegible] 561.44 & d.561.4 eleg.vi. 361.63 eleg. vii.561.57 eleg. xi.279. 39:583.20 eleg xvii. 562.16 eleg.xviii.562.20 ele. xxiii.561.26 el.xxvi. 561. 71 eleg.xxvii.562.8 & seq.eleg. xxviii.562.15 eleg.xxx.235.53 eleg.xxxiii. 236.4:236.39 el. xxxv.236.62:562.10
lib.iii.126.6 eleg.i.814.11 ele. ii.104.24 eleg.iii. 998.48 el. iiii.1041.14 eleg. v. 998.60: 1037.10 eleg.vi.999.7 eleg. vii.677.17:999.11 ele.x. 597. 33 ele.xi.703.48:999.45:1000. 1 eleg.viii. 1020.10 & seq. eleg.xiiii.1011.40
lib.iiii.el.i. 106.29: 427.44: 719.46:812.31: 813.32: 1001.48 per tot.el ii. 363.21: 812.50 & seq.ele.iii.237.13 & seq. 361. 22:812.50 & seq. 589.11:[illegible] 813.22 & seq.980.41 eleg.iiii. 237.44 & seq. eleg.v. 118.20 & seq.813.46 eleg.vii.140. 63:139.39 & seq.813.43:814.38 832.21 eleg.viii.140.4 eleg. ix.602.4:813.61 el.x.708.10 eleg.xii.313 40:814.13
Propertius emendatus lib.i. 353.61:354.7:354.62: 356.8: 655. 55 lib.iii. 355.30:744 52
Prudentius in Apotheosi 354. 20:856.61.969.59 Cathemerinôn hym.ii.561.36 vii. 561. 20 xi. 361.10 Hamartigenia 368.9 Psychomantia 560.37 περὶ στεφάνων 51.55:105.45 per tot.περὶ στεφ.hym.ii.864.27 v. 115.3:750.16 ix. 486.6 x.613. 37:794.4:1059.54 cõtra Symmachum i. 343.34: 429. 31: 431.31 per tot.505.19: 669.42: iiii.37:1174.14 cõtr. Symm. ii.110.7:240.26:298.39: 330.48 342.47:343.3 & d.393.43:516. 47

Ptolomæus 559.36 Geograph. lib.iii.149.43: 250.2: 1194.4 Lib.vii.142.8 ii.Magnæ constructionis 517.28

Q

Quadrigarius apud Gell.174.19
Quintilianus 44.48:374.23 lib.i.Instit. 510.59:374.14: 648.52:714.5:958.22:1113.59 li. vi. 704.37: 1076.46: 1081.34 & d.1112.17 in locis 1111.15 lib.vii.189.48: 390.41:579.63 lib.viii. 190.30: 631.7: 1037.23 lib.ix. 227.1:335.10: 390.24: 526.45:531.60:179.62 lib.x. 46.8:407.59:758.56 li.xi.66.20 & d. 109.16: 115.41: 215.15: 273.13:1027.31 lib.xii. 67.48 & d.109.10:110.16:226.33
Declamat.i. 207.51 ix. 84.29 & d.xii.804.58 xiii. 805.9

R

Rufinus in epigr. 398.10
Rufinus in Iosepho 90.16
Rufus 713.42

S

Sallustius 265.41: 483.12 apud Gellium 813.31 apud Macrobiú 148.65 apud Non.114.26 147.14 apud Seruium 195.51 in Catilina 65.37: 78.26: 81.27:189.50: 195.10: 310.46: 172.11:651.33:662.60: 888.46: 969.4:1142.40 in Iugurtha 91.19 per tot. 347.27: 432.28: 705.49: 975.43: 1000.19: 1026.56 in epistola Mithridatis 871.28 in Oratione Cæsaris 433.1 in oratione Cottæ 810.21 in oratione Lepidi 92.1 per tot.591.26
in oratione Macrini trib.pl. 100.28
Sallustius emendatus in Iugurtha 190.51 per tot.in oratione in Cicer.526.40 per tot.
Salustij locus apud Non. malè a Gellio tractatus 673.19 oratio in Ciceronem quæ extat,an γνησία sit 526.40
Saluianus lib.vi. 435.46
Sammonicus c.iii. 571.4 cap. vi.171.2 cap.vii. 571.24
Sammonicus emendatur ca. i.570.45 & d. cap.3.570.63
Sappho 514.42
Scæuola 810.44
Scribonius Largus li. de cóp. medic.41.51 & d.569.45: 556.33:567.46 & d.568.4 per tot.
660.46: 619.12:1000.19
Sedulius 314.43
Seneca 76.14: 149.22: 697.10: 983.15: 1021.11: 1115.34 apud Gellium 21.6 in Apocolocynthosi 58.47: 174.45: 193.46: 598.36 & d. 663.55:811.3: 908.62: 962.70 & d. 1006.53: 1147.40 De beneficiis lib.i. 279.47:669.56:877.40 ii.299.37 per tot.524.50 iii.524.27 & d.1164.9 iiii. 30.12:387.22 per tot.514.21: 524.62 v. 524.45:1012.11 vii.616.1: 883.41 xi.390.27 lib.de consolatione,ad Albiná 621.51 lib.Cótrouers.i.175.47 iiii. 175.26 1065.19 v.82.62: 83.1: 498.58: 756.40:785.38
Declamation.lib.i.82.9 per tot.iii.83.10: 307.40 v.307.19 ix.82.61:83.2:591.18 epistolarum libris 44.48:262.52: 971.58 lib.i.146.61:915.39:377.44 1023.52:1188.29 lib.ii. 146.55. iii.893.63 iiii. 516.19: 853.40. v.617.22 ix.856.15 x.181,9:955,48 xi.724.31 xiiii.515.40: 516.41 xix. 50.44 xxi. 974.38 & d.1151.2 & d.xxii.875.44:981.32 Quæstion. natural. lib. 1130.26 ii.936.8 iii.599.61 iiii. 746.61 & deiod.
Seneca emendatur 82.37 in apocolocynthosi 399.1 & se. 916.10 per tot, de benefic. 187.21 & d.1066,42 in epist. 206.41:894.31:981.31 per tot.
Seneca, Tragicus poeta in Medea 47.10
Septimius Florens 241.50: 455.37:470.48:625.12 & d. 880.47:919.16: 1018.52
lib.de anima 228.41
in apologetico 228.50:303.23
de Corona militis 1025.47
lib.de pallio explicatur & emendatur 227.30 per tot. 1118.32
de spectaculis 1094.40
Serenus 313.7 per tot. 503.49: 107.48 & d.795.1: 1130.56
Seruius Grammaticus 80.2: 242.21:680.11:616.36 in i.Georg.669.34 iii.142.57: 972.9: 1034.11 in Aen.i. 195.51: 508.12:921.16 ii.195.35 iii. 779.13 & d.iiii.128.52:809.57 v.147.63:205.61 vi. 466.47 vii.345.9:495.34: 882.18 viii. 138.28: 695.19 xi.146.63:147.36:369.10 xii. 145.34: 335.15: 933.7: 1190.48
Sibyllæ versus 22.5
Siculus Flaccus de cond. agror. 417.12
Sidonius Apollinaris 107.27: 248.34:617.29:931.27
lib.i.epist.142.29 vii. 1182.52 car.ix.361.63 xxiii. 337.52 & d.car. xxiiii.142.25
Silius Italicus 250.2
lib.iii.1168.13 lib.iiii.437.18 lib.vii.1197.25 lib.viii. 14.10: 750.61:911.44 lib.xii. 180.2: 1030.51 lib.xiiii.73.10 lib. xv.467.3
Simplicius 542.9 in Epictetum 57.3
Sisenna apud Non. 175.23: 836.38:1102.50
Soctat. in hist.tripart. 446.13
Solinus 88.48:370.38:526.13:628.20:629.7:630.9:730.49:732.38 732.55: 869.11 per tot. 879.43 & seq.880.1 & d.899.43:967.32
Sophocles 546.54: 698.58: 918.33 Antigone 452.21:709.30 Electra. 90.47 & d. 797.19 Oedipo Colonæo 1062.49 Trachin. 46.4
Sosiparer grammaticus 98.17 & deind. 818.11 eius locus obscurus euoluitur 99.1
Sotion 187.30:490.37:717.30 in eclogis 112.17
Sozomenus lib.v. 506.25 li.ix. hist.eccles.305.22:506.3 & d.
Spartianus 54.20:796.39 in Adriano 1110.12 & emendatur 1159.32
Statius Papinius 514.50: 1065.61.Syluar. lib. i.61.46.82.20. & d.84.3:140.28 per tot.:207.1: 296.42: 290.50: 458.50:508.36: 767.48: 776.61: 1144.16 lib.ii. 354.40: 724.57: 725.28 lib.iii. 236.27: 385.10: 1079.13 & emend.lib.iiii. 4.4: 6.30: 600.36:709.41 & deinc.810.49:1079.44: 1143.45: 1143.63 lib.v.295.50: 303.13:382.38 per tot.383.25:609.32: 613.31: 675.17:7:4.26 & d.777.15 & seq. carmine ad Somnum 965.6 in epithalam.Stellę & Violantillæ 308.9 Thebaid.i. 316.41:791.62:792.62 lib.ii. 91.13:956.50 lib.iii. 633.48 lib.iiii.779.54. lib.v. 631.63: 995.12 & d. lib. vi. 146.47: 559.25:618.63: 836.26 lib.x. 1091.2 lib.xi.369.19 Achilleidos i.985.40 ii. 671.48: 995.37

Statij epigr. apud Varr. emendatur . 815,54
Stephanus de Vrbibus 8.61: 73.29: 154.30: 162.49: 152.22: 298.27.436.18: 741.20: 754.15: 906,16
Strabo 74.41: 259.48: 191.56: 416 18: 741.18
lib.i. Geographiæ 613,55
lib.iii. 147,17.758,11 & d.
lib.iiii. 67,4.211,30.274,17. 274,40.277.60
lib.v.121,14.158,62.191,7.397. 55.604,57.662,50.685,43.738, 8.878,24.906,52.996,18
lib.vi. 695,19
lib.vii. 94,2.354,13.1140,44
lib.ix. 765,57 lib.x. 655,47. 999,13 lib.xi. 223,4 lib.xii. 355,11.705,57 lib.xiii. 270,9. 262,54.993,10.1184,32
lib.xiiii. 24,44.262,54.317,23 719,48.906,18.967,44.995,9
lib.xv. 142,23
Strabonis sententia de diluuio 134,49
Suetonius Tranquill. 3,33. 67, 25.151,11.340,7.689,22
in Caio Cæsare 66,60 per tor. 101,16 per tor. 102,1. 206, 22.241,3. 315,57. 328,17. 448, 63.461,11.665,32. 870,23 per tor. 878,41.1049,14
in Augusto 95,53 & d. 102,29 495,26. 872,1 per tor. 891,39. 932,23.1101,15. 1011,18. 1114,43 per tor. 1156,51
in Tiberio 252,30. 475.49 per tor. 469,30.1025,6.1109,18
in Caligula 18,1 per tor. 141, 55.364,51.588,26 & seq. 770, 30.802,17 per tor. 897,17.901, 22.1024,26 per tor. 1033,40. 1081,16
in C. Claudio 146,36. 250,51. 263,53. 187,13. 451,15.803,17. 994,29. 1022,15 per tor. 1114, 63.1192,18.1199,21
in Nerone 314,14.364,27. 605,17.671,25.831,5.855,6.860, 7 per tor. 914,25 per tor. 1019 58 per tot. 1078, 6. 1108, 46. 1151,51
in Galba 139,30 per tor. 557, 40.901,9 per tor.
in Othone 137,45. 238,22 & deind. 573,43
in Vitellio 138,8 per tor. 299,50
in Vespasiano 783,40.896, 59 per tor.
in Tito 50,28. 151,22.784,3. 941,33
in Domitiano 141,20. 149, 12 per tor. 55,1.11,119,1.692,14. 784,30. 972,8. 944,10. 1187, 39
Suetonius emẽdatur 896,47. 149.29 per torum
in C.Cæs. 870, 22 per tor.
in Augusto 3,32.1062,56. 871, 1 per tor.
in Tiberio 475,49 per tor.
in Caligula 802,17 per tor. 1024,26 per tor.
in Claudio 803,17 per tor. 1022,15 per tor.
in Nerone 860,7 per tor. 934,25 per tor. 1019,58 per tor.
in Galba 901,9 per tor.
in Othone 901,11
in Vitellio 901,42
in Tito 784,1 & deind.
in Vespasiano 783,40 & d. 896,59 per tor.
in Domitiano 691,34. 970, 35
Suetonij ἀμάρτημα μνημονικὸν 871, 5 epigramma in Pomp. Marcellum explicatur 430,6
Sueton. de claris Grammat. 231,34.259,25.429,45 & d.
Sueuius apud Macrob. 316,26
Suidas 51,33.192,29. 210,18. 288, 55.307,26.318,54.318,45.189,3. 419,24.427,51.419,11.478,10. 589,21. 594,6. 605,50. 651,21. 664,45.755,53.864,24.903,17. 975,24.1025,57. 1094,35. 1129, 54
in Callimacho 358,24
in Sardanspalo 689,58
Suidę locus de ludo tabulę 1006,40
Sulpitius victor 95,19
Symmachus 873,4 lib.i.epist. 3:3,40 in epist. ad Valent. Theod. & Arcad. Auggg. 668,59 & d.
Synesius in laude Caluitij 44, 34.661,26.1038,11

T

Tacitus 146,15. 302,21. 477,2. 520,33.545,62
lib.i. Annal. 76,3 per tor. 140,2.151,47.217,9
lib.ii. 65,2 per tor. 724,54.855, 41
lib.iii. 65,33 & deind.
lib.iiii. 83,33
lib.v. 137,30.139,22.584,44
lib.xi 956,60
lib.xiii. 69,42
lib.xiiii. 861,16
lib.xvii. 77,5.113,38.237,47 & deind. 118,31
lib.xviii. 709,15
lib.xix. 211,30
de moribus Germ. 77,10. 191,49.1136,57
in Vita Iulij Agricolæ 64,2
Tacitus emendatur 193,49. 896,47
Tarquinius Priscus apud Macrob. 560,42
Terentianus Maurus 61,19
Terentius 20,3.880,10
in Andria 9,27 & d.41,18 & seq. 203,10.169,11.560,31.768, 7.771,43.812,64.1048,14. 1079,56
in Eunucho 53,18. 8:,14. 87, 27.87,59.88,11.89,21 & deind. 103,14.121,17.245,21. 188,54. 301,2.541,21.183,33 per tor. 528,61.771,11. 584,53. 636,40. 677,42.671,37.729,43.885,56. 892,56: 901,50: 1031,41: 1081,46 1078,4.1107,14 per tor. 1149, 41.1012,41.1175,15
in Heautontimorumeno 69,62.79,47.213.59.132,17.165, 50 885,44.926,18.945,50.1048, 13
in Adelphis 22, 9.23,22. 125, 17.212,61.259,62.451,50.525,15. 615,10.946,57.703,28.706,17. 708,18 per tor. 710,51 per tor. 838,1.1108,60 per tor.
in Hecyra 152.58. 350,32 per tor. 771,50
in Phormione 49,54. 68,35. 80,58. 98,58 & deind. 120,12 & deind. 273,14. 283,58. 315, 19.196,63.515,24.540,32. 572,10 854,79.891,58.1011,40. 1045, 40.1048,26 & seq. 1106,5
Terentius defenditur, in Eunucho 188,23 in Adelphis 709,4 emendatur in Eunucho 777,19
Tertullianus 103.5. 283,56. 327, 41.374,25.505,11.700,45.717, 37.777,5.779,60.796,39
lib. de anima 602,8. 979,43. 982,61
in Apologet. 393,61. 580,7
de circo 716,13
de coron.milit. 903,19.1166, 60
de habitu mul. 801,48
aduersus Hermogenem 358,56
lib. de Pallio 512,40. 810,8. 1175,50

aduersus Marcion 261.62
de spectaculis 785.60
in Valentinianos 444.36
de Virgin. velan. 1070.13
Thaletis dictum 387.1
Themistius 992.23
in Paraphr. Physicor. 904.8
in Post. analyt. 390.15
Theocritus 219.6: 476.32: 666. 23 & d. 669.24: 728.1: 745.5
edyllio iiii. 557.18
edyll. vii. 996.14
edyll. x. 384.19: 996.16
edyll. xii. 996.29
edyll. xiii. 996.4 & d.
edyll. xiiii. 996.58
in Heraclidis 587.20
in Hyla 669.30
in Pharmaceutria 994.62: 1092.44
de anguibus Hercul. 596.24.
Theocriti interpres 936.30: 1196.7
Theodoretus iii. Eccles. hist. 506.24
Theodorus 529.56: 540.56
Theognis 856.30
Theon 22.47: 916.41
in Aratum 585.14: 658.4
in Ptolomæum 689.1
Theophilus 119.46
Theophrastus 70.46: 229.8 & d. 305.6: 323.29: 385.54: 464.38 574.9: 691.1: 916.45 & d. 986. 2 lib. i. hist. plant. 529.20 lib. iiii. 529.4 lib. v. 215.54 lib. vi. 519.5 lib. vii. 152.52: 529.32 lib.
de odoribus 209.17: 955.11
de ventis 2002.18
Theophrasti quidam loci ad interpretationem Plinij collati 563.5 & seq.
Thucydides 61.40: 146.7: 456. 61 lib. i. 408.16: 730.10
lib. ii. 974.21
Tibullus lib. i. eleg. i. 220. 11: 491.1: 522.42: 114.58: 1002.43
eleg. ii. 382.8: 411.18: 522.52: 613.30: 639.53: 961.63: 1136.18 & d. eleg. iii. 104.5: 523.3: 1017. 28 eleg. iiii. 523 16: 1137.48 el. v. 26.49: 1138.5 eleg. vi. 523.20: 2118.11 & d. eleg. vii. 100. 56: 523.16 eleg. ix. 523.13 eleg. x. 2238.62: 1139.10 & d. lib. ii. 604.62 eleg. i. 886.14: 1172.51
eleg. ii. 196.40: 840.7 eleg. iiii. 577.54 eleg. v. 647.27 eleg. vi. 170.30: 1139.51
lib. iii. eleg. i. 775. 22: 1139.57
eleg. iiii. 26.56: 628.20: 748. 28 eleg. vi. 2119.29
lib. iiii. 885.63: 1086.38: ad Messalam 98.6: 1140.22 & p tot. eleg. v. 142.45 eleg. vi. 542.52 eleg. vii. 543.16 ele. x. 542.60 eleg. xii. 542.57
Tibullus emendatur 543.22: 2140.9: 1140.63
Timæi historici quidam loci 2007.50 & d.
Titinius 99.1 apud Fest. 398.3 apud Nonium 492.58: 574. 19 & deind.
Trallianus 291.27: 312.10: 606. 23 & deind.
Trogus Pompeius 778.46: 809.18 emendatur 54.14
Turpilius apud Isidorum 680. 51
Trebellius in Aureliano 511.62 & deind. 1176.10
in Claudio 278.13: 512. 55: 2174.56
in Valeriano 513.36

V

Valentis, Valētini & Gratiani rescriptum 278.2
Valerius Flaccus lib. Argon. 256.23: 385.21: 556.3: 745.16: 1104.40 per tot. 1094.26
lib. i. 559.4: 631.25: 633.57: 656. 33: 798.15
lib. ii. 52.30: 89.51: 398.16
lib. iii. 347.3
lib. iiii. 612.18
li. v. 142.14: 546.11 & per tot.
lib. vi. 183.48: 395.1: 1139.45 & d. li. viii. 194.60 per tot. 631. 31: 811 20 & d. 1091.37
Valerius Fl. emendatur 1103. 40 per tot. li. i. 656.37: 799.7
lib. ii. 656.53
Valerius Max. 231.22: 148.60: 251 61: 383.12: 508.21: 657.56: 803.58: 940.44: 1092.31
lib. i. 98.15: 158.4: 192.53: 818. 30 lib. ii. 147.20: 645.30 lib. iii. 416.41 lib. iiii. 690.21 lib. vi. 812.5 emēdatur 10.41 & d.
Valla lib. elegantiar. 126.45
Varro 44.38: 70.60: 208.19: 395. 32 & d. 488.16: 579.39: 740.36: 748.11: 924.35 apud Gelliū 190.12 apud Nonium 96.24: 99.7 & d. 178.40: 180.60: 207. 33: 226.40: 245.42: 269.27: 326. 51: 163.45: 475.54: 479.57 & d. 487.50: 576.35: 609. 25: 672. 2: 679.34: 736.34: 762.16: 800. 59: 1055.22 per tot. 1056.17 per tot. 1100.31: 1115.53 per tot. 2133.6 apud Seru. 486.18 lib. iiii. de ling. lat. 8.7: 70.20: 81. 29: 146.2: 251.34: 155.27: 172.48 176.16: 286.11: 295.31: 381. 63: 518.39: 543.57: 699.4: 701.43 per tot. 707.10 per tot. 719. 21 per tot. 759.22 per tot. 716. 33 per tot. 763.57 per tot. 769 30 per tot. 773. 47 per tot. 805.13 per tot. 888.35 & dein. 2061.21: 1138.9: 1140.44: 1157.63
lib. v. de ling. Lat. 70.39: 708.14: 716.59: 759.31 lib. vi. 48.54: 214.62: 297.50: 427.2: 628,47. 695,12. 816,53 p tot. 828,27 per tot. 888,59. 1194,21
De re Rustica 806,22. 12,18
lib. i. 102,17. 233,19. 248,25. 322 21. 338,61. 449,10. 530,62. 629, 61. 738,57. 739,15. 781,27. 811. 44. 968,40. 1018,57. 1011,2. 2030,55. 1124,52
lib. ii. 101,26 & d. 111,2 per tot. 181,30. 221,48. 305,1. 354. 35. 164,42. 394,2. 522,17. 721, 46. 790,44. 877,47. 996. 18 & d. 1139,27. lib. iii. 2,6. 83,40 246,2 per tot. 246,51 per tot. 362,18. 804,63. 819.14. 870,42 875,47. 880,21. 888,40. 924,43.
lib. iiii. 52,54. 118,60. 381,61
lib. i. de analogia 791,17
li. iiii. de vita populi Rom. 1119,23
Varronis auiarium lib. iii. c. v. de Re rust. explicatur 751,56 per tot.
Varronis distichō apud Non. 211,60
Varronis libri inscriptio restituitur 748,17
Varronis locus de norstione sideris explic. & emēd. 824, 4 locus ex Hecatōbe satyr. 581,15
Varronis satyrarum inscriptio 997,17. 396,11. 487,19. 491,27. 492,33. 575,2 & d. 578, 55. 580, 40 & d. 908,5 per tot. 2102,10 1103,24. 1117,22. 1123,36 & d.
Varro emendatur 790, 24 per tot. 824,1 p tot. 1017,17 apud Gell. 647,1 lib. iiii. de ling. Lat. 705,42 & d. 707,20 lib. vi. de ling. Lat. 795,52 p tot. 825,29 per tot. 826. per tot. 818,27 per tot. 818,16 & d. li. i. Rei rust. 449,10 lib. ii. 111,2 lib. iii. 246,51 per tot. 667,35 per tot. lib. iiii. 800,48
Vegetius 366,61. 696,54. 658,27 & d. 720,27 li. i. Artis Veter. 423,41. 476,44. 868,17 li. ii. 140,4. 217,38. 759,22. 868,42 & d. li. iii. 213,12. 246,9. 557,48

lib. iiii.

lib.iiii. 468.6: 474.31: 614.50
lib.x. 683.22
lib.iii. de re mil. 882.38 & d.

Vegetius emendatus lib. i. 868.17 lib.iiii. 883.20: 895.32

Verrius apud Festum 179.49: 616.9: 737.18

Venuleius lib.ix.ff. de cust. & exhib.reor 1077.14

Vibius Sequester. 247.34: 1128.19: 1230.61: 1200.32

Victor de vrb.Rom. regionib. 18.48: 713. 41: 714.42: 782.46: 990.22

Victorinus 717.14

Virgilius 231.34: 241.43 apud Lactantium 751.31 eclog.i. 7.26: 78.53: 31.11 per totum, & ibi eius argumentum expli carur 90.38: 98.39: 132.1 per totum 100.26: 599.19: 524.13: 597.36: 720.31 eclog.i .383.60 per tot. 566.40: 649.51: 661.11: 729.10: 1166.48 per tot. eclo. iii. 16.42: 158.50: 191.20: 298.5: 325.61: 421.3: 512.17: 959.61: 1118.23: 1131.63 eclog.iiii. 101.35: 190.45: 311.28: 334.16 per totum 6:7.19 & d. eclog. v. 420.30: 355.40: 385.50: 604.30: 730.30 eclog.vi. 310.21: 420.4: 431.10: 882.41: 1096.22 eclog. vii. 17.21: 132.30: 181.3: 276.10: 298.18: 327.41: 1059 4 eclog. viii. 264.48: 303.33: 492.42: 387.16: 661.1 & deind. 666.7 per tot. 756.4: 793.42: 966.2: 984.8: 1034.56: 1032.1 & dein. 1173.48: 1197.60: 1198.61 per tot. eclog.ix. 32.12: 420.58: 794.18: 996.8: 1127.61

Georg.i. 90.50: 132.61: 176.10: 213.37: 175.61: 295.55: 185.33: 416.37: 478.41: 597.42: 600.62: 601.43: 604.12: 616.15: 618.54: 631.16: 661.47 & d. 668.52 & d. 735.62: 781.10: 786.48: 739.42: 793.35: 801.35: 936.60: 917.21: 947.30: 1012.40 & deind. 2044.22: 1068.12: 1128.12: 1137.55: 1171.17: 1199.25

Georg.ii. 12.24: 14.31: 51.58: 228.31: 251.23: 276.12. 357.15: 381.2: 426.3: 443.34: 458.36: 464.25: 451.28: 458.2: 545.58: 579.43 397.30: 618.57: 656.29: 657.45: 691.5: 700.44: 727.35: 732.13 & deind. 738.56: 751.20: 764.21: 765.7: 769.1: 793.21: 953.39: 956.45 & deind. 1054.48: 2130.21 & d. 1143.50: 1153.58: 2183.18

Georg.iii. 123.45: 126.60: 140.20: 141.62: 142.23 & d. 141.49: 238.18: 297.44: 314.40: 384.23: 392.3: 194.8: 416.39: 420.10: 443.20 & d. 507.48: 513.9: 525.41: 559.29: 617.63: 656.1: 730.40 & d. 732.39: 780.25: 824.9: 889.17: 1044.24: 1136.18: 1164.31: 1130.42

Georg.iiii. 2.42: 121.5 & d. 234.50: 591.25: 633.32: 656.20: 667.16: 731.52: 763.19: 821.2: 991.2: 1090.45: 1092.53

Æneid.i. 7.28: 91.11: 122.54: 240.10: 143.22: 165.1: 169.51: 173.40: 269.31: 301.9: 313.18 & d. 331.26: 346.37: 391.1 per tot. 436.61: 473.58 & d. 513.17: 600 41: 617.29 & d. 623.28 & d. 711.27: 712.37: 737.41: 751.3: 778.40: 780.47: 896.14: 906.23: 921.10: 913.47: 983.19 & d. 995.4: 1037.43: 1153.15: 1059.60 & d. 1173.13 & d. 1184.26: 1199.35

Æneid.ii. 35.9: 322.56: 184.33: 195.31 per tot. 275.17: 284.41: 350.8: 363.15: 330.52 p tot. 417.32 & d. 465.50: 468.50: 473.26: 474.28: 500.54: 552.52 & d. 565.3: 659.21: 660.16: 777.41: 775.36: 811.16: 984.51: 985.56 & d. 885.39: 919.7: 960.54: 963.38: 999.17: 1010.35: 1101.48: 1103.31: 1114.26: 1105,32: 3173.20: 1141.61: 1199.25

Æneid.iii. 67.38: 85.32: 132.39 & d. 146.1: 162.62: 169.37: 196.63: 213.44: 219.61: 227.5: 317.5: 359.33 & d. 371.31: 458.28: 476.25: 511.17: 334.63 per tot. 561.60: 631.55: 695.35: 757.60: 749.3: 730.24: 776.12: 779.13: 779.40: 799.10: 811.45: 833.27: 842.23: 866.11 & d. 985.52: 995.16: 1025,4. 1049,5. 1038,44. 1185,37. 1199.12

Æneid.iiii. 51,6 & d. 75,46. 85,32. 91,4 & d. 128,51. 178,9. 183,54 & d. 211,13. 218,23. 309,12. 359.60 & d. 181,17. 414,39. 465,25. 482,9. 496,53 per tot. 328,17. 547,13. 590,41. 654,49 per tot. 669,1. 698,15. 714,63. 750,51. 761,17. 761,49. 777,12. 779,34 & d. 793,43. 797,10 p tot 809,53 & d. 883,53 per tot. 922,49. 931.7 & d. 963,25 per tot. 978,23. 986,32. 1008,42. 1045,38. 1094,9. 1105,12 p tot. 2126,38. 1127,51. 1184,18. 1199,2 & d.

Aeneid.v. 73,49. 130,39 per tot. 130,42. 148,1. 205,61. 298,51. 344,21. 344,39. 391,10. 427,22. 430,12. 430,55. 440,56 456,17 per tot. 555,47. 619,40 658,23. 669,22. 680,17. 701,7. 725,15. 75,42. 777,36. 786,45. 809,43. 811,26. 886,47. 947,17 970,4. 977,20 per tot. 984.18 992,49. 994,54. 1058,58. 1059,34. 1061,62 & d. 1103,39. 1143,58

Aeneid.vi. 121,35. 122,50. 276,25. 276,63. 277,39. 293,25. 295,40. 296,32. 296,58. 346,40 319,20. 181,56. 437,50. 442,59 per tot. 456,18. 466,57. 497,25. 500,58 & d. 522,60. 546,58. 582,44. 585,8. 596,5. 628,26. 655,7 per tot. 660,17. 670,59. 760,26. 761,36. 762,39. 763 & d. 776,15. 786,31. 717,43. 809,24. 901,25. 930,43. 957,11. 2078,29. 1090,35. 1091,42 per tot. 1093,8 per tot. 1095,23 p tot. 1127,13

Aencid. vii. 121,47. 114,12. 146,14. 162,56. 169,56. 177,59. 220,20. 253,63. 276,62. 279,14. 345,9. 359,7. 362,61. 370,41. 468,52. 653,44. 670,50 750,40. 751,36. 766,1. 760,20. 770,62. 771,10. 789,25. 833,14. 957,6. 984,11. 992,10 per tot. 999,4. 1019,10. 1064,30. 1094 20. 1119 32. 1143,58. 1153,18 & d. 2153,60. 1175,56

Aen.viii. 52,19 & d. 196,12. 200,21. 209,37. 219,19. 220,18. 254,54. 265,16. 341,11. 333,10. 361,55. 371,40. 426,8 per tot. 474,61. 495,13. 659,27 & d. 669,31. 730,8. 731,26 & d. 808,53 & d. 812,9. 811,49. 824,41. 835,25. 900,33 & dein. 938,60. 957,3. 993,41 per tot. 1138,20. 1197,38

Aencid.ix. 50,32. 89,45. 91,14. 103,41. 121,19. 331,33. 365,59. 427,25. 548,46: 586,1 & d. 654,18. 669,61. 675,24. 771,16 & d. 777,16. 782,26 per tot. 809,12. 821,40. 957,17. 995,31. 1039,12. 1127,5. 1127,36 per tot. 1173,5. 1199,29. 1196,3

Aeneid.x. 27,1. 60,1 per tot. 96,57. 103,35. 321,63. 128,10. 391,8. 617,56. 654,27. 623,43. 631,19 & d. 898,51. 995,23. 1015,14. 1126,4 per tot. 1193,19

Aenei. xi. 67,22. 145,42 per tot. 146,29 & d. 316,20 & d. 369,15. 504,1. 732,47. 471,1 per tot. 731,7. 765,20 per tot. 822,11. 901,27. 952,3. 1015,32

Aen.xii. 89,43. 240,42. 141,3. 145,24. 165,40. 208,26 p tot. 218,58. 255,41. 156,6. 280,41. 300,18. 458,2. 501,16. 360,29. 623,41: 778,34: 821,51 p tot. 855,61. 892,50. 915,1. 960,02 964,37. 998,58. 1078,31. 1185,61

in Aet-

in Aethna 60.14: 194.48 & deind.1087.62
in Ciri 908.13: 1068.40 per tot. 1117.5
in Copa 286.5:860.42
in Disis 417.24:1002.5
in epigrammatis 813.49: 1168.4
in Moreto 384.14
in Priapeio epigr.44.20:45.2:427.8
Virgilius defenditur contra Criticos 173.42:1127.29: Æn. ii. de trunco Priami, quem in litiore iacere fingit, cum in penetralibus interfectus sit 958.10 Aen. vi. quód portus Velinos dixerit, cum Velia nondum extructa fuerit 763.13 Aen.ix.695. & d. Æn. xii. 821.24 in Aetna contra Gell.& Macrob.695.25
Virgilius emendatur Æn. ii. 196.17
Æn.vi. 443.59:1093.15
Æn.ix. 771.53
Æn.x. 96.59
Æn.xii. 821.19
in Ciri 1068.40 & d.
in Copa 444.54
in Priapeio carm. 44.43: 45.1
Virgilij vsus, *Habitabant vallibus imis* notatus 231.42
versus 4. ecclog. incertæ interpretationis 521.28
Virgilium multa historica inseruisse suo poemati 765.18: 977.10
Vitruuius 110.31:226.4
lib.i.40.5:385.32: 754.24: 936.2 per tot.1192.42
lib. ii. 201. 62: 280.56:787.8 & deind.
lib.iij.195.4
lib.v. 141. 46: 312.19: 626.54: 899.48:1063.10
lib.vi 321.2 per totum, 382.2
lib.vii.32.18:& d. 33.23:38.39: 39.11: 190.60: 291.6: 641.60: 664.47:961.38:975.31
lib.viii.33.2: 186.44 per tot. 599.50: 1198.12
lib.ix. 22.19 & deind.185.44 per tot. 338.24:535.6:537.5: 688.57:793.37:799.33 per tot. 934.44:1111.60:1137.56
lib.x.39.46:40.1 per tot. 61.25 per tot.81.32 & d.228.2:286.30 per tot.516.20 per tot. 967.41 per tot. 1063.21: 1098.37:1109.1 per tot.
Vitruuius emendatur lib.i. 337.2 per tot. 936.2 per tot. 1195.40 per tot.
lib.v. 854.24
lib.vii. 33.14 & deind.
lib.viii.186.44 per tot. 862.44
lib.ix.185.44 per tot. 338.24: 1015.58
lib.x.967.41 & d.1036.5 & d. 1109.1 per tot.
Vitruuij cochlea 797.40
Vitruuij locus lib.x.cap. vi. ex Athenæo integrè versus 846.26 & 850.10
Vlpianus 816.2:893.8 in Instit. tit. de libert. 230.58 tit. de statutis ff. de aur. arg. 211.1 & d. & mundo legat. 100.32: 353.12: tit.
de censib.281.54 per tot. de decumis 1178.32 de iniuriis 1077.27
de iudiciis 665.9:665.28
de offic. prætoris 210.26
de officio proconsulis 1182.49
de offic. quæstoris 151.41
de peric.& com. rei vend. 233.17
Vlpianus Demosthenis interpres 1062.19
Volaterranus 713.43:925.16
Volusius 253.61 & d.
Vopiscus in Aoreliano 278.7 & d.605.10 per tot. 607.34 per tot.608.59 per tot. 660.31:906.63 & deind.
in Bonoso 1174.51
in Probo 278.6: 511.50: 609.3: 883.3 in Saturnin. 1174.27 per tot. in Tacito 1175.10
Vopiscus emendatur 368.1 per tot.1174.27
Vrbicus de lim. agrot. 12.41: 135.7
Vulcatius Gallicanus in Cassio 975.11

X

Xenophon 972.14 i.Hellen. 555.3 in Conuiuio 222.29 in Laconum Rep. 1032.38
Xiphilinus 182.42:1108.22

Z

Zonaras 55.7:362.21

AVTHORVM INDICIS FINIS.

E R R A T A

Quæ nobis inter recognoſcendum occurrerunt, ita emendet beneuolus Lector.

Ante omnia numeri paginarum corrigantur in ternionib.e.f.ſ.A.Aa.pag.11.lin.51.orationis ſecundę.14.*in marg.*Cudones.40.38 [illegible] 43.1.virtuti.48 *in marg.*[illegible].82.5 ſparſio *&* *ſic etiam in marg.*86.43 *in marg.* Oeſus. 109.17 grammaticorum. 112.9 obiectum mala 141.3 puberibus.146.19. 21.Aeneid.166 16 verſu.168.4 cēſent.171.29 *in marg.*Scurra.187.51 [illegible].106.49 *in marg.*Pilicrepus. 2:5.18 atqui 130.58 Inſtitution.231.2 de ſtaribus 251.52 6.in Verr.154.61 *in marg.*Fauni.274.42 4.Geor. 277.41 monolores.323.14 exprimebatur.*ibid.*30 emptionis.324.12 lienes.ibid.28.157.cap. 181.49 nocte.136.12 reſta.395.51 *in marg.*Quadrinæ.419.57 etiam.422.2 ſat.1.434.19.Ioui.438.17 ſat.8 441.11 li. 8.446.36.Ceſtrorum.450 *in marg.*anteſtatus.434.61 *in marg.*Chryſendeta.460.52 ceret.At 462.62 ecuncinatus.470 *in marg.*Aeditimus 471.28 *in marg.*Territare.480.13 Lanignus.486 *in marg.* Stylum vertere.405.33 audacia.511 Chlamys veri luminis.*& ſic dein. in marg.*521 *in marg.*Lingulaca 526.*in mar.* Repticius ciuis.535 iacula Maura 557.11.ſparteis.167,58 bonius cap.568,52 Smyrna Cinnæ. 598. cap. eod.600.24 citamentorum 605.9 [illegible] 606.20 Myrepſum.604.24 verbis 617.8 diſcuſſor 621.11 decies.631.26 [illegible] 642.55 campeſtre.3643 *in marg.*pater,res.651.2 [illegible] 664.*in marg.*alutacinarii.718.9 crex 720.40 eruditiſſimi 721.*in marg.*obeſæ aures 760.48 teda 767.47 Papinius 769.31 tergus 778.*in marg.*euerſi faſces 791.45 ardentibus 798.8 inuolutionibus 802.*in marg.*verbenatus 805.14 quę 814. 44 quaq; 831.31 deglabrare 831 *in marg.*Linis 862.58 addit 866.14 oras 876.57 ſororiculatæ 884.10 illincq; 896.50 *repone in marg.*Betriacum 901.11 omina 905.31 Troglodytæ 906.63 Aureliano 919.13 Lucan.918.49 de prædatitio 950.57 reperi 952.43 Tmelus 956.19 *dele* Epidic.*ibid.*21. Plauto in Epidic. crocot.961.45 macula 962.51 populi 961.23 [illegible] 964.38 Eumen.968.45 Mamurræ 970.4 velatus 971.24 amentatæ 975.*in marg.*Buccellatum *& deinde* Buccellarius 978.3 Sergeſto *ibid.in marg.*nō abnuere 997.21 fori *&* li..Fabianum 1000.8 *non eſt verſus, ſed ſunt adhuc verba Ciceronis* 1007.3 compoſitos *ibid.*27 duo 1009.48(nihil) 1013.57 lib.3.Off 1018.tas & bene 1017.29 *in marg.*Ætas. 1031.30 Iconica.*ibid. in marg.*vehiculum.1034.11 Glauci.ibid.52.quamq; 1045.34 Quâmne.*ibid.dele* Iterum ſc.ead. 1049.15 Amentum 1050.9 Laſſiaculum 1052.22 poſtomide eorum off.*ibid.*51 *dele* Plin.lib.15.c.1.1058 *in marg.*Alij 1065.40 [illegible] 1065.30 *in marg.*qui ex La-1071.3 —ſcit rendere 1075. *in marg.* Excuſatio 1076.60 leg.9.1085.21 Cinnæ 1090.36 conſanguineus 1091.2 Thebaid. *ibid.in marg.*Tæcharchi 1095. 47 *Romanis literis integra linea ponenda fuit.*1101.20 Off.ſe contulit:.ſed & Auguſto,vt à Tranquillo in eius vita,cap.27.ſcribitur 1102.*in marg.*Samiuni 1109.8 Græca enim eſt 1111.50 Spuriorum 1115.35 Lepidi 1115.*in marg.*Arcyæ 1117.6 Cyri 1126.51 Mântuæ 1132.42 in Nonio 1131.63 *in marg.* Numerij 1155.5 Heroas 1158.13 Plutarchus in Numa Flamines 1140.44 *in marg.*Cernuus 1142.46 Flos 1174.17 [illegible] 1162.36 [illegible] *& deind.*[illegible] 1170.36 Queritur 1171.19 induit 1174.3 Lucret.*ibid.in marg.*Librili 5. 1182.*in marg.*Ancillariolus 1186.47 Menæchm.1197.41.3 Georg.

PALMA GVAR.

